

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

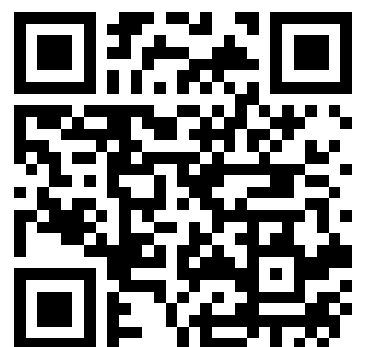
La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

ARA2581

5000

T. R.

9768

17

THESAVRVS
ANTIQVITATVM
ET
HISTORiarVM
ITALIAE,
MARI LIGVSTICO & ALPIBVS VICINAE.

TOMI TERTII PARS POSTERIOR.

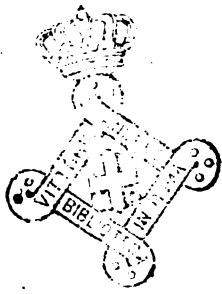

J. Goeree In.

P. Sluyter fecit.

THESAURVS
ANTIQVITATVM
ET
HISTORIARVM
ITALIAE,
MARI LIGVSTICO & ALPIBVS VICINAE;

quo continentur

Optimi quique Scriptores,

Qui

LIGVRVM ET INSVBRVM,

Seu

GENVENSIVM ET MEDIOLANENSIVM,

Confiniumque Populorum ac Civitatum Res Antiquas, aliasque vario tempore gestas, memoriae prodiderunt:

Collectus Cura & Studio

JOANNIS GEORGII GRAEVII.

TOMI TERTII PARS POSTERIOR.

Excudit *LVGDVNI BATAVORVM,*
PETRVS VANDER AA, Bibliop.
MDCIV.

DE CAERIBUS
MILITIBUS
S. A. D.

OTHONIS MORENAE,
ET
ACERBI OTHONIS F.
RERUM LAVDENSIVM,
TEMPORE
FEDERICI AENOBARBI CAESARIS,
HISTORIA

Cum Notis, & Emendationibus

FELICIS OSSII,

Artis Oratoriae Interp. in Gymnasio Patavino.

AD AMPLISSIMOS VRBIS DECVRIONES.

VIRIS AMPLISS. ET ILLUSTRISSIMIS,
 LAVDENSIS VRBIS
 DECVRIONIBVS
 NICOLAVS CRASSVS, J. V. C.

S. D.

PLENDIDISSIMAE atque nobilissimæ istius Romano-
 rum Coloniae res gestas, dum Fridericus Ænobarbus
 Imp. Insubriam vexavit, ac pene evertit, Morena
 Otho, & Acerbus filius, vestri Cives, æternis lite-
 rarum monumenti memoria commendarunt. Has
 multis post annis Sigismundus Boldonus publici juris
 fecit, & Felix Osius emendationibus ac notis illustra-
 re cooperatus, quod immatura morte præceptus perficere
 nequivit. Apud me vero non modo erant histo-
 riæ typis excusæ, sed etiam quicquid Osius ad eas perscripserat, pergra-
 tum munus Dominici Molini, non magis in Venetis, quam in Literaria
 Repub. Senatoris, dum vixit, amplissimi. Cum Franciscus Puteus, qui
 inter primos Fori nostri patropas cunctorum oculos & admirationem in se
 convertit, quique non vulgarem familiæ suæ laudem arbitratur ab ista
 perantiqua & eximia civitate originem ducere, & in vestrorum civium
 albo relatam esse, petit à me, pro ea, quæ inter nos vetas & ærctissima
 intercedit, necessitudine, ut hæc omnia vobis, qui tantæ Urbi præfides
 estis, offerrem. Quibus enim res vestræ, nisi vobis, consecrari debue-
 rant? qui non solum in Cœli felicitate, fluminis, qui propter urbem fluit,
 irrigatione, agri optimi, maximi fertilitate, sed etiam in civili, atque
 adeo bellica virtute nemini concedere, fascesque submittere videmini: ma-
 gnosque olim heroes ex historiis vestris petitis cum iis, qui inter vivos
 numerantur, non sine ingenti fructu & gloria componere valetis. Ecquis
 Joannem Franciscum Medicæum, doctrina & vitæ innocentia præclarum,
 cuilibet ex antiquis sacris vitis undique patrem non iudicabit? Ecquis aut
 heroica virtute Marchionibus Corradæ, & Vistarino, aut eruditione &
 doctrina Maffeo Micolio, & Jo. Baptistæ Codatio J. C. aut omni virtu-
 tum genere & celebri nomine Petro Petracino, Regio Senatori amplissimo,
 qui Mediolani modo non sine ingenti gloria vitam degit, audebit quemli-
 bet ex omni antiquitate præponere? Quod cum omni ævo civitati vestræ
 domesticum & familiare fuerit, haud sane injuria factum est, ut civitas tan-
 tis laudibus exaggerata non hoc, aut illo genere laudis, ut aliæ solent, com-
 mendetur, sed cunctis ad eam celebrandam ipso nomine admonitis, LAVS
 ab omnibus audiat, & merito audiat: Ejus vero non dicam res gestæ, sed
 ne nomen quidem sine laude vel ab hoste pronuntiari possit. Accipite igitur
 rerum vestrarum historiam, & Francisci Putei politissimi J. C. debitum
 erga vos obsequium æqui bonique ducite, meque ipsum, qui Putei ve-
 stri, immo vero nostri, causa cuncta velle & debere profiteor, inter Lau-
 densis nominis studiosissimos, pro vestra benignitate, censete.

LAV.

LAVDENSES DECVRIONES,

Viri Amplissimi & Illustrissimi,

QVI MODO REIPVBLICAE PRAESVNT.

DD. Eques Bartholomaeus Muzanus,
 Marchio Lancillottus Conradus,
 Petrus Franciscus Villanus *?* C.
 Joannes Vignatus Capitanens,
 Julius Fisiraga *?* C. Collegiatus,
 Jo. Baptista Codarius *?* C. Collegiatus, Consultor S.
 Officii,
 Tiberius Azzatus *?* C. Collegiatus, Civitatis Lan-
 da Mediolani Orator,
 Altigerius Codecasa,
 Antonius de Menis *?* C. Colleg.
 Jo. Paulus Barnus *?* C. Collegiatus, Consultor S.
 Officii,
 Franciscus Fisiraga *?* C. Colleg.
 Franciscus Maria Cademustus,
 Jo. Mattheus Summaripa,
 Jacobus Fisiraga Capitanens,
 Eques Alexander à Landa, Commendatarius,
 Hyacinthus Vignatus *?* C. Colleg.
 Joannes Leccanus,
 Bartholomaeus Baratterius,
 Georgius Maldottus,
 Comes Franciscus Mozanica,
 Basianus Musseffus,
 Ludovicus Cademustus,
 Jo. Jacobus Populus,
 Hieremias Summaripa *?* C. Colleg.
 Antonius Barnus *?* C. Colleg.
 Antonius Bononus,
 Jo. Petrus Muzanus,
 Franciscus Villanus,
 Joannes Petrus Veggius,
 Marinus Corrada,
 Julius Bononus,
 Maphus Micollus *?* C. Collegiatus, Consultor S.
 Officii,
 Marchio Ludovicus Vistarinus, Tribunus Militum,
 Petrus Paulus Cernusculus, Capit.
 Jo. Paulus Pelatus Carpanus Phend.
 Comes Basianus Vistarinus,
 Ferrantes Gavatus Ottolinus *?* C. Collegiatus,
 Vincentius Boldonus *?* C. Colleg.
 Paulus Emilinus Tradatus,
 Ludovicus Berinaghus, Doct. Physicus Collegiatus,
 Camillus Ponterolus,
 Jo. Stephanus Seghitiis,
 Celsus Modegnanus,
 Paulus Camillus Cernusculus, Eques Aureatus, Co-
 mes Palatinus, *?* C. Colleg. Consultor S. Officii,
 Petrus Martir Boldonus, Urbana Militia Praefectus,
 Franciscus Maineriis,
 Marinus Marefcalcus,
 Aloisius Vistarinus,
 Ludovicus Micollus,
 Basianus Baggius Capitanens,
 Jo. Baptista Bignamus,
 Horatius Modegnanus Capitanens,
 Julius Cas. Inzagus Doct. Phys. Coll.
 Franc. Maria Bonellus *?* C. Causid.
 Christophorus Benvenutus,
 Paulus Camillus à Canibus de Bisnate Phend.
 Joseph Ponterolus,
 Hyacinthus Sablus,
 Marchio Carolus Octavianus Cag.
 Bartholomaeus Gandinus,
 Ludovicus Gavatus *?* C.

LAVDIS VRBS

*Certa semper litteris & ar-
 mis sedes.*

DE laude hinc Mavors certant, hinc docta Mi-
 nerva,
 Hic chalybe, hæc oleæ fronde revincta co-
 mas:
 Sed quis erit tanto dignus certamine campus?
 Quis iudex inter Numina tanta decens?
 Te campum unanimes statuunt, Urbs inclyta
 LAVDIS,
 Et LAVS tu iudex diceris ipsa Deis.
 Nec mora, disparibus longe concurritur armis;
 Virtute ac contra statür utriusque pari.
 Par igitur paribus sit laus, (sic arbitra censet
 LAVS ipsa) & certent semper honore pari.
 Conveniunt ambo, mansura & fœdera jungunt,
 Et certos ponunt LAVDIS in Urbe lares.

De Laudis Urbe.

QVIS te, quis dignis, Urbs Laudis, laudibus
 æquet?
 Omnia sunt meritis ora minora tuis.
 Tollere qui Laudem contendit laudibus ipsam,
 Addere aquas vasto nititur Oceano.
 Egregia qui laude cupit te extollere, nomen
 Egregium tantum proferat ille tuum.

M. ANT. ROMITVS, J. C.

VRBS. LAVDIS.

VIRTVTIS. DOMVS. ET. DIGNITATIS.

DOMICILIVM. GLORIAE.

LVX. TERRARVM. ORBIS.

RERVM. GESTARVM. MONVMENTIS.

IMMORTALITATI. CONSECRATA.

VT.

NON. ARMIS. NON. TOGAE. NON.
 LINGVAE.

A T. L A V R E A.

LAVDI.

Vivite fœlices qui LAVDIS degitis urbe,
 Laus donec terras, & moderetur honos.

S. C. J. V. D.

I N D E X V O C V M E T F O R M V L A R V M

Ævi femi-Latini,
Quo MORENAE, Pater & Filius, scripsere.

A
Accidit quod.
Adeo quod.
Adimplere factum.
Alibi, pro alio.
Aliquatenus, pro nullatenus.
Ambasciator.
Ambulare, pro aliquo proficisci.
Angustia.
Anxietas.
Apostolicus.
Apostolicatus honos.
Arcatores.
Attendere preceptum.

B
Balestra.
Ballista.
Bannire.
Barbizellus.
Bladum.
Blanda.
Blondus.
Brolium.

C
Caroxolum.
Carraria.
Cassare.
Circa primum, pro primo.
Collinum.
Colloquium habere.
— tenere.
Compassio.
Componere castra, pro ponere.
Comprimi, pro premi.
Conqueri alicui.
Copa.
Cofia.
Credentia.
Crispus.
Cupidissimus ad aliquid.
Curtesta.

D
Dejicere de terra, pro in exilium mittere.
Deponere in terra.
Deprecari, pro precari.
Destricte, pro stricte.
Dextrarius.
Dimittere, pro permittere.
— pro mittere.
Dirigere, pro mittere.
Dirumpere colloquium.
Disparere.
Disponere, pro decernere.
Dissipare.
Dissipatio.
Distringere, pro gubernare.
Doctus lingua.
Donare aliquem vita.
— morti.
Durissime, pro gravissime.

E
Egredi civitatem.
Evenit quod.
Exarsus.
Excepti, pro selecti.
Ex contrario.
Exire civitatem.
Experiri fortunam belli.
Expoliare.
Ex post facto.
Extimo.

F
Festiva vininum.
Ferire in castello.
Fideles Imperii.
Fidelitatem facere.
Firmare, pro statuere.
Fodrum.
Fore, pro esse.
— cum presenti infiniti, loco futuri.
Foris, pro foras.
Fortia.
Fossatum.

G
Gamberia.
Gaydes vestium.
Grassus.
Grossus.
Grossissimus.
Guadum.
Gnantus.
Guerra.

H
Habere, pro capere.
Habitaculum.
Homines exercitus.
Homines, pro masculis.

I
Immantare.
Implere, pro adimplere.
In cum ablativo, pro accusativo.
— E contra.
In antea, pro ante.
Incontinenti.
Incoronare.
Ineffabilis.
Infiniti presens, pro futuro.
Infirmitas.
Infirmitas, pro morbo.
In primis, pro prius.
In sero.
In simul.
Insuperare, pro superare.
Intimare.
Investire ad proprium.
Irrecuperabiliter.
Is, pro suus.
Ita quod.
Iubere alicui.
Iustitiam facere.

L
Laicus.
Largitor.
Largus.
Levare pradam.
Levari, pro elevari.
Leviter, pro facile.

M
Machina.
Magnates.
Malitia.
Mandare.
Mangani.
Mantenerere.
Marina.
Medietas fossati.
Mercatum neutrius generis.
Mercatus, pro mercibus.
Militia.
Milliare.
Mirabiliter.
Missus, pro nuntio.
Mobilia.
Monstrare.
Multimodis.
Muratus.

N
Navigium.
Notificare.
Obsessio.

O
Omnifariam.
Obsessio.

P
Palafrenum.
Papa.
Papatus.
Parabola.
Parlamentum.
Passio.
Peditare, pro pedibus incedere.
Perditus, id est, amissus.
Perminium.
Persona.
Pertinet in jure.
Petreria.
Pilota.
Plenaria.
Pluit fortiter.
Ponere in bannum.
Potestas, pro Prætoze.
Præcipitare.
Pradam levare.
Præpedire.
Procer.
Proficere, pro lucrari.
Pro posse.
Prosapia.
Provocare, pro invitare.
Pulvinum.

Q
Quod, pro ut.
Quam supervacaneum.
Quam cito.

L
Quam citius.

R
Rampinus.
Recitare, pro narrare.
Recuperare, pro recipere.
Replere de terra.
Revolvere se circa urbem.
Rocha.
Rompha.

S
Sagittare.
Sagittaris.
Satis supervacaneum.
Scandalum.
Scholares.
Securiter.
Scutiferi.
Serenitas cali.
Sermialia, sive Serimalii.
Sero facto.
Servitia impetrare.
Servitium facere.
Servitiis vincere.
Servire, pro favere.
Servitor.
Sextarius.
Sic quod.
Solidus.
Spatha.
Spissus.
Stabilire pacem.
Stare sub aliquo.
Strata.
Stupere.
Subjugare.
Subragns.
Sufficientia.
Suus, pro Is.

T
Tam quod.
Tantum quod.
Tendere, pro ire.
Tenere, pro durare.
— pro defendere.
Tenor, pro exceptione, sive conditione.
Tensa.
Tensus, id est, impeditus.
Terrefactus.
Timorare active.
Tradere lapides, pro jacere.
Travacha.
Tuba.
Tumba.

V
Vado, pro curro.
Vegetas.
Vicinia.
Victualia.
Vigilias facere.
Virtuosus.
Ultra, pro contra.
Ut, pro quod.
Vulgariter.

OTHONIS MORENAE,
ET ACERBI OTHONIS F.
RERVM LAVDENSIVM,
TEMPORE FEDERICI AENOBARBI CAESARIS,
HISTORIA.

QUICUNQUE res à sanctissimo Domino nostro Imperatore Federico, religiosissimo ac prudentissimo, seu dulcissimo viro, divina favente misericordia in Lombardia prospere gestas sapienter audire desideras; quascunque etiam civitates, & quæ loca sua potentia ceperit atque destruxerit; quascunque etiam civitates, & quæ loca destructa sua pietate ac benignitate ad Imperii totius honorem in suo statu relevaverit, ac pleniter in suo honore reformaverit; quæ etiam, & quanta bella, & quo tempore in Italia peregerit; quomodo etiam hostes Imperii suæ ditioni subjugarit; quosque amicos, & maxime Laudenses, sublevaverit, ipsosque multimodis honoribus atque divitiis repleverit; quantas etiam calamitates & tormenta Laudensibus à Mediolanensibus ferre per quinquaginta annos illata ipsi Laudenses sustinuerint; hunc libellum à me Othone Judice, qui dicor Morena, ac Misso Domini Lotharii Imperatoris, & secundi Corradi Regis, scriptum perlege; in quo supradicta omnia, & alia multa compendiose ac veraciter, prout melius ab aliis discere potui, ac meis propriis oculis vidi, scripta reperies.

Itaque à primo initio pietatis ac benignitatis, quam sanctissimus Dominus Imperator Federicus circa primum exhibuit, incipiens; causam & occasionem, quia prædictus Imperator in amorem Laudensium, ac odium Mediolanensium primum exarserit, & oblivioni tradere non putavi. Accidit namque, quod non post multum tempus, quo sanctissimus Federicus in Regno fuit electus, ipse Rex maximum colloquium cum suis Principibus apud Constantiam se habere ac tenere disposuit. Evenerat etenim eo tempore, quod duo Laudenses Cives, Albernardus Alamanus videlicet, & Homobonus Magister nomine, rogatu Constantiensis Episcopi Evumanus nomine apud Constantiam civitatem in Alemaniam jerant; & in veritate dico non propterea quod ipsi jam dictum colloquium ibi tunc fieri debere scirent, non quod ipsi in toto illo anno se prædictum Regem visuros existimarent, Constantiam ambulaverunt, sicut ipsemet Albernardus mihi retulit, sed divino quasi spiritu eos illuc tunc ducente, ut apertius ex post facto apparuit pro quodam servitio Constantiensi Episcopo fiendo Constantiam perrexerant.

Qualiter Laudenses impetraverunt literas contra Mediolanenses.

CVM autem ipsi Laudenses ipsum Regem, aliosque Principes Constantiam venturos, ibique colloquium habituros præfererunt, visum fuit eis, bonum esse, si colloquio interessent, & Regem sanctissimum viderent, quem nondum vi-

derant, & quæ in ipso colloquio dicta, aut facta cognoscerent, Civibus de Laude notificarent. Itaque Rege, aliisque Principibus Constantia existentibus, maximum inceptum colloquium, in quo multi tam pauperes, quam divites de injuriis eis illatis Regi conquirebantur. Rex vero justitiam faciebat plenarie. Quæ prædicti Laudenses, qui ibi aderant, considerantes, placuit eisdem, de mercato, quod Mediolanenses Laudensibus abstulerunt, ante ipsum Regem querimoniam proponere; statimque in quandam Ecclesiam introeuntes, duasque inde maximas cruces ad humeros levantes, coram ipso Rege, cæterisque Principibus redierunt, & pedibus ipsius Regis cum ipsis crucibus prostrati sunt maxime lugentes, & hoc fuit in quadam die Mercurii capitis jejunii, quæ fuit anno ab Incarnatione Domini MCLIII. Principes vero ante Regem cruces portari cernentes, quod videre ausi non fuerant, valde mirati sunt. Tandem autem Rex ait illis, ut sursum levarent, & ob quam causam cruces ante ipsum detulerunt, sibi narrent. Ipsi vero sursum erectis, & coram ipso Rege plorantibus, tandem jussu Regis, Albernardus, qui Theutonicam linguam optime didicerat, voce prorumpens sic ait: *Domine Rex sanctissime, nos pauperes Cives de Laude Deo & vobis universa Curia conquerimur de Mediolanensibus, qui nos ac omnes Cives Laude, qui vestri eramus, olim de ipsa civitate Laudensi injuste expulerunt, ac majores nostros tam masculos, quam feminas expoliaverunt, multos etiam ex ipsis interficientes, ipsam civitatem nostram penitus destruxerunt, ac cives Laudenses ne amplius in ipsa civitate, vel ejus suburbiis habitarent, jurare compulerunt. Postea vero multis ex ipsis Laudensibus per universas terras emittibus, reliqui ibi remanentes extra Burgos ipsius civitatis circa ipsam civitatem in sex Burgis habitare ceperunt, & mercatum, quod intra civitatem ex unoquoque die Martis habere consueverant, in quodam ipsorum Burgorum, qui vocatur Burgus Placentinus, & qui major est omnibus aliis Burgis, similiter in unoquoque die Martis fieri constituerunt: ad quod ipsi Mediolanenses, atque Papienses, Placentini quoque, atque Cremenses, ac Cremonenses, & Pergamenses in omni hebdomada venientes in Laudensibus domibus hospitabantur, unde ipsi Laudenses multum inde proficientes, ditabantur. Cum autem, carissime Domine, Mediolanenses perspexerunt, ipsos Laudenses in rebus ac personis valde multiplicare, maxime condoluerunt, atque quorundam Sapientum Mediolani convocato Consilio ad diminutionem Laudensium, ut in rebus ac personis decrescerent, jam dictum mercatum de Burgo Placentino, in quo primitus fieri solitum fuerat, abstulerunt, & in quodam campo aperto, ubi nullas habitabas, ipsam fieri decreverunt, ac ipsos Laudenses ibi mercatum deinceps facere coegerunt; ob quam causam, Rex sanctissime, ego, & complures homines de Laude ad inopiam deducti sumus. Quapropter deprecor vos carissime Rex, ac universos Principes vestros hic adstantes, quatenus rogent vos carissime, ut per literas vestras, ac nuntium vestrum Mediolanensibus precipias, quod*

quod praedictum mercatum Laudensibus restituant, ac in eum locum, ⁸⁷ quo fieri consueverat, adhuc eis facere permittant. ⁸⁸ Quod namque omnes Principes anuentes unanimiter Regi persuaserunt, ut sicut Albernardus dixerat, ita perficeret. Rex itaque, qui ⁸⁹ pius fuerat & misericors, ⁹⁰ statim Cancellarium suum vocavit, ac literas, quæ sic dicerent sicut Albernardus dixerat, eum statim facere præcepit, & cuidam suo ⁹¹ Legato Sicherius nomine iussit, quatenus literas susciperet, Mediolanumque deferret, ac ⁹² viva voce Mediolanensibus ex parte ipsius præciperet, ut ⁹³ sicut eis literæ nuntiaverint, ⁹⁴ ita peragant omni modo. Quo sic peracto prædicti Laudenses à Curia discedentes, Laudamque redeunt, ac ⁹⁵ convocato Consulium Consilio aliorumque Sapientum de Laude, qui ⁹⁶ credentiam Consulium pararent, omnia, quæ ⁹⁷ ad Regem fecerant, per ordinem ⁹⁸ eis patefecerunt. Cum autem ⁹⁹ Laudenses Consules aliique de Laude Sapientes hoc ¹⁰⁰ audierint, quamvis non firmiter crederent, tamen ¹⁰¹ valde ipsos omnes increparunt, ac multas injurias & turpia verba ipsis dixerunt, ipsos etiam ¹⁰² de terra se dejecturos, si verum esset, minati fuerant; insuper etiam illis firmiter præceperunt, ¹⁰³ ne cuiquam unquam illud amplius dicerent, ¹⁰⁴ nisi statim mori desiderarent.

Qualiter Imperator misit Legatum cum eis literis Mediolanum.

Post paucos vero dies prædictus Sicherius Regis Legatus cum literis ipsius sigillatis, sed tamen apertis, Laudam magno cum gaudio venit, & omnes Consules, aliosque de Laude Sapientes, qui de Credentia fuerant, ad se ¹⁰⁵ insimul venire præcepit; quibus congregatis propter quod venerat, aperit, literasque Friderici Regis publice ostendit, atque Mediolanum eas deferre debere ait. Laudenses autem ipsas literas videntes, & quod prius per verba prædictorum Albernardi & Homoboni non crediderant ¹⁰⁶ oculata fide videntes, & per literas Regis firmiter credentes, quasi ¹⁰⁷ semivivi omnes effecti, valde dolentes, ¹⁰⁸ quidve dicerent, vel facerent nescientes, ¹⁰⁹ per nimium obstupuerunt, ac ¹¹⁰ unus versus alium prospiciens ¹¹¹ per quoddam tempus ¹¹² quasi muti obstupescientes omnes præ nimia tristitia effecti sunt, ¹¹³ præque maximo Mediolanensium ¹¹⁴ timore nihil loquentes ¹¹⁵ steterunt. Tandem unus ex Consulibus surgens ¹¹⁶ quasi lugendo, & ¹¹⁷ voce mutata versus Sicherium sic ait: *Domine Sicher*, ¹¹⁸ de istis rebus, nos omnes miramur, quia ipsum Deum ¹¹⁹ in veritate testamur, Albernardum, nec ejus ¹²⁰ socium in Alemaniam nostro consilio, nec etiam scientia unquam venisse, nec has literas, quas nobis ¹²¹ ostendisti, à Domino nostro Rege unquam impetrasse in veritate scias; unde multum admiramur, quod duo tam stultissimi viri tam magnam & periculosam rem, qua non solum ad amissionem rerum omnium nostrarum pertinet, verum etiam ad destructionem & interitum omnium personarum nostrarum spectat, sine nostro consilio ¹²² perpetrare ausi fuerunt, ¹²³ Dicentes insuper ei, ¹²⁴ quod si res hac fieri deberet, non tamen ¹²⁵ aperto adhuc tempore facta foret, quia postquam hoc Mediolanenses pro certo cognoverint, Rege ¹²⁶ primum à nobis adhuc distante, nec aliquod auxilium nobis tunc præbere valente, statim nos omnes, quos capere ¹²⁷ poterunt, interficient, reliquos vero, qui manus ipsorum ¹²⁸ effugerint, ¹²⁹ de terra eicient, ac omnia ipsorum bona sine dubio ¹³⁰ eis auferent; quapropter ipsum ¹³¹ Sicherium valde rogant, quatenus Mediolanum ¹³² non proficisceretur, nec literas illas, quas secum attulerat, illuc deferret; ¹³³ nisi ipsos omnes mori desideraret; sed omni modo ¹³⁴ deprecantur eum, ut ipse ad Regem rediret, gratesque multas de hoc, quod ¹³⁵ erga eos fecerat, ¹³⁶ ab eorum parte referret; ¹³⁷ timoremque, quem in Mediolanensibus habebant, Regi ¹³⁸ notificaret, & literas ipsas, quas à Curia reportav-

rat, ipsis Laudensibus ¹³⁹ dimitteret: discentes ei, ut si aliquod tempus venerit, quod ad ipsas literas Mediolanensibus ¹⁴⁰ dandas aptum ¹⁴¹ fore ipsis videatur, Rege videlicet veniente in Lombardiam, & ad ipsos Laudenses appropinquante, ¹⁴² satis ipsi illas literas Mediolanensibus tunc sine aliquo timore ostenderent.

¹⁴³ Quæ verba ut ipse Sicherius talia à Laudensibus proferri audivit, ac eorum voluntatem, ne Mediolanum appropinquaret, cognovit, ¹⁴⁴ quia multum eis servivisse, ac maxima dona à Laudensibus reportare putabat, & eos magis offendisse præsentit, quamvis inde multum dolens, tamen ait illis, se ¹⁴⁵ pro centum ¹⁴⁶ Marchis non dimissurum, quin Mediolanum pergeret, Legationemque Domini sui adimpleret. Quod si aliter faceret, ¹⁴⁷ se ad ipsum amplius redire nullatenus fore ausum dixit, quo dicto, quamvis inde valde mœstus ¹⁴⁸ foret, tamen ab eis discessit, Mediolanumque perrexit; & ¹⁴⁹ ad Consules veniens ipsas literas eis ¹⁵⁰ repræsentavit: Consules vero palam, & in communi cœtu literis ipsis perlectis, valde ira & furore commoti, ipso Sicherio, aliisque videntibus ¹⁵¹ ipsas literas pariter cum ipso sigillo in terram projecerunt, & pedibus suis fregerunt, atque conculcaverunt; insuper etiam super ipsum Sicherium omnibus unanimiter ¹⁵² irruentibus, ipse fugiendo se abscondens, vix evasit, nocteque proxima veniente extra Mediolanum exiens Laudam venit, & omnia quæ ¹⁵³ ei acciderant, per ordinem Laudensibus narravit. ¹⁵⁴ Ideoque ad Regem reversus est. Laudenses vero hoc audito tam maximo timore perterriti sunt, quod aliqui eorum de Laude ad habitandum ¹⁵⁵ alibi processerunt, alii autem in die ibi morantes, & in nocte circumquaque jacentes quasi latrones vagabantur, alii namque in die fugientes quasi fures in nocte veniebant, & die veniente recedebant. Hoc vero tormentum & passionem miserabilem Laudenses usque in adventum jam dicti Federici Regis sustinuerunt. Mediolanensibus itaque de interficiendis Laudensibus, ac omnibus bonis ipsorum auferendis, valde machinantibus, & multa consilia ineuntibus, ¹⁵⁶ tandem Dominus sua divina providentia atque misericordia eos utpote miseros semper liberavit. ¹⁵⁷ Sicherius autem cum ad Curiam venit, Regis pedibus se prosternens, omnia, quæ & qualiter sibi contigerant, per ordinem Regi, omnibusque adstantibus exposuit, rogavitque ipsum, ac universos Curie Principes, quatenus eum & se ipsos de hac injuria vindicarent. Hoc autem Rege, & universis Principibus audientibus, maxima ira & dolore commoti sunt, ¹⁵⁸ altiusque in corda eorum hæc verba adscenderunt, quam quisquam iratus unquam faceret, ¹⁵⁹ & sicut scintilla ignis, totam domum accenderunt; statimque se in Lombardiam cum exercitu magno venturos esse ¹⁶⁰ decreverunt.

¹⁶¹ Interea Laudenses quandam clavem ex bono & pretiosissimo auro factam per ¹⁶² Marchionem ¹⁶³ Guilermum de ¹⁶⁴ Monte Ferrato, qui eos adjuvare promiserat, ¹⁶⁵ clam Regi direxerunt; mandantes ei, quod seipsum & civitatem Laudensem ¹⁶⁶ sibi commendaret, ¹⁶⁷ & in sua protectione, utpote sui semper esse, & manere vellent. Ipse vero Rex cum magno gaudio suscipiens Laudenses, & eorum civitatem, quamvis destructam, in sua custodia & protectione suscepit. ¹⁶⁸ Mediolanenses autem, & ipsi unam ¹⁶⁹ copam auri, & denariis plenam ipsi Regi portaverunt, ¹⁷⁰ quatenus tam gratiam & bonam voluntatem recuperarent, ¹⁷¹ quamvis hoc minime facere ¹⁷² potuerunt. ¹⁷³ Cremonenses quoque, ac Papienses, & ipsi ¹⁷⁴ sua munera Regi afferentes, & privatim ¹⁷⁵ Mediolanenses ¹⁷⁶ inculpantes, ac pro ipsis Laudensibus sæpe Regem deprecantes ¹⁷⁷ ipsum insensum esse Mediolanensibus reddebant; Rex itaque suos Legatos per Alemaniam, Saxoniam ¹⁷⁸ Provin-

vinciam Durbandiam Tusciam, & per univcrsum Rom. Imperium misit, ¹²⁹ jubens Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Marchionibus, Ducibus, ac univcrsis aliis dictarum provinciarum Principibus; quatenus ipsi cum suis equitibus, quam honorifice possent, usque ad ¹³⁰ festivitatem sancti Michaelis proxime venientis, ¹³¹ & unum annum cum ipso in Lombardia in ¹³² Roncalia essent, ¹³³ qui locus est inter ¹³⁴ Placentiam & ¹³⁵ Cremonam. Quæ res (Deo annuente) sicut iussit, ita bene peracta est.

¹³⁶ Venit itaque D. Fredericus in ¹³⁷ Lombardiam ¹³⁸ anno MCLIV. ab Incarnatione Domini ¹³⁹ mense Novembris ¹⁴⁰ indictione prima, hospitatusque est in die Mercurii, ¹⁴¹ qui fuit secundo die ante Kalend. Decembris, ¹⁴² in quo fuit vigilia sancti Andreae Apostoli ¹⁴³ apud sanctum Vitum de Castillione in ¹⁴⁴ Lodofana, & ipso die venerunt Theutonici ¹⁴⁵ de prædictis Albergariis, & ¹⁴⁶ expugnaverunt Burgum Placentinum de Laude, in quo omnes alii Burgi insimul conveniant; sed ipsi Laudenses tunc ¹⁴⁷ viriliter se defendunt; ¹⁴⁸ sequenti vero die Jovis, in quo tunc fuit festivitas prædicti sancti Andreae, ivit prædictus Rex cum omni exercitu suo ¹⁴⁹ in Roncaliam, & hospitatus est ibi, mansitque illic per ¹⁵⁰ sex dies, ¹⁵¹ residente etiam tunc in honore ¹⁵² Apostolicatus ¹⁵³ Domino Eugenio Papa Tertio. Mediolanenses vero Regi obviam euntes, & secum ¹⁵⁴ fraudolenter inicentes foedus, ¹⁵⁵ quatuor millia Marchas argenti ei dare ¹⁵⁶ sponponderant, ac ¹⁵⁷ in Roncaliam ¹⁵⁸ cum ipso fuerunt. Interea Rex ¹⁵⁹ in Roncaliam existens, misit quendam suum ¹⁶⁰ Capellanum Laudem, ¹⁶¹ qui fidelitatem ab omnibus ipsis Laudensibus exigeret; ¹⁶² Laudenses etenim alii cum suis uxoribus & filiis cum ipsorum ¹⁶³ mobilia, timore Alemanorum, ad ¹⁶⁴ Pizighitonum ¹⁶⁵ fugierunt, alii autem ad Mediolanum, plerique etiam ad Cremonam & Placentiam, ¹⁶⁶ sed ipsi fere omnes Laudenses cum suis personis idcirco redierunt, quia prædictus Rex suam propriam ¹⁶⁷ tentam in ipso proprio Burgo Placentino posuerat. ¹⁶⁸ Postremo cum prædictus Regis Capellanus Laudem venisset, & fidelitatem ab ipsis Laudensibus petiisset, responderunt ei Laudenses, dixeruntque, se non esse auctores hoc sine Consilio & ¹⁶⁹ parabola Mediolanensium, in quorum potestate & virtute erant, peragere. Dato igitur eis termino venerunt Laudenses ad Consules Mediolani, & eis qualiter Rex legatum ¹⁷⁰ ad eos Laudem miserat, qui ab eis fidelitatem exigebat, per ordinem narrauerunt, & dixerunt, se omnes ipsi Legato respondisse ipsam fidelitatem sine voluntate, & consilio ipsorum Mediolanensium nullo modo se facere velle. Ipsi vero Mediolanenses maximo consilio valde diu inter eos agitato, tandem Laudensibus respondentes, parabolam eis dederunt, quod ipsi de ¹⁷¹ eorum bona voluntate fidelitatem Regi facerent, ¹⁷² referentes insuper & eis gratias de tali responsione, quam Regis Legato fecerant. Laudenses itaque Laudem reversi sunt, & nuntiantes aliis, quæ à Mediolanensibus audierant, omnes ¹⁷³ læto animo fidelitatem Regi ¹⁷⁴ fecerunt.

Postremo in Roncalia ¹⁷⁵ expleto ¹⁷⁶ parlamento petiit Rex ¹⁷⁷ à Mediolanensibus, quatenus ipsi per optima & meliora loca cum usque ad ¹⁷⁸ Pontem ¹⁷⁹ Ticini ducerent, ipsi vero sic se facere velle respondentes, ¹⁸⁰ duxerunt ipsum & ejus exercitum ¹⁸¹ per loca ¹⁸² vasta, & quæ deserta fuerant ¹⁸³ propter bellum, quod inceptum fuerat inter Mediolanum & ¹⁸⁴ Papiam præterito proximo mense Augusti; in quo mense Mediolanenses cum Comensibus, & Laudensibus, & Cremonensibus ¹⁸⁵ super Papiam equitaverant, & tam magnum exercitum super eam duxerant, quod nec ipsi,

A nec ulla alia persona, vel Lombardicæ civitates recordentur unquam amplius talem insimul habuisse, nec collegisse, ¹⁸⁶ & hoc fuit in die Mercurii, ¹⁸⁷ quæ fuit decimo mensis Augusti in festivitate sancti Tiburtii Martyris, scilicet primo die ¹⁸⁸ post festum S. Laurentii: qui castrametati sunt ¹⁸⁹ ad Ladiragum super flumen ¹⁹⁰ Olonæ ¹⁹¹ ex illa parte fluminis versus Papiam. Altera vero die Jovis factum est tunc prælium ad ¹⁹² Lavernagolam inter Mediolanum & Papiam, in quo prælio multi homines mortui, alii vulnerati, alii etiam capti ab utraque parte fuerunt; dirempto itaque prælio, quod à mane usque ad vespas ¹⁹³ tenuit Mediolanenses, ad castra remeaverunt.

B Ipso vero die Jovis cum omnes fere Mediolanenses jam coenassent, quoddam divinum ¹⁹⁴ miraculum super Mediolanenses & eorum exercitum evenit. Accidit namque, quod cum quidam ex Mediolanensibus, qui in prælio vulneratus fuerat, à sociis ¹⁹⁵ ipsius Mediolanum duci vellet, ipsi focii ejus ¹⁹⁶ tentorium eorum, quod in capite ¹⁹⁷ Albergariæ versus Papiam fixum fuerat, ¹⁹⁸ defixerunt, & in terram dejecerunt. Hoc autem videntes omnes alii equites, & pedites, & quid ¹⁹⁹ in veritate ageretur ignorantes, putantesque, Papienses omnes exercitum Mediolanensem invasisse, & illos timore Papiensium tentorium eorum defixisse, ²⁰⁰ sic omnes maximo timore perterriti in fugam versi sunt; nihil fere portantes nisi sola arma, multi etiam sine armis, ²⁰¹ atque Mediolanum fugientes abierunt, reliquerunt itaque fere omnia plaustra tentoriis, loriceis, pane, vino, aliisque rebus, quæ secum portaverant, onusta, per viam autem omnes simul euntes, dum flumen Olonæ transire festinarent, ac invicem se præpedirent, plaustrorum magna multitudo in ipso flumine corruerat. Bubulci vero ibi morari non audentes cum solis bobus, plaustris relictis fugiebant, pauci vero ex Mediolanensibus in Campo per totam noctem steterunt, & maximam prædam, quæ à recedentibus ²⁰² dimissa fuerat, recuperaverunt, sed tamen ipsi ante diem fugientes plusquam decem millia marcharum argenti valentia in Campo reliquerunt. At revertamur ad historiam.

C Cum autem Mediolanenses per loca (²⁰³ ut diximus) deserta ipsum Regis exercitum duxissent, in ipso die castrametati sunt prope ²⁰⁴ Landrianum: in illa vero nocte equi ipsorum nihil fere ad comedendum habuerunt: alia vero die duxerunt eum prope castrum, quod dicitur ²⁰⁵ Roxate, ibique tentoria ²⁰⁶ affixerunt: ²⁰⁷ morantes vero ibi per duos dies, fere omnia ²⁰⁸ victualia sibi, eorumque equis ²⁰⁹ necessaria defuerunt, nec ad comedendum ad sufficientiam ²¹⁰ unquam invenire potuerunt. Viso autem hoc à Rege scilicet, quod ²¹¹ Mediolanenses eum deceperant, & ²¹² fraudolenter eum per loca deserta duxerant, ²¹³ tunc Rex Mediolanensibus ait, iussitque, quod ipsi extra prædictum Castrum de Roxate ²¹⁴ exire facerent omnes Mediolanenses, ²¹⁵ qui causa custodiendi illud intus erant: quoniam ipse & sui equites, cum aliter ²¹⁶ miseram ²¹⁷ famem evadere non possent, omnia, quæ intra dictum Castrum erant ad comedendum apta, auferre volebant; Mediolanenses autem hæc audientes, & inde valde contristantes se, nec Regis præceptum infringere audentes, statim omnibus illis, qui in ipso Castro erant, ut exirent, iusserunt, & omnia, quæ intus erant, Regi & ejus exercitui dimiserunt, quod audientes hi, qui intus erant, quamvis Sol ad occasum jam ivisset, & ²¹⁸ quam sero esset, & etiam fortiter tunc plueret, omnes de terra illa, tam masculi, quam feminae, & tam magni, quam parvi cum maximo dolore & luctu foras exeuntes, omnia, quæ intus erant, ²¹⁹ lacrymabiliter dimiserunt.

Ma-

Mane autem facto, Theutonici in ipsum Castrum proficientes, omnia, quæ intus ²⁷⁰ repererunt, cito abstulerunt, posteaque totum ²⁷¹ Castrum combitrentes, penitus dissipaverunt. Mediolanenses vero ²⁷² quamvis tunc Regi palam ostendere non auderent, tamen maximo dolore & ira perciti, ²⁷³ æquo animo se ferre publice demonstraverunt. ²⁷⁴ Rex itaque inde discedens venit ad Castrum, quod ²⁷⁵ Abiate ²⁷⁶ Grassum dicitur, ²⁷⁷ ibique ipso die refedit. Alio vero die ²⁷⁸ equitavit cum omni exercitu suo ²⁷⁹ ultra pontem Ticini. ²⁸⁰ Cumque omnis ejus exercitus pontem pertransisset, statim ipsum ²⁸¹ pontem destrui fecit, & ibi ultra omnes hospitati sunt. Deinde Rex ad Castrum, quod ²⁸² Viandrate dicitur, pergens, ibi etiam castrametatus est. Mediolanenses vero ad ipsum Regem pergentes, & pecuniam, ²⁸³ quam sibi dare promiserant in Roncalia, offerentes ei dare voluerunt. ²⁸⁴ Rex autem quia observasset, & ²⁸⁵ quia eos ²⁸⁶ subdolos, & ²⁸⁷ malitiosos, ac deceptores, & ²⁸⁸ parum fidei esse cognovisset, nec cum tam ²⁸⁹ perfidis & ²⁹⁰ nequissimis hominibus aliquid agere se velle referens, pecuniam ipsorum ²⁹¹ omnimodo refutavit; ac eos de Curia sua statim exire præcepit, dicens etiam insuper eis, ipsos deinceps nullam fiduciam in se habere, nec tenere, ²⁹² nec ullum foedus, seu pactum cum ipsi Mediolanensibus amplius se facturum, nisi de Laudensibus, ²⁹³ atque Cremonensibus se omnes ²⁹⁴ absque timore sibi submitterent. Mediolanenses vero cum hoc ²⁹⁵ facere noluisent, tristissimi statim abierunt, Mediolanumque reversi, omnia, quæ egerunt, & audierunt, narraverunt. Mediolanenses itaque his auditis nolentes quidem, quod Laudenses, ²⁹⁶ vel Cremonenses de ipsorum jure, vel potestate exirent, valde ²⁹⁷ condoluerunt. Rex autem ²⁹⁸ post quatuor dies ²⁹⁹ una cum Papiensibus & Novariensibus ³⁰⁰ duo ³⁰¹ nobilissima ³⁰² Castra Mediolanensium, ³⁰³ quæ ultra Ticinum habebant, ³⁰⁴ unum quorum ³⁰⁵ Galiate, alterum vero ³⁰⁶ Trecate, cepit, ³⁰⁷ eaque penitus ³⁰⁸ destruxit.

Quo cognito Mediolanenses ³⁰⁹ per mortuis se reputantes, deinde omnia quæcumque potuerunt mala de Rege, utpote Hoste, dicere conati sunt. Rex vero ³¹⁰ inde discedens cum ³¹¹ Marchione Guilermo de Monte Ferrato ad ³¹² Asten ³¹³ perrexit. Astenses vero civitatem suam ³¹⁴ deserentes ad quandam eorum ³¹⁵ Rocham, quæ vocatur ³¹⁶ Novim ³¹⁷ quodam monte super ipsam civitatem non multum longe positam, cum omni ipsorum ³¹⁸ mobilia ³¹⁹ fugiere. Rex itaque ipsam civitatem ³²⁰ capiens ³²¹ tradidit eam ³²² prædicto Marchioni, pro quo ipsos Astenses ³²³ in bannum posuerat, civitatemque ipsam propterea ceperat, ³²⁴ quia pro eo ³²⁵ justitiam eidem Marchioni facere ³²⁶ renuerat. Ipse vero Marchio ³²⁷ partem muri ac quamplurimas turres ipsius civitatis destruens, ³²⁸ foedus cum Astensibus fecit.

Propterea ³²⁹ Papienses, qui cum Terdonensibus tunc ³³⁰ guerram ³³¹ habebant, ad prædictum Regem venientes graviter de Terdonensibus ³³² conquesti fuerunt, dicentes; ipsos maximas injurias eis intulisse, & ³³³ Castrum eorum invasisse, petieruntque ab eo, ut faceret eos ³³⁴ justitiam sibi facere. ³³⁵ Rex autem, ut hæc audivit, Terdonenses ad justitiam Papiensibus plene faciendam per suos Legatos convocavit, admonens eos, quatenus se de hujusmodi negotio sub ipso & Curia sua ponerent. Terdonenses vero tum quia Regem ³³⁶ amicum esse sciebant, & ideo eum in hoc suspectum habebant, tum quia forte de justitia diffidebant, tum etiam, quod magis verum est, quia in virtute & potentia Mediolanensium, qui eos ³³⁷ acriter adjuvabant, ³³⁸ plurimum confidebant, tali iudici ³³⁹ colla supponere repudiaverunt. Rex vero ³⁴⁰ semel & pluries

A in jus vocatos ipsos Terdonenses, & semper venire recusantes, publice bannivit, ³⁴¹ & minans postmodum eis, quod nisi resipiscerent, super eos equitaret, & ipsos, & civitatem caperet, ac penitus destrueret. Sed Terdonenses multa ineuntes consilia tandem hortatu, & consilio, maximoque Mediolanensium impulsu ³⁴² verba ipsius Regis vilipendentes, ac ³⁴³ ad eorum perniciem & interitum, ³⁴⁴ suam proximam fortunam, ut ³⁴⁵ ex post facto apparuit, properare cupientes, Regi parere ³⁴⁶ aliquatenus noluerunt. Rex igitur super ipsos ³⁴⁷ cum exercitu suo se iturum ³⁴⁸ proposuit; bellumque super eis se facturum indixit. At Mediolanenses hoc audientes se præparaverunt, & multos ³⁴⁹ equites ³⁵⁰ Terdonæ obviam Regi miserunt. ³⁵¹ Rex itaque Federicus una cum Duce ³⁵² Henrico de Saxoniam, qui in Lombardiam cum ipso Rege fere non cum minori copia equitum, quam ipse Rex venerat, nec non etiam cum ³⁵³ Papiensibus versus Terdonam veniens, castrametatus est ³⁵⁴ circa ipsam civitatem in anno ab Incarnatione Domini MCLV. ³⁵⁵ primo die Quadragesimæ, qui fuit tunc ³⁵⁶ XIII. mensis Februarii, indictione tertia, ³⁵⁷ obseditque eam cum ³⁵⁸ Machinis & Precheriis, ³⁵⁹ usque in diem... sequentis mensis Aprilis, ipso vero die ³⁶⁰ Ugone Vicecomite, ³⁶¹ aliisque quampluribus Mediolanensibus, & Terdonensibus, Machinis, & ³⁶² Precheriis, & aliis armis interfectis, vivis etiam maxima ³⁶³ aquæ penuria ³⁶⁴ constrictis, Terdonenses & Mediolanenses, ³⁶⁵ qui ibi aderant, & intra solam ³⁶⁶ civitatem se omnes reducerant, quia Dux Henricus cum suis Saxonibus jamdudum ³⁶⁷ Burgum ipsius civitatis ³⁶⁸ ceperat, & illum comburendo penitus destruxerat, se amplius ³⁶⁹ Regis manus evadere non posse cernentes, ³⁷⁰ Regi omnes se penitus tradiderunt, ³⁷¹ eo videlicet pacto, quod ipsi omnes, tam masculi, quam feminae extra civitatem cum omnibus rebus, quas ipsi portare possent, exirent, alias vero res, quas inde portare non possent, ipsi Regi, ejusque exercitui penitus dimitterent. Cumque omnes ³⁷² foras exissent cum rebus illis, quas portare potuerunt, exercitus Regis, ac ³⁷³ Ducis, & Papiensium intra civitatem pergens, totamque eam ³⁷⁴ exspolians, ac postea ³⁷⁵ comburens eam penitus ³⁷⁶ usque ad fundamentum ³⁷⁷ dissipavit.

³⁷⁸ His itaque peractis Rex Terdonam deserens, ³⁷⁹ Papiensesque ibi, ut ipsam civitatem bene dissiparent, relinquens, ³⁸⁰ Romam cum suo exercitu perrexit, Papienses vero muros civitatis, turres ac domos omnes destruentes post ipsum Regem ibi per octo dies steterunt, & deinde Papiam cum magno gaudio reversi sunt. Mediolanenses igitur, qui in auxilium Terdonæ; antequam capta fuisset, ³⁸¹ ambulaverant, cum ipsam civitatem intrare non possent, apud Castrum, quod ³⁸² Sarzanum dicitur, quod distat à civitate per duo miliaria, morati sunt. Cum autem Papienses à Terdona recessissent, statim illi Mediolanenses, qui ³⁸³ apud Sarzanum à Terdona fuerant, ³⁸⁴ in destructam civitatem Terdonæ ³⁸⁵ intraverant, ³⁸⁶ Mediolanumque, quid egerunt, miserunt. Mediolanenses hæc audientes, & ob id valde dolentes, ³⁸⁷ quia jam invitis Papiensibus se tenere posse diffidebant, miserunt illis, qui erant Terdonæ, quatenus eam desererent, Mediolanumque redirent, qui hoc agere recusaverunt. Papienses itaque cum cognovissent ³⁸⁸ Mediolanenses intrasse Terdonam, ³⁸⁹ ac eis illam velle reædificare, ³⁹⁰ Terdonam revertentes, ipsos tamen invadere ³⁹¹ non sunt ausi, ³⁹² deinde nihil proficientes reversi sunt. Cum autem Mediolanenses, qui erant Mediolani, audissent, Papienses cum eorum exercitu ivisse Terdonam, nec fuisse ausos invadere Mediolanenses, qui in Terdona pauci erant; tunc corda omnium Mediolanensium ad Terdonam eorum proprio ³⁹³ dispendio

dio ³⁹⁴ restituendam mirabiliter exarserunt. Quare diligentes omnes equites, & pedites portarum ³⁹⁵ Ticinensis, atque ³⁹⁶ Vercellensis, statim illos miserunt Terdonam, qui muros civitatis suis propriis expensis reedificare confestim coeperunt, ac ibi per tres hebdomadas permanserunt.

Postea vero aliarum duarum portarum ³⁹⁷ Romanæ, & ³⁹⁸ Arentiæ omnes equites, & pedites iverunt Terdonam, & primum in quodam die ³⁹⁹ Mercurii, in quo fuit ⁴⁰⁰ festum Sancti ..... ⁴⁰¹ & quæ fuit xiv. ante Calendas Junii, apud Terdonam in ⁴⁰² brolio Episcopi extra civitatem fere omnes castrametati sunt. Sequenti vero die Jovis omnes pedites dictarum quatuor portarum, & equites ipsarum iverunt ad Salam, ut eam caperent; sed rustici & pauci etiam equites, qui in ipso loco erant, ita viriliter se defenderunt, quod villam ipsius loci capere non potuerunt; multis tamen utrinque vulneratis, Terdonam redierunt. Alio vero die Veneris omnes equites, & pedites portæ Ticinensis, & Portæ Vercellinæ, Mediolanum redierunt; aliarum ⁴⁰³ duarum portarum equitibus, & peditibus Terdonæ remanentibus cum magno gaudio; quamvis postea hoc ⁴⁰⁴ versum sit eis in gemitum & dolorem. ⁴⁰⁵ Sequenti ita proximo ⁴⁰⁶ die Mercurii, ⁴⁰⁷ in quo fuit festum sancti Urbani ⁴⁰⁸ Papæ, Papienses cum magno exercitu Terdonam iverunt; ⁴⁰⁹ & Mediolanenses robusto & alacri animo extra ⁴¹⁰ fossatum Burgi ipsius civitatis exeuntes usque ad Ecclesiam sancti Martini, & etiam ultra, ⁴¹¹ foris obviam eis in campo exierunt; ibique in manus Papiensium inciderunt; sed in primis omnes ex utraque parte sibi obviam excurrentes, ita acriter se invaserunt, quod ultra centum milites inter utramque partem ex equis eorum dejecti fuerunt, tandem omnibus ab utraque parte dimicantibus, cum Mediolanenses tantis viribus resistere non possent, in fine terga verterunt; & usque in civitatem Terdonæ fugientes fere omnia tentoria, omnemque eorum mobiliam, totumque etiam mercatum, quod in Castris habebant, amiserunt: quoniam ipsi fere omnes necum quoque ipso in brolio Episcopi, & alibi extra civitatem, hospitati fuerunt; maximamque copiam equitum & peditum Mediolanensium Papienses ceperunt, multosque etiam ibi in Campo interfecerunt: altero vero die Jovis Papienses, qui primo die per tria millia longe à civitate Terdonæ hospitati fuerant, prope ipsam civitatem hospitium mutaverunt; ac postea in ipso die tam maximum ab omni parte civitatis prælium cum Mediolanensibus fecerunt juxta ipsam civitatem, quod ipsi ultra Mediolanensium voluntatem in loco, ubi Turrus Blanca dicitur, deinde in civitatem cum duobus vexillis intraverunt, quapropter multi ex Mediolanensibus perterriti tunc fuerunt taliter, quod bello ab eis derelicto, cum omnibus armis in Ecclesiam majorem confugerunt; sed alii Mediolanenses acriter tunc pugnantes, & maxime cum lapidibus se defendentes, extra civitatem maxima vi eos repulerunt; Papienses vero iterum viriliter pugnantes omnes Mediolanenses tunc debellarent, ac maxima curtesta eos cepissent, nisi Dominus sua pietate & clementi misericordia quandam pluviam eis tribuisset adeo magnam, quæ sic terram madefecit, quod Papienses ultra ⁴¹² super fossatum civitatis ⁴¹³ inhærere non valuerunt. Itaque Papienses circa civitatem commorantes usque ad proximam diem Sabbati, Terdonam obsederunt: ipso vero die Sabbati à Terdona recedentes, cum magno gaudio Papiam sunt reversi: sed in eo quidem die tam magna panis & vini inopia, cæterarumque rerum comedendarum, fuit in Terdona, ⁴¹⁴ quod aqua etiam fere tota penitus in ipsa civitate tunc defecerit; quod vix ad comedendum aliquid in ea ⁴¹⁵ inveniri potuisset; ⁴¹⁶ ita quod si quatuor solummodo dies adhuc ibi Papienses stē-

A tissent, sicut egomet, qui tunc in ipsa civitate Terdonæ cum Mediolanensibus eram obsessus, ⁴¹⁷ vidi, & cognovi, sine prælio, sine periculo Papienses potuissent capere omnes Mediolanenses ibi tunc exsistentes: sed quia hoc tunc fieri non erat à Deo dispositum, ideo nullatenus est impletum. Mediolanenses itaque Terdonæ morantes ⁴¹⁸ totum murum ipsius civitatis eorum propriis facultatibus reedificaverunt, & ipsam civitatem, ubi oportebat, fossato aliisque rebus necessariis optime munierunt.

B Sequenti igitur festo Sanctorum Gervasii, & Protasii, quod fuit xix. sequentis mensis Junii, ⁴¹⁹ ceperunt Mediolanenses ⁴²⁰ Staranos ⁴²¹ de Pavia, qui ⁴²² Serexanum deprædati fuerant, pluresque ipsius loci domos ⁴²³ exarserant, & multos ex ipsis interfecerunt. Ab eo autem die cum fere per totam ⁴²⁴ guerram omnia prospere Papiensibus accidissent, mutata est adversus eos fortuna, ita quod fere semper postea, donec D. Federicus Imperator in Lombardiam rediit, omnia bene & prospere Mediolanensibus evenire. Post paucos vero dies ⁴²⁵ factum est prælium ad Pozzolum inter Mediolanenses, qui erant in custodia Terdonæ, & Papienses, qui jam ad dictum locum causa custodiendi eum iverant. Ibique in eo prælio multi ex Mediolanensibus & Papiensibus ab utraque parte capti ⁴²⁶ in carcerem reducti sunt. Sed tamen plurimi ex Papiensibus tunc sunt capti.

C Interea Rex Federicus cum à Terdona discessisset, tunc eo ⁴²⁷ Romam pergente multa Castra, multique Principes ⁴²⁸ Lombardiæ, ⁴²⁹ Tusciæ, Romanæ se ei ⁴³⁰ subdidere. Qui Rex cum Romam pervenisset, ibi à D. ⁴³¹ P. P. ⁴³² Adriano ⁴³³ honorifice susceptus est, & ⁴³⁴ apud sancti Petri Basilicam ⁴³⁵ coronatus Romanorum ⁴³⁶ Dei favente misericordia ⁴³⁷ Imperator est effectus: qui ibi postea permanens ⁴³⁸ à Senatoribus Romæ, aliisque ipsius civitatis ⁴³⁹ majoribus ⁴⁴⁰ suum jus, & rationem, seu usum ⁴⁴¹ plane, & humiliter exigebat, ⁴⁴² mali aliquid eis facere non intendens: ⁴⁴³ Romani vero ⁴⁴⁴ omnino se ea facere recusantes, ⁴⁴⁵ & colla, jugo quasi abjecto, temere adversus eum erigentes, non solum in civitate, sed ultra ⁴⁴⁶ Tyberim se nolle, vel non debere ei hoc facere prætulerunt: sed maxima ⁴⁴⁷ superbia commoti, ex hac parte Tyberis ⁴⁴⁸ per pontem, qui est supra ipsum flumen in ⁴⁴⁹ Insula, cum armis ad bellum faciendum ⁴⁵⁰ parati, ipsi ⁴⁵¹ obviam Imperatori venerunt. Imperator vero ⁴⁵² cum exercitu suo, ut eos omnes tam equites, quam pedites sic armatos contra se venire ⁴⁵³ prospexit, omnes suos protinus ⁴⁵⁴ armari præcepit; ⁴⁵⁵ qui cum arma ⁴⁵⁶ festinanter accepissent, in bellum omnes ⁴⁵⁷ alacriter prosilientes se ⁴⁵⁸ cum ipsis Romanis ⁴⁵⁹ commiscuerunt. Imperatore itaque cum Teutonicis aliisque omnibus, qui in ejus exercitu erant, ⁴⁶⁰ dimicantibus acriter cum Romanis, ⁴⁶¹ multi ab utraque parte ⁴⁶² interfecti, multique vulnerati, plerique etiam ex equis sunt dejecti. ⁴⁶³ Tandem Romani vim Imperatoris, ejusque exercitus ⁴⁶⁴ sustinere non valentes ⁴⁶⁵ terga verterunt. Imperator vero cum suo exercitu eos ⁴⁶⁶ acriter persequens, ⁴⁶⁷ & multos viros in ipsa fuga capiens, multosque interficiens, usque in Tyberim eos ⁴⁶⁸ fugare non cessavit. ⁴⁶⁹ Romani vero cum ad Tyberis fluvium pervenissent, eorum ⁴⁷⁰ multa millia cum armis, alii vero sine armis in ipsum flumen se ⁴⁷¹ præcipitavere: quorum plurimi ⁴⁷² in ipso flumine perierunt; eorum vero, qui in ripa fluminis remanserunt, multi ⁴⁷³ capti fuerunt, alii vero per dictum pontem ultra Tyberim in ⁴⁷⁴ Insulam fugientes, ⁴⁷⁵ in Romam se recollegerunt. ⁴⁷⁶ Postera vero die Imperator cum Romanis ⁴⁷⁷ foedus iniens, ⁴⁷⁸ Roma discessit; qui procedens ⁴⁷⁹ usque ad Anconam, ⁴⁸⁰ multas civitates, multosque Principes, suæ ditioni & potentiae subjugavit: ⁴⁸¹ in Apulia etiam, & Romania per totam ætatem, & etiam per hyemis partem versatus, tandem ⁴⁸² in Alemaniam reverti ⁴⁸³ proposuit.

Itaque cum ipse Imperator in Alemaniam rediret, ⁴⁸⁴ Spoletum veniens, ibi ⁴⁸⁵ non multum longe à civitate ipsa hospitatus est: qui quamvis ⁴⁸⁶ Spoletanis ⁴⁸⁷ nullum adhuc damnum intulisset, illi tamen ⁴⁸⁸ tanquam stulti, Imperatore cum suis ad prandium sedente, Spoletum, ut mihi relatum fuit, ⁴⁸⁹ exierunt armati. ⁴⁹⁰ Imperator vero hoc audiens, ⁴⁹¹ valde turbatus, ⁴⁹² suis præcepit, quatenus incontinenti arma fusciperent, & cum eis ⁴⁹³ viriliter pugnarent: ipse ⁴⁹⁴ Imperator vero cum exercitu suo sic robuste pugnavit, quod ipsorum Spoletanorum multos cepit, multosque ⁴⁹⁵ campi ⁴⁹⁶ victor exiens in prælio ⁴⁹⁷ interfecit; denique ipsos intra civitatem fugientes sic persecutus est, quod ⁴⁹⁸ una cum eis civitatem ipsam intrans, ⁴⁹⁹ eam cum hominibus cepit: ⁵⁰⁰ quam exercitus ejus spolians totam combussit. Cives vero ipsius civitatis, qui capti fuerant, ligatos ad tentoria deduxit. Sed Imperator tanquam ⁵⁰¹ pius & misericors cum ipsis postea ⁵⁰² foedus inivit, & multa pecunia ab eis præstita, captos abire, ⁵⁰³ civitatemque intrare permisit.

Post hæc vero Imperator inde discedens, ac ⁵⁰⁴ iter suum faciens, dum Veronam ⁵⁰⁵ appropinquasset, indeque ⁵⁰⁶ humiliter ⁵⁰⁷ pertransire vellet; Veronenses, qui ⁵⁰⁸ eorum ⁵⁰⁹ mala fortuna ⁵¹⁰ cum Mediolanensibus jam convenerant, & pecuniam ab ipsis, ut Imperatori obstarent, acciperant; extra civitatem venientes ⁵¹¹ armati in viam, per quam transiturus erat exercitus Imperatoris, obviam ei se ponentes, ⁵¹² ne inde transiret, ⁵¹³ prohibere voluerunt. Imperator autem, & ⁵¹⁴ omnis ejus exercitus ⁵¹⁵ ira commoti arma robuste ceperunt, & super Veronenses acriter irruentes, fortiter cum eis pugnaverunt: qui ⁵¹⁶ Imperatoris viribus ⁵¹⁷ nequientes resistere, ⁵¹⁸ in fugam turpiter sunt conversi. Imperator vero ipsos acriter persequens, ex eis ⁵¹⁹ cepit fere mille: quorum ducentis ⁵²⁰ nasum cum labiis amputavit, & ⁵²¹ totidem, & plures in arboribus suspendit; ⁵²² cæteros vero captos in tentoria ducens catenis firmiter alligavit: cæteri vero Veronenses, qui in civitate remanserant, maximo timore perterriti, mox cum Imperatore ⁵²³ foedus inierunt, & ei ⁵²⁴ magnam pecuniam tribuentes, ⁵²⁵ captivos de carcere liberaverunt; ⁵²⁶ quo pacto Imperator inde discedens in Alemaniam ⁵²⁷ est profectus.

Interea dum Mediolanenses ⁵²⁸ maximam guerram facerent cum Papiensibus, ipsorum Mediolanensium equites & pedites ⁵²⁹ pro commune ⁵³⁰ ultra Ticinum ad devastandam ⁵³¹ Lumellinam perrexerunt: quibus ⁵³² venerunt obviam Papienses; tunc vero ⁵³³ volentibus Mediolanensibus, Papienses super eos irruerunt, maximumque cum ipsis prælium commiserunt; in quo prælio utriusque partis multi equites fuerunt interfecti, multique capti, & retenti: denique Papienses, qui multo pauciores Mediolanensibus erant, bellum tam grave sustinere non valentes, usque ad Castrum ⁵³⁴ Viglevani ⁵³⁵ fugerunt, semper tamen, prout melius poterant, se defendendo: ubi se colligentes viriliter Mediolanensibus obstiterunt; & Mediolanenses ad ipsum Castrum venientes, & illud ⁵³⁶ obsidentes, manserunt ⁵³⁷ per tres dies circa illud: tandem, quia Papienses ibi victualium maximam patiebantur inopiam, ⁵³⁸ foedus cum Mediolanensibus cojerunt, ⁵³⁹ inique tamen postea in ipso foedere sunt versati. Hoc autem contigit anno Domini ⁵⁴⁰ MCLVII. de mense ⁵⁴¹ Junii Indictione quinta.

Mediolanenses igitur, quia ⁵⁴² tunc temporis eis cuncta prospera accidebant, super opprimendos Laudenses ⁵⁴³ nimium ..... ⁵⁴⁴ videntes illos multiplicari quotidie ⁵⁴⁵ in personis, & in rebus pariter: ⁵⁴⁶ Inter enim cætera mala, quæ ipsi Mediolanenses Laudensibus intulerunt, hoc terribile, & iniquum, atque in ⁵⁴⁷ sæculo inauditum ⁵⁴⁸ induxerunt ⁵⁴⁹ noviter super eos ..... ⁵⁵⁰ præceperunt enim

A publice in ipsorum concione, quod nullus hominum Laudensium terram suam propriam, & quam pater, ⁵⁵¹ seu avus ejus dimiserat, & per LX. annos, & etiam ultra, quiete ⁵⁵² possiderat, deinceps sine consilio & ⁵⁵³ licentia Consulium Mediolani aliquatenus ⁵⁵⁴ venderet, nec aliquo alio modo in alium transferre præsumeret: contra quod præceptum si quis faceret, tam emptor, quam venditor ⁵⁵⁵ in bannum publicum poneretur; & insuper etiam, venditore pretio carente, emptor rem ipsam amitteret; & quod deterius erat, pretium & res vendita in flicum Mediolanensium pervenirent. ⁵⁵⁶ Hoc autem audientes ipsi Laudenses, quamvis de re tam gravi valde dolerent, putantes tamen se magis ⁵⁵⁷ servitiis posse vincere Mediolanenses, nihilominus postea eis plurimum servierunt. Aliud quoque nimis detestabile statuerunt super ipsos Laudenses, videlicet, quod quicumque inveniret aliquem Laudensem, qui extra Laudem ad habitandum exiret, vel aliquid de rebus suis alio deferret, ipsum capere, & omnia ejus bona auferre posset; & insuper Laudensis, qui deferebat, & omnes ejus res in publico banno essent: propter quam occasionem ipsi Mediolanenses bona plus tercentas auri libras valentia ipsis Laudensibus abstulerunt.

In sequenti vero mense Novembris anni prædicti indictione sexta Mediolanenses Consules Laudem venerunt, & ⁵⁵⁸ fodrum ipsis Laudensibus petierunt; minantes eis, quod nisi darent, ipsos ⁵⁵⁹ in publicum bannum ponerent, & ⁵⁶⁰ insuper accusantes ⁵⁶¹ de terra ejicerent, sine spe aliqua redeundi. Laudenses autem eorum bannum, & minas valde timentes, ac eorum adventum, ac ⁵⁶² malam voluntatem scientes, adeo perterriti sunt, quod statim plures eorum de Laude recedentes per ⁵⁶³ diversas terras postea sunt vagati. Qui autem ibi remanserunt, quamvis dolentes nimium, quia veteres & nobiles Lombardiæ cives se existimabant; eis ipsum fodrum denegare Mediolanensium timore non sunt ausi: quod si qui forte dare recusarent, eorum domos intrantes, ipsos exspoliabant, auferentes inde omnem ⁵⁶⁴ mobiliam, quam poterant, & vinum ipsorum per terram effundentes, eos de terra penitus ejiciebant. His itaque sic peractis, Mediolani Consules iterum anno MCLVIII. mense Januarii Laudem venientes dixerunt ipsis Laudensibus; quatenus omnes eorum à quindecim annis supra usque ad centum ⁵⁶⁵ absque ullo timore ⁵⁶⁶ jurarent stare sub ipsis, & eorum præcepta omnia observare: Laudenses vero inde maximo timore perterriti, cognoscentes, illos occasiones adversum ⁵⁶⁷ eos querere, quibus ab eorum amicitia possent sine ignominia recedere, eoque de terra sua ejicere, ac ipsos bonis suis exspoliare, quasi ⁵⁶⁸ exanimis sunt effecti. Tandem dixerunt eis, se super hoc velle habere consilium cum Sapientibus de Laude, & eis cum ipsorum consilio respondere. ⁵⁶⁹ Cumque Laudenses super hoc consilium habuissent, Consulibus ⁵⁷⁰ Mediolanensibus ⁵⁷¹ respondere, se velle jurare, stare præceptis eorum, & quæcunque ⁵⁷² sibi præciperent, observare: ⁵⁷³ salva tantummodo fidelitate Domini Federici Imperatoris, quam ei jamdudum ⁵⁷⁴ fecerunt, ipsorum Mediolanensium ⁵⁷⁵ parabola & consensu. ⁵⁷⁶ Mediolanenses autem prædictum sacramentum cum illa conditione, scilicet, salva Imperatoris fidelitate, recipere nullatenus voluerunt; sed graviter eis minantes dixerunt; quod nisi ipsum sacramentum absque ullo tenore facerent, eos in bannum publice ponerent, ac eos de terra ejicerent, & omnia sua bona eis auferrent. His autem dictis Mediolanum sunt reversi. Consules itaque ⁵⁷⁷ Laudenses accipientes ⁵⁷⁸ dictum Lanfrancum Laudensem Episcopum, & alterum Dominum Lanfrancum Ecclesiæ Majoris Præpositum,

fitum, & ⁵⁷⁹ alios omnes Præpositos, & Abbates, & Presbyteros de Laude, ⁵⁸⁰ una pluribus sexaginta ⁵⁸¹ Sapientibus de Laude, nec non & ⁵⁸² Dominum Abbatem ⁵⁸³ Claravallensem, & Dominum Abbatem ⁵⁸⁴ de Cereto, & Dominum Albertum de ⁵⁸⁵ Pontia Priorem, cum D. tunc temporis de Climea, venere Mediolanum cum eis. Quibus omnibus existentibus in Palatio Domini ⁵⁸⁶ Uberti de Pirovano Mediolanensis ⁵⁸⁷ Archiepiscopi, prædicti Laudenses, tam Clerici, quam laici ⁵⁸⁸ se pedibus dicti Archiepiscopi, & omnium Consulium Mediolani, ac quamplurimorum aliorum Mediolanensium civium tam majorum, quam minorum flendo amarissime prostraverunt; deprecantes eos omnes suppliciter, quatenus ipsos non cogèrent perjurare; dicentes, & promittentes, se animo paratos esse stare, & obedire omnibus eorum præceptis; dum tamen perjurium non committant; & recordantes eis, quomodo, sicut bene sciebant, ipsi Laudenses Imperatori fidelitatem juraverant, ⁵⁸⁹ requisita prius ab eis de hoc licentia, & concessa. Dicebant, quod si ipsi ⁵⁹⁰ prædictum juramentum facerent, & Imperatoris fidelitatem, quam prius juraverant, non anteponerent; ipsi dejerarent, & postea ⁵⁹¹ interfecti, & omnia bona sua perdere mererentur. Archiepiscopus itaque, & Episcopus Laudensis una cum prædicto Abbate de Claravalle, & Priore de Pontia, & Domino de Climea omnes unanimiter rogaverunt, & ad-

monuerunt prædictos Mediolanenses, quatenus ab infestatione Laudensium cessarent, & quod eis volebant facere, libenter acciperent, quia sibi sufficiens videbatur. Sed neque preces, vel lacrymæ aliquid profuerunt. Quare prædicti Laudenses cognoscentes, quod sic apud ipsos Mediolanenses nihil proficerent, Laudam cum magno dolore ⁴⁹² reversi sunt.

⁵⁹³ Interim duo Cardinales Romanæ Sedis Legati, ⁵⁹⁴ videlicet D. Arditio de ⁵⁹⁵ Rinoltella, & D. ⁵⁹⁶ Otho de Brixia Laudem venerunt: ad quorum pedes prostrati Laudenses eos valde ⁵⁹⁷ deprecati sunt, quatenus Mediolanenses rogarent, ne ipsos cogèrent ad prædictum perjurium faciendum; recitantes eis ea, quæ ipsi Mediolanenses ab eis requirebant, & quæ eis facere volebant, & causam, quare prædictum sacramentum eo modo, quo petebant, facere recusabant. Cardinales autem misericordia moti, audientes ea, quæ sibi Laudenses de Mediolanensibus retulerunt, & ⁵⁹⁸ per nimis gravia reputantes ea, quæ Mediolanenses à Laudensibus sibi fieri requirebant, specialiter perjurium suum indecens, & iniquum, promiserunt eis; quod quam cito Mediolani, quo tendebant, essent, statim pro eis ipsos Mediolanenses precarentur, quantum possent; qui si eorum precibus obtemperare nollent, ex parte omnipotentis Dei, & D. P. P. ipsis præciperent, quod ipsos Laudenses aliquatenus non compellerent ad huiusmodi perjurium faciendum, sed pacifice reciperent illud sacramentum à Laudensibus eo modo, quo facere valebant; quia hoc eis non satis solum esse, sed superfluum videbatur; cum Laudenses Mediolanensibus non aliter quam per violentiam subpositi dignoscantur. Post hæc cum Cardinales Mediolanum pervenissent; ipsos Mediolanenses deprecati fuerunt, quatenus Laudenses prædictum perjurium facere non compellerentur; cum hoc non possent facere absque Dei offensâ gravi, & ipsorum tam personarum, quam rerum omnium periculo vehementi; sed potius ab eis pacifice reciperent, quod eisdem de jure facere poterant, & volebant. Mediolanenses vero nec Cardinalium preces exaudire volentes, illud se nolle Laudensibus facere responderunt. Quare ipsi Cardinales eisdem Mediolanensibus ex parte Dei, & Apostolicæ Sedis publice præceperunt, ne Laudensibus ex tam prava & iniqua occasione bona sua auferrent,

A nec quicquam mali eis inferre deberent: & his dictis à Mediolano tamen post multum temporis recesserunt. ⁵⁹⁹ Mediolanenses vero, donec Cardinales prope Laudam, vel Mediolanum fuere, præcepta ipsorum, quæ sibi de Laudensibus fecerunt, optime servaverunt. Cum autem Cardinales inde longe recessissent, Mediolanenses statim ⁶⁰⁰ in sequenti proximo die Martis ⁶⁰¹ sancto, in quo etiam pravi homines à malis operibus solent desistere, omnes ⁶⁰² Laudenses posuerunt in bannum, nisi ab ipso die Martis sancti usque ad proximum diem Jovis post Pascha juravissent omnes ⁶⁰³ simpliciter, nulla conditione interposita, suis præceptis omnibus obedire. Laudenses vero hoc audito, cum illud juramentum non vellent aliquatenus facere, quid dicerent, quidve agerent, penitus ignorabant. Sciebant enim, quod nisi illud facerent, Mediolanenses eos de terra ⁶⁰⁴ expellerent, & eorum bona omnia raperent festinanter. Denique cum undique sibi adessent tristitiæ, nec in hoc scirent, quomodo se haberent, ad ⁶⁰⁵ Deum mæstorum verum Consilium recurrerunt. Quare ipsum omnipotentem Deum magis, quam Mediolanenses timentes, ac eum omnibus suis personis ac rebus præponentes, noluerunt aliquatenus facere illud nefandissimum sacramentum. ⁶⁰⁶ Proximo itaque die Mercurii post Pascha Mediolanenses, non expectato ⁶⁰⁷ prædicto die Jovis, ⁶⁰⁸ in quo erat terminus banni, cum plaustris, bobus, atque sacculis Laudem venerunt; & violenter Laudensium domos ipsis præsentibus, & videntibus, ac contradicere non audentibus, sed magis ⁶⁰⁹ dolore morientibus, intrantes, ⁶¹⁰ equis ⁶¹¹ bladum, atque vinum, omnemque aliam eorum mobiliam ⁶¹² abstulere, absque aliqua ratione. Insuper etiam graviter eis minati sunt, summa adjuratione firmantes; quod si ipsi ibi morarentur, immo non cito ab eorum conspectu recederent, eos omnes tam masculos, quam foeminas, & etiam parvulos adhuc in cunabulis jacentes, absque dubio interficerent. Laudenses vero hæc audientes, & scientes ipsorum corda adversus se graviter indurata, timentes carcerem, & quod deterius est, mortem, quam minabantur, proposuerunt sibi animas & corpora magis, quam divitias conservare.

⁶¹³ In sequenti die Jovis proximo, ⁶¹⁴ qui fuit MCLVIII. ab Incarnatione Domini, cum Sol ⁶¹⁵ jam ad occasum esset, ⁶¹⁶ omnes Laudenses masculi, & foeminae, tam magni, quam parvi, relictis eorum domibus, & omnibus aliis suis rebus, januas suorum domorum claudentes, solis canibus ac gattis ibi relictis, ad ⁶¹⁷ Pizighitonis Castrum, quod est inter ⁶¹⁸ Abduam & ⁶¹⁹ Serium, per totam noctem unanimiter fugerunt. Sed qui tunc vidissent mulieres ⁶²⁰ parvulorum suorum alium in collo, alium in brachiis suis deferentes; aliosque ad ⁶²¹ gaudes vestium suarum se tenentes, cæterosque post eas ire lugentes; ipsas etiam sæpissime cum ipsis infantulis in fossata cadentes; ⁶²² grandesque capitaneos, ac eorum uxores, qui non habentes equos ⁶²³ peditabant, prout melius poterant, multique ex ipsis in fossata cadebant cum uxoribus suis, vociferantes, quia nox erat, & etiam pluebat, haud quicquam tam lætus esse posset, quin pietate motus mæstus inde non esset, & ⁶²⁴ lacrymas non fuisset, ⁶²⁵ compassione ductus. Cum ergo ad Pizighitonem venissent, non habentes ibi domos, nec alia receptacula, in quibus recipi possent, quia locus ille parvus erat ad multitudinem recipiendam; tres familiae, aut quatuor in una parvula domo ibi ⁶²⁶ insimul hospitabantur; atque ibi ita ⁶²⁷ districtè habitabant, quod fere ⁶²⁸ unus super alium jacebant. Ex hoc itaque tali ⁶²⁹ districto, & ⁶³⁰ ex molitione terræ, quam muraverant, quoniam æstas tunc erat, tum etiam ex ciborum mutatione, & maxime propter aquam, quam ipsi fere omnes bibeant quotidie, cum non aquam,

sed bonum ⁶³¹ vinum soliti fuissent bibere; maxima ipsorum multitudo tam foeminarum, quam masculorum, & specialiter ⁶³² parvulorum, sic moriebantur, quod fere in tota die non poterant sepeliri; sicque factum est, quod terra non inveniretur apud Ecclesiam ipsius loci, ad sepeliendum tot cadavera mortuorum; immo ex hac parte Abduæ apud sanctum Petrum de Pirollo sepeliendi mortui ferebantur. Multi autem hoc videntes, quia ibi manere non poterant, Cremonam procefferunt; ubi eorum quamplures ⁶³³ infirmati cum magno dolore ⁶³⁴ de hoc sæculo migraverunt. Mediolanenses itaque in ipso die Jovis, quo Laudenses à Laude, ut dictum est, recesserunt, Laudam venerunt; & primo omnia suburbia ⁶³⁵ spoliantes in ipsa nocte, & in sequentibus duobus diebus totam ⁶³⁶ succenderunt; postea ipsas domos ⁶³⁷ diripuerunt, ⁶³⁸ vites quoque, & arbores Laudensium incidunt, hominesque Laudenses, qui adhuc ibi remanserant, capientes, eos in carcerem deduxerunt. Præterea ⁶³⁹ in hac eadem æstate Mediolanenses iterum Laudam redeunt ⁶⁴⁰ totam eorum segetam in Laude, & ⁶⁴¹ per totam etiam fere ⁶⁴² Lodofanam ad suam voluntatem collegerunt. Deinde turres de ⁶⁴³ Montesiolo, & turrem de ⁶⁴⁴ Castelliono, turremque ⁶⁴⁵ de Sancto Vito, & turrem de Camairago diripuerunt. Venientibus postremo ipsis Mediolanensibus in campos supra costam de Cavacurta, obviam eis iverunt cum vexillis, & aliis insignibus levatis usque ad campos de Salvaterra Laudenses, qui ad Pizighitonem ⁶⁴⁶ fugerunt una cum ipsis de Pizighitone, & cum forte triginta equitibus Cremonensibus. Mediolanensibus igitur, & Laudensibus in aperto Campo morantibus, & bene se ad invicem prospicientibus, nullò nemore, ⁶⁴⁷ nullisque vitibus, nullo etiam fossato, aut ⁶⁴⁸ cosia, ⁶⁴⁹ nullis arboribus inter utramque partem existentibus, quamvis Laudenses multo pauciores essent, Mediolanenses tamen eos invadere tunc aliquatenus non sunt ausi; sed cum magno timore ad eorum Castra, quæ erant ad ⁶⁵⁰ Castillionum, rediere, deinde Mediolanum reversi sunt.

Hac eadem æstate, quæ fuit in MCLVIII. ⁶⁵¹ in mense Julii ⁶⁵² venit Dominus Federicus Imperator ⁶⁵³ una cum Rege Bohemix, maxima multitudine ⁶⁵⁴ Archiepiscoporum, ⁶⁵⁵ Episcoporum, ⁶⁵⁶ Ducum, ⁶⁵⁷ Marchionum, & Comitum, aliorumque Principum plurium ⁶⁵⁸ cum maximo & innumerabili exercitu in Lombardiam: qui cum ⁶⁵⁹ venisset, & appropinquasset ⁶⁶⁰ Brixix, & ⁶⁶¹ nullum detrimentum Brixiensibus facere decrevisset, nec fecisset; ⁶⁶² nisi forte quod ipsorum scutiferi † consuevit, nec levius aliud esse potest, Brixienfes ⁶⁶³ pecunia magis, quam amore Mediolanensium ..... super ⁶⁶⁴ scutiferas Regis Bohemix, qui prius, quam Imperator, venerat, irruentes, equos ipsorum abstulerunt, pluresque interfecerunt; alii vulnerati, pluribus semivivis relictis, fugerunt. Quod cum audisset ⁶⁶⁵ Rex Bohemix, valde ira commotus est; ac deinde cœpit ipse, & omnis ejus exercitus, qui magnus nimis erat, totum Episcopatum Brixix quantum poterat ⁶⁶⁶ devastare. ⁶⁶⁷ Interea Imperator cum maximo ejus exercitu ibi in Brixienfi Episcopatu cum ipso Rege Bohemix hospitatus est; qui ibi per ⁶⁶⁸ quindecim dies morantes ⁶⁶⁹ multas Villas, multaque Castra, innumeraque Brixiensium loca ⁶⁷⁰ dissipaverunt atque igne cremaverunt; infinita etiam Brixiensibus usque prope ipsam civitatem abstulerunt: tunc vero Brixienfes ⁶⁷¹ maximo timore perterriti, ac etiam ne caperentur, aut penitus dissiparentur valde dubitantes, statim cum Imperatore ⁶⁷² pactum inientes, quod tunc optavit Imperator fecerunt.

Inde itaque Imperator discedens, Mediolanumque se vellemus disponens; cum ad pontem, qui di-

† Locus corruptus.

A citur de Cassiano, qui super Abduæ flumen positus erat, pervenisset, indeque per eum pertransire vellet, quamplures Mediolanenses una cum multis villanis ex alia parte ipsius fluminis super ripam fuerunt Imperatori obviam, ei per ipsum pontem transitum prohibentes. Imperator autem, & omnis ejus exercitus hoc prospiciens, ac nesciens, qua parte posset tunc dictum flumen transire, valde condoluit. Bohemienfes vero una cum Theutonicorum parte deorsum à ponte juxta ipsum deambulantes, tamdiu perrexerunt, quousque venerunt ad quendam locum, ubi aqua ita eis videbatur parva, quod satis inde ipsum flumen transire per ipsam aquam putaverunt. Cum autem illuc pervenissent, ubi aqua eis tam parva videbatur, statim in eam, ac si nulla ibi tunc esset aqua, se projecerunt; unde multi eorum cum equis & aliis armis in ipsa aqua perierunt, alii vero ex alia fluminis parte foras exeuntes versus Mediolanum ire cœperunt cum vexillis levatis. Mediolanenses igitur, ut eos ultra flumen transire, & convenire à longe prospexerunt, statim terga vertentes ire cœperunt versus Mediolanum, ponte turpiter derelicto. Imperator vero, ac Bohemix Rex, omnisque eorum exercitus dum per pontem transirent, & jam maxima pars exercitus esset ultra pontem ipsum, totusque adhuc pons ab una parte usque ad alteram hominibus & equis onustus esset; valde tunc fracta quadam parte pontis, omnes, qui super ipsum pontem erant milites scutiferi, atque equi, intra ipsum flumen Abduæ ceciderunt; quorum ibi multis periclitantibus, alii, prout melius potuerunt, foras exeuntes una cum Imperatore, ac Rege Bohemix, & his, qui pontem jam transierant, Mediolanenses sunt acriter persecuti. Deinde multos ex villanis, qui cum Mediolanensibus fuerant, nec non & plurimos ipsorum Mediolanensium occiderunt, & Alcherium de Vicomercato, Ardivi Vicecomitem, Robo Castrum, & Monacum de Abonis, & Trincherium Basabelletam, aliosque quamplurimos Mediolanenses capientes, omnes alios fugaverunt. Mediolanenses itaque, quia Imperatori transitum Abduæ se leviter prohibere posse putabant, posteaque Imperatorem & ejus exercitum Abduam tali virtute pertransisse cognoverunt, & suos sic esse interfectos, captos, atque fugatos audierunt, valde timuerunt. Sed Imperator cum omni suo exercitu ad Castrum Trecii ambulavit; atque illud graviter expugnans devicit ipsum, & cepit; suosque Theutonicos milites in ipso Castro custodiendo posuit; deinde Imperator die Jovis, quæ tunc fuit pridie Calendas Augusti ad Lambrum in prato de Castiraglia veniens, ibi castrametatus est. Tenuerunt autem Castra ejus spissa ab utraque parte Lambri à Castringa usque ad Salevanum.

E Laudenses itaque cum civibus illuc ante Imperatorem venientes, pedibusque suis se projicientes, rationem de Mediolanensibus, qui eos de propriis laribus expulerant, omniaque ipsorum bona abstulerant, ab ipso Imperatore quæsierunt; petierunt insuper etiam ab eo, ut amore Dei, & honore totius sui Imperii locum eis tribueret, in quo possent ipsi Laudenses ad ejus totius Imperii honorem & servitium permanere. Qui hoc totum se libenter velle facere promittens, interrogavit eos, in quo loco morari, aut quem locum sibi dari vellent. Laudenses vero sibi dari velle Montem Ghezonem responderunt. Imperator autem sic respondens ait, in crastina die post prandium illuc cum Principibus meis veniam, locumque vobiscum videbo; & si vobis aptus mihi esse videbitur, ipsum libentissime vobis tribuam. Laudenses hoc audientes, cum magno gaudio ad eorum hospitia reversi sunt, sperantes ab eo adhuc posse majora servitia impetrare.

Po.

Postera vero die, quæ fuit Dominica, & tertia dies Augusti in festo sancti Gaudentii, & in inventione sancti Stephani Protomartyris, & quæ fuit anno MCLVIII. ascendit Dominus Federicus Imperator equum suum una cum pluribus ex Principibus suis, insimul etiam & cum Laudensibus militibus & peditibus; omnesque in montem Ghezonem perrexerunt. Cum vero super ipsum montem essent, & cum undique conspicerent, quoddam divinum miraculum tunc accidit ibi: nam tunc cum Imperator montem ipsum ascendisset, & in Cælo aeris, magna serenitas appareret, subito in uno oculi momento fortiter pluere cœpit, quod pro omine bono est acceptum ab omnibus. Pluvia vero recedente, Imperator cum quodam vexillo Consules Laudenses, qui tunc præerant, videlicet Kosmum Morenam, & Archembaldum de Summaripa, & Loterium de Abonis, aliosque eorum socios de terra, in qua nunc ædificata est civitas nova, ipsa Laudenses ad proprium investivit. Fueruntque termini ipsius civitatis sic constituti, videlicet, Acoſta quæ dicitur nunc A. Vincentii ab Abdua usque ibi, ubi inceptum est fossatum parte imperiali supra paludem, & ab ipsa palude sicut vadit dictum fossatum usque in aliam paludem, quæ est versus Sylvam Græcam supra costam ipsius Paludis, & etiam sicut vadit fossatum à Costa Palatii Imperatoris usque ad flumen Abdue versus mane. Hoc itaque sic peracto Imperator & Laudenses cum magno gaudio ad castra sua remeaverunt.

Sequenti autem die Martis cum Imperator jam castra sua posuisset ultra flumen Vitabiæ ab ipso flumine usque ad Ecclesiam sanctæ Mariæ, quæ dicitur de Uginio per totos campos ab utraque parte viæ, quæ vadit Mediolanum, iverunt Theutonici invadere civitatem Mediolani fere usque ad Cassinam Tomadi. Mediolanenses vero foris exierunt, præliumque cum eis commiserunt; in quo plures ab utraque parte capti, pluresque interfecti fuerunt.

Postea sequenti die Mercurii, quæ fuit anno MCLVIII. indictione sexta, & quæ fuit tunc sexta die Mensis Augusti, equitavit Dominus Federicus Imperator una cum Rege Bohemiæ, & Cremonensibus, atque Papiensibus, nec non & Laudensibus, aliorumque Principum maxima multitudine, ac super Mediolanum castrametatus fuit. Itaque ipso die Mercurii ipsemet Dominus Imperator apud Ecclesiam, quæ dicitur Omnes Sancti, quæ est Ecclesia templi, & exstat ipsa Ecclesia in capite Brolii juxta ipsum Brolium; Rex vero Bohemiæ intra Monasterium sancti Dionysii hospitatus est: cæteri autem Principes ab ipso sancto Dionysio usque ad Pusterlam sanctæ Euphemie juxta Mediolanum hospitati sunt. Tunc autem Mediolanenses armaverunt turrem, quæ dicebatur Arcus Romanus, quæ valde erat magna, & ad videndum mira, & quæ ædificata erat in capite Burgi Portæ Romanæ; super quam ipsi Mediolanenses ascenderunt, & eam fere per octo dies ab exercitu Imperatoris defenderunt. Theutonici vero eam tota die expugnantes cum malleis & securibus sub arcem ipsius turris maxima vi intraverunt, & eam firmiter dissipabant. Hi vero, qui super ipsam turrem erant, videntes eam funditus destrui, nec amplius se defendere valentes, valde etiam timentes, ne in terram cum ipsa turri ..... nec eis Mediolanenses darent; nec dare auderent aliquod subsidium, Imperatori se continuo tradidere. Deinde Imperator Mediolanenses de ipsa turri descendere, suosque ascendere jussit, scalamque ad ipsam turrem fecit apponi; posteaque super eam fabricari fecit quandam optimam Petreriam, quæ intra portam, quæ prope Ecclesiam sancti Nazarii fabricata erat, lapides maximos ja-

stabat. Ipsi equidem Mediolanenses duas petrerias alias intra ipsam portam habentes, quandoque super ipsam turrem, quandoque etiam satis ultra projiciebant. Interea quodam die Mediolanenses per Pusterlam per medium sanctum Dionysium foras proficientes, Bohemienses acriter invaserunt; qui cum aliis Theutonicis, & Papiensibus, & qui ex ea parte similiter erant hospitati, contra Mediolanenses armati viriliter exeuntes, sic eos expugnaverunt, quod Ghirardum Vicecomitem, & Azonem de Mandello, duos nobilissimos Mediolani Capiteos, aliosque etiam complures ex illis interfecerunt; plurimosque vivos captivos in castra deduxerunt. Reliquos vero usque ad portam, per quam exierant, virtute magna fugaverunt. Postea alio die quodam Mediolanenses per Pusterlam, quæ dicitur Porta Tonſa, ad præliandum exierunt; quibus Theutonici una cum Cremonensibus & Laudensibus obviam iverunt: maximo igitur prælio incepto, multisque ab utraque parte interfectis, pluribusque etiam captis, tandem Mediolanenses, resistere non valentes, terga vertunt; super quos Theutonici, & Cremonenses, atque Laudenses acriter irruentes, magnamque multitudinem ipsorum capientes, magno robore usque intra dictam Pusterlam de Porta Tonſa omnes reliquos fugaverunt. Plerique etiam ex ipsis etiam ultra fossatum intus per ipsam portam pugnando maxima vi intravere; sed ibi stare non valentes foras redierunt. Mediolanenses itaque tunc fugientes cum præ multitudine fugientium per ipsam portam redire non possent, ipsorum plurimi in fossatum ab utraque parte pontis, uno super alium cadente, præcipitaverunt; quorum plures in aquam ipsius fossati usque ad colla repentes ab his, qui supra ipsum fossatum erant, adjuvabantur, & intro trahebantur. Alio quodam die Mediolanenses exierunt armati per portam, quæ erat per medium arcum Romanum: quo cognito Theutonici cum Laudensibus statim obviam eis fuere, maximumque prælium cum eis inierunt; in quo quidem prælio multi Laudenses, videlicet Joannes Tudesis, & Petrus de Pusterla, & alii quamplures usque ad mortem vulnerati fuere; etiam qui dicebatur Bononus Laudensis in ipso prælio vulneratus, paulo post obiit. Postea quodam alio die Dominus Imperator cum maxima parte exercitus circa Mediolanum pergens omnes segetes, quas invenit, devastavit, vites & arbores succidit, domos combussit, molendina destruxit. Mediolanenses itaque hoc totum videntes, exire ultra fossatum non sunt ausi. Milites vero Imperatoris, ejusque Principum, & eorum scutiferi per Comitatum Mediolani, seu per Martesfanam & Seprium euntes, omnia castra, omnesque Villas, & Burgos exspoliaverunt, & postea comburentes penitus destruxerunt. Unde fere totam terram Mediolanensium ita ceperunt ac devastaverunt, quod pauca loca Mediolanenses habebant, quæ omnia vel destructa, vel devastata non forent. Mediolanenses itaque videntes, totam eorum terram destrui, scientes etiam, se non posse defendere, timentesque insuper, ne Imperator ab obsidione discederet, donec ipsos caperet; cum ipso Imperatore pepigerunt, ac se in ejus manibus ponentes, ei de suis præceptis observandis plures ducenatis obsidibus tradiderunt: post hæc itaque ab obsidione discedens, ibique de suis relinquens, qui fidelitatem à Mediolanensibus exigerent & reciperent, Modetiam perrexit, ibique militibus de Martesfana & Seprio convenientibus, & pactum cum ipso inientibus, omnibusque sibi fidelitatem facientibus, eos in sua tuitione suscepit.

Interea Dominus Federicus in Roncalia colloquium in sancto Martino proximo veniente maximum se constituit habiturum, præcepitque omni-

bus fere Italiae Principibus, atque civitatum Consulibus, ut ipsi colloquio interessent: ad quod etiam quatuor principales legis doctores, videlicet DD. Bulgarum, atque Martinum Grossiam, Jacobum, atque Ugonem de Porta Ravegnana Bononiae magistrum interesse fecit: istorum autem quatuor doctorum, & quamplurimorum aliorum fuit Magister Dominus Guarnerius doctor antiquus, ad quem, cum in extremis laboraret, accesserunt sui Scholares dicentes, Domine, quem vultis post mortem vestram doctorum nobis constituere, quibus ipse respondit per haec duo carmina:

*Bulgarus es areum, Martinus copia legum,
Mens legum est Ugo, Jacobus id quod ego.*

Et sic dictus Jacobus fuit doctor. Post ista cum Dominus Imperator semel equitaret super quodam suo Palafreno in medio DD. Bulgari & Martini, exquisivit ab eis, utrum de jure esset Dominus Mundi; & dictus Dominus Bulgarus respondit, quod non erat Dominus quantum ad proprietatem; Dominus vero Martinus dixit, quod erat Dominus, & tunc Imperator, cum descendisset de Palafreno, super quo sedebat, fecit eum praesentari dicto Martino; Bulgarus autem hoc audiens dixit haec elegantia verba; *Amisi equum, quia dixi aquum, quod non fuit aquum.* Omnes praedicti conveniant ad colloquium nono Calend. Decembris ultra Padum prope Ecclesiam sancti Petri de Conturbia MCLVIII. indictione septima. Cum autem Dominus Imperator, universique Principes, ac civitatum Consules ibi insimul convenissent; in primis vocavit Imperator omnes praedictos Bononienses Magistros, jussitque eis, quod ipsi judicarent sibi in veritate omnia jura regalia, quae ratione Imperii in Lombardia ad ipsum spectarent, & sua esse deberent: qui respondentes Imperatori dixerunt, se hoc nolle facere sine consilio aliorum Judicum univrsarum Lombardiae civitatum ibi tunc existentium. Imperator itaque duos unicujusque civitatis Lombardiae Judices elegit, jussitque eis, quod ipsi omnes cum praedictis quatuor Bononiae Magistris ad Consilium irent, omniaque jura regalia, quaecunque essent, diligenter investigarent; & cum a consilio recederent sub nomine fidelitatis, quam sibi juraverant, & ea omnia recto tramite, prout melius possent, publice demonstrarent: ipsi autem Judices cum XXVIII. exceptis Bononiae magistris, statim, ut Imperator jussit, ad Consilium euntes, de omnibus regalibus jurebus inter se diligentius contulerunt. Qui postmodum ad Imperatorem redeuntes, coram omnibus Principibus, omnibusque civitatum Lombardiae Consulibus narraverunt in scriptis omnia jura, quae in jure regali noverant pertinere. Hoc autem sic peracto, D. Ubertus Mediolanensis Archiepiscopus, una cum Consulibus Mediolani; omnesque alii praesentes Lombardiae Episcopi, Comites, Marchiones, Duces, caeterique Italiae Principes, ac omnium Lombardiae civitatum Consules ibi adstantes, publice in colloquio ipso surgentes, in manu ipsius Imperatoris, omnia, quae praedicti Judices jura regalia esse dixerant, refutaverunt, & ei fidem de ipsis omnibus fecerunt; statimque Imperatore eis omnibus sub nomine fidelitatis firmiter praecipiente, ne ipsi amplius de ipsis rebus intromitterent, omnes, unusquisque tamen per se, amplius se de ipsis rebus non intromissuros unanimiter sponderunt. Insuper etiam veram & perpetuam pacem ibi omnes inter se, & cum omnibus aliis personis deinceps se firmiter tenere juraverunt, & promiserunt ponere signum Aquilae super Campanile

A ratoribus; ac etiam praecipit eis Imperator, ut servarent pacem perpetuam suis vicinis. Tamen hoc Mediolanenses atque Cremonenses paucioribus septem mensibus servaverunt: immo ante hoc spatium Laudenses, cum nullum adhuc illis malum intulissent, invadentes, pacem ipsam violavere. Deinde Mediolanenses, atque Cremonenses, Papienses quoque, ac Placentini de stando, & per omnia attendendo ipsius Imperatoris praecipito, ei tunc multos obsides tradiderunt: ibique Imperator multas leges, quas fecerat, in scriptis redigi fecit, multaque etiam praecipita hortatu suorum Principum custodiri praecipit. His itaque peractis, cum Imperator omnia se bene peregris, & Imperium suum, sicut se debebat, in pace quieta obtinere putaret, quamvis in contrarium sibi paulo post contigerit, de Roncalia tandem discessit.

B Scquenti vero Januarii mense, qui fuit MCLVIII. indictione septima, praecipit Dominus Imperator Placentinis; quod ipsi omnes turre, quas in eorum civitate habebant a viginti brachiis supra, destruerent; atque omnia fossata, quae pro se defendendo ab eo fecerant, penitus devastarent; & deinceps, quamvis eum nimis graviter offendissent, in sua bona voluntate & quieta pace, remissis omnibus offensis, viverent & manerent. Placentini autem hoc audientes quamvis moestissimi, tamen fossata explanare, & turre destruere coeperunt; sed fraudolenta tenti occasione, ut ad id pervenirent, quod ex post facto apparuit, non perfecerunt. Eodem mense Januarii Dominus Imperator Legatos suos mittit Cremam, qui ex parte sua Cremensibus praecipere; quod muros & fossata Castri Cremae ab eo die usque ad sanctam Mariam, quae dicitur Cerealis, destruerent. Ipsi vero Cremenses hoc audientes, & in magnum dedecus accipientes, super ipsos Legatos fortiter irruerunt, & eos interficere volebant; sed ipsi fugientes & se abscondentes, vix evadere potuerunt. Quod cum evenisset, valde tristes ad Imperatorem redierunt, renuntiantes ea, quae sibi Cremenses fecerant. Imperator vero, ut hoc audivit, quamvis moestus inde foret, in pace tamen sustinuit. Ipso etiam tempore cum Imperator Papiam primum, deinde Placentiam, atque Cremonam, atque etiam Laudam suos Potestates de civibus ipsarummet civitatum constituisset, Rainaldum Cancellarium suum, & Othonem Falgigranum misit Mediolanum; jussitque eis, quatenus ibi de civibus Mediolani, sicut in praedictis aliis civitatibus jam fecerat, suos Potestates crearent: omnes enim Lombardiae civitates tunc temporis regebantur a Consulibus, sumptis de civibus ipsarum civitatum. Mediolanenses itaque eos videntes, & quid agere vellent cognoscentes, maximo rumore statim inter eos habito, super eos irruerunt, & quosdam equos eis abstulerunt, ipsoque interficere minati sunt. Sed januis Palatii, super quod erant, clausis, vix evaserunt; sequenti vero nocte Falgigranus privatim exiens de ipsa civitate, fugiit: Cancellarius vero quamvis usque ad diem stetisset, tamen & ipse nihil proficere valens, de Mediolano recessit..... Imperatorem rediissent, & ei, quid eis acciderat, retulissent; Imperator quasi vilipenderet, & pro nihilo hoc haberet, tacuit.

E Mediolanenses itaque nequitiam suam compefcere non valentes, in primo die Sabbati, quae fuit post Pascha Resurrectionis Domini anno MCLVIII. cum Dominus Imperator nullum malum fecisset Mediolanensibus, postquam pacem fecerant cum eis, ad Castrum Treccii perrexerunt; ibique illud obsidentes, ligneumque Castellum atque Petrierios ibidem levantes, & graviter ipsum expugnantes, plures homines interfecerunt; in sequenti vero die ipsum Castrum ceperunt, & illud totum exspoliantes, maximamque pecuniam, quam

in

in eo Imperator cumulaverat, auferentes, totum Castellum, ipsiusque murum destruentes, omnes Theutonicos, quos in ipso Castro Imperator pro ipso custodiendo posuerat, qui plures ducentis erant, & una cum Rotogeris aliisque villanis, qui in ipso Castro morabantur, captos & ligatos turpiter deduxerunt, & reversi Mediolanum omnes in carcerem posuerunt.

Imperator itaque hoc audiens, quamvis de pace sibi facta, ac de suo Castro diruto, suisque hominibus captis, & in carcerem absque ulla ratione ab his, qui fidelitatem ei iuraverant, positis, valde condoleret; tamen nec propter hoc super eos insurgere adhuc, nec aliquid malum eis inferre curavit. Interea Imperator Laudam veniens, cum Castrum Trecii jam captum esse audivit, Bononiam reversus est.

In sequenti vero Paschate Pentecostes, quod fuit tunc vigesimo septimo Maji indictione septima, equites Mediolani primo Laudam post pacem factam invaserunt; sed Domino nostro Jesu Christo anxietatem Laudensium misericorditer præcavente, & ipsis in tam præclara, jucundaque festiuitate malum injuste & sine ulla ratione fieri non ignorante, Laudenses sunt de manibus Mediolanensium liberati. Nam tunc Laudensium equites foras audacter proficientes, & cum Mediolanensibus acriter pugnantes, ac ipsos in campo, Dei magis quam eorum virtute, maximo robore devincentes, quatuordecim de ipsis Mediolanensibus vivos ceperunt; duos vero ex eis, scilicet Arnaldum Cagatosicum equitem nobilem & fortissimum, & quendam alium interfecerunt; reliquos autem plures quinque millibus viriliter fugaverunt, & de equis plures quindecim habentes, domum cum magno gaudio sunt reversi. Qui statim ad Imperatorem Legatum direxere, qui ei omnia, quæ eis acciderant, per ordinem enarravit. Imperator vero, & tota ejus Curia audientes, & quæ libenter audire cupiebant, ipsos Laudenses magnos & mirabiles equites esse dicentes, ipsa verba alacriter receperunt, ipsosque Laudenses valde commendaverunt. Post hæc vero D. Imperator non multum moratus Laudam venit, ipsosque Laudenses in concione publica valde ac valde laudavit, ac eis magnas gratias de eo, quod ipsi tam male Mediolanenses tractaverunt, retulit. Laudenses vero omnes Mediolanenses, quos ceperunt, equites, ipsi Imperatori repræsentaverunt. Imperator vero ipsos omnes Papiam in carcerem deduxit.

Postea autem die Jovis, qui fuit undecimo sequentis proximi mensis Junii, & in quo fuit festum sancti Barnabæ Apostoli, Mediolanenses civitatem Laudæ fraudulenter ac sub dolo capere se putantes, fecerunt Cremenses ab alia parte Abduæ, quæ est versus Cremam ad pontem, qui tunc levabatur, sed nondum erat completus, invadere prius Laudenses; ut ipsi Mediolanenses, Laudensibus omnibus propter timorem pontis illuc concurrentibus, ab alia parte, quæ est versus Mediolanum, venientes, antequam Laudenses, qui ultra Abduam cum Cremensibus pugnarent, illi parti, in qua Mediolanenses essent, occurrere possent, leviter civitatem intrarent. Quæ res licet nefaria esset, tamen de invasione sicut tractaverant, ita ad finem perduxerunt. Laudenses vero se ab utraque parte viriliter defendentes, filium Vasalli de Porta Cumana in loco, qui vocabatur in Sylva Græca, quia ipse ex illa parte profilierat, interfecerunt. Ex Cremensibus autem multos vulneraverunt. Ipsi autem Cremenses multos ex Laudensibus, qui fortiter pontes defendebant, sauciaverunt. Sed cum à mane usque ad meridiem acriter ab utraque parte pugnatum esset, Mediolanenses atque Cremenses, se ex hoc, quod optabant, nihi proficere posse videntes, & civitatem, quam levi-

ter se posse capere putabant, in aliquo lædere se non posse cernentes à prælio discesserunt, & moesti quam nimis ac graviter dolentes domos eorum sunt reversi.

Postea autem die Jovis, quæ fuit septimo die sequentis proximi mensis Julii, iverunt Cremenses ad obsidionem circa Castrum Cremæ, absque Imperatore. Post octo autem dies Imperator cum omni exercitu suo ad ipsam Cremam obsidendam perrexit. Interea die Lunæ, in quo fuit festiuitas sanctæ Margaritæ, & fuit undecima die ejusdem mensis Julii, venit Imperator à Castro Cremæ ad civitatem Laudæ, cum Sol jam esset ad occasum, cum pluribus trecentis suis militibus Theutonicis: qui cum illuc pervenissent, per totam sequentem noctem cum ipsis his militibus & Laudensibus equitibus versus Landrianum equitavit. Mandavit autem tunc ipse Imperator Papiensibus, quateuscentum de suis militibus Mediolanum, quam propinquius possent, acriter invaderent, alii vero Papienses omnes equites in abscondito loco se ponerent. Illis vero, qui Mediolanum debebant invadere, jussit; ut cum jam ipsi reverterentur, & Mediolanenses fortiter persequerentur, quod ipsi redirent per illam viam, in qua ipse Imperator cum Theutonicis suis una cum Laudensibus atque Papiensibus esset absconditus. Papienses itaque centum milites, ut Imperator eis mandaverat, viriliter Mediolanum per unum fere milliarem prope invadentes, quamplures homines etiam interficientes maximam prædam levavere. Mediolanenses vero, ut hæc audierunt, statim equos ascendere, ac tam graviter persecuti sunt Papienses, quod ipsi per illam viam, per quam redire debebant, & in qua Imperator cum suis erat absconditus, reverti non potuerunt. Mediolanenses igitur Papienses persequentes, multos ex eis ceperunt, pluresque etiam vulneraverunt. At Imperator cum suis expectans redire Papienses, vidensque illos per illam viam non redire, quam eis indicaverat, putansque etiam, eis illud accidisse, quod acciderat; statim Papiensibus, qui cum eo erant, præcepit, ut ipsi per unam viam, quæ Mediolanum ibat, pergerent. Ipse vero cum suis & etiam Laudensibus per aliam viam, quæ similiter versus Mediolanum tendebat, perrexit. Papienses itaque cum Mediolanum irent velociter, in Mediolanenses incidere, qui super ipsis Papienses fortiter irruentes, & cum eis pugnantes, multos ex eis ceperunt, reliquos vero fugaverunt. Interea Imperator, cum ipsi Mediolanenses valde læti à prælio jam redirent, eis obviam robuste veniens, ac in Theutonica lingua fortiter vociferans, statimque super eos irruens, mirabiliter invasit. Mediolanenses igitur Theutonicam linguam nescientes in nullo se defendere, sed statim terga vertere ceperunt. Imperator itaque ejusque Theutonici cum Laudensibus ipsos Mediolanenses acriter persequentes, plures trecentis militibus Mediolani de melioribus ceperunt, equos etiam quadringentos habuerunt; cepit namque Dominus Imperator tunc Codemalum de Pusterla, Guidonem, & Henricum germanos de Landriano, Passaguadum de Setara, Abbatum de Mediolano, Marcellinum Ugonem, Crustam, & Manfredum Bandum, Arderium Nasellum, Nigrum Grassum, & Paganum Borrum, & alios plures ducentis quinquaginta, quos omnes per civitatem Laudæ egomet captos & vinctos in carcerem vidi detrudi. Postea vero cum per aliquot dies Laudæ permansissent in carcere, ipsos omnes à Laude Papiam transduci fecit, ibique eos iterum in carceribus poni præcepit.

His itaque sic peractis, Imperator ad obsidionem Cremæ rediit. Erat autem ibi ad illam obsidionem quædam magna societas solummodo pau-

perum & egënorum tunc in simul congregata; qui derisione filii *Arnaldi* appellabantur; & qui quotidie die ac nocte Cremonenses, omnesque qui intra castrum Cremæ erant, sic infestabant, quod nullus intra ipsum Castrum prope murum Castri se movere poterat, quem ipsi cum romphis & lapidibus non fauciarent. Idcirco ipsi magis, quam alii, multum timoraverunt ipsos Cremonenses: interficiebant enim quotidie multos eorum, quia tum parum aliquem vulnerare non poterant, quin interiret, prout ipsimet Cremonenses post ipsam Cremam captam sæpe mihi, multisque aliis retulerunt. Interea Cremonenses quoddam Castellum, ex optimis lignis fabricatum, tam miræ magnitudinis construxerunt, quod citra mare unquam par nec simile visum fuit. Tres manganos etiam ita magnos ibi fecerunt, quod nunquam ab aliquo tales visi sunt. Insuper etiam & alios multos manganos, quamvis non tam magnos, multasque petrieras, duosque etiam magnos mirabiles gattos ibi circa Castrum Cremæ fabricaverunt. Imperator quoque, & Dux Conradus frater ipsius Federici, Dux quoque Federicus filius Regis Conradi, Comes etiam Otho, qui & Falcigranus dicitur, Comes quoque Rubertus de Bassavilla, multique alii Duces, & Principes, innumerabiles manganos, petrierasque, & gattos ibi circumquaque fecerunt. Imperator vero à Porta Serii ultra ipsum Serium, & fere usque ad Portam de Rivolta cum suis castrametatus est; Cremonenses autem ante ipsam Portam de Rivolta hospitati fuerunt. Supradictus vero Dux Conradus frater Imperatoris cum suo exercitu, Comesque Otho Falcigranus, aliique etiam cum eo Principes ante Portam de Ombriano, & Portam de Plavengo cum aliis Ducibus castrametatus fuit.

In diebus vero illis Domina Imperatrix uxor Imperatoris, quæ Beatrix vocabatur, cum suo exercitu, & una cum Duce Henrico de Saxonia, qui maximum exercitum secum duxerat, ad eandem obsidionem Cremæ in die Lunæ, quæ fuit XII. Calend. Augusti, venerat; deinde sequenti die, quæ fuit festum sanctæ Praxedis, ipsa Domina Imperatrix relicto ibi ad obsidionem prædicto Duce Henrico de Saxonia, ejusque exercitu, primo Laudam venit; cui omnes Laudenses tam equites, quam pedites, tam masculi, quam fœminæ parvulique obviam euntes, eam cum magno gaudio, maximaque lætitia receperunt. Prædictus vero Dux Henricus ad obsidionem remanens, ante Portam de Plavengo cum toto exercitu sua castra firmavit. Papienses autem intra Portam de Plavengo, & Portam Serii se cum suis tentoriis posuerunt. Imperatrix itaque cum per plures dies Laudæ stetit, deinde recedens, Pergamum perrexit. Post hæc Dux Guelphus de Bavaria cum suo exercitu ad dictam obsidionem Cremæ venit. Imperator vero locum, in quo prius ante Portam Serii hospitatus fuerat, ipsi Duci Guelpho penitus dereliquit, & ex hac parte Serii veniens, inter Portam de Rivolta, & Portam de Umbriano per medium Castellum, quod Cremonenses ædificaverant, sua castra composuit. Tunc vero Cremonenses sic undique obsessi erant, quod nullus extra castrum ultra sagittam unam ire, nec aliquis extraneus nisi per medios hostes transire poterat. Ipsi tamen Cremonenses cum Mediolanensibus, qui intus erant, sæpe foras ad prælium exeuntes maximum certamen quandoque cum Theutonicis, quandoque cum Cremonensibus & Papiensibus, qui ibi tunc erant, committebant. Inter cætera autem certamina, quæ ibi fecerunt, unum quidem maximum, eisque perniciosum, cum Theutonicis commiserunt. Quadam enim die summo mane antequam homines exercitus de lectis surgerent, Cremonenses cum Mediolanensibus, qui intus erant, cum igne accenso

A foras per Portam de Umbriano armati profilierunt, & ad manganum Imperatoris, qui ante hospitium Ducis Conradi fratris Imperatoris, & Othonis, qui Falcigranus dicitur, erat, ut eum comburerent, iverunt. Hi vero, qui ipsum custodiebant, ut eos cum accenso igne venire viderunt, obviam eis, ut ipsum manganum ab igne defenderent, valde vociferantes exierunt: qui quamvis non possent resistere, quin ipsi Cremonenses manganum ignem supponerent, secum tamen prælium commiserunt. Dux igitur Conradus Imperatoris germanus, & Comes Otho, Comesque Robertus de Bassavilla, aliique Duces, & Comites, atque Principes, qui erant in illa parte Cremæ, una cum suis equitibus hoc audientes, & citissime armati, foras de suis Castris exeuntes, super eos irruerunt viriliter, & ex ipsis quatuor ceperunt. Quorum quatuor captivorum statim uni abscederunt caput, alteri vero utrosque pedes à corpore penitus projecerunt, tertio autem utrumque brachium truncaverunt, quartum vero multis plagis impositis interfecerunt. Relictis omnibus his in campo mortuis, ex aliis plures ceperunt, aliosque omnes tam graviter interfecuti sunt, quod eorum plurimi per Portam, per quam exierant, redire non valentes, in fossatum ipsius Cremæ, quamvis in eo maxima esset aqua, se præ nimio mortis timore projecerunt; qui quamvis gladiatorum mortem vitaverint, tamen in aqua fere omnes perierunt; alii vero Theutonicis ad prædictum manganum currentes, ita viriliter ipsum ab igne defenderunt, quod nisi tres, vel quatuor crates, quæ ante ipsum manganum erant positæ, ex ipso manganum combustæ sunt, & cætera omnia ipsius mangani ligna. . . . permanerunt. Cremonenses vero per fossatum ipsius Castri cum maniculis & rampinis euntes, suos, qui in fossato necati erant, quos invenire poterant lugendo, & maxime se contristando, foras extraxerunt. Post hæc vero Imperator gattum maximum, cujus par, nec similis unquam visus fuit, usque supra fossatum ipsius Castri una cum alio minori gatto duci fecit, fossatumque ipsius Castri de terra repleri præcepit. Sed cum nimis grave fossatum ex sola terra impleri videretur, venit ipsemet Imperator; petiitque à Laudensibus in concione publica, quatenus ipsi Laudenses pro ejus amore vegetes, si quas vacuas haberent, quas sibi sine ipsorum incommodo dare possent, ei tribuerent; ipsasque etiam Cremam deferri facerent. Laudenses vero læti, omnes magno gaudio, se multas ei duros, statim sponderunt. Alio namque die ipsi Laudenses plures ducentis vegetis Imperatori Cremam miserunt: qui eas omnes de terra impleri præcepit, posteaque in fossatum Castri plenas fecit projici; & super ipsas plura duobus millibus plaustris terræ & lignorum, quæ Laudenses conduxerant, jactari præcepit; & ita viam prædicto gatto destinavit facere, per quam ipse gattus usque ad murum ipsius Castri destruendum facile duci posset. Gattum igitur via sic sibi præparata Theutonicis per medium fossatum ducere cœperunt. Præterea Imperator Castellum maximum, quod Cremonenses construxerant, versus murum Castri Cremæ duci per eam partem, per quam gatto fossatum implendo viam fecerat, præcepit. Cum autem Theutonicis & Cremonenses ipsum Castellum firmiter ducerent, & ad fossatum jam appropinquassent; Cremonenses una cum Mediolanensibus, qui intus erant, cum quinque magnis manganis, quos intra dictum Castrum construxerant, cum pluribus etiam petrieris super ipsum Castellum, ut illud omnino frangerent, maximos lapides, & miræ magnitudinis projicere cœperunt. Imperator itaque hoc videns, timens etiam, ne frangeretur Castellum, jussit Cremonenses atque Mediolanenses obsides, eosque etiam, quos ex ipsis in bello ceperat, ad ipsum

Castel.

castellum duci, & super eum, ac etiam ex latere ipsius castelli eos poni præcepit. Putabat enim Imperator, ut postquam ipsi, qui intus ipsum castrum erant, & lapides foras projiciebant, eorum filios, & parentes, germanos, & consobrinos super ipsum castellum positos esse cernerent, nec in ipso castello leviter ferire possent, quin ipsos, qui super ipsum castellum erant, percuterent, & sic in ipsos lapides trahere cessarent. Quibus obediens in ipso castello positus, tunc jussit Imperator, ipsum castellum in antea duci. Cremenses vero, & Mediolanenses, ut obsides super ipsum castellum prospexerunt; cum jam dictis quinque manganis, & cum petreris pluribus super ipsum castellum à tribus partibus lapides prægrandis, miræque magnitudinis acriter projicere cœperunt, ac super ipsum castellum fortiter diu noctuque trahere non cessaverunt; donec ex his, qui super dictum castellum erant, novem de melioribus & majoribus Mediolani & Cremæ interfecerunt. Illi de Mediolano, qui tunc interfecti fuerunt, sunt hi, Codemalus de Putterla, Henricus de Landriano, & alii duo; de Cremensibus vero fuerunt, presbyter de Calusio, Tinctus de Bonate, Hymnus de Galioso, & alii duo: Alberto autem Rubeo de Crema crura fregerunt, Joanni vero Garenzio brachium ruperunt. Cum autem nequitiam tam magnam Imperator cognosceret, videretque illos nec patribus, nec filiis, nec parentibus, nec amicis parcere, nolens illos, qui adhuc super castellum vivi remanserant, interfici dimittere; quia Cremenses lapides maximos die noctuque super ipsum castellum projiciebant, ut jam ipsum in quadam parte paululum colliserant; jussit ipsos obsides, qui vivi erant, de castello deponi; & ipsum, ut melius fortiusque, quam erat, aptaretur, & cooperiretur, retroduci; quod ut Imperator jussit, ita factum est. Super ipsum castellum erant adhuc vivi Niger Grassus, Squarzaparte de Bisnate, Ugo Crusta, & plures alii de Mediolanensibus; de Cremensibus vero remanserunt Joannes Garesius, Ardericus Blancus, Albertus Ruffus, Sozzo Berunoli, & alii multi, quorum nomina ignoramus. Sed postquam Mediolanenses, qui erant in Crema, atque Cremenses patres, & filios, parentes, & amicos suos, quos super castellum lapidibus interfecerunt, mortuos conspexerunt, valde dolentes, & maxima ira commoti, statim Theutonicos, atque Cremonenses, & Laudenses, quos captos habebant, de carcere super fermialias & machinas ipsius castri deduxerunt, atque irruentes plures ad dedecus Imperatoris, ipso vidente, interfecerunt: inter quos fuere Albrigonus Locabassa de Laude, & Balerus Matagius de Cremona. Imperator autem magis cupiebat, ut Cremenses sponte se sibi fanos traderent, quam eos capere violenter: sciebat enim ipsorum plurimos perituros, si eos insuperaret, & castrum ipsum vinceret expugnando; & ideo duos eorum, quos in campo ceperat, fecit prope portam de Serio in Curiam adduci. Qui cum essent adducti, conquestus est coram omnibus Principibus ibi adstantibus de illis duobus, dicens, se velle Curiam consulere, si ipsi, tum quia in banno positi sunt, tum quia contra eum pugnant perjury fuerant effecti, mori deberent, an non: itaque tota Curia hoc audiente, consilium maximum super hoc ab eis esse habitum: tandem à consilio ipsi Principes redeunt, judicaverunt, eos jure supradicto mori debere; quod cum audivissent Cremenses, minati sunt suspendere suos, quos habebant. Imperator vero hoc audiens, & non putans, eos tam dementes esse, quod licet verbis hoc facere minarentur, facto adimplerent; ex hoc solo, quod suos suspendere minati fuere, utrumque illorum, qui de sua parte erant, suspendi præcepit. Cremenses igitur, ut videre suos suspensos,

A statim Imperatore cernente ad ipsius dedecus & injuriam ambos illos, quos illuc adduxerant, suspenderunt. Imperator autem ira commotus incontinenti jussit obsides atque alios, quos captos habebat, adduci; quibus deductis, alias multas furcas, supra quas suspenderentur, levare præcepit. Episcopi vero, & Abbates, aliique religiosi viri ad Imperatorem venientes cum valde precati sunt, ne ipse, qui fons misericordiae esse debebat, ad malitiam & malignitatem eorum, qui destructionem suam procurabant, attenderet. Imperator autem eos audiens; nec ex toto eis credere volens, nec omne eorum consilium atque preces refutare disponens, novem ex ipsis, videntibus Cremensibus atque Mediolanensibus, qui ibierant, suspendi fecit, reliquos autem omnes propter Deum & religiosos viros vitæ donavit.

B Postea Imperator castellum suum, ut bene retroductum fuit, statim bene aptari, firmiterque ex duplicibus fastivis viminum cooperiri fecit; ex simplicibus enim in primis erat coopertum; deinde optimis feltris, coriisque, pannis etiam insuper laneis illud armari præcepit. Cum vero coopertum aptatumque mirabiliter fuit, præcepit idem Imperator ipsum castellum in antea duci. Cum ergo duceretur, Cremenses super ipsum maximos lapides die ac nocte trahere non cessabant; sed nihilominus Cremonenses ac Theutonicos cognoscentes, tunc castellum ipsum bene firmiterque aptatum, in antea usque ad medietatem fossati ipsius castri per viam illam, quam gattus jam fecerat, virtute magna ipsum deduxerunt: gattus quippe jam viam per medium fossatum faciens jam antea prope murum ipsius castri præcesserat. Erat autem in ipso gatto quædam trabes ferrata, quam *Barbizellum* appellabant; quam trahentes hi, qui intra ipsum gattum erant, foras plus viginti brachiis projicientes, in murum ipsius castri mirabiliter feriebant, ac tandem ea tantum ferierant, quod de ipso muro plus viginti brachiis in terram projece-
C rant. Cremenses vero cognoscentes, se non posse defendere murum castri, quin destrueretur, travacham magnam, ex lignis & terra insimul compositam, ibi intus in ea parte, in qua ipsum murum destrui videbant, juxta eum construxere. Fecerunt etiam quendam cuniculum sub terra, qui subtus pedem ipsius muri usque foras in fossatum per medium gattum pergebat; per quem ipsi foras exeuntes ignem prædicto gatto, ut eum comburerent, supponebat; sed his, qui super castellum ligneum de foris erant, super eorum capita magnos lapides trahentibus, & his, qui in gatto erant, viriliter se defendentibus, ipsi Cremenses non potuerunt in aliquo nec cum igne, nec cum aliqua alia re nocere ipsi gatto; immo Theutonicis & Lombardi, qui intus sub ipso castello, & hi similiter, qui erant in ipso gatto, foras exeuntes, sic cum ipsis fortiter pugnant, quod vix poterant ipsi Cremenses defendere, quin eorum adversarii intra ipsum castrum foris per medium ipsum cuniculum intrarent. Quæ res ita Cremenses timoravit, quod ipsum cuniculum cito de foris clauserunt. Interea Imperator castellum in antea prope ipsum gattum duci fecit, multosque petrerios in eo composuit, per quos ballistarum suis foras trahentibus, fere nullus ex Cremonensibus ibi ad fermialias, seu machinas ipsius castri appropriare poterat, quem ballistarii, qui in ipso castello erant, non interficerent, vel ad mortem non sauciarent; nec etiam ibi intra castrum ultra murum ipsius castri per terram planam ad ipsum murum aliquis appropinquare poterat, quem hi, qui supra castellum stabant, lapidibus, vel pilotis non vulnerarent. Erat enim ipsum castellum plus septuaginta brachiis altum, & plus triginta latum & longum; unde in ipso castro Cremæ fere nullus se movere poterat, quem

quem hi, qui supra dictum castellum erant, videre non possent; per totum etiam castrum Cremæ lapides atque pilotas projicere leviter poterant. Quæ res ipsos Cremenses nimis pavidos reddebat.

Interea quadam die, in qua fuit Pascha Epiphaniæ, venerunt Cremenses supra quandam machinam, quam fecerant supra travacham, quam ipsi ex lignis & terra intus juxta murum castrum composuerant; & adduxerant carrarias multas plenas lignis ficcis, sulphure, lardo, oleo, axungia, & pice liquida madefactis; quas cum haberent super ipsam machinam, ignem accenderunt in eis cum manticis, quos ibi habebant; & postea ipsas bene accensas super quendam pontem ligneum, quem super ipsam machinam ita fabricaverant; quod foras de ipsa machina plus decem brachiis jactabant, versus ipsum gattum, ut eum comburerent, mittere intendebant. Quare ipsas carrarias sic undique accensas, & maximam flammam jactantes, unam post aliam juxta gattum Imperatoris projectabant. Imperator itaque, qui tunc sub ipso gatto erat, & alii, qui tunc erant cum eo, projicientes aquam & terram super ipsum ignem, & ab hora tertia usque ad vesperras ipsum ignem semper extinguentes, ita se viriliter defendere, quod, gatto manente illaeso, nullum malum inde habuere. Interea autem Dux Conradus frater Imperatoris, Comes Robertus de Bassavilla, Comes Otho, qui Falcigranus, aliique multi Principes à Castello Imperatoris usque ad Portam de Umbriana multos gattos & crates fecerunt; ex quibus fossatum multis partibus implebant terra & lignis. Theutonicos tamen, sub ipsis cratibus cum arcibus & balestris occulte morantes, Cremenses intus juxta murum ipsius castrum sive de subtus euntes, sive super Serimalias, & machinas, ipsis ignorantibus, mirabiliter sauciabant. Interea quidam Magister valde ingeniosus super omnes Magistros, qui tunc erant in Crema, qui Marchisius vocabatur, & qui fere omnes manganos, & petrarias, Serimalios, seu machinas, cæteraque defensionis Cremæ instrumenta suo mirabili ingenio composuerat, Imperatorem, & partem ejus, magis quam partem Mediolanensium & Cremensium, & de parte Imperatoris esse potius quam ipsorum, quibus serviebat, cupiens, tum Imperatoris & Cremonensium amore, tum Mediolanensium & Cremensium, qui ipsum invitum retinebant, odio, tum etiam per pecuniam sibi promissam, cum Imperatore & Cremonensibus pepigit, & quadam nocte Crema exiens, desuper murum ipsius castrum, & per medium aquæ, quæ erat in fossato ipsius castrum, transiens, ad Imperatorem confugit. Imperator vero eum cum magno gaudio suscipiens statim optime induit ipsum, bonumque dextrarium duodecim libris denariorum veterum comparatum illi donavit. Ipse vero Marchisius quando de Crema exivit, statim quandam suam machinam mirabilem ex lignis fabricavit, super quam quendam pontem plus quadraginta brachiis longum, & plus sex latum constituit, quem extra dictam machinam plus viginti brachiis, nemine sibi contradicere valente, poterat ejicere. Cum vero ipse Marchisius suam machinam, suumque pontem optimis cratibus cooperuisset, tunc fecit eam in antea perducere, usque dum fere fuit juxta castellum Imperatoris. Gattus enim jam prope murum ipsius castrum processerat, fossatum ab ea parte usque ad alteram lignis & terra impleverat, & viam planam atque latam fecerat, per quam castellum Imperatoris, & machina Marchisii procedere debebat. Castellum eundo post gattum sic eum persecutum fuerat, quod ipse gattus nec antea ambulare poterat, nec redire, castello prædicto sibi obstante; quod Imperator considerans, tum quia machinas Cremensium sibi intus contra gattum factas comburere noluit,

A tum etiam quia prædictum castellum in antea ducere non poterat, nisi gattum combureret, in ipso gatto ignem apponi præcepit. Qui gattus totus exarsit, machinas Cremensium ab ipsis defensis, & illæsis conservatis. Quo gatto sic combusto, præcepit Imperator, castellum eo loco duci, in quo gattus erat; quo illuc ducto, prædictus Marchisius fecit, suam machinam duci ad latus ipsius castrum; deinde Imperator publicum prælium super Cremenses faciendum certa die indixit. Cumque ea die Imperator Principes suos, sicut voluit, ad bellum ordinasset, fecit Ducem Conradum fratrem suum, & qui Comes Palatinus erat de Rheno, cum suis militibus ascendere super prædictum castellum, aliosque Principes Theutonicos & Lombardos super machinam Marchisii fecit ascendere. Jussit eis, ut quacunque hora pons machinæ super murum castrum Cremæ jactatus esset, quod ipsi omnes Principes & equites per pontes extemplo currentes viriliter robusteque hostes invaderent, & cum ipsis fortiter pugnarent. Qui si hoc totum bene peregerint, ut eos instruxerat Imperator, castrum tunc captum fuisse dicebatur. Bello itaque sic ordinato, & pontibus supra murum castrum projectis, præfatus frater Imperatoris cum suis militibus per pontem castrum usque supra murum castrum pergens, Cremenses viriliter invasit. Sed alii Principes & equites per pontem, quem C Marchisius super murum castrum jactaverat, ita viriliter, sicut debuerunt, non concurrerunt. Cremenses autem, qui subtus suas machinas stabant intus juxta murum, prædicto Duci, ejusque militibus occurrentes se optime defenderunt. Quidam vero vexillifer ipsius Ducis, nobilissimus atque fortissimus miles, de muro castrum se in terram projiciens in medio Cremensium, putans, omnes alios se sequentes similiter facturos, magnum prælium cum ipsis Cremensibus super eum irruentibus fecit, ac ab eis, prout solus erat, diu mirabiliter se defendit. Sed hic licet fortissimus esset, tantæ multitudini non valens resistere, aliquibus Cremensibus ab eo vulneratis, tandem ab eis captus, & terram projectus est, & multis ei plagis impositis interiit: alios etiam tres ipsius Ducis milites cum rampinis ferreis de ponte in terram trahentes ipsi Cremenses vivos retinuerunt. Pars vero Cremensium cum manganis lapides non modicos super pontem jactando sic eum in quadam parte fregerant, quod alii Theutonici, qui post Ducem currere debuerant, ipsum postea sequi non sunt ausi. Sed Cremenses ut pontem ruptum præferrent, nec alios Theutonicos viderunt sequi Ducem, qui cum paucis præcesserat, super ipsum Ducem ejusque milites fortiter irruentes, sic eos lapidibus, & ensibus, atque lanceis eo maxime cum conatibus urgebant, quod ipse Dux aliquantulum sauciatus cum parte suorum equitum rediit in castellum; pars vero per pontem usque ad castellum redire non valens, de ipso ponte extra castrum murum in fossatum se projecit; cæteri quoque, qui pontem Marchisii intraverant, Cremensibus eis robuste resistentibus, nihil proficentibus, intra machinam, de qua exiverant, se recuperarunt.

Licet autem Imperator, ejusque Principes, quod statuerunt, plenarie non perpetraverint, assidue tamen diu noctuque Cremenses cum ballistis & arcibus oppugnabant; & tam boni ballistarii quotidie in castello Imperatoris latitabant, quod fese nullus Cremensis poterat contra castellum super machinas se opponere, quin ab ipsis ballistariis interficeretur, nihil proficiente lorica. Ipsemet Imperator optime sciens sagittare, prout extimo, multos de Cremensibus interfecit. Quocirca Cremenses maxime perterriti, & intolerabilibus vigiliis, quas faciebant, assidue fatigati, & ex magna parte sauciati, ac iram & dolorem Ducis Conradi, qui suos

suos milites amiserat, metuentes plurimum; videntes etiam, quod multi, qui ab initio Castrum Cremæ defenderant, clam de ipso exierant, Imperatori & aliis Principibus se tradentes, ac assidue magna ipsorum copia clam exire properabat; paventes etiam, ne per vim caperentur; quod si eis accideret, sciebant, ipsorum magnam partem, & à Theutonicis, & maxime à Cremonensibus, quos per longum tempus offenderant, gladio fore perituram; consilium inierunt cum Imperatore foedus iniendi, ac de manibus ipsius, qualitercunque possent, se eripiendi. Quod Imperator per Legatos ipsorum audiens, quoniam pius & misericors erat, Legatis respondit, dicens, *Ut si Mediolanenses & Brixienfes omnes, qui intra Castrum erant, absque omnibus armis, quæ habebant in Castro, egredi vellent, & Cremenses omnes masculi & femina cum tanto solummodo vellent exire, quantum una vice extra Castrum portare possent, quod ipse eos omnes sic immunes exire permitteret, ac ipsis talem vitam, quæ privari digni erant, concederet. Quod nisi facerent, nullum aliud pactum, nullumque foedus, nullamque tregnam se ipsis aliis in toto tempore vita sua facturum promissit.* Legati vero verbum Imperatoris sic firmum audientes, intra Castrum statim reversi, sic per ordinem, ut ab Imperatore audierunt, Mediolanensibus, & Cremonensibus atque Brixienfibus simul convocatis recitaverunt. Consules vero Cremæ & Mediolanenses cum Sapientibus Mediolani, qui aderant ibi, & Cremonensis, ac Brixienfensis consilium inientes, & omnia, quæ à Legatis audiverant, inter se conferentes; scientes etiam Imperatorem esse tam constantis animi, quod fere omnia, quæ incœpit, donec ad finem perduxit, nunquam desinit; sicut in destructione Terdonæ, & Mediolani obsessione, & in multis aliis cognoverunt; firmaverunt, pacem potius sic esse faciendam, seseque omnes cum Castro Imperatori tradendos, & ipsos vivos exire de castro, quam ipsum castrum per aliud tempus defendere. Postremo vero in bello captos esse debere, & ulterius tam ambiguum subire fortunam vitæ, quod & capita, & omnem suam suppellectilem, ipsum quoque Castrum amitterent, si per vim caperentur. Consilio itaque ab omnibus sic firmato, statim Legatos direxerunt ad Imperatorem, per quos omnia, quæ Imperator eis mandaverat, se omnino velle facere nuntiaverunt. Imperator vero quod optaverat audiens, ac Deo omnipotenti cum magno gaudio gratias referens, statim per suos Legatos ad Cremonenses missos foedere inito, cum Cremonensibus pacem, & Mediolanensibus, atque Brixienfibus, sicut eis ante mandaverat, stabilivit. Hoc autem factum fuit in anno MCLX. ab Incarnatione Domini, die Martis, sexto Calend. Februarii, octavo die post festum Beati Bassiani Confessoris, Laudensis Episcopi. Sequenti vero die Mercurii Cremonenses masculi & feminae, atque Mediolanenses, & Brixienfes Imperatori se tradiderunt; qui exeuntes de Castro, quia totam suam suppellectilem amittebant, nisi quantum una vice poterant deferre, ingenti dolore fremebant; quia vita vero eis confirmata & conservata fuerat, in parte gaudebant. Donavit autem Imperator Laudensibus ultra tercentas loricas, & multas gamberias, quas de prædictis suis hostibus habuerat. Nec esse præmittendum opinor, quod Imperator Christianissimus omni ferocitate & severitate deposita, hostilique odio abjecto, ipsos Cremonenses per quandam locum angustum, unde egrediebantur, adjuvans exire, † suis propriis manibus quandam ipsorum languidum cum aliis militibus exportavit. Quæ tantæ benignitatis, tantæque Imperialis mansuetudinis actio omnibus hominibus maximum præstare debet exemplum. Theutonicis vero, & Lom-

† De hac phrasi vide Not. 202.

A bardi Castrum introeuntes prout quisque fortiti erant, unus solus tamen unam viciniam occupabat, & de rebus, quæ erant in illis domibus, quas occuparant, nulli alii permittebant accipere. Quod alii, & maxime scutiferi, qui postremo intraverant castrum, considerantes, nec aliquid de rebus ab aliis occupatis accipere audentes, dolore simul, & invidia concitati, in quamplurimis Castri partibus ignem apposuerunt, & totum Castrum subito combusserunt cum his rebus tam victualibus, quam aliis, quæ in eo erant, cum adhuc plenum esset, nec exspoliatum. Postea vero omnibus fere domibus Castri destructis à Cremonensibus, & partim à Laudensibus, & fossato complanato, murum Castri totum in terram prostraverunt. Insuper etiam Cremonenses avidi nimis dissipationis Cremæ etiam quasdam Ecclesias ipsius Castri destruxerunt. Imperator autem per quinque dies ibi moram faciens postea discessit, & Laudam cum omni exercitu suo reversus est. Cremonenses vero, & Theutonicis in Castello Imperatoris, & in omnibus manganis, & petreris, seu gattis, & machinis, quamvis per longum tempus fabricata essent, & in eis ultra duo millia marcharum argenti esset erogatum, ignem apponentes, omnia velociter combusserunt. In sequenti autem die Mercurii, in quo fuit festum sancti Blasii, & quæ fuit tertio die Mensis Februarii, Cremonenses omnes sunt reversi Cremonam, Imperator cum omni exercitu Papiam perrexit.

In illo tempore erat magna discordia inter Papam Victorem, qui prius vocabatur Octavianus, & Raynaldum Cancellarium, qui in electione sua vocatus fuerat Alexander, qui similiter ad Papatus honorem levatus erat; ob quam dissensionem Imperator olim mandaverat suos Legatos, scilicet Comitem Palatinum, & Comitem Guidonem de Blandiate †, & quendam alium ad præfatos electos; rogans eos, quod vellent usque ad proximum Caput Jejunii Papiam venire, suas rationes allegaturi coram Archiepiscopis, & Abbatibus, aliisque viris religiosis, & coram ipso Imperatore Romanæ Ecclesiæ advocato; ut ibi per Dei virtutem tam detestabilis dissensio sopiretur. Mandavit etiam ipse D. Imperator Archiepiscopis, Episcopis, & Abbatibus de Alemania, de Burgundia, de Lombardia, de Tuscia, de Apulia, & de Romania, & de aliis partibus Imperii, Patriarchæ etiam Aquilejensi; ut in prædicto Capite Jejunii deberent esse Papiæ, audituri rationes utriusque prædictorum electorum; ut ipsis auditis, quis justus, & esse deberet Apostolicus, judicarent. Octavianus vero Legatos Imperatoris audiens, eos magno gaudio suscepit, atque prædictæ dissensionis desiderans audire sententiam sanctorum virorum, promissit Legatis, ad proximum terminum se venturum. Raynaldus autem eisdem Legatis renuntiavit, se minime venturum ad talem conflictum; dicens, se à nemine debere judicari, cum ipse potius omnes alios deberet judicare; & sic respondit, ac si esset in concordia & sine aliqua dissensione ad Apostolicatus honorem sublimatus. Octavianus itaque ad terminum statutum veniens, & alii prædicti similiter, pro quibus miserat Imperator, Papiæ omnes congregati sunt, secundum quod ordinaverat D. Imperator.

Cum igitur Orthodoxorum Papiæ congregatorum universitas in nomine Domini sedisset, causa Sedis Apostolicæ per aliquos dies, remoto omni sæculari negotio, iudicioque ipsa quæstione legitime & Canonice agitata, & diligenter inspecta; sufficienter in conspectu Concilii per testes idoneos est probatum, Dominum Papam Victorem, & nullum alium in Basilica Beati Petri à saniori parte Cardinalium ad petitionem Populi Romani, cum

† Legendam Blandrate.

consensu & voluntate Cleri immantatum; & quod praesente & non contradicente Raynaldo quondam Cancellario, in Cathedra Beati Petri fuit collocatus; & quod ibi, & à Cardinalibus, & Clero Romano, *Te Deum laudamus*, gloriose est decantatum; & quod ipse ad Palatium cum blandis & aliis insignibus papalibus est deductus. Probatum est etiam, quod eo tempore, quo electio Romae celebrabatur, erant in urbe tantummodo XXI. Cardinales. Cardinalis autem Sancti Petri ad Vincula erat Anagninae infirmus, qui consensum & voluntatem suam aperuit Domino Cardinali sancti Martini, & Domino Guidoni Comensi. Ex quibus omnibus Cardinalibus, cum Dominus Victor, tunc Octavianus, & Raynaldus segregati fuissent, remanserunt tantum XX. electores; quorum novem sanioris consilii, & nulla conjuratione foedati, prima vox erat in electione D. Victoris: & una cum capitulo D. Petri petitione populi, consensu, & desiderio Cleri, annuente ordine Senatorum, & Nobilibus Romanis Dominum Victorem elegerunt; & electus, & secundum consuetudinem interrogatus per scribam, *Si placeret*, tribus vicibus clara voce respondit, *Placet*. Probatum est etiam, quod Raynaldus duodecim dies post Domini Victoris promotionem ab urbe egressus apud Cisternam prope terram Siculi in loco non celebri est primo immantatus. Probatum etiam fuit, quod in secundo die post promotionem D. Victoris Raynaldus interrogatus à Rectoribus D. Romani cleri, & à clericis de suo Cardinalatu, si Domino Victori esset obediendum, expressè confessus est, se nunquam fuisse immantatum, & expressè dixit: *Ite, & obedite ei, quem immantatum esse videtis*. Super his capitulis fuerant testes, & sub stola Sacrosanctis tactis Evangelii juraverunt D. Petrus Christianus Decanus Basilicae Beati Petri, cujus plenum testimonium ibi receptum est. Juraverunt etiam honestissimi Rectores, & Praelati Clerici Romani, quia omnia viderunt, & tractaverunt, & fuerunt ultra inter Archiepiscopos & alios Clericos. Praeterea Petrus Illustris urbis Praefectus, & alii quam plures Romani nobiles in conspectu Concilii super omnes similiter testimonium perhibuerunt, & jurare voluerunt; sed quia praedictorum testimonium visum fuit Concilio esse sufficiens, à sacramento sunt excusati. Deinde venerabiles Episcopi Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis de Bohemia, & Otho Comes Palatinus, quos D. Imperator de consilio viginti duorum Episcoporum, & multorum aliorum Religiosorum tunc praesentium Romam destinaverat, ut primates ante Concilii praesentiam evocarent, testimonium perhibuerunt, quod Raynaldum Cancellarium, & ejus partem trinis edictis pertemporum intervalla, & solemniter ad praesentiam Ecclesiae tunc Papiae congregandae vocaverunt; & quod ipse Raynaldus, & sui Cardinales una voce & manifeste dixerunt, iudicium, vel examen Ecclesiae se nolle aliunde recipere. His igitur, & aliis quampluribus rationibus auditis, quas longum esset enarrare, communicato Concilio praedicti Patriarchae, & novem Archiepiscoporum, & triginta octo Episcoporum, & multitudinis magnae Abbatum, qui omnes aderant Concilio, D. Victorem laudaverunt, & electionem Raynaldi cassaverunt; post quos omnes Christianissimus Imperator electionem D. Victoris comprobavit; & post eum omnes ejus Principes, videlicet Dux Henricus de Saxonia, Dux Bertaldus de Arvigia, Dux Federicus de Rotemburgo, Comes Palatinus de Rheno frater Imperatoris, Comes Palatinus de Saxonia, Comes Palatinus de Bavaria, & alii quamplures Marchiones & Comites, tam Lombardi, quam Theutonici, electionem Domini Victoris firmaverunt.

A His itaque sic peractis, dedit licentiam dulcissimus* Imperator Duci Henrico de Saxonia, & Duci Bertaldo, ac etiam omnibus fere Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis Praelatis, qui secum erant in exercitu, cum suis militibus ad suam patriam remeandi. Quibus recedentibus, remansit Imperator Papiae cum Federico Regis quondam Corradi filio, & cum Corrado Comite Palatino de Rheno fratre suo, & cum Othone Palatino Comite, & cum aliis quibusdam Principibus. Postea vero Imperator cum Domina Beatrice conjugis sua, & Principibus suis, ac exercitu, qui sibi remanserat, ultra Padum in partibus Gamodii, & Marengi, atque Terdonae perrexit; & in illis partibus in Quadragesima remansit. Mediolanenses autem destructionem Laudensis civitatis summe desiderantes, die Martis sancti praedictae Quadragesimae tam milites, quam pedites cum multis vexillis, & plaustris Laudam venerunt, & summo diluculo ipsos aggressi fuerunt. Pars vero peditum Laudensium per portam egrediens, cum Mediolanensibus praelium incepit; qui per longum tempus bellantes, ex Mediolanensibus plures interficientes, & multos fauciantes, maximo impetu in eos unanimiter irruerunt; hi vero ipsos Laudenses paucissimos ad comparationem hostium, tanto robori resistere non valentes, usque in fossatum civitatis acriter impulerunt, & ex ipsis quinque ceperunt, tres vero interfecerunt; reliqui vero Laudenses intra civitatem se receperunt. Sed Mediolanenses suos interfectos & vulneratos recolligentes, quamvis etiam nimis dolerent, quod civitatem, quam sine gravi labore putabant capere, illaefam relinquebant, & de suis multos vulneratos, & multos interfectos reportabant, Mediolanum tandem reversi sunt. Laudenses vero suos Legatos ad Imperatorem direxerunt; qui omnia, quae eis acciderant, eidem Imperatori per ordinem narraverunt. Imperator vero congratulatus, quod Laudenses quam pauci in tanta multitudine hostium sic se viriliter defenderant, & cum ipsis in campo praelium fecerant, statim post paucos dies Laudam cum suis militibus est profectus. Quo cum pervenisset, ipsis Laudensibus multas gratias in concione retulit de hoc, quod ita viriliter pugnauerunt cum hostibus Imperii. Eos tamen admonuit, atque iis praecipit, ne ulterius contra Mediolanenses in campo extra civitatem ad pugnandum se opponerent, sed civitatem solummodo defenderent, non agros; dicens, se metueret, ne nimia Laudensium audacia, & praesumptio perducatur eos ad civitatis amissionem. Deinde cum Laudensibus equitibus atque peditibus est profectus ad pontem, quem Mediolanenses ad Pontiorolum reaedificaverunt suis maximis sumptibus; Castrumque Pontiroli cepit, & ipsum concremans dissipavit; ipsumque pontem de Pontirolo destruxit, & in Abdum projici fecit, atque ad civitatem Laudae rediit.

Post paucos vero dies idem Imperator, qui multos poterat pati labores, cum Laudensibus equitibus, atque peditibus, & cum parte equitum Cremonensium, qui ex mandato Imperatoris Laudam venerant, & cum quadam petreria Laudensium ad diripiendum Pontiorolum reversus est; ubi quaedam Ecclesia bene armata & munita hominibus remanserat; quam partim bello, partim ipsius petreriae pavore capiens, homines, qui ibi aderant, cepit; & ipsos bonis suis spoliatos Laudam duci praecipit. Post haec Faram venit, & Castrum ipsum post diu factum praelium cepit. Qui cum homines de Fara captos, & magnam praedam bonorum, quae in dicto Castro erant, Laudam conduceret, multitudinem magnam equitum Mediolani ex alia parte Abdum super ripam conspexit:

* De hoc titulo vide Notam 8.

qui

qui milites illuc venerant, ut ipsum Imperatorem offenderent, si possent; putantes, cum cum solis Laudensibus Pontiorum venisse, sicut alia vice fecerat. Et tunc Mediolanenses ad quendam Abdue quadum nimis altum venire, fingentes se velle transire, & Imperatorem invadere; ut milites, qui cum Imperatore erant, allicerent ad flumen transcendendum; ut in aqua, quæ nimis erat ibi discurrens & alta, periclitarentur. Imperator vero omnium suorum militum peritissimus præcepit, ne aliquis curreret ad Mediolanenses, neve aquam transiret. Quidam tamen bellorum nimis avidi versus Mediolanenses per medium vadum currere volentes, in aquam se projecerunt; ex quibus evaserunt aliqui, & multi in ipsa aqua perierunt, inter quos fuit Henricus Saccus de Lauda, & Obfertus Vetulus de Cremona, & quidam alii.

Post paucos vero dies D. Imperator cum Cremonensibus, & Papiensibus, aliisque civitatibus Lombardiæ, ad Comitatum Mediolanensem devastandum perrexit, & ibi multa devastavit; qui postmodum per Novariensem Episcopatum Papiam rediens Italiæ militibus, qui secum iverant, domum redeundi licentiam concessit. Post hæc vero quamplurimi milites Mediolanenses quodam die Jovis, quæ fuit nona dies mensis Junii indictione octava, & in qua fuit festum sanctorum Primi & Feliciani, Laudam venerunt, & per unum & dimidium milliæ se occulte posuerunt; mittentes etiam intra Villam Corneliam, quæ parum distat à civitate Laudæ, plures XL. militibus ad civitatem Laudæ invadendam. Quo peracto, Laudenses equites audito clamore persecuti sunt Mediolanenses sic fortiter, quod antequam ad socios redire valuissent, ultra viginti ex eis cum equis & armis capti sunt. Mediolanenses autem cognoscentes, socios fugientes acriter urgeri, unanimiter Laudensibus occurrerunt, & cum eis magnum prælium inceperunt. Sed Laudenses utpote multo pauciores non valentes resistere, in fugam sunt reversi, & usque prope civitatem partim se defendendo repulsi sunt. Quocirca Mediolanenses multos ex ipsis, qui capti ducebantur, recuperaverunt; ac etiam de Laudensibus ceperunt decem & octo milites; inter quos fuit unus filius Lanfranchi de Trifino, Bernardus de Bagnolo, Arberius Lomellinus, Ottobellus Cagamustus, Ortho Mezaperentus, & quidam alii quatuordecim. Plures autem de Mediolano in carcerem sunt ducti; inter quos fuit Codeguerra Vicecomes, & Manatus de Palatio, Brunus de Concoretio, & filius Burri de Burris, & Joannes Salerius, Ambrosius Paliarius, Joanes Feroldus, Ugo Camarus, Ortho Bella Busca, Obizzo Paganus, & quidam alii. Mediolanenses autem non multum longe à civitate cum militibus, & peditibus, ac sagittariis aliquantulum fortiter dimicantes, quia viderunt, se non posse superare Laudenses, cum pluribus ex suis vulneratis, & cum illis Laudensibus, quos ceperant, valde moesti recesserunt, Mediolanum revertentes. Quo dolore ipsi Mediolanenses commoti, cum se vindicare, nec etiam Laudenses per vim habere potuissent, saltem dolose illos capere cupientes, statim alia sequenti die Veneris miserunt non multos milites, qui Laudenses invaderent, & alia parte Cornelianani, usque ad portam Cremonensem; quibus militibus præceperunt Mediolanenses, ut cum Laudenses eos persequerentur, versus Invenicum fugerent in Lodofanam*; fingentes, se non posse redire versus Mediolanum; ut Laudensibus longe à civitate remotis, ex improvise exercitus Mediolanensium ipsos extra civitatem comprehenderet. Quibus, ut statuerant, civitatem aggredientibus, cum Laudenses eos acriter persequerentur, hi, qui supra Castellum erant, versus Mediolanum

* Vide Notæ 194. & 642.

A à parte fossati, quod dicitur *de pane perduto*, præcavescentes, viderant plurima vexilla equitum venire festinantes. Orto autem clamore maximo, cum Laudenses non multum adhuc à civitate distarent, & suorum clamorem audirent, & pulvinum maximum conspicerent, subito revoluti ab eis ad civitatem, antequam Mediolanenses possent ibi esse, reversi sunt usque ad portam Cremonensem; ibique cum peditibus, & arcatoribus, & ballistariis Mediolanenses expectaverunt. Mediolanenses vero cum robore magno ac fremitu venientes, & per campum ante civitatem currentes, non fuere ausi Laudenses aggredi circa propugnacula commorantes; nec etiam Laudenses ipsos invadere in campo sunt ausi; sicque Mediolanenses à mane usque ad horam tertiam prospicientes, quod ipsos Laudenses non possent in campo ad pugnam perducere; tum quia hoc non potuerunt facere, cum magno furore ab eisposito igne in quodam plastro stipulæ, quod erat in campo relictum, Mediolanum reversi sunt.

B Postea die Lunæ, in quo fuit festum Sanctorum Mariæ & filiasri, & fuit XIV. Calend. Augusti anno MCLX. indictione octava, venerunt Mediolanenses tam milites, quam pedites cum arcatoribus, & ballistariis, & cum caraxolo suo, atque petreris, & gattis ad civitatem Laudæ obsidendam, à costa, quæ est supra paludem Portæ Imperialis, usque ad mediam Portam Cremonensem tentoria ponentes, nec multum longe à civitate summo mane castrametati sunt. Deinde multi ex eis tam equites, quam pedites, sine equis & sagittariis prope fossatum venerunt, causa bellandi. Pars quorum ivit ad Portam Imperialem, & pars ad Portam Papiensem, pars etiam ad Cremonensem. Ex contrario Laudensibus obviam illis occurrentibus, aliquandiu præliati sunt, & multis ab utraque parte vulneratis, & duobus de Mediolanensibus captis ad Portam Papiensem, dirempto prælio ad prandendum utrique recesserunt. Cumque Mediolanenses comedissent, omnibus ad concionem per sonitum tubarum convocatis, atque collectis prope caroxolum ipsorum, præceperunt Consules Mediolani omnibus hominibus de Porta Vercellina, & Porta Ticinensi, ut ex illa parte Pusterlæ sancti Vincentii Laudenses acriter expugnarent; illis vero de Porta Orientali & de Porta Romana præceperunt, quod* invaderent ad Pusterlam de Sylva Græca; & illis de Porta Cumana & de Porta Nova præceperunt, ut ante Portam Imperialem, Papiensem, atque Cremonensem se ponerent, & gattum, & petrerias illuc adducerent, & ignem cum petreris in civitatem traherent; & sic omnibus constitutis, à concione discedentes, cum ingenti clamore ad accipiendam arma concurrerunt. Qui postquam fuere bene armati, omnes per illa loca, quibus fuerat eis præceptum, cum vexillis & magno sonitu sunt profecti. Quod Laudenses considerantes, & per portas, & pusterlas, & alia loca, prout melius visum est, se armatos dividentes, & se obviam Mediolanensibus opposcentes, magnum prælium inter se commiscuerunt. Ipsi namque Laudenses, qui ad pusterlam sancti Vincentii concurrerant, cum lanceis, & ensibus, atque lapidibus se viriliter defendentes, statim duos de Mediolanensibus interfecerunt; quorum unum dum quidam alius ad se trahere conaretur, ripa Abdue, supra quam stabat, deficiente, ipsum Abdue corruit, ibique necatus est; multi etiam ex illis sunt ad mortem vulnerati. Sed & Laudensium multis vulneratis, nemo tamen tunc interfectus fuit. Illi autem, qui ad prædictas portas iverant, magnum prælium à Laudensibus receperunt; à quibus multi ex eis cum sagittis & petreris, quæ erant intra civitatem, morti sunt traditi. Sed illi

* Pro ut, & alibi passim.

Mediolanenses, qui ad portam Papiensem duxerant gattos & petrierias, fere usque ad fossatum recepti, projicientes ignem cum ipsis petrieriis, & pilotas seu sagittas igne accensas intra civitatem, Laudensibus se robuste defendentibus, opitulante Deo nihil eis nocere valuerunt. Illi quoque, qui ad pusterlam de Sylva Græca, quæ de *Serravalle* dicitur, adeo robuste Laudenses, quos ibi invenerunt, expugnaverunt; quod ipsi intra portam ipsius pusterlæ vi maxima impulsu vix potuerunt ipsam portam claudere. Qua clausa, Mediolanenses foris supra fossatum juxta collinum euntes, in quibusdam partibus ipsum collinum extirpaverunt; ita etiam, quod aliqui ipsorum in *Serravalle* intraverunt, Laudensibus resistere non valentibus. Quod Laudenses considerantes, maximo timore perterriti, plurimi eorum usque ad alium fossatum fugerant, alii vero potius mori volentes, quam civitatem sic amittere, Mediolanensibus acriter occurrendo, illos, qui intraverant, summa vi ejecerunt; duobus de his occisis, & duobus aliis foras exire properantibus, & in *Abduam* currentibus, ibi mortuis: alii vero omnes præ timore nimio de fossato transeuntes, vix de fossato exire valuerant. Ibi fuit interfectus *Thebaldus Bardonus* à Mediolanensibus, & multi alii Laudenses fuerunt ibi vulnerati; *Levachesia* quoque *Gambarus* Mediolanensis ictu petriæ fuit occisus. Quidam vero alii de Mediolanensibus per mediam paludem de Sylva Græca intrantes, & fossatum transgredientes, supra costam civitatis adscenderunt ex ea parte, ubi est *Domus Henrichi*, quæ dicitur *Sertozani filii Riccardi*. Ibi fuerunt eis obviam pauci, inter quos fuit *Ligabos*; qui dicitur *Scampigna*; qui cum magno lapide sic unum de eis percussit, quod ipsum semivivum usque in fundum fossati in aquam projecit; quem vix tunc de fossato extraxerunt focii. Sed cum maximum prælium per magnam partem diei Mediolanenses cum Laudensibus commisissent, videntes, se parum posse Laudensibus nocere, tum propter fossata maxima, tum propter paludes, quibus civitas erat circumdata, tum etiam propter multitudinem Laudensium bene armatorum, & se fortiter defendentium; à prælio recesserunt ad sua tentoria revertentes. Laudenses vero *Cremonam*, atque *Papiam*, quam primum suos nuntios miserunt; qui illis nuntiarent, atque Imperatori, qui tunc erat *Papix*, quæ fuerant acta; & intimarent, etiamque ab eis auxilium postularent. Sero autem factò venerunt *Placentini* in auxilium Mediolanensium, per medium portæ *Cremonæ* fere usque ad paludem Castra ponentes. Laudenses autem per totam noctem civitatem undique cum multis armis custodiri fecerunt. Interea unus de *Placentinis* ad portam Papiensem ea nocte veniens, multa injuriola verba Laudensibus, qui portam custodiebant, inferre non cessabat: ex quo Laudenses dolore commoti, & tamen quasi verba illius vilipenderent, ostendentes, tandem privatim per fossatum, & per aliquam tumbam egredientes, & post terga ipsius *Placentini* ex improvise irruentes, ipsum fugere nequeuntem multis plagis interfecerunt.

Altera vero die, quæ fuit *Martis*, ipsi Mediolanenses & *Placentini* ad prælium bene armati venientes, summo mane viderunt *Cremonensium* partem ex alia parte *Abduæ* venire in succursum Laudensium. Quapropter Laudenses læti valde, contra Mediolanenses & *Placentinos* clamare cœperunt, ut ad prælium venirent. Sed ipsi perterriti statim signo dato tentoria cœperunt deponere; omnesque pedites cum plaustris, & *carazolo**, supra quod maximum vexillum album cum Cruce rubea deferebatur, abire cœperunt: deinde *Placentini* primo recesserunt, timentes plurimum,

*-Præcedenti col. lit. B. scribitur *carazolium*, & seq. col. lit. F. *carozolum*, aliis *carrociolum*, & *carrocium*.

A ne Imperator cum Papiensibus eos inveniret. Postremum omnes equites Mediolanenses se simul congregantes, post pedites suos & plaustra abierunt. Qui cum octo diebus ad obsessionem civitatis *Laudæ* stare disposuissent; nec unum etiam diem & dimidium timore *Cremonensium*, & etiam Imperatoris, stare fuerunt ausi; qui se maxime præparabant ad succursum ipsorum. Sed ne frustra *Laudam* venirent, laboremque paterentur, legatos miserunt *Papiam*, qui omnia qualiter acta fuerunt eis indicarent.

B Postea vero die *Mercurii*, quæ fuit tertia dies mensis *Augusti*, & in qua fuit festum sancti *Gaudentii*, & inventio sancti *Stephani Protomartyris*, fuit incœptus murus civitatis *Laudæ* à *Tinta Mussa de Gava de Cremona* in angulo civitatis supra paludem de Sylva Græca prope portam *Cremonensem*; & *D. Albericus* Laudensis Episcopus, qui fuit de progenie procerum de *Merlino*, primum lapidem in fossatum ipsius muri sua manu projecit. Octavo autem die prædicti mensis in festo sancti *Ciriaci Martyris* iverunt Laudenses equites & pedites cum duabus eorum petrieris, & cum parte *Cremonensium* equitum, qui aderant tunc *Laudæ*, ad pontem, quem Mediolanenses reædificaverant ad *Cropellam* super flumen *Abduæ*, ut ipsum pontem destruerent; quem maxima vi captum partim combusserunt, partim in aqua projiciendo totum dissipaverunt; capientes aliquos de his, qui pontem custodiebant, cæteris fugiendo evadentibus.

C Sequenti vero die *Martis*, in quo fuit festum sanctorum *Firmi*, & *Rustici*, & vigilia *Beati Laurentii*, factum est prælium inter Imperatorem & Mediolanenses apud *Castrum Carcani*; quo etiam *Brixienfes* equites in succursum Mediolanensium venerant in ultima hebdomada prædicti mensis; & *Castellum* magnum, & *manganos* construxerunt ad *Castrum* ipsum *Carcani* capiendum, quod erat de parte Imperatoris. Quapropter Imperator sanctissimus* cum suis fidelissimis amicis ivit ad auxilium illorum de *Carcano*, cum paucis equitibus Papiensibus, & cum equitibus, & peditibus *Novariæ*, atque *Vercellarum*, & *Cremonensibus*, & parte illorum de *Seprio*, & de *Martefana*, & cum *Marchione de Monferrato*, & *Comite de Blandrate*, & cum paucissimis *Theutonicis*, inter quos fuit *Dux Bertaldus de Zarugo*, qui cum paucis suis militibus venerat ad Imperatorem de terra *Theutonica* cujusdam sui negotii causa, & *Dux Bohemiæ*, & *Comes Conradus de Balamixe*, & quidam alii. At vero Mediolanenses & *Brixienfes* ita circumdederat Imperator, quod victus eis ferri nullatenus poterat. Quapropter Mediolanenses multum perterriti, qui *Mediolanum* reverti non poterant, nec ibi stando victum habere valebant; quid facere deberent ignorantes; tandem tamen, ut sæpe solet accidere, necessitas consilium reperit, & fortunam pugnæ potius tentare proposuerunt, quam ibi morantes fame perire. Unde ipsi Mediolanenses in ipso die *Martis* prædicto prælium cum Imperatore cœperunt. Imperator vero cum suis *Theutonicis* & aliquibus aliis robuste contra Mediolanenses irruens, fere usque ad *carazolium* ipsorum, ubi erat multitudo peditum Mediolanensium, eos impulit; & magnam ipsorum peditum copiam, maxime de *Porta Romana*, & *Porta Orientali*, quæ vulgariter dicitur *Porta Rienza*, interfecit; & boves ipsius *carozoli* occidit; ipsumque *carozolum* incidit, & *Crucem* deauratam, quæ super perticam *carozoli* erat, atque vexillum ibi positum abstulit; & multos ex ipsis tam equites, quam pedites ad tentoria duxit. Ex alia vero parte prælii, ubi major pars equitum Mediolanensium & *Brixienfium* erant contra *Novarien-*

* De hoc præconio consule *Notam 4.*

ses, & Cumentes, & alios multos, qui erant ex eo capite praelii, unanimiter irruentes cohortes Brixienfes, & Mediolanenfes, maximam de eis stragem fecerunt, & maxime de Novarienfibus, multos ex ipsis capientes, & multos interficientes, ut plures duobus millibus fugaverint. Interea orta magna pluvia redierunt ad castra. Paulo vero post Mediolanenfes & Brixienfes armis reassumptis ad praelium currunt. E contrario Imperator videns se cum paucis Theutonicis & non multis aliis relictum, decrevit potius bello fore cedendum, quam pugnando superari: sicque versus Cumas† cum illis, quos adhuc secum habebat, profectus est; multa tentoria, multosque, quos ceperat in bello, ibi relinquens. Mediolanenfes vero, & Brixienfes castris Imperatoris exspoliatis, & multis de suis, qui capti fuerant, recuperatis, desertoque eis campo, cum ingenti gaudio, ut in talibus fieri solet, cum magno clamore ad castra redierunt; suorum cadavera colligunt, & multa plaustra ex eis onerata Mediolanum mittunt. In illo autem praelio Mediolanenfibus orta est lætitia magna, atque magna tristitia, puto tamen gaudium tunc superasse dolorem.

Interea Cremonenfes equites & pedites erant Laudæ parati ad occursum Imperatoris, sicut eis ab ipso literis mandatum erat. Qui hæc, quæ gesta erant apud Carcanum ignorantes, timentes etiam tam ipsi, quam Laudenses, utrum secure & sine obstaculo Mediolanensium ad Imperatorem possent accedere, & avidi nimis honoris, & victoriæ Imperii, multum dolebant, si Imperator sine eis cum Mediolanensibus bellum inciperet. Quocirca maxime desiderabant ad Imperatorem quam citissime proficisci; in hac tamen ambiguitate de communi consilio decernunt, ut ducenti equites de Cremonensibus; & octoginta de Laudensibus in Imperatoris auxilium pergant; aliis omnibus tam peditibus, quam equitibus Laudæ remanentibus. Die igitur Mercurii, in quo fuit festum Beati Laurentii, omnes prædicti equites circa vesperas iter arripiunt; copiam victualium* Imperatori maxime necessariorum, sicut per literas Laudenses acceperant, secum ducentes; quod quidem in maximum eorum detrimentum redundavit: propter enim asinos pane onustos, & pigriter incedentes, tantum in itinere moram fecerunt, quod ipsa die & in nocte proxima tota ambulantes non potuerunt ire nisi ad Marlianum: in quo loco quidam miles Mediolani videns eos ire ad Imperatorem, & peracti belli conscius, per aliam viam subito ad exercitum Mediolanensem currendo equitavit, & eis aperuit, qualiter Cremonenfes & Laudenses belli peracti nescii ad Imperatorem pergerent. Quo audito, Mediolanenses dato signo statim ad eos equitant; ipsosque inter locum Canturii, & Castrum, quod dicitur de Baradello, inveniunt quasi circa horam tertiam die Jovis super quandam aquam & paludem, ubi dicitur ad aquam nigram: ubi clamore magno super eis irruentes ex improvise cum aliquibus Cremonensibus & Laudensibus subito revertentibus bellum inceptum est; & aliquibus utrinque mortuis, aliis vero captis, Cremonenfes & Laudenses non valentes resistere in fugam sunt prorupti: quorum aliqui fortuito per quandam viam fugientes bene evaserunt; alii vero, magna pars, per medium aquæ paludis, quam parvam extimabant, transcentes, præ magnitudine luti, quod erat in aqua, vix transire poterant, equis & armis in luto relictis. Ibi fuerunt capti de Laudensibus decem equites, & quatuordecim de Cremonensibus, ducentis equis ibi amissis. Imperator vero, qui tunc erat in Baradello, subito quæ gerebantur cognoscens, confestim in succursum Laudensium & Cremonensium veniens, quatuor cepit de Mediolanensibus, qui paludem transierant, reliquis in fugam conversis. Quidam Laudensis, qui dicitur Carnevalis de Erzago, inter frondes cum equo suo præ timore latitans, quendam probum militem, qui dicitur Bugerius de Sancto Seprio de Mediolano, cepit, & in terra eum suffocavit; ut à suis, qui erant intra frondes, multum quærentes, si quos possent capere, non possent habere auxilium clamando. Laudenses itaque, & Cremonenfes, qui evaserant, cum Imperatore Cumas iverunt, Mediolanensibus ad sua castra redeuntibus. Ibi prædicti Cremonenfes & Laudenses accepta ab Imperatore licentia, die Veneris discedentes à Cumis per Novariensem Episcopatum Papiam venerunt, Laudamque reversi sunt. Tertia decima autem die Calend. Septembris, qui fuit dies Veneris; qui obsidebantur in castro Carcani, ex improvise castrum egredientes, & ignem supponentes in castello ligneo, quod ibi Mediolanenses construxerant, Carcani capiendi causa, totum combusserunt, Mediolanensibus, qui illud custodiebant, defendere nequeuntibus. Quo dolore Mediolanenses commoti, & ipsum castrum nequaquam posse capere cernentes, timentes etiam, ne Imperator reassumptis viribus cum Papiensibus, Cremonensibus, atque Laudensibus, aliisque Lombardiæ civitatibus, ibi eos comprehenderet, vel ad civitatem Mediolani devastandam ipsis absentibus pergeret, sequenti die Sabbati Carcanum deserentes Mediolanum revertuntur.

Sequenti vero die Mercurii, in quo fuit festum sancti Bartholomæi Apostoli, ivit Imperator cum maximo exercitu Cremonensium, Papiensium, Laudensium, Marchionum, & Comitum, & cum Papiæ navigio, & cum petreriis duabus Laudensium ad pontem Placentinorum, quem ex navibus per mediam Placentiam construxerant, destruendum; & in die Jovis summo diluculo cœpit pontem expugnare: quem Placentinis ab initio defendentibus, duæ petreriæ subito exiguntur. Quapropter Placentini pontem sic integrum se non posse defendere considerantes, ipso toto destructo ad suam ripam naves omnes integras conduxerunt. Ipso quoque die maximum detrimentum accidit Mediolanensibus, & maxime illis de Porta Romana, scilicet quod bene tertia pars Mediolani totius combusta est; nec fuit aliqua Porta in toto Mediolano, quæ ex aliquo latere non comburetur, & magna aura tunc ventilante, multæ domus optimæ, in quibus valde confidebant, combustæ sunt; & idcirco ad inopiam & summam necessitatem pervenerunt, amissis in igne omnibus victualibus tam hominum quam jumentorum, & vestibus.

In sequenti die Veneris reversus est Imperator Papiam; ubi fecit ipse Imperator eo tempore jurare Episcopos Novariensem, Vercellensem, & Astensem, & Marchionem Guilelmum de Monte Ferrato, & Marchiones de Albusco, & Marchionem de Langusto, & Marchionem Obizonem Malaspina, & Comitem de Blandrate, & Comites de Cavaliate, aliosque multos Lombardiæ Prælatos & Principes, ad dandum sibi milites, & arcatores, atque ballistarios; qui secum Papiæ habitarent à festo sanctæ Mariæ de Septembri usque ad Pascha Resurrectionis.

Post hæc autem Imperator cum Cremonensibus, Papiensibus, parteque Laudensium, & cum Papiæ navigio, & cum duabus petreriis iterum ivit ad pontem Placentinorum capiendum; & destruendum in die Mercurii, quæ fuit die XIII. Calend. Novembris indictione octava. Quod Placentini præsentientes, ipsum pontem destruxerunt, reducentes omnes naves usque ad ripam Padi, quæ est

† Apud Orthonem Frisingensem & alios *Cuma* singulari numero dicitur, ubique male pro *Comum*, hodie *Cemo*.
* Vide Not. 258.

est versus Placentiam. Sed Laudenses ibi in quodam mexano, quæ insula dicitur, prælium cum Placentinis incipientes, unum ex ipsis interfecerunt.

Eodem die captus est Bagna Gatta, qui in itinere Papie latitabat die ac nocte in nemoribus cum multis aliis suis sociis, ad capiendum Theutonicos, & omnes qui erant de parte Imperatoris: & qui audacissimus deprædator erat, & multos ceperat, & etiam interfecerat de his, qui fuerant amici Imperatoris; & qui magis timebatur, quam aliquis alius Mediolanensis. Cumque Laudam duceretur, quidam Papiensis pedem sibi tunc truncavit. Imperator vero considerans, se tunc Placentinos non posse multum lædere, Cremonam est profectus.

In die vero Veneris, quæ fuit quarta Calendis Novembris, Mediolanenses, qui pontem custodiebant de Ponterolo, qui tunc levabatur, cum Comite Henrico de Crema, aliisque militibus Cremensibus à Dovaria versus Laudam venientes, fere usque ad portum publicum velociter concurrere; maxima ipsorum parte in Villa Dovariæ relicta, ut ibi latitarent, & Laudenses caperent. Laudenses autem, ut clamorem audierunt, cum magno fremitu ultra pontem Abduæ subito armati equitantes, & acriter Mediolanenses insequentes, antequam Dovariam redire possent eos ceperunt; & cum de Laudensibus non essent ibi congregati plures viginti, qui alios præcesserunt, inter Mediolanenses ferientes, aliquos ex eis prostraverunt ab equis, & Albertum de Enzago; reliquis Mediolanensibus in fugam conversis, quia volebant resistere, donec ad suos latitantes confugissent. Interea latitantes, aspicientes quia Laudenses jam appropinquaverant, repente profiliere super Laudenses; qui adhuc ibi pauci cum essent, resistere non confidentes, terga subito vertunt. Ubi de Laudensibus quatuor sunt capti, videlicet Arialduus Arziago, qui fuit Mediolanensis, sed post captionem Cremæ civis Laudæ fuerat effectus, & Bernardus de Bagno, qui de alia captione jam fuerat redemptus, & Otho Denarius, atque Manfredus Morena filius meus. Quibus captis Mediolanenses & Cremenses reverti coeperunt. Interea Laudenses tam hi, qui præcesserant, quam qui sequebantur, * insimul collecti, usque prope Castrum Ripaltæ post Mediolanenses equitaverunt: quos Mediolanenses conspicientes revoluti ab eis steterunt; Laudensibus quoque stantibus, & eos à longe prospicientibus, & utraque acie alteram formidante, neutra fuit alteram invadere ausa. Laudenses denique cum per aliquod tempus sic dubii stetissent, videntes, quod nihil possent lædere Mediolanenses, tum quia plures illis erant, tum etiam quia Castrum Ripaltæ erat eis ad tutelam, cum jam nox esset, domum revertuntur. In tota autem illa hyeme stetit Imperator Papie cum militibus, quos Episcopi & alii Principes Lombardiæ sibi tribuerant, & cum paucis Theutonicis.

Dominica autem prima Quadragesimæ, quæ fuit anno MCLXI. Mensis Martii autem duodecimo die, indictione nona, & in qua tunc fuit festum sancti Gregorii, venerat militia Placentinorum in Lodasanam in quodam nemore, quod dicitur in Butegnano, & prope Meregnanum se occultaverunt, ut Laudenses caperent, si quos invenirent. Ex contrario vero Laudenses præcedenti nocte equitaverant versus easdem partes, ut Placentinos offenderent, si quos invenissent in Lodasana: & cum ipsi quoque in prædicto nemore se deberent occultare, in primo diei octo viderunt Placentinos in nemore latitantes. Tunc videntes Laudenses inermes ad hoc utpote hujus latitationis ignaros, velociter bene armati super eos currunt; qui improvidi hujus rei, & sine dextreriis, & absque armis venientes, non valentes Placentinorum multi-

* Vid. Nota 105.

A tudini resistere, in fugam convertuntur, & ex eis multi capiuntur. Inter quos fuit Ugerius de Villa, Oldratus Mondalianus, Petrucius de Pusterla, Gualterius de Riccho, Oliverius, Jacobus & Zerbis de Abonis, Castellus de Enzago, Maldotus de Vignate, Otho Medius parens, Vivianus de Vaveri, Albertus Barbonus, Anselmus de Corello, Mussus Garbanus, Zamvillus de Guasco, & de servitoribus communis Laudæ fuerunt capti Gratianus Ponitannes, qui dicitur de la Torre, Gufredus Arantus, & quamplures alii; Albertus vero de Sexto fuit ibi occisus: ex Placentinis autem duo capti sunt, Ubertus dela Porta, & unus alius, & quinque ipsorum equi.

B Deinde sequenti die Veneris, quæ fuit die xviii. prædicti mensis Martii, proficiscuntur Mediolanenses, obsidere castrum de Castillione, quod est in Comitatu Sepriensi cum * manganis, & petreriis, & gattis: ipsumque graviter expugnare coeperunt. Ex converso hi, qui erant in castro, se posse munire, suos ædificantes manganos, & cum optimis ballistis sæpe sagittantes, ac Mediolanenses multoties ex improvise aggredientes, multos faciunt, pluresque occidunt, & quosdam capiunt. Postremum autem non valentes ..... usque ad murum castri gattum reducentes, adeo coarctant eos, quod ipsi non poterant accedere ad aquam, quæ erat extra castrum, nec intra castrum quicquam aquæ habebant. Quocirca ipsi oppidani ad maximam necessitatem aqua deficiente deducti sunt. C Gattum tamen Mediolanensium summa vi incendunt, multosque ex his, qui erant intus, capiunt, & alios detruncant. Legatos deinde ad Imperatorem nocte mittunt, qui ea, quæ geruntur ad castrum, sibi denuntiant, ab eo auxilium subitum implorando. Imperator igitur ut hæc audivit, Laudam venit die Martis sancto, & ibi maximum colligens exercitum ex Parmensibus, & illis de Regio, Cremonensibus quoque, ac Pergamensibus, & his de Vercellis, & de Novaria, & de Pavia, & Ducibus etiam, & Marchionibus, atque Comitibus, aliisque Principibus, ad castri auxilium ire disposuit. D Quod Mediolanenses intelligentes, quia putabant, quod Imperator parvum exercitum congregasset, factum Imperatoris parvipendere coeperunt, palam in concione dicentes, se ab obsidione castri non discessuros propter Imperatorem, nec ejus exercitum, quem posset de Lombardis colligere, donec ipsum castrum caperent. Die vero Veneris sancto cum dicto exercitu, qui supra Lambrum castrametatus fuerat, inclytus Imperator, & cum Comite de Barollona, qui ad ipsum venerat cum sexaginta militibus, ad præfati castri tendit auxilium. Cum autem Mediolanenses pro certo cognovissent, scientes Imperatorem esse tam robusti animi, quod nullatenus dimitteret, quin prælii fortunam cum ipsis experiretur, metu maximo compulsi reversi sunt. E Mediolanum die Sabbati, relicta apud castrum manganis, & petreriis, atque gattis, aliisque eorum machinis igne combustis. In die autem Paschæ majoris Cremonensibus, aliisque militibus, multis, qui cum Imperatore iverant, Laudam reversis, in sero magna pars Portæ Imperialis usque ad ipsam Portam combusta est per Scutiferum cujusdam militis Cremonensis, qui non sapienter in quadam domo portabat ignem. Eodem mense Martii fuit inceptum Palatium Christianissimi Friderici Imperatoris Laudæ prope monasterium sancti Joannis supra costam fluminis Abduæ. Post hæc vero die Martis, quæ fuit quarta die sequentis mensis Aprilis, in festo sancti Ambrosii, Placentini equites, qui venerant usque ad sanctam Mariam, quæ dicitur in strata prope fossatum album, causa deprædandi; ex Laudensibus eis occurrentibus ceperunt Trincasolum de Pusterla, qui tunc esset Po-

* De his machinis consule Notam 358.

testas Laudensis, & Ugonem de Pusterla, & Joannem de Overgnate, & tres alios. Laudenses vero quendam nobilem militem de Placentia, qui vocabatur Jacobus Vicedominus, interfecerunt.

Interim gens Theutonica maxime fremens, quod Imperator adeo cum paucis Theutonicis relictus erat in Lombardia, quod plenarie non valebat expugnare Mediolanum, ad ejus auxilium obnixè se præparavit. Inter quos fuit Lantgravius cognatus Imperatoris, & Conradus Comes Palatinus de Rheino frater Imperatoris, atque Federicus frater Regis Conradi, qui fuit patruus Imperatoris, Dux de Rotemburgo, qui duxerat secum ultra sexcentum milites bene armatos. Raynaldus quoque Cancellarius, & tunc electus Archiepiscopus Coloniae, duxit secum ultra quingentos milites. Filius quoque Regis Bohemiae una cum Duce Bohemiae patruo suo ultra tercentos equites secum duxit. Alii etiam multi Episcopi, Marchiones, Comites, & alii nobiles in Lombardiam ad Imperatoris auxilium venerunt.

Imperator itaque in die Lunæ, quæ fuit tertio Calendis sequentis mensis Junii in festo sancti Maximi, cum dictis Principibus, & maxima quantitate Lombardorum supra Mediolanum tendit, ad eorum segetes devastandas; & devastaverunt ipsas segetes usque ad sanctum Caremolum, & ad Ecclesiam omnium Sanctorum, quæ est in capite Brolii, & Ecclesiam sancti Barnabæ, & monasterium sancti Dionysii; fixeruntque castra ea die à Cassina Guazinæ de Aliate usque Morfengiam; ibique per biduum stantes, omnes segetes ac partem Mediolani devastaverunt. In sequenti vero die Mercurii castrametantes ad sanctum Dionysium hospitati sunt; & tunc Mediolanenses ab alia parte armati exeuntes, magnum prælium cum Papiensibus, aliisque Lombardis incœperunt; & captus est quidam nobilis Mediolanensis, qui vocabatur Adam de Palatio; quem statim Imperator videntibus Mediolanensibus fecit suspendi.... utrinque captis, & aliis vulneratis, quibusdam mortuis prælium est diruptum.

Item sequenti die Jovis Mediolanenses usque ad castra pergunt; quibus Papiensibus, aliisque Lombardis acriter obstantibus, post magnam inter eos pugnam, tandem ipsi Mediolanenses utpote pauciores usque ad fossatum violenter expulsi sunt; ex eis aliqui capiuntur, alii morti donantur, partique magna vulneratur, alii vero in fossatum currentes necantur, cæteris inter propugnacula receptis. Ex parte dictorum quoque Papiensium, aliorumque Lombardorum, qui fuerunt ad prælium, alii capti, plerique vulnerati, alii etiam mortui sunt. Theutonici vero timentes præceptum Imperatoris, qui præceperat, ne quis prælium cum Mediolanensibus inciperet, ad prælium non accesserunt. Imperator vero inde discedens ad Portam Vercellinam cum exercitu suo confedit. At Mediolanenses, denuo belli fortunam tentantes, cum exercitu Imperatoris prælium incipiunt. Multi ibi utriusque partis fauciantur, gladius res geritur, maxima vi certatur, alii confodiuntur. Postremo inde Mediolanenses, qui civitatem exiverant, non valentes resistere tantæ multitudini, intra Portam repelluntur; alii in vallum præcipitantur, ut solet in angustiis locis fieri, dum omnes properant invicem sibi nocere.

Deinde Imperator circa Mediolanum usque ad Portam Ticinensem proficiscens, totas segetes devastavit; vites & arbores succidit; & circa Mediolanum fere per decem dies se revolvens, omnia, quæ circa Mediolanum erant, devastavit. Denique à civitate recedens blada, vites, & arbores, ac loca per decem, ac etiam per quindecim milliaria à civitate distantia dissipando, cum

A omni suo exercitu Comazum & Cornelianum, quod dicitur Bertarii, revertitur; ibique pene toto exercitu Theutonicorum relicto, Cremonensibus, & Papiensibus, aliisque Lombardis licentiam domum redeundi concessit; & cum paucis suis Principibus Laudam venit ad Concilium * à D. III. Victore Papa, die Sabbati, quæ fuit vigesima septima mensis Junii.

B Sequenti vero die, in quo fuit festum sanctorum Gervasii & Protasii, inceptum est sacrum Concilium, quod à principio Papiæ, deinde Cremonæ fieri dispositum fuerat. Postremum tamen ad honorem Laudensium ex voluntate Imperatoris Laudæ est celebratum. In quo Dominus Imperator cum suis Principibus, & Dux Bohemiae, & D. Pellegrinus Aquilegiensis Patriarcha, & D. Guido electus Ravennæ Archiepiscopus, & D. Raynaldus electus Archiepiscopus Travariensis, & D. Viavenis Archiepiscopus, & multi Episcopi, & magna copia Priorum, Abbatum, Præpositorum, aliorumque Clericorum, qui venerunt ad Synodum, seu Concilium, unanimiter confirmationem approbaverunt, quæ in præterito anno Papiæ jam facta fuerat de ipso D. Papa Victore. Fuerunt autem in ipso Concilio recitatae literæ excusatoriae Regis Daciae, Regis Norvegiæ, Regis Ungariæ, & Regis Bohemiae, & sex Archiepiscoporum, & viginti Episcoporum, multorumque Abbatum tam Claræ Vallensis, quam aliarum Congregationum, atque Præpositorum; in quibus omnibus literis continebatur, ipsos Reges cum universis eorum Provinciis, & prædictos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & Præpositos velle se tenere præfatum D. Victorem pro Papa, & Domino, & se velle ratum habere hoc totum, quod D. Victor statuit in ipso Concilio cum aliis ibi præsentibus.

C In ipso etiam Concilio fuerunt examinati Dominus Ubertus de Pirovano Archiepiscopus Mediolanensis una cum Consulibus Mediolani, & Episcopus Placentinus, & Episcopus Brixienis; & Placentiæ, & Brixiae, Consules, omnesque ipsorum Consiliarii, ac etiam omnes illi, qui interfecerunt Moguntinum Archiepiscopum, & qui in ejus morte consenserunt, & Episcopus Bononiensis & ..... depositi fuerunt irrecuperabiliter. Episcopus vero Paduanus, & Episcopus ..... usque ad Calendas Augusti termino eis dato ab officio suspenduntur: & hæc acta sunt in die Jovis, cum Concilium usque ad ipsam diem perdurasset, in qua die fuit tunc festum sancti Jacobi Alpei.

D Finito denique Concilio, D. Vercellensis Episcopus una cum multis aliis Episcopis Papiam tendere volentes, à Potestatibus Laudæ postulare valeant. Quibus ad Episcoporum placitum à Potestatibus missis, cum jam per decem milliaria equitasset versus Papiam, apparuerunt eis viginti quatuor milites Mediolanenses; post quos currere cœperunt; Mediolanenses vero putantes, quod Laudenses, qui non erant nisi viginti duo, satis plures essent, terga subito vertunt ad nemora fugientes; & Laudensibus eos cum magno clamore persequentibus, de equis se dejecerunt, ut in nemore se occultent; & ab oculis Laudensium, qui adhuc longe distabant, penitus disparuere. Laudenses vero ad nemus pervenientes de equis descendunt, & Mediolanenses interficiendos quærunt. Postremo novem de equis ipsorum invennerunt, & quatuor Mediolanenses captos in carcerem Laudam ducunt, videlicet Flamenghum de Hermenulphis, & Suardum de Corezo, & Othonem de Faroldis de Mulinaxo, &c.

E In sequenti vero die, in quo fuit festum sanctorum Prosperi, & Severæ Virginis, cepit D. Im-

* Videtur aliquid desiderari.

perator Rocham *, quæ dicitur de Cornu, cum pluribus centum hominibus, qui erant intus inter rusticos; quos, tota Rocha exarsa & dissipata, fecit in carcerem detrudi. Sequenti etiam mense Julii cepit Comes Gazolinus Theutonicus, & quem Imperator proposuerat illis de Seprio & de Martefana, castrum de Blandrone, & omnibus dimissis, quos intus invenit, totum ipsum castrum combussit, & omnino destruxit.

Postea quoque die Lunæ, quæ fuit septimo die sequentis mensis Augusti, ceperunt Placentini quatuordecim milites Laudenses, videlicet Margotum, & Gruelam de Abonis, & Guilielmum de Fiffiraga, & Vergondium filium Oldrati Morenæ, & decem alios. Ipso eodem die cum Imperator inclytus cum suo dumtaxat Theutonicorum exercitu & Bohemensium prope locum, qui dicitur Cerrum, hospitatus esset, Mediolanenses ad Lantgraviûm, & Ducem Bohemiæ, & ad Palatinum Comitem fratrem Imperatoris, Legatum mittunt, denunciantes, Mediolani Consules velle cum ipsis Principibus colloquium habere: & sic utrinque fide data invicem, Consules Mediolanenses nihil molesti timentes, dum ad præfatum colloquium veniunt, milites Cancellarii, colloquii statuti & fidei datæ ignari, Consulibus occurrentes, prope monasterium de Bagnolo eos ceperunt. Milites autem Mediolani, putantes Consules suos esse perditos, post milites Cancellarii pro suis Consulibus recuperandis velociter currunt, præliumque inter eos inceptum est. Quibus sic dimicantibus, Lantgravius, & Dux Bohemiæ, atque Comes Palatinus de Rheno audientes, Consules esse captos, quibus fidem tribuerant, non modice indignati, Cancellarium hujus rei ignarum, qui adhuc erat in castris, proponunt interficere. Quod Cancellarius audiens, ad Imperatorem subito proficiscitur, & quomodo se incio Consules Mediolani à suis militibus capti fuerant asseverat. Imperator prædictis Principibus..... ne quid molesti contra Cancellarium præsumant. Postmodum ipse Imperator cum suis, & Ducis Federici de Rotemburgo, aliorumque Principum militibus ad prælium currit. Dux vero Bohemiæ & Lantgravius propter iram & indignationem ipsum Imperatorem secuti non sunt. Cum prope prælium venisset Imperator, præcepit Duci de Rotemburgo, ut à montis parte via per ipsos cum suis curreret, & quibusdam aliis Principibus ab alio latere. Similiter per campos cum vexillis currerent, hostes ex duabus partibus alacriter & intrepidi aggressuri; ipse vero per viam, in qua bellum fiebat, fortissimum prope locum, ubi dicitur ad Cassinam Grazive de Aliate, cum suis hostes invadere disposuit. Quibus omnibus sic secutis, ut statuerat, Mediolanenses ex transverso ab utroque latere videntes properare Theutonicos, & non posse ipsis resistere cognoscentes, quia maxima pars equitum Mediolani detinebatur, versus civitatem fugiunt. Imperator autem cum aliis ipsos acriter insequitur usque ad Portam fossati, & ex ipsis triginta milites, & cclvi. pedites cepit. Quos omnes postea Laudæ in carcerem detrussit. Plures vero milites & pedites cum gladio in fossato præcipitando interfecit; & super Portam fossati, dum acriter Imperator inter hostes præliaretur, equus ejus ibi confoditur, & ipse aliquantulum vulneratur. Tandem Mediolanenses intra Portam se recipiunt, & ipsorum quamplures in Ecclesiam sancti Laurentii confugiunt, non audentes ad Portam accedere; & ipsa Ecclesia tum quia fere non erat, † tum etiam quia non poterant expugnari, nisi per ostium Ecclesiæ, viriliter se defendentes, illæsi permanerunt. Imperator igitur cum suis ad castra cum gaudio ingenti revertitur.

* De hoc loco vide *Notam* 315. † Deest hic nescio quid.

A Sequenti vero die Mercurii prope sanctum Donatum castrametatus est, segetes Mediolanensium quotidie devastans; deinde proximo die Sabbati prælio commisso inter Theutonicos & Mediolanenses ante Portam Mediolani, tres milites Mediolani interfecti sunt, scilicet Cacciaguerra de Sorocina, & filius Guarnerii Grassi, & quidam alius.

B Sequenti vero die Lunæ Imperator in brolio non multum longe à fossato Mediolani à Porta Ticinensi usque ad Portam Rentiam castra collocari præcepit; deinde omni die Mediolanensium segetes depopulans, civitatem circum ibat; & si quos de Mediolanensibus, qui pro lignis accipiendis exibant, capiebant illi de exercitu Imperatoris, manum cuique ipsorum detruncari præcipiebat; ut tam divites, quam pauperes timerent, nec civitatem egrederentur. Et sic quasi omnes Mediolanenses segetes, & vineas, atque arbores devastans, fere omnem vivendi spem abstulit eis, & postea Papiam reversus est.

C Peritissimus autem Imperator, considerans, se plenarie inhibere non posse Mediolanensibus, quia à Placentia & Brixia mercatum victualium haberent, si Papiæ moraretur, statuit hyemare Laudæ cum Beatrice Serenissima conjuge sua, & cum filio Ducis Guelphi, & cum Friderico de Rotemburgo consobriño suo, & cum Comite Rodulpho de Lando, & cum Episcopo Parvi lengi, & cum aliis paucis Principibus. Nam Lantgravius, qui conduxerat secum quingentos milites, & fere omnibus militibus Cancellarii, qui fuerant similiter plures quam quingenti, & militibus Ducis Bohemiæ licentiam domum redeundi concesserat. Conradum vero Palatinum Comitem de Rheno fratrem suum, & Guilielmum de Monteferrato, atque Guidonem Comitem de Blandrate, Castrum de Mombrione munire, ipsumque custodire cum ipsorum militibus præcepit. Circa Ecclesiam de Ripalta magna propugnacula fossatorum, aliarumque machinarum ad defensionem utilium fecit fieri; relictis ibi quibusdam suis militibus, qui ea die noctuque custodirent. Comitem vero Marcoaldum de Gambarana posuit cum aliquibus militibus in castro de sancto Gervasio, quod est prope Tricium; ut sic undique viis quasi occlusis non auderent Mediolanenses mercatum ducere à Brixia, vel à Placentia; nec Brixienfes, vel Placentini, amicissimi Mediolanensium, & hostes Imperii, quicquam victualium auderent ipsis Mediolanensibus deferre.

D Proximo vero mensis Decembris, dum Imperator esset Cremonæ, venit Imperatrix à Papiâ Laudam; & infra proximos tres dies venerunt ultra quingenti milites Mediolani, ut Laudenses invaderent. Quorum parte plurima latitante in nemore, quod dicitur sancti Joannis, quasi centum de ipsis usque ad Lavanderium de Pulegnano, quod est multum longe à civitate Laudæ, currentes, magnam prædam levaverunt. Laudenses autem, & Dux de Rotemburgo cum militibus suis, & cum militibus, qui cum felicissima Augusta venerant, alique milites Theutonici, qui tunc erant Laudæ, velociter egredientes, eos ita persecuti sunt, quod fere totam prædam recuperaverunt; aliquibus de Mediolanensibus captis; & eos fugaverunt usque dum viderunt Mediolanenses, qui latitaverant, in auxilium suorum currere. Deinde Mediolanenses, fugientibus Theutonicis atque Laudensibus, fere totam prædam recuperaverunt; pluresque de Theutonicis ac Laudensibus capientes, unum bellicosissimum militem Imperatoris occiderunt; prope vero Ecclesiam sancti Martini de Cassatis utraque acies inter se diu dimicavit; sed neutra parte super alteram plenarie currere audente, utpote se invicem timentibus, prælium tandem diremptum est.

Imperator vero Laudæ hyemans, nocte dieque, tam Laudenses, quam Theutonicos strata custodire fecit, per quæ à Brixia & Placentia consueverant victualia Mediolanensibus afferri. Et si qui mercatum aliquod Mediolanum deferre inveniebantur, dexteram manum amputabant eis; sicque protriti & perterriti sunt Mediolanenses, Brixienfes, & Placentini; tum quia strata, per quæ ire assueverant, à Papiensibus, & ab his, qui morabantur apud * Munbrionem, & à Laudensibus, & equitibus Imperatoris Laudæ habitantibus, & à Mercoaldo assidue custodiebantur; tum etiam quia manus amputabantur his, qui mercatum inveniebantur deferre; Mediolanumque ad se invicem proficisci non audebant; & ad tantam inopiam victualium devenerunt Mediolanenses, quod in sextario salis dabatur duodecim denarii Mediolanenses, in sextario vero frumenti dabatur duo solidi ad sextarium Mediolanensem. Quocirca Mediolanenses, considerantes, se non habere tantum, quod usque ad novas segetes vitam perducere possent, scientes etiam, Imperatorem esse tam constantis animi, quod usque ad longa tempora non cessaret ipsos opprimere, donec Mediolanum haberet in sua potestate, consilium inter se habuerunt, utilius esse, cum Imperatore ad ipsius placitum pacem componere, sibi que de offensis satisfacere, & ab eo misericordiam implorare quam ulterius in tantis angustiis & necessitatibus consistere. Itaque ad Imperatorem incitant, per quos denuntiant, se pro honore ipsius velle murum civitatis, & fossatum à sex partibus destruere, & per eum potestatem recipere. Imperator autem habito consilio suorum Principum, & Cremonensium, Papiensium, Novariensium, Comensium, Laudensium, & aliarum civitatum, & Principum Lombardiæ; legatis respondit, se nolle Mediolanenses aliquatenus recipere, nisi sub eo se ponerent omnifariam sine aliquo tenore, & absque ulla conditione futuri, quicquid eis præciperet. Legati vero Mediolanum reversi, quæ ab Imperatore audierunt, Sapientibus Mediolani aperiunt. Qui diu inter se revolventes, & dentium stridore frementes, quid faciendum sit, titubabant; subversionem civitatis metuentes, si sic Imperatoris iugo penitus se submittant; paventes etiam, si se taliter Imperatori submittere denegaverint, ne post magna detrimenta iterum velint, nolint, se ipsi supponi cogantur; & dum eorum animi sic ab invicem luctantur, postremo quasi omnes in hanc declinant sententiam, se velle potius voluntati Imperatoris parere, & clementiæ ipsius expectare fortunam, quam ulterius in † guerra permanere. Remittunt igitur ad Imperatorem Legatos, qui Mediolanensium voluntatem sibi aperiunt.

Interea die Mercurii, quæ fuit primo die Kalendarum Martii anno Dominicæ Incarnationis MCLXII. indictione decima, hora noctis vento plurimum ventilante, ortus est ignis Laudæ in Valle Sella, qui combussit quasi medietatem Valle Sellæ, & Ecclesiam sanctæ Mariæ Magdalenæ, & Ecclesiam Monialium sancti Joannis cum aliquibus domibus.

Sequenti vero die Jovis in Calendis Martii venerunt Consules Mediolani, scilicet Otho Vicecomes, Amixo de Porta Romana, Anselmus de Mandellò, Gutifredus Maynerius, Ardericus Calfimassa, Anselmus Orto, Aliprandus Judex, Ardericus de Bonate, & octo alii milites Mediolani ante Dominum & Serenissimum Imperatorem in Palatio ipsius, quod est Laudæ, cum spathis nudis in manibus; reddentes se Imperatori nomine, & vice totius civitatis eorum, & juraverunt o-

* Paulo ante *Munbrionem* vocat.

† Vide *Notam* 330.

A mnes, prout placuit Imperatori, quod parerent omnibus præceptis ejus, quod facerent similiter jurare omnes cives Mediolani. Dominica vero proxima sequenti venerunt trecenti milites Mediolani ad ipsum Imperatorem in præfato Palatio; inter quos fuerunt triginta sex vexilliferi, qui vexilla in manibus Imperatoris tradiderunt, osculantes illi pedem; ibique fuit Quintelinus Magister Mediolanensis ingeniosissimus, & in quo maximam spem habuerant Mediolanenses, & claves Mediolani Imperatori tradidit in signum totius civitatis. Omnes vero tam vexilliferi, quam alii juraverunt, quod ulterius bona fide sine fraude observabunt omnia mandata, quæ fecerit eis Dominus Imperator, vel ejus certus Missus*, tam de personis suis, quam de civitate. Itaque præcepit Imperator Consulibus Mediolani, quod ipsi adhuc facerent venire omnes illos, qui fuerant Consules Mediolani à tribus annis retro, & etiam partem peditum Mediolanensium. Igitur in proximo die Martis venerunt quasi mille pedites cum carozolo suo, & vexillo maximo super carozolum, & cum nonaginta quatuor aliis vexillis, quæ omnia in duas tubas, quas habebant, Imperatori tradiderunt, in signum totius Reipublicæ Mediolani. Omnesque supra scripto modo juraverunt. Prima vero die Mercurii abstraxit benignus Imperator Mediolanenses de banno; & præcepit Mediolani militibus, quod adhuc facerent centum quatuordecim milites, ut haberet ex eis quadringentos obsides, inter hos centum quatuordecim, & alios, qui venerant jam in die Dominica, & qui erant ducentum octoginta sex. Omnibus autem peditibus tribuit licentiam redeundi domum; præcepitque eis, ut tantum de fossato & muro Mediolani demolirentur per unamquamque portam Mediolani, quod cum exercitu suo possit largiter civitatem introire. Elegit quoque Imperator sex Lombardos, & sex Theutonicos, qui Mediolanum irent, & universos Mediolanenses præfato modo jurare facerent. Et ego Acerbus Morana, filius Othonis Morenæ, qui deinceps hanc Historiam dictavi, qui tunc eram Potestas Laudæ, fui unus de prædictis duodecim, & usque ad Sabbatum proximum fecimus jurare quasi omnes Mediolanenses, quos invenimus. Ego quidem, & Fridericus de Asia, Camerarius Imperatoris, fecimus jurare habitantes in Porta Nova; Comes Conradus de Balamite †, & Girardus Carnazano fecerunt fieri sacramenta per Portam Romanam; Guido de sancto Nazario Papiensis, & Ugo Theutonicus per Portam Cumanam; Monachus Otteriti de Cremona, & quidam Theutonicus per Portam Ticinensem. In primo autem die Dominico venerunt centum quatuordecim milites de Mediolano ad inclytum Imperatorem, sicut ipse præceperat, & etiam viginti sex plures, qui præfato modo juraverunt coram Imperatore.

Sequenti autem die Martis recessit clementissimus Imperator Fridericus de Lauda, & ivit Papiam, una cum benignissima conjuge sua Beatrice, & cum omni quasi suppellectili sua, & cum Duce Bohemiæ, & cum Friderico Duce de Rotemburgo, qui fuit filius Regis Conradi patris Imperatoris, & cum Marchione Friderico de Saxonia, & cum duobus fratribus ipsius Marchionis, & cum Comite Oldrico de Lanziburgo, & cum Comite Rodulpho de Lando, & cum Raynaldo Cancellario, qui electus erat Archiepiscopus Coloniz, & etiam cum multis aliis tam Episcopis, quam Marchionibus, & Comitibus Theutonicis, qui omnes erant Laudæ cum Imperatore, & cum omnibus fere militibus, quos Laudæ habebat; duxitque secum omnes prædictos Mediolanenses, quos pro obsidibus retinuerat.

* Id est, Legatus, vide *Notam* 23.

† Supra col. 988. lit. D. *Balamite*.

Sequenti deinde die Lunæ præcepit Imperator Consulibus Mediolani, ut usque ad octo dies facerent omnes personas, tam masculos, quam foeminas, exire civitatem Mediolani. Quod equidem, licet luctuose, plenarie adimpleverunt Mediolanenses, euntes Papiam, Laudam, Bergomum, atque Cumanas, & per alias civitates, & loca Lombardia: maxima pars tamen ipsorum stetit circa civitatem circa fossatum, Imperatoris misericordiam exspectantes, atque putantes, quod Imperator civitatem intrare subito eis concederet, & in ipsa solito more habitare. Verum ipse Imperator die Lunæ, quæ fuit sexta die ante Calendas Aprilis, Mediolanum venit cum Principibus suis, & cum Cremonensibus, Papiensibus, Novariensibus, Comensibus, & Laudensibus, & cum illis de Seprio, & Martesana. Qui illuc cum pervenisset, præcepit Laudensibus, ut Portam Orientalem, quæ vulgo *Rentia* dicitur, totam destruerent; Cremonensibus vero Portam Romanam demolendam commisit, Papiensibus Portam Ticinensem, Novariensibus Portam Vercellinam, Cumanis Portam Cumanam, illis vero de Seprio, & Martesana Portam Novam. Qui omnes ad destructionem sic conati sunt, quod usque ad proximam diem olivarum tantum de muro civitatis conternaverunt, quod ab initio à nemine credebatur in duobus posse mensibus dissipari. Et vere, ut opinio est, quinquagesima pars Mediolani non remansit destruenda, remansit tamen totus murus civitatem circumdans. Qui adeo bonis & magnis lapidibus confectus fuerat, & quasi centum turribus decoratus; quod, ut existimo, nunquam tam bonus fuit visus in Italia, nec deinceps videbitur, præter fortem murum Romanum. Remansit etiam campanile majoris Ecclesiæ miræ pulchritudinis, & magnæ latitudinis, atque mirandæ altitudinis, quale nunquam dicitur fuisse in Italia; quod post paucos dies Imperator in terra deponi fecit, quod tunc super majorem Ecclesiam ruens magnam ipsius Ecclesiæ partem dissipavit. Laudenses autem præteritorum & innumerabilium dolorum memores, quos à Mediolanensibus olim sustinuerant, non solum Portam Orientalem eis commissam ad destruendum plenarie demoliti sunt, verum etiam de Porta Romana magnam partem ad terram protraverunt. Ipso die Dominico olivarum reversus est Imperator Papiam, & quicumque cum Imperatore Mediolani fuerat, domum reversus est.

Proximo die vero Paschæ fuerunt Papiæ fere omnes Lombardia: Potestates, & quamplures Episcopi, & Marchiones, & Comites, alique multi nobiles Italia:; fuitque eâ die Imperator incoronatus Papiæ ad Missam in Ecclesia majori, una cum Serenissima Augusta cum magnis solemnitatibus, maximaque lætitia, quod Imperator ipse annis retro minime fecerat. Proposuerat enim, quod ipse nunquam coronam sumeret in capite, donec Mediolanum superasset. Post missam vero Imperator dulcissimus fecit invitare ad pñdium suum omnes Italia: Episcopos, Marchiones, Comites, & civitatum Consules, qui ibi aderant; inter quos fui ego Acerbus Morena, filius prædicti Othonis, qui hunc librum composui, qui tunc eam Potestas Laudæ. Comederuntque Imperator & Imperatrix cum coronis in capite cum quibusdam Episcopis, qui erant in mensa sua à dextris, & à sinistris cum mitris in capite, & aliis ornamentis Episcopalibus; & fuit ipsum convivium in Curia Episcopi Papiensis, ubi Papienses faciunt concionem; fuit autem ibi maxima lætitia, maximumque gaudium propter fortunam, quam Deus nuper donarat Imperatori.

Sequenti proxima die Martis fuit jurata obsessio Placentiæ coram Imperatore in brolio sancti Salvatoris de Pavia ab Episcopis, & Marchionibus,

A atque Comitibus, & proceribus Lombardia: aliquibus, & à Potestatibus Cremonæ, Novariæ, Cumanarum, Vercellarum, & Pergami, & ego jura vi pro civitate Laudensi. Quo audito Brixienfes, iram Imperatoris timentes quamplurimum, die Dominico post octavam Paschæ miserunt Consules suos, & plures alios milites Brixiae ad Imperatorem; qui se Imperatori addiderunt ipsa die, vice totius civitatis cum nudis spathis in manibus suis. Imperator vero eos benigne suscepit, sub his pactis, videlicet; quod ipsi destruerent omnes turres Brixiae, & totum murum civitatis, totumque fossatum, & quod per Imperatorem potestatem reciperent quemcunque vellet eis dare; & quod ei darent totam illam pecuniam, quam olim à Mediolanensibus receperunt, ut Imperatori resisterent, & ultra hoc sex libras Mediolanensium denariorum veterum; & insuper quod redderent Imperatori omnes arces, & omnia fortia castra, quæ sunt in Episcopatu Brixiae, & quod jurent omnes Brixienfes obedire omnibus præceptis Imperatoris, tam pro faciendo exercitum Romæ, vel in Apulia, & ubicunque præciperet Imperator, quam etiam pro omnibus aliis rebus.

B Interca Placentini, postquam hæc audivere, non leviter terrefacti sunt; tum propter Mediolanenses & Brixienfes, qui ipsorum sustentaculum fuerant, & Imperatoris jugo se supposuerant; tum etiam propter præfatam obsidionem, quæ super eos jurata fuerat; partim quoque quia Cremonenses, & Papienses, atque Laudenses, aliasque Lombardia: civitates, quæ cum Imperatore erant, inimicos suos esse cognoscebant. Quare ne per fortiam ab Imperatore, aliisque Lombardis caperetur eorum civitas formidantes, exinde qualiter amorem Imperatoris, ejusque gratiam recuperare possent, tentare assidue non cessabant. Tandem vero ab Imperatore sibi multis datis indicis, interventu Domini Corradi fratris Imperatoris quadam die Veneris duodecima mensis Maji se reddidere Consules Placentiæ cum aliquibus militibus Imperatori Clarissimo apud sanctum Salvatorem, qui est extra civitatem Ticinensem, cum spathis evaginatis in manu; & juraverunt dare Imperatori sex millia marchas argenti, & destruere omnia fossata suæ civitatis, & muros Cirules, & recipere potestatem, qualem eis dare vellet Imperator, & refutare sibi omnia jura regalia, & dare sibi omnia castra. Episcopatus Placentiæ, quæcunque vellet ipse Dominus Imperator.

C Quibus omnibus feliciter actis, dedit Imperator nobilissimus Brixienfibus & Pergamenfibus in potestatem Marcoaldum de Gambara, Mediolanensibus vero Dominum Episcopum de Legio; Placentiæ autem primo dedit Anguinalfum, deinde Arnaldum Barbavariam; Comitem Conradum de Balamite præposuit Ferrariæ; Cumenfem Comitatum magistrum Paganum; & sic in multis aliis civitatibus & castris alios præposuit. Cremonensibus, & Parmensibus, atque Laudensibus, & quibusdam aliis præposuit se sub propriis de ipsis civitatibus regi Consulibus. Deinde sequenti mensè Julii felicissimus Imperator cum Duce Austria: avunculo, & cum Comite Palatino fratre ipsius Imperatoris, & cum copiosa multitudine tam Ducum, quam Comitum, Marchionum, atque Episcoporum, aliorumque militum Theutonicorum & Lombardorum, versus Bononiam, quæ nondum Imperiali jugo plenarie fuerat subdita, iter arripuit. Qui dum utranque partem Rheni castris occupassent, Bononienses terrefacti sunt; quoniam non multum fideliter servivisse Imperatori cognoscebant, & ignorantes, quid facerent, & Bononiæ ruinam timentes, si se Imperiali culmini subderent. Denique cum se tanto exercitui non posse resistere cernerent; timerentque plurimum,

ne

ne sicut Mediolanum, quod fuerat flos Italiae, si rebelles Imperatori existerent, funditus subverterentur; colla magis Imperatori submittere, quam resistere, decreverunt; & ad placitum Imperatoris jurantes de fossato, & de muro civitatis explanando, de pecunia ei tribuenda, ac de potestate per eum recipiendo, sunt ipsi Domino Imperatori subjugati. Pollebat equidem tunc Bononia in literalibus studiis praecunctis Italiae civitatibus, quatuor legum Columnis inter caeteros magnifice radiantibus. Subjugata est igitur plenarie ipsa civitas Bononiae Domino Imperatori his quatuor Doctoribus tam excellentibus, scilicet Domino Martino Goria, & Bulgaro, Jacobo, atque Ugone de Porta Ravegnana. Post haec Imperator profectus est Imolam, deinde Faventiam, civitatibus ipsis ad placitum ejus colla flectentibus. Similiter omnes civitates Lombardiae, & totius Italiae, & castra, & arces in illa aetate Domino Imperatori subditae sunt, praeter Guardam, quae est prope Veronam; quam tunc tenebat procer quidam Tirifendus nomine, qui se Imperatori parere quasi dedignabatur. Contra quem Comes Marcoaldus cum Pergamensibus, & Veronensibus, atque Mantuanis veniens, & quasi per annum ipsam arcem obsidens, tandem cum ipso Tirifendo foedere composito obtinuit ipsam arcem. Aetatis vero praedictae mense Augusto statutum est maximum colloquium in Lombardia apud Berenzonam a Domino Papa Victore, & ab Illustrissimo Imperatore Frederico, & a Rege Franciae, & a Raynaldo quondam Cancellario, qui & ipse Apostolicum nomen assumpserat; ut quis dignus in Apostolicatus honorem sublimandus esset, dilucide discuteretur. Fuitque ad ipsum colloquium praefatus Papa Victor, & Serenissimus Imperator cum immensa multitudine Archiepiscoporum, Abbatum, aliorumque Clericorum, & Principum, atque militum; ibique cum statutum fuisset per decem religiosos Episcopos, quorum quinque ex parte Papae Victoris, & quinque ex parte Raynaldi praefati, ac Regis Franciae, qui Raynaldo favebat, electi essent, ut discuteretur veritas, atque plenarie ex utraque parte indagaretur; praedictus Raynaldus ipsorum decem Episcoporum examini se subdere recusavit. Ita disrupto colloquio Dominus Papa Victor Cremonam ivit; Imperator vero cum Serenissima conjugee Augustae, & aliis Principibus, ac immenso exercitu proficiscitur in Theutonicam.

Post paucos vero dies remisit Dominus Imperator in Italiam Raynaldum Archicancellarium, & electum Archiepiscopum Coloniae; ut vice sua, quae forent ordinanda in Italia, statueret ipse. Archicancellarius aliquantulum in Lombardia, & in Marchia, deinde Tuscia, & Romania singulas civitates perambulans, sua solertia eximia omnes civitates & Principes Marchiae, & Tusciae, atque Romaniae ad Imperatoris amorem & obsequium mirabiliter provocavit, & ad honorem Domini Papae Victoris quosdam Episcopos rebelles ei deposuit; aliis in locum eorum subrogatis. Deinde misit in Italiam Clarissimus Imperator quasi circa festum sancti Andreae Hermannum Verdensem Episcopum de Saxonia; deditque ei potestatem, ut de omnibus causis Italiae, tam de principalibus, quam de litibus appellationum sua vice cognosceret, easque legitimo tramite definiret. Qui & ipse partim Laudae, partimque in aliis, tam Marchiae, quam Lombardiae civitatibus sapienter & moderate mandatum Imperatoris adimplevit.

Sequenti vero proxima aetate, quae fuit MCLXVII. ab Incarnatione, cepit Rodolphus Theutonicus, quem Imperator monetae suae, quae fiebat in burgo Noxeta, praefecerat, quandam maximam Turrim in ipso burgo, ad gubernandum ibi intus monetam Domini Imperatoris; & apud Maguntiam

A inceptum est maximum Palatium ad ejusdem honorem. Archiepiscopus vero electus Coloniae fecit Castrum de monte malo, quod est in Episcopatu Laudae, reaedificari. Eodem anno redditum est Castrum Guardae a Comite Marcoaldo Tirifendo, cujus ipsum fuerat; & qui usque nunc Imperatori restiterat, omnibus aliis civitatibus, & castris, atque arcibus Italiae Imperatori tum suppositis; & quam arcem Guardae praedictus Marcoaldus partim cum Brixiensibus, partim cum Pergamensibus, tum etiam cum Veronensibus, & aliis Lombardis quasi per annum obsederat.

B Die vero Lunae, quae fuit quarta dies ante Calendas Novembris praedicti anni, reversus est de terra Theutonica Christianissimus Augustus in civitatem Laudae cum Serenissima conjugee sua, & cum electo Coloniae Archiepiscopo, & cum Hermanno Verdensi Episcopo, & Conrado electo Maguntiae Archiepiscopo, qui frater erat Othonis Comitis Palatini, & cum ipso Comite Gabardo, & Comite Marcoaldo, & Comite Conrado de Balamite, atque cum filio Ducis Guelphi, & cum multis aliis Principibus, & Baronibus Alemaniae.

C Deinde proxima die Sabbati, quae fuit secunda dies mensis Novembris venit Laudam Dominus Papa Victor cum suis Cardinalibus; & proximo die Lunae fuit ductum a Laude veteri in novam civitatem Laudae corpus beati Bassiani Confessoris, cum maximo honore, maximaque laetitia. Ipsemet enim Apostolicus, & Imperator inclytus, & Patriarcha Aquilegiensis, & Abbas Cluniacensis cum aliis quibusdam Episcopis & Archiepiscopis extra majorem Ecclesiam Laudae corpus ipsum pretiosum suis humeris portaverunt, & ab aliis deinde tam Clericis, quam laicis ad novam Laudam translatum est. Obtulit autem ipse clementissimus Imperator ad fabricationem Ecclesiae triginta libras denariorum Imperialium, Serenissima vero conjux ipsius obtulit ipsi beato Bassiano libras quinque.

D Deinde quadam die Sabbati xvi. praedicti mensis Novembris ivit Imperator cum Imperatrice, & universo exercitu suo Papiam, ibique per aliquot dies moratus est. Papiensibus autem ipsum multum rogantibus, iussit murum civitatis Terdonae totum destrui; eo quod Mediolanenses ipsum olim construxerant ad dedecus Imperatoris, & Papiensium. Papienses vero magno repleti gaudio non solum murum civitatis, verum etiam domos universas intus aedificatas celeriter destruxerunt. Hyemavit denique clementissimus Imperator partibus illis. Die autem Mercurii, quae fuit Calend. Aprilis anno Domini MCLXIV. indictione XII. reversus est Laudam, & proxima die Jovis Papiam profectus est. Praefata vero hyeme fuit inceptum reaedificare castrum de sancto Columbano ex praeepto Imperatoris ad ejus honorem & utilitatem, magnumque suburbium ibi fieri praecipit. Et eisdem temporibus Veronenses, & Paduani, ac Vicentini, caeterique de illa Marchia, praeter paucos Imperatoris fideles, Imperatori se opposuerunt; partim etiam, quia dicebant se a Comite Palatino, cui Imperator Guardam donaverat, & etiam ab aliis Missis Imperatoris enormiter gravatos esse. Quod ut Imperator cognovit, multum doluit, & Nuncios de Cremona, de Pavia, de Novaria, de Laude, atque de Cumis Veronam misit; qui Veronenses, & illos de Marchia commoverent, ut de stultitia, quam inceperant, resipiscerent; & si quod eis molestiae Nuntii Imperatoris intulissent, plenam inde justitiam ab Imperatore reciperent in Lauda.

F Sapientes Lombardiae, qui Veronam sunt profecti, convocatis Sapientibus Veronae, & Marchiae, ibi sicut eis Imperator mandaverat, omnia retulerunt; denique post multa verba hinc inde dicta ad Imperatorem cum Nuntiis ipsius venerunt. Coram quo Papiam cum venissent, & ad invicem de con-

cordia diu tractassent; tandem, Imperatore justitiam facere sub nulla potestate volente recesserunt.

Dominus vero Papa Victor die Lunæ primo mensis Aprilis in civitate Lucæ fati munus implevit (*pro hoc mendaci stylo dicit schismaticus auctor in gratiam schismaticorum, ut asserit Baronius Annal. tom. 12.*) cujus sanctis meritis dicitur, Deum multa fecisse ibi miracula. Deinde in locum ipse D. Guido Cremonensis substituitur à Cardinalibus tunc ibi existentibus, & à Domino Raynaldo Archieancellario, ac Episcopo Laudensi, & aliis quibusdam Episcopis in Apostolicæ Sedis honorem sublimatus est.

Proximo vero mense Junio profectus est Imperator cum militibus civitatum Lombardiæ, & cum paucis Theutonicis usque prope Veronam; & multa Veronensium castra & villas dissipavit; è contra Veronenses cum multo majori peditum & equitum agmine se Imperatori opposuerunt. At Imperator considerans, paucos Theutonicos secum fore, & Lombardos tepide ad ejus auxilium venisse, bellumque, si tunc committeretur, damnosum sibi futurum, pavescens, cum toto suo exercitu reversus est. Quo dolore commotus in Alemanniam causa congregandi maximum Theutonicorum exercitum ire disposuit.

Ea vero tempestate quidam Judex de Sardinia de civitate Ebonca, maxime opulentus, ad majorem dignitatem provehi desiderans, ab Imperatore coepit implorare, ut regio folio decoraretur. Tandem Principum, ac non modicæ pecuniæ interventu, pro posse licet resisterent, ac rogarent populi, ne illum Regem constitueret, die Lunæ tertia mensis Augusti ipsum Imperator Regem Sardinia instituit; promittentem, & jurantem Imperatori fidelitatem. Sequenti vero mense Septembris Imperator cum Imperatrice causa colligendi exercitum, ut superius dictum est, in terram Theutonicam cum omnibus fere, qui secum erant ex Theutonicis, perrexit; suosque Milites & Procuratores per omnes fere Lombardiæ civitates, qui sua jura, suasque rationes, quas in Lombardia habere debebat, colligerent, dimisit.

Qui cum in Alemanniam profectus esset, ibique causa congregandi exercitum plurimum moraretur; prædicti sui procuratores non solum jura & rationes Imperatoris in Lombardia exigebant, sed in septuplo plus, quam sibi de jure deberetur, à Lombardis inique & irrationabiliter extorquebant; & in tantum ipsos Lombardos omnes tam Clericos, quam laicos, magnos, & parvos opprimebant, quod se quasi mortuos reputabant; & cum tam graviter ab ipsis Imperatoris Nuntiis comprimerentur; se ab eis, licet possent, defendere non volebant, Imperatoris magis amore, quam timore; dicentes intra se mala, quæ sibi fiebant, Imperatori displicere; & cum ipse veniret, eos à tantis oneribus adjuvabit. Quare adventum suum quotidie expectantes, mala omnia, quæ sibi ingerebantur, pacifice sustinebant.

Interea dum hæc in Lombardia agerentur, tandem Imperator cum sua nobili conjuge in anno MCLXVI. mense Novembris, indictione quintadecima reversus est in Lombardiam; & Laudam veniens cum conjuge, multisque etiam suis Principibus tam Theutonicorum, quam Lombardorum, ibi maximum colloquium Lombardorum & Alemanorum habuit; & in ipso colloquio cum toto exercitu Romam ire disposuit. Tunc vero Episcopi, Marchiones, Comites, Capitanei, & alii proceres, & magnates Lombardiæ venientes ante Imperatorem, de prædictis suis Procuratoribus & Nuntiis durissime conqueruntur; & mala

A ab eis sibi illata Imperatori, ejusque Curia ordine retulerunt. Imperator vero, hoc audiens, in primis multum se dolere monstravit; sed tamen in fine querimonias Lombardorum quasi vilipendens, & pro nihilo habens, nihil inde fecit. Hoc autem videntes Lombardi, plurimum doluerunt; & quasi existimantes, quod de Imperatoris voluntate & consilio, qui de suis querelis parum curare videbatur, tantas injurias sibi fecissent Procuratores sui, timuerunt nimis, ne sibi majores fierent in posterum, deteriusque contingeret.

B Finito itaque colloquio, & transacta sanctissimæ Dominicæ Nativitatis festivitate, Imperator cum conjuge sua, & cum toto exercitu suo, die Mercurii xvi. mensis Januarii in anno MCLXVII. indictione quintadecima, Romam versus profectus est; qui cum Bononiam pervenisset, à Bononiensibus obsides petiit. Bononienses vero petitioni suæ libenter obtemperantes, ei plures triginta obsides concesserunt; quos omnes Imperator Parmam misit, mandans, ibi eos omnes diligenter custodiri. A Bononia vero discedens cum apud Imolam † pervenisset, ab Imolensibus, quia eos destruere minabatur, & à Faventibus, & ab illis de Forlini, & à Forli * populo multas pecunias exegit; & ibi circumquaque usque ad Quadragesimam, & usque ad festum sancti Petri permanisset; deinde ad civitatem Anconæ perrexit, & eam capere volens fortiter expugnavit; sed quia ipsa civitas fortis erat valde, & etiam bene murata, cives ipsius eam viriliter defenderunt. Sed tamen quampluribus ex eis vulneratis, multisque mortuis, & etiam captis, cum Imperatore foedus inierunt; magnam sibi pecuniam promittentes, pro qua sibi solvenda ei quindecim obsides tradiderunt. Hoc vero foedere inuito Imperator inde recedens, versus Romam cepit iter.

C Dum hæc autem Tusciæ & Romanæ ab Imperatore agerentur, Procuratores ipsius, quos in Lombardia reliquerat, super ipsos Lombardos iniquius solito sævientes, ipsos tantis, & tam gravibus contumeliis & injuriis affligebant, quod nullo modo sic gravatos se posse vivere existimabant. Quare Mediolanenses, qui durius aliis opprimebantur, cum Cremonensibus, Pergamensibus, Brixiensibus, Mantuanis, & Ferrariensibus colloquium statuerunt; in quo cum omnes insimul congregati mala sibi à Nuntiis Imperatoris illata ad invicem retulissent, magis mori cum honore, quam miserabiliter vivere eligentes, hoc pactum ibidem cum juramento inter se firmaverunt; videlicet, unaquæque civitas alteram adjuvaret, si Imperator, aut Procuratores ejus de cætero eis, vel alicui earum, aliquam malitiam inferrent, vel eos contra rationem in aliquo molestant; salva tamen Imperatoris omni fidelitate, quam per hoc pactum infringere nullatenus intendebant. In ipso etiam colloquio certum terminum statuerunt, in quo omnes Mediolanum pergerent, & ipsos Mediolanenses in sua civitate ponerent, & cum eis in ipsa tamdiu manerent, & eos ad fossata eorum † relevanda adjuvarent; quamdiu ipsi Mediolanenses se solos ibi manere securiter posse minime dubitent. Quibus sic peractis, omnes ab ipso colloquio recedentes ad suas civitates cum ingenti gaudio redierunt. Appropinquante vero ipso termino, prædictæ civitates Mediolanum venientes cum vexillis & armis, ipsos Mediolanenses in civitatem Mediolani cum magna lætitia mense Aprilis introduxerunt; & eis omnia, quæ promiserant, impleverunt. Quando vero Mediolanenses putaverunt, se ibi posse manere secure, prædictas civitates, maximas gratias referentes, omnes redire domos suas concesserunt. Hæc autem omnia cum ad Imperatorem pervenissent, palam se habe-

† Forum Corneli. * Forum Livii. † De variis significationibus hujus verbi vide Notam 14.

re pro nihilo, & quasi de hoc non curare monstravit. Tamen hæc clam graviter accipiens, doluit vehementer.

Posthac vero Cremonenses Ambasciatores Laudam miserunt; qui cum venissent Laudam, & totam insimul Laudensium credentiam * habuissent, rogaverunt eos ex parte Cremonensium, quod ipsi cum Cremonensibus & aliis civitatibus secum conjuratis foedus inirent, salva tamen Imperatoris fidelitate; dicentes eis, quod si Imperator, vel ejus Nuntii vellent eis de cætero aliquod malum inferre, prædictæ civitates eos in omnibus adjuvarent. Laudenses vero id, quod nunquam audire volebant, nec putabant, audientes, & in magnum dedecus, magnumque dolorem accipientes tunc ipsa verba, inde simul omnes vociferati sunt, dicentes, se magis velle mori, & eorum bona omnia amittere, quam hoc tale scelus perpetrare. Et sic nullo bono verbo à Laudensibus super hoc tunc audito, nec habito, Cremonenses, qui putabant, Laudenses omnia sine dubio facere, quæcunque sibi suggererent, discesserunt. Qui cum pervenissent Cremonam, & omnia, quæ à Laudensibus audierant, per ordinem enarrassent, omnes inde valde condoluerunt †. Post paucum tempus iterum Cremonenses alios Ambasciatores Laudam miserunt; quibus hoc idem, quod primis, persuadentibus, acrius quam prius responderunt. Ambasciatores vero talia audientes, quamvis mœsti, statim domum sunt reversi. Postremo igitur Cremonenses multum inde turbati, convocatis aliis civitatibus, & secum colloquium habentibus; sicut cum Laudensibus egerant, & qualiter eis responderant, narraverunt. Qui omnes tam gravem responsionem Laudensium audientes, statim communicato consilio, statuerunt exercitum quam magnum poterant facere super ipsos Laudenses; antea tamen ex eis nobiles & sapientes Ambasciatores miserunt; qui ipsos Laudenses ex parte eorum omnium intime rogarent, quatenus pro totius Lombardiæ sustentatione & honore cum eis foedus inirent, & pactum, & concordiam, sicut etiam per alios Ambasciatores rogati fuerant, secum firmam in perpetuum facerent; & hoc si facere renuerent, scirent, ipsas omnes civitates super eos proculdubio venturas, & totum Episcopatum Laudensium igne, præda, omnique alio damno, quo poterunt, vastaturos; & cives ipsius belli manganis & omnibus aliis ad prælium faciendum, & civitatem capiendam necessariis, prout melius poterunt, oppressuros; & si civitatem violenter caperent, sicut bene posse facere putabant, totam ipsam in primis exspoliarent; deinde eam igne accenderent, & penitus dissiparent; homines insuper, & foeminas, quas in ipsa civitate invenirent, occiderent.

Ambasciatores autem cum Laudem pervenissent, cum ipsis Laudensibus colloquium facientes, narraverunt sibi per ordinem omnia suprædicta. Laudenses vero hoc audito, quamvis mœsti nimis inde forent, tamen propositum suum firmiter tenentes, his Ambasciatoribus hoc idem, quod aliis responderunt. Qui tali responsione habita, statim ad eos, à quibus missi fuerant, revertentes, eis voluntatem & responsionem Laudensium narraverunt. Qui cum hoc audissent, adversus Laudenses multum irati, incontinenti super eos exercitum facere decreverunt. Tempore vero inter eos statuto, Mediolanenses, Pergamenses, Brixienfes, Mantuani, & Cremonenses maximum exercitum insimul colligentes, cum navibus coopertis, & discoopertis, atque cum plaustria, & ballistariis, & cum arcatoribus, & manganis, & aliis ad prælium faciendum necessariis, die Veneris duodecimo mensis Maji ejusdem anni, indictione decimaquinta, venerunt ad obsidendam civitatem Laudensem. Cre-

* De hac voce pluribus *Notæ* 96. † *Consulenda Notæ* 197.

A monenses namque per totam Sylvam Græcam cum navibus & tentoriis hospitati sunt, Mediolanenses autem cum omnibus aliis, exceptis Pergamensibus peditibus, à Curte, quæ dicitur *de Isola*, usque ad hospitale sancti Blasii, quod est situm supra costam paludis de Sylva Græca ante portam Imperialem, & portam Papiensem, & portam Cremonensem castrametati sunt. Pergamenses vero pedites ex alia parte Abduæ postea post plures dies applicuere. Sequenti itaque die Veneris maximum prælium inter Cremonenses & Laudenses ad Cantonem de Serra Valle juxta flumen Abduæ, & etiam in ipsa commissum est: in quo multi ab utraque parte vulnerati sunt. Sed tamen Laudenses fortiter pugnantes viriliter se defenderunt. Ipso etiam die Veneris prædictæ civitates fabricare coeperunt quendam pontem super ipsum flumen Abduæ prope portum publicum ex navibus insimul confixis. Sequentibus autem diebus Sabbati & Dominicæ ipsos Laudenses ex improviseo cum pilotis & lapidibus, plerumque etiam cum ensibus & lanceis plurimum die, noctuque infestabant. Denique Laudenses cum tantæ multitudini se nequaquam posse resistere cernerent; viderentque, sibi imminere periculum mortis, quam eis minabantur ipsorum inimici, si eos per vim vincere contingeret, post damna plurima eis in rebus & personis illata, pactum & concordiam cum prædictis civitatibus, salva semper Imperatoris fidelitate, proximo die Lunæ sequenti fecerunt, prout ab eis ipsæ civitates requirebant. Sequenti vero die Martis omnes ab obsidione civitatis Laudæ cum magno gaudio recesserunt. Sed aliis domum sic lætanter redeuntibus, Mediolanenses & Pergamenses cum manganis & petreiiis ad obsidendum Castrum Treccii; in quo Imperator dimiserat quendam suum militem Theutonicum, nomine Ruinum; & ipsum Castrum optime muro grossissimo & turre altissima muniri fecerat; multaque divitias & pecunias ibi congregaverat, valde læti perrexerunt. Ipso etiam die Martis Lambertus in Lauda Procurator & Missus Imperatoris una cum Comite Lantemo de Crema, ejusque filiis, & Joanne della Montagna, & Bellone Pius * impulse, qui dicitur de Curte tunc Consule Papiæ, qui omnes in occursum Laudensium tunc venerant una, & cum Medio presbytero de Summaripa, & Manfredo Morena, & Petrutio Muntio, & Arialdo Pocaldo, & Malfaxado de Lixano Laudensibus equitibus † tensa Cremonæ † rituum iverunt ad civitatem Papiæ, qui tam parvo tempore cum ipso Lamberto Papiæ morati, domum reversi sunt. His itaque Laudæ sic peractis, Mediolanenses & Pergamenses, qui ad castrum Treccii obsidendum perrexerant; castello ligneo, & manganis; & petreiiis quampluribus ibi ædificatis; quodam etiam ponte ligneo super flumen Abduæ, quæ fere circumquaque deambulabat post castellum fabricato; ab obsidionem castri ipsius usque ad festum sancti Laurentii tunc proxime venientis steterunt, antequam ipsum capere possent. Sed cum prædictus Ruinus, & Theutonici, atque Lombardi, qui amore Imperatoris castrum ipsum causa defendendi intraverant, pluries Imperatori mississent, quod nisi eis succurreretur, ipsum defendere nequaquam possent; & ab eo, nec ab eis amicis succursum aliquem haberent; scientes Mediolanenses & Pergamenses firmiter ordinasse, eos omnes interficere, si per fortiam ipsos caperent; tandem ipsum castrum dolentes multum hoc modo reddiderunt, videlicet; quod omnes, qui in ipso erant, relicto castro, omnibusque etiam rebus, quæ intus erant dimissis, sani & incolumes extra castrum abirent; præter jam dictum Ruinum, & omnes Theutoni-

* Vitium in exemplari. † Falsè hac de voce *Notæ* 217. † Aliud vitium.

cos, & paucos Lombardos, qui illud intraverant; quibus solummodo vitam concesserunt, & eos Mediolanum in vinculis ducentes in carceribus detruferunt. His itaque extra castrum ire praemissis, Mediolanenses & Pergamenses, & alii, qui ad obsidionem ejus fuerant, ipsum intrantes, in primis totum expoliaverunt, deinde totum combusserunt. Postremo muros ipsius, & Turrem pulchriorem, quam in tota Lombardia tunc fuisset, in terram prostraverunt. Haec autem omnia cum Imperatori fuissent relata, quamvis inde se multum dolere non monstrasset, tamen graviter nimis suscepit.

Interea dum haec in Lombardia sic agerentur, Raynaldus Coloniae Archiepiscopus electus, qui Imperatoris Archicancellarius fuerat, & Christianus Imperatoris tunc Cancellarius, Comes Robertus de Bassavilla, Comes Macharius, & Braymerres, qui erat miles fortissimus, & alii primates Tusciae tunc temporis cum eorum exercitu in Romania apud Tusculanum erant: qui omnes non erant ultra mille equites. Dux vero Fridericus, Regis quondam Conradi filius, homo pulcher, multum fortis, sapiens, & ingeniosus, cum suo exercitu in illis partibus tunc manebat. Sed tamen cum praedicto Archiepiscopo apud Tusculanum non erat. Romani vero, quia Imperatori, ejusque fidelibus tunc adversabantur, audientes praedictum exercitum apud Tusculum fore, & ipsum invadere cupientes; ubique pro suis amicis & fidelibus mittunt, ut delectum habeant, exercitumque praeparant, proficiscendi diem statuentes. Statuta vero die, omnes tam equites, quam pedites parati, qui fere innumerabiles erant, versus Tusculum ire coeperunt. Contra quos Coloniensis Archiepiscopus, Christianus Cancellarius, Comes Robertus, & Comes Macharius, caeterique Principes, qui cum ipsis erant, cum eorum parvo exercitu, tam Theutonicorum, quam Tuscorum, & Lombardorum, quamvis essent paucissimi respectu Romanorum, qui plus triginta millibus estimabantur, audacter & intrepide perrexerunt. Cum vero utraque pars in campo fuit, & una aliam diligenter inspexit, vexillis levatis, signoque dato, & maximo clamore hinc inde levato, acriter se invadunt, fortiterque pugnant, & ab utraque parte multi vulnerantur, multique interficiuntur. Sed quia Romani erant pro uno xx. respectu adversariorum, impetum magnum super eos fecerunt; Theutonici autem, quia paucissimi erant versus illos, propter multitudinem ipsorum vix sustinere potuerunt; sed tamen viriliter se defendentes firmiter permanserunt. Archiepiscopus autem, & Cancellarius, alique Principes, qui secum erant, hoc videntes valde perterriti sunt; sed tamen ipsi videntes, se non posse evadere, nisi ferro iteraperiretur, ipsemet Archiepiscopus & Cancellarius vexillum in manibus afferentes acriter nimis irruerunt super ipsos Romanos. Quibus ..... equites Romanorum pedites suos in campo deferentes fugere coeperunt. Pedites vero videntes, sic se deserere, terga verterunt similiter & ipsi, super quos Theutonici graviter irruentes, atque sequentes, plures duodecim millibus interfecerunt, pluresque tribus inter equites & pedites ex ipsis ceperunt; quos omnes victos ducunt Viterbium, & in carcerem introducunt ibidem. His quidem sic peractis, Archiepiscopus, & Cancellarius, quam citius possunt ad Imperatorem Nuntios dirigunt, qui sibi per ordinem nuntient supradicta. Qui cum hoc audisset, Deo multas gratias agens valde gavisus est.

Tunc vero temporis Rex Siciliae quoddam castrum Imperatoris volens capere, cum suo exercitu fortiter expugnabat. Quod Imperator audiens, assumptis solummodo equitibus, privatim die & nocte equitans in succursum praedicti velociter ire

A festinavit. Cum autem jam per plures dies equitasset, & prope exercitum Regis venisset, nuntiatum est eis Imperatorem appropinquare cum exercitu suo. Quod ut Rex audivit, statim castris desertis atque relictis cum suo exercitu coepit abire. Imperator autem hoc audiens ita eum persecutus est, quod apud transitum cujusdam aquae, plures ex ejus equitibus, qui tam cito ipsum flumen transire non potuerunt, cepit. Cumque flumen idem Imperator transire non posset, revertens praedictum castrum bene munivit; & postea castrum quoddam aliud, quod praedictus Rex Comiti Roberto de Bassavilla jam abstulerat, obsedit, & devicit, ac jam dicto Comiti Roberto alacriter restituit. Deinde laetus ad castrum remeavit. Ad locum autem, qui dicitur .... permanens, & ibi circumquaque fere omnia oppida, villasque depraedatus est, combussit, atque dissipavit, inde etiam multam pecuniam extorsit.

B Interea Dominus Guido Cremensis, qui Viterbii morans ab Imperatore, & a multis Archiepiscopis, Abbatibus, Prioribus, aliisque quampluribus mundi hominibus tunc pro Papa habebatur; Imperatoris adventum diu exspectans, & affectu nimio desiderans; ad eum quamvis saepe alios misisset, novissime Legatos suos quamplures destinavit; mandans, ut quam citius posset, absque dilatione Romam veniret, hostes debellaret, & Raynaldum Cancellarium, qui tunc pro Papa in Roma, & in quibusdam aliis partibus multis tenebatur, qui tunc Romae morabatur, de Roma expelleret, & ipsum Romae in possessione Papatus poneret, & manteneret. Imperator vero voluntati & consilio dicti Domini Guidonis, qui dicebatur Papa Paschalis, annuens; Romamque cum magno gaudio veniens, in anno MCLXVII. die Lunae, IX. Cal. Augusti, Indictione XV. in monte prope Romam cum suo exercitu castrametatus est. Deinde cum omnibus suis equitibus, sicut armati venerant, ad portam Romae, quae dicitur Porta Viridaria, quae est ex parte sancti Petri versus montem Gaudium veniens, ibique maximum praedium committens, tandem eos superavit, & devicit, atque fugavit; totumque locum, qui Cortina sancti Petri dicitur, & etiam porticum sancti Petri cepit, & domos expoliavit, atque combussit, pluribusque etiam hominibus interfectis, multos cepit. Romani igitur intra civitatem ex illa parte Tiberis se recipientes, & multum pavidi stantes, ex hac Tiberis parte venire non sunt ausi. His autem, qui ex parte jam dicti Papae Alexandri tunc tenebant, & ipsam Ecclesiam bene muniverant, se defendentes viriliter; Imperator jam intrare nullo modo tunc potuit, sed per totam hebdomadam ipsam eos quotidie invadens, & praedio infestans, eos vincere nitentur. Theutonici vero, cum se eos per fortiam capere non posse prospicerent, proximo die Sabbati infra Ecclesiam sanctae Mariae Virginis, quae dicebatur de Labarrio, & quae sita est supra Ecclesiam sancti Petri ante atrium ipsius Ecclesiae apponentes ignem, totam ipsam Ecclesiam sancti Petri ..... Ipsa vero Ecclesia beatissimae Virginis tecta est combusta, & penitus dissipata. Tunc etiam liquefacta est, & combusta quaedam mirabilis Imago facta in muro ipsius Ecclesiae versus Ecclesiam sancti Petri; & auro purissimo, & splendidissimo decorata, cui similis in Italia nunquam fuerat visa, & quae facta erat ad imaginem Domini nostri Jesu Christi; ante quam stabat quaedam alia pulcherrima Imago facta ad imaginem sancti Petri, quae similiter liquefacta est penitus, & combusta. Quod videntes illi, qui supra Ecclesiam sancti Petri stabant, non ullum succursum a Romanis posse habere cernentes, maximo timore perterriti, statim Imperatori se, & ipsam Ecclesiam red-

reddiderunt, jurantes etiam fidelitatem sibi, sicque eos Imperator abire permisit.

Sequenti igitur proximo die Dominico prædictus Papa Paschalis cum suis Cardinalibus in ipsa Ecclesia sancti Petri Missam honorifice & cum magno gaudio celebravit. Ipsoque die in capite Imperatori circulum aureum tanquam modo imposuit. Sequenti vero die Martis, in quo fuit festum sancti Petri ad Vincula, prædictus D. Papa Paschalis D. Federicum Imperatorem, & Serenissimam Augustam Beatricem conjugem suam ex coronis auro purissimo & multis pretiosissimis gemmis decoratis coronavit in ipsa Ecclesia sancti Petri, Romani itaque hoc cernentes, & cum Imperatore pugnare se minime posse considerantes, nec etiam flumen Tyberis transire audentes, foedus cum Imperatore magis, quam bellum facere decreverunt. Ambasciatores igitur ad Imperatorem dirigunt, foedusque cum eo faciunt, Papamque Paschalem in perpetuum se pro Papa habere & tenere firmiter cum jurejurando promittunt; ac omnes, præter Fricapanes, & quamplures alios Romæ nobiles, qui maximas turres, & domos, & fortitudines habebant in Roma, nec leviter capi tam cito poterant, fidelitatem Imperatori facere disposuerunt. Hoc itaque sic peracto, Imperator suos Nuntios ad fidelitates Romanorum suscipiendas in Roma ultra Tyberim direxit: inter quos fuit Acerbus Morena Laudensis civis, & Imperialis Curiae Dux; qui jussu Imperatoris in Roma ultra Tyberim præsens, per plures dies innumerabiles fidelitates Imperatori factas suscepit.

Hucusque pertinet Historia Acerbi Morenae, quam, morte correptus, ulterius producere non potuit.

Interea dum hæc Romæ agerentur, quædam maxima, ac miserabilis, & mortalis pestilentia super Imperatorem, ejusque totum exercitum divinitus accidit. Sequenti namque die Mercurii proxima cum maxima cæli serenitas esset, statim quasi in ictu oculi mirabiliter pluere coepit; deinde post aquam serenitas magna & clara nimis facta est; statimque infirmitas super Imperatoris exercitum talis excrevit, quod equites, & pedites, atque scutiferi corruerant & moriebantur; ob quam rem Episcopi, Archiepiscopi, Comites, Marchiones, & Duces, aliique multi nobiles, & ignobiles, qui in ipso exercitu erant, corruerant. Obiit namque Dux Fridericus in Rotemburgo, Regis quondam Conradi filius, & Imperatoris germanus consobrinus, de quo immensus dolor fere per totum inolevit; quoniam ipse homo erat magnæ virtutis. Decessit etiam tunc Dux Guelphus Ducis Guilermi filius, & Raynaldus Archicancellarius, & Coloniae electus Archiepiscopus, homo maximi ingenii; & cujus scientia & probitate Imperium multum fuerat sublimatum. Episcopus etiam de Lexe vita privatus est. Tunc etiam mortuus est, hujus libelli hucusque auctor, Acerbus Morena; qui cum febricitare coepisset in Roma, domum redeundi ab Imperatore licentiam per plures vices petierat; eaque sibi concessa usque ad Senam lavagelam in quodam lectulo super duos equos facto à scutiferis suis se duci fecit, ibique plures duodecim hebdomadis infirmus jacens, postremo die Mercurii, quæ fuit xiv. ante Calendas Novembris in anno MCLXVII. Indictione prima, in festo sancti Lucæ Evangelistæ, ibi mortuus est, & apud Ecclesiam sancti Petri sitam in suburbio civitatis Senæ prope viam Romeam sepultus est.

Imperator vero videns, gentem suam strage corrumpere, relictis multis infirmis, Romam deseruit,

A & versus Tusciam ire coepit. Deinde jam dicto Papa Paschali relicto, quam citius potuit Lombardiam intravit. Sed tamen antequam Lombardiam attingeret, plures duobus millibus ex his, qui secum fuerant, in ipso itinere gladio solummodo Dei perierunt. Hi autem, qui tunc mortem vincere potuerunt, omnes infirmati usque ad necem, tandem tonso capite vix evadere potuerunt; tamen qui evaserunt per totam hyemem omni colore perduto passi sunt. Ad locum autem Pontremolus cum appropinquasset, Pontremolenses eum nequaquam per locum suum transire permiserunt. Sciens vero Imperator, se per fortiam ipsis nolentibus inde transire non posse, cum suis, qui infirmi & pauci erant, cum hac parte castris, quod Malinium vocatur, jam transisset, versus Marinam partem tendens, per terram Marchionis Malaspinae Obizonis, ipso Marchione eum ducente, iter arripuit; & inde die Martis xi. Septembris eadem indictione Papiam intravit. Postea vero eodem mense Septembris eadem indictione quadam die Jovis, quæ fuit decimo die ante Calendas Octobris, in festo sancti Matthæi Apostoli, in anno MCLXVIII. posuit dictus Imperator palam in concione omnes civitates Lombardiae, quæ sibi erant contrariæ & adversus eum juraverant, in banno, projecto ibi coram omnibus * quanto, exceptis Laude & Cremona.

C Sequenti autem die Martis ibidem Imperator una cum Papiensibus, Novariensibus, & Vercellensibus equitibus, & Marchione Gulielmo de Monte Ferrato, & Marchione Obizone Malaspina, & Comite de Blandrate, qui omnes cum eo tunc apud Papiam erant, super terram Mediolanensium equitavit; & totum locum de Rosate, & de Abbiate Grassio, & de Maxenta, & de Corbetta, aliaque etiam multa Mediolanensium loca prope Ticinum manentia devastavit, & maximam cum suis prædam reportavit. Hoc autem Laudenses, & Pergamenses, atque Brixienenses equites, qui tunc pro custodia Laudæ erant, & Cremonenses & Parmenses, qui tunc etiam pro custodia Placentiæ erant, cognoscentes, Mediolanum in succursum eorum concurrerunt. Quod Imperator ut audivit, quam citius potuit ad Ticinensem civitatem rediit; & non descendens de equo, sed stans super eo ad sanctum Petrum Cælum Aureum, qui situs est parum contra Portam Palacensem civitatis Papiæ, parum comedens, statim cum omnibus suis jam dictis militibus, qui secum tunc erant, ultra Padum per pontem quendam, quem Papienses super ipsum flumen Padi ad locum, ubi dicitur *Portus Pioctosus*, ex navibus jam antea construxerant, super Placentinorum territorium equitans, ipsorum oppida & loca plurima devastavit, combussit, multamque etiam prædam inde extorsit. Hæc autem Cremonenses, Mediolanenses, Laudenses, Pergamenses, Brixienenses, atque Parmenses audientes, statim iverunt versus Placentiam in succursum eorum. Quod ut Imperator audivit, quam cito potuit Papiam cum suo exercitu est reversus. Interim Papienses super Laudem multoties equitantes maximam inde prædam extorquebant. Laudenses sibi Ambasciatores mittunt, mandantque eis, quatenus prædam, quam abstulerant, reddant, & eos amplius non offendant: dicentes etiam, ipsos Papienses secum in perpetuum fore conjunctos, nec ipsos per se unquam offensisse, nec offendere velle; sed Papienses nullum bonum verbum Ambasciatoribus responderunt. Quod cum audissent Laudenses, magno furore commoti super Papienses statim equitant, & magnam prædam sæpe extorquebant. Imperator post parvum tempus ad Castrum Marbionis cum Papiensibus, ac suis militibus Theutoniciis equitavit; totam villam ipsius castris de-

* Chirotheca.

prædavit, posteaque combussit. Imperator itaque in Lombardia quandoque in partibus Papiæ, quandoque Novariæ, & Vercellarum, aut Montis Ferrati, vel Astensibus fere per totam hyemem stetit. Sequenti vero mense Martii privatim, ita quod nec ipsi Lombardi, qui cum eo fuerant, nisi forte paucissimi sciverunt, per terram Comitis Uberti de Saxonia filii quondam Comitis Amodei, qui dicitur Comes de Moriena, iter arripiens in Alemaniæ est profectus. Post cujus recessum supradictæ civitates, quæ insimul juraverant in primis cum Novariensibus & Vercellensibus, postea cum Cremonensibus, & illis de Belforte, & cum Sepriensibus convenerunt, & pacem omnes inter se facientes unum corpus sunt effecti.

Interea Dominus Galdinus de la Sala, Mediolanensis Civis, & Clericus; & qui quondam Cancellarius Domini Ribaldi, & Domini Uberti de Pirovano Mediolanensium Archiepiscoporum per annos multos fuerat, & in locum jam dicti Uberti ad Archiepiscopatum Mediolani fuerat sublimatus à Domino Alexandro Papa; in Lombardia ipsius Papæ tunc legatus constitutus, suos Nuntios, scilicet Abbatem sancti Ambrosii, & Abbatem sancti Vincentii de Mediolano, misit Domino Alberto de Cazano majoris Ecclesiæ Laudensis tunc Præposito, cæterisque Præpositis, Abbatibus, Presbyteris, & Clericis, & etiam Consulibus de Laude; dicendo atque monendo, quod ipse partem Papæ Paschalis & Domini Friderici Imperatoris omnino relinquerent, & parti Papæ Alexandri faverent; & ipsi Papæ de injuria sibi facta satisfacerent, atque Episcopum Catholicum eligerent; & nisi hoc facerent, ab officio & beneficio Ecclesiastico absterent. Dicitus vero Præpositus, cæterique Clerici hoc audientes mœsti valde fuerunt; tum quia magna pars eorum mandato Imperatoris juraverant, se Papam Paschalem pro Papa in perpetuum tenere, tum etiam quia omnes fere fidelitatem juraverant Domino Alberto Merlino, tunc temporis, ut eis videbatur, Laudensi Episcopo Catholico, nec adhuc Canonice jure deposito; & ideo hoc facere timebant valde, & sibi in maximum dedecus reputabant: inter se etiam conferentes, quod si etiam dicti Papa Paschalis & Imperator victores adhuc existerent, ipsi in perpetuum se damnarent, & quilibet eorum dignitate & gratia privarentur. Formidabant nimis mandatis superscripti Galdini obedire; hoc etiam recusare, quod eis mandaverat dictus Dominus Galdinus. Stupebant plures, tum propter Papam Alexandrum, & secundum Dominum Galdinum Archiepiscopum, qui quasi tum illis partibus victores existerent, tum propter civitates Lombardiæ fere omnes insimul conjurantes; quia sciebant, quod si de Laude expellerentur in Lombardia habitaculum, aut locum, in quo se possent reducere, non haberent. Tandem dubii angustiis hinc inde satis diu revolutis; cum nullam misericordiam à dicto Archiepiscopo invenire possent, nisi, quod eis mandaverat, adimplerent, eligentes potius vivere, quam mori, magisque etiam stare in sua patria, quam in aliena vagari, in Papam Alexandrum credere, ejusque parti favere, & Episcopum novum secundum voluntatem Archiepiscopi eligere disposuerunt. Igitur die Jovis Sancti, quæ fuit tunc quarto Calendas Aprilis, indicatione prima, in anno MCLXVIII. superscriptus Dominus Albertus Laudensis Ecclesiæ majoris Præpositus communicato insimul consilio, tam Laudensis civitatis Abbarum, Præpositorum, Presbyterorum, aliorumque Clericorum, quam etiam illorum, qui extra civitatem in Episcopatu Laudensi fuerant, ad honorem Dei, & Beatissimæ Virginis Mariæ, atque Beati pretiosi Confessoris Basiliani, Dominum Albertum, & tunc temporis Ecclesiæ de Ripalta Præpositum, virum honestum

A & religiosum elegit in Laudensem Episcopum, & Pastorem. Proximo vero die Mercurii, post Pascha Laudenses, Abbates, Præpositi, Presbyteri, aliique Clerici multi, Consules etiam Laudenses, multique Judices, & Sapientes de Laude Pergamum, ubi tunc dominus electus aderat, iverunt; & ipsum in sequenti die Jovis proximo Laudem cum ineffabili gaudio conduxerunt. Qui ibi honorifice nimis ab omnibus tam Clericis, quam laicis est susceptus.

B Nunc de qualitatibus tam Serenissimi Imperatoris Augusti, quam aliorum Principum aliquantisper dicurram. Lectores vero obsecro, ne absonum, vel inutile reputent, quod invenient de eisdem.

De statura Imperatoris.

C **I**mperator igitur de nobilissima prosapia ortus erat; mediocriter longus; pulchræ staturæ; recta & bene composita membra habens; alta facie, rubeo colore suffusa; capillis quasi flavis & crispis; hilari vultu, ut semper velle ridere putares; dentibus candidis; pulcherrimis manibus; ore venusto; bellicosissimus; tardus ad iram; audax & intrepidus; velox; facundus; largus, non prodigus; in consiliis cautus & providus; velocis ingenii; in sapientia multum abundans; amicis & bonis dulcis & benignus; malis vero terribilis & quasi inexorabilis; Justitiæ cultor; legum amator; Deum timens; in eleemosynis promptus; maxime fortunatus; ab omnibus fere dilectus; & in omnibus sic perfectus, quod à longævis temporibus nullus fuit Imperator, qui sibi potuerit rationabiliter comparari.

De statura Beatricis, uxoris Imperatoris.

D **B**eatrix vero conjux ipsius Imperatoris fuit & ipsa nobili genere orta de Provincia Burgundiæ; mediocris staturæ; capillis fulgentibus auro; facie pulcherrima; dentibus candidis, bene compositis; erectam habens staturam; ore pusillo; vultu modesto; oculis claris, suavis, & blandis; sermonibus pudica; manibus gracilis; & consorti suo plenissime subdita, eumque timens ut Dominum, & diligens omnifariam ut virum; litterata, & Dei cultrix.

De statura Conradi, fratris Imperatoris.

E **C**onradus, frater Imperatoris, & Comes Palatinus de Rheno, erat spissus corpore, mediocris statura; capillis blondis; virtuosus multum; modestus, non multum loquens.

De statura Raynaldi Archiepiscopi.

F **R**aynaldus electus Archiepiscopus Coloniz, qui Canonicus primus vocabatur, sed postea fuit Italiæ Archicancellarius, erat mediocris staturæ compositus, & spissus; venustam & coloratam habens faciem; membris bene compositis; capillis quasi flavis: disertus & optime litteratus; facundus; providus; & sagacissimus; & ad sublimandum Imperatoris honorem cupidissimus; adeo quidem, ut nullum magis quam sui consilium faveret Imperatori; eratque largus, hilaris, affabilis, alti cordis maxime, patiens laboris; & cujus sagacitate & opere decus Imperii plurimum sublimatum est.

De Hermando Verdensi Episcopo.

Hermendus, Verdensis Episcopus de Salsonia, erat non multum longæ staturæ; benignus; misericors

cors & pius; sapientia imbutus; dulcis & affabilis; hilaris corde; amator justitiæ; timens Deum, & mandata ejus servans; & in cujus providentia & consilio maxime confidebat Imperator.

De Henrico, Duce Saffonia.

Henricus, Dux Saffoniae, erat mediocriter magnus; bene compositus; viribus corporis valens; magnus facie; oculis magnis, & nigris; capillis quoque quasi nigris; albi coloris; in divitiis & potentia pollens; genere nobilissimus, & filiae quondam Lotharii Imperatoris filius.

De Friderico, Duce de Rotemburgo.

Fridericus, Dux de Rotemburgo, qui Regis Conradi patris Imperatoris Friderici fuit filius, erat pro ætate fortis; justitiæ cupidus; bene compositus; grassus & spissus, albus, pulcher, atque formosus, hilaris, jucundus; capillis quasi albis & nigris.

De Comite Othone.

Comes Otho, Marcoaldus de Grebar, erat & ipse similiter longus, & bene formatus, nigris capillis & longis, & in prædictis omnibus probitatibus erat Comiti Gabardo similis.

De Marchione Montisferrati.

Marchio vero Guilelmus de Montisferrato, qui Lombardus erat, fuit mediocris staturæ, bene compositus & spissus, facie rotunda & subrufa, capillis quasi albis, ore facundo, virtuosus & sapiens, hilaris atque jocundus, munificus, non prodigus.

De Comite Guidone de Blandrate.

Comes Guido de Blandrate erat parvæ staturæ; grossius in pectore, & membris, facie quasi subruga, capillis nigris, calvus aliquantulum, miles optimus, providens in bello, lingua facundus, audax vehementer, consilio pollens, magnos labores sustinens, Imperatori fideliter serviens, & ab eo plurimum dilectus.

De Comite Conrado de Belamite.

Comes Conradus de Belamite erat staturæ non magnæ, albus, formosa facie, capillis albis, litteratus & sapiens, dulcis & affabilis, providus & in bello strenuus, lingua Theutonica, Gallica, & Italica doctus, & in Consilio Imperatoris maxime potens erat.

Explicit Chronicon Rerum Laudensium per Othonem Patrem, & Acerbum filium, Morenam conscriptum.

D E O G R A T I A S.

A D D E N D A.

In libello antescritto, ubi est hoc signum ✠ col. 1003. desint ne hæc subscripta verba, vel potius in aliis codicibus sint auctaria, nesciens, hic in calce Operis ponenda esse judicavi. Pacifice sustinebant.

IMPERATOR siquidem apud Cumas Magistrum Paganum reliquit, Comitatum Sepriensem Comiti Gazolino donavit; Mediolanensibus autem Girardum præesse jussit; Laudæ autem Lambertum de Vignate suum procuratorem esse constituit, qui etiam omnes Cremonenses distringebat, apud Castrum Trecii Ruinum disposuit; quique suas rationes per totam Martesanam, & per totum Bergomensem Episcopatum, & etiam usque ad Ripaltam rivam exigerent. Placentiæ Aginulphum, quandoque Arnaldum Barbavarium . . . . . præcepit. Apud Brixiam Bertoldum præesse jussit, sicque etiam per alias Lombardiæ civitates, quas enumerare longum esset, suos procuratores ordinavit, atque reliquit. Sed cum Imperator in Alemaniæ profectus est; ibique legendi exercitus causa moraretur; procuratores illi, quos Imperator in Lombardia, ut supra diximus, reliquerat, non solum hujusmodi . . . . . Imperatoris; de quibus solummodo exactis nullum malum, nec scandalum accidisset, neque Lombardi mœsti inde fuissent, exigebant; sed etiam plus de septem, quam Imperatori jure deberetur, ab omnibus injuste excutiebant. Ac in tantum Episcopos, Comites, Marchiones, civitatum etiam Consules, Capitaneos, omnesque fere alios Lombardos, tam magnos, quam parvos opprimebant; quoniam ipsi, tum pro amore, tum etiam pro Imperatoris timore ab eis se defendere volebant. Quod ipsi Lombardi sine maximo personarum &

rerum incommodo, atque opprobrio, nullo modo sustinere poterant; & maxime Mediolanenses, quibus de omnium terrarum suarum fructibus non nisi solummodo tertium de tertio relinquebant. Atque item Cremonenses, quibus omnium terrarum suarum tertium, ac si ipsi Domini eorum fuissent, auferebant. Præterea per omnem focum, tam bonorum ac nobilium civium in villa seu potius castris manentium, quam villanorum, seu rusticorum tot solidos veteres, vel Imperialis monetæ per unumquemque annum solvere ipsos nobiles ac rusticos compellebant. Insuper etiam pro unoquoque molendino, quod in aquis navigabilibus macinabat, à Dominis ipsorum molendinorum in aliis aquis macinantium tres solidos veteris monetæ accipiebant. Piscatoribus vero tertiam partem omnium piscium auferebant; & si aliquis præter eorum præceptum aliquam feram bestiam, vel volucrem capiebat, & ipsi scire hoc poterant, & bestiam & volucrem captori auferebant. Præterea omnia districta, quæ Capitanei, vel aliqui alii Domini alicujus castri soliti fuerant ipsi, & eorum antecessores per trecentos annos à retro temporibus habere, & tenere in ipso castro, aut in villa ipsius castri habitantes; Imperator ipsis Dominis omni modo abstulerat; nec eos ipsos districtu uti, nec ipsum exercitium exercere permittebant; sed ipsi totum judicabant. Sed quid ad ultimum dicam? nisi quod insuper etiam aliis tantis malis eos quotidie opprimebant, quæ si per ordinem narrari

* Forte subrufa.

deberent, nimis difficile redderetur, ac in fastidium præ nimia multitudine verteretur.

Interea namque, dum Lombardi, sic, ut supra dictum est, & etiam multo magis opprimerentur; cum ipsi bene, ac large, & sine districtu alicujus in sui libertate vivere ac manere soliti fuerant, & res ipsorum secundum eorum libitum & voluntatem disponere consueverant, nec sub imperio, vel conditione alicujus retro temporibus sic districte steterant, in magnum dedecus, maximumque opprobrium, & ultra etiam quam dici, vel excogitari possit, acceperunt. Dicentes inter eos, melius esse eis penitus mori, quam hanc talem turpitudinem, taleque dedecus eos pati, sed tamen vindictam facere, vel aliquod malum agere,

A vel excogitare semper differebant: nec aliquis Lombardus fuit, (quod ego unquam vidissem, vel ab aliquo audissem) qui aliquam vindictam inde sumeret. Quoniam semper Imperatoris adventum quotidie expectabant; dicentes in simul; non credimus, hoc malum & dedecus permissu Imperatoris fieri; sed bene credimus, quod, cum Imperator venerit, sibi hoc displicebit; & omnia mala, quæ nobis ingerunt, penitus remove faciet; nec unquam sit aliquis interim, qui ante Imperatoris adventum aliquod malum alteri ingerat, sed totum pro Imperatoris amore, donec venerit, in pace sustineamus.

B Interea dum hæc in Lombardia, &c.

F I N I S.

FELICIS OSII,
ARTIS ORAT. INTERP. IN GYMNASIO PATAVINO,
IN HISTORIAM
RERVM LAVDENSIVM
OTHONIS MORENAE ET ACERBI F.
EMENDATIONES, ET NOTAE,

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO,
DOMINICO MOLINO,

SERENISSIMAE REIP. VENETAE
SENATORI AMPLISSIMO,

ACADEMIAE PATAVINAE TRIVMVIRO, ERVDITORVM
OMNIVM FAVTORI MAXIMO,

FELIX OSIVS

S. P. D.

SENATOR AMPLISSIME, SAPIENTISSIME III VIR.

PAVCIS omnino diebus, ne horis subcesivis dicam, me-
dicas MORENIS DVOBVS Historicis, jussu tuo, ma-
nus adhibui, & aliquot in iis alte defixa vulnera persã-
navi. Dixissem omnia, nĩ copia eorum nimia vetuisset,
satis ut curandis omnibus esse vix possent Æsculapii, vel
Apollines decem. Parvi, & hoc mihi satis ac super, ut
omnes sciant, in ære me tuo totum esse pridem, nihilque
non velle, Te duce & auspice, caussa literarum, qua-
rum sic ubique caussam agis, ut nihil tum demum agere
videaris, cum aliis rebus interesse cogaris, vel præesse. MOLINAE I du-
dum id est sanguinis, eo literas amore complecti, ut nihil amet ardentius.
Habet enim Acadẽmia nostra suis inscriptum Fastis Juris utriusque consulti
longe clarissimi, sibi que longe carissimi Interpretis in Scholis suis, PETRI
MOLINI nomen, quo se perpetuo jactet. Habet TE nunc eadem, unum
ex TRIVMVIRIS, Præsibus, & Moderatoribus suis, à quo sibi certo
certius secunda, felicia, fausta omnia pollicetur. Eam TV præ ceteris, V-
RORVM MAXIME, post graves Serenissimæ Reipublicæ tuæ curas, benigna,
qua soles, fronte spectare perge; meque minimam Syderum illius facem illustra
patrocinio tuo,

Mearum grande decus, columenque rerum,
quod æternum Orbi Deus Opt. Max. sospitet ac conservet.

Patavii Antenoris, x111. Kal. Aprilis, Anni salutaris CIO. IDC. XXIX.

SENECA

STVDIORVM SALVTARIVM
ETIAM CITRA EFFECTVM
LAVDANDA TRACTATIO EST.

FELI-

FELICIS OSSI IN HISTORIAM RERVM LAVDENSIVM

OTHONIS MORENAE ET ACERBI F.
EMENDATIONES, ET NOTAE.

OTHONIS MORENAE] Prodit ipsemet OTHO, hujus se Historiae parentem in ipso vestibulo Operis, ut apparet, ne curae sit Censoribus de foetu isto, quasi non legitimo & aberrante, reddendo natalibus suis. Addit, se, quae vidit, vel audiit, *veraciter & compendiose* literis consignasse, quod Veritas, quae brevem apud Euripidem sermonem

amat, esse debeat Historiae anima, pes, & caput. Hujus enim illa prima lex: *Ut nihil in ea scribatur falsi, nihil non scribatur veri, suspicio gratiae nulla sit, nulla simularis.* Herodotus quidem Artemisiam fortem facit, quod Historiam scribens, sese addixerit veritati. At utrum huic Otho legi, qua par erat religione, paruerit, necne, judicabit Lector. Videtur enim nimis addictus fuisse Laudensibus suis, magisque partibus Imperatoris fuisse, quam Papae. Quomobrem hoc de illo iudicium Baronius tulit Tom. XII. *Annal. Ecclesiast. ad an. CIO. CLIV. Exstat & Laudense scriptum Chronicon, hoc anno inchoatum ab Auctore temporis hujus, OTTONE MORENA, de rebus gestis à Friderico Imp. in Italia usque ad annum Redemptoris CIO. CLXVIII. sed, quod schismaticum esset factionis homo & additissimus schismatico Imperatori, saepe altero pede claudicare cognoscitur. Placentium magis, quam Veronensem agere, dixisset lepidissima venustate Bernartius, qui ea ipsa pupugit Xenophontem, describentem Cyrum, lib. I. de Utilitate Historiae legenda.* Sentit cum Baronio doctissimus & amicissimus Gerardus Joannes Vossius lib. III. *de Historicis Latinis* cap. VII. eritque tale profus iudicium aliorum, qui singula suis librare ponderibus & momentis volent.

2 ET ACERBI] Is enim continuator Historiae patris, quasi accepta ab illo lampade, reliquum omne spatium decursurus, relictam ab Othone Spartam adornare studuit, ejusdem res Caesaris persecutus, ab anno videlicet CIO. CLXII. usque ad CIO. CLXVIII. quod ipsemet expressit col. 998. his verbis, *Et ego ACERBUS MORENA, filius Othonis Morenae, qui deinceps hanc Historiam dictavi, qui tunc eram Potestas Laude, sui unus de praedictis duodecim, ut scias eundem à se viva pleraque posteris tradidisse; licet ne is quidem, quod coeperat, ad extremos vitae Federici annos perducere potuerit, ut qui & ipse ante Federicum decesserit.* Meminit ob id Patris simul & Filii cum honore Bernardinus Corius ad an. CIO. CLII. sibi que ducem utrumque delegit in enarrandis rebus gestis, imperante Caesare Federico I. Quaedam etiam ex utroque Baronius attulit ad annos CIO. CLVII. & CIO. CLXIX. nec parum iisdem detulit Tristanus Chalcus, ambos inter suos, hoc est, Mediolanenses referens lib. IX. *Historiae patriae* pag. 189. *Cujus dicto, ut paucis agam, oppono duos MORENAS nostros, Patrem, Filiumque, quorum uterque, eo vocabulo (Potestatis) abundans longe ante pacem Constantiae decessit.* Sentit ibi Chalcus contra Georg. Merulam, qui scripserat, Potestates Urbibus Lombardiae datos non nisi post Constantiae pacem, eique gemino utriusque Morenae testimonio intercedit. Caeterum Morenas ambos inter suos retulit Chalcus, quod uterque Laude Pompeja natus, sede Mediolani posita, Galliae Cisalpinæ Metropolim, & Italiae florem praetulerit natali solo. Acerbum praeterea laudari video à Gaudentio Merula lib. II. *de Antiq. Gal. Cisalp.* cap. II. at non sine lapsu, cum ab eo scripta prodant, quae Pater ejus Otho de reparata Derthona literis antea signarat. Sic enim ille, ea de Urbe diruta, ac restituta loquens tempore Federici: *Derthona, Romana Colonia, inter Insabres, & Ligures, quorum arma semper fere conjuncta fuerunt, deducta, ne alteris alteri auxilio essent. Sublatis Romanorum armis, & Senatus potestate, in Insubrum amicitiam declinavit, quam cum Rubrobarbus, ut*

B *Ticinensibus gratificaretur, vastasset, immixtis nobis inquilinis Mediolanenses repararunt, anno à virgineo partu MCLV. ut scribit Acerbus Morena: cum absque lapsu scribere debuisset, ut scribit Otho Morena.* Acerbus enim non nisi post annum CIO. CLXII. exorsam à Patre telam pertere coepit, ut ipsiusmet verba col. 998. citata declarant.

3 FEDERICI] Ejus nominis Primi, genere Suevi, filii nempe sororis Henrici, & Federici Unoculi, Sueviae Ducis, fratrisque Conradi Rom. Regis, de quo & Conradi ipsius, & Procerum reliquorum ea opinio fuit, ut Conradus moriturus suo eum suffragio destinavit Imperio, filio ipso praeterito, cujus tamen aetas erat habentis imperii apta, & *περόδωρον* caeteri amplexi, uno omnes consensu citra controversiam Imperium ad eundem detulerint, loco ab Augusto nonagesimo primo. Urspergensis animadversio est; *Federici* nomine designari *Divitem pacis*, eaque de causa studuisse primum istum nominis ejus Regem, pacem ubique valide reformare. Quo respiciens Carrio lib. IV. *Chronici: Cum accepisset, inquit, Imperium, ut fuit patrie amantissimus, nihil prius habuit, quam ut domi pacem sine publico motu, & consilio potius, quam armis constitueret. Pace enim, & quiete opus esse intelligebat concussa Germania ad sananda, & solidanda vulnera, quae priora bella Henricorum inflixerant, recentia Successorum refrigerant. Nec odia cessatura esse prospiciebat, nisi controversiis moderata quadam damnorum exaequatione diremptis, & sancita amicitia perficeretur, ut Principum animi vera inter se, mutuaque benevolentia coalescerent.* Videtur & eodem spectasse Bossius, cum scripsit: *Imperator his auditis, ut qui se publica quietis assertorem existimabat, statim Mediolanensem Consulibus per legatos sub animadversionis comminatione denuntiavit, abstinere à Laudensium injuria.*

D Nobile sane, piisque Regni sui rudimentum Federicus posuit; sed illud, traducto in Italiam exercitu, immani immanitate foedavit, vel ipsi Romano Pontifici oblutatus, ut ex piissimo impiissimus evaserit Ecclesiae persecutor, & ob id diras ejus expertus, privatus Imperio fuerit, Anonymo Erphesfordiensi teste cap. XIX. *Historiae Landgravorum Thuringia*, aliisque canae Veritatis historicae Mystis. Extrema mitiora fuerunt, pace cum Dei Vicario inita, & expeditione in Syriam suscepta, Iconiensi inibi Sultano acie victo, Iconio capto. At tandem sine fluminis, in quod refrigerandi per aestum corporis gratia descenderat, caecis vorticibus abreptus, sive equi ruina oppressus, sive hepatis morbo exanimatus, vivere pariter & regnare desit anno Domini CIO. CLXXXIX. Imperii xxxvii. IV. Idus Junii in Seleucia Syriae, egregia animi indole Imperator, quique virtute ac gloria Germanos Augustos omnes facile superasset, si Othones potius in Ecclesia tuenda, quam Henricos in oppugnanda aemulatus esset. Cadaver Federicus filius terrae redditum honorifice condidit in Tyro, quae Arx belli Christianorum post amissam Hierosolimam fuit. Imperii successorem habuit filium primogenitum Henricum, ejus inter Augustos nominis VI. à Caelestino Pontifice coronatum, quem ipsemet ante discessum suum ex Europa, ne vel illa se absente sine rectore esset, vel mortuo se disputatio de successore novas contentiones pareret, consensu Procerum Imperio praefecerat, anno Domini CIO. CLXXXVI.

4 AENOBARBI] *Barbarusse*, sive *Barbarosse* vulgo; *Rubrobarbi* Georgio & Gaudentio Merulis; *Barba rubea* Bossio; *Barba rufa* Benedicto Jovio, cujus nunc demum, à Doctis votis omnibus expetita, *Historia Novocomensis* prodit sub felicissimis, MOLINE DOMINE, auspiciis tuis, quoniam *Barba rutila conspicuus esset*, ut habent Dubravii lib. XII. *Hist. Boemicae*, & Posslevinus Junior in *Gonzagis*, cujus illa sunt: *Quem barba rubore conspicuum, Aenobarbum appellabant, scilicet à colore aris.* Habuit praeterea Federicus I. cognomentum MAGNI, quod è *Magni Chronici Belgici* Collectore disco, qui ad annum CIO. CLIII. in Imperialibus: *Federicus*, inquit, *ejus nominis primus*

Imperator, cognomento MAGNVS, filius Friderici Ducis Alemannie, (Suevia melius) fratris Conradi Regis, bujus nominis III. summo favore cunctorum Principum apud Franckenweert in Regem eligitur.

5 SANCTISSIMO] Offenduntur hic aliqui, nec adduci possunt, ut Sanctissimi titulum decere concedant Romanorum Regem. Quare in Sanctissimo pro Sacratissimo supposititium censent, ea re maxime, quod Sanctissimi titulus secundum Deum soli Romano Pontifici debeatur; Sacratissimi vero Romanos in Cæsares cadere idcirco possit, quod omnia, quæ illi gererent, aut attingerent, dicerentur sacra. Atqui nihil ista me religio movet. Nam & Sanctissimi titulus Federico I. constantissime defertur à Nostro, nec uno in loco: & aliis quoque Cæsaribus ab aliis impertitur. Adi me, si lubet, in Elogiis HENRICI VII. AVG. ad Rubricam III. lib. I. de illius gestis, auctore Albertino Murato, Patavino Historico & Poeta, qui nunc primum opera mea nitori suo redditus erumpit è latebris, Te quoque duce & auspice, Illustriss. MOLINE, cujus intuitu tot antiqua sepulta literaria monumenta in lucem è tumulis eruuntur.

Quid, quod nihil olim amplum & honorificum Romano Pontifici tribui consuevit, quod non idem (ut ante nos docuit Hieronymus Balbus, Gurcensis Episcopus, libro singulari de Coronatione ad Carolum V.) Cæsariani quoque deferrent Cæsareæ Majestati. Adde his in I. Gloriosissimo C. de sum. Tri. & in C. Victor Honorius xcvi. Dist. Papam sibi ipsi præferre Imperatorem; omniaque olim sana ac templa in hujus potestate fuisse ex Auth. Ut Eccl. Rom. Ita prorsus, ut sacratissimis delubris immunitates, privilegiaque, donare soleret, C. Auditis de rest. spol. & C. in Synodo Dist. Quin & ipsos Antistites sacros cum universo initiatorum ordine Cæsarium ditioni paruisse constat, ut enarrat Innocentius in cap. II. de mayo. & obed. Quæ cum olim ita se haberent, quis mirabitur, Sanctissimi titulum communem tunc Romanorum Pontificibus, & eorundem Regibus existisse?

Sed non eo contenta titulo Majestas Imperii fuit. Quamobrem Imperatores DIVOS etiam, DEOSQUE nuncupatos lego. De Ethnicis refertæ paginæ Scriptorum omnes; de Theodosio clare Symmachus lib. III. epist. LXXXI. Solemne est DIVO NOSTRO THEODOSIO, & de Federico I. Guntherus Ligurini VI.

Hæc de responsis DIVI, pater optime, REGIS, Salva pace tua tibi rescribenda putamus.

Quod esse nulli admirationi debet, cum ob Beneficentiam potius, quam ob Sanctimoniam vitæ, his illos titulis insignirent. Benefici siquidem dicebantur Divi. Maternus de Græcis apposite & aperte ad Constantium & Constantinum Aug. cap. VII. Amat Græcorum levitas eos, qui sibi aliquid contulerint, vel qui consilio, aut virtute se juverint, divinis appellare nominibus: & sic ab ipsis beneficiorum gratia repensatur, ut DEOS dicant, ut DEOS esse credant, qui sibi aliquando profuerint. De Græcis iisdem, & Romanis simul, Oratorum princeps lib. II. de Nat. Deor. Multæ autem aliæ naturæ DEORVM, ex magnis beneficiis eorum, non sine causa à Græcia Sapientibus, & à Majoribus nostris constituta, nominataque sunt. Hinc Arnobius lib. I. de Genereis humani Vindice ac Servatore Christo: Pro multis, & tam liberalibus donis, quæ ab eo profecta in nos sunt, DEVS dici, appellarique deberet. Parco pluribus, quod hanc operam ab aliis occupatam sciam, quos æquus amavit Juppiter, atque ardens evexit ad æthera virtus.

Nam & eo pertinent Parcemiæ multæ: nec abludit quod est à multis hætenus observatum, divina æque ac sacra dicta quæcunque Imperatorum essent. Quam ob causam plurimis in locis, præsertim in Constitutionibus, occurrunt Divina domus, divinus Princeps, divinus affatus, divinus sermo, divina officia, divina stirpis Augustus, & alia ejus generis sexcenta, de quibus Bulengerus lib. I. de Imp. Rom. cap. XIV. Tornuopius in Panegy. Claud. in Honor. & alii doctrina & eruditione præstantes multi.

6 RELIGIOSISSIMO] Tale sibi nomen Federicum peperisse narrant quidam ex iis, qui res ab eo gestas posteris tradiderunt, quod instituerit Collegia Regularium multa, in quibus Christianæ Doctrinæ studia colerentur, quæ in opulentioribus Cœnobiiis negligi videbantur, & inter cætera Monasterium unum D. Fidei (Fidis aliis) in Selestadiosacrum, cujus in templi fenestris versus hujuscemodi legerentur, rei patratæ testes:

Tempore quo rediit superatis Mediolanis, Rex nos Romanus fieri iussit Fridericus.

Alterum S. Walpurgis in Hagenau. Aliis ex rebus alii, & ex his quidem, quas statim subjicio. Radevicus lib. I. cap. XIV. Hoc ad se adscito, de secretis suis pii se Pontificis submitit devoto consilii, Religiosi ac Christianissimi Principis officium exercens. Et his aliis lib. II. cap. LXXVI. Si actionem diuturnam forissecus perquiras, antelucanos Basilicarum & Sacerdotum suorum cætus, aut solus, aut minimo comi-

tatu expetit, eosque tam grandi sedulitate veneratur, ut omnibus Italis erga Episcopos, & Cleros servandi honorem & reverentiam, ipse formam & exemplum tribuerit. Officiis divinis tantam præbet venerationem, ut omnem horam, qua coram ipso psallitur, competenti veneretur silentio, nec ullus interim eum audeat de quolibet sollicitare negotio. Et horum quidem partem Guntherus suis etiam carminibus inseruit, cum cecinit Ligurini IX.

Nam cum, more suo, primo Rex lucis in ortu Ad matutinos divina laudis honores

Strenua neglecto rapuisset membra cubili, &c.

Acerbus quoque Noster in calce Operis inter præcipuas Federici virtutes & laudes hanc recenset, Deum timens, ad quam alia reservamus.

7 PRUDENTISSIMO] Confirmant hunc titulum Federico Othonis Episcopi Frisingensis illa, in fronte Nuncupatorie ad eundem: Sic etiam Temperans in prosperis, Fortis in adversis, Justus in judiciis, PRVDENS, & ACVTVS in causis esse cognosceris, ut non solum ex convictu tecum coaluisse; sed tanquam divinitus inspirata, & à Deo tibi, ob universale totius Orbis emolumentum, concessa videantur. Et illa lib. II. de Gestis ejusdem cap. III. Nec hoc etiam sine admiratione plurimum, quod VIRVM JUVENEM, tamquam SENIS INDVTVM ANIMO, tanta flectere à rigoris virtute ad remissionis vitium non potuit gloria. Accedunt his aliorum Bossii cumprimis, & Possevi Junioris calculi, quos apponam: His auditis, inquit Bossius, Imperator, ut erat ingenio, natura, atque experientia rerum sagaci, cogitare cepit de tollenda urbe funditus. Ait in Gonzagis alter lib. II. Sublato Corrado, dicendi novi Cæsaris causa, Francfurtum Electores convenere. Et quamvis Corrado filius superesset; virtutem tamen, qua Principem valere opus est, sectati, Federicum consensu dixere, qui Sueviam Ducis titulo habebat. In eo Cæsare nihil erat, quod non Imperatoriam majestatem decoret: munificentia, opes, potentia, nobilitas, rei militaris peritia, summa in agendis rebus PRVDENTIA. Habet idcirco Carrio lib. IV. Chronici, Federicum plurima sapienter & utiliter ordinasse. Nec tacuit Cæsaris hujus Prudentiam Mutius. Nam lib. XVIII. Chron. Germ. de compressa ab illo discordia loquens inter Henricum Saxoniam Ducem, & Henricum Luipoldi Marchionis Austriae fratrem: Hac, inquit, discordia PRVDENTER per Imperatoris industriam sedata, Guelfo, frater Henrici Ducis Saxonia, palam coram Principibus conqueritur, &c.

Acerbus quoque Noster in fine Operis hæc ejusdem Cæsaris laudi & honori scripsit: In consiliis cautus & providus: in sapientia multum abundans. Sed omnium uberrime Guntherus Ligurini I.

Forma nitens, animusque sagax, manus impigra, solers Consilii.

Et mox:

Mente senex, atate puer, Prudentia rerum.

Nec multo post:

Fortis ad instantes casus, prudensque futuri.

Cum quo paria facit Anonymus, æqualis eidem, & expeditionis ejusdem Asiaticæ scriptor, à Canisio editus Tom. v. Antiqq. Lectionum. Sic enim ille in Prologo Operis, ad hæc spectans: Vir utique magna experientia, strenuitate Karolum representans. Et in ipso Opere pag. 52. Imperator vero, ut vir multivida circumspeditionis, quod jam dudum intra se voverat, de peregrinandi voluntate adhuc dissimulabat. Et pag. 55. Imperator, qui in omnibus pridem circumspectus solerter sibi præcaverat, modo incautus, & à verbo mendacii circumventus, præfatos nuntios, cum eos benigne receptos apud se diutius & accuratius, quam ceteros, tenuisset, benignissime quendam à se dimisit, nomine Gothefridum, simul cum ipsis in legatione pacis & amicitia dirigens ad Soldanum.

8 DVLICISSIMO] Recurret idem præconium infra. Tribuit ob id Federico animi lenitatem Mutius in Chronico laudato: Occultam, hoc est, in medullis & visceribus insitam erga miseros pietatem. Guntherus Ligurini III. placidas aures, mite pectus, natura bonitatem, idem ejus Encomiastes & Vates lib. X. cum lib. VIII. placidum eundem semel ac iterum appellasset:

Nec placido Regi victos parere pigebis.

Et mox:

libertas maxima nobis

Tam placido parere viro.

Magna laus, si vera; Nihil est enim, auctore Romano Sopho, memorabilius, quam cum, cujus ira nihil obstat, cujus gravi sententia ipsi, qui percutunt, assentiuntur; quem nemo interrogaturus est: imo si vehementius excanduit, nec deprecaturus est quidem, ipsum sibi manam injicere, & potestate sua in melius, placidiusque uti. Talis vero Federicus Gunthero visus, apud quem diserte audit,

Tranquillus placidis, ferus indomitusque superbis.

Qualis olim Aeneas Heros, cui cum Imperii monitis in mandatis à Patre datum,

Par-

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Hinc Acerbus noster in laudum illius censu: *Amicis & bonis dulcis & benignus; malis vero terribilis & quasi inexorabilis*; cui plena cetera subscripsit Mutius, ut liquebit in *Benignitatis* Nota 13.

9 SAPIENTER] Aut id adverbii hic abundat; aut certe sonat serio, solide, non fucate.

10 QVASCVMQVE ETIAM CIVITATES] Habet manu exaratus Ambrosianæ apud Mediolanenses Bibliothecæ, non inter Italiz modo nostræ, sed Europæ & Orbis totius miracula recensendæ, sumptibus & munificentia Magni Mediolonensis Ecclesiæ Archiepiscopi, Cardinalis, & Principis, FEDERICI BORROMÆI, Códex, cuius excerpta, quæ sæpe ac sæpius laudabo, debemus humanitati juris utriusque consulti, & S. Theol. Doct. eximii, Jo. Antonii Castillionzi, Vicarii perpetui Abbatiz S. Vincentii in Prato, beneque de Re nostra literaria meriti, & merentis: *Quasque etiam civitates, & qua loca destructa sua sanctissima pietate ac benignitate ad Imperii totius honorem in suo statu relevaverit, ac pleniter in suo honore reformaverit.* Qua de re, & aliis, quæ sequuntur, plane pleneque, ut audio, Galvanus à Flamma Mediolanensis, Ordinis Prædicatorum scriptor, in *Antiquitatibus patriis*, à cap. CCLVI. usque ad CCXCVI. quem adeant, quibus est ad manus.

11 ET QVÆE LOCA] Retentis præcedentibus verbis, *Quasque etiam civitates*, longe melius fuerit legere, *Et quacunque loca.*

12 PIETATE] Occurrunt Federici PIETAS, & *Benignitas* simul col. 953. lit. D. sola vero PIETAS alibi non uno in loco. Præter Nostrum, ab hac illum virtute celebrant magni Eucomiastæ tres, Guntherus, *Magni Chronici Belgici* Concinctor, & Carrio. Primi verba sunt, *Ligurini* primo:

— supplicibus facilis, justis PIVS.

Secundo:

*Nam quid in humanis reperitur acerbis actis,
Savitia stimulare PIVM & compungere REGEM?*

Octavo:

*Nullus honor siquidem populi, vel gloria major,
Quam DOMINO servire PIO.*

Ideoque lib. III. *Piarum consolator* idem Imperator dicitur ab eodem. Alterius ista pag. 183. *Ipse in Italia commoratus, PIVS, & Justus ab omnibus appellatus, & secundus post Carolum M. Justitia, & PIETATE est habitus; interim tamen sua otia piis Reip. negotiis perornans.* Et infra: *Unde ita PIVS, & dilectus ab omnibus est habitus, ut Duces, & Comites Wilhelmi Regis Sicilia, Dominum suum desererent, & ad ipsum se deferrent.* Tertii, quæ describo: *Hic fuit interitus Optimi Principis, in quo Magnitudo animi & consilii, Fides, Constantia, Moderatio, PIETAS adeo excelluerunt, ut nulla ei Virtus, magno Viro, & Optimo Principe digna, defuisse videatur.* At amplius quid sibi voluisse videtur Asiaticæ illius expeditionis Scriptor, cum, expressurus apertius sui Principis ac Cæsaris Pietatem, uti voluit superlatiori Pissimi gradu. Habet ille scilicet pag. 68. *PIISSIMVS Imperator lachrymatus est præ gaudio, suorum tam desiderabili exbilaratus adventu.*

13 BENIGNITATE] *Benigni, Tranquilli, Lenis, Mansueti* titulis quantopere sibi placuerint Imperatores omnes, non uno ex Scriptorum Græco, Latino constat. Eusebius lib. IV. *de Vita Constantini: Missa sunt literæ à nostra Mansuetudine.* Julianus in *Diatagmate & Edicto ad Alex.* *Ex qua die nostra Mansuetudinis litteras acceperit.* Maximus in *Epistola ad Valentinianum: Quæ nunc agi dicuntur in partibus Tranquillitatis tuæ.* Liberius Episcopus de Constantio: *Tranquillitate tuâ consentiente.* Dicitur & in Edicto Constantini Imperatoris apud Adonem, & Hincmarum, Imperator Cæsar Flavius Constantinus *Fidelis, mansuetus, beneficus: & Tranquillitas* Imperatoribus datur. Ad hæc Symmachus lib. X. *epist. XLVI. Tranquillitatem* Imperatoris appellat, & alibi sæpe: nec alium sibi titulum vendicant Gothorum Reges apud Cassiodorum lib. VI. *Form. IX.*

Delati ea re *Mitis & Benigni* quandoque tituli Federici I. ut aliàs *Dulcissimi, Placidi, Misericordis, Lenis;* ejusdemque *Benignitas* alicubi celebrata. Urspergenis Abbas in illo, pag. 285. *At ipse, sicut erat assuesus, de regia BENIGNITATE mulieres, & parvulos conservari censuit.* Pag. 286. *Ideoque more regio subditis factus est MITIS.* Et 289. *Quibus Imperator MITIS effectus, utpote Vir timens Deum, misericorditer permisit, ut de castro, & de terra cum mulieribus, & parvulis exirent.* H. Mutius lib. XVIII. *Chronici German. Tam FACILIS, ET BENIGNVS in subiectos, quam severus in superbos, & factiosos.* Et Acerbus noster Opere extremo: *Amicis & bonis DVLCIS & BENIGNVS.* Quibus sine ulla præfatione ad stipulatur Anonymus, expeditionis illius Asiaticæ Scriptor, pag. 87. *Quod videns MANSVBTISSIMVS Imperator, super his*

pietate motus, talia verba suis dixisse militibus memoratur. Quin & Hostes ipsi, Soldani nempe Nuntii, apud Scriptorum eundem, hac illum insigni laude cumularunt pag. 91. *Soldanus culpam suam, & TVÆ MANSVETVDINIS LENITATEM attendens, adhuc apud Te de venia non diffidit.*

14 RELEVAVERIT] *Elevaverit.* Ita L. prima *de fund. patrimon. L. XI. relevata jugera*, ea jugera sunt, quæ cum essent palustria, elevata sunt, & terrena facta, ut explicat Albericus. Nec alio sensu Symmachus & Ovidius usi relevandi verbo. Primus lib. IX. *epist. CXIII. Sed tua equitas verecundiam meam veri facilitate relevabit.* Alter lib. IX. *Metamorphoseon:*

*— prensamque ipsis Dea sava capillis
Traxit, & è terra corpus relevare volentem
Arcuit.*

B Aliàs relevare, liberare est: nec desunt, quibus in laudata L. prima *de fund. patrimon. relevata jugera* ea visa sint, quæ quidem ex palustribus terrena facta fuerint, atqui non idcirco relevata dicta, quod elevata; sed quod aquis liberata sint. Inde Ovidio *mens cura relevata* lib. I. *Irist. eleg. IV. mens est omni cura libera, & soluta*, qualis omnino animus molestiis relevatus Tullio lib. I. *de Divin.* At hunc hujus verbi sensum non nisi machinis adhibitis istuc trahas. Paucis: *Relevare in statu*, apud Morenam nostrum locutio est, eadem potestate prædita, qua binæ illæ ferme sibi geminæ ac germanæ, *Reformare statum, Reformare in statum.* Quarum prima in Symmacho est *epist. LXXIV. lib. I. & epist. LIII. lib. X. Mussatoque lib. IV. de Gestis Henrici VII. Aug. Rub. X.* In Rolandino altera cognomento *Grammatico*, lib. III. *Chron. de Factis in Marchia Tarvisina cap. IV.*

C 15 REFORMAVERIT] Duplex huic quoque verbo sensus. Aut enim, reformare, *denuo constituere est*; aut in aliam, seu meliorem formam redigere, *revocare.* Prima facie se spectandum prodit id verbi apud Hermogenem l. *Vestigalia de publ. Budæo teste; Ulpianum in l. Juris gentium S. adeo autem de pact. Symmachum à Paræo recensitum, lib. III. epist. LIII. & LXXXIII. Ptolemæum Lucensem ad an. MCLVIII. & alios fortasse plures. Altera in l. Precipua ff. de Edil. edict. l. I. ff. de appell. Mussato l. v. de Gestis Henrici VII. Imp. Rub. X. Benevenuto de Rambaldi in Augustali, ubi de eodem Henrico VII. & insigniter in illis Quintil. lib. XII. cap. VI. Apollonio Meloni Rhodi rursus reformandum, ac velut recoquendum se dedit.* Ex his aliquis huic totum loco splendor: atqui tenebras ejus omnes longe lateque dispellit Henrici VII. Aug. sententia, contra Paduanos lata, quam nobis fartam testam conservare voluit Mussatus *Rubr. VII. lib. XIV. de illius Gestis.* Quod enim habetur hoc loco, *Federicum I. civitates in suo honore pleniter reformasse*, talem à primis ejus sententiæ verbis lucem accipit, qualem aliunde haurire difficulter possit. Huc igitur illa transferam non gravate, quod esse Nostri paraphrasis queant, & ejusdem mentem apertius aperire: *Postquam Respublica tuitionem Divina Influentia nobis disposuit committendam, pacatis seditionibus, qua per Provinciam inimico pacis pullulaverant operante, disposuimus necessario partes Italicas reformare, in quibus vacante Imperio universa Communitates, ac civitates Italia jura Romani Imperii occupaverant, & inter se intestinis bellis duriter fatigata, cupiditate habitantium excrecente, quibusdam civibus, captata occasione nefanda, ejectis, more tyrannice regerantur, & infinitis eorum civibus exsultantibus ab istdem ac bonis propriis tyrannice ab adversariis occupatis, cogebantur per civitates externas mendicare, &c.* En horum è verborum face meridiana jam ipsa luce clarius apparere, nil aliud sibi voluisse Nostrium, cum dixit, *Federicum civitates in honore suo pleniter reformasse*, nisi ad honorem Romani Imperii jura primum ejus, ab aliis occupata, forti & constanti pectore redemisse; sublatis deinde Tyrannis ac bellis, pacem & securitatem populis attulisse; patriis demum & avitis laribus redonasse exules, vitam alienis in oris ægerrime traducens; civitates uno verbo miseram ad statum & formam alteram pietate & benignitate sua mirifice traduxisse. Quemadmodum enim rebus hujuscemodi gestis Henricus VII. Augustus Italicas partes, suo in Italiam adventu, reformasse traditur; sic istdem necesse habuit Federicus I. eas ipsas partes pleniter reformare, quum ad illas accessit, quod horum uterque Romanorum Cæsar fuerit acclamatus temporibus iis, quibus propter absentiam Cæsaris reliquorum, cum omnis Italia, tum ipsa præcipue Lombardia, plus debito novis rebus & libertati studens, eo temeritatis evaserat, ut ne minimam quidem obsequii speciem, quæ servitutem aliquam testaretur, Rom. Imperio præstans, eger reformatione plane plenaria videretur. Hæc Nostri mens, quam etsi potuissim brevius indicare, nolui tamen, ne brevis esse laborans obscurus forem. Etsi, quid est Interpretis, si hoc non est? Talem omnino operam

locus hic omnis, obscurus alioquin & dubius, suo sibi jure quodammodo vendicabar.

16 QVAE ETIAM ET QVANTA BELLA] Variat Ambrosianæ Bibliothecæ Codex, & clare præfert, *Quaque & quanta bella.*

17 SVBJUGAVERIT] Verbum nec antiquum, nec novum. Claudianus de VI. Conf. Honorii, v. 248.

— nulla est victoria major,

Quam que confessos animo quoque subjugat hostes.

Rolandinus lib. VI. cap. VI. *Voluit Ecelinus arcem, seu rocham Estensem, & alia collateralia castra suo dominio subjugare.* Monachus anonymus Patavinus, qui nuper à me recognitus prodiit ex Pinelli prælo, lib. I. *Chronici de rebus in Insucribus & Euganeis gestis, ad an. CIO. CCXXXVII. Caput Imperator tractare de pace cum Mantuanis, ut ipsi sabactis facilius alios adversarios Imperii subjugaret.* Aegidius Aureæ Vallis Religiosus in Henrico II. Leodiensi Episcopo LX. cap. XLV. de hoc ipso Cæsare, quo de Noster: *Cum Federicus Romanorum Imperator Mediolanenses sibi rebelles subjugasset, &c.*

18 MULTIMODIS] *Ingentibus, eximiis, magnis, qua nozione Dux multimodus Gunthero dictus Ligurini IX.*

— placuitque potenti,

Multimodoque Duci.

Possint & Honores multimodi apud Nostrum pro multiplicibus & variis capi, cum ea quoque vis huic voci subdit apud modo laudatum Vatem, Ligurini v.

Hic quoque multimodas dubia sub lite querelas Emerisse ferunt.

Et Operis ejusdem x.

Addit equos celeres, galeas, thoracas, & enses, Textaque multimodis operose picta figuris.

Idipsum ea vox apud Ennium sonat *Annal. VI. Multimodis consumitur, anxia curis.* Livium lib. I. *Belli Pun. Oppidani ad omnia tuenda, atque obscunda multimoda arte distineri capti sunt, & non sufficiebant.* Et Scriptorem lepidissimum Apulejum lib. I. *Que istis evenit, quarum substantia multimoda potestatum coitione conficitur.*

Aliàs multimodis, multum valet, & varie adverbiali vi. Symmachus lib. III. *epist. XXIII. Nos hic in otio rusticamur, & multimodis autumnitate defruimur.* Plautus *Bacch. Act. III. Sc. II. Multimodis meditatatus egomet mecum sum, & ita esse arbitror.* Ita *Perfa, Act. IV. Sc. IV. Multimodis sapis.* Nisi quis ibi loci pro multis modis se junctim legendum existimet cum Doufa.

Obfero denique habere vim eandem *Omnimodis* apud expeditionis Asiaticæ Scriptorem, laudatum aliàs, in illis pag. 63. *fugam omnimodis debortari:* Et Aegidium Aureæ Vallis in Henrico II. Leodiensi Episc. LX. cap. XLV. cum ejus in Episc. laudem inquit; *Dei servitiis omnimodis habilis & deditus.*

19 TORMENTA] Condonanda ea vox hoc sensu tum hic, tum col. 956. lit. C. *Moreniani seculi libertati, quamvis Dolor etiam torquendo illatus, Tormentum dici posse commode videatur, indeque reliquus omnis tum animi, tum corporis cruciatus exprimi pari voce.* Papias: *Tormenta dicta, quod torquendo mentem inveniunt; panna, a-culeus, verba, (forte verbera) funis, quo contrahitur pro-ra.*

20 FERRE PER QVINQVAGINTA ANNOS] Guntheri Scholiastes ad secundum Ligurini librum, ex tertio *Historia Vicecomitum à Georgio Merula Latinis literis exarata: Laudenses sedibus propriis pulsati, hujusmodi servitutem novem & quadraginta annos servivere.* Guntherus ipse indefinite:

Ærumnasque suas, longæque tyrannidis usum

Facundo mæstoque tamen sermone gemebant.

Capugnatus exactior in *Itinerario Ital. Hac barbarica lege oppressi Laudenses lustris decem, anno uno dempto, vixerunt.* Accurate quoque ea de re Sigonius, Antecessor noster in Patavinis Scholis, lib. XII. *de Italia Regno ex Mediolanensium (ut ipsemet asserit) monumentis: Querenti, quinam essent, quidve peterent, se Laudenses esse dixerunt, ob id ad eum profectos, ut Patrie sue calamitates exponerent, quas ipsa sub impotenti & superbo Mediolanensium imperio per annos amplius quadraginta perferret.*

21 HVNC LIBELLVM] Auctoris nostri Nomen, Cognomen, Institutum, Munus hoc uno ex loco discimus, quæ frustra esset ab aliis expectare. Siquidem hoc ille in loco, brevi admodum verborum ambitu, se *Osbonem* Nominis, Cognomine *Morenam*, Instituto *Judicem*, Munere *Missum Lotharii III. Imp. & Corradi II. Regis Romanorum* fuisse docet.

22 JVDICE] Quinam olim Judices dicerentur, Nostri, & aliorum pone sequentium Scriptorum ævo, *Nota* aliæ nostræ aperiunt ad *Mussatum.*

23 MISSO] *Legato.* Quater olim in anno à Principe Legati per Provincias mittebantur, ut, si quid Episcopi, aut Comites negligentius egissent, per eorum admo-

nitioem corrigerentur, & iis, quibus à Comite jus dictum non esset, illi dicerent, & alia pleraque negotia Regis sui nomine perferrent, aut ad eum referrent. Constitutiones quoque Principum, seu Capitula, ab iisdem per Provincias transmittabantur, observatore rerum hujusmodi scientissimo Hieronymo Bignonio in *Notis ad Veterum Marculfi Monachi Formularum libros.* Et hi simpliciter dicebantur *Missi*, vel cum addito *Missi Domini*, sive *Domini.* Horum in numero Otho Noster fuit, & alii primarii Viri, de quibus crebra mentio in Veterum monumentis. Incertus in *Vett. Formulis* cap. VII. *Ante illustres viros magnificos illos, & illos Missos Domini, & Gloriosissimi illius Regis.* Et infra: *Ante ipsos Missos Dominicos, secundum suam legem ipsi Venerabili illi Abbati reddere, vel investire deberet.* Pipinus Major Domus in *Diplomate pro S. Dionysio: Omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Domesticis, Grafionibus, Vergariis, Centenariis, vel omnibus Missis nostris discurrantibus, seu quacunque judiciaria potestate præditis.* Carolus M. in *Capitulis* lib. III. cap. XXXIX. *De Missis nostris discurrantibus.* Lib. IV. cap. LXIX. *Ut Missi nostri, qui vel Episcopi, vel Abbates, vel Comites sunt, &c. Aimonius lib. v. cap. I. Ad partem fisci nostri Missi sui discurrantibus dissolvere debeant.* Flodoardus lib. II. *Hist. Rbem.* cap. XVIII. *Tilpinum sequitur Vulfarius, qui ab Imperatore præfato Magno Carolo Missus Dominicus, ad recta judicia determinanda fuerat ante Episcopatum constitutus super totam Campaniam.* Et cap. XX. *Quod audiens Rex, magno repletus gaudio, iussit obviam Missos suos ire Summo Pont. & servitia preparare.* Ibidem: *Ut nullus Judex, Comes, aut Missus, &c. Ita prorsus, ut Missi Domini, sive Regii, dignitas esset amplissima, qualem fuisse testatur in Austrasiæ Regno Brouverus, ad illa Venantii Fortunati de Gelesuinta lib. VI. cap. VII.*

Sæpe tamen Missis, dulcis tibi dulcis adhaesit.

Pro quibus *Missis* prave erat in vulgatis *Mitis.* Ubi loci pariter observandum, ex ejusdem Brouveri nota, *Missos* ibi *litteras*, aut *legatos* esse, ut in illis ejusdem Vatis ad Artachin nomine Radegundis:

Neque monasterio Missis rogo sæpe requiras.

A *Missis* quippe *Dominicis*, sive *Regiis*, factum, ut deinceps Legati quique, & Nuncii cujuscunque nominis, quicumque demum aliquo mittebantur cum literis, vel mandatis, dicerentur *Missi*, & Italis quoque nostris *Messi.* Symmachus lib. XI. *epist. LX. Suburbanum prædium, quod via Appie adjacet, incolebam, cum mihi litteras tuas in hoc missus exhibuit.* Balderius lib. I. *Chron. Atrebatensis* cap. LXI. *Petiit hunc Hesibonem, ut Missum suum ad eum dirigat.* Alcuinus, sive Albuinus, *epist. VI. ad Carolum Magnum: Quapropter sub festinatione dirigi Missum nostrum ad præfatum Episcopum.* Sulpitius in *Epist. ad Desiderium: Licet libenter ac frequenter nostros Missos, pro sciscitanda incolumitate Gloriosi Domini Dagoberti Regis debeamus dirigere.* Et infra in *Epistola Autulsi: De catero, quod præsens Missus vobis suggerit, &c.* Et in *Epistola Abbonis: Literas gratie vestra tam per anteriores Missos, &c. Paullus Warnefridus, qui vulgo Paullus Diaconus, lib. v. cap. XXVII. de Gestis Longobardorum: Sed & Forum Popilii, Romanorum civitatem, cujus cives eadem adversa quedam intulerant, Beneventum proficiscenti, Missosque illius euntes, & redeuntes à Benevento sæpius laferant, hoc modo delevit.* Et festivissime de Solis Equis, nuntiis adventantis diurnæ lucis, Abbo lib. I. *de Obsidione Lutetia, vers. CCXCI.*

Jam Titan celeres Missos præmittere curat.

Occurrent præter hos alibi *Missi Fiscalini*, *Comitum*, *Commonitorii*, *S. Petri*, & alii, de quibus in *Glossariis* suis Lindenbrogius, & Pithœus.

Inde sane *Missaticum* emanavit, quod nihil est aliud, quam *Nuncium*, aut *Legatio à Misso facta.* Flodoardus laudatus supra lib. III. cap. XXVI. *Ut Missaticum Regis simul cum ipsis audiat.* Et *Missaticus*, qui nuntium ipsum affert. Idem ibidem: *Atque per suum Missaticum, quid de illo Comite fieri deberet, qui in suo Comitatu injustitiam faciat exsequi procuraret.* Et cap. XIX. *Quia dixerat, se Missaticum habere ex parte Regina, ad Canonicos mandat, ut si venerit ad eos, sicut Missus Regina venerabiliter suscipiatur.* Plura qui cupit, adeat *Glossaria* memorata.

24 TERTII] *Secundi* aliis, quos producam infra.

25 LOTHARII] Observat Krantzius lib. VI. *Saxonia* cap. I. Imperatorem istum, propter nominis consonantiam, à Gallicis & Italicis Scriptoribus *Lotharium* dictum, cum *Luderus* patrio, id est, Saxonico, vocabulo diceretur. Quamobrem *Luderum* illum idem Scriptor perpetuo vocat. *Lutherum* Guntherus nominat *Ligurini* VI.

Fecerat Imperii sumentem jura Lutherum.

Lutarium Beneventus in *Augustali* vocitatum prodit. Cæterum natus is Cæsar patre Gebhardo, Comite in Supplen-

plenburg & Arnsburg, ex antiqua stirpe Comitum Querfordi ad Hercyniam, non Virtute solum, sed insigni quoque Pietate fultit. Simul ac enim Regno potitus est, Pontifici Romano deditus, acerrimum se Ecclesiae defensorem fore publice professus est. Affecit Caesar idem Italiam beneficiis maximis, restituta illi, ceu postliminio, dulcissima Pace ex longis & asperis bellis, nec non & Iustitia ac Legibus ex magna perturbatione rerum. Mores ejus cum Virtutibus hisce coloribus apud Urspergensis Scriptor anonymus adumbravit: *Erat vir ille strenuus belli ductor, praecipuus in armis, providus in consilio, terribilis inimicis Dei, & sancta Ecclesia, Veritatis amicus, Iustitiae socius, Injustitiae inimicus: ejus probitas patuit in Sicilia, viguit & in Saxonia: Qui quoad vixit, totum Romanum Imperium, quod ejus custodia deputatum fuerat, tutare non potuit. Hic expulso Petro Leonis, Innocentium Papam manu forti, in vitis hostibus & adversariis, in sede sancta restituit: ab eo quoque restituito consecrationem imperialem accepit.* Benevenutus de iisdem: *Sapientis & industrius fuit, amicus & devotus Ecclesiae, pollens divitiis, & victoriis magnis.* Quibus affinia sunt, quae tradidit Robertus de Monte in *Appendice ad Chron. Sigeberti*. Pacata demum Italia Caesar idem sanxit, ut in Lombardia Italici populi omnes uno Jure Civili Romano uterentur; & eodem auctore in Italia Gymnasii, Bononiae in primis, Jus Civile explicari coepit. His actis, cum ex Italia in Germaniam rediret per Tridentinam vallem, morbo correptus est, cumque properare vellet, ingravescentis morbi saevitia superatus, inter Enum & Lycum amnes, in Pago ignobili, vivere desit VIII. Id. Decembr. Anno Domini CIO. CXXXVIII. Imperii XIII. Sepulcri locum quod attinet, eum demum est nactus in Lotharia Caesarea, Monasterio Saxoniae, cui a se nomen indiderat. Vivens ante postremam Italicam expeditionem coercuit tumultuantes in vicinia Reges, Magnum nempe Danicum, & Bribislaum Oborritum, in cujus victoriae memoriam trophaeum erexit Bigeburgum arcem; dein constituit Provincias ejus Germaniae, quae cis Hercyniam patet. Ex uxore Rixa suscepit Lotharium F. qui citra pubertatis annos occubuit: filia Gertrudim, & Hednuigin, quarum illam tradidit Henrico Superbo Bavaro, hanc Ludovico Barbato Com. Thuringiae, quo ex fonte nobilissima Landgraviorum Thuringiae stirps.

26 IMPERATORIS] E Saxoniae Duce, loco ab Augusto LXXXIX. an. salutari CIO. CXXVI. uti prodidit Urspergensis, ut alii CIO. CXXIX. Quo vero ille ordine pervenerit ad Imperii culmen, docemur a Krantzio in ante laudato Saxoniae libro. Cum Principes eum Imperatorem dicerent, diu quidem reluctatum Frisingensis & Egnatius tradunt; contra Krantzius ex Benevenuto. Nauclerus cum primis sentit, additque ex Frisingensi, Henrico V. defuncto, a Principibus Regni (ne de Septemviris tantum intelligatur) apud Maguntiam quatuor Regni Optimates designatos fuisse iis in Comitibus, quibus Lotharius Caesar renunciatus est, Lotharium ipsum, Fridericum, sive Chunradum Sueviae Ducem, Leopoldum Marchionem Orientalem, id est, Austriam, & Carolum Com. Flandriae.

27 SECUNDI] Haerebit ad hanc vocem quisquis non deesse legerit, qui Lotharium ejus nominis Secundum, Conradum vero ejus nominis Tertium, Romanorum Reges fuisse scribant. Horum enim in numero Gotefridus Viterbiensis lib. XVIII. Siffridus Presbyter lib. I. Trithemius in *Hirsaug.* ad ann. CIO. CXXVI. & CIO. CXXXVIII. Nauclerus *Gen.* XXIX. & XXXIX. Krantzius lib. VI. Saxoniae, Mutius lib. XVIII. *Chron. Germ.* Gualterus in *Tah. Chronogr. Status Ecclesiae*, Seculo XII. *Carrio lib. IV.* Benedictus Jovius in *Historia Novocomensi* lib. I. pag. 33. Turfellinus in *Epist. Hist.* lib. VIII. & alii praeterea multi. Verum enim vero, si haerere maluerimus Benevenuto in *Augustali*, Othoni Frisingensi in *Chronicis*, Martino Polono in *Supputationibus*, & Othoni nostro, nequaquam haerebimus. Nam his omnibus, qui Caesarum istorum tempora propius attigere, Conradus ejus nominis Secundus est, Lotharius vero Tertius appellatur. Unus *Magni Chron. Belgici* Concinnator, sibi parum in Conrado constans, eum nunc Secundum, nunc Tertium ejus nominis vocat; alii nec Tertium, nec Secundum.

28 CORRADI] *Conradi* melius, ni *Conradi* malis, ut infra col. 1009. qui Lothario sine liberis vita & imperio defuncto, praepositus Henrico Superbo, Noricorum Duci, lectus est Caesar, anno CIO. CXXXVIII. Caesarum genus, alterius nempe Conradi filius, Henrici IV. Imp. ex forore nepos, Friderici Ducis Alsatiae frater. Juvit hic Caesar, post elatos propinquos & affines domi, labantem in Asia Republicam Christianam, D. Bernardi Claravallensis Abbatis impulsu, anno Domini CIO. CXLVI. apertoque Marte congressus cum ingentibus Turcarum

copiis ad Mzandrum fluvium, tantam edidit eorum stragem, ut cruor flumen tinxerit, & ripae longe lateque caesorum cadaveribus oppletae sint. Ea victoria consternatis hostibus, & in fugam versis, per itinera a latrocinis & incursionibus hostilibus liberata, tutum ad urbem Hierosolymam accessum dedit. Inde in Germaniam reversus, cum novos exercitus ad pacandam Italiam collegisset, inopina morte praeventus, expeditionem, quam animo conceperat, non absolvit. Vitae metam attingit Bambergae xv. Kal. Mart. cum imperasset annis xv. reparatae salutis anno CIO. CLII. hoc etiam felix, quod eo regnante literae, quae a Barbaris sepultae jacuerant, oculos aliquando tollere coeperunt. Tum primum enim in Graecia Eustathius Homeri Interpres; in Hispania Avicenna, & Rabbi Moses; in Francia Hugo, & Ricardus a S. Victore; in Germania Otho Episcopus Frisingensis; in Italia Gratianus, Petrus Lombardus, & alii floruerunt. Intestina mortui Bambergae condita prope Henricum Sanctum. Cadaver Laureacum delatum, quod aliqui Eboracum vocant, Siffridus Spire: Chronologicae Compilationis Auctor, quem Pistorius edidit Tom. I. *Scriptorum illustrium Germanicarum rerum*, Historia Landgraviorum Thuringiae, Mutius, & alii, in *Monasterio Loch*, in Suevia sepultum tradunt. Filios reliquit duos ex Gertrudi, filia Comitum Sultzbachii, Henricum, & Fridericum, quorum primum, quem ante expeditionem Hierosolymitanam pene puerum consortem Imperii fecerat, ante reditum amisit; alter in Italia militans cum patruale Federico Aenobarbo, peste sublati est in obsidione Romae, ut Acerbus indicat in illic mortuorum censu, col. 1009.

29 REGIS] Quandonam Germani Caesares Regis, quando Imperatoris nomenclaturam assumerent, docet pluribus ad *Mustatum*; nec omnino rem eandem dissimulo ad illa *Not. 434.* Apud sancti Petri Basilicam coronatus, Romanorum Dei favente misericordia Imperator est effectus. Conradus, quia bello domestico districtus Romam adire nequit ad Imperii insignia capescenda, priusque vivendi finem fecit, quam inibi imperiali benedictione a Romano Pontifice muniretur, in ipso nempe apparatu rerum, quae expeditioni hujusmodi necessariae erant, Imperatoris nomine caruit, testibus ea de re locupletissimis Roberto a Monte, Trithemio, Krantzio, Turfellino, & edito nuperime Historico Benedicto Jovio, cujus verbis Nota nostra mirum in modum illustratur ex lib. II. *Novocomensis ejus Historiae*, quae produco: *Bello Mediolanensi a Conrado primo Imperatore gesto (licet alter Conradus hunc praecesserit, qui, quia legitime nec electus, nec confirmatus fuit, ut vero numero Imperatorum non habetur, hic ideo primus appellatus est, quamquam in historiis secundus habeatur) circiter annos Domini mille triginta tres, in quo Heripandus Vicecomes, Mediolanensis Patricius, egregia virtutis specimen dedit, non pauci Mediolanenses capti ab ipso Imperatore in Germaniam ducti sunt.*

30 COMPENDIOSE] Nempe Brevitas praecipua narrationis historicae virtus, ut ipsis quoque lippis & tonforibus patet.

31 VERACITER] *Historia siquidem* (ut recte scripsit Plinius in *Epist.* lib. VII.) non ostentationi, sed fidei, veritatisque componitur.

32 MEIS PROPRIIS] Vocum harum unam, vel alteram dempseris, nihil dempseris. Caeterum auctoritatem illam Nostro conciliant, ut aequivo. Vide me ad illa *Not. 417.* *Vidi, & cognovi.*

33 CIRCA PRIMVM] Adderem, si auderem, actum; sed audeo nihil.

34 QVIA PRAEDICTVS] Habet Mediolanensis Ambrosiana Bibliothecae Codex, *Quare praedictus*: nec placeat. Si mei res arbitrii foret, pro *Quia*, *Qua* legerem non invitus.

35 ODIVM MEDIOLANENSIVM] Memorantur hujus odii causae, nec leves, multae. Locum inter illas principem apud Nostrum tenet col. 957. lit. E. *Deductio ipsius Federici cum exercitu Papiam versus per loca vasta.* Detulit ei quoque causae primas Episcopus Frisingensis lib. II. de *Caesaris ejus Gestis* cap. XIII. quin & alias duas adiecit: *Vnam, quod exercitu, non tam ob invidiam in vastis locis, quam ob effusionem inebrium maximam, graviter exacerbato, cuncti, prout poterant, Principem adversus Mediolanenses concitabant.* Alteram, quod iidem Mediolanenses, civitates, quas destruxerant, per eum reaedificari pati nolent. Bossius eam ob causam Federicum Mediolanensibus succensusse tradit, quod, cum esset *Lauda secunda vice, qua in Italiam venit, legati finitimarum civitatum Regis ipsius animum inflammaverint, ut civitatem eorum, inimicam pacis atque legum, latronum potius latebras, quam Civium habitaculum, e medio tolleret.* Sic enim amat ille Scriptor de Patria loqui, Federico de familia sua probe merito, ut ipsemet inibi testatur, addidit nimis.

Me-

Meminit earundem querelarum Noster col. 957. atqui post primam, non post secundam (ut Bossius) expeditionem Italicam Federici. Joannes Dubravus lib. XII. *Hist. Boemica*, jam accensum Ænobarbi animum in Mediolanenses, duabus hisce facibus admotis validius exariffere fert: Una, quod eunti per Insubriam, Dertonam, velut obicem, opposuerint, ut progressum in Italiam longiorem impedirent. Altera, quod tumultum in urbe excitarint, Romanosque ad arma conciverint, ne solemnia Diademati imponendo peragi sinerent. Federicus ipse suis in literis ad Othonem Episcopum Frisingensem his ore suo de causis loquitur ad hunc modum: *Post hæc expeditionem Romam movimus, & valida manu Longobardiam intravimus. Hac quia propter longam absentiam Imperatorum ad insolentiam declinaverat, & suis confisa viribus aliquantum rebellare cœperat, nos animo indignati omnia fere Castella eorum, furore debito & justo, non militum, sed servientium destruximus. Mediolanenses versuti & superbi verba sine fide nobis dederunt, & ut nostra concessione super Cumas & Laudam dominium habere preerentur, multam pecuniam nobis promiserunt. Sed cum nec prece, nec pretio flectere nos possent, & cum ad terram eorum venissemus, à terra copiosa sua declinantes, tres dies in solitudines nos duxerunt, quousque tandem contra voluntatem eorum juxta Mediolanum ad milliare Teutonicum castrametati essemus. Ibi dum ab eis mercatum quereremus, & ipsi nobis eum negarent, nobilissimum castrum eorum, Rosatum videlicet, quod quingentos milites armatos habebat, capi & incendio destrui fecimus. Ore vero Guntheri, in allocutione ad Proceres Regni, carminibus hujuscemodi Ligurini VII.*

*Sed jam tempus adest, quo certo pectore possit
Vestra nitere fides, ad magna negocia rerum
Venimus, ingentes belli concepimus iras:
Nec mihi res agitur, nec certos sponte labores
Aggredior; belli causas, iramque coactus
Accipio, justoque movet vindicta dolores.
Cernitis in quantos se se efferat improba fastus
Urbs Ligurum, regni que minas, mandataque nostra
Ridet, & antiquis à Regibus edita jura,
Quæ cum legifero statuit reverendus Othone
Carolus, ab pudeat? nunc demum tempore nostro
Respuit, abjecitque ferox cervice superba
Imperiale jugum, manifesta que bella fatetur.*

At Guntherus ipse Ligurini II. Mediolanenses odii in se causam Federico præbuisse canit, quod Cumas & Laudam à se victas gravi ditione premerent: imò secundis elati rebus validas in se Principis iras incessissent, eo dolose ducto per locos steriles & egenos. Quæ quidem non longe abeunt à Morenæ dictis. Eadem Abbatis Urspergensis monumenta continent, quorum è fontibus Cavittellius hausit, Mediolanenses in iram & odium Federici Cæsaris incurrisse, quod illi parce annonam sumministraverint (fames enim & mora, ut habet proverbium vetus, bilem in nasum conciunt) & ob id etiam, quod recusarint civitates Novocomi & Lauda, per eos demolitas, instaurare. Longe alia Merula lib. III. Ob id scilicet Federicum Mediolanensibus adversatum esse, quod bi Alexandrum Pontificem unice venerati, partes Ecclesia pertinaciter tuerentur. Sed Manium Merulæ bonorum pace, non hæc prima fuere semina odii Cæsarei in Mediolanenses. Quare vere idem subjecit statim: *Manebat adhuc odium, & antiqua simultas, & proinde infensi animi*; nec alibi reticuit finitimarum civitatum querelas, quibus Imperator motus sub specie liberandorum Sociorum Mediolanum oppressit. Aliz fortassis apud alios odii hujus Cæsarei causæ in Concives meos; at uni omnia nosse

Non DI, non homines, non concessere Camæna.

36 OBLIVIONI TRADERE NON PVTAVI] Aut hic, aut nusquam obviis, quod ajunt, ulnis excipiendus Ambrosianæ Bibliothecæ Codex, quippe qui castigatus & accommodatus sententiæ legit *Oblivioni tradere non potui*. Quam esse quemque linceum vel in minimis decet? Literulæ istic duæ, commutatæ perperam, totam pene Scriptoris mentem de suæ sedis fastigio, deturbarant.

37 IN REGNO FVIT ELECTVS] Post Conradum II. Patrum, quem naturæ legibus satisfacisse diximus anno CIO. C. LII. Patrum, inquam, non, ut habet mendose Benevenutus, Patrem. At eodem illo anno Federicus I. in Regem Romanorum lectus, quo vivere desitum à Conrado? Ita plane cenfeo cum Othone Frisingensi lib. II. *de Federici Gestis* cap. I. ex quo Mensis etiam & electionis Dies liqueto, III. nempe Non. Martii, hoc est, Feria tertia *Oculi mei*. Suffragantur Othoni unanimis Erphesfordiensis Monachus in *Addit.* ad Schafnaburgensem, Dodechinus in *Append.* ad Marianum Scotum, Robertus de Monte *ad Sigebertum*, *Compilatio Chronologica* laudata supra, *Historia Landgraviorum Thuringia*, Trithemius *Hirsfaug. Chron.* Affigementis apud Harzum in *Godfrido III.* Principe Brabantino, Cuspianus, Aventinus, Genebrardus, Palmerius, Cavittel-

lius, Canisius, Bossius, Dubravus, Carrio, Krantzius, Baronius in *Annal. Ecclesiast.* ejus anni, Ciaconius in *Evgenio III.* Gordonius in *Opere Chronologico*, Gualterus in *Tab. Chronographica Status Ecclesiæ*, Seculo XII. Benedictus Jovius lib. I. *Novocomensis Historia*, & qui non? Libuit tamen aliquorum quasi confertum agmen instruere, ut aliorum contra pugnantium castris opponi validius posset. Viterbienfis enim Part. XVII. *Chronici*, Federicum I. anno Dom. CIO. CXLVI. Cæsarem renuntiatum tradit: Ptolemæus patria Lucensis, Torcelli Episcopus, ipsum peractum asserit triennio post: Otho à S. Blasio, in *Append.* ad lib. VII. Othonis Episcopi Frisingensis, assignat eidem electioni annum CIO. CLIII. quod & Naulerus fecit, & *M. Chronici Belgici* Concinnator pag. 179. Siffridus eam in frequentem annum retulit, cui Martinus Polonus, & Horatius Turfellinus hærent. Jacobus demum Philippus Bergomas in *Suppl. Chron.* lib. XII. inaugurationem eandem confecit in annum CIO. CLV. Attende, *Mecænas Optime*, sedulo, & mirare Scriptorum disensionem miram in unius rei gestæ tempore proferendo, ne lædatis eorundem diffidiis in rebus ipsis ad libellam & trutinam revocandis.

38 MAXIMUM COLLOQIVM] Tertius huic Colloquio locus à Sigonio datur inter ea, quæ post inaugurationem Federicus habuit, suumque dictum Scriptor eruditus & eloquens Mediolanensium monumentis in acceptum refert. Suffragatur autem Morenæ dictis una ex parte Bossius, idemque ex altera refragatur, si quidem hæc illius verba ad annum CIO. CLII. suis librentur ponderibus & momentis: *Constituto Imperio, cum publicum Orbis terrarum conventum in Constantia civitate ordinasset, copiam suæ depositurus querelas Civitatum apud se faciens, duo Laudenses Cives publico missi nomine graviter de miserrabili suæ civitatis pressura, & servitute adversus Mediolanenses conquesti sunt habitu, (adde, & locum mutilum integritati suæ restitue ex Sigonio, fado, miserabilique sumpto) ac cum quibusdam signis, velut argumentis, calamitates suas probantes.* Suffragatur enim in iis, quæ primo loco de Conventu Constantiæ indicto asserit; refragatur in aliis, quibus asserit, Laudenses Cives ad eum Conventum nomine publico concessisse; non autem rogatu Constantiensis Episcopi, aut divino quasi spiritu eos illuc tunc ducente, ut habet Noster, & ex eo Corius, ne latum quidem unguem ab ejus vestigiis hic recedens.

39 HABERE AC TENERE] Verbum primum eleganter, secundum barbare Colloquio nexum, ut Seculi ejus mores notos habeas in scribendo.

40 CIVES] Ita Bossius. *Consule* Guntherus vocat, cuius verba damus infra *Not.* 46. *Sed divino quasi spiritu.* Idemque multo ante Guntherum scripserat Frisingensis lib. II. *de Fed. Gestis* cap. XIII. Sigonius ex Mediolanensium monumentis, quæ laudat lib. XII. *de Ital. Regno*, *Humili loco atque obscura conditione homines* fuisse retulit, contra sententia manifeste Nostro, cuius fidem hic in dubium non vocarim, cum eos notos penitus habuerit & perspectos, ut testatur statim.

41 ALBERNARDVS] *Alberardus* hic, & *Berardus* alibi Corio nuperrime laudato, cui forte fuit ad manus absolutior MS. Codex.

42 MAGISTER] Ambigo, quid hoc sit nominis, & unde ductum, Familiæ, Vulgo, vel Munere, quod hujuscemodi notaretur voce, aliove ex fonte mihi adhuc clauso post adeo longa temporum intervalla. Floret enim adhuc non una in Vrbe *Familia Magistria*, domi forisque conspicua Sago & Toga, ac sub almo potissimum Ticinensi cælo, quod, inter Viros alios multos Amplissimos, CAROLVM in primis ANTONIVM MAGISTRIVM, Regium apud Mediolanenses Senatorem, Literatorum literatissimum Meccœnatem spectat. Et *Magistri* dicuntur hodie passim Scientiarum laurea decorati, supraque cæteros in iisdem aliis tradendis siti. Quisquis demum, vel imi subbellii Orbilius, literas elementares docet, *Magister* audit apud imperitum vulgus, penes quod tamen *nec jus, nec norma loquendi*, uti legitimi quique Censores censent. Ferat igitur per me, qui volet, interpretationis vocis hujus palmam. Haud enim ego Tiresias, vel Apollo.

43 EYVMANVS] Mediolanensis Ambrosianæ Bibliothecæ Codex, quem Mediolanensem tantum *Notis* in reliquis nominabo, *Erumanus* præfert. Vitiose profus, non secus ac ille, ad cuius exemplar excusus Venetiis Noster. Non longos logos. *Hermannus* rectum, proprium, & incorruptum ejus est Episcopi nomen, cuius hic Morena meminit, qui, Vir nobilis de Arbona, Constantiensis tandem in sedem elatus est post Vldaricum II. loco quadragesimo, annitente contra, sed frustra, Conrado Rom. Rege, qui cum aliis quibusdam elegerat Brunnigundum anno CIO. CXLII. Inter cæteras Hermannus virtutes commendata *Prudentia*, nec pressa silentio

Facundia est. Fuit idem liberali facie & amore erga Sponsam suam Ecclesiam singulari, quam obiens ornamentis & ædificiis amplissimis auctam reliquit Othoni II. de Hanspurg, Canonico Ecclesie August. & Præposito S. Mauritii ibidem, cum ei præfuisset annis xxvi. Seculorum omnium memoria & commendatione dignus. Annus obitus fuit centesimus sexagesimus quintus supra millesimum, sive millesimus centesimus sexagesimus sextus, ut aliis placet. Cæterum hæc & alia pluribus explicata leges in *Constantiensi Chronico* Jac. Manlii Brigantini, quod secuti sumus. Jacobus Merck in *Episcopatus Constantiensis Historia*, quæ nuper, anno nempe superiore, Constantiæ prodiit Germanicis typis Leonardi Straubii, in hujus, quo de scribimus, Episcopi Nomine consentit omnino cum laudato *Chronico*: in Electionis anno plane dissentit, sicut & in loco, quo inter Constantienses Episcopos relatus est. Sic enim ille, mihi hac in parte Latinitate donatus opera Viri Docti, loco ut isti facerem medicinam.

EPISCOPVS 41. HERMANVS I. Anno 1139.

Hermanus Baro Arbonensis una omnium voce electus est, ac paulo post ab Innocentio II. Rom. Pontifice confirmatus, quamvis Conradus ad Hobenstufen, Dux Suevia, & Roman. Rex, Brunnguedum ad Episcopale munus promovisset. Rex autem Hermanus Episcopatum annis xxxvi. Meminit & hujus Episcopi, sub Hermanni nomine, Orho de S. Blasio in Append. cap. vii. in hæc verba: Suadentibus Coloniensi Archiepiscopo, & Hermanno Constantiensi Episcopo, & quibusdam aliis Principibus adulteriora, &c. progredi disposuit. Et cap. x. Circa hæc tempora (anni 1158.) Federicus Imperator generalem Curiam cum maxima Principum frequentia apud Constantiam habuit, ibique coram Hermanno Episcopo in Choro Constantiensi uxorem suam, &c. repudiavit. Ne multis? Hermanni plane nomine se subscripsit Constitutioni Federici I. de pactis inter Imperium & Ecclesiam servandis, anno c10. clii. quam V. C. & Eruditissimus Melchior Goldastus Haiminsfeldius, Sereniss. Treverensis Archiepiscopi Consiliarius, evulgavit Tom. III. & ultimo Constitutionum Imperialium pag. 351. Observanda porro in his, Constantiensi Episcopi, Evumanus nomine, formula loquendi vetus, juxta quam Nomina propria in recto perpetuo locabantur; ut infra in illis col. 955. lit. A. Et cuidam legato suo, Sicberius nomine, &c.

44 IN TOTO ILLO ANNO] Admittebat eo quippe Seculo præpositionem Tempus. Non multo post: *In quadam die Mercurii*. Et Opere fere toto.

45 AMBVLAVERVNT] *Iverunt*, quod animadversione dignum cum accusandi casu.

46 SED DIVINO QVASI SPIRITV] Negat id apertis, quod ajunt, tibiis Guntherus, qui & Consules eos fuisse scribit, & nomine publico missos ad Anobarbum, ut suas apud illum querelas deponerent contra Mediolanenses. Sentit idipsum Bossius, quem loquentem audivimus supra Not. 38. ad illa, *Maximum colloquium*. Sat hic igitur fuerit audire Guntherum, auditum hac in parte nondum. Ait ille scilicet *Ligurini II*.

*Inter propositas multasque, gravesque querelas,
Regia Lauda sui Cuma cum supplice Regis
Implorabat opem, missisque fidelibus amba
Consulibus, Parribusque suis, crudelia facta
Deflebant querulis Ligurina vocibus Urbis,
Ærumnasque suas, longæque tyrannidis usum
Facundo, mæstoque simul sermone gemebant,
Consulibus Ligurum presentibus, atque paratis
Excusare suam phaleratis vocibus Urbem.*

47 EX POST FACTO] Sic col. 960. lit. A. & col. 972. lit. C. Nimirum & hæc una ex formulis sequioris ævi, aliis quoque Scriptoribus usitata. Albertinus Mussatus lib. viii. Rub. vii. de *Gest. Henrici VII. Cæf. Augusti: Non dubium Papam emologaturum etiam ex post facto, si quid inhabilitatis in tanti consummatione negotii fuerit*. Idem lib. ix. Rub. iv. *Quos inter & Nobiles fuere quamplures, magno ex post facto à victoribus redempti*. Et lib. x. Rub. ii. *Nec id ex post facto compertum est*. Extulit rem eandem Monachus Anonymus Paravinus lib. i. *Chronici ad ann. c10. ccxxii. & lib. ii. in calce antepenultimi Tituli, De pace Marchie post ruinam perfidi Eccelini*. Sed hoc alio diverso paululum verborum nexu; sicut postea patuit per effectum. Aliorum testimonia, cum omnia non suppetant, non produco.

48 SERVITIO] Usi & alii sensu non dispari pari voce, Rolandinus in primis lib. i. cap. i. *Volebat tamen ex hoc servitio habere libras quinquaginta*. Et xi. ejusdem libri: *Post multa servitia facta Rom. Ecclesia*. Nec non & lib. v. cap. ii. & lib. vi. cap. xix. Occurrit vox eadem in literis Jacobi Episc. Bonon. quas produxit Cherubinus Gherardaccius lib. vi. *Hist. Bonon.* pag. 168. sed alia notione: *Recognoscens dilectionem, affectionem, & servitia, qua, & quas Commune*

A *Bonon. ei fecit*. Ibi siquidem *Servitia, officia sunt, & obsequia quadam clientelaria*, ut in lib. *Feud. II. Tit. LI. §. 8.* Et lib. vii. *Danie Alberti Krantzii cap. xxxv. Homagiale servitium, quam Servitia, quæ proprie officia servilia sunt, ut indicat vox ipsa in illis Maximi Poetarum, Eclog. I.*

Quid facerem? neque servitio me exire licebat.
Sallustii initio *Catil. Belli: Animi imperio, corporis servitio magis utimur*. Venantii Fortunati de Conda Domestico:

*Nunc etiam placidi Sigberti Regis amore
Sunt data servitiis libera dona tuis.*

Propertii *:

† *Si mihi servitium video, Dominamque paratam,
Fam mihi libertas illa paterna vale:
Servitium sed triste datur, teneorque catenis,
Et nunquam misero vincla remittit Amor.*

B Rolandini laudati initio lib. x. cap. xi. *Qui in ejus servitium steterant*. Federici I. in Privilegio Bononiensibus concessio, anno c10. clv. 111. Id. Maji apud Gherardaccium lib. iii. pag. 79. *Fideles nostros, Regni de Medicina, in justitia sua ad servitium regni conservare volentes*. Clementis V. Pont. Max. in literis ad Abbatem Cisterniensem, pro cogenda Synodo Univerfali, apud Bzovium *Annal. Ecclesiast. Tom. xiv. col. 146. Cum crederetur in Domini servitio sub regulari habitu fideliter militare*. Auctoris expeditionis Asiaticæ Federici I. *Attendens, quod coacta servitia Dominus non acceptet*. Engelbardi Lanthaimensis de vita S. Mechtildis Virginis, ejusdem Federici I. cognatæ, & Abbatissæ in Diessen, cap. xxvii. *Singulas quasque consolando exhortans, & confortans manus earum in Deo, & gratias singulis agens pro impenso servitio*. Anonymi Monachi Paduani lib. i. *Chron. Procurabat enim modis omnibus perfidus Eccelinus, Marchionem, & ejus amicos repellere ab Imperatoris servitio, & mandato*. Gerardi Maurisii pag. 5. *Venerunt itaque Paduani in servitio D. Eccelini: & decima: Sibi ab invicem Marchio, & inde D. Eccelinus servitium & amorem promiserunt: ac Rhythmatore ejus, Thadæi Notarii Vicetini pag. 32. Debita servitia sibi que donavit. Et mox: Ac sibi servitium tradidit, ut scivis, ne alios proferam infinitos*. Inde apud Nostrum *servitiis vincere*, col. 964. lit. B. Et in *servitium se tradere in Capp. Karoli & Ludovici Imp. lib. iv. Tit. xiv.*

49 FIENDO] Nota neutro-passivum participium pro activo, quod mihi alibi non compertum.

50 DICTA, AVT FACTA] Pro dicerentur, aut fierent, liberrimi omnium omnino Seculi libertate.

51 LAVDE] Ut in col. 954. lit. C. F. 955. B. 957. B. 964. B. C. 965. A. & 977. D. & in aliis aliorum scriptis, & in primis in Vicariorum Censu, quos Henricus VII. Imp. Italorum Urbibus imposuit; qui MS. tuo penes me munere, *Munificentissime Senator*, exultat. Siquidem in eo, ubi Laudensis Vicarius nominatur, clare legere est: *In Laude D. Jacobus de Bachesello*. Nec mirum: *Laus* enim æque tum in usu ac *Lauda* de una & eadem Urbe. Quam ob causam col. 954. lit. D. *Laude*, & col. 964. lit. C. D. *Laudem*, & *Laudam* leges. *Laus* quoque simpliciter Urbs eadem Antonino dicta, & Paulo Warnefrido de *Gest. Longobardorum* lib. vi. cap. xx. unde vulgatum *Lodi*. Plinius lib. iii. cap. xvi. *Laudem* illam quidem, sed & *Pompejam* vocat. Idipsum videre est in Itinerariis Tabulis, & Cippo ad viam Flaminiam erecto in Villa Julia, haud procul Roma, qui talis est:

DIIS MANIBVS
L. TITI. L. F. PVPINIA
MACRI. VI. VIRO
DECVRIO
LAVDE POMPEIA.

Hæc lecta mihi hæctenus, & collecta de varia Nominis hujus Urbis forma, quæ *Laus* fortasse *Nova* Tullio Ciceroni.

Sed varia ejus quoque Nominis origo literis consignata. Ex Mediolanensium *Chronicis* constat, id Nominis ortum à *Lauda*, Mediolanensi civitate ob seditionem profligato, & in ea loca profecto, quibus Merulæ duo, Georgius, & Gaudentius, libenti calamo subscribere; ac primus quidem lib. iii. *Hist. Vicec. secundus lib. i. Antiq. Gall. Cispalp. cap. viii. Inde factum, ut urbs illa Laudum potius, quam Lauda circa annum millesimum trecentiesimum diceretur passim, teste Mussato lib. iii. de Gestis Henrici VII. Cæf. Rub. iii. Et lib. vii. Rub. iii. & viii. Blondus, & alii, quæ de *Lauda* circumferuntur, fabulosa censent. Plinius enim *Boios Gallos* Urbis hujus conditores facit; etsi Polybius, Strabo, Trojus, & alii, Urbes à Gallis conditas recententes, hujus nullam faciant mentionem. Ut ut sit, sive *Laus* solum*

* Vel potius Tibulli, lib. ii. eleg. iv.

† Alii legunt *Hic*.

nam initio dicta fuerit; sive *Laus Pompeja* simul, sive *Laudum*, cognomen in eam *Pompeja* manasse Leander asserit à Cn. Pompejo Strabone, Cn. Pompeji Magni patre, qui vel Colonos illuc deduxisse, vel Urbem restaurasse existimatur. Nam eam Romanorum Coloniam fuisse palam Onuphrius tradit. Illud certissimum, *Laudem Pompejam* inter Urbes relata à Conrado II. Romanorum Rege, precibus Eriberti, sive Uberti, Mediolani Præfulis, ut hoc illi debeat ornamentum, perpetuo debitura.

52 ALIISQVE PRINCIPIBUS] Frisingensis Antistes lib. II. cap. XIII. de Gestis Federici: *Et ex Principum, ac de universis pene civitatibus Consulium, seu Majorum conventu Curiam celebrante, &c.*

53 CONSTANTIA] A manu Typographi palmare mendum. Quare tu *Constantia* constantissime lege. Nam aperte suadet idipsum Mediolanensis Codex, & ipsa quoque rite loquendi ratio persuadet. At *Roncalia* gesta memorat Frisingensis, quæ *Constantia* Noster. Guntherus à Frisingensis tramite non aberrat. Adis illos. Nondum enim liquet, quam in partem eam, cum utriusque sui suffragatores adfint. Habet enim Merula, *auditas à Federico populorum querelas, simul ac Italiam ingressus fuit: affirmat è contra Bossius, eundem Regem in Constantia civitate copiam sui deposituris querelas civitatibus apud se fecisse.* Componat per me, qui voluerit, hanc litem Judex. Meum nempe non est hodie, cui Latine Feriæ in Albano.

54 MULTI] Guntherus Ligurini II.

— undique multi

Conveniunt, properantque suas exponere causas, Factaque multorum mæstis efferre querelis, Impunita diu: quos longo tempore tutos Fecerat, & scelorum cupidos absentia Regis.

Et lib. VIII.

— ex omnibus undique multi

Urbibus & vicis aderant, queruloque ferebant Innumeras clamore cruces.

55 TAM PAVPERES] Radevicus de rebus à Fed. Roncalix gestis lib. I. cap. v. *Sequentibus diebus, plena atque solemnibus Curia, iudicio, & justitiæ à mane usque ad vesperam intentus, querimonias, & proclamationes tam divitum, quam pauperum diligenter audiebat.*

56 QVAM DIVITES] Gulielmus in primis Montisferati Marchio, Astensis Episcopus, pene ex universis civitatibus Consules, ut ex Frisingensi liquet.

57 COQVEREBANTVR] Tale quid à Gunthero traditum lib. v.

Fundere multiplices ex omni parte querelas Aspiceret.

58 JUSTITIAM] Celebrata non unius Scriptoris ore JUSTITIA Federici I. Guntheri maxime, qui in obsidione Mediolanensi ei Cæsari adfuisse dicitur, eo fine, quo Scipioni Seniori in Africa Ennius, Juniori ad Carthaginem Polybius. Libro nempe primo ab hac illam Virtute ita celebrat:

Supplicibus facilis, justis pius.

Et aliquanto post:

Nec reticere libet quedam manifesta severa Pignora Justitiæ, strictique exempla rigoris.

Et libro III.

Nec vixisse pie sub iudice proderit equo?

Et v.

Oppressos relevat, pœna graviore superbos Percutit, afflictis bonus, ac metuendus iniquis.

Accinit his expeditionis illius Asiaticæ Scriptor pag. 52. Nam, ubi legere est in vulgatis, *Imperator vero, ut vir multivide circumspeditionis, &c.* habet scriptura vetus, ex animadversione Canisii, *Imperator vero, ut vir Justivide circumspeditionis.* Et in fine Operis, ubi mors ejusdem Cæsaris deploratur: *O quam dirum, quam miserabile Christiana Gentis infortunium, cujus peccatis exigentibus sic Furis & Fidei columna dejicitur.* Accedit Magni Chronici Belgici Concinnator laudatus ante: *Ipsè in Italia commoratus, Pius & Justus ab omnibus appellatus, & secundus post Carolum Magnum Justitiæ & Pietate est habitus.* Hinc illa Frisingensis in Prologo librorum de Rebus ab eo gestis: *Temperans in prosperis, fortis in adversis, Justus in judiciis, Prudens & acutus in causis esse cognoscetis.* Et lib. II. cap. III. de eodem: *Constantia suæ omnibus nobis non parvum dedit specimen, dicens, non ex odio, sed justitiæ intuitu illum à gratia sua exclusum fuisse.* Dedit & Justitiæ suæ tum maxime specimen idem Cæsar, cum nemini passus est injuriam inferri, eodem Frisingensi teste, cap. XI. ejusdem libri. Pertinent huc illa præterea Mutii lib. XVIII. Chron. Germanorum: *Sed cum apud Imperatorem equum & justum esset pecunia preciosus, non potuit induci, ut adimeret istis, illis adderet.* Et illa: *Contra jus & equum nihil voluit prudens sciensve facere, persuasus nihil injusti durabile esse posse.* Carro lib. v. *Caram legum & disciplina in eo summam fuisse colligit ex relictis*

ab eo legibus, & exemplis. Sigonius ore Laudensium eandem in illo Virtutem extulit, cum inquit: *Non diffidere, ubi ille cognoverit, quin pro sua in omnes Equitate, atque Justitiæ ruenti amica Urbi opem afferat.* Parco reliquis, coronidem his imponi patiens ab Acerbo Nostro, qui paucis tale illi confecit Elogium à Legum & Justitiæ cultu, *Justitiæ cultor, Legum amator.*

59 FACIEBAT] Guntherus Ligurini VIII.

— Rex omnibus aures

Commodat, & querulis judex clamoribus idem Equus adest.

Erat autem, *Justitiæ facere, Jus suum unicuique reddere, vel Jurisdictionem exercere.* Ado in Chron. *Legatos regios, qui tunc ad Justitiæ faciendas cum eis versabantur, comprehendunt.* Aimonius lib. IV. cap. x. *Lotharius vero, cum secundum patris justitiæ in Italia justitiæ faceret.* Helmodus in Hist. Slav. cap. LVIII. *Super hos omnes functus est Comes honore Comitiæ, fecisque justitiæ populo suo.* Cæterum lib. I. Feud. Tit. XXI. & XXIV. §. 4. & lib. II. Tit. XXIV. nec non & in Legibus Bajoar. cap. XVI. Tit. II. *Justitiæ facere dicitur etiam is, qui se iudicio ficit: & lib. Feud. II. Tit. XXVII. §. 6. qui se Legibus vindicat, ut ante nos alii docuerunt.*

60 PLENARIE] Rolandinus lib. VI. cap. XVI. initio: *Mibi videtur plenarie respondere ad votum.* Literæ Nicolai III. Pont. Max. ad Bononienses datæ, ut apud Gherardaccium extant, libro VIII. extremo: *Volumus igitur, quod in iis & eorum circumstantiis plenarie cogitatis.*

61 PRAEDICTI] Albernardus, & Homobonus.

62 ADERANT] Frisingensis lib. II. cap. XII. *Aderant etiam Cumanorum, seu Laudensium Consules, &c.*

63 DE MERCATO] Mercatum genere neutro ejus ævi vox, quo Morena scripsit, & alii multi. Gulielmus Episc. Parisiensis in Addit. *Prohibetur Sacerdotibus, ne mercata frequentent.* Gregorius VII. Pont. Max. in Diplomate ad Bononien. dato x. Kal. Aprilis anni M. LXXIII. *Confirmamus atque stabilimus Curtem, qua nominatur Milonis, cum portu, & ripatico, & teloneo, & mercato.* Et ante: *Cum mercato S. Joan. Baptista, ibique tenente.* Mercatum pro Mercato occurrit lib. III. *Solemnium Formularum Tit. LXI. Latinius Mercatus legitur in Legibus Longobardorum Regum lib. II. Tit. XXVIII. l. II. ut in Frisingensi lib. II. cap. XIV. Dumque à prænominatis Consulibus per arida, ubi nec stipendia inveniri, nec ex mercato haberi possent, circumduceretur loca.* Hinc illa, *mercatum constituere lib. III. Longobardorum legum Tit. xv. & in Privileg. Ecclesie Brem. construendi mercatum in loco Bremum nuncupato.* Quibus affinia sunt, quæ habentur in Chronico Laurisheim, ad annum DCCCLXX. *Rex publicum mercatum in Villa Wezenloch, & in Steine cum omni redditu ex thelonæi lucris, & aliis utensilibus ad S. Nazarium donavit, pro quo ad annum D. CCCCLVIII. dixit, mercationes publicas fieri concessit.*

Alias *Mercatus* annona est, & quod ad victum, sive Forum rerum venalium spectat, qua clare notione usus ea voce Noster col. 961. lit. C. cum inquit: *Omnemque eorum mobiliam, totumque etiam mercatum, quod in castris habebant, amiserunt.* Et col. 997. lit. A. *Et si qui mercatum aliquod Mediolanum deferre inveniebantur, dexteram manum amputabant eis.* Federicus etiam suis in literis ad Frisingensem vocem eandem adhibuit eo sensu: *Dum ab eis (Mediolanensibus) mercatum quereremus, & ipsi nobis eum negarent, nobilissimum castrum eorum, Rosatum videlicet, capi & incendio destruximus.* Sic & Scriptor expeditionis ejus in Asiam, pag. 54. *Præter hæc alia ab Imperatore legatio destinatur in Hungariam ad Regem Belam pro mercato, (hoc est, eodem sui interprete non multo post) ut peregrini ex promissione fructus arborum, olæa hortorum, ligna ad ignem sine vastatione domorum, gramen & paleas ad usum equorum acciperent, cætera competenti foro, secundum statum Regionum, & temporis exigentiam, compararent.* Et alibi: *Lupoldus Dux Austria, qui apud omnes liberalitatis præconio famosus & celebris habebatur, necessitati Peregrinorum laudabiliter consuluit tum in ministracione mercati, tum de rebus propriis liberaliter largiendo.* Nec multo post: *Ut eis honestorum Virorum procuracione mercatum cum honore debito faceret exhiberi.* Ibidem: *Ubique fuga omnibus indicta, frangi molendina præceperat, & mercatum subduci.* Infra: *Singulis etiam Principum boves, oves, vinum, frumentum, & hordeum dividentes manisce, & mercatum omnibus ministrantes.* Et in aliis paginis: *Pacificum desiderabant transitum, & mercatum. Incola supplicantes pro pace mercatum promittunt, hoc est, forum rerum venalium, ut habetur pag. 74. sive copiosam fori preparationem, uti legitur pag. 75. Unde illa apud eundem alia ejusdem notæ: Sequi mercatum, recipere mercatum, pag. 76. 77. Sufficiens forum equorum, & victualium, pag. 91. Mercatum tam in equis, quam victualibus; mercatque promissio, pag. 92.*

At hæc de duplici hujus Vocis usu satis ac super. Rem quod attinet, qua de Laudenses apud Federicum quæstos Noster asserit, non omnes pro illo suffragium ferunt.

runt. Ait enim Episcopus Frisingensis: *Aderant etiam Cumanorum, seu Laudensium Consules, de attritionis suae diutina miseria lacrimabiliter super Mediolanensium superbia facientes querimoniam, praesentibus duobus Consulibus ejusdem Civitatis, Oberto de Orto, & Gerardo de Nigro. Cujus vestigia prope de more terens Guntherus Ligurini II.*

Inter propositas multasque gravesque querelas Regia Lauda sui Cuma cum supplice Regis Implorabat opem, missisque fidelibus amba Consulibus, Patribusque suis, crudelia facta Deslebat querulis Ligurinae vocibus urbis, Aermasque suas, longaeque tyrannidis usum Facundo, mastoque tamen sermone gemebat, Consulibus Ligurum praesentibus, atque paratis Excusare suam phaleratis vocibus urbem.

Bosius hac ipsa de re: *Duo Laudenses Cives, publico missi nomine, graviter de miserabili suae civitatis pressura, & servitute adversus Mediolanenses conquesti sunt. Plura Merula paucioribus: Expositabat Laudensis Urbis ruinam, servitute miserandam, facta exsilia. Et de Legatis aliarum urbium: Novocomensis excisa membra, & solo aequatas domos conquerebatur. Reliquae item finitima urbes detrimenta & intoleranda tributa deplorabant. Sed verus omnino Noster. Nam & Merula paulo ante meminerat Mercatus, quem Laudensibus Mediolanenses ademerant, in illis, Prohibiti insuper, ne conciliabula, aut mercatus haberent. Et firmari videtur id ipsum posse calculo Benedicti Jovii lib. I. Hist. Novocomensis pag. 33. ubi loci asserit, Mediolanenses Comensibus eandem injuriam intulisse, ejusque rei miserum Aenobarbum, cum iter Romam Como faceret ad obtinendum Coronationis decus, pollicitum se illis mercatum, quem Mediolanenses sustulerant, permissurum. Ejus enim ista sunt in laudato loco: Post Urbis subversionem Anselmus Archiepiscopus, & Populus Mediolanensis munitionem in posterum, & jura Civitatis, ne quid mali miseris desset. Comensibus prohibent, vicisque viatores leges imponunt, ut convallum tantum sparsim incolant, ubi conditis vilibus tuguriis, sublatoque vicinorum commercio per mercatus interdictum habitare ceperunt. Et paulo post: Ad haec pollicitus est (Federicus I. Imper.) Emphyteuticas concessiones, & mercatum jam frequentari captum, quam Mediolanenses sustulerant, se minime suppressurum. Jus autem illud Mercatus instituendi Valpertus Italiae Rex indulsit Luitardo, Comensi Episcopo, anno Domini D. CCCCXI. ut idem auctor est Jovius in ejusdem Historiae libris.*

64 MAXIMAS CRUCES] Priscum morem observare oppressis, querulis, & supplicibus usitatum, opis implorandae gratia, quem etiam Radevicus tangit lib. II. cap. v. adde fuisse communem Italiae universis: *Is enim, inquit, Italarum mos est, ut habentes querelas crucem manibus praeserant. Inde Ligurini Scriptor lib. VIII. de Italia, sibi jus fieri poscentibus à Federico, & auxilium implorantibus in eos, à quibus injurias accepissent:*

*Solio reverendus in alto
Confedit Judex. Ex omnibus undique multi
Urbibus atque vicis aderant, queruloque ferebant
Innumero clamore Cruces, hoc quippe querelas
More solent aperire suas.*

Et Benedictus Jovius lib. I. Hist. Novocomensis de querulis Uxoribus Virorum duorum, Othonis, & Blanci; & Cognatis eorundem apud Jordanem à Clivio, Mediolanensis Ecclesiae Protomytam: *Ad hanc igitur interfectionem Blanci, & Othonis uxores, neque non Cognatorum multitudo venerunt, tam immane facinus exponentes, simul eundem obsecrantes, ut illatam ulcisceretur injuriam. Mulieres conjugum suorum tunicas interu'it, recenti adhuc cruore infectas, ostentabant, altera manu ligneam Crucem (qui miseris eorum temporum mos erat) deferentes. Itum etiam obviam cum Cruce illis, à quibus misericordia sperabatur, vestiam est Gregorius Turonensis lib. X. Hist. Francorum cap. XV. exemplo Chrothildis, qua multorum scelerum fibiconscia, accepta Cruce Dominica, qua in Monasterio S. Radevundis asservabatur, cujus prius virtutem despexerat, occurrit Episcopis, ad turbas illas sedandas destinatis, ut eos sibi propitios redderet. Illud quoque memoriae prodidit Nicetas Choniates in Alex. Duca: *Capta à Latinis Constantinopoli, Graecos illis obviam procoessisse cum Crucibus, & Sacris imaginibus; ut moris est in Festivitatibus, quo misericordiam erga se provocarent.**

In ipsa pariter deditione Urbium cum Crucibus Victoribus occurrebant, eodem Niceta teste in Baldano cap. II. *Nemo erat, qui resisteret, sed ab omnibus cum Crucibus, & sacris Evangelii suscipiebatur. Ideo Terdonenses, à Federico arctissima obsidione pressos, cum ad illum cum Crucibus supplices accessissent, ita loquutos ferunt: ut habet Episcopus Frisingensis: *Respicite in nobis, qua gestamus stigmata Christi, & quos ad pietatem non stetit nostra calamitatis acerbitas, inclinet saltem character Domini. Mediolanenses quoque, deditionem eidem Caesari**

A peracturi, praetatis ad eum Crucibus prodire. Radevicus lib. I. cap. XLII. *Talibus pacis conditionibus utrinque receptis, Mediolanum, in gratiam reditura, hoc ordine, talique specie, fide publica accepta, cum suis ad Curiam venit. In primis Clerus omnis, & quique fuerant Ecclesiastici ordinis ministri, cum Archiepiscopo suo, praetatis crucibus, nudis pedibus, humili habitu; deinde Consules, & Majores Civitatis, item abjecta veste, pedibus nudis exertos super cervice gladios ferentes. Quo ex fonte Guntherus Ligurini VIII.*

*— cum Praesule Clerus,
Veste sacra nitidus, nudo pede, supplice vultu,
Vertice demisso, nostrae monumenta salutis,
Signa Crucis praesert. Post hunc in vellera pullo
Infausti Cives vestigia nuda praementes,
Judiciumque sui pariter, poenamque reatus
Admotos nudis portantes faucibus enses,
Tacta pudore gravi perfundunt sletibus ora.*

B Et ex utroque Carro de iisdem, ad ejusdem Caesaris genua provolutis, lib. IV. Chronici: *Mediolanum vi expugnatum solo aequaturus, repressit indignationem, cum se se Cives ad genua ipsius supplices projecissent, gestantes signa reatus, suspensos de cervicibus strictos gladios, & affixas pectoribus Cruces. Nec aliunde promanarunt Urspergensis illa: Postremo Cives ad id devenere consilii, ut se, & sua Imperatoris traderent voluntati. Gladios itaque denudatos super colla ponentes, Cruces quoque, & alia insignia praeserentes, nudis plantis ad pedes Imperatoris miserabiliter se prostraverant.*

Cæterum, quod ad Laudenses spectat, de quibus hoc loco Noster: non omnes omnino Historici eos cum Crucibus Federicum supplices adisse narrant. Bosius enim, nulla Crucis mentione facta, ait eos habitu tantum, ac cum quibusdam signis, velut argumento calamitates suas probantes, conquestos apud illum esse.

C 65. PEDIBUS IPSIVS REGIS prostrati sunt maxime lugentes] Imitatio Caesaris, qui lib. I. Belli Gall. de Helvetiis: *Ea re impetrata, se se omnes flentes Caesari ad pedes projecerunt. At quorsum in Nostro illa, Maxime lugentes? Non virilis, inquam, ejulatio illa, verbis ut Horatii loquar? Quin potius, ad monitum ejusdem Vatis in Epodis ode XVI.*

Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum?

*Quid enim, inquit Cicero Tuscul. II. sletu muliebri viro turpius? Occurrit hic pro Laudensibus Menelaus apud Euripidem in Helena, cum inquit: Atqui ajunt, esse Viri generosi in calamitatibus lacrimas ex oculis emittere. Sic apud Caesarem, in modo laudato libro, Divitiacus multis cum lacrimis Caesarem complexus, obsecrare coepit. Et paulo post apud eundem Caesarem haec habentur: *Hac cum pluribus verbis flens à Caesare peteret. Et in lib. de Bello Civil. Flens Petreius manipulos circuit, militesque appellat. Pari denique ratione ipsemet Caesar apud Suetonium cap. XXXIII. Pro concione fidem militum flens, ac veste à pectore discissa invocavit.**

66 CAPITIS JEJUNII] In die Cinerum, uti Sigonius habet, Feria nempe v. ante Dominicam primam Quadragesimae, quam appellatione duplici designabant, una veteri, In Capite jejunii: vel, ut est apud D. Ambrosium, In Capite Quadragesimae: Altera vulgari Cinerum. Prioris rationem Gregorius sic exponit: *Quadragesima summa observatione est observanda: ut jejunium in ea (praeter dies Dominicos, qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas impediens, nullatenus solvatur, quia ipsi dies decime sunt anni. A prima ergo Dominica Quadragesimae usque in Pascha Domini sex hebdomadae computantur: quarum videlicet quadragesima dies, & duo sunt: ex quibus dum sex Dominici dies abstinentia subtrahuntur, non plus in abstinentia, quam xxxvi. dies remanent. Verbi gratia, si per CCCLXV. dies annus volvitur, deinde per triginta sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus. Sed ut sacer numerus XL. dierum adimpleatur, quem Salvator noster sacro suo jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadae ad supplementum XL. dierum tolluntur, id est, Quarta feria, qua CAPVT JEJUNII subnotatur, & Quinta feria sequens, & Sexta feria, & Sabbatum. Nisi enim istos dies quatuor superioribus xxxxi. adjunxerimus, XL. dies in abstinentia non habemus. Jubemur autem & Omnipotenti Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare. Altera vero non tam inde profecta est, quod eo die Cineres benedicantur, & imponantur capiti, quam ex veteri solemniori ritu, quo hac Feria recipi consueverant Poenitentes ad poenitentiam publicam, quae nisi femel in vita fieri poterat, & hoc sane ritu. Coram Episcopo, vel ejus Delegato, eo die sese prosternebant publici Poenitentes in terram, & deponso capillo, peculiari habitu, deposito baculo, accipiebant ab uno, vel altero cilicium, & cineres capitibus inperfos, scilicet, ut iis sordibus interior res animae sordes publice profiterentur. Dein post multas preces supra se prolatas, eiciebantur de Ecclesia. Feria demum Quinta in Coena Domini absoluebantur ab hujuscemodi poenitentia, & restituebantur Ecclesiae Sacramentis. Ea de*

re scripsere præter Canonum Collectores, Baronius ad Controversiam de Penitentia lib. I. cap. XVI. & ex professo Marianus Victorius Reatinus. Laudatur etiam ab Anonymo, qui Antiquitates Liturgicas evulgavit, Liber quidam Pontificalis, in quo describitur Penitentium Ordo, hoc initio; *In Capite Jejuniorum solemniter Penitentes, ex institutione Agathensis Concilii, de Ecclesia ejiciuntur.* Exstat & Ivonis Sermo, hoc titulo, *In Capite jejunii.* In Micrologo cap. XLIX. observare est, latius, quam apud alios, patere *Jejunii caput*, nempe toto illo spatio dierum quatuor, qui jejunantur ante Quadragesimam, cui scilicet annectuntur: nec alia mens est Frisingensis in illis lib. II. de Federici Gestis cap. VII. post *Caput Jejunii, proxima Quadragesima hebdomada*, ut vel cocco liquet. Noster sibi semper similis, ut hic, sic & col. 982. lit. C. *Caput Jejunii angustioribus limitibus circumcluit: Rogans eos, quod vellet usque ad proximum Caput jejunii Papiam venire.* Et mox: *Ut in prædicto Capite Jejunii deberent esse Papiæ, &c.*

67 QVOD VIDERE AVSI NON FVERANT] Locum hunc corruptum esse non præsto. Fuit tamen, cum legendum ducerem, *Quod videre usi non fuerant.* Sic enim loqui etiamnum amat stolidum & inficetum Vulgus: nec video, qui valde mirari potuerint, quod videre ausi non fuissent. At hoc etiam rimanti propius displicuit tum. Cogitemus.

68 REX AUT ILLIS] Quid præter ea, quæ Noster affert, Federicus dixerit Laudensibus, & aliis sibi provoluris ad pedes, Radevicus aperit lib. II. cap. v. *Videns autem multitudinem eorum, qui Cruces bajularent (is enim Italarum mos est, ut habentes quædam Crucem manibus præferant) miserum illorum, ait. Mirari se prudentiam Latinorum, qui cum præcipue de scientia legum gloriantur, maxime legum inveniantur transgressores, quamque sint temeraces Justitiam sectatores in tot esurientibus & sitientibus Justitiam evidentè apparere.* Item illa Sigonii, deprepta ex antiquis Mediolanensium monumentis: *Quærentes, quomam essent, quidve peterent, se Laudenses esse dixerunt, ob id ad eum profectos, ut Patria sua calamitates exponerent, quæ ipsa sub impotenti & superbo Mediolanensium imperio per annos amplius quadraginta perferret. Non diffidere, quin pro sua in omnes æquitate atque justitia ruentis amicæ urbi præsentem auxilium offerat. Jussi cetera exsequi, omnia Laudensium, quibus à Mediolanensibus affecti fuissent, & nunc, ut cum maxime, afficerentur, detrimenta narrarunt.*

69 SVRSVM LEVARENT] Vel ex his apparet liquido, quibus olim Auctoribus exerceretur stylus, ob libros melioris notæ nondum editos, vel sepultos.

70 ET OB QVAM CAUSAM, &c.] Totus hic locus expressus est ex illo Cæsaris lib. I. *Belli Gall. Animadvertit Cæsar, unus ex omnibus Sequanos nihil earum rerum facere, quas ceteri facerent: sed tristes capite demisso terram intueri. Ejus rei quæ causa esset, miratus, ex ipsis quaesivit. Nihil Sequani respondere; sed in eadem tristitia taciti permansere.*

71 DETVLERVNT, SIBI NARRARENT] Mediolanensis Codex, *Detulerant, sibi dicerent.*

72 LAVDAE] *Laudam* etiam, quam alii *Laudem*, veterum Scriptorum aliqui nominabant. Federicus ipse, primus ejus nominis Imperator, in literis ad Frisingensem: *Ut nostræ concessionem super Cumas, & Laudam dominum habere mererentur.* Otho de S. Blasio in *Append. cap. xv. Novamque Laudam inter Mediolanum, & Placentiam ad receptionem exercitus à fundamentis adificavit.* Guntherus *Ligurini* II.

Hanc, aliasque duas, Camam, Laudamque capaci Includere sinu.

Urspergensis Abbas in *Chronico: Mediolanenses ad expugnandam urbem Laudam progressuri, &c.* Jo. Baptista Pajarinus, Vicetinus Historicus adhuc ineditus, lib. I. *Suprascriptus igitur Imperator (Federicus I.) Constantiæ existens, in anno 1180. has Civitates de jure Consulatus investivit, scilicet Mediolanum, Placentiam, Pergamum, Laudam, &c.* Et mox: *Iste sunt Civitates, quas Imperator possit in sedere, Vercelle, Novaria, Mediolanum, Lauda, &c.* Capugnanus in *Itinerario Ital. Iter aggressurus Mediolano, Portam, quæ Romana dicitur, egrediens, & Laudam ad meridiem perges.* Paullus Merula lib. IV. *Cosmographiæ: Mox in Abdua ripa Lauda civitas se pandit: aliique sexcenti.*

73 EXPVLERVNT] Consentiant hac in parte de Laudensibus à Mediolanensibus expulsis è patria civitate, aliisque incommodis afflictatis, cum oratione Alberardi mirum in modum, quæ literarum memoriæ prodidit Georgius Merula lib. III. *Histor. Vicecomitum: Graviter in victos sevitum est: muri dejecti, abductus populus vicatim habitare jubetur, ne scilicet congregati mala servitutis, & injurias conferendo, aut de recuperanda patria, aut de rebus novis consilia agerent. Prohibiti insuper, ne concu-*

*liabala, aut mercatus haberent. Sublata inter eos commercia, & contempta connubia, nulla concessa concilia. Misera profecto servitus, & calamitosa conditio. Inter contrabentes id demum ratum erat, quod is amisset, qui loco præerat. Quod si quisquam rem suam, Præside non auctore, abalienasset, is patrimonio multatus in exilium agebatur. Eadem quoque pœna is affectus erat, qui noctu, aut clam præscriptos fines excessisset, aut quidquam suarum rerum extulisset. Sedibus propriis pulsi hujusmodi servitutem novem & quadraginta annos Laudenses servivere. Facit huc etiam Capugnanus, probe parum de Italis sentiens, scribensque: *Utque cognoscas nos Italos erga nostrates immanissimos fore hostes, scias totam hanc civitatem (Laudam) eversum, populum à Mediolanensibus expulsam fuisse. Et, ne de cetero in unum Laudenses coirent ad ipsam restaurandam, eos in villis ab invicem dijectos habitare jusserunt, mercaturam exercere, coernere, affinitates contrahere omnino vetitos; & ex finibus cuiuslibet assignatis nemini exire dabatur absque gravi multatione. Hac barbarica lege oppressi Laudenses lustris decem, anno uno dempto, vixerunt.**

74 EXPOLIAVERVNT] Familiare Morenzæ id verbi, unde non una in pagina se spectandum dabit. Sic *Expugnare* pro *spectare* in Apulejo tritum. *Expugnare* pro *pugnare* in Maurisio. *Exenium* pro *Xenium* in Mussato.

75 DESTRVXERVNT] Inde est, quod Merula libro antea laudato scripsit, *Laudensem Oratorem coram Federico exposulasse ruinam urbis.*

76 PER VNIVERSAS TERRAS EVNTIBVS] Respexit huc idem Merula cum addidit, *Laudensium Legatum inter cetera de fœdis suorum exiliis conquestum esse.*

77 EX VNOQVQVE DIE] *Ut in unoquoque die legatur vetus loquendi ratio, & norma poscit, nec non & Mediolanensis Codex: imo & Morenzæ filium.* Nempe non multo post leges, *Similiter in unoquoque die Martis, &c.* Nec solus nominibus temporis affigit præpositionem Noster: nam & hoc alicubi facere solitus Rolandinus. Air enim lib. II. cap. IX. *Imperator autem, litteris & nuntiis instanter rogatus ab Eccelino, in una die & una nocte equitavit cum tota sua gente de Cremona in partes Castri S. Bonifacii, Veronensis districtus, &c.*

78 QVI VOCATVR] *Mediolan. Codex, Qui vocabatur.*

79 PERGAMENSES] Quemadmodum urbem ipsam Pergamum, sic & *Pergamenses* ejus olim incolas appellabant. Vide me ad *Albertini Mussati Patavini Historiam Augustam.*

80 PROFICIENTES] Plane *proficere* hoc loco quæstum est facere, non progressum; aut certe progressum in quæstu, & lucro multum apponere Diva Moneta dextra, quod juverit annotasse.

81 CARISSIME] *Clarissime* Mediolani. Codex, ut & infra pro *Carissime* Rex, *Clarissime* Rex. Corius hic *Serenissime*, infra *Clementissime* Rex.

82 IN REBUS AC PERSONIS] A fori Rabulis ea verba in ipsa quoque monumenta historica devenerunt. Rolandinus lib. I. cap. XII. *In ipso quoque exercitu damna quadam in rebus & personis hinc inde facta sunt.* Lib. III. cap. XI. *Et ego jussu Potestatis tractavi, & dedi sacramentum cuiuslibet de præceptis Potestatis attendendis in rebus & personis.* Et cap. XIV. ejusdem libri: *Parati enim sumus in rebus & in personis quocumque & quodocumque præcipitis ire, & redire, & stare.* Item lib. V. cap. XIII. *Veronenses ipsi virum quendam nobilem, & potentem, & magnatem ex illis Ducis Austria occiderunt, & offenderunt in personis, & rebus quamplures de illa gente.* Accedit Rolandino Monachus Anonymus Patavinus ad ann. CIO. CCXV. *Superveniente inundatione nimia pluviarum obfisionem dimittere sunt compulsi, ibique jacuram in rebus & personis non modicam perpeffi.* Et ad ann. CIO. CCXXII. ubi de terræ motu magno: *Super omnes urbes Italia civitas Brixienfis incredibiliter conquassata, maximum damnum sustinuit in rebus, domibus, & personis.* Possent & his aliis multi succenturiari; sed optimus rebus in cunctis, ut ferunt, modus.

83 CONDOLVERVNT] Dicam de hoc verbo infra in Not. 297. ad illa, *Valde condoluerunt:*

84 SAPIENTVM MEDIOLANI convocato Consilio] De Consilio Sapientum crebra quoque mentio apud Historicos urbium reliquarum. Torellus enim, cognomine *Sarayna*, ad annum CIO. CCXXXIX. meminit *Sapientum*, qui *Verone Quarteriis præerant*: habetque de iisdem Pajarinus ista lib. I. *Hist. Vicetina*, ad annum CIO. CLXXV. *Quinque Consilia apud Majores nostros in hac civitate celebrata fuisse in antiquis hujus urbis Codicibus invenimus. Quorum primum erat Quadringentorum hominum per quatuor Quarteria divisorum, &c.* Et infra de Magistratibus & Ordinibus ejusdem urbis: *Potestas, Sapientes, Antiani, Gastaldiones Fratularum, & Collegiorum, Consilium, & Commune, ac Populus.* Ea res sic apud eun-

eundem Historicum inscriptas leges literas Joannis Galeatii Mediolani Ducis, Comitis Virtutum dicti, Vicentinis datas IX. Julii anni CIO. CCC. LXXXI. *Fidelibus nostris . . . Sapientibus ad utilia Communis Vicentiae, nec non fidelissimis civibus Vicentinis.* Ravennae pariter anno CIO. CC. XXVII. loco Consulium, Rectorum, & Antianorum, creatos accepimus *Sapientes*, ita scribente Hieronymo Rubeo in ejus *Urbis Historia* lib. VI. ad annum illum: *Hoc etiam tempore Polentani, quamquam vires quotidie majores Ravenna accipientes, primi ex sententia Remp. administrare: ab Senatu tamen Ravennati magistratus accipere, quibus Consules & Rectores civitatis vocabantur. Verum Lambertus ac Ostasius fratres ea mutant vocabula, que in vetustiorum temporum Codicibus nos legimus, pro Rectoribus, & Antianis, Consulibusque novem scilicet, & quandoque sex hominibus, qui magistratum civitatis obirent, ipsi SAPIENTES appellaverunt, quod nomen adhuc superest.* Omitto Consilium Sapientum Laudae, quod occurrit apud Nostrum semel ac iterum col. 955. lit. A & B. Verum enim vero Patavii quoque fuisse Collegium Sapientum Octo anno CIO. CCC. XIV. e meo Mussato disco lib. IV. de *Gestis Italicorum* post Henricum VII. Aug. Rub. I. *Dum in Antianorum atrio accersitis pro singulis urbis Quarteriis civibus quinque, seu circiter conventus habitus esset, in quo Petrus idem cum aliorum OCTO SAPIENTVM Collegio, quod ipse concreaverat, &c. Quin & ante multo ex Rolandino lib. III. cap. VIII. de eadem Urbe, ad annum CIO. CC. XXXIV. Dumque per Lombardiam & Marchiam timeretur de adventu Imperatoris, de quo multa & varia dicebantur, consideraverunt Sapientes Paduae, &c. Habuit etiam Bononia Sapientes suos anno CIO. CCCX. ut indicant ejus urbis publica documenta, quae Gherardaccius evulgavit, lib. XVII. *Hist. Bononiensis* pag. 561. *Congregati in Palatio Primitivorum, ut moris est, una cum Sapientibus per eos electis, scrutinium fecerunt.* Et anno CIO. CC. LXXXIX. ex alio publico documento ab eodem Scriptore producto lib. IX. pag. 285. *Respondetur in Consilio dare responsum per Dominos Potestatem, & Capitaneum, & per quatuor Antianos Populi Civitatis Bononiae, & eos Sapientes, quos super iis habere voluerunt.* At hi Sapientes nequaquam videntur Consilium effecisse. De Patriaem Sapientibus testis inter alios locupletissimus Bernardinus Corius, ad annum CIO. CCC. XII. alique Historiographi ejusdem urbis, quorum verbis parco, ne me*

— Crispini scriinia lippi

Compilare putes:

aut certe spicilegium ex hac messe reliquis invidere.
85 DEPRECOR] *Valde precor*, ut apud Conscriptos multos Linguae Latinae Patres penitioris sensu. Nam vulgo *Deprecor* contrariam suo simplici notionem habet, ut *Dedecet*, & *recusare* significat, seu *precibus contendere, ne quid fiat.* Primi generis exempla mihi suppeditant harum literarum Principes, & Coryphaei. Plautus *Afn.* Act. ult. Sc. ult. *Nunc si vultis huic seni deprecari, ne vapulet, remur impetrari posse.* Suetonius in *Cesare*: *Saris constat Syllam, cum deprecantibus amicis & ornatissimis viris aliquandiu denegasset, atque illi pertinaciter contenderent, expugnatum tandem proclamasse, &c.* Cicero in ea, quam habuit pro *Marcello*: *Nam cum M. Marcellum deprecantibus vobis Reip. conservavit, memet mihi, & item Reipublicae, nullo deprecante, reliquos amplissimos viros & sibi ipsi, & Patria reddidit.* Apulejus in *Floridis*: *Agnoisco igitur difficultatem meam, nec deprecor, quin sic existimetis.* Symmachus *epist.* XXV. lib. V. *Ave igitur dico tibi, simulque deprecor, ut curam fratris religiosi, ut soles, exhibeas.* Addebantque interdum impendio, ad augendam ejusdem nominis notionem. Idem Symmachus *lib. VII. epist.* LVII. *Hunc, & in adjumentum sui, & amoris in te mei gratia, & familiaribus literis persecutus, impendio deprecor, ut illi favorem congruum tribuas.* Et alibi Scriptor idem eodem verbo adverbium omnine nexuit, observatore PARO.

Contrario sensu usi *Depricandi* verbo Virgilius, Ovidius, Suetonius, Fabius. Primus XII. *Aen.*

Equidem merui, nec deprecor.

Secundus lib. I. de *Ponto*:

Sepe precor mortem, mortem nec deprecor idem.

Tertius in *Augusto* cap. V. *Dictaturam, magni vi offerente Populo, genu nixus, nudo pectore deprecatus est.* Postremus lib. II. *Instis. Orat.* ubi *deprecari dicendi munus, illud recusare est.* Unus Livius uno in loco utramque vocis hujus significationem complexus est, cum inquit: *Ego, si quid scelerate in fratrem admisit, multam deprecor poenam; si innocens sum, ne invidia conflagram, quam crimine non possim, deprecor.* Primo nempe loco *Deprecor* est *recuso*, secundo *vehementer precor.*

86 CARISSIME REX] *Mediolan. Codex, ut monēbath ante, Clarissime Rex, Corius Clementissime Rex.*

87 QVO FIBRI CONSERVAT] *Quo pro Ubi frequens*

A] in aetatis semi-Latinae ac barbarae monumentis, sicut e contra *Ubi* pro *Quo* non raro legitur in iisdem. *Vita Caroli IV.* Imp. ab eo scripta: *Rogavi militiam, quae praesens aderat, quod deberet ire nobiscum nullo sciente, ubi volebamus.* Maurisius: *Arcem autem Garda, ubi fugerant inimici illius, undique per terram & aquam strictissime obfidebat.* Mussatus lib. XIII. de *Gestis Henrici VII.* Caesaris, Rub. VII. *Timore percussis Vicenses aequae obediēbant Lucensibus, ubi & banniti, relegatique deflaxerant.* Ptolemaeus Lucensis ad annum CIO. CC. LXX. *Quod videntes alii, ubi potuerunt, applicuerunt, per terram.* Observatum est etiam a Cl. C. Barthio lib. XIII. *Advers.* cap. XXI. *Ubi* pro *Quo* positum in *Homelia* Valeriani Cimelensis pag. 25. *Quin & alia quaequam ejusdem generis se ad Boetium adnotasse, cum esset sedecenni minor.* Sic *Ubinam* pro *Quoniam* dixit Beka in *Andrea* Episcopo Trajectensi xxv. *Ubinam adducti sunt religiosi Viri Praemonstratensis Ordinis, qui pridem transplantati fuerunt in Insula B. Mariae Virginis? Ibi pro Eo Engolismensis Monachus, five quis alius, in Vita Caroli M. pag. 239. Veneruntque ibi omnes Longobardi de cunctis civitatibus Italiae.* Et Maurisius pag. 7. *Iverunt ibi, & apud civitatem castrametati sunt.* *Ibidem* pro *Eodem* Wipertus in *Vita Leonis Noni* cap. III. lib. II. *Ibidem adveniēns, nihil Pontificalium sumptuum attulerat.* Et Auctor *Mantissae*, adjectae *Chronico* Monachi Paduani ad an. Domini cccc. xx. *Deinde singulis annis mittebantur ex Padua ibidem Consules, usque quo civitas Venetiarum incepit sibi eligere Ducem, &c.* *Illic* pro *Illuc* Rolandinus lib. VI. cap. VI. *Conduxit illic Eccelinus fossore illos cum suis instrumentis.* E contra *Illic* pro *Illic* Pajarinus lib. VI. ex lectione Gherardaccii lib. XVIII. *Hist. Bonon.* pag. 583. *Gbellinam familiam antiquam in civitate fuisse comperio, quae optimis civibus, & opibus claruit.* Ex *Bononia* sponte, propter factiones illuc vigentes, profugam, & exulem factam fuisse, anno CIO. CCCXV. legimus in *nostram urbem venisse.* Dixi ex Gherardaccii lectione: nam Pajarini MSS. duo penes me pro *Illic* vigentes, *Illic* vigentes habent. Sed *Illic* pro *Illic* Rolandinus etiam usurpavit non uno in loco. Primus est lib. VI. cap. XI. *Venerunt ad pactum cum Eccelino, & qui illuc steterant, habitis suis rebus, & armis, incolumes ab illuc recesserunt.* Alter lib. X. cap. II. *Nolens ibi facere moram, Vicentinos illuc reliquit.* *Alibi* pro *Alio* ex eadem lege erit apud Nostrum infra *Not.* 155. *Ad habitandum alibi processerunt, nisi illic alibi ad habito referatur, ut apud Maurisium pag. 12. Dominus autem Eccelinus pleno gaudio, dimisso regimine civitatis, vadit Baxianum, & alibi per terras suas pacifice commorando.*

D] Poterit igitur ex hac Syntaxi Seculi semi-Latini, Morenz jam excusi lectio commode retineri, cum praesertim praecedant illa, *Ac in eum locum, quae rectius ita se haberent, ac in eo loco.* Leviter tamen abijt Mediolanensis Codex, qui clare praefert, *ac in eum locum, in quo fieri solitum fuerat, adhuc eis facere permittant.* Quam volēs, Lector, lectionem damnes, vel admittas licet.

88 QVOD NAMQVE OMNES] *Vox tantum, & numerus hoc loco, Namque.* Quare posset abesse decentius, quam adesse.

89 PIVS FVERAT ET MISERICORS] *Nescuntur haec eadem epitheta col. 963. B. Sed Imperator, tanquam pius & misericors, cum ipsis postea saedus inivit, &c.* Nec de more, quo Romani Caesares olim *Pii, Lenes, Tranquilli, Misericordes* dicti, sed ex propria & infita Caesaris hujus animo Pietate erga miseros & oppressos. Sic enim Morena sensit, & studiosi quique alii partium Aenobarbi. Caeterum alii alia omnia, facta illius immania, effera, crudelia exagitant, & fugillantes passim.

90 STATIM] *Secus Guntherus, querelam hujuscemodi dilatam canit, & accommodatori tempori reservatam:*

*Sed, quia per fines Ligurum loca summa petenti,
Italia restabat iter, differre querelam
Maluit inter eos modicum post tempus agendam
Fimibus in propriis, veluti gravioris utriusque
Consilii, spatiique simul majoris egentem.*

Ita Guntherus *Ligurini* II. Sigonius omnino propius ad mentem Nostrae: *Quibus acceptis, Federicus, baud mediocriter pro re commotus, bonum eos (Laudensium Legatos) habere animum iussit, nam se propediem maturum auxilium allaturum.* *Ac continuo literis ad Consules Mediolanensium datis, at a Laudensium, Comensiumque abstinere injuriam imperavit.* Et adhuc propius ad eandem Bossius, in haec verba: *Imperator his auditis, ut qui se publice quietis assertorem existimabat, statim Mediolanensium Consulibus per legatos sub animadversionis comminatione denuntiavit, abstinerent a Laudensium injuria, neque Populum liberum premi servitute ultra pergerent.*

91 LEGATO] *Apparet ex super allatis Bossii verbis,*

non uni Legato demandatam eam provinciam fuisse, quod & Sigonius prodit.

92 VIVA VOCE] A Symmacho voces istæ lib. III. epist. xxx. *Supplementa desiderii ejus à Tabellario Epistole suggerentur, quæ stylo prosequi supervacaneum duxi. Aptius est enim negotiis mutuo intimandis viva vocis indicium.* Locutus & eodem pacto Tertullianus libro de *Præscriptionibus adversus Hæreticos* cap. xx. ad imitationem Apostoli II. ad *Thessalon.* II. Quod enim ibi ab Apostolo expressum est per sermonem, in illis: *State fratres, ac tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam:* Tertullianus extulit per *vivam vocem*, quia sic Apostoli prædicarant Euangelium Dei. *Vivi* quoque epitheton adjectum bello in conditionibus, quibus Guilielmus Montisferrati Marchio Comi Capitaneus à Comuni Comensi creatus est, anno CIO. CCLXXIX. Benedictus Jovius lib. I. *Hist. Novocomensis* initio pag. 47. *Rufconorum partem in Urbe, & toto agro Comensi ab hostibus defenderet, ac bellum vivum (sic enim scriptum est) eorum nutu gereret.*

93 SICUT EIS LITTERAE NVNTIAVERINT] Quis fuerit harum Litterarum tenor, neminem latere potest, qui Bossium legerit, nempe, *ut abstinerent à Laudensium injuria, neque Populum liberum ultra premere pergerent seruitute.*

94 ITA PERAGANT OMNI MODO] Rectius Mediolanensis Codex, *Ita omnino peragerent.*

95 CONVOCATO CONSVLVM CONSIGLIO] Corius idiomate suo vernaculo, *Convocata la Concione de Primati Vocata concione Primatum.*

96 CREDENTIAM CONSVLVM PARARENT] In Mediolanensi, *Credentiam Consulvm jurarent.* Quid autem esset, *parare credentiam Consulvm*, vel *jurare*, tum demum omnibus apparebit, cum, quid olim esset *Credentia Consulvm*, habuerint exploratum. Ne moras nequam. Mediolanenses Historici nos id aperte docent, quod ea res Mediolani viguerit maxime, ubi & S. Ambrosii *Credentia celebris habebatur.* Norit itaque studiosus Lector, ex Longobardorum instituto datos quidem olim urbibus annuos Consules, qui curam Reipublicæ gererent, deque bello ac pace decernerent: sed & viros alios in iisdem urbibus extitisse, qui nullo habito discrimine honoris, generis, aut census negotia publica capefferent, rebus civilibus interessent, rogatique sententias quandoque ferrent. Huic proxtremo Generi hominum *Credentia* nomen erat, à quo taciturnitatis & fidei monebatur: ita prorsus, ut ex hujuscemodi virorum coetu *Factio* potius existeret, quam *Curia*; etsi suis iisdem Consulibus regerentur. Probe Benedictus Jovius, & diserte lib. I. *Historia patriæ* pag. 41. *Consilium habebatur per Duodecim sorte eductos, qui Latine Decuriones: tunc autem Credentiarum appellabantur, cum eorum Prudentia & Fidei publica negotia crederentur; postea Sapientes Provisionum nuncupati sunt.* Meminere præterea Factionis hujus, sive Collegii, Cæsares in Edictis, & Legibus pacis: & hoc ipsum nomen optimo adhuc consilio usurpat Serenissima & Felicissima Respublica Tua, quoties abeuntibus de Curia Patribus silentium indicit eorum, quæ prædere capitale sit. Nihil enim taciturnitate salubrius rebus in publicis, magnique ponderis ac momenti. *Credentia* porro Consilium Mediolani fuisse testatum aperte reliquit Merula, qui & ait in illius urbis celebri regione, *Turrim ejus nominis extitisse, quod eum in locum Tenuiores coire solerent, deliberaturi de rebus magnis; sive publicæ dignitatis gratia; sive demum, uti se, resque suas fartas tectas à Potentiorum vi & injuria valide tuerentur.* Illud plane constat, cum ea in urbe ferrent aliquando gravissime Tenuiores se Potentioribus servire potius, quam parere, congregatos denuo factionem eandem novo addito cognomine renovasse, eamque *Sancti Ambrosii Credentiam* appellavisse. Locus etiam tum delectus, in quem sublatum versicolori signo, veluti in Concilium Lanii, Piscatores, Factores, Sutores, Tonsores, & id genus Sellularii Opifices cogebantur. In ædem D. Theclæ sacram multitudinem hujuscemodi à Martino Turriano coactam, ibique multa ab eodem dicta, ad sibi conciliandum Populum, abigendamque curam illam, quæ male plerisque habebat, quod *Domus* appellaretur, oratione plenissima majestatis, quæ jurejurando fidem obstrinxerit suam, quæcunque aut domi, aut foris agi oporteret, ea se ad Concilium *Credentia* relaturum, quo renuente nihil omnino negotii acturus esset, ipsamet Antiquitatum Mediolanensium vetustissima & integerrima monumenta tradunt. Quamquam idem ille viribus subinde auctis, ut omnia sui juris & arbitrii faceret, nihilque de alterius consilio gereret, sublatum *Credentia* Consilium penitus antiquavit, non ante multo, quam Otho Vicecomes, eo cum reliquis Turrianis pulso, Pontificatum urbis tenere coepit, id quod anno salutari CIO. CC. LXXVI. acci-

disse fertur. Tandem anno CIO. CCC. XI. eidem *Credentia* Consilio renovando causam dedit tumultus, quem ea in urbe Henrici VII. Cæsaris milites excitarunt. Tunc enim convenere protinus simul mille ducenti Mercatores, & si qui alii procul erant à studiis factionum, sustollentes signum ex nigro & albo, cujus in medio Aquila visebatur (eaque *Factio Imperatoria* dicta) jurejurando adacti omnes, quatenus Imperatoris partes defenderent, nec non & deferrent, si qui de Henrico obloquerentur, aut aliquid novi consilii inirent, accepto Præfecto Cæsareo Theobaldo de Barro, Episcopo Leodiensi.

Par est igitur credere, apud Laudenses talem quoque *Credentiam* Consulvm Morenæ tempore viguisse, & hanc *parari*, hæc est, *cogi* jussisse Albernardum & Homobonum reversos à Curia Federici, ut ei Consilio, quæ sibi apud Romanorum Regem acciderant, aperirent. Nam tale quoque Consilium Comi tunc temporis, Benedicto Jovio de Patria sic scribente in *laudato* lib. pag. 36. *Arto à Lucino, & Lanfranco à Via Consulibus: de Consilio vero, quam Credentiam appellabant, Gualderico Saliscale, & Gaudentio à Fontanella, Reip. nomine in Cæsaris verba jurantibus, Imperii ejus anno II.* Et docente infra pag. 42. præcipuas ejus Consilii fuisse partes, dissidentium inter se Civium animos sociare. Quod si *Credentiam Consulvm jurarent*, non *pararent*, in Morena legas, præeunte Mediolanensi Codice Manuscripto, hujus tibi loci sententiam reserabit optimus Mediolanensium Antiquitatum assertor & vindex Jo. Antonius Castillionæus, qui lectionem hujuscemodi præferens primæ, ita se de illo sentire, datis ad me literis, testatus est: *De Credentia Consulvm, ita plane legendum arbitror, uti legebam alias, & scribebam ex Ambrosiana Bibliotheca Codice MS. (qui Credentiam Consulvm jurarent) Jurare siquidem Credentiam Consulvm ejus ævi mos, Tenuiorum proprius, & eorum cum primis Opificum, qui sibi vitium manu & opere comparabant. His enim peculiare Tribunal fuit, quod vulgo Credentia Consulvm; Mediolani vero S. Ambrosii Credentia dicebatur, ejusque Caput & Præses Antiani Credentia nomine signabatur. Eo munere potitus olim Martinus à Turriana Gente, viam inde sibi nuntiavit ad imperium Mediolanensis urbis. Crediderim autem tale quoque Tribunal apud Laudensem populum extitisse Morenæ ævo, quod is populus tum iisdem, quibus Mediolanenses, institutis ac legibus teneretur. Quisquis igitur in hujuscemodi Tribunalis Consilium admittebatur, jurabat is Credentiam Consulvm statim, hoc est, sese tacita retenturum quæcunque eo in Consilio dicta, vel acta fuissent, nec enuntiaturum usquam in prophanum vulgus. Hæc Castillionæus; quibus addi non incommode possint, quæ de Florentinorum *Credentia* Ubbo Emmius scripsit lib. v. *Chronologicarum Rerum: Designati item XII. ex his societatibus, quibus potestas non annua, sed bimestris tantum data, dictique pro Antianis Boni Homines. Senatus vero iis adjunctus civium LXXX. quod Consilium Credentia nuncupabatur: & præter eum alius quoque Senatus Virorum CLXXX. ex omni civium numero, distributus in partes sex, qui conjunctus cum bonis hominibus, & Credentia Consilio consiciebat Consilium Generale.* Mediolani porro Tribunal oppositum *Credentia* Tribunali constituebant ii, qui *Capitanei* (Catanei alii) & *Valvassores* erant. Quippe Nobilibus solis Tribunalis illius aditum patuisse Scriptores Mediolanenses docent. Legatur præter hæc Sigonius lib. VII. *de Regno Italia*, ad annum 995. & lib. x. initio, ubi de *Credentia* quæpiam non protita.*

97 AD REGEM] *Ad pro apud Morenæ nostro, ut Tullio pro Calio, Ad Tibrim; Pro Flacco, Ad speluncas; Secunda in Verrem; Ad Senatorem; In epistolis ad Atticum* lib. IX. *Ad me; Plauto Afsnar. Act. v. Sc. II. Ad meum virum. Mostell. Act. II. Sc. I. Ad Portum; Capt. Act. III. Sc. v. Ad patrem; Cæsari lib. III. Belli Civ. Ad Anchoram; Livio III. ab V. C. Ad Quercum, & aliis alibi, quos omitto.*

98 EIS] Mediolanensis *Ei.* Pudet, pigetque tangere minuta ista, sed Lectorem ista quoque nosse operæ pretium, ne caliget.

99 LAVDENSES CONSULES] Idem Codex, *Laudensium Consules.*

100 AUDIERINT] Idem, & melius, *Audierunt.*

101 VALDE IPSOS OMNES INCREPARVNT] In eodem, *Valde omnes ipsos increpaverunt.*

IPSIS DIXERVNT] Habes ex eodem hæc, & proxima sic concepta: *Illis dixerunt, ipsosque etiam de terra se dejecturos, si verum esset, minati fuerunt. Insuper & illis firmiter præceperunt, ne cui unquam id amplius dicerent, nisi statim mori desiderarent.*

102 DE TERRA DEJECTVROS] *Expulsuros ex urbe: in bannum publicum posituros, ipsomet Othone nostro sui ipsius interprete col. 955. lit. E. Statim nos omnes, quos capere potuerunt, interficiunt; reliquos vero, qui manus ipsorum effugerunt, de terra ejicient.* Et col. 964. lit. C.

Ipsos

Ipsos in publicum bannum ponerent, & insuper accusantes de terra ejicient. Quibus affinia sunt, quae leguntur col. 964. lit. F. Ita *Dejicere* in Interdicto *Unde vi*, nihil est aliud, quam de quacunque possessione, sive civili, sive naturali expellere, ut Brissonius notat: nec aliud *Dejectio de civitate* in literis Nicolai III. P. M. de Reformatione pacis inter Geremenses & Lambertatos de Bononia, anno 1278. apud Gherardaccium lib. VIII. *Hist. Bonon.* pag. 239. quam *Ejectio de civitate*, ut ipsamet eorum literarum verba declarant: *Super litibus, questionibus, & differentiis, & discordiis, quae essent, & verterentur, & esse possent inter Communes, & partem Geremensium de Bononia, & ejus districtu, quae tunc in civitate, ac districtu predictis commorabantur, & tenebant eandem, & Universitatem ipsius partis ex una parte: Et partem Lambertatorum, ejectorum de civitate, & districtu predictis, & Universitatem dictae partis ex altera, occasione guerrarum, habitatum inter dictas partes, propter dejectionem factam de dicta parte Lambertatorum de civitate, ac Comitatu Bononiensi, occasione damnum, injuriarum, & maleficiorum, &c.* Itaque longe plane aliud erat *Delere de terra*, nimirum lucis hujus usura privare cum vita. Auctor expeditionis Asiaticae Federici I. Episcopi Monasteriensis ore: *Post miserandorum vero, & inexplicabilium malorum narrationem, idem Episcopus subjunxit, &c. quomodo Graecis injunxerant in remissionem peccatorum peregrinos occidere, & delere de terra.* Quae locutio hausta sine dubio ex illis Sacrae Genesios cap. VI. *Delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terrae.*

103 *NE CVIQVAM unquam illud amplius dicerent*] Tale quid in Oratione Helvetiorum apud Cæsarem lib. I. *Belli Civilis: Non minus se id contendere & laborare, ne ea, quae dixissent, enuntiarentur, quam ut ea, quae vellent, impetrarent, propterea quod, si enuntiatum esset, summum in cruciatum se venturos viderent.* Inde Noster hac ipsa de re paucis interjectis: *Unde multum miramur, quod duo tam stultissimi viri tam magnam & periculosam rem, quae non solum ad amissionem rerum nostrarum pertinere, verum etiam ad destructionem & interitum omnium personarum nostrarum spectat, sine nostro consilio perpetrare ausi fuerunt.* Hæc ejus silentii causa, quod indicebant Albercardo & Homobono Sapientes & Consules Laudenses.

104 *NI SI STATIM MORI DESIDERARENT*] Ut col. 955. lit. F. *Nisi ipsos omnes mori desideraret.*

105 *INSIMVL*] Idem plane, quod *simul*, nec pluris pili. Modo laudatus expeditionis Asiaticae Scriptor: *Usque ad medium valles insimul devolvuntur.* Plinius Medicus à C. Barthio productus, & illustratus, lib. I. *Adversariorum* cap. XLV. *Figatur perdicis cum selle, aut certe de vulture totum insimul cum aliis speciebus facies inducitur, & uteris.* Chronologia tertia, adjecta Chronico Rolandini ad annum CIO. CCCXXV. *Mortuus insuper fuit gladio Marefcalcus Teutonicorum, insimul cum quadam gentili Donna sorore D. Obizi de Carraria, &c.* Anonymus Monachus Patavinus lib. I. de rebus gestis in Marchia Tarvisina: *In campanea Veronensi insimul pacifice convenerunt.* Et lib. II. *Insimul congregati, quasi leones rugientes ad prædam, districtum Mantuae intraverunt.* Et capite sequenti: *Omnesque cruce signatos insimul congregavit.* Et alibi: *Cum ergo essent omnes insimul congregati, &c.* Maurifus pag. 3. *Partes insimul pugnauerunt.* Sexta: *In exitu Potestaria istius conspiraverunt insimul Comes Vido, & Conradus de Vivario.* Nona: *Ipsi duo soli fuerunt insimul ad transiendum.* Vigesima prima: *Inauditum est enim, quod à tempore Nostri Domini Jesu Christi tot fuissent insimul homines congregati, &c.* Et vigesima quarta: *In quorum successu venerunt Mantuani, atque plures Lombardi insimul contra D. Imperatorem foderati & conspirati.* Inde Rychtmator ejus Thadæus Notarius Vicentinus pag. 33. *Civitates insimul septem juravere.* Et paulo post:

Ista ac Teruixtum dictum juramentum.

Perfecerunt insimul, quamvis foret lentum.

Accedit his Albertinus Mussatus lib. IV. de Gestis Henrici VII. Rub. IV. *Tollebasque causas regio jussu, ne Paduani, Vicentinique insimul colliderent alternis zizaniis.* Litteræ Senatus Bononiensis ad Maghinardum Paganum, Potestatem Faventis, apud Gherardaccium lib. XII. *Hist. Bonon. Ordinantes terminum ad conveniendum insimul super ipso tractatu, &c.* Documentum publicum Societatis initæ inter Bononienses & Florentinos apud eundem lib. XIII. *Omnes invicem inierunt, insimul fecerunt, & contraxerunt, & firnaverunt inter se invicem, & vicissim societatem, unionem, & compagiam duraturam, &c.* Et milles apud Nostrium, quod ab *Indice Vocum & Formularum, &c.* demonstratur.

Sic *Inantea* pro *Antea* dictum observo in Concessione Guidonis, Comitis Pictavorum, cujus locum expressit Bignonius in *Notis ad Marculfi Formulas* libri I. pag. 474. *Vobis & omnibus aliis ab hinc inantea permitto, concedo, &c.* Et apud Marculfum ipsum in *Nuncupatoria Operis:*

Capitula prænataxi, ut facilius, quod voluerit, à quereute inantea scripta reperiantur. Et alibi sexcentis in locis. Nihil enim eo in Scriptorum frequentius; nec in eo tantum, sed fere in omnibus ejusdem & sequentis ævi: in Synodis item, Capitulis, Annalibus, & Chronicis universis. Sic apud Nostrium *Insuperaret* pro *Superaret* occurrit col. 977. lit. E. Et apud alios alia ejusdem notæ.

106 *OCVLATA FIDE*] Federicus I. ejus nominis Imperator in Epistola ad Eberhardum, Saltzburgensem Episcopum, & Suffraganeos pro confirmatione Victoris, in Romanum Pontificem electi, ut est apud Radevicum lib. II. cap. LXXI. *Si sacro Concilio Papiæ interfuissetis, omnia, quae ibidem, vel in Romana Ecclesia facta sunt, oculata fide cognoscere potuissetis.* Guntherus lib. IV. *Ligurini* extremo:

Quos oculata fides, simul & presentia facti instruit.

107 *SEMIVIVI*] *Semimortui* aliis, sed & *Semivivos* habes in Tullio *Verrina* III. *Ibi hominem ingennum, domi nobilem, Populi Romani socium, atque amicum, fumo ex cruciatum, semivivum reliquit.* Et pro *Sextio*: *Et quum erat reclamatum semivivis mercenariorum vocibus, Pop. Rom. negare dicebat.*

108 *QVIDVE DICERENT, VEL FACERENT*] *Mediolanensis Codex, Quidve facerent, vel dicerent.*

109 *PER NIMIVM*] *Necte, legeque Pernimium, inoffenso pede, aut certe vocis ejus loco reponere Præmium, quod haberetur infra Not. 126. Rege præmium à nobis adhuc distante, &c.*

110 *UNVS VERSVS ALIVM PROSPICIENS*] *Notarunt & alii stuporis hanc notam.* Apulejus lib. II. *Illo ad spectu defixus obstupui, & mirabundus fecti.* Nec alio pertinent *immota lumina* Maronis, & *obtusus stupidus* Juveneci. *Lumina constantis fastus* in Propertii scriptis suam hinc originem ducunt; etsi aliud signent. Dicuntur enim ex animadversione Gebhardi lib. I. *Crepundiorum* cap. V. de *Fœmina* fastidiente amantis preces & nomen, ex more & natura superborum, qui cum alte oculos ferant, non tamen circumferant, fixo ac prope stanti tuitu custodiunt ac continent, neque vaga & curiosa facilitate huc illuc emittunt, ut fere immobili rigore stupere videantur. Qualis nempe mens, tales & oculi, Servio teste, qui ad *Aeneidos* IV. *Physicum esse ait, ut qualitatem animi ex oculorum, aut corporis stabilitate, aut mobilitate noscamus.* Quamobrem *tueri luminibus constantis fastus*, nihil est aliud in Propertii scriptis, quam *vultu alto fastidire, ἀσέγγυον*, cui adversatur *vultu humi fixo quasi calcare, & προσέβην*, quo usus Theocritus in *Pharmaceutria*. *Redeo ad Morenam, ejus quippe verbis affinis plane locus Ionis apud Platonem in nominis sui libro.* Cum enim ibi dixisset Ion, se Homeri carmina recitasse mœstissime, quod mœsta sint, hæc addit de Auditoribus: *Καθὼς ἢ ἰκάρως αὐτὸς ἀνάθη ἀπὸ τῆς ἐμματος κλαυθρίας τε, ἢ διὸν ἰμβολίπορας, ἢ συνδαμῶντας τοῖς λαγορίοις: Video enim undique illos de loco superiore è suggestu flentes, & mœste se invicem adspicientes, & ob ea, quae simul dicta sunt, obstupentes.*

111 *PER QVODDAM TEMPVS*] *Herodotus lib. I. de Astyage in stupore summo: His percussus aliquandiu sine voce mansit.* Philo de Jacobo, audita Josephi filii morte, & inspecta cruenta veste: *Obmutuit per longum temporis spacium, adeo ut nec caput posset attollere subito oppressus malo.*

112 *QVASI MVTI OBSTUPESCENTES, &c.*] In *Mediolanensi, Mutesacti omnes effecti præ nimia tristitia.* Hic enim mœroris nimii effectus princeps. Modo laudatus Philo: *Haeserunt obstupescit verba præ mœrore, ac metu gravissimorum malorum, ut solent inopinati casus vocem adimere.* Ita Peleus ad nuntium defuncti Pyrrhi subito mœrore corripitur, & apud Euripidem in *Andromacha, nullus sum, inquit, perii: nulla est vox.* * Herodes etiam, Pacori pater, audita filii cæde, ita diriguisse fertur, ut per multos dies neminem alloqueretur, non cibum sumeret, non vocem mitteret, sic prorusus, ut Justino teste lib. XLII. cap. IV. *mutus factus videretur.* Faciunt huc illa Cæsaris lib. I. *Belli Gallici* de Sequanis: *Nihil Sequani respondere, sed in eadem tristitia taciti permanere. Quum ab eis sepius quæreretur, (Cæsar) neque ullam omnino vocem exprimere posset, idem Divificus Aedus respondit, &c.* Petrus quoque Victorius doctissimus senex, quippe qui Græcos & Latinos Scriptores omnes pervolutavit, ut in ejus laudem Manutius scripsit, simili Demosthenis de Stratone loco adversus *Midiam*, docet magnitudinem doloris sæpe numero vocem eripere injuriam passis. Videatur ipse lib. I. *Var. cap. V.*

113 *PRAEQVE MAXIMO*] *Mediolanensis, Et maximo.*

114 *TIMORE NIHIL LOQVENTES*] *Vocem enim timor continet, ut habet Octaviae Scriptor, cujus ad similitudinem*

* *Lege Orodes.*

nem

nem accedit, quod affert Phædrus: *Vocem precludit me-
tus*, & inibi Richershusius ex Gunthero:

vix fauces in verba soluta

Vocis iter præstare valent.

Inde scite Lucilio dictum lib. III. *præ metu infringi lin-
guam*. Catullo *torpere*; Terentio *harere metu*. Philonis
verba jam attuli. Adicio Latinis verbis alia Socratis ex
Antigone: *Sed metu linguam clausam habet*. Sallustius huc
etiam venit lib. I. *Hist.* Sic vero, *quasi formidine attoni-
tus, neque auribus, aut lingua competere*. Et Virgilius *Æ-
neid.* III.

*Tum vero ancipiti mentem formidine pressus
Obstupui, steteruntque coma, & vox faucibus hæsit.*

Et lib. IV. in re simili toridem fere verbis:

*At vero Æneas aspectu obmutuit amens,
Arrectaque horrore coma, & vox faucibus hæsit.*

115 STETERVNT] Pari fere ratione Sigonius timorem
istum Populi Laudensis penna, quasi penicillo, pinxit:
*Laudenses neque principio tale civium suorum factum proba-
rant, qui injussu suo Mediolanenses apud Fridericum insinu-
lassent, & nunc nova Mediolanensium adversus Fridericum
contumacia cognita, magnum fortuna sua in timorem addu-
cti, vehementius perturbati sunt.*

116 QVASI LVGENDO] Lachrimæ siquidem fluere so-
litæ post stuporem & mœrorem summum. Hinc apud
Philonem Jacob, cum per longum temporis spatium ob-
mutuisset propter mortem nati, *repente effusus est in la-
chrimas, velut è fonte erumpentes, cum amaro gemitu, so-
nant ut illius Græca, Latine data.*

117 VOCE MUTATA] *Flexibili, flebili, interrupta*, qua-
lem miserationi Crassus assignat in *Oratore* Tullii. Quem-
admodum enim olim ad funus & nœniam à docta Musi-
corum natione harmonia Lydia fuit inventa, mœrori sig-
nificando aptissima, qua dictus est Olympus in Pytho-
nis funere cecinisse: sic Orator, & alius quivis, ad fle-
ctendos ad misericordiam humanos sensus, non quamli-
bet rationem vocis amplecti debet, sed ad instar modi
Lydiæ compositam, & quodammodo inflexam ad lamen-
tationem. Ea vox Othoni *mutata vox* ex decori lege,
quam hac in parte scitissime tutatus est.

118 DE ISTIS REBUS] Alia plane Corius ex suo ve-
teri Codice MS. *Delle parole, quale tu ce annunci. De
verbis, que affers.*

119 IN VERITATE] Habes iterum Italicismum eundem
col. 955. lit. D. & 958. B.

120 SOCIUM] *Homobonum*, quem Corius *Collegam* vo-
cat. Sed *Socium*, non *Collegam*, appellavit Noster, quod
supra *Homobonum* eundem, *Laudensem Civem*, non
Consulem nominavit: *Collegæ* vero proprie dicantur ii,
qui publicum cum alio magistratum gerunt, qualis *Con-
sularis* olim. Contra Corius non *Socium*, sed *Collegam*,
dixit, quod eum *Consulem* antea nuncuparat, *Laudensi
Consule altero Alberardo, &c.*

121 OSTENDISTI] *Mediolanensis Codex, ostendistis; &
sciatis* infra pro *scias* sibi perpetuo constans.

122 PERPETRARE] Docte. Nam malam plerumque
in partem *Perpetrandi* verbum solitum adhiberi. Plautus
Trucul. *Male quod mulier incepit, nisi efficere perpetrat,
id illi morbo, id illi senio est.* Livius lib. II. *Posteaquam
juvenes perpetrata cade pergere ad se gratulantes vidit, &c.
Et alii passim.*

123 DICENTES IN SUPER EI] *Mediolanensis Codex,
Dicentes etiam insuper ei.* Quid si melius, *Dicens?* Haud
dubito, cum unus *Sicherius* hic loquatur.

124 QVOD SI RES HAEC FIERI DEBERET] Idem,
Quoniam si hac res fieri debet.

125 APERTO ADHVC TEMPORE] Insigne mendum, à
parva labe contractum, facili negotio tollo, sublata me-
dia syllaba primæ vocis, & cum *Mediol.* MS. lego, *A-
pto adhuc tempore*, ut hæc respondeant iis, quæ habentur
col. 956. lit. A. *Ut si aliquod tempus venerit, quod
ad ipsas literas Mediolanensibus dandas aptum fore ipsis vi-
deatur.*

126 PRAENIMIUM] Quis non libentius *Pernimium*,
quam *Praenimium* probet, quod *Mediolanensis* scriptura
præstat, & ante non multo Noster adhibuit col. 955. lit.
D. quam emendatum imus?

127 POTERVNT] Habemus è Codice *Mediolanensi,
Poterint.*

128 EFFUGERINT] Legimus in eodem, *Effugient.*

129 DE TERRA EJICIENT] Eodem hæc omnino sensu
dicta, quo illa *Nota* 102. *De terra dejicere.*

130 EIS AVFFERENT; QVAPROPTER] Nemo non vi-
det, interpunctionem istam aliam hic requiri, *Eis aufe-
rent. Quapropter.*

131 SICHERIVM VALDE ROGANT] Non ferendum
mendum in verbo *Rogant*, cum hæc ab uno tantummo-
do proferantur; *Rogavit* igitur ejus vicem pono, monen-

te me probo Codice *Mediolanensi*, quem uti *Cynosu-
ram* hic meam spectro.

132 NON PROFICISCERETVR] Idem mihi dux *Codex
in hac adornanda Sparta, Non pergeret.*

133 NISI IPSOS OMNES MORI DESIDERARET] Ut
supra *Nota* 104. *Nisi statim mori desiderarent.*

134 DEPRECANTVR EVM] Rescribo monitu *Codices
antea laudati, Deprecatus est eum*, cum hæc ab uno pa-
riter efferantur.

135 ERGA EOS FECERAT] *Is pro se frequens in Nostro,
& aliorum scriptis, quibus nasci non obtigit seculo meliore.*

136 AB EORVM PARTE] *Barbare* id omnino dictum
pro *sua ex parte, suo nomine*, ut pueri vel septennes no-
runt. Prudentius Junior *Hispanus in Vita Beate Mariae
Virginis: Me ex parte vestra & vir religiosissimus Leo solli-
citavit.* Ad quæ *Barthius in Adversariis* lib. XLIV. cap.
XIX. *Ex parte vestra est Gallicismus, de vestre part, ve-
stro nomine.* Et sæpe ita *Lupus Ferrariensis in Epistolis.*
Sic tamen & *Latini Scriptorum optimi.* Cæsar lib. I. *de
Bello Civili: Pauca apud eos loquitur, quod sibi à parte eo-
rum gratia relata non sit pro suis in eos maximis beneficiis.*

137 TIMOREMQVE, QVEM IN MEDIOLANENSIBVSHA-
BEBANT] *Humile & istud, nec ad omnis palati gustum.*

138 NOTIFICARET] Majoris hoc apud alios pretii,
etiam cultiore ævo. *Gellius* lib. IX. cap. III. *Demosthe-
nis orationes, concionesque notificant.* Ovidius lib. I. *de
Ponto, eleg. II.*

Atque modum pœna notificare velis.

Ut ut sit, tolerabilius id omnino verbi, quam *Notare*
notione eadem in *Nithardo* lib. I. *de Gestis Dissensionum*
inter filios *Lodovici Primi*, qui & *Pius* dictus: *Quod
quidem citato cursu victores Lothario notantes mandant, ut
quancocius possent illis cum exercitu occurrat: & lib. II. Ad
quod Lotharius more solito, pro suo, se, quidquid placeret,
notare respondit.* Aut *Innotescere* in eodem libro: *Caro-
lus consiliis suorum fidelium in omnibus secundum volunta-
tem Dei parere se innotuit.* Quæ sine dubio antique, imo
novæ dicta, mirandaque potius, quam imitanda candore
verborum & nominum adamant.

139 DIMITTERET] *Relinqueret, ut infra: Se pro cen-
tum marchis non dimissurum.* Et col. 960. lit. C. *Alias vero res,
quas inde portare non possent, ipsi Regi, ejusque exercitui,
penitus dimitterent.* Et alibi sæpe: Sic *Italiam dimittere*,
pro *relinquere*, dixit Cæsar lib. I. *Belli Civ.* *Usus Tul-
lius* lib. XII. *Epist. ad Fam.* *Convivium* *Suetonius in Cæ-
sare* cap. LXX. *Italicas regiones* *Benedictus Jovius Hist.*
Novocomensis lib. I. pag. 115. Alii alia. *Laçantius,
Dimitto te discedens* eodem sensu.

140 DANDAS] *Nihil hic culpo; longe tamen melius,
quod in Mediolanensi existat, Offendendas.*

141 FORE] *Tum hic, tum infra in illis col. 956.
lit. B. Se ad ipsum amplius redire nullatenus fore ausum
dixit.* Et in illis col. 1003. lit. B. *At Imperator considerans
paucos Theutonicos secum fore.* *Fore* pro *Esse* positum ani-
madverto vitio *Seculi sequioris*, *Scriptoribus* illius quam
plurimis adhærente. *Nithardus* lib. I. *Operis* antea lau-
dati: *Nam super omne, quod admirabile fætor fore, Fran-
corum, Barbarorumque ferocia ac ferrea corda domare va-
luit.* Et lib. II. *Promittens, si hoc faceret, fidelem se illi
& subiectum fore velle.* Ac lib. III. *Nuntiatum Carolus ad-
esse, omnibusque militibus Urbs circumdata fore.* *Eugippius
in Severino* cap. XXIV. *Præcipiens, uti habitationem loci il-
lius omnes sine cunctatione relinquerent, mox enim perituros
fore, si contemnerent imperata.* *Chalcidius in Timæo: Ne-
cesse erat, in Mundo fore genus animalium, quod ratione
uteretur.* *Maurifius* pag. 12. *Videns nunc amicos suos in bo-
no statu, & desiderii sui effectum fore consequutum, &c.* Et
in *Rhythmis*, in laudem *Alberici:*

*Ostia tu nunquam claudis te justa peten-
ti.*

Et ex eo *Rhythmatore* ejusdem *Thadæus Notarius* *Vicen-
tinus:*

Quos credo per pralia valde fore vanos.

Mustatus lib. II. *de Gestis Henrici VII.* Rub. I. *Fam Re-
gem detestari per fora, phana, & plateas. Fam Theotoni-
corum furores insupportabiles, jam status mutationem, quam
gaudio esse putaverant, mœrori onerique fore.* Et lib. XI.
Rub. XII. *Hi per internuntios sic irata plebis presumptus
non parvi pendentes, tamen plebi assentiendum non fore di-
judicare.* *Viterbiensis* in *excidio Terdone:*

A modo Terdone cuperem recitare dolorem:

Quæ Mediolani veteri submixta furore

Consueto more vult inimica fore.

Sic *Herico Altifiodorensi* lib. II. *Profore, Prodesse est,*
vers. CCLI.

Offendit nullos, certavit profore cunctis.

Defore pro Deesse *Paullino ad Ausonium:*

Defore me patriis tota triceride terris

Increpitas sanctis nota pietate querelis.

Ad.

Adfore pro Adesse Gualtero lib. x.

Est tamen in fatiis; & abominor adfore tempus.

Aliisque alia generis ejusdem multa, apud quos etiam esse pro fore non uno in loco leges. Sed omnium mihi nunc instar Engolismensis: Saxones sponderunt sese esse Christianos, & iterum subditi sunt ditioni Regis Caroli.

142 SATIS IPSI] Explico, Sufficenter ipsi; aut certe una cum sequentibus sic evolvo, Satis fore, si ipsi literas Mediolanensibus tunc sine aliquo timore ostenderent.

143 QVAE VERBA VT IPSE SICHERIVS TALIA] Quae talia verba non carere labe fœdissima Solœcisimi putaret Aristarchus ille, qui carmen istud Marii Aequicolæ,

Has Marius tales fundebat pectore voces, notabat hac nota, Cælio Calcagnino teste lib. i. Epistolicarum Quaestionum. At ego alia prorsus omnia censo, taliaque non minus sincera arbitror, quam Maronis illa lib. vii. Divini Operis:

Qua ne monstra pii paterentur talia Troes.

Ne quis Nostro, barbaro licet, notam illam inurat hoc loco. Tale quid etiam habes in illis Chronologia III. adjectæ Chronico Rolandini, ad annum c10 cccxxiv.

Quos ipse debeat eos defendere, &c.

144 QVIA MVLTVM EIS SERVIVISSE] Desideratur in hoc verborum contextu, Se, ut in illis, quæ sequuntur statim, Et eos magis offendisse presensit. Cæterum servire multum hoc loco, nihil aëbit ab eo, quod Nostri in ore vulgo, Far un gran serviggio.

145 PRO CENTVM MARCHIS] Formula proverbialis, cui affinis illa, quæ pariter apud Nostros frequens, Id ego pro centum aureis non pararim, finito numero adhibito pro infinito, Græcorum more, ut in illis Virgilii, Centum ara, Oratores centum, observatoribus moris hujus accuratissimis Servio, & Turnebo. Guntherus in Historia Constantinopolitana apud Canisium: Centum marchas in premium accepturam. Fuit ob eam quoque causam Veteribus familiaris hic loquendi mos, quod Centenarii numerus facilis illis admodum videretur. Fests Corceptor, ubi de Centumvirali iudicio, in quo centum tamen, & quinque viri iudicabant: Licet quinque amplius, quam centum fuerint; tamen, quo facilius nominarentur, Centumviri sunt dicti. Sic Ludi Seculares dicebantur, qui tamen non centesimo, qui Seculum absolvit, sed centesimo decimo anno celebrabantur. Horatius in Carmine seculari:

Certus undenos decies per annos

Orbis ut cantus, referatque ludos,

Ter die claro, totiesque grata

Nocte frequentes.

146 MARCHIS] Argenti, quæ tum in usu, & etiam aliquanto post. Guntherus Ligurini VIII. in tenore Capitum pacis, sive conventionis, ut loquitur Radevicus, inter Ligures & Federicum Imperatorem:

Appendentque novem pæna sub nomine fisco

Millia marcharum, puro conflata metallo.

Guntherus alter, Historiæ Constantinopolitanæ scriptor: Indigentibus sociis largas distribuit portiones, adeo ut in duobus diebus centum viginti marchas in utiles usus liberaliter erogaret; & in tertia die septuaginta marchas argenti. Et infra: Argenti trecenta marcharum millia se daturum. Ptolemæus Lucensis de Othone Imp. ad annum m cc ix. Idem (Otho Imp.) in platea S. Martini inhibuit omnibus de Versilia, & de Grasagnana, qui deberent, vel deberentur Nobilibus de Porcari, quod responderent eis de aliquo jure, quod eis competeret, sub pæna m. marcharum argenti. Sententia lata de Quæstionibus vertentibus inter Jacobum & Albericum fratres Carrarienses ex una parte, & Albericum Leonem ex altera, apud Anonymum MS. qui Carrariensium Stemma confecit, ad annum c10 ccxv. Domini: Jacobus & Albericus fratres de Carraria promiserunt, & vadium dederunt Domino Schinella, & Rogato Judicibus in pæna mille marcharum argentearum standi & manendi arbitrio dicto. Maurisius de Eccelino III. de Romano circa annum c10 cclv. Ab ipso Episcopo pignus duo millium marcharum argenti abstulit. Literæ Nicolai III. P. M. de Reformatione pacis inter Geremenses & Lambertatios anno c10. cc lxxiix. apud Gherardaccium lib. viii. Hist. Bononien. pag. 243. Ut igitur contra præmissa, vel horum aliquod, quæ servari volumus, venientes culpa qualitas pæna mucrone præcellat, præter pænam quinquaginta millium marcharum argenti à parte parti, &c. Et infra pag. 246. in Documento publico de eadem re: Sub obligatione, & hypotheca omnium, & singulorum bonorum mobilium, & immobilium, presentium & futurorum præfati Communis, & dictæ partis, & Universitatis Geremensium, & hominum ipsius, & ad pænam, & sub pæna quinquaginta m. marcharum boni & puri argenti pro dicto Comuni, &c. Annals Dominicanorum Colmariensium ad annum c10 ccxcj. Abbas Morbacensis cum Monachis suis vendidit Regi Rodulpho Luceriam pro duobus millibus marchis. Fœdus initum inter Bononienses & Florentinos anno mccc. Et contra ea; vel aliquid eorum non facere, nec venire

A] sub pæna mille marcharum argenti committenda, & exigenda totiens, quotiens contrafactum, vel ventum fuerit per aliquod predictorum Communium, &c. Bulla aurea Caroli IV. Habebit in manu baculum argenteum, mensuramque argenteam, quæ simul faciant duodecim marchas argenti. Et infra: Baculus vero, de quo præmittitur, debet esse argenteus, duodecim marchas argenti habens in pondere.

Observat porro Spiegellius ad allatos initio versus è Ligurino Guntheri, majorem sua tempestate fuisse æstimationem Marchæ ea, qua valeret ante. Cum enim valor ejus ante responderet florenis 70. Rhenensibus, se vivente responderet florenis 79. idemque notavit in Bennæ Crucis mentione ad librum primum. At tum æstimatio floreni quanta? Silet Spiegellius, idemque mihi fateor ingenue non liquere. Sugerit quidem valorem ejus anno c10. ccc ix. Hieronymus Rubeus lib. vi. Hist. Ravenn. pag. 519. & his sane verbis: Habebat autem florenus Bononiensis solidos quadraginta. Verum enim vero, quæ hæc quoque summa collata cum pecunia prisca? Hæret mihi adhuc aqua. Vocabularium vetus: Marcha dicitur Comitatus terra alicujus, & Marchio dicitur Princeps, vel Dominus Marcha. Marcha etiam dicitur quoddam pondus, scilicet media libra, ut dicitur Marcha argenti. Gaudentius Merula lib. ii. de Antiq. Gall. Cisalp. cap. ultimo: De ceteris, quæ more, usque civitatibus non pertinerent, idem juris esse: dum tamen cc. argenti besos (marchas vulgus appellat) bis mille annis penderentur. At indefinite prorsus Martinius in Philologico Lexico de eadem: Dicitur etiam marcha de moneta, quasi dicas limitata pecunie summa, quæ variat pro regionum arbitrio. Definite magis Cujacius in Annotat. ad Librum quintum Feud. ubi auri quoque marcham leges, & absque adspirationis nota: Marchas dixit Uspergensis pro libris: plus tamen est marca. Continet enim duas libras. Sed quod Latinis olim fuit libra, est hodie marca fere; quod selibra hodie libra. Deducant ex his Marcha, sive Marca, æstimationem, otio qui abundant, mihi nempe non vacat, ferias non agent.

147 SE AD IPSVM AMPLIVS REDIRE NULLATENUS FORE AUSUM DIXIT, quo dicto, &c.] Præstat hæc omnino aliter interpungere ex scriptura Codicis Mediolanensis, Se ad ipsum amplius redire, nullatenus fore ausum dixit. Quo dicto, &c. Secus non erit ut hæc explicent Quindecimviri fatalium librorum omnes.

148 FORET] Effet, ut ante non multo Fore pro esse usurpatum vidimus ab eodem, & Scriptoribus aliis quamplurimis nihilo melioris ævi.

149 AD CONSVLES] Tunc enim omnes Lombardiæ urbes consulari imperio regebantur, qua de re uberius infra loco proprio.

150 REPRÆSENTAVIT] Accessit & hic præpositio verbo à nimis liberali manu, talia permittente Seculo illo barbaro, & inficeto. Ripuariorum lex, Tit. xxxi. §. 2. Quo si eum non repræsentaverit, tale damnum incurrat, quale, &c. Et alix farinæ non diversæ leges.

151 IPSAS LITERAS PARITER CUM IPSE SIGILLO IN TERRAS PROJECCERUNT] Itane vero, iræque tantæ in lenibus, alioqui pectoribus Mediolanensium, ut in ipsas quoque, nil tale merentes, literas sæve adeo fuerint debacchati? Apparet ex his liquido Morenæ livor in Concives meos. Quare libentius audierim Bossium, Mediolanensem quidem, sed æque ac Morenas ambos Federici Enobarbi partibus addictum, ob ornamenta regalia ab eo Cæsare, ut ipsemet fateatur, large effuseque profecta in domum suam. Hac enim ille de re parcius, nulla mentione facta injuriarum literis illatarum: Legati non solum maligne à Mediolanensibus auditi, sed insuper probri civitate rejeçti sunt. Et paulo post: His Mediolanenses auditis, simul injurias legatis Imperatoris à se illatas animo repetentes, ad avertendam Imperatoris iram, ac gratiam in posterum promerendam, Legatos in Alemaniæ destinant, &c.

152 IRREVENTIBVS] Sigonius, Literis lectis, Mediolanenses, pro concepta ex secundis rebus superbia, non solum mandata regia despexerunt, sed nuntiis etiam ejus manus intulerunt.

153 EI] Intulit hic etiam pronomen Is in possessionem Sui, quod semel hic monitum velim, ne tundam alias hanc incudem.

154 IDEOQUE AD REGEM REVERSUS EST] Emendatius plane Mediolanensis Codex, Indequ ad Regem reversus est. Quæ lectio erat etiam in Corii MS.

155 ALIBI PROCESSERVNT] Alibi pro alio à Nostro nequitiam alienum. Sic Ubi supra pro quo. Vide me ad illa Not. 87. Quo fieri consuevit.

156 TANDEM DOMINVS, &c.] Hæc, & sequentia, usque ad illa, Sicheus autem, &c. abfuisse videntur à modo laudato Corii MS. aut certe ab ipsomet Corio, nescio qua de causa, prætermissa.

157 SICHERIVS AVTEM] Afferuntur etiam à Bossio querelæ istæ; sed plurimum Legatorum ore: Legati non solum maligne à Mediolanensibus auditi; sed insuper probri civitate rejeçti sunt. Redeuntes Imperatorem, Laudensium

Yyy

sum criminatione in Mediolanenses sponte accensum, delationibus suis magis inflammant, atque iras acuendo, ad id adduxerunt, ut Mediolano bellum indiceret.

158 ALTIUSQUE IN CORDA EORVM hac verba adscenderunt] Notior est locutionis hujuscemodi fons, quam ut à nobis debeat indicari.

159 ET SICVT SCINTILLA ignis totam domum accenderunt] Absolutior, Hercules, hac in parte Mediolanensis Codex, Et sicut scintilla ignis totam domum incendit: ita hac verba cor Regis, omniumque Principum accenderunt. Quæ quidem mirum in modum consentiunt cum Bossianis illis: Imperatorem, Laudensum criminatione in Mediolanenses sponte accensum, delationibus suis magis inflammant. Similitudinem ipsam quod attinet deprompta illa est è Q. Curtii penu, apud quem leguntur ista lib. VI. de Gestis Alexandri M. Parva sepe scintilla contempta magnum excitavit incendium. Usus illa præterea Rolandinus lib. I. cap. II. Ex hac ergo scintilla offensionis flamma crevit, & ardens ignis, unde hodie tota Marchia subiecta guerra, destructioni subiacet, & ruina. Et Cosmus Pragensis Decanus in Chronica Bobemorum, Doringi ore pag. 10. Enego, en ego solus mea effeci securi; ut vos omnes dormiat in utramque aurem securi. Sape enim una, & minima scintilla, quam incaute custos domus reliquit sub tenuifavilla, excitat ignes magnos, & non solum domum; sed etiam involvit & comburit ipsos domus dominos. Hanc ego scintillam præcavens, & prævidens vobis nocituram exstinxi, &c.

160 DECREVERUNT] Mediolanensis Codex, Dixerunt. At erat in MS. Corii, Decreverunt.

161 INTEREA LAUDENSES, &c.] Bossius: Tunc Laudenses, ad obsirmandam hanc mentem Imperatori (adversus Mediolanenses) auream clavem per Gulielmum, Montisferrati Marchionem, miserunt, civitatis pariter, ac corporum propriorum illi dominium deferentes. Sigonius: Laudenses recentis iræ Federici adversus Mediolanenses cepta fama erecti, occulte se illi tradiderunt, ac clavem auream per Gulielmum, Marchionem Montisferrati, miserunt, haud quamquam simulata deditiois argumento futuram. Id ipsum & à Papiensibus Mediolanensium odio factum narrat Bossius ad annum MDCLVII. Papienses, cum viderent, se Mediolanensibus non subditorum, sed vilissimorum mancipiorum loco haberi, atque pessundari, clam ad Imperatorem clavem auream mittunt, civitatis suæ illam clavem esse dicentes: obsecrantes, ut maturaret, ac se à Mediolanensium iniquissima servitute eximeret.

Enimvero clarissimum voluntariæ deditiois argumentum in Populis oblatio Clavium civitatis ei, cujus in manus & potestatem tendunt. Non itaque temere, sed de more Quintelinus apud Nostrum col. 998. lit. A. Claves Mediolani Imperatori (Federico) tradidit in signum totius civitatis, cum se jam illius imperio permisissent Mediolanenses omnes. Existat ejusdem moris vestigium non obscurum apud Anastasium, ubi de Falardo Abbate, qui nomine Ecclesiæ Ravenna donatus est à Pipino: Qui ipsas claves tam Ravennatum urbis, quam diversarum civitatum ipsius Ravennatum exarchatus, una cum supra scripta donatione, de eis à suo Rege emissa, in Confessione B. Petri ponens, eidem Apostolo, & ejus Vicario Sanctissimo Pape, atque omnibus ejus successoribus Pontificibus perenniter possidendas atque disponendas tradidit. Possivevunt etiam Juniores in Gonzagis lib. VII. ad an. MDXXX. quo Carolus V. Imperator Mantuam ingressus est: Et jam intra mania erat, cum oblatas portarum urbis claves, dominationis permisse indicio, per modestiam abnuvit. Et alibi apud alios sæpe, ne paginas impleam notioribus beta, qua vesci vel fatui mortaliolum solent.

162 MARCHIONEM GVILERMVM] De hoc Marchione multis Acerbus col. 1014. lit. A. Et Episcopus Frisingensis lib. II. de Gestis Federici I. Imp. cap. XIII. hoc uno diversus à Nostris, quod illum Ænobarbum adisse prodidit, tum, cum apud Roncalias moraretur: nec clavem ullius deferendæ gratia, sed ut de Kairensium insolentia quereretur, una cum Astensi Episcopo, pari à suis injuria laceffito. Unde Guntherus ad ejus auram de more navigans, Ligurini II.

Urbs erat, antiquo quam nomine dixerat Astam
Usus, habens propriis in finibus oppida lata,
Ac populosa nimis, Cairam gens illa vocabat.
Hac loca Ferrati Gulielmus Marchio Montis
Debita jura sibi, dignumque negare timorem,
Publica Roncalia tractante negotia Rege,
Suppliciter conquestus erat, fastumque superba
Gentis, & acta gemens immobilis improba vulgi,
Contemptusque suos, edictaque regia sepe
Parvipensa ferens, &c.

Bossius ea de re ne gry quidem: sed Marchionis hujus querelas (nec de Kairensium, sed de Mediolanensium injuriis) per legatos ejusdem expositas Federico tradit. Ut ut sit, bene audit hic apud Othonem Marchio in lauda-

to loco: Vir nempe nobilis, & magnus, & qui pene solus ex Italia Baronibus civitatum effugere potuit imperium. Arguitur & illius Nobilitas ex eo, quod uxorem habuerit Juditham, (Itham alii nominant) filiam Leopoldi Austrii, sororem Conradi Cæsaris, quem Ænobarbi patrum, idem Marchio militia clarus in expeditione Hierosolymitana comitatus est: natiq; ex his nuptiis Bonifacius, & Jordana Constantinopolis Regina, ut Lazius docet. Tetigit ob id vere affinitatem Marchionis hujus cum Ænobarbo Cæsare Georgius Merula lib. III. *Rer. Mediolanensium*, cum scripsit: *Fuivit Maxime Federicum Gulielmus, Marchio Montisferrati, tunc ob recentem cum illo affinitatem: tum quia, salva & incolumi re Mediolanensi, fines regni proferre minime poterat.* Ea re scite pariter Ænobarbus, Judithæ nepos Gunthero dictus, quia scilicet filius Federici Ducis, qui modo laudatæ Judithæ uterinus fuit.

B Huic demum clarissimæ Profapiz finem attulit Joannes Georgius, Bonifacio nepoti suffectus. Dum enim is, juvenili ardore ductus, efrænem equum regere nititur, dejectus ex eo, casu ipso perit, nulla post se relicta virili prole. Georgii successores, qui rerum nunc hodie potiuntur, Duces Mantuani sunt, eo jure potiti ob nuptias Margaritæ, Joannis Georgii neptis, Bonifacii sororis, nuptui traditæ Federico, primo Duci Mantuæ, accedente Caroli V. diplomate, quo, eo quæ spectant, omnia continentur, sancito anno MDXXXII.

163 GVILERMVM] Alii aliter. *Gulielmum* enim appellare placuit Episcopo Frisingensi, & ex eo Spiegellio ad Guntherum. Guntherus *Ligurini II. Gulielmum*, ut Merula, & Cavitellius, vocat: libro vero VI. *Gulielmum*, nil aliens à Frisingensi. Bossius *Gulielmum* nominat, *Gulielmum* Lazius, *Magnique Chronici Belgici* Concinnator.

C MARCHIO porro de Monteferrato dictus is Gulielmus olim, non ut hodie, ei qui præest, *Montisferrati Dux*, quod Montisferrati Marchionatus sero admodum post illius obitum evehctus fuerit in Ducatum, anno nempe MDLXXV à Maximiliano Cæsare, primusque salutat^{us} Montisferrati Dux, Gulielmus III. Mantuæ Princeps. Gulielmus sane, Montisferrati Marchio, quo de Nostris hoc loco, diu vixit, & ab ætate longa SENIS cognomen accepit, ut ante nos alii literis consignarunt.

D 164 MONTEFERRATO] Mallet Æmilius Veronensis, vulgo pro Ferrato Feraci dici, quandoquidem mira sit ejus regionis ubertas, quod & Leander censet. A ferro pariter, qui Montis ejus cognomentum ducunt, id factum volunt similitudine quadam, quod uti ferrum cætera metalli vi & duritie vincit, ita Mons ille finitimos ubertate, tum aliorum fructuum, eorumque nobilitate ac suavitare, tum vero vini, longo superet intervallo. Itaque sic eum nobis descripsit Merula lib. VI. *Antiq. Vicecomitum*, ut ejus pulcherrima specie te oblectes: *Mons est perpetuis expansis jugis totus amœnus & fructifer, omniumque rerum ad vitam utilium fertilis, & colonis admodum frequens. Incipit diurno fere itinere ab Alpibus, planicieque separatur, que inter hos colles & Alpes intercedit. Nihil hic inculturnum quidquam propter summam soli bonitatem, opportunitatemque. Levam Tanarus, dextram Padus adluit, nec ullius alveum Regio egreditur. Quanto magis autem ab annibus abscedunt, tanto majores, amœnioresque campi inter eos panduntur, quos haud male Mesopotamiam queas dicere, quippe quod annibus utrinque sint conclusi.* At heu, dum nos ista scribimus, ab illis mutati quantum, Bellonæ magis, quam Pomonæ in manu; Marti magis sacri, quam Baccho, planeque ferrei, ac ferrati?

De Celo niveis, PAX AVREA, labere pennis,

Ferrea de ferri secula Monte fuga:

Blanda QUIES tecum placidis se gressibus Orbi

Inferat, attollant OTIA PRESSA caput:

Martius abscedat terris FVROR, IRA recedat

Effera, regnandi DIRA LIBIDO cadat:

JVROIAQVE ET RIXAE fiteant: DISCORDIA demens;

Qua serit, hac secum prælia seua gerat.

Qui secuit vitas, vites putet Ensis, aratro

Vertat bumum Miles, Classica nulla sonent.

Limina Te propter Fani claudantur, Olive

Pacalis miti fronde triumphet bonos.

Te duce, si qua manent odi vestigia prisca,

Irrita perpetuo corda timore levant.

Te duce, disjectis incudibus Æna quiescat,

Fulmina nulla Fovi ferre laborect avis.

Omnia felici latensur Te duce Seclis,

Italia redeat, qui fuit ante decor.

Sic MONS FERRATI rutilo dicitur ab auro

Mons magis esse ferax, ferreus esse minus.

F 165 CLAM REGI DIREXERVNT] Legebatur in Corii MS. *Eam Regi direxerunt.* Sed nihil muto. Morigius lib. I. *Med. Hist.* cap. XI. id ipsum narrat, adjicit etiam, Laudenses ob hujuscemodi factum à Galvagno Vice-

comite valide reprehensos. Adeatur ipse, recens emendatus, & auctus ab erudito Viro Hieronymo Borferio Novocomensi.

166 SIBI COMMENDARE] Nec suam hic sedem obtinet sibi, sed eam, quæ illi jure ac merito debebatur, ut oculis utentes vident.

167 ET IN SUA PROTECTIONE] Rite parum hæc inter se nexa, sibi commendaret, & in sua protectione, utpote sui semper esse, & manere vellent: atque adeo tenebris involuta. Quare fortasse clarius eadem sic evolvas, & ex Morenzæ mente: Sibi commendaret, & sua protectioni, utpote qui semper esse, & manere vellent. Longe sane aliter concepta, descriptaque fuisse videntur in Corii MS. ad hunc nempe modum: *Interea Laudenses quondam clavem, &c. per Marchionem Guilielmum Regi direxerunt, offerentes ei se ipsos, & civitatem. Quamobrem Rex iis plurimum commendatis, Laudenses ipsos, & eorum civitatem, quamvis destruatam, in sua protectione suscepit.*

168 MEDIOLANENSES AVTEM ET IPSI] MS. Mediolanensis excerpta, Mediolanenses autem similiter & ipsi. At quinam Mediolanenses isti, qui Federicum cum recensitis istis muneribus adiere? Avert animus eorum nomina famæ, lucique publicæ redonare, Patriæ mez decori & ornamento. Fuere illi scilicet Viri Patriæ mez principes duo, Consulatu clari, Jurisque prudentia, & rerum agendarum notitia perinsignes, quorum alter OBERTVS DE HORTO, GERARDVS DE NIGRIS alter, capita Scriptoribus ejus ævi præcipuis non ignota. Frisingensi cum primis lib. II. de Federici gestis cap. III. Aderant etiam Cumanorum; seu Laudensium Consules de attritionis sua divina miseria lachrymabilem super Mediolanensem superbiam facientes querimoniam, presentibus duobus Consulibus ejusdem civitatis; OBERTO DE ORTO, & GERARDO NIGRO. Guntherus etiam notos eosdem habuit, & uti Mediolani Consules nominavit *Ligurini* II. iis in versibus, quos supra dedimus in primis Notis; nec non & ejusdem inibi Scholiastes. Bossius, Mediolanensis Historicus, amborum propriis nominibus parit, Legatos appellasse contentus, ut ante mox vidimus ad illa Not. 161. *Interea Laudenses, &c.* At illos allatis ab Episcopo Frisingensi nominibus & cognominibus exornarunt, Joannes de Monte, nondum editus, in Consulatu Mediolanensis urbis, post annum 110. c. Paullus Morigius lib. I. *Med. Hist.* cap. LIX. Jac. Cujacius ad lib. I. *Feudorum*, Alvarotus in *Proæmium* eorumdem, Zafius, aliique permulti è Jurisconsultorum albo. Considerare siquidem hi Coss. Mediolani duo libros quattuor, quibus Jura Feudalia continentur: eamque unam ob causam Hostiensis & Egidius Bellamera negabant, Feudalia placita habere auctoritatem legis, quod hujuscemodi Consuetudines à privatis viris, Oberto de Horto, & Gerardo Capagisto, quibus non fuerit condendæ legis auctoritas; sint collecta: ideoque sentiebant isti; Jura hæc nihilo secius operari, quam Consuetudines. Verum enimvero refellit horum sententiam luculentissimis Commentariis suis Zafius in Feudales usus, & communis opinio reliquorum. Hinc Merula lib. III. *Rer. Mediolanensium*, de prima Feudorum origine accurate loquens: *Ceterum, qui novissima Feudorum jura Casares descriptere, ante omnes Curiam Mediolanensem celebrant, ut plane significare videantur, hoc sive tributum, sive magis perpetua servitutis genus, Mediolani primum cepisse. Nam, quoties de obaratis in Dominos, & rursum de jure Dominorum in obaratos certabatur, cognoscenda cause, & adjudicanda litis arbitrium Consulibus, & Patribus Curie Med. Casares delegasse legimus, ut non solum sine provocatione eorum judicium foret: sed, quod hi statuerent, id à ceteris receptum, vim legis quodammodo haberet. Multa quoque constituta pro sententia Jurisconsultorum Mediolanensium non tantum exstant; sed quotidie celebrantur responsa UBERTI HORTANI, & GERARDI CAGAPISTI, quibus aut consuetudinis, aut morum Provincia, aut recentiorum legum prudentiores alios haud temere inveneris.* Etsi ante Merulam laudatus Zafius, in secundam legem de *Origine Juris*, ostendat Feuda à vetustis Romanorum moribus processisse; & Budæus pluribus, Annotationibus prioribus in *Pandectas*, doceat, neminem esse, qui non Feudorum consuetudinem ab illa vetere Clientum observantia in patronos, & fide Patronorum in clientes oriundam putet, vocetque Clientes, eos, quos alii *Vassallos* dicunt, & Clientelam observantiam ipsam, & obsequium, quod *homagium* ab aliis appellatur, clientaris scilicet officii spondio & agnitio quadam. At, ne quis miretur, Gerardus de Nigris *Cagapisti*, seu *Capagisti* cognomen tributum à Merula, Hostiensis & Egidius Bellamera; sciat is, Scriptores veteres in hujus Consulibus cognomento mirum in modum variasse. Monuit enim datis ad me literis vir amicissimus & eruditissimus Jo. Antonius Castillionæus, Gerardum hunc etiam de *Campiso* alicubi dici, indeque factum, ut eundem Gesnerus in sua *Bibliotheca*

A *Campefium* appellavit. Morigium necesse non est iterum laudare, quem idem *Catapisti* cognomen tribuisse constat, nec Zafius, qui *Cacapistum* vocat. Nec habeo, quod præter hæc adjiciam de varietate tanta, nisi ex his apparere liquido *Cacapistarum*, sive *Cagapistarum* (nam hæc saniora cognomenta sunt) familiam Mediolani perantiquam & admodum nobilem existisse, quod & aliis ex ejus urbis veteribus monumentis liquet, & his maxime, Catalogo Canonorum Templi Maximi, quod *Domum* vocant, Communitatis libris, & casco Codice MS. Familiarum apud Mediolanenses illustrium una cum earundem insignibus; qui modo laudati Castillionæus Museum ornat. Recensentur etiam inter veteres Comenses familias *Cacapisti* à Benedicto Jovio in calce lib. II. *Novocomensis Historia*, quæ nunc demum, à nobis recognita, cum accuratissimis Indicibus evulgatur.

B 169 COPAM] Legendum arbitror CVPAM. Scyphum dixit Bossius, rem eandem cultius elocutus: *His Mediolanenses auditis, simul injurias, legatis Imperatoris à se illatas, animo versantes, ad avertendam Imperatoris iram, ac gratiam in posterum promerendam, Legatos in Germaniam destinant, qui Imperatori scyphum aureum pecunia plenum deferrent, solemnemque illi coronationem pollicerentur.* Sed *Cupa*, sive *Cuppa*, illo quoque tempore, & posterioribus ejusdem genii & ingenii seculis usitata. Carolus IV. Imperator in *Aurea Bulla* Tit. xxv. qui est de Officiis Electorum in solemnibus Curii Romanorum Regum: *Post hæc Rex Bohemia Archiepiscopus venire debet, sedens similiter in equo, portans in manibus Cupam, sive scyphum argenteum ponderis XII. Marcharum, coopertum, vino & aqua permixtis impletum: & descendens ab equo scyphum ipsum Imperatori porrigit ad bibendum.* Lupus in *Epist. Cupas* viatico aptas, forma & qualitate pretiosissimas. Vita B. Genovefæ: *Genovefa vas, in quo potus delatus fuerat, quod Cupam nuncupamus, sibi petiit monstrari.* Recte vero hac in Vita additum, in quo potus delatus fuerat, ut intelligeremus, *Cupam* non tam esse *Vinarium vas amplum à Capio*, quod scilicet multum capiat, ut indicant Glossæ, quibus *Cupa*, seu *Vagna*, est *ἄρτεμις ποταμῶν ἡντικαυλάδων καλῶσι*, Italis *Botte*: sed etiam *Vinarium vas minus late patens*, & ad bibendum aptum, Italis iisdem *Coppa*. Ac de Cupis quidem majoribus capiendi multi, & hi in primis, Plinius, cum scripsit: *Cupis naves in mari sustineri, cum reficienda sunt.* Lucanus, cum eodem respiciens cecinit,

Namque ratem vacua sustentant undique Cupæ.

D Imperator Valentinianus in Novella de Naviculariis, *Navem intra capacitatem quadraginta Cuparum.* Ulpianus de *Leg.* lib. III. L. Cujus, *Vasa vinaria, id est, Cupæ, & dolia, que in cella fixa sunt.* Cæsar lib. II. *Bel. Civilis*, *Cupas tæda ac pice refertas.* Hinc *Circulus ad Cupas* L. 8. Tit. III. lib. III. Legum Wisigot. *Si quis aliquem comprehenderit, ac de sylva sua cum vehiculo vadit, & circulos ad cupas, aut quacumque ligna sine Domini jussione, aut permissione asportare presumpserit.* De Cupis aliis, præter supra laudatos Scriptores, Carolus IV. Luptin, & Auctorem *Vita B. Genovefæ*, meminit Joannes Scotus, apud quem in *Vita S. Columbani*, *Cuppa* est *grandius vas cervisia*, qualia hodie quoque *Cuphas* vocant Germani, quatenus Misenorum dialecto utuntur, ex interpretatione Cl. Barthii ad illa de prædicto Sancto: *Sunt illic vicina Suevorum Gentes, cumque inter loci ejus habitatores versaretur, comperit illos profanum velle litare sacrificium, vasque magnum, quod vulgo Cuppam vocant, viginti plusminus cupiens modios, cervisia plenum, in medio positum, &c.* Nævius etiam de his capiendus, ubi loci legere in illo est, *Qui duas cupas mero plenas exhaustit: Et Constitutiones Sicule* lib. III. Tit. XXXVI. Num. I. *Sive ab alio recepta materia opus fingant, ut anulos, fibulas, parapsides, cuppas aureas, aut argenteas, &c.* Et has fortasse minores potius, quam majores cupas à Cauponibus deduxit Romanorum forum. Unde Scaliger ad Varronis IV. de *L. L.* ubi de Cupediis: *Quare cupo, caupo, cupa, caupa.* Apud Ciceronem in *Pisonem*. *Panis & vinum à Propola, & de cupa.* Significatur, inquit, eum nunquam de penu, & promptuario vivere; sed de caupona, quod Horatius vocat *numerato vivere*; sed de caupona, quod Virgilius *Copam*. *Copa Syriaca*, &c.

F *Cupellam* etiam pro *Cupa* reperies in Gregorio Turo-nense cap. xxxv. *Ingressus in promptuarium Clericus, recuperat cupellam, quam pene mediam reliquerat, per superiorem vadum redundare in tantum, ut copia disfluentis rivum per terram ad ostium usque duceret.*

Dictæ quoque *Cupæ Cavernæ* quædam ad Cuparum similitudinem propius accedentes, & in primis Græcis, ut hoc obiter indicem non protritum. *Cupæ* tandem etiam adhibetæ ad torquendos Christianæ fidei pugiles, & athletas. Inde lux Anthelmo, quem Caninius edidit, in libro de Virginitate:

*En iterum Sancti, stropba stimulante Draconis,
Martyres in cupas merguntur, fomite fartas,
In quibus atra picis massa flagraverat ardens.*

Ibi nempe *Cupa farta fomite*, nihil aliud sunt, quam *Cupa affatim referta, & completa igne*, ad ipsos Christi Martyres exurendos. Sed nos Cupas huiusmodi Tyrannis & Tortoribus relinquamus.

170 QVATENVS TAM GRATIAM ET BONAM VOLVNTATEM RECUPERARENT] Corrige duce Codice Mediolanensi, *Quatenus suam gratiam & bonam voluntatem recuperarent.* Quorum enim *Tam* illud sine suo *Quam*? Consentiant autem cum his illa Bossii, quæ produco: *Ad avertendum Imperatoris iram, ac gratiam in posterum promerendam.* Item illa Folietæ lib. I. *Genuensis Historia* ad annum CIO. CLIV. *Per ea tempora Fridericus in Italiam venit, ad quem cum cetera Italia Urbes, quæ erant veteris juris Rom. Imperii, Legatos misissent, qui in verba jurarent, gratiam præpotentis Principis captantes, ne civitas quidem (Genuensis) in eo officio sibi cessandum ducens, duos Oratores ad eum mittit, &c.*

171 QVAMVIS HOC MINIME FACERE POTVERVNT] Contra Bossius: *Imperator dissimulanterne, an serio, incertum, Legatos certe benigne audivit, admisitque munera.* Retentos etiam Legatos istos asserit Frisingensis lib. II. cap. XIII. *tanquam via duces futuros Federico Regi, adituro superiores Italia partes, & de idoneis tabernaculorum locis disposituros.* Quod & in Gunthero leges, Frisingensis optimo Paraphraite.

172 POTVERVNT] Mediolanensis Codex, *Potuerint.*

173 CREMONENSES QUOQUE ET PAPIENSES] Habes eandem, totidemque fere verbis, à Bossio sic expressam: *Interim Papienses, ac Cremonenses, cum magnis advenientes numeribus, Mediolanenses multarum in se injuriarum apud Imperatorem graviter accusant.* Id quod anno pariter CIO. CLVII. ab iisdem factum, cum Laudæ Imperator esset. Idem Bossius ad annum illum: *Huc conflunt finitimarum civitatum Legati, Comi, Papiæ, Laudis, Cremonæ, Novariæ, Montisferrati, injurias Mediolanensium in se accusantes. Adde, & suam sibi semper perniciem adstrucentes. Mediolanenses enim (ut idem habet Historicus) in ultionem potissimum accusationis prima, ejectis urbe, quicumque reperti fuerant, Cremonensibus, Papiensibusque, obsequitantes infestissimo exercitu Papiensem agrum, in extremam eos servitutem redegerunt.* De Papiensibus Nostro testis est etiam Posssevinus Junior in *Gonzagis*: *Docti Mediolanensium exemplo Papienses, muneribus, & obsequio sibi, suisque impunitatem paravere.*

174 SVA MVNERA REGI AFFERENTES] Non una permoti causa potuere Cremonenses ac Papienses adire cum muneribus Federicum, Italiæ limitibus accedentem; sed aliarum in primis urbium exemplo, ne scilicet soli illi huic officio decissent, studentibus altera ex parte Mediolanensibus, nomini eorum infensis, Regis ejusdem gratiam, quibuscumque possent nervis ac viribus, demereri. Credere par est etiam, id ab illis factum, quod (ut asserit Urspergensis) *Cremonenses, sicut & Papienses, Imperatoribus ortis de Snevia, quorum ex numero Federicus, perpetuo fideliter abbasissent: quemadmodum illis, qui de Saxonia erant, Mediolanenses devotius assistebant.* Erat & in more positum apud Gentes plerasque omnes, non barbaras & agrestes, ut adventanti Regi suo, vel Principi, cum muneribus occurrerent, quod admodum familiare fuisse Persis literarum perennia monumenta tradunt.

Subit igitur hic mirari altum Othonis Episcopi Frisingensis hac de Cremonensium & Papiensium legatione silentium, quali & Guntherus usus, cum eorum neuter taceret, *Federici Curiam tunc temporis adisse Januensium Legatos, leones, struthiones, psittacos cum ceteris muneribus eidem Principi presentantes.* Adeantur Scriptores ipsi, & Otho quidem lib. II. cap. XIII. Guntherus vero *Ligurini* secundo: nec non & Folietæ lib. I. *Historie patriæ*, à quo præterea nominantur Januensium Legati duo, qui tum Federicum adierint, Hugo scilicet Archidiaconus, & Caffarus Annalium Scriptor. Legatur ad hæc Sigonius lib. XII. *de Italia Regno.* Mantuanorum Legatos ad eundem Regem tres affert, & nominat Posssevinus Junior in *Gonzagis*, Faustum Pollionum, Jordanum Merulam, & Flavium Cicionum, qui patriæ nomine se, suaque omnia Regis ipsius arbitrio permisere.

175 MEDIOLANENSES INCULPANTES] Cremonenses quidem, quod ad alia incommoda sibi à Mediolanensibus illata, Lotharii quoque pro iisdem contra se lata quædam sententia accessisset, ut ex Urspergensis liquet: Papienses vero, quod Mediolanenses iidem urbem suam, ad Imperii Romani respectum (ut idem loquitur Urspergensis) pariter apponerent depopulare, *superbissimi omnium effecti, ac si Lombardiam, Romani Regni portionem, suo imperio paulatim subicere satagerent.* Attigit & Dubravius lib. XII. *Hist. Bobemica* criminationes à Papiensibus, & Cremon-

ensibus, quasi venenata tela, conjectas in Mediolanenses omnes ad aures Federici; sed omnino serius, quam aut Urspergensis, aut Morena Noster, nempe post secundum ejus Cæsaris accessum ad Italarum fines, tradentibus aliis, hæc evenisse initio expeditionis illius primæ; imo antequam pedem Italiæ limitibus intulisset. Insuper adhæc Federicus ipse Orationi suæ, quam habuit ad Commilitones, Mediolanensium odium adversus vicinas urbes, & has in primis, Papiam, Cumam, & Laudam, *Ligurini* IV.

*Hæc est illa nocens, quæ cunctas fortior urbes
Persequitur, nostramque premit sine sine Papiam:
Quæ Cumam, Laudamque nimis vicina perenni
Infectans odio, crudelibus urget utramque
Terrificatque minis, aliasque ferociter armis
Evertit, pressasque tenens in pulvere, victum
Non patitur relevare caput.*

Quam ob causam ab Urspergensis de Mediolanensibus iisdem scriptum: *Cum sint etenim superbissimi, solem occupare terminos vicinarum civitatum, & ipsas, quas possunt, suo subdere imperio.* Verum enim vero mirabitur prudens nemo, Mediolanum, potentissimam Galliæ Cisalpinæ Metropolitim, ad summum inter vicinas urbes fastigium Virtute duce valide contendentem, earundem odium incurrisse, cum omnem vel justam potentiam iniquo semper animo impotentiores ferant. Addit Sigonius, existente in Roncaliis Federico, ibique de more vacante audiendis Italicorum querelis, à Montis Ferrati Marchione vocatos apud illum in invidiam fuisse Cairenses, & Hastenses simul: & à Papiensibus Dertonenses pariter accusatos, quod ad Mediolanenses transfissent. Qua de re Nos alibi cum Nostro supra.

176 INCULPANTES] Mediolanensis Codex, *Incolpantes.* Utrobique barbare, exundante scilicet utrobique præpositione *In*: at non absque exemplo. Occurrit enim id verbi cum huiusmodi præpositione in *Ripuar. Leg. Tit. 31. §. 1. Quod si homo ingenuus in obsequio alterius inculpatus fuerit.* Et §. 2. *Quod si eum non representaverit, tale damnum incurrat, quale ille sustinere debuerat, qui in ejus obsequio est inculpatus.* Legi quoque Salicæ placuit idem verbum inserere Titulo 42. §. 7. *Si vero majori crimine servus inculpatus fuerit.* Et §. 8. *Si autem servus de qualibet criminatione inculpatus fuerit.* Sic *Incrimari, & Incriminatus* alicubi in eadem Lege, & alia alibi generis ejusdem multa.

177 IPSVM INFENSVM ESSE MEDIOLANENSIBVS REDDEBANT] Quid si rectius? *Ipsum infensum Mediolanensibus reddebant.* Non aliud sibi sane Bossius voluit, cum inquit, de Legatis regiis loquens: *Legati, &c. Imperatorem, Laudensium criminatione in Mediolanenses accensum, delationibus suis magis inflammant.*

178 PROVINCIAM DVRBANDIAM] Quid hoc monstri *Durbandiam*? Tollo, licet haut sim Hercules, & caream clava, ejusque loco *Burgundiam* pono: locum vero Nostri sic, ut erat in Corii MS. lego, *Rex itaque suos Legatos per Alemaniam, Saxoniam, Burgundiam, Lombardiam, Tusciam, Romam, & per universum Romanum imperium misit, &c.*

179 [VBENS ARCHIEPISCOPI] Habes haud dissimilem iussionem col. 970. lin. ult. in illis, *Præcepitque omnibus fere Italia Principibus, &c.*

180 FESTIVITATEM SANCTI MICHAELIS] Circa quam Trithemius ait Federicum Italiam ingressum esse, anno CIO. c. LIV. & ob id Sigonius lib. XII. *de Ital. Regno* Mense Octobri expeditionem suam Italicam indixisse.

181 ET VNVM ANNUM] Malo cum Corio, *Ad unum annum.*

182 RONCALIA] Qua de crebra mentio in *Feudorum* libris, & in primis primo Tit. xx. & Quarto Tit. xxxvi. nec non & in *Longobardorum legibus* lib. III. Tit. IX. Leg. 9. rara alibi, & fere nulla.

183 QVI LOCVS EST inter Placentiam & Cremonam] *Super Padum non longe à Placentia dixerat Frisingensis, ita verbis redditus à Gunthero:*

*Est locus, Italia modicum sejunctus ab urbe,
Cui, quia pulchra situ placet, inde Placentiæ nomen,
Planus, & Eridani placido junctissimus amni
Effundit latos spatioso limite campos.*

Locutus quod id ad eundem modum de Roncaliarum Vico Cavitellisti ad annum CIO. CLIV. *Firmatis castris in Vico Roncaliarum, propinquo Placentiæ, juxta ripam fluminis Padi. Roncaliarum, inquam, quod utroque numero Roncaliam, & Roncalias efferrent.* Frisingensis memoratus initio in laudato loco: *Igitur Rege apud Roncalias per quinque, ut ajunt, dies sedente.* Et capite proxime consequenti: *Federicus profecturus à Roncaliis copias ducens, in territorio Mediolanensium castra posuit: cum dixisset supra cap. XII. Inde castra movens in campo Roncaliæ supra Padum.* Sed hæc passim obvia, nec obscura.

184 PLACENTIAM] Fuit ea primitus Colonia, insignis Romanorum clade, ad Trebiam fluvium, deductis

eo sex millibus Colonorum, ut opponerentur Gallis, ea loca tenentibus, Pædiano teste. Qui quidem Coloniam fuisse tradit ordine quinquagesimam tertiam, deductam pridie Kal. Jan. anno primo Punico belli secundi, Cornelio Scipione, patre Africani prioris, & T. Sempronio Longo Coss. Deduxerunt autem III. Viri, P. Cornelius Asina, P. Papyrius Maso, Cn. Pompejus, & Cn. Cornelius Scipio. Occupata primum à Palavicinis, post à Longobardis, cum antea libera fuisset, variis subinde casibus agitari cœpit, ab Ænobarbo, rebellionis ergo, muris quoque disiectis, & turribus afflictata ex Nostro infra, & Volaterano libro *Geographia* IV. Nomen adhuc primævum obtinet, à *Placentino Trojano* conditore ductum, ut asserit Bentius Alexandrinus. Siquidem Hieronymus Albertucius Bononiensis in libro de civitatibus Italix à *Peuentio Gallo* instauratore *Peuentie* nomen ei subinde fuisse tradit: vel, ut habet Guntherus, & alii, à *Placendo*, ob amœnitatem scilicet, & pulchritudinem loci, copiamque rerum omnium admirandam.

Placentiam quidem appellant prima Rei Litterariæ lumina, Livius non uno in loco, Tacitus libro XV. XVI. XVIII. & alibi, Silius lib. VIII. Trebellius in *Aureliano*, Strabo lib. V. Appianus I. & II. Plutarchus in *Vita Scipionis, & Hannibalis*, Plinius, Antoninus, Polybius, Ptolomæus, & alii; *Peuentiam*, quem quidem hæcenus viderim, nemo.

185 CREMONAM] Antiquum & hoc ejus nunc urbis clarissimæ nomen fuit: nec ignotum Livio, Straboni, Tacito, Plinio, Ptolomæo: atqui non omnino primum. *Trojam* enim initio dictam, & ab Hercule, Jafonis comite, in memoriam devicti ab eo Gigantis, ad Padum conditam, matrisque nomine *Climenam*, dein lapsu temporis *Cremonam* nuncupatam docent vetustissima rerum hujuscemodi monumenta. Fuit & ipsa Colonia nobilis Romanorum, deducta anno 10 XXXVII. T. Sempronio, & P. Cornelio Coss. ingruente in Italiam Hannibale, ut ejus propugnaculum esset, Livio Paravino teste. Sequentibus annis, ab externis bellis intacta, civilibus infelix, ut inquit Tacitus, multas magnasque calamitates exhaustit, Antonianis præsertim temporibus, quum victor Octavius veteranis suis agrum Cremonensem assignavit. Unde illa Mantuani Vatis:

Mantua, va misera nimium vicina Cremona.

Post ab Gothis misere vastata, totaque ab Longobardis deinceps everfa, concidit anno 1000 XXX. Mox, cum aliquandiu Regibus Italis paruisset, juris esse sui cœpit sub Imperii nomine, Urbium aliarum exemplo: nec ideo tamen perpetuo felix. Nam & ipsa vim pertulit Ænobarbi, mœnibus æquatis solo. Civili post hæc implicata bello, quod inter Guelfos & Gibellinos exarserat, splendorem amisit pristinum una cum rerum omnium pulcherrima libertate, aliis & aliis imperium ejus rapienribus, Palavicinis, Dovarianis, Cavalcabobus; parumque abfuisset ab exitio ultimo sub Henrico VII. Rom. Rege, nisi Augustæ clementia à præda, populationibus, ruinis, & incendiis desitum esset, ut aperte nos Mussatus docet lib. III. *de Cesaris illius Gestis*, Rub. IV. Tandem in *Galeatiarum*, inde in *Sfortiadum* ditionem redacta, à Ludovico XII. Galliarum Rege occupata, ex pacis legibus Venetis cessit, à quibus possessa decennio ad Gallos rediit, quibus ex Italia profligatis Sfortiæ Mediolani Duces successerunt, iisque deficientibus ad Carolum V. & hæredes ejus, Hispaniarum Reges, devoluta, eorum nunc imperio parat.

186 VENIT ITAQVE D. FEDERICVS IN LOMBARDIAM] Addit Capreolus lib. V. *Brixienfis Historie*, cum exercitu formidabili: Nauclerus Gen. XXXIX. cum exercitu validissimo: Baronius ex Actis Adriani IV. Pont. cum exercitu magno. Cæterum ut evitaret ejus in ingressu Tyranni nomen, quod in transitu milites ob penuriam locis sacris damnum haud mediocre intulissent, collectitia pecunia satisfaciendum curavit, Frisingensi teste. Ea vero causa Federicum in Lombardiam traxit, quod propter longam Imperatoris absentiam, Italia ad insolentiam declinaverat, & suis confisa viribus aliquantulum rebellare cœperat, ut in supra laudato loco Nauclerus tradit, ad cujus ductum Posselinus Junior in *Gonzagis*: *Is, ubi suscitatos inter Germania Duces tumultus composuit, & satis provivum paci credidit, Italiam in votis habuit, Lombardiam præcipue, quam novis rebus studere, & plus debito libertati insistere compererat. Imperatoris enim absentia eo temeritatis evaserat, ut ne minimam quidem obsequii speciem, que servitutem testaretur, præstare vellet.*

187 LOMBARDIAM] Id nominis tum primum Italix datum, cum Barbarorum, qui, ex Scanzia Insula venientes cum Alboino Duce, Pannonias inhabitarent, incursionibus & imperio subesse cœpit. Ab his enim, qui (quod, ad augendum exercitum foemina reflexissent crines ad mentum, sic, ut virilem & barbatam faciem mentiren-

tur) *Longobardi* à longis barbis dicti fuerant, Italia quoque ipsa *Longobardia* primum, dein *Lombardia* corrupte meruit appellari. Volunt alii, Regionem eandem *Lombardie* nomine designatam post amissum à Longobardis Italix regnum. Nam, ut Æmilius scribit, & ex Merula facile potest intelligi, regnantibus Longobardis nulla fuit eis sua, peculiarisque Longobardia. Placuit autem Imperatori Carolo, & Leoni Pontifici Max. ejus nominis Tertio, nomine Longobardiæ censerit, quicquid inter Apenninum & Alpes à cætera Italia lacu Benaco, & Mincio: uti vero Longobardorum Scriptores tradunt, Atesi, Pado, Rheno Bononiensi distinguitur.

188 ANNO MCLIV.] Assignat Caviteilius eundem annum expeditioni primæ Italix Federici: at non eundem mensem. Ait enim, Federicum in Italiam descendisse Octobri mense; Novembri vero firmasse castra in Roncaliarum Vico. Prætulit ei porro facem Trithemius, cujus illa sunt in Hirsaugiensi Chronico, ad annum CIO. CLIV. *Circa festum S. Michaelis Fridericus Rex in Italiam profectus est.* Tale nempe festum Octobrem attingit. Conveniunt demum in anno cum utroque & Nostro Dodechinus, qui disertè in *Appendice* ad Marianum Scorum, Anno 1154. *Federicus Rex in Italiam proficiscitur.* Margo Frisingensis ad cap. XI. lib. II. quæ habet, *Federicus Cesar in Italiam movet anno 1154.* necnon & Baronius in *Annalibus* sacris. Nauclerus mensem nullum nominat, nec in anno cum aliis sentit. Tribuit enim huic primo Ænobarbi accessui ad Lombardiæ fines annum CIO. CLV. quod & Krantzius fecit. Bossius meminit anni CIO. CLII. Ptolomæus Lucensis in *Annalibus* millesimi centesimi quinquagesimi tertii supra millesimum. Alii alia, penitus his diversa.

189 MENSE NOVEMBRIS] Facit huc apprime veteris scripturæ pars, quæ Federicum eo mense Rovereti perhonorifice susceptum hospitio tradit ab Olderico II. Triffino, primariæ tum nobilitatis Vicetinae viro. Exstat illa apud Paulum Benium lib. I. *de Antiquitate & Origine familie Triffina* cap. III. deprompta ex archivis Bonifacii Triffini, Majorum suorum virtutibus egregie respondentis. Ita vero ea se habet: *Thebaldus ex Anna Phaletra, Ordelaphi Phaletri Venetiarum Ducis filia; genuit Oldericum, qui secundus dictus est. Hic Federicum Imperatorem hospitavit in castello Rovereti, cujus erat Dominus, de anno millesimo (adde centesimo) quinquagesimo quarto, die tertia mensis Novembris, & ab eo multas dignitates obtinuit, pro sua descendencia, & cum eodem Imperatore in Runcaliis iivit cum multis aliis Comitibus, & Baronibus, ad præstandum juramentum fidelitatis.*

190 INDICIONE PRIMA] Corius, *Indictione secunda.*

191 QUAE FUIT SECUNDO DIE] Mediolanensis Codex, *Que fuit secunda die*, vigesima nempe nona Novembris.

192 IN QVO] Idem, *In qua.*

193 APVD SANCTVM VITVM DE CASTILLIONE] Leguntur hæc etiam in eodem non eadem forma, nimirum, *Apud Vitum, & Castillionem.*

194 LODESANA] Quæ *Lausanna* Argentinenfis ad ann. CIO. CCCXXXVI. *Nuntii Papæ per Delphinum per montana sunt usque perducti.* Et Mussato lib. I. *de Gest. Henrici VII.* Rub. VII. *Statutam inde diem transgrediendarum Alpium præfixit in Lausannam, vicinam descensui ad Lombardiæ planitiem: Lausannam vero Conrado Vecerio in Cesaris ejusdem Vita: Ipse, universa Germania Joanni filio demandata, cum non adeo grandi comitatu iter ingressus, Alpibusque propinquans, Lausannam constitit, &c.*

195 DE PRAEDICTIS ALBERGARIIS] *Albergaria* Morenæ sunt hoc loco, sicut & in illis col. 958. lit. B. *Quod in capite Albergaria versus Papiam fixum fuerat*, hospitia, quæ rectius semi-Latinis Scriptoribus aliis *Alberga* dicta. Quamobrem in Mediolanensi Codice legere est, *De prædictis albergis*, Vito scilicet, & Castillione. *Albergaria* enim proprie census, seu pactiones sunt, quæ debentur pro comestionibus, ut apparet ex Gloss. in C. *Præterea de Jure pact.* & literis Federici I. Imp. apud Gherardacium lib. III. *Hist. Bononiensis* pag. 79. Bononiensibus datis die XIII. Maji anni 1155. reedificandi gratia Medicinæ castri: *Itaque Regni servitium, vacante ab omni districtu feudo, albergari censu, nec non ab omni exactione immunes tam integritate rerum suarum subsistant, &c.* nec cadunt in locum istum. Corius nihil minus uspiam assecutus, quam hic sui casci Codicis characteres, legit, *ad prædictos Albernardum, & socium.* Somnium, & figmentum merum.

196 EXPVGNAYERVNT BVRGVM PLACENTINVM] Corius, *Ira (causam ignoramus) accensit, expugnaverunt Burgum Placentinum, &c.*

197 VIRILITER SE DEFENDVNT] Mediolanensis & Corii MSS. *Viriliter se defenderunt.* Rolandinus ut Noster, lib. X. cap. VI. *Vulneratus est ibi graviter Judex quidam*

Y y 3

dam de Padua, Dominus Bertramus, sapiens, discretus, & plures alii, se viriliter defendentes. Et alibi passim.

198 SEQUENTI VERO DIE] *Novembris ultimo*, ut non immerito scriptum reliquerit Frisingensis: *Inde castra movens, in campo Roncalia super Padum, non longe à Placentia mense Novembri refedit.* Cui Sigonius accedit: *Incunte Octobri, Federicus Imperator in fines Bajoaria ad Lycum annem contendit, atque eo ex omni Germania exercitum convocavit. Cum eo inde per urbem Tridentinam in campos Venonenses digressus, ad Lacum Garda castra posuit, ac mense Novembri ad Roncalias venit.*

199 IN RONCALIAM] De more. Habet enim Frisingensis in laudato loco, hunc fuisse Imperatorum tam Francorum quam Germanorum morem, ut educto exercitu in expeditionem Italix, ad petendam Rom. Imperii coronam, in campo Roncalix confisterent, (unde Noster non multo post, *Interea Rex in Roncaliam existens*) ibique, ad lignum præaltum scuto suspenso, universorum Equitum agmen feuda habentium, ad faciendas excubias per Curix præconem evocarent: & eodem exemplo, qui in Imperatoris comitatu essent, singuli singulos Vassallos suos; ac sequenti die, quicumque nocturnis vigiliis defuisse prehenderetur, domique suæ remansisse, is mox feudo suo multaretur. Quod ipsum ita Guntherus retulit Ligurini II. post Roncaliam descriptam:

Hic quoties claram Regnator tendit ad urbem Teutonum, Ausoniam sumpturus ritæ coronam, Ponere castra solet: ligno suspenditur alte Erecto clypeus: tunc præco regius omnes Convocat, à Dominis feudalia jura tenentes. Excubias Regi prima celebrare fideles Nocte veterum debent ex more parentum: At quicumque domi, Domino nolente, relictus Defuerit, feudo privari Curia censet.

Hinc illa Lotharii Imp. libro II. *Feudorum Tit. 52. §. I. Dum apud Roncaliam, secundum antiquorum Imperatorum consuetudinem, pro justitia, ac pace regni componenda consideremus. Et Tit. 55. Dum ex prædecessorum nostrorum more, universalis curia Roncalia pro tribunali sederemus, à Principibus Italicis non modicas accepimus querelas.* Desino cum Urspergensis de Federico ipso: *Pro reparando itaque justitia vigore, omnibus Lombardis, & Italicis, Roncaliam, ubi mos Lombardorum est justitiam suam requirere, & ab Imperatoribus recipere, diem certam, & Curiam publicam, ad præsentiam Principum, qui tunc aderant, eis designavit.*

200 SEX DIES] *Quinque tantum numerat Frisingensis, nec Interpres Guntheri Spiegellius plures. Paucos Guntherus ipse: Ergo ubi Roncalia paucis residente diebus Cæsare, &c. Sigonius ut Frisingensis, & alii, Quinque: Inde, conventu diebus quinque perfecto, exercitum in agrum Mediolanensem movit.*

201 RESIDENTE etiam tunc in honore Apostolicatus Domino Eugenio Papa Tertio] Pauci omnino cum Nostro Eugenio III. anno c10. cliv. quo Federicus Ænobarbus in Italiam movit, Romani Pontificatus honore fulsisse tradunt: quin imo plerique omnes, eum ante Tibure vitam cum morte commutasse narrant, cum illuc æstivis caloribus imminentibus, animi recreandi causa, secessisset, & in his Platina, cui Bossius & alii nonnulli hærent, anno Domini mclii. Pontificatus octavo, Mensibus quatuor, Diebus viginti adjectis. Baronius autem, & ex eo Ciacconius, anno Domini mcliii. viii. Idus Julii, cum sedisset annos viii. M. iv. D. xix. Id ipsum multo ante senserat, & scripserat, Robertus à Monte, cujus illa sunt in Appendice ad Siebertum: Anno 1153. *Rex Federicus expeditionem parat in Italiam. Obiit Papa Eugenus, cui succedit Anastasius.* Et anno sequenti: *Rex Federicus transalpinando in Italia fortiter agit, adversantum sibi castra dejicit. Obiit Papa Anastasius, & Episcopus Albanensis Papa fit Adrianus.* Literis quoque prodidit Frisingensis tum vivens, lib. II. *de Vita Federici I. cap. x. Eugenio Papiam, virum justum, & religione insignem, anno c10. cliii. ab hac luce transisse, Anastasio homini veterano, & in consuetudine illius Curix exercitato, sede relicta, & idque antequam Federicus de adeunda Italia cogitaret.* Eadem Jac. Philippi in *Suppl. Chron. Nauleri* libro alias laudato, Genebrardi in *Chron. Onuphrii in Vitis PP. Gordoni in Opere Chronologico, Gualteri in Tabula Chronographica Status Ecclesie Catholica, Harzi in Principibus & Ducibus Brabantinis*, pag. 223. & aliorum complurium sententia est. Dodechinus unus à Nostro stare videtur, quippe qui in Appendice ad Marianum Scorum, Anno, inquit, 1154. *Federicus Rex in Italiam proficiscitur, Eugenus Papa obiit.* Ecquis miretur lucis hujus usuram tributam Eugenio III. anno 1154. non modo à Nostro, sed etiam à Dodechino, cum Martini Poloni Supputationes habeant, Eugenio, ejus nominis Tertium, renuntiatum Pontificem anno 1157. & annis sedisse v. vel (ut aliis in exemplaribus legere est) viii. M.

iv. D. xx. Franciscus Petrarcha in *Vitis Rom. Pontificum* illud etiam habet, Eugenio III. vixisse tandiu, ut Ænobarbus ab eo Romæ fuerit coronatus, id quod alii constanter factum tribuunt Adriano IV. Ptolemæus Lucensis in *Amalibus* tollere videatur posse Scriptorum diffidium istud, ea in parte, qua scribit, anno mcliii. Federicum Imperatorem in Italiam venisse, & eodem anno inter mortales Eugenio III. extitisse, quippe cujus assensu tunc temporis Lodovicus Francorum Rex uxorem suam Helionoram repudiavit, accepta filia Anfus, Hispanix Regis. Mihi tamen adhuc tenebræ, quæ lucem, nubes, quæ diem tollunt, cum alii velint repudii libellum Helionoræ missum Adriano Pontifice, cujus ergo diffidia inter Francorum Regem & Pontificem exorta subinde fuerint, cum eam ob causam Regi Pontifex diras comminatus esset. Quid quod Trithemius sub ipsam expeditionem Italicam Ænobarbi, circa festum S. Michaelis anni 1154. Anastasium obiisse tradit, cui successerit Adrianus IV. Cimmerix plane tenebræ locum hunc occupant, nihil ut mirer totum à Corio prætermisum, sive, quod hæc omnia abessent à suo Codice MS. *resistente etiam tunc in honore Apostolicatus Domino Eugenio Tertio; sive, quod in iis olfecisset mendum.*

202 APOSTOLICATUS] *Pontificatus.* Unde Romani Pontifices *Apostolici* dicti, quod observo fusius ad Mussatum.

203 DOMINO] Magnus olim Domini titulus, ut apparet. Summo quippe Pontifici tum delatus, delatus & Romanorum Regi. Inde Noster hac col. 957. lit. A. *Venit itaque Dominus Federicus in Lombardiam.* Et ante col. 954. lit. C. in Oracione Albernardi ad eundem Regem, *Domine Rex.* Et eadem col. lit. E. *Cum autem carissime Domine, &c.* Et de Rom. Pontifice Monachus Anonymus Patavinus lib. II. *Chronici, Sed Dominus Papa nolens in partem aliquam declinare.* Et alii multi.

204 FRAVDOLENTER INIENDES FOEDVS] Perperam id, ut alia, vitio datum Mediolanensibus, Viris utriusque candidis & apertis. O factum male, nec in eo Scriptorum ferendum dictum, qui litare debeat Veritati. Longe plane verior Aufonii Musa; quam audiant Morenæ manes:

Et Mediolani mira omnia, copia rerum, Innumera cultaque domus, sacunda Virorum Ingenia, ANTIQVI MORES.

Nivei scilicet, & meliore, ut alter ille loquitur, metallo ducti. Sed voluit hoc loco Noster palpum obtrudere Federico, qui cum præsensisset, ex Italis Mediolanenses solos conatibus suis efferis oblectari posse, eos tum carpendi, tum perdendi causas omnes undique conquirebat. Notarunt quippe non pauci, & inter cæteros Folicia lib. I. *Genuefisis Historia, trux & barbarum Cæsaris hujus ingenium, & iracundiam impotentem, quam effundere soleret in eos, qui ipsius ausibus sese opponerent, eundemque, ut hominem Italicis urbibus, si qua dicto audire non fuisset, aut superbum jugum detrectasset, graviter minantem, identidem sugillarunt, ne prætermittamus in eo culpam, quæ culpanda sunt, sicuti non omisimus, quæ digna visa sunt laude, laudare.* Gaudentius Merula lib. III. *Antiq. Gall. Cisalp. cap. ix. Baptimigitur, ut erat natura præceps & ferus, Rubrobarbus Mediolanum copiis cingit.* Et mox *Erat Rubrobarbus, lingua, studiis, moribusque ipsis plane barbarus, hoc est, ignavus, perfidus, ferus, implacabilis. Hujus rei indicio sunt certissimo contra jus Gentium vastæ urbes opulentissimæ, Asta, Dertbo, Cherium, Laumelum, & Spoletum.* Itaque magis amicus Cæsaris, quam veri, Noster, non fat habens *fraudolentiam notam* Mediolanensibus inuississe hoc loco, eosdem infra col. 959. lit. B. *malitiosos & subdolos* appellavit, ut ad sui Cæsaris aurem & auram iterum loqueretur, quod & Guntherus fecit ex eadem schola, ibi loci maxime, ubi scripsit, visa fuisse *stulta ostentamina plebis* ea, quæ gesserant Primores urbis contra Gerardum Nigrum, à quo, se insciis, Federicus deductus fuerat per loca invia & desertata. Et libro VII. ubi Mediolanensium Legatis coloratas loquelas & blandos persuadendi modos appingit, præter omnem Frisingensis, ducis sui, mentem. Nusquam enim Præsul ille Mediolanenses foedat hac labe, licet hæc illi Federicus ipse suis in literis suggessisset: *Mediolanenses versuti & superbi verba sine fide nobis dederunt, & ut nostram concessionem super Cumas & Laudam dominium habere mererentur, multam pecuniam nobis promiserunt.* Norat ille scilicet, quantum inter se *Blandiloquentia & Facundia* distent, *Facundaque Virorum ingenia, non blanda, aut colorata* Mediolano tributa Burdegalensis ore, ejus, inquam, vatis Elogio, qui causas procul habebat omnes odii, & amoris, ea cum literis exarabat.

205 QUATVOR MILLIA MARCHAS] Legerem longe lubentius, *Quatuor millia marcharum*, quod orationis structura desiderat, & Morena noster, à quo scriptum infra col.

col. 958. lit. D. *Plusquam decem millia marcharum.*

206 SPOPONDERANT] Reponerem & hic pro Spon-
derant, Sponponderunt, si res mei juris esset. Sequitur e-
nim statim, ac in Roncaliam cum ipso fuerunt. Rem quod
attinet, sponsonis hujus meminit etiam Frisingensis, eo-
que sine factam asserit, ut Federici nobilem & incorruptum
hactenus animum satagerent pecunia inclinare, atque corrumpere:
sive, ut habet Federicus ipse suis in literis ad eundem,
ut concessione sua super Cumas & Laudam dominium
habere mererentur, quod hinc verbis expressit Mutius lib.
XII. Chronici Germanorum: Ubi cum copiis Italiam attigit:
veniunt illi obviam Mediolanenses, petunt privilegia quadam:
petuntque Cumae & Laude dominium: magnam pecuniam pro-
mittunt, & causas cur petant, addunt. Nec aliter Posses-
vinus Junior in Gonzagis, si quidem sententiam spectet:
Mediolanenses, ubi adesse praeforibus Federicum, & se in
reliquo culam peti deprehendere praeter opinionem, sa-
nioribus accessere, & placandum ante Principem ex usu rati,
legaverit nobilissimos civium, obsequium & ingentem vim pe-
cuniae offerentes, si parceret lapsis, & demonstratione ami-
citiæ Lodum ac Comum sibi subijci imperaret.

Summam pecuniae tum promissae unus confecit Noster.
Nam Mutius magnam, Possesvinus ingentem, Federicus
ipse suis in literis multam fuisse ferunt. Guntherus Fede-
ricum expressit per monetam multam, Ligurini VII.

Qui, cum se causis graviter pœnalibus angi
Legibus Italicis, & stricto jure viderent,
Inque coloratis suffragia nulla querelis
Esse, vel in multa, quam promissere moneta, &c.

Et alibi per mercedem multam:

accesi eodem,
Quod quascumque prius bello subverterat urbes
Urbs eadem Ligurum, ne forte resurgere vellent,
Urgebat, victasque gravi terrore premebat:
Inque sui sceleris consensum flectere mentem
Principis invicti (quid enim non imperat auri
Gratia?) si posset, multa mercede parabat.

Steterunt autem promissis Mediolanenses, & fidem libe-
rantes suam (ne rei perfidiae postulerent ab invidis) Re-
gi, apud Viandrate, castris inibi positis, commoranti,
pecuniam, quam sponponderant, attulerunt. Ita Noster
col. 959. lit. B. quo Lectorem voco.

207 IN RONCALIAM CVM IPSO FVERVNT] Locutio
vetus, sed proba, ut observat Gellius lib. I. cap. VII.
Noct. Atticarum: in Roncaliam fuerunt, pro in Roncalia,
quamvis abfuisse videatur à Corii MS. Quare frustra sunt
Grammatici semidocti, qui Praepositioni In, verbis quietis
junctae, auferendi casum tantum adscribunt; verbis vero
motus Accusativum tantum. Nec pigebit eos refellere
apositione complurium exemplorum. M. Tullius in O-
rat. pro Quinctio: Res esse in vadimonium cepit. De Divi-
ua in amicitiam Populi Romani, ditionemque essent. Ver-
rina quinta: Quo in loco Majores Syracusanum quemquam
habitare veterunt, quod, qui illam partem urbis tenuerint,
in eorum potestatem portum futurum intelligebant. Pro Lege
Manilia: Cum vestros portus, atque eos portus, quibus vi-
tam & spiritum ducitis, in praeonum fuisse potestatem scia-
tis. Pro Cacinna: In possessionem vestigium facere. De Fi-
nibus: In Historiam vestigium ponere. Plautus, Latinorum
Vatum elegantissimus, Bacchidibus, Ecquid in mentem est?
Et in Amphitruone, Non vero mihi in mentem fuit. Sic e-
nim Gellius locum hunc laudat, & tuetur cap. VII. lib.
I. quod & alii faciunt, qui Vatis ejusdem illud in Epi-
dico, in amorem herere, retinent, & defendunt. Petronius,
Res est in controversiam, quod eleganter, & in mo-
dum Ciceronis dictum asserit Turnebus. Ulpianus, Fin-
ge in possessionem precariam mulierem remansisse.

E contra verbis motus Praepositionem eandem praem-
issam leges cum Latinorum casu apud Manilium lib. v.
Cum venit in regione: Tullium, Veni in senatu: Sacrarum
Oracula paginarum, Ingrediatur putredo in offibus meis.
Probat hæc etiam Taubmannus ad Amph. Plauti, inter-
rumpam in adibus; pergam in adibus: nec damnat Cer-
dus in Adversariis Sacris, Luciferi Episcopi Calaritani ista
ex lib. II. ad Constantium, qui pro S. Athanasio inscri-
ptus est: Et mittent eos in camino ignis ardentis, contra
Tilium, Meldensem Episcopum, qui ad eum locum inter-
pretis personam gerens: In camino, inquit, ignis, pro
in camino ignis, ut mox dicit: sed sepiissime non multum
est diligens in observandis Grammaticorum regulis. Indiffe-
renter enim Antiqui ea cum propositione amabant loqui,
& ex ea consuetudine Lucifer ibi loci dixit: mittens eos
in camino ignis, ut infra: nunquid fugerat te, dixisse Do-
minum B. Petro, Convertite gladium tuum in loco suo. Mit-
to reliquos, ne fastidio sim, numero propemodum infi-
nitos.

208 CVM IPSO FVERVNT] Volunt alii, Mediolanen-
sium Legatos discessisse statim post legationem obitam,
& sponsonem pecuniae factam, quorum in numero Pos-

A fevinus Junior in Gonzagis, & hujuscemodi cum respon-
so: Servitium vos Regi vestro praestituros, & semper cre-
didi, & sumpturus experimentum accedo, si pacem, quam
bellum probabit. Vos alii, alios vobis nulla causa submit-
tere supersedeo. Sit vestrum, ac illorum par conditio, eadem
libertas, imperii libidine temperanda. Dividite turbidos, qui-
que pravis consultis vos vindictae ac periculo obtulere. Ser-
vire Imperio juxta libertatem est. Deliquistis vos, illi mode-
stiam retinere; ut nec vos beneficiis decorare; nec illos inju-
ria prosequi sit animus. An leges creditis vos Dominum datu-
ros, & non nisi sub conditione obtemperare? Post quæ idem
subjicit Possesvinus: Abscessere Legati, & quid Federicus pa-
raret, civibus suis retulere. De discessu paria Sigonius tra-
dit. Siquidem hæc ab illo sunt: Cum autem Laudensium
& Comensium Consules, acerbas in se Mediolanensium inju-
rias conquirentes, audisset, eas se judicaturum, ubi in eo-
rum agrum venisset, ostendit, ac Consules Mediolanenses, in-
gentem pecuniam, sancienti in utramque civitatem imperii
gratia, pollicentes, repudiavit. Sed credere par est Nostro,
& iis, qui Federicum ab iisdem Mediolanensium Lega-
tis ductum Ticinum versus per loca vasta & aspera tra-
didere.

209 IN RONCALIAM EXSISTENS] Ut ante paulo, In
Roncaliam cum ipso fuerunt: appuleratque tum December
mensis. Sigonius: Conventum in Roncaliis, ingenti Principum
ac civitatum concursu, mense Decembri coacto, &c.

210 CAPELLANVM] Nata ea vox à Cappa S. Martini.
Walafridus Strabo, Augiensis Abbas, libro de exordiis
& incrementis rerum Ecclesiasticarum, cap. xxxi. Dicitur
primitus Capellani à Cappa S. Martini, quam Reges Fran-
corum, ob adjutorium victoriae, in praeliis solebant secum ha-
bere, quam foventes & custodientes cum ceteris Sanctorum
reliquiis, Clerici Capellani ceperunt vocari. Monachus ne-
scio quis S. Galli: Quendam optimum dictatorem & Scri-
ptorem in Capellam suam assumpsit, quo nomine Francorum
Reges, propter Cappam S. Martini, quam secum ob sui tui-
tionem, & hostium oppressionem jugiter ad bellum portabant,
sancta sua appellare solebant, vel Patrocinia Sanctorum. Ho-
norius in Sermone de S. Martino: Hujus Cappa Francorum
Regibus, ad bella euntibus, pro signo anteferebatur, & per
eam hostibus victis victoria potiebantur: unde & custodes
illius Cappae usque hodie Capellani appellantur. Quæ cum
ita se haberent, Capellanos rite à Sacerdotibus distinctos
leges apud Odonem in Stat. Synod. cap. VI. Ne ullus Sa-
cerdos, aut Capellanus, exigat aliquid ante benedictionem
nuptialem.

211 QVI FIDELITATEM, &c. exigeret] Sigonius: In
Mediolanensibus autem continetur Annalibus, ipsum per Tau-
rinos montes transgressum, accessisse Mediolanum, ibique ex-
tra urbem per Ubertum Archiepiscopum coronatum: inde III.
Kal. Decembris Castellionum progressum à Laudensibus pro-
missi absequii jusjurandum exegisse.

212 LAVDENSES ETENIM ALII, &c.] Mediolanensis
Codex, Laudenses etiam alii suas uxores & filios cum ipso-
rum mobilia, &c. Corius, Quare Laudenses, uxores, &
filii cum ipsorum mobilia, &c. Legerem ego, si per Cri-
ticos liceret, Laudenses itaque alii cum suis uxoribus, &
filiis, & ipsorum mobilia, &c.

213 MOBILIA] Notatum olim hac voce, quod à no-
bis, populari lingua, Mobile nuncupatur. Rem id mobi-
lem vocant Jurisconsultorum Patres, eoque apud illos no-
mine veniunt, quæ anima carent, ut vasa, vestes, &
id genus alia. Nam, quæ per se moventur, ut animalia,
servi, quadrupedes, pecudes, ea res iidem moventes no-
minant: quamquam interdum mobilitum sibi quoque no-
men vindicant animalia ipsa. Morena nove, minori nu-
mero, genere foeminino, res hujuscemodij mobiles hic, &
col. 959. lit. D. & 961. lit. C. voce non Romana ex-
tulit, quas alii numero multitudinis & ignobiliori ge-
nere designarunt. Celsus in L. Sichorus de leg. 3. Quæ ibi
mobilia mea erunt, do; lego, &c. Rolandinus lib. x. cap.
xiv. Demum quoque venientes Baxanum, illic unum de Bur-
gis viriliter incenderunt; jumenta rapuerunt & boves, alia-
que animalia multa; pecuniam, vestimenta, suppellectilia,
cunctaque mobilia, quæ violentia subjacent, & rapina. Mau-
rilius pag. 25. Civitatem combuxerunt totam, omnia spolia
tam Virorum, quam Fœminarum, & aurum, & argentum,
omniaque mobilia sibi assumendo, & rapiendo. Mussatus
lib. IX. de Gestis Henrici VII. Rub. IV. Delatis in ca-
strum, utcumque valuerit, mobilibus, Vicum totum ipsi con-
cremavere. Et lib. XII. de Italicorum gestis post Henricum
VII. Rub. I. Qui pecunias, & mobilia cujusque valoris
habere crederemar. Et paulo post: Manet urbs omnibus
angustiarum pressuris subdita, & conculcata, intra sola ma-
nia, ades, & mobilia continens. Et adjective infra: Quod-
que etiam sacrilegium fuit, bona Monasteriorum Beatorum
Prosdocimi, & Justinae, ubicunque forent, mobilia & im-
mobilia, Marsilii essent, &c. Sed ante Mussatum & alios
usum eadem voce, genere neutro substantive, Symma-
chum

chum noro lib. v. epist. LIV. His ausibus color fiscalis adlimitur, veluti ob inquisitionem mobilium ex bonis, qua meruit Eusebius divina domui debitorum. Et epist. LVI. ejusdem libri: Ob inquisitionem videlicet mobilium, quibus nihil commune est cum pradio.

214 PIZIGHITONVM] Nobilis oppidi nomen ultra Lecium Orcum, ut vocant, & Adduam fluvium cum munitissima Arce, in qua Franciscus I. Galliarum Rex, Ticini à Caroli V. Ducibus, Lanojo & Borbonio, prælio victus, & una cum Navarræ Rege captus anno M. D. xxv. detentus est. Effertur paullo secus, col. 966. lit. D. Ad Pizighitonis castrum, quod est inter Abduam & Serivium per totam noctem unanimiter fugerunt. Corius Pizighitonum, Capreolus Picigotonum, Carolus IV. Imp. in Vita sua Pizigniconum, Muffatus Puzigheton, è recentioribus Scotus in Itinerario Italia, & Merula lib. II. Cosmographia Par. II. Piceleonem vocant. Pro conditore ejus, atque adeo molitore laudatæ Arcis, celebratur Philippus Maria Vicecomes, Mediolani Dux.

215 FUGIERUNT] Mediolanensis Codex, Fugerunt, quam si lectionem probas, licebit initio periodi legas, Laudenses etenim alii, &c. Fugerunt autem pro fugerunt imis olim temporibus usitatum. Maurisius: Vicentini autem & Tarvisini videntes Paduanorum fugam, & ipsi fugerunt. Nec multo post: Pro quo facta plures Religiosi, quasi culpabiles sceleris, fugerunt. Et ejus Rhythmatore Thadæus Norarius Vicentinus:

Ex auditu penitus solo fugierunt.
Paduani, socios atque relique-

216 SED IPSI FERRE OMNES LAVDENSES] Ferri hæc possunt: at illa fortasse Corii meliora, Sed inde fere omnes Laudenses, &c.

217 TENSAM] Tensa, inquit Festus, vehiculum, quo exuvia Deorum ludicris Circensibus in Circum ad pulvinar vehuntur. Fuit & ex ebore, ut apud Titianum in Barbato, & ex argento. Gloss. Tensa ἄρμα, Tensa ἄρμα ἑλίου. Sentit id ipsum Jul. Cæsar Scaliger lib. I. Poet. cap. xxxii. Tensa currus, quo Deorum simulacra portabantur, ἀρμα τῶν θεῶν. Habet hæc similia Papias ex Indoro, & Diomedes, insignis Grammaticus, libro primo. Servius etiam ad illa Virgilii, Hic currus fuit, per currum significari docet Tensam, qua Deorum simulacra portantur. Cicero Verrina ultima: Omnes Dii, qui vehiculis Tensarum solennes cæsus ludorum initis. Suetonius in Octavio cap. XLIII. Accidit votivis Circensibus, ut correptus valetudine lectica cubans tensas deduceret. Et Vespasiano cap. v. Nunciabantur & ex urbe presagia, Nerone diebus ultimis monitum per quietem, ut tensa Jovis Opt. Max. è sacrario in domum Vespasiani deduceretur. Et Julio cap. LXXVI. Sedem auream in Curia, & pro Tribunali tensam, & ferculum Circensi pompa, templa, aras, simulacra juxta Deos, pulvinar, flammimem, Lupercos, appellationem mensis à suo nomine, & nonnullos honores ad libidinem cepit, & dedit. Meminerit pariter Tensarum Livius, Tertullianus lib. de Spectaculis cap. VII. & alii. Nec frustra est quod de Tensis loquentes, urantur deducendi verbo. Ita quippe ducebantur, ut deducerentur manu. Unde Arnobius: Aut si patrimus, & matrimus ille, qui vocitatur puer, omisit per ignorantiam lorum, aut tensam, aut terram tenere non potuit. Cicero Verrina III. Quam tu viam tensarum, atque pompa ejusmodi exegisti. Aconius Prædianus: Tensas autem sunt sacra vehicula, pompa ordinum, aut hostiarum. (alii cum pompa Ordinum & Officiorum) Tensas alii à divinitate dici putant: alii, quod ante ipsas lora tenduntur, que gaudent manu tenere, & tanguunt, qui eas deducunt. Inde Romanorum Vates ad hunc morem spectans magni Operis II. in deductione Durangæ * equi:

— stupea vincula collo
Intendant.

Et mox:

— funemque manu contingere tentant.

Quid hic igitur mihi Tensa fuerit in Morena? Nil aliud sane, nisi Tentorium Ænobarbi, sic dictum à Deorum tensis, ante quas tenebantur lintea, sive lora. Æque nempe Tentorium, ac Tensa à tenendo dicta. Unde tendere idem est, ac tentoria habere, tam in illis Maximi Poetarum, Hic sevens tendebat Achilles, quam in his Suetonii Galba cap. XII. Cohors Germanorum juxta hortos tendebat: Et Taciti Annal. XIII. Milites tendere omnes extra vallum jussit. Accedit interpretationi nostræ Corius: quippe qui locum hunc Italice, reddens pro Tensa substituit Padiglione, quæ vox sine controversia respondet Tentorio Latinorum, siquidem in ejus Codice MS. Tensa fuit, non Tenta, vel Tenda, quod esse potuit, cum voces hujuscemodi Tentorium prope magis attingant, quam Tensa. Et hi quidem Tenta pro Tentorio usi, Leo, Mauricius, & Malaxius in Hist. Patriarch. Καὶ ἄλλοι οἱ τὸ τέντα τῷ τέντω.

* Lege duratei, id est, lignei. Vide Lucret. lib. I. & Euripid. Troad. 4. 14.

218 POSTREMO] Corius, Post hæc.

219 PARABOLA] Sapit ea quoque vox pro nostra vernacula, parabola, delicias infelicissimi seculi non amandas. Amarunt nihilominus, ut Noster, Maurisius pag. 18. Post hæc, cum boves mei essent de parabola Capitanei castri. Senatus Bononiensis in literis exaratis Communibus suis anno CIO. CCXCIV. ut editæ sunt à Gherardaccio lib. XVI. Bonon. Hist. pag. 368. Quibus liberam licentiam, parabolam, & potestatem plenarie concedimus eundi, & redeundi, standi, & morandi per totam nostram civitatem. Et rursus Noster col. 957. lit. E. Tandem Laudensibus respondentes, parabolam eis dederunt. Et col. 964. lit. E. Salva tantummodo fidelitate D. Federici Imperatoris: quam ei jam dudum fecerunt ipsorum Mediolanensium parabola, & consensu.

220 AD EOS] Pro ad se de more. Nam & infra, Consilio valde diu inter eos (pro inter se) agitato dixit: Et, qui ab eis fidelitatem exigebat, pro qui à se fidelitatem exigebat, statim.

221 EORVM] Mediolanenses respicit hoc pronomen. Unde sua bona voluntate scribere debuisset, nisi Tribunitia vitiorum linguæ potestas, tum dominans, intercessisset.

222 REFERENTES IN SVPER ET EIS] Dele Et.

223 LAETO ANIMO] Nempe quia Mediolanensibus non invitis. Sigonius: In Mediolanensibus continetur Annalibus, ipsum à Laudensibus promissi obsequii jusjurandum exegisse, idque Laudenses Mediolanensibus conviventibus præstitisse.

224 FECERVNT] Facere hoc loco jurare est, aut certe persolvere fidelitatem Regi. Quippe supra dixerat, Ænobarbi Capellanum, Laudem missum, quo fidelitatem à Laudensibus exigeret. Et hanc illi fidelitatem promiserant Laudenses, cum ad eum miserunt clavem auream civitatis.

225 EXPLETO PARLAMENTO] Narrat Cavitellius, Federicum post hujuscemodi parlamentum, ivisse Mediolanum, ibique extra urbem, in templo D. Ambrosii, per Ubertum Pirovanum Archipræfulem, corona ferrea decoratum, quam eandem coronam reassumpserit Modætiæ, post Abduæ transitum una cum Augusta. Aliorum alia mens de loco & tempore Coronationis hujus.

226 PARLAMENTO] Eiusdem ævi verbum, cujus & Parabola. Ptolemæus Lucensis ad an. CIO. CLXXX. Et sic juraverunt mercatores, campores Bononienses observare, & dictum fuit hoc publico parlamento. Chronologia III. adjecta Chronica Rolandini, ad annum CIO. CCCXX. Et facta parlamento, & tractatu cum Domino Rolando de Plazola, &c. Et ad annum proxime consequentem: Remotus fuit ultra scriptus D. Oldericus de Gualfer à Vicaria civitatis Padue per D. Federicum de Osterich, & Regem Rom. electum, ad parlamentum factum in suo districtu, & Curia. Litteræ Bononiensium, ad Ravennates datæ, anno CIO. CCXIX. & à Gherardaccio editæ lib. XII. Bonon. Hist. pag. 373. Et, si vobis videbitur convenire, Pisauri, Fani, & Senogalia, una debeant adesse parlamento predicto. Litteræ alia Zappetini de Ubertinis, Potestatis Fori Julii, ad Bononienses, apud eundem Historicum pag. 394. Intendimus nihilominus ad parlamentum, & locum ordinatum die Martis proximi convenire. Et pag. 396. in Conventione pacis inter Bononiam & Provinciam Romanolæ: In generali parlamento dictorum dictæ Societatis & Ligæ dictarum civitatum, & Locorum, &c. Apud Parisienses adhuc ea vox viget, & propriæ regium Concilium notat.

227 A MEDIOLANENSIBVS] Oberto de Orto, & Gerardo Nigro, Mediolanensium Consulibus, & Legatis, quos apud se detinuerat Ænobarbus, ut sibi, ad Italiam appropinquanti, viæ comites & duces forent. Sigonius: Inde, conventu diebus quinque perfecto, exercitum in agrum Mediolanensem movit, sive, ut graviore eos mali terrore percussos ad equitatem aliquam erga Laudenses, Comensesque adduceret: sive, ut propius eorum lites, controversiasque cognosceret: ac se à Consulibus duorum Mediolanensium, qui in conventu affuerant, Oberto Orto, & Gerardo Nigro, duci ad pontem Ticini mandavit. Guntherus etiam scriptis editis affirmavit, Ænobarbum secum habuisse Ligures, quos viæ gnaros, monstratoresque locorum,

Præ-

Prævia ferre suis iussit vestigia castris.

228. PONTEM TICINI] An illum, quem hodie videmus, cuique plurimi Fluminum aliorum pontes affurgunt? Minime gentium. Livius enim auctor est, primum Ticini Pontem à Romanis exstructum, Hannibalis expugnandi gratia, præliumque illic commissum, in quo patrem Scipio, qui postea *Africanus* cognominatus est, vulneratum cædi eripuerit; Saccus vero lib. II. *Ticinensis Hist.* cap. II. Crispino Episcopo, ejus nominis primo, Ticinensem populum lapideum Pontem alterum in Ticino fluvio ædificasse, circa annum ducentimum à Natali Domini: & eum, qui sua cerneretur ætate, diverso cum tempore, tum etiam auctore stratum ab eo, qui ædificatus fuerat sub Episcopo Crispino I.

229 TICINI] Clarissimi amnis Infubriæ nomen, totidem omnino literis Livio, Plinio, Diacono notum. Scriptores Græci, Polybius, Strabo, Plutarchus, Ptolemaeus, Stephanus *Ticini* vocant: Tabulæ Itinerariæ *Ticinum*, *Ticino* Italorum vulgus. Oritur ex monte Summano, qui nunc D. Gothardi nuncupatur: unde &, in diversum tamen, eunt Rheonus, Rhodanus, Athesis, & alii. Ex illo monte per Leontios in Austrum, inter præcipites rupes, ad Belinzonam oppidum munitissimum fertur: inde copiosus accessione plurimorum amnium, ac torrentium in Verbanum evolvitur lacum, quem supernatat auctore Plinio, ac tandem redditus per planitiem, præcipua celeritate Padum influit, quamquam non illa, quam ex lacu trahit, abundantia, cum derivationibus & fossis in irrigua passim exhauriatur. Afferit Blondus, Ticinum ex Alpibus effluentem, prius Lacui Sebino, qui nunc Isæus, deinde Verbano illabi: sed falsum id esse clamant tum maximum Sebino, Verbanoque intercurrentis intervallum, tum profluens Olius ex Sebino. Frisingensis Episcopus ita nobis amnis ejus cursum & ortum paucis adumbravit: *Is amnis, à Pyreneo surgens, & Padum, seu Eridanum, juxta Papiam, qua exhinc Ticinum vocatur, influens, Insulam Mediolanensem ab Occidentali latere cingit.* Pluribus Guntherus, pone tamen fecutus vestigia Frisingensis:

*Exemplo rapidus Ticini tendit ad undas,
Hic fluvius gelida venam sortitus ab Alpe,
Haud procul à pulcra cursu breviora Papiæ,
Influit Eridanum: quam nomine gurgitis urbem
Nonnulli vocitare solent, mediusque locorum
Terminus à Ligurum te, parva Novaria, campis
Semovet.*

Cæterum aquis adeo pellucidis est, ut quidvis etiam minimum in imo fundo clare demonstrat, lymphasque suas ad decem M. P. vel aquis Padi turbidis intermixtas, perspicuas servet. Unde Claudiani Musa *Honorii Conf.* VI.

Colla levant pulcher Ticinus, & Addua velox.

Et Silli lib. IV.

*Cæruleus Ticinus aquas, & stagna vadoso
Perspicuas servat turbari nescia fundo.*

Arenis & alicubi aureis, argenteis alicubi nitet, pisciumque nobilitate inclutus, nominatim Thymallo laudatissimo celebratur. Ad ejus quoque laudem facit, quod urbi proximæ nomen dederit; etsi non desint, qui Conditori ejus *Ticino*, natione Gallo, id in acceptum ferant. Plura hoc de amne Merula lib. II. *Antiq. Gallie Cisalp.* cap. XV. Saccus lib. V. *Ticinensis Hist.* cap. II. Volaterranus in *Descriptione Transpadanae regionis*, aliique nonnulli è Geographorum albo.

230 DVXERVNT IPSVM] Spatio dierum trium, uti mox indicabit Federicus ipse, nec non & Mutius, in *Nota* proxime consequenti.

231 PER LOCA VASTA, & que deserta fuerant] Ejus ipse quoque rei testis Federicus suis in literis ad Frisingensem: *Et cum ad terram eorum (Mediolanensem) venissemus, à terra copiosa sua declinantes, tres dies in solitudine nos duxerunt, quousque tandem, contra voluntatem eorum, juxta Mediolanum ad milliare Theutonicum, castrametatis effemus.* Et ad ejus ductum & auram Frisingensis lib. II. cap. XIV. *Federicus ergo ad superiora ulterioris Italiae profecturus, à Roncaliis copias ducens, in territorio Mediolanensem castra posuit. Dumque à prænominatis Consulibus per arida, ubi nec stipendia inveniri, nec ex mercatu haberi possent, circumduceretur loca: indignatione motus, iussit primo, ut ad propria redirent, Consulibus, in Mediolanensem arma convertit. Quæ quidem omnia numeris hæc suis Guntherus expressit:*

*Inde castra movens, Ligurum Federicus in oras
Tendit, & in mediis ponit tentoria campis.
Ast ubi signa viros præcedere regia iustos,
Ductoresque via per dura, per arida sese
Ducere, perque locos steriles & frugis egenos,
Comperit, agnovitque dolum, tunc fervidus ira
Exarsit, iussitque suis excedere castris.
Damnatos, urbi que sue sine laude remisit.*

Habes eadem in Mutii *Chronico Germanorum* lib. XVIII. una cum ratione facti, ne doli Mediolanenses insimules cum Gunthero: nempe quia cuperent, Regem, quem sibi insensum esse præferant, abesse ab urbe sua longissimo

A intervallo. Scribit enim Mutius in *Chronico* laudato: *Volentes autem (Mediolanenses) ab urbe sua quam longissime Imperatorem cum exercitu iter facere, per difficulta devia circumduxerunt eum, per tres continuos dies. Dedit ob id poenas irato Regi Rosatum oppidum, eo jubente dirutum & incensum: Mediolanensibus vero Gerardus Niger:*

*Quippe hic præcipuus famosi criminis auctor,
Et suasor fuerat.*

Ex Gunthero, & aliis, quos produco ad illa *Not.* 273. *Æquo animo se ferre publice demonstrarunt.*

232 VASTA] Afferitur vox eadem ab aliis substantive, ac fere pro cultis locis, cujusmodi sunt agri populi suburbanii. Mussatus lib. VII. *de Gestis Henrici VII. Aug. Rub. I.* *Quorum plerique, suspectioribus urgentibus causis, ad Turrianorum loca discurrerunt, qua Vasta appellant, &c.* Jo. à Beka in *Hungero*, Episcopo decimo Trajectensi: *Contulit etiam eidem Theodorico Comiti, precibus Henmia Regina forestum, Vasta, Comitatus suo contiguum, pro eo, quod vir esset valde famosus, & in cunctis gestis militaris exercitiæ collaudandus.*

233 PROPTER BELLVM] Sigonius: *Se à Consulibus duobus Mediolanensem, qui in conventu affuerunt, Oberto Orto, & Gerardo Nigro, duci ad pontem Ticini mandavit. Ii per loca, proximo Papiensi bello vastata, duxerunt.*

234 PAPIAM] Papiam vulgus, clarissimam hanc Infubrum urbem, Papiam eruditiores vocant, sive, quod *Piorum patria* fuerit, qui jam inde à Syro Aquileiensis tradita Christianæ Religionis instituta sectati, magno in numero ea in urbe floruerint: sive à voce *Pape*, quam conspecta agri illius ubertas, rerumque copia hospiti cuicumque exprimeret videatur. Magna illa sane, & à Sacco celebrata multis, talisque prorsus, ut ea attente consideret mortalium nemo, qui non in illam, similemve vocem prorsus erumpat. Gaudentius Merula lib. II. *Antiq. Gall. Cisalp.* cap. VIII. se notasse prodidit, à quadam Longobardorum Regina deductum Papiæ nomen, sed ea de re famam tantummodo se habere, miraturque Guallam, in ejus Civitatis *Chronico*, de nominis illius origine tacuisse. *Flavia* quoque *Papia*, urbs eadem aliquando dicta, quod ante nos vidit Angelus Breventanus in *Argenteo Numo* Tabulæ Longobardorum Regum: & *Secunda Roma* ex veteri lapide, noto Henrico Eburoni, Oratoris inibi facultatis interpreti, in Academia publica, quæ parentem habuit Carolum IV. Imp. anno CIO. CCCLXI. petentibus id enixe Galeatio II. & Barnaba Vicecomitibus, Mediolani Principibus, vel ob id literatorum omnium calamis efferendis. Incœpit autem *Papia* dici sub Epiphano Præsule, anno CCCCLXXII. cum à flumine proximo *Ticinum* antea diceretur, quod à Sacco lib. VII. cap. II. & Breventano lib. I. cap. V. *Ticinensis Historia*, pluribus annotatur.

235 SUPER PAPIAM EQVITAVERANT] Bossius: *Obequitantes infestissimo exercitu Papiensem agrum, in extremam eorum servitutem redegerunt.* Urspergensis Abbas in *Federico ipso: Quarum (civitatum) opitulationibus ausi sunt (Mediolanenses) scelera, partimque potiti sunt ausis. Nam Viglevanum, & alia Papiensium oppida munitissima, prædictarum urbium præsidis, funditus destruxerunt.*

236 ET HOC FVIT IN DIE MERCVRII] Agit hic Harpocratem Corius, nulla mentione facta earum rerum, quæ narrat ab his verbis *Nostræ*, usque ad illa col. 958. lit. D. *Cum autem Mediolanenses per loca, &c. nec liquet quorsum.*

237 QUAE FVIT DECIMO mensis Augusti] Legendum cum Mediolanensi Codice, atque adeo juxta rectos & solidos calculos veritatis, *Quæ fuit XI. mensis Augusti.* Siquidem in decimam ejus Mensis diem solemnia D. Laurentii Martyris incidunt: Divi vero Tiburtii in undecimam, ut ex Martyrologiis clarum, quibus ipsa quoque magistra rerum experientia liquido suffragatur.

238 POST FESTVM] Codex idem, *Post festivitatem.*

239 AD LARDIRAGVM] Idem, *Ad Lardiragam.* Sed hodie quoque *Lardiragam*, ut audio, nominatur. Locus est mille fere passibus à Landriano, flumine interlabente, distans; quinto vero lapide à Ticinensi urbe, cujus inter Castra nobilia recensetur.

240 OLONAE] Descripsit luculenter hoc flumen Saccus lib. V. *Ticinensis Historia* cap. II. hac verborum pompa: *Olonæ, ex Mediolanensibus collibus, vallibusque dilapsa, Circiæ tum, ac Castranetum petens, ipsi primum Mediolanensibus usui est, quibus potu exhibitio, Ticinensem oram magnis circuitibus ambit, rigatque undis; tandemque Padum petit, inter vicum Spiffia, & D. Zenonis, longe à Ticino urbe decem millia passuum. Cui quidem Olonæ publico jure præfectus est Juslicens, qui curare annis aquas habet, ut suo quisque tempore, ac loco, modoque, sine alterius injuriâ ac damno, aquarum quorundam in suum traducat.*

241 EX ILLA PARTE] Speciem habet glossæ pronomen, *illa*, quare dispungerem calamo non suspensio.

242 LAVERNAGOLAM] Locus hic mihi nunc primum cognitus ex *Morenæ* scriptis. Alibi se prodit usquam.

Humilis oportet fuerit, & obscurus, ob idque nominis illius fama nullis fere literis ad posteros emanarit.

243 TENVIT] Tenere hoc loco sine controversia durare est, *durare*, *durantia*, ut apud Cæsarem lib. IV. Belli Gallici, ni memoria labor, Roma factum incendium per duas noctes & diem unum tenuit.

244 MIRACVLVM] Quidquid admirationem olim quandoque tulisset, id inter *Miracula* censebatur. Livius lib. II. *Adjiciunt miracula huic pugnae*. Suetonius Caligula cap. II. *Peregrinatione quidem Siciliensi, irrifis multorum locorum miraculis, repente à Messina noctu profugit*. Eo sensu Noster *Miraculum* usurpat hoc loco, licet *Miraculum*, quod attingit, à nullo, quod noverim, alio memoretur.

245 IPSIVS] Pro suis pronomen *ipsius* hoc quoque loco positum, ut apparet.

246 TENTORIVM EORVM] Cum de Sociorum tentorio sermo hac in parte sit, *suum* rectius, quam *eorum* tentorium exarasset. At amat sic Noster scribere, ne miretur. Itaque mox apud eundem leges col. 958. lit. C. *Tentorium eorum defixisse*, pro *tentorium suum: Eorum equis, pro equis suis*, ibid. lit. D. *Eorum rocham, & castrum, pro rocham, & castrum suum*, col. 959. lit. D. E. *Eorum mala fortuna, pro sua mala fortuna*, col. 963. lit. B. *Ad eorum perniciem, pro ad perniciem suam*, col. 966. lit. C. & alia his affinia sequentibus fere paginis omnibus consignata, quæ locis suis suffecerit indicasse.

247 ALBERGARIAE] *Hospitii*, pari sensu, quo col. 957. lit. B. *Venerunt Teutonici à prædictis albergariis, &c.*

248 DEFIXERVNT] *Refixerunt*, quo sensu in his etiam aliis usurpatum noto, *Videntes illos timore Papiensium tentorium eorum defixisse*. *Defigere* siquidem his in locis adversatur *affigendi* verbo, quod habetur col. 958. lit. D. *Ibique tentoria affixerunt*. Quæ notio hoc in verbo notatione digna, cum apud Scriptores alios *Defigere* potius sit *alte figere*, quam, quod antea fixum *alte* fuerit, *refigere*, *suisque de sedibus emovere*. Sed fuit, cum ratio nulla hujusce discriminis haberetur. Unde Virgilius *Georg. IV.*

aulasque & cerea regna refigunt:

Id est, *valde*, sive *rursus figunt* ex Servio: cum apud alios passim *Refigere* contrarium sonet.

249 IN VERITATE] Italicismus notissimus, repetitus tertio: duas nempe paginas alias jam infedit.

250 SIC OMNES] Jure particulam *Sic* scriptura Mediolanensis Codicis non agnoscit.

251 ATQVE MEDIOLANVM FUGIENTES ABIERVNT] Eiusdem quoque scriptura Codicis purior & sanior hac in parte, *Usque Mediolanum abeuntes, fugierunt*.

252 DIMISSA] *Relicta*. Quo sensu dictum col. 955. lit. F. *Literas ipsas dimitteres: Non dimissurum, quin Mediolanum pergeres*. Et col. 958. lit. E. *Omnia, que intus erant, Regi, & ejus exercitui dimiserunt*. Et ibid. lit. F. *Omnia, que intus erant, lacrymabiliter dimiserunt*. Ita Cæsari lib. I. Belli Civ. *Dimittere Italiam, eam relinquere est*; nec aliud Tullio: *Dimittere libertatem, usum, curam, amicitiam, fabulas, custodiam capitum, exercitum, familiam, iudiciura, ommemorationem nominis, vitam*; & alia id genus, multitudine propemodum infinita.

253 VT DIXIMVS] Scil. col. 957. lit. E.

254 LANDRIANVM] Servat adhuc id nominis Castrum istud nobile Mediolanensis agri, ad duodecimum ab urbe lapidem situm, Papiam versus. Excurrit non procul Lambrus; nec longe Lardiragum distat. Meminit ejus Sigonius lib. VIII. *de Italia Regno*, ad annum CIO. XXXVII. aliique nonnulli.

255 ROXATE] Mediolanensis Codex, *Rofate, Rosatum* alii. Federicus id ipsum nobilissimum Castrum, Frisingensis, *Oppidum satis populosum*, Mutius, *Castrum egregium* vocant. Etiamnum hodie audit Vicus insignis, Canonicis & Præpositura clarus, nec non & titulo Comitatus, & Capitum plebis. Qualis olim situs ejus esset, Æno-barbo Cæsare imperante, Guntherus hinc metris ostendit:

*Turribus, & valido longe spectabile muro
Insida modicum distabat ab urbe Rosatum,
Municipum secunda domus, tutique receptus,
Si quid ab incursu tutum satis esse valeret
Teutonico, Regni que minas contemere possit.*

In Cavittello, qui *Rosatam* nominat, suspicio est mendii, cum alii aliter omnino scribant, & qui Barbari sunt, *Rosatam* potius, quam *Rosatam*.

256 AFFIXERVNT] Mediolanensis Codex, *Fixerunt*.

257 MORANTES VERO IBI PER DVOS DIES] Per tres enim dies continuos circumducti, ut ostensum supra.

258 VICTUALIA] Non invidenda Morenz vox, nec aliis eadem usis, quorum longe major est numerus, quam ut omnes à me percenferi possint. Dabo tamen aliquos ad dictorum fidem. Carolus & Ludovicus Impp. in *Capitulis* lib. III. Tit. xxxiv. *Constitutum est, ut secundum antiquam consuetudinem preparatio ad hostem facienda indi-*

acetur, & observetur, id est, victualia de marcha ad tres menses, & arma, atque vestimenta ad dimidium annum. Frisingensis lib. II. *de Federici Gestis* cap. XVI. *Rex primo Coiram veniens, inventis sufficienter victualibus, per aliquot dies sibi mansit*. Jornandes *de Rebus Geticis*, cap. XXVII. *Pacemque & victualia illis concedens*. Rolandinus *de factis Marchie Tarvisinae* lib. V. cap. XXI. *Ne Lombardi milites possent Armenis ulla dare victualia, vel succursum*. Monachus Anonymus Patavinus lib. II. *Chronici*, ad annum CIO. CCLVI. *Cui Venetorum reverenda Communitas balistariorum, & peditum, navium, & victualium contulit auxilium opportunum*. Maurisus in *Operis umbilico: Jordanus* . . . . *qui pro victualibus mihi dedit de frumento*. *Musfatus de Gestis Italicorum post Henricum VII. Imp.* lib. XII. Rub. I. *Tartarus enim, & Ubertinus, cum siccariorum suorum, & homicidarum, & assassinorum longis ordinibus, ex suis, & alienis agris ad se victualia contraherent*. Joannes à Beka in *Theodorico II. Trajectensi Episcopo* XXXII. *Papiliones, & victualia cum Ctenodiis diverse suppellectilis acquisivit*. Et in *Vibrando*, ejusdem urbis Antistite XXXV. *Hic utique miles, in cacumine montis illius, quoddam mensale diversis cibariis adimpletum advenit, quod sibi, suæque familiae diurnatim larga victualia ministravit*. D. Ambrosius lib. V. *Hexaem.* cap. XVI. *Invigilare querendo victualia*. Gulielmus Eques in *Hodæporico* cap. IV. *Aliquoties victualia gratis presentabant*. Et infra: *Monachi etiam dicti loci dant de victualibus, quibus ipsimet utuntur*. Fulbertus Episcopus, *epist. xxxviii.* *Domos ejus, & terras, & fruges, & omnia victualia*. Petrus Blefenis, *ep. LXIV.* *Excusabilior esset fuga, si deessent victualia, si arma deessent*. Bernardus, apud Magni *Chronici Belgici Concinnatorem*, in *Brabanticis* anni CIO. CCCXV. pag. 290. *Secunda plaga, fuit maxima caritas, non solum in pane, & frumentis; sed in omnibus victualibus, quibus homines sustentari debent*. Azo Estensis Marchio, in literis ad Bononienses datis, ut apud Gherardaccium lib. X. pag. 331. *Ut mercationes, & victualia libere possint discurrere hinc, & inde*. Et Bononienses ipsi in literis ad eundem, quas Scriptor idem edidit lib. XII. pag. 371. *Peditibus dentur, & vendantur per vestros opportuna victualia, & annona pro pretio competenti*. Et iterum: *Peditibus nullum faciatis, vel permittatis auferri de salmis, victualibus, & rebus eorum pedagium, vel gabellam*. Cassiodorus lib. XI. *Var. ea in Epistola, quæ est de conservatione indultorum regalium, ad Gaudiosum Cancellarium: Hac post tergum campestria culta transmittit, amænis vegetationibus apta, & victualibus copiis indulgenter accommoda*.

Et hi quidem omnes usi hac voce numero plurium substantive, ut Noster, Cassiodoro excepto, qui adjective protulit, ut apparet. Ptolemæus Luensis unus, quod sciam, minore numero maluit usurpare. Quippe hæc istius sunt ad annum CIO. CLXX. *Portaverunt victualiam de arce de Coraaria*. Et ad annum CIO. CCLXXXII. *Quod audiens Rex Carolus, ab obsidione recessit, & rediit in Calabriam, timens ne sua gens victualiam perderet*. *Victuaria* quoque pro *victualia* reperire est in sacra *Machabeorum* Historia lib. II. cap. III. ubi de pecuniis & arariis in sacro Hierosolymitano Templo depositis, si quidem ea pars Historiæ omni mendo vacat: *Tunc summus Sacerdos ostendit, deposita esse hæc, & victuaria viduarum, & pupillarum; quædam vero esse Hircani Tabie, Viri valde eminentis*. Ita sane legit eruditissimus & amicissimus Josephus Laurentius lib. I. *Polymathie*, Dissertatione prima. Et hæc fere mea victualia sunt.

259 NECESSARIA DEPERVNT] Mediolanensis Codex, *Necessaria eis defecerunt*. Sigonius id ipsum firmat his verbis: *Eum per loca, proximo Papiensi bello vastata, duxerunt, ex quo exercitum omnium rerum necessariorum conficiari inopia contigit*.

260 VNOVAM INVENIRE POTERVNT] Accinunt his commodum Frisingensis illa *cap. XIV. lib. II.* *Dumque à prænominatis Consulibus per arida, ubi nec stipendia inveniri, nec ex mercatu haberi possent, circumduceretur loca, &c.*

261 MEDIOLANENSES EVM DECEPERANT] Ita fere loqui consueverant Sæctatores partium Æno-barbi. Guntherus in versibus antea laudatis:

*Asit ubi signa viros præcedere regia iustos,
Ducere, perque locos steriles & frugis egenos,
Comperit, agnovitque dolum.*

262 FRAVDOLENTER] Tundit hanc incudem Noster omnino crebrius, quam deberet.

263 TVNC REX] Adde ex Frisingensi, *indignatione motus: ni malis, ira fervidus*, ex Gunthero.

264 EXIRE FACERENT] Non alia Frisingensis lib. II. *cap. XV.* *Erat in vicino oppidum quoddam satis populosum Rosatum, ubi Mediolanenses circiter quingentorum Equitum armatorum præsidium locaverant. Jubentur ergo Equites ad civitatem redire*. Guntherus incluit eadem hinc metris: *Hoc*

Hoc (Rosatum) tunc quingentis, & in eadem sede re-

lictis; Hisque bene instructis, victuque, & fortibus armis, Munierant Ligures (sed que munimina Regni Auspiciis obstare queant) depulsus ab arce Cogitur insidam sine sanguine miles in urbem.

Cum à se, non ante multo, procul abire iussisset Federicus idem Mediolanensium ipsorum Consules, Obertum de Orto, & Gerardum Nigrum. Scripserat enim in præcedenti capite Frisingensis: Indignatione motus (Federicus) iussis primo, ut ad propria redirent; Consulibus, in Mediolanenses arma convertit. Et Guntherus de Consulibus iisdem loquens:

tum fervidus ira Exarsit, iustisque suis excedere castris Damnatos, ubique sua sine laude remisit.

Inde Sigonius: Qua fraude percisus Federicus, continuo Consules à se dimisit, atque exercitum in loca opulentiora perduxit. Et mox de presidio, quo Rosatum exiit: Itaque cum Rosatum adisset; quod oppidum commeatu referunt, ac quinquaginta armatorum presidio erat munitam, presidio depulso, locum occupavit, atque exercitum, fame; frigoreque confectum, percussit.

265 QVI CAUSA CVSTODIENDI ILLVD INTVS ERANT] Quingenti scilicet Equites, ex verbis laudati nuperime Frisingensis Antistitis, & Guntheri; aliisque Scriptoribus earundem rerum; quoad illa dabo Not. 271. Castrum comburentes, penitus dissipaverunt.

266 MISERAM] Devenit hoc Epitheton Famis in Morenz scripta ex Horatii lib. 1. Carm. ode xxi.

Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem, Pestemque à populo, & Principe Casare in Persas atque Britannos Vestra motus aget prece.

Immo nihil usquam miserius Fame. Tullius ad Atticum lib. v. Iter igitur ita per Asiam feci: ut etiam famem, qua nihil miserius est, que tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. Homerus etiam Odyssæa scriptum reliquit, mortes omnes hominibus tristes, & acerbas accidere; sed omnium miserimum esse perire famem

Πάντας μὲν τυγχαί θανάτοι διδάσκει, Αἰμῶν δὲ ἀκέραιον θάνατον καὶ πότμον ἐπισπᾶν: Dura quidem miseris mors est mortalibus omnis, At periisse fame, res una miserissima longe est.

Nec mirum, quippe teste Menandro;

Αἰμὸς μέγιστος ἄλγος ἀνθρώπων ἐστίν. Fames maximus dolor hominibus est.

Ideoque propter famem licuit patri filios suos vendere l. final. C. de patribus, qui liber. distraz. Lucas de penha in l. 1. c. de quib. muner. vel prest. nem. lic. se excusf.

Nec latuit ea famis miseria Athenienses, quippe qui, cum ingenti laborarent fame, Apollinem consuluerint, qui cum ipsis respondisset; ut famem supplicatione facta placarent, ei campum post Prytaneum assignarunt. Unde ortum adagium, quo de Diogenianus Cent. VI. Prov. 13. Αἰμὸν πείθει, Famis campum. Ἐπὶ τοῦ δὲ λέγουσιν πικρῶς πάλαιον. Αἰμὸν γὰρ ποτὶ ὄρος; ἔχρησεν ὁ θεὸς Ἀθηναίαις ἀνίστασθαι τῷ αἰμῶν πείθει; αὐ μὲλλον ἀπαλλαγίνασθαι τῷ αἰμῶν δὲ καὶ ἰπότησιν. De civitatibus fame pressis. Fame enim quandoque grassante consultus Apollo; respondit Atheniensibus, fami debere campum (ipsum) consecrare, si pellere famem vellent: quemadmodum & fecerunt. Ita Diogenianus in laudato loco.

267 FAMEM] Non ob solam famem, qua premeretur milites Federici, iussi sunt Mediolanenses Rosato egredi; sed etiam ob inclementiam cæli, quam iidem milites ferre poterant amplius difficulter, per loca illa vasta & aspera circumducti. Accidit enim, Frisingensi teste, ut ex maxima imbrium effusione totus exacerbaretur exercitus, atque adeo ex duplici, inedia scilicet, & inclementis cæli, molestia, cuncti, utut poterant, Federicum adversus Mediolanenses concitarent. Guntherus hæc ipsa numeris sic involvit:

Addidit hinc alios iusto fortuna dolori Irarum stimulos, namque aspera frigora passus Miles, & hyberni contusus turbine celi; Esurivit, nimboque simul vexatus egebat.

Attigit & eandem aeris inclementiam Noster; cum scitipst non multo post, pluvisse fortiter eo die, quo Rosato cessere Mediolanenses omnes, illudque diripiendum Ænobarbi militibus concessere.

268 QVAM SERO BSSET] Quam serum esset, dixissent Scriptores alii nihilo melioris ævi. Unde besternum serum apud Paulum Warnefridum lib. v. de Gest. Longobardorum, cap. III. & apud Rolandinum lib. IV. cap. IV. Et lib. XI. cap. VII. Quoddam serum, & serum noctis occurrit. Mustatus usus more Nostri hac voce lib. IV. de Gestis Henrici VII. Cesaris, Rub. VII. Ingeniosos ad Cusfri oppugnationem sero præordinat, summoque mane, lituum ac tubarum clamoribus, universi exercitus copias mania cir-

Al cum eduxit. Et alicubi Rolandinus, libro nempe VII. cap. I. Eademque die in sero. Et lib. X. cap. I. Ergo de liberato consilio statuerunt Paduani fossatum, & spaldum facere à latere civitatis Padue versus sero.

269 LACRIMABILITER] Idem Rolandinus lib. II. cap. II. Salinguerra tristatus lachrymabiliter, fecit eum sepeliri honorabiliter.

270 REPERIERVNT] Mediolanensis Codex, Repererunt. Sed Reperierunt, ut Fugierunt, paritum libertate, nemine cessante, dictum.

271 CASTRVM COMBURENTES, penitus dissipaverunt] Meminere hujus tum incendii, tum excidii, multi. Federicus ipse præ cæteris suis in literis ad Frisingensem: Ibi dum ab eis (Mediolanensibus) mercatum quaeremus; & ipsi nobis eum negarent, nobilissimum castrum eorum, Rosatum videlicet, quod quingentos milites armatos habebat, capi & incendio destrui fecimus. Frisingensis lib. II. cap. XV. Direptisque omnibus usui necessariis, ipsum oppidum flamma datur. Guntherus Ligurini II.

Nec mora direptis, quæcumque paraverunt hostis Ipse sibi, flamma munimina tota cremari Rex jubet; & fractis everti manibus arcem.

Cavitellius ad annum CIO. CLIV. Oppido Rosata, ad cuius presidium erant quinque centum Mediolanenses, depopulato & combusto, &c. irrupit agrum Novariensem. Naclerus, ex Federici Imperatoris penu: Ibi que, cum exercitui mercatum negarent, (Mediolanenses) nobilissimum castrum Rosatum, quod videlicet 500. milites armatos in presidio habebat, capi, & incendio destrui Rex fecit. Mutius lib. XVIII. Chronici Germanorum: Cumque urbi appropinquasset, pro iusto pretio exercitui necessaria petiit. Quod cum negarent, iratus Cesar Rosatum, castrum eorum egregium, quod habebat supra quingentos in presidio armatos, capit, & incendio consumit totum. Bossius de facto recte; Oppidum Rosatum consumpsit incendio. Male de tempore. Censet enim is Scriptor, Rosatum Ænobarbi iussu dirutum & combustum anno CIO. CLVII. post secundam ejus expeditionem in Italiæ fines, cum alii Scriptores omnes, mirò consensu, factum id asserant post expeditionem primam.

272 QVAMVIS TVNC REGI PALAM ostendere non audent] Locutio mutila, aut certe posita pro nostrate, Abenche temessero di mostrasi.

273 ÆQVO ANIMO SE FERRE publice demonstraverunt] Quin imo, ut irati Regis animum placarent, Gerardi Nigri, prius abire Consulatu iussi, domum funditus evertunt, quod ipsis infans Regem per loca illa, proximo Papiensi bello vastata; duxisset, ne quis turpi doli crimine Mediolanenses opprimat ex Gunthero. Frisingensis apposite & aperte, lib. II. cap. XV. Mediolanenses non solum damno presentium, sed & metu futurorum stupefacti, Gerardi Consulibus, tamquam hujus mali auctoris, domum; Principis iram mitigatæ, dirimunt. Accinit etiam his Guntherus Ligurini II.

Hoc stupefacta malo plebes, cladisque futura, Territa primitiis, jam nunc presentia damnum; Et ventura timens, Gerardi Consulibus ades (Quippe hic præcipuus famosi criminis auctor; Et saasor fuerat) rapido fremebunda tumultu Diruit. Hoc justam violati Principis iram Sperabat placare modo.

Quin huc quoque pertinent Cavitellii illa: Et per Mediolanenses ad eum placandum exauctorato Gerardo ipsorum Consule, & corrupto agrum Novariensem. Et ista Sigonii: Quo malo Plebs perterrita, ad ades Gerardi Consulibus, tanquam hujus calamitatis auctoris, tumultu concitato procurrit, easque, quasi in hunc modum Federici iram tenitura, disjecit:

Et hæc sanè omnia ad Morenz mentem. Secus enim se habent, quæ Federicus ipse Frisingensi scripsit, nimirum, exciso Rosato, exortas hinc inde inter suos & Mediolanenses inimicitias graves: secus, quæ Guntherus alicubi numeris exaravit, utrinque scilicet prælium commissum atrox, multosque Mediolanensium neci datos, quod illi loco ex alio suggererat Frisingensis. Inde Sigonius: Quo facto (Rosato diruto & combusto) Mediolanenses ulciscendos ratus, equitatum ad urbem promovit, ad cuius conspectum juvenis Mediolanensium urbe armata exiit, præliumque commisit: verum in fugam acta, ac magna ex parte deleta, statim sese recepit.

274 REX ITAQVE] Corius, Rex demique.

275 ABIATE GRASSVM] Ita dictum hoc oppidum, dives blim, ac frequens, nec incommodi situs, Benedicto Jovio libro I. Novocomensis Historie pag. 151. Per quos dies Pavia à Cesarianis recepta est, & paullo post Abiate obsessum seditiones fecit. Gaudentius Merula lib. III. Antiq. Gall. Cisalp. c. IX. Beatum id oppidum, & Insabrum munissimum vocat: indeque Beate Guicciardino, quasi Beatam, nominatum existimat hujus vir ætatis politicissimus, & eruditiss.

tissimus Jo. Antonius Castillionæus, & à Beato, Abiate dictum: GRASSI vero cognomen à pinguedine soli, & uberrima olim rerum omnium ubertate, olim, inquam, quod hodie verius pro *Grasso*, *Gnustum* ab incolis nominetur, ob hyberna & æstiva fere perpetua militum, quæ cuncta ad exitium & vastitatem vocant. *Abiatum* Sigonius dixit, *Abbate* Paulus Merula lib. IV. *Cosmographia*, ut Noster col. 1010. lit. C. *Abbiagrassum* Blondus, *Abiate* Mussatus lib. I. *de Gestis Italicorum post Henricum VIII. Aug.* cuius postremi locum obelo confodimus nuper, toto illius opere à fronte, quod ajunt, ad calcem recensito, recognito, castigato. Quamquam hic etiam mihi castigandus occurrit Cavitellius, quippe qui scripserit, *Abiate* dirutum à Federico post Astenses edomitos & Caienses, quod alius Scriptorum nemo factum fuisse tunc temporis asseverat.

276 GRASSVM] Non frustra se habet *Grassi* cognomen tum hoc loco. Distinguit enim *Abiatum* illud, quod tum *Ænobarbus* adiit, ab alio oppido Mediolanensis agri, cui nomen idem; at aliud cognomen inest. *Abiatum* enim alterum, cui *Gazzonis* cognomen tum hæsit, vigesimo quarto lapide Mediolano distat, extra Cumanam portam, qua *Varisium* itur: cum *Abiate Grassum*, quo de hic mentio, decem tantum & quatuor passuum millibus absit ab eadem urbe, jaceatque extra *Ticinensem* portam, ad *Euripum* illum, qui *Mediolanum* è *Ticini* decursu per CC. fere stadia, inediæ procul averruncandæ gratia, deductus est anno *Virginei* partus MCCLVII. per tempora *Martini Turriani*, qui primarias inter *Insubres* partes obtinuit post administratam Senatoris provinciam *Romæ*. *Navigium*, *Euripum* istum à navium copia, ultro citroque perpetuo commeatium, vulgus adhuc appellat. Quare sic *Abiate Grassi* meminit Blondus, huc mentem tendens: *Papia adjacet Ticino amni, intus ad dextram, & fossa manufacta (quam navigium vulgo vocari diximus) ab eodem fluvio ducta, hæret Abbiagrassum.*

277 IBIQUE IPSO DIE RESEDIT] *Mediolanensis* Codex, *Ibique eo die*. *Corius, Ibique uno die resedit.*

278 EQVITAVIT] *Horatius in Epistola* illa celebri ad *Pisones* de vitiis & virtutibus *Poeticæ* facultatis, quam hoc anno scholis solemnibus publicis illustramus:

Ludere par impar, equitare in arundine longa.

Cicero pro Domo sua: Quum is in illo nostro exercitu equitaret cum suis dilectis equitibus. Ab his non tam *Equitare* in *Nostrum*, & *Scriptores* alios cultioris ævi; sed *Equitatura* etiam manavit in lib. III. *Constit. Neapolitanarum* tit. XXXIIX. l. 4. *Si quando necessitate cogente contigerit, aliquem cum equitaturis suis, aut quibuslibet animalibus forsitan oneratis, & ex itinere (prout assolet) fatigatis, in alterius agrum frugibus plenum velle divertere.*

279 VLTRA PONTEM TICINI] *Frisingensis*, *resilius* *Cæsar* literis persecutus: *At Princeps, hujus rei nihil pensi habens, ad Ticinum usque amnem majores bis clades irrogaturus procedit.*

280 CVMQUE OMNIS EJVX EXERCITVS PONTEM PERTRANSIFFET] *Mediolanensis* Codex, *Cumque ipse, omnisque ejus exercitus pontem pertransisset.*

281 PONTEM DESTRVI FECIT] *Clare* suis in literis *Federicus*, non unum *Ticini* pontem, sed duos à se destructos tradit: *Hinc inde ortis inimicitii inter nos, & illos, fluvium Ticinum versus Novariam transeantes, pontes duos, quos ipsi armaverant, & incastellaverant, violenter occupavimus, quos post transitum totius exercitus nostri destruximus.* Duos quoque pontes nominat *Frisingensis*, nec dirutos eos tantum fuisse narrat, sed & combustos imperio *Federici*: *Ibi duos pontes ligneos, quos ipsi ob incursum in Papienses & Novarienses construxerant, ac, ob illorum impetum reprimendum, propugnaculis munitis, occupat, transmissoque per eos milite, ignibus tradit.* Non alia in his, quæ sequuntur, *Guntheri* sententia est:

*hic geminos pontes, & pontibus ipsis
Addiderant Ligures valido munimine turres,
Ut quoties fines vastare, Novaria, vellent;
Sive, Papia, tuos, tuto transcurrere possent,
Ac remeare gradu. Pontes Rex occupat ambos,
Tradu&isq; suis, munimina lignea, turres
Concremat, & ruptis distinguit pontibus amnem.*

Sensit id ipsum *Bossius*, cum numero plurium scripsit, *Pontes super Ticino destruxit.* *Cavitellius* etiam, cum ait, *Duobus pontibus, constructis super alveo Ticini, demolitis, irrupit agrum Novariensem.* *Nauclerus*, qui *Federici* verba transcripsit. *Sigonius*, aliique permulti, quibus legendis intentus, observabis mecum, *Sigonium* velle, non ante fuisse crematos hos pontes *Federici* jussu, quam is *Abiatum* simul, & *Viandrate* (quod ille castrum *Blanderatum* vocat) prætervectus esset, asserente *Nostrum*, *Federicum* *Abiate* resedisit prius, mox equitasse ultra *Ticini* pontem, ac tandem, eo demolito, ad *Castrum*, quod *Viandrate* dicitur, una cum exercitu contendisse.

A] *Sigonii* verba ea de re tota, si cui non ille ad manus, hic in promptu habes: *Itaque cum Abiatum, & Blanderatum prætervectus, Ticinum amnem petiisset, pontibus, quos Mediolanenses ad irruptiones in Papiensium & Novariensium agros faciendas construxerant, castellisque munierant, concrematis, amnem trajecit.*

282 VIANDRATE] *Mediolanensis* Codex, *Biandrate* facile v in B trajectu. *Plinius* id *Castrum Blanderatum*, ut *Volateranus* legit, legentibus aliis *Blanderatam*, vocat. *Guntherus* lib. II. pag. 310. & VIII. pag. 395. & IX. pag. 418. *Blandrate* effert, habetque sui sectatores unanimis *Corium*, *Bossium*, *Cavitellium*, *Adrianum* IV. *Pont. Max.* in literis ad *Federicum*, ut apud *Baronium* extant, ad annum CIO CLIX. *Goldastum* in *Constitutionibus Imperialibus*, & *Nostrum* in sequentibus col. 988. lit. D. 990. lit. E. 996. lit. C. 1010. lit. C. & 1014. lit. B. quibus in omnibus de *Guidone*, ejus *Castrum* *Comite*, mentio frequens. Nam col. 982. lit. C. idem illi *Guido* non de *Blandrate*, at de *Blandiate* Comes est, siquidem hæc ab illius calamo, non à mala manu *Typographi* dictio fluxit. *Othoni Frisingensi* lib. II. *de Federici Gestis*, cap. xv. *Othoni* alteri de *S. Blasio* cap. XIV. *Radevico* lib. I. cap. XL. *Sigonio* (uti mox ante vidimus) *Blanderatum* est: *Dubravio* denique, lib. XII. *Hist. Bojemica, Blateranum.*

At enim quoquo tandem *Castrum* istud nomine nominaris, *Castrum* *Subalpinum* est, unde *Blanderatensi*, nobili in *Italia familia*, origo, & genus, insignis titulo *Comitatus*, quo potitus olim ante laudatus *Guido*, tumque maxime, cum illic *Federicus* una cum *Castris* stetit, ut illum opprimeret, sequentem *Mediolanensem* partes, totumque *Novariæ* territorium, vix ipsa civitate excepta, *Mediolanensem* ipsorum auctoritate, præter morem *Italicum* possidentem, uti nos *Frisingensis*, & *Cavitellius* docent. *Bossius* tanti locum istum facit, ut civitatis ei nomen impertiat, velitque anno Domini CIO. CLXVIII. à *Mediolanensibus* (quod nullam aliam urbem durissimis temporibus æque infensam passi fuissent) gravissima obsidione pressam, demumque captam, mœnibusque disjectis in quatuor pagos, ut olim ipsa in *Mediolanenses* procuraverat, fuisse divisam: ex quo, nec amplius reedificata fuerit, nec ullam formam urbis habuerit urbs *Blandrate*. Sed *Bossius*, cum omni fere *Scriptorum* cœtu, refellit *Guntherus*, accuratissimo ejus ævi *Scriptor*, quippe qui diserte, eo ipso anno, quo se illic contulit *Ænobarbus*, anno nempe CIO. CLV. *Blandrate*, non ut *Bossius*, urbem, sed, ut alii, *Comitatum* hisce carminibus appellavit:

Hujus ab antiquo Comitatum in finibus urbis,

Solus ab angariis Itolorum pene solutus,

Præsidio Ligurum Guido Blanderatensis habebat.

Quam ob causam *Scriptores* ad unum omnes, *Guidonem*, *Blandrate* tunc temporis imperantem, *Comitem* dicunt, etsi fere totus *Novariensis* ager in unius potestatem, *Mediolanensem* *Novariæ* imminentium auctoritate, facile concessisset.

283 QVAM SIBI DARE PROMISERANT] *Vide* col. 957. lit. C. *Sibi* vero hic, ut alibi, pro illi est.

284 REX AVTEM] *Male*, si quis alius, ab his verbis usque ad illa, *Mediolanenses vero*, &c. affectus hic locus, multis in mendis cubat: at illi *Mediolanensis* *Codicis* excerptorum ope facile fecero medicinam. Sic enim in illo sane & integre concepta cuncta & singula deprehendi: *Rex autem dicens, eos mala fide erga se versatos, ac ea, qua sibi promiserant, non observasse: & quod eos subdolos, & malitiosos, ac deceptores, & prava fidei esse cognoverat: nec cum tam perfidis ac nequissimis hominibus aliquid agere se velle referens, pecuniam eorum omnino refutavit, ac eos de Curia sua statim exire præcepit, dicens insuper eis, ipsos deinceps nullam fiduciam in se habere, nec tenere, nec ullum fœdus, seu pactum cum ipsis amplius se facturum, nisi de Laudensibus, atque Comensibus, absque tenore, se omnes sibi submitterent.*

285 QVIA EOS SVBDOLOS, &c.] *Itane* vero, *Morena*, *Mediolanenses* accipis, unoque spiritu tantum in illos convitiorum effundis, ut cæstro veluti quodam abreptus, non sat habueris, eos *subdolos*, *malitiosos*, *deceptores*, *perfidos*, *nequissimos* appellasse, ut etiam *parum esse fidei* dixeris, apertissimo mendo, cum *parva*, sive *prava fidei* dicere debuisses? *Parcius* ista, quæso, *parcius* *Viris*, quorum mores, urbem, & genus aliquando præferes *Laudensibus* tuis, neque te ita transversum agantur illæ *Odi*, & *Amoris* *Diræ*, ut *Historici*, qualis videri vis, *leges* violatum eas, læsumque simul candorem *Populi* delibati? *Equis* enim adeo fatuus, vel amens in terris degit, qui suas in ædes proxime grassaturum incendium nervis, quod ajunt, omnibus non avertat? *Quis* hostem obvius unquam ulnis excipit, nisi *lollo* victitans, aut *egens* *helleboro* caput? *Tritum* nempe diu, vulgoque decantatum *Plautianum* illud:

Bar:

Barbaram hospitem qui suscipit, sœ litium habet.

Ea tibi sint in aurem amico amice dicta, ne, dum aliena inconsulto carpis, tua prodige perdas, jactura nullis in posterum opibus sarcienda.

286 SYBDOLOS] Solennis & hæc cantilena Nostro. Parum enim abit à superiore illa col. 957. lit. C. *Mediolanenses vero, Regi obviam euntes, & secum fraudolenter inientes fœdus, &c.* Et ab illa col. 958. lit. E. *Viso autem hoc à Rege, scilicet, quod Mediolanenses eum deceperant, & fraudolenter eum per loca deserta duxerant, &c.* Ecquis nomini Mediolanensium infensus, non eos hisce probris & aliis ejusdem generis oneravit? Tædet alios recensere, ne scribere ego quoque existimer ex odio, vel amore.

287 MALITIOSOS, AC DECEPTORES] Afficit iisdem elogiis Concives meos Federicus hostis suis in literis ad Frisingensem: *Mediolanenses versuti, & superbi, verba sine fide nobis dederunt.* Et buccis ante cæteros inflatis Anselmus, Ravennæ Archiepiscopus, in *Oratione*, qua coram Federico ipso adversus eisdem inventus est. Edidit illam Dubravius lib. XII. *Hist. Bojemica*, in hæc verba: *Studiose cavendum, Caesar, ne versipelles isti, & subdoli, per fictos & simulatos sermones in aures tuas se insinuent. Vetus enim ingenium, quale Polypus habere dicitur, Mediolanenses obtinent, ut quoties metus adsit, urgeatque, mutant in obsequia colorem, illo absente, evanescenteque protinus revertantur ad mentem perfidam, & contumacem, rebellemque. Proinde, si imperio tuo, Caesar, si Insabria, & Lombardie quieti bene consultum velis, non molliter, indulgenterque; sed in virga ferrea illos rexeris, ut aliquando intelligant, sentiantque, superbiam illorum, & insolentiam majores esse, quam fortitudinem.* Guntherus etiam stilum inde acuit, & contra Mediolanenses strinxit, cum cecinit:

Non tamen hoc sceleris comperto sine quievit,

Abstinitve dolis reproba versutia plebis.

Sed frustra pugnat, quisquis pro Mediolanensibus loquentem aliter Veritatem nititur oppugnare.

288 PARVM FIDEI] Legendum omnino *prave fidei*, cum bonæ fidei MS. laudato supra. Nam hæc etiam inusta Mediolanensibus ab invidis & obrectatoribus calumnix nota. Radevicus lib. I. cap. xxiii. *Unde factum est, ut civitas hæc (de Mediolano loquitur) inimica Regibus ab antiquo fuisse dicatur, hac usâ temeritate, ut semper rebellionem Principibus suis moliens, schismate regni gauderet, & geminorum potius Dominorum, quam unius, supra se juste regnantis, affectaret Principatum, ipsa levis, & utriusque ridens fortunam, nec in hac, nec in illa parte fidem haberet. Hujus rei si quis exempla desiderat, ad Leoprandum, qui gesta Longobardorum subnotavit, recurat.* Guntherus *Ligurini* II. de eadem urbe, cum respectu ad illius Civis:

Infida modicum distabat ab urbe Rosatum.

Lib. IV.

Que semper Latiis fallax, infida, rebellis Regibus.

Lib. IX.

Vix tandem rabidas, ejusdem Præsule sedit Subveniente, minas effugit, Præsul & urbis Pestifera muros, infidæque tecta reliquit.

Et infra, Federici ipsius ore, in exhortatione ad Principes, ne violata per Mediolanenses fidei, pacisque fœdera, nuper ista, paterentur inulta:

Scitis, & horrendum vobis, durumque videri, Ceu mihi, non dubito, perjura sæpius urbis Prodigiale nefas; quam vix modo munere nostro Delicti veniam, fructumque salutis adeptam, Excitat in solitos feritas recidiva furores.

Que jam de reliquo fidei, pacisque tenenda Spes sperare potest, cum sacramenta, fideisque, Torque vades, Italas nostro sub jure per urbes, Infida rabiem nequeant compescere plebis?

Nec multo post in eodem libro:

Hic Ligurum fraudes, & fœdera rupta, suasque Omnibus offensas mirantibus, atque superba Perfidiâ plebis justo damnantibus ore, Edidit atque sue conscivit robora caussa.

Urspergensis Abbas ex eadem schola: *Nuntiatum est ei, quod Mediolanenses perjuri, & imperialium decretorum rebelles, & obstinati cum magno apparatu, magnis tam militum, quam peditum turmis, ad expugnandum urbem Laudam essent progressuri.* Narrat ad hæc Radevicus, ut hac de tabula manum cum aliquo saltem Mediolanensium patrociniis tollam, Mediolanenses de jurati fœderis patris fuisse conventos, & in hæc verba protinus respondisse, *Furavimus quidem, sed juramentum attendere non promissimus.* At hoc patrociniis leve, gravius illud, quod à Merula memoratur. Fractam à Mediolanensibus Federico fidem, quod is prior fidem illis præstitam violasset. Verba Merulæ sunt, ne fraudi hæc cuiquam sient: *Mediolanenses igitur, cum & adversus pacem imitam, & jura*

A *omnia, violari eorum, quam ab ipso emerant, libertatem viderent, Pontifice suadente, in Fridericum rursus arma capiunt.*

289 PERFIDIS] Repetit ex livore, quod ante statim verbis illis expresserat mendose & vane, *parum fidei esse cognovisset.*

290 NEQUISSIMIS] Clausula præmissis à Morena digna, indigna Veritatis matre, cui tamen & alii quippiam subscribere; sed ex animo sinistris affectibus depravato omnes. Frisingensis horum familiam ducit: *Quin etiam, ad iniquitatis illorum assensum, ipse nobilem & incorruptum hæctenus animum pecunia inclinare ac corrumpere satagebant.* Pone subit duci suo Guntherus *Ligurini* IV.

— nescis, ab perdita, nescis,

Quem stimules peritura virum.

Et lib. VI.

Signaque trans Alpes devotus regia miles

Prævaricatricem Ligurum sequeretur ad urbem.

Accedit his Gorfridus Viterbiensis lib. XIII. *Chronici:*

Urbs Melana potens, meritis dicenda leana,

Viribus eximia, populis, & milite plena,

Sæva, superba fera, ræta rebellis erat.

Urbesque omnes ob acceptas à Mediolanensibus injurias sic apud Anobardum Cæsarem in eos inventæ, ut ex Bossii monumentis liquet: *Eos nefandissime omnia ausuros, difficulter omnes ab inveteratis moribus discedere, deficere autem à naturali morbo impossibile: rabida sua sponte ac longa consuetudine per nimiam licentiam efferata ingenia nulla ratione mansuescere posse.* Hæc enim eo fine ab illis dicta, ut Mediolanensium nequitia Cæsari probaretur.

291 OMNIMODO REVERTAVIT] Magna sane laus, pecuniæ contemptus, cui pareant omnia, nisi illam exercendæ potentix libidine contempserit. Eam sibi laudem primus ipse tribuit Fridericus suis in literis ad Frisingensem: *Mediolanenses versuti & superbi verba sine fide nobis dederunt, & ut nostra concessione super Cumas & Laudam dominium habere merebantur, multam pecuniam nobis promiserant: sed cum nec prece, nec pretio flectere nos possent, & cum ad terram eorum venissemus, à terra copiosa sua declinantes, tres dies in solitudine nos duxerunt.* Et uberius apud Guntherum *Ligurini* III. in *Oratione*, quam habuit ad Romanos:

Non emimus fascies, non si credamus emendos,

Præter virtutem, pretium, quod detur, habemus:

Hoc mihi, vel nullo, veniunt commercia pacto.

Non turget oculis inserta pecunia nostris,

Nec multis opibus; sed laude venimus onusti.

Non est Theutonico cumulata pecunia cordi,

Nec sibi querit opes; sed pulchra laudis honores;

Non habet ille, suum sed habentibus imperat aurum.

Quæ quidem hausta videntur è Tacito, qui Germanos olim auri & argenti præcipuos contemptores facit, nec opes suas alia in re magis, quam in pecunia statuisse. Cui lib. II. succinit Frisingensis, ibi loci maxime, ubi afferit, Germanorum minores, externorum donationibus & muneribus corruptos, degenerare cœpisse. Redeo ad Federicum, sui ipsius Encomiasten, ejusque dictis suffragatorem adjicio scriptorem Germanum alterum, Huldricum Mutium, quippe qui lib. XVIII. *Chronici Germanorum*, solius Justitiæ studio neglectam ab eo Mediolanensium pecuniam tradat: *Ubi cum copiis Italiam attigit, veniunt illi obviam Mediolanenses, poscunt privilegia quadam, petuntque Cuma & Laudæ dominium: magnam pecuniam promittunt, & causas, cur petant, addunt: sed cum apud Imperatorem æquum & justum esset pecunia pretiosius, non potuit induci, ut adimeret istis, illis adderet.* Ægre id admodum habuit Mediolanenses: *Non enim (ut idem subdit Historicus) æquo animo ferebant, quod negasset illis, id quod petebant: ob idque perspecta iniqui sibi Cæsaris voluntate, ad se tutandos, & ea, quæ sibi pepererant, conservanda pro viribus, animum adjecere.*

292 NEC VLLVM FÆDUS, seu pactum cum ipsis Mediolanensibus amplius se facturum] Quod ante fecerat, cum Roncaliæ esset. Aditis col. 957. lit. C.

293 ATQVE CREMONENSIBVS] Non displicet, Comenses hic pro Cremonensibus apparere in Mediolanensi Codice, cum Federicus ipse, Frisingensis, Cavitellius, Mutius, alii, Mediolanenses eo fine pecuniæ vim ingentem Cæsareæ Majestati promississe velint, & attulisse promissam, non, ut Cremonensibus imperarent, sed ut, concessione regia, partum ante sibi Cumarum & Laudæ dominium retinere possent. Siquidem hæc in Mediolanensi laudem scripserat Frisingensis, antequam Federicus pedem Italix sinibus intulisset: *Hæc non solum ex sui magnitudine, virorumque fortium copia; verum etiam ex hoc, quod duas civitates vicinas in eodem sinu positas, id est, Cumam & Laudam, ditioni suæ adjecit, aliis (ut dictum est) civitatibus clarior habetur.* Firmatur id ipsum ex Corii MS. in quo, ut in Mediolanensi Codice, *Laudenses & Comenses*

fuisse videntur, Cremonenses nusquam. Legatur ipse hac in *Historia* suæ parte, quæ tota è scripniis Morenæ prodiit, nil ut aliud scriptum existimem à Morena.

294 ABSQVE TIMORE] Amplector hic etiam, quod in Mediolanensi Codice legere est, *Absque timore*, & interpretor, *absque conditione ulla*, ita me docente Papiæ, cui Tenor est *rectitudo, norma, ordo, lex, conditio posita: sive omni conditione remota*, quo pacto locutum video Monachum Anonymum Patavinum, lib. I. *Chronici* ad annum CIO. CCXXXIIX. *Cum & Mediolanenses pacem habere cum Imperatore conditionaliter postularent: Imperator noluit eos recipere, nisi omni conditione remota, & hac de causa in contumacia permanserunt.* Corius, cujus in MS. eadem omnino verba, quæ in Mediolanensi Codice, fuisse conjicio, ea sic Italice reddidit, à *discretionem*.

295 FACERE NOLVISSENT] Non enim id illis in mandatis datum.

296 VEL CREMONENSES] Mediolanensis Codex antea laudatus, sibi perpetuo constans, *Vel Comenses*.

297 CONDOLVERUNT] Compositum pro simplici positum, ut ante *Not. 83.* & in *Truculento Plauri*, *Nam mihi de vento mire condoluit caput.* Et III. *de Oratore Tullii: Nam tum latus ei dicens condoluisse, sudoremque multum consecutum esse, audiebamus.* Alias, & crebrius, *Condolere*, nil est aliud, quam *dolere alterius valide commoveri*, vel ipsis Scriptoribus sequioris ævi. *Maurisius* pag. 4. *De quo Veronenses, qui naturaliter, & non fictitie, Vicentimorum semper fuerunt amici, plurimum condolentes.* Et 25. *Quo audito, ipse tamquam benignissimus Dominus condolens cum fidelibus Cruciatibus, &c.* Et alibi: *De quo factum tantum cum ipsis condoluit, &c.* *Rolandinus* lib. II. cap. VI. in literis *Salingueræ* ad *Ecclinum Tertium de Romano: Hæc autem vobis refero, sicut principali meo Domino, & amico, ut de amicorum tanta injuria mecum dignemini condolere.* Et lib. III. cap. III. in *Oratione Matthæi Justiniani Potestatis, Verona pulsi: A vobis igitur petimus, sicut à Viris Justitia & magnifica bonitatis; viris utique dignæ potentia & virtutis, ut de consueta nobilitate vestra Nobilibus condolentes, dignemini Nobiles liberare de morte sic indebite dissolutos.* Sic apud eundem *Adolere* pro *Dolere* legitur in tuo, *MEOBNAS INCOMPARABILIS*, Codice MS. lib. IX. cap. III. *Que cum effectu tanto, & voluntate, se præceptis Matris Ecclesiæ subdiderunt, ut pauci, vel fere nulli forent, qui haberent præteritorum malorum memoriam, aut de transactis cruciatibus adolere, pro quo est in nuper edito, condolere.* Sic *Conversari* pro *versari* lib. VII. cap. XIII. *Sed, omnibus prætermisissis, gratiarum dispensatori Domino Nostro Deo gratias agamus infinitas, quod malefactorum memoria cum sonitu periiit, & Commune Padua, licet multis incussum fluctibus, tamen amodo Divina, & Apostolica gratia reformatum, in propria conversabitur libertate. Consolamen pro solamen* lib. VIII. cap. V. *Desperati ergo Procuratores, expectabant nihil aliud nisi mortem, pænarum scilicet alleviationem, & consolamen.* Et lib. II. cap. II. *Profecto hic fuit ille annus, malorum finis, servilis catenæ confractio, initium libertatis, mortis, & tormentorum exemptio, & totius humani generis consolamen.* Et alix notæ alibi non diversæ.

298 POST QUATVOR DIES] Corius, *Post aliquot dies.*

299 UNA CVM PAPIENSIBVS ET NOVARIENSIBVS] Sigonius hac de re non ex alio, quam hoc ipso ex fonte: *Papiensibus ac Novariensibus adiutoribus, Galiatum & Treccatum invasit, eaque occupata deleuit.* Habuit autem *Federicus* adiutores *Novarienses*, ad hæc oppugnanda Castra, quod ea fuissent olim à *Mediolanensibus* ad ipsorum *Novariensium* expugnationem, in ipsomet illorum territorio condita, ut ex aliis notum: *Papienses* vero, quod hi sese illi pridem totos penitus addixissent, adversus *Mediolanensium* ausus & præsumptus.

300 DVO] Tria recensentur ab aliis, quorum è numero *Guntherus Ligurini* II.

Protinus immani fastu tria, Rector, ab illis Hostili fundata solo Castella potenter.

Diruit, & miseros longa formidine cives Solvit, & ereptos victoribus eripit agros.

Notanturque hisce nominibus in literis *Federici*, *Minima, Gailarda, Treca.* Nam aliis, & in his *Episcopo Frisingensi*, *Federici* literarum interpreti, *Minima, Mumma* est, & *Treca Trica*: *Cavitellio* vero, *Minima Manima, Gailarda Galiardum* audit, genere alio, mutatione levi. Sed habet ad stipulatorem sententiæ suæ *Noster Calchum*, qui lib. VIII. *Mediolanensis Hist.* ad annum CIO. CLV. *Federicus* (inquit) *duo Ecclesiæ Mediolanensis oppida, in finibus Novariensibus sita, Galiatum atque Treccatum obsidet, & non multum vi in potestatem redacta, manibus nudat.*

301 CASTRA] *Arces Murio: Oppida Cavitellio, & Calcho* nuperrime laudato.

302 NOBILISSIMA] *Corio Nova, Federico Fortissima, Frisingensi Munita & decora.*

303 QVAE VLTRA TICINVM HABEBANT] *Novariensibus* opposita, ut docebam ante.

304 VNVM QVORVM GALIATE, ALTERVM VERO TRECCATE] *Mediolanensis Codex* apertius, ut liquebit, *Unum quorum Galiate vocabatur, alterum vero Treccate.* Imposuit autem *Cavitellio* Castrorum istorum nomenclatura vetus, effecitque, ut scriberet, *Federicum*, post excidium *Rofati*, dejectosque *Ticini Pontes*, primum oppida tria, *Manimam, Galiardum & Tricam* Decembri mense: mox *Cairum & Astam*, in *Gulielmi Montisferrati Marchionis* gratiam, funditus evertisse: indeque regressum in *Mediolanensem agrum*, una cum *Abiate* stravit *Galiatum & Treccatum* simul, ante quam *Derthonæ* mœnia obsideret. Non enim alia Castra sunt *Galiate, & Treccate* Nostri, à *Gailarda*, sive *Galiardo, & Treca*, sive *Trica*, memoratis ante ex aliorum scriptis, quod una mecum sentire *Gavifusum*, postquam hæc scripseram, *JO. ANTONIVM CASTILLONAEVM* meum, scientissimum *Mediolanensis antiquitatis* omnis: nec aliis de *Mediolanensium Castris*, antequam *Cairam & Astam* pergeret, *victoriam Ænobarbus* egit, ob *Natalis Dominici Feras*, dictorum Castrorum excidium consecutas statim. Has enim, silentibus armis, magna cum alacritate celebrare voluit *Frisingensi* teste, qui sane *victorias* hujuscemodi sejunxisset, si quidem illas *Federicus* sibi diversis è Castris diverso tempore peperisset. Offendit ad eundem lapidem *Sigonius*, vir alioqui doctus, nescio quo veterum Scriptorum duce. Nam is quoque scripsit, *Ænobarbum*, cum in supra recensitis Castris, *Mumma, Gailardo, & Trica*, quæ ante vastaverat, hyemasset, appetente Vere *Vercellas ac Taurinum*, terroris intuentiendi causa, contendisse, atque inde vadato *Pado* in *Papiensem agrum* revertisse, & *Papiensibus & Novariensibus adiutoribus, Galiatum & Treccatum* invasisse, ibique *Cairensibus* atque *Hastensibus* proscriptis (quod imperata *Marchionis*, uti iussi erant, sacre detrectassent) intulisse bellum, cum asserat liquido *Frisingensis, Federicum*, post transvadatum *Padum*, movisse statim adversus *Cairenses & Astenses*, nulla mentione facta *Galiate* diruti, vel *Treccati*, antequam *Cairensibus & Astensibus* bellum inferret. Idcirco *Federicus* ipse suis in literis, ait se, post *Natale Domini* celebratum à vastatis Castris *Minima, Gailarda, & Treca, Vercellas ac Taurinum* adivisse, transvadato *Pado*: indeque villam *Chairam* destruxisse, & civitatem *Astam* incendio vastavisse: riteque *Noster & ordine, Galiate & Treccato* dirutis, perrexisse *Asten*.

305 GALIATE] Munitissimum olim oppidum *Novariensis* agri *Galiate* fuit teste *Calcho*, nobileque nunc *Feudum* audit *Illustrius Sfortiacæ Domus. Gajatum* populares vocant. At hic aperte *Nostro Bossius* intercedit, quippe qui, post disiectos à *Federico* *Ticini pontes: Oppidum*, inquit, *Gallarate*, quod erat *Mediolanensis Archiepiscopi*, cum manibus ac quatuor turribus funditus evertit, *Treccate combussit.* Intercedit & alter callentissimus rerum *Insubrix* scriptor *Bonaventura Castellioneus*, qui de *Gallareato* oppido, sive vico, scribens, differit in hæc verba: *A Castro Insubrum Ticinum versus ad Meridiem quinto ferme milliaro Gallareatum est, oppidum urbecule effigiem præstans, ad extremam collium radicem in aquo adificatum, à quo universa planities XXIV. milliariorum spatium ad urbem Mediolanensem extenditur. Cujus oppidi nomenclaturam, si attentius quispiam observaverit, Gallorum aream, hoc est, conventum, interpretabitur: sicut & Novariam trans Ticinum, quasi Novam Gallorum aream. In hunc tractum siquidem, velut ad campestris loca, quæ fertilia esse solent, Insubres adhuc montium accolæ, colligendorum fructuum, vel Comitiorum habendorum gratia, prisco Gallorum more consuebant. Ad ultimum denique excidium redactum fuit oppidum Gallareatum, dum Mediolanensibus nostris ex animo favens, copiis ingentibus Federici, cui Rubrobarbo cognomen fuisse jam diximus, pertinaciter nimis adversatur. Quæris, quibus ego assentiar in diffensione tanta? Fateri malo mihi, quod olim in re obscura Judices, liquere nondum, quam temere quippiam effurire, etsi multis partibus plures in Nostri sententiam eant.*

306 TRECCATE] *Vici* alterius nomen, ejusdem *Novariensis* agri, quod *Carolus à Basilica Petri, Novariensis* olim *Ecclesiæ Protomyta*, literis & pietate notissimus, in *Novaria* sua. *Locus*, alias domibus & incolarum celebritate frequens, floret hodie titulo *Comitarum*, qui ad *Lampugnatos* *Patritios Mediolanenses* spectat. Meminit ejus *Sigonius, & Treccas* nominat lib. x. *de Italia Regno*, ubi de *Paschali Pontifice* loquens: *Mutato*, inquit, *consilio in Franciam iter flexit, ac, conventu Treccas indicto, Alpes byeme asperissima superavit.*

307 EAQVE] *Mediolanensis Codex, Et ea.*

308 DESTRUXIT] *Federicus* ipse suis in literis ad *Frisingensem: Inde tria Castra eorum (Mediolanensium) Minimam videlicet, Gailardum, & Treccam destruximus.* Adjicit *Frisingensis* iisdem injectas fuisse flammæ, quibus exarserint: *Denique tria ipsorum Castra munita & decora.*

id est, Mummam; Gailardam, Tricam, quae ad expugnationem Novariensium, in ipsorum territorio firmaverant, expugnata cremantur. Sigonius id ipsum sensit, & scripsit his verbis: *Tria Castra Mummam, Gailardam, & Tricam, quae in finibus Novariensibus, ad eos premeandos, edificaverant, expugnata combussit.* Et ante Sigonium Mutius, cujus ista sunt: *Multas praeter dictum Castrum (Rofatum intelligit) eorum Arces dejecit, nominatim vero Gailardam, Trecom, & Miniam destravit ferro & igne.*

309 PER MORTUIS] Typographi lapsus ex non intellecta compendiaria nota praepositionis *Pro*. Quare *pro mortuis* legas non cunctanter licet, & una mecum observes Italicissimum novum.

310 INDE] E Galiati & Trecati Castris.

311 MARCHIONE GVILVERMO] De quo supra Not. 162.

312 ASTEN] Quae Mustato & Vecerio, *Haste*, Gunthero & Anonymo Monacho Patavino, *Astum*: Plinio, Casiodoro, Frisingensi, Viterbiensi, Cavitellio, Vandeburchio in Sabaudia Ducibus, & aliis, *Asta*, nonnullis etiam, addita adspiratione, *Hasta*: *Asti* Vulgo: Ptolemaeo *Ara*, ad Morum inter Alexandriam & Ticinum sita. Fuit, ut inquit Volateranus, olim Colonia Romanorum, quae nunc, mutato tantum genere, vocabuli nomen retinet. *Pompejam* à nonnullis cognominatam tradit Ferrarius in *Lexico suo Geographico*, recens iterum Mediolani edito cum auctario ingenti. Paullus Merula lib. VI. *Cosmographia*, urbem antiquam nominat, adhuc nobilem, divitem, frequentem, splendidam, & fecundi agri, quorum ille praeciorum partem è loci natura hausit, ut apparet, parum è Viterbiensis penu, qui laudes ejus urbis multo ante cecinerat hisce metris:

*In Ligurum patria manet urbs, quae dicitur Asta,
Inclita divitiis, modico munimine vasta.*

Partem è Gunthero, cujus illa sunt *Ligurini* II.

Urbs erat, antiquo quam nomine dixerat Astum

Usus, habens propriis in finibus oppida lata.

Ita prorsus, ut *Asta*, quasi *Vasta*, fuerit appellata. Primum illa quidem Vicecomitum in potestate fuit, post dotis nomine migravit ad Gallos, conquisit nunc in sinu strenuissimi Sabaudia Ducis ex conditionibus Pacis initæ Cameraci.

313 PERREXIT] Sive post Natale Domini, celebratum in ante recensitis locis, ut asserit Frisingensis; sive Decembri mense, ut Cavitellio placet, in gratiam Marchionis Montisferrati, quippe qui Astenses una cum oppidanis Cairi sibi contumaces expertus, de utrorumque insolentia apud Federicum, in Conventu Roncalia habito, questus accerere fuerat, sibi que justitiam fieri postularat:

Accedebat ad hoc sociatum sanguine nexo

Inter utrumque genus: nam quae sortita maritum

Hunc erat, hac Regem gaudebat habere nepotem,

uti me Guntherus docet. Cæterum, quod attinet ad accessum istum Cæsarem, ad Astensem urbem, sic illum Federicus ipse suis in literis exaravit, quibus uti sæpe necesse habeo, quod uti locupletiore nullo alio testimonio hac in opella possim: *Per Vercellas & Taurinum euntes, Padum transivimus, inde Chairam, maximam & munitissimam villam, destruximus, & civitatem Astam incendio vastavimus.* Eoque distinctius Frisingensis, Cæsarem suum, transvadato Pado ad inferiora Papiam versus iter reflexisse scribens, primoque Cairam accessisse, dein processisse Astam. Narrant eadem Cavitellius & Sigonius; at confuse ambo, ut innuebam ante. Ait nempe primus: *Oppidis Manina, Galiardi, & Trica receptis, de mense Decembris descendit, in gratiam Marchionis Montisferrati, adversus oppidanos Cairi, & Astenses Marchioni contumaces: & Cairum, & Astam, dum ibi incolae illinc ad montes propinquos aufugissent, diripi ac comburi iussit, & regressus in agrum Mediolanensem, & ibi Abiate & Trebate quoque everfis, Derthonam de mense Februarii obsedit.* Nusquam vero Vercellarum, aut Taurini meminit, quod neutriquam reticendum erat: Regem autem deducit Abiate post relictam Astam, quo se ille multo ante receperat, ut ostensum: Galiati denique, & Trecati excidium subjicit excidio Astæ, quod alii præcessisse volunt. Alterius hæc ipsa sunt: *Federicus, cum in iis locis, quae vastaverat, hyemasset, Vere appetente Vercellas ac Taurinum, terroris incutiendi causa, contendit; atque inde vadato Pado in Papiensem agrum revertit, & Papiensibus ac Novariensibus adiutoribus, Galiatum & Trecatum invasit, eaque occupata delevit. Ibi cum Cairenses atque Hastenses imperata Marchionis, ut iussierant, facere detrectassent, hostes proscripti, atque utrisque arma illata. Hæc ipsa Sigonii sunt, non in uno lapsi. Nam & lapsus ille est in tempore, quo Federicum Vercellas & Taurinum contendisse tradit; cum is non eo tantum ivisset ante appulsum Veris, sed & Asta subacta Derthonam obsidione cinxisset, testibus ea de re Cavitellio & Nostro col. 960. lit. B. & ea in parte, in qua Cæsarem eundem, post regressum in Papiensem agrum, Galiatum & Trecatum invasisse tradit, tra-*

dentibus aliis, post occupatum Papiensem agrum, dedisse cumprimis operam, ut Cairenses & Astenses ad Marchionis sui potestatem & fidem, à qua defecerant, revocaret.

314 DESERENTES] Nempe, quia

longo jam tempore lesa

Majestate rei, toties frustra citati,
ut Guntherus habet.

315 ROCHAM] Varie variis dictus hic locus, cujus se praesidio muniturunt Astenses, relicta urbe. Quippe Frisingensis illos ad vicina montana confugisse prodit: Guntherus, *in altos colles; Viterbiensis, ad Castrum novum; Cavitellius, ad propinquos montes; Sigonius, ad vicinos; ad Rocham Noster, quæ Arx est plane, à voce vernacula, Rocca*, accepta Scriptoribus priscis. Inde Rolandinus lib. I. cap. XI. *Burgum & Rocham obsedit hostiliter machinis quibusdamque.* Et lib. VI. cap. VI. *Multi tamen Estenses & Paduani intraverunt Estensem Rocham.* Et mox: *Voluit Ecelinus Arcem, sive Rocham Estensem, & alia collateralia Castra suo dominio subjugare.* Et Auctor *Chronologiae* III. eidem adjectæ, ad annum CIO. CCXCIV. *Hic per Paduanos moenia Estensis Rochæ, ac Cerri, & Calanionis fuerunt destructa in funditus.* Et alicubi Monachus Anonymus Patavinus, alii que sexcenti sequioris ævi.

316 NOVIM.] Mediolanensis Codex, *Novi; Corius, Anono.* Legerim ego lubens ac libens, Urspergense duce, *Novæ.* Tale siquidem nobis ejus Arcis nomen Abbas ille suggerit, & alia de eadem multa: *Multis peragratis locis, Astensiam urbem tandem adventavit. Astenses vero, consiliis de munimine Arcis Novæ, opponere se studuerant. At ipse eorum urbe cito potitus est, & his, quæ infra muri ambitum continebantur. Tandem ad inexpugnabilem Arcem Novam iter arripuit. Quæ licet esset sita in scopulo eminentissimo, habens aditum tantum per iter angustissimum, Imperator solertissimus ipsam tamen fortiter expugnavit, gentemque frustravit superbam.* Accedit his calculus Viterbiensis, qui locum eundem, *Castrum novum*, dixit, levi plane flexu ab *Arcis Novæ* manimine Urspergenfis.

317 QVODAM MONTE] Excerpta Codicis Mediolanensis, *In quodam monte, cui sanè respondet eminentissimus scopulus Urspergenfis.*

318 MOBILIA] Ut supra Not. 213. *Cum ipsorum mobilia timore Alemannorum ad Pixighitonum fugerunt, &c.* Ubi nos ejus de vocis usu & notione multa.

319 FUGIERE] Frisingensis: *Ad quorum puniendam contumaciam dum Rex exercitum ducit, illi relictiis munitionibus, velut viribus suis diffidentes, ad vicina montana diffugiunt.* Guntherus:

Territus hoste novo; sed non correctus, in altos

Exierat populus trepida formidine colles.

Viterbiensis:

Magna timens Regem mox deserit Asta colonum,

Ad Castrum Novum cuncti sua cuncta reponunt.

Melius:

Ad Castrumque Novum cuncti sua cuncta reponunt,

Unde suum vacuum deserit Asta solum.

Cavitellius: *Cairum & Astam, dum ibi incolae illinc ad montes propinquos aufugissent, diripi ac comburi iussit.* Unus Sigonius Cairensibus solis fugam istam adscribit: *Cairenses, relictiis munitionibus, viribus suis diffisi, in vicinos montes se retulerunt.*

320 CAPIENS] Ita Merula, qui paucis: *Per Taurinum saltum Alpes transcendens, Astam Coloniam per vim cepit.* At enim Nostro & Merula adversantur, quicumque Astam ab Enobarbo everfam funditus, & combustam ferunt; quin & Enobarbus ipse, cujus in literis hæc leguntur: *Chairam, maximam & munitissimam villam, destruximus, & civitatem Astam incendio vastavimus.* Nec alia prodidit Frisingensis: *Inde Astam procedens, vacuamque non opibus, sed habitatore reprensens civitatem, non paucis ibi diebus manens, igni eam, & direptioni dedit.* Eadem Guntheri scriptura est:

tandem spoliata, rogisque

Tradita, perversi sceleris, geminique reatas

Pertulit immeritam sedes innoxia penam.

Tale quippiam etiam Cavitellius scripsit: *Cairam & Astam diripi ac comburi iussit.* Et alii. Mutius: *Perque Padum flumen exercitu traducto Cairam (lege Chairam) vastant, urbem Astam incendunt.* Merula lib. III. *Antiq. Gall. Cisalp.* Hujusce rei indicio sunt certissimo contra jus Gentium vastatae urbes opulentissime, *Asta, Dertho, &c.* Bossius: *Alemannorum Rex coronatus, in Italiam per Taurinum intravit, civitatem Astensem debellavit, ac funditus mense Octobris (Januarii melius) evertit.* Nec dubium, quin multo plures his affinia scripta reliquerint; sed omnium nec verba, nec nomina nunc occurrunt.

321 TRADIDIT] Postquam illic dies aliquot insumpsisset, dum inibi reperta

— pla.

— plurima saccis
 Iasundit frumenta suis, utresque cadofque
 Ventrosasque replet oleo, Bacchoque lagenas:
 — multisque viris alimenta diebus
 Uberiora dedit.

Ut Guntherus canit; cui facem istis de more prætulera
 Frisingensis: Cum non paucis ibi diebus mansisset.

322 PRAEDICTO MARCHIONI] Suo nempe Domino,
 quod decebat Imperatorem iustum, quamvis unus hic, ut
 Noster, Urspergensis scribat: Demum Astensibus captivis,
 tam viris, quam mulierculis miseratus est. Misertus, inquam,
 quod illorum urbem non everterit, ut alia Castra, sed te-
 ctam sartamque tradiderit in Marchionis manum, pro quo
 ipsos Astenses in bannum posuerat, civitatemque ipsam pro-
 pterea ceperat, quia pro eo iustitiam eidem Marchioni facere
 renuerat, uti statim subditur à Morena.

323 IN BANNVM POSVERAT] Pari fere formula, res in
 bannum missas, reperies cap. L. Sal. Ludovici Imp. S. 4. &
 5. Bannum autem exilii species, lux priscis proscriptione
 dicta. Hinc Banniti, quibus ademptum jus togæ, aqua &
 igni pariter interdictum.

324 QVIA PRO EO] Uti que perperam hæc trajecta.
 Redigo in ordinem, & adapto, Pro eo, quia.

325 IUSTITIAM EIDEM MARCHIONI FACERE RENVE-
 RAT] Affertur hæc ipsa caussa Frisingensis ore: Verum op-
 pidani Cairæ, simul & Astenses cives, eo quod præcepto Prin-
 cipis, de exhibenda Marchioni suo Guillelmo de Monteferrato
 iustitia, minime paruisse, tamquam rebellionis rei, hostes
 iudicati proscribuntur. Sigonii pariter ex eodem fonte: Ibi,
 cum Cairenses atque Astenses imperata Marchionis, uti iusti
 erant, facere detrectassent, hostes proscripti, atque utrisque
 arma illata. Guntherus causam aliam sic expressit: Quod
 scilicet Asta terreno sub Rege rea: imo & supremo jure jam
 damnata foret, contemptu sui Præsulis, ideoque pœnam rea-
 tus gentini sit perpeffa.

326 RENVERAT] Mediolanensis Codex, Renuerant.

327 PARTEM MVRI ET QVAMPLVRIMASTVRRES] Quæ
 hic Noster Marchioni Montisferrati tribuit, adscribit Fe-
 derico suo, nec Astæ, sed Cairæ gesta fuisse memorat Fri-
 singensis: Rex primo Cairam veniens, inventis sufficienter vi-
 tualibus, per aliquot ibi dies mansit. Turres, quæ non pauca
 ibidem fuerunt, destruxit. Hæret Frisingensi Guntherus, ut
 solet, additque, præter turres, oppida quoque Cairæ di-
 ruta fuisse penitus, ac combusta:

Nec mora, direptis potioribus, oppida flammis
 Tradunt, & validas evertunt funditus arces.

Hæret & Sigonius, nec sententiæ tantum, sed & verbis
 ipsissimis Frisingensis. Nostro propior Viterbiensis, turres
 Astæ tantum everfas, muri parte altera conservata tradit.
 Ita se illius habent:

Turribus everfis, inventa cibaria vastant,
 Alterius muri nulla ruina fuit.

328 FOEDVS CVM ASTENSIBVS FECIT] Altum hoc de
 fœdere silentium in aliorum scriptis. Corius profœdus de-
 dit, itaque loquentem Italice Morenam fecit, Il perche
 poi Astensi si convennero in feudo. Viterbiensis hæc ipsa Fede-
 rico retulit in acceptum:

Dum Rex egreditur, melior fortuna paratur.
 Culpa fuit modica, gratia plena datur.

Narrant alii, eodem ferme tempore Federicum, cum se-
 ditiones multæ tum exarsissent in Castris, eas ex Pruden-
 tum auctoritate compefcuisse, lege lata, ne quis in poste-
 rum in Castris, violandi hominis caussa, gladium ferret,
 si tulisset, manu aut capite plecteretur. Illud itidem in
 Bossii Chronica continetur, Federicum, post debellatam
 Astam, ingressum esse Mediolanensem urbem, ibique ap-
 plausu maximo civium exceptum, ab Uberto Pirovano
 urbis Archiepiscopo coronatum (quod Annales Mediola-
 nenses factum asserunt, antequam idem Cæsar à Laudensibus
 promissi obsequii jusjurandum exigeret, quo de No-
 stler col. 957. lit. C.) & extra urbem, quod D. Ambrosii tem-
 plum, coronandis Cæsaribus assignatum, extra urbis Pomce-
 rium ea tempestate foret, ut idem alibi Bossius indicavit,
 quippe qui ad an. CIO CLX. Imperator, inquit, promissi sui
 memor, Ducem Bobemie, Regem appellatum, in templo D. Am-
 brosii extra tunc urbis muros corona insignivit. Id ipsum te-
 stimonio Galvanei firmari posset, si ad manus esset, cum
 & is cap. CCXXVIII. cujus indicium debeo V. C. & Erudi-
 tissimo Jo. Antonio Castillionzo, diserte tradiderit, Fe-
 dericum Ænobarbum extra urbis muros ab Uberto Piro-
 vano coronatum.

329 PAPIENSES] Longe plane alia de Papiensibus à
 Mutio scripta, eaque post Derthonam direptioni datam:
 Papienses, aliorum iactura damnoque docti, Imperatori ob-
 viam veniunt, & se, suaque omnia commendant, cum magna
 reverentia coronatum in urbem ducunt. Rectene? Ambigo,
 cum ante multo Papienses Ænobarbi gratiam sibi collegisse
 docuerit Noster, idemque constet ex aliorum fide dignif-
 simis monumentis.

A 330 GVERRAM] Placebat olim Guerra magis, quam
 Bellum, & ut est apud Urspergensem in legibus Æno-
 barbi, Vuerra: Si liber homo, ingenuus, ministerialis in-
 cendium commiserit pro vuerra propria, pro amico, propa-
 rente, &c. Ubi loci Vuerra, bellum est, quod privatus
 suscipit, cum suas inimicitias persequitur, ut in Feudorum
 lib. II. Tit. XXVII. §. 1. & 2. Descendit autem ea vox in
 Italarum, nec non & Gallorum linguas (quippe Galli
 Guerre, Itali Guerra dicunt) à dictione Guvere, quæ Ger-
 manis populariter quamvis defensionem rem aptam notat,
 sive manibus, sive ingenio, sive aptum, sive aptum negotium
 geras, observatore Barthio lib. XII. Advers. cap. IV. Idcirco
 Guerram, quam Uverram frequentius usurpabant. Pe-
 trus Cellenius lib. II. Epist. I. Quasi guerra vestra, & de-
 biti pœnalis discrimina persolvi. Godfridus lib. IX.

Guerra datur patria, bella Sabina patent.

Beka in Theodorico I. Trajectensi Episcopo XXXII. Theodo-
 ricus Episcopus ex hac guerra plerumque locupletatus, impig-
 norata prædia redemit. Rolandinus lib. I. cap. VII. Pactis
 appositis, &c. quod una pars alteram tam in pace, quam in
 guerra, & è converso juvare debeat modis omnibus. Ptole-
 mæus Lucensis ad an. CIO. CV. Occasione dicti Castri de Ripa
 fracta inchoata est guerra inter Lucenses & Pisanos. Tumulus
 Balduini, Archiepiscopi Treverensis, fratris Henrici
 VII. Augusti:

Guerra frequens crevit graviter, varoque quievit.

Carolus IV. Imp. Balduini & Henrici laudatorum nepos,
 in Vita sua: Posthac videns Pater noster, quod expensa sibi
 deficiebant, & guerram ulterius ferre contra prædictos Domi-
 nos Lombardie non possent, cogitavit de recessu suo, & vole-
 bat nobis committere easdem civitates, & guerram. Literæ
 Populi Vicetini de flagitiis Episcopi sui Blasii summo Pon-
 tifici missis, ut apud Pajarinum existant: Captata occasio-
 ne guerrarum, quas contra nos habere contigit. Epitaphium
 Paganini de Panico Bononiensis apud Gherardaccium lib.
 XVII.

Ipse caput guerra, ac tota metuendus in urbe.

Usus & eadem voce D. Bernardus Sermone III. ubi de pro-
 pria voluntate differens: Hæc, inquit, adversus Deum ini-
 micities exercens est, & guerram crudelissimam. Et Ser-
 mon. XXIII. Hoc est enim, quasi cum Deo guerram movere. Usus
 & Blesensis epist. CLXIX. Multorum mentes ita sunt in dubio
 posita, quod incertum est eis, de facto guerrarum & pacis quid
 fieri debeat in futurum. Mussatus non uno in loco, Vincen-
 tius Ferrerius passim, alique permulti. Haud enim adeo
 barbara Guerra vox habita Majoribus nostris, ut ab ea sibi
 abstinendum esse penitus arbitrentur: quin & Guerrandi
 verbo usus Carol. Imp. in Vita sua: Delphinus mortuus est,
 & ipse Pater noster vult congregare exercitum, & procedere
 in auxilium Delphino, qui guerrat cum Comite Sabaudie. Sed
 nos longius fortassis excurrimus, quam patientur nonnul-
 lorum aures, mollioribus utique vocibus assuetæ.

331 HABEBANT] Nempe quia Terdonenses amici Me-
 diolanensium, qui tum Papiensibus infensi erant. Frisingensis
 lib. II. cap. XVII. Fuit non longe ab eo loco civitas Ter-
 dona, natura & arte munita, Mediolanensibus amica, ipsi-
 que contra Papienses fœdere juncta. Sigonius: Inde arma ad
 Derthonam urbem translata, quæ pariter, edictis Regis negle-
 ctis, Mediolanensium amicitiam sequebatur. Guntherus Li-
 gurini II.

Haud mora, Terdonam (Ligurum quæ fœdere pravo
 Confiliis adhibebat opem, scelerique nefando,
 Quam Regi vesana suo præstare favorem
 Maluerat, nec adhuc toties revocata redibat)
 Constituunt raptis petere, atque evertere signis.

Et Papienses ipsi, apud eundem Vatem in Oratione ad
 Ænobarbum ipsum:

Adde, quod iste tuus nostros procedit in usus
 Sudor, & ista tua gessisti bella Papiæ.
 Hostilem, nostrisque malis inhiare paratam,
 Hostibus & sevis adstricto fœdere junctam,
 (Quid referemus ad hæc?) versisti funditus urbem.

Sic ante multo (ut Sigonius scribit libro X. de Italia Regno,
 ad an. CIO. CVII.) Derthonenses iidem, bello cum Pa-
 piensibus inito, sese illis impares agnoscunt, ad Medio-
 lanensium auxilium confugerunt: Papienses Laudensium &
 Cremonensium copias acciverunt. Indeque inter has civi-
 tates ea fœdera societatis, amicitiaque sunt juncta, quæ
 post, difficillimis singularum temporibus, pia sancteraque
 fide culta, Italiam universam ingenti admiratione com-
 plexerunt.

F 332 CONQUESTI FVERVNT] Frisingensis: Papiensibus
 conquerentibus, plus à Terdona se, quam à Mediolano mole-
 stari. Et Guntherus de Terdona ipsa:

Hæc etenim fidam Regnis inimica Papiam,
 Plus quoque, quam Ligures crebro grassata premebat.

Neque enim cohiberi poterant alterni furores, ut idem ini-
 bi Guntherus addit. Morena querelarum istarum omnium
 summam verbis hisce confecit: Conquesti fuerunt, dicentes,
 ipsos

ipfos maximas injurias eis intulisse, & Castrum eorum invasisse.

333 CASTRUM] MS. Corii, ut apparet, *Castra*.

334 JUSTITIAM SIBI FACERE] Abunde hac de formula, & ejusdem notione dictum in *Nota 58*.

335 REX AUTEM, &c.] Paulo aliter Frisingensis *lib. II. cap. XVII. Fussa est (Terdonam) à Principe à Mediolani contubernio recedere, Papiasque sociari.*

336 AMICVM ESSE SCIEBANT] Adde ex Corio; Papiensium, fiet ut sententia salva.

337 ACRIER ADJUVABANT] Attigerunt & alii rem eandem: Frisingensis: *Erat autem praedicta Arx non solum suis viribus; sed etiam Mediolanensium fortitudine, & vicinorum Baronum, quorum unus Marchio Opicius, Malaspina cognomento, fuit, praefidiis munita, obque tanta opis confidentiam ad propellendam Principis iram instrui ausa.* Paria Guntherus affert, quem ideo non exscribo; nec abluunt Viterbiensis illa:

Amodo Terdonam cuperem recitare dolorem,

Qua Mediolani veteri subnixta furore,

Consueto more vult inimica fore.

338 PLVRIMVM CONFIDEbant] Habet his affinia Urspergensis: *Hanc (Terdonam) in ipso itinere aggressus Imperator, oppugnavit, & solo adequavit, nihil ei valente auxilio Mediolanensium, in quibus plurimi confidebant. Habet & Gaudentius Merula lib. II. Antiq. Gall. Cisalp. cap. I. Dertbona, Romana Colonia inter Insuabres & Ligures, quorum arma semper fere conjuncta fuerunt, deducta, ne alteris alteri auxilio essent, sublati Romanorum armis, & Senatus potestate, in Insuabrum amicitiam declinavit. Causa porro cur ad Insuabrum, hoc est, Mediolanensium, amicitiam Terdonam descenderit, tales fuisse traduntur, quales nobis aperuit urbis ejusdem Clerus in supplicatione sua flebili ad Federici pedes, cum illi supremum excidium immineret. Sic enim ille, contra Papiensium calumnias in Terdonam jactas: At, inquit, in omnia civitati, suaque contumaci superbia vicinos quosque prementis federe nexa, ab equo Principe jure poenas subire debes. Esto Mediolano associata est Terdonam. Quare? non illius gratia, sed tuo metu: non, ut per illius potentiam impetraret, sed, ut per ejus vires à tua excuteretur violentia. Senti rem meam (inquit Terdonam) agi, dum paries proximus, Lunellum dico, arderet, sub Mediolani confugi alas. Videatur hinc de causis & aliis Frisingensis cap. XIX. lib. II. nec non & Guntherus *Ligurini III. causas easdem, & complures alias uberrime persequutus.**

339 COLLA SVPPONERE REPVDIARVNT] Congruunt hæc, & alia, quæ sequuntur de banno publico, cum his, quæ prodidit Frisingensis: *Quod dum facere recusaret, dumque magis seditiose & inimice, quam pacifice & amice Regibus, civitati adhaerere delegisset; tamquam majestatis rea & ipsa inter hostes Imperii adnumerata proscribitur.* Guntherus etiam huc respexit:

Viribus bis, validoque loci munimine freti

Infaufti cives, nec mœnia dedere, nec se.

Post mala tanta suo dignantur subdere Regi.

Urspergensis utrique calculum adjicit, & absolvit hanc Notam: *Eo itinere invenit Terdonenses sibi rebelles.*

340 SEMEL ET PLVRIES IN JVS VOCATOS] Guntherus: *— nec adhuc toties revocata redibat.*

Et iterum:

Fam toties revocasse pudet, monituque salubri

Invitasse reos ad dulcia fœdera cives.

341 ET MINANS POSTMODVM EIS] Mediolanensis Codex, detracta copula, & adjecto adverbio *sæpe*, *Minans postmodum sæpe eis, &c.*

342 VERBA IPSIVS REGIS VILIPENDENTES] Deflexit à Nostro Corius, nec causam scio. Quantum enim inter hæc Nostri, *Verba ipsius vilipendentes, & illa Corii, Scorsero in parole non pauco contumeliose verso il Re: Eruperunt in verba contumeliosa non pauca adversus Regem, discriminis intercedit? Minori ferme Coelum à Terra diffidet intervallo.*

343 AD EORVM PERNICIEM ET INTERITVM] Eadem Guntherus plane:

Perstat in incepta stolidus furor, inque ruinam

Tendit, & ad certam proprograt gens perdita cladem.

344 SVAM PROXIMAM FORTVNAM] Longe rectius Med. Codex, *Sua pessima fortuna, quod & Corius testatum liquit.*

345 EX POST FACTO APPARVIT] Formula Nostro & Mustaf grata. Recurre ad superiores Notas.

346 ALIQUATENVS] *Aliqua ex parte, ut & alibi apud Nostrium est, & apud alios crebro. Quintilianus; Verum hoc aliquatenus temporum mutatum est conditione. Plinius: Caulibus pluribus ab una radice aliquatenus rubentibus. Symmachus: Anterioris litera tua, quasi mox alia consecuta sunt, spem mihi aliquatenus reditus tui fecerunt, secundam promissa vacuarunt, ut aliis sexcentis parcam.*

347 CVM EXERCITV SVO] Quem hi quoque Principes exornabant, Conradus frater, Bertolphus Burgundiorum Dux, Otho ex Bavaria, Palatinus Comes Vexillifer, & omnis fere flos Germanicæ nobilitatis.

348 PROPOSVIT] *Eo nempe consilio, ut Terdonensium, sicut & Astensium, insolentiam vindicaret. Ita plane loquitur Frisingensis.*

349 MVLTOS EQVITES] *Ducentos, eo transmissos Obitione Malaspina Duce. Ita Cavatellii Annales, & Chronica Boffiana.*

350 TERDONAE] Casus pro casu, ut apud Rolandinum, Padue pro Paduam, *lib. VI. cap. VII. Padue literas sepissime mittit. Citadella pro Citadellam, lib. X. cap. XV. Volentes vindictam sumere de suis compatriotis ex hoc, quod venerat Citadella. Et alia id genus multa apud Scriptores alios ejus xvi.*

Cæterum, quod ad hujus urbis nomen attinet; ut à Nostro *Terdonam* dicitur, sic eodem innotuit nomine Frisingensi & Viterbiensi laudatis ante. *Tertona* audit eadem in *Notitiarum* libro, unde Italicum, *Tortona: Tertionensis, & inemendatius Tetrionensis Civitas* in Paulo Warnefrido, quam rectius Plinius *Dertonam* vocat *lib. III. Nat. Hist. cap. V. Nam & Ptolemæo Dertona est, Stephano Dertov, Straboni Dertov. Condita perhibetur à Liguribus, vel, ut aliis placet, quos Albertutius citat, à Gallis, & ab his primum Antilia, dein Terdonam, à tribus donis, id est, miraculis ejus denominata, quorum primum in saxo, quod copiose oleum emittebat; secundum in fonte, quorannis festo Natalis D. Joannis Baptistæ largissime fluente; tertium, quod inibi paullo ante, quam Nobiles aliqui mortem essent oppetituri, panis sectus sanguinem stillaverit. A Plinio in laudato loco inter Romanorum Colonias recensetur, & in Goltzii *Thezaur* legitur, *Colonia Julia Dertona.* Situs ejus olim ad crepidinem Apennini, campos Papienses & Mediolanenses tanquam è specula prospicientis, in monte terete, scopulorum faciem in prærupto laterum prætendente: Turribus, & una præcipue lateritia, à Tarquinio Superbo facta, quæ & *Rubea* ab indigenis dicebatur, in declive montis suburbio, ex murorum ambitu, ac turrium celsarum, populique multitudine, cujusdam amniculi per medium transeuntis insignis. Ita ferme de illa locutus Episcopus Frisingensis. Quo respiciens Urspergensis, Terdonam permaximam Liguriæ urbem fuisse tradidit, per quam Mediolanensibus iter haberent Genuam usque, & ideo illam sibi, quasi portum, magni existere voluisse.*

351 REX ITAQVE FEDERICVS] Guntherus *Ligurini II.*

Tertia lax aderat; totis cum viribus ecce

Bellator Federicus adest.

Frisingensis *lib. II. cap. XVII. Princeps nobilis, capto suburbio, Arcem ipsam, seu civitatem obsidione clausit. Et Rex quidem ipse constitit in Occidentali parte. Idem Frisingensis ibidem infra: Principe ipso residente ex Occidentali parte. Et ad stipulatur Guntherus in memorato libro: Qua Zephyrus clausam geminis prohibentibus arcem Montibus à tergo lasso spiramine tangit, Regia signa nitent, & clausis hostibus, omnes Aggressus, aditusque negant.*

352 HENRICO DE SAXONIA] In suburbio, ad Meridiem sito, Apenninum versus. Guntherus idem:

— qua penniger Austros

Excipit, atque Notis obsibilat Apenninus,

Saxonas indomitos, & Norica castra superbus

Asperat Henricus, perituraque mœnia terret.

Vere asperat, quod non superbus tantum, sed & *Leo* cognominaretur Henricus iste, non recte; *Catalus*, Cavatellio dictus. Hoc uno porro notatus Dux tantus, quod non contentus paterna forte, quæ majorem inter Duces, ut Irenicus ait, Sol in Germania nunquam produxit, nec vidit, alieni appetens, ut tradit Krantzius, Italico auro corruptus, ab Ænobarbo defecerit. Quæ res summum illi tandem exitium attulit, binis uno mense Ducatibus exuto ob solum Ænobarbi contemptum, expressum à Chronographis Germanorum, licet Krantzius hæc intra modestiæ limites circumscribat. Sed alibi nos hæc, & alia pluribus de hoc Duce.

353 PAPIENSIBVS] In campis, spectantibus orientalem & septentrionalem plagam. Guntherus:

At, qua plana jacent, & liber transitus Euro,

Accessusque patet popularia signa, suasque

Pulchra Papia locat numerofo milite vires.

Quippe ad Papiensium preces Terdonam evertendam susceperat Ænobarbus. Georgius Merula *lib. III. Ant. Vicecom. Dertnonam rogatu Papiensium subruit. Hærebantque Papiensibus Comenses ex odio, quo adversus Mediolanenses tunc temporis æstuant. Boffius: Accepta Mediolani corona, è vestigio Terdonam ad Papiensium preces, succurrentibus Comensibus ad Mediolanensium odium, aggreditur.*

Inde est, quod Viterbiensis scripserit lib. XVII.

Cingitur horribili Procerum Terdona labore.

354 CIRCA IPSAM CIVITATEM] MS. Corii, Circa miseram civitatem. Frisingensis, ut Noster: *Transmisso amne, qui Tanera vulgo dicitur; usque ad ipsam civitatem discurrunt, ac omnia circumspicientes, non longe ab ea, supra predictum amnem, metantur castra.* Guntherus:

*Taneramque rapacem
Transgressi, muros & portas urbis ad usque
Discurrunt.*

Sigonius: *Suburbiiis captis, Rex urbem sibi excindendam existimavit, cum suis viribus satis, tum Mediolanensium opibus, & Opizonis Marchionis Malaspina munitam.*

355 PRIMO DIE QVADRAGESIMAE] Ita Corius; at Frisingensis: *Initiata est hac celebris Terdona obsidio mense Februario incipiente, post caput Fejunii, proxima Quadragesima hebdomada.*

356 XIII. MENSIS FEBRUARII] Ideo Sigonius verax, cui debemus ista: *Obsidio capta est Idibus Februarii. Cavittellius sat habuit indicasse mensem: Derttonam de mense Februarii obsedit.*

357 OBSEDIQUE] Præter Cavittellium, auditum in proxime superiori Nota, Jacobus Philippus Bergomas, qui Paulo Langio in Chronico Citizenensi, *Jacobus de Bergamo, in Chron. Supplemento: Terdonam, civitatem tunc insignem, eidem non obtemperantem, aliquandiu obsedit.* Et animo quidem hilari, & erecto. Federicus ipse Guntheri ore, *Ligurini x.*

*Quid referam prompta susceptos mente labores,
Quos Terdona dedit?*

Bossius: *Trecate combustis, Terdonam obsedit.* Mutius lib. VIII. *Chron. Germ. Dertonem obsident & capiunt urbem, praesidiis & loci natura munitissimam. Nemo vero descripsit uberius obsidionem istam Episcopo Frisingensi, quippe qui rei totius initio ducto à cap. XVIII. in ejusdem narratione perstitit usque ad XXI. Guntheri Musa latissime pariter hic excurrit, nimirum à pagina 312. lib. II. usque ad 320. lib. III. adeoque rem graphice representat, ut cerni videatur potius, quam describi.*

358 MACHINIS ET PRECHERIIS] Legendum in primis, *machinis & petreriis* Morenzæ more, nam alii *meum petrariis*, quam *petreriis* probarent magis. Dein his de bellicis instrumentis differendum altius, quod eorum frequens ævo Nostri mentio, nec rara in ejusdem scriptis.

A *Machina* ut initium ducam, primitus *Instrumentum* omne, quo quid artificiose molirentur homines; mox & *Artificium* ipsum, quo quid efficeretur, *Machinam* dictam, subtile scilicet inventum quodvis, ingenio potius, quam industria elaboratum, noto. Quamobrem ipsos quoque operum hujuscemodi Opifices, *Ingeniarios*, operaque ipsa *Ingenia*, Latinis non paucis appellata constat. Alconius: *Machina est, ubi non tam materia, quam ratio artis, atque ingenii habetur: vel, (ut alii legunt) ubi non tam materia ratio, quam manus, atque ingenii habetur: ita prorsus, ut Machina proprie sumpta Alconio sit opus, quod fieri soleat manibus, & ingenio simul, à μηχανήματα τὸ πῶν μίαν, ab inveniendo, & sapiendo, ut Erymologici Auctori placet.*

Fraudes etiam, doli, & insidia in hujus nominis possessionem facile devenere apud Comicos, & alios passim, quemadmodum apud Græcos ἔχον. Plautus *Bacchid. Aliquam machinabor machinam. Milite: Intus paravi magnas machinas. Pseudolo: Disturba, quas statuisti machinas. Et Amphitr. Illac machina meas onerat scapulas.* Tullius etiam eodem sensu lib. III. *de Nat. Deorum: Nec quid inde auferam, nec quem dolum ad eum machinamque commoliar, scio quidquam.* Et Quintilianus: *Omnes ad amplificandam orationem quasi machina.*

Ex his, *Machinas* apud Nostrum capio pro quolibet *instrumento*, quod tunc temporis repellendis, fallendis, oppugnandisve copiis hostium, sive castris, solers pugnantium cura comminisceretur. Moyses *Deuteronomii* cap. XX. ut instrumentorum hujuscemodi antiquiorem etiam antiquitatem noscas: *Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in cæteros apta usus, succide & instrue Machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicat.* Athenæus de Romanis: *A Græcis Machinas & instrumenta bellica cum didicissent, ipsis eos aggressi sunt.* Livius: *Centurias etiam Fabrum duas ordinavit, quæ Machinas in bello ferrent.* Aristoteles lib. VII. *Polit. cap. x. Maxime cum nunc reperta sint exacte, quæ ad tormenta, aut Machinas faciunt, urbibus oppugnandis.* Et ex recentioribus numero propemodum infiniti. Rolandinus lib. I. cap. XII. de exercitu Patavino loquens: *Burgum, & Rocham obsedit hostiliter machinis quibuscumque.* Mussatus lib. III. *de Gest. Henrici VII. Aug. Rub. VII. Casar in castris ante Britiam cum Longobardia populis ad obsidionem intentus, machinis, arietibus, omnique tormentorum genere assidue inte-*

A *riores fatigans, & ipse ab iisdem nonnullis incursonibus, machinarumque grandinibus impetebatur.* Maurifius Rolandini coævus pag. 18. *Exierunt tum quidam de Castro, & quidam venerunt ab altera parte contra illos, quosdam occiderunt, & boves abstulerunt, & machinas.* Et paullo ante: *Obsidebant illos, qui erant in Castro, & cum machina, quam posuerant in domo mea propria, lapidabant intus Castrum.* Et in calce Operis: *Apud Montursum Castrum Ugutionis Filii, qui auctor fuit conspirantium contra Dominum Imperatorem, castrametatus est, illudque per quadraginta dies strictissime obsidendo, die, noctuque cum machinis, & trabucis, & ballistis; militibus & peditibus expugnando, tandem obtinuit.* Monachus Anonymus Patavinus ad an. CIO CCXIII. *Cum nobilis Marchio Aldrenandinus nollet Communisati Padua subjacere, Paduani arcem Estensem cum machinis obsederunt.* Et è recentioribus Benedictus Jovius lib. I. *Historia Novocomensis* pag. 13. *Interim Comenses intra Urbem, Vicum, & Coloniolam milites contrahunt, munitiones firmant, turres, & propugnacula machinis communiunt.* Et pagina 31. *Mediolanenses advectas turres, balistas, & testudines ab hostium impetu tuebantur, subinde machinis tota urbe lapidum spargentes imbrem.* Et alii quamplurimi, quorum ex verbis Machinas, prædicto sensu, capio universe.

Signate siquidem aliud aliis instrumentum bellicum *Machina* dicta. Ea nempe Vitruvio, *Murale tormentum, urbes labefaciens, & oppidorum mania*, quale instrumentum *Arietem* alii nominabant. Sic enim is Scriptori clare lib. X. cap. XIX. *Constituebatur autem in ea arietaria machina, quæ Græce ἄριον dicitur, in qua collocabatur taurus perfectus in torno, in quo insuper constitutus aries.* Itaque rite trahuntur ad machinas bellicas ab eruditissimo Justo Lipsio lib. I. *Poliocetes*. cap. I. Dionysii illa, ad annum V. C. CCLII. ubi loci ei Scriptori sermo de Romano Consule Camerinos oppugnatur: *Arietes, & scalas protulit, & omni genere oppugnandi est usus.* Et illa de eodem Consule, in Coriolanos expeditionem parante: *Arietes etiam, & scalas apparabat.* Retulit etiam inter machinas *Arietem* Propertius, cum cecinit lib. IV. *eleg. XI.*

Dumque aries cornu murum pulsabat abeno.

De Machina locutus, & eodem sensu, Claudianus lib. I. *in Ruffin.* §. 217.

Hæc si nota forent, frueremur simplice cultu,

Classica non fremerent, non stridula fraxinus iret,

Non ventus quateret puppes, non machina muros.

Et Val. Maximus lib. V. ubi de Q. Metello Celtibericum in Hispania gerente bellum, quippe qui, cum urbem Celtibericam obsideret, & jam admota machina (ut ipsemet loquitur) partem muri, quæ sola convelli poterat, disjecturus videretur, humanitatem propinquare victoriæ prætulit, prohibens, ne Rhetogenis filii, obiecti machinarum ictibus, in conspectu patris crudeli genere mortis consumerentur. Sed omnium apertissime Machinas cum Arietibus nexuit Diodorus, nec uno in loco. Habet ille scilicet lib. II. de Sardanapalo loquens, qui frustra Ninivem obsederat propter inopiam machinarum: *Nonnumquam enim Ballista, aut Testudines, aut Arietes, murorum eversores, illis temporibus adhuc reperta erant.* Et lib. XIII. ubi Periclem Machinarum apud Græcos auctorem facit his verbis: *Struxit machinas primus omnium ante se, & eos, qui Arietes dicuntur, & testudines, Artemone Clazomenio fabricante.*

At Arietes à Machinis alii sejunxere. Occurrit primo loco Seneca in *Epistolis*: *Multi inveniuntur, qui ignem inferant urbi; qui inexpugnabilia seculis, & per aliquot aetates tuta prosterant; qui æquum arcibus aggerem attollant, & muros in miram multitudinem adductis arietibus, & machinis quassent.* Itaque Machinas isti duce Seneca fuisse ferunt, *instrumenta bellica*, quæ sagittas, saxa, & omnis ejus generis missilia, tum in urbes ipsas, tum adversus terrestres copias incredibili celeritate, magnoque fragore torquerent. Moyses ad istorum mentem *Paralip. II. cap. XXVI. de Ozia Rege: Fecit in Hierusalem diversis generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas, & grandia saxa.* Josephus lib. III. *Belli Judaici: Missaque machinis saxa murorum minas auferebant, & frangebant angulos turrium. Virorum autem nulli tam fortiter consipati erant, ut non usque ad extremam aciem saxi magnitudine, & violentia steruerentur.* Sciet autem aliquis, hujus machina vis quantum valeat, ex his, quæ illa nocte contigere. In muro cuiusdam ex circumstantibus Josepho caput avulsus est, ejusque ad tertium stadium, veluti funda, excussa calvaria. Interdium quoque pregnantis femine icto utero, ad dimidium stadium infans abactus est, tanta tormento vis fuit. Ergo machinis terribilior erat impetus, & missilium strepitus. Idem inibi lib. VI. *Omnibusque agrinibus contra excursus erant machina comparata mirabiles, præcipue vero*

Le-

Legioni decima: Ballista vero vehementiores, & tormenta saxorum, quibus non solum irruentes, sed etiam super murum stantes evertebantur. Nam & singula saxa talenti pondus aequabant, & ultra modum stadii torquebant. Ictus autem non solum primis, quos offendissent, sed aliquando posterioribus quoque intolerabilis erat. Judaei primo cavebant à lapidibus, quod erant candidi: nec tantum sono, & fremitu noscebantur, sed claritudine prospiciebantur, denique speculatores in turribus praesidentes praedicebant, quando impelleretur machina, saxumque ferretur, patria lingua clamantes, Filius venit. Itaque praedicebant, in quos veniret, atque ita vitabant, & ita eveniebat, ut, illis declinantibus, lapis irritus intercederet. Proinde contra Romani excogitabant atramento decolorare lapides: tunc enim missi non similiter incertos exitus habebant, multosque simul unius impetu corrumpebant. Hæc Josephus, quæ, multa licet, attuli non gravate, quia hoc de Instrumento mira. Accedit his Plutarchus in Marcelli Vita: Ut vero machinas instruxit Archimedes, varia missilium genera, & immensa magnitudinis saxa incredibili fragore, & celeritate jacula adversum terrestres emittebat copias. Horatius lib. II. epist. II.

Torqueat nunc lapidem, nunc ingens machina signum.

Tragicus in Thyeste:

Admotis nihil est opus
Urbes sternere machinis,
Longe saxa rotantibus.

Ubi nullo mihi pacto silendum, ut isti Machinas ab Arietibus ideo sejunxere, quod Arietes moenia quaerent, Machinæ vero saxa, sagittas, & id genus missilia reliqua contorquerent: ita Claudianum in hoc etiam Arietem cum Machina comparasse, ut æque Aries ac Machina adhiberetur ad rotanda saxa, æque Machina & Aries ad demolendos muros. Verba Claudiani sunt, de IV. Conf. Honor. §. 328.

Tam tua marali libretur machina pulsu,
Saxa rotet præceptis aries.

Verum enim vero ipsa de re satis ac super. Ad varia Machinarum hujuscemodi nomina me converto, quæ rei quoque ipsi lumen accendunt. Eas Græci veteres μάγνα nominabant: Hesychius, μάγνα, μακρότατα, μαγνὰ. Et Suidas, μάγνα, παράδοξοι. Et Latini, quorum è numero Hegesippus lib. IV. cap. XX. de Nerone: Manganium sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret. Abbo in obsidione Parisiensi:

Conficiunt longis æque lignis geminatis
Mangana, quæ proprio vulgi libitu vocitantur.
Saxa quibus jaciunt ingentia.

Et Noster non una in pagina, ut Index Vocum & Formularum notat. Fuit & Constantinopoli, Mangana, locus à Constantino exstructus, ubi cuncta bellica instrumenta reposita, & Libri de Mechanicis, testimonio Glycæ. Multa vero bellica μάγνα simul recenset Mauritius lib. XI. Strategic. cap. III. Cujus locus explicatior simul & emendatior est apud Leonem Constitut. XV. §. 48.

A Mangano Manganicum est, qua voce usus Leo Imperator cap. XV. quod est de bellico apparatu: Mangonica alacacia, quæ saxa demittunt. Et Cedrenus: Βάλλισαι δὲ ἐν τῷ μάγγανικῷ λίθῳ. Dejicitur lapide emisso è Mangonico.

Mangena pariter ab hoc fonte. Delectatus ea præ cæteris Beka. Hinc illa in Corrado, Episcopo Trajectensi XX. ad annum CIO LXXVI. Hollandini per crebros ictus Mangenarum propugnacula Castriconquassarunt. In Andrea, Episcopo XXV. Mangenas ad urbis interitum adaptant. Baldevino II. Episcopo XXIX. Daucastam ad XI. dies Mangenis terribilibus infestavit. Joanne I. Episcopo XXXIX. Attendentes, urbes non posse capi sine magnis expensis, & Mangenis. Joanne II. Episcopo XL. Castrum circiter annum obsidione cingens, quotidianis impugnavit assultibus, aptatis ad hoc multis Mangenis cum diversis tormentorum generibus. Guidone, Episcopo XLII. Oppidum de Zirze jam tertio cinctæ obsidione gravissima, quod Mangenis aptis, castris, & cæteris ingentibus, lacessivit insultatione creberrima. Et, Cum Mangenis turres impetuose quassaret. Ac demum in Joanne IV. Episcopo XLVII. Civitatem ad sex hebdomadas cum tredecim Mangenis instantissime lacessivit.

Traxit inde quoque originem Manginella. Modo laudatus Beka in Joanne II. Trajectensi Episcopo XL. Premissa diffinitione, Castrum Wendelaud circumvallant, cum quibusdam armigeris ex Hollandia, applicando Manginellas, ad quassandum turres, & mania. Est & eadem Italica Manginella, & μάγγινελλα Græcis, nec ignota Germanis pari fere numero literarum. Kilianus in Dictionario: Mangbe, id est, Mangbineel, Machina bellica genus, ballista bellica, quæ tela, lapides, & ignes in hostium urbes jaculari solent.

Mangæ etiam Manganum sui parentem habet. Truncantur enim hæc, & alia quandoque id genus, quam ob causam Manganos ætas quoque posterior deduxit ad Man-

gos. Urspergensis: Mediolanenses postquam acceperunt, à suis partibus Imperatorem longe esse remotum, ad resistendum se erigunt, & supra nominatum Castrum Trecciam invaserunt. Ibi mangos, & alia instrumenta construxerunt, quibus lapides in Castrum jactarent.

Pari oratione Manga à Mangana deducta vox est, qua Radevicus usus lib. II. de Gest. Federici I. Imp. cap. XLVII. Obsides eorum, machinis alligatos, adeorum tormenta, quæ valgo Mangas vocant, & intra civitatem novem habebantur, decrevit objiciendos. Quamobrem frustra sunt omnino viri doctissimi duo, Meursius in Glossario Græco-Barbaro, & Cerdius in Advers. Sacris, cap. CXX. reponendum ibi loci censentes ambo, Manganas pro Mangas in Radevico. Quippe mecum Ocellus ille Belgii Lipsius lib. III. Poliorcet. Mangas retinet, indeque medicinam Othonibus duobus facit. Ubi nempe loci Frisingensis Otho: Ferunt, inquit cap. XVII. quadam die lapidem, vi tormenti ex ballista, quam Margam vulgo dicere solent, propulsam, ad superiora manium loca conscendisse, monet ibi nos mendi Vir Magnus, docetque Margam pro Mangam corrupte legi. Sic in Othonis à S. Blasio cap. XVI. qua scripsit, Mediolanum denuo obsidione ringitur, ac diversis Magnis tota industria oppugnatur, animadvertit idem, eo in capite Magnis pro Mangis perperam reperiri.

Subjicio Mangæ voces alias à Mangano derivatas, antequam ejusdem Synonyma huc traducam. Scilicet in his etiam Monangon est, quo de Nero cap. XVII. meminit hinc verbis: Lignum longum interpositum in figura angonis, quales sunt ii, qui lapides jaciunt, Monangones, quos nonnulli Fundas vocant. Et cap. XVIII. Ipsa Monangonis constructio ad catapulticam etiam contemplationem volentes instituit.

Inde est Godfridi Viterbiensis Mangoni:

inde paratur
Talpa cavans, aries Mangonibus injaculatur,
Perforat interius, rumpit utrumque latus.

Quæ vox usitata pariter Paulo Warnefrido.

Eodem porro sine dubio Manganelum, Mangonale, Manganelia, Mangonellus spectant. Manganelum exstat in Autore Vita Caroli Magni cap. IX. sive ille Turpinus, sive Tilpinus, sive Engolismensis fuit: Aptatis juxta murum petrariis, & manganelis, & trojis, &c. Mangonale in Chronico nescio quo Leodiensi, cujus meminit Lipsius: Episcopus misit Leodiam Mangonalia, seu Fusibula, Tribuceta, vel Arietes, aut Sued, Vineas, Biblias petrarias, sive Catos versatiles, nescio qua ex his ingeniis in signum, quod intendebat castra solo equare. Et alibi: Leodicenses Castrum de Argentæ fortiter impugnare ceperunt, jactis lapidibus magnis cum Mangonalibus. Manganelia legitur in Rigordo de Rebus gestis Philippi, Francorum Regis: Tandem fracta turre cum petrariis, & Manganelis, & muris confractis, Viri interiores belatores dederant Regi Philippo summam argenti taxata pactione. Mangonellum Rigordus idem usurpavit infra: Joannes Rex, ejus adventum in crastino non sustinens, omnibus petrariis, mangonellis, papilionibus, & aliis belli utensilibus dimissis, & prædæ expositis, per vada Ligeris navigio aufugit. Erant autem Mangonelli, minores fundæ, itidem jaciendis saxis, ut Petraria; sed quæ manu regerentur, sic eas describente Britone lib. VII. Philippidos hinc metris:

Interea grossos petraria mittit ab intus
Assidue lapides, mangonellisque minores,
Et pugillares jacit improba dextera petras.

Porro à Manganis μάγγανικῶν dicti, de quibus Leo Constitut. XV. §. 36.

Vocor hinc ad Mangani Synonyma, quæ potero meminisse. Ballista se primam prodit ἀπὸ τῷ βάλλειν, à jaciendo, dicta, & ideo duplicis consonantis amantior, quam unius. Glossæ veteres pro Ballista Ballestram, ut Noster col. 979. lit. C. sed alii Ballistam habent. Ejus vero species multæ; sed insigniores duæ, Major, & Minor. Major erat, quæ saxa majora torquebat, uti nos Nonius ex Lucilio & Sisenna docet: Minor, quæ hastas, sive sagittas, ejaculabatur. De prima locuti Cicero Tuscul. II. Ut Ballista lapidem & reliqua tormenta eo graviores emissiones habent, quo sunt contenta, atque adducta vehementius. Val. Maximus lib. I. Quum telorum jactu perforari nequirit (loquitur ibi Valerius de serpente ab Atrilio cæso) ad ultimum ballistarum tormentis undique petitem, silium crebris, & ponderosis verberibus procubuisse. Orosius lib. III. de Serpente eodem: Ballistas deferris imperavit, per quas murale saxum, spine ejus incussum, compagem totius corporis solvit. Tacitus lib. III. Hist. Magnitudine eximiam quanta decima Legionis ballista, ingentibus saxis hostilem aciem proruebat. Chronica Hispanica: Ballistam magnitudine eximiam Osca allatam, ad arciscujusdam expugnationem, qua noctu ingentia saxa quingenta jaceret. Ovidius lib. I. Trist. eleg. II.

Nec levis laterum tabula feriuntur ab undis,
Quam grave ballista mania pulset onus.

Aa a2 2

Et

Et lib. IX. *Metamorphoseon* :

Nec leuius pulsata sonant, quam ferreus olim

Quum laceras aries, ballistaeque concutit arcus.

Plautus *Capt. Act. IV. Sc. I.* *Meus est ballista pugnus, rotundus scilicet instar ballistarii lapidis, ut Interpretibus placet. Tragicus in Hippolyto:*

Nec tota clausas fregerit saxo gravi
Ballista portas.

Statius lib. V. de eadem machina:

quo turbine bellica quondam

Librati saliant portarum in claustra molares.

Inde lapides centenarii ballistarum Zonaræ in Constantino: *Cum lapides centenarii fundis jacerentur machinarum: & Centenaria ballista Lucilio apud Nonium, quæ nempe jaceret lapides centepum pondo: & Talentaria Sisennæ apud eundem, quæ scilicet majoris ponderis lapides contorqueret. Talentum enim plus habebat ponderis, quam centenum pondo, quippe quod, Vitruvio teste, pendat CXX. Quod adeo verum, ut tria quoque talenta à ballista jacta lib. X. cap. ult. Zonaras idem scribat: Ita eam ciliis, & coriis crudis confirmatam, ut posset pati plagam lapidis ballista immisi, pondo CCCLX. Et his quidem omnibus de ballista Majore sermo.*

De Minore capiendi Lucanus lib. II.

tortaque per tenebras validis ballista lacertis

Multifidas jaculata faces.

Et alibi:

neque enim solis emissa lacertis

Lancea; sed tento ballista turbine rupta,

Haud unum contenta latus transire quiescit.

Seneca lib. II. *Quest. Nat. cap. XVI.* *Nam ballista quoque, & scorpiones tela cum sono expellunt, sicque non imitabile fulmen, ut Maro inquit, humana rabies, quodam magno auctore teste imitata est. Amm. Marcellinus lib. XXIII. cap. IV. Assitit artifex contemplabilis, & subtiliter apponit in temonis cavamine sagittam ligneam, spiculo majore conglutinatam, & cum ad extremitatem nervorum acumen venerit summum, percita interno pulsu à ballista, ex oculis avolat, interdum nimio ardore scintillans: & evenit sæpius, ut antequam telum cernatur, dolor lethale vulnus agnoscat. Et lib. XXIV. cap. IV. Tum aptata ligneis sagittis ballista flexu stridore torquebantur, creberrima spicula funditantes. Guntherus Ligurini IX.*

Undique tela pluunt, ballista turbine ruptus

Sibilat, & longis resonat stridoribus aer.

Beka in Theodorico I. Trajectensi Episcopo XXVI. *Et ecce, concurrentibus utrisque partibus, cruentum bellum inborruit, in quo stridor ballistarum, tinnitus gladiatorum, fragor hostium, & hinnitus equorum terribilium invaluit.*

Sed diversam Majoris & Minoris ballistæ vim & excursionem, simul egregie copulatam, expressit Silius lib. I. *adductis stridula nervis*

Pbocais effundit vastos ballista molares,

Atque eadem ingentis mutato nomine teli,

Ferratam excutiens ornum, media agmina rumpit.

Et Isidorus: *Ballista magna vi jacit, aut hastas, aut saxa. Meminit etiam magnarum & parvarum ballistarum simul. Rolandinus lib. VIII. cap. XIII. Erat enim porta (Turri-fellarum, prope quam hæc Patavii scribo) defensa turri fortissima (unde illi nomen) & in sublimi ballistis magnis, & parvis plurimis præmunita sudibus, & lapidibus ponderosis.*

Quamobrem, ut ex dictis omne Scriptorum hac de Machina dissidium tollam, cum Vitruvius lib. X. cap. XVI. *Lapides*, Vegetius lib. IV. cap. XXII. *Spicula ballistis emissa scribunt, eos nequaquam inter se dissidere senties, si Vitruvius de Majore, Vegetium de Minore ballista locutum noris.*

Quid, quod præter faces, lanceas, sagittas, saxa, spicula, & id genus alia; foetida quoque bestiarum cadavera in altum ballistis jacta, quæ consummato cursu in hypotemusæ tramite magno impetu è sublimi per cathetum, seu præcipitium caderent in subjecta loca, impetumque, vel foetore infestarent obfessos, Stewechius ad Vegetium scribit, talique arte & machina pertractos ad dedicationem eos, qui munitissimam Arcem in medio Rheni collocatam, juxta oppidum Rheinfeldenfense, tenerant? Verbo dicam. Jacta ballistis olim, quæcumque incidissent in manus, stercora quoque ipsa, & foetores omnes. Diserte *Leodicenfe Chronicon*, laudatum ante: *Leodicenfe Castrum de Argentcal fortiter impugnare ceperunt, jactis lapidibus magnis mangonalibus, & fuso metallo in vasculis terreis, ferroque candenti projecto, tandem stercoreibus etiam injectis. Habes porro Ballistam generis utriusque, calamarico: quasi penicillo, expressam, in allatis Ammiani verbis, lineis vero delineatam, & effectam ad similitudinem veri opera Roberti Valturii de Re militari, Lipsii lib. III. Poliorcet. Jucundi Veronensis, & God. Sewechii ad cap. XXII. lib. IV. Vegetii, quos adeant rerum hujuscemodi curiosi.*

A Sequuntur Mangani Synonyma reliqua, & hæc inter, loco Ballistæ proximo, *Edificia. Rolandinus lib. VI. cap. VI. Erant enim XIV. edificia trabucantia undique ipsam Rocham, & rotabant Edificia quedam lapides ad ipsum Castrum ponderis librarum MCC. & ultra. Et lib. XII. cap. XIV. Circa finem Augusti sequentis impugnare ceperunt locum, & inimicum nunc Edificiis, & trabucis, nunc predariis, & ballistis. Maurisius pag. 74. Imo etiam quinque edificia, contra ipsos Paduanos parata ad lesionem, ipsis palam exeuntibus, combuxerunt cum maximo Paduanorum obprobrio. Et 25. Vicentini autem, & Tarvisini, videntes Paduanorum fugam, & ipsi fugierunt, multa spolia in campo, & edificia omnia dimittendo.*

Edificiis Arcubalistam subdo, ut ordinem literarum ferrem in his afferendis machinis, inter quas affinitas intercedit. Utitur ea voce Vitruvius lib. X. cap. I. cujus à me verba producentur in *Scorpione* infra.

Accedit his *Balarica machina*, qua de Guntherus Ligurini III.

Exstruitur mira Balarica machina molis,

Qua valido longum transverberet aera tractu.

Reliqua videantur in *Funda*.

Veniunt huc etiam *Bricola, Briccola, & Bricolla*. Blondus lib. III. *Triumphantis Romæ: Ballistam majores dixere prisca trabem validam, ita librata, ut cum pars densior ponderibus attracta descenderet, elevata proceritas sua funiculis, quos haberet alligatos, funda saxum maximi ponderis longe emitteret. Eique maxime nunc machina Bricolla est appellatio. Helias Capreolus Brixienfis lib. IV. Historia patriæ: Præterea inventa sunt etiam hac tempestate plura præsertim bellica instrumenta, quæ sua nomina sortiri necesse fuit. Hinc aliquando Ballista (alias tamen Scorpiones) Bricole quandoque, bombardæ, scilopetti, suis, quæ sunt sortita, nominibus si appellentur, non incongruum certe videri debet. Inde Corius hæc Morenæ (cum machinis, & petreviis) patrio sermone reddens, inquit, *Con infinito numero di Bricole, & Mangani. Bricolæ siquidem machinæ & ipsæ, faxis rotandis aptæ. Capreolus lib. VII. Historia laudatæ supra: Sed conjicientibus in ipsa castra saxa è machinis, quas Bricolas appellant, civibus, ejusque tentoria cum maximo militum terrore prosternerentibus, ira plenus ad propugnaculum, quod diximus, in monte digno mittit. Quamobrem nihil omnino discriminis intercedebat inter Bricolam, & Trabuchum. Hieronymus Magius Miscel. lib. I. cap. I. Trabuchi machina lithobole, (ejusdem fere generis sunt & Bricole vocatæ) quibus Avorum nostrorum memoria vasti molares in hostes jaciebantur, quibus Turcarum Imperatorem, dum Eubœam expugnaret, usum esse, atque his nedom saxa prægrandia, sed etiam equorum integra cadavera putrescentia, intra urbem esse ejaculatum constat. Quamquam & maximis ea in oppugnatione Bombardis muros quatibat. Hujusmodi Trabuchos seu Bricolas aliquot, se olim Alexandria in Ægypto conspexisse mihi narravit Vir Clarissimus, Thomas Contarenus, maritimarum, terrestriumque copiarum Venetæ Reip. superioribus annis Imperator. Solebant porro Bricolis (ut idem quoque Magius adnotavit) ex editioribus locis, turribusque ipsis saxa potissimum ejaculare: quanto nempe de excelsiori loco missilia exeunt, teste Vegetio lib. IV. de Re militari cap. X. tanto longius penetrant: ejusque rei nos admonet liber tertius Juris Municipalis Florentinorum, in quo Cives privatim in turribus Bricolas habere prohibentur.**

E Progredior juxta literarum ordinem à Bricolis ad *Catapultam. Catapulta* Græca plane vox, *κατὰ τὴν πύλιν*, quæ, auctore Hesychio, *δύο, καὶ ἀκόντιον*, hastam pariter & jaculum notat. Plautus *Circ. Act. V. Sc. III. Atque ita te nervo torquebo, ut catapulta solent.* Ea vero, æque ac Ballista, duplex. Una lapidibus, altera telis jaciendis apta. De prima loquuti, Cæsar lib. I. *Belli Civ. Centones insuper injecerunt, ne aut tela tormentis emissa tabulationem perforingerent, aut saxa ex catapultis lateritium discuterent: & Sidonius:*

Non quæ stridentes torquet catapulta molares.

F De secunda Polybius, cum illam disjuncta à petrariis & machinis, in Philippi Macedonis apparatu: *Conductis in unum catapultis centum quinquaginta, petrariis machinis, sive ballistis vigintiquinque: & Plautus Capt. Act. IV. Sc. I. Cubitus Catapulta est mihi, id est, pugno longior, comparatione ducta à catapulta telis. Faciunt huc & ista Festi: Trifax telum longitudinis trium cubitorum, quod Catapulta mittitur. Et Appiani in *Libyco: Ligna crassa bicubitaria tanquam catapultis è manu emissuri erant. Sed notum ex aliis etiam hoc discrimen: Idem Appianus in Iberico: Catapulta turribus imposta, & quæ spicula mitterent, & quæ saxa. Et in Libyco: Acceperunt Catapulta hasti - & saxi - jaculas. Et ob hanc communionem Aristophanis Scholiastes: Catapulta genus machine, è quo jacula, & alia quedam mittunt, puta saxa, aut globos è plumbo. Et Archidamus apud Plutarchum, qui cum telum**

Ca.

Catapularium vidisset, tum primum è Sicilia allatum, dixisse fertur, ὡς ἀπὸ ἀπὸν, perit virtus. Catapultarum divisionem aliam eruit è Livio Lipsius, putatque Majores illi Catapultas esse, quæ telum trium fere cubitorum emitterent; Minores, quæ dimidiatum tantum. Vegetius ex ratione diversa, quæ tenditur Catapulta, Ballistam ab illa separat lib. x. cap. xv. Lipsius alibi ex diversitate teli, quia nempe Catapultis emitteretur acutum ferrum ac telum, auctore Josepho, qui propterea, lib. v. *Excidii*, Catapultas ἐπιβλήν vocat, ballistis vero lapis obrusus. Sed hæc, & id genus alia, palam abunde fecerint variæ Catapultarum formæ, quas apud Ammianum lib. xxiii. Gulielmum de Coul, J. Lipsium, God. Stewechium videre licet. Non semper autem Catapultæ nomine designari machinam ipsam, quæ telum jaceret, sed interdum telum etiam ipsum, ex Turnebo discis lib. xv. *Advers.* cap. i.

Cazafustum pone Catapultam subit, Machina scilicet sudibus acutis ejaculandis nata. Sudes nempe quoque jacti de turribus ad propulsandos hostes. Rolandinus lib. viii. cap. xiii. *Erat enim Porta defensa multum magno castro quodammodo, utpote castellata domo lapidea, quæ fuit olim Apicacaura, defensa turri fortissima, & sublimi; ballistis magnis, & parvis plurimis præmunita, acutis sudibus, & lapidibus ponderosis.* Aut certe (quod aliis arridet magis) à Fustibalo non diversa. Meminit ejus machinæ Rolandinus idem in laudato loco: *Nibilominus nisi sunt defendentes, inimicos repellere, eosque fugare, & figere nunc lanceis, nunc sagittis, fundis petras rotantibus, & sonantibus Cazafustis.*

Clita quid esset in his Auctoris *Vite Caroli Magni*: *Paraverunt Clitas ad debellandum per virtutem Castrum; sed Dei virtus superavit eorum virtutem, nescire se quidem falsus est, aut certe nolle quærere Lipsius lib. iii. Poliorcet.* Dial. iii. Sed, ut illam his ego machinis accenserem, in causa fuerunt ii, qui similem fuisse censent *Manganellæ, Petrarie, Manganello*, & hos inter Cl. & eruditissimus Barchius in *Advers.* lib. xlvi. cap. xxii. Nominavit id quoque machinæ Paullus Diaconus in excerptis *Festi*, sed qualis ea machina fuerit non expressit.

De *Funda*, quin hujus sit ordinis, ambegerit nemo, vel leviter literis hinc nostris intinctus. Ea nempe lapides perpetuo jacti. Isidorus lib. xviii. cap. x. *Funda dicta ex eo, quod ex ea fundantur lapides, id est, emittantur.* Nero cap. xvii. *Lignum longum interpositum in figura reflexi angonis, quales sunt ii, qui lapides jaciunt, Monangones, quos nonnulli Fundas vocant.* Ammianus lib. xxiv. cap. iv. *Post machinam Scorpionis architectus forte adfistens, reverberato lapide, quem artifex titubanter aptaverat Fundæ, obliquo pectore sauciatus, profudit animam.* Eo vero *Funda* distinet à *Ballista*, quam alii *Balearicam* vocant, seu *Balearem fundam* (quia *Balearium* inventum fundæ) quod *Funda* minoribus, *Ballista* grandioribus lapidibus inserviret. Guntherus *Ligurini* ix. eo de discrimine clarius meridiana luce:

lapis agitata minores

Funda rotat, magno Balearica machina muros

Incurit, & duro munimina verberat ictu.

Quin ob id etiam, quod *Funda* proprie sit *Ballistæ* pars, receptaculum scilicet lapidis à ballisterio jaciendi. *Ballisterium* enim mihi potius tota ipsa est machina, quam locus, unde *ballistæ* emitterentur. Ita vero *Fundam* Ammianus cepit, cum scripsit lib. xix. cap. vii. *Post Scorpionum ferreas fundas rotundi lapides subinde jacti.* Sic & *Zonaras* in *Constantino*: *Cum lapides centenarii fundis jacerentur machinarum.* Et *Hispanum Chronicon* laudatum Lipsio: *Pelagium castissimum juvenem, Abderamini Tyranni jussu, funda machinali trans Batim fluvium emissam, & scopulosis rupibus illis tradunt.*

Se produnt post *Fundam* ordine, *Fundibalus*, sive *Fundibalum* notione pari. Isidori *Dict. vetus* lib. xvii. cap. x. *Ballista genus tormenti, ab emittendo jacula dicta. Βαλλίω enim Græce mittere dicitur. Torquetur enim verberere nervorum, & magna vi jactat aut hastas, aut saxa. Inde Fundibalus, quasi fundens, & emittens.* Hegeippus lib. v. cap. xliv. *Fundibalo ictus, in eadem voce amisit spiritum.* *Fundibalum* D. Hieronymus est, qui ὀνδίας, machinæ genus, recensitum *Machabæorum* primo, cap. vi. *Fundibula* Latine vertit. *Fustibulum* Vegetius machinam eandem dixit, indeque *Fundibulatores* duxit. Verba sic illius habent. lib. iii. cap. xiv. *Fundibulatores sunt, qui Fustibalis lapides jaciunt. Fustibalis fustis est longus pedibus quatuor, cui per medium ligatur funda de corio, & utraque manu impulsus, prope ad instar Onagri, dirigit saxa.* Sed cur non potius, ut à *Funda* *Fundibulatores*, sic à *Fustibalis* *Fustibulatores*, aut *Fustibulatores* à *Fustibulis*, de quibus *Leodiense Chronicon* laudatum ante, *Episcopus misit Leodium Mangonalia, seu Fustibula*: & *Dictionarium vetus, Fundibula, a, funda, Fundibalus, Fundibularius, & Fun-*

diballista eodem sensu, id est, cum funda jaciens, & emittens, dicti? In sanioribus profecto Vegetii libris, observatore Lipsio lib. iv. *Poliorcet.* Dial. iii. *Fustibalatores*, pro *Fundibalatores*, à *Fustibalo* legere est. Atqui tu ex *Dictionario* illo vetere collige, nil aliud *Fundibulum* esse, quam machinam ipsam; *Fundibulum* vero nil aliud, quam personam, quæ machinam adhibet, quo sensu capi quoque possit *Fundibalus* Isidori: quemadmodum & in *Glossario Veteri Fundibali*, Ἀποβόλα: Ἀποβόλος, & machina, & homo dicti. Adde mantissæ loco, quod habet *Gemmarum Gemma, Fundibula, id est, Funda. Fundibulum idem.*

Ingenium pari vi legitur in Veterum monumentis. *Beka* laudatus alias in *Mangena*: *Oppidum de Zirxe jam tertio cinxit obsidione gravissima, quod Mangenis aptis, catitis, & cæteris ingenis laceffit insultatione creberrima.* *Leodiense Chronicon*, mihi quoque productum, in *Mangonali*: *Episcopus misit Leodium, nescio quæ ex his ingenis in signum, quod intendebat castra solo æquare.* Inde *Inzignierius* in *Rolandini scriptis* lib. xii. cap. xiv. *Ad hoc devenit tandem quod vir quidam nomine Mesa, de his scilicet, qui erant cum Albrico, & erat Inzignierius, sive Magister Castris, &c. induxit ad tantum Theutonicos quosdam, &c.*

Tales quoque fuerunt Magistri duo ingeniosissimi, *Marchisus, & Quintelinus*, de quorum primo *Noster* col. 979. lit. C. de altero col. 998. lit. A. Nec adhuc exolevit ea vox, quippe & nostratibus Italis, quicumque machinas antea non visas, & à se excogitatas, conficiunt, aut cuniculos novos effingunt, aut novas munitiones, & fortalicia excogitant, ii, *Mastri, & Ingegneri*, dicuntur ab ingenio, sine machina, cæjus ergo, apud Belgas etiam *Opifices* hujuscemodi, *Ingenieurs* audiunt vulgo; & apud Gallos *ingeniosus* dicitur *ingenieux*. Sic & apud *Muffatum* *Nostri* lib. iv. de *Gestis Henrici VII. Aug. Rub. III.* idem *Ingeniosus* sonat. *Cæterosque ad expugnationem cum ballistarum, tormentorumque omnis generis apparatus ingeniosos ad Castris oppugnationem sero præordinat.* Videnda *Glossaria Latino-barbara* *Lydii, & Pithœi.*

Librilia huc etiam pertinent, bellica & ipsa instrumenta *Festo*, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum revincta loris. *Cæsar* lib. vii. *Belli Gall. Fundis, librilibus, sudibusque.* Unde *Libratores*, iis utentes, dicti. *Tacitus Annal. II.* *Sensit Dux imparem cominus pugnam, remotisque paulum legionibus, funditoribus, libratoribusque excutere tela, & proturbare hostem jubet.* Et *Annal. XIII.* *Libratoribus, funditoribusque attributus locus, unde eminus lapides & glandes torquerent.* Idcirco re tota suis librata ponderibus & momentis Lipsius, recte *Librilia* à *Fundibalis* non sejunxit.

Poscit his *Machinamentum* jungi. *Hesychius*: Μάχημα, Μαχανήματα. Alii *Machina*, tanquam μηχανήματα. *Livius* lib. iv. *Belli Punici*: *Turres contabulatas, machinamenta que alia quatiendis muris portabant.* *Tacitus* lib. xv. *Annal. Adiabeni, cum promoveret scalas, & machinamenta inciperent, facile detrusi.* *Machinamenta* de tormentis dixit etiam *Seneca Consolatione ad Marciam* cap. xx.

De *Mangano* dixi alio loco.

Manubalistam invitus omiserim, cujus ita meminit *Vegetius* lib. iv. cap. xxii. ut eam re minime separet à *Scorpione*, *Scorpiones* dicebant, quas nunc *Manubalistas* vocant.

Onager succedit proxime, quo de *Scriptor* idem in laudato loco: *Onager dirigit lapides, sed pro nervorum crassitudine, & magnitudine saxorum pondera jaculatur. Nam quanto amplior fuerit, tanto majora saxa fulminis more contorquet.* Ammianus *Machinamentum* istud assimilat *Scorpioni*, *Bricollæ Blondus*. Origo nominis ex eo, quod *Asini* feri, quos *Onagros* appellavit antiquitas, cum venatibus agitantur, ita eminus lapides calcitrando post terga emittant, ut perforent pectora sequentium, aut diffractis ossibus capita ipsa displodant, quod ipsum præstat hæc *Machina*. Ita plane censuit Ammianus. *Gesnerus* etymon aliud duplex adducit, unum, quod ab ὄνος, ducit, qua voce significatur *vestis*, quo machinæ versantur, & ὄνομα, quod est *comprehendere*, quasi sit *vestis ad comprehendendum aptus*: alterum, quod ab *uncis* derivat *ferreis*, quos *Onagros* aliqui nominabant, ut *Suidas* docet. Solebant enim hujuscæ machinæ summitati unci nescio quæ ferrei copulari, ex quibus penderet stupea, sine ferrea funda, quod ejus ex forma liquet, quam exhibuit Ammianus.

Organum huc etiam venit. *Vitruvius* de eo lib. x. cap. i. ubi de *Tractoriis* machinis ei sermo: *Sunt ex his alia, que mechanicis, alia que organicis moventur. Inter Machinas & organa id videtur esse discrimen, quod Machina pluribus operibus, aut vi majore coguntur effectus habere, ut ballista torculariumque præla. Organa autem unius opere (forte opera) prudenti tactu perficiunt, quod propositum est, uti Scorpionis, & anacyclorum versationes.*

Petraria, corrupte *Petreria* *Nostro*, *Prædaria* *Rolandino*.

dino. Ita vocabatur imis olim temporibus ea belli machina, quæ antea dicebatur *Scorpio*, vel *Onager*, uti me Vulcanius ad Warnefridum docet. Nicetas hujuscemodi instrumenta, *πετρόβολα ἔργα* indigerat, iisque maxime Barbaras gentes usas asserit lib. III. *de Alexii gestis*: Ἀλλὰ καὶ τὰ πετρόβολα μηχανήματα, οἱ ἰχθύες οἱ Βάρβαροι. Athenæus *lib. 10*, *patrariam* appellavit, itaque paucis adumbravit: *Πατρόβολου λίθου αἴφνης, καὶ δουλοπαιχτο βίβλος*. *Petraria*, *machina lapidem jaciens trium talentorum, & bastam duodecim cubitorum*. Lipsius lib. III. *Poliorcet*. Dial. III. *Talia igitur, & plura nomina in novellis Historiis, atque in iisdem Petraria baud obscura voce, & quæ exprimat Græcorum πετρόβολος*. Erant enim *Petrariae* sine dubio machinæ, quibus ab obsidentibus & obsessis lapides, ut plurimum magni, in hostium urbes & castra jacti, grandes, inquam, fundæ, usitatæ ante inventionem nitrici pulveris, & sclopeti, quales se superstites vidisse testatur Barthius in Turri præalta ad Rhenum, quæ *Catta* dicitur, opposita Rheninfelfio Castro. Familiaris ea vox cumprimis Græcis. Polybius in Philippi Macedonis apparatu: *Conductis in unum catapultis quidem centum quinquaginta, petraris machinis, sive ballistis viginti quinque*. Et apud Latinos frequens. Diodorus lib. xx. *Petrariis, & machinas hostium, & murorum, qui in aggere, partim concussit, partim dejecit, ut qui murus illis temporibus debilis, & hauraverunt pugnas, & machinas, ut Castrum vi caperent, Deoque volente Petrarias, quas paraverant in suo plus damno senserunt, quam illi de Castello*. Et alibi: *Aptatis juxta murum Petrariis, & Manganellis, & Trojis*. Godefridus Monachus in *Annalibus*: *Nec esset aliquis inter eos, qui milites ad stipendia, & seriantos ad solidum detineret; vel qui Petrarias faceret protrahi; nec alia instrumenta produci*. Bigordus in *Philippo*, Francorum Rege: *Frastra turre cum Petrariis, & Manganellis, & muris confractis*. Et infra: *Omnibus Petrariis, manganellis, papilionibus, & aliis belli utensilibus dimissis*. Gul. Brito in *libris Philippidos* non una vice. Libro nempe primo:

Protinus egreditur Petraria plurima, quæ non Assidue cessat lapides emittere jactu.

Secundo:

Petraria plarima surgens, In muros lapides, & saxa rotantia misit.

Tertio:

Interea grossos Petraria mittit ab intus Assidue lapides.

Petrus Maurisius Statutorum Cluniacensium Scriptor in Poematis, emendante Doctissimo Barthio lib. LXV. *Advers.* cap. x.

Quid modo, si pariles notet ejus penna jugales, Paulinum sanctum, Therasiamque suam, Nonne tuum feriet Petraria turbine murum, Emule, quo tua mox mœnia cuncta ruent?

Cum antea mendose carmen ita tertium legeretur.

Nonne tuum feriet saxosa turbine murum.

Nec istic prætermiserim Rolandinum, cujus ætate usus ejus vocis, & machinæ frequens in Marchia Tarvisina. Sic enim ille lib. I. cap. XII. *Rocham obsedit hostiliter machinis, & Predariis, pro posse destruens, & confringens*. Et lib. x. cap. XII. *Sciebat autem, quod Monteflicanos die, ac nocte multum offenderet, lapidando cum Predariis, & rumpendo eorum tecta*. Vide loca Scriptoris ejusdem reliqua in *Edificio, & Trabucbo*.

Ea re factum, ut *Petraria* diceretur etiam instrumentum quoddam, sacris olim torquendis Martyribus usurpatum: ita nempe factum, ut appensis lapidibus peracuta illa saxa corpori subiecta distraherentur, & deducerentur velut membratim. Vincentius Barralis de Virgine Christi, *Devota* nomine, torquenda: *Iterum, jussit eam savissimus Præses (Euticius) ligatis manibus, & pedibus per petrariam (non, ut in vulgatis perperam, perpetratim) acutissimam trahi, ut omnia membra ejus disjungerentur*.

Nec soli lapides Petrariis jacti, sed & hastæ, quod in Athenæo vidimus; quin & alia præter hastas & lapides, ut indicat Warnefridus lib. v. *de Long. gestis* cap. VIII. *Jussu Imperatorum caput ejus abscissum est, atque in belli machina, quam Petrariam vocant, in urbem projectum est*. Video præterea genus id machinæ, *Bibliam* dici duobus in *Leodiensibus Chronicis* productis ante. Horum enim in altero hæc habentur: *Episcopus misit Leodium mangonalia, &c. vineas, Biblias Petrarias, sive Catos versatiles, &c.* In altero: *Bibliam Petrariam, & cetera bellica instrumenta*. Docuit ad hæc Kilianus, *Petrariam* fuisse. *Manganum Petrarium vulgi*, cujus hæc in ore sint nomina *Ballista* loco: *Manga, Mangana, Mango, Manganellus, Mangon, Manago, Manganicum tormentum, Manganium petrarium, &c.* Mea demum animadverso est, Rolandinum hanc machinam *Tortirella* nomine denotasse, qua de loco suo infra.

Referre par est etiam *Scorpionem* in album istum. Ammianus enim rem eandem *Scorpionem*, & *Onagram* ducit lib. XXIII. cap. IV. laudato alias in *Onagro*, licet ei Vegetius refragetur lib. IV. cap. XXII. Primi siquidem sententia est, *Scorpione* lapides, *Ballista* sagittas emitti solitas: Vegetii contra, quod indicant, quæ sequuntur: *Scorpiones dicebant, quas nunc Manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quod parvis, subtilibusque spiculis mortem inferant*; cum hæc Ammiani sint: *Per scorpionum ferreas fundas rotundi lapides subinde jacti*. A Vegetio Vitruvius est lib. x. cap. I. *Vulgus, quod hujusmodi machinam Arcubalistam vocat: ii demum omnes, qui machinam eandem, dictam Scorpionem volunt, quod ejus arcus hinc atque illinc chelarum similitudine præ se ferant spiculum caudæ scorpionis*. Isidorus neutri parti hærens pro se tantum suffragium tulit. Cepit enim is *Scorpionem* pro telo ipso, non pro tormento, quo telum ipsum emittitur, libro XVIII. cap. de *Sagittis*, in hæc verba scribens: *Scorpio est sagitta venenata, arcu, vel tormentis excussa, quæ, dum ad hominem venerit, virus quæ figit infundit, unde Scorpio nomen accepit*. Visusque, ea dum scriberet, Isidorus ob oculos habuisse Tertulliani illa in *Scorpiaco*: *Bellicam machinam, & retractu tela vegetantem de Scorpio nominant. Id spiculum, & fistula est, & patula tenuitate in vulnus, & virus quæ figit effundit*. Quibus è verbis duo fuisse docemur in *Scorpione*, mucronem scilicet, & canaliculum ad eum, qui venenum infunderet. Aut ista Nonni, *Scorpio genus teli l. id. v. q. f. virus effundit*. Alii *Scorpionem* cum *Ballistis* & *Catapultis* miscent. Hirtius in *Bello Africo*: *Cæsar in castris scorpionum catapultarum magnam vim habebat*. Seneca *Quæst. Nat.* II. cap. XVI. *Ballistæ quoque, & Scorpiones tela cum sono expellunt*. Inde *Scorpiones Minores, & Majores* Livio: *Carthagine nova inventum Scorpionum majorum, minorumque, & armorum, telorumque ingentem numerum*. Et infra: *Scorpiones majores, minoresque ad LX. captos scripserim, si auctorem Græcum sequar Silenum, &c. Quippe Majores illi, qui majoribus Minores, qui minoribus spiculis necem inferrent ballistarum more*.

In suppliciiis etiam Martyrum locum habuit *Scorpio*, tormenti genus acutissimorum flagellorum, à ferreis nimirum vinculis, quibus lora armata erant, quo facilius corpus torquendum dilacerarent; sed hæc alterius loci.

Sui me nunc admonet *Tortirella*, eo quippe nomine *Petraria* Rolandino dicta lib. x. cap. I. *Fovea quidem facta, constructum est ibi spaldum trabeum, longo tractu fortissimum, & condensum. Turres quoque lignæ, Tortirella, sive Predaria, certis locis, ut, si temerarius inimicus accesserit, redeat cum pudore & damno*.

Trabuchus & ipsa machina lithobola est, eaque molares vasti in hostes missi. Usus hoc etiam nomine Rolandinus lib. VI. cap. VI. *Impugnavit intrinsecos edificii multis, scilicet Belfredis, Predariis, & Trabuchis, pro Belfredis, Petrariis, & Trabuchis*. Et lib. XII. cap. XIV. *Impugnaverunt locum, & inimicum nunc edificii, & Trabuchis, nunc predariis & ballistis*. Alias, *Edificium trabuchis* eadem ab eodem machina nuncupatur. Vide, quæ hæc ipsa de machina supra diximus in *Bricolla*. Cæterum ea quoque vox in Maurisio, cujus nunc Historia editur, opera nostra recognita, & defœcata: *Apud Montursum Castrum, &c. castrametatus est, illudque per quadraginta dies stricissime obsidendo die, noctuque cum machinis, & Trabuchis, & ballistis; militibus, & peditibus expugnando, tandem obtinuit*. Et infra: *Post hæc die Veneris proxime venientis, iovit D. Albericus ad exercitum Veronensium cum Vicentinis, & apud Castrum S. Bonifacii castrametatus est, cum trabuchis illud Castrum fortiter expugnando*. Et in *Historia Novocomensi* Benedicci Jovii lib. I. pag. 53. *Anno sequenti (CIC. CCXCV.) Comenses Arcem Menasi ab incolis deposcebant, & quia non dederetur, armis oppugnare ceperunt, deductis eo machinis octo, quas Trabucos appellabant*.

Sequitur *Tribucetum*, machina *Mangonali*, sive *Fustibulo* par ex *Chronico Leodiensi* laudato alibi in *Mangonali*.

Et *Tormentum*, quo omnis explicatio torquetur, potius quam, quod omnis explicatio torquetur, ut Ammianus inquit*, cum *Tormentum* nequaquam sit id, quod torquetur, sed, quo lapides & alia ejus generis tela torquentur. Glossæ: *Tormentum Βόλας*. *Tormenta μάγωνα πολυμυά*. Alii: *Tormenta, instrumenta bellica ad diruenda oppida, & evertendas urbes, sic dicta, quod tela torquent, hoc est, gyro celeri saxa rotent, jaciant, & mittant*. Livius lib. XXIV. ab V. C. *Adversus hunc navalem apparatus Archimedes varia magnitudinis tormenta in muris disposuit, in easque, quæ procul erant, naves saxa ingenti pondere emittebant*. Josephus *Belli Judaici* lib. VI. *Habebant etiam ballistas CCC. & L. tormenta saxorum, quibus difficiliorum aggerum extructionem Romanis efficiebant*. Cicero *Phil.* VIII. *Quid? ille faceret inducias? ante Consules, oculosque lega-*

* Lib. XXI. cap. IV.

sorum tormentis Matinam verberavit. Virgilius lib. XI.

percutus Aconceus

Fulminis in morem, aut tormento ponderis acti,
Præcipitat longe, & vitam dispergit in auras.

Et lib. XII.

murali concita nunquam

Tormento sic saxa fremunt.

Seneca lib. II. *Quest. Nat.* Nubium intra se compressarum angustia medium spiritum emittunt; & hoc ipso inflammant, ac tormenti modo exciunt. Mustatus lib. IV. de Gestis Henrici VII. Ang. Rub. III. Caterosque ad expugnationem cum balistarum, tormentorumque omnis generis apparatusibus ingeniosos ad Castrorum oppugnationem sero præordinat. Tormenta pariter missilium instrumenta sunt, à torquendo dicta. Firmianus lib. VI. contra Gentes: Urbe à Gallis occupata, obsessi in Capitalio Romani, cum ex mulierum capillis tormenta fecissent, ad eam Veneri Calva consecrarunt. Seneca lib. I. de Ira: Quum opus est, concitatur remittiturque, non aliter, quam, qua tormentis exprimentur tela, in potestate mittentis sunt, quantum torqueantur. Cæsar, & pro Machina, & pro Telo Tormentum adhibuit. Primo sensu lib. II. Com. Ad extremas fossas castella constituit, ibique tormenta collocavit. Altero lib. II. Belli Civ. ubi Tormenta mittere, nil est aliud, quam tela mittere, ut omnes norunt.

Fuerunt & alia ejusdem fere generis in usu prisca Ingenia, aliis & aliis hujuscemodi nominibus insignita; sed ignota nobis, sive, quod libri multi de Mechanicis adhuc in Bibliothecarum tenebris delitescant; sive, quod ea fere omnia desierint in usu, aut pretio esse post inventam, ad humani generis perniciem, Bombardam, machinam vere fulmineam, & omnium impetuosissimam, planæque (ut ille scite loquitur) Cyclopeam.

Verum enim vero mihi bellum aliud adhuc bellandum restat, post tot eductas machinas bellicas, & tormenta Martis, antequam Notæ hujus bellicæ receptui canam. Concilianda scilicet dictis Morenz fides ex aliorum scriptis, & eorum maxime, qui Terdonam, ut ille, Machinis & Petreus (cujus ergo de bellicis his, & similibus instrumentis differuimus hæcenus) evictam & oppugnatam eradunt. Bello bellum istud libens, ac lubens, nec segnus ad Frisingensis urbem, quæ clare de Terdona obsessa clangit: *Nec mora machina diversorumque tormentorum genera fabricantur. Sagittarii, Ballistarii, Fundibularii arcem circumseptam obsident.* Et infra de Terdonensibus: *Urgentur jaculis, urgentur ballistis.* Succinit Frisingensi Guntherus, nec minori sono:

Protinus ingenti muralia pondere Princeps

Attolli tormenta jubet, qua grandia saxa
Incutiant, validis agitatur verberare muris.

Quippe superveniens hostiles machina turres

Despicit, missis & desuper implicet bastis,

Quæ levibus subjecta rotis, aut fraude latentis

Suffodiat validos, aut pulset turbine muros.

Tunc jaculis strident aura, levibusque sagittis

Sibilat excussum ballista turbine calum,

Fundaque fatifero tenerum secat æra plumbo.

Quibus adjicio calculum Godifredi, qui de eadem urbe, cum obsideretur:

inde paratur

Talpa cavans, aries mangonibus injaculatur.

Et Sigonii, qui ex his: Varii generis machinis adhibitis, qua parte muri infirmiores videbantur, oppugnat. Et infra ex Frisingensi: *Quadam etiam die lapis impetu balliste, quam Manganum vocabant; propulsus, frustis ex parietum percussione contractis, uno ictu tres milites armatos prostravit inter principes civitatis, qui prope Basilicam de summa rerum capiebant consilium stantes.*

359 USQUE IN DIEM ..... sequentis mensis Aprilis] Corius, Usque in diem similem; decimum nempe tertium sequentis mensis Aprilis. Frisingensis lib. II. cap. XXI. Usque ad tertiam post Paschalem solemnitatem hebdomadam mense Aprilis. Cavitellius, cujus ex Annalibus expleri Morenz jam excusi lacuna commode possit; Usque ad diem quintam decimam Aprilis, qua die Scriptor idem Terdonam æquatam solo prodidit, factum idasserente Bossio decimo *May* Mensis ejusdem die; Folieta vero, post duorum circiter mensium oppugnationem.

360 UGONE VICECOMITE] Consentunt hoc in Equite nominando cum. Morena nostro Cavitellius, Bossius, & alii plerique Scriptores omnes Mediolanensium & Italicarum rerum.

361 ALIISQUE QUAMPLVRIBVS Mediolanensibus] Zamino, sive Joannino Maymerio: Lanfranco Crucio, sive à Cruce: Albertino Carate, qui alii, de Carate: Lanfranco Martensi, sive de Curto; Ogierio, sive Ruglerio Sancta Curta; quorum nobis omnium nomina, decus, & gloriam, perenniores ære quovis ac marmore literæ conservarant. Atqui tum ex Germanis etiam non pauci desiderati sunt,

A] & in his signate summæ nobilitatis adolescentes duo, Kadolus ex Bojaria, & Joannes de Saxonia, compluribus aliis vulneratis, ut eadem, nunquam intermorituræ, literæ tradidere.

362 PRECHERIIS] Mendose pro Petreus, sive Petreus, ut monebamus ante.

363 AQVÆ PENVRIA CONSTRUCTIS] Quo pacto eo penuriz devenerint Terdonenses, abunde satis persequi sunt, Frisingensis à capite XVII. lib. II. usque ad XIX. ejusdem libri, Guntherus Ligurini II. extremo, Sigonius lib. VI. qui in promptu omnes. Imo causa potissima, ob quam ab obsessis Terdonensibus agi serio coeptum ferunt de tradenda Cæsarianis Arce, fuit defatigatio sitis ob aquæ penuriam, clare rem docente Frisingensi cap. XX. laudati libri, aliisque idipsum scribentibus ex eodem. Siti famem adjicit Godefridus: *Hinc cibis arctatur, fons tollitur, &c.* Et ex illo Sigonius: *Interea omnibus famis, sitisque incommodis oppidani afflictabantur.* Famis & solius aliqui meminere. Bossius: *Hoc præsidio (Mediolanensium) arbs quamvis omnia obsidionis mala experta, diu tutata est. Tandem fame urgente, dederunt se Imperatori.* Nostri porro verbis gemina plane sunt & germana Frisingensis illa: *Urgentur aquis amaricatis oppidani, intolerabili potus inedia, gravi sitis molestia, &c.*

364 CONSTRUCTIS] De vocis hujus corruptione dubitare sobrius nullus potest. Lectio Med. Codicis est, *Constructis*, quæ licet mihi & ipsa suspecta sit, propius tamen accedit ad loquendi formulas usitatas. Ob id inde, non male fortassis, effecerim, *Constructis*.

365 QVI IBI ADERANT] Guntherus:

Hic præter Cives, & signa domestica, multi

Intereant Ligures, paucis quos ante debus

Urbs Ligurum, tanta commanis causa ruina,

Vana laboranti solatia miserat urbi.

Addideratque sese illis socium Malaspina Marchio, quem perperam idem Guntherus, Apicium, Bossius Carocerum, pro Obicium, sive Opitium vocant.

366 CIVITATEM] Arcem alii. Guntherus:

celerique relapsu

Evadunt, iterumque suam referuntur in Arcem.

Godefridus:

Undique Rex arcet, populus secedit ad Arcem.

Sed Arx, & Civitas Terdonensis, res una prorsus & eadem Scriptoribus ejus ævi. Frisingensis cap. XVII. lib. II. Princeps nobilis Arcem ipsam, seu Civitatem, obsidione clausit.

367 BVRGVM] Haud alium Burgum intelligit, quam qui respiciebat Meridiem, Apenninum versus. Siquidem in eo tentoria Saxoniz Ducis, ut ostensum supra.

368 CEPERAT] Indicat id apertissime Frisingensis cap. XVII. & alii ex ejusdem penur.

369 REGIS MANVS EVADERE NON POSSE] Quamvis ante ex desperatione audaciam uti sumpissent. Clare & apposite Frisingensis cap. XX. *Tot impulsorum, ac maxime sitis defatigatione fracti, ultimaque desperatione correpti Terdonenses, tandem de reddenda per deditionis præsidium, tractant arce.* Inde est, quod Federicus ipse suis in literis, ad eundem Frisingensem datis, Terdonam se per deditionem accepisse liquido testatus est; ideoque sic illi accinat Radevicus: *Terdonam, Civitatem munissimam natura & arte, obsidentes, & post tres dies Burgo capto, postque multos assultus, multasque caedis hinc inde editas, Arcem per deditionem accipiunt.* Nec dissensit ab illis suis in carminibus Godefridus:

Proxima jam morti cedit Gens subdita sorti,

Introitum Regi patulis dedit undique portis.

Nec Bossius, cujus è calamo hæc habemus: *Hoc præsidio (Mediolanensium) Urbs quamvis omnia obsidionis mala experta, diu tutata est, tandem, fame urgente, dederunt se Imperatori.* Paulo aliter Guntherus Ligurini III.

Tandem, post multos bellorum hinc inde labores,

Et misera cladem, numerosaque funera plebis,

Expugnata magis, quam reddita, mœnia nostris

Cesserunt.

Et Urspergensis, qui eadem mente: *Hanc aggressus Imperator, expugnavit.* Itaque Pajarinus per vim omnino, haud per deditionem, captam Terdonam asserit lib. I. *Vicinarum rerum: Federicus I. cui cognomen fuit Barbarossa, Imperator creatus, magno exercitu congregato, in Italiam venit, in Lombardiamque ingressus, Terdonam, tunc temporis insignem urbem, ejus mandatis non obtemperantem, per vim armis cepit, eamque in prædam militibus suis dedit.* Et hausit hæc ille propemodum omnia ex Supplemento Chronicorum, ubi leges, *Terdonam civitatem tunc insignem, eadem non obtemperantem, aliquandiu obsedit: quam cum tandem vi obtinisset, militibus suis in prædam dedit.* Sed aliis omnibus præferenda, quæ Federicus ipse de se & Terdona scripsit, eam scilicet à se obsessam, capi potuisse, nisi nox & maxima tempestas se cohibuisset, sed demum occupatam fuisse

fuisse per deditionem, ut initio dictum. Inde proprie subjecit A
Noster

370 REGI OMNES SE PENITVS TRADIDERVNT] Quippe verbum istud proprie deditionem notat. Ea vero facta fraudante, imo cogente graviter, egestate, quæ, Ulyssis Homericæ testimonio, non fuit unquam quempiam oblivisci sui, Mortalesque ad omnia tum ferenda, tum facienda, solet compellere. Certum hac de causâ Terdonæ deditionem factam, quam quod certissimum: non æque deditionis illius tempus. Variant enim mirum in modum Historici in illius die. Quamobrem, Idibus id Aprilis factum Corius & Sigonius docent: nonnulli xvii. sive xiv. Kal. Maji: alii demum, tertia post Paschalem solemnitate hebdomada, Aprilis Mense.

371 EO VIDELICET PACTO] Fuit pactum idem ob oculos Frisingensi, cum scripsit, animabus solum ex miseratione & mansuetudine Principis saluti & libertati datis, direptam urbem & exitio datam. Guntherus:

tantumque reis pro munere summo,
Id quoque vix Procerum precibus, multoque rogatu,
Est concessa salus.

Godefridus:

plebis membra tamen, vitæque salva manent.
Quod & alias à Federico factum. Urspergensis: Aïensibus captivis, tam viris, quam mulieribus, ultro misertus est. Et alibi: At ipse, sicut erat assuetus, de regia benigne mulieres & parvulos conservari censuit. Et pagina secunda proxime consequenti: Quibus Imperator mitis effectus, utpote vir timens Deum, misericorditer permisit, ut de Castro & de terra cum mulieribus & parvulis exirent. Fuit etiam tum pristinae libertati redditus, liberalitate regia, quidam è Græcorum proceribus Princeps, quem Marchio Malaspina ceperat, & asperis locis inclusum, in ipsamet arce servabat, ut ex aliis discio.

372 FORAS EXISSENT] Semivivi potius, quam vivi; semimortui, inquam, & vivorum hominum sepultura. Ita Frisingensis Antistes, egressum hujuscemodi delineans & effingens: Videres miseros oppidanos, cum jam securitate concessa demiseris claustrorum ergastulis ad liberam prodirent æris temperiem, funebri facie tamquam de bustis egredientes imitari, in semet pretendentes, quod dicitur, omnium miserabilis esse claudi obsidione, &c.

373 DVVIS] Henrici de Saxoniam, qui Burgum jam ante ceperat civitatis.

374 EXPOLIANS] Guntherus post illa, tantumque reis pro munere summo, &c. Est concessa salus

in sortem cetera præda

Omnibus, & longi pretium venere laboris.

Capreolus Hist. patria lib. v. Paulo vero post, quam Federicus cognomento Barbarossa in Italiam formidabili pene cum exercitu descendisset, Terdonæque primo spoliata, Mediolanum post solo equasset, &c. Et ante multo Jac. Philippus lib. xii. Suppl. Chron. ad an. 1155. Federicus ejus nominis primus, cognomento Barbarossa, &c. Augustus factus confestim in Italiam descendit, ingressusque Lombardiam, Terdonam, civitatem tum insignem, eidem non obtemperantem, aliquandiu obsedit, quam cum tandem vi obtinisset militibus suis in prædam dedit. Qua capta & spoliata celeri gressu Romam contendit. Et ad an. 1162. Derthonam, urbem sibi fidelem, ab eodem Federico spoliatam, & dirutam, atque incensam, ipse Gualvagnus magnanimus restituit.

375 COMBURENS] Frisingensis: Civitas primo direptioni exposita, excidio & flamma mox traditur. Godefridus:

Infra telluri Rex mœnia præcipit uri.

Sigonius: Federicus ingressus urbem, primum direptione, deinde incendio vastavit.

376 USQUE AD FVNDAMENTVM] Urspergensis ea de civitate loquens: Hanc in ipso itinere aggressus Imperator, expugnavit & solo adequavit, nihil eis valente auxilio Mediolanensium, in quo plurimum confidebant. Cavitiellius: Terdonam in sui potestatem redegit, & solo equari iussit die quinta decima Aprilis. Folieta libro Genuensis Historiæ III. At Federicus, Latinus Cæsar, cum Casariano diademate à Pontifice accepto in Longobardiam rediisset, Terdonam urbe, post duorum circiter mensium oppugnationem, capta, & solo equata, tantum sui terrorem ceteris proximis urbibus injectit, ut omnes metu ejusdem eventus, tributo ultro delato, se ab eo periculo & ab impetu hominis redimerent.

177 DISSIPAVIT] Federicus ipse suis in literis ad Frisingensem: Destructa Terdonam, Papienses, ut gloriosum post victoriam triumphum nobis faceret ad civitatem nos invitaverunt. Guntherus Ligurini III.

Ipsaque disjectis hostiliter undique muris,
Mœnia pulvereæ pessum federe ruina.

Octavo:

Exemplo testata suas Terdonam ruinas
Esse potest.

Et obiter decimo de eadem clade:

Stabat adhuc studiis hærens & fixa nefandis
Urbs Ligurum, nec dum captis desistere, vel tot
Cladibus ipsa suis, vel Crema forte recenti,
Vel fatis, Terdonam, tuis edocta volebat.

Otho à S. Blasio cap. VII. Multis pro libito consumatis, omnibusque rebellibus subjectis, Terdonam, que sola festabat, obsidione cinxit, expugnatamque cepit, & destruxit. Boffius: Sequenti anno, quod summe Mediolanensibus displicuit, Terdonam destruxit. Et alibi: Tandem, fame urgente, dederunt se Imperatori, qui eam Papiensibus potentibus xviii. Aprilis destruxit. Possevinus Junior in Gonzagis: Astam & Dordonam, quod obsidionem cogitassent, diruere. Blondus in descriptione Lombardiæ: Supra est Terdonam civitas, quam, ad annum nunc sexagesimum supra ducentisimum, Federicus Imp. Barbarossus vastavit. Georg. Merula lib. III. Antiq. Med. Derthonam rogatu Papiensium subruit. Merula alter, Gaudentius nomine, lib. II. Antiq. Gall. Cisalpina: Erat Rubrobarbus lingua, studiis, moribusque ipsis plane barbarus, hoc est, ignavus, perfidus, ferus, implacabilis. Hujus rei indicio sunt certissimo contra jus Gentium vastatae urbes, Asta, Derthona, &c. Godefridus etiam, urbis hujus excidium carmine persecutus, sic illud auxit, ut eam ter à Federico desolatam scribat:

Inde cadunt muri populi digne perituri.

Sic Terdonam ruit, que fatis alta fuit.

Incluta Terdonam, nimis irascente Corona

Victa ruit prona, capiens tria tristia dona,

Quippe tribus vicibus diruta tota domat.

378 HIS ITAQUE PERACTIS] Desleat hic à semita Nostri Corius, quam hucusque pressit, & ad ea transit, quæ Genuenses egisse feruntur, ut occurrerent Æno-barbo, si forte is Genuam accessisset, mox in eandem redit, & una cum Nostro gradiens incessu pari, prosequitur hæc & alia, quæ sequuntur.

379 PAPIENSESQUE, &c.] Observa sævitiam Æno-barbi. Haud illi scilicet sat fuit, quod, ut gratificaretur Papiensibus, Terdonam ipse ac sui funditus everterent, sed eam ipsam bene dissipandam eorundem quoque libidini tradidit & permisit. Facit huc ex parte Gaudentius Merula ea de civitate scribens cap. I. lib. II. Antiq. Gall. Cisalp. Sublatis Romanorum armis, & Senatus potestate in Insulbrum amicitiam declinavit, quam cum Rubrobarbus, ut Ticinensibus gratificaretur, vastasset, immixtis novis inquisitionibus Mediolanenses repararunt. Et Boffius in his auditis ante: Tandem, fame urgente, dederunt se Imperatori, qui eam, Papiensibus potentibus, xviii. Aprilis destruxit. Hæc ille, in rei gestæ mense & die verus, in anno falsus, cum scripserit, Terdonam ab Æno-barbo dirutam & everfam anno illo, quo iterato in Italiam venit, post reedificatam Laudensem urbem. Quamquam nec Sibyllæ folia Folieta scripta, cum & ipse Terdonensis urbis excidium in ea conjiciat tempora, quibus Æno-barbus, post acceptum regium diadema Romæ, repetiit Lombardiam.

380 ROMAM CVM SVO EXERCITV PERREXIT] Videatur mancus ac mutilus hoc loco Noster, si cum aliis rerum ab Æno-barbo gestarum Scriptoribus, cumque Æno-barbi ipsius literis conferatur. Habent illæ scilicet, Federicum, destructa Terdonam, à Papiensibus, ut gloriosum sibi post victoriam triumphum facerent, invitatum ad Ticinensem urbem, ibique in corona, & maxima lætitia, & ingenti servitio civitatis, tres dies fuisse deductos. Fuit autem ea de causa maxime vocatus à Papiensibus Æno-barbus ad triumphum in Ticinensem urbem, quod & æquum esse ducerent, ut Rex, tam nobili parta victoria, meritum triumphum ageret, nec indignum, ut urbs ipsius quondam Regni sedes, Derthonensi triumpho ab Rege suo cohonestaretur. Accedebat & altera, nimirum, ut quorum gratia bellum susceperat, apud eos gratulationem victoriæ celebraret. Incidit ob id accessus Cæsarei dies ad Ticinensem urbem in xviii. Kal. Maji, (siquidem habeatur Sigonio fides) Coronationis vero celebritas, in eam Dominicam, qua canitur Jubilate, addicta rei peragendæ D. Michaelis æde, apud quam olim Regum Longobardorum sedes.

Sentit at hæc contra Merula lib. III. Med. Antiq. & nonnulli alii, tradentes, Federicum à Derthona diruta recta petiisse Mediolanensem urbem, ubi & fuerit ab illius Antistite, Uberto Pirovano, diademate ferreo, læto & plaudente populo coronatus, quod arridere nullo pacto potest, tradente Nostro col. 999. lit. E. Æno-barbum sibi proposuisse, quod ipse nunquam coronam sumeret in capite, donec Mediolanum superasset. Quid quod tunc temporis, quo Merula Federicum Mediolani coronatum tradit, nondum bene convenerat inter illum, Pastorem, & Populum ejus urbis, ut ibi cum plausu potuerit coronari.

Scribunt alii, Federicum, antequam ad Ticinensem urbem Derthonensi triumpho cohonestandam accederet, misso

misso in agrum Brixensem milite, *Sonica* Castrum, quam *Senigam* Caviteilius, *Secutiam* Supplementum *Chronicorum* vocat, igne de medio sustulisse: & in agro Veronensi cum esset, amicis Cremonensibus, honoris ergo, jus signandæ pecuniæ concessisse, quo privarat Mediolanenses ipsos una cum regalibus aliis quibuscumque.

Verum enim vero hæc indicta Noitro, ut alia multa, quæ post Derthonensem victoriam, & accessum ad Romanam urbem, Federicus egit, sive, quod ea parum ad Ligures attinerent; sive, quod res illæ, gestæ quodammodo in procinctu, quam ob causam ab aliis etiam silentio fuerint involutæ. Non igitur prolixior Urspergensis Nostro, non Godefridus, non Otho à S. Blasio, non Auctor *Suppl. Chronicorum*, non Krantzius, non Dubravius, non alii fortassis aliis non ignoti. Primi quidem pauca hæc omnino sunt, *Indeque (Terdona scilicet) progressus, Romam pervenit.* Secundi lib. XVII. Titulo, *Qualiter à Terdona Romam consecrandus concessit:*

Rex bonus exurgens, Aquilas direxit ad urbem.

Fuerat enim quam celerrime vocatus à Pontifice Terdona Romam, ut idem ante præmiserat Urspergensis. Tertii cap. VII. *Appendicis, adjectæ Chronico Frisingensis: Terdonam, quæ sola restabat, obsidione cinxit, expugnatamque cepit & destruxit: exin ad urbem tendens, Romanis resistens, urbe arcetur.* Quarti lib. VI. *Saxoniae cap. XVI. Quam (Terdonam) obsidens, ac non multo post capiens, contendit maxima celeritate Romam.* Postremi lib. XII. *Historia Boemicarum rerum: Sed Caesar, Dertona obsessa, & vi tandem capta, iter magnis viis Romam continuavit. Quæ cum ita sint, nemo non videt Folietæ lapsum, cum lib. III. Genuensis Hist. scripsit, Dertonam urbem à Federico captam, & aequatam solo post acceptum à Rom. Pontifice regium diadema. Ecquis enim tueatur hic illius partes, contra sententibus Viris Reip. literariæ consularibus reliquis, quos adduxi? Accedunt huc Acta ipsa Pontificis Adriani, quæ sic apud Baronium habent: *Interea Federicus, Teutonicorum Rex, magno cum exercitu Longobardiam intravit, & civitatem Terdonensem diu obsedit: qua subjugata celeriter properabat ad urbem, & tanta festinantia, ut merito credi posset magis hostis accedere, quam patronus.**

381 AMBVLAVERANT] *Iverant*, ut alibi non uno in loco.

382 SARZANVM] In Med. Codice, *Sarzanum*, & *Serzanum* est, nec damnari potest. Corius *Sarranum* habet, Caviteilius *Serezanum* affert, quibus non ausim valde refragari.

383 APVD SARZANVM A TERDONA FVERANT] Si quid iudico, duo illa verba, à *Terdona*, glossema esse, tam mihi certum, quam me vivere, cum & à Med. MS. absint, & sententiam turbent. Quare valde velim illa rejici, & hæc tantum, *apud Sarzanum fuerant*, retineri.

384 IN DESTRUCTAM CIVITATEM TERDONA INTRAVERANT] A mendo nec esse liberum locum istum, clare arguit structura non solida dictionis. Verum enim vero præfens illi remedium à Med. Codice, qui combinata particula prima labem sic eluit, & abstergit, *Et destructam civitatem Terdona intraverant.*

385 INTRAVERANT] Desideratis aliquibus interemptis, quorum ante catalogus confectus est.

386 MEDIOLANVMQVE, quid egerunt, miserunt] Fieri nullo pacto potest, quin hic quoque hæreat attentus Lector. Potior & hic scriptura Codicis illius urbis, *Mediolanumque, quod egerunt, miserunt*: potior, inquam, at ipsa nec omnino proba, nec clara, si dictionis structura pariter hic spectetur. Legerim itaque, sublata *que* copula, non invitus: *Mediolanum, quod egerant, miserunt*, ut hæc proba loci totius structura sit: *Cum autem Papienses à Terdona recessissent, statim illi Mediolanenses, qui apud Sarzanum fuerant, & destructam civitatem Terdona intraverant, Mediolanum, quod egerant, miserunt.* Quin hæc plane probe se habeant, ne Carneades quidem ipse dubitaverit, qui solebat in omnibus dubitare. Haud tamen inficias ierim, totam istam sententiam ita quoque posse rite concipi, & efferri: *Cum autem Papienses à Terdona recessissent, statim illi Mediolanenses, qui apud Sarzanum fuerant, in destructam civitatem Terdona intraverant, Mediolanumque, quod egerant, miserunt.* Quæ Lector magis ipse probaverit, amplectatur. Siquidem ego de his ita pronuncio, ut Valeriæ legis beneficium nequaquam tollam.

387 QVIA JAM] Cui tam obesus est nasus, qui non odoretur, hæc ingratis Morenæ cusa? Potius est ab eo scriptum, *quia eam.*

388 MEDIOLANENSES] Non, qui apud Sarzanum, memorati ante; sed qui Mediolani erant, ut liquebit infra.

389 AC EIS ILLAM VELLE REEDIFICARE] Viriosissima & ista. Nemo non videt, sed emendat Med. Codex, qui diserte præfert, *ac illos velle reedificare eam, &c.*

A 390 TERDONAM REVERTENTES] Scriptura Codicis laudati, *Terdonam redeuntes.*

391 NON SVNT AVSI] Quippe tum Papienses longe impares Mediolanensium armis & viribus; ideoque tum ab illis graviora passi. Clare Merula his de populis, sese invicem Dertonæ causa laceissentibus, lib. III. *Viccomitum Antiquitatum: At Mediolanensis Dertbonam rescit, Papiensem graviter infestans ferro & igne. Utriusque agri vastabatur. Papiensis majora detrimenta, utpote viribus & armis longe impari illata.* Quæ volui, ne credatur Noster locutus Oracula, cum paginis in proximis exaravit, Mediolanenses toties à Papiensibus in fugam apud Terdonam versos.

392 DEINDE NIHIL PROFICIENTES, &c.] Vel ipsi Vanitati crediderim, nec juranti, scripsisse Nostrom, ut est in Cod. Mediolanensi, *Denique nihil proficientes, &c.*

393 DISPENDIO] *Sumptu.* Plautus *Menach. Act. III. Sc. II. Minore nunquam bene fui dispendio.* Plinius, *Magnum id lignorum dispendio fit.* Inde mox in Nostro, *Muros civitatis suis propriis expensis reedificare ceperunt.* Alias *dispendium* idem est, quod *damnum*, sive *quod inconsiderate & immoderate dispenditur*, ut in eo particula, *dis*, sonet male. Ambrosius lib. I. Off. cap. xxx. *Res sine dispendio est, quæ tota est dispendium.*

394 RESTITVENDAM MIRABILITER EXARSERVNT] Quod & mirabiliter peregerunt. Hinc Noster col. 962. lit. A. *Mediolanenses itaque, Terdona morantes, totum murum civitatis eorum propriis facultatibus reedificaverunt.* Et alii plerique Scriptorum omnes consensione mira. Frisingensis, eorum quasi familiam ducens, lib. II. cap. XXXI. *Mediolanenses siquidem, mox reedificata Terdona, Papiensium renovant bellum.* Guntherus *Ligurini* VI. de Mediolano loquens:

Lunellum renovat, Terdona mœnia raptim

Erigit, atque novas præperat sarcire ruinas.

Et VIII. ore Comitiss Blanderatensis, adhortantis Mediolanenses ad pacem cum Ænobarbo Cæfare incundam:

Exemplo, restata suas Terdona ruinas,

Esse potest, quam ne vetito de pulvere frustra

Fusserit erectis Urbs nostra resurgere muris,

Haud modicus timor est.

Urspergensis: *Quocirca contra Imperatoris edictum Terdonam, ab ipso erutam, eximii reedificaverunt muris.* Cujus è penu Nauclerus *Gen. xxxix. Anno salutis nostræ 1158. Fredericus redire parat in Italiam, quæ maximis discordiis efferverat. Nam Mediolanenses rebellare ceperant, in auxilium multas Lombardia civitates invitantes, Dertbonam civitatem eximii reedificaverunt muris.* Aliique recentiores multi, quorum è numero Merulæ, Georgius, & Gaudentius, duo. Primus lib. III. *Med. Antiquitatum: Ad Mediolanensis Dertbonam rescit.* Alter lib. II. *Antiq. Gall. Cisalpina cap. I. Dertbona, sublatis Romanorum armis, & Senatû potestate, in Insuorum amicitiam declinavit, quam cum Rubrobarbus, ut Ticinensibus gratificaretur, vastasset, immixtis novis inquilinis Mediolanenses reparaverunt, anno à Virgineo partu MCLV. ut scribit Acerbus Morena.* Vera Gaudentii omnia, præter Acerbi nomen, siquidem hæc non ab Acerbo, sed ab Acerbi patre, Othone Morena, scripta, ut hic locus indicat, qui Otho nomen est, Produco nunc reliquos, qui occurrunt. Carriolib. IV. in Federico ipso: *Quod ergo Mediolanenses Dertbonam recens ab Imperatore dirutam instaurassent, & Papiam ac Novariam diripissent, & paulatim procederent, vota que Italia in armis esset, inchoate mature occurrendum ratus, quanta potuit celeritate Alpibus superatis, traduxit exercitum in Italiam.* Erravit itaque Bossius errorem gravem, cum scripsit ad annum 1157. *Mediolanenses, audita Imperatoris professione in Alemaniam, Terdonam reedificare cepisse, cum ex aliis constet, Mediolanenses ei rei navare cœpisse operam biennio ante, atque adeo quo primum tempore Ænobarbus Romano itineri se accinxit.*

Fuit autem restituendæ Terdonæ præcipuus auctor & suasor Gualvagnus Vicecomes, ut hæc indicant lib. XII. *Supplementi: Similiter & Dertbonam urbem, sibi fidem, ab eodem Federico spoliata, dirutam, & incensam: ipse Gualvagnus magnanimus restituit.*

395 TICINENSIS] Quod *Ticinum* ducat.

396 VERCELLENSIS] Quod & ipsa Mediolanenses, *Vercellas* cogitantes, emittat: *Vercellina* infra.

397 ROMANÆ] A domina rerum Urbe, quo meis inde Concivibus egressus patet.

398 ARENTIÆ] Mediolanensis Codex, qui melior, *Arenza*. Unde *Renza* vulgo Portæ nunc eidem nomen, & apud Nostrom col. 988. lit. E. *Rienza*, quæ & ab eodem alibi *Rentia* nominatur. Signate ea Porta est, quæ cum Solem orientem spectet, *Orientalis* audit apud osores vulgi, voces æque corruptentis optimas, ac bonos mores. Hinc hujus ex ore, *Orientia* primum, mox *Arentia*, dein *Rentia*, *Renza* demum dicta, quæ vox nunc etiam apud Nostros viget.

Meminit inter ceteros Mediolanenses Historicos hujus Portæ Galvaneus, & ut ea ferebant tempora, quibus scripsit, *Arienzam* illam, tum alibi sæpe, tum cap. cclxiv. diserte nuncupat, quod quidem sciverim, monitus à Viro Reinostre Literariæ consulari, Castillionæ meo. Quod & mihi placitum hic monere, quod beneficium gratum hominem delectet semper, ingratum nunquam; sitque animi plane magni, liberalis, ingenui, per quos profeceris, etiam cum aliqua legentium voluptate, libere profiteri.

399 MERCVRII] Corius, *Martis*: at, cum dies sequens Jovi sacer extiterit, nihil muto.

400 FESTVM SANCTI.....] Qui Corium sequi voluerit, lacunam istam expleverit ad hunc modum, *Festum sancti Federici Papæ*: qui Mediolanensem Cod. MS. *Festum Sancti Fidentii Papæ*. Verum enim vero utrobique mihi suspicio mendii, cum nullis in Martyrologiis, ad hanc usque diem editis, sacer ille dies appareat *Fidentio*, sive *Federico Papæ*. Quærendum igitur amplius, & cogitandum, antequam ea de re certi quippiam in Fastorum Sacrorum tabulas referatur.

401 ET QUAE FUIT XIII. ante Calendas Junii] Ueberius, atque adeo clarius Med. Codex, *Et quæ fuit xiv. dies, ante Calendas Junii, decima nempe octava Maji*.

402 BROLIO] *Viridario*, sive *ferarum septo*, quod alii *Briolum* vocant. Clare & apposite Luitprandus in *Legat. Nicephorus in eadem cæna me interrogavit, si vos perivolia, id est, briola, vel si in perivoliis onagros, vel cætera animalia haberetis? Cui cum nos briola, & in brioliis animalia, exceptis onagris, habere affirmarem: ducam te, inquit, in nostrum perivolium, satis magnum, montuosum, fructuosum, omnino ætænum*. Scilicet hinc addiscimus duo; unum *Perivolium* esse septum, cui inclusæ ad venationem feræ; alterum, *Perivolium & Briolum* rem unam & eandem esse. Moschopulus: *Κηπος ὁ τῆ λαχάτων καὶ τῶν θινδῶν ἤγην, ὁ παραδυσος, καὶ τὸ τῶν κωνῶν λεγόμενον περιόλιον. Hortus olerum & arborum, videlicet paradisus, & vulgo dictum perivolium*. Possit ob id, nec incommode, etiam de *Viridario Briolum*, sicut & *Briolum* dici, dictisque dare lucem, & ex iisdem vicissim accipere *Benedictus Jovius*, non una in parte *Novocomensis Historia* suæ, quæ nunc demum bono Rei literariæ publico evulgatur. Habet ille scilicet in secundo libro: *Huic (Bennoni Episcopo) prædictus Henricus III. Belitionam, ejusque Comitatum concessit, & Abbatiam apud Cornum, Monasterium vetus appellatum, Xenedochiaque, & alia Cænobia, neque non loca publica, Broilium, & Arenam, & ipsius urbis mœnia anno Domini quinquagesimo quinto supra millesimum, Regni sui XII. Imperii IX. Et apertius infra, loca eadem rursus enumerans & describens: Broilium, & Arenam, quæ Bennoni Episcopo Comensi Henricus III. dono dedit, ubi fuerint, ignoramus. Est autem Arcna locus, ubi more Romano publica spectacula edebantur. At Broilium (ut reor) publicum fuit Viridarium, ubi forte Cœnobium Sanctimonialium S. Claræ cum Ecclesia sub nomine D. Petri olim conditum fuit, in Broilo nuncupatum, quod nomen fere exolevit. Hæc Jovius, cui sis minerval para; sed & mihi, qui pari face lumen accendens antiquitati patriæ, parergo addo, moneoque, Mediolani D. Stephani Protomartyris templum, in Brolio cognominari vulgo, quod ibi publicum olim *Viridarium* esset, cujus etiamnum imaginem non obscuram præfert Olitorium forum, non longe positum ab eodem templo: quam ob causam, in eadem urbe D. quoque Nazarii templo cognomen idem adhuc hætere crediderim, ejus mihi rei fidem abunde facientibus circumjacentibus hortis, quibus Canonicorum ædis illius sacræ limina vestiuntur. Cæterum, *Broili* vocem idipsum perpetuo sonare in Nostro, columnæ sequentes docent, & hæc cum primis, 961. lit. D. 993. lit. C. 996. lit. A. & 999. lit. F. quas ubi videris, à nobis eris. Reperitur & in Rolandini scriptis vox eadem, nec alia notione, lib. v. potissimum, cap. v. *Vidit Notarium quendam, nomine Oldericum, legentem in quodam Broilo secrete quasdam literas sigillatas*.*

403 DVARVM PORTARVM] *Romana, & Arentia*.

404 VERSVM SIT in gemitum & dolorem]

usque adeo nulla est sincera voluptas,

Sollicitumque aliquid lætis intervenit,

Ovidio teste lib. VII. *Met.* Et, ut idem cecinit in eodem libro,

Gaudia principium nostri sunt sæpe doloris.

Nimia cum primis, quæ lætu pari plerumque cernimus occupari.

405 SEQUENTI ITA PROXIMO DIE] Nemo non videt, mutilam & ineptam hanc lectionem esse. Explet & corrigit Med. Codex, cum quo legi pervelim, *Sequenti itaque proximo die; &c.*

406 DIE MERCVRII] *Octava ante Cal. Junii; quarto nempe supra vigesimam precedentis Mensis*.

407 IN QVO FUIT FESTVM SANCTI VRBANI] Conjiunt hujus Divi festum in hunc ipsum diem *Hrabanus*,

Notherus, Beda, Vsfurdus, Ado, Baronius, qui & eo de Pontifice, tum in *Martyrologio*, tum in *Annalibus Ecclesiasticis*, assert ab aliis scripta.

408 PAPAE] Sic olim dicti *Episcopi* omnes, quasi *Patres*, voce Græco de fonte ducta, donec in Synodo Romana primus, observatore doctissimo Cardinale, Gregorius VII. Pont. Max. constituit, ut *Papæ* nomen unius esset in Orbe Christiano, quod inter ejus Dictatus lib. II. *Registri* videre licet. Adi me, cui satis ista non fuerint, ad *Muffatum*, & eruditissimum *Bignonium* ad *Marculfum*.

409 ET MEDIOLANENSES] Parum inter has duas particulas (*At, Et,*) discriminis intercedit; sed una sæpe, locum alterius occupans, densissimam litterariis monumentis noctem offundit. Ejus hic exemplum habes, nec sat scio *Scribarum*, an *Operarum culpa*. Suam itaque sua in sede particulam loca, mecumque fidenter ita flagitante sententia, & *Mediolanensi Codice* suffragante, *at Mediolanenses*, legens, noctem istam omnem disjice ac dispelle.

410 FOSSATVM] Nulla vox frequentior in *Morena*. Occurrit & in aliorum scriptis pro *fovea* maxime, sive *fossa*, ne tam ineptam putes, uti male censebat ille vitio creatus *Censor*, qui pellendam ex urbe *Quiritium*, & è *Pandectarum* ditione deturbandam nervis, quod ajunt, omnibus nitetur. *Glossarium vetus*: *Τάφος, Fossa, sepas, fossatum*, *Suidas*: *Σείδιον τὸ Φοσάτον*. *Vegetius lib. IV. cap. XVI. Civitatis fossatum, etiam apportatis lapidibus, lignis, ac terra non solum complent, sed etiam solidant*. *Libellus de Militibus*: *Fossatum decimum parvum in fine pro termino*. *Plinius lib. XVII. Nat. Hist. cap. XXI. Fossatum purgari, & extendi*. *Marcellus Empirico cap. VIII. In fossatis sepium requies*. *Collectio Antiq. Decret. lib. III. Tit. xxxvi. pag. 17. Sive quadam fossata, sive expeditiones, sive alia quolibet, sibi arbitretur agenda*. Auctor expeditionis Asiaticæ *Federici I. Et jam aliqui ex nostris, qui quodam angusto transitu inter fossatum, & muros vix processerant, à nimia Turcorum obviantium densitate, & telorum grandine retrocedere compellantur*. *Metellus in Quirino --- per arbores trajectas transit tamen fossata*. *Robertus de Monte: Rex Henricus fecit fossata alta, & lata inter Franciam, & Normanniam ad predones arcendos*. *Andreas Presbyter in Chron. Bavar. Ratisponæ à porta S. Petri usque ad portam occidentalem fossatum exterius in toto perficitur*. *Monachus Anonymus Patavinus lib. I. Chronici ad an. 1228. Venerandus Abbas Arnaldus fecit fieri fossatum, & induxit aquam fluvii, qui est S. Justina, ibique fecit fieri optima molendina*. *Trithemius in Hirsaugiensi ad an. MCCCXLV. At Phrysones, fossatis aquarum plenis circumventi, obviam eis in furore magno egressi, solitaque industria utentes, conclusos inter paludes alios interfecerunt gladio; alios vero, emissis subito aquis, miserabiliter submerserunt*, *Exstat & Fossatæ vox in foedere S. Ludovici cum Raimundo Com. Tholos. Nec pacem, nec treguas sine assensu Ecclesie, & nostro cum eis faciet, donec diruantur muri, & impleantur fossata*. *Nec raro se videndam prodit in Wisigothorum, & Longobardorum legibus, ut apparet ex Gloss. Lindembrogii, qui recentiores Græcos, Fossatum vocem quoque suam fecisse docet, & Φοσάτα vocasse vallum, intra quod milites degant, locum nempe munitum & vallatum fossis*. Quo sensu Latinis quoque Scriptoribus ea vox nota, & horum comprimis è numero *Modestino Leg. 3. §. Is qui in exploratione D. de re milit. Qui à fossato recedit, capite puniendus est*. *Et Carolo IV. in Commentario de Vita sua: Fossata & propugnacula inter civitatem & castrum cives fecerant, ita quod ingressus ad eos non patebat*. *Et mox: Qui erant ante castra, munierunt se fossatis, auxilium necum expectantes*.

Castra quoque ipsa *fossatum* dicta. *Turnebus lib. II. Advers. cap. XIII. Fossatum recentiores vocaverunt Castra, quia fossa cingi solebant*. Imo & exercitus ipse, degens in Castris, *Fossatum* dictus. *Moschopulus: Φοσάτον, ὁ στρατός*. *Basilii de exercitat. Grammat. Φοσάτον, ὁ στρατός, καὶ τὰ ἄμυνα*. *Achmes cap. CCC. Πλήθος Φοσάτου ἀδελφῶν ἔλασεν ἐπὶ ἐκείνῳ*. *Annales Francici: Alter Saracenus de Africa legatus Amivali Abraham, qui in confinio Africa in fossato præsidebat*. Verum enim vero non aliunde melius vocis hujus notionem istam didiceris, quam è *Leonis Imp. Tactis*, quæ sic habent cap. IV. *Ἐκλέξῃ δὲ στρατιώτας ἀπὸ πάντων ὑπὸ σθένεωτος, μὲντὶ παιδῶν, μὲντὶ γυροτάς, ἀλλὰ ἀνδρείας, ἰσχυρῶς, ἰσχυρῶς, εὐπύρους, ἄρα αὐτῶς ἐν τῷ ἔπιδετῶ, ἤγην ἐν τῇ συναγωγῇ τῷ Φοσάτῳ*. *Ex omni ditione, sub tuam imperium subiecta, milites eliges, neque adolescentes, neque senes, sed fortes, robustos, alacres, divites, ut in expedito cum sint, id est, in castris, & in ipso cætu ac multitudine, quod hodie fossatum appellamus, &c.* Postea etiam *Φοσάτοι* dixere Græci, ut *Λάριον, Λάριον*, & talia, quod ante nos *Meursius* vidit, & firmatum iit ex duplici *Chronici Constantinopolitani* loco, & *Glossis Græco-barbaris* in ἄγαρος.

411 FORIS] Sic col. 969. lit. C. *Mediolanenses vero foris exierunt*. Qua nempe libertate *Ubi pro Quo* usurpatum olim ostendimus ad illa *Not.* 87. *Quo fieri consueverat*; eadem *foris* etiam pro *foras* adhibitum, conniventibus tum oscitanter Cenforibus Latinæ linguæ. Rolandinus etiam sic loquutus *lib. x. cap. I. Nam qui possent pugnasse postmodum intra spaldam securiores; foris exiverunt ut plurimum, sicut postea tempore discriminis patuit manifeste.*

412 SUPER FOSSATVM] Nihil hic corrigo, nihil muto, moneo tantum, *supra fossatum*, MS. Mediolanensis lectionem esse.

413 INHAERERE] Non recte verbum hoc Corius Italice reddidit ea vi, qua prædita tranandis verba. Sic enim ille, *Pavesi non pia il fossa della Citta puotteno passare.*

414 QVOD AQUA ETIAM FERRE TOTA, &c.] In Med. Codice longe plane melius hæc descripta, *Cam aqua etiam fere tota in ipsa civitate penitus tunc deservit*, &c.

415 INVENIRI POTVISSET] Non dubitabit, saltem non stultissimus quisque, legendum ex modo laudato Codice MS. *inveniri posset.*

416 ITA QVOD] Locutio seculi, formulis illis, *tam quod, taliter quod, adeo quod*, quibus refertæ Nostri paginæ præcedentes, & sequentes omnes, gemina penitus & germana. Cernitur & in aliorum scriptis. Ptolemæus Lucensis ad an. 1284. *Defectum patiebatur in manibus, & pedibus propter guttas, ita quod vix celebrabat.* Henricus VII. Aug. in sententia lata contra Robertum Siciliæ Regem, ut apud Mussatum exstat *Rub. IV. lib. XIII. de Cæsaris illius gestis: Absolvimus penitus, & in totum, ita quod, nec civitas, &c. cujusvis fidelitatis, & subjectionis, vel obedientia ratione, causa, vel titulo, sibi, vel suis, vel heredibus quomodolibet teneantur.* Et in altera, quam idem Cæsar contra Paduanos tulit, & idem ejus Historicus Rubricæ libri proximi septimæ consignavit: *Ita per patentem evidentiâ ipsorum criminum notorium fuisse, & esse commissionem reatuum prædictorum, quod nulla possint tergiversatione celari.* Carolus IV. Imp. Henrici prædicti nepos, in *Commentario de Vita sua: Fossata & propugnacula inter civitatem & castrum cives fecerant, ita quod ingressus ad eos non patebat.* Blesensis *epist. CLXIX. Multorum mentes ita sunt in dubio posite, quod incertum est eis, de facto guerrarum, & pacis quid fieri debeat in futurum.* Trithemius in *Hirsang.* ad an. 1364. *Comitatum enim, quem optaverat, cum uxore tandem obtinuit, ita quod uterque Comitatus, Clivensis videlicet, & de Marcha, usque in presentem diem conjuncti permanent.* Aliique sexcenti.

417 VIDI ET COGNOVI] Pertinent hæc ad historię fidem, non secus ac illa col. 953. lit. C. *In quo supradicta omnia, & alia multo compendiose ac veraciter, prout melius ab aliis discere potui, ac meis propriis oculis vidi, scripta reperies.* Nimirum, ut habet decima illa Musa, Plautus, in *Truculento*:

*Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem.
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane sciunt.*

Ob idque dixit Gellius ex doctrina Veterum, *Historiam esse rerum, quibus gerendis interfueris.* Quod indicat & ipsius nomen, quippe quæ ab *ιστην*, quod est, oculis cernere, videatur dicta; vel ab *ιδω*, *ωω*, *video*, ut aliis placet. Clamat & id ipsum ratio. Cum enim veritatem Historia desideret maxime, fieri vix potest, ut verum is, sine ulla mendacii, aut falsitatis suspitione dicat, qui nec rebus ipsis interfuerit, quas enarrat; nec easdem, eum gerentur, oculis usurparit. Itaque sic Verio Flacco visum Historiam definire, ut diceret, *eam esse narrationem rerum gestarum, quibus interfuerit is, qui narret.* Quo respiciens Plutarchus in *Pericle*, eandem *ἱστορίαν*, id est, *coactaneam*, appellare voluit, quod *aqualium* maxime, id est, *eorum, qui rebus narrandis interfuerisunt*, industriam requirere videretur. Galenus in eadem sententia fuit, tum in libro *de Sectis*, ubi præter experientiam, *αἰσθησις*, id est, *proprium intuitum, & speculationem*, cum Historia necit; tum in libro, quem *de Empirica subfiguratione* contexuit, in quo, post varias Historię definitiones à Veteribus traditas, eo cunctas spectare docet, ut moneamur, Historiam eorum, quæ narrantur, speculatione & experientia maxime contineri.

Haud ita tamen præsentia, & oculis subjecta scribentis, Historię materia putanda sunt, ut non possint etiam præterita, & ab hominum memoria longe diffita & remota, narrationi historice deservire. Clarum id, quam quod clarissimum ex Tullio, qui propterea, *monumentum vetustatis, commemorationem antiquitatis, vetustatis monumentum, testem temporum, memoria vitam, lucem veritatis.* HISTORIAM dixit, ut intelligeremus, non res

præsentis modo, sed & ante actas, & ob vetustatem interitum merentes, Historię beneficio detegi posteris, illustrari, vivere, propagari.

Sed verior omnino ea narratio est, quæ res præscites exsequitur, quam, quæ præteritas ob oculos ponit. Idcirco Noster hic, quæ vidit, scripsit, eaque non frustra memorat se vidisse. Sic & infra 974. lit. E. *Alios plures ducentis quinquaginta, quos omnes per civitatem Lauda ego met captos & victos in carcerem vidi detrudi.* Sic & Benedictus Jovius *lib. II. Novocomensis Historia pag. 187. Quæ omnia, cum illuc crebro ventitarem, & in mensa participatum admisissem, non ab aliis accepi, sed ipse vidi.*

418 TOTVM MVRVM] Firmavi jam ista supra, ad illa *Not. 394. Ad Terdonam eorum proprio dispendio restituendam mirabiliter exarserunt.*

419 COEPERVNT] Rescribo primo, *ceperunt*, dein addo causam captionis hujus, quæ non alia, quam quod Imperator Terdonam obsidione cinxisset ad Papiensium preces. Boffius: *Accepta igitur Mediolani corona, è vestigio Terdonam ad Papiensium preces, succurrentibus Comensibus ad Mediolanensium odium, aggreditur. Hoc agre ferentes Mediolanenses, Papiam obsident, ac incensis suburbii multos captivos duxerunt.*

420 STARANOS] Literulam secundam muto, & cum Mediolanensi MS. *Scaranos*, lego. Corius, *Isaranos*, habet; sed *Scaranos* omnino præfero *Isaranis*. Erant enim *Scarani* milites, sic dicti ab acie *Scara*, qua de Longobardorum leges *Tit. I. §. 5. Si quis Scaram intra provinciam celaverit, aut annonam dederit, anima sua incurrat periculum.* Et Hincmarus ad Diocesis Rhemenfis Episcopus: *D. Carolus bellatorum acies, quas vulgari sermone Scaras vocamus, dispositas, &c.* Vulgari sane sermone, sed proprio Germanorum. *Schaer* quippe, sive *Schaar*, mere Germanica vox, *turram*, *cuneum*, & *collectum* sonans, unde *Esquiere*, *Eschadron*, *Escharamuches*, & *Beli scara*, id est, *turma Castrensis* apud Willeranum manant. Aymoinus de *Gestis Francorum* *lib. IV. cap. xxv. Collegit è Francie bellatoribus Scaram, quam nos turram, vel cuneum appellare possumus.* Pari sensu vox eadem usurpata Scriptori *Vita Caroli Magni.* Ac primo quidem pag. 138. *Carolus una cum Francis castrametatus est ad easdem clusas, misitque Scaram suam per montana.* Secundo pag. 239. *Veniens in locum, qui dicitur Ingelheim, misit quatuor Scaras in Saxoniam.* Tertio pag. 243. *Scara Francorum non iverunt obviam ei.* Quarto pag. 246. *Conjungentes ad Scaram Francorum.* Quinto pag. 249. *Multoties Scaras misit super Saxonas.* Et alibi sæpe. Sed alii quoque Scriptores meminere *Scaræ*. Aymoinus iterum *lib. V. cap. xxvii. Ordinatis Scaris, qui eundem Carolomannum cum suis complicitibus regno propellerent.* Et *cap. XLII. ejusdem libri: Scara Nortmannorum plenum exercitum preveniens.* Regino *lib. II. Misit occulte unam Scaram de electis viris.* Idem: *Misit quatuor Scaras in Saxoniam, qui tres pugnas cum Saxonibus iniierunt, & Deo auxiliante, victores exstiterunt; quarta vero Scara non habuit pugnam.* Ado Viennensis: *Quatuor Scaras in Saxoniam dirigit.* Capitula *Caroli & Ludovici Imp. lib. III. Tit. 68. Ut non per aliquam occasionem, nec pro Wacta, nec de Scara, nec de Wardes, nec pro heribergare, nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præsumat.*

A *Scara* igitur *Scarani Papienses* Nostri, nihil ut aliud *Scarani Papienses* essent, quam turma militum, sic dicta Germanorum more, qui militum turmas *Scaras*, sive *Scheras* vocant, unde nostrum etiam Italicum *Schiera*. Inde sane factum *Scaræ* aciei nomen Viri longe doctissimi, iidemque clarissimi, Barthius, & Lindenbrogius tradunt, quorum ultimo Orfridus favet, quem pro se citat *Euangel. lib. IV. cap. XVI.*

Verum enim vero, si quid hic ariolari mihi liceat è Morenæ dictis, cum is subjiciat statim, *Serezanum à Scaranis Papiensibus deprædatum pariter & combustum*, censuerim ego, *Scaratorum Papiensium* aciem, turram quidem Papiensium militum exstitisse, at non qualemcunque turram, sed quæ ad connectendas hinc inde prædas, & obviam quælibet exurenda soleret excurrere, sic dictam à *Scara*, quam Pappias *ignem & combustionem* reddit. Festus *Escharam* vocat, & *focum* proprie censet, unde forte nati Corii *Isarani*. Sic *ix. qu. foci* sunt Cyrillo in *Glossis*, ibique Vulcanius, *Scarra*, vel *Scara*, *focus*, vox omnino frequens in libris Græcorum medicis, pro crusta, candente ferro, vel medicamento caustico inducta, quod scilicet, ubi aliquid adustum est, ibi sit focus factus. Quamobrem Simon Januensis, qui faciem Vulcanio prætulit & accendit, in sanationum clave: *Scara*, inquit, *vel escara, crustula ab adustione ignis, vel cujuscumque alterius.* Eandem ob causam dictum & *Altare*, *Esthara*, tanquam focus hostiæ: & *Craticula*, tanquam focus ferreus *scarpatorum*, indeque *ballistæ basis* Vitru-

vio *lib. x. cap. xvii.* quæ nempe sustinet, & in qua fedet instrumentum, quod ipsam craticulam imitetur: *ἰσχυράριον ὑπίπυρον, farina crastior prunis cocta*, Hippocrati: *Coagmentatio denique multarum asserum; habens impacta ligna transversa, ut craticula*, qua de videndi patrati duo Rei Literariæ Patres, Turnebus *lib. II. Advers. cap. I.* & Casaubonus *in Athenæi lib. v. cap. ix.*

Hæc mea de *Scaranis* hoc loco divinatio est, nec fortasse vana, nisi valde iudicii fallor. At quia falli homini in proclivi, mihi ne Delius hac in parte Vates Apollo faverit, statuat Senatus ipse literariæ Rei, quem arbitrum capio non invitus.

421 DE PAVIA] Indubie pravum hoc opus Operarum est, cum de *Papia* ex fide MSS. credere debuissent. Ita plane Mediolanense MS. habet, ne vitium Auctoris putet, qui urbem illam, *Papiam*, sicut & ejusdem accolat, *Papienses*, perpetuo vocat. Possit & hoc ipsum oscitantæ Scribæ cuiuspiam imputari.

422 SEREXANVM] Non idem huic Vico nomen apud Scriptores omnes. Corius *Scotizanum* nominat, *Serianum* Merula libro *Cosmographiæ* quarto, alii aliter: & fortasse *Serezanum* hic corrupte positum pro *Sarzano*, quod habetur col. 960. lit. E. *Qui apud Sarzanum à Terdona fuerant*, &c. Quin & Vicus idem *Setezanum* audit in Med. Codice MS. quod uti proprium ac germanum ejus loci nomen cognoscit, vir antiquitatum regionis illius omnis apprime doctus, Jo. Antonius Castillionæus, putatque ductum à septima Legione militum Romanorum, quæ eo in loco substitit, quod & aliis quibusdam ejusdem regionis oppidis, vicisque contigisse narrat Castillionæus alter, Bonaventura nomine, Libro *de antiquis Gallorum Insularum sedibus* pagina mihi 29. editionis Bergomensis, anni MD. IX. XCIII. Comini Venturæ typis.

423 EXARSERANT] Nota actionem huic verbo datam à *Morcna* nostro, ut à Poetarum Latinorum patre, *Georg. IV.*

*Tum rapidus torrens sitientes Sirius Indos
Ardebat celo.*

Quod & aliqui factum in his aliis ab eodem volunt:

Formosum pastor Coridon ardebat Alexin.

Et ab Horatio, qui clare, *crines arsit*, Græcorum imitatione dixit, Græci nempe suo *ἄδω* tribuunt actionem passivam. Græce quoque diceret, *ἰσχυρῶν τῆ Ἀλίου*. Affini verbo *Sylv. Statii*:

novercales ibat venator in agros

*Ascenius, miseramque patri flagrabat Elissam,
id est, accendebat in amorem patris.*

424 GVERRAM] Dicebant alii brevius rem eandem, *Verram*, aut certe repetita vocali prima, *Vverram* Recurre ad superiorem *Notam* 330. & hæc illi adijce ex *Matthæo Paride in Wilhelmi II. Vita: Vicinos uverris, & exactionibus assiduis provocabat.*

425. FACTVM EST PRAELIVM AD POZZOLVM] Convenit hic cum Nostro Corius in narratione rei, nec non & in appellatione loci nobilis & pugna. In aliis eadem si requiras, oleum & operam perdas.

426 IN CARCEREM REDUCTI SVNT] Med. Codex, *In carcerem reclusi sunt.* Inclinat animus credere, scripsisse Nostrium, *in carcerem deducti sunt.*

427 ROMAM PERGENTE] Uberrimus aliquot Noster, brevis hic nimium fuit, omisis rebus ab *Æno-barbo* gestis toto illo spatio temporis, quod abiit inter excidium *Derthonensis* urbis, & ejusdem accessum ad *Romanam* urbem. Quamobrem hic à me summam rerum illarum habe, ne quid forte desideres hac in parte.

Derthona relicta *Sonicam* *Æno-barbus* evertit, inde *Papiam* ad triumphum iit. *Moratus* ibi triduo, *Placentiam* attigit, & obsedit *xiv. Kal. Maji*; sed occurrentibus auxilio *Mediolanensibus*, longam & difficilem urbis illius expugnationem ratus, *Romam* iter arripiens, *III. Non. Maji* in ripa *Tari* confedit. *Rhegium* illinc, & *Mutinam* se recepit, quibus prætervectis, *Pentecostes* festum prope *Bononiam* egit, iussitque tum à *Bononiensibus* refici *Medicinæ* castrum. Iter hinc in *Tusciam*, *Apennino* superato, cepit, ibique *Pisanis*, quos obvios habuit, naves ut armarent contra *Gulielmum Siciliæ* Regem, in mandatis dedit. Contulit ibi quoque loci *Anselmi Hamelburgensi* Episcopo, tum è *Græca* legatione reverso, *Ravennatem Archiepiscopatum*, una cum ejusdem provinciæ *Exarchatu*, demumque libertate *Clusinis* data, *Viterbium* ingressus est. Accessit eo *Rom. Pontifex*, *Adrianus IV.* Urbeveto digressus cum *Romana Ecclesia* universa, prodiitque *Federicus* obviam venienti, & strepam descendens ex equo tenuisse dictus est, manumque prehensum in sua tentoria deduxisse. Varii *Viterbii* sermones inter *Cæsarem* & *Pontificem* hinc inde sati. Petium inter cætera Imperii *diadema Cæsari*, *Episcopi Bambergensis* ore, cui petitioni

A sic annuit *Adrianus*, ut sibi vicissim auxilium *Cæsaris* postularit adversus *Romanos*, contra se graviter insolententes. Assensus est *Pontifici Cæsari*, cumque ambo sibi fidem invicem obligassent suam, ex agro *Viterbienti* profecti simul, simulque gradientes, & hospitantes simul, *Sutrium* unanimes attigere: dein progredientes *Romam*, non procul ab illa *Romanorum* legatos obvios habuere, eo sine missos, ut *Cæsaris* animum pertentarent. Audita *Romanorum* legatio est, subjectumque responsum, quod *Frisingensis* affert. Atqui *Federicus*, iniqua *Romanorum* voluntate ex legatorum verbis apprime concepta, inito cum *Pontifice* consilio de ingredienda urbe, nocte proxima equites armatos mille, pro cavendis *Romanorum* insidiis, *Octaviano* *Cardinale* duce, præmittit. Qui summo diluculo *Leoniam* intrantes urbem, *Ecclesiam* *B. Petri*, vestibulum & gradus ejus, *Romanis* inscientibus, occuparunt. *Postridie*, *vi. nempe Cal. Junii*, *Romanus* *Pontifex*, ut in *Basilicæ* gradibus *Cæsaris* operiretur adventum, urbem eandem ingressus est. Quam motis castris subsequens *Æno-barbus*, perque declivum montis *Gaudii* delapsus, una cum suis porta & ipse aurea receptus est.

B Itineris hæc *Cæsarei* summa *Derthona* *Romam*, rerumque in eo gestarum periocha, ex ipsis præcipue literis *Æno-barbi*, & *Frisingensis*, scriptoris factorum ejus & iterum accurati, libris.

C Variant nihilominus in harum narratione rerum Scriptores alii. *Viterbientis* enim, *Placentiam* non obfessam modo, sed ejus quoque rura cremata tradit, eaque dimissa, prius *Æno-barbum* *Parmam*, mox inde *Bononiam* adiisse. *Cavitellius* idipsum scripsit, deduxitque *Bononia* *Federicum* per *Hetruriam*, & *Latum*, *Sutrium* usque, nullibi facta *Viterbii* mentione. Quid, quod in *Ptolemæi* *Lucensis Annalibus*, non nisi post acceptum Imperii diadema *Romæ*, vîstata ab *Æno-barbo* *Placentiam* legere est, traditque *Trithemius* in *Hirsaug. Chronico* ad an. 1154. & ex illo *Bossius* pag. 74. *Spoleti* desolationem inaugurationis *Romanæ* solemniam præcessisse, quod iis peractis factum clare demonstrabit Noster in

Nota 484. quæ infra consequetur, alique, quos dabimus ibi loci? Ad hæc *Cavitellius*, *Pontificem* non ex *Urbe Veteri*, sed ex *Albano* vico discessisse protulit, ut obviam procederet *Æno-barbo*. De loco pariter, in quo *Pontifex* occurrit *Federico*, non una & eadem *Scriptorum* omnium ejus ævi mens, scribente *Federico* ipso, *Pontificem* sibi occurrisse *Sutrii*, habentque similia *Cavitellius*, *Murius*, *Naclerus*. Præferunt & hoc ipsum *Acta Pontificis Adriani*, in quibus his, quæ produco, verbis apud *Baronium* leges: cum *Rex Federicus* cum exercitu territorium *Sutrinum* pervenisset, & castrametatus esset in campo *Guasto*, *Pontificem* in urbem *Neptinam* descendisse, & secundo die, occurrentibus multis *Teutonicorum* Principum, cum plurima *Laicorum* & *Clericorum* multitudine ad *Federicum* cum *Episcopis* & *Cardinalibus*, usque ad ipsum tentorium cum jucunditate fuisse deductum. Liqueat illud etiam ex iisdem *Actis*, *Regem* stratoris officium exhibuisse *Pontifici* juxta *Tabulam*, territorii *Neptini* locum. Quæ præcesserint occursum illum, modo memoratus *Baronius* indicat ad laudatum annum. Cæterum quam ob causam *Romam* adierit *Æno-barbus*, quam dissimulavit *Episcopus Frisingensis*, suis ipsemet in literis aperire voluit, & alii, qui suos illius è fontibus hortulos irrigarunt. Legendus hic etiam *Krantzius* lib. *vi. Saxonie* cap. *xvi.* qui & docebit, legationis *Romanæ* capita fuisse multa, quod *Murius* & *Sigonius* unanimes asseverant. *Federici* diploma de reficiendo *Medicinæ* castro apud *Gherardaccium* exstat lib. *III. Bononiensis Hist.* ad an. 1156. De præmissis equitibus armatis *Romam* ita meminit *Godefridus*:

Regia præveniunt tentoria plurima Romam.

Nec non & de accessu *Federici* ad eandem urbem intempesta nocte per declivum montis:

Rex animo fortis movet agmina multa cohortis,

Papa dedit patulis aditum per devia portis;

Tecta beata Petri nocte sub ense patit.

Quibus accinunt, quæ *Orho* à *S. Blasio* ea de re loquens, capiti *Chronici* sui *vii.* consignavit, *Romanis* nempe resistentibus, *Romam* ingredi prohibitum *Æno-barbum*, quibus forti aggressionem in brevi expugnatis, multis occisis, urbem tandem inivit. Nec omniferim in hac iterum *Æno-barbi* *Nota*, *Regem* illum, aditurum *Romam*, *Imperatoris* coronationis ergo, divertisse *Comum*, quod in *Benedicto* *Jovio* reperi lib. primo *Novocomensis Hist.* pag. 33. cum illam, nunc primum è tenebris erutam, typis edendam publicis adornarem: *Federicus* electionis anno quarto ab *Adriano IV. Pont. Max. Romæ* in *Imperatorem* coronatus est. Quo cum proficisceretur, *Como* iter faciens, recentis ejus ruinas, & cineres miseratus, juvenia mania restituit, statimque insauratam civitatem

tem pro Imperiali munificentia privilegiis ornavit. Eaque privilegia recenset statim, & alia præterea multa, quæ tum in urbis & Ecclesiæ Comensis favorem Anobarbi benignitas sanxit. Videantur illa, si lubet, omnia in prædicto loco.

428 LOMBARDIAE, TUSCIAE, ROMANIAE] Peragrata scilicet, *Lombardia, Tuscia, Romania*, quibus Regionibus expeditionem Italicam Anobarbi, post relictam Terdonensem urbem, Romam usque complexus est Noster, non secus ac ipse fecerat Anobarbus suis in literis ad Frisingensem: *Directo nempe*, (ut illis inquit in literis) *tramite per Longobardiam, in Romaniam & Tusciam euntes, Sutrium usque pervenimus*. Idipsum à Mutio scriptum, eadem sibi prælucente face: *Discedens illinc per Longobardiam, Romaniam, Tusciam, & Sutrium Romam appropinquavit*. Nec aliud à Nauclo, qui Federici literas ob oculos habuit, & descripsit.

429 TUSCIAE] *Etruria* aliis, *Tyrrhenia* Græcis, *Tuscania* vulgo. Fuit olim opulentissima Italix provincia, fortiumque virorum mater, cujus ergo Guntherus eam *bellatricem* dixit. Termini illius Meura, Tyberis, & Apenninus: Civitates ejusdem à Ludovico Pio Imperatore una cum Paschali Pontifice divisæ sunt. Plura de illa Geographi, Cosmographi, Historici, quos adeant rerum hujuscemodi studiosi.

430 SVBDIDERE] *Mediolanenses* cum primis, *Placentini, Parmenses, Bononienses, alii*. Godefridus:

*Rex bonus exurgens, Aquilas direxit ad urbem,
Dantque Placentina rura cremata viam.
Servit ei Parma, Bononia transit arva,
Alpe fatis parva Florentia pertulit arma.*

Nec multo post:

*Tuscia devota sese dedit undique tota,
Nota vel ignota subduntur regna remota.
Ad Pendentis Aquæ prædia castra jacent.
Ad vita meritum veniunt vexilla, Viterbam,
Unde patens Erebus fontem facit igne protervum.*

Quibus adde, quæ scripsit pag. 179. *Magni Chronici Belgici* Concinnator: *Imperator Federicus, anno III. regni sui, Romam venit, multis in itinere laboribus attritus, & diversis hostiliter obsessentibus, quos omnes tam sagaciter, quam virtute superavit, & ad deditionem subjectionemque compulit.*

431 P. P.] P. geminum non raro pro Papa receptum inter compendiaras Notas. Docemus id alibi peculiari Libello de his ipsis Notis, & exemplis appositis illustramus.

432 ADRIANO] Nominis ejus Quarto, natione Anglico, primo Mōnacho S. Rufi, dein Abbate, post hæc Albanensi Episcopo Cardinale, Nicolao nomine, suffecto in Anastasii IV. Pontificis locum III. Non. Decembris anni CIO. CLIV. post obitum Sedis Apostolicæ nomine legationem ad populos immanitate barbaros, & disjunctissimas Danorum & Norvegiortum nationes.

Quæ cum ita se habuerint, corrigas licebit primo Chronologicam Compilationem, quam post Siffridum Pictorius edidit, ubi loci tradit, *Adrianum an. MCLXXIX. ordinatum Papam.*

Martinum Polonum secundo, scribentem in Supputationibus suis, *Eugenium renuntiatum Papam anno MCLVII. & annis sedisse v. vel* (ut in aliquibus aliis ejusdem exemplaribus legere est) VIII. M. IV. D. XX.

Tertio, quæ Saxo Grammaticus lib. XIV. *Danica Historia* prodidit, *Nicolaum*, scilicet, *Cardinalem à Dania Romam reversum, decedente Eugenio Maximum Pontificem subrogatum esse*, sic omnino capies, ut Nicolaum Eugenii proximum, non immediatum, successorem fuisse putet, cum Anastasius Nicolaum præcesserit, ut apud omnes constat.

Postremo sic & Innocentium III. asserentem apud Gregorium IX. ubi agitur de in integrum restitutione, *Alexandrum successorem Anastasii, officio legationis in Hispania functum*, intelliges, ut non *Alexander*, sed *Adrianus IV.* existerit Anastasii proximus successor, ut ejus xvi Scriptor Neubrigensis, laudatus à Massono, notat.

Cæterum inter Adriani Pont. dicta duo præcipue recensentur; quorum unum est, *Romano Pontifice neminem miserabiliorem esse. Alterum, Summum Pontificem ambire, & non sine fraterno sanguine ad illud ascendere, esse Romulo succedere in parricidiis, non Petro in ovibus pascendis.* Et horum quidem dictorum meminere Salisberienfis familiaris ejus, Eginardus, Massonus, qui & primum in *Amali Victoriano* reperiri tradit, *Speculum Historiale* Vincentii cap. I. lib. XXIX. aliique nonnulli. Obiit demum Anagninæ anginx morbo, Kalendis ipsis Septembris, vel, ut aliis placet, Prid. Kal. ipsas Septembris, hoc est, Octobri mense, (quod & Dodechinus, & Trithemius scribunt) cum sedisset annis IV. mens. VIII. diebus XXIY. relicta magno in pretio Ecclesiastica di-

tionem: indeque delatus Romam in Ecclesia B. Petri, juxta tumulum Eugenii, præsentibus Clero, Senatu, Populoque Rom. honorifice sepultus est, uti Radevicus docet. Fuit vir omnino integer, benignus, mitis, & Ecclesiastici patrimonii mirificus propagator. Sunt & apud Arnulphum, Lexoviorum in secunda Lugdunensi Gallia Episcopum, Epistolæ quatuor, ad hunc Pontificem datæ, quibus illum mirifice laudat & extollit.

433 HONORIFICE SUSCEPTVS EST] Miro plane consensu, & parique fere verborum ambitu, rem eandem Scriptorum aliorum non pauci prodidere. Frisingensis lib. II. cap. XXIII. *Mox Princeps ad gradus Ecclesiæ B. Petri veniens, à summo Pontifice honorifice susceptus, ac usque ad Confessionem B. Petri deductus est.* Trithemius *Hirsaugiensi Chronico*, ad an. 1154. *Versus mare cum exercitu pacifice transiens, Romam pervenit, ubi à Pontifice Romano, & omni Senatu honorifice susceptus in Imperatorem consecratur.* Massonus in *Adriani IV. Pont. Vita: Venienti Casari honorifice obviam progressus est.* *Ligurinus enim libro tertio rerum à Federico gestarum refert, Adrianum ei occurrisse, his quidem verbis:*

*Sedis Apostolica Præsul, summusque Sacerdos,
Tunc Adrianus erat, qui fama letus eadem,
Protinus, eximia Cleri stipante corona,
Occurrit.*

Sed hæc forte postrema intelligenda de occurru primo, cum adhuc Viterbii Federicus esset, de Romano diserte, præter laudatos hæctenus, Possavinus Junior in *Gonzagis: Ubi Romam ventum, quamvis ab Adriano honorifice exceptus, & Imperii corona ornatus esset, pugnatum tamen inter cives & Casares, &c.*

434 APVD SANCTI PETRI BASILICAM] Ptolemæi Lucensis Annales: *Federicus ab Adriano coronatur in Ecclesia S. Petri.* Viterbienfis:

*Mane sub aurora sedem tenet, atque Coronam
Munere, Basilicam Petri reverenter honorat.*

Urspergenfis: *Ab Adriano Papa consensu totius Cleri, cum diademate regio imperialem benedictionem accepit in Ecclesia B. Petri.* Jac. Philippus in *Suppl. Chron. Ingressus urbem, & ex more Pontifice salutato, ab eodem Imperii coronam apud S. Petrum accepit.* *Magni Chronici Belgici* Concinnator: *Imperator vero eorum (Romanorum) inexplebilis semper avaritiam respuens, Romam armata manu ingreditur, & Papam Adrianum amicum sibi & apertum (forte an melius paratum) inveniens in Ecclesia S. Petri benedictione confirmatur, & coronatur. Altera die, qua fuit VI. Kal. Julii, Pontifex in Basilica S. Petri Federicum imperiali corona donat.* Aventinus lib. VI. *Annal. Bojorum: Ab Adriano IV. Pont. in Templo D. Petri in vestibus Romanis inauguratur, jussuque Dei regnare declaratur.* Mutius: *In Basilica D. Petri imponit Imperialem coronam Federico Pontifex, in magna hominum frequentia.* Massonus in *Adriani Pont. Vita: Terdona vi capta, magnis itineribus Romam fere attigerat. Plenus suspicionis ac terroris fuit tam inopinatus adventus. Federicus tamen, quod optabat, obtinuit, & VI. Kal. Jul. anni CIO. CLIV. in ade Apostoli ab Adriano exornatus est.* Nec idcirco falsa, quæ Platina tradidit in ejusdem Pontificis Vita, nempe coronationis Anobarbi solemnia in D. Petri Basilica cœpta, ob exitum subinde tumultum Populi, peracta in Lateranensi æde. Siquidem ita se rem habuisse, multo ante scripserat, Federici ipsius *ἐπιφανος* Frisingensis lib. II. *de illius* cap. XXIII. & XXIV. quod sine populi Romani ad stipulationem in D. Petri basilica coronatus esset: idemque post Platinam Baronius retulit in *Annales sacros.*

435 CORONATUS] Firmant id abunde testimonia, quæ dedimus in proxime superiori Nota, quare nondum data quædam sat fuerit hic afferre. Martinus Polonus in Supputationibus: *Cum pro coronatione Romam venisset, & pacifice cum magno gaudio ab Adriano Papa coronatus fuisset, &c.* Palmerius: *Federicus Imperator Romæ ab Adriano coronatur.* Benedictus Jovius lib. I. *Novocomensis Hist. pag. 33. Federicus electionis anno quarto ab Adriano IV. Pont. Max. Romæ in Imperatorem coronatus est.* Quo vero pacto tota Coronationis ejus celebritas peracta fuerit, manifeste liquet ex Actis Pontificis Adriani, quæ Baronius edidit hac in parte. Simul ac enim urbem Federicus ingressus est, ante horam tertiam ad gradus S. Petri constitit, ibique depositis vestibus, quas gerebat, solemniori habitu se induit, & ad Ecclesiam B. Mariæ in Turri, in qua eum Pontifex expectabat, profectus est. Illic consuetam professionem & plenariam securitatem Pontifici exhibuit, secundum quod in ordine continetur. Mox Pontifex, ibidem relicto Rege, ad altare B. Petri conscendit. Cujus vestigia subsequente cum processione Rege ad altare per portas Argenteas, orationem intra Ecclesiam in Rota porphyretica super eundem dixit primus Episcopus Cardinalis: alius ex Episcopis aliam: ter-

viam vero tertius Episcopus, & unctioem ante Confessionem B. Petri contulit. Dehinc, incepta Missa, & Graduali post Epistolam decantato, Rex ad Pontificem coronandus accessit, & presentatis Imperialibus signis, gladium, sceptrum, atque Imperii coronam de manibus ejusdem Papæ suscepit. Quo facto, statim tam vehemens & fortis Teutonicorum conclamationum in vocem laudis & lætitiæ vox emissa concrepuit, ut terribile tonitruum de cælo crederetur cecidisse. Hæc totidem ferè verbis de coronationis Federici I. solemnibus Acta Pontificis Adriani. Ejus vero Tempus ita nos quoque docuit Frisingensis: *Cum benedictione debita Imperii coronam accepit anno Regni sui IV. mense Junio, XIV. Kal. Julii. Et ex eo Guntherus Ligurini IV.*

*His Regi titulos, hoc clari nomen honoris
Quartus ab ingressu regnorum contulit annus.
Plusque fere medio Juvenam se mensis agebat,
Ut quartodecimo prodiret Julius ortu.*

Quin & illius Diem habemus ex ipsismet literis Federici: *Missæ celebrata, ad altare SS. Apostolorum, Petri, & Pauli, in honore S. Mariæ Virginis, quia Sabbatum erat, benedictionem corona Romani imperii largiter super corpus nostrum effudit.* Quæ quidem, vel tacente me, detegunt *Prolemai* mendum, qui Coronationem istam celebratam asserit anno Domini MCLVIII. *Naucleri*, qui VI. Kal. Julii rem eandem peractam memorat, *Massoni* denique, rradentis id ipsum verbis, quæ dedimus in præcedenti Nota.

Apparet ex his etiam hallucinatum insigniter fuisse Petrarcham, cum in *Viris Rom. Pontificum* de Federici I. coronatione loquens, Eugenium III. tamdiu vixisse prodidit, ut ab eo Federicus fuerit coronatus. Qua labe foedatam pariter deprehendes Chronologiam vetustissimam Anonymi MS. cujus mihi copiam fecit doctissimus & amicissimus *Juvenis JOANNES RHODIVS DANVS*, cui non leviter aliquando debetur sunt hæc nostræ literæ volente Deo. Habet illa scilicet vitiosissime, sed diserte: *Federicus primus, Conradi nepos, Imperator LXXXVII. Hic coronatus fuit ab Eugenio tertio.*

Qui festo Apostolorum Petri, & Pauli die, vigesimo nempe nono Junii, coronatum Federicum tradunt, quorum in numero præ cæteris Cavittellius fuit, diem illum spectasse putandi sunt, quo peracta, non incepta, fuisse diximus Coronationis illius solemnia, universo eidem applaudente Romano populo, quem ante reclamantem habuerat, quod XIV. Kal. Julii sine sua adstipulatione, clavis urbis Leoninæ portis, coronam imperii à solo Romano Pontifice retulisset.

436 **DEI FAVENTE MISERICORDIA**] *Aventinus* quid amplius, ut ante vidimus, *Dei jussu.* *Dodechinus, Favente sibi Adriano IV. Sigonius, Fausis acclamationibus, præconisque faventibus.*

437 **IMPERATOR EST EFFECTVS**] Vere ac proprie, sicuti alias, hic loquutus Noster. Dabat enim id nominis, sive tituli, Rom. Regibus Romæ delatum imperii diadema, simul atque crines illorum ac tempora redemisset, cum ante *Cæsares* dicerentur, sive *Romanorum Reges.* Observo, firmoque rem istam pluribus in *Henrici VII. Coronatione Romana ad Rub. VII. lib. VIII.* de illius gestis, quæ *Muffatus* scripsit. Ea re sic loquutus de Romana Federici I. Coronatione *Viterbiensis*, ut illum hinc elatum scribat, à regio nempe fastigio ad longe sublimiorem Imperatorii culminis majestatem:

*Regia persona recipit Papalæ dona,
Ungitur, erigitur, rumor in urbe sonat.*

Majoremque reverentiam in Alemanniam *Guntherus Ligurini V.*

*Ergo sui reditu gaudens Alemannia regis,
Majoremque videns, quam miserat ipsa, redisse,
Fascibus, & summa cognomine laudis onustum,
Ejus in occursum proceres, populosque fideles
Excitat, &c.*

Indeque reliqui, quo Noster, mentem & calamum intendentes, & in his *Trithemius* in alias laudato *Chronico* ad an. 1154. *A Pontifice Romano, & omni Senatu honorifice susceptus, in Imperatorem consecratur.* *Krantzius* lib. VI. *Saxonia* cap. XVII. *A Pontifice susceptus, in scalis Petri benedictionis solenne munus accepit, Imperator Romani populi consalutatus.* *Erphsfordiensis*, ignoti nominis *Monachus*, in *Addit. ad Schafnaburgensem: Anno 1155. Federicus Roma Imperator factus.* *Dodechinus* in *Appendice ad Mariandum Scotum*, ad eundem annum: *Federicus Roma ab Adriano Papa Imperator factus.* *Otho* à *S. Blasio* cap. VII. *Favente sibi Adriano IV. Apostolico, urbem ingreditur ab eoque consecratus, Imperatoris, & Augusti nomen nonagesimus quartus ab Augusto sortitur.* *Georgius Merula* lib. III. *Vicecom. Antiquitatum*, pag. 15. *Ab Adriano Pont. titulum, & nomen Imperatorium accepit.* *Benedictus Jovius: Electionis anno quarto ab Adriano IV. R. M. Roma in Impera-*

tozem coronatus est. Idque contra sentientibus Romanis, ut inuebam supra. Viterbiensis:

*Præful Adrianus, Romanaque curia tota,
Tunc sine Romanis complevit regia vota.*

Robertus à Monte ad Chronographiam Sigeberti: Federicus Rex Alemannorum Romam perrexit, & ab Adriano Papa contra Romanorum voluntatem receptus, & in Ecclesia B. Petri in Imperatorem ab eo est constitutus. *Aventinus* lib. VI. *Annal. Bojorum: Ab Adriano IV. Pont. in templo B. Petri invitis Romanis inauguratur, jussuque Dei regnare declaratur.* *Scripsitque signate Dubravus lib. XII. Romanos à Mediolanensibus ad arma concitos, ut Ænobarbi coronationi impedimento essent: Ibi rursus Mediolanenses tumultum in urbe excitant, Romanos ad arma concitant, qui solemnia diademati imponendo peragi non sinant. Et hæc ista de Coronatione fati.*

438 **A SENATORIBVS**] *A Consulibus* alii. Vide *Platnam* in *Adriano IV. Frisingensis* lib. II. cap. XXIII. ad lucem & fidem Nostri: *Dum hæc agerentur Romanus populus cum Senatoribus suis in Capitolio convenerant.* Haud enim ab aliis tum jus suum exigere potuit *Ænobarbus.*

439 **MAJORIBVS**] *Acta Pontificis Adriani* de his ipsis *Majoribus*, quæ loco suo postmodum uberius producentur: *Sine consilio, & deliberatione Majorum, &c.*

440 **SVVM JVS**] *Imperatorium* scilicet, Imperator factus. Atqui non jus suum petiit, tunc ab *Ænobarbo* tradunt, ut Noster, omnes; sed potius, tributa tantummodo graviora. Ea sane de causa *Merula*, *Georgius* nomine, lib. I. *Vicecom. Antiqu.* tumultum in *Ænobarbum* excitatum Romæ fuisse diserte memorat hisce verbis: *Sed cum is graviora à Romano populo tributa exigere tentaret, oborto tumultu, urbe cum Germanis Proceribus pellitur.* *Guntherus* eodem, quo Noster, spectasse visus, cum cecinit, *Romanum populum* ob id in *Ænobarbum Cæsarem* irruisse, quod se ab illo jure suo cerneret spoliari, uti docebunt clarius illius versus, quos habebis haud multo post ad illa *Not. 443. Romani vero, &c.*

441 **PLANE**] *Valer* id adverbii hoc loco idem penitus, quod *modeste.* Nam & ista *Federico* tributa virtus, præsertim in sermonibus tum publicis, tum privatis. Apposite, si quis ad id alius, *Frisingensis* ejus in responso *Cæsaris* legatis Rom. dato: *Ad hæc Rex, tam superbo, quam iniustato orationis tenore justa indignatione inflammatum, cursum verborum illorum de sua Republica, ac imperii justitia more Italico longa continuatione, periodorumque circuitibus sermonem producturum interrupit, & cum corporis modestia, orisque venustate regalem servans animam improviso non improvisè respondit.* Arguit & adverbio isti subesse notionem dictam, adverbium *humiliter*, quod hæret illi proxime copulatum.

442 **MALI ALIQUID eis facere non intendens**] *Dicuntur* ista potius ad aurem *Ænobarbi*, quam ad *Veritatis* mentem, ut & illa col. 963. *lit. A. Qui quamvis Spoletanis nullum adhuc damnum intulisset: aliaque generis ejusdem multa, quæ passim hoc in Opere se spectanda dabunt Lectori non legenti ut legat, velut otia fallat, sicut plurimi tesseris, aut pilis; sed ut intelligat, & imitatus apes verum sive Prudentiæ, sive Eruditionis inde mel exsugat in usus rei tum publicæ, tum privatæ.*

443 **ROMANI VERO**] *Senatus & Populus universus. De Populo* *Guntherus Ligurini IV.*

*Famque furens Populus, prisco sibi jure negato,
Injussuque suo sumptos à Principe fasces
Indignans, rapido transmissis ponte tumultu
Irruerat.*

Et eidem accinens Auctor Chronici Supplementi: Populus Rom. indignatione commotus, vi per Adriani pontem in Vaticanum erupit: & Trithemius in Hirsaug. Chronico ad an. MCLIV. *Post solemnem ordinationem facta seditione à quibusdam vulgaribus tempore meridiano, bello ex improviso impetitur. De Senatu Viterbiensis:*

Acriter iratus consurgit ad arma Senatus.

Et Guntheri Scholiastes Spiegellius, qui ad illa: Famque furens Populus, &c. Imo & Senatores, qui tamen & illi Populi continentur appellatione, ut diximus. Ob id nomine Civium placitum aliis, ea de re loquentibus, complecti tum Populum, tum Senatum. Ursergenis: A Civibus urbis seditio contra Imperatorem commota est. Romanorum aliis, ut Nostro. Siquidem sic ab Othone de S. Blasio cap. VII. scriptum, ut ab Othone nostro: Romanis interim, seditione mota, cum exercitu Imperatoris confligentibus, &c. Sic & ab aliis, Mutio maxime, & Polono, quos alibi loquentes dabo. Enimvero clarissime omnium Frisingensis, Romanum tum Populum, tum Senatum seditionis hujus auctorem fecit, cum scripsit: Dum hæc agerentur Romanus populus cum Senatoribus suis in Capitolio convenerant. Audientes autem, Imperatorem sine sua adstipulatione coronam Imperii accepisse, in furem verfi cum impetu Tyberim transferunt. Inde Sigonius: Dum hæc aguntur, Populus Romanus cum Sena-

Senatu in Capitolium venerat, ut Reip. prout usus postularet, consuleret. Verum ubi audivit, Federicum sine auctoritate ac praesentia sua à Pontifice coronatum, prope in furorem adductus, magno impetu Tyberim trajecit. Liberantur nihilominus hac nota Majores urbis in Actis Pontificis Adriani. Habent illa scilicet non obscure, Populum tantum sine eorum consilio & deliberatione in Cæsarianos impetu contendisse. His igitur ante horam noniam in pace & tranquillitate peractis, Populus Romanus, qui clausis portis apud Castrum Crescentii residebat armatus, ignorans qua facta fuerant, sine consilio & deliberatione Majorum, ad civitatem Leoninam paulatim ascendit, & eorum, qui remanserant in porticu, spoliis violentè detractis, omnes, quos reperit, usque ad Imperatoris castra persequendo fugavit. Notet ista discrimina circumspectus Lector, nec abire patiatur improvide non expensa.

444 OMNINO SE EA FACERE RECUSANTES] Med. Codex, *Omnino id ei facere recusantes.*

445 ET COLLA, JUGO QVASI ABJECTO] Idem, *Et colla eorum, jugo quasi abjecto, &c.*

446 TYBERIM] Fluvii notissimi nomen, qui & Tyberinus dictus Gunthero Ligurini III.

flammaque cremante solutus

In cineres, Tyberine, tuas est sparsus in undas.

Et Floro lib. I. de Anco Martio: *Hic igitur & mania muro complexus est, & interfluentem urbi Tyberinum, ponte commisit.* Tyberinum enim, Albanorum Regem, & latronem insignem, ejus in fluvii trajectu mersum, nomen illi dedisse ferunt, cum prius *Albula* diceretur, qua de re Maro, & eum secutus Guntherus Ligurini IV. aliique Poetarum & Mythologorum multi.

447 SUPERBIA] *Furore, seu indignatione alii, proximis ut ex Notis liquet.*

448 PER PONTEM] Accinit his Guntherus, plenius auditus nuper: *Famque furens populus, &c. rapido transmissio ponte tumultu, irruerat.* Eratque ei ponti Tyberino nomen, uti nos docent literæ Federici, quibus perspicue consignatum lego, *Romanos prostravisse de Tyberino ponte.* Video tamen hic & aliquos meminisse *Adriani pontis*, & Auctorem præcipue *Chronici Supplementi*, cujus è scriptis hæc attulimus ad Superiores Notas: *Populus Romanus indignatione commotus, vi per Adriani pontem in Vaticanum erupit.* Quæ quidem Mutii labem eluunt sic scribentis lib. XVIII. *Chron. Germanorum: Quare per totam Adriani erumpunt.* Legendum enim, *quare per pontem, ni per portam malis, è Naucleri penu, qui diserte, Populus Romanus per Adriani portam vi erupit, &c.* Sedeat & hic arbiter, sive iudex, circumspectus, & attentus Lector.

449 INSVLA] Mediolanensis, & Corii MSS. *Isolella.*

450 PARATI, IPSI obviam Imperatori venerunt] MS. Mediolanensis excerpta, *Preparati ipsi Imperatori obviam iverunt.* Mutius, Romanis parati Germani opponunt se.

451 OBIAM IMPERATORI VENERUNT] Imo cum furore, magnoque impetu tum in ejus familiam, quæ in Vaticano remanserat, tum in eos, qui inde discedentem Cæsarem sequebantur, præcipites irruerunt. Jac. Philippus in *Chronico Supplemento: Populus Rom. indignatione commotus vi per Hadriani pontem in Vaticanum erupit, ac Imperatoris familiam invasit, & multos vulneravit.* Et in Supputationibus Polonus: *Romani armata manu familiam sequentem in porta S. Angeli crudeliter invaserunt, usque ad territorium (lege tentorium) Imperatoris persequendo: simulque corrige Ptolemæum, in quem, hæc eadem afferentem è Poloni penu, centurium pro tentorium irrepit. Quin & impetus tum à Romanis factus in ipsamet Eno-barbi castra, contemptu perspicuo regis majestatis. Mutius: Romani vero conati sunt exercitum Imperatoris ex improviso opprimere: quare per totam (lege, uti monui, per pontem, sive per portam) Adriani erumpunt magna violentia & impetu in Germanos. Quin & in ædes sacras, neglecta religione loci. Frisingensis: *Juxta Ecclesiam B. Petri procurrentes, quosdam ex stratoribus, qui ibi remanserant, in ipsa sacrosancta Ecclesia necare non timuerunt.* Et inde Sigonius: *Ad eadem Petri progressus paucos stratores, qui ibi remanserant, interfecit, & Cardinales aliquot spoliavit.* Quin & contra dehortantis idipsum Pontificis voluntatem. Nauclerus: *Populus Romanus per Adriani portam vi erupit, Teutonico contra voluntatem Pontificis cadit.* Atqui nullus hic Historicus fide dignior Federico ipso, cujus in literis, sic de Romanorum ausu, & hora facti, deque loco ipso, & inibi cæsis, & spoliatis, copiose scriptum: *Quo rite facto & peracto, dum omnes nimio labore & estu confecti ad tentoria rediremus, & cibum caperemus, Romani de ponte Tyberino prostraverunt, & in Monasterio S. Petri duobus servis nostris occisis, & Cardinalibus spoliatis. Papam capere intendebant.* Aberat inde scilicet Federicus, reversus post acceptam Imperii coronam per eandem, quam iniverat, portam in castra, relicto Adriano Pont. in Vaticana Sede, uti Corius & Sigonius tradunt.*

A] Atque hæc de Romanorum impetu, cujus in narratione miram Scriptorum omnium consensionem vides, cum in ejusdem edenda causa mirum è contra diffidium existerit eorundem. Habet hic scilicet Frisingensis, Romanos in furorem versos, *quod sine sua adstipulatione Federicus coronatus esset: eidemque Guntherus, Chronici Supplementi auctor, Platina, & Sigonius plena cera subscribunt: nec abiit alio Godefridus, cum post illa, quibus Federicum contra Romanorum voluntatem coronatum dixerat:*

*Praesul Adrianus, Romanaque curia tota
Tunc sine Romanis complevit regia vota,*
subjecit statim,

Acrius iratus consurgit ad arma Senatus,
nullam ut aliam ob causam Romanos ad arma convulsisse proderet, quam ob Cæsarem eorum ingratis coronatum. Sentit ab his Merula diversa plane, nec aliunde obortum Romanorum tumultum putat, *quam ex tributis, qua graviora tentaret ab illis exigere Federicus.* Fuere pariter, qui Romanos à Mediolanensibus in Cæsarem excitatos dicerent, Dubravio teste in superiori Nota 435. quæ incipit, *Coronatus.* Atqui & hos contra negat suis in literis Federicus, Romanos sibi tum, sed ipsi soli vim inferre Pontifici voluisse, quod & Corio visum. Ambigit nihilominus Posssevinus Junior in *Gonzagis*, utrum id Romanorum facinus mutuis odiis, an ira in Pontificem referri debeat in acceptum, ut indicant, quæ ex illo dedimus in Nota 433. *Honorifice susceptus est.* Ea re Polonus, Ptolemæus, & alii, tumultus ejus originem pressere silentio: nec aliud ex Actis Adriani constat, quam inscium, quid actum esset, Populum ad arma temere cucurrisse.

452 CVM EXERCITV] Qui in pratis Neronianis erat. Platina in *Hadriano IV. Excitus quidem tanto tumultu Imperator, intronissio exercitu, qui in pratis Neronianis confederat, Romanos ex Vaticano in urbem retrudit.*

453 PROSPEXIT] Haud igitur omnino proprie Sigonius hic loquutus: *Urbano tumultu in castris audito, Federicus Pontificem, & Cardinales armis à Romanis oppressos suspiciens, militem, qui corpora curare, atque ex aestu se recreare parabat, armari jussit.* Vident enim, oculis qui videntur, omnes, longe aliud esse prospicere, & suscipari.

454 ARMARI PRAECEPIT] Frisingensis, à quo magnam mox allatorum partem Sigonius hausit: *Audiens hæc Imperator, militem ex aestu magnitudine, sitisque ac laboris defatigatione recreari cupientem, armari jubet.* Guntherus:

*Horruit irarum stitnalis, justoque furore
Cesar, & ingratum socios iterare laborem
Compellit, totis educens agmina castris.*

D] Federicus ipse de se ipso scribens: *Nos vero deforis strepitum audientes, armati per muros irruimus.* Et ejus ad aurem & auram Godefridus:

Prostrit armatus Cesar, feritate citatus.

Ducis enim hæc partes probi, jussa sua factò prævertere, & armatos extemplo milites anteire, exemplo præire (verbo rem ut exprimam) universis.

455 QVI CVM ARMA festinanter accepissent] Med. Codex una non incongrue ditior dictione, *Qui cum arma omnes festinanter accepissent.*

456 FESTINANTER] Tale quid habemus in Actis Pontificis Adriani: *Invalescentibus autem clamoribus, eorumdemque resonante inopinato tumultu, Teutonicorum exercitus ad arma velociter convolvavit.* Et assert in his, quæ sequuntur, festinationis tantæ causam Frisingensis: *Festinabat eo amplius (miles) quo timebat, furentem plebem in Romanum Pontificem, Cardinalesque irruisse.*

457 ALACRITER] Ita prorsus, ut vel cibos fessi & enecti fame capere recusarint. Ligurini Scriptor:

*Distulit ira cibos, hostili sanguine inaltum
Dilatant satiare famem, fremituque leonum
Terribiles urbem repetunt, & in arma feruntur.*

458 CVM IPSIS ROMANIS] Idem: *Nec cedunt hostes; sed peccore praelia firmo
Excipiunt.*

Et hæc quidem gesta juxta Crescentii castrum ex sequenti Nota.

459 COMMISCVERVNT] Proprie. Quippe tum pugnatum cominus, non eminus, ab utraque parte. Modo laudatus Vates:

*missis bellum committitur hastis,
Et levibus jaculis, & quas pluit aura sagittis.
At simul incaluit stimulis gravioribus ira,
Conseruere manus, adnotaque cominus arma.*

F] Frisingensis initio brevior, *Pugna confertur, mox uberior, locum pugnae duplicem ut assignet, ex una parte juxta Castrum Crescentii cum Romanis, ex altero latere juxta piscinam cum Translyberinis.* Quamquam & hæc Ligurinus habet de loco uno:

Maxi-

*Maxima confictus moles in limine pontis,
Ante domum Crescentis erat.*
Et de utroque Viterbiansis ista:
Marte secus Tyberim fervet utrumque latus.
Et alia his affinia Recentiorum multi.

460 DIMICANTIBVS ACRITER] Respondent his Acta Pontificis Adriani: *Strictis mucronibus ab utraque parte acriter dimicatur.* Ideoque fervendi verbo Viterbiansis usus in carmine mox producto. Sed ardor is ab aliis etiam sic expressus, ut cerni quodammodo videatur. Frisingensis: *Videres nunc hos istos versus castra propellere, nunc hos illos usque ad pontem repellere.* Et his cum illo poeticis veluti numeris certans Ligurini Musa:

*At simul incaluit stimulis gravioribus ira,
Conseruere manus, admoaque cominus arma,
Non jam missilibus telis, ferroque volanti;
Sed gladiis pugnare libet, siminare sonoros
Ictus audires galeas, incussaue telis
Arma, gravi clypeosque leves mugire fragore,
Cernere palantes passim, rursumque resumptis
Viribus instantes alterna sorte licebat.*

461 MVLTII ab utraque parte interfecti] Addit in campo, post parte, Mediolanensis Codex, ibique loci nihil est aliud Campus, quam *militaris locus*, qui tum Italis Campo, tum Græcis *καμπός, χαμπος*, & Nicetæ signate *καμπος* dicitur dicitur, Campus ut interdum ea quoque planities, & area sit, in qua Martis alea luditur, & acriter dimicatur. Inde sine dubio *καμπόδωτος* est Mauritiū in Strateg. qui in Suida scribitur *καμπόδωτος*, & Ammiani illa lib. xx. *Convenire in campo, progredi in campum cum multitudine armata.* Vegetii lib. II. cap. xxII. *Ad decursum campum exeunt milites:* & Nostri col. 913, lit. C. *multosque campi victor existens in prælio* (sic enim legendus is locus, ut infra Not. 496. monebimus) *interfecit.* Consulendi hic Rigaltius in *Glossario Tacito*, & ex illo Cerdus in *Adversariis sacris* cap. cxx. num. 36.

462 INTERFECTI] Par in aliis tum interfectorum numerus, & captorum. Acta Pont. Adriani: *Populus ipse non sine multorum suorum iactura intra portas ipsius castris se ipsum recepit.* Urspergensis: *A civibus urbis seditio contra Imperatorem commota est, ubi multi Romanorum interfecti occubuerunt.* Jac. Philippus in *Chronico Supplemento*: *In quos (Romanos) mox alio ab exercitu Imperatoris facta est, multos enim Romanorum aut cedit, aut captivavit.* Cavitellius: *Dum Romani eo in actu irruissent in ipsius milites Theutonicos, castrametantes in campis Neronianis, multis ex eis occisis, &c.* Georgius Merula: *Ferro quoque certatum est, caesi utrinque multi, complures capti.*

463 TANDEM ROMANI] Accinit hic Nostro verbis prope similibus Frisingensis: *Dubia itaque sorte dum diu ab utriusque decerneretur, Romani tandem, atrocitatem nostrorum non ferentes, coguntur cedere.* Nec aliis Guntherus *Lyrii* IV.

*Vix tandem miseros sero jam vespere cives,
Afflictosque diu bello fuga, noxque removit.*

Ea quippe pugna pugnata usque ad occasum Solis. Federicus ipse suis in literis non obscure: *Tota die cum Romanis confictus habentes, &c. donec nox nos & illos diremit.* Et ex eo, eoque distinctius, Frisingensis: *Prælium hoc à decima pene diei hora usque ad noctem protractum est.* Et hujus ex fontibus Guntherus:

*Hic furor à decima spatiosus, & integer hora
Perstitit ad primas merso jam Sole tenebras.*

464 SVBSTINERE NON VALENTES] Casce minus Med. Codex, *Sustinere non valentes*: idemque per illa, quæ mox attulimus, *atrocitatem nostrorum non ferentes*, expresserat Frisingensis.

465 TERGA VERTERVNT] Ut hanc quoque fugam memoræ traderet Frisingensis, post superiora illa, *atrocitatem nostrorum non ferentes*, subiecit illico, *coguntur cedere.* Discimus & eandem fugam ex illis Actorum Pont. Adriani: *Populus, &c. intra portas ipsius castris se recepit*: nec non & ex illis Sigonii, quæ ducta videntur è fontibus Morenz nostri: *Romani, cum vim Germanorum sustinere non possent, terga verterunt.*

466 ACRITER PERSEQVENS] Describunt ardorem istum egregie pluribus Frisingensis Episcopus, & Guntherus, de Germanis suis ambo probe meriti, & prolixo. Adis illos, & primum quidem ab his, *Cerneres nostros tam immaniter, quam audacter Romanos cadendo sternere, &c. usque ad illa, Prælium hoc, &c.* Alterum vero ab eo versu:

*Hic furor à decima spatiosus, & integer hora, &c.
usque ad illum,
Vix tandem miseros sero jam vespere cives, &c.*

467 ET MVLTOS VIROS in ipsa fuga, capiens, multosque interficiens] Verba quod attinet hujusce loci, ea sic, & melius in Mediolanensi Codice descripta lego, *Et ipsos in ipsa fuga vivos capiens, multosque interficiens.* Dere ipsa

A testimonium totidem pene verbis perhibent Acta Pont. Adriani, *Cæsi sunt multi, & plurimi capti.* Jac. Philippus in *Chronico Supplemento*, *Multos Romanorum aut cedit, aut captivavit.* Georg. Merula, *Cæsi utrinque multi, complures capti*, alique recentiorum multi, quorum in scriptis nihilo his diversa sese spectanda tradunt.

468 FVGARE NON CESSAVIT] Nulli non hæc fuga Romanorum dicta. Otho de S. Blasio cap. vii. *Romanis interim seditione mota cum exercitu Imperatoris consilientibus, tandem fugatis & victis, &c.* Polonus: *Invalescens clamore Teutonici adunati Romanos crudeliter* (cujus adverbii loco, *potenter*, Ptolomæus adhibuit) *repulerunt.* Guntherus: *Afflictosque diu bello fuga, noxque removit.* Trithemius: *Imperator vero, & sui subito armati hostes strictis gladiis trans Tyberim repellunt.* Platina: *Romanos ex Vaticano in urbem retrudit.* Mutius: *Parati Germani opponunt se, & occisa magna eorum multitudinem, magna etiam capta, fugant.* Et alii, quorum scripta non sollicito, ne fastidio sim.

469 ROMANI VERO] Med. Codex, *Romani autem.*

470 MVLTA MILLIA, &c.] Æque clare de tanta cæde suis in literis Federicus: *Tota die cum Romanis confictum habentes, eorum pene mille occidimus, & in Tyberi submersimus, & captivos deduximus.* Frisingensis etiam ad Federici ductum: *Cæsi fuerunt ibi, vel in Tyberi mersi pene mille, capti ferme ducenti, sauciati innumeri, ceteri in fugam versi, uno tantum ex nostris (mirum dictum) occiso, uno capto.* Et ex Frisingensis tripode Guntheri Musa:

*Claraque justitie patuerunt signa superna.
Namque uno tantum nostra de parte perempto,
Mille vel immersos Tyberi periisse, vel armis
Hostili de plebe quidem, captiva ducentos
Supposuisse ferunt injectis colla catenis.*

C Horumque persecuti vestigia Nauclerus, qui disertè: *Imperiales, inquit, ex Romanis ad mille viros occidunt, nonnullosque capiunt.* Cavitellius, cujus ista sunt: *Utrinque confertis manibus ex eis circiter mille occisis, & ducentum captivatis.* Et inter recentiores uberrime omnium Sigonius ex Frisingensis penu: *Cæsi, aut in Tyberim mersi ex Romanis prope mille, capti fere ducenti, vulnerati innumeri, reliqui fusi ac fugati in urbem se receperunt.* Nimis igitur parce Dubravius, ac leviter hac in parte, *Facta cades utrinque Cesare victore.* Adhucque parcius ac levius Dolionus, qui leves tumultus admodum tum inter Quirites & Augustales excitatos in hæc verba scripsit Parte III. *Compendii rerum universi Orbis: Quivi su coronato Augusto; ma non perd senza alcuni tumulti, che nacquerò tra Romani, & Tedeschi; ma di puoca importanza.*

471 PRÆCIPITAVERE] Verbis aliis, sententia non alia, Med. Codex, *Se precipitanter projecerunt.*

472 IN IPSO FLYMINE PERIERVNT] Viterbiansis: *Plebs abiit, Rex obtinuit, multisque necatis, Unda fuit Tyberis defensio sola fugatis.*
Sanguine tincta satis turba natabat aquis.

473 CAPTI] Qui post omnes incolumes dimissi, rogatu Pontificis Adriani. Jac. Philippi *Chronicum Supplementum: Imperator, Pontificis precibus delinitus, confestim captivos dimisit.* Platina: *Multis cæsis, captisque, Pontificis tamen precibus Imperator lenitus, captivos incolumes dimisit.* Nauclerus: *Imperiales ex Romanis ad mille viros occidunt, nonnullos capiunt, quos tamen ad preces Pontificis Imperator incolumes dimisit.* Ptolomæus: *Teutonici adunati potenter Romanos repellunt, & alios quidem occidunt; alios vero captivant; sed ad preces Papæ Adriani Imperator captivos restituit.* Cavitellius: *Ducentum captivatis, & in gratiam summi Pontificis dimissis, &c.* Georg. Merula: *Cæsi utrinque multi, complures capti, qui haud ita multo post deprecante Adriano relaxantur.* Mutius: *Comatus Romanorum postquam male cessit, pacem petiere, & gratiam ab Imperatore, & Pontifice, quam assecuti sunt, & redditi sunt illis capti.* Haud igitur facile probaverim in Scriptorum hujuscemodi consensu tanto, quæ contra Dubravius scripsit, punitos ab Æno-barbo Romanorum captivos asserens in hæc verba: *Facta cades utrinque Cesare victore non tamen, victoria ista contento; sed omni præterea studio ad id incumbente, ut ab ipsis quoque periculi & cadis auctoribus debitas pœnas repeteret. Id demum magni interesse ad conservandam Imperii dignitatem inquires, si impune illam nullus tentare, nedum ledere audeat comprobantibus dictum Germanie Principibus, & Rege quoque Dania cum illis in commilitium consentiente.*

474 INSVLAM] *Isolellam nobis hic pariter exhibent Mediolanensis & Corii M S S.*

475 IN ROMAM SE RECOLLEGERVNT] Ea de causa, Romanos in urbem repulsos vere Cavitellius scripsit: nec Sigonius vane, *fusos eosdem, & fugatos sese recepisse in urbem; Federicum vero cum suis in castra rediisse, ac quieti se cum exercitu tradidisse.* Quæ postrema visum est addere, quod in Nostro desint, probe vero respondeant Frisingensis.

fringenſis illis: *Finito tam magnifico triumpho, Imperator ad caſtra rediit, ibique & ſe, & ſuis feſſa lectulis recipientibus membra, nocte illa conquevit.* Profecit enim mirum in modum Sigonius ex ſpatiis Scriptoris hujus, cum res Ænobarbi Cæſaris exararet, ne quis nobis idipſum vitio vertat, firmare dictis ejuſdem ſtudentibus res eaſdem.

476 POSTERA VERO DIE] Uberiores & alii hac in parte Noſtro, ſuis ipſe cumprimis in literis Federicus: *Mane facto, quia veſtivalia nobis defecerant, aſſumpto Papa & Cardinalibus, cum triumpho victoria leti diſceſſimus, & omnibus caſtris & munitionibus, qua circa urbem erant, in poteſtatem noſtram deditis, uſque Albam venimus, & per aliquot dies ibi cum Papa morati ſumus.* Atqui perſecutus & hæc ipſa eſt fuſius Friſingenſis, quæ brevius & ornatius ſcriptorum illius epitomator Sigonius dabit: *Poſtridie, Romanis commeatuſ copiam denegantibus, cum Hadriano ad montem Soracte proceſſit, atque in campis viriditate conſpicuis feſſum militem cibo & quiete reſecit, atque ibi feſtum diem Apoſtoli Petri celebravit, & Hadriano rem divinum faciente, coronam honoris cauſa geſtavit.* Inde motis caſtris, inter Tuſculum, urbemque, premendorum Romanorum cauſa conſedit. Hæc ore Sigonii ſe longe, quam par erat, brevior Friſingenſis, quippe qui præterea memorie conſignarat, *Pontificem inter Miſſarum ſolemnia, qua feſto D. Petri die peregit, cunctos, qui fortaſſe in conflictu cum Romanis habito ſanguinem fuderant, abſolviſſe, quo de facto Sigonius ſilet.* Pertinent autem hæc, & hiſ familia, ad planiorem ſeriem, pleniorumque notitiam geſtarum ea tempeſtate rerum, quare diſſimulanda neutiquam hic fuere.

477 FOEDVS INIENS] Ptolemæus huc ſignate ſpectans: *Ad preces Papa Adriani Imperator captivos reſtituit, & pax reſtatur.*

478 ROMA DISCESSIT] XIV. Julii, ut Trithemio placet, ſuaque ſponte, lætus ac victor, non ferro pulſus inde, ac victus, quod Merula teſtatur iit. Cauſa vero poſtiſſima diſceſſus hujus Syrii canis ardor fuit, lethalis omnibus, ſed imprimis iis, qui cum Ænobarbo erant. Graviffima quippe tum æſtate ex acris intemperie reddita (ut ore Sigonii loquat ex Friſingenſis & Guntheri ſchola) Germanus exercitus, Romani cæli inſuetus, morbis tentari triſtioribus cœpit. Quorum vim cum ſuſtinere Federicus ſe poſſe diſſideret, relicto in ſuburbanis oppidis Pontifice, ad montes Tyburtinos receſſit, & valetudinem ſalubritate aeris, & medicamentorum opportunitate tueri contendit. Dederant enim veſe Federico, ſuaque omnia, Tyburtini ſponte. Qui cum non multo poſt urbem illam Pontificiſ juris eſſe ſenſiſſet, eandem ſtatim reſtituit Hadriano, luculento nobis ea de re teſte Platina, cui magnus quoque Baronius aſſentitur. Facit illud etiam ad hunc locum, quod Polonus & Ptolemæus tradunt, præcepiffie ſcilicet tum Quiritibus Ænobarbum, ut eandem urbem, quam diſſipatam invenerat, repararent.

479 USQUE AD ANCONAM] Cavitellius hoc de progreſſu loquens itineris Ænobarbi: *Omiſſo bello, quod intendebat movere Gulielmo Normanno, ivit Anconam, & illinc in Galliam Ciſalpinam.* Habet hiſ ferme familia Georgius Merula de eodem: *Tum Federicus per Picenum in Umbriam, atque inde in Tranſpadanos tranſmiſſus, in Germaniam rediit.* Ancona ſiquidem Piceni urbs, fortita nomen à forma & ſitu, teſtimonio Plinii & Melæ. Ancon enim Græcis tum *cubitum*, tum *eminentem locum*, tum *flexum ſonat*; fuereque Græci conditores ejus, Syracuſani ſcilicet, qui, Græci Dorici cum eſſent, Dionyſii tyrannidem fugientes, eo ſe recepiffie feruntur, ut tradit Strabo, unde Juvenalis illa Sat. IV.

Quam Dorica ſuſtinet Ancon:

everfores vero Sarraceni, qui claram illam inſigni cumprimis portu, quem excitaverat Trajanus Princeps, Imperatoris Lotharii Carolingi temporibus, incendere. Meminit & itineris ſui Anconam verſus Federicus ipſe; ſed eo (longe ſecus ac Noſter) ſe recepiffie ſcripſit, nimirum à Spoletto capto, ibique Palæologum, nobiliſſimum Græcorum Principem, & Maroducum (quem *Maradochum* Guntherus nominat) ſocium illius cum cæteris Conſtantinopolitanis nuntiis obvios habuiſſe, qui ſe, ut in Apuliam iret, & hoſtem utriuſque Imperii Gulielmum potentia virtutis ſuæ contereſcere vellet, infinita promiſſa pecunia fuerint adhortati, quod & alii Scriptorum ejus deſcriptores tradunt, Friſingenſis poſtiſſimum, Sigonius, & Guntherus.

480 MULTAS CIVITATES, multoſque Principes ſue ditioni, & potentia ſubjugavit] Haud mihi notæ nomine & numero civitates omnes, nec Principes, quos tunc ſuam in ditionem poteſtatemque redegiſſe dicitur Ænobarbus: at illud à Mutio traditum ad fidem Noſtri, Ænobarbum per aliam Italiz viam profe-

ctum domum, ut rebelles adhuc ſibi regiones Italicas edomaret: Spoletoque diruto civitates multas reliquas ſefe illi & Imperio, tali exemplo territas, ſua ſponte parituras eſſe protinus aſſinnaſſe. Quinimo fateri nec auſim libere, juris tum Cæſarei factam Anconitanam urbem ob Platinam ſic ſcribentem in *Alexandro III.* Pontifice Max. ad annum MLXV. *Federicus comparato magno exercitu in Italiam veniens, præter ſpem, nulli noxius, trajecto ratibus Pado, in agrum Bononiensem descendens, copias paritur. Cobortes enim quafdam Lucam miſit, quarum præſidio tutus Antipapa eſſet, qui tum Luca erat: ipſe vero cum reliquo exercitu Anconam profectus, urbem aliquandiu obſidens, in ſuam tandem redegit poteſtatem.* Quare ſtylum hinc ad certiora, quoad fieri liceat, traducamus.

481 IN APVLIA, &c. verſatus eſt] Negat id aperte ſuis in literis Federicus: *Qui (Palæologus, & Maroducus) ut in Apuliam iremus, & hoſtem utriuſque Imperii Gulielmum potentia virtutis noſtra contereſcere vellemus, infinitam pecuniam nobis dare ſpõnderunt. Quia vero militia noſtra propter multos labores & bella nimis aſtrita ſuit, placuit magis Principibus redire, quam in Apuliam deſcendere.* Negat & Otho de S. Blaſio cap. VII. *Suadentibus Coloniensi Archiepiſcopo, & Hermanno Conſtantiensi Epifcopo, & quibuſdam aliis Principibus, ad ulteriora contra Wilbelmum filium Rogerii, qui Apuliam uſurpato regio nomine tenebat, progredi diſpoſuit, ſed ab aliis diſſuaſus, hoc in poſterum differens, ad Ciſalpina revertitur.* Quorum de ſententia poſtmodum Aventinus ſcripſit: *Ceterum Federicus, Imperator atque Caſar appellatus, in Apuliam adverſus Rogerium Siculum arma movere appetebat; ſed, Principibus hanc militiam detreſtantibus, ex Italia in Germaniam, & Bojariam, ad componendam de eo Ducatu controverſiam, proficiſcitur.* Et Nauclerus: *Imperator apud Albam Papæ valedicens, & omiſſa id temporis Sicilia, in Germaniam properat.* Nec alia multo ante tradiderat Friſingenſis, apud quem cap. xxv. legimus, *Andream Apuliz Comitem, cæterosque ejuſdem Provinciæ exſules, Campaniam & Apuliam cum legatione Imperatoris ingreſſos, civitates ſuas, caſtella, municipiaque cætera ſine contradictione recepiffie, putantibus terræ accolis, Imperatorem è veſtigio ipſos ſubſecuturum; ſed illum, excaſcente amplius in exercitu ſuo Canis rabie, non ſine cordis amaritudine ad Tranſalpina redire coactum. Næ plurimum hic ille merebitur de Literaria re, qui Scriptoros illos una tum Noſtro deduxerit in Concordiz templum.*

482 IN ALEMANIAM REVERTI propoſuit] Ea de cauſa maxime, quod illic rebus novis ſtudere noviffet Henricum, Bavariz Ducem, qua de cauſa Cavitellius teſtis: *Cum Henricus, Dux Bavaria, Catulus nuncupatus, eo diſmiſſo iviſſet in Germaniam, & ibi novos motus concitaret, omiſſo bello, quod intendebat movere Gulielmo Normanno, ivit in Anconam, & illinc in Galliam Ciſalpinam.* Et infra: *Properavit in Germaniam adverſus Henricum ipſum, Catulum nuncupatum.* Cui conſentit Aventinus laudatus nuper: *Ex Italia in Germaniam, utque Bojariam ad componendam de eo Ducatu controverſiam, proficiſcitur.*

483 PROPOſUIT] Ita plane Mutius, ut Noſter: *Omnibus Roma diſpoſitis, & Papæ ſubjectis, Federicus in Germaniam petere conſtituit.*

484 SPOLETVM VENIENS] Totidem idipſum verbis ſuis in literis Federicus, *Inde venimus Spoletum: totidem Ptolemæus, Eodem anno veniens Spoletum, civitatem devaſtavit.* Spoletum autem Colonia Romanorum olim Plinio teſte. Theodoricus primus Gothorum Rex nobile illic Prætorium exſtruxit, ſed illud Suſceſſores ejus una cum urbis mœnibus everterunt, quam poſtmodum à Narſete reſtitutam ferunt. Ea demum potiri Longobardi, ſedem illic ſuorum Ducum, & Principum ſtatuerunt, poſt eadem Cephis, regnum & regium nomen repudiantes, unde regioni toti nomen apud poſteros permansit, ut ſcribit Merula, qui Ducatum iſtum cum tribus aliis inſignibus, Romano ſcilicet, Narnienſi, & Beneventano, inſtitutum tradit.

485 NON MVLTVM LONGE A CIVITATE] Scilicet in illius arvis. Godefridus,

Dum remeant lati, reſident ſuper arva Spoleti.

486 SPOLETANIS] Retentus hic à Noſtro loquendi uſus. Nemo enim Veterum *Spoletanus*, ſed *Spoletinus*, dixit. Sed & à Gunthero ſcriptum ex eodem uſu *Ligurini IX.*

Et Spoletanus ſub eodem jure Ducatus.

487 NVLLVM ADHVC DAMNVN INTVLISSET] Sed *fordrum*, ſive *jura* tantum ab eis *regalia* quærentur, uti nos Friſingenſis & Guntherus docent. *Nulli quoque noxius*

Italiam alias adiisse Cæsar idem dictus Platinæ, cujus testimonium dedimus Nota 480. *Multas civitates, multaque Principes sua ditioni ac potentia subjugavit.* Quamvis hæc & alia his affinia de Federico, alioqui fero, dicta videri possint eo plane fine, quo superiora illa Nota 442. *Mali aliquid eis facere non intendens*, ut ibi pariter innuebam.

488 TANQVAM STULTI] Cæco profus impetu præcipites ad arma rapti, quoque jure, quæ ducerentur injuria nescientes plane, quod stultorum est.

489 EXIERVNT ARMATI] Cumprimis fundibalis & sagittis. Frisingensis: *Illi (Spoletani) murorum ambitu, altissimarumque turrium muniminis multitudine non contenti, extra muros cum fundibulariis & sagittariis egressi, occurrendum Principi putantes, quos poterant figebant. Et bastis, ut Guntherus canit:*

*Ante fores ipsas clausa vix tutus in urbe
Occurrens populus, funda, levibusque sagittis
Prælia prima movens, & missis eminus bastis.*

Sive telis & missilibus è Sigonii scriptis: *Spoletani adeo virtute sua confisi sunt, ut non solum è muris, ac turribus (nam prope centum habebant) telis, missilibusque hostem aruerint, sed etiam ex portis egressi castra ipsa invaserint.*

490 IMPERATOR VERO HOC AVDIENS] Habes hæc, & alia, quæ sequuntur, à Frisingensi pari stylo prope modum exarata. Habet ille scilicet pro allatis Nostri: *Videns hoc Princeps. Ludus, ait, hic puerorum, non viro- rum videtur concertatio. Pro proximis: Valde turbatus. Plus de captivitate Proceris sui, quam de fraudatione pecun- nia motus. Pro sequentibus: Suis præcepit quatenus incon- tinenti arma susciperent, & cum eis viriliter pugnarent. Dixit: suosque fortiter in adversarios rure jubet.*

491 VALDE TURBATUS] Attigit & Guntherus indignationem istam de populo Spoletino loquens:

Et meruit justas, & movit Principis iras.

Nec eam tantum ob causam, quam expressit Noster, sed ob alias præterea longe graviores duas; si par hic sit credere Frederico. Profert ille scilicet plane diversam unam & alteram in hæc verba: *Inde venimus Spoletum, & quia rebellis erat, & Comitem Guidonem Guerram, & ceteros nuntios nostros in captivitate tenebat, assaultum ad urbem fecimus. Accinuntque dictis illius non dubie pro causa prima primipili Rei literariæ quatuor, Ptolemæus, Nauclerus, Mutius, Godefridus. Primi siquidem hæc habemus: Veniens Spoletum civitatem devastavit ex quadam rebellione, quam fecerat. Secundi: Spoletum diruit, rebellantemque incendit, funditusque evertit. Tertii: Spoletum, urbem rebellantem, & multa seditione contra majestatem Cesaream conantem, cepit vi, & solo equavit. Postremi:*

*Dum remeant lati, resident super arva Spoletit,
A quibus & Cæsar danda tributa petit.*

Falsa moneta venit, falsum cito Cæsar ademit.

Nimirum hac in fraudatione pecuniæ sita rebellio populi Spoletini, Federici verborum interprete Frisingensi, qui sic causæ, prius ab illo productæ, meminit cap. xxiv. *Cum fodrum à vicinis civitatibus, & castellis, & oppidis exquireretur, Spoletani indignationem Principis incurrunt. Dupliciter enim peccaverant, cum Dccc. librarum facti essent obnoxii, partim defraudando, partim falsam monetam dando. Meminit & alterius idem ibidem Historicus, eamque prima graviores facit: Adauxit hujus indignationis cumulum, quod Guidonem Comitem cognomento Guerram, inter omnes Tusciæ proceres opulentiores, de Apulia in legatione Imperatoris ad ipsum redire volentem, in sua civitate hospitatum, comprehendere, captumque tenere ausi sint. Quodque his pejus erat, præceptum Principis, eum relaxari jubentis, contempserunt. Quæ totidem plane numeris, qua vinctis, qua solutis, Guntherus, & Sigonius habent. Urspergensis sententia fuit, Spoletanos ob diras incursiones indignationem Romani Cæsaris incurrisse: Imperator vero rediens inde, in itinere Spoletanorum diras & inopinatas pertulit incursiones, quarum impulsu Spoletum applicuit.*

492 SVIS] Peregrino cumprimis Aquileiensi Patriarchæ, Eberhardo Babenbergensi Episcopo, Bertolfo Comiti, Henrico Carentanorum Duci, Odoacro Stirensi Marchioni, Tusci, & Italis Proceribus multis.

493 VIRILITER PUGNARENT] Nec aliter, ac iussi fuerant, pugnare, si Gunthero fides, apud quem habemus Ligurini IV.

incurrere totis

*Viribus, ô Socii, conversum ad manû civem
Præveniat, patulasque fores prior occupet hostis.
Dixit, & accepto gaudens à Principe signo
Teutonius hostilem cum civibus irruit urbem.*

494 IMPERATOR VERO, &c. sic robuste pugnavit, &c.] Ita se pariter tum Federicus gessit, si Frisingensis verus. Nullus enim, eo Scriptore teste, in illa concertatione pri-

vatus Principe strenuior: nullus, nec gregarius miles, ad fumenda arma promptior: nullus ad periculorum exceptionem nec conductitius eo paratior. Denique ea ex parte, qua majoris Ecclesiæ pontificalem sedem versus ex convexo montis inaccessibilior civitas videbatur, ipse non solum suos ad assaultum adhortatione urgebat, minis co-gebat; verum etiam aliis exempla præbebat, non sine maximo periculo montem in propria persona ascendens, eamque irrupit. Nec alium se Cæsar idem exhibuit adversus Christianæ religionis hostes. Siquidem, ut apud expeditionis illius Asiaticæ Scriptorem exstat, velut trux Aper fulmineo dente se ingerit mediis Canum latratibus; sic vir magnanimus audacter in medios hostes viam sibi ferro aperuit. Hinc illud eidem non assutum elogium, sed adscriptum proprie à V. C. Josepho Ripamontio, Ambrosiani Collegii Doctore, ævi nostri Livio, linguarum notitia perinsigni, lib. I. partis II. *Hist. Mediolanensis Ecclesiæ* pag. 73. *Federicus ardentis animi juvenis, & ob alia natura bona dignus habitus, cui mitior etiam animus obtingere debuisset.*

495 CAMPI] Dictum hac de voce in Nota 461. *Multi ab utraque parte interfecti, &c.*

496 VICTOR] Frisingensis: *Transacto Spoletanorum excidio, Princeps ea nocte ibi victor remansit.* Godefridus, *Imperat Augustus.* Quam ob causam rite nobis hoc loco lectionem istam offert Med. Codex, *Campi victor existens, non exiens, quam in Nostro Typographorum Operæ perperam excusere.*

497 INTERFECIT] Frisingensis: *Vallorum obstaculis, tanquam plano, ex ferventium animorum fortitudine transfmissis, ceduntur Spoletani.* Godefridus:

Prælia namque gerit, multos de plebe peremit.

498 UNA CVM EIS CIVITATEM IPSAM INTRANS] Tributum id ab aliis Federici militibus, non Federico ipsi. Frisingensis: *Spoletani aliquandiu viriliter resistentes cedere coguntur. Urbis refugio se recipere volentibus, miles, qui à tergo imminabat, simul recipitur, fortuna juvante virtutem.* Guntherus:

Teotonus hostilem cum civibus irruit urbem.

Quinimo, non in illam intrasse, sed irrupisse, Federicus à Frisingensi dictus verbis illis, quæ dedimus ad ea Nota 494. *Imperator vero sic robuste pugnavit, &c.* Sibi-que portis ad illam effractis aditum aperuisse, ut Guntherus canit:

*Principis exemplo miles virtute coacta
Audet, & audaci pudor est sub Rege timere,
Nec modus, aut requies, donec clamore supremo
Effracta patuere suis victoribus arces.*

499 EAM CVM HOMINIBVS CEPIT] Primus ejus sibi victoriæ tubicen Federicus: *Mirabile & inscrutabile judicium Dei. A tertia usque ad nonam munitissimam civitatem, quæ pene centum turres habebat, vi cepimus, igne videlicet, & gladio: & infinitis spoliis acceptis, pluribus igne consumptis, funditus eam destruximus.*

500 QVAM EXERCITVS EJVS SPOLIANS totam combussit] De Spoletano excidio, incendioque, testes isti sese mihi ultro offerunt, quos producamus, præter Federicum nuperime laudatum. Frisingensis: *Civitas direptioni datur, & antequam asportari usui hominum profutura possent, à quodam apposito igne concrematur.* Guntherus:

*Protinus admotis incensa suburbia tadis
In cineres collapsa fluunt, animosque furentes,
Nec præda locupletis amor, non regia nondum
Exaudita viris poterant mandata morari.
Inspoliata quidem, multisque nitentia gazis,
Non expectato flammis sunt tradita signo.*

Et paulo post:

*rapit omnia victor,
Plenaque semicremis dutescunt castra trophæis.*

Godefridus:

*Imperat Augustus, pereat locus igne perustus.
Qui fuerat vacuus, miles remeavit onustus:
Debita qui sprevit reddere, cuncta dedit.*

Ptolemæus: *Veniens Spoletum, civitatem devastavit. Polonus: Spoletum destruxit.* Nauclerus: *Spoletum diruit, rebellantem incendit, funditusque evertit.* Frithemius: *Spoletum, opulentissimam Umbriæ civitatem, totam incendio concremat.* Urspergensis: *Spoletum applicuit, quam dimicando succendit, & funditus evertit, parvulis tantum ac mulieribus jussu Imperatoris sine lesione liberatis.* Mutius: *Spoletum urbem rebellantem, & multa seditione contra majestatem Cesaream conantem, cepit vi, & solo equavit.* Advocat & Gaudentius Merula lib. II. *Antiq. Gall. Cisalpinae* pro argumento naturæ barbaræ Ænoarbi, vastatas ab illo opulentissimas urbes, Astam, Derthonam, Laumellum, & cum his Spoletum.

501 PIVS ET MISERICORS] Frequens hæc in Nostri scriptis Federici laus. Occurrit enim illa primo col. 955. lit. A. recurretque rursus col. 981. lit. B. licet illum non

non pauci ut *imitem* carpant. Germani sine dubio *mitem* appellant. Guntherus *Lig. IV.*

— *sub Principe miti*

Dulce viris fuerat quosvis tolerare labores.

Mutius nec *mitem*, nec *imitem* semper, sed in subiectos *mitem*, *imitem* in superbos, juxta monitum *Aeneæ Duci* datum ab *Anchise* patre *Aeneidos VI.*

Tu regere imperio populos Romane memento,
(*Ha tibi erunt artes*) *pacique imponere morem,*
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Sic enim nobis illum expressit Mutius post *Spoletum* captum: *Spoletum, urbem rebellantem, & multa seditione contra majestatem Caesarem conantem, cepit vi & solo equavit. Quo exemplo reliquarum multa territa, sponte veniunt, obtemperaturas se imperio promittunt, quae omnes gratiam Imperatoris consecuta sunt. Tam enim facilis, & benignus in subiectos, & officium facientes, quam severus in superbos & seditiosos fuit. Noster col. 1012. l. C. Amicis & bonis dulcis, & benignus; malis vero terribilis, & quasi inexorabilis.*

502 FOEDVS INIUIT] Ut ante fecerat cum Romanis, licet hoc de foedere nullam apud alios expressam mentionem notem. Quid quod Mutius, auditus nuper, parci- tum *Spoletinis* negat? *Urspergensis*, *Federici* clementiam in solis eorumdem parvulis, & mulieribus, sine laesione liberatis, agnoscit?

503 CIVITATEMQUE INTRARE PERMISIT] Haud enim everterat, neque combusserat universam, etsi plerique funditus everfam & combustam scribant. Quare *Palmerius*, *Bosius*, & alii, *Spoletum* ab *Aenobarbo* pene desolatam potius, quam funditus everfam tradere maluerunt. Quin & eadem ab illo civitas, cum in *Alemania* tenderet, permissa *Welphonis* avunculi fidei & tutelae, qua de re sic ab *Aventino* diserte scriptum: *Welphoni avunculo suo Spoletum, Etruriam, atque Sardiniam, quidquid Matilda uxor patris eius possedit, quod nunc patrimonium D. Petri vocitant, in fidem atque tutelam committit.*

Et hæc mihi dicta de *Spoletina* re ad *Morenæ* ductum. Præit enim *Spoleti* vastitas in *Trithemii Bosii*que scriptis *Cæsaream Federici* coronationem *Romæ*; in ipsis vero *Federici* literis, quibus hærent *Frisingensis*, *Sigonius*, & *Guntherus*, accessum ad *Anconitanam* urbem, ut alias pluribus indicabam. *Aventinus* etiam, post *Spoletum* captum, *Federicum* in *Apuliam* cogitasse scripsit; nec in unum & eundem annum *Scriptores* omnes urbis illius everisionem incidisse tradunt, cum illam *Polonus* aperte conjiciat in annum primum imperii *Federici*, *Ptolemæus* autem in annum *MCLIX.* quibus mentem decet advertere, ne labamur. Forte an vero hic, & in aliis istuc spectantibus laborerem minus, si temporum illorum *Historiam* haberemus, quam satis eleganti stylo & oratione scripsisse *Richardum*, *Monachum Cluniacensem*, testatus est *Platina* in *Hadriano IV.*

504 ITER SVVM FACIENS] Descripsit sic iter istud ordine *Frisingensis cap. xxv.* Post hæc ad *maritimam Adriatici æquoris loca* procedit exercitus. Ibi in *confiniis Anconæ* Imperator castra ponens *Palæologum & Marodacum* ex parte *Principis sui Constantinopolitani* venientes, muneraque non pauca deferentes, obvios habuit. Quibus auditis, causaque via cognita per aliquot dies secum detinuit. Et mox: *Federicus itaque victor, inclytus, triumphator, ab Anconensium territorio castra movens, per Senogalliam, ubi Senones Gallos olim Romani mansisse autumant, Fanum, & Imolam transiens, Apennino transmensus, in plano ulterioris Italiae juxta Bononiam super Rbenum refedit. Inde per planam Italiam, transmissa juxta B. Benedicti cænobium navibus Eridano, ad campestria Veronensium revertitur. Addit Ptolemæus, eundem tum temporis adiisse Lucam, & urbis illius Ecclesiæ privilegia quamplurima concessisse, æmulatum munitentiam regalem Bertæ. Nauclerus, Urspergensis, & alii, locorum omnium, quæ *Federicus* adierit, antequam *Veronam* attingeret, à *Spoletina* clade, nominibus parcent, rebelles tantum alios multos per totam *Italiam* & *Longobardiam* ab eo domitos asserentes. Cæteri totam itineris illius seriem silentio prorsus involvunt, ut fecit *Noster.**

505 APPROPINQVASSET] *Godefridus:*

Regales Aquila veniunt ad plana Verona.

Nauclerus: Cum autem venisset Veronam. Idque sub initium *Septembris*, uti *Frisingensis* & *Sigonius* tradunt.

506 HVMLITER] Non secus ac illum jus suum ante exegisse narraverat à Romanis. *Corius* autem sic id adverbii patrio sermone reddidit hac in parte, ut ei notionem illam adscripserit, qua voces istæ *Latinæ*, sine ulla molestia, insignitæ sunt. Cæterum *Frisingensis* petitionem istam humilem sic expressit: *Erant adhuc in comitatu suo duo Veronensium Civium illustres equites, qui eam ad urbem profecti, ac inde usque ad presentem locum secuti fuerant, Garzabanus, & Isaac. Hos Principes ad predictos latrones*

destinandos putavit, ut ita communicato concivium suorum consilio, à cæpta facilius desisterent malitia.

507 PERTRANSIRE VELLE] *Moris* enim erat, & instituti veteris, ut *Imperatori* in *Italiam* trajicienti, aut ex *Italia* abeunti, *Veronenses* pontem in *Athesi*, quo commodius & facilius traduceret exercitum, compararent. Inde *Godefridi* illa:

Flumina dum transit Rex, durius invenit omen.

508 EORVM] *Morenæ* more, cum *Sua* more majorum *Rei* literariæ *Patrum* dicere debuisset.

509 MALA FORTVNA] *Nempe*, quia

Causa fuit miseris infanda machina fraudis,

Et magno ventura malo, nutuque superno

Incidit in foveam, quam foderat, impius hostis,

ut est à *Gunthero* scriptum: seu quia, *Ut conatus eorum in vanum, sic & eventus in periculum cessit*, quemadmodum *Otho* de *S. Blasio* testatus est: imo supplicia præterea sumpta fuere gravissima de iisdem, ut apparebit infra.

510 CVM MEDIOLANENSIBVS conveniant, & pecuniam ab ipsis, ut *Imperatori* obstarent, acceperant] Habet hæc ipsa *Corius* ex *Nostri* penu, veterum *Scriptorum* alius, quod sciam, nemo. Recentiores inter, quos viderim, *Josepho* tantum *Ripamontio* placitum his hæzere, cujus ergo hæc ab illo literis consignata lib. I. Partis II. *Hist. Mediol. Ecclesie* pag. 79. *Verona, dum Mediolanenses ipsos Cæsari anteponit, relicta crudelius habitanda, quam si deleta foret.* Et hac forte de causa *Mediolanenses* à *Federico* commorante in eadem urbe privati jure cudendæ pecuniæ, eaque donati *Cremonenses*, ut *Cavitellius* refert. *Vitum nihilominus* aliis, & in his *Sigonio*, nulla facta *Mediolanensium* mentione, soli *Veronensium* in *Aenobarbum* odio causam rebellionis istius adscribere, & odii seminum sic afferre: *Tanto vero odio adversus Federicum ardebant, quem de jure suo nihil concessurum esse cernebant, ut non solum fraudem in ponte construendo commiserint, quo ipsum cum exercitu perderent; sed ubi dolus non successit, insidias eidem nonnulli in faucibus Alpium coacta militum (latronum alii, sive malignorum hominum) manu, pararint.* Eaque de fraude & insidiis *Frisingensis Antistes cap. xxvi.* *Otho* de *S. Blasio cap. vii.* *Guntherus Ligurini vi. & Parte xvii.* *Godefridus.* Attulit & hanc ejus facti causam *Carrio*, quæ nullo pacto *Mediolanenses* involvit: *In illo itinere Veronenses, qui cum superbe & contumaciter urbe excluderant, quod ante renuntiationem à Pontifice factam obedientiam ei deberi negarent, exquisito exemplo ita castigavit, ut territa cætera urbes cupidissime eum receperint.* Censet enim is *Scriptor*, *Veronenses* à *Federico* domitos, antequam *Romam* attingeret, ut ab *Hadriano* Pontifice coronam Imperii ferret, quod uti repugnat manifeste *Nostro*, sic ab alio nemine memoriz proditum animadverto.

511 ARMATI] *Cavitellius: Veronenses, dum ei transfuerant per eorum agrum armati occurrissent, &c.* *Aventinus: Ubi ad Athesim, clausuraque, ut appellant, Veronensia pervenit, Verona quidam cives fauces armati insederant, firmo præsidio tenebant, transitum Augusto intercludebant.*

512 OBIAM EI SE PONENTES] Per insidias inter *Alpium* abdita & prærupta, quem aliqui *Latinorum* locum, *Fauces*; alii *Falerni*, sive *Volerni montis angustias*; *Clausuras*, sive *Clusas Veronenses*, *Vulgus*; *Germani Berner Kluse* vocant, *Alberico*, *latronum*, sive *militum* antesignano, duce. *Fides* inde dictis à literis *Federici*, *In præcipitio montis nobis insidias posuerunt.* Firmant & hæc alii, quorum ducit familiam *Frisingensis: Latrones ad saxorum moles currunt, transeundi facultatem præpediunt.* *Otho* de *S. Blasio* proximus huc accedit: *Albericus ex ipsa civitate, & aliunde latronum manu in immensum conflata, preparatis quibusdam natatilibus instrumentis, in superioribus fluminis insidias tetendit, ut parte exercitus flumen transeunte ipsi, iisdem instrumentis compage navium dissoluta, reliquam partem exercitus citra remeantem pugna invaderent.* Sequuntur post isti ordine, quos produco. *Nauclerus: Albericus Dux ex civitate cum quibusdam latronibus voluntate civium clausuras Falerni, ubi ex utraque parte itineris mons præruptus est, occupavit, & parte exercitus jam prætergressa, Imperatorem cum reliquis offendit, ac nisi pecunia se redimat, viam sibi præcludi, belloque congreri minatur.* *Viterbiensis:*

Monte coarctatis bella Verona movet.

Montibus angustis, & fluminis ordine cincti

Rex, Procereque sui fuerant, quasi carcere victi,

Conclusique suas non habuere vias.

Et *Mutius: Albericus Verona princeps occupat clausuras montis, & præcludit viam Imperatori: petitque pecuniam ab Imperatore, alioqui minatur, non passurum transire eum per montem.* Ea re *Verona* superba *Gunthero* dicta *Ligurini VIII.*

— *urbisque superba*

Depopulatus agros, quadam castella nocentum

Diruit, & spretas impune transit undas.
Ob id scilicet, quod Veronenses Federicum superbe & consumaciter exclusissent urbe, quod Carrio scripsit, nec non & Guntherus Ligurini IV.

*Obstruxere viam, quam uivi fraude superba
Tentavere pio frustra praecludere Regi.*
Licet id de Veronensium voluntate negarit factum urbis illius Episcopus in oratione supplici, quam habuit ad eundem Regem, ut apud Vatem modo laudatum exstat Ligurini V.

*Audit, & doluit, tumida feritate latrones,
Non cives Verona suos, transire paranti
Insidias posuisse tibi.*

512 NE TRANSIRET] Imo, quo necarent eundem, si coeptis Fortuna conatibus arrisisset. Urspergensis: *Cum pervenisset, comitante exercitu suo, apud Veronam, ad quam iterum angustia, que Lombardi vocitare solent Clausuras Volerni, ubi ex utraque parte itineris mons praeceptus, quasi paries saxeus, eminet in immensum, ibi Veronenses collocaverunt superas in planitie ejusdem montis quosdam malignos homines, quatenus in transitu Imperatorem cum exercitu suo dimissis lapidibus interficerent.* Et Sigonius auditus supra: *Tanto odio adversus Federicum ardebant, quem de jure suo nihil concessurum esse cernebant, ut non solum fraudem in ponte construendo commiserint, quo ipsum cum exercitu perderent; sed, &c.* Fuereque re ipsa tum Procerum & Militum illius aliqui lapidibus interfecti Godefrido teste:

*Arma ruunt, quia saxa pluunt de monte relaxa,
Interimunt, quassant Proceres à vertice saxa,
Armaque militibus nulla valere queunt.*

513 PROHIBERE VOLVERUNT] Guntherus Aenobarbi ipsius ore Ligurini IV.

*Prob pudor? à paucis prohibemur inertibus ultra
Regali transire via, nec vertere cursum
Fama, pudorque finit, nec longius ire, nocentum
Savitia prohibente, licet.*

514 OMNIS EJVS EXERCITVS] Mille omnino milites octingenti. Federicus ipse suis in literis ad Frisingensem: *Nos vero cum maxima victoria à Deo nobis praestita, qualem cum mille octingentis militibus conquistam prius nunquam audivimus, Veronam pervenimus.* Nauclerus etiam ad illius mentem: *Maximaeque potius victoria cum mille & octingentis militibus hostes profligavit.*

515 IRA COMMOTI] Guntherus de Federico ipso:

Et Otho de S. Blasio de eodem: In itinere à Veronensibus insidias passus, ipsis non impune alia licere iratus ostendit. Iram autem tunc illi potissimum accendere duræ ab Alberico propositæ conditiones quædam, si transire vellet. Quam ob causam, *Imperator ingentis animi vir, (verba Naucleri sunt ex Othonis modo laudati scriptis) tale pactum cum latronibus Imperatorem facere dedecoratum existimans, cum exercitus parte substitit, ac se ad confugiendum preparavit.* Tali quippe pacto comprehensæ conditiones illæ, quas hinc verbis Frisingensis affert: *Imperatorem ibi nunquam transiturum, nisi à singulis equitibus loricas, vel equum haberent: & insuper non modicam pecuniam à Principe, licet pecuniarum tantum Nauclerum, Mutium, & alios meminisse cenam.*

516 IMPERATORIS VIRIBVS] Quarum major pars & potior Otho Palatinus de Vitilibach Senior, pater Ludovici Ducis, qui postmodum Bavaricæ Dux effectus est. Is enim, exercitus Cæsarei Signifer, cum cc. militibus strenuus, & Aquila non sine magna difficultate hostibus inficiis adversa parte rupem ascendit, ipsosque signo dato invadens, in fugam & in præcepit egit.

517 NEQUIENTES] Legendum integrius, *Nequeunt.*

518 IN FUGAM TVRPITER SVNT CONVERSI] Narratur res eadem à Frisingensi, cujus dictis Urspergensis hæret. Primi siquidem hæc habemus: *Latrunculi, viso quod ex infernis & supernis urgerentur locis, desperatione corripiuntur, fugamque moliantur.* Secundi: *Inde consurgentes in malefactoribus irruerunt, & eos in fugam verterunt.* Ademerunt & iidem Arcem, cujus se præsidio sepebant inter montes. Cavitellius: *Secum per ejus milites commisso certamine redacta in sui potestatem arce munitissima, & ad fines ipsius agri & inter montes erecta.* Quin & multos ex hostibus pulsos inde præcipites abegere, occidere multos. Godefridus:

*Passibus occultis super alta cacumina tendunt,
Unde Veronensibus populo male facta rependunt,
Plebique supercilii montis ad ima redit.*

Frisingensis: *Fuga locus non erat. Quicumque enim ex eis præcipitii præsidio se committeret, ex collisione hinc inde saxorum confractus, membratimque discerptus, antequam ad solam perveniret, animam in inani ponebat. Tanta erat saxi eminentia, tanta fuit hispida rupis scabrosa malitia.*

519 CEPIT FERRE MILLE] Longe plane minor Veronensium tum captorum numerus in Urspergensis, cujus ista

sunt: *Ex eis quoque pene sexcenti capti sunt, qui omnes tristia pœnarum tulere discrimina.* Cavitellius, *mille inter cæfos, reliquos inter captivos refert.* Locuti alii aliter hac de clade.

520 NASVM CVM LABIIS AMPVTAVIT] Insignis contumeliæ gratia, cujus ergo id ipsum ab eodem Imperatore præstitum in obsidione Mediolanensi ad Romanum Arcum. Bossius: *Erumpentibus Mediolanensibus, in ipsa trepidatione equo dejectus egre evasit. Quapropter Mediolanensibus gravius infensus, in dedecus captivos eorum naribus abscissis, erutisque oculis, ac manibus mutilatis, in urbem remittit.* Quin & eruti Veronensibus ipsis oculi, & truncati pedes, Regis ejusdem Imperio, Godefrido teste:

*Nunc pede truncari, nunc funditus exoculari
Rex jubet ingenuus, laqueo super alta levare.*

Talis honor reprobis debet ob ista dari.

Abscissæ pariter iidem aures ex Ripamontii fide in ante laudato loco: *Truncatis nobilissimo cuique auribus, naribusque decisis.* Ignominiosa scilicet æque mutilatio unius ac alterius membri, sed ignominiosior multo mutilatio nasi. Quemadmodum enim nasus integer universam faciem decorat & honestat; sic idem, parvus si sit, eandem decorat, magisque multo, si fuerit amputatus. Ea re de naso non parvo Catullus:

Salve nec minimo puella naso.

De amputato Athenæus lib. XII. ubi de Scythiis: *Ad id insolentia & contumelia venerunt, ut omnium hominum, ad quos pervenissent, nares amputarent.* Pari mente in Livio lib. XXIX. milites Plemnium, ab suis interceptum, & seclusum, hostiliter lacerant, & prope ex sanguinem naso auribusque mutilatis relinquunt: & apud Herodotum libro II. *Virro cuidam optimo, libro vero III. Regiis custodibus similis contumelia infertur: libro denique IX. prædicuntur sœmina cuidam ad insigne dedecus mamilla, nares, aures, labra, & lingua.* Sic apud Justinum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, *abscissis auribus, naso, labiis deforme ac miserandum spectaculum repræsentat: & apud Cedrenum Constantinus Imperator, is, qui à barba dictus est Πρωμύτος, τὸ ἀλλόφρον, fratribus nasos præcidit* ignominia ergo. Pari sine Telephorus apud Plutarchum libro de exilio inducitur *naribus & auribus mutilatus, effossis præterea oculis, & absque lingua: & apud Virgilium Deiphobus lib. VI. truncis vulnere naribus imbonesto: nec aliunde manavit proverbium Echetismus, quam ex insigni crudelitate Echetæ tyranni, qui sic hospites mulctare solebat, observatore Germano.* Sed inter cæteros signatissimus est Diodori de narium mutilatione locus lib. II. cap. I. ubi Æthiopum Rex Artisanès (Actisanes aliis) latrocinia novo quodam modo compeccuisse dicitur, *amputatis nempe naribus latronibus, è quibus civitatem condidit, quam Rhinocoloram dixit.* Signatissimus locus etiam alter Senecæ lib. III. de Ira, ubi tale quippiam narratur de Persarum rege. Consimilis enim poena Veronensibus illis captis ab Aenobarbo data, quod latrones essent, ut ostensum supra. De mutilatione pedum dicam his in Notis alibi suo loco.

521 TOTIDEM] Par in Cavitellio Veronensium tunc temporis suspensorum census, *Ducentum ex ipsis laqueo suspensis: major in aliis, in aliis minor.* Aventinus enim, *quingentos ex iis, qui intus erant, captos, & actos in crucem tradit; Federicus ipse, duodecim; Frisingensis, Otho de S. Blasio, Guntherus, Nauclerus, & alii, non plures undecim eo mactatos supplicio narrat.* Sed hos ita facile conciliaris mecum, ut ex plebe quidem quam plurimos in arboribus suspensos putes; ex nobilibus vero undecim tantum in crucem actos cum Alberico duce. Diferre siquidem Scriptores quatuor ultimi, quos laudavi nuper, duodecim ex præcipuis cum Alberico captos, eisdemque Federico traditos asseverant, ex quibus undecim suspensi fuerint, uno dimisso natione Gallo, qui reliquos illaquearat.

522 CAETEROS VERO CAPTOS] *Equestris pene omnes Ordinis, ut asserit Frisingensis.*

523 FOEDVS INIERVNT] Quod ante fecerant Spoletini. Quam ob causam de Veronensibus, si quis alius, apposite Guntheri Scholiastes ad illa Ligurini V. *Verona mandata tua, &c. Territi Veronenses scelere suorum, qui impedire transitum Cæsaris moliebantur, missis protinus legatis se excusant. Quibus auditis, certo fœdere interposito, in gratiam redeunt.* Erat enim tunc juris imperialis, ut *Padua, & pleraque alia loca.* Constat & hoc ipso de fœdere ex Frisingensi, sed is illud in initum Ratispone vult studio potissimum & opera Veronensis Episcopi, Legati populi cum Equitibus duobus aliis, Isaac, & Garzabano, nec alia prodidit, ut video, Sigonius & Guntherus. Haud diu tamen Federico servatum hoc fœdus, ut propterea, non nisi occupato Gardæ oppido, Veronenses, ei parere recusantes, revocatos ad pristinam sanitatem tradant, qui res ejus ævi posteris transmiserunt.

524 MA-

524 MAGNAM PECUNIAM] Cavitellius, *Et mox habita pecunia*. Quin tum etiam Regi jurare Veronenses iussi, se Mediolanensibus illaturos arma. Clarissime omnium Frisingensis: *Postea, sicut cognovimus, in gratiam recepta est Verona. Nam & magnam pecuniam dedit, ac militiam, quam habere posset, contra Mediolanenses ducere sacramento firmavit.*

525 CAPTIVOS DE CARCERE LIBERAVERUNT] Cavitellius, *Veronensibus data venia.*

526 QVO PACTO Imperator inde discedens in Alemanniam est profectus] Haud alia Guntherus oratione victa post allatas condiciones foederis tum percussit:

*At Rex consilio Procerum sub nomine certo
Exigit, ut fisco jurent appendere summam,
Et totis contra Liguriam viribus urbem
Regia castra sequi, sic demum, pace reperta,
Ad patrios fines vestigia lata retorquent.*

527 EST PROPECTVS] Ob causas memoratas ante, dimisso Veronae Vicario Gulielmo Marchione Montisferrati, ita me docente Cavitellio, cujus jure diligentiam hic admiror. Rediit autem tum in Alemanniam Anobardus Caesar per Tridentinos fines, primoque Bauzanum iit, quae Frisingensi Villa: Aventino Urbis, & Pisonium dicta; dehinc ulteriora Bojariae, Vindeliciamque percurrit, & Reginoburgii in conventu celebri Henricos, de Ducatu Bojorum disceptantes, audiit, causamque cognovit, praesentibus Proceribus, Dynastis, Tetrarchis, & Episcopis illis, quos nominat ex Imperatoris ipsius diplomate Aventinus.

528 MAXIMAM GVERRAM FACERENT CVM PAPIENSIBVS] Meminit inter ceteros hujus quoque belli Frisingensis cap. xxxi. in haec verba scribens: *Mediolanenses, mox reaedificata Terdona, Papiensium renovant bellum.* Et uberius ex illo & aliis Sigonius, sic loquutus: *Mediolanenses quantum Federici in Italiam adventus exterruit, tantum discessio confirmavit. Itaque illo profecto ingentem armorum apparatus fecerunt, ac primum Derthonenses, quorum sua causa eversum oppidum erat, sibi sublevandos, deinde Papienses, & Laudenses, qui Federicum in se accenderant, opprimendos decreverunt.* Respexit ad hoc quoque bellum Carrio, cum scripsit: *Imperatore distracto domesticis bellis, Mediolanenses confisi Pontificum instinctu, & patrocinio, & priore lenitate Imperatoris, metum atque molitiam animi interpretati, quod imperium Longobardiae certo sibi desponderent, de novo proxima oppida alia injuste vexare, alia ad servitutem adigere, pellectis in societatem potentissimis civitatibus, ceperunt.* Gestum autem id bellum Gualvagno duce, rem ita tradente Cavitellio ad annum 1156. *Mediolanenses Gualvagno Duce, una cum eis direpto, eversoque igne, & ferro dominio Montisferrati, & Gulielmo ibi Marchione debellato, regressi sunt in agrum Papiensem.* Causa porro potior redditus hujuscemodi Mediolanensium in Papiensem agrum, bellique Papiensibus tum illati (ne quis cum Urspergeni soli utrumque despectui Imperii, vel cum aliis, soli libidini dominandi, in acceptum ferat) non alia fuisse putanda est, quam urbis Derthonensis clades, cujus auctores exstiterant, si bene superiora meminimus, Papienses: aut certe, quod illi sibi valide adversari essent, ne rescicerent eandem urbem. Quippe verbis istis diferte Sigonius attulit hanc postremam: *Caterum, Derthonem urbem cum sibi enixo studio resciciendam suscepissent, postero anno mense Maio equites, peditesque primum Ticinensis, & Vercellensis tribus, deinde Romana & Orientalis eo miserunt, ac singuli certatim pecunia, & manu moliendo operi incubuerunt. Et, cum hoc opus Gulielmus Marchio Montisferrati, legatus a Friderico relictus, adhibitis Papiensibus impedire contenderet, varia non praliorum solum, sed etiam obsidionum incommoda unius ejus rei perscienda, id est, officii fideique sociis probanda causa, sustinuerunt. Qua re ad exitum perducta, collecta valida manu, Marchionis ditionem hostiliter inierunt, atque agros ejus omnes fcede vastarunt. Inde domum redeuntes Ceredanum castrum expugnarunt, quod a Papiensibus tenebatur, & Sozanum, ac reliqua ejus regionis loca, juris sui fecerunt. Mox autem, arriidente captis fortuna, assumptis Brixianorum auxiliis adversus Papienses conversi sunt.*

529 PRO COMMUNE] Med. Codex, *Per Commune.* Commune vero usurpatum hic plane communi more pro eo, quod alii semoti a vulgo agrum, sive territorium, dicere maluissent.

530 ULTRA TICINVM] *Per pontes super illum extructos duos ex Frisingensi, per unum tantum, juxta Abiate conditum, ex Bossio, cui Sigonius haeret producendus infra.*

531 LVMELLINAM] *Lombardia horreum, ut appellant Nostri, Frisingensi Lunellum, Sigonio Laumellum dictum, cum proprie Laumellina vocandum foret, sic ejus nobis etymon prodente Sacco lib. iv. Ticinensis Hist. cap. III. Laumellina regio Ticinensium ditionis est, a Lavis olim populis, & melio dicta, quod caninum collare est contra lupo-*

rum morsus, a priscis millum, postea a Varrone melium appellatum. Quasi enim cingulo, ita fluminum ambitu ipsa regio a tribus lateribus circuitur. Laborum igitur circuitionem proprie Laumellina significat, ut lib. III. & cap. VII. retuli. Quare mihi necessario corrigendus Cavitellius hac in Annalium suorum parte, proque Lugani valle, quam hic identidem nobis oggerit, reponenda Laumellina valis.

532 VENERVNT OBIAM PAPIENSES] Cavitellius emendatus modo rem eandem tangens, locum insuper attulit occurfus hujus: *Cum incole Vallis Lugani (Laumellina utique, ut monebam) ab eis, quorum partes prius sequerentur, defecissent & Papienses ibi sibi occurrissent die quarta Julii in campo Rodolphi, ibi utrinque commisso praelio profugarunt.*

533 VOLENTIBVS] Ignorat ad volentibus Med. Codex, haberque illius loco redeuntibus, Nostrium hac in parte liberans insigni mendo. MS. Corii Mediolanensis scripturam firmat, cum in illo pariter legeretur *redeuntibus cum praeda.*

534 VIGLEVANI] Proprium ejus nunc Urbis, olim Castri, nomen Viglebanum, a vili gleba, ob arenosum illius agrum. Quam ob causam nescio quam barbariem Viglevanum Bossii, sicut & Vigevalum Urspergenis, Tigevenum Frisingensis olet. Absit haud illa procul a Ticino fluvio; a Mediolano vero & Pavia aequo 20. M. P. intervallo distat. Donavit illam Episcopali infula Sixtus IV. Pont. Max. attribuit Ecclesiae Cathedrali praediis a Mediolani Ducibus, ad quos Episcopos nominare spectat. Celebravit illius situm & amoenitatem Saccus, Papiensis Historia scriptor, & hisce coloribus pervenuste pinxit, *Viclevanum vocans, secus ac alii nominant: Ab ea (Caelavenia) recedentes Viclevanum petimus, cujus situs varietatem mirari licet. Nam suo ambitu clivum & planitiem occupat, patens forum in medio habet, ornatum porticibus. Aedes regia in clivo eminent. Arx munitissima in promptu est, populus pacis studiosus mercaturam passim exercet. Lanificio ceber, & adificiorum apparatu longe celebrior. Viridarium in Episcopali domo elegantissimum habet, fonte, seu piscina in centro ejus per aqueductum manante, fructibusque insigni ordine constitis, Galeatii Petra Ticinensis patricii studio, qui primus illius Ecclesiae Episcopus praefectus fuit, & vitae diuturnitate ac salubritate omnibus aequalibus antecessit. Rivuli vero aquarum, a Ticino deducti, oppidum ambiunt, ac jucunditate, & commodo Viclevanenses exornant.*

535 FVGERVNT] Med. Codex, ut alibi, fugerunt. Ita vero rem eandem Sigonius pluribus enarrabat: *Mediolanenses, urriidente captis fortuna, assumptis Brixianorum auxiliis, adversus Papienses conversi sunt, ac Kal. Julii, ponte juxta Abiatum, quem Federicus interfecerat, instaurato, Ticinoque trajecto, Cariolum duce Vidone Comite Blanderatensi, venire. Quibus ut se objicerent Papienses, contraeis repente Marchionis, aliorumque Caesarianorum auxiliis, Viglebanum iniere.*

536 OBSIDENTES] Frisingensis, ut Noster: *Mediolanenses reaedificata Terdona Papiensium renovant bellum, duobus super Ticinum fabricatis pontibus, fines eorum irrumpunt. Oppidum quoddam Vigevenum, ubi multi ex ipsis cum Marchione Gulielmo fuerunt, obsidione vallant. Et adstipulantur utrique Cavitellii verba: Galvagno duce die prima Julii castrametati apud Carseolum, obsederunt Viglebanum, ad cuius praesidium erant Marchio Montisferrati, Orbo Malassina, & alii septem Marchiones, & Papienses.*

537 PER TRES DIES] Adjicit hic Cavitellius idem decem alios dies, die nempe tertia decima praelium utrinque commissum narrat; sed in illo fortassis abundat ea vox, qua dierum istorum numerus augetur, cum praesertim trium quoque dierum tantum meminerit Corius suis & Codd. MSS.

538 FOEDVS CVM MEDIOLANENSIBVS COJERVNT] Narratur res eadem longe distinctius ab aliis hunc in modum, & in primis illud, Viglebanum ante hoc foedus, non obessum modo, sed etiam expugnatum fuisse penitus, & eversum. Urspergenis: *Vigevalum, & alia Papiensium oppida munitissima, praedictarum urbium praediis funditus destruxerunt. Bossius: Primo die Julii Mediolanenses juxta Casolum castrametati, Viglevanum, ubi erant Gibellini, Marchio Montisferrati, cum aliis septem Marchionibus, & maxima parte militum, ac populi Papiensium, summis viribus expugnant. Et paullo post: His ita gestis, reaedificata a Mediolanensibus, ut dictum est, Terdona, eversoque funditus Viglevano, &c. Sigonius: Mediolanenses sublati castris III. Nonas eo (Viglebanum) progressi, praelium tanto studio commiserunt, ut Marchionem in fugam compulerint, Papiensium plurimos captivos fecerint, oppidum in deditonem adduxerint. Viglebanum deletum, captivi Mediolanum custodiendi traducti.*

Adjicitur secundo, post Viglebani deditonem, & cladem, datam a Mediolanensibus iidem operam, ut suo

penitus imperio subjicerent Papienses. Sigonius post illa, quæ mox ante dedimus, ex eodem: *Inde venisse tempus evertenda, aut certe in servitutem adducenda Papiæ rati, per mensem Octobrem ad eam cum exercitu universo procedunt, ac, Laumello restituto, agrum longe, lateque diripiunt, ac demum castris ad urbem locatis omnem expugnationis apparatus expromunt.*

Inde factum, ut Papienses delaberentur ad prædictum fœdus. Quam ob causam hæc idem inibi Sigonius subdit: *Papienses, cum se satis virium ad tanti belli molem sustinendam non habere sentirent, præsertim vero, qui Sociorum auxiliis, & proxima clade debilitati essent, oppugnatione non expectata, ultro se dederunt.* Videoque prætulisse ad hæc illi scribendam faciem Historicos clarissimos duos, Cavitellium, cujus ista sunt: *Papienses præter morem debilitatos mense Octobris compulerunt in jus suum: & Bossium, qui diserte: Papienses, amissa maxima juventutis ac militarium virorum parte, ducentis ex electioribus militibus pro obsidibus datis, obsequium Mediolanensibus perpetuum jurant.* Ea re multis, ut dirueretur urbs inimica, consentibus, visum est satis, ut ejus obsequii gratia, eadem, qua Laudensis & Comensis, conditione relinqueretur, pace civibus illius has in leges data: *ut muros urbis Mediolanum vergentes deicerent, Prætorum sorte à Mediolano datum reciperent, Consilium separatum à Consilio Mediolani non haberent, inter pagos Mediolani referrentur, obsides ex nobilitate centum, ex plebe ducentos darent, uti Cavitellius habet, sive ex electioribus militibus ducentos, uti Bossius scripsit.* Et hæc mihi tali potissimum ordine recensita, possit ut commodius suis librare ponderibus Lector, quæ Frisingensis ea de Papiensium deditione literis exaravit, nempe, *Papienses tandem à Mediolanensibus ad deditionem artificiosè coactos, pacem petere, & obsides dare compulsos, dolo scilicet, non virtute, quod à veritate longissime distat, nisi quis artificium illud ad obsidionem trahat.*

539 INIQUE tamen postea in ipso fœdere versati sunt] Tangit hic omnino Mediolanenses Noster, licet clare parum ex ipsa verborum structura constet, quinam primi fœdus hujuscemodi violarint. Inde Corius, *Quantumque puocho durasse loro societate.* At enim Frisingensis Papienses ipsos rebellasse refert, *quod duras nimium pacis conditiones audissent: Bossius, quod viderent, se Mediolanensibus, non subditorum, sed vilissimorum mancipiorum loco haberi atque pessundari, ideoque missa clam civitatis ad Imperatorem clave, sese illius imperio subiecisse.* Deditionis istius intuitu fœvere coepere validius Mediolanenses contra Ticinensem urbem, & impetum fecere protinus in illius agrum, quo rite spectans calamus Frisingensis, *totum pene territorium Papiensium crudeliter depopulatos fuisse Mediolanenses scripsit; Cavitellius vero, ipsa quoque urbis mania æquata solo, relataque inter pagorum numerum Mediolanensis urbis.*

540 MCLVII.] Congruit hoc in anno cum Nostro Bossius de Viglevano loquens. Clare scilicet ab eo scriptum, anno Domini 1157. primo die Julii Mediolanenses juxta Caspolum castrametatos Viglevanum expugnasse, jure ut mirer, id ipsum à Sigonio relatum ad IV. Nonas Julii præcedentis anni. Sed ansam errandi reliquis à se Scriptoribus Cavitellius dedit, qui sic annum rei gestæ suis in Annalibus antevertit, ut Historiæ fulcrum evertit, *Veritatem.*

541 JVNII] Viglevanum eo quoque mense, nocte nempe noni diei captum & eversum Cavitellius scripsit. At fœdus, post Viglevanensem cladem Papienses inter & Mediolanenses ictum, Octobri mense, quod & alii firmant, quorum sanus nemo sententiam infirmavit.

542 TVNC TEMPORIS] Nescit illud temporis Med. Codex.

543 NIMIVM ..... VIDENTES, &c.] Tollit Codex idem egregie lacunam istam scriptione tali, *Nimium ardescabant, videntes.* Unde Corius è suo quoque Codice MS. *Non puocho la mente rivolgevano sopra de Lodesani.*

544 VIDENTES ILLOS MVLTIPPLICARI, &c.] Non mirum Laudensem civem folius hic illius causæ meminisse, quæ gravem constare Mediolanensibus, sibi tum infestis, invidiam posset. Juvat itaque causas ex aliis alias percensere, quibus illam imminuam Mediolanensis civis. Haud enim felicitati finitimarum urbium invidentes Conives mei, sed (ut alii diserte tradunt) à Laudensibus læsi, sive, quod Papiensibus nominis sui hostibus adhæssissent; sive, quod in se accendissent, & accivissent Federicum ipsum, post edomitos Papienses, illos etiam suo sibi subigendos imperio, degente procul ab Italia Cæsare, statuere. Ea re Cavitellius Cremonensis civis: *Novicomensium, Laudensium, & Cremonensium agros, quia Papiensibus opem tulissent, concursarunt, ac depopulati sunt.* Et Sigonius, *Papienses & Laudenses, qui Federicum in se accenderant, opprimendos decreverunt.* Et infra post leges

una cum pace Papiensibus datas: *Quibus rebus administratis, inde ira adversus Laudenses conversa, quos sive sua, sive Papiensium causa ad Federicum hæc omnia detulisse, eumque ad auxilium in Italiam accivisse compererant.* Subscribet igitur sine me quicumque voluerit alius Urspergensis, tradenti, Mediolanenses Cumas, & Laudan, Papiam, atque Novariam egregias urbes ad Imperii despectum exterminare funditus, & depopulari pariter apposuisse, ac sic Lombardiam suo imperio paulatim subjicere satagisse. Hæc enim ab illo scripta. Quin, ob alia ab aliis literis exarata, ea quoque causa, quam attulit disertissimus Sacræ Mediolanensis Historiæ scriptor, Josephus Ripamontius, levis nimis alicui videri possit, cum præsertim non sine Mediolanensium assensu Laudenses fidem suam Capellano Cæsaris obligassent. Ea vero verbis ab illo talibus est expressa: *Laudenses, cum in verba Cæsaris jurassent, insensu ob id Mediolanenses penitus delere oppidum statuerunt, ut ne nomen quidem, & vestigia ulla ejus miserimæ urbis relinquerentur.*

545 IN PERSONIS, & in rebus pariter] Diverfo paululum ordine Med. Codex, *In personis pariter, & rebus: qua de formula Not. 82. satis ac super dictum.*

546 INTER enim cetera mala] Codex idem expers secundæ vocis, *Inter cetera mala, &c.*

547 IN SAECVLO] A seculo probarem magis, si pateretur laudatus Codex: at ille quoque habet in seculo non obscure.

548 INDVXERVNT] *Indixerunt* perspicue legitimus in eodem.

549 NOVITER SVPER EOS ..... præceperunt enim] Abundant tot hic puncta frustra, & inanem nobis utique lacunam creant. Jubet itaque nos uno puncto contentos esse memoratus Codex, scribendumque, *Noviter super eos. Præceperunt enim, &c.*

550 PRÆCEPERVNT] Manarunt hinc indubie verba Sigonii, quæ subnecto: *Consilio habito sanxerunt, ne Laudensibus rerum suarum aliquid aut vendere, aut quoquo pacto alienare, neque inde injussu Mediolanensium migrare liceret.*

551 SEV AVVSEJVS DIMISERAT] Plenius Med. Codex, *Seu avus ejus sibi dimiserat.*

552 POSSIDERAT] Typographi non obscurum mendum. Tollas igitur, ac legas licet, *possederat*, nemine refragante.

553 LICENTIA] Corius, *Parabola.*

554 VENDERET] Deposcit utique modum sibi similem, quod proxime sequitur, infinitum verbum. Malim itaque vendere legere, quam venderet; cum transferre sequatur proxime, non transferret.

555 IN BANNVM PONERETVR] Ut ante Nota 323. ubi formulam istam excutio, & in sequentibus passim.

556 HOC AVTEM AVDIENTES, &c.] Præterit ista Corius, & ad illa transit, *Aliud quoque nimis, &c.* Sed enim habentur, ut hic profus exstant, in Med. Codice MS.

557 SERVITIIS posse vincere] De servitii voce videnda nobis alias annotata Nota 48. rō vero servitiis vincere ductum ab Ovidianis illis *Amor. lib. III. Eleg. IV.*

Obsequio vinces aptius ipsa tuo.

Nihil ut hic aliud servitium, quam obsequium sonet, cujus vim Vates idem alibi sic expressit:

*Flectitur obsequio curvatus ab arbore ramus,
Franges, s; vires experire tuas.
Obsequio tranantur aqua, nec vincere possis
Flumina, s; contra, quam rapit unda, nates,
Obsequium tigresque domat, tumidosque Leones,
Rustica paulatim taurus aratra subit.*

558 FODRVM] Notarunt alii, vocem istam usurpatam olim pro annonæ militari, sive pro extraordinaria collatione ad felicissimam regalis numinis expeditionem, qua de Frisingensis lib. II. de Fed. I. gestis cap. XIII. Petrus de Vineis lib. II. epist. XXIX. Aymoini Appendix lib. V. cap. III. & Amm. Marcellinus, à quo scriptum lib. XXI. (ut antiquitatem antiquissimam consuetudinis notes) Joviano Imp. vehiculo insidenti oblata, ut Principibus solent; annonæ militaris indicia, ut ipsi nominant fodra: sonareque nunc etiam pabulum equorum cauponis Germaniæ passim: at in Nostro signat, ut vides, tributum urbi ab urbe gravissimum imperarum. Inde Sigonius eo de fodro loquens è Nostri penu: *Consulesque Novembri mense Laudem profecti, tributum civitati gravissimum imperarunt.* Sic & Corius ex eodem fonte: *Li Consuli Milanesi andorno à Lode, e quivi dimandorno una grande exactione.*

559 IN PVBLICVM BANNVM ponerent] Occurrit eadem formula paullo meliori fronte in calce Chronologiæ ultimæ, adjectæ Chronico Rolandini: *Eodem anno mortuus fuit*

fuit gladio D. Polionus de Bicaelis de Bononia, Potestas Padua, &c. eo quia posuerat in banno D. Ubertinum de Carraria, &c.

560 INSVPER ACCVSANTES] Quid hoc *insuper accusantes*? Obelo damna vocem ultimam, eaque sublata, *recusantes*, auctore Cod. Mediolanensi loca, quod & suadent respectu vocis ejus scripta versiculo septimo consequenti, quod si qui forte dare recusarent, &c.

561 DETERRA EJICERENT] Habes eandem formulam explicatam supra Not. 102. & hac in pagina semel, ac iterum, & alibi sæpissime repetitam.

562 MALAM VOLVNTATEM] A mala plane voluntate mala voluntas ista. Ecquis enim alius talem voluntatem Mediolanensibus hic appinxit?

563 DIVERSAS TERRAS] Habuit hic ob oculos sine dubio Noster de Trojanis exulibus Maronis illa lib. III. *Æneid.*

*Diversa exsilia, & desertas quarere terras
Imperiis agimur Divum.*

564 MOBILIAM] Ut & col. 957. lit. C. Ad illius Notam 213.

565 ABSQVE VILLO TIMORE] Tenore reponendum hic utique pro timore. Sequitur enim haud multo post: *Quod nisi ipsum sacramentum absque ullo tenore facerent.* Nec aliter locum illum alterum affinem isti col. 959. lit. C. *Nisi de Laudensibus atque Cremonensibus se omnes absque timore sibi submitterent, juxta Mediolanensis scripturam Codicis emendabam Nota 294.*

566 JVRARENT] Meminit hujus quoque juramenti Sigonius ad Nostri mentem: *Denique, ut speciosam aliquam perdende urbis causam invenirent, solenne à singulis poposcere sacramentum, fore, ut hac in perpetuum observarent.*

567 EOS] Maluissent & hic se, non eos, exarasse Nostri; sed enim durat adhuc ejus abusus vocis apud Latinos, nedum Semi-Latinos multos.

568 EXANIMES] *Semivivi* supra col. 955. lit. C. & pariter col. 967. lit. E.

569 CVMQVE LAVDENSES] Monèor hic ab eruditissimo, & amicissimo viro, Jo. Antonio Castillionæo, ea de re tota luculenter agere Joannem de Monte, qui nondum editus inter modo laudatæ Bibliothecæ thesauros aservatur, cap. CLXXXII. Et debui grato idipsum animo propter illam quoque causam profiteri, ut si quando Scriptor ille lucem adspexerit, ab eo quoque lucem accipiat Noster.

570 MEDIOLANENSIBVS] Ambrosianæ Bibliothecæ Codex, *Mediolanensium.*

571 RESPONDERE] Talia plane Sigonius præunte Nostro: *Quibus illi re deliberata dixerunt, facturos se omnia, quæ imperarentur; verum, ne quid tale jurarent, fide Imperatori obligata se impediri.*

572 SIBI PRAECIPERENT] Absent à Med. MS. *Sibi.*

573 SALVA tantummodo fidelitate] Sic & Corius, *Conquesta clausula, Salva Imperatoris fidelitate.*

574 FECLRVNT] *Fecerant* longe rectius, ut in Med. Cod. MS.

575 PARABOLA] Differunt hac de voce fati superiores Notæ, & signate ad illa Notæ 218. *Cum prædictus Regis Capellanus Laudem venisset, & fidelitatem ab ipsis Laudensibus petiisset, responderunt ei Laudenses, dixeruntque se non esse auctores hoc sine consilio & parabola Mediolanensium, quorum in potestate & virtute erant, peragere.* Quæ retuli, quod ad illa respexerit hoc loco Noster.

576 MEDIOLANENSES autem prædictum sacramentum] Mediolanensis scriptura Codicis, *Mediolanensium autem Consules prædictum Sacramentum.*

577 LAVDENSES] Eadem, *Laudensium.*

578 DICTVM LANFRANCVM] Eadem D. id est, *Dominum Lanfrancum*, cujus tum Episcopi Laudensis meminit Paul. Benius, Antecessor noster in Patavinis Scholis, lib. I. cap. VI. Tractatus ejus, quem de nobilissima Trissinorum familia scripsit, ex publicis Laudensis Ecclesiæ documentis, & *Cassinum* cognomento vocat. L'anno 1145. *il Reverendiss. Lanfranco Cassino, ultimo Vescovo di Lodi Vecchio, e primo di Lodi Novo, investì Lanfranco Trissino nob. di quella Citta con tutta la sua descendenza del Vicedominato della Chiesa Lodoggiana.* Occurrit & ejusdem Episcopi nomen in Literis Alexandri III. Pont. Max. ad illius Successorem Anagninæ datis Kal. Jan. anni 1176. quibus ille prædicti Vicedominatus concessionem verbis istis irritat: *Alexander Episcopus servus servorum Dei. Venerab. Fratri A. Laudensis Episcopo salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex quodam scripto manifeste cognovimus, quod cum L. (Lanfrancus) antecessor tuus, Vicedominatum Ecclesiæ tuæ Lanfranco de Trissino Militi Laudens. irrationabiliter concessisset, &c. Occurret & è sacra Ripamontii Historia infra.*

579 ALIOS OMNES PRAEPOSITOS] Med. Cod. *Alios Dominos Praepositos.*

580 VNA PLVRIBVS SEXAGINTA] Idem, *Una cum pluribus sexaginta.* Haud igitur minus hæc recte Corius assecutus, cum è suo Codice MS. dixit, *circa à sexanta,* & ex illo Ripamontius, *ad sexaginta.*

581 SAPIENTIBVS] *Primores* sunt hic Corio & Ripamontio, qui *Sapientes* Nostro: quin & Sigonio visum, eosdem *Civitates principes* appellare.

582 DOMINVM Abbatem Claravallensem, & Dominum Abbatem de Cereto] Mendose plane Corius hic loquutus, *L'Abbate di Ceravale, o Cerredo.* Cum ex ipsa Codicum MSS. fide loqui sic utique debuisset, *L'Abbate di Ceravalle, è di Cerredo.*

583 CLARAVALLENSEM] Cum existent nominis hujus celeberrima Cœnobia duo, alterum in Langressorium agro non procul ab ripa Albis fluvii; alterum ad quartum ab urbe Mediolanensi lapidem, à D. Bernardo conditum, seu potius auctum & excultum, favente pii Viri conatibus Guidone Capiteo, qui aream ædificio, sumptumque & agros inalimenta Monachorum dedisse fertur, de postremiti, quod etiam nunc ea frequentia cultuque est, ut alteri concedat nemini, loquutus hoc loco Noster, cum Abbatem ejus comitem Episcopo Laudensi dedit.

584 DE CERETO] MSS. Mediolanensis, & Corii lectio, *de Cerredo,* floretque nunc etiam Cœnobium istud ad Abdum in agro Laudensi situm è regione Cremæ prope Cavenacum pagum, ejus mihi loci facta nuper indicina ab oculato teste Gaspare Trissino, Somaschenfis Congregationis Præposito, cui sacra multum Historia, & Eruditio debet. Redux ille scilicet iis ex locis, post lustratam Visitatoris imperio Provinciam suam, eo me de Cœnobio meditantem invisit, & docuit modo tradita perurbæ. Locavit idem quoque Cœnobium non procul à Cremæ finibus Paulus Merula verbis istis, lib. IV. Par. II. *Cosmographia sua: Ad Addue ripam levam sursum ad ostium Secii annis est Monte Dodon; inde Abbatia de Cerete, & Rivolta; mox oppidum Crema.*

584 PONTIA] *Pontida* hodie; mihi que non raro visum Cœnobium istud in D. Martini valle, cum Bergamo, primus illic Collegii, & Academiæ Marianæ recens institutæ Rector, Mediolanum irem. Quippe nominis ejusdem pagus ad Abdue ripam situs, nobilem sedem habet D. Jacobo sacram, & Cœnobium proximum, quod claret etiam in hodiernum diem. Meminit ejus quoque Cœnobii Sigonius lib. IX. *de Italia Regno,* & Adelbertum Bergomatem; Virum & Abbatem sanctum, parentem illius agnoscit, cui terris crepto anno 1096. beatus Henricus successerit patria Cremonensis. Divus inde Bernardus, cum Cœnobium illud viris & opibus nimium attolli cerneret, impetravit à Mediolani Consulibus & Senatu, ejus ut Collegii prædia & villas immunes liberaque esse juberent, qui ea de re privilegium tulere, affuitque scribendo inter cæteros tum urbis illius principes & rectores, quos ad unum omnes Ripamontius nominat lib. I. secundæ Partis *sacra Mediolanensis Historiæ* pag. 62. loco quarto à primo, VBERTVS OSIVS, cujus è sanguine & stirpe propagata domus durat, nosciturque hodie post tantum ævi. Sed ante multo Uberti Ofii tempora magna alia multa domus ejusdem Capita in urbe nostra, & ingentes utique animæ florere, OSIVS ille cum primis, quo Duce Arrianorum vires à D. Ambrosio fractæ penitus, & eversæ, Jo. Marco Fanniano teste, qui suis in libris *de Arriano bello* sæpe Ducis ejus meminit, & cum honore semper, libro nempe II. pag. 53. in Ducum fortissimorum censu, qui ea in pugna sacrosancto Præsuli naviter affuere, sic illum locat:

*Succedunt alii, è quibus Ozinus heros,
Atque ferox Ofius.*

Libro vero III. p. 80. sic illi viri fortis provinciam mandat:
*Tu serva hostiles latebras munimine firmo
Fortis Ofi.*

Et lib. IV. pag. 95.

*Non deerant Ofius sociis, & Curtius ardens,
Addebantque animos.*

Et plenius pag. 97.

*Non minor est Ofii virtus, par gloria mentem
Accendit, ruit in trepidos, ferit, impetit, instat,
Non galea, non scuta ferunt tot vulnera, muris
Præcipitant nunc bos Ofius, nunc Curtius illos.*

Exstat & ad D. Francisci fanum perantiqua Inscriptio in eadem urbe, quæ Ofii viri *Patricii, lucis, & patris urbis,* nomen & ossa servat cum titulis, quibus vivus inclamavit, ad æternum Gentis nostræ decus, metris istis incisa:

*Lux patriæ, sublime decus pr. OSIVS urbi--
Mundo stente jacens conditur hoc tumulo.
Hunc imi (Mediolani ex Theatro Insubricæ Magnificentiæ
Hieronymi Borserii V. C. & Amici) populus nunc
lugeat omnis,
Noverit ut tanti pignus obisse Viri.
Communis, placidus, bilaris, jocandus, honestus,*

Mo.

*Moribus his urbem fecerat esse suam.
Celsi domus, proavusque potens Veneta arbiter ora.
Sed meritis mentis vicerat iste Genus.
Privata Comes atque rei provectus in altum
Sacramentum inveniit sumere jura Comes.
Patricium culmen gradibus conscendit honoris,
Crevit & ex tanto Praefule census honor:
Domnica sed conjunx retinet commune sepulcrum,
Juncta toris quondam, jungitur & tumulis.*

Et traditur ea DOMNICA prius Valentis Augusti uxor fuisse, Bbferio supra memorato teste, qui praecipuus ejus Inscriptionis partes accurate perpendit, & illustravit brevibus illis quidem, at eruditis Notis, in Opere laudato.

586 UBERTI DE PIROVANO] *Ex Capitaneis Pirovani* Bossio, qui quidem Archiepiscopus Ecclesiae Mediolanensis datus anno Domini 1144. fedit annis xx. dehinc ad Beneventum, quo post Patriae casum se contulerat, mortem obiit, successorem nactus Galdinum ex Walvasoribus Salz, quo de Noster col. 1011. lit. B. Fuit & alter *Ubertus Pirovanus* S. R. E. Cardinalis, qui Mediolanensem Ecclesiam annis quatuor, mensibus tribus rexit, ejusdem Archiepiscopatu donatus anno 1199. At Ubertus Mediolanensis Archiepiscopus, nominis illius primus, quo de Noster hoc loco, is Ubertus fuit, cujus precibus Laudem Pompejam inter urbes à Corrado II. relatam docui una cum iis, quae de eadem urbe supra in Nota 51. consignabam.

587 ARCHIEPISCOPI] Octuagesimi tertii, quem alibi vocari quoque vidimus *Eribertum*.

588 SE PEDIBUS, &c. *deprecantes*] Complexi scriptis suis & alii preces & abjectionem istam. Sigonius: *Profecti ad Archiepiscopi, Consulium, aliorumque, qui aderant, Principum civitatis pedes procubuerunt, eosque infimis omnibus precibus, ne se ad violandam fidem Imperatori datam adgerent, obsecrarunt.* Ripamontius: *Ad Pirovanum Archiepiscopum ea supplex turba cum accessisset in sacram aulam, in qua tunc forte Consilium habebatur, abiecere sese humi, flentesque precabantur, ut ignoscerent urbi toties afflicta, toties punita, cum nihil unquam in Metropoli, nisi coacta, deliquisset. Perterrefaciente totam Insubriam Casare, cum ipsa quoque Metropolis trepidaret, dixisse sacramentum in illius verba, petere, ne ob eam necessitatem dederentur.*

589 REQUISITA prius ab eis de hoc licentia, & concessa] Supra col. 957.

590 PRAEDICTVM] Med. Cod. Supra dictum.

591 INTERFECTI] Codex idem probe meritis hoc de loco, interfici.

592 REVERSI SVNT] Omnesne? an Capita ejus legationis tantum? Negat plane Ripamontius reversam turbam ignobiliorem illam, quae legationis ejus Capita fuerat consequta: *Incasum missa preces, omnisque illa multitudo profuga, & desperata, ne patriae funus spectaret, quemque casus tulit, in loca circumjecta dissipatur.* Meminit hujus quoque fugae Noster, sed aliquanto post eam contigisse narrat, nempe post rejectas à Mediolanensibus, non tam supplicum praedictorum, quam Romanæ Sedis Legatorum Cardinalium, Ardicionis & Othonis, preces, ut indicant, quae leguntur col. 955. lit. C. & 966. lit. D. consignata.

593 INTERIM DVO CARDINALES] Baronius ad ann. 1158. *Misit hoc eodem anno idem Hadrianus Papa Legatos à latere duos Cardinales, Ardicionem & Othonem, ad uniendo pace atque concordia dissidentes inter se Longobardos. Meminit ejus legationis Otto Morena in Laudensi Chronico, atque efficere non potuisse Legatos, ut Mediolanenses ignoscerent Laudensibus, qui facti extorres civitatem Mediolanensibus diripiendam reliquerunt. At hæc pluribus Auctor.*

594 VIDELICET] Med. Cod. Scilicet.

595 RINOLTELLA] *Rivoltella* eodem in Codice, ut in aliorum scriptis; proprium cognomen Cardinali hujus. Caviteilius: *Cum præter modum oppressi per Mediolanenses, Ardicionem Rivoltella, & Othone Brixianse per Adrianum Summum Pontificem motum eorum: ac Laudensium calamitate transmissis ad eos Legatis defecissent.* Ciaconius in *Hadriano IV. Ardicio Rivoltella, Mediolanensis, diaconus Cardinalis S. Theodori. Hic Hadriani IV. in Longobardiam Legatus cum Othone Brixiano diacono Cardinale fuit, ut pacem inter Mediolanenses & Laudenses componeret, & Longobardorum animos in Ecclesia fide confirmaret.* Et hic ille Ardicio Rivoltella est, qui Cumanus Episcopus audit in Constitutione pacis inter Eugenum Papam & Federicum I. Cumanus, inquam, Episcopus nominis ejus primus, quo de Benedictus Jovius in hæc verba lib. II. *Novocom. Hist. pag. 170. Guidoni suspectus est Ardicio, cui Federicus Barbarusa Rom. Rex Clavennam, de qua inter Oppidanos, & Ardicionem ipsum orta erat controversia, adjudicatum confirmavit.* Et infra in Ardicionem II. *Amico successit Anselmus, Anselmo Ardicio, cui Henricus VI. Federici Barbarusa filius, omnia parentis sui privilegia, alteri Ardicioni*

A *facta, comprobavit anno Domini nonagesimo sexto supra millesimum, & centesimum.* Laudatur idem etiam Episcopus à Radevico lib. II. cap. LIII. & inter eos adscribitur, qui Alexandro III. contra Octavianum suffragati sunt. Ejus quoque mentio apud Auctorem anonymum Bibliothecæ Vaticanæ, nec non & in Bullis omnibus Alexandri III. Lucii III. Urbani III. S. Stephani Veronæ 1164.

596 OTHO DE BRIKIA] Dicebatur & Odo, fuitque diaconus Cardinalis S. Georgii in Velabro S. R. E. Archidiaconus. Vir longævus, quique post Adriani IV. obitum schismate suscitato, cum esset ordinis sui Princeps, quem Priorem vocant, auctor præcipuus exstitit deferendi Pontificatum Alexandro III. quem & Pontificalibus vestibus indutum primus contra Victorem IV. Pontificem acclamavit, quod suis literis una cum Cardinalibus aliis, qui Comitibus illis interfuerant, Imperatori Federico insinnavit, ut iisdem ex literis constat, quas Radevico edidit lib. II. cap. LI. In his quoque Dubravii pag. 95. lib. XII. *Hist. Bojemica*; mentio Cardinalis hujus: *Adventabat interim Casar validissimis Germanorum stipatus copiis, restaque viam Brixiam versus dirigebat. Ibi Otto Cardinalis manibus cum aliis inclusus, &c.*

597 DEPRECATI SVNT] Sigonius: *Quod cum obtinere non potuissent, ad Legatos Pontificis, qui forte aderant, Ardicionem & Othonem Cardinales conversi, precibus eos, ut causam suam susciperent, fatigarunt.*

598 PER NIMIS] Sic & per nimium familiare Nostro, quod in *præmium* alias inmutabam.

599 MEDIOLANENSES VERO, donec Cardinales, &c.] Factum istud omne Ripamontius sic expressit, possit ut illustrius nemo: *Augebat Casaris iras in Metropoli, quod præter repudiatas tam superbe preces illius populi infelicis, ne Romana quidem legationi cesserant, cum Cardinales duo, Otho Brixianus, & Ardicio Rivoltella, deprecatores accessissent. Namque, donec adfuerat ea legatio, fatigaveratque precibus & auctoritate sevitiam implacabilem, velut exorati annuerant, mox destinata peregerant, idque superbie intolerabilis videretur, etiam si Laudensium clades nihil animum moveret.*

600 IN SEQVENTI PROXIMO die Martis sancto] Recedit hic à Nostro Corius dierum complurium intervallo, secumque Sigonium traxit. Habet ille scilicet: *Mentre legati furno presso Milano, à Lode, obedirno, ma da ivi loro partendosi, di subito nel giorno, che si celebrano l'infirni ali defuncti, de publico consiglio Milanese tutti li Lodesani miseno in bando, se non facevano il predito juramento.* Inde vero Sigonius: *Mediolanenses Legatorum auctoritati, dum apud se fuerunt, obtemperarunt, verum profectis illis IV. Nonas Novembris, quo die mortuis publice parentatur, Concilii sententia omnibus, qui usque ad diem Epiphaniæ imperatorum sacramentum non suscepissent, exsilium indixerunt.* Ita plane Sigonius, etiam in eo, quod addidit nescio quo ex fonte, statutum nempe pro banni memorati termino Epiphaniæ diem, procul aberrans à Nostro, quippe qui non multo post diem illi Jovis assignet post Pascha, quod & repetit col. 966. lit. D. nec alius dies existat in Cod. Mediolanensi.

601 SANCTO] Rectius modo laudatus Codex, *Sancti*.

602 LAUDENSES posuerunt in bannum] Idem, *Laudenses omnes posuerunt in bannum.*

603 SIMPLICITER, nulla conditione interposita] Eadem horum verborum sententia, quæ illorum col. 964. lit. D. E. Absque ullo tenore.

604 EXPELLERENT] Ejicerent alibi non uno in loco.

605 DEVM, *maistorum verum consilium*] Quippe Deus ipse de se Proverb. VIII. *Meum est consilium & aequitas*: & ob id Tobias sapientissime consulebat, ut ex illo nostra omnia consilia promanarent.

606 PROXIMO itaque die Mercurii post Pascha] Ita Calchus. At Corius à Nostro longissime distans: *Il giorno avante la Epiphania, che era il loro limitato termino: longiusque Sigonius, attribuens ei facto diem ipsum Magorum adoratione celebrem in allatis ad illa Not. 600. In sequenti proximo die Martis sancto.*

607 PRAEDICTO DIE JOVIS] Viderat hæc ipsa Corius in suo Cod. MS. sed alio, nescio quo consilio, transtulit, & absque nexu. Locavit illa scilicet inter eam periodum, quæ sequitur aliquanto post, *Laudenses vero hæc audientes, & proximam, cujus est initium, In sequenti.*

608 IN QUO ERAT TERMINVS BANNI] Supra col. 966. lit. A.

609 DOLORE MORIENTIBVS] *Præ dolore morientibus* alibi, rem eandem plenius elocutus.

610 EQVIS bladum] Med. Cod. *Equos, blavam.*

611 BLADVM] *Fruentum, vel ammonam omnem.* Generale quippe nomen ea vox ad omne, quod in area teritur. Accursio teste in *L. Triticum* 94. ff. *de verborum oblig.* & Baldo in l. I. §. *de eo opere ff. de aq. plu. arcend.* Vocem ipsam quod attinet, inter ea vocabula recensetur, quæ

quæ usus quidam, sed nimium quam corruptus, è lingua Italica derivavit, habitaque fuere pro Latinis vulgo. Uti nihilominus ea voce viri non vulgares multi, Romanus cum primis Pontifex in cap. *ex multiplici de decimis in antiq.* & alii nihilominus melioris ævi. Chronographus Aulæ Regis cap. IX. *Iste annus ex clementia Salvatoris nostri uberrimus in blado & vino fuit.* Et cap. XIII. An. MCCCXXIV. *propter hyemis & æstatis in calore & humore temperantiam, bladum, & vinum, fructusque arborum optime provenerunt.* Theodorus de Niem lib. I. de *Schismat.* cap. VI. *Joanna, regina Jerusalem, Urbano XL. millia ducatorum in auro partim, & partim in moneta argentea in illo principio destinavit; nec non paulo post vina, & blada, ac carnes falsas, & caseos per mare transmittendo obtulit.* Jac. de Paradiso cap. IV. *Libri de statu & officio Ecclesiast. personarum: Qui vero, cum debeant vecturam bladorum Dominis suis, asserunt festivis diebus, ut reliquis profectis diebus possint liberius propriis vacare, non sunt excusabiles.* In Responso quidem Sereniss. Reip. tux Patavinis dato an. 1303. signat ea vox *Fruentum* ipsum: *Ad ambascatam nobis Duci factam per sapientissimos viros Ambascatores Padue, XII. millia staria Veneta frumenti nobis reddendi habito blado novo, &c.* Deduxit ab hac quoque voce *Bladaria* familiarum cognomentum Pajarinus, quod Antonius, gentis ejus fons, blada publice venderet, ut propterea *Bladarii* à blado fuerint appellati.

612 ABSTVLERE absque aliqua ratione] Med. Cod. *Abstulerunt absque alia ratione.*

613 IN SEQUENTI DIE JOVIS] Apparet in Calcho dies idem.

614 QVI FVIT MCLVIII.] Med. Cod. *Qui fuit in MCLVIII. anno.* Et hic verus annus excidii Laudensis urbis, licet illud Caviteilius & Dolionus anno 1156. Sigonius & Tracagnota, 1157. Stadenfis Abbas Albertus 1165. contigisse narrent.

615 JAM AD OCCASVM ESSET] Quid si melius, *jam ad occasum esset.*

616 OMNES LAVDENSES, &c.] Congruunt cum his Nostri, quæ supra dedimus ex Ripamontio ad illa Not. 592. *Reverfi sunt.*

617 PIZIGHTONIS CASTRVM] Adde his, quibus castrum idem *Piceleonem* dictum ostendimus in Nota 214. Caviteilius calculum, qui clare hac de fuga Laudensium, qua de Noster, loquens, *Piceleonem* profectos asserit post patriam dirutam & everfam.

618 ABDVAM] Varie prorsus nuncupatum hoc flumen. *Abduam* nempe Radevicus, ut Noster dixit, lib. I. de *Gestis Federici I.* cap. XXIX. *Muffatus* lib. XII. de *Gest. Henrici VII.* Rub. XII. *Capreolus* lib. VI. *Corius* hic, & *Franciscus Scotus* in *Itinerario Italico; Aduam*, uti *Strabo*, & *Polybius A'duam*, *Monachus Anonymus Patavinus*, qui de rebus *Insularum*, & *Eug. scripsit*, lib. II. *Claudianus VI. Hon. Conf. Guntherus Ligur.* II. ab *Adija*, id est, *montibus inaccessis.* *Adduam* *Plinius* lib. II. *Nat. Hist.* cap. CIII. & lib. III. cap. XVI. & XIX. *Varnesfridus* lib. II. de *Gest. Longobardorum* cap. XIV. & lib. V. cap. ultimo, *Merulæque duo*, *Gaudentius & Paulus*, ille lib. I. de *Antiq. Gall. Cisalp.* cap. VII. hic lib. IV. Part. II. *Cosmographie*, nomenclaturam istam reliquis anteponebat. *Bened. Jovius* lib. I. *Novocom. Hist.* nec non & *Ferrarius* in *Geographico Lexico: Itali demum omnes Addam.* Fluvius est *Insularum*, quam à *Cœnomanis* & *Bechunis Venetæ* populis separat, non longe ab *Oeno* & *Athesi* oriens, perque vallem *Telinam* in lacum *Larium* influens, à quo emissus *Laudem* *Pompejam* attingit, *Padoque* inter *Placentiam* & *Cremonam* excipitur, secumque cum alios, ut *Pliscavonem*, *Mieam*, *Liram*, *Tartenem*, *Lecium*, *Orcum*, *Brembum*, *Serimortum*, defert, tum *Serium*, qui in montibus supra *Bergomum* ortus, perque *Serianam* fluens hybernis mensibus cuniculis quibusdam se condit, rursusque juxta *Cremonam* copiose exoriens in *Adduam* tandem ipsum illabitur: ætate tamen, liquefcentibus ardore solis montium nivibus, augetur adeo, & abundat, ut non solum meatus subterraneos impleat; sed etiam supra terram perpetuo fluat. Verum enim vero verus *Adduæ* pater est mons *Braulius* *Paulo Merulæ*, qui & monuit, *Strabonem* inconsideratius adnotasse, fluvium illum ex *Adula* proficisci. Eo sane spectans *Benedictus Jovius* initio lib. I. *Novocomensis Hist.* tale nobis illius etymon exaravit: *Sic & Adua mons perquam arduus & difficilis ipsarum Alpium, ubi Addua fluvius fontem habet, & ab eo nominatur, Grace sonat inaccessibilem, de quibus in ea parte ait Claudianus *:*

Scandit inaccessos brumali frigore montes.

Docuit idem quoque Scriptor, eundem amnem transire per *Telinam* vallem pag. XI. ejusdem libri: *Supra Vulturena est, per LX. M. pass. ad Alpes portenta, per quam Addua La-*

* De bello Get. v. 322. ubi notandum hæc dici de *Stilichone*, non vero de *Addua*.

rium insluit. Quia porro receptus *Addua Lario*, rursus emittitur ab eodem, inde factum, ut *Aquicola Adduam Larii filium*, *Spiegelius* parentem vocet.

619 SERIVM] Habet ad eorum fidem, quæ hoc de flumine, & ejus valle, protulimus in proxime superiori Nota, *Scotus* in *Itinerario* suo: *A Bergomo non multum abest flumen SERIVS, suum ortum agnoscens in montibus, quod si torrentem nominaveris, non ab re loqueris. A parte Septentrionis stant sex Valles, hinc atque hinc montibus clausæ, Seriana videlicet à Serio eam suis aquis secante, primo tempore Beccunorum loca appellata, & Brembana, quam alluit amnis Brembus. Harum qualibet xxx. milliarium spatio se protendit. Vallis S. Martini xv. & totidem vallis Calepii, & Clusontes.*

620 PARVVLORVM] *Puerulorum*, ut infra Not. 632. proxime consequenti: *Sacris* in literis, *finite parvulos venire ad me:* *Quintiliano* lib. III. cap. VII. *Excepta parvulorum judicia:* et si l. 2. C. de *fund. patrim.* lib. II. *Parvuli* dicantur quicumque sunt infra 25. annum, quod & *Cujacius* sensit ad l. I. C. de *fugitivis colonis patrimonialibus* d. l. 2.

621 GAYDES] Med. Cod. *Gaydas*, vulgus Italarum *Gbede*, liste scilicet (ejus ut ex ore loquar) *delle camise di Donna, o d'altri suoi Sottanelli, le quali sono strette di sopra, & larghe a basso, e servono per allargare le fimbrie delle camise, e delle Sottane, o Guarnaccie.* Defendens *Laudius Historicus* *Dissertatione* VII. de iis, quæ spectant ad *Laudensem urbem*, interpretatur *Lenbi*.

622 GRANDESQUE CAPITANEOS] Habes in Med. Cod. *Capitaneosque grandes*, discisque clare ex his *Georgii Merulæ* lib. II. *Vicce. Antiqq.* pag. x. quinam olim *Mediolani Capitanei* essent: *Quidam sunt auctores à Bonicione quodam Carcani oriundo, corruptis pecunia Sacerdotibus, & favore Orbonis, Pontificatum urbis Landulpho fratri questum, qui mox fratres, & propinquos opibus, honore, & potentia auxit. Eorum quippe ditiori oppida quadam subjecit, & intra urbem jura, & gentilitia commoda elargitus est. Hinc Carcanorum, Pirovenorum, Malignanorum, Landrianorum profecta familia de nominibus oppidorum, quibus denominantur, appellata. Ex eo CAPITANEORVM orta sunt nomina, civilium discordiarum & odiorum semina: hinc etiam Patriciorum opes plus nimio crescere, & inde superbia, atque in tenuiores injuria. Et his ex aliis pag. xx. Ut quisque vel nobilitate, vel opibus pollebat, ita illi veluti in servitutem dicati plurimi erant. Hinc dixerim nata CAPITANEORVM imperia, quibus ceteri essent stipendiarii, Vassallos, ac Deditios (lege Deditios) vocabant. Parebant etiam CAPITANEIS Valvasores, qui ab inopi multitudine hoc distabant, quod illi jus, & potestatem in alios obtinebant: hæc vero semper aliena libidini subiecta erat. Nec erant à Catanis CAPITANEI diversi multum ejusdem è Scriptoris mente, & Notis nostris ad illa Not. 96. *Credentiam Consulium pararent.* Quibus ex omnibus facile est conjicere, de *Laudensium Primoribus* sermonem hic esse Nostro, quo sensu usus & *Muffatus* hac voce crebro, nec non & *Baldricus* lib. III. *Chron. Camer.* cap. xxxviii. *Præterea monasteriis totius civitatis primo quidem Capitaneo, deinde ceteris pretiosa munera erogavit.* Ea re Defendens in *laudata Dissertatione* VII. *Latio* locum istum donans, dixit, *I Gentilbuomini steff.**

623 PEDITABANT] *Morenz* verbum ab *ito*, & *pedes*, quod alii eo sensu *Pedo* magis, quam *Pedito* usurparint.

624 LACHRIMAS NON FVISSET] Legendum utique, *lacrimas non fudisset.*

625 COMPASSIONE] *Moriniani* vox ista seculi pariter, ut apparet.

626 INSIMVL] *Attuli* vocis ejusdem exempla compluria in Not. 105. quam adito.

627 DISTRICTE] Compositum pro simplici de more Nostri, & utrumque earum vocum ex genere, quæ Latine scribentibus vitandæ potius, quam sectandæ. Nata inde *Districcio* pro disciplina exacta, severa, & rigida *Cassiano* lib. IV. cap. xxxviii. *Eugippo* in *Vita S. Severini*, *Hincmaro* in *Vita Remigii*, *Fulberto Episc.* *Carnotensis Episc.* LV. *Cæsario* lib. IV. cap. I. & XLIX. *Districcus* *judicii dies* *Gregorio* lib. VII. *epist.* 2. *Districca* eidem lib. VI. *epist.* I. nec non & *districcus Judex* *Gregorio* alteri *Turonensi* lib. X. cap. I.

628 UNVS SVPER ALIVM JACEBANT] Emendat locum istum Med. Cod. legitque perspicue, *unus super alium jacebat.*

629 DISTRICTO] Inde *districte* adverbium, quod præcedit.

630 EX MOLITIONE TERRAE] Non aliter sanandus hic locus, ac sanat Med. Cod. *Ex mutatione terra.*

631 BONVM VINVM] E sacro fonte *bonum hoc vinum*, *Joannis* II. num. X.

632 PARVVLORVM] Puerulorum, ut ante Not. 620.

633 INFIRMATI] Inde *Infirmarius*, & *Infirmaria*, quarum prima vox in *Cæsario lib. VIII. cap. xxx. & lib. IX. cap. II.* altera in *Petro Cellensi lib. II. epist. VI.* Ita ut *Infirmaria* proprie locus olim esset, ubi ægri curarentur, qui hodie cunctis idiomatis dicitur *Hospitale*. Proprie, inquam, nam & *Infirmariam* pro *Dormitorio* usurpasse reperi *Petrum Mauritium in statutis Cluniacensibus Can. xxv. Statutum est, ut loco famulorum, qui mane vociferando fratres in infirmaria jacentes inhoneste ad Missam vocare solebant, scilla ad hoc in sublimi infirmaria loco suspensa pulsetur. Infirmiatis nimirum humana esse censebant Viri sanctissimi & doctissimi, cogi naturam ad somnum, neque posse perpetim divinis officiis Monachos vacare.*

634 DE HOC SEculo migraverunt] Sacra phrasis, ut scias, olim qui scriberent, sacras potius voluisse paginas, quam prophanas.

635 SPOLIANTES] Ideo *Cavitellius* auditus ante, *Laude direpta & demolita*. Quin & *Novocomum* tum à *Mediolanensibus* vastatum auctore *Mutiolib. 18. Chron. Germ. Mediolanenses, adhuc memores malorum, quæ illis Imperator in prima in Italiam expeditione fecerat, rebellare ceperunt, & alios sibi junxerunt rebellionis socios, qui erant Lombardia civitates quedam, opibus & viribus pollentes, Cumam & Laudam, quæ erant fidei Imperatoris commissa, destruxerunt. Addit & Corius, de Laude tum direpta loquens, quid indictum Nostro, & animadversione dignum: A perpetua memoria della sua destructione ne le principale terre di questo Contato gli Milanesi fecero condurre li merli delle mure Lodegiane, quale erano d'un sola pietra, si come anche appareno à questi giorni. Et inde *Sigonius: Deum urbis præmia diruerunt, pinnis, quæ ex uno lapide erant, ad prima agri Mediolanensis castra ad perenne rei monumentum translatis: Sed & harum pinnarum mentio in adhuc inedito Victorio Cadamusto: nec defunt, qui Vi-comercati, Mediolanensis regionis oppidi, imo & Mediolani ad D. Angeli, reliquias earum aliquot reperiri doceant, Laudæque nonnullas apud Pissavinus, Cadamustos, & alios Defendente Laudio teste, cujus & sententia est, pinnis hujuscemodi privatam Laudensem urbem, cum primum excidium perulit, quo de Noster col. 954 lit. D. non secundum, cujus hic eidem sermo.**

636 SVCCENDERVNT] Officium vetus Translationis *S. Bassiani* Lectio prima: *Non saturati (Mediolanenses) sanguinum effusione, succenderunt civitatem, ut deleant eam usque ad consummationem. Cui subscribens V. CL. & eruditissimus Somaschenis Congregationis Præpositus Gaspar Trissinus in Actis Savinæ Martyris: Equo Marte, inquit (Laus vetus) cum Mediolanensibus conflixit, sustinuitque diffidia; ab his tandem adversante fortuna acerbißimam cladem passa, exusta ac pene deleta est. Feruntque tum urbis illius tutelare Numen inter ipsummet incendium affulisse sine læsione ulla, seque in Monticulum recepisse, in quem, nova Laude condita, sacræ illius exuviz sunt translata; ita me docente Officio veteri memorato ante.*

637 DIRIPERVNT] *Bassianus Catenagus in Descriptione Laude: Ab invidis finitimis ad solum usque equata.*

638 VITES QVOQVE ET ARBORES] *Sigonius: Laudensibus jurare detrectantibus urbe excedere imperarunt, bona Mediolanum asportarunt, arbores in agris, vitisque, atque adificia nulla reliquerunt.*

639 IN HAEC EADEM AESTATE] *Proxima æstate Corius: at scripturam Nostri liquido præfert, & firmat Med. Codex.*

640 TOTAM EORVM SEGETAM] *Nemo non videt segetem pro segetam reponendam esse, uti caste legendum admonet Med. Codex, qui & ipsorum habet eorum loco.*

641 ET PER TOTAM ETIAM FERÈ] *Codex idem, Et per totam fere.*

642 LODESANAM] *Sic & hodie dicta vulgo regio Laudensis tota.*

643 MONTESELO] *Med. Cod. Montefello.*

644 CASTELLIONO] *Putat Alciatus, Castrum istud fuisse quondam Stilianum castrum, à quo familia Castellionæ per longa temporum intervalla originem traxerit, cujus deinde familiæ domum, ab Athila multos ante annos cum ipsamet urbe direptam & æquatam solo, reparavit Auspertus Mediolanensis Antistes. Illud etiam Corius notat, hoc de Castro loquens, à Cremonensibus conditum in Cremenfes.*

645 DE SANCTO VITO] *Vel hic locus arguit Sanctum Vitum, & Castellionum, Vicum non eundem esse, ideoque recte parum excusum in Nostro col. 957. lit. B. Apud Sanctum Vitum de Castellione.*

646 FUGERVNT] *Med. Fugerant.*

647 NVLLISQVE VITIBVS] *Med. Cod. Nullis vitibus.*

648 COSIA] *Beneficio modo laudati Codicis non corrupti corruptam & extensam vocem sententiz & integritati suæ restituo, sic rescribens, Cefia, five Cesa. Cefia quippe, five Cesia, mera tum Vulgi vox pro Sepe, munimento hortensi, rubris aut spinis circumtortis facto, ad arcenda pecora, cujus ergo sepes in his birtas Columella dixit lib. x.*

Talis bumus, vel parietibus, vel sepibus birtis,

Claudatur, neu sit pecori, neu pervia furi.

Hodieque nostri munimentum idem *Spinatam* vocant. Quemadmodum igitur munimentum istud *sepem à sepiedo* Latini dicere voluerunt, non (ut opinari male sunt aliqui ex his *Isidori* verbis, *Sepes munimenta satorum sunt, unde & appellata*) à *sero*: sic à *cadendo cesam* appellavit *Vulgus*, quod cædi quotannis soleat, ne silvescat, aut excrescat nimis, factura satis iis umbram, quorum tutelam gerit. Eo plane sensu *Cesam* *Morenzæ* nostri seculum usurpabat.

649 NVLLIS ARBORIBVS] *Med. Cod. Nullisque arboribus.*

650 CASTILLIONVM] *Castillionem ante Nota 193. & Castellionum Nota 644.*

651 IN MENSE JVLII] *Sic & Corius, alii alia. Habet nempe Sigonius, venisse circa Pentecosten ipsam, Majo mensis extremo, quod & præfert Dodechini Appendix ad Mar. Scotum, & Hirsaugiense Trithemii ad an. 1158. probatque Vir Cl. & eruditissimus Octavius Rubeus, Brixienfis Historicus, transmissis ad me schedis ea de re tota, nec non & alter Rubeus, Historiz Ravennatis scriptor. Cavitellius extra fidem omnem, Novembri venisse memorat; prima scilicet Ænobarbi expeditio Italica eum in Mensen incidit, ut ostensum alibi, non secunda.*

652 VENIT] *Ad preces, ni querelas malis, civitatum Mediolanensibus infensarum, Laudæ potissimum, & Papiæ, quarum illam legatos duos, Albertum Alemanum, qui Nostro col. 953. lit. D. Albernavdus est, & Magistrum Homobonum, ad eum contra Mediolanenses transmississe Cavitellius scripsit: Papiam vero, Rolandum de Botichella, Lanfrancum Tortam, Facium de S. Nazario, Violam de Canapanova, & Ardionem de Petra. Sed enim ii quoque Legati præcessisse putandi sunt expeditionem Italicam Ænobarbi primam, qua de Noster col. 957. lit. A. non secundam, cujus hic eidem sermo. Adjicit Bossius, Ænobarbum auditis prædictarum, & aliarum Civitatum Insurbiz, querelis, quas in Mediolanenses per Legatos suos effuderant, ut erat ingenio, natura, atque experientia rerum sagaci, cogitare cœpisse de tollenda funditus Mediolanensi urbe, ideoque quoscunque Mediolanenses habere potuit, quocunque ivisset, secum vincos traxisse, ut canes, quæ præcessisse pariter expeditionem Italicam Ænobarbi primam satis ac super indicant, quæ Scriptor idem statim attulit de Rosato incenso, Ticini pontibus destructis, Gallerato everso, Treccate combusto, Terdona obsessa, cum hæc omnia primam illius expeditionem præcesserint, non secundam. Præmiserat autem multo ante, quam iter istud alterum in Italiam arripere, Federicus Raynaldum Cancellarium suum, & Othonem de Witelspach Com. Palatinum, unde genus Ducibus Bojis, præfectum Prætorio Bojariz, & Signiferum suum, quo de Ligurini II. Guntherus è Radevici penu:*

Signiferumque suum, quem Norica misit, Othonem

Terra, virum magnis spectatum sepe periculis,

Præcursare jubet.

Et hi quidem ambo, suo in Italiam ingressu primo, recepto castrò Rivolæ supra clausuram Veronensium sito, & ejus ab incolis, mox & à Veronensibus, fidelitatis sacramento, Mutinam, dein Cremonam progressi sunt, ubi habita celebri Curia cum Præsulibus Ravennate, Mediolanensi, & aliis suffraganeis xv. nec non & Marchionibus, Comitibus, Consulibus, & Legatis circumjacentium omnium civitatum, sequentium Ænobarbi partes, Ravennatem exarchatum invasere decreverunt, nufquam incauti peragere, quæ noverant negotiis Principis, & Regni utilitatibus profutura. Græcis enim, specie fallacis amicitiz Anconam, Ravennam, Ariminum, finitimas civitates, tentantibus, Italia pulsus, Vilhelmoque Ravennæ Dynasta in vincula coniecto, quod Græcos Orientalis Principis Oratores, quam se Legatos Occidentalis Imperatoris, honorificentius habuisset. Secunda porro Ænobarbi expeditio in Italiam per Alpes fuit Radevico teste, perque Vallem Camonicam, uti me docuit suis in Schedis Octavius Rubeus Brixienfis.

653 VNA CVM REGE BOEMIAE, &c.] *Talem quoque comitem Radevicus attribuit Ænobarbo cap. xxv. Princeps ipse habens in comitatu suo regem Boemiae, &c. Cujus è fontibus Guntherus, Ipse Boemorum regem, &c. Secum Rector habens. Ea vero de causa maxime sese Federico junxerat Boemorum rector, quod, cum Ducis tantummodo nomine audiret, coronatus ab illo fuerat Boemiz*

mia Rex, data in matrimonium viduo filia Lantgravii Principis Juditha, regioque insigni Leonis rubri bifurcata cauda in clypeo coloris albi. Ut enim sese vicissim gratum illi praeberet, socium eidem adjunxit ad bellum, quod adversus Mediolanenses aggressurus erat, testibus ea de re locupletissimis Urspergenii pag. 284. Aenea Sylvio cap. xxiv. Dubravio lib. xii. pag. 94. & Historicis omnino reliquis Boemicarum rerum. Fuere nihilominus, qui Boemiae regem praecessisse maluerint Enobarbum, & in his praeter ceteris Urspergenius: *Imperator cum ingenti exercitu Italicas appetiit oras, cui praevisit Boemorum Rex acerrimus, ab eodem Imperatore particeps effectus primo regia dignitatis.* Quin & Dubravio in alias laudato libro scripsit, ab eodem Rege, superatis, priusquam veniret Caesar, Alpibus, Veronenses edomitos, quod alii factum attribuunt Othoni Com. Palatino. Ea re Sigonius: *Praecebat Rex Boemiae cum copiis suis.* Nec alius Rex iste Boemiae fuit, quam Vladislaus (*Laudislaus* aliis, & *Vlatisslaus*) primus Boemorum Rex è Duce xxiv. cujus eximia virtus cum alibi saepe, tum in expugnatione Mediolanensis Urbis egregie fulsit.

654 ARCHIEPISCOPORVM] Tres isto ex Ordine recensuit Radevicus, *Federicum Colonensem, Arnaldum Moguntinum, Hellinum Trevirensis*; habeoque de Trevirensi testimonium alterum Keriandri, quippe qui Part. xi. Ann. Trevirensis urbis pag. 125. Hellinum minus commode audivisse prodidit ob commutationem castris Nassauve, Macheram Comiti Nanuncensi concessam, beneficiumque plautrorum vini sex Reinhero de Berge praestitum, quod se in Italiam magnis suis sumptibus comitatus esset. Meminit & ejusdem Archiepiscopi Frisingensis lib. II. cap. iv. *de primi Federici gestis*, diserte narrans, ab eo Caesare coronato statim legatos missos ad Rom. Pont. Eugenium, Urbem, & Italiam totam, Hilinum Treverensem Electum, & Eberhardum Babenbergensem Episcopum, viros prudentes, & literatos.

655 EPISCOPORVM] *Conradi Eisenensis, Danielis Pragensis, Hermanni Verdensis, Gebhardi Herbipolensis*, è Radevici censu, qui & his Episcopis Abbates regaliu Cœnobiorum duos, *Fuldensem, & Augiensem* adiecit.

656 DUCVM] Nepotis cumprimis sui Sueviae Ducis, Fiderici scilicet, filii Conradi regis, quo de praeter Radevicum *Ligurini* Scriptor:

*Ipse Boemorum regem, multosque potentes
Allobrogum, Suevumque ducem, fidumque nepotem
Te Federice suum, Cunrado rege creatum
Secum Rectorem habens.*

Alii nempe Duces diversis itineribus praecesserant Enobarbum, & Austriae sane Dux Henricus, & Henricus alter Dux Carentanus, cum Ungarorum copiis, Comitibus & Baronibus eorumdem, per Canalem, Forum Julii, atque Marchiam Veronensem: Dux Bertolfus de Zaringen, cum Lotharingis per viam Julii Caesaris, quae *mons olim Jovis dicta, Bernardi* hodie, non quidem illius Abbatis celebris; sed cujusdam Augustensis Archidiaconi, qui eo in monte nemora per sancta degisse fertur: multa denique pars Francorum, Ripariolorum, ac Suevorum per Clavennam, & Cumanum lacum.

657 MARCHIONVM ET COMITVM] Quid hos ego cunctos percenseam numerando, cum id ipsum neglexerit Radevicus, nominasse contentus ex Comitibus *Conradum* unum, *Comitem Palatinum Rheni, Enobarbi fratrem?* *Tacebo* igitur, cum ipso Radevico loquens, *Marchiones, Comites clarissimos, & valde potentes, quorum nomina si coner perstringere, delicato, seu pigro lectori, onerosus existam.*

658 CVM MAXIMO, & innumerabili exercitu] Proprie, & apposite Radevicus idem: *Tanta erant auxiliariorum copia, quod plurimum viarum meatus vix eos pra multitudine sustinere potuisset, videlicet Francorum, Saxonum, Ripariariorum, Burgundionum, Suevorum, Bajoariorum, Lotharingiorum, Boemorum, Ungarorum, Carentanorum, & cum his alia nonnulla Celtica, seu Germanica nationes: viri fortes & bellatores, infinita multitudinis, vario armorum apparatu: juvenis valida, & ad bellorum motus imperterrita.* Ea re proprie pariter Urspergenius, Naucleus, & Mutius, testati sunt, *ingentes Enobarbi copias* tum fuisse: *Trithemius quinquaginta millium pugnatorum: Cavitellus centum millium equestrium, & pedestrium: penae formidabilis* Capreolus: *innumerabiles* Sigonius: *majores* Ripamontius: *copiosas* alii, quorum copia propemodum obruor infinita.

659 VENISSET ET APPROPINQVASSET BRIXIAE] Med. Cod. *Venissent, & appropinquassent Brixia*, uti mox infra pro *decrevisset, nec fecisset: decrevisset, nec fecissent.* Rem quod attinet, quid aliud Dubravio praecessisse narrat accessum Boemiae regis ad Brixiam urbem, seque illuc recepisse Veronensem hortatu, quod indictum

A Nostro. Verba sic illius habent: *Paululum Vladislaus iter antevertit, priusque superatis Alpibus Veronam, quam Caesar, venit. Cives Veronenses, ubi Colonos suos in agris à Bobemis depradari cognoscunt, mittunt qui Vladislaum doceant, se cum ipsis agris in fide & potestate esse Caesaris, eoque tutela magis dignos, quam ulla injuria. Ceterum, si populari, pradaeque agere libeat, Brixiam illi esse despectendum, civitatem Caesari perinde, atque Mediolanum rebellem.* Adeantur istic praeterea Calchus, & Galvanus.

660 BRIXIAE] Civitatis amplae, divitis, amoenae, populosae, validis munitae mœnibus, inexpugnabilis arcis praesidio superbae, nobilis aedificiis tum publicis, tum privatis, nomen, Straboni, Ptolemaeo, uni & alteri Plinio, Nazario, Warnefrido notum, à *Brisbeia*, quasi à *gaudentibus arboribus suo pondere*, ductum aliquibus, uti Capreolo placet. *Brixia* siquidem Benedicto Jovio lib. I. *Novocom. Hist.* nomen est Gallicum, & *speculom* sonat. Sed & Urbis ejusdem origo ab aliis alia memoratur: at illa fortasse certior, quam Livius affert. Tradit enim is Scriptor, ab Cenomanis (in emendationes Codices Germanos praerunt) cum Elitovio, & Beloveso Ducibus, ex Galliis per Taurinos, & Alpes Julias in Italiam transgressis, conditam Brixiam, & eandem signat alicubi *Cenomanorum caput.* Quo spectans Baptista Mantuanus sic ejus Urbis in laudes excurrit:

*Brixia magnorum genetrix animosa Virorum
Gallia seu genuit, seu te Germania mater:
(Nam genus abscondit tenebris adopena vetustas)
Tu Cenomanorum quondam Regina fuisti.
Vive diu Veneti sub majestate Senatus,
Atque age sub Divo placidissima tempora Marco.*

Plura dabunt Capreolus in *Historia patria*, Padianus in *Pisonianam*, Plinius lib. III. cap. XIX. Suetonius in *Jul. Caesare*, & qui de illa patria sibi longe carissima, diu probe doctaque meretur, Octavius Kubeus, cujus Historiam avide opperimur.

661 NVLLVM DETRIMENTVM BRIXIENSIBUS FACERE DECREVISSET] Talia passim in ore Nostri ad Enobarbi palpum. Nam & ante dixerat Not. 442. de Romanis loquens: *Mali eis aliquid facere non intendens: & de Spoletinis Not. 486. Qui quamvis Spoletinis nullum adhuc damnus intulisset. Habet ille nihilominus pro se Capreolum sic scribentem: Ille vero (Federicus) astutissimus, notum sibi Italorum erga se odium, notasque conjurationes dissimulans, in agro Brixiano nulli molestus subiecit: omnes etiam Veronenses, atque Cremenenses se adeuntes benigne (ut consueverat) allocutus.*

662 NISI FORTE quod ipsorum Scutiferi consuevit] Locus mutilus, non corruptus, quippe sic habetur in absolutissimo Codice Med. *Nisi forte, quod ipsorum scutiferi aliquid causa comedendi rusticis eorum auferebant, sicut in exercitiis fieri consuevit.* Nec aliud spectasse visus est Dubravio, cum Veronenses Boemis auctores fuisse prodidit, ut ex agro Brixienfi praeda agerent, licet meus illi Rubeus intercedat, diserte tradens, permisisse Boemiae regem milites suos nescio quibus è Villis Ixi lacus, nec non & Ixi ipso, praeda cogere hortatu populi Bergomensis, tum infensi valide nomini Brixiano. Fuderant enim illius exercitum biennio ante copiae Brixienfes ad Paluscum oppidulum, & vita precario concessa multis, vexillum Urbis, imagine D. Alexandri graphice pictum, abstulerant, & allatum Brixiam in Martyrum Faustini & Jovite templo, ceu trophaeum amplissimum, collo-carant. Quid hic esset, aut non esset, in Corii M. S. declarant haec ab illo scripta: *Et appropinquando si à Bressa, non con animo di molestare la Citta, ma solo per baver il commiato, avante furno mandate alchune gente, quale offerivano il pagamento de quello. Bressani più per non bene considerare, &c.* Judicent & hic rerum hujuscemodi non ignari. Sane Dubravio in Conventionibus pacis inter Brixienfes, & Enobarbum initae meminit *commeatu*.

663 PECVNIA MAGIS QVAM AMORE MEDIOLANENSIVM...] Adde, quae desiderantur, ex Med. Codice, *jam corrupti.* Corius enim haec è suo diversa penitus afferebat, *Bressani più per non bene considerare, che per sede portaffino à Milanese*, &c. Cavitellus è contra Federicum nulla laceffitum injuria Brixienfes adortum refert, ob idque tantum, quod societatem cum Mediolanensibus iniissent: nec alia Capreolus, Sigonius, & alii tradunt, qui Brixiam tum Imperii rebellem vocant, & aliis aequae rebellibus junctam, quorum è numero Godefridus:

*Urbibus annexa fuit haec, quibus omnia vexat,
Quae fuerint urbes, exponere nomina restat,
Brixia, Terdona, Crema, Placentia bona.*

F At Dubravio, de solo rege Boemiae loquens, populabundum illum profectum esse scribit Brixiam Veronensem impulsu, & acceptis deductoribus ab iisdem. Ea de re denique Radevicus: *Prima venientium, inquit, impetum Brixia timere in locis munitis, & militum suorum fortitudine confisa, armis ausa fuit excipere.* Quamobrem par hic

est in varietate tanta diligentiam Octavii Rubei sic amplecti, ut eandem laudatis modo Scriptoribus omnibus præferamus. Habet ille scilicet, quod cum Rex Boemiarum Bergomatum, quos tum Brixienfes hostium habebant loco, precibus & hortatu lacus Isæi villas copiis suis diripiendas facile concessisset, datumque flammis ab iisdem esset Isæum ipsum, commotos ea re graviter Brixienfes aliquot, qui Ruati custodia præerant, fecisse protinus imperum in hostium conferre agmen, facti ducibus Girardo Bunato, & Oddone Ugone, primoque Marte Germanos aliquot equites interemisse: Cæsaris animum Brixienfes pridem infensum exarsisse magis ac magis ob eandem illam, indeque villis Brixienfium reliquis vastitatem illatam, obsessam urbem, rapinis & incendio deformatum Episcopatum omnem, donec agi de pace coeptum, qua concessa Civitas omnis abierit in Imperatoris fidem. Suis hæc in Schedis Rubeus, quarum ex ungui meam tiri † facile possumus hunc leonem.

664 SCUTIFERAS] Rescribendum *Scutiferos*, ut apparet. Et apud Romanos quidem clypeos gerebant olim primæ classis milites, scuta, secundæ; postea videntur scutis tantum usi Livio teste *lib. VIII.* licet idem alibi triariis secundo bello Punico clypeos, non scuta tribuat. Terpio sane bello Punico scutis usi legionarii omnes. Meminit & *Scutiferorum* Mussatus *lib. VI. de Gestis Henrici VII.* Rub. XIII. nec istuc *Scutarios* traho, quod in Conflit. Neapol. *lib. III. Tit. 36.* *Scutarii* sint, qui scuta munire debent, ἀσπίδοιοι Glossographo dicti, etsi nonnumquam iisdem, ut apud Jul. Firmicum *lib. III. cap. XIV.* Imperatorum protectoribus adjungantur.

665 REX BOHEMIAE] Desideratur in Corio secunda vox, sic ut ista Regi Romanorum, non Bohemorum, adscribere videatur: neve sibi negocium facefferent, quæ sequuntur: *Interea Imperator cum maximo ejus exercitu*, &c. ea sic invertit potius, quam patrium in sermonem vertit, *Poi giogendo l'Imperatorie genti.*

666 DEVASTARE] Rodevicus, *Primo à Rege Boemorum graviter attrita.* Nauclerus, *Bohemia Rex Brixienfes oppressit.* Et alii, quos audiemus in *Nota* proxime sequenti.

667 INTEREA IMPERATOR] Alio rem istam ordine retulit Urspergensis: *Quamobrem Imperator cum ingenti exercitu Italicas appetiit oras, cui prævius fuit Boemorum Rex acerrimus, ab Imperatore eodem in regiam dignitatem primo sublimatus. Et iste Brixienfes oppressit, & damnificavit, quem subsequutus est Federicus Dux supradicti Chonradi regis filius. Post hos Imperator adventabat.* Et eum secutus proxime Nauclerus: *Aderat tunc Bohemorum Rex, nuper regia dignitate sublimatus. Iste Brixienfes oppressit, quem subsequutus est Federicus Sueviae Dux. Cunradi regis filius, post hos Imperator appropinquabat.* Dubravius omnino ut Noster, post accessum Bohemiarum regis: *Adventabat interea Cæsar, validissimis stipatus copiis, rectaque viam Brixiam versus dirigebat.*

668 QUINDECIM DIES] Rubei Schedæ, *Multis diebus.* 669 MULTAS VILLAS] *Isæi lacus, & Isæum ipsum* è laudatis Schedis. *Vulpinum* etiam, oppidulum Brixienfes per Bergomates datum, eversum tum fuisse Capreolus scribit. Sed ea in Historiæ Capreoli parte mendum insigne duplex. Unum, qua tradit, *hec, ut plures scribunt, gesta anno Theogoniae MCLXII.* alterum, qua præmittit, *Brixienfes cum rebellibus Imperii civitatibus percussisse fœdus post æquatam solo Mediolanensem urbem, cujus ergo arma illis intulerit Enobarbus.* Hæc enim multo an-

* Restitue, *confertum.* † Legendum videtur *metiri*, vel quid simile.

te gesta, anno nempe Theogoniae MCLVIII. & ob id etiam multo ante dirutam, & æquatam solo Mediolanensem urbem. Parum quoque firma sunt, & solida, quæ de Mediolanensi Carrocio tum in rus Barliamon ducto, capto, & direpto Scriptor idem inibi subdidit, ut apparet è Nostro col. 998. lit. F.

670 DISSIPAVERVNT ATQUE IGNE CREMAVERVNT] Scribit Rubeus *Hist. Ravennatis* auctor, tum etiam Joannem Ravennatum Ducem, militari virtute clarum, egregiam operam impendisse Federico, non Ravennatibus modo cohortibus, sed & aliis plerisque finitimorum populorum præfectum, qui dehinc obierit ad Tricium in oppugnatione castris. Eum Radevicus *Majorem de exarchatu Ravennatum* vocat.

671 MAXIMO TIMORE PERTERRITI] Urspergensis: *Territi igitur tanto exercitu Brixienfes, Imperatoris jussa jurati se facturos promiserunt.* Et ejus insistentis vestigiis Nauclerus: *Territi itaque Brixienfes, Imperatoris jussa se facere jurabant.*

672 PACTVM INIENIENTES] Cardinalis cum primis Ottonis opera, qui mœnibus urbis obsessæ cum aliis inclusus, facta utrinque æstimatione virium ex duplici pugna, in quarum utraque Boemi superiores evaserant, commodissimum esse statuit, ante Cæsaris præsentiam, muris adhuc & ædificiis integris, de pace cum Vladislao rege per Danielem Pragensem Præfulem agere. Qui legatis Brixienfium ad Regem adductis, pollicentibus deditioem se Cæsari, imperataque facturos, si æqua & tolerabilia imperarentur, Rex datis induciis, se pacis deprecatorum apud Cæsarem futurum æquissimum spondidit, accepitque interea in exercitu suo à civibus gratuitum commeatum, uti me Dubravius verbis iisdem docet. Adjecit nihilominus eidem quoque operi manum Arditio Cardinalis alter, quem *Azzonem* Oct. Rubeus vocat. Quod attinet ad pactum ipsum, de illo Mutius in hæc verba, *Primum Brixienfes ad deditioem compulsi sunt.* Et Gherardaccius de iisdem, *Si resero senza battaglia.*

Fuere porro pacti tum initi leges, sive capita numero tria. I. *Ut obsides darentur Cæsari sexaginta.* II. *Ut eidem pecuniam non modicam, sexaginta nempe marcharum, sive librarum, millia numerarentur.* III. *Ut exercitui toti sufficeretur dierum quindecim panis, vini, & carniæ commeatus.* Licet enim, præter commeatum gratuitum Regi Boemiarum datum, nihil aliud Brixienfibus imperatum Dubravius velit, nisi, ut nobilissimus quisque civium ad obsidendum Mediolanum Cæsarem comitaretur, quominus reliqua multitudo domi remanens, novis rebus studeret, habeo tamen conditionum omnium memoratarum testes non vulgares multos, & horum veluti principem Radevicum: *Primo à rege Boemorum graviter attrita, deinde in adventu Principis datis LX. vadibus, simulque non modica pecunia, in deditioem pacis recepta.* Guntherum: *tandem contrita solutis*

Mœnibus accepit Dominum, quem fecerat hostem, Vixque redempta, suos nullo luit ære tumores.

Cavitellium: *Brixia, ejusque agro direptis, compulsi in jus suum, & sibi per ipsos datis sexaginta obsidibus, ac pecunia, eis veniam dedit, jure ut mirer ab eodem scriptum ad annum 1160. Federicum ex Italia in Germaniam properantem per Brixienfes agros, jussisse illos diripi, ac vastari, quod aciem Boemorum illac transeuntem invaserant.* Urspergensis: *Brixienfes Imperatoris jussa jurati se facturos promiserunt, ad valens tamen sexaginta millia marcharum ante tulerunt incommodum.*

Hucusque scripserat Felix Osius, vir multa, eaque non vulgari eruditione, ac in Patavino Gymnasio publicus humaniorum literarum Professor, cum immatura morte in Cælum raptus, æternam clarissimi nominis gloriam, & acerbum sui desiderium reliquit.

F I N I S.

6
er-
n-
uz
to,
p-
T]
lo-
u,
tri-
um
in
or-
ffs:
ffia
gus
fe
Or-
in-
pu-
it,
m,
di-
Qui
bus
&
cis
po-
bus
inf-
peri
&
il-
re-
ero
ei-
m,
ton
re-
um
ad
ni-
tu-
um
em
ta,
ton
m:
ut
a,
n-
n-
i,
er-
os
a-

ERYCI PVTEANI
HISTORIAE
CISALPINAE .

LIBRI DVO;

RES POTISSIMUM CIRCA LACVM LARIVM
A JO. JACOBO MEDICAEQ
GESTAE.

Ee ce .

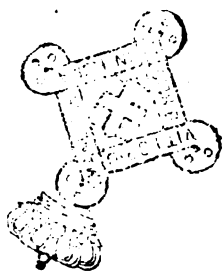
MAGNO ET INCLYTO
 PRINCIPI
 PHILIPPO GVILIELMO,
 PRINCIPI AVRAICAE, COMITI
 NASSAVIAE, ETC. EQVITI AVREI
 VELLERIS,
 HEROI INCOMPARABILI,
 ERYCIVS PVTEANVS
 MEDICAEVM SVVM
 CONSECRAT.

MAIORIS MINERVAE DATVRVS MVNERA, MAGNE ET INCLYTE PRINCEPS, PIGNVS PRAEMITTO: HOC IPSVM HISTORIA EST, QVAM NON OMNES TAMEN MOLIVNTVR: ET CISALPINA EST, QVAE QVIDEM JO. JACOBVM MEDICAEVM INSVBREM, ET RES AB EO CIRCA LACVM LARIVM POTISSIMVM GESTAS SPICAT. DESIGNAVI OLIM VELVT SPECIMINE QVODAM, NVNC DESCRIPSI VIRVM; SED EA DVNTAXAT VITAE PARTE, QVA HACTENVVS LATVIT, ET STRENVVS TAMEN FVIT. ENIMVERO NVLLVS ETIAM ESSET, NISI VILEM, AVT MALVM ALIQVI DICERENT, VELLENTQVE IGNORARI. VT LIBERE DICAM, TENTARE AVSVS EST, QVOD PAVCIS BENE CEDERET: EVENTVS VIRTVTVM ILLUSTRAVIT. AN EXTOLLO ARGVMENTVM: DIGNIVS ILLUSTRIVSQVE CAPERE POTERAM, FACERE NON POTERAM. ET TAMEN RES VNIVS HOMINIS, VELVT PROVINCIAE TOTIVS SVNT. PROVINCIAE, SVO QVODAM FATO BELLIS OBNOXIAE, ET CVI HISTORIOGRAPHVS A REGE MEO DATVS ERAM: HOMINIS, SVO MARTE AD SPLENDIDVM FORTVNAE FASTIGIVM ERECTI, MAIORIBVSQVE TVIS ALIQVANDO NOTI IN CASTRIS CAESARIANIS. ANIMVM PRINCIPIS ADHVC PRIVATVS GESSIT; VIRI, ADOLESCENS, AVT ETIAM PVER. VT OMNIA AVDERET, MEDICAEVS ERAT: FORTIS AVTEM, VT IN GLORIAM GENTIS PATRIAEQVE CRESCERET; INVICTVS QVOQVE, POSTQVAM LACVM LARIVM DEBELLAVIT. ERGO SVAVE NVNC TIBI ERIT, INCLYTE PRINCEPS, AD ILLAS AQVAS, LITORA, COLLES, ET SEVERIORE FACIE RVPS ALPESQVE MENTIS ITINERE VEHL. LOCI AMOENITAS MARTE HORRIDA, ET SVO TAMEN GENIO RIDENS, HEROICVM ANIMVM TVVM DIVIDET, NVNC PACIS, NVNC BELLII AFFECTV. OPTABIS HOSTEM, SED QVEM COMMVNEM RESP. CHRISTIANA HABET: RVRSVS AD TRANQVILLITATEM VOTA STVDIAQVE CONFERES, VT ET TVOS VELVT PIVS PATER REGAS, ET ALIOS VELVT MAGNVS CADVCEATOR SOCIES. SED ARMA CESSENT: AGIS NOBILISSIMA QVETE TVA, QVOD OMNEM SVPERET MARTEM, ET HISTORIAM FACIAT: IMO JAM EGI STI, QVOD OMNIBVS VICTORIIS PVLCHRIVS EST, QVODQVE MAIORES TVOS; ILLOS LONGA SERIE STRENVOS, ILLOS, VT OMNIA DICAM, CAESARES ILLUSTRAT. ET EXPRIMAM: OMNI FORTVNA EVNDEM OSTENDERE VULTVM POTVISTI, TANQVAM NON SATIS CORPORE FORTIS INVICTVSQVE, NISI ET ANIMO ESSES. VT RES HVMANAE SVNT, PROMISCVAM OMNIBVS PVGNAM NECESSITAS TEMPORVM ASSIGNAT, NON OMNIBVS ADOREAM. SIC MISERI PLERIQVE SVMVS, CONSTANTES NON SVMVS. AC SANE SI RECTE CALCVLVM PONIMVS, VITA MORTALIVM VELVT MARE EST, ET NAVIGAMVS OMNES. EST QVI ALTVM PETAT, QVI LITVS PREMAT, ET TERRAE PELAGIQVE CONFINIA METIATVR: VERVMENIMVERO VBIQVE VIM SVAM CASVS EXPLICAT. HIC VENTORVM INJVRIA OBRVITVR, HIC SCOPVLO ILLIDITVR, HIC IN VADO HAERET: AD SVMMAM, NAVFRAGIO PLVRES ITER, QVAM PORTV TERMINANT. ET TVAM IGITVR RATEM, MAGNE PRINCEPS, HAC TEMPESTATE RERVVM NON VNA FACIE NEPTVNVS EXERCVIT: SED VNDIS ET PROCELLIS MAIOR, * SVSTINVISTI QVICQVID ASTRA MINABANTVR, ET * PROGRESSVS ES. VICISTI MARE, ET SINE IMPEDIMENTO NAVIGAS: VERE MAGNVS, QVIA TRANQVILLVS INTREPIDVSQVE; VERE FELIX, QVIA VIRTUTE LAETVS. ALIVM TE QVIA FORTVNA NON VIDIT, POTENTISSIMVS REGVM PHILIPPVS PRAESENTEM ADMIRATVS EST; BELGISQVE REDDIDIT, VT VNIVERSO GENERI HVMANO RELVCERES. SED ET HENRICVS MAGNVS NON PLENVM ADHVC MAIESTATIS SVAE FVLGOREM CENVIT, NISI INTER GALLIAE DEOS, SIVE HEROES TE HABERET, ET SPLENDIDISSIMIS NVPTIIS SANGVINI REGIO INSERERET. FECIT: CVMQVE SVAM NON POSSET, ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS CONDAEI SOROREM IN MATRIMONIVM DEDIT, SIC QVOQVE BORBONIAM. PLVS TAMEN HAVSERIS GLORIAE AN SPARSERIS, DVBITO. PROXIMVM CERTE VELVT SOLI SIDVS VBIQVE EXSTITISTI. MEHERCLE, APTAM SATIS IN TERRIS IMAGINEM NON REPERIO, QVA VIRTVTVM TVARVM SPLENDOR EXPRIMATVR: CAELO OPVS, VT MAIESTATEM SVAM SERMO ACCIPIAT. SIC IGITVR SVBLIMEM TE, ET QVODAM DIVINITATIS IVBARE CIRCVMFVSVM SVSPICIO, ET MAIORI CVLTV, QVAM DONO VENEROR. SED FLORITIVM TVVM, ADMIRANDI INGENII ET FACVNDIAE VIRVM, SI NVNC QVOQVE AVDIS; BENIGNVS POST BENEFICIVM NVPERVM ERIS, ET TVO HOC OPVS PATROCINIO, TOTAMQVE SIMVL PALLADEM MEAM PATIERIS COMMENDARI. AMPLIVS ERIT, PROTEGI A TE MEDICAEVM, QVAM CELEBRATVM A ME ESSE. SCRIBI VERO SI TVAS VIRTVTES SINES, ADDAM FORTASSIS TANTO FASTIGIO FAMAM, DVM IPSE CAPIAM; ET IN LVCEM EFFERAM MONVMENTA, QVAE HOC AEVVM VINCANT. VALE, MAGNE ET INCLYTE PRINCEPS, ET VIVE, VT DIV FRVI BONITATE TVA POSSIMVS. LOVANII, IN ARCE, IV. KAL. APRILIS, 1614. XIV.

* Allufum ad Symbolum Principis, quae Navis est, ventis oppugnata, cum Scito: SVSTINENDO PROGREDIOR.

FED. CARD. BORROMAEVS
 ERYCIO PVTEANO
 BELGARVM PRINCIPIBVS
 A CONSILIIS,
 ET HISTORIOGRAPHO REGIO.

VM *Historia tua partes à Clarissimo Sacco mihi per hosce menses ostenderentur, letabar sane, quia magnus jam ipse litterarum gloria, Propinqui nostri rebus animum adiecisses. Nunc vero, cum videam procedere magni incrementis opus, tanto magis, & laetor, & tibi gratias ago, & ut pergas, hortor. Plena magnis militia exemplis erit historia, & claritudinem rerum facillime stilus tuus exaequabit. Nos vicissim, si qua in re poterimus proficere tibi, faciemus libenter; quia & sis tua virtus postulat. Vale.*

C. P L I N I V S
 LIBRO V. EPISTOLA VIII.

Pvlchrum inprimis, non pati occidere, quibus aeternitas debeatur, aliorumque famam cum sua extendere: me autem nihil aequae ac diuturnitatis amor & cupido sollicitat: res homine dignissima, praesertim qui nullius sibi conscius culpa, posteritatis memoriam non reformidet.

IN ILLVSTREM
 VIRI AMPLISSIMI CLARISSIMIQUE
 E. P V T E A N I
 CISALPINAM HISTORIAM:
 qua res potissimum circa LACVM LARIVM à Jo.
 JACOBO MEDICAEO gestae continentur.

Τὸν κρεττοῦν Μεδικαῖον ἀρήιον αἷμα Λαλίνων
 Ἐγχείη δὲ θυμῷ πάντῃ δαμνοσάμνον,
 Ἀνδρῶν μητρειᾷ μεγάλων ἰδάμασσε βαθεῖα
 Νυξ μάλα, καὶ λήθης κύμα πολυρόδιον.
 Ἐρρύκει δὲ ἱμὸν εὐχῶ ἀρήιον αἷμα Συναμβρεῖν
 Ρύσατό νιν, Μυσέων ἐν κλέῳ ἀμφιέσας,
 Ὅμβρον δὲ εὐεπίης χρυσῶν κατεχάδατο κένυ,
 Ὡς ποτὲ τὸ παιδὸς Σενὸς μέγας Ἀκροσίς,
 Πανροπέης, γοργοῖς δὲ σοφὸν νέον ἀμφικαλύπτων
 Ἐήμασι, Μοισέων Φάρμακον ἠδ' Ἀΐδου.

Nūn δ' Ἄρης ζῶν μὴ ἐν Μύσειον ὀφείλει,
 Ἐρρύκει Βελγίς, Βελγίδι δὲ Ἀύσονι.

IDEM, PROPE AD VERBVM.

Ingentem MEDICAEVM Hetrusci è sanguine Martis,
 Omnia qui ferro ac impete subdiderat,
 Saeva noverca virum magnorum injuria noctis
 Subdiderat, Lethes fluctibus implicatum.
 ERYCIVS mea cura, Sicambri è sanguine Martis
 Servat, & à Musis donat habere decus,
 Eloquique viro auratum superingerit imbrem,
 Haud secus ac natae Jupiter Actifii,
 Pauciloquus, sensusque altos sermone rotundo
 Includens, fati quae medicina foret.
 Musarum nunc saevus habet Mars munere vitam,
 ERYCII Belgis, Belgidis Aufonia.

DANIEL HEINSIVS

JOANNIS JACOBI MEDICAEI
 INSVBRIS
 BREVE ELOGIVM.

IO. IACOBVS MEDICAEVS INSVBER, MARCHIO MARINIANI, EQVES AVREI VELLERIS, MEDIOLANI ANNO
 MDC. CCCC. XCVIII. EIDIBVS FEBRVARII NATVS, ET EGREGIE ENVTRITVS, INDOLE MOX AETATEM VICIT,
 MAGNA VIRTUTE AD GLORIAM ENITENS. STATVRA MEDIOCRI FVIT, PECTORE LATO, TOTOQVE CORPORE
 PVLCHER: ADSPECTV SVAVIS, NON SINE ACRIMONIA, OCVLIS PENETRANS, TANQVAM MAIESTATEM GRA-
 TIIS IVNGERET: NATVRA FACVNDVS, INGENIO ACER, MANV FORTIS, MORIBVS, COMIS: DISCIPLINAE TE-
 NAX, IN DELICTA SEVERVS: SI QVID AGENDVM, CELER; AD OMNIA PROMPTVS, ET GRATVS OMNIBVS,
 QVEM QVI AMABANT, SIMVL VEREBANTVR: OTII IMPATIENS, VOLVPTATVM OSOR: MILES ET DVX; STRE-
 NVVS ET MAGNVS: SVIS PRIMO AD LACVM LARIVM, DEINDE PER VNIVERSAM FERRE EVROPAM CAESARIS AV-
 SPICIIS VICTOR, IN PATRIA VRBE FATIS CONCESSIT, ANNO MDC. LV. TVMVLVMQVE IBIDEM, QVO VIX
 PVLCHRIOR TOTA ITALIA CONSPICITVR, A FRATRE PIO IV. PONTIFICE MAXIMO ADEPTVS EST.

De Die Natali, Genitura, & Fortuna MEDICAEI Cardanus in *Aphorismis Astronomicis*.

ERYCIPUTEANI HISTORIAE CISALPINAЕ LIBER I.

BREVIARIUM.

Operis linden brevi Natura non senescentis elogio exornatum. Magnorum ingeniorum facinorumque nullum non ævum ferax. Homines mali aut ignavi presentem oderunt virtutem, & quicquid non est, astimant. Sed JO. JACOBVS MEDICÆVS, ut invidia, dum viveret, obnoxius; ita Stilo dignus fuit: vir animo manūque fortis, & quem omnis posteritas admiretur. Rerum ab eo gestarum compendium, & velut ad Historiam iter. Tum origo, parentes, familia: reditura claritas prodigio notata. Indoles ad arma & militiam; & quia emergens, mox in urbe hostes habuit. Ergo etiam puer insidiis circumventus, & ferro latus, tanquam ad vindictam, majoremque fortunam convaluit. Adversario interfecit, urbem deserit, Lacum Larium petit, & inter exsules degens, jam tum innata virtute suum Patriæque fatum cepit provocare. Galli eo tempore rerum potiebantur, in aliena provincia violenti. Hinc Insubrum pro Francisco Sfortia conspiratio; sed detecta, ut publica belli tempestas accederet. Medicæi interea audax facinus, & in reliquo bello fortitudo atque industria. Pontificis, Cesarisque copia se Sfortianis jungunt. Contra Galli, Lautreco Duce, in hostem eunt, & fugantur. Ad Abduam res geritur: primusque Medicæus flumen trajicit, & pugnatur. Pari mox ardore & successu patria scandens mania, exsulum agmen inducit, presidium pellit, & in auxilia cives convocat. Hac pugna urbs magis, quam provincia capta, Principem accepit Sfortiam, sed occupavit. Medicæo Præfectura Lacus Larii delata: quam rigide ille administrat, cadis Mattiana ultor, Guelsia factionis hominibus plusquam hostis. Gallorum naves in portu Mussiano accendit, opido parcat. Lautreco, velut vindex, Lenxi reparat vires, Sfortianos classe exsult: quem à plena victoria Medicæus arcet. Nequicquam deinde amulatione Claravillii impeditus, Turnum excidit, Herba latrones pellit, Mussianam arcem insidiis tentat: quia non successit dolus, majori animo mox obsidionis auctor, & deditiois interpres, quam si pugnasset. Magnum hinc facinus, & ambigua fama, jussu Moroni aggressus est, & Astorem Vicecomitem, tanquam turbatorem publicæ quietis, interemit. Pro novo urbis vulnere id habitum, & Sfortia imputatum: qui tamen si invidiam criminis removeret, domestico scelere pane oppressus est. Sed Medicæus, velut premio donandus, per fraudem exitio destinatur. Re detecta, discrimen in occasionem melioris fortuna vertit, & felici astu virtuti sedem quærens, arce Mussiana potitur.

RERVUM humanarum sensim labi fata & languescere, vetus, sed iniqua querela est; nostra autem hæc tempestate præcipue invaluit. Homines ut impune inertes simus, necessitatem accusamus. Nemo fuit, qui tantum sæculo suo favit, ut optimum putaret. Nunc etiam prava o-

Apinione decepti plerique, evanuisse olim ingeniorum credunt florem, & ad fæces naturam subcedisse. Hinc solenne mortalitatis vitium: Negligere atque etiam contemnere proxima; contra, loco & aetate longinqua admirari. Id enim agimus fere, ut infra majorum decus positi, quæsitæ labe turpes simus, & laudemus tantum quæ defierunt esse. Igitur nostro infensi, clarorum virorum facta, moreque alieno & orbe & sæculo quærimus; impensio quoque Antiquitati pretio, quasi lassæ aut fracta temporis senio virtus ubique corruisset. Si fruges & proventum horum spectas; sterilem sæpe annum fecunditas sequitur, fecundum sterilitas: ita cum sæculis florent ingenia, ut mox deficiant; & deficiunt, ut renascantur. Hanc varietatem leges mundi habent. Sed nec ulla tam infelicia fuere fata aut tempora, ut virtus defierit: post ignem favillæ reluxerunt. Viros illustres Græcæ & Romana vetustas frequenti favore fastis & æternitati consecravit; egregiis facinoribus impensius favens: invidiam aut ignorantiam removens; omnis ætas, omnisque populus in exemplum & admirationem veniet. Quis somno vitis que metit sunt, & tam simul mali, ut ignavia patrocinium quærant; esse non sinunt quos suspiciant: bonis rebus infesti, sæculo quicquid peccatur imprimunt, & vicinam omnem gloriæ lucem, quia recto oculo sustinere nequeunt, pravo judicio conantur extinguere. Hic igitur morbus moram rebus, & simul Historiæ objicit; ut cum pauci fortiter faciant, scribere plerisque aut vile, aut ambitiosum sit, & sterili duntaxat industriæ relictum. Sed non omnium culpa sæculi totius gloria contabescit: etiam in tenebris mortales aliqui diem moliuntur: ut post occasum Solis noctem illustrant sidera & velut accendunt. Pectus qui perversa indole corruptum habent, queruli sunt; & accusatores omnium, ingenium à vera laude remouent. Atque isti oppleverunt velut cineribus igneam vim animi, & otio torpentes mortuorum imaginem habent; imo vero dum spirant, ignorari incipiunt. Si quis igitur veterno hoc excusso, ad magna & victura mentem erexerit, æternitatem orsus est, & tempora sibi Majorum vindicat. Nam ut pro naturæ vigore loquar: annis fessam & effectam dicere, aut error, aut ignavia est. In corpore humano, ut in elementis corruptioni obnoxius, ipsa incorrupta; in animo, ut in cælo, æterna; senii experts, sana, robusta; fecunda quoque, si colatur. Itaque si animum expendis, ab eodem æthere ducitur; si corpus, iisdem astris nascitur, & ad eandem laudem atque famam. Nostrum quidem hoc ævum, quod pares iterum vitii virtutes extulit, inspicere; admirabere profecto, qui objectam universo generi ignominiam deleant, si in aperto magis positi, & pro gestis clari.

Sed mihi Historiam scripturo MEDICÆVS, velut libamentum duraturæ industriæ, placuit: simul tueri munus meum, à maximo Rege injunctum; opere si non vasto, vario tamen, quia Martiali, & ut nullum sine cladibus bellum est, cruento. Itaque vitatis invidiæ odii que scopulis, narrabo ex il-

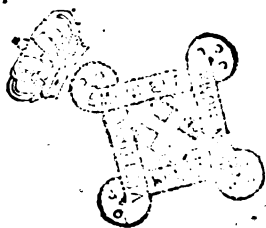

IO. IACOBVS MEDICÆVS,
MARCHIO MARINIANI,
INSVBRIÆ
DECVS.

VIRTUTE

DOLORE

illustri & aeterna gente Virum, cujus ut alio saeculo virtus resplendit; ita nunc extra gratiam atque ambitionem gloria erit. Quantum egit, sibi quisque post fata vindicat: victisque naturae beneficio obtrectatoribus, demum Auctor famam invenit, cum Scriptori vero esse licet. Mortuis nemo claritatem invidet; & magna virtus, cum praecone macta, post omnia tandem hostem livorem conficit; cujus unius postuma victoria est. Non recedam vero ab Insubribus, bellorum quodam fato olim, & nuper jactatis, cum pro una hac provincia maximi Europae Principes paribus paene votis viribusque contenderent. Longum gravemque Cisalpina amoenitas Martem tulit, nec interiit: quantique momenti ad res magnas situs ipse esset, hostes confessi sunt, postquam debellati. Atque alibi suo regiones spatio bellum desinit: hic de pugnantium magnitudine, de quiete & securitate Italiae certatum est. Prorsus ut generosum prisca nobilitate censeas populum; quiescere nisi sub ipso Caesare recusavit, non alium post tot clades passus Principem, quam qui orbis terrarum esset. Magnam tantae fortunae partem Jo. JACOBVS MEDICAEVS gessit, nunc mihi dicendus: ille non aequa nuper judicia expertus, & sic aut non satis adhuc, aut aliter notus. Parum quibusdam erat, negare magnum, nisi & malum affirmarent; quasi facilius gloriam destructuri, si mores reprehendissent. Verum ita se res habet. Vir militari ingenio, qui Scriptoribus blanditus non est, pulchriusque putavit, mereri famam, quam captare; alibi negligi, alibi etiam vellicari coepit, & in calumniam saevitiae ac temeritatis rapi; tanquam nulla virtute, sed caeco fortunae beneficio evectus. Stupore deinde & silentio odia excepta sunt, tantumque profecit obstinata injuria, ut cum mala cessaret fama, ne bona quidem superesset. Proh nefas! tanta vis animi passim favore destituta, primum luctari circa fidem coepit: mox oblivionis quodam pondere oppressa, propemodum succubuit. Quippe rati mortales, fieri non posse, quae rerum ordinem excederent, oblivisci maluerunt, quam inquirere, admiratione in silentium conversa. Sed non diutius latere potes, magne Heros. Cessarunt odia, oblivio expugnanda est. Humani generis interest, in omnem posteritatem facinorum tuorum memoriam extendi. Et quid in miraculis veteris aevi haeremus? Alexander esse poteris, si te Philippus aliquis genuisset: paria gerere, si tam fortunae, quam virtutis fuisses filius. Magnum tamen deinceps mortales omnes dicent, qui in uno lacu, & adhuc juvenis, terrarum velut orbem videris debellasse. Te tibi ego reddam, famae & simul veritatis mysta; nulloque corruptus beneficio, pari ingenio & fide ab aeternis virtutibus tuis omnem temporis hominumque injuriam depellam. Vos qui nunc vivitis, & qui victuri postea, amate immortalitatis curam: tum si haec gesta, & haec scripta placent; gerite ipsi quae sic scribi possint, aut scribite quae sic gesta: ut rara sint, & scitu digna, cum nulla facundia celebrantur, fama & aeternitate excidunt. Favete, & legite: excelsi invictique animi exemplum refero, egregium Insubrum, Italiaeque decus. Heroem, non hominem, qui reluctanter alibi vasto armorum molimini fortunam freno ingenii coercuit, intrepida fiducia testatus, quantum ingens hominis unius animus in rebus humanis possit. Sed lubet breviter carptimque complecti magnitudinem argumenti, & velut rudi manu designare rerum imaginem, quam diducam colorum varietate & expoliam.

Natalibus inclytus, sed temporum malignitate depressus, generosam indolem gloriae desiderio imbuivit, & a se exegit quicquid Majores fuerant. Adhuc puer virili vindicta fortis, validum inimicum

A confecit. Mediolano pulsus, rudes adhuc annos militiae tradidit, & vasto animo virtutem nutriens, pulchrum exilium fecit. In Gallos mox animosus, pugnando Patriam meruit. Multa consilio & manu patravit, virtute & dolo: quia & in perniciosum civem ferrum strinxit, magnumque Principis causa discrimen subiit; obsequio gratus, & tamen facinore invisus fuit: quasi morem gerere, virtutis; gessisse, sceleris opus esset. Sed ille etiam post audaciam felix, nec falli insidiis, nec vinci armis potuit; etsi & injuriae obnoxius, tanquam amicus; & impar, tanquam hostis. Ergo Principis violentiam bello sustinuit: unicoque praecipue castello munitus tutusque, velut e spithama rupis, universam provinciam populosque vicinos conterruit. Ita incredibili industria & innato vigore animi, plane stupente Europa, ad excelsa belli vota perripit: gloriosus quidem, quod ex ipso silentii profundo emergere tam felici conatu potuerit; gloriosior autem, quod modum felicitati posuerit, & cum summa virtus promitteret, mediocria amplexus sit. Ut magna gessit; ita gloria sua dignus fuit, & familiae suffecit. Namque Mediolani MEDICAEVS esse, mirari Hetruria desuit, postquam prudentissimus in Insubribus bellator tam illustri nomini par fuit. Deinde, cum dare famam suis omnibus posset, tam benigno fato usus est, ut in fratre & propinquis aeternus quoque esset. Fratrem cum dico, Pontificem dico Maximum, PIVM IV. sacrum rerum humanarum caput: & hunc proximo sanguinis atque dignitatis gradu DIVVS CAROLVS BORROMAEVS, caelestis in terris spendor, excepit, e sorore utriusque natus. Atque ut ambo hi Antistites fuere, facere magnum, alter fratrem, alter avunculum potuit, quem insecti; si nihil dignum fama ipse designasset. Sed suis armis, suorum postea toga & sanctitate inelytus, quantum paraverat nomen, invenit.

Gentem igitur, ut dixi, MEDICAEAM habuit, antiqua origine illustrem, sceptris & imperio divinitus destinatam; quae diffusis olim per Italiam, adeoque Graeciam radicibus, Florentiae aeternitatem fundavit, & Mediolani cum laude floruit. Etenim inter foederis Legatos ad Fredericum Imperatorem ab Insubribus missos, Joannes & Lotharius Medicaei fuere: alter anno .M.CCLIX. alter mox .M.CCLXXXIV. Vicus quoque & palatium hodie Medicaeum; etsi sic dici desiere, postquam vetus illa familiae dignitas immixta. Nam ille a Moronis hodie appellatur: palatium nisi vetera insignia gentis superiori limini inscripta gereret, paene nesciretur. Pater BERNARDI nomine fuit, vir prudens, gratus civibus, natus negotiis; qui in cura vectigalium provinciae manceps consenuit, nullo detrimento honoris aut famae; cum & olim laudabili ritu, in aeterna virtutis urbe, *Florem equitum Romanorum, ornamentam civitatis, firmamentum Republicae*, quemadmodum M. Tullius testatur, *Publicanorum ordo contineret*. Florem & paene robur vitae caelebs egit. Inclinate vero aetate posteros cogitans, CAECILIAM SERBELLONAM, e patria & nobili familia uxorem duxit, splendido & mox fecundo conjugio. Liberi superstites utriusque sexus fuere: mares quinque: Jo. JACOBVS, Jo. ANGELVS, BAPTISTA, AVGVSTVS, GABRIEL. filiae duae: CLARA, quae postea WOLFANGO THEODERICO ALTEMSIO nupta; & MARGARITA, uxor GIBERTI BORROMAEI, quibus Parentibus D. CAROLVS natus est. Ante reliquos Jo. JACOBVS Mediolani, anno .M.CCCC.XCVIII. * ac deinde ANGELVS in lucernam editi, qui lucem reliquis, atque adeo familiae laboranti darent. Id sub infantiae mox initia prodigio promissum. Quippe lucerna, quae in cubiculo noctu alebatur, repente, pueris dormientibus,

Ee ce 3 ex

extincta est; sed reliquias ignis pyrallis confectans & circumvolitans, ut contractis tandem gyris lucernam contigit, novo Lumine animavit. Res mira: vix plenam flammam Lychnus conceperat, atque cubiculum illustrarat, cum denuo exspiravit. Nec interpretatio vatium defuit: *Promiscua fortuna varietatem portendi: puerulos afflictis familia rebus certum aliquando, at non diuturnum lumen praesidiumque fore: & quasi Medicaa apud Insubres gloria in casum cresceret, culpa quadam temporum hominumque denno prolapsuram.* Verum pater spe dubia plenus, ut viam fati sterneret, honestarum artium cultu ingenium utriusque nutrit: & sic altum uterque spirans, nec fractus deliciis, nec indulgentia solutus, diverso ducente genio, per diversum vitae iter ad paterna vota properavit: alter litteris, alter armis experturus, quid summum in rebus humanis esset. JO. ANGELVS pleno desiderio quietem amplexus, cum per continua & tranquilla pacis studia pueritiam adolescentiamque transeisset, Jurisconsulti titulo Ticini publice donatus est; ac deinde Mediolani in Collegium Jurisconsultorum doctrinae & antiquae nobilitatis suffragio adscitus. Mox pari prudentia & sanctitate componens animum, sacram togam religiose sumpsit, & tranquillissimam vitam caelibatui tradidit. Ita egregie commendatus, & per omnes honorum gradus, celerissima virtute evectus, ad culmen humanorum votorum, sed fratre jam defuncto, conscendit, & gratissimo publice nomine PIVS QVARTVS appellatus est. Sed JO. JACOBVS, cum primum gustum litterarum hausisset, Romanae Historiae serio inhærens, militaris gloriae cupidinem animo impressit. Hinc ad arma conversus, laxare flammam ingenii coepit, corpus exercere, discere à peritis, sequi optimos, ac potentiorum amicitias studio & obsequio necitare. Erat in vultu blandities & gravitas, in moribus severitas, in animo virtus, in omnibus fervor, & supra ætatem omnia: quibus in turbulenta civitate multorum invidiam atque inimicitiam provocavit. Nam melior omnis vita, & virtute emergens, odium apud inertes habet: ignavis nemo invidet. Vix ephebum Paullus Paanianus juvenis nobilis & acer cum armatorum manu ex insidiis adortus, pæne oppressit: atque hic primum invicti animi rudimentum enituit. Circumfusi adversarii incautum adolescentem infesto petebant ferro: ille in repentino periculo facilius gladium, quam consilium promens, gradu ad proeliandum compositus, primam vim viriliter sustinuit: mox ipsi vulneribus stimulat (quinque jam gravissima acceperat) perrupit & evasit. Vicisse putares, qui sic fugeret; & corpore viribusque integrum, qui glorioso confunderet sanguine vestigia, nec titubaret. Quam fortiter pugnasset, læsus ostendit; periculi magnitudinem atrocissima vulnera. Evestigio igitur in vicinam Castellatorum domum receptus, & corona cinctus amicorum civiumque, qui confluerant, Spartano profus & heroico animo medentis sustinuit manum, & contemnere potuit, quicquid hostes inflixissent. Vicit affectum quoque circumstantium generosa juvenis indoles, & cum nemo nobis ingemisceret, solus hic qui læsus, serenos circumferebat oculos, velut doloris expers. Parum etiam crudescens jam ferre plagas, nisi & spectaret: quia igitur gravissimo vulnere dorsum patebat, triente propemodum corporis dissecto, poposcit specula, & constantibus oculis hiatum arbitratus est; hoc tantum tristior, quia aversum. Vix è periculo vitam viresque recuperaverat, cum magis & magis stimulante injuriæ memoria, inimicum nobilium juvenum caterva septum solus aggressus, interemit.

Hac cæde universa familia irritata, illico urbe excessit; & ad Lacum Larium, ea tempestate par-

tium tumultu & armis varie inquietum, exsulatum ivit, tanquam ad occasionem magnæ virtutis evocatus. Factionis Gibellinae hic tunc caput Joannes Mattius erat: quem per varia discrimina secutus, sæpius ipse duxit, & manu consilioque servavit. Helvetiis, Rhætisque gratus fuit, & Theganum cohortium Rhæticarum præfectum, corpore pariter & animo maximum, insigniter sibi conciliavit. Quæ vis rectæ & generosæ indolis! labore, vigilia, inedia deliciarum cupidinumque ipsam pæne memoriam delevit, jam sine onere ad gloriam anhelans. Nam qui voluptatis blanditiis capti, obrutique corpori indulgent; humi serpunt, vitamque infami silentio consumunt. Tanti erat urbem relinquere: neque tamen cum aspera illa locorum diutius incoleret, mores inhorrere: comis & blandus inter amicos; ferocem acerbumque soli hostes experti sunt. Impetum & sævitiam sociorum clementiæ officio temperare solebat; ad gloriam, non ad prædam hortari: cum auctoritate, sine imperio erat. Itaque in longiori ac difficili exsilio, prius fortunæ, cum nullum à patre auxilium esset, mox famæ cura industriam acuit. Atque boni nominis foecunda etiam semina per steriles rupes sparsa. Jam tum honesta quadam cupidine dominandi tentare animum coeperat, & fortunam quasi tardam accusare. Hactenus enim in umbra tantum militiæ arma, sacramento soluta, induerat, per publicum tumultum & ipse partes secutus: virtuti plenam occasionem bellum non dederat.

Interea Mediolani non una rerum facies. Vix sub Maximiliano Sfortia, Ludovici filio, Francisci nepote, civitas respirasse visa, & in Gallorum denuo potestatem cecidit. Franciscus I. Valesius, post auspicia mox regni, in Italiam exercitum duxit, & feliciter ad Marinianum commisso proelio, provinciam sibi vindicavit. Parum erat victum esse Sfortiam, nisi & abduceretur. Ludovici patris calamitas in filio Regi grata. Nam & ille antea post infaustam pugnam captus à Gallis, diem in carcere misere obierat. Sed hoc dedecus Maximilianus stolidæ mentis princeps, & à Majorum indole degener, amavit; qui ut imperium, negligenter administratum, turpius etiam amitteret, hostem secutus est; liberque, ut sic dicam, paternam subivit ignominiam, pari fato, majori dedecore apud hostem moriturus. Unicum traditæ provinciæ præmium erat, ne egeret: sic quidem non sua tantum, sed patris fortuna dignus: nam quo ire voluit, meruit rapi. Galli deinde, tanquam in provincia armis subacta amplius liceret, violenter agere, victoria & clementia Regis sui abuti. Et dubites tamen, à civibus alibi, an à militibus plus mali; ab exteris, an indigenis.

Res novæ & nulla disciplina compositæ, occasione scelerum placent. Plures ergo Mediolanensium è nova mutatione rerum audaciam colligentes, quia Victoribus adhæserant, cum Patria debellatas quoque leges censere, omnia sibi permittere, aliena rapere; quasi injuriam facere, id demum esset libertate uti. Juventus ipsa annis ingenioque ferox, & turbido imperio læta, lascivire, turbare, vi agere. Atque in ista corruptela etiam qui juris potestate eminebant, posito patriæ virtutisque affectu, rebus suis studere, Justitiæ sanctissimam manum prostituere, noxiis faciles, infontibus graves, si emptori placuisset: pecuniæ cuncta obnoxia erant. Profus suis quoque vitiis Insubres Gallorum famam onerabant: ut non immerito dixerim, vetera tum vulnera omnia, partim vernaculo, partim externo scelere recruduisse, & velut unam plagam universum Reipublicæ corpus factum esse. Virtutis ingenique cultus ludibrio erat, boni doctique odio. Sic ipsis malorum remediis amotis, audacissima quæque facinora impunitatem, atque

que adeo præmium inveniebant. Imperium crudele, impium, intolerandum: ambitio, avaritia, & demum libido, pro lege; jus & fas pro ludo: & jam post arma sævior pax erat. Sed cætera dominantium vitia populus, tot malis subactus, tolerare utcunque potuit; cum libido accessit, universus urbis status, velut gravi procella, concussus est. Venus ipsa, furore armata, sæviebat: ad obscenam foedamque usuram stupri palam matronæ virginisque poscebantur, è patriciis, & è plebe: si recusarent, per vim rapi. Sic, quod extremum in tyrannide, sanctissima thori jura violentâ libidine corrupta ac deleta sunt; nec in ipsis privatorum ædibus laribusque ultima libertatis umbra remansit. Trucem & atrocem istam rerum scenam cum intueri bonus quisque nequiret, & reprehendere capitale esset; alii, ut quam domi Rempublicam lege non licebat, foris ferro vindicarent, sponte exilium amplexi; alii, qui liberius aut ferocius se gererent, per Justitiæ speciem pulsi & proscripti: ita neque grave cuiquam exilium, afflicta civitate; & frequens erat, cum furore quodam minimæ quæque culpæ tanquam maximæ plecterentur. Flos fere juventutis ac nobilitatis erat: hos Medicæus excipere, fovere, in armis habere: ac jam brevi temporis spatio robustam satis manum conflaverat, ad res Gallorum infestandas.

Hic publicus terror: sed in urbibus occulta civium consilia ad rebellionem. Auctor stimulusque HIERONYMVS MORONVS erat, & nobilium animos continuis litteris sollicitabat, vir prudens, & per id tempus Tridenti agens; ut Gallis obesset, Franciscus Sfortiæ Maximiliani fratri impense addictus. Franciscum, qui in Belgis apud Cæsarem erat, promnis quisque votis exoptabat: *Fratre meliorem esse, & jure in antiqua fortuna fastigium evehi, ex quo ille turpissima pactione excidisset. Quem amplecterentur Principem, ipso nomine moneri omnes; Franciscum esse, avi ingenio & virtute ad imperium venire. Maximilianum nec mente firmum, nec rebus apum, felicius in otio consensescere: potuisse amittere provinciam, ut ad inertiam se reciperet; non perdere, cum verus Sfortia superesset, heres exsul, Princeps optimus, cujus & probitas & calamitas imperium merebantur. Cur igitur alienum adhuc potentia jugum sustinerent? cur legibus moribusque nuper hostis, nunc gravius domini uterentur? Non Regis hoc imperium, sed gentis esse; omnium dominatu libertatem imminui; ac plures propemodum perturbato hoc rerum statu regere, quam regi.* Ad summam, *Assciscendum esse Principem, qui natalibus Insuber esset, affectu Patris, tutelâ præsens; cujus indoles in majoribus placuisset.* Cum vero omnium arderent animi, imprimis exfules prompti paratique pro Sfortia fuere, partim odio in Gallos, partim spe recuperandæ Civitatis.

Interea Medicæus rem æterna dignam fama ausus est, & ut consilia Moroni promoveret, fortis videri voluit. Quatuor itineris comitibus assumptis, Mediolanum perrexit: urbemque ingressus sub meridiem, conjurationis tesseram amicis detulit. Inde rediens in tabellarium Gallum, epistolarum facina onustum incidit, fortuna velut ad novum facinus invitante. Digna discrimine præda visa, arcana hostium penetrare. Ergo ut sarcinam raperet, Gallum confodit; hoc quasi cruoris libamento oppressis Penatibus vindictam libertatis coram pollicitus. Novum victoriæ genus, & pulchrum, quia fugere licuit. Epistolæ velut manubiæ erant, tanquam ab universa gente captæ; quibus mox lusit læsitque dolose hostem, & gliscentem conjurationem valide animavit. Maturuerant Insubrum vota ad defectionem, & recusabant omnes sub alieno deinceps dominio miseri esse. Summa consilii erat, statuto die per provinciam universam arma capere, pro

A Sfortia pugnare, ejicere Gallos, & quantum usque malorum passi, summis viribus ulcisci. Itaque ad maturandum facinus Moronus cum paucis Tridento in Italiam profectus est, & è via unâ Medicæum duxit. Neque celari tamen hoc iter potuit, aut suspicione magni moliminis carere. Properantibus Rhegium Lepidi, quo frequentes jam exfules convenerant, Sfortiæ addicti, insidiæ à Fusio Præfecto Regio structæ; & ægerrime vitatæ sunt. Infelicior etiam exitus aliorum alibi pro patria conatum prodidit ac repressit. Comum, exiguo Gallorum præsidio munitum, Palavicinus & Mattius dolo tentarunt, collectis Germanorum Italarumque auxiliis. Sed casu, an culpa proditi, cum circa moenia hærent, noctu à Gallis oppugnati, & cum terrestri itinere fugerent, faucibus montium intercepti, in potestatem hostium venerunt. Palavicinus Mediolanum perductus, postquam detexit conjurationem, securi percussus est. Mattius Comi, hostium ludibrio traditus, inter cruciatus expiravit, vir feroci ingenio, & apud Insubres omnes bellandi audacia clarus: quem ita Medicæus luxit, ut armis affectum testatus sit, parum amicus, nisi & vindex exstaret. Sero cognitum, majorem jam Gallorum potentiam esse, quam ut domesticis posset armis excindi: ubique in conjuratos sævitum; & oppressa libertate, sub graviori jugo provincia gemuit, ut Leo Pontifex, & ipse Cæsar bellarent. Justis uterque caussis stimulatus, ferre diutius in Italia Gallos non potuit. Itaque percusso foedere, ingentibus copiis Franciscum Sfortiam per duces manu reducebant. Per Prosperum Columnam, & Ferdinandum Piscarium Cæsar: per Fredericum Gonzagam Pontifex. Sfortia rerum summam Hieronymo Morono commiserat, paulisper spectator belli. Igitur junctis copiis viribusque, etiam sub libertatis signis agmen exfulum se movebat, Franciscus Morono duce, Hieronymi fratre, viro perquam strenuo, & militari prudentia insigni. Huic carus imprimis assiduusque Medicæus, ob præfractum animi corporisque robur; & è tota exfulum turba ad ardua patranda, velut in exemplum, sæpius assumptus. Nam quasi justis in armis virtus robustior esset, jam pro patria nihil formidabat: & sic, ne solus in periculum iret, multi amore & simul æmulatione sequi. Quæ facta, imo miracula! pro fabulis sint, nisi publica & oculata fide obfignata durent. Neque tamen Medicæus in suam famam gestis exultare: ad Moronum velut auctorem & ducem, ut miles ministerque fortunam refererebat: ita virtute in obsequendo, verecundia in prædicando, extra invidiam, nec extra gloriam erat.

E Galli interim minime segnes aut trepidi; sed ad repentinum belli nimum excipiendum, Lautrecum sequebantur. Primum certamen Abdua dedit, primumque sanguinem hausit, ut toti provinciæ propinaret. Cis flumen Lautrecus exercitum retraxerat, cunctisque ad citeriorem ripam subductis navibus, hanc viris aggeribusque munivit. Cæsariani ad flumen usque secuti, per alveum vada frustra tentarunt. Tum Franciscus Moronus, translatis è Brembo vicino anne duabus scaphis, navique oneraria juxta ripam reperta, quam sub virgulta frondisque piscatores abstruserant, transvehere suos noctis silentio statuit, vallumque aggredi. Factum: insiliunt, & prope pagum Vapritum evadunt. Contra Galli strepitu excitati, ad ripam procurrunt. Primus in terram hostesque se Medicæus effuderat, quasi solus pugnaturus; pæne temerario conatu, nisi plus fiduciæ in viribus, quam numero habuisset. Atque hoc ipso audaciæ miraculo obtupefactos omnes tenuit, liberioemque commilitonibus exultum fecit. Acrior deinde pugna, excitis clamore periculoque auxiliis hostium: cum-

cumque major vis ingrueret, tumultuario consilio Medicæus fugam cum suis simulans, proximam in ripa domum occupavit: ergo dum eodem vim hostilem trahit, & virtute pertinaciam laceffit, jam trajectum naviculæ iterant, ac subsidium submissum est. Tandem Helvetiorum & Hispanorum copiis traductis, domum, vallumque ipsum fuga hostes deseruere. Nox & caligo terrorem auxerant. Itaque Lautrecus, mutato repente belli consilio, exercitum Mediolanum duxit; sive ut proelium declinaret, sive ut armorum præsentia nutantes civium animos in fide teneret. Sic sero intellexit, *agitatam injuriis populum cupiditate libertatis incendi.* Sed Cæsariani, quasi fugientes sequerentur, ad urbem pariter advolant, rati civium auxilio expugnari posse. Primam aciem Piscarius ducebat, & ex ipso itinere mox in mœnia direxit, tanquam in urbe quieturus. Exfules, qui diutius ferre desiderium patriæ non poterant, ante reliquos festini, per vallum, recenti & interrupto opere hiantem, irrumpunt; ictus miscunt, vi præsidium pellunt, sternuntque. Sic in urbem ipsam illatum proelium, dum pugnando hostes cedunt; & quod victoriæ omen erat, Trivultius, exercitus Veneti præfectus, capitur. Medicæus inter primos fortissime dimicans, in conspectu Larium Penatumque tot annorum exsilium hostili sanguine expiabat. Ad armorum furorem cives quoque profiluerant; sed, dubio etiam Marte, dubii ipsi anxique, utri se parti jungerent. Qua fortuna rem daret vires inclinare, mali exempli erat: ac tametsi excutere Gallicum jugum gestiebant, in ipsa occasione trepidare. Dux auctorque libertatis deerat: & sic in causâ publica privatum quisque discrimen pensitabat; hinc memoriam injuriarum, istinc metum. *Militem utrumque esse: & insolentiorum, avidiorumque novum. Hactenus si quid passi, non Regis culpa, sed Præfectorum vitio factum, qui natura avidi, Remp. tanquam prædam habent: illum, benignum justumque esse; hos, tyrannos, avaritia & superbia favos: penes illum summam Imperii esse; hos moveri posse.* Cunctationem civium Medicæus non ferens, alios rogat, alios increpat, & ut suspectos hostibus reddat, nondum sopitæ monet conjurationis. *Itane, inquit, libertatis oblitos ac fidei, aterni facinoris spectatores vos Patria habet? quis metus obsedit animos, quis torpor artus? manum, quam in auxilii fidem nuper porrexistis, nunc arma poscunt. Conjurare honestum fuit, si gloriosum nunc putabitur, aut necessarium pugnare. Vobis quidem hoc bellum geritur, hic sanguis funditur: & nonne vester? totum hoc agmen ex urbe vestra, & gente est; per vim & crudelitatem excisum & emissum. Recipite cives vestros, sanguinem vestrum: alius fratrem, alius filium, alius patrem, quisque civem: urbem urbi jungete. Illi, illi hostes sunt, quos in penetralibus aluistis: in hos sevirte armis, qui vitiorum omnium tormentis in fortunas, conjuges, liberosque vestros sauerunt. Nobis quidem hac patria est, in hac nati altique sumus: in hac si vivere non licebit, mori saltem licebit. Quid amplius? vivamus an moriamur, in vestra manu: sed vita libertatem ipsam, salutemque urbis; mors, servitutem, exitiumque una trahit. Expedite segne ferrum, & communes hostes exemplo meo ferite.* Hæc effatus, magno impetu in adversos fertur. Ardore juvenis correpti cives, cum nullo imperio tenerentur, pariter in Gallos magno fragore detonuere. Sic Medicæi auspicio, civium auxilio capta civitas, non sine nausea sentinam tot calamitatum effudit. Sed per provinciam major jam æstus belli, & pertinax armorum tempestas Sfortiæ incubuit: is in urbem, imperiumque accitus, magna pietate subditos tanquam pater complexus est: clemens, sollicitus, liberalis; quibus virtutibus potentiam auxit. Tan-

quam arma non impedirent, Rempub. ordinare cœpit, corrupta corrigere, inveterata mala sensim tollere, bonos forteque laude ac præmio fovere. Hac occasione etiam Medicæi virtutem novus excepit honor & exivit, favente Morono; qui velut innata solertia fortium virorum æstimabat facinora, ut ingenia occuparet; ad splendidum otium neminem nisi ignavum traducere solitus, & cujus ad pompam duntaxat nomen aut potentia valeret. Trahebantur vero, ut dixi, graves adhuc belli reliquæ, & cum his calamitates. Victi Galli, gravius jam nocebant, quia per provinciam sparsi; & qui præliis non sufficerent, latrocinia exercebant, opidis passim arcibusque adhuc tuti. Lacum præcipue Larium cruentus partium furor agitabat: & his aquis velut refocillata lassitudo hostium, melioris aliquam fortunæ fiduciam admisit. Valida manu Guelfiorum factio grassabatur: litora omnia infestâ classe domita. Mussium Trivultiani, Leucum Galli, Minacium exfules & transfugæ tenebant: qui omnes locorum situ feroces, facilius viribus usi sunt, & pronis in Regem Rhætis, Helvetiisque, crudelia ubique ausi. Medicæus igitur in Mattii suffectus locum, à Gallis paullo ante ignominiose necati, Præfecturam lacus accepit; munus egregium, & occasione belli æstimatum: quod cum plures ambirent, nemo tamen capeffenti invidit: ita illum & favor publicus odio aut æmulationi exemerat: paremque jam honoribus maximis fecerat fama. Non potest insignis virtus auctorem abscondere; præmia trahit, & suavi sollicitatione inter labores blanditur. Sed non omnibus extra nubem fortuna ridet: multum consecutus est, qui egregia facinora ad gloriam sine invidiæ obstaculo promovit. Æstimabat provinciam suam Medicæus, primum, quia non ad quietem aut delicias, sed ad discrimina vocatus: deinde, quia ad munus amici; ut successor, & simul ultor esset: postremo, quia ad loca quæ amabat. Ivit igitur, & selecta stipatus amicorum manu, cum nullam in præfectura pompam affectaret, laborum omnibus socius esset cœpit: præcipere singulis, & ipse exsequi: in hostem milites ducere, & una pugnare: rapere prædam, & dividere. Initium muneris vindicta Mattii nobilitavit, non sine crudelitate sumpta: ita amici & successoris animum inulti adhuc manes stimulabant; & quam hostes exercuerant armorum truculentiam, passi: quasi non in præfectum, sed dignitatem peccassent, puniti sunt; & auctores atque consortes criminis, ut sine macula Præfectura esset, aut militis, aut carnificis sævitia extinxit. Primum quidem exfules oppugnati, & Minacium exustum. Hinc favillæ latius sparsæ, vicina aliquot opida, passimque lacum corripuerunt. Crederes alibi, & ipsas quoque aquas ardere: sic quasi ferrum satis non esset, in reos hostesque ignis sævire debuit; & ut magis rerum natura turbaretur, elementa pugnaverunt. Sed Medicæum cum causâ absolveret, & ardens in Principem affectus, acriorem quoque pertinacia hostium fecit, & quæ invaluerat Guelfiorum factio, rebus adhuc Sfortiæ infesta. Hæc igitur armis retundi, & vi summa comprimi cœpta, quo spes Gallicæ conciderent. Victa tandem & prostrata, postquam terrorem crudelitas implevit. Atque Gibellinis tum animi viresque additæ, qui tali duce vim iramque effundere, & moliri toto lacu potuere, quicquid vincentibus militiæ votis fortuna solet indulgere. Medicæus, ut in solum hostem sævus esset, immenso humanitatis affectu suos complexus est, largus, facilis, familiaris, tam misericors Præfectus, quam acerbus Victor. Quin & Mattii matrem, fratres, liberosque, tanquam suos habuit, filius ipse, frater, pater. Quantum alibi natura solet, hic affectus præstitit: mortem Mat-

tii scire poterant, qui non luxissent: quibus perierat, superstes fuit. Hic veræ amicitiae fructus est, benefacere, cum possis omittere; & amare, cum fructum nullum speres. Erga viventes plerique benigni sunt; qui in mortuos, rari omnino existunt. In conjugē, liberis, atque adeo propinquis amicus vivit, etiam cum desit: in his amandus, ne temporis potius, quam virtuti affectus serviat. Medicæus autem, postquam ultione pariter & beneficio placasset amici manes, generosius in Gallorum reliquias, iterum crescentes, ivit, deductis ad benevolentiam Rhætorum Helvetiorumque animis. In ipso lacu classis adhuc obstabat, à Lautreco coacta; & foveri bellum poterat, quamdiu infestis navibus hostis veheretur. Visum est infidiis petere, quod vires negabant, & incendio delere rates, ut tempestatis officium flamma perageret. Pars classis in portu Mussiano consistebat: huc noctu Medicæus cum armata manu venit; clam penetrat, ignem navibus injicit, vi & strepitu incendium necdum adultum auget. Galli consternati, & jam flammis velut obfessi, arma corripunt, in hostem & simul ignem confuso consilio pugnant. Quia inter somnum & trepidationem, pro portu & opido divisa erat opera, utrobique victi & fugati sunt. Opidani ejulatu magis quam armis fortes, Penates deshebant, quos tutari non poterant: felices etiam, si à tectis incendium arcuissent. Sed supervacuum Medicæo visum, in muros domosque sævire, cum prompta esset præda; aut ultra ferro hostes persequi, quos navibus exuisset. Armorum tumultu ac tempestate liberari lacus poterat, solis si Medicæus imperasset. Interea Morotus majore velut belli pondere res Gallorum depressurus, militiae partem Bilacium misit, classē instruxit, & Præfectum Hermetem Vicecomitem addidit; sive ut auxilia Germanorum, quæ adventabant, sine impedimento lacu exciperet, effunderetque in Lautrecum; sive ut novis auspiciis, rem jam feliciter cœptam geri gloriosius perficeret, tanquam melioris ubique fortunæ auctor. Verum ista consilia in sequiorem eventum imperitia novi præfecti detorsit. Nam Lautrecus, pugnae occasionem quærens, cum rudi adhuc classe decertare constituit. Ergo quicquid erat navium lintriumque Leuci armat, Præfectos militesque ad prælium concitat: *Fortes essent, ad gloriam & simul prædam irent; hostem victorem incedere, quamdiu non pugnaret, audacem sola fortuna esse. Aquas sibi vendicarent, quibus terra erepta esset. Si Alpes claudantur, nihil in armis præsidii fore; nec sine periculo fugam institui, qua sola salvi esse non possent, nisi ut ignaviam simul miseriamque testarentur.* Quos necessitas urgebat, levis sermo animavit. Eductæ sunt naves, & concitato remigio verberari lacus cœpit. Putares auspiciū pugnae cum ipsis undis esse. Juvit navigantium impetum spirans à Bruma ventus, quia scopulis angustiusque impeditus, nunquam non ferox, classēque totam paucifimis horis ad promontorium Bilacianum propulit. Hermes imparatus ad pugnam, & quod pavidis ufuvenire solet, consilio fluctuans, cum instare hostilem cerneret aciem, & jam portui imminere, classē deseruit, ratus non infeliciter se cum fortuna pacisci, si militem in tam ancipiti discrimine servasset. Sic turpi fuga totum in uno portu hostibus lacum cedens, formidinis socios Comum reduxit. Galli strenue invecti sunt, & classe, ripa, opido occupatis, fugientium turbam infecuti. Retionio eo tempore Medicæus venerat, & terrestri itinere Bilacium tendebat, lacum trajecturus. In via igitur de prospero Lautreci progressu edoctus, & fuga Hermetis, magisque gloria hostis quam dedecore suorum stimulatus, in ipsa pæne Gallorum vestigia belli strepitum effudit, ferro ignique violentiam adumbrans: ad quem tumultum repente hostes conversi, intellexere tandem, vano terrore successum plenæ victoriæ interruptum. Usi tamen fortunæ beneficio; & quia abunde

A damnum Mussianæ classis pensatum, infesta navigatione vindicare lacum cœpere; cum pulchrum etiam, & ad speciem gloriæ, pugnare navibus, quas vicifera. Sic paulatim ad vires Lautrecus rediit, & ut in agrum Mediolanensem viam aperiret, tentare Comum statuit. Itaque Turnum copiæ ductæ, quod opidum lunato promontorio munitum, & opportuno situ bello movendo aptum, rebus Gallicis studebat. Quinque duntaxat passuum millibus Como disjunctum, littore & lacu infestum erat: & propemodum in conspectu. Hermetis classis hostilis stabat. Galli nunc aqua, nunc terra ad moenia Comensium effusi, crebris excursionibus violentiam explicabant. Sed territus Sfortia, & ab his scintillis novam belli flammam metuens, cum levi successu immensum sciret hostium animos erigi; reprimere insultum vi majori statuit, & quia infeliciter Hermetis imperitia cesserat, opera & ingenio Medicæi uti. *Huius temporum locorumque momenta in toto Orobiorum tractu, & rerum occasiones exploratas esse: nomen ad formidinem valere. Quin & Præfectura Lariana hunc honorem merito adjungit.* In partem tamen oneris Bartholomæum Claravillium misit, & præfessē Comensibus voluit, ut in urbe & in lacu vis auctoritasque valeret. Bis mille circiter pedites secum ille ducebat: sed perverso consilio moram rebus injiciens, cum Turno vi pellendum hostem censeret Medicæus, temeritati noluit cohortes committere; & tanquam opido parceret, expeditionem dissuasit. Sic honesto velo malignitas tecta; quantumque sibi Præfectus studuit, & obfuit militum votis, & Principem retardavit. Nam rem trahere, quo diutius imperaret, destinaverat; & vicinum habere hostem, utile arbitratus, ut armatus consideret. Urbem si liberasset metu, supervacuum munus videbatur: nec pellere Gallos poterat, nisi ut Collegæ potentiam augeret.

Medicæus contra, cui cunctatio hæc suspecta, omnia agere, ne otiosum munus haberet; & ut Gallis parem se ostenderet, suis viribus aggredi Turnum decrevit. Collecto igitur undequaque justo militum numero, quos & desiderium prædæ; & fortuna Ducis promptos ferocesque reddebant, & quantolibet periculo pares, recta ad hostes advolat: quo nuncio ad novam calliditatem traductus Claravillius, sine mora eduxit, copias: nec minus callide quæsitivum prælium, quam antea detrectarat. Etenim si vincerent Sfortiani, in partem veniebat gloriæ; rem quoque gesserat: si vincerentur, culpam removebat; secutus erat. Ita prout res eventum daret, aut velut auxiliator accedebat, ut temeritatem Medicæi corrigeret; aut velut pugnae auctor, ut in laudem moram verteret, tanquam consilio ad occasionem usus. Jam ecce opido Medicæus imminebat, cum Claravilliani adessent: crederes ex compacto consilia fuisse, & ad hostem facilius terrendum, opidumque expugnandum agmina divisa. Tanto impetu irruerunt, cum & simul vincere Gallos, & præverti utrique suos conarentur, ut nulla vis irruentium ardorem sustineret. Cæde & sanguine cuncta impleta sunt: & duravit accensa rabies, donec & essent qui occiderentur, & in cineres tecta concidissent. Magna pars tamen primo statim tumultu ad portum effusi, & in naves recepti, dum miserabile opidi spectant fatum, in tutum evaserunt. Præda inter militem flammamque divisa: quicquid rapi non potuit, incendium haufit. Atque ad hunc modum Turnenses, Principi suo infensi, dum sive contumacius, sive constantius rebus Galliarum student, extremam belli calamitatem exceperunt.

Sed Medicæus, dimissis sine mora manipulis, quos post prædam alere grave erat, una cum satellitro familiari Herbam profectus est, ubi stationem suam eo tempore habebat. Non longo, sed clivoso itinere lassus, ad opidum, & ad novam pugnam venit: sic jam ardore vehementior, quia copias non duceret, & hostem præter opinionem in-

venisset. In ipso introitu anus occurrit, immodico doloris gestu querelas exulcerati pectoris exonerans. Tanquam turpissimam suo ipsa corpore injuriam accepisset, unicam deslebat filiam, promiscua libidine à prædonibus constupratam. Intellexit Medicæus totam in opidum cohortem, & cum opima præda venisse, tanquam confessoram. Itaque & querela motus mulieris, & magis audacia latronum incensus, qui contubernii sui penates violarent, signo potius quam sermone pugnam comitibus commendavit, sed suoapte ingenio promptis. Irruere simul omnes, non sine clamoris auspicio, ac tanta yelementia primos aliquot partim sternunt, partim vulnerant, rapto quoque vexillo, ut ingens omnes pavor oppræsserit. Quia Medicæi nomen audiebatur, lætum opidanis, & in adventum Præfecti effusis, tota illa latronum manus, armentis omnique præda relicta, diffugit. Insuæres erant, sed pugæ rudes, & sola petulantia strenui; quia in tam confuso rerum statu latrocinia militiæ nomine vigeabant, ad scelus sacramento, ad rapinas armis usi. Hæc in lacu, & circa lacum à Medicæo gesta; sed pulsit Turno Galli, mox Bilacii animos viresque instaurarunt. Majori classe aquæ vindicatæ, infestam Sfortianis navigationem reddidere. Omnino alere militiæ reliquias vel in his latebris necessum erat, ut in fide præsidia tenerentur: ac jam provinciæ fines gravius atrociusque quam bello cruciabantur. Dispersi per litora rupesque hostes, ingenium magis effundere & lascivire, promiscua rabie nunc spoliare quoscunque & affligere, nunc vi & stupris militiam polluere: in omne fas nefasque a-vidi, hostile centebant, quicquid ali: num erat.

Interea Lautrecus, ut nova curaret rei gerendæ præsidia, per Helvetios in Galliam abijt, solam familiam ducens, Fusio fratri rerum summa commissa. Is cum difficilem tandem, & sine spe victoriæ moram Cremonæ traheret, ad condiciones induciarum descendit; arces, paucissimis exceptis, captivosque Sfortiæ reddidit. Qua temporum necessitate, & Leuco, & reliquis lacus Larii castellis, opidisque Galli excessere. Mussium à Trivultianis retentum, Guelfiæ factionis reliquiis, exsulibusque Comensibus patuit: qui ad omnem mox violentiam producto scelere, plus jam quam Galli nocuerant, in lacu audebant. Sæpius vi summa à Medicæo rejecti, & tandem in latebras suas pulsati, furtivas tantum agebant prædas, cum & situ, & portu tutissimo uterentur. Conflata igitur peditum trecentorum manu, insidiis experiri benignitatem fortunæ statuit, & quia Christi Natalem Bruma reduceret, ea ipsa nocte, qua in opidum templumque sacrorum causa venturi erant, hostes opprimere. Sed non tam felix hic, quam audax Medicæus, ut funesta compleret vota; quia Deum neglexit, & meliorem militia noctem occisioni destinavit, bono successu indignus fuit. Sic & latronibus impietas profuit: cumque pro ingenio profani essent, & annuam Dei in terris nati memoriam negligenter, casu discrimen evitarunt. Paucissimi enim ad fanum descenderant: & ab his, ne sacra turbaret Medicæus, vim cohibuit. Pari jam virtute, ne ad prædam quidem dilabi militem passus, cum invecata rerum omnium copia opidum instructum esset: non cædi, aut capi quemquam; ut parcere incolis, petere latrones videretur. Mirari plerique consilium Præfecti, sed imperium veriti, aviditatem suppressere: quisque Ducis quasi affectum induens, qua cupidine venerat, abstinentia recessit. Sed ille obsequio suorum laudato, ad verum decus omnium animos confirmavit: *Fortiter agerent, clementia famam opibus anteponerent: non præda onustos, sed gloria incedere: plus esse servare opidum, quam diripere; imo direptum non esse, ad expugnandam quandoque arcem valiturum. Et, Cur, inquit, præfaga mentis arcana premo? Hi lares, hi penates aliquando militia nostra erunt: his tuta præsidia*

A virtus, ad potentiam exsurgat. Latrones tollite, nihil hic hostile. Si quid peccant opidani, patiuntur: castellum velut jugum habent, & tristissima sorte factiosorum hominum imperium sustinent, non obsequio prompti, sed servitio oppressi. Extra vim injuriamque habendum esse locum censeo, quem mihi, & sic vobis videntur fata destinasse. Itaque negavi opes, qua rapere non poterant, nisi ut perirent: quicquid relictum est, servastis, & in nostra hoc totum potestate puto, quia potuimus occupare. Jam, quorsum hæc arma sumpta? & in quos ductu meo ivistis? Trivultianos, sed latrones: arce sublimi clausos, & ignavia sua munitos. Sed nostra hæc consilia quia eventu caruerunt, animi moderatione asserenda sunt, ut laudem fidemque inveniant. Quos petierimus hostes, ignorare nemo poterit; opido positi, prædam contempsimus; & quia incola, non latrones ad eadem objecti, ira ardorque subsederunt. Ergo jam ignobilis ista scelestorum manus, ut enses, tela, roburque corporis; sic magis virtutem & innocentiam vestram timebit. Et vos ego majoris fortuna, siue ministros, siue socios valido mihi sacramento junxi: qui prædam potuistis spernere, & avaritiam vindere, nulli amplius hostium succumbetis. Longiori oratione opus non erat, Medicæus loquebatur: & miles quoque, cujus fortunam suspiciebat, imperium æstimavit; quia spolia non legerat, mulceri verbis potuit, & dicentis exempla regi. Ille vero per amicos Sfortiam atque Moironum urgere non destitit, Exercitum mitterent, arcem Mussianam obsidione cingerent, & universum semel latrocinis lacum liberarent. Frustra cessisse Gallos, nisi Guelfi exstinguerentur. Ubi Trivultiani essent, adhuc Gallos dominari. Paucissimorum hominum audacia & scelere commercia atque navigationem impediri, Insuæres à Rhætiis Helvetiisque, atque adeo à Germania Italiam dividi. Sed & magni momenti arcem esse, novisque motibus, si quid Galli iterum tentarent, opportunam. Sola tormenta bellica reliquumque in arce apparatus his sumptibus censeret, qua non sine maximo provincia damno, in hostium potestatem venirent. Denique non difficilem victoriam, non longam fore. Latrones esse qui oppugnarentur, & vel repentino terrore, vel si persisterent, levi mora cogi ad deditionem posse; quippe homines natura pavidos; quia & militia rudes, & rapinis tantum assuetos. Ægre tamen inductus Sfortia, ut novis jam sumptibus affligeret vires exhaustas, aut ignobili tædio exercitum fatigaret. In excelsa rupe arcem sitam esse, animos defensoribus fiducia loci crescere: armis claudi, sed sola inedia expugnari posse. Moram igitur & victoriam si conferres, pari momento pretioque librari. Quod si vestigio non lubrico persisteret Fortuna lætior, brevem laborem fore, & venturos ultro ad condiciones, qui plane hostes adhuc non essent. Sed, quod summum, nec debellari aut excindi jam posse, nisi Rhætiis irritatis, a quorum tutela arx opidumque penderent.

B Cum magis instaret Medicæus, quem desiderium loci stimulabat, non tam volente Sfortia, quam non prohibente, arma Prosper Columna movit; & tanquam suam adhuc victoriam sequeretur, quatuor cohortes Hispanorum, & aliquot tormenta bellica misit, quibus & saxa & mœnia quaterentur. Haud parum cœpta facilitas Rhætorum promovit: à quibus postquam impetrari potuit, ne latronum paucorum excidium impedirent, obsidionis fortuna majori apparatu tentata, etiam Sfortiam auctorem palam habuit. Dubiam interim obsidentium industriam machinasque securitas loci faciebat. Nam rupe freti Trivultiani, etsi instructam vim belli cernerent, & tormenta jam subrecta; hostem tamen, quem è sublimi despicerent, irridere ausi; pervicaciores etiam, quia tanquam latrones haberentur. Accessit & spes suppetiarum, quasi pro Gallis adhuc Rhæti starent. Arx quidem vel parva manu lassare magni exercitus violentiam apta, in verrucosa crepidine velut universi lacus specula erat, & à sublimi fastigio, quantum meminisse licet, triplici lorica, totidemque castellis mu-

munita & velut suspensa; ascensu difficilis, errore potius quam gressu per asperas angustasque ambages: si aquae atque alimenta sufficerent, nulla vi aut ingenio expugnanda. Obsidionis totius, non munere, sed sollicitudine director Medicæus erat, consilio, ope, industria tentans omnia & explorans, quæ ad compendium laboris bellicæ facerent. Sed clausi, vix adhuc territi hostes, vim quoque suam effundebant in subjectos; donec mora paulatim corripuit pertinaciam, & vires desperatione subsidiorum languescerent. Periculum erat, ne si traheretur obsidio, invidiam arcem tormenta inedia expugnant; & ad turpissimas condiciones devoluta virtus, cum necessitate cogereret pacisci. Sed Præfectum arcis avaritia imprimis ad deditiois consilia egit, ne congestam tot periculis prædam constantia perderet. Itaque vocatis in sermonem militibus, imminenti calamitatem exposuit. *De omnium hic salute agi, aquam desicere, annonam imminui, nec ullum jam subsidium a Rhatis sperari. Ut hostem sustineant, cum fame sitique pugnandum esse, & amplius cum natura negotii fore. Proinde triste, dum liceret, fatum averterent: corporibus, armis, sarcinisque salvis, arcem traderent, & meliorem preveniendo facerent deditioem: non omnes perire opes, si quantum quisque dorso bajularet, summum faceret; nec victos videri, qui cum præda abirent. Pro suis quisque viribus opes ferrent; reliquum apparatus belli, vitæque onera fortuna redderent. Non in una rupe virtutem habitare; eandem si militiam statuissem sequi, & rem nomenque augere, haud defuturum armatis locum. Cæteri quidem sine mora deditioem annuebant: soli exsules, quibus enormia facinora gravi conscientia stimulo metum incusserant, defixis in terram oculis stabant, & jam nulla se fide tutos arbitrati, silentio simul & ipso pallore dicebant sententiam. Sed refragari frustra erat: plurimum victi consensu, & nova ducis oratione deliniti, qui communem salutis actionem suadebat, necessitatem amplexi sunt. In statione tuguriisque obsidentium turpioribus etiam consiliis victoria periclitabatur. Miles, rei moram injuriamque damnosi pertæsus capli, & inter saxa horridasque cautes querulus, tribunos accusare, meliorem rei gerendæ occasionem poscere: *Quid ultra naturam fatigarent? cum petra, non hoste negotium esse; alis, non armis sterni in prærupta aditum. Securos in altissimo fastigio, & supra damnum latrones agere; se angustiis clausos, montiumque sterilitate septos, quicquid obsessi soleant, pati. Cum serperet tumultus, & ipsi quoque tribuni potiundæ arcis spem abjicerent, legatus, penes quem summa rerum erat, retrahere ad lacum tormenta, & solvere obsidionem statuit.**

Quæ res gravissime Medicæum afflixit. Dolebat ignavia paucorum pulcherrima vota destrui; labi è manibus præsentem fortunam, & in hostium potestate manere locum, qui tam difficulter vinceretur. Prævaluere tamen fata humanis consiliis, corrigente eventum casu; & quia jam arcem capi, latrones meruerant, tam felices non fuere, ut sua inertia non perirent. Nam Præfectus, ad deditioem præceps, & jam consensu militum alacer, nullam consiliis moram indulxit. Ea ipsa nocte, quam ultimam in obsidione statuerant Sfortiani consumere, tympanotribam, paullo ante à latronibus captam, cum mandatis mittit, *Se pacisci cum hoste, & tradere arcem velle; sed condiciones coram dicturum. Venirent igitur, quibuscum transigeret: ratam colloqui fidem fore.* Captivus è rupe demissus, & tympanum securitatis velut signum bajulans, jam nuncio etiam quam libertate felicior, caute celavit arcana, & ad solum agminis sui ducem properavit. Is tum forte cum Medicæo Adunci erat: quod opidum Mussio proximum, placida amœnitate adhærentem reducti litoris sinum occupat. Postquam accepta mandata,

A æstare non una cogitatione Medicæus cœpit: sed animo obfirmato, cum fortunæ hæcenus non fallaci crederet, obviam ire rebus tam repente faventibus statuit, & experiri facinus, quo unus omnium usurparet gloriam, ut obsidionis auctor, ita & victoriæ patrator. Conversus deinde ad Centurionem, *Virtutis negotium, inquit, fors tandem perficiet, ne fortiores militibus latrones videantur. Ne me fata fallunt: diutius esse constantes non poterant, qui præda, non gloria arma manciparunt. Sic & vincere nos jam infeliciter videmur hostem, postquam turpissimo fuga consilio invidiam esse confessi sumus: pane indigni eventum prospero, quia victoria fiduciam capere nequivimus. Potentior tamen fortuna est, & latronibus extorquet arcem, ut nostram nobis inertiam exprobet. Verum si tam lente etiam paciscimur, quam vincimus, frustra ignavi hostes sunt, & perire capiunt. Ascendere in rupem est animus, & latronum experiri fidem, postquam metum admiserunt. Sed tua aut venia utar, si fraudem suspicaris; aut opera, si comes esse non negas, & pulchro facinore nomen utriusque extollam. Hæc rupe, totusque adeo lacus celeritatis jam premium est. Si deliberamus, & ab arbitrio pendemus legati atque tribunorum; aut moram fortuna injiciunt conversa jam ad fugam consilia; aut ut agi cum hoste placeat, occasio gloria ad alios transfertur. Ergo utamur nocte, & communo vincamus commilitonum dedecus, belli imperitia contractum. Quantum omnes desperarunt, nostra utriusque industria audaciaque perficiet: & quia milites præfectique desistere incepto & solvere obsidionem sternerunt, non jam obsessos, sed liberos ad condiciones deducamus.* Centurio nullum ratus discrimen quod socio Medicæo subiret, laudavit consilium, & protensa dextera, comitem se, ut gloriæ, sic & periculi obtulit. Nec mora: famulo uterque sibi adjuncto, Mussium progressi sunt, & inde ad arcem noctis silentio tollentes gressum, viæ ducem tympanisten sequebantur. Ac facile erat fluctuantes in obsidione fallere, quos disciplina solutos, tædium loci ad inertiam flexerat, ad hoc intentos unum, ut conditis armis, paratæ ad discessum sarcinæ essent. Facinus tamen Medicæi, eventu malum, quam ratione metiri. Creditur hosti, qui vi & fraude læsus, in consuetudinem scelus verterat: nec falli timet, qui crudelis fuit. In ipso jam auctore tot annorum vulnera cædesque puniri poterant, ac deinceps metus extinguere. Nam ut ad sævitiam hæcenus Medicæi munus fuerat, sic ad terrorem nomen valebat. Plerique mortales quem timent, odisse solent; quem oderunt, dolo insidiisque captant: & quam securitatem à latronibus exigas, gravi armorum injuria irritatis? Improbi cum vindictam moliantur, fidem impendunt. Sed Medicæi audaciæ exitu reprehensionem effugit: sic ad causas cæci, felicitatem rerum prudentia insignimus; & cum temeritati suffecit auctor, in laudem vertit quicquid ausus est. Ventum ad mœnia erat, cum, signo dato, adesse qui ad colloquium venirent, sine obstaculo aditus patuit. E vestigio in primam arcem admissi, & stationariis septi responsum Præfecti præstolantur. Sermo interim de præsentem rerum statu nascitur; & è militibus unus qui adstabat, vehementius belli calamitatem inculans, Medicæum, de facie quidem ignotum, ærumnarum omnium auctorem nominabat, *Fæditosum esse, crudelem esse, & scelere evectum.* Audiit ille convitia, & tanquam infra iram duceret, ingenioso contemptu ultus est. Nam constanti animo vultuque militem intuens, sciscitatur an cujus mores accusaret, vultum nosceret? Miles negat. *Me igitur vide, inquit Medicæus, is ego sum: sed quia ignotus tibi, etiam surdus fui, & sic amicus. Mox, si quid dicturus es, audiam, nec arbitrium commilitonum tuorum defugio. Et ut scias, ultra vocem me audere fortissemque esse.*

esse, manu armisque, & in arena, cum voles responsum promam. Hac libertate pudor homini ignavo atque silentium incussum est, Medicæo auctoritas crevit: namque cæteri tam generosum admirati animum, conversis velut studiis, vultum præsentis verebantur. Rumor mox in superiorem delatus arcem, adesse Medicæum, pavore quodam, & Præfectum, & reliquam multitudinem detinuit. Conveniunt omnes: ascendit ille, & ut orationis illecebris ferocizæ etiam reliquias deleret, tanquam salutis interpres, & ad non hostes verba fecit, *Abjicerent moras, veniam & securitatem admitterent: qua fide venerat, eam promittere. Robur, nihil pertinacia profuturum, melioribus fatis reservarent: plus acquiri libertate, quam pactione amitti: quamdiu obsidione premerentur, captivos esse, & in potestatem tamen hostium lapsuros: quia liceret, salvi, & sui esse vellent.* Sed facilis oratio victos jam necessitate animos impulit: deditio agitata est, & conditiones conceptæ, *Ut salvi abirent milites, arma facinasque ferrent: Præfectum integra fortuna sequerentur.* Quicquid pactus est Medicæus, in caltris ratum fuit, ac postridie arx omnis in potestatem Hispanorum venit. Centum quinquaginta latrones erant, quos & victos temeraria industria Medicæi, & pacti fide servatos, varia deinde fortuna excepit, & consumpsit. In reliquo apparatu viginti duo tormenta bellica fuere, è quibus duodecim Mediolanum transecta: Medicæus autem ad Præfecturam arcis ingenti cupiditate anhelans, cum dolo ageret, magis arduum deprehendit præfici, quam vincere; faciliusque latronum, quam militum animos expugnari. Ergo quia irrita vota, industriam ad saniora consilia convertit; & petere à Morono statuit, quod adhuc fortuna calliditati negaret. Mediolanum igitur venit, obsidionis successum, totiusque belli statum exposuit: *Hoc se laborum præmium expectare, ut quam extorsisset hostibus arcem regeret, & è lacu in rupem Præfecturam transferret.* Neque rejecit petentis vota Moronus, sed distulit.

Interea cum Prospero Columna de Muffio actum: evocantur Hispani, qui magna jam ex parte dilapsi erant: mutatur præsidium, designato, & mox misso, qui vices Præfecti gerat. Sed aliam jam viam, sic volente numine, ad vota Medicæus invenit, ut periculo obnoxiam, sic nec à scelere, si rumori accedimus, remotam. Plerique tamen quod in gratiam Principis, & pro tranquillitate publica patratum, turpitudine liberant. Inter proceres urbis Astor Vicecomes, luce familiæ clarus; cæterum ingenio turgidus atque factiosus. Is, quod à Gallis pridem magno rerum momento desciverat, Sfortizæ inter amicos fuit: sed esse vile habuit, nisi emineret: parem ferre Moronum non poterat; superiorem oderat. Unde cum Principi primus non esset, plebi Princeps haberi voluit: per clementiæ speciem scelera protegere; de rebus summis graviter censere; nihil sibi, nihil cuiquam denegare. His studiis, mirum, quam facile ingenia omnium traxit. Sfortia indulgere primum, tanquam amico: mox, quia in novo adhuc imperio subditi audaciam timeret, donis arrogantiam frustra placare. Atque istis feminibus avaritia crevit, dum prodigum esse de alieno licebat. Ita Astor natura profusus, cui citius deficeret quod absumeret, quam quod peteret, liberalitatem Principis, mox amicitiam ipsam prodegit. Hinc ferocior, turbare Rempublicam cœpit, sævire, omnia pro libidine agere, novum statum criminari, odio, non tam Principis, quam Moroni, qui Principem flectebat. In hunc igitur obicem iræ & furoris machinæ omnes directæ; quo remoto, pervia omnia audaciæ & licentiæ essent. Sed Moronus, solertissimi ingenii vir, ut manifestis signis insidiarum periculum sensit, prævenire statuit: *Astorem justis criminibus in-*

A *visum Principi, noxium urbi esse: quia invisum, impune; quia noxium, merito sublatum iri: ad id consilii non privato solum, sed publico etiam periculo se urgeri: additam, & velut emptam largitionibus Astori plebem esse: hoc fomite novum urbis incendium ali.* Supererat, consulto, an inconsulto Principe tentaret: inconsulto malebat, ut impedimenta vitaret, quæ nasci poterant, & solus facinoris conscientiam periculumque sustineret. Sed interim Sfortia ipse, quasi iisdem cogitationibus agitatus, auctor ultro accessit, facinurque maturavit. Nec mora: quæritur strenuus aliquis, animo erectus, manumque promptus, qui gloriæ quodam illicito negotium Reipublicæ agat, & sancta silentii fide. Itaque placuit cum Medicæo agi. Huic in secretum sermonis advocato, Moronus suppresso imperio Principis, per ambages verborum insinuavit magis cædis consilium quam aperuit. Hærente etiam Medicæo, *Macte animo, inquit, quanti facias Patriam, quid Sfortia, quid mihi tribuas, jam intelligam. Qua arte, vi, dolo, expende: Astor tollendus est.* At ille ipso imperii fulmine ictus, ægre ad responsum animum expedit. Metus & periculum utrobique: si Moronum respiceret, jam Principem verebatur; si Astorem, familiam Vicecomitum, & universam plebem. Namque si recusaret cædem, suspectus erat, ne proderet, si patraret, pro nobilissimo cive prompta vindicta. Sic dubius, Principem, an populum irritaret; pæne Principem maluit, & incruentus incurrere periculum, quam cruentus vitare. Evicit tamen generosum pectus Patriæ amor, ut in perniciosum civem hostiliter sæviret. Ergo silentium rumpens, *Arduum, inquit, & plenum periculi facinus: sed quæ jubes, tua, & Reipublica causa audebo.* Ille vero dexteram injiciens, audere prorsus jussit: *Suo patrocinio non inultum modo facinus, sed securum fore. Quicquid timeri posset, cum ipso Astore simul extingui. Hunc ob superbiam aliaque vitia non minus familia, quam universa urbi gravem esse.* Sic consilio sævus, quia suavit cædem, tantum non patrat: gravante interim Medicæum obsequii culpa. Ne præmium deesset, Præfectura Muffiapa promittitur, quæ majoris etiam facinoris sive periculum, sive turpitudinem videbatur posse abscondere. Dicta & decreta cæde, opportunitas quæri cœpta. Sed cum difficile esset, clandestino ferro nobilissimi jugulum viri petere, frequenti satellitio domi forisque septi; violentia tentare facinus Medicæus maluit, quam in occasionem differre. Minus etiam turpe ratus, quod à fraude insidiisque remotum: tutius denique, quod moram non timeret. Sæpe enim per cunctationis ambages ducta consilia, priusquam ardua esse desierunt, detecta sunt. Sic vero, quia unius manu tanta res perfici non poterat, in societatem audaciæ veterem sibi amicum, virum fortem, & expertæ fidei, per sacramentum adjungit, Jo. Antonium Puteanum Insubrem, cujus in proelio Picocensi virtus singularis existit. Is quoque auctor erat, sine dilatione fortuna suscepti operis tentaretur: tempus locumque, qui audet, facere. Postero die, cum per exploratorem nunciatum esset, prodiisse solita caterva stipatum Astorem, non tam ad cædem, quam ad pugnam se parans Medicæus, statuit redeuntem quocumque eventu aggredi: feliciter cessurum, quod fortiter fieret: re patrata, consilia securitati non desutura. Jam crepusculum noctis erat, & ex ædibus Taurellis se domum Astor recipit, mulæ insidens: amici famulique circumfusi, strepitu implebant viam. Ibi cum fidissimo illo facinoris socio, duobusque in subsidium famulis Medicæus erupit. Equo robustissimo subvectus, ense vibrato satellitium dissipat: mox in ipsum Astorem, velut publicum hostem, impetum faciens, vim effudit. Proelium ori-

oritur. Dum alii pugnant, Astor plurimis vulneribus conficitur. Cæde commissa, tumultu magis, quam violentia vindicta quæritur: alii voce, alii ferro trepidantes, solum dolorem explicabant. Populus tristi spectaculo collectus, exprobrationem sceleris adjiciebat. Sed percussores, postquam corruisse exanimem videre hostem, fugam confestim ceperunt, & sine discrimine elapsi sunt.

Mors Astoris varie urbem affecit; & quasi ad sanguinem nova libertas exhorruit, in cerorem publicum alius libero affectu, alius simulatione in gratiam Principis familiæ explicuit; qui que in sceleris auctorem, quia adhuc incertum, funesto iudicio sævus. Sfortia ipse, qui Moguntiaci tum erat, eventum expectans facinoris, ut suspicionis à se invidiam removeret, publice vultum vocisque doloribus induit, & ne inulta cædes videretur, in Medicæum, sociosque inquiri iussit. Ille vero jam abierat; & pæne ut iniustius periret. Princeps enim, quasi nullo silentio tutus, Morono mandaverat, novum jam hostem subito & ex urbe, & è vita amoliretur: *E Republica esse, unum illum cum universo sceleris onere clam tolli.* Sed qui cædem adornabat, discrimini proximus erat, & domestico scelere propemodum oppressus est. Mediolanum Moguntiaci redeuntem Bonifacius Vicecomes stricto pugio invadit, majori perfidia quam successu. Nam quia equo sublimis vehebatur, Sfortia autem humili federet mula, infeliciter ferientis manus lapsa, & à cervice aberrans, leve duntaxat vulnus humero intulit. Percussor consumpta post primum ictum audacia, & jam salutem circumspiciens, omne robur ad fugam convertit, satellitumque insequentium diligentiam vincens, evasit.

Interea vero Medicæus, tanquam ad Præfecturam arcis Mussianæ mitteretur, diploma accipit; & necis suæ imperium litteris insertum ad Præfectum ignarus defert. Sed ordinem Providentiæ quis pervertat? in itinere cum facinus animo expenderet, velut suspectam examinare fortunam suam cœpit; nihil Morono, nihil litteris fidere: *Callidum illius ingenium esse; & odiosum amicum, quem timeas, sua fidei maximum facinus commissum esse: se vivo, superesse periculum, quod auctorem torqueat: primam crudelitatem hoc pudore ac metu esse, ut scelere scelus operiat: locum vicemque hostis, patrato facinore, percussorem subire.* Sic glâsciente suspitione fraudis, cum Gemonium pervenisset, litteras Moroni in manus sumpsit, ceramque equino pilo dispelcens, illæso sigillo, aperuit: porro, ut insidias legit, & tam vicinum fatum, contraxit sanguinem, & ad conspectum funeris sui expalluit. Nam etsi terrorem suspicio minuerat; fixit tamen injuria animum, & stupore perculit. Mox erectus compositusque in vindictam fraudis, non jam vitare discrimen, sed eludere statuit; dolum dolo tollere; suam arcem, vel cum periculo, facere; quasi vivere jam deinceps nollet, nisi ubi mortem inimici insidias paraverant. Igitur consilium fratri (is in comitatu erat) approbat, & conquesta suppellectile scri-

A bendi, manum Moroni feliciter sequens, ex animi sententia epistolam refinxit. Summa hæc fuit, *Præfectus, omni abjecta mora, Mediolanum venires, arcem Medicæo committeret.* Parato dolo, quam occyissime Mussium contendit, ut si quem forte Moronus submisisset, præveniret; & admissus ad Præfectum, magna vultus vocisque constantia litteras ac mandata prompsit. Ille signo delusus, nimioque obsequio peccans, epistolæ credidit, & ut pondus suum diploma haberet, consignata Medicæo arce, fecit quicquid scripsisse Moronum, iussisse Sfortiam putavit, & è vestigio Mediolanum profectus est. Atque ne hic quidem ab ingenio deflectit Moronus, aut alieno errori succubuit. Nam fraudis damnum severitate corrigens, & increpuit Præfectum, tanquam incautum ignavumque, & jam culpa sua exauctoratum ab omni militiæ munere removit; ne Principis iussu tradita arce Medicæo, & præmium cædis Præfectura videretur. Sed validior jam famæ malignitas erat, quam ut his consiliis cederet: suum rumor negotium egit, & auctores invenit. Nemo Astorem luxit, qui novam tyrannidem non accusaret: & jam è familiâ cæsi temerarius vindex ferro ostenderat, cujus sanguine expiandum esset scelus. Sfortia vero, quia læsus, imminuere natam invidiam potuit, & jam sine periculo ultionem in tutelam vertere, iustitiæ manu familiæ adversariæ objecta. Populus mutari facilis, affectum tempori accommodat: scelus detestari, imo suspicari desiit, postquam in Principe suo vulnus vidit. Amplius etiam Moronus egit: qua caliditate exitium Medicæo paraverat, innocentiam testatus est: *Nullius doli culpa se obnoxium, non mentem, non manum sinistra & scelestâ scriptione inquinasse: de aliena & occulta fraude queri, suum audacissimo facinore beneficium corruptum. Ergo litteras, priusquam traderentur, commutatas esse, præmium in pœnam transcriptum: id crederet; daturum se integerrimi animi pignus, si nunc quoque, deleta suspitione, & amicum & benefactorem veller experiri. Curaturum pariter, ne, quoniam felici eventu insidia detecta essent, auctor lateret.* Non minus libenter admisit excusationem Medicæus, quam egregie injuriam ultus erat: arcem possidebat: quia post facinus ambiguae famæ tutus, ad majorem fortunam animum erigeret, dissimulare maluit, quam irasci. Itaque tanquam missus à Morono, famam sparsit: Præfecti munus sic aggressus, ut Sfortiæ quasi nomine auspicioque omnia ageret, resque suas securius firmaret. Tum vero ad præsidium è vicinis vallibus ripisque adscitis amicis, exemplo Romuli arcem aylum aperuit. Confluxere partim extorres, partim Gibellinæ factionis robustissimi quique: & novi ducis imperium amplexi, Lacum Alpæque militiæ terrore quodam impleverunt. Hostes vero Galli atque Guelfi erant, passim adhuc validi, aut quicumque opem his operamque ferrent. Sic Patriæ affectus famam novis belli molitionibus fecit.

HERYCI PVTEANI HISTORIAE CISALPINAEE

LIBER. II.

BREVIARIUM.

MEDICAEVS ad maiorem fortunam accinctus, ut strenuum promptumque haberet militem, disciplinam ordinavit. Etiam libidinis vindex, stupri violenter commissi auctores palam punivit; scelere atque turpitudine velut arcem expians, quam muniret: & munit, vicina quoque rupe incisa. Inde in latrones hostesque communes acer, brevi ad arbitrium suum vicina & opida, & litora redegit: Sfortia, cujus hac auspiciis videbantur agi, non frustra tam strenuas callidasque molitiones timens, arcem, postquam blanditiis redimere non potuit, statuit extorquere. Sed vis jam novo è Gallia bello impedita. Tremebant Insubres metus; & Pontifex, Caesar, liberaque Italia urbes fœdera faciunt, vires jungunt, pro Sfortia pugnaturi. Galli, duce Gauferio, in Italiam irruunt, feliciter ad Ticinum amnem rem gerunt; sed mox tanquam impetu consumpto, lentis, & circa oppugnationem opidorum occupati, elanguerunt. Commum Lencumque praesidio Medicæus firmat, Principi suo in occasione fidus. Gauferius interea Cremonam in vanum oppugnat, frustra Mediolanum obsidet, animis copiisque labantibus. Nova tamen auxilia Rhati submitunt, in Regem proni: hac a Medicaeo lacu prohibita & oppugnata, pro itinere errorem habuerunt. Fines tum quoque Alpium igni & ferro vastati: quo terrore tota illa manus compulsæ, ad domesticum incendium extinguendum recurrit. Hinc propitia magis fortuna Sfortia, imminuit Gallorum reliquias, tandemque Italia prælio expulit. Cum Rhatibus mox fœdus. Casariani hostem in Galliam secuti, quod repulerant bellum, inferre properant, Massiliamque, sed irritò conatu, tentant. Per hoc otium Sfortia Medicaeo molestus. Iterum ad Gallos Rhatibus desciscunt: & ille fluctuat. Rex ipse Franciscus, Casarianis è Gallia dilapsis, cum novo in Italiam exercitu venit, Mediolanum capit, Ticinum aggrreditur, obsidetque; sed hærente iterum fortuna. Medicæus fidei constans, patriæque addictus, condiciones à Rege oblatas respuit, novas à Sfortia admittit, & majori auctoritate Præfecturam obit. Ergo in Rhatos vim denuo movet: Clavenna arcem stratagemate, opidum vi capit; nullam sine periculo victoriam esse, vulnere testatus. Ut suum faceret quod vicisset, Sfortiana subsidia, dum modica, admittit, & regionem depopulatur; cum nimia, callido consilio arcet. Demum insidiis hostium temerario ausu delusis, timeri incipit. Summo ardore ad arma consurgunt Rhati, & Theganum cum copiis revocant: is relicto & enervato exercitu regio, Patria succurrit. Sumunt igitur animos Casariani, & excitatis ad pugnam militibus, fortunam tentant. Utrunque concurrunt copia, sternuntur Galli, & fortius quam feliciter Rex dimicans, capitur.

ACTO fortunæ fundamento, ad maiora virtutem necessitas compulit. Arx dolo occupata, retineri armorum pertinacia debuit; cum palam Præfecti titulum Medicæus usurparet. Prima quidem circa disciplinam cura fuit, ut nihil nisi ex

A lege fieret; apud omnes fama, apud militem auctoritas valeret. Sed facile obsequium, primo affectus fecerat: nam in novum ducem proni omnium erant animi: post affectum spes gloriæ atque præmiorum, quæ hoc potissimum loco parari poterant, denique & necessitas quædam: nonnullos enim exilii calamitas ad arma & sacramentum stimularat, partim vindictæ causa, quia præscriptos; partim egestatis, quia patriæ subsidio destitutos. Mirabili vero humanitate severissimam disciplinam Medicæus temperabat: non minus puniendo, quam ignoscendo gratus. Atque in ipso Præfecturæ auspicio, talem se exhibuit militibus, qualem & amare possent, si boni essent; & vereri, si mali. Mox exemplum quoque extitit. Nam neque hæc sine dedecore diu manus fuit: & quia corruptam aliqui turpi vita indolem novæ militiæ consecrabant; tanquam sceleribus libertatem nacti, & cum numero licentia cresceret, pro lubricine omnia agere cœperunt, & plane latronum more feroces esse. Vis illata virgini, ornamenta extorta, vindicem Justitiæ manum irritarunt. Querelæ apud Medicæum depositæ, & exauditæ: qui rei, expunctis è manipulo nominibus, in crucem palam acti. Percussit quorundam animos tam inopinatum rigoris exemplum, cum rudem adhuc militiam supplicia terrerent, & qui culpe exfortes, in parte sustinerent poenam, quia spectarent. Medicæus igitur, ut sine periculo severitas esset, sine invidia terror, milites suos stricta ad verum decus oratione cohortatus est, & æstantes lenivit. **C** Quantum ab ignavissimis scelus commissum sit, Commilitones, præsens disciplina rigor indicat; quod admiratione defixi statis, innocentia adscribo: stupetis ad supplicia, qui flagitia ignoratis: & quid attinet referre, quod dictu quoque fœdum est? illatum virgini stuprum, quam sponsam ego fortissimo vestrum destinaveram, monilia mundusque ereptus & absumptus, qui in dotem veniebat: vestra erat, quæ violata; in vos injurii, qui puniti. **D** Sed nolo cuiusquam cupidinem incendere: damnum exaggero, ut gloriosius feratis: probrum vero æternumque militiæ dedecus, nisi damnetis, locum virtus non inveniet. Etenim ut bene de omnibus mererer, severius statui; ne serperet malum, sustuli auctores: imo ut infantes ostenderem, quos gloria ardor ignavos esse non sinit, paucos punivi. Vestrum ab infamia nomen vindicandum fuit, ne impingeret omnibus rumor facinus, à paucis commissum. Date hanc veniam, mei non erant, qui imperium neglexerunt: nec poterant salvi esse, nisi ut iterum peccarent. Viam ad scelus impunitas sternit, reditque ad patratum facinus, quisquis remissam vindicis manum expertus. Ut semel cessit improbitas, auctorem facit: audere incipit, quicquid evasit. Etiam cum severitate securitas conjuncta est: quem timere dux potest, disciplina non tolerat: sentes loliumque à segete vellit agricola, ne fecunditas retardetur: urit secatque medicus, cum infectum depastumque gangrana membrum universo corpori perniciem ducit. **E** Quam ignavos corruptosque sustulerim, scelus indicat: ne foris agerens, libidinem effuderunt; ut disciplinam corrumperent, virginem violarunt; cum hostis non esset, pradam rapuerunt. Et facite excusari voluptatem posse, avaritia detestanda est. Nemo mu-

nus suum nescit: milites conscripsi, non latrones; ut virtutis, non sceleris socios haberem, ducem me conscripsi. Sui quemque officii sacramentum moneat: quicquid cum damno disciplina agitur, plectendum est. Deinde ut communis esset fortunarum conditio, sanguinem obstrinxistis: nisi gloriam expositis, praeda indigni estis; nisi strenui, ducem me habere non potestis. Hac moenia qua defendistis, haec arma qua geritis, admonere omnes virtutis debent. Satis etiam mihi, si quem causa dabit hostem, vincitis; gloria contentus, praedam omnem in laborum premia abstinam. Sic vero ut prompti sitis, affectum potius vestrum posco, quam obsequium: & ut omnia velitis, amor faciet. Quosdam etiam necessitas adhorreatur; ne quid indignum militia legibus admittant: omnes conditio. Qui extorres estis, necessitatem expendite; honestum nisi exsilium facitis, mereri patriam non potestis: qui cives, conditionem suo quoque jure Penatum potestas fulcitur. Mehercle nusquam vivitur, nisi sub imperio: quia militia placuit, & experiri mecum statuistis, quantum virtutibus fortuna largiatur, calcate scelera, & quos ex hoc ipso numero audax improbitas transversos agit, in hostium numero habete. Nunc ut quisque damnatorum feret necem, aut benignum in me affectum suum, aut infestum aperiet.

Quos oratio non potuit, vultus dicentis expugnavit; & paulatim disciplina, quia sine crudelitate, auctoritas, quia sine superbia, Praefecti partim metu, partim reverentia vires accepit. Primum praefidii robur septuaginta circiter juvenes constabant, plerique è nobilitate: qui stirpe vilior, strenuo agere, defectum sanguinis industria & vigilia supplere, egregii facinoris causa vilem vitam habere.

Medicæus, ut qualem haberet militem, etiam locum faceret, munire castellum aggressus est, & hac opera velut jure sibi vindicare. Murorum hiatus sedulo labore expleti; telis, jaculis, & omni armorum genere turres instructæ; annona advecta. Tum rem plane arduam tentans, quod unum eoque natura vitium arci objecerat, amoliri cepit, & adhærentem marmoreamque diviso jugo rupem confringere, quæ æmula velut altitudine verticem efferebat. Tanquam novus Hannibal rupit Alpes, sed ut infideret: & ut tutum adversus vim omnem haberet domicilium, despiciere debuit, quicquid in tota vicinia Alpium, emerent. Tanti mirere difficultatem operis, nisi majus etiam, vastissimis conatibus pares sumptus invenire. Sed quid deesset, ubi qui extorquere poterat opes, rogabat, idque securitatis publicæ causa? deinde ubi petentis tutelæ fortunas suas commiserant, qui rogabantur? Id enim summo conatu Medicæus nitebatur, ut proxima Mussio opida, totumque adeo lacum ab infesta eo tempore exfulum violentia, & Guelfiæ factionis hominibus liberaret; quos nisi ad disciplinæ modestiam reduceret, rebus suis fautores, sævis ubique armis persequeretur. Hoc belli genere, qui hostes esse poterant, facti socii: subjecti populi, cum arma non vidissent; redacta in potestatem opida, quæ non oppugnata. Ut humanitas augeter militiæ auctoritatem, subditi tanquam amici habiti, nec vicini subditorum conditionem recusabant. Imperitabat omnibus Medicæus, tanquam debellatis; parcebat, tanquam amicis: qua clementiæ solertia, nominis virtutisque famam brevissimo tempore immensum auxit. Sed cautissimo consilio tenuit potentiae vota; ut in Sfortiæ gratiam agi cuncta viderentur. Ejus jussu militem augeri, arcem muniri, auxilia imperari, pecuniam corradi, facile omnibus persuasum: quicquid Princeps fecisset, Praefectus exsequeretur: illius auctoritatem hic assumpserat. Sed Sfortia cum tantam industriam, tam vastas molitiones retardare minime posset, intellexit suam arcem non esse, quam Medicæus teneret. Itaque ad nova consilia conversus, hostem

A experiri noluit, quem timere ceperat. Fraudem blanditiis tegens, munera misit: solenni auctoritate confirmat Praefecturam, erepturus. Astutia opus erat, ne fidem scena perderet: ac jam deleta offensæ vestigio, ad plenam Principis gratiam honorumque fastigium via Medicæo patebat, si magnus esse sine Mussio vellet. Sed ille dubio primum responso moras necere; cum urgeretur, detrectare: Recentem Astoris necem esse, durare audacia memoriam; multorum se ira & ferro peti, nec tutum esse, nisi difficillima rupe clauderetur. Jam nec ignavam hic operam suam fore, ad omne ducis imperium promptam. Fideret arcem, quam indulgeret: plus esse, B judicio, quam beneficio Principis evehi. Sic ubi irritæ vires & insidiæ fuere; qui cogi non potuit, nec exorari: spes fortunæque suas uno castello Medicæus æstimabat.

C Interea novus è Gallia rumor belli. Rex infesto Italiam exercitu turbaturus, regni vires collegerat, & jam formidini nondum pugnantium apparatus erat. Exciti imminenti fragore tempestatis, novo foedere Hadrianus Pontifex, Carolus Cæsar, Franciscus Sfortia junxere vires, & conspirantibus Florentinis, Genuensibus, Senensibus, Lucensibus, propugnare Italiæ fines & rejicere Gallos statuerunt. Lux eligitur Prosper Columna, qui etsi corpore minus valido, seduli munia imperatoris implet; copias & provinciam lustrat, & momentis loci temporisque expensis, castra ad Ticinum flumen locat, aquarum obice hostium impetum facilius propulsurus. Sed interim & fortuna negotium suum agit: Rex domestico Borbonii dissidio, ac deinde defectione impeditus, Guilielmum Gaufferium, maris Praefectum, cum triginta peditum, quatuor equitum millibus in Insubres mittit: nec sine terrore primus incurfus fuit, pulsus ad Ticinum Cæsarianis. Cæterum tantam capere fiduciam Gallus non potuit, ut primo eventu fortunæ crederet: cunctari cepit, & cum in manu victoria esset, deliberare, quomodo vinceret. Columna auctis copiis, cum Mediolanensium pro Sfortia adhuc arderent animi, bellandi audaciam instauravit, ratus frangi hostem aut lassari brevi mora posse, si paucarum urbium pertinacia duraret, moenia resisterent. Itaque dispartito exercitu, Antonium Levam cum valido militum numero Ticinum mittit: Cremonensè praefidium mille peditibus auget: reliquas copias Mediolanum contrahit, urbem munit, commeatum convehit; quæ ipse adversa correptus valetudine non potest, per alios exsequitur, insigniter interim pro salute urbis Morono fatagente.

E Gaufferius porro, cum in agro hostem non haberet, urbes aggressus est, & tanquam experimenta adhuc fortunæ faceret, minuta, vix munita aliquot loca cepit: mox allubescente magis successu, Moguntiacum, & Laudem Pompeiam adortus, adhuc sine impedimento vincebat. Timere hostem vicina opida, praesertim Comum Leucumque ceperant, justo adhuc praesidio destituta: sed Medicæus in tanto rerum tumultu, gnarus quid Patriæ deberet, & quo potissimum obsequio firmaret res suas, selectam de militibus nuper conscriptis manum in opidum utrumque mittit: cum rebus studere novis posset, Principem, etiam male de se meritum, antehabuit; gloria dignus & imperio, cui tanti fides fuit. Belli deinde fragor infelici turbine per provinciam universam provolutus est. Terribili majorum machinarum fulmine Cremona à Gallis quassata, expugnari tamen non potuit: Spartano exemplo atque robore, cum muri jacerent, hostes arcuit. Ut cælum favere crederes, non armis solum, sed repentino & infesto pluviarum quodam diluvio Galli impediti, propugnantium audaciam accendere. Nam intumescens quotidie nubibus, cum vis continua aquarum prorueret, ab omni

omni oppugnatione cessatum est, & murorum ruinæ sine impedimento instauratæ. Accessit exercitui annonæ difficultas, cum è Laudensi duntaxat agro, & ora Transabduana comneatus esset. Diurnam esse obsidionem cælum solumque noluere. Traductis igitur copiis, Mediolanum, sed irrito quoque molimine, cinctum est. Nil pertinax armorum contentio, nil solerti fraude empta proditio hostibus profuit: & longiorem hiems jam propinqua moram negabat; cum interea Prospero extincto, summam imperii Carolus Lanoyus cepisset. Potuit & Mediolanensibus ab astris aereque libertas tribui: quippe tantum nivis exasperata subito frigore aura sparsit, ut relicta urbe in hiberna Galli compulsi sint.

Jam & frigere bellum inceperat, Abiato à Sfortianis & Gerlasco opibus vi receptis; cum nova peditatus fomenta ab Helvetiis, & mox Rhætis Gauferius petiit. Atque ab his jam copiis spes omnis victoriæ pendeat. Sed Helvetiorum, quia tarda, parum prospera auxilia: Rhæti, quia difficile invenire iter, ne pervenire quidem potuerunt. Quinque millia peditum Theganus conscripserat, & ut compendio profectiois uteretur, ad Larium ducebat. Medicæus, explorato Rhætorum consilio, independentem belli flammam toto lacu arcere statuit: quia vires non poterat hostium, viam infringere; & virtutis famam pulcherrimo facinore propagare. Ita novo obsequio Principem demereri facile censuit: honestum autem, ut patriæ placeret, armis & ingenio uti. *Sed otiosam quoque arcem esse, qua imperium non extenderet: restringi potentiam, nisi omnia terrore litora possideret.* Nec mora, scapham expediri præcipiti jam die iussit, & noctis silentio adjunctus, cum selectissimis aliquot militibus extremum percurrens lacum, quicquid circumquaque hostili littore cymbarum hippaginumque seu casus, seu tempestas collegerat, rapit, & pernici fuga Mussium abducit: quo facinore prima Rhætorum destinatio fracta, & qua facillimum iter erat, obicem impetus invenit. Itaque cum postridie ex Alpium faucibus stipato agmine copiæ descenderent, & quasi horroris hiemisque pertæsa, ad delicias & ver Italiae properarent, vernaculam subire asperitatem in alienis quoque montibus coactæ sunt: cum naves deessent, arduo ac lento per Trocias rupes circuitu Bellanum proficisci. Hic mora deinde sex dierum fuit. Bellanum insigne & naturæ artisque æmulatione pernobile opidum, obliquo litore adversum secretumque lacu Mussium respicit. Medicæus igitur, nullam rei bene gerendæ occasionem negligens, infesta hostes classe, & milite vexare cœpit, comneatum avertere, manum conferere, damna inferre: putares totum hic jam bellum geri. Movit se tandem hostium agmen, postquam cum clade prima statio fuerat, & vallem Saxinam subiit, amœna ruris felicitate opulentam, frondosisque inclusam montibus, è qua Turriani, Insubrum quondam Principes oriundi.

Et quia ad me quoque affinitatis jure sera magnitudinis hujus memoria spectat, Genium loci & simul familiæ veneror, generose evectæ; & varia tandem cum fortuna luctatæ, ut decideret. Sed in reliquiis Heroici sanguinis postuma adhuc vivit indoles, & majores suos spirat, digna fortunæ fastigio, quo dejecta. Turriani ut semper viverent, extinguui, etiam cum crudeliter victi, non potuerunt; nunc iis quoque factorum inclementia pares, à quibus attriti. Quippe Vicecomitum potentiam cum exceperant Sfortiæ, represserunt. Sfortias Galli secuti: inde Austriacæ mansuetudini fasces provinciæ subjecti, & simul Italiæ securitas refulsit. Nunc tamen originis suæ dignitatem Turriani repræsentant: & ut sciret posteritas, quanti fuissent, signa magnitudinis atque vestigia in ruina

A fervant; misera, si nihil fortunæ concedamus; gloriosa autem, si meminisse virtutis decora pulchrum sit. Plures eadem infelicitate familias populosque humani generis fatum involvit, quos extulerat: nec quicquam omnino fuit, quod in culmine opum viriumque constantiam sibi promitteret; aut sublimè esset, & casui non obnoxium. Solem ipsum dies unus evehit, & lucis cinctum majestate medio sistit cælo, ut præcipitet iterum, & in noctem silentiumque mergat. Nimirum oriuntur omnia, ut occidant; incipiunt, ut desinant; rebusque cunctis vices agnatæ. Sed præcipue circa magna & B alta fortuna ludit, & cum potentiam indulget, minari incipit, in ipso fastigio lubrica, & mox præcops. Tamen respicere majores laudabile est, & memoria generis atque magnitudinis ad pulchra & honesta erigi. Ex hac igitur stirpe & sanguine, frustra tot stragibus imminuto, castissimam suavissimamque vitæ consortem bona mihi fata adjunxerunt; datis quoque felici thalamo liberis, qui, cum magnarum rerum exempla in materna origine admirabuntur, patris adjuti nomine præsidioque, magnos virtuti (sic voveo) applicabunt animos, & majorum si non fortunam, certe indolem possidebunt.

C Sed Rhæti, ut ad seriem argumenti revertar, per fragosas montium reliquias eluctati, in agrum Bergomatium descenderunt, jam sine obstaculo transitori Abduam, Gallicisque jungendi copiis, cum molestissimo fessos circuitu novus labor exceperit. Nam Sfortia occurrens, & præsentis militiæ vires objiciens, velut agger influentem exceperit undam & stitit. Variæ ultro citroque velitationes erant: ac deliberare de eventu communis adhuc Mars videbatur, cum totam rerum faciem suis armis Medicæus convertit. Atque hoc brevioris belli momentum fuit. Vix Bellano hostes discesserant, & cohortes ille suas educens, fines Rhætorum fulminis instar simul & terret, & invadit: Triplebem occupat, vallemque totam populatur. Bello igitur nivosi D Alpium calles arere, cum hostis nesciretur: quia defensores aberant, ad restinguendum patriæ incendium Theganus cum copiis revocatus. Sic labascere magis vires Gallorum cœpere, & animi: opida aliquot à Cæsarianis capta: hostilis exercitus primum variis minutisque proeliis accisus; ac demum, ut summam rebus iniquis manum fortuna imponeret, pulsus, vix reliquias copiarum domum remisit. Ultima ad Sessitem amnem clades accepta, qua & Petrus Bajardus, & Joannes Cabanæus fortissimi equitum ductores ceciderunt. Ac nisi jam victus fuisset Gauferius, discere infelicitatem suo ipsius vulnere poterat: nam graviter in brachio sauciatus, è proelio, & simul Italia excedens, ad fugam suis iter ostendit.

E Rhæti interea temporis fines suos occupatos armis repetunt: cumque parum feliciter vis procederet, pactio placuit, & conditionibus pacis patriam vindicare. Missi ad Medicæum, & inde ad Sfortiam legati, qui amicitiam peterent, foedus ferirent. Statutum est, *Ne in Ducem, aut Mediolanenses deinceps arma sumerent, aut hostibus auxiliarentur: contra Medicæus naves & opida restitueret.* Atque ille dum Sfortiæ obsequitur, res suas firmat; magisque obsequio foederis Rhætos sibi conciliat, quam armis exulcerarat. Amicitia imprimis Thegani profuit, quo in viro proceram & pæne giganteam corporis molem invictus, & ad omnem fortunam belli strenuus animus insigniter commendabat. Hujus consuetudine quamdiu Medicæus usus, subsidia expertus est: nec divisit hoc virtutis vinculum, nisi communis iterum causa.

F Cæsariani recenti victoria feroces, quasi satis non esset, pepulisse Italia Gallos, belli vindictam in Galliam transtulerunt, auctore Borbonio, duce Piscario:

rio: prospera sperare militum quoque fiducia jubebat. Prorsus felicitati proximi erant Insubres, nisi gravissima pestis liberatam tantisper bello Metropolim afflisset. Interea tamen Laus Pompeja, & Alexandria, quæ à Gallico adhuc præsidio tenebantur, receptæ. Sfortia cum lætiori rerum statu frueretur, minus ferre Medicæum cœpit, jamque posita simulatione, arcem Mussianam repetere: & quia post nuperas insidias vis reliqua erat, minari. Non deerant enim, qui bello agendum censerent, Principemque impellerent: *In subdito hostile crimen esse puniendum. Sed pro hoste Medicæum censerent, qui & benevolentiam Principis & minas juxta habeat: munitissima arce foveri consilia, quæ in provincia damnatum erumpant. Denique, ut periculum exsulet, tollendum exemplum, quo scelestissimorum audacia hominum accendatur.* Sic Medicæum ad res novas infestus Principis anipus compulit, & qui extorquere arcem conati, perdidērunt. Ardor ille & ignis ingenii quiescere non potuit, irritatus. Ac plane periculum erat, ne si externa in Sfortiam cessarent arma, Sfortiæ in Medicæum verterentur. Igitur securitas peti ab hoste debuit: missusque in Galliam Theganus, sollicitatis à Rege Rhætorum animis, qui societatis fide Gallis Medicæum jungeret, gentisque suæ auxilia ad novum bellum sponderet. Atque tum audaci obsidione Massiliam Piscarius & Borbonius urgebant; sed quia in hostili pugnabant solo, non pro voto felices, quæ inferre voluere damna, experti sunt. Urbs valido præsidio munita hostium viribus par erat; & fides civium militumque integra, præcipuam victoriæ spem incidebat obsidentibus, cum nihil ad pervertendos Gallorum animos nomen Borbonii valeret.

Rex ipse vindictæ cupidinem induens, & suppetias misit, & cum dilaberentur hostes, cum ingentibus copiis fugientes infecutus est, perque Peninas atque Cottias Alpes in Italiam irrui, melioribus auspiciis infelicem ducum suorum fortunam correcturus. Sic exigua admodum interposita quietis mora, cum deliberare de Sfortiæ imperio & felicitate fata viderentur, malorum omnium tempestas acriori bello insæviit. Regis nomen quantum potuit! Urbs ipsa Mediolanum furorem hostium non ausa excipere, quia patuit, clementiam experta est. Sine cæde aut rapina victoria fuit: quippe sine labore. Nam Piscarius præsidium eduxerat, cum ineptam bello urbem infrequentia civium fecisset: Sfortia autem rebus suis diffidens, per provinciam, quasi nullo loco tutus, errabat. Deinde quam inferre stragem Mediolanensibus Gallus posset, ubi omnia propemodum sævissima lues straverat, quinquaginta hominum millibus proxima ætate absumptis? Miserrimus urbis status, non crudelitatem modo hostium, sed & avaritiam cohibuit: nemo aut sanguine, aut præda manum inquinavit. Pauci quoque præter eos, qui ad arcem obsidendam missi erant, intraverant: cæteros in castris Rex continuit, ut præsentem exercitu de summa rerum statueret; cum Metropolim nisi devicta provincia nollet visere. Missi interea qui Comum, præsidio destitutum, occuparent, viamque per lacum Larium Rhætis patefacerent, nuper non sine damno impeditis. Nam hi jam palam à Sfortia iterum alieni, cujus fortunam despicerent, societatem adspernari; & jam nova auxilia Regi Theganus addixerat, operam quoque fidemque Medicæi. Sed ille in tanta rerum hominumque conversione consilia sua suspendit, periculosum ratus, ad primas fortunæ blanditias flecti: *Non captum Mediolanum, sed relictum; potentem quidem Regem esse, sed impetu magis, quam consilio bellum geri; munitissimas à Cesarianis urbes teneri: ancipitem adhuc Martis esse aleam, quamdiu pro Casare Piscarius, Leva, Borbonius bellarent.* Quod

A caput consilii, *Principem deserere, cum præceptis spes victoria esset, nefas visum: quem metuere desisset, jam dignum auxilio: virtutis invidiam, explorata sapius fide, exstingui.* Decrevit igitur stuantibus opem rebus ferre, quantum armis ingenioque posset, juvare Sfortiam, & Mussium, totumque adeo lacum Gallis objicere. Vires pecunia collectæ sunt, & hanc necessitas severius extorsit. In tanto diffidio, civium hostiumque discrimen arma confuderant, laxiusque habitus miles, ut præda illectus, pugnam appeteret; belli vitio corraderet nummos, quos virtute mereretur. Quantum quisque raperet, unum ærarium capiebat; inde stipendia, præmia, rerumque subsidia prompta. Sic quantum omnes debebant patriæ atque Principi, Medicæus impendebat: Fortunarum cujusque minister, rem curabat publicam, suis velut auspiciis, sed omnium viribus hostes propulsurus.

B Primum igitur cum aliquot è Regio exercitu cohortes Comum peterent, ingenti fiducia in subsidium civium, fratrem Baptistam cum insigni agmine jussit proficisci, hostemque arcere. Galli jam rati Insuorum urbes solo terrore capi, quia non pugnantes Mediolanum admiserat, directis ordinibus, tanquam sine obstaculo pedem & simul violentiam illaturi, signa produxere. Sed postquam præsidio teneri muros deprehendunt, & intenta in adversos arma, gradum retulerunt. Rex Metropoli potitus, nihil adhuc profecerat: quia sine hoste pugnatum, nulla victoria erat. In fuga adhuc fortes Casariani, etsi terri, meliori occasione bellum parabant. Castra deinde Regia Ticinum, sed inauspicio incepto promoti sunt: cujus urbis defensionem Antonius Leva cum Germanis susceperat. Ille in promptu milites suos habere, excubias stationesque per moenia disponere, ipse circumire, & hortari, strenue se gerent; &, ut omnia diceret, *Germanos se esse meminissent, quos armis & fide mortalium omnium primos sæculorum consensu habuit.* Sed facile fortia pectora sermo virtutis accendit: ardere omnium animi desiderio pugnae, hostem ultro lacessere, nullum periculum recusare: lato urbis vultu obsidio excepta est. Galli contra omnia agere, quæ aut vires Casarianorum, aut animos labefactarent. Machinæ admotæ sunt, muri concussi, strætæ ruinæ, cumque amplius satis aditus pateret, & Regis jussu signa canerent, instructa cœpit acies fossas transire, vallum ascendere, tam clamore quam armis pugnare. Totum hiatum prælium implebat, & promiscuo sanguine madefacta terra lubricum pugnantium faciebat statum. Sed facilius Gallis fuit terrere, quam vincere: quem straverant aditum, occupare non potuerunt: & quia robustiora militum Germanorum pectora, quam urbis moenia erant, summa vi & strage hostes rejecti. Rex ingenti suorum damno motus, protinus mutata belli ratione, claudere urbem statuit, & cruentam victoriam mora redimere. Prima industria in avertendo à muris fluvio consumitur, qui è summis Alpibus per Lepontios lacumque Verbanum vectus, & jam proximus urbi, in duo cornua scinditur, alteroque moenia alluens, post breve iterum divortium, coit. Ergo summo ostio jaciuntur moles, ducitur agger, ac tandem ripa ripæ jungitur. Sic uno alveo vis aquarum coacta, totum urbis latus nudaverat, cum spissæ humore subitaneo nubes, vehementem cœpere aquarum vim effundere, terramque velut imbribus flagellare. Ticinus nimia colluvione tumidus, & quasi obicem indignatus, vasto impetu perrupit molem, & effractis compagibus disjecit. Actum de urbe erat, nisi fluvius pugnasset. At Casariani periculo moniti, neque satis jam aquarum præsidio tuti; quippe quæ novo subduci diverticulo poterant, totum secundum ripam murum vallo & fossa muniunt. Durat tamen obsidionis pertinacia, novumque aggerem incredi-

bili opere & sumptu hostes orsi, extrema minabantur.

Atque per id tempus à Rege Theganus redit, conditiones etiam voto majores pactus, & quales dare Franciscus poterat. Sed animum severiori jam consilio Medicæus mutaverat, & spernere potuit, quantum Theganus pacisci. Is ingentibus abnutentem promittis sollicitans, quem amicum, etiam fortunæ socium exoptabat. Blandus igitur fuit, iter commemorat, moram excusat, & communem facit societatis fidem. *Addita jam Regi Rhetorum auxilia, in armis provinciam esse, tremere Insubres: ne repugnaret occasione invitanti, admitteret conditiones, quas petierat, Alpium præsidio imperium, adhuc infirmum, stabiliret: sine periculo fœdus esse, cui universa simul Rhetorum gens salutem committeret; honestum esse, quod ad liberandam semel patriam feriretur. Cum maximo Regem exercitum adesse, nuperis non dejectum claudibus, sed stimulatam; armis vindicari provinciam, ad Aurelianos olim Principes jure devolutam: nusquam nisi in fuga aut latebra intos Cæsarianos esse, Metropolitam captam, Ticinum clausum, totam terrore regionem obsessam. Belli causam è successu disceret: in res novas, languescente cum armis fœdere, Pontificem Venetosque propendere. Igitur ne sperneret porrectam fortuna manum, que summa promitteret; stabiliret aliena potentia partem patria virtute decus, odiumque Sfortia, quia nullo leniri obsequio potuisset, bello exstingueret: Principem eum esse cui fortunam debeas.* Atque ad hunc modum, rerum stimulo sermonem acuens, consilia Sfortianorum exaggerat, & injuriarum seriem longa verborum acrimonia extendit. Medicæus nihil dicentis conatu motus, libero & profuso affectu animi sententiam prompsit: *In rebus, inquit, consiliisque humanis nisi pœnitentia locus sit, conditionis nostra immemores, divinam usurpamus. Deliberare ex usu, statuere ex honesto, pace belloque olim licuit, & quamdiu turpitudinem utilitas excludit, cepta prosequi. Nulla adhuc necessitas sacramentum meum flagitat: tui conditiones, nondum pactus sum; & tuus si affectus me absolvit, ille in communi causa susceptus itineris labor, damnare destinationem meam possum. Frustra vero mutatam rerum faciem, frustra nuperas Sfortia molitiones producis. Quid ais? speritus fui? calamitas Principis injuriarum jubet oblivisci. Læsus fui? meruisse odium videar, in afflictum nunc & pressum si insurgam. Extra periculum nulla esse vindicta causa debet, nulla offensarum memoria. Nocent ignavi, animosque sumunt, cum impune grassantur. Jam vero præfens felicitas Regis blanditur quidem, sed intempestivus conditiones facit: non sine infamiae defectio, que justa causa destituta est. Quamdiu trans montes exercitus Gallorum erat, Italia libera; excusari consilium poterat; nunc occupata provincia, in partes fortissimi si transeam Regis, sequi fortunam vincens videar, victi causam deserere. Tam fœdam igitur ut à nomine maculam amoliar, vel infeliciter pugnandum est. Succumbere, ne turpiter vincas, gloriosum. Hanc manum, hac arma constanti militia fide Principi meo, Cæsarique devoveo.* Multa ad hæc iterum Theganus: neque tamen obfirmatum virtute animum orationis potuit suadela flectere. Ergo militaris & opportuna alioqui Medicæo amicitia, quæ vitæ, morum, & armorum similitudine coaluerat, consenescere non potuit; etsi in dissidio publico semina privati affectus durarint. Theganus ad suos reversus, strenue exsequi cœpit, quicquid Regi patriæ nomine promiserat, & quia suo ductu rem gereret publicam, auxilia maturare.

Streptus iterum armorum saxæas convalles im-

A pleverat, & ab agro ad signa Rhæti reversi erant, cum toto vix anno initæ cum Sfortia societatis fides steterat. At Moronus ea tempestate labentem passim fortunam omnibus fulcire auxiliis aggressus, insigniter pro Principe suo nitebatur. Milites alibi, urbemque ad seditionem præcipites prudenti facundia compescuit: Cæsarianos, cum ob pecuniæ defectum de provincia deserenda cogitarent, retinuit: denique Germanis Ticini obsessis solerti stratagemate per media Gallorum castra partem stipendiorum submisit. Rebus adhuc deesse Medicæus videbatur, grande momentum, socius, aut adversus: quippe qui Lario velut habenas iniecerat, & Rhætis vicinus, prout inclinasset, Fiduciam victoriæ esset allaturus. Auctor igitur Sfortiæ Moronus fuit, *Ut novis conditionibus Medicæum pelliceret: uteretur strenui bellatoris virtutibus, quibus ut irasci merito poterat, sic generose ignoscere: non periisse Mussium, quamdiu vel suis in Gallos auspiciis imperioque Præfectus pugnaret.* Nec spreta consilia, cedentibus periculo odiis. Missus ad Medicæum Gerardus Archianus, & hoc interprete constantis amicitia conditiones agitata. Nuperas simultatis causas sepelire silentio placuit; favoris obsequiique vices amico fidei pignore ordiri. Faciliorem etiam concordia nexum rumor jam de Rhætis fecit, in partes & castra Gallorum transgressis. Nam versa indignatione, totum Sfortiæ odium in desertores erupit. Medicæo perpetua Castellæ præsidiique Mussiani, & utriusque ripæ Larii lacus, vallisque Saxinæ Præfectura, item Clavennæ, si ea potiretur, concessa; adjecto quoque stipendio, ut rerum angustia erant, luculento. Neque is otiosum aut inutile munus habuit: milite & pecunia usus est, certamque ad victoriam Cæsarianis viam aperuit. Ut frangi Rex posset, Ticinensi jam obsidione lassus, auxilia divertenda erant. Qui suo paullo ante milite fortis, alienis bellum viribus trahebat. Sed Medicæus occasionis momenta ponderans, ut Rhætos lacefferet, vim inferre agris statuit: *Imparata domi arma esse; ad Patria periculum mox Theganum cum copiis recursurum.* Communi consilio depopulatio destinata, & quia vi majore opus erat, submissi in auxilium à Sfortia pedites quadringenti, ad prædam cædemque pariter prompti, qui in homines atque adeo rupes ipsas favirent. Agmine instructo, cum magno digna facinore virtus militum videretur, & quorum audacia regioni sufficeret, ampliore præda victoriam concepit: *Semel igni & ferro vastatos esse fines; capi & occupari posse: gloriosas esse divitias, quas ubi rapis, simul possides: non armenta jam, sed mœnia placere & populari, ut consistas, pulchrum esse; sed ignava spolia, que fuga servat.*

Clavennæ igitur arcem opidumque tentare dolo, velut auspicio placuit, & hinc, quid arma auderent, experiri. Clavenna in reducta & patente valle sita, radicibus montium, qua Sol oritur, adjacet, & quadrato muros cinctu munitur. A capite lacus decem millibus passuum remota, Meram amnem, varia fontium rivorumque scatebra collectum, latere uno excipit, & amœno anfractu in Larium emittit. Arx gemina, in tutelam velut opidi, proximam modico intervallo rupem occupabat: altera sublimis, & supra vim omnem repentiam posita, fastigium extulerat; nec adiri, nisi angusto & utrimque exciso centum quinquaginta graduum ascensu poterat: altera inanis, & prope otiosa, ad radicem montis velut procumbens, continuo muro ambulacrum in turrim oppidi pervium suspendebat. Ut spatium loci æstimares, veteris structuræ ruinas robusto adhuc ambitu moenium complectebatur, viam in crepidinem præbens. Insubrum olim hoc opus fuit; & dignus castello mons, qui intra fauces suas nivesque Rhætos coerceret.

Sed

Sed tam vicinum limitem ferre gens Alpina non potuit; quia libera, indoleque ferox, jugum putavit, quicquid ante oculos urgeret: adeo verum est, exasperari populorum animos, si constringi metuant. Quaecunque homines terra dedit, mater est; omnibusque Patriæ affectum natura indidit. Sed nulla gens majori contentione delicias, & fertilissimi soli glebas, quam ista cautes & sterilia saxa propugnavit. Non loco, sed ingenio libertatem Rhæti metiuntur, & adspernari locorum squallorem angustiasque incipiunt, quoties claudi. Si recte tamen naturæ dotes arbitreris, etiam rigentibus vallium campis, asperrimisque montium jugis sua amœnitas est: in ipso horrore invenias quod placet. Ubi cuncta deesse censeas, maxima varietas est. Æternum alibi nivium onus vertices sustinent; alibi vernaculum candorem frondosa distinguunt jurga. Jam calvitias rupium summa æstate, canities adulta hieme, venerandam senii quandam dignitatem repræsentant. Altissimis deinde scopulis cadentes, & elisæ in spumam aquæ, cum strepitu ruunt, & impactæ saxi velut irritamentis incitæ, rursus subsiliunt, donec leniori paullatim alveo receptæ, injuriam vincunt loci, coloremque, posita violentia, vindicant, & in limpidißimos rivus effunduntur. Surgunt hinc inde marmoreæ montium moles, murorum turriumque velut imagines, & structuræ quædam miracula mentiuntur. In vallibus sparsæ villæ, & opimæ alibi glebæ; in sterilitate fertilitas, in horrore amœnitas, in solitudine frequentia: oculorum delicias hic pictura invenit, & omnem tamen artificis industriam natura vincit. Jam rupium fauces, callium anfractus, fontium scaturigines, torrentium nunc impetus, nunc ignavia, pontium fornices, lacuum æquora, pratorum colores, arborum proceritas, denique nova ubique telluris cælique facies spectantium rapit oculos & moratur. Accedit itinerum securitas; ut tota provincia, tanquam una in urbe peregrineris. Ut scias deorum hic quoque Penatum religionem esse; pro Patria, quoties incurrit hostis, pugnatur: & soli pretium æstimari inveniat miles, quod ferro & igni vastet: etiam in abdita & conclusa excelsissimis montibus loca aurum congeßit avaritia, tanquam securius possessura. Nulli prorsus sine opibus mortales agunt, & ne hostis desit, cumulant omnes quod ad rapinam avaros animos accendat. Divitiis florere Rhætos, virtus & vetustas indicant, & libertas ab origine gentis adhuc superstes. Atque ut veterem rerum memoriam revolvam, Victi olim, non domiti à Romanis, sudore & sanguine vires atque fortunas instaurarunt: strenui quidem, quod rapere ab hostibus manubias potuere; opulenti, quod amittere. Ergo quorum animi omni bello majores erant, concludi postea libertas non potuit: etiam Insuibris restiterunt: & ne provinciæ limitem suo arbitrio hostis tam vicinum figeret, structam & objectam sibi à Mediolanensibus arcem Maximiliano Sfortiæ ademerunt. Omnino quasi situ loci & opportunitas cogeret, produxere terminos; cum ab una hac arce aut timere Rhæti possent, aut timeri; tuti ac securi suo præsidio, hostili & alieno obseßi.

Sed Medicæus, ut universam regionem concuteret, arcem petere insidiis statuit. Cohortes in promptu erant, consilia in expenso, quibus, si fortuna faveret, nomen & potentia crescerent. Selecti è toto numero novendecim, fide & robore præstantissimi; & his ductor, invicta indole juvenis, origine Rhætus, nomine Riccius, rerum & locorum gnarus, quem peculiari affectu Medicæus pridem sibi junxerat, magnis aptum rebus, & perenni dignum fama, nisi Patriæ charitatem civis violasset. Gentis suæ oblitus, strenui laudem quam

A boni maluit; & nullum soli natalis beneficium censuit, modo militem se præstaret. In damnum popularium fortis, hanc tamen veniam impetrat, quod Medicæo obsecutus. Summa hiems erat, & cæli rigore aspera omnia atque concreta gelu, cum paulo ante continuis imbribus Mera auctus, cursuque violentus, præcipiti impetu murum juxta turrim straverat, quæ ex urbe in arcem clausa ac suspensa via transitum pandebat. Riccius explorato in antecessum situ; noctu cum suis ad opidum venit, & vadato ane, qui nulla aut tenui adhuc glacie sternebatur, summo cum silentio per murorum hiatus scandens ambulacrum, in arcem inferiorem evadit. Ruinas igitur milites subiere, ut & in occulto, & extra injuriam rigentis cæli laterent: sed quia madidi, asperrimo per quietem frigore vexati, ærumnosam & felici dignam luce exantlabant noctem. Summa consilii erat, aut in arcem erumpere, aut Præfectum capere, & deditionem extorquere. Summo mane è rupe descendens fatelles, claviumque fascem bajulans, per arcem & Hypæthrum ad opidum perguit, ut jussu Præfecti, & ex more portas reseraret. Riccius ad omnia intentus, quia superiorem arcis aditum animadvertit non sine custodia esse, & ex re sua putaret opidum aperiri, suos continuit. Susplicari etiam cœpit, ea nocte Præfectum in opido cubasse. Ergo sine obstaculo fatelles transit, munere suo fungitur; & mox Rhætis nonnullis comitatus redit, qui salutatum Præfectum venerant, officij quoque causa deducturi. Fabulis intenti, incaute incedebant, cumque jam proximi ruinis essent, è latebra Medicæani strictis pugionibus exsiliunt, Præfectum rati adesse. Errore deprehenso facinus tamen peragunt; manus & mox vincla non repugnantibus induunt. Ac silentium quidem primum stupor, deinde vis imperavit. Ne carcer deesset, iisdem ruinis & capti & liberi latebant. Præfectus, ignarus eorum quæ acciderant, etsi accusare moram famuli poterat, ultra investigare desit, à suspitione infortunii alienus. Nam quod periculum, ubi hostis non erat? Finibus tuti, in Italiam & bellum & simul metum Rhæti effuderant.

Ex arce igitur ipse Præfectus descendit: iturus ad opidum, filium adhuc puerum ducit, quem fatelles sequebatur. Dies solennis erat, & partim animi, partim rei divinæ causâ maturius ibant. Quis ubique fortunæ ludus! Inferioris adhuc castelli mœnibus septi, & tamen hostili impetu repente obruti, scire non poterant, in quorum venient potestatem. Riccius sine mora Præfectum raptans, infesto jugulum gladio petiit; &, *Istud*, inquit, *tibi nunc ferrum fatale vibro, nisi presentem mortem castello redimas: periisti, nisi confestim fortunam agnoscis, aditumque pandis. Quid cunctaris? hostis, & armatus adsum; crudelis quoque, nisi vitam æstimas. Iterum, quid cunctaris? aut anima, aut Præfectura ponenda est: tu elige: nobis quod audacia tentatum est, vis perficiet.* Sed temnente minas Præfecto, qui mortem honestam turpi vita potiore duceret, magis urgere Riccius cœpit, & furoris persona vultum induens, *Vincet*, inquit, *sevitia pertinaciam; sed vos commilitones, ferrum una stringite, una ferite; ut omnium cadat manibus, qui cunctos spernit. Non satis unum vulnus, nec mors una satis, toties modo perire possit, quoties cadi.* Sic ille, cui parcere statuerat, minas & arma intentabat. Ductis igitur sub ipsa arcis mœnia captivis, cum ficta crudelitatis scena lanienam Medicæani adornarent, ingenti armorum strepitu Præfecti familiam conterrere. Uxor è murorum pinnis dispiciens, cum subjectum mucronibus minantium charissimum videret maritum, tristi ejulatu lacrymisque manantibus deprecari vim cœpit: *Crudele inhiherent ferrum, neu unius cade duos perimerent:*

suam in mariti corpore animam vivere; se tum maxime haurire vulnera, cum spectaret: nec labi virum posse, nisi ut in mulierem savi essent. Si latrones venissent, pradam spectarent, non sanguinem: sin milites, annis captivi parcerent, lytro contenti. Vocem contra Riccius tollens, Milites, inquit, sumus, non latrones: sed vis & crudelitas in hostem permissa. Arcem poscimus: tu vide, plaris maritum, an domicilium facias. Quod iste negat, tu presta: una hac rupe amores tuos redimas. Id unum captivi pressum est. Sed Praefectus generosum promens animum, uxorem ad constantiam adhortatur: Negligeret maritum, quem sine scelere servare non posset, imo quem servatum iret, ut occideret. Vincula, mortem, aeternumque à Patria sibi probrum imminere, si arx deditur: periturum se turpius, si vitam deberet latronibus, fide projecta. Mori in malis non esse, omnibus contingere: si perendum, referre tamen qua causa, aut culpa; militis, an carnificis manu: se paratum, quamcumque hostibus crudelitatem scelus daret, intrepide excipere: proinde non vitam modo spectaret mariti, sed famam; tueretur arcem, qua salva, nihil amitteret. Riccius, quia ex sententia minæ non procederent, & cum periculo mora esset; acrius urgere coepit, leviterque, quem proximus impellebat miles, Praefecti filium vulnerans, hoc velut ultimo immanitatis ludibrio paternum maternumque affectum stimulavit: &, Senties igitur, inquit, qua mercede pertinaciam extollis: ut sepius occumbas, spectabis pater filii funus, priusquam moriaris, & utrumque occidet diviso nomine uxor materque, quia non servabit. Simul vero truces componens oculos, imbuendum innocenti sanguine enses sustulit, tanquam percussurus. Non diutius naturæ stimulis repugnare Praefectus potuit. Victus & pallentis pueri discrimine, & moestissimæ conjugis planctu, arce salutem pactus est, & necessitatem æstimavit. Ut pius esset, peccare in patriam sustinuit; difficiliusque in gemina ærumna patri fuit, spectare mortem filii, quam occumbere. Haud mora, intra moenia Medicæani recepti, tantisper in custodia Praefectum familiamque habuere, dum lustrarent penetralia, & felici jam audacia insidiarum calliditatem sequerentur. Nam quasi ampliorem successum fortuna promitteret, victoriam absconderat; cum minor intervallo strepitus, prodere hostes opidanis non posset; & viæ facinorisque arbitros novus adhuc dies arcuisset. Dispositis, qui ingressum aditumque custodirent, paulisper in arce cum suis Riccius tanquam in ruinis iterum latuit. Etsi tutus, sciri tamen victor noluit; ut imparatiorem Medicæus hostem jam adventans reperiret.

At in urbe publica pietas populum collegerat, & sacrorum solennia mysta adornabat, cum nec pro more, nec pro die Praefectus veniret. Mirari omnes, & adversæ valetudini moram adscribere. Missi igitur quatuor è primoribus, qui exploratum irent. Hi funguntur officio, gressum ad arcem dirigunt, scanduntque: mox, tanquam ad Praefectum admitterentur, introducti sunt, vinculisque extemplo mancipati. Sequuntur & alii, pluresque eodem dolo delusi, qui partim ex urbe, partim aliunde ventitabant. Tradunt, quadraginta quatuor in arcem & vincula venisse, stirpe & fortuna præcipuos: & hæc velut belli pignora idem carcer detinebat. Civium si numerum fortemque æstimas, jam magna ex parte opidum quoque Medicæani ceperant: vinculis hæctenus, non armis pugnabatur, & quod pulcherrimum victoriæ genus est, nemo occumbebat. Non potuere tamen diutius fortunam suam opidani ignorare. Fraus statim à meridie detecta, quia nemo rediret. Ergo quod in tumultu solet, arma nemo non corripuit: alii per urbem discurrere, alii, quos furor & pro-

A pinquorum ærumna stimulabat, ad arcem contendere, clamore fremituque hostes provocare, & verbis profcindere. Nec ulterius aut ferre ludibria vociferantium Riccius potuit, aut arce ferociam claudere. Ut pares dolis vires ostenderet, in subiectos sparfosque cum paucis aliquot suis erupit. Facinus, etsi temerarium atque intempestivum, tamen, quia successu non caruit, haud indignum gloria fuit. Atque hoc ipsum adversarios terruit, quod tam pauci pugnarent, audacia in suspicionem insidiarum deducta. Ergo dum in discrimine de proelio opidani deliberant, animos hostibus addidere. Nihil facilius, quam percussos rejicere. Medicæani autem, cum stravisissent proximum quemque, reliquis in fugam dilapsis, etiam spolia ceperunt legere. Sic vero natus injuriæ pudor virtutem revocat, & renovata audacia majorem colligit hostium manum ac reducit. Quia pulchrum putant omnes, defendere Patriam, gloriam æstimant; & quia facile paucos vincere, confluunt undique. Ergo & numerus vires facit: ac dices velut impulsum ventorum vi procellam, in adversos multitudinem agi. Qui resisterent? cum fessi omnes pugnando, & duo gravissime vulnerati, in arcem se receperunt: quam armis sustinere vim non poterant, rupe arcuerunt. Res ad obsidionem spectabat, & quia alimentis arx destituta, expugnari statim fame poterat. Satis igitur, aditum claudere: & tamen ne exercitus deesset, ante Solis occasum mille quingenti pedites è vicinis vallibus ad opidum convenerunt.

B Medicæus, relicto in arce Mussiana fratre, ea nocte agmen suum movit, quod ad septingentos jam pedites creverat, & Clavennam verius iter instituit; etsi remoram validam aer cælumque objicerent. Ipse milites exemplo suo trahens, viam pedibus ingressus est, cum ne sic quidem frigidissimæ rigorem noctis possiet vincere. Sed terra quo asperior gelu, magisque vestigio cuntis resisteret, amplius obdurabat ad iter animum. Ardor autem gloriæ algorem omnem mitigabat: nam occupatam à suis arcem in via intellexerat; Sed nisi confestim cum copiis adesset, pulcherrimam è manibus victoriam labi: aliquot jam vallium incolas in uno cum armis opido esse, nullam in castello annonam, atque adeo auspiciam pugna cum fame captum. Perrexit igitur, felici eventu gestiens: & ducis alacritate milites incaluere, cum turpe quisque putaret non sequi. Sic vero paucis horis & parvo itinere totam hiemis injuriam emensi, ad Clavennæ moenia pervenere, non minus pugna avidi, quam prædæ. Ut prævius pavor hostes percelleret, cum strepitu & clamore cohortes jussæ incedere. Plura toto agmine pulsata tympana, arma concussa, & cuncta ad simulationem magnarum virium instituta. Nec parum apud rudes fallacia terroris valuit, exercitum aliquem mentita. Metu consternati, cum suspecta essent omnia, fugere maluerunt, quam experiri, quos timerent. Igitur tumultu magis magisque gliscente, pauci ad pugnam se parare, alii latebras quærere, & periculo vitam subducere; nemo in commune consulere; quod quisque metueret, nolle. Tanquam in opido nequaquam tuti, montes suos petaturi, & penetralia Alpium, excessere. Sed Medicæus, intrepide irrumpens, extremum fugientium agmen adoritur, & militum libertati iram indulsit. Sic non sine strage, qui fugiebant disjecti; & ut experirentur quæ timerant, coacti repugnare. Sed virtus semel fracta impar deinde discrimini fuit; satisque armis profecerat, quisquis evasisset. In hoc quoque conflictu vim suam casus ostendit, objecitque vincitibus quod formidarent. Nam magno animo in hostes invehens Medicæus, cum pugnaret ipse, militisque simul & ducis impleret munia, discrimen subiit,

subiit, & victor, ut omnem fortunæ vultum suspectum habeas, aliquam victi conditionem sustinuit: glande plumbea vulneratus, subsistere cohortes iussit, & ad opidum, inciso velut successu, reverti. Ne mollius referret gradum, quam protulerat, vehiculum recusavit; virtute formidoliosior, quod læsus rediret. Vulnus examinatum, & quia periculo caruit, tum quidem neglectum. Nihil igitur de vigore remittens animi, ipso dolore & cruciatu fortis, tantum sibi otii non permisit, ut decumberet. Hostem pepulerat, sed reverfurum: & tali ingenio Rhæti sunt, ut nisi omnes victi, non quiescant. Tanquam tota in membris provincia vivat, vires habet; & ut sæpius pugnet, robur colligit. Alibi cladibus mitescunt incolæ, & submitunt animos; hi partim indole, partim situ ferociunt.

Sed Medicæus arce & opido potitus, ab eventu vota auxit, omnemque majori violentia perturbare Rhætiæ statuit; non expectare hostem, sed læcessere. Simul munire opidum cepit, & instauratis ruinis, Meram robustiore muro coercere. Arx vero & milite & comœtu instructa. Diffudit mox fama lætam aliis, aliis tristem victoriam, ut partes erant, & in eas Insuabres inclinabant. Sfortia & frangi Rhætos hoc tempore, & occupari Medicæum, utile arbitratus, suis ascripsit rebus, quantum aut isti amitterent, aut ille acquireret. Ergo ut magis utrosque collideret, & hæsuras irarum causas acrior injuria daret, fulcire vires Medicæi novo subsidio decrevit. Ratus quoque, quod caput erat, *Pressis domi Rhæti, revocatum cum auxiliis Theganum iri; Regem tam firmiter deservitum robore, pelli Ticino posse; aut certe sponte discessurum.* Nec mora: selectum peditum Cremonensium agmen Clavennam Franciscus Mattius duxit, numerum Medicæanorum Sfortiano milite aucturus. Atque opportuna hæc subsidia, cum universa pro aris focisque Rhætiæ moveretur. Medicæus, ut nova clade animos hostiles & vindictæ apparatus frangeret, effudit terrorem suum, & in vallem usque Bergellensium excurrans, cuncta populatus est. Quicquid rapi potuit, militi cessit; atque ille prædæ dulcedine illectus, & ex eventu spem fumens, longius etiam bellum exoptabat.

Interea Mussium cum tertiis copiis Archianus appulit, à Sfortia affligendis penitus Rhætiæ submissus: de cujus adventu Medicæus accepto nuncio, jam (ut caute quascunque explorabat fortunæ insidias) suspecta habere cœpit auxilia, quæ abundarent: atque ut nova expeditione in hostem diverteret, & consilia sua metu liberaret, occurrere Archiano, adhuc amico, statuit; & maturo remedio moram properanti injicere. Itaque quinquaginta subito equitibus instructis, quos è toto militum numero selegerat, celerrimo itinere obviam ire cœpit. Cum Suricum pervenisset, ripam opidumque deprehendit frequentem milite impletum. Monitus igitur Sfortianas istuc copias appulisse, equites suos mox redire Clavennam iussit; ne diutius infirmior præsidii manus esset: ipse cum puero opidum intravit, ad Archianum venit, & quantum designaverat callide moliens, magno affectu hoc egit, ne tam pulchra dictu, quam usu necessaria, & quæ maxime spectarent Principem, loqui videretur. Verborum hæc fere sententia fuit: *Præsentem fortunam pulcherrimis ausis annuere: satis hoc tempore præsidii Clavenna esse: majoribus etiam in uno loco copiis alimenta non suffectura. Opidum arcemque viribus Rhætorum parem. Itaque augendam nova irruptione victoriam, qua nisi incrementum sumeret, securitate destituit. Recenti adhuc plaga si vulnus accedat, dolorem crescere. Hostem, majori etiam injuria quam damno irritatum, iterata clade percelli debere: animis devictis, vires labi.*

A *Nihil utilius, quam divisis copiis uti. In partem gloria & ipse veniret, occupatos atque districtos vinceret. Prorsus ferro & igni agendum esse, & quicquid furor atque avaritia militis suadet. Frustra in cineres tecta labi, nisi Alpes nivesque arserint. Frustra ali incendium, spargi debere: duraturum si longe lateque flamma sevant. Proximam Volturenæ cogitaret vallem, ut gleba fecundam, ita injuria opportuna. Vastandam esse, ut erepta hosti videatur: in damnum relinqui, quicquid aut non rapuerit milos, aut non consumpserit. Atque in his præcipue campis pascuisque vires Rhætorum sitas esse: frangi porro animos posse, si miseri esse hic incipiant.* Cogitaret etiam, *In Rhætiis jam Gallos vicini; in Alpibus ipsis exercituum Regium enervari; Theganum cum copiis rediturum. Addit, Sine savitâ quoque jam ambigam felicitatem esse. Terruisse hostem, partem victoria esse; causam cladis, si ultra nihil timeat. Majoris momenti apud Rhætos fore non amittere fertilem irriguamque convallium planitiem, quam rupis unius arcem recuperare.* Archianus persuaderi sibi passus quicquid destinarer Medicæus, agmina per lacum transvexit, & in Volturenam ducturus, Morbonium petiit: atque inde Medicæus modico præsidio stipatus ad summum lacum pervenit: tum remissis militibus, sive contemptor periculi, sive quia tutius visum, fallere hostem, quam perfringere; tanquam vilis ignotusque iter ingressus est, Thoma Bossio Mediolanensi, egregiæ & antiquæ stirpis viro, quem familiarem olim habuerat, velut comite assumpto.

Rhæti interea moniti Morbonio discessisse cum præsidio Medicæum, Clavennamque redire, valida instructa manu, viam insidiis occuparunt, ut incautum interciperent. Sed dum in latebris hærent, & summo cum silentio hostile aliquod agmen operiuntur, Medicæus Bossiusque vili jumento uterque insidens transeunt, aut non visi, aut neglecti; ut fallere, sive etiam latere potuerint, qui fie soli vehebantur. Hostes igitur dum insidias tegunt, vim armatæ multitudini objecturi, inermis è manibus præda elapsa est. Prorsus in potestatem Rhætorum Medicæus venisset, si quis putasset ausum sine præsidio proficisci: quia maxime capi potuit, evasit; & quia comitatum sprexit, extra discrimen fuit, insidiæque sive fortuna, sive calliditate audentis delusæ. Sed frustra consilium facinoris ad examen deduco: tam feliciter elabi meruit, qui periculum contempsit. Quo gaudio, etiam admiratione à suis exceptus: & virtutem præ fortuna æstimantibus amplius propemodum erat, solum, quam salvum rediisse. Nam de consilio hostium certiore facti, insidiarum nuncios miserant; sed illi partim intercepti, partim metu in diversas partes dilapsi, indicium nullum pertulere.

Interea vario tumultu provincia æstuabat. Rhæti, cum & Clavennam Medicæus muniret, & Volturenæ immineret Archianus, novam calamitatis faciem accensurus, fumis viribus propulsare bellum aggrediuntur. Litteræ igitur ad Theganum missæ: *Morem illico gereret, castrisque relictis Regis universas domum copias reduceret. Claustra Alpium à Sfortianis, duce Medicæo, referata esse, viscera provincia gravissimis vulneribus obnoxia: nisi properent, patriæque auxilium ferant laboranti, extrema timenda esse. Agros uri, opida capi, omnia ferro & clade deformari. Non subduci Regi militem, aut sacramento solvi; sed ad incendium commune restinguendum tantisper occupari. Firmatis domi rebus, & è sinu hoste summo, auxilia ad Gallos reditura.* Adeo apud Theganum reliquamque juventutem imperium valuit, ut sine mora signa, Regiæ militiæ oppignerata, è castris extulerint, neglecto stipendio, pro fortunis domi periclitantibus dimicaturi. Discrimen ante oculos erat, ne dum alienæ

potentiae urbes adjicerent, suas ipsi amitterent, & majori damno quaerent conducti praedam, quam à finibus hostem non arcerent. Illa quoque cogitatio subibat: *Aris focusque jus omne cedere, arma obstricta esse: nullam foris victoriam fore, si domi interea vincerentur.* Sic honesta velut avaritia, affectuque Penatum commendata, gloriae iter retardat; quasi & pietas criminis patiens, & cesset sacramenti nexus, ubi patriae necessitas fidem interpellarit. Non mittere auxilia satius fuerat, quam revocare; & Sfortiano foedere colere pacem, quam, mutatis armis, in novam partium fortunam transire. Nunc utrobique jactura est: quem nuper defecerant socium, hostem faciunt; & majori inconstantia inimicant, quem secuti. Igitur è castris, Rege nequicquam obnitente, sex millia Rhætorum excessere, robur exercitus, unicumque victoriae praesidium atque columen. Qua defectione concussis reliquorum animis, à metu & torpore ad spem novam fiduciamque Sfortia erectus, pugnandi cogitationes instauravit. Lanoyum reliquosque duces Moronus incitabat. Quia belli aleam tentare placuit, exploranda jam militum quoque voluntas erat, qui stipendia nuper flagitarant, per inopiam obstreperi; & ad tumultum proni. Piscarius igitur gloriae desiderio maxime flagrans, in unum undique copias contrahit, & conficiendi belli occasionem commendans, magnis promissis variaque oratione omnium animos implens, obnoxios sibi reddit, & ad pugnam capeffendam animat: *Ne recusarent fortes esse, aut summum bello manum imponere. Se virtute eorum fretum, qua pluris semper gloriam, quam pecuniam fecissent, nunc, cum maxime stipendia numeranda essent, ad discrimina adhortari. Sed Casarem esse, qui deberet: ejus nemini unquam militiam fraudi fuisse: brevem dilationem aris liberalitate pensaturum.* Adjungebat, *Certissimis se nunciis admonitum, ingentem pecunia vim ex Hispania jam transcriptam esse: ne ambigerent, potentiam maximi Imperatoris etiam fide vinci: ut bella sunt, impedimenta quoque objici: in angustiis autem rerum amplius esse, moram ferre, quam stipendium meruisse. Hac se illis dicere, quos sciret fama desiderio duci: sed si fructum militum spectarent, suavius post victoriam esse fore. Prada necessitatem explerent, mercedem in fortunarum ornamentum deinde admitterent.* Belli igitur conficiendi certissimam spem affulgere: *arma nunc caperent, paulo post stipendia. Ut amplius possiderent, ferro aurum rapi posse, nec periculum esse, modo auderent vincere. Notum & infelicitate sua contemptum evulisse hostem: superari & fugari posse, nuper virtute ipsorum victum atque Italia expulsam. Ipsum quidem jam adesse Regem, post tot clades, non praesidium virium, si fortes essent; sed augmentum prada, si vincerent.* Circa muros unius urbis desiderare, lente agere, & viliti imaginem induisse. Exhaustum robore exercitum; abiisse Rhætos: cum reliquiis tantum copiarum rem fore; & has obsidionis radio potius, quam otio elanguisse. Nihil se de ingenio hostium dicere, omnem in primo impetu vim esse: hunc sustingrent, facilem successum fore. *Ut flamma quadam è palca aut stupa plus lucis quam ignis habent: sic terrorem omnem esse, ostentari magis, quam inferri; effundi iram, ut deficiat; quemadmodum & animalia quadam amisso aculeo torpent: mox in pavorem minas commutari.* Itaque animos sumerent, Casaremque cogitarent: pro tanto nomine fortunam fore. Facilis ardor Hispanos corripuit: & horum exemplum Germani secuti, pollicentur operam, generosum rati, trimestri obsidione obfessis popularibus opem ferre.

Sed amplius quoque fata destinarant: praecipitare Gallorum vota, & prostrato atque exciso exercitu Regio, novis dissidiis armisque Italiam distringere. Ut fallax fortunae vultus est, repenti-

A nam rebus mutationem una dies unumque proelium attulit, cum magna pecuniae inopia duces Caesarianos premeret, & non pugnare quoque clades esset. Egeitatem seditio sequitur, & haec corrumpere spem relictam poterat. Sic vero Piscarius, quae in promptu non erant stipendia, rapere statuit; & quicquid miles flagitaret, hosti extorquere. Univerfum exercitum in duo equitum, quatuor peditum agmina distinxerat. Primum ex Hispanis, Germanis, Italisque; secundum è solis Hispanis, tertium quartumque è Germanis conflatum erat. Rex contra, cum audisset adventare hostem, copias omnes citra Ticinum amnem contraxit. Castra à fronte, à tergo, & sinistro latere praetatis fossis valloque munita erant: dexterum muro Circi satis tutum videbatur; praesertim Mirabelli, quod in meditullio palatium erat, olim venationis causa exstructum, praesidio equitum peditumque ad tutelam disposito. Media nocte, cum in pugnam duces omnes denuo consensissent; agmina promotata sunt; & ut ad hostem via sterneretur, muri partem repentino impetu fabrorum militumque manus demolitur. Tum in Circum effusus exercitus, hostem infestis signis petiit. Primum peditum agmen Mirabellum ab introitu petiit: atque ibi, praesidio strato, felicem pugnam Caesariani orsi. Reliquae acies in castra Regia diriguntur. Fit proelium, auspicio ipso atrox; & primo Galli, qui in peditatum Hispanorum incurserunt cum strage rejecti sunt. Succedunt è castris Helvetii, velut irritati, & à fuga suorum iras fumunt: simul à latere equites Galli tanto impetu inveci sunt, ut valida illa Hispanorum acies retro cesserit; sed tanquam spiritus colligeret, & mox acrius irruptura: non sustinuisse impetum, irritamentum magis pugnae, quam damnum erat; & jam aut vincere, aut perire omnes decreverant; si spolia non raperent, cum gloria occumbere. Sistunt igitur gradum, & ad vulnera jam immobiles, cum, incitante Borbonio, in cuneatam frontem acie exprorecta, subsidio Germani veniunt, acriterque victoriam moliuntur. Gliscit pugnantium ardor, ac primum equites hostium confecti sunt: Helvetii quoque post cruentam caedem profligati. Rex suorum strage perturbatus, ad reliquias exercitus circumtulit oculos, & nobilem illam selectamque ultimae fiduciae manum, qua stipatus erat, compellans, *Frustra, inquit, verba consumo, Amici & Commilitones, nisi amplius jam virtus vestra, quam rabies hostium possit. Quid factu opus, tristior fortuna monet, vi & ferocia paucorum corrigenda.* Neque animum cujusquam otioso imperio onero; facturus quod exigo, ad proelium hortor; & ne solus pugnem, vestram imploro opem, & simul fidem exigo: nunc enim non tantum an strenui sitis, sed an Regem ametis, sive felicitas mea, sive calamitas intelliget. Atque communis hac jam causa est; quia non de imperio, sed pro salute dimicandum. Hoc agite, irruite, & ab ultimo dedecore nomen vindicato gentemque Gallorum. Me quidem segnem posteritas non dicet; & si quid tristius accideret, scient omnes, non virtutem, sed fortunam defuisse. Ut omnia dicam: aut vincendum, aut cadendum est: fuga & ignominiam & ruinam majorem trahit. Sprevisse mortem initium victoria est. Ac sane si robur aestimamus, pares adhuc hosti sumus. Ille vero jam fugam nostram operitur, imo ferocia fessus, & praeda inhians, quos straverit, non à quibus sterni potest, numerat. Sed nihil adhuc egit; quia vestris jam dexteris feriendus, superari potest. Praeo ecce, & ut commune periculum pares excipiat, posita velut majestate, miles fio; experturus, an ut sceptrum, sic & ensam geram. Vestro mox beneficio Rex iterum ero, aut non ero. Longiorem orationem nec vestra patitur virtus, nec necessitas permittit: sed tanquam

omnes

omnes incitem, & dispersos colligam, exemplo pergam loqui. Simul vero equum concitans, in hostem fertur. Tota nobilitas, oratione & simul fortuna Regis mota, impetum una facit, omneque infra virtutem discrimen habuit. Atque jam in rupto ac pæne victo exercitu vigor iterum erat, quia Rex pugnat. Hunc integri faucique sequi: quo cæso, aut capto, nec volebant incolumes esse, nec poterant. Omnis igitur equitatus Cæsaris acriori in Gallos impetu conversus est, & vi magna universam aciem confudit. Cadunt ex hostibus plurimi; & tanquam stragi sufficerent, gradum servant. Instat miles Cæsarianus, & jam vincendo sævit. Ubique clamor, horror, & morientium gemitu calamitas tristior. Sanguine madebant campi, vix primo adhuc colore veris vestiti; & strata atque congesta cadavera sævitiam quoque occidentium retardabant. Vacillantem adhuc Gallorum fortunam Antonius Leva impulit: is eductis ex urbe Germanis, & pugnandi avidis, hostes à tergo adortus est, valideque pressit: nec finem ante cædendi fecit, quam turbata & dissipata undique acies Gallorum succumberet. Regem fortiter dimicantem equus labore fatiscens destituit, tandemque vulneribus confossus, & provolutus pugnantem effudit. Putares exercitus totius robur simul concidisse. Sed ille dum se erigit, à Cæsarianis comprehenditur; & mox agnitus, in potestatem Lanoyi venit. Tum cædi omnes, aut capi maluerunt, quam fugere; & quisque morte turpius censuit, gradum sine imperatore referre. Solus tamen Alenconius, rebus desperatis, fugæ dedecus sustinuit, agmenque equitum postremum, cui præerat, discrimini subduxit. Cecidere eo prælio octo mil-

lia Gallorum, aut qui pro Gallis pugnant, flos regni & nobilitatis. Paucos ad flumen usque reiectos aquarum gurgites hausere. E Ducibus Guilielmum Gauferium, Thomam Fusium, Jacobum Cabanæum, Ludovicum Tremellium, Galeatium Sanseverinum, aliosque mors invicta nobilitavit. Quæ summa cladis, Rex captus, humanæ fragilitatis exemplum dedit. Sed tanquam rebus afflictis majestatis indulgeret speciem trux fortuna, pari belli ludibrio optimates reliquos Galliæ involvit. Trahebantur & in eandem calamitatem Navarrae Rex, magnus Allobrogum Nothus, Summi Pontificis Clementis Legatus, & capto Francisco velut pompam faciebant. E Cæsarianis vix septingenti desiderati. Duces omnes copiarum, præter unum Castriotum, Scanderbechi pronepotem, ab ipso rege interfectum, victoriæ superstites; sed plerique faucii, virtutis indicia ipso sanguine ostendebant. Piscarius vultu, ventre, & sinistra tibia hostile ferrum exceperat, & sic vulneribus in vindictam ferocior, magna victoriæ causâ exstitit; formosior quoque deinceps, qui quoties faciem proferret, & miles & fortis appareret.

Reliqua Italiæ bella si conferas, vix ævo nostro nobilior clades. Tanta è captivis castrisque præda fuit, ut avaritiæ sufficeret; viliisque videri sanguis effusus poterat, comparatione divitiarum, quibus paupertatem miles evasit, gloria quoque non intermoritura opulentus. Amplius tamen Medicæus fecit, tantæ victoriæ non minus ingeniosus, quam strenuus auctor: quippe, ut feliciter pugnant Cæsariani, sex millia Rhætorum fugarat. Sic uno prælio bellum confectum est, & gravi hoste Insubres liberati.

E. R. Y. C. I. P. V. T. E. A. N. I.

ANACEPHALAEOSIS

MEDICAEANA,

TANQVAM FVSIOR EPITOME,

IN CONSPECTVM VNVM CONGESTA.

ANACEPHALAEOSIS

LIBRI I.

VERVLVM de natura sua genus humanum, & inertia blandiens, presentia fastidit, remota quarit, quasi meliora. Sed Rerum & Ingeniorum vicissitudo est: nec desinit, aut desinit virtus, sed latet, invidia aut ignorantia septa. Sic & Historia impeditur, tanquam vilis, aut ambitiosa; sed ab ignavis. Hi, ut nesciantur, vivunt, otio immortui: quisquis recte agit, aternus est: & natura talis, atque indefessa, viros omni ævo produxit, virtutesque; etiam nostro, siquis describat. Ego id audeo, in Historia Cisalpina, & pro munere injuncto. Opus hoc ipsum bellicum est: Vir, qui celebratur, nuper magnus; nunc ut fama aptus, ita veritatis testimonio dignus; nec sejunctus ab Insubrum fortuna, qui in bella sua pæne Europam traxere, ut provincia tandem unus Cæsar potiretur: id vero auxilio quoque JO. JACOBI MEDICAEI, qui hic dicitur; odio quorundam jactatus, cum elogia non am-

biret; imo oblivione propemodummersus, cum majora fide gereret. Nunc in lucem redit, etiam veteris militia miraculis ascribendus: in exemplum Historia & Posteritatis; ut sciant omnes, qua industria fama constet, & fortuna corrigatur. Si compendium placet: MEDICAEVS stirpe nobilis, indole militaris, exilio honestus, manu fortis, ingenio callidus, audacia felix, militia clarus: voto sapiens, mediocrem fortunam maxima preposuit, & familiam illustravit, frater Pontificis PII QUARTI, avunculus D. CAROLI BORROMAEI. Gens MEDICAEI Mediolani inter primas. Pater Bernardus, Vir egregius, & equestri dignitate manceps: mater è Serbellonis. Fratres quatuor: sorores duæ. Claritas prodigio significata, sed in familia non permansura. Pater, circa educationem diligens, non segnem filiorum indolem expertus. JO. ANGELVS togam armis præfert, Jurisconsulti titulum capit, in Collegium Mediolanense adoptatur, fit Pontifex Maximus. JO. JACOBVS arma toga anteposit, egregie se gerit & exercet; & hostes invenit. Circumventus, graviter vulneratur; sed evadit, & contemnit plagas, dolore major. Nondum percuratis vulneribus, adversarium conficit, & exilium amplexus, ad lacum Larianum

rium secedit, Gibellinis adherens. Amicos facit, ad omne robur corpus animumque durat: suos retinens, aliorum mores corrigit. Vivere satis non erat, innotescere voluit, atque imperio eminere. Sed occasio adhuc deerat: ea è mutatione rerum nascitur. Franciscus Rex provinciam armis subigit: hostem victorem Maximilianus Sfortia in Galliam sequitur, patris fortunam voluntario dedecore adumbrans; velut captivus, quia vivendi subsidia suppetunt. Provincia violenter administrata; & tam indigena, quam Galli nocent, impunitate audaces. Juventus ferox: Praefecti juris avari. Suo scelere aliena infamia Insubres Rempub. lacerant. Imperium promiscuis vitiis quassatum, libidine eversum. Plerique boni nobilesque in exsilium vel sponte eunt, vel pelluntur: à Mediceo excepti, arma in Gallos sumunt. Simul urbes ad rebellionem prona, incitante Morono, & Franciscum Sfortiam principem cupiunt, Maximiliano neglecto. Omnium ardorem vincunt exsules. Mediceus Mediolanum intrare ausu, conjuratos adit: item tabellarium hostium interficit, & epistolas rapit. Rebellio decernitur. Tridento Moronus venit, cum Mediceo Rhegium Lepidi se confert, & vix insidias evadit. Sfortiani, & alibi infelices, frustra Commum tentant. Conjuratio à Palavicino detecta: is supplicio vitam finit; item Mattius, pluresque conjurati. Pontifex & Caesar pro Sfortia in Gallos consurgunt. Belli duces, Prosper Columna, & Fredericus Gonzaga: exsulis Moronus praest, is inter omnes Mediceum aestimat, quia fortem, & simul modestum. Galli, duce Lautreco, bellum capeunt, Abdua ripam muniunt; à Mediceo nocte oppugnati, & impediti, cedunt hostibus; & Mediolanum se recipiunt. Insequuntur Casariani, sine mora mania tentant, primique exsules penetrant. Trivultius capitur: in urbe Mediceus pugnatur. Cives ancipiti consilio haerent; quippe capite destituti: utrinque fortunam pensitant, & in Gallorum partes inclinant. Prohibet Mediceus, oratione, & simul exemplo; urbisque capta velut auctor fuit. Sfortia imperium capit, adhuc bello districtum: Rempublicam ordinat, viris fortibus premia donat; etiam Mediceo, sed Moroni callido instinctu. Galli urbe, non provincia pulsati, belli fortunam sustinent, circa lacum Larium feroces. Hujus Praefecturam Mediceus capit, favore suffragioque omnium, & virtutis occasione aestimat. In administratione strenuus, & simul severus, Mattii mortem ultus est. Minatium exurit, in hostes ubique saevit, sed iusta causa stimulat. Ergo crudelitate vicit Guelfos; atque contrariam factionem virtute erexit: in suos benignus, in amicam defunctum pius. A Gallis Rhatos Helvetiosque avertit: Lautreco classem insidiis petit, & in portu Mussiano incendit. Gallos repugnantes superat, & in fugam conjicit; vim & flammam opido abstinet. A Morono major apparatus, & cum classe Hermes Vicecomes mittitur, infausto eventu. Lautreco pugnans avidus, nautes contra instruit, militesque cohortatur. Educit classem, Bilacium venit, & imparatum Hermetem adoritur. Is navibus desertis, turpius fugit, quam non pugnavit: pene captus, ni casu superveniens Mediceus, terrore Gallos percussisset. Lautreco igitur lacum vindicat, acriusque ad bellum accingitur: Turnum copias ducit, Comensibus infestus. Sfortia surgentem è lacu tempestatem reprimeret statuit, imperio Mediceo usurus, itemque Claravillii; qui Comensi Praefectura ornatur, & maligne expeditionem trahit, in rem suam callidus. Ergo Mediceus, collega neglecto, militem undique congregat: Turnum, hostesque petit. Claravillium, ne a victoria excludatur, eodem advolat; tam pugnans astutus, quam mora malus. Hinc gravior impetus, amulatione irruentium. Visti Galli; opidum excisum, contumacia poenam dedit. Mediceus, milite dimisso, stationem suam petit, à latronibus oc-

cupatam. Hos adoritur parva manu, & expellit. Galli à strage animosiores, lacum turbant, omniaque infesta habent. Lautreco, auxilia adducturus, in Galliam abit. Sed interea inducia à Fusio cum Sfortia inita: arces tradita. Mussium Guelfi, exsulesque retinent, & scelere vim exercent: repressi à Mediceo, tamen latrocinantur; novas etiam insidias impietate declinant. Mediceus igitur Mussio parcat, & à prada suos continet: quin & gloria virtutisque memores reddit. Miles obsequens, dicentis exemplo fortis est. De obsidione arcis Mussiana cum Sfortia actum à Mediceo; rei necessitas exposita, sed rejecta. Urget ille tamen, & Columnam impellit: ab eo milites missi, & tormenta. Quia Rhati obsidioni favent, subsidia Sfortia addit. Latrones tamen intrepidi, loci fiducia; & obstinati, quia tanquam ad poenam obsessi, quia arx montis & munitionis beneficio inexpugnabilis. Agit tamen satagitque Mediceus, etsi modico eventu. Mora tandem lassantur hostes; quia subsidia deficiunt, & inedia obrepit, destruentem paciscendi tempestivitate pertinacia. Praefectus avaritia expugnatus, milites ad deditio- nem adhortatur. Hi prompti, praeter exsules, pene metu perturbatos, frustra tamen ausos refragari. Sfortiani interim deliberant de discessu, & tumultuantur. Seditio ad ignava consilia Legatum cogit; sed Mediceum affligit. In fatis erat, arcem capi. Praefectus deditio- nem per captivum insinuat. Is Aduncum properat ad centurionem suum, & mandata explicat. Mediceus nuncios conors, animum erigit, & spem obtinenda arcis concipit, audaci consilio ad victoria totius gloriae anhelans: centurionem excitat, ut in arcem una ascendat, & cum hoste paciscatur. Audet centurio: pariterque eum, ab arbitris securi: an ausu laudabili? certe successu felici. Mediceus in prima arce sermonem cum stationariis miscet, adhuc ignotus: conviciis proscinditur, nec movetur. Responso fortis intrepidusque, confundit calumniosorem, animosque omnium vincit, & percellit. De deditio- ne agit, & peragit; atque apud Sfortianos pacta valuerunt. Arx traditur, Latrones discedunt. In munitionibus XXII. tormenta inventa. Mediceus frustra dolo praefecturam captans, ad petitionem descendit: sed vota suspensa sunt, aliisque interim missis, qui vicario munere arci praesit. Fata vero aliam viam sternunt. Astor Vicecomes, Sfortia inter amicos, Morono infestus, plusculum sibi sumit, & favorem populi captat, dissimulante primum Sfortia, deinde remedia frustra quarente. Beneficio Principis audacior, Remp. turbat, & insidias Morono fruit. Hic praevenit, eadem deliberat, & consilio Sfortia confirmatus adornat. Huic facinori Mediceus delectus, tanquam fortis fidusque. Rei magnitudine attonitus, animo responsoque fluctuat: sed Patria necessitate expugnatus, cruentam addicit operam, stimulante interim Morono, qua verbis, qua promissis. In praemium arx Mussiana venit. Mediceus omissis insidiis, vim parat; consilii facinorisque socium assumit, quo auctore moram quoque damna. Exploratur occasio, Astor invaditur, conficiturque. Hinc tumultus dolore confusus, quem populus auget. Percussores elabuntur. De cade Astoris varia iudicia. Sfortia ad simulationem vindicta compositus, dolorem praefert, & in percussores inquirat: atque interim altiori consilio Mediceum jubet è medio tolli, cum domesticus ipse ferro petitur, idque in itinere. Leve vulnus fuit, & ad fugam percussor celer. Sed Mediceus Mussium mittitur, occidendus: tamque funestum imperium litteris, & ignarus nunciat: eas maturo examine pensitans, suspectas habet, imo reserat. Motus exitii vicinia, dignam vindicta injuriam censuit, & audaci dolo ad vota assurgit. Refringit litteras, fert, tradit; arcemque obtinet. Callide à Morono Praefectus excipitur, & exauctoratur. Sed rumor cadis manet, Sfortiamque onerat; mox lenior,

lenior, quia laesum. Hac populi natura est, velut ad auram flelli: pluris periculum Principis, quam crimen facit. Moronus cui perniciem non attulit, se amicum fingit: talemque Medicus admittit, injuria immemor, ut res stabiliat. Praefecturam igitur Sfortia velut nomine administrat, in auxilium undique collecto milite, & simul terrorem.

ANACEPHALAEOSIS

LIBRI II.

VIRTUTI necessitas stimulus est. Medicus arcem dolo captam, armis tueri cogitur: Lege & disciplina militiam firmat; & obnoxiam sibi juventutem facit, lenis, nec auctoritatem emolliens; severus, ut magis ametur. Nosci vult, & sic timeri. Sed in omni numero aliqui mali. Hic stupro ingenium produnt, & mox puniuntur. Alios inopinato rigore terrosos pari affectu & facundia Medicus alloquitur, & ipso vultu vincit. Ergo disciplina confirmatur; omniumque animi pulchra emulatione ad virtutem surgunt. Arx quoque muniri coepit, & proxima rupes incidi, difficili conatu, majore sumptu. Medicus pecuniam humanitate invenit: cum rapere potuit, rogat. Sedulo pro publica quiete lacus excubat, rigidus in exsules Guelfosque. Sic dum aliis pugnat, sibi vincit. Subjicit, quos defendit; & amicos habet, quos subjicit; dominus omnium, quia defensor: Sfortia tamen nomine, quo ad potentiam abutitur. Ille obstacula parat, & a fraude orditur. Confirmat Praefectum, tanquam amicus: deinde magnis promissis evocat, sed tergiversantem, imo renuentem: plus arci, quam Principi Medicus fidit. Mox novum a Gallis bellum, pro Sfortia Casarem, reliquamque in novum foedus Italianam excitat. Prosper Columna copiis dux datus, diligenter se gerit, postisque ad Ticinum castris, hostem opperitur. Ille copiosus venit, Gauserio duce, & terrorem adfert, cladem infert: hinc cunctantior. Redeunt Sfortianis animi: muniuntur urbes. Has Gauserius aggreditur, Moguntiacum & Laudem Pompejam capit. Comum Leucumque, quia periclitantur, Medicus praesidio firmat, sua quoque militia Principi utilis, tametsi laesus. Cremonam porro hostes petunt, tormentis verberant, & oppugnant frustra. Nam pluvia repente effusa impediti, ac deinceps detenti per plures dies; cum interim ab obsessis ruina implentur. Mox in exercitu penuria obsidionem solvit. Ergo Metropolis petitur, sed infelici quoque molimine: pro Mediolanensibus hiems pugnavit. Deserunt inceptum Galli, Abiatum & Gerlascum Sfortiani recuperant. Et tamen vires instaurat Gauserius, & auxilia petit, ab Helvetiis, qua tarda fuere; a Rhatibus, qua impedita. Nam Medicus, velut explorator omnis fortuna, ut Principem sibi obstringeret, & vim magis suam quoque extenderet, adventantium incidit iter, navibus e lacu undique subductis. Rhati, quia uti lacu non potuerunt, per rupes viam quarunt, Bellanum veniunt, adversum Musso opidum, & hic infestum quoque Medicaum experiuntur. Inde vallem Saxinam subeunt, amoenam illam, & origine Turrianorum claram. Horum non alienus memoriam colo. Fuere principes olim, & in reliquiis tamen majestatem nominis servant. Idem fatum Vice-comites, atque deinceps Sfortias imperio exiit: ne miseri videantur qui dejecti sunt: magnasque alibi familias atque populos concussit. Ne quid aeternum aut firmum in rebus humanis esset, vices finesque Deus esse voluit. Verum meminisse Majorum, ut virtutem imiteris, pulchrum est. Mibi e Turrianis conjux, ex hac liberari: ut boni sint & origine sua digni, votum est.

A Progressi deinde Rhati, a Sfortia oppugnantur; sed dubio adhuc eventu. Nova igitur industria rebus Medicus consulit, Rhatum fines depopulatur: qua necessitate Theganus copias reducit. Invalescunt mox Casariani, rem feliciter gerunt, hostesque praelio ex Italia depellunt. Sed Rhati ad pacem conversi, fudere Patriam vindicant, Mediceo magis addicti; ut ipse Theganus, vir corpore animoque magnus. Translato in Galliam a Casarianis bello, Mediolanum peste affigitur, & post arma infelix est. Sed Sfortia Laude Pompeja & Alexandria receptis, Arcem quoque Mussianam a Mediceo urget, & ad bellum movendum excitatur, non bono consilio. Ille enim ut violentia resistat, in partes Gallorum cum Rhatibus inclinatur, misso ad Regem Thegano, qui conditiones ferat. Obsidio Massiliensis frustra eo tempore a Casarianis tentata, bellum Italia reddidit. Rex ipse cum exercitu Alpes transit, Mediolanum a Pisciario relictum capit, nec violat: videre quoque differt. Militum manum ad capiendum Comum mittit, Rhatibus per lacum viam straturus. Hi in auxilium adventabant. Sed Medicus Fortunam expendens, & nupera consilia damnans, Gallis se opponit. Ad hanc rem pecuniam partim colligit, partim extorquet; & quia Principi impendit, excusatione dignus. Fratrem cum praesidio Comum ire jubet, & Gallos arcere: id factum. Rex Ticinum aggreditur, sed munitam Praefecto Hispano, milite Germano urbem: & hic illius exemplo atque sermone animatur. Galli strenui, muros quatunt, aditum sternunt, & vi invadunt; sed cum strage rejiciuntur. Obsidio ergo placet, & fluvius ab urbe avertitur, muri quoque nudantur. At repentina vis aquarum aggerem rumpit, & fluvium reducit. Interim Casariani vallo & fossa ripam muniunt: novumque aggerem hostes moluntur. Theganus redit, conditiones pactus: alienum jam Medicaum, affectu & oratione mulcet; sed frustra. Contra Medicus consilii rationem constanter exponit; a sententia vero non abductus, amicitiam illam diremit. Theganus auxilia Regi promissa instruit; & ad terrorem omnia agit. Moroni vero tum industria enituit: is seditionis pericula avertit, Casarianos abiturientes retinet, Ticinensibus pecuniam submittit, denique Mediceo Sfortiam conciliat, constanti deinceps amicitia; tanquam in odium Rhatum; & conditionibus benignis, Praefectura vallis Saxina adjecta, & stipendio assignato. Medicus ad omnia intentus, agros Rhatibus depopulari statuit, volente Sfortia, & subsidia mittente: quibus ferociter, attollit vota, occupaturus quicquid ferro vastaret. Auspiciis a dolo est, & Clavenna arx petitur, incitante situ; quem olim Insubres aestimaverunt, ut Rhatibus coererent. Sed frustra: in praesidium cessit, quicquid tanquam obstaculum positum. Gens Patria amans, & libertatis, constringi recusat. Atque in hoc horrore Alpium natura ridet, & amoenitatis miracula habet: aeternas nives, frondosa junga, calvas rupes aut canas, elisas aquas, marmoreas moles, vales opimas, oculorum delicias, fauces, anfractus, fontes, torrentes, pontes, lacus, prata, silvas, securitatem ubique. Pro his omnibus Rhati pugnant; Penates defendunt, divitiasque ab origine vernaculas, ipsi olim victi, nunquam domiti; fortes & opulenti, & sic postea Insubribus feroces, quibus Clavenna arcem eripere; timendi, quia securi. Hanc suam insidiis facere Medicus cogitat. Seliguntur milites, & negotii summa Riccio cuidam committitur, fido & strenuo juveni: is Meram amnem noctu cum suis transit, & per murum ruptum in arcem inferiorem penetrans, in insidiis laetatur, ut aut in rupem evadat, aut Praefectum capiat, arcem extorturus. Etiam dubio consilio fortuna favet: errorem audacia corrigit. Praefectus cum filiolo capitur, hostes adhuc suos ignorans. Insus arcem tradere, aut occumbere, mortem eligit.

Hh hh

Sed

Sed amplius Riccius minatur; sociosque ad crudelitatem excitat. Ducitur sub mœnia Praefectus, tanquam victima casurus. Uxor ex arce periculum mariti cernens, vim deprecatur, lytrumque offert. Sed arcem hostis poscit, non alio pretio captivum dimissurus. Ille contra temnens mortem, uxori constantiam commendat: Arcem seruet, maritum negligat: amplius Reipublica, quam matrimonio deberi. Ultima circa puerulum mina, non sine vulnere: quibus permotus Praefectus, & necessitati succumbens, arcem tradit. Scandunt Mediceani, & victoriam abscondunt, majora etiam molientes. Aditum silentio & custodia muniunt; ipsi latent. Quia Praefectus ad opidum non venit, ad arcem opidani eunt, & capiuntur. Plures eadem fraude detenti, jam carcerem implebant. Re detecta, arma Rhati capiunt, ad arcem advolant, strepitu & conviciis agunt, hostemque eliciunt, nec sustinent. Aucto deinde numero, ingruunt iterum, & in arcem Mediceanos pellunt, obfidemque, tanquam fame debellandos: Mediceus subsidio venit, difficillimo itinere, milites exemplo suo ducens, ad pugnam pradamque avidos. Clamore & strepitu hostium percussi Rhati, fluctuant, & salutem in fuga ponunt. Insequitur Mediceus, stragemque infert. Sed ipse vulneratus, reducit agmen, & ad bellum excipiendum se parat; atque adeo inferendum: opidum munit, arcem instruit, & varia fama inclarescit. Sfortia natum incendium alens, nova subsidia Mediceo decernit, imo mittit; atque ea opportuna, provincia jam commota. Quem militem in agrum hostilem Mediceus emittens, prada inicit. Veniunt & tertia subsidia, ducente Archiano, sed Mediceo suspecta. Hoc agit igitur, ut divertat. Cum selectis obviam Archiano it, Suricum venit, quo ille jam appulerat; & callide consilium promens, suadet, divisis copiis utendum esse: has novas in Voltarenam vertendas. Persuadet quoque. Nova agmina Morboniam ducta. Mediceus Clavennam redit, & a summo lacu sine praesidio iter ingressus, insidias fallit hostium, & salvus ad suos, quia solus venit. Rhati gemino districti malo, & hoste, bonum factum cen-

A sent, Theganum revocare. Scribuntur littera; mo-rem ille gerit, & à Castris Regiis copias suas educit. Tanti Patria erat; quam servare, primam victoriam putavit, summumque sacramentum. Sed hec caritas cum turpitudine fuit, imo cum damno, quia cum offensa Regis. Sex millia Rhatum abiere, magnum momentum rerum, cum & animis caderent Gallis, & Casariani erigerentur. Moronus reliquis Ducibus pugnandi auctor est. Instat & Piscarius apud milites, quos flagitantes pridem stipendia lenit, & alloquio promptos reddit. Hispani addicunt operam: item Germani, popularium obsessorum necessitate moti. In fatiis erat, vinci Regem, & novis dissidiis viam aperiri. **B** Tantum una dies, unumque praelium posuit. Exercitus Caesaris in duo equitum, quatuor peditum agmina divisus. Rex suas quoque copias contrahit, & munitionibus fudit. Media nocte Piscarius aciem movet, & parte mari diruta, in Circum involat. Mirabellum occupatur: praelium accenditur. Gallos Hispanicus peditatus; hunc Helvetii, & in latus invecti equites rejiciunt; sed reversurum. Contra Germani in cuneatam frontem explicant aciem, gnavigerque pugnant, caduntur equites hostium: item Helvetii. Rex non deficiens animo, generosa oratione suos fortes esse jubet; & simul in pugnam ruit. Omnes tum extrema tentant, & pro Rege omnia. **C** Hic impetus ab equitatu Caesaris frangitur, cum multa strage. Reliquus miles vincit vi feroc. Sed Leva magnum rebus pondus addidit, in terga hostium Germanos inducens, & inharens. Rex equo graviter ictus effusus, capitur. Cateri aut casti, aut capti; praeter Alenconium, qui cum suis evasit. Octo millia Gallorum, partim in praelio, partim in flumine absumpti. Plerique Duces interfecti. Inconstantem esse fortunam Rex edocuit, in miseria tamen speciem majestatis servans. E Casarianis septingenti perierunt. Duces fere omnes salvi, sed saucii, imprimis Piscarius, tribus vulneribus pulcher, & victoria magna pars. Praelium clude, & prada nobilissimum: sed industria Medicei felix: is cum non pugnaret, vincit. **D**

V I R I
STRENI ET MILITARES,
QVORVM OPERA ET VIRTUTE PECVLARITER
MEDICAEVS VSVS EST BELLO LARIANO.

BAPTISTA MEDICAEVS, Jo. Jacobi frater, totius Militiae consors. **G**ABRIEL MEDICAEVS, item frater, juvenis supra quam dici potest, strenuus, qui praelio navali victor occubuit. **G**ABRIEL SERBELLONVS, Medicei amittinus, robore & virtute animi egregius, postea bello quoque Senensi clarus. **L**ANFRANCVS MANDELLVS, cui nupta erat Lucia Serbellona Gabrielis soror. **A**NTONIVS MARIA NIGER, Medicei cognatus, contra fidem ab hostibus datam trucidatus. **A**LOYSIVS BORSARIVS Comensis, Vir bellica virtute praestantissimus, classi Mediceanae Praefectus, cui & vitam impendit. **R**ICCVS Rhætus, arcis Clavennensis Praefectus, quam insigni stratagemate ceperat. **J**O. JACOBVS PORRVS, Centurio. **N**ICOLAVS PELLICIONVS, Centurio, verus Martis pullus.

E **A**NTONIVS CRIMINALIS, Pellicioni Signifer. **N.** CRASSVS, Centurio, à Rhætis interemptus. **D**OMINICVS MATTIVS, Centurio. **B**APTISTA GORDONVS, Centurio. **N.** PORINVS, Centurio. **D**OMINICVS RIATVS, Centurio. **P**EDRACIVS HERBANVS, Centurio. **B**ABTISTA MEDA, Centurio. **C**ASPARINVS SARDVS, Miles. **G**IBERTVS CASTELMVRVS Rhætus, è primariis, qui ultro capi à Mediceo voluit, ut adesset & adhereret. *Accesserunt his:* **F** **C**AESAR NEAPOLITANVS, Chiliarcha, in Historiis clarus. **G**EORGIVS CAPVCIANVS, Equitum Ductor. **N.** ELVERA, Centurio egregiae virtutis inter Hispanos. **N.** CARAVACCA Hispanus, Corycaeus atque Explorator aevi sui solertissimus. *Mulii praeterea, quos fama obscura recondit.* **STEM-**

S T E M M A T R I P L E X:

- I. JO. JACOBI MEDICAEI.
II. DVCVM MEDIOLANENSIVM.
III. REGVM GALLIAE.

IN PRIMO vides, LECTOR, quem describo: ejus AVUM, Patrem, Fratres, Sorores, reliquosque nunc benignæ, rursusque iratæ Fortunæ Heredes atque Posteris: & vides duo præcipua stirpis lumina Jo. JACOBVM Marchionem Mariniani, & Jo. ANGELVM Pontificem Romanum; illum sago, hunc toga maximum; quorum alter ALTEMSIAE, alter BORROMAEAE familiae addictus fuit, ut gemino velut fulcro Domus MEDICAEA niteretur. Sic igitur in ALTEMSIIS jam, & potissimum BORROMAEIS inlyti MEDICAEI sunt, quos & D. CARO-

LVUS, & perfectissimum ejus hodie simulacrum FREDERICVS Cardinalis BORROMAEVS, Archiepiscopus Mediolanensis, Bibliothecæ Ambrosianæ Auctor, illustrant.

IN SECUNDO Duces Mediolanenses sunt; qui præcipuam Historiæ Cisalpinæ partem faciunt, & sciri hic imprimis debent, ut bellorum motuumque causæ & origines appareant.

IN TERTIO Reges Gallia, sed à VALESIS censentur; & qui arma Mediolanensibus moverint, provinciamque occuparint.

S T E M M A

JO. JACOBI MEDICAEI, A B E J V S D E M A V O,

QVI fuit Jo. JACOBVS MEDICAEVS Mediolanensis, prisco familia splendore clarus. Uxor è RAINOLDIS, quorum illustris quoque & nobilis ab antiquo stirps est.

BERNARDVS MEDICAEVS, Vir in Reipub. negotiis ad senium occupatus. Uxor, CAECILIA SERBELLONA, è cujus fratre Jo. ANTONIVS Cardinalis titulo S. Georgii, & ut alios omittam, GABRIEL SERBELLONVS, vir bello strenuus, MEDICAEI nostri alumnus, qui Comites deinde SERBELLONOS dedit. Sed BERNARDO è tredecim liberis quinque filii superstites fuere, dua filia.

FILII ISTI:

I. JO. JACOBVS MEDICAEVS, Marchio I. Mariniani. Uxor MARTIA VRSINA è Comitibus Petilianis: qua sororem habuit matrem Alexandri Farnesii Cardinalis, & Octavii Ducis Parmensis. Obiit ætatis.

Jo. ANGELVS, Pontifex Maximus PIVS IV.

BAPTISTA, cum fratre JACOBO, & pro eo militavit.

2. AVGVSTVS, Marchio II. Mariniani. Uxor BARBARA MAINA, neptis Comitissæ MAXIMILIANI STAMPÆ.

GABRIEL, qui navali prælio in lacu Lario Victor occubuit, adhuc adolescens.

CAECILIA, nupta OCTAVIO GONZAGÆ Ferranti filio. Superstunt liberi.

3. Jo. JACOBVS, Marchio III. Mariniani. Uxor CASTALDA, Alphonfi, strenui in Hungaria bellatoris, Filia.

4. FERDINANDVS, Marchio IV. Mariniani. Uxor filia Senatoris MERZAGORÆ. Fratres, & sorores plures etiam sunt.

F I L I A E
BERNARDI MEDICAEI,
CLARA ET MARGARITA.

Quas ipse Frater Jo. JACOBVS, cum Mussium teneret, in
matrimonium elocavit.

*V*tramque enim Sororem, & simul LUCIAM SERBELLONAM, amissam suam, duasque cognatas, egregia forma & pudicitia praeclatas, ad radicem rupis Mussiana domo in formam monasterii stricta, sollicita & tanquam Vestales habuit, occasionem nuptiarum expectans. Amissam igitur LANFRANCVS MANDELLVS duxit: cognatam alteram Jo. BAPTISTA CRIBELLIVS, alteram NICOLAVS CASTILIONAEVS.

CLARA MEDICAEA, nupta WOLFANGO THEODERICO Comiti Altempsio, Marci Sittici Clarissimi bello vi-
cri filio.

MARCVS S. R. E. Cardinalis :
ante Duces Galeffi.

ANNIBAL, militia strenuus, qui
sub Avunculo JACOBO adolevit,
postea Ecclesiastici exercitus sum-
mus Praefectus. Uxor HORTEN-
SIA BORROMAEA, Comitiss Giberti è secunda uxore filia.

GABRIEL.

GASPAR, Comes Altempsius, stir-
pis virtutisque avita felix propa-
gator.

MARCVS, Archiepiscopus & Prin-
ceps Salisburgensis.

WOLFANGVS THEODERICVS,
Comes Gallarati, Vix elegantiss
addictus, quicum suaviter ali-
quando partim Mediolani, par-
tim Gallarati in otio Litterario
vixi, cujus & suavis primus in-
ductus sum, ut MEDICAEVM de-
scriberem. Ad hunc, & obiter
de familia est Epistola XXXI. Pro-
mulsidis meae. Caelebs & adhuc
juvenis obiit.

A L T E R A

BERNARDI MEDICAEI
F I L I A,

MMARGARITA MEDICAEA, nupta GIBERTO Comiti BORROMAEO, viro ut stirpe nobilissimo, ita vita mo-
ribusque integerrimo; qui Patruus fuit mei jam Musageta FRIDERICI Cardinalis BORROMAEI, Anti-
stites optimi doctissimique, & bono Reipub, atque litterarum nati. E Margarita duo filii nati, tres filia.

F I L I I I S T I:

FREDERICVS Comes. Vxor Virginia de Ruvere, filia Gui-
dobaldi Ducis Urbinaium.

CAROLVS, S. R. E. Cardinalis, Virtus ipsa &
pietas, à PAULO V. in Divorum numerum re-
latus.

F I L I A E I S T A E:

CAMILLA, nupta Casari Gonza-
ge Ferranti filio, Principi Mal-
fetta & Vastalla.

HIERONYMA, nupta Fabricio
Jesualdo Principi Venusino.

ANNA, nupta Fabricio Columna,
M. Antonii filio.

FERRANTVS II.
Princeps. Vxor VI-
CTORIA AVRIA, Jo.
Andrea Principis fi-
lia.

N. JESVALDVS Prin-
ceps. Uxor ex Ava-
lorum familia.

MARCVS ANTONIVS PHILIPPVS Comes-
II. Comesabilis Re-
gni Neapolitani. V-
xor, Soror Cardina-
lis Montalti.

PHILIPPVS Comes-
bilis. Vxor Neapo-
litana.

JOANNA nupta AN-
DRAE AVRIAE
Principis.

CAESAR. Uxor filia Virginii Ursini Ducis Bracciani.

N. JESVALDVS. Uxor Bohema è nobilissima stirpe.

M. ANTONIVS III. Comestabilis obiit adolescens.

Illustrissima hæc, ut vides Lector, propagatio est; quam sic utcumque opera & directione Clarissimi V. JULI NIGRONI S. I. designavi. Pleniorem nomenclaturam alii dabunt.

STEMMA ET SERIES DUCVM MEDIOLANENSIVM.

1 JOANNES GALEATIVS VICECOMES, I. Dux Mediol. ∞ . CCC. LXXXII. Uxor ISABELLA CAROLI V. Gall. Regis filia: qua sine liberis defuncta, CATHARINAM patrualem suam duxit, BARNABAE filiam. Ex hac nati,

2 JO. MARIA, II. Dux Mediol. à domesticis trucidatus. Uxor è MALATESTIS.

3 PHILIPPVS MARIA, III. Dux Mediolan. Uxor BEATRIX TENDA; ac deinde MARIA SABAUDA, utraque sterilis. E concubina AGNETA MAINA.

VALENTINA natu maxima, Duci AVRELJANENSI, CAROLI V. Gall. Regis filio nupta. Vide num. 53, ubi est asteriscus *.

BLANCA, 4 FRANCISCO SPORTIAE nupta, bellorum deinceps causa exstitit. Franciscus, IV. Dux Mediol. fuit.

5 GALEATIVS MARIA, V. Dux Mediol. Uxor BONA SABAUDA. A LAMPONIANO occisus.

7 LVDOVICVS MORVS, VII. Dux Mediol. Captus à LVDOVICO XII. Gall. Rege, in carcere periit. Uxor Beatrix, Herculis Ducis Ferrariae F.

ASCANIVS MARIA SPORTIA, S. R. E. Cardinalis.

6 JO. GALEATIVS, VI. Dux Mediol. Uxor ISABELLA ARAGONIA, ALPHONSI filia.

8 MAXIMILIANVS SPORTIA, VIII. Dux Mediolan. In Gallia obiit ætuus, ubi liberalitate Regis FRANCISCI alebatur.

9 FRANCISCVS SPORTIA, IX. Dux Mediol. Uxor CHRISTIERTNA, CHRISTIERNI Daniae Regis F.

Post LVDOVICVM MORVM Provinciam tredecim annos LVDOVICVS XII. Gall. Rex armis occupatam tenuit. Post MAXIMILIANVM SPORTIAM aliquot item annos FRANCISCVS Rex. Post FRANCISCVM SPORTIAM X. Dux Mediol. CAROLVS V. Imperator Provinciam sibi vindicavit, Posterisque tradidit: qua post PHILIPPVM II. nunc sub optimo maximoque Regum PHILIPPO III. floret, cum Italia quiete. Longa, imo aterna ea sit!

STEMMA ET SERIES REGVM GALLIAE, A VALESIIIS.

49 PHILIPPVS VALESIVS Caroli Comitis Valesii filius, Gallia Rex XLIX. Anno ∞ . CCC. XXVIII. Uxor Joana Burgunda.

50. JOANNES Gall. Rex, victus captusque ab Anglo. Uxor Joana Comitissa Bononiensis.

Hh hh 3

51 Cas

51. CAROLVS V. Gall. Rex, primus Delphin. Uxor Joan. Borbonia. LVDOVICVS Andegavens. Dux. JOANNES Ambarrorum Dux. PHILIPPVS Andax, Dux Burgundia.

52. CAROLVS VI. Gall. Rex. Uxor ISABELLA, filia Ducis Bavaria. *LVDOVICVS Aurelianensium Dux, Lutetia à JOANNE Burgundia Duce interfectus. Hinc jus uxor VALENTINA GALEATHI F. in dotem tulit ATESTAM urbem, & sub conditione Provinciam Mediolanensem, si sine liberis frater uterque decederet.

53. CAROLVS VII. Gallia Rex. Uxor Maria Andegavensis. CAROLVS Aurel. Uxor MARIA Clivensis. JOANNES Angolismorum Comes. Uxor Maria Burgunda, deinde Margareta Ducis Britannia F. PHILIPPVS Virtutis Comes.

54. LVDOVICVS XI. Gall. Rex. Uxor Carlotta Sabanda.

56. LVDOVICVS XII. Gall. Rex, Dux quoque Mediol. Uxor Caroli VIII. vidua.

CAROLVS Angolismorum Comes, uxor LVDOVICA Sabanda.

55. CAROLVS VIII. Gall. Rex. Uxor ANNA Ducis Britannia F.

CLAVDIA, qua FRANCISCO I. nupta.

57. FRANCISCVS I. Gall. Rex, Dux quoque Mediol. Ingeniorum Litterarumque summus estimator, & fautor, delictum sui seculi.

58. HENRICVS II. Gall. Rex. Uxor CATHARINA MEDICAEA.

59. FRANCISCVS II. Gall. Rex. Uxor MARIA Regina Scotia.

60. CAROLVS IX. Gall. Rex. Uxor ISABELLA Maximiliani Imperat. Filia.

61. HENRICVS III. Gall. Rex. Uxor LVDOVICA LOTHARINGA, Comitiss Vademonitii Filia.

Hinc ad BORBONIOS sanguinis jure venerunt sceptrum, & post 62. HENRICVM MAGNVM, aeterni nominis virtutisque Regem, 63. LVDOVICVS XIII. Diadema sustinet; quem Matre MEDICAEA nasci Deus voluit, ut Italia splendor Gallia felicitatem augetet.

C E N S V R A.

HISTORIARVM hi libri, à Cl. V. ERYCIO PVTEANO, Serenissimorum Belgii Principum Consiliario, & Historiographo Regio conscripti, non mediocrem cum voluptate conjunctam utilitatem habent: ut qui ea contineant, unde Reges ac Principes, Praefecti & Milites, Magistratus ac Populi, meliores vel cautiores reddantur, quem vel praecipuum Historiae fructum esse M. Tullius testatus est, cum VITAE MAGISTRAM eandem appellavit.

GVILIELMVS FABRICIVS Noviomagus, Apostolicus & Archidiaconus librorum Censor.

F I N I S.

ALEXANDRI DVKERI
COMI VRBIS

BREVIS HISTORIA ET DESCRIPTIO,
EX VARIIS AVCTORIBVS CONCINNATA.

VT ET

CAMILLI GHILINI,
ROMANI,

TELINAE VALLIS

AC

LARII LACVS

PARTICVLARIS DESCRIPTIO.

NEC NON

PAVLI IOVII,
NOVOCOMENSIS, EPISCOPI NVCKERINI,

LARII LACVS

(hodie COMENSIS)

DESCRIPTIO.

AD FRANCISCVM SFONDRATVM.

ALEXANDRI DVKERI COMI VRBIS

BREVIS HISTORIA ET DESCRIPTIO,
EX VARIIS AVCTORIBVS CONCINNATA.

OMVM, Gallia Transpadanae urbem, non longe à Mediolano, Coronellus in *Insulario* vult conditam fuisse jam anno MDCCCL. ab orbe condito à quodam *Comero Gallo*, aut secundum alios ab *Orobis*, anno ejusdem epochae MDCCCC. Sed hoc quidem neutiquam est verisimile, cum illis jam temporibus, hoc est, jam ante Abraami aetatem, Italiam vicinasque terras adeo fuisse incolis frequentatas, prorsus ab omni ratione sit alienum. Veruntamen antiquissimam sane esse ejus originem, tum ex variis *Inscriptionibus*, quae ibidem fuerunt inventae, colligitur, teste Andrea Scoto in *Itinerario Italia*, tum vel inde apparet, quod ejus initia non satis sunt certa. Addit Coronellus, Orobios deinde à Tuscis Como fuisse expulsos, Tuscos à Gallis, eosque ampliavisse hanc urbem, moenibusque cinxisse. Livius *lib. xxxiii.* ejus facit mentionem, ubi M. Claudium Marcellum, consulem Romanorum, cum Galli Boji circumjectas terras perpopularentur, protinus Padum flumen transisse narrat, & cum legionibus, quas secum habebat, in Comensem agrum perrexisset contra Insubres, qui & ipsi pars erant Gallorum, & quibus se Comenses etiam adjunxerant. Inde Marcellum, ingenti victoria ab hostibus potitum, Comum urbem obsidione cinxisse, eamque paucis diebus post cepisse refert. Postea eam Cn. Pompejus Strabo, L. Porcius Cato Coss. cum aliquandiu ante ab Rhætis devastata esset, restituerunt anno ante Servatoris ortum LXXXVI. missis eo novis colonis, quibus deinde Julius Caesar v. millia colonorum adjunxit. Atque adeo hanc ob causam ex illo jam tempore ipsa urbs *Novi Comi*, civesque ejus *Novocomensium* nomine cepti sunt appellari.

Augusto imperante, ut ex Strabone colligitur, illa mediocris erat fortunae colonia. Aliquanto post Augusti tempora Sancti Apostoli, Marcus & Barnabas, Comensibus praedicavisse evangelium, multosque eorum ad Christianorum sacrorum communionem perduxisse traduntur. Deinde autem labefactato Romanorum Imperio, Comum una cum aliis vicinis urbibus in Gothorum potestatem pervenit, quorum rex Theodoricus anno epochae Christianae ccccxc. multa Comensibus privilegia & immunitates concessit. Hinc Longobardis, qui post Gothos ea loca tenuerunt, subjecta fuisse; extinctoque Longobardorum regno in Italia, seculo post Christum VIII. victoris Caroli Magni, ejusque successorum imperio paruisse videtur. Insequentibus temporibus, ut in *Historiis* suis indicant Merula & Corius, eadem in Mediolanensium potestatem concessit, quae res illi excidii causa fuit. Nam cum eligere sibi atque recipere Comenses episcopum quendam nolent, quem ipsis commendaverat & obrudere nitebatur Anselmus Pusterla, Mediolanensis Archiepiscopus, cruentissimum utrinque bellum est exortum, quo ultra centum millia hominum periisse dicit Coronellus in *Insulario*. Sed cum Comenses viribus inferiores essent Mediolanensibus,

A denique Pusterla ipse Comum urbem expugnavit, eamque funditus evertit a. d. v. Cal. Aug. anni post Christum MCXXVII. ut vult idem Coronellus; cum prius omnes incolae ipsius jussu excessissent urbe. Itaque miseri Comenses, patrios lares deserere coacti, in vicinas se valles contulerunt, ibique nova sibi coeperunt exstruere domicilia, quae paulatim in urbem coaluere ista forma, quae hodieque Comi urbis apparet, figuram cancro non absimilis. Coronellus eam Friderici Barbarossae auspiciis anno MCLII. de integro conditam fuisse, & ab ejus successore Henrico VI. inter alia privilegia hoc quoque juris accepisse scribit, ut ipsa suos sibi consules eligeret. Ceterum ille de ipsa urbe in alium locum translata nihil omnino addit, etsi hanc in rem plerique scriptorum consentiunt.

B Sed neque hac gravi poena expiari potuit Mediolanensium in Comenses odium. Nam anno MCXCIII. denuo illi bello aggressi sunt Comenses non sine horum clade, & anno MCCXXVII. totum Comensem agrum devastaverunt. Exinde per Guelphorum & Gibellinorum factiones in Italia exortas, quarum partium infesto pertinacique inter se odio pleraque Italiae civitates misere sunt afflictæ, & ipsa Comensis urbs per aliquod tempus intestinis discordiis varie jactata fuit, magnisque damnis affecta. Dux erant apud Comenses nobilissimae familiae, Ruscarum sive Rusconum, & Vitanorum, quorum hi Guelphicas, illi Gibellinas partes sectabantur. Primus civium patriam potestati suae subjecit Lutherus Rusca anno MCCLXXXIV. ut vult Corius, ut vero Merula *lib. iv. De Vicentis*, anno MCC LXXXVIII. licet Coronellus jam ante annum MCCXLIV. Ruscones tyrannidem in patria occupavisse scribat. Mox Rusconibus ejectis Vitani patriae urbis imperium ad se traxerunt, quibus vicissim expulsis illud receperunt Ruscones. Deinde Philippus Turrianus Vitanorum opera Rusconibus denuo ejectis, Comum occupavit. Anno MCCXXXVIII. Azo Vicentius, à Rusconibus in auxilium vocatus contra Vitanos, eorundem opera Comi imperio potitus est, adque posteros suos illud propagavit. Sed post mortem Joannis Galeacii I. Ducis Mediolanensis, saevissimo, ut nunquam alias, conflagrare coepit bello intestino civitas Comensis, ita ut dimidium fere urbis una cum suburbiis devastaretur, & ad DCCC. homines occiderentur, interque eos Balthazarus Rusca, caput gentis ejus, etsi ad ultimum Vitani pulsi fuerunt urbe. Deinde Philippus Maria Vicentius, Dux Mediolanensium, iterum Comum occupavit, & post ejus mortem Franciscus Sfortia. Et ex hoc tempore Comum una cum aliis vicinis urbibus usque in hunc diem ad Mediolanensem Ducatum pertinuit, & modo Sfortiarum, modo Galliae regum paruit imperio, usque ad Carolum V. ejusque successores, Hispaniarum reges. Ab ejusdem Caroli V. Imperatoris exercitu misere direpta est haec urbs anno MDXX. ob receptas Gallorum copias, quas inde expulerunt Caesariani.

E Atque haec de COMI urbis historia summatim dixisse sufficiat. Nam de turbis quidem intestinis, & Ruscarum Vitanorumque inter se contentionibus, in quibus exponendis potissimum Franciscum San-

Sanfovinum *De illustribus Italia urbibus* sequi visum fuit, adeo sunt diversæ Scriptorum narrationes, ut plura de illis in medium afferre, aut paucis illis, quæ de hoc argumento diximus, certa assignare tempora, religio fuerit, atque adeo jejunos videri maluerim, quam lectoribus dubia pro certis obtrudere.

Jam vero ipsa urbs sita est in amœna planitie, quæ montibus fere cincta est. Et in hanc illa per prisca urbis everfionem à Mediolanensibus factam, de qua supra diximus, est deducta, cum antea in editiore loco fuisset. Vicinum habet lacum Larium, cujus satis amœna, plurimisque villis ad voluptatem ornata est ora, quique ab ipsa urbe hodie *lacus Comensis* (*lago di Como*) appellatur. Octo portas habet, & ad Septentrionem portum elegantissimum, cui *il Molo* nomen: & insuper satis valida munita, inter quæ primum locum obtinet castellum, quod *Turris rotunda* nomine dicitur, ab Joanne Vicontio, Archiepiscopo & principe Mediolanensium, exstructum. Præter majus sive *castrodrate* templum *Mia xxii.* templa seu parocciæ in hac urbe numerantur, & insuper multa alia ædificia, ad pios aut publicos usus destinata, quæ post restitutam urbem variis temporibus exstructa fuere. Cives ejus morum elegantia & ingenitate notantur, nec minus industrii & ad opes quærendas sunt apti: unde fit, ut ipsa satis sit nobilis atque opulenta.

Ex veteribus hanc urbem nobilitavere Cæcilius poeta, & Plinius junior. Hunc Comensibus suis donavisse statuam operis Corinthii, ingenti pretio Romæ emptam, scribit Coronellus, eamque in templo Jovis positam fuisse, deinde autem anno post Christum cccclxv. everfam, ad abolendam

A Gentilium superstitionem. Cæcilius poetam patria Novocomensem fuisse, Catullus indicat hoc carmine:

*Poeta, tenero meo sodali,
Velim Cæcilio, papyre, dicas,
Veronam veniat, Novi relinquens
Comi mania, Lariumque litus.
Nam quasdam volo cogitationes
Amici accipiat sui, meique.
Quare si sapiet, viam vorabit.*

Idem probatur ex marmore, quod olim Comi inventum est, & hæc verba habet:

B L. CAECILIUS. L. F. CLIO. IIII. A. P. QVI
TESTAMENTO SVO IIS. XXXX. MVNICI-
PEVS COMENSIBVS LEGAVIT QVORVM
REDITV QVOTANNIS PER NEPTVNA-
LIA OLEVVM IN CAPO, ET IN THERMIS,
ET BALINEIS OMNIBV Q. SVNT COMI
POPVLO PRAEBERETVR.

T. F. I.

C Ex recentioribus Benedictus Jovius, vir Græce & Latine doctissimus, cujus magnificum sepulcrum exstat in templo majori; ejusque frater Paulus Jovius, Nucernus episcopus, & Historiarum scriptor perceleber, hanc patriam suam eruditionis laude illustraverunt. Præter hos ex nobilibus apud Comenses familiis maxime viri illustres prodire, Innocentius XI. Pontifex, ex gente Odescalcorum, & hi Cardinales: Petrus Rusca Georgius Rusca, Ptolemæus Gallius, Octavius Paravicinus, Franciscus Mantica, & Augustinus Cicerus, qui etiam inter cives suos episcopatum gessit.

F I N I S.

CAMILLI GHILINI TELINAE VALLIS

A C

LARIUM LACUS

PARTICULARIS DESCRIPTIO.

DOST imperii migrationem non consuevere Cæsares, nisi raro admodum & propter graves causas, in Italiam descendere. Itaque operæ precium visum est Cæsaris Maximiliani (quem nos post factum à Ludovico Sfortia cum Gallis ad Novariam pacem venisse in Italiam vidimus, & cui operam dare contigit) adventum ejusque causas, & quæ egerit, non perpeti in oblivionis caligine tecta manere: non minus etiam è re communi fuerit, particulatim regionem, qua veniens iter habuit, ostendere; ut regio, quæ in Italia hæctenus præter vini famam nihil habuit, unde celebris haberetur, hujus magnitudine Principis, cujus vestigiis calcata fuit, inter alia celebria loca nomen habere incipiat.

Alpes, quæ Italiam à Germania dividunt, ab ortu solis in occasum porriguntur, alio aliis locis nominatæ. Earum saltus, quo Dux Mediolanensis Cæsarem Maximilianum adivit, & quo idem Cæsar paulo post in Italiam descendit, vulgo nunc mons Bralius vocatur: Adulam putant esse, qui vetera nomina sectantur. Is in altum surgit longo spatio, propter cœli inclementiam sine cultoribus, ac propter nivium magnitudinem hyeme aliquot menses inviis: qua ad Italiam vergit, Burmio imminet. Ab eo inter Meridiem & Occasum Telina vallis extenditur. Ita nomen est, sive quia in teli speciem porrigitur, sive quod à Telio vico accolæ sic appellaverunt. Ab æstivo Solis ortu Brixienfis, ab hiberno Bergomensis agri fines attingit, à Septentrione & Occasu iis, quæ in Italia Grifani (de quibus dictum est) gens Germanica possident, contermina. A summo Adula amnis Adua cadit, qui totam vallis longitudinem cursu suo emensus in Larium procurrit. A dextra lævaque præalti montes, atque inter eos, quod planicie est magna in parte foli feracis.

Montes autem quantum eos meliore anni parte sol inspicit, non coluntur modo, verum optima vina quoque ferunt. Ubi situs cultores non patitur, pecus alit, aut materiam alendo igni aut ædificatione præbet. Metalla quoque his montibus Natura, quin etiam marmora non negavit. Patuit hoc præcipue Ducis Ludovici Sfortiæ tempestate, defectis in magnarum columnarum atque tabularum usum lapidibus viridi colore, aliisque, qui gemmarum fulgorem nitentes, etiam carbunculos variis in locis ostendunt. Quod mortalium multi perspexere, & nos, qui hæc tradimus, quia rem vidimus, nisi vero testimonium subtrahere velimus, pro explorato ponere debemus. Populi per hanc vallem frequentes, & longe quam pro loci spatio majores divitiæ. Hæc summaria Vallis descriptio.

At Larium primo à Septentrione in solis ortum hibernum simplex procurrit. Inde in duo brachia diffunditur, altero Comam Urbem inter Occasum & Meridiem, altero ad Orientem Leucum petit, ubi Aduam ab initio acceptum emittit. Lacus non

piscatione modo, & quod navigatione commodum se ultro citroque à Germania atque Italia comitantibus præbet, verum etiam populorum frequenti numero & hominum industria admodum insignis. Ad ripam marginis frequens est olea, nec minus vitis. Fert etiam Laurum, atque alias arbores maritimis locis calidioribusque plagis assuetas.

Ad Telinam igitur redeundum, ut distinctius nunc cætera enarrentur. Ejus longitudo ab Alpibus ad Larium in sexaginta passuum millia porrigitur. Mons Bralius, sive (ut ante dictum est) Adula vallis initium, inter Rhætorum partem (*Agnedina* dicitur) & Burmienses surgit. Ejus aquæ Septentrionem versus Athesis primordia, ad Meridiem Aduam effundunt. In ejus montis radicibus, qua Italiam spectat, calidæ aquæ multorum generibus morborum salutare putantur. Inferius vicus Burmium planiciem inter præaltos montes triquetri figura explicat. Montes ab æstivo Ortu proximiores duobus anfractibus, altero ad Tridentinorum fines pertinent, altero Camonicam vallem agri Brixienfis partem atque Ollii amnis fontes aperiunt. Vallis Camonica longo se cum Telina tractu porrigit, donec Bergomenli agro excipiat. Eadem etiam Ollio perluitur, quoad in Sebuinum lacum se condit, atque ab eodem etiam emittitur. Ab alia Adulæ parte montes ad Germanos Rhætos sive Grifanos pertinent, in duas lacerati valles: primam sine nomine Burmiensium juris, altera Venusta dicitur, quæ Rhætorum possessionis est, à Burmii fronte Meridiem versus in Arctum planicies restringitur, nisi quantum coeuntes inter se montes Adua repellit. Hunc Fredulfus amnis auget, qui ab Ortu solis Burmium cingit. Hujus ager frumenti aliarumque frugum, quas Alpina ferre regio potest, præterquam vini, ferax. His commodis, atque re pecuaria simul, sed multo magis etiam hominum industria adjuti Burmienses magnas olim congessere opes: & qua à Germania atque Lario iter ad ipsorum vicum per angustias patet, olim ædificatis pilis loca munierant, ut nisi pacato petere Burmium non liceret. Liber olim fuisse dicitur, sed cum luxuriante fortuna suorum non contentus Vallem infestam faceret, Vicecomitum armis libertatem amisit, anticipi malo oppressus. Nam cum ad Grossum, ubi Vallem clausserant, Burmienses Vicecomitum exercitui resisterent, dum eo in loco acriter pugnatur, per occultam Vallem, quæ post Venustam ad Grossum porrigitur, copiarum partem Vicecomites miserunt, quæ vicum sine ullo præsidio noctæ, populatis omnium tectis, arcem quoque in Adula ad vicum tuendum positam ceperunt, cujus ruinæ in hanc quoque diem duravere. In Burmiensibus montibus id etiam insigne, quod in eis inventa proximis annis rubentis atque cælestis coloris pigmenta, haud dubia (ut permulti putavere) signa dederunt, argento atque auro montes illos gravidos esse. Post angustias, ubi Burmiensium coarctari planiciem diximus, vallis ad Larium benignius aperitur. Frequentiora hinc tecta, frequentes etiam vici, in quibus propter numerosum populum referendi Sondula, deinde Grossum. Hic aperti montes ad Germanos

nos Brusium atque Busclavium ostendunt, qui cum diripiendam hostibus vallem præberi consuevissent, effecerunt ut Vallis fauces duplici arce munirentur. Utriusque etiam integri conspiciuntur muri. Additum huic aliud munimentum, ducta per transversam vallem mole, quæ ab inferiore parte, utpote locupletiore, hostes penitus arceret. Sed hanc quoque molem Rhæti cum temporibus nostris intulissent, subverterunt. Ab his faucibus Croatus amnis in Aduam se condit. Post Grossum non latius modo verum etiam lætius vallis patet. Vici in eo Matium & Asparagus, Tovum post, deinde populi numero Tovo majus Loverum. His minus inclemens frigoribus regio: itaque etiam vineta alit. Sequitur Tiranum Telinæ totius firmamentum. In eo non frequens soium populus, verum magnæ quoque opes. Immunitum superioribus temporibus, Dux Mediolanensis Ludovicus Sfortia valido muro sepsit, atque à Solis ortu arcem imposuit. Idem etiam Petræ malæ munimentum auxit, cum turris antiqua ad arcendos Germanos à Pulsclavio parum valida putaretur. Tirani ager admodum ferax. Ejus colles ante alios vini copia insignes, qua Sol eos plurimus irradiat. Nec vero vini copia colles ipsos magis quam bonitas memorabiles facit. Invenitur ultra sexagesimum annum si cura adhibeatur, perdurare, auctis viribus, quæ alioquin senio nisi in optimis minuuntur: tunc quoque odore magis quam potu ad excitandam in affectis corporibus valetudinem inter efficacia remedia numeratur. Post Tiranium pagi sunt in montium radicibus ad Germanos pertinentium, Villa & Bienzonum, & in parte adversa alius pagus Slationa. Inde rursus à parte, quæ Germanis est contermina, in mediam vallem collis erumpit, in cujus summo Telium vicus, idcirco referendus quia frequens est populus, & multæ ejus opes, & quod ab eo nomen sumpsisse vallem putant. Omnia in hoc colle culta, sparsæ in Aduæ marginibus casæ permultæ magis quam pagi. Telium prætergressis occurrunt vici Giaca & Curium, interjecto torrente, qui illic in Aduam cadit. Ab eadem parte alius sequitur pagus spatio divisus, Pons nomine, accolæ divitiis atque elegantiore cultu maxime memorandus. In parte iis adversa & pauci & ignobiles pagi, atque sterilitate parum læti. Inde iterum in collibus ad Germanos pertinentibus *Trisvium, mox Pendulasta montana, Grumellumque, inter montium juga atque radices medii, adeo omnium frugum copia læti atque feraces, ut regio, quæ alioquin abundans est, hic se ipsam superare frugum copia & bonitate videatur. His succedit Sondrium arce insigne, in cæteris ab iis, quæ dicta sunt, minime dispar: medium interfecat fluvius Mala, qui se illic in Aduam condit. Ab eo loco saltus patet ad Rhætorum partem, quam Malengum vocant. Telina ab eo loco minus culta, ac minus plana, & nihilominus non expers vitium, & qua ad Germanos pertinet, quantum cadentes à proximis montibus aquæ coli loca patiuntur, ut in montana planicie non prorsus infœcunda. In parte adversa pagus Cajolus propter ordinem solum referendus. Ab eo ad Camonicam vallem saltus pervius est. Nec aliud ea in parte memoratu dignum. Cæterum ex adverso post Sondrium vici sunt Castilonum, deinde Pons à proximo fano Sancti Petri dictus: inde referendus, quia lapideo opere. Aduam jungit, & Verbeno amne, quem illic Adua accipit, alluitur, & quod decimo anno ante Cæsaris adventum eo in loco Ludovicus Sfortia, cum nepotis rem gereret, facta pace Rhætorum incursiones coercuit. Inde Ardemus vicus, & ignobiles casæ sparsim positæ, magnis flexibus Adua planiciem secante, donec à montibus, quæ in dextra parte sunt, collis Tartaro à Bergomensium montibus in Aduam ca-

* *Terrivium.*

Adenti ceu se oppositurus occurrere velle videtur. Is torrens longo tractu planiciem occupat, atque infœcundam facit. Tum ab ea parte Telamon pagus late tecta sua spargit. Ex adverso in colle, quem diximus, Camianum vicus, & morbis salutare, ut in Aduæ radicibus calentes aquæ. Adua tum late se diffundit, in cujus margine, unde Sol oritur, Morbemum. Is populus & numero hominum & divitiis ante alios in Telina insignis. Sed cultiores quoque mores atque ædificiorum elegantia longius ab Alpina duritie quam cæteros abuisse ostendit. Medium secat vicus torrens Bithus, in præceptis ab altis montibus ex Bergomeni agro cadens, nonnunquam accolæ tectis infestus. Loco nomen cælli intemperiem, late agrum occupante Adua, fecisse fama est. Hinc ad Larium solus pagus Delebium. Nec plura in Telina valle referenda. Hinc enim in Larium Adua nomen suum relinquit, & pro valle lacus esse incipit. Larius ad hæc initia in dextra parte ab Adua venientibus Alpes versus cuneatur. Illic per Clavennæ vallem in Larium Mera amnis decurrit, & turris posita Mozolæ cognomento. In valle vicus Clavenna idcirco insignis, quod Barbarorum incursionibus sæpe infestatus, sæpe etiam gravibus eos proeliis affixit. Cum ad arcendos hostes non sufficere sola in monte arx posita videretur, valido muro multis in locis egregie turrato Dux Ludovicus, regnante adhuc nepote, cinxit. Introrsus magis in Alpibus vicus, plurium hominum numero nequaquam Clavenna inferior. Ultra ad saltum Bregaliam S. Jacobi vallis, Curiensis Episcopi (qui unus Grifanorum Procerum habetur) finibus contermina.

Larius ad hæc initia sinuatus, quo magis ad Meridiem tendit eo latius patet. In latere ejus ad Occidentem prima à Meræ hostiis Olonæ turris occurrit. Arx est in mediis aquis posita. Hinc vici, Glarea, Suricum, Domasium, deinde Grabedona, & Doncum. Ab his Musocum atque Bellinoniam per montium culmina itur.

Sequitur Mussium fodinis & candore marmoris insigne. Tum Arciona, & ultimum in ea parte Menasium, in promontorio situm. Ab ejus tergo ad Proletiam via patet, in ultimo Lugani lacus sinu positam. In Larii parte huic, quæ dicta est, adversa post Aduæ ostia pagus Collium, inde Sancti Nicolai fanum, vulgo Pionæ Prioratus nuncupatur. Post vici Corenum, Delphus, Bellanum, Varena; à tergo Vallis Saxina, atque in ea Bajedi Arx Bergomeni agro, ubi Sancti Martini vallis appellatur, contigua. Usque ad Menasium Varenamque Larius simplex rectusque procedit. Neque eadem ipsius latitudo: ubi major, ad quatuor se passuum millia pandit: ubi minor, ad duo millia; ac quibusdam etiam in locis angustius coarctatur. Tum à Menasio atque Varena in duo se ceu brachia diffundit, ut ante ostensum est. Alterius ad Occasum finis urbs Comum: alterius oppidum & arx Leucum. Inter hæc duo Brachia à Meridie in Larium; tanquam Isthmus, collis Bellasium nomine procurrit. A Varena ad Leucum sunt Fons Lacteus, & eodem nomine amnis, quamvis brevi cursu, nomen à candore fractarum per saxa aquarum assecutus. Tum oppida Mandellum atque Leucum; hoc loci munimento insigne, nec minus quod sub Duce Philippo omnes Venetas vires sustinuit, egregiaque virtute ac fide præstita æternam sibi perlatæ fortiter duræ obsidionis famam comparavit. Illic tanquam Laurii partus Adua emittitur, lapideo ponte junctus. In adversa Larii parte vicus Malgratum, & Vallis quæ ab eo nomen accepit, inde Onum, Civenna, Vafenna, Limonta. Tum Bellasium collis, qui (ut ante dictum est) in medium Larium procurrit. In ejus radice ad occasum solis eodem nomine vicus. A vertice tres ipsas prospicit partes, in quas Larius se expandit, & propterea magni tur-

bulentis apud Laurium rebus momenti semper habitus. Ita fuisse ostendunt ruinæ magnæ olim arcis in summo positæ, & quod mortuo Duce Philippo pertinere ad publicam quietem visum est arcis munimenta demoliri, nec perpeti, ut à reliqua continenti, ut cogitatum fuerat, collis rescinderetur. Hinc fuit quod sine cultore diu mansit, quoad præsens loci dominus fretus Principis gratia arcem quidem restituere non tentavit, sed magnis in æquiore colle excitatis ædibus confitisque arboribus, atque adjecta hortorum amœnitate, loco veteris famæ nitorem restituit. A Bellasio Comum tendentibus primo Lassenum occurrit, nulla re magis quam austeri vini infamia notum. Tum pagus Nexum, eodem nomine duplex populus. Haud longe ab eo fons est non semper scatens: statâ dicitur habere tempora, atque opinio invaluit religioso die, quo pro hominum salute Christus in ligno pependit, dum sacra mane peraguntur, aquas hunc fontem ante arentem ea anni parte primum emittere. Vis etiam medica cohibendis impetiginibus & scabiæ, eidem inesse putatur. Hinc pagi inveniuntur, Palantia atque Molendina. Huic molendi usus nomen invenit, & ut molere possit aquæ efficiunt pluviani fontis, quas non solum auctoris nomen fecit insignes, verum etiam illud, quod dictu mirum, non statim horis (ut in vulgo est) sed per incerta temporis intervalla ut ex fonte evomantur, mox se ipsas etiam contrahunt atque resorbent, ut maritimam in Alpibus undarum reciprocationem edere videantur. Ultra vicus Tornum lanificio insigne, & Parlassa, tum obliquante se lacu in eminenti dorso sancti Nicolai sanum ultimus in Lario locus ea parte Comum euntibus.

Supereffest nunc in Lario dicenda pars huic adversa, à Menasio se Comum extendens. Igitur post Menasium vici sunt ordine, quo referuntur: Grianum egregia vini fama insigne, inde Tremetium, Lenum, & in Leni tergo Aquæ frigidæ monasterium, nomen loco scaturientes frigidissimis aquis fontes dedere. Tum surgens in Lario dorsum peninsulam facit, in cuius vertice facellum, cætera sine cultoribus: olæis tamen vitibusque vestiuntur. In continenti patent campi, & in eis vicus Insula, ita appellandi dorsum (quod diximus) parvo annexu continenti adhærens causa fuit: populus veterum malorum fama memorabilis. Nam cum locus fiduciam faceret naturâ atque manu munitus, conspiciantibus propinquis populis, non infestare modo, sed etiam in potestate sua Larium totum continere, ac urbem Comum navigatione prohibere ausus est, quoad Comensis civitas indignitate atque incommodis simul permota, communicatis viribus atque consiliis cum iis populis, qui superne lacum incolentes paria cum urbe incommoda atque mala patiebantur, adversus Insulanos à fronte tergoque eodem tempore arma movit: sed inimicum populum non contenta oppressisse, victis leges imposuit, ne posterum unquam locum munirent.

Post Insulam Sala Colona, tum Arzenna atque Briona pagi. Inter duos posteriores Intellesi amnis ad Lugam Lacum vallis porrigitur. Inde sequuntur Alium, Coratumque, deinde Moltrafium, atque Cernobium. A Moltrafii tergo mons surgit Bisbinus, à cuius vertice futuras prænosci tempestates accolarum opinio est. Hinc ad Meridiem sinuat

lacus, & in ipso flexu Vicus, ita pagum illum incolæ vocant. In eo nunc sacræ virginis sanum Humiliatorum ordinis. Hic quondam Ruffi villam fuisse à Plinio celebratam fama est: & gemmeus curipus, aliaque nonnulla ita fuisse spectantibus fidem facere conantur. Cernobium inter ac Vicum Bregia fluvius in Larium decurrit, ponte insignis, Longobardorum Reginæ id opus, ut fama est. In intimo sinu urbs Comum, & veterem fama & præsentem fortuna inter Italas urbes minime negligenda.

Lario duo sunt peculiare venti, quotidie non simul, sed vicissim ac statim horis spirantes, tanquam navigationis ultro citroque adjuutores ac magistri, Tivanum vocant à Septentrione flantem, à Meridie venientem dicunt Brevam. Hæc ad Larii initia naves propellit: Tivanus inde venientium navium implet vela. Alterius flatus, cum aurora surgit. Breva post meridiem incipit, & cum sole vires plerumque amittit. Larius pisces fert bonitate atque magnitudine insignes. In eis præcipui Trotta atque Perficus, & iis nequaquam conferendus Agon, toto tamen Lario frequentior.

His quæ dicta sunt, haud alienum fuerit regionem annectere inter Aduæ cursum atque Comensem viam, quo ad in colles ad Meridiem surgere definit. Nam & Cæsaris itinere lustrata est, & à tergo imminentes Lario montes habet. Hanc plagam à Lario in Meridiem tanquam limite sub Lambri nomine fluvius dividit, & quo Lario vicinior, altius in montes surgit. Ad Meridiem minus editis collibus aut potius tumulis suspenditur. Pars, quæ ad Aduam pertinet, Briantius mons nuncupatur, in eo magnus hominum numerus, & frequentes vici: gens ipsa armis gaudet: quod longo tractu Bergomensis agro contermina, cum sæpe hostes essent, minus eis armorum usu fuit interdictum: vino tamen & propter copiam & propter magnas vires celebrior. Inter ejus vicos notiora nomina, Clivate, & eodem nomine lacus cum Sala Galbiate, Ogionum atque Annonum. At occidentalior pars, quæ ad Larium vergit, sub nomine est Vallis Assinæ: ei major vicus Assium nomen dedit: minus quam Briantius mons fertilis, quia inter saxa minus etiam coli potest. Post Assium vici Cantium, Casalium, Scarena, ut minus ignobilia numerantur.

Quæ à Lario pars magis in Meridiem tendit fertilior, nomen est ei Incini Plebs: media Lambro amne perluitur, qui à montibus Lario imminentibus cadit. Eum Eupulus excipit lacus: recentior ætas à vico proximo pro Eupulio Pusianum nominat. Huic anni proximiores pagi ad Briantium montem, Luragus, Inverigus, Mongutius, atque in editiori parte Peucianum, & unde Lacui præsens nomen Pusianum: tum Boxisium atque Cornellum. Sed Lambrum inter ac Comensem viam notiores vici, Canturcium, Fabrica, Brucianum, tum Cassianum, Albesium, Coracatum, Herba, Orzanigum, inter multa, in quibus etiam Lacus, ut minus ignobilia.

Eupulio emissus amnis, quem ab eo diximus exceptum, inter colles labitur, nulla re quam molendo regioni commodior, donec Moguntiam attingat. Tunc plana jam regione etiam irrigationi servire incipit, neque ante definit & molendo & irrigando utilis esse, quam in Laudensi agro Padus cum excipiat.

F I N I S.

NICOLAUS SFONDRATO,

COMITI RIPERIAE, REGIOQUE SENATORI AMPLISS.

DIONISIUS SONENTIVS

S. D.

VM proximis superioribus diebus Larium mihi lacum adire contigisset, illic ab amplissimo ordine vestro tui gratia missus, ut quorundam maleficorum hominum, homicidii reorum ditionis tua causam cognoscerem, magna animi voluptate viridem illum, & vere gemmeum lacum inspexi, pulchritudinem ejus, totiusque ora illius amœnitatem, crebra oppida, frequentesque populos admiratus, inter alia ad adspectum Bilatii, ejusque altissimi promontorii, duos vel potius tres lacus prospectantis, obstupui. Adeo tenet animum, variisque modis afficit, & delectat longissimus ille tractus aquarum, dextra lavaque jucundissimum oculis spectaculum præbens. Quid dicam de magnificentissimis adibus ac Regiis, quas ad medium fere collem habes, quantumvis numerosa familia capaces? quid de perenni saluberrimaque in superiore montis parte aqua? quid de pulcherrimis hortis à citreorum & medicorum pomorum amœnitate beatissimis? Quid de toto colle, ficu, olea, cuiusvis generis fecundis arboribus, viteque in primis generoso vino exuberante, vestito atque ornato? Ut præteream mirabilem illum aditum, adscensumque ab imo lacu ad summam montis per scalas, qua per octingentos amplius gradus miro artificio è durissimo lapide fabricatos facilem adscendentibus viam præstant. Ad summam nunquam alias jucundiorē vidi locum: quem tu per jocum, cum me satietas humanarum rerum ceperit, gratissimam mihi sedem, laborumque quietem destinās, ac offers. Munere illo functus domum cum rediissem, tibi que quid mihi de regione illa visum foret, percunctanti, quantam cepissem voluptatem, exposuissem, dixisti, velle te mihi delectationem eandem renovare, oculisque loca eadem sine ullo via labore subicere, proferrique statim ex bibliotheca tua Pauli Jovii libellum quendam jussisti, quo ille jucunde simul & eleganter totius Larii lacus amœnissimum situm, locorum ac hominum utramque ripam habitantium, nomen ingeniumque describit. Hunc ille libellum in gratiam patris tui, viri clarissimi, & nunquam satis laudati, olim scripserat. Avide paucis horis totum perlegi, visusque mihi dignus est, qui publice cunctis legendus præberetur, pulchrumque in primis tibi, & honorificum esse judicavi, si in manus hominum exiret. Magna enim ex parte in describenda ditione tua est occupatus, quam ad Larii dexteram ripam magnam amplamque summa cum dignitate obtines, & justissime regis. Recte itaque judicio meo feceris; remque tibi ac nobilissima familia tua honorificam, si tam elegantis opusculi copiam orbi quamprimum impertieris. Quod te facturum summa prudentia tua, amorque erga cuncta studiorum genera mihi facile persuadeo. Vale. Mediolani, Calendas Junii MDLVIII.

PAULI JOVII, LARIILACVS

(hodie COMENSIS)

DESCRPTIO.

AD FRANCISCVM SFONDRATVM.

OMENSEM Lacum, Francice Sfondrate, Senator amplissime, ab Etruscis Larium, uti omnium Italiæ principem, antiquitus appellatum fuisse, Cato in *Origines* tradit. Ad quod Virgilius Maro, antiquitatum eruditissimus, quum in *Georgicis*, TE LARI MAXIME, diceret, alluisse videtur. Ejus oram, in qua eximie nobilitatis tetrarchiam tibi & posteris tuis virtute quæsvisti, per jucunda navigatione percurrimus, annotavimusque diligenti commensuratione utrinque litora lambendo, sinus, promontoria, peninsulas, fontes, sigillatimque oppida & vicos, ac in his, quæ literarum memoria & laude digna videbantur; ut id, quod à me proximis diebus optimo jure postularas, cumulate, nec sine celeritatis gratia solveretur. Efficit autem Larium, aut certe in immensum adaugēt Abdua, limpidissimus amnis, qui ab Abdua monte, à quo nomen accipit, excelso Rhæticarum Alpium jugo delapsus, raptis secum

A multis torrentibus in Larium per Volturenā vallem evolvitur. *Adulam* pro Adua corrupte legimus apud Ptolomæum: nam & ea vox Græce *inaccessum* significat; ita ut hinc liquido constet, montem à Græcis nomen accepisse. Is enim & hodie *Graje* appellatur, maximorum amnium fontibus nobilis: siquidem Danubii Rhenique origines in adversa Aduæ regione referuntur. Adjacet Graji radicibus Burnium oppidum, ad urbis effigiem maxime turritum, aquarum calidarum balneis ad pituitæ morbos percelebre: nec multum inde absunt Abduæ fontes, argenti fodinæ, secturæque ferrariæ, & in rigentibus gelu cautibus crystallus, pari periculo, quæstuque à montanis hominibus colligitur. Has Aduæ rupes Claudianus Poeta, quum Stilichonem adversus Gothos armato exercitu in Germaniam penetrantem celebraret, jucundissime descripsit his verbis:

*Procinus umbrosa vestit qua litus oliva
Larius, & dulci mentitur Nerea fluctu,
Parva puppe lacum prætervolat ocyus, inde
Scandit inaccessibleos brumali fidere montes.*

Ii ii 3

Et

Et alio in loco ¹:

— *sublimis in Arcton*

*Prominet Hercynia confinis Rhetia silva,
Quæ se Danubii jactat Rhenique parentem.*

Et alio in loco ²:

*Sed lacus³ Hesperia, quo Rhetia jungitur ora,
Præruptis ferit astra jugis, panditque tremendam
Vix æstate viam: multi cœn Gorgone visa
Obriguere gelu: multos hausere profunda
Vassa mole nives: cumque ipsis sæpe juvencis
Naufraga candenti merguntur plaustra baratro.
Interdum subitam glacie labente ruinam
Mons dedit, & trepidis fundamenta subruit hastis⁴,
Pendentis malefida solo: per talia tendit
Frigoribus mediis Stilicho loca.*

Ab his Alpibus Abdua sexaginta millium cursu in Larium decurrit, mediam Volturenam vallem proficindens, adeo multis mæandris tortuosus, ac ingentibus impeditus saxis, ut nec tuto rates sine remige profluenti committantur. Eam vallem celebritate insignium oppidorum & præstantissimi vini fœcunditate ditissimam, C. Sempronio, vetustissimo Italicarum rerum scriptori, notam videmus. Id vinum facile inveteratur, & in multos sæpe annos perdurat, fitque odoratus, quum maxime canescit, tanta potestate ut ab honore mensuram in varios medicinae usus transferatur, melleo utique liquoris, quam perspicuo vino similis. In infima vallis parte ad ostium Abduæ, Larium influentis, Volturenam urbem florentibus Etruscorum rebus ædificatam fuisse, Paulus Longobardus asseverat, de cujus situ, ruinisque suo loco dicemus. Decet enim à Como patria, unde ei hodie nomen, descriptionem lacus exordiri. Nam portu urbis egressi ad lævam enavigavimus usque ad extremum lacum, ut inde per adversa demum littora confecto circuitu reverteremur.

Orobiorum stirpem esse Comum, Cato in *Originibus* tradit. Nam Græcos, qui coloniis suis terrarum orbem compleverunt, auctore Cornelio Alexandro, magnam Italiae partem imperio tenuisse constat. Hi crescentem à parvis initiis urbem, Græco nomine Comum, id est, vicum appellaverunt. Cæterum à Gallis Senonibus, qui Etruscos, Græcam gentem, victricibus armis summa Italiae parte depulerant, Comum adactum, & plane conditum fuisse, Trogius Pompejus auctor est, eo fere tempore, quo Mediolanum & Bergomum, & Brixiam ab iisdem Senonibus ædificatas legimus. Verum Comenses, supra vetustatem originis, Cæsaris dictatoris magnificentia & patrocinio nobilitantur, quando incomparabili judicio vir, opportunitate, amœnitateque situs, ut credi par est, invitatus, in eam urbem novos colonos deduxerit, in quibus ad quingentos nobiles Græcos fuisse Appianus & Suetonius tradunt: unde & Græcorum familia honestissimi nominis apud nos adhuc viget: & id Græcis literis inscripti scilicet abunde testantur. Verum non aliunde magis claritatem appetimus, quam ab ipsis Romanæ magnificentiae monumentis, quæ passim & in urbe, & in agris vel nihil tale indagantibus occurrunt. Ea diligenti eruditoque studio Benedicti Jovii fratris excerpta, relataque in justum volumen, quum historiam patriam scriberet, apud exterarum gentes lectitantur. In aedes quoque nostras nuper transtulimus ingentis epistylis fragmenta, Cæsariani, uti arbitror, theatri titulum cubitalibus literis longe pulcherrimis exprimentia, ejusque triumphus marmore candido cælata effigies in amplissima tabula è ruinis emerfit: & ad nos quoque summa cum voluptate delatum est Cæsaris dictatoris caput, colossæ propemodum statuæ, habitu pontificis maximi, infula velatum, uti perfi-

¹ Ibid. p. 329. ² Ibid. p. 340. ³ Lege *latus*. ⁴ Repone *Austris*.

A milium videre licet in numismatibus argenteis: ita ut aliquando speremus, ad publicam dignitatem, ex eodem loco statuæ truncum, & non multis quidem operis eruturos.

Orta igitur à Græcis urbs nostra, condita à Gallis, à Romanis illustrata, duos Plinius æternæ dignitatis viros protulit, & paulo ante Cæcilium poetam, Catulli sodalis sui carmine celebratum, Attiliumque Grammaticum, Plinii Cæcilius laude, & marmorea base apud nos illustrem. Promeruerat enim ille virtutis & pietatis ergo à gratissimis civibus, quum liberaliter artem professus, ex testamento universam substantiam suam ad Rempublicam pertinere voluisset. In ejus basis latere & hoc quoque præter titulos suavissimum distichon incisum est,

Morborem vitia & vita mala maxima fugi:

Nunc careo pœnis, pace fruor placida.

B L. quoque Fabati, qui Plinii Cæcilius profocer fuit, eximiae magnitudinis elogium visuntur. Is fortuna & dignitate amplissimus, auctore Cornelio Tacito, adversus Neronem orbis portentum, vel hoc uno consilio illustris, generoso spiritu conjuravit. Et ejus Caninii quoque liberalitatis marmorea monumenta extant, qui sub Trajano bellum Dacicum Græco poemate exorsus, crebris Plinii cohortationibus accendebatur, ut aliquid ederet, quod esset perpetuum suum. Neque mirum est, Cæsarem hunc potissimum deducendæ coloniae situm delegisse, inhabitasseque eam, aut frequentasse summæ claritatis viros, quum Plinius Cæcilius & Cassiodorus ad copiam rerum omnium præcellentem, ad incomparabilem subvectionum commoditatem, ad cœli temperiem, & denique ad ipsas humani generis delicias constitutam fateantur. Quicquid enim mirum in modum excultæ montium radices ferunt, quicquid sylvosa, excelsaque nemora humanis usibus præbent, quicquid in herbis ac infertis cœlo Alpium jugis armenta progenerant, subjectus & serviens lacus excipit, urbi quoque dominæ facili convectione dilargitur, qui demum undique piscosus, & passim olea, vite, lauro, citreisque nemoribus littora redimitus, lætissima facie navigantibus arridet. Quatuor montes quadrata facie planiciem includunt, in qua urbem ipsam fluviatili cancro perfimilem positam, ab alto conspiciamus. Duobus enim suburbiis, Coloniola scilicet, & Vico influentem, lunato sinu Larium duabus veluti chelis amplectitur. Ab adversa vero parte suburbium, quatuor ferme stadiis inter Orientem atque Meridiem exporrectum, molliter inflexam extendit caudam. Ubi vero coeuntium inter se montium fauces itinera coarctant, pinnatæ quadrati lapidis ingentes portæ, singulos aditus præcludunt, opportunæque totidem in excelso arces ingressus militares tuentur. Ab Ortu Castrum novum apparet, fatigante jam subtus tota rupe, ruinæ modo collapsum. A Meridie Baradellus, Luitprandi regis opus, Turrianorum Principum carcere insignis, in edito jugo conspicitur saxosæ viæ, quæ tendit ad Helvetios. Ab Occasu insidet Carnesium castellum, cujus conspicua turris in privatæ villæ peristerium abiisse videmus. A Septentrione autem Larius consumpto cursu in urbem diffusus, veluti mole sua, summotis late montibus, ipso portu subjectæ urbis excipitur.

F Intra hæc circumeuntium montium septa, campi aliquot stadiorum urbem circumdant, aut segete nobiles, aut virentibus pratis jucundi, aut hortensibus deliciis florentes, quæ omnia ad ocii voluptates, & hippodromon, & gestationes, & amœna ambulantis spacia præbent. Montes ipsi castigatis apicibus, & compresso ad æquissimam planitiem dorso vel in summa juga carris permeabiles, ab aprico litore vinetis & frugiferis arboribus exculti, ornatique frequentibus villis & templis, spe.

spectantium oculos mire implent, nec tamen exfatiant: quin ad salubritatem ventos arcent, Boreamque præsertim flexuosis obicibus frangunt, ita ut mirum videatur, nivosis inclusos montibus mitiorem experiri hyemem: & diversa pariter ratione, neque æstuosos solstitii dies, ingentibus protecti umbris, neque per noctes ardentis Caniculæ vestigia, sed aerem suavibus auris mitigatum sentiamus, quando Mediolani tam prope per hybernos dies rigidiore matutina aura, uti ab expedita planitie rapidius incidente, gelata ora hominum abradantur, & in refertissima urbe immolentis æstate fervoribus torreamur. Porro ab adversa parte, qua in seipos objecti solibus cadentes umbras excipiunt, præalta nemora ostentant ad venationes, ad aucupia opacissimosque recessus, ita ut passim veluti æstivis voluptatibus arridente natura, & frigidi fontes subfiliant, & aviculæ decantent, & umbrosa diverticula ad quiescendum viatores alliciant.

Sed ne dulcedine patriæ fufius lascivire videamur, subjiciemus Epistolam Cassiodori, qui hæc poetico more jucundissimis tractibus celebravit. *CASSIODORVS Gaudioso, Theodorici Regis Epistolarum magistro, salutem dicit. Cum multis itineribus Como civitas expetatur, ita se ejus possessores præ vedorum assiduitate suggerunt esse fatigatos, ut equorum nimio cursu ipsi potius atterantur, quibus indulgenti regali beneficium precipimus custodiri, ne urbs illa positione sua libenter habitabilis rarefcat incolis, frequentia lesionis. Est enim præter montium devia & lacu purissimi vastitatem, quasi murus quidam plana Liguria, qua licet munimen claustrale probetur esse provincia, in tantam pulchritudinem perducitur, ut ad solas delicias instituta esse videatur. Hac post tergum campestria culta transmittit amœnis vegetationibus apta, & victualibus copiis indulgenter accommodata. A fronte sexaginta millibus dulcissimi æquoris amœnitate perfruitur, ut & ejus recreabili delectatione satiatur, & piscium copia nulli tempestatibus subducatur. Merito ergo Como nomen accepit, qua tantis latatur compta muneribus. Hic profecto lacus nimis amplissima vallis profunditate susceptus, qui concharum formas decenter imitatur, spumei litoris albore depingitur, circa quem conveniunt in corona speciem excelsorum montium pulcherrima summitates: cujus ora pratorum liminibus decenter ornata, quasi quodam cingulo Palladiæ sylvæ perpetuis viriditatibus ambiuntur. Super hac frondosa vinea latera montis adscendunt. Apex autem, quasi quibusdam capillis castanearum densitate crispatus, ornante natura depingitur. Hinc rivi niveo candore relucentes in arctam lacu altitudinem precipitati descendunt, cujus finibus ab Austro veniens Abdna fluvius faucibus apertis excipitur. Qui ideo tale nomen accepit, quod duobus fontibus acquisitus, quasi in proprium mare devolvitur, qui tanto impetu vastissimi æquoris incidit, ut nomen retinens, & colorem ad Septentrionem obefiore alvei ventre generetur, putes quamdam lineam fusciorum in aquis albensibus esse descriptam, miroque modo influentis discolor natura conspicitur, qua misceri posse simili liquore sentitur. Hoc & in marinis quidem fluctibus fluviorum inundatione contingit. Sed ratio ipsa vulgariter patet, ut torrentes precipites limosa face corrupti, vitreo sint æquori discolors. Hoc autem jure putabitur stupendum, quod simile tantis qualitatibus elementum per pigrum stagnum vides ire celerrimum, ut amnem per solidos campos putes decurrere, quem se peregrinis undis non videas colore posse miscere. Quapropter incolis harum rerum jure parcitur, quando amœna omnia delicata sunt ad labores, & facile onus afflictionis sentiunt, qui uti similibus deliciis consueverunt. Fungantur ergo munere regali perpetuo, ut sicut gaudent nativis epulis, ita eos exultare faciat munificentia principalis.*

Hanc urbem beatam deliciis, florentem opibus,

A & libertate, fortunaque sua gaudentem, conspatione quatuordecim civitatum Mediolanenses abhinc annis quadringentis, imperante Lothario in cineres redegerunt, auctore & principe Jordane Clivio eorum antistite. Is tribus castris post diu obsessam oppugnatamque urbem eo Comenses, ab insularis fociis desertos adegit, ut desperatis rebus cum liberis ac uxoribus classe profugerent, & urbs deserta, spectante civium classe, cremaretur. Cujus diri belli historia inepto, sed robusto carmine decantata, in archivis Comensium religiose custoditur: cujus auctor est M. Cumanus, qui bello interfuit, & pleraque alia pedestri demum stylo in tanta ejus seculi Scriptorum orbitate, nobis gratissima scriptavit: sic enim tumido versu opus orditur:

B *Bellum, quod gessit populus cum gente superba.*
Annis ab ea clade viginti tribus, quum ingruenti in Italiam Federico Ænobarbo Cæsari, Comenses vindictæ libidine, præsto fuissent, in quos solatii parte Mediolanum Barbarorum sævitia deletum viderunt? Tum vero Cæsar, ut fociis gratiam referret, Comum restituit: immunitate, libertateque donavit. Eam vero liberalitatem Cæsar Augustali diplomate ex latissimis membranarum, quæ adhuc incorruptæ servantur, benigne testatus est: ejus quoque auspiciis, quæ videmus, moenia, & turres eximii operis Comenses ædificarunt, auctaque demum est opibus civitas, mercaturæ, lanificique præsertim industria, quum laneos pannos in Orientem usque transmitteret. Industria ergo opulentiam fecit, è qua mox superbia orta est, quæ intestina bella peperit: atque ita insanis factionibus servientes Vicani, Rusconique familiæ principes, alternante fortuna partium successus, urbem everterunt. Eo modo attriti mutuis cladibus, urbe late incendiis deformata, tædio calamitosæ libertatis, ultro in ditionem Actii Vicecomitis concesserunt. His ab Actio ducentis annis bis urbs nostra redivivis opibus refurgens, direpta est, semel à Pandulpho Malatesta, imperante Insubribus Joanne Maria, cui inhumana crudelitas dignum vitæ exitum paravit, iterum ante sexdecim annos ab Hispanis, quum sincero deditis aviditate prædæ fidem violassent. Secutum demum est execrabile id bellum inter Cæsarem & Franciscum Sfortiam, quod toti Italiæ fatale fuit, ut omnium simul fortunæ conciderent: quo tempore Petrus Arias Hispanus inusitata tyrannide ita Comenses afflixit, ut sub hoc prægravi tributorum pondere fatiscerent, quo nunc premimur, nihil jam de salute speremus, nisi hoc Gallico bello Cæsar aut optimam pacem, aut optimam victoriam sibi & nobis attulerit, sed cum hæc a mariore nos reddant, ad Larij delicias revertemur.

E Igitur ad lævam è Vici suburbano solventibus, ubi opacissima Plinii Platanus olim fuit, Epistolis ejus celebrata, in cujus memoriam honoremque Musarum, & Apollinis, jucundissimi prospectus Museum nostrum ædificamus, occurrunt quinque villæ ad radices Olympini montis, qui contra portum respicit, Grumellia, Succota, Cerasia, Tabernula, Gerentiana, æquis fere spaciis inter se distantes. Hinc vertente se in orbem Olympino in Larium effunditur Blesia flumen, & lapideo ponte oblongo, & frumentariis molis, & in ostio Troctæ piscis captura insignis. Eum piscem antiquitus *Lupum* appellatum fuisse, in libro *de Romanis piscibus* abunde monstravimus: datur enim ei palma, qui Majo mense in ostio Blesia sit captus. Ultra pontem cœnobium, oppidulum ex ambustis ædificiis, & structura interrupti portus paucis ante annis opulentum. Paulo supra cœnobium, ad secundas excelsum Busbinii montis radices, visuntur Platea, Rubenna, Toldinium, rara, sed eximii tritici fruge

ge gaudentes. In summo cacumine cum templo Deiparæ Virginis specula est admirabili prospectu. Inde Larii fluctibus alluuntur Garinia, & Speciana, honestissimorum civium villæ. Sequitur nobile ficetis, & regulari lapide Multasium in valle algida sonantis amniculi umbrosos cotibus impostum. Inde recto itinere sequuntur Furii geminæ sacræ turres, & mox Caractum, lapicidis & navibus fabris frequens. Hinc paulum sese Larius teris insinuat, & dum rursus refugit, Lellium exigua cuspidè in undas porrigitur, oliveta passim & in primis Curtianas elegantes villas ostentans. Inde demum lunatis utrinque ripis Turregiæ promontorium excurrit, adeo ut à Careno oppositi littoris non amplius decem stadiorum spatium distet: neque alibi Larius angustior reperitur. Is vicus agrum habet acclivi, & ob id gradata, planitie, vite, olea, lauris, & fontibus peramœnum, ita ut is situs toto lacu mihi potior videatur, qui ab aliquo priscae elegantiae & ardentis fortunæ viro luculentis ædificiis debeat exornari. A Turregia rursus litora sensim curvantur, prolatatoque sinu visitur Biennum in ardua & aprica montis radice propendens. Inde duodecim ferme stadiis adest Arcennium, in intimo recessu perampli sinus positum, ædificiis, arce, privatis turribus, & lapideo ponte nobilis vicus. Interfluit enim medium amnis ex umbrosa valle delapsus: qua iter est octo millibus passuum ad Lugani lacum, per Intelevinam vallem multis frequentem pagis, venationeque & aucupiiis jucundam. Ab Arcennio stirpem ducunt Lavizarii, vigente olim Vicana factione Comi opibus potentes: quorum unus hodie Arcennii Georgius multa hospititate nobilitatis nomen tuetur. Dum Arcennii sinu evahitur, ad lævam in arduum montem, & subamaro quidem adscensu, unde illi Græcum nomen, suspicitur Picra oppidum cum arce, frumenti candoris & magnitudinis eximiae ferax. Gloriatum & rapis Nursinis æque similibus. In ora cum fornicato ponte, qui regiam viam sternit, Camogia torrens, atque inde Colonium ignobilis pagus: tum vero fons largus, frigidus, perennis, ab olivetis inumbrantibus nomen accipiens. Is saxeo naturali cratere tantisper retentus, dum viatores & nautæ potant, in lacum effunditur. Sala demum pagus occurrit, cum vetusta arce in edito, negotiosis piscatoribus frequens. Hinc enim incipit Euripus ille Gemmeus Cæcili Plinii, à multa intercurrentium piscium captura pernobilis. Contra id Salaniani litoris spatium porrigitur Insula, protensa in longitudinem dorso, cadaver antiquæ urbis decreto Comensium navigantibus ostentans, ut ejus pœnæ exemplo Lariani populi parentem suam Comum urbem fidelius colere moneantur.

Fuit hæc clara Gothorum temporibus, qui tantum in ejus urbis munitione confidebant, ut in ea totius gentis thesauri conderentur. Paulus Longobardus in *Historiis* scribit, Comacinam Insulam in Lario lacu ab Ariperto, Longobardorum rege, captam eversamque fuisse, quum forte in eam Ausprandus, Luitperti pueri regis nutricius & tutor, proelio ad Novariam victus profugisset. Cæterum post Caroli Magni adventum, qui Longobardicum regnum evertit, instauratam Insulam invenio. Ab hac Joviorum familia nostra originem trahit, exstantque opulentiae majorum nostrorum monumenta, divæ Mariæ Magdalenæ templum, in Stabio vico contra Insulam per Euripum brevissimo duorum stadiorum trajectu distans. Ei majores Jovii agros ex fundis suis in alimenta egenorum viatorumque liberali pietate contribuerunt: & per sexcentos annos manet apud nos incorrupta dicendi præfecti & sacerdotis prærogativa. Propterea & hodie quoque in gentilitio insigni, ad argumentum originis, castellum Insulæ ambiente Lario, im-

positum gestamus, addita Romana Aquila, qua Federicus Ænobarbus domum nostram honestavit: sicut & dudum columnas Herculeas, munere Caroli Quinti Cæsaris, studiis nostris imponere faventis addidimus.

Post deletum vero Mediolanum, Comenses, Ænobarbi opibus adjuti, recentem Insulanorum perfidiam vindicantes, Insulam funditus everterunt, Insulanis Varenam migrare jussis, ad publicam severitatem decreto adjecto, ne quis unquam in Insula ædificaret: ita ruinis ingentibus deformata; quadringentis annis permansit: hodieque durante tantum templo, quod religione inviolatum fuit, solis cuniculis habitanda relinquitur. Contra Insulam Spuranum, Stabiumque, & ulterius Canonica vocatum templum archisacerdote & reditu celebre. Inde Balbianum, quod Insulæ suburbanum fuit, ubi majorum nostrorum reliquias, fundum scilicet & ruinas magnificentiae singularis ædes possidemus. Balbianum à Campo vico, interlabente Perlana, infestissimo torrente dirimitur. Is à valle prærupta defluit, in qua antiqui monachi in sylvestri admodum loco divi Benedicti templum posuerunt, non longe ab Ostucio vico, largissimi fontis & olearum copia celebri. Cæterum à Campo oppidulo Isthmus incipit, quo promontorium Lanactum, nemoroso dorso & excelso arcis vestigiis superbum, terris innectitur. Id magno ambitu adeo in diversa litora porrigitur, ut superioris Larii tractus, & ipsi Insulæ, & iis, quæ notavimus, quinque pagis penitus abscondatur. Humani capitis effigiem id Lanactum præbet, ita ut Isthmus cervicis locum obtineat: distant vero litora minus stadiis quinque, intercedente per amœna planitie, cujus jugera propter eximiam rerum omnium fertilitatem viginti aureis avide coemuntur. In angusta cervicis margine turris Vacania visitur, Aquilonibus hyeme perflata, sed æstate umbris jucundior. Sequitur concavo litore Lennum, templo, & sacerdotibus, ædificiisque pluribus, & priscae antiquitatis monumentis memorabile. Ad Lennum proculdubio villam Plinii fuisse judicamus: quam ille Lario incumbentem, à depresso littore *Comædiam* appellare solebat, atque inde facile è fenestris & è lectulo piscabatur. Supra suspicitur cœnobium, ab algido fonte *Aqua frigida* nuncupatum, unde ab excelsa peramœnaque porticu cuncta litora, & navigantium cursus despectare licet. In extremo vero promontorio divi Joannis templum fluctibus alluitur, è quo per turbidas tempestates noctu, tanquam è Pharo, sacerdotes navigantibus lumen præbent. Inde rursus litora recedunt, efficiturque Larius lato pelago similis. Nec multum abest à Lenno Buzanicum, & mox divi Laurentii templum ad litus. Hinc molli flexu terreni colles, consiti vinetis, paululum excurrunt, donec producta cuspidè ad lævam recedant introrsus. A Tremetio pago Griantei vini præstantia, & foecunda planitie percelebri, aliud promontorium, nequaquam scopulosa, aut montuosa collium prominentia, sed plana, redimitaque oleis, & vitibus, in Larium procurrit. Hinc Catenæ Apiae nomen nautarum temulentia fecisse videtur: qui ibi, veluti expleto mediæ navigationis cursu, à remigii labore libentissime conqueſcunt, quum nullibi liberalius, aut meracius caupones præternavigantibus propinent.

Inde se litus ad Occasum recurvat, sinumque efficit, in quo positum est Minacium, Francisco Calvo poeta nobile, & maxime clarum, marmoribus priscae, quæ Minicii flaminis Titi Vespasiani titulos ostendunt: memoria nostra honestissimis viris, atque divitiis florebat: nunc factionibus & bellorum incommodis diu quassatum, exusta magna testorum parte, pene funditus interiit. Minacianis finitimi sunt Caneriones, qui vallem incolunt ad Lugani lacum

cum pertinentem. Id genus hominum ingenio factioso, sagaci, & maxime cruento, perpetuas dirasque in ea vicinia contentiones exercet. Sequitur Nobialius vicus, atque inde abruptæ cautes, quæ Saxa raucida vocantur: per eas incisa est via militaris, quæ in Germaniam ducit, & Regia vocatur. Illac, ad sagittæ jactum, nemo sanus eques transit, quum fallente vestigio in subjectum à præalta rupe lacum, horribili despectu vertente oculos, facile provolvantur. Inde Cajeta acclivi & aprico sinu gaudet, patrum memoria confito Creticis vitibus, his etiam nunc dignitatem originis prædulci sapore tuentibus. A Cajeta statim illæ rupes, sed jam nemorosæ, nec jumentis omnino difficiles, in Larium exeunt timido quodam procurfu, donec Aquæ Serix profluentis impetu frangantur: ita Saxa raucida desinunt. Supra Serix vallem ejusdem nominis, & paulo editius posita visitur Breja. Inde recto litore Calaguritani Ordinis cucullatorum cœnobium aditur, cum Deiparæ Virginis insigni templo, in vestibulo populeum habens, quod fluctibus alluitur, hortosque citreis & medicis arboribus longe lætissimos. Ibi vetustæ ingentis arcis radices videre est, quibus opportune superædificatum esse templum animadvertimus. Duobus inde stadiis, æquissimo, peramœnoque litore, Rhætionicum abest, oppidum viris ac ædificiis frequens, & copiis multarum rerum abundans: nam montes, qui supra sunt, egregie percoluntur ab indigenis hominibus maxime laboriosis, & faciendæ fabrilis operæ longinquas regiones magno quæstu petentibus. Commendatur & id oppidum Turrianæ familiæ antiqua stirpe, è qua nomen ducit Paulus contribulis noster, à lectissimarum literarum elegantia medicus insignis. Oritur statim à Rhætionico ejusdem nominis promontorium, turrata arce conspicuum, atque inde litora sinuoso tractu ad Mussium oppidum reflectuntur: in medio sinu duo templa, quæ inter se paucis stadiis distant, fastigiatis eleganter sacris turribus conspicua Vito & Martino divis dicata. Porro Mussium, ab sævæ infestæque arcis memoria cunctis fere Larii accolis execrabile, portum habet quadratis filicibus exstructum. Ad surgit vero supra adscensu multis gyris & flexibus verrucosa rupe, in qua sita erat summa arx & specula totius lacus, trinis per gradus castellorum munitionumque Coronis circumdata. Eam paucis ante annis extruxerat Trivultius, bello clarus, & demum Jacobus Medices Insuber, per occasionem bellorum custodiæ impositus occuparat. Hunc demum gravi bello domitum inde expulit Franciscus Sfortia, adjutus Helvetiorum Rhætorumque auxiliis, qui eas arces finitimis funestas, cum ingenti ruina tantorum operum radicibus everterunt. In Mussiani promontorii latere majores nostri candidi marmoris fodinas invenere, quo templum maximum Comi, magnifice constructum exornatumque unius seculi labore, conspicimus. Ea vero rupe, uti diximus, in ostentationem tot castellorum exporrecta, alterum sinum aperit, Mussio adversum intervallo, per convexa montis mille passuum. In hoc Aduncum oppidum cubat, & ipsum multis vicis exiguis, per latera montium sparsis, opulentum. Rursus ab Adunco, quod ab effigie litoris nomen accepisse videtur, æqua planities, vinetis consita, profcisque aratris, terrenam linguam sensim effert, absconditque Grabadonam, quæ secundum Bellanum, de quo mox in dextro litore dicemus, toto Lario summam obtinet claritatem. In prominentia sunt geminæ sacræ ædes conspicuis turribus, & paulo altius à litore Augustiniani Ordinis cucullatorum cum eximio templo cœnobium. Inde ipsa sinuatis ripis Grabadona in longum producit. Ibi nuper Curtorum familia domestici apparatus lautitia, honestissimis opibus, & clarorum virorum hospitibus florens,

A intestina rabie per mutuas cædes se ipsam ad non dubium interitum confecit. Sequitur in proximo Domasium, Grabadonæ par, si utriusque agri doctes æstimemus. Inde rursus planum & arborosum litus paululum prominet, occultato Geræ vico, ad quem paucis inde stadiis Suricum succedit, quod ultimum consummati cursus portum navigiis gravioribus præbet.

B E regione Surici Volturena vallis petitur, brevissimo trajectu, sed maxime vadoso, propter Abdux supra irrumpentis impetum. Suis enim vorticibus, nihil prope commistis, sed discolor Larianis aquis, arenæ cumulos trahit. Propterea avorum nostrorum memoria Picininus, clarissimus Imperator, quum acie dimicaturus cum Venetis copiis, exercitum trajicere properaret, tardantibus navigiis, subitarii operis sublicium pontem incredibili celeritate constituit, atque inde mox proventus, insigni parta victoria, hostes cæcidit. Earum subliciarum exesi stipites adhuc apparent apud Oloniam turrem, quam nuper Rhæti diruerunt. Non longe ab Olonia Volturenæ urbem antiquitus fuisse constat, quæ Valli nomen dederit: visunturque hodie vestigia dirutæ urbis ad Burgum Franconem, unde fossa navigabilis ad Delebium usque perducitur: sed ea per astatem tabanis & culicibus infamis stagnante ibi Lario, & inclementem reddente aerem. Existimant id fuisse opus Francilionis, qui Mauricii Cæsaris auspiciis, cum Longobardis ad Comum, & in Comacina insula, Volturenaque valle bellum gessit. Ab Olonia turre ad Livionem excelsum montem, recta margine desinens Larius paludes relinquit, quæ Volturenæ vallis frontem aperiant. Ea in dextram inter Aquilonem & Orientem solem, ut diximus, ad Abdiam montem Burniumque oppidum extenditur. A proximo autem Larii litore octo millibus passuum distat Morbonium, ab intemperie earum paludum nomen accipiens. Id magnitudine, & divitiis urbi persimile, nundinis, & frequenti mercatu celebratur. Medio ferme itinere montibus adjacet Delebium, ut diximus, Venetorum clade & templo, quod in ipsa victoria dux voverat, insigne. Cæterum de Volturena aliis sit peculiare negocium: nos ad Larium convertimur.

E Abdia tota valle demissus, nequaquam recta per campos in Larium discursus habet, sed ad lævam in saxa Coderiæ montis distortus invehitur, devoratisque radicibus tandem ingentium cautium obice refractus in Larium pellitur, adeo irato & contumaci cursu, veluti indignatus, ut permisceri nolit, & inter vitreas & liquidissimas undas spumosus & turbidus deferatur. Ab ejus ostio excurrit Larius ad Boream, alio veluti alveo per octo millia passuum inter altissimos montes usque ad eum vicum, qui è re nomen habet *Summolacum*. Ibi dextrorsus excipitur Mera fluvius, qui Clavenam oppidum præterlabens, octo millium spacio per vallem cursum intendit. Hæc per interiora Alpium iter habet ad Curiam Rhætiarum. Porro à læva, redeuntibus Suricum non longe ab ostio Meræ amnis, Metiola vicus, & Novatum materiæ copia & dissectoriis machinis notum. Coderiæ enim montis juga, quibus Volturena & Clavenatum vallis dirimuntur, & larice, & proceris abietibus sunt referta. In asperrimis autem faxis caprearum & ibicum greges visuntur, & ejus generis sylvestris caper, cui *Stambuco* nomen est: is colore & magnitudine, vel procerum asinum æquat, oblonga & fulcata in humeros cornua demittens, quibus admirabili naturæ subsidio, morte se eripit, quum à venatoribus in extremam rupium oram compellitur; contractis liquidem pedibus, insertaque pectori cervice, in orbem se convolvit, atque ita cornuum abside protectus terga,

Kk kk no-

nobili decreto præceps rotæ modo illæsus per de-
rupta provolvitur. Hujus generis esse putaverim
capreas, quas in tetricæ Sabinæ jugis Rotas ap-
pellari M. Varro prodidit. Cæterum à Novato
Rhæti dudum per latera cautium, ultra Abdue
ostium præcis, excavatisque cautibus viam duxe-
runt, ut inde pedibus Volturenam intrent. A
dextro vero latere, petentibus Suricum, Dacium
ignobilem pagum videmus. Igitur descripturis ad-
versam è Surico regionem, interjacente Lario, Li-
neonis montis cacumina spectantur. Is altissimus
omnium perhibetur, à quo ferunt reliquorum mon-
tium seriem perpetua veluti catena usque in Dal-
matiam extendi. Sub Lineone sunt uberes campi,
à capite lacus nomen sumentes, accipitrum aucu-
piis (nam coturnicibus abundant) ad oblectationem
aptissimi.

Cæterum tria omnino promontoria ab his cam-
pis in Larium efferuntur, quæ totidem piscifos si-
nus efficiunt. In his piscatores vimineas caveas
per autumnum in profunda vada demittunt: &
quum hyeme in his pisces stabulentur, ad prima
veris signa omni piscium genere plenissimas funi-
bus educunt. In primo castellum cum turre con-
spicitur, & introrsus sinu in medio situm est Cole-
cum vicus. Secundum vero promontorium ædifi-
cii caret. At tertium cæteris amplius, ac amœ-
nius, humani pedis similitudinem repræsentat, ve-
luti per extremam tibie partem litoribus adjuncti,
ita ut talo Comum, planta Aduncanum litus, di-
gitis vero superiora duo promontoria respiciat,
tanta litoris enormitate, ut à digitis ad tibie jun-
cturam oblongo & angusto sinu lacus irrumpat,
pene effecta insula in Euripum abiturus, si præci-
sa cervice paucorum passuum Isthmus æquaretur.
In ejus promontorii digitis cœnobium, quod *Plonam*
vocant, ædificiis agrisque opulentum visitur,
cum viridariis perpetuo muro præcinctis, & pe-
culiari ad eas delicias exstructa mole, quæ portum
efficeret: sed ea per contemptum Christianæ reli-
gionis avarissime neglecta, direpta penitus obsole-
scunt.

Ab hoc vero Plonæ promontorio regna tua pan-
duntur, in quæ pervenimus. Incipiunt enim ab
Isthmo statim Dorensium vineta Mussiano promon-
torio adversa, sicuti Plonæ cœnobio è regione Gra-
badona conspicitur. Inde stadiis ferme duodecim
saxo adjacet Corenum cum arce, unius Sigismundi
Medici jucundis ædibus clarum: nam ex perenni
& largissimo fonte, qui in hortis multo cum mur-
mure muscosa è caute profiliit, hilariter potat, &
è fenestris, hamis & arundine piscatur: ita ut eam
villam non ineptis conjecturis esse arbitrer, è qua
ille apud Plinium foedissimi morbi ulcere consum-
ptus, vitæ tædio in Larium se projecit, sequente
viri casum admirabili charitate uxore fortissima. A
Coreno sensim littora cuneantur, & in campos
abeunt: in his sitam est Delphinum, fertili plani-
tie oppidum, in proximo monte arcem vetustam
ostendens. Inde Varro defluit amnis, qui campos
interfecat. Aperiant sese montes paulo supra ar-
cem, atque inde est iter in Introciam vallem. Se-
quitur Bellanum ad parvæ pernobilis urbis effigiem,
omnibus eruditæ artis ornamentis, & naturæ doti-
bus admodum illustre, quod veluti in ditione tua
Metropolis, portum habet è quadrato lapide clas-
simum capacem, insigneque prætorium juri dicundo,
atque item augusta facie templum, quæ Actius Vi-
cecomes, & Joannes patruus Mediolanensis Ar-
chiepiscopus, pari magnificentia & religione con-
diderunt. Adjacet Bellano Cultonius ager, gene-
roso vino percelebre: quem demissus è præalta val-
le, ubi arx est, Pluvierna fluvius inundat. In ter-
go sunt nemorosi montes cum opulenta Saxina val-
le, è qua Turrianos, Insubrum Principes, oriun-

dos fuisse constat: qui postea à Vicecomitibus pul-
si, imperio deciderunt. Bellanenses hyeme pluri-
mum algent: sed eorum frigora propinquitate syl-
varum facile luculentis ignibus superantur. In eo
oppido cæteris præcellunt, quum salubri admodum
cælo æstates verna temperie lætissimas traducant
Hieronymus, & Dantes Stupanii fratres, à multo
splendore urbanæ vitæ elegantissimi senes: famam-
que oppido ingenii dotibus affert Nicolaus Boldo-
nius, in gymnasio Ticinensi medicinam docens:
quo comite, monstratoreque tetrarchiæ tuæ oram
descripsimus.

A Bellano Varenam petentibus in medio fere
curfu, promontorium Murca: ad id Cultonius ager
finitur. Inde Saxis in circulum sese flectentibus
imposita occurrit Varena: cujus oppidi vinetis ni-
hil generosius, nihil hortis à citreorum & medico-
rum pomorum amœnitate beatius. In aprico enim,
& erecto litore odorata sylvæ perpetuo virent, ita
apte exceptis in orbem solibus, ut Varenatibus
Bellanensium, alterna sorte, autumnus prælongus,
& suo tempore suavis, confusa duritie hyemis,
cum verna temperie jungatur. In ea saxa colo-
niam Varenam ducere coacti sunt Insulani, Co-
mensium prodicione infames: qui & sacra secum
tulerunt, quum illi uni ejus tractus, Ambrosianos
ritus non sequantur. Ædificavere nova in sede bi-
nas arces, alteram in humero dextro ad Larium,
alteram in edito montis jugo, imminentem ædifi-
cii, & speculam toto à lacu præbentem. Ibi
enim maxima Larii latitudo, trifariam se in diver-
sa proscindens, ad Pythagoræ literæ similitudi-
nem, uti mox in descriptione Bilacii referemus.
Negat se ortum ab Insulanis, quum genus suum
altius deducat, Joannes Maria Scotus, Juriscon-
sultus inter Varenates facile princeps. Porro in Me-
ridiem molli flexu, circumacta Varenæ saxa pera-
mœnum sinum aperiunt: in quo sacratarum virgi-
num templum, & mox Lacteus amnis, qui stans
temporibus oritur, & deficit. Effundunt medii
montes ingenti occulto specu, per tubum magnæ
fenestræ perfimilem, spumofum & propterea ad-
spectu lacteum amnem adulto vere. Sistitur vero
totus paulo ante brumam, adeo exhaustis, ut cre-
di par est, interraneis cavernis, ut sine humoris
vestigio, arduus ille in acclivi alveus penitus ina-
rescat. Cupivere nonnulli periculosa curiositate,
cum funalibus per fauces intrare antrum, ut ejus
profluentis admirabilem ortum, atque obitum de-
prehenderent: sed in tenebris ad multum spatium
progressis reverberatus in ora spiritus cum sibilo fa-
ces exstinxit. Ferunt autem pastores, in illa na-
scentium Alpium congerie, ingenti amphitheatro
parem, inter montes depressam, & concavam pla-
nitiam reperiri, in quam vernis solibus liquatæ ni-
ves veluti subjecto crateri excipiantur, poroso
quidem fundo, & sensim conceptas aquas in pro-
fundos specus instillante, expleteque obiter oc-
cultas quasdam mensuras: unde postea redundantibus
labris expansus, & præcipiti momento tem-
poris decidens effundatur. Lactei amnis aquæ na-
tura est, ut everti pisces in ea demersi durante ri-
gore in triduum servantur, vivi autem, vel du-
dum capti, contracta lymphæ, celeriter expirent:
propterea ad litus infra molas frumentarias, quas
suo impetu decidens convolvit, ædificata sunt mo-
rientium vivaria, ut inde pisces jumentis ad fora
Insubrum exclusa tabe deferantur. A Lacteo, sub
perpetuis vinetis, Veternianum exile promonto-
rium, & post id, paucorum stadiorum intervallo,
aliud ejusdem nominis multo minus, navigantibus
occurrunt. Tum vero prominet Lierna: & pe-
ninsulam in Larium extendit, in qua vestigia mu-
niti olim castelli, & privata item ædificia vide-
mus. Hic ager culturæ nequaquam ingratus, ad-
spe-

specu & fertilitate singularis videtur. In eo enim tractu, quum hinc Larius, atque inde subducti montes certatim recedant, planitiem oleæ & vitibus pulcherrimam relinquunt. Inde sequitur Oleium olei ferax, nec lapicidinis ignobile, è queis nigerrimus lapis exciditur, quo pilares columnas in templo maximo Comi majores nostri adfabre fecerunt, quum nondum Mussiana marmora reperissent. Ab Oleio vico statim abrupta illa cautes ad Larium intumescit, ita ut contegat ex propinquo Mandellum oppidum, positura, cœlo, campis ubertate nulli postferendam. Despectat subiectum portum eximii operis quadrangula turris: quam tu integere, ornareque instar prætorix domus cogitas; sed meo iudicio rectius & luculentius feceris, si designatam in id opus pecuniam feliciorè sumptu in alium locum facili instauratione transfuleris.

A Mandello longe maximus eo tractu sinus oritur, ad Roboreum usque promontorium pertendens. Introrsus sunt divi Georgii templum, mox Teolum, atque inde Laurentiana ædes, Abbatiaque vicus, & juxta prominentiam cœnobium Serviliani ordinis. Hinc ultima cuspis sex tantum stadiis ab adverso litore distans, è qua Sfortiani duces nuper inito successu, catenam in adversum litus protendere cogitarunt, ut hostilium classium excursiones impedirent. Reflectit se statim Roboreum, panditurque lacus in suam latitudinem. At in intimo cubiti flexu divi Martini templum eminet, & in alto procul à litore Dorbinium oppidulum cum torrente, qui in duas partes Roboreum discindit: inde asperæ glabræque cautes viam militarem ad litus coarctant, ita ut propugnaculo, & porta aditus præcludatur, qui dicitur Calodrius. Sequitur Cessimia regio, vino subaustera jucunditate admodum clara: desinit ea in præcisas Ludovici Sabellii cautes, miserabili interitu infames. Is Calendis Maji, quum in excelsis montibus, festa hilaritate, frondosæ ad ornamenta domorum arbores de more à Leucensium juventute succiderentur, fallente vestigio prolapsus in sinum excelsissimæ cautis decidit, suspensusque exili ramusculo tandem hæsit, donec, nunciato à præternavigantibus casu, qui pendentem conspexerant, ad ferendam opem ab universo oppido concurreretur: verum infelix, quum nec demissos funes occupatis manibus deprehendere, nec ardentissimum solem diutius ferre possit, quinque horarum cruciatu superatus, inter suspicientium parentum, amicorumque lachrymas animum despondit, & corrui, frustra ante substrato solo, quum pene prius, quam illideretur, vi ipsa proficisci aeris exanimatus concidisset. Circumvecti eas rupes Leucum adimus, munitiois fama & fori celebritate frequentatum: à Clarentio & Calendone annibus includitur. Cingitur muro, & propugnaculis, arceque turrita ad portum opportune firmatur: nam in proximo sunt Veneti imperii limites. Inde Abdua è Lario auctiores undas trahens se ipsum rapit, pervenitque ad incomparabilis structuræ pontem: quem tribus inter se divisus exemptili ponte castellis & turribus, totidemque custodum fidei commendatum Vicecomites animi magnitudine præcis Romanis comparandi, ab hinc ducentis annis ædificaverunt. Inde Abdua, pluribus anguillarum excipulis strangulatus, insulam efficit ad Pescarenum vicum, rursumque arctis faucibus erumpit, & in lacum contento cursu diffunditur.

A summo lacu, Meræque ostio per Varenam, & inde ad exitum, ad Abdiam triginta octo miliarium mensura colligitur. Contra Leucum montis Barri excelsa cacumina assurgunt. In dextro Barri humero, Michaeli templum constituit Desiderius, Longobardorum Rex ultimus, sicuti & alii

A superiores Christiana pietate memorabiles, divæ Mariæ sanum in jugo, quod hodie pro specula visitur, & cœnobium Clivatense in proximo opulenta cum dote condiderunt. In ea montis parte, quæ vertitur ad Occasum hybernum, Barræ vetustissimæ urbis vestigia spectantur, non longe à Galbiato pago: de Barræ interitu Plinius memorat. At emissio jam Abdua, Larius molliter assurgens Barri ipsius radices fluctibus alluit, & ad Malgratum vicum paulatim latiore pelago se insinuat, sed mox excurrente promontorio castigatur: in eo castellum eminet. Sequitur autem in cavo fluxu contra Malgratum per Isthmum nomine Parietes vicus, veteris oppidi speciem præbens. Inde radices in fertiles campos æquantur, pertinentque à Parietibus fauces peramœnæ ad Eupylim lacum, qui, uti alio loco ostendimus, subito tremore, quassata tellure, cæco aliquo telluris hiatu repente haustos, in minores aliquot lacus abiit, altioribus scilicet vadis subsidente aqua, quum eminentiores defereret. Ex his maximus est Pusianus tæ ditionis, ab eo Clivatensis & Annonius fere conjuncti, demumque Serius ipse, qui piscoso ostio Lambrum emittit, omnes Percarum præpinguium captura notabiles. Plebis Infini lacus, corrupto vocabulo, hodie dicuntur, quum ibi nobis civitas fuerit Licinoforum, quam Plinio notam videmus.

Cæterum Larius, ubi camporum margines lambendo præterit, latera demum regalis montis fluctibus pulsatur. Is est editissimus, contra Roboreum adversi litoris promontorium, ubi brevissimum trajectum esse, superius ostendimus. Inde recto, nemorosoque, & nusquam vite confito litore Ovium sub rupe exesa, monosyllabo nomine vocatum, unde aperitur vallis Asinæ regio, Lambri fontibus, & familiis ex vetustissima Romanorum nobilitate insignis. In illa enim florent Curiones, Carbones, & Billieni, qui omnes imperio tuo late parent. Id, intercedente lacu, apricam Mandelliani agri frontem respicit. Sequitur Vassenna agro sylvo, & vinetis Ovio melior. In ejus portu quadrata facie scopuli pedamentum ingentis turris ad nobilitatis indicium ostentant. Inde Alimonta Ambrosianorum cucullatorum secessus, Liernæ opposita. Moxque Piscalium cum sacratis virginibus, atque è modico sinu erumpens Bilacium promontorium: quo nihil spectatius, jucundius, salubriusque reperitur. In jugo Pliniana fuit villa, quam ille *Tragœdiam*, quod grandibus scopulis, veluti focculis sustineretur, appellare solebat, quum inde duos lacus, veluti duo maria despectaret. Condita demum fuit in eo cacumine arx nobilis è lapide quadrato, quam uti asylum maleficorum hominum, ante centum & quadraginta annos Joannes Geleacius Vicecomes, Philippi pater, salubri consilio diruit, decreto adjecto, ne in posterum instaurari possit. Propterea Marchesinus Stampa, quum Ludovici Sfortiæ, è summo gratiæ loco, fortunis uteretur, non in summo, sed media montis regione, ad Meridiem versa fronte Regiam villam constituit: quam nefaria Cavernionum libidine incendio deformatam aliquot annis videmus. Infra ad Occasum Bilacium oppidum undis alluitur, totius Larii præfectura, & nobilitate ædificiorum, molisque peramplæ ante intestina bella clarissimum. Eo promontorio Larius defluens ab Olonia turre, veluti ingenti rostro discinditur, exitque in longe maximam æquoris planitiem, tribus in diversa discursibus Pythagoræ literæ figuram repræsentans. Triquetrum siquidem intervallo, & ferme æquali, Bilacium, Varena, Minacium, sex millium passuum occupante pelago, dirimuntur. Inde ad lævam in adverso Piscalii litore, Lopia vicus cum templo æmulatione religionis sacratarum virginum domo insigni. Inde sancti Joannis pagus, cucullatis divi Dominici uberrimas

mas vindemias reddens. In cervice quoque Bilacii promontorii, quod pene præterieram, quum à litore distet, cœnobium Augustianorum cucullatorum conspicitur, medicis arboribus & cultissimis vinetis refertum, ita ut sacratæ virgines Piscalianæ, Lopianæque horum cœnobiorum severitate atque præsidio pudicitiam commodissime tueantur.

Inde sexdecim ferme stadiis Gros gallia Saxa crebris repulsi à Lanacto Larii fluctibus verberantur: ea Saxa ingentes habent specus, in quos burburi pisces, staturæ hominis magnitudinem æquant, æstate se recipiunt, spectanturque tantum, vitreo in fundo captantes umbram, quum retia vehementi impetu effringant, gravique squamarum serie thoracati sagittas vitent. Sequitur Lecenum, in quinque tenues divisum pagos, quos inter densissima vineta directa litore conspicimus. Aquosa inde vina, sanæ vappæ proxima, agris expetuntur: quibus famam auctoritatemque attulit Ludovici Sfortiæ gustus probantibus medicis, qui æstuosis visceribus, calidisque podagris aptissima judicabant. Nos autem Grianteo, aut Vareniano, cum musta fervent, ad medietatem Leceniana nobili temperamento permiscemus, quæ demum delicatas vires spirant, & nitido cæsis colore salienti in poculis sipientibus arrident. Succedit Cavaneolæ promontorium Arcenniano sinu, quem diximus, ad interloquenda litora avido procursum insertum. In eo templum est cum uberrimo fonte, & quadrati lapidis parva mole. Ædituus laternam cum lumine, præbentibus oleum nautis, ad subsidia tempestatum, paucis ante annis protendebat, ut corrivarent qui à Lanacto pharo turbidis noctibus descendebant. Hinc ille sinus maxime incurvus ad Turnium usque promontorium per quadraginta stadia distenditur. In quo præcipuam Nessium oppidum, in algida caute suspensum, ad æstivas voluptates obtinet claritatem. Id præcipiti, frigidissimoque amne divisum, lapideo ponte conjungitur: ibi captare perennes auras, & conspectu Larii, frondosorumque montium placide frui, festiveque item ad marmoream mensam cœnitare pingui eo secessu gaudentibus licet. Non procul à Nessio recurvi montes cubitum ostentant, in quo fontem à fuga Seria nuncupatum, multo murmure strepentis aquæ nautis frequentatum incumbentes supra castanæ arbores connexis inter se ramis decenter à solibus defendunt: nec postea toto illo sinu ædificia ad litus visuntur, præter exiguas ad stationes navium domos, quæ superioribus pagis certis tramitibus respondent. In conspectu enim sunt Carenum, Quartianum, Pomponiana, & cæteris fortunatius sita Palantia, eximiarum cæparum fertilitate pernobilis, atque item Lemna, Molinaque. Supra hæc nequaquam ardui & pabulosi montes in acutos apices attolluntur, per quos pastoribus sæpissime agmina cervorum occurrunt. Hinc ad pauca stadia fons ille

A duorum Pliniorum præconio & admirabili fluxus & refluxus varietate memorabilis, quem descriptione attingere, non ineptum modo, sed nefas esse putaverim: ne æmulatione parum ingenua, aliquid recte addere videamur: quando illi, divino florentes ingenio, cuncta, quæ hodie nihil immutato naturæ miraculo contemplamur, incomparabili styli jucunditate nobis expresserint. Succedunt inde sylvæ, vinetaque Turnensium, & supra ea in edito mons Platus, sacratarum virginum templo & præalta specula longe spectabilis, & mox ipsum lunato litore Turni promontorium: in quo oppidum per gradus ædificatum, nova instauratione reflorescit. B Quum enim afflicti adverfo belli successu Gallicum nomen contumacius, vel, uti videri volunt, constantius cokuissent, incendio patriæ intempestivi studii sui pœnas dederunt: eandem quoque fortunam tulit Parlasca, paucis ante annis oppidum insigni incolarum nobilitate, & excelsis domorum structuris, quod modo singulari cum dolore luctuosæ cladis præterimus. Inde sequitur Blenum, & ipsum vinetis suis, quoniam orientem solem non videant, apud languentes stomacho, dignitatis & gratiæ famam inveniens, quum vina levitate quadam innocua à tenui innatoque vigore refractis & dilutis præferantur. C A Bleno pervenimus ad uberrimæ scaturiginis fontem, quem ab aquarum copia jure optimo Magnum appellant. Inde sequitur Mirabella domus pendenti imposita scopulo, & mox duobus inde stadiis Genium promontorium, in quo vastæ amplitudinis ædes cum templo, & viridariis, Decurionum decreto pestilentia morbosus reservantur. Inde statim flecentibus sese ad lævam ripis: urbs ipsa Comum undique turrita conspicitur.

Nos vero ad suburbana Coloniolæ vertendo program, villas, hortos legimus, & sexto die completo universæ adnavigationis cursu, qui per oram centum & viginti millibus passuum conficitur, unde solveramus intra portus fauces navem intulimus. D Tu vero, qui harum rerum præclarus es æstimator, qua fide scripserimus, facile videbis. Nihil enim tributum est fabulis, ita ut hinc dissolutæ, vagæque narrationis veniam impetrare non desperem: quando etiam abs te jussa efflagitataque non meo quidem, sed alieno potius stylo tractaverim. Nec tamen dispudet tantisper ab historiæ severitate discessisse, ut studium nostrum vel hac una erga te liberali comitate testaremur: nam qui tanto ore rapram Helenam cecinisti, remissiore fortasse musa Larium decantabis, vel uno Bembi exemplo, qui Benacum Giberto, Mœcenati nostro, jucundissime descripsit. E Tabulam quoque huic joculario labori nostro conjunximus, ad locorum mensuras exactissime delineatam: quæ fortasse erit ipsis Commentariis, lenocinante pictura, jucundior. Sed hoc imperiti viderint. Tu certe intelliges, mutas & inanes fore tabularum figuras, nisi literarum lumen accesserit.

F I N I S.

GALEATII CAPELLAE
DE
BELLO MVSSIANO
LIBER ADOPTIVVS,
E BIBLIOTHECA AMBROSIANA.

ERYCIUS PVTEANVS LECTORI

S. D.

N omni Historia quicquid legis, serie Lector, partes sunt: totam nemo scripsit: alibi tempora, alibi loca & populos desideres. Etiam qui omnia complecti voluit, futura omisit: adeo nihil in rebus humanis perfectum est, magisque finiunt opera sua mortales, quam absolvunt. Non patiar tamen animum tuum hic suspensum esse: quia post Duos jam Libros MEDICAEVM etiam quaeres, depromam quod Fortunæ ejus reliquum est, DE BELLO MVSSIANO: sed depromam verbis non meis. GALEATIVS CAPELLA, laudatus rerum Mediolanensium nuper Scriptor, hanc subivit operam, & mihi velut præripuit. Liber brevis est; quem è Bibliotheca sua Ambrosiana, illa Æternitatis officina, FREDERICVS Cardinalis BORROMAEVS, vir summus ac prope divinus, in hoc volumen * adoptari passus est, ut publicum faceret. Lege igitur; & in antecessum hoc à me nunc Breviarium. Scripsisse quodammodo BELLVM & ipse videbor MVSSIANVM, quia sic adumbro.

* Historiam Cisalpinam intelligit, cui adjectus erat iste Libellus, quem ob materia convenientiam hoc loco posuimus.

D E M V S S I O.

MVSSIVM opidum, in sinistro lacus Larij litore, inter Rætionicum & Grabadonam situm, Arce, promontorio, & fodinis candidi marmoris insigne, portum quadrato lapide constructum habet. Arcem, à Trivultio paucis ante annis edificatam, Ræti Helvetique, post bellum Mussianum, cum ingenti pulcherrimi operis ruina exciderunt.

GALEATII CAPELLAE

DE

BELLO MVSSIANO

LIBER ADOPTIVVS,

E BIBLIOTHECA AMBROSIANA.

BREVIARIUM.

Ultimum fortuna motum MEDICAEVS excipit, adversus Rhatos, Sfortiamque pugnaturus. Belli ejus causa, & consilia: sed auspiciam ab expeditione in Volturenos; & tanquam Sfortia connivente. Igitur cum Rhatis conspirant Helvetii: nec contenti finibus eiecisse hostem, insequuntur: arcem Mussianam obsident, subvectis in proximum montem tormentis. Hac à Medicaeo expugnata, & per precipitia rupis dejecta sunt. Belli deinde onus Sfortia suscipit, invito cum Rhatis Helvetisque foedere: milites navesque mittit, & terra ac lacu vim infert. Medicaeus nova velut tempestate pressus, irabere bellum statuit; & ut sumptus immineret, auxilia Hispanorum dimittit: satis arbitratus, classe infestare lacum, Mussium Leucumque comitatu ac praesidio munire. Contra Sfortiani, Duce Bentivolo, arma expediunt; sed diviso belli munere: arcem Mongutianam Gonzaga tentat: Ocellum Cribellius deditione capit: naves Medicaeo Vistarinus objicit. Mongutium acriter Medicaeani propugnant, magna virtute hostem rejiciunt, & mox evadunt. Hinc expugnatio lacus à Sfortianis adornatur. Sed Medicaeus astu & virtute tentans omnia, Legatos ad Caesarem mittit, ejusque auctoritate pacem quarit: alios in Galliam, qui ad novum bellum Regis animum invitent, Leucum, Mussium, classemque addicant: sed frustra. Quemadmodum à pace Sfortia alienus; sic à bello Rex Franciscus fuit. Ergo Sfortiani Lacum classe claudunt, Leucum circumvallant, pontem Abdua, gemino castello munitum, occupant; & mox remisse iterum agunt. Medicaeus primum libero excursu Lacum vindicat: deinde castra hostium noctu invadens, metu, cade, & fuga omnia replet; Gonzagam capit, munitiones disjicit, tormenta avehit, simul pontem Abdua recuperat. Castra tamen Vistarinus reficit, & nova obsidione Leucum urget: quid nisi Medicam irritans? Surgit acrior, copias auget, Sfortianos cadit, & jam velut victor grassatur; cum frater pila ferrea illus, & paullo post Borserius, Classis Praefectus, pari casu laesus occubuit: magnum uterque momentum belli. Sic variante exitum fortuna, ipsi Sfortia pax placuit. Conditiones scripta sunt, pra quibus vicisse Medicaeus nollet. Mussium, Leucumque tradidit: sed in vicem Marinianum opidum, & grandem pecunia summam accepit. Sic Marchio creatus est, & virtutis fortunae insignia maximis deinde rebus per universam Europam applicuit.

ANNVS agebatur, intra quod temporis spatium in Bononiensi restitutione conventum erat, ut Comum civitas, arxque Mediolanensis Francisco Sfortiae redderetur. Quocirca Hispani, qui ambobus locis praesidio positi fuerant, cum à Sfortia impetrare non potuif-

A sent, ut ipsorum opera in aliquo militari munere uteretur; ne absque stipendio remanerent, JOANNEM JACOBVM MEDICAEVM secuti sunt: qui per superiora bella occasionem nactus, praeter Mongutium & Leucum, totum ferme Larium lacum occupaverat; ac Ocellum cum ejus jurisdictione ab Antonio Leva traditum possidebat: & cui oportunitate erat, milites paratos tum habere. Jamdudum enim animo agitabat, quomodo Volturenam vallem, armentis vinoque ditissimam, in potestatem redigeret: quod quando in expeditione Clavennae parum successerat, (quoniam Caesariani debellato & capto apud Ticinum Gallorum Rege noluerant bellum per ipsum inchoatum adversus Rhatos persequi) nunc adjunctis ad eos, quos antea diversis in locis delegerat, noningentis lectissimis peditibus (tot enim erant Hispani, qui praesidio arcis Mediolanensis & Comi impositi erant) & tribus millibus Germanorum, quos Pandulfus Sitticus, ipsius sororius, vir opibus & gratia apud Ferdinandum Romanorum Regem pollens, mittere in auxilium promiserat; sperabat eam vallem, antequam quisquam suppetias ferre posset, percurrere; opida & villas diripere; è captivis ingentem auri summam extorquere; postremo quodpiam ex opidis ejus vallis, quod magis idoneum videretur, vallo & fossa statim munire, praesidioque firmare: ita ut si Rhæti tantum in numerum venissent, quibus ipse patienti acie par non esset; ii, quos introduxisset, munitionibus tuti esse possent. Atque ita ubi hostes pecuniae, aut comitatus inopia in bello perseverare (quod brevi fore sperabat) nequiverant; ipse denuo villas & opida circumjacentia invaderet, & tandem sive vi, sive belli tædio totam vallem victor possideret. Hac igitur spe ductus, etsi non ignoraret sibi à Francisco Duce timendum esse: quippe cui necesse esset, conditionibus pacis frustra cum eo tractatis, honoris utilitatifque causa rerum suarum redintegrationem armis tentare: tamen existimans ipsum ob ingentem pecuniam, paulo ante Caesari numeratam, ita exhaustum esse; ut non nisi post multum temporis ad bellum gerendum necessaria in promptu habere posset; expeditionem in Volturenos ulterius differre noluit. Quin ut majorem hostibus terrorem incuteret, quocumque proficiscitur, varios rumores jactat, impulsore & auctore Francisco Sfortia bellum se moliri: quod quidem Rhætis atque Helvetiis (ut utraque gens est ad suspicionem proclivis) tanto magis persuasum est, quanto id verisimilius erat: cum Rhæti Clavennae & Volturenorum valles temporibus Ducis Maximiliani Sfortiae nullo legitimo jure, sed quia ipsis ob viciniam & locorum fertilitatem utile erat, occupaverant.

Accessit insuper ad confirmandam hujusmodi opinionem mors Martini Baulini, eorum Oratoris, qui tunc ad Sfortiam missus erat, ad percunctandum, An vera essent, quae Medicaeus de bello ipsius jussu nato jactabat: & dum Mediola-

no

no Comum versus rediret, de via à quatuor ex iis, qui præsidio Mongutii stabant, tractus in proximum locum virgultis & dumis confitum, una cum filio itineris comite, crudeliter occisus fuerat. Ita ut crederent in ditione Mediolanensi non sine ipsius Sfortiæ voluntate tantum facinus patratum fuisse. Quamobrem Princeps, ne aliena culpa sibi impingeretur, homicidii veritate explorata, nuncium ad Rhætos confestim mittit, qui huiusmodi suspicionem purgaret: & ut declararet qualis esset erga eos animi, omnia referret quæ antea per Martinum de explorato Medicæi adversus eos belli apparatu referri mandaverat. Quibus illi ita credendum responderunt: si per Ludovicum Vistarinum, quem cum magna militum manu Comum intrasse ipsius Sfortiæ nomine intellexerant, aut per alium quempiam, loca, quæ à Medicæo tenebantur, nudata præsidio invaderet; & eum rebus suis metuere, ac ab incepto adversus Volturenos bello desistere cogeret.

Per id tempus Medicæus ad lacus summum pervenerat, statimque vallem ingressus, Morbonium (opidum est à capite Lacus octo millibus passuum) occupat: quod coacta ingenti fossorum manu vallo & fossa, quam celerius fieri potest, munire, & quicquid commeatus ibi prope reperit, introducere properat. At Voltureni, qui illo infensorem hostem non habebant, continuo in armis fuerunt; & ad opidum Sondram, quod supra Morbonium est, sese recipiunt. Ita ut Medicæus longius cum suis progredi non ausus sit; præsertim cum Germani, quos eo evocatos diximus, nondum venissent, quos postea Bernardus Cardinalis Tridentinus, pro Ferdinando Romanorum Rege agens, in Sfortiæ Ducis gratiam, ad illum transire prohibuit. Interea Rhæti, audito bellico Medicæi apparatu, coacto domi concilio, non amplius tolerandam esse ejus audaciam decernunt: neque satis esse existimant, ab injuria suos tutari, nisi hostem perpetuum, eundemque infensissimum, usque ad extremum excidium persequantur. Et propterea ad Helvetios opem in bello adversus Medicæum gerendo imploratum mittunt; quorum octo Pagi, Turregium scilicet, Berna, Clarona, Basilea, Apzel, Scaffusium, Friburgum, & Solodorum, comprobata Rhætorum sententia, electis Ducibus, & delectu statim habito, magnum numerum peditum conscribere: quos ad bellum una cum Rhætis progredi adversus Medicæum jusserunt. Reliqui, videlicet Vrania, Lucerna, Zurich, Suith, & Undervaldum: quod superiores octo pagi amplius quam necesse esset auxilii misissent, bello sese immiscere supervacaneum duxerunt. Atque ita in hanc expeditionem præter Volturenos Rhætorum & Helvetiorum supra quatuordecim millia profecti sunt.

Quocirca Medicæus, qui nunquam crediderat, eos propriis sumptibus bellum moturos, falsa spe se ductum agnoscens, coacta præda, quam in valle pluribus ex locis fecerat, ad lacum cum suis omnibus, præter eos quos præsidio Morbonii cum Gabriele fratre reliquerat, regressus est: primumque Mussium rebus omnibus, quæ ad sustinendam oppugnationem obsidionemque tolerandam pertinent, firmavit. Mox classem denovo conscendit, ut ad unumquemque locum, quo belli opportunitas exigeret, occurrere posset. Jam Helvetiorum & Rhætorum phalanges Sondram applicuerant; primaque acies Morbonium usque præcurrebat. Quod sentiens Gabriel Medicæus, cum opidum nondum esset communitum, & milites, qui intus erant, ad propugnandum contra

A tantum hostium numerum sufficere non possent, depopulata omni opidanorum suppellectile, antequam iter sibi ab hostibus præcluderetur, lacum versus iter dirigit. Itaque ab his, qui in classe erant, procul visus, cum plerisque suorum in navibus exceptus est. Defuere tamen nonnulli, qui prædam quærentes ad diversa montis loca diverterant, & tardius agmen hostium adveniens conspicati, pars dum discedentes suos insequitur, in manus hostium devenit: inter quos fuit Crassus Centurio, qui in odium Medicæi à Rhætis laqueo suspensus, vitam finivit: pars meliore consilio, quoniam totam vallem jam hostes tenebant, per ardua montium abscedens evasit. Expulsis è valle undique Medicæi copiis, Rhæti unaque Helvetii iter capessunt ad arcem Mussii: quam primum circumire, mox loci munitiorem diligenter lustrare cœperunt, si qua spes esset expugnationis: cumque arci montem oppositum conspexissent, ex quo mœnia quassari poterant, eo tormenta & machinas, licet difficillimis subvectionibus adduxerunt. Sed cum ea oppugnatio in dies remissius fieret: hinc occasione facta, Medicæus navibus Mussium profectus, culmen ascendit; expugnatique hostibus, machinas per montis præcipitia devolvit.

C Dum hæc agerentur, Franciscus Sfortia, qui decreverat non modo Rhætis & Helvetiis suspicionem, cujus supra mentionem fecimus, non relinquere; sed etiam occasionem oblatam non amittere, Ducatus sui redintegrandi; alium Oratorem ad eorum in exercitu duces mittit, qui significet, etsi nullius magis quam sua interfit, Medicæum exturbari; tamen bellum sibi inchoandum visum non fuisse, nisi prius de ratione belli gerendi, & de locis per Medicæum occupatis convenissent. Proinde Oratorem condiciones afferre, super quibus quid in huiusmodi re cum ipso agendum sit, deliberare possint. Rhæti unaque Helvetii tunc primum Medicæi vastre factum agnoscere, & de Sfortiæ erga ipsos optima voluntate non amplius vereri. Quare octo ex primoribus, qui in exercitu erant, deligunt, qui Mediolanum proficiscantur, & quomodo melius eis videatur, foederis adversus Medicæum percutiendi potestatem tradunt: quod postea iis conditionibus initum est; ut Franciscus Sfortia tot milites conscribi curet, qui numero & virtute Medicæi copiis superiores sint; naves quoque tam onerarias, quam ad celeritatem aptas, quæ Comi erant, quamprimum esse instaurandas, aliasque insuper fabricandas; curandumque imprimis, ut remiges non desint: ita ut non minus in navali, quam in terrestri negotio res secundos exitus habere possit. Reliqua etiam, quæ ad prosequendum bellum pertineant, per ipsum Sfortiam esse præparanda. Rhæti autem & Helvetii duo millia tantummodo peditum cum eorum ducibus deligant, qui usque ad finem in bello perseverent, illique pareant, qui per Sfortiam Ducem toti rei bellicæ Præpositus fuerit: quorum mille & ducentis stipendium ab ipso Sfortia, reliquis octingentis à Rhætis & Helvetiis numeretur. Cæterum quicquid locorum ante præfens bellum à Medicæo tenebatur, Sfortiam recipere debere: modo tamen Rhenensium triginta millia intra triennium æquis portionibus persolvat, pro sumptibus hætenus per ipsos in bello factis: ac Mussii arcem post confectum bellum statim diruat, tanquam ipsis odiosam & detestabilem, ac propter quam toties de rebus suis periclitati sint. Quibus peractis, Sfortia, ut suos adversus Medicæum magis irritaret, publice edicit, Ne quisquam ex

ho-

hostibus captivus fiat: magnaque proponit præmia, si quispiam Joannem Jacobum Medicæum, aut aliquem ex fratribus occiderit, vel vivum comprehenderit, quod tamen nemo inventus est qui patrare ausus fuerit.

Per eos dies Carolus Cæsar, qui in Belgica inferiore tum agebat, certior redditus, Helvetios & Rhætos, exceptis paucis, domum remeasse, ut & ipse incepto bello fomenta adimeret, Medicæo scripsit, ut Hispanos quamprimum dimitteret. Hispanorum autem ducibus, ut nulla interposita mora discederent; nec se amplius huiusmodi bello immiscerent. Quod quidem jam dudum ipsi cupiebant. Nam cum se magna spe dejectos perspexissent ex parum felici belli principio, legitimam causam discedendi ex Cæsaribus jussu eis habere visum est: neque id tamen Medicæo molestum fuit: quippe qui mutata rerum gerendarum ratione, nil nisi quomodo bellum trahere posset, meditabatur. Quod facile successurum sperabat, si classe, qua tum superior erat, hostes in dies infestare non intermitteret: & Leucum ac Mussium, quæ parvo præsidio contineri poterant, tueretur. Hac igitur facta deliberatione, instructis duabus & viginti navibus, totum lacum Larium percurrit: & quicquid commeatus in unaquaque regione lacus reperit, partim Mussium, partim Leucum mittit: homines etiam quotquot nanciscitur, comprehendit ad usum remorum. Interea Joannes Baptista Specianus à Francisco Sfortia delectus erat, ut huic bello assisteret, provideretque, ut naves quæ Comi erant, armarentur; remiges, fabri, operarii, commeatus, arma, tela, vecturæque, & alia ad bellum opportuna non deessent. Atque ita Comum veniens, quinque peditum cohortes cum suis Centurionibus ad arcem Mongutii adduxerat, ex qua præsidium ab hoste deductum fuerat, ut Leucum & Mussium cum toto lacu commodius tueretur. Sed postea inopinato exercitus Helvetiorum & Rhætorum discessu rebus suis magis Medicæus confusus, iterum præsidium introduxerat, nihilque magis laborabat, quam ut commeatu quoque arcem muniret. Quod quidem difficillimum erat: tum quod eo anno in tota Cisalpina Gallia maxima fuerat annonæ caritas; tum quod maturæ in agris nondum erant segetes, & circumjacentium villarum accollæ metu Helvetiorum, qui usque ad ea loca venerant, cum jumentis & omni suppellectile, in diversas regiones abierant: ita ut subvectionum usum aliunde habere opus esset. Sfortiani igitur, quoniam arx præsidio firmata erat, in villa ad duo milliaria propinqua substiterunt, donec oppugnationi necessaria pararentur. Cæterum Sfortia, ne Vistarinum à negotio lacus dimoveret, Alexandrum Gonzagam tribunum peditum deligit, qui expugnandi Mongutii curam gerat. Mittit insuper Comum Alexandrum Bentivolum, ad quem totius belli gerendi summa referatur. Apud Ocellanos vero, summarum Alpium incolas, cum præter Præfectum & sex aut octo ad summum in arce nullum alium esse cognovisset, eo cum mandatis Franciscum Cribellum, unum ex aulicis suis ire voluit, qui misso intra arcem tubicine, Præfecto nunciari præcipit, nisi statim Francisco Sfortiæ Duci arcem reddat, omnem salutis spem, cum in potestatem ejus venerit (quod haud diu poterit differre) illi esse relinquendam. Quamobrem Præfectus diffusum auxilium sibi ob longinquitatem itineris missum iri, arcem Cribello reddidit: qui postea tota ea regione Francisci Ducis nomine potitus est.

A Interea Vistarinus cum classe, quæ Comi erat, Minatium opidum, in sinistra lacus ripa situm, ad circiter viginti milliaria proficiscitur: eoque etiam Helvetiorum & Rhætorum duo millia, quæ ad gerendum una bellum remanserant, per adversum montem terrestri itinere ire contendunt. Et quamvis & numero & robore navium Medicæum æquare non posset, tamen Sfortiana classis præsidio suorum, qui juxta lacus ripam stativa habebant, tuta erat: & Medicæi naves, ut antea, divisim opida & pagos tuto adnavigare ad agendam prædam non poterant. Nam si quam Sfortiani ex eis prospexissent procul à reliquis, in eam invehebantur, statimque postquam conata perfecissent, Minatium ad suos revertebantur. Per eos dies cum Mongutii oppugnatio redderetur difficilior; quoniam hostes aggerem quindecim pedes latum, qui muros altitudine æquabat, ante fossam arcis extruxerant; ita ut tormentorum ictus mœnia contingere non possent: Gonzagæ & Sfortianis visum est, ipsum aggerem operariorum manu suffodere, donec effosso fundo totus rueret. Quo in opere, cum multos dies consumere necesse fuisset, Medicæus occasionem nactus, omnes segetes, quæ jam maturecebant, ad multa milliaria circumjacentes, intra Leucum comportari jussit.

C Interea Comi quamplures naves resectæ erant, novæ etiam ædificatæ, atque plura minora navigia ex Verbano lacu carris imposita Comum advehebantur, & remigum coactus erat ingens numerus, nihilque Sfortianos, quin lacus aggredierentur expeditionem, demorabatur, præterquam Mongutii expugnatio: quam quidem Bentivolus sedulo procurabat; & ferme quotidie in castra commeabat ad urgendam hostilis aggeris demolitionem. Qua tandem perfecta, cum omnes Gonzagæ copiæ, quibus additæ erant duæ Rhætorum cohortes, in armis essent, ad arcem corona invadendam, ipseque Bentivolus spectator & hortator operis adesset, ferreis pilis arx peti cœpta est: jamque fortissimus quisque Sfortianorum aggerem è regione arcis erectum conscenderat, parsque ingentibus scutis, pars cratibus terra opletis tecti, hostes è muro totis viribus summove conabantur; dum alii ex suis murum suffoderent, alii per quassata tormentis mœnia iter sibi intra arcem facerent. Sed hostes obducto intus vallo, à telis nostrorum tuti, ingentia faxa, fudes, rotasque plaustrorum, & quamplura magni ponderis ferramenta, tanta vi demittebant, ut Sfortiani, ter irrumpere conati, ter coacti sint gradum referre. Igitur cum supra octuaginta è fortioribus cecidissent, multi etiam essent saucii, reductis in castra militibus, visum est, rem in alium diem differre. Sed Nicolaus Pellicionus arcis Præfectus, cui satis erat, dum hostes Mongutium oppugnarent, spatium Medicæo dedisse communiendi Leuci, perrupto arcis muro, ab ea parte qua Rhæti stationem agebant, per noctem cum suis omnibus tanto silentio evasit, ut ne ab excubitoribus quidem strepitus quispiam abeuntium fuerit auditus. Medicæus derelicto à suis Mongutio, cum minime dubitaret, quin hostes ante omnia lacus expeditionem aggredierentur, sine qua Leucum, aut Mussium tentare non possent, antequam Sfortiana classis Comi instructa esset, navibus Minatium adversus Vistarinum contendit: sed cum paratum invenisset, populatus quicquid in villis juxta lacum repertum est, Leucum redit.

Dum hæc agerentur, jam classis è portu Comensi, instructa omni belli apparatu, exierat: &

loca ad ripam lacus posita imperata Sfortianorum faciebant. Quocirca Medicæus, ne quidpiam, quod sibi auxilio esse posset, intentatum relinqueret, nuncios mittit ad Carolum Cæsarem, Ferdinandumque Romanorum Regem, qui significant, nunquam per ipsum stitisse, nec stare, quominus res cum Francisco Sfortia Duce honestis quibusvis conditionibus componeretur: orareque etiamnum ipsos Reges, ne onus tractandæ compositionis adspernentur: conducere enim tum ad honorem ipsorum, tum ad Italiæ commodum, huiusmodi bellum terminari. Alios insuper nuncios in Gallias ad Franciscum Regem cum mandatis ire jubet; qui edoceant, quanto ei usui sit futurum, si arma in Mediolanenses transferre volerit: habere se Leucum & Mussium, duo munitissima loca, quæ ei exhibeant cum classe in Lario lacu, non negligenda. Et quamvis non deessent qui Regi suaderent, ne oblata sperneret; tamen huiusmodi postulatis nunquam auscultavit. At Cæsar, qui omnem novandarum rerum in Italia occasionem tolli cupiebat, postulata ipsius Medicæi ad se missa, ad Franciscum Sfortiam porro remittit; hortaturque etiam atque etiam inspiciat, ne qua honesta compositio respuatur. Quod quidem tum ob alias causas, tum imprimis ut Cæsari obsequeretur, Princeps libenter effecisset, si per oblatas condiciones, & honori suo, & foederi cum Helvetiis inito, fuisset consultum. Itaque quando necesse esset bellum prosequi, decretum est, ut Vistarinus ad opidum Oroborum in ripa Larii, Mandellum nomine, quod quatuor passuum millibus à Leuco abest, cum classe se recipiat, provideatque, ne Medicæi classis superiora lacus loca petere possit. Alexandro vero Gonzagæ negotium injunctum est, à terra Leuci circumvallandi: paucisque diebus pontem lapideum, quo amnis Abdua in fine lacus conjungitur, duobusque Castellis ab utraque ripa munitum est, Sfortiani per vim expugnant. Postmodum, quoniam paullo ante Medicæus armamentis plerasque exsuerat naves, remigumque & militum bonam partem dimiserat, Sfortiæ visum est, quando omnia ad trahendum bellum tendere viderentur, ob rei nummariæ penuriam, jam circumfesso hoste, aliquam partem classis & militum suorum absque periculo posse dimitti. Quod quidem postea male cessit. Nam cum nonnulli Centuriones & Duces Sfortiani stipendia militum fraudarent, lucrumque in proprios usus averterent; brevi contigit, ut, Medicæus, præter eas naves, quas intra portum Leuci armatas retinuerat, alias etiam, quæ extra religatæ ad moenia remanserant, (quoniam portus omnium non esset capax) armaret; militumque opera, pro remigibus in eis uteretur: quibus Mussium & ad pleraque lacus loca rursus proficiscitur, & partim vi, partim obsequio homines ad parendum cogit. Nec satis ei fuit, lacu potiri, nisi etiam terram eum hoste decertaret. Vistarinus, ut supra diximus, cum Italis peditibus circiter quadringentis, ac manu Rhætorum & Helvetiorum Mandelli stativa habebat, classemque suam non modo curabat, sed observabat etiam, si occasio daretur qua hostili noceret. Gonzaga vero cum reliquis copiis castra posuerat quingentos ferme passus à Leuco, quæ fossa & vallo quotidie munitabat: noctuque non solum, sed etiam interdum una ex cohortibus ad munitiones semper excubabat.

Cæterum quemadmodum natura fit in omnibus rebus, ut ad res peragendas nemo sit, qui in principiis majorem diligentiam quam postmodum inchoato opere non adhibeat: ita excu-

biæ Sfortianorum, in quibus primis diebus milites & duces erant diligentissimi, remissiores postmodum fiebant. Quod ubi per speculatores Medicæus cognovit, audendum ratus, cum suorum manu per noctis silentium navim longam conscendit; cumque juxta ripam lacus è regione castrorum hostium constitisset, jussis remigibus in anchora cum navi stare, ipse cum militibus in terram desilit: forteque Gonzagæ excubitores, quos habuit obvios, tam celeriter obtruncat, ut spatium non habuerint suis adventum hostium significandi. Quocirca parvo negotio munitiones hostium transgressus, tota castra metu, cæde, & fuga replet. Ipse recta ad hospitium Gonzagæ pergit; quem statim comprehendit intra cubiculum. Audito tumultu, plurimi ex Sfortianis ad Gonzagæ hospitium protinus accurrerant: quod ubi hostium plenum senserunt, nemo fuit qui non potissimam salutis spem in fuga poneret. Quare Medicæus, trucidatis nonnullis, qui intra tabernacula & domos reperiuntur, non insequendos per noctem ratus eos, qui in fugam se conjecerant, tormenta hostium Leucum versus hominum manu agere instituit. Et quia id difficillimum præ eorum magnitudine & gravitate erat; ut prope opidum perventum est, in fossam, ne ea hostibus relinquere cogeretur, præcipitari jussit. Recepit etiam per huiusmodi tumultum pontem Leuci lapideum, de quo supra diximus, iis, qui in præsidio erant, adeo ex clamore & strepitu nocturno perterritis, ut neminem suorum è cæde superfuisse rati, fuga salutem quæsierint. Hoc successu Medicæus non minus à terra quam à lacu obsidione solutus erat; nisi Ludovicus Vistarinus, qui Mandelli stativa habebat, cognitis quæ per noctem ab hoste gesta essent, relicta suorum parte ad classis custodiam, ipse cum reliquis prima luce ad castra Gonzagæ accurisset; quem ubi captivum intra Leucum adductum fuisse intellexit, plerosque ejus milites, qui in diversa loca nocturno tempore aufugerant, iterum coegit. Mox castra & munitiones, si quæ ab hoste dissipatæ fuerant, refici jussit: imprimisque duo tormenta, quæ usque ad fossam opidi agi propter temporis brevitatem non potuerant, reduxit in castra. Atque ita eodem die obsidionem prout antea erat circa Leucum restituit; & post paucos dies pontem etiam Leuci per vim recepit.

Itaque Medicæus nullam levandæ obsidionis commodiorem viam existimans, quam numerum militum suorum augere, quibus hostes summove- re posset, cum Cæsare Neapolitano, qui in superioribus bellis peditum Chiliarchus cum Antonio Leva fuerat, convenit, ut quotquot nactus esset pedites è regno Neapolitano, qui in exercitu Cæsareo plurimi tum militabant, Leucum ad se deduceret: qui quidem intra paucos dies supra quadringentos venerunt: neque eorum adventus inutilis fuit. Siquidem eorum opera post paucos dies Accursium Laudensem cum cohorte Sfortianorum peditum in vico Malgrato, qui in altera lacus ripa, è regione Leuci est, noctu per prodicionem cæcidit. Quo nuncio accepto, Franciscus Sfortia statim Hieronymum Cribellum cum peditum cohorte, equitumque turma mittit ad locum Clavate, qui non inde abest amplius quam duo millia passuum, ad occludendum aditum, ne hostes per eum locum Comensem, ac etiam Mediolanensem agrum invadere possent. Itaque cum ea via Medicæo quærendi commeatu, quo tum plurimum egebat, spes concidisset; classe Lacus opi-

opida populari aggreditur. Sed quia loca montana & sterilia erant, & quibus res familiaris domi erat jamdudum ob incursionem militum abierant, nullum ferme comestum præter castaneas, panicum, & pauca hujusmodi reperiebat intra domos pauperum, qui in alienas terras abire cum cæteris ob egestatem non poterant. Dum autem nonnullæ Medicæi naves Mandellum prætervererentur, Vistarinus quando classe sua hosti transitum prohibere non valeret, tormentis saltem eminens hostium naves infestare non intermittit; forteque pila ferrea Gabrielem Medicæum, ipsius Joannis Jacobi fratrem, qui in navi erat, interficit. Paucos etiam post dies cum Aloysius Borfærius Comensis, cui gubernandi totius Medicæanæ classis munus injunctum erat, è superioribus lacus locis, lembi celeritate, quo vehebatur, fretus, nullo alio præter remiges comite Leucum rediret, in nonnullas Vistarini naves paulo supra Mandellum incidit: è quibus cum plures scloporum & tormentorum ictus excussi essent, trajecto lembo Borfærius grave vulnus in crure accepit. Quod ubi remiges perspexerunt, metu percussi, abjectis remis, ipsum jam semianimem, & qui paulo post vita excessit, seque ipsos in manus hostium tradiderunt. Utrunque casum gravissime Joannes Jacobus tulit. Nam Gabrielem supra cæteros fratres amore prosequabatur: & Borfærio, ob summam rei navalis peritiam, unice confidebat. Nec defunt, qui existiment eum adeo animo consternatum fuisse, ut amissis iis duobus, quorum potissimum opera in bello usus semper fuerat, nullum nisi tristem rebus suis exitum accidere posse postea crediderit.

Interea dum hæc agerentur, Augustinus Ferrerius Antistes Vercellensis, qui sæpius ad Franciscum Sfortiam Ducem venerat, hujus rei componendæ causa, denuo ad eum rediit: cumque plurimas adduxisset rationes, quare non minus ipsi, quam Medicæo expediret rem aliquibus ho-

A nestis conditionibus componi, neque ad id alienum offendisset Principis animum, Jo. Angelum Medicæum, ipsius Joannis Jacobi fratrem, Mediolanum ad se quamprimum venire curat, qui in initio belli, quod armis tractandis minime assuetus esset, in Taurinos abierat, & à fratre discedens habuerat mandatum, totius controversiæ, si qua daretur occasio, cum Sfortia componendæ. Is igitur quamprimum Mediolanum venit, adhibito Marino Caracciolo, qui Caroli Cæsaris Legatum Mediolani agebat, evocatisque è castris duobus Helvetiorum Rhætorumque Ducibus, ut in re communi adesset, cum Francisco Sfortia ad has conventiones devenit; ut Joanni Jacobo ipsius fratri quinque & triginta aureorum millia exsolveret: è quibus decem millia in præsens, reliqua æquis portionibus in annos duos numerarentur: & ne quod debitæ pecuniæ solvendæ impedimentum afferri posset, sponsores darentur idonei extraditionem Mediolanensem. Præterea Princeps eundem opido quoque donaret, cum reditu annuo saltem aureorum mille. Tormenta insuper bellica, & res omnes ipsius & fratrum non solum exportari sineret, sed etiam jumenta & vehicula, quibus id fieri posset, præberet: bona quoque jam publicata restitui juberet, & præteritorum oblivio esset. Joannes autem Jacobus intra decimum diem, nisi interea insignem aliquam occasionem rebus suis faceret, arcem Mussii Leucumque redderet. Cumque uterque ad pactorum observationem scripto, & jurejurando sese obstrinxisset; pro iis, quæ ad Sfortiam pertinerent, Caracciolus & Maximilianus Stampa arcis Præfectus sponponderunt: Jo. autem Angelus tanquam obfes foederis in custodiam traditus est: ita ut ipsi luendum esset, si frater promissa rata non haberet.

D Re igitur in hunc modum composita, Medicæus, cum bellum ad decimum mensem protraxisset, Leucum, arcemque Mussii Francisco Sfortiæ reddidit: cujus jussu arx ipsa Mussii, quæ tantorum malorum occasio fuerat, post paucos dies excisa est.

F I N I S.

LODOVICI CAVITELLII,

PATRITII,

CREMONENSES
ANNALES:

QVIBVS RES GESTAS MEMORABILES A PATRIAE
SVAE ORIGINE VSQVE AD ANNVM SALVTIS
MDLXXXIII. BREVITER ILLE COMPLEXVS EST.

AVCTIORES ET EMENDATIORES.

Mm mm

P E R I L L V S T R I V I R O
PE. MARTYRI PONZONO,

APVD CATHOLICVM REGEM SOLERTISSIMO
REGENTI, AC SENATORI INTEGERRIMO DITIO-
NIS MEDIOL. CASTELLETTIQ. COM. OPTIMO,

G A E S A R C A V I T E L L I V S
S. P. D.

Hoc opus, Perillustri Vir, Auctor sub tui nominis tutela edere decreverat, ut ab Historico cive civica historia civi historiarum amator donaretur. Ejus voluntatis, ut rei familiaris, hæres esse volui, quod igitur à patruo summa ratione expetitur fuerat, & Cæsar nepos summo jure donat, tu summa animi hilaritate accipias, & foveas. Vale. Dat. Cremonæ VI. Kal. Mart. 1588.

L E C T O R I

Candide Lector, hic Chronographus, quoniam senex erat, quanto magis elegantiore scribendi stilum neglexit, tanto veraciorem edere studuit historiam. Id ut adimpleret, nullis sumptibus in perquirendis, nullis laboribus in evolvendis annalibus pepercit. Unde antiqua monumenta tam facile sermone familiari referebat; ut si eum audisses, Nestorem revixisse dixisses. Vale.

JOSEPHI OLIVAE,
PRAEPOSITI SANCTI MICHAELIS VE-
TERIS CREMONAE.

Quam veri color exornat, non illita fuco
Pulchra Cavitelli est hæc senis historia.
Nuncius hic veterum referens præclara, senilis
Mira est sedulitas, mira erat integritas.
Vidisses hominem culta non veste nitentem
Sileno similem, cui nitor intus erat.
Palliolo sæpe obtegatur sapientia vili;
Aurea subquerudi cortice forma latet.

JO. JACOBI TURRESINI,
J. C. CREMONENSIS.

Dum fuerat foelix, multos numerabat Alumnos,
Quos sibi, quos Patriæ gens Cavitella dabat.
Hinc tot ubique Duces, Equites, & Jura professi
Orbe peragrato sydera celsa tenent.
Occidit illa tamen: mirumque ex stipite tanto
Cæsare progenitam vix superesse domum.
Cæsarides Lodovicus adest, & junior alter
Thoma ex fratre nepos, nomine clarus Avi.
Quis Lodovicus adest? Imo simul occidit ille,
Inque viri Eridanus funere signa dedit.
Sum memor. Ergo mori credis, quos cernis abire?
Vos obiisse rati, quos abiisse liquet.
Vivit adhuc; vivetque diu, quo ad pignora certa,
Quæ tibi supposit, fida Cremona leges.
Hactenus hæc preffit, ne quis sibi tunderet aures,
Quod dicenda fileat, quodque tacenda refert.
Cæsar item superest, aucto quo prole sequaci
Extollet rursus gens Cavitella caput.
Auguror. Ecce iterum Padus agros Taureus ambit,
Atque iterum, atque etiam, fractus inundat agros.
Citra, ultra; supra, infra; late, alte; intus, & extra;
Dum fluit, & refluit, stirps Cavitella viget.

E J V S D E M

DE PE. ANTONIO TOLENTINO,
LIBRI EDITIONEM PROCURANTE.

Vade Tolentini genio suffultus, & aura
Docte liber: tanto Vindice tutus eris.

CLAVDII BURGII,
JVRIS CONS. CREMONENSIS.

Justitia, atque senis par est industria; solers
Hac quasi Theaurum reperit historias.
Quasque effodit opes prisca de annalibus ultro
Pulchra tuis, has vult esse Cremona tuas.
Adjecitque etiam multum, ceu forte talentum
Qui sibi curarit, multiplicetque datum.
Tam navo, justoque seni quæ denique laudes?
Offibus illius quæ satis apta quies?

HECTORIS ALEGRI,
CREMONENSIS.

Aetherea si forte plaga dum lumina torques
Despectans urbemque tuam, clarosque nepotes
Exfultas, pater Alcide, quæ gaudia mentem.
Nunc rapient? antiqua tuæ primordia gentis
E tenebris cum jam videas educta sub auras
Hujus ope, & notas pugnas, celebresque triumphos,
Præclarosque viros, æternæ nomina quorum
Commisit famæ æternum victura per ævum.
At vos Herculei cives gaudete, Cremonæ
Perlegat hæc populus, majorumque inclyta discat
Facta sequi, & latos laudum percurrere campos.

EJVS:

E J V S D E M.

Majorum hic pugnas, & dextro ut Marte phalanges
Fuderit hostiles sæpe Cremona, docet.
Atque urbes bello captas, partosque triumphos,
Maximaque in ripis fixa trophæa Padi.
Eloquio, ac bello insignes in luminis oras
E priscis referens evocat è tumulis.
Quantum huic posteritas debet, qui stemmata patrum
In lucem cæcis eruit è tenebris.

A L F O N S I M A R N I I,
C R E M O N E N S I S.

Vis ne cibo perquam lauto saturarier emptor?
Emerere ne pigeat te caput hoc vituli.
Mira si nescis pinguedine diffuit; atque
Conditum multo jam sapit ecce sale.

J O . B A P T I S T A E T V R R E S I N I ,
C R E M O N E N S I S.

Impressus tantum liber hic erat; obfusus annis,
Scribendo, & fessus cum Ludovicus obit.
Luce liber fruitur, quæ vivo auctore carebat,
Atque diem functo donat habere dies.

E J V S D E M.

Annales, Ludovice, tuos tua funera ad usque
Duxisti: exactum mortuus edis opus.
Non hoc ira Jovis, non ferrum, flamma, nec unda,
Non aquilo, tempus non abolebit edax.
Congressus hominum vitasti vivus, & usus:
Mortuus evolitas docta per ora virum.
Non te plebeio vexit Libitina sepulchro,
Nec rapuit nomen nigra favilla tuum.

D I O N E I M V S O N I I,
C R E M O N E N S I S.

Quid foret claræ soboles Cremonæ
Aucta Romanis ducibus, nisi Orco
Invidens lucem Cavitellus illi
Et sibi ferret?
Cui fides, nullisque adoperta pannis
Veritas cordi est; maleficta ne laus,
Dedecusve ulli noceat decoro
Fraudis amictu.

E J V S D E M.

Prisicum Cremonæ sustulerat decus
Dies, colendus ni Cavitellius
Scriptis in incultis notato
Tempore temporum opem tulisset.
Tanto labori par quia deficit
Merces, benigno nulla prior seni;
Quam tali ut exemplo decoris
Si patriæ sua cuique cura.

I N C E R T I A V T H O R I S
A D C I V E S.

Accipite ô cives propensi fronte benigna
Signa animi, vivus quæ vovi, en defero vota.
Spectate ereptos pura sub imagine vivos
Majores, spectate genus, spectate triumphos,
Sunt hæc grata senis, sunt civis pignora nostri.
Æquis ergo animis, æqua perpendite lance.

A L I V S I N C E R T I A V T H O R I S
A D L V D . C A V I T E L L I V M.

Surge, ô magne senex, & tuum decora alta tuorum,
Res gestas, genus & nomen, meritosque triumphos

Majorum, & laudes omnes circumfer; & illos
Mortuus ad vitam revoca, teque eripe morti.
Quis vetet hoc, quando revoces tu tempus ad annos
Præteritum nostros? tibi stent labentia sæcla?
Mortua jam per te non interitura refurgant?
Fœlix, ô senior, vives qui mortuus, atque
Nunc Æson alius veniens juvenescis in ævum!

F R A N C I S C I Z A V A E,
C R E M O N .

I N C L A R I S S . L V D O V I C I C A V I T E L L I I A N N A L E S

E X A M E T R O N .

Exit, non exit Cavitellius arce locatus;
Quæ capit heroes, semideosque beat.
Hujus dum visent volitantes agmine denso
Æra sublimem, fama superstes, aves.
Sic igitur cavit patriæ Cavitellius iste
Cum patria ut vivat, clarus ubique loci.

M A T H A E I C A T A N E I,
C R E M O N E N S I S.

Tempora dum patriæ hæc Annalibus eruta servas;
Sæclaque ne percant tot prius acta caves.
Cura tibi, Cavitelle, cavet tua, sæcla Cremonæ
Nunquam deficient, ipse perennis eris.
Præmiaque illa feres, Patavi quæ gloria magnus
Jam fert Romanæ conditor historiæ.
Fælix Roma minus quam filia, namque Cremona
Auctorem peperit, non tulit illa suum.
At non læta minus, quia tecum æterna Cremonæ
Sæcula non poterunt hac sine matre legi.
Necti aliam mercedem inhias; nec te æquius ullam est
Accipere hac, merito quæ tibi certa manet.
Tempora te ut servent, per te servata nec obliant
Tanto ingrata operi, nec satis æqua sibi.

E J V S D E M.

Ne lector hospes semper cives, aut puer,
In qua urbe natus tandiu vivis senex,
Cavitellus unus cavit officio, & fide
Plenus, suorum nec parentum degener.
Vides sub uno quasi prope aspectu locat
Velut in tabella, quicquid & fago, & toga
Tot pene ab ipsa sæculis origine
Gessit Quiritum nobilis Colonia.
Quæ cur Cremona dicta sit mox videris
Contra, aut secundum vota susceptum sua;
Sive huic secundæ, sive res fluxæ forent?
Vides locorum, & temporum passim notis
Ut cuncta sunt insignia absteris situ?
Hæsterna dicas, imo hodierna, sic palam
Spectantur acies, prælia; eventus boni;
Tristesve paces, tum sequestræ, tum ratæ;
Theatra; ludi; feriæ; cantus; sacra;
Hæc dum obsoletis evoluta annalibus,
Et pene ab orci vindicata faucibus
Spectanda lector elaborat optime
Proferre, quantos hic labores pertulit?
Quantum dierum & noctium absumpsit volens
Tui juvandi cupidus, oblitus sui,
Suam senectutem ocio fraudans, tuum
Dum te ocio conficit negotium.
Tamen hic colossos, æreasve imagines
Jam non moratur, nec sibi tantum arrogat;
Satis relatas gratias putat, sua
Si pro virili profuisse hunc publice
Putes, & ipsi comprecere ultimæ
Partem senectæ, nec inhonestam, nec gravem;
Et post senectam reditum in æthereas domos.

ANGELI BARONIS,
CREMON. DECASTICHON.

Filia matre prior genitricis jura fidelis,
Seque tuens armis icta ter occubuit.
Æmula sed patriæ virtutis strata refurgit
Firmior, & rutilum tollit ad astra jubar.
Omnibus offundat tenebras ne annosa vetustas,
Ecce senis cauti provida cura cavet.
Qui varios gnatæ casus sermone parentis
Explicat antiquo; verus, ubique brevis.
Fælix ingenio, pietate beator ista,
Qui patriæ illustrat tempora cuncta suæ.

E J V S D E M.

Phoebigena Hippolytum superas revocavit ad auras
Morte obita, Triviæ victus amore Deæ.
Æsona Cholciacis Medea recoxit ahenis,
Illi pubentes enituere genæ.
Lubricus apricis coluber juvenescit ab herbis,
Corpore cum veteres excutit exuvias.
Vi propria è tumulo Senior pubescis in ævum,
Non Marathro, aut Cantu, non ope Pœonia.
Nam tuus hic animi foetus te subtrahit umbris,
Teque suo ætatis flore virere facit.
Alcides, cujus sobolem sic tollis Olympo,
Sensit in Oetæis gaudia tanta jugis:
Completis quando fatis, post mille labores
Invicto est Hebe florida juncta Deo.
Dii vestrum Elysiis campis effundite enectar,
Quod turpi æternum servet utrumque situ.

F A B R I C I I B V R G I
DECASTICHON.

Non Jovis hic auctor, Veneris non ludit amores;
Non meminit Daphnes pulcher Apollo tuæ.
Teque procum pedibus volitare Atalanta sequentem
Non memorat; victor quisve fuisset amor.
Non Vulpem narrat fraudem in te Corve patrantem;
Mergere & ut expectes turgida vasa diu.
Illa suo dulci cecinit jam carmine Naso;
Hæc Phrygius summa finxerat arte senex.
At celeri brevitate refert memoranda Cremonæ;
Ortus: ærumnas: templa: trophæa: viros.

E J V S D E M O C T A S T I C H O N .

CREMONA.

Sydus forte præest mihi, fortis condidit author
Me, cui forte tegit tergore terga Leo.
Rege regor forti; me fortem flumina reddunt;
Fortibus & dicor non caruisse viris.
Et me fortis avis Turri tutatur ab alta;
Arce tegor forti; fortia facta mihi.
Et ne forte cadam fortis, hæc temporis iram
Fortem scripta premunt, quæ mea facta notant.

E J V S D E M E X A S T I C H O N .

Nunc properent quercus densa frondescere silva,
Ut detur merito multa corona seni.
Nam si qui civem servasset, Roma solebat
Civi glandifera cingere fronde caput,
Non generosa minus, sic, matre Cremona parari
Qui multos servat, plurima ferta jubet.

E J V S D E M T E T R A S T I C H O N .

Invida mors nostram rapuit cum corpore linguam
Quod patri eriprem civica gesta suo:
Hæc sibi sed tantum nocuit, quingenta resurgunt
Mi victura diu fortibus ora typis.

E J V S D E M D I S T I C H O N
IN LAVDEM CAVITELLII.

CREMONA.

Dum scribis, Cavitelle, meæ fis laudis amicus,
Nam tu me servas, quem peperisse scio.

S O N E T T O

DEL SIGNOR TRVSO TRVSI
DOTTOR DI LEGGI CREMONESE.

Ecce dall'ampio sen del cieco oblio,
Dove le cose il tempo involve, e asconde,
CREMONA, che ti tragge, & ti diffonde
All'alma luce illustre spirito, & pio:

*Mira quel, che t'inonda, antico Dio,
Come tutte inargenti, e imperli Ponde
Di gioia & si disperga, & d'acque abbonde,
Versando il gaudio in valle, in campo, e in rio:*

*Per questo degno spirito il tuo Natale
Fuor de più tenebrofi & atri horrori
Estratto, illustre, & immortal rimiri:*

*Tu, se non voi maggiore, almeno uguale
Rendigli gratia, & con eterni honori
Fa, che morto immortal viva, & respiri.*

S O N E T T O

DI M. CESARE DELLA PORTA
CREMONESE,

IN LODE DEL S. LODOVICO CAVITELLO.

Dal fosco sen del pigro Vecchio edace,
Che col Sol naoque à un parto, e, mentre vola
Di par col Sol i nomi, ei pergi involta;
E immergèrgli in oblio sol si compiace.

*Dotto scrittore, cui l'Indo, il Mauro, e'l Thrace
(Tua fama si da longe al Ciel sorvola)
Ammira, o como in bella luce, e sola
Tratto hai tant'opre fatte in guerra, e in pace.*

*Più che à i marmi di Fidia, e, ch'hai colori
D'Apelle, e Zeusi, a le tue carte illustri
L'Afro, il Perso, l'Hiber dene, e lo Scita;*

*Che, se ne lor egregi alti lavori
Viver fer mille tombe essi più lustri:
Tu ad infinite dai perpetua vita.*

S O N E T T O A B I S T I C C I O

DEL SIG. OTTAVIANO
CANTVILLO CREMONESE,

IN LODE DEL S. LODOVICO CAVITELLO.

Il degno d'ogni lode LODOVICO,
Che dotto in dotti detti espon, e detta
Con spirito esperto in presa prosa eletta
Da Tito, il tanto tuo natal antico,

*CREMONA, merta morte, e fuor d'intrico
La fronde, che non sfronda la saetta:
Ma sempre illesa, non illisa, alletta.
Chi la mira; e non mor nel gel nemico.*

*Estoli adunque il CAVITEL, che tolle
Con la felice luce de'suoi scritti
La nebbia dal tuo volto involta, e oscura;*

*Ei tuoi gran Marti morti avivar volle
In fogli, à Figli tuoi discreti scritti;
Onde t'ammirin Mori, Mari, e Mura.*

LO DO-

LODOVICI CAVITELLII,
P A T R I T I I,
CREMONENSES ANNALES.
DEI IGITVR OPT. MAX. AVXILIO INVOCATO.

Quo omnis scientia, & intelligentia procedit, & sine cuius gratia quid fieri non potest, & quem summopere deprecor, ut mihi adsit, quo hoc opus incipere, & perficere valeam, meque tueatur ab invidis, & malignis, quorum studium est alienis laboribus, & famæ invidere, & detrahere, illud inchoando dico.

CREMONAM inclitam civitatem Galliae Cisalpinae Transpadanae, Cœnomanorum, seu Infubrum, nunc Longobardiae, conditam fuisse (ut reperi) in Valle Padana, & juxta ripam fluminis Padi, ubi nunc exstat, anno mundi 3825. secundum Eusebium, sed secundum Hebræos 2578. & post primam Trojæ destructionem, & ante adventum Dominicum annis 1375. vel, ut aliqui ajunt, annis mundi 3954. Jano commorante tunc Genuæ. Qui, cum ibi opes suas reposuerit, eam Crumenam nominavit, illic in foro tunc parato repositis ejus ac uxoris suæ statuis marmoreis, & seu ab Hercule filio Jovis ex Alcmena uxore Amphitruonis Thebani, & socio Jasonis Thessali: Dum tempore, quo judicabantur Hebræi per Deboram Prophetissam de Tribu Ephraim, & Baruch de Tribu Nephtalim, ab Hispania, inde abducendo boves Geryonis, facto recessu descendisset in Italiam, profecturus in Latium, ubi mox condita fuit Roma, & se recepisset in vallem Padanam tunc à latronibus occupatam, & singulari certamine congressus cum uno ex illis staturæ giganteæ, & qui pro telo utebatur pilis tribus ferreis librarum tercentum, eoque prostrato, & occiso juxta ripam Padi, ab ipsis liberam reddidisset eam regionem, in unum postea eo conductis ibi accolis, & sparsim inter ipsum flumen, ac Abduæ, & Olii, condita tunc ibi tantum arce prope templum Dææ Februæ, ubi nunc est porta sancti Michaelis, quam denominavit Alcmenam à nomine matris suæ. Quæ Arx, dum post illuc multis confluentibus ob nundinas, quæ tunc ibi sæpe fiebant, ampliata fuerit, & juxta illam constructis domibus, & aggere, ac foveis, & mœniis circumdatis pro earum defensione, ibi facta fuit civitas, ac nuncupata etiam Alcmena, Latino tunc in Latio Aboriginum Regi. Et hinc est, quod de more quotannis in mane diei solemnitate B. Mariæ Virginis Assumptæ ad æthera Laniones cum Tauro, & Nautæ cum navi fora Cremonæ incurfare fustibus absque ferro, & congregi solebant annis superioribus more antiquorum, ad demonstrandam & conservandam memoriam, conditam fuisse Cremonam per Herculem congressum cum gigante eo occiso, ut præfertur; sed Taurum circumduci per Laniones adversus Nautas opinor ob insignem victoriam habitam per Cremonenses, quorum insigne tunc fuit navis, de Parmensibus, eis ablato Tauro ipsorum insigni secum commisso prælio, ut inferius suo loco referetur: quamvis & ludis ipsis possit adscribi alia causa, eos fieri ad denotandum agros Cremonensium esse soli feracis ob aquas fluviatiles, per illud, & prope civitatem ipsam labentes, & civitatem quoque esse rebus abundantem, & vel ut aliqui volunt fuit condita

à Gremone ei indicto suo nomine, & seu ut alii volunt, à Bremone socio Palantis filii Euandri ex urbe Palantea Arcadiæ expulsi, & qui sub Rege Fauno juniore in Latium mediocri turba se contulit, & ibi sibi à Fauno concessis agris, & monte postea Palatino nuncupato urbis Romæ post conditæ habitavit. Et Breno sedibus suis ad flumen positus ibi civitatem condidit, & de nomine suo appellavit Brimoniam. Et vel ad annos circiter octuaginta post excidium ultimum Trojæ, ut reperi ex quibusdam fragmentis auctoris haud celebris, dum per Ascanium filium Æneæ ex Troja demolita per Græcos, ut præfertur, multis Trojanis appulsi in Latium ibi condito Lavinio, mortuo Ænea sibi petita ope per Thelamonem filium Mufartis etiam proceris Trojani multis aliis etiam diruta Troja profecti in Italiam, & Galliam Cisalpinam, & ibi per eum à Verganio ex descenditibus Saturni tunc dominante cuidam civitati nominatæ Vegræ, sitæ ad fines agri Cremonensis prope municipium Calvatoni per passus circiter mille, & inter ipsum, ac flumen Olii, mox demolitæ per Hunnos, & alios barbaros socios, Athila Rege ingressos Italiam anno circiter quadringentesimum quinquagesimum secundum, impetrato solo pro ejus & Trojanorum, qui eum secuti fuerant, habitatione in territorio Vegræ, & condito oppido nominato Mosio, secus & ultra flumen Olii ad fines agri Brixienfis & Mantuani, dum bellum gereret cum Mantuanis, ægre ferentibus Thelamonem & Trojanos habitare ad eorum fines, destinatus fuerit Brino ex proceribus suis multis Trojanis ad opem Thelamonis, & finito bello Brinone una cum Soncino filio, & Thelamone profecto Alcmenam, seu Artesiam, ut memoratur in ipsius fragmentis, ad Passimontem illi tunc dominantem, & focerum Thelamonis ei nupta filia, & Brenone, cum Soncino filio, ei nupta altera filia nominata Serena, secum ibi tento, & à quo Brinone ab ejus nomine mox ipsa civitas nominata fuerit Brinonia, Hebræorum tunc Judice † Labdone de Tribu Ephraim, & quæ dum mox condita Roma fuerit demolita per Ezechiam Regem, & Judam Sicambrium, & Mediolanenses invicem confœderatos, fuit instaurata, ut aliqui etiam volunt ad annos circiter septemcentum quinquaginta à Gallis, dum Bellovesus, coacto exercitu ex Biturigibus, Avernis, Senonibus, Heduis, Avaris, Carnutibus, & Aulertiis tercentum millibus ex Gallia Celtica irrupisset per Taurinos saltus, ac Juliæ Alpibus Italiam, vel Germanis, qui etiam Elitovio duce postea Alpes ipsas transcenderunt, & Italiam ingressi regionem ipsam occuparunt tempore Tarquinii Prisci v. Regis Rom. anno ab urbe condita 164. dum Hebræi essent captivi in civitate Babylonis Assyriæ, & prophetarent Daniel & Ezechiel. Et mox Galli, dum duce * Brunone Senogalensi anno ab urbe condita 407. per Romanos prælio apud Præneste in Latio Gajo Sulp. Dictatore superati, illinc, ac ex Hetruria abeuntes Cremonam applicuissent, ipsamque voluissent ingredi, eisque obtitissent Cremonenses, utrinque prælio atroci commisso, in quo ex Gallis desiderata fuerunt circiter quinque millia, facta in eam irruptione ipsam in ultionem occisorum solo æquarunt: & deinde Mar. Clau. Marcel. & Gn. Cor. Romæ Consulibus & Gallia

M m m 3 Cif.

† Legendum, *Habdene*. * Is est *Bremno*.

Cisalpinæ expulsi Gallis capto Mediolano illorum metropoli post plures conflictus factos cum ipsis, tam in Insubria, quam apud Clastidium, ubi à Marcello fuerit interemptus eorum Rex Viridomarus, seu Britomarus, ac obsidionem, & demolitionem Azzerarum inter Alpes, ac Padum, & ad ipsum flumen tunc sitarum ducti fuerunt coloni ab urbe Cremonam, civitasque ipsa instaurata, & circumdata fossa, muro, & propugnaculis, ut esset una cum Placentia etiam tunc Colonia Rom. facta adversus Gallos adhuc degentes trans Padum, Abduam, ac Olivum flumina. Et si qua vis ingruisset ab Alpibus anno mundi tunc currente 4885. seu 3736. juxta computum, ut præfertur, & ab urbe condita 536. & primo secundi belli Punici, & ante adventum Dominicum 216. & Olympiade 140. Rom. Consulibus Pub. Corn. Scip. & Tib. Semp. & apud Hebræos Machabæis dominantibus. Et dum colonis ipsis tunc assignaretur ager Cremonensis, ac Placent. per Gn. Lucr. Au. Ser. & Mar. Aur. seu Quin. Acc. & Gn. Aredium, & vel Pub. Cor. Afin. & Gn. Pap. Nasonem Triumviros ad id munus electos, Ga. Flam. Trib. plebis auctore sub adventum Annibalis in Italiam, Galli tum ob veteres iras, tum quod ægre ferrent deductos fuisse colonos Rom. in has civitates, à Rom. defecerunt, & arreptis armis impetum fecerunt in Triumviros. Qui diffisi moenibus Placentiæ confugerunt Mutinam, quam Galli obsederunt. Et dum mox Annibal delevisset exercitum Rom. eorum Coss. Tit. Semp. & Pub. Corn. Scipio. ad Trebiam prope Placentiam, Scipio ipse quietis Pœnis tacito agmine trajecto Pado Cremonam traduxit exercitum, ne duorum exercituum hybernis Placentia premeretur. Et anno proximo Gn. Servil. & Quint. Flam. Consulibus penes Trasimenum, & illinc ad biennium Lu. Pa. Aemi. & Ter. Var. Coss. ad Cannas temeritate Flam. ac Var. & astu Annibalis deletis exercitibus Rom. Dum eorum coloni requisiti forent ad mittendum sibi milites ex formula, Cremonenses fideles erga Rom. auctores suos sibi responderunt medio Mar. Sex. Fregellan. Fabi. Maxi. & Quin. Ful. Romæ Coss. habere milites paratos ex formula, & si pluribus opus esset, plures duros, & quicquid aliud imperasset Po. Rom. enixe facturos, & ad id sibi opes esse, & animum superesse. Et anno tertio decimo ejusdem belli Punici Lu. Vetu. Phil. & Quin. Ceci. Met. Conf. Romæ, & jam Gn. Clau. Nerone & Mar. Liv. Salin. ibi Coss. eorum prudentia in Piceno ad Metaurum cæso Asdrubale fratre Annibalis, ejusque exercitu deleto, quo venerat in Italiam, ut jungeretur copiis Annibalis. Dum Cremonenses & Placentini missis legatis Romam conquesti forent agrum suum ab accolis Gallis quotidie incurfari, magnamque partem colonorum dilapsam esse, & frequentes urbes habere, ac desertum ipsum agrum, mandatum est Mal. Præt. ut colonos Cremonenses & Placentinos ab hoste tueretur, & ex Sen. Conf. per Coss. factum edictum, ut qui cives Cremonenses & Placentini forent, ante certam diem in colonias ipsas reverterentur.

Et facto recessu per Annibalem ex Italia ad opem ferendam Carthagini patriæ suæ oppugnatae per Pub. Cor. Scip. Et Rom. impeditis bello Macedonico. Galli Insubres, & Cænomani, & Boji trans Padum, Abduam & Olivum degentes excitis Scelinibus, Iluaribus, & cæteris Ligusticis populis, Amilcare Pœno duce, cum Placentiam intrassent, eaque direpta, & magna parte incensa, vix duobus millibus inter incendia ac ruinas relictis, trajecto Pado ad diripiendum Cremonam peregrissent, & quæ vicinæ urbis audita clade clausis portis, præsidioque per muros disposito, dum obsideretur, missis nunciis ad pop. Rom. se munivit adversus eos

A Gallos ac Ligures, & cum Lu. Fur. Prætor Rom. ad eis opem ferendum exercitu fuisset profectus, inter eum ac hostilem coactum ex agris, per quos sub adventum exercitus Rom. passim vagabatur, nullo satis firmo præsidio ad castra sua relicto, factus fuit conflictus, in quo fuerunt superiores Rom. & Cremonenses egressi civitatem; & uniti Rom. cæsis, & captis ex hostili exercitu supra triginta quinque millia una cum septuaginta quinque signis militibus, carpentis, multa præda onustis plus ducentis, occisisque Amilcare Pœno, & tribus Gallorum imperatoribus nob. & captivis ad duo millia Placentinorum recuperatis, & redditis eorum patriæ, & ex hostibus vix aufugerunt sex millia, & Romæ de hoc allatis literis facta fuit supplicatio per triduum. Et Luc. Fur. Triumphum egit Pub. Sul. Gallo, & Gn. Aur. Cotta Coss. & locus, in quo factus fuit conflictus extra portam Mosiæ Cremonæ, & inde distans per mille passus usque in hodiernum nuncupatur *Battajonus* ex hoc conflictu; & Gallorum, & Ligurum cæde. Et Sex. Ne. Peto. & Tit. Quint. Flam. Coss. anno secundo belli Macedonici, & ab urbe condita 552. Cremonenses dissipati belli casibus coacti fuerunt eo toto anno per Aelium Consulem redire in eorum coloniam, & Tit. Semp. Lon. seu Fla. dum esset Consul Romæ una cum Pub. Cor. Scip. Africano, sexto anno belli Macedonici, conflixissetque cum Bojis prope Lituaniam Syllam secundo prælio ex eis occisis sex millibus, & reliquis in vicos suos atque agros dilapsis, exercitus sui stativa habuit Cremonæ & Placentiæ, restituique in eas jussit, quæ bello diruta fuerant. Et Lu. Cor. Scip. & Gn. Læli. Africano Coss. Romæ legatis Cremonensium ac Placentinorum introductis in Senatum per Lu. Aur. Prætores querentibus inopiam colonorum, aliis belli casibus, aliis morbo assumptis, quosdam tædio accolarum reliquisse colonias, ex decreto Sen. & Gn. Lælii Africani consulis creatis Triumviris Mar. Acil. Ser. & Val. Gra. Mar. filio, & Lu. Val. Tacone Gaji filio, deducta fuere per eos Cremonam ac Placentiam sex millia familiarum Romæ conscripta. Et Lu. Aemilio Pa. & Ga. Lici. Grasso Coss. Rom. anno quinto belli Macedonici adversus Persem in exercitu, quem habuerunt ad eam expeditionem Rom. & quo vicerunt, ac debellarunt Persem ad Petram sub Lu. Aemilio Pa. fuit cohors Cremonensis, quæ cum duabus aliis, scilicet Firmiana ac Vestina, & duabus turmis equitum Placentinorum, ac Efferminorum stetit ad præsidium castrorum Rom. sub Mar. Elvio legato, dum Romani ac Macedones castrametarent ad Petram flumine tantum intermediente, unde aquabatur præsidii utrinque positus, ut id tute facere possent, & ad præsidium pro Romanis exstarent duæ aliæ cohortes, scilicet Marucina ac Peligna, & duæ turmæ equitum, quibus præerat Mar. Ser. Sextus eorum legatus.

E Et Helvetii, & Rhæti Luc. Corn. Cinna, & Lu. Cassio Longino Ra. Rom. Coss. & ab ea condita anno 627. dum irrupissent Insubriam eis conterminam, ac regiones circumvicinas, & ibi Cremonam, ac multa alia municipia occupassent, eam diripuerunt, ac ferro & igne everterunt, & in illos ad ei opem ferendam ex urbe profectus Cinna, & firmatis castris in agro Cremonensi ad vicum nunc ob id vocatum *Casalemorannum*, cum Helvetiis ac Rhætis castrametantibus in alio ibi vico, distante à castris Rom. per tria millia passuum, nunc *Tribuli* vocato, commissa atroci pugna, eorumque duce captivato, ac ipsis fugatis multa cæde, ipsorumque spoliis affixis ad vicum nunc etiam nuncupatum *Jovis Alta*, ibi juxta illud templum jussit condi oppidum, ac nuncupari *Jovis aram*, & illinc per lapides quinque in vico tunc Aquaria nuncupato loco alius demoliti etiam tunc per Helvetios ac Rhætos aliud, & nominari Succinum, & mox Cremonam, illuc accedens

cedens instaurari, in eam conductis nonnullis ex ipsis, qui ex ea aufugerant, & se eripuerant ab hostibus, & cum fuerit cremata, Cremona nuncupata, & seu, ut aliqui dicunt, ita nominata, quia, dum de more fulcatur ejus pomerium aratro, ut ibi construerentur moenia, illis reperta fuit crumena.

Et Mar. Ant. apud Mutinam, in qua obsidebat D. Bru. ex intersectoribus Ga. Jul. Cæs. primi Rom. Imperatoris, cum Aul. Hir. & Ga. Panfa Coss. Rom. & Ga. Octaviano, qui copiis militaribus D. Bruto opitulari volebant commisso prælio, in quo succubuit, reliquo suo exercitu aufugit Cremonam, & per ibi incolas uti fideles erga Rom. suos progenitores, quorum erat Dux, ac Proconsul, receptus fuit, & mox contracta amicitia inter Mar. Ant. ac Oct. pronepotem ac hæredem Ga. Jul. Cæs. & Mar. Æmil. Lep. adversus Mar. Bru. & Ga. Cassium, & alios homicidas Julii Cæs. eorumque partes sequentes, & alios sibi inensos, & ex illorum jussu occisis inhumaniter plurimis Senatoribus, patritiis, equitibus, & popularibus Romæ, & alibi ex eis, & devictis, & ab humanis sublatis Mar. Bru. & Gajo Cassio, commisso alio prælio inter eos, & Mar. Ant. & Octavianum apud Philippos oppidum, Pangæo & Symbolo montibus adjacens in Macedonia, & deinde inter Mar. Ant. & Octavianum suborta discordia, & commissa utrinque pugna maritima ad Actiacum promontorium Achajæ, & superato Mar. Ant. Octavianus victor Romam reversus indignatus in Cremonenses: quia Mar. Ant. receperant, ut præfertur, eis ex Cremona expulsis ipsorum fundos jussit dari aliquibus ex militibus suis, & olim Ga. Jul. Cæs. avunculi sui veteranis, & cum non sufficerent, partem agri Mantuani eis proximi anno ab urbe condita 724. & ibi Coss. eo Octaviano, & Ga. Sosio, ac Mar. Lu. Mar. filio Crasso.

Et mox assumpsit Imperium Rom. & Imperium ipsum obtinuit annis XLIV. cum dimidio. Et anno ejus xxx. per ipsum pacato toto orbe, & clauso Templo Jani, eo Augusto, & Pub. Vinc. seu Ga. Lent. Getulico Romæ Coss. & ab ejus primordio 752. & orbis 5200. seu 5210. vel 5199. aut 5196. vel 3971. & quarto Olympiadis 194. & Indictione tertia decima, natus est ex MARIA Virgine in Bethleem Judæ, & præsepio antri instar pauperis prima vigilia noctis præcedentis diem vigesimam quintam mensis Decembris D. Noster JESVS CHRISTVS ad redimendum genus humanum à peccatis, & è potestate Sathanæ. Et tunc Romæ à Taberna meritoria tota die fons olei effluxit, & in aere circa solem aureus circulus, & tres soles in unum convenire visi sunt, & Romuli statua, & templum Pacis corruerunt ex miraculo omnipotentis Dei.

Et ad perpetuum memoriam hujus diei Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, & unigeniti omnipotentis Dei, salutiferæ toti humano generi, facta ordinatione per sanctissimos Rectores Ecclesiæ ipsius annos numerari debere secundum eorum cursum post ipsam ab ejus fidei cultoribus. Idcirco, ut discernatur tempus, quo memorabilia per me exaranda in posterum in hoc opusculo contigerint, in eo notabuntur, & suis locis in ejus margine describentur anni.

Et ex Cremonensibus insignibus Romæ tunc cogniti fuerunt. Gneus Maggus, qui in bello inter Jul. Cæs. & Ga. Pomp. gesto fuit præfectus fabrorum in exercitu Pompeji, & in itinere prope Terracinam deprehensus per Cæsarianos, dimissus per Cæsarem ad Pompejum cum mandato ipsum alloquendi pro communi bono Reipublicæ, & sedando ipso bello.

Alpheus Varrus, qui fuit unus ex J. Conf. ex quorum responsis fuit conflatum Jus Civile, mox redactum in unum ex ordine Justiniani Imperatoris,

A & dum esset adolescens exercuit artem tonsoris Cremonæ, & Romam profectus sub Sulpitio J. C. Rom. doctrinam legum ac juris assecutus fuit, & ibi consul factus anno tertio nativitatis Dominicæ cum Pub. Veni. patritio Rom. & promeruit de publico jusse-pulturæ.

Furius Bibaculus Vates. Et fuit Cremonæ gymnasium, in quo publice docebantur, & addiscabantur artes liberales, & omnes scientiæ, & ad eas addiscendas multi ex populis finitimis accedebant, & Pub. Virgilius Maro Mantuanus, celeberrimus Vates, accepit prima rudimenta Grammatices & Humanitatis.

B Gajo Octaviano Cæsare Augusto igitur mortuo anno ætatis suæ septuagesimo septimo, & die decima septima Augusti Nolis, seu Attelis in Campania ex profluvio ventris Cla. Tib. Nero privignus suus successit, & qui imperavit annis viginti duobus, & mensibus septem.

C Et eorum anno quintodecimo Dominus N. Je- A. C. 15. sus Christus ætatis suæ trigesimo coepit prædicare in Judæa & regionibus finitimis poenitentiam & remissionem peccatorum, & baptizatus fuit in flumine Jordanis per divum Joannem ejus Præcurso-rem, & magnum Prophetam, & illinc ad annos III. & menses IV. ex invidia & accusationibus falsis Sacerdotum & Scribarum gentis Judaicæ per Pon. Pilatum ipsius pro Tiberio procuratorem ad mortem damnatus, & Cruci affixus in monte Calvario extra Hierusalem de mense Martii, sua nos ac totum genus humanum atrocissima passione à peccatis redemit, & tertia die resurrexit, & illinc ad quadraginta dies in Galilæa adunatis omnibus discipulis suis una cum B. Genitrice sua, eis videntibus ad cælum ascendit, & illinc ad decendum transmisit in orbem ad Apostolos suos Spiritum Sanctum ad eos docendum, & corroborandum in ipsius fide, &c.

D Et mortuo Tiberio die quintadecima Martii, & A. C. anno ætatis suæ septuagesimo octavo in villa Lucul- 18. liana Campaniæ, dimisso successore Ga. Cla. Ne. Caligula filio Germanici, pronepote suo ex Druso Nerone fratre, omnium impurissimo, & nefandissimo, & qui vixit in Imperio annis tribus, & mensibus decem, & diebus octo, & ob illius tyrannidem die vigesima quarta Januarii, & anno ætatis suæ vigesimo nono à suis domesticis fuit interemptus, eique surrogatus Tiber. Cla. Drusus Nero patruus suus.

E Et ejus imperii primo anno Divus Barnabas Cy- A. C. 42. prus ex discipulis D. N. Jesu Christi, & per Apo- stolos una cum divo Paulo electus comes ad prædicandum Euangelium, & religionem Christianam Gentilibus à divo Paulo facto recessu una cum Ga. Rom. & Anathalone Græco sectatoribus Christi accersit Mediolanum, & ibi, & in tota Gallia Cisalpina per annos septem, per eos divulgato verbo divino, & Anathalone facto Episcopo Brixia, Cremonenses receperunt fidem Christi ad eorum præ- A. C. 43. dicationem, & seu divi Apollinaris Antiochenis ex discipulis quoque D. N. Jesu Christi, dum anno secundo imperii ejusdem Clau. Ner. accesserit una cum divo Petro ex Antiochia, postquam ibi resedisset annis septem, & Galatiæ, & Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ ecclesias fundasset, Romam profecto oppugnandi gratia ibi Simonem magum, qui illic præstigiis suis circumveniebat Rom. & eo sublato ex humanis ibi gesto Pontificatu annis decem & octo cum dimidio, illinc interim transmissio divo Apollinare Ravennam, ubi religionem Christianam publicavit, & multis miraculis editis ex ejus incolis multos ad ipsam perduxerit, & mox per infideles inde expulsus in Æmiliam se receperit, & apud ejus incolas & Cremonenses, ei regioni finitimos, religionem ipsam ampliarit, & mox, dum redierit Ravennam, & illinc etiam rursus expulsus iverit in Thraciam, & Myriam, &

& illinc etiam expulsus per ibi accolos infideles remigravit Ravennam, martyrioque ex iussu Vespasiani tunc Imperatoris ex instigatione Ravennatenfium infidelium, Demosthene ex eorum patritiis iudice, affectus fuerit apud Clafense oppidum Ravennæ propinquum, ubi ejus corpus sepultum fuit anno Domini octuagesimo primo.

Claudius Nero, postquam imperasset annis tredecim, & mensibus octo, agens annum sexagesimum quartum die tertia decima Octobris anno Natalis Dominici quinquagesimo quinto boletis veneno infectis sibi in cibum datis obiit, & ex veneno sublato Britannico filio suo ex Messalina, dolo & opera Agrippinæ secundæ uxoris, factus fuit Imperator Cla. Domitius Nero privignus, & per ipsum adoptatus, & natus die tertiadecima Decembris in ortu solis ex ipsa Agrippina Germanici filia, & Gn. Domit. Ner. & qui imperavit annis quatuordecim, & mensibus septem, omniumque flagitiosissimus & crudelissimus, iussit ipsam occidi, & Lu. Æneam Senecam præceptorem suum veneno tolli, multosque alios Rom. diversi generis, ac concessa prima persecutione in Christi fideles cultores, Divo Paulo, qui primo anno ejus imperii captus Hierosolymis Rom. perductus fuit, gladio percussus, & divo Petro principe Apostolorum cruci affixo anno ultimo ejusdem imperii, eique substituto Lino de Mauris Volaterano, & dum Rom. incendio tollere tentasset, omnibus invisus ob illius immania flagitia ad evitandam mortem, quam ei optimates Romani dare decreverant, sibi manus conscivit anno septuagesimo primo Natalis Dominici, & die vigesima prima Maji, & ab exercitu Romano, qui erat in Hiberia fuit electus Imperator Sergius Sulpitius Galba, ibi rector pro eo, qui illinc profectus Romam, & ibi cum esset octuagenarius, & sine prole adoptato Pisonis Liciniano die nona mensis Januarii, die quarta decima ejusdem mensis octavi Imperii sui fuit occisus per milites fraude & instigatione Mar. Sillii † Othonis per eos electi Imperatoris. Et dum, & tunc per alios milites, qui essent in Germania inferiori pro Imperio Rom. die secunda Januarii apud Agrippinam electus fuisset Aul. Vitellius, eorum rector, Imperator Rom. & uterque contenderet imperare, Fabius Valens Anagninus exercitu quadraginta millium per Germaniam, & Aul. Cæcinna Vicentinus alio exercitu triginta millium pugnatorum per Galliam à Germania pro Vitellio adversus Othonem Italiam irruerunt. Et Otho electis exercitus sui ducibus Suetonio, Paulino, Marco, Celso, & Annio Galba, eoque sub ipsis destinato in Galliam Cisalpinam adversus Vitellianos, & ex ipso transmissio Vinctio Spurina cum Prætorianis ad præsidium Placentiæ, Cæcinna prius appulsus exercitu suo in Galliam Subalpinam præmissis nonnullis ex ejus cohortibus, & per ipsas interceptis inter Placentiam & Ticinum centum equestribus, & mille classicis, & apud Cremonam Pannoniorum cohorte, reliquo exercitu eas subsequutus, & Placentiam progressus, eo ipsam obsedit, & oppugnavit, & illinc repulsus, inde ibi combusto amphitheatro vertit iter suum Cremonam, & ad eum ab Othone deficientibus, & secum conjunctis Turrino Ceriali cum pluribus Classicis, & Julio Brigantio cum nonnullis equestribus, & in ejus copias præmissas, & appulas Cremonam destinatis gladiatoribus per Celsum ex ducibus Othonis deputatum ad præsidium Cremonæ, & trajectis ibi flumen Padi, & utrinque confertis manibus Vitellianis fuis, & affectis aliqua strage, ad eam ulciscendam dispositis in insidiis turmis equestribus velocissimis, ex magis electis in vico nuncupato Castro prope Cremonam per duodecim millia passuum inter sylvas ibi viæ imminentes, eisque repulsis prælio per Othonianos, illuc progressos Paulino & Celso ducibus,

† Lege Salvi.

A & supervento Fabio alio exercitu una cum eo firmavit castra in agro Cremonense; & cum Otho die quarta decima Martii ex urbe ibi constituto rectore Flavio Sabino abiisset ad exercitum suum, castrametantem ad vicum Bibriacum, seu Vitriacum*, etiam agri Cremonensis, & inter Cremonam & Veronam, & distantem à fluminibus Padi & Abduæ per sexdecim millia passuum, Cæcinna, & Valens inchoato ponte super flumine Padi, & eo trajecto exercitu ipsum Cremonæ admoverunt, & ponte ipso in ripa ulteriori fluminis Padi munito turre, cum Marc. constructa alia turre in adversa ripa ejus copiis occurrisset, & repulsus fuisset, & in ejus auxilium Velox ipse Spurina ex Placentia, parte copiarum ad ibi præsidium dimissa, reliquis supervenisset, substiterunt apud, & ultra ipsum flumen, & cum Otho Titiano fratre, Sabino, & Licinio Proculo substitutis Paulino, Celso, & Gallo, eorum omnium consilio à vico Vitriaco secum ducta valida manu prætorianorum, spiculatorum, & equestrium ivisset Brissellum, inter reliquas copias suas, & Vitellianas intentas perfectioni pontis, prope ipsum confertis manibus, & in auxilium Vitellianorum superventis Batavis, Othoniani inobedientes & contumaces eorum ducibus sibi infensis succubuerunt plurimi ex ipsis, & Vitellianis tamen desideratis, & reliqui, cum pedem retulissent Vitriacum, Vitellianis eos infecutis prope ipsum per lapides quinque se permiserunt. Et Otho his auditis, licet haberet alias copias militum integras, & sibi fidas, & belli avidas, & alias expectaret, quibus potuisset illud sustinere, ad evitandum Italiæ, & Reipub. Rom. excidium se ipsum pugione confodit Brisselli, die vigesima Aprilis annorum triginta octo cum dimidio, tamquam natus die vigesima octava Octobris, & nonagesima quinta Imperii sui, ejusque cadaver illinc de mense Octobris translatum Volaterras, ibi sepultum fuit, ave inusitatae speciei apud Regium Lepidi die prælii conspecta, & quæ cum inde cœtu hominum, & circumvolatio aliarum avium abigi non potuisset, mortuo Othone evanuit.

D Et ex Senatoribus aliquibus, qui Othonem secuti fuerant, & substiterant Mutinæ, illius audita morte profectis Bononiam, & mox reliquis Othonianis adhærentibus, Vitellius audita suorum victoria octo millibus armatorum, & aliorum qui se ei conjunxerant in itinere ex Germania per Galliam Alpibus Cotiis & Pontinis trajectis in Italiam properavit, & apud Ticinum, dum ibi substiteret, orto tumultu inter Gallos & Italos milites, facta lueta inter Gallum & Italum quartæ legionis, qui succubuerit, & utrinque commissa pugna, in qua multi occubuerunt, convertit iter Cremonam versus, & ibi viso gladiatorum spectaculo ibi edito per Cæcinnam accessit ad vicum Vitriacum, parte viæ latere, rosisque constrata, & etiam erectis aris, & cæsis victimis in morem regum per Cremonenses in ejus honorem, & ibi conspecta strage cadaverum Othonianorum, illinc flexit iter Bononiam, & ibi viso alio gladiatorum spectaculo illic facto per Valentem, illius exercitu sexaginta millium armatorum, cum triumpho progressus fuit Romam, dimisso in agro Cremonense, & prope Cremonam per triginta millia passuum magno numero lixarum, virorum, & mulierum imbellium. Unde loco ipsi, in quo conscenderunt, impositum est nomen *Vitelliana*, ibi condito mox oppido, quod valde crevit, & est suppositum Gonzaghis Principibus Mantuæ, & olim per multos annos paruit Cavalcabobus ex primoribus Cremonensibus. Et est alius vicus ad fines ejusdem agri juxta flumen Olii, & distans Cremona per lapides viginti, *Calvus Otho* nominatus, & ut creditur, ab Othone, qui erat calvus, quia forte ibi fuerit, seu

† Seu potius *Betriacum*,

seu ejus exercitus confederit, antequam concurreret cum Vitellianis.

Et Fabius Vespasianus Phalaris †, etiam Romanus, sed origine majorum suorum Hispanus, & natus die sextadecima mensis Novembris in agro Reatino ex Sabino & Vespasia Polla, in Ægypto apud Alexandriam, auspiciis Tib. Alexandri, & Martiani rectoris Syriæ, per illic exercitum Orientalem, cujus parti pro Nerone etiam præerat, die prima Julii fuit electus Rom. Imperator. Et Martianus ex eo susceptis tredecim millibus ex Syria direxit iter in Italiam, & Ant. Primus ex Tholosis Galliæ Narbonensis allectis in partes Vespasiani septem legionibus Rom. quæ erant in Mysia, Pannonia, Illyrio, & Dalmatia, eis quoque illic properavit. Et cum Cæcinna & Valente ex urbe adversus illum exercitu destinatis Cæcinna parte equestrium transmissa Cremonam ivisset Ravennam ad classem ibi degentem, & mox Patavium, Ant. eis legionibus appulsis Veronam, eam obsedit, & Cæcinna, dum cum classiariis adhæsisset Vespasiano, per milites ob id in eum indignatos captivato, ipsique surrogatis Fabio Sabulo, & Cassio Longo, ipsi milites ex Hostilia, ubi castrametabantur, disjecto ibi ponte imposito super flumine Padi cum Cæcinna in vinculis properassent Cremonam, ubi erat ad præsidium legio prima Italica, & undevicesima Rapax nuncupata, cum nonnullis turmis equestribus, dimissa Verona, illinc eos infecutus, & agrum Cremonensem ingressus, & ad vicum Vitriacum appulsus, ibi castra firmavit, & postera die cum legionibus ad ea munienda dimissis, & auxiliaribus cohortibus agrum Cremonensem incurfantibus & depopulantibus, illuc progressus fuisset quatuor millibus equestribus ad octo lapides, eique Vitelliani equestres occurrissent, & utrinque prælio inchoato victoria inclinante ad Vitellianos, & in eorum opem Rapace & Italica Cremona ad quartum lapidem egressis per eos dimissa victoria pedem retulissent, substitit, & cohortibus, & aliis copiis illuc appulsis, & ex legionibus castrametante tertia decima in aggere Postumiæ Viæ, & ad alam lævam septima Galbiana, & septima Claudiana ad pagum agrestis fossæ, & à dextero latere octava per apertum limitem, & mox tertiadecima inter densa arbusta, & prætorianis firmatis prope tertianos, & auxiliaribus in cornibus, & equestribus latera & terga circumstantibus, & Sidone, & Italico Suevis cum primoribus ex suis delectis ex Vitellianis legiones quarta Macedonica, dextero cornu, ac secunda, quinta, nona, quintadecima, & vigesima Britannica media acie, & prima, sextadecima, & duodevicesima sinistro cornu, & Rapace dispositæ, & Italica cum manipulis eis mixtis eas præcedentibus, sequentibus, primis excubiis ex Cremona adversus Flavianos irrumpentes, eos tertia hora noctis invaserunt, illosque urgentibus legione septima à Galba conscripta utrinque manibus confertis fere usque ad lucem diverso Marte repulsæ fuerunt, & Flaviani eos infecuti appulsi Cremonam vallum ibi ante moenia erectum bello Othoniano oppugnarunt, proxima ex eo Vitriacensi via tertianis, & septimanis, & dexteriora octava, & septima Claudiana, & tertia decima ad Brixianam portam impetum facientibus, & ex ipsis, & Vitellianis utrinque congregentibus quamplurimis cadentibus expugnarunt; & cum Vitelliani ob id territi, & diffusi viribus suis, licet forent triginta millia, & ducentum ad præsidium Cremonæ, quæ haberet moenia ardua, saxæas turres, ac ferratos portarum obices, & ibi populum eorum fidei adstrictum, & pro quibus, dum oppugnaretur vallus, occisæ fuerunt nonnullæ mulieres, dissoluto Cæcinna se eis permisissent, eam quadraginta millibus armatis cum ampliori numero lixarum & calonum irrupe-

† Hoc est Phalaris vico natus.

runt, ibi tunc congregata parte Italiæ, statim in eos dies mercato, Luna deficiente, & obscurata, & facta atra, ac sanguinolenti, sordidive coloris. Et cum Ant. Primus, qui pacato agmine se de dentibus Vitellianis timore percitis ingressus fuerat civitatem, se ad balneæ recepisset, ut à cruore se ablueret, & incusando teporem balnearum dixisset, ut statim foret, quod se incalcesceret voce illa funesta excepta per milites, quasi eis datum fuisset signum diripiendæ & incendendæ urbis, ab illis ea fuit directæ ac combusta, eam discurrentibus militibus armatis ex Germania, & Gallia, & aliarum regionum cum lixis & calonibus utriusque exercitus, ut ex ea tamen fuerit servatum templum Memphytis, extra portam Brixianam ante moenia, fato, seu numine, ex exercitu ipsius Antonii quatuor millibus quinque centum desideratis, & ex Vitellianis & Cremonensibus quinquaginta millibus, anno quo prius facta fuit colonia Rom. 286. & Nativitatis Dominicæ 70. & quæ habuit Romæ insigne vaccæ lac leviter exprimentis, ejusque incolæ habuerunt jus dandi suffragia in tribu Anniense. Et Vitellius ex Lu. Vitell. & Sextilia natus Agrippinæ die vigesima quarta Decembris undecimo mense, & die octava imperii sui, & post mortem Othonis mense octavo, & die tertia, & ætatis quinquagesimo septimo per Flavianos ex palatio Romæ extractus ad scalas gemonias, & ibi turpiter excarnificatus periiit. Et Fabius Vespasianus solus remansit in Imperio. Quo adhortante populus Cremonensis, qui ad urbes vicinas se à tanta clade vix se eripuerat, rediit in civitatem ipsam, & per eum fuerunt restituta fora ac templa munificentia municipum. Ceterum eum assidere sepultæ urbis ruinis deinde tabo haud diu permisit. Et deinde illuc rediit, eamque instauravit, & persistit in fide Imperii Rom. cui plurimi præfuerint, & plerique Barbari, qui illuc occuparint favore & vi militum ejus stipendiariorum, multis ex eis occisis, una cum Philippo Arabe, & Gallo Jul. Saturnino filio per eum Cæsare electo, quia una cum Serena uxore Philippi, opera Pauli præfulis Nicæni fidem Christi recepissent, & baptizati fuissent per Fabianum summum Pont. anno 249. & Constantinus filius Constantii Clori cognominati ex Diva Helena Britannica, ejusque successor in Imperio Occidentali valde ampliavit, è medio sublatis ejus persecutoribus, & impiis tyrannis infidelibus Imperium ipsum ac Orientale occupantibus, ea recepta baptizatus per divum Sylvestrum summum PP. anno 319. & per ipsum ejus jussu instaurato Byzantio in Thracia, & sibi, & posteris suis sede electa, dimissa Roma divo Sylvestro, & ejus successoribus, concessis etiam indumentis, & ornamentis imperialibus, & admissis per divum Sylvestrum præter diadema, & Constantino mortuo, & sepulto Byzantii in æde ibi Apostolorum anno 343. superstitibus altero Constantino, Constante, & Constantio filiis.

Ex quibus Constantius, Liberio summo PP. Constante anno 360. annorum triginta, & imperii sui quarto decimo in oppido Helenæ Aquitanicæ occiso per Gailonem opera Crispi, & Marcelliani, & jussu Maguntii* ex Augusta civitate Germanica, & per eum occupato Imperio in Gallia, & regionibus propinquis, dum ulturus Constantis necem, & repressurus Magentium †, & fautores suos omisso bello, quod gerebat cum Parthis, illinc exercitu septuaginta millium armatorum per Illyrium & Italiam transiverit in Galliam adversus Magentium, & cum illius exercitu commisso bis prælio, & scilicet semel in agro Lugdunense, ubi hinc inde occubuerunt circiter quinquaginta millia, & iterum ad Lugdunum, ubi Magentius habebat

* Magentii delis habet Orofius.

† Legè Magentium.

triginta octo millia, quæ sibi ex exercitu suo superfueraut, & victus se ipsum gladio confoderit annorum quinquaginta die quinta decima Augusti, & Decentius frater suus laqueo se suspendit, & Geruntius alius frater exsul factus fuerit, & Constantius ibi recuperato Imperio ex Gallia regressus Italiam Mediolanum iverit anno circiter 365. Cremonæ fieri iussit fabricam, cujus qualitatem percipere, aut conjicere nequivi ex historia Ammiani Marcellini, in qua hoc legi, aut alius auctoris, & nec quid aliud factum fuisse ibi & per ejus incolas memorabile post ipsius memoratum excidium.

A. C. 376. Et Valentinianus primus anno 376. Zozimo Capadoce summo PP. ex Alemanis multis, dum ejus metu ex illorum regione in Rhætiâ aufugissent, & illic vagarentur, in illos destinato Theodosio Hispano ex ducibus sui exercitus, captivatis per eum, ipsos illinc iussit duci in Italiam, & ibi eis agros fertiles ad ipsos colendum assignari secus flumen Padi, & ut opinor ex agro Cremonense, ex quo mox progressu temporis aliqui ex eorum descendentes se receperint in civitatem Cremonæ, & ibi in parte ipsius vicus sanctæ Agathæ denominata Alemanorum ab eis habitarent.

Eusebius ex religiosis divi Hieronymi, & per eum valde dilectus, & ad quem sæpe scripsit, & dum ex humanis decesserit loco sui constituit Abbatem ob ejus vitam probam, & mores laudabiles, monachorum cœnobii per eum constructi apud Bethleem in Palæstina, & commendavit bibliothecam, & Eusebius scripsit ejus vitam, & anno circiter

A. C. 429. obiit, & ejus corpus fuit sepultum penes corpus divi Hieronymi in eo cœnobio, Cælestino Capadoce summo PP. & quia post mortem suam coruscavit miraculis, descriptus fuit in Catalogo Sanctorum Confessorum omnipotentis Dei, ejusque solemnitas quotannis celebratur Cremonæ die quinta Martii.

A. C. 452. Et anno 452. cum Athila Rex Hunnorum exercitu ex eis, & Ostrogothis, Sarmatis, Gelonis, Neuris, Rugis, Masagetis, Hutinis, & aliis populis Scythiæ, & Quadis, Tungris, Suevis, Marcomanis, Herulis, Turcelingis, & Saxonibus, anno superiori primo vere per Illyrium, & expulsis ab Alpbis Julis Visigothis, Alarico & Athalia ducibus per Valentinianum ibi impositis ad præsidium, & Tragurio, Salonico, Belgrado, Jadera, Signia, Pola, Parentio, Ragusio, & Emona nullo præsidio firmatis, direptis, & solo æquatis, & sibi occurrentibus quinque centum equestribus Foreste Estense duce fratre Arcadii, & Emanuelis, & aliis Italis ad sinum Trigestinum, & fauces Italiæ, ex jussu præfecti in ea regione etiam repulsis Estense, & plurimis aliis occisis, progressus in Italiam Aquilejam obsidisset per multos menses, ac oppugnasset, & diffusus ea potiri, cum ipsam voluisset deserere visis ciconiis ab ejus turribus mœnium asportare pullos suos in agros ibi propinquos, capto omne ipsam expugnasset, eaque direpta, & solo æquata summo cum terrore, & gravi strage iter suum profecutus fuisset, & Etio exercitu Valentiniani Mincio transgresso in locis propinquis flumini Padi subsistente, Concordia, Altino, Opitergio, Patavio, Trevisio, Ateste, Vincenza, Verona, Brixia, Bergamo, & Mediolano direptis & everfis, Cremonenses ei progressu ad vicum Mozanichæ eorum agri una cum Mediolanensibus, Placentinis, & aliis populis finitimis ad reprimendum illius, & militum suorum ferociam, & impetum, & ulteriores progressum occurrerunt, & ibi secum confertis manibus fusi fuerunt, & Athila Cremonam properavit, cepit, diripuit, ac subvertit una cum Vegra ad ejus, & Mantuani, & Brixienfis agri ultra vicum Calvatoni per mille

A. passus versus flumen Ollii, & inter ipsum, ac eum vicum situata, & Mantua, & mox converso itinere, & flumine Abduæ trajecto, Laude, Novicomio, Ticino, Novaria, Vercellis, Eporedia, & Taurino, & superventa hyeme trajecto Pado Placentia, Parma, ac Rhegio, & appulsus Mutinam ea ommissa Etio exercitu eum subsequente, converso itinere ad flumen Padi, eoque trajecto progressus usque ad flumen Mincium, & Guiliermum oppidum agri Veronensis, & cum Leo summus PP. in gratiam Valentiniani cum altero Consule, & multis Patritiis Romæ illi ibi occurrisset, ejus hortatu ac reverentia illinc, Roma, ac tota Italia sibi facta tributaria, digressus per Noricos & Austriam, & ibi interpellatus per Honoriam amitam Valentiniani de contrahendo secum matrimonio regressus fuit Pannoniam, Joanne tunc Episcopo Cremonæ.

B. Et cum anno 476. Hilario summo PP. Odoacer Ruthenus, seu Saxo, è Pannonia etiam per Noricum egressus exercitu Herulorum, Suevorum, Turlingorum, ac Scirorum Italiam, & progressus per agros Tervinensium, Vicentinorum, Veronensium, Brixienfium, Cremonensium, & Laudensium usque ad flumen Lambrum adversus Orestem ipsius occupatorem alio exercitu ibi subsistentem, & cum dimissis per milites suos illinc aufugisset Ticinum, eum illuc insecutus occupato Ticino, direpto, & everfo, eo captivato, & ducto Placentiam, & ibi inspectante exercitu, & populo palam gladio confosso, & Julio Romulo, Monilio, seu Tornitio, & mox Augustulo nuncupato ejus filio, & per ipsum præposito Italiæ imperio ejus insigniis exuto ipsam occupasset, ex ejus agris per ipsum assignata tertia parte Herulis, & aliis militibus, qui eum secuti fuerant, Cremonenses ipsi suppositi fuerunt.

C. Et mox eo, & plerisque Herulis, & aliis illius militibus ex humanis sublatis, & reliquis relegatis in Galliam Subalpinam apud Augustam Taurinensium per Theodoricum Ostrogothorum Regem illorum exercitu etiam egressum Pannoniam, Italiam adversus Odoacrem, ac Herulos, & socios jussu Flavii Valerii Anastasii Imperatoris Byzantii ad illos illinc expellendum anno 490. Fælice Romæ summo PP. etiam per Theodoricum Ostrogothis assignatis agris concessis per Odoacrem, & socios, Theodorico paruerunt.

D. Et anno 499. Anastasio summo Pont. substituto Gelasio mortuo die vigesima secunda Septembris, anni septimi sui Pontificatus, Eustasius fuit Cremonensium Episcopus.

E. Et anno 506. Vigilio summo Pont. Ostrogothis fere omnibus extinctis in Italia per Romeos ex jussu Flavii Justiniani, eorum & Byzantii Imperatoris, Bellisario & Narsete ducibus, & ab Ostrogothis vendicata Italia per illos occupata, ejus facto Rectore Narsete, Cremonenses Justiniano ac Narseti suppositi fuerunt.

F. Et anno 568. Joanne summo PP. Longobardi exhortatione Narsetis ad instigationem nonnullorum Rom. invidentium ejus virtuti & gloriæ, & in gratiam Sophiæ uxoris Flavii Justiniani nepotis, & successoris in imperio Byzantii, per eum depositi à regimine Italiæ, & revocati ad eum Byzantium Longino facto Italiæ Exarcho, in Justinum indignati, dimissa Pannonia, ex ea Alboino Rege viginti millibus Saxonibus, dum in Italia sævirent pestis ac fames præter modum, & infiniti homines amisso sensu audita nocte tuba gravi sonitu sonante, & visis aciebus in aere militantibus, & illinc cruore defluxo, dimissis propriis laribus aufugissent ad loca sylvestria, Padusque & alia flumina ibi præter modum crevissent, cum uxoribus, & filiis, ac tota suppellectile curribus impositis, ac multa copia equorum,

rum, etiam ad foetus concipiendos, dimissa Pannonia Hunnis Avaribus, illinc anno Domini currente 568. die prima Aprilis, & secunda Paschatis, per Noricum Italiam irruerunt, & ibi occuparunt Liburniam, Venetiam, ac totam fere Galliam Cisalpinam, obsessa Pavia, Cremona, Patavio, Montefilice, Mantua, Vulturena, ac Brixello in fide Imperii Rom. persistentibus, ibi impositis praesidiis per Longinum. Et Ungaris, seu Ugris, ex Scythia ingressis Pannoniam, eaque illinc expulsis Hunnis occupata, & vastatis finibus Imperii Rom. per Persas, & Mediolani Duce Azone filio Ilduini, & eo mortuo Alexio filio, ex Catana urbe Siciliae per presbyterum Cremonensem tabula Divae Agathae cum ejus humero fuit asportata Cremonam, & reposita in templo tunc erecto in ejus honorem prope portam Pertusii. Et cum multi ex Papiensibus, Mediolanensibus, Placentinis, & Laudensibus ad evitandam vim & impietatem Longobardorum, Papiam obsidentium, & illinc curitantium, ac ferro, & igni, praedaeque exponentium horum populorum agros, cum ipsorum mobilibus aufugerint in loca paludosa prope Abduam & Serium flumina ad fines agri Cremonensis, Laudensis, & Bergomensis, ibi ab ipsis una cum Cremonensibus illic finitimis, ad conservandum & tuendum semet, & eorum bona ab illis Barbaris, & aliis hostibus, qui eam regionem irrupissent, conditum fuit oppidum, & nuncupatum Crema in agro Cremonense, ut reperi exaratum fuisse per auctorem alicujus fidei, quod mox valde crevit aliis incolis, & auctum fuit opibus, & ex quo processerunt plurimi tum armis, tum scientiis, & artibus eximiis praediti. Alboinus recepta Pavia obsessa per triennium, & mox Verona, ibi anno tertio, & mense sexto sui regni occisus fuit per Alchimedem adolescentem Longobardum, ope Peridei etiam Longobardi in gratiam Rosimundae uxoris, ex odio concepto in ipsum, dum voluisset cogere eam ad bibendum in cranio Boemundi patris ipsi, olim Regis Gepidarum, & occisi per Alboinum, auro contexto ad usum poculi, ac in ultionem necis ipsius Boemundi, & Alchimedem, & Rosimunda, ac Alsuinda filia suscepta ex Alboino, aufugientibus Ravennam ad Longinum.

A. C. 610. Et anno 610. Agilulphus illorum Rex, Bonifacio tertio summo PP. indignatus in Gallinicum Exarchum in Italia pro Phoca Imperatore Byzantii, sibi per Gallicinum occupata Parma, & ibi captivata Gilla Agilulphi filia cum Gondelascho illius marito, & Parmae Duce Cremonam suppositam ex Gallia Cisalpina imperio Rom. una cum Vulturena, Patavio, Mantua, & Brixello tantum, exercitu Mediolani coacto ex Longobardis, Sclavis, & Bavaris per eorum Cachamum ad Agilulphum transmissis, eo die XXI. Augusti obsedit, & intra mensem cepit, diripuit, & solo aequari jussit, condito edicto, ne unquam habitaretur, sub poena capitali, & quae ob id diutius remansit inhabitata, & mox Mantuam illuc conducto exercitu die XXI. Septembris redegit in sui potestatem, & permissis illinc abire militibus, qui erant ad ejus praesidium, moenibus ex sui jussit, & cum Vulturenses ob id terri, se ei supposuissent, & milites, qui erant Brixelli, demolitis propugnaculis, & vallibus ibi erectis illinc abiissent, eo dimisso Longobardis, inducias fecit cum Longino Exarcho per biennium.

A. C. 622. Et anno 622. mortuo Agilulpho, Honorio Campano summo Pont. & Heraclio Sergio Imperatore Byzantii, heros Gallicus, ut comperi ex quodam fragmento, accessit Cremonam, & cum ad pedes ipsius, qui ibi hospitarentur prope locum, ubi nunc est forum majus, & turris altior, se prostrasset Leo gemebundus, ex cujus altero pede veprem evulsisset, & Leo mox inde abiens, illinc

A que ad modicum rediens cum damula in ore, eam prostrasset ad pedes herois, eumque mox inde abeuntem Romam, & illinc redeuntem Cremonam secutus fuisset, & cum Cremonam pervenisset, ibi obiisset, detracta pelle ex eo, cum ipsa & illius ossibus, illinc rediit in Galliam Transalpinam, & mox illinc cum ossibus regressus Cremonam ea reponi fecit in basi ipsius turris, & in ejus summitate statuam ipsius Leonis ex aere conflata ad perpetuam memoriam hujus facinoris versus plagam Meridionalem, qua adspicitur versus Parmam, & Cremonensibus adhuc post devastationem Cremonae factam dispersis, in unum coactis illuc conductis, eam permittente & auxiliante Theudelinda r. Agilulphi instaurari ac habitari, jussit, & nomen, & cognomen, & unde fuerit iste heros adhuc reperire non potui.

B Ex anno 646. Theodoro Graeco summo PP. in A. C. ea civitate erecta fuerunt duo templa invicem propinqua, unum scilicet ad memoriam sanctorum Cosmae & Damiani, & alterum Divi Vitalis martyrum, sumptu & opera familiae Equestris eorum de Ribaldis Longobardae, ex eis mortuo Lantel- A. C. mino die XXVIII. Januarii an. 676. ejusque corpore 676. tumulato in templo sanctorum Cosmae & Damiani.

C Et anno 772. Carolus Francorum Rex requisitus per Adrianum summum PP. ad opem ipsius, 772. & Ecclesiae Rom. quibus infestus foret Desiderius Rex Longobardorum, ex dominio Ecclesiastico per eum occupatis Ferraria, Faventia, Comaclo, Senogalia, Eugubio, Blera, Spoleto, & Vinculo, ac obsessa Ravenna ob indignationem per eum conceptam in summum PP. quia, dum Berta relicta Caroli Mani fratris Caroli invidens Aldegrandi filiae Aldegrandis Ducis Sueviae uxori Caroli, ex consilio cujusdam Adovarii ex suis consultoribus, cum filiis, & eo Adovario ex fuga prolapsa e Gallia Ticinum ad Desiderium, Desiderius cum ipsa, & filiis profectus Spoletum petiisset ab eo summo Pont. ut eos filios Caroli Mani ungeret in Reges Francorum. Summus Pont. id recusavit facere, & Desiderius transmissis ad eum legatis per Carolum Gregorio Episcopo, & Fulgordio Abbate, & Alboino cubiculario suo exhortatum, ut per illum occupata Rom. Ecclesiae ei dimitteret, sin minus in ipsum exercitu transivisset, & quod sponte nollet facere, ad id armis cogere, coactis copiis suis militaribus, quas divisas habebat, in unum, adversus Carolum se accinxisset, comparato per Carolum exercitu ex Gallis, & aliis populis sibi suppositis, eo ex Gallia descendit, & occupatis Alpibus Jovis, parte ipsius Anselmo patruale, seu Bernardo patruo duce, reliquo per montem Zinifium, aliis Alpibus occupatis per Longobardos coactos apud Augustam Praetoriam ac Taurinum comitatus Rolando Caenomanense, Oliverio Gebennense, Aminta, & Aurelio Burgundionibus eadem die natis ac baptizatis, Namo Duce Bavariae, & multis aliis proceribus Gallicis, Anglis, & Germanis. Et cum Franci & Longobardi sibi invicem occurrissent in regione Sylvae Bellae prope Novariam in Gallia Cisalpina, & utrinque facto conflictu Longobardi succubissent, multis hinc inde cadentibus, unde mox locus ille fuerit nuncupatus *Mortaria*, & cum Desiderius relicto exercitu pedem retulisset Papiam, & illic se munisset, illinc transmissis Aldigisio filio suo, cum Berta, & filiis, ac Adovario Veronam, Carolus Yporegia, Vercellis, ac Novaria, & aliis intra Ticinum receptis, eum infectus, & parte exercitus obsessa Pavia ducibus Anselmo, Rolando, & Oliverio reliquo profectus Veronam, eam quoque obsedit. Et cum non multo post Berta & filiis inclinantibus in partes suas, & Aldigisio illinc fuga prolapsa Byzantium ad Constantinum Quintum, Copronymum nominatum, ibi Imperatorem, Veronen-

ses se ei sponte permisissent, brevi tempore suppeditavit omnem oram Transpadanam, Bargilone itaturæ gigantæ prope Veronam singulari pugna occiso per Oliverium, & conversis armis in Rachisium Ducem Beneventi, generum Desiderii, coque debellato, & per ipsum sibi datis duobus filiis obsidibus pro fide ei servanda, ac Benevento & in foro Julii constitutis rectoribus, supervento Paschate una cum Ildegrande uxore, ac Pipino, Ludovico, & Carolo filiis ivit Romam, & ibi Pipino & Ludovico baptizatis per summum Pont. ab ipso ei quoque concessa auctoritate eligendi in futurum summum PP. Rom. & alios ubique Episcopos, omniaque, quæ Ecclesiæ Rom. concessa fuerant per Pipinum patrem suum, confirmavit, ac concessit Ducatum Spoleti & Beneventi, una cum Sicilia, Corsica, Sardinia, territorio Sabinense, & Ducatu Hetruriæ, & Papiam rediit, eaque obsessa terra & aquis, habitis viginti triremibus à Venetis, Joanne filio Mauriti corum ducis earum præfecto, potitus fuit, ipsamque, ut aliqui dicunt, everti jussit, habito in sui potestatem Desiderio, & ibi occisis Aurelio & Aminta eadem die, & dum separatim sepulti fuissent, invicem mirabiliter conjunctis, & profectus Mediolanum illud expugnavit, ac quoque everti jussit, illicque exportata jure coronæ Modætiæ ibi die xv. Augusti se coronari fecit, & constructa civitate Barri apud Clivate, & cum ex Ravenna voluisset conduci facere Regisolem in Galliam, & nec potuisset, eo dimisso Papiæ, Brixia rectorum constituit Namum Ducem Bavariæ, ex Italia una cum uxore ac filiis, secum quoque ductis Berta, ac filiis, ac Adovario, & Desiderio cum uxore & filiis præter Aldigisium, rediit in Galliam, & Lugdunum, seu Aquigranum, relegavit Desiderium, ac filios anno Regni xviii. & Longobardorum in Italia 204.

A. C.
773.

Et cum durante eo bello inter Carolum, & Francos, ac Desiderium, & Longobardos multi ex Cremonensibus, & Placentinis, ac Brixiensibus salutis suæ gratia se recepissent ad fines agri Cremonensis Mantuano propinquos per passus circiter decem millia, & secus flumen Padi intermediantis eos agros ab agro Parmense, & ibi constructis ædificiis pro eorum habitatione, substitissent per Carolum finito eo bello, dum Cremonenses & alii populi Transpadani ejus dominio suppositi remansissent illic, eis dimissis vicus ipse uti habitatus per plures populos fuit nuncupatus *Casale majus*.

Et Stephanus Cremonæ præsul constitutus, ante quem Stephanum dum Gothi & Longobardi dominati fuerint in Italia, fuerunt Cremonæ Episcopi Grifogonus, Fœlix, Creatus, Sixtus, Sabinus, Bernardus, Eusebius, & Zeno, ac Silvinius, qui ob ejus probam vitam est connumeratus inter sanctos confessores, & ejus solemnitas celebratur Cremonæ quotannis die xvii. mensis Februarii, & Grifogonus, & alii, dum adhuc Cremonæ non esset ecclesia, in cujus domibus residere possent, & Gothi, & Longobardi omnes Christi religionem non suscepissent, & qui suscepissent in ea nec firmi forent, sed plerique infecti hæresi, catholicos, & præsertim religiosos, & eo magis supremos ubique insequerentur, inventosque occiderent, habitaverunt coacti, ut se asservarent incolumes ab impiis religionis Christianæ persecutoribus extra Cremonam, & in ejus suburbis ibi constructis facellis adhuc ab eorum nominibus nuncupatis, ubi aliis orthodoxis clam ministrabant sacramenta ecclesiastica, ipsosque documentis optimis ac exemplis in ea religione conservarunt. Nec tempora, quibus fuerint Episcopi, & quis eorum primus, & qui eum feriatim secuti fuerint, adhuc apud aliquos reperire nequivi, & ut audivi ante eos circa annum 422. fuit Sisinius, qui martyrio fuit affectus ob religionem Christianam.

A Et anno 799. dum Leo Rom. summus Pont. A. C. celebrando Romæ, cum ibi clero & populo roga- 799. tiones per eum institutas fieri per triduum ante Ascensionem Dominicam imitando Divum Gregorium olim summum PP. apud ædem divi Sylvestri, fraude & opera Paschalis Primicerii, & Capuli presbyteri, & exsutus vestibibus pontificalibus adeo cæsus, ut crederetur lingua & oculis privatus, & carceratus in ædibus monasterii divi Erasmi, illinc opera Alboini cubicularii sui evaserit in Vaticanum, & ex eo per Vitigisium Ducem Spoleti Spoletum incolumis perductus fuerit, & inde accesserit ad Carolum conventum apud Pambrunum in Saxonia, Paschale & Capulo domibus Pontificiis, & Alboini, cum in eos sævire non potuissent eorum opera, per ipsorum sequaces direptis & everfis, ipsum insequentibus, ut eum Carolo accusarent, Carolus ipsum summo cum honore suscepit, & datis sibi comitibus reduci jussit Romam, ubi ei clero & populo occurrentibus susceptus, & reductus fuit in ædes Lateranenses die xxix. Novembris: & Carolus debellatis ac compulsis ad fidem Christi Saxonibus, & Saraceis in Hispania repressis, & Basilone Bavariæ Rege, & Rachisio Duce Beneventi generis Desiderii, novis motibus in ipsum concitatis in jus suum compulsis, & mortuo Rachisio per Childebrandum & Grimoaldum ejus filios moto bello Romæ Apuliam & Calabriam pro Imperio tenentibus, ac in Gallia dimisso Rectore Ludovico filio Aquigranum abiit, & per Moguntiam; Viennam, Noricum, & Histriam profectus fuit in oram Fori Julii Italiæ, & cum ibi comperisset Henricum Præfectum suum apud Tarvisium fuisse occisum per ibi accolos, sumpta poena de eis homicidis, & ibi constituto Cacodobro rectore, illinc navigio maritimo accessit Ravennam, & cum Longobardi Beneventi Grimoaldo ibi Duce, ac Algidisio filio Desiderii per Græcos ibi accolos sollicitati bienniæ exacto in Romanos, eos bello agitaissent, jussit Pipinum ejus filium in illos ac Græcos exercitu proficisci, eis que per ipsum prælio profligatis, & capto Algidisio, & tormentis affecto, & mortuo, accessit Romam die viii. Octobris, & ibi discussa accusatione Capuli & Paschalis in summum Pont. ejus juramento, ac Pipino, per eum depopulatis Beneventanis, & ne quid adversi molirentur in Rom. dimisso adversus eos Vitigisio Duce Spoleti copiis suis, quibus usus fuerat adversus Luceriam, profecto quoque Romam, ibi dum adstaret missæ; quam celebrabat summus Pont. in templo, & ad reliquias Divi Petri, per eum habito voto populi Rom. ibi congregati, ac interrogati, effusisque precibus ad omnipotentem Deum, fuit declaratus Imperator Rom. & unctus, & insignitus Imperiali diademate, & Pipinus ejus filius Rex Italiæ, ac corona Regia decoratus, ibi magna cleri ac populi adstante multitudine alta voce ter clamantis, A. C. Carolo, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori 801. vita & victoria in mane diei Natalis Dominici, sibi quoque concessa auctoritate creandi in futurum summum PP. Rom. & alios Episcopos ubique, & habitis quæstionibus de Paschale, & Capulo, & aliis conjuratis in summum Pont. eductis è latebris, in quas se receperant, eis data venia, & relegatis in Galliam Transalpinam, concessaque habitatione Longobardis in Gallia Cisalpina, & cum Hirene Imperatrice Byzantii missis utrinque legatis contracta pace, & positis finibus inter utrumque Imperium in Italia, ex qua pars, quæ ad dextram Neapolis, & sinistram Manfredoniæ supero & infero mari clauditur, cessit Imperio Orientali, & reliqua Imperio Occidentali, exceptis locis Venetorum, ac Beneventanis, eis que, quæ subjecta forent Ecclesiæ. Et Hirenes, dum intenderet Carolo nubere, die prima Novemb. fuit intercepta, & relegata in-

Infulam Lesbi per Nicephorum patritium Byzantii, qui ibi imperium occupavit, & cum Carolo ad eum transmissis legatis pacem firmavit.

A. C. 802. Et Carolus ex urbe die xxiv. Aprilis abiit Spoletum, ubi nocte sequenti ex terræmotu illuc prope multa ædificia etiam immobilia corruerunt, & ex Spoletis accessit Ravennam, & illinc Papiam, & inde in Galliam rediit. Florentia olim condita ex reliquiis Phefularum urbis ibi proximæ bello Catilinario per Rom. & nuncupata Florentia à Florentio inter alios duces Rom. Phefulas obsidente, dum fuisset desolata per Longobardos Desiderio Rege, una cum Petrasancta, Sergiana, & Orbitello, ac Genua, à Jano olim Rege antiquissimo nominata, & per Longobardos etiam Anthari direpta ac diruta, instauratis jussu Caroli, & valde auctis Florentiæ instauracione inchoata de mense Aprilis.

Et Pipinus dimissis in Italia ejus copiis die viii. Julii anni 813. & xiiii. Regni sui Mediolani obiit, ejusque corpus delatum Veronam ibi sepultum fuit in monasterio divi Zenonis ejus sumptu constructo. Et Carolus pater suus ei substituit Bernardum nepotem suum, facto quoque in Italia classis suæ præfecto Vuandro, filio alterius Bernardi sui patruelis, & natus in vico Egelem Comitatus Palatini non procul à Moguntia, unde majores sui processerant, subactis Hunnis, cum eis gesto bello per octo annos Carolo filio naturali duce, debellatisque Saxonibus, qui sæpius ab eo defecerant auxilio Regis Danorum, & eis, qui Transalpina incolebant, traductis in Galliam Belgicam, & à quibus Brabantini & Flamingi originem habuerunt, pacatisve Germanis, necnon repressis Westphalis tumultuantibus, & Paponibus, & Navarris, dum ab eo quoque sæpius defecerint, ad sanitatem redactis, ac compositis rebus Pannoniæ, & superatis quoque Sclavis, Boemis, & Polonis, Leone Boemorum duce occiso, ac per eos, & Westphalos, ac Danos auspiciis ipsius recepta fide Christiana, & Saracenis expulsis ex Corsica & Sardinia, quas occuparant, Vuandro, Bucaredo præfecto stabuli sui, & Andemario ejus amyathis, Andemario tamen cadente, & Ambulacho illorum Sultano in Hispania petenti concessa pace, & destinatis copiis auxiliariis adversus infideles in Syriam & Africam, ibi demolito idolo, in cujus capite erat Legio dæmonum, & Ludovico filio in focium Imperii assumpto, erectis gymnasiis apud Aquisgranum, Senonenses, Metenes, & Aurelianenses, Lutetiam, ac Papiam, impositoque nomine ventis, ac mensibus, quibus nunc utuntur Germani, & Galli, & limitibus regno suo distincto, scilicet Galliarum Rheno ac Ligeri, qui in Celtis oriens eos à Biturigis dividit, Germaniæ autem Danubio, ac Savo, & Aquitania Guasconia, magna parte Hispaniæ, Saxonia, utraque Pannonia, Histria, Liburnia, ac Gallia Cisalpina sibi suppositis, & Italiæ constituto Cancellario Præfule Colonienfem, Germaniæ Moguntino, & Galliarum Treverensē, & super Rheno combusto ponte prope Moguntiam, ante per decennium constructo, & porticu inter ædes Regias, templi in honorem Beatæ Mariæ Virginis ex ejus ordine, & sumptu mirabili erecti Aquisgrani usque ad solum depressa, & aurea pila locata super templo fulgure tacta & dejecta, ibi die ix. seu xxviii. Januarii, seu prima Februarii anni xiv. imperii sui, & regni Galliarum xlvi. & ætatis lxxxii. seu lxxxii. ac Redemptionis humani generis 815. morte fuit præventus, ejusque corpus sepultum in templo ipso. Et Ludovicus filius cognominatus Pius perseveravit in Imperio, & foedus renovavit cum Imperatore Byzantii, Leone summo PP. apud Blerum anno sui Pont. xx. & die xiiii. Junii, & ix. mensis Sexti mortuo, eique die xxii. suffecto Stephano etiam Rom. eoque mor-

A tuo die xxi. Januarii, vii. sui Pontificatus defuncto, eique illinc ad diem xi. substituto Paschale etiam Rom. Vulpharedo Cremonæ Præfule.

Et anno 820. dum Bernardus Rex Italiæ instigatus per eum, & Oldoricum Mediolani Præfulem, & Rodolphum Aurelianensium claustris Italiæ ad fines Galliarum & Germaniæ præsidio militum munitis, & ab omnibus Italiæ populis juramento fidelitatis recepto, à Ludovico Imperatore defecisset, per eum declaratus reus læsæ Majestatis debellatus fuit, & una cum Præfulibus in potestatem suam redactus, ejusque jussu excoecato Bernardo, & Mediolani mortuo, & sepulto in æde Divi Ambrosii, Præfulibus autem relegatis in monasterium, & multis Italiæ Proceribus, qui Bernardo adhæserant, jugulatis constituit Athonem Præfulem Cremonæ, & Lotharium suum primogenitum Regem Italiæ.

Et anno 822. secum in eam descendit, & ivit Papiam; & Lotharius Romam profectus ibi à Paschale summo PP. coronatus fuit Rex Italiæ, & Ludovico patre anno 841. imperii sui xxv. & vi. tæ lxiy. die xviii. Aprilis mortuo Moguntiarum, tunc temporis sole obscurato, & die xxi. Junii sepulto in urbe Mediomatricum Lotharingiæ, ei successit in Imperium, & orta discordia inter eum ac fratres ob divisionem regnorum, & Italiæ successione, & Ludovico, & Carolo una cum Pipino nepote in unum conjunctis adversus Lotharium, utrinque paratis exercitibus, & multis comitis tunc apparentibus, bis facto inter eos conflictu, uno scilicet in sylva Antidoriensē apud Fontanicum, in die Ascensionis Dom. & altero apud Aquisgranum, in quo obsessus fuit Lotharius, eoque victo multa tamen hinc inde cæde secuta; seu (ut alii dicunt) per Lotharium & Ludovicum moto bello Carolo, eisque victis, & mox se interponentibus summo Pont. ac multis aliis Principibus Christianis, invicem conciliatis, & inter se divisis regnis Lothario obvenerunt Italia, Gallia Narbonensis, & alia pars Galliarum degens inter flumina Rheni ac Saldi, nunc Lotharingia una cum imperio, Ludovico autem Germania usque ad Rheni flumen, Suevia, Bavaria, Boemia, Francia Orientalis, Turingia, ac Saxonia, & Carolo Gallia Occidentalis à Britannico mari, usque ad Mosam flumen, & Pipino Aquitania, Pulicardo tunc Cremonæ Præfule, cui Lotharius concessit portum Vulparoli nunc Cremonæ, & multa alia regalia.

Et anno 856. & xv. imperii sui, Benedicto tertio Rom. summo Pont. & Benedicto Cremonæ Præfule, ingressus monasterium Putidense, & ibi factus monachus imperium reliquit Ludovico primogenito.

Qui anno 870. Adriano Rom. summo Pont. dum esset Mantuæ Benedicto Cremonæ Præfule confirmavit omnia ei concessa per Lotharium patrem, ac concessit jus fluminis Olli, ac torrentis Delmæ, & mercati Jovis Altæ.

Et anno 877. de mense Augusti anno xx. imperii sui Mediolani obiit, superstite filio nominis sui, Joanne octavo Rom. summo Pont. Carolusque Calvus patruus Rex Francorum occupavit imperium, & Berengarium filium Eberardi fratris Judith uxoris suæ constituit Ducem Fori Julii, & Guidonem filium Lamberti Spoleti, & Landoni Episcopo Cremonæ dum esset apud Francumfordium die xxviii. Augusti confirmavit concessa per ejus Præcessores Ecclesiæ Cremonensi. Et facta in eum conjuratione per Ludovicum, Carolum Manum, & Carolum Crassum nepotes suos, ex Ludovico fratre Rege Germaniæ, ac Ugonem Comitem Parisiensem, Busonem cognatum suum, & Bernardum Marchionem Gothium, & Bernardum Comitem Alverniam ægre ferentes eum occupasse Imperium Occidentale, comparato exercitu quinquaginta duorum millium

armatorum, facto in eum transitu, & dum illis occurrisset alio exercitu apud Coloniam non procul Ardiraco, ibi commisso utrinque prælio fuit superatus, & dum illinc pedem retulisset in Italiam, & ibi munitis saltibus Tridentinis ad impediendum ipsos eum insequentes, ne exercitu irrumperent Italiam, iter suum convertisset Veronam, ut eo se conferret, & mox divertisset Mantuam, ibi, seu, ut alii volunt, Vercellis, vel, ut alii asserunt, in Pago Brionis montis Senisii, ex veneno sibi propinato per Sedechiam Hebræum, quo medico utebatur, seu, ut aliqui ajunt, metu nepotum suorum die v. Octobr. anni II. imperii sui, & regni xxxvi. ex hac vita migravit, ejusque cadaver factis exsequiis solemnibus Vercellis, illinc fuit translatum Parisios, & ibi in templo Divi Dionysii sepultum, Ludovico Balbo filio superstitite una cum Lothario, & Carolo Balbo Aquitanix Rege. Et Joannes summus Pont. Carolo Mano regresso in Bavariam, & ibi asserente se Regem Italiæ, dum anniteretur Ludovicum Balbum præponere Imperio, & Lambertus & Albertus Duces Spoleti, & nonnulli nobiles Rom. affectarent ei præesse Carolum Crassum, per ipsos fuit carceratus, & ex fuga prolapsus in Galliam Ludovicum ibi factum Regem Gallix mitigata Judith noverca sua in eum indignata, apud Treas die xxvi. Augusti imperiali diademate insignivit.

A. C. 880. Et Lando Cremonæ Præsul procuravit conduci ex urbe Portus Cremonam corpus Divi Archelai martyris, & reponi in Ecclesia ibi majori, mox reformata, & nunc existens in arca marmorea reposita in parte subterranea ipsius, & ejus festum celebratur quotannis die xxiv. Augusti, qua passus fuit martyrium apud Portum una cum Divis Hippolyto, & Quiritio anno 285. Mar. Au. Probo imperante, & archivium Cremonæ instituit, & pro luminaribus in ecclesia assignavit proventum beneficii Ecclesiastici.

Et Joannes summus PP. habita synodo apud Treas in Gallia, & ibi Flamingis tunc egressis sylvas, & factis Christianis dato Episcopo, illinc Romam reversus Carolum Crassum Mediolani coronatum, Romæ in festis natalitiis insignivit imperiali diademate, & qui Ecclesiæ Cremonensi confirmavit quæcunque ei concessa per præcessores suos, ac immunitatem à quibuscunque oneribus pro ejus prædiis & bonis, & eorum colonis Landulpho ejus Episcopo procurante.

A. C. 888. Et anno 888. Stephano V. Rom. PP. dum bellum gereret cum Germanis & Moravis, junctis armis Galliam diripientibus, ejus tædio & labore declaravit Cæsarem Arnulphum nepotem suum ex Carolo Mano, Richilde uxore sua uti suspecta de adulterio repudiata, & ingressa monasterium, & anno x. imperii sui die xii. Januarii obiit, dimisso Bernardo filio naturali, & Arnulphus Dux Carinthiæ remansit Imperator, & Berengarius Fori Julii, & Veronæ Roma oriundus, & Guido Spoleti Duces diviserunt inter se Imperium Occidentale, & Guido dimissa Italia Berengario, & sibi electa Gallia illuc vocatus per Fulconem Præfulem Rhemensis exercitu eam ingressus illinc per Gallos repulsus fuit. Et Stephano summo Pont. die

A. C. 891. xxv. Maji, & ix. anni vii. sui Pontificatus mortuo, coque illinc ad dies v. occupato per Formosum Episcopum Portuensem, Sergio Comite Tusculano presbytero Cardinale electo per ejus factionem, & ex Longobardis in Italia aliquibus sequentibus partes Berengarii, & aliquibus Guidonis, & per nonnullos Italos apud Ravennam Lamberto, seu Alberto, filio Guidonis, Rege Italiæ creato, & ibi inter Berengarium & Guidonem commissis

A. C. 893. præliis, expulso Berengario in Germaniam. Arnulphus Cæsar cum eo foedere percussio, eique transfuso in auxilium Senebaldo, seu Ludovico, vel

A Astulpho filio Carinthiæ Duce, & per eum, dum inde in Italiam descendisset, agminibus per montes Tridentinos in Italiam adversus Guidonem eo expulso usque Spoletum, & mox regresso, dimisso Berengario, in Galliam Arnulphus illinc Italiam exercitu irrumpit, & Verona, & Brixia, ac Bergamo captis, cum ibi Ambrosio duce furcis suspendi jussu in Guidonem profectus, eum captivavit, & in exilium egit, Pavia & Mediolano se ei permittentibus, & Othone duce Saxonix, marito Luthildæ filix suæ, Mediolani constituto rectore, ex Italia profectus fuit Vormatiam Germaniæ, & accersitus per Formosum summum Pont. in sui auxilium adversus Rom. eum infestantes rursus exercitu Italiam ingressus Romam munitam præsidio per Guidonem Ducem Spoleti obsedit, & cepit, & in gratiam summi PP. data venia Rom. & illinc ejus adversariis expulsis per ipsum insignitus fuit diademate imperiali, & inde abiit Firmum, illudque obsedit, & per Agelindam uxorem Guidonis, quæ ibi erat, sibi data potione soporifera, ex ea excitatus illinc, eum copiis insequente Guidone, recessit, & per Berengarium, dum conjecta in eum suspicione decrevisset ipsum capi, & excæcari facere, dimissus, & qui aufugit Veronam, accessit Papiam, & per ibi incolas in eum arreptis armis, & plurimis ex suis occisis properavit Yporegiam, eamque, dum ab eo defecisset ad Ascarium olim ibi Marchionem, obsedit, & Ascario ex fuga illinc prolapsus, cepit, & transgressis illic Alpibus rediit Vormatiam. Et mortuo Guidone Berengarius solus remansit Rex in Italia, & Lambertus filius Guidonis coacto exercitu ex suis adhærentibus, eo in ipsum profectus Papiam, ubi erat, & cum inde aufugisset Veronam, ipsius Dominium occupavit.

Et Stephanus VI. summus PP. Lambertum Ducem Spoleti coronavit, & qui, cum Manfredus Comes Mediolani, & multi alii Italiæ Regum exosi ejus tyrannidem, in ipsum conjurassent, & Manfredus coactis copiis militaribus irrupisset ad fines agrorum Mediolanensis ac Papiensis, in eum transfmissis aliis copiis militaribus, & ab ipsis, dum in illas incidisset, eo capto, & conducto Papiam ad ipsum, eum decapitari jussit. Et mox, dum Albertus Lucæ Marchio in Hetruria instigatus per Bertam ejus uxorem, & Comes Aldobrandinus ex Regulis Italiæ coactis agminibus ex Hetruria per Alpes Bardonis descendissent in Galliam Cisalpinam, & motis castris ad oppidum Tarso flumini propinquum irent Papiam adversus ipsum, his auditis ex Maringo oppido agri Papiensis omissa venatione, cui ibi vacabat, coacta raptim acie militum, quam potuit, illis apud Burgum sancti Domnini, ubi castrametabant, occurrit, eosque imparatos & inordinatos noctu invasit, ipsorumque copias fufis, & Alberto captivato, & ducto Papiam, reversus Maringum ad venationem, ibi, dum sopore oppressus jaceret in gremio Ugonis, filii Manfredi Comitis Mediolani, ætatis puerilis, ex ejus cubicularibus ipsum in ultionem patris fasciculo veprium, illic evulforum, seu fuste fuit occisus, & Berengarius, Alberto, & aliis, qui erant captivi penes Lambertum, dimissis, solus remansit adhuc Imperator in Italia.

Et cum Ludovicus filius Busonis olim Regis Burgundionum incitatus per Albertum Marchionem Yporegiæ generum Berengarii, ducta uxore Gisella ejus filia, & multos alios proceres Italiæ ægre ferentes Berengarii ibi dominium adversus ipsum, & ad Italiæ regnum occupandum ex Burgundia illuc exercitu descendisset, alio unito exercitu auxilio Alberti Marchionis Pifarum, & aliorum sequentium partes suas, ei occurrit, & commisso utrinque prælio, ipsiusque frato exercitu eum captivavit; & dimisit hac lege, ut ab Italia abstineret.

Et Joannes IX. Rom. Præsul Ravennæ, & filius Guidonis, factus summus Pont. Albertum fratrem suum

A.C. 902. suum Spoleti Ducem constituit, & anno sequente Ludovicus Busonis filius, dum instigatus per Albertum ipsum, etiam Marchionem Pisarum, & alios Principes Italiae inimicos Berengarii, & orta inter eum ac Albertum simultate, Italiam adversus Berengarium praeter juramentum ei praestitum exercitu per montes Tridentinos repetiisset, & Papiam occupasset, & Berengario a suis fere omnibus dimisso, & viribus suis diffiso, Veronam ingressus, eam obsidisset, & Berengario illinc aufugiente, ea ac toto regno Italiae potitus fuit. Et anno proximo ex Verona profectus Rom. & ibi per Benedictum IV. summum Pont. coronatus Rex Italiae, & illinc reversus in Hetruriam ad Albertum Marchionem Pisarum, generum Rodulphi Regis Burgundionum, & inter eos ex instigatione Bertae uxoris Alberti orta simultate, illinc regressus Veronam, & die XXI. Julii, dum ibi in aedibus Divi Petri noctu absque metu cubaret per Berengarium ex Bavaria regressum Veronam, eamque ingressum, captivatus, & eo jubente excacatus, & illinc abire permissus in Burgundiam rediit, ubi non multo post periit.

Et Arnulphus Imperator die XXVIII. Novemb. & anno imperii sui XII. ex morbo pediculari etiam obiit apud Ratisbonam, & ibi in templo Divi Emerentiani cadaver ejus sepultum fuit; superstibus filio sui nominis cognominato Malo, & Vurferio ex Agnete uxore filia Imperatoris Graecorum.

Et Ludovicus filius suus naturalis occupavit imperium, & ingressus Italiam exercitu, & ibi cum Lothario filio Lamberti Duce Spoleti praelio congressus, per eum superatus regressus fuit in Germaniam.

Et Lothario non multo post mortuo Ugo filius confirmatus fuit Rex Italiae per Spoletinos, ac Hetruscos, & Landulpho Cremonae Episcopo confirmavit privilegia concessa praecessoribus suis per Imperatores Rom. & Reges Italiae.

A.C. 905. Et anno 905. inita pugnae cum Berengario, illiusque copiis occisus fuit dimisso post se Guidone filio.

Et cum Ungari fere singulo triennio tunc ex Pannonia irrumperent Italiam, & illinc in Pannoniam abigerent praedam, & captivos adversus illorum impetus coepa fuerunt fieri propugnacula in Gallia Cisalpina, & regionibus circumvicinis, quas irrumperent.

A.C. 913. Et anno 913. Ludovicus Caesar instigatus in Berengarium per Sergium III. Rom. summum Pont. profectus fuit ad eum in Galliam, dum esset indignatus in Berengarium, adhuc exercitu descendit in Italiam adversus ipsum ibi occupantem Imperium, & cum eo & Guidone Duce Spoleti praelio congressus; eorumque copiis fuis, rursus inito utrinque praelio per ipsos victus ex Italia regressus fuit Germaniam, & ibi anno 913. & X. imperii sui de mense Decembris nunquam coronatus periit apud Ratisbonam, & ibi sepultus in coenobio divi Emerentiani, nulla dimissa prole. Et Corradus Dux Francorum, nepos suus ex fratre, Caesar fuit designatus, & Landulpho Cremonae Praefule mortuo ei surrogatus fuit Joannes Scriba a secretis Berengarii, cui Corradus Caesar confirmavit quaecunque concessa per praecessores suos Imperatores Occidentales ecclesiae Cremonensi, ac concessit comitatum extra civitatem per quinque millia passuum.

A.C. 916. Et anno 916. Lando Rom. summus Pont. Berengario & Guidone Duce Spoleti utrinque belligerantibus invicem compositis, Berengarium insignivit corona imperiali.

A.C. 919. Et anno 919. Joanne Rom. summo Pont. Corradus Caesar, dum vellet perseverare in bello, quod gerebatur inter Francos & Saxones, multique ex suis proceribus, ac ducibus ab ipso defecissent, obiit

A die XXI. Decembris anni VII. imperii sui ex morbo pediculari, ipsumque imperium dimisit Henrico nuncupato Aucupi, filio Othonis, Duci Saxoniae, Grimoaldo Cremonae Comite, & Diamberto ibi Praefule suffecto Joanni tunc mortuo.

Et anno 921. Rodolphus, filius Ricardi, Dux Burgundionum, accersitus adversus Berengarium per Lambertum Praefulem Mediolani, & multos alios proceres Italos in eum indignatos adversus ipsum in Italiam exercitu descendit. Et cum Berengario ab omnibus destitutus illinc in Germaniam aufugisset, & deinde multis proceribus Italis a Rodolpho deficientibus, utrinque paratis copiis commisso praelio apud Fidentiam succubisset; & Bonifacius Princeps Camerini ac Spoleti, maritus Gualdradae filiae suae, & Comes Gerardus coactis agminibus in ejus auxilium properassent, eisque junctis cum Rodulphi exercitu Berengarius ex Germania aliis copiis se opposuisset, eas inordinatas & imparatas aggressus, ipsas fudit, Berengario illinc aufugiente Veronam, & dimissis praediis in Gallia Cisalpina anno tertio ingressus sui in Italiam, illinc rediit in Burgundiam. Et Berengarius noctu in domo propria Veronae fuit occisus per Flambertum Veronensem compatrem suum, nulla post se dimissa prole, sed superstibus Berengario, & Ascario filii Alberti Marchionis Yporegiae ex Gisella filia Berengarii prima uxore Alberti. Et Milo etiam Veronensis dux Berengarii Flamberto & multis aliis complicibus necis Berengarii captis, & ultimo supplicio affectis, dominium Veronae occupavit. Et Rodolphus intellecta morte Berengarii, & Emergardam relictam Alberti Marchionis Yporegiae, receptis in ejus partes multis proceribus Italiae juvenibus accensis amore ipsius, quae erat formosissima, eorum auxilio occupasse Papiam cum reliquo ibi dominio, ex Burgundia exercitu properavit in Italiam, & ope Lamberti Praefulis Mediolani, & aliorum ibi procerum sequentium partes suas, positis castris ad ripam Ticini prope Papiam per quinque millia passuum, eam, ubi erat Emergarda, obsedit, & dum per Emergardam in ejus manus ac amplexus dolo redactus fuisset, vocato per Lambertum & alios Proceres Italos adversus ipsum in Italia Ugone Arclatense, filio Lotharii ex Berta relicta Alberti Marchionis Pisarum, in Hetruria ad ibi assumendum regnum, illinc, postquam tentasset illud recuperare, rediit in Burgundiam. Et cum anno sequente Ungari Salardo duce ex Pannonia Italiam irrupissent, & ibi direptis, ac ferro; igneque everfis Liburnia, Venetia, Flaminia, ac Hetruria, & illinc regressi in Galliam Cisalpinam, & ibi depopulatis Mantua, Brixia, ac Bergamo, obsessaque, & capta, & combusta Pavia, una cum coenobio divi Sixti in suburbii Placentiae, coacto exercitu in Burgundia inde adversus illos una cum Bernardo duce Sueviae socero suo, adhuc in Italiam, ut ei succureret, properavit, & Ungari onustis praeda regressis in Pannoniam, firmavit castra apud Yporegiam, & illinc destinato socero Mediolanum ad Lambertum ibi Praefulem, eoque, dum illinc ad Rodolphum, factis minis Lamberto & aliis proceribus Italis de eis perdendis, reverteretur, occiso apud Novariam per milites Italos eum jussu Lamberti & aliorum procerum, quibus minatus fuerat, infecutos acceleravit in Burgundiam.

Et anno proximo Ugo Arclatenfis ex Gallia Narbonense una cum Lothario & Manase filiis ingressus Italiam, & profectus Pisas ad Guidonem ibi Marchionem nepotem suum, ejus ac Joannis summi Pont. & aliorum procerum Italorum auxilio ductus Papiam, ibi factus fuit Rex Italiae, & Mediolani coronatus per Lambertum illic Praefulem, & habitis comitiis Mantuae per Regulos Italos pro expellendis Saracenis ex Frasineto oppido

A.C. 926. Et anno 926. Ugo Arclatenfis ex Gallia Narbonense una cum Lothario & Manase filiis ingressus Italiam, & profectus Pisas ad Guidonem ibi Marchionem nepotem suum, ejus ac Joannis summi Pont. & aliorum procerum Italorum auxilio ductus Papiam, ibi factus fuit Rex Italiae, & Mediolani coronatus per Lambertum illic Praefulem, & habitis comitiis Mantuae per Regulos Italos pro expellendis Saracenis ex Frasineto oppido

do munitissimo ad fines Italiae & Galliae Narbonensis per illos egressos Africam Stagiros duce jam xxxiii. annis occupato illic incolarum fidelium ope nacta occasione discordiae tunc vigentis inter Arnulphum

A. C. 927. Caesarem, & Guidonem Ducem Spoleti, & Berengarium Fori Julii, illuc profectus fuit anno sequente.

A. C. 929. Et anno 629. Guidone Marchione Pisarum mortuo, superstitite Alberico ejus, seu Alberti patris sui filio ex Marotia uxore Lamberto fratre successore, Marotiam ipsam Guidonis nepotis sui, dum teneret molem Adriani, duxit uxorem, & Romae dominium occupavit, & dum Romani incitati per Albericum ejus privignum in ipsum, qui eum alapa percussisset, indignatum, ac eo duce illum obsedissent in arce Adriani, ex ipsa aufugit dimisso dominio Rom. Alberico ibi facto Consuli.

A. C. 931. Et anno 931. Stephano Rom. summo Pont. dum Rodolphus Rex Burgundiae & Galliae per Lambertum Praefulem Mediolani, & Milonem Comitem Veronae, & alios Proceres Italiae, quibus erat infensus, & invisus Ugo, adversus ipsum accersitus fuisset ad eum avertendum ab Italia, ad ipsum transmissis legatis, eique concessis omnibus, quae habebat in Gallia Transalpina, secum percussit foedus,

A. C. 932. eoque anno sequente mortuo Berta eam duxit uxorem, & Adalaidam filiam suam nupsit Lothario primogenito suo, ei assignata Papiam pro dote. Et anno secuto Joanne XI. Rom. etiam summo Pont. Arnaldo Bavariae & Carinthiae Duce vocato per Lambertum Mediolani Praefulem, & Proceres Italos adversus Ugonem, Lambertoque, dum per Liburniam exercitu descenderet in Italiam, Ungaris impulsis Aquilejam, eaque occupata ibi, & circumcirca omnia evertentibus, facto obvio, & illinc

A. C. 934. utrinque facto conflictu repulsis, Veronam, profecto, & in eam recepto, Ugo alio exercitu coacto in ipsum transivit, & hinc inde facto conflictu eum illinc repulit, & Milonem ibi Comitem, per eum Arnaldo, qui eum decreverat secum abducere, dimisso, relicto fratre cum militibus ad praesidium arcis Veronae per Milonem expugnatam, & dum Bavarii illinc abiissent eo abducto, recepit in sui gratiam, & ingressus Veronam, illinc Racherium ibi Praefulem relegavit Papiam, & Rodolphum filium suum ex Alda Franconia ejus prima uxore fecit coronari Regem Italiae, & Manasem alium filium constituit Praefulem Mediolani, & Theobaldum alium filium ex Maxinella Rom. amasia Archidiaconum, & Busonem susceptum ex Benzola Sueva praefulem Placentiae, & Ubertum susceptum ex Guardamilla Principem Hetruriae, a quo descendit familia Ubertinorum, & a Lamberto Lambertinorum Florentiae, & Berengario Marchioni Yporegiae nupsit Gisellam neptem ex Busone fratre, & Gilla uxore Burgundienae.

A. C. 935. Et anno sequente, dum eum decrevisset ex humanis tollere, & Berengarius re patefacta per Lotharium filium Ugonis, cum Gisella uxore aufugisset in Sueviam ad Herimanum ibi Ducem, & eo auctore per Othonem, Ducem Sueviae, susceptus fuisset in sui protectionem procuravit ei oblata pecunia per ipsum eum sibi prodi. Et habita classe ab Imperatore Byzantii ejus auxilio obsedit Fraxinetum occupatum per Saracenos, ipsumque cum illis redegit in sui potestatem, ipsosque locavit in montibus ibi propinquis ad praesidium adversus Berengarium, ne illac adversus eum Italiam ex Suevia irrumperet, & cum Berengarius habitis copiis ab Herimano in eum transivisset, & in ipsum paratis armis per Ugonem illinc diffusus in Sueviam rediisset, & illic ad biennium, per ipsum in partes suas susceptis, Arderico Cotta praefule Mediolani, Manase Veronae, & Guidone Mutinae, & multis aliis proceribus Galliae Cisalpinae opera Amidei familiaris sui ex Suevia in Italiam descendisset, multis co-

A. C. 937. piis Barbarorum per montes Tridentinos, & propugnaculo Rivolae ad fines Italiae constructo, habito ab Adelardo illic deputato praefecto per Manasem fuisset introductus in Veronam per Milonem ibi Comitem, Ugo coactis copiis transivit in Guidonem Praefulem Mutinae, & ibi Vignole oppidum suum obsedit. Et Berengarius properavit Mediolanum, illudque ingressus fuit. Et dum Ugo reversus Papiam illinc cum ejus thesauro aufugeret, eum revocavit, & dominio Italiae inter ipsos diviso, ejusque titulo dimisso penes Lotharium filium Ugonis, & regimine penes Berengarium cum titulo Marchionatus, & rectoris, Ugo ex Italia ibi dimisso Rodolpho rediit Arelatum anno x. regni sui, & ibidem non multo post periit, instituta haerede Berta nepote sua ex Busone fratre, mox nupta Raymondo Comiti Tholosano. Et Berengarius expulit Josephum praefulem Brixiae ex ibi Episcopatu, eique substituit Antonium ejus familiarem, ac constituit Adalardum praefulem Rhegii, & Babilonem familiarem praefulis Mediolani in ejus gratiam Novicomii, & habita pecunia a Baxiano Episcopo Papiae, & Luithprando Parmae, eos ibi dimisit praefules. Et Lotharius Ugonis filius, dum Otho A. C. 938. filius Henrici Caesaris Italiam exercitu introisset, & Romam proficisceretur, in eum profectus alio exercitu ei obstitit, & biennio regni sui obiit, nulla post se dimissa prole, sed Adalaida uxore, & Berengarius solus remansit Rex in Italia. Et Henricus Caesar Ungaris quadraginta millibus cursitantibus ac diripientibus Italiam, & Germaniam postpositis induciis, quas cum eo habebant, surgens e lecto, in quo jacebat aegrotus, coacto exercitu illis occurrens, ibi utrinque facto conflictu ipsos illinc repulit gravi strage, ex illis occisis circiter triginta millibus, Lotharingaque, dum intendere eam armis vendicare, sibi dimissa, ac imperio unita, ac habita lancea, qua dextrum Christi latus fuit confossum, & utebatur Constantinus Magnus, a Rodolpho Duce Burgundiae, & constituto Brandeburgi Marchione alio Henrico, ex hac vita migravit anno xviii. imperii sui, & ex ejus ordine sibi successit Otho filius suus, ex Mathildae filia Theodorici etiam ex ducibus Saxoniae, & fuit coronatus Aquisgrani per Praefulem Moguntiae.

A. C. 941. Et anno 941. Stephano Germano summo Pont. cum Berengarius coactis copiis descendisset ex Foro Julii in Adelindam relictam Lotharii Papiae dominantem, ut ipsa eam exsueret, Landolphus Othonis filius accersitus in ejus auxilium, adversus ipsum exercitu descendit in Italiam, eumque secum praelio congressus in Hortam insulam lacus Novariensis compulit, & oppidis plurimis ex Gallia Cisalpina receptis, plerosque ibi populos secum conjunxit, & dum bellum prosequeretur repentina morte, & ut fuit suspicatum, veneno opera Berengarii ei propinato decessit, ejusque cadaver Moguntiam conductum ibi sepultum fuit in aede divi Albani ex ordine Gulielmi fratris sui ibi Praefulis. Et Berengarius se Augustum, & Albertum filium Caesarem nuncupari fecit. Et ex Foro Julii ibi dimisso Alberto una cum Conone, Guidone, & Alberto aliis filiis exercitu adhuc irrupit Galliam Cisalpinam, & Adelindam captam Papiam ibi, seu in oppido Gardae Veronensium carcerari jussit, & mox debellavit Azonem Estensem tuentem partes Pontificias. Et cum Adelinda ex oppido Gardae ope Mauricii sacerdotis sui ex fuga prolapsa ad Adanardum Episcopum Rhegii confugisset, & ex ejus consilio se recepisset Canosum ad Attonem affinem suum: & Berengarius, cum eam petitam ab Attone sibi prodi habere non potuisset, Canosum exercitu obsedit.

A. C. 949. Et anno subsecuto agros Cremonensium & Placentinorum invicem limitibus distinxit, Cremonam-

namque instauravit & ampliavit, & dum Italiam tyrannide opprimeret Otho Cæsar accersitus per Agapetum summum PP. & Alemanum Menclotium præfulem Mediolani, & proceres Italos in ipsum ex Germania per forum Julii una cum Azone Eistenfe ejus cognato, ei nupta Alda sorore sua cum dote Frimburgi in Saxonia, exercitu quadraginta millium armatorum in Italiam descendit adversus eum, ipsoque, ac Alberto filio sibi exercitibus occurrentibus in Foro Julii, & apud Papiam victis prælio, Adelindam duxit uxorem ex consilio Leardi Episcopi Veronæ, & Berengario ac Alberto se ei permittentibus data venia, dimissoque dominio Galliæ Cisalpinæ, & Fori Julii præter Veronam & Aquilejam, ibi, ac in tota Italia constituit rectorem Corradum Ducem Franconiæ ejus generum, & qui in Apulia resedit, & ex Italia rediit in Germaniam una cum Adelinda, ex qua annum suscepit filium etiam nominatum Othonem, qui ei successit in Imperio.

A. C. 952. Et cum Anthropomorphitarum hæresis, asserens omnipotentem Deum habere membra humana, infurrexisset in Gallia Transpadana, & quam Fantinus Episcopus Veronæ & Rainerius Monachus confutarent, & incolæ Cremæ oppidi, ubi, ut aliqui dicunt, erat Civitas Parasi, ea infecti forent, & bello finitimos infestarent, & ab ea nolent resipisci, Alemanus Menclotius præful Mediolani, Diabertus Cremonæ, & Guido monachus Cisterciensium, Placentiæ coactis in unum copiis illam ceperunt, eaque direpta & demolita, ejus solum & agros inter se diviserunt, & ex qua processerunt Comites de Curte, & de Camifano.

A. C. 954. Anno 954. cum Albertus Comes Galliæ cum altero Alberto, & Henrico filiis inde exercitu in Italiam descendisset usque ad Astensem urbem, & dolose simulata pace cum Mediolanensibus Mediolanum occupasset, & Mediolanenses arreptis armis adversus eum infurrexissent; ipsumque vulnerassent, & inter eos ac Gallos commissa pugna succubissent. Et Valpertus eorum Præful ad Othonem confugisset, Otho rursus exercitu in Italiam descendit, & ex Gallia Cisalpina prælio expulit Albertum in Insulam Corsicæ, & Mediolani coronatus per Valpertum Rex Italiæ, illud instaurari jussit, & illinc rediit in Germaniam, & Berengarius indignatus in Athonem Regulum Canosii, quia adversus eum Othoni auxiliatus fuerat in bello contra eum gesto per Othonem; ut præfertur, ac Adelindam, dum ad se confugisset, recepisset, ipsum obsedit in eo oppido: & dum Joannes summus PP. contaminatus omnibus probris, ac venationibus, non autem sacris intentus esset, ac publice scorta teneret, & Berengarius, & Albertus Italiam opprimerent, Athonemque obsiderent in Canosio, Landulphumque filium Othonis quoque, ut ferebatur, veneno sustulissent, Otho vocatus in eos per Valpertum Præfulem Mediolani, Guidonem Novicomii, Clerum Romanum, & nonnullos alios prælatos, & proceres Italiæ, ad eum transmissio legato Joanne Scrinario Apostolico, dum esset Vormatiæ in Festis Natalitiis Othone filio athenorum septem electo Rege Germaniæ, & apud Aquisgranum in die Pentecostis coronato, inde cum uxore, & Lothario, & Carolo filiis Ludovici olim Regis Francorum, & Ugone Capetto, & Othone, & Henrico filiis Othonis Comitis Parisiensis nepotibus suis, exercitu per montes Tridentinos adversus illos descendit in Italiam, & Berengarium, & Albertum, & fratres redegit in sui potestatem, & receptis Mediolano, & Papiæ, & concessis præfuli Mediolani Comitatu Parabiachi, Seprii, & Ducatu Burgariæ, & Marchionatu Martesane ex agro Mediolanense, & in ejus tribus & plebibus constitutis Capitaneis & Valvasoribus, Berengarium una cum uxore in Austriam, & Al-

A bertum Byzantium relegavit, & ex Mediolano comitatus per Valpertum ibi præfulem, & Opizonem Comitem Angleriæ; Romæ accessit, & cum Joannes ipse bonis & blandis verbis exhortatus per Othonem ad bene & religiose vivendum, vitam suam commutare noluisse, & vocato Concilio prælatorum in eum mense quarto anni noni sui Pontificatus ex urbe aufugisset in Henricos, ubi aliquamdiu in sylvis more ferrarum latuisset, Clero persuadente elegit summum PP. Joannem Scrinarium Sedis Apostolicæ, & diaconum Lateranensis Ecclesiæ, qui nominatus fuit Leo Septimus.

B Et Diaberto præfule Cremonæ mortuo, ei substituit Luizonem ex supremis suis consultoribus. 962. Qui illuc asportare fecit corpus Sancti Hymerii Episcopi & Confessoris, furtim acceptum ex oppido Flaviano Umbriæ, seu Ducatus Spoleti, vel Campaniæ Romæ sibi datum per Episcopum Meliensium, seu Ismeriæ ejus regionis, cujus fuit Episcopus divus Hymerius. Otho, dum esset in Germania, Alberto filio Berengarii ex Corsica, A. C. in quam aufugerat vocatus per Sisigulphum Episcopum Placentinum, & nonnullos alios, in Galliam Cisalpinam regressus copiis, in eum destinavit exercitu Sicardum ducem suum, & ad flumen Padi collatis signis ipsum repulit, occiso Guidone fratre suo, & regionem Montisferrati concessit Aladramo filio Ducis Saxonie, & genero suo ob Alexiam filiam suam, ac constituit rectorem Italiæ, dum auctore Antistite Alburgiense eos cognovisset, qui aufugerant ex Saxonia in Italiam jam decennio lapsa, & delituerant penes Galerum agri Albigenis in Gallia Subalpina, ducta Alexia uxore clam patre, qui dederat ei præceptorem Alaramum, dum in Saxoniam, & in ejus aulam se A. C. recepisset ex Italia, in qua in loco, ubi nunc est 967. Alexandria, in lucem productus fuerat parentibus ex Saxonia euntibus voti gratia in Hispaniam ad templum divi Jacobi, & educatus, etiam tunc cognitis. Et etiam Albertum filium Attonis Reguli constituit Marchionem Atestæ in agro Patavino, & Guidonem Malatestam Comitem in Flaminia. Et Luizone Episcopo Cremonæ defuncto surrogavit Lutimprandum, eique mortuo infra breve tempus Oldericum Gallum, & Papiam profectus Sisigulphum & comites rebs conjurationis in eum factæ cum Alberto filio Berengarii; causa cognita, ex eis aliquos in Galliam, & aliquos in Germaniam relegavit. Et Oldericus Episcopo Cremonæ confirmavit privilegia præcessorum suorum, & qui in æde tunc majori Cremonæ corpus divi Hymerii reponi fecit, una cum corpore 970. divi Gregorii presbyteri, & Martyris Cremonam conducto ex Spoletto, ubi passus fuit martyrium anno 287. Et Joanne summo PP. mortuo die v. Septembris, & xv. anni octavi sui Pontificatus, & illinc ad dies xiiii. seu xvi. Benedicto etiam Rom. successo, & per eum Othone secundo, Theophaniaque uxore conducta Romam coronatis corona Imperiali, Otho pater una cum eis rediit in Germaniam, & anno xxxvi. Imperii sui, & partus Deiparæ Virginis 974. in die Pentecostis, apud Melburgum in Austria obiit, & Viennæ in Templo divi Martini; ejus opera & sumptu constructo, sepultus fuit, & Otho filius in Imperio perseveravit. Et anno x. Imperii sui, & die viii. Decembris ex veneno sibi propinato per Italos, ob ejus duritiem in ipsos, A. C. fuit extinctus; seu ut aliqui dicunt ex vulnere sibi 984. illato sagitta veneno infecta in prælio habito cum Saracenis, Romæ, & ibi sepultus in vestibulo basilicæ Vaticanæ, superstitibus filio ejus nominis, Ugone Duce Carinthiæ Oldericus, & Federico. Et Bertoldus filius Ugonis fuit primus Comes Sabaudie, & Mathilde nupta Ezelino Comiti Palatino Rheni, & Odoricus nupsit filiam Theodorico

primo Comiti Hollandiæ. Et cum aliqui ex proceribus Germanis, qui Romæ erant, intenderent eligere Imperatorem Rom. Henricum Bavaræ Duce[m], & primi Othonis ex fratre nepotem, alii Othonem filium defuncti, & nonnulli Itali proceres imperium ipsum reassumere contenderent, Otho filius tertius annorum XII. Imperator fuit electus. Et Theobaldus vicarius suus Mantuæ, in ejus agro inter Padum & Laronem flumina construi tunc fecit monasterium in honorem divi Benedicti, & multis, & optimis possessionibus dotavit, & Gotifredo Præsule Mediolani mortuo, & auspiciis Othonis ei surrogato per Bonitium ibi Ducem Landulpho filio, & nec admissio per Mediolanenses electo per eos Arnulpho ex Castilionæis de Arzago, & ob id excitato tumultu per sequaces Bonitii, Tacio ex illic primoribus occiso, & Landulpho ob id profecto Canturium, & Reginaldo fratre suo ad plebem Mastalæ de Pirovano, & Uberto alio fratre Melegnanum, & Benzono, Riperiam, & Guardastallum, & inter acies Arnulphi, & ibi incolas sibi adversantes collatis manibus in campo Carbonariæ, & Arnulphi profligatis, Otho Cæsar, dum ad eum confugisset Arnulphus, exercitu profectus Mediolanum illud obsedit, eoque inscio facta per præsulem, & Mediolanens. invicem conciliatione Mediolanum ingressus, ibi ad Arnulpho fuit coronatus 989. corona ferrea.

A. C. 990. Oldericus præful Cremonæ procuravit erigi monasterium, & Ecclesiam in honorem divi Laurentii, ex suo proprio patrimonio & ære, in loco, ubi erat facellum ei dicatum extra civitatem, ibi deputatis monachis, eisque Guazone Abbate dato ad ferviendum omnipotenti Deo sub regula divi Benedicti. Joanne summo PP. anno X. cum dimidio sui pontificatus defuncto, Othone auctore ei surrogatus fuit Gregorius V. Saxo patre Othone in seculo nominatus Bruno. Et dum Othone Cæsare ex Italia per Galliam in Germaniam reverso exagitatus seditionibus Crescentii, & nonnullorum aliorum Romanorum ex urbe abiisset in Hetruriam, & illinc in Germaniam ad Othonem, per Crescentium ei substitutus fuit Joannes Græcus Episcopus Placentiæ. Et Otho cum Gregorio summo PP. exercitu properavit in Italiam, & Romam profectus, ipsam munitam præsidio per Romanos & Crescentium ab eis factum consulem summa cum potestate, obsedit ac oppugnavit; & dum Crescentius eum Antipapa ingressus fuisset arcem Adriani, per eos etiam munitam præsidio, à Romanis nolentibus resistere Othoni, sibi apertis portis urbis in ipsam fuit introductus. Et dum eum accessissent Crescentius & Antipapa spe veniæ, egressi arcem Antipapam sibi oculis effosis, vita & Pontificatu, postquam eum occupasset per dies X. jussit exsui, & Crescentio vulneribus per turbam ibi popularem illatis, Gregorium restituit Sedi Apostolicæ, & per eum una cum Maria uxore die octava Maji insignitus fuit corona Imperiali, & ipso anhuciente facta fuit constitutio; qua perpetuo jus Imperii Romani penes Germanos remaneret, data auctoritate in futurum eligendi Imperatorem præfulibus Moguntino pro Germania, Treverensi pro Gallia, & Coloniensi pro Italia, Marchioni Brandeburgensi post illius electionem ejus Camerario, Comiti Palatino Rheni dapifero, Duci Saxonie Ensisero, & Regi Boemie addito ad tollendam discordiam inter Electores, si quæ inter eos in electione oriretur, ut quem elegissent, & summus PP. confirmasset, Augustus Imperator haberetur, & habito conventu per eos Electores, & alios prælatos, & proceres Germaniæ, in aliqua ibi civitate per eos legitimis suffragiis eligitur aliquis ex ipsis sapiens, & excellens vir rex Germaniæ, & ductus Aquisgranum ibi in Ecclesia divæ Mariæ, & in folio Caroli magni locatus, coronatur corõna argen-

A tea gladio cum baltheo deinde armillis, cum chlamyde, & sceptro, & baculo ei porrectis, sacro oleo unctus per Archiepiscopum Moguntinum uti Regni Germaniæ Cancellarium, licet Aquisgranum sit in diocesi Coloniæ, & Archiepiscopus Treveris sit antiquior aliis in Germania; & mox ductus Mediolanum ibi eligitur Comes Italiæ, & coronatur corona palææ tritici contexta spicis turgentibus, qua nunc coronari debet Alexandriæ, & mox eligitur Rex Italiæ, & Mediolani in æde divi Ambrosii, seu Modætiæ in æde divi Jo. Baptistæ per Archiepiscopum Mediolan. sacro oleo ungitur, & corona ferrea coronatur, ibi assistentibus præfulibus Cremonæ, Papiæ, Placentiæ, Brixie, Parmæ, Novicomii, Savonæ, Vintimiliæ, & Albigauni ad sinistram, & ad dextram Vercellarum, Novariæ, Laudæ, Derthonæ, Taurini, Aquensis, ac Genuæ, qui sunt XVII. & deinde habito conventu per eum Ducum, Marchionum, Comitum, Vassalorum, & aliorum Magistratum Italicorum pro Imperio, & legatorum civitatum ibi liberarum, in vico Roncaliarum prope civitatem Placentiæ, & auditis, ac intellectis, & sublatis eorum controversiis, & stabilitis ipsorum juribus, & sibi datis legibus, conductis Romanam per Archiepiscopum Mediolani sibi singulis populis in itinere occurrentibus eum faculis, & factis acclamationibus, & per eos præstitis debitis obsequiis in æde Lateranense oblatus per ipsum Archiepiscopum summo Pontifici, per eum eligitur Imperator, & ungitur sacro oleo, anulo ei in digito dextro imposito, & ense nudo tradito coronatur corona aurea, & sceptrum Imperiale cum orbe ei porrigitur, ac datur, & postea per ipsum creantur Duces, Marchiones, Comites, Vassalli, Equites, & Magistratus pro Imperio in Italia, & dum in ea est, ibi incolæ tenentur ei pendere fodrum, quod est quædam quantitas frumenti, quæ sæpe extimata commutatur in pecuniam. Et ad onus paratæ, quod est sumptus in viis aptandis, & pontibus faciendis, quibus ipse sit transiturus, & ad onus mansionatici, quod est in terra, & cæteris, quæ sunt exercitui in agro hospitantæ necessaria, siquidem Regi Italiæ tantum jus terræ est attributum, ut ex omnibus, quæ ipsa producit ad usum hominum necessaria, quantum opus sit militibus suis, exceptis bobus, & seminibus ad colendum terram necessariis, & idoneis: Regalia autem, quæ ei spectant, & sæpe conceduntur ad sui arbitrium aliquibus de eo benemerentibus dignitates, & pretia, & scilicet vectigalia, thelonea, portus, ripatica, pedagia, pischeriæ, molendina, salinæ, fluminum usus, & jus monetæ cudendæ, & omnis redditus ex eis proveniens, & quæ sunt hujusmodi.

E Et anno 998. Otho Cæsar profectus Cremonam de mense Februarii concessit Oldorico jus ripatici portuum, ac piscationum fluminis Abduæ, & confirmavit privilegia eidem concessa per Præcessores suos in Imperio, & suscepit in sui protectione monasterium, per Oldericum ipsum ex suo proprio ære de recenti erectum ad honorem & memoriam, & sub titulo divorum Sixti & Laurentii martyrum, ejusque Abbatem, & Monachos in eo locatos, & degentes sub regula divi Benedicti, cum omnibus bonis & prædiis ei assignatis in vicis & pagis Costæ Columbariæ, Lupariæ, Bulgari, Dulmonæ, Benedei, Revolischi, Valcharenghi, Camporelarum, Randulinghi, sancti Prudentii, Cafalisbutani, Ragidatæ, Zovenenghi, Vultedi, Platiniæ, Caneti, Raufcatæ, Quistri, & Curticellarum, eorumque colonis.

F Et anno 1002. & decimo nono Imperii sui, die vigesima Januarii ad Paternum vicum Gallie Cispinæ destinato Byzantium ad Constantinum ibi Imperatorem legato Arnulpho de Arzago Præsule Mediolani petitum uxorem Zoem ex filiabus ipsius Con-

Constantini, & obtenta, & nec desponsata, duobus chirothecis veneno infectis sibi dono transmissis per uxorem Crescentii, ex eo veneno perit, & illinc ejus cadaver in Germaniam abductum fuit Augustam, & ibi in templo majore sepultum.

A. C. 1003. Et anno sequente Henricus secundus, claudus nuncupatus, Dux Bavarie, & Othonis primi ex fratre nepos, per Electores ex auctoritate sibi attributa à memorata constitutione Gregorii olim summi Pont. electus fuit Cæsar, & Arduinus Marchio Yporegie habito conventu Papiæ procerum Cisalpinorum, per illos fuit electus Rex Italiae, & per ibi Præfulem coronato Arnulpho Archiepiscopo Mediolani invito, per eum dono habito à Constantino Imperatore Byzantii serpente æneo per Moysen in deserto fabricato, & illinc allato Mediolanum, & ibi in templo majori reposito. Et Henricus Cæsar Oldérico Cremonæ Præfule mortuo surrogavit Landulphum ex ejus consultoribus & capellanum, eique confirmavit omnia concessa antecessoribus suis per præcessores suos.

A. C. 1014. Et anno 1014. & duodecimo electionis suæ ex Germania in Italiam exercitu descendit, & ibi in Gallia Subalpina, dum Arduinus Marchio Yporegie, ibi occupans regnum, ei occurrisset acie militari, secum prælio congressus, fuit superatus; & mox reparato prælio apud Veronam eum superavit, & profectus Mediolanum ibi fuit insignitus per

A. C. 1015. Heripertum illic Præfulem corona ferrea, & illinc Romam profectus, ibi quoque per Benedictum summum Pont. in die Paschatis fuit coronatus corona aurea.

Et Heripertus præful Mediolani Cremonen. dum Ugoni, & Belingerio, seu Berengario, Comitibus vallis Mercuriolæ, & plebis Arzatæ fautoribus latronum diripientium Ducatum Mediolani, auxiliati fuissent in eum, adversus illos copiis militaribus profectus, ut ipsos tolleret, & expulsis ex eorum dominio, & Cremonam profectis, & dum eos infectus fuisset, prælio victis una cum Cremonensibus, suppeditavit, & à quo pars vicus majoris Cremonæ denominata fuit, & Dovariæ nunc ibi cives, & olim potentissimi, ex Dovaria Insulæ Fulcheriæ oppido denominati, & de familia illorum de Anselmis, & affines Heriperti, & per eum sibi concessis multis oppidis, & vicis agri Cremonensis sub

A. C. 1022. feudo Cremonæ substituerunt. Et Landulphus præful Cremonæ valde infestus Abbati, & Monachis divi Laurentii, eis grave damnum intulit, & cum etiam molestus fuisset populo Cremonensi, ob illius arrogantiam per eum expulsus fuit extra civitatem, & ejus palatium duplici muro ex lateribus coctis, in quo erant turres septem, eversum; & mox instauratum, & ampliatum, ut Corrado mox Imperatori resisteretur, & dum mox alios induisset mores, ac mutasset vitam, & cum populo Cremonense rediisset in gratiam, receptus fuit per eum in Episcopum, & ob damna per eum illata Abbati, & Monachis divi Laurentii construi fecit Ecclesiam, & ædes in honorem divi Victoris Martyris extra civitatem ad alteram ripam torrentis Rhodani, & erexit in prioratum, & quæ anno corrente 1469. ibi facto claustrum parco nominato animalium sylvestrium corruit, & instaurata fuit in loco, ubi nunc existat.

A. C. 1023. Henricus anno imperii sui xx. & mense v. die xv. Julii obiit Bambergæ, & ibi in templo ejus sumptu erecto cum onere solvendi quotannis Ecclesie Rom. octo marchas auri, cum equo fulcito fulcimentis albis, & ab eis dimisso Benevento redempto, fuit sepultus una cum Sinegunda, seu Sigismunda, uxore, filia Sigifredi Comitum Palatini, non sine nomine sanctitatis, dum una cum uxore sancte ac caste vixisse dicatur, nupta filia Leopoldo Duci Austriæ filio alius Leopoldi. Et Corradus Suevus Dux Vormatiæ, & qui ordines

A militiæ sub Henrico duxerat, electus fuit Cæsar, & qui prope Spiram habitabat in arce Liburgica, & habuit uxorem Gisellam Burgundensem ex descendibus Caroli Magni Imperatoris Rom. R. Hernefti olim Sueviæ Ducis. Et dum illi de Gamba- A. C. 1025. ra de Modætia, & Præalconibus, & multi alii nobiles Mediolanenses ab Heriperto Mediolani præfule ob illius tyrannidem defecissent, & percusso foedere cum Laudensibus, & ad fines eorum agri & Mediolanensis, per eos erecto oppido Mottæ illinc incurfarent, & diriperent agrum Mediolanensem, & Heripertus copiis militaribus coactis eis adversus illos transivisset, & facto utrinque prælio pari Mar- A. C. 1025. te, in quo occubisset Oldericus factus Episcopus

B Laudæ, expulsio Ambrosio per eum electo, Laude obsessâ & capta, & ibi in sede Episcopali reposito, accessisset in Germaniam ad Corradum Cæsarem: Corradus Henrico filio suo infante Cæsare designato ex Germania ductus per Heripertum una cum Brunone præfule Coloniae, quatuor regulis, Hernefto privigno, Guidone Comite Italiae ejus vexillifero, & Ugone Comite, trans Padum exercitu per montes Zinifios descendit in Italiam, & Vercellis celebrato Paschate Mediolanum profectus fuit, & rebellibus Heriperti repressis, eoque privato auctoritate eligendi Episcopum Laudæ, & cum ipse, & alii populi, & Principes Italiae ab eo defecissent, & se vendicassent in libertatem, & C Mediolanenses in eum arma cepissent, illinc properavit Corbetam, & inde Papiam, & illinc ad vicum Roncaliarum, & ibi habito conventu mox accessit Cremonam, & Landulpho ibi Episcopo mortuo substituit Ubaldum, & illinc Mediolanum regressus, illud obiit, & ibi commisso equestri & singulari certamine per Heriprandum Vicecomitem cum Bavario Germano Corradi nepote, eoque ab equo dejecto, & sibi amputato capite, occiso, & Heriperto præfule exauctorato, eique suffecto Am- A. C. 1026. brofio Mediolanense Cardinale, & in templo divi Michaelis extra Mediolanum seu Modætiæ, ut alii ajunt, coronis paleæ, & ferrea à Brunone præfule Colonienfe acceptis, ipsius privilegii exfuto

D Mediolano, & concessis Modætiæ, & dum vellet consecrare Ambrosium in die Pentecostis ex visione divi Ambrosii in somnis sibi facta, & ex frequentibus tonitribus & fulguribus, quibus percussus fuit templum ipsum, & multi ex illius militibus tacti interierunt, visaque per aera trabe ignita labi super solem in ejus occasu, & cadere in terris, pesteque mox subsecuta, territus directis ibi suburbis pedem retulit Corbetam, & illinc Papiam, & inde Lucam; & Rainerio ibi Marchione sibi occurrente Romam profectus, ibi à Joanne summo PP. in solemnibus Paschatis assistentibus Aedemondo Rege Angliæ, & Rodulpho Burgundiæ Duce, propinquis Gisellæ uxoris suæ, coronam auream

E habuit inter Romanos, & Corradi milites ibi orta rixa, & commissa pugna, in qua multi utrinque occubuerunt, regressus fuit in Germaniam, & illinc an. 1030. Natali Dominico, ibi celebrato cum Gisella uxore, & Hermano privigno Gisellæ filio, & Conone Francorum Duce, & multis aliis Principibus per montes Tridentinos exercitu ingressus Italiam, Brixiam accessit, & illinc Cremonam, ibi A. C. 1033. Ubaldum præfule Cremonæ confirmatis ejus Ecclesie quibuscunque concessis per præcessores suos in Imperio pro eo procurante, & intercedente Gisella Henrici uxore, eaque profecta Romam, ivit Mediolanum, & mox Papiam, & illuc profecto Heriperto præfule Mediolani cum præfulibus Genuense, Vercellense, ac Placentino, & ibi jussio captivari, & consignari Pupioni præfule Aquilejæ, & mox opera Abbatis ibi D. Syri fuga elapso ivit Ravennam, & celebrato ibi Paschate, & ejus agro everso, & omni Italia citra Apenninum in ejus potestatem redacta rediit Cremonam, & ibi per Joannem sum-

mum Pont. illuc profectum exauctoratis ibi Ubaldo præfule, ac præfulibus Genuense, Vercellense, ac Placentino, sequentibus partes Heriperti, una cum
 A. C. summo Pont. illinc ixit Parmam, eamque, dum
 1035. ibi celebraret Natale Dominicum orto tumultu inter ejus milites ac Parmenses, & per illos occiso ejus pincerna, diripi ac comburi iussit; & in Apuliam profectus, & nonnullis ibi gestis adversus Pandulphum illic Principem, & ex epidemia sæviente in ejus exercitu multis ex ejus proceribus, nobilibus, & gregariis militibus amissis, rediit in Germaniam.

A. C. Et anno Natalis Dominici 1035. Corradus Imperator adhuc reversus in Italiam, Brixiam & Cremonam profectus, ibi de seditionis poenas assumpti

A. C. jussit, & prædia sita apud Cremonam per quinque
 1036. millia passuum ob damna illata per Cremonenses Landulpho & Ubaldo eorum Episcopis, Ecclesiæ ibi adjecit, & ne quis Dux, Comes, & Scudelasius eam in ipsorum possessione turbaret, & etiam Cremonenses, & Brixienfes, Mediolanenses, & Novicomenses de seditione convictos bonis suis exsuis, & in Germaniam relegavit, & Bonifacio Comiti Ferrariæ Atestino nuplit Beatricem filiam, & Longobardos per varia loca Italiæ, præsertim Æmiliæ, & Venetiæ regionum exercentes tyrannidem, inscuto, passim ubique deprehensos represit, atque bello attrivit, & Germaniam fuit regressus.

A. C. Et anno 1036. Ubaldo præful Cremonæ, dum
 1036. esset valde infensus Valdeonio Abbati, & monachis divi Laurentii, utrinque coactis copiis pugna commissâ in Pago lacus obscuri fuit profligatus,

A. C. Corradus Imperator anno 1038. & Imperii sui xv.
 1038. periit, die iv. Junii in Frisia, & sepultus fuit Bambergæ una cum Gifella uxore in ecclesia ibi cathedrali per eos fundata, eique successit in Imperio Henricus III. filius suus, seu gener nuncupatus

A. C. Niger. Et anno 1046. ex Germania in Italiam descendit exercitu cum Agnete uxore, & Mediolanum accessit, & ibi corona assumpta à Guidone præfule Romam profectus, & expulsis Joanne Episcopo Portuense, Joanne Archidiacono, filio Petri Leonis, invicem contendentibus pro obtinendo ibi Pontificatu ab illis occupato, ex eo ejecto Benedicto Episcopo Tusculano anno III. & mense III. seu VII. ipsius invasionis Gregorium Sindericum Episcopum Bambergæ constituit summum Pont. & ab eo nominato Clemente assumpsit coronam Imperialem die xxix. Januarii una cum Agnete uxore. Et Bonifacius Lucensis, ejus sororius, die vii. Maji occisus fuit in vico Spinetæ agri Cremonensis in insidiis per sicarios, ejusque cadaver delatum Mantuam, in æde ibi divi Andree erecta per Beatricem ejus uxorem sepultum, superstitute filio sui nominis ac Mathildæ mox ejus hærede, & nupta Gotifredo, etiam Atestino.

A. C. Et Henricus anno 1057. Imperii sui xvii. & die
 1057. iv. Octobris apud Isolariam Saxonie urbem, Victore summo Pont. assistente, periit, filio sui nominis biennio præcedente, dum esset annorum quinque, Cæsare declarato, dimisso sub tutela Agnetis matris, filie Gulielmi Ducis Aquitanie, & Pictavorum, & quæ Gibertum de Corrigio clericum Parmensem constituit pro Henrico filio rectorem Italiæ.

A. C. Et anno 1062. Nicolao Allobrago, Gerardo, dum esset in sæculo, nominato & Episcopo Florentiæ, summo Pontifici mortuo die II. Junii mensis VII. anni III. sui pontificatus, successit die ultima Septembris Anselmus Badagius Mediolanensis, & Episcopus Lucensis, & ex Canonicis regularibus divi Augustini, & nominatus Alexander, & Giberto Parmense annitente, & permittente etiam Henrico, sed reclamante Agnete matre, per Episcopos Gallie Cisalpinæ die xxvii. Octobris an.
 A. C. 1064. apud Basileam habito conventu Caudola Episcopus Parmensis fuit factus Antipapa, & nomi-

A natus Honorius II. & ut occuparet Sedem Apostolicam per eum coacto exercitu, in quo erant multi proceres Rom. summo Pontifici adversantes, Romam ingressus, & ibi in campis Neronianis inter eum exercitum, ac Pontificium, in quo erant Gothifredus maritus Mathildis, Otho Vicecomes Dux Mediolani, & Odo Columna, de mense Aprilis commissa pugna, in qua multi utrinque ceciderunt, illinc expulsus, profectus fuit Mediolanum, & inde non multo post Romam accersitus per Cintium filium Stephani ibi præfectum, & alios illic proceres factionis suæ, & reversus exercitu, & ibi occupatis per eum urbe Leonina, ac æde divi Petri, & Gothifredo ejus acie, & Romanis in illum irrupentibus dimissus per suos fautores ob id territos, & à Cintio per media agmina Rom. perductus in arcem Adriani, & ibi obsessus biennio solutis libris tercentum auri Cintio, & ab eo habito equo strigosissimo ex ea arce elapsus fuit.

Et anno 1072. Alexandro summo PP. die xii. A. C. Februarii anno xi. cum dimidio sui Pontificatus
 1072. mortuo successit fuit Ildebrandus monachus ex Soana agri Senensis, patre Bonitio, die sequente, & die xxviii. mensis Aprilis sacratu, & nominatus Gregorius VII. & per eum monito Henrico Cæsare, ne alicui largitione corruptus per simoniacam pravitatem Episcopatus, & beneficia ecclesiastica conferret, confirmata etiam constitutione Nicolai sui præcessoris, quo declaravit electionem summi PP. spectare Clero, non autem Imperatori adversus decretum factum per patrem Henrici, & cum Henrico hæc recusante facere omnibus, quibus beneficia concessisset, interdictis sacramentis Ecclesiasticis, nocte Natalis Dominici in templo B. Mariæ Virginis ad præsepe Romæ celebraret missam, essetque recepturus Eucharistiam, per satellites Cintii instigati per Gibertum Parmensem Ravennæ præfulem captivatus, & intrusus in turrin munitissimam ibi regionis Parionis, & per Pop. Rom. hoc cognito facinore arreptis armis ex ea creptus & liberatus, ea turri ac ædibus Cintii everfis, & non invento Cintio fuga prolapsa in Germaniam ad Henricum, ejus familiæ mutilatis naribus coacta synodo Cardinalium apud Lateranum, Ugonem de Blanchis Cardinalem, ex ejus adversariis ejus opera per Henricum cum Normannis, quibus summus Pont. intendebat movere bellum percusso foedere, ac Gibertum Ravennæ, & Theobaldum Mediolani, Ubaldo Cremonæ, Raymondum Trevigii, & multos alios præfules & antistites Gallie Cisalpinæ sequentes partes Henrici exauctoravit, & separavit à gremio Ecclesiæ Rom. & per Henricum procurante Sigifredo præfule Colonia, habito conventu apud Vormaciam procerum suorum, ac xxiiii. Episcoporum cum eo sentientium electo Giberto Antipapa, & nominato Clemente, & conspectis in Italia tribus Solibus eum præfulem Coloniensem, & alios, ac Henricum etiam exauctoravit, & segregavit à cœtu Christianorum Fidelium, & mortuo Ubaldo Cremonæ præfule ei successit Arnulphum.

Et Cremonenses anno 1076. & multi alii populi Gallie Cisalpinæ ab Henrico, & Imperio Rom.
 1076. cui, ac Regibus Italiæ, pro eo & aliis illud tenentibus, ac electis suppositi fuerant, defecerunt, & se in libertatem vendicarunt, constructis curribus * jam repertis per Mediolanenses, & super eis appposito vexillo civitatis, cujus juris erat, retento manu per juvenem impigerrimum, dum ipsi currus essent rotis grandioribus, & assidibus firmioribus, panno undique purpuræ conltrato, & tabulato instar turris quadratæ, & in eorum medio

* Eiusmodi currus dicebatur *Carrocium*, cujus frequens mentio apud Scriptores, Morenam, Trist. Calchum, &c. Antonius Campus *Hist. Cremon.* lib. I. ejus institutum apud Cremonenses refert ad an. MLXXXI.

ligno projecto ab eorum fastigio rudentibus ad similitudinem mali navalis dependentibus, & in eorum summitate affixa cruce aurea, & infra antenna magna suspensa, unde explicaretur vexillum, & quos currus boves excellentis formæ veste candida induti traherent, ejus data cura viro clarissimo virtute & genere, lorica & aureo baltheo induto, & publico stipendio educato cum cohorte militum strenuorum, qui eum comitabantur, præcedentibus sex tibicinibus, & duobus sacerdotibus asservantibus tabernaculum super ipsis curribus, in quo asservabatur sacramentum Eucharistiæ, & celebrantibus missam; & peccatorum militum audientibus confessiones, & alia eis spectantia obeuntibus, dum currus ipsi tenerentur in medio exercitus, qui in eo loco, in quo affirmabantur currus, castrametabatur, & progrediebatur in hostes, & regrediebatur, & curribus amissis dilabebatur. (Horum currium iconem, ex *Hist. Crem.* Antonii Campi desumptam, æri incisam hic apponi curavimus) Et cum multi alii Imperio subditi ab Henrico defecissent, & Saxones in ipsum bellum reparassent, & Episcopus Metensis censeret quoque eum ab Imperio deponendum, & Rodolphus Guelfo Teutonicus, & multi alii Principes Germani habito conventu Augustæ, ne quid sinistra adversus Imperium ob hanc discordiam contingeret, decrevissent, ut summus Pont. illuc proficisceretur, & ibi ab eo Henricus erratorum suorum veniam peteret, & cum se ea facturum juramento spondisset summus Pont. ex hoc, & etiam motus precibus ac persuasionibus præfule Treverensis, ob id ad eum per Henricum inter alios Oratores transmissi Romam, illinc abiit, & iter suum direxit ad Henricum. Et cum Vercellas appulsus per ibi præfulem, & Henrici in Italia cancellarium clam admonitus fuisset Henricum hostili animo in eum esse, recessit, & se recepit in oppidum Canosi agri Rhegionensis Com. Mathildis.

A. C. 1077. Et cum Henricus Italiam ingressus exercitu dimisso in agro Vercellense illuc se contulisset, & juxta ibi muros deposito ornamento imperiali media hyeme ac aspera per triduum moratus à summo Pont. veniam erratorum suorum in eum petisset, ipsum rogatu Mathildis, ac Adelai Com. Sabaudia, & Abbatis Cluniacensium ibi cum eo existentium concessit, ipsumque absolvit, & imperio, & ecclesiæ restituit, pace utrinque firmata die vigesima Januarii, & per Henricum jurejurando promissa integra obedientia Sedi Apostolicæ, & cum illinc Papiam divertisset, & ibi Cintio subita febre correpto & mortuo iterum ab ecclesia defecisset, & per Othonem Saxoniam Ducem, & Rodolphum Sueviæ Henrici cognatum ob ejus uxorem, Henrici sororem dimissus fuisset, & per Othonem, & alios Electores, ac proceres Germanos in unum conventos apud Forclem in Germania de mense Maji depositus ab Imperio, & electus Rodolphus, ad eum transmisit coronam imperialem. Et Henricus ex Italia recedens in Germaniam exercitu profectus fuit in Rodolphum, & facto utrinque conflictu ad Ambrottam amnem, in quo Episcopi Vormaciensis, & Madusburgensis occubuerunt, ipsum expulit ex Suevia in Saxoniam, & sum. PP. dum Parochi Ecclesiæ sanctæ Agathæ olim constructæ in suburbiis Cremonæ per ibi incolas ex elemosyna, & suo proprio ære ad omnipotentis Dei reverentiam, & pro remedio animarum suarum, vigente discordia inter eum & Henricum sibi commendassent, eam suscepit in sui protectionem.

A. C. 1078. Et anno 1078. die XII. Maji, opera ac sumptu Gulielmi Abbatis, & Guidonis Prioris Monachorum divi Benedicti, Cremonam, ibi præfule Arnulpho, ac Odone Abbate sancti Laurentii, ossa Divorum Petri & Marcellini translata fuerunt, & reposita in æde Divi Thomæ, culta per illos

A Monachos, & mox per Monachos montis Oliveri ejusdem Ordinis, & induentes indumenta coloris albi, ac sacrata per Bonitium Episcopum Sutrinum, ac Legatum Apostolicum, & qui Romæ affecti fuerunt martyrio, & decapitati, imperantibus Diocletiano & Maximiano, & sepulta apud Basilicam Divæ Helenæ inter duas lauros ibi constructam, & indicata fuerunt per Rom. sacerdotem Romano monacho, & Nicolao, & Alberto presbyteris, & Joanni diacono, dum esset in articulo mortis, cum jam diu occultata remansissent, & mox per Sanfonem Lateranensem eis Abbati, & Priori, qui ea habuerunt à quodam monacho, & Alberico presbytero habentibus eorum custodiam multum rogatis.

B Et anno 1080. Henricus Cæsar die xv. Octob. cum Rodolpho adhuc prælio congressus apud Mesburgum, ejusque exercitu fuso, eique amputata dextera, ipsoque non multo post mortuo, & dum Henricus filius suus ex Germania in Italiam alio exercitu properasset, & apud Parmam Mathildem & Azonem Atestinum ejus secundum maritum sibi exercitu occurrentes utrinque commissa pugna fudisset, per Bavariam alio exercitu cum Antipapa eum affectus fuit, & profectus in Hetruriam, ibi obsedit Florentiam die xx. Aprilis, & mox ea dimissa illinc Romam progressus, & illinc expulsus regressus Ravennam, & postea per Spoletinos Romam reversus, & ingressus una cum Antipapa eam profanavit, porticibus ibi Divorum Petri & Pauli dirutis, & occupata urbe Leonina, & in campis Neronianis castris locatis mox Tybur accessit, & ibi dimisso Antipapa cum plerique exercitu in Galliam Cisalpinam rediit.

C Et ut conjicere potui ex memoria facta super quodam fragmento per quendam auctorem haud celebrem Henricus filius interim ejus jussu obsedit Cremonam, quæ ipsi, postquam se vendicarat in libertatem, recusabat pendere censum pilæ aureæ sex librarum, quam Imperio Rom. quotannis pendere tenebatur, ut eam adhuc compelleret in jus Imperii, positis castris versus flumen Padi in vico Mosiæ; & cum adversus eum Cremonenses, una cum Mediolanensibus, Placentinis, ac Parmensibus profectis in eorum auxilium tuerentur, ac custodirent viriliter, inde erumpendo, & prælia levia sæpe committendo cum Henrici militibus, & Henrico tædio affectus longa ipsius obsidione, & diffusus ea potiri, factis inter eum ac Cremonenses per aliquot dies induciis, eisque destinatis foederalibus obtulisset, se paratum fore controversiam dirimere singulari certamine cum aliquo ex eorum nobilibus, ubi ita eis placuisset, & Johanninus Baldesius ex oppidanis Casalis majoris agri Cremonensis juvenis impiger, & signifer supremus Cremonensium, obtulisset subire certamen ipsum invita pactione, firmataque juramento utrinque, ubi Henricus succubisset in certamine, Cremonam à censu immunem ac liberam dimississet, sin minus, Cremonenses adhuc imperio se subjecissent, & censum debitum exsolvisset, & tempore præstituto certamini dispositis tentoriis, & constructis ergastulis ligneis in agro Mosiæ, Henricus & Johanninus equestres armati thoracibus, galeis & aliis armis defensibilibus, lancea & clava, se obtulissent certamini, & invicem concurrissent, & congressi per horam fuissent, Henricus per Johanninum lancea multum crassa & viridi, quam habebat, percussus, & ab equo, quem insidebat, dejectus in terris, dimissa victoria Johannino illinc abiit exercitu, Cremonamque liberam dimisit. Et Cremonenses, ob tam clarum facinus & beneficium eis præstitum per Johanninum, volentes ipsi aliquam gratiam habere, ei nupserunt Bertam de Zolis, unicam filiam ac hæredem unius ex primoribus eorum, cum dote omnium fundorum jacentium in vico Mosiæ, &

ex alluvione fluminis Padi civitati acquifitorum, & omnium bonorum dimifforum in hæreditate patris ejus puellæ; & Johanninus, cum nulla prole ex ea fufcepta obiiffet, eos omnes fundos ac bona fua ex testamento reliquit Cremonenfibus, qui ob id pofitis ad perpetuam memoriam eidem ac uxori fuæ duabus ftatuis marmoreis in muro anteriori ecclefiæ cathedralis mox constructæ, & ad forum majus civitatis in loco eminenti, ordinarunt quotannis perpetuo in vigilia Affumptionis B. M. Virginis ad æthera, & die XIV. Augufti eas ornari veftimentis coloris rubei & albi fecundum infignia civitatis, quod mox femper factum fuit.

A. C. 1083. Et anno 1083. Henricus Cæfar, dum Rom. ad evitandas quotidianas agrorum fuorum incurfiones ac direptiones, quæ fiebant per Henrici milites, ac urbis obfidionem, fe ei permiffiffent, urbi admoto exercitu eam ingreffus fuit, & summum Pont. dum fe recepiffet in arcem Adriani, in ea obfedit, & cum Rubertus Vifcardus exercitu pro-

A. C. 1084. peraffet ad auxilium summi Pont. ibi coronato Antipapa in Ecclesia Lateranensi, illic affiftentibus Epifcopis Bononiense, Cervienfe, Mutinense, & Cremonense, per ipsum mox insignitus corona imperiali in diebus Paschalibus, illinc ibi everfis domibus Corforum nobilium Rom. fautorum summi Pont. cum Antipapa abiit Senas, & Rubertus ejus acie militari irrumpens urbem per portam Flaminiam refiftentibus Romanis, eam combuffit ufque ad arcum triumphalem Domitiani, Laterano ac Capitolio receptis, Capitolioque solo æquato, everfave parte urbis, illud ac Lateranum interjacente, ibi inter Rom. ac Normanos commiffis multis præliis, & urbe sibi tandem vindicata summus Pont. per eum eductus fuit è mole Adriani Caffeum, & mox Salernum, ubi ex dolore animi die IV. Maji, V. mensis fecundi anni XIII. fui Pontificatus obiit, & die XX. ejusdem mensis Desiderius ex Samio Abbas Montis Cassini invitus factus fuit summus PP. & nominatus Victor Tertius, qui dum amplexatus fuerit partes sui præcessoris, & effet in monasterio Montis Cassini die XVI. mensis Septemb. anni fecundi sui PP. ex veneno in calice exposito, dum sacrificaret, fuit extinctus.

A. C. 1087. Et Odo, vel Otho, monachus olim Eboracensis, postquam Sedes Apostolica vacaffet per menses quinque, ad eam fuit adfcitus, & nominatus Urbanus Secundus, qui assignavit Canonicis Regularibus ordinis divi Augustini Congregationis ecclesiæ Lateranensis Rom. ecclesiam divæ Agathæ Cremonæ, & postquam biennio exagitatus seditionibus populi Rom. ac fautorum Henrici, se continuiffet in ædibus Petri de Leonibus apud templum divi Nicolai carceris in Tulliano, ei cedens ivit una cum Cardinalibus & plurimis aliis Melphim, & ibi habuit fynodum. Et cum Henricus ex Germania rursus exercitu Italiam ingreffus fuiffet, & ibi prælio commiffio cum acie Mathildis in campo Sorbariæ trans Padum, victus, & obfessa Mantua

A. C. 1087. per undecim menses, eaque, & Ferrara, & multis aliis Rom. ecclesiæ intra biennium occupatis per

A. C. 1089. illum, & rursus apud Romam confertis manibus cum agminibus militum Mathildis ibi superatus,

A. C. 1093. Corrado ejus filio ab ipso deficiente, ivit Venetias, & illinc cum Antipapa in Germaniam adversus Corradum, Antipapa illinc mox transfiffio in Italiam, qui ivit Beneventum ad Ricardum illic Principem, Melphi abiit in Apulia, & ibi apud Trojam aliam habuit fynodum; & illinc progressus in Galliam Cisalpinam apud Guardastallum, & Placentiæ alias habuit fynodos, & Mediolanum profectus ibi incolas & Præfulem ibi discordes con-

A. C. 1094. ciliavit. Et mox illinc properavit in Galliam Transalpinam, ubi apud Claramontem Alverniæ de

A. C. 1095. mense Octobris habuit aliam fynodum cum prælatiis, & aliis, qui erant cum eo, ac Gallis & Ger-

A manis prælatis, & proceribus, in qua decretum fuit bellum adversus Saracenos, & Turcas occupantes Hierosolymam, & Antiochiam, & alias urbes Christianorum in Syria, & regionibus finitimis Orientalibus hortatu Epifcopi Huriensis, & Petri Anachoritæ Galli, ex Ambianis Bellovacensium Galliæ Belgicæ, per illos infideles illinc expulsi omnibus Christianis, prophanatisque; & ignominiose custoditis Præsepe, in quo D. N. Jesus Christus conceptus è Spiritu Sancto affumpta nostra carne natus est ex M. V. & Sepulcro, in quo ejus corpus fuit positum depositum è cruce, cui turpiter affixum fuit die XXV. Martii, & solemnitatis Paschatis Judæorum ex invidia & falsis accusationibus illorum Scribarum & Sacerdotum per Pontium Pilatum, eorum pro Tiberio Cæfare procuratorem, damnatus ad mortem pro Redemptione nostra, ac totius humani generis; & ex quo Sepulcro, postquam in eo stetit per triduum, surrexit, & illinc ad quadraginta dies adunatis in Galilæa omnibus Discipulis suis cum Beatissima ejus Genitrice omnibus videntibus adscendit in Cœlum, in eis regionibus prædicata per ipsum pœnitentia, & remissione peccatorum, & factis infinitis miraculis, & ostensis innumerabilibus virtutibus ad convertendum ad omnipotentem Deum Hebræis ipsis ab illorum impiis sceleribus, quibus fere omnes infecti erant, & ad corroborandum, & plene instruendum in fide divina ejus Apostolos, ad ipsos è cœlo post ipsam Adscensionem per decendum transfiffus fuit Spiritus sanctus.

B Et tunc Henricus Cremonensis mortuo die prima Septembris B. Alberto Bergomense, Abbate monachorum de gentium in Monasterio Putidense Dioecesis Mediolanensis per eum fundato, surrogatus fuit, & inter electos omnipotentis Dei ob ipsius probam & synceram vitam, ac laudabiles mores fuit connumeratus.

C Et anno sequente summus Pont. regressus Italia. A. C. 1096. ivit Placentiam, & ibi in sui gratiam auctore Corrado filio Henrici recepit Epifcopos, qui adhæferant Antipapæ, & illinc ivit Guardastallum, & illic habuit aliam fynodum, & Romam rediit, & illic, dum occupata Alba Marforum per Antipapam auxilio ac instigatione Ricardi, principis Capuæ ac Beneventi, timuerit à Johanne Pagano, & Rom. Henrico, & Antipapæ adhærentibus, dimiffis ædibus Lateranis, ac sanctæ Mariæ, se recepit adhuc in ædes Petri Leonis, ubi anno duodecimo, & mense quarto sui Pontificatus, & die XXVIII. Julii periit, ejus cadavere latenter delato, ne Pop. Rom. in illud sæviret, ad templum divi Petri, & illic tumulto, & Raynerius Bleda ex Flaminia patre Crescentio, & matre Alfatia, & presbyter Cardinalis tit. sancti Clementis, & monachus Cartusienfis, fuit ei substitutus, & nominatus Paschalis Secundus.

D Et interim Gothifredus, Balduinus, & Eustachius fratres Bolioni, Rubertus Flandriæ, Raymondus Tholofæ Comites, Ugo Magnus frater Philippi Regis Francorum, & multi alii duces, & proceres coacto multo exercitu ex Francis, Belgis, & aliquibus Germanis ex ibi regionibus, quo transfrent in Syriam adversus infideles illos, ad illinc expellendum, & recuperandum regionem ipsam per illos occupatam, (ut præfertur) adversus ipsam iter suum direxerunt, & dum Ugo & Raymondus copiis suis descenderint in Galliam Cisalpinam, iverunt Mediolanum, & de mense Octobris accesserunt Cremonam, & se eis associarunt Otho Vicecomes, & multi alii Mediolanenses, Cremonenses, ac ex incolis ejus regionis; & dum progressi fuerint in Apuliam, Boemundus, ac Tancredus patruus, & nepos Normanni eorum copiis, quas haberent paratas, dum Boemundus, & Ruglerius, pater Tancredi, & frater Boemundi, in-

vicem gererent bellum ob ibi regnum, quod tenebat Ruglerius, depositis armis eos secuti sunt, & dum ipsi omnes progressi fuissent in Thraciam, & Byzantium sibi resistente Alexio illic Imperatore, & mox secum auctore Boemundo inito foedere, & per eum sibi subministratis annona, ac materie bellica, & militibus, & aliis ad bellum necessariis, ipsi omnes gravi periculo profecuti fuerunt iter suum versus Syriam, & obsessa, & recuperata Antiochia anno 1097. de mense Octobris ibi factus fuit Princeps Boemundus, & mox multis aliis urbibus ex Bithynia, & Cappadocia, & Syria, & regionibus ibi propinquis olim Imperio Byzantii suppositis, obsessis, & receptis una cum Hierosolymis die xv. Julii 1099. ibi factus fuerit Rex Gothifredus per ipsum exercitum Christianorum, factis multis conflictibus cum illis infidelibus, in quibus plurimi occubuerunt, sed plerique infideles, qui semper succubuerunt, & Otho Vicecomes congressus pugna singulari cum Voluce regulo Saraceno staturæ gigantæ, eum superavit, & occidit, ei adempto insigni viperæ habentis in ore hominem semidevoratum, quo utebatur, ad ipsam expeditionem etiam in auxilium Christianorum per Venetos, ac Pisanos destinatis classibus fulcitis, & mortuo Gothifredo infra annum, surrogatus fuit Balduinus frater.

Et Arnulpho præfili Cremonæ mortuo suffecto Vualtero, sedatoque bello anno præcedente, de mense Maji orto inter Cremonenses ac Cremenses ob fines, & utrinque commisso prælio, in quo multi occubuerunt, & distinctis finibus, & scilicet, ut aquæductus transiens per pagum Salviolæ foret limes eorum territoriorum, & citra ejus ripam esset Cremonensium, & ultra Cremensium, & via Mozanichæ confinans agro Bergomensis esset tota Cremonensium.

Et Gibertus de Fois Guasco dux turmæ equestris, dum ex Syria ab expeditione Hierosolymitana reverteretur ad lares suos, appulsus Cremonam, ibi infirmatus perit, ejusque cadaver sepultum fuit in tumulo subterraneo sibi constructo in templo ibi dicato divo Ægidio, super quo est ejus insigne trium bovum cum leone habente pedem lævum erectum cum tribus foliis lauri, attestantibus eum habuisse tres victorias adversus infideles in Damasco, & Hierusalem; & cum ex ejus domesticis Cremonæ remanserint, ex ipsis processit ibi familia cognominata de Foliatis. Et Com. Mathildis

dum esset die prima Junii anti proximi in oppido Mirandulæ, inita conventionem cum Abbatisa monasterii Divorum Sixti & Fabiani Placentiæ pro oppidis Guardastalli, & Luceriæ, ea concessit Cremonensibus. Et Henricus Cæsar Giberto Com. Lotharingæ per nonnullos Episcopos Germaniæ, electo Cæsare, & trucidato, ac victis Saxonibus, gessit etiam bellum adversus Henricum V. filium suum, etiam Cæsarem electum per Germanos Episcopos, & sibi rebellem, & dum eo obsessio Moguntia per Henricum filium, utrinque concursuri ibi forent armis, & Principes Germani, qui erant cum filio, id recusarent facere, & Henricus filius illinc Norimbergam profectus illud expugnasset,

ac diripuisset, eum insequutus fuit, & dum ibi rursus utrinque paratis aciebus essent concursuri, interponentibus se Principibus Germanis, qui erant cum eis, cessavit à pugna, & admonitus per filiam, ut à suis ministris caveret, clam abiit Leodium, & cum filius ex Aquisgrano illuc profectus intenderet illud expugnare, occupavit pontem constructum super Mosa flumine apud Vitriacum, & destinato ejus exercitu in exercitum filii, ipsum aliqua clade repulit, & per eum recepta Colonia sequente partes Cæsaris auxilio ibi præfili, obsesque Leodio per quadrimestre, stella insolita à vespere dici Veneris primi Quadragesimæ ex Au-

stro in Occasum conspecta per dies xxv. lucere, eique ingentem trabem accensam occurrere, & visis in cœna Domini duabus Lunis, una scilicet in Ortu, & altera in Occasu, ac tribus Solibus, & Comete horribili per dies xl. & multis aliis prodigiis in aere, interiit die viii. Augusti, & anno imperii ejus l. & cum esset excommunicatus, ejus cadaver exhumatum remansit per quinquennium, & mox obtenta ejus absolutione sepultum fuit Spiræ in basilica majori una cum cadavere Bertæ ejus uxoris, filia Othonis Marchionis Italiæ, ex eadem suscepta filia nupta Othoni Regi Ruscorum. Et Henricus Cæsar continuavit in Imperio.

Cremonenses de mense Junii profecti Brixiam, eam obsederunt, & per Papienses, dum gererent bellum cum Derthonensibus, accersiti una cum eis ac Laudensibus mense Augusti profecti Derthonam, ejus suburbia combusserunt, ipsamque obsederunt; & Mediolanensibus per Derthonenses ad eorum opem vocatis & profectis, utrinque gestis nonnullis præliis, in quibus multi occubuerunt, domum redierunt, & Ecclesiam inchoarunt Cathedralem die xxv. Augusti, Walterio eorum præfule in honorem Beatissimæ Mariæ in cœlum assumptæ.

Et anno 1109. Othone Vicecomite Angliæ Com. ac Mediolani Principe mortuo anno lv. sui principatus, superstitite Andrea filio ex Lucretia

Gallica uxore annorum xviii. adversus Brixienfes de mense Junii inchoarunt bellum. Et anno sequente, Petro eorum Duce, commisso prælio cum illis, ipsos profligarunt, & obsederunt Brixiam, & per illos accersitis Mediolanensibus, eisque profectis in sui auxilium, & utrinque reparato bello, & alio commisso prælio ad flumen Ollii, victi fuerunt multis hinc inde cadentibus, & ex eis obrutis in aquis fluminis Ollii, Andrea Vicecomite Mediolanensium duce, & mox per Mediolanenses & Brixienfes victoria potitos recepta, & solo æquata die vii. Maji Laude veteri, eodem mense eam recuperarunt, & dimiserunt Laudensibus, illinc expulsis Mediolanensibus ac Brixienfis. Qui anno proximo ingressi Cremonam die Mercurii decima Augusti, Petro ibi tyranno, ac incolis invicem discordibus, eam diripuerunt ac combusserunt, audito ibi terræmotu die iii. Januarii.

Henricus Cæsar primis quinque annis rebus Imperii compositis in Germania anno ejus sexto illinc in Italiam descendit exercitu xxx. millium pedestrium, & xx. millium equestrum, una cum filio, & Novaria sibi resistente capta & combusta, & Mediolani habita corona à Grisolamo ibi præfule, & Andrea Vicecomite domino illic confirmato, inde comitatus per Grisolamum Ugonem Camerlengum, & Amizonem Pistoriensem, Cremonam accessit die xvii. Junii, & ad preces Domitii Præpositi ibi S. Agathæ dedicatæ, seu oblatæ divis Petro & Paulo, eam suscepit in sui protectionem cum omnibus suis, quæ haberet tam in ea civitate, quam extra ipsam in vicis Monticellorum de Ubertis, Aquælongæ Badoni, & ibi castro, & aliis sibi pertinentibus, Campimagri, & ibi ecclesia S. Christophori, & ecclesia S. Valeriæ in Aulgia cum xii. terræ jugeribus, & eorum colonos, servos, & ancillas super eis commorantes; & illinc destinata parte exercitus in agrum Brixiensem, per eum arce Gavardi expugnata, inde discedens Mantuam, Parmam, ac Ferrariam Com. Mathildis suppeditavit; ac expugnavit Pontremulum ditionis Lunensis, cum ibi incolæ nolissent eum admittere, ac diripi jussit, & pace inita cum Mathilde, illinc ivit Sutrium, & ibi exercitu substitit, & inter eum ac summum Pont. ultro citroque missis legatis re composita, & juramento per eum interposito, facta pollicitatione se urbem pacato agmine ingressurum, illosque, qui ab ipso obtinuerant episcopatus, ab eis abdicaturos, eam ingressus

gressus fuit die x. Februarii, & positis castris ad montem Gadii, seu Mali, urbem Leoninam occupavit, & illinc à mole Adriani profectus est ad basilicam divi Petri, & osculatis ibi pedibus summi PP. stantis illic habitu solemni ad altare majus, mox ab eo facta postulatione, ut ipsis, quibus dederat episcopatus, confirmaret, coque, cum id recusasset facere, captivato per milites Henrici templum ingressos ad id signo habito, una cum multis praelatis spoliatis eorum bonis, & cum Romani tam atroci injuria ei facta, & indignitate rei concitati armis arreptis Teutonicos secum militantes una cum eo ex urbe expulissent, multis ex eis occisis pedem retulit ad montem Soractem, & ibi summo PP. ac praelatis, dispositis circumquaque custodibus, dimissis, reliquum exercitum admovit urbi, eam oppugnaturus, & cum occupato monte Mameo per milites Henrici, & illinc factis incursionibus in agrum Rom. eum ferro, & igne, ac rapinis evertendo. Et cum summus PP. motus precibus Rom. ad eam avertendam ruinam perductus ad montem Soractem adhibitis notariis annuisset postulatis Henrici, cumque coronasset die 111. Aprilis in templo divi Petri, factus sui compos non multo post in Germaniam rediit, & dum esset Veronæ Walterio præfule Cremonæ instante suscepit in sui protectionem pro remedio animæ suæ, & Bertæ ejus uxoris ecclesiam Cathedralis Cremonæ de recenti ampliata sub titulo, & ad honorem Assumptionis B. Mariæ Virg. & ei confirmavit vicus Butanenghi, Castris veteris, Insulæ Ronduladeschi, Casænovæ, Brotamani, Azanelli, & Fontanellæ, cum sacello S. Salvatoris, & oratorio divi Mauriti. Et summus Pont. coacto Concilio Romæ apud Lateranum revocavit omnia per eum concessa Henrico uti sibi ipsi extorta.

A.C. 1115. Mathildis die XXI. Julii annorum LXXVI. decessit Vincentiæ, seu Florentiæ, vel Mantuæ, ejusque cadaver sepultum fuit in ecclesia monasterii divi Benedicti inter flumina Padi & Laronis, legata testamento ecclesiæ Rom. omni regione à Spisina amne, & S. Quiritio agri Senensis, & Rhadiorphano, usque Ceparanum inter Apenninum, ac mare exstante, & in dioecesi Cremonensè erectis ecclesiis Plebium trium litterarum Joannis, Sexpillarum, SS. Jacobi, Petri in Dulmona, Geminiani Guratæ, & Octovillarum, & in suburbis Cremonæ ecclesiæ S. Agathæ ibi constitutis XII. Canonicis Regularibus, assignatis multis fundis in vico Aquælongæ Badoni, & territorio Castrilconis cum multis honorantiis, & quæ primo nupsit Guidoni Duci Sueviæ, eoque uti impotente repudiato, Gottifredo, & eo mortuo, Azoni Estensi.

A.C. 1116. Henricus Imperator Occidentalis indignatus in summum Pont. quia revocasset omnia sibi concessa, (ut præfertur) ex Germania rursus Italiam exercitu irrupit, & ut è medio eum tolleret, ipsique alium sufficeret, à quo rursus coronaretur, Romam profectus omnia ibi adjacentia populatus fuit, & per Tholomeum, & Abbatem Farsensem, eorumque sequaces, magna cum pompa fuit introductus in eam, & ex Campania accersito Mauritio Hispano Episcopo Bracharense, eum creavit Antipapam, & appellavit Gregorium, & per Rom. appellatum Bordinum, & credens, se fuisse quoque privatum per summum Pont. dignitate imperii per illum, qui erat exsul, apud corpus D. Gregorii iterum se coronari fecit, & die XXIX. Martii ad intercessionem Episcoporum Bernardi Parmæ, Landulphi Astæ, Victoris Bononiæ, Sigifredi Vercellarum, & Azonis Novariæ, dum esset apud vicum Fontanæ in agro Bononiensè, recepta sub ejus tutela Abbatia Viardæ Episcopatus Cremonensis, una cum Mandinulpho ejus Abbate, & omnibus bonis acquisitis & acquirendis,

A necnon allodiis, & libellariis, interdicendo, ne quis Archiepiscopus, Episcopus, Comes, Vicecomes, Scutellarius, & Abbas ei & monachis, ibi Deo servientibus, molestiam inferrent, & Cremonensibus in sui gratiam receptis, ac facta promissione per ipsum eis auxiliari adversus suos hostes die VI. Julii Odone Comite, & Diacono Perfico eorum legatis ex Italia properavit in Germaniam, concessis etiam Cremonensibus jure in aquis fluminis Padi.

B Et anno 1119. ex Germania rursus Italiam ingressus exercitu Romæ se appropinquavit, positis castris ad ædes D. Petri, & Gelafius summus Pont. noscens eum uti hostem Rom. Ecclesiæ, & ut ei noceret, illuc accessisse, ex Laterano abiit in ædes Vulcanini Romæ tunc potentissimi, & illinc duabus triremibus repertis, Vulcanino comitante, & Germanis Henrici militibus eum egressum Romam telis ac sagittis impetentibus ivit Adriam, & illinc Terracinam, & mox Gajetam patriam suam; & Henricus Rom. ingressus fuit, & intendens suppeditare ditionem Romanorum, obsedit Otriculum, oppidum agri Anagnini, & Gulielmo Duce Apuliæ, & Ruperto Capuæ, & Ricardo Aquilæ, Principibus Normannis profectis ad summum Pont. & per eos se, ac quibuscunque eorum juris ipsi suppositis, ac pollicito omni auxilio adversus Henricum, & alios factionis suæ, & ex ejus ordine coacto exercitu ad oppidum S. Germani, commendato Antipapa familiæ Frangipanorum ac sequacium, cædibus, incendiisve, ac rapinis in Italia commissis, inde regressus fuit in Germaniam.

C Anno 1121. Cremonenses ex agro Brixienfè ceperunt pagum Aquænigræ, & cum Parmensibus ad Glaream S. Joannis pari Marte manus conferuerunt, & mox pacem fecerunt. Et anno 1125. Lambertus ex Fagnano agri Imolensis, episcopus Hostiensis, fuit electus summus PP. & nominatus Honorius; hyemsque asperrima fuit; qua infiniti mortales & animantia perierunt, & flumen Padi gelu concretum fuit, ut iter viatoribus, & plaustris onustis & ductis per boves, & equos ad ea trajicienda ipsum flumen præbuerit, & consumpti fructus ex nimio frigore, ac gravis famés subsequuta fuit.

D Anno proximo die XX. Aprilis apud Trajectum periiit Henricus Imperator, & sepultus fuit Spiræ in ecclesia ibi majori anno Imperii sui XX. nulla dimissa prole ex Mathilde uxore, filia Henrici Regis Angliæ, mox nupta Gottifredo Com. Andegavensi, ex quo suscepit Henricum, mox Ducem Normanniæ, & Regem Angliæ.

E Et anno sequente Lotharius, secundus filius Gulielmi Com. Dux Saxonie ex opera Alberti præfulis Moguntie fuit electus Cæsar, Federico & Corrado nepotibus Henrici Leopoldo Com. Orientali, & Carolo Flandriæ competitoribus die XXIX. Augusti, & ex quibus Corradus Dux Franconiæ per Gottifredum Com. Palatinum Rheni, ac urbes Francorum & Suevorum electus fuit. Et Lotharius instigatus per Albertum præfulem Moguntie, secum conjunctis Olderico Boemorum, & Henrico Baviaræ Ducibus, exercitu profectus in Corradum & Federicum, fratrem suum ex Agnete sorore Henrici, exercitu obsedit eorum oppidum Noricorum, & per eos coactis copiis illinc prælio repulsus ivit Herbipolim; & cum se recepissent Spiram, illuc profectus, ibi eos obsedit, & diffusus ea potiri, illinc abiit, & Henrico Baviaræ Duci fratri Guelfonis nupta Geldria filia, ex qua prodiit in lucem Henricus, cognominatus *Superbus*, & à Leone, eum destinavit exercitu in Sueviam adversus illos, & illinc Corradus descendit exercitu in Italiam, & ibi occupata Gallia Cisalpina coronatus fuit Mediolani corona ferrea per Anselmum Pusterlam ibi Præfulem, & Lotharius Spira,

Spira, Ulma, & Norimberga expugnatis, eum infecutus fuit, ipseque diffusus viribus suis illinc in Germaniam regressus fuit.

Et Febronia Abbatisa monasterii SS. Sixti & Fabiani Placentiæ concessit die VIII. Januarii, Cremonensibus tertiam partem Guardastalli & Luzzariæ, præter ibi ecclesiarum per eos die v. Decembris inita conventionem cum Placentinis offerendi pro eis quotannis ecclesiæ ipsius monasterii Byzantinum Romanatum.

A. C. Anno 1130. Cremonenses, eorum Consulibus
1130. Florebaldus & Anselmo, bellum habuerunt cum Cremensibus de mense Junii, & cum obsedissent Cremam per Mediolanenses, quibus adhæserant in odium Cremonensium, in eorum auxilium vocatis, illinc repulsi fuerunt de mense Octobris. Et dum transmisissent cohortes militum quoque Brixellum adversus Brixienfes & Mutinenses, ex eis quamplurimi trajiciendo Padum in ejus aquis obruti remanserunt, & multi fuerunt captivati, Waltero eorum præfule anno præcedente mortuo, & Ugone ei substituto, ipsique non multo post mortuo, Uberto, & Lambertus Abbas S. Laurentii procuravit ex urbe asportari Cremonam corpora D. Marii, Marthæ, Audifacis, & Abacuc parentum, & filiorum martyrio affectorum anno 306. Romæ una cum reliquis D. Urbani summi Pont. ac Quirini etiam Martyrum, & reponi in ecclesia S. Laurentii.

A. C. Et anno sequente ossa divi Hymerii, quæ diu
1131. occulta remanserant, de mense Maji fuerunt reperta, & reposita in loco patentiori ecclesiæ ibi majoris.

A. C. Innocentius summus PP. non valens resistere fa-
1133. ctioni Anacleti Antipapæ, filio Petri Leonis Rom. ex urbe profectus in Galliam, & Philippo filio Ludovici ibi Regis, & Henrico Angliæ Rege repertis apud Carnutum exhortatis ad expeditionem adversus infideles, & mox profectus Leodium, & ibi reperto Lothario Cæsare, & ab eo requisito auxilio, quo posset redire in Italiam, habita synodo etiam Rhemis, illinc cum eo primo vere descendit in ipsam, & profectus Placentiam illic habuit aliam synodum.

Et cum Lotharius in vico Calzinario, seu Ronchaliarum castra firmasset, Pisas accessit, & ibi Pisanos cum Genuensibus belligerantes composuit, ac Syrum Genuæ Episcopum, tunc Mediolani Archiepiscopo suppositum creavit Archiepiscopum, ei suppositis tribus Episcopis Corsicæ, ac Bobii, & Pifarum, aliis tribus Corsicæ, ac Populoniæ, ei quoque suppositis. Et Lotharius profectus Mediolanum, & per Anselmum ibi præfulem Modetiæ coronatus, una cum Mediolanensibus & Cremensibus frustra obsedit Cremonam mense Novembris, Soncinoque, & vico S. Baxiani, & nonnullis aliis ibi finitimis in odium Cremonensium direptis & everfis, cum summo Pont. ivit Viterbium, & castris firmatis ad pontem Mameum juxta ecclesiam S. Agnetis, summus Pont. dum ad eum se illuc contulissent Theobaldus præfectus urbis, ac Petrus & Leo, & alii Rom. sui fautores, per Janiculum ingressus regionem Transiberinam Sedi Apostolicæ fuit restitutus, ac refedit in Janiculo, Antipapa nusquam apparente. Oppido Piceleonis mense Septembris ædificato in agro Cremonense ad ripam Abduæ fluminis, ubi olim fuit forum Diocontiorum. Et Lotharius dum esset apud Fontanam Episcopatus Placentiæ, Richilde conjugem suam intercedente, & Uberto Episcopo Cremonæ instante, confirmavit quæcunque sibi concessa per Henricum præcessorem suum.

A. C. Et debellato Ruglerio Normanno ex Italia in
1134. Germaniam reversus, & inter eum & Corradum sibi dimisso titulo Imperii opera D. Bernardi solus

A remansit in eo. Et Cremonenses mense Septembris instaurarunt Soncinum, demolitum per Lotharium. Et D. Bernardus Mediolanensibus dum eis, quia adhæsisent Corrado Suevo, interdicta essent sacra per summum Pont. & mox dimisso Corrado Lothario adhæsisent, absolutionem & veniam impetravit, & Cremonam profectus, & Papiam, ut ibi incolas & confederatos cum Mediolanensibus componeret, re infecta ex Cremona rediit Mediolanum.

Et Lotharius anno 1136. accersitus per sum-
A. C. mum Pont. in Ruglerium, ex Germania rursus
1136. in Italiam per Vallem Tridentinam ineunte autumno exercitu descendit una cum Rachilde uxore, filia Henrici Com. in Hortoim, Getrudi Marchionis in Saxonia, Henrico Duce Bavarie genero, & Conrado Suevo, & castris Gardæ & Guardastalli receptis, ea concessit Henrico. Et cum Mediolanenses & Cremonenses hostes Imperii judicavit, & Cremenses à Cremonensibus accusatos, cum essent ex eorum comitatu ab ipsis defecissent ad Mediolanenses, & citati, coram eo non affuissent, sententia damnavit.

Et Papiam progressus ibi incolas sibi data pecunia
A. C. per eos in sui protectionem recepit, & die xxviii.
1137. Maji, dum illinc regressus fuerit iturus in Apuliam, castrametatus fuit ad Casale majus in agro Cremonense; & dum esset Parmæ cum Venetis, eorum legatis illuc accedentibus, foedus percussit, & habita classe à Pisanis, & per eos direptis Amalfi, & Acrivella eorum oppidis, & agris obsedit, & in sui potestatem redegit Barulum, & ex omni Apulia & Calabria expulit Ruglerium in Siciliam, & in eis præfecit regionibus Comitem Raynonem, seu Reginulphum, seu Reginerium, vel Raynerium, ex suis proceribus insignitum titulo Ducatus Apuliæ, & ibi eo dimisso aliquibus copiis Germanorum una cum summo PP. reliquis Romam rediit, ubi fuit insignitus per eum corona imperiali, ibi assistentibus legatis Imperatoris Byzantii, illuc missis gratulatum de victoria per ipsum habita in Ruglerium. Et Antipapa ex humanis sublato, & per fautores alio creato, & statim deposito, exhortatione Divi Bernardi, eo auctore quoque dum esset Mediolani anno superiori inchoato Ordine monachorum Humiliatorum conventualium sub regula D. Benedicti eis data, & die trigesima Maji an. 1199. confirmato per Innocentium III. tunc summum Pontificem, Guidone de Porta nobile Mediolanense procurante. Lotharius ex urbe rediit in Galliam Cisalpinam, & mense Octobris, secum conjunctis Mediolanensibus ac Cremensibus, occupavit Soncinum, & S. Baxianum Cremonensibus, ei frustra resistentibus, & mox dimisit, & condidit leges de feudis.

Et anno secuto receptis in sui gratiam Cremon-
A. C. ensibus, eis requirentibus obsedit oppidum Cre-
1138. mæ, & mox in eos indignatus ipso dimisso diripuit eorum agros, & dum ex Italia per vallem Tridentinam in Germaniam rediret, & esset in ibi sylva inter Elnam & Licum flumina morbo supervento rediit Veronam, & ibi die iv. Decembris an. xi. imperii sui obiit, ejusque cadaver illinc in Saxoniam translatum, illic in monasterio Cisterciensi sepultum fuit, superstite filio sui nominis ex Egetrude, mox nupta Henrico Duci Austriæ, eique successit Corradus III. Suevus ex familia Scopiarum, Princeps Francorum per Henricum VI. ejus avunculum constitutus, competitor suus.

Et anno 1139. Cremonenses una cum Par-
A. C. mensibus obsessa Crema die v. Junii cum Medio-
1139. lanensibus in ejus auxilium profectis apud Ripam altam ejus agri conflixerunt, & succubuerunt ex
P p p p eis

eis multis captivatis, & mox pacem fecerunt.

A. C. 1141. Anno 1141. Ubertus eorum Præful erecto altari D. Stephano cum sacello die xxvii. Junii illud consecravit, & titulum ejus Episcopatus ipsi subjecit, repositis in ejus sacello, constructo in parte superiori ecclesie cathedralis propinqua ædibus ibidem Episcopalibus, reliquis B. Mariæ Virginis, SS. Apostolorum Petri, Jacobi Alpei, Bartholomæi, SS. Martyrum Stephani, Laurentii, Sixti, Calixti, Georgii, Christophori, Vincentii, Pantaleonis, Blasii, Vitalis, Gervasii, Prothasii, Primi, Fæliciani, Cosmæ, Damiani, Fabiani, Sebastiani, Marcellini, & Petri, Quatuor Coronatorum, Abdon, & Sennen, Basilii, Appiani, Herculani, Fælicis Vincentini, Nicomedis, Joannis, & Pauli, Grisanti, & Dariæ, Hippolyti, Cassiani, Germani, Nazarii, Celsi, Saturnini, Sifinii, Vitalis, Martialis, Abundii, Irinei, Agapeti, Faustini, Artemii, Dionysii, & Septem fratrum, & Fælicissimæ eorum matris, & SS. Confessorum Gregorii Papæ, Ambrosii, Martini, Nicolai, Himerii, Syri, & Genesii Episcoporum, Simpliciani, Sabini, Materni, Zenonis, & Benedicti, & SS. Virg. Agathæ, Cæcilie, Margaritæ, Euphemie, Anastasie, Helenæ, Victorie, Candidæ, Paulæ, & Concordie nutricis divi Hippolyti, & de ligno S. Crucis, & vestimentis B. M. Virg. Sepulchri Dominici, purpura qua indutus fuit, & de fimbriis vestimentorum ejus, veste Pauli Apostoli, & virga Moysis, & mox cum aliis repositis in sacrario ejusdem ecclesie.

A. C. 1146. Anno 1146. Cremonenses mense Julio prælio congressi cum Mediolanensibus apud Cremam succubuerunt, ut ipsi Mediolanenses eorum scriptis commendarunt. Et Eugenio III. Pisano summo Pont. eo auctore Romæ Senatoribus abrogatis, ibi incolis invitis & ægre ferentibus, & dum, cum id præsensisset, veritus illorum insidias, illinc abiisset, ipsum insequentibus telis ac sagittis, ex Italia profecto in Galliam, & ibi cum Cardinalibus, & aliis prælatis, quos secum habebat, & Gallicis, & Germanis per eum celebratis Synodis Parisiis, & Rhemis hortatu ac opera ipsius, ac Lucii II. Bononiensis præcessoris sui, & D. Bernardi. Corradus Imperator Henrico filio suo ætatis puerilis ex consensu Electorum, & aliorum Principum Germanorum in unum conventorum apud Francumfordium electo Cæsare, & coronato Aquisgrani de mense Februarii, & ex Germanis, Hispanis, & Italis coacto per eum exercitu septuaginta millium equestrium & pedestrium una cum Terrino Germano Episcopo Portuense, ac legato Apostolico, ac Friderico Suevo Ænobarbo nuncupato nepote, Duce supremo suo, & multis aliis Ducibus, Principibus, proceribus, & nobilibus earum nationum, inter quos fuit Martinus Turrianus Mediolanensis de mense Maji. Et mox Ludovicus Rex Francorum simili exercitu, ex Francis & Italis conscripto, una cum Eleonora uxore, & Guidone Florentino presbytero Cardinale tit. S. Grisogoni, & legato etiam Apostolico, & multis aliis ex suis, ac Italis, Ducibus, Principibus, proceribus, & nobilibus transiverunt in Syriam ad subsidium Balduini Regis Hierusalem, & aliorum ibi incolarum Christianorum adversus infideles Miramino Mesopotamie, & Saladino Alepi filii Sanguigni Sultanis; & dum applicuissent Byzantium, sibi datis per Emanuelem ibi Imperatorem cognatum Corradi omnium perfidissimum, & inimicum Christianorum Occidentalium, præcursoribus, qui eos exercitus conduxerint per loca devia, sylvestria, & sterilia, ac transmissa farina mixta gypso ad perdendum eorum milites, & ex qua, cum factus fuerit panis, ex quo comederint, multi interierint; & etiam factis multis præliis cum infideli-

A bus in itinere sibi occurrentibus, ac repulsis gravi illorum strage multi alii occubuerunt, & per reliquos, ac milites Templarios, Hierosolymitanos, ac Teutonicos, & alios Orientales, Corrado Cæsare, Ludovico, & Balduino/Regibus, & aliis Ducibus, & Principibus, qui erant secum, assistentibus, obfesso frustra Damasco de mense Maji anni sequentis, & dimisso, illinc plurimis amissis tum ferro, tum fame, tum peste, tum aliis morbis causatis ex aeris intemperie, tum aliis variis casibus, & Turriano captivato per infideles, & martyrio affecto, reliquis redierunt in Europam.

A. C. 1148. Anno 1148. Cremonenses secum conjunctis Parmensibus ac Palavicinis de mense Decembris commisso prælio cum Placentinis, illos profligarunt, ex illis multis occisis, & captivatis, & ductis Cremonam.

A. C. 1149. Et die v. mensis Julii anni proximi confertis manibus cum Mediolanensibus apud Castrum novum buccæ Abduæ, illos quoque fuderunt, multis utrinque desideratis, & capto eorum curru.

A. C. 1150. Et de mense Decemb. anni sequentis emerunt castrum ipsum à Placentinis, & cum eis dimissis Parmensibus foedus percusserunt. Et Corradus Cæsar Com. Palatino sibi contumace represso, dum esset in oppido Locrense apud Gemundam, seu Bambergam, die xiiii. Februarii anni xv. imperii sui vitæ concessit non sine suspitione veneni sibi propinati per nonnullos physicos ex Italia destinatos à Ruglerio Normanno, Rege Siciliæ, ad ejus curam superstite Federico nepote ex Henrico filio, mortuo ex aeris contagione, die xiiii. Julii: visaque in acre columna ignis ardentissimi obvia sibi quæque comburente & confumente, & quæ corruerit in flumen Padi prope Placentiam.

A. C. 1152. Federicus Ænobarbus, ita nominatus ob barbæ elegantiam, nepos suus ex Federico fratre, & filia Henrici olim Ducis Bavarie, Dux Sueviæ die quinta Martii apud Francumfordium electus fuit Cæsar, & die Dominica de mense Aprilis Aquisgrani coronatus per Arnoldum ibi præfulcm in ecclesia divæ Mariæ, assistentibus aliis Electoribus; & habuit uxorem Odellam filiam Leopoldi Marchionis Vintimbergi. Cremonenses profecti Modætiæ, eam ceperunt, & mox ea dimissa Scalonom delati, ea potiti sunt. Et Parmenses prælio inito cum Placentinis & Cremonensibus apud campum Cassiculi die vigesima quinta Julii, eos fuderunt, ex ipsis multis captivatis, & ductis Parmam.

A. C. 1153. Eugenio summo Pont. Terracina, Scena, Norbana, & arce Fumonis recuperatis è manibus tyrannorum, qui eas occupant, Tybur profecto solatii gratia, & ibi mortuo die octava Julii octavi anni noni sui pontificatus factus est summus Pont. Anastasius quartus Rom. & olim Abbas sancti Ruffi diocesis Velinternæ, & Cardinalis, patre Benedicto. Et Federicus Cæsar, vita functo Com. Palatino absque prole, ei dato successore Corrado fratre suo, ex Germania per montes Tridentinos exercitu descendit in Italiam de mense Octobris, & de mense Novembris firmatis castris in vico Roncaliarum propinquo Placentiæ juxta ripam fluminis Padi, & ibi habitis comitiis cum suis Principibus, & aliis consultoribus, ivit Mediolanum, & extra ipsum in templo divi Ambrosii per Ubertum Pirovanum ibi præfulcm insignitus fuit corona ferrea, & seu Modætiæ, & mox concepto odio in Mediolanenses sibi parce annoam subministrantes, ac recusantes civitates Novicomii & Laudæ per eos demolitas instaurare, in gratiam Novicomensium, Laudensium, Papiensium, & Cremonensium, & Gul. Marchionis Montisferrati, secum conjunctis eorum copiis, illis movit bellum, eorumque agro cursitato & direpto, ibi oppido Rosatæ, ad cujus præsidium erant quinque centum Mediol-

diolanenses, depopulato ac combusto, & per Mediolanenses ad eum placandum exauctorato Gerardo ipsorum consule, duobus pontibus constructis super alveo Ticini fluminis demolitis, irrupit agrum Novariensium adversus Guidonem Com. Blandratæ, sequentem partes Mediolanensium, & ibi dominantem, & illic oppidis Maninæ, Galiardi, & Tricæ receptis de mensē Decembris descendit in gratiam Marchionis Montisferrati adversus oppidanos Cairi, & Astenses Marchioni contumaces, & Cairum, & Astam, dum ibi incolæ illinc ad montes propinquos aufugissent, diripi ac comburi jussit; & regressus agrum Mediolanensem, & ibi Abiate, Galliate, & Trecate quoque everfis, Derthonam de mensē Februarii obsedit, & de mensē Aprilis Obitione Malaspina duce illuc transmissis ad subsidium per
 1155. Mediolanenses ducentum militibus, eam prælio ingressis, ex ipsis cadentibus Ugone Vicecomite, Johannino Maynerio, Lanfranco Crucio, Albertino de Carate, Lanfranco de Curte, & Ruglerio sanctæ Mariæ, in sui potestatem redegit, & solo æquari jussit die quinta decima Aprilis, & progressus in agrum Brixiensem, ibi Senigam combustit. Et Cremonensibus concessit jus monetæ cudendæ, dum esset in agro Veronense, eo jure, & quibuscunque aliis regalibus privatis Mediolanensibus. Et Papiam profectus, ibi die Dominica vigesima quarta ejusdem mensis triumphum duxit, & illinc abiit Placentiam, & die vigesima septima obsedit, eaque dimissa profectus fuit Parmam, & illinc Bononiam, & ibi celebrata Pentecoste iter direxit in Hetruriam ac Latium, & illic prope Sutrium firmatis castris, & inter eum, ac summum Pont. sibi imparem esse noscentem sedata controversia inter eos vigente, ipsique Adriano Quarto ex vico Albano summo PP. obviam facto ad Sutrium, ibi ejus pedibus osculatis, Romam secum profectus, illic in ecclesia divi Petri die vigesima nona Julii festivitatis ipsius per eum fuit coronatus corona aurea solemniter. Et dum Romani eo in actu irruissent in ipsius milites Teutonicos castrametantes in campis Neronianis, multis ex eis occisis, ipsisque intra urbem & Vaticanum introductis, & Rom. in urbem repulsis, & ibi utrinque consertis manibus ex eis circiter mille occisis, & ducentum captivatis, & in gratiam summi Pont. dimissis. Et cum plurimi ex suis militibus nimio æstu vigente morbo contagioso oppressi quotidie deficerent, & Henricus Dux Baviaræ, Catulus nuncupatus, eo dimisso ivisset in Germaniam, & ibi novos motus concitaret, omisso bello, quod intendebat movere Gulielmo Normanno, ivit Anconam, & illinc in Galliam Cisalpinam. Et Veronenses, dum ei transeunti per eorum agrum armati occurrissent, & secum per ejus milites commisso certamine redacta in sui potestatem arce munitissima, & ad fines ipsius agri, & inter montes erecta, in quam nonnulli ex eis se receperant, repressit, ex eis circiter mille occisis, aliisque captivatis, & ducentum ex ipsis laqueo suspensis, & mox habita pecunia à Veronensibus eis data venia ex Italia, ibi dimisso Vicario Gulielmo Marchione Montisferrati properavit in Germaniam adversus Henricum ipsum Catulum nuncupatum.

Et Cremonenses de mensē Maji anni proximi
 A. C. diripuerunt agros Laudensium, & cum eis, ac
 1156. Cremensibus prælio congressi illos superarunt, multis ex eis captivatis, ac occisis. Et Mediolanenses Gualvagno Duce Duce una cum eis direpto, everfoque igne, & ferro dominio Montisferrati, & Gulielmo ibi Marchione debellato, regressi sunt agrum Papiensem, & ibi occupatis, & prædæ expositis oppidis Serezani, & Sunzani, & Novicomensium Morengo turri Annonio, ac Farra, Papiensibus, & Novicomensibus sibi frustra resistentibus, & cum incolæ Vallis Lugani, ab eis, quorum partes prius

A sequebantur, defecissent, & Papienses ibi sibi occurrissent die quarta Julii in campo Rodulphi, ibi utrinque commisso prælio profligarunt, & Luganenses viginti quoque eorum oppidis depopulatis mensē Augusto ad pristinam sanitatem redegerunt. Et Gualvagno adhuc duce die prima Julii castrametati apud Carseolum obsederunt Viglevanum, ad cujus præsidium erant copii Marchio Montisferrati, Otho Malaspina, & alii septem Marchiones, ac Papienses, & ibi die tertia decima utrinque commisso prælio, & fufis Papiensibus, & confederatis etiam expulsis ex oppido Suezani, per eos occupato nocte diei noni mensis Junii, ex ipsis ducentum occisis, & trecentum captis, illud ceperunt, & demoliti sunt, & Papienses præter morem debilitatos mensē Octobris compulerunt in jus suum, Papiæ moenis solo æquatis, eaque inter pagos Mediolanensium redacta, & ab eis ex ipsorum nobilibus centum, & ex popularibus ducentum pro servanda sibi fide, habitis obsidibus, & Derthonam instaurarunt, & Novicomensium, Laudensium & Cremonensium agros, quia Papiensibus opem tulissent, concursarunt, ac depopulati sunt, Laude quoque direpta, ac demolita, ibi incolis profectis Piceleonem, & Papienses cum præter modum oppressi per Mediolanenses Ardizione Rivoltella, & Othone Brixienfe per Adrianum summum Pont. motum eorum, ac Laudensium calamitate, transmissis Mediolanum ad eos legatis, ab ipsis defecissent facta irruptione in eorum agrum usque Papiam mensē Novemb. eoque direpto, & Leumelo demolito, adhuc compulerunt in jus suum.

Et Cremonenses Cremensium agros quoque
 A. C. curfitarunt ac diripuerunt, ex eis multis captivatis, & Cremonam ductis; & Marchione Montisferrati obfesso anno secuto in oppido Casalis, 1157. ejusque oppidi, ac sancti Gervasii, & stabuli de mensē Junii direptis ac combustis, per ipsos debellato ac facto tributario. Inter Federicum ac summum PP. orta controversia, & ad ipsum, dum esset Augustæ per summum PP. transmissis legatis Henrico presbytero tit. sanctorum Nerei, & Archelai, & Jatino diacono tit. sanctæ Mariæ in Schola Græca Cardinalibus, & per Ubertum Pirovanum præfulem Mediolani, Andream Schachabarotium, Fulconem Landrianum, Simonem Crucium, Albertum Gambaram, & Rampinum Sartorem notarium, Mediolanens. transmissis legatis, & per Papienses Rolando de Botichiella, Lanfranco Torta, Facio de sancto Nazario, Viola de Canapanova, & Ardizione de Petra, & Laudenses Alberto Alemano, & Magistro Homobono adversus Mediolanenses, præmisit ex Germania in Italiam Raynaldum Cancellarium suum, & Othonem Com. Palatinum: qui recepto oppido Rivoli ad fines agri Veronensis, & Tridentini in montibus munitissimo, & ab ibi incolis, & Veronensibus recepto juramento fidelitatis erga Federicum, illinc progressi sunt Veronam, & inde Mantuam, & mox Cremonam, & ibi habuerunt comitia cum præfulibus Ravennæ, Mediolani, & aliis quindecim præfulibus Mediolani Suffraganeis, Marchionibus, Comitibus, Consulibus, & Legatis civitatum circumvicinarum, sequentium partes Federici, & eis profectis illinc facto recessu. Federicus conductus per Albertum Alemanum, & Magistrum Homobonum, de mensē Novembris descendit adhuc in Italiam, una cum Federico præfule Colonie, Arnaldo Moguntie, Helino Treveris, & Ladislao duce Boemie, & multis aliis Episcopis, Prælatibus, Ducibus, Principibus, Proceribus, & nobilibus, & exercitu centum milium equestrium, & pedestrium ex Francis, Burgundionibus, Saxonibus, Suevis, Bavaris, Boemis, Austriadis, Ungaris, Lotharingis, Charetanis,

nis, & Ripariolis, & omiffa Verona, ingreffus fuit agrum Brixienfem fociorum Mediolanfium, & cum fibi aufi fuerint armis occurrere, eos utrinque prælio commiffio repulit, & Brixia, ejuſque agro direptis compulit in jus ſuum, & ſibi per ipſos datis ſexaginta obfidibus, ac pecunia, eis veniam dedit. Et Cremonenfibus, eorum Conſulibus Lanfranco Struſio, Tincto de Muſagatta, ſeu Albertino de Muſotorculo, Arigono de Guazzonibus, Pontio de Geroldis, Pelegino de Pozalibus, Ambroſio de Curtis, & Marchiſio de Marianis, promiſit non permittere aliqua caſtra conſtrui inter Abduam & Ollium flumina.

A. C. Et anno ſubſecuto Mediolanenfes, legatis ad i-
1159. pſum leniendum tranſmiſſis per eos, & ab eo repulſis, declaravit rebelles Imperii Romani, illiſque indixit bellum, & cum equeſtres circiter mille Galvagno duce, ſibi adverſus ipſos progredienti exercitu aufi fuiſſent occurrere ad flumen Abduæ, illos utrinque prælio commiſſio Ducibus Boemiar, & Dalmatiæ ductoribus repulit, & profectus fuit Leucum, & ibi trajecto flumine Abduæ ope Novicomienſium Ruſca de Ruſcis ex Belinzona, Gallucio Lambertacio, Manſredo de Lavezario, Ruſca de Advocatis, Joanne de Lugano, & illis de Fegino auctoribus, acceſſit Novicomium, & mox Modetiam, ubi una cum Beatrice uxore reaſſumpſit coronam, & capto, & munito præſidio Tricio, & ibi reposito ærario, & ad ejus cuſtodiam dimiſſio Raymone Teutonico cum militibus, & Beatrice uxore, filia unica Raynaldi Comitit Byzantini, & Ducis Burgundiæ, ab ea habitis pro dote Ducatu Burgundiæ, & Galliar Narbonenſis, repudiata Odella prima uxore, die prima Auguſti metatis caſtris apud Lacum Larii in pratis de Caſtirago, ivit Laudam, & mox ad montes Briantinos, ſeu Genzonis, & illinc equeſtribus mille uſque ad moenia Mediolani tranſmiſſis, & ibi in eos facta impreſſione per Mediolanenfes repulſis, nonnullis ex ipſis occiſis, & nonnullis captivatis, illud obſedit die ſexta Auguſti, ibi Galvagno & Viviano Anglieriæ Comitibus ducibus, una cum Marchionibus Montisferrati, Eſteſe, Saluſſii, Careti, Malafpinæ, & Capitii, Ferrarienfibus, Bononienfibus, Patavinis, Veronenſibus, Vicentinis, Tarviſinis, Ravennatenſibus, Mutinenſibus, Rhegienfibus, Parmenſibus, Mantuanis, Cremonenſibus, Papienſibus, Laudenſibus, Novicomienſibus, Novarienfibus, Vercellenſibus, Aſtenſibus, Bergomenſibus, Bergolenſibus, Blandratenſibus, Hetruſcis, & Umbris, inimicis Mediolanfium, etiam conſenſu ſummi Pont. & in eos erumpentibus Mediolanfibus, Corrado Vicecomite & Tutio Mandello ducibus, & utrinque levi commiſſa pugna, eis, & multis aliis occiſis, pedem referentibus in urbem, & expugnato arcu triumphali nuncupato, ibi in ſuburbis munitiſſimo, à Boemis, & per Cremonenſes & Papienſes, agro illorum concurſato & direpto, ferroque & igne everſo, & ibi ſolo æquatis oppidis Roſati, Gallarati, & Trecati, poſt multa levia prælia ibi utrinque commiſſa, in quibus pluriſmi occubuerunt. Et cum Mediolanenfes fame opprimerentur, ac peſte abſumerentur, ipſos ſe ei permittentes auctore Guidone Com. Blandratæ, compulſit in jus ſuum, & ſibi per ipſos datis obſidibus tercentum de obſervanda fide, ac ſolutis libris ſex millibus argenti, recepit in ſui gratiam die octava Septembris, & dimiſſio Mediolano illinc ivit Modetiam, & inde ad vicum Roncaliarum, & ibi per quadriduum habuit comitia cum ſuis conſultoribus, eccleſiaſticis, ac laicis, & proceribus, & ſibi dimiſſis per præſulem Mediolani ibi aſſiſtentem Ducatu Bulgarie, Marchionatu Martefanæ, & Comitatu Seprii, olim ei conceſſis ab Imperio, ibi quoque aſſiſtente Guidone de Crema diacono

A Cardinale tit. ſancti Calliſti Legato Apoſtolico, Pelegino Patriarcha Aquilejar, ac præſulibus Taurini, Albæ, Yporegiæ, Haſtæ, Novicomii, Laudæ, Cremonæ, Placentiæ, Rhegii, Mutinæ, Veronæ, Brixiar, Bergomi, & Concordiæ, ac Conſulibus & Prætoribus earum, & aliarum civitatum Galliar Ciſalpinæ, Flaminiar, & Piceni, & ibi principibus ex conſilio Bulgari, Martini, Boſſiani, Cremonenſium, & Jacobi, & Ugonis Germanorum J. C. & ex ſuis conſultoribus, & ex quibus Martinus filius Joannis etiam J. C. & Bulgarus publico ſtipendio conducti legebant, & docebant Jura in gymnaſio Bononienſi; & præfecit unicuique civitati Vicarios ſuos, & ab eis civitatibus obſides recepit, & Cremonenſibus, eorum Conſulibus adhuc Ægidio Dovaria, Guazzono filio Albrigoni, & Gabutto Balditono, conceſſit immunitatem à quibuſcunque vectigalibus præter Imperialibus pro mercibus, & bonis quæ conducebant, & conduci facerent per flumen Padi infra civitatem uſque ad mare per Comitatus Rhegienſem, Mutinenſem, Ferrarienſem, Bononienſem, & Ravennatenſem.

B Et orta controverſia inter ipſos & Placentinos, invicem inimicos antiquos, coram eo, cum alii alios vellent præcedere, & invicem facta levi pugna, in qua multi occubuerunt, & multi remanſerunt vulnerati, multive captivati, ipſorumque legatis coram ſe habitis, & auditis eorum juribus, & Placentinis non bene ſe excuſantibus, illos multavit gravi pecunia, juſſitque eorum turres altiorem brachiis viginti deprimi, ac Placentiæ vallum ſolo æquari, & foſſas obturari, ac moenia Cremæ demoliri; & illinc tranſmiſſis nunciis in Sardiniam ad eam recipiendam, ibi creato Rege ope Piſanorum & Genuenſium; & Genuenſes, cum fideliter non ſe geſſerint, tranſmiſſio Brixianono Duce Arboreæ, & Papiæ exercitu in eorum agros, ipſis direptis ac everſis una cum Albingauno, illos coegit ad ſibi petendum veniam, & multavit mille marchis auri; ac Veronenſes ſibi parere recuſantes, oppido Gardæ occupato, necnon Ferrarienſes, qui patrimonium Mathildæ trans Padum invaſerant, ad priſtinam ſanitatē redegit; & Albam profectus ibi caſtra firmavit, & ſolemnitatem Natalis Dominici an. 1160. celebravit, & A. C. quoque tranſmiſſis illinc nunciis exegit feudum con-
1160. ſuetum pendi Imperio Rom. ab urbibus totius Italiæ ad eum illuc per Ludovicum Galliar, & Henricum Angliæ Reges invicem belligerantes, deſtinatis legatis, ut uterque in ſuas partes Federicum traheret.

C Et cum mortuo Anſelmo, præſule Ravennæ, Federicus ipſius præſulatum requiſitum ab Adriano ſummo Pont. per eum conferri Guidoni, filio alterius Guidonis Com. Blandratæ, & ſummo Pont. id recuſaſſet facere, inter eos ſummo Pont. ac Federicum Cæſarem nova eſt ſuborta ſimultas. Et Federicus Cremonam acceſſit, & cum Laudem inſtaurari juſſerit, & Mediolanenfes id prohibuerint, impoſuit Cremonenſibus, Papienſibus & Novicomienſibus, ut Laudenſibus ad ipſam inſtaurationem auxiliarentur; & inde Placentiam acceſſit, & ibi paſcha celebravit, ejuſque incolas pecunia regia per ſpeciem latrocinii per eum ipſis erepta alienatos in officio continuit. Et cum Mediolanenfes Bernardum, Com. Lignini, Prætozem eis datum, tranſmiſſis legatis Rainerio ejus ſcriba, & Othone Com. Palatino, eiſque ignominioſe repulſis per Azonem Bellafium, Caſtellum Armenulphum, & Marinum de Malopera noluerint admittere, in ipſos valde indignatus fuit, & conſtitutus, & dimiſſis rectoribus Conſtante Gozadino, Seprii, & Martefanæ, & Corrado Mazco Tricii parte exercitus, reliquo ex Italia in Germaniam properavit per agros Brixienſium, quos, quia aciem Boemorum illac tranſeuntem invaſerant, juſſit di-

diripi, ac vastari; & Placentini cum Laudensibus commisso prælio ad vicum sanctæ Mariæ in Strata, eos fuderunt, Tirafolio Pusterla eorum Prætoris capto. Et Mediolanenses Galvagno Duce profecti Tricium, illud ceperunt, militibus, quos ibi dimiserat Federicus, inde expulsis, aliis quibus ex eis interfectis, & illinc pecunia, quam ibi dimiserat, ablata, & inde exportata. Ubertus Episcopus Cremonæ corpus divi Gregorii transferri fecit in ecclesiam divi Michaelis.

Et Federicus regressus è Germania Italiam exercitu, & dum esset Mutinæ, & partem exercitus haberet in agro Bononiense, celebrata ibi Pentecoste rursus indixit bellum Mediolanensibus, sibi assistentibus Octaviano tit. sanctæ Cæcilie, & Henrico tit. sancti Nerci, & Archelai presbyteris, & Gulielmo olim Papiense Archidiacono, & Guidone Crema diaconis Cardinalibus sanctæ Rom. Ecclesiæ, & ejusdem legatis; & mox exercitu coacto in vico Ronchaliarum, illinc erupit in agrum Mediolanensem, cumque prædæ, igni, ac ferro exponi iussit, ex Mediolanensibus, cum die solemnè Pentecostis quinque centum equestres usque Laudem veterem curritassent, illinc repulsis gravi strage per ipsius milites, ducibus Guidone præfule Mantuæ, & Guarnerio Marchione Anconæ, ex illis nonnullis occisis, & sexdecim captivatis. Et Cremonenses Brixienfibus fociis Mediolanensium, dum irrupissent agrum Cremonensium, & illinc prædam abigerent, & palantes irent, interceptis, illisque præda erepta, illinc expulsis, ex ipsis septuaginta equestribus, & centum pedestribus tum occisis, tum captivatis, & deinde à Federico habita parte exercitus sibi promissis per eos undecim millibus talentis Cremam obsederunt: & Federicus inito alio prælio per ejus milites ad vicum Cassiani cum Mediolanensibus, eisque illinc repulsis, & profligatis, & multis ex ipsis captivatis, Ardigerio de Vicomercato, Adriano Vicecomite, Robba de Castello, & Tinatio Sabello eorum ducibus, & ad Tricium erectis tribus propugnaculis adversus illos, ne prohiberent Laudam instaurari, iussit ejus fundamenta jaci die tertia Augusti. Et cum Mediolanenses irent ad opem Cremonensium rursus illis per copias militares Federici secum junctis Papiensibus prælio fufis ad vicum Cassiani, & mox per eos triginta millium obsedio Manerbio Novicomensium; & per Comitem Casirum rectorem Martesanzæ pro Federico, & per eum transmissis quinque centum equestribus in sui auxilium, & junctis suis copiis inde repulsis.

Et dum Henricus, Dux Saxonie & Bavarie, & Federici amicus, una cum Beatrice uxore Federici, & Corrado præfule Augustæ, & mox Guelfo Princeps Sardinie, & Dux Hetrurie, & Marchio Spoleti, & fratruelis Henrici, ex Germania novis copiis descendissent in Galliam Cisalpinam, & exercitui Federici, quem habebat in agro Laudense, se conjunxissent, iussit ipsius partem uniri die septima Junii alii exercitui, ac Cremonensibus obsidentibus Cremam, sitam in loco palustri & depresso, & foveis, & duplici muro ex latere cocto circumdatam, & ad cujus præsidium erant Mediolanenses & Brixienfes, ducibus Manfredo Dognano, Gaspare Bosnato, Rolando Opizono, & Gaspare Menelotto, & reliquo exercitu adhuc diripi agros Mediolanensium, & dum in eum & Papienses irrupissent Mediolanenses, & ex eis cecidissent centum quinquaginta, plurimis aliis submersis in aquis Ticini, & ex eorum primoribus sexcentum captivati remansissent, die vigesima Junii iussit toto exercitu Cremam circumdari, & cum tendens ad vicum sancti Baxiani agri Cremonensis, ubi Beatrix uxor residebat, transivisset secus Cremam, & milites, qui ibi erant ad præsidium, irruissent in turmas eque-

A ftes eum comitantes, utrinque commisso prælio illos repulit, multis ex eis quoque occisis, & multis aliis captivatis, & furcis suspensis, & varia morte affectis, & secutus est iter suum, & Placentinos, clam Cremonensibus opem & annonam subministrantes, declaravit rebelles Imperii. Adriano summo Pont. Radicorfano, & multis aliis oppidis circa lacum sanctæ Christinæ munitis, & ditrone Rom. redacta ad aliquam extimationem, & ad evitandam conversationem Consulium Rom. sibi infensorum, Anagninam profecto, & ibi mortuo die prima Septemb. decimi anni quinti sui Pont. & sepulto die quarta in ecclesia divi Petri Romæ. Et ex Cardinalibus, Episcopis, presbyteris, & diaconis viginti septem congregatis in ædibus ibi Lateranensibus, una cum Rolando Senense tit. sancti Marci, & Vicecancelario, & Octaviano Rom. tit. sanctæ Cæcilie, ex eis Cardinalibus presbyteris per decem & novem electus fuit summus Pont. Rolandus, & nominatus Alexander, & alios septem Octavianus, & nominatus Victor, & Alexander ex urbe accessit Adriam, & illinc transmisit in Syriam legatum Joannem tit. SS. Joannis & Pauli, presbyterum Cardinalem ad Balduinum Regem Hierusalem, & Victor ivit Signiam, & dum uterque niteretur tenere Sedem Apostolicam, & dedisset litteras ad Federicum, ad eum legatis destinatis, quibus respondisset, utrumque oportere ire Papiam, quo ipse se contulisset pro ipsa disceptatione tollenda, & per eum destinatis legatis Daniele Pragenfense, & Hermanno Frondense præfulebus Adriam ad Alexandrum citandum tanquam Cardinalem, & dum eos repulisset, dicendo, Pont. Rom. à nemine judicandum fore, ipsis profectis Signiam ad Octavianum, ipse cum eis ivit Papiam.

Et anno proximo Federicus Cæsar die vigesima A. C. quinta Januarii, postquam obsedit Cremam per sexdecim menses, ac sæpius oppugnavit, quam multis ibi factis utrinque præliis, in quibus multi occubuerint, una cum Guarnerio Marchione Anconæ duce Federici, & multi capti, ac variis tormentis & diversa morte affecti fuerint; inter quos fuit Joannes Mastalius Cremonensis, qui captus per Cremonenses projectus fuit tormento bellico extra Cremæ mœnia, & laceratus in frustra; & insidiis hinc inde paratis, eam compulit ad deditioem, & auctoribus Peregrino Patriarcha Aquilejæ, & Henrico Duce Bavarie, data venia Cremonensibus, eisque illinc abire permissis quo vellent una cum uxoribus, & liberis, & bonis, quæ secum ferre poterant, & Mediolanensibus, & Brixienfibus, qui erant ad ejus præsidium, absque armis, & viginti millibus illinc egressis, depopulari, & comburi, ac solo æquari iussit, solo ejus territorio vendito Cremonensibus pretio librarum sexdecim millium auri, dum esset Laudæ die sexta Februarii, eorum consulibus Ægidio, & Anselmo de Dovaria, Othone nuncupato Diacono de Perfico, Bernardo Picentio, Othone Buinzola, Pontio Geroldo, Marchio Mariano, & Obizone de Burgo, & illinc ivit Papiam die septima, & ibi de ipsius Cremæ victoria duxit triumphum, & præcedentibus solemnibus Rogationibus, & jejunio per triduum ad omnipotentem Deum, ibi per septem dies habuit comitia cum Peregrino Patriarcha Aquilejæ, Arnaldo Archiepiscopo Moguntino, Helino Treverense, Raynaldo Colonense, Adriano Bremense, Viclemano Magdeburgense, ac Arelatense, & Lugdunense, & eorum suffraganeis, & Guidone Archiepiscopo Ravennæ, ac Episcopis Firmiano, Florentino, Faventino, Mantuano, & Bergomenfense, Ladislao Rege Boemorum, Petro Romæ præfecto, Stephano de Thebaldo, Stephano Normanno, Joanne de sancto Stephano, Joanne Gajetano, Vulpharino de Giolduera, & Germano de Petroleone, proceribus ac patribus Rom. & legatis urbis Romæ,

mæ, Ludovici Galliæ, Henrici Angliæ, Stephani Ungariæ, & Petri Daniæ Regum, & aliarum civitatum Italiæ, & gentium, & Principum Christiani nominis, sequentium partes Federici, & Alexandro solemniter citato, & non comparente, & nec aliquos nuncios suos transmittente, & per omnes præter legatos Regum Galliæ & Angliæ reprobato, & Victore pro vero summo Pont. approbato, in gratiam etiam Rom. ejus partes tuentium, ipsum solemniter habitu pontificali indutum, & equo albo impositum, & per Papiam circumductum adoravit. Et Alexander fultus auxilio Ludovici Galliæ, Henrici Angliæ, & Gulielmi Apuliæ Regum, ac Gualvagni, & Viviani Vicecomitum, Ducum Mediolani, destinato ad Federicum Legato Joanne de Anagnina monendum, ut defereret Octavianum, die vigesima Martii cum, ac Octavianum, & Gulielmum Marchionem Montisferrati, Ludovicum Com. Bardelli, Guidonem Baldratæ, Cremonenses, Laudenses, Papienses, ac Mantuanos, eorum quoque Præsulibus exauctoratis, Novarienses, Verceilenses, Seprienses, Martesanos, & alios, Federici partes sequentes, anathematizavit. Et cum Federicus tentasset eum Senas profectum ibi captivari per Tholomeos, inde ob id expulsos per Salimbenos affines Alexandri, & ad sui stipendium conductis Petro præfecto, ac multis proceribus, ac nobilibus Rom. adversus Alexandrum, & Richa filia nupta Raymundo Berengario Regi Aragonum, & Com. Barchinonis, eidem concessis Gallia Narbonense à Durantia flumine usque ad mare, & ab Alpibus usque ad Rhodanum cum Arelate, & Avinione, & Comitatu Fori Calzeri.

Et Alexander reversus Romam, & cum ibi multos sibi adversarios comperisset, illinc, ibi loco sui dimisso Julio Episcopo Prænestino, abiit Terracina, & ibi conscensis triremibus, ad eum transmissis per Gulielmum Regem Apuliæ, inde trajecit Genuam, & illinc in Galliam ad Ludovicum ibi Regem, & habito Concilio apud Montem Pefulanum, in quo fuit beatus Gandinus de Sala Card. Mediolanensis, ibi iteravit excommunicationem in Federicum, & Antipapam. Et cum Mediolanenses, Seprio & Martesana vastatis, & receptis Desio & Varesio, & obsessio Castrolcone, & per milites Federici Pontirolo, & Ponte Cropello occupatis, profecti fuissent Carchanum Gualvagno duce, una cum Milone legato Alexandri, Gandino archidiacono, & Algisio cimiliarcha Mediolani, Federicus exercitu ingressus fuit agrum Mediolanensem, & prope ipsum commissio utrinque prælio illos fudit, capto eorum curru, & expugnato Tricico; & rursus reintegrata pugna, dum Marchio Montisferrati Angleriam agmine suo, & alii duces Novicomium copis suis aufugissent, eo dimisso tantum ducentum equestribus, eis que superatis die decima Augusti properavit Novicomium in arcem Bardelli, & mox Papiam, & inde Cremonam, & illinc rediit Papiam, nec multum abfuit, quin caperetur per Mediolanenses, multa præda post se dimissa, & ab eis intercepta, & per illos quoque capto & direpto Carchano die tertiadecima Maji, & rursus direptis Seprio & Martesana, reparato exercitu iterum incurfavit, ac ferro, & igni, ac prædæ exposuit agros Mediolanensium per milliarum quindecim, & Mediolanenses ad vicum Cassinarum sibi occurrentes Guazono de Abiate duce, cum illis alio commissio prælio ibi superavit, ex eis septuaginta captis, & pluribus occisis, & illic sequens victoriam progressus Mediolanum, illuc ingredi tentavit, sed repulsus, equo, quem insidebat, confosso illinc abiit.

Et cum Placentini & Brixienfes, socii Mediolanensium, opem & annonam eis subministrarent, ad id prohibendum expositis ducentum militibus in oppido Ripæ Altæ, & totidem in oppido sancti E-

A vasi, & superventis novis copiis ex Germania, Mediolanensium agro depopulato, jussit Mediolanum obsideri, exercitu diviso in septem acies, circa ipsum factis foveis, & erectis propugnaculis, & obsidibus Mediolanensium, quos penes se habebat, aures & nares amputari; & per Mediolanenses facta eruptione in Germanos, & per eos ipsis prælio repulsis, occisis ex illorum primoribus, Gerardo Vicecomite, & Ranza Mandello; & cum Gualvagnus ad demonstrandum in civitate ipsa, in qua erat gravis annonæ penuria, esse ejus copiam, portari fecisset in illius forum tria millia faccorum plenorum fabulo, in quorum summitate erat frumentum, & de aliis granis, & de pullis gallinaceis, & ovis in multa copia, delusus hoc stratagemate, & credens ob illud in ea civitate esse copiam annonæ, & aliorum, quæ erant necessaria ad victum ibi incolarum, diffusus ea potiri, ipsa dimissa illinc ivit Laudam, & vigente gravi penuria, & sæviente dira peste fere ubique in Gallia Cisalpina, & aquis maritimis egressis littora, in Italia suffocatis circiter quinque millibus ex ibi incolis, & ex terræmotibus frequentibus vigentibus multis in locis absortis, & ædificiis everfis, & ex eorum ruina plurimis oppressis, & ex eis aliquibus defunctis, & aliquibus debilitatis; & nive in Gallia Cisalpina novies cadente, & in planicie agri Brixienfis supergressa novem pedes, & ejus causa quibuscunque semineriis arefactis, & solibus tribus, ac totidem lunis cum crucis figura in caelo conspectis.

Anno sequente Federicus accersitus per Ubertum A. C. Pirovanum, Mediolani præfulem, & Andream^{1162.} Schachabarotium, & socios inimicos Vicecomitum, & facta in eos per ipsos conspiratione cum ipsis de Rivello, de Bassadona, de Figino, della Tela, de Trivultis, de Beruzino, de Arzago, de Cavazano, de Palavicino, de Guidis, de Canibus, de Obiciis, de Præalconibus, de Casate, de Bustis, de Cufano, de Palleano, de Tinctoribus, della Cruce, de Sessa, de Cartellis, de Livono, de Castellis, de Besutio, de Castro Seprii, de Crassis, de Faroldis, de Villa, de Viguono, de Grepa, de Herba, de Portanesio, de Molenio, & de Ripa, & simulato tractatu pacis inter eum ac Vicecomites, dum in civitate foret gravis omnium penuria, & sæviret pestis, re commissa Ossæ de Ossa, & Alberto, & filiis, & Anselmo de Orta, Papiensibus, & per Mediolanenses eorum curru consignato, ac datis quatuor centum obsidibus Federico, & per eum transmissio curru Cremonam, die prima, seu nona Martii Mediolanum ingressus, præter fidem per eum datam illud occupavit post ejus longam obsidionem, & frequentes oppugnationes, & multarum levia commissa prælia, in quibus multi utrinque occubuerint, auxilio Cremonensium, Papiensium, Laudensium, & aliorum populorum Gallia Cisalpina, inimicorum Mediolanensium, ob eorum arrogantiæ & tyrannidem, & virtute Boemorum militum, eorumque Regis Vlisidilæ filii alterius Vlisidilæ, ei tunc concessio ob illius fidelitatem & fortitudinem, quibus usus fuit in ea obsidione, insigne leonis rubei cum cauda bifurcata, & clypeo albi coloris; & ut aliqui dicunt ex prodicione Judæorum ibi tunc incolentium, ex Comitibus Angleriarum sexaginta occisis, & viginti duobus captis cum aliis tercentis eorum factionis, & illinc transmissis in Germaniam una cum Galvagno, illinc Viviano aufugiente Bononiam, eorum domibus demolitis, ac prædiis & aliis bonis direptis, & reliquis ejusdem factionis illinc abire jussis die vigesima quinta Martii, ex quibus aliqui iverint ad vicum sancti Petri, & aliqui Figinum, & etiam Laudam, Novicomium, & Bergomum; & Uberto præfule relegato Beneventum, & in Italia Steliphone constituto Vicario suo, & in Comitatu Martesanae Arditione, & Burgariæ Aritello, Leuci Brandimarte,

te, Bazani Aimone, Tricii Henrico, Seprii Nicola, & Mediolani Ardione Teutonicis, & illis de Abiate, de Langusco, & aliis, qui Mediolanum sibi prodiderant in præmium proditionis factis Comitibus, & Comitibus Angliæ privatis eorum insignis schachorum, & concessio Cataneis Locarni, & armis prohibitis reliquis Mediolanensibus, & iustis Mediolani mœniis demoliri, ac turribus Vicecomitum, & adhærentium, ac aliorum ædificiis præter ibi suburbiorum, eisque omnibus illinc abire; & ex eis aliquibus profectis in Pannoniam, ubi cum voluerint condere civitatem, & sibi prohibitum fuisset, trajecto ibi mare illic condiderunt, & portam Romanam demolita per Laudenses, Orientali per Cremonenses, Nova per Bergomenses, Vercellina per Novarienses, Cumana per Novicomenses; & Ticinense per Papienses, & divisit ibi popularibus in quinque partes, ex eis parte relegata Rosate, seu Nocetam, alia Viglentinum, alia Lambrate, alia ad vicum sancti Sirri ad Vepres, & alia ad Carrariam, & eis dato præfecto Bertucio præfule Leodiense, & in Comitatu Seprii constructa civitate Belforti, & apud vicum sancti Columbani in agro Laudense civitate Imperiali, & Placentiæ, & Brixie demolitis mœniis, & obturatis foveis, & ab ibi incolis exacta multa pecuniarum summa ejus iussu, & Bononia, & tota Flaminia suppeditatis cum reliqua parte Italiæ ibi, & Gallie Cispalinæ propinqua præter arcem Gardæ prope Veronam occupatam per Turrismundum Veronensem, & mox in potestatem Federici compulsam, pro hac victoria duxit triumphum Papiæ, ubi coronatus cum uxore habuit convivium cum suis proceribus, & mox profectus ad vicum Ronchaliarum, ibi tenuit comitia, & destinata parte exercitus in Latium ex ditione Ecclesiæ occupavit omnia, Anagnia, & urbe veteri dumtaxat exceptis, ibi multis homicidiis, rapinisque, incendiisque ubique multa cum sævitie commissis, & Spoleto demolito, & prælio facto cum Pontificiis eis profligatis. Et die quinta decima Maji concessit Cremonensibus libertatem, & ut possent sibi eligere consules interventu ejus legati, ubi foret in Gallia Cispalina, & à quo deberent accipere investituram, & ubi foret extra eam suo arbitrio, duobus tamen ex eis transmissis ad ipsum ad sibi præstandum juramentum fidelitatis, & accipiendum investituram regalium, quæ habuissent ante obsidionem Cremæ, tam in civitate, quam extra ipsam, terra & aquis, data auctoritate ibi judicandi ex legibus, & bonis moribus, & Soncinum, & sanctum Baxianum, Pontivicum, & Castrum novum Laudense, sibi ac successoribus suis in festo sancti Martini quotannis marchis ducentum argenti boni solutis, Fodro etiam eis dimisso, tam in civitate, quam suburbis, & quod unquam eo inscio non possent percutere fœdus cum aliquibus, & Cremonensibus sibi fidelibus se nunquam recepturum in sui gratiam Cremenses nisi Cremonensibus permittentibus, & nec eos permittere habitare intra flumina Abduæ & Ticini, & nec Bergomi, nec Brixie, nec Mantuæ, nec Parmæ, nec Placentiæ, & earum Episcopatu, vicis tamen Cremæ sibi reservatis, & ejus solo, suburbisque concessis Cremonensibus, ita tamen quod non possent in civitate Cremonæ, & ejus Episcopatu, arcem, & foveam, & vicum novum erigi facere, & nec Cremam reædificare, & nec aliquod castrum ibi excitare, Egidio Dovaria, Othone de Perfico, & Bernardo Picentio hæc acceptantibus, dum essent consules Cremonensium una cum Anselmo etiam de Dovaria, Othone Buinzolo, Pontio Geroldo, Marchisio Mariano, Landino Perfico, Pizzo de Burgo, & Marchisio de Vetulis. Et etiam aliis civitatibus Gallie Cispalinæ sibi fidelibus concessit eandem auctoritatem sibi creandi consules, & Brixie, & Bergomi, Placentiæ, & Novicomii prætores Germanos dedit.

A Et anno subsecuto, dum esset Cremonæ in ædibus divæ Agathæ, ibi consulibus Acerbo Acathacorio, Alberico Armenzono, Oberto Dovaria, Alberto Strusio, Anzelerio de Biba aquis, & Marchisio de Vetulis, promisit illic incolis eos tueri à quibuscunque eorum hostibus. A. C. 1163.

B Et cum Isacius & Girardus Dovariæ, & Guarnerius Hermenzonus, Ruglerius Carfalla, Jo. Bonus Orsonus, eorumque adhærentes, Cremonenses auspiciis Federici sibi Cremonam subigere tentassent, reliqui id nolentes pati ex consilio Corradi, & Andree de Cavalcabobus, vicum sanctæ Agathæ incolentium se receperunt ultra Cremonellam, & ibi habitarunt, eam partem civitatis appellantes Civitatem novam. Et Federicus transmissis litteris, & nunciis ad Ludovicum Francorum Regem, eum adhortatus fuit, ut tollendi schismatis causa se cum Alexandro conferret Divonem proximum Arassi flumini dividenti Galliam à Germania, quo etiam se contulisset cum Victore causa Concilii faciendi, uter eorum foret legitimus PP. & rebus in Italia pro tempore compositis illic cum Victore, ac Boemiæ, Scotiæ, & Daciæ Regibus, ac multis armatorum copiis, eo accessit. Et cum Philippus filius Ludovici Regis Francorum cum Ricardo Anglorum futuro Rege illuc se contulisset, ad pontem Savi fluminis metatis castris, dimisso Alexandro ad Oliensem monasterium in Aquitania, dum recusasset ire ad Concilium ipsum, quod non indixerat, Federicus ob id indignatus, cum ejus ac Francorum exercitus fame opprimerentur, retrocessit in Germaniam, illincque in Italiam transmissis Victore Cremonam, die septima Octob. Cremonensibus expulsis Dovariis, & sequacibus factionis Federici ob illorum tyrannidem, avaritiam, & sævitiam, per eum substituto Episcopo Leodiensium Petro de Cimerio, mox eo ob ejus tyrannidem amoto, Federico Teutonico, & moti communi periculo, in ipsum conspirarunt, & sumptis armis ipsius præsidii ex uribus una cum ejus ibi magistratibus expulsis fœdus percusserunt una cum Veronensibus, Patavinis, Vicentinis, Venetis, ac omnibus populis Gallie Cispalinæ, sequentibus partes Pontificias, & Papiensium, & Laudensium consulibus ad se vocatis tentarunt, ut sibi vellent adhærere, sin minus eis arma movissent. A. C. 1164.

D Et Federicus ex Germania regressus exercitu Italiam, & profectus in agrum Mediolanensium, ibi conjunctis copiis Papiensium, ac Laudensium, suo exercitui Germanorum, illinc ivit Veronam adversus Veronenses, & confederatos, ibi in unum se cogentes; & cum illic voluisset castra firmare, facta in ejus exercitum per ipsos eruptione, & utrinque confertis manibus coactus fuit illinc eo abire in agrum Papiensem, & inde Laudam, ubi habuit comitia, & jussit dimitti captivos Mediolanensium, quos penes se habebat, eisque præfecit præfulem Colonensem, & Marchoaldum de Cubacho omnium sævissimum. Et cum Victor Antipapa gravi oppressus egestate Cremonæ, Laude ad ipsum ivisset, eum illinc destinavit Lucam, eoque ibi mortuo jussit illi surrogari Guidonem de Crema, Cremonensem Cardinalem tit. sancti Calixti, & nominari Paschalem. Et Cremonenses, Brixenses, Mediolanenses, & alii confederati, veriti Federicum reversum fuisse in Italiam ad eorum excidium, fœdus in illum confirmarunt. Et Alexander ivit Parisios, & inde Turonium, & inde ibi habita synodo rediit in Aquitaniam, & Julio Cardinale Vicario suo Romæ mortuo, ei substituit Joannem etiam Cardinalem tit. A. C. 1166.

F sanctorum Joannis & Pauli. Et cum ejus prudentia plerique Rom. omnia factione Federici, & Antipapæ, & fautorum suorum ei adhæsisent, & creati consulibus ex suis adhærentibus, missis legatis ad ipsum in Galliam eum rogassent, ut in Italiam ac Romam rediret, ex consilio Ludovici Gallie, & Henr.

Henrici Angliæ Regum navigio Ludovici parato ex Monte Pefulano Melanam trajecit, & illic navigio Gulielmi Normanni ibi Regis, Romam rediit. Et Veronenses & confederati, ejus partes amplectentes, expugnarunt & demoliti sunt arces Rivaliarum, & Apendicii, quas in Gallia Cisalpina munitissimas tenebat.

Et Federicus regressus Germaniam, ibi coacto multo exercitu, ex eo destinavit copias sub Raynaldo Colonienſe, & Trajano Maguntino præfulibus, in Veronenses & confederatos, compulſisque per eos præſules populis ex Gallia Cisalpina, partes Federici ſequentibus, jurare, ut aſſiſterent Paſchali Antipapæ, mox reliquo exercitu illinc deſcendit in Galliam Cisalpinam, & in agro Brixiensī caſtra metatus eſt, nulli moleſtus: quin imo ex omnibus ibi populis aliquibus illum adeuntibus læto vultu receptis, Cremonam acceſſit de menſe Maji, ex ibi conſulibus Domeningo Vida, & Ægidio Dovarria, & multis aliis Cremonenſibus eum comitantibus, illinc Ferrariam abiit, & inde in agrum Bononiensem, & ibi diviſo exercitu, ejuſque parte tranſmiſſa Lucam cauſa ibi tuendi Antipapam, reliquo profectus Anconam Græco Imperio parentem, eam obſedit, & indignatus in Cremonenſes, juſſit ibi vallos dirui, ac turres deprimi, reſervata turri altiori per ipſum ad preces & lacrimas mulierum illic coram eum genuflexarum: & ejus acies ingreſſæ Hetruriam, inde in ditionem Rom. irruerunt, & omnem ibi regionem Hetruriæ proximam, & Sutrio, & Nepeſio, & multis aliis civitatibus, & oppidis Latii, & Hetruriæ compulſis in partes Federici, quam multi proceres Rom. inter quos fuerunt Columneſes, inſurrexerunt in Alexandrum.

Et cum Raino Com. Apulus, præfectus Tuſculanorum, eis moto bello per Rom. quia ſibi recuſabant ſolvere tributa, quæ eis præter modum imponebantur, accerſitis in ſui auxilium copiis Germanorum Federici Cæſaris apud Sutrium & Nepeſium caſtrametantibus, & commiſſo prælio cum Rom. eos gravi clade aſſeciſſet; Federicus his auditis omiſſa Ancona exercitu properavit Romam, & ſecum conjunctis copiis, quibus inſtebat Romanos, poſitis caſtris in campis Neronianis, annixus eſt irrumperē ſuburbia Vaticanæ, & repulſus per Pontificios ſequenti die, dum Germani admoto igne templo divi Petri, illud comburere minarentur, admiſſus per ejus ædituos, ne comburetur, ingreſſus fuit urbem. Et cum Alexander haud tutus in ædibus Lateranenſibus, illinc in ædes Frangipanum ad Palladium ſe recepſiſſet, inſtitit penes Rom. ut ex duobus Pontificibus unum eligerent. Et Alexander, re ad nutum Federici inclinata, conſenſis duabus triremibus, ad ſe tranſmiſſis per Gulielmum Apuliam Regem, ex urbe multa pecuniarum ſumma diſtributa Frangipanis, & filiis Petri Leonis, Matthæo Rubeo, Urſinis, & Joanni Bono, & adhærentibus, eiſque commiſſa urbis cuſtodia, ſe recepit Circeos, & illinc Terracinam, & inde Beneventum, & mox Gajetam. Et cum Emanuel Græcorum Imperator deſtinato Oratore ad eum Jordane filio Ruberti, olim Capuæ Principis, ei obtuliſſet auxiliares copias, quibus ex Italia pelleret Federicum, ubi eo depoſito vellet ipſum coronare Imperatorem Occidentalem, re propoſita in cœtu Cardinalium id recuſavit facere.

A. C. 1167. Et anno proximo Veronenses, Vicentini, Patavini, Treviſani, Mediolanenſes, Cremonenſes, Brixiensēs, Bergomenſes, Mantuani, Ferrarienſes, Bononiensēs, Rhegienſes, Parmenſes, & Placentini per Cremonenſes, de menſe Martii Cremonæ erecto Baptiſterio, obſeſſo Blandrate prope Novariam die nona Martii, ac inſtaurata Derthona per ipſos, miſſis eorum legatis ad monaſterium Pacidenſe, inter Mediolanum & Bergomum, ibi die ſexta Aprilis ad mutuam eorum deſenſionem

A foedus renovarunt, ac decreverunt reducere Mediolanenſes in eorum antiquum ſolum; & cum Laudenses requiſiti per eos confederatos, ut eis ſe conjungerent, id recuſaſſent facere, in illos die decima Maji copias deſtinaverunt, quæ die duodecima aquis & terris Laudam obſederunt, & oppugnarunt; & inter Laudensium & Cremonensium acies commiſſo certamine atroci pari Marte, & vaſtato Laudensium agro die quintadecima Maji illos compulerunt in eorum ſocietatem, & una cum eis obſederunt Tricium, ubi erat æranum Federici, & die vigesima quinta, dum Galvagnus Vicecomes, fractis compedibus, ac deceptis cuſtodibus ex Germania auſugiſſet in Italiam, confederati coactis omnibus Mediolanenſibus, per diverſas regiones Italiæ diſſipatis, in unum opera & aſtu Cremonenſis, qui ſimulata inſania diſcurrens per ipſas regiones, & congregato cœtu puerorum ſono tubæ ſaliceæ corticis, ſi quos Mediolanenſes inter eos agnoviſſet, monebat ipſos, ut ea die convenirent in unum ad reliquias Mediolani, illud reædificaverunt, etiam, ut aliqui ajunt, ope Græcorum Imperatoris, illinc expulſis Vicariis Federici, quibus imperarat, ut facerent ibi ſuburbia comburi, ac omnes incolas occidi.

Et Federicus ad evitandam epidemiam Romæ ſævientem, ex ea Federico filio Corradi olim Imperatoris, præſule Colonienſe, & multis aliis ipſius proceribus, ac militibus menſe Julio ibi mortuis, combuſtis illic templis divæ M. Virginis ac divi Petri, illinc, ibi dimiſſo Antipapa, abiit Viterbium, & illinc Lucam, & inde Bononiam, & mox Pontremulum, & non admiſſus per ibi incolas ex ſuis amiſſis morbo circiter millibus ad mare converſus ope Opizonis Marchionis Malaspinæ, Derthonam, & poſtea Papiam die XIX. Auguſti. Et mortuo Marchoaldo, Vicario ſuo Mediolanenſium, ei ſubſtituit Henricum de Riſco Teutonicum, & qui exercuit gravem tyrannidem adverſus Mediolanenſes ex conſilio Jordanis Scachabarotii, Anſelmi de Orto, Aliprandi de Judicibus, & Henrici de Herbeſiis: & die prima Septembris confederatos præter Cremonenſes & Laudenses declaravit rebelles Imperii, & die ſexta irrupit exercitu agrum Mediolanenſium, eoque vaſtato, ibi multa municipia expugnavit, ſibiſque reſiſtentibus confederatis, qui erant Placentiæ, & Parmæ, irrupit agrum Placentinum, eoque flamma & ferro everſo & direpto, illinc repulſus ivit Bergomum, illudque obſedit, & diſſiſus eo potiri, ipſius ſuburbis direptis & combuſtis, & multis aliis in ea regione tentatis ivit in hyberna.

Anno ſequentē ſummus PP. dum Rom. Alba vi A. C. 1168. capta, & ſolo æquata, in Tuſculum idem facturi forent, id minis & exſecrationibus prohibuit. Et Emanuele Imperatorem Byzantii, dum ruriſus ad eum miſſis legatis, ipſique oblata multa pecunia, cum exercitu adverſus Federicum tentafſet, ſe inſigniri per ipſum corona Imperii Occidentalis repulit, & ex Benevento ivit Verulas, & Guidone Antipapa in Baſilica divi Petri, quam præſidio Federici tenebat, ex humanis ſublato, eique ſuſſecto Joanne Ungaro Abbate Sarnienſe, & furto infame, & nominato Calliſto, & per Federicum deſtinato ad eum legato Epifcopo Bambergæ, oblata eidem pace, per ipſum omiſſis populis Gallie Cisalpinæ, id recuſavit facere. Et confederati die vigesima quarta Aprilis in odium Marchionum Montisferrati, Salafforum, & aliorum, in Gallia Cisalpina condiderunt civitatem, quam de nomine ſummi Pont. vocarunt Alexandriam, illuc conductis ex omnibus eorum incolis, quindecim millibus ad eam incolendam, eis diviſis agris ibi propinquis, & Blandrate redegerunt ad quatuor vicos. Et cum multos apparatus in Federicum facerent, Federicus diſſiſus viribus ſuis ex Papiam rediit Germaniam, illum

illum ipsorum insequentibus aciebus militaribus, & pluries in itinere eum, ipsiusque exercitum invadentibus, & laceffentibus usque ad Alpes. Et die quarta Maji consules Cremonæ, Mediolani, Veronæ, Patavii, Mantuæ, Parmæ, Placentiæ, Bononiæ, Brixiae, Bergomi, Laudæ, Novicomii, Novariæ, Vercellarum una cum Opizone Marchione Malaspinæ, convenerunt in oppido Laudense, & societatem confirmarunt. Et mox Mediolanenses, Cremonenses, & Brixienfes Placentinis promiserunt eorum urbis foveas infra quatuor menses purgari facere, & si quod damnum eis bello intulisset Federicus, illud instaurare.

A. C. 1169. Anno subsecuto die quinta, seu septima Septembris apparuerunt tres soles versus Occasum ultra duas horas, & cæteris deficientibus, medius tantum remansit, & etiam tres lunæ.

A. C. 1170. Et anno 1170. ab hora prima diei vigesimi septimi Junii per quatuor menses fere continuos in Syria, ac Phœnicia, & multis aliis provinciis Orientalibus viguerunt præter modum terræmotus, ex quibus corruerunt multa ædificia, etiam valde stabilia Antiochiæ, Laodiceæ, Aleppi, Cæsareæ, Edeffæ, ac Tripoli, & multis aliis urbibus, ac oppidis, ex quibus Tripolis & multa oppida funditus remanserunt diruta, cæde innumerabilium ex ibi incolis oppressorum, gravi terrore superstitum.

A. C. 1171. Summus Pont. ex consulibus Cremonensibus Henrico Medalia, dum Aymo Comes timens Rom. ob cladem eis illatam (ut præfertur) permutato Tusculo cum Verulis sibi dandis per Antipapam, & eo dimisso non fuisset admissus per Verulanos, nec Antipapa per Tusculanos, Tusculum cessisset summo Pont. illuc accessit. Et dum Rom. recusassent eum Romæ recipere dimissis ipsis cura rerum sæcularium ex Tusculo ivit Signiam.

A. C. 1173. Cremonenses, eorum consulibus Pontio Geroldo, Bernardo de Gadio, Raynaldo, seu Ribaldo Piscaloro, Ottobello della Pilla, Henrico de Malanotte, Himerio Lombardo, Guazono Albrigo, & Lanfranco Ocasale, timentes, ne Federicus Cæsar Cremonam irrumperet, camque diriperet, coeperunt instaurare ejus moenia auxilio Mediolanensium, inchoaruntque mercatum extra civitatem inter portas Mosiæ, & divi Michaelis. Et Bononienses, Mutinenses, Rhegienses, Brixienfes, Placentini, Parmenses, & Mediolanenses, assistentibus legatis Pontificiis, se obligaverunt juramento versus Cremonenses, quod ubi aliquod oppidum, aut arx aliqua inter Abduam & Ollium flumina, absque eorum consensu construi vellet, se ad ea demolienda secum affuturos, & bellum ea de causa recepturos, & foedus inter se contraxerunt per annos quadraginta; unoquoque decennio instaurandum.

A. C. 1174. Et Federicus ex consulibus Cremonæ Uberto Dovaria, confusus viribus Gulielmi Marchionis Montisferrati, ex Germania per montes Zenisios una cum Henrico Duce Baviaræ, ejus nepote ex fratre, Italiam rursus exercitu irrupit, eoque, ac auxiliariis Marchionis, ac Papiensium, die secunda Septembris Secusiam urbem, in Gallia Subalpina ad radices montis, occupatam diripi ac everti jussit; & Astenses timore perculosos in deditio- nem accepit, alio ejus exercitu ex Umbria profecto in agrum Bononiensem, eoque direpto, præfule Moguntino duce, per quatuor menses obsedit, & sæpe oppugnavit Alexandriam, & cum nonnullæ ejus copiæ suffossis cuniculis ipsam ingressæ, illinc fuissent repulsæ per eos, qui illam tuebantur, & ab ipsis, qui mox illinc erupissent, accepisset aliquam cladem, illinc, diffusus ea potiri, in die Paschatis soluta obsidione abiit. Et cum Mediolanenses ac foederati castrametantes Derthonæ, ut Alexandriæ annonam & auxilium ferrent, ei il- lac transituro occurrissent quadrato agmine, cum

A ipso concurruri, eis evitatis properavit Clastidium oppidum, ubi dimissus per Henricum Ducem Baviaræ, nepotem suum, qui magna parte exercitus Germanorum secum ducta in Baviariam redierit, inter eum ac foederatos factis induciis, se interponentibus Gulielmo Colonia præfule, Gerardo de Ponzago Taurinense, & Ricardo de sancto Nazario Papiense pro Federico, & Giberto Pisco Mediolanense, & Gerardo Gambara Brixienfe, & Gulielmo Veronense pro confederatis, & Ezolino de Romano, & Anselmo Dovaria Cremonense, ad eos transmissis legatis, illinc abiit Papiam. Et foederati domos suas redierunt, oppido Bazani combusto, & oppidis sancti Martini in strata, ac sancti Nazarii, & Brenii Papiensium everfis, & dum occurrissent copiis Cremonensium, apud Placentiam transeuntibus ad subsidium Alexandriæ, & consules ac duces eorum accusassent, quod tardius eas adduxissent in gratiam Papiensium, quibus amici erant, Cremonenses his intellectis, ut se ab omni suspitione exsolverent, eos consules ac duces exauctorarunt, illorumque domos everterunt, eorum Episcopo Offredo de Offredis, suffecto, Uberto tunc mortuo, & Gerardo Carpaneto-Cremonæ primo prætore.

B Et Papiæ habitus fuit conventus pro pace incun- A. C. da per summum Pont. & confederatos cum Fe- 1175. derico, illuc profectis tribus Cardinalibus pro summo Pont. cum legatis Venetorum, & confederatorum, sed cum Federicus iniqua postulasset, recusassetque restituere ea, quæ ecclesiæ occupaverat, & nec Gallis Cisalpinis modum tributorum sibi solvendorum statuere voluisset, conventus ipse re infecta fuit dissolutus, & Cardinales redierunt ad summum Pont. Anagninam, & legati Venetorum, & confederatorum in patrias suas. Et cum Cremonenses, Derthonenses, & Novicomenses Federico adhæsisissent, Mediolanenses irruperunt agros Novicomensium, & Papiensium, & populi sunt. Et summus Pont. Alexandriæ urbi novæ dedit Episcopum, & præfulem Papiæ pallii, & Crucis dignitate privavit, & cum Alexandrini eorum Episcopum occidissent, & etiam alium mox substitutum, devoratis etiam ipsius carnis, illos privavit in perpetuum jure Episcopali.

D Et anno 1176. Cremonæ consulibus Gerardo A. C. Dovaria, Homobono de Tricio, & Ubaldo Piscaloro, 1176. Federicus promisit Cremonensibus, Novicomensibus, & Derthonensibus, ipsos tueri ab eorum hostibus, & de mense Maji ei ex Germania copiis auxiliariis per saltum Dondussulæ super- ventis Novicomum, eisque conjunctis exercitui, quem habebat in Italia, Mediolanenses eorum Vexillifero Uberto Gluffiano, cum quo erant Otho, & Raynerius fratres sui, cum novem centum militibus electissimis à morte nominatis, cum se devovissent magis mori, quam prælium deserere, & aliis tercentum, qui curram comitabantur, & Veronenses, Brixienfes, Bergomenses, & Vercellenfes una confederati, ut ei occurrerent, ingressi agrum Novicomensium, ad Barlianum, seu Vicum Scanasium castra firmassent, & illinc ex eis septem centum equestres Federico, & ejus exercitui occurrissent ad Turratium Vicum, illinc ad tria millia passuum, & inter Lignanum, & Dairagum, quos Federici tercentum equestres, & mox aliæ turmæ superventæ in auxilium repulissent, ibi atroci inchoato prælio die vigesima nona Maji, & solemnitate divorum Sisinii & Alexandri, inter Federici & foederatorum exercitus, & ad curram foederatorum Federici Vexillifero cadente, & equo, quem insidebat, confosso & occiso, ut non multum abfuerit quin & ipse occideretur, multis utrinque desideratis, succubuit. Et dum Germani credentes eum occubuisse, visis quoque per eos tribus columbis sistere super

Qq qq arbo-

arbore currus Mediolanensium, egressis mirabiliter ex altare divorum Sisinii & Alexandri Mediolani, territi pedem retulissent, & fugam cepissent ad oppida ibi propinqua, victoria inclinavit ad Mediolanenses, & foederatos, inter quos fuit Raynaldus Estensis filius Bertoldi, ex Germanis multis absorptis ab aquis fluminum Abduæ & Ticini, dum illa trajicere voluissent, & pluribus, dum ignari itinerum se conferrent ad oppida hostilia, ibi necatis, & etiam aliquibus captivatis, plerisque Papiensibus & Novicomensibus, qui erant cum eo, desideratis, & impedimentis Federici exercitus, ejusque militum occisorum spoliis concessis militibus foederatorum, eoque biduo quæsito, & nec invento, uxor ejus accepto lugubri habitu Novicomii, ubi erat, ipsum regio funere profecuta fuit; sed Papiæ die quinta post ipsum prælium incolomis repertus fuit, alio prælio etiam tunc commisso inter ejus aciem, quam habebat in agro Bononiense, & Bononienses ad oppidum Medicinæ, & Bononiensibus profligatis, ex eis multis occisis, & multis captivatis præfule Moguntino Duce.

A. C. 1177. Et cum multi prælati ac proceres, qui Papiam ad eum convenerant, ipsum deserere proposuissent, & in Germaniam redire inter eum & summum Pont. rursus tractata pace, ad ipsum Anagniam, ubi adhuc degebat, destinavit legatos præfules Magdeburgensem, Moguntinum, & Vormaciensem, & dano ordine, pro pace ipsa facienda, ut summus Pont. Bononiam accederet, & Federicus Mutinam, & mox per legatos Federici allegata Bononia suspecta, cum summus Pont. navigio Gulielmi Siciliae Regis ex Vesta urbe Siciliae trajecisset Alexiam, & illinc Jaderam Liburnorum urbem, & inde Venetias, & mox etiam illuc conventis legatis Federici, cum eis inde profectus fuisset Bononiam, & illinc Ferrariam electam pro pace ipsa firmanda, & illic quoque conventis legatis foederatorum ibi eorum, ac legatorum Federici variantibus sententiis paci locus esse non potuisset, omnesque ivissent Venetias; Federicus quoque illuc accessit, & ibi inter eum & summum Pont. auctore Sebastiano Ziano, illic Duce, die vigesima quinta Julii pace stabilita per summum Pont. fuit absolutus ab omni excommunicatione, & receptus in sui gratiam, hac lege, ut eum reduceret Romam, & illinc expulso Antipapa restitueret Sedi Apostolicæ, & mox transfiret exercitu in Syriam adversus infideles, & cum Gulielmo Normanno Siciliae Rege per annos quindecim, & confederatis per annos quinque inducias fecit.

Et si sint aliqui auctores summum Pont. infestatum per Federicum, & adhærentes aufugisse Venetias, & cum Federicus ob id anno præcedente indignatus Venetis bellum movisset, eis in Dalmatia, adversus ipsos Othone filio naturali classe septuaginta quinque navigiorum Pisanorum & Genuensium destinato, & qui dum cum Venetorum triremibus triginta Sebastiano Zeno Duce de mensè Maji inter Piramum & Parentium in Dalmatia prælio congressus per eos fuisset superatus, & captus ex ipsius navigiis amissis quinquaginta, & Venetias conductus ibi eo, ac Ziano auctoribus pacem ipsam factam fuisse; dum Federicus se coram summo PP. & ad pedes ejus induti habitu pontificali apud ecclesiam divi Sylvestri prostrasset, & summus PP. concessit Ducibus Venetorum ob operam præstitam in ea pace facienda sibi per Zianum, funale candidum, & jus sigillandi eorum litteras plumbo, ac sedem & pulpitem auri, & tertiam sedem Romæ in theatro, & vexilla octo sericea diversorum colorum, ac tubas argenteas, & perpetuo quotannis visitantibus templum divi Marci in festo Ascensionis Dominicæ plenariam indulgentiam peccatorum; & ex Venetiis die quinta decima Octob. tredecim triremibus Gulielmi Normanni, & quatuor Vene-

A torum trajecit Ravennam, & inde Sipontum, mox Trojam, & postea Anagniam se contulit, Antipapa delitescente in oppido Albano. Et Federicus paulo post eum secutus, ex Venetiis etiam trajecit Ravennam, & inde Cesennam, ubi Brentonorum oppidum, quod decreverat retinere, restituit Ecclesiæ in gratiam summi Pont. dum pro eo starent Veneti, Trivisani, Patavini, Veronenses, Brixienses, Ferrarienses, Mantuani, Bergomenses, Laudenses, Mediolanenses, Novarienses, Vercellenses, Alexandrini, Cassinates, Pedemontani, Placentini, Parmenses, Rhegienses, Mutinenses, Statinenses, Dufiani, & nonnulli alii populi Piceni, & Flaminiae, & Marchio Malaspinæ, & Federici partes sequerentur Cremonenses, Papienses, Genuenses, Derthonenses, Novicomenses, Savonenses, Albingaunenses, Casalenses, Mathilienses, Imolenses, Faventini, Ravennates, Forilivenses, & Foripopulienses, Cesenates, Ariminenses, Castrocarenses, Marchio Montisferrati, Comes Blandratæ, & Viarii, Marchiones Boschi, Comites Laumelli. Et cum fuisset Parmæ & Mediolani, Federicus concessit Cremonensibus, eorum legatis Raynaldo Dondono, & consulibus Pontio Geroldo, Gerardo de Dovaria, Homobono de Tricio, & Ubaldo Piscarolo, omnia, quæ haberent tam intra, quam extra civitatem in terris & aquis cum tertia parte Guardastalli & Luzariæ.

Et cum Beatrice uxore, & Henrico filio, anno A. C. 1178. sequenti ex consulibus Cremonæ Bernardo de Gaudio, dimisso in Italiam Vicario Christiano præfule Moguntiae cum copiis, ad res ibi Imperii moderandas, & ibi populos ei adhærentes in ejus fide continendos, per agrum Novicomensium rediit in Germaniam.

Et summus Pont. re composita cum Rom. & A. C. quorum Consules ante initum eorum magistratum 1179. in ipsius verba jurare debebant, se ei, ac Ecclesiæ Rom. fore fideles, & nihil in eum molituros, ex Anagnia Romam rediit.

D Et die quinta Martii anni proximi ad componendos mores ecclesiasticos corruptos, Romæ apud A. C. 1180. Lateranum habuit Concilium, in quo fuerunt tercentum præfules, & inter alios Gulielmus Archiepiscopus Tyri, Heraclius Cæsariæ, Albertus Episcopus Bethleem, Rodolphus Sebastæ, Jordanes Aconis, Romanus Tripolis, cum Petro Priore templi sepulchri Domini, ac Raynaldo Abbate Montis Sion, & factum fuit decretum, ut omnes subministrantes lignum, ferrum, ac arma infidelibus forent excommunicati.

E Et Federicus Cæsar apud Herbipolim habitis A. C. 1181. comitiis cum suis consultoribus, ac proceribus, & principibus, & deinde Moguntiae, ibi declaravit Henricum, suum primogenitum, Cæsarem, & Federicum secundum Ducem Sueviæ, Othonem tertium Burgundiæ, & Corradum, & Philippum alios fratres Principes in Germania, & Præto-rem Cremonæ Manfredum de Fantis Mutinensi, genero Girardi de Carpaneta, à quo fuit denominatum Castrum Manfredi, tunc per Cremonenses conditum inter Sorefinam, & Oscalem eorum agri. Stella crinita horribili tunc conspecta Alexander summus Pont. die septima Augusti post longos labores ac multas molestias, quibus fuit oppressus per annos viginti & unum, & dies decem & novem, quibus vixit in Pontificatu, ex hoc sæculo migravit, & illinc ad biduum omnium consensu fuit electus summus Pont. Ugebaldus Episcopus Hostiensis, & nominatus Lucius tertius.

Anno sequente fuerunt consules Cremonæ Guaz-A. C. 1182. zonus Albrigonus de Guazzonibus, & Gerardus de Dovaria.

F Et anno secuto Dovaria occiso, & solo consule A. C. 1183. Guazzono, & Gerardo Carpaneta Patore mortuo

tuo die nona Octobris, & sepulto ibi in arca marmorea apud Ecclesiam Cathedralem, & scalis marmoreis ad ibi forum majus constructis: & à grandine instar ovi anserini illato gravi damno, Federicus Imperator Constantiæ habitis comitiis Henricum filium suum confirmavit Cæsarem, & eo auctore die vigesima sexta Julii pacem reddidit Mediolanensibus & confederatis.

A. C. 1184. Et anno 1184. ex Germania destinatis ad eum Placentiam Gulielmo Præsule Astæ, Henrico Guerriero Marchione, & Theodorico fratre, & Rodolpho Camerario, illinc descendit in Italiam, & accessit Cremonam, & per Cremonenses sibi dimisso omni jure eis spectante in oppido Cremæ, & municipiis Guardastalli & Luzariæ, & Insula Fulcheria, & eorum pertinentiis, quod mox, dum esset Papiæ, ipsis promississet restituere, pro eo intercedentibus Papiensibus, & deinde illinc reversus Cremonam hospitaretur in domibus ecclesiæ ibi Sanctæ Agathæ, & Cremonenses penes eum institissent, ut illud sibi restitueret, ac instaurari faceret eas domos ac ecclesiam per ejus milites demolitas, Federicus ab ipsis timens, clam eis illinc properavit Mediolanum, & Henrico filio, dum statim illuc se contulisset cum uxore Germana, ibi insignito corona ferrea in templo divi Ambrosii per Aloysium Pirovanum illic tunc Præsulem, & interim per ejus copias, quas habebat in Latio, cum exsulibus urbis Veteris, & Corneti, & incolis montis Polotonii, Clusii, Aquæ Pendentis, Vulsini, Balnei, Rhegii, & multorum ibi populorum, obsessa urbe Vetere, ei ope data per Florentinos, Perusinos, Lucenses, Eugubios, Assisates, Spoletinos, Umbros, & Marchianos.

A. C. 1185. Anno proximo una cum Henrico filio, Gulielmo Marchione Montisferrati, Genero suo, ei nupta filia sua Beatrice, Uberto Cribello præsule, & Consulibus Mediolani, inde accessit Cremam, & illinc Placentiam, & cum multi Cremonenses eum secuti fuissent, & Cremonenses plurimi illuc profecti, illos armis invassent, & ex illis multos tum occidissent, tum vulnerassent, Federicus in eos indignatus, illinc Rhegium abiit, & dum ibi esset, declaravit eos Cremonenses rebelles Imperii, eorum Consulibus Alberto Strevasio, seu Fodrio, Aloysio Pagano de Medulate, & Othone de Marano, seu Contino, vel Cortesio, & Martino de Cumis, & inter Guazzonem Albrigonem Consulem & ibi retores orta discordia, deposito Albrigone, & concessit Mediolanensibus, illuc ad eum missis legatis, duodecim regalia Imperio spectantia in Comitatibus Seprii, Martesanzæ, Burgariæ, Leuci, & aliis locis ultra Abduam, mox eorum parte concessa Cremonensibus, & ex Insula Fulcheria, Ripamaltam, Casorate, Augitanellum, Pandinum, Misalam, Verate, Calvizanum, Arzagum, Turnum, Coenzanum, Gadellam, Doveram, Ronchadellum, Pradam, Vitanenghum, Pachenzanum, Caravagium, Potenzum, Bergolium, Vaylate, & alia interjacentia ibi Ollium & Abduam, ac promissit instauracionem Cremæ, & Gulielmum Marchionem Montisferrati transmisit exercitu in Syriam adversus infideles, & illinc profectus fuit Mutinam, & mox Bononiam. Et Faventia sibi parere recusante Duce Bertoldo cancellario suo obsessa exercitu, & ad pristinam sanitatem compulsa, & dum fuisset progressus in Hetruriam, omnibus ibi civitatibus sibi suppositis, Bononia reversus Placentiam.

A. C. 1186. Anno sequente tunc interdiu conspectis in aere stellis, aere obscurato, & sole obtenebrato, & Cremonæ Consulibus Alberto Bocca de Torculo, Lanfranco Piscarolo, Ambrosio Oldoyno, Othone de Comite, Othone Cortesio, Ambrosio de Scandola, & Palpaterra de Acerbis, & Præto Alberto, seu Alberico de Sala, ejus opera per Cremonenses foedere percusso cum Parmensibus, & ibi constru-

A ctis portis ex lateribus coctis cum pontibus, & foveis expurgatis, & castro Robecchi ædificato, in gratiam Mediolanensium instaurari jussit oppidum Cremæ, eorum, ac Placentinorum, & Brixien- sium ope, demolitum in gratiam Cremonensium, ut præfertur, illud appellando eorum Friforium, & inchoata ibi arce die septima Martii, & conductis ad sui stipendium Giberto ex Comitibus Camisani, & Lantelmo de Greppis, mox nominatis de Benzonibus, Cremonensibus.

B Et cum Cremonenses indignati in Federicum, A. C. eorum Consulibus Alberto Strevasio, seu Alvisio 1187. Pagano de Medulate, & Othone de Marano, seu Contino, vel Cortesio, quia recepisset in sui gratiam Mediolanenses, & eis instantibus in odium Cremonensium Cremam instaurari faceret, arreptis armis ingressi agros Cremonensium, eos diripissent, igneque, ac ferro vastassent, una cum Henrico exercitu suo, ac Mediolanensium, & Placentinorum, & Brixien- sium, agrum Cremonensium irrupit, ac diripi, igneque, & ferro etiam everti jussit, oppidis Soncini, ac Manfredi, ac Cremona occupatis, & oppidis demolitis, & Cremonæ moenibus solo æquatis, ex ipsis multis captivatis, & Mediolanum conductis, eis quoque adeptis Guardastallo & Luzaria.

C Et mox Henricus, dum obsideret urbem Veterem, Odone de Comite, & Diacono de Persico legatis Cremonensium ab eis transmissis de mense Julii, ipsos recepit in sui gratiam, eisque promissit, se nunquam ipsis molestum fore ob injurias & damna ipsi & patri facta, & illata per eos.

Et Lucio summo Pont. mense secundo anni quinti sui Pont. & die vigesima quinta mensis Octobris, Veronæ mortuo, eique substituto Urbano tertio Mediolanense ex gente Cribella, patre Joanne nominato Lamberto.

D Federicus anno secuto, adhuc Consulibus Othone Tertio, & fociis Cremonenses recepit in sui gratiam, eisque concessit Insulam Fulcheriam, & jus monetæ cudendæ, qua omnes Galliæ Cisalpinæ populi uterentur, ut ante utebantur sola Papiense signata imagine Imperatoris, dimisso oppido Manfredi.

E Et Henricus filius in gratiam Mediolanensium cepit Villianum oppidum supra Taurinum Comitatus Allobrogum, & illinc profectus in Vallem Tauri, etiam ibi cepit, ac everti jussit Carbonariam de Zelata, & Fastigium ibi Marchionatus.

Et Federicus per Henricum filium obsessa urbe Veteri in Latio, Senenses, & Florentinos, ac alios Hetruscos, qui ei non adhæserant, dominio privavit, Obizone Estense filio loco sui dimisso in Italia, eisque aucto exercitu, quo perseveravit in obsidione urbis Veteris, illinc abuit in Germaniam.

Et Mediolanenses, ac Placentini, Cremonenses, & Parmenses, dum Castrum novum Buccæ Abduæ munirent, ad id impediendum illuc properantes, ibi collatis manibus illinc expulerunt, & Castrum novum occuparunt.

Et Cremonenses cœperunt construere Castrum Leonis in ipsorum agro, Gerardo de Camisano Cremonense eorum Præto, & Offredo de Offredis Episcopo, & per eum ac Theobaldum Episcopum Placentiæ finibus eorum Episcopatum distinctis inter Sovartiam & Olziam, pro quibus inter eos, eorumque præcessores, fuerat longa controversia, Castrum novum Buccæ Abduæ occupatum per Mediolanenses & Placentinos, ut præfertur, junctis secum Parmensibus, illud recuperarunt una cum Sceno, & Casale bino Parmensium per Placentinos etiam occupatis, & quæ Parmensibus dimiserunt, eorum consulibus Ognabeno de Veronensibus, Mauro de Trigolo, & Muffo de Marianis.

Et Henricus Cæsar indixit comitia ad Burgum sancti Donini, & eo ex Italia, ibi dimisso recto-

re Tufardo, profecto ad Federicum Imperatorem patrem suum in Germaniam, Federicus illinc descendit in Italiam cum eo, & aliis filiis, & Philippo Francorum Rege, ac Ricardo filio Regis Angliæ, Odone Duce Burgundiæ, ac multis aliis Ducibus, Principibus, Marchionibus, & nobilibus, & profectus Mediolanum, dimisso Henrico in Italia, illinc cum aliis, ac Bonifacio, & Gulielmo Marchionibus Montisferrati, ac Venetis, & Pisanis classibus præfule Ravennæ Amirata classis Venetæ, & Pisane Pisano, ac Frisiis, Dacis, & Flamingis classe triremium quinquaginta, ac multis Cremonensibus, eorum prætore Isibaldo Papiense, ac Consulibus Joanne Strasso, Homobono Tutio, Ruglerio Bocatio, Henrico Fodrio, & Joanne Corrado, Cremonæ habito delectu, & apud Casale majus constructa trireme, eaque conscensa, transivit in infideles ad eis bellum inferendum, & ab illis recuperandam Hierosolymam exhortatione Clementis tertii summi Pont. & direxit iter suum in Syriam per Dalmatiam, Ungariam, ac Thraciam exercitu, sibi promisso libero aditu per Isacium incitatum a suis, impedito itinere Emanuele Camice patruelle Isacii, & Alexio Barda cum exercitu insequentibus Philippopolim cepit, & in eum facta impressione per Romeos, & inter illos & Germanos, quos secum habebat, commisso prælio, illis repulsis gravi strage, illinc accessit Byzantium, & secum per Isacium territum renovato foedere, & promissa annona ejus exercitui, datisque obsidibus, de ei fide servanda, modo aliquod suis subditis non inferrent damnum, ac viæ præcurforibus trajecto Bosphoro in Bithyniam, ibi cepit Philomellam occupatam per Turcas, eaque dimissa se recepit Iconium, ejusque agro depopulato, & Turcis, & aliis infidelibus, eum & exercitum suum continuo insequentibus, & ex illis innumeris occisis irrupit Armeniam, eamque redegit in sui potestatem.

A. C. 1190. Et dum annum Ferreum in Iconii agro equo ingressus fuisset, lavandi eum gratia, a vorticibus fluminis absorptus de mense Aprilis ibi periit anno trigesimo septimo imperii sui, & ejus cadaver delatum Tyrum, ibi summo cum honore, Guidone ibi Rege sumis procurante, fuit sepultum, ejusque exercitu una cum Federico filio ingresso agrum Antiochenum, Berinthoque, & multis aliis occupatis, ibi fere omnibus ejus militibus una cum Federico ex aeris intemperie mortuis, superstitibus Henrico, Othone, Corrado, & Philippo, & Sophia, & Beatrice filiis, eique successit in Imperio Henricus primogenitus, sextus in numero Imperatorum ejusdem nominis, & profecturus Romam ex Mediolano accessit Cremonam, Cremonensibusque confirmavit privilegium monetæ cudendæ, & Insulæ Fulcheriæ, ibi consulibus Othone de Comite, Gerardo nuncupato Maladobato de Summo, Marchisio nuncupato presbytero de Vetulis, Petro Manaria, & Othone de Orsonibus, qui nomine Reipublicæ Cremonensis investiverunt Gulielmum de Dovaria Prætozem, & Ramenghum consulem Insulæ Monticellorum, de omnibus arboribus, fatis, & plantatis in ejus aggere, seu terralio, & ipsius ripa in ejus burgo, & circa ipsum, & Truschus legatus Henrici Imperatoris die tertia decima Junii dedit bannum Mediolanensibus, Brixiensibus, ac Cremensibus, & aliis, qui sibi prohibuissent consignare oppidum Cremæ Cremonensibus, & tunc Cremonæ excussa campana arenghi, & facta ala cquestri, & percussio foedere per Cremonenses, Papienses, Derthonenses, Novicomenses, Laudenses, & Bergomenses invicem, illinc abiit Romam.

Et Cremonenses auctore Henrico Imperatore facta per eum promissione cum juramento Cremonensibus, eis servare concessionem sibi factam per ipsum de oppido Cremæ, & vicis Insulæ Fulcheriæ, & per Bonifacium, & Gulielmum Marchio-

nes Montisferrati, eis, & aliis confederatis fidentia data in eorum dominio die octava Octobris ex primoribus Cremonensium Othone de Casalimorano, Othone de Confanoneris, Gerardo nuncupato Maladobato de Summo, Lanfranco, Ubaldo, & Raymundo de Oldoynis, & Othone Ruglerio, transmiserunt copias militares in auxilium Parmensium & Mutinensium, secum foederatorum, adversus Mantuanos & Ferrarienses ad Brixellum castrametantes, ex quibus trajiciendo Padum, plufimi in aquis ipsius obruti remanserunt.

Et anno proximo profecti in auxilium Bergamo-A. C. mensium adversus Brixienfes, eorum prætore U-1191. gutione Bosio Mantuano, & consulibus Gulielmo Bellotto, Giberto de Multis denariis, Com. Gerardo de Camifano, & Ruglerio de Biba-aquis, ingressi agrum Brixiensium, ipsos incautos in ripis fluminis Ollii castrametantes, die tertiadecima Decembris invaserunt & fuderunt, ipsorumque agros diripuerunt ac ferro & igne vastarunt, una cum oppido Cividatis in agro Bergomensis per Brixienfes, una cum Calepio occupato die octava Aprilis: & Offredo Cremonæ præfule mortuo substitutus fuit Sicardus Casalengus, qui concessit in feudum perpetuum tunc nobilibus de Summo Cremonensibus, eorumque successoribus jura ejus episcopatus, spectantia in locis plebis, Octovillarum, seu Cogoli, Marzalenghi, Summi, Paraschi, Zibelli, Insulæ Guidonum, Vicomaris, Salefata, Ardolæ, Campanetæ, Regazolæ, Fori novi, Romani, Plebis divi Celsi, Suspiri, Formigariæ, Curtigianæ, Sorefina, Canferii, Moschezani, Straconcoli, Sancti Joannis in Regona, Castegnini Sicci, Gualcharenghi, Caretoli, Ravignini, Velliganæ, Maschalenghi, Tucenghi, Soncini, Barenghi, Barzanighæ, Crucis de Badilinis, & Rochæ montanæ. Et cum Brixienfes, una cum Mantuanis & Placentinis sibi confederatis trajecto flumine Ollii ad oppidum Cividatæ die quinta decima Julii in Cremonenses irruissent, ex eis quinque millia remanserunt tum occisi, tum obruti in aquis ipsius fluminis, & mille vulnerati, ex quibus etiam multi perierunt, & totidem captivati cum eorum curru, ejus parte ducta Mediolanum, & altera, super qua erat campana, conducta Brixiam una cum campana ipsa reposita super turri ibi populi, & quæ pro memoria ipsius victoriæ solita est, ut dicitur, pulsari quotannis in die Carnis privii: & mox Brixienfes una cum Mediolanensibus, ac Cremensibus, & etiam Placentinis, ac Mantuanis, irrumpentes agrum Bergomensis, ibi ceperunt Romanum, ac Curtem novam.

Et anno sequente Henricus Imperator die quarta A. C. Martii, dum esset Agoneæ, Cremonensibus, eb-1192. rum legatis Odone de Comite, & Alberto Mussio, oppidum Cremæ etiam concessit, & ex Insula Fulcheria Azanum, Farinatam, Capram altam, Campum Seccum, Berzolaschum, Serignanum, Albirenghum, Piacanum, & Vagnanum ultra torrentem Serii, & citra Gabianum, Bidolaschum, Casale, Ruinzenghum, Camifanum, Bustojanum, Offanengum, Josanum, Suave, Medegnanum, Pallatium, Pignattum, Montium, Gavaranum, Balneolum, Ollium, Guageganenghum, Phajanum, Gradariam, Roberetum, Mulazanum, Montodenum, Rivoltellam, Umbrianum, Cremosanum, Trescorium, Bordinatum, Quintanum, Pianenghum, & Torlinum.

Et Cremonenses, eorum consulibus Martino Mariano, Gulielmo Bellotto, & Ruglerio de Biba-aquis investiverunt Petronium de sancto Felice, Morandum, & Anglerium de Piscarolo, Joannem de Andenna, & Adamomum incolas Gronardi, & consules de Castro nuper ædificato ad Binam novam in ripa Ollii suo nomine, & ibi incolarum.

Et anno secuto, die tertia Maji confirmarunt fo-A. C. dus 1193.

dus cum Papiensibus, Derthonensibus, Novicomensibus, & Bergomensibus. Et summus Pont. per Henricum Cæsarem sibi restituto Tusculo, eoque direpto & solo æquato per Rom. ac sibi concessio jure, quod habebant Imperatores eligendi summum Pont. cum insignivit corona imperiali die vigesima Aprilis, & Paschatis, eique concessit nomine Ecclesiæ regnum utriusque Siciliae occupatum per Tancredum Normannum, ab Henrico jam defuncta prima uxore, ducta Constantia filia Ruglerii quarti Normanni, olim Regis Siciliae, quinquagenaria, educata ex monasterio Panormi, ubi erat Deo dicata, ex dispensatione summi Pont. & qua Cremonam se recepit, & ibi consulibus Guilielmo Bellotto, & sociis, eis dimitti fecit per Brixienfes captivos, ac concessit oppidum Cremæ, & Roncharolum, & Pontisvicum, eosque & Papienses, Laudenses, Bergomenses, Novicomenses, ac Bonifacium Marchionem Montisferrati in unum conjunxit per Bonifacium Cremonensibus & confederatis, facta promissione prohibendi Mediolanensibus secum gerentibus bellum transitum eorum bonis & mercibus per ipsius dominium.

Et Henricus de Lanthe legatus Henrici Cæsaris promissit Cremonensibus, quod Henricus servasset secum conventa, & dum esset Placentiæ Placentinis dimisit Burgum sancti Donini pro libris bis mille argenti.

A. C. Et illinc anno subsecuto profectus Mediolanum ¹¹⁹⁴ Constantiam ibi desponavit. Et Cremonenses ingressi cum Papiensibus & Bergomensibus, eorum consulibus Alberto Summo, Pagano Burgo, & Leonardo Bobio, agrum Mediolanensem, illum diripuerunt. Et eorum consulibus Ruglerio Advocato, Anzelerio de Burgo, Alberto Summo, & Jacobo de Surdis, & Consenso de Geroldis, & quo ex ingenti aquarum fluminis Padi incremento, ipsius aggeribus disiectis multa pars agri Cremonensis fuit inundata, profecti in auxilium Laudensium una cum eis, & Bergomensibus, Papiensibus, Novicomensibus, & Parmensibus una confederatis in Mediolanenses, Brixienfes, Cremenses, Placentinos, & Mantuanos obturantes fossam per Laudenses factam à civitate Laudæ usque ad flumen Lambri, Mediolanensium agrum prædæ adhuc exposuerunt, & cum ipsis & confederatis die ultima Junii congressi prælio per eos fuerunt superati, ex ipsis centum quinquaginta occisis, & ex illis ac Laudensibus quadraginta, & ex confederatis ducentum captis cum curru Cremonensium, & ductis Mediolanum, & aliis tercentum obrutis in flumine Abduæ, & Mediolanenses & Brixienfes, utentes hac victoria, cursitarunt, ac depopulati sunt agrum Laudensium, Canevago ibi expugnato, & Zovonengho combusto, & mox irrumpentes agrum Cremonensium, ibi Caravagium, & Soncinum igne ac ferro demoliti sunt, & mox Cremonenses Ruglerio de Advocatis eorum mandatario, & Brixienfes eorum procuratore Desiderio, convenerunt, quæcunque hinc inde occupata vigent inter eos bello, sibi utrinque dimittere, & Tufardus legatus Henrici Imperatoris suscepit in partes suas Bonifacium Marchionem Montisferrati, Cremonenses, Novicomenses, Papienses, Laudenses, & Bergomenses, & eorum adherentes, exclusis Parmensibus, & Emanuele Marchione Malaspinæ, pace inita per eos cum Mediolanensibus, Placentinis, & Cremonensibus, & nomine Cremonensium præstito per ipsos juramento ipsi legato de servanda pace inter eos, & per ipsum facto præcepto Mediolanensibus, & adherentibus, ut eam servarent, die duodecima Maji, & die quintadecima etiam per Cremonenses facta promissione eidem legato, se ad omnem ejus requisitionem composituros cum Cremensibus, & aliis Insulæ Fulcheriæ, & secum Brixienfes die septima Septembris pacem iniverunt.

A Et anno 1195. ex Constantia uxore Henrici, A. C. dum esset Panormi, seu in urbe Esii Flaminiae, die ¹¹⁹⁵ vigesima sexta Januarii prodiit in lucem Federicus secundus, Lothario J. C. Cremonense, tunc Bononiæ publice leges docente, & Sicardus præsul Cremonæ ejus, ac fratrum, & Brocardi equitis ære proprio construi fecit ecclesiam in vico Bonomercii propinquo Cremonæ per bis mille passus in honorem B. Mariæ Virg. ejusque natalis salutiferi memoriam. Et Guilielmo Bellotto, Odone de Comitibus, Maltraversio de Mandalbertis, Isacio de Dòvaria, Guidone Domenegono, Girardo Zanebono, Talamatio de Gardulis, Othone de Medulate, & Giberto de Multis denariis, & Com. Ruglerio de Biba-aquis consulibus, & Prætoze Monigibello Novicomense, & qui ibi obiit, & sepultus fuit in arca marmorea penes illic ecclesiam cathedrallem, Cremonenses pacem fecerunt cum Mediolanensibus, & confederatis, exclusis Parmensibus, ac Emanuele Com. Malaspinæ, captivis hinc inde dimissis, auctore Tufardo Vicario Henrici in Gallia Cisalpina. Et Henricus confirmavit Cremonensibus oppidum Cremæ, & Insulam Fulcheriam die sexta Junii.

B Et anno proximo Thalamatio de Gardulis, Cre- A. C. mosano Oldoyno, Pontio de Picenis, Anzelerio de ¹¹⁹⁶ Burgo, Henrico de Tinctis, Othone de Persico, Bajamonte de Orsonibus, Gerardo de Zanebonis, & C Adamo de Calignanis, & seu Mussio de Medulate, eorum consulibus, Tufardus legatus Henrici Cæsaris præcepit Cremonensibus & Placentinis, ut invicem sibi ablata & occupata restituerent, & Cremonenses, cum Mediolanensibus, qui neglecta pace agrum Cremonensium irrupissent, ac diriperent, occurrissent ad vicum Albararum, ibi utrinque commissa pugna fuerunt superati, ex eis captis triginta, & ductis Mediolanum. Et Henricus Cæsar ex Germania illuc profectus, eos ac alios captivos Laudensium ad intercessionem Sicardi Casalensis ibi Episcopi per Mediolanenses jussit dimitti, Brixienfes tunc concessio territorio à vico Mosio propinquo Ollio flumini, & Mantuæ per duodecim lapides ab utraque ripa fluminis, & inde usque ad Pontolium, & illinc ad Pozolenghum, & inde usque Guidizolum, & illinc usque ad Mosium.

D Et anno sequente, Cremonæ consulibus Anzele- A. C. rio de Burgo, Bajamonte de Orsonibus, & Mussio ¹¹⁹⁷ de Medulate per Sicardum ibi Episcopum reposita fuerunt corpora divorum Hymerii, & Archelai in arcis marmoreis, & parte subterranea ibi ecclesiæ cathedralis, & factus fuit aquæductus marmore. Et cum Mediolanenses depopulato agro Bergomense, & ibi demolito oppido Gisalbæ à Placentinis ac Brixienfes habitis copiis auxiliaribus obsedissent Burgum sancti Donini, ut ipsum ademptum Placentinis per Parmenses recuperarent, Cremonenses illuc profecti in auxilium Parmensium, & una cum eis ibi prælio congressi cum Mediolanensibus, Placentinis, ac Brixienfes, ipsos illinc fugarunt, ex eis quamplurimis cæsis, & quamplurimis captivatis.

E Et Cremonenses, eis mota lite per Abbatem & monachos monasterii sanctorum Sixti & Fabiani Placentiæ, pro municipiis Luzariæ & Guardastalli, versus eos, die nona Octobris condemnati fuerunt per præfulem Rhegii delegatum Apostolicum ad ipsos dimittendum duas partes ex tribus ex eis municipiis.

F Et die tertia decima Novembris in mane divus Homobonus, ex familia Tucengorum non ignobili, Cremonæ in ecclesia ibi divi Egidii tunc collegiata animam exhalavit, dum esset genuflexus ante imaginem illic Christi cruci affixi, & in qua illic prope habitans omnia divina officia, quæ illic de more celebrabantur die, ac noctu, continuo audire solebat, & ejus corpus tumulatum fuit; sed mox surreptum fuit per Canonicos ecclesiæ cathedralis Cremonæ,

illinc nocte præcedente diem vigesimam quintam Junii 1450. & in eam translatum, & ibi in arca marmorea, & parte subterranea positum, & in qua reperitur, & summo cum honore colitur ob ejus optimam vitam, & miracula multa, quibus virtute omnipotentis Dei, & ejus meritis, dum viveret, & vita functus fuit, claruit.

A. C. 1198. Et anno sequuto Henricus Imperator, cum noctu venationi in Sicilia indulgeret, & ibi, ubi erant fontes frigidissimi, cubaret humo ad leniendum æstum tunc vigentem, morbo contracto Mesanam profectus, ibi die vigesima prima Augusti tertii anni octavi sui imperii obiit, superstiti Federico annorum quatuor, confirmato in Imperio per ejus Electores sub cura Philippi patris Ducis Sueviæ ac Hetruriæ, & cujus mater Constantia die vigesima septima Novembris etiam perit, & una cum eo Panormi sepulta fuit.

Et Cremonenses, Odone de Comite, & Isacio, & Maltraverso Dovariis, Henrico de Surdis, & Joanne Corrado eorum consulibus, orta discordia inter eos crearunt sibi Prætozem Cremosanum Odoynum.

A. C. 1199. Et anno subsecuto, Odone de Comite, & Isacio, & Maltraverso Dovariis adhuc consulibus, eis promiserunt Bergomenses, eorum legatis Brunone de Augustis, & Borsio de Geroldis, secum in bello adversus Mediolanenses usque ad Kalendas Augusti perseverare; per Cremonenses tunc instaurato oppido Romanengi; & mox dum Mediolanenses, & Placentini, ac Novarienses, Vercellenses, Novicomenses, Astenses, & Alexandrini adhuc obsedissent Burgum sancti Donini, in eos una cum Papiensibus profecti, & ibi, secum junctis Parmensibus, Rhegiensibus, & Mutinensibus, utrinque commissa pugna eos fugarunt.

Et dum Mediolanenses & Placentini, secum junctis Brixiensibus, occupatis Cornu, & turre Domenegoni, ex agro Laudense profecti, Castrum novum Buccæ Abdue, coque obsessio, & capto, & direpto, ac everso, illinc abducerent grana, vina, & alia, illuc in eos properarunt, & illic cum illis commissa quoque pugna à mane usque ad vespas festi sancti Michaelis, ipsos profligarunt, & illinc repulerunt, multis ex illis occisis, & quamplurimis captivatis.

Et cum Placentini die quarta Octobris adversus Parmenses, obsidentes Castrum Arquati, & sancti Laurentii, profecti, ut ipsis oppidis auxiliarentur, & illic utrinque commisso prælio Parmenses superassent, quamplurimis ex eis captivatis, & quamplurimis occisis, Cremonenses, Parmensium confederati, his auditis ad illorum opem properarunt. Sed cum Placentini illinc statim abeuntes, trajecto Pado die vigesima septima Octobris, Cremonam accelerassent, & ibi portam Pertusii occupassent, Cremonenses his intellectis illuc statim regressi portam ipsam recuperarunt, Placentinis inde abeuntibus, ex eis tamen captivatis mille ducentum, & ab illis quoque recuperatis Parmensibus, quos captivarant; & Mediolanenses irrumpentes agrum Cremonensem, ibi occuparunt, & everterunt Ocasale, & Brixienfes sibi occupatis, & combustis Phisoniis per Bergomenses spreto foedere, tunc de proximo facto cum illis, in eos ac Cremonenses adhæserunt, Bulgaro & Calcinate Bergomensium quoque occupatis ac everfis, una cum Colonio & Herbusco.

A. C. 1200. Et anno redemptionis humani generis corrente millesimo ducentesimo, die duodecima Januarii, procurante Sicardo Casalense, Cremonæ Episcopo, Innocentius tertius Anagninus summus Pont. Rom. divum Homobonum jussit describi inter sanctos confessores, quamvis ejus solemnitas celebretur Cremonæ die obitus sui, qua etiam celebratur memoria divi Britii Episcopi, & confessoris. Et præsentiens Philippum Cæsarem olim, dum Italiam regeret, si-

A bi adversatum, & ob id per eum excommunicatum, affectare Imperium Rom. sollicitavit in eum Electores, & Principes Germanos, ut alium eligerent, & cum per Regem Boemiæ, & Ducem Saxonie & Sueviæ Principes electus fuisset Bertoldus Dux Zerschensis, qui diffusus viribus suis, convento Philippo ad oppidum Matuelis, ubi electus fuerat, ibi sponte titulo Imperii rejecto, se ei subjecisset, & deinde per Coloniensem præfulem, & Comitem Palatini Rheni, electo Othone Principe Pruvincense, ad eum transmisit coronam imperialem, excommunicato Philippo rursus, absoluto per quendam Episcopum. Homobonus Morisius, dum Cremonæ publice doceret leges, ibi eodem anno obiit, ejusque cadaver sepultum fuit apud ecclesiam divi Guilielmi.

B Et Cremonenses, prætoribus eorum Lanfranco Ruglerio, & Beltramo de Roncula Bergomenfi, concesserunt in feudum Soncinum Maltraversio de Mandalbertis, & cum Mediolanensibus, & Brixiensibus, dum irrupissent agrum Cremonensem, illud obsedissent per quindecim dies, illuc ad ejus subsidium una cum Bergomensibus profecti ad vicum Jovis Altæ, commiserunt multa prælia, percusso foedere cum Mantuanis die secunda Augusti.

C Et Papiensibus Cremonensium confederatis profectis Mediolanum, & cum reliquis ibi incolis, ac Novicomensibus, illic ad custodiam & tutelam dimissis, commissa pugna, eis superatis, ex ipsis octo centum captis, & ductis Papiam, & quamplurimis occisis, Mediolanenses ex Soncino Mediolanum ad ibi auxilium properarunt. Et dum Placentini in eorum gratiam profecti fuissent Buxetum, & vicum sancti Andreæ ibi propinquum, eosque diriperent, Cremonenses ex vico Jovis Altæ illuc properantes in eorum auxilium, una cum eis manibus confertis per sex horas, ibi illos fuderunt, & inde fugarunt multa eorum cæde, ex ipsis captivatis sexcentum quinquaginta cum Guidone Mandello eorum prætoze, & mox coacti apud Bordolanum, inde irruerunt agrum Brixienfium, & cum eis inito prælio die vigesima quarta Septembris illos profligarunt, multis tamen utrinque cæsis, & ex primoribus Brixienfium captivatis septuaginta septem, compulerunt in partes suas, & mox se composuerunt cum eorum militibus die nona Decembris.

D Et anno proximo Cremonenses, Sicardo eorum Episcopo procurante, eis & Papiensibus invicem discordibus, dum se permisissent ejus arbitrio, compositis una cum Bergomensibus, in Brixienfes profecti apud Calcinate, cum eis prælio congressi die nona Augusti illos fuderunt, & currum suum ceperunt, & duxerunt Cremonam cum multis ex eis captivatis; & mox orta discordia inter Brixienfes, cum ex Brixia expulsi Roagum profecti fuissent, ad eos destinarunt copias auxiliares, quibus mense Decembris invaserunt Gavardum, unde per eorum hostes expulsi fuerunt eo direpto, una cum Capriana, & Monte Rotundo, eis quoque everfis, dum partes exterorum sequerentur. Et inter Philippum & Othonem Cæsares electos commissis multis præliis inter eorum exercitus in Germania diverso Marte, hoc biennio Mediolanenses incurfarunt, & diripuerunt agros Bergomensium, & Cremonensium, ibi occupata Ocasale, & per Placentinos turre sancti Andreæ capta & everfa. Et Cremonenses percusso foedere cum Mantuanis, secum confederatis, apud Marmiroolum manus conferuerunt cum Veronensibus pari Marte, & deinde eorum medio inter Mantuanos & Veronenses pace facta, profecti Florenzolam, eam per dies decem de mense Julii obfederunt, & die ultima cum Brixiensibus pugnarunt apud Gavardum, eosque fuderunt, & ibi incolis grave damnum intulerunt. Et Brixienfes, dum eorum extorres, habitis copiis auxiliariis à Cremonensibus, Bergomensibus, & Mantuanis, coacti

coacti apud Calcinatum, sibi etiam datis copiis auxiliariis per Veronenses, & quæ profectæ sint usque Pozolengum adversus eos transeuntes, illos utrinque commisso pari Marte prælio die nona Augusti, illinc abire compulerunt: & ipsorum consulibus Othone de Comite, & Com. Gerardo Manaria, Comino Summo, Guarisco Mariano, Jacobo Surdo, & Imerico Dordono, & prætore Vitale Bergomense per ipsos pro eis interveniente Corrado Summo Parmensibus, Mutinensibus, & Rhegiensibus, invicem discordibus ob limites suorum territoriorum, compositis, & dato arbitrio Guidoni Lupo prætori Parmæ pro eis, ac Parmensibus concludendi pacem cum Placentinis die secunda Junii, & mox factis induciis cum Placentinis, & die decima inita pace exacto juramento de ea servanda, & utrinque dimittendis hinc inde captivis, & facta promissione Bergomensibus faciendi pacem cum Mediolanensibus, & eorum adhærentibus, & secum factis induciis die nona Junii. Et cum Bergomenfes die undecima Julii cum eis ac Brixiensibus inita pace utrinque dimissis captivis, & cum Veronensibus firmata lata sententia per Sicardum Cremonæ Episcopum inter eos, & alios populos Galliarum Cisalpinæ pro eorum concordia, & per incolas Luzariæ præstito juramento fidelitatis adversus Cremonenses in manibus Jacobi de Surdis ex eorum consulibus, & per Mediolanenses facta irruptione in agrum Soncini, eoque direpto, ferroque & igne everso, non capto Soncino, Cremonensibus, eorum prætore Othone de Noxa, Basilius de Campodello, promisit dimittere Gazolum, Tinatii, ac fuit suppositus vicus Montodeni.

A. C. 1203. Et cum Bonifacius, Marchio Montisferrati, Ludovicus Iblensis Sabaudiarum, Balduinus Flandiarum, & Henricus sancti Pauli Comites, & Joannes Breina filius Theobaldi Comitum Campaniarum percussio fœdere cum Venetis, Byzantium occupatum per Alexium Angelum Comnenum, illinc expulso Isacio fratre, ac excoecato, & carcerato trajecissent classe navium tercentum triginta diversi generis, & sexaginta triremium, ac exercitu viginti millium pedestrium, & octo equestrum, illudque inde auferente Alexio cepissent, mille Cremonenses profecti sunt ad eam expeditionem.

A. C. 1205. Et anno 1205. Cremonenses auctore summo Pont. eis sublato interdicto à sacris, cui suppositi fuerant per ipsum, ab eis non dimissis municipiis Guardastalli & Luzariæ Gandulfo Abbati, & monachis monasterii sanctorum Sixti & Fabiani Placentiarum, secum, interventu Ruglerii Botacii, & Jo. Boni suorum syndicorum, die decima Decembris conveniunt eis solvere quotannis in festo S. Michaelis libras quadraginta inforciatorum.

A. C. 1206. Et anno proximo Ponzino, seu Pontio, Amato, Nicolao Gadio, & Hilario Hermenzono consulibus, à Parmensibus, acquisiverunt jus fluminis Padi, & auxilio extorrium Brixiensium ex prodicione Altacherii Borradii occuparunt Asulam, & per Brixenses contrariæ factionis illuc nocte profectos inde expulsi Lenum oppidum invaserunt, & illinc irumpentes agros Brixiensium diripuerunt, ac ferro, ac flamma everterunt, una cum Manerbio Guidone Lupo Cremonense equestrum Brixiensium duce, ac prætore, una cum Obizone Pusterla Mediolanense, tunc etiam per Mediolanenses Cassone Turriano duce combusta Crema, & Cremonæ prætore Jacobo, seu Petro Bernardo Bononienfe construxerunt Prætorium.

A. C. 1207. Et anno sequente Bernardo eorum prætore defuncto, & sepulto in ecclesia ibi cathedrali in arca marmorea, ac consulibus Gerardo Summo, Odofredo Arlengo, Alberto Dovaria, Oldovino Sacca, & Frigerio Bocatio spoliati Pontifivo per Mediolanenses, & concessio Brixiensibus, ibi captivatis quadraginta militibus. & quatuordecim occi-

sis illic ad præsidium degentibus, ibi utrinque commissa pugna constructis duobus pontibus super flumine Olli, uno scilicet ad vicum Binæ, & altero ad plebem Agrimonii, illuc profecti ipsum recuperarunt, & inde progressi Castionum de Strevieriis illud everterunt per Brixenses sibi facta promissione non adhærendi in eos Mediolanensibus.

B Et Philippus Cæsar post longum bellum habitum cum Othone, facta pace cum eo, ei nupta filia Beatrice ex Irenæ filia Isacii olim Imperatoris Byzantii, & obtenta absolutione à summo PP. ab excommunicatione adversus eum prolata, transmisit legatis Romam ad eam petendam, & per ipsum duobus Cardinalibus in Germaniam ad Philippum ad eum absolvendum, nupsit aliam filiam Ricardo nepoti summi Pont. cum dote Ducatus Spoletini, & Marchionatus Anconæ, intervenientibus legatis Apostolicis, & Ducibus, & Principibus Germanis, & quibuscunque excommunicationibus & interdictis sublatis, totius populi Christiani ubique gaudio & beneficio, solus remansit in Imperio. Et Cremonenses exiit Crema, ibi accolis restitutus pristinae libertati.

C Et anno sequuto, & nono imperii sui, Bambergæ, dum una cum ejus cancellario & pincerna esset in conclavi, ubi tunc sibi incidi fecerat venam per barbitonforem, affectus uno vulnere in collo per Othonem Vultembuscum, illuc inopinate ingressum, obiit, & sepultus fuit, & mox jussu Federici nepotis Spiram translatus, & paulo post parricida trucidatus. Et Otho confirmatus in Imperio per Electores unitos apud Francumfortem, & profectus Aquisgranum, ibi rursus fuit coronatus per præfulem Coloniae, habitis lancea, cruce, sceptro, & aliis insignibus imperialibus, quæ erant penes præfulem Spiræ, Cancellarium Philippi, ab eo ob id confirmatum in officio, & per legatos Apostolicos, ad eum Herbipolim destinatos, etiam approbatus ex ordine summi Pont. Cremonenses cum Veronensibus die quinta Junii inveniunt societatem, & cum Parmensibus statuerunt ordines utrinque servandos pro conservanda pace inter eos inita.

D Anno subsequuto Otho habitis comitiis de mense Maji Agonoæ, cum Principibus Germanis, & ab eis requisitis, & habitis copiis auxiliariis, dimissa uxore in Saxonia, ex Augusta de mense Augusti exercitu descendit in Italiam per saltus Tridentinos, & ivit Veronam, & illinc Mediolanum, & ibi die tertia Augusti coronatus fuit ab Uberto Pirovano illic præfule, & Cardinale, & per eum concessis tunc Gulielmo de Pusterla Comitatu Astæ cum insigni Aquilæ in campo glauco, & Uberto, & Leonardo Cruceis Comitatu Binaschi, & per Mediolanenses, Brixenses, Cremonenses, Placentinos, ac Papienses ei præstito juramento fidelitatis in manibus Vultardi Patriarchæ Aquilæ, ejus legati in Italia, ex Mediolano ivit Bononiam, & convocatis Principibus Italis, & ab eis habito auxilio, & per aliquos ex eis comitatus ivit Romam, & ibi coronam auream accepit à summo Pont. die vigesima nona Septembris, & solemnitatis divi Michaelis sibi præstito juramento consueto fidelitatis versus Rom. Ecclesiam, & inter ejus milites commorantes extra urbem, & Rom. commissa pugna, in qua multi utrinque occubuerint, inde properavit Tybur, & ibi superventa hyeme præter modum frigida substitit. Brixiensium cum extorribus suis se composuerunt, & die duodecima Februarii conveniunt cum Cremonensibus ipsorum consulibus Isacio Dovaria, Barotio Burgo, Ponzino Ponzono, & Joanne Amato de invicem dimittendis captivis utrinque factis vigente bello inter eos. Et Sicardus Casalensis Cremonæ præsul protulit sententiam inter eos, & alios populos

los Galliae Cisalpinæ pro sedanda discordia inter ipsos.

A. C. Anno 1210. supervento primo vere, Otho Cæsar, reparato exercitu, eo irrupit Hetruriam, & Picenum, & Latium, & ibi Ecclesiam Rom. nulla habita ratione monitionum sibi factarum per summum Pont. exfuit Monte Faliscorum, Radicofano, & multis aliis oppidis ditionis ejus, & olim juris Mathildis, & quæ prætenderet spectare Imperio Rom. & concessis cum Ducatu Spoleti Bertoldo, & Marchia Anconitana Salinguerræ ducibus suis, & per agrum Rom. facto transitu, ibi gravi damno illato, & mox habitis à Pisanis quadraginta triremibus irrupit regnum Neapolitanum, illudque spectans Federico Suevo progressus Capuam, ex eo Campaniam, ac totam fere Calabriam & Apuliam sibi vendicavit. Et summus PP. eo admonito ad dimittendum Ecclesie Rom. ipsi per eum occupata, cum id recusasset facere, illum excommunicavit, & omnes sibi subditos juramento fidelitatis sibi præstito absolvit, & transmisit legatos in Germaniam ad ibi Electores, ut eligerent Imperatorem Federicum. Et Otho ex Apulia, in qua erat, properavit Bononiam, & illinc Mediolanum, & cum ultra Padum, tunc glacie concretum, & coopertum paliis, una cum exercitu traductus fuisset per Com. Sanctæ Floris, ejus feudatarium pro Basalario oppido, in eum suspicatus, ne ipsum cum exercitu voluisset suffocare, quod ignarus illud ibidem esse, trajecerat, jussit ipsum decapitari, & omnes ejus filios, & descendentes à terris Imperii proscrispsit, & dum aufugissent in Hetruriam.

A. C. Anno proximo de mensè Maji Cremonam accessit, & ibi consulibus Barotio, seu Crisomano Burgo, Alberto Dovaria, Guidone Dondono, seu Laumelino Pistorio, seu Joanne Ghisalba, seu Mussio de Tucengho, Joanne Amato, & Pontio Ponzono Cremonensibus, jus in utraque ripa Olilii, ac omnes terras eisdem concessas ultra Abduam per præcessores suos confirmavit, ibi prætore Mathæo Corrigiense, in quem, dum electus fuisset prætor per ibi incolentes partem novæ civitatis, in unum conventos adversus sequentes partes ibi civitatis veteris, Gulielmus Mastalia, inter eos ortum fuit bellum intestinum, quod, dum Gulielmus se supposuisset Corrigiensi, fuit sedatum medio Sicardi ibi præfulis, & eorum legatis Guidone Lupo, Giberto de Multis denariis, Lombardo Guazzono, Henrico Surdo, & Corrado Marfilio, die tertia Junii eis promiserunt Mantuani ipsis auxiliari in bellis, quæ fecissent cum eorum hostibus, & præfertim Brixiensibus, ipsi ac Brixienfes, Mantuani, Veronenses, Ferrarienses, & Papienses, Azo Estensis, & Comes de sancto Bonifacio die quinta decima Junii pacem fecerunt cum Mediolanensibus.

Et Otho, dimissis congruis præfidiis in urbibus per eum occupatis in Italia, acceleravit in Germaniam, & cum ab eo defecissent præfules Moguntinus, & Treverensis, & Rex Boemiæ, & Dux Austriæ, Henricus Com. Turingiæ, & Lantgravius Hassiæ, & Azo Estensis vocatus in Hetruriam, ac Latium, omnia ibi occupata per eum recuperasset, Norimbergæ indictis & habitis comitiis Principum Germanorum, ibi eos monuit, ne paterentur Pont. Rom. id juris sibi vendicare, ut ad sui libitum Cæsares ab Imperio deiceret, quod eis, non autem Pontificibus, spectaret, hacque monitione pertractis aliquot ex ipsis Principibus in sui sententiam, præter Comitum Turingiæ, fratrem Comitum Ludovici, mariti divæ Elisabethæ, remansit Imperator. Et dum cives Cremonenses, incolentes civitatem veterem, nolentes esse eorum prætorem Mathæum Corrigiensem, civitatis autem novæ Gulielmum Mastaliam, &

A qui cum id obtinere non potuisset, ingressus urbem novam, ibi munus ipsum exerceret, die duodecima Martii in vico sancti Egidii, ubi erant ædes Mastaliorum, utrinque concurrerunt armis, & mox cedente Mastalia, adhuc Sicardo præfule auctore se reconciliarunt; sed dum postea Mastalia nolisset stare compositioni, rursus die prima Julii in vico sancti Egidii, & illinc ad biduum apud ædes divi Leonardi, deinde Matthiæ, & postea sancti Victoris, manus conseruerunt, & profligatus fuit Mastalius multa suorum cæde, quamplurimis ædibus civitatis novæ direptis ac combutis; & deinde Candulphino de Castronovo Veronense ibi prætore constituto, adhuc hinc inde certarunt ad vicum Basalarii. Et vicus sancti Pantaleonis, sequens partes civitatis novæ, direptus fuit per adversarios, & mox reconciliati de mensè Septembris profecti sunt in auxilium Azonis Estensis ad recuperandam Ferrariam, sibi occupatam per Ugonem Guarnassiam, & Salinguerram Estensem ibi constitutos rectores per Othonem.

Anno redemptionis humani generis 1212. per A. C. Henricum Com. Turingiæ, & præfules Moguntinum, & Treverensem, Regem Boemiæ, & Ducem Austriæ, & alios Principes Germanos, qui Othoni non adhæserant, in Germania electus fuit Imperator Federicus Secundus Suevus, filius Henrici olim Imperatoris, eique exhortatione summi Pont. adhæserunt Cremonenses una cum Papiensibus, Ferrariensibus, Veronensibus, & Azone Estense. Et Otho ex Germania Italiam regressus, vocatis legatis civitatum Galliae Cisalpinæ, Parmam & Laudem, ibi conventus habuit, & eis perfectis, declaratis rebellibus Imperii Cremonensibus, & aliis sequentibus partes summi Pont. & Federici, inde ivit Mediolanum, & illinc properavit in Germaniam. Et Electores inde transmiserunt legatos Henricum Nifertum, & Anselmum Fustigerium in Galliam Cisalpinam, eisque prius Veronam profectis, & ibi nunciata per ipsos nomine eorum Electorum electione Federici in Cæsarem, Anselmus illinc accessit Romam ad summum PP. & inde Neapolim, & mox in Siciliam ad Federicum, & Henricus Cremonam una cum Gerardo Rhegiense, episcopo Novariæ, & legato Apostolico, & Azone Estense, ac legatis Veronensium & Papiensium, & ibi per legatum Apostolicum Mediolanensibus, & aliis partes Othonis sequentibus excommunicatis, & Uberto Pirovano Mediolani præfule mortuo, eique substituto Cæfio, & intra mensum defuncto, & sepulto in ecclesia cathedrali Cremonæ. Federicus ex Sicilia, ibi dimissa uxore Constantia sorore Regis Castiliæ cum Henrico filio, accessit una cum Azone Estense ad eum profecto Romam ad summum Pont. & inde Genuam, & mox Papiam, & illinc Papiensibus eum conducentibus, & per ipsos cum Mediolanensibus iter suum impedire volentibus, commisso prælio ad flumen Lambri, profligatis, ex ipsis centum desideratis, & totidem captivatis, & ductis Mediolanum, Cremonenses ei occurrentes in agro Laudense ad ipsum flumen equestribus centum quinquaginta, & pedestribus bis millibus, ipsum, cum quo erant Azo Estensis, Bonifacius, & Gulielmus fratres Marchiones Montisferrati, Petrus Transverfarius, & Ludovicus Com. sancti Bonifacii, conduxerunt Cremonam, ibi consulibus Leonardo Capellino, Riboldo Burgo, Ravarino Bellotto, & Belingero Mastalia, & qui ingressus ibi templum majus illic B. M. Virginis obtulit pallium auro intertextum, & inde abiit Mantuam cum comitantibus Bofio Dovaria, Henrico Surdo, Rodolpho Zanebono, & Ugone Persico Cremonensium Oratoribus, & ex Mantua in Germaniam properavit, ubi confirmatus fuit Cæsar per Moguntinum & Treverensem præfules, Ladilaum Regem Boemiæ, Hen-

ricum Turingiæ, Lantgravio & duce Austriæ suadentibus, & cum Philippo Galliæ Rege inventu Ludovici ejus filii in oppido Valcoloris, propinquo flumini Mosiæ, percussit fœdus. Et inde exercitu profectus est in Othonem, qui Philippo Galliarum Rege in eum arma parante ab omnibus destitutus, præterquam à Reginaldo Bononiæ & Marchiæ Comite, occurrit Federico usque ad Brilacum Alfatæ, & illinc mox aufugit in Angliam ad Joannem ibi Regem avunculum suum, & illic aucto exercitu transivit in Philippum Regem sibi infensum, & partes Federici sequentem. Et Federicus, dum esset apud Metisburgum in Germania Surdo, Zanebono, Perfico, & Dovaria legatis Cremonensium, ad eum illuc profectis, eis confirmavit privilegia ipsis per eum & patrem suum concessa.

Cremonenses profecti in Mediolanenses obsidentes Herbuscum ex agro Brixienſe, sed Bergomensium illuc accersiti in auxilium, utrinque consertis manibus illos fuderunt, & inde expulerunt, & mox profecti cum Azone Estense, & ad ejus opem die vigesima quinta Septembris obsederunt, & in potestatem suam redegerunt Vincentiam, & in Kalendis mensis Novembris rursus, ac septima vice bellum inchoarunt cum Mediolanensibus ob oppidum Cremæ, & mox ipsi cives veteres & novi utrinque die decima sexta Decembris manus conferuerunt ad vicum Basalarii, & in vico sancti Pantaleonis, & aliquas domos ex eis solo æquarunt. Mediolanenses & Placentini insimul junctis armis, Gulielmo Lando duce, bello infestant Bonifacium Marchionem Montisferrati, & concursatis agris ipsius ac Papiensium, ultra & citra Padum ac Ticinum, omnia ibi rapinis ac cæde vastarunt, & summus Pont. eis sub anathematis poena præcepit, ut arma deponerent, & occupata, & ablata dimitterent & restituerent, & pertinentibus, & recusantibus hæc facere, sacra interdixit, & sedata discordia vigente inter Bononienses & Cremonenses, ratione Jacobi de Bernardo Boniensis, olim prætoris Cremonæ, Albericus Carbo etiam ex consulibus Cremonæ admonuit Brixienſes, qui viderentur velle adhærere Mediolanensibus, ut fervarent pacem secum anno præcedente per Cremonenses contractam. Et incolæ Gavardi die ultima Junii promiserunt Cremonensibus illud dimittere, & Mantuani servare pacem factam cum eis, ac Ferrariensibus, & Veronensibus, quam die quinta Augusti firmarunt, & Mantuani die nona Novembris.

A. C. 1213. Sed anno proximo, primo vere supervento, Cremonæ consulibus Lanfranco Oldoyno, Gulielmo Perfico, Henrico Advocato, Sinibaldo Burgo, Ruberto Gisalba, Joanne de Tucengo, Lantelmio Pistorio, & Alberto Dovaria, & prætore Rolando Rubeo, Mediolanenses secum junctis Novicomensibus, Derthonensibus, Alexandrinis, Vercellensibus, ac compulsis in eorum partes Bergomensibus ac Laudensibus, Placentinorum duce adhuc Gulielmo Lando, coacto ingenti exercitu eorum ducibus Bosnardo Incoardo, Othone Mandello, Ardigoo Marcellino, & Manfredo Bosnardo, & ex eo dimissis Placentiæ, & Laudæ, & in aliquibus ex eorum oppidis nonnullis copiis adversus Papienses, ne eos infestarent, ac auxiliarentur Cremonensibus, irruerunt agrum Cremensem, illisque, dum Albertus Dovaria Cremæ præfectus pro Bosio ejus agnato, tunc commorante penes Federicum Cæsarem in Germania, & cui se subjecerant Cremonenses, occurrisset, & cum eis commisso prælio per illos fusus, se recepisset in arcem Cremæ, & ibi obsessus nocte concubia, & summo mane sequente parte exercitus ibi dimissa, reliquo exercitu trajecto ratibus Serrio amne transmeabili auctis ejus aquis ob pluvias, quæ tunc ceciderant, facta im-

A pressione in loca agri Cremonensis illic vicina, omnia ibi longe & late diripiissent, & Castrumleonis circumdedissent, Guidone Lupo ibi præfecto, nulla ei data molestia, ac aliquibus ex ipso exercitu destinatis copiis adversus Piceleonem, Soncinum, & Romanenghum, rursus per triduum agrum ipsum concursassent, ac diripiissent passim usque ad Cremonæ suburbia, ibi nonnullis oppidis immunitis occupatis, Cremonenses coacto exercitu equestrium & pedestrium sexdecim millium, sub eis Lanfranco Oldoyno, Gulielmo Perfico, Ruglerio, seu Henrico Advocato, & Sinibaldo Burgo, illinc ad descendium in illos profecti, & per ipsos provocati ad prælium die secunda Junii, qua celebrabatur solemnitas Pentecostes, dum illud recusassent ob honorem illius solemnitatis, transmissio ad eos legato Beltramo, Abbate monachorum divi Benedicti in vico Cereti agri Cremensis, cum eis in campis Botesinæ, nunc Battaliæ, conflixerunt; & dum victoria inclinata ad Mediolanenses, & socios longe plures Cremonensibus ad fugam spectarent, eorumque res redacta esset ad extremum agmen Natalensium, quod regebat Oldoynus, Mediolanenses ac socios profligarunt ope magis divina, quam humana, & ut creditur intercessionibus divorum Petri & Marcellini martyrum tutelarium suorum, dum eorum corporibus, asservatis in æde divi Thomæ Cremonæ, viri & mulieres imbelles Cremonensium domi relictæ, valde sibi & eorum patriæ timentes, precibus ac lacrymis continuo assisterent, & in actu, quo instaurata fuit res Cremonensis, visi fuerint duo equestres insidentes equis albis, & induti sagulis ejusdem coloris ab eorum acie armis fulgentibus, irruere in Mediolanenses ac socios, qui ipsorum præsentia territi pedem retulerint, ac dederint terga Cremonensibus, qui eos insecti fuderunt, ex illis multo numero occiso, ac captivatis quinque centum equestribus, & sex millibus pedestribus, cum eorum curru custodito per Placentinos, quibus commendata fuerat, & ducto Cremonam, & reposito in æde Cathedrali; & duæ columbæ ex arca, in qua servabantur ipsa corpora, etiam tunc visæ sunt exire, & prælio confecto eas regredi, & nullo vento flante ex sexdecim lampadibus ante ipsam arcam quatuor, ubi aliqua acies Cremonensium fuderetur, extinctis, & mox consecuta victoria à se ipsis accensis; & de hoc conflictu dixerunt Tristanus Calchus, Vincentius Gallus, & divus Antoninus Florentinus, & pro memoria hujus victoriæ postea quotannis semper celebrata fuit solemnitas divorum Petri & Marcellini die secunda Junii, cum antea celebraretur die decima Maji, qua eorum corpora Cremonam ex urbe translata fuerant anno 1078. & reposita in æde divi Thomæ, mox culta per monachos Montis Olivæti, etiam sub regula divi Benedicti, & nunc per Vestales B. M. Virg. nuncupatæ de Columba, Ordinis Cisterciensium, & Lanfrancus Oldoynus, cujus acies ultimo prælio superfuisset, donatus insignibus communitatis Cremonæ coloris rubei & albi.

F Et non multo post Mediolanenses instaurata acie irruerunt agrum Papiensem, ipsumque populati sunt, dirutis Mortaria & Laumello, ac occupatis Gambaloto, Bicherio, Sartirana, Candida, Villa nova, Valetio, Bremedo, Velono, & Vigatio; & dum obsedissent Papiam, inde fuerunt repulsi. Otho dum coacto exercitu eo descendisset in Flandriam ad Valentinianum ibi oppidum, & Joannes Angliæ Rex, receptis in ejus partes Comite Marchiæ, & aliis Aquitaniæ regulis, obsedisset oppidum Rupis monachi, & Ludovicus filius Philippi Regis Francorum admoto illuc alio exercitu eum coegisset illinc abire, & Philippus pater cum Othone die quinta Julii ad pontem Bovinarum prope Tornacum prælio congressus, & equo dejectus,

etus, esset in discrimine vitæ, & victoria inclinaret ad Othonem, elevatus, & super alio equo impositus fuisset, per eum superatus fuit, ex ipsius exercitu bis millibus desideratis, ex Gallis vero tercentum, captivatis Reginaldo Bononiæ, Ferdinando Flandriæ, & Salubricense Angliæ Comitibus sequentibus partes Othonis Cæsaris, & Angliæ Regis, & Reginaldo in arce Peronæ, & Ferdinando Parisii tunc de recenti constructa, & Salubricense in arce fani S. Quintini carceratis, Othone illinc incolome aufugiente, & qui mox privatus vixit absque titulo imperii. Mantuani requisiti per Cremonenses in Mediolanenses properarunt. Et Veronenses etiam requisiti in eorum auxilium per Raymundum Ugonem, Cremonæ prætorem, die quartadecima Augusti in eorum opem ad bellum ipsum illud obtulerunt.

A. C. Anno sequente, Cremonæ prætore Guidone Rhegiense, nonnulli ex rectoribus Reipublicæ Cremonensis confignarunt Nigro Oldoyno Archipresbytero, & Petro Archidiacono ecclesiæ eorum cathedralis, signum crucis currus Mediolanensium, eis adempti anno præcedente in conflictu secum facto in contrata Bataliæ territorii Castrileonis, ut præfertur, custodiendum ad eorum rectorum libitum. Et Cremonenses, commisso prælio cum Mediolanensibus die quinta Septembris ad vicum Jovis Altæ in agro Cremonense, victi fuerunt amisso eorum curru, ut ipsimet Mediolanensium auctores retulerunt; & dum Placentini agrum Cremonensem irrupissent, ac ferro, & igne, ac rapinis longe ac late vastassent, reparata acie eorum agros ac Cremensium ingressi etiam diripuerunt, ac ferro & igne everterunt.

A. C. Anno secuto, Castro novo Buccæ Abduæ per dies decem obsesso per Mediolanenses & Placentinos, & per Bosium Dovariam Crema vindicata, & Sicardo Casalengo Cremonæ Episcopo mortuo, eique substituto Homobono.

A. C. Anno proximo Cremonenses, Raymundo Ugone Brixienfe eorum prætore, Mediolanenses, dum intendentes omnino aliqua gravi clade Cremonenses afficere, secum conjunctis Placentinis, Novicomensibus, Vercellensibus, Alexandrinis, & Novariensibus, vicis sancti Florani, & nonnullis aliis agri Laudensis direptis, irrupissent agrum Cremonensem, ipsumque ibi expugnato Romanengo depopularentur, sibi una cum Parmensibus, Rhegiensibus, & Mutinensibus, eorum sociis occurrentes inter Azanellum & vicum Jovis Altæ, utrinque ibi commisso prælio una cum sociis superarunt, & inde expulerunt; & cum rursus ingressi fuissent agrum Cremonensem, & castra firmassent inter vicos Jovis Altæ & Azanelli, utrinque illic facta alia pugna eos fuderunt, & illinc fugarunt multa cæde, & captura de eis edita, & qui illinc properantes domum per agrum Laudensem ibi diripuerunt vicos Cornu, & Corneti, & supervento mense Octobris irruerunt agrum Parmensem, & ibi quoque depopulati sunt, ac diruerunt Montem Salem, illincque progressi ad Montem Græcum, ac oppidum Ruditicum, illa ac oppida Varani, & portæ Gruæ, & multa alia ibi ac agri Papiensis deleverunt.

A. C. Et anno altero, ut omnino exacerbarent eorum malum odium, quo prosequabantur Cremonenses, facta irruptione in eorum agrum, ibi Romanengum adhuc expugnarunt, & cum à vico Jovis Altæ usque ad civitatem omnibus occupatis, ibi omnia diripiissent, ac incendiis & armis vastassent, quamplurimis ibi captivatis, & ductis Mediolanum, Cremonenses, eorum prætore Henrico de Suspiro, sive de Roverfellis, seu Paulo, vel Bernardo Cornazano Parmense, ut par pari redderent, cursitarunt ac deprædati sunt, ac igne & ferro vastarunt agros Placentinorum, Mediolanensium sociorum, intra montes, ac Padum, ac infra Placen-

tiam, ea etiam obsessa, & dum sibi occurrissent ad Montem altum, cum eis commisso prælio illos profligarunt, & dum onusti præda redirent domum, Placentini & Mediolanenses eos insecuri, & asscuti inter Trigolum & Fliscum, invicem pari Marte conflixerunt usque ad noctem, & deinde agros Cremensium & Mediolanensium intra Abdum everterunt, & in agro Brixienfe occuparunt, ac solo æquarunt Pontificum, multis ubique captivatis. Et cum Mediolanenses & Placentini secum junctis Novicomensibus, Alexandrinis, Novariensibus, & Derthonensibus, Marchionibus Salutii, & Malaspinæ, irruerint agrum Cremonensem, & ex eo diruerint Issium, Trigolum, Soresinam, Grugnitortum, Casale Moranum, vicos Jovis Altæ, sanctæ Viti, Azanelli, Cignoni, Bordolani, Gussoli, Curtis de Ruschis, Cremonenses eis occurrentes de mense Junii, invicem facto prælio illos repulerunt, & ipsi secum junctis Vercellensibus & Cremensibus, trajecto Pado incitati per Placentinos iverunt Burgum sancti Donini, & illinc repulsi per Mutinenses, Rhegienses, & Parmenses, die sexta Julii castro sanctæ Crucis cremato, eis, ac Parmensibus, Mutinensibus, ac Rhegiensibus una confœderatis, ut præfertur, obsessis in oppido Zibelli die sequenti à mane usque ad vespas, utrinque commisso certamine illos superarunt multis hinc inde cæsis, unde indignati Mediolanenses ac Placentini inde abeuntes occuparunt oppida Buxeti, Cerri, Rovagiæ, Rivi Sanguinei, Casalis Barbati, ac triginta alia tum Cremonensium, tum Parmensium, tum Mutinensium, tum Rhegiensium. Et Abbas, & monachi monasterii SS. Sixti & Fabiani Placentiæ, adhuc moverunt litem Cremonensibus pro duabus partibus ex tribus municipiorum Guardastalli & Luzariæ, ejusque cognitio commissa fuit per Honorium III. summum Pont. Archipresbytero Parmensi, & mox Archipresbytero sancti Geminiani Mutinensi, dum ex consultoribus Cremonæ essent Otho de Comite, Belingerius Mastalium, Uspinellus de Summo; Gulielmus de Perfico, Egidius de Bûrgo, Leonardus de Capellanis, Egidius de Bosio, Hymerius Dondonus, Nicolaus de Casalortio, Guido de Ossolario, Hymerius de Bellottis, Egidius de Ofcalibus, & Egidius de Bernaco, & Legati Albertus Dovaria, & Pontius Amatus.

Et anno secuto, cum Ugo Episcopus Ostiensis, A. C. & legatus Apostolicus, præceperit sub poena anathematis Mediolanensibus, & confœderatis, ac Cremonensibus, & secum adhærentibus, ut arma deponerent, & pacem facerent, & Mediolanenses præstito juramento per eorum prætorem in manibus ipsius, ipsi promississent facere quæcunque sibi imposuisset, pro eo sedando bello. Et Federicus quoque Cæsar exhortatus fuisset Cremonenses ad eam faciendam, pacem ipsam, auctoribus eo legato, ac episcopo Valentino etiam Cardinale, mox facto summo Pont. & Gregorio IX. nominato, ac Bononiensibus se interponentibus, fecerunt. Et summus Pont. Mediolanenses ab interdicto ecclesiastico liberavit. Et Federicus cum eis, & Cremonensibus, ac aliis populis Galliæ Cisalpinæ fœdus percussit. Et Cremonenses & Parmenses societatem, quam insimul habebant, firmarunt. Et divi Dominicus & Franciscus, una cum diva Clara Assiense, Cremonam accesserunt, & hospitati sunt in domibus, in quibus olim fuit Gymnasium publicum extra portam Pulesellam ipsius civitatis, in quibus, cum esset puteus, qui haberet aquas turbidas, & lutulentas, & potui insuaves, & ex eis hausta hydria, & portata coram ipsis per habitantes in eis domibus, & ad eorum intercessionem benedictæ fuerint per ipsos venerabili signo sanctæ crucis, & per eos, qui ipsas asportarunt, projectæ in puteum, ejus omnes aquæ fuerunt purgatæ ab omni

omni immunditie, & effectæ dulces & suaves ex gratia & virtute omnipotentis Dei, & summa fide in eum, ac bonitate, & meritis ipsorum sanctorum, & omnium illic incolarum stupore, & adhuc extat puteus in eodem loco, in quo fuit templum ad honorem divi Gulielmi, tunc erecto monasterio Monialium Ordinis de observantia divæ Claræ, sub vocabulo sacratissimi Corporis Christi in vico sancti Pauli ipsius civitatis, exhortantibus divi Dominico, Francisco, & Clara.

A. C. Et anno subsecuto Honorius summus Pont. 1219. teris suis diei decimi septimi mensis Februarii adhortatus fuit Cremonenses invicem discordes ad concordiam, eorum prætor Theodosio Manigoldo Brixienſe, dum gravati ære alieno ad se redimendum ab eo, fundos, quos habebant in suburbis extra portam Mosiæ secus alveum fluminis Padi, vendiderint, ex quo inter Guardastallum & Luzariam derivarint aquas in agrum Parmensem. Et Rhegienses eidem, eorum legatis Petro de Tinctis, & Oldorico Piscarolo, promiserint in eorum agro ipsum alveum aptare, ut tute & libere posset per eum navigari, ac auxilium ad tuendum ab ipsorum hostibus oppida Soncini, Piceleonis, Castrileonis, & Buccæ Abduæ. Et Federicus Cæsar, dum esset apud Spiram, ipsismet eorum legatis Cossa de Fabris, Uspinello de Summo, & Lantemburgo de Platina, confirmavit concessionem factam eis per ejus patrem & avum de oppido Cremonæ, & Insula Fulcheria; & qui ex Germania regressus in Italiam, & profectus Mediolanum, ut ibi coronaretur de more, per ibi incolas expulsus ivit Romam, & ibi die vigesima prima Novemb. & solemnitate divæ Cæciliæ fuit coronatus à summo PP. dimisso Rom. Ecclesiæ Fundi Comitatu. Ex nimio frigore aquis fluminis Padi gelu concretis, ut super eis equis & curribus tute & libere habitus sit transitus.

A. C. Et anno 1220. Cremonenses, eorum prætor Paganano, seu Egidio de Alberto Parmense, profecti in auxilium Rhegiensium, una cum eis obsederunt Gonzagam, & ex flumine Padi aquas, quæ valde creverant, adhuc derivarunt in agrum Parmensem. Et archipresbyter sancti Geminiani delegatus Apostolicus protulit sententiam adversus eos in favorem Abbatis & monachorum monasterii sanctorum Sixti & Fabiani Placentiæ die nona Decembris pro duabus partibus ex tribus municipiorum Guardastalli & Luzariæ, de eis data tenuta ipsis Abbati & monachis die undecima.

A. C. Et anno proximo, Rodolpho de Noxa eorum 1221. prætor, Honorius Rom. summus Pont. dum vellet alveum fluminis Padi divertere, eis prohibuit, & qui percusserunt fœdus die quinta decima Novembris cum Placentinis, creatis Placentiæ prætoribus Gerardo Dovaria, & Jacobo Burgo. Et Abbas & monachi sanctorum Sixti & Fabiani Placentiæ perseverarunt adversus eos in prosecutione litis contra ipsos motæ pro municipiis Guardastalli & Luzariæ.

A. C. Et anno sequente, cum nolissent parere sententiæ contra eos prolatae, in favorem ipsorum monachorum, ut præfertur, interdicta fuerunt sacra ipsis, Gerardo de Cornazano Parmense eorum prætor, & mox Succione Cogliano Bergomense, sævientem tunc peste ubique in Italia, & conspecta stella crinita, & ob frequentes pluvias auctis fluminibus præter modum, & ab eorum aquis illato gravi damno fructibus terræ, & ob id causata gravi penuria, & ex vehementi terræ motu facta in die solemnè Natalis Dominici Cremonæ ac Brixie, illic multis ædificiis ac turribus demolitis, & aliis apertis, & ex eorum ruina oppressis circiter bis millibus ex ibi incolis, ac mortuis; & etiam alibi in Italia factis multis terræ motibus, & Romæ è coelo effluxis aquis mixtis cinere. Homobonus E-

A. B. C. D. E. F. piscopus Cremonæ concessit in feudum Alberto Riboldo, Uberto, Lanfranco, Aurelio, Gerardo, Isaaco, Gualfredo, & alteri Riboldo de Dovaria, & eorum posteris in perpetuum jura episcopii ipsius civitatis, consistentia in loci plebis trium literarum Joannis, Monticellorum, Hoscafalis, sancti Andreae ultra Padum, ultra dugale Levadore, usque ad Curtem Octovillarum, ubi dicitur Rodella, & via appellata Brixella usque & ultra vadum Unginæ ad fines episcopatus Placentiæ, & specialiter Castri novi, Buxeti, sancti Joannis de Castellaria, Frescaroli, Spigaroli, Restaroli, & pertinentiarum comprehensarum inter aggerem descendentem ab ecclesia Dominæ sanctæ Mariæ de monachabus usque ad curtem, seu restam, ac loco Castri veteris, & illinc ad flumen Padi recta linea ab ibi ecclesia usque ad Fontanam, & inde ad Albaretum, & curtem sancti Laurentii, & in vallem Arse, Tinatii, & Aquæ nigræ, Spinadeschi usque ad Cantonum Sablonorum, ac locis Montodeni, Formigariæ, Anadelli, & Palladini cum aquis Padi à capite Stabielli, & Trivii, Brusalupi versus civitatem ad fines episcopatus Placentiæ, & Abduæ mortuæ.

Et anno secuto Cremonenses, eorum prætor A. C. Gerardo Tertio, seu Bernardo Cornozano Parmense, ac Placentini admoniti per legatos Cremonensium, ut jurarent exsequi quæcunque eis committenda per Cremonenses, die octava Januarii sibi invicem dederunt fidantiam. Et Federicus Imperator ducta uxore Violante, filia Joannis Regis Hierusalem, cum ea ex urbe accessit Cremonam, promisitque ibi incolis ipsos tueri à quibuscunque eorum hostibus. Et Honorius summus Pont. die secunda Decembris ipsos liberavit ab interdicto ecclesiastico, cui suppositi fuerant pro oppidis Guardastalli & Luzariæ non dimissis Abbati, & monachis sanctorum Sixti & Fabiani Placentiæ.

Et anno subsecuto, Cremonæ prætor Rolando A. C. Rubeo, quondam Ugonis etiam Parmense, eorum 1224. incolæ de mense Martii versus Cremonenses præstiterunt juramentum fidelitatis.

Et anno 1225. Cremonæ prætores fuerunt Ossa A. C. de Canova in civitate veteri, & in civitate nova 1225. Rodolphus Papiensis.

Et anno altero Gulielmus Lendenaria Veronen- A. C. sis, & inter Cremonenses & Parmenses eorum a- 1226. gri ultra Padum distincti fuerunt limitibus ex sententiis arbitramentalibus Bonifacii de Bajonaria, & Guidonis de Guidonibus Mutinensium, & Carisfimi de Gonzaga, & Teste de Cancellariis Rhegiensium, de mensibus Aprilis & Augusti, pro quibus fuerat inter eos longa controversia, & fuit commissa Rhegiensibus & Mutinensibus. Et Federicus Cremonam se recepit, & ibi habitis comitiis illinc abiit Mediolanum; & cum Mediolanenses nolissent ipsum recipere, inde ivit ad Burgum sancti Donini, ubi Cremonenses, dum illuc eorum consules vocati ad eum noluerint accedere, declaravit rebelles Imperii, & exsult omnibus privilegiis imperialibus, & mox eis receptis in sui gratiam, ipsis ea confirmavit, dum Joannes de Vetulis, Otho Divitiolus, Brocardus de Perfico, Martinus Gambonus, Gulielmus Mandalbertus, Joannes Bombecharius, Guido de Guidarobbis, Petrus Dondonus, Otho de Zevenolta, & Federicus de Advocatis essent præfecti castrorum, quæ forent sub ditione Cremonensium & extimarint terrenum, in quo fuerit constructum Castrum novum.

Et anno sequente, Cremonæ prætor Bernardo A. C. Picco Mirandulense, seu Pio Mutinense, Honorius summus PP. confirmatis Ordinibus divorum 1227. Dominici, & Francisci, ac Heremitarum divi Augustini, Carmelitarum B. Mariæ Virg. Humiliatorum, & Cruciferorum, mense octavo anni undecimi sui Pontificatus hanc vitam deseruit, & Gregorius

IX. Anagninus de familia Comitum, & nepos Innocentii summi Pont. die tertia decima Martii in oppido Septemfolii factus fuit Pontifex Max. qui Joannem Regem Hierusalem ad eum profectum Bononiam, cum Berengarii uxore ex Italia classe trajecturum in Syriam, constituit rectorem in Exarchatu, & Federicum Cæsarem generum suum ejus hortatu recepit in sui gratiam, dum ei promiserit ire exercitu in Syriam cum aliis Principibus Christiani nominis adversus infideles, sibi ad id promissis per Cremonenses quinque centum pedestribus, & alios populos Galliae Cisalpinæ quinque millibus quinque centum per biennium suo proprio aere, & profectus Veronam, ibi, in odium Azonis Estensis, Vicarium suum constituit Enzelinum de Romano, & ibi, & Cremonæ habuit delectum militum. Et summus Pont. mandavit die vigesima sexta Septembris Cremonensibus, ut dimitterent oppida Guardastalli & Luzariæ Episcopo Mutinensi, qui dum ea habuerit die decima Octobris, & Abbas & monachi monasterii sanctorum Sixti & Fabiani Placentiæ renuntiarint liti, per ipsos motæ Cremonensibus pro ipsis oppidis, ut præfertur, ea ipsis Cremonensibus dimisit. Et Mediolanenses irruerunt agrum Cremonensem, & ex vico Fori novi prædas abigerunt.

A. C. Et anno secuto secum junctis Cremensibus de 1228. mense Octobris obsederunt Castrum Leonis, ejusque, ac Soncini, ac Flexi, & Trigoli agros prædæ & igni supposuerunt, dum Cremonenses Egidio de Domina Agnete Parmense prætore, & consulibus Jacobo de Burgo, Ugone de Balneolo, Othone de Divitiolis, & Alberto de Marabottis eorum, confirmato foedere cum Parmensibus profecti in auxilium Mutinensium adversus Bononienses, ac Florentinos, Ravennatenses, Forilivienses, Imolenses, & Faventinos, obsidentes Bazanum ac Castrum Bononiense, Plumatio oppido Mutinensium capto, cursitarunt, ac diripuerunt, ferroque, & igne vastarunt agrum Bononiensem usque ad flumen Rhenni, recepto Plumatio, ac captis oppidis sancti Martini in strata, Burgo, Mazolerio, Nizolo, & Panigo Bononiensium; & dum noctu redeuntibus eis occurrissent ad vicum sanctæ Mariæ stratellæ, eodem mense ibi utrinque confertis manibus ipsos fuderunt, ac superarunt, multis ex eis captis, & conductis Cremonam. Beatus Rolandus Cremonensis excellens J. C. & Theologus, & qui scripsit in scientia Theologiæ, & professus fuit religionem Ordinis Prædicatorum divi Dominici, paulo ante instituti Bononiæ, dum ibi publice doceret leges, in manibus beati Reginaldi, tunc ibi Prioris eorum religiosorum, una cum nonnullis ex eis, ac Ordinis Conventualium divi Francisci, etiam paulo ante instituti, eis divis Dominico & Francisco defunctis, accessit Cremonam, & ei, & sociis Cremonenses assignarunt pro eorum habitatione ædes divi Gulielmi, constructas in ibi suburbis, in quibus olim exercebatur gymnasium.

A. C. Et anno subsecuto, eorum prætore Ugone Lu- 1229. po, Marchione Parmense, adhuc in Bononienses, ac Florentinos, & confederatos, obsidentes castrum sancti Cæsarii Mutinensium, profecti in eorum auxilium alia hinc inde commissa pugna illos fugarunt usque Bononiam, & Mediolanenses, ut Cremonenses averterent à Bononiensibus, una cum Cremensibus irruerunt ac depopulati sunt agrum Cremonensem.

A. C. Et anno 1230. Jacobo Burgo, Ugone Cagnola, 1230. seu Regazola, Othone Divitiolo, & Alberto Marabotto consulibus, & Ugone Marcho Papiense prætore eorum, inita pace cum Mediolanensibus, & per eos sibi transmissis quatuor centum militibus, & eis secum junctis profecti in auxilium Mutinensium adversus Bononienses & Florentinos, adhuc obsidentes Castrum sancti Cæsarii, ipsos hinc

A inde commisso prælio per sex horas superarunt, & inde expulerunt usque Bononiam, de eis facta multa præda, & mox ipsi & Mutinenses foedus percusserunt cum Florentinis, in quo comprehensi etiam sunt Parmenses, qui die quinta Julii promiserunt Cremonensibus fervare pacem, quam secum habebant. Et Cremonenses Anselmo Silvatico, dum occupasset Castrum novum Buccæ Abdæ, moverunt litem, & Abbas & monachi divorum Sixti & Fabiani Placentiæ, prætendentes illud sibi spectare, Silvatici assumpserunt defensionem.

B Et anno proximo Cremonenses, Bernardo Rubeo A. C. Parmense eorum prætore, Cremonam à porta di- 1231. vi Gulielmi, seu foro Bovario versus portam omnium Sanctorum mœniis fulciri jusserunt per brachia tercentum. Nuncupatus Moneta etiam Cremonensis excellens J. C. dum Bononiæ publice legeret leges, & in mane solemnitatis divi Stephani in ejus ibi ecclesiam iverit, ubi concionem haberet B. Jordanus ex religiosis Ordinis Prædicatorum divi Dominici, & narrando martyrium divi Stephani, protulisset verba per eum prolata, dum Judæi in eum jacerent lapides, *Video celos apertos, & filium hominis stantem a dextris virtutis Dei*, adco mente compunctus cum multis discipulis suis dimisso hoc sæculo ingressus fuit monasterium ibi ejus Ordinis, & professus fuit ipsam religionem in manibus etiam beati Reginaldi, & nonnulla composuit in scientia Theologiæ, & eo auctore fuit instituta ipsa religio in Calabria, ibi ad vicum Carbonariæ erecto monasterio ipsius Ordinis circa annum 1260.

C Et anno sequente Cremonenses, Ferrario Cane A. C. Papiense, seu Jo. Bono Assandro Cremonense co- 1232. rum prætore, construi fecerunt portam sancti Lucæ Cremonæ, & mox inter eos ortum fuit bellum intestinum.

D Et anno secuto, eorum prætore Gulielmo de A. C. Foliano Rhegiense, reconciliati profecti sunt in au- 1233. xilium Veronensium adversus Mantuanos, eorumque agros constructo ponte super flumine Padi juxta Ostiam cursitarunt, ac deprædati sunt, ac igni & ferro exposuerunt. Et Veronenses ob id in eorum gratiam dimiserunt B. Facium, quem in carcere tenebant, & qui cum Cremonensibus rediit Cremonam.

E Et anno subsecuto cum grando in agro Brixien- A. C. se & Cremense crassitudinis nucum è cælo ceci- 1234. derit, in qua erat impressus Jesus Nazarenus, & deinde aquis fluminis Padi per mensem gelu concretis; ut super eis è Cremona Venetias, & è converso merces curribus avertæ fuerint, & vinum ex dolis supposito igne vix liquefieri & hauriri potuerit, molendinis moli impeditis, multisque in lecto rigentibus inventis, Cremonenses, eorum prætore Comite de Cerra, secum junctis Parmensibus commisso prælio cum Placentinis inter flumen Tarrî & vallem Entii, eisque fufis, multis ex illis occisis, & quinquaginta septem captivatis, mox secum pacem fecerunt, & deinde eorum prætore Gulielmo de Landito Placentino, Mediolanenses secum junctis Brixiensibus, Cremensibus, Laudensibus, Novicomensibus, Alexandrinis, Novariensibus, & Marchione Montisferrati, progressos ad vicum Jovis Altæ, ut ibi interciperent ac prohiberent conduci Cremonam elephantem, camelum, & dromedarium, in Italiam conductos jussu Federici Imperatoris, utrinque commisso prælio inde expulerunt, eisque invitis ipsa animalia conduxerunt Cremonam, & deinde cursitarunt, diripueruntque, ferroque, & igne vastarunt agros Brixiensium, capto oppido Corniono, & ibi repertis fere ad unum occisis cum multis aliis illic locis; & postea cum Mediolanensibus & Brixiensibus prædando concurrissent agrum Cremonensem usque ad vicum Jo-

Jovis Altæ, secum etiam junctis Papiensibus ad Delmam illis occurrerunt, & deinde interventu religiosorum divorum Francisci & Dominici à pugna abstinuerunt.

A. C. 1235. Et anno natali Domini 1235. eorum prætor Henrico, seu Ricardo Guarnerio Derthonense, fieri fecerunt foveam ante castrum Senighæ ad derivandum in eam aquas fluminis Ollii, & cum oppidani Pontifvici id sibi prohibere voluissent, utrinque facta pugna ex eis decem & septem occiderunt, & nonaginta captivarunt, & reliquos usque Pontifvicum fugarunt, & mox inita alia pugna cum oppidanis Urceorum, eos pariter fuderunt, ex ipsis etiam captivatis quadraginta, & multis aliis occisis. Et Brixienfibus castrametantibus apud Mosium, & ex Mediolanensibus quinque millibus ingressis agrum Cremonensem, occurrentes Brixienfibus inter Bozulum ac Riparolum Foris per illos combustum, utrinque confertis manibus, ipsos profligarunt, & fugarunt usque Mosium ad finem Maji, multis ex illis occisis, & ex ipsorum primoribus ducentum captivatis, destinaruntque milites quinque centum in auxilium Mutinensium, qui eorum auxiliò invitatis Bononiensibus derivari fecerunt aquas Scultennæ infra Bononiam, plurimamque eorum loca prædæ, ferro, ac igni exposuerunt ex ipsorum agro, cum hostiliter ingressi, & ibi per plures dies castrametati sunt.

A. C. 1236. Et anno proximo Federicus Cæsar, cum intellexisset Venetos & Trivigianos in eum una cum summo Pont. qui esset Viterbii, foedus percussisse, & se accingere bello, ex Germania exercitu descendit in Italiam, & cum Cremonenses, eorum prætor Simone del Rè, sive de Summo, ac Papienses, Bergomenses, Mutinenses, Rhegienses, ac Tridentini pro eo starent, accessit Veronam de mense Februarii, eaque recepta opera Enzelini de Romano, & ibi constituto prætor Gulielmo Dovaria Cremonense, ac Ferraria à Salinguerra, cepit ac diripi jussit Mosium & Marchariam, & obsedit Mantuam, & vastato agro Brixienfi, ac munitis Mosio & Marcharia, se recepit Cremonam de mense Augusti, & cum illinc vellet ire Papiam, & Mediolanenses ad Montem clarum die septima Septembris accessissent, eique obstitissent usque ad mensem Octobris. Et Azo Estensis ingressus ejus acie militum agrum Veronensem, ibi obsidisset Rivoltellam, illucque ad auxilium profecto Enzelino de Romano copis suis, & utrinque commisso prælio prævaluisset, conversis armis in eum, una cum Enzelino ac Albertino etiam de Romano, obsedit Vincentiam, & die prima Novembris occupavit, ac diripi & comburi jussit, & mox direptis agris Patavonorum & Mantuanorum obsedit Trevisium, & illinc per Patavinos & confederatos expulsus, cum intellexisset Henricum filium suum una cum eis in ipsum conspirasse, properans in Germaniam, ibi eum captivavit, & inde transmisit in Italiam, & in arce sancti Fælicis carcerari jussit, per Comitum sancti Bonifacii, Cremonæ prætor Ugolino Rubeo, recepta Marcharia, Cremonensibus, qui erant ad ejus præsidium, occisis.

A. C. 1237. Annoque sequente rejecta pace sibi petita per summum Pont. ad eum transmisit legatis Gregorio Montelongo, & mox aliis quatuor Cardinalibus, ex Germania properavit in Italiam, & assumptis in ejus partes Estense, & Comite sancti Bonifacii, cum eis auctore Enzelino contracta amicitia, & ei castrametanti ad flumen Adigis inter Veronam & Mantuam, Mediolanenses, Mantuani, Brixienfenses, Placentini, Novicomenses, Novarienses, Vercellenses, Vicentini, Cremenses, & alii una confederati, in eum de mense Februarii occurrerunt. Et cum Cremonenses, Papienses, Parmenses, & Mutinenses ei adhærentes, ad ipsius opem transivissent, pedem retulerunt in agrum Brixien-

A sem ad Montem clarum, & Insulam Ghiffi fluminis; & cum Federicus & socii in illos transivissent, illinc abierunt, & Federicus & socii ingressi agrum Mantuanum, cum cursitarunt, & everterunt usque ad flumen Mincii, præter municipium Marchariæ munitum Federici jussu, una cum oppido Gazoli agri Cremonensis, & ex agro Veronense castro sancti Bonifacii, & multis aliis municipiis dirutis, converso itinere versus Brixiam, eam obsedit, Monte claro diruto, ac Pontifvico capto, & cum Mediolanenses Henrico de Modætia duce profecti in Bergomenses, qui eos deseruerant, eorumque agros ingressi depopulati fuissent, & indicto bello Federico, & Cremonensibus, eorum prætor Henrico de Rivello Bergomenfi, ei ad Manerbium occurrendo prohibuissent ipsum per trimestre progredi, combusto Pontifvico, trajectoque flumine Ollii ad Alfanum in agrum Cremonensem exercitu accessit Soncinum, & cum illinc simulasset velle ire Cremonam, dispositis aciebus expeditorum militum ad Curtem novam in agro Bergomenfi, infra nemora illos ex agro Cremonense, in quem eruperant, redeuntes domum palantes de mense Novembris invasit, ac fudit, ex eis quamplurimis cæsis, & quinque millibus equestribus, & bis millibus pedestribus captivatis una cum Petro Teupolo, filio Jacobi Ducis Venetorum prætor, & Henrico de Modætia duce supremo eorum, ac curru absque arbore & cruce per Mediolanenses Mediolanum asportatis, eo in frustra conciso, dum impeditum luto ob pluvias, quæ in nocte præcedente ceciderant, causato, illum abducere nequierint, & duce, & prætor, ac captivis cum reliquo curru ducto magno cum triumpho Cremonam, & inde transmisit in Apuliam, & curru Romam, & reliquis Mediolanensibus ex fuga se recipientibus per agrum Bergomensem, multis ex eis occisis, & multis aliis captivatis per ibi incolas, & aliis se recipientibus ad Paganum Turrianum in Vallem Sarfinam, & per eum receptis, & viatico adjutis, & mox coacto exercitu Cremonæ Laudam profectus, eam obsedit per trimestre, ac expugnavit, ipsum defendentibus Mediolanensibus, ex ipsis quoque plurimis captivatis, & illinc transmisit in Apuliam, & castrum imperiale ibi ad portam Cremonensem erigi jussit. Et Evergariis ibi nobilibus, sequentibus partes suas, ad summos honores provectis, illos de Summaripa eorum inimicos depressit, & inde ivit Papiam.

Et anno secuto Cremonenses, eorum prætor A. C. Leonardo Gremonio Patavino, cum Mediolanensibus & Brixienfibus de mense Februarii conflixerunt. 1238.

Et anno subsecuto summus Pont. die Dominico A. C. Olivarum Federicum regressum in Germaniam, 1239. ejusque sequaces, iterum excommunicavit, ipsumque imperio privavit, & adversus ipsum, ac Enzelinum de Romano, Mediolanenses, & confederatos eis concessa venia peccatorum concitavit. Et Federicus, dimisso Corrado filio in Germania, regressus Italiam exercitu, & per Corradum filium demde transmisit quinque millibus Theutonicis, eis ac reliquo exercitu, in quo erant Saraceni, Siculi, & Apuli, profectus Brixiam, eam per tres menses ac dies octo obsedit, & suppeditavit; & mox illinc cum Cremonensibus, Angelino de Mariis eorum prætor, dum irrupissent agrum Brixiensem, ac vastassent nonnullis nuncupatis Scrofatis apud Manerbium deletis, ac Papiensibus, die duodecima Septembris exercitu irrupit agrum Mediolanensium, quos volentes transire in partes suas, modo non ingrederetur Mediolanum, recusavit recipere, Entio ejus filio Rege Sardinæ ingresso illius acie agrum Bononiensium, & ibi Plumatio everfo, & per exercitum Federici ex agro Medio-

lanense captis & dirutis Landriano, & Crevacqro, & multis aliis oppidis Mediolano proximis. Et Mediolanensibus sibi occurrentibus ad vicum Locate, & ibi inter eos, Othobello Marano ipsorum duce impigerrimo & fortissimo, ac Saracenos confertis manibus, fuisque Saracenis castra movit ad vicum Cassinarum, & illuc superventis in eorum auxilium Cremonensibus, ac Cataneis, & Valvasoribus Mediolani plerisque ad eum deficientibus, & superventa copiosa pluvia, qua fuerunt inundata castra, eis ex ipsorum consilio motis ad Largirellam inter Besate & Casorate, & cum Mediolanenses ibi egressi ex insidiis Federico, ejusque exercitui se opposuissent, illorum supremo duce Othone Mandello, & derivatis aquis fluminis Abduæ in flumina Lambri, Ticinelli, ac Ticini, & Novicomenses ab eis defecissent, ubi utrinque facto conflictu exercitus Federici fuit profligatus, quamplurimis desideratis, ex Papiensibus & Cremonensibus, amisso eorum curru, Passibono de Gallis Mediolanense strenue se gerente, detracto per eum gallo aureo è galea Theutonici ab ipso prostrati. Et cum Veneti & Genuenses percusso foedere cum summo Pont. in ejus gratiam decrevisset invadere regnum Neapolitanum, ut illud tueretur, & Venetos ab ea expeditione averteret, profectus Patavium, una cum Enzelino ibi tyranno eorum fines cursitavit, & illinc per Venetos sibi occurrentes repulsus ivit Parmam, dimisso Patavii Enzelino cum ejus copiis, & mox ex Parma ivit Lucam, & illinc Pisas, per Mediolanenses tunc agris Papiensium & Novicomensium concursatis & direptis, igneque, & ferro everfis, & Papiensibus in jus suum compulsis, & mox obsessa Cremona, & ibi Rupere ad unam ex ejus portis plantata, extirpata, dimissa, & illinc facta irruptione in agros Bergomensium, eisque etiam everfis, & cum rediissent Mediolanum, facto eorum protectore Pagano della Turre, filio Jacobi filii Martini reguli Vallis Asinæ, & Barlasinæ, & habente originem à Turrianis, olim ducibus portæ novæ Mediolani, per divum Ambrosium constitutis, ex quibus descendit Tullius, qui utebatur insigne leonis, & nupsit duas filias duobus fratribus ex Franconia, qui utebantur insigni duorum liliorum in campo cælesti: die tertia Junii stella crinita conspecta cum astro instar facis ad Occasum properante, ex quibus fuit indicata gravis annonæ penuria de proximo subsecuta, qua infiniti perierunt.

A. C. Et anno 1240. Federicus Cæsar, Entio filio in 1240. Gallia Cisalpina, & Gualvagno Lantio Comite, & Marchione germano suo in Gallia Subalpina constitutis Vicariis, ex Italia properavit in Germaniam, & ibi Corrado filio assumpto in socium imperii acceleravit in Italiam & Romam obsedit, & illinc per Rom. qui exhortatione summi PP. arma ceperant, pulsus, omnes, qui ex eis captivati fuerunt, variis cruciatibus affici jussit, detestandis nominibus factionum Gibellinæ & Guelphæ tunc introductis, & prius apud Pistorienses, & quibus omnes fere urbes inferiores Italiæ præter Venetias fuerunt infectæ, & infinitæ cædes, infinitaque mala, exterminiave processerunt, Cremonæ præfule Homobono, & prætore Gulielmo de Isibardo, seu Ravano Papiense, & mox Raynaldo, seu Raymundo de Aquanigra.

A. C. Et die septima Octobris circa ipsum tempus di- 1241. vus Geroldus, dum ex Constantia urbe Germaniæ, ex qua erat oriundus, habitu heremitico se conferendo Romam ibi visitandi gratia reliquias sanctorum, facto transitu Cremonæ, & ultra eam spatio fere mille passuum juxta ripam citeriorem Padi in contrata Menicæ mox corrosæ per ipsum flumen appulsus fuerit, & duos ibi invicem digladiantes sedare voluisset, credidissentque ipsi apud

A cum esse pectuniam, per illos fuit occisus, & ex cujus corpore, dum exhalasset spiritus, mira fragrantia odoris emanavit; & cum esset hora fere vigesima quarta, sol in ea regione præter modum coruscavit, & campanæ ecclesiarum Cremonæ à seipsis pulsari cœperunt, & dum ibi episcopus, & alii ecclesiastici, & quamplurimi sæculares ex his stupefacti in eam regionem accesserint, ipsumque corpus confossum multis vulneribus humi prostratum repertum elevare voluerint, ab aliquibus elevari non potuit præterquam à piscatoribus, qui illud, dum tunc piscarentur in aquis fluminis Padi, prius repperant, & levatum reponere nequiverunt in ecclesia divi Creati, ibi propinqua in suburbis extra portam Mosiæ, & aliis civitatis propinquieribus ipsi portæ, nisi in ecclesia divi Vitalis, prope quam tunc fiebat forum piscarium, & in qua servatur, ejusque solemnitas celebratur annuatim die septima Octobris, & cum ad ejus corpus facta fuerint multa miracula pro ejus meritis, ac proba & laudabili vita ex virtute omnipotentis Dei inter ejus electos fuit connumeratus.

Anno 1242. Cremonenses, Marcho, seu Mel- A. C. chio Lantio eorum prætore, præsentientes Me- 1242. diolanenses castrametari apud Nosedulum, facto recessu ex Quintiano, ubi & ipsi castrametabantur, in illos profecti, & secum prælio congressi, ipsos inde fugarunt.

C Et anno secuto eorum, prætore Comite Lan- A. C. telmo de Cassiano Laudense, ceperunt Brembium, 1243. & erexerunt castrum Franchi, & à Federico Cæfare habuerunt castrum Roncaroli ex agro Placentino.

Et anno subsecuto habuerunt prætorem Man- A. C. fredum Cornazanum. 1244.

Anno 1245. Federicus Cæsar, nupta filia spu- A. C. ria Comiti de Careto, Cremonam se recepit, & 1245. illinc cum Cremonensibus, eorum prætore Ruberto de Castroleone, qui ibi portas prætorii muniri fecit ære, ac Papiensibus facta impressione in agrum Mediolanensem eorum ope accessit Mediolanum, plurimisque eorum oppidis, & vicis prædæ, ac ferro, & igni expositis, illinc retrocessit Brixillum, & ibi trajecto flumine Padi Veronam, ubi habuit comitia, quibus interfuerunt Corradus filius suus Princeps Germanorum, ac Balduinus Græcorum Imperator, & eis finitis illinc rediit Cremonam, ubi Federicum filium suum creavit Equitem, & illinc profecturus Lugdunum exercitu ivit Taurinum.

Et anno altero Innocentius IV. summus Pont. A. C. ex familia Flisca, & Comitibus Lavanæ Genuen- 1246. sis, summus Pont. jussit Gerardum de Corrigio una cum filiis, ac Bernardo de Rubeis, & aliis ejus affinibus Parmensibus ex Parma abire Placentiam, & Federicum Taurini commorantem uti hæreticum & schismaticum, & qui prælatos carcerasset, ac bona Ecclesiæ occupasset, eique recusasset pendere feudum pro regno Siciliae, excommunicavit, ac privavit eo regno ac imperio die prima Augusti consensu omnium secum in concilio existentium. Et Federicus ex Taurino missis legatis ad Francorum Regem pro sedanda controversia inter ipsum ac summum Pont. ob id indignatus ex Taurino rediit Papiam, jussitque fundos, quos habebant affines summi Pont. in agro Parmense, diripi, & una cum Papiensibus, & Cremonensibus, & Novicomensibus de mense Octobris irrupit agrum Mediolanensem, eisque sibi resistentibus cum Gregorio Montelongo legato Apostolico intulit grave damnum. Et cum Entius, filius suus, trajecto flumine Abduæ ad Cassianum, & ejus acie disposita una cum Cremonensibus ad Gorgonzolam, eam oppugnando, ibi per Mediolanenses Simone de Locarno duce illuc profectos in auxilium, utrinque commisso certamine fuisset captus, ab eis fuit

fuit per Cremonenses ereptus, ex illis captivatis circiter mille, inter quos fuerunt quadraginta Genueses, quibus conductis Laudam, ibi fuit pes amputatus, & oculus evulsus, & dimisso Entio Parmam profecto ad ibi regimen, & Henrico Aretino Jur. Conf. illic factō prætorē, & agris Placentinorum partes Pontificis sequentium direptis, & Placentia occupata, ibi constituit prætorē Copadulphum, Cremonæ autem Raynaldum de Machalcone.

A. C. 1247. Et anno sequente Federicus post gravia damna data Mediolanensibus die vigesima prima Augusti firmatis castris ad Abiate, & die prima Novembris ad Casteriam, ibi die quarta decima everso propugnaculo illorum de Gothis, illinc abiit ad maritima Senensium solatii & recreationis gratia. Et summus Pont. litteris suis datis die duodecima Januarii Lugduni Corrado de Cavalcabobus, & Amato de Amatis, dum una cum Guazzonibus, Ponzonibus, Summis, Comitibus, Oldoynis, illis de Casa nova, Perficis, Oldroandis, Marianis, Piperariis, Divitiolis, Ciconiis, Capellanis, Boca-tiis, & Burghis, dimisso Federico Cæsare ei, & Rom. ecclesiæ adhæsisent, ipsos omnes, & alios sibi adhærentes, eorumque bona assumpsit sub ipsius & Sedis Apostolicæ protectione. Azo Porchus ex municipio Casalis majoris agri Cremonens. Jur. Conf. dum Bononiæ publice doceret leges, occiso per eum alio earum lectore, fuit decapitatus, & sepultus, composita per eum summa Juris perutilis.

A. C. 1248. Anno secuto Federicus, cum præfensisset Gulielmum Comitem Hollandiæ, Zelandiæ, & Frisiæ filium Florentii ex Mathilde filia Henrici Ducis Brabantiae, auctore Petro Statua aurea presbytero Cardinale tit. sancti Georgii ad vellus aureum legato Apostolico, deposito Federico ab imperio apud Voraginem in Germania per Moguntinum, Coloniensem & Treverensem præfules, & Ludovicum Comitem Palatinum Electores electum Cæsarem cum summo Pont. velle transire in Flaminiam, Liguriam, ac Insubriam, ut eas in suas partes compelleret, coacto multo exercitu ex Neapolitano regno, ibi dimisso Henrico filio infantulo ac ultimo, & per eum suscepto ex uxore Angla, & Federico nepote ex Henrico primogenito creato duce turmarum equestrium, & Federico alio filio Principe Antiochiæ, duce Hetruriæ, ac Entio filio suo naturali Rege Sardiniae ejus Vicario constitutis, abiit Senas, & illinc Pisas, & inde Cremonam accessit, ubi, ibi prætorē Cane Ferrario Papiense, constituit plures consultores militares, & togatos, & mox rediit Taurinum, ubi rursus habuit comitia, & illinc legatos suos adhuc destinavit ad Ludovicum Regem Francorum, ut medius esset inter eum ac summum Pont. ad sedandas controversias inter eos vigentes, & dum percusso foedere cum Duce Burgundionum intenderet ire Lugdunum, ut ibi summum Pont. interciperet, & Entius filius suus vocatus per Cremonenses ex Parma abiens se recepisset Cremonam, & cum eis & copiis suis ivisset Quinzanum, & Gerardus de Corrigio, & alii Parmenses extorres ex Placentia, & ibi habitis copiis auxiliariis regressi iter suum direxissent Parmam, & cum eis ad Tarrum flumen occurrisset Henricus Aretinus Parmæ prætor, & ibi dimissus per Entium loco sui multis copiis, & illic confertis manibus utrinque multis primoribus, qui secum erant, occubisset, aliis profligatis ingressi fuissent Parmam, multosque ex fautoribus Federici occidissent, his auditis abiens Taurino exercitu sexaginta millium equestrium, ac pedestrium, inter quos fuerunt Saraceni illuc ex Apulia profecti, & Enzellinus ejus agminibus ex Marcha Tarvisina instigatus per Joannem Turrianum Mediolani tyrannum, profectus Parmam, eam obsedit,

A quam Gregorius Montelongus legatus Apostolicus, & Gerardus Corrigiensis, & alii ejus factionis tuebantur, & ad ejus subsidium jam profligatis prælio apud flumen Padi Parmensibus per Cæsarianos, Mediolanenses equestres mille, Gulielmo de Soresina, & Othone Marcellino ducibus, ac Bononienses, Placentini, Ferrarienses, Rhegienses, ac Mutinenses alias copias militares transmiserunt, & Octaviano alio legato Apostolico tunc destinato in Galliam Cisalpinam, Parmensibusque ingressis agrum Cremonensem sibi finitimum, ac diripientibus, illic everso Casali majore, & durante obsidione Parmæ ultra annum Federicus Cæsar prope eam construi fecit aliam civitatem, & nuncupari Victoriā una cum templo divi Victoris, & etiam ibi cudi nummos, & nuncupari *Victorinos*, & in eam introduci novos homines ex Asia, Africa, & Ægypto, & conduci elephantem, & alia animalia, & aves diversi generis, intendens Parmam, postquam eam cepisset, solo æquari facere. Joannes Bonus de Ghirardis archidiaconus majoris Ecclesiæ Cremonæ extra ipsius portam Brixianam, & in ejus suburbiis erigi fecit ecclesiam ad memoriam, & honorem duodecim Apostolorum.

B Et anno subsecuto, Cremonæ Passio Panigalia, A. C. seu Fossa, & Uberto Palavicino Vicario suo, & sibi præstito juramento fidelitatis versus Federicum per Amatum, & Gulielmum de Amatis, & Oldroandum de Oldroandis, Raynaldum de Perfico, Ponzonos, & Guazzonos, dum incidisset in infirmitatem, & ex ea factus incolumis, illinc recreationis, & solatii gratia ivisset Buxetum, & ibi venationi incumberet, ejus exercitu Parmam circumdante, & ex ipsa facta eruptione per Parmenses & confederatos ducibus Gerardo Corrigiense, & Azone Estense, cum quibus etiam fuit Philippus Vicedominus Placentinus, in ipsum die ultima Februarii, & utrinque factō conflictu eo profligato, & demolita urbe Victoria quamplurimis ex ipso captivatis, & quamplurimis occisis, inter quos fuerunt mille Cremonenses cum Joanne Turriano, & Thadeo Senesvano interempti, & mille ducentum captivati eorum curru, reliquo exercitu properavit Cremonam, & illinc diffusus Cremonensibus, cum tot ex eis occubuisent, ac capti fuissent, abiit Guardastallum, & illinc rediit Brixellum, ubi reperit Entium filium suum, qui profligarat Mantuanos trajicientes per flumen Padi, ad opem Parmensium, ex eis captis quinquaginta navibus, tercentum furcis suspensis, qui erant super eis, ipsoque illinc ejus acie in agrum Lunensem transmissio, ivit reliquo exercitu ad Burgum sancti Donini, ut ibi ipso reparato rursus oblideret Parmam, & monasterio Columbæ ibi proximo demolito illinc rediit Cremonam, & Entium filium suum per eum expugnato Arolo oppido Rhegiense, & ibi nonaginta septem rebellibus captis jussis furcis suspendi, mandavit ejus acie ire Faventiam, eamque, ac Ravennam, & Forilivium, Ariminum, Urbinum, & alias urbes in eis regionibus, sequentes partes suas, in fide continere, & ex Cremona acceleravit ad Burgum sancti Donini, & cum populi Galliae Cisalpinæ contrariæ factionis in eum arma pararent, diffusus Parmam recipere, illinc de mense Septembris per montes Berzeti transivit in Hetruriam, & cum Ravenna, & urbes Flaminiae, excepto Arimino, ab eo defecissent ad summum Pont. & Entius filius suus Veronam ad Enzclinum profectus fuisset, ivit Senas.

F Et anno Natalis Dom. 1250. de mense Maji ex Senis A. C. ivit in Apuliam, & Entius ejus ac Cremonensium 1250. acie, eorum prætorē Ranzerio Mutinense, seu Lanterio de Strata Papiense, profectus in Bononienses, cum eis confertis manibus apud flumen Scultennam, ibi ejus ac Cremonensium acie fusa captivatus fuit, &

& ductus Bononiam, & ibi carceratus cum ducentum Cremonensibus. Et Ubertus Palavicinus eorum prætor, Masonerio Burgo ipsorum vexillifero supremo, aliquibus ex eis Parmam profectus, & cum Parmensibus juxta ibi vallum prælio congressus, ipsorum duce ac rectore Alberto Corrigiense, die duodecima Septembris eos superavit, ex illis captivatis bis millibus cum ipsorum curru, habente vexillum cum insigne tauri, & conductis Cremonam, & ibi spoliatis, & excœcatis illinc dimissis abire. Federicus Imperator apud oppidum Florentinum distans à Luceria per sex millia passuum incidit in infirmitatem, & cognito vitæ suæ exitu condidit testamentum, in quo legato multo ære Hospitalariis, ac Templariis Hierosolymitanis ad expeditionem adversus infidèles, & jussis dimitti omnibus captivis, instituit sibi successorem Corradum filium ex Violante filia Regis Hierosolymitani, & Henrico alii filio dimisit Regnum Siciliae, & Federico nepoti suo ex Henrico primogenito Ducatum Austriae, & Manfredo filio naturali ex filia Bonifacii Comitis Algini apud Astam per lapides tres Principatum Tarenti, & ut in Regno Neapolitano, & Gallia Cisalpina esset Vicarius Corradi tunc commorantis in Germania, dum illinc abesset, & die tertia decima Decembris, & solemnitatis divæ Luciae, anno ætatis suæ LIV. & imperii XXXVII. obiit, & ut aliqui ajunt, suffocatus per Manfredum filium suum coniecto cervicali in os ejus, dum convalesceret, per ipsum, qui ejus cadaver illuc transferri fecit ad Merendam oppidum prope Panorbium Siciliae, & ibi tumulari, & in dominium suum bello compulit Calabros, & Apulos, & alios accolæ Regni Siculi, præter Neapolitanos, & Capuanos, & Aquilanos, qui opera Comitis Casertæ transiverunt in partes summi Pontificis.

A. C. 1251. Anno altero Bosius Dovaria accersitus per Avergarios ex primoribus Laudæ, discordes cum Sudio Vistarino, & aliis ibi primoribus ob illic principatum, illuc ejus factione Gibellina accessit, & ope Avergariorum, & suorum sequacium ejusdem factionis, expulsis inde Vistarino, ejusque adherentibus factionis diversæ, Laudam Avergariis & sibi subjecit. Et summus Pont. intellecta morte Federici ex Lugduno properavit in Italiam, & ivit Genuam, & illinc Mediolanum cum quatuor Cardinalibus, & præfule Hierusalem die septima Julii, & Laudensibus, quia adhæsissent Dovariæ, interdictis sacris ecclesiasticis inde ivit Perusium, & ibi concessio regno Neapolitano Girlootto fratri Regis Angliæ; & cum Rom. requisiti per eum noluerint abrogare dignitatem Senatorum, evitata Roma ex Perusio ivit Assisium. Et Corradus Cæsar his auditis, & quod populi Galliae Cisalpinæ præter Cremonenses fluctuabant, ex Suevia per Illyrium exercitu properavit in Italiam, & ivit Veronam, & illinc accessit Cremonam, & ibi ejus præsentia sedatis rebellibus in Gallia Cisalpina, ope Venetorum, & Enzelini de Romano in ea regione potentissimi rediit in Illyrium, & ibi habitis triremibus à Venetis illinc trajecit in Apuliam, & illic cum pompa receptus per Manfredum, omnia, quæ ab eo defecerant, recuperavit infra biennium, Neapoli, Aquino, Aquila, ac Capua expugnatis, & directis, ac Neapoli, & Aquino mœnibus exfutis, & Aquino combusto, Aquila vero, & Capua solo æquatis, Com. Casertæ Capuæ captivato, & multis aliis proceribus illius regni illinc relegatis. Cremonenses factionis Gibellinæ, dum Mediolanenses per Laudenses contrariæ factionis in eorum auxilium vocati, eorum duce Martino Turriano, ivissent Laudam, illinc abierunt cum Bosio Dovaria, qui ope Enzelini de Romano dominium Cremonæ sibi vendicavit, & Mediolanenses Laudæ constituerunt protectorem Sucium Vistarinum per decen-

A nium ibi everso oppido Imperiali illic olim erecto per Federicum Cæsam, & munito per Dovariam.

Anno sequente Cremonenses contracta societate A. C. cum Papiensibus, Placentinis, & Vercellensibus, 1252. & sibi facta promissione per Veronenses eos tuendi ab ipsorum hostibus, & rebellibus imperii Romani, & Corradi Cæsaris, Uberto Pallavicino eorum prætore, & duce, iverunt Caravagium, quod ab eis ad Mediolanenses defecerat, eoque capto & everso Laudam profecti, illam obsederunt, & ibi commissis multis præliis cum Mediolanensibus, eam occupantibus ceperunt, & per mensem detinuerunt, & cum nonnulli exules Placentini oppidum Rivergaliarum in montibus Placentinorum occupassent, una cum eis, ac Parmensibus, & Brixiensibus, dimissa Laude, illuc profecti, ipsum obsederunt per trimestre, ac expugnarunt, & diripuerunt, eis exsulibus data venia, & inde abire permittis.

Anno secuto Ubertus Pallavicinus fuit creatus A. C. prætor Placentiæ. 1253.

Et anno subsequente rector perpetuus suffragiis Gi- A. C. bellinorum. Et Patavini, Vicentini, & Veronen- 1254. ses, Cremonensibus, & aliis secum confœderatis adhæserunt, & die quinta decima Octob. Enzelinus de Romano suo, & nomine eorum de Prato, & de Poreiliis, & Alberti de Camino. Et Ubertus Pallavicinus Vicarius Imperialis in Gallia Cisalpina, & Cremonæ, & Papiæ, ac Placentiæ, & Vercellis dominans [ejus iconem, ex *Hist. Mediolan. Ant. Campi*, æri incisam hoc loco apposuimus] suo etiam nomine, ac Marchionum de Careto, & Olivariæ fœdus percusserunt. Lacubus & fluminibus in Gallia Cisalpina æstivo tempore nullo in aere ventorum flatu, nullo in terris tremore, nulla in aere nube auctis, & ripas egressis, & statim ingressis alveos suos, & diminutis prodigiöse.

Anno 1255. Cremonenses eorum duce, ac præ- A. C. tore adhuc Pallavicino, una cum Enzelino de Ro- 1255. mano obsederunt Mantuam per viginti dies directo ejus agro Sordello Vicecomite ibi dominante, & Henrico de Rivola Bergomense ejus sororio prætore, qui dum congressus fuerit prælio cum Cremonensibus apud Hostiliam ipsos profligavit.

Anno altero, Homobono præfule Cremonæ de- A. C. functo suffectus fuit Jo. Bonus de Girardis Cre- 1256. monensis, & archidiaconus ecclesiæ ibi cathedralis, & erectum fuit palatium in vico divæ Agathæ ad ibi forum: ut apparet ex sequenti inscriptione:

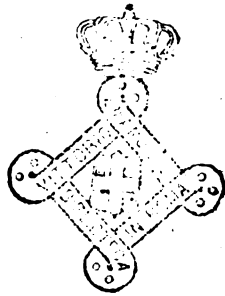
IN NOMINE DOMINI AMEN. HOC PALACIVM FACTVM EST AD HONOREM DEI, ET BEATAE VIRGINIS, ET POPVLI CITANOVAE TEMPORE DD. LANFRANCI DE BENZONIS, GIRARDI DE ALEGRIS, NICOLINI DE FRAGANESCO, ET IVLIANI DE ZOVENOLTA, CONSVLVM POPVLI, ET SVPERSTANTES DICTI OPERIS FVERE D. MICHAEL DE BONTEMPIS, ET GABRIEL DE PISTORE. MccLvi. INDICTIONE XV.

Anno sequente Mantuani adversus Cremonen- A. C. ses, eorum prætore Leonardo de Sessa, & Ho- 1257. mobono Morisio, & Joanne Medalia judicibus ipsius, & Ravarino de Bellottis, Vulfareto nuncupato Gandiono de Dovaria, Guarnerio Frisono, Gulielmo Hermenzono, Montino de Multis denariis, Marchisio Bocatio, Benevenuto Fraganesco, Gerardo de Advocatis, & Degoldo de Aliprandis eorum legatis fuerunt condemnati Brixiae per Gritum de Gritis ibi civem, ac prætorem, & arbitrum utrinque electum ad eis restituendum Luzariam, & alios Cremonensium vicos per illos occupatos.

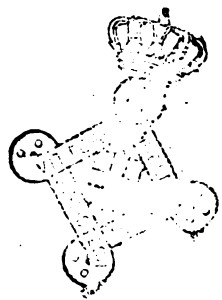
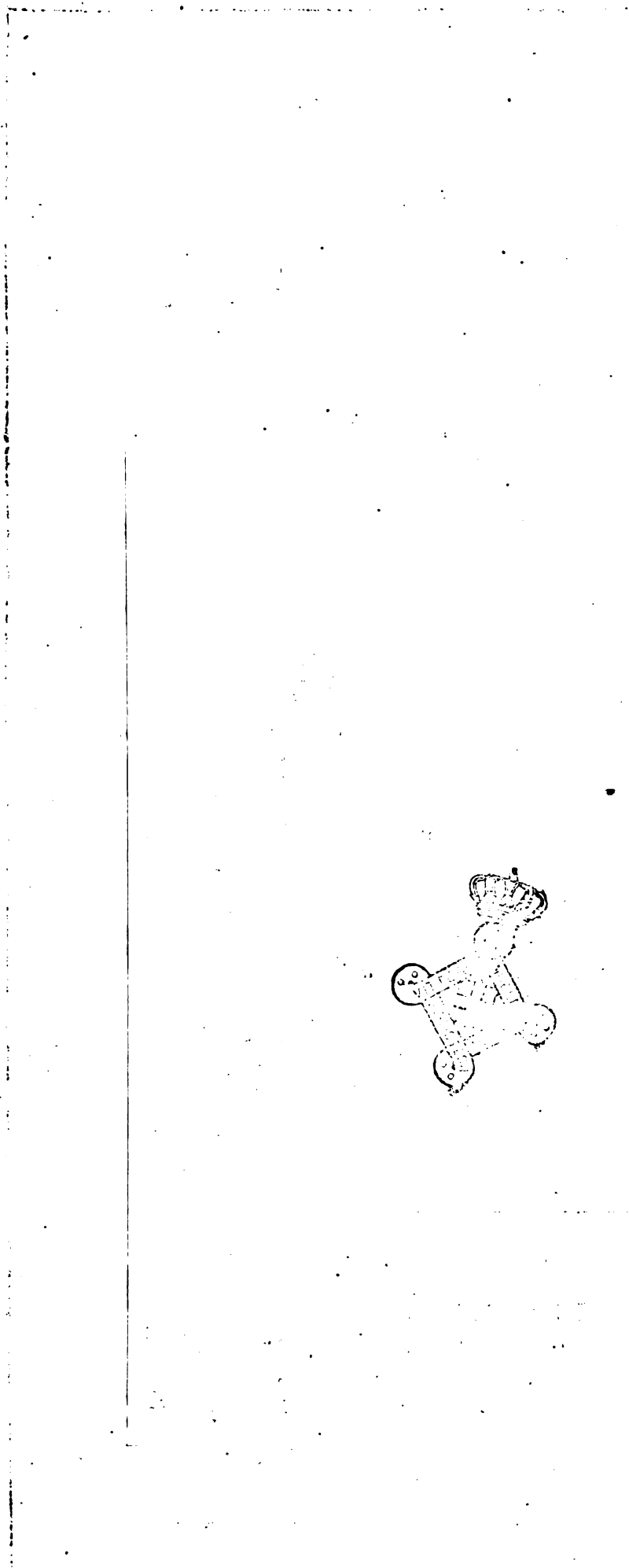
An-

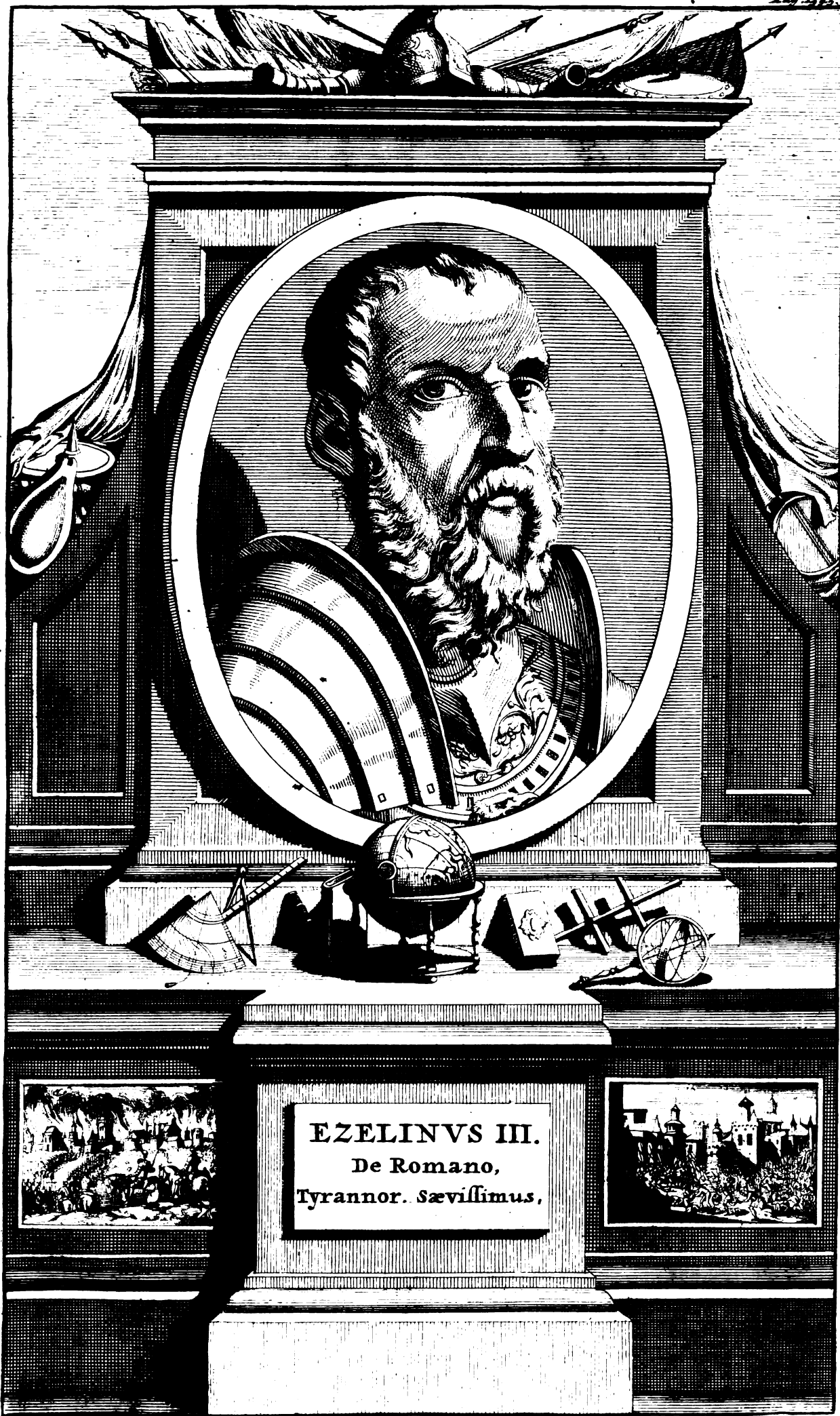

VBERTVS,
Marchio Palavicinus,
Dominus & Potestas
Cremonae ac Placentiae.

EZELINVS III.
De Romano,
Tyrannor. sævissimus.

A. C. Anno sequente Martinus Turrianus, auctoribus Alberto de Abiate, Azolino Marcellino, & plurimis aliis ex popularibus Mediolani, factus est eorum ac aliorum protector, & mox auctoribus fratre Leone de Perago ibi praesule, ac Guidone de Petrasancta, Gulielmo Panizono, & Gulielmo de Sorexina, plurimisque aliis nobilibus, fuit depositus, & mox per ipsos fautores restitutus manu armata, occiso ex nobilibus Baldo de Quirigida, illinc die vigesima nona Junii praesule, ac Sorexina cum parte nobilium expulsis, & dum profecti Canturium, illuc secum conjunctis Rusconibus extorribus Novicomensibus, cepissent, illinc expulsis Vitanis ipsorum contrariae factionis, eos insecutus fuit, illosque, ac Rusconos inde expulit, Azario de Vitanis illuc introducto. Et Philippus Fontanefius exercitu Pontificiorum recepto oppido Pallazolo Brixienfe, & Ludovico Comite sancti Bonifacii illuc ex Mantua profecto manu militari, transivit in Enzelinum illius copiis Germanorum ad oppidum Baxiani Patavinum mense Julio per Estensem & Patavinos praelio fufis, dum reliquis castrametaretur ad oppidum Pischeriae in agro Veronense, quod tenebat, ac Pallavicinum, & alios suae factionis castrametantes ad vicum Gambarae ex agro Brixienfe, invicem conjunctis aciebus commissa pugna cum Pontificiis die secunda Augusti, eisque profligatis, fuit captivatus una cum Henrico Rivola, ac praesulibus Veronae, & Brixiae, ac Tifone Brixiae tyranno, ac multis aliis ex primoribus Pontificiis, qui ab eis dimissa Brixia fuerunt relaxati, excepto legato retento penes Pallavicinum ejus acie reversum Cremonam. Et Enzelinus fuit introductus in Brixiam, & reliqui Pontificii ex fuga ingressi sunt oppidum Urceorum, ac occuparunt Vincentiam. Et Enzelinus profectus ejus acie in agrum Vincentinum, ibi expugnavit oppidum Pullarum, quibuscunque illic repertis, qui manus militum evadere nequiverunt, per illos ejus jussu inhumaniter occisis.

A. C. Anno subsecuto inter populares Mediolani orta discordia, & per eorum partem confirmato protectore Turriano, & per alteram partem Azolino Marcellino. Summus PP. ad eam, ac illorum, & nobilium sedandam discordiam transmisit Mediolanum Gregorium Montelongum praesulem Aquilejae, qui illinc relegatis Martino & Azolino, illic restituit praesulem, ac nobiles, & cum inde abiisset, Martinus illuc reversus inde expulit, & proscripsit Sorexinam, & filium, qui profecti Brixiam ad Enzelinum, eum ad ipsorum & aliorum nobilium Mediolani extorrium auxilium requisiverunt, & Enzelinus, dum expulsis ex oppidis Brixiensibus Cremonensibus ea tenentibus, orta discordia ob id inter eum & Pallavicinum, obsessio oppido Urceorum, in quo erant Ecclesiastici cum Bosio Dovaria, & aliis factionis suae, acie octo millium armatorum, & per Pallavicinum auctore Dovaria die Mercurii xi. Junii percussio foedere cum Pontificiis, & Henrico Rivola, Azone Estense Ferrariensium, Ludovico Comite sancti Bonifacii Veronensium protectoribus, ac Mantuanis castrametantibus eorum agminibus ad vicum Jovis Altæ, Cremonensibus etiam tunc opera Dovariae reversis ad Cremonenses eorum pristinos dominos, recepto praesidio Placentinorum imposito in oppido Cremæ de mense Julii, omissa obsidione Urceorum intendens auxilio extorrium Mediolani illud occupare acie sua, ac secum conjunctis eis extorribus, ipsorumque copiis trajecto flumine Abduæ ad Cassianum ingressus fuit agrum Mediolanensem, & ibi cepit Modœtiam, & Vaprium obsedit, & mox dimissa Modœtia ejus suburbiis combustis ivit ad Vicum-mercatum, & cum Turrianus quinque millibus equestribus ivisset Modœtiam die decima Septembris, Enzelinus [ipsius iconem, ex Ant. Campi Hist.

A. Mediol. æri incisam hoc loco apponi curavimus] sibi per Turrianum impedita annona, dum voluisset referre pedem Cassianum, ubi ecclesiastici castrametabantur occupato ponte ibi constructo super flumine Abduæ, per ipsos illinc repulsa acie Boemorum, ac ejus custodiam dimissa per Enzelinum, intra Cassianum, & per ejus medium transire, & ecclesiasticis ob id coactis secum congregari fere profligatis ad ipsum victoria inclinata, & Enzelino, ejusque exercitu à fronte, à latere, & à tergo per Turrianum, ejusque milites, ac Pontificios impulsos, & per Brixienfes secum militantes dimisso, & vulnerato jaculo in crure sinistro, ejusque exercitu profligato se posuisset in fugam versus Brixiam, Uberto Pallavicino, Azone Estense, & Bosio Dovaria eum insequentibus, à Joanne Turchesano Soncinatè fuit interceptus, & ductus in tentorium Dovariae, & illinc Soncinum, ubi dum recusasset sibi medelam praestari, perit octuagenarius, ejusque cadaver, cum esset rebellis ecclesiae Rom. & excommunicatus, fuit sepultum sub ibi palatio. Beatus Rolandus Cremonensis ex Religiosis Ordinis Praedicatorum divi Dominici obiit.

B Anno 1260. Turrianus assumpto in partibus suis Pallavicino, eique per quinquennium supposito Mediolano, & secum junctis armis profectus Laudam, ejus, ac Summariparum ex ibi primoribus ope, illinc expulit praesulem, ac nobiles Mediolanenses eo profectos. Et Pallavicinus, cui parebant Cremona, Novaria, Derthona, Pavia, Alexandria, Placentia, Novicomium, & Vercellæ, una cum Cremonensibus profectus in agrum Brixiensem, & Brixiensibus ei occurrentibus ad Bassianum vicum inde praelio expulsis, ex ipsis occisis plurimis, & octo centum equestribus, & quinque centum pedestribus captivatis, retrocessit ad Alphanum, & ibi reparatis viribus, & auctis copiis profectus Brixiam, eam obsedit.

C Anno altero in Italia incipiendo à Perusio quam plurima agmina mortalium crucem ferentium, ac hymnis, & canticis pacem petentium ab omnipotente Deo peregrinata sunt per Italiam, & tunc Disciplinorum religio inchoavit.

D Et anno sequente Martinus Turrianus, dum Otho Vicecomes, filius Uberti ex Berta, factus praesul Mediolani Octaviano Ubaldino Cardinale Florentino procurante occupasset Aronam, ejus acie ac Cremonensium sub Uberto Pallavicino illuc profectus, eam recuperavit, inde aufugiente Vicecomite, ac una cum Angleria & Brebii arce demoliri jussit, & Raymundus Turrianus praesul Novicomii eo praesulatu dimisso occupavit archiepiscopatum Mediolani praeter mentem summi Pont. qui Mediolanensibus, nolentibus admittere Vicecomitem in eorum praesulem, interdixit sacra. Uberus Pallavicinus Brixiam una cum Pontifivico redegit in sui potestatem opera Jacobi Confanonerii, & aliorum factionis Guelfae, & percussio foedere per eum ac Cremonenses cum Brixiensibus, eis profectus Placentiam, ipsam quoque redegit in sui potestatem, & ibi constituit rectorem Gandionum de Dovaria.

E Et anno secuto ingressus acie Cremonensium agrum Bergomensium, eum praedæ ac ferro exposuit, & ope Cathaneorum & Valvasorum, inimicorum Turriani protectoris Mediolani, per eum illinc expulsorum, illud tentavit occupare, & Bergomenfes, Rhegienses, & Mutinenfes suppeditavit, & Bononienfes, ni ei obstitissent, in potestatem suam redegit, & inter eum ac Martinum Turrianum, protectorem Mediolani, cum illud tentavit occupare, ut praesertur, orta discordia, Martinoque defuncto Philippus frater suus, ac successor ejus, acie militari irrupit agrum Cremonensem, & ibi die decima octava Junii expugnavit, ac diripi jussit Covum, ubi erant novem turres, & Placentini, Papienses, & Brixienfes, dum

Philippus Fontanefius legatus Apostolicus deceptis custodibus è manibus Pallavicini aufugisset Mantuam, & illinc ad Ludovicum Comitem sancti Bonifacii ducem suum, ejus opera à Pallavicino illius jugo excussio defecerunt ad summum Pont. & etiam in ejus partes transiverunt incolæ montis Silicis, & Calanonis ex agro Patavino olim suppositi Enzelino, se permittentes Azoni Estensi eos recipienti pro summo Pont. una cum Tarvisio, illinc aufugiente Alberico fratre Enzelini cum Margarita uxore, & sex filiis, & duabus filiabus in castrum sancti Zenonis; quod Pontificii, Pallavicino Veronensium duce, Albericum insecuti obsederunt, & redegerunt in sui potestatem una cum Alberico, uxore, & filiis traditis illis, in quos Albericus & frater sævierant, & per eos inhumaniter affectis diversis suppliciis, & interemptis. Et Pallavicino se supposuerunt incolæ Quintiani, & Calvisani ex agro Brixienfe, & qui Azoni Estensi concessit vicum Mosiæ nunc Comestatii ad fines agri Cremonensis, Mantuani, & Brixienfis. Et Jo. Bono Gerardo Cremonæ Episcopo, per ipsum multis præclare gestis, & annuo episcopatus redditu valde aucto, defuncto die vigesima octava Augusti successit Bernerius de Summo etiam Cremonensis, per ipsum Jo. Bonum erecto quoque hospitale Dominae sanctæ Mariæ de Valle viridi, ac altare ad honorem & memoriam divi Joannis Baptistæ in ecclesia cathedrali Cremonæ.

A. C. Anno subsecuto Turrianus cum Pallavicino, & 1264. Bosio Dovaria, Cathaneis, & Valvassoribus, ejus inimicis invicem confœderatis, gessit bellum in agro Cremonense & Placentino.

A. C. Et anno proximo, dum illinc prædam abigeret, 1265. & Pallavicinus una cum Cremonensibus, ut illi resisteret, ei occurrisset, Brixienfes ab eo defecerunt ad Turrianum.

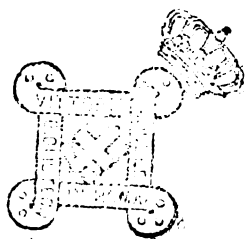
A. C. Et anno altero, Domeneghino del Vida ex con- 1266. sulibus Cremonæ per Urbanum IV. summum Pont. anno superiore Manfredi Principe Tarentino deposito à regno utriusque Siciliæ, & ad illud electo Carolo Andegavense Com. Galliarum Narbonensis, & fratre Ludovici Galliarum regis, & dum ex Massilia classe trajectus in Italiam iverit Viterbium ad Clementem etiam IV. summum Pont. per eum confirmato, & insignito corona ipsius regni, & dum Guido Comes Monfortis, ipsius dux supremus, cum sequendo exercitu per ipsum coacto in Gallia Transalpina, inde eo descenderit in Subalpinam, & ibi apud Albam substitit, & illuc secum per Turrianum ad repimendum Othonem Vicecomitem Mediolani electum episcopum, (ut præfertur) & nobiles illinc extorres, & Ubertum Pallavicinum, secum contracta societate, Turriani ope, ut iret in Apuliam ex Alba transiverit in agrum Brixiensem, Pallavicinus & Bosio Dovaria sequentes partes Manfredi, ex ejus ordine ad impediendum, ne Com. Monfortis exercitu ulterius progrediretur, ex Capriolo & Monte Claro una cum Cremonensibus illi apud Brixiam occurrerunt, & cum eo, & Gallis, & Brixienfibus factionis Guelphæ, ipsum comitantibus, signis collatis succubuerunt, & illinc repulsi pedem retulerunt, ex Gallis tamen multis desideratis una cum Com. Favorino ex illorum Ducibus, ejus militibus remanentibus ad stipendium Napoleonis Turriani, qui mortuo Philippo patruale suo, Salvino ejus filio per illum expulso, occupavit dominium Mediolani: & dum Com. Monfortis reliquis Gallis per illos Capriolo & Monte Claro captis, & solo æquatis, & in ea regione mox nuncupata Francia curta celebrato Paschate, sequendo iter suum pervenisset ad flumen Ollii, illudque trajiceret, Pallavicinus, & Dovaria, & Cremonenses ad impediendum progressum ipsius, illi adhuc se opposuerunt, sed cum non ausi fuerint prælio secum ingredi

A Com. Monfortis & Galli, progressi sunt Mantuam, & inde per agros Mutinensem & Bononicensem secum additis cccc. equestribus Florentinis factionis Guelphæ, & ex Florentia expulsis Guidone Guerra Duce Mutinæ residentibus, & multis aliis ejus factionis ex Gallia Cisalpina, Flaminia, Hetruria, & Piceno, dum illac transiverit, secum aggregatis transivit in Latium: & Pallavicinus, stipatus Cremonensibus, Placentiam, ibi Ruglerio Bellotto Cremonense Prætoze, ingressus, inde Albertum de Lando cognominatum Bussam, armis tumultuantem adversus Ubertinum agnatum suum, expulit una cum Burghognono Anguissola, & mox fuit expulsus per Albertum Fontanam. Et legatus Apostolicus illuc profectus ibi tumultum sedavit, Raynaldo Scotto illic constituto Rectore, ac Prætoze. Et Mediolanenses, Brixienfes, & Mantuani obsederunt Soncinum, & Bergomenfes Covum, quem valde damnificaverunt, Zaneterio de Strata Cremonæ Prætoze pro Pallavicino.

Anno secuto Tajonius de Bocatiis Brixienfis una A. C. cum Brixienfibus & Cremonensibus exsulibus factionis Gibellinæ mense Martio ingressus Brixiam, inde expulit Guelphos, & dum ei dominari vellent Cremonenses, inde cum eis expulsus fuit, & ibi pro factione Gibellina remansit Doninus ejus frater, & Cremonenses factionis Guelphæ nuncupati Capellati, Cremonæ Prætoze Roccho de Strata, loco Zaneterii fratris sui ibi defuncti & sepulti, fuerunt restituti in patriam auctoribus Bernardo Castagneto, & Bartholomæo Abbate Treccarum legatis Apostolicis, & mox inter eos & Gibellinos nuncupatos Barbaflares orta discordia, Gibellini Bosio Dovaria duce fuerunt illinc expulsi per legatum, & factionem Guelphorum, ex eis captis multis, & in carcere necatis, & dum reliqui ivissent in agrum Mantuanum, & Mantuani occupassent Tezolas de mense Aprilis, & etiam tunc orta discordia inter Brixienfes, eorum duce Antonio Martinengo, & Cremonenses, eorum duce Francisco Cavalcabove, ob flumen Ollii, & per Brixienfes assumptis sociis Mantuanis, eorum protectore Sordello Vicecomite, sibi concessio jure in eo flumine à Caneto oppido usque ad ingressum ipsius fluminis in flumen Padi, & dum Gibellini Cremonenses, eorum duce Bosio Dovaria, & Cremonæ Prætoze Raynaldo Scotto, loco Rocchi Stratæ, qui sponte se abdicarat à prætura, profecti fuissent de mense Aprilis ad oppidum Tezolarum Mosio propinquum, & ex agro Cremonense, Placentini, ac Cremonenses diversæ factionis una cum Bernardo Castagneto legato Apostolico de mense Augusti, & Dovaria ejus factione Cremonensium, Soncinatum, Veronensium, ac Teutonicorum, dum illis castrametantibus apud Calvatonum occurrisset, ibi utrinque facta pugna, eos inde repulit, ex illis multis occisis, & multis captivatis, & Tezolarum oppido capto, & solo æquato una cum ibi arce, Petro Lombardo ejus præfecto, quia ibi incolæ opem tulissent Guelphis, ejusque lapidibus conductis Marcariam ibi propinquam, ex eis constructo ponte super Ollio flumine, inde se recepit Cremonam, eamque occupatam à Parmensibus obsedit per nonnullos menses. Summus Pont. liberavit Cremonenses una cum Uberto Pallavicino ab interdicto ecclesiastico, cui eos supposuerat.

Anno secuto, Dovaria secum conjunctis Placentinis, Laudensibus, ac Cremonensibus factionis 1268. fuz, Gualterio della Rocca Gallo Cremonæ prætoze, mense Januario ingressus agrum Brixiensem, ibi diripuit Canetum, Senigham, Pontisvicum, Urceos, Barchum, Quintianum, & multa alia illic oppida, & loca flumini Ollii propinqua. Et Bergomenfes occuparunt, & diripuerunt, & solo æquarunt castrum Covi, ibi multis ex incolis sibi valde infens

BOSIVS DOVARIA,
Dux Strenuus,
& Civis primarius Cremonae.

sis occisis. Et Brixienſes, Franciſco Turriano eorum prætorẽ, obſederunt Soncinum, & menſe Junio inter utranque factionem Cremonenſium, Brixienſium, Bergomenſium, Mantuanorum, Ferrarienſium ſecuta concordia, ipſi omnes habuerunt comitia Soncini, illuc conducto Pinamonte Bonacofio Mantuæ Regulo.

A. C. Anno ſubſecuto Corradinus Rex Sueviæ, Corradi olim Cæſaris filius, dum una cum Federico Duce Auſtriæ annorum ſexdecim, ac exercitu decem millium pedèſtrium, & quatuor millium equeſtrium inſtigatus per Senenſes, Piſanos, Florentinos, & alios Hetruſcos factionis Gibellinæ in Carolum Andegavenſem ad ei movendum bellum, ipſumque expellendum è regno Neapolitano, deſcendiſſet Tridentum, & illinc Veronam, ubi ſubſtitiffet per tres menſes, inde per agrum Cremonenſem trajecto flumine Abduæ ope Cremonenſium Laudam acceſſit, & inde Papiam, & mox in Latium. Et Boſius Dovaria [ipſius effigiem, ex Ant. Campi *Hiſt. Mediol.* in ære incifa] hoc loco Lætori conſpiciendam damus] arcem Cremonæ ibi prætorẽ Henrico Turrienſe, & mox Gulielmo de Rivolis Bergomenſe, ſeu Gualterio della Roccha, Roccho de Strata ibi deſuncto, obſedit, acceptamque à Guelphis die octava Junii ſolo æquari juſſit, & mox egreſſus civitatem, & arcem, quam in ejus agro habebat valde munitam, ingreſſus in ea obſeſſa, & expugnata per Guelphos fuit occiſus. Et Turrianus è Cremona dolo expellere tentavit Ubertum Pallavicinum, & cam ſibi ſuppeditare, & Ubertus dum fuiſſet obſeſſus in oppido Siſſaligio Placentinorum, per eos ac Parmenſes, ibi obiit, ſuperſtite Manfredino filio, & Inquiſitores hæreſis Mozanicham, dum ibi incolæ eſſent ea infecti, obfederunt.

A. C. Anno Natalis Dominici 1270. Cremonenſes, 1270. eorum prætorẽ Ardigerio de Anzolis Parmenſe, ſeu Raynaldo Perſico, una cum Mediolanenſibus concurſarunt, ac diripuerunt agrum Laudenſium.

A. C. Et anno altero, Bernerio de Summo eorum præſule mortuo, Cazacomiteque agnato ſuo ſubſtituto, ac prætorẽ Joanne Confanonerio Placentino primis ſex menſibus, & Jacobo Rangono Mutinenſe ultimis ſex menſibus, obſederunt Machaſturnam, ibi erecto propugnaculo cum turri, & cum obſeſſi illinc erupiffent, ut illud demolirentur, utrinque commiſſo prælio, & per obſidentes gravi ſtrage recepta, cam die vigefima quarta Maji ceperunt ac everterunt.

A. C. Anno ſequente Philippus Rex Francorum, ex 1272. urbe rediturus in Galliam, divertit Cremonam, ibi prætorẽ Matthæo Corrigienſi, ſeu Jacobo Rangono, & dum eo ſe contuliſſent ad ipſum legati Genuenſium, ac Venetorum, ipſos audivit, ac Venetos, & Genuenſes in gratiam ſummi Pont. ut omnibus Principibus ac populis Chriſtiani nominis data eſſet facultas tranſeundi in Aſiam adverſus infideles, induxit facere inducias per quinquennium, quo etiam Veneti & Piſani foedus prorogarunt. Beatus Facius Veronenſis aurifex die xviii. Januarii obiit Cremonæ, omnibus ſuis bonis ibi Hoſpitali ſancti Spiritus relictis.

A. C. Anno ſecuto, Matthæo de Saſſolis Mutinenſe 1273. Cremonæ prætorẽ, Rodolphus Aſpurgenſis, ſeu Aſpurgus, filius Alberti Com. Alſatiæ provincialis, & Auſtriæ Dux, mortuo Federico ibi Duce abſque prole in prælio tunc facto cum Ungaris, & magiſter domus Preſmilai nuncupati Othocari Regis Boemiæ, & ex nobili familia Rom. Leonum Comitum Montis Aventini deſcendentium à Petro Leone, cum duo ejus nepotes ex urbe expulſi ſe recepiſſent ad Alpes, & ibi ad lacum Lucernæ condidiſſent Averburgum, ſeu Anesburgum, ibi ducta nob. uxore per alterum eorum, poſtquam va-

A caſſet Imperium per annos xxii. ad illud adſcitus fuit, & coronatus Luſaniæ, facta promiſſione per ipſum anno proximo ſe conferendi in Italiam, & illinc in Aſiam ad auxilium noſtrum adverſus infideles, & eccleſiæ Rom. dimiſſa Flaminia, in qua comprehenduntur Ferrara & Bononia.

Et anno ſubſecuto, Cremonæ prætorẽ Henrico A. C. Confanonerio, & poſtea Henrico de Vignola Mutinenſe, ibi vita functo, & ſepulto in tumulo mar- 1274. moreo penes eccleſiam cathedralem, ad eum tranſmiſſis legatis per Turrianum, eum conſtituit Vicarium ſuum in Inſubria, & Caſſonum ejus filium ductorem turmæ equeſtrium Germanorum, ad eum ex Germania miſſorum Comite Lignini duce.

B Anno 1275. Cremonæ prætorẽ Panzerio de Ar- A. C. chu, & mox adhuc Henrico Confanonerio, fuit fa- 1275. bricatus Leo ex ære Othonis, & poſitus ſuper ibi turre altiore. Et Brixienſes ingreſſi agrum Cremonenſem, cum depopulati ſunt, & Alphonſus Rex Caſtiliæ exhortatus per ſummum Pont. ex Gallia Tranſalpina ibi Lugduni facto Concilio generali revertentem in Italiam, & ſibi occurrentem apud Bellocardum, dum de eo conqueſtus fuiſſet, quod ad Imperium eligi feciſſet Rodolphum, ei ceſſit omne jus, quod in Imperio ipſo habere prætendebat.

Anno altero, Cremonæ prætorẽ Ugolino Folia- A. C. no, & mox Zaldo de Canzelleriis Piſtorienſe, quo, 1276. die vigefima prima Januarii gelu concretis aquis fluminis Padi, viguit gravis penuria, & vites, & fere omnes arbores in Gallia Ciſalpina aruerunt.

C Et anno ſequente, Cremonæ prætorẽ Guidolino de Longis Parmenſe, & mox Azone Manfredo Rhegienſe, & Capitaneo Corrado de Monte magno, & conſulibus Pelegrino de Michais, Joanne Drizona, Nicolao de Caſaleto, Ruglerio de Pedecanibus, Ambroſio Piperario, Anzelerio de Paterno, Bernardo Arigono, & Antonio de Manzipedibus, Antonio de Quadris, & Dominichino de Mozanicha, factus fuit omnium ibi familiarum cenſus.

D Et Otho Vicecomes ſecum junctis Philippo Languſco protectore Papienſium, & Simone Locarno Novicomienſium, ac eorum, ac Novarienſium, & aliorum ſecum confœderatorum copiis capto Leuco cum tota ibi Riperia, & in eum profectis Neupalione, & Corrado patre, & filio, & Franciſco, & aliis ex familia, & factione Turrianorum, & eorum agminibus, & utrinque pluries ibi confertis manibus, & die xxi. Januarii, & ſolemmitatis divæ Agnetis prope Deſium, diſtans Mediolano per milliaria decem, eos proſtigavit, Neupalione, & Franciſco, & Pontio Amato Cremonenſ. pro eis Mediolani prætorẽ, & multis aliis ex eorum familia & factione occiſis, ac Napo, & Corrado cognominato Muſca, Guidone, Henrico, Lombardo, & Caverna etiam Turrianis, & nonnullis aliis captivatis, & ductis Novicomium, & ibi carceratis, Napoque incluſo in cavea ferrea. Et Caſſonus Turrianus ex Canturio, ubi reliqua acie ſubſtiterat una cum Olderaldo Tangentio illi prætorẽ, dum tentaffet, & nec potuiſſet Mediolanenſes in ejus auxilium allicere, diſſiſus viribus ſuis auſugit Laudam, & inde Cremonam, & illinc, cum non fuiſſet ibi receptus, ivit Parmam, & multi ex ejus factione auſugerunt Mediolano, ubi Turrianorum domus fuerunt demolitæ, & conceſſa bona Valvaſſoribus, & Cathaneis, & facti pro Othone prætores duo, ſcilicet Languiſcus patritiorum, & Locarnus popularium, & Gulielmus de Puſterla, & Corradus de Caſtione capitanei, & Marcellini, Mirabili, & Cuſſani fautores Vicecomitis in ejus gratiam recepti inter ibi patritios. Et Joannes Galeatius ex Matthæo, & Bonacoſa de Burris in lucem prodiit. Et cum dictum fuiſſet centum Patarenos & Gazaros orare pro Turrianis in eorum Synagogis,

fuerunt capti, & ducti Veronam, ubi multi perierunt, multique publice fuerunt cremati. In universo fere orbe tunc vigente penuria, & sæviente epidemia, & die xxviii. Julii factò terræmotu, quo multæ ædes Mediolani corruerunt.

A. C. Anno subsecuto, quo non fuit nix aliqua, & ad-
1278. huc viguit penuria, & sæviit pestis, Cremonæ præ-
tore Gerardino de Buxeto, seu Rolando de Ardi-
geriis Parmense, & mox Anselmo de Rivolis filio
Pagani Bergomense, cum Raymundus & Cassionus
Turriani ibi morarentur, & occupassent arcem
Montis Orphani, & Otho Vicecomes intenderet
eos illinc expellere, & obsessa ea arce, Vistarini &
Antegatii ex primoribus Laudensium, & factionis
Vicecomitum, cursitarent ac diriperent agros Lau-
densium, Turriani vocati in eorum auxilium co-
acta multa militum manu illuc ducentum equestri-
bus, & quinque millibus pedestribus profecti ar-
cem ipsam expugnarunt, ac Tricium, Vaprium,
Melignanum, Landrianum, Cassanum, Trivilium,
Brugnanum, Caravagium, ac Cremam præter ibi
Ripam altam ceperunt, eamque, & totam Insulam
Fulcheriam diripuerunt, ac ferro & igne vastarunt
una cum agro Papiensium, Bergomumque expu-
gnarunt, Vicecomitibus sibi frustra resistentibus,
& factò utrinque prælio ad vicum sancti Donati eos
profligarunt, Mutio Sorefina, Gaspare Vicecomi-
te, & Antiossa Vercellino, & aliis xxiv. tribunis
militum, & quamplurimis aliis equestribus, & pe-
destribus ex eorum acie captivatis, Othone alia ma-
nu expedita militum usque Cassanum in illos pro-
gresso, illorumque exercitu suo numerosiore con-
specto, regresso ad vicum Gorgonzolæ, & illuc
superventis Turrianis, ingresso turrem ibi templi
munitissimam, progressi sunt usque ad portam Ti-
cinensem Mediolani, & ibi castra firmarunt, &
Mediolano præsidio munito, & nemini illic factio-
nis suæ ad illos accedente, ut sperant, retroces-
serunt, & transgresso flumine Abduæ ad Brugna-
num expugnandum contenderunt, & dum Guliel-
mus Marchio Montisferrati per Othonem in sui au-
xilium accersitus, & sibi data multa pecunia factus
ejus dux supremus per quinquennium, Mediola-
num profectus sit, & per eum, & Languscum, &
Ruscum ibi prætores instructo exercitu, & ad Va-
prium oppidum castris metatis, ibi arcem oppu-
gnassent, & circumvicinis agris direptis, ac igne
& ferro vastatis, instaurato ad Ticinum ponte ul-
tra Abduam trajecissent, Bergomensibus se interpo-
nentibus factis induciis, utrinque tractata fuit pax
ad Melignanum, auctore Corrado Castillionæo,
his conditionibus, ut Bipanna & Vapriana arces
apud ipsum & collegium mercatorum Mediolanen-
sium dimitterentur custodiendæ, omniaque bona
paterna Turrianorum eis restituerentur præter loca
munita, quæ deponi deberent penes utrinque con-
fidentes, potestasque esset eis habitandi in agro
Mediolanense, ubi eis libuisset, & captivi utrin-
que dimitterentur absque pretio, eis, quos penes se
haberet Turriani, consignatis per ipsos Gulielmo,
ut prius non solverentur, nisi dimissis suis, qui
erant in arce Baradelli Novicomii; & Locarnus,
& Rusca, & alii Novicomenses, penes quos erant,
cum id facere recusassent, nec Turrianis quoque
bona, quæ erant penes illos, quibus donarat Otho,
restituere, in gratiam agnatorum suorum, ac
Sorefinarum, Mandellorum, Pusterlarum, & Cri-
bellorum, Turriani decepti ex agro Mediolanense
abierunt. Et Napus foeda illuvie, & morbo pedi-
culari, & vitæ tædio post menses decem & novem,
& dies xxiii. quibus stetit in cavea, periit, ejusque
cadaver sepultum fuit in æde divi Nicolai Novico-
mii, & illinc ad biennium Lombardus & Caverna
eum secuti sunt.

A. C. Anno subsecuto, Cremonæ prætore Capitaneo
1279. Frisco de Baldis Florentino, & mox Gravedono

A de Lovisonis Rhegiense, Dovariæ illinc expulsi
iverunt Soncinum, eoque occupato ope Brixien-
sium Cremonæ fuerunt restituti, & dum ipsi, ac
Pallavicini, & Gulielmus Marchio Montisferrati
tuerentur Vaprium, Turriani eorum factione Gui-
done Turriano Patriarcha Aquilejæ, & Episcopo
Novicomii duce illud occuparunt, & dum Guliel-
mus expugnarit, & solo æquari jusserit oppidum
Fori Licinii, Papienses diripientes agrum Lauden-
sem, eum aggressi fuderunt. Et Divus Albertus
Bergomensis ex pago Aonii, seu Ollii, agri Ber-
gomensis profectus Cremonam dimissis quibuscun-
que bonis, quæ in eo pago habebat, ad evitandam
molestiam, quæ sibi inferebatur per Suardos ex pri-
moribus Bergomensibus, ut sibi concederet fun-
dum perticarum circiter xl. in eo pago situm, &
per eum assumpto habitu Religiosorum tertii Ordinis
Prædicatorum divi Dominici una cum Religio-
sis Conventualium divi Francisci, commorantium
tunc in ædibus divi Gulielmi, ut præfertur, vitam
suam ducendo summa cum abstinencia, vigiliis,
orationibus, jejuniis, & aliis operibus piis incum-
bendo, & sibi victum acquirendo laborerio lanifi-
cii, & lucrum, quod ex eo faciebat, dividendo
cum pauperibus, & dum illinc novies profectus
fuerit Romam ad ibi visitandum reliquias Aposto-
lorum Petri & Pauli, & aliorum Sanctorum, quæ
ibi asservarentur, & octies in Hispaniam ad visitan-
dum reliquias divi Jacobi etiam Apostoli ibi apud
Galegorum urbem asservatas, die Dominica vii.
Maji sumpto ven. Sacramento Eucharistiæ è mani-
bus presbyteri curati ecclesiæ divi Syri, nunc Sc-
pulchri, ex hac vita migravit, & ejus corpus se-
pultum fuit in ecclesia parochiali divi Matthæ, in
cujus parochia habitabat, & in qua reperitur & co-
litur, Pontio Ponzono tunc Vicario episcopali Cre-
monæ, & ob miracula, quibus vivens, & mor-
tuus effulsit virtute omnipotentis Dei ex ordine Jo-
annis XX. tunc summi Pont. his auditis, & annota-
tis, fuit descriptus inter sanctos Confessores, &
& ejus memoria quotannis celebratur Cremonæ ea
die obitus sui.

D Anno redemptionis humani generis 1280. Cre-
monæ adhuc prætore Gravadono Luifono Rhegien-
se, & mox Ugolino de Savignano Mutinense, 1280.
die xxv. Januarii fuit maximus terræmotus, & ho-
ra nona eclipsis solis, quæ duravit duabus horis,
& ea finita apparuit luna coloris nigri, & visus draco
longa cauda volare per aera, & ex pruina, quæ die
Jovis x. Aprilis cecidit, vites, ac sementa tunc
pendentia in agris aruerunt, eoque mense cœperunt
pluviæ, quæ durarunt per duos menses fere conti-
nuos, ex quibus aquæ fluminis Padi adeo creve-
runt, ut trabatæ pontis, quo conjungebatur, fra-
ctæ remanserint, & plurimis Cremonensibus neces-
se fuerit altiora conscendere; & etiam de mense No-
vemberis Tyberis crevit, & urbem inundavit, &
cœpit dura fames, & mox secuta est epidemia, qua
infiniti mortales perierunt.

E Anno altero Otho Vicecomes, suborta discordia A. C.
inter eum ac Turrianos, auxilio Sorefinarum, Man- 1281.
dellorum, ac Pusterlarum, Gulielmi Montisferra-
tensis, Simonis Advocati Vercellensis, Gulielmi
Brufati Novariensis, Antonii Langusci Papiensis,
Simonis Locarni, & Elcutherii Ruscæ Novico-
mensis, coacto exercitu triginta millium pedestrium,
& sex millium equestrium profectus est Vaprium
occupatum per Turrianos, & dum illuc Cremonen-
ses, eorum duce Lazaro de Lazaris Pistoriense,
ac Laudenses & Parmenses properassent in auxilium
Turrianorum, ibi habentium quatuor millia pede-
strium, & bis millia equestrium ex Illyrio, & I-
stria, & regionibus circumvicinis coactos, Cassio-
no & Raymundo ducibus, ibi utrinque commissò
prælio die xxiv. Junii profligavit, Turriano Cassio-
no, & aliis tredecim agnatis, & quinque centum
factio-

factiosis suis occisis; & Gottifredo etiam Turriano obruto in Lambro flumine, & octo centum captivatis, & ductis Mediolanum, inter quos fuerunt duces Parmensium & Cremonensium, & Raymundo suis, quibus substiterat Laudæ, illinc aufugiente Aquilejam, ingressus agros Cremonensium & Laudensium, eos prædæ exposuit, & mox auctore Gulielmo Marchione cum Cremonensibus castrametante in agro Laudense de mense Septembris pacem inivit cum Turrianis, & aliis factionis suæ, sibi utrinque restitutis curribus olim sibi vicissim ablatis. Et Guido Turrianus tunc ex arce Baradelli, in qua carceratus fuerat, aufugit. Et Corradus de Cavalcabobus, dum factiosi sui occupata per Dovarias arce Cremonæ, ibi prætor Gerardo de Arcellis Placentino, vellent domos Dovariensium, & aliorum factionis suæ Gibellinæ diripere, & evertere, id prohibuit

A. C. 1281. Et anno proximo die tertia Januarii, Cremonæ prætor Federico de Lavellò, seu Gerardo de Arcellis Placentino, & mox Gerardo Bajardo Rhegiense, Dovariæ occuparunt Soncinum, & mox Romanengum ope Gulielmi Montisferratenfis, & Soncinatum adversariorum Vicecomitis, moto bello Laudensibus & Cremonensibus contrariæ factionis, eorumque agris direptis per Gulielmum. Et per Cremonenses, Mediolanenses, Parmenses, Placentinos, Brixienfes, Mantuanos, Mutinenses, & Rhegienses factionis Guelphorum, factis incursionibus de mensibus Aprilis & Maji, electo per Cremonenses eorum prætor per novennium eo Gerardo de Bajardo, in agros contrariæ factionis, Turriani & alii suarum partium fecerunt inducias cum Othone Vicecomite, ejusque adhærentibus, concessio Turrianis castro Fori Licinii, & Gulielmo Novicomense facto eorum protectore per decennium, & mox indignato in Vicecomitem, in ipsius odium illis de Sorexina valde sublimatis, & Joanne de Podio Vicario suo constituto Mediolani, & Otho Vicecomes cum illinc expulit die xx. Decembris, ejusque loco constituit Ubertum Becharium Papiensem, & Jacobum, & Carolum Sorexinas, & Terzagos, & Balbos inde relegavit, & Guidono Castillionæo, & Pusterlis invicem conciliatis, & cum eis, ac Carchanis, & Mandellis, & Modœtiensibus contracta pace.

A. C. 1283. Anno sequente Cremonenses cum Mediolanensibus, & Placentinis, & Brixiensibus fecerunt pacem, & communi sumptu Guelphorum Gallia Cispalinæ elevari fecerunt turrim omnibus fere turribus totius orbis sublimiorem hoc biennio, etiam ecclesia ibi cathedrali ampliata, & facta honoratione, leone Othonis super ea turri imposito liquefacto, & ex eo pomo confecto, & super pinnaculo ipsius apposito, & ad ipsius imaginem fabricatis quatuor leonibus ex marmore, & ex eis duobus appositis ad portam majorem, & alii duobus ad aliam portam versus Septentrionem ipsius ecclesiæ ad conservandam memoriam leonis olim prostrati ad pedes Herois Gallici, & dum periisset, ejus ossibus expositis in fundamentis ejus turris, instaurata ipsa civitate, postquam diruta fuisset per Angilulphum Longobardum, Heroe auctore, (ut præfertur) & ad indicandum civitatem ipsam suppositam esse astro Leonis. Et Guidottus de Archidiaconis Cremonensis factus fuit dux supremus Mediolanensium.

A. C. 1284. Anno subsecuto maxima fuit annonæ ubertas, ut sextarium tritici venditum fuerit pretio soldorum octo, & vini quindecim, & nec aliqui reperiebantur, qui vellent laborare.

A. C. 1285. Anno 1285. Matthæus Vicecomes factus fuit protector Mediolani per Othonem Vicecomitem ejus patrum, & Turrianos in eos accersitos per Novicomenses in sui auxilium, & ingressos Seprium, adversus illos acie sua profectus illinc ex-

A pulit, per Novicomenses in gratiam Gulielmi Montisferratenfis expugnata Derthona, ab eo ibi illius præfule occiso, dimissis Musca, & Hernefcho Turrianis penes eos carceratis, & mox Petro Ruscono auctore, & instigante Vicecomite inde expulsis, & profectis Aquilejam.

B Anno altero Cremonenses, Novicomenses, Brixienfes, ac Turriani, & alii factionis Guelphæ ex Gallia Cispalina occupata per Gibellinos turri eminentiori Cremonæ illinc expulsis Guelphis auspiciis Rodulphi Cæsaris, cum Vicecomitibus, ac Mediolanensibus, & aliis factionis Gibellinæ pacem contraxerunt medio Lantelmini de Benzoniibus J. Cons. Cremonensis nuncupati Justi. Et Otho Vicecomes constituit duces suos Matthæum ejus nepotem, & Othonem de Mandello, & Gottum de Pusterla, sed Matthæus aliis expulsis solus remansit, & Mandellus ei movit bellum, in Italia tunc vigente annonæ penuria.

A. C. 1287. Anno sequente die xi. Aprilis fuit magnus terremotus Cremonæ, Laudæ, & Mediolani.

C Et anno secuto, Cazacomite Summo Cremonæ præfule mortuo substitutus fuit Pontius Ponzonus etiam Cremonensis. Et Religiosi Ordinis Prædicatorum divi Dominici habitis domibus, & ecclesiis divi Martini, & divæ Agnetis in ipsa civitate, in eas ex ædibus divi Gulielmi constructis in suburbis, in quibus habitabant, se receperunt, ipsaque ampliarunt, ibi constructis templo & monasterio valde magnificis, & etiam circa illud tempus Religiosi Ordinis Minorum divi Francisci ex eisdem ædibus divi Gulielmi se receperunt in ipsam civitatem, & sibi etiam construxerunt templum & monasterium valde magnifica, in quibus nunc habitant.

D Anno 1290. Cremonæ, ibi mortuo Pontio Ponzono ejus præfule, Bonitio sanctæ Rom. Eccl. Card. subrogato, Vicecomites, & alii factionis Gibellinæ habuerunt comitia, & elegerunt ducem supremum Matthæum Vicecomitem, & Gulielmum Montisferratensem bello Astenses infestantes. Et Cremonenses una cum Placentinis adversus Papienses profecti sunt, & positis castris juxta flumen Bordoentium ad limites agri Placentini & Papiensis, dimissi fuerunt per Placentinos illic nulla re facta reversos Placentiam, & ibi sibi constituto protectore perpetuo Alberto Scotto, Alberto Fontana ejus focero annitente.

E Anno altero infiniti Turcæ & Saraceni in Oriente, ubi dominabantur, ex epidemia mortui sunt.

A. C. 1291. Anno sequente Rodolphus Cæsar anno imperii sui xix. obiit Spiræ, & ejus cadavere sepulto ibi in ecclesia cathedrali, Adolphus, seu Adolphus, Comes Alfatæ de Nassau, fuit substitutus suffragio præsertim fratris sui præfulis Moguntia, & in Gallia Cispalina constituit Vicarium suum Matthæum Vicecomitem; mense Majo ex pluviis, quæ præter modum è cœlo ceciderint, aquæ fluminis Padi adeo creverunt, ut tertia ferme parte Cremonæ, Mantuæ, & Ferrariæ ab eis inundata, & foro majori Cremonæ occupato necesse fuerit de mense Junii, quo duravit inundatio, altiora conscendere, Othone Vicecomite præfule Mediolani etiam tunc mortuo. Et Cremonenses receperunt castrum Martinengi Bergomensium, & muniverunt arcem castri Covi, & Rumenengum.

A. C. 1295. Anno 1295. Cremonæ fuit prætor Thomas de Saxolo Mutinensis.

F Anno altero Matthæus Vicecomes, dum Cremonenses & Laudenses, ab eo præter modum gravati, per ipsum facto recessu una cum Turrianis, Castillionæis, & Carchanis sibi infensis, obsedissent Castillionum, in eos profectus ipsos inde expulit.

A. C. 1297. Anno sequente, Cremonæ prætor Brunetto de Brunadeschis, & capitaneo Bertatio de Guinzinellis,

lis, & consulibus Gulielmo de Pistoribus, Gabrino de Olzula, Gerardo de Gambis, Petro Stangha, Gratiolo Verdello, Raymundo de Gambara, & Egidio de Maiamonte, obiit Bonitius ibi episcopus, eique substitutus fuit Raynerius.

A. C. Anno secuto ex iussu ibi rectorum de mense Junii 1298. fuerunt decapitati publice Manzinus de Manzatoribus ex sancto Miniato Hetruriae, & Brambaninus de Archidiaconis, & Rolandinus de Natalibus.

A. C. Anno subsecuto die ultima Augusti Cremonenses 1299. & Mediolanenses invicem fecerunt pacem. Et Religiosis Carmelitarum D. sanctae Mariae concessa ecclesia parochiali divi Bartholomaei Cremonae cum ejus domibus, nonnulli ex eis se contulerunt habitatum in ipsas, quas ampliarunt.

A. C. Anno Redemptionis humani generis 1300. Matthaeus Vicecomes, dum Azo Estensis, Marchio Ferrariarum, ac Mutinarum, & Rhegii, & vexillifer Ecclesiae, profectus cccc. equestribus, & quinque millibus pedestribus Cremonam, & inde Cremam cum Cremonensibus, Bergomensibus, & Henrico Monconthiaco sibi foederatis, irrupisset agros Infubrum, eis cum factione sua Gibellinorum obvius factus utrinque collatis signis apud Abduam flumen in agro Cremonense, in quem pedem retulerant Azo & focii, ipsos superavit, & mox inita pace cum Azone, Galeatio primogenito suo locavit uxorem Beatricem filiam Azonis, & R. Nini Galluram olim Tyranni Pisarum, & Judicis Sardiniae die prima Julii, jam desponsatam filio Alberti Scotti Placentini, & ex qua & Nino in lucem producta fuit Joanna, mox nupta Gerardo Caminati tyranno Trivisii; & viguit annonae gravis penuria.

A. C. Altero anno Brixienfes, dum illorum extorres 1301. Gardo per eos obsequio diffisi eo potiri, Cremonam se recepissent, ob id indignati facta irruptione in agrum Cremonensem, eum ferro, ac igni, & praedae exposuerunt usque Cremonam.

A. C. Anno sequente Matthaeus Vicecomes, constitutus 1302. Vicarius per Albertum Caesarem in Gallia Cisalpina, juncta sibi acie Azonis Estensis cursum, ferroque, & igne vastavit agros Papiensium usque Papiam, & percussit foedere, & coacto multo exercitu in eum die xiv. Junii per Cremonenses ac Placentinos, eorum duce Alberto Scotti, Papienses Philippo Langusco, Laudenses Antonio Fisiraga, Vercellenses Simone Advocato, Novarienses Gulielmo Brusato, Novicomenses Corrado Rufca genero Petri Vicecomitis, Scaligeros Veronae Regulos, Gulielmum Pufferlam, & plerosque Cathaneos, & Valvaffores Mediolani, & Bergomenses expulsis ex Bergamo Gibellinis, & alios factionis Guelphae in Gallia Cisalpina, & per ipsos facta conjuratione in gratiam Petri Vicecomitis in Matthaeum indignati, quia eum carcerari fecerat, & cum die xiv. Julii agmina utriusque factionis apud Melphum coacta essent concursura, facta irruptione per Scottum & alios in Ducatum Mediolani copiis eorum, ac Turrianorum illuc profectorum ex Aquileja septuaginta equestribus, Vicecomes ipse acie eis occurrit, & ibi deposuit dominium persuasionibus Scotti, & dum juxta conventa inter eos vellet redire Mediolanum, ab ipsis in templo illic captivatus fuit, & Galeatius ejus primogenitus expulsus ex Mediolano, illuc introductis Turrianis Muscha eorum duce, & ut foedus inter eos duraret, Simoninus Turrianus duxit uxorem filiam Petri Vicecomitis, & Franciscus agnatus suus neptem Scotti, & Guido quoque Turrianus filiam Langusci, etiam conjunctis invicem affinitatibus per Vicecomites, Pufferlas, Cribellos, & Clusianos, & nec multo post mortuo Muscha, superstitibus Castono, Pagano, Raynaldo, Odeacre, Napo, & Meschino filiis, successit Guido frater, qui Mediolani constituit praetores Bernardum Scottum, Antonium

A Fisiragam, & Pinuth Vernatium Cremonensem, & ducem supremum Gulielmum Brusatum, & ope Alberti Scotti suppeditavit Placentiam, & ibi constituit praetorem Paslarinum Turrianum, & Matthaeus illuc profectus fuit.

Et anno secuto ingressus ejus acie agros Infubrum, A. C. ac Novicomensium, eos praedae exposuit, ac ferro 1303. & flamma evertit usque moenia Novicomii, & tentavit ingredi Mediolanum, Azone ejus nepote ex Galeatio ipse filio tunc in lucem producto Ferrariarum. Usbertus Foliata J. C. Cremonensis tunc leges docuit Perusii, publico stipendio illuc conductus, & qui prius ibi aperuit gymnasium, & ex Cremonensibus Federicus de Ponzonibus factus fuit praetor Mediolani, & Sinibaldus Burghus Placentiae. Fuit magna aeris siccitas, ut terra nil boni produxerit praeter vinum in multa copia.

B Anno subsecuto Albertus Scottus, dum Uberti- A. C. nus Landus, Vicecomes Pallavicinus, & Lance- 1304. lottus Anguissola contrariae factionis, fuissent restituti Placentiae, ob id indignatus, ex ea expulit Turrianos, ac Tegagnanum Pallavicinum eorum ibi praetorem, & occupavit ipse dominium, & dum ex Cremonensibus, Mediolanensibus, Papiensibus, & aliis factionis Guelphae in Gallia Cisalpina Cremonae habitis comitiis de mense Maji sex millia pedestrium, & equestres quatuor centum eorum duce Juliano Mariano Cremonense incuratis, & direptis agris Placentinorum, obsedissent Scottum in civitate Placentiae, Brixienfes factionis Gibellinae, & fautores Alberti, occuparunt Brixiam una cum Monticello & Pontisvico, illinc expulsis Guelphis, & ut diverterent Cremonenses ab obsidione Placentiae irruerunt eorum agrum.

C Anno Natalis Dom. 1305. Raynerio episcopo A. C. Cremonae mortuo substitutus fuit Gerardus de Ma- 1305. diis: qui cum esset ex primoribus patribus Brixiae, illinc, ut comprehendi ex fragmentis auctoris incogniti mihi datis, ac ut opinor, asportari fecit Cremonam ossa divi Arealdi, martyrio Brixiae affecti anno circiter cxxxiv. Adriano imperante, & in templo ad ejus memoriam erecto in vico ibi Omnium Sanctorum reposita. Et inde anno 1484. Isaaco Restallo, ex Canonicis ecclesiae cathedralis Cremonae, procurante in eam translata, & in pariete dextro Sacelli, in quo est altare dicatum Sacratissimo Corpori Christi, & olim divo Hieronymo, & in parte superiori juxta chorum ipse ecclesiae, & mox translata in partem ejusdem subterraneam, & locata in arca marmorea ad id fabricata cum altare ei dicato, praeter ejus caput asservatum in tabernaculo araminis deaurato ad id etiam laborato, & tento in armario, in quo asservantur reliquiae aliorum Sanctorum post altare dicatum divo Joanni Baptistae, una cum ibi sacello ad partem sinistram ejusdem chori, & ejus divi Arcaldi memoria celebratur Cremonae quotannis die prima Septembris, qua ipsa ossa ducta fuerunt e Brixia Cremonam.

D Anno altero die xxiv. Januarii ex immenso fri- A. C. gore Padus, & alia flumina Italiae, ac Galliae, gla- 1306. cie concreta fuerunt, & ex Vesuvio monte flammam igneam emisit.

E Anno sequente Mediolanenses, eorum duce Gui- A. C. done Turriano, & Jacobo Cavalcabove Cremo- 1307. nense eorum praetore, de mensibus Maji & Julii bellum gesserunt cum Cremonensibus.

F Qui anno proximo, Gerardo Madio eorum pra- A. C. fule mortuo, eique substituto Egidio de Bonse- 1308. riis Cremonensi, cum Mediolanensibus factionis Guelphae flumine Ollii trajecto transfiverunt in Brixienfes, Mantuanos, & Veronenses diversae factionis, eorum duce Giberto Corrigiense; & dum Rolandus Rubeus, & alii factionis suae, de mense Aprilis Parmam occupassent, & Corrigienses habitis copiis auxiliaribus a Veronensibus, & Mantuanis, ac Scaligero factionis suae, & Rubeus a Cremonen-

nensibus etiam factionis suæ, eisque coactis apud Vignolam ad fines agri Rhegiensis, & Parmensis, ibi prælio concurrissent mense Junio, & Rubei succubissent, Corrigiensis Parmam recuperavit inde expulsis Rubeis, & adhærentibus ex eis iussis decapitari triginta, & mox contracta pace inter utramque factionem, unusquisque rediit domum, Cremonæ exercente præturam Odofredo Piperario ibi patritio pro Bassiano de Fisiraga Laudense ad eam electo, & per ipsum ea recusata. Et die XI. Maji in Italia conspecto in aere ab Aquilone versus Meridiem globo igneo, & in ædibus, ac templo Lateranensibus Romæ, orto incendio, ex eoque omnibus combustis, & in ipso & templo divi Pancratii visis multis prodigiis, Albertus Cæsar, dum intenderet movere bellum Henrico Duci Carinthiæ, qui adhuc occupasset Boemiam, & die prima Maji solatii gratia paucis comitatus à prandio equester ex Clusa Elvetiorum vico iret Rayfredum inter Rixam & Arulam flumina, altero trajecto, facto in eum impetu per Joannem filium Rodulphi Comitum Cheburgi nepotem suum, Rodulphum de Viarda, Gualterium de Exaltiot, & Oldericum de Paleno proceres Austriæ, & per Rodulphum retento equo Alberti, eique pugione cuspidem illato vulnere in gutture, & mox per ipsos omnes nonnullis aliis inflictis vulneribus non longe Rheno flumine per ipsos fuit occisus, ejusque cadaver illinc translatum Spiram, ibi in ecclesia cathedrali, seu monasterio ab ipso fundato, sepultum fuit, superstitibus Federico, Othone, Rodulpho, & alio Alberto, ac Leopoldo, & aliis ad numerum viginti & unum susceptis ex Elisabeth ejus prima uxore, filia Raynaldi Ducis Carinthiæ, & Comitum Tirolis, & Goritiæ, dum esset annorum LX. & imperasset annis decem. Et Henricus VII. filius alterius Henrici ex Beatrice Comitissa Annoniæ Comitum Norimburgi, valde infestus Guelphis, in gratiam summi Pont. die prima Novembris electus fuit Cæsar ex voto præfulis Treverensis fratris sui, & per Clementem V. summum Pont. Guasconem confirmatus, ad eum transmissis legatis Com. Sueviæ, & fratre Guidonis Com. Flandriæ.

A. C. 1309. Et anno subsecuto die prima Januarii coronatus Aquisgrani invito Philippo, Gallorum Rege, an-nitente Carolum Valesii Com. ejus fratrem creari Cæsarem, mox in Alsatia de mense Aprilis coronatus Rex Germanorum assistentibus Cardinalibus Pratense, & Flisco, & Duce Brabantiae, & Comitibus Flandriæ, & Analdi, & quamplurimis aliis Principibus Germanis, & Italis, & Lucinburgum erexit in Ducatum, & procuravit Adaulphi & Alberti præcessorum suorum cadavera ex locis, ubi occisi fuerant, deferri Spiram, & in ecclesia ibi cathedrali tumulari, & Joanni filio suo nupsit Elisabeth filiam Vincislai, Regis Boemiarum, cum dote ipsius regni, moto bello Henrico Com. Cornubiæ ipsum occupanti Joanne ipso, ac Petro Coloniae ducibus comparato exercitu ex Francis, & Bavaris, & ex Boemia expulso Henrico, eo regno vendicato post multa prælia ibi utrinque facta, & Joannem occisorem Alberti præcessoris sui sibi supplicem iussit ingredi religionem, & qui ingressus religionem divi Augustini Pisis, ibi eam professus fuit, ac periit, & Federicum filium Alberti constituit Ducem Austriæ.

A. C. 1310. Et anno 1310. ex Gallia per montes Taurinos descendit in Italiam exercitu, & ibi honoris gratia Philippo Langusco Papiæ, Simone Collubiano Vercellarum, Antonio Fisiraga Laudæ, & omnibus aliis fere regulis Galliarum Cisalpinarum ei occurrentibus, die decima Novembris profectus fuit Astam, in quam cum se recepissent Matthæus Vicecomes, & alii de ejus familia, & Castonus Turrianus præful Mediolani, & Napoleon frater, & alii eorum agnati dempto Guidone Turriano, & expulsis per

A. eum Mediolano die prima Octob. ibi die quarta Decemb. invicem se reconciliarunt, & illinc Henricus per Vicecomites, & Turrianos, & alios regulos ductus fuit Mediolanum, quo applicuit die XIV. Decembris, & cum Guidone illud copiis ingressus, in eum ibi diversæ factionis incolæ essent concurruri, eis sedatis ipsum ingressus, Joanne della Calza Gallico magistro suo militiæ, Guidoni concessit Vercellas, ac Galeatio Vicecomiti filio Matthæi promisit turmam equestriam, & cum omnes fere civitates Galliarum Cisalpinarum se ei subiecissent præter Alexandriam, ex consultoribus Reip. Cremonensis Joanne de Donellis, Nicolao de Claro, Gerardo de Gofalengo, Jacobo de Gorenis, Alberto de Carefinis, Bartholomæo de Capellis, Gabrino de Scovalochis, & Vetulo de Viscardis.

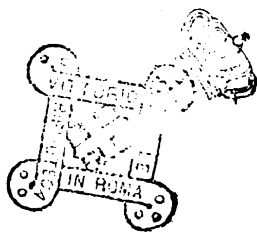
B. Anno altero coronam, quam Mediolani accipere A. C. 1311. debebat, accepit una cum Margarita ejus uxore, filia Ducis Brabantiae, à Castono Turriano ibi præful die VI. Januarii, & solemnibus Epiphaniæ, ibi existentibus præfulibus Treveris, Basileæ, Constantiæ, Ravennæ, Brundisii, Lucæ, Thebarum, Sanctæ Helenæ, Cerviæ, Tridenti, Genuæ, Brixiae, Vercellarum, Novariæ, Bergomi, Laudæ, Aquense, Patavii, Vincentiæ, Trivillii, Veronæ, Mantuæ, Rhegli, Mutinæ, Parmæ, Placentiæ, Cremonæ, Papiæ, & Novicomii, & Leopoldo Duce Austriæ, & supremo duce Henrici habente custodiam civitatis, duobus Delphinis Galliarum, Theodoro Montisferrati, Manfredo Salutii, ac Carreti, Malaspinæ, & Lunefanæ Marchionibus, & Henrico Flandriæ, Langusci, & Campefii, ac Philippo Sabaudiarum Comitibus, & ex quibus Philippus erat cognatus Henrici, ac Legatis Romæ, Pisanum, Genuæ, Placentiæ, Veronæ, Mantuæ, Brixiae, Bergomi, Parmæ, Laudæ, Papiæ, Cremonæ, Vincentiæ, Trivillii, Novariæ, Vercellarum, Yporegiæ, Patavii, Novicomii, Rhegii, Mutinæ, & multarum aliarum urbium Italiae, ac Vicecomitibus, & Turrianis, & aliis ducibus utriusque factionis, & per eum creatis multis Equitibus, inter quos fuit Federicus Ponzonus Cremonensis. Et cum mox imposito tributo aureorum ducentum millium Mediolanensibus, quod ab eis exigeret Nicolaus de Bonsignoribus Senensis illic prætor pro Henrico, ipsi ob id indignati, & etiam quia sinistre tractabantur & gravabantur multo sumptu per milites Henrici, sumptis armis die decima Februarii in illos ex illis, & præsertim Germanis per civitatem vagantibus, multos occiderunt, inter eos, ac alios milites, introductos per Henricum in urbem ex ejus suburbiis, ubi habebant castra, ac Mediolanenses commissa pugna, & Henricus iussit per suos milites diripi Mediolanum, & coram se vocari duces ibi factionum. Et cum Galeatius Vicecomes multis comitatus coram eo comparuisset, & conjecta omni culpa in Turrianos, quos asseruisset affectare ibi reassumere tyrannidem, & per eum, & alios factionis suæ secum junctis Germanis commisso prælio cum Turrianis apud plateam sanctæ Mariæ Pavonum, eisque ex ipsis occisis quatuor, & ex suis factiosis triginta, inde expulsis, & profectis Vercellas, ex Mediolano relegavit Matthæum Vicecomitem Astam, & Galeacium Trevisium, & cum Advocati occupassent Vercellas, Philippus Langusci, & alii factionis suæ Papiam inde expulso Matthæo Becaria, Vitani Novicomium inde expulsis Rusconis, Advocati Novariam inde expulsis Brusatis, & Tornielis, Gulielmus Cavalcabos Cremonam inde expulsis Dovariensibus, & Jacobo Redenasco, Theobaldus Brusatus Brixiam inde expulsis Federico ibi episcopo, ac Bartholomæo de Madiis, Fisiragæ Laudam inde expulsis Vistarinis, Albertus Corrigiensis, gener Philippi Langusci, Parmam illinc expulsis Rubeis, & Venturinus Benzonus Cremam inde expulsis Comiti-

mitibus Forinovi, Henricus missis legatis Florentiam, Florentinisque admonitis, ne vexarent Aretinos, & Florentiæ sibi, ac exercitui suo pararent hospitium, eoque in ipsorum auxilium transmissis decem millibus equestribus per Robertum Regem Neapolis cum ejus marescalco, non audito, ob hæc indignatus in Guelphos Mediolano abiit exercitu Laudam, & ibi captivatis Antonio & Baxiano Fissiragis, & Antonio de Laqua ducibus illic Guelphorum, inde fuit Cremam, eamque expugnavit, ac mœnibus exsui jussit, illinc aufugiente Venturino Benzono, & mox potitus oppidis arcis libere, ac Romanæ direxit iter Cremonam, & accessit Sorexinam, & ibi noctu hospitatus inde ivit Paternum. Et cum ibi sibi occurrisset Supramons Amatus, Hymericus de Laude, Carlinus, & Meliolus de Malambertis, Doninus, & Benevenuto, ac Niger de Foliatis, Nicolinus, & Zefredinus de Roncarolo, Ottolinus de Moscardis, Cabrinus de Nigello, Jacobinus Aroidus, Marcus Mapheus, Ubertus de Burgo, Ravarinus, & Illariolus de Bellottis, Thomafinus Zanebonus de Stanghis, Thomafinus de Divitiolis, Jacopinus Siffa, Philippus de Piperariis, Thomafinus de Azanello, Joanninus de Gadio, Federicus, & Gulielmus de Guazonibus, Corradinus de Sfondratis, Thomafinus de Pifcarolo, Nicolinus de Cavalariis, & Balthasar de Picenardis factionis Guelphæ Gulielmo, & Jacobo fratribus, & aliis de familia Cavalcabovum, & Ponzino Ponzono, Gregorio de Summo, Jacobino de Perfico, Leonardo Picenardo, & multis aliis eorum adhærentibus profectis Vitellianam metu Henrici, jussit ipsos detineri per Theobaldum Picardum ejus Irenarcham, & carcerari ibi in arce, & Castrileonis, & Romanengi, & admoto exercitu Cremonæ die xxvi. Aprilis eam quoque expugnavit, & diripi jussit, ipsius arce, & mœnibus, & portis demolitis, & foveis obturatis die ultima Aprilis, Guelphorum domibus everfis ac combustis, & ab ibi incolis exactis aureis centum millibus, & ex ea factione Guelphorum aliis mille ducentum jussis capi, & carcerari in oppidis Castri novi Buccæ Abduæ, Malei, Cottonei, & aliis inde expulsis, ejus duce supremo Colla Gallico, & Cremonæ constituto Vicario suo Com. Francisco Caputio, & dum una cum uxore hospitaretur in ædibus divi Laurentii Cremonenses exsui omnibus regalibus, prolatis in eos duabus sententiis per duos ibi jus dicentes, existentes ad fenestras ibi prætorii è regione arengherii, & plateæ majoris, die x. Maji, & si aliqui dixerint Henricum Cremonenses, dum se ei libere permisissent, recepisse in gratiam, qui mox, cum ibi substitisset per dies xix. die xxix. Maji ingressus iter versus civitatem Brixiam, in quam Gulielmus Cavalcabos, & alii ejus agnati, & factiosi ad evitandam iram Henrici cum uxoribus, & filiis, & tota suppellectile aufugerant, per Theobaldum Brusatum, & alios factionis Guelphæ illinc expulsis Gibellinis, & captis, & direptis oppidis Soncini, & Urceorum, & universo agro Brixienfe depopulato, eam civitatem obsedit die iv. Junii per quatuor menses, & dies xviii. sex millibus equestribus, & pluribus pedestribus, & cum quo fuerunt Dux Austriæ, Marchiones Montisferrati, & Salutii, Com. Flandriæ, Delphinus Viennæ, Agapetus, & Stephanus Columnæ cum Vicecomitibus, Scaligeris, & aliis factionis Gibellinæ ex Gallia Cisalpina, Flaminia, & Hetruria, & ibi commissis multis levibus præliis cum Brixiensibus, & aliis factionis Guelphorum ibi congregatis ad eam tuendam, & multis utrinque captivatis, & inter alios Theobaldo Brusato Brixienfe, Joanne Struso, & Joannino de Summo Cremonensibus, & Theobaldo, cum tentatus per Henricum ei nolisset prodere Brixiam, ob id eo jubente interempto, & una cum aliis dimembrato, & in eorum ultionem per

A Brixienfes jussis suspendi quinquaginta ex captivatis per ipsos exercitus Henrici, & Valeriano ejus fratre vulnerato, & inde conducto Veronam, & ibi mortuo, eaque civitate dimissa per Guelphos, diffisos viribus suis, illinc ex fuga prolapsos ad montes ibi adjacentes, ipsam se ipsi sponte permittentem medio Lucae de Flisco Genuensis episcopi Hostiensis, Leonardi Episcopi Albanensis, & Arnaldi Pelaguræ Sabinensis Cardinalium, & legatorum Apostolicorum, ex Avenione illuc transmissorum per summum Pont. cum Germanis, & aliis militibus exercitus sui ingressus fuit die xxiv. Septembris, & jussit domos ibi Guelphorum diripi, dirui, ac comburi, mœniaque urbis solo æquari, & ibi turribus, arcibus, & palatiis publicis publicatis ibi incolas exsui omnibus privilegiis imperialibus, Equitesque, ac J. C. & Notarios factionis Guelphæ exauctoravit, omnibus ibi imaginibus & statuis humanis naribus amputatis, ut se expiaret hoc actu à juramento per eum præstito de amputandis naribus quibuscunque Brixiensibus, qui sibi occurrissent, ubi expugnasset Brixiam, & in eam restituit Gibellinos, qui præter modum sævierunt in Guelphos, ibi & alibi penuria ac peste sævientibus, & ex peste Guidone Arnutio, & multis aliis mortuis, & sole & luna tunc passis defectum, & insoliti syderis facie, ac luna tergemina cum faciebus variis, & circulis, ac imagine crucis in aere conspectis, & in Italia, & ad partes Septentrionis viso coelo ardere, & sereno aere, & absque fulgure audito tonitru, & in agro Patavino mula enixa pullum habentem novem pedes, & in Gallia Cisalpina avibus insolitis cum capite cristato, ac plumis cinerei coloris maculis sanguineis distinctis visis devolare, & ad tentorium Matthæi Vicecomitis viro immensæ staturæ, super equo etiam immensæ & inusitatæ staturæ, ad primas vesperras conspecto, & illinc ad triduum duobus aliis equestribus ejusdem staturæ illic superventis, & cum ibi manus consensissent evanescentibus, & facto descensu per viros, & mulieres, indutos saccis ex Gallia Transalpina in Italiam, & qui per eam vagati sunt præeuntibus crucibus, se percutiendo & implorando misericordiam Dei, & discordias componendo, dum vigeret ubertas vini & grani.

E Et Henricus, per eum exactis à Brixiensibus aureis sexaginta millibus, & de observanda fide erga eum habitis xl. obsidibus, ex Brixia rediit Cremonam die ii. Octobris, & die iv. audita missa in ecclesia D. Francisci, Cremonenses, eorum syndico Federico Archidiacono, recepit in sui gratiam, & ex ipsorum captivis plurimos dimitti jussit gratis, & adhuc transmissis Florentiam Ludovico Com. Sabaudia, & Simone Pistoriense, & duobus prælatis, denunciavit Florentinis, ut dimitterent obsidionem Aretii, sed ei noluerunt parere, & ex Cremona destinavit exercitum in Placentinos, eosque ex Placentia expulso Alberto Scotto, duce ibi factionis Guelphæ, & in eam restituit Gibellinis per ipsos, etiam recepit auctore Cardinale Flisco in sui gratiam, ibi constituto Vicario suo Lamberto Cipriano Florentino, nec non & Parmenses ex eorum urbe expulsis Rubeis, ipsi, dum obsideret Brixiam, transmissa per Gibertum Corrigensem corona aurea, olim adempta Federico secundo Imperatori in conflictu facto cum eo obsidente Parmam per Parmenses, & eccles. (ut præfertur) transmissis Episcopo Gebenense, & Scaligero ccc. equestribus in Mantuanos, Veronenses, Vincentinos, Patavinos, & Tarvisinos, ipsi omnes se ipsi subjecerunt, & cum eo Veneti quoque percusserunt fœdus, omnes territi calamitate Cremonensium, Cremonensium, ac Brixiensium, & die vi. Octobris Henricus ex Cremona abiit Placentiam, & inde die vii. per Papienses Langusco, & adhærentibus expulsis ex Papia, & illuc restituit Beccarius, & aliis factio-

GVLIELMVS CAVALCABOS,
Cremonensis Vitellianae Marchio,
ac Cremonae Dominus.

factionis suæ, & recepto rectore ipsius Philippo nepote suo Com. Sabaudia, illuc ivit, & ibi, dum illic esset, periit Guido filius Com. Flandriae. Et dum constitisset in Gallia Cisalpina Vicarium supremum Guarnerium Aspurgensem, & Joannem Castronovum rectorem, & Matthæum Vicecomitem Mediolani, Galeatium Placentia, Luchinum Bergomi, Matthæi filios, Henricum Flandrensem Laudæ, Franciscum Piccum Mutinæ, Franciscum Capitium Cremonæ, & Philippum Com. Sabaudia, & Principem Achajæ, Papiæ, Novariæ, & Vercellarum, & Gulielmum Plantanellum Patavii, Simonem Pistoriensem Cremæ, Gerardum Caminatum Tarvisii, Albertum & Franciscum Scaligeros Veronæ, sibi etiam jure cesso per Comitem Bonifacium pretio librarum centum auri, & Gulielmum Pusterlam Astæ, sibi etiam concessa in feudum insula Fulcheria, & Guidone Cribello facto feudatario Leuci, & locorum circumvicinorum, & Ludovico Vicecomite Seprii, Gerardo de Corrigio Guardastalli, & Passarino de Bonacosis Luzariæ, Papiæ abiit, & ipsum comitantibus Philippo Com. Sabaudia, & Legatis Pisanorum, & Opizino Spinola, & Bernardo Doria Legatis Genuensium, ivit Genuam, ad quam applicuit die prima Novembris, & ibi invicem sedatis Factionibus, ac habito dominio, illucque restitutis inde exsulibus, Margarita ejus uxor die XIV. Decembris obiit, ejusque cadaver ibi in templo divi Francisci sepultum fuit: & Henricus audivit Legatos Regis Neapolis, ac Federici Siciliae sibi adversantes, & inde expulsis omnibus ibi mercatoribus Florentinis, illinc transmisit omnes ejus turmas equestres in Lucenses agros, quos diriperunt, Lucensibus, ac Florentinis, & equestribus Roberti Regis in Lucensem agrum ac Hetruriam destinatis, ut Florentinis, Lucensibus, ac Ferrariensibus assisterent in Henricum, si eos infestare voluisset, & cum essent impares ejus equestribus se continentibus Lucæ, Guido Turrianus, factis incursionibus ejus acie armatorum in agrum Placentinum, Albertum Scottum, qui aufugit in Castrum Arquati, repressit, & Gibertus Corrigiensis bello infestavit Bononienses, & eo auctore Parmenses & Rhegienses defecerunt ab Henrico, & Brixienfes, dum idem facere vellent, Canis Scaliger eo profectus sua acie militari repressit de mense Decembris. Summus PP. habuit Synodum Viennæ in Gallia Transalpina die prima Novembris, cui interfuerunt Ricardus Senensis, Joannes Namurtius Cardinales, & CCC. Episcopi, & quamplures alii prælati, & proceres, & ibi addidit Catalogo Sanctorum Ludovicum Andegavensem Episcopum, & ex Religiosis Divi Francisci, & Petrum Moroneum Celestinum nuncupatum, olim summum PP. ac Equitibus D. Joannis, ac aliis Religiosis Equitum tunc inchoatis, concessit bona Templariorum funditus tunc deletorum, quia defecissent ad Saracenos, eorum supremo moderatore, ac multis aliis ex eis ultimo supplicio affectis, ac tentavit, ut bellum indiceretur infidelibus.

A. C. Anno sequente Gulielmus Cavalcabos, [ejus iconem, ex Ant. Campi *Hist. Mediol.* æri incisam hoc loco exhibemus] & ejus agnati, & sequaces habitis copiis auxiliariis ad Alberto Corrigiense, ac Florentinis, & ex eorum instigatione secum junctis Brixienfis extorribus eorum factionis, ingressi agrum Cremonensem, eum diriperunt turmis equestrum castrametantibus in municipio Cafalis majoris, cohortibus autem pedestrium in vico Puthi baruntii, & die XXII. Januarii obsederunt Cremonam, & ibi occiso Jacobo Redenafcho ex primoribus tunc factionis Gibellinæ, inde expulsis Dovariensibus, & aliis eorum factionis, ac Passarino Turriano, Joanne Castillionæo ibi Prætoro, Galeatio Vicecomite Capitano, & Manfredo Marchione Pallavicino ibi ad præsidium mille pedestribus exsi-

A stentibus, & profectis Romanengum, Castrumleonis, Rubeccum, & Bordolanum, & cum Matthæus Vicecomes eis non fuisset auxiliatus, ipsam receperunt, & ingressi sunt per portam Mosia. Unde Vicecomites ob id indignati Supramonte Amato, & aliis Cremonensibus, jussu Henrici (ut præfertur) captivatis, eductis ex arcibus Paterni, Castrileonis, & aliis, in quibus asservabantur, & ductis Mediolanum, & ibi carceratis, & mortuis, moverunt bellum Cremonensibus, Brixienfis, Laudensibus, ac Cremensibus factionis Guelphæ. Et Henricus Cæsar superventa maris tranquillitate Genuæ, dum ibi moram habuisset per trimestre, dimisso rectore Ugotione Fagiolano, die XVI. Martii classe Genuensium XL. triremium trajecit Pisas una cum præsulibus Treverense, ac Legionense, Duce Bavarie, ac Com. Sabaudia, ac Sforcienfe, & Antonio Grimaldo, Guidone Delphino, & Roberto ejus filio, direptisque agris Lucensium & Minatensium, Pisis abiit per agrum Plumbini secus oram maritimam Viterbium, & inde præmissis Ludovico filio Philippi Com. Sabaudia d. equestribus Romam, & ex urbe veteri expulsis Guelphis per Gibellinos, illuc ex Viterbio per clerum & populum Rom. eo profectos conductus applicuit die VII. Maji, aliis bis millibus equestribus, & ibi facto convivio, cui interfuerunt Stephanus Columna, Nicolaus Miletus, Annibal de Annibalibus, Joannes Sabellus, Theobaldus de Campofiore, & alii proceres Rom. præter Urfinos, eisque proceribus coactis jurare in verba sua de more, & mox inde expulsis, & arcibus & aliis locis ibi munitis imposito præsidio militum suorum, indixit grave tributum, ob quod utraque ibi factio confugit ad Urfinos degentes in parte illic inferiori adjacente Tyberi, & ex eorum ædibus irrumpentes Ursini, & alii milites in Germanos milites Henrici impositos præsidio, & in urbem introductis adversus Rom. sagittariis Pisanis, quos secum conduxerat, & in illos facto impetu per Joannem fratrem Regis Roberti c. equestribus, ac totidem pedestribus Hispanis, ac Hetruscis illuc profectis in auxilium Rom. & castrametantibus in Aventino monte, & utrinque commisso prælio, in quo episcopus Lugdunensis, & quamplurimi alii fuerunt occisi, succubuerunt Cæsariani, & compulsi fuerunt in fugam, & Henricus, dum decrevisset accipere coronam imperialem in ecclesia ibi divi Petri, ea assumpta die prima Augusti in ecclesia Lateranense à Cardinalibus Pratenfe, Flisco, & Pclagura, illuc missis per summum Pont. inde abiit Tybur coactus, & Joanne Andegavense egresso urbem ejus acie militari, suadentibus Cardinalibus, eaque pacata dimissa, percussioque secum fœdere per Federicum Aragonensem in Robertum Regem Neapolis, ex Tybure abiit Tudertum per Sabinos, & Umbros, & illinc Arctium, & ad ipsum confluentibus Gibellinis, & Albis Florentia, & totius Hetruria, & illinc expulsis, & per eos direpta Valle Arni una cum illis die XIX. Septembris admoto exercitu Florentia, & positis castris apud S. Salvium, eam defensam per Lucenses, Miniateses, Bononienses, ac Ferrarienses, & equestres Regis Roberti, obsedit per mensem cum dimidio, & cum ea potiri desperasset, deessetque annona exercitui suo quatuor millium equestrum, & plurimum pedestrium hyeme tunc superveniente, inde motis castris die ultima Octobris ivit Donatianum, inde distans per milliaria octo, ubi castrametatus est per bimestre, quo diripi jussit agros Florentinorum, sperans hac via ipsos, qui tunc se subjecerant Roberto Regi Neapolis, suppeditare. Et Patavii tumultu exorto die X. Februarii, ibi occisus fuit Gulielmus Plantanelus illic Vicarius. Et Mantuani, & Veronenses profecti Vincentiam una cum Francisco Scaligero die XI. ipsum ibi constituerunt Vicarium. Et Cremonenses,

corumque adhærentes factionis Guelphæ, profecti de menſe Junii Caſtrum Leonis, illinc expulerunt Gibellinos. Et Philippus Langufcus recepit Papiam ibi capto Manfredo Becaria. Et Albertus Scottus, & alii factionis Guelphæ occuparunt Placentiam, illinc Ubertino Lando & aliis factionis diverſæ expulſis. Et Galeatius Vicecomes ejus auſpiciis ibi factus prætor die xxiv. Julii Scottum ipſum, & alios inde expulit. Et Henricus his auditis declaravit rebelles Imperii, dum eſſet Piſis, Cavalcabovem, Languſcum, Turrianum, & alios qui ab eo defecerant, ac Gibertum de Corrigio feudatarium Guardafalli, & Vicarium Rhegi pro eo, Joannem de Quiritio de ſancto Vitali generum Giberti, & Opizinum de Anzolis, & Parmenſes, & Rhegienſes, quia adhæſiſſent in eum, Florentinis, Lucenſibus, & confederatis.

A. C. Et anno ſecuto direptis agris Florentinorum per 1313. ejus exercitum, ac Florentinos & Hetrufcos exſules, ex Donatiano die vi. Januarii abiit Bonitium, quod inſtaurari juſſit, & ibi hybernatus eſt, interim etiam direptis agris Senenſium, Geminatenſium, & Collenſium, eiſque bello infeſtatis per ejus exercitum, ac exſules. Et cum Federicus Arrago juxta conventa cum Henrico claſſe triremium l. ex Sicilia trajeciſſet in regnum Neapolitanum, & ibi occupato Rhegio, illinc bello infeſtaret Robertum illic Regem, rediit Piſas, & illinc tranſmiſſo Henrico Flandrenſe Mareſcalco ſuo parte exercitus in agros Lunenſium, Minatenſium, & Lucenſium, & per ipſum eis direptis, ac occupata die xxiv. Martii Petra ſancta, & per Malafpinas, ſequentes partes Henrici, Sarzana, Robertum Regem Neapolis, Piſis ter citatum, non comparentem pronunciavit reum criminis læſæ Majæſtatis Cæſ. ac rebellem Imperii, & mox ivit Arctium, ubi rurius declaratis Roberto ac Florentinis rebellibus Imperii, & exſutis omnibus juribus, & regalibus die ix. Maji, & tranſmiſſis claſſibus Genuenſium, ac Piſanorum triremium lxx. in Robertum, tranſiit adverſus Senenſes, eorumque agros ingreſſus, ipſos, eos accuſando, quod nimis parce exercitui ſuo miniſtraſſent annonam, depopulari juſſit. Et Com. Guarnerius Aſpurgentiſis, ejus Vicarius ſupremus in Gallia Ciſalpina, dum Venturinus Fundulus oppidum Soncini ſibi commendatum per Henricum, cum obſideret Brixiam, inde expulſo rectore Henrici, tradidiſſet Gulielmo Cavalcabovi, habitis comitiis Laudæ, & ibi coacta acie Gibellinorum duodecim civitatum ibi regionis die xv. Martii illuc vocatus per Barnaboves, & alios illic factionis Gibellinæ, illud, quod tuebantur Cavalcabos, & Venturinus Benzonus, & multi alii eorum factionis, obſedit, & cohorte peditum cl. proficiſcente ad ejus ſubſidium, deleta per milites Guarnerii adverſus ipſam profectos, & Cavalcabove, & Benzono, & multis aliis ex eorum acie, dum illinc crupiſſent in exercitum Guarnerii, & ſecum manus conſeruiſſent, proſtigatis, & captivatis Cavalcabove, & Benzono, juſſiſque in gratiam Nazarii Quinzoni Cremonenſis factionis Gibellinæ occidi, Soncinum expugnavit, & Venturino, & filiis, & aliis triginta illorum factionis captivatis juſſit Fondulum, & alios trahi ad caudam equi per ipſum omne oppidum, & in ejus ſuburbis ſuſpendi ad arbores, & ibi diutius teneri, alios vero ſtrangulari, & utraque factione illinc expulſa, diripi eorum bona, ac demoliri domos, & quod nunquam Guelphi poſſent illuc redire, & qui profecti ſunt Romanengum, & Gibellini etiam in alia oppida Cremonenſium. Et Cavalcabovi ſuperſtites fuerunt Octavianus, Aloifiſus, Ugolinus, & Azzolinus filii.

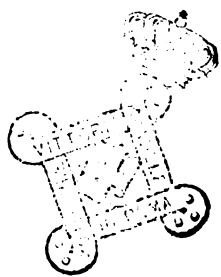
Et Galeatius Vicecomes ope Cremonenſium, ac Bergomenſium ſuæ factionis ſuppeditavit oppidum S. Baſſiani, & dum Albertus Scottus, & alii Placentini exſules ex Caſtro Arquati juris Scotti, incur-

A ſantes agrum Placentinum, ibi bona adverſariorum diriperent, ſecum juncto Luchino fratre ccc. equiſtribus, eos de menſe Auguſti obſedit in ipſo caſtro, illiſque prælio proſtigatis, & caſtro ipſo capto, Scottum & Ubertinum Landum, Duces factionum Placentiæ, relegavit Mediolanum, ibi prætor Egidio de Alegris Cremonenſe. Et Scottus profectus Cremonam ibi obiit. Et Matthæus pater Galeatii curſitavit, ac deprædatus fuit agrum Papienſem, qui ex Papia expulſis Curtiis & Becariis, Caſtellino ibi tyranno, & Tyzonis per Advocatos ex Vercellis & Caſtellinis per Salonenſes ex urbe Aſtenſe, cum eis ſe ſubjecerant Roberto Regi Neapolis, accerſito Ugone Bautio Vicario Roberti in Gallia Subalpina, & dum B Simon Advocatus, & alii factionis Guelphæ, expulſi Vercellis, ad Matthæum profecti fuiſſent, una cum eis illuc profectus ipſam civitatem obſedit, & fruſtra oppugnavit. Et Henricus, dum exercitu ſe conferens Senas, illas obſeſſurus perveniſſet ad Montem acutum, illinc diſtantem per lapides quatuor, ibi incidit in ægritudinem, & dum inde, ut ab ea curaretur, ſe recepiſſet Mazaratam ad ibi balnea, & cum ea ſibi non profuiſſent, illinc ivit ad Bonconventum, ubi die xxiv. menſis Auguſti, & noni anni quinti ſui imperii obiit, & ut aliqui dixerunt ex veneno ſibi dato in Euchariftia per ſacerdotem, à quo eam aſſumpſit, ad id pretio inductum per Florentinos & Lucenſes, deſperantes de eorum ſalute, ubi vixiſſet Henricus, cujus cadaver fuit delatum Piſas, præter cor ejus juſſu Genuam allatum, & ſepultum cum cadavere uxoris. Et Federicus Arrago, poſtquam fuiſſet Piſis, & Genuenſes, & Piſani eorum claſſibus domos redierunt. Et Guido Turrianus, dum eſſet Cremonæ, ibi periit. Et de menſibus Julii & Auguſti fuit tanta mortalium cædes ob bella inteſtina, ac penuriam, cum agri non colerentur in Gallia Ciſalpina, ut ibi ſextarium frumenti venditum fuerit pretio duorum florenorum.

Anno ſubſecuto Cremona de menſe Aprilis pervenit in Robertum Regem Neapolis, qui ibi conſtituit Vicarium ſuum Paſſarinum Turrianum die ix. Maji, & inde ibi rectore Aloyſio de Cavalcabobus, & Guidone de Potenzonibus Capitano, & Bartholomæo della Turre Vicario, Guelphi profecti de menſe Maji Soncinum & Rumenengum, illa receperunt, & menſe ſequenti ſanctum Baſſianum, Rubecum, & Bordolanum, & Caſtionum agri Laudeniſis, inde expulſis Teutonicis, ibi per Henricum dimiſſis ad præſidium. Et Mantuani, concurſato agro Cremonenſe, ibi occuparunt ac combuſſerunt pontem, ac terram Doſuli, ac multa alia ejus loca, plurima ibi facta præda bonorum, ac captura incolarum conductorum Mantuam, & ibi carceratorum, & mox occuparunt & diripuerunt Calvatonum & Vitellianam, omnibus ibi incolis, qui illorum manus evadere nequiverunt, occiſis. Et cum ex epidemia in tota Italia ſæviante innumerabiles perierint, & rari eſſent homines, ſextarium frumenti tantum venditum fuit pretio ſoldorum decem.

Anno ſalutis Dominicæ 1315. Clemens ſummus Pont. factis tribus Conciliis, uno ſcilicet Viennæ, & duobus Lutetiæ, quibus interſuerunt Philippus Francorum, Odoardus Angliæ, Ludovicus Navarræ Reges, & Carolus Valeſius: & die xv. Martii conſpecta luna cum cruce, & poſtera die viſis tribus ſolibus inſtar iridis, eorum cornu minore occaſum ſolis, & altero Aquilonem reſpiciente, ac apparentibus frequentibus ejus defectibus, duabus ſtellis crinitis per menſem verſus Septentrionem, & in lucem producto in agro Veronenſi pullo equino cum capite humano, & annonæ penuria fere in toto orbe vigente, die xx. Aprilis menſis undecimi anni noni ſui pontificatus ex hac vita migravit, ejuſque cadaver fuit tranſlatum in Vaſconiam, & ſepultum in eccleſia ibi divæ Mariæ de Oceſto diœceſis Vaſatenſis. Et Mantuani, & Veronenſes nonnullis copiis

PONZINVS PONZONVS.
Civis & Dominus Cremonae.

piis Theutonicorum inchoato mense Junio, firmatis castris ad plebem sancti Jacobi, obsederunt Cremonam, & suburbiis, & multis locis territorii ipsius direptis, combussive, mox contracta pace inter eos & Cremonenses utriusque factionis, die xxvii. Cremonæ Jacobus Cavalcabos factus fuit ejus protector, & Marchio Vitellianæ, ejus duce Simone de Arcellis Parmense, & Galeatio de Forestis tunc ibi Vicario, & Corradino de sancto Michaele capitaneo pro Rege Neapolis, & deinde Mantuani & Veronenses pace ipsa postposita ingressi adhuc agrum Cremonensem de mense Novembris, ibi occuparunt Bozulum, Calvatonum, Platinam, & Castrum Episcopale, & die x. Decembris Jacobus de Cavalcabobus adhuc confirmatus protector Cremonæ fuit, Francumfordi, ubi anno superiori mortuo Henrico Imperatore, in unum convenerant præfules Moguntinus, Treverensis, ac Colonienfis, & Joannes Rex Boemiæ, Rodolphus Comes Palatinus, Valeranus Marchio Brandeburgi, & Dux Saxonæ, pro eligendo Cæsare, fuit in festo divæ Lucie per Moguntinum, Treverensem, Regem Boemiæ, & Marchionam Brandeburgi electus Ludovicus Bavarus, filius alterius Ludovici ex Elisabeth filia Rodulphi olim Cæsaris, & per alios tres Federicus Pulcher filius Alberti olim Regis Rom. Dux Austriæ, & amicus Ludovici.

A. C. Et anno altero Cavalcabos ejus acie armatorum profectus Brixiam, illam occupavit ope Madio-¹³¹⁶rum, & Brusatorum, & aliorum ejusdem factionis, Federico Madio eorum duce, illinc expulsis Gibellinis, ingressus eam per portam Turlonghæ die prima Februarii, Gibellinis profectis Gavaradum, & Franciam curtam, & illinc mox statim cum nonnullis Parmensibus regressis Brixiam, & coactis ad ibi forum, & Guelphis ad ipsam portam, & superventis in eorum auxilium nonnullis copiis factionis suæ, utrinque confertis manibus Gibellini iterum repulsi migrarunt Franciam curtam, Issum, Palazzolum, Clarum, Roccam, Urceos, Quinzanum, Lenum, & Calvizanum. Et Canis Scaliger, Passarinus Bonacofus, Luchinus Vicecomes, una cum Ponzino Ponzono indignato in Cavalcabovem, ejusque adhærentibus iruperunt agrum Cremonensem, ac prædæ, ferro, & igni exposuerunt, & Cremonam, quam tuebatur Cavalcabos, in eam reversus ipsius factione, & Brusatis, & aliis Brixiensibus ejusdem factionis, obsederunt, & superventis pluviis, & per Bononienses obsessa Mutina, ut dimitteretur, liquerunt, & utrinque de mense Augusti secuta reconciliatione, & facta pace cum Cavalcabove, & suis adhærentibus per Scaligerum, Bonacofos, & Vicecomes die sexta Septembris, & etiam inter Rolandum Rubeum, & Joannem Quiritium de sancto Vitale Parmenses, Ponzoni, & adhærentes remanserunt Cremonæ, & ibi factus fuit protector Gibertus de Corrigio, & rector Egidius Piperarius Abbas Papiensis, & paulo post, dum Ponzoni tentassent sibi illic vindicare dominium, Cavalcabos habitis ducentum militibus à Brusatis, & sibi adhærente Gregorio Summo, eis, & aliis factionis suæ coactis ad ibi forum capitanei, & Piperarius, dum Cavalcaboves, Ponzonos, & Gibellinos, & utrinque adhærentes, qui forent in armis, studeret componere, & sedare, utrinque facta pugna fuit occisus una cum Leone Ponzono per Aloysium Cavalcabovem ejus sororium, & Leonardo, Corrado, & Baldesare Picenardis, Egidio Alemano, Grito de Pedrezanis, & aliis xliiii. ex ibi primoribus, illic prætorè Giberto de Foro, illinc aufugiente Ponzono cum Amatis, & Gibellinis, & aliis eorum adhærentibus, Soncinum sibi traditum per Philippum Barbovum, ac Cremam, Castrumleonis, Bordinanum, Jovis Altam, Platinam, Gadium, & Ca-

A | strum novum buccæ Abduæ, & Ponzoni, & Amati in odium Cavalcabovum, ex quorum factione erant, se describi fecerunt de factione Maltraverorum.

Et anno sequente, Egidio de Mandalbertis Cremonense Cremonæ Episcopo, & mox facto Cardinale sanctæ Rom. Ecclesiæ substituto Egidio de Bonferis etiam Cremonense tunc mortuo, Luchinus Vicecomes, Canis Scaliger ex Regulis Veronæ, & Passarinus Bonacofus Mantuæ, cum Veronensibus, Mantuanis, Mediolanensibus, Papiensibus, Placentinis, Parmensibus, Laudensibus, Bergomensibus, Novariensibus, Vercellensibus, Cremonensibus, & Monferratensibus, ac Ponzino Ponzono, & Cremonensibus eorum factionis, die xxviii. Septembris Cremonam obsederunt, positis castris per Mantuanos, Veronenses, & Parmenses in burgo sancti Creati, & per Mediolanenses, Bergomenses, Laudenses, Novarienses, Vercellenses, Novicomenses. Monferratenses, & Cremonenses, ad ripam Navigii usque sanctum Zenonem, & per Papienses & Placentinos in glareâ Padi, & Cremonenses prope portam Papiæ, & in vico Ceppi per dies xxviii. burgis sanctorum Ambrosii, Gulielmi, & Mosæ direptis, & combussis, & aquis puteorum veneno infectis, & in vico Longiardoris demolitis & combussis domibus illorum de Stradentis per Enzalinum de Divitiolis, & Morovinum, & fratres de Natalinis eorum inimicos, & die xxiv. Octob. diffisi ea potiri, ipsam dimiserunt. Et Matthæus Vicomes habitis comitiis Soncini cum aliis factionis Gibellinæ, cujus erat dux supremus, ibi constituit Vicarium suum Canem Scaligerum, & nupsit Stephano filio suo Valentiam Spinolam, & Luchino alii filio Isabellam Fliscam Genuenses. Petrus Jacobus de Ossa, filius Raynaldi Canturiensis, Gallus modicis parentibus natus, & videlicet patre cerdone, Episcopus Portuensis, post longam contentionem Cardinalium biennio & trimestri cum dimidio habitam die vii. Augusti, Philippo Gallorum Rege impellente, factus fuit summus PP. & nominatus Joannes XXII. Et Luchinus, & Scaliger, ac Cremonenses factionis Gibellinæ, Cremonam obsederunt die iv. Februarii, & de mense Aprilis dolo, Matthæo, cognominato Muzo de Cropello, duce, effosso clam muro ipsius juxta vicum sancti Bassiani, eam ingresso centum militibus, & ibi occupato palatio, ipsam suppeditarunt. Gregorio Summo illic Guelphorum duce frustra resistente, & Ponzinus Ponzonus [ipsius effigiem, ex Ant. Campi Hist. Mediol. in æs incisam, hic apponi curavimus] inde exsul, ibi factus est protector per Vicecomitem, ea mox per ipsum dimissa Raynaldo cognominato Passarino Regulo Mantuæ, & Guelphi illinc profecti Rubecum, & dum illinc die v. Novembris nonnulli ex-eis inde accesserint ad vicum Ulmenæ, & ibi obsessa turre illorum de Zuchellis, in qua forent Nicolaus Burghus, & alii xxviii. factionis Gibellinæ, & quos, dum turre redacta in sui potestatem, captivarint, Ponzonus acie sua ad eorum opem profectus, & ibi collatis utrinque manibus illos fudit, plerisque tum occisis, tum captivatis, & Guelphi mox ex Rubeco ope Florentinorum Giberto Corrigiensis duce Cremonam obsederunt de mense Augusti, & fere desolatam, ac derelictam ob bellum intestinum, quod tunc gerebatur, etiam ex proditione ejus apertis mœniis in vico sanctæ Crucis ceperunt. Et Gibellini die xxiii. inde expulsi, & illuc reversi suppeditarunt, illinc ejectis Guelphis ope Scaligeri. Ricardus Malumbra J. C. Cremonensis celeberrimus doctus leges Perusii, illuc conductus stipendio publico.

F | Et anno subsequente Guelphi Jacobo Cavalcabove A. C. duce ope Gulielmi, seu Giberti Corrigiensis, Florentinorum, & Bononiensium ducis supremi, in sui potestatem Cremonam redegerunt, inde expulso Ponzino Ponzono, & aliis diversæ factionis, & ibi constituto prætorè Aloysio della Ecclesia.

A. C. Anno Nativitatis Dominicæ 1320. Mediolani
1320. prodita est in lucem secta, quæ, ut turpi libidini
incumberet, noctu in occultis locis aggregatis vi-
ris & mulieribus sub Barilotti nomine, Andrea he-
renita, & Gulielma uxore magistris, per eos &
alios in habitu sacerdotali peractis nonnullis sacris,
& mox extinctis luminibus ibi accensis, in omne
genus Veneris prolabebatur, quamplurimis ex illis
una cum Andrea magistro captivatis, & combustis
cum cadavere Gulielmæ exhumato ex templo Cla-
revallis, ubi pro sancta colebatur.

A. C. Anno altero Vicecomites, Scaliger, Ponzinus
1321. Ponzonus, & alii factionis Gibellinæ, dum Fran-
ciscus Turrianus ex Aquileja multis copiis milita-
ribus se recepisset in Galliam Cisalpinam, & Ja-
cobus Cavalcabos illius acie ei se conjunxisset, fa-
cto utrinque conflictu die Jovis VIII. Octobris in
vico Plebis Octovillarum agri Cremonensis, Tur-
rianos superarunt Cassono Turriano, Cavalcabove,
Scaligero, & multis aliis hinc inde captivatis. Et
Cavalcabos mox dimissus habitis à Florentinis mil-
le equestribus, cis ac aliis factionis suæ in Gallia
Cisalpina ac Hetruria mense Novembri obsedit
Bardum in agro Placentino.

A. C. Et anno sequente die quarta Januarii ibi com-
1321. missio prælio cum hostibus, ejus acie profligata fuit
occisus, & Leonardus Arcellus ex suis ducibus cap-
tivatus. Et Galeatius Vicecomes ope Ponzini Pon-
zoni, & Vergusii Landi Placentini, & aliorum faction-
is suæ, die XVI. occupavit ac diripuit Cremonam,
& mox suppeditavit Cremam, ad cujus præsidium
erant Cremonenses & Laudenses factionis Guel-
phæ, & Paganus Turrianus centum equestribus.
Et Matthæus ejus pater annorum LXXII. dum
Beltrandus legatus Apostolicus ipsum coram eo ci-
tatum, & per illum ad ipsum destinatis legatis Gu-
lielmo Casate, Mutio de Modœtia, Isachino Vi-
ecomite, Andrea de Orta, Francisco Garbagna-
to, Stephano Vicomercato, Ricardo Pirovano,
Zuccho de Crivellis, Ottone de Burris, Ambla-
vato de Mandellis, & Gulielmo de Petra sancta,
obtulisset absolvere, dimisso per ipsum Mediola-
no, ac relaxatis Turrianis apud eum carceratis, ex
Mediolano tendens voti gratia Modœtiam ad ibi tem-
plum divi Joannis, divertisset ad cœnobium Chre-
ferriachum, ibi oppressus gravi febre, ex ea perit
die XXVI. Junii, ejusque cadaver sepultum ibi fuit,
relictis ex Bonacofia de Burris ejus uxore Galeatio,
qui ei successit, Marco, Luchino, Joanne, ac Ste-
phano filiis. Summus Pont. dum schisma in Ecclesia
insurrexisset, quo asserbatur Ecclesiasticos habere
non debere quid proprii per aliquos, & per aliquos
contrarium, & Perusii facto Concilio per Religiosos
divi Francisci, ex ordine ipsius fuisset conclusum,
Ecclesiasticos nil proprium habere debere sanxit, ut
ipsi Religiosi nil unquam proprii, aut commune ha-
berent, nec aliquid eis legari possent, nec aliquorum
testamentorum fieri exsequutores. Virginius, co-
gnominatus Vergusius Landensis, dux pontificius,
indignatus in Galeatium patrem Azonis Vicecomi-
tis, qui eum spoliasset Bardo, & aliis ejus oppidis
in agro Placentino, ac adulterasset uxorem suam, ex
Placentia ope Scottorum & Ecclesiasticorum eque-
strium cccc. expulso Azone die VIII. Octobris no-
cte eam occupavit, & per Beldrandum legatum Apo-
stolicum illuc profectum de mense Novembris ibi
constitutus fuit Vicarius pro ecclesia Mediolanensi.
Turrianos, dum auxilio Modœtensium tentassent
ire Mediolanum, Modœtiam profecti, in illos se-
cum collatis manibus fuderunt, ea capta ac direpta,
& ex eis occisis circiter ducentum, & Galeatius Vi-
cecomes, Ludovicum Vicecomitem, Jacobum Pu-
sterlam, Simonem Cribellum, Franciscum Garba-
gnatum, Gulielmum Casatum, Mutium Modœ-
tensem, Stephanum Vicomercatum, Embrandum
Mandellum, Ricardum Pirovanum, Castellinum

A Glofanum, & Ambrosium de Abiate, dum in eum
conjuraissent, die x. Decembris è Mediolano expulit,
ibi utrinque prælio commisso, mox una cum fratri-
bus, ab eo deficientibus Vindelicis, quos habebat ad
suum stipendium, Arginato de Bucho, & Ruglerio
de Argita nuncupato de Angera ducibus, inde ex-
pulsus fuit, & occupata Modœtia per Tignarcum
Pallavicinum, Ravisium Rusconum, & Bernari-
gios, & mox expugnata & direpta per Ludovi-
cum Vicecomitem, ibi captivato Pallavicino, ivit
Laudam, & Joannes Turrianus ex Valesio de Ca-
stroleone Gallicus, & legatus Apostolicus Medio-
lani fuit constitutus Vicarius, & Ravisius Prætor,
& Gulielmus Pusterla, & alii prænominati Medio-
lanenses, facti fuerunt rectores, Francisco Rusca
cum suis, dum esset Modœtiæ, conservato per Lu-
dovicum Vicecomitem, & Galeatius, & fratres
Laudam profecti, inde die XI. Decembris redie-
runt Mediolanum.

A. C. Anno secuto equestres cccc. ex turmis pontificiis
1323. transeuntes Placentiam die duodecima Januarii Mar-
cum Vicecomitem interceptum inter Burgum sancti
Donini & Fidentiolum super strata Emilia ducentum
equestribus, & nonnullis pedestribus, quibus egres-
sus fuerat castrum Arquati ab eo occupatum, ut non-
nullos mercatores illac transeuntes spoliaret, com-
misso utrinque prælio profligarunt, & alii duce Ray-
mundo Cardona occuparunt Derthonam, & multa
alia ibi oppida Papiensium. Et dum Gulielmus Pu-
sterla, & alii extorres Mediolani occupassent Car-
vagium, & Marcus illud recuperaturus dccc. eque-
stribus & pluribus pedestribus illuc ivisset, & Hen-
ricus Flandrensis olim magister militiæ Henrici VII.
Imperatoris, & per eum factus Com. Laudæ, de-
scendisset in Galliam Cisalp. tribus millibus eque-
stribus, & pluribus pedestribus confirmatus per
summum Pont. Com. & Raymundo Cardona, &
Castono nepote Castoni legati Apostolici, pontifi-
cii quadraginta millibus pedestribus, & decem mil-
libus equestribus, inter quos fuerunt bis millia Flo-
rentinorum, Paganus Patriarcha Aquilejæ, Simo-
ninus & Passarinus Turriani, & Virginius Landus
corum copiis, & Beltrandus, & Petrus de Ruffinia-
no notarius sacri palatii legati Apostolici, illuc iter di-
rexerunt, & dum facto post ab eis recessu per Lan-
dum d. equestribus, Vicecomes reliquos pontificios
aggressus, eos fere profligavit, fratre Landi, Fran-
cisco Garbagnato, ac Simonino Cribello occisis per
ipso die xxv. Februarii occupata Modœtia, & repa-
rata acie, facto impetu in turmas Vicecomitis, quæ
ibant palantes, eas fuderunt die xxvi. Februarii
Vicecomite aufugiente versus Mediolanum, & libe-
re potiti sunt Caravagio, Cassano, Vaprio, Tricio,
& plurimis aliis oppidis in ea regione, & deinde Vi-
comercato, & ad Tricium flumine Abduæ trajecto,
& Marco, & Galeatio ejus fratre illic sibi copiis oc-
currentibus, inde prælio repulsis eruperunt agrum
E Mediolanensium, & ibi ad Tricellam vicum adhuc
sibi occurrentibus Marco, & Luchino, alio fratre,
suis turmis equestribus, ac prælio repulsis Mediola-
num obsederunt, & ad ejus auxilium destinatis per
Bavarum d. equestribus Bertoldo Guffa duce, eo di-
misso illinc abierunt Modœtiam. Et Vicecomites
egressi Mediolanum mille ducentum equestribus, &
profecti Vaprium, illic tentarunt occupare pontem
super flumine Abduæ constructum per pontificios,
dimissis ad ejus custodiam mille equestribus, & plu-
ribus pedestribus, & illinc facta fuga per Ubertinum
Landum ex ducibus pontificiis, qui illic erant, Mo-
dœtiam ejus acie, pontificii ibi confertis manibus
cum Vicecomitibus fuerunt superati, ex eis quam-
plurimis occisis, & Simone Turriano submerso in
flumine Abduæ, & Henrico, & Cardona, & ducibus
Florentinorum & multis aliis captivatis, & quamplu-
rimis eorum vexillis interceptis, & portatis Mediola-
num die ultima Februarii; & mox cum Vicecomites
ob-

obsedissent Modœtiam, pontificii Henrico Flandrense, è carcere illuc elapso, duce, inde die xxii. Martii erumpentes in Vicecomites, eos fuderunt, & coegerunt pedem referre Mediolanum dimissos per turmas militares Bavari metu excommunicationis in eum, ac Vicecomites, Avenioni prolatae per summum Pont. in ipsos quoque concitatis armis fidelium, eis data venia peccatorum, transmissis jam per Bavarum in gratiam factionis Gibellinae ex Germania in Italiam, Placentiam ad ibi legatum quatuor legatis ei denunciatum, ne bello infestaret Vicecomites, sed dum legatus eis ac Bavaro comminatus esset sacra interdiceret, inde ob id territis abeuntibus, uno scilicet Lucam, alio Pisas, alio Mantuam, & alio Veroniam. Et pontificii die ii. Aprilis occuparunt Alexandriam. Et dum Marcus mille equestribus, & bis mille pedestribus profectus Cassanum, & ibi pontibus occupatis prohiberet deferri annonam Modœtiam, pontificii adhuc ducibus Henrico, & Castono, & Philippo Gabriele Florentino, Joanne Turriano, & Beltrando legato ex Modœtia abeuntes, & occurrentes Vicecomiti, cum eo rursus confertis manibus die xix. Aprilis ipsum profligarunt ex ejus acie desideratis cccc. equestribus, & pluribus pedestribus, & cum mox adhuc Marcus ccc. equestribus, & cccc. pedestribus incurfando prohiberet annonam etiam deferri Modœtiam, d. equestres pontificii Henrico duce profecti Desium, ibi alia quoque utrinque commissa pugna cum rursus fuderunt, ipsius omnibus fere equestribus caesis die xxvi. Aprilis.

Et de mense Maji Placentiae inter utranque factionem facto certamine, Ubertino Lando ea dimissa pontificiis illinc transmissa per legatum Apostolicum nuntio ad summum Pont. & deinde Marcus profectus ejus acie in Passarinum Turrianum dc. equestribus ex Modœtia egressum die viii. Junii, & dum cum eo inito alio praelio ipsum fudisset, ex ipsius equestribus captis & occisis cc. & postea alias turmas equestres Narbonenses proficiscentes Modœtiam invasisset ad Carugham prope Lambrum secum commissa alia pugna, & deinde orta discordia Modœtiae inter Germanos & Italos exercitus pontificii, & utrinque confertis manibus, ex eis desideratis l. alii ter mille, & dccc. equestres, & plures pedestres ex Florentinis, & aliis Hetruscis, Bononiensibus, Rhegiensibus, Parmensibus, Brixiensibus, Laudensibus, Cremonensibus, Bergomensibus, Novicomensibus, Derthonensibus, Novariensibus, Alexandrinis, Vercellensibus, Genuensibus, Papiensibus, Cremonensibus, ac Mediolanensibus extorribus sequentibus partes summi Pont. exceptis Cribellis, qui riverunt Lignanum, & illinc Mediolanum ad Vicecomites, Canturio tunc per Crassum communito, Cardonaque duce elapso è carcere auxilio Beccalai de Landriano, & Phebi de Comitibus, die xi. Junii abierunt Modœtia profecturi Mediolanum, & Galeatio, & Marco Vicecomitis mille equestribus, & pluribus pedestribus eis occurrentibus, & cum non ausi fuerint secum concurrere, reversis Mediolanum, eo profecti illud circumvallarunt die xx. Junii, & die viii. Julii Caravagium diu obsessum per Landum receperunt, & cum Azo Vicecomes tunc profectus ejus, ac Ferrariensium, & Mantuanorum acie ad Burgum sancti Donini illum occupasset, & Bavarus, ac Passarini, Estenses, ac Scaligeri copias auxiliares Mediolanum destinassent Vicecomitis, & Passarini, Estenses, ac Scaligeri alii tentassent auctore Joanne Quiritio dolo occupare Parmam, ac Fidentiolam, & Germani militantes ad stipendium summi Pont. ab eo defecissent ad Vicecomites, & reliqui Pontificii peste confumerentur, Mediolanensesque fame premerentur, Galeatiufve ærarii inopia laboraret, & nec posset militibus, quos

habebat ad ibi praesidium, pendere stipendium, Mediolano eis suburbiis combustis dimisso, illinc die xviii. Julii redierunt Modœtiam, & Vicecomites equestribus tribus millibus eos infecuti, ipsam obsederunt, & dum Bergomenses in auxilium Vicecomitum illuc de mense Septembris irent, & per pontificios eis occurrentes fusi fuissent, & multi ex acie Vicecomitis Modœtiam obsidentes peste confumerentur, illinc die prima Octobris abierunt redituri Mediolanum. Et dum ex pontificiis ccc. equestres eos infecuti substitissent in vico Canariae agri Mediolanensis, Marcus Vicecomes in eos regressus cccc. equestribus, & cum ipsis ibi praelio congressus illos profligavit, ipso vico combusto de mense Octobris, & pontificiis die viii. dolo occupata ab eis Laude, illinc multa strage repulsis, & profectis Placentiam die xii. Novembris Cassanum cum ejus arce, & ponte super flumine Abduae, quem tenebant pontificii, inde eis expulsis, recuperavit, & orta discordia inter Germanos, Helvetios, & Rhætos, qui secum militabant, ex eis ipsum d. dimittentibus, & ex ipsis aliquibus reversis in Germaniam, & aliis profectis ad Henricum Flandrensem ducem pontificium, illinc rediit Mediolanum, & mox per eum Carate communito, & Vicomercato, Vaprio, & Ripa alta ex Insula Fulcheria receptis, Modœtiam obsedit, & dum ibi incolae, ac pontificii ad ejus praesidium degentes fame oppressi fuissent, eam ex pacto de mense Decembris habuit Ubertino Lando, qui foret ad ejus praesidium mille pedestribus, & cccc. equestribus pro summo Pont. illinc exportato thesauro per Quaestorem legati sui Avenione ad eum, penes quem Raymundus Cardona etiam illuc profectus procuravit in sui gratiam recipi Galeatium Vicecomitem, & fratres id requirentes. Fuit ingens annonae penuria, & vini copia, & viguit grave frigus.

Anno subsecuto Galeatius Vicecomes die xix. A. C. 1324. Novembris factus fuit Dux Mediolani.

Et anno 1325. occupavit & comburi jussit Soncinum. A. C. 1325.

Anno altero summus PP. die xx. Aprilis Bava- A. C. 1326. ri abrogata electione, & deposito Episcopo Aretino, eis, ac Vicecomitis, Mediolanensibus, Cremonensibus, Brixiensibus, Bergomensibus, &

multis aliis populis Galliae Cisalpinæ adhærentibus Bavaro, sacra interdixit. Atius Vicecomes de mensibus Martii, & Aprilis, copiis suis irrumpendo agrum Brixientem, ibi multa occupavit oppida. Et Virginius Landus pro summo Pont. irrumpit agrum Mutinensem die x. Martii ejus acie, & Corrigientium, cc. equestrium Florentinorum, & Saxolo, & nonnullis aliis occupatis, & expugnatis Insula Scalensi, ac Burgho forti, de mense Julii inde curstavit agrum Mantuanum, & obsedit Mutinam, & cum Passarinus dimissa Vitelliana Cavalcabobus, quam occupaverat, juncto ponte flumine Padi, eoque trajecto ad auxilium Mutinae se conferret, inde abiit eis suburbiis combustis, & in agros Rhegiensium irrumpens, eos quoque praedae exposuit ac vastavit, & Parmenses, & mox Rhegienses, & deinde Bononienses de mense Octobris transiverunt in partes summi Pontificis, & Ecclesiae per ipsos Beltrando legato Apostolico ex familia Alidosia Imolense, & Comite Fiaminiae recepto. Qui dum Estenses & Passarini obsedissent Bononiam, positis castris ad oppidum sancti Felicis, coacta ejus ac pontificiorum acie, eique etiam in auxilium per Florentinos transmissis cc. equestribus, facta illinc in hostes eruptione, & utrinque facta pugna eos profligavit.

Anno sequente Bavarus accersitus per Vicecomites, Castrutum, & Pisanos, & alios factionis Gibellinae in Italiam, ex Germania in eam se contulit. A. C. 1327.

tulit una cum Margarita uxore filia Comitis Guilielmi Hollandiæ, & Zelandiæ, & die xxvi. Februarii applicuit Tridentum, ubi una cum Episcopo xiiii. quos secum habuit, & aliis ecclesiasticis sibi adherentibus, declaravit summum Pont. hæreticum, & inde per Azonem & Marcum Vicecomites cc. equestribus, Passarinum Bonacofium, Canem Scaligerum dccc. Guidonem Tarlatum ccc. Ponzinum Ponzonum, Raynaldum Estensem, ac legatos Carrariensis, Castrucii Pisanorum, ac Federici Regis Siciliae, ac aliorum factionis Gibellinae ductus Veronam, & inde Soncinum, ubi sibi tradita arce per Galeatium Vicecomitem, eam, ac ibi oppidum tenentem, constituit ipsum Vicarium Cremonæ, & Cremæ, & ex Soncino profectus Novicomium, & illinc die xxvii. Maji Mediolanum, ibi in die solemnibus Pentecostes, & prima Junii habuit coronam de more à Joanne Vicecomite ibi, seu Novariæ Præsule, & seu ut aliqui dicunt à Guidone Tarlato Episcopo Aretii, & Federico de Madiis Episcopo Brixiae, & Episcopo Tridenti, & exauctoratis per summum Pont. & cum ei sibi exigere volenti grave tributum Mediolanenses obstinissent, iussit detineri, & carcerari Modætiæ Galeatium, Luchinum, Joannem, & Azonem de Vicecomitibus, eos deferentibus Marco & Ludovico Vicecomitibus, Stephano eorum fratre tunc extincto morte repentina, & instigantibus Scaligero & Francisco Rufca, infensis Galeatio, electis xxiv. ibi civibus, inter quos fuerunt Franchinus Vicecomes, Otto Burrus, Ramengus de Casate, & Belinus de Petra sancta una cum Guilielmo Com. Montisferrati eorum præfecto facto ad regimen Mediolani, & ab ibi incolis exactis quinquaginta millibus florenis, inde die v. Augusti abiit in agrum Brixianum, & ibi apud Urceos habuit comitia adversus Vicecomites, quibus interfuerunt Tarlatus, Scaliger, Estensis, Passarinus, & legati Castrucii, & alii factionis Gibellinae, & Cremonæ, & Novicomii, & Tiferi constituit Episcopos, & die xvii. ex Urceis recessit, & castrametatus est in glareis Soncini, & die xx. illud ingressus fuit, & dum ibi esset, aufugerunt Luchinus & Azo Vicecomites è carcere deceptis custodibus, & jam ipsi solutis per Vicecomites aureis sexdecim millibus pro eorum redemptione, & mox accessit Cremonam, & ibi habitis aureis ducentum millibus à Gibellinis Galliae Cisalpinæ pro stipendio mille quinque centum equestrum, quos secum habebat, illinc trajecto Pado cum eis, & aliis ducentum quinquaginta Scaligeri, centum quinquaginta Passarini, centum Estensis die xxiv. Augusti ivit Burgum sancti Donini, & inde ivit die i. Septemb. Pontremulum, & illinc conductus per Castrutium Lucam, ibi exceptus omni genere honoris, ac summa cum lætitia, & ab ipso habitis aureis quinquaginta millibus, cum insignivit Ducatu Lucæ, Pistorii, Volaterarum, & agri Lunensis. Et profectus Pisas, eas obsedit per mensem, & redegit in sui potestatem, & ingressus die viii. Octobris per Pisanos iussit dimitti Castrucio oppida Serezanæ, Rothinæ, Montis Caroli, & Petræ sanctæ ex agro Lunense, ac promisit in ejus gratiam dimitti facere Galeatium & Joannem Vicecomites ex carcere Modætiæ, & postquam stetit Pisis per bimestre, exactis à Pisanis aureis octo centum millibus inde ivit Viterbium cum Castrucio, secum ducente mille pedestres & totidem velites cum ccc. equestribus, aliis mille dimissis ad præsidium Lucæ, Pifarum, ac Pistorii, & inde ad Castrumleonis Piscariæ, & ibi trajecto flumine Umbronis valde aucto ob pluvias, Comitibus sanctæ Floræ, & Ugone Balco dcc. equestribus & mille pedestribus eum præcedentibus accessit Viterbium tribus millibus equestribus, ubi fuit receptus per Gibertum Gattum ibi tyrannum. Romanengi &

A Soncini incolæ, qui per annos circiter xiiii. inter se bellum habuerant ob Fondulos è Soncino expulsos, pacem fecerunt die ultima Octobris, & Fonduli, & alii eorum factionis restituti fuerunt Soncino præter nonnullos ex familia Fondulorum. Gibertus Corrigiensis nomine Ecclesiæ de mense Decembris recepit Burgum sancti Donini.

Anno sequuto Bavarus, accersitus per Stephano A. C. num Columnnam, Jacobum Sabellum, & Theobaldum Statium, rectores Romæ, ex Viterbio die vi. Januarii abiit, & die viii. Romam applicuit, & inde abeuntibus ipsis diversæ factionis ibi cum pompa receptus fuit, & factus Senator, & Dux per annum, die xvi. fuit coronatus per Sarram Columnnam ex Viterbio md. equestribus transmissis in agros Urbevetanorum, sequentium partes Pontificias, eis que iussis everti, & ibi creavit equitem, & constituit rectorem, & Vicarium suum Castrutium, & solemniter deposito Joanne Pont. Max. creavit Antipapam Petrum Columbum Corbariensem Reatinum, Ordinis Minorum divi Francisci ex humili loco, & infimæ conditionis, & nominari iussit Nicolaum V. qui factis nonnullis decretis, & inter alia, ne summus Pont. Roma abesset ultra trimestre, fratre Nicolao Fabriatense religioso Heremitano concionante, cum, ac Nicolaum præfulem Venetum, nepotem Cardinalis Præfensis, & Abbatem S. Ambrosii Mediolani, Germanum præfulem Mutinæ, Petrum de Origo, & Joannem de Arlottis Rom. & Episcopos creavit Cardinales. Et dum classis Neapolitani Regis occupasset Ostiam, & Germani per Bavarum in eam transmissi per ipsius classarios inde expulsi fuissent multa cæde, & Philippus Carnotensis dimissus Florentiæ, ad ibi & Hetruriæ factionis suæ subsidium in Bavarum, & Castrutium, nocte diei xxviii. Januarii profectus Pistorium, dccc. equestribus, & bis millibus pedestribus illud occupasset, & diripisset, commisso prælio cum cl. equestribus, & d. pedestribus, ibi ad præsidium per Castrutium dimissis sub Henrico & Galarano, ejus filii, ac filio & nepote Philippi Tedisii, Bavarus & Castrutius omnia expeditione, quam decreverant facere in Robertum, abierunt ex urbe die v. Februarii, & cum die vi. per Florentinos occupato oppido Castelinæ, Castrutius militibus, quos secum duxerat, properasset illinc Pisas, & inde Lucam, orto Romæ tumultu die v. Martii inter Rom. Bertoldo Ursino, duce Roberti, & Jacobo Columnna filio Stephani ducibus, ac Germanos nolentes quicquam solvere pro annona, ex eis multis occisis, Bavarus reversus in urbem, illuc vocavit equestres, quos transmiserat in Urbeventanos, & Silvestrum Gattum, tyrannum Viterbii, captivatum & tormentatum, exsult dominio, ac thesauro aureorum quadraginta millium. Et dum supremus Cancellarius Romæ ex familia Ursina, Princeps Scurarum, ab eo defecisset, ejus ibi palatium per populares Rom. diripi iussit, & ad preces Castrutii, Sarræ, & Stephani Columnnæ, & Jacobi Sabelli, dimissis die xxv. Martii ex arce Modætiæ Galeatio & Joanne Vicecomitibus, per Ancuinum Rizardum Noricum eorum custodem, & Guilielmum Monfortem Vicarium suum Mediolani, & Romæ sibi nato filio, & nominato Ludovico Romano, & creato Marchione Brandeburgi, illinc abiit Tybur, & die xxi. illuc reversus, & à Romanis exacto tributo aureorum triginta millium, ibi rursus se coronari fecit per Antipapam, & omisso bello Neapolitano, Aragonense Rege Siciliae, & Genuensibus exsulibus inivitis creato Romæ rectore Raynerio filio Ugotionis Fagiolani, & Spoleti, & in Latio, ac Flaminia ac Gallia Cisalpina constitutis Vicariis, inde subsequutus Castrutium ivit Velitras, & mox Tudertum, & illinc cccc. equestribus, & mcccc. pedestribus ad Castrum S. Ger-

Germani profectus, per Spoletinos & Perufinos ad Narniam prælio fufis die iv. Junii, recepit Mulariam, inde dimiffis incolumibus cccc. equeftribus, & d. pedeftribus Roberti Regis, & deinde Cifternam, quam juffit diripi, & comburi, & mox rediit Velitras, & cum illuc non fuiffet admiſſus, & orta fuiffet discordia inter Saxones ac Gattos una, & Vindelicos & Suevos ex altera, fecum militantes ob prædam Cifternae per milites Roberti dimiffæ, & combuſta Oſtia die xxvi. Junii inde tranſmiſit Romam Saxones & Gattos, & aliis ivit Tybur, & ibi cum ſubſtitiffet per menſem, nec inde ob penuriam annonæ ac pecuniarum valuiſſet irrumperè Apuliam, illinc die xxvi. Julii rediit Romam.

Et cum Petrus Arago, filius Regis Siculi, claſſe LXXXIV. triremium, & aliarum navium, & exfules Genuenſes ingreſſi Calabriam dc. equeftribus ejus litora diripiſſent, & in Latio occupaſſent & vaſtaſſent Aſturas, & mox Orbitellum, & deinde iviſſent Cornetum, Bavarus decèptus ſpe ſibi data per Regem Siciliae, & exfules Genuenſes, & Gibellinos, & nec habens pecuniam, qua pendere poſſet ſtipendium ſuo exercitui, nec eo valens irrumperè Regnum Neapolitanum, munitum præſidiis per ibi Regem, cum Antipapa abiit Viterbium die vi. Auguſti, & dum Joannes legatus Apoſtolicus, & Napuleo, & Bertoldus Urſini, ac Stephanus Columna eorum factione Romam regreſſi fuiffent, & inde abeuntibus Sarra Columnenſe, Jacobo Sabello, & aliis ſequacibus Bavari, in eum, & Antipapam ibi factis proceſſionibus, ejuſque privilegiis combuſtis, quamplures domos ſequacium ſuorum depopulati, & demoliti fuiffent, illucque ſe recepiffet Gulielmus dux Regis Neapolis dccc. equeftribus, diripi juffit agros Urbeventanorum, & dum intenderet ex prodicione oppidum Bullennæ occupare, re in lucem prodita, & ſumpto multorum ultimo ſupplicio, ex Viterbio ivit exercitu MMD. equeftrium Germanorum, ac multorum Itolorum, die xxvi. Auguſti Tudertum, & inde expulſis Guelphis, & ab ibi incolis exactis decem millibus aureis, & per Antipapam ſpoliata eccleſia divi Franciſci ibi omni theſauro, illinc tranſmiſit Comitem de Ortigo ejus ducem d. equeftribus in Flaminiam, & ejus mareſcalcum ipſius equeftribus Fulginium, credens illud dolo occupare. Et dum Ortigus ſecum junctis Gibellinis diripiſſet agros Imolæ uſque ad ejus mœnia, & mareſcalcus re Fulgini in lucem prodita, ejus ac circumvicinorum depopulatis agris, & ibi commiſſis multis incendiis, inde multa abacta præda rediiffet Tudertum, Bavarus inſtigatus per exfules Florentinos, & alios exfules factionis ſuæ, decrevit una cum Caſtrutio obſidere Florentiam, & ob id habere delectum militum, & dum Florentini, munitis militibus & annona Florentia, & aliis oppidis, & municipiis ſuis, adverſus eum audacter ſe accinxiffent, ex Tuderto cum uxore, & Antipapa, & exercitu die ultima Auguſti rediit Viterbium, & ibi dimiſſa uxore cum Antipapa illinc abiit dc. equeftribus Cornetum, & ibi habitis comitiis cum Petro Aragonenſe, & exfulibus Genuenſibus illinc rediit Viterbium, & mox Tudertum, & cum ibi haberet delectum militum, quibus Florentiam obſideret una cum Caſtrutio, eo die tertia Septembris annorum XLVII. exſtincto, ſuperſtitibus Galarano & Henrico filiis, & die x. ad montem altum Marſilio Patavino ex ejus principalibus, rediit Groſetum die xv. Septembris, & cum filii Caſtrutii occupaſſent ac tenuiſſent Piſas, per Bavarum ejus uxori concessas, ibi captivato Blaſio Bobienſe, & Philippo Capuano, & pluribus aliis, illincque excluſo Comite Vituburgiènſe Germano, ibi rectore pro Bavaris, eiſque electis ibi dominis per Piſanos bienſio, illuc timens, ne urbem traderent Florentinis,

A profectus eſt, eiſque illinc abeuntibus Lucam, per Piſanos ibi fuit receptus magna cum lætitia, & ibi rectorem & Vicarium ſuum conſtituit Tarlatinum de Tarlatis. Et dum Aragonenſes & Genuenſes exfules illuc iviſſent, ibi cum eis habuit comitia, & dum inde abiſſent in regiones ſuas, & filiis Caſtrutii ſibi delatis, quod adhæſiffent Florentinis, profectus Lucam die VIII. Octobris eos exſuit dominio, & ſibi datis per ipſorum matrem aureis decem millibus ad eum placandum, ibi dimiſſo Vicario ſuo Com. Caſtellano Germano, exactisque à Lucenſibus aureis centum quinquaginta millibus, inde abiit; & dum Vicarius ſuus ducta uxore filia Caſtrutii ejus filiis dimiſſiffet dominium Lucæ, receptis oppidis Piſiæ ac Bagnani à militibus Caſtrutianis, qui ea reſervarant filiis Caſtrutii, eis militibus data pecunia, & eſſet Spiſiæ, reverſus Lucam die VIII. Novembris eum ab ejus regimine depoſuit, & filios Caſtrutii exſuit omni dominio, & una cum matre relegavit Pontremulum, & Piſani eos, ac Nerum Saggiam tutorem, ac exfules Florentinos uti proditores, cum diripiſſent eorum agrum, ex ejus conſenſu damnarunt in ære & perſona.

B Anno ſubſecuto Antipapa una cum ejus Cardinalibus profectus Piſas, ibi habita concione in gratiam Bavari exauctoravit & anathematizavit ſummum Pont. ac Azone Vicecomite requirente creavit Anticardinalem Joannem Vicecomitem, & conſtituit Vicarium ſuum in Gallia Ciſalpina, & cum Bavarus tranſmiſiffet Piſas mareſcalcum ſuum, ut cogeret ibi incolas adeſſe exſecrationi Antipapæ, dum eam proferret in ſummum PP. die XVIII. Februarii ſuperſenit tanta vis ventorum cum grandine, & copia aquarum, ut mareſcalcus gravi frigore oppreſſus, & ut ab eo ſe liberaret, igne ibi accenſo per ipſum ex miraculo omnipotentis Dei exſtinctus remanſit, & Bavarus die XVI. Martii, dum Lucæ eſſet, orto bello inteſtino inter Ponginuos, & Terminellos, & filios Caſtrutii, ex Piſis illuc profectus eam diripi juffit, inde expulſis Ponginuis, & filiis Caſtrutii, eorumque domibus combuſtis.

C Et cum ſummus PP. eum, ac Antipapam, & ſequaces ſuos, die xxx. rurfus Avenioni excommunicaſſet, habitis aureis viginti duobus millibus à Franciſco Caſtrocanne de Interminellis, eum conſtituit Vicarium ſuum Lucæ; & die III. Aprilis inde rediit Piſas; & dum filii Caſtrutii, & Philippi Tediffi affines, & Sarra de Sagina regulus Altipaſſi, eorum factione occupaſſent Piſtorium, Vicariusque Bavari cum eorum hoſtibus arreptis armis inde eos expulſiffet die XI. Aprilis Piſis ibi conſtituto Vicario Tarlato, ac dimiſſo cum Antipapa, dc. equeftribus, & Lucæ Franciſco Caſtrocanne Interminello cccc. equeftribus, abiit Marcariam agri Mantuani, & dum Saxones, & Gatti dccc. equeſtres, qui erant ad præſidium Piſarum, & alii, qui erant Lucæ, concitato tumultu ob ſtipendium ſibi non ſolutum, inde abiſſent, & mox reverſi Lucam, illuc non admiſſi, ejus ſuburbis direptis, ductoribus duce Brambenſe Saxone, & Arnaldo, de menſe Junii occupaſſent Montem cæruleum ſupra Vivianum Lucæ proximum, & Marcus, & Azo Vicecomites, penes Bavarum captivati obtuliſſent pendere aurcorum quatuor centum viginti quinque millia pro eorum liberatione, & reſtitutione Mediolani, quibus ſolveret eis ſtipendium, Bavarus retento Marco, ac dimiſſo obſide penes Germanos, donec illi ſolveretur æs ipſum, permiſit Azonem redire Mediolanum una cum Corrado Porcario, & aliis, qui, cum eis Azo ſolviſſet aureorum viginti quinque millia, nulla habita ratione Bavari, eis auſugiffent in Germaniam, Bavarus Marcarie habuit comitia, quibus interfuerunt Martinus Staliger, Guido Gonzaga, Ponzinus Ponzonus Cremonenſis, & Franciſcus Ruſca Tyrannus No-

Novicomii, & decretum fuit movere bellum Vi-
ccomitibus uti adherentibus Ecclesiae, & Medio-
lanum obsidere, quod Azo volebat dimittere Bava-
ro, & cum Germani tumultuarii die XIX. Junii
Marco Vicecomite duce profecti Lucam, eam ab
Interminello ibi Vicario Bavari, ac Lucensibus,
ne diriperentur, habuissent cum illic arce, & die
XXV. Marco dimisso, & sibi duce constituto, & in
ejus verba praestito sacramento, & facto domino
Lucæ, ejus agrum cursitassent ac diripuissent, ca-
stro majore combusto, & ex ibi incolis supra cccc.
caesis die sexta Julii, & mox everfis agris Pissæ,
obtulisent Lucam tradere Florentinis, sibi solutis
aureis octuaginta millibus pro eorum stipendio, &
Florentini nolentes dare veniam filiis Castrutii, ut
requirebant Germani, & Vicecomes inter se dis-
cordes recusassent Germanis solvere eas pecunias,
etiam sibi oblatas mutuo ab aliquibus eorum, ac
Lucæ mercatoribus, & per Germanos habitis à
Pistoriensibus Monte Murlo, Carmignano, Arti-
mignano, & Vitulino, & nonnullis aliis oppidis,
quæ occupaverant Florentini, una cum arce Ti-
zani, Florentini eis dimisso Monte Murlo per Ger-
manos pro aureis duodecim millibus solvendis pro
stipendio militum, qui erant ad praesidium ipsius,
destinassent Philippum Carnotensem, eorum du-
cem, ad Germanos ipsis offerendum ea octuaginta
millia aureorum, ubi sibi voluissent Lucam trade-
re, & per Germanos penes eos, donec solveren-
tur, retento Philippo, Bavarus ex Marcaria se re-
cepit Cremonam, & ibi habuit delectum militum,
& die XXI. Junii procurante Ponzino Ponzono,
Cremonensibus concessit privilegium fluminis Ollii
tenus agrum Cremonensem una cum oppidis Guar-
dastalli, Gerardo de Corrigio Parmen. & Luceria
Passarino de Bonacosis olim concessis per Henricum
VII. ejus praecessorem, & etiam oppidum Cremæ,
& Insulam Fulcheriæ, & terras Ripæ Abduæ, &
per Florentinos eadem die cum Moncatinensibus,
& aliis incolis Vallis Arni foedere percussio Pisanis
indignatos, dum tractassent Lucam emere à Ger-
manis sibi solutis aureis sexaginta millibus, bello
moto, ex Cremona bis millibus equestribus, ac
pluribus pedestribus profectus in agrum Mediola-
nensem, & castris politis ad Modætiam, inde die
XII. Augusti cum cursitavit, ac prædæ, ferro,
& igni exposuit, & dum Pontificii equestres supra
bis mille ex Bononia profecti Parmam & Rhegium,
eis obsessis potiti fuissent, recepit die XXV. Papiam,
& nulla alia re gravi facta, & habita pecunia ab
Azone ad finem Augusti rediit Cremonam, & cum
Pisani accersitis Marco Vicecomite, & Germanis
ex consilio Facii Com. Donaticii à Luca, & intro-
ductis in Pisas de mense Maji, se vendicassent in
libertatem, inde per eos Vicario, ac praesidiis Bava-
ri expulsis, & Vicecomite sibi donatis multis mu-
neribus, illinc die XXX. Augusti profecto Floren-
tiam, & ibi eo auctore Florentinis & pontificiis in-
vicem conciliatis, Bavarus ex Cremona se recepit
Papiam, & illinc ad principium Octobris rediit
Cremonam, & inde die VII. accessit Parmam, il-
luc sibi transmissis è Luca ab ejus marescalco mil-
le equestribus, quibus intendebat occupare Bono-
niam ex conditione Alberti Manfredi, & nonnul-
lorum Bononiensium, & re in lucem prodita, &
ibi per legatum habitis à Florentinis ccc. equestri-
bus, & cccc. velitibus, Bononiensibus proditori-
bus captis, & decapitatis, ex Parma abiit cum le-
gatis Parmensium, Mutinensium, & Rhegiensium
die XIX. Novembris Tridentum, ubi habuit nun-
tium mortis Federici Austriaci ejus æmuli, vita
functi ex dysenteria ob multa incommoda per eum
perpeffa.

Et Marcus Vicecomes tunc cum Babergio regu-
lo, & Arnaldo praefecto castrorum Germanorum
tumultuariorum, profectus Florentiam, cum Flo-

A rentinis facto tractatu de eis tradi faciendo per Ger-
manos Lucam pro aureis octuaginta millibus, quos
Florentini adhuc discordes dissuadente Simone To-
sa recusarent solvere, dono sibi datis per Floren-
tinos aureis mille, illinc abiit Bononiam ad ibi le-
gatum Apostolicum, & inde rediit Mediolanum,
ubi fuit summo cum honore receptus per Luchi-
num, & Joannem fratres, & Azonem nepotem ibi
Ducem, & non prætenderet Ducatum Mediolani
sibi spectare, per ipsum in eum inita conjuratione
cum legato Apostolico, Rege Neapolis, & Flo-
rentinis pro eo vendicando tentatis amicis, & clien-
tulis suis ibi veteribus in Azonem concitare, uxore
que Ottorini Vicecomitis ea invita in ejus vota,
compulsa, & mox in eam, dum suspicatus fuisset
B ipsam alienum puerperium sibi supposuisse, indi-
gnatus, ipsam apud Rosatum in profundam foveam
ibi arcis projecisset, & suffocasset, convivioque ex-
ceptus in palatio Curtis Arenæ Mediolani per fra-
tres & nepotem, eo finito illinc abiret, per eos re-
vocatus justus fuit ibi teneri, elisusque faucibus stran-
gulari, & in publicum extra fenestram projici. Parmen-
ses, ac Mutinenses, & Rhegieneses, dum Po-
retus legatus Apostolicus Bononiæ Rolandum Ruf-
beum, ac Gibertum Corrigiensem cognatos invicem
discordes illuc vocatos ibi jussisset detineri, de-
fecerunt ab Ecclesia die XVII. Augusti. Hoc anno,
& sequente, regnante Saturno in signo Leonis, in
C universa fere Italia viguit gravis annonæ penuria,
& multi hoc anno in Italia ob aeris frigiditatem fue-
runt oppressi febre.

Anno partus Virginei 1330. Bavarus imposuit A. C.
Aloysio Gonzagæ, ut Cremonensibus dimitteret^{1330.}
municipia Casalis majoris, & Platinæ, & alia, quæ
occuparat ex agro Cremonense. Et summus Pont.
Antipapam ad se Avenionem perductum à Bonifa-
cio Com. Pisano, Pisis, ut rem ei gratam face-
ret, captivatum, inde expulsis Lanfrancis, & sequa-
cibus contrariæ factionis, & coram eo genuflexum
toto collegio Cardinalium assistente, ac petentem
sibi dari veniam, postquam passus fuisset se hære-
ticum, eo dimisso incolumi jussit eum carceri man-
cipari, in quo illinc ad triennium obiit. Et Joan-
nem Regem Boemiæ, dum ad eum transmissis le-
gatis institerit penes ipsum, ut in sui gratiam reci-
peret Bavarum, paratum dimittere imperium, mo-
do ad illud eligeretur Dux Baviaræ, repulit. Mu-
tinenses DC. equestres, & plures pedestres ponti-
ficios ex Bononia Beltramo, & Raymundo de Bal-
zō, & Galeatio Andegavense, fratre naturali Re-
gis Neapolis ducibus, profectos Formiginem, cre-
dentes eam dolo occupare, illis occurrentes utrin-
que consertis manibus fuderunt, ipsis omnibus fere
caesis ac captivatis die XXIV. Aprilis, & per Parmen-
ses occupato Burgo sancti Donini de mense Ju-
nii alios equestres mcccc. etiam pontificios ex Bono-
D nonia ingressos agrum Mutinensem, ibi secum con-
junctis Rhegiensibus dccc. equestribus, & tribus
millibus pedestribus, cum eis rursus prælio con-
gressi, fugarunt usque Bononiam; sed pontificii
reparatis viribus, & coactis in unum MD. eque-
stribus, adhuc cursitarunt & diripuerunt agros Mu-
tinensium.

Anno altero, Cremonæ Prætorum Unzino de A. A. C.
zariis, flumen Padi præter modum auctis ejus aquis,^{1331.}
disjectis ipsius aggeribus in agro Mantuano & Fer-
rariense, grave damnum ibi intulit, ex illic in-
colis submersis ultra decem millia. Summus PP. Jo-
annem Vicecomitem, dum resignasset cardinalatum
habitum ab Antipapa, ad eum destinato Avenione
legato Vercellino Vicecomite, & alios Vicecomes
in sui gratiam recepit, ac absolvit, & ipsum con-
stituit præfulem Novariæ, & Mediolanenses ad eum
transmissis etiam legatis Avenione Odofredo Cuffa-
no, Joanne de Pontirolo, & Guidone de Calice,
& Pisanos liberavit ab interdicto à sacris, cui eos
sub-

subjecerat. Et Forilivienfes obfessos per Bononienfes & pontificios MD. equestres, & plures pedestres, compulit in suas partes. Joannes Rex Boemiæ, vocatus anno præcedente per Brixienfes in Maftinum Scaligerum, eorum agrum de menfe Julii evertentem, occupata Brixia auxilio ibi Gibellinorum, & belligerantem cum Bergomensibus factionis Guelphæ, & nec valentes eis refiftere ingressus Italiam DCC. equestribus profectus Brixiam, eam, & mox Bergomum, in suum arbitrium recepit, & vocatus per Gerardinum Spinolam Genuensem, à quo fuerat empta Luca à Germanis tumultuariis, ac Lucenses obfessos per Florentinos, eorum duce Beltramo de Balzo, illuc destinavit bis mille equestres, & totidem pedestres die XIV. Februarii, qui inito prælio cum Florentinis, eos à Luca repulerunt. Et dum legatus Apostolicus Bononiæ, Parmenses, Mutinenses, ac Rhegienses bello infestarent, Parmenses auctoris Rubeis die 11. Martii, & mox Mutinenses ac Rhegienses ipsi Joanni se subjecerunt; & dum Lucenses intenderent se subdicere Florentinis, die xv. Martii Florentinorum agros ejus equestres curfitarunt ac diripuerunt, multis eorum oppidis captis. Et cum legatus Apostolicus cum eo ad flumen Scultennam percussisset fœdus, & in ipsos Rex Neapolis, Florentini, Scaliger, Gonzaga, Estenses, & Vicecomites die XVI. Aprilis inivissent societatem, summus Pont. die x. Maji eos omnes excommunicavit. Et Joannes, constitutis Vicariis suis Mutinæ Manfredo & Guidone de Pisis, & ibi, ac Parmæ, & Rhegii dimissis ad præsidium octo centum equestribus sub Carolo filio, inde reversus fuit in Insubriam, & direptis agris Papiensium, Novariensium, Mediolanensium, & Bergomensium ivit Mediolanum, & ibi factus fuit Rex Italiæ. Et cum Cremonenses se ei quoque supposuissent, illinc de menfe Augusti Cremonam se recepit, & ibi constituto Vicario suo Ponzino Ponzono, & Mediolani Azone Vicecomite, & Ludovico avo suo Sabaudia, & Simone Pistoriense Lucæ, ex Italia abiit in Galliam, & inde in Germaniam, & illinc in Boemiam.

A. C. Anno sequente, Egidio Mandalberto Episcopo

1332. Cremonæ mortuo successit Ugolinus Ardingierius Parmensis, ex Religiosis Ordinis Prædicatorum divi Dominici de obfervantia. Azo Vicecomes Brixiam à Scaligero, qui eam die x. Junii ceperat auxilio ibi Guelphorum, inde expulsis Gibellinis, ac militibus Regis Boemiæ illic ad præsidium degentibus, dum ab eo Rege ob illius tyrannidem defecisset, habuit ac potitus est die xx. Septembris Bergomo, & die XXII. Octobris medio Ludovici ejus patris à Gulielmo Castrofranco Vicario Regis Boemiæ accepit Piceleonem, inde expulsis Boemis, qui ibi erant ad præsidium, & mox eodem menfe ejus acie dolo Cremonam ingressus, illinc expulsus fuit multa cæde, & mox una cum Gonzaga, & equestribus mille quinque centum, obsedit Mutinam per dies viginti, & ibi facta multa præda, dum Estenses auxilio Scaligeri, duce supremo Leone de Campo sancti Petri Patavino, obsiderent castrum sancti Fœlicis in agro Mutinense juris Manfredi Pii Carpenfis, & per eum cum aliis viginti oppidis, quæ habebat in ea regione, commendatum Carolo filio Regis Boemiæ, Manfredus, & Carolus DCCC. equestribus illuc in auxilium profecti, utrinque commisso ibi prælio, illos profigarunt Picenardo Aliprando duce Vicecomitis, ac Nicolao Estense, & Nicolao & Theobaldo de Comestabilibus, & Jacobo de Algatis una cum aliis L. nobilibus captivatis, & multis aliis occisis die xx. Novembris: Rex Boemiæ eodem menfe profectus Avenionem ad summum Pont. & ibi secum remotis arbitris habito longo sermone, per eum reprehensus, qui ausus fuisset occupare in Italia ea, quæ forent Ecclesiæ Rom. inde abiit in Galliam ad Philippum ibi Regem, intendens, debellatis Italiæ regulis, ibi Carolum fratrem Philippi creare regem.

A Anno sequuto Rex Boemiæ ex Germania in Ita- A. C.
liam reversus bis millibus equestribus, tercentum¹³³¹
ex eis Com. Arminiaco duce cum Carolo filio ex
Parma ivit Bononiam, ad ibi legatum, & per eum
non receptus hilari fronte, inde ivit Lucam, & ibi
dimisso Com. Arminiaco rediit Bononiam, & sibi
per Bononienfes datis quindecim millibus aureis pro
ftipendio ipforum equestrium, illinc rediit Parmam,
& cum Bononienfes legato ob ejus tyrannidem ex
Bononia expulso ope Florentinorum, ac Estensis,
cæsis tam in urbe, quam in agris ejus militibus, ac
demolita ibi arce die x. Septembris se vendicassent
in libertatem, & legatus illinc properasset in He-
truriam, & cum Joanne Urfino Card. ibi legato
B ivisset Pisas, & Gibertus Folianus suppeditasset
Rhegium, inde expulsis Manfredis. Et Scaliger Ber-
gomum, & Azo Vicecomes Corradino duce Bri-
xiam, & mox Papiam, dimisso Carolo filio cum
præsidio Mutinæ, ex Parma exercitu properavit Pa-
piam adversus Azonem ibi arcem oppugnantem, &
non valens propugnacula ibi erecta per eum supera-
re, irrupit agrum Mediolanensium, eisque direptis,
& ibi Landriano, & multis aliis everfis, cum Flo-
rentini cccc. equestres, & Scaliger DCCC. destina-
sent in auxilium Azonis, re infecta rediit Parmam,
ubi cum intellexisset filios Castrutii penes ipsum de-
tentos clam eo profectos Lucam, ipsam opera Al-
C merici ipforum avi paterni, & Avenionum ibi ci-
vium recepisse, & ibi arcem oppugnare, eo bis
millibus equestribus properavit, ipsamque intra bi-
duum recuperavit, habitaque pecunia à Lucensibus,
declaratis rebellibus Castrutianis, & sequacibus, il-
linc regressus fuit Bononiam, & cum Florentini &
Pisani Lucam sibi oblatam per eum recusassent emere,
ipsam Marsilio, & Petro Rubeis, ei per ipsos
aufeis triginta millibus solutis, dimisit, & etiam
commendavit Parmam, & Giberto Foliano Rhe-
gium, & Guidoni, & Manfredo Pisis Mutinam, ab
eis etiam habitis pecuniis, concessit, & Ponzinum
Ponzonum confirmavit Vicarium Cremonæ. Et per-
tæsus factiones Italiæ, ex ea una cum filio de menfe
Octobris rediit in Germaniam, illuc cum exercitu
D rediturus, sed in Boemiam profectus, ibi diu habuit
controversiam cum uxore. Et eo menfe Octobris
inchoata fuit Cremonæ Societas Disciplinorum sub
titulo Christi resurgentis in ædibus monasterii divi
Dominici, & mox translata in ædes divi Michaelis,
& deinde erecto sibi sacello è regione mona-
sterii Monialium Conventualium D. Sanctæ Mariæ
in Cistellis Ordinis Cisterciensium divi Bernardi in
parochia sancti Galli, incedens induta indusio telæ
coloris albi, mox anno 1577: commutati in colo-
rem rubeum sub vocabulo Trinitatis cum signacu-
lo Trinitatis ad latus sinistrum, & etiam per ali-
quos olim divi Michaelis, conditis ejus statutis an-
no 1336: dum anno 1288. fuisset inchoata Peru-
fii, Ruglerio Fassano ibi incola auctore, cum ei
apparuissent divi Hieronymus, Benvenutus, Flo-
rentius, Cæfarius, & Cyriacus una cum B. M. V.
E & Angelis Michaelis, & Raphaele, ad ejus latera
dimissis literis clausis dandis ibi Episcopo, & cum
non potuisset ipsas aperire, super eis celebrata mis-
sa solemnem, apertis.

Annoque subsecuto, alia sub titulo Passionis, sibi A. C.
electo oratorib in Ecclesia Sancti Romani, & anno¹³³⁴
1447. unita alii Confraternitati S. Joannis inceptæ
jam annis circiter cc. sibi erecto alio oratorio in vico
S. Joannis, & in domibus ibi hospitalis è regione
monasterii Monialium Conventualium divi Jo. Ba-
ptistæ, & Ordinis divi Benedicti, sibi eo anno da-
tis ordinibus, quibus viverent per tunc Episcopum
F ipsius civitatis Venturinum de Marnis: & alia sub
titulo gloriosissimæ & B. M. Virg. in Parochia di-
vi Syri, nunc Sepulchri, Ecclesia monasterii di-
vi Francisci sibi electa, pro eorum congregatio-
ne, ac conditis ordinibus, eisque confirmatis

anno 1347. à Clemente VI. summo PP. ipsius Societatis tunc rectoribus Fachino Calignano, Ognabeno Cautio, Pasino Vida, & Gerardo de Temporalibus: & anno 1580. instaurato ea in Ecclesia, culta per Religiosos Ordinis Minorum Conventualium divi Francisci, sacello olim dicato divo Bernardino, ad honorem ipsius B. M. Virg. multo sumptu, & multa cum magnificentia. Et Cremonenses, obsessa Cremona per Azonem Vicecomitem exercitu, secum convenerunt ipsam ei dimittere, nisi Rex Boemiac ac Ponzinus Ponzonus ei succurrissent aperto Marte cum eo configendo, & Ludovicus Gonzaga Rhegium venditum per Folianum Scaligero habuit ab ibi incolis pro Philippino ejus filio, qui ei mortuo non multo post successit, & ducta uxore Anna filia Nicolai Dovariae filia Bosii, & sola ex ejus descenditibus, ejus oppida & bona in agro Cremonense, tam citra quam ultra Padum, pro ejus dote habuit. Et Alidosius legatus Apostolicus Bononiae destitutus omni praesidio ex Italia profectus fuit Avenionem ad Joannem summum Pont. qui instigatus per eum in Vicecomites ac Mediolanenses, rursus eis interdixit sacra, & nonagenarius die iv. Decembris mensis quarti anni XIX. sui pontificatus ibi obiit, ac sepultus fuit, & die xx. factus fuit summus Pont. Jacobus de Fumo Tholosanus, presbyter Cardinalis tituli Sanctae Priscae, Ordinis Cisterciensium, & nominatus Benedictus XII. qui confirmavit censuras in Bavarum & sequaces, prolatas per ejus praecessorem.

A. C. Anno 1335. Azo Vicecomes die xv. Julii Cremonam suppeditavit, ac dimisit Cremonensibus factionis suae, & die ultima Augusti Laudem.

A. C. Et anno altero Novicomenses se ei permittentes, ex Novicomio expulso Rusca per Benedictum eorum Episcopum Ordinis Praedicatorum divi Domini, jam septennio illinc exfulem ope Vitanorum, recepit in sui dominium, & suppeditavit Caravagium, Urceos, ac Burgum sancti Donini, & die xv. Decembris Placentiam per Franciscum Scottum ejus auspiciis occupatam obsedit per sex menses, ac rededit in sui potestatem. Et summus Pont. ordinavit perpetuo celebrari debere post Pentecosten per dies decem solemnitatem Corporis Domini. Religiosi Heremitarum divi Augustini de observantia, habita ecclesia divi Jacobi in Braida nuncupati parochiali, die xxvii. Januarii se contulerunt habitatum Cremonam, eaque ecclesia ampliata progressu temporis, ibi sibi constituerunt monasterium valde magnificum, ejusque turris mox anno 1461. constructa fuit, per venerabiles primores ipsius totius Ordinis congregatos Centumcellis in Latio die xviii. Januarii 1275. eorum supremo moderatore Joanne Cremonense, facundissimo Theologo, creato.

A. C. Anno sequente Azo Vicecomes suppeditatis Vercellis, ac Novaria jam quadriennio elapso liberata tyrannide Cazzini Torielli per Joannem Vicecomitem ibi praesulem, & eo praesulatu dimisso Aicardo Comendeo archiepiscopo Mediolani, sibi etiam promissis, donec viveret, solvere quotannis aureis mille quinque centum factum archiepiscopum Mediolani, & Canturio, Leuco cum tota Riperia, ac Insula Fulcheria construi jussit super flumine Abduae pontem prope Leucum turribus ab utroque capite, ac arce, & Mediolanum muniri centum turribus, Tirrone & Cantarana dugalibus expurgatis, & facta curia in arena, & juxta ibi templum erecto illic alio templo in honorem divi Gotardi, illic & Laudae ex terrae motu quamplurimis aedificiis dirutis.

A. C. Et anno secuto construi etiam jussit in agro Bergomense Romanum, ac debellavit Leodrisium Vicecomitem, dum coacto in eum exercitu Helvetiorum ac Rhætorum sibi movisset bellum, in illum destinato exercitu sub Luchino Vicecomite patruo suo, & inter eorum acies die XXI. Februarii ad Pa-

rabiaichum, seu Nervianum, & victoria inclinante ad Leodrisium, & superventa in auxilium Luchini ala equitum Ludovici Com. Sabaudiae foceri Azonis sub Hectore Panigo, & viso mirabiliter divo Ambrosio equestre aciem Luchini praecedere cum flagello in manibus, eoque hostes fugare, acie Leodrisii profligata, eoque captivo una cum Joanne Flisco ejus sororio, ac occisis Dondatio Malvitio, & Lancilotto Anguissola, & die xv. Julii expugnavit, & sibi suppeditavit Cremonam, inde expulso Ponzino Ponzono, & conspecto comete in signo Tauri per menses quatuor, & antequam extingueretur, altero per bimestre versus Aquilonem.

Anno, subsecuto celebratis hastiludis, ac multis ludis, & creatis Equitibus Francisco Pusterla & Pice- nardo Aliprando, Mediolani obiit die xiv. Augusti, & anno aetatis suae xxxviii. & domini xi. ex morbo podagrae, nulla prole superstita ex Beatrice, filia Ludovici Comitis Sabaudiae, & cui successerunt Joannes praesul Mediolani, & Luchinus, ejus patruus, qui habuerunt die ix. Octobris Brixiam, sibi proditam per Guidonem Corrigiensem ibi ducem Scaligeri ad praesidium, ob cujus laetitiam Luchinus creavit Equitem Joannem de Befatia Cremonensem, Mediolani tunc Praetorem, & mox habuit Bergomum, jam per eum una cum Marfilio Rubeco exercitu Verona obsessa, eisque illinc expulsis per Scaligerum nuncupatum Mastinum, sibi per Venetos adempto Patavio, ibi captivo Alberto illius fratre, & ducto Venetias, Patavii constituto rectore Marfilio Carrariense. Summus Pont. timens vacante Imperio Italiam occupari per aliquem hostem externum, constituit ibi Vicarios suos pro Ecclesia Luchinum ipsum, & Joannem fratrem suum Mediolani, ac aliarum urbium ab eis occupatarum in Gallia Cisalpina, Scaligerum Veronae, Vincentiae, Parmae, Rhegii, ac Lucae, Estensem Ferrariam, Mutinam, ac Argentam sub scudo annuo aureorum decem milium, Ecclesiae pendendo pro Ferrara, Gonzagam Mantuae, Ubertinum Carrariensem Patavii, Galcotum Malatestam nuncupatum Ungarum Arimini, Franciscum & Sinibaldum fratres Ordolphos Forilivii, Joannem & Ricardum fratres de Manfredis Faventiae & Imolae, liberato Mediolano ab interdicto à sacris, cui suppositum fuerat per ejus praecessorem die i. Novembris, Guidone Alice ad eum transmissio Avenione legato per Mediolanenses, & ejus medio facta sibi promissione per Vicecomites de dimittendis Turrianis penes eos carceratis, illisque restituendo quaecunque eorum bona per ipsos & alios occupata, & transmissio ex Gallia in Italiam legato suo, & Stephano Columnae dignitate Senatoria Romae prorogata per quinquennium, sibi datis collegis annuis, & scilicet primo anno Jordane Ursino, & secundo Cintio agnato suo Com. Anguilarae, qui Franciscum Petrarcham vocatum, & profectum ex Avenione Romam, ibi creavit vatem; & Bavarus profectus Tridentum, ut par pari redderet, constituit Vicarios suos in ditione Ecclesiae Joannem de Vico urbis praefectum Viterbii, Malatestas Arimini, Pisauri, & Fani, Antonium Beltrandum Urbini, Delphum & Cathalufum fratres Scalii, Bulgaretum Matelicam, Alegranzium Clavellum Fabriani, Imestruzium sancti Severini, Gentilem Varaneum Camarini, Michaellem Montis Milortii, Paganinum Cinguli, Nicolaum Bulgaregium Esii, Franciscum & Sinibaldum Ordolphos Forilivii, Joannem Manfredum Faventiae, & Guidonem Polletanum Ravennae.

Anno 1340. comete viso Luchinus Vicecomes Cremonam, dum se vendicasset in libertatem, exercitu obsedit, & ibi commissis quam multis levibus praeliis cum Cremonensibus, & militibus, qui erant ad ejus praesidium, re composita, & habita pecunia à Cremonensibus interventu Philippini Gonzagae, illinc abiit.

Et

Et anno altero illuc exercitu reversus in sui ac fratris potestatem redegit. Et Benedictus summus Pont. ibi incolas sibi præstito juramento per eorum legatos ad ipsum transmissos Avenionem de parendo mandatis Ecclesiæ, nec auxiliando ejus rebellibus, nec gravando ecclesiasticos aliquibus oneribus, & erigendo ad honorem divi Benedicti in eorum ecclesia ibi cathedrali sacellum, ad quod dietim deberet celebrari missa, & in ejus solemnitate annua erogari pauperibus panes mille unius libræ pro singulo eorum, liberavit ab interdictione à sacris, cui suppositi fuerant per ejus præcessorem.

A. C. 1342. Et anno sequente die xxiv. Aprilis mensis quarti sui pontificatus Avenioni ex hac vita migravit, & die vii. Maji Petrus Ruglerius Lemovicensis, & præsul Rothomagi, & monachus, fuit ei substitutus, & nominatus Clemens VI. & profectus Mediolanum, ibi solos Vicecomes confirmavit Vicarios in Italia, & aliis constitutis ibi Vicariis per præcessorem suum concessit in feudum urbes & municipia, in quibus constituti fuerant Vicarii: & Guido Corrigiensis ope Philippini Gonzagæ occupavit Parmam, inde expulsis Scaligeris, & mox fuit expulsus per Atium fratrem ope Eitenfis Principis Ferrariæ, per eum & Scaligerum in simul junctis armis moto ob id bello Gonzagæ, adversus eum in agrum Mantuanum transmissis decem millibus pedestribus, & mille quinque centum equestribus.

A. C. 1343. Anno secuto summus Pont. procuravit per Electores Imperii haberi comitia apud Lucimburgum in Germania, & ibi eligi Cæsarem Carolum, filium Joannis Regis Boemiæ, Comitem provinciam, & virum multæ doctrinæ, & callentem multa idiomata, eumque electum per Moguntinum, Treverensem, & Colonensem præfules, & Duces Saxonie, & patrem suum Regem Boemiæ, & coronatum Bonæ, cum Aquisgranum eum pro Cæsare noluerit agnoscere, confirmavit. Gulielmus ex Religiosis Heremitarum divi Augustini, & eorum supremus moderator, & episcopus Novariæ creatus per Clementem VI. summum Pont. & eximius Theologus, & J. C. Cremonensis, obiit, & qui sibi electis xii. ex ipsis Religiosis secum obiit divina officia, & multa templa & ædificia ecclesiastica ex ejus episcopatu erigi procuravit, Cremonæ monasterio, & alibi aliis valde auctis, nomine Joannis XXII. summi Pont. ad multos Reges & Principes Christiani nominis fuit Legatus, & dum per eum voluerit promoveri ad dignitatem cardinalatus, ipsam recusavit, & ab eo obtinuit anno 1327. Religiosos ipsius Ordinis, uti prius institutos per divum Augustinum, habere custodiam ejus corporis in templo divi Petri in Cælo aureo, illuc ex Novaria, ubi obiit, ejus Gulielmi corpore translato, & ibi in eo templo sepulto.

A. C. 1344. Anno subsecuto Atius Corrigiensis diffusus posse tueri Parmam obsessam per Luchinum Vicecomitem, & Philippinum Gonzagam exercitu, eam vendidit Obizoni Estensi Marchione Ferrariæ pretio florenorum sexaginta millium auri.

A. C. 1345. Anno 1345. Luchinus Vicecomes, destinatis in Pisanos md. equestribus, eorum agros prædæ exposuit, & ibi multa occupavit, & cum eis in pace Pisas accessit.

A. C. 1346. Annoque altero auctore Giberto de sancto Vitale nobile Parmense emit cum Joanne fratre ab Obizone Estense Parmam, dum eam diffusus fuisset posse tueri adversus Gonzagam, & ibi constituit prætorem Paganum de Befatia Cremonensem, ejus jussu ibi aquæductu tendente versus citadelam constructo, & omnes ibi feudatarios carcærari jussit, eorumque oppidis exsui, & Franciscum Pusterlam, Martinum, & Pinardum fratres de Aliprandis, prodita in lucem medio Remenghi Cafatini conjuratione, per illos adversus Luchinum facta, in gratiam Galeatii & Bernabovis nepotum

A suorum, & ad instigationem Margaritæ Vicecomitis, filiæ Ottorini uxoris Pusterlæ, commisit capi, & una cum aliis complicibus captis ultimo supplicio affici. Cremonenses adversus Corrigienses pro municipio Guardastalli sibi concessio per Bavarum (ut præfertur) ac Laudenses occasione limitum agrorum suorum coram Luchino moverunt litem.

B Anno sequente die xxiv. Januarii vapor ingens ab orientali plaga, & multa copia insectorum ab aere effluxit, & ea die, & post per dies xv. viguerunt multi terræmotus, quibus multa ædificia Cremonæ, ibi prætor Ottone de Bonis, Laudæ, Mediolani, & Venetiis corruerunt, & multæ prægnantes mulieres fecerunt abortum, præcedente dura fame, ac subsequente dira peste, quæ sæviit triennio, & multos substituit. Luchinus Vicecomes Isabellam Fliscam ejus uxorem, Cremonam profectam, & inde Venetias, & illinc Ugolino Gonzaga comitante Mantuam, & inde reversam Mediolanum prohibuit egredi in publicum ex zelotypia concepta in Ugolino ob multos honores ei per ipsum factos, ipsique Ugolino ac patri moto bello Mantuam obsedit; & Galeatius nepos suus superato singulari certamine apud Belgas ibi Nobile, eum exsui insigni torrium duorum ardentium cum totidem scitulis aquariis, quo mox Vicecomes usi fuerunt: & Bavarus constituto Vicario suo Urbini Galeasio Ferentano obiit anno xxxi. electionis suæ, nunquam obtenta absolute à summo PP. licet multoties requisita, dum veniret, & ursum ingentem impetu insequendo ex equo præcipitanter ceciderit, & corpore vehementer colliso viribus & sensibus destitutus remanserit, ejusque cadaver sepultum fuit in urbe Monachi.

C Anno secuto Luchinus Vicecomes Corrigiensis condemnavit versus Cremonenses ad eis dimittendum Guardastallum, & jus aquarum fluminis Padi usque ad pontem Brixelli, & occupavit Astam, & Genuensibus bellum movit. Simon ex Religiosis Heremitanis de observantia divi Augustini, Cremonensis, excellens Theologus, multis in ea scientia erudite compositis, tunc temporis cognitus fuit.

D Et anno subsecuto Luchinus annorum Lxii. & domini decem, ex veneno sibi propinato per uxorem obiit, superstitibus Bosio, & Forestino, & alio Luchino, & Ursina filiis, ex quibus masculi obierunt in maxima egestate, & Bosius nonnullis annis dominatus fuit Laudæ. Et Joannes frater Luchini Genuensibus compulit in jus suum, exauctorato Simone Boccanegra eorum duce. Summus Pont. peregrinantium turbas se flagellantium, per Germaniam & Galliam vagantes, jussit reprimi; terræmotu cum ventis & grandine facto, ex quo Cremonæ, & fere in tota Italia, & magis Aquilæ in Brutiis, & apud Vilachum in Illyrio, grave damnum illatum fuit, & die x. Aprilis ex pruina, quæ cecidit, vitibus & fatis arefactis.

E Et anno redemptionis humani generis 1350. Rom. petentibus constitutis Romæ Senatoribus Petro cognominato Sarra Columna, & Jordane Ursino, & illuc ex Gallia transmissis quatuor Cardinalibus concessit Jubileum; & cum Bononenses ex consensu Joannis & Jacobi Pepulorum regulorum suorum se subjecissent Joanni Vicecomiti Vicario Pontificio, & Imperiali in Gallia Cisalpina, & cui parerent Mediolanenses, Cremonenses, Papienses, Placentini, Parmenses, Novarienses, Novicomenses, Laudenses, Brixienfes, Bergomenfes, Alexandrini, Vercellenfes, Hastenses, Bobienses, Cremenfes, Pontremulenses, Derthonenses, Albenfes, Burgienses, ac multi alii populi Gallie Cisalpinæ, jussissetque Joannes Bernabovem nepotem suum oblidere ac expugnare Imolam Ecclesiæ, & Joannem Aulegianum de Bozulo, seu Civitate Cremonensem ejus ducem, ac rectorem Bononiæ, quinque millibus equestribus transire in Florentinos, eorumque agros diri-

pere, & cum eos cursitaret usque moenia Florentiæ, & suppeditato Burgo sancti Sepulchri, & tentata occupatione Pistorii, & facta multa præda ex agro Florentino, se recepisset in agrum Mugellanum, & Sacho Tarlatus sequens partes Vicecomitis nonnulla oppida sibi supposita olim à Perusinis una cum Anguilara sibi vendicasset, & Pistorienses ac Pratenfes timentes suppeditari per Vicecomitem se permisissent Florentinis, & Parmenses transivissent in dominium Ecclesiæ. Summus Pont. timens Vicecomitis potentiam nimis augeri, destinavit in Italiam legatum, qui Scaligerum & alios regulos Galliæ Cisalpinæ, & aliarum regionum ibi vicinarum in unum conjungeret, & incitaret in Vicecomitem, Mediolanensibusque, ac Bononiensibus sacra interdixit, Bononiensibusque privavit omnibus privilegiis, iussitque ex Bononia transferri gymnasium, nisi redissent ad Ecclesiam, eique omnia damna illata instaurassent, & Vicecomitem coram eo citari, & cum Vicecomes decrevisset eum adire bis millibus equestribus, & sex millibus pedestribus Avenionem, ibi omnibus diversoriis occupatis, ipsum cum Mediolanensibus absolvit, & recepit in sui gratiam. Cremonenses habuerunt Guardastallum, sibi anno præcedente per Luchinum adjudicatum, (ut præfertur) & ex eorum Jureconsultis fuit excellens interpres juris Nicolaus Ranzingus.

A. C. Anno altero cometes sub Septentrione apparuit, 1351. eaque extincta graves ventorum flatus subsequuti sunt, & cælestis trabs priori parte ardente visa fuit, & Joanna de Visellis, seu de Navisellis, ac Richa, & Beatrix, virgines Cremonenses sæculares profitentes regulam tertii Ordinis Servorum B. M. Virg. ob eorum probam, sinceram, & abstinentem vitam piis operibus incumbendo, inter electas Dei existimatae fuerunt, & Joanna obiit, & ipsius, & aliarum corpora sepulta fuerunt in ecclesia divi Cataldi, culta per eos Religiosos in suburbii Cremonæ.

A. C. Et anno sequente cælestis flamma post solis occasum inter Zephyrum ac Austrum latissime excrefcens, terribileque ostentans incendium, tandem cum murmure magno per cælum corruit. 1352.

A. C. Anno secuto summus Pont. dum Florentini, & 1353. confederati missis legatis in Germaniam ad Carolum Cæsarem, eum vocassent in Italiam adversus Vicecomitem, ei, ne Italia diriperetur, concessit Bononiam sub feudo annuo aureorum duodecim millium Ecclesiæ Rom. pendendo per duodecim annos, dimisso ei per Vicecomitem Burgo sancti Sepulchri, ac promissa conservatione libertatis Florentinorum, & Cortonensium, & confederatorum, & nec vexare Pisanos, Lucenses, & Perusinos secum conciliatos, Gulielmo Pallavicino pro Vicecomite, & Carolo Strozzo pro Florentinis legatis, una cum aliis in unum conventis in Sargiano oppido Lunense. Et Carolus Cæsar ex Germania in Italiam se recepit, & ivit Patavium, & dum ibi exspectaret exercitum, inde Guidone Gonzaga comite accessit Mantuam. Et Joannes Vicecomes, tentata frustra pace inter Venetos & Genuenses, movit bellum Venetis, qui in eum percussio foedere eum Carolo Cæsare, ac Scaligero, Estense, Carrariense, & Gonzaga, facto eorum exercitus duce supremo Beltrando de Landito, dum Scaliger & alii timuissent, ne Vicecomes suppeditatis Venetis, eos quoque suppeditaret, & de mense Junii coacto exercitu nonaginta millium armatorum utriusque factionis Galliæ Cisalpinæ in locis campestribus Montisclari agri Brixientis, ut armis concurrerent, & nec pugna aliqua facta confederati illinc profecti Guardastallum, ibi Pado ponte conjuncto trajecto, illud obsederunt, & ad ejus auxilium profecto Joanne Aulegiano, duce exercitus Vicecomitis, ex Veronensibus, Patavinis, Ferrariensibus,

A Mantuanis, & aliis Galliæ Cisalpinæ factionis suæ, & ibi facto utrinque conflictu exercitu Vicecomitis succumbente, capto Aulegiano, ejusque oppugnatis castris in agro Mutinense, illinc progressi in agrum Cremonensem, illum diripuerunt; cælestique flamma longum post se trahente litem extinctum à Septentrione in Austrum repente lapsa, ac solis facto deliquio:

Anno subsecuto die Dominica quinta Octobris Jo- A. C. annes Vicecomes anno xvii. domini sui obiit, super- 1354. stitibus, eique succedentibus Matthæo, Bernabove, & Galeatio ejus nepotibus ex Stephano fratre.

Anno ortus Dominici 1335. Carolus Cæsar die A. C. xiv. Januarii divertit Cremonam, & illinc comi- 1355. tantibus Gonzaga, Carrariensibus, & Vicecomitibus ivit Mediolanum, & ibi coronatus per Robertum Vicecomitem illic præfulem, inde abiit Pisas sibi occurrentibus legatis Senensium, Volaterranorum, Minatensium, & totius fere Hetruriæ præter Florentinorum, & ex Pisas Senas, & illinc Romam profectus, eamque pedester ingressus ipsius habito dominio fuit insignitus diademate imperiali per Cardinalem Hostiensem, & alterum illuc ad id missos per summum PP. & inde rediit in Galliam Cisalpinam, & adhuc divertit Cremonam, & mox ivit Soncinum, & Vicecomitibus constitutis Vicariis suis in dominio Mediolani, multa auri copia in Germaniam rediit. Corradus Lindus Germanus, & Marcus Baldus Boemus Vicarius Imperialis, coactis in unum multis equestribus & pedestribus eorum nationis, & Anglicæ, & Italicæ voluntariis, eis pervagati sunt fere totam Italiam, & cum, postquam aliquantisper substitissent in Apulia & Calabria, illinc erupissent in Picenum, & inde in Insubriam descendissent, & inde repulsi accessissent in agrum Bononiensem, & mox Faventinum, & illinc intenderent irrumpere Hetruriam, & per Florentinos faucibus & aditibus montis Apennini, dividens Flaminiam ab Hetruria, impositis præsidii militum ab eis impetrato libero reddito, eorumque parte transgressa in Hetruriam, reliqua substitissent ad fauces ipsas, & ibi incolarum bona deprædarentur, ab eis arreptis armis illinc repulsi etiam fuerunt, secum concurrente armis, ex illis plurimis cæsis, & plurimis vulneratis una cum Baldo, ac plurimis captivatis, & bonis, quibus fuerant spoliati, ac suis ipsis exsulis, reliquis pedem referentibus in agrum Imolensem, Cremonæ rectore Beltrando de Caymis Mediolanense, & Matthæo Rusca Novicomense prætore.

Et ibi anno altero secum conjunctis aliis tribus A. C. millibus per Senenses & Perusinos, dum cessassent à 1356. bello, quod invicem gesserant, de recenti dimissis ab eorum stipendio descenderunt adhuc in Flaminiam, & illinc in Galliam Cisalpinam, & inde statim regressi in Picenum, & illinc in agrum Fulginatum, & Perusinorum, & ab eis, & Pisanis, & Senensibus habita pecunia irruperunt agros Florentinorum, & cum Florentini eorum copiis, & aliis habitis in auxilium à Rege Neapolis, Estensibus, Carrariensibus & equestribus d. à Bernabove Vicecomite sub Ambrosio filio suo naturali, ab Aretinis cc. & totidem pedestribus, & ex Neapolitanis L. & multis aliis populis profectis voluntarie illis obstissent, Pandulpho Malatesta eorum duce supremo post multas pugnas utrinque commissas illinc abierunt Lucam. Ugolinus Ardigerius Episcopus Cremonæ die vii. Februarii concessit in feudum Uberto secundo Marchioni Pallavicino, ac descendentibus suis, jus exigendi portorium à viatoribus trajiciendis navibus tenendis in flumine Padi, ultra & citra ipsum, à bucca fluminis Abduæ usque ad buccam torrentis Ardæ agri Cremonensis, præterquam à civibus ipsius civitatis, & aperto tumulto, in quo erat corpus divi Homoboni, ibi assistentibus illic præfule, & prætore, & aliis magistratibus, & multis præbuis, & in.

incolis, & factis multis miraculis, inchoata fuit Societas Consortii ipsius, & coepta celebrari ejus solemnitas.

A. C. Anno sequente Corradus Lindus, & Marchus
1357. Baldus, eorum agminibus ex Luca per agros Lunensium & Genuensium progressi sunt adhuc in agros Infubrum, adversus Bernabovem Vicecomitem, subsistendo apud Ticinum flumen in vico Domus Auratae sex millibus equestribus, & quatuor millibus pedestribus, & dum secum conjunctis copiis Ugolini Gonzagæ reguli Mantuæ, & Joannis Marchionis Montisferrati inimicorum Bernabovis, ibi diriperent quæcunque sibi occurrentia, Bernabos Vicecomes junctis armis cum Galeatio ejus fratre, ad eum transmissis in auxilium per Florentinos mille equestribus, eis & exercitu suo in illos transivit, & utrinque commisso prælio ipsos profligavit, Paulo duce vulnerato, & Baldo captivato cum plurimis aliis, & plurimis aliis occisis ex eis. Et Matthæus Secundus Vicecomes die XXI. Septembris ex humanis abiit, superstitibus ex Egidio la Gonzaga filia Philippini, & Annæ Dovaræ, Catherina nupta Ugolino etiam Gonzagæ, & Ursina Baldefari Pusterlæ, ac dimissis Parma, Placentia, Laude, Lugo, Massa, Pontremulo, Bobio, Burgo sancti Donini, ac Bononia tunc occupata per Joannem Aulegianum, & etiam Papiæ, Novaria, & Arbenga occupatis per Joannem Marchionem Montisferrati, Papiæ constituto Vicario Jacobo Buffolario Religioso Heremitano. Locustarum innumera multitudo ingressa Galliam Cisalpinam, frondibusque, & frugibus agrorum pene omnibus consumptis per illas, mox gravissima penuria subsecuta, ut plurimi, ne perirent, coacti fuerint cibos humanos comedere, & ex foetore & corruptione locustarum sævissima peste causata, ut ex ea vix decem superfuerint ex centum.

A. C. Anno sequuto Bernabos Vicecomes, dum anno
1358. præcedente dolo tentasset occupare Mantuam, interceptis pontibus Burgi fortis super Pado, & alio super Mintio existentibus, & confertis manibus cum Ugolino Gonzaga ex ibi Principibus per ejus aciem profligatus fuisset, imposito ponte flumini Padi ad Burgum fortem de mense Januarii ejus exercitu cursitavit ac prædæ exposuit agrum Mantuanum, & ibi orta rixa inter ejus milites Italos & Germanos, & utrinque confertis manibus per eum conciliatis, & nisi se inter eos posuisset, Germani fere omnes occubissent, & mox per eum ac fratrem inita pace cum Guidone Gonzaga Mantuæ Principe, ac Marchione Montisferrati, sibi dimissis per eum Papiæ, ac Novaria, ac Estensis movit bellum Joanni Aulegiano, seu Olegio, recusanti sibi dimittere Bononiam, per eum occupatam post mortem Joannis Vicecomitis, illinc expulsis magistratibus, ac militibus, qui ibi erant ad præsidium pro Matthæo fratre Bernabovis, sublatisque ab humanis multis ex ibi primoribus, & præsertim ex familiis Blancorum, Gocidianorum, Bentivoliorum, ac Sabadinorum, multisque aliis inde relegatis, obsedit Bononiam, & cum Aulegiano, Bernabove illinc prælio repulso, ipsam tradidisset Egidio Carillæ legato Apostolico reverso in Italiam, ab eo habita civitate Firmi, etiam movit bellum legato, & rursus obsedit Bononiam, ibi rectore Gometio Albernutio, & ducibus supremis militum ecclesiasticorum Galeotto Malatesta, & Petro Farnesio, destinatis aliis copiis sub Ancherino duce in Picenum ad infestandum ibi ditionem ecclesiasticam, & nova suborta simultate inter eum ac Gonzagam, eis copiis obsessio Rhegio, & per Carillam non valentem resistere Vicecomiti percussio foedere cum Gonzaga, Nicolao Estense, ac Scaligero, & per eos à Carilla concitatos junctis copiis obsessa Brixia, commotus ejus periculo, dimissa parte exercitus ad obsidionem Bononiæ sub Francisco Estense,

A Joanne Bizaulo Vincentio Laudense, & Ludovico Albense, omisso Rhegio, reliquo exercitu transivit ad ejus auxilium, & dum apud Montemclarum occurrisset hostibus, ibi utrinque collatis signis fuit profligatus, ac gravi clade affectus, & reliquis copiis profectus Brixiam, vix eam ab illis tueri potuit, per Feltrinum Gonzagam invito Ludovico occupato Rhegio, & commissa alia pugna ad Bononiam inter ejus copias ibi dimissas, ac ecclesiasticas, copiis suis etiam profligatis, Albernutio tamen, & Garfia, & Fernando Hispanis ducibus cadentibus cum cc. millibus, & Malatesta & Farnesio vulneratis, & Estense capto, ex ejus copiis desideratis dcc. & mc. vulneratis, & dccccxl. captis.

B Anno 1360. Ungarorum equitum quinque milia, eorum duce Simone, de mense Novembris obfederunt Parmam, superventaque hyeme ac habita pecunia à Bernabove, inde abierunt. Et Joannes Galeatius nepos suus duxit uxorem Isabellam, filiam Joannis Gallorum regis cum dote Comitatus Virtutum.

Et anno altero Carolus Cæsar concessit die XXI. Aprilis ei ac Bernabovi patruo suo jus erigendi gymnasium Papiæ.

Anno sequente, Ugolino Ardigerio præfule Cremonæ mortuo, ejusque cadavere posito in pariete sinistro chori ecclesiæ monasterii ibi sancti Domini, ei substitutus fuit Petrus de Capellis patritius Venetus. Innocentius summus Pont. solis deliquio præter modum facto Avenioni die XXI. Septembris mensis octavi anni decimi sui pontificatus vitam cum morte commutavit, & Gulielmus Grifa Lemovicensis, Abbas S. Victoris Massiliæ, nepos Clementis olim summi Pont. ex fratre, & legatus apud Vicecomites, die ultima Octobris factus fuit Pont. Max. & Urbanus V. nominatus; & confirmavit in Italia summa cum potestate Egidium Carillam, qui renovato foedere cum Philippino Gonzaga filio Guidonis anno superiori mortui, Nicolao Estense, Francisco Carrariense, & Cane Scaligero, in Bernabovem Vicecomitem bello infestantem Rhegienses, Gonzagæ, & Mutinenses Estensi suppositos, ei movit bellum, & qui oppidis Scandolaræ & Binæ agri Cremonensis, & multis aliis in ejus dominio jubente ipso demolitis, & commisso prælio inter ejus exercitum, ac ecclesiasticorum, & confœderatorum in vico Salaræ agri Mutinensis, fuit superatus, Ludovico ejus filio naturale, & multis aliis occisis, & Andrea Pepulo, Sinibaldo Ordolpho, Paulo Picco, Guidone Foliano, Azone Corrigiense, Nicolao Pallavicino, Gulielmo Cavalcabo, & Joanne Ponzono ejus ducibus, & pluribus aliis captivatis ex ejus exercitu, ipso de fuga prolapsa ad Cravacorum agri Bononicensis; & per Reges Galliæ & Cypri, motos ipsius calamitate, missis legatis ad Carillam pro pace ei reddenda, ipsam fecit cum eo, ac Scaligero, & aliis confœderatis. Raymondinus Cavitellus ex meis majoribus Jureconf. filius Ottolini, die ultima Septembris obiit, ejusque cadaver sepultum fuit in tumulo subterraneo constructo in sacristia ecclesiæ divi Bartholomæi Cremonæ, culta per Religiosos D. sanctæ Mariæ Carmelitarum de observantia.

Anno sequuto; Ambrosio Vicecomite, & Amizonzo ducibus Bernabovis Vicecomitis, ingressis copiis Flaminiam, eamque diripientibus, & Joanne Anglico duce Pisanorum, adhærente Vicecomiti, ejus acie diripiente agrum Camertium, Fulginii, ac Montis Regalis, & Imolensium, & infestante Florentinos, & secum commisso prælio per ipsos apud Miniato oppidum, eis profligatis, adhuc exarsit bellum inter Vicecomitem & Carillam.

Annoque subsequuto per Carillam destinatis in auxilium Florentinorum tribus millibus equestribus, ac pluribus pedestribus sub Obizone Lucense, seu Bononicense, & per eum & alios Florentinorum.

- norum duces facto conflictu cum Anglico; & ejus acie equestrium sex millium per quatuor horas inter Aretium & Cortonam Florentini & Ecclesiastici prævaluerunt, Anglico captivato cum omnibus fere equestribus, & cunctis populis, qui defecerant ab Ecclesia, reversis ad ipsam. Abbas & monachi divi Laurentii Cremonæ, dum haberent in vico & pertinentiis Calcii agri Cremonensis nonnulla prædia, dederunt ea in permutationem Gabrieli Aliprando pro nonnullis aliis, quæ habuit in vicis Rivi Alti, Gibelli, & Poleseni ultra Padum, etiam agri Cremonensis. De mense Augusti locustæ innumerabiles ex Pannonia in Italiam progressæ, & per eas, cum essent multum densæ, ibi occupato solo per quinque millia passuum fructibus ibi pendentibus, ibi grave damnum intulerunt.
- A. C.** Anno 1365. Bernabos Vicecomes tentavit Genuenses ejus dominio subjicere.
- A. C.** Et anno altero, Cremonæ prætorè Francisco Ordelapho, junctis armis cum Galeatio fratre, ac Spinulis, & Fliscis, & aliis Genuensibus, eis moto bello Genuam obsedit. Et Galeatius construi fecit urbiculam Placentiæ, & Violantem filiam suam nupsit Duci Clarentiæ, filio Regis Angliæ, cum dote aureorum ducentum millium, & Albæ, & Montis regalis, & Bernabos moto bello Francisco, & Ludovico Gonzagis ob necem Ugolini eorum fratris, per illos patratam, expugnavit ac diripuit Burgum fortem in agro Mantuano.
- A. C.** Et anno sequente Carolus Imperator in eorum auxilium ex Germania descendit in Italiam exercitum viginti millium armatorum, & ad Burgum fortem factis multis levibus præliis cum Vicecomite, ejusque exercitu, & opera ipsius aggeribus ibi fluminis Padi apertis, dum ejus aquæ auctæ fuissent, inundatis castris Caroli, illinc se interponente Anchise Vindelico affine Vicecomitis, re secum composita, & per ipsum sibi data pecunia, nulla re per eum facta abiit die xx. Maji in Boemiam.
- A. C.** Et anno sequuto, mense Junio cum uxore & filiis ingressus Italiam, ibi Mutinam obsedit, ad cujus præsidium erant Baptista filius Bernabovis, & Lucam Pisani, ac Miniato oppidum Florentinis ademit, & Roman profectus, & ibi alloquutus summum Pont. illinc abiit statim Pisas, & ibi habita pecunia à Florentinis, eis dimisit Miniato, & Lucæ dimisso Vicario Cardinale Gallico reversus in Germaniam, illic obsedit Ulmam, & Vicarius suus sibi solutis aureis viginti quinque millibus per Lucenses, eos restituit libertati.
- A. C.** Et anno subsecuto Bernabos, Cremonæ facto censu omnium ibi familiarum, ampliari jussit arcem ibi ad portam S. Michaelis, & in ea illic templum in honorem ipsius divi includi, in ejus vico tunc per ibi vicinos constructo alio templo sub titulo divi Gregorii martyris, ejus corpore ex templo divi Michaelis in illud exportato, & destinavit copias in Florentinos, eorumque agris cursitatis usque Florentiam, & ipsorum agminibus sibi occurrentibus profigatis, eis grave damnum intulit.
- A. C.** Et anno 1370. moto bello Joanni Marchioni Montisferrati, eum exsivit Valentia, & Casale sancti Evassii, & copias destinavit in Hetruriam ad opem Joannis Agnelli adversus Gambacurtas, Pisas occupantes, & quibus eas obsedit per bimestre, & facta pace cum summo Pont. Florentinis, Estensibus, ac Carrariensibus emit Rhegium à Guidone Gonzaga filio Feltrini pretio florenorum sexaginta millium, & Cremonæ in ædibus dicatis sanctissimæ Cruci construi fecit arcem, ac alias Tricii cum ponte lapideo super flumine Abduæ, Piceleonis, Laudæ, Sancti Columbani, Novicomii, Scansafii, Melegnani, Cremæ, Pontremuli, & Calestani, & Castrum novum buccæ Abduæ, vallari moeniis.
- A. C.** Et anno altero, dum per Estenses exsitus fuisset
- A.** Rhegio, illud per arcem, quam de novo construi etiam fecerat, ingressus, recuperavit, Ludovico Teutonico eorum duce illinc expulso, & arce ipsa dirui iussa, & per eos adversus ipsum percussio fœdere una cum legato Apostolico, Scaligero, Gonzaga, & Carrariense.
- Anno sequente commisso prælio per ejus exercitum, ipsius duce supremo Baptista filio, per sex horas cum pontificiis & confœderatis, eorum duce Joanne Anglico, & Estense Marchione Ferrariæ, ac Francisco Foliano, illos superavit, Foliano cum Gulielmo nepote suo & multis aliis captivato, & decapitari jussu in civitate Rhegii.
- B.** Et anno sequuto reparatis viribus per ecclesiasticos & confœderatos, collatis signis cum exercitu Vicecomitis ad flumen Primarium in agro Mutinense fuit superatus, multis tamen utrinque cæsis, & captivatis, & ecclesiastici & confœderati irruerunt, & cursitarunt agrum Placentinum, & re composita cum Fontanensiis tentarunt occupare Placentiam, & castrum sancti Joannis ceperunt, & Mutinam, dum ab Estense ad Bernabovem defecisset Gerardo Rangono occiso per Manfredum de Salsolo, obsederunt, & Ambrosio ejus filio acie ingresso valles sancti Martini, & Caprianæ, & cum ibi incolis commisso certamine de mense Augusti, interempto una cum Ludovico & Antonio Corrigiensibus, filiis Azonis, in eos profecti aliis copiis, & ad ultionem filiorum multis ibi cædibus, incendiis, ac rapinis magna cum sævitie factis, ipsisque debellatis, & alio facto conflictu cum pontificiis & confœderatis pari Marte per Vicecomitis exercitum, ipse pacem inivit cum summo PP. de mense Novembris.
- C.** Et anno subsecuto Isabella uxor Galeatii Com. Virtutum Gallica, & soror Caroli Gallorum Regis, obiit, superstite Valentina filia, de mense Septembris. Annonæ penuria in Italia, ac multis aliis provinciis, vigente, Mediolanique, & Parmæ, ac Mutinæ, & Rhegii sæviente peste.
- D.** Anno 1357. summus Pont. ex Gallia in Italiam transmisit Petrum Bituricensem Cardinalem, & episcopum Gebennensem, & legatum Apostolicum, qui cum Ferrariam divertisset, ad eum illuc convenerunt Nicolaus frater summi Pont. ac Com. Gebennensis, & Sabaudia, Joannes Anglicus, & Otho Provicensis, ambo duces copiarum ecclesiasticarum, & Guido Poletanus, & cum Bernabove Vicecomite fecit inducias biennales.
- E.** Qui anno altero, Cremonæ rectore Hieronymo Sicco, nupsit Agnesinam filiam Francisco Gonzagæ, filio Ludovici Principis Mantuæ, & neptem Ugolino nepoti ipsius, ei promisso censu perpetuo annuo accipitris pro Rhegio, olim occupato per Feltrinum patrem Ugolini. Et Galeatius Vicecomes bello recepit multa oppida Novariensium, quæ à patre suo defecerant, sibi per eum assignatis Vercellis, Novaria, Alexandria, & Casale, vigente ingenti omnium rerum penuria in Italia, Germania, & Pannonia.
- F.** Galeatius Vicecomes annorum XLVII. periit, superstitis Joanne Galeatio, & Azone filis ex Blanca, filia Aymonis Com. Sabaudia, & Azone non multo post mortuo, inter Joannem Galeatium & Bernabovem patrum divisus dominiis civitatum, quas habebant in Gallia Cisalpina, Flaminia, & Hetruria. Carolus Imperator die xi. Novembris anni xxii. imperii sui obiit, superstitis Vincislao jam Cæsare electo, & Sigismundo filis ex Anna nuncupata Jovina.
- Anno 1381. Petro Capello Cremonæ Episcopo mortuo suffectus fuit Marchus de Porris Mediolanensis.
- Anno 1384. cognitus fuit Bartholomæus de Vulpis Soncinas, Jur. Conf. celeberrimus, & qui publice docuit leges Patavii, & ejus Gymnasii fuit Rector,

ctor, & ex Senatoribus Romæ, & prætor Bononiæ, & dum gereret magistratum Florentiæ, ejus statuta reformavit, & fuit ex supremis consultoribus Jo. Galeatii Vicecomitis.

A. C. Et anno sequente, Marco Porro præfule Cremonæ mortuo ei substitutus fuit Georgius: & Barnabas Vicecomes, dum nimis avare ac rigide dominaretur, & ali faceret ingentem canum venaticorum numerum, gravissimo sumptu suorum subditorum, & quos canum præfecti videntes eos esse strigosos, graciles, & enervatos, obesos, ignavos, & impios esse, gravi pecunia mulctabant, & vel fuste percutiebant, conquistis quoque his, qui ante per quinquennium apros silvestres occidissent, & ex eis centum furcis suspendi iussis, & plurimis gravi ære mulctatis, & ut filios exsultaret, affectaret è medio tollere Galeatium nepotem, ac generum suum, & per eum cognita illius mente, dum ex Papiæ profectus fuerit Mediolanum, ubi residebat Barnabas, qui ei mulæ infidens occurrerit, & ingressum Mediolanum, & ex eo egressum per portam Vercellinam sub simulatione eundi voti gratia ad templum B. M. Virg. in Monte supra Valesium comitatus fuerit, iussu Jo. Galeatii à militibus, quos secum habebat, fuit captus, & intrusus in arcem portæ Jovis, una cum Marco & Rodolpho filiis, ejusque domibus, & arce, ac publicanis, & quæstoribus ibi popularium prædæ concessis, & illinc conductus in arcem Tricii, ejus iussu constructam die xxviii. Maji, ibi illinc ad septem menses, & die xviii. Decembris annorum sexaginta sex, & triginta domini sui, ex veneno sibi propinato in fasellis obiit in amplexu Dominicæ Porre ex ejus concubinis, sibi facta jam prædictione per Medicinam Astronomum suum domesticum, ut sibi caveret à nonis Maji, eo anno sibi infausto ob trium syderum conjunctionem, & antequam caperetur per dies septem ejus palatio à fulgure percussus, & ex eo intimi cubiculi peristromatis combustis, & vipera marmorea ejus fastigio imposita dejecta, & comminuta. Et Jo. Galeatius potitus fuit dominio Cremonæ, Placentiæ, Parmæ, Laudæ, Brixie, ac Bergomi, cum ei prius parerent Papiæ, Novaria, Alexandria, & Vercellæ, & oppida usque ad Alpes, & Mediolanum utrique esset commune, superstitibus filiis ex Bernabovæ, & Anguina, seu Viride Scaligera, Ludovico Cremonæ & Laudæ, Marco Mediolani, Carolo Parmæ & Burgi sancti Domini, Rodolpho Bergomi, & Mastino Brixie rectoribus, & Viride nupta Leopoldo Duci Austriæ, ex qua in lucem prodiit Hernestes pater Federici tertii mox Imperatoris, Thadæa Stephano, & Magdalena Federico Ducibus Bavarie, Agnete Francisco Gonzagæ, Angelesca Federico, & Antonia Corrado Ducibus Wirtembergi, & mox Antonia Federico Regi Siciliæ, & deinde Procamiro filio Vincislai Cæsaris, & postea Francisco Carrariæ, Valentina Perino Regi Cypri, Lucia Edemondo filio Regis Angliæ, & mox Ludovico Andegavensi primogenito Regis Gallie, & deinde Balthesari Marchioni Missinensi, Elisabeth Hernesto Duci Monachi in Germania, & Catharina ipsi Jo. Galeatio, & Viride una cum Lacellotto suscepta ex Dominica Porra nupta Jo. Anglico, & Palamede, & Galeotto, & Bernardo Ricardo, Elisabeth, & Margarita ex Catharina Cremonensè, & Sacramoro ex Montanara de Lanzano, Ambrosio, & Hectore ex Bellamella de Grassis una cum Lucia, seu Elisabeth nupta Com. Lucio de Landito Germano incolæ montium Brigentiorum, cum dote aureorum duodecim millium.

A. C. Anno proximo Rolandus de Medicis Mediolanensis anachoreta, postquam in locis asperis & solitariis Alpium Bargoni diocesis Placentiæ per annos xxvi. moram habuit summa cum abstinentia, & in eis repertus per ibi incolas, illinc ductus fuerit in ecclesiam ibi B. M. Virginis, & illic facta confessio-

A ne peccatorum Religioso Carmelitano, & è manibus ipsius sumpta Eucharistia multa cum reverentia, die v. Septembris emisit spiritum, ejusque corpus conductum fuit Buxetum, & conditum in sacello ibi sibi dicato, procurantibus illustribus Marchionibus Pallavicinis ibi, & in vico Bargoni dominantibus, & ad ipsum corpus ex gratia omnipotentis Dei, & ejus Rolandi meritis, facta fuerunt multa miracula, ex quibus reputatus fuit inter beatos.

Anno sequente compilata fuerunt statuta Cremonæ, ibi prætor Comino de Suardis, Equite Bergomense: & Joannes Galeatius Vicecomes, orto bello anno præcedente de mense Octobris, ex instigatione Gulielmi Biba aquæ Veronæ exfulis inter Antonium Scaligerum ibi regulum Joanne Ordelapho ejus duce, & Franciscum Carrariensem Patavii tyrannum Joanne Ubaldino ejus duce, & instigatus per Carrariensem generum Bernabovis in Scaligerum, cum intra trimestre exfuit dominio Veronæ, ac Vincentiæ, cesso per eum Vincislao Cæsari die tertia decima Decembris, se ei permittente, ne subiceretur per Carrariensem, receptoque Vicecomite in dominum, Scaligero aufugiente Venetias.

Et anno sequuto nupsit Valentinam filiam suam ex Isabella Gallica Ludovico Com. Turoni, fratri Caroli VI. Regis Francorum, cum dote urbis Astensis, & quatuor centum millium florenorum: & indixit bellum Florentinis, nisi exauctorassent Antonium Scaligerum, & Carolum Vicecomitem filium Bernabovis, ab eis conductos à sui stipendium, ac nisi desistissent à molestia Senensium, & quod dilatum fuit se interponente Petro Gambacurta Pisarum tyranno utrinque amico.

Et anno sublequuto, cum intellexisset Franciscum Carrariensem tentasse liberare Bernabovem Vicecomitem eorum focerum, percussio foedere cum Venetis ac Nicolao Estense, ei movit bellum, ipsumque eorum ope exfuit dominio Patavii de mense Novembris Jacobo Vermio supremo duce, & Carrariense ibi captivato, & ducto una cum uxore Mediolanum, & carcerato in arce Modætiæ, ubi obiit, Francisco ejus filio ex fuga prolapsus in Bavariam, & sequendo victoriam recepit Feltrum, & Belunnum. Georgio præfule Cremonæ vita functo suffectus fuit Franciscus Castillionæus Mediolanensis, nuncupatus del Anthe; & Nicolaus Zanafius Cremonensis, Archiepiscopus Neapolis, & ante Episcopus Beneventi, ac Brixie, decessit die xxv. Augusti, ut patet ex sequentibus metris:

QVEM cernis, NICOLAUS erat de Zanafiorum
Stirpe satius, Doctor Canonis egregius.
Justitia speculum, decus, & lux ampla CREMONÆ,
Corde humilis, patiens, officiosa laus.
Servit Ecclesie Romana tempore longo,
Præsulibus gratus Cardinibusque suis.
Hunc tres Pontificem dignis successibus urbes
Promerere suum, mirificumque Patrem.
BRIXIA prima, sequens BENEVENTVM, tertia Re-
gni,
Et caput, & sedes inclita PARTHENOPE.
Cumque vocante Deo meritis maturus, & annis,
Optaret jungi cælibus Angelicis,
Annis octaginta novem cum mille trecentis
Præteritis, ex quo Virgo Deum genuit;
Augusti quina vicina luce sepulcro
Deposuit corpus, regna superna petens.

Anno 1390. Vicecomes, Joanne Ubaldino filio Azii, & Lantendesco Petra mala Aretino nepote Saconis, ducibus, bello invasit Florentinos, eorum agris longe ac large vastatis ejus exercitu, ipsos ingresso per vallem Arni. Et etiam Bononientes, Jacobo Vermio duce, alio exercitu eorum agros ingresso, ipsisque direptis. Et Florentini, & Bononientes percussio foedere cum Venetis, Alberto E-

stenſe, Franciſco Gonzaga, Carolo Malateſta, & Roberto Duce Auſtriæ, ex regno Neapolitano re-
vocato per Florentinos Joanne Anglico eorum du-
ce antiquo, & Malateſta quatuor millibus eque-
ſtribus, & bis millibus pedeftribus, profecto ad
opem Bononiensium, & tranſmiſſis legatis in Ba-
variã ad Stephanum ibi Ducem, & in Galliam
ad Jacobum Com. Arminiaco, eos incitarunt,
ut descenderent in Italiam exercitu adverſus Vice-
comitem multo ære ſoluto Arminiaco. Cremonen-
ſes factionis Guelphæ, orto rumore Vicecomitem
obiſſe, uniti in loco Offanenghi agri Cremonenſis,
& illinc profecti Gazzolum tunc ejuſdem agri, ubi
morabantur Gibellini, ipſum prædæ expoſuerunt,
multis ex eis tum occiſis, tum captivatis. Et Ve-
ronenſes die vigefima nona Junii pulſo Vicecomitis
præſidio vocarunt ad eorum dominium Antonium
Scaligerum, olim eorum regulum, & ante de men-
ſe Auguſti, eo mortuo in Piceno, ſuperſtite Gu-
lielmo filio ætatis puerilis, ducti pœnitentia ad ſe
vocarunt Ugolottum Blancardum Parmenſem,
unum ex ducibus Vicecomitis tunc ſtativa haben-
tem in agro Cremonenſe; impetrata errati venia,
& loco pœnæ ſoluta pecunia, & Blancardus ejus
acie ingreſſus Veronam, ipſam diripuit, & deinde,
intercedente pro Veronenſibus uxore Viceco-
mitis, ab ejus depopulatione ceſſavit, & ibi una
cum Jacobo Vermio conſtitutus fuit rector. Et
Franciſcus Carrarienſis egreſſus Bavariã, & mu-
tata veſte, faventibus Venetis ingreſſus Patavium,
eo potitus fuit præter ibi arcem, mox obſeſſam per
Ducem Bavariæ, cum ſtatim acie militari ſubſe-
quutum, & dum fuiſſet per Florentinos fraudatus
ſtipendio, ea deinde dimiſſa reverſum in Bavariã,
& poſtea per Joannem Anglicum, illuc copiis pro-
fectum jufſu Florentinorum, ſibi dato itinere per
agrum Ferrarienſem ab Alberto ibi regulo, reda-
ctam in ſui poteſtatem, Jacobo Vermio duce Vi-
cecomitis, exercitu ex Patavio, dum illuc tranſi-
viſſet cauſa ipſam recuperandi, abeunte in agros
Vicentinos.

A. C. Altero anno Com. Arminiaci ex Gallia decem
1391 millibus equeſtribus, & quindecim millibus pede-
ſtribus, per montes Taurinos ingreſſus Galliam
Subalpinam, & ibi ad fines Caſtelatio agri Alexan-
drini expugnato, & dum abſque ullo ordine pro-
perafſet Alexandriã, & eam obſediſſet, inter il-
lius copias, ac Vicecomitis, quibus Vermius per
eum accerſitus properarat ad præſidium Alexan-
driæ, factò conflictu, & proſtigatis Gallis, pluri-
mis ex ipſis occiſis, remanſit vulneratus & captiva-
tus una cum aliis circiter ſex millibus, ac Raynal-
do Zanfilatio, & Joanne Ritio Florentinis, qui
eum conduxerant in Italiam, & interit. Et Joannes
Anglicus, dum ejus acie ex Patavio, ut ſe con-
jungeret Arminiaco, & ejus copiis properafſet in
agrum Cremonenſem, & iviſſet uſque ad flumen
Abduæ ad ejus fines labens, audita ejus morte, &
copiarum ſuarum ſtrage ex vico Paterni, ubi de-
gebat, & habebat fundum, deſcendit in agrum
Brixienſem trajecto flumine Ollii, eoque Vermio
copiis ſuis ipſum inſecuto, & dum perveniſſet ad
flumen Clifſis junctum ponte, ex Paterno pago agri
Brixienſis, ubi caſtrametabatur, copiis ſuis ex in-
fidiis egreſſus eum invaſit, ejuſque copiis fuſis,
dum reliquis illinc aufugiſſet ad montem illorum de
Serlis, & ibi à Joanne Rozono cive Brixienſe re-
ceptus, & viatico adjutus fuiſſet, properavit in
agrum Patavinum, plurimis quoque ſuis amiſſis ob
derivatas aquas ex Mintio & Athefi per ibi incolas
ad impediendum illius iter. Gulielmus Centenaria
Cremonenſis ex Religioſis Ordinis Minorum Con-
ventualium divi Franciſci fuit Epifcopus Placentiæ,
& mox Papiæ. Cremonæ, & alibi in Gallia Ciſal-
pina, ex bello ibi inteſtino multi ex humanis ere-
pti fuerunt.

A Anno 1392. multis Inquiſitoribus inſtitutis per A. C.
Vicecomitem adverſus illos, qui ab eo defeecerant, 1392.
& ex eis Joanne Caſtione omnium ſæviffimo tur-
ma equeſtrium, & cohorte pedeftrium, profecto
Soncinum, & ibi carcerari jufſis Cabrino & Paga-
no fratribus de Fondulis, qui factione Guelphorum
iverant Gazzolum, & Pagano publice decapitato
in foro Soncini, Cabrinus ex ibi arce, in qua af-
ſervabatur, aufugit, & ivit Caſteletum de Barbo-
bus contrariæ factionis, & ibi Anſelmum de Bar-
bobus cum uxore occidit. Et Cremonæ è regione
baptiſterii, & fori majoris, & ad fines ipſius ver-
ſus Meridiem conſtructum fuit palatium ad uſum
magnificorum ibi Equitum, & mox Jureconſulto-
rum. Et Vicecomes percuffo fœdere cum Carolo
VI. Rege Gallorum, jufſit Jacobum Vermium ejus
ducem duodecim millibus equeſtribus, & tribus
millibus pedeftribus, ſecum conjunctis aliis tribus
millibus equeſtribus Senenſium, tranſire in Floren-
tinos, eoſque infeſtare, Joanne Anglico eorum du-
ce, accerſito ex agro Patavino ipſius acie, & pro-
fecto in agrum Florentinum, & ibi eis occurrente,
& cum non valeret aperto Marte reſiſtere, illos ar-
te compeſcente.

B Et anno ſequuto de menſe Januarii cum eis ini- A. C.
vit pacem, dimiſſo Patavio Carrarienſi ſub feudo 1393.
annuo aureorum decem millium, auctore Bonifa-
cio nono Thomacello Neapolitano ſummo Pont.
Genuæ intervenientibus Antonio Adurno ibi duce,
& Ricardo Caratiolo Neapolitano moderatore ſu-
premo militum Rhodiensium, & legato Apoſtoli-
co, utrinque factò in eos compromiſſo.

C Anno ſubſequuto Florentini, cum nonnullæ co-A. C.
piæ militares, quæ fuerant ad eorum ſtipendium, 1394.
& Vicecomitis, in unum conjunctæ ex agro Parmen-
ſe irrupiſſent Hetruriam, & illinc in Picenum, &
mox regreſſæ in agros Senenſium, diſſiſi Vicecomi-
te renovarunt fœdus cum Bononiensibus, Eſtenſe,
Carraria, & Gonzaga, & mox cum Malateſtis,
Polentis, & Manfredis.

D Anno 1395. Cremonæ prætor Thoma de Saſ-A. C.
fo Mutinenſe, Vicecomes, Petro Philargo Creten- 1395.
ſe Mediolani præſule, ad Vinciuſum Cæſarem in
Boemiam Oratore deſtinato, ab eo obtinuit inſignia
Ducatus Mediolani, & Comitatus Papiæ, & An-
gleriz, & domini Cremonæ, & quorumcunque
ſibi ſuppoſitorum, ei ſolutis aureis centum milli-
bus die prima Maji, & etiam ſecundum aliquos ab
Emanuele Imperatore Byzantii Joanne ejus filio
tunc profecto Cremonam, & inde in Galliam ad
Francorum Regem, petitum auxilium adverſus
Turcas, jam quinquennio depopulatis Theſſalia &
Thracia, obſidentes Byzantium.

E Et anno proximo Vinciuſus Cæſar die quinta de-A. C.
cima Octob. rurfus confirmavit dominium ac Du- 1396.
catum Vicecomiti.

F Et etiam anno ſequente die trigefima Maji mor-A. C.
tuo, & ſepulto Joanne Acuto Anglico, duce ſu- 1397.
premo Florentinorum, eiſque infeſtantibus Ber-
nardo Aquitano duce Jacobum Apianum Piſarum
occupatorem, Vicecomes ipſis movit bellum Al-
berico Barbiano duce ſupremo, ſub quo erant
Joannes ejus agnatus Com. Cunii, Paulus Ur-
ſinus, Cecolus Brolia Allobrogus Aſſiſii tyran-
nus, Brandolinus, Paulus Sabellus, Lucas Ca-
nalis, & Michael Attendulus, quibus obſedit
Florentiam, illinc incurſatis ejus agris, & ibi
cædibus, incendiis, ac rapinis commiſſis, & mox
ea dimiſſa, illinc revocato Balbiano exercitu, &
per eum dimiſſis Sabello & Canali ad tutelam A-
piani, & Piſanorum, Urſino ad Florentinos pro-
fecto, & Attendulo in patriam reverſo, movit
quoque bellum Franciſco Gonzagæ Principi Man-
tuæ, ejus cognato, quia Agnetem filiam Berna-
bovis Vicecomitis ejus uxorem uti ſuſpectam de
adulterio decapitari fecerat; & cum Barbiano, re-
ceptis

ceptis per eum Mariana, Campedello, Casatico, & Sancto Michaeli vicis Mantuæ, eam obsedisset, Carolus Malatesta, fororius Gonzagæ, habitis copiis auxiliaribus ex foedere à Venetis & Florentinis, ad auxilium Mantuæ & Gonzagæ profectus, illum inde expulit, & mox commissis præliis tam terrestribus, quam fluviatilibus in flumine Padi, & tandem totis viribus ad Governum agri Mantuani inter eorum exercitus die vigesima octava Augusti ipsum profligavit, multa tamen hinc inde cæde commissa, & Gonzaga deinde diffusis viribus suis, ut se liberaret à bello Vicecomitis, cum eo factis induciis per decennium, se constituit ejus feudatarius. Joannes Palæologus, filius Emanuelis Imperatoris Byzantii, adhuc accessit Cremonam, ibi rectore Luchino Rusca, & prætore Antonio Vicecomite, & illinc Papiam, & inde in Galliam, petiit auxilium adversus Turcas, adhuc Byzantium obsidentes: & die vigesima sexta Decembris Cremonæ ex terræmotu multa ædificia corruerunt.

A. C. Et anno sequente, nocte præcedente diem octavam Augusti, ex imbre & impetu ventorum cum tonitribus immensis, & fulguribus ibi, & in ejus suburbis causata fuit magna inundatio, & exstirpatae multæ arbores, multaque alia ædificia corruerunt omnium stupore. Et Vicecomes die ultima Junii fecit inducias per decennium Papiæ cum Venetis, Florentinis, Estense, Gonzaga, & Carrariense, auctore summo Pont. instantibus Venetis, & pro eis, & confœderatis Michaeli Stenno, & Petro Cornelio eorum patriciis legatis, & Ugolinus Cavalcabos in ecclesia Heremitarum divi Augustini Cremonæ erigi fecit facellum ad honorem & memoriam B. Mariæ Virg. in quo ejus corpus mox in tumulo elevato marmoreo sepultum fuit.

A. C. Et anno subsequente Vicecomes Perusinos, dum occiso Beordo Lantendescho eorum tyranno, auctoribus Rasantibus ex ibi primoribus, se vendicassent in libertatem, conducto ad eorum stipendium Jacobo nuncupato Sfortia Attendulo, & cum Ugolinus Tricius pro ecclesia Fulgini Vicarius tentasset ipsos in ejus partes trahere, sponte se ei permisissent, recepit in sui dominium, & etiam Senenses Tholomeis & Salimbenis ex eorum primoribus diversarum factionum conciliatis, ibi constituto Vicario Jacobo Soardo Bergomense, & à Gerardo Apiano regulo Pisarum, mortuo Jo. Jacobo ejus fratre, ob seditiones in eum incitatas per ibi incolas à Florentinis instigatos, exasperato, emit de mense Februarii Pisas pro florenis ducentum millibus, ei dimissis Plumbino, Scarlino, & Insula Elbæ; & die prima Martii Facino Cane ejus duce potitus fuit Septimio Romano, & Carminio Gallia Subalpinae, eis direptis, & ibi, & alibi ea regione incurfata usque Yporegiam, & depopulata multa cæde, & de mense Aprilis, Ottone Tertio etiam duce suo, Spoleto & Assisio. Et Florentini, tunc ejus metu conduxerunt ad sui stipendium Sfortiam, per eum ducta uxore Lucia de Terzano ex Martiano oppido Hetrusco, ex qua suscepit Corradum: & die vigesima quinta Aprilis ex pruina aruerunt pleræque vites in agro Cremonense.

Vincislaus Cæsar, ut ulcisceretur necem Comitum Arminiaci, ex Germania in Italiam per valles Lodroni & Sabia exercitu descendit adversus Vicecomitem, & nulla ibi re gesta illinc statim fuit regressus. In Anglia, Germania, & Gallia multis præcedentibus signis, & sole diversi coloris viso, quidam anachoreta primo vere ex Anglia per Galliam descendit in Italiam, innumeris viris & mulieribus indutis lintheaminibus, & vestibus albis occultata facie, & qui appellabantur *Fraticelli*, & eos anachoreta præcedente statua Christi cruci affixi bini incedebant, & virgis ferreis se percutiebant, & vagabantur cæcæ *Stabat Mater dolorosa*, & nonnullos alios hymnos modo hic, modo illic concionando, &

A aliquos, inter quos erat discordia, componendo, & cum essent fessi, seu famés, aut sitis eos urgebat, & vel nox superveniebat, in viis passim nulla habitatione subsistebant, ibi morando, ac edendo, & bibendo ex eis, quæ eis sibi subministrabantur gratis, & quos, dum multam sanctimoniam præ se ferrent, quamplurimi invitabant ad convivia, eisque continuo se conjungebat in itinere magna multitudo cujuscunque qualitatis, & ætatis. Et in eorum opinionem multi prælati ac Principes pervenerunt, & transeundo per Galliam Subalpinam & Liguriam accesserunt in Insubriam. Et summus Pont. appropinquante anno Jubilei accersitus per Romanos ad eum residentem Assisii missis Oratoribus, & sibi datis pecuniis pro itinere, & ex nutu suo magistratibus Romæ constitutis, inter quos fuit Malatesta, filius Pandulphi reguli Pisauri, Senator, & ipsa urbe munita propugnaculis illuc se recepit. Vincislaus Cæsar die xx. Maji anni xx. i. electionis suæ, ob ejus malos mores, ignaviam, & vecordiam captivato, & deposito ab Imperio, fuit ei surrogatus Robertus Bavarus.

B Et anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo turbæ Fraticellorum peregrinantium Heremita ductore appulsæ fuerunt Cremonam, & Francisco Castillionæo Mediolanense, nuncupato del Ante, ibi episcopo, per eum, ac clerum & populum factis rogationibus, opera aliquorum ex eis concionantium contracta fuit pax inter multos ibi inimicos capitales, & antiquos, & qui per aliquos unquam ullo modo potuerant conciliari, inter quos fuerunt Dovariæ, & Burgi, & cum illinc facto recessu progressi per Flaminiam, & Hetruriam, Viterbium, ibi substitissent, intendentes illinc progredi Romam visitatum reliquias ibi Sanctorum, & ad accipiendum Jubileum. Summus PP. timens ne Heremita intuitu sanctitatis ipsum è sede expelleret, eamque occuparet, copiis militaribus coactis, & Viterbium destinatis, ipsum ibi jussit capi, & Romam perducere, illicque ultimo supplicio affici, multis eum sequentibus Viterbii occisis, & reliquis domum reversis, causata peste mox gravi ob colluviem illarum turbarum, & aliorum ex diversis partibus Europæ, & reliquis religionis Christianæ Romam profectorum ad accipiendum Jubileum, & ex ea innumerabilibus mortuis. Et cum Joannes Bentivolius, filius Antonioli, mortuo Antonio Zambecaria occupasset ope Nicolai Estensis, ac Francisci Carrariensis, Bononiam, moto bello per Albericum Com. Cunii Manfredi tyranno Faventia, & qui ope Vicecomitis conversis armis in Bentivolium, & Bononienses, eis movit bellum, quibus dum Florentini Carolo Malatesta duce opem tulissent, Vicecomes, ut eos averteret ab ope Bononiensium, eis ipsorum tunc duce supremo Rolando Malvolta Senense intulit bellum, ac tentavit dolo occupare Florentiam, & tractatu in lucem prodito, multique ex conjuratis ibi Massio Albitio vexillifero ultimo supplicio affectis, Robertus Cæsar per eos instigatus in Vicecomitem sibi promissis ducentum millibus aureis, & centum millibus solutis ex eis pro stipendio exercitus sui, una cum præfule Colonia, Comite Palatino, & Leopoldo Duce Austriae, & quindecim millibus armatorum autumnii tempore descendit in Italiam, & receptis in ejus partes Francisci Carrariense, & illis de Bauco, & Acio de dosso majori, positis castris ad lacum Benacum in agro Veronense, & ibi sibi occurrentibus exercitu Facino Cane, Alberico Barbiano, & Ottone Tertio, ducibus Vicecomitis, & ibi utrinque commisso prælio victus aufugit Tridentum.

F Et anno altero ivit Venetias, ei ex Ateste & Montagnana in agro Patavino sibi obviis factis Sfortia, & Francisco cognominato Bocaletto fratre, Bosio, Laurentio, Michaeli, & Fuschino fratruelibus, & Santo Petracino Parente nuncupato avunculo ipsius, & Balthesare Rangono Mutinense tur-

mis equestrium Florentinorum, concessit Sfortiæ poni ad ejus insignia cotonei leonem fulvum erecta cervice, & altero pede infixo, & lævo sustinente cotoneum, & licet Florentini & Veneti multum rogarint, ac nixi fuerint ipsum retinere in Italia, sibi oblatis copiis sub Sfortia, & Rangono, quibus possit habere bellum cum Vicecomite, tamen per eos non potuit retineri, sed ex Venetiis rediit in Germaniam. Quamvis in quadam Chronica Germana legerim Vicecomitem inito conflictu cum Roberto fuisse victum & captivum, & Robertum tunc destitutum à præfule Colonienfè, & Duce Austriaco, negotio infecto properasse in Germaniam, & Vicecomes ad ejus quoque stipendium in gratiam Perini Derthonensis Sfortiam conduxit, & Philippum Ducem Aurelianensem ejus nepotem constituit Ducem Genuæ, ipsiusque subditis ob multa bella, quæ habebat, gravia tributa imposuit de mense Novembris, & Decembris. Et summus Pontifex ejus potentiam augeri, ut pecunias cumularet, quibus ei resisteret, introduxit usum minatarum, quem omnes admiserunt, præter Anglos, nisi pro solis Episcopatibus. Et Franciscus Castillionæus Episcopus Cremonæ concessit in feudum perpetuum Galcotto de Casate Mediolanensi jura & bona, ipsi Episcopo spectantia, in locis Zanengi, Farsengi & sancti Martini de casa Pagana, Curia Oscfalalis, prius concessa Nicolino, Lanfranco, & Egidiolo de Oscfalibus Cremonensibus, & antea illis de Cataneis cum bonis & juribus eidem Episcopo spectantibus in curiis Platinæ, Drizonæ, & Malangolæ.

A. C. Et anno sequente Vicecomes prosequendo bellum inchoatum adversus Joannem Bentivolium, Bononienfes, & Florentinos, & à quo cessasset ab adventu Roberti Cæsaris adversus illum in Italiam, iussit obsideri per Berbianum una cum Francisco Gonzaga, Pandulpho Malatesta, & Othone Tertio, Bononiam, illinc expulsurus Bentivolium, & conductis per Florentinos ad eorum stipendia Bernardone Vicecomite filio Bernabovis, & Francisco Carrario cum duobus filiis, mortuo ac sepulto Florentiæ Raynutio Farnesio eorum duce ex epidemia, quæ ibi ac alibi sæviebat in Italia, & transmissis exercitu Bononiam ad auxilium, & Bononienfibus ob id factis audacioribus, egressis una cum eo Bononiam adversus exercitum Vicecomitis castrametantem ad Casalegium, & ibi utrinque facto conflictu succumbentibus, Bernardone, & Carrariensibus, Nicolao Lanzano, & Sfortia, & Angelo Lavelano captivatis die ultima Junii, ex culpa Joannis Tartaliæ deserentis ordines, & Carrariensibus dimissis in gratiam Gonzagæ, & Bentivolio incolume ingressis Bononiam, ut eam tueretur adversus Vicecomitem, obruncato in ejus gratiam per Cabrinum Fundulum ex suis ducibus, nullo resistente, Bononienfibus se ei sponte permittentibus, & per eos introducto Barbiano ea potitus fuit, ut patet ex sequenti Jo. Galeatii Epistola: *Joannes Galeaz Dux Mediolani, &c. Papiæ, & Virtutum Comes, ac Pisarum, Senarum, & Perusis Dominus. Benedictus Deus, cujus exuberans gratia prosperiores prosperis nostris addens successibus, evas Bononia adeo fecit unanimes, quod post triumphalem victoriam, contra gentes hostiles, per gentes nostras obtentam, quam vobis per alias litteras nostras nuntiavimus, omnium ipsorum civium accedente consensu, ipsius civitatis Bononia Dominium nobis libere tradiderunt, qua vobiscum ad solatium, & letitiam participare decrevimus; Volentes quod, ad laudem altissimi Creatoris, à quo omnis principatus, & Dominatio pervenire dignoscitur, processiones solennes, & luminosa Faldia, & ferias, in illa nostra civitate, & districtu tribus successivis diebus fieri faciatis. Cæterum pro hujusmodi felicissimi novi susceptione, subditos nostros levitare cupientes, Datum Instrumentorum omnibus civibus, & subditis nostris remittimus, & harum serie, &*

A *harum serie, à die Dat. presentium totaliter revocamus; Volentes insuper, ac vobis mandamus, quod quoscunque carceratos ex causa pecuniaria, ad instantiam singularis, vel singularium personarum, nec non condemnatos pecuniarie, in Communi, vel Camera nostra, usque ad quantitatem librarum centum Imper. & ab inde infra, in bono ordine libere relaxari, juribus privatarum personarum, Communium, & Camera nostra semper salvis; De quibus publicas proclamationes in locis consuetis illius nostre civitatis, & districtus in Dei nomine fieri faciatis, rescribendo nobis de receptione presentium, & prout finis subsequetur. Dat. Papiæ die 11. Julii. Et mox iussit exercitu viginti quinque millium equestrium, ac multarum cohortium pedestrium, ducibus supremis Barbiano & Vermio, obsideri Florentiam. Et dum esset in oppido Melegnani Ducatus Mediolani juxta flumen Lambrum, intendens ibi coronari regem Italiæ, præcedente comete à die prima Quadragesimæ usque ad Pascha in dies crescente, ejus cauda respiciente Mediolanum, & die Mercurii præcedente Pascha obscurato sole, & die secunda Augusti facta eclipsi lunæ, die tertia Septembris annorum quinquaginta quinque, & domini viginti quatuor, ibi obiit in arce ex febre, seu ut aliqui dicunt ex epidemia tunc sæviente in Italia, superstitibus Jo. Maria Duce Mediolani annorum quatuordecim, & Philippo Comite Papiæ ejus filius ex Catherina Vicecomite, & Gabriele filio naturale ex Agnete Mantegatia, sibi dimissis Pisis & Crema, ejusque cadavere ex ejus mente illinc delato Mediolanum in ibi ecclesiam cathedralem, & post ejus funebrem pompam dimembrato, illincque ejus parte translata Papiam in ecclesiam ibi Cartusianorum religiosorum, & reliqua parte Viennam Galliarum in ecclesiam D. Antonii, & ibi sepultis, & post se dimissis viginti quatuor civitatibus in Gallia Cisalpina, Flaminia, & Hetruria ejus domini, Pandulpho, & Carolo Malatestis electis ad regimen Jo. Mariæ. Et Joannes de Vignate die vigesima tertia Novembris occupavit Laudam, illinc expulsis Fisiragis. Et Senenses, Francisco Sabellico & aliis factionis suæ ducibus, expulsis Barilottis, Rubeis, Cabrinis, & Maladverfis contrariæ factionis, una cum Georgio Carello ibi pro Vicecomite rectore, se vendicarunt in libertatem.*

Et anno sequuto Franciscus Suardus occupavit A. C. Bergomum, illinc expulsis Coleonis, Tornielli Nov. 1403. variam ea direpta, illinc expulsis Lavezariis, & multis ibi occisis, & commissis incendiis utrinque; & Rubei Peregrinum, & etiam cum Ottone Tertio Parmam; & Nicolaus Estensis Ferrariæ Princeps Rhegium, Sicus Ordelaphus Forilivium, Eustorgius Manfredus Faventiam, & Baldesar Costa, legatus Apostolicus, & Cardinalis tituli sancti Eustachii, Neapolitanus, duce Andrea Brachio Montano Perusino, redegit in jus Rom. Ecclesiæ Perusium, mox dimissum promisso censu per Perusinos Ecclesiæ Rom. in cujus dominium etiam redierunt Affisates. Joannes filius Bernabovis Vicecomitis cepit Canturium, Rolandus Pallavicinus Burgum Sancti Donini, Franciscus Gonzaga Princeps Mantuæ Gazzolum, Vitellianam, Pischeriam, & multa alia oppida ex agris Cremonensè, Brixienfè, & Veronensè, finitima agro Mantuano. Et Anguisolæ expulsi Placentia per Scottos, & Landos Bobium. Et Joannes Columna Lunenses. Et Brixienfes Guelphæ factionis expulerunt ex Brixia Gibellinos, ex eis multis occisis, illorum bonis direptis, illuc profecto manu armata Francisco Carraria, & illinc ad triduum expulso. Et Bononienfes inter eorum factiones suscitato bello intestino, illuc supervento Facino Cane cum copiis sedati fuerunt. Et Genuenses Sarzanam & Liburnum ceperunt. Et Joannes Ponzonus die penultima Maji multa armatarum manu ingressus Cremonam ex ea expulit Joannem de Castiono, ibi commissarium Vicecomitis, & ci-

ves

ves illic opprimentem. Et Ugolinus Cavalcabos Cremonensis, & cujus majores dominium Cremonæ habuerunt, & qui habuit uxorem filiam Giberti etiam de Cavalcabobus, dolo dimissus è carcere, in quo eum poni fecerat Joannes Galeatius Vicecomes, quia adversus ipsum adhæsisset Joanni Acuto Anglico, eique voluisset prodere Cremonam, per Cremonenses, Parmenses, Placentinos, Bergomenses, Brixienfes, Laudenses, Cremenses, & alios factionis Guelphæ in Gallia Cisalpina, factus fuit eorum dux supremus, & habitis copiis auxiliariibus ab Othone Tertio, Petro Rubeo Parmensibus, Joanne de Vignate Laudense, Suardis Bergomensibus, Bartholomæo & Paulo Benzoni, & Brixienfibus factionis Guelphæ, & assumpto in sui partes Joanne Ponzono, ejus, ac Gulielmi, & Caroli agnatorum suorum ope, ac assentiente Joanne de Summo duce factionis Maltraversæ, turmis equestribus coactis apud Casale majus, & cohortibus pedestribus ad Puteum Baruntium, ingressus fuit noctis tempore die ultima Junii Cremonam per portam Mosiæ, constitutisque suis ducibus Joanne & Cabrino Fundulo, & Gulielmo agnato suo, illinc mox eorum ope expulit Ponzonum, & Gibellinos, ex quibus plerique iverunt Soncinum, illudque die decima Julii occuparunt, ibi occisis in odium Fundulorum ex eis Petro, & Joanne, & Lanfranco de Cavallis.

Et Dovarienses profecti Carzagham, illud diripuerunt & combusserunt. Et Cabrinus ejus copiis profectus die vigesima nona Julii Castrumleonis, compulit ibi oppidanos sibi tradere Ugotionem Pallavicinum contrariæ factionis, quem occidit, & dimembrato ejus cadavere super strata, ejus caput ab ipso abscissum, & lancea infixum, ad illius ignominiam detulit Cremam, & ibi arci superimpofuit, & Gibellinos ex Sorexina expulit, qui iverunt Tribulum, & in eorum auxilium illuc accersitis Soncinatibus, Fontanellensibus, & aliis ibi vicinis contrariæ factionis, & qui, dum Guelphi ex Sorexina in eos transivissent, ipsisque repertis accinctis ad pugnam illos infecuti, & affecuti, ex eis utrinque commissa pugna occiderunt circiter quingentesimum, & reliqui profecti Insulam Dovariensium, ubi erant Dovarienses cum parte Gibellinorum, obsederunt ipsam, & illuc ad auxilium profecto Petro Gambara cum valida manu Gibellinorum Brixienfium, ibi inter eos commisso alio prælio die nona Augusti, & ex Guelphis cadentibus aliis circiter tercentum inde expulsis aufugerunt Gadium, & Gambara copiis suis ipsos infecutus, illud expugnavit, ac diripuit, & combussit, ibi repertis fere ad unum occisis die undecima Augusti, & secum junctis Cremonensibus, Bergomensibus, Cremensibus, ac Rolando Pallavicino factionis Gibellinæ, profectus Soncinum, illud dolo recepit ab ibi arci præfecto, & mox Castrumleonis, & Rumenengum. Et Guelphi trajecto flumine Padi in ditionem Rolandi Pallavicini, & ibi inter illic incolas eo duce, & ipsos diripientes ea loca, commissa alia pugna, ibi quamplurimi occubuerunt. Et Cavalcabos die vigesima quinta Augusti arcibus SS. Michaelis & Lucæ Cremonæ receptis à Joanne Cribello, ibi præfecto, & depopulatis, & arce sanctæ Crucis ampliata, ad eum transmissis in ejus auxilium bis millibus equestribus per Florentinos, & Carrariensem die quinta decima Novembris simulata reconciliatone cum Joanne Ponzono, illum cum Ponzino, filio veneno substulit die sexta Decembris. Et Otho, & Franchinus Rusci de mense Julii occuparunt Novicomum, illinc expulsis Vitans, & mox fuerunt expulsi per Pandulphum & Galeatium Malatestas duces Vicecomitis. Et Facinus Canis Vercellas, & de mense Septembris Alexandriam, ea direpta, ac multa alia oppida in ea regione. Et Bucicardus Gallus, staturæ plusquam humanæ, & robustissimi-

mus, occupata Derthona movit bellum Vicecomiti, ut dominium Mediolani subjiceret Carolo duci Aurelianensium. Et Bartholomæus J. C. & Paulus Benzoni die secunda Novembris per Cremenses electi fuerunt eorum domini. Et Gentilinus Suardus Bergomensis, accersitus per Cremenses factionis Gibellinæ adversus Benzonos, & in eorum auxilium adversus ipsum ex Cremona per Cavalcabovem destinato Fondulo, ibi inter eorum acies & factiones commisso certamine fuit vulneratus, & illinc ductus Bergomum. Ab hora secunda noctis præcedentis diem decimam sextam Decembris usque in auroram conspecto in aere ingenti globo igneo.

Anno subsecuto, Cremonæ prætore Belmundo A. C. de Canudatis J. C. Ariminense, Otho Tertius, Cabrinus Fundulus, Joannes de Vignate eorum factiosis ingressi die quinta decima Martii Placentiam, eam diripuerunt. Et Facinus Canis, dux supremus Jo. Mariæ Vicecomitis, eos infecutus, illos illinc expulit, & dum eam quoque depopularetur, Otho Tertius adhuc eam regressus, eo inde expulso, prædæ rursus exposuit, & per Jacobum Vernium illuc etiam profectum illinc expulsus, ejus agros deprædatus fuit, & deinde Philippus de Arcellis eam occupavit. Franciscus Suardus Soncini filius expulsus è Bergomo per Coleones, Martino Vicecomite filio Bernabovis duce, multa utrinque patrata cæde cum ejus factione, ejus suburbia diripuit, ac ferro & igne evertit, & mox Reduviam expugnavit, & solo æquavit, & Cremam profectus adversus Benzonos, eis illinc expulsis, ipsam occupavit, & illinc profectus Piceleonem, ipsum obsedit, & dum illud oppugnaret secum junctis Cremonensibus ac Soncinatibus suæ factionis, spe sibi data per ibi arci custodem eo potiundi, Guelphi illuc ad subsidium profecti Cabrino Fundulo duce, & eos obsesores aggressi, tum in aquis, tum super aggere fluminis Abduæ secus illum labentis profligarunt, ex eis supra ducentum occisis, & dum Suardus illinc aufugisset, Guelphis eum infecutus, ibi sagitta vulneratus interiit. Paulus Coleo ejus factione occupavit Tricium. Ugolinus Cavalcabos permisso Hectore, seu Astorgio Vicecomite accedere Cremonam, & Gibellinis illic restitutis, Joannem, & Marchinum de Sfondratis, Petrum Canutium, Antoniolum, Lucam, Georgium, & Massonerium Oldoynos, Bartholomæum de Sancto Petro, Joannem Pavarum, & Betinum Molam, cum sibi delati fuissent tractasse prodere Cremonam Astorgio, ac Gadiis, & Picenardis factionis Gibellinæ, jussit capi, & post atrocissima tormenta de eis habita decapitari, & Joannem Amatam Vidiceti dominum per Joannem Aliprandum veneno tolli, ac multos alios factionis Gibellinæ occidi. Corradus, & Priamus, & alii Dovarienses, & domini Insulæ Dovariensium ex agro Cremonense, eam Francisco Gonzagæ Principi Mantuæ subjecerunt. Rusconi Balthezare duce commissa pugna cum Vitans contrariæ factionis Novicomi, ex utraque factione desideratis octuaginta, una cum Balthezare ibi suburbia depopulati sunt, ac everterunt, & Belinzonam, & multa oppida ejus regionis suppeditarunt. Franciscus Carrariensis, adductis in ejus partes Gulielmo Scaligero accersito ex Germania, Rodulpho Vicecomite filio Bernabovis, inhiantibus recuperationi civitatum olim domini antecessorum suorum, & ab eis habitis aureis triginta millibus, Scaligero promisso dominio Veronæ, & Vicecomiti Mediolani, exercitu coacto Veronam obsedit, ac recepit, & dimisit cum toto ejus territorio Scaligero die septima Aprilis, & decima nona eam ingressus Gulielmum die vigesima prima ex humanis iustulit, Brunorio & Antonio ejus filiis carceratis in arce Montis Cilicis, & Vicecomite etiam ex humanis sublato.

Pandulphus Malatesta, Paulo Sabello, Jacobo

X x x x 2

Ver-

Vermio, & Jacobo della Cruce, Othone Tertio, & Facino Cane, ducibus Vicecomitis, ex Bononia expulsis, cum aliis magistratibus Vicecomitis per Bononienses, dum se permiserint summo Pontifici, per eum in Vicecomitem percusso foedere cum Florentinis, & Bononiæ constituto Legato Apostolico Baldefare Cossa, & regressis in Galliam Cisalpinam eorum copiis, una cum eis, ac Petro Gambarà, ac aliis factionis Gibellinæ ingressus Brixiam, ibi Urbiculam occupavit Cabrino Fundulo, qui ibi erat valida manu armatorum, & mille ducentum Bergomensibus ad ejus præsidium, illinc expulso in urbem, eamque cum vellet ingredi, & nec posset ob propugnacula ibi ad ripas Gardæ illac labentis erecta per Guelphos, & inita concordia inter utranque factionem, Cabrinus illud præsentens, illinc aufugisset, ipsam cepit, & mox discordia inter eas factiones sequuta, Carriensis per Guelphos accersitus fuit in Gibellinos, illinc expellendus, sibi promisso dominio Brixiae, & admonito Gonzaga Principe Mantuæ, ut in ejus partes descenderet, sin minus eum haberet pro hoste, ad eam profectus copiis suis nixus fuit ex ipsa Gibellinos expellere, sed sibi resistentibus Tertio, & aliis ducibus, ac Gambarà, & Gibellinis, ibi Jacobo Anello prætore, illinc abiit Vincentiam, eamque obsedit; sed Vincentini recusantes ejus dominium subire, destituti spe habendi auxilium à Vicecomite, ex consilio Catharinæ ejus matris, una cum Feltrensibus, Belunensibus, & Bassanensibus, se permiserunt Venetis. Rolandus Pallavicinus de mense Maji Jacobum & Petrum fratres de Rubecis, ac Corrigiensis insimul junctis armis obsidentes oppidum Scipionis sui juris, eis occurrens copiis suis ad Costam medianam, illos fudit, per ipsos Costam medianam, ac palatio Pallavicini Varrani, & per Pallavicinum Plebe octo villarum direptis, ac combustis, & utrinque commissa pugna multa cæde. Otho Tertius, Rubecis ipsis expulsis ex Parma, ex eis, & aliis factionis suæ multis occisis, eam ac Rhegium occupavit. Ugolinus Cavalcabos die XIII. Decembris nocte intempesta, dum una cum Cæsare, & Marsilio ejus agnatis, Cabrino Fundulo, Georgio Benzono, & Brixicis, & multis aliis factionis suæ, & D. equestribus & mille pedestribus iret Brixiam, ut ibi haberent comitia, fuit interceptus, & captivatus per Estorem Vicecomitem, & alios factionis suæ Gibellinæ penes Manerbium cum Marsilio, & Cæsare, & multis aliis, & illinc conductus Soncinum, & inde Mediolanum, & ibi carceratus. Et die decimanona Carolus Cavalcabos factus dominus Cremonæ, ibi prætore Donino de Garimbertis.

A. C. Et anno 1405. Ugolinum, dum deceptis custodibus è carcere illuc aufugisset, cumque è medio tollere tentasset, die XIII. Maji occupata arce sanctæ Crucis ope Cabrini Funduli carcerari jussit, & dum in vico Piscaroli construi fecisset arcem, & multi ex ibi incolis in eum indignati, una cum Rolando Pallavicino, & Francisco de Agasonibus, olim prætore Cremonæ pro Ugolino, & Caroli duce supremo conspirassent, intenderentque prodeire civitatem Estori Vicecomiti, illos jussit capi, & furcis suspendi extra portam Mosiæ, & Franciscum decapitari re in lucem prodita. Pisani occuparunt Massiam & Grossetum, & cum noluerint agnoscere Gabrielem Vicecomitem in eorum dominum, Gabriel vendidit Pisas Florentinis, & Genuam profectus jussu Bucicardi rectoris ibi pro Rege Gallorum, illic fuit captus & decapitatus. Et Florentini Pisanis recusantibus eorum dominium, orto inter eos bello intestino, Pisas exercitu obsederunt, Luca de Flisco supremo duce, & Massio Albitio, & Cinna Capone legatis. Bonifacius summus Pont. conciliatis Columnensibus & Ursinis, invicem belligerantibus, & per Ursinos fuis Columnensibus, ex dolore laterum die prima, seu sex-

A ta Octobris noni anni quintidecimi sui Pont. obiit. Et Gosmatus Melioratus Sulmonensis, & Cardinalis, factus summus Pont. & nominatus Innocentius VII. Catherina Vicecomite relicta Jo. Galeatii jussu Jo. Mariæ ejus filii carcerata, & ex dolore animi mortua in arce Modætiæ die xv. seu xviii. ejusdem mensis.

Anno proximo, Francisco Castillionæo Præfule A. C. Cremonæ, defuncto Bartholomæo de Capris etiam 1406. Mediolanense substituto, Cabrinus Fundulus, cujus ope & consilio utebatur Carolus Cavalcabos tam in re pacis, quam belli, & cui æque ac Carolo parebant arcium præfecti, ac alii magistratus, intendens occupare dominium Cremonæ, facto tractatu cum Othone Tertio Parmæ tyranno, sibi pollicito Cremonæ dominio, præparato convivio in oppido Maccasturmæ agri Cremonensis sibi dono concessio per Carolum, cum redeuntem ex Mediolano, ubi cum Jo. Maria ibi Duce foedus percussisset, Cremonam die vigesima quarta Julii una cum Andrea Jurisconsulto, filio Giberti, & multis aliis agnatis suis, ac primoribus, ex itinere sibi obvius factus conduxit in ipsam arcem, & ibi excepit hilari fronte, & præparatis illic satellitibus, neglecta omni fide, ac violato jure hospitii, & convivii, incautum, & de eo non timentem, & jacentem in lecto una cum aliis novem ibi obruncavit, & ad eum per Othonem Tertium admonitum de hac perfidia, & horrendo facinore, statim destinato Sparapano duce suo equestribus sexcentum juxta conventa inter eos, ipsis & tribus millibus octo centum, & nonnullis cohortibus pedestrium, inde properavit Cremonam, & dato ingressu in eam per arcem à Fundulo de Fundulis & Mapheo de Moris ejus præfectis, & convocato populo Cremonense super ibi platea, & ad eum longa habita oratione ipsis persuadendo, ut vellent recipere illum in dominum, qui se adversus eos probe ac juste gessisset, sin minus ipsos ad id compulisset, ac civitatem diripi fecisset, per Cremonenses ob id, & cum viderent illum esse fultum tot militibus, deterritos, receptus fuit in eorum dominum die vigesima quinta Julii, & communitis ibi arce & portis, simulans se velle ire spaciatum extra eam cum Sparapano, & cui commiserat Otho, ut civitatem teneret usque ad adventum illuc suum, illum ac milites suos bonis ac blandis verbis eduxit extra ipsam, & statim eam regressus, & oclusis ipsius portis jussit Sparapanum suis militibus, quibus non indigeret, illinc abire domum, quia dominium Cremonæ penes se tenere volebat, ut Sparapano ita deluso necesse fuerit inde redire Parmam ad Othonem, qui eum, quia permiserat se deludi, capi & decapitari jussit, & Fundulus, cum tredecim ex familia Cavalcabovum, audita nece Caroli & aliorum, se recepissent in arcem, eos in potestatem suam habitos, & alios ex primoribus factionis diversæ Cremonensium, & sibi infensos ac suspectos, & inter alios illos de Picenardis, ut dominium Cremonæ sibi stabiliret, una cum Ugolino, & filio ipsius naturale infantulo humi alliso, & coram patre immaniter necato, jussit de medio tolli, eorumque domos everti, ac boña diripi, & etiam in vicis Rubeci, Plebis Delmonæ, Quistri, Sancti Danielis, & aliis agri Cremonensis propugnacula, Octobris mense præcedente munita, demoliri, & in vico sancti Johannis in cruce arcem erigi, ex familia ipsorum de Cavalcabobus ex virtute omnipotentis Dei uno tantum infantulo Gulielmo nominato reservato, & dominio ipso stabilito, inducias fecit cum Joanne Maria Vicecomite Duce Mediolani, & arcis sanctæ crucis constituit præfectum Joannem de Fundulis, & à Joanne Maria Vicecomite habuit Soncinum sub feudo. Gravi penuria annonæ vigentè, & ex gravi frigore hycme elapsa congelatis torrentibus.

An-

A. C. Anno sequente Otho Tertius Mediolanum obse-
dit, & cum Mediolanensibus & copiis Vicecomi-
tis factis ibi nonnullis præliis, inde ejus acie pro-
fectus Placentiam, eam ingressus nocte præceden-
te diem vigesimam Septembris diripuit, & inde et-
iam, ibi commissis nonnullis levibus præliis cum
Jacobo Arcellano illic tyranno, per eum expulsus
rediit Parmam, & pingi fecit in ejus scuto effigiem
Arcellani uti proditoris, & coram se per armige-
rum deferri, & mox solemniter campana Parmæ
sonata ibi in foro comburi, ejusque cineres exponi
super turri altiori, & illinc urgentibus ventis dis-
pergi per universas orbis partes, jam die vigesima
sexta Julii recepto Burgo S. Donini à Rolando Pal-
lavicino, Franciscus Rusca de mense Martii expul-
sit ex Novicomio Vitanos, Petrus Colleo Bergo-
mensis olim expulsus ex Bergamo, & relegatus Me-
diolanum per Piceninum Vicecomitem, uti hostis
suus, inde cum ejus factione profectus Tricium,
illud occupavit, & nec multo post à suis domesti-
cis occisus fuit, superstite Bartholomæo filio. Jo-
annes Suardus, expulsus è Bergamo Picenino Vi-
cecomite ob ejus tyrannidem, eo potitus fuit. Ca-
brinus Fundulus de mense Maji Pandulphum de
Picenardis & duos ejus filios jussit decapitari.

A. C. Et anno sequuto, Cremonæ prætoro Petro de
Fusio Parmense, inter eum & Othonem Tertium
gestum fuit bellum. Jo. Maria Vicecomes die vi-
gesima prima Martii desponsavit Antoniam filiam
Malatestæ de Malatestis. Et dum Jacobus Arcella-
nus, expulsus ex Placentia per Bucicardum Gal-
lum, die vigesima secunda mensis Augusti occu-
passet Vercellas, in eum Facinum Canem ducem
suum ex Alexandria, quam occupabat, destinavit
copiis suis, & suppeditavit Placentiam, & Genuam
recepit die prima Julii. Pandulphus Malatesta fi-
lius Galeatii, tentata occupatione Mediolani, inde
re in lucem prodita Brixiam profectus, eam occu-
pavit, illinc absente Estore Vicecomite ibi Vice-
domino in pago Provalii, ubi eum captivavit, &
mox dimisit, recepto ab eo Pallazolo, quod u-
na cum Colonia, & multis aliis oppidis, ac pa-
gis agri Brixienfis diripi, ac ferro & igne vastari
commisit. Franciscus Gonzaga occupavit Bozulum,
& Sablonetam Com. de Perfico.

A. C. Anno subsequuto Otho Tertius die xxvii. Mar-
tii apud Ruberiam, cum ibi causa sedandi belli in-
ter eum ac Nicolaum Principem Ferrariæ vigentis
colloqueretur cum Nicolao, in ejus gratiam fuit
obtruncatus per Sfortiam, & Michaellem Attendu-
lam, ejus cadavere dimisso in terris, inde suis au-
fugientibus, tracto Mutinam, & ab ibi incolis la-
cerato, & tradito suis ad devorandum, & seu
ut aliqui dicunt Ruberiæ captivatus, & illinc con-
ductus Ferrariam, & ibi decapitatus. Et Parmen-
ses die xxx. Junii ob odium, quo ipsum profe-
quebantur, ac Rhegienses die xxiii. Julii se per-
miserunt Estensi, Guererio filio Othonis in arce
Parmæ obseffo per Sfortiam, donatum ab Estense
Monticulo cum insigne adamantis turbinati inclusi
annulo aureo. Rolandus Pallavicinus recepit Bur-
gum Sancti Donini. Veneti occuparunt Casale ma-
jus, & Brixellum die viii. Julii. Joannes de Tor-
so occupavit Soncinum, sibi data arce per Jaco-
bum de Covo, commissa pugna inter Pandulphum
Malatestam & adherentes ex una, & Theodorum
Palæologum Marchionem Montisferrati, Facinum
Canem, & Hectorem Vicecomitem ex altera, eo-
rumque acies in valle Ravagnana, multi occubue-
runt, & mox se composuerunt.

A. C. Anno 1410. Cremonæ prætoro Anitio Turria-
no, auditoque de mense Januarii tonitru procel-
loso, ac stella crinita die x. Martii conspecta, Jo.
Maria Vicecomes constituit rectorem Mediolani Bu-
cicardum Gallum, eoque dissuadente Antonio Tur-
fiano ex consultoribus Vicecomitis non admissio,

A & obseffo Novio oppido Genuesium per Palæo-
logum, & Facinum, & Estorem Vicecomitem,
in ipsos acie profecto, & ibi utrinque collatis si-
gnis profligato, constituit Palæologum guberna-
torem Genuæ. Joannes de Vignate die x. Novem-
bris, data pecunia Gallis tuentibus Placentiam pro
Vicecomite, eam occupavit. Facinus Canis bello
infestavit Carolum Malatestam, occupantem spreta
fide ac tutela Vicecomitis Brixiam, ac Cabrinum
Fundulum agris Cremonensium, Bergomensium,
ac Brixienfium depopulatis, & cum Vicecomes, ut
se, ac Papienses à molestiis, quas sibi quotidie
inferebant Castelinus Becaria, & alii factionis suæ,
curfitando ac diripiendo agros Papiensium, libera-
ret, pacem cum Becaria fecisset, sibi tradita arce
pontis Ticini, Papiam ingressus, eam occupavit
die xxiii. Decembris, ibi bonis utriusque factionis
direptis. Roberto Bavaro Cæsare, anno Imperii
sui decimo mortuo, substitutus fuit Sigismundus
Rex Boemiæ & Ungariæ.

Altero anno summus Pont. una cum Sfortia ex A. C.
Florentia abiit Bononiam, & Jo. Maria Viceco-
mes redegit in sui potestatem Bergomum. Facinus
Canis, Joanne de Torso captivato in agro Bergo-
mense per milites Cabrini Funduli occupavit Son-
cinum.

A. C. Anno sequente Jo. Maria Vicecomes, Dux o-
mnium crudelissimus, & qui magnos canes ali fa-
ciabat, quos ad id assuefactos excitari jubebat in
Mediolanenses, & alios sibi exosos, & ab eis
crudeliter dilaniari, in mane dici xvi. Maji anni
decimi sui Ducatus in ecclesia S. Gotardi, dum
ibi interesset missæ, fuit occisus per Paulum &
Andream fratres de Badagiis, Ambrosium & Otho-
nem Vicecomites, Joannem Pusterlam, Franci-
scum & Luchinum del Farina, Ambrosium, Ga-
brielem, & Franciscum de Aliprandis, Parisium
Concorregium, Magnum Paganum, illos de Mai-
nis, & de Mantegatis, & alios conjuratos in eum,
non valentes illius crudelitati resistere, una cum
Squarzino Germano. Et Jo. Carolus, & Estor,
filii Barnabovis Vicecomitis, ingressi sunt Medio-
lanum, & Facino Cane ex oppido S. Evasii Gal-
liæ Subalpinæ, ejus duce supremo, die iv. Maji
mortuo ex febre contracta in obsidione Bergomi,
inde delato Papiam, Philippus Maria annorum xx.
die xxiv. Maji duxit uxorem Beatricem Attendu-
lam, relictam Facini, quadragenariam, ingenti pe-
cunia, ac suppellectile valoris aureorum quatuor cen-
tum millium, Alexandria, Vercellis, Novaria, &
Derthona, quas suppeditarat Facinus, habitis pro-
dote, & opera ipsius etiam receptis in ejus partes
Francisco Bufono nuncupato Carmagnola, & Sic-
co de Montagnana, ducibus Facini inter se discor-
dibus, & constituto ejus duce supremo Matthæo
Theutonico olim Pergulani milite, eis ac Vincen-
tio Marliano, præfecto arcis portæ Jovis Mediolani,
adhortantibus ac adjuvantibus, recuperavit domi-
nium Mediolani, inde expulsis Estore, & Sacra-
moro, & Jo. Carolo filiis Barnabovis, illud occu-
pantibus, & multis complicibus necis fraternæ ca-
ptivatis, & ultimo supplicio affectis, habuit Se-
prium die x. Junii, & die xviii. Novembris rede-
git in sui potestatem Modætam, cum Estore, qui
illuc ex Mediolano aufugerat, introductus per ibi
arcem, ac recuperavit Canturium, Jo. Carolo Vi-
cecomite cognominato Picenino, illud occupante,
inde expulsus, ducibus Carmagnola, & Castelino
Becaria. Et Joannes Lancius Bergomensis ei dimi-
sit oppidum Molinellæ, in quo erat obseffus jam
decennio per Malatestam, sibi data multa pecunia,
& concessis multis privilegiis.

Cabrinus Fundulus occupavit Pumenengum
illorum de Barbobus, ibi Christophoro & Gabri-
no de Barbobus captivatis, una cum Lancelago
filio Christophori, & conductis Cremonam, & ex
X x x 3 ejus

ejus jussu ab ibi turre altiore præcipitatis, & occisis, & etiam Cadegnanum, & acie profectus Soncinum, illud obsedit, ibi constructo propugnaculo, ad ejus præsidium impositis duabus cohortibus peditum, illucque conducto tormento bellico, ex quo per bimestre continuum fuerunt projecti globi ferrei in oppidum Soncini, illud oppugnando, illiusque agros diripiendo, & Soncinates non valentes ei resistere se subjecerunt Joanni Tusco ductori equestrium Pandulphi Malatestæ, & cui parebant Cadignanum, Fontanella, Covum, Antiniate, Romanum, & nonnulla alia municipia ibi finitima, & nupta erat filia Jacobi de Covo præfecti arcis Soncini, & qui expugnavit illud propugnaculum, inde expulsis militibus Funduli, & mox inter eos, dum vixerunt, fuit bellum continuum. Et cum Cabrino, & Cremonensibus, & Novicomensibus confœderatis die XII. Novembris fecit inducias Philippus Maria Vicecomes, Bartholomæo de Capris præfulei Cremonæ, dum factus fuisset Archiepiscopus Mediolani, subrogatus fuit auspiciis Funduli Constantius agnatus suus. Et Respublica Cremonensis concessit die v. Januarii mercatoribus sustanci palatium sanctæ Agathæ. Sigismundus Cæsar, ad tollendum schisma Ecclesiæ, Gallorum & Anglorum Reges convenit.

A. C. Anno sequuto, Pandulphus Malatesta mense Junio copias suas cursavit agrum Cremonensem, Cremonamque obsedit, ac tormentis bellicis illuc conductis illam oppugnavit, & facta eruptione in eum per Fundulum ejus acie repulsus fuit, nonnullis ex ipsis tormentis obturatis clavis ferreis. Joannes summus Pont. ex Bononia se recepit Mantuam, Bononiensibus tunc se vendicantibus in libertatem, arce ibi erecta demolita, & mox Cremonam, & illinc Laudam. Et Sigismundus Cæsar ex Pannonia accessit in Galliam Cisalpinam, & Papiam profectus, ibi summo cum honore fuit receptus per Vicecomitem, & illinc etiam Laudem ad summum Pontificem, ubi in ecclesia ibi cathedrali in die Natalis Dominici celebravit missam, & Cæsar ad eam cecinit Evangelium, exivit edictum ab Augusto Cæsare, & creavit Equitem Joannem de Vignate ibi, ac Placentiæ tyrannum, & Joannem Jacobum Palæologum, filium Theodori, constituit Vicarium suum in Italia ibi assistentem, una cum Francisco Gonzaga Mantuæ Regulo, & dum die decima octava Maji esset Utini in regione Forilivii, in gratiam & ad postulationem Funduli concessit privilegium, ut posset haberi Cremonæ gymnasium, in quo posset vacari omnibus scientiis, & in eis creari doctores cum eisdem immunitatibus, quibus fungerentur Lutetia, Bononia, & aliæ civitates, in quibus forent hujusmodi gymnasia.

A. C. Et anno subsequuto ipse & summus Pontifex ex Laude iverunt Placentiam, ubi comiter & summo cum honore recepti fuerunt per Viniatensem, Cæsari consignatis clavibus portarum, eisque munitis præsiis, & illinc die ultima Januarii accesserunt Cremonam, quam summus Pont. ingressus fuit per portam Padi, & Sigismundus per portam sancti Lucae, & ibi per Fundulum egressum arcem, & ejus ac civitatem consignatis clavibus Sigismundo, summo cum honore recepti fuerunt, & comitia habuerunt adversus Ladislaum de eo expellendo ex Latio, ubi occuparat multa oppida Ecclesiæ, ac Piceno, & Hetruria, ubi gerebat bellum adversus Florentinos, & quibus comitiis interfuerunt Fundulus, & Thomas Mocenigus patritius Venetus, & pro Venetis Legatus, & inde iverunt Mantuam, ubi etiam summo cum honore eos suscepit Gonzaga, & ibi adhuc ab ipsis habita fuerunt comitia in Ladislaum, & mox ex Mantua summus Pontifex ivit Bononiam, & ibi jussa in-

A I staurari arce ibi demolita, (ut præfertur) illinc dissuadentibus amicis de mense Septembris ivit in Germaniam, & Constantiam urbem provinciæ Moguntinæ, ubi indictum fuerat Concilium, licet jam pronunciasset illud Romæ fieri debere, transmissis jam ob id in Germaniam duobus Cardinalibus Constantiam, ad quam applicuit die vigesima octava Octobris, jam multis prælatis & Principibus tum Italiæ, tum aliarum regionum Christianorum illuc profectis, & nec multo post Sigismundo Cæsare, qui & in Natali Dominico Constantiæ celebrata missa per Joannem summum Pont. ad eam rursus uti diaconus cecinit Evangelium, exivit edictum à Cæsare Augusto. Vicecomes à Georgio Benzono, dum per Malatestam bello infestaretur, eum accusando, quod adversus ipsum opem tulisset Fundulo, habuit Cremonam, ejusque, ac Pandini constituit Comitem sub feudo.

Anno 1415. Cremonæ prætore Augustino de O- A. C. zula Parmense, inchoata fuit generalis Synodus 1415. Constantiæ, cui interfuerunt Joannes Cossa, Sigismundus Cæsar, xxxii. Cardinales, iv. Patriarchæ, Archiepiscopi xlvii. Episcopi clx. ac multi Abbates, & Prælati, ac Religiosi, & inter eos Franciscus Regatius Cremonensis, filius Jacobi ex Apollonia de Oculo auri, ex Religiosis Ordinis Minorum Conventualium divi Francisci, & insignis Theologus, & ob ejus eximiam doctrinam, & disputationes mirabiles ibi factas, fuit creatus Episcopus Bergomi, & triginta millia equestrium, & facta fuit Sanctio Synodum legitime congregatam habere statim à Christo potestatem. Bononienses Antonio Galeatio Bentivolio, Guidone Pepulo, & Matthæo Canedulo ducibus, expulso ex Bononia legato Apostolico, se vendicarunt in libertatem demolita adhuc ibi arce, & apud eam commissa pugna inter ecclesiasticos Gonzaga Principe Mantuæ, & Andegavenses Pandulpho Malatesta ducibus, & succumbentibus Andegavensibus Malatesta illinc aufugiens in agrum Cremonensem ejus copiis, ipso occupato præter oppidum Picoleonis, & Castrumleonis obsedit, & oppugnavit Cremonam, & cum nequiverit occupare, habita pecunia à Fundulo, & sibi restitutis omnibus, quæ occuparat, illinc abiit. Et Gonzaga exsivit Cavalcaboves Vitelliana.

Anno proximo Joanne Pragense, & Joanne Huf- A. C. so hæreticis Boemiæ, Constantiæ ibi in Synodo 1416. factis diversis Sessionibus ac disputationibus per Theologos, ex omni ditione Christianorum illic coactos, coram Sigismundo Cæsare data omnibus copia dicendi, quicquid sentirent de religione Christiana, cum nunquam ab eorum hæresi aliquibus argumentis ac exhortationibus potuerint flecti, damnatis ad ignem, & combustis. Et Joannis Vicleforum præceptoris damnata doctrina, Joannes Cossa multis vitis sibi objectis, quibus laborabat, ad evitandum censuram honorum, illinc aufugit cum ejus familia, & multis Cardinalibus per ipsum creatis auxilio Federici Ducis Austriæ Secusiam, & mox Liburgum, & dum proficisceretur ad Ducem Burgundiæ itinere retractus, in vico sancti Marci prope Constantiam carceratus, & mox consignatus Ludovico Romano Comiti Palatino, & carceratus non longe ab Edelburgo, datis sibi custodibus Theutonicis ignaris idiomatis Latini, privatus fuit Pontificatu ex sanctione Synodi per eum approbata. Et Carolus Malatesta loco Angeli Corneli, qui etiam creatus fuerat summus Pont. & cum mandato suo speciali missus Constantiam ad Synodum, certioratus de sanctione facta per eum, ut Cornelius quoque se abdicaret à Pontificatu, sedendo in Sede Apostolica ad id ibi parata cum insignibus & indumentis pontificalibus se ab eo solemniter abdicavit. Petrus Lunensis Antipapa au-

autem, quamvis Sigismundus profectus cum legatis Synodi ad Reges Gallorum, & Aragonum fautores suos, & ad eum omne studium adhibuerit, ut ipse quoque pro quiete Reip. Christianæ deponeret pontificatum, & ab eo defecerint Hispani, & alii, qui prius ei adhæserant præter Scottos, & Arminiacos opinionem suam adhuc sequentes, pontificatum ipsum nunquam voluit deponere, sed cognita ejus pertinacia per Synodum, ab eo fuit depositus. Vicecomes die sexta Aprilis Leucum recuperavit, & de mense Augusti Laudam, dolo ibi captivatis Joanne, & Jacobo, & Ludovico patre, & filiis de Vignate, & conductis Mediolanum, & ibi furcis suspensis, & die XI. Septembris habuit Novicomum à Rusconibus, eis data pecunia cum Comitatu Lugani.

A. C. Anno sequente, Cremonæ prætor Antonio B¹⁴¹⁷.raterio Jurisconsulto Placentino, rededit in sui potestatem Tricium, Mathæo Theutonico illius duce supremo, illic infirmato ex fluxu ventris, & cum illinc fuisset delatus Mediolanum, ibi mortuo, eique substituto Carmagnola, eo duce recepit Cremonam ex prodicione facta in Georgium Benzonum, eam occupantem, per ejus nepotem ad id inductum pecunia, ac pollicitationibus à Carmagnola, adoptato in Vicecomitem familia, data etiam ei ex ipsa uxore, eumque jussit obsidere Placentiam anno superiore occupatam per Philippum Arcellanum, & Georgio Valperga etiam duce suo die tertia decima Maji equestribus circiter ducentum profecto Soncinum nocte diei quintodecimi, nulla habita ratione foederis, quod erat inter Vicecomitem & Fundulum, occupavit Castrum Vicecomitis, & ibi dimissis decem & octo militibus ad ejus custodiam, eo Georgio profecto ad municipium Ponzonorum, Fundulus illuc profectus ipsum, ibi occisis eis militibus, recuperavit, & mox dimisit, & inchoato bello inter eum & Vicecomitem, Carmagnola dimissa Placentia ejus acie ingressus agrum Cremonensem, & ibi conjuncta cum turmis Valpergæ, & Joannis Olgiati etiam ducis Vicecomitis, die tertia Julii per Jacobum Covum, & Petrum de Barbobus pedestribus Soncinatibus sexaginta, & fossoribus centum pro Vicecomite, occupato Tribulo ad principium Julii cepit Soresinam, Grugnitortum, Luignanum, & vicum sancti Joannis in cruce, & multas alias terras agri Cremonensis, & die duodecima obsedit, & vigesima recepit vicum Jovis altæ, inde abductis quamplurimis tormentis bellicis, quæ ibi erant, & mox Pumenenghum, & parte exercitus trajecto flumine Abduæ, ea ingressus agrum Laudensem dimisso Pergulano equitibus tercentum ad custodiam terrarum occupatarum in agro Cremonense. Fundulus die prima Augusti expugnavit Plebem Dulmonæ, ad cujus præsidium erant equestres circiter ducentum, & pedestres quinquaginta multa supellectile, & annonam, & inter quos fuerunt Cremonenses circiter centum, qui fuerunt capti, & conducti Cremonam.

Et cum in auxilium Funduli supervenissent Nicolaus Tolentinas & Biancharellus, ex ducibus Malatestæ, copiis sibi per eum destinatis recuperavit Piscarolum, Soresinam, Casalebottanum, Casalemoranum, & Grugnitortum, & multas alias terras sibi ademptas per Carmagnolam, & ad quarum præsidium erant equestres circiter quinque centum sub Pergulano, Olgiato, & Joanne Cremonense etiam duce Vicecomitis, cum multa supellectile, & annonam, & qui fuerunt captivati. Et inchoatæ Casteleti de Ponzonibus, & vicus sancti Joannis in Cruce metu, seu odio Funduli se permiserunt Malatestæ tunc degenti in Flaminia. Et Tolentinas die nona & decima Novembris expugnavit tormentis bellicis Pumenenghum, ibi occisis octo, qui erant ad ejus præsidium. Et Fundulus die duo-

decima recepit Bordolanum, & expugnavit Maccasturmam. Carmagnola autem die secunda Augusti in potestatem Vicecomitis jam potiti Vercellis rededit Placentiam, præter ibi arcem sancti Antonini, & Urbiculam, ei resistentibus Becariensibus, Thoma Fulgoso Duce Genuæ, ac Pandulpho Malatesta foederatis, Philippo Arcellano ibi tyranno inde expulso, & diripuit, omnibus ibi incolis jussis abire Laudam, & Papiam; sed non multo post Arcellanus eam ingressus, omnia, quæ illic remanserant, rapuit, peste tunc in Italia sævientem.

Et Vicecomes anno sequuto Carmagnola duce A. C. debellavit in agro Papiense Becarienses, nonnullis ¹⁴¹⁸. ex eis occisis Papiæ, ibi capto Lancellotto, & furcis suspensio, & Vigleria, & nonnullis aliis oppidis ibi finitimis, quæ occuparant Becarienses, & mox prodicione oppido Gavii receptis, movit bellum Antonio Fulgoso Duci Genuensium, ejus ac Genuensium exfulum acie ingresso Vallem Pulcesaram, & ibi captivato Bartholomæo fratre Philippi Arcellani, & filio, & die vigesima Maji captis Placentiæ arcibus post longam earum obsidionem, illuc conductis, & ibi ante moenia suspensis ad furcas, illinc expulso Arcellano, & profecto ad stipendium Venetorum, & mox Patavii mortuo, superstibus Lazaro filio, ac filia mox nupta Thadeo Estensi. Die vigesima quinta Maji equestres ultra mille quinque centum cum fossoribus quatuor centum Malatestæ reguli Brixie concurrerunt, ac devastarunt agrum Soncinatum, ibi omnibus segetibus ac arboribus incisis, fundisque direptis, in quos, dum Soncinates, habitis in eorum auxilium à Vicecomite equestribus quatuor centum, irruissent, die vigesima septima utrinque commisso certamine, eos inde repulerunt, ex illis captivatis supra quinquaginta, & duodecim occisis. Et die vigesima nona ex copiis Funduli, dum irrupissent agros Romenenghi, ab ibi incolis fuerunt captivati sexaginta, & sex occisi. Constantiæ, dum ibi durasset Synodus per quadriennium, quo Sedes Apostolica vacasset, die undecima Novembris, & solemnitate divi Martini horis tertiis per Cardinales ibi congregatos, & alios sex ex unaquaque natione electos, per Synodum fuit creatus summus Pontifex Odo Columna, patre Agapeto, Cardinalis tituli sancti Georgii ad velus aureum, & nominatus Martinus Quintus, cujus pedes osculatus fuit Sigismundus Cæsar, prius ingressus conclave nulla habita ratione suæ dignitatis, & multis gratis actis electoribus per eos tanto viro electo, & qui approbata Synodo sancivit aliam celebrandam esse usque ad quinquennium, & aliam illinc ad sexcentium, & mox singulo decennio in aliquo loco idoneo, ut de rebus Reipublicæ Christianæ pertinentibus tractaretur, & pro prima elegit Papiam. Et Alemanum Aldimarium Florentinum Cardinalem tit. sancti Eusebii cum potestate legati à latere destinavit in Aragoniam, ut pœnis ac censuris ecclesiasticis cogeret Petrum Lunensem, illic se continentem in oppido Insulæ Paniscoliz, se abdicare à pontificatu per eum nunquam deposito, licet enixe rogatum per anti-Cardinales, qui secum erant, & ex eis quatuor, ac Scotti ab illo defecerint.

Et anno subsequuto die decima nona Maji dissoluta Synodo Constantiæ, illinc per Sabaudiam rediit in Italiam, & die duodecima Octobris Mediolanum ivit, & ibi summo cum honore ac læto vultu receptus fuit per Vicecomitem, & illinc ivit Brixiam die decima octava, & inde Mantuam, & ibi eo, & Gonzaga auctoribus inter Vicecomitem, ac Malatestam, ei anno præcedente, quia opem tulisset Arcellano, ac Fundulo moto bello per Vicecomitem, ac dolo adepto Bergamo sibi prodito per Guidonem della Capella ibi arcis custodem Car-

magnola duce, facta pace, Malatestæ dimissa Brixia, quousque vixisset, ex Mantua abiit Ferrariam, & illinc Florentiam, omiſſa Bononia, quæ in libertatem se vendicarat, expulſo illinc præſidio eccleſiaſtico, & Florentiæ episcopum creavit archiepiscopum, ei ſuppoſitis præfulibus Piſtorienſe, Volaterano, & Feſulano, & juſſit inſigniri Joannam Andegavenſem corona utriuſque Siciliæ, ut ab ea haberet copias auxiliares in Brachium obſidentem arcem Adriani Romæ. Carmagnola die prima Maji exercitu. Vicecomitis irrupit agrum Cremonenſem, & ex eo cepit Caſtrum novum buccæ Abduræ, ac diripuit, ibi rectorẽ furcis ſuſpenſo, & terras Maleti & Maccaſturnæ, ac expugnavit Tribulum, & mox cepit Piceleonem cum arce, & die duodecima Junii Platinam, quam diripuit, & mox ferme ibi omnia redegit in ſui poteſtatem præter vicum Binæ, & Caſtrumleonis, Malateſta acie auxiliari ei reſiſtente, quamplurimis ibi in locis captivatis, & ad tecta laqueo ſuſpenſis, quia ei obſtitiffent. Et Joannes Olgiatus, cognominatus Piceninus, obſedit parte exercitus Cremonam. Et Vicecomes à Rolando Pallavicino habuit Burgum ſancti Donini, & à Rubeis & Peregrinatentibus oppida, quæ occuparunt in agro Placentino. Et Beatricem Attendulam ejus uxorem inſimulatam de adulterio cum Michaele Orobello ejus pincerna, ſeu citharædo, cum eo decapitari juſſit in oppido Abiati Graſſi de menſe Decembris. Egidiolus Cavitellius, atavus meus, Juriconſultus celeberrimus, & qui publice docuit Leges Peruſii, Patavii, Ferrariæ, ejus quoque reformatis ſtatutis, & multis aliis civitatibus Italiæ, & multa compoſuit in Jure, obiit die vigesima Martii, ejuſque corpus tumulatum fuit in ſacriſtia eccleſiæ divi Bartholomæi, culta per religioſos Carmelitas D. Sanctæ Mariæ Cremonæ, ſuperſtite Nicolao filio etiam Juriconſulto ex Magdalena Regazola conjuge.

A. C. Anno milleſimo quadringentefimo vigesimo Re-
1420. demptionis humani generis, Vicecomes die decima octava Februarii ingreſſus fuit Cremonam ſibi deditam per Fundulum, noſcentem ſe ei imparem, & nec poſſe reſiſtere, poſtquam obſeſſa fuerat per quadrimeſtre, ibi inter Vicecomitis ac Funduli copias commiſſis multis levibus præliis, in quibus multi occubuerunt, per Vicecomitem dimiſſis Fundulo Caſtroleonis, ac omnibus bonis olim Ugolini Cavalcabovis, ac ſolutis aureis quadraginta millibus, & per eum data promiſſione de ſervanda ſibi fide, illic conſtituit prætorem Sanſonem de Ariſiis. Et à Nicolao Eſtenſe Principe Ferrariæ die vigesima quinta Octobris habuit Parmam, ſibi in gratiam ſummi Pontificis dimiſſis Mutina, & Rhegio, & Vercellas, Alexandriam, & Haſtam à Jacobo Palæologo Marchione Montisferrati, & indignatus in Pandulphum Malateſtam tyrannum Brixie, quia Arcellano & Fundulo opem tuliffet adverſus ipſum, præter foedus ſecum factum interventu ſummi Pontificis, (ut præfertur) inita ſocietate per decennium cum Florentinis, ac Venetis etiam odio proſequentibus Malateſtam, quia Martinum Faventinum eorum ducem, & per ipſos ſibi deſtinatum in auxilium, immeritum occidiſſet, illi movit bellum Carmagnola duce, qui ingreſſus agrum Brixienſem exercitu obſedit, ac expugnavit, evertitque Urceos, inde auſugientibus Brixiam ad Malateſtam Andrea de Leuco, & Bernardo de Bellamuſa ejus ducibus ad ibi præſidium, & fere toto agro potitus fuit excepto oppido Gardæ, ad cujus præſidium erat Nicolaus Tolentinas quatuor centum equeſtribus, & poſitis caſtris ad Montemclarum, inde ipſum fugavit uſque Carpanetulum, & ibi captivavit Ludovicum Melioratum Principem Firmi nepotem Innocentii olim ſummi Pontificis, proſectum in auxilium Malateſtæ quinque centum equeſtribus, & bis millibus pedetribus, & mox obſedit Brixiam, & ibi in collo eo

vulnerato ſibi ſubſtitutus fuit Gaſparinus Vicecomes die ſeptima Octobris.

Et altero anno die undecima Februarii habito A. C.
1421. Rhegio ab Eſtenſe, & mox ei dimiſſo die ſexta decima Martii potitus fuit Brixia, inde abeunte Malateſta in Flaminiam ad urbes ſui domini. Et die quinta Aprilis habuit à Suitentibus Dondofulam & Belinzonam, illoſque cum ob id indignati irrupiſſent ad Ticini amnem, & fines Ducatus Mediolani repreſſit Carmagnola & Pergulano ducibus, eis exercitu occurrentibus, & utrinque commiſſo certamine die quinta Julii, ex eis occiſis ultra bis millia, & ex ſuis cadentibus quatuor centum. Et die quartadecima Junii recepit Albingaunum. Et adverſus Galvanum de Caimis, qui arcem juſſu Vicecomitis ad Lanzanum conſtruxerat, & occuparat, deſtinavit copias Galeatium Gonzagam, & dum inter eas & Caimi copias multis commiſſis levibus præliis, & ex ſuis amiſſis tribus millibus, ſupervento Sigismundo Cæſare ex Germania cum inde abiſſet, Carmagnola occurrens exercitu Vicecomitis Sigismundo Cæſari ingreſſo agrum Brixienſem, & hinc inde collatis ſignis proſtigato, ex ſui exercitu deſideratis quatuordecim millibus, & Vicecomitis tribus millibus, reliquis, ex quibus multi etiam fuerunt ſpoliati per Philippenſes, & Brixienſes, Sigismundus properavit in Germaniam, & Carmagnola arcem ipſam expugnavit, & ſolo æquari juſſit. Et mox Vicecomes ejus juſſu Cremonæ inſtauratis arcibus ſanctorum Lucæ & Michaelis, juſſit eum ope Raphaelis, Baptiſtæ, & Abrami Adurnorum, & Franciſci Spinolæ, & aliorum exfulum Genuenſium obſidere Savonam, Spineta Fulgoſio cam tuente, omneſque Genuenſes præter Flifcos recepit in ſui partes, Thoma Fulgoſio eorum duce exauctorato, ei conceſſa Sarzana, & pace facta cum Florentinis eorum dominiis diſtinctis limitibus Macra & Cruſto fluminibus, juſſit mox obſideri Genuam, & per Thomam Fulgoſium Portu Liburni olim per Genuenſes Piſanis adempto, vendito Florentinis pretio aureorum centum viginti millium, & dum Flifci affines Fulgoſii declinarent in partes Vicecomitis novem triremibus munitis, eiſque præfecto Baptiſta fratre, & per eum inita pugna cum exfulibus Genuenſibus habentibus ſeptem triremes proſtigato, & captivato cum multis aliis factionis Fulgoſiorum die ſexta Novembris, ſeu nona Decembris Genua potitus fuit, dimiſſis Fulgoſiis Sarzana, & ſex aliis oppidis. Summus Pontifex die vigesima Septembris requiſitus per Romanos ex Florentia abiit Romam, ubi receptus fuit per ibi incolæ ſumma cum lætitia ac pompa, Guidone Vicecomite Cremonæ prætore.

Et anno ſequenti, Aloifio de Befuto Mediolanenſe, & Constantio Fundulo ibi præfule deſuncto ſubſtituto Venturino de Marnis Bergomenſe, Joannes Franciſcus Gonzaga, Princeps Mantuæ, proſectus Mediolanum ad Vicecomitem, ei congratulaturus ob tot victorias, & nec hilari vultu admiſſus, & monitus animum ſuum fore ab eo vendicandi omnia, quæ occuparat ex agro Brixienſe, & Cremonenſe domini ſui, rediit Mantuam, & foedus percuffit cum Venetis & Florentinis timentibus potentiam Vicecomitis, & ne adverſus eos moveret arma inſimulando Venetos, quod nixi fuiſſent armis retinere in dominio Brixie Malateſtam, & quia præter foedus inicum cum Florentinis, ne progrediretur ultra flumen Macram, & nec vexaret armis Bononiam, conceſſerat Vicecomes ultra ipſum flumen Thomæ Fulgoſio exfuli Genuenſi oppidum Sarzanæ, & Bononienſes ſocios Florentinorum in partes ſuas flexerat, eorumque milites conduxerat ad ſui ſtipendium, & una cum exfulibus Genuenſium Florentinos, & etiam Venetos inſeſtabat. Et Georgium Benzozum ſibi inſimulatum per illius inimicos, quod in eum per illum machinaretur, exfuit Pandino, & conceſſit Cremonenſibus in Parmenſes jus exigendi veſtigal pro mercibus,

cibus, quæ conducerentur per flumen Padi ad ejus partes inferiores, ad locum Cellæ finitimum agro Cremonensi ac Parmensi. Tiberis, aquis ipsius adeo auctis de mense Novembris, & per portam Flaminiam ingressis, omnem urbem in plano sitam inundavit, templumque Pantheon implevit usque ad altare, ut æque per eam, ac per alveum Tiberis navigatum fuerit, & decrescens, ibi grave damnum intulit animalibus, & aliis secum abductis.

A. C. 1423. Papiæ anno sequuto inchoatum fuit Concilium juxta memoratam Sanctionem, & ibi sæviente peste illinc translatum Senas: & cum Alphonfus Arago ægre ferens summum Pontificem contulisse titulum regni Neapolitani Ludovico Andegavensi, renovasset causam Petri Lunensis adhuc viventis in Paniscola, aliquibus ex congregatis in Concilio pecuniis & pollicitationibus in sui sententiam pertractis, statim dissolutum approbatis omnibus decretis, quæ ad fidem Christi pertinerent, & indicto alio Concilio Basileæ illinc ad septennium. Mortuo Georgio Ordolpho Forilivii tyranno, superstitionibus Theobaldo & Catharina filiis ex Lucretia Alidosia, filia Ludovici reguli Faventis, & Forilivienfis male animatis in eam, quia uteretur opera Imolensium penes eos, & Imolæ educato Theobaldo decennali, & per Catharinam ejus sororem, uxorem Thomæ Fulgosi, ad eos ab ipsa avertendos empto Bolognesio prope Forilivium ab Antonio Bentivolio Bononiense, Vicecomes innuens velle opitulari Lucretiæ, transmisit de mense Februarii Lugum agri Ferrariensis, & ditionis Ludovici Comitis Cuniaciem equestrium quatuor millium septem centum sub Carmagnola, & aliis tredecim suis ducibus impigerrimis, & expulsis Catharina & Bentivolio ex Bolognesio per Alphonsum Carillam Hispanum legatum Apostolicum Bononiæ. Et cum Lucretia timens Vicecomitem, spreto ejus auxilio, habitis copiis auxiliaribus à patre, se recepisset intra palatium Forilivii, Forilivienfes inita conjuratione cum Vicecomite arreptis armis illud una cum Lucretia in potestatem suam redegerunt, ejectionibus ex Forilivio magistratibus, in illud introduxerunt Montagnanam ex Vicecomitibus ducibus mille equestribus Aloisio Storcio, & Alexandro Loculo Ferrariensibus verba facientibus ad Forilivienfes tumultuantes sedandos nomine Estensis Ducis Ferrariæ, & Lucretia illinc fuga elapsa ad Forum Pompilii, sibi una cum Ravaldino & Humalo oppidis ex agro Foriliviano per Imolenses defensis, Forilivienfes, & equestres Montagnanæ eam insecuti, potiti sunt arce Fori Pompilii, & aliis agri Forilivienfis; & cum Florentini destinassent in auxilium Lucretiæ sexcentum equestres sub Christophoro Lavelano, & Georgio Albitio, quibus cursitarent ac diriperent agrum Foriliviensem, Vicecomes in eos transmisit alios sexcentum equestres ex agro Brixiense, ubi habebant stativa, sub Fabritio Capuano, & per eos, & alios Vicecomitis, & Forilivienfes commissis multis levibus præliis cum Florentinis, & copiis Lucretiæ, & in ejus auxilium per Florentinos transmissis aliis tercentum equestribus sub Malatesta Arimini, & Cesennæ regulo, & die septima Septembris, qua Forilivienfes abducebant ex eorum agris uvas, licet immaturas, in isto gravi prælio apud flumen Bidentium, & Runchum, Florentini, & socii, ad quos victoria præius inclinabat, succubuerunt, multis utrinque cadentibus, & Florentinorum ducibus aufugientibus ad Forum Pompilii, & mox Malatesta ad Brentinorium, & inde Cesennam ad Carolum fratrem ibi regulum.

A. C. 1424. Vicecomes anno subsequuto, Cremonæ prætor Ambrosio Spinola Genuense, die quinta Februarii dolo & opera Sicii & Pergulani, ducum suorum, occupavit Imolam, Ludovico Alidosio ibi regulo captivato, & illinc conducto Mediolanum, &

A inde Modetiam, & ibi carcerato, & detento usque ad mortem, ac Cunium Ludovico ibi Comite mortuo, superstitionibus Alberico & Malatesta ejus filiis, sub prætextu illis auxilium ferendi, & Albericus, qui erat ad stipendium Venetorum, profectus Mediolanum ad Vicecomitem ab eo petita Cunii restitutione, & nec obtenta, & ob id in eum indignatus, profectus ad Florentinos, eisque, se, & suis commendatis, per ipsos ad sui stipendium conductus fuit sexcentum pedestribus, quibus oppida Massæ, Zachonariæ, & sanctæ Agathæ tueretur, & Florentini ad eos missi per Principem Ferrariæ Pallante Strocio, & per Vicecomitem Franchino Castillionæ, & etiam ad Genuenses Hibleto præfule Genuensium Genuam, ad eos divertendos ab ope Lucretiæ, & per Florentinos aliis legatis ad Vicecomitem causa pacis tractandæ cum eo, quos audire noluerit, percussio fœdere cum legato Apostolico Bononiæ, & accepto in eorum partes Thoma Fulgosi, ipsi indixerunt bellum, & conscriptis duodecim millibus pedestrium, & sex millium equestribus sub Carolo & Malatesta Malatestis, & coactis ad pontem Ronchi obsederunt Forilivium, ad cujus præsidium erat Sichus quatuor centum equestribus, & Bonus Joannes Trotus, & Perinus Trovus duces Ferrarienses aderant ad præsidium Lugii, & Imolæ, & cum Florentini, expugnatis Flaviano & Sumana oppidis Forilivienfium, valde premerent Forilivium, ubi etiam sæviebat pestis, inter Forilivienfes & Florentinos illic factis multis levibus præliis, & Albericus ex ejus oppidis facta incursione in agrum Imolensem, ac Lugum, ipsum etiam valde oppressisset, Vicecomes ad id prohibendum, illuc ex Gallia Cisalpina transmisit Pergulanum, & Guidonem Taurellum equestribus quatuor millibus, & pedestribus mille, quibus obsederunt Albericum in oppido Zachonariæ, in quod pedem retulerat, & Florentinos, dum per ipsum in sui auxilium accersiti ei opem ferre voluisset Carolo, & Pandulpho Malatestis, Nicolao Tolentinate, Urso Com. Montis Rotondi, Gentile Ursino, Ardione Carrariense, Georgio, & Venturino Benzonis Cremonsibus ducibus, eis copiis suis occurrentes ad Senogaliam, ibi utrinque collatis signis profligarunt, Carolo Malatesta, Urso Com. Montis Rotondi, & Carrariense captivatis, & conductis Mediolanum una cum multis aliis, Pandulpho Ariminum, & Tolentinate Cesennam aufugientibus, quam plurimis eorum militibus etiam cæsis. Taurellus irrumpendo agros Cesennatum, & Ariminensium, ibi oppida Vermiculæ, sancti Archangeli, & Savignani, & multa alia oppida occupavit, ex eis Vermicula, quia ibi incolæ sibi aliquando obstiterent, diripi jussa, & cum vellet etiam Ariminum occupare, monitus per Vicecomitem, ne ulterius progrediretur, ab ejus obsidione abstinuit. Et Vicecomes Carolum Malatestam ad se perductum bene habuit, ac tractavit, dimisitque donatum multis muneribus, sibi facta promissione se adversus eum nunquam arma sumpturum. Sed mox Pergulanus captivavit Galeatium filium Malatestæ reguli Pisauri divertentem, & cum uxore se oblectantem ad Gradinam vicum, eorumque bona ac incolarum diripuit.

Anno millesimo quadringentesimo vigesimo quinto ortus Dominici, Joannino Adurno Genuense Cremonæ prætor, Vicecomes Franciscum Sfortiam ab eo pro summo Pont. debellato Nicolao Tricio Fulgini Tyranno, eique parere recusante, plurimis ejus oppidis in jus Ecclesiæ vendicatis conductis ad sui stipendium, & una cum Guidone Taurello transmisit copiis in Flaminiam adversus Bernardum Ubaldinum, & Nicolaum Piceninum duces Florentinorum, & per Sfortiam positus castris ad Faventiam adversus Manfredum, & per Taurellum ad Burgum adversus Ubaldinum, & ibi utrinque confertis manibus, superato & captivato

Y y y y Ubal-

Ubaldino, multa hinc inde caede edita, & Tyfernatibus, Petramolensibus, & aliis Hetruriae populis declinantibus in partes Vicecomitis, ejusque partes quoque amplectentibus Aretinis, penes quos erat Piceninus, & Cortoensibus, & plerisque aliis populis, nisi Piceninus & Tolentinas ei obsitissent. Et Joanne Camertino, Arditiione Carrariense, Antonio Pisano ducibus Florentinorum adversus Taurillum, eorum copiis castrametantibus, dimissis Florentinis, ei quoque adherentibus. Et Pergulanus ejus acie obsedit Salsubrium, & direpto porticu occupavit Azulam, Cassanum, & Petrabum, ac praedae exposuit vallem Balileam, & dum obsideret Garzanum, ad cujus praesidium erat copiis militaribus Gerardus Gambacurta, illinc revocatus per Vicecomitem, ibi dimisso Joannino Justoneapolitano ex ejus tribunis militum, illinc rediit in Galliam Cisalpinam. Et Nicolaus Tertius Guererius nuncupatus Parmensis alia acie militari Vicecomitis una cum Alexio, Nicolao, Urbano, Joanne Alvisio, & Antonio de Fliscis, & Antonio Doria praefecto classis Genuensis navium octo, & triremium decem & octo, dum Fulgosi, & alii extorres Genuensium occupassent Rechum, Gelphum, Rapallum, Segestrum, Morellum, & Castrumleonis Riperiae una cum Clavario illud oppugnavit, & mox illinc delatus Rapallum, ibi commisso praelio eos fudit, multis ex eis occisis, & Thomam Fulgosium, dum aufugisset Segestrum, sequutus, cum eo ibi rursus commissa pugna per ipsum fusus fuit, multa strage Philippensium edita. Et dum Sfortia graviter urgeret Manfredum, & alia acies Philippensium cursitaret usque ad moenia Florentiae, & Carmagnola indignatus in Vicecomitem, eum neglectui habentem opera Oldradi Lampugnani, & Joannini Ritii ex suis intimis aulicis, eo Carmagnola, quem Ducatui Genuae praeposuerat, exauctorato, eique praelato Guidone Taurello in praefectura classis per Vicecomitem transmissae Neapolim in auxilium Joannae Andegavensis, a Vicecomite defecisset, & aufugisset ad Venetos, Florentini timentes suppeditari per Vicecomitem, & Veneti, Senenses, Alphonsus Aragonensis, Amadeus Com. Allobrogum, Nicolaus Estensis Ferrariae, & Jo. Jacobus Palaeologus Montisferrati, Jo. Franciscus Gonzaga Mantuae, & Rolandus Pallavicinus Marchiones per Florentinos exhortati, & instigati per Carmagnolam pro tuenda libertate Florentinorum adversus Vicecomitem, iniverunt foedus, eique decreverunt movere bellum inita invicem concordia, ut quae cepissent in Flaminia & Hetruria a Vicecomite eorum occupatore, cederent Florentinis, alia autem Venetis praeter Parmam, quae pervenire deberet in Estensem, ac Mediolanum, quod habere deberet Com. Sabaudiae, & Corsicam, quae dimittenda foret Aragonensi, & conscripto exercitu communi sumptu sexdecim millium pedestrium, & octo millium equestrium, ei praefecerunt Carmagnolam, praeparatis etiam duabus classibus, una maritima, & alia fluviali. Et Vicecomes usus opera Oldradi Lampugnani Cabrinum Fundulum, [ipsius effigiem, ex Ant. Campi *Hist. Cremon.* aeri incisam hic exhibemus] sibi delatum in eum quoque adheruisse Florentinis, jussit capi, & captum in vico Annici agri Cremonensis, seu, ut aliqui dicunt, apud Castrumleonis una cum Pomina de Gavatiis della Somalia uxore, & duobus filiis, eo oppido direpto una cum tota ejus Funduli suppellectile immensi pretii Papiam conduci, & illinc post multas acerrimas ibi de eo habitas quaestiones Mediolanum, & ibi decapitari.

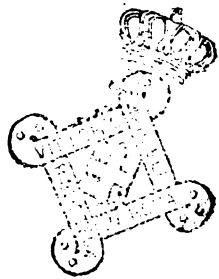
A. C. 1426. Altero anno, praetore Cremonae Petro Raymundo Mediolanense, Veneti ac confederati duce Carmagnola accersito per Petrum & Achillem Advocatos, aliosque Brixienfes factionis Guelphae, cum gravati forent, plusquam par esset, oneribus per Vicecomitem, Brixiae pro eo rectore Oldrado Lam-

A pugnano, & introducto in eam nocte diei quintidecimi Aprilis, & Resurrectionis Dominicae, septem millibus equestribus, & pedestribus quinque millibus sub Nicolao Tolentinate, Alvisio Vermio, & Henrico Zanga, & ibi receptus arce pillarum die quarta Septembris, exercitu Vicecomitis die praecedente illuc appulso in auxilium suorum illic obsessorum in urbicula, & arce majori appellata, de mense Novembris eam totam occuparunt, Petro Lauredano, & Fantino Michaelae eorum legatis, & mox illinc eruperunt in ipsius agrum, & ibi multa oppida, & loca receperunt, Sfortia duce Vicecomitis ejus exercitu frustra resistente. Et Estensis, eorum sequens partes, ipsius acie facta incurfione ex Rhegio in agrum Parmensem die decima Martii, illinc abegit praedam, Philippensibus illic fufis. Et Pergulanus, & alii duces Philippenses dimissis Forilivio & Imola Ecclesiae Rom. medio legati Apostolici Bononiae, ex Hetruria & Flaminia descenderunt in Galliam Cisalpinam trajecto flumine Scultennae in agro Mutinense ad oppidum Persiceti, resistentibus Estense & Victore Pisano sex millibus equestribus, habentibus stativa Vignolae, & intercepto Guidone Forilivense proficiscente ad stativa die prima Maji, cursitarunt agrum Mantuanum, ut Gonzagam Mantuae Principem obsidentem cum Carmagnola, & Tolentinate Philippenses Brixiae, illinc averterent ad ejus defensionem. Et summus Pontifex ad extinguendum tantum bellum transmisit Cardinalem sanctae Crucis Venetias, & illinc Mediolanum, & per eum Venetis & Vicecomite inclinatis ad pacem, missis utrinque Oratoribus Ferrariam, ibi pax fuit stabilita, & nec exsequuta, per Philippenses classe fluviali praeparata sub Philippo Eustochio, & Turricellarum oppido Corrigiensium, & olim sibi donato per Vicecomitem, per ipsum occupato, cursitato, & direpto agro Mantuano per Philippenses, Pergulano, & aliis ducibus ipsius, & mox per eum facta irruptione in agrum Brixiensem, & ibi eorum copiis junctis cum copiis Sfortiae facto exercitu viginti duorum millium armatorum, quibus occurrerunt exercitui Venetorum quatuordecim millium equestrium, & decem millium pedestrium sub Carmagnola, & Gonzaga, & aliis insignibus ducibus Italis. Et dum Thomas Fulgosius, & alii extorres Genuenses, instigati per Aragonensem adversus Vicecomitem, obsediscent Genuam, Vicecomes jussit Sfortiam ejus acie ire ad ipsius subsidium, & parte obsidentium ad impediendum iter suum, ipsi occurrente ad fauces Vallis Pulcephae Abramo Fulgosi duce, & ex illis, qui remanserunt ad obsidionem, multis abeuntibus, Genuenses illinc erumpentes in reliquos, illos fuderunt, omnibus ferme captivatis, Thoma & Baptista fratribus Fulgosis aufugientibus Bavarum, & Rechum. Et Vicecomes inivit pacem cum Suitensibus & Aragonense, ei dimissis portibus Venetis, ac Ericis. Et Sigismundus Caesar ei die sexta Julii confirmavit dominium ac Ducatum Mediolani.

A. C. Anno sequente, Petro Raymundo adhuc Cremonae praetore, Veneti, dum Philippenses Nicolao Picinino duce, qui dimissis Florentinis se receperat ad stipendium Vicecomitis, terra, & Eustachio praefecto classis fluvialis triginta navium aquis, expugnato Casale majore, & recepto oppido Brixiali perventis in Venetos, ejus arcem expugnarent, & classis Veneta triginta sex navium, ejus rectore Francisco Bembo patritio Veneto, a parte superiore fluminis Padi irruisset in classem Philippensem, eamque regressam prope Cremonam ad quartum lapidem insequuta fuisset, ibi utrinque commisso certamine de mense Martii classem Philippensium superarunt, & Bembus sequens victoriam ejus classe trajecit usque Cremonam, & ibi duobus propugnaculis ad utranque ripam, & alio in alveo fluminis expugnatis & combustis, multisque ex ejus militibus ibi amif-

CABRINVS FONDVLVS,
Soncini Comes,
Castellanus Marchio ac Cremonae Sac. Rom.
Imp. Vicarius.

amissis una cum aliis tercentum, quos, dum classis Venetorum reliqui milites expugnatis propugnaculis egressi naves irent palantes juxta civitatem, & citra ripam citeriorem fluminis Padi, Lavelanus copiis, quibus erat ad Cremonæ præsidium, illinc erumpens die Dominica Olivarum occidit, Picenino ejus acie tunc castrametante ad Casale de Sicis, nunc de Malumbris, à civitate Cremonæ per milliaria tria distans. Et Bembus reliquis navarchis, expugnato alio propugnaculo ad ripam fluminis Abduæ, ejus classe adverso flumine accessit usque Papiam, & ibi repertis omnibus plenis pavoris & solitudinis, inde regressus fuit Cremonam, & ibi ad reparandam stragem, quam illic habuerat, ibi suis militibus expositis, Lavelanus, & Christophorus Guererius tunc ingressus civitatem ad ejus præsidium, facta illinc eruptione eorum militibus in illos, nonnullos alios ex eis occiderunt. Et Bembus signo dato receptui inde abiit ad superiora fluminis Padi. Et Paulus Ursinus, ex ducibus Venetorum, decem milibus equestribus ac multis cohortibus pedestrium destinatus ad præsidium Brixie una cum Petro Lauredano ad ibi regimen, Alberico Com. Cunii, & Perino Derthonense Turcho occupato, ducibus Vicecomitis, ex Ottolengho, quod tenebant, eorum turmis equestribus curstantibus usque Brixiam, illinc in caserumpendo ipsius copiis illas fudit, Perino captivato cum centum quinquaginta equestribus. Et Taurellus, Lavelanus, & Guererius dimissi eorum copiis ad præsidium Ottolenghi Venetorum exercitum quatuordecim millium equestrium, & sex millium pedestrium, ducibus supremis Carmagnola, & Gonzaga, dum frustra oppugnato Monteclaro Ottolenghum obsedisset, illinc eorum copiis egressi in hostes, ibi utrinque commissa alia pugna profligantur, ex ipso occisis equestribus mille quinque centum, & plurimis ex turmis Nani Strocii cum Venetis pro Estense militantis, & observantis stationem eorum exercitus; & cum trajecto flumine Ollii ad vicum Binæ die tertia Julii, eoque occupato cum Platina, ingressus agrum Cremonensem, firmasset castra ad pagum Summi Cremonæ propinquum per lapides novem, equestribus decem & octo milibus, & pedestribus octo milibus stipendiariis, & aliis sex evocatorum, omiſſis lixis, calonibus, ac fossoribus, illuc etiam prope stante in flumine Padi classe Veneta aliis decem milibus navarchis, Vicecomes ex Mediolano properavit Cremonam, ut quindecim milibus equestribus, & sex milibus pedestribus Mediolanensibus, & Papiensibus, eisque junctis reliquo ejus exercitu duodecim millium equestrium, & sex millium pedestrium, & ut aliqui dicunt toto quadraginta millium pugnatorum ad Vicum Casalis illorum de Sicis, Carolo Malatesta, Sforcia, Lavelano, Picenino, & Carrariense ducibus, & illinc motis castris in Venetos, & inchoato prælio per Antonellum Mediolanensem ad ipsum pagum Summi, quod duravit ab hora nona usque ad finem diei circa exitum mensis Julii utrinque pari Marte, illinc discessum fuit. Et Carmagnola profecto ad Casale majus, eoque diu oppugnato, & redacto in sui potestatem, ibi ad præsidium degente Antonio Pisano pedestribus quatuor centum, & Sforcia resistente per eum arce vicus Binæ expugnata, & mox recuperata per Carmagnolam, & deinde per Sforciam, custodibus ibi repertis utrinque occisis. Et agminibus Amadei Com. Sabaudie, & Marchionis Montisferrati ex agro Vercellenſe concurrantibus usque Mediolanum, Vicecomes illuc reversus, inde adversus eos destinavit Vercellas ad ibi præsidium Ladislaum filium Pauli Guinifii Lucensis tyranni cohorte peditum, ac constituit ejus ducem supremum Carolum Malatestam filium Pandulphi. Et Carmagnola, regressus exercitu agrum Brixientem ad Maciodium, seu Machalium, paludibus

A circumdatum castris firmatis, illud obsedit, Philippensesque eo profectos ad subsidium ex Pompeano, ubi castrametabantur, rursus utrinque ibi confertis manibus die undecima Octobris superavit, captivato Malatesta cum pluribus ducibus, ac octo milibus equestribus, & pedestribus mox dimissis per Carmagnolam, tradito Malatesta Principi Mantuæ ejus cognato, & mox recepit Urceos, Pontolium, & multa alia oppida Brixientium, & Montemclarum obsedit. Et Vicecomes, dum imploratis auxiliis summi Pontificis, ac Sigismundi Cæsaris intenderet reparationi exercitus contraxit pacem cum Amadeo Com. Sabaudie ei datis Vercellis, & ducta uxore Maria ejus filia.

B Anno sequuto summus Pont. motus calamitate A. C. Vicecomitis, ne dominio expelleretur ex Bononia, 1428. ubi erat, destinavit Ferrariam Nicolaum Albergotum Bononienſem, Cardinalem sanctæ Crucis, & Ordinis Cisterciensium, ubi ejus prudentia ac dextertate summo Pont. Romam reverso die sexta Maji, inter Vicecomitem, ac Venetos, & Florentinos, Estensem, Gonzagam, Marchionem Montisferrati, Pallavicinum, Peregrinatenses in agro Parmense, Senenses, nonnullos alios Comites Ligusticos, & alios confederatos, exceptis Fulgosiis, & aliis extorribus Genuensibus, & Paulo Guinifio Lucæ tyranno, illuc transmissis utrinque legatis stabilita fuit pax, Brixia, Bergamo, Insula Fulcheria ad flumen Abduæ respiciente, & oppidis ex agro Cremonense occupatis per Venetos, eis dimissis.

C Et anno subsequuto Vicecomes moto bello duce A. C. Picenino Fulgosiis, Fliscis, & Malaspinis extorribus Genuensibus, & Comitibus Peregrinatensibus Placentinis, occupavit Insulam Segestræ, & oppida Monaliæ Fulgosiorum, & expugnavit portum Delphini Fliscorum, Francisco Spinola Genuense amirata, & mox cepit Careggium, Turriam, Montilium, Savignanum, & Varesium vallis Tari, & multa alia oppida ditionis Pontremuli Joannis Alvifii, & aliorum Fliscorum, & multa alia Lunensium Malaspinarum, è medio sublatis Comitibus Peregrinatensibus incolentibus Alpes Apennini.

D Anno millesimo quadringentesimo trigesimo partus A. C. Virginei per Florentinos, affectantes tollere è medio Paulum Guinifium Lucæ tyrannum, eamque sibi subicere, ipsa anno præcedente obsessa, & inde facta eruptione per Guinifium, & ibi incolas, in eos illic secum commisso prælio ipsis expulsis gravi strage, Vicecomes procurante Antonio Petrucio Senensium protectore dimisit Sfortiam, qui suis turmis militaribus, & aliis copiis conscriptis in agro Parmense inde per saltum Pontremulensem descendit in auxilium Guinifii adversus Florentinos adhuc obsidentes Lucam, & ut eam compellerent in jus suum, tentantes aquis submergere, & in valle Grafinianæ confertis manibus cum Fortebracio, ibi sibi occurrente suis agminibus, & eo inde repulso, ejusque vallis receptis omnibus oppidis ac locis olim Guinifio parentibus, & cum Florentini timentes Sfortiam dimissa obsidione Lucæ pedem retulissent, in colle ripæ fractæ inter Lucam & Pisas expugnatis propugnaculis, & expulsis militibus Florentinorum, ibi dimissis ad præsidium adversus Lucam, eam fuit ingressus, & mox una cum Ladislao filio Guinifii ad compellendum Florentinos ad propria tutanda, irrupit agros Pistoriensium, eosque diripuit, Bugiano oppido ibi expugnato ac depopulato, Spisiamque obsedit. Et dum Guinifius insimulatus fuisset Vicecomiti velle descendere in partes Florentinorum, eisque sibi per ipsos datis nonnullis oppidis in Flaminia Lucam tradere, Ladislaum ad Spisiam captivavit, & Spisiam omnia obsidione, & per Petrucium, qui Lucæ erat, ibi detento patre cum alio filio, & uxore, ac reliqua familia, jubente Vicecomite reversus Lucam illic omne ærarium cum tota suppellectile Guinifii diripuit,

ac divisit cum Petrucio, qui inde Guinifium, ac filios, & uxorem conduxit Genuam, & illinc Papiam ad Vicecomitem, qui eos in arce Modœtæ carcerari fecit, Lucensibus restituit libertati. Et cum Florentini solutis Sfortiæ triginta octo millibus aureis ea lege, ne adversus illos militaret per semestre, eoque sua acie profecto in agrum Mirandulensem ad ibi hyberna, adhuc obsedissent exercitu sex millium equestrum, & quatuor millium pedestrum, Guidone Antonio Urbini, Guidone Antonio Faventiæ regulis, ac Ubaldino, Fortebratio; & Frosinate ducibus Lucam, Vicecomes dimisit Piceninum, & Lavellanum, & qui conducti per Genuenses requisitos à Lucensibus in eorum auxilium octo millibus equestribus, & totidem millibus pedestribus impositis præfidiis Librefactæ & Petrasanctæ, ex regione Lunense properarunt Lucam, & Florentinos, dum inde voluissent recedere, prælio aggressi ipsos, quamvis victoria prius inclinasset ad eos, Petro Livio Vermio, & Guerio Tertio in ipsos irruentibus, & Lucensibus ex Luca erumpentibus, fuderunt, multa de eis facta præda, & captura, & nec multa cæde edita, & data annona Lucensibus, & recuperatis his, quæ sibi occupant Florentini, inde regressi in agrum Lunensem, ibi Pontremulum receperunt. Et cum Florentini ac Veneti exercitum cogerent, quo Vicecomiti rursus bellum moverent, Vicecomes percussio, ut se ab eis defenderet, fœdere cum Genuensibus, Senensibus, & Ludovico Appiano regulo Plumbini, & promissa uxore Blanca unica filia naturale annorum quinque Sfortiæ, sub spe ei dimittendi dominium Mediolani, ubi aliqua proles ipsi non supervenisset, ipsum etiam requisitum per Florentinos, & Venetos in sui partes, constituit supremum ducem. Bartholomæus de Ravizengo ex Religiosis Ordinis Minorum Conventualium divi Francisci, Cremonensis, fuit Episcopus Castoriæ.

A. C. Anno altero Bononiensibus sponte in dominium Ecclesiæ perventis, & fluminibus Galliæ Cisalpinæ præter modum auctis, & facto deliquio lunæ per horam die decima sexta Januarii, & solis die duodecima Februarii Martinus summus PP. die vigesima prima ejusdem mensis decimi anni quinti decimi pontificatus sui, & ætatis annorum sexaginta trium Romæ obiit ex apoplexia, & Gabriel Condemnerius patritius Venetus patre Angelo Episcopus Senensis, & Cardinalis, & olim ex monachis divi Georgii in Alga, Ordinis divi Benedicti, factus fuit summus Pont. & nominatus Eugenius Quartus. Et Florentini conducto ad sui stipendium Michaeli Attendulo dimisso per summum Pont. una cum Venetis receptis in sui partes Jacobo Marchione Montisferrati, & Rolando Marchione Pallavicino, rursus indixerunt bellum Vicecomiti. Et Carmagnola eorum dux supremus, sibi data spe per præfectum arcis Papiensis eam sibi prodendi, ex agro Brixienfe die vigesima Martii exercitu descendit in agrum Laudensium, & re in lucem prodita, & præfecto captivato, & ultimo supplicio affecto, regressus in agrum Brixiensem, & ibi ad Urceos castris positus die nona Aprilis, inde secum assumptis nonnullis copiis militaribus, & occupatis Covo & Antinate die sextadecima Maji profectus fuit Soncinum, etiam sibi spe data ibi arcem occupandi per illius præfectum, & à Sfortia & Tolentinate de hoc clam admonitis ex insidiis egressis, eumque aggressis ipsorum turmis, fuit inde fugatus, ex illius turmis mille quatuor centum cæsis, & multis captivatis, & aufugit Brixiam. Et mox ex ea abiens ingressus fuit agrum Cremonensem, & firmatis castris apud Costam sancti Abrahæ obsedit Cremonam, ad cujus præsidium erat Columna ejus acie, qui facta illinc eruptione in milites Venetos ibi inter flumen Padi, & civitatem liberius vagantes, & prædam agentes, ex eis tercentum occidit. Et Pice-

A ninus dux Vicecomitis ex agro Lunense descendens in agrum Pisanum, ibi secum junctis Pisanis suppeditavit incolas vallis Calcentiæ, & Vetrallas, Trebium, ac Maram, & multa alia oppida, & amissa spe potiundi Pisis, tractatu, quem ibi habebat, in lucem prodito, abiit in agrum Volaterranum, & ibi secum juncto Alberico Com. Cunii, ejus acie multa alia ibi occupavit, & per Senenses irrumpendo agros Florentinorum ibi multis damnis illatis, ab eis deficientibus Tyfernatibus, Volaterranis, & Arbensibus ad Vicecomitem, frustratus quoque spe potiundi Aretio pandito tractatu, quem ibi habebat, in eorum agris gravi damno illato. Et dum Tolentinas ejus turmis equestrum quatuor centum, habentibus stativa in vico Mozanichæ agri Cremonensis, deficiens ad Florentinos, per eos suffectus fuisset Fortebratio, qui ab eis aberat, ex Hetruria vocatus per Vicecomitem se recepit Cremonam ad ibi subsidium adversus Carmagnolam eam obsidentem exercitu terrestri duodecim millium equestrum, & totidem pedestrum cum Nicolao Trivisano classe fluviatili triremium triginta octo, & navium sexaginta in flumine Padi munita decem millibus navarchis, ei resistente Joanne Grimaldo alia classe Vicecomitis, munita etiam totidem aliis navarchis, & quæ inter eas apud Polesenum commissa pugna, dum Cremonam retrocessisset, amissis quatuor navibus, & per Sfortiam, & Piceninum clam ea navium quinquaginta communita illorum militibus, & per ipsam commissa alia pugna cum classe Veneta prope Cremonam die vigesima prima Junii eam profligavit, ex ipsa aufugiente præfecto ad Casale majus, post se dimissis viginti sex navigiis, & utrinque cæsis duodecim millibus navarchis, & ex classe Veneta octo millibus Sclavonis captivatis cum sexdecim patritiis Venetis, ac multa supellectile, & aliis quatuor centum vulneratis, qui conducti in hospitale Cremonæ ibi perierunt.

Et Rolando Pallavicino tunc à Venetis reverso ad Vicecomitem Carmagnola motis castris ex vico Costæ ad Fontanellam, eam redegit in sui potestatem, & inde profectus fuit Mozanicham, & illinc, cum Philippenses sibi occurrissent, regressus fuit Cremonam, & juxta ipsam firmato exercitu ad tres lapides, dum Gulielmus Cavalcabos ipsius patritius eam ingressus nocte præcedente diem decimam octavam Octobris turma equestri ibi portam S. Lucæ occupasset, & tenuisset per biduum, & cum sibi per Carmagnolam non dato auxilio Cremonenses, dum ibi non essent aliquæ copiarum militares Vicecomitis, arreptis armis eam continuo oppugnassent, ipsam dimississet, Carmagnola pedem referens Bordinum, & inde Turricellas, eas occupavit. Et Veneti juncta eorum classe triremium viginti octo cum classe Florentinorum triremium quinque, & Antonii Adurni, & Jacobi Flisci Genuensium exsulum triremium trium, & aliarum navium supremo præfecto Petro Lauredano patritio Veneto, eisque ductis in portum Pisanum adversus classem Genuensium triremium viginti quatuor sub Francisco Spinola filio Othoboni, & utrinque commissa pugna in sinu Rapalli, eam fuderunt, hinc inde occisis octo centum, & vulneratis quatuor millibus, Spinola, & multis alijs rectoribus classis Genuensis captis una cum octo ejus triremibus ductis Pisas, & inde Florentiam, & mox Venetias, occupato etiam Recho oppido per Antonium Fliscum ex extorribus Genuensium. Et Attendulus dux Florentinorum aggressus Albericum Cunii Com. per Piceninum loco sui dimissum in Hetruria, & castramentum in agro Colense, & cum eo prælio congressus ipsum fudit, ex ejus equestribus ultra mille occisis, & qui ob id insimulatus de prodicione fuit captus, & ductus Mediolanum jussu Vicecomitis, Bernardino Ubaldino, & Pergulano pro eo dimissis in Hetruriam ipsorum copus in auxilium Senensium adversus Flo-

Florentinos, qui tunc recuperarunt Trebium, & multa alia oppida ex Volaterranis, & obsederunt vicum Pisanum. Sigismundus Cæsar de mense Octobris per saltus Belinzone ingressus Italiam se recepit Varesium, & inde Mediolanum in auxilium Vicecomitis, & ibi die vigesima quinta Novembris per Bartholomæum Capram illic præfulem fuit insignitus corona ferrea, Vicecomite se continente in arce, & nunquam auso eum accedere, & ex Mediolano cum duce Baviaræ, Brunorio, & fratre Scaligeris, & Marfilio Carrariense ivit Placentiam, & inde Parmam. Ex gravi frigore flumina Italiæ glacie concreta fuerunt.

A. C. 1432. Anno sequente, Cremonæ prætor Alberto Marliano Mediolanense, Barnabas Adurnus ex extorribus Genuensibus, habitis à Joanne Marchione Montisferrati octo centum equestribus, eis ac aliis tercentum, quos habebat ex incolis vallis Pulcepharæ, ac Bisaminis profectus fuit Genuam. Et Piceninus ope Galeotti Caretini Marchionis Finarii, & nonnullorum aliorum ibi oppidorum, in eum destinatus per Vicecomitem, ipsum obsedit in oppido Navariæ, & omnibus suis militibus in potestatem suam redegit, & in eos, ac ibi incolas valde sævit, quamplurimis ecclesiasticis etiam hæstæ subjectis, & mox conversus in Marchionem Montisferrati, eum intra mensem spoliavit triginta oppidis, & ejus Marchionatum diripuit, ac ferro & igne subvertit, inde ipso aufugiente Venetias, & inde rediens in agrum Cremonensem, ibi recuperavit Turicellas, Brixillum, & Bordolanum una cum multis aliis oppidis, quæ occupat Carmagnola, qui oriundus ex oppido Carmagnola Galliarum Subalpinæ, & vilibus parentibus, & dum esset in ætate puerili ad custodiam suam raptus per milites, & secum ductus, & mox per Vicecomitem factus dux supremus ob ejus virtutem, recuperato dominio Mediolani insimulatus per Venetos, quod ei consentiret, captus Venetiis die vigesima secunda Aprilis ibi fuit publice decapitatus, ejusque uxore Brixiæ quoque captivata exfuta omnibus bonis valoris aureorum circiter tercentum millium. Et Veneti, Gonzaga duce supremo constituto, ac Georgio Cornelio, & Gabriele Venereo legatis, equestribus duodecim millibus, pedestribus decem, & evocatorum quatuor, ac fossorum multa manu, & sub quo fuerunt plurimi insignes ductores, & tribuni militum, & conjuncto ponte Ollii flumine ad Pontivicum, Bordolanum, & vicum Binæ mense Junii irruerunt agrum Cremon. & Bordolano occupato, & everso, & Picenino die vigesima sexta, dum oppugnaret arcem Binæ, ibi tragula juxta occiput vulnerato, & ex quo fuerit in discrimine vitæ per plures dies, potiti sunt Rubecho, eoque direpto, Casalibutano, Tribulo, Sorefina, ac Rumenengo, eo expugnato ac funditus diruto, & Fontanella, & mox oppugnarunt Soncinum per bimestrem, eoque cum ipsius arce capto dimissis inde militibus, qui ibi erant ad præsidium, illinc accesserunt Mozanicam, & ibi, dum eam obsiderent, Sforcia, ac Picenino factò incolumi exercitu sexdecim millium armatorum sibi occurrentibus, & ibi factis nonnullis levibus præliis inde abierunt Caravagium, & Philippensibus eos insequentibus, & per Venetos tentata occupatione Trivillii & Brugnani ex Insula Fulcheria de mense Augusti, Gonzaga per eum factis induciis cum Vicecomite dimissis Venetiis profectus est Mantuam. Et legati Venetorum exercitu ingressi vallem Tellinam, ibi multa occuparunt, & per Thadeum Estensem ex eorum ducibus nocte intempesta equestribus tercentum, & pedestribus quatuor centum, dolo illic intercepto Dorso, eam totam ac vallem Sabiam in suam potestatem redegerunt, Daniele Veturio ibi suffecto Venereo alteri legato. Et per Philippensibus recuperatis Brixello, & Casali ex agro Parmense, Veneti imposito ponte

A flumini Abduæ apud Brebium, & ibi ad præsidium præpositis Alvisio Severinate, & Comite Alvisio Vermio, & Petro Paulo Ursino equestribus quinque millibus, & pedestribus quatuor millibus de mense Octobris, trajecerunt de mense Novembris in agrum Mediolanensem, & inde facto cum eis prælio per Piceninum sibi copiis occurrentem territi, eo demolito ponte statim regressi sunt. Et cum Piceninus die decima octava Novembris irrumpens exercitu vallem Tellinam, & ibi die quarta Decembris, facta alia pugna cum tribus millibus Venetorum sub Georgio Cornelio illam tuentibus, illos profligasset captivatis Cornelio, & Estense, ac Cornelio, & Antonio Martinenghis, Italiano Foriliviano, & Baptista Caputio, illorum ducibus, una cum Raynaldo Vicentino, qui Venetis Rumenenghum prodiderat, & consignatus Picenino ad formam edicti sui ejus jussu fuit occisus, & gravi strage de illis edita inde eos expulisset, etiam recuperata Valle Camonica mox recepta per Venetos auxilio ibi Guelphorum. Et transmissio per Vicecomitem ad præsidium Brebii Christophoro Lavelano equestribus quinque centum, & per Venetos adhuc constituto duce suo supremo Gonzaga, & Federico Contareno suffecto Cornelio, Lavelanoque repulso à Brebio profecti sunt ad hyberna ad valles ibi propinquas. Sigismundus Cæsar, cum stetisset Parmæ per septem menses, inde profectus est Lucam, & cum illinc destinatis in Florentinos sexcentum equestribus Ungaris, & nonnullis Lucensibus, & profligatis per Florentinos utrinque commisso prælio, ex eis aliquibus cæsis Attendulo & Tolentinate ducibus, facta mora Lucæ per dies quinquaginta, inde ope Antonii Pontaderæ abiit Senas.

Et anno sequuto, postquam ibi per menses quinque substitisset, inter eum ac summum Pont. missis A. C. 1433. utrinque legatis inita concordia, illinc accessit Romanam, eamque ingressus die vigesima Maji, die ultima ibi per summum Pont. solemniter imperiali diademate insignitus fuit. Creatique de more Equitibus tum Italis, tum Germanis, illinc per Picientes ac Flaminiam accessit Ferrariam die nona Septembris, & inde Mantuam, & ibi Joanne Francisco Gonzaga creato Marchione additis sibi insignibus imperii, & Ludovico ejus filio desponsata Barbara filia Joannis Marchionis Brandeburgensis affinis sui, inde rediit in Germaniam, male animatus in Vicecomitem, quia, dum iverit Mediolanum, noluit eum accedere. Vicecomes Sfortiæ die tertia decima Februarii desponsavit Blancam Mariam ejus filiam, & mox dum Sfortia Cremonæ longam haberet moram, ei insimulatus per æmulos suos de prodicione, & ob id in eum concepta suspicione jussit ipsum ad se vocari per Ginum Alexandrinum, ut ad eum Mediolanum accederet, & ubi recussisset, occideret, & cum ad ipsum profectus fuerit, eum accepit læta fronte, remota omni suspicione. Et die vigesima nona Aprilis, seu duodecima Maji, Ferrariæ inter eum, ac Venetos, & confederatos fuit pax contracta Nicolao Estense ibi Marchione, & Ugone Cardinale auctoribus, & pro Venetis Fantino Michele, & Florentinis Pallante Strozzo, & Vicecomite Francisco Gallina legatis, qua cautum fuit, ut Vicecomes dimitteret Venetis omnia, quæ ex agro Brixiense, Bergomense, & Insula Fulcheria receperat, & Marchioni Montisferrati, & Rolando Pallavicino eorum dominia, quæ occupat, restitueret, & quæ intercepta fuerant ex Florentinis, Senensibus, Lucensibus, ac Lunensibus ad pristinos dominos reverterentur, præter Pontremulum, qui Vicecomiti remaneret, & Alvisio Vermio, & aliis, qui pro Venetis militabant, pristina securitas daretur, & utrinque captivi nobiles dimitterentur. Genuenses Rolando Lampugnano Genuæ rectore classem Venetam triremium viginti quinque Lauretano duce mari, & Baptista Fulgoso terris obsidentem de

mente Julii Segeſtrum, facta eruptione in eos per ibi incolas cum Clavarenſibus, & Aſpedienſibus in eorum auxilium profectis, & Nicolao Nigrono ex Genua aliis copiis auxiliariſibus ſupervento, inde expulerunt gravi clade, ex eis ducentum Liguſtinis captis, & Genuam conductis. Et Fulgoſius inde abiens Clavarum, ipſum diripuit, & illinc curſitavit uſque Genuam, & ibi nullo facto motu Liburnum acceſſit. Et Lauretanus omiſſa obſidione Segeſtri depopulatis ejus agris trajecit in ſinum Rapalium.

Et cum ſummus Pont. per Jacobum Vicenſem præfectum urbis habitis à Senenſibus navibus, ac quatuor centum equeſtribus, Vetrals occupaffet, conducto ad ſui ſtipendium Fortebracio, & per eum Jacobo Vetrals captivato, & mox dimiſſo ſibi ſolutis aureis decem millibus, conſtituto legato Apoſtolico Joanne Vitellio Cornetano Patriarcha Alexandriæ, juſſiſſet eos ipſum præfectum bello proſequi, eoque exſuto omni dominio, cum mox Fortebracius multa Eccleſiæ occupaffet, conductis etiam ad ſui ſtipendium Attendulo, & Sigifmundo Malateſta, & Franciſco Picenino, & nonnullis aliis inſignibus ducibus cum eorum copiis, juſſiſſet per eos illi quoque inferri bellum, eo utrinque geſto, & per Fortebracium obſeſſa urbe, & multis urbibus, & oppidis in Latio, & regionibus propinquis captis, & facta ubique multa præda, & commiſſis nonnullis præliis hinc inde diverſo Marte, Romano Burgho Cremonenſe turma equeſtre cum Picenino militante, & per Fortebracium etiam expugnato palatio, in quo erat ſummus Pont. & ſupeditata pleraque Campania, Vitellio & pontificiis non auſis ſecum prælio congregari, Vicecomes male animatus in ſummum Pont. adverſus eum tranſmiſit Sforciam, qui conſcriptis militibus in agro Parmenſe, illinc eis, & aliis, quos prius habebat, deſcendit in Picenum, & fingens velle ire Manfredoniam, ac Beneventum in Apuliam, & aliis urbibus, ac oppidis ibi, ac tota regione eccleſiaſtica infra diem undecimam potitus fuit abſque alicujus damno, præter Lupanenſium, quos intra ſe diſcordes prædæ expoſuit, Vitellio & ducibus pontificiis fruſtra ſibi reſiſtentibus. Et Tudertinis quoque ad eum ab Eccleſia deficientibus, una cum Joanne & Leone fratribus, captis Luceria & Toſcanella, & obſeſſo monte Falifcorum, ingreſſis patrimonium divi Petri, illud quoque infra breve tempus ſibi ſubjecit, Viterbienſibus quoque ac Cornetanis, Sabinis, Comitibus Anguillaræ, regulis Cereti, & Raynutio Farnefio Duce Caſtri, ei adhærentibus. Et Vicecomes inſiſtens omnino perditioni ſummi Pont. deſtinatis in auxilium Corradi Tricii Fulginatis Italiano Forilivienſe, & Antonello Senenſe octo millibus equeſtribus, tentavit eorum opera noctu occupare Forilivium, & ibi conſtituere regulum Antonium Ordelaſtum, & Italianus, & focii illinc expulſi per Forilivienſes fidem ſervantes Eccleſiæ, Picenum ingreſſi nonnulla oppida ibi Mondavii in fide Eccleſiæ perſiſtentia occuparunt, & dimiſerunt Guidoni Antonio Urbinati. Et Imolenſes, dum Guido Faventia regulus occupaffet quinque eorum oppida, per ipſum bello exagitati, recepto Vicecomitis præſidio peſtrem ſexcentum, & equeſtrium ducentum, in ejus partes tranſiverunt. Et Malateſta Piſauri regulus occupavit circumvicina, & Piſanus Calium cum ejus ditone, ac decem oppida Mondavii. Et dum Fauſtinus Dandulus Venetus rector Bononiæ pro ſummo Pont. illinc auxilio Baptiſtæ Canetuli ejeſtis Zambeccariis, & illuc accito Melita ejus acie, inde quoque tentaffet expellere Canetulum, & per eum capta porta ſancti Stephani, illinc expulſis militibus ibi præſidio expoſitis, iviſſet Venetias, eique ſuffectus fuiſſet Marcus epiſcopus Amarini, Vicecomes deſtinato exercitu Bononiam, eam ſibi ope Zambeccariorum & Benti-

A voliorum tentavit ſubjicere multis locis agri Bononiensis obſeſſis, & ex eis tantum occupato monte Velleo. Narnienſibus, & Tyfernatibus auxilio Jacobi Mellæ, Spoletinis, Urbeventanis, Urſinis, Taliacozzis, & Imolenſibus, ex Flaminia, Hetruria, & Piceno in fide Eccleſiæ perſiſtentibus, & ab ea mox deficientibus Forilivienſibus ad Antonium Ordelaſtum, & Peruſinis neutri parti adhærentibus, Vitellius auſugit Ravennam, & ibi reperto Thoma præſule Tragunienſe expulſo Forilivio, ubi erat rector pro Eccleſia, cum eo ivit Venetias, & illinc Romam. Et Vicecomes Piceninum revocavit in Galliam Ciſalpinam. Et dum Sfortia & Fortebracius vociferaffent occupaffe quæcumque, quæ occupant, nomine Concilii Baſilæ, illinc Oratores Sigifmundi Cæſaris, ac Regis Gallorum, & Ducis Burgundiæ Romam profecti ad ſummum Pont. ei patefecerunt ea omnia facta fuiſſe, & fieri ipſo Concilio inſcio, Joanne Baptiſta Cicada Genuenſe J. C. ex Cæſareis Oratoribus pro omnibus verba faciente. Et ſummus Pont. habitis ad ſui opem mille centum equeſtribus, & ducentum peſtrem hybernantibus in agro Bononiense apud Caſtrum Francum ſub Melita, & Comite Brandolino, & totidem à Florentinis, tranſmiſſo ad Sfortiam Nicolao Epiſcopo Capuano ipſum conſtituit Marchionem Piceni, & Vicarium pro Eccleſia in patrimonio divi Petri, & ad ejus ſtipendium conduxit adverſus Fortebracium. Et Sfortia, conjunctis ſuis & Attenduli copiis, obſedit Montem Falifcorum, & Attendulum & ejus fratres juſſit obſidere Tybur, & Fortebracio ejus acie in ipſos profecto, & cum ipſis prælio congreſſo apud Numentum, per eos ſuperato ac fugato, per ipſum amiſſis equeſtribus circiter ducentum, reverſus fuit ad obſidionem Montis Falifcorum, ejus fratribus & Attendulo adhuc perſiſtentibus ad obſidionem Tyburis. Et Vicecomes in auxilium Fortebracii ex Gallia Ciſalpina tranſmiſit Piceninum Sfortiæ æmulum, appulſum in Hetruriam die vigeſima ſexta Decembris. Ex pruina, quæ ceciderit die ſeptima Aprilis, arefactis vitibus.

D Et anno ſubſequuto conſpecta ſtella Crinita, & A. C. cum frequentes pluvia, & nives vigente hyeme ce-¹⁴³⁴ ciderint, gravi frigore vigente, & æſtate, & autumnino immenſo æſtu, cum Piceninus & Fortebracius ſecum junctis Columnenſibus concurſaffent uſque Romam, ejuſque agris depopulatis ob id nonnulli Rom. dimiſſo Pont. in eorum partes tranſiſſent, & ibi populares die vigeſima octava Maji Ponceleto duce occupatis Capitolio, & omnibus ibi portis, & munitis præter Appiam interceptam per Attendulum & Leonem Sfortiam, illuc copiis ſuis intellecto tumultu Romæ excitato ex Tybure profectos, & dum inſtarent penes ſummum Pont. per eum ſibi dari regimen urbis, & dimitti cuſtodiam arcis Adrianiæ & Hoſtiæ, & pro obſide Franciſcum Condolmerium Cardinalem, & quæſtorem Apoſtolicum nepotem ſuum, & dum eos exhortatus fuiſſet ad quieſcendum, captivatum, & in vincula conjeſtum, & Urſino, & Comite Cardinalibus ab urbe ex fuga prolapſis, per illos appoſita cuſtodia palatio, in quo erat ſummus Pont. ne illinc auſugeret, & ex eis conſtitutis ſeptem urbis rectoribus inſtitiffent penes Piceninum, ut eam occuparet pro Vicecomite, & cum ſummo Pont. clam illis indutus habitu Monachali cum nonnullis ejus prælatiſ, & aulicis conſenſa navicula, per Tyberim, eum incognitum inſequentibus Romanis ſagittis, & lapidibus, auſugiffet Hoſtiam, & illinc urbem veterem, & mox Piſas, & inde Florentiam die vigeſima Junii, Romani una cum Picenino, & Fortebracio, & Sfortia, & alii duces Pontificii curſitarunt, agrum ſuis, ac diripuerunt Latium, & Baldeſar Offidanus præfectus arcis Adrianiæ illinc crumpens in urbem ipſam, ejuſque ſuburbia.

Et

Et per Piceninum & Fortebracium Sfortia omni genere injuriarum affectus ob id indignatus, coactis per eum omnibus copiis suis, illos insequutus ad pugnam provocavit, & cum ipsi de eo timentes ab ipso aufugissent, auctore Vicecomite, Bono Dordono, & aliis Legatis transmissis ad Sfortiam, omnino intendentem manus secum conferere, factis utrinque induciis Piceninus, & Fortebracius, regressi Romam, & trajecto Tyberi ad pontem Milvium facta incursione in Sabinos, omnia ibi prædæ exposuerunt, Maliano, quod Sforcia parebat, dolo etiam occupato, & Utriculo obsesso, & Sfortia rursus ex his indignatus motis castris à Monte Faliscorum, quem obsidebat, profectus est adversus illos, qui omisso Utriculo pedem retulerunt in Malianum, & dum Sfortia, & Tolentinas dux Florentinorum, & per eos transmissus in auxilium summi Pont. profecti fuissent ad urbem veterem illinc statim abierunt, & Sfortia, omnia obsidione Montis Faliscorum ob inopiam stipendii, ivit Radicofanum, & Piceninus in agrum Viterbiensem.

Et cum Brandolinus & Carolus Estensis Venetorum duces recuperassent in agro Bononiense arcem Perficeti, ibi intercepto & captivato Gaspare Canetulo equestribus sex centum, quibus dimissis Venetis iverat ad Vicecomitem, Bononienses auctore Baptista Canetulo adhæserunt Vicecomiti, Marco Tartalia pro summo Pont. Bononiae Rectore, & Paulo Trono Veneto Patricio ibi captivatis, & Alvisio Equite Hierosolymitano, & Florianio summo Pont. germano, & Grisonibus sibi resistentibus occisis, & ex Imola accersitis copiis Vicecomitis. Et Sfortia, dum esset febre oppressus, inter eum & Bratianos factis rursus induciis, de mense Augusti profecto Tudertum, ejusque acie destinata ad stativa, Fortebracius accessit ad oppugnationem arcis Adriani. Et Piceninus trajecto Apennino, ejus copiis properavit in Flaminiam ad auxilium Bononiensium adversus copias Venetorum, & Florentinorum, castrametantes in agro Bononiense ad Olivetum, per eos receptis Perficeto, Plumatio, & Bazano, & una cum Erasmo Trivultio substitit Imolæ quatuor mille equestribus, & decem millibus pedestribus. Et dum Vitellius Legatus Apostolicus firmatis castris in illos ad Bolognesium equestribus sex mille, & pedestribus octo millibus sub Melita, & aliis insignibus equestrum ductoribus, & Tribunis, & per Piceninum lacessiti, appositis nonnullis copiis ad Galesium, seu ad Rhenum flumen in vico Lici distans à Bolognesio per quatuor millia passuum, irruissent in ipsum, facto conflictu utrinque die vigesima octava, seu ultima Augusti, eos prostravit, ex illis captivatis Tolentinate, Ursino, Estense, Martinengo, & Martiano tribus millibus quinque centum equestribus, & pedestribus mille, occisis tantum quatuor, & vulneratis triginta quinque, Vitellio, & Melita, & Brandolino ex fuga prolapsis Faventiam, dimissis Bolognesio ad ibi custodiam centum pedestribus. Et Piceninus eo, ac Plumatio Gazzano, & Castro Franco, quæ tenebant Pontificii, receptis, rediit in Galliam Cisalpinam, dimisso ad præsidium Bononiensium Francisco filio sex centum equestribus: & summus Pont. hac clade recepta consternatus rursus conduxit ad sui stipendium Sfortiam equestribus tribus millibus, & duobus millibus pedestribus per triennium, & constituit vexilliferum Ecclesie, declaravitque Marchionem Piceni, quousque vixisset, & Tuderti, & Tuscanellæ per triennium, & perpetuum Vicarium Firmi Ecclesie, eidem quoque dimissis omnibus aliis, quæ occuparat, & Fortebracium, dum ab eo timentis, dimissis civitatibus & oppidis Ducatus Spoletini, quæ occuparat, Sfortia omnibus ejus copiis eum insequutus, ibi obsedit, spretis pollicitationibus si-

A bi factis per Vicecomitem, ad eum destinatis Legatis Francisco Gallina, & Marco Sicco. Et actu, & fraude Offidani præfecti arcis Adriani, & Antonii Ridii Hispaniæ militis, captis Lelio Magdalena, & Valeriano Maffio, & nonnullis aliis optimatibus Romanis ingressis arcem ipsam, sibi data spe per Ridium eam ipsis prodendi, & cum ipsis commutato Francisco Condulmerio nepote summi Pont. & dimisso post quartum mensem, tumultus concitati per Romanos, summus Pont. in sui gratiam recepit, & reversus in urbem, ibi constitutis magistratibus nomine Ecclesie, iussit muniri Capitolium præsidio & annonæ.

B Anno à partu divino salutifero B. Mar. Virginis A. C. milleesimo quadringentesimo trigesimo quinto, Cremonæ Prætor Joanne Lampugnano Mediolanense, Joanna Andegavense, Neapolis Regina, die nona mensis Februarii mortua, nulla relicta prole instituto herede Renato agnato suo, jam prius adoptato Alphonso Aragonense, & Regno Neapolitano occupato per Comitem Paleani, & nonnullos alios ibi proceres, Alphonso ipse accersitus per Joannem Antonium Martianum, & nonnullos alios ibi regulos, ad illud capescendum, illuc ex Sicilia accessit, & ad sui stipendium conductis multis Principibus, & insignibus viris militaribus Italis, & sub eis conscriptis equestribus sex millibus sex centum, & multis cohortibus pedestrium, & Capua obsessa, ejusque arce dimissa per Joannem Caramanichum, ipsius præfectum, Comiti Laureti sequenti partes Alphonso, ac instructa & munita per eum classe undecim triremium, ac biremis, & aliorum decem & novem navigiorum, obsedit mari & terris Gajetam, ad cujus præsidium erant pro Vicecomite Genuenses, Francisco Spinula & Ottolino clauducibus, & dum jussu Vicecomitis Genuenses trajicerent ad ipsius subsidium classe navium duodecim, & quatuor triremium, ac lintris, Blasio Serreto, seu Agireo, Genuense olim notario, ejus præfecto, & cum quo erant multi alii insignes Genuenses præfecti triremium, ducentum equitibus, & mille quatuor centum navarchis, Alphonso dimissis ad obsidionem Gajetæ Francisco Ursino, Ludovico Columnense, & Christophoro Gajetano, ex suis ducibus, parte exercitus, die quinta Augusti eis occurrit apud Insulam Pontiam in mari Siculo quatuordecim triremibus, super quibus erant Joannes Rex Navarræ, Henricus moderator Equitum divi Jacobi, & Petrus Infans ejus frater, & multi alii inselyti duces cum aliis centum proceribus, & equitibus ducentum, & utrinque commissa pugna fuit superatus, ejus classe dissipata, & ipso, & Joanne Rege Navarræ, & Henrico fratribus suis, Joanne Antonio Ursino Principe Tarentino, Menegatio Aquilano Duce Sinuessæ, Fosio Aquaviva Duce Adriæ, Jordane Com. Anversæ, Nicolao ejus nepote Com. Didacho, & Joanne magistro Equitum Hispanorum, & aliis centum proceribus, & tribus millibus quinque centum navarchis, aliis sex centum desideratis, & ex Genuensibus centum quinquaginta, & per Gajetanos facta eruptione ex Gajeta in exercitum, quem Alphonso dimiserat ad ejus obsidionem, & ipsius castris, dum aufugisset, depopulatis, ejus classe & captivis conductus fuit in eam, & illinc Savonam, ubi pro Vicecomite erat prætor Franciscus Barbavara, & illinc Mediolanum ad Vicecomitem, & qui, dum iussis dimitti ejus captivis, percussioque foedere cum Alphonso, ipsum quoque dimississet, & transmississet ad portum Veneris, ut illinc trajiceret in Apuliam, Genuenses ob id indignati, ac Savonenses, & alii ejus regionis incolæ, pinnaculo ecclesie divi Ambrosii Genuæ fulgure tacto, & illinc excussa imagine pietatis ibi picta, die vigesima sexta Decembris defecerunt ab eo, & se vendicarunt in libertatem, auctoribus Thoma Fulgoso filio Petri, & Francisco Spinula, Ubi-

Ubicino Olgiato ibi rectore, & habente ad ejus præsidium bis mille pedestres, occiso, & quem Vicecomes illuc transfiserat una cum Alvisio Crotto, & Erasmo Trivultio, & facta conjuratione in Venetos, tentavit reducere in Patavium Ubertinum filium Francisci Carrariensis, olim ibi & Vincentiæ Tyranni, ex Pannonia accersitum in Italiam; & dum cognitus fuisset per molitorem in agro Vicentino, die quinta decima Martii fuit per ibi incolas captus una cum duobus ex stipendiariis Vicecomitis sibi datis socios, ac viginti Patavinis, eum comitantibus, & ductus Venetias, & ibi de eis & multis aliis Patavinis, de prodicione suspectis, ultimum supplicium sumptum.

Et Piceninus copiis, quas ex mandato Vicecomitis paratas habebat, ut succurreret Carrariensi, ubi occupasset Patavium, re in lucem prodita ex Gallia Cisalpina properavit Assisium ad opem Fortebracii ibi obsessi per Sfortiam. Et dum Franciscus Ridius re composita cum episcopo Novariense penes summum Pont. commorante, & Picenino castrametante in agro Senense apud Balneum, & Jacobo Capone Florentino ipsum tentasset capere, reque in lucem prodita, Ridio & Capone captis, & ultimo supplicio affectis, capto etiam episcopo, sed in gratiam Cardinalis sanctæ Crucis ei data venia, Sigismundus, & Carolus Malatestæ sex centum equestribus, per summum Pont. conducti ad sui stipendium, diripuerunt agros Foriliviensium, & Franciscus Piceninus sibi transmisit per patrem ex agro Lucense ad ipsius subsidium sex centum equestribus, in illos transivisset, & per Sfortiam omisa obsidione Assisii, & dimissis Vitellio, & Leone fratre quatuor centum equestribus adversus Fortebracium in Piceno, aliis bis mille & octo centum pedestribus, & aliis Malatestarum ad Forilivium, Pasquino Attendulo illuc præmissis, facta profectio in Picenum, & per Fortebracium ad movendum Joannem Sfortiam ab injuria Tudertinorum facto accessu Falcum copiis suis, eique inde abeunti simulata profectio in Flaminiam contractis omnibus aliis copiis suis ex Tuderto, & Falcone, ut ei occurreret, facto descensu in subjectam planitiem, & ex Tuderto in eum per Joannem facto impetu, & utrinque ibi collatis signis, eo captivato cum omnibus fere suis, & mox auxilio Tricii, & Fulginatis obsessio, & capto Tricio; & Sfortia his intellectis, ne erumperet Picenum, ei occurrisset copiis suis, Venetorum, & Florentinorum, & Nicolaus Piceninus ex Hetruria quatuor millibus equestribus & mille pedestribus in auxilium filii properaverit Cessennam, velletque mox illinc regredi Picenum, ut ipsum occuparet, & Sfortia ei obvio facto ad flumen Sapim, sibi que occupatis locis, & pontibus, quibus sibi erat necesse transire, & per Christophorum, & Joannem Balduinum, Tolentinos valli Gallæta, transmisit, ut sibi pararet ferro iter ultra Sapim in Picenum, Francisco filio & Sacramoro Parmense versus Maturanum equestribus tercentum, eisque occurrisset Cattabriga, & Troilus duces Venetorum equestribus ducentum, & Thomas Michael eorum patricius, & Legatus balistariis centum quinquaginta, & ibi die penultima Junii commisso utrinque prælio, & Francisco filio & Sacramoro captivatis cum aliis quinquaginta tironibus, Piceninus vellet descendere ad extremum agmen, & prohibitus per Erasmus Trivultium, & erepto filio è manibus Sfortiadum regressus fuit ad Caramatam; & Sfortia per Florentinos sibi in auxilium transmisit equestribus quatuor centum, & totidem pedestribus, & per Venetos aliis copiis ex Brixia ibi eorum jussu coactis per Gonzagam, eis, & aliis Melite ex Castro Franco agri Bononiensis, & Manfredo ex Faventia, castra firmasset ad Martigianum, & ibi utrinque commissis levibus præliis, in quibus semper prævaluissent Sfortiades, Piceninus omni-

A no intendens sibi ferro parare viam; motis castris à Caramano die duodecima Julii, directo itinere ad oppidum Mandulæ Malatestarum, illud oppugnaturus, eique occurrisset Sfortia, & Cerpellonus ejus dux quatuor centum equestribus copias Picenini impetisset, & ex eis nonnullos captivasset, & Piceninus credens Sfortiam illuc accessisse toto exercitu retrocessisset, & Sfortia regressus fuisset Forilivium.

B Summus Pont. Veneti, & Florentini una cum Vicecomite die decima Augusti Ferrariæ se interponente Nicolao ibi Marchione, una cum Gerardo Castillionæo Mediolanense, & Joanne titulo Sancti Petri in vincula, Cardinalibus, iniverunt pacem: Qua cautum fuit, ut Vicecomes dimitteret Ecclesiæ omnia, quæ ei occupaverat in Flaminia, & illinc revocaret Piceninum, & alios duces suos ipsorum copiis, quas ibi, & in agro Mutinense habebat, & nec suo, nec alieno nomine se interponeret in Regno Neapolitano. Et Vicecomes ea ratificata restituit Ecclesiæ Imolam, & Piceninum, & alios suos duces ex Flaminia revocavit in Galliam Cisalpinam, Lancelotto Crotto ad eos destinato die sexta Septembris. Et Bononienses sibi per Piceninum dimissis Bolognesio, & oppido sancti Petri, ei solutis aureis bis mille, & per Sfortiam in eorum agro ad Medicina oppidum firmatis castris, & ibi receptis nonnullis redierunt in jus Ecclesiæ die sexta Octobris, Baptista Canetulo ex Bononia aufugiente ducentum equestribus, die quinta decima ibi constituto rectore Balthesare Offidano, ex illius jussu decapitatis Antonio Bentivolio, & Thoma Zambecaria ex illic primoribus indicta causa, & Ecclesiæ quoque dimiserunt Comes Brandolinus, & Melita, ea, quæ & ipsi habebant ex agro Bononiense. Et Guido Antonius Feltrensis Urbini regulus promisit dimittere oppida Montoni, & Pergulæ, & septem alia agri Tyfernatis, & tria Mondavii, quæ occuparat. Et Guido Antonius Manfredus ea, quæ ex agro Imolense, & Mondavienese, ac circumvicinis habebat: & ad eam quoque redierunt omnes, qui ex Piceno, & Hetruria, ac patrimonio divi Petri, qui ab ipsa defecerant. Et Fortebracius ea sprete pace, Fulconensibus descendentibus in partes suas, ivit Tricium oppidum Ecclesiæ, & ibi coacto omni suo exercitu, illinc per Tamertes nonnullis oppidis occupatis, trajecto Apennino obsedit Montem Floridum; & cum Alexander Sfortia, & Italianus octo centum equestribus per Franciscum Sfortiam ex ejus castris, quæ habebat adversus Piceninum factis induciis cum eo, ad ipsos transmisit in illum transivissent, & applicuissent prope castra ipsius, quæ habebat ad Montem Clarum, & ibi confertis manibus ad medium Augusti cum illius copiis, eas profligassent, & ipse, cum cecidisset ex equo, nunquam alicui se vellet permittere in captivum, & equestrem Foriliviensem Alexandri petentem, ut se permetteret ipsi Alexandro, ense impetisset, per eum gladio vulneratus sub oculo, ibi vita functus fuit, Carolo ejus filio, ac filio Caroli Fulginatis, aufugientibus Assisium. Et Alexander & Italianus victoriam prosequuti multis militibus Fortebracii interceptis & captivatis, ac receptis oppidis Camertinorum, quæ occuparat, eorumque copiis trajecto Apennino, Monte Falconi, & Tyferno, se eis permittentibus, transiverunt in Urfinos, qui adhæserant Fortebracio, & dum cum Dentefalvio profecti fuissent Assisium, Carolus filius Fortebracii illud ex consilio Perusinarum dimisit Ecclesiæ, Picenino tunc castrametante agminibus suis in agro Bononiense apud Claternam torrentem.

F Et Vitellius Legatus Apostolicus captis Vetrælis una cum Jacobo Vincense urbis præfecto, eoque jussu decapitari, & recepto Monte Faliscorum, Romam profectus, & conductis ad stipendium Ecclesiæ ex acie Fortebracii mille octo centum equestribus,

bus, aliisque quinque centum habitis à Sfortia, eis, & aliis quinque centum, quos habebat, illinc abiens obsedit, & in jus Ecclesiæ redegit Pupium, & Burgum sancti Sepulchri, & compulit deficere ad Florentinos oppida Pontis Veteris, & Vallis Bonæ, Reateque tumultu exorto per ibi incolas, illic Præto-
 tore occiso, eo properavit, & redegit in sui potestatem. Et dum Antonius Pisanus Ponceletto auctore capta urbis porta majori, qua itur Præneste, eam ingressus, omnia ibi adjacentia diriperet, ac ferro & igne absumeret, & ibi ob id causato tumultu illuc acceleravit, & ope Com. Anguilare inde illum expulit, & domibus eorum, qui tumultum concitarant, everfis, & Ponceletto captivato, & forcibus ignitis super curru excruciato, & in campo Floræ furcis suspensio: & ibi, ubi vigeat gravis annonæ penuria causata ubertate, ex jussu ipsius, quem omnes timebant, delata super plateas multa granorum copia, bello insequutus fuit fautores Pisani, & cepit Roccam Priorem, eaque direpta transivit in Pisanum, & recepto Colle Sabelli obsedit Scevam Privinatum, & Pisanum, dum illuc in auxilium properasset, secum confertis manibus captivavit, & furcis suspendi jussit, & deinde recepto Castro novo obsedit, & diu obsessio, & in jus suum redacto Præneste Laurentii Columnæ, & inde ibi incolis jussis migrare Romam, & postmodum ad lacum Albanum captis Gandulpho, Sabello, Burgieto, & Zaecarolo, ac direptis, ex jussu summi Pont. requisito sibi auxilio per Isabellam Andegavensem uxorem Renati, valde oppressam per Alphonsum, ad ejus opem progressus fuit in Regnum Neapolitanum. Et Francisco Picenino, & Menegutio Aquilano, & Ricio Monclarense ex Aquila, quam copiis suis obsidebant, repulsis, & Picenino, dum se recepisset in Amatricem, insequuto, & compulso auferre in Montem Regalem, & agro Amatricis direpto, ac ferro & igne everso, & Monte Regali depopulato, & obsessio Theate, in quod aufugerant Menegutius & Ricius, & mox eo dimisso ac direpto, & combusto Corbario profectus in Marsas, & ibi prædæ & igni exposita Adria, & potitus Albefio, illinc profectus in Campaniam Apuliam, & Arpinates, eis, & aliis ejus regionis incolis se ipsi permittentibus, receptis, everfis eorum agris, illinc rediit in Latium, & inde Romam, ubi tota hyeme moram habuit.

A. C. Et anno altero Piceninus exercitu viginti milium equestrium, & pedestrium, jubente Vicecomite accessit Genuam, ut eam compelleret ad pristinam sanitatem, sed cognita Genuensium pertinacia, & per eos ibi recepta arce, illinc depopulata regione Pulcephara die septima Martii accessit Albingaunum, illudque obsedit, eoque, & Serezana, & Castro novo ibi occupatis, eisque ac multis aliis præter Serezanam prædæ expositis, illinc accessit Parmam, & inde Lucam, & mox in agrum Pisanum, ubi diripi multa oppida Florentinorum. Et Genuenses habitis copiis auxiliaribus à Florentinis sibi ducem crearunt die prima Aprilis Thomam Fulgosium, quem Baptista frater Vicecomite auxiliante ingressus Palatium Genuæ tentavit Ducatu expellere die tertia, sed statim illinc repulsus fuit. Et summus Pont. Florentiæ ecclesia Cathedrali consecrata, illinc abiit Bononiam die vigesima Maji, & jussit Sfortiam ejus acie ex Piceno se conferre in Flaminiam, & ibi obsidere Forilivium, eoque obsessio, & post multas per ibi incolas factas eruptiones in Sfortiadas, & utrinque commissa multa levia prælia, & gravia damna illata, illinc expulso Antonio Ordelapho, ipsoque redacto in potestatem Ecclesiæ, Bononiæ die quinta decima Julii constructui fecit arcem, ac palatium, in quo resident Legati Apostolici, & Balthesare Offidano, & Petro, & Joan. Paulo ducibus ex Lugo expulit Com. Cunii. Et Sfortia Offidanum, dum tentasset eum è

A medio tollere, re sibi patefacta, facto impetu in illius copias degentes ad Ricardinam in agro Bononiense, captivavit, suppositumque tormentis compulit pandere ea, quæ in ipsum machinatus fuerat, & reservatum incolumem ad preces Hermolai Oratoris Venetorum penes summum Pont. & in ejus gratiam transmissit in arcem Firmi, ubi mox lapide percussus interiit. Et Sfortia profectus exercitu in Picenum adversus Piceninum. Et dum Piceninus factis ibi utrinque levibus præliis rediisset in agrum Lunensem, & illinc Novium proximum Genuæ ivisset ejus copiis, ut auxiliaretur Baptistæ Fulgosio, ubi obtinisset Ducatum Genuæ, Sfortia omnia, quæ Piceninus ex agro Pisano occuparat, recuperavit, & illinc regressus in agrum Lucesem, eo direpto obsedit Lucam, quam tuebatur Moretus Sanazarius turma equestrium, & cohorte pedestrium tercentum pro Vicecomite. Cremonæ de mense Februarii inchoata fuit confraternitas sub tit. D. N. Jesu Christi sibi fabricato oratorio ad honorem divi Hieronymi Confessoris, & ex quatuor doctoribus Rom. Ecclesiæ in vico ibi majori Piscariæ factis ejus ordinibus, & confirmatis anno 1453. per Venturinum de Maris illic Episcopum.

Anno sequente Piceninus, cum Genuenses occuparent portum Veneris, illuc copiis properavit, ut ipsam recuperaret, & spe ipsum recuperandi postposita, inde abiit cum Com. Alvisio Vermio mille quinque centum equestribus, & octo centum pedestribus, de mense Januarii in auxilium Lucensium, qui ad extremam inopiam redacti, & gravi obsidione oppressi, essent descensuri in dominium Florentinorum, ex agro Lunense in agrum Lucensium jubente Vicecomite transivit, & ibi receptis nonnullis oppidis, & obsessio Berceto distante à Luca per lapides triginta, & ibi ejus copiis, dum absque ordine illic essent, per Brunorium ducem Sfortiæ eas aggressum una cum Bercensibus, qui ex Berceto eruperunt, fufis, capto Ludovico Gonzaga filio Jo. Francisci, invito patre cum Picenino militante, & direptis eorum impedimentis, & Brunorio ingresso oppidum, & ibi dimisso præsidio, Piceninus diffusus eo potiri, inde cum Vermio regressus fuit in agrum Lunensem, & ibi Serezana, & nonnullis aliis oppidis Macræ proximis captis, Sarzanellam oppugnavit, & cepit. Et Veneti invito novo foedere cum summo Pont. Renato Andegavense, Genuensibus & Florentinis tertio moverunt bellum, Vicecomiti constituto eorum duce supremo, Gonzaga Marchione Mantuæ, & Legato Petro Lauredano, ipsorumque jussu Erasmus Narniensis, Gattamelita nuncupatus, ejus acie militari ex agro Bergomense irrupit agrum Mediolanensem, & dum eum diriperet, Alvisius Vermius, tunc hybernans ejus copiis in regione Briancensium, ipsorum auxilio ei factus obvius ipsum inde repulit, utrinque ibi de mense Februarii commisso prælio, in quo ex Philippen-sibus fuerunt desiderati mille, & ex Venetis tria milia, absorptis etiam nonnullis aliis ex eis in flumine Abduæ tunc intumescente, & ob id super eo non facto aliquo ponte reliquo exercitu non valente sequi Melitam. Et Piceninus per Vicecomitem vocatus in Galliam Cisalpinam ad ejus auxilium dimissa Sarzanella una cum Pontremulo, & per Sfortiam recuperatis quibuscunque per eum adeptis Florentinis, illuc properavit. Et dum Melita oppugnaret oppida Insulæ Fulcheriæ, ei occurrit, & per Gonzagam firmatis castris prope Bulgariam in agro Bergomense, interceptis impedimentis ipsius, ac militum suorum, quæ ad eos ducebantur, ingressum agrum Bergomensem multa ibi occupavit Venetorum, Calepio oppido illic funditus demolito, ejusque valle, ac Triscoria sibi suppeditatis, & expugnato oppido divi Petri proximo Bergamo per tres lapides, amotisque tormentis bellicis arci ipsius, illam cum Bergamo obsedit. Et Sfortia accer-

fitus per Venetos adversus eum, dimissis per ipsum nonnullis copiis Florentinis, quibus perseverarent in obsidione Lucæ, & Italiano Foriliviano transmissis in Picenum octo centum equestribus, quibus ipsum una cum Sfortiæ fratribus adversus Vitellium, quem timebat, ne illud bello infestaret, de mense Maji se recepit in agrum Rhegiensem. Et Piceninus dimissa obsidione Bergomi, & nonnullis dimissis copiis ad Forum novum, progressus fuit in agrum Cremonensem reliquo exercitu adversus Venetos castrametantes Bordolani, & dum ipsi pede relato ad Vicum Binæ, inde factis incurSIONIBUS in agrum Cremonensem, ex eo fructus abducerent, illis occurrit, & ut illos averteret ab illa abductione, irrupit agrum Brixientem, & illinc in agrum Cremonensem, ac Cremonam adductis granis, & aliis fructibus, annona ea munita, & dimissis in Insula Fulcheria tot copiis, quot sufficerent ad ibi præsidium, trajecto Pado, & ultra ipsum super Gazzina per Cremonenses constructo ponte affideo elevatorio, profectus est in Sfortiam castrametantem in agro Parmense.

Et factis induciis inter Vicecomitem ac Venetos per totum mensem Augusti, Sfortia, dum Piceninus motis castris ex agro Parmense tentasset proficisci Lucam ad ejus auxilium, illi occurrit: & Guido Antonius Manfredus Princeps Faventia, & Borsius Estensis filius Nicolai Marchionis Ferraria, & Guidone Antonio, & Eustorgio fratribus de Malatestis dimissis per Venetos, Guido Antonius per Florentinos conductus fuisset ad eorum stipendium, Picenino eorum turmis se conjunxerunt. Et cum Imola se subjecisset Vicecomiti, eaque dimissa per ipsum Manfredum Faventino, Manfredus Vicecomiti adhæsisset, & ab eo stipendium accepisset, Piceninus Eustorgii, & Manfredi copiis suis conjunctis transmissa annona cum peditatu, quam volebat subministrare Lucensibus, ad Castellionem, non valens transire Apenninum, ejus turmis regressus fuit in agrum Mutinensem, & inde permittente summo Pont. in agrum Bononiensem, omnibusque itineribus, quibus itur in Hetruriam, obsessis, & munitis per Sfortiam, ibi firmavit castra ad flumen Ibicem, Bononiæ tunc pro Ecclesia prætorum Daniele Episcopo Concordiæ, & illinc destinato Eustorgio equestribus suis in agros Aureoli, eisque per ipsos depopulatis, ipsum sequutus Aureolum obsedit, captumque diripi jussit. Et Sfortia indignatus in Venetos ob denegatum sibi stipendium eis dimissis, ipsoque auctore factis induciis per Florentinos cum Lucensibus de mense Aprilis, quibus interim parerent loca Lucæ proxima, & reliqua Florentinis, redditis tamen omnibus privatis, quæ eorum essent, & nec Piceninus, nec alii Duces Vicecomitis Florentinos infestarent, die undecima Junii adhæsit Vicecomiti, sibi per eum data fide transmittendi in arcem Firmi Blancam ejus filiam jam ipsi promissam uxorem. Et Piceninus, dimisso Aureolo, illinc abiit in agrum Forilivientem, & cum ibi firmatis castris apud Camaratum ad fines agrorum Ravennæ, & Cesennæ, Spoletini concepto odio in Pyrum Abbatem Cassinensem eorum Rectorem pro summo Pont. ipsum obsedissent in ibi arce, & Franciscus filius Picenini, & Italianus Forilivianus, qui Sfortiam deseruerat, accersiti per Corradum Tricium Fulginatam in auxilium Abbatis ingressi agrum Spoletinorum, eo depopulato ope Fulginatum, & Urfinorum hostium Spoletinorum, dolo Spoletum occupassent, diripiissentque; & Eustorgius Manfredus non valens Ostasium Spoletanum regulum Ravennæ maritum Genebræ fororis suæ inducere, ut posthabita Venetorum amicitia adhæreret Vicecomiti, induxisset incolas Balnei Cavalli, Ruffii, & Tufignani oppidorum suorum, & quæ ab Ecclesia recognoscebat, ab eo deficere ad Piceninum, Joanne Tolentinate Ravennam transmissis in auxilium per-

A Venetos copiis, quibus soluta fuerant pro stipendio, jubente summo Pont. aureorum quinque millia illinc expulso per Genebram uxorem Ostasii, Piceninus obsedit Ravennam, & Ludovico Demolino Patricio Veneto illuc classe appulso, & Ravennam ingreffo, in potestatem suam redegit, & Ostasius mox sequutus fuit partes Vicecomitis, eique etiam auctore Picenino adhæserunt dimissa Ecclesia Forilivientes, & Bononenses, & multi alii populi in ea regione nimis oppressi oneribus per Ecclesiasticos facto ingressu per Bentivolium in Bononiam. Et Philippenses finitis induciis factis inter eos ac Venetos, recensito exercitu, quem habebant in Gallia Cisalpina, in Insula Fulcheria, & ibi ejus parte dimissa reliqua, die undecima Septembris transiverunt in Venetos castrametantes in vico Binæ agri Cremonensis; & cum Veneti diffisi viribus suis Ollio trajecto pedem retulissent in agrum Brixientem ipsorum impedimentis interceptis, & ex eis quam plurimis captivatis à Philippensibus absque pugna, eos insequuti sunt, & ibi multa oppida ceperunt, & Brugnatum obsessum per multos dies, in quo erant multa bona Venetorum, receperunt, dimissis inde incolumibus quinque milibus, qui erant ad ejus præsidium, & mox iverunt ad hyberna. Et Veneti firmatis castris ad Quinzanum ibi recensito exercitu quoque hybernati sunt. Et Gonzaga, cum ab eo requisivissent per ipsum reconsignari vexillum suum eorum Legatis in civitate Brixie, in ipsos indignatus, dimisso eorum exercitu Federico Contarino uni ex ipsorum Legatis, rediit Mantuam. Sigismundo Imperatore de mense Octobris anno vigesimo septimo Imperii sui, & regni quinquagesimo, septuagenario mortuo apud Zurlam Austriæ, & sepulto in Varadino, seu apud Albam, Albertus Dux Austriæ gener ducta Elisabeth ejus unica filia, ex Barbara uxore, fuit electus Cæsar.

Anno sequuto, Cremonæ Prætor Bartholomæo Roncarolo Mediolanense, tribus solibus conspectis, & ex vehementi vento quam plurimis arboribus evulsis, & domibus everfis, & navibus in mari submersis, & in vesperis diei undecimi Januarii audito gravi terræmotu, summus Pont. abrogato Concilio Basileense, illud indixit Ferrariæ die vigesima nona Februarii, asserens Græcos, qui cum Ecclesia Rom. in fide volebant consentire, nolle ire Basileam, sed Ferrariam, uti sibi magis commodam, & quos cum Principes Concilii precibus ac promissionibus invitassent, ut illuc se conferrent, nec inducere potuissent, conversi in summum Pont. ei denuntiarunt, quod nisi accessissent Basileam ad Concilium, cum deposuissent à Pontificatu, illuc ad se excusandum destinato Jo. Baptista Capitalista J. C. Patavino ivit Ferrariam ad Concilium ibi inchoatum. Et Joannes Palæologus Imperator Byzantii die quarta Martii ex Venetiis una cum Demetrio Despoto Peloponnesi fratre suo, ac Josepho Patriarcha Byzantii, & Legatis Patriarcharum Hierusalem, Antiochiæ, Imperatoris Trapezuntii, Hyberorum, & Vallachorum, & multis aliis prælatibus diversarum gentium Ecclesiæ Orientalis, illuc ad ipsum Concilium applicuit Juliano Cæsario Cardinale sancti Angeli auctore, & ex Venetiis illuc eos deducente, quo non multo post applicuit Præsul Ruthenorum centum equestribus. Et summus Pont. die decima septima Septembris per eos, qui Concilium habebant Basileæ, Carolo Gallorum Rege, Alphonsio Aragonense, & Philippo Vicecomite consentientibus, deposito à Pontificatu Amadeus Dux Sabaudia filius Aimonis, & primus creatus Dux per Sigismundum olim Cæsarem, & qui vitam heremiticam ducebat ad Ripam altam prope Lacum Lemanium in agro Gebenense, ibi constructo cœnobio, Ludovico filio dimisso Ducatu, factus fuit Antipapa, & nominatus Felix, & coronatus Basileæ, ubi creavit Cardinales.

Pice-

Piceninus, dum Melita Dux Venetorum receptis his, quæ occuparant Philippenses ex agris Brixienſe & Bergomenſe; descendens ejus acie in agrum Cremonenſem; cum diriperet, adverſus ipſum ex Flaminia ibi dimiſſo Italiano ejus acie ad præſidium, & ad ſe vocatis Francisco filio; & Italiano Foriliviano, & conducto ad ſui ſtipendium Jo. Paulo Urſino, eoque turmis ſuis præmiſſo in Galliam Cisalpinam, illuc properavit exercitu, & trajecto Pado ad vicum Summi in agrum Cremonenſem, ibi obſedit Caſale majus, quod una cum Soncino Veneti præſidio muniverant, eoque in poteſtatem ſuam redacto intra diem decimam nonam ivit in exercitum Venetorum Melita duce caſtrametantem ad vicum Binæ, eumque ſibi occurrentem apud Calvatonium, utrinque confertis manibus proſtigavit, & Platinam, & quicquid Veneti ibi occuparant, recuperavit. Et cum Melita ad ripas fluminis Ollii diſpoſuiſſet frequentes excubias, & copias ad ibi cuſtodiam habito tranſitu à Gonzaga die vigefima ſeptima Junii per pontes Ganeti, & Marchariæ irrupit agrum Brixienſem: Et cum Melita ſibi timens exercitu properaſſet ad loca Brixie propinqua, firmatis caſtris per Piceninum ad Balneolum, omnia planities Brixienſis à Venetis ad eum ſponte deficientia recepit in ſui fidem, præter Monclarenſes, Pallatiensſes, & Orivenſes. Et cum Melita parte exercitus ſui voluiſſet ingredi Brixiam, & ibi Gibellini obſitiſſent Francisco Barbaro Patricio Veneto illic rectore, ejusque prudentia inſimul conjuncta, ibi utraque factione, contracta affinitate inter Martinengos, & Advocatos illic principes factionum, Petroque Advocato & Petro Lodronio, invicem inimicis, factis amicis interventu Leonardi Martinengi, Piceninus motis caſtris ea firmavit ad Bidentiolum Cleſi amni adjacentem die vigefima ſeptima Julii, ut potitus omni agro Brixienſe deleret exercitum Venetorum, Bergomi & Brixie morantem, fame ſeu ferro, ſecum conſtigendo; per eum & Gonzagam ibi eorum exercitu occluſis omnibus itineribus, ne tranſiret in agros Veronenſem & Vicentinum, & per Melitam ad Gavardum firmato exercitu viginti quinque millium ſtipendiario- rum, & evocatorum illuc proſectorum ex Brixia, & Vallibus Tropiæ & Sabiæ, Piceninus ſe conjunxit Gonzagæ quatuor millibus equeſtribus & pedeftribus. Et dum Melita timens, ne aliqui ex ejus ducibus conſentirent Vicecomiti, abiſſet ex Gavardo, & tranſmiſſis plerisque ex ejus militibus ad præſidium Brixie, & reliquis diſtributis in ejus municipiis adhuc in fide Venetorum perſiſtentibus, & aliquibus ex ejus ducibus deficientibus ad Gonzagam, Piceninus poſitis caſtris ad Salodium, & mox ad Felicianum, & deinde Minerbium, Salodium, ac Sarolam, & Montemclarum in fidem ſuam recepit. Et Gonzaga ejus acie trajecto Mintio recepit omnia inter ipſum ac Atheſim, ex agro Veronenſe adjacentia una cum Valegio ibi intercepto, Joanne Malvolta illuc ad præſidium ex Brixia tranſmiſſo tercentum equeſtribus, exſutis una cum eo omnibus bonis, & mox trajecto Benaco omnem ibi regionem occupavit, ad Vicecomitem etiam deficientibus incolis Vallis Sabiæ, arce eorum oppidi funditus diruta die vigefima ſecunda Auguſti. Et Piceninus exercitu ex Salodio proſectus Balneolum & Pontiplum, ea recepit, & Pallazolum expugnavit, ibi inter ejus copias ac Venetorum ducibus Bartholomæo Coliono, & Paride Lodronio, inito certamine, in quo ſuccubuerunt Veneti, ex eorum militibus mille quinque centum captivatis, & mox Clarium ex prodicione recepit, ibi interceptis Guerrierio Martiano, & Michaele Gritto equeſtribus ſeptem centum, & pedeftribus tercentum. Et dum Melita ei auxiliaturus coactis omnibus copiis ejus regionis, ipſis illuc proſectus fuiſſet, illinc retroceſſit Coloniam, & Melita eum ſequuto eduxit co-

A. pius in campos patentes Rovadi; & ibi dimicavit cum exercitu Veneto die vigefima quinta Septembris, & ex ejus militibus cælis ducentum, & totidem captivatis, recepta aliqua clade abiit Coloniam. Et Melita Brixiam una cum Thadeo Eſtenſe, Antonio Martinengo, Petro Navarino, & Bartholomæo Coliono, illincque tranſmiſſis ad Urceos Navarino, & Coliono Pallazolum ad ibi præſidium copiis ſuis. Et Veneti parata claſſe fluviali centum ſexaginta navium; & quinque triremium, qua vexarent agrum Mantuanum, eidem præfecerunt Petrum Lauretanum.

B. Et Piceninus abiens ex Colonia Rovadum, in fidem ſuam recepit ibi incolas, & Bonadenſes, Parmianos, Baſſanenſes, Monticulenſes, Concluginenſes, Oriaros, & Brienſas, & Tropienſibus ad Melitam deficientibus expugnavit Iſcum. Et cum Melita quinque millibus equeſtribus ex Brixia proſectus ad Mintium, ut illinc trajiceret in agrum Veronenſem, & ibi repertis Cuſtodis militum Gonzagæ inde retroceſſiſſet, obſedit Urceorum oppidum, illudque die vigefima ſecunda Octobris ſibi proditum per Petrum Lucenſem; ibi præſidio impoſitum ducentum equeſtribus, recepit. Et dum Eſtenſis Marchio Ferrariæ ſibi dimiſſa Peninſula Rodigii auctore ſummo Pont. eis adhæſiſſet, Melita dimiſſo filio Brixie ſexaginta equeſtribus, ac Theoſalvio, & Craſſo eorum turmis ad ibi præſidium, una cum Navarino & Coliono die vigefima quinta Octobris auxiliò Paridis Comitum Lodroni per montes inaccessibiles vallis Tropiæ, & circumvicinos interjacentes, Brixiam & Veronam ſibi reſiſtentibus Epifcòpo Tridentino, & Alexandro Marliano duce Pollonorum, & per Gulielmum Cavalabovem Cremonenſem, & Guidonem Rangonum Mutinenſem, duces Venetorum, equeſtribus tercentum occupatis viriliter ſaltibus montium commiſſo prælio cum ibi accolis, & per Ludovicum ducem Vicecomitis obſeſſis vadis lacus Benaci, & ad ſubſidium Melitæ ad ejus ripam ulteriorem occurrente Peluſio tribuno Venetorum pedeftribus quatuor centum; acceſſit Veronam ejus legione, ex ipſa amiſſis octo centum equeſtribus, occiſis per incolas eorum montium. Et Gonzaga claſſe Veneta appulſa Figarolum, illic apud Hoſtiliam ac Sermium juſſit muniri ripas, ne progredereſſetur. Et Antonius Beccaria dux Vicecomitis bis millibus pedeftribus ingreſſus Vallem Camonicam, eam vendicavit. Et Joannes Contes, Bartholomæus Colionus, & Joannes Martinengus hominibus ibi Alpinis eorum factionis proſecti in eum, & utrinque ibi facta pugna, de ejus militibus magnam ſtragem ediderunt, & Vallem prædæ, incendioque, cædibusve expoſuerunt. Et Piceninus dirutis fiſtulis, quibus aquæ derivantur in Brixiam, & illinc eorum aquis averſis, & erectis tribus propugnaculis adverſus eam, ipſam obſedit toto exercitu Vicecomitis de menſibus Novembris & Decembris, ejusque multis in locis apertis mœniis, pilis librarum tercentum emiſſis ex tormentis bellicis illuc conductis, & factis cuniculis ſubterraneis pluries oppugnavit, ſed gravius diebus ſolennibus divi Andree, & divæ Luciæ, & dominicæ ſequentis omni genere armorum, ibi commiſſis præliis inter Philippenſes ac Venetos, illic ad præſidium degentes, & etiam Brixienſes equeſtres & pedefres, quibus etiam ſe conjunxerunt mulieres & Eccleſiaſtici, ibi Francisco Barbaro rectore, Chriſtophoro Donato Prætoſe, Andrea Valerio, Gerardo Dandulo, Petro Grimano, & Andrea Leone omnibus Patriciis Venetis, ac ſtrenuis viris, ſummæque auctoritatis, illic aſſiſtentibus, militum autem ſupremo duce Thadeo Eſtenſe, & illic ſævientibus peſte ac fame, ad eam leniendam per illic rectorem quam plurimis remediis factis, in eam advehi faciendo de rapis ac feminibus herbarum. Et Piceninus diſſiſus ea potiri, die vigefima Decembris

bris illinc evulsis tentoriis, ac tormentis bellicis, & quibuscunque aliis impedimentis abductis abiit, dimissis tamen juxta eam ad petram in sinu collis recurvi in insidiis duabus cohortibus militum, ut, ubi Brixienfes ac milites ad ibi præsidium illinc egressi fuissent, in illos irruerent, & insidiis in lucem proditis ad se vocatis, eis ac reliquo exercitu ivit hybernatum ad pedes montium Brixienfium, Gonzaga vero ad loca finitima Benaco, desideratis ex eorum militibus in illa obsidione bis millibus, ac fossoribus quinque centum, & ex Venetis ducentum, & Brixienfibus octo centum: Vicecomes ordinavit incolas quoruncunque municipiorum, oppidorum, vicorum, & pagorum diocesis Cremonensis conferri debere oblationi faciendæ quotannis in mane diei Assumptionis B. M. V. ad æthera fabricæ ecclesiæ Cathedralis ipsius civitatis, etiam quod facta fuisset aliqua separatio de eis ab ipsa civitate.

A. C. Et anno subsequuto Comete conspecta, Picenus & Gonzaga, dum Melita dux supremus Venetorum, Penetra & Turbula oppidis communitis, tentasset annonam ibi congregatam ope Lodroni ex Veronensibus Brixiam importari per montes ad ibi limites interjacentes à quatuor ejus tribunis militum, imposuerunt præsidia Archo & Tieni oppidis præfulis Tridentini. Et cum per Italianum eorum ducem equestribus sex centum, & pedestribus mille, factò in illos ad saltum Tieni noctu impetu, ipsorumque militum parte occisa, reliquave captivata cum Tribunis, & annona intercepta, Melitaque apud Turbulas, ubi hyemabat, alias cogeret copias cum annona, Picenus & Gonzaga ad prohibendum, ne ipsa importaretur Brixienfibus, die quinta decima Januarii ingressi fuerunt exercitu Vallem Sabiam, & ibi erigi fecerunt propugnacula tria ad Nucem, Cangios, & Thofeti, Cæsare Martinengo Guelphorum duce pro Venetis ibi moram faciente ad Mompianum, per eum dimissa Valle Tropia, & Foriliviano profecto Lodronum, Gerardus Dandalus, & Dentefalvius Tribuni Venetorum eam Vallem ingressi fuerunt ad auxilium Paridis ibi Comitibus sexcentum pedestribus, & aggressi turmam pedestriam Philippensium degentium ad Nucem, ex eis multos occiderunt, multosve captivarunt, & secum conjunctis aliis quatuor centum, illinc iverunt ad Paridem, & cum Italianus coactis ibi ex Gibellina factione pedestribus bis millibus, & una cum aliis tribus millibus, & sexcentum equestribus profectus fuisset adversus Paridem, Paris in eos factò impetu ad pontem Sarchii fluminis ipsos profligavit, ex eis multis occisis, una cum filio Italiani, ac Petro Capotio duce Episcopi Tridentini. Et Italianus reliquis in hostes factò etiam impetu, & ipsis multos occidit, & sequenti die utrinque etiam factò certamine fuit profligatus & fugatus, ex suis desideratis mille, & totidem captivatis, una cum Galeatio ex Comitibus Arcus, & ex fuga properavit ad oppidum Ripæ equestribus tercentum, & pedestribus mille. Et Picenus & Gonzaga copiis accersitis ex hybernis obsederunt & ceperunt Lodronium, & mox obsesso Romano die vigesima quarta Februarii redierunt ad hyberna in oram Benaci. Et Veneti per Lauretanum, classe Philippensium stante ad Sermium frustra oppugnata, pararunt aliam classem triremium sex, & scapharum triginta quinque, qua conducere possent annonam Brixiam fame oppressam, Petro Zeno duce, & conduci fecerunt per terras & montes multo labore & sumptu in lacum Benaci.

Et Franciscus Sfortia, delusus spe nuptiarum Blancae sibi totiens promissæ, percussio foedere inter Florentinos & Venetos, per eos constitutus fuit dux supremus annuo stipendio quatuor millium equestrium, & bis millium pedestriam die septima Februarii, & etiam conductus ad eorum stipendium Nicolaus Estensis Marchio Ferrariæ, una cum Gui-

A done Antonio Manfredi equestribus mille sub Borfio ejus filio, & quem, & Manfredum Veneti jussu ferunt se conjungere equestribus mille quinque centum, & pedestribus tercentum Sfortiæ. Et inter eorum ac Philippensium classes commissa pugna die sexta decima Maji in lacu Gardæ apud Salodium per octo horas, utrinque multis cadentibus, intercepta eorum navi, in qua fuerunt tercentum Dalmatæ, qui fuerunt occisi, & in lacum projecti, eis succumbentibus, Picenus & Gonzaga die vigesima profecti fuerunt Ceretum & Sanguinetum agri Veronensis, ut illinc transirent Veronam, Vincentiam, ac Patavium. Et Veneti ad id prohibendum alia classe substiterunt apud Clugiam. Et dum Picenus tentasset trajicere Athesim, jussu Andreae Donatum equitem, ac Hieronymum Contarenum copiis militum raptim coactis ei resistere, & cum Gonzaga effosso & dilatato ore fluminis Tartari, quo profluit in flumen Padi, jussisset classem, quam habebat in eo, ex ipso per illud os traduci in stagna ipsius, ac Athesis inter Limiacum ac aggeres Padi Hostiliæ & Melariæ suppositos, Marinum Demmolinum, & Ludovicum Contarenum, etiam eorum Patricios, obturatis vadis Athesis alia classe, & Andreae Donatum Prætorum Patavii copiis evocatorum militum, & Tibertum Brandolinum Forilivienfem tercentum equestribus, ei etiam resistere. Et dum Picenus & Gonzaga direptis munitionibus Venetorum ad Maloperam, octo galeonibus, super quibus erant mille navarchi, & plerique sagittarii, ingressi fuissent Athesim, ibi utrinque alia commissa fuit pugna, in qua, Contareno & Brandolino vulneratis, Contareno occubuit. Et Picenus & Gonzaga retrocesserunt Ceretum & Sanguinetum, & conductis galeonibus in Bussam stagnum, & ibi excavata fovea per fossos sex milia Mantuanos, Brixienfes, Bergomenfes, & Cremonenses, ob id vocatos per ipsos, eos adduci fecerunt in Athesim, expositis super ejus ripa quadraginta tormentis bellicis, Melita octo millibus equestribus, & sex millibus pedestribus, & Dario Malipiero illuc Venetiis destinato, & aliis prænominatis patriciis Venetis, classe fulcita decem millibus navarchis resistantibus, die vigesima quarta Maji, ponte ibi constructo, factò transitu ultra ipsum flumen obsederunt & oppugnarunt Limiacum, & dolo sibi proditum per ibi incolas ceperunt una cum Federico Contareno, Bernardo Navareno, Andrea Mozenigo, & Dario Malipiero patriciis Venetis, ab ibi præsidium degentibus, & mox oppida Baldi Leonicii, Brendularum, & Suapii, & quæcunque ibi alia Veronensium & Vicentinorum, & munitis præsidis Leonicio, Suapio, & Brendulis adversus Venetos, apud Montagnanam Melita duce castrametantes, incurfarunt usque Patavium, ex ejus agro ac Vicentino abducta multa præda jumentorum & aliorum. Et Italianus ejus acie militum, ac quatuor centum factionis Gibellinæ, dum nitentur redigere in potestatem Vicecomitis Madernum, Penetras, ac Turbulas, ne illac Veneti possent importare annonam Brixiam, & Petrus Zeno, & sc in Benaco, & Petrus Advocatus factione Guelphorum, ei resisterent, consensu utrinque manibus ad Madernum, fusisque ejus copiis, eoque dejecto ex ejus equo, & Nicolao Guererio, Antonio Trivulzio, Gerardo Tertio, aliis quadraginta septem equestribus nobilibus, & aliis ducibus tum occisis, tum captivatis, & conductis Brixiam, succubuit, & aufugit Salodium. Et Picenus & Gonzaga die prima Junii obsederunt Veronam, quam tuebatur Tolentinus, & ibi inita alia pugna inter eorum ac obsessorum copias prævaluerunt, ex eis captivatis septuaginta equestribus.

Et Sfortia interim ex Piceno se recepit Ariminum, & cum ab eo defecisset Guido Antonius Manfredus, coactis aliis copiis ad pontem Ronchi,

eis

eis de mense Maji Faventino & Francisco Picenino se continentibus intra Forilivium equestribus quinque centum, inde abiit per agrum Bononiensem in agrum Ferrariensem ad Bondenum, & illinc transmissis classe Venetorum impedimentis Clodiam, per Ferrariam Gorum, & inde junctis pontibus Pado & Athesi fluminibus ivit Clodiam, & illic quamplurimis Patriciis Venetis sibi occurrentibus in agrum Patavinum transivit sex mille ducentum quinquaginta equestribus, & mille quinque centum pedestribus, quibus Melita reliquis agminibus Venetorum se conjunxit. Et dum Sabiensibus & Tropiensibus adherentibus Venetis opera Petri Advocati Brixiae Patricii, adhuc peste & fame illic vigentibus, & Italiano jugiter bis millibus armatis eos infestante, & prohibente illuc annonam deferri, aliqua ejus copia data, & ibi lenita fame, procurante Barbaro ejus rectore, ac expugnatis & demolitis propugnaculis adversus eam erectis, Thadeus Estensis tercentum equestribus, Dentefalvius sex centum pedestribus, & Advocatus aliis tercentum evocatorum Vallium Sabiae & Tropiae, profecti fuissent Salodium, illud oppugnaturi, & Italiano ex Canedulo progresso Felicianum, ibi utrinque praelio inchoato, per ipsum fuerunt profligati, ex eorum agminibus captivatis septuaginta Brixiensibus, & Estense de fuga reverso Brixiam, per eum, & ejus milites, & alios, quos habuit ex Bergamo auxiliares, in itinere expugnato propugnaculo Euphimiano prope eam stante. Et Sfortia ex agro Patavino tredecim millibus equestribus, & sex millibus sex centum pedestribus, accessit die prima Julii Leonicum, illudque, ad cujus praesidium erant tercentum pedestres, oppugnavit, dum Piceninus & Gonzaga ad ei impediendum iter, omissa obsidione Veronae, ivissent Suaprium, & illinc transmissis impedimentis in agrum Mantuanum, ibi excavari & muniri fecissent foveam quinque millium passuum, & dum Petro Brunorio & Troilo ducibus suis ibi vulneratis, ob id indignatus gravius oppressisset, ab ejus incolis habuit, & receptis multis aliis oppidis Vicentinorum occupatis per Philippenses, ut praefertur, ivit Suaprium, & illinc ad Montem bellum, profecturus Veronam, & dum ibi Piceninus & Gonzaga ei occurrissent agminibus suis, ipsis evitatis, ita volentibus Legatis Venetorum, retrocessit ad Vicum sancti Joannis ad Rognam, & dum Philippenses ibi etiam sibi occurrissent, ivit ad vicos sanctorum Marini & Alberti cum eis praeliando, & ab ipsis recepta aliqua clade, & ex suis tercentum equestribus fessis ob iter per ibi incolas occisis, die sexta decima Julii Veronam introivit, & ibi saeviente peste inde abiit, & trajecto Athesi castra firmavit prope eam per tria millia passuum ad viam Hostiliae. Et dum Philippenses, timentes se infra Athesim claudi, cum trajecissent, rediit Suaprium, ipsumque expugnavit, & sibi ibi adhuc occurrentibus Philippensibus, Gardo & Lagisio oppidis tentatis, & cum essent munita praesidio, diffusus eis potiri, die vigesima secunda retrocessit in agrum Vicentinum, & Picenino agro delato in Insulam Porchariam recuperavit reliqua oppida, quae illic occuparant Philippenses.

Et Petrus Befatia Cremonensis tribunus, dum iret ejus cohorte Montolium, flumini Pado propinquum, ad ibi praesidium, quam multa impedimenta exercitus Veneti sibi occurrentia interceptit. Et Piceninus die decima sexta Augusti recensito toto exercitu, eique stipendio dato, ad Villam Francam. Et cum Barbarus rector Brixiae decrevisset delere classem Vicecomitis exarmatam stantem in lacu Benaco ad Salodium, & Ripam, & Pischeriam, eo transmissis Thadeo Estense, ac Andrea Valerio, & Leone copiis suis, id praevidens una cum Gonzaga ex Vigasio, ubi castrametabantur, clam abeundo ducentum equestribus ad Felicianum, & ibi secum conjunctis Italiano & Severinate eorum turmis, ipsos

A degentes in montibus invasit, & compulsi redire Brixiam. Et Italianus die vigesima Augusti facto impetu in classem Venetam, degentem in lacu Benaci apud Salodium, capta una ex ejus triremibus, inde fugavit Madernum, ubi ex lacu, dum sibi timeret, extracta fuit super terras, & die vigesima secunda, dum Piceninus & Gonzaga exercitu ex Villafranca, & Italianus & Belmondus eorum turmis equestribus, ut ipsam interciperent, se recepissent ad ripam lacus Larii propinquam Guardafanæ, Sfortia ibi castrametans, ut prohiberet, exercitu properavit ad Brandolinum, & ibi sibi occurrentibus Philippensibus, commissa pugna utrinque pari Marte, pedem retulit in vallem Pulesellæ prope Pontolium, & Picenino ibi sibi adhuc occurrente copiis, die vigesima prima Septembris trajecto Mintio retrocessit Genium, & ibi substitit, & mox inde abiit ad lacum Zenii tenus Athesim, & Philippenses se receperunt Vigasium, utrinque vallis & propugnaculis munitis castris, & juncto ponte Athesi, ut eorum militum saluti, qui peste consumebantur, consulere. Et Italianus & Severinas, dum Cavalcabos & Martianus equestribus mille ex exercitu Venetorum irent Brixiam, & die decima nona repulsi fuissent Gavardum, & Serrium egressi insidias, in quibus erant, ibi eos expectantes, invaserunt ipsos, & ibi hinc inde alia commissa pugna, & multis utrinque cadentibus & vulneratis, coegerunt retrocedere, ex eorum equestribus captivatis quatuor centum quinquaginta. Et Piceninus dimissa parte exercitus Gonzagæ, reliqua ingressus Valles Tropiae & Sabiae sequentes partes Venetas, eas praedae, ferro, & igni expositas supeditavit, & die vigesima quinta profectus fuit Felicianum, & cum ibi Severinas ejus acie conscendisset classem Philippensem, & Italianus occupasset montes Maderno adjacentes, & inter ipsum ac Benacum degentes, & Piceninus & Gonzaga profecti fuissent per viam Maderni, ubi erat classis Veneta, eam noctu invaserunt, & interceperunt, & multis utrinque vulneratis & desideratis, & vulnerato Petro Zeni regulo, ac tribus Legatis Venetis una cum Zeno classis praefecto, ac Andrea Valerio, & Leone, & Thadeo Estense, & Baldatio Longena sex centum equestribus, ac pluribus pedestribus, una cum aliis ducibus captivatis multa praeda, Burlatio Cremonense uno ex ducibus classis Philippensis strenue se gerente, & Foriliviano suis copiis per arduos montes Benaco interjacentes pedem referente, & mox occupato Maderno cum quatuordecim millibus aureis ibi expositis pro stipendio exercitus Veneti, & tribus navibus combustis cum remigibus, & navarchis Dalmatis in eis repositis, ac toto pulvere sulphureo in classe Veneta reperto, & deinde per Italianum & Severinatem parte exercitus positus castris apud Brixiam, & in eos destinatis per Sfortiam Martinense & Cavalcabovae equestribus quinque centum, & pedestribus tercentum, Piceninus, & Gonzaga, ac Severinas reliquo exercitu redierunt Vigasium, & Madernum, & dum Melita parte exercitus Veneti se accingeret, ut annonam Brixiam conduceret, Piceninus, ut id prohiberet, copiis suis ivit in vallem Lodronii, & illinc Pischeriam, & mox classe se recepit ad Ripam Tridenti. Et Cremonenses tunc ex Cremona super curribus per agrum Brixiansem usque Sermionem armati ad exercitum Philippensem duxerunt annonam.

Et Piceninus die vigesima quarta Octobris ingressus vallem Ideam quinque centum equestribus, per ibi incolas eis omnibus fere occisis, vix solus evasit, & mox dum per Gonzagam ejus acie firmatis castris Vigasii, Sfortia illuc ivisset, & mox Roveretum, & Anonium Prevedæ proximum, & illic quoque firmasset castra, ut inde se conferret Brixiam, reliquo exercitu Philippense ivit Tenium, & Ripam Tridenti, ubi inter Philippenses ac Venetos fuerunt commissa nonnulla levia certamina,

in quibus multi occubuerunt. Et per Venetos inchoata fossa prope Limiacum per tres lapides usque ad aliam fossam, illinc per quatuor distantem, gratia derivandi in eam aquas Athesis in paludes Vinculi, & preparata alia classe in lacu Benaco; Stephano Contareno praefecto, ad id prohibendum ex Ripa ejus equestribus profectus Turbulas tentavit incendere triremem ibi refarcitam, & illic commisso praelio cum Troilo duce Sfortiae, ibi ad praesidium degente ejus turmis, illinc fuit repulsus, & dejectus ex equo tractus per suos milites ad loca tuta, ex eis amissis tercentum. Et dum Sfortia coacta multa copia granorum Brixiam ducendorum, ad Turbulas & Penetram destinasset Melitam ad Ripam praesidio classis Venetae, & ibi construi fecisset propugnacula, & Joannem Contem Romanum, & Dentefalvium, Martianum & Grassum Venetum cum Georgio filio Paridis Reguli Lodroni, ad ipsum occupandum, cum Gonzaga ivit Ripam, & inde solis equestribus centum, & pedestribus quatuor centum, superato saltu interjacente Tiennium & Vallem Lodronii, Severinate aliis equestribus quatuor centum, & totidem pedestribus profecto ad caput lacus Benaci, & cum ejus primi milites diripere coepissent ibi domos, illic inter eos, ac milites Martiani, & aliorum commisso certamine noctu, fuit profligatus, & fere omnibus militibus amissis fuga evasit ad supercilium ibi Montis Ponalis, & illic dimisso equo, inde fuit delatus per Teutonicum stipendiarium suum usque Benacum, & illinc cymba trajectus ad Ripam, & Martianus, & alii duces Venetorum, Nicolao Guererio, Antonio Trivultio, Gerardo Tertio, & aliis circiter octuaginta ex primoribus Philippensium ab eis captivatis, ipsos conduxerunt Brixiam, & ibi carcerari fecerunt, Italiano quoque ab equo dejecto, umbra noctis fuga prolapsus Salodium, & Severinate equestribus tantum viginti Madernum, & Sfortia firmatis per Piceninum castris apud Arcum & Tiennium, accessit exercitu ad collem Tiennio proximum, ubi Carolus Gonzaga ex ducibus Vicecomitis habebat aciem, illac etiam per medios hostes transiturus, & cum inspecta eorum cohorte a Ripa petere Tiennium, credens illorum exercitum, qui erat Vigasii illuc tendere, jussit Troilum & Flacum eorum turmis equestribus illis occurrere, ac Nicolao Picenino alia turma equestrium ex suis militibus praetorianis quatuor centum collem ascendente, eosque aggredi, & die nona Novembris cum Joannes de Mediolano dux ad praesidium propugnaculi Arcus illud Venetis prodidisset, ibi facto alio conflictu rursus Philippenses eorum duce Picenino, cum quo erat Severinas, profligavit, Martinengo, & Carolo Gonzaga ducentum equestribus, & quinque centum pedestribus captivatis, & Picenino vix incolumi profecto Tiennium, & illinc per medios hostes ab eodem Teutonico pannis involuto super humeris delato ad Ripam, ubi Gonzaga reliquo exercitu substiterat, obsessio & capto Tiennio, ibi commissis multis levibus praeliis, in quibus occubuerunt Sfortiani centum, & Malatesta Cefenae regulus fuit captivatus, & via sibi aperta armis deferri fecit annonam Brixiam, & dum classe Venetorum conducta terris Roveretum, expugnaret Tiennium, & Piceninus & Gonzaga die decima octava Novembris nocte occupassent Veronam, Blanchino Feltrense ibi duce ad praesidium illic captivato, illinc aufugientibus Antonio Dandulo praetore, & Victore Bragadino rectore, una cum Christophoro Tolentinate, Bartholomaeo Pellegrino, & Francisco Madio ex ibi primoribus eis tantum consentientibus, parteque ejus direpta dominio dimisso Gonzagae, & dum arces forent adhuc apud Venetos, & moenia arcis veteris, in qua erat Carolus filius Gonzagae captivatus, quaterentur, Joanne ejus fratre ictu tragulae illinc transmissae ibi occiso.

A Sfortia audita ejus occupatione, dimissis sub Melita nonnullis cohortibus apud Turbulam & Penetram, reliquo exercitu una cum Jacobo Antonio Marcello penes eum legato, illuc properavit, eamque ingressus per arcem Felicianam, illic commisso praelio cum Philippensibus, eisque inde expulsis recuperavit infra quatrimum, ex Mantuanis illuc accersitis ad custodiam per Gonzagam eorum Principem circiter mille occisis, & ex equestribus tercentum, & pedestribus quinque centum mercenariis tum captivatis, tum vulneratis ex eis, & aliquibus mortuis cum Joanne Gonzaga fratre Jo. Francisci, & multis submersis in flumine Adigis fracto ponte, cum invicem manus confererent, eis tam intra, quam extra civitatem insequutus multa praeda recepta, Armanino de Summo Cremonense, & tribuno militum Vicecomitis, dum esset ejus cohorte Cremonensium ibi ad praesidium portae Calcariae, per horas tres oppugnatae a Sfortiadis, eam viriliter tuente, & qui nec illinc expelli potuit, nisi conjuncto igne in eam per Sforciadas, a quibus invasit incolumis cum cohorte Valegium, quo reliquus exercitus Philippensis se receperat, & per eum occupatis propugnaculis erectis & munitis Tiennii Ripae Tridentinae, & Arcus per Venetos, ex Valegio progressos in agrum Brixiensem Manerbium, & cum illinc ex eo quatuor millia equestrium electorum cursitassent Franciam Curtam, & Gusacchum profectorum, illud cepissent, diripuissentque, ac evertissent, & Pompeanum, & Narniam, & Vallem Tropicam igne, ferro subverterent, Sfortia dimisso praesidio Veronae inde profectus in illos diripientes Franciam Curtam, alioque praelio ibi auxilio accolarum cum illis commisso Tiennium oppugnavit. Et Zerpellonus & Troilus, duces sui, dum per montes Tridentinos conducerent Brixiam annonam, ex equestribus Philippensibus quamplures captivarunt, & annonam Brixiam conduxerunt. Et Piceninus, dum Sfortiades oppugnarent Tiennium, ei opem ac annonam tulit die vigesima quarta Decembris, & Italianus ad prohibendum deferri annonam Brixiam ejus acie substitit Tiennii, & die trigesima Decembris inter Sfortiadas oppugnantes Ripam Tridentinam, ac Philippenses, duce Picenino, commisso adhuc alio praelio, in eo multi occubuerunt, & nisi ei Gonzaga copiis suis opem tulisset, de ipso actum fuerat. Albertus Caesar, dum Amurates rex Turcarum suppeditasset Thessalonicam, & moto bello Georgio Despoto ejus focero, expugnataque Syderegia ibi urbe, & ibi capto Gregorio filio, & per eum ibi dimisso ad praesidium, & cum inde aufugisset, rursus captivato & excacato, ingressus Pannoniam exercitu, eam praedae, igni, & ferro subjecisset, vocatus per Despotum in ejus auxilium, coacto multo exercitu, eo in illum transivit, & dum ipso appulso ad Dravum flumen, Rex Turcarum illinc territus rediisset in Thraciam recepta Syderegia, & expugnata Thessalonica, regressus Austriam, ex morbo contracto in ea expeditione, die vigesima quinta Octobris decimi anni secundi sui imperii obiit apud Villam longam Viennae, seu prope Strigoniam ex dysenteria, & ejus cadaver sepultum fuit apud Albam Ungariae, superstibus Anna & Elisabeth filiabus, ex Elisabeth ejus uxore, & filia Sigismundi olim Caesaris, dimissa praegnante, ex qua natus est Ladislaus. Summus Pont. Graecorum Imperator, ac praelati, & Principes, & alii habentes Synodum Ferrariae, illinc, dum ibi saeviret pestis de mense Januarii, iverunt Florentiam. Vicecomes ad preces civium Cremonensium, ne cogerentur eorum patriam & fundos, quos habebant in ejus agro, deferere, & alio migrare, ad evitandum onera, quae eis necesse erat subire ob multas cursitationes, quas hostiles copiae saepe facerent per ipsum agrum, & saepe ibi copiae militares, quas Vicecomes cogebatur alere, ut se, & ejus dominium tueretur ab hosti-

hostibus, haberent stativa, ordinavit ejus rurales, ut conferrent ad ipsa onera & damna.

Anno ortus Dominici 1440. Federicus tertius, filius Hernefti filii Leopoldi ex Liburgia filia Simois Ducis Moscovizæ, annorum xxv. per Electores fuit electus Cæsar. Sfortia, dum ex Germania quatuor millia Germanorum in auxilium Vicecomitis sclopis armati descenderent in Insubriam eis evitatis; & cum ex multa copia nivis, quæ ceciderit, & supergressa fuerit humum per brachia quatuor, grave frigus vigeret, vitæque, & aliæ arbores aruerint, dimissa obsidione Tiernii, accessit Veronam die octava Januarii, Picenino & Gonzaga exercitu castrametantibus ad Ripam Tridenti, quo annonam Brixiam conduci prohiberent; & dum durante hyeme Philippenses ac Veneti multa levia prælia in agro Brixienfe commiserint, & in eis plurimi occubuerint, Dominico Malatesta Sfortiæ genero captivato, & ducto Mantuam, & commutato cum Carolo filio Gonzagæ Veronæ carcerato, & ambobus dimissis, Piceninus, dum Sfortia apud vicus Sancti Martini, Albergi, & Porcilis exercitu Venetorum viginti millium armatorum recensito, eique dato stipendio, apud Turbulas esset intentus perfectioni ibi classis Venetæ in lacu Benaco, ut inde posset conduci annona Brixiam, ad id prohibendum exercitu Philippensium quatuordecim millium equestrium, & sex millium pedestrium, eique dato stipendio ad Manerbum, & Bassianum agri Brixienfis, ex eo adversus Venetos & Brixienfes dimissis Gonzaga, Italiano, & Severinate eorum copiis, reliquo abiit, & trajecto Pado substitit Florenzolæ, & in agris Placentino & Parmense, & ibi eo exercitu instaurato, & sibi rursus soluto stipendio die prima Martii illinc ivit in agrum Bononiensem, & ibi exactis aureis viginti millibus, & occurrens equestribus ducentum, & pedestribus quinque centum Florentinorum, illic castrametantibus, dum transmitterentur ex Hetruria in Galliam Cisalpinam per eos in auxilium Venetorum, & utrinque commissa pugna, eis fufis ac spoliatis, Baldatio ipsorum duce captivato, & carcerato in oppido Bolognesii, & ibi mortuo, illinc die quinta decima Maji accessit Forilivium, & moto bello Sigismundo & Malatesta fratribus Regulis Cesennæ, & dum in ea Sigismundus & Jo. Paulus Ursinus copiis se continerent, Forilivio, ac Mandola, Tuderano, Molivichio, & Coliano oppidis diripi jussis, eos exsuis, & cum Florentini & Veneti destinassent ad eorum opem Cesennam pedestres bis mille, & illic se recepisset ex Piceno Attendulus ejus turmis, & Balduinus Tolentinas equestribus quinque centum, & Malatesta frater Sigismundi equestribus sex centum, jussu Sfortiæ adversus ipsum transivissent, & occupatis per Guidonem Antonium Faventinum illius ducem Cassiano, Porticu, Monte veteri, Terdutio, Aureolo, & Mutiliano oppidis Florentinorum cis Apenninum, tentavit eum transcendere in ipsos duodecim millium armatorum, & cum Florentini die vigesima septima Maji conscriptis copiis equestrium & pedestrium, præfecissent stipendiarius Nicolauum Pisanum, & evocatis Bartholomæum Rolandinum, & una cum summo PP. percusso fœdere Pisanus ejus acie trajecto Apennino profectus in eum obsidentem Primalorium, illinc ipsum expulisset, & Rolandinus expavectus est Camarate, ubi substiterat, abiisset, eo direpto vico Apenninum transcendit, Hetruriamque ingressus, ibi obsedit Politianum, & Florentinis timore percussis in potestatem redegit, & inde progressus in agros eorum, & ibi per ipsum castris firmatis prope Florentiam, per septem millia passuum usque eam cursavit, & Florentinorum quatuor millium egressorum adversus eum omnia ibi diripientem, & pedem referentem usque Tractam insequutorum, ibi facto impetu in eos, & utrinque commissa pugna, in qua multi occubuerunt, & quatuor centum capti

A fuerunt, fudit, & Malatesta, reguli Arimini, filii Pandulphi, una cum Borsio Estense à Venetis ad Vicecomitem sibi aucto stipendio defecerunt.

B Summus PP. Vitellio penes eum per Florentinos insimulato de prodicione, & nec recte, nec fideliter se habere in re ecclesiastica, & dum secum haberet quatuor millia equestrium, & bis millia pedestrium, captivato per Antonium Ridium Patavinum præfectum arcis Adrianæ, dum ipsum tenuisset secum ad loquendum, & per illos, qui ipsum captivaverant, cum ab eis se tueri voluisset, vulnerato & ducto in arcem ipsam, & ibi mortuo, ei substituit Ludovicum Scarampum Patavinum, Patriarcham Aquilejæ, & olim Phyticum, qui equestribus tribus millibus, & pedestribus bis millibus una cum Attendulo, & Bolio, Sforcia, ac Troilo, & Petro Joanne Paulo Ursino profectus fuit in Piceninum accersitum per Franciscum Comitem Pubii in agro Casentino, & cum ibi occupatis Bibienna, & nonnullis oppidis cum oppido divi Nicolai, illinc accessit ad oppidum Clausorum agri Aretinorum, ut inde transfret in eos ac Senenses, & dum Pontificii & Florentini ivissent Aretium, pedem retulit ad radices Apennini, & cum ipsi castrametarentur ad Cassium vicum apud Aretium per tres lapides, direptis agris Tyferni, castra firmavit prope Perusium per quinque millia passuum, & in illud introductus ipsum occupavit, Archiepiscopo Neapolitano illic pro Ecclesia rectore inde expulso die undecima Junii, & inde exhausto ærario pontificio, habitisque dono à Perusinis decem millibus aureis, inde accessit Tyfernum, illudque obsedit, & cum Troilus & Paulus Valerianus Rom. tercentum equestribus per media ejus castra transeuntes, ipsum ingressi fuissent, motis inde castris transfret equestribus sex millibus & pedestribus tribus millibus in hostes, etiam totidem equestrium & pedestrium castrametantes ad Anglare oppidum, & utrinque ibi facto conflictu per quatuor horas, & victoria prius inclinante ad eum die vigesima nona Junii, & solemnitate divi Petri tribus solibus tunc in aere conspectis, & ex vehementi vento arboribus evulsis, & domibus everfis, & navigiis in mari submersis, fuit superatus, ejusque acies fusa, ex ipsa occisis octuaginta, & vulneratis quatuor centum una cum Eustorgio Manfredi, & captivatis mille octo centum, inter quos fuerunt duces viginti octo, & ex ecclesiasticis, & Florentinis decem occisis, & ducentum vulneratis, sed hinc inde equis sexcentum suffocis, & hac clade recepta incuria Francisci ejus filii, ac Guidonis Antonii Manfredi, qui ordines militares deseruerant, eis, ac reliquis accessit Burgum oppidum, & mox eo dimisso, ac recepto per pontificios, & Florentinos, ac per ipsos dimissis omnibus captivis præter Eustorgium, Sacramorum Parmensem, Romanum Burgum Cremonensem, & alios tres conductos Florentiam, illinc ad octavum lapidem sub Alpinis jugis castra firmavit, nonnullis etiam ex suis militibus cum impedimentis interceptis ad Burgum per Troilum & Valerianum, egressos Tyfernum audita suorum victoria, & Eugubium profectus, ibi ope Guidonis Antonii Feltrensis reguli Urbini reparato exercitu tentavit regredi Perusium, & nec admissus per Perusinos, sed ab eis donatus aliis aureis octo millibus properavit in Flaminiam, & ibi omnia, quæ Vicecomiti adhæserant, confirmavit in fide. Et legatus Apostolicus, per eum ac Florentinos oppidis Androsinæ matronæ Petramalensis, & Tyfernatum receptis, ivit Tyfernum, & acceptis Perusinis in sui partes una cum Petro Balbo nepote summi PP. accessit Florentiam, & per Florentinos exsuto Francisco de Guidis Comite septem oppidis, quæ habebat in agro Casentino.

F Et per summum PP. conductis ad sui stipendium Sigismundo, & fratre Malatestis mille quinque centum equestribus, & totidem pedestribus, & ex eis mox deficiente fratre ad Vicecomitem, exercitu

tu septem millium equestrium, & quatuor millium pedestrium obsedit, & cepit Balneacavallum, Bagnanum, Vilanum, Mordavum, & Gelphum, & mox obsedit Forilivium, sed superventis pluviis & gravi frigore, eo dimisso inde exercitu rediit in Hetruriam ac Latium ad hyberna, Sfortia transmisit de mense Februarii octo centum pedestribus ad auxilium Piceni, & dum pervenissent ad portum maritimum Arimini, ex procella ibi suborta obrutis, & commissa pugna inter classes Venetorum sex triremium, & aliorum navigiorum sub Petro Zeno, & Philippensem in lacu Benaco ad Ripam Tridenti, & Philippense profligata ejus comitibus, & octo centum navarchis captivatis, & amissis omnibus navigiis præter duo, quibus aufugit Blasius Asaretus Genuensis illius præfectus cum Forilivense, & Italiano duce, dum ei affuisset in tempore, perducta ad Sermionem, & per Venetos tunc ducta annonæ Brixiam, ponteque imposito flumini Mintii, exercituque super ipsum traducto die septima Junii in agros Mantuanorum ac Brixiensem, eisque depopulatis, Sfortia cepit Puteum longum, & Pontionum, & expugnata Rivoltella Benaco adjacente ope Stephani Contareni præfecti classis Venetæ, Defentianum, Pedicolensem, & Salodium expugnatum, & direptum per Petrum Brunorium, & Scariotum Faventinum, ibi captivatis tercentum militibus, qui illic erant ad custodiam, & cum Italianus & Vermius duces Vicecomitis castrametarentur ad Baxianum vicum quatuor centum equestribus, & quinque centum pedestribus, & Italianus die nona Junii incurfato agro Brixienfē usque ad mœnia Brixiae, inde abegisset prædam, in illos transivit, & cum pedem retulissent Urceos, & Italianus illinc se recepisset Cremonam ad ejus tutelam, progressus fuit, & potitus Pontivico, & multis aliis ibi oppidis, & illinc facta cursitatione in agros Cremonenses, ex eis abegit prædam, Borsio Estense tunc Cremonæ rectore, dum die decima octava Junii equestribus mille quinque centum, quibus ex agro Mutinense expectabatur per Florentinos in eorum auxilium adversus Piceninum, ab ipsis defecisset ad Vicecomitem, & Binæ oppido agri Cremonensis capto per Petrum Romanum tribunum suum militum, etiam eo potitus, & per ipsum obsessa Roccafranca, ivit ad Urceorum oppidum, & ibi confertis manibus cum Italiano & Vermio, eisque profligatis, & inde fugatis, ex ipsorum equestribus mille captivatis cum multa præda, circiterque bis millibus tum vulneratis, tum occisis, illud in potestatem suam redegit, & mox Soncinates, & Romenengates ad se deficientes recepit; & dum Borsius Estensis esset ad vicum Jovis altæ ejus copiis, eas aggressus profligavit, omnibusque impedimentis exiit, ex ejus equestribus captivati sex centum, & dum una cum Italiano & Vermio reliquis copiis aufugisset Cremam, & Capriolenses, Clarienses, Trivianenses, Martigianenses, Romanenses, & omnes accolæ lacus Sebuii una cum Mozanica pervenissent in potestatem Venetorum, motis castris ad Caravagium, Trivium, & Ripam altam sibi subegit, & cum Vicecomes jussisset Gonzagam, Cremona & Crema munitis præfidiis, ei occurrere ad Ripam altam, ne trajiceret in agrum Mediolanensem, omnibus ibi accolis metu percussis inde abeuntibus cum armentis, & aliis bonis, & ex Placentia destinasset classem Cremonam ad ibi præsidium, præparatis omnibus ad Ripam altam necessariis obsidioni Caravagii, illud obsedit die vigesima Junii, & cum Leone ejus fratre ictu sagittæ lethaliter in crure percussio ob id indignatus illud graviore obsidione præmeret, ejus mœnia ictibus trium tormentorum bellicorum illuc conductorum quasiari faciendo ab ibi oppidanis metu percussis recepit die trigesima Junii, & per Contarenum classis Venetæ in Benaco præfectum una cum Brunorio expugnata, ac direpta Ripa, ibi utrinque multa cæde

A edita, & per Brunorium mox ejus arce vi compulsâ in sui potestatem, quodam tribuno perfuga eam pertinacius tuente, & deinde expugnato ac direpto Gardo, & Jacobo Antonio Marcello agrestium manû ingresso Arcum, & per Contarenum quoque oppugnato Lagisio militibus ibi per Gonzagam impositis ad præsidium ipsum strenue tuentibus, Sfortia, dimisso Petro Advocato cum Brixienfibus militibus, evocatis ad oppugnationem arcis Caravagii, ingressus agrum Cremonensem, ibi exiit Vicecomitem omnibus oppidis, quæ adhuc ei parebant præter Cafalis majoris ibi incolis prædæ expositis per milites, qui erant ad ibi præsidium jussu Italiani, & recepta arce Caravagii redegit etiam in sui potestatem Marcariam, Asulam, & Canetum cum ibi arcibus, ex eis expugnata arce Marcarie, & deinde obsessa arce Lunati una cum Contareno, die vigesimo primo Augusti expugnavit Pischeriam, ejusque arcem obsedit, terra & aquis eam tuentibus equestribus & pedestribus, ad ejus præsidium per Gonzagam impositis, & Philippenses una cum Gonzaga & Picemino ex Flaminia ibi dimissis ad præsidium Francisco filio, & Guidone Antonio Manfredi regresso in Galliam Cisalpinam quatuor millibus equestribus, & bis millibus pedestribus, & profecto Mantuam, ibi die quinta decima Septembris habuerunt comitia, ad quæ accessit Nicolaus Estensis Marchio Ferrariæ, qui mox illic ad Sfortiam obsidentem arcem Pischerie profectus, eum coram Paschale Maripetro patricio Veneto, & penes ipsum Venetorum legato, tentavit de pace faciendâ inter Venetos & Vicecomitem, ipsumque ei conciliando, sibi data uxore Blanca Maria Vicecomitis filia totiens ipsi promissa, & dimisso Sfortia illinc profectus Mediolanum, inde die vigesima conduxit Cremonam Blancam, & illinc die vigesima quarta Mantuam, & cum Sfortia requisitus ad illuc eundem per Estensem, eo invito Venetis noluisse accedere, illinc conduxit Ferrariam una cum Sophia Imperatrice Byzantiæ, filia Theodori Marchionis Montisferrati.

D Piceninus ex Mantua exercitu ibi coacto Bononiam profectus fuit, ubi prodicione in lucem prodita, ibi arcis præfectum, & multos alios Bononienfes illius complices jussit capi, & de eis ultimum supplicium sumi, & mox Bononia & Flaminia dimissis sub custodia filii & Manfredi, illinc properavit Mediolanum ad Vicecomitem sex millibus equestribus, & bis millibus pedestribus, ut ejus rebus perditis succurreret. Et Sfortia, recepta & direpta arce Pischerie, trajecto Mintio, & habitis Villafranca, & Vigisio, & mox Valesio, expugnatoque Sanguinetto, nonnullis oppidis propinquis Mantuæ potitus est, & mox factæ fuerunt induciæ inter Venetos & Vicecomitem pro agro Cremonense, & Insula Fulcheria per totum mensem Octobris, ibi commissis multis levibus præliis utrinque gravi strage, & præda hinc inde abacta, & die prima Novembris legatis summi Pont. Venetorum, Florentinorum, Vicecomitis, Estensis, Gonzagæ, & Marchionis Montisferrati, & aliorum Principum Italicorum coactis una cum Sfortia & Picenino Mantuæ pro pace adhuc contrahenda inter Venetos, & confederatos, & Vicecomitem, & nec stabilita, Venetis Cremonam requirentibus, Sfortia die octava Novembris exercitu obsedit Lignanum, & pro cujus subsidio dum Vicecomes destinasset ad Piceninum duodecim millia equestrium, & sex millia pedestrium super classe per flumen Padi, & Veneti aliam classem Ostiam, & ibi exercitus firmassent, illinc utrinque bis terræ & aquis fuit pugnatum, victoria prius inclinata ad Venetos, & mox ad Philippenses, multis hinc inde desideratis, & mox Sfortia profectus Godium, dum illud obsedisset, & Severinas ejus acie illuc ad auxilium properasset, ob inopiam pabuli die decima Novembris illinc abiit ad Bidocellas, & positus castris die quintadecima inter Lunatum & Pischeriam, omnibus ibi pot-

potitus fuit excepto Lunato, & die xxiv. ob im-
mensum frigus cum autumno vigente multæ, &
frequentiores solito, & fere semper pluvie cecidif-
sent, transmissio exercitu Veronam, & Bergomum,
& in eorum ac Cremonensium agris, & pagis ibi
Venetis suppositis ad hyberna, Veronæ turma e-
questrium substitit, & Philippenses Cremonæ, ac
in eis, & Insulæ Fulcheriæ oppidis, & vicis Vi-
cecomiti parentibus, ac Insubrum, Parmensium,
Placentinorum, & Mantuanorum hybernati sunt
celerius solito, Picenino ejus turmis ac cohortibus
commorante in Castro veteri Rolandi Pallavicini
ultra Padum, & vigente hyeme Sfortia, & Fran-
ciscus Barbarus rector Brixie, una cum Petro Ad-
vocato, & Paride Com. Lodroni accesserunt Ve-
netias, & per ibi Ducem, ac Senatores lato ani-
mo suscepti fuerunt, & ob multa beneficia in eo-
rum Rempub. collata præmiis condignis honora-
verunt, & in gratiam Advocati Brixiensibus onus
vestigialis macinæ remiserunt. Et Sfortia secum
tractata re bellica enixe penes ipsos laboravit pro
pace inter eos ac Vicecomitem facienda, sed cum
postulassent sibi concedi jus construendi pontem su-
per flumine Padi, quo possent ad sui libitum traji-
cere in agros Parmensem & Placentinum, ei locus
esse non potuit.

Latini & Græci, præter Marcum præfulem E-
phesi, post multas disputationes habitas Florentiæ
de mense Junii in unum convenerunt, & consen-
serunt in dogmatibus fidei Christianæ in his, quæ
jam diu utrinque discordarant, Josepho præfule
Byzantii ibi defuncto, & summus Pont. missis O-
ratoribus Florentiam ad ibi Synodum per Armenos,
& per eos receptis institutis Rom. Eccl. postpositis
Græcorum in his, quæ pertinerent ad fidem Chri-
stianam, die xx. Novembris dissoluta Synodo, die
xviii. Decembris creavit Cardinales Jo. Antonium
Lafitanum, Joannem de Turrecremata Hispanos,
Raimundum Rhemensem, Joannem Morinensem,
Gulielmum Andegavensem, & Ludovicum Rho-
tomagensem Gallos, Joannem Eboracensem Ang-
lum, Sibineum Polonum, Guerrerium, & Pe-
trum Avignensem Germanos, & Dionysium A-
griensem Pannonium, Joannem Tarentinum, Ni-
colaum Capuanum, Gasparem Novicomensem, ex
Mediolano, Albertum de Albertis Camertinorum
Florentinum, & Georgium Fliscum Genuensem Ita-
los.

A. C. Et Piceninus die xi. Februarii anni proximi re-
censito exercitu Vicecomitis, eique dato stipen-
dio, & juramento fidelitatis ad Castrum novum,
inde se recepit Cremonam, & inde Romanengum,
& postea Pumenengum, & illinc die xiii. ibi tra-
jecto Ollio in agrum Brixensem, & ibi ducentum
equestribus, & totidem pedestribus sub duce Na-
po interceptis ac spoliatis, & multis aliis fugatis
ad Montemclarum, eoque die xiv. expugnato
ac direpto, ibi etiam aliis sexcentum equestri-
bus Venetorum interceptis, spoliatisve, & aliis
mille quinque centum equestribus, & quinque
centum pedestribus eorum proficiscentibus ad sub-
sidium Roadi, eis occurrendo, & cum ipsis con-
fertis manibus die xvi. illis quoque interceptis,
exfatisque aliqua cæde, inde die sequenti cursi-
tavit usque Brixiam, & ibi cum hostibus commissa
pugna, multis hinc inde desideratis, occupavit
Franciam curtam, & Palatiolum multa copia an-
nonæ, & pulveris sulphurei, excepta arce, ibi,
dum eam oppugnaret, Italiano vulnerato spicu-
lo in coxa dextra, eaque potitus die xxiv. profec-
tus Iseum, illud obtinuit, & Martinengo, cum
toto agro Bergomense, & Insula Fulcheria, ac
Covo, Antinate, Romanengo, & multis aliis ibi
oppidis reversis ad Vicecomitem, & ad Gonzag-
am Valegio, Volta, Capriana, Castelucio, &

A multis aliis illic oppidis, inde destinata ejus acie
suppeditavit quoque Quinzanum, Manerbium,
Bassanum, Alfianellum, Pontifvicum, quem diri-
pi jussit, expulsis illic incolis cum tot bonis, quot
secum ferre potuerint, & mox Ponzanum, & alia
loca agri Brixiensis citra flumen Mellæ, direptis
Roate, & Urceis novis Italiano duce, & die pri-
ma Martii Canetum, expugnata & depopulata ibi
arce, & mox Marcariam, illic etiam arce & pon-
te expugnatis, & deinde Bozulum, sanctum Mar-
tinum ab Aggere, Riparolum, ac Sablonetam, &
reversus ad Urceos veteres, illisque suppeditatis,
mox oppugnavit & obtinuit Soncinum, illinc quin-
que centum equestribus, & totidem pedestribus,
qui ibi erant ad præsidium, dimissis incolumibus,
cum duobus Genuensibus, & Bartholomæo Lon-
gena, sibi solutis aureis quatuor millibus. Et Sfor-
tia abiens Venetiis Brixiam, illicque etiam Veneto-
rum recensito exercitu, illinc rediit Veronam die
xxvii. Februarii, & habita copia pabuli, & rece-
ptis copiis auxiliaribus, per eum olim transmissis in
Hetruriam in auxilium Florentinorum, & Erasmo
Narniense Gattamelita nuncupato mortuo, & se-
pulto Patavii, eique subrogato Michaele Attendu-
lo, ex Pischeria abiit exercitu quindecim millium
equestrium, & sex millium pedestrium, & firma-
tis castris ad Montemclarum ibi oppidum Carpa-
nedutum die xxx. Martii expugnavit, ibi ex ejus
equestribus plurimis desideratis. Et Philippensi-
bus regressis ad stativa, & ad stipendium Vice-
comitis ducentum ex Venetis, & viginti septem
ex pontificiis, & Florentinis equestribus profec-
tis, & die xv. Aprilis per Estensem, Gonzag-
am, & Piceninum Blanca Maria conducta Cre-
monam, & illinc Mediolanum ad patrem, & per
Troilum Zerpellonum, dum indignatus in Sfor-
tiam ab eo defecisset ad Vicecomitem ingressum
militibus suis Vallem Camonicam, ea vendicata Vi-
cecomiti, & etiam per eum, ac Darium Sfor-
tiæ generum, dum die iv. Junii ipsum quoque
deseruisse ducentum equestribus, & defecisset ad
Vicecomitem, qui eum constituisset ducem sex-
centum equestrium, & quatuor centum pede-
strium, ac Severinatem facto accessu Soncinum
eorum copiis, ac quamplurimis fossoribus, & il-
linc facta incursione in terras hostiles Brixien-
sium & Bergomensium, eas diripiendo, & die
xv. facta in eos irruptione per Bergomenses, &
utrinque facto certamine, in quo multi hinc in-
de occubuerunt, & per Zerpellonum die xxi. in-
terceptis triginta sex equestribus ex quadraginta,
qui ex Bergamo accurrerant Pallatiolum, & Joane
Matto tercentum pedestribus, & viginti eque-
stribus, quibus militabat ad stipendium Florentino-
rum, ab eis deficiente ad Vicecomitem.

Sfortia die xxi. Junii exercitu Venetorum duo-
decim millium pedestrium, & totidem eque-
strium, castrametavit ad Balneolum, & Philip-
pensibus quatuordecim millibus equestribus, & to-
tidem pedestribus, ad Manerbium castrametanti-
bus in agro Brixienſe, & ibi factis multis utrin-
que levibus præliis die xxv. per Sfortiam motis
castris, & firmatis ad Curticellas, & per Phi-
lippenses ad Offlagam, hinc inde expositis acie-
bus ad Cignanum fuit pugnatum pari Marte per
septem horas, centum utrinque cadentibus, &
tercentum vulneratis, inter quos fuit Barnabas
Barbos Cremonensis, dux equestrium Philippi,
qui vulnere sibi illato super supercilio obiit, &
dum Bartholomæus Coleo dux Venetorum irru-
pisset ejus copiis agrum Cremonensem die vigesima
sexta. Sfortia firmatis castris ad Manerbium, &
per Philippenses ad Pontifvicum, & dum Pico-
ninus eorum dux inde profectus in Venetos, ut
cum eis rursus manus confereret, se recepit, ita

volentibus Venetorum legatis, una cum exercitu in autum ultra torrentem Mellæ, & Prato Alboino, & aliis oppidis circumvicinis potitus juncto Ollio flumine ponte die octava Julii, illinc trajecit in agrum Cremonensem, & Civitate, & Calceo, & aliis oppidis ad fines ipsius, & agri Bergomensis, redactis in sui potestatem, ibi commissis nonnullis levibus præliis, in quorum uno occubuit Gulielmus Cavalcabos patritius Cremonensis, & ex primoribus præfectis turmarum equestrium Venetorum viriliter dimicans cum hostibus, aliqua illorum cæde, die xiv. exercitu triginta quinque millium armorum firmavit castra ad Martinengum, ad cujus præsidium erat Jacobus Paveseus, nuncupatus de Gabiano, Cremonensis Vicarius Picenini mille equestribus, & sexcentum pedestribus, Picenino cum continuo insequente exercitu Philippensium aucto copiis ejus filii, & Gonzagæ etiam triginta millium armorum adversus exercitum Venetorum per mille passus, & Martinengo ab eo continuo oppugnato tormentis bellicis, & utrinque ibi commissis multis levibus præliis, in quibus multi occubuerunt, militibus etiam Picenini, & aliis Venetorum degentibus ad præsidium Bergomi, vicissim armis sæpius se infestantibus, & nec commisso prælio gravi, licet ad id Sfortia, cujus exercitus erat compulsus in grave discrimen, & nec inde sine periculo educi poterat, & nec aliqua annona in ejus castra subvehi, sæpius provocatus fuisset per Piceninum, die octava Augusti, & anno octavo ipsius belli præter omnium spem pax jam diu tractata medio Eusebii Caimi Mediolanensis, & Urbani Rosci Papiensis, ultra & citra comitantium, eauntiarum fuit, & factis induciis per dies xv. inter Pontificios, Venetos, Florentinos, Genuenses, ac Vicecomitem, & illinc digredientibus exercitibus in agrum Cremonensem, ubi multa illata fuerunt damna per utriusque milites, Sfortia ex Soncino dimisso loco sui Attendulo ivit Venetias, & re composita ad Caprianam agri Brixienfis inter eorum legatos ibi coactos, præfule Aquilegiæ pro summo Pont. Francisco Barbarico cognomento divite, & Paulo Trono pro Venetis, Raynerio Capone, & Angelo Aciolo pro Florentinis, Baptista Cicada pro Genuensibus, Nicolao Arcimbol-do, & Francisco Castillionæo pro Vicecomite, intervenientibus, una cum Gonzaga Principe Mantuæ, & promissâ per Vicecomitem Blanca filia sua naturali uxore Sfortiæ cum dote Cremonæ, ac Pontremuli in agro Lunense loco Picoleonis, exceptis oppidis, quæ Gonzaga & Pallavicinus ex agro Cremonense possidebant, reliquisque commissis arbitrio Sfortiæ, die xiv. Octobris ex Venetiis applicuit ad vicum Casteletti Ponzonorum bis millibus equestribus, & totidem pedestribus, & inde die xxv. digressus fuit ad monasterium sancti Sigismundi in suburbis Cremonæ, ubi eadem die hora decima septima desponsavit Blancam Mariam annorum sexdecim, antea per dies decem & septem conductam Cremonam, ibi assistentibus Petro Vicecomite Cremonæ rectore, Vitelliano Borromæo, Francisco Landriano, Eusebio Caimo, & Lanfranco Castillionæo, qui habuit orationem nuptialem, & cum ea hora vigesima ingressus Cremonam per portam sancti Michaelis, nocte sequente in arce sanctæ Crucis consumpsit matrimonium, habita Cremona cum ejus territorio demptis Picoleonis, ac terris Cavalcabovum, Marchionis Mantuæ, & Rolandi Pallavicini una cum Pontremulo, & die xx. Novembris, cum ejus judicio pacis pacta essent commissa, declaravit inscriptis Cremonæ, ibi Venturino de Marnis Episcopo, Ruberto de Viano prætore, Galeatio Ponzone, Guidone Amato Cremonensibus, Ugo-tione de Contrariis Ferrariense, & Pasino de Ba-

gnis Papiense præsentibus, Bononiam cum tota Flaminia debere dimitti Eccl. Rom. & dominos Faventia restituerent Florentinis ea, quæ ipsis ademerant, & etiam ex dominio Ravennæ præter dotalia, Ecclesiæ, & Genuenses sua obtinere demptis his, quæ spectarent Spinulis, solvendo consuetum tributum Duci Mediolani, cui cederet alveus Abduæ cum utraque ripa, ac Castrum novum in agro Genuense, dimissis aliis, quæ tenebant ex agris Brixienfibus, & Bergomenfibus, & Veronenfibus, Venetis, & etiam ducibus Tridenti ea, quæ ex agro Veronenfibus occupant, & per Aloysium Vermium oppido Baldo Venetis, etiam ei restituentibus ea, quæ penes se haberent sui juris, & etiam Venetis per Gonzagam Liniaco, ac Portu, & aliis, quæ eorum occupant ex agris Brixienfibus & Veronenfibus, & ipsi per Venetos omnibus, quæ illic occupant, exceptis Asula, Lunato, & Pischeria, & die xiii. Decembris fuit publicata pax. Et ad stipendium Sfortiæ inter alios fuerunt Jacobus cognominatus Jacomatius, & Mazeus de Guarna ex Salerno Campaniæ, Franciscus de Ghytiis ex oppido Celani in Brutis, Marianus Therdous de sancto Demetrio Calabriae ductores turmarum equestrium, & qui cum eodem Sfortia ex Regno Neapolitano accesserunt in Insubriam, & pro eo militaverunt adversus Venetos, Mediolanenses, & alios hostes suos, & dum potitus fuerit dominio Insubriæ, & finitis bellis subititerunt Cremonæ, & eorum familiæ denominatæ fuerunt à municipiis, unde oriundi fuerunt, & scilicet Salerna, Celana, & Calabria, & ex quibus multi alii insignes viri tum armis, tum toga processerunt.

Anno sequente de mense Februarii ex gravi frigore gelu flumine Padi concreto, & arefactis vitibus, & ob id subsequuta penuria vini, & cum fere ubique in Gallia Cisalpina vigeret gravis annonæ penuria, quamplurimis Veronenfibus, Brixienfibus, & Bergomenfibus Cremonam, ubi non erat multa penuria, profectis, summus Pont. Paulo Lamolara, & Betino Bino Albanense, armorum peritissimis, jussu suo ultimo supplicio affectis, ex Florentia Romam rediit die xxviii. Septembris percussio foedere cum Vicecomite, indignato in Sfortiam ejus generum magis inclinatum in partes Florentinorum & Venetorum, quam ipsius. Et Picenino ex Bononia accito, eum constituit exercitus sui supremum ducem in Sfortiam, ut eum expelleret ex Piceno, & per Vicecomitem Borfio Estensi concessa Crema præter arcem Serri die xvi. Octobris.

Anno sequuto factis inter Sforciam & Piceninum induciis per octo menses, Piceninus eis postpositis ex Gallia Cisalpina destinavit quatuor millia equestrium, & totidem pedestrium, sub Ludovico Gonzaga in Senenses Sfortiæ socios, & dum Sfortia de mense Septembris dimisso Esio Alphonso ex Piceno, ibi constituto Vicario suo Troilo de Rosseno, ivisset Venetias, & ab ipso ad Alphonsum descissent Italianus Forilivensis, & Petrus Brunorius ejus duces quinque centum equestribus cum eo Troilo, rursus facto conflictu per reliquas ejus copias, ibi dimissas, cum pontificiis & Aragonensibus, eorum supremo duce adhuc Picenino prope montem Abbatis, & Foliam die octava Novembris ipsi prævaluerunt, ex hostibus desideratis mille quinque centum equestribus, & deinde alio commisso prælio die xxix. Decembris succubuerunt, captivatis Thadeo Estense, Guidone Rangono, Dulcio, Tiberto nepote Melitæ, & Simone Florentino suis ducibus, mille quinque centum equestribus, & quamplurimis desideratis, aliisve vulneratis, & Cremonenses ad subsidium Sfortiæ eorum domini tunc destinarunt ad eum, dum esset apud Fanum, aureorum octo millia, habita eorum medietate à clero.

A. C. 1445. Anno 1445. Cremonæ prætor Liberio de Bonarellis Equite Florentino, summus Pont. una cum Alphonso Aragonense conduxit ad sui stipendium Sigismundum Malatestam, & exercitu transmisit in Sfortiam, ad eum expellendum ex Piceno ad instigationem Vicecomitis, per eum etiam transmisit in Bononienfes Gulielmo Marchione Montisferrati, & Carolo Gonzaga copiis suis, eisque ingressis hostiliter eorum agros, ipsisque per illos directis, & à Florentinis motis periculo Bononienfium, in eorum auxilium destinato Eustorgio Faventino equestribus mille quinque centum, & pedestribus ducentum, & per Vicecomitem introducto onere taxarum equorum in dominio Mediolani solvendo equestribus suis pro hospitacionibus per ibi rurales super eorum fundis, & capitibus ad conservandum eorum turmas, quas in multo numero ad sui stipendium habebat, & jussu Annibale Bentivolio occidi per Baptistam Canetulum, & alios factionis suæ, in ejus partes adductos in solemnibus die Natalis divi Joannis Baptistæ, dum ejus ecclesiam adiret, & per Bononienfes arreptis armis obruncatis Canetulo, & aliis factionis suæ, qui sibi occurrerunt, illiusque cadaver ignominiose, antequam sepeliretur, interdiu tracto per civitatem, & ex Florentia accersito exhortatione summi PP. Xanto filio naturale Hestoris Bentivolii, ibi exercente artem lanificii Bononiam, & ibi constituto tutore & rectore ipsius Joanne filio Annibalis, & per Venetos ac Florentinos destinatis in eorum auxilium aliis copiis sub Tiberto Brandolino duce impigerimo, Bononienfes, eis secum conjunctis, & præmiis, pollicitationibusque redacto in partes suas Marchione Montisferrati, & Bessarione Cardinale Bononiæ legato Apostolico, & Xanto duce, facto impetu in Gonzagam castrametantem illius acie ad vicum sancti Joannis eorum agri, illinc, & extra agrum ipsum, eum cum acie sua expulerunt, & oppida, quæ ibi Piceninus ac foederati pro Vicecomite occupant, recuperarunt. Et Sforcia die xxii. Augusti, seu x. Septembris facto conflictu cum pontificiis & Aragonensibus, Firmano legato Apostolico, & Francisco Picenino dimisso per patrem loco ipsius duce supremo ad Ulmum copiis suis, ipsos profligavit, ac superavit, & Nicolaus Piceninus pater Francisci annorum sexaginta quatuor, dum Vicecomes decrevisset eum transmittere Bononiam recuperandum, ita requirentibus illic exsulibus, obiit die xiii. Octobris ex dolore animi concepto, ut creditum fuit, ob rem male gestam per filium superatum à Sforcia, qui Zerpellonum, dum in gratiam summi Pont. ac Alphonfi Aragonensis eum decrevisset tollere ex humanis, re in lucem prodita, captivatum per Alexandrum Sforciam ejus fratrem jussit furcis suspendi, & intendens adhærere Vicecomiti focero suo, dimissis Venetis constituto supremo duce, eique concessio Pisauo accessit Cotignolam.

A. C. 1446. Et altero anno Vicecomes, cum eum inducere nequivisset ad sibi dimittendum Cremonam pro aureis decem millibus, quos ei quotannis pendere obtulisset, indignatus in ipsum, accersito ex Piceno Francisco Picenino, filio Nicolai, in Galliam Cisalpinam jussit per eum exercitu ipsam obsideri, & per illum directo ejus agro, & ibi vico Vidiceti combusto, & Soncino sibi prodito per Franciscum Sclavum, & Romanengo, & Castroleone occupatis, ei admovit exercitum die prima Maji, ipsamque per plures dies, die ac noctu oppugnavit, ad cujus præsidium erant Jacomatius Salernitanus, & Angelus Simoneta, credens eam occupare opera ibi Gibellinorum, & Rolandi Pallavicini. Et Veneti, transmisit legatis ad Vicecomitem Mediolanum, ei indixerunt bellum, nisi desisteret ab oppugnatione Cremonæ, eisque, cum ipsum adire nequivissent, per internuntium responso dato ipsos tutiores fore alibi, quam Mediolani, transmisit ad Brixiam ad sub-

A fidium Cremonæ sex millia equestrium, & totidem pedestrium sub Michaele Attendulo, Antonio Marcello, & Gerardo Dandulo legatis, & trajecto per eos Ollio in agrum Cremonensem, & ex eis delimitatis tercentum Cremonam sub Scaramutia Forilivienfe, & toto agro occupato per Piceninum, reliquis profectis Casale majus, & per Piceninum, qui eos exercitu insecutus fuisset, firmatis castris in insula Padi, haud longe oppido utrinque commisso prælio die xxviii. Septembris Philippenfes succubuerunt, ex suis turmis equestribus quatuor millibus captivatis, centumve occisis, & totidem in aquis ibi fluminis Padi submersis, Picenino, Erasmo Trivulzio, Alvifio Vermio, paucis inde aufugientibus Cremonam versus, & Attendulus receptis oppidis Cremonensibus, per Piceninum occupatis, illuc properans, & ibi commisso alio prælio cum Philippenfibus, ipsisque profligatis, ex eis aliis quinque centum equestribus, & bis millibus pedestribus evocatorum captivatis, eam liberavit ab obsidione, & per Joannem Ludovicum Gonzagam, receptis Casale majore, & aliis ibi adjacentibus, conjunctis in unum eorum copiis ingressus Insulam Fuicheriam, nil ibi Vicecomiti citra flumen Abduæ præter Cremonam reliquit, & trajecto flumine omnia igni, & ferro, ac prædæ usque Mediolanum exposuit, directo Briantia monte, & Bremio capto, obsedit Leucum ad Larii caput, iis, qui erant ibi ad præsidium, illud strenue tuentibus, Vicecomite eis subministrante sæpius per lacum ipsum annonam & copias auxiliares, & mox Cassano occupato, & Abdua ibi juncto ponte, & illinc ad præsidium dimisso Gentile Varaneo cum copiis, reliquo exercitu ivit Caravagium hybernatum, Cremonam ad opem appulso Angelo Simoneta legato Sforcie apud Venetos ex agro Brixienfe nonnullis cohortibus pedestrium. Et Attendulus, dum intellexisset Sforciam exhortatum per summum Pont. ac Alphonsum Aragonensem, dum se, ac Picenum ab eis nequiret tueri nullo auxiliante, descendisse in partes Vicecomitis foceri sui, penes eum legatis pro Sforcia Maceo Guarna Salernitano, & Vincentio Amidano, & in ejus auxilium descendere exercitu in Galliam Cisalpinam, dimissa Leuci obsidione, ac dimissis Casale majore, & aliis receptis ex agro Cremonense, Insula Fuicheria, ac Ducatu Mediolanense per eum ac Gonzagam, una cum ipso ac exercitu inde abiit, per Venetos munita præsidio Ravenna, & per Florentinos ad impediendum iter Sfortie in Galliam Cisalpinam destinatis copiis in agrum Bononienfem, Jacomatius de Guarna ex Salerno fuit receptus inter cives Cremonæ, unde Salerna familia ibi degens fuit ab eo denominata, & habuit originem.

Et anno sequente, Eugenio summo Pont. mortuo die xvi. Februarii, completo anno xvi. sui pontificatus, & ætatis lxiii. dum una cum Alphonso Aragonense intenderet agitare bello Florentinos, qui auxiliati fuissent Sfortie, ne eum expellerent ex Piceno, & Thomas Physicus ex Sarzana oppido Lunense, Bartholomæo Physico etiam patre, & Bartholomæa matre humilis conditionis, & quæ vendidit pullos & ova, Episcopus Bononiæ, & cujus, ac Joannis Caravallie, Ordinis Heremitarum divi Augustini, mox Cardinalis, operæ usus fuit Eugenius ad tollendum Concilium Basileense, factus fuit Pontifex Maximus, & nominatus Nicolaus Quintus. Et Veneti, occupato Casale majore, rursus agros Mediolanenses cursitarunt usque Mediolanum, ac Papiensium, omnia ibi diripiendo, Brevio occupato una cum Lario monte, qui fuit directus, & Leuco oppugnato; & de mense Aprilis Gerardo Dandulo auctore tentarunt Cremonam occupare medio ibi factionis Guelphæ, Fuschino Attendulo illic rectore. Et summus Pont. misit Ferrariam

Dominicum Capranigrum Cardinalem Hostiensem, ut ibi Alphonsum, Vicecomitem, Venetos, & Florentinos componeret, sed mortuo Vicecomite ex profluvio ventris Mediolani die XIII. Augusti, & domini sui anno XXXV. & ætatis XLIX. omnia imperfecta remanserunt, Petro Pusterla pro eo legato penes Sfortiam, & pro ipso eo Pusterla, & Andrea Birago penes Vicecomitem intercedentibus. Et Mediolanenses se in libertatem vendicarunt, Federico Cæsare afferente dominium Mediolani ad eum devolutum esse. Et Alphonso Aragonense, se de eo fuisse institutum hæredem per Vicecomitem opera Brocardi de Perfico, & Jo. Francisci de Landriano, & Carolo primogenito Ludovici Aurelianensis Ducis prætendente sibi illud spectare ab intestato ob Valentinam matrem suam, & sororem Vicecomitis, ex qua etiam nati sunt Joannes Princeps Angolismorum pater Francisci, qui mox fuit Rex Gallorum. Et Philippus Comes Virtutis una cum Isabella nupta Fusio ex regulis Navaræ, ex qua descendit Gastonus Fusius, qui fuit Dux supremus in prælio Ravennæ, in quo fuit occisus, ex conventionione inita per Ludovicum Ducem Aurelianensem, maritum Valentinæ, cum Philippo Maria Vicecomite, & imperio vacante approbata per summum Pontificem. Et Veneti, ex vico Sorefinae agri Cremonensis, ubi habebant stativa. sperantes Cremonam transire debere in eorum jus, ibi tumultuantibus Guelphis, & ea spe delusi, receptis Cafali majore & Soncino, profecti Laudam, eam, & mox Placentiam, Dandulo etiam legato, & Estense duce, in eorum fidem susceperunt, & ibi dimissis ad præsidium bis millibus equestribus, & totidem pedestribus, fere omnia usque Mediolanum occuparunt una cum Brembio, Mandello, & Leuco, & ibi ponte occupato, ex valle Sassinæ, & montibus Briantia prædam & captivos abducendo. Et Mediolanenses destinatis legatis Venetias ad ibi Ducem, & Senatores, ab eis requirendo restitutionem eorum, quæ sibi occupant ex Dominio Mediolani, & sibi dato responso per eos, ipsa esse restituros sibi solutis omnibus per ipsos expenditis in bellis, quæ gesserant cum Vicecomite, conscripto exercitu, & conjuncto ponte Ollio flumine ad Senigam, coque trajecto incurfarunt agrum Brixientem usque ad vicum sancti Gervasii, & inde longe & latè abduxerunt prædam & captivos. Et Sfortia, audita morte Vicecomitis foci sui, ex agro Bononiensi, in quo confederat, pulsus ex Piceno, ejus acie, & uxore habitis mutuo pecuniis à Petro Rubeo, constructo ponte super flumine Padi die XXIV. Augusti properavit Cremonam, & transmissis per eum Venetias, & mox Mediolanum Benedicto Physico Nursino legato, & ad ipsum destinatis legatis per Mediolanenses Aloysio Bossio, & Petro Cotta, factus eorum dux supremus, sibi promissa Brixia, ubi eam cepisset, Pado flumine ponte conjuncto, & præsiis & machinis firmato, ne Veneti classe fluviali Placentiam tenderent, die XXX. trajecto Abdua ad Piceleonem castra sua firmavit adversus Venetos, qui erant ad Camairagum in agro Laudense, & ibi secum junctis copiis Mediolanensium sub Francisco Picenino, & invicem factis aliquibus levibus præliis, & inde motis castris ad Casale Pusterlarum, Papiam, dum Papienses opera Agnetis Mainæ focus suæ, degentis in arce Papiæ, per Matthæum Bologninum ibi præfectum sibi concessis oppido sancti Angeli in agro Papiense, inclinatis eorum animis versus Sfortiam, cum pari odio Venetos & Mediolanenses prosequerentur, sponte se ei permisissent, recepit, timens, ne occuparetur per Ducem Sabaudia, & exercitu ex sua, & Bratianorum suorum adversariorum factione, & in quo erat robur militum Italarum, coacto, recepto sancto Columbano in agro

A Laudense, obsedit Placentiam medio autumno, & auctis aquis fluminis Padi ob pluvias tunc superventis, terrestri & navali prælio hyeme oppugnavit, & die XVI. Novembris expugnavit, ac diripi jussit, ibi captivatis Gerardo Dandulo rectore, & Thadeo Estense duce, ibi ad præsidium decem millibus pedestribus, & nonnullis turmis equestrium, inter quos fuerunt Baptista Azanellus, & Nicolinus Ungaronus tribuni militum Cremonenses, Venetis Attendulo duce ex agro Papiense cursitantibus, ac diripientibus agrum Mediolanensem, & transmissis exercitu ad hyberna accessit Cremonam, ubi erat Blanca uxor. Et Raymundus, dux Caroli Aurelianensis, de mense Septembris ex Gallia in Italiam descendit exercitu, & sibi prodita urbe Astense per Thomam Bononiensem ibi rectorem, obsedit Boscum in agro Alexandrino, & per Mediolanenses ad ejus opem destinatis copiis Hestore Faventino, & Bartholomæo Coleono ducibus facto utrinque prælio die XVII. Octobris succubuit, & Coleo mox dimissis Mediolanensibus mille quinque centum equestribus ivit ad stipendium Venetorum, hybernantium in agris Bergomensium & Brixientium, Sforciadis autem in agro Cremonense cis & ultra Padum junctum ponte, & propugnaculo constructo ultra Padum, quod tuebatur Rolandus Pallavicinus, & altero cis Padum, quod tuebantur Cremonenses, & per Mediolanenses transmissa classe ex Papiæ Cremonam, ibi tunc prætor Jo. Francisco de Botichiellis Papiense.

Anno sequuto Sfortia, die prima Maji recensito exercitu inter oppida Cremæ & Castrileonis, eique soluto stipendio, profectus Mozanicam, Vailatum, Trivilium, & Cassanum, eis potitus fuit, & classis Veneta triremium viginti sex, & plurium navium, Andrea Quirino duce, dum die XV. Junii appulsa Cremonam, oppugnasset pontem constructum super flumine Padi, commissa pugna cum ejus navarchis per Sforciadas, & Cremonenses Salernitano duce, & Blanca Maria eis assistente, ipsosque incitante ad prælium una cum Ruglerio Gallo ex Piceleone, cognominato Bilancione, strenuo viro, profligata fuit, & dum audivissent Sfortiam ex agro Laudense supervenire exercitu, retrocessit ad Casale majus, & Sfortia, cum summus Pont. frustra tentasset componere Mediolanenses, Venetos, & Alphonsum, & Florentinos, qui ad id inclinassent, & Veneti recusassent Laudam Mediolanensibus dimittere, nonnullis oppidis Venetorum receptis eam classem, dum adhuc infestaret Cremonenses, classe Mediolanensium viginti quatuor triremium Blasio Afareto præfecto die XVII. Julii oppugnavit, ejus præfecto dimisso eam tueri, ea combusta aufugiente intra Casale majus, & Castro Ponzonorum per Sfortiadas die XXI. Julii, & Mozanica per Venetos depopulatis, & eis castrametantibus ad vicum sancti Joannis in cruce, ex vico Turrillarum, ubi castra habebat, eis motis ex consilio & impositione Mediolanensium die XXIX. Julii exercitu tredecim millium equestrium, & multorum pedestrium, Alexandro, Bosio, & Gerardo ejus fratribus, & Francisco, & Jacobo Piceninis, & multis aliis insignibus ductoribus, & tribunis obsedit Caravagium munitum præsidio Venetorum, & quorum exercitus etiam multorum equestrium & pedestrium sub Michaele Attendulo, & Francisco Dandulo legato, cum quibus erant etiam plurimi insignes præfecti turmarum equestrium, & tribuni cohortium pedestrium, dum se recepisset ad ejus auxilium, & factis ibi invicem nonnullis levibus præliis, die XV. Septembris esset descensum ad extremum certamen, illos superavit, occupatis eorum castris, refertis multis bonis, & ex eorum exercitu captivatis duodecim millibus equestribus, & quinque millibus pedestribus una cum Dandulo, & Antonio Donato legatis, Matthæo de Ca-

A. C.
1448

Capua, Rangono, Cateano, Roberto de Monte alto, Gentile Leonisano, Teofalvio, & Ludovico Malvetio, & multis aliis ex eis praefectis, & tribus Cremonensibus ductis, illinc aufugientibus Attendulo, & Caesare Martinengo paucis Brixiam.

Et cum Piceninus, ita volentibus Mediolanensibus, ab eo habita parte exercitus, profectus Laudam, eam obsedisset, ac redeisset in sui potestatem, ex Caravagio reliquo exercitu trajecto Ollio transivit in agrum Brixientem, & ivit Brixiam, eamque die xxii. Septembris obsedit, reparato exercitu bis millibus equestribus, & mille pedestribus, & mox orta inter eum ac Mediolanenses discordia, & Thadeo Estense mortuo, & sepulto Brixiae cum multa pompa, Attendulo autem exauctorato, & relegato in agrum Trivigii, percussit in eos foedus cum Venetis ac Florentinis, se interponentibus Pasquale Maripetro, & Angelo Simoneta, quo cautum fuit, ut sibi per eos singulo mense, donec potiretur Mediolano, penderentur sexdecim millia aureorum, & darentur quatuor milia equestrium, & bis milia pedestrium, & quicquid cepisset ultra Padum & Abdum, esset sui juris, citra vero Abdum Venetorum, & habitis ab eis ipsis equestribus & pedestribus, & sibi dato legato Jacobo Antonio Marcello, ex agro Brixientis regressus exercitu in agrum Cremonensem ad Castrum Leonis, & constructo ponte super flumine Abdum ad Macassarum, sibi dimissam per Hernelstem & Onorium fratres de Bibaaquis, & ad pontis custodiam imposito Jacobo Salernitano congruis copiis, progressus fuit in agrum Laudensem, & firmatis castris ad Casale Pusterlarum, Placentinos prius sibi consignatis clavibus Placentiae per Joannem Anguissolam, & Com. Manfredum de Lando, recepit in sui fidem, eisque dato juramento fidelitatis, & ad ibi custodiam dimissis Jacobo Salernitano, & Thoma Theobaldo sexcentum equestribus, & totidem pedestribus, & omnia, quae Mediolanenses occupant ex dominio Vicecomitis praeter Mediolanum, Derthonam, ac Alexandriam redegit in sui potestatem. Et cum Mediolanenses, missis ad eum legatis Bartholomaeo Morono J. C. & Jacobo Cuffano, tentassent eum adhuc sibi conjungere, id recusavit facere, & die xxix. Augusti hora sexta fuit eclipsis Solis, & ea durante viguerunt multi terrae motus, & saevit pestis, ac viguit dura fames, & peste in Asia exorta, & illinc in Illyrium, Germaniam, & Galliam penetrata, pauci ex multis superferunt, & in Anglia, & etiam Gallia, & Germania, Perusia, Pannonia, ac Italia viguerunt bella, in quibus fuerunt commissa incendia, rapinae, & caedes. Franciscus, cognominatus Cichus de Canturio, scriba a secretis Sfortiae, dum esset Cremonae, & habitaret in vico sancti Apollinaris, receptus fuit in Collegium Notariorum Cremonae, & inter cives ipsius civitatis una cum Mariano de Bidola, & Petro Baldino de Lanzonibus.

A. C. Anno subsequuto, Cremonae praetore Alberto 1449. Marliano Mediolanense, Sfortia de mense Februarii obsedit Mediolanum in vicis ibi propinquis positis castris, & ex eis transmissis obsessum Modocetiam, Picenino Vermio Vintimiliense, Dulcio Taurello, ac Capuano eorum turmis, & copiis Carolus Gonzaga dux supremus Mediolanensium, dum eam oppugnarent, illuc profectus, eorum valida manu ad auxilium, & eam egressus, & ibi utrinque commisso praelio, illos inde fugavit, ex eis interceptis tercentum equestribus, multisque tum occisis, tum vulneratis una cum Vermio, & Dulcio mox mortuis, eis non opitulante Picenino, qui mox eo suadente ipsa per Sfortiades secum rursus obsessa, ipsis dimissis una cum fratre tribus millibus equestribus & mille pedestribus, a Sfortia defecit ad Mediolanenses. Et Veneti Sigisfundo Malatesta duce su-

A premo, & Jacobo Lauretano legato, obsederunt Cremonam, & cum Franciscus Piceninus, & Carolus Gonzaga, duces Mediolanensium, eorum iussu ad illius praesidium irent, Veneti habita Insula Fulcheria cum Caravagio, illinc pedem retulerunt Fontanellam, & Carolus Gonzaga mox cum ipsius acie defecit a Mediolanensibus ad Sfortiam, die quarta Septembris sibi prodita Laude, & dum Ludovicus Dux Allobrogum destinasset in auxilium Mediolanensium copias militares Joanne Campesio duce, quibus obsedisset, & oppugnaret Novariam, directo ejus agro. Sfortia adversus eum ad auxilium Novariensem transmisit Corradum fratrem, & Christophorum Taurellum sexcentum equestribus, & Angelum Lavelanum cognatum suum tercentum, & Salernitanum mille quinque centum, & mox Bartholomaeum Coleonum ejus acie, qua dum occurrisset Campesio ad flumen Siciadae, ibi cum eo praelio congressus ipsius copias profligavit, eo captivato. Et Veneti, regressi Fontaneila Cremonam, eam nullo sibi resistente, nec dato sibi aliquo auxilio per Mediolanenses, habuerunt die xvi. Septembris, eaque habita, & ibi constituto rectore Gentile Leonisano, percusso foedere cum Mediolanensibus, Venetias per eos destinato legato Henrico Panigarola, & per Venetos Mediolanum Paulo Venereo ex consilio Jacobi Antonii Marcelli die xxv. Octobris, quo cautum fuit, Papia, & Cremona eorum territoria dimissis Sfortiae, alias urbes, quae fuissent Vicecomitis tempore ejus obitus, Mediolanensibus cedere, oppido Cremonae Venetis remanente, denunciarunt Sfortiae ad eam destinatis legatis Pasquali Mariperto, & Orfato Justiniano, ut desisteret ab obsidione Mediolani, & a Mediolanensium molestia, nec amplius ab eis speraret auxilium cum eis conventum, revocato ab ipsius exercitu Bartholomaeo Coleono eorum duce suis copiis, & Sfortia factis induciis cum Mediolanensibus ob id destinavit Venetias ad Franciscum Foscarum Ducem, & Magistratus ibi Alexandrum Sforciam fratrem, Angelum Simonetam, & Andream Biragum conquestum de hoc foedere, ipso inscio facto per ipsos, & cum exhortati per Ducem & Magistratus illud approbare nolissent, & mox minis eis factis approbassent, & ex Venetiis mox properassent Ferrariam, & illinc ad Sfortiam, qui re cum prudentibus discussa ipsum approbare noluit, & adjutus pecunia Cosmae Medicis Florentini, & sibi dimissis oppido ac arce Picoleonis per Antonium Cribellum ibi praefectum arcis, obsedit Mediolanum. Et Alphonsus Arago, Rex Neapolis, praetendens dominium Mediolani sibi dimissum fuisse per Vicecomitem, ut praefertur, per Venetos instigatus in Sfortiam, ne eo potiretur, receptis Bononiensibus in partes suas, conduxit ad auxilium Othonis Tertii Parmensis ipsius inimici, & cum eo belligerantis in agro Parmense, ad sui stipendium Jo. Ludovicum Gonzagam Mantuae Marchionem, & mox transmisit Eustorgium Manfredum, & Christophorum Lavelanum illius duces, illorum copiis in eos destinato per Sfortiam Alexandro fratre suo ejus acie, & Manfredi ejus copiis in gratiam Sfortiae, amici sui, caeteris reverso domum, & per Alphonsum loco sui transmissio Raymundo Anichirino Brutio aliis copiis, ipsum bellum sedatum fuit per Alexandrum Raymundo expulso gravi strage, secum & ejus copiis commissa pugna, & Nicolao ex fuga prolapsio Mantuam, dimissis Guardafono, & Colornio juris sui, receptis per Sfortiam, & ipse, ac Veneti Florentinos, cum nunquam voluissent deserere partes Sfortiae, ex eorum dominiis expulerunt. Et Amadeus, & Ludovicus, duces Allobrogum, post grave damnum illatum per Sfortiadas Vercellensibus, cum Sfortia pacem fecerunt.

Anno Redemptionis humani generis 1450. Cremona. A. C.

monæ prætorē Petro de Lunate Papiensē, Alexander Sfortia mense Januario ejus agminibus profectus fuit Felinum, & cum ope Petri Rubei tenens Parmam recipere, illinc ad ipsam accederet, & inter eam ac Tarrum ipsi occurrissent equites mille quinque centum, & pedestrium tria millia Parmensium, ducibus Campo Basso, ac Picenino, utrinque confertis manibus, plurimis hinc inde cadentibus, eis, qui essent plures, cessit & pedem retulit adhuc Felinum, & dum Parmenses eum obsedissent, ac oppugnassent, supervento in ejus auxilium Salernitano turmis suis, in illos facta eruptione, ipsos fudit, & illinc fugavit, ex eis DC. equeltribus captivatis, Carolo Gonzaga aufugiente Parmam, & Picenino Florenzolam, & mox profectus Parmam, & porta ibi D. Barnabæ occupata ex tractatu habito cum nonnullis Parmensibus factionis Guelphæ, & Rubæ, illinc repulsus fuit, & re in lucem prodita CC. ex Parmensibus proditoribus, furcis suspensis, fuerunt & alii extremo supplicio affecti, & deinde Parmenses ab omnibus dimissi sponte de mense Februarii Sfortiæ se subjecerunt, conductis per eum ad sui stipendium Manfredo, & Giberto Corrigiensibus, Ludovico Malvetio, Petro Maria Rubeo, & Nicolao Tertio Guererio nuncupato. Et dum Veneti copias militares Sigismundo Malatesta duce in eum destinassent, eisque firmatis in monte Calcho, transmissis per Sfortiam in occursum copiis suis, ibi facta utrinque pugna multi occubuerunt, & dum mortuo Francisco Picenino ex ydropisi, Jacobus ejus frater ei surrogatus per Mediolanenses, agminibus suis proficisceretur ad Venetos, ut se eis jungeret, Sfortiades quoque eis occurrentes, utrinque confertis manibus ipsum fuderunt, ac fugarunt usque Modætiā, plurimis ex ejus agminibus cæsis, spoliatis, ac captivatis, & Venetos fame oppressos coegerunt ex eo monte abire, ducibus Severinate, & Salernitano, & dum Vitomeliensis dux Sfortiæ Canturium, cui præerat, Venetis prodere voluisset, Sfortia de hoc monitus eo profectus ipsum captivavit, & carcerari jussit. Et Mediolanenses post longam & gravem obsidionem, ac multas hinc inde acceptas & illatas clades, ac transitum aliquorum ducum, ac militum ad Sfortiam, & necem Leonardii Venerii Patritii Veneti, penes eos pro Venetis Legati, patratam per ibi eorum populares Joanne Stampa ac Jacobino, & Theodoro Bosis, Gregorio, & Jo. Francisco patre, & filio de Caimis, Gregorio Lampugnano J. C. & Galeatio Toscano instigantibus una cum Carolo Gonzaga, ac duram famem die xxv. Februarii, & Com. Gaspare Vicomercato, eos exhortante longa oratione, ejus, ac Petri Cottæ, ac Joannis Stampæ, ac Melchioris de Mariliano opera Sfortiam in dominum suum admitterunt die sequenti, quem prius de hoc admonuerunt Joannes de Gariboldis Cremonensis, & Aloysius tubicina, & die xxvii. ingressus fuit Mediolanum, & die xxv. Martii, qua solemnitas Incarnationis Dominicæ celebratur, & annus Cremonæ inchoatur, multa pompa, ac lætitia ipsius Ducatus habuit insignia, Guererio Castillionæo, J. C. Mediolanense, orante, ad ibi custodiam impositis Carolo Gonzaga, & Jacobo Salernitano, ibi Prætorē Petro de Lunate Papiensē, & Papiæ Comitē constituit Galeatum ejus primogenitum, & Aloysium de Pithiis Prætorē Cremonæ, & mox cum Florentinis pacem fecit per xxv. annos, Mediolani, & toto ejus in dominio, peste sæviente.

A. C. 1451. Anno altero, Cremonæ rectore Joanne Tolentinate, & Prætorē Alberto Marliano, die xvi. Novembris juxta Templum ibi divi Francisci erectum fuit Sacellum in honorem divi Bernardini, per eum rectorem projecto primo lapide in ejus fundamentis, Petrus Baldinus Tolentinas, ex familia illorum de Lanzonibus à Tolentino oppido Picensi, unde de-

A scendit una cum Sfortia in Insubriam, & cum subfederit, & obierit Cremonæ ducta uxore Elisabeth de Pallavicinis Marchionibus Varani, ex ipsa superstite Nicolao filio, qui duxerit uxorem Ursulam ex nobili familia Ponzona, Tolentini ibi degentes ab eo habuerunt originem. Et Sfortia ordinavit dies, quibus celebratur memoria in honorem divorum Francisci & Bernardini, Pantaleonis, Cosmæ, & Damiani ferriari debere.

B Anno sequente, Cremonæ Prætorē Alto Blanco de Codonatis, domus Hospitalis, quæ ibi, & in ejus diocesi erant, quibus daretur hospitium, ac victus peregrinis mendicantibus, earumque redditus distribuebantur in usus pauperum, & alios pios per eorum ministros laicos, & scilicet in Parochia S. Prosperi sub vocabulo S. Spiritus seu beati Facii, patronatus illorum de Ponzonibus, & in Parochia Sanctæ Lucie domus fundata sub vocabulo ipsius divæ anno 1433. per Luchinum de Lazolis, in Parochia divi Pauli sub vocabulo divorum Simonis & Judæ, patronatus ipsorum de Alegris, in Parochia S. Michaelis veteris sub vocabulo Incoronatæ, patronatus illorum de Bonetis, & in Parochia S. Matthiæ sub vocabulo divi Alberti, in Parochia divæ Margarietæ sub vocabulo domus Burlandæ, & in Parochia Sanctæ Mariæ in Bethleem sub vocabulo presbyterorum dominæ Sanctæ Mariæ Molinariæ, in Parochia majori sub vocabulo B. M. Virginis fratrum divi Gaudentii Ordinis militiæ de Canova, in Parochia S. Syri sub vocabulo Sepulchri Dominici, & penes mœnia sub vocabulo charitatis, & in burgo divi Ambrosii sub vocabulo ejusdem, & divæ Mariæ, patronatus ipsorum de Bordolano, in burgo S. Creati sub vocabulo ejusdem divi, patronatus ipsorum de Ciconiis. Et in diocesi in pago S. Petri in Mendicate, sub vocabulo ejusdem, patronatus ipsorum de Schitiis, in pago Gataroli sub vocabulo divi Antonii, patronatus illorum de Guazonibus secus stratum Mantuæ, in pago Mottæ de Baluffis sub vocabulo divi Cathaldi, patronatus ipsorum de Codelupis, in pago Solaroli Raynerii sub vocabulo divi Stephani, in pago S. Jacobi ab Oboppio sub vocabulo divi Jacobi, in vico Rubecchi sub vocabulo D. Sanctæ Mariæ de Curte Melia, in vico Tribulli sub vocabulo divi Petri, in oppido Soncini sub vocabulo divi Marci, in oppido Piceleonis sub vocabulo divi Juliani, in municipio Cafalis majoris sub vocabulo venerandi Sepulchri Dominici, in contracta Roncharoli pagi fossæ Caprarie ejus territorii, sub vocabulo Annunciationis B. M. Virginis, fundata per Antoninum de Gotiis, in Curia Vitelliana sub vocabulo divæ Mariæ de monachabus, in municipio Bozuli sub vocabulo divæ Mariæ, & Riparoli foris sub vocabulo divi Bartholomæi, unitæ fuerunt cum redditibus ex auctoritate concessa per Beatæ in Christo patrem Nicolaum summum Pont. Cremonensibus, & ad eorum preces demum erectæ, cum oratorio in Parochia divi Antonini sub vocabulo B. M. Virg. de pietate gubernandæ, ut gubernantur Hospitalia Florentiæ; & Senarum per seculares, ex eis electis sexdecim, ex quibus sint quatuor J. C. & reliqui ex familiis Cremonensium alicujus conditionis, ex eis sexdecim electis duodecim singulo anno quinto die xviii. Januarii, & solennitatis divi Facii, erant in Parochia S. Erasmi, etiam domus hospitalis, sub vocabulo divi Bartholomæi, quæ fuit unita ipsius Ecclesiæ, & in Parochia sanctæ Crucis, sub vocabulo divæ Agathæ, quæ, dum devenerit ad ruinam, asportata fuit ad forum Ecclesiæ divæ Agathæ, & ejus præposituræ unita, & sub vocabulo sanctæ Mariæ Misericordiæ, quæ fuit unita Archipresbyteratui Ecclesiæ Cathedralis, & in Parochia S. Joannis Novi, sub titulo ejusdem concessa disciplinis D. sanctæ Mariæ de Passione.

F Federicus Cæsar de mense Januarii descendit in Ita-

Italiam, & ivit Florentiam, & cum Eleonora filia Alphonfi Regis Lusitaniæ ex Odoarda sorore Alphonfi Aragonensis ex sorore Isabellæ, filia Joannis Secundi Regis Castiliæ, ejus uxor applicuisset Senas, cum ea die viii. Martii ingressus fuit Romam munitam præfidiis, & propugnaculis, quindecim Cardinalibus, & honorato quoque ibi cum multa populari turba eis occurrentibus. Et summus Pont. die sequente celebrata missa solemniter in ecclesia divi Petri, eis tanquam sponsis benedixit, & die xix. imposuit coronam Imperialem. Et Federicus, creatis prius de more nonnullis Equitibus super ponte divi Adriani, illinc abiit cum uxore Neapolim ad Alphonsum ibi regem, & avunculum Eleonoræ, ubi multa cum pompa ac summo cum honore receptus fuit, & deinde Romam reverius, illinc abiit Senas, & cum in Liguria caro, & Romæ sanguis, una cum aquis pluissent, & infans sex dentibus in lucem prodiiisset, & Cometes horribilis toto mense Junii apparuisset, nec procul à Salodio mons magno hiato, ab imo ad summum anno præcedente abiortus, Veneti, jam biennio elapso, percussio foedere cum Alphonso Aragonense, Ludovico Duce Sabaudia, Gulielmo Marchione Montisferrati, & Corrigiensibus, Parmensibus ad excidium Sfortiæ, comparato exercitu sexdecim millium equestrium, & sex millium pedestrium, ingressi die xvi. Maji Gentile Leonisano duce agrum Cremonensem, omnia ibi longe & late diripuerunt, Soncino oppido, & aliis ibi vicinis expugnatis, & dum Cremonam obsedissent, per Salernitanum, qui ibi erat ad præsidium, ipsius acie, facta inde eruptione in illos castrametantes in Vico Braidæ de Bugnis, & cum ipsis confertis manibus expulsi fuerunt usque ad flumen Ollii, & mox irrumpentes agrum Laudensium, & Mediolanensem, & ibi potiti multis oppidis concurrarunt usque ad portas Mediolani, Sfortia tunc non habente aliquas paratas copias militares in promptu, cum de eis non timeret, qui assumpto in socium belli Ludovico Gonzaga Marchione Mantuæ, eo ipsius acie supervento irrupit exercitu decem & octo millium pedestrium, & trium millium equestrium, Venetis inter Romanengum, & Soncinum regressis, & castrametantibus prælio profligatis die prima Junii, in agrum Brixientem, & ibi recepto Pontifvico die xvi. illorum duces adeo terruit, ut ducto eorum exercitu intra paludes, nunquam inde elici potuerint, & ausi fuerint cum eo aperto Marte congregi, sperantes ipsum inopia ærarii haud diu duraturum, & Mediolanenses aliquid pro libertate molituros, per aliquas copias Sfortiæ militares die xvii. Augusti commissa pugna ad Castrum-leonis in agro Cremonense, Corrado ejus fratre duce cum quatuor millibus Venetis, eorum duce Mathæo Campano, eis præda, quam abduxerant ex agro Cremonense, ablata, occisique eorum exploratoribus nocte sopore oppressis, paucis ex Venetis incolumibus inde aufugientibus.

Et cum Palæologus, Marchio Montisferrati, equestribus quatuor millibus, & bis millibus pedestribus, habitis ab Alphonso Aragonense, Alexandrinos & Papienses infestaret, Corradus Sfortiæ frater una cum Joanne Nuceo Cremonense equestribus tribus millibus, & quinque centum pedestribus, ei occurrens in agro Alexandrino, & ibi utrinque commisso prælio illius copias fudit, ipso fugiente intra Castrum Novum, mox Nuceo suspecto Sfortiæ, ejus jussu capto, & ducto Cremonam, & ibi decapitato die xxiii. Septembris. Et cum Corrigiensis, facta quoque impressione eorum acie in agrum Parmensem, ibi occupasset oppidum Cunei, Bosius etiam Sfortiæ frater illis copiis occurrens, & utrinque confertis manibus eos profligavit: qui tamen hoc biennio bello infestantur Parmenses, commissis quoque aliis certaminibus in-

ter Venetos, Carolo Montono eorum duce, & Sfortiadas, Alexandro Sfortia ad Vicum Jovis Altiæ agri Cremonensis, & Cereti agri Laudensis, ubi Veneti prævaluerunt, sed eos nocte proxima delitescens intra paludes, Alexander, dum ipsum tendentem Laudam ad ibi præsidium md. equestribus, quibus substitisset apud Ceretum, interceptissent imparatum, eis firmatis, & animatis, ac ordinatis invasit, ac delevit, & ad Ottolengum, & Insulam, & inter Manerium, & Cignanum agri Brixientis pari Marte utrinque multa cæde commissa. Et Colleo dux Venetorum ex Brixia ad Asulam facta irruptione inde abegit multam prædam. Et Ludovicus Gonzaga, Carolum ejus fratrem quoque eorum ducem, dum ipsius acie ipsum de eo non timentem invasisset ad Godium in agro Veronense, facta pugna inter eorum agmina fudit. Et Sfortia juncto ponte flumine Ollii inter Quinzanum & Bordolanum exercitu, & Veneti ad Urceos Novos via Soncinate in agro Brixientem hybernati sunt. Ex venerandis Religiosis Cremonensibus, tunc temporis fuerunt extimati inter beatos & dilectos omnipotenti Deo, & D. N. Jesu Christo ob eorum probam vitam & laudabilem, Nicolaus, Gregorius, & Georgius de Lazolis, Ordinis Heremitarum de observantia divi Augustini, ex quibus Nicolaus fuit Episcopus, & Gregorio, & Roccho Papiense ejusdem Ordinis auctoribus instaurata ipsa religio in his partibus erecto templo Papiæ ad honorem divi Augustini ipsius institutoris.

Anno sequuto Federicus Imperator die xxvii. Januarii ex Senis ivit Ferrariam, ubi creavit Borium ^{1453.} illic Ducem, eis concessis Mutina & Rhegio, & mox Venetias accessit, & inde Mantuam, ubi nupsit Margaritam filium Ducis Bavariæ, Ludovico ibi Marchioni, & vulnerato ad Manerium una cum arce compulsus in jus Venetorum, spiculo illinc à Scorpione transmissio, Leonisano supremo eorum duce, & ducto Brixiam, & ibi mortuo die prima Aprilis, & ab ejus die penultima usque ad diem xvii. Junii, fere continuis pluviis cadentibus, & sæpe grandine gravi fructuum pendentium damno, Jacobus Piceninus, Leonisano substitutus, tentavit occupare Quinzanum, & Pontifvicum, & mox Senigham, ibi ad præsidium degente Sacramoro Vicecomite copiis suis, & cum Robertum Severinatem, & Tibertum Brandolinum Sfortiæ duces, egredientes agrum Brixientem eorum copiis cum præda ibi facta, invasisset, prælioque fudisset, ac præda exsuisisset, Sfortia his intellectis illuc exercitu properavit, & secum Severinate, & Brandolino eorum aciebus conjunctis, munita pugna cum Picenino eum profligavit, & fugavit usque Pontifvicum, multis ex ejus acie captivatis, & mox per Piceninum Manerbio, dum ad Sfortiam defecisset, direpto, Sfortia erecto propugnaculo ad Monticulum adversus Brixiam, & ibi sibi occurrente Picenino cum eo manus conferuit pari Marte, hinc inde ultra quinque centum tum captivatis, tum occisis. Rex Gallorum, cum Florentini ex consilio Francisci Sfortiæ transmisissent Angelum Atiolium equitem, civem suum, in Galliam ad eum, & Renatum Andegavensem, ab ipsis petitem auxilium adversus Venetos, & incitandum Renatum ad recuperandum regnum Neapolitanum, unde expulsus fuerat per Alphonsum, ut eis morem gereret, missis Legatis ad Ducem Sabaudia, bello Sfortiam infestantem, ipsi denuntiavit, ut desisteret ab ejus molestia, sin minus illius hostem futurum, & Ludovicus filius suus, & gener Ducis Sabaudia, ob Carlottam ejus filiam, & uxorem Ludovici, multa acie militum in auxilium Sfortiæ sibi ferro parata via, prohibita per Allobroges & Gallos Subalpinos, multa illorum cæde, descendit in Italiam & ivit Mediolanum, & ibi facta aliqua mora, inde rediit in Galliam, & Renatus

natus Andegavenfis bis millibus equeſtribus, & totidem pedetribus impeditus per Allobrogos recto itinere deſcenderet ex Gallia in Italiam, deſcendit Savonam, & facta pace cum Marchione Montisfer-rati, illinc ſe contulit Mediolanum, & inde Cremonam die vi. Octobris, & mox ad Sfortiam caſtra-metantem in agro Brixienſe die viii. unde Veneto-rum duces omiſſo omni prælio, licet pluries provo-cati per Sfortiam, ſe receperunt ad montes Brixien-ſes, & Sfortia, expugnato & direpto oppido Pon-tifici die xviii. oppida circiter xl. Venetorum in agris Bergomenſe & Brixienſe recepit. Et Alexan-dro fratre, & Michaele Attendulo ex Florentia, copiis ſuis appulſis Cremonam die penultimo prohibi-tus per Venetos, ne ejus exercitu ſe conjungeret copiis Ludoviçi Gonzagæ, per eos bello etiam in-ſeſtati, Carolo Gonzaga ac Brandolino ducibus, miſſo Tibicine ad Piceninum & Carolum, ſupre-mos duces exercitus Veneti, caſtrametantes ad Ga-dium altum in agro Mantuano cum epiſtolio, ad eos & Legatum ſcripto, illos provocavit ad præ-lium, & dum acceptaſſent, diſpoſitis copiis ſuis mi-litaribus die iiii. Novembris deſcendit in campum patentem, ut cum eis conſligeret, & cum ipſi, exercitu ſuo tento intra munitiones caſtrorum ſuo-rum, non auſi fuiſſent ſui copiam facere, Gadium altum oppugnavit, & habuit, & mox receptis Mar-tinengo, Urceis, Soncino, Valle Canonica, & aliis, quæ Veneti intra Padum, Abduam, ac Alpes occupave-runt, præter Cremonam, Ripam altam, & Trivigium, & Veneti iviſſent ad hyberna ſuper-venta hyeme præter modum aſpera, die vii. No-vembris ad ea quoque ſe contulit. Et tunc temporis ex inſignibus Philoſophis, & Mathematicis Cre-monenſibus cogniti fuerunt Girardus Sabloneta, qui ex Arabico idiomate in Latinum convertit libros Averrois, & Almanſoris Phyſicorum; & Apollinaris Orphidius, vulgo Offredus, qui interpretatus fuit libros poſteriorum, & *de anima* Ariſtotelis; & Nicolaus de Amidanis, Archiepiſcopus Mediolani obiit, ibique ſepultus in Eccleſia cathedrali, in qua viſitur ejus ſtatua habitu Archiepiſcopali, cum hiſ-ce metris:

*Romam Pontificis qui nomine rexit, & idem
Ipſe Placentina Præſul in urbe prius.*

*Dehinc cathedra Ambroſi reſidens, Amidanus in
urna*

Hac Nicolaus ineſt pulchra Cremona tuus.

*Ille animo invictus, docta probitate, fideque
Æquabat præſcos, & pietate patres.*

Impia mors nimium Paſtorem tollere nobis

Heu properas, qualem ſæcula rara ferunt.

Et Vincentius frater ſuus fuit Epifcopus Placentiæ, & Nicolaus Ferrarius J. C. Romæ periit, dum ibi degeret, valde gratus ob ejus doctrinam Nicolao ſummo Pontifici.

A. C. 1454. Anno ſubſequuto Renatus male animatus in Sfor-tiam, ac Florentinos, ejus acie ex Placentia, ubi hybernabat, rediit in Galliam, unde mox transmiſit Joannem ejus filium in Galliam Ciſalpinam, unde ibi nulla re memorabili geſta ivit Florentiam. Et Bartholomæus Colleo dux Sfortiæ, ejus copiis com-miſſo prælio de menſe Januarii in agro Bergomenſe cum nonnullis Venetorum copiis, eorum duce Lu-dovico Malvetio, ipſas fudit, & dum ad mandatum Venetorum Jacobus Piceninus, eorum dux ſupre-mus, ac Carolus Gonzaga ſuis turmis equeſtrium hyeme irrumpentes agrum Mantuanum, ibi occu-paſſent oppidum Voltæ, & Angelum de Comitibus, ducem Ludoviçi ibi Marchionis, eis occur-rentem aliis turmis, utrinque commiſſa pugna re-pulſiſſent in Godium, ubi foret Ludovicus, magno incommodo & damno, inter Venetos, & foederatos, & Sfortiam, ejuſque adhærentes die xiii. A-prilis facta fuit pax per annos xxx. toties tentata per

A ſummum Pont. medio & labore Joannis Simonetæ Ordinis Heremitarum divi Auguſtini, ultra & ci-tra commeantis ſæpius, eoſque adhortantis ad pa-cem ipſam, firmataque Laudæ, Paulo Barbo Le-gato Apoſtolico ibi aſſiſtente, & cujus vigore utrin-que occupata reddenda erant præter Inſulam Ful-cheriæ, quam Sfortia ceperat e Venetis, juſſu eo-rum demolita arce Cereti in agro Cremenſe, & quæ nunquam erigi poſſet, & Caſtilionum, quod Al-phonſus Florentinis ademerat, & ſi quæ interim or-ta fuiſſet diſcordia inter eos, ſummus Pont. pro tempore haberet arbitrium ejus tollenda cognita causa, & qui alii arma intuliſſent, communis om-nium hoſtis haberetur, & quæ mox Alphonſus Aragonenſis approbavit, Dominico Capranigro Car-dinale ſanctæ Crucis Legato miſſo ad eum, & alios Principes Italiæ per ſummum Pont. præterquam ad Sigifmundum Malateſtam, Euſtorgium Faventinum, & Genuenſes hoſtes Alphonſi, & cui Genuenſes tri-butum ei promiſſum dare recuſabant, & nec ad il-lam pacem convenire voluerunt, & mox Sfortia re-cepit ea, quæ occupant ex dominio Mediolani Lu-dovicus Dux Allobrogum, Leonellus Ferrariæ Mar-chio, & Gulielmus Montisferrati, & Corrigienſis, ſibi hiſ, quæ penes ſe habebant Ludovicus & Gu-lielmus, ſponte reſtitutiſ, Bartholomæus Sfondra-tus Cremonenſis, ob ejus doctrinam & animi puri-tatem tunc temporis fuit ex intimis familiaribus Fe-derici Imperatoris, & dum penes eum opitulatus fuerit Ragufinis populis Liburniæ, per eos receptus in ipſorum civitatem, & factus ſcriba, & regulator rerum ipſorum perpetuus.

Et anno 1455. Cremonæ Prætor Jacobo Caſtil- A. C. lionæo Mediolanenſe, Nicolaus ſummus Pont. die 1455. xxiii. Martii, & anno ſui pontificatus octavo com-pleto obiit, & Alphonſus Borea, Satinenſis Valen-tianæ diceceſis ex Hiſpania, patre Joanne, & matre Francisca, & Cardinalis tit. Sanctorum quatuor co-ronatorum, & qui bellum, per ſeptennium geſtum inter Alphonſum Aragonenſem & Joannem Caſti-lienſem Reges, ſedavit, factus fuit Pontifex Max. die vii. Aprilis, & nominatus Caliſtus Tertius. Sfortia deſponſavit Hippolytam filiam de menſe Oc-tobris Alphonſo Aragonenſi filio Ferdinandi, & nepoti Alphonſi Regis Neapolis, etiam per ipſum deſponſata Eleonora filia Alphonſi Joanni Galeatio filio ipſius Sfortiæ, mox nupta Herculi Duci Fer-rariæ, & dum eſſet Cremonæ una cum Blanca u-xore, conductis multis architectis, inter quos fuit Angelus de Agutiis, conſtrui fecit turriculas arcis Sanctæ Crucis, & in Parochia ſancti Baſſiani propinqua ipſi arci erectum fuit monaſterium Monia-lium Ordinis de obſervantia divi Auguſtini, ſub ti-tulo & ad honorem divæ Monicæ ejus matris.

Anno altero apparuerunt Cometes horribiles co- A. C. loris nigri, una ſcilicet de menſe Januarii in xx. gra- 1456. du Piſcium, & altera die v. Decembris, & xx. die fuerunt terræmotus Neapoli, Salerni, Capuæ, Ga-jetæ, Anverſæ, & Ariani, & alibi in Regno Nea-politano, ibi Ariano fere everſo, & etiam Floren-tiæ, & Volaterris, & in Hetruria cum vehemen-tibus ventis de menſe Auguſti, ex quibus multæ æ-des corruerunt, arboreſque extirpatæ fuerunt, & excitata procella maritima multi perierunt, & mons in Lacum Gardæ die xxiv. Auguſti corruit, & in Hetruria, & Romæ, & ad Portum Veneris, pluit ſanguis, & in Piceno natus eſt infantulus inſolitæ ſtaturæ, & in Sabinis vitulus biceps de menſe Fe-bruarii. Et Orpheus de Ricavo Florentinus, Quæ-ſtor ærarii Sfortiæ, fuit factus civis Cremonæ, & Orphei, qui olim ibi habitaverunt, ab eo denomina-ti fuerunt, & habuerunt originem.

Anno ſequente fuit Prætor Cremonæ Paulus A- A. C. mizonus, & inter Cives Cremonæ receptus fuit 1457. Joannes de Tolentino, à quo proceſſerunt Tolenti-ni,

ni, degentes Mediolani, dum illuc se transfulerit habitatum.

A. C. Et anno sequuto Calixtus summus Pont. cum intenderet movere bellum Ferdinando, filio Alphonsi Regis Neapolis, asserens ipsius regnum spectare Rom. Ecclesie, cum Ferdinandus esset naturalis, die octava, seu xv. Augusti mensis tertii cum dimidio anni quarti sui Pontificatus octuagenarius obiit, & die xix. Aeneas Picolomineus Senensis ex Cursignano oppido, patre Silvio, & matre Octavia, & Cardinalis, factus fuit Pontifex Max. & Pius secundus nominatus, qui indixit Concilium Mantuae, & Venturino de Marnis Episcopo Cremonae mortuo die xix. Octobris, substituit Bernardum Rubeum Parmensem.

A. C. Et anno subsequuto, inchoato Concilio Mantuae profectus Ferrariam die xv. Aprilis, inde illuc accessit, ubi etiam convenerunt multi Praelati ac Principes Christiani, & legati aliorum Principum, & liberarum civitatum Italiae, & eo Concilio inchoato die xxvi. Maji, & factis multis sessionibus, & per eum nonnullis habitis orationibus, fuit indictum bellum Turcis de mense Junii, ad ipsum constituto duce supremo Francisco Sfortia, & Georgio Castriotta Scanderbecho nominato Vicario suo. Et Bernardus Rubeus, praesul Cremonae, eam fuit ingressus die xxvi. Novembris Confanoneriis, Zanobonis, & Viscardis, ibi civibus contendentibus pro ejus equo, Paulo Amizono Mediolanense adhuc illic Praetore.

A. C. Et anno 1460. ex Vico plebis sancti Jacobi dicecesis Cremonensis die xviii. Octobris translata fuerunt Cremonam, & in Ecclesia ibi cathedrali reposita ossa divorum Babillae, & Simpliciani martyrum, ex quibus Babilla fuit Patriarcha Antiochiae, & una cum Urbano Praeladuro, & Apollonio impuberibus, & Theodosia eorum matre passus fuit martyrium ibi, ex jussu Valeriani Imperatoris, dum voluerit ipsi prohibere ingredi templum illic divinum, & Simplicianus fuit etiam Episcopus, sed non reperi cujus civitatis, & quo tempore fuit martyrio affectus, & quorum ossa asservabantur in arca marmorea in ecclesia ipsius plebis, dicata divo Jacobo Apostolo jam annis circiter tercentum, in eam translata ex jussu Reginae Mathildis, dum eam, & alias ecclesias, ex dicecesi Cremonense erigi fecerit in Plebes, (ut praefertur) & in territorio Castri-leonis dicecesis Cremonensis, etiam erectum fuit monasterium sub tit. B. M. Virg. Beato Amadeo Lusitano, ex Religiosis Ordinis de observantia divi Francisci, procurante cum aedibus pro habitatione Religiosorum ejusque ejusdem Ordinis tunc inchoati. Et Sfortia Placentinos, dum eo infirmato ex infirmitate, qua timebatur de ejus vita, ab ipso defecissent Honofrio Anguissola auctore, transmissio in illos Donato de Comite duce suo copiis, & utrinque inita pugna die v. Martii, & fuis Placentinis, captivatoe Anguissola, Mediolanumque transmissio, exsutoque omnibus bonis, redegit ad pristinam sanitatem, & Tibertus Brandolinus intellecta ejus salute sibi mortem conscivit.

A. C. Altero anno Cremonae fuit Praetor Benedictus de Curtis Papiensis.

A. C. Et anno sequente Antonius Melius Cremonensis, Abbas monachorum ecclesiae S. Laurentii, Ordinis divi Benedicti Cremonae, ex ejus ordine & sumptu erecta arca marmorea valde elegante in ipsa ecclesia, in ea poni fecit ossa divorum Mariae, & Martae Audifacis, & Abachuc matris, & filiorum, cum reliquis divorum Urbani summi Pont. & Quirini martyrum, Cremonam conducta ex urbe anno 1131. Lamberto tunc Abbate ejusdem Abbatiae procurante.

A. C. Anno sequuto Blanca Maria Vicecomes, uxor Francisci Sfortiae, dum esset Cremonae, ibi Praesule Bernardo Rubeo Parmense, Benedicto de Curte

A J. C. Papiense Praetore, Galeatio Castillionae Mediolanense Referendario, & Bartholomaeo de Gadio architecto, in ejus suburbiis, & loco, ubi erat templum in honorem divi Sigismundi, & desponsata fuerat die xxv. Octobris 1441. ad perpetuam memoriam ipsius desponsationis, & honorem, & gloriam omnipotentis Dei, & Sigismundi martyris, qui fuit Rex Burgundionum, jussit eo templo demolito, aliud majus erigi, cum domibus, in quibus habitarent Religiosi Ordinis Heremitarum de observantia divi Hieronymi, & in eo templo die ac nocte celebrarent officia divina consueta, eis assignato congruo redditu annuo, ex redditu datii introitus portarum ipsius civitatis, & pro aedificandis ipsis domibus, & ecclesia summa cum magnificentia, ea ecclesia inchoata die Lunae xx. Junii, per ipsam Blancam projecto primo lapide in ejus fundamenta eo in loco, ubi fuit erectum altare majus, & qui lapis fuit marmoreus, & super eo fuerunt impressae imagines divorum Hieronymi & Sigismundi, cum insignibus Vicecomitum, & literis denotantibus nomen & cognomen Francisci Sfortiae, & Blancae Vicecomitis, & die Jovis xxiii. assistentibus ibi ejus magistratibus, & multis nobilibus, ac popularibus Cremonensibus, per ipsum Praesulem celebrata missa solemni, & dictis hymnis, & orationibus divinis consuetis, in ea ecclesia apposti fuerunt etiam in eis fundamentis alii duo lapides albi marmorei, & scilicet unus versus portam S. Michaelis, super quo fuerunt impressae etiam imagines eorum divorum cum nominibus & cognominibus ipsorum jugalium, & alter versus portam Moxiae, in quo impressa fuit imago divi Sigismundi, & penes eum appositae fuerunt tres ampullae vitreae, in quarum una fuit oleum olivarum, in alia aqua, & in alia vinum merum. Et Sfortia ipsius Bartholomaei Gadii insignis architecti mirabili opera usus fuit in faciendis foveis, aggeribus, vallis, machinis, & constructionibus, in bellis, quae habuit cum Mediolanensibus & Venetis, ut praefertur. Genuenses, dum bello infestarentur per Ferdinandum Regem Neapolis, se subjecerunt Sfortiae die xiii. Aprilis, Ludovico Gallorum Rege permittente.

Qui anno subsequuto, Bernardo Rubeo Episcopo Cremonae defuncto substituto Stephano Botichella Papiense, & Bernardo de Zambellis Parmense Praetore, ei dimisit Savonam, se interponentibus Antonio Nivello penes summum Pont. & Jacobo Papiense, penes Regem Sfortiae Legatis, & quam ad Albingaunum Sfortia, destinato illuc legato Corrado Foliano ab ibi legato Regis, habuit die prima Februarii, & Genuae rectorem constituit Paulum Fulgosium; qui dum, cum ibi non se bene haberet, ad querelam Genuensium illuc transmissio Georgio de Ancona coram Sfortia vocatus, ad ipsum ire recusasset, transmissio ad eum reprimentum Gasparem de Vicomercato, & Donatum de Comite acie militum; sed Fulgosius dimissis sibi arcibus, quas habebat, uxori Bartholomaei Fulgossii, illinc abiit, & Gaspar, & Donatus, Spinetta Adurno auxiliante, Genuam demptis arcibus in sui potestatem redegerunt, & dum ibi exorto tumultu Gaspar sibi timens illinc abire voluisset, & ibi nobiles ei affuissent, sedato tumultu illic Gaspar factus fuit Dux, & obsessis per eum arcibus, in quibus erant Fulgossii, ex pacto eas recepit concessio oppido Novarum, & solutis aureis tredecim millibus uxori Bartholomaei, & mox Genuenses missis Oratoribus Mediolanum ad Sfortiam, se, ac dominium suum ei permisissent, ac praestiterunt juramentum fidelitatis, orante Baptista de Joanne J. C. Genuense ex ipsis Oratoribus. Fulgosius ingressus Genuam, ibi classem invasit, & commisso praelio inde victus aufugit in

Siciliam, & mox in Corsicam, amissa spe recuperandi patriam suam, Pius summus Pont. missis legatis ac literis ad Reges, & potentatus Christianos pro Turcis bello inferendo, Anconam delatus, ut inde exercitu, quem habebat, & cogere potuerat, in Syriam trajiceret classe Venetorum Christophoro Mauroceno præfecto in Turcas, & qui, dum illuc cum nonnullis Patriciis Venetis trajecturus, confenso bucentauro suborta procella maritima eo se conferret, prohibitus fuit, & Ravennam redire compulsus, ibi die x. Augusti duodecimi anni sexti sui Pontificatus septuagenarius ex hac vita migravit, omnium doctissimus, literatorum amator, ac religiosissimus, & ecclesiæ optimus defensor, & Petrus Barbo patritius Venetus, patre Nicolao, & matre Polixenna, presbyter Cardinalis tit. S. Marci, die iv. Septembris fuit ei surrogatus, & nominatus Paulus II. Joannes Simoneta scriba à secretis Sfortiæ, & cujus vitam, & præclara ejus gesta in bello & pace eleganti stilo, dum esset Cremonæ in Vico S. Apollinaris, receptus fuit in collegium notariorum ipsius civitatis.

A. C. Anno 1466. Cremonæ Prætor Alberto Bruscolo

1466. Bononiense, Franciscus Sfortia annorum LXVII. & Ducatus sui sexdecim die VIII. Martii, Mediolani ex hac vita migravit, cui successit Galeatius Maria primogenitus suus, qui dum esset in Gallia Transalpina, illuc anno præcedente per patrem transfusus tribus millibus quinque centum pedestribus, & v. centum equestribus in auxilium Ludovici ibi Regis adversus Franciscum Ducem Britannæ, & multos alios illic proceres, qui instigati per eum Ducem ipsi Regi moverant bellum, inde audita morte patris abiit, & dum rediret in Italiam indutus vestibus Antonii Placentini mercatoris, Antonio de Romagnano duce, ei in Sabaudia juxta radices Alpium, & ad oppidum Novacense insidiati fuerunt Augustinus Figinus Abbas, & Joannes Alboinus, ut eum interciperent, & ex humanis tollerent, & Mediolanum appulsus, ibi fuit insignitus insignibus ducalibus, superstitibus etiam ex Francisco & Blanca Vicecomite Jugalibus, Philippo Maria, Duce Baruli, Ludovico, Ascanio Maria, Octaviano, & Hippolyta, ac Elisabeth filiiis, & Bartholomæus Petronius, insignis Rhetor Cremonensis, eos docuit litteras grammaticales, & humanitatis. Summus Pont. commendavit Antonio Archidiacono Cremonensi ex scriptoribus Apostolicis Præposituram Ecclesiæ S. Agathæ Cremonæ, cultam per Canonicos regulares divi Augustini, eis illinc dimissis.

A. C. Anno sequuto, Cremonæ Prætor Joanne Bal-

1468. douino Papiense, Galeatius Maria Sfortia inita societate cum Venetis, ac Rege Neapolis, die vi. Julii duxit uxorem Bonam, filiam Ludovici olim Ducis Sabaudia, & mox orta inter ipsum ac Philippum fororium suum controversia, eique indicto bello de mense Septembris, agro Vercellense & toto ejus dominio incurfatis copiis suis, ibi grave damnum intulit, & Antonio, & Manfredo Comitibus Corrigiensibus, & Principibus Brixelli movit bellum; stellaque crinita conspecta ad principium Octobris die XXIII. Blanca ejus matre defuncta in oppido Melignani.

A. C. Et anno subsequuto nupsit Blancam ejus sororem 1469. Gulielmo Marchioni Montisferrati, & ex Bona ejus uxore suscepit, dum esset in Abiate Grassio, Joannem Galeatium primogenitum, auctisque ex pluviis frequentibus præter modum fluminibus Gallia Cisalpina, quamplurimi, ab eis superventi, obruti remanserunt.

A. C. Anno 1470. Prætor Cremonæ Jo. Antonio Eu- 1470. stachio die XXII. Julii, ibi suborto ingenti turbine ventorum cum nimbo, & ex turre ibi altiore evulsis duobus turriculis, & templo divi Dominici ma-

A. jori parte regularum, multisque ædificiis prostratis, arboribus extirpatis, & domibus ab aquis submersis, per Turcas fuit ex prodicione Thomæ Liburni occupata & direpta Chalcis insula maritima, nuncupata *Nigroponti* Venetorum, obfessa per dies XI. classe cccc. navium, super qua erant centum viginti millia armatorum, commissis cum illis multis præliis ibi per Venetos, Genuenses, & Florentinos, qui illic erant ad præsidium, Paulo Quirino Patricio Veneto rectore, ex illis desideratis quadraginta millibus, & per ipsos occisis omnibus ibi incolis, & militibus præsidii, qui illorum manus effugere nequiverunt, inter quos fuit Cremoninus Cremonensis. B. Galeatius Maria, dum Amedeus Dux Sabaudia, & Philippus ejus frater, militantes ad stipendia Venetorum, irrupissent copiis dominium Mediolanense, ejus acie illis occurrens, ipsos repressit, & compulit sibi petere pacem, & quam reddidit ex intercessione ejus uxoris, ac Renatæ sororis uxoris Ludovici Gallorum Regis. Et Brocardus ex familia Cremonense nobilium Comitum de Persico, Vates, & J. C. celeberrimus, obiit Neapoli, dum ibi esset supremus scriba Ferdinandi primi Aragonensis illic Regis, dum antea fuerit ex supremis consultioribus Philippi Mariæ Vicecomitis, & Nicolai Picenini ipsius supremi ducis, & mox Jacobi ejus filii, cum quo iverit Neapolim.

C. Altero anno, Veronæ ex muliere enixo portento solo capite, duobus pedibus, totidem faciebus, quatuor brachiis, duobus femoribus, & totidem uteris circa stomachum, & ex alia Brixia cane, & alia mustica, & Laudæ supervento grandine crassiori præter modum, ut ex ea grana ponderata reperta fuerint esse libræ unius, dieque XXIV. Januarii stella crinita coloris ignei crinibus longis ac nigris in Occasum directis in principio Libræ, & mox versus Septentrionem per dies XL. & altera coma ignita in Occasum directa, in signo Arietis, conspectis, & die XXV. Martii facta gravi terræmotu, & vitibus, & plerisque aliis arboribus ex nimio gelu caufato, ob frequentes nives & pluvias arefactis, Paulus summus Pontifex, creato Borfio Estense Duce Ferrariæ, obiit apoplexia die XXVI. mensis Julii decimi anni sexti sui Pontificatus, & Franciscus de Rupere, minister generalis Fratrum minorum divi Francisci de observantia, Savonensis, patre nauta, suffragii Francisci Gonzagæ, & Roderici Borgiæ Hispani, Vicecancellarii Sedis Apostolicæ, & aliorum XVI. Cardinalium die x. Augusti fuit electus summus Pont. & nominatus Sixtus IV. qui approbavit Ordinem Religiosorum, inchoatum per Beatum Amadeum Lusitanum (ut præferretur) alio inchoato templo cum monasterio, etiam sub tit. B. M. Virg. Mediolani, in quo templo, dum ibi obiit anno 1482. ejus corpus fuit sepultum, & asservatur multa cum reverentia.

D. Et anno sequente, comete horribili mense Januarii visio, creavit Cardinales Petrum Riarium nepotem suum, & ex Religiosis Ordinis Minorum de observantia divi Francisci infimi generis, tit. sancti Sixti, & Julianum alium nepotem tit. sancti Petri in Vincula, una cum Christophoro & Dominico fratribus de Rupere ex Taurino, & Raphaele Savonense affinibus suis, & Ascanio Maria Sfortia, & multis aliis, tunc temporis Andrea Sculptore egregio Cremonense cognito.

E. Anno sequuto, Cremonæ Prætor Jacobo Antonio della Torre, & Prætor Urso Ariminense, die VII. Maji, ex ingenti terræmotu facta, multa ædificia corruerunt, & ingens pestis viguit, & sæviit pestis, & vites ex nimio gelu caufato ob nives frequentes, quæ hyeme ceciderunt, aruerunt, & Dux Mediolani ægrotavit ad mortem ex morbo variolarum.

F. Et anno subsequuto, Cremonæ Prætor Ambrosio de Mirabilis Mediolanense, desponsavit Blancam

cam Mariam forem Philiberto Duci Sabaudia, & Catherinam filiam Alexandri patrum Hieronymo Riario nepoti summi Pont. cum dote aureorum quadraginta millium, ac Fori Cornelii, Imolæ nuncupatæ, habitæ à Thadeo, & Guidone patre, & filio de Manfredis inter se discordibus anno superiori, eis dato Castro Novo in agro Alexandrino, & nupta Guidoni Fiordelisia filia naturali cum dote Boschi & Gusaghi in eodem agro, & patri assignatis quotannis, quousque vixisset, quatuor millibus aureis, ex nimia aeris siccitate fontes perennes aruerunt.

A. C. Anno Natalis Dominici 1475. Cremonæ Prætorum Philippo Petrasancta Mediolanense, celebrato Romæ Jubileo, Christiernus Rex Dacia, Sueviæ, Norvegiæ, & Gottia die x. Martii Cremonam applicuit, & illinc accessit Romam, ubi annexus est Principes Christianos adversus Turcas unire, de mense Novembris auctis Italiae fluminibus in immensum ob frequentes pluvias, ibi fuit grave illatum damnum.

A. C. Altero anno, Cremonæ Prætorum Antonio Sicco, Galeatius Maria Dux Mediolani de mense Maji movit bellum episcopo Gebennarum patruo, & inimico Ducis Allobrogum sororii sui. Et Genuensibus sibi confederatis Ludovico Gonzaga, Gulielmo Montisferrati Marchionibus, Joanne de Vintimilia, Joanne Bentivolio, & Donato del Comite ducibus, multis eorum oppidis direptis, igneque ac ferro everfis, & timens, ne Carolus Dux Burgundionum bello infestaret Sabaudiam, Philiberto ejus Duce cognato suo captivato cum Blanca Maria Sfortia sorore, eam ingressus exercitu in fide confirmavit, recuperatis oppidis Sancti Germani, & multis aliis occupatis per Burgundiones, & superventa hyeme illinc abiit reversurus Mediolanum: & stella crinita visa in principio mensis Decembris, & per locustas innumerabiles ingressas Galliam Cisalpinam consumptis ibi quibuscunque humi virentibus, & superventa nive supergressa altitudinem brachiorum duorum in multa copia, & in agro Veronense nato infante bicorporeo, & dum ex Abiate Grassio Mediolanum proficisceretur, duobus corvis sibi occurrentibus, & cum ipsos eum nimis infestantes crocitu suo voluisset expellere, ejus caput supervolantibus die xxvi. Decembris, & solemnitate divi Stephani protomartyris, audita legatione Regis Babylonie ad eum transmissa, in mane in templo ei divo dicato Mediolani, ibi divinis assistens annorum triginta trium, & domini undecim, fuit occisus, per Jo. Andream Lampugnatum, in eum indignatum, quia faveret Brando Castillionæo præfulei Novicomii secum litiganti, Hieronymum Olgiatum, Carolum de Magistris, nuncupatum de Vicecomitibus, & Franzonum famulum Lampugnani, ei illatis quindecim vulneribus, superstitibus Joanne Galeatio annorum novem, & Hermete octo filiis, & ex parricidis per Franzonum occiso Francisco Ripa ex stipatoribus Galeatii Mariæ, solo ipsis resistente pro ejus salute, interemptis Lampugnano, & mox Franzono, dum aufugeret, & deinde aliis captivatis, & de eis sumpto ultimo supplicio, & ex quibus Olgiatus passus fuit se ad id fuisse inductos per Collam de Montanis de Sagio Bononiensem Grammaticæ Professore.

A. C. Et anno altero, Cremonæ Prætorum Angelo Trovamala Papiense, Jo. Galeatius die vi. Januarii Mediolani fuit insignitus bireto ducali, & Ludovicus, & Sfortia patrum sui ex Gallia Transalpina, inquam relegati fuerant, reversi Mediolanum, inita conspiratione cum Ascanio Maria & Octaviano fratribus, annexi sunt ibi sibi vindicare regimen, & mox auctoribus Legato ibi Apostolico, & Ludovico Gonzaga Principe Mantuæ, inita concordia cum illic rectoribus inde abierunt, & per Suitenses motu bello Duci Mediolani, & statim sedato, Genuenses auctoribus Ibleto, & Jo. Aloysio fratribus de Fliscis ingressis acie Genuam de mense Martii ab

A ipso defecerunt, & Ludovico & Octaviano Sfortiadis, Roberto Severinate, Donato Comite, & Prospero Adurno illuc exercitu duodecim millium equestrium & pedestrium profectis, & die ultima Aprilis, cum illis commisso prælio ad pristinam fanitatem fuerunt compulsi, illinc expulsis Fliscis, eorumque sequacibus, & Jo. Baptista Guarco ex illis mox profecto Genuam acie quatuor millium armatorum, & illuc prope eum cum Sfortiadis congresso prælio, ejusque acie profligata, captivato & ducto Mediolanum, eoque finito bello Ludovicus, & Octavianus, & alii duces illuc reversi, ibi adhuc una cum aliis fratribus auxilio Severinatis & Comitis tentarunt sibi vindicare regimen, & re patefacta, & Comite captivato, & ob id tumultu causato, illinc fuerunt per Philippum Mariam relegati, & Severinas aufugit in Galliam Transalpinam ad Ludovicum ibi Regem, & Fliscus fuit captus in itinere, & ductus Mediolanum, & Octavianus, dum inde abiret una cum fratribus, & trajiceret flumen Abduæ ad vicum Spini in agro Laudense, ibi ruralibus illos, ut occiderent, insequentibus in ipso cecidit, & obrutus remansit, & Sfortia ivit Barulum Ducatum suum, Ludovicus Pisas, & Ascanius Perusium, Anna eorum sorore desponsata Alphonso Estensi filio Herculis Ducis Ferrariæ.

C Anno sequuto facta conjuratione in necem Juliani & Laurentii fratrum de Medicis Florentinorum, & Reipub. Florentinæ moderatorum, assentiente summo Pont. in eos indignato per Franciscum Salviatum Cardinalem, & Præfulem Pifarum Bernardum Bandinum, Jacobum de Poggio, & Jo. Baptistam de Satia, & Franciscum, Laurentium, Jacobum, & Renatum fratres de Pazis ex primoribus Florentiæ, & Antonium Volaterranum eorum fratrum de Medicis inimicos, & in mane diei xxvi. Aprilis in æde ibi divæ reparatæ, dum illic adessent divinis, eis assistentibus Salviato & Raphaele Riario nepote summi Pont. & Legato Apostolico, in Hetruria interceptis per Bandinum, & Franciscum de Pacis, & Volaterranum, & Juliano occiso, & per Volaterranum Laurentio affecto duobus vulneribus, & per illic populares arreptis armis, eis aggressoribus una cum Riario & Salviato, præter Bandinum, captivatis una cum aliis conjuratis, eisque omnibus, præter Riarium Legatum, laqueo suspensis, Bandino autem ex fuga prolapsso Byzantium, & per ibi Imperatorem Turcarum tradito Laurentio, ejusque jussu decapitato, & per summum Pont. ob hæc Florentinis interdictis sacris, & in eos percussio foedere cum Ferdinando Aragoniæ Rege Neapolis, & Senensibus coacto exercitu, ejusque supremo duce constituto Federico Urbinate, moto bello, eisque secum conjunctis Ludovico Francorum Rege, ac Ducibus Mediolani, & Ferrariæ, per illos coacto alio exercitu, ejusque supremo duce facto Roberto Malatesta, summo Pontifici, & confederatis viriliter armis resistentibus, Comete, & multis aliis prodigiis antea in cælo conspectis, & ex peste, & aliis infirmitatibus contagiosis infinitis morientibus: Prosper Adurnus, Dux Genuæ pro Duce Mediolani, ab eo ex instigatione Regis Neapolis defecit, Robertoque Severinate ex Gallia profecto, una cum eo ibi arcem expugnavit, & per Ducem Mediolani in illos destinato exercitu triginta millium equestrium & pedestrium, & utrinque die vii. Augusti confertis manibus fuit profligatus, & Ibletus Fliscus ex Mediolano dimissus, & aggressus de mense Septembris ejus acie Manfredum Landum, ex ducibus Sfortiadis, castrametantem quatuor millibus equestribus & pedestribus in agro Genuense, eum quoque fudit, & cum Adurnus Fliscus & Severinas ærarium divi Georgii diripere tentassent, Genuenses ob id orto tumultu arreptis armis id ipsi prohibuerunt, & Baptistinus Fulgosius

conciatus Flisco die xx. Octobris illinc Adurnum, & Severinatem, aliosque ex eorum factione expulit, & habita arce à fratribus de Burris, eam pro Duce Mediolani tenentibus, ibi factus fuit Dux, ibi sibi dimisso dominio per Mediolani Ducem, & Severinas de mense Decembris obfesso Pontremulo, illinc à Sfortiadis in eum transmissis fuit expulsus, Suitenses ex instigatione summi Pont. ac Ferdinandi superato Carasso monte ad fines Ducatus Mediolani, eum ingressi, & firmatis castris apud Luganum, ipsum prædæ, ferro, & igni exposuerunt, & in illos Federicus Gonzaga, cum Petro Francisco Vicecomite, Jo. Baptista Comite Angulariæ, & Com. Borello, multis equestrium turmis ad Belinzonam, & Francisco Longimano multa pedestrium manu Desium, & Francisco Bosio classe usque Locarnum pro Duce Mediolani profectis, illinc redierunt domum præter nonnullas cohortes, quæ remanserunt in Valle Telina, & Sfortiadis, qui Belinzonæ ad præsidium erant, in ipsos irrumpentibus facta utrinque pugna profligata fuerunt, ex eis occisis septuaginta. Luna die xiii. & Sole xxix. Julii passis deliquium præter morem, & in agris Brixienfibus & Mantuano ingenti numero glirium silvestrium exorto, & mox locustarum immensa multitudo ingressa Galliam Cisalpinam, & ibi ab illis & gliribus consumptis fere omnibus fructibus pendentibus, & in tota fere Italia faviente epidemia, ex qua Venetiis circiter viginti octo millia, & Mantuæ circiter decem & octo millia perierint, Cremonenses ad placandam iram divinam, & pestem avertendam, ex intercessione divi Rocchi confessoris Narbonensis voto ei nuncupato, & ad memoriam ipsius, & honorem omnipotentis Dei, in suburbis, extra portam Mosiæ, Cremonæ, erigi fecerunt templum cum domibus, in quibus habitarent Religiosi Ordinis Servorum divæ Mariæ, & in eo templo celebrarent officia divina.

A. C. 1479. Anno subsequuto Sfortia Dux Barri, & Ludovicus Sfortiades, instigante Rege Neapolis, secum assumptis in socios Severinate, & Ibleto Flisco, ad principium Februarii turmis equestribus irruperunt agrum Genuensem, & inde de mense Martii publicati hostes Ducis Mediolani progressi sunt in agrum Pisanum, & ex eo, ac locis finitimis multis occupatis, ac facta multa præda, illinc regressi sunt in agrum Genuensem, & ad Serezanam die xvii. Aprilis Hercule Estense Duce Ferrariæ acie militari, quam regebat pro Duce Mediolani, sibi occurrente cum eo pari Marte dimicarunt, & Estensis, & Federicus Gonzaga mox profecti sunt copiis Ducis Mediolani in auxilium Florentinorum adversus summum Pont. & Ludovicus Sfortia, fratre suo defuncto mense Julio non sine veneni suspitione, factus est per Regem Neapolis Dux Barruli, & secum junctis Severinate & Flisco, ex agro Genuense copiis irrumpendo agrum Derthonensem die xxi. Augusti Derthonam, & alia ibi finitima occupavit, & illic arcem ingresso Estense die vii. Septembris, inde profectus Mediolanum, ibi summo cum honore & magno gaudio fuit receptus, ex consilio Antonii Tassi, ex supremis consultoribus ibi Ducis, ad instigationem Petri Pusterlæ captivatis & carceratis Francisco nuncupato Zicco Simoneta Calabro, supremo rector etiam ibi Ducis, & Antonio filio, & Joanne fratre ipsius, & Orpheo Ricavo Florentino Quæstore, factus fuit Rector Domini Mediolanensis, & Ascanius Maria, & Severinas ab exilio revocati fuerunt, & ex eo Orpheo, cum ejus descendentes se contulerint Cremonam, & ibi firmarint sedes suas, familia nuncupata Orphea processit.

A. C. 1480. Anno redemptionis humani generis 1480. pace per summum Pont. ac Regem Neapolis inita cum Florentinis, & Laurentio Mediceo, eorum moderatore profecto anno præcedente Neapolim ad ipsum

A Regem ex Florentia, ac Duce Mediolani die xxiv. Martii, & ad finem mensis Aprilis per summum Pont. ea postposita, inito fœdere cum Venetis, & per Mediolanensem Ducem die xxi. Maji cum Suitensibus, per eum, ac Regem Neapolis, summo Pont. ac Venetis, & Florentinis indicto bello, & per eos constituto duce supremo Severinate, motis armis in Constantem Pisauri Regulum, Ascanius Maria Sfortia Cardinalis, & Legatus Apostolicus fuit relegatus Ferrariam cum multis aliis, & Ludovicus frater suus desponsavit Beatricem Estensem, filiam ibi Ducis, annorum octo, & Philippus alius frater duxit uxorem Joannam filiam Principis Salerni, & Ambrosius Longimano, præfectus arcis Mediolani, pedestribus mille, & Joannes Petrus de Carminate de Bergamino equestribus quatuor centum pro Duce Mediolani transiverunt ad opem Mariæ Atendulæ adversus Genuenses, eam bello infestantes. Hieronymus Mutius, seu Mutianus, ex Religiosis Ordinis de observantia divi Hieronymi, Cremonensis cognitus fuit, ob ejus doctrinam & bonitatem.

B Et anno altero, Bona Maria relicta Galeatii Mariz Ducis Mediolani, ibi arcis Præfecto facto Gabriele Taina, exauctorato Philippo Galiono, ob id indignata illinc abiit profectura in Galliam Transalpinam, & dum provenisset ad municipium Abiati Grassi Ludovicus Sfortia patruus, & rector Ducis Mediolani, ibi eam teneri jussit; Baptista de Sacchis ex Vico Platinae agri Cremonensis, & ab eo nuncupato Platina, eccellente Historiographo, & qui scripsit Vitas summorum Pont. & multa alia opera, Romæ ex epidemia mortuo.

C Et anno sequente conscriptis quatuor millibus equestribus, & bis millibus pedestribus, de mense Januarii, eorumque parte destinata in auxilium Ducis Allobrogum adversus Præfules Zambrae Millavensium, & Taurini, qui occupatis Vercellis, decreverant eum ex Ducatu expellere, & captivato Præfule Taurini, aliis aufugientibus, Duci illum conservavit, & per eum Roberto Severinate coram se vocato, & dum comparere recusasset, declarato rebelle, in illum destinavit Constantem Sfortiam Regulum Pisauri reliquis copiis, & per eum Ibleto Flisco nonnullis copiis Ligurum sibi occurrente ad opem Severinatis, prælio utrinque commisso profligato, & Severinate fugato, & cum fuisset diffusus viribus suis aufugiente Genuam, & illinc per mare in Hetruriam Senas. Et accersito etiam coram se Petro Maria Rubeo, & cum ipse veritus Jo. Franciscum Pallavicinum æmulum suum, ex supremis & intimis consultoribus ducalibus, eum accedere negasset, declarato hoste, adversus eum, quem Veneti, ad quos confugerat, receperant in sui protectionem, transmisit Constantem exercitu, quo obsedit oppidum sancti Secundi domini Rubei in agro Parmense, & Constante illinc abeunte die x. Maji Jo. Jacobum Trivultium, & Jo. Petrum Bergaminum, & die xvii. Augusti Bonifacium ex Marchionibus Montisferrati equestribus mccc. & pedestribus d. & deinde Thomam ex Marchionibus Salafforum; qui obiit in hac expeditione ex ictu pilulæ archebussii in eum emissæ, ipsumque exsivit xvii. oppidis, eoque defuncto Beltrandum unum ex filiis suis, tenentem quinque oppida, die ii. Septembris, & postea Guidonem alium filium obsessum in oppido sancti Secundi, & ibi ad præsidium habentem de equestres, & totidem pedestres, die xvi. diffusos viribus suis se ipsi permittentes susceperunt in sui gratiam, eidem per Guidonem dato obside ad servandum erga ipsum fidem filio suo. Et cum Jacobus alius filius Petri Mariæ per Venetos, ad quos confugerat, receptus in sui protectionem, noluerit se ei permittere, & Guido Taurellus militans ad stipendium Venetorum sibi assisteret, in eos copiis destinatis Trivultio Duce, & per eum obfesso Jacobo in oppido Turris clare, & Taurello in oppido Fellini, illos rede-

redegit ad pristinam sanitatem. Orta discordia inter Venetos ac Ducem Ferrariae ob limites eorum domini, & Salinas Comacini possessas per Ducem, & quas Veneti sibi spectare pertinebant, summus Pont. adhæsit una cum Senensibus, & Genuensibus, Venetis, Ducemque anathematizavit; & cum Rex Neapolis, & Dux Mediolani, & Florentini Duci adhæsisent, & coacto exercitu per Venetos, ducibus Uberto Malatesta, & Severinate, & legato Antonio Lauretano, indictoque Duci bello die xvi. Maji Federicus Urbinas constitutus dux supremus Ducis Ferrariae, & alii ejus duces, & belli consultores cum Ludovico Sfortia Cremonæ habuerunt comitia de modo resistendi Venetis, Duxque Mediolani in auxilium Ducis Ferrariae destinavit octo millia, & dccc. equestrium, & octo millia pedestrium sub Urbinate, Federico Gonzaga Principe Mantuæ, & Gulielmo Montisferrati, & Urbinate etiam die x. Septembris mortuo, ei successus fuit ad bellum Ferrariense Constantis Pisauri Regulus, cognatus suus.

A. C.
1483.

Et summus Pont. ejus copiis, Tifernum obsidentibus, per Nicolaum Vitellium profligatis, indignatus in Columnenses, timens ne adversus eum cogatur Synodus generalis, dimissis Venetis, & sibi per Regem Neapolis promisso feudo solito pendit pro ejus regno, ipsum cum Florentinis ac Columnensibus recepit in sui gratiam, & cum ipsis ac Duce Mediolani de mense Januarii foedus percussit in Venetos, gravius prementes Ferrariam, ad cujus præsidium erant equestrium quatuor millia, & pedestrium tria millia, & Dux Calabriae transmisit d. equestribus, & md. pedestribus Ferrariam, ad ibi præsidium, de mense Februarii Cremonam accessit, & ibi Prætor Ambrosio de Mirabilis Mediolanense, illic habuit comitia cum Carolo Gonzaga Legato summi Pont. ac Legatis Regis Neapolis, Ascanio Maria, & Ludovico Sforciadis, Bonifacio Palæologo Legato Gulielmi ejus fratris, Laurentio Medicæo, & aliis Legatis Florentinorum, Joanne Bentivolio Bononiense Legato Ducis Ferrariae ibi conventis, de bello in Venetos prosequendo ad opem Ducis Ferrariae, ad quod elegerunt supremum ducem Federicum Gonzagam Marchionem Mantuæ, rursusque ibi habitis comitiis per eos factus fuit dux supremus Alphonsus Dux Calaber, qui illinc d. equestribus, & totidem pedestribus die xxii. Junii transivit in Severinatem, ejus copiis diripientem agrum Mediolanensem, & castra firmavit ad Modætiæ, & in ecclesia & domibus divi Hilarii monasterium pro usu Religiosorum Ordinis Jesuatorum erectum fuit.

A. C.
1484.

Anno subsequuto, Cremonæ Prætor Petro Landriano Mediolanense, die xxi. Januarii Mediolani aliis habitis comitiis per Galeatium Mariam ibi Ducem, & Ascanium Mariam, & Ludovicum patruos, & rectores suos, Alphonsum Aragonensem, Franciscum Tolentinatem Legatum summi Pont. Laurentium Medicæum Florentinorum, Joannem Bentivolum Bononiensem, Franciscum Siccum Marchionem Mantuæ, Principem Salastorum, Marchionem Montisferrati, Legatos, & alios consultores rei bellicæ, ratione gerendi ipsum bellum, & etiam aliis, ad quæ etiam intervenerint Philippus Eustachius ibi arcis Præfectus, & Antonius Marlianus die xxiv. Aprilis, quibus decretum fuit bellum ipsum prosequi, & Duce Calabro Cremonam profecto die vii. Augusti, & anno tertio ipsius belli post multa prælia inter exercitus Venetorum, & Ducis Ferrariae, facta, & clades sibi invicem inflatas, cædes patratas, rapinas commissas, ac damna illata in eorum dominio, ac Insubriae, inter Venetos, ac Ferrariae, & Mediolani Duces, apud Brixiam die vii. Augusti auctore Ludovico Sfortia, facta fuit pax invitis summo Pont. & aliis confederatis, utrinque, quæ occupant, restitutis, præter

A Insulam Rhodigii per Estensem Venetis dimissam, & Dux Calaber die xxv. Septembris, hac pace sequuta, ex Gallia Cisalpina domum rediit, & cujus fuit scriba à secretis Leonardus Botta, nobilis Cremonensis, Vir eximie doctrinæ. Et summus Pont. ejus copiis, Tifernum adhuc obsidentibus, per Nicolaum Vitellium profligatis, indignatus in Columnenses, qui Urfinis repetentibus Taliacotium sibi per Regem Neapolis adeptum, & concessum Columnensibus, illud recusassent restituere, Laurentio Columna protonotario captivato, & decapitato, Vitellium, quo eos possit reprimere, recepit in sui gratiam, & constituit ducem supremum, & die xxii. Maji Columnensibus, inter eos & Urfinos commisso prælio fuis, jussit eorum domos Romæ ac dominium diripi, ipsoque illos exsui, & die xiv. Augusti, & anno xiii. sui Pontificatus, ex hac vita migravit, eique die iv. Septembris fuit surrogatus Jo. Baptista Cibo Genuensis, mediocris generis, patre Azone, Presbyter Cardinalis, & Innocentius VIII. nominatus.

B Et anno 1485. Cremonæ Joanne Antonio della Turre Episcopo mortuo, & ibi Alberto Bruzulo Prætor, & Renato Trivultio rectore, ei substituit Ascanium Mariam Sfortiam diaconum Cardinalem tit. sancti Viti in macello, & Legatum Apostolicum Bononiæ, & Joannes de Cavalcabobus ex descendens eorum, qui dominati fuerunt Cremonæ, & fuerunt Marchiones Vitellianæ, Veronicam unicam filiam suam nupsit ei Renato ex primoribus Mediolanensibus, sibi datis in dotem omnibus bonis, quæ Cremonæ, & in ejus agro habuit. Et Joannes Galeatius, Dux Mediolani, Joanni Matthæo filio Hunniadis Regis Pannoniæ annorum xiv. interventu Francisci Fontanæ Brixienfis Legati sui penes Regem, nupsit Blancam Mariam Sfortiam, dum Justinianus Cavitellius, filius Nicolai J. C. ex Guidutia della Cella, propatruus meus, & C. & Eques, esset Præses Senatus excelsum ipsius Regis, & nec multo post, cum obierit apud Belgradum in Pannonia inferiori, ejus corpus ibi sepultum fuit. Orto bello inter summum Pont. & Ferdinandum Regem Neapolis, dum ab eo, auctore summo Pont. defecissent Pyrrus Bautius Altemuræ, Antonellus Salerni, & Hieronymus Bassignanæ Principes, & alii septem Proceres Neapolitani, ob aucta per ipsum eo in Regno suo vectigalia, & Ferdinandus in illos, ac summum Pont. percussisset foedus cum Duce Mediolani, ac Florentinis, Dux ipse in auxilium Ferdinandi ex dominio Mediolani in regnum ipsum destinavit d. equestres. In Italia, Gallia, ac Britannia, ac toto fere orbe sæviente peste.

C Et anno proximo ea durante, Ludovicus patruus, & Rector suus die xxii. Aprilis, alios dc. sub Jo. Jacobo Trivultio, & mox alios mille, cum bis millibus pedestribus, & deinde alios d. sub Marfilio Taurello ejus ducibus, & ope eorum Ferdinandus, & aliorum md. equestrium, sibi etiam in auxilium transmisit per Florentinos, ac Virginii, & aliorum Urfinorum inimicorum summi Pont. inter ejus exercitum, Alphonsus Duce Calabro filio suo illum regente, & ingressum Latium, eo direpto, ac pontificium, & rebellium Roberto Severinate duce suo, confertis manibus, eo profligato, & per summum Pont. dum Renatus Rex Lotharingiæ in ejus auxilium requisitus copiis se accingeret die xi. Augusti, auctoribus Legatis Regis Hispaniæ, Ludovico Sfortia, & Laurentio Medicæo, inita fuit pax cum Ferdinando, eo recepto in sui gratiam, & facta sibi promissione solvendi Rom. Ecclesiæ feudum ei solvi consuetum pro Regno Neapolitano per ejus præcessores, & ejus rebellibus, modo depositis armis per eos se ei subjecissent, dandi veniam, & Renatus Trivultius, gener Marchionis Joannis de Cavalcabobus, fuit creatus civis Cremonæ.

Bb bb b 3 Anno

A. C.
1487.

Anno sequente Ludovicus Sfortia, requisito sibi auxilio per summum Pont. in Bocalintum Guzzonum Principem Auxumi, qui defecisset ad Turcas, ad eum reprimendum transmisit ad ipsius opem equestres mille sub Jo. Jacobo Trivultio, & per copias Pontificias eorum ope cum Guzzono, & ejus copiis factis multis præliis, Guzzonus ipse cum Auximo se permisit summo Pont. & Ludovicus Sfortia Sedunenses, dum ad finem Februarii egressi limites suos Bornium, ac nonnulla oppida Vallis Tellinæ occupassent, diripiissentque, in illos copiis profectus die xiv. Martii, illinc territos repetere regionem suam compulsi. Et dum ad principium Aprilis eorum episcopo Valesiæ nuncupato ducto sex mille Suitenses ac Rhæti, occupatis vallibus Vigetii, & Andricola direpta Ducatus Mediolanensis, & ad præsidium ibi, & Domi parte eorum dimissa, progressi in Ducatum ipsum, inde prædam abigerent, & ibi incendia & cædes committerent, in illos transmisissis equestribus mccc. & bis millibus pedestribus sub Renato Trivultio, Giberto Borromæo, Jo. Petro Bergamino, & Cottino de Cottis, & per eos cum illis inita pugna die xxviii. eisque superatis, ex ipsis occisis circiter mille, illos repressit. Et Joannes Episcopus Varradinus, Legatus Regis Pannoniæ, & ex suis primis Consultoribus, cl. equestribus die xvi. Novembris Mediolanum applicuit, & ibi uti mandatarius Jo. Matthæi Ducis Oppamiæ, & Comitis Biriadini, & filii Regis Pannoniæ, desponsavit Blancam Mariam amitam Ducis Mediolani Joanni Matthæo promissam uxorem (ut præfertur) Joanne Francisco Marliano orationem nuptialem habente. Joannes Balistarius, præceptor Blondi Flavii Foriliviensis Historiographi insignis, Rhetor Cremonensis vixit.

A. C.
1488.

Anno sequuto, Cremonæ Prætor Signarolo Homodeo Mediolanense, ibi, ac Mantuæ ex turbine ac vehemente vento tegulæ è domibus projectæ, earumque parietes ac cacumina turrium dejecta fuerunt, Genuenses, dum Ibleto Flisco & Baptistino Fulgosio noctu ingressis hostiliter Genuam die vi. Augusti, Paulus Fulgosius Cardinalis, & ibi præsul, se recepisset in ibi arcem, & per Ducem Mediolani, ad ejus subsidium destinato copiis Joanne Francisco Severinate, Ibletus die xiiii. Septembris adhæsisset Vicecomiti, & secum conjunctis Adurnis, & Spinulis, & aliis Genuensibus primoribus, captivato Baptistino sibi resistente, se cum Genua, ejusque dominio supposuerunt Duci Mediolani, & per eos ac Severinatem obsessâ arce, in qua erat Paulus, die xv. eoque diffiso viribus suis, ipsam egresso, ibi dimisso Baptistino nuncupato Fulgosio filio, & profecto Romam, & per Baptistinum ea Genuensibus dimissa, per ipsos sibi concessâ Savona die ultima Octobris transmisissis Mediolanum die ii. Novembris sexdecim legatis, & ibi habitis orationibus coram Duce ac ejus consultoribus per Franciscum Sophiam, & Joannem Marinum J. C. ex eis legatis, & sibi dato responso per Jo. Franciscum Marlianium ex consultoribus ducalibus, Duci ipsi præstiterunt juramentum fidelitatis, qui Genuæ constituit gubernatorem Augustinum Adurnum.

A. C.
1489.

Anno subsequuto Isabella Aragonensis, filia Alphonfi Ducis Calabriæ, desponsata Jo. Galeatio Duci Mediolani, ex Neapoli mari Genuam ducta per Hermetem Sfortiam, Simonem Belpratum, Regis Neapolis ejus avi Legatum, die prima Februarii ingressa fuit Mediolanum magna cum pompa & lætitia, eam comitantibus Hercule Estense filio Ducis Ferrariæ, Annibale Bentivolio filio Joannis, Petro Medicæo filio Laurentii, ac Legatis Regis Pannoniæ, & aliorum Principum Italiæ, & die sequente desponsata, Joanne Borromæo, & Joanne Francisco Pallavicino ex consultoribus ducalibus inter alios assistentibus. Et Ludovicus Sfortia die iv. Decem-

bris ibi carceratis Aloyfio Terzagho à Secretis ibi Ducis, ac Philippo Eustachio ejus sororio, arcis Mediolani præfecto, infimulatis, quod prodere vellet illic dominium Maximiliano Cæsari, & arcis constitutis Præfectis Guentio Novariense ejus domus magistro, Christophoro Bencardo olim clitellarum artifice, ac Bernardino de Curte Papiense puerilis ætatis ejus armigero, ac Jacobo ejus fratre, supremis ducibus suorum militum, & Joanna Blanca filia naturali legitimata, desponsata Galeatio Severinati cum dote Viglerix, sibi ipsi dominium vendicavit. Æstate frequentibus imbribus cadentibus fructus in agris attriti fuerunt, arbores extirpatæ, tecta prostrata, & multa animantia interempta.

Anno 1490. Augustino Olgiato J. C. adhuc Cremonæ Prætor, die ii. Junii inter Abdum & Ticinum flumina grandine grandiori præter solitum, quæ cecidit, cum multis tonitribus ac fulguribus, fruges ibi pendentes attritæ fuerunt, & infiniti mortales cum animantibus percussi perierunt, & die v. Octobris cecidit pruina, qua vites aruerunt.

Altero anno ad principium Januarii conspecta stella crinita cum cauda alba, fuit dura hyems, & grave frigus, quo fere omnia flumina glacie concreta fuerunt. Et die xxiii. Maji ad Ripam altam Glatiæ Serrii agri Cremonensis è caelo cecidit lapis sulphureus coloris nigri, & viguerunt terræmotus, ex quibus ad finem Octobris in Insula Choos corruerunt tria loca, & circiter quinque millia ab ibi ædificiis oppressi perierunt. Ludovicus Sfortia ex Ferraria Mediolanum traducta Beatrice uxore sua die xxi. Januarii, die xxiii. nupsit Alphonso Estensi cognato suo Annam ejus neptem, & sororem Jo. Galeatii Ducis Mediolani, & per eum suscepto Francisco primogenito ex Isabella uxore die Lunæ xxx. inter horam xii. & xiii. Et ad sublevandam inopiam pauperum in ædibus hospitalis magni Cremonæ erectus fuit mons Pietatis.

Anno sequente Innocentius summus Pont. die xxii. Julii anni octavi sui Pontificatus sexagenarius obiit, & illinc ad xx. dies, Rodericus Hispanus ex Borgia familia Cardinalis, & Vicecancellarius Apostolicus, suffragiis præsertim Ascanii Mariæ Sfortiæ fuit surrogatus, & nominatus Alexander VI. qui Ascanium Mariam Sfortiam constituit loco sui Vicecancellarium.

Anno sequuto Federicus Imperator die ii. Augusti anni xxxvii. Imperii, & xlvi. Regni sui nonagenarius obiit ex dolore stomachi, & fluxu corporis, apud oppidum Litifium, Christophoro, Maximiliano, Joanne, Helena, & Cugundi nupta Alberto Bavariæ Duci, filiis susceptis ex Eleonora filia Odoardi, Lusitaniæ Regis, & ejus cadaver sepultum fuit Viennæ, & Maximilianus perseveravit in Imperio, & duxit uxorem Blancam Mariam Sfortiam sororem Ludovici, & R. Joannis Matthæi Hunniadis cum dote aureorum tercentum quadraginta millium, Joanne Bontempo ejus Legato, ac Erasmo Bruscha Sfortiæ procurantibus. Et Ludovicus Sfortia requisitus per Alphonsum Aragonensem Ducem Calabriæ ad dimittendum dominium Mediolani, quod occuparat, Joanni Galeatio genero suo domino legitimo transmisso Balbano Comite Belzoiosi, ac sum. Pont. destinatis legatis in Galliam ad Carolum ibi Regem, & Julianus de Rupere Cardinalis illuc ad eum profectus, ipsum instigarunt, ut sibi vendicaret bello regnum Neapolitanum, olim dimissum Ludovico ejus patri per Carolum nepotem Renati Andegavensis, illinc expulsis Ferdinando patre Alphonfi, eoque Alphonso, ac Federico fratre suo illud occupantibus: aquis Padi, & Athesis, & aliorum fluminum Gallie Cisalpinæ præter modum & morem auctis, & per eas gravi illato damno finitimis, & tribus, solibus lugubribus in Apulia conspectis, ac sole die x. Octobris passio deliquium, &

& tonitribus valde strepentibus, & fulguribus coruscantibus, & in agro Aretino visis in aere turmis equestribus, & cohortibus pedestribus, auditoque clangore tubarum, sonitu tympanorum, & in diversis partibus Italiae multis imaginibus & statuis visis sudorem emittere, & multis aliis prodigiis.

A. C. Anno subsequuto Carolus ipse post multa comitia ^{1494.}habita cum suis proceribus, quibus decreverit bello sibi vindicare regnum Neapolitanum, facta pace cum Regibus Angliae & Hispaniae, ac inita concordia cum Maximiliano Caesare, praemisso Ludovico Duce Aurelianense sororio suo cum copiis Genuam, ubi Gaspar & Antonius Maria Severinates erant aliis copiis illuc ad ibi praesidium destinati per Sfortiam, & illinc per ipsum & Severinates expulsis Federico Aragonense, filio Ferdinandi Regis Neapolis defuncti ex apoplexia de mense Januarii, ex Neapoli classe profecto in Liguriam, & Paulo Fulgoso, Ibleto Flisco, & Adurnis Genuensibus, & Rolandino, & Aloysio de Rampallo secum junctis, & per illos obsessio Rampallo, & occupato Portu Veneris, & concursato, & direpto agro Genuae, & tentata ejus occupatione, secum per ipsos eorum milites, Gallos, & Italos ope Rapalli accolarum, & Jacobi Bauli ibi Ducis ad praesidium, commisso praelio die iv. Julii multa caede fufis, & ex ipsis captivatis. Fulgoso, Rolandino, & Paulo Urfino, descendit ex Gallia Transalpina in Italiam exercitu viginti quinque millium equestrium, & pedestrium, & die ix. Septembris applicuit Astam, & illinc recuperata valitudine, qua ibi per aliquot dies oppressus fuit, accessit Papiam, & ibi visitato Joanne Galeatio Sfortia aegrotto, & Alphonso, percusso per eum foedere cum summo Pont. Progresso in Latium exercitu, & Ferdinando ejus filio progresso copiis suis, & auxiliariis summi Pont. & Florentinorum multis ducibus impigerrimis in Flaminiam ad impediendum iter Gallorum in regnum Neapolitanum, & ut sibi data occasione irrumperet dominium Mediolani, & ibi Sfortia bello infestaret, & in illos facto transitu per Embrandum Stuardum cognominatum Obegninum Scottum parte exercitus Gallici, & Jo. Franciscum Severinatem cognominatum Frachassium, ejus copiis illinc pedem referente una cum Alphonso in regnum Neapolitanum, progressus ex Papias Pisas, & Florentiam, & ibi incolis restitutis libertati, & per Gallos, & Columnenses conductos ad sui stipendium Ascanio Maria Sfortia procurante progressos in Latium, & ibi ad flumen Sarni eis Latium diripientibus occurrente exercitu Alphonso, & utrinque facto praelio fuso, & viribus suis diffuso, dimisso regno Ferdinando filio annorum xxiv. conscensis triremibus profecto in Siciliam, Romam, eam ingressus fuit die xxx. Decembris exercitu quadraginta millium pedestrium, & equestrium; & durante hyeme viguit aeris serenitas, & nec pluit, nec nixit, & in agro Cremonense, & circumvicinis agris pluit mel silvestre, vulgo nuncupatum *manna*, occidentibus Vergiliis ob aeris serenitatem & siccitatem, & collectum fuit ex frondibus arborum. Et Jo. Galeatius Sfortia die xx. Octobris obiit, superstitibus Francisco annorum quatuor, & Bona Maria filii, & Ludovico patruo suo, sibi concessio in feudum dominio Mediolani per Maximilianum Caesarem die v. Septembris, Erasmo Bruscha pro eo penes ipsum procurante, inchoata fuit confraternitas Cremonae sub tit. Christi ad Columnam flagellati sibi concessio perpetuo facello in parochia ibi divorum Viti & Modesti, constructo ad honorem divorum Gervasii & Prothasii martyrum, cum ejus domibus per D. Canonicos Ecclesiae illic Cathedralis ac Capellanum altaris divi Hymerii in ea constructi, & ibi sibi electo oratorio, dum forent ex disciplinis Christi resurgentis, eosque dimississent, sibi assumpto indusio telae coloris cae-

A rulei ab eorum capite usque ad tibias cum signaculo Crucis infuto ad ejus latus dextrum.

Anno Redemptionis humani generis 1495. Cremonae Praetore Ilario de Gentilibus Derthonense, ^{A. C. 1495.}Dux Aurelianensium una cum Ludovico Salassorum Marchione profectus Novariam alio exercitu eam sibi proditam per Manfredum Torniellum, & Joannem Caciam cognominatum Piceninum, & Obicinum Nigrum, dum Sfortia sibi tentasset subjicere Astam, occupavit die x. Januarii. Et Carolus percusso foedere cum summo Pont. & per eum sibi dato obside Joanne ejus filio Cardinale, ex urbe abiit die xxvi. & parte exercitus ingressus viam Latinam, altera data Antonello Sabello, qua transivit per Sabinos Terracina, Carpineta, & pluribus aliis oppidis ex Latio ibi ecclesiae Rom. occupatis, direptisque, combustisque, & Jacobo Fundorum Comite ex dominio suo expulso, illinc ivit in Brutios, & inde ad oppidum sancti Germani, & illic sibi occurrente Ferdinando tribus millibus equestribus, quinque centum velitibus, & sex millibus pedestribus, inde levi praelio repulso profectus Capuam, eaque sibi dimissa per Joannem Jacobum Trivultium ex ducibus Ferdinandi properavit Neapolim, & illinc Ferdinando aufugiente xxii. triremibus in Insulam Ischia, & inde in Siciliam, ingressus eam die xxvi. Februarii spatio dierum xiii. summa felicitate totum regnum ipsum sibi vindicavit, & per summum Pont. omisso foedere Regis, percusso in eum alio cum Maximiliano Caesare, Ferdinando Rege Hispaniae, Venetis, Sfortia, Duce Ferrariarum, Marchione Mantuae, & aliis potentatibus Italiae, dum timerent Caroli potentiam ibi nimis augeri, coactoque exercitu quinquaginta millium equestrium, & pedestrium, & ejus supremo duce constituto Marchione Mantuae, & per Regem Hispaniarum illinc in Siciliam ad ejus praesidium destinata classe munita quinque millibus pedestribus, & sex centum equestribus Ferdinando Aegidario Cordubense Gundisaldo nuncupato rectore, & per Sfortiadas obsessa Asta. Carolus his intellectis, dimissis ad praesidium regni Neapolitani Duce Borboni una cum Obegnino, & Prasildo Alegriae fratre de Stuardis Scottis, parte exercitus illinc abiit die xx. Maji octo millibus pedestribus, & quatuor millibus equestribus, rediturus in Galliam Transalpinam, & dimissis praesidiis Florentiae, Senis, ac Pisis, & tribus millibus Suitensibus, & aliis copiis sub Camillo & Paulo fratribus Vitelliis, conductis ad sui stipendium, transmissis adversus Genuenses, & cum die sexta Junii ad Vicum Gerolae agri Parmensis prope Tarrum sibi occurrisset Marchio Mantuae, supremus dux summi Pont. ac confederatorum cum legatis apud eum Venetis, ac multis Regulis, proceribus, ductoribus, & Tribunis militum exercitu, & per Carolum ab eis petito libero reddito, & per ipsos denegato, nisi sibi dimissis Hostia ac Novaria, per eum occupatis, & ex consilio & stratagemate Jo. Jacobi Trivultii, qui erat cum Carolo, praemissis impedimentis regis, ac sui exercitus multi valoris, & dum diriperentur per Sfortianos, a Gallis, & cum illis facto conflictu, & supervento imbre cum turbine, quo impeditum fuit praelium die xiii. Julii progressus fuit victricibus armis in Galliam Subalpinam amissis impedimentis, & desideratis ex suis bis millibus, multis Regulis, ac Proceribus, nobilibus, ductoribus, ac tribunis tum occisis, tum captivatis, & ex Pontificiis, & confederatis quatuor millibus ex humanis sublatis, etiam cum multis ex illorum Proceribus, nobilibus, ac ductoribus, & tribunis, inter quos fuit Bracefchus Cremonensis Tribunus, seu ex utroque exercitu decem millibus, & ivit Astam.

Et Sforciades quatuor millia equestrium, tria millia velitum, & quinque millium pedestrium, Joanne Francisco Severinate duce, secum junctis mille

mille Suitensibus, & supervento exercitu Venetorum septem millium equestrium, & pedestrium sub Jo. Paulo Manfronæ, obsederunt Novariam à Gallis occupatam, eorum Rege admonito per summum Pont. ut sub poena anathematis eam ac Regnum Neapolitanum dimitteret eorum dominis pristinis, & exercitus, quos ibi & in Gallia Subalpina haberet, illinc intra decendium revocaret, & si quid juris in regno Neapolitano ac Novaria prætenderet, juridice ageret, & dum haberet in armis exercitum triginta millium pedestrium, & mille octo centum equestrium, quibus intendebat opem & annonam ferre Novariæ, ac Duci Aurelianensium, ejusque militibus ipsam tuentibus fame oppressis, & esset concursurus cum Sfortiadis eam obsidentibus, inivit die VII. Septembris, interventu Bernardini Vicecomitis, Petri Gallarati, & Hieronymi Stanghæ Cremonensis, cum Sfortia pacem, eique jussit dimitti Novariam per Ducem Aurelianensium, sibi solutis per Sfortiam aureis quinquaginta millibus pro stipendio militum, quos habuerat ad ejus præsidium, postquam ipsam occuparat. Et Regi per Genuenses dimissa classè ab eis Genuæ, & apud Rapallum occupata, & per illorum exsules dimissis etiam quibuscunque ab eis sibi occupatis; & per Sfortiam revocatis ejus ac Genuensium copiis una cum Francisco Severinate earum duce ex Pisis, eisque permisis per Florentinos recuperari, & arce Genuæ dimissa per biennium penes Ducem Ferrariæ, & quod liceret Carolo parare ac habere Genuæ quamcunque classem absque damno Sfortiæ, qui etiam teneretur parare duo navigia, illinc cum aliis quatuor transmittenda Neapolim in Aragonenses, & anno proximo alia tria, ac concedere copiis militaribus Caroli illuc proficiscentibus ad ejus auxilium, transitum tutum ac liberum per dominium Mediolani, modo illuc non transirent in unum ultra cc. equestres, & ubi Carolus illuc ivisset, eum comitari nonnullis turmis, & Jo. Jacobum Trivultium recipere in sui gratiam, eisque restituere omnia bona, quibus eum exsuerat, ac deberent utrinque dimitti captivi, & per Regem restitui Sfortiæ centum viginti millia aureorum ex ducentum millibus olim sibi per illum mutuatis, & per Venetos, ubi hoc foedus intra bimestre approbassent, revocata ex Regno Neapolitano classè, quam ibi habebant, sin minus, ubi Carolus eis movisset bellum, quod ad id Sfortia secum esset exercitu, & cui deberent dimitti quæcunque ex eorum dominio vindicata fuissent, & Sfortia de his observandis per eum datis Carolo obsidibus die XXIV. Septembris ingressus fuit Novariam. Die XVII. Augusti supervento nimbo vehementi cum fulguribus ac tonitribus, ex pinnaulo turris altioris Cremonæ cecidit pila super foro ibi majori, quamplurimæ arbores proceræ fuerunt in agris extirpatæ, & super arcem Mediolani per multos dies fuit visa flamma ignea in aere, Templum divæ Agathæ Cremonæ procurante Antonio Archidiacono ejus præposito fuit sacratum, ibi constitutis per eum duobus Canonicis sæcularibus loco Regularium olim eam tenentibus: & Bernardinus Feltrensis ex Religiosis Ordinis Minorum Conventualium divi Francisci illic fuit concionatus.

A. C. Anno proximo summus Pont. cum Maximiliano 1496. Cæsare, Regibus Hispaniæ, Angliæ, Venetis, ac Sfortia prorogavit foedus per annos viginti, Nicolao Urfino Com. Pitiliani per Venetos eorum supremo duce constituto. Hora tertia diei XXIII. Januarii inter Cesennam, & Brentenorium in Flaminia, è cælo ceciderunt tres lapides coloris adusti horrendo sonitu, & magno strepitu præcedente, & cœpit in Italia morbus Gallicus, & de mense Novembris præter morem cecidit grando, & vehementer tonuit; & in Gallia Subalpina præter modum & morem pluit, & flumina creverunt, & Senis, & non-

A nullis aliis partibus Italiæ pluit sanguis, & Romæ summus Pont. fulgure affectus fuit, & ex vehementi vento ejus vexilla evulsa, & in Tyberim projecta fuerunt, & arce Adriani fulmine percussa, ejus maxima pars cum parte mœniorum corrui, & per aera visæ fuerunt vagari copiarum armatorum cum globis igneis. Et in agro Parmensè fax ignea cum tribus stellis in ejus parte inferiori, & totidem superiori, coloris prassini cum horribili hominis facie esse in aere, quæ audita fuerit mugire, & ab erucis quæcunque virentia corrosa. Et inchoata fuit societas Cremonæ sub tit. Sanctæ Crucis, magis aucta anno 1518. constructo sibi oratorio in Vico majori portæ pertusii super Sacello divi Rocchi, sibi de recenti assumpto vocabulo divi Marcelli summi Pont. martyris, incedens induta, à capite usque ad tibias indusio telæ coloris subnigri cum linea à parte anteriori, & posteriori coloris rubei, & signaculo crucis ad latus dextrum, & in summitate capitis ei infuto. Leonardus Maynardus excellens Physicus Cremonensis fuit in magna extimatione ob ejus doctrinam.

B Anno sequente Bartholomæus Hermenzonus Cremonensis, insignis Rhetor, publice Cremonæ docuit literas grammaticas, & humanitatis, & vixerunt Joannes Opitius Soncinas, qui composuit regulas grammaticales sub nomine Piladis, & Stephanus Niger ex municipio Casalis majoris, qui ex Græco sermone in Latinum convertit Theophrastum, & Pausaniam, & Franciscus Cipellus ex oppido Buxeti, qui composuit carmina, & regulas grammaticales; & Jacobo etiam Cremonensè anachoreta auctore excitatus fuit tunc temporis Ordo Religiosorum, ducentium vitam asperam & vagam sub incerta regula, & indumento lineo à capite usque ad pedes. Maximilianus Cæsar exhortatus per Venetos & Sfortiam ad eum transmissio Marchisino Stangha Cremonensè, & cum Sfortia habito colloquio ad fines Italiæ & Germaniæ, & sibi per eum ac Venetos solutis aureis quinquaginta millibus, & aliis quadraginta millibus per Sfortiam promissis, ex Germania per Vallem Tellinam descendit in Italiam die VII. Octobris, & profectus Viglebanum tentavit sibi suppeditare Astam, & in partes suas compellere Duces Allobrogum ac Ferrariæ, ac Principem Salassorum ad se vocatos, & qui spreta ipsius auctoritate ob paucitatem copiarum militarium, quas secum habebat, noluerunt adire, & per Sfortiam incitatus ad movendum bellum Florentinis recusantibus aliis Principibus Italiæ adhærere, & per eum ad id frustra exhortatis, & à Sfortia habitis copiis militaribus Jo. Francisco Severinate duce, & à Venetis ex Genua sex triremibus onustis tormentis bellicis, secum conjunctis quinque centum equestribus, ac Germanis sibi ad Spediam ex Genua occurrentibus profectus ad Portum Liburnum per Florentinos præsidio & annona munitum, ipsum mari ac terris obsedit, & sibi dato subsidio, per Florentinos eo frustra oppugnato, ipsiusque classè dissipata ex procella maritima, diffusus eo potiri, illinc abiit Pisas, & illic habitis multis comitiis, inde properavit Papiam, & cum ibi habitis aliis comitiis decrevisset commorari in Italia mille equestribus, & sex centum pedestribus sibi pro eorum stipendio solutis singulo mense florenis auri viginti duobus millibus per Sfortiam, & Venetis, & à Venetis ob id expectato responso ex Papia abiit Novicomium, & illic clam per lacum Belasium, Venetis ei offerentibus pecunias per eum requisitas pendere, ex Italia ibi dimissis nonnullis copiis, & data spe in eam redeundi infra breve tempus, rediit in Germaniam. Baptista Plasius, excellens Physicus, & Astronomus, obiit die prima Februarii, ejusque corpus sepultum fuit in ecclesia ibi Heremitarum de observantia divi Augustini.

Anno

A. C. Anno sequuto, Hieronymo Vicecomite Mediolanense Cremonæ Prætoræ, Pont. intendens vindicare Joanni Roderico filio suo per eum deposita dignitate Cardinalatus Regnum Neapolitanum transmissio Legato ad Federicum ibi Regem, ab eo bis requisivit Arlottam ipsius filiam pro ipso, etiam ad id ipsum exhortante Sfortia, transmissio Legato Marchesino Stangha, sed Federicus id recusavit facere. Et Carolo Francorum Rege, annorum viginti quatuor, & Regni sui quatuordecim, Ambrosiæ nocte præcedente diem octavam Aprilis morte repentina defuncto, Ludovicus XII. Dux Aurelianensium ejus sororius, & filius Caroli ex Maria Clivense, filia Principis Menapiorum eo Carolo, & Philippo Com. Virtutum, & Joanne Comite Angolismæ & Valesii, natis ex Ludovico Duce etiam Aurelianensium, & Valentina filia Joannis Galeatii Vicecomitis, fuit insignitus corona Rhemis de morte die xxiv. Junii, & repudiata Joanna uxore superinduxit Annam Britannicam R. præcessoris sui, & percussio fœdere cum summo Pont. & pace facta cum Rege Hispaniæ, per eum sibi dimisso regno Neapolitano, & in Hispaniam revocato Gundisalvo duce suo cum copiis, & etiam cum Cæsare dimisso arbitrio gerendi bellum cum Venetis, & per ipsum cum Sfortia exhortantibus Cardinale Sancti Petri, Joanne Jacobo Trivultio, & aliis Italis, ejus partes sequentibus, inivit societatem cum Venetis, qua convenerunt bellum movere Sfortiæ, eumque expellere è dominio Mediolani, ex quo Veneti haberent Cremonam cum Insula Fulcheria usque ad ripam Abduæ per brachia quadraginta, & reliquum Rex, ac ipsum, & alia dominia, quæ habebant in Italia invicem tueri, & Joannem Rodericum filium summi Pont. per eum factum Ducem Valentia Delphinatus, & sibi assignato redditu annuo aureorum viginti duorum millium conductum ad sui stipendium constituere ducem Flaminia & Piceni.

A. C. Anno subsequuto, Joanne Augustino Olgiate Prætoræ Cremonæ, Sfortia, Beatrice Estense ejus uxore die secunda Januarii ex abortu mortua, requisivit adversus Regem Gallorum à summo Pont. auxilium, oblato etiam eidem suo, ac Regis Neapolis ad recuperandum dominium ecclesiasticum cum pecunia pro assequendo aliquo dominio Roderico filio suo. Et medio Augustini Trivultii, & Laurentii Mozanicæ ejus Legatorum, ac Joannis Jacobi Trivultii Vicarii Regis Gallorum in civitate Astense, ei post mortem ipsius per biennium obtulit dimittere dominium Mediolani, eidemque solvere aureorum ducentum millium, sed mox ex consilio Maximiliani Cæsaris, Galeatii Severinatis, & Antonii Landriani, ea facere recusavit; & ab omnibus dimissus transmissis Legatis Antonio Bugiardo, & Martino Cassato ad Bajazetem Imperatorem Turcarum, illum incitavit ad movendum Venetis bellum. Et Rex Gallorum profectus Lugdunum, inde in Galliam Subalpinam de mense Augusti destinavit Bernardinum Obegnum, & Aloysium Regulum Ligini mdc. equestribus, & novem millibus destinatis, quibus ibi secum conjunctis copiis Jo. Jacobi Trivultii, illinc irruerunt in dominium Mediolani, & ibi sibi per Donatum Raphagninum Mediolanensem, custodem arcis Valentia, ea prodita, ipsam, ac Aretium, Novium, Viglebanum, Castrum Novum, Pontem Corronum, & Derthonam, ibi Præfecto Antonio Maria Pallavicino, & multa alia ibi occuparunt, & quibus occurrerunt Galeatius Severinas mdc. equestribus, md. velitibus, & decem millibus pedestribus, & mille Suitsibus, & Comes Gallatiæ aliis copiis, & exercitu Venetorum ingresso Insulam Fulcheriam, & per eum occupatis Roccha Sicca, Brugnano, Trullio, eoque direpto, Sfortia requisito Principe Man-

A tuæ ejus copiis in sui auxilium, & nec profecto, nec intendente proficisci ad ipsum, nisi sibi soluto toto stipendio, & secum initis nonnullis conventionibus, quas Sfortia in gratiam Severinatis recusavit facere, & mox medio Ducis Ferrariæ obtulit facere, & ab omnibus dimissus, & sibi data tantum spe per Regem Neapolis destinandi in sui auxilium cccc. equestres, & md. pedestres sub Prospero Columna, convocato populo Mediolani, eoque exgravato oneribus, & exhortato longa & miti oratione, ad arma adversus Gallos obsidentes Alexandriam, eaque dimissa ipsius jussu per Galeatium Severinatem, ibi dimissis militibus ad præsidium profectum Papiam, ut ibi ipse & frater copias in unum conjungerent, & dum milites Alexandria dimissi ad præsidium inde aufugissent, eam Galli occuparunt, & diripuerunt, moxque redegerunt in sui potestatem Mortariam, ac Papiam, & cum Veneti imposito ponte super flumine Abduæ incurserent usque Laudam, Mediolanensesque tumultuarent, & Franciscus, & Bernardinus de Curte, & Severinates, & alii duces Sfortiæ non auderent occurrere Gallis & Venetis, diffusus viribus suis dimisit Joanni Augustino Adurno, & Joanni ejus fratri, sororio Severinatis, Genuæ Ducatum, & Borromæis Angleriam, & Aronam, aliasque terras eis occupatas, & Isabellæ Aragoniæ pro ejus dote assignavit Ducatum Baruli ac Rosani, cum redditu annuo aureorum triginta millium, & ab ea requisito, nec habito Francisco ejus filio, illinc in Germaniam transmissis Maximiliano, & Francisco filiis cum Ascanio Maria fratre, ac Severinate, & Estense Cardinalibus, dimissaque arce Mediolani Francisco, & Bernardino de Curte, Philippo Flisco Genuensi, Christophoro Calabria Cremonensi, & Blanchino de Palude Alexandrino custodienda, præsidio duodecim millium pedestrium, eis numeratis pro stipendio aureis ducentum quadraginta millibus die ii. Septembris una cum Galeatio Severinate, & Lucio Malvetio, & nonnullis turmis & cohortibus ex Mediolano abiit Aspurgum ad Maximilianum Cæsarem ibi degentem.

Et Rex Gallorum his intellectis ex Lugduno properavit Mediolanum, ac Mediolanenses exgravavit multis oneribus, & concessit Joanni Jacobo Trivultio Viglebanum, & aliis, qui sequuti fuerant ejus partes, multa alia, & Comitem Gallatii, dum indignatus in Sfortiam, quia sibi Antonium Mariam fratrem prætulisset, ab eo defecisset, conduxit ad sui stipendium, & Venetis, Marco Antonio Morosino, & Francisco Foscaro, eorum legatis penes ipsum, dimisit juxta conventa Cremonam citra Padum, & Insulam Fulcheriam, & dum eorum exercitus castrametaretur ad fanum sancti Martini in Belifeto prope ipsam per quinque millia passuum, jam sibi dato Soncino per Annibalem Anguissolam, ibi arcis custodem, sub pensione annua aureorum bis millium, transmissis in ipsam legatis Aloysio Advocato, & Soncino Benzono eorum Ducibus, Veneti ipsam die x. Septembris ingressi sunt, & ibi constituerunt Prætoræ Dominicum Trivisanum eorum patritium. Et Bernardinus de Curte exhortatione Philippi Flisci, ex deputatis per Sfortiam ad custodiam arcis Mediolani, corruptus pecunia, & ejus Flisci, & Antonii Mariæ Pallavicini interventu sibi solutis aureis viginti quinque millibus, ac promissa turma equestrium, dum viveret nomine Regis Gallorum, postposita fide per eum ac alios data Sfortiæ, Gallis die xvi. dimisit arcem ipsam. Et Genuenses quoque se permiserunt Regi Gallorum, eumque accesserunt Dux Ferrariæ, Princeps Mantuæ, Annibal filius Joannis Bentivolii, Legati Florentinorum, & aliarum civitatum liberarum Italia, & per ipsum recepti in sui gratiam, & ad sui stipendium conducti fuerunt

runt Princeps Mantuæ, & Joannes Bentivolius, & Florentini recepti sub protectionem, sibi in auxilium promissis dc. equestribus, & sex millibus pedestribus ad omnem eorum requisitionem, & recepto regno Neapolitano pro recuperatione Pisarum, & aliorum sibi per Senenses & Lucenses occupatorum, quoscunque equestres cum tormentis bellicis necessariis, & per eos ipsi ad defensam dominiorum suorum in Italia, cccc. equestribus, & tribus millibus pedestribus, & receptis Pisis ad vendicandum regnum Neapolitanum d. equestribus, ac mutuare quinquaginta millia aureorum pro stipendio trimestri quinque millium Suitensium, & restituere triginta millia aureorum olim sibi mutuatorum per Sfortiam, deductis tamen ex eis expensis per ipsos factis ad sui beneficium, juxta arbitrium Jo. Jacobi Trivultii, & per eos conducto ad sui stipendium, & constituto duce supremo Joanne de Rupere præfecto Romæ. Et Federicus Rex Neapolis, ne bello ipsum infestaret, obtulit ei solvere tributum pro regno Neapolitano, & qui prorogatis induciis cum Cæsare usque ad Calendas Majas, & x. die Octobris ex Anna uxore prodita in lucem Claudia primogenita, & constitutis Rectore Genuæ Aloysio Aroastino, & Vicario in dominio Mediolani Jo. Jacobo Trivultio, & habito ab Isabella Aragonense Francisco filio suo ex Jo. Galeatio Sfortia, ex Mediolano abiit in Galliam Transalpinam cum eo, quem includi jussit in monasterio Burgundiæ. Et Maximilianus Cæsar Geldrensibus, & Suitensibus, per illos armis sumptis adversus Austriacos, & Valle Angelica Rhætorum eis finitima direpta, prælio repressis, ad eum transmissio Jo. Galeatio Vicecomite legato per Sfortiam, ut ab ipso haberet auxilium adversus Gallos, illos sui intuitu in gratiam ipsius recepit.

A. C. Anno Redemptionis humani generis 1500. Cremonæ prætoro Paulo Balbo patritio Veneto, Ludovicus Sfortia per Mediolanenses indignatos in Regem Gallorum, & Trivultium Vicarium suum, nimis faventem factioni suæ Guelphorum, ac diversam insequentem, & nimis dure imperantem in dominio Mediolani, accersitus ex Germania, & confusus auxilio Cæsaris, conductis ad sui stipendium ære proprio, ac Cardinalis fratris sui, octo millibus Suitensibus, & d. equestribus Burgundionibus. Et cum Trivultius his auditis statim ab eo revocato in dominium ipsum Yvone Alegria turmis equestribus destinato ad Rodericum, & à Venetis requisitis copiis, per eos ex foedere inter ipsos ac Regem Gallorum percussio debitis, ex copiis, quas habebat in eo dominio, aliquas destinasset ad præsidium Novicomii, illuc ex Germania ejus copiis una cum fratre properavit, illudque illinc abeuntibus Gallis recepit, & deinde Mediolanum dimissum per Trivultium, inde ibi, & ad ejus arcem dimisso præsidio profectum Novariam quatuor millibus equestribus & pedestribus, & illinc etiam ibi dimissis ad præsidium cccc. pedestribus Mortariam, illic firmatis castris, Sfortia Papiensibus & Parmensibus ad eum reversis, & cum Placentini & Laudenses idem essent facturi, per Venetos destinatis Laude copiis sub Carolo Ursino, & Soncino Benzono, conductis ad sui stipendium aliis d. equestribus, & multis cohortibus, habitisque aliis copiis auxiliariis à Senensibus, ac Principe Mantuano, Joanne Bentivolio, Philippo Maria Rubeo, Comitibus Mirandulensibus, Carpensibus, Corrigiensibus, ac Vermis Bobii, & nonnullis aliis Placentinis, & requisitis Venetis in sui partes, ac Genuensibus ad eum redire, & à Florentinis pecuniis, eis per ipsum mutuatis, habitis, dimisso fratre ad obsidionem arcis Mediolani, inde progressus fuit Viglebanum, eoque recepto Novariam obsedit, ac cepit direpta Derthona, permissis inde militi-

A bus præsidii eorum bonis abire, ac recepta Alexandria per Alegriam, & Suitensibus à Gallis ad eum deficientibus, perseveravit in obsidione arcis Novariæ. Et cum Trivultius sibi transmissis ex Gallia per ibi Regem decem millibus Suitensibus, & sex millibus Gallis, & md. equestribus sub Tramoliam, & Cardinale Rothomagensi Vicario suo constituto in Gallia Cisalpina, & profecto Astam, ex Mortaria Novariam, ut ibi arci opem ferret, profectus fuit. Et Sfortia, dum expectatis per eum cccc. equestribus, & sex millibus pedestribus ex Mediolano, ibi coactis à fratre, Suitenses sibi non soluto stipendio congruo tempore, in eum concitato tumultu, valde per ipsum rogati ad permanendum in ejus fide, & sibi data omni sua suppellectile auri & argenti, donec deferrentur pecuniæ ex Mediolano, sedati, & exhortati ad conferendum manus cum Gallis, id recusassent facere, se excusantes cum illis esse alios Suitenses, cum quibus nollent concurrere, & essent eum deserturi, se permisit illorum fidei, & per eos sibi facta promissione de eo perducendo incolumi à Gallis, corruptos à Trivultio pecunia, ipse indutus eorum habitu instar gregarii militis, & conductus per castra Gallorum, eis proditus fuit una cum Antonio Maria, & Fracassio Severinatibus, dum & ipsi essent induti eodem habitu die xi. Aprilis. Et Galli receperunt Novariam, inde aufugientibus Sfortiadis, ex eis illis sibi occurrentibus intra & extra Novariam spoliatis, permissis tamen illinc abire incolumibus Burgundionibus Et Ascanius Maria frater Sfortiæ, dum intenderet in ejus auxilium ex Mediolano copiis, quas ibi coegerat, ire Novariam, illinc audita fratris captura una cum Hermete nepote fratre Jo. Galeatii, & nonnullis Mediolanensibus factionis Gibellinæ, aufugit Ripam altam Conradi Landi in agro Placentino, & per eum illuc vocatis ab ipso ex Placentia Carolo Ursino, & Soncino Benzono ducibus Venetorum, eis una cum aliis, qui erant secum, proditus fuit, & conductus Venetias, illincque requisitus per Regem Gallorum una cum Jo. Baptista Vicecomite, & nonnullis aliis Mediolanensibus, qui in Insula Fulcheria substiterant sub fide Venetorum, conductus fuit in Galliam, quamvis per summum Pont. destinato legato Angelo Lionitio Tyburis præfule requisitus fuisset à Venetis, & Sfortia ex jussu Regis inclusus fuit in turri Lorencense Galliarum. Et Mediolanenses, & alii populi domini Mediolanensis, qui ad eum à Rege defecerant, missis per eos legatis ad Cardinalem Rothomagensem, redierunt in ejus dominium, & recepti fuerunt in sui gratiam, per ipsos solutis sibi aureis tercentum millibus, & alios juxta eorum vires. Et Suitenses indignati in Gallos, recusantes sibi solvere præmium promissum, exclusi Vercellis, quas minabantur diripere, inde occupata Clavenna ad fines Ducatus Mediolanensis, redierunt domum. Et Maximilianus Cæsar ira accensus in Regem Gallorum ob dominium ipsum occupatum, & captivitatem Sfortiadum, à se ejus ac Venetorum legatis expulsis, tentavit convocatis in unum Electoribus ac Principibus Germaniæ, eos adversus illum, & ad recuperandum dominium incitare. Viguit gravis æstus, & subsequutum fuit grave frigus, & fuerunt vehementes venti.

F Anno proximo, Cremonæ prætoro Paulo Barbo, A. C. conspectis imaginibus crucis ruberæ ac nigri coloris 1501, super vestibus mortalium in Germania. Maximilianus Cæsar & Rex Gallorum prorogaverunt inducias, & transmissio per Regem Tridentum ad Cæsarem Cardinale Rothomagensi tractarunt pacem inire, oblata uxore per Regem Claudia primogenita sua Carolo nepoti ex Philippo filio Maximiliani, ut Regem investiret dominio Mediolani, & quod per eos ambos junctis armis moto bello Venetis,

tis, ab eis vendicarent per ipsos occupata ex Imperio & regnis suis. Et Rex Cremonam eis per ipsum dimissam, ac Brixiam, Bergomum, Veronam, ac Cremam, quibus ex fuerant Philippum Mariam Vicecomitem, olim Ducem Mediolani, in bellis, quæ secum gesserant, sed cum Cæsar non intenderet dominium Mediolani transire in filios Regis, & nec Rex extorres Mediolanenses in eorum patriam, ut requirebat Cæsar, restituere, paci locus esse non potuit: verum Philippus filius, dum una cum Joanna uxore proficisceretur in Hispaniam, ut ab illic incolis, cum ibi regna essent in eum perventura, reciperet juramentum fidelitatis, profectus Bybrate, ubi erat Rex Gallorum, secum remansit concors promissa Carolo filio per ipsum Claudia primogenita cum dote Britannia. Et cum primo vere non ceciderint pluvia per quadrimestre fuit magna aeris siccitas. Tunc temporis Alphonsus, & Ferdinandus ex filiis Comitis Brocardi de Perfico, fuerunt ex ductoribus equestrum Ferdinandi II. Regis Neapolis, & Marcus alius frater Maximiliani Cæsaris.

A. C. 1502. Anno sequente, Cremonæ prætor Hieronymo Donato, Rex Gallorum ex Lugduno Genuam accessit, & illinc Mediolanum.

A. C. 1503. Anno sequuto, Cremonæ adhuc prætor Donato, Alexander summus Pont. audita captura Pauli, & aliorum Ursinorum, jussu Jo. Roderici ejus filii facta, Baptista Cardinale eorum agnato ad se vocato, Romamque profecto, ibi carcerari jussu una cum Raynaldo, & protonotario, & Abbate Alvianni, & Jacobo de Sancta Cruce, eisque, & aliis Ursinis exfutis toto dominio, quod habebant in Latio, illuc destinato filio suo Principe Squilatii, una cum protonotario Ursino, & Cardinale mortuo, & ut creditum fuit ex veneno sibi propinato, aliis dimitti jussis Julio Ursino ex Palumbaria Sabellorum, quam oppugnabat, dimissa, aufugiente Ceretum, eoque oppugnato, & mox Ursinis à coetu Ecclesiæ Rom. segregatis, & introducto annatarum usu, & creatis xxxvi. Cardinalibus, inter quos fuerunt xvii. Hispani, dum inhiaret occupationi domini Joannis Jordani Ursini, & decapitato Jacobo Cruceo patritio Rom. ex ejus factione, Roberto Ursino, & aliis ejus familiæ & factionis, qui hætenus summo Pont. adhæserant, ex Roma abeuntibus, & incertum esset, an sequeretur partes Gallorum, an Hispanorum, præparato per Rodericum filium ad Vaticanum convivio, & ibi veneno infecto vino, quo ex humanis tolleret Cardinales Adurnum, Corneti, Sancti Angeli, Mutinæ, & Capuæ, ad illud invitatos, eorumque defunctorum immensas opes occuparet, & ex vino ipso hausto per summum Pont. ac Rodericum errore deceptos, die xvii. Augusti obiit, & Rodericus, dum curaretur à veneno, introductis copiis suis duodecim millium armorum, & occupatis, & munitis Vaticano, arce Adriani, & ædibus Minervæ, in quas se receperant Cardinales, & sibi conciliatis Columnensibus, Fabricio filio Odoardi Ducis Amelphitani, ac Prospero filio Antonii Principis Salerni, & Crotoni ducibus, eis, ac aliis Columnensibus restitutis quibuscunque, quibus eos ex fuerat, ipsos destinavit in Latio. Et Ursinis Fabio filio Pauli duce dccc. armatis ingressis Romam, & ibi direptis, & combustis nonnullis tabernis Hispanorum, & per eos dominis suis, quibus eos ex fuerat, receptis, & in eos arreptis armis per Rom. dimissis, ac direptis nonnullis ædibus Ursinorum, apud Montem Jordanum. Et cum Cardinales non intenderent incumbere electioni summi Pont. nisi Roderico copiis suis Romam egresso, illinc ducibus Ludovico Picco, Alexandro Trivultio cc. equestribus, & ccc. velitibus eum comitantibus abiit Nepe. Et per Cardinales xxxviii. conscriptis quatuor millibus pede-

A stribus ad eorum custodiam, ingressos monasterium Minervæ Ordinis Prædicatorum de observantia divi Dominici, inter quos fuerunt Cardinales Rothomagensis, & Ascanius Maria Sfortia, ex Gallia illuc conductus, creatus fuit die i. Septembris Franciscus Piccolomineus Senensis summus Pont. & nominatus Pius III. qui illinc ad dies xxvi. ex humanis abiit. Et Ursini ducibus Alviano, & Baliono, ac Columnenses invicem concordēs, & Rodericus ccl. equestribus, & totidem velitibus, & dccc. pedestribus regressi Romam, & commisso ibi prælio per Columnenses & Ursinos cum eo, & copiis suis, & Gallorum, in quo vulneratus fuit Balivus Oceani Heros Gallicus, Rodericus nondum sanatus, diffusus viribus suis, cum Cardinalibus Hispanis & Principe Squilatii se recepit in arcem Adriani, & per Cardinales adhuc ingressos conclave die i. Novemb. nemine discrepante fuit electus PP. Max. Julianus de Rupere, Cardinalis sancti Petri in Vincula, Savonensis, & nominatus Julius II. Suitensium & Rhætorum quindecim millia cursitarunt ac diripuerunt fines Ducatus Mediolanensis, ibi occupatis Musocco & Lucerna, ejus arce oppugnata; & Gallis, qui erant ad præsidium muri, illic ad impediendum illorum irruptionem in Ducatum ipsum constructi, inde expulsis, & dum Ambrosius ibi prorex dccc. equestribus, & tribus millibus pedestribus, & aliis copiis auxiliariis Venetorum, Principum Ferrariæ, Mantuæ, ac Bononiæ, illis occurrisset, corrupti pecunia, & oppressi annonæ penuria, & sibi data per Regem Gallorum fide illis dimittendi Belinzonam, omnibus ibi occupatis præter eam ac Musocum dimissis, regressi sunt domum.

A. C. 1504. Anno subsequuto, Cremonæ Prætor Bartholomæo Emilio patritio Veneto, Maximilianus Cæsar, & Philippus filius cum Rege Gallorum interventu legatorum percusserunt fœdus coram præfule Sisteroni, & Marchione Finalis legatis summi Pont. & in eo comprehensi cum Rege Hispaniarum, ubi id intra trimestre approbasset; & quo Rex pollicitus fuit nubere Claudiam primogenitam Carolo filio Philippi, & eo decedente, Maximiliano alii filio; & Cæsar circumscriptis quibuscunque investituris per eum factis de dominio Mediolani, illud concedere in feudum Regi, & liberis suis masculis, & ubi nullos genuisset, Claudiam, & Carolo, seu fratri, ubi ei nuberet, solutis pro ipsa concessione per Regem Cæsari centum viginti millibus aureis, & ex eis medietate investitura facta, & altera post per semestre, & quotannis perpetuo ad festum Nativitatis Dominicæ dato pari calcarium. Et sibi invicem promiserunt durante fœdere defensionem. Et ubi Cæsar Venetis, pro recuperatione per illos occupatorum ex ejus imperio & regnis, movisset bellum, ivissetque Romam ad accipiendum coronam, ei Rex auxiliatus fuisset: & nec Comiti Palatino, ubi cum eo gessisset bellum, opem tulisset. Et ubi Rex Hispaniarum recusasset hoc fœdus subire, Rex Gallorum ab eo posset recuperare bello regnum Neapolitanum, & dimississet è carcere Ludovicum Sfortiam, qui tamen moram faceret in Gallia, & ibi in locis, quæ sibi assignasset Rex, permisissetque extorres Mediolani illuc redire. Et hæc approbarentur per Franciscum Ducem Engolismensium. Ascanius Maria Sfortia Cardinalis, & episcopus Cremonæ, Romæ, dum ibi meditaretur bellum movere Gallis pro recuperando dominio Mediolani, ex veneno sibi propinato ab humanis fuit sublatus, eique surrogatus Galeottus de Rupere Cardinalis, ipsoque intra breve tempus mortuo Hieronymus Trivisanus patritius Venetus in episcopatu Cremonæ.

A. C. 1505. Anno 1505. Bartholomæus Æmilius adhuc fuit prætor Cremonæ.

A. C. Anno proximo, ibi prætor Paulus Pisano, & 1506. Dominico Bolano capitaneo patritius Venetis, inde per eos relegati fuerunt quamplures Cremonenses sibi suspecti. Et turre ibi altiori fulgure percussa, ex ea fuit excussum insigne leonis cum libra ac examine justitiæ, & litteris apud se pictis, *pax tibi Marco Evangelista.*

A. C. Anno sequente, Cremonæ prætor Joanne Æmilio patritio Veneto, Rex Gallorum nupsit Claudiam primogenitam, jam desponsatam Carolo nepoti Cæsaris, Francisco Duci Engolismensium, ejus nepoti ex Carolo fratruale suo, filio Joannis fratris Caroli patris sui. Et coacto exercitu dccc. equestrum, mccc. velitum, & duodecim millium pedestrium ad reprimendum Genuenses tumultuantes, sibi creato Duce Paulo de Novis pannorum tinctorum cum octo tribunis, ab illis occupatis Spedia, & nonnullis aliis locis maritimis, obsessoque Monacho Luciani Grimaldi classe, ac exercitu terrestri pedestrium sex millium, Tarlatino & Gambacurta ducibus, fuffisque copiis Hieronymi & Rolandini de Flisco, occupato propugnaculo Castellatii prope Genuam super montibus, ibi occisis Gallis, qui erant ad ejus præsidium, in illos profectus fuit, & post multa prælia utrinque Genuæ facta, illos redegit ad pristinam sanitatem, & Genuam ingressus die xxix. Aprilis, & erecta ibi arce, eaque, ac aliis ibi munitis præsidiis, & Genuensibus multæ tatis aureis tercentum millibus, eisque prohibitis signare monetas, quas cudi faciebant eorum signo, sed signo Regis, ad cujus opem semper haberent paratas triremes tres, & Demetrio Justiniano, & Paulo de Novis de fuga retractis Genuam, & ibi decapitatis, dimisit exercitu. Et Maximilianus Cæsar incitatus per summum Pontificem ac Venetos adversus eum sibi suspectum, ne Italiam & Rom. Imperium invaderet, expulso summo Pont. à sede Apostolica, & loco ejus suffecto Cardinale Rothomagensi, convocatis Electoribus, & aliis Principibus Germanis adversus ipsum, cum eis ac Cardinale sanctæ crucis legato summi Pont. ac legatis Venetorum, & Principis Mantuæ, habuit comitia, eumque declaravit rebellem, ac hostem Imperii Rom. & sibi decreto per semestre auxilio dccc. equestrum, & viginti duorum millium pedestrium cum tormentis bellicis ad id necessariis, & centum viginti millibus aureis pro eorum stipendio, & qui die xvi. Octobris coacti in agro Constantiæ, inde cum eo descenderent in Italiam, requisitis etiam ad ejus stipendium duodecim millibus Suitensibus, ex eis etiam ad id requisitis per Regem Gallorum, & à Venetis libero per eorum dominium transitu, & per illos sibi oblato, modo secum non haberet exercitum, & etiam à Duce Ferrariæ pecuniis, & à Florentinis quinquaginta millibus aureis, & à summo Pont. centum millibus ex pecuniis in Germania coactis, pro bello infidelibus inferendo. Et Rex Gallorum, ut ei resisteret ex Gallia transmisit copias militares in dominium Mediolani, & ibi aliarum jussit haberi delectum, & ex regno Neapolitano ad ejus stipendium conduci bis mille quinque centum Hispanos, & ad limites Rhætorum muniri Aronam Borromæorum. Et in Burgundia per Tramoliam ibi vicarium suum conduci d. equestres, & in auxilium Venetorum Jo. Jacobum Trivultium Veronam transmitti cccc. cum quatuor millibus pedestribus, & Paulus, Baptista, Justinianus, & Fulgosinus Fulgosi ex extorribus Genuæ, coactis per eos mille pedestribus Germanis Bozuli domini Ludovici Gonzagæ, quibus intendebant occupare Genuam, per Ambrosium vicarium suum in dominio Mediolani conductis, per eum Parmæ nonnullis turmis & cohortibus, & adversus illos destinatis, omni spe deposita inde abierunt in Germaniam. Et Veneti destinarunt ad li-

A mites agri Tridentini Comitem Pitiliani cccc. equestribus, & multis cohortibus pedestrium, & Alviranum in Forilivium dccc. equestribus, & aliis cohortibus. Et Germanos etiam jussu Cæsaris per ipsos occupatis Goritia, Gandubrio, & Trieste, sibi movissent bellum, & ad Gandubrium per Venetos Pitiliano duce, & per Gallos, & Hispanos Trivultio duce cum eis commissa pugna profigarunt, multa utrinque cæde commissa, & inde abeuntibus omnia sibi per illos occupata in Foro Julii, & ex locis vicinis Tridentum, ubi sibi moverant bellum, recuperarunt. Instaurata fuit ecclesia divæ Agathæ cum ejus ædibus, additis sex Canonicis, Hieronymo Trecco præposito procurante, habenteque jus utendi mitra, & aliis insignibus episcopalibus.

Anno sequuto, Cremonæ prætor Aloysio Mula A. C. patritio Veneto, Ludovicus Sfortia olim Dux Mediolani obiit in civitate Burges Galliarum Transalpinarum, 1508. superstitibus Maximiliano, & Francisco ejus filiis ex Beatrice Estense, & Jo. Paulo naturali. Et Franciscus filius Jo. Galeatii Sfortiæ ex Isabella Aragonense ductus in Galliam per Ludovicum Gallorum Regem, & ut exstingueretur spes successorum Sfortiadum in dominio Mediolani, indutus habitu monachali in Burgundia jussu Regis, & ibi dimissus sub custodia nonnullorum monachorum, illinc ad nonnullos annos, dum incumberet venationi ex equo præcipitatus, illic quoque periit. Maximilianus Cæsar præmissis Veronam ad ibi rectores Venetorum, & ab eis requisitis, & nec sibi concessis stativis quatuor millium equestrum, quibus intendebat ire Romam pro ibi habenda corona imperiali, profectus Tridentum, illic die iii. Januarii habuit solemnem pompam, & publicata per Matthæum Lunghum episcopum Burgensem ipsius mente Romam eundi pro habenda ibi corona. Et Tridenti parata multa copia annonæ, & materiei bellicæ, inde ea, ac md. equestribus, & quatuor millibus pedestribus irrupit fines Venetorum versus Vicentiam, & illinc destinato Marchione Brandeburgense d. equestribus, & bis millibus pedestribus versus Ruperem etiam domini Venetorum, & inde statim Brandeburgum reverso expugnavit, ac oppugnavit nonnulla ibi Venetorum ex agro Vicentino, & mox rediit Bolzanum. Et per Venetos habito delectu militum, & ex Verona versus Ruperem profecto Trivultio turmis equestribus, & octo millibus Suitensibus per Regem Gallorum, & ex eis conductis ad sui stipendium quinque millibus, & reliquis Venetorum recusantibus tamen militare adversus Cæsarem, nisi ad defensionem domini Mediolanensis, destinavit cccc. equestres, & quinque millia pedestrium in Forum Julii, ubi occuparunt oppidum Vallis Candoriæ, & ibi rectore, & Georgio Cornelio legato Venetorum, & Alviano in illos profectis ex agro Vicentino acie militari, & classe trajecta versus Trieste irrupit Forum Julii sex millibus pedestribus, & ibi occupata Valle Candoria, cum nonnullis aliis, & ea regione incurfata per quatuor millia passuum, regressus est ad finem Februarii Aspurgum pro cogendis pecuniis, quibus posset profectus bellum, & inde Ulmam Sueviæ, & ibi incitatis Suevis bellum inferre Suitensibus profectis ad stipendium Regis Gallorum, illuc Electores ac Principes Germanos convocavit, & exhortatus est ei ministrare copias militares. Et cum novem millia equestrum & pedestrium Germanorum expugnassent oppidum Barocchi, Alvianus turmis equestribus in illos transivit, & commissis cum illis prælio, etiam ope ibi accolarum, eos fudit, ex eis occisis circiter mille, & fere omnibus captivatis, & illinc progressus expugnata arce Candoriæ Carolo Malatesta Ariminii duce suo ibi cadente, ad Alpes Julias se recepit, & muniri jussit Goritiam adversus Turcas, ubi illuc cursitassent, una cum Trieste,

ste, & in Illyrio Cortona, ac civitate fluminis ea combusta, & ad fines Pannoniæ Possonium, & multa alia ibi Cæsaris. Et cum Episcopus Tridentinus novem millibus pedestribus descendisset ad montem Britonium, & ibi ad præsidium degentibus sub Joanne Jacobo Corfo, & Dionigio Naldo, & Vitellio fufis, eis, ac aliis mille pedestribus stipendiariis, ac aliis evocatis obsedisset Ripam adjacentem Gardæ, & ad ejus auxilium destinatis copiis, quibus diriperetur ibi regio, & Rhætis bis mille fraudatis stipendio episcopum ipsum deferentibus, & populata ejus exercitus annonæ, reliquis pedem retulisset, Veneti progressi loca ibi vicina diripuerunt tribus millibus ex eis depopulantibus loca ibi Comitatus Agrestium per illic incolas profligatis, ex illis ducentum occisis; & cum mille ducentum Germani profecti Tridentum una cum mille equestribus, & sex millibus pedestribus in mane Paschatis Petram ibi propinquam per lapides sex obsedissent, profecti sunt in ejus auxilium exercitu sexdecim millium pedestrium, & quatuor millium equestrium, & ibi castris firmatis Petram progressi, ejus arcem oppugnarunt, & Germanis in eos irruentibus sibi adeptis duobus tormentis bellicis, frustrati spe ipsa potiundi inde abierunt Ruperem, & Germani Tridentum, & illinc domos suas redierunt.

Et Cæsar ab omnibus dimissus, & gravi cura oppressus, & spe sua defraudatus, sibi occupatis per Venetos quibuscunque, quæ habebat in Foro Julii, & regionibus propinquis, & quem etiam exsuisserunt Tridento, & aliis ibi vicinis, ubi Galli eis conjuncti affuisserunt, & nisi prohibiti fuissent per eorum Regem nolentem Cæsarem in se gravius incitare, ommissis comitiis Ulmæ, inde abiit Coloniam, & cum Venetis die decima Julii fecit inducias per triennium interventu præfulis Tridentini, ac Sertani Scribæ sui supremi, ac Zachariæ Contareni pro Venetis, hinc inde occupatis retentis, & quæ possent muniri, excluso rege Gallorum pro dominiis suis, & foederatorum extra Italiam, cum intervenientibus pro eo Jo. Jacobo Trivultio, & Carolo Gufredo præfule Senatus Mediolanensis, vellet in induciis comprehendi Ducem Geldrensem, cui bellum faciebat Cæsar, & in ipsis comprehensi fuerunt summus Pont. Reges Hispaniæ, Angliæ, & Pannoniæ, & omnes Imperii subditi, & confœderati, & etiam Venetorum, quos nominassent infra trimestre, & mox summus Pont. Cæsar, Reges Gallorum, & Hispanorum, Dux Ferrariæ, ac Princeps Mantuæ indignati in Venetos, occupantes ex dominio ecclesiastico Faventiam, Ariminum, Ravennam, & Cerviam, etiam repulso Sixto Cardinale sancti Petri in Vincula, nepote summi Pont. ab episcopatu Vicentino, per eos dato ipsorum nobili, & receptis in illorum dominium expulsis per Regem Gallorum ex dominio Mediolani, exsulibusque Forilivii in Faventiam, qui inde erumpentes tentassent occupare Forum Livii domini Ecclesiæ, & ex imperio & dominio Cæsaris Patavium, Veronam, Vincentiam, Trivigium, & ex dominio Austriæ Forum Julii, & multa alia, & Cremonam ex dominio Mediolani, & ex regno Neapolis urbes, & portus eis oppigneratos per Ferdinandum Secundum Aragonensem, & ex dominio Ferrariæ peninsulam Rhodigii, & Mantuæ Afulam, Leonatum, & Pischeriam, transmissis per summum Pont. Cardinale Narbonense legato ad Regem Gallorum, ut eum sibi indignatum ob episcopatus Placentinum & Astensem cum Abbatia Claravallis eo invito collatos, conciliaret, percusserunt adversus Venetos foedus in urbe Cameracense Burgundiæ, interventu ejusdem Cardinalis pro summo Pont. & Margarita filia Cæsaris reatricis Flandriæ, & Matthæi Lungghi pro eo, & Cardinalis Rothomagensis pro Rege Gallorum, quod ibi in ecclesia cathedrali publi-

A catum fuit die decima Decembris, & quo convenerunt bellum movere Venetis pro recuperandis per ipsos occupatis, ut præfertur, & ad quæ dimittenda prius deberent moneri per summum Pont. sub poena anathematis. Et Rex Gallorum facta in eum, ac Franciscum generum suum, eorumque descendentes, investitura per Cæsarem de dominio Mediolani, sibi solutis aureis centum millibus, in Italia descenderet exercitu die prima Aprilis proximi; & nec Cæsar, nec Archidux nepos suus bello durante, & nec post per semestre infestarent Regem Hispaniarum in regimine Castiliæ; & summus Pont. decideret controversiam vigentem inter Cæsarem ac Ducem Ferrariæ ob dotem Annæ Sfortiæ olim uxoris Ducis, ac sororis Blanchæ Mariæ uxoris Cæsaris. Et foedus ipsum Cæsar & Rex Gallorum, transmisit per eum ad Cæsarem præfule Parisiense, & Alberto Pio ex regulis Carpi, statim approbarunt. Et summus Pont. cum invitum illud foedus inivisset, tentatis Venetis ad dimittendum Ecclesiæ Ariminum, & nec per illos dimissum, mox approbavit. Æstate frequentes pluviae occiderunt, ex quibus causata tabida quadam lue, ex ea interierunt innumerabiles boves, ac fues, & in Germania, & Italia ex terræmotibus, ipsaque aeris intemperie arbores, ne fronderent, diu retardatæ fuerunt. Et per catholicos factis publicis rogationibus ad omnipotentem Deum ad avertendam hanc cladem, ex implorata ejus benignitate aeris summa temperies subsequuta fuit.

Anno subsequuto, adhuc Cremonæ præfule Al- A: C: visio Mula, & Zacharia Contareno rectore, sum- 1509, mus Pont. protulit anathema in Venetos, eorumque auxiliares, dominiumque suum supposuit prædæ, & occupantibus concessit, nisi restituissent illorum dominis pristinis per illos occupata, & ab ipsorum stipendiis revocavit Julium, ac Laurentium, cognominatum Rentium, Ursinos, & Troilum Sabellum Rom. Ecclesiæ subditos, & per Venetos ad sui stipendium conductos quinque centum equestribus, & tribus millibus pedestribus sibi pro stipendio eorum solutis quindecim millibus aureis, per eos retentis jussu summi Pont. & eo exhortante, ac Rege Gallorum jubente Venetis indicto bello, Carolus Ambosius pro Rege gubernator in dominio Mediolani sex millibus pedestribus, & tribus millibus equestribus; ac tormentis bellicis trajecto flumine Abduæ die quinta decima Aprilis inchoato bello in illos profectus, Trivilium Insulæ Fulcheriæ expugnavit, ibi captivatis Justiniano Mauroceno patritio Veneto, Joanne Alvisio Vitellio Tifernate, ac Vincentio Arnaldo ducibus, qui ibi erant ad præsidium centum velitibus, & mille pedestribus, ex quibus ducentum velites aufugerunt, & occurrentes Gallis cum eis manus conferuerunt. Et Princeps Mantuæ ingressus agrum Cremonensem centum equestribus, ibi occupavit ac munivit Casale majus, & inde profectus Afulam, ac Leonatum olim domini sui, tentavit ea occupare. Et Roccalbertus etiam Dux Gallicus ex Placentia concurravit ac diripuit agrum Cremonensem ei finitimum, & quem, & alii Galli ex Lauda una cum Briancensibus juncto ponte flumine Abduæ irruperunt, ac depopulati sunt, & Veneti per eos munitis præfidiis ac munitionibus civitatibus ac locis sui domini, & Cremonæ erectis de mense Martii, Alvisio Advocato Brixienfi assistente, propugnaculo extra portam S. Lucæ, & alio extra portam S. Michaelis, & alio extra portam omnium Sanctorum, ibi demolitis domibus divi Ambrosii, & omnium SS. ubi imago B. M. Virg. super muro picta nunquam aliqua arte humana demoliri potuit, sed servata fuit virtute omnipotentis Dei, & multis ex Cremona sibi suspectis relegatis Venetias, & munita, & transmissa classe Angelo Trivisano præfecto in mare Tyrrhenum, & C c c c 3 etiam

etiam coacto exercitu triginta millium pedestrium sub Alviano, & decem millium equestrium sub Pitiliano, ex Pontifivico accesserunt Fontanellam, & inde cum occupata Ripa alta, profecti Trivilium, illud custoditum per mille pedestres, & quinque centum equestres, expugnassent, ac diripiissent, ibi captivatis ducibus, & inter eos & Gallos, annexos illud recuperasse, commisso prælio, in quo multi utrinque occubuerunt. Rex Gallorum cum Duce Lotharingæ bis millibus equestribus, & decem millibus pedestribus Guasconibus, Elvetiis, Italis, & aliarum nationum ex Gallia die secunda Maji profectus Mediolanum, & Abdua flumine conjuncto tribus pontibus, & secum unitis Ambosio Boisenfe, ac Principe Mantuano mille quinque centum equestribus, & triginta millibus pedestribus castra firmavit prope castra Venetorum, & per eos direpto, & combusto, & solo æquato, & dimisso Trivilio, inde abeuntes Vailatum quinque centum equestribus, & Elvetiis Ambosio, & Trivultio ducibus per Gallos recepta Ripa alta, insequentibus & prælio lacefcentibus Venetos, & cum pervenissent Vailatum conversa fronte in Gallos per octo centum equestres, & fere omnes pedestres, degentes in ipsorum extremo agmine, ex jussu Alviani illud regentis, & per Regem Gallorum conjuncto in unum ejus toto exercitu, & Pitiliano præcedente reliquo exercitu Venetorum per Alvianum in sui auxilium revocato, & nec reverso, ab eo facto conflictu cum Gallis per tres horas die decima octava Maji, & victoria prius inclinante ad Venetos, & supervento nimbo cum turbine ventorum, ac grandine, & per Alvisium Advocatum Brixensem, & Soncinum Benzonum Cremonensem eorum turmis re composita cum Gallis prælio, dum inchoatum fuisset, dimisso, Gallis prævalentibus, & profligatis Venetis, vulnerato ac captivato Alviano cum multis aliis, inter quos fuit Christophorus Calabria tribunus Cremonensis, & occisis circiter octo millibus, & nec multis equestribus, & sibi interceptis viginti tormentis bellicis, ex nimia audacia & temeritate Alviani, Rex Gallorum præter modum lætus hac victoria pro ejus memoria in loco conflictus templo erecto, ac dicato B. M. Virg. ejus jussu, Pitiliano reliquo exercitu incolumi prosequente iter suum recepit Caravagium, & Bergomum cum ejus arcibus, ibi captivatis Marino Georgio, & Antonio Mariperto, & aliis patritiis Venetis illic reptis, & Antonio Maria Pallavicino duce, & nec in Brixiam admisso reliquo exercitu Veneto illuc profecto Jo. Francisco Gambarà, & aliis factionis suæ auctoribus, & ex proditione Alvisii Advocati ea potitus fuit, & etiam Crema ex proditione Soncini Benzoni, & dum rector, & prætor Cremonæ, & alii, qui ibi erant, intellecta strage sui exercitus, præ timore civitate dimissa, in illius arcem se receperunt, medio Galeatii Pallavicini eam recepit die xxiv. Maji, & ingressus fuit die xxiv. Junii, solemnitate D. Jo. Baptistæ, eum comitantibus septem Cardinalibus, Alphonso Duce Ferrariæ, Francisco Mantuæ, & Montisferrati, & Salutiarum Marchionibus, legatis summi Pont. Cæsaris, Regis Hispaniarum, & multorum aliorum Principum, & ibi moram habuit per biduum, & constituit prætorem Jo. Baptistam de Balzo, & mox recepit Piceleonem, præter ibi, ac Cremonæ arces, & deinde Pischeriam, quæ direpta fuit, ibi expugnata arce, & occisis quatuor centum pedestribus, qui ibi erant ad præsidium, eorum duce Patritio Veneto captivato, & furcis suspensio jussu Regis, reliquo exercitu Veneto, & ex quo multi abierant, castrametante in Campo Martio apud Veronam, dum in eam quoque ibi incolæ ipsum noluisse admittere, & Veneti territi, cum audirent Cæsarem alio exercitu in illos ex Germania descendere, reliquo eorum exercitu quatuor

centum equestrium, bis millium velitum, & quinque millium pedestrium profecto ad oppidum Mestræ juxta stagna Venetiarum, ibi habitis comitiis decreverunt habere novum delectum militum, & parare classem quinquaginta triremium sub Trivisano, ac tentare, an sibi possent conciliare summum Pont. ac Cæsarem.

Et summus Pont. constituit legato Francisco Alidosio ex oppido Rii, & præfule Papiæ, & Duce Ferrariæ vexillifero, & Francisco Maria de Rupere ejus nepote duce supremo, transmissio exercitu quatuor centum equestrium, totidem velitum, & octo millium pedestrium in Flaminiam, & ibi ditione Venetorum incurfata, direpta, & igne devastata, & per copias Jo. Pauli Balioni, & Ludovici Pici Mirandulensis cum octo centum pedestribus, & nonnullis turmis equestrium Venetorum Jo. Paulo Manfrono duce, apud Brissigellam commisso prælio eis profligatis, Manfrono captivato, & Joanne Græco duce velitum egresso Ravennam, & occurrente Vitellio, etiam duci pontificio, ac obsessa Ravenna per pontificios, ea, ac Imola, ac aliis domini Veneti, olim ecclesiastici, potitus fuit. Et Dux Ferrariæ etiam recepit peninsulam Rhodigii olim domini sui. Et Christophorus Frangipanes ex regulis Istriæ, & ibi sequens partes Cæsaris, illic cepit Pissinum, & Divinium. Et Dux Provincensis ex Germania jussu Cæsaris bis millibus armatis facta irruptione in Forum Julii, ibi etiam recepit Belunnum, Feltrum, ac Trieste, & alia ibi quoque olim domini Cæsaris occupata per Venetos. Et episcopus Tridentinus Ripam & Agrestum, & Comites Lodroni nonnulla oppida eorum ditioni proxima. Et Patavini, & Veronenses, & Vicentini dimissi per Venetos se permiserunt Cæsari, quem Veneti transmissio ad eum legato Antonio Justiniano tentarunt sibi conciliare. Et Leonardus Dresanus exsul Vicentinus, & sequens partes Cæsaris, copiis, quibus pervenerat usque ad oppidum Valtiferam, ductis Trivulium, quod Veneti, cum solum permanisset in eorum fide, præsidii muniverant, illud ingressus tentavit compellere in jus Cæsaris, & inde repulsus fuit auctore Marco ibi Sartore. Et Rex Hispaniarum potitus fuit Manfredonia, Trano, Monopoli, Brundisio, & Hydrunte, sibi dimissis sponte per Venetos. Et Veneti fortuna conversa ad eos opera Andreae Gritti eorum legati, equite Vulpino velitum, & Zitulo Perusino, & Lactantio Bergomense pedestrium ducibus, & auxilio ruralium Patavinorum inimicorum Cæsarianis, furtim ingressi Patavium, illud, ad cuius præsidium erant Dresanus Vicentinus, ac Brunorius de Seregno, ibi dimissi per Ludovicum Gonzagam quinquaginta equestribus, & tercentum pedestribus, receperunt die quinta Septembris, ibi captivato Dresano, & post per dies quadraginta, quam pervenisset in Cæsarem, una cum toto ejus agro, ac Limiaco. Et nisi Constantinus Macedonicus dux Cæsarianus Vincentiam ingressus fuisset, ibi incolæ eis se etiam permisissent, ac turrem Martesane per Venetos obsessam, nisi Cardinalis Estensis ei opem tulisset, vendicassent. Et summus Pont. cum Rege Gallorum in Abiate Grasso, ad eum redeuntem in Galliam transmissio Cardinale Alidosio legato, renovavit fœdus, quo Rex promisit non protegere aliquos feudatarios, & subditos Rom. Ecclesiæ, & promissa fuit mutua defensio, Duce Ferrariæ jam per Regem in sui protectionem suscepto, & qui rediit in Galliam, dimissis ad opem Cæsaris septem centum equestribus sub regulo Palissæ, quibus ingressus fuit Vincentiam. Et præsul Tridentinus timens occupari Veronam per Venetos, eorum equestribus illuc quotidie incurfantibus, ipsam quoque ingressus fuit septem centum pedestribus, & ducentum equestribus, illuc ad ibi præsidium etiam vocato

cato Principe Mantuano, quem firmatum sexcentum equestribus ad insulam Scalensem agri Veronensis, illuc profectus Lucius Malvecius, Petrus Polverinus, & Vincentius Cassinas ducentum velutibus, & Zitolus Perusinus octo centum pedestribus, & aliis, qui erant ad præsidium Limiaci, & mille quinque centum ex ibi ruralibus coactis per Hieronymum, & fratres de Pompejis nobiles Veronenses, die decima Augusti captivarunt una cum Bovisio locumtenente suo, & direptis eorum turmis conduxerunt Venetias.

Et Cæsar descendit in Italiam exercitu, expugnatoque Saravalle, occisis ibi quibuscunque militibus Venetorum repertis illic ad præsidium, in ultionem suorum etiam interemptorum per Venetos, dum illud cepissent, & nonnullis aliis in agro Vicentino, eo, ac Patavino, & Veronense agris cursitatis, ac direptis per ejus milites. Et per ipsum requisitis, & nec habitis, classibus Pontificia, Gallica, & Hispanica, quibus obsideret Venetias, obsedit exercitu octuaginta millium equestrium, & pedestrium stipendiariorum, & evocatorum, ex quibus fuerunt ducentum equestres Pontificii sub Ludovico Pico, & totidem Ducis Ferrariæ sub Hippolyto fratre suo Cardinale, & septem centum Regis Gallorum sub Paliffa, die quintadecima Septembris Patavium valde munitum annona, ac materia, & tormentis bellicis, & præsidio mille sexcentum equestrium, trium millium velitum, & duodecim millium pedestrium Itolorum, sub Bernardino Montono, & multis aliis insignibus ductoribus, ac tribunis, & decem millibus Dalmatarum, Illyricorum, & Græcorum, illorum omnium duce Pitiliano, ibi assistentibus Andrea Grito, Christophoro Magno, Francisco Capello, & multis aliis ex primoribus patitiis Venetis, & tentata per Cæsarem divisione Medoatii fluminis, & ducentum velutibus Philippo Rubeo, & Federico Gonzaga ducibus comitantibus tormenta bellica Patavium, fuis per quinque centum Venetos auxilio ruralium Patavinorum eis occurrentes, & ex illis in unum coactis ultra Patavium per mille passus versus Venetias, illuc conductis suis armentis, ac bonis, per Hispanos ac Italos Cæsarianos mille ducentum dissipatis, ipsum illuc conductis multis tormentis bellicis pluries totis viribus oppugnavit, ejusque in multis locis apertis moeniis die secunda Octobris, inde abiit Vincentiam, & ibi dimissis ad præsidium quatuor millibus Germanis, illinc Veronam ivit, & mox Tridentum, indignatus in Venetos, ac Reges Gallorum, & Hispaniarum, quos afferebat sibi opportuno defuisse auxilio, & cum Venetis tentatis per ipsum, & sibi per eos denegatis induciis, ipsique, dum esset Veronæ, solutis per Florentinos ex ordine Regis Gallorum quadraginta millibus aureis, illuc per eos ad ipsum transmisissis legatis, & per eum sibi confirmatis privilegiis præcessorum suorum, & aliis concessis. Et per Venetos sex centum equestribus, mille quinque centum velutibus, & octo millibus pedestribus, Vincentia, & Suapio receptis, & mox oppugnata Verona, eaque munita præsidio quinque millium pedestrium, & tercentum equestrium Gallorum Obegnino duce, & aliorum ducentum dimissa, & oppugnata Montagnana, expugnataque insula Scalense, ac Bassiano, Ateste, Rhodigio, Feltro, ac Cividate in ea regione receptis, una cum Castro novo in Foro Julii per Antonium & Hieronymum Savorgnanos, ibi sequentes partes Venetas, & transmissa classe fluviatili quindecim triremium, & aliarum navium in flumen Padi sub Angelo Trivisano versus Ferrariam cum nonnullis copiis militaribus, & redacta in eorum potestatem peninsula Rhodigii, una cum Comaclo, eoque direpto & combusto, & per Ducem Ferrariæ recepta Montagnana, & apud Pelosellam inter ejus & Ve-

A netorum copias, & Ducis factò prælio profligatis, multis ex eis occisis, & in ejus auxilium transmisissis per summum Pont. ducentum equestribus, & ex dominio Mediolani aliis centum quinquaginta, & eorum ope per copias Ducis Ferrariæ cum copiis Venetorum ex Pelosella ibi erectis duobus propugnaculis, ac Comaclo, cursitantibus & diripientibus ibi regionem usque Ferrariam, renovata pugna Hippolyto ejus fratre duce, & superatis, eorum classe bellicis tormentis dissipata, & capta, & conducta Ferrariam cum sexaginta vexillis, & ex ea classariis bis millibus desideratis, Trivisano ex fuga prolapsò, & ob id exauctorato, eique surrogato Paulo Capello per Venetos, Ludovico Pico duce pontificio ex ictu pilulæ in eum emissæ à tormento bellico per classarios occiso.

B Et dum Cæsariani habitis copiis Gallicis in auxilium cum bis millibus Hispanis conductis stipendio Regis Gallorum, & per eum mutuatis Cæsari octuaginta millibus aureis, sibi dato Valegio in agro Veronense, intenderent ire Vincentiam dimissa classe sub præsidio quatuor centum velitum, & totidem pedestrium, Vincentia, & aliis ibi propinquis municipiis, ne occuparentur per Cæsarianos, munitis congruo præsidio, & ibi supra Suapium, & Montem fortem inter montes fossa miliariorum quinque facta, & impleta aquis, & munita propugnaculis, Cæsar adhuc descendit quatuor millibus Germanis in agrum Vicentinum, & Venetis sibi, ne ex Germania ad eum accederent aliæ copiar, resistentibus, nulla re facta, & viribus suis diffusis, & cum instaret hyems rediit in Germaniam. Et cum Ambrosius ex ejus acie dimissis ad præsidium Veronæ quatuor millibus pedestribus, & sexcentum equestribus, & aliis Pischeriæ, Valegii, & Brixiar, reliquis redisset Mediolanum, & per Ducem Ferrariæ recepto Rhodigio, reliqui Galli, regulo Paliffæ & Trivultio ducibus, Venetis castrametantibus inter Patavium & Vincentiam, ea, ac Ateste, Colonia, & Limiaco potiti sunt, & per Cæsarianos Principe Anaulti, & duce Pruincense ducibus, & per Venetos concursatis & direptis Foro Julio & Istria, & multis ibi locis oppugnatis, & factis præliis, in quibus multi utrinque perierint. Et mox per Cæsarem ac Venetos exhortante summo Pont. per eum ad ipsos transmissio legato Achille Grassò episcopo Pisauri, eoque, & legatis Cæsaris, & Joanne Cornelio, & Alvisio Mozenigo legatis Venetorum in unum conventis ad Hospitaletum, & tractatis induciis, & nec factis ob immoderatas petitiones Cæsaris, & per eum auctore Cardinale Rothomagensis inita concordia cum Rege Hispaniæ, ei dimisso regno Castiliæ, donec adoleceret Carolus nepos suus ejus Rex, cui Rex Hispaniæ interim quotannis pro eo deberet pendere aureorum quadraginta millia, & totidem Cæsari, ac auxiliari ad recuperandum sibi ex ejus imperio & dominio occupata per Venetos juxta foedus Cameracense.

E Anno Natalis Dominici 1510. Petro Borbonio A. C. Cremonæ prætor, summus Pont. Alberto Pio Regis Gallorum legato, ac legatis Cæsaris, & Regis Hispaniarum penes eum Romæ resistentibus, absolvit & in sui gratiam recepit Venetos, ipsi promittentes se non interponere in beneficiis & causis ecclesiasticis, & nec ecclesiasticos gravare, eisque, & aliis, qui cum ipsis fuissent, trajicientibus per mare Adriaticum permittere conductionem bonorum suorum immunem à vectigali, & nec subditis, nec hostibus Ecclesiæ Rom. auxilium, & nec hospitium in eorum dominio dare, & nec tenere Ferrariæ magistratum, eis quoque tentavit conciliare Cæsarem, & indignatus in Regem Gallorum, annexus fuit ab ipso separare Regem Hispaniarum, & in eum concitare Regem Angliæ ad bellum. Et aucto-

auctore Matthæo Episcopo Sedunense conduxit ad sui stipendium Suitensium octo millia, Rhætis & Valenibus persistentibus in partibus Regis Gallorum auctore Georgio Soprafasso, & indignatus quoque in Ducem Ferrariæ, ei interdixit, ne sal ad Comaclum condi faceret, & nec exigeret vectigal, quod noviter imposuerat in flumine Padi super mercibus, quæ per ipsum conducebantur Venetias. Et Duce Ferrariæ confiso protectione Regis Gallorum, cui se supposuerat, ei solutis aureis quinquaginta millibus, recusante facere, recusato feudo consueto solvi pro Ferrariæ sibi oblato per ipsum Ducem, eum excommunicavit, & habitis in sui auxilium tercentum equestribus à Rege Hispanorum sibi facta investitura regni Neapolitani, ipsi, licet mox præmissa facere obtulisset, movit bellum Principe Urbini duce supremo, & ademit oppida Centi ac Plebis, olim sibi concessa per Alexandrum summum Pont. ac Lughi, & Balnei Cavalli, & alia, quæ habebat in ea regione, & quæ Dux copiis suis, & auxiliariis Gallicis profectus in pontificios obsidentes arcem Lughi, eis inde Imolam pedem referentibus recuperavit. Et summus Pont. intendens etiam potiri Genua, auctoribus Octaviano Fulgoso, & Hieronymo Doria, & aliis illinc extorribus, undecim triremibus sibi datis per Venetos sub Grilio Contareno, & conjunctis alii triremi per eum paratæ, & conducto ad sui stipendium Mar. Antonio Columna duce Florentinorum centum equestribus, & sex centum pedestribus iussit eam terra & mari oppugnari, sed pontificii sibi resistentibus Fliscis & Adurnis mille sex centum pedestribus, & aliis copiis sibi illuc in auxilium transmissis ex dominio Mediolani per Ambosium, ac superventis sex triremibus classis Gallicæ Præjane præfecto, inde abierunt, & mox aucta classe Veneta ad numerum triremium decem & novem, illuc regressi Joanne Fulgoso duce, occurrente ad portum Veneris classe Gallica triremium viginti duarum, illinc diffisi viribus suis non sunt progressi, sed regressi, & suborta procella maritima classe Veneta dissipata, pontificii deinde auctis viribus profecti sunt in Ducem Ferrariæ, ac arce Lughi, & aliis præmissis adhuc receptis per Ducem Ferrariæ, potiti etiam fuerunt, Mutina Gerardo, & Francisco Maria Rangono auctoribus, & Rhegio per Ducem Ferrariæ munito præsidio ducentum equestrium Gallicorum sibi transmissorum in ejus auxilium, & aliarum copiarum.

Et in Gallia Transalpina ad deponendum summum Pont. ex jussu ibi Regis, & consensu Cæsaris per ibi prælatos habita Synodo apud Aurelianum, & mox apud Trecchas, & à summo Pont. abeuntibus Federico Severinate, Bernardino Caravallio tit. Sanctæ Crucis, ac Francisco Boisio Conscientiæ præfule Hispanis, & Gulielmo Brixioneto præfule sancti Mali, & Renato Boisense Gallicis, Cardinalibus, & tractata conciliatione inter summum Pont. & Regem Gallorum, & nec sequuta, recusante Rege deserere Ducem Ferrariæ, & Genuam restituere libertati juxta nutum summi Pont. ad principium Septembris ejus jussu Suitensium octo millia per ipsum ad sui stipendium conducti irruerunt Ducatum Mediolani, & occupato ponte Tressæ, illinc expulsis sex centum pedestribus Gallicis ad ibi præsidium degentibus, firmarunt castra apud Varisium, & Ambosio, per eum Jo. Jacobo Trivultio copiis transmissis ad montes Briantinos ad illis, ubi illac transivissent, resistendum, ipsis quoque occurrente quinque centum equestribus, & quatuor millibus pedestribus, eisque, & aliis quatuor millibus illuc superventis denegato transitu per dominium Mediolani, ad opem summi Pont. per illos illinc motis castris, & firmatis, in pluribus locis ipsos insequente, & infestante, ac prohibente

annonam Ambosio, dum indigerent pecuniis, & gravi forent oppressi penuria, regressi fuerunt domum ad finem ejusdem mensis. Et summus Pont. ivit Bononiam, & per Venetos transmissis duabus classibus sub Joanne Mauro in flumine Padi, & octo centum equestribus, & sex centum velitibus, & sex millibus pedestrium in sui auxilium, & ex illis ducentum equestribus, & tercentum pedestribus dimissis ad præsidium Mutinæ, Mar. Antonio Columna, & Jo. Aloisio Vitellio ducibus, & per classarios Paulo Capello Veneto legato receptis Rhodigio, & Figarolo, & nonnullis aliis ex agro Ferrariense, iussit eum vastari, & dum intenderet obsidere Ferrariam, dimissis etiam ad præsidium Mutinæ centum aliis pedestribus, & quatuor centum velitibus, & bis millibus quinque centum pedestribus, recepto sub ejus protectione Jo. Francisco Pico, in ejus gratiam obsideri Concordiam, filiorum Ludovici Pici ex Franciscæ filia Jo. Jacobi Trivultii nepotum Jo. Francisci, eaque expugnata, Mirandulam, & inter pontificios, & copias Ducis Ferrariæ, & Gallicas auxiliares ducentum quinquaginta equestrium, & bis millium pedestrium, factis multis levibus præliis diverso Marte, & per Venetos recepta etiam Adria, & ex eorum classe interceptis multis navigiis per Ferrarienses, & per Gallos recepto oppido Carpi, se infirmavit Bononiæ ad mortem, & Ambosio secum conjunctis Bentivoliis pedestribus mille, & nonnullis turmis equestrium, ut eos reduceret Bononiam, ex agro Mutinense progresso in agrum Bononiensem, territis exhortantibus Cardinalibus, qui secum erant, & legatis Cæsaris, & Regum Angliæ, & Hispaniæ, destinavit Jo. Franciscum Picum legatum ad Ambosium pro tractanda pace inter eum & Regem Gallorum, eique consentiente Ambosio, ubi absolutis Duce Ferrariæ, ejusque auxiliariis, & fautoribus, & cum eo factis induciis per semestre, quo utrinque recepta dimitterentur, & cognosceretur de juribus suis per arbitros hinc inde eligendos, & Cæsari Mutina, qui de ejus jure cognosceret, & receptis in sui gratiam Cardinalibus, qui eum deseruerant, ac Bentivoliis sibi restitutis bonis, ac ubique permessa habitatione, nisi Bononiæ, ac in locis ei propinquis per lapides septuaginta, dimissoque in carcere Cardinale Aurelianense, quem detineri iussit, & concessis beneficiis ecclesiasticis, quæ vacassent in regnis & dominiis Regis Galliæ per eum nominandis, & servarentur conventa jam inter eum & summum Pont. his tractatis & firmatis per Picum & Albertum Pium Carpentensem, se interponentibus legatis Cæsaris, ac Regum Hispaniæ, & Angliæ cum Ambosio, eis locus non fuit, superventis interim à Venetis ad auxilium summi Pont. ducentum velitibus Dalmatis, & turma Turcarum, sexcentumque equestribus sub Chiappino Vitellio, & expectato Fabritio Columna etiam aliis equestribus Hispanis. Et Ambosius, cum non haberet multas copias, & Bononienses animati per summum Pont. pro eo arma sumpsissent, & nec fecissent aliquem motum ad opem Bentivolorum, ut sperabant, diffusus viribus suis ex agro Bortonienis abiit. Et Rex Galliæ cum Rege Angliæ pacem firmavit. Et Veneti permittente summo Pont. conduxerunt ad sui stipendium Jo. Paulum Balionum, Jo. Alvisium, & Joannem Vitellios, & Laurentium Urfinum Cerinatem, & constituerunt Balionum supremum exercitus sui ducem, & Cerinatem pedestrium, & ad sanctum Bonifacium agri Veronensis commissis per eorum copias multis levibus præliis cum Cæsarianis egressis Veronam, eos fuderunt, captivatis Sacramoro Vicecomite, & Federico Gonzaga Principe Bozuli eorum ducibus, & Jo. Paulo Baliono, & multis aliis hinc inde, & dolo tentarunt occupare Veronam & Brixiam, inito tractatu cum Franciscis

cisco Gambarā, sed tractatibus in lucem proditis, Gambarā & multis aliis in eis urbibus de eis accusatis, captivatis, & decapitatis, & multis ex Cæsarianis, & præsertim Germanis, reversis domum, egressi Patavium octo centum equestribus, mille velitibus, & decem millibus pedestribus Malvetio duce Vincentiam, & alia sibi adempta per Cæsarianos, præter Limiacum, receperunt, & obsederunt Veronam munitam præsidio tercentum equestrium Hispanorum, quatuor centum Gallorum, & centum Italarum, & quatuor millium pedestrium Germanorum, & aliorum quinque centum, ejusque apertis mœniis, & Lactantio Bergomense, & Zitulo Perusino ibi occisis, superventis ad ejus auxilium copiis Gallicis, inde abierunt Asulam munitam præsidio Germanorum octo centum, eamque ceperunt, & in gratiam summi Pont. ac Imperatoris Turcarum dimiserunt Principem Mantuæ, & Cæsariani tercentum equestribus, & tribus millibus pedestribus Germanis, duce Principe Anaulti, egressi Veronam, & secum conjunctis mille quinque centum equestribus, & decem millibus pedestribus Gallicis Ambosio duce, & ducentum aliis equestribus, & totidem velitibus, & bis millibus pedestribus Ducis Ferrariæ, ac fossoribus tribus millibus cum tormentis bellicis, ceperunt peninsulam Rhodigii, turrem Marthesanæ, Castrum Baldi, Montagnanam, Ateste, Liniacum, Vincentiam, quam diripuerunt, Limiacum, Urbiculam, Marosticam, Bassianum, Feltrum, Covolum, Insulam Scalarem, Cividate, & alia ibi loca, & superventis, & secum conjunctis aliis quatuor centum Hispanis sub duce Termolarum, expugnarunt, diripuerunt, & combusserunt Montem Silicem, sexcentum pedestribus, qui ibi erant ad præsidium, fere ad unum occisis, exercitu Venetorum sex centum equestrium, quatuor millium velitum, & octo millium pedestrium Baliono supremo duce, & Grito legato, castrametante ad Brentellas prope Patavium per lapides tres, quo Trivigio præsidio munito pedem retulerant, & dum Dux Ferrariæ summo Pont. minante velle prosequi bellum in illum, Gallosque ex Italia expellere, abiisset ejus acie, ac aliis ducentum quinquaginta equestribus Ferrariam.

Et Ambosius dimissis quatuor centum equestribus, & mille quatuor centum pedestribus ad opem Cæsarianorum, & ad præsidium Limiaci occupati per Gallos, centum equestribus, & mille pedestribus ex jussu ejus Regis rediisset in dominium Mediolani, receperunt Urbiculam, Asulam, & nonnulla alia eis adempta ex agro Patavino, ut præfertur, Foro Julio etiam tunc cursitato ac direpto, ferroque, & igne vastato per Cæsarianos ac Venetos, qui profligatis Cæsarianis ad civitatem Austriæ, & in Istria expugnata, & direpta, & solo æquata civitate Fluminis iruperunt Germaniam, & illinc multam prædam abduxerunt. Et Cæsar interventu Matthæi Langi episcopi Gurgiensis renovato cum Gallorum Rege foedere convenit primo vere ex Germania descendere in Italiam tribus millibus equestribus, & decem millibus pedestribus, & Rex ei pendere aureorum centum millia, & auxiliari mille ducentum equestribus, & octo millibus pedestribus, & sex triremibus, & tormentis bellicis, quæ forent necessaria ad prosequendum bellum adversus Venetos juxta foedus Cameracense, interpellatis etiam summo Pont. ac Regibus Hispaniæ, & Ungariæ, an vellent esse cum eis, & ad id deliberandum præfixo quadrimestre Regibus, & bimestre summo Pont. & cum recusasset eis adhærere, nisi sedata controversia, quam habebat cum Duce Ferrariæ, & pro qua Rex Gallorum, & Dux starent illis, quæ de jure decisa fuissent, sin minus adversus summum Pont. indiceretur, ac haberetur Synodus per prælatos Germanos ac Gallicos, Cremonæ prætore Petro Borbono substituto Jo. Francisco de Baldo ibi defuncto,

A Anno altero summus Pont. hyeme præter morem A. C. frigida ob nives tunc frequentes, & quibus glacie 1511. concretum fuerit flumen Padi, & die vigesima quarta Maji cadentibus pluviis, & nivibus liquefactis, dissolutum præter modum creverit, ex Bononia die secunda Januarii, dissuadentibus Cardinalibus, & legatis Venetis, accessit ad exercitum suum obsidentem Mirandulam, fulcitam præsidio, quatuor centum pedestrium, Alexandro Trivultio Duce tercentum quinquaginta equestribus degentibus Carpi, Corrigio, & Guardastallo ibi vicinis, eamque, ducibus ipsius desperantibus ipsa posse potiri, & Ambosio secum tractante compositionem interventu Alberti Pii, & nec ferente ei opem, apertis ipsius mœnibus sibi deditam per Trivultium, & alios ibi duces, ac Mirandulenses, per illos, ne diriperetur, soluta pecunia pontificiis, diffisos viribus suis recepit, ac dimisit Jo. Francisco Pico una cum Concordia sub custodia quinque centum Hispanorum, & tercentum Italarum, sibi solutis per Picum aureis viginti millibus, & inde abiit Bononiam, & illinc Ravennam exercitu suo, ac Venetorum, etiam per eos recuperata peninsula Rhodigii, & Gallis castrametantibus in agro Ferrariense, & intendentibus obsidere Mutinam, eam dimisit Cæsari, & Ambosius credens ipsam dolo occupare copiis, quas habebat Ruberiæ, tractatu in lucem prodito, & sibi data fide per legatum Cæsaris non auxiliandi summo Pont. incidit in infirmitatem, qua obiit in oppido Corrigii, eique surrogatus fuit Jo. Jacobus Trivultius, qui fuis centum quinquaginta equestribus Venetorum, firmatis in agro Mirandulense, fratre Leonardo Neapolitano duce, illucque alios expectante, eo, & multis aliis ex ipsis occisis, secum conjunctis copiis Ducis Ferrariæ Venetos castrametantes ad Bodium in agro Ferrariense invasit, ac profligavit, fuis etiam eorum classiariis, ac pontificiis occupantibus ibi Bastidam, per Ducem Ferrariæ ejus acie ad auxilium illuc profecta ibi commissis utrinque præliis.

D Et summus Pont. episcopum Burgiensem legatum Cæsaris ex Mantua, ubi convenerat cum præfule Parisiense Regis Gallorum, ac Petro de Cunea Regis Hispaniæ legatis, pro tractanda pace inter eos Reges, & Ducem Ferrariæ, ac Cæsarem, & Venetos, vocavit ad se Romam, & ibi etiam secum tractata pace, & frustra eo recusante recipere in sui gratiam Ducem Ferrariæ. Et Cæsare requirente sibi pendi multam auri summam per Venetos, eis tantum dimissis Patavio, & Trevigio, ad resistendum Concilio adversus eum indicto, creavit Cardinales episcopos Eboracensem, & Sedunensem, & alios sex, & adhuc tentavit dolo recipere Genuam opera præfulis Vintimiliæ, filii Pauli Fulgossii olim ibi Ducis, qui re in lucem prodita fuit captivatus, & ductus Mediolanum. Et per Gallos mille ducentum equestres, & septem millia pedestrium, Trivultio duce capta & direpta Mirandula, & inde motis castris Paulo Manfronio tercentum equestribus ei occurrente ad Massam agri Mutinensis profligato, & captivato per Castonum Fusium, in eum destinatum quinque centum equestribus, & multis pedestribus, facto ingressu in agrum Bononiensem, diffusus viribus suis, exhortatis Bononiensibus ad sibi servandam fidem, ex Bononia, ibi dimisso ad præsidium Cardinale Alidosio mille pedestribus & ducentum velitibus, abiit Ravennam. Et Bentivolii Alidosio territo una cum Ottobono Fulgossio, & Guidone Guerino ejus sororio, & centum velitibus, die vigesima Martii in eam fuerunt recepti opera Laurentii Ariostii, & Francisci Raynutii Bononiensium, & factionis Bentivolorum in duces electorum ad ipsius custodiam, captivatis episcopo Glusienfense, ac Raphaelo Patio uno etiam ex eis ducibus, dum obstitisset Gallis Bononiam ingredientibus, & exercitu pontificio, & Veneto audita defectione Bononiæ Cafalegii, ubi castrametabantur, diffi-

Dd d d d pato

pato ex eo captivatis Urfino de Magnano, & Julio Manfrono, & pluribus aliis ducibus, & militibus, post se dimissis quindecim tormentis bellicis, & plerisque impedimentis. Et Bononienfes Urbiculam sibi dimissam per Vitellium præfulem illic præfectum, sibi solutis aureis tribus millibus, ac promissa incolumitate ejus, ac suorum, solo æquarunt. Et Dux Ferrariæ recepit Carpum, ac Cotiniolam, & multa alia in Flaminia perventa in summum Pontificem. Et Joannes Salsatellus, dux summi Pont. ad custodiam Imolæ, eam obtulit dimittere Regi Gallorum, sed Trivultius ipsam renuit accipere. Et summus Pont. tentata pace cum Rege Gallorum transmissio Cardinale de Nantes Scotto, & penes eum Regis Scotorum legato ad Trivultium ex Ravenna, ubi erat, se accinxit ad bellum proseguendum, & Alidofio per Ducem Urbini in eum indignatum, quia dimiserat Bononiam, ibi occiso, Bernardinum Caravaliu, & alios Cardinales, qui eum dimiserant, & in ipsum Pisis Concilium indixerant ad primam diem Septembris excommunicavit, & ad avertendum ipsum Concilium, aliud indixit Romæ ad ædes Lateranenses pro prima die Maji proximi, & adhuc permisit in Gallia secum per ibi Regem tractari pacem, quæ etiam non successit, licet Dux Ferrariæ obtulerit dimittere Ecclesiæ ea, quæ habebat in Flaminia, eique pendere feudum consuetum pro Ferrariæ. Et Trivultio recepta Mirandula, sibi dimissa per Jo. Franciscum Picum, & ex ejus exercitu transmissis Veronam ad ibi præsidium quinque centum equestribus, & mille tercentum pedestribus Germanis, & bis millibus quinque centum Guasconibus, detentis ad præsidium domini Mediolanensis, reliquo exercitu exauctorato reverso Mediolanum, & per Regem Hispaniæ revocato ex Africa Petro Navarra tribus millibus pedestribus in Hispaniam, & inde duabus classibus destinatis in Regnum Neapolitanum, eisque, ac quinque centum aliis pedestribus, & sex centum velitibus, transmissis ad subsidium, summus Pont. interdixit sacra Bononiensibus, ac jussit Mar. Antonium Columnam, & Ramazottum, eorum agrum irrumpere, & in eos facta irruptione per Bononienses, ipsis illinc repulsis, die vigesima septima Maji ex repentino morbo fere extinctus remansit, per Pompejum Columnam, & Antonium Sabellum, opera Regis incitatis tunc Romanis ad libertatem, & recuperata pristina sanitate tentavit adhuc pacem inire cum Rege Gallorum, & eodem tempore adversus ipsum foedus percutere cum Rege Hispaniæ, ac Venetis, ac Regem ipsum Hispaniæ, & Angliæ Regem à se ipsis inclinatos ad eidem movendum bellum incitare, & inchoato Pisis Concilio in ipsum per Cardinales schismaticos, & Gallos prælatos illuc profectos sub præsidio tercentum equestrium Odeto Fusio regulo Trecchi, & centum quinquaginta velitum Satilione ducibus, interdixit sacra Pisanis, ac Florentinis, & Lucensibus, & aliis, qui illos recepissent, & accessissent ad ipsum Concilium, illudque approbassent, & ipsos Cardinales deposuit, ac privavit dignitate. Et cum Florentini coegissent ecclesiasticos celebrare officia divina, & gravassent oneribus, eis indixit bellum, quod non fuit motum ex consilio Pandulphi Petrucii protectoris Senensium. Et constituit Cardinalem Medicæum legatum Perusii, & mortuo Cardinale Rhegiense legato Flaminie ei substituit. Et adhuc pace tractata inter eum & Regem Gallorum per legatos Regum Hispaniæ & Angliæ, & nec per ipsum sublato Concilio Pisano, & nec Ecclesiæ dimissa Bononia, nequaquam sequuta, percussit foedus ad principium Octobris in Regem Gallorum, & suos adherentes, cum Rege Hispaniæ ac Venetis, quo promisit tenere ad sui stipendium quatuor centum velites, & sex millia pedestrium, & pendere singulo mense viginti millia aureorum, & Rex Hispaniæ mille ducen-

A tum equestres, mille velites, & decem millia pedestrium, & classem duodecim triremium, & Veneti convenerunt habere octo centum equestres, mille velites, & octo millia pedestrium, & classem quindecim triremium, & pendere mensuatim viginti millia aureorum, constituto per eos supremo duce Raymundo Cardona, & ipsum foedus possent subire Cæsar & Rex Angliæ. Et Cæsarem ipsum enixe procuravit conciliare Venetis per eum non permittis ire ad Concilium aliquibus prælatis Germanis, quod non admittis per Pisanos equestribus Gallicis, & ibi mortuo Cardinale Conscentiæ, & orto tumultu inter Pisanos & Gallos, eis, ac Cardinalibus, & prælatis ad illud congregatis Pisanis infensos, in quo Lautreccus, & Satilio, dum ad eum sedandum accurrerint, & multi alii utrinque exstiterunt vulnerati, fuit translatum Mediolanum, ibi Vicario Regis Gallorum Castono Fusio, substituto Regulo Longæ villæ illinc in Galliam reverso.

B Maximilianus Cæsar habitis comitiis apud Augustam cum Electoribus, & Principibus, & legatis civitatum liberarum Germaniæ, illinc in Italiam reversus exercitu substitit inter Tridentum ac Rupe-rem, eoque jubente ipsius, ac Gallorum copiis ex Verona, ubi erant ad præsidium, egressis duce regulo Palisæ, & progressis in Venetos castrametantes inter Vincentiam ac Liniacum, per eos, ac Cæsarianos, & Gallos direpto agro Veronensi, Venetisque diffisis viribus suis pedem referentibus inter Patavium & Trevigium, recepit Vincentiam, & multa alia in ea regione, & pleraque una cum Vincentia diripi jussit, & equestribus quinque centum, & bis millibus pedestribus, profectis Castrum novum, illo etiam intercepto, & ex eis proficiscentibus è Verona, Suapium firmatis ad Insulam Scalarem tercentum pedestribus, & nonnullis equestribus fufis prælio per Venetos captivato Guidone Rangono, & secum conjunctis Germanis ingressis Forum Julium, Dalmatiam, ac Istriam, & omnibus, quæ ibi habebant Veneti, sibi vendicatis, per eos obsessio Trevigio, & commissis multis levibus præliis inter ipsos ac Venetorum copias, in quibus multi utrinque occubuerunt, & captivi remanserunt, & abeuntibus Gallis in dominium Mediolani jussu eorum Regis, Veneti omnia, quibus exsuti fuerant per Cæsarianos & Gallos, receperunt duce Manfronio surrogato Malvetio tunc defuncto. Et Rex Gallorum, dum proposuisset Bononiam, ubi restitueretur libertati, dimittere Ecclesiæ, transmissio ad Cæsarem, degentem in oppido Brumechi vicino Tridento, Andrea Burgo Cremonense penes se legato Cæsaris, ut eum erga se confirmaret in fide; & per Germanos occupato in valle Candoria oppido Bacioveni valde munito, & tractata pace cum summo Pont. adhuc infecta remanente, jussit dimissis ad præsidium Veronæ tribus millibus pedestribus, reliquum suum exercitum cogi in dominio Mediolani, & ibi novo militum delectu augeri, ut eo ad primum ver summus Pont. in Flaminia moveret bellum, intendens, ut illud totis viribus prosegueretur, accedere Mediolanum. Et Suitensibus, & Rhætis in eum indignatis, & incitatis per summum Pont. ac Venetos, de mense Novembris ingressis Insubriam, & progressis fere usque Mediolanum, & auctis ferme usque ad decem millia. Et Pontificiis, Cardinale Medicæo legato, & Marco Antonio Columna duce, profectis Faventiam, & in montibus Bononiensibus capta arce Salsatelli, & adversus eos ad præsidium Bononiæ transmissis ducentum equestribus ex dominio Mediolani per Odettum ibi rectorem ex quinque centum equestribus, & bis millibus pedestribus, quos tantum ibi habebat, aliis degentibus ad præsidium Veronæ & Brixie, & aliis copiis per eum ac Mediolanenses coactis, & cum non ausi fuissent prælio congregi cum Suitensibus & Rhætis pedem referentibus in suburbia Me.

Mediolani, iussit ei totis viribus resisti, transmisissis quibuscunque equestribus, præter ducentum detentos ad custodiam Picardiæ, illuc ex Gallia Transalpina. Et requisivit à Florentinis copias auxiliares, quas dare recusarunt. Et Suitenses, & Rhæti petita, & nec habita pecunia ab Odetto, ad eum Mediolanum transmissio legato, nulla re gesta domum redierunt. Rex Hispaniæ Joanne Rege Navarræ obsidente Perpignanum, inter eorum copias commisso prælio, & Joannis profligatis, illinc, ac ex tota Biscaya expulso. Et dum Hispani Duce Alvæ rectore irrupissent Cantabriam, vulgo Vasconiam, & ad Pyrenæos montes, & ibi ad sinum & pedem Portus, & Roncisvallem præsidia imposuissent, & ex Gallis equestribus mille, velitibus mille quinque centum sub Delphino, & decem millibus pedestribus sub Palissa, sibi occurrentibus, & utrinque commissa pugna, illis profligatis, & per Regem Navarræ & Palissam aucto exercitu ad quadraginta millia, rursus obsessio Perpignano, & per Delphinum ejus equestribus concursata ac direpta Cantabria, & dimissio Perpignano ob penuriam annonæ, regressis domum Cantabriam occupavit. Et classe Anglica ingressa mare Normandiæ, eamque diripiente, & classe Gallica ex Genua ab Italia ei occurrente, inter ipsas fuerunt commissa prælia maritima.

Cremonenses, dum eorum agrum irrupissent Brixienfes, ipsumque diriperent, in illos egressi Nicolao Dovaria duce eos fuderunt, ex ipsis occisis viginti, & quatuor centum captivatis. De mense Februarii viguerunt graves terræmotus, & die vigesima sexta Martii Venetiis, Patavii, Rhodigii, & Utini, ob eos multa ædificia corruerunt, & diebus quarta decima, & decima octava Septembris, & mox per decem & octo dies Byzantii muros spectantes mare horrendus adeo concussit terræmotus, domosque subivit, ut ruderibus fossam compleverit, & solo æquaverit, arcem Turcarum Imperatoris, in cujus quinque munitissimis turribus immensi thesauri servabantur, domumque egregiam, in qua leones alerentur, & everterit cuniculos, quibus longis itineribus, & per montes ex Danubio in urbem aquæ educabantur summis impensis, & laboribus effectos adeo quassavit, ut vix instaurari potuerint, ipsum quoque mare inter Byzantium, & Peram usque adeo intumuerit, ut utrinque muros excesserit, suis incolis in utranque prolapsis, gravi illic accolarum damno, & cæde circiter trium millium. De mense Maji in agro Cremonense ceciderunt pluvie gravi fragore tonitruum, & fulguribus, & lapidibus sulphureis instar ovi gallinacei diversorum colorum, & die quinta & sexta Septembris visi fuerunt ex luna abire globi ignei, & vapores versus Mediolanum, & hora secunda noctis diei quinti aere sereno etiam ex luna visus fuit abire vaporem, & audito tonitru gravi cum strepitu cadentibus è cælo in vicis Montodeni, & Melearani propinquis fluminis Abduæ agri Cremonensis, lapidibus, & in vico Bagnoli agri Brixienfis uno librarum centum diviso in multa frustra, sulphureis & ferrugineis, & per duas horas squammis igneis etiam egressis ex luna vagantibus per aera, & die decima supervento nimbo cum tonitribus, & fulguribus, & grandine mixta lapidibus, per fulgurem ex horologio pinnaculi templi majoris Cremonæ dejecta fuerunt duo signa horarum cum nonnullis lapidibus, summo omnium supere; & die vigesima inchoavit pestis, qua multi perierunt; & erectum fuit Lazaretum extra portam sancti Lucæ, & viguit dura fames, & per Gallos, & Guascones ibi habentes stativa, illic incolæ & rurales gravi affecti fuerunt damno. Et in agro Ravennæ die sextadecima Martii ex muliere ignobili prodiit in lucem portentum cum cornu in fronte, ore leonino aperto, & nonnullis stigmati-

A bus in pectore, crure sinistro desinente in caudam piscis, oculo in genu, femore femineo, & aliis virilibus, cum duabus alis vespertilionis loco brachiorum tenuis humeros.

Anno sequente pontificii octo centum equestres, A. C. totidem velites, & octo millia pedestrium Italarum¹⁵¹² sub Mar. Antonio Columna, Jo. Alvisio Vitellio, Malatesta Baliono, & Raphaelo Patio, Medicæo legato Apostolico, secum conjunctis aliis mille equestribus, octo centum velitibus, & totidem pedestribus Regis Hispaniæ sub Ugone Cardona prorege Neapolis, & Fabritio Columna progressi in Flaminiam, omnibusque ibi Ducis Ferrariæ receptis, & expugnata Battida die tertia Januarii, cunctis fere, qui ibi erant ad præsidium, occisis, & ferme statim recuperata per Ducem illuc ejus acie profectum, ibi etiam interemptis ducentum equestribus, illic ad præsidium dimissis per Petrum Navarram Vitellio improbante, obsederunt Bononiam, Lautrecco & Yvone Alegria illuc ad præsidium ex dominio Mediolani properatis ducentum equestribus, & bis millibus pedestribus. Et mox cum pontificii & Hispani eam oppugnassent, illius multo spatio mœniis apertis, & effosis cuniculis, Castono Fusio Visigotto media ac dura hyeme exercitu profecto in agrum Ferrariensem, & ex agro Bononiense receptis Plebe, ac Finali, & in Bononiam ad ibi subsidium transmisissis ducentum pedestribus, & centum octuaginta equestribus, eam clam hostibus ingresso mille tercentum equestribus, & sex millibus pedestribus Germanis, & octo millibus Italis cum annona & re bellica, & illinc volente erumpere in pontificios ac Hispanos, inde pedem retulerunt. Et Castonus, dum Veneti die secunda Februarii recepissent Brixiam, sibi proditam per Alvisium Advocatum, & multi ex ejus oppidanis, ac Bergomenses se ipsis permisissent, dimissis ad præsidium Bononiæ tercentum equestribus, ac quatuor millibus pedestribus, & Ferrariam destinatis centum quinquaginta equestribus, & tercentum pedestribus, reliquo exercitu properavit versus Brixiam, ut eam ibi arce in fide Gallorum adhuc persistente recuperaret, & trajecto Pado ad vicum Stellatæ agri Ferrariensis, fusisque ad Turrem Magnanelli juxta flumen Adigis in agro Veronense tercentum equestribus, quatuor centum velitibus, & mille ducentum pedestribus Venetorum, qui in eum inciderunt, Jo. Paulo Baliono, Baldefare Perusino, & multis aliis eorum ducibus, ac militibus captivatis, & multis aliis occisis, & in agro Brixienfe aliis velitibus interceptis, ac profligatis, Meleagro Forilvienne eorum duce etiam captivato, ad ipsam applicuit, eamque munitam præsidio tercentum equestrium, octo centum velitum, & octo millium pedestrium, & aliorum evocatorum ex vallibus Tropiæ, & Sabienfe factionis Advocati, dum obtulisset accipere incolumem salvis Venetis, per ibi arcem ingressus die decima nona Februarii commisso utrinque prælio redegit in sui potestatem, ac diripi iussit per septem dies, salva mulierum pudicitia, & re ecclesiastica, ex Venetis & Brixienfibus circiter octo millibus occisis una cum Federico Contareno patritio Veneto, & captivatis Andrea Grito, Antonio Justiniano, Jo. Paulo Manfrono, & Advocato, & duobus illius filiis, & plurimis aliis, & Advocatis dimembratis, & mox recuperavit Bergomum. Et pontificii, ac Hispani, & Veneti classe fluviatili Venetorum ingressa flumen Padi, & per ejus navarchos in agro Ferrariense illato gravi damno capta Argenta adhuc obsederunt Bononiam.

Et Rex Gallorum, cum Reges Hispaniæ & Angliæ in eum instigati per summum Pont. sibi indixerunt bellum, nisi iussisset dissolvi Concilium, quod Mediolani habebatur in summum Pont. ac Ecclesiæ Rom. dimississet Bononiam. Et Cæsar quoque in

cum indignatus, concitato per ipsum Principe Gellia in Brabantinos Maximiliano adherentes, illumque accusando, quod ejus culpa non receperat Patavium, cum ad id sibi nolisset concedere Trivulium ducem, & etiam requirendo per eum sibi committi controversiam, quam pro Duce Ferrariæ cum summo Pont. habebat, Bononiamque dimitti Ecclesiæ, ac desponsare, & consignare ejus filiam minorem natu Carolo ejus nepoti, novumque foedus invidisset cum summo Pont. & omnibus imperio subditis interdixisset, ne Gallo militarent, & suppetias ferrent, tentavit Elvetios in suas partes trahere, & per Florentinos receptos in gratiam summi Pont. sibi denegatis copiis auxiliariis, & per Cæsarem die sexta Aprilis factis induciis cum Venetis per octo menses, jussit Castonum mille sexcentum equestribus, quinque millibus Germanis, totidem Guasconibus ex Gallia Transalpina in Italiam transmissis, & decem millibus Italis, secum conjunctis aliis centum equestribus, & bis millibus velitibus Ducis Ferrariæ, cum eo ac Cardinale Severinate legato Concilii transire in Flaminiam, & Castonus eis ingressus agrum Bononiensem, pontificiis, ac Hispanis, & Venetis mille quatuorcentum equestribus, mille velitibus, septem mille Hispanis, & tribus millibus Italis pedestribus, Bononiam dimittentibus, & pedem referentibus, ne cogentur configere cum Gallis, ibi per triduum subitit, & secum conjunctis nonnullis aliis copiis Bononiensem, illinc Ravennam profectus, eam obsedit, ac oppugnavit, illuc ad ejus subsidium properato Marco Antonio Columna sexcentum velitibus, & totidem pedestribus, & ad ejus subsidium accedentibus aliis pontificiis, & Hispanis, & Venetis. Et dum Galli sibi intercepta annona per Venetos classe, quam habebant in flumine Padi adversus Ferrariam, unde vehabatur, cum terris duci nequiret, oppressi forent penuria, apertis Ravennæ mœniis, illinc dimissis ad præsidium castrorum Alegria quatuorcentum equestribus, & Paride Scotto mille pedestribus, reliquo eorum exercitu progressus fuit in illos, & trajecto flumine Aquæduse, utrinque facto conflictu prope Ravennam per tria millia passuum die undecima Aprilis, & solemnitatis Paschatis, Cardona, & Antonio Læva eorum turmis pedem referentibus, Galli prævalserunt, Castono tamen cadente una cum Alegria, & multis aliis ducibus, & sexcentum equestribus, & septem millibus pedestribus ex illis, & ex Hispanis, & pontificiis, & Venetis autem desideratis septem millibus pedestribus, & sexcentum equestribus una cum Joanne Avelino, & captivatis Medicæo legato, Petro Navarro, Fabricio Columna, Ferdinando Davalo Marchione Piscaria, ac Marchionibus Paludis, & Bituntis, & multis aliis utrinque vulneratis, & ex Ravenna abeuntibus Columna, & Vitellio, & reliquis Hispanis recedentibus in regnum Neapolitanum, eam ingressi deprædati sunt, & mox Forlivium, Imolam præter ibi arcem, Cesennam, Ariminum, & multa alia oppida Flaminiae regulo Palissæ eorum duce receperunt. Et summus Pont. hac audita strage exhortatus per Cardinales pacem inire cum Gallorum Rege, & incitatus per legatos Regis Hispaniæ & Venetorum adversus ipsum bello prosequi, & auctoribus Cardinalibus Nantes & Strigonæ inclinato ejus animo magis ad pacem, quam ad bellum, Cardinale Finalis, & episcopo Tiburis ex urbe destinatis in Galliam ad Regem, & per eum inde Florentiam præsule Granopolis stabilita pace per summum Pont. facta promissione ab eo restituendi ad pristinos honores Cardinales, & alios prælatos, qui in eum Concilium coegerant, ac recipiendi in ejus gratiam Ducem Ferrariæ, per ipsum restituti Rom. Ecclesiæ omnibus, quæ tenebat in Flaminia, & soluto pro Ferraria feudo antiquo, &

A omissa fabrica salis ad Bondennum, & etiam Bentivolios, sibi dimissis omnibus eorum bonis, & per Regem promissa dissolutione Concilii, ac restitutione Bononiæ, ac aliorum, quæ penes eum erant, Ecclesiæ Rom. eaque pace improbatæ per Thomam Vlierium præsulem Eboracensem Regis Angliæ, & Arbiracensem Hispaniæ penes summum Pont. legatos, & Cardinales.

B Et cum Suitenses indignati in Regem Gallorum decrevissent adherere summo Pont. & in ejus auxilium in Ducem Ferrariæ ire ex eis sex millia, & in partes summi Pont. transivisset Dux Urbini, qui eum deseruerat, & Pompejus Columna auctore Prospero, & Robertus Ursinus auctore Julio etiam Ursino factus episcopus Rhegiensis, & alii proceres Rom. qui pro Rege decreverant bellum movere summo Pont. habito stipendio ab ipso Rege, quod retinuerunt. Et Palissa per generalem Normandiæ Vicarium Regis Gallorum in dominio Mediolani cum illuc accersitus ad ibi præsidium adversus Suitenses, eo properasset ex Flaminia, ibi dimissis ad præsidium eorum, quæ illic tenebantur per Gallos, tercentum equestribus, totidem velitibus, & sex millibus pedestribus sub Cardinale Severinate, inchoavit die tertia Maji Concilium Romæ ad ædes Lateranenses. Et ex Suitensibus decem & octo millia revocata in Galliam per ibi Regem parte turmarum equestrium, quas habebat Veronæ, & alibi in Italia ad sui auxilium adversus Regem Angliæ, qui sibi moverat bellum, & percusso novo foedere per eum cum Florentinis, ab eis habitis ad subsidium domini Mediolanensis tercentum equestribus, descenderunt per montes Tridentinos in agrum Veronensem, sibi concessio libero aditu per Cæsarem, & ad Villam Francam secum conjunctis quatuorcentum equestribus, octo centum velitibus, & sex millibus pedestribus Venetorum Baliono duce, ad præsidium Mediolani, & alibi in Italia pro Rege Gallorum degentibus tantum decem millibus pedestribus & mille tercentum equestribus, & Cardinale Severinate copiis, quas secum habebat, ex Flaminia profecto Ravennam, & ibi urbibus, quæ pervenerant in jus Gallorum ab Ecclesia, ad eam reversis progressi sunt usque Valegium, & ibi sibi occurrente Palissa ad Pontolium septem millibus pedestribus, & mille equestribus, ut eis impediret iter, per eos die tertia Junii prælio profligato, & per ipsum dimisso Valegio, & profecto Gambaram, & illinc ad præsidium Brixiae destinatis bis millibus pedestribus, & ducentum quinquaginta equestribus, & Bergomum totidem aliis pedestribus, & centum equestribus, & Cremam totidem pedestribus, & octuaginta equestribus, & Parmam pro subsidio Bononiæ tercentum equestribus, inde reliquo exercitu profecto ad Pontivicum, & cum ibi dimissus fuisset per Germanos jussu Cæsaris combusto Pontivico, & disjecto ponte, quo ibi flumen Ollii conjungitur, inde die quarta Junii Cremonam, & per ipsos Petcheria, & nonnullis aliis ibi locis receptis, eum insequuti sunt, & Palissa Cremonæ diffiso subsistere Piceleonem profecto die septima Junii, ingressi agrum Cremonensem, ibi ad sanum sancti Martini Cremonæ propinquum per lapides quinque castra firmarunt, & inter velites Venetos, qui incurserunt usque ad Aquas nigras etiam agri Cremonensis, & Gallicos ibi sibi occurrentes facto levi prælio pari Marte, sibi, ac Venetis solutis aureis quadraginta millibus per Cremonenses, ne Cremona diriperetur, quemadmodum minabantur, Matthæo Lango Sedunense Cardinale tit. sanctæ Potentianæ, eorum supremo duce, una cum præsulibus Viennæ & Laudæ, ingresso die octava Cremonam, ibi prætore Regio Ludovico Gallarato, eam receperunt per Sedunensem ejus dominio translato in Maximilianum Sfortiam primo-

mogenitum Ludovici, ibi constituto Prætoræ Alexandro Sfortia Pisauriense, insequuti sunt Gallos, qui deficientibus ab eis Mediolanensibus, & aliis Insubribus, & per eos, ac Gulielmum Palæologum Marchionem Montisferrati in illos motis armis, a fugientibus Jo. Jacobo Trivultio, Antonio Maria Pallavicino, & Galeatio Vicecomite in Galliam Transalpinam, secum ducto Cardinale Medicæo, & eis, dum pervenissent ad Augustam Baccianorum erepto per Raynaldum Zaldum, & nonnullos alios ad id per eum coactos, & omiſſa Laude pedem retulissent ad oppidum sancti Angeli, & inde Papiam, progressi Laudem, eam die tertia decima Junii receperunt, & mox Mediolanum, & inde Papiam iverunt, & ibi ad arcem cum Gallis commissa pugna, eos profligarunt, & inde fugarunt die decima octava, & qui multis ex eis desideratis dimisso Mediolani dominio, posito ponte super flumine Padi ad Valentiam, & eo illinc trajecto regressi fuerunt in Galliam Transalpinam, ut ibi se ac sua tuerentur.

Et per Mediolanenses, Papienses, & alios domini Mediolanensis se sponte permittentes Suitensibus ac Venetis, sibi soluta pecunia juxta eorum vires pro redemptione bonorum suorum, & per Suitenses Lucerna, & Rhætos Valle Tellina, & Clavenna, & multis aliis locis ad fines domini Mediolanensis, & per Sedunensem Viglebano ex eo retentis, illud ex ordine summi Pont. transfulerunt in Maximilianum Sfortiam præter Placentiam & Parmam dimissas Ecclesiæ Rom. Et Genuenses è Genua, dum eis appropinquasset Joannes Fulgosius copiis suis, & aliis auxiliariis Venetorum, ad quorum stipendium militabat, abeuntibus Gallis, qui ibi erant ad præsidium, se vendicarunt in libertatem, & ibi, ac Mediolani, & Cremonæ arcibus, ac Brixia, & Crema, & Limiaco adhuc in fide Gallorum persistentibus oppugnarunt arcem Casteleti, eamque inde militibus, qui erant ad ibi præsidium cum eorum præfide dimissis incolumibus sibi solutis aureis decem millibus receperunt, arce Lanternæ, adhuc sibi data annona per Gallos, confirmata in fide eorum Regis, Venetique, Baliono & Cerite ducibus, die prima Augusti obsederunt Cremonam, per eos, ac bis mille Suitenses castrametantes in agro Cremonense, mille ducentum equestribus, & sexaginta velitibus Florentinorum Luca Sabello duce redeuntibus Florentiam sub fide ducum Venetorum per ipsum agrum, direptis ex jussu summi Pont. & compulsis Venetis Christophoro Mauroceno, & Paulo Capello eorum legatis captivatis per Suitenses, ex præda Florentinorum facta per eos illis pendere sex millia aureorum, & Marchionem Montisferrati sibi consignare Nicolaum Caponem Florentinorum legatum profectum Casale sancti Evassii, iverunt dimissa Cremona, ibi relictis quatuor millibus Suitensibus Octaviano Sfortia, præfule Laudæ, domini Mediolanensis rectore, Cremam, eamque dolo ex consensu reguli Durassi Gallici ibi arcis præfidis habuerunt à Benedicto Cribello, & Cerite eam ingressi copiis suis, iverunt Brixiam obsessam, & inde facta eruptione per Gallos, ibi ad præsidium degentes, in illos castrametantes in vico Paterni agri Brixienſis, ex ipsis occisi fuerunt ultra tercentum equestres. Et præful Gurgensis pro Cæsare una cum Cardona pro Rege Hispaniæ, & legatis summi Pont. & Suitensium habitis comitiis Mantuæ, decrevit dominium Mediolani dimitti Sfortiæ, & in Florentiam reduci Medicæos, & Gallis degentibus ad custodiam Limiaci, eo dimisso Cæsari, egressis ipsum sub fidantia sibi data per Gurgensem, spoliatis ea sprete per Venetos obsidentes Brixiam, profectus Romam ad summum Pont. una cum legato Regis Hispaniæ, confirmato Sfortiæ dominio Mediolani absque privilegio conquestus est adversus summum

A Pont. per eum fuisse occupatas Parmam & Placentiam ipsius domini, ac Imperii Rom. & quæ nunquam fuerant Ecclesiæ Romanæ.

B Et ex Hispanis equestres ducentum, & pedestrium quinque millia duce Cardona ex regno Neapolitano profecti sunt in agrum Brixienſem, cum eorum Rex intenderet ipsos transire in dominium Mediolani, eisque per summum Pont. & Venetos solvi stipendium, quod in fœdere utrinque facto promiserant, & recusabant pendere, & nec solveretur, concitarunt tumultum in Cardonam. Et Florentiæ ad denotandam ejus reſpressionem percusso fulgure ibi insigni marmoreo affixo illic portæ, qua itur Pratum, & ex eo excusso lilio cum superiori parte ibi palatii, & inde per thalamum vexilliferi progresso ad scalam, dejecto quoque lapide marmoreo, eodem duce Cardona, & Joanne Medicæo legato, & Juliano ejus fratre profecti ex agro Bononiense in Hetruriam adversus Florentinos, eisque moto bello oppugnato Prato, munito præsidio centum equestrium & bis millium pedestrium, Luca Sabello eorum supremo duce, & ibi vigente gravi penuria, dum Florentini tractarent compositionem cum Hispanis, illud expugnarunt, & diripuerunt supra bis millibus ex illic militibus, ac incolis occisis, & multis captivatis die ultima Augusti, & receptis in eorum fide Pistoriensibus, compulerunt die prima Septembris Florentinos diffisos viribus suis recipere Medicæos in dominos, Petro Soderino eorum vexillifero exauctorato inde abeunte, & loco ipsius electo Jo. Baptista Rodolpho, & solutis per Medicæos Cæsari quadraginta millibus aureis, & Hispanis totidem, & Cardonæ viginti millibus, & per Florentinos factis aliis ordinibus percusso fœdere cum rege Hispaniæ, utrinque promissa mutua defensione, & per Florentinos conductione ad eorum stipendium ducentum equestrium Hispanorum, & mox ex Hetruria descenderunt in Galliam Cisalpinam, & à Gallis degentibus ad præsidium Brixie, & Pischeriæ, Obegnino duce, Venetis obsidentibus Brixiam, & dolo eam occupare sperantibus, ipsas habuerunt die vigesima Octobris, & Gurgense Brixiam requirente nomine Cæsaris, eam recusarunt sibi dimittere. Et summus Pont. sibi dimissa Bononia per Bentivolios sibi diffisos, ei se appropinquante Duce Urbini exercitu ecclesiastico posse eam tueri, eos excommunicavit, ac dure se habuit adversus Bononienses, & ad preces Principis Mantuani, & legati Regis Hispaniæ, & Fabritii Columnæ ex Ferraria in gratiam ibi Ducis dimissi, obtulit eum Ducem coram se habitum in gratiam suam recipere, per ipsum dimissa Ecclesiæ Rom. Ferraria, ejus loco sibi data civitate Hastense in Gallia Subalpina ex dominio Regis Gallorum in Ecclesiam perventa, & exfuit dominio Rhegii, & dum Dux his sibi obventis præter spem ac votum suorum intercessorum, incio summo Pont. auxilio Fabritii & Prosperi Columnensium, ex urbe abiisset, eos, ac Regem Galliæ, & adhærentes suos anathematizavit, eorumque regna, ac dominia, & bona concessit ipsa occupantibus, absolutis à juramento fidelitatis sibi præfinito illorum subditis. Et cum Concilium schismaticum fuisset translatum Lugdunum, jussit inde transferri nundinas Genebram, unde Ludovicus XI. olim Rex Gallorum jusserat transferri Lugdunum. F Et Suitensium legatos duodecim, ad se Romam per eos transmissos, summo cum honore ac gaudio recepit, ipsorumque Reip. concessit insigne ensis & galeæ cum vexillo, & titulo super eo posito defensorum libertatis ecclesiasticæ; & tentavit cum legato Regis Hispaniæ, ut sibi concederet copias auxiliares adversus Ducem Ferrariæ, quibus vendicaret Ecclesiæ Rom. ejus Ducatum, & nec protegeret Columnenses, & Florentinos, Senenses, Lucenses, & regulum Plumbini, & Cæsare, Rege-

que Hispaniæ cupientibus dominium Mediolani conferri alicui ex ejus nepotibus, & ægre ferentibus ex ipso Parmam & Placentiam pervenisse in Ecclesiam, discordibus cum eo, Helvetiisque intendentibus illud remanere Maximiliano Sfortiæ, & cum etiam protegerent Ducem Ferrariæ, quem insequeretur summus Pont. Cæsar tractata per summum Pont. cum Gurgense ejus legato compositione inter ipsum ac Venetos, obtulit eis sibi dimissa Vincentia, ac soluto feudo annuo aureorum triginta millium, & tunc numeratis aureis ducentum millibus per ipsos, dimittere Patavium, Trevigium, Brixiam, ac Bergomum, & cum Veneti id recusassent facere, Romæ etiam ob id, ut pax foret in Italia, conventis legatis Regis Angliæ, Florentinorum, Senensium, Ducis Ferrariæ, Principis Mantuæ, & Suitensium de mense Novembris adhæsit cum Rege Hispaniarum summo Pont. adversus Venetos ac Bentivolios, dimissis Ecclesiæ Parma & Placentia salvo jure Imperii, ac approbato Concilio Lateranense, & improbato Pisano, & jussit Germanos, qui erant ad stipendium Ducis Ferrariæ, ab eo abire una cum Federico Principe Bozuli, & nec Gallis adhærere.

Et summus Pont. promisit non infestare Columnenses præter Julium ac Pompejum, & alios jam declaratos rebelles Ecclesiæ, & nec ipse, nec Cæsar cum aliquo Principe fœdus percutere, nisi uterque consentiret, data facultate Venetis habendi pacem cum Cæsare intra semestre. Et mox cum Gurgensis, & Cardona, & deinde ex Germania Maximilianus Sfortia die sextadecima Novembris, & postea Sedunensis, & Laurentius Campegius legatus Apostolicus Cremonam accessissent, & illinc, cum ibi moram habuissent per mensem, Mediolanum, Sfortia ibi eis præsentibus, ac legatis Suitensium die ultima Decembris habuit insignia domini Mediolanensis à Cardinale Sedunense, orta ob id inter eum & Cardonam contentione. Et Reges Angliæ & Hispaniæ, junctis copiis Hispanicis cum sex millibus pedestribus ad Fontem Rabidum, & per Regem Angliæ ad littora Normandiæ & Britanniæ, ibi, ac in Ducatu Gennæ moverunt bellum Regi Gallorum ad principium Maji. Et Rex Hispaniæ Joanne, filio Albreti, & Catherinæ de Fufis Regina Navarræ marito, requisito, ut durante bello sibi daret nonnullas arces tenendas, & nec ipsi, nec Regi Gallorum adhæreret, ab eo habuit ipsas arces. Et cum Rex Gallorum vocato patre Joannis ad se in Galliam, eum annexus fuisset secum conjungere, & ipse diffusus fuisset ejus auxilio, illum exfuit Regno Navarræ, præter nonnullas arces, illuc transmissis exercitu, asserendo illud, cum adhæsisset Regi Gallorum jure merito occupasse. Et Joanne profecto in Regnum Gennæ, Rex Gallorum coactis octo centum equestribus, ac multis cohortibus Germanorum, Anglicis discordibus cum Hispanis in bello gerendo reversis in Angliam, Hispanis dimissis, classe omni prius littore inter Hispaniam & Angliam occupato, destinavit exercitum sub Delphino, & Carolo Duce Borboni, & Principe Longæ villæ, adversus Hispanos castrametantes ad fines Navarræ, & Galliæ, Federico Alvæ eorum rectore, & qui Gallis ope Regis Navarræ, & sibi junctis septem millibus pedestribus, & tercentum equestribus sub Regulo Palissæ, & aliis septem millibus Germanis pedestribus, & quatuor centum equestribus, tentata occupatione Runcivallis, profectis Pompejopolim, illinc dimissis præfidiis ad fines Galliæ, eo properavit ad subsidium, & ipsam ingressus fuit, quam Galli frustra oppugnatam, diffisi ea potiri, dimiserunt, & inde redierunt in Galliam una cum aliis tribus millibus pedestribus, & tercentum equestribus, Lautrecco duce ex Cantabria. Rex Hispaniæ jussit per Cardonam ducem suum in Italia moveri bellum Duci Ferrariæ.

A Et anno sequuto ex Hispanis tria millia regulo Paludis duce occuparunt, ac receperunt Tricium à Brianerio Visigotho, ibi ad præsidium degente, illic commissis utrinque multis levibus præliis, & die vigesima quinta Januarii sexdecim millia irruerunt agrum Cremonensem, eoque direpto, trajecto flumine Padi iverunt in agrum Parmensem. Rex Galbrum auctore Gurgense, cum tentasset sibi conjungere Cæsarem, & qui ei adhærere annuisset, ubi Rex sibi vendicato dominio Mediolani desponsasset Carolo nepoti Cæsaris filiam secundam cum dote ipsius domini, penes Cæsarem dimissa Cremona, cum Insula Fulcheria, donec adoluerent, & fuissent habiles ad consummandas nuptias, & concessio, & remisso omni jure ei spectante in Regno Neapolitano, & etiam Regem Hispaniæ, & Helvetios, ad eum transmissis Duce Tramoliæ, sibi concessis arcibus Lucernæ, ac Vallis Lugani, & Veneti quoque tentassent sibi conciliare Cæsarem, & nec potuissent, nisi ei numeratis aureis ducentum quinquaginta millibus, & soluto censu annuo aureorum quinquaginta millibus, eis dimissis Verona, ac Vincentia, fœdus percussit cum ipsis, dimissis Grito & Alviano penes se captivis, & sibi per eos promissis ad recuperationem Genuæ, Hastæ, ac domini Mediolanensis, equestribus octo centum, velutibus quinque centum, & decem millibus pedestribus, & per ipsum eis copiis auxiliariis ad recuperandum ipsorum dominium, quo exfuti fuerant post fœdus Cameracense. Julius Secundus Pont. Maximus Joannem Albretum Com. Druidum exauctoravit Regno Navarræ, illudque concessit Regi Hispaniæ, qui illinc expulso Albreto ipsum vendicarat, & dum per eum summus Pont. emptis à Cæsare Senis pretio aureorum triginta millium, intenderet eorum Ducem constituere Franciscum Mariam della Rupere ejus nepotem, ac Ducem Urbini, & Ducem constituere Pisauri, & quoque recipere Mutinam à Cæsare, sibi mutuatis aureis quadraginta millibus, ac movere bellum Lucensibus, nisi sibi dimississent Grafinianam, quam ademerant Duci Ferrariæ, & indignatus foret in Cardinalem Sedunensem, quia ex dominio Mediolani sibi vendicarat redditum annuum aureorum supra triginta millium, & ob id exauctoratum munere legationis Apostolicæ, & coram se citatum, & ut ex Perusio expelleret Jo. Paulum Balionum, & Senenses magis fideles haberet, conduxisset ad sui stipendium Carolum etiam Balionum, & affinem filiorum Pandulphi Petrucii, adhuc obtinentium primatum Senis, intenderetque ex Ducatu Genuæ expellere Joannem Fulgosium, eique substituere Octavianum agnatum suum, & Regem Gallorum privare titulo Christianissimi, eumque conferre Regi Angliæ in ipsum incitos, Hispanosque Italia expellere ope Suitensium, incidit in infirmitatem, & dum confirmari fecisset per Concilium Lateranense decretum, quod fecerat adversus occupantes Sedem Apostolicam vi, seu pretio, ac declarasset electionem summi Pont. spectare Cardinalibus, non autem Concilio, & ordinasset, ne electioni sui successoris intervenirent Cardinales, qui ab eo defecerant, & rogasset Cardinales, ut Ducem Urbini constituerent vexilliferum Ecclesiæ, sumptis sacramentis ecclesiasticis obiit ex febre, & dysenteria, septuagenarius nocte præcedente diem vigesimam secundam Februarii, anni decimi sui pontificatus.

Et Hispani die quarta Martii profecti Placentiam, & mox Parmam, eas redegerunt in potestatem Maximiliani Sfortiæ. Et Dux Ferrariæ receptis his, quibus fuerat exfutus in Flaminia, tentavit Rhegium recipere. Et Joannes Medicæus, filius Laurentii, per Cardinales viginti quatuor ingressos conclave, postquam in eo stetissent per dies septem, die quarta Martii opera Cardinalis Bibiennæ electus fuit summus

mus Pont. & Leo X. nominatus, qui in sui gratiam recepit Cardinales sanctæ Crucis, & Severinæ, ac Dueem Ferrariæ, qui in ejus coronatione ac pompa in ecclesia Lateranense habuit vexillum Ecclesiæ, & Suitensibus adhæsit, ac promisit quotannis solvere aureorum viginti millia ex ære Ecclesiæ, ut in ejus fide persisterent, & tentavit concordiam Regis Gallorum, & Cæsarem componere cum Venetis, & per eum requisitus adversus illos destinavit ducentum equestres Troilo Sabello, Lucio Columna, & Achille Taurello ducibus, & per Gurgensem præfulem legatum Cæsaris ad se Romam profectum una cum Francisco Sfortia creavit Cardinalem, & Florentinos ac Lucenses invicem belligerantes, per Florentinos, ac Medicæos conducto ad sui stipendium Marchione Piscariæ cum Hispanis, controversiam sibi per eos commissam composuit, dimissis per Lucenses Florentinis Petra sancta, ac Mutiano, & Duci Ferrariæ Grafianiana, & omnem Flaminiam redegit in jus Ecclesiæ. Et Rentius Cerites mille pedestribus, & ducentum equestribus, ex Crema abiens, spoliata turma quadraginta equestrium Alexandri Sfortiæ, Soresinæ hybernantium, Gallis obsessis in arce Cremonæ agnitionem tulit. Et Rex Gallorum transmissis decem millibus pedestribus, & equestribus quinque centum versus Fontem Rabidum, & Regem Navarræ in Hispanos, & Morinis ac Tornacensibus in Gallia Belgica se ei permisit, & classe Anglica depopulante littora Aquitanicæ, suspensis armis per annum cum Rege Hispaniæ extra Italiam, illuc ex Gallia destinavit mille quinque centum equestres, octo centum velites, & octo millia Germanorum sub Roberto Marchiæ Duce, & septem millia Gallorum sub regulo Boemuntis, omnium supremo duce Tramolia de mense Maji, & receptis ejus nomine Alexandria & Hasta per Camillum Trivultium, & Mediolanensibus, dum Sfortia Helvetiis quatuor millibus sub Giordino Vindelico properatis ad ejus auxilium, ac Italis sub Luca Sabello, dimisso Mediolano ivisset Novariam ad ibi præsidium, ad eum deficientibus, & Gallis custodibus arcis Mediolani ibi obsessis subministrata annona per Sacramorum Vicecomitem, & per summum Pont. die duodecima Maji numeratis Sfortiæ pro receptione Placentiæ & Parmæ aureis quadraginta millibus, Placentiæ prætore Com. Francisco Persico Cremonense, & Hispanis mille ducentum equestribus, & octo millibus pedestribus castrametantibus ad Trebiam, & illinc intendentibus ire in regnum Neapolitanum, firmatis ad open Mediolanensis domini, & Cremonæ inter ibi diversas factiones die sexta decima commissa pugna, in qua nonnulli utrinque occubuerunt, & die vigesima nonnullis turmis Venetorum illuc appulsis, ut Gallis ibi in arce obsessis annonam ferrent, inde expulsis per Cremonenses, Guerrerio Cellano duce, & etiam Brixiensibus Bartholomæo Martinengo duce, diripientibus agrum Cremonensem, per Joannem Tinctum multa armatorum coacta manu fugatis, & spoliatis tercentum equestribus, & quinque centum pedestribus Cæsare Feramusca duce, & Brunorio Petra Cremonæ, & Galeatio Pallavicino illuc vocato ad præsidium pro Sfortia ibi degentibus, ejusque porta pulesella obturata; & illic tunc stella summi fulgoris hora decima octava conspecta versus ibi baptisterium cum turmis papilionum.

Veneti Alviano duce supremo tentata per eos occupatione Veronæ, & redactis in sui potestatem Vallegio, & Pischeria, & Brixia per Laurentium Ceritem præter ibi arcem, die vigesima septima Maji ingressi agrum Cremonensem, occuparunt Cremonam Theodoro Trivultio duce, & Soncinatibus, & Laudensibus, & aliis ibi regionis incolis perventis in Gallos, ex Cremona progressi sunt usque Piceleonem, & Cæsariani sexcentum equestres, & bis mil-

A le pedestres, egressi Veronam, Rocandulpho & regulo Bozuli ducibus, tercentum velites, & sex centum pedites dimissos per Alvianum ad custodiam sancti Bonifacii, & ibi degentes absque ordine, dum aufugissent illinc Coloniam, inscuti sunt, & Colonia occupata & direpta, ibi fere ad unum captivarunt, & mox Suaprio capto, & direpto, & combusto, & demolito ponte per Venetos imposito super flumine Adigis, progressi sunt usque Vincetiam, quam occupassent, nisi ibi incolæ eam ad ibi præsidium ingressi fuissent. Et Genua per classem Gallicam illuc appulsam, Bernardino Præ-Joanne amirata, redacta fuit in sui potestatem ope Antoniotti, & Antonii Adurnorum, & Ottoboni, & Sinibaldi Fliscorum, inimicorum Joannis Fulgosi ibi Ducis, & agnatorum suorum ob necem Hieronymi Flisci filii Joannis Aloysii commissam per Ludovicum & Fulgosinum fratres Ducis, illuc profectorum quatuor millibus pedestribus, & per eos fufis mille pedestribus Fulgosiorum sibi occurrentibus, Zacharia fratre Ducis captivato, & mox occiso una cum Ludovico, & illinc abeunte Jano, dimisso per eum ad custodiam ibi arcis Casteletti Fulgolino, & illic per Gallos creato Duce Antoniotti, & subministrata annona illic Lanternæ, illinc facto recessu ad Spediam, eaque direpta firmata classe in Portu Venetis. Et Galli, Tramolia & Jo. Jacobo Trivultio ducibus, ex Alexandria, ibi dimisso præsidio sub Sacramoro Vicecomite, & facta pugna inter ibi Gallos eo duce ac Sforciadas, in qua multi utrinque occubuerunt, profecti Novariam, eam obsederunt, ac oppugnarunt ad principium Junii. Et cum Suitenses & Rhæti ad ejus subsidium properassent, & alios exspectarent, & Hispani ex agro Placentino cursitassent ac diripuissent agrum Papiensem usque ad vicum Iriæ, diffusi ea potiri, ipsa, apertis illius mœniis, dimissa, inde pedem retulerunt ad vicum Riotæ, illinc distantem per lapides duos. Et cum Suitensium, & Rhætorum decem millia per Motivum, unum ex eorum ducibus, incitata, illinc egressorum nocte triplici agmine, aliis non exspectatis in sui subsidium properantibus, sub Georgio Altesasso viriliter Gallos id non exspectantes invasisent, & utrinque facto prælio die sexta Junii per duas horas felici Marte, per illos fuerunt fusi, interceptis ex eorum tormentis bellicis viginti duobus, & plerisque impedimentis direptis, & occisis supra decem millia, & fere omnibus Germanis, & Guasconibus pedestribus una cum regulis Boemuntis, & Montisfalconi, & Coriolano Trivultio, & ex Suitensibus & Rhætis tantum desideratis mille centum quinquaginta cum Motivo duce, ac Duce Bernensium, & Antio Aimone duce Suitensium, inde aufugientibus Tramolia & Trivultio turmis equestribus in Galliam Transalpinam. Et Veneti duce Alviano, hac audita strage, ex agro Cremonensi nonnullis tormentis bellicis post se dimissis, ac Brixia, properantes Veronam, eam defensam per Rocandolphum, ibi ad præsidium tribus millibus pedestribus & tercentum equestribus degentem, oppugnarunt, & cum ipsam apertis ejus mœniis in sui potestatem redigere non valuissent, ea dimissa irruerunt ejus agrum, eoque direpto, ibi firmarunt castra per Balionum eorum duce septem millibus pedestribus, & sexaginta equestribus, expugnato Limiaco, ibi ad sui præsidium duce Villiarde Hispano, & per eos munito Trevigio. Et Mediolanenses, & alii, qui defecerant ad Gallos, soluta multa pecunia Suitensibus, ad Sfortiam redierunt.

Et Cremonenses ad sui præsidium vocarunt & introduxerunt copiis Christophorum Pallavicinum Bartholomæo Vitale duce, Galeatio Sfortia Pisauri regulo ibi rectore. Et tunc per octo dies ceciderunt pluvie, & ultima die aer præter modum fuit obscu-

obscurus, & multa tonitrua & fulgura vigerunt. Et Suteses & Rhæti irrumpentes Galliam Subalpinam, ibi Vercellas, ac Hastam, & multa alia illic occuparunt, & inde ab ibi incolis, eos accusantes Gallis auxiliatos fuisse, multam pecuniarum summam extorserunt, multamque prædam abduxerunt. Et ex aliis Sutesibus viginti millia, secum junctis Germanis equestribus quinque centum quinquaginta quinque, Cæsare Olderico duce, in gratiam Maximiliani Cæsaris irruerunt Burgundiam, eamque diriperunt, ac ferro & igne vastarunt, & Tramolia ibi prorege eis occurrente decem millibus pedestribus, & mille equestribus, ex pugna Novariense in Italia incolumibus secum conductis, repulso, & ingresso Divionum, illud obsederunt, & sibi per eum promissis quatuor centum millibus aureis, pro medietate solvendis intra dies quindecim, & aliis intra trimestre, & Germanis septuaginta millibus, & facta promissione, quod Rex Gallorum sublato Concilio Pisano paruisset summo Pont. nec ejus subditis in ipsum opem tulisset, nec eos bello infestasset, ac dimisisset Carolo Austriaco partem Burgundiæ sibi spectantem, & Sfortiæ arces Mediolani & Cremonæ, & nec eum, nec alios in dominio Mediolani, & Gallia Cisalpina vexasset, omni jure sibi in eo dominio spectante ipsi cesso, & nec aliquos Suteses ad sui stipendium conduxisset, nisi ex licentia suorum rectorum, & Rex hæc omnia approbasset, habitis à Tramolia pro eorum observatione obsidibus, inde redierunt domum, & cum Rex hæc approbare nolisset, sævierunt in Duces suos. Et Genuenses, dum Octavianus Fulgosius habitis à Cardona tribus millibus Hispanis, Marchione Piscariæ duce, Genuæ se appropinquasset, & Flisci, & Adurni auctoribus Hieronymo & Antoniotto, ut patriam à bello liberarent, inde Spediam abiissent, eamque occupassent cum multis aliis in ipsa regione, & Genuam dimisissent Fulgosius, se vendicarunt in libertatem, & ibi Octavianus factus fuit Dux, per eum numeratis Hispanis octuaginta millibus aureis, & Adurnis, & Fliscis ex Spedia illuc profectis, & per illos obsessa Genua, inde repulsis gravi strage, tentarunt arcem ibi Lanternæ ad eam factis cuniculis demoliri. Et classis Gallica ea munita ex mari Tyrreno trajecit in mare Normanicum. Summus Pont. & Hispaniæ, & Angliæ Reges, & Genuenses fœdus percusserunt adversus Gallos, & Lovagnus arcis Mediolani, & Joannettus de Herbovilla, Benonus cognominatus, arcis Cremonæ præfecti, oppressi gravi inopia, ac diffisi auxiliis Regis, illas dimiserunt Sfortiæ. Et Suteses sibi per eum promissis aureis ducentum quinquaginta millibus, & quotannis per annos viginti quinque quadraginta millibus, assumpserunt ejus ac domini sui patrociniū. Et Hispani recepta Genua regressi sūt in agrum Placentinum, & inde profecti Bergomum eo sibi dedito, ac expugnata & direpta Pischeria, Cardona, & Columna, & Marchione Piscariæ ducibus, progressi sunt in Venetos castrametantes in agro Veronense, & eis pedem referentibus ultra Adigem, & Baliono ducentum equestribus, & tercentum velitibus, & bis millibus pedestribus, profecto Trivigium, & Alviano reliquo exercitu Patavium, eoque munito propugnaculis, junctis secum Cæsarianis, & per ipsos receptis Vincentia, peninsula Rhodigii, & Limiaco, & aliis dimissis per Venetos, & castris firmatis Montagnanæ, inde exhortatione episcopi Gurgensis profecti Patavium, illud obsederunt exercitu decem millium pedestrium, mille tercentum equestrium, & quatuor centum velitum, & ibi utrinque commisso prælio, ex eis occubuerunt circiter quatuor millia, & ex Venetis tria millia, & illuc supervento Gurgense sex centum pedestribus, & ducentum equestribus pontificiis, ipsum oppugnarunt, & factis cuniculis ad illud, ipsiusque apertis mœniis, gravi

A oppressi penuria, eo dimisso illinc abierunt Vincemiam.

Cæsar, & Margarita, ejus filia, Gubernatrix Flandriæ pro Carolo nepote, & Henricus Rex Angliæ unitim arma pararunt in Regem Gallorum, & Angli duce Talbotto, ac Cæsar obsederunt de mense Junii Teroanam in Picardia, munitam præsidio ducentum quinquaginta equestrium, & bis millium pedestrium, & cum Rex Angliæ una cum Carolo Duce Summerfeti alio exercitu illuc accessisset, & circa eam exstarent quadraginta millia pedestrium, & quinque millia equestrium Anglicorum, & totidem pedestres, & equestres bis mille Germani, & ex Gallis triginta millia pedestrium, & tria millia equestrium Longevillano Principe Rhotolini duce irent illuc, ut ei opem & annonam ferrent, Angli & Germani, dimissa parte exercitus ad Teroanam, eis occurrentes ad Chignattum vicum, ab eventu mox nuncupatam Calcariam, à Teroana per tria millia passuum distantem, ibi utrinque commisso prælio die quinta decima, & vigesima quarta Augusti, ipsos profligarunt, Longevillano, & regulis Bajardo, Onio, & Claramonte captivatis, & ductis in Angliam, & occisis Berna, Busino, Biandono, & Palissa, & utrinque sexdecim millibus in exercitu Gallorum militantibus decem millibus Germanis ex Ducatu Geldriæ. Et Cæsariani & Angli Teroana statim potiti, ea demolita præfecti Torniacum, olim Nervios, illud obsederunt, & in jus suum compulerunt, sibi solutis per Gallos ibi obsessos aureis centum millibus pro eorum redemptione, Fano sancti Quintini eorum quinque millium præsidio munito. Et Jacobus Rex Scottorum, sororius Regis Angliæ, exercitu quadraginta millium armatorum Uneo duce in gratiam Regis Gallorum irrupit Angliam, & sibi eam diripienti occurrente Havardo Surreo, ibi dimisso rectore per Regem una cum Catharina uxore, & Scottis ablata aliqua præda, eis illata gravi strage, expugnavit ac diripi jussit Norbanam, & mox obsedit Bernicum, & ad Tuendam die decima Septembris facto utrinque conflictu profligati fuerunt Scotti, ex eis una cum ipsorum Rege occisis circiter duodecim millibus, & octo millibus captivatis, & viginti duobus tormentis bellicis magnis, & multis aliis amissis, & ex Anglis desideratis octo millibus, & totidem captivatis. Et Cæsar in Germaniam, & Rex Angliæ in Angliam factis induciis cum Rege Gallorum redierunt. Et Rex Angliæ Ducem Sofferti æmulum suum, & ex Anglia in Galliam, ad ibi Regem profectum, & inde revocatum in Angliam, & ibi caprum decapitari jussit. Et Laurentius Cerites, dux Venetorum ad præsidium Crenæ, inde die tertia Junii profectus Bergomum, quod tenebant, & valde opprimebant Hispani, illud cum arce occupavit, ibi plurimis ex eis occisis, & Francisco Spudeo eorum Quæstore cum parte aureorum viginti quinque millium exactorum à Bergomensibus captivato, illuc præmissis Matthæo Cagnola Bergomense, tribuno impigerrimo ejus cohorte, & aliis copiis etiam Rentii tunc ingressis agrum Cremonensem, eumque diripientibus, & per Soncinates, & Romanengates, & alios ibi incolas assumptis armis, repulsis, ex illis occisis ultra centum, & multis aliis vulneratis.

Et Sforciades sibi junctis tercentum Hispanis ex mille, quibus Antonius Læva eorum dux secum junctis aliis bis millibus pedestribus, & centum equestribus sub Antonio Com. Lodronii, obsederat per mensem Pontificum, ipsumque suppeditarat, die ultima Julii Silvio Sabello, Oldrado Lampugnano, & Cæsare Ferramosca ducibus, Bergomum recuperaturi, ejus agrum ingressi fuerunt, ipsiusque diripientibus occurrente Rentio, & utrinque commisso prælio pari Marte, illud obsederunt, & per Venetos illuc ad auxilium transmissis sex centum equestribus sub Christophoro Albanense, & Sabino de Lantiis, eis occurrerunt, & hinc inde commissis multis levibus præliis

liis diverso Marte, in quibus occubuit Guerrerius Cellanus Cremonensis, ductor equestrium Sfortiadum, & tandem profligatis Venetis receperunt, per Bergomenses multo ære numerato Hispanis, quibus se subjecerunt exclusis Sfortiadis sibi infensis, ibi constituto rectore Matthæo Granatino, qui cum factis cuniculis ibi arcem in sui potestatem redigere tentasset, ex pilula à tormento bellico emissa fuit occisus, & mox per ibi milites arce dimissa, & adhuc ex Rentii copiis tercentum equestribus, & quinque centum pedestribus, Matthæo Cagnola, & Marcello Valla Romano, & multis aliis ducibus egressis Cremam, & ingressis Bergomum, & ibi captivatis Capusio Procere, & Antonio Ripamera duce Hispanis, cum pecuniis, quas à Bergomensibus receperant. Et cum Sfortiades, & Hispani tercentum velites, & equestres octuaginta, & alii pedestres cum bis millibus evocatis ex monte Briantiæ, eos illinc abeuntes insequuti fuissent, Rentius ipsis occurrens copiis suis, & cum illis prælio congressus, eos profligavit. Et Cæsariani Maranum in Istria juxta mare dolo quoque occuparunt. Et dum Veneti illud recuperaturi, Jo. Paulo Manfrono, & Baldefare Scipiono ducibus, ac Andrea Lauretano legato obsedissent, & Christophorus Frangipanes ejus acie ad subsidium illuc profectus fuisset, commissio etiam ibi utrinque prælio, Venetos fudit, ex eis multis occisis. Et alii Cæsariani & Hispani ex Vincentia cursitarunt ac diripuerunt, ferroque, & igne everterunt agros Vicentinum, & Patavinum usque ad stagna Venetorum. Et cum Alvianus, ut eis resisteret, egressus Patavium ibi dimisso præsidio congruo exercitu pedestrium septem millium, equestrium quatuor millium, & velitum bis millium sub multis insignibus ductoribus, & tribunis Italis Andrea Grito, & Andrea Lauretano legatis, & munita vallis & aggeribus utraque ripa Bachilionis, & Rhenonis fluminum, & impeditis itineribus, illucque accersito ex Trevigio, & secum juncto Baliono ejus acie, & illinc Theodoro Trivultio ejus copiis destinato ad præsidium Vincentiæ, ipsis redeuntibus gravi præda onustis Veronam occurrisset, & per illos trajecto flumine Bachilionis, ipsos insequente ac lacescente Bernardino de Antoniola ejus turma velitum, in Venetos quadrato agmine primum ducente Cardona, & extremum Columna conversi, & cum eis invito Alviano, sed incitato per Lauretanum commissa pugna die septima Octobris, Baliono tenente dextrum cornu, Antonio Pio sinistrum, & Alviano medium agmen, ipsos profligarunt, ex eis tum occisis, tum submersis circiter septem millibus, inter quos fuerunt quatuor centum equestres, & Pius, & Constantinus ejus filius, & Lauretanus legatus, cum multis aliis insignibus proceribus, nobilibus, ductoribus, ac tribunis, & captivati fuerunt Balionus, ac multi alii etiam insignes nobiles, & ductores, & tribuni ex eo exercitu Veneto. Et Alvianus una cum Grito altero legato reliquo exercitu properavit Trivium, & Patavium. Et Cæsariani, & Hispani paucis ex eis desideratis, adhuc incurfatis & depopulatis, ac ferro & igne everfis agris Patavino, Trivisano, & Veronense, & peninsula Rhodigii, superventa hyeme pro parte substituerunt in agro Vicentino, & vicis finitimis, & pro parte iverunt in agrum Brixiensem ad hyberna. Et Columna ducentum equestribus, ducentum quinquaginta velitibus, & bis millibus pedestribus ingressus agrum Cremonensem hybernatus fuit Sorelinæ, & Romienengi. In mari Normandico classes Anglica & Gallica nonnullas pugnas commiserunt invicem, in quibus occubuit Odoardus filius Com. Surenensis præfectus Anglicæ, & per navem Anglicam cum duabus Gallicis commissa pugna, & omnibus combustis, & ex eis bis millibus & ultra utrinque desideratis, & mille quinque centum submersis in mari, utraque classis

A inde abiit, & Gallica die quintadecima Octobris in mari Anglico ex procella remansit dissipata. Et die decima Februarii fuit ingens terræmotus, & mons ad finem Italiæ & Oroborum supra Belinzonam in Ducatu Mediolani corruit, & impedito ob id cursu aquarum fluminis Brevii in alveum Ticini, & occupatis ibi per ejus aquas labentes in lacum Verbanum nonnullis pagis factus est illic aius lacus longitudo milliarii. Et apparuerunt duo soles in mane duorum dierum, & earum noctibus totidem lunæ. In universa fere Italia peste, & fame sævientibus. Et Cremonæ prætor pro Sfortia Bernardo de Comitibus Patavino, ficariis quamplurimis de mense Decembris extremo supplicio affectis, Matthæo Mario Busetano scelere vindice in dominio Mediolanense.

B Anno subsequuto Christophorus Frangipanes Germanis bis millibus quinque centum pedestribus, & quinque centum equestribus, & Boemis octo centum, & Austriadis mille, & turma Crovatorum, de mense Februarii obsedit Afopum, quod solum ex Foro Julii permanerat in fide Venetorum, & per Hieronymum Savornianum ibi ducem ad præsidium ejus copiis in ipsum illud oppugnantem facta eruptione repulsus fuit gravi strage, ac multorum cæde. Et Alvianus prodita in lucem conjuratione in eum facta per Cæsarianos, ab ipsis in Patavium destinatis ficariis ad eum occidendum, ut ipso sublato facilius occuparent Patavium, & captis ficariis, & ultimo supplicio affectis, ex Patavio profectus in auxilium Afopi ducentum equestribus, quinque centum velitibus, & sex millibus pedestribus cum tormentis bellicis levibus, & expugnato Padernono, ubi se firmarant Germani equestres Ricino duce, ut eum progredi impedirent. Et cum Frangipanes dimisso Afopo inde abiisset secum conjuncto Savorniano ejus copiis, ipsum fuit insequutus, & assequutus, & cum eo prælio congressus profligavit, ipso & multis aliis vulneratis, & multis aliis occisis, eique ademptis septem tormentis bellicis, quibus oppugnat Afopum, & omnia ibi occupata per Cæsarianos, præter Goritiam & Gradiscam, recepit. Et dum equestres septem centum, totidem velites, & tria milia quinque centum pedestrium, Davalo & Alarcono ducibus, secum conjunctis Germanis mille quinque centum, Veronam egressis ex Montagnanâ, & Colonia concursarent, ac diriperent agrum Patavinum usque Patavium, & eis resistente Antoniola erumpente Urbiculam velitibus tercentum, illuc profecti ipsam obsedissent, ac cepissent die vigesima tertia Junii una cum Antoniola, & ejus velitibus, & Veneti adversus eos collegissent ibi, & ad Vincentiam, & Marosticam omnes copias, quas habebant in ea regione, ex Foro Julii rediit Patavium, & inde egressus septem centum equestribus, mille velitibus, & septem millibus pedestribus castra firmavit in agro Vicentino, & mox pedem retulit in agrum Patavinum. Et Cæsarianis oppressis penuria, dimissis ibi occupatis, pedem referentibus progressus recepit Ateste, ibi captivatis octo centum velitibus sub duce Corviera, & auctis copiis in eos castrametantes ad Montagnanam, profectus illos provocavit ad prælium, eisque regredientibus in peninsulam Rhodigii cursitavit, ac diripuit ibi omnia usque Veronam, & per Malatestam Balionum ducem velitum Albanensium eis locatis in insidiis in montibus Veronensibus, & per ipsos provocatis Cæsarianis ad prælium, & in eos irrumpentibus, profligatis ad vicum sancti Martini Zacharia Germano, Gotifredo Calcadio Veronense, & Alphonso Romano ducibus captivatis. Et Cardona dimissis ad præsidium peninsulæ Rhodigii tercentum equestribus, & mille pedestribus, regresso inde ad opem agri Veronensis in Alvianum progressus in eam peninsulam Rhodigium ibi cepit, illic tercentum aliis

equestribus captivatis una cum Garfia Meritio duce, illinc transmissis Venetias, & aliis, qui ibi erant ad præsidium Insulæ, ea dimissa profectis versus Ferrariam, eam totam sibi vendicavit cum Limiaco, Malatesta duce.

Et Sfortiades de mense Maji reparatis viribus, & direptis agris Cremensibus ducentum equestribus, ducentum quinquaginta velitibus, & bis millibus pedestribus Hispanis Cremam profecti, illam munitam præsidio etiam totidem equestrum, velitum, ac pedestrium obsederunt, & ibi utrinque commissis diversis præliis diverso Marte, & facta per milites ibi obsessos Marcello Valla duce eruptione in ipsos castrametantes ad vicum Calcinate, quamplurimis equestribus ex eis captivatis, eorumque direptis castris, capto Ferramosca, ac direpto Umbriano, Antonio Filentino & Baptista Pientino ducibus, eis etiam per Venetos profligatis, exfutisque præda, occiso Filentino, & vulnerato Pientino, & nec multo post mortuo cum multis aliis, & cum Rentius oppressus gravi inopia nocte diei vigesimi sexti mensis Julii facta eruptione ex Crema in Sfortiadas ducentum equestres, totidem velites, & mille quinque centum pedestres, eam obsidentes, ut præfertur, ipsos inde repulisset, ipsorum combustis impedimentis, eisque ademptis tribus vexillis, & quatuor tormentis bellicis, Petro Cagnola duce pedestrium, & Fortebratio equestrum, & gravi illata eis frage, multis ex ipsis desideratis, & Cagnola vulnerato per Benedictum Salernum Cremonensem, Sfortiades pedem retulerunt Laudam. Et Bartholomæo Martinengo de Villa Clara, & Nicolao Scotto, Rentii ducibus, copiis coactis in agro Placentino, illinc egressis agrum Cremonensem, & ibi facta multa præda die vigesima septima Octobris transmissis Brixiam, & ejus tentata occupatione, mox introductis in Cremam per Scottum mille quinque centum pedestribus, captoque rursus Bergamo bis millibus pedestribus, & nonnullis equestribus, Mercurio Vipera & Malatesta Baliono ducibus, illuc destinatis die quinta Novembris, inde Hispanis, qui erant a sibi præsidium, expulsis, & ex eis captivatis centum equestribus, & mox illuc profecto Rentio quatuor centum equestribus, & ducentum velitibus, Cardona & Sabellus illuc accedentes die tertiadecima illud obsederunt, & oppugnarunt quatuor millibus pedestribus, quatuor centum equestribus, & sex centum velitibus, eis viriliter resistente Rentio, motis etiam campanis ex turribus ecclesiarum, & effusis, & ex earum ære liquefacto excussis tormentis bellicis, & Scotto, dum ex agro Placentino per agrum Laudensem illuc iret ad subsidium octo centum pedestribus, intercepto per mille ducentum Helvetios & Rhætos, & captivato, & conducto Mediolanum, & ibi decapitato, post multas Bergomi oppugnationes, & levia prælia ibi utrinque commissa, plurimorum cæde, per Rentium factis induciis cum Hispanis, & Sfortiadis, & sibi, & militum suorum promissa incolumitate, ac bonorum dimissione, & per Bergomenes solutis Hispanis & Sfortiadis octuaginta millibus aureis pro illorum redemptione, & liberatione à depopulatione, ex prudentia & benignitate Columnæ Bergomum dimissum fuit die quinta decima Novembris Hispanis. Et Columna rediit ejus copiis Cremam, eamque obsedit, & Hispanis, qui erant ad obsidionem Bergomi, munita Brixia præsiis, progressis in agrum Veronensem adversus Alvianum castrametantem apud Limiacum, & secum conjunctis Alarcono, & Davalo eorum copiis, & aliis ex eis, qui erant ad præsidium Pischeriæ, & Veronæ, & alibi, & cum eo diripiente agrum Veronensem commisso prælio, in quo multi utrinque occubuerunt. Alvianus dimissa peninsula Rhodigii regressus est in agrum Patavinum, & ibi juxta flumen Adigis castra firmavit. Et

A Hispani, & Cæsariani hybernati sunt in ea peninsula. Et Veneti etiam mari & terris obsederunt Maranum Joanne Veturio duce, & dum in ejus auxilium Frangepanes mille pedestribus & ducentum equestribus voluisset accedere, Veturius ei occurrit, & inita pugna, eis profligatis, eum captivavit, & transmisit Venetias de mense Junii, & dum oppugnassent Maranum, inde repulsi fuerunt per Cæsarianos, qui ibi erant ad præsidium, & mox, cum reparatis viribus illuc redire intenderent. Et ex Germanis, Crovatis, & Boemis mille equestres, & tria millia pedestrium properarint ad ejus opem, timentes ab illis opprimi, inde abierunt Utinum, & Civitate, unde, dum Germanis, & aliis concursantibus, & diripientibus ibi regionem, ut id prohiberent, occurrissent, captus fuit per eos Veturius, & dum secum conjunctis aliis quatuor centum equestribus, & mille ducentum pedestribus, occupato Monte Falcono, adhuc incurfata & direpta regione ipsa, obsedissent Civitate, & Malatesta de Soliano sexcentum equestribus, & bis millibus pedestribus, & Savornianus aliis bis millibus in illos transfivissent, utrinque commissa alia pugna aliquorum cæde eos inde repulerunt, & qui redierunt domum.

B Summus Pontifex, Persis per Turcas profligatis, transmissis legatis ad Cæsarem, Reges Gallorum, C Hispanorum, Anglorum, & alios Principes, & civitates liberas Christiani nominis, omnes adhortatus fuit ad movendum arma unitim in Turcas, & ut facilius fieri posset, operatus fuit per Cæsarem, Reges Hispaniæ, & Angliæ, fieri invicem inducias per annum cum Rege Gallorum, ac Suitenses, & Cæsarem, ac Venetos procuravit conciliare, & sibi eorum commissa controversia, declaravit inter eos esse pacem, conditionibus per eum exprimentis intra annum, & per Cæsarem dimissis Patavio & Vincentia Venetis, & per ipsos sibi Trivigio, penesque se Crema reposita, & per Cæsarem intra mensem ratificata hac declaratione, ei per ipsos solutis aureis viginti quinque millibus, & totidem intra trimestre, D & per summum Pont. sibi solutis aureis triginta millibus ab ipso obtinuit Mutinam, inde ex ejus arce expulso Rangono, ipsiusque, ac Rhegii, Placentiæ, & Parmæ creavit Ducem Julianum fratrem suum, affectans etiam occupare Ferrariam, & eum fratrem ipsius requisivit creari Regem Neapolis. Et Rex Gallorum intendens recuperare dominium Mediolani, & ob id ad bellum se accingere, tentavit habere in partes suas Suitenses, eis oblati aureis cccc. millibus, & in futurum aliis dccc. millibus, & ut facilius votum suum adimpleret transmissis legatis ad summum Pont. eum exhortatus fuit ipsi adhærere, E sed Cæsar & Rex Hispaniæ id sibi dissuasurunt, & Suitenses se obtulerunt, habitis pro eorum stipendio mensuatim sex millibus aureis, impedire Gallis iter in Italiam, & aliis xl. millibus irumpere Burgundiam xx. millibus. Et Rex Gallorum desponsata Claudia ejus primogenita die x. Octobris Francisco Valesio, die xv. opera Longivalensis Principis, & Rectoris Normandiæ, contraxit pacem cum Rege Angliæ ducta uxore Maria ejus sorore, cum dote aureorum quatuor centum millium, sibi dimissis Torniaco, & aliis occupatis ex Normandia per Anglos, eorum Regi per ipsum solutis aureis dccc. millibus infra annos xii. & in qua comprehensus fuit F Archidux Austriæ. Tres lunæ infectæ sanguine eum circulis desuper ignitis per duas noctes continuas, & duo soles in aurora apparuerunt. Et de mense Novembris Romæ fuit terræmotus, & fulgure fuit percussa arx Adriani, inde excussa imagine Angeli, & cadentibus frequentibus pluviis in immensum creverunt Tyberis, Padus, & alia flumina Italiæ, & die v. Augusti Cremonæ in ejus agro cecidit gran- do instar ovorum gallinaceorum.

Anno 1515. Redemptionis humani generis Ludovici A. C. VICUS 1515.

vicus XII. Gallorum Rex, dum maturæ ætatis nimis incumberet Veneri cum nova nupta, infirmatus die x. Januarii anno xvii. regni sui obiit, & die xxiv. Franciscus Valefius, filius Caroli filii Joannis ex Ludovico I. Duce Aurelianensium, & Valentina Vicecomite, ejus gener, Dux Engolismensium, & nepos Philiberti Ducis Allobrogum ex Ludovica ejus sorore, & ex Ducibus Aurelianensium, annorum xxii. de more apud Rhemos fuit coronatus Rex Francorum, qui percusso fœdere cum Cæsare, & Carolo ejus nepote, ipsi desponsavit Renatam ejus cognatam annorum quatuor cum dote sex centum millium aureorum, & Ducatus Biturigum, per Cæsarem cesso omni jure sibi spectante in dominio Mediolani, & Britania Regi Gallorum, & in quo fœdere fuit comprehensus Dux Geldrensis, & confirmata pace cum Rege Anglorum, & tentata cum Suitensibus, ac summo Pont. destinatis Romam ad eum legatis Gulielmo Budeo, & Ant. Maria Pallavicino, & receptis in ejus partes Venetis, ac Genuensibus Octaviano Fulgofio eorum Duce, ipsis inficiis jam sibi fœderato, ac Duce Ferrariæ, & Principe Mantuæ, & contracta amicitia cum Ducibus Geldrense, Clivense, ac Legiense, & nupta sorore Caroli Ducis Borboni, ejus magistri militiæ, Duci Lotharingiæ, & adversus eum ac Venetos percussio fœdere per summum Pont. Regem Hispaniæ, ac Florentinos, & Suitenses, qui promiserunt sibi solutis aureis xxx. millibus mensuatim invadere Burgundiam ac Delphinatum, & Rex Hispaniæ Regi Gallorum ad Galliæ fines movere bellum, & nec ab eo desistere, donec dimisisset liberum dominium Mediolani, & per ipsum coacto exercitu mmd. equestrium, & octo millium velitum sub Duce Borboni, & Principe Bojorum & Avernorum, & pedestrium quadraginta millium, aliis bis millibus habitis à Duce Genuensium sub Nicolao Fulgofio, & aliis copiis auxiliariis à Duce Allobrogum ejus avunculo, descendit cum eo, ac Ducibus Lotharingiæ, & Gennæ, in Italiam ductore Jo. Jacobo Trivultio per vias Alpium inusitatas clam Suitensibus, pro Sfortia consueta eorum itinere occupantibus, & ex quibus forent decem millia Sufis, totidem apud Pinarolum, & octo millia Salutii, Cardinale Sedunense eorum duce, ac legato Apostolico. Et Rhegio, ac Parma, & Placentia munitis præsidio pontificiorum, ac Florentinorum Laurentio Medicæo duce. Et Cæsariani agro Vicentino cursitato, ac direpto, Venetis sibi occurrentibus Alviano duce, utrinque commisso prælio, inde ipsos repulerunt, eisque pedem referentibus Patavium, regressi sunt multa præda Veronam. Et Prospero Columna degente equestribus md. apud oppidum Villæ Francæ Galliæ Subalpinæ, die xv. Augusti illuc profectis dc. equestribus, & mille pedestribus reguli Albricotti, & Palisæ, per eos ex insperato, captivato, & transmissio in Galliam una cum Petro Morgano ejus Locumten. ac Brancaleone, & Com. Policrafti, Cæsare Ferramosca, & Hieronymo Oldoino Cremonense ex eis ducibus, & multis aliis militibus, & plurimis utrinque occisis. Suitenses Gallis castrametantibus apud Taurinum, direptis Villafranca, Clivasco, & Vercellis, sibi annonam denegantibus, progressi sunt Novariam; & cum per Gallos receptis Castlatio Alexandrino, Derthona, & Vercellis, & interceptis pecuniis sibi transmissis per summum Pont. pro eorum stipendio, tractata compositione cum Rege, eisque intendentibus ex Novaria abire, transmissis aliis pecuniis per Regem Hispaniæ, & solutis pro eorum stipendio ibi substitissent, & mox profecti Galaratum illic expectarent ex aliis viginti duo millia.

Rex recepta Novaria cum ibi arce, sibi prodita per Ludovicum Ancianum Cremonensem, cognominatum Ficum, illius præfectum, motis castris ex

A Vercellis ivit Papiam, Trivultio xii. millibus ex eo exercitu in vico Binaschi subsistente, & inde mox progresso Mediolanum vii. millibus pedestribus, & tribus millibus equestribus, cum Suitensibus convenit, Duce Allobrogum, ac fratre, & Odetto Fusio regulo Lautrecci auctoribus, secum habere pacem donec vixisset, & post respectu ejus successorum per decennium, sibi dimissis vallibus, quas tenebant ex dominio Mediolani, & solutis aureis sexcentum millibus, eis olim promissis per Tramoliam, & aliis tercentum millibus, & quotannis aliis xl. millibus, annullata tamen pensione aliorum xl. millium, olim sibi facta, ac nupta Sfortiæ nobili Gallica cum dote Ducatus Namurtii, annui redditus aureorum xii. millium, ac data turma equestrium l. & quod in hoc fœdere comprehenderentur summus PP. per eum tamen dimissis Rhegio, Parma, ac Placentia, & Dux Allobrogum, & Marchio Montisferrati, sed cum mox superventis aliis Suitensibus hæc imperfecta remansissent, & ex eis xxx. millia Mediolanum properassent, & octo millia ab aliis discordando, Alberto Petra ac Despasio ducibus, rediissent domum, & dcc. equestres, dccc. velites, & quatuor millia pedestrium ex Hispanis dimissis Veronæ ad ibi præsidium, dc. equestribus, totidem velitibus, & bis millibus pedestribus Germanis sub Marco Antonio Columna, & Brixia mcc. Germanis pedestribus, ex Verona, & Laurentius Medicæus recepta per eum Ruberia à Guidone Rangono, sibi solutis aureis xii. millibus, aliis equestribus dcc. & dccc. velitibus, & quatuor millibus pedestribus, accesserint Placentiam, & Sedunensis ex Cremona illuc eos adiisset ad principium Septembris, Nicolao Fulgofio l. equestribus, & aliis ejus cohortibus agrum Laudensem, & Rentio bis millibus pedestribus, & d. velitibus, usque Cremonam cursitantibus, ac diripientibus. Et per Rentium die xxiv. Julii expugnato Castroleonis, una cum Sexto, Paterno, & Grumello, ibi cum ruralibus commissa pugna, in qua multi illic perierunt, & dum mox regressus fuisset Bordolanum, facta in eum irruptione per Cremonenses, eoque ibi cum incolis commisso alio prælio, in quo multi etiam occubuerint, capto, & direpto, & inde multa præda reverso Cremam, Cremonæ rectore Ambrosio Mayno, dcccc. equestres, & mcccc. velites, & quatuor millia pedestrium Venetorum ex peninsula Rhodigii Alviano duce illuc properarunt, & inde die viii. iverunt Sorefinam, & inde Laudam, & cum Gallis castrametantibus in vico S. Brigidæ inter Mediolanum & Melegnanum, pontificii & Hispani, imposito ponte super flumine Padi, exhortati per Sedunensem eo trajecto irrupissent agrum Laudensem, & ibi facto prælio cum Gallis sibi occurrentibus, inde, multis ibi cadentibus, repulsi, & inter se discordes, & nec sibi invicem fidentes, regressi fuissent Placentiam, & Rentius orta discordia inter eum ac Alvianum Laudæ, ubi erant, direpta, illinc se contulisset cc. equestribus, & totidem velitibus ad stipendium summi Pont. Suitenses habitis à pontificiis in auxilium cccc. velitibus sub Lud. Ursino Com. Pitiliani, & Mutio Columna, incitati per Sedunensem ad eos ex Cremona profectum Mediolanum, ab eo facta eruptione in Gallos, eos viriliter aggressi fuerunt, & cum eis, longe illis pluribus, prælio audacter congressi die xvii. Septembris usque ad horam iv. noctis, & ex tormentis bellicis Gallorum interceptis xv. & mox reliquo tempore noctis dato quieti corporis, die sequenti usque ad extremam lassitudinem, & alia die gravi odio, & Venetis opportune superventis in auxilium Gallorum justo itinere pedem retulerunt Mediolanum, ex eis occisis novem millibus, dimissa victoria cruenta Gallis, ex ipsis desideratis xiv. millibus pedestribus, & dc. equestribus, cum multis proceribus, ac ducibus, inter quos fuerunt Princi-

pes Talamonii, Sancerris, Sanbricordis, Bovisius, & Chiapinus filius Com. Pitiliani, & delusi per Hispanos & pontificios non sibi dato auxilio juxta fidem datam, Sedunensi petito, nec habito stipendio à Sfortia, eique ad sui præsidium dimissis MD. & data fide quamprimum redtundi ad ejus opem, regressi sunt domum. Inter Cremonenses factiosos etiam commissa pugna ad forum majus Cremonæ, & ibi occiso Apollonio de Multifidenariis, Sfortia eis Suitensibus MD. & D. Italis, Hieronymo Morono, Joanne Gonzaga, & nonnullis aliis nobilibus Mediolani ingressus fuit arcem Mediol. inde transmissio Francico fratre in Germaniam ad Cæsarem, ab eo petitum auxilium adversus Regem Gallorum, qui erecto in loco conflictus pro memoria victoriæ templo, ibi per triduum celebrari fecit missam solemnem pro suffragio animarum ibi occisorum, & per Mediolanenses transmissis Oratoribus, & ejus exercitui solutis aureis tercentum millibus, ipsoque recepto in Ducem suum, ivit Mediolanum, & cum Suitenses ei dimissis Vallibus, ac Belinzona præter ibi arcem, ac Lucerna cum arce, solutis ibi custodibus aureis sex millibus, & Rhæti retenta Clavenna properassent domum.

Et Galeatius, & Christophorus Pallavicini equestribus & pedestribus se recepissent Cremonam ad ibi auxilium, eam die ultima Septembris Theodorus Trivultius nomine Regis Gallorum ingressus fuit. Et Sfortia obsessus in arce Mediolani per Petrum Navarram, & ad eam factis cuniculis, & in vico Gariboldi Ducatus Mediolani visis duobus equestribus in aere congregari, eoque, qui visus fuit apparere ab Occidente, & ab ea parte, ubi existat Gallia, & staturæ plusquam humanæ prævalente, & flumine Brembio in Alpibus Rhætiis effuso in lacum Verbani, diruto ponte quo conjungebatur alveus Ticini ultra milliare, & vico ibi vicino cohorte Elvetiorum, quæ illuc se retraxerat, ac ibi incolis usque ad unum submersis, & ibi regione per XII. millia passuum inundata, territus his præfagiis, ac diffusis viribus suis, cum esset iners, & vilis animi, & crapulæ, & libidini tantum deditus, se Regi permisit die IV. Octobris, sibi dimissa ea arce cum toto dominio Mediolani, ei promissis per Regem solvi, donec viveret in Gallia, ubi debebat morari, aureis xxxv. millibus quotannis, & tunc aliis x. millibus pro solvendo ære alieno, ac stipendio Suitensibus, qui secum erant, auctoribus Morono & Gonzaga, eis dimissis ipsorum bonis, quæ habebant in eo dominio, ac promissa Gonzagæ annua pensione, & celebratis super istis instrumentis, ductus fuit in Galliam Transalpinam. Et Rex receptis in sui gratiam Galeatio Vicecomite, & aliis, qui sequuti fuerant partes Sfortiæ, & tractata compositione per Ducem Borboni cum Suitensibus, medio ducum suorum, toto fuit potitus dominio Mediolani. Et Asula & Lunatum defecerunt à Principe Mantuano ad Venetos, ac per eos fuit expugnata Pischeria, ccc. Hispanis, ad ejus subsidium profectis, profligatis. Et summus Pont. dimissis Placentia & Parma Regi Gallorum, permissis inde abire ejus copiis, ac Hispanorum incolumibus, quo voluerunt, cum ipso percussit foedus, dimissio per eum tributo Florentinis, quod sibi tenebantur quotannis pendere, ipsique, & Medicæis receptis in sui protectionem, & Juliano ac Laurentio promissa annua pensione, cum feudo Juliano in Gallia, ac Laurentio turma equestris, & Franciscum Mariam de Rupere, ei ac Medicæis inrentum, quia, cum fuisset sapius dux supremus exercitus pontificii, recusasset ire cum Laurentio Medicæo adversus Gallos Placentiam, excommunicavit, expulitve ex ejus dominio, ac Pisauo, eoque, ac uxore, & filiis profectis Mantuam, Laurentium Medicæum nepotem suum ibi constituit Ducem ex auctoritate Cardinalium præter Grimani

A | Urbini episcopi, & die XVII. Decembris convenit cum Rege Bononiæ, & ibi triduo collocutus fuit, & firmavit foedus, & in sui gratiam creavit Cardinales Adurnum, Boienssem, ac præfulem Constantiæ, & dimitti jussit Georgium Supraffum penes cum captivum, quia secutus fuisset partes Gallicas, & in sui gratiam recepit Ducem Ferrariæ, eique promisit dimittere Rhegium & Mutinam, sibi tamen solutis aureis XL. millibus per eum solutis Cæsari, & etiam Regi concessit nominationem prælatorum ad beneficia, quæ in Gallia vacassent, sed renuit in sui gratiam recipere Ducem Urbini. Et Rex in gratiam summi Pont. dimisit Prosperum Columnam, soluta tertia parte aureorum xxx. millium eis, qui eum captivarant, promissorum, ac promisit eidem non tueri adversus ipsum Hetruscos præter Lucenses, quos sub protectione receperat, sibi solutis per ipsos aureis xxv. millibus, & data sibi facultate per summum Pont. mortuo Rege Hispaniæ, qui infirmabatur, sibi vendicare regnum Neapolitanum, decrevitque summum Pont. destinare ad Cæsarem legatum Egidium, *supremum moderatorem Heremitarum D. Augustini, ut dimitteret Venetis Brixiam & Veronam. Et Rex mox rediit illinc Mediolanum, & dimisso omni exercitu præter DC. equestres, quatuor millia Germanorum, & totidem Gallos pedestrium destinatorum ad præsidium ibi dominii sub Borbonio illic constituto rectore, & Cremonæ prætere Guidone Matarono de Granopoli, & arcis præfecto Joannino de Arbovilla nuncupato Benono, & percusso foedere cum Suitensibus, sibi promissis adhuc aureis centum millibus cum aliis ccc. millibus, ipsis per eos dimissis quibuscunque, quæ occupant ex dominio Mediolani, & ubi per eum fuissent requisiti ad sui stipendium, illud recipere, modo non militarent adversus Ecclesiam ac Imperium, rediit ex Mediolano in Galliam Transalpinam; & quinque pagi Suitensium mox instigati in eum ad sibi movendum bellum per Regem Angliæ, ipsi noluerunt adhærere. Et Cæsar, & Reges Hispaniæ, & Angliæ in ipsum quoque percusserunt foedus. Et Julianus Medicæus factus Dux Mutinæ, Rhegii, & Parmæ, ac Placentiæ rector perpetuus, duxit uxorem Philibertam, sororem Caroli Ducis Allobrogum, dote aureorum centum millium, & non multo post obiit.

Maximilianus Cæsar de mense Julii durante bello Turcarum cum Adolito, Turcisque diripientibus fines Pannoniæ & Illyrii, ad illis resistendum, habuit comitia cum Cardinalibus Gurgense, & Strigonense, ac Regibus Pannoniæ, & Poloniæ, & legatis Regum Daciæ, Gottiæ, Boemorum, Marcomanorum, & fere omnium populorum Europæ Christiani nominis, & tractavit de bello inferendo Turcis, & nupsit Mariam, ejus neptem ex Philippo filio Ludovico, filio Ladislai Regis Pannoniæ, & Bonam Mariam Sfortiam, ex Jo. Galeatio & Isabella Aragonense, Ducissam Barri Sigismundo filio Regis Poloniæ, & Annam filiam Ladislai desponsavit Ferdinando etiam nepoti suo ex eodem Philippo filio. Veneti recepto Bergamo profecti Brixiam, eam munitam præsidio Hispanorum & Germanorum mille, & quam una cum Verona pro Cæsare Hispani & Germani tuebantur, obsederunt, & dum ad ejus præsidium forent mille Germani, diffisi ipsa potiri, inde motis castris ituri Veronam, ut eam expugnant, Bartholomæo Ursino Com. Alviani exercitus sui supremo duce infirmato, & mortuo Ghedi, dum ibi substitissent, die VII. Octobris, & inde, qui erat sexagenarius, delato Venetias, & illic sepulto, secum junctis Gallis cc. equestribus, & septem millibus pedestribus, ducibus Theodoro Trivultio, & Notho Sabaudia, regressi Brixiam, rursus eam obsederunt, & facta in eos eruptione per Hispanos & Germanos, ibi ad præsidium degentes, & utrinque com-

commisso prælio multorum cæde, sibi que adeptis x. tormentis bellicis, & combusto pulvere sulphureo ab eis fuerunt profligati, Antonio Grimano, Dominico Trivisano, Georgio Cornelio, & Andrea Grito eorum legatis. De mense Maji flumen Padi præter modum ob montem dirutum aquis Ticini, ut præfertur, auctum fuit, & die xxv. Octobris fuit terræmotus Cremonæ, & sævierunt pestis ac penuria illic, & in tota Italia. Et Nicolaus Lugarus, Cremonensis Rhetor clarissimus, & qui Cremonæ docuit publice litteras grammaticales, & humanitatis, & aliqua in ejus scientiis composuit eleganti sermone, ex hac vita migravit.

A. C. Anno altero Galli, dum quotidie Hispani, qui tenebant Pontifivum, irrumpentes agrum Cremonensem, illum diriperent, ipsum obsederunt, & in sui potestatem redegerunt nocte diei primæ Februarii, qua viguerunt venti Septentrionales usque ad horam tertiam, qua visæ fuerunt flammæ igneæ labi per aërem serenum à plaga Septentrionali versus Meridionalem, & post grave frigus successit, & Alexandria in Gallia Cisalpina eadem hora noctis conspectæ fuerunt tres lunæ in aere per horam invicem pugnantibus, & mox in unam valde ignitam cogi, & juxta eam esse caliginem, & in aurora pruina cecidit, quæ conversa est in sanguinem, & etiam visum fuit agmen gruum in aere invicem præliari, & aquilam à Septentrione supervenire, & una earum lacerata ipsas dividere, & mox evanuisse. Et Galli etiam tunc obsederunt oppidum Mirandulæ, & Cæsarianis subsistentibus Rhegii, in jus suum compulerunt, inde expulso Jo. Francisco Pico, & introductis filiis Ludovici nepotis Jo. Jacobi Trivultii, & quam dum mox Jo. Franciscus coactis copiis tentasset recuperare, eum repulerunt, & Concordia mox obsessa, & oppugnata per ipsum illuc profecto ad auxilium Theodoro Trivultio dc. pedestribus, & cc. equestribus, & utrinque commisso prælio multi hinc inde ceciderunt. Maximilianus Cæsar facta eruptione per Hispanos & Germanos bis millibus ad præsidium Brixie pro eo degentes, ex ipsa in Venetos castrametantes prope ipsam per lapides sex, eis que inde repulsis, ex illis multis tum occisis, tum captivatis, & Joanne Fulgoso, & Joanne Corrado Ursino, eorum ducibus, copiis suis per ipsos transmisissis in Germanorum tria millia per Cæsarem ad subsidium Brixie ex Germania per montes Tridentinos appulso ad arcem Ancii Vallis Tropiæ, eis, ibi utrinque prælio congressis, profligatis, ex illis occisis d. & reliquis fuga profectis Lodronium, illos illuc infecutis Venetis mmd. pedestribus, & per ipsos capto Lodronio & combusto, cum ibi arce munita per Germanos, & inter eos, & Hispanos, ac Venetos, dum utrinque abducerent prædam ex agris Brixienfium & Veronensium, commissis multis aliis levibus præliis, in quibus multi occubuerunt, Brixie opem & annonam subministravit, & Suitensibus xv. millibus, & Germanis vii. millibus in Italia per montes Tridentinos descendit, & secum junctis tribus millibus pedestribus Hispanis, & d. equestribus, & aliis cc. egressis Veronam sub Marco Antonio Columna, una cum Bernardo Bibienna, tituli S. Mariæ in porticu Cardinale, & legato Apostolico, infenso Regi Gallorum, Cardinale Sedunense, & Galeatio Vicecomite, & multis aliis exsulibus Mediolanensibus, & per eos instigatus Marcanono Germano exercitus supremo duce, & juncto ponte fluminis Athesi, dum Borbonius prorex in dominio Mediolani, Andreas Gritus legatus Venetorum, & multi alii proceres, & Duces Gallici haberent ob id comitia Cremonæ, illud trajecit flumen, Venetis sibi occurrentibus prælio repulsis, multis utrinque cadentibus, ac vulneratis, & Pischeria occupata, direpta, & combusta una cum Valegio & Lupato, obsedit Asulam munitam præsidio c. eque-

A strum, & cccc. pedestrium Ricino Asulano ibi duce, & Venetis castrametantibus ad vicum Clari, & Gallis bis millibus Cremonæ, & in ejus agro degentibus, & per Cæsarianos facta incursione usque ad Pontifivum, die xv. mensis Martii, Veneti & Galli in unum coacti Cremonæ ibi recensiti, imposito ponte super flumine Padi, & Nicolao Vairolo, & Vistarino, & aliis Cremonensibus & Laudens. exsulibus die sequente ingressis Laudem, & ibi domibus diversæ factionis direptis, & in eos facta eruptione per Gallos, ex ibi arce, ad cujus præsidium erant, expulsis, & spoliatis, & facto etiam alio levi prælio ad Quinzanum inter Gallos, & Venetos, ac Cæsarianos, ubi utrinque multi obierunt, illinc repulsi fuerunt, die xx. ex Cremona, eis illic dimissis ad custodiam tribus millibus pedestribus, & ccc. equestribus sub Obegnino regulo, et Gonzaga Principe Bozuli, pedem referentibus versus Piceleonem.

B Cæsar dimissa Asula ingressus fuit agrum Cremonensem, & ibi castra firmavit die xxiv. & secunda feria Paschatis, Gallisque, & Venetis abeuntibus versus Papiam, missa die xxvi. Cremonam feciale ad eam petendam, & data sibi repulsa, & omnibus, quæ sunt intra Padum, Ollium, & Abduam flumina præter eam, potitus, motis castris ex agro Cremonense ivit Cassianum, & ibi facto alio levi prælio cum Gallis, & Venetis, & ex quibus multi Guascones, & Mediolanenses, & alii utrinque etiam ibi ceciderunt, Abdua trajecto Mediolanum obsedit, ubi ex consilio Jo. Jacobi Trivultii, & Gritti, & Trivisani demolita fuerunt suburbia, & inde expulsi Gibellini, & à moeniis Cremonæ ex jussu ibi rectorum dejectæ Turricellæ, & inter portas omnium Sanctorum, ac Lucæ, & Michaelis erectum propugnaculum ad forum boarium juxta domos ibi tinctorum, & aliud extra portam S. Lucæ, & aliud extra portam omnium Sanctorum. Et dum Galli, & Veneti, qui intendebant dimisso Mediolano illinc ire Papiam, & inde in Galliam Transalpinam animati per Trivultium & Gritum, & ex eorum prudentia ibi substitissent, inde transmisissis Papiam ad ibi præsidium quatuor millibus pedestribus, & cc. equestribus, & Mediolani retentis decem millibus sub Palissa, Scutifero, Severinate, & Jo. Jacobo, & Theodoro Trivultii, & ad eorum opem properassent ex Sedunensibus & Bernensibus decem millia sub Alberto Petra, ac Alberto, & Francisco Suprasassis, inops pecuniarum, & sibi per Hispanos, qui erant ad præsidium Brixie, retentis pecuniis, quæ ad eum ex Germania conducebantur, & diffusis Suitensibus secum militantibus, ne ipsum, dum sibi peterent stipendium, proderent, habitis comitiis Brixie per ejus consultores, ac legatos Regum Hispaniæ, Angliæ, & Boemiæ, post multa levia prælia commissa per ejus milites cum Gallis & Venetis, in quibus multi hinc inde occubuerunt, inde sublatis & abductis impedimentis, die prima Aprilis exercitu xxx. millium armatorum properavit per agros Laudenses, Cremonenses, ac Brixienfes in Germaniam, Suitensibus Laudæ subsistentibus, & illinc abire recusantibus, nisi eis soluto stipendio, quamvis ipsi, & alii, qui erant cum Gallis, non intenderent armis invicem concurrere ex commissione superiorum suorum, qui eis quoque mandarant, ut redirent domum, & sibi solutis per Laudenses quindecim millibus aureis, Bergomum profectis Brandeburgense, ac Sedunense, & Columna ducibus, quatuor millibus pedestribus, & ducentum equestribus, & per Bergomenses sibi solutis aliis viginti millibus aureis, & aliis etiam transmisissis per Regem Angliæ, & ab illis demolita arce Bergomi, eaque, ac Castro sancti Angeli direptis una cum Laude, reversis domum per Vallem Tellinam, Jo. Jacobo Stapherio duce. Et Columna arce quoque Laude oppugnata, & aperta tormentis bellicis, illinc ejus copiis, ac nonnullis cohortibus Germanorum Marco Scita duce, Veronam rediit.

Et Cæsar nullo suorum consilio, asserens se velle proficisci in Pannoniam, ubi tunc perierat Ladislaus ibi Rex, retineri potuit in Italia, ad cuius regimen dimisit Cardinales Gurgensem & Sedunensem; & ex ejus exercitu Hispanorum & Germanorum tria millia remanserunt ad stipendium Gallorum, qui Dertonomam & Vaglebanum illorum del Verme occuparunt. Et in principio Junii ad fines Burgundiæ & Flandriæ inter Cæsarianos & Gallos facto conflictu, ex utroque exercitu centum millium desiderati fuerunt circiter triginta millia una cum Joanne Rege Navarræ, Principe Tramoliæ, ac ducibus Rheni. Et Geldrenses & Suitenses conventionibus olim initis per eos cum Rege Gallorum, ipsi auctore Galeatio Vicecomite ad hæserunt, ac promiserunt pro eo militare adversus quoscunque, qui sibi infensi fuissent tantum, sed ex eis tredecim pagi adversus omnes ipsius hostes. Veneti non expectatis Gallis oppugnarunt Brixiam, in qua erant ad præsidium cccc. equestres, & dc. pedestres Hispani Icardo duce, & Germani mille pedestres, credentes eam dolo occupare, sed cum tractatu in lucem prodito Marcus Antonius Columna ex Verona illuc acie statim profectus fuerit, & captis proditoribus, eisque ultimo supplicio affici jussis, inde redierit Veronam, Galli Lautrecco duce eo profecti, ipsam, cum eam totis viribus oppugnassent, apertis mœniis pluribus in locis, & cum Hispanis, & Germanis ibi commisso prælio multorum utrinque cæde, sed magis Venetorum, quam Gallorum captivatis, Icardo, & Camillo Martinengo, & septem millibus Germanis in ejus auxilium transmissis à Cæsare per montes Tridentinos, & ad arcem Ansuinam appulsis, Roncadolpho Germano, & Ludovico Com. Lodronii ducibus, per Venetos Jo. Carolo Ursino duce repulsis, & mox aliis illuc accedentibus cum pecuniis, & adhuc appulsis ad arcem ipsam, Lodronio & Guererio Germano ducibus, occiso Stemna cum multis aliis, ibi utrinque etiam commissa pugna, die xxvi. Maji ex pacto receperunt, solutis Hispanis & Germanis aureis novem millium, & inde dimissis eorum bonis abire incolu- mibus, & deinde illinc motis castris, ut irent Veronam obsessum Venetis instantibus, & cum increpisset rumor Suitenses descendere in dominium Mediolani Cardinale Bibienna, & Prospero Columna subsistentibus Mutinæ, Galli, cum quibus erant Germanorum sex millia, converso itinere substitute- runt Pischeriæ, & ibi, cum cessato metu Elvetio- rum Lautreccus Gallorum dux intellexisset, inter ipsorum Regem & Carolum Archiducem Austriæ tractari pacem, castrametati sunt aliquandiu, & ad eorum stipendium quotidie aliquibus Hispanis, & Germanis, qui erant ad præsidium Veronæ se recipientibus, & una cum Gallis concursantibus & diripientibus agros Veronensem, & Mantuanorum, & quibus per Principem Mantuanum, ut cessarent à direptione ejus domini, soluta fuerunt xii. millia aureorum, & Cæsariani, qui erant ad præsidium Veronæ, eam egressi capta Vincentia, ipsam ac ejus agros depopulati sunt, & Galli cum Venetis dispartito agmine occupata Sclusa ad fines Tridentinos & Veronenses accesserunt Veronam, eamque obsederunt ac oppugnarunt, ad cuius præsidium erat Marcus Ant. Columna v. millibus Germanis, d. Hispanis, & md. Suitensibus pedestribus, & mdccc. equestribus sub multis insignibus ducibus Hispanis, Germanis, & Suitensibus, & cum novem millia Germanorum Gulielmo Roncadolpho duce illuc destinata per Cæsarem ad ejus opem illuc properarent, inde pedem retulerunt ad Villam Francam, & cum Germani, recuperata Sclusa cum oppido Cornioni, Veronæ opem pecuniarum ac annonæ tulissent, & nonnullis cohortibus ibi dimissis, & ex eis, qui ibi erant, secum conductis, inde abiissent, Galli & Veneti adhuc illuc redierunt Novio-

A duni Burgundiæ, dum rex Gallorum intenderet sibi vindicare Regnum Neapolitanum, & in Regnum Navarræ reducere Henricum filium Joannis olim ibi Regis, & inde expulsum per Ferdinandum Regem Hispaniæ paulo ante defunctum, & ob ejus mortem multis tumultibus ibi suscitatis, Præsul Parisiensis, & præfectus prætorii, & præses consilii Regis Gallorum pro eo, & pro Carolo Austriaco Rege Hispaniæ, & Burgundiæ Carolus Ceurio Belga nutricius suus, & scriba supremus à secretis, in- verunt novum & perpetuum foedus, promissa per Regem Carolo uxore Aloisia primogenita sua cum dote jurium sibi spectantium in Regno Neapolitano, & interim pro eis, donec desponsaretur, aureis centum millibus, & decedente Aloisia alia ubi naceretur succedente, sin minus Renata filia Ludovici præcessoris sui, olim ei etiam promissa uxore, & ipsa, quæ ex eis pervenisset ad nuptias, decedente sine prole, juribus ipsis Regni Neapolitani remanentibus Regi Gallorum, ac convenerunt, ut regnum Navarræ, commissa ejus controversia, ubi de jure decideretur, illud spectare Henrico, ei dimitteretur, & ubi Cæsar hæc infra bimestre probasset, & infra mensem cum dimidio dimississet Venetis Veronam, ei solverentur per Regem aureorum centum millia, sibi etiam dimissis tercentum millibus olim mutuatis per Ludovicum præcessorem suum, & per Venetos aliis centum millibus, & qui dimitteretur, ex eorum dominio Ripa Tridentina cum Rupere, ac aliis, quæ habebant ex Ducatu Austriæ in Foro Julii, ibi positis finibus inter eos per arbitros ad id eligendos, sin minus liceret Regi auxiliari Venetis, lapsis induciis per mensem cum dimidio factis inter eos ac Cæsarem, & quæ tunc summus Pont. approbavit, & Cæsar die iv. Decembris. Frater Thomas Sclaus Ordinis Minorum D. Francisci ex Gallicia rediens Cremonam applicuit die ii. Martii, & ibi super foro Monasterii ejus Ordinis ipsa die, & duobus sequentibus, habitis concionibus, in quibus exprobratis sceleribus Cremonensibus, eis prædixit multa mala ventura, nisi poenitentiam egissent, & factis ibi multis prodigiis, illinc die v. abiit, iturus ad Sepulcrum Dominicum in Sinai, & de mense Aprilis etiam ductus fuit ex Hispania adolescens annorum xiv. in cujus stomacho erat altera effigies humana absque capite, quæ loquebatur Latine, & die xxiv. Antonius Aquilanus etiam ex Religiosis Conventualibus D. Francisci annorum xi. habuit concionem Cremonæ super Foro majori, & die xxvii. viguerunt vehementes venti, & fuerunt pluvie cum tonitribus & fulguribus frequentibus, & ædes monialium Sacratissimi Corporis Christi, & divæ Monicæ, & domus illorum de Vernatis in vico S. Leonardi, fuerunt percussæ fulgure, & die tertia decima Julii fuit eclipsis lunæ in principio tenebrosa, & in fine sanguinei coloris cum radiis ignitis.

Anno sequente Maximilianus Cæsar in gratiam A. C. Caroli ejus nepotis approbata conventionem per eum in- ita, cum Rege Gallorum, ut præfertur, dimisit Veronam Lautrecco post longam ejus obsidionem, & oppugnationem, vulnerato etiam Columna ibi duce militum ad præsidium, & cum milites essent nimis ei molesti pro stipendio, medio ipsius, ac Præsulis Tridentini illuc transmissi die xii. Januarii, sibi solutis aureis centum millibus, & ibi militibus quindecim millibus pro eorum stipendio per Venetos, quibus Lautreccus, medio Gritti eorum Legati, ipsam statim dimisit, per eos dimissis tormentis bellicis, quæ Veronæ erant, & inde conductis per Cæsarianos Tridentum finito bello, quod duravit adversus Venetos multa strage ac impensa per octennium. Et Franciscus Maria della Rupere conductis Hispanis, qui erant ad ibi præsidium, & aliis qui inde iverant ad stipendium Venetorum quinque milibus sub Maldonato duce, & tribus millibus Italis, &

& Gallis pedestribus, & dccc. velitibus sub Federico Principe Bozuli, recuperaturus Ducatum suum Urbini, quo summus Pont. cum ex fuerat, Laurentio nepote suo ibi Duce constituto, ei de mense Decembris movit bellum, & tentata in itinere occupatione Faventia, eum Ducatum ingressus, fere totum recepit. Summus Pont. ex consilio Rodulphi Cardinalis SS. Quatuor Coronatorum, publicavit veniam omnium scelerum in omni ditione Christianorum dantium nomen suum, ac erogantium ad bellum ex eorum bonis adversus Turcas, & absoluto die XIII. Martii Concilio Lateranense firmavit foedus per biennium cum Rege Gallorum, quo facta fuit sibi invicem promissio defensionis dominiorum suorum in Italia, & per Regem Gallorum & Florentinorum, dandi auxilium summo Pont. adversus quoscumque ejus feudatarios, ac subditos, & rebelles, praeter Ducem Ferrariæ, ac Laurentio nepoti suo ad recuperandum Ducatum Urbini, & per summum Pont. dimittendi Duci Ferrariæ Mutinam, Rhegium, & Ruberiam infra septem menses limitatis copiis, ac modis, quibus utrinque sibi auxiliarentur, firmis manentibus aliis appositis in foedere prius inter eos percusso. Et prodita in lucem conjuratione adversus summum Pont. facta per Alphonsum Petrucium Senensem, ac Baldinellum, & Paulum Genuensem Cardinales, iussit eos carcerari, exsultque omni dignitate, & Raphaelem Riarium tit. sancti Georgii, Franciscum Soderinum Volateranum, & Adrianum de Corneto etiam Cardinales, cum eam sibi notam non aperuissent, multo aere mulctatos ex urbe relegavit, ob id per ibi populares concitato tumultu, & nonnullis Cardinalibus per eos detentis, summo Pont. ob metum se recipiente in arcem Adriani. Cremonæ die xx. Maji excavatis & ampliatis fossis, ibi extra & prope portam S. Michaelis fundamenta arcis Alcmenæ ibi antiquitus erectæ, fuerunt reperia, & adversus forum boarium, & ad portam Pulesellæ quamplurima ossa defunctorum, & ut creditum fuit, Gallorum olim ibi & ad templum Isidis Junonis occisorum, & in unum etiam cum aliis ossibus interfectorum ad templum ipsum ad numerum circiter quinque millium coactorum, & sepulta in eo templo tunc dicato D. Joanni sub vocabulo Pipiæ, & multa alia tunc quoque fundamenta ædificiorum ibi eruta fuerunt. Et per Sacramorum Vicecomitem & nonnullos Cremonenses facta rixa die II. Junii cum Gallis, quamplurimi ex eis fuerunt vulnerati. Antonius Melius Cremonensis, ex Religiosis Ordinis Heremitarum de Observantia D. Augustini, sacrae Theologiæ excellens doctor Parisiis insignitus, nonnullis in ea scientia compositis, obiit Cremæ in ædibus monasterii D. Augustini ejusdem Ordinis, & sepultus in ipsius ecclesia. Et Romæ etiam mense Junii cadente nimbo, præcedentibus tonitribus, ac vigente vi ventorum, fuit percussa è cælo à fulgure statua ænea B. Mariæ Virg. affixa ibi ædibus religiosorum Carmelitarum, & ex ejus ulnis projectus infans, & nunquam repertus. Et à die XIII. Decembris usque ad Natale Dominicum prope Pandinum per octo millia passuum, & in agro Brixienfè visæ fuerunt in aere configere copiarum militares cum clangore tubarum, & sono tympanorum, & viguit ingens frigus cum glacie, & nivibus, & mox calor immensus de mensibus Julii, & Augusti, pluribus puteis aquis exsiccatis, & mox ad finem anni non viguit frigus, nec fuit nix.

A. C. Anno sequuto summus Pont. in ejus gratiam per 1518. Franciscum Mariam de Rupere derelictum ab Hispanis, Gallis, Germanis, & Elvetiis, ex jussu eorum Regum ac Cæsaris dimisso Ducatu Urbini Laurentio Mediceo nepoti summi Pontificis, & profectum Mantuam cum suis ad ibi Marchionem cognatum suum, post multa prælia inter eorum exercitus commissa, & fere semper prævalente Rupere, ac multas

A capturas, & direptiones civitatum, oppidorum, & vicorum, ibi plurimorum cæde, & captivitate, & multa damna illata vicissim. Et per Laurentium ducta uxore Magdalena Bojona cum dote annui redditus aureorum decem millium, & Petrucio Cardinale ex jussu summi Pont. strangulato, creavit die XXVIII. Junii Cardinales triginta & unum, ex quibus unus fuit ex qualibet natione Christianorum, ac fuerunt moderatores Religiosorum SS. Dominici, Augustini, & Francisci de observantia, Franciscus Ursinus, Pompejus Columna, & duo ex familia Trivultiorum. Et cum Imperator Turcarum se accingeret, ut exercitu trajiceret in Italiam, petito, nec habito à Venetis illac transitu per oram Fori Julii, ad ei resistendum transmisit ex urbe Cæsarem Cardinalem S. Syri, & ad Regem Gallorum Bibiennam, & Hispanorum Egidium, & Angliæ Campegium Bononiensem etiam Cardinales, & cum eis Regibus, ac Pannoniæ, & Lusitaniæ, Germanis, Suitensibus, ac aliis Principibus & civitatibus liberis Christianorum foedus percussit in Turcas, per eos creato supremo duce Gallorum Rege, inter ipsum ac Regem Angliæ pace inita de mense Septembris, primogenita Regis Angliæ per eum promissa uxore primogenito Regis Galliarum cum dote aureorum cccc. millium, Torniacco etiam restituto Gallorum Regi, sibi solutis aureis dc. millibus. Et inter Reges Galliarum & Hispaniarum confirmata, mortua primogenita Regis Galliarum, destinata uxore Regi Hispaniarum, (ut præfertur) loco ejus substituta alia filia Regis Gallorum, & per ipsum creato Rege Hispaniarum Equite Ordinis divi Michaelis, & per eum creato Rege Gallorum ex Equitibus Flandriæ, & auctore Rege Gallorum inter Cæsarem & Venetos prorogatis induciis per quinquennium, per eos solutis Cæsari aureis xxv. millibus. Et Selimus Imperator Turcarum his intellectis ex Syria ibi constituto rectore Garcelle Mamelucho properavit Byzantium. Cremonæ de mense Novembris forum Capitanei fuit pavimento stratum, & campanæ arengi, & major turris altioris excusæ fuerunt per Thomam Thezanum, & Hieronymum Bonettum aurifices egregios. Et die XII. Martii aere sereno fuerunt venti vehementes, & hora v. noctis diei sexti Aprilis visus fuit in aere globus armatorum per vigiles arcis Cremonæ, & noctibus præcedentibus cometes pallida super ea apparuit, ex cujus flammis emissis ab Oriente lignis ibi accensis igne nocte diei secundi pars ipsius arcis remansit combusta. Et Romæ fuit immensa copia piscium. Et Mediolani in ecclesia cathedrali statua D. N. Jesu Christi cruci affixi catenis ferreis, quibus sustinebatur in aere, fractis cecidit, & disjecta remansit, & in porta Vercellina imago B. Mariæ Virginis per eam, ac imaginem divi Hieronymi in ædibus illorum de Trivultis, lachrymis sanguineis emissis ab oculis multa miracula fecit. Et in agro Bergomense ibi mulier enixa fuit infantem bicorporeum invicem conversa facie. Et Romæ, dum sacerdos in mane Natalis Dominicæ celebraret missam, & consecrata Eucharistia, vellet eam elevare, evanuit, & ibi, & Mediolani, & alibi multa alia apparuerunt prodigia, & ingens fuit frigus cum multa glacie, & nive, & gravis viguit annonæ penuria.

Anno subsequuto Maximilianus Cæsar in vico A. C. Valesii in Noricis montibus Bavarie, dum tracta- 1519. ret ex dispensatione summi Pont. coronari diademate imperiali in Germania per Cardinalem illuc destinandum, & per Electores Imperii eligi Carolum nepotem suum Cæsarem, gesto bello in Italia adversus Ludovicum Regem Francorum, & Venetos, & extra eam in Elvetios Ducem Bavarie, Com. Palatinum Rheni, ex profluvio ventris ex hac vita migravit annorum sexaginta trium, mensium novem, & dierum decem & novem, & imperii quadragesimo septimo, sed post mortem pater-

paternam circiter triginta duorum ex Maria Burgundienſe prima uxore ſuſceptis Philippo, & Margarita, eaque Maria mortua deſponſata Anna filia Ducis Britaniæ, ſed non traducta, ea nupta Carolo Regi Gallorum, per ipſum dimiſſa Margarita filia Maximiliani ſibi etiam deſponſata, & per Maximilianum ducta uxore Blanca Maria filia Galeatii Mariæ Ducis Mediolani, & cum qua vixit annis xvi. & die viii. ſeu xxix. Junii electus fuit Cæſar apud Francofurtum per Albertum Moguntia, Hermanum Colonia, & Ricardum Treveris præſules, Ludovicum Com. Palatinum, Joachimum Marchionem Brandemburgi, Federicum Saxonie Ducem, & Ludovicum Boemie Regem, Carolus V. Auſtriacus Hiſpaniarum, ac Neapolis, & Siciliae Rex, & Auſtriæ, ac Burgundie Dux, dum eſſet in Hiſpania, & Marchione Quintibergie Duce haberet copias militares Francofurti, competitori Rege Gallorum, & ſibi favente ſummo Pont. tranſmiſſo ob id per eum in Germaniam ad Electores Roberto Urſino, & etiam per præſulem Treveris electo Marchione Brandemburgi Cæſare, & ex Hiſpania illuc tranſmiſſo per Electores ad Carolum Com. Palatino monitum de electione, trajectus in Germaniam, & Aquigranum profectus die xxiv. Octobris de more ibi fuit coronatus, dimiſſo in Hiſpania rectori Adriano epifcopo Trajectenſe ejus præceptore. Et Rex Gallorum ſibi reſtituto Torniaci reducturus in Regnum Navarræ Henricum Albretum, filium Joannis inde expulſi, cognatum ſuum, Margarita ſore ipſi nupta, ibi movit bellum Carolo, Aſparotto Fuſio Duce occupatis Perpiniano & Fonterabido per Gallos, & qui cum inde facta incurſione uſque Juliobrigam redirent Perpinianum, ſibi intercepto itinere per Hiſpanos facto utrinque conflictu die xxiv. Auguſti fuerunt proſtigati, & mox per Carolum Cerverium Præfectum Prætorii Cæſaris, & Regulum Boiſenſem ex conſultoribus Regis tractata inter eos pace, res remanſit imperfecta mortuo Boiſenſe. Summus Pont. ad exſtinguendam hæreſim in Germania ſerpentem, Martinum Lutherum illius auctorem, ac Ducem Saxonie ſuum fautorem excommunicavit, ac ſeparavit à cœtu fidelium. Divus Celeſtinus, olim ſummus Pont. in templo Aquilæ, in quo ejus corpus aſſervatur, indutus veſtibus pontificiis viſus fuit ſacra operari. Et de menſibus Julii & Auguſti immenſus fuit calor, & hoc anno vini inopia, & bonitas, & in Gallia, & Hiſpania, ac Elvetia, & Rhætia ſæviit peſtis, & ex febribus & lentiginibus ob aeris intemperiem quamplurimi Cremonæ perierunt, ibi etiam demolitis porta natalis, & Macelli veteris, & Padus, & alia flumina Italiae, & mare Adriaticum præter modum bis creverunt.

A. C. Anno Natalis Dom. 1520. Carolus Cæſar Vormatizæ habuit comitia una cum Cardinale S. Sixti legato Apoſtolico, prælatiſ, ac Principibus Germanis adverſus Lutherum, & ejus ſectatores, & Lutherum, qui eis interfuit, juſſit exſulare à toto Imperio, & ad exſtirpandam illius hæreſim condidit nonnullas conſtitutiones uſque ad futurum Concilium generale obſervandas, & conſtituto Vicario ſuo in Germania Ferdinando fratre, à Caletto die viii. Julii trajecit in Angliam ad Henricum ibi Regem affinem ſuum, & per eum deductus Londinum, & inde ad caſtra Vindeniſiorum multo apparatu cum eo, ac ſummo Pont. percuffit foedus in Gallorum Regem ad illum expellendum ex Italia, & reducendum in dominio Mediolani Franciſcum II. Sfortiam filium ultimum Ludovici, Placentia, & Parma ex eo Eccleſiæ Rom. & ad mutuam deſenſionem Regnorum, & dominiorum ſuorum, & per Carolum etiam Medicæorum, & Florentinorum, facta etiam promiſſione ſummo Pont. ei auxiliandi ad recipiendum Ferrariam, & adverſus alios feudatarios & ſubditos ſibi rebelles, & dandi feudum conſuetum pro Regno Neapolitano,

A & recepto dominio Mediolani, in eo assignare Alexandro filio naturali Laurentii annuum redditum aureorum decem millium, & quod ibi incolæ uſi fuiſſent ſale Cervienſe ſibi dando per ſumum Pont. & Carolus empto Ducatu Vinturgienſe reſtituit Henricum Principem Legionis in dominium ſuum, inde expulſo Roberto della Marcia, qui illud auxilio Gallorum Regis occuparat, per Cæſarianos eo obſeſſo in urbe Sedani, & in Gallia occupata etiam urbe Sueſſionum, ac obſeſſo Eſſelino Comite Nafamonio Duce, & Gallis in eos profectis Aenea Momorantio Duce, & ad fines Germaniæ & Galliæ facto conflictu inter eos & Cæſarianos, ex quibus erant Germani, Burgundiones, & Flamingi, utrinque deſideratis circiter xxx. millibus, Galli ſuccubuerunt, Franciſco Paliffa, & multis aliis Regulis, Proceribus, Ducibus, & militibus ex eis deſideratis. Et Carolus dum eſſet in Anglia, & in Hiſpania ob illic tyrannidem ejus magiſtratum, qui erant Belgæ adverſus incolas, eis impoſitis gravibus & inſolitatis oneribus, excitatus fuiſſet tumultus auctoribus Joanne Padilia, Joanne Bravo, & Maldonato, & Antonio della Agonta Præſule Cimeriæ, per illos captivata Joanna matre Caroli, ac combuſta Medina, & ſibi electo Rege Ferdinando, fratre minore natu Caroli, & per Cæſarianos ducibus Egidio de Velasco, Magiſtro militiæ, ac Henrico Quæſtore, & Henrico classiſ maritimæ Præfecto, illic cum illis facto conflictu ad Villam Alarinam die quinta Decembris, ipſis proſtigatis, eorum ducibus captivatis, & occiſis, ac reſeſſa Maria Pacea filia Comitis Tendillæ, & uxore Padiliæ, poſt illius mortem ducem ſe illis præbente, ſibi per Regem Angliæ promiſſa uxore Maria ipſius filia, ex portu Antonæ ſolvit vela in Hiſpaniam, & ibi de eis tumultuariis ſumpſit pœnas. Et Venetiis Græca muliere enixa foetum gemellum una conglobatum cum tribus tantum pedibus, tibiis, ac brachiis, & in Caſtronovello Senenſium per aliam alio portento cum facie humana cornu in fronte, auribus afininis, lingua ſerpentis, reliquo corpore caprino piloſo, & coloris cinerei. Et in tota Italia fluminibus præter modum ac ſolitum auctis, & Cremonæ de menſe Aprilis ex immenſo calore, & aeris nimia ſiccitate, ex lentiginibus, quamplurimis deſunctis: & multis tractatibus in civitatibus domini Mediolanenſis factis, & inde exſulibus coactis in urbe Rhegii cum Hieronymo Morono, Hectore Vicecomite, & Nicolao Vairolo, ut admoniti per proditores eas occuparent, Thomas Fuſius, Rector in eo dominio Regis Gallorum, de eis admonitus per Federicum Principem Bozuli, ad ipſius Regis ſtipendium militantem, cum eo, ac Alexandro Trivultio ccc. equeſtribus, & m. pedestribus illuc profectus die xxiv. Junii, ut eos exſules interciperet, inde repulſus fuit, Trivultio & multis aliis, dum vellent occupare Rhegium, occiſis, Fuſio etiam captivato, ſed dimiſſo ad mandatum Franciſci Guizardini ibi rectoris Pontificii, & Manfredus Marchio Pallavicinus cum Joanne Ruſca cognominato Matto octo centum Rhætis, & exſulibus Mediolanenſibus coactis in Alpibus Rhætorum, credens ex prodicione Benediſti Novicompenſis, & Antonii Ruſci occupare Novicomum, illuc profectus, & facta inde eruptione per Gratianum Garrum ibi rectorem cc. pedestribus in eum, ac Rhætos, & exſules, inde cum illis expulſus, & per ipſos proditus una cum Joanne captivatus, ductus fuit Mediolanum, ex quo auferunt Bonifacius Vicecomes epifcopus Alexandriæ, & multi alii etiam ex Cremona, & aliis urbibus domini Mediolanenſis, & capti fuerunt Mediolani Bartholomæus Ferrarius Trapezita, & Cremonæ Marcus Lancea faber ferrarius, Andreas della Rupere caupo, Jo. Antonius Balarinus, & Vincentius Pavarus, qui convenerant, porta Moſiæ

Mosæ occupata per eos, Cremonam prodire exulibus nocte præcedente festum D. Joannis Baptistæ, seu sancti Matthæi, & plurimi alii inde, & aliis urbibus domini Mediolanensis conscii prodicionem capite proscripti fuerunt. Et die vigesima Julii Cremona, dum ibi esset Odettus Fufius, qui ex Gallia Transalpina in Galliam Cisalpinam tunc properat, ut inde iret Placentiam, suborta procella, ac vi ventorum cum tonitribus & fulguribus frequentibus cecidit grando, & ex fulguribus duo ceciderunt in ædibus illorum de Trecchis, in quibus habitabatur, alterque eorum irrupit thalamum, in quo degebat, disjecto etiam ponte, quo jungebatur flumen Padi prope Cremonam; & die sequente mulla, dum in area earum ædium de Trecchis eum conscendisset, ut iret Placentiam, cecidit, & diebus vigesima octava & vigesima nona noctu apparuit stella crinita, & Manfredus Palavicinus Mediolani dimembratus fuit, & Christophorus ejus agnatus comdominus Bufeti carceratus, Joannes Ruicha cognominatus, & Novicomi securi percussus, & Cremonæ Marcus Lancea, & Andreas della Rupe re vivi combusti, & alii duo dimembrati die vigesima Septembris ex jussu Lautreci: & etiam ad magis muniendum arcem Cremonæ constructa fuerunt duo propugnacula ex calce, & lateribus cœctis, & turris portæ sancti Michaelis demolita.

A. C. 1521. Anno altero Carolus Cæsar transmisit legatis ad Pontificem Max. Regem Gallorum, ac Venetos, & Principes, ac civitates liberas Italiæ, per eum petiit sibi dari liberum aditum eundi Romam sex millibus armatorum, ad accipiendum coronam Imperialem de more. In Pannonia, & Gallia, & regionibus circumvicinis in crepusculo diei visis tribus solibus obscuris, & nocte tribus lunis pallidis, & ibi ac alibi vigente multa copia luporum, ac animalium reptilium, ac sæpe, & præter solitum vigentibus ventis vehementibus, ac tonitribus, & fulguribus, & cadente grandine, ex qua Romæ, ac prope ipsam per lapides septem viginti horis cecidit; & hora secunda noctium præcedentium diem vigesimam octavam & nonam Junii, conspecta stella crinita horribili, & in agro Veronense multis à lupis devoratis, & ibi, ac alibi, & præsertim in Gallia & Pannonia infinitis vita functis ex lentiginibus, epidemia, febribus acutis, & apoplexia, & penuria in Italia vigente, & non multo frigore hyemis tempore. Et die vigesima octava Junii arce Mediolani è cælo fulgure percussa, & pulvere sulphureo, qui ibi servabatur in turre, accenso, in qua erant sculptæ imagines Divorum Tutelarium cum insignibus Sforciadum, ea funditus evulsa cum cæde duorum ibi Præfectorum, ac centum quinquaginta militum, qui erant ad ejus præsidium. Suitenses adhæserunt Regi Gallorum, & pro eo irruerunt Galliam Belgicam, & Hieronymus Adurnus ejus classe ac Cæsaris, super quibus erant mille Hispani, & alii factionis suæ ex Liguria & regione Lunense, Genuam tentavit occupare, Octaviano Fulgoso, ibi duce sequente partes Gallicas, illinc expulso. Et Germanorum sex millibus, Suitensium totidem, quatuor millibus Italarum sub Guidone Rangono, & bis millibus Hispani secum junctis mille Florentinis jussu summi Pont. ac Cæsaris Francisco Guiziardino Quæstore Apostolico, & Prospero Columna supremo Duce, obsederunt Parmam, illuc profecto ad præsidium Thoma Fusio quatuor centum equestribus, & Principe Bozuli quinque millibus pedestribus, & Germanis duodecim millia per Cæsarem eo destinatis, dum per territorium Veronæ ad eam obsidionem, ac opem summi Pont. transirent aliis mille conscriptis per exules Mediolanenses Gallis ex Lodronio sibi occurrentibus ad Scusam agri Tridenti, utrin-

A que ibi commisso prælio, in quo multi occubuerunt, repulsis, progressi fuerunt in agrum Mantuanum.

B Et Rex Gallorum movit bellum Cæsari in Flandria Duce Geldrense, ac Ruberto Martio ductoribus, ibi expugnato Hesilino in agro Morinense, & mox deditione recepta illic arce per Gallos, & qui ad fines Flandriæ inter eos ac Cæsarianos commisso prælio, in eo desideratis utrinque decem millibus, prævaluerunt. Et die decima nona Augusti Cremonam appulsis quatuor millibus Suevis, & quatuor centum equestribus, & die sequente Lautreco, & Marchione Salasorum aliis turmis equestrium cum tormentis bellicis, & juxta ipsam civitatem ponte Padi flumine conjuncto, & inde Parmam transmisit Bernabove, & Jo. Paulo Camillo Trivultis eorum turmis, & ibi obsessis per ipsos data pecunia, & dum illinc redirent Cremonam, Pontificiis eos insequitis, & inter Buxetum, ac Polesenum assecutis, & utrinque ibi commisso prælio multis ex eis occisis, & vulneratis per ipsos fufis, die vigesima secunda Augusti ex Venetis equestribus quatuor centum sub Theodoro Trivultio, & quatuor millibus pedestribus sub Carolo Malatesta, Andrea Gritto legato, ab agro Brixientis imposito alio ponte super flumine Olii, transgressis in agrum Cremonensem, & die sequenti pedestribus progressis Cremonam, & ibi illorum, & Gallorum recensito exercitu, & per Lautrecum pro Gallis, & Gritum pro Venetis, Ducem Urbini, Marchionem Salasorum, & Oratores Ducis Ferrariæ firmato foedere in Ecclesia cathedrali, summus Pont. interdixit sacra Cremonensibus. Et Galli, & Veneti in unum coacti ex Cremona ibi dimissis Suevis recusantibus ire ex jussu rectorum suorum adversus summum Pont. die secunda Septembris trajecto flumine Padi, ingressi ditionem Palavicinorum, inde profecti sunt ad subsidium Parmæ, exulibus domini Mediolanensis incurstantibus ac infestantibus ibi urbes, ex quibus dum Hæctor Vicecomite, & Petro Maria Scotto cognominato Bufio Placentino, obsedissent Gazanum in agro Placentino, ut illud diriperent, inter eos orta controversia occisus fuit Bufius.

D Et Pontificii, & Cæsariani, dum in eorum auxilium, ac castra applicuissent Germani, & ex Regno Neapolitano equestres quatuor centum, & bis mille pedestres Hispani Davalo Duce, Parmam occuparunt, citra flumen eam interlabens: & cum Galli quatuor centum equestres, & quatuor millia pedestrium, ac Veneti sibi junctis octo millibus Suitensibus Lautreco Duce, & cum quo etiam erant Dux Urbini, & Marcus Antonius Columna, motis castris ea firmassent ad vicum sancti Secundi, inter se discordes pedem retulerunt ultra flumen Lantiæ, dimissa Parma, illinc distante per quinque millia passuum; & Lautrecus Gallis ibi obsessis opem & annonam tulit. Et summus Pont. Ducem Ferrariæ, dum centum equestribus, & bis millibus pedestribus, & duodecim tormentis bellicis egressus Ferrariam cepisset oppida Finalis, & sancti Fælicis, anathematizavit, & Guido Rangonus ducentum velitibus, & octo centum pedestribus ex Parma profectus ad præsidium Mutinæ, ubi erant alii sex centum pedestres, eis, & aliis copiis auxiliaribus Hetruscorum Evocatorum secum junctis redegit in jus Ecclesiæ nonnulla oppida ibi in montibus, & cum bis mille Suitenses, & octo millia Florentinorum Ramazotto duce, & Cardinale Medicæo legato Apostolico, die decima occurrissent septem millibus pedestribus, & nonnullis turmis equestrium Ducis Ferrariæ, quibus ibat Parmam in auxilium Gallorum cum tormentis bellicis per agrum Rhegientem, ibi utrinque facto conflictu eos fuderunt, & nisi supervenissent pluvix, omnes delevissent.

F f f f

Et

Et ex Pontificiis & Cæsarianis triginta millia, & cum quibus erant sex millia Italarum per Cardinalem Medicæum ad eos profectum animati & facti concordés, imposito ponte super Padi flumine, ad Brixellum motis castris, die prima Octobris trajecterunt in agrum Cremonensem, & ibi ad vicum Curia fratrum substiterunt, illic in metandis castris orta rixa inter Hispanos & Italos, quam Cardinalis Medicæus, & Antonius Læva sedarunt, & eis diripientibus agrum Cremonensem, cum Galli & Veneti, dimisso Parmæ præsidio octo centum pedestrium sub Principe Bozuli, secum conducto Fusio, juncto etiam ponte ad pagum Mottæ, ex vico sancti Secundi regressi fuissent, & adversus ipsos castra firmassent in vico Bordolani, die quarta sequente regressi sunt Rubechum, & ibi utrinque commissis levibus præliis pedem retulerunt Gablonetam die nona; & cum Galli ivissent Rubechum, & inde ad vicum Binæ in Castro Vicecomitum & jam agri Cremonensis, tunc inter duos tauros commisso certamine tota die, qui mox evanuerunt.

Et cum Præsul Sedunensis, & Franciscus Sfortia, aliis quindecim millibus Germanis, & mille quinque centum equestribus exfulibus domini Mediolanensis, inter quos erat Nicolaus Vairolo Cremonensis, per dominium Venetorum properassent ad opem Pontificiorum ac Cæsarianorum, & Veneti per eos ac Gallos motis castris, ex vico Binæ dimissis Gallis Rubechi, trajecto flumine Olii, substitissent die tertia decima ad Pontificium. Die quinta decima aquis maritimis præter modum ac solitum auctis, Venetiis inundatis, die decima nona trajecto flumine Olii iverunt Canetum, & cum Galli intendentes, antequam Germanis conjungerentur, secum manus conferere flumine Olii juncto duobus pontibus, ac trajecto, eos insequeuti fuissent, & supervenientibus pluviis, ac ventis vehementibus, tonitribus, & fulguribus, & pluviis inchoatis die sexta decima, & durantibus usque ad Calendas mensis Novembris, ex quibus Padus, & Olum, & alia flumina Gallia Cisalpinæ præter modum creverint, id prohibitum fuisset. Et ex Suitensibus decem & octo millia Sedunense duce, castrametata in suburbis Bergomi, illinc abeundo die vigesima nona substitissent in vicis Gavardi & Caprioli, & mox Gambare una cum Germanis se conjunxissent Pontificiis ac Cæsarianis, & Galli die prima Novembris Cremonam se recepissent, ex vico Gambare, accesserunt in agrum Bergomensis: & cum Galli die quinta ex Cremona abiissent in agrum Laudensem, & Veneti in agrum Cremonensem, pluviis & nive cum tonitribus, & fulguribus, ac vehementibus ventis vigentibus, profecti ad Ripam altam, & ibi flumine Abduæ super Tricium conjuncto ponte, ac trajecto die tertia decima ingressi fuerunt agrum Mediolanensem; & cum ibi per Italos eorum exercitus intercepto Vaprio, ad cujus præsidium aderat Ugo Pepulus turma Octaviani Fulgosii, & illuc ex Pontificiis & Cæsarianis profectis quatuor centum equestribus, & ex Gallis nonnullis turmis, & cohortibus, ut illud recuperarent Thoma Fusio duce, & ibi commissa utrinque pugna, & in ea multis hinc inde desideratis Galli succumbentes pedem retulissent Mediolanum, ubi Lautrecus Christophorum Palavicinum tunc decapitari jussit. Et Florentini Ramazotto Duce ex agro Rhegiense profecti ad Burgum sancti Donini, & inde Placentiam, & illinc in Ducatum Mediolani statim progressi, ibi die decima nona se conjunxissent Pontificiis & Cæsarianis, iverunt Mediolanum, illudque, ibi cum Gallis & Venetis factis multis levibus præliis, in quibus etiam multi utrinque perierint, ipsumque ingressis Hispanis Davalo duce, auxilio Hectoris Vicecomitis, & aliorum inde exfulum die vigesima receperunt, illic captivatis

A Theodoro Trivultio, & Mercurio Romano velitum duce, illinc Gallis abeuntibus Novicomium, & inde ibi dimisso præsidio quinquaginta equestrium, & sex centum pedestrium in agrum Bergomensis; & die vigesima prima, dum Guido Mataronus Prætor Cremonæ, & alii Galli, qui ibi erant, his auditis ea dimissa illinc abiissent, Variolus, & alii inde exfules eam ingressi sunt, & Papienses etiam transiverunt in jus Pontificiorum, ac Cæsarianorum, & Hispani profecti Novicomium, illudque per ipsos obsessum receperunt à Gallis, qui ibi erant ad præsidium Vindonense, & Paliffa, ac Bonavalle ducibus, & præter datam fidem diripuerunt, & Cremonenses Gallos circiter mille reversos Cremonam, dum ibi per arcem, quæ, adhuc penes illos erat, ingredi eam tentassent, repulerunt; sed dum Thomas Fusio exercitu trajecto flumine Abduæ ex agro Bergomense per agrum Laudensem illuc properasset die vigesima quinta Novembris, die sequente inde abeuntibus Vairolo, & aliis exfulibus, qui ibi erant tantum ad præsidium, post multa levia prælia per ipsos cura Gallis facta se eis permiserunt. Et Princeps Bozuli jussus per Lautrecum Parmam dimisit Ruberto Severinati, & Alexander Vitellius, & Alexander Columna, & Pucius Episcopus Pifauri, illinc copiis Placentiam properantes, eam receperunt pro Ecclesia Romana. Et Suitenses ac Rhæti, qui erant ad stipendium Gallorum, dum eos, ac alios, qui erant ad stipendium summi Pont. ac Cæsaris, eorum Rectores jussissent redire domum, defecerunt ad Cæsarem, & Galli eos insecuti ipsos invaserunt, & utrinque commissa pugna fuderunt.

C Leo Decimus, Pont. Maximus, Henrico Angliæ Rege, dum volumen ad defensionem fidei, & Sacramentorum per eum editum adversus impiam doctrinam Lutheri, & Sectatorum, valde serpentes in Germania, præsentatum summo Pont. & ab eo in coetu Cardinalium lectum, approbatum fuisset, collaudata ejus Regis opinione, insignito una cum posteris suis ad perpetuam instituti memoriam titulo defensoris fidei, obiit die ultima Novembris, & mense nono anni octavi sui pontificatus fere expleto ex veneno, ut creditum fuit, ei propinato per Bernardum Malaspinam cubicularium suum.

D Et Sinibaldus de Flisco, & Com. Nucei, sequentes partes Regis Gallorum, receperunt arcem Pontremuli, dum adhuc in fide Regis essent Cremona, Alexandria, & Genua, cum arcibus Mediolani, Novariæ, Tricii, Piceleonis, Insulæ Fulcheriæ, & Aronæ, cum regione Lacus Verbani; & Lautrecus bis millibus pedestribus, & sex centum equestribus esset Cremonæ, ejus jussu demolitis ipsius burgis cum arce sancti Michaelis, & domibus portæ sancti Lucæ, erecto propugnaculo ad portam sancti Michaelis, & die duodecima Decembris mortuo Guidone Matarono J. C. Reg. Prætoris, & ad stipendium Cæsaris essent tantum Suitenses mille quinque centum, qui erant ad præsidium Placentiæ, aliis dimissis, & reversis domum, & ex Pontificiis septem centum pedestres, & quinquaginta equestres ad præsidium Parmæ, Mediolani, & Rhegii, Principe Mantuæ Duce, & Florentini rediissent domum, Marcus Antonius Columna, & Federicus Princeps Bozuli mille tercentum equestribus, & quinque millibus pedestribus profecti Parmam, eam oppugnarunt, & inde repulsi per Pontificios ibi ad præsidium degentes sub Francisco Salomone Siculo, & Petro Baciano Genuense, de mense Decembris irrumpentes agrum Placentinum etiam diripuerunt. Et Dux Ferrariæ coactis centum equestribus, tercentum velitibus, millibus pedestribus, recepit Finale, Lugum, Balneacavallum, & Grafianam olim juris sui, ac tentavit intercipere Muti-

Mutinam, ac Rhegium, Franciscus Maria della Rupere auxilio Gallorum recepit ejus Ducatum Urbini, ac Pisauri, & ex Camarino expulso Jo. Maria Varaneo, eum restituit Sigismundo Varaneo ejus pristino domino.

A. C. 1522. Anno sequente Cremonæ Prætor Barnaba Puthéo J. C. Placentino, die octava Januarii post longam & multam contentionem Cardinalium triginta novem, ingressorum conclave die vigesima septima Decembris electus fuit per eos summus Pont. Adrianus octavus de Florentiis, Trajecti inter Brabantiam & Hollandiam natus, humilis generis, & olim præceptor Cæsaris, dum abesset in Hispania pro eo rector, inde classe maritima die quinta Augusti trajecit Genuam, & inde solvens vela, ingressus fuit die vigesima secunda Romam, ubi sæviebat pestis mille quinque centum Hispanis, quos illinc transmisit in Flaminiam ad stativa, & tentavit reducere in partes suas Ducem Ferrariæ, & cum eo componere omnem controversiam, quam habuerat cum præcessoribus suis: & Sfortiades Joanne Safatello Duce Alexandriam & Hastam auxilio ibi exfulum ceperunt.

Et cum ex Lucernensibus & Sedunensibus, inimicis Suitensium & Zuriterensium, decem millia, Notho Sabaudia, & Galeatio Severinate, & Regulo Palissæ ductoribus, descendissent in dominium Mediolani ab ibi auxilium Regis Gallorum, & Hieronymus Adurnus jussu Cæsaris habitis pecuniis à Rege Angliæ ex Tridento conduxisset Mediolanum sex millia Germanorum, & Franciscus Sfortia ex eis alia sex millia, ex quibus bis mille erant conducti per ipsum, & quatuor millia per Mediolanenses, accessisset Papiam, & mox ibi dimissis ex eis bis millibus, & centum Italis sub Læva, duodecim millibus pedestribus, & mille quinque centum equestribus Mediolanum ivisset; & Hector Vicecomes bis millibus pedestribus, & Philippus Torniellus mille quinque centum, profecti fuissent ad præsidium Novariæ & Alexandriæ, Lautreccus supervento Thoma fratre, copiis per eum coactis Genuæ, & conjunctis quatuor centum equestribus, & septem millibus pedestribus Principe Bozuli duce, ac Lucernensibus, & Sedunensibus, & copiis Venetorum, & Joannis Medicæi, expugnataque Novaria, ibi captivato Torniello, inde properavit Mediolanum, ut ibi arce opem & annonam ferret; & cum supervenissent ex Germania quinque millia Georgio Frangisbergio, & Hieronymo Adurno ducibus, ex tormentis bellicis, quæ erant Mediolani, emissis pilis, occisis, Marcus Antonius Columna & Camillo Trivultio filio Jo. Jacobi, inde pedem retulit Papiam, eamque obsedit; ad cujus præsidium erat Marchio Mantuæ tribus millibus Hispanis, & Corsis. Et die nona turbine ventorum ex insigni Regis Gallorum picto super turri altiori Cremonæ dejectis liliis; & die quinta decima Pado præter modum aucto apertis Papiæ moeniis multis in locis, illinc occurrit Cæsarianis transeuntibus ad ejus subsidium ad vicum Bicocthæ, propinquum Mediolano per lapides tres, & ibi utrinque commisso prælio die vigesima nona, illucque supervento ex Mediolano Sfortia ad auxilium Cæsarianorum quatuor centum equestribus, & sex millibus pedestribus succubuit, ex Gallis occisis quinque millibus una cum Molante, Guisano Monforte, & Tornono principibus, & ex Lucernensibus & Sedunensibus tribus millibus cum Alberto eorum supremo duce, & aliis decem & septem ducibus, & longe pluribus captivatis, & ex Cæsarianis Petro Cardona, & nonnullis aliis desideratis, reliquo exercitu progressus fuit Modœtiam, & inde Tricium, & illinc reliquis Lucernensibus & Sedunensibus transmissis domum, accessit Cremonam, eaque dimissa sub custodia Thomæ fratris,

A & Joannis Medicæi, ac munita Laude præsidio turmarum sex equestrium sub Principe Bonevallis, & cohortium sub Principe Bozuli, & Venetorum copiis regressis agrum Brixientium, ex dominio Mediolani rediit in Galliam Transalpinam cum Regulo Palissæ, & Notho Sabaudiense: & Cæsariani usi victoria Davalo Duce properarunt Laudam, eamque, inde Cremam aufugientibus Principibus Bonevallis & Bozuli, ceperunt ac diripuerunt; & mox Piceleone recepto una cum Columna progressi Cremonam, eam obsederunt, & ibi inter eos ac Gallos, illic ad præsidium degentes, factis nonnullis levibus præliis, dum Thomas Fufius cum eis convenisset, de ipsis ea dimittenda una cum reliquo dominio Mediolani exceptis ibi arce, ac Mediolani, & Novariæ, die quinta Julii permissis omnibus ibi Gallis cum eorum bonis & tormentis bellicis inde reverti in Galliam, nisi interim, & infra dies quadraginta illis supervenisset auxilium, inde conducti per Antoniotum, & Hieronymum Adurnos, & Flicos infensos Octaviano Fulgoso Genuæ Duci, & sequenti partes Gallicas, Genuam accesserunt, eamque obsederunt, & oppugnarunt, & ad cujus præsidium erant bis mille pedestres sub Nicolao Fulgoso, & cum Petrus Navarra illuc supervenisset ad ejus opem classe Gallica, & tractaretur de ea dimittenda, Hispanis Davalo duce ipsam clam ingressis, die vigesima Maji ipsam occuparunt ac diripuerunt, ibi captivatis Octaviano Fulgoso ac Navarra, & arce illic constructa, redacta in sui potestatem, & solo æquata, inde aufugiente Federico Fulgoso classe Massiliam, & ibi constituto duce Antoniotto, inde redierunt in Galliam Cisalpinam, ubi plerique ex ordine Caroli Lanoyi Proregis Neapolis, & Joannis Bonamerii legati Cæsaris Romæ, habuerunt stativa in agris Parmense & Placentino, & pro stipendio menstruo per trimestre ab incolis domini Mediolanensis viginti millia aureorum, à Florentinis quindecim millia, à Genuensibus octo millia, Senensibus quinque millium, & Lucensibus quatuor millium. Et Galli, qui ex Gallia Transalpina properabant ad subsidium Genuæ, audita ejus occupatione retrocesserunt, & qui erant Cremonæ Fusio duce, ea dimissa die quinta Julii inde redierunt in Galliam, Cremonæ pro Sfortia constituto rectore Francisco Sfortia de Fojano, & Prætor Com. Ludovico Barbiano J. C. Mediolanense. Et Cæsar transmissis Hieronymo Adurno, & per Regem Angliæ Ricardo Paceo, & per Ferdinandum Archiducem Austriæ Legatis suis Venetias tentavit deducere Venetos in partes suas, & omnem controversiam, quam habebant cum Archiduce, componere, & Florentinis confirmavit privilegia sibi concessa per præcessores suos, & Germanam Fusia R. Ferdinandi olim Regis Hispaniæ avi sui materni nupsit Alphonso Aragonio olim Duci Calabria. Et Cæsariani etiam ceperunt in Gallia Belgica Torniacum, & Galli in finibus Gallia & Hispaniæ Fontes Marianos, nunc Fontem Rapidum, ceperunt, & muniverunt.

Anno sequuto, Hieronymo Trivisano, Cremonæ præfule, mortuo de mense Februarii successit A. C. 1523. Petrus Acoltus Aretinus Cardinalis. Et Cæsariani sibi dimissa arce Mediolani die quinta decima Aprilis per Gallos, habitis stativis in agro Astense, curstarunt ac diripuerunt totam fere Galliam Subalpinam, & Antonio Læva Duce Galeatium Biragum ex Valentia, quam occuparat, expulerunt, eo & pluribus aliis ibi captivatis, & circiter quatuor centum occisis. Et die vigesima Augusti facta eclipsi lunæ coloris sanguinei aere sereno, & mox pallidi in aurora, usque quo duravit, Sfortia die sequente, dum ex Modœtia Mediolanum rediret, gladio proditorie ad necem fuit vulneratus per Bonifacium Vicecomitem aulicum suum equestrem,

cumque insidentem mulam comitantem, & in ipsum indignatum ob necem Hectoris Vicecomitis agnati sui. Adrianus summus Pont. jam diu tractata & stabilita compositione controversiæ, quam habebat Archidux Austriæ cum Venetis, ei per ipsos promissis solvi aureis ducentum millibus intra octennium, cum ipsis, ac Cæsare, & Regibus Angliæ, & Pannoniæ, Ducibus Mediolani, & Urbini, Marchione Mantuæ, Florentinis, Senensibus, Genuensibus, & Lucensibus, de mense Augusti percussio foedere in regem Gallorum, & infideles per eum promissis ad opem dominii Mediolanensis ducentum equestribus & viginti millibus aureis, & per Cæsarem octo centum equestribus; & per Venetos sexcentum, ac totidem velitibus, & sex millibus pedestribus sub Duce Urbini; & per Florentinos ducentum equestribus cum aureis viginti millibus, & per Genuenses, Senenses, & Lucenses triginta millibus; & per Ducem Mediolani ducentum equestribus, ac totidem velitibus, & viginti millibus aureis singulo mense; & per eum ac Cæsarem expositis tormentis bellicis, cum omni materia ad id necessariis; & per Genuenses parata & munita classe opportuna, facto eorum supremo duce Principe Mantuæ non multo post, & die decima Septembris relatis in numerum Sanctorum Gorino Romano, & Antonino præfule Florentinorum, infirmatus periit die vigesima prima mensis octavi anni secundi sui pontificatus.

Et Dux Ferrariæ eo mortuo, coactis tribus millibus pedestribus, & quatuor centum equestribus, & totidem velitibus, & secum conjuncto Laurentio Ursino aliis ducentum equestribus & bis millibus pedestribus, recepit Rhegium, & expugnavit Ruberiam, dum ad eorum ac Mutinæ præsidium esset Guido Rangonus centum equestribus, totidem velitibus, & mille pedestribus Italis, & totidem Hispanis conductis ex urbe per Ducem Suessæ. Et Carolus, filius Giberti Mompensieri ex Joanna filia Ducis Borboni, & Magister equitum in Gallia, indignatus in ibi Regem ob litem sibi motam per Ludovicam Sabaudiensem, Regis matrem, ob Ducatum ipsum Borboni, Alverniæ, Belicorsii, & Forestæ, habitum pro dote uxoris neptis Caroli Octavi, olim Regis Gallorum, & Valentianum oppidum ad fines Nerviorum, quibus exfutus fuerat, & etiam, quia sibi prætulisset Alanconium Ducem, sororium Regis, in Ducatu supremo exercitus sui, sibi promissa uxore Eleonora sorore Cæsaris, & R. Emanuelis Regis Lusitaniæ, cum Ducatu Galliarum Narbonensis, defecit ab eo cum pluribus nobilibus Gallicis ad Cæsarem, eo ac Rege Angliæ incitatis ad sibi movendum bellum in Gallia, & dum Rex una cum Ludovico Normandiæ rectore secum conjuncto octo millibus Arvernii, & Bojis, ex Gallia vellet descendere in Italiam ad recuperationem dominii Mediolanensis, re in lucem prodita jussisset Borbonium capi, ipse aufugit in Burgundiam, & re ibi infeliciter tentata accessit ex consilio Cæsaris in Italiam, & die tertia decima Decembris applicuit Cremonam, ibi rectore Mayno de Maynis, & prætore Theodoro Orsio, substituto Ludovico Barbiano, tunc defuncto, pro Sfortia. Et Gulielmus Bonferius, Bonivettus nuncupatus, Magister militiæ Gallorum Regis; ejus jussu exercitu equestrium bis millium, totidem velitum, & pedestrium Helvetiorum sex millium, Valensium bis millium, Rhætorum totidem, Germanorum sex millium, Gallorum duodecim millium, Italorumque trium millium ex Gallia Transalpina irrupit Subalpinam recuperaturus dominium Mediolani, & profligatis Cæsarianis, & Sfortiadis viginti millibus sibi ad Abiate Grassum Prospero Columna duce occurrentibus, & capta Novaria, & per Hispanos sibi dimissis Valentia, Alexandria, &

A Lauda, & Columna pedem referente Mediolanum octo centum equestribus, totidem velitibus, sex millibus Germanis, quinque millibus Hispanis, & quatuor millibus Italis pedestribus, dum & ad præsidium Papiæ forent quinque centum equestres, sex centum velites, & bis mille Hispani, & ter mille Itali pedestres sub Principe Mantuæ, & in agro Derthonense tria millia pedestrium Genuensium, & turmæ equestrium Florentinorum Vitellio duce, & Veneti haberent in armis sex centum equestres, mille quinque centum velites, & quinque millia pedestrium, dimissis per Bonferium ad præsidium Novariæ, Alexandriæ, & Laudæ ducentum equestribus & bis millibus pedestribus, & ad Abiate Grassum mille pedestribus Italis, & totidem ad custodiam pontis Ticinii, & Cremonam transmissis quatuor centum equestribus, & duodecim millibus pedestribus sub Laurentio Ursino, & Principe Bozuli, eam obsessum, reliquo exercitu obsedit Mediolanum; & cum Ursinus, & Princeps Bozuli die vigesima sexta Septembris obsessa Cremona, ad cujus præsidium erant Georgius Gonzaga centum equestribus, & Franciscus Salamon Siculus, & Baptista Pelizolus cognominatus Mattus Cremonensis bis millibus pedestribus, ejusque quassatis & apertis mœniis tormentis bellicis die quarto Octob. superventis pluviis diffisi ipsa potiri, eam deseruissent die nona Octobris, & Soresina, & suburbiis Soncini, & Caravagio direptis, ivissent Mediolanum, & ibi reliquo exercitui Gallorum eorum copias conjunxissent, & medio Joannis Savanæ Ferrariensis militis gregarii ad prædium Mediolani tractatu in lucem prodito, quo Mediolanum debebat prodi Gallis per Morgantem Parmensem manipulem, & Joannem de Lantii, & quatuor velites Joannis Medicæi, Veneti ingressi fuissent in auxilium Cæsarianorum agrum Mediolanensem, & cecidisset multa copia nivis, abiit ex Mediolano eo dimisso die decima septima Octobris ad Abiate Grassum, ibi, & Laudæ utrinque quamplurimis levibus præliis commissis, & dimissis domum Rhætis & Valensibus, & per Laurentium Ursinum destinatum septem millibus pedestribus Aronam; ea, ad cujus præsidium erat Anchises Vicecomes, quoque oppugnata.

Et Rex Angliæ movit bellum Regi Gallorum in Picardia, Cæsar ad fines Galliarum & Hispaniarum suppeditavit Salinteriam, & inopia pecuniarum, quibus solvi posset stipendium militibus, ac aeris intemperie, cum esset hyems, pedem retulit in Hispaniam. Julius Medicæus, patre Juliano, Florentinus Cardinalis, post trium mensium contentionem habitam per Cardinales, à triginta novem ex eis die decima septima Novembris fuit adscitus ad summum Pontificatum, & nominatus Clemens Septimus, & qui recepit in sui gratiam Duces Ferrariæ, & Urbini, dimissis Ferrariæ Duci his, quæ receperat ex dominio suo, ac Duci Urbini Ducatu suo, Pifauro, & Senogalia sibi concessis in feudum; & ex eorum copiis auxiliariis expulit Sigismundum Malatestam ex Ariminio, quod occuparat, & Henricum Regem Angliæ rosa aurea honoris gratia donavit, & Laurentium Campegius Bononiensem, & Cardinalem, legatum transmisit in Germaniam ad ibi Electores, & qui cum eis ivit Norimbergam, ut una cum Ferdinando fratre Cæsaris, & ibi Vicario illic haberet comitia. Et Prosper Columna, dux supremus Cæsarianorum in Italia, die trigesima Decembris obiit Mediolani, eique successi fuerunt Ferdinandus Davalus Marchio Piscariæ, & Carolus Lanous Belga Proregis Neapolis, tunc appulsus Mediolanum quatuor centum equestribus, & bis millibus pedestribus.

Anno subsequuto per Petrum de Accoltis resignato Episcopatu Cremonæ, ipsum habuit Benedictus nepos suus. Et Sfortia die xxii. Februarii recepit à Gal-

A. C.
1524.

à Gallis ibi arcem Herbovilla, ejus Præfecto mortuo, cui præfecit Annibalem Picenardum. Et eo mense Cæsariani Hispanis tribus millibus cum nonnullis turmis equestribus Davalo & Medicæo ducibus egressi Mediolanum in equestres mille, & totidem pedestres Gallicos Bajardo Duce castrametantes in vico Rubechi, propinquo Abiati Grasso, ubi castrametabatur reliquus exercitus Gallorum, & utrinque prælio commisso, eis deletis, & etiam aliis copiis Gallorum, proficiscentibus Tricium, sibi obvius, secum conjunctis Sfortiadis, in vico Piuntino Ducatus Mediolani, ibi utrinque commissa alia pugna multis cadentibus, habitis sex millibus Germanis in sui auxilium, eis, & aliis copiis Venetorum sub Duce Urbini, ac sum. Pont. Lanojo duce profecti sunt in Gallos, & cum eis commissis levibus præliis ad Abiate Grassum Vaglebani, & alibi diverso Marte eos compulerunt in agrum Novariensem, sibi interceptis multis locis, quæ ex dominio Mediolani occuparant, & totis viribus ultimo loco die vigesima tertia Aprilis ad flumen Sefitis, quo applicuerant Elvetii in eorum auxilium, & quibus se conjungere volebant, facto prælio fuderunt, aufugientesque insequuti sunt, & per Medicæum etiam factum obvium Rhætis, conductis per Zechenam & Laurentium Ursinum ad eorum opem, in vico Capriolo agri Bergomensis, eis inde prælio repulsis in fines suos expulerunt ex dominio Mediolani, vulnerato Bonferio, & occiso Bajardo, cum multis aliis in Galliam Transalpinam dimissis post se quindecim tormentis bellicis, & multis aliis bonis, & mox receperunt Laudam & Alexandriam, Gallis, ac Italis octo millibus sub Principe Bozuli ibi degentibus ad præsidium inde abire permissis incolumibus eorum bonis in Galliam.

Carolus Cæsar & Henricus Angliæ Rex instigati per Borbonium percusserunt novum foedus in Regem Gallorum, ut eum quoque exsuerent Gallia Transalpina, eidemque & ibi moverunt bellum, & jubente Cæsare Borbonius & Davalus, dimissis ad præsidium Mediolani septem millibus Hispanis, & Papiæ quinque millibus ex eis, ac Germanis pedestribus, ac quatuor centum equestribus sub Læva, ex Gallia Cisalpina irruerunt Galliam Narbonensem quinque centum equestribus, octo centum velitibus, & quatuor millibus Hispanis, quinque millibus Germanis, & tribus millibus Italis pedestribus, & classe munita aliis tribus millibus Vgone Moncada rectore, sibi solutis pro eorum stipendio per Regem Angliæ centum millibus aureis, & expugnarunt ibi arcem portus Thelamonis, & ceperunt Aquas Sextias, & multa alia loca Franco Palissæ, & Vlietæ regulis, ac Briono, & Rentio, & Bozuli Principe sibi resistentibus, bis millibus equestribus, octo millibus Germanis, sex millibus Suitensibus, totidem Gallis, & quatuor millibus Italis pedestribus, & mox obsederunt Massiliam Rentio cohortibus Itolorum ad eam defendendam ingressis, regulo Brioni ibi rectore, & Michaelæ Salassorum Principe classe regia triremium xiv. & plurium navigiorum illic in mari assistente, & per Cæsarem ad fines Galliarum recuperato Fonte Rabido, & Carolo Soffertio, duce Anglorum, exercitu transgresso in Picardiam, eamque ferro & igne devastante ac diripiente, obsessis Hesilino; & cum nemo ex populis Galliarum se committeret fidei Borbonii, ut sperabat, & Rex Gallorum exercitu bis millium equestrium, trium millium velitum, ac pedestrium Gallicorum decem millium, Germanorum sex millium, & totidem Rhætorum, & Valensium, & Itolorum properaret ad opem Massiliæ, delusi spe sibi data per Borbonium, postquam eam obsedissent per dies xl. & pluries oppugnassent, ibi plurimis desideratis ipsa dimissa pedem retulerunt in Italiam per Albingaunos Ligures, & inde per saltus Finarium, & Carnisurum.

Et Rex, dimissa Gallia sub opportuno præsidio, & regimine Ludovicæ matris, eos insequutus fuit per Cottias & Pænnas Alpes de mense Octobris mille quinque centum velitibus, mille ducentum equestribus, & duodecim millibus Germanis, & totidem Italis pedestribus, eis solutis pro stipendio viginti millibus aureis. Et Venetorum tercentum equestribus, totidem velitibus, & sex millibus pedestribus sub Duce Urbini, degentibus ad præsidium domini Mediolanensis, recepit die xx. Octobris Mediolanum fere ab omnibus dimissum, illuc transmissis foecialibus Michaelæ Salassorum Principe, & Ludovico Barbiano ex Comitibus Belzosi, & ibi dimissis ad præsidium tercentum equestribus, sex millia pedestribus Rhætis & Valensibus, & tribus millibus Gallis sub Theodoro Trivultio, castravit ad Abiate Grassum exercitu octo centum equestrium, & decem millium Valensium, & Rhætorum bis millium, & quatuor millium Germanorum pedestrium, & die xxiii. obsedit Papiam, ad cujus præsidium erant tercentum equestres sub Garsia Hispano, & pedestres Hispani quinque centum, & Germani mille quatuor centum sub Læva, Lanojo, Borbonio, & Davalo, aliis copiis abeuntibus Laudam, & inde Soncinum; & illinc Borbonio profecto in Germaniam ad accipiendum ibi copias auxiliares, Galli profecti Laudam, eam receperunt, ubi ac Novariæ & Alexandriæ pariter per eos receptarum ad præsidium, ex eis remanserunt quinque millia pedestrium, & ducentum equestres, & dum ex proditione intenderent occupare Papiam, eam in dihuculo diei xxix. Octob. oppugnarunt, & inde proditione in lucem prodita repulsi fuerunt cæde supra septem centum eis ablatis, & abductis in Papiam nonnullis tormentis bellicis.

Et summus Pont. transmissis ad Cæsarem in Hispaniam Præsule Capuæ, & ad Gallorum Regem Papiam obsidentem, & ad Lanojum, & Davalum, & alios Duces Cæsarianos Soncini morantes Jo. Mathæo Giberto episcopo Veronæ, & datario suo legatis, tentavit eos componere, & inter ipsos fieri inducias; & cum non potuisset, adhæsit Regi Gallorum, qui etiam transmissit ex suo exercitu in Regnum Neapolitanum ducentum equestres, sexcentum velites, & decem millia pedestrium sub Joanne Stuardo Duce Albanæ, ut secum conjunctis Laurentio Ursino tribus millibus pedestribus, quibus occupat Savonam, & Varagium, & Ursinis in Latium aliis quatuor millibus pedestribus, illud sibi vendicaret. Et recepit in sui protectionem Ducem Ferrariæ, sibi solutis septuaginta millibus aureis, ac promissis tormentis bellicis cum materie ad id necessaria; & conduxit ad ejus stipendium Ludovicum Palavicinum quatuor centum equestribus, & bis millibus pedestribus, quibus infestaret Cæsarianos ac Sfortiades in agro Gremonense.

Et Sfortia, ac duces Cæsariani, & legati Venetorum die xviii. Decembris in arce Cremonæ habuerunt comitia de bello gerendo adversus Regem Gallorum, ad quem, dum ex Ferrariæ ibi Dux per stratam Æmiliam Papiam conduceret faceret tormenta bellica, Cæsariani, & Sfortiades, ut id prohiberent imposito ponte super flumine Padi prope Cremonam Joanne Medicæo duce trajecerunt in ditionem Palavicinorum, & mox, dum per agrum Bergomensis ad subsidium Regis Gallorum Papiam irent ex Rhætis & Valensibus sex millia, Medicæus quinquaginta equestribus, tercentum velitibus, & tribus millibus pedestribus, & duces Veneti tercentum equestribus, totidem velitibus, & quatuor millibus pedestribus eis occurrerunt, ipsosque retrocedere coegerunt domum. Et deinde Medicæus indignatus in Cæsarianos, ab eis suis copiis defecit ad Regem Gallorum, & Cæsariani destinarunt in regnum Neapolitanum ad ibi auxilium Ho-

noratum Gaetanum, ut secum conjunctis Ascanio, & aliis Columnensibus Proceribus, in Latio sequentibus partes Cæsaris, illud tueretur, Mediolani & in ejus Ducatu, ac locis circumvicinis debacchante epidemia, ex qua infiniti perierunt, & femina jacta in Gallia Transalpina nimio gelu aruerunt, unde ibi gravis penuria successit, & lupi multos in agro Cremonense, & alibi devorant, & etiam leo in montibus Vicentinis in ibi incolas sæviit. Et Cremonæ mortuo Mayno de Maynis ibi rectore, Thomas ejus frater ipsi fuit substitutus. Et à die **xxi**, usque ad **xxiv**. Maji immensæ pluvix, cum fulguribus, & tonitribus ceciderunt, ex quibus aquæ fluminis Padi præter modum creverunt.

A. C.
1525.

Anno 1525. Redemptionis humani generis, Cæsariani & Sfortiades adhuc habitis comitiis in arce Cremonæ, per eos ac legatos Venetorum una cum Sfortia egressi Lauda, occuparunt Cassanum, inde expulsis Gallis, ibi utrinque facta pugna, in qua multi occubuerunt; & ex eis Hispanis nocte intempesta profecti Meltium, illoque capto, ibi Hieronymo Trivultio, & multis equestribus ejus turmæ illic ad præsidium degentis occisis, & mox Modœtiam, & Borbonio una cum Georgio Frundisbergo, Nicolao Salma, & Marco Scito, & sex millibus Germanis, & turmis equestrium Burgundionum habitis ab Archiduce Austriæ appulso Laudæ, eisque conjunctis aliis Cæsarianis in Abiate Grasso una cum eo, ac Lanojo, & Davalo, Marignanum profecti sunt die **xxiv**. Januarii septem centum equestribus, mille quatuor centum velitibus, & duodecim millibus Germanis, quinque millibus Hispanis, & tribus millibus Italis pedestribus adversus exercitum Gallorum mille tercentum equestrium, ac Rhætorum & Valensium decem millium, ex Mediolano tunc ad eum profectorum, Italicorum septem millium, & Germanorum quatuor millium: & cum Dux Albanix Rentio copiis suis conjuncto apud Lucam, Lucensibusque compulsis ad sibi pendendum aureorum duodecim millia, & dandum tormenta bellica, inde abiit Senas; & Senensibus quoque compulsis ad sibi pendendum pecunias, & dandum alia tormenta bellica, & recipere in eorum protectionem Fabium Petrucium, paulo ante per eos illinc expulsus, progressus fuisset in Latium, Davalus cum Hispanis, dum Sfortia esset Cremonæ, & Rex Gallorum, Thoma Fusio, Trimollia, & Palissa proceribus suis eum exhortantibus ad occurrendum Cæsarianis, dimissa Papia, id ex consilio Bonfieri ejus Magistri militiæ noluisse facere, sed substitisset apud Papiam, progressus fuit ad oppidum S. Angeli, eoque occupato, per ipsum ibi captivatis Pyrro, & Canino, & filiis Diosæbi Gonzagis, & Emilio Capriano, ibi ad custodiam degentibus ducentum equestribus, & octo centum pedestribus. Et Gaspare Mayno duce Sfortiæ ex Alexandria, ad cujus præsidium stabat septem centum pedestribus, profecto in bis mille Italos euntes duce Marchione Salassorum ex Savona Papiam, ad ibi auxilium Gallorum per agrum Alexandrinum, eisque impeditis in trajiciendo Bromio flumine, ad Castellatum aggressis, & illic utrinque commisso prælio profligatis. Et Rhætis, & Valensibus sex millibus Salubricense duce sibi, occupata per Jo. Jacobum Medicæum, Marchionem Mussi, Clavenna, eam recepturis ab exercitu Gallorum abeuntibus domum, Cæsariani die **iii**. Februarii castris Gallorum se appropinquarunt. Et Sfortiades Alexandro Bentivolio, & Rodulpho Varaneo ducibus, abeuntes Cremona ducentum equestribus, & mille pedestribus in Ludovicum Palavicinum, occupantem pro Gallis Casale majus, direpto vico S. Joannis in Cruce per ejus copias, & dum Palavicinus non expectato Francisco Rangono, ejus copiis, quas cogeabat in auxilium Gallorum, & Casalis majoris illinc ipsius

A
copiis erupisset in Sfortiades, ipsas utrinque commisso prælio die **xx**. profligarunt, captivato Palavicino, & conducto Cremonam.

B
Et Varagini Andrea Corso. duce, dum Marchio Salassorum gerens bellum cum Genuensibus, & Ugo Moncada classis Cæsarianæ præfectus ea illuc ex Genua profectus fuisset, in eum erumpentes ex Varagine, ejus classarios fuderunt, ipso quoque captivato cum tredecim ducibus. Et Cæsariani nullo sibi dato stipendio, ac pecuniarum, & omnium indigi, cum summus Pont. nec Rex Angliæ, nec Veneti, nec alii Italiæ populi, diffisi fortuna Cæsaris, ei non auxiliarentur, Borbonio, ac Lanojo, & Davalo ducibus post multa levia prælia cum Gallis ad Papiam commissa, in quibus semper prævaluerunt, Joanne Medicæo vulnerato super talo pilula archebussii, & illinc conducto Placentiam, ut ibi curaretur, factis quatuor aciebus, cujus priori sex millium pedestrium Italicorum, Hispanorum, & Germanorum, & equestrium quinque centum præfuit Alphonfus Davalus, Marchio Vasti, secundæ quatuor millium Hispanorum Ferdinandus Davalus, Marchio Piscariæ; tertiæ Germanorum quatuor millium Marcus Scita, & Georgius Fransbergus; & quartæ etiam Germanorum, & duarum turmarum equestrium Borbonius, & Lanojus præfuerunt, dimissa alia ad præsidium castrorum sub nepote Lanoji, in diluculo diei **xxiv**. Februarii, ac solemnitate divi Matthiæ, & natalis Cæsaris, aperto Parco per brachia sexaginta, in quo castrametabantur Galli, illud ingressi sunt, & facta ex Papiæ eruptione per Lævam centum quinquaginta equestribus, manus conseruerunt cum Gallis etiam divisas in quatuor acies, unam scilicet Rhætorum & Valensium sex millium; secundam Germanorum quatuor millium; tertiam Italicorum trium millium; & quartam Guasconorum & Gallorum octo millium sub regulo Boifense, & profligatis Rhætis & Valensibus, & Rege Gallorum strenue manus conferente vulnerato in facie, & per eum interempto Ferdinando Castriotto, Marchione S. Angeli, & per Didacum de Avilla, & Joannem de Rubieta equestres Hispanos, & superveniente Motta Aniero ductore equestrium Borbonii, ope Petri Ossorii Locum-tenentis turmæ equestris Granatinorum, & Cæsaris Herculiani Foriliviensis, & Jo. Baptistæ Gastaldi Neapolitani captivato, illos fuderunt, captivatis etiam Henrico Albreto Rege Navarræ, Notho Sabaudix, Principe Lotharingiæ, Francisco Borbonio; Jacobo Chabaneo, Ludovico Trimollia, Aenea Momorantio, Burgundiæ præfecto, Obegnino, ac S. Pauli, & Brionis, Vallis Diandei, & Ambricorni regulis, Florentio duce Valensium & Rhætorum, Francisco ex Marchionibus Salassorum, Federico principe Bozuli, Galeatio Vicecomite, & multis aliis principibus, proceribus, ac Ducibus, una cum Hieronymo Leandro episcopo Brundusii, Nuntio Apostolico, & occisis Gulielmo Bonfieri Magistro militiæ, Tornaico, Aspare, ac Thoma Fusis, Galeatio Fortebiascho, Theodorico Sovebergio, Ricardo Anglo Duce Sforti, cognominato Rosa alba, Jacobo Dispatchio, Busivio, Ambosio, Francisco Palissa, & Boisio regulis, Galeatio Severinate, & pluribus aliis ducibus, & gregariis militibus supra decem millia pro parte quoque obrutis in aquis Ticini, dum aufugerent, & inde aufugientibus Alanconi, & Claramontis regulis quatuor centum equestribus, & comite Aloyfio de Arce tribus millibus Rhætis & Valensibus in Galliam Transalpinam dimissis, post se tormentis bellicis, & impedimentis, ac bonis immensi valoris perventis in Cæsarianos, ex eis tantum desideratis Castriotta, & Ugone Cardona, & septem centum gregariis militibus; & vulneratis Ferdinando Davalo tribus vulneribus, & Læva uno, & Regem

gem Gallorum inde conduxerunt in arcem Piceleonis, Theodoro quoque Trivultio die ultima, dum esset Renæ in agro Papiense, ibi cum suis militibus captivato per Sfortiadâs. Et Columnenses copiis, quas coegerant ad auxilium Cæsaris, audita strage Gallorum, ac captura eorum Regis ad Papiam, invaserunt Urfinos habentes in armis ad opem Regis in Latio quatuor centum equestres, ac mille ducentum pedestres, & fuderunt, eos insequentibus usque in urbem, in quam pedem retulerant, multis ex eis desideratis. Et dum ibi Columnenses, & Hispani, & alii sequentes partes Cæsaris se accingerent ad prælium auctore Duce Sueffiæ, ibi legato Cæsaris penes summum Pont. in Urfinos, & Gallos, Dux Albanensis sedata discordia Urfinorum, & Columnensium per summum Pont. exauctorata parte Gallorum, quos secum habebat, classibus Pontificia & Gallica ex urbe trajecit ad civitatem veterem, & inde in Galliam cum Laurentio Urfino quatuor centum equestribus, mille Germanis, & nonnullis cohortibus Italicis, ac tormentis bellicis Senensium ac Lucensium. Et ex Cæsarianis, qui erant ad præsidium domini Mediolanensis quatuor centum equestres, & octo millia Germanorum, dum ibi incolæ gravi inopia laborarent, & male se haberent, inde iverunt in agros Placentinum, Parmensem, & Rhegiensem ad stativa sibi solutis per Florentinos ex ordine summ. Pont. aurei viginti quinque millibus pro stipendio. Et Ludovica mater Regis Gallorum, & alii proceres Galliarum deputati ad regimen Galliarum, dum timerent ei moveri bellum per Regem Angliæ, & Borbonium, ipsius fines muniverunt præsidis, transmissis pro liberatione Regis legatis ad summum Pont. ac Venetos.

Et Carolus Cæsar die xix. Martii, dum esset Madriti habito nuntio victoriæ Papiensis, & capturæ Regis Gallorum, sumpta Eucharistia, & per ibi elerum factis rogationibus egit gratias omnipotenti Deo, & nec signa lætitiæ ostendit, nec ostendi voluit, & adhibito consilio præfule Osmi confessoris suo, ac Federico Duce Alvæ suo præfecto prætorii, exhortatus per præfulem ad dimittendum Regem, & cum eo ineundum pacem, ac movendum bellum infidelibus, & hæreticis, & per Ducem ad eum retinendum, & nec dimittendum, nisi prius stabilitis rebus imperii, ac regnorum suorum transmissis Bureno cubiculario suo in Italiam Piceleonem ad Regem ipsum ibi adhuc in arce detentum, ei obtulit ipsum dimittere sibi dimissa tota Burgundia, & Borbonio Duci Gallia Lugdunense, & Regi Angliæ nonnullis urbibus ex Picardia dimissis, & his non admittis per Regem facta sibi oblatione per ipsum ducendi uxorem Eleonoram sororem Cæsaris, & R. Emanuelis olim Regis Lusitanæ, obtenta Burgundia pro dote, ac Cæsari cesso omni jure sibi spectante in dominio Mediolani, & nubere Borbonio Margaritam R. Alanconi reguli sibi dimisso Ducatu suo, ac dato alio principatu, ac pro ejus liberatione multa pecunia, & mari, & terris dandi copias militares, quibus iret Romam ad accipiendum ibi coronam imperialem, incitatus per regem Angliæ ac Borbonium ad profequendum bellum una cum eis adversus Gallos, & occupandam Galliam, ex qua Rex Angliæ haberet Picardiam, Normandiam, Aremoricam nunc Genam, & Gualconiam, per eum consignata filia adhuc infantilis ætatis ei promissa uxore, illud movere recusavit.

Et Rex Angliæ ob id indignatus, sibi transmissis legato per Ludovicam, matrem Regis Gallorum, cum ea ac Gallis percussit foedus auctore Cardinale Eboracense. Et Cæsar Lanõjo interveniente de mense Maji percussit foedus cum summo Pont. ac Florentinis ad mutuam defensionem eorum, quæ

A haberent in Italia, & domini Mediolanensis, & quo Florentini pacti sunt solvere Cæsarianis, qui erant in Italia, aureorum centum millia, modo egressi fuissent dominium Ecclesiæ, & incolæ domini Mediolanensis uterentur sale Cerviense, & compellere Ducem Ferrariæ dimittere Ecclesiæ Rhegium, Ruberiam, & alia, quæ ipsius tenebat, solutis eis dimissis, Cæsari, per summum Pont. aliis aureis centum millia, & qui cognosceretur, an Mutina spectaret Ecclesiæ, seu Imperio, & ubi spectaret Imperio, dimitteretur Ecclesiæ sub feudo, sin minus ei libera remaneret, & recepit in sui protectionem Ducem Ferrariæ, sibi per eum solutis aureis quinquaginta millibus & Marchione Montisferrati aureis quindecim millibus, & Genuenses totidem, ac Senenses totidem, & Lucenses decem millibus, & quibus pecuniis solutum fuit stipendium Cæsarianis, ex eis dimissis Germanis redire domum.

B Et Senis orto tumultu ob cædem Alexandri Briti, commissam per Hieronymum Severinam, fuit ibi mutatum regimen, ex adherentibus Cæsaris ei propositis, depositis iis, qui sequebantur partes Pontificias. Et Rex Gallorum una cum regulis Momorantio, Boiense, ac Balivo, sex suis triremibus, & aliis sexdecim Cæsaris, fuit ad eum conductus die septima Julii per Lanõjum in Hispaniam, & carceratus in arce Madriti. Et Cæsar inde transmissit in Italiam ad Sfortiam privilegium feudi domini Mediolanensis, sibi concessi sub onere ei solvendi aureorum quinque centum millia, & accipiendi sal pro usu ibi incolarum ab Archiduce Austriæ, dimisso exercitu, quem habebat in Italia, præter equestrium, qui habere debebant stativa in dominio Mediolani, ex eis septem centum illinc abituris in regnum Neapolitanum, ac Hispanorum, quibus danda erant stativa in regione Salafforum, & Dux Borbonius iret in Hispaniam, dimisso Ferdinando Davalo duce supremo Cæsaris. Qui cum Cava die quarta decima Octobris accersitis ex regione Salafforum ac Galliarum Subalpinæ cohortibus Hispanorum Novariam, ac Hieronymo Morono, & ibi eo detento, ac transmissis in arcem Papiæ coegerunt Sfortiam, uti insimulatum de tractatu facto in Cæsarem, de eo exsuo regno Neapolis, occisis omnibus Hispanis, qui erant in Gallia Cisalpina, quod debebat concedi Davalo sub feudo per Pont. Max. qui huic tractatui consensisset, una cum Venetis, sibi dimittere Cremonam ac Mediolanum, una cum arcibus Leuci & Piceleonis, cum jam potiti essent reliquo dominio, & in arce Mediolani obsederunt, destinatis Cremonam ad eam accipiendam Germanis mille quinque centum sub Coradino de Glurnes, qui illuc applicuerunt die vigesima quinta Octobris, & ibi arcem obsederunt. Et Veneti his auditis, dum tractarent, Marino Caracciolo penes eos pro Cæsare Oratore interveniente, cum eo inire foedus, suspicati, ne Cæsar retento dominio Mediolani, bello ipsis moto, eos quoque exsueret ipsorum dominio, ad ipsum foedus progressi sunt, Cæsari solutis aureis centum millibus.

C Et mox summus Pont. ac ipsi una cum Gallis Ludovica matre eorum Regis, & Francisco Borbonio, & Claudio Guisâ principe Lotharingæ Galliarum rectoribus requiruntibus, societatem iniverunt ad defensionem Sfortiæ ob indignationem summi Pont. conceptam in Cæsarem, recusantem compelli Ducem Ferrariæ ad dimittendum Ecclesiæ Rhegium, & Ruberiam, & alia, quæ pro eo convenerat Lanõjus ipsi restitui, sed recepto Duce in protectionem, instante ei ipsa dimitti una cum Mutina, quæ erat Imperii, & quam Dux offerret ab eo conducere sub feudo, solutis Cæsari aureis centum millibus, & totidem summo Pont. & nec concederet, ut incolæ domini Mediolanensis, qui utebantur sale

le Archiducis Austriae, uterentur sale Cerviense. Et summo Pont. ac Venetis requisitis ad ipsam societatem per Ludovicam matrem Regis Gallorum, oblatis ad recuperandum dominium Mediolani Sfortiae quinque centum equestribus, quos transmisisset in Italiam, ac aureis quadraginta millibus mensuatim pro stipendio pedestrium, quibus opus fuisset ad eam expeditionem, moto etiam bello Caesari per Gallos ad fines Hispaniae, & per summum Pont. ad eam recuperationem una cum Venetis mille octo centum equestribus, bis millibus velitibus & viginti millibus pedestribus. Et Caesar his intellectis ad mitigandum summum Pont. ad eum Romae destinato legato Herera commissario, sibi obtulit compellere Ducem Ferrariæ ad dimittendum Ecclesiae Rhegium, & alia, quæ ipsius teneret, & nec, ubi Sfortia privaretur dominio Mediolani, & seu obiisset, illud pro se retinere, & nec concedere Ferdinando fratri suo, nec Borbonio, & cum ob hoc summus Pont. & legatus Caesaris discordarent, & legatus Caesaris petiisset inducias ad eum consulendum, ipsum foedus aliquantulum fuit dilatum. Et Dux Mediolani, dum ægrotaret, ac confederati differrent parere copias, & ei auxiliari, dimissa arce Mediolani Caesarianis, Cremonam se recepit, & ibi arcem ingressus fuit, & die vigesima sexta Decembris cohortes & turmæ Hispanorum illuc applicuerunt.

Et Ferdinandus Davalus, filius Alphonfi, ex Maria Cardona filii Didaci Hispani filii Roderici, & Marchio Piscariae, & Aquini hora tertia noctis diei vigesima Decembris eclipsi lunæ prius pallidæ, mox nigræ, deinde sanguinæ instar sanguinis draconis, & mox rubeæ vigente, die sequente annorum triginta sex Mediolani obiit ex sanguine à membro virili effluxo, nulla dimissa prole ex Victoria Columna uxore post se relicta. Ariminii, & Cesennæ die quinta Julii superveniente nimbo cum tonitribus, & fulguribus, & vehementibus ventis, ac durante tota die, fuit ibi causatum immensum augmentum aquarum, quo ibi multa ædificia corruerunt, & ultra bis mille ex illic incolis perierunt, tum aquis obruti, tum ruina ædificiorum oppressi. In vico Jovis Altæ agri Cremonensis evenit casus miserabilis; nam per puellam ex ibi incolis, annorum iv. fratris sui annorum quinque membro virili cultello amputato, eoque mortuo, superventa eorum matre puella fuste vehementer percussa occisa, & mox dum illuc appulisset maritus, & eorum pater ipsis visis mortuis ex nimia impatientia doloris per eum interempta uxore, & domo eorum habitationis, in qua hæc contigerunt, combusta, seipsum laqueo suspendit.

A. C. 1526. Anno altero Franciscus, Gallorum Rex, abjecta omni spe libertatis, ac diffusus Caesare, incidit in gravem infirmitatem, & Margarita ejus soror R. Alanconi ipsum accessit. Et Carolus Caesar contradicente Mercurio Gatinara ejus supremo Cancellario, & exhortante Lanojo, die quinta decima Februarii ex consensu Ducis Borbonii sibi concessio dominio Mediolani, jussit eum dimitti, firmata utrinque juramento conventionem, ac perpetua pace, qua Rex promisit ducere uxorem Eleonoram sororem Caesaris dote aureorum ducentum millium, Ludovico primogenito suo nupta etiam Eleonora filia; ac dimissa Caesari Burgundia cum Comitatus Nantes, ac Nadini, aliisque sibi ex Flandria spectantibus, & ejus superioritate, ac Comitatu Atrebatum, accessio omni jure sibi competente in regno Neapolitano, dominio Mediolani, & civitatibus Genuæ, Hastæ, Alexiæ, Nerviorum, Lillæ, Doaci, Peronæ, Pictonum, ac Bononiæ sitis ultra flumen Sequanam, & quod etiam Henricus Albretus dimisisset Caesari omne jus, quod sibi prætendebat spectare in regno Navarrae, olim Joannis ejus patris, eique recusanti illud dimittere non auxiliari, & nec Duci Vitem-

A bergensium, nec Ruberto Duci Martiæ, & etiam mortuis Duce Menapiorum nunc Geldrensi, ac Comite Zulaphi, ut ipsius Ducatus, & Comitatus pervenirent in Caesarem. Et Rex quoque in sui gratiam reciperet Ducem Borbonium, Principem Aurengiorum, & Marchionem Salassorum, & alios, qui adhæssissent Caesari, sibi restitutis quibuscunque, quibus eos ex fuerat, permitteretque Borbonium agere via juris contra Ludovicam Regis matrem pro Comitatu Aquitaniæ, & Caesari trajecturo in Italiam traderet quatuor triremes magnas, & duodecim mediocres cum quatuor navigiis, & solveret ducentum millia aureorum, quibus penderet stipendium semestri sex millibus pedestribus, & sexcentum equestribus, quibus trajecturus erat in Italiam, & pro his observandis dare obsides Ludovicum & Henricum primogenitos, & ubi dimitterentur, Carolum tertium filium penes se tenendum, & etiam sibi præbere per semestri quinque centum equestres, ac solvere stipendium aliorum sex millium pedestrium, & penes Regem Angliæ procurare liberare Caesarem ab obligatione aureorum quinque centum millium, quam versus eum habebat, sin minus eos sibi solveret, & deducto Rege die decima Martii ad Fontem Rabidum, ad limites Galliae & Hispaniæ, & quod mox per eos ambos rogaretur summus Pont. ad convocandum in unum omnes Principes, ac populos Christianos adversus infideles & hæreticos, concessa ob id omnium scelerum indulgentia auxiliantibus, ac præstantibus nomen suum, & ex eorum bonis erogantibus ad bellum secum gerendum.

B Et Rex Gallorum dimissus, & profectus Lutetiam, & ibi coactis suis proceribus, & consultoribus Ecclesiasticis, & Secularibus, coram eis propositis per eum promissis Caesari, ut præfertur, & discussis, & unanimiter declaratis per eos, ipsa non esse observanda tamque facta per captivum, jure belli pecunia redimendum, & per ipsum ob id, & pro redemptione filiorum oblata Caesari multa pecuniarum summa, & per Caesarem non admittenda, sed interpellato Rege ad pristinam captivitatem, & nec dimissa resistens Burgundionibus Burgundia, Lanojo in Galliam profecto ob id una cum Rege, ut ibi promissiones per eum factæ, ut præfertur, ab ipso ratificarentur, & requisitus per summum Pont. etiam indignatum in Caesarem, una cum eo, ac Rege Angliæ, ac Venetis in ipsum die vigesima secunda Maji percussit foedus pro recuperando dominio Mediolani Sfortiæ dimittendo, & qui Rex teneretur cedere omne jus sibi in eo competens eidem, ac successoribus suis per Sfortiam ac successores suos, perpetuo solutis quotannis aureis quinquaginta millium, & dimissa civitate Hastensi Duci Aurelianensi filio Regis per eum gubernanda, & etiam pro vendicando Regno Neapolitano, dimittendo filio Regis, proponendo & eligendo per summum Pont. sub obligatione etiam perpetua quotannis solvendi Regi Gallorum aureorum septuaginta millia, & dimisso Antoniotto Ducatu Genuæ, ubi eis adhæssisset, & Medicæis conservati in dominio Florentiæ, assignatoque Regi Angliæ in Regno Neapolis Principatu annui redditus aureorum triginta millium, & Cardinali Eboracensi in Italia reddito annuo aureorum decem millium, & Caesare se his adhærente ei dimisso Regno Neapolitano, ex ipso tamen assignato summo Pont. Principatu redditus annui aureorum quadraginta millium, & ubi id, ac dominium Mediolani, ac filios Regis Gallorum dimittere recusasset, ei moveri bellum, & Caesare ad hæc requisito per summum Pont. ea facere recusante, ipsi indicto bello destinavit in Italiam adversus ipsum sexcentum equestres, totidem velites, & octo millia pedestrium Gualconorum sub Michaeli Antonio Marchione Salassorum, & multis aliis ducibus, etiam conductis ad sui stipendium decem millibus Elvetiis pro

pro recuperando Torniaci in Picardia, ob id, & illuc, & Caletum transmissis exercitu per Regem Angliæ, & per summum Pont. & Venetos conscripto in Italia alio exercitu, & per Lævam, ac Alphonsum Marchionem Vasti coactis Cæsarianis adversus eos in dominio Mediolani, compulsis Mediolanensibus ad eorum stipendium, & Venetis egressis Veronam sub Duce Urbini, ac Pontificiis octo millibus pedestribus, & multis turmis equestrum sub Joanne Medicæo, una cum eis ingressis Ducatum Mediolani ad opem Sfortiæ, & per Venetos dolo ac opera Ludovici Vistarini occupata Laude, inde expulsis septem centum Cæsarianis, ibi ad præsidium degentibus sub Fabritio Maramaldo, & aliis tribus millibus ad eorum subsidium properatis, Davalo & Joanne Urbina ducibus, facta utrinque pugna repulsis, & per Pontificios ac Venetos pedestribus sexdecim millibus, & equestribus bis mille quinque centum obsesso Mediolano, & ibi facto prælio cum Cæsarianis, per eos inde repulsis Malignanum, & ex Mediolano transmissis Papiam mille quinque centum pedestribus, & ex eis remanentibus Mediolani quinque millibus Hispanis, & tribus millibus Germanis nonnullis turmis equestrum, in illos se conferentibus quatuordecim millibus Helvetiis, & per Mediolanenses, cum tributis plusquam par esset eos Cæsariani opprimerent, Mediolani in illos excitato tumultu, & ex eis occisis ibi quamplurimis repressis; & Cremonæ cum ad pingendum ex ordine ibi rectorum pro Carolo Cæsare, ut pingerentur ejus insignia in parte anteriori, & patentiori turris illic eminentioris correspondente plateæ ibi majori ad eam appositæ machinæ lignæ, quibus sustinerentur eorum pictores, nullo ibi existente igne, sed eo excitato ex radiis solaribus tunc, cum esset meridies æstivus, prodigiose accensæ, & combustæ fuerunt, & opus ipsum omissum fuit.

Et Pontificii & Veneti, dimissis Helvetiis ad obsidionem Mediolani octo millibus pedestribus duce Malatesta, accesserunt Cremonam, eamque demolitis templis ac monasteriis divorum Angeli D. Sanctæ Mariæ Gratiarum Ordinis Minorum divi Francisci, Cathaldi Ordinis Servorum D. Sanctæ Mariæ de observantia, & Zenonis Monialium Conventualium Ordinis divi Benedicti, constructis in ejus suburbiis, ejusque portis sanctorum Lucæ, & Michaelis, & Mosiæ obturatis, & ibi portis, & turriculis Urbiculæ dirutis, munitam præsidio bis millium Germanorum sub Coradino de Glurnes, & mille quinque centum Hispanorum sub Thoma de Sangies nuncupato Bajacete, & ducentum equestrum sub Sarra Columna, die secunda Augusti obsederunt, & die sexta infeliciter oppugnarunt, tribus in locis apertis ejus moeniis cum pilis ferreis, & martoreis ex tormentis bellicis illuc conductis in ea exoneratis, amissisque ex ipsis Venetis ac Pontificiis circiter mille cum plurimis tribunis; & die quinta Septembris Francisco Maria Duce Urbini eorum exercitus supremo rectore, ipso reliquo exercitu illuc supervento, utrinque factis multis levibus præliis, in quibus multi alii utrinque occubuerunt, ex pacto die vigesima quarta Septembris receperunt: & Cæsarianis illic abeuntibus die decima Octobris, die decima octava dimiserunt, Sfortia illuc profecto, Petro Pisauriense ibi pro Venetis legato, & pro Cæsare Prætoro Ascanio Botta J. C. Cremonense, eique per Sfortiam substituto Signorino Cutica J. C. Alexandrino.

Et Mediolanenses, cum adhuc immensis oneribus oppressi tumultum excitassent in Hispanos ibi degentes, per ipsos repressi fuerunt, nonnullis ibi popularibus occisis, & quibusdam eorum nobilibus sibi suspectis illinc relegatis gravi eorum excidio, ac calamitate, summus Pont. reconciliatus Vespasia-

no Columnæ filio Prosperi, cum quo bellum habuerat, dimissis tribus millibus pedestribus, quo tenebat ad urbis præsidium, Pompejo Columna, & etiam Vespasiano ad instigationem Ugonis de Moncada Romæ legati pro Cæsare, eam copiis ingressis, ipsoque aufugiente in arcem Adriani, compulsus fuit factis induciis cum eo per quadrimestre revocare in agrum Placentinum ex dominio Mediolani copias, quas ibi habebat ad auxilium Sfortiæ. Et Ferdinandus, Archidux Austriæ, ex Germania per Tridentinos saltus sub Georgio Frundisbergo transmissit in Italiam ad opem Cæsaris fratris quatuordecim millia Germanorum cum valida equestrum manu, Venetis occurrentibus, ac frustra repugnantibus; & quibus progressis in agrum Mantuanum ad Governmentum dum occurrissent Dux Urbini, & Joannes Medicæus eorum copiis, dimissis Gallis adversus Cæsarianos in dominio Mediolani, & utrinque commisso prælio, & vulnerato Medicæo ex pilula ex sclopo emissa in altero crure, & delato Mantuam, & ibi mortuo, Germani prævaluerunt, & Galli per eos ac Pontificios, Laurentio Ursino, & Guidone Rangono ducibus, expugnata Modætia, & nonnullis receptis ex dominio Mediolani, superventa hyeme iverunt ad hyberna. Et Franciscus Sfortia Dux Urbini, & Petrus Pisauriense legatus Venetorum, & legati Gallorum, & aliorum confœderatorum, & Marchio Salassorum, die duodecima Decembris habuerunt comitia Cremonæ, Carolus Cæsar duxit uxorem Isabellam filiam Emanuelis, & sororem Joannis Regis Lusitanæ, ex dispensatione summi Pont. dote aureorum centum septuaginta millium, & Joannes duxit uxorem Catharinam, sororem Caroli. In montibus Urbini facto conflictu inter Corvos & Milvos, quamplurimis occisis, Corvi succubuerunt. Et locustæ quoque in ea regione gravè damnum intulerunt ibi fructibus. Mulier rusticana ex vico domorum de Stephanis agri Cremonensis peperit portentum solo lumine dextro, duobus cornibus in fronte, & absque lumine, & carnis leprosis & corrosis.

Anno sequente Cæsariani exercitu viginti millium Germanorum sub Georgio Frundisbergo, Hispanorum sex millium, & Italicorum quatuordecim millium, Carolo Borbonio Duce supremo, Placentia obsessa, & oppugnata, & dimisso Mediolani congruo præsidio etiam Germanorum, & Hispanorum sub Læva, & recepto in ejus partes Duce Ferrariæ, ex Gallia Cisalpina per Flaminiam iverunt versus Romam, & Frundisbergo infirmato, & mortuo Ferrariæ, ingressi Hetruriam irruperunt agrum Florentinum, & inde profecti Senas, eas obsederunt. Et dum Galli, & Veneti confœderati, Urbinate & Salussiano ducibus, eos insequentes exercitu appulissent Florentiam die sexta Aprilis, ibi tumultu excitato per Florentinos pro recuperanda libertate, & represso per Principem Borzuli ex ducibus Gallicis, ipsius prudentia & dexteritate, & in montibus Camertinis turma equestrum Cæsarianorum illac traducta per Orpheum Aufidam prælio profligata à Camillo Ursino, copiis suis dimissis Senis, invito Lanojo eis occurrente ad Aretium, per eum data fide summo Pont. eum, nec dominium ecclesiæ non infestaturum fore, Cæsariani Romam properarunt, & die sexta Maji oppugnarunt, & ibi Borbonio ex ictu pilulæ ex sclopo emissæ ab urbe occiso, eique suffecto Philiberto Auregiorum * Principe Sequano expugnarunt, & ingressi diripuerunt, summo Pont. incolumi ingresso arcem Adriani, in qua obsessus & adactus necessitate se illis die sexta Junii ex conventionem secum inita & firmata per Cæsarem die ultima Octobris quatuor centum millibus aureis

G g g g g pro

* Lege *Arausiorum*.

pro parte solutis, & reliquis promissis solvi, quam primum parasset pro ipsius redemptione, per eum ex jussu Cæsaris datis obsidibus de ipsis solvendis, illinc clam Germanis & Hispanis cum custodientibus se contulit ad Urbem veterem. Et Florentini ex Florentia expulsis Hippolyto Cardinale, filio Juliani Secundi, & Alexandro filio Laurentii quondam Petri Medicæi, & aliis eorum factionis, qui iverunt Lucam, se vendicarunt in libertatem. Et Veneti ex dominio ecclesiastico Cerviam & Ravennam, & Dux Ferrariæ Mutinam receperunt.

Et de mense Maji prope & extra portam omnium Sanctorum Cremonæ propugnaculo, & altero ad portam sancti Michaelis inchoatis, & die tertia Julii audito terræ motu, ex Cæsarianis septem millia Læva duce, Sfortiadum tria millia Itolorum pedestrium pro Sfortia coactorum Cremonæ, Laudæ, & ex locis Insulæ Fulcheriæ sibi suppositis ex dominio Mediolani, eis munitis præsidio, dum irrupissent ejus Ducatum, & occupassent Modoetiam, illuc properantes inde expulerunt, & Modoetiam diripuerunt. Et Odettus Fufius regulus Lautreci exercitu coacto communi stipendio Galliæ & Angliæ Regum, intellecta per eos urbis occupatione, & direptione, ac obsidione summi Pont. in arce Adriani facta per Cæsarianos, ad ipsum liberandum ex Gallia descendit in Italiam, & firmatis ad principium Augusti castris ad urbem Hastensem, & illinc transmissis copiis ad oppidum Boschi in agro Alexandrino, illo expugnato, direpto, & combusto, ibi captivatis Germanis cohortium Com. Lodroni ex Alexandria illuc ad præsidium transmissis, profectus fuit Genuam, & ibi secum conjuncto Cæsare Fulgoso, ejus copiis, ac Andrea Doria ex equitibus sancti Michaelis illuc appulso, classe Gallica triremium decem & septem, ac plurium navigiorum eam mari ac terris obsedit, ac redegit in jus Regis Gallorum, inde expulsis Antoniotto Adurno ibi Duce, Augustino Spinula, aliisque eorum agnatis, & Fliscis, & ibi captivatis Sinibaldo Flisco, & Gabriele Martinengo, Antoniotto autem illinc aufugiente, ibi Philippo Doria dimisso in carcere, in quo eum poni fecerat, ipsaque munita præsidio Gallorum sub Theodoro Trivultio ibi constituto rectore, inde abiit Alexandriam, eamque oppugnavit, ac recepit, inde Cæsarianis, qui ibi erant ad præsidium, dimissis incolumibus; & illac transivit in Ducatum Mediolani, & ibi secum conjunctis copiis Venetorum profectus Papiam, eam quoque oppugnavit, & cepit, diripique jussit die decima Octobris, Ludovico Barbiano ibi ad præsidium duce eam egresso, & dum illius fidei se permisisset, de tento, & transmissis Genuam; & illinc Petro Navarra copiis suis destinato in Cæsarianos, egressos Mediolanum, & Abiate Grassò recepto illic firmatos, illisque ope Sfortiadum secum conjunctorum inde expulsis, ex Papiam abiit Placentiam, & ibi Duce Ferrariæ & Marchione Mantuæ, interventu legatorum suorum illuc transmissorum, receptis in partes Regis Gallorum, inde motis castris exercitu viginti quinque millium pedestrium, & bis mille quinque centum equestrium iter suum direxit versus Romam.

Et Cæsariani duce Læva egressi, Mediolanum, Venetos ac Sfortiades junctis armis ingressos ejus Ducatum, ipsis occurrentes coegerunt prælio pedem referre Malignanum, & illinc mox abire. Et cum mox Jo. Jacobus Medicæus conductus per Gallos, & confederatos ad eorum stipendium, occupato Mongutio inter Novicomium & Leucum, inde copiis suis in eos castrametantes ad Malignanum transivisset, ipsosque compulisset retrocedere Mediolanum; & deinde tentata infeliciter recuperatione Mongutii per Ludovicum Barbianum ex ducibus Cæsarianorum, copiis suis egressi adhuc in ipsum,

& secum prælio congressi ad Gallarate, eum, ipsiusque copias fuderunt, & dum fuga lapsus ad fines lacus Larii Leucum, quod tenebant Cæsariani, obsedisset, ex arce Olgiati in adversa ripa Abduæ, etiam per eum occupata expulerunt; & deinde eidem concessio Leuco ex consilio Hieronymi Moroni in partes suas habuerunt adversus Sfortianos & confederatos, & omnia, quæ ipsi ex dominio Mediolani occuparant in ejus parte superiori, recuperarunt una cum Novaria, Philippo Torniello cive suo, & militante stipendio Cæsaris eam ingresso, ex ipso Ducatu, & ex agris Papiensium, Novariensium, & finitimorum, per eum & alios præda passim abducta. Et Henricus Junior, Dux Pruincensis, ex Germania inferiori decem millibus Germanis, & sex centum equestribus, de mense Maji in gratiam Cæsaris, ut suis opem ferret in Italiam, sibi frustra resistentibus Venetis, irruit, & omnibus locis, per quæ transibat, direptis, ac ferro & igne vastatis, nisi sibi ibi incolæ parati essent pecunias pendere, obsedit Bergomum, eoque dimisso, secum conjunctis Hispanis, eis Laudæ appropinquavit, ad cujus præsidium erat Paulus Sfortia duodecim cohortibus Itolorum, & cum illinc per eos repulsus fuerit gravi strage, & ex Germanis infectis epidemia, quæ in dominio ipso debacchabatur, multi perussent, cum illis, qui sibi ab illa, ac strage, superfuissent, rediit in Germaniam ad medium Julii. Et Hispani pedem retulerunt Malignanum omisso Mediolano, fere ab omnibus dimisso ob gravia onera, quibus ibi incolæ per illos ommissa omni pietate afficiebantur, & Papiam occuparunt Annibale Picenardo duce Sfortiano, ejusque pedestribus mille ducentum, quibus eam tuebatur inde expulsis, & quæcunque alia ibi finitima.

Et Franciscus Borbonius, Com. S. Pauli, cum ex Gallia Transalpina jussu ibi Regis, ut resisteret Pruincensi, ac Germanis, alio exercitu octo millium pedestrium, sex centum equestrium, & totidem velitum descendisset in Italiam, & receptis nonnullis ex dominio Mediolani, quæ pervenerant in Cæsarianos, progressus fuit in agrum Cremonensem, & ibi secum conjunctis copiis Venetorum ac Sfortiæ, eis Papiam regressus, ipsam expugnavit, sibi resistentibus Petro Birago, & Butichiella ducibus Cæsarianis, ibi ad præsidium illuc ad opem transmissis per Lævam à Malignano septem centum pedestribus, ex septem millibus, quos secum habebat, & in cujus oppugnatione Annibal Picenardus Cremonensis, & ejus pedestres strenue se gesserunt, & Hispani pedem retulerunt ex Malignano Mediolanum. Carolus Cæsar die undecima Novembris, dum esset Burgis in Hispania, sibi ad eum missis foecialibus per Regem Gallorum provocatus ad duellum illud acceptavit, bellumque movit Duci Geldrensi, Regis Gallorum partes sequenti, eumque obsessum in urbe Tilla multis exsivit, & cui Rex nullam opem ferre potuit. In vicco Domorum de Stephanis agri Cremonensis contigit casus horrendus, & miserabilis; nam ibi incola valde infestatus per militem impium, hospitantem in domo ejus habitationis, ut sibi provideret de carnibus, quas comederet, eum vehementer percutiendo, cum non haberet, unde posset eas emere, occisis per eum filia annorum duodecim, & filio octo, eorumque carnibus coctis, & militi appositis, ex nimia doloris impatientia mox ad flumen Ollii profectus, in ipsum se projecit, ac suffocavit.

Anno sequuto Cremonæ episcopo Benedicto A. A. C. colto, & Petro patruo suo Cardinale perpetuo administratore, & Prætoro Benedicto Tonso J. C. Mediolanense, & Ducali Senatore integerrimo, & sub quo multi improbi scelerum suorum poenas dederunt, eique mortuo ad principium Aprilis substituto Ludovico Porro etiam J. C. Mediolanense, & Ducali

Ducali Senatore, Galli Lautreco duce secum conjunctis quatuor millibus Germanis sub Petro Advocato Brixienſe, ac totidem Italis, & quinque centum equeſtribus, & mille quinque centum velitibus Venetorum, ac Florentinorum ſub Alphonſo Eſtenſe, ac turmis Valerii Urſini, progreſſi ſunt exercitu triginta millium pedeſtrium, & equeſtrium ſex millium in Latium, & ibi occupata Aquila, & aliis in ea regione irruerunt Apuliam, & cum ex Cæſarianis ſexdecim millia pedeſtrium, & bis mille equeſtrium Alphonſo Davalo, & Alarconio ducibus urbem egreſſi, eoſque inſecuti ad Trojam in Apuliam firmaveſſent caſtra, illuc in illos tranſiverunt, & ibi utrinque commiſſo prælio, & mox aliis levibus factis per ſeptendium, quo illic caſtrametati ſunt, Camillo & Valerio Urſinis ſtrenue ſe gerentibus ex ducibus Gallorum, & cum Cæſarianiſ ſuperventis in auxilium Gallorum aliis ſex millibus pedeſtribus Florentinorum ſub Alviano, clam motis caſtris inde proſecti Neapolim, eam ingreſſi fuiſſent, illos inſequuti Melphim expugnarunt, ac diripuerunt, ibi tribus millibus, & ultra Cæſarianis, qui illic erant ad præſidium, occiſis, & ex Gallis deſideratis circiter mille quinque centum, & Venuſio, & nonnullis aliis civitatibus, oppidis, ac vicis receptis per eos, obſederunt, Ariano etiam tunc per Cæſarianos, quia ibi incolæ eis noluiſſent parere, depulato.

Et cum Philippus Doria claſſe Genuenſium octo triremium, & Andreas Doria claſſe Gallica illuc ad ſubſidium Gallorum applicuiſſent, & per eos commiſſa pugna cum claſſe Cæſariana ſex triremium ad promontorium Urſi prope ſinum Amalfitanum, & proſtigata Cæſariana, occiſis Ugone Moncada Prorege Neapolis, Mancino Daja, cum multis aliis ducibus, & ſeptem centum Hiſpanis, & totidem navarchis, & captivatis Davalo, Aſcanio, & Camillo Columnenſibus, & multis aliis Hiſpanis ac Neapolitanis ducibus, ac militibus gregariis, qui erant ſuper ea, & ligatis ad catenam, & coactis navigare, modo non forent vulnerati, & ex Genuenſibus, & Gallicis militibus, & nautis autem occiſis circiter quinque centum, & in Calabriam quoque inter Cæſarianos & Gallos geſto invicem bello, & per Gallos ibi receptis multis, & ad Anverſam ibi utrinque bis commiſſa pugna, in qua prius prævaluerunt Cæſariani, & mox ſuccubuerunt Ferdinando Gonzaga eorum duce, & Neapolim appuſa claſſe Gallica, ſuper qua erat Laurentius Urſinus ejus copiis, ac ſuperventa claſſe Veneta Jo. Petro Lando, & Jo. Petro Mauroceno Præfectis ex Apulia, redactis in eorum poteſtatem Mola, Palignano, Brunduſio, & multis aliis municipiis ibi, & Calabriæ, & illic per eos & Gallos cum Cæſarianis factis multis levibus præliis diverſo Marte, & ex epidemia tunc fere ubique in Italia ſæviente, ex Gallis, qui ibi erant de menſibus Julii, & Auguſti, fere quarta parte exſtincti: & Lautreco die duodecima Auguſti, ac Principe Valdemontis, qui recepta Neapoli jure majorum ſuorum ſperabat ibi ſe fore Regem, & Marchione Salafſorum, & Paulo Camillo Trivultio, multiſque aliis proceribus, ducibusque ac nobilibus tum Gallicis, tum Italis, tam ex febre, quam aliis diverſis morbis ibi in caſtris, & alibi in locis, ad quæ ſe receperant, ut curarentur, ex vivis ſublatis, reliqui dimiſſa Neapoli pedem retulerunt ad municipia ibi propinqua, & cum Cæſariani Neapolim egreſſi eos inſequuti fuerint, fere omnes die vigefima nona fuerunt captivati, & ſpoliati ab illis, qui mox Capuam, & alias urbes, & oppida, quæ occuparunt Galli, ex regno Neapolitano, receperunt, & bellum proſequuti ſunt reliquos Gallos, & Venetos, terra, & mari in Apulia expugnata Manfredonia, ac oppugnato Trano per Venetos.

A Et Andreas Doria, cum Francorum Rex ab eo poſtulaveſſet ſibi per eum conſignari Davalum, & Columnam eis conſignare recuſatis ob id, & quia per ipſum fuiſſet ſtipendio defraudatus, in eum indignatus ab ipſo defecit, & Genuam patriam ſuam inde Gallis expulſis una cum Theodoro Trivultio ibi pro eis rectore reddidit liberam, ipſiusque conſtituit ducem Albertum Doriam, & mox univerſam ejus ditionem, ac Savonam in ſui poteſtatem redegit; & Genuenſes, cum ex Gallis tria millia, ac Inſubria regulo ſancti Pauli ductore Genuam properaveſſent, eam recuperaturi, eos inde repulerunt, & ab ipſis Genuam tutati ſunt, & ibi arcem per Theodorum Trivultium omnium rerum penuria oppreſſum ſibi deditam receperunt. Et Carolus Cæſar ex Hiſpania claſſe tranſmiſit bis mille Hiſpanos pene omnes inermes, & fere nudos, & omnium rerum indigos illuc ad eorum ſubſidium, ſi indiguſſent, ſin minus domini Mediolanenſis, & qui dum Barbiano duce Genuam ducti, & per Genuenſes non admiſſi, per montes Placentinos longis itineribus ad Padi ripam adverſus Belzojoſum ducti, ibi Pado trajecto Mediolanum proſecti ſunt, & Cæſariani ibi Antonio Lavæ duce, dum eis nullus locus trans Ticinum pareret, & Veneti trajecto Abdua, & Galli una conjuncti cum Sforcianis Mediolanum obſediſſent, eoque ipſorum paucitate diſſiſi potiri, inde abiſſent, Veneti Melignanum, & Galli Landrianum, ut inde irent Genuam oppugnatum trajecto Pado, Mediolano noctu egreſſi, Galloſque improviſos aggreſſi, eos fuderunt regulo ſancti Pauli eorum ſupremo ductore, & Hieronymo Caſtilionæo, & Claudio Rangono captivatis una cum multis aliis, & quamplurimis occiſis, & reliquis, dum aufugiſſent verſus Papiam, per milites Picenardi, qui ibi erant ad præſidium pro Sfortia, armis & equis ſpoliatis. Et Tornielus ex ducibus Cæſarianis Novariam per ejus arcem, quam tenebat, ingreſſis copiis ſuis eam occupavit, inde expulſis Sfortianis, qui ipſam tuebantur, & mox inde egreſſus prædatum, cum præſes ibi arcis eam ac civitatem exiviſſet. Et per Sfortiadas quinque in arce captivos, inter quos erant tres Novarienſes, auxilio nonnullorum operariorum, qui ibi erant arreptis armis ipſam occupaveſſent, Hiſpanis, qui illic erant ad præſidium, tum trucidatis, tum carcerais, audita ejus occupatione illuc properavit, & cum ipſam oppugnaveſſet à Sfortianis diſſiſus ſua paucitate, ſibi pacta eorum ac bonorum ſuorum incolumitate eam recepit.

E Carolus Cæſar Carolum Ducem Geldriæ ſequentem partes Gallicas anno ſuperiori per eum vico Olandæ opulenta direpta, & Monte civitate munitiſſima ad flumen Halæ obſeſſa, & expugnata per Cæſarianos, ſe ei permittentem in ſui poteſtatem recepit, eique, donec vixiſſet, dimiſit Friſiam ſibi conſeſſam per Philippum patrem Caroli, & etiam habuit ab Henrico Batavo præſule Trajecti, & domino regionis Tranſilvanæ ex auctoritate ſummi Pont. & conſenſu ibi accolarum dominium illic temporale, dum Dux Geldriæ in ea ipſum infeſtaret, dimiſſa quoque Duci ipſi Gravalinga ibi urbe, per Joannem ejus principem, dum infeſtaretur per Georgium Ducem Saxonæ, & Friſiæ dominum. Cremonæ à principio menſis Februarii uſque ad principium menſis Decembris ſæviit peſtis, ex qua plurimi cujuſcunque generis perierunt, dum ibi forent excellentes Phyſici, inde oriundi Jacobus Alierus, Jacobus Barboſ, Hieronymus Carenzonus, Simplicianus Mancaneus, Marcus Antonius Hala, Homobonus Orſidius, vulgo Offredus, Georgius Fundulus, Hieronymus Lugarus, & Cathaldus, & Petrus pater, & filius della Manna, & Cathaldus fuit filius alterius Petri clariffimi Rhetoris, & Grammaticæ, & Doctoris litterarum humanitatis, & qui eas Cremonæ

communi ipsius ære conductus publice legi docuit, & interpretatus fuit summa facundia, & Laudæ usque ad ejus mortem; & decesserunt Daniel Gajetanus, & Franciscus Concoregius præceptor meus, clarissimi Rhetores, & qui publice ibi docuerunt litteras Grammaticas, & Humanitatis, & etiam Gajetanus litteras Græcas, quibus ac Poësi eruditus fuit. Raynera secunda filia Ludovici olim Francorum Regis nupta Herculi Duci Ferrariæ ex Gallia illuc accedens die octava Novembris Cremonam accessit. Et ex ipsa peste & fame in tota fere Italia vigentibus infinitis mortuis, & per plurimos ex eis dimissis filiis tum ætatis infantilis, tum puerilis, egenis vagantibus die & noctu per itinera, templa, fora, & alia loca publica victum sibi mendicantibus, Venetiis Hieronymus de Meanis ibi incola misertus eorum duram calamitatem, multos ex eis illic colligi, & conduci fecit in domos ad id paratas, & perpetuo victu, & diurno ex suo proprio ære eis statuto, ipsis dimissis sub regimine tum ecclesiasticorum, tum sæcularium probæ vitæ, illinc abiit ad vicum Somaſchæ Ducatus Mediolani propinquum agro Bergomensi, & in ipsas civitates ope nonnullorum ibi incolarum Christi fidelium Bergomi erectis tribus hospitalibus, uno scilicet puerorum, alio puellarum, & alio mulierum ex impudica vita conversarum ad pudicam, & alio Mediolani orphanorum Francisci Sfortiæ ibi Ducis quoque auxilio, & ibi, & in ea regione collectis, & conductis in ea orphanis, & mulieribus impudicis earum civitatum, & illic collocatis, eis quoque perpetuo & diurno victu assignato, eoque Meano mox mortuo in ipso vico Somaſchæ. Et tunc multi alii idem opus pium & laudabile imitantes in multis aliis civitatibus Italiæ, & præsertim in Insubria idem operati sunt. Et Cremonenses procurantibus Pagano Ponzono priore clericorum ecclesiæ cathedralis Cremonæ, & Homobono Lizario heremita, Cremonensibus multorum aliorum ope assignarunt puellis ædes hospitalis eorum de Tinctis in vico ibi sanctæ Sophiæ, illic constructo oratorio sub titulo divæ Ursulæ, & pueris empta domo in vico sancti Nazarii à Gaspare Gallarato, & mox illinc ad nonnullos annos vendita, & alia empta in vico sancti Vitalis, & in ea, ac domibus ibi ecclesiæ, in qua sit repositum corpus Beati Geroldi, collocatis, eisque pueris, ac puellis, donec adoleverint, regulatis, & ex eleemosynis educatis, & eruditis bonis moribus, ac præceptis divinis, articulis fidei Christianæ, ac documentis, & præceptis ecclesiæ Rom. & ad vacandum frequentibus ad omnipotentem & misericordem Deum trinum & unum orationibus, & laudibus, & invocationibus auxilii B. Mariæ Virg. Genitricis Redemptoris D. N. Jesu Christi, ejusque sanctorum, & electorum, & ubi aliqui ex eis cupierint erudiri litteris grammaticilibus, in eis eruditus, & etiam aliquibus ex eis instructis in aliquibus artibus, ubi ipsis idonei fuerint, & ubi aliqui ex eis optarint promoveri ad sacros ordines, ad eos ipsis promotis, & perseverantibus in ea religione cum nonnullis aliis laicis, & aliis ejusdem ordinis, & egredientibus ipsas domos aliis substitutis, ex eis etiam pueris & puellis aliquibus concessis ad serviendum nonnullis Cremonensibus, & ex ipsis puellis aliquibus nuptis eis data congrua dote ex eleemosynis collatis per regentes hospitalium, & aliorum locorum piorum ex ipsa civitate, & per alios religiosos, & alios Christi fideles, etiam pro eorum orphanorum alimentis, eis gubernatis per nonnullos Cremonenses alicujus auctoritatis ad id quotannis electis.

A. C. Anno subsequuto Carolus Cæsar percussio fœdere cum summo Pont. quo ei promisit Medicæos restituere Florentiæ, & Alexandrum summum Pont. nepotem ibi constituere Ducem, per eum tamen ducta uxore Margarita filia naturali Cæsaris, eoque in-

signito per summum Pont. de more corona imperialis, & die quinta Augusti cum Rege Gallorum interventu Ludovicæ ejus matris, ac Margaritæ amittæ Cæsaris rectoris Flandriæ in unum conventarum apud Camariacum in Burgundia inita concordia, qua cautum sit, ut Rex duceret uxorem Eleonoram sororem Cæsaris, ex qua, ubi suscepisset masculum, ei concederetur Ducatus Burgundiæ, & pro redemptione filiorum penderet Cæsari vigesies centena millia aureorum, & Regi Angliæ ducentum millia, ex Hispania classe trajecit Savonam die octava, & inde die decima Genuam, ubi cum honore à Principibus Italiæ receptus fuit, & illinc die vigesima secunda Septembris Placentiam accessit, ubi etiam summo cum honore & gaudio susceptus fuit per Hippolytum Medicæum, & Alexandrum Farnesium, & Franciscum de Angelis Cardinales, illuc transmissos per summum Pont. ad ei præstandum juramentum fidelitatis erga ipsum, ac ecclesiam Rom. & Hastensem urbem sibi dimissam per Gallorum Regem, dono concessit Beatrici ejus cognatæ, uxori Caroli Philiberti Ducis Sabaudia.

Et Cæsariani degentes ad præsidium Mediolani Læva duce, dum illuc iret ad Carolum Cæf. Papiam ex pacto receperunt ab Annibale Picenardo duce Sfortiano, ac oppugnarunt castrum sancti Angeli. Et Carolus Cæsar ex Placentia ivit Parmam, & illinc Mutinam, & ex ejus exercitu quindecim millia pedestribus, bis mille velitum, & mille tercentum equestrium Philiberto Salonino Belga, seu Sequano, Principe Aurengiorum duce ex regno Neapolitano descenderunt in Umbriam, & ibi receptis Meviana, Perusio, & Assisio, & Hispello expugnato, ibi ducibus ad præsidium Leone Baliono, & Jo. Baptista Borghesio Senense, & ibi desideratis multis Hispanis cum Joanne Urbina eorum cohortium supremo rectore, & in sui potestatem compulso, & spoliatis militibus, qui ibi erant ad ejus præsidium, præter fidem eis datam, ex ipsa regione domini Malatestæ ducis supremi Florentinorum, occupatis quibuscunque aliis, progressi in Hetruriam, & illic quoque occupatis Aretio, Castroleone, & Cortona, ea quoque oppugnata, Florentinorum, Florentiæ se appropinquarunt, eamque obsederunt die vigesima quarta Octobris. Et Florentini conscriptis duodecim millibus pedestribus, & quatuor millibus equestribus, & ex suis armatis septem millibus sub Mario Ursino, Stephano Columna, & multis aliis ductoribus ac ducibus Italis impigerrimis Baliono Malatesta duce supremo, illis resisterunt. Et Carolus Cæsar ex Mutina profectus est Bononiam, dum summus Pont. ex Roma comitatus multis Cardinalibus, prælatis, proceribus, ac nobilibus illuc se transfulisset, & Franciscum Sfortiam, cum illuc accessisset, ad requisitionem summi Pont. sibi supplicem in sui gratiam recepit die vigesima tertia Decembris eidem dimisso Insubrum dominio, desponsata per eum Christierna, filia Christierni Regis Daciæ, ex Isabella sorore Cæsaris, eique promissis per Sfortiam novem centum millibus aureis, ex quibus tunc deberent pendi quatuor centum millia, & reliqua intra decennium quotannis æquis pensionibus, sibi reservatis Novicomio, & Mediolani arce, donec promissæ pecuniæ primo anno solverentur; & in partes suas recepit Venetos, ei restitutus per illos occupatis ex Apulia, ac ecclesiæ Rom. Cervia, & Ravenna, & per summum Pont. & Ducem Ferrariæ sibi commissa omni controversia, quam habebant pro Rhegio & Mutina.

Stella crinita in Italia, Germania, & Gallia de mensibus Julii, & Augusti conspecta. Et Sfortia sibi dimisso dominio Mediol. per Carolum Cæsarem, (ut præfertur) ut ibi incolis subditis suis jus ministraretur, eorumque controversiæ rite & recte deciderentur & tollerentur, & omnia illic recto ordine

ne transirent, pro eorum quiete & salute, ibi habuit excelsum Senatum ex quatuor reverendis Religiosis, totidem viris Militaribus insignibus, & duodecim Juris peritissimis, ex quibus essent quatuor advenæ, cum Præsede, ac Consilium à secretis ex viris tum militaribus, tum togatis cum supremo Cancellario, ac officium Quæstorum reddituum ærarii sui ordinarii, & extraordinarii annonæ, ac aquarum fluminum regalium illac labentium cum eorum Præsulibus, Advocatis, & Syndicis Fiscalibus, & Scribis, ac supremo ibi criminum Vindice, & ex Senatoribus fuerunt Cremonenses Jo. Franciscus Sfondratus, & Jo. Baptista Specianus insignes J. C. & Specianus etiam ex ipsis consultoribus, & supremus quæstor criminum, & ex Scribis apud excelsum consilium Stephanus Guspertus, & penes excellentissimum Senatum Franciscus Petreus Niger vates, ac Græcis & Latinis litteris eruditus, & Galeatus Rocca, & ex suis militaribus tribunis inclitis Annibal, Sebastianus, & Orpheus Picenardi, Jo. Baptista, & Franciscus fratres de Pelizolis nuncupati de Mattis, Baronus Somentius, Marc. Antonius Fabagrossa, & Coriolanus de Grandibus, & Jo. Antonius Manaria ex oppido Castrileonis, & ad stipendium Caroli Cæsaris Ludovicus, Nicolaus, & Marchisinus de Burgo, & prius fuerunt ex Senatoribus ecclesiasticis Georgius Gadius, præpositus monachorum Ordinis Humiliatorum residentium in ecclesia, & domibus divi Abundii, seu D. sanctæ Mariæ in Horto, & ex Senatoribus brevis togæ Augustinus Somentius. Et Fabagrossa ob ejus fidelitatem adversus Franciscum Sfortiam dominum suum, & ex cujus alicis fuit, & per Carolum Imperatorem, & Philippum Regem Hispaniæ filium suum, mortuo Sfortia tam in re belli quam pacis obtinuit multa munia, quæ diligenter, & multa cum laude exsequutus fuit, sequendo vestigia majorum suorum, ex quibus multi fuerunt ecclesiastica insigniti dignitate, & aliqui conspicui arte militari, & aliqui doctrina Juris.

A. C. Anno millesimo quingentesimo trigésimo ortus
1530. Dominici, Cremonæ prætor adhuc Ludovico Porro, Maximiliano Sfortia Lutetiæ mortuo, & apud Carmelitas sepulto, Carolus Cæsar die Jovis vigesima quarta Februarii, & solemnitate divi Matthiæ Apostoli, & ejus natalis, à Clemente summo Pont. assumpsit insignia Imperii, Marco Alvaro Osorio Marchione Astorgiæ aureo sceptro, Didaco Pacecco Duce Ascalonum ense gemmato in vagina condito, Hispanis, Alexandro Medicæo Duce Pinense, & genero Caroli Cæsaris, orbe aureo cum cruce præfixa gemmis distincta, & Bonifacio Palæologo Marchione Montisferrati corona aurea, præcedentibus ad ecclesiam divi Petronii Bononiens. protectoris: & dum ex ea, quæ sit cathedralis, abiret corona insignitus inter Cardinales Rodolphum, & Salviatum eodem Marchione in solempni chlamyde eam coronam, & Franciscum Duce Urbini, & præfecto urbis, & duce supremo exercitus Veneti in veste purpurea Dalmatica cum tegumento capitis, condito in metæ formam, aurea cruce distincto, & tæniis utrinque pendentibus, & Philippo Com. Palatino in talari veste etiam purpurea frigiis munita, & plano pilo candido, & pellibus fulto aureum orbem, & Carolo Duce Sabaudia pileolum unionibus, smaragdibus, & carbonibus interlucentibus fultum, & qui cum oporteret majoris officii gratia corona capiti Cæsaris dempta prætensis manibus deferendi, & facta fide cum juramento per Marinum Caracciolum protonotarium Apostolicum Neapolitanum, & Com. de Nassau cubicularem supremum, & Andream Burgum Cremonensem legatum Caroli Cæsaris, penes summum Pont. ejus electionis factæ Aquisgrani per Electores Imperii in Cæsarem, eaque præsentata summo Pont. per Cardinalem An-

A conitanum, & Bononiæ celebratis hastiludiis ob lætitiæ natalis Ferdinandi filii Cæsaris, tunc de recenti nati ex Isabella uxore in Hispania, dimisso summo Pont. exercitu, quo arctius obsessa fuit Florentia, illuc superventis ex Gallia Cisalpina aliis sexdecim millibus pedestribus cum viginti quinque tormentis bellicis sub Davalo, & mox sex millibus Germanis sub Felice Lodronio, & Hispanorum nonnullis cohortibus sub Petro Valeo, Itolorum eam obsidentium supremis tribunis Petro Aloysio Farnesio, Alexandro Vitellio, Jo. Baptista Sabello, Martio, & Camillo Columnis, Horatio, & Sfortia Balionis, Pirro Stipiciano, Petro Maria Rubeo Com. S. Secundi, Scarlengo Hastense, Andrea, & Jo. Baptista Castaldis, Francisco Maramaldo, Jo. Safatello, & Rodolpho Gonzaga, ex Bononia die vigesima secunda Martii ivit Mantuam, & ibi Federico Gonzaga constituto Duce, inde abiit in Germaniam, & pridie solemnitate gloriosissimi Corporis Christi applicuit Augustam, ubi erant indicta comitia Principum, & civitatum Germaniæ ad tollendas controversias religionis Christianæ, quæ ob diversas sententias componi non poterunt, licet optimus Cæsar enixe laborarit vulgato edicto, quo mandavit veteres ritus ceremoniarum in ecclesia Rom. retineri debere, ibi assistentibus Ferdinando fratre, Cardinale Campegio legato Apostolico, Alberto præfule Moguntia etiam Cardinale, & Christophoro Stadio ibi præfule, Joanne Duce Saxonie una cum Joanne ejus filio, ac Ernesto, & Franciscum Ducibus Lungimburgi ejus fratribus, Annibale Olfanco, & Joachimo Marchione Brandenburgi, & multis aliis ecclesiasticis, prælatis, religiosis, & theologis, & viris doctis, & principibus, & perfectis comitiis die vigesima Novembris illinc abiit in Flandriam. Et Eleonora Cæsaris soror tertia Franciscum Regi Gallorum desponsata ex Hispania trajecit in Galliam cum liberis ipsius Regis de mense Junii.

D Et Florentini cum orta discordia inter Italos & Hispanos obsidentes Florentiam, & utrinque commissa pugna, & occisis supra tercentum, & prævalentibus Italis, Germani jussu Ferdinandi Gonzagæ in Italos arma convertissent, eisque cedentibus Italis ipsorum castra diripiissent, & die secunda Augusti facto conflictu in agro Pistoriense ad vicum Gavazinam per quatuor millia pedestrium Florentinorum, & nonnullas turmas equestres duce Franciscum Ferrucio, dum ex Pisis irent Florentiam cum Cæsarianis sibi occurrentibus Philiberto Saloino duce, & prævalentibus Florentinis, occiso Philiberto, & utrinque desideratis bis millibus, & Vitellio, & Fabritio Maramaldo illuc in auxilium Cæsarianorum properantibus, fufis per Maramaldum, occiso, Ferrucio captivato, ac occisis Com. Civitellæ, Joanne de Mariis, & multis aliis, & Jo. Paulo Ursino, Nicolao Massa Albanense, Paulo de Castro, & Carolo de Civitella tribunis, & ducibus Florentinorum, & multis aliis ducibus, & militibus utrinque captivatis, & Florentiæ inter Florentinos exorto tumultu ab eis exauctorato Malatesta, post multa alia levia prælia Florentiæ, & alibi in Hetruria diverso eventu utrinque facta, in quibus multi alii occubuerunt, obsessi per undecim menses à Cæsarianis supra quadraginta millia, & omnium inopia oppressi die decima Augusti iniverunt compositionem cum Ferdinando Gonzaga Principe Aurentiorum, substituto Guentio Perusino ultra citra commeante, & solutis Cæsarianis pro stipendio octuaginta millibus aureis, & Alexandro, & Hippolyto, & aliis ex familia Medicæa, & eorum factionis ex Florentia per eos expulsis, receptis, liberati fuerunt ab obsidione per Cæsarianos, & per Carolum Imperatorem fuit ibi constitutus Prior perpetuus Alexander Medicæus. Roma die octava Octobris

Etobris ingenti, & nunquam visa copia aquarum fuit inundata per viginti quatuor horas, campum Floræ altitudine longissimæ hastæ eis supergressis, multisque ædificiis occupatis, & consumptis ab eis, & quoque in Flandria, Zelandia, & Hollandia Insulis fuit ingens diluvium aquarum, quibus inundata fuerunt Ardonæ, Celura, Ilerda, & Bucca civitates, & multa alia loca, eisque grave damnum illatum.

A. C. 1531. Anno altero Ludovico Piolla J. C. Mediolanense, & Duc. Sen. Cremonæ prætor, Ferdinandus Caroli frater annorum viginti octo, exemplo veterum Imperatorum, Colonia die undecima Januarii creatus est Rex Rom. & Carolus Imperator, dum esset Bruxellis in Flandria pronunciavit Mutinam & Rhegium spectare Duci Ferrariæ, & concessit militibus Rhodiensibus Insulam Melitam spatii milliariorum sexaginta, & distantem à Sicilia per octuaginta millia passuum, & Albertum Ducem Pruvincensem, & olim Magistrum equitum dominæ Sanctæ Mariæ Teutonicorum in Prussia, cum adhæsisset hæresi Lutheranæ, exauctoravit, & declaravit rebellem Imperii, & die sexta Julii creavit Alexandrum Medicæum, generum suum, Florentiæ Ducem, cui ejus filii legitimi succederent; & deficiente linea sua, alii propinquiores familiæ suæ sublata dignitate vexilliferi, & e medio sublatis ibi seditiosis. Die vigesima sexta Junii, plebs Cremonensis ob grave onus vectigalis macinæ soldorum triginta Imperialium pro singulo sextario frumenti, ibi incolis arreptis armis cursitavit per eam civitatem occisis sex ex ibi consultoribus. De mense Septembris apparuit cometes horribilis per multos dies, & in Gallia Transalpina viguit fames. Romæ die vigesima quinta Julii visus fuit in aere trabs igneus, & duo cometes conspectæ, & in Latio ex pectore puellæ singulo triduo effluxit aqua frigida in multa copia: & die nona super foro majori Cremonæ substitit examen apum; & de mensibus Septembris, Octobris, & Novembris ex impetu aquarum fluminis Padi ingressarum foveas ibi inter portas Padi & Mosiæ, solo ibi propinquo corroso, demolita fuerunt pro parte ejus moenia. Et Sfortia, conscensis navibus multis ejus proceribus & aulicis, per ipsum flumen accessit Venetias, ad ibi Ducem & Senatores visitandum, & colloquendum. Et Antonius Pirovanus insignis Rhetor Cremonensis obiit. Et Benedictus Alpheus, nominatus Lampridius, & qui honesto stipendio conductus Mantuam per Federicum Gonzagam ibi Ducem docuit litteras grammaticales, & humanitatis, Franciscum, & Gulielmum, & Ludovicum ejus filios. Et Hieronymus Fundulus litteris Græcis & Latinis eruditus, & qui fuit præceptor Francisci, & fratrum de Valesio filiorum Francisci Regis Francorum, claruerunt dimissa poesi per Alpheum.

A. C. 1532. Anno sequente Carolus Imperator mense Martio una cum Ferdinando fratre ex Brabantia ivit Ratisbonam, ibi causâ agendorum comitiorum adversus Turcas, quibus interfuerunt Laurentius Campegius Cardinalis, & legatus Apostolicus, Albertus Archiepiscopus Moguntinus, Ludovicus Com. Palatinus Rheni, Jo. Federicus, filius Joannis Ducis Saxonæ, legatus Lantgravii Hassiæ, & alii legati civitatum liberarum Germaniæ; & ut concorditer auxilia possent parari, Religionis controversia fuit prorogata ad futurum Concilium, & seu ad prima comitia, & Smalcaldiæ, & Norimbergæ habitati fuerunt conventus. Et cum Turcarum Imperator Belgrado Alba nuncupato ex Pannonia die vigesima Augusti 1521. expugnata, & die natalis Dominici anni 1522. Rhodo Equitum divi Joannis Baptistæ sede illinc expulso, & die vigesima nona Augusti 1526. facto conflictu cum Ungaris in Pannonia, eisque fuis multorum utrinque cæde, & Ludovico co-

A rum Rege, dum suis in fugam conversis, aufugiendo ab equo, quem insidebat, præceps cecidisset in foveam palustrem in ejus aquis obruto, Budaque eorum metropoli occupata, & anno 1529. de mense Septembris obsessa, & oppugnata Vienna Austriæ sede Imperatoris Rom. exercitu ducentum quadraginta millium armatorum, & illinc per milites, qui erant ad ejus præsidium, Philippo Com. Palatino duce supremo plurimorum cæde expulso, Principibus Christianis discordibus & negligentibus, factus audacior & arrogantior, inhians omnino Viennam suppeditare, & Imperium Rom. sibi tributarium facere, confirmatis induciis cum Sigismundo Rege Poloniae, per Serviam & Carinthiam transendo appulisset Belgradum Ungariæ die solemnè divi Jo. Baptistæ, exercitu tercentum millium armatorum, & aliorum centum voluntariorum eos sequentium, & triginta millium fossorum, & illinc Austriam irrupisset de mense Augusti, Abraino & Michelotto ducibus supremis, per dies viginti oppido Ganfo, ad Ungariæ & Valachiæ confinia posito, obsesso, & graviter oppugnato. Et cum Nicolaus Jurintus, seu Chirintius, ibi præfectus, ut incolumis remaneret à vi sibi comminata per Turcas, illorum potestati ipsum permisisset. Et Aloysius Grittus præfectus Turcarum classis, ea per Danubium ducta, Strigoniam, ibi duce ad præsidium Corbodano, & Possloviam, & ibi congressus cum Ungaris eos superavisset, ex eis duodecim millibus captivatis una cum Thomobeo & Albesternio ducibus, & quatuor centum occisis, parato exercitu ex Hispanorum, quorum dux erat Alphonfus Davalus, Italis sub Ferdinando Gonzaga, & Hippolyto Medicæo legato Apostolico, cum quibus erant Comes Guido Rangonus, Fabritius Maramaldus, Antonius, Marcus, & Petrus Columnæ, Jo. Baptista Gastaldus, Petrus Maria Rubcus, Philippus Tornielus, & Gabriel Martinenghus, præfectis materiei bellicæ, ac Germanis, Burgundionibus, Flandrensibus, & Ungaris nonaginta millium pedestrium, viginti quatuor millium velitum, & sex millium equestrum in totum, conscriptis octo millibus Ungaris ex ære ecclesiastico per Valentinum Tuengum, & Paulum Bachitium duces Ungaros impigros, ac fossorum, lixarum, & calorum septuaginta quinque millium, eo transivit in Turcas, & ivit Viennam. Et cum illorum Imperator territus, etiam viso divo Martino equestre ad ibi moenia cum ense nudo adversus Turcas, aufugisset turpiter, amissis ex illis circiter viginti quatuor millibus, & per eos Pannonia & Austria prædæ, ac ferro, & igni suppositis ac vastatis, & illinc captivis abductis circiter triginta millibus, Capsono & Forisio ejus ducibus, equestribus quindecim millibus eas cursitantibus ac diripientibus, & per Com. Palatinum, dum eis occurrisset duodecim millibus pedestribus, facto cum illis certamine fuis eorum duce una cum plurimis ex illis occisis, & reliquis aufugientibus, dum etiam occurrissent aliis octo millibus pedestribus, & mille quinque centum equestribus Germanis, Joachimo Marchione Brandeburgi, Ricino, & Sigismundo, & Com. Ludovico Lodronio ducibus, & mox aliis cohortibus Hispanorum, & Ungaris equestribus bis millibus, per eos interemptis, à Turcis inhumaniter trucidatis quatuor millibus captivis impuberibus, ac vilibus. Et cum Carolus Cæsar decrevisset dimissis Germanis redire eorum domos, cum Hispanis descendere in Italianam, & dimittere Italos in Pannonia & Austria, ut ibi militarent adversus Turcas, ex eis octo mille sibi constitutis ducibus Cacionerio & Toroneo, inde facta seditione properarunt in Italianam Maldocheo, & plurimis vicis, & pagis Germaniæ, Stiriciæ, & Carinthiæ, per quas transiverunt, depopulatis & combustis usque Vilacum, Germanis & aliis ibi incolis armis eos insequentibus. Et Carolus ex ejus exer-

exercitu ~~peho~~ quamplurimis extinctis transivit in Italiam, & profectus est Mantuam. Hora vigesima quarta diei vigesimi secundi Julii horologium existens super altiori turre Cremonæ fulgure fuit percussum. Et de mense Septembris apparuit cometes horribilis per multos dies. Andreas Burgus Cremonensis insignis Orator, & Eques, & ex intimis familiaribus Maximiliani olim Cæsaris, & mox Ferdinandi ejus nepotis, & cum pro eis ac Carolo Quinto Augusto fratre Ferdinandi penes Clementem summum Pont. & multos alios Principes, functus fuerit legationibus, ac esset Bononiæ penes eum summum Pont. Orator, ibi obiit die prima Januarii, ejusque cadaver illinc translatum fuit Cremonam, & sepultum in ecclesia divi Petri, culta per Canonicos regulares divi Augustini.

A. C. 1533. Et anno sequuto summus Pont. & Carolus Imperator, & legati Venetorum, & aliorum Principum, & civitatum liberarum Italiae, Bononiæ conveniunt, & ibi die vigesima quarta Februarii foedus, quod erat inter eos, prorogant per sex menses. Et summus Pont. instante Carolo excommunicavit Regem Angliæ ob Catharinam uxorem materteram Caroli, post annos viginti, quam ei nupsit, repudiata, superinducta Anna Bolonia Londini coronata die vigesima octava Maji, summo Pont. reclamante, Mariaque Elisabeth Catharinæ filia die duodecimo Septembris titulo principatus Angliæ se abdicare conata anno superiori. Et Carolus die quarta Martii, dum ex Bononia se recepisset in Galliam Cisalpinam, accessit Cremonam, & ibi hospitatus est per nonnullos dies in ædibus magnificorum de Trechis, illic prætor adhuc Ludovico Piolla, ad finem anni ibi defuncto, & mox profectus est Laudam, & inde Mediolanum, & illinc Papiam, & deinde Genuam, & inde classe trajectus est in Hispaniam per Andream Dorian, eidem tunc concessa Melphi, olim Sergiani Caraccioli in regno Neapolitano, & Duci Urbini dimisso principatu Sorre, olim Joannis avi sui empto per Cæsarem. Et summus Pont. redacta Ancona in potestatem ecclesiæ, & Francorum Rex de mense Octobris Massiliæ conveniunt, & Catharina neptis summi Pont. ex Laurentio Mediceo, auctore Joanne Stuardo Duce Albanie ejus avunculo fuit desponsata Henrico filio secundo Regis Duci Aurelianensium. Et in gratiam Regis Odettus Castilionæus, Philippus Bononiensis, Claudius de Guisa, & Joannes Venusius Galli creati Cardinales per summum Pontificem. Ad finem Augusti extra Zodiacum non procul à Perse cometes apparuit se projiciens versus Occidentem per dies quadraginta. Augustinus Foliata Cremonensis ex religiosi Ordinis Heremitarum de observantia divi Augustini, eximius Theologus, in ea scientia compositis multis, Ferrariæ in ædibus monasterii divi Andree ejusdem Ordinis obiit, & sepultus fuit in ipsa ecclesia.

A. C. 1534. Anno subsequuto Cremonæ prætor Julio Viustino J. Cons. Placentino, & Duc. Sen. Franciscus Sfortia Dux Mediolani die secunda Maji consumpsit matrimonium cum Christierna, filia Christierni olim Regis Dacie, Clemens Septimus summus Pont. cum de mense Julii apparuissent cometes fere per totum mensem Augusti, die vigesima quinta Septembris anni undecimi sui Pontificatus, & ætatis anni quadragessimi septimi creatis Cardinalibus triginta & uno, obiit: & die tertiadecima Octobris Alexander Farnesius Rom. & episcopus Hostiensis, & Decanus Cardinalis annorum sexaginta septem, fuit surrogatus, & Paulus tertius nominatus, qui publice excommunicavit Henricum Anglorum Regem, eumque regno privavit, cum coacto consilio sibi tanquam supremo capiti ecclesiæ Anglicanæ imperasset decimas ecclesiasticorum proventuum perfolvi, proscriptis monachis, ac sprete obedientia summo Pont. Rom.

A tribus monachis Carthusiensibus adversus illius impietatem reclamantibus extremo supplicio affectis, ipsique regnum adjudicavit unicuique illud occupare volenti.

Anno Redemptionis humani generis 1535. Rex A. C. Gallorum criminatus per Carolum Imperatorem de 1535. fodere Turcarum contempto Germanico se expurgavit penes Electores & Principes Germanos, & videns externos Principes adversus eum bellum parare ad cogendum copias militares, nolens gravare sibi subditos tributis, ea ab ecclesiasticis quæsit. Et Carolus Imperator tentato foedere cum Rege Persarum ad eum transmissio Ruberto Anglo, ope Andree Quirini patritii Veneti, & ob id è medio sublato jussu rectoris Aleppi pro Turcarum Imperatore, ducibus Hieronymo Totavilla Com. Sarni, Federico Adurno, Augustino Spinula, & Marchione Finalis, Doriaque supremo præfecto classis, ipsius mense Maji ea parata & onusta copiis Italarum & Germanorum, Sebastiano Urbetemo duce, & Flandrensium & Hispanorum triginta millium pedestrium, & bis mille septem centum equestrium, & cum quo erant Aloysius infans Lusitanie cognatus suus, Hermandus Toleti Dux Alvæ, Ferdinandus Gonzaga, Principes Salerni, ac Bassignanæ, Alarco Spinellus, & Caraffa proceres Neapolitani, Virginus Ursinus heros Rom. & Paulus Justinianus patritius Venetus una cum classe Pontificia, & multi alii proceres Germani, Hispani, & Itali, & Alphonfus Davalus, Marchio Vasti, Dux supremus exercitus terrestris, trajecit die vigesima quinta Maji ex Barcione in Africam adversus ibi infideles, & Goletæ ibi propugnaculum die quartadecima Junii expugnavit, ibi occisis mille quinque centum Turcis, & plurimis vulneratis eorum ducibus, Sinamo Smirnense nuncupato Judæo, & Aidaro Caramano nuncupato Cacciadiavolo, inde expulsis, & ibi desideratis Com. Sarni, & quamplurimis ejus militibus, & mox profectus Tuncum, & in partes suas recepto Muleasse olim ibi Rege, illinc expulso illud obsedit, & facto conflictu cum Ariadeno Ænobarbo archipirata illud occupante, eoque multa cæde suorum repulso, intra urbem die vigesima Junii auxilio viginti duorum millium captivorum Christiani nominis, ibi asservatorum in arce, ad ejus præsidium dimisso per Ariadenum Multapha Genuense ex oppido Noviorum rebelle religionis Christianæ cepit, illudque direptum una cum omni ejus regno, ac Hippone, nunc Bona nuncupato, restituit Muleassi sub tributo annuo duorum equorum, ac accipitris, ac stipendio solvendo mille Hispanis tenendis ad præsidium Goletæ, Ariadeno decem millibus occisis, & tredecim millibus captivatis ex ejus exercitu centum millium Arabum, & Turcarum, & Hippone per Cæsarianos, aufugiente Algerium copiis, quæ sibi remanserant super quatuordecim triremibus, inde abiit classe triumphali, & se recepit in Italiam, & die ultima Augusti ingressus fuit Neapolim, ubi, dum ibi manserit, celebrata fuerunt hastiludia ob lætitiâ victoriæ Africanæ, ac nuptias Margaritæ ejus filie tunc desponsatæ per Alexandrum Medicæum Ducem Florentiæ, cui Hippolytus fratruelis tunc defunctus, ut Ducatu Florentiæ cum exsueret, pararat insidias, & confirmavit foedus cum Venetis, repulsis Cardinalibus Salviato, & Rodulpho, & Philippo Strocio, a mulis Medicæorum, petentibus Florentiam per eum restitui pristinae libertati, & Franciscus Secundo Sfortia, ultimo Duce Mediolani, mortuo die vigesima quarta Octobris, in eo Ducatu ac dominio successit, & constituit rectorem Antonium Lavam Hispanum.

Et anno altero, Franciscus Crasso Mediolanense J. A. C. C. & Cæsareo Sen. Cremonæ prætor, abiit Neapoli Romam, eamque die quinta Aprilis ingressus triumphans, & coram Max. Pont. per Cardinalem Lotha-

Lotharingum, legatum Regis Gallorum, compellatus de pace, & ad dimittendum dominium Mediolani Henrico filio Gallorum Regis, parum aëquis auribus eum audivit, minis additis, se Regem ipsum ad inopiam & ignobilitatem redacturum, & qui cum intrante autumnò præterens sibi deberi Nicæam & Villamfrancam, per ejus antecessores Duci Allobrogum in Gallia Narbonensè oppigneratas, & à Carolo ibi duce & avunculo suo requisitas, & nec sibi restitutas, & Sabaudiam tanquam hæreditariam Ludovicæ matris suæ sororis Philiberti defuncti absque prole ex Philippo & Margaritâ, sorore Ducis Borboni, ob pactum initum ob illius nuptias, cum Carolus Philiberto esset tantum conjunctus ex latere patris, & etiam infensus Regi, quia ducta uxore Beatrice Lusitana, sorore uxoris Cæsaris, ei adhæserat, ipsi movisset bellum, & Vercellas eum ingressum obsedisset exercitu, Philippo Samborto supremo duce, Roma abiit Senas, & illinc Florentiam, & mox Lucam, & inde per Lunenses properavit in Galliam Subalpinam ad cognati sui auxilium; & ibi coacto exercitu viginti duorum millium Germanorum, Hispanorumque, & Itolorum decem & octo millium pedestrium, & equestrium, Duce Alvæ equestrium, Levitum Ferdinando Gonzaga, & Davalo pedestrium ductoribus, & Læva omnium supremo; & per eum in sui potestatem redacto Fossano, ad cujus præsidium erat regulus Pallisæ, & Anibous Pinaroli, & Borgia Taurini, eo, ac classe sub Principe Doria irrupit Galliam Narbonensè usque ad Aquas Sextias, easque aliis ibi occupatis obsedit, & dimissas à Gallis recepit, & quas ejus milites diripuerunt: & mortuo Francisco Delphino annorum viginti, & ut creditum fuit, ex veneno sibi propinato per Sebastianum de Montecucullo ob id decapitatum; & cum alius exercitus Cæsaris Henrico Nasamonio duce Picardiam irrupisset, & ibi castrum Turpini expugnasset. ac diripisset, præfecto ibi captivato, & furcis suspensio, & Guisam, & Richemontem, Fanum Quintini, ac Peronam frustra obsedisset, & obsessio Fano Requien Rusco duce, illinc repulsis per fœminas, ejus militibus aquis ferventibus cineribus ignitis carbonibus permixtis, ac saxis, & fudibus, & capto Desverneo præda referto, & mox recuperato industria & diligentia Hæsi Principis, illuc ex Gallia profecti.

Et Marchio Salafforum sequens partes Cæsaris, & Jo. Jacobus Medicæus alio exercitu obsedissent Taurinum in Gallia Subalpina, Rex Gallorum alio exercitu parato Cæsari occurrit usque ad Avinionem, sibi impedito comæatu, & spe sublata ulterius progrediendi, & commisso prælio inter Cæsarianos Ferdinando Gonzaga, & Jo. Paulo Luzago ducibus, & Gallos septem centum equestres Montignano & Boifio, & septem millia pedestrium Petro Corso ducibus ad Brinoniam, & Gallis profligatis, eorum ducibus captivatis, & Jo. Baptista Pelacano Bononiensè, & Jo. Stephano Hispano ducibus velitum Cæsarianorum, & plurimis aliis desideratis, & ex Cæsarianis quotidie multis ex dyfenteria pereuntibus Carolus dimissa & direpta Brinonia, & frustra tentatis Arelate, ad cujus præsidium erat Stephanus Columna, & Massilia, amissis ibi ex suo exercitu circiter viginti millibus die tertia decima Septembris, tunc quoque Nasamonio per eum dimissa Perona, exercitu suo ex Picardia redeunte in Flandriam, regressus fuit Italiam, Læva ejus supremo duce mortuo in itinere die octava Octob. ex nimio dolore concepto per eum, qui sperabat totam Galliam suppeditare Jo. Paulo Urfino, ejus turmis equestribus Cæsarianos continuo insequente & lacescente, & concessa in feudum Novaria Petro Aloysio Farnesio filio summi Pont. & declarata hærede Marchionatus Montisferrati Margarita Palæologa, uxore Federici Gonzagæ, Du-

A cis Mantuæ, nepte Jo. Georgii Palæologi tunc defuncti absque prole, dimisso in Insurbria Alphonso Davalo, Marchione Vasti, Duce exercitus sui, & rectore Marino Caracciolo Neapolitano Cardinale, de mense Novembris ex Genua in Hispaniam classe trajecit. Et Cæsar Fulgosius per eum, & Guidonem Rangonum, Petrum Strocium Florentinum, & Palavicinum Vicecomitem Mediolanensè, ambos exules, & Jo. Franciscum Gonzagam, cognominatum Caninum, pro Rege Gallorum coactis decem millibus pedestribus, & nonnullis turmis equestrium ad oppidum Mirandulæ, illinc eis progressus per agros Parmensè & Placentinum Genuam, eam, ut ipsi restitueretur, obsedit, & inde per Genuenses repulsus multa suorum cæde, Augustino Spinola, & Baptista Corso, cognominato Farina, ducibus, illinc progressus in Galliam Subalpinam, ibi occupavit Carmignanum, & Carmagnolam. Et ex Cæsarianis quinque millia Davalo duce ex urbe Hastense noctu Casale profecti, Casalenses, qui defecerant à Gonzaga ad Gallos, Christophoro Guaasco Alexandrino & Biandra Casalense auctoribus, ad pristinam sanitatem redegerunt, eorum bonis direptis, & ibi occiso Guaasco, & ex Cæsarianis desiderato Hieronymo Mendoza Hispano, ibi commisso utrinque prælio. Et Rex Gallorum exercitu obsedit & cepit Esselinum, & regulus sancti Pauli, dux suus, copiis ingressus Comitatum Arturii, ibi multa occupavit, & hybernatus est. Et Flandrenses tentarunt Esselinum recuperare, & Teroanam frustra obsederunt, sibi datis ope & annona per Gallos castrametantes apud Ambianos, Anibojo regulo duce, summus Pont. indixit Mantuæ synodum generalem, quam recusarunt Germani accipere. Et Trivultium ad Regem Gallorum, & Carpensè ad Cæsarem Cardinales destinavit pro eis componendis. Nocte præcedente diem decimam septimam Augusti fuit auditus terræmotus, & die prima Septembris flumen Padi ab impetu aquarum suarum auctarum parte mœniorum Cremonæ inter portas Padi & Mosiæ diruta, ea dimissa direxit cursum suum versus Meridiem: & die vigesima octava hora tertia decima in civitate Parisii apparuerunt duo soles valde rubicundi, & caudati, quorum alter respiciebat versus Occasum. Boccacinus, & Camillus pater, & filius de Boccacinis Cremonenses fuerunt egregii pictores.

Anno sequente Alexander Medicæus, Dux Florentiæ, annorum viginti quinque, nocte præcedente diem septimam Januarii, propinquo suo Laurentio filio Petri Francisci proditorie fuit necatus, eique substitutus Cosmus agnatus suus, filius Joannis ex sorore Cardinalis Salviati, annorum decem & octo, auspiciis Innocentii de Cibo etiam Cardinalis affinis sui. Cæsariani Nasamonio duce irruerunt Picardiam, & cum Galli eis occurrentes in deditioem cepissent ibi Angianam arcem, ac expugnassent Esselinum, ejusque arce ad deditioem compulsâ, validiori opera ac præsidio munivissent, & illinc nulla alia re ibi facta statim abiissent, duce Florentio Com. Burenfi expugnarunt Fanum divi Pauli, & Mostrolium deditioem receperunt, & injecto igne incolis ibi inde dimissis combusserunt, & Tornacenses Adriano Buereno & Philippo Ariscotto Henrici Angliæ ducibus graviter oppugnarunt, & dum essent fame oppressi Henricus Delphinus, Angiano duce comæatu & præsidio non sine damno eis subministratis, ipsos liberavit, commisso prælio per Cæsarianos, Flamigos cum eis inde abeuntibus, captivato eorum duce una cum Georgio Albanensè velitum ductore. Et mox Galli, qui erant ad præsidium Esselini, illud egressi, illosque aggressi, ipsos fuderunt, multis utrinque occisis, & multis captis, & vicissim commutatis. Et alii Galli regulo Ariscotti duce supremo, Jo. Pau-

Paulo Urfino pedestrium ductore, profecti in Galliam Subalpinam, Albam receperunt, ac Suzam, Vilianam, & Montem Callerium, & nonnulla alia oppida oppugnata ceperunt, ac oppugnarunt oppidum Boschi, & Francisco Turriano arcem Carmagnani, & illinc repulsi per Franciscum Marchionem Salafforum, ducem Cæsarianum, illuc in auxilium copiis suis profectum, adversus illos bis millibus pedestribus, & mox auctis copiis per Turrianum expugnata, & Marchione Salafforum una cum Cæsare Massio, & Brunorio Com. Tienii, suis copiis profectis Carmagnolam, eaque, ad cuius præsidium erat Stephanus Mutinensis, obsessa, ipsoque Marchione ictu archebusii illinc exonerati die vigesima octava Maji occiso per Cæsarianos, expugnata, Stephano ibi duce captivato & furcis suspensio, ejusque militibus transmissis ad tritemes, & Francisco successit Michael frater.

Et mox Galli, Jo. Paulo Urfino, Lelio Romano, Malatesta Ariminense, Com. Nubiliaræ, & Joanne Taurino ducibus, ipsam oppugnarunt, & illinc expulsi per Cæsarianos cæde circiter mille quinque centum, ex oppido Buschæ de mense Junii iverunt Clarascum, illudque obsessum per milites mille quinque centum Baptista Læva Corso, & Vincenzo Strozzo ducibus ceperunt, & mox reversi ad oppidum Buschæ eis ducibus, ac Jo. Paulo Urfino, ac Lelio Taurino, eorumque copiis conjunctis illo potiti sunt, Rangono illinc profecto Venetias, & ibi mortuo. Et Cæsariani, qui erant ad præsidium domini Mediolanensis, Davalo duce in eorum auxilium duodecim millibus Germanis, ex Germania illuc profectis, eis & quatuor millibus Italis, & nonnullis turmis velitum de mense Augusti irruerunt etiam Galliam Subalpinam, & die ultima obsederunt, ac expugnarunt, & diripuerunt Cherium, ad cuius præsidium erat regulus Ramoni cum equitatu Azali: & dum regulus Omeri supremus dux Gallorum foret una cum Jo. Paulo Urfino, & Galeotto Malatesta in oppido Pinaroli, transmissis nonnullis cohortibus Italarum, & Hispanorum ad Montem calvum, eoque per ipsos die duodecima Septembris expugnato & direpto, obsederunt Clarascum, ad cuius præsidium erant Cæsar Fulgosius, & Livius Ursinus, die quarta decima, & in potestatem suam redegerunt, & mox Albam, ad cuius præsidium erant Julius etiam Ursinus, Vincentius Strozus, & Ordicardus Guaasco, & deinde obsederunt Pinarolum & Taurinum. Et cum Delphinus ex Picardia circiter duodecim millibus Elvetiis, octo millibus Guaconis, & quinque millibus Italis pedestribus, & quatuor centum equestribus, illuc descendisset, & secum juncto regulo Omeri, aliis copiis Gallicis ibi degentibus ad præsidium, opem & annonam tulisset Taurino & Pinarolo, Regulo Ariscotto mille Guaconis, & mille equestribus, & quinquaginta velitibus, eorum duce Emilio Forilivienſe, & aliis quindecim millibus pedestribus ibi dimissis, illinc redierunt ad loca munita, & inde Cherio, & alia sibi suppositis munitis congruo præsidio in Insubriam, & mox inter eos & Gallos factæ fuerunt induciæ trimestres.

Et per Cæsarem quadriennales cum Danis, Norvegis, & aliis Germanis Septentrionalibus. Et Turcarum Imperator percusso fœdere cum Rege Gallorum, Joanne Foreſto per eum ad illum transmissio legato, & instigatus per Alphonsum Pignatellum, & alios exules Neapolitanos in Petrum Toletanum, proregem Neapolis, coacto exercitu centum decem millium armatorum sub Lucimbeo ex ejus militiæ Magistris supremis, jussit eos trajicere in Apuliam, & frustra triginta millibus ex illis obsessa & oppugnata Barilleta, occuparunt ac diripuerunt Tarantum, inde aufugiente Mercurio Gatina- ra ibi regulo, & multa alia loca. Et Andreas Do-

A ria classis Cæsarianæ præfectus per illos etiam occupata, ac direpta, & combusta, & solo æquata Viglia in Dalmatia, nonnulla navigia illorum deprehensa in mari Jonio onusta mercibus in sui potestatem redegit die quartadecima Julii, & decima octava alias decem triremes deprehensas penes Arthufam insulam propinquam Corcyrio, cum eis Allicuffo illarum præfecto, ibi facto prælio profligavit, & die vigesima aliam classem illorum viginti novem triremium. Mense Julio Turris Beliaqua, ad Sequanam flumen adversus portam divi Antonii Lutetiæ, nitro sulphure ac pulvere tormentario valde munita, fulmine icta funditus eversa est. Et in agro Bononiense mense Augusto vehemens cecidit grando mixta sanguine, ex qua aliqua grana fuerunt ponderata librarum viginti octo, & Romæ tonitruum tempestosum extra temporis statum fuit auditum. Et in superiori Germania magna aquarum fuit inundatio. Jo. Franciscus Faernus, ex religiosis Ordinis Minorum Conventualium divi Francisci, Cremonensis eximius Theologus, obiit Bononiæ die vigesima secunda Februarii. Et Franciscus ex Comitibus de Perſico J. C. & olim ex Senatoribus Maximiliani Mariæ Sfortiæ Ducis Mediolani, & pro eo prætor Placentiæ, & qui scripsit historiam bellorum, & aliorum notabilium, quæ occurrerunt in Italia ab anno 1509. usque ad annum 1519. in libris decem non impressis.

Et anno sequenti, Cremonæ prætore Marco Bar- A. C. bavaria J. C. Mediolanense Sen. Cæs. die decima ^{1538.} nona Februarii hora vigesima secunda, orto gravi ventorum turbine ibi cecidit grando. Summus Pont. Cæsar, Ferdinandus ejus frater, Veneti, Senenses, Lucenses, ac Dux Florentiæ, Romæ die octava Februarii fœdus in Turcas percusserunt. Quo sumptu Cæsaris pro medietate, & pro duodecima summi Pont. & pro reliqua Venetorum parari & fulciri deberent ducentum triremes, & centum naves exercitu viginti millium Germanorum, quindecim Hispanorum, & totidem Italarum pedestrium, & quatuor millium quinque centum equestrium, & tormentis bellicis, cum eorum materie ad id necessariis, constitutis supremo duce exercitus Principe Urbini, classis Pontificiæ Marco Grimano patritio Veneto, & Patriarcha Aquilejæ, & Cæsareæ Andrea Doria, & Venetæ Vincentio Capello rectoribus, & per Regem Rom. parari exercitum, quo illis moveret bellum in Ungaria sub Dionysio Benchidio, & ad hanc expeditionem exhortari deberet summus Pont. Reges Galliæ, Poloniæ ac Russiæ. Et Rex Gallorum una cum Henrico filio, & Ænea Momorantio, ejus militum supremo magistro, exercitu septem millium Germanorum sub Guilielmo Frundisbergo, sex millium Elvetiorum, quatuor millium Italarum, & Guaconorum, & quinque millium Gallorum pedestrium, & trium millium equestrium cum suis velitibus, & multa annona ex Gallia Transalpina descendit in Subalpinam per montem Zenisium, & repulsi Cæsarianis sibi occurrentibus, Camillo Columna & Cæsare Massio ducibus, opem & annonam tulit Taurino, & ibi militibus, quos habebat ad præsidium, illic arce, quæ tenebatur per Cæsarianos expugnata, ac recepto Monte Calerio, & factis induciis inter eum ac Cæsarem per trimestre, opera Eleonoræ uxoris, & Margaritæ sororis suæ, & Mariæ etiam Cæsaris Reſtriciſ Flandriæ, in unum conventarium ad ibi fines, illinc rediit in Galliam Transalpinam.

Et summus Pont. & Cæsar, & Gallorum Rex mense Julio convenerunt Nicææ Galliæ Narbonensis, & Cæsar, & Rex cum de pace convenire non potuerint, fecerunt inducias decennales die decima octava, exhortante summo Pont. & mox

Hh h h h in-

insimul convenerunt ad Fossas Marianas, vulgo Aquas mortuas, in Gallia Narbonensi; & inde rediit Cæsar in Hispaniam, & Rex in Galliam Belgicam, ubi convenit cum Regina Maria ibi Rectrice. Et Hispani milites Cæsariani exercitus in Insubria, & Africa, unde classe trajecti fuerant, Bernardino Mendoza præfesto, in Siciliam, ibi, ac in Insubria tumultuarunt, omnia, quæ in eis regionibus sibi occurrerunt, passim diripientes, ob stipendium, quod sibi afferebant adhuc deberi, & Hispani in Insubria sibi soluto stipendio centum viginti millium aureorum per ibi incolas, auctore Davalo ibi rectore pro Cæsare, partim transmissi sunt in Pannoniam, & partim in Dalmatiam adversus Turcas. Et ex Hispanis sex millibus Siciliæ, dum Hereda, & aliis eorum ducibus cum Macagnono Navarro eorum supremo magistro militiæ tumultuarent, & alii sibi dato stipendio fuissent repressi Alvaro Sandeo duce, & data eis stativa in diversis municipiis, & vicis Siciliæ, & concessa venia, auctore Ferdinando Gonzaga, fuerunt illorum duces capti, & laqueo suspensi, & alii pro parte trucidati, & reliqui remissi in Hispaniam. Classibus Pontificia, Cæsariana, ac Veneta triremium centum triginta quatuor, & unius majoris, & navium septuaginta duarum, & aliorum navigiorum, super quibus erant triginta millia pedestrium, cum bis mille equestribus ingressis mare Jonium, & dum eis occurrissent Turcæ classe octuaginta triremium, navium quinquaginta, & navigiorum triginta Ariadeno, & Monacho Eunuchio ducibus supremis, ad sinum Partinorum, nunc Prevesæ prope Ambraciam, nunc Lartam, & facta ibi levi pugna Ariadeno tenente classis Turcarum medium agmen, & anterius caput Draguto Rayfio, & dextrum cornu Tabaia, & sinistrum Salengo, & per Turcas oppugnata trireme majori, quam regebat Alexander Condelmarius cum duabus aliis triremibus, super quibus erant Mancinus Navarrensis, & Buccanegra Hispani, & multæ turmæ Turcarum equestrium, & cohortes pedestrium ex Naupacto in auxilio illosum classis properassent, interceptis duabus aliis triremibus per illos, super quibus erant Abbas Bibiennæ, & Franciscus Moceningus, per Doriam, & alios præfectos classium reculatam fuit inire certamen cum illis totis viribus, & remigarunt eis evitatis portum Corcyrii ibi propinquum, de mense Octobris. Et classis Cæsariana expugnato Castro novo in Dalmatia, inde expulsis Turcis illud occupantibus, ibi desideratis Buccanegra, & Cæsare Fossio Firmano, & dimissis ad ejus præsidium quatuor millibus Hispanis sub Francisco Sarmenta ex illis, qui tumultuarunt in Insubria, illinc rediit in Italiam. Et Veneti inducias redemerunt ab Imperatore Turcarum, sibi dimissis Neapoli & Malvasia.

Octavius Farnesius, nepos summi Pont. duxit uxorem Margaritam Austriacam, relictam Alexandri Medicæi Ducis Florentiæ, & filiam naturalem Cæsaris. Die decima Aprilis apparuerunt tres soles, & die vigesima nona Septembris, & solemnitate divi Michaelis in vico Tripergulæ Campaniæ inter Cumas, & Bajas, & Puteolos, ubi erant multa balnea salubria, & diebus præcedentibus graves & frequentes terræmotus viguerunt, apertoque solo, & lata, & profunda voragine facta, ex ea eruperunt flammæ igneæ cum fumo & caligine in magna copia, & dejecti lapides igniti magno cum fragore, ac ingentibus tonitribus in altum, unde cum præcipitanter lapides cecidissent, Tripergulæ, & vicorum circumstantium urbium, & oppidorum per duodecim millia passuum ædificia fuerunt diruta, multorum cæde hominum & animantium, & Tripergula desolata, ibi dimisso tumulto cum foramine in medio latitudinis passuum circiter quadraginta, & altitudinis quatuor millium, sum-

mo omnium stupore. Nicolaus Botta J. C. & Orator facundus, Cremonensis, ex hac vita migravit.

Anno subsequuto Turcæ classe nonaginta navium Ariadeno præfesto, & exercitu tercentum millium armatorum, Ullamane Persa Bosinæ rectore duce, die tertia decima Julii obsederunt, & oppugnarunt Castrum novum, ad cuius præsidium erant quatuor millia Hispanorum, Francisco Sarmenta, & Joanne Navarino Moncada nuncupato, Heremia Genuense, Serono Aragonense, Ludovico Sandelio, Ariano Cussano Burgundione, & Valerio Valentino tribunis, & Oliverio Strapula, & Lazaro Coronense ductoribus equestrium, post longam obsidionem, & frequentem oppugnationem, & multa prælia ibi commissa, in quibus ex Turcis supra quinque millia occubuerunt, die septima Augusti expugnarunt ac diripuerunt, ibi Hispanis fere omnibus ad præsidium degentibus, & usque ad extremam lassitudinem strenue pugnantibus occisis, & reliquis captivatis, & mox oppido Rizino capto, profecti Catharum etiam Dalmatiæ, & Venetorum, illud quoque obsederunt, ac oppugnarunt, & inde per milites, qui ibi erant ad præsidium, Jo. Matthæo Bembo patritio Veneto illic rectore, viriliter fuerunt repulsi, gravi illorum strage ac cæde. Hispani imposito sibi subsidio per Cæsarem valde indigentem pecuniis ob bella, quæ diutius gesserat, exhausto ærario, tumultuarunt, & nec aliquid præter solitum ei pendere voluerunt. Et Isabella ejus uxor ex puerperio penes Toletum die ultima Aprilis ex hac vita migravit, superstibus ex ea Philippo, Maria, & Catharina filiis. Ferdinandus Rex Romanorum, & Stephanus Sepusius occupata Ungaria pacem iniverunt hac lege, ut Sepusio mortuo regnum ipsum cederet Ferdinando; sed Sepusius duxit uxorem Isabellam filiam Sigismundi Regis Poloniæ ex Bona Maria Sfortia. Die octava Maji in Tauro apparuit cometes non procul à capite Draconis, quæ fere tribus hebdomadis duravit, & die vigesima tertia Julii Cremonæ fuit percussum horologium existens super turre ibi altiori à fulgure, & cecidit grando, ex qua aliqua grana ponderata reperta fuerunt unciarum decem & octo, & in Italia viguit gravis annonæ penuria, Hieronymus Claraveus ex Piceleone, Gregorius Oldoynus moram habens Venetiis, & Julius Crotus Ferrariæ, ambo presbyteri seculares, & omnes Cremonenses, vates celebres fuerunt, eorum carminibus typis impressis.

Anno 1540. Alphonso Davalo, Marchione Vastini, Vicario Cæsaris in dominio Mediolani, & Joanne Masonerio de Brinonia Galliæ Narbonensis J. C. ac Cæs. Senatore Cremonæ prætore, Carolus Cæsar ad compescendum Gandavenses tumultuantes, & ad defectionem spectantes, per Galliam, accepta ibi Regis fide, & ab eo honorifice receptus, statim se contulit Gandavium hæreditariam suam ditionem, & ubi in lucem prodiit, illudque ingressus aliquod armatorum copiis auctoribus seditionis decapitatis, Gandavenses omnibus regalibus exsui, & divi Brunonis monasterium ad demand eorum insolentiam, si quæ suppullulasset, ibi in arcem erigi iussit de mense Maji. Et cum Gulielmus filius Joannis Ducis Clivensis ei suspectus, quod externa fœdera sequeretur, & minus gratus, quod præter iussum ipsius se Ducem Geldrensiū inaugurari passus fuisset, ac nuptias neptis Cæsaris relictæ Francisci Sfortiæ adspernari videretur, accepta fide à Ferdinando Cæsaris fratre, cum salutaturus Gandavium ivisset, ipsum contemptui habuit, & Gulielmus inde ob id statim recessit, & pater suus, qui non multo post obiit, moriturus eum sedulo monuit, ut officiose Cæsarem coleret posthabitis amicitis externis.

Veneti compellati per Cæsarem & Gallorum Regem, Davalo ac Anibojo Oratoribus ob id missis Venetias de pace secum ineunda adversus infideles, ipsis diffisi, & cum essent redacti ad inopiam omnium rerum ob gravia recepta damna ex bello Turcarum, cum eorum Imperatore pacem fecerunt, ei dimissis Nadino & Laurano oppidis Dalmatiæ, ac Neapoli Romanæ, & Malvasiæ, quas solum habebant ex Peloponneso, Aloysio Badovaro ad illum Byzantium destinato. Et Cæsar oblatiis nuptiis Mariæ filiae unicæ, & seu unius ex filiabus Ferdinandi fratris, Carolo filio Gallorum Regis cum dominio Flandriæ, ut paci locus inter eos esset, & per Regem Gallorum affectantem dominium Insularum, ea oblatione rejecta, cum eo discors remansit, ac respuit fœdus Regis Angliæ, sibi infensi ob repudium & mortem Catharinæ materteræ suæ. Angonoe, & mox Vormatiæ habita fuerunt comitia per Ferdinandum, & proceres, ac principes Germanos, & legatos civitatum ibi liberarum ad resistendum Turcis, & causa concordiae Germaniæ, & religionis Federico Comite Palatino, & Nicolao Perenotto Granvela nuncupato, Cæsaris supremo scriba à secretis, præsentibus, Joanneque Esio, & Julio præfule Norimbergæ, & Groperio Catholicorum, & Melanchtone, & Bucero, & Pistorio adversariorum defendentibus opinionem, res remansit imperfecta ob Ferdinandi absentiam, & prorogata est ad comitia Ratisbonæ, ad quæ summus Pont. pro componenda religione misit legatos Cardinales, inter quos fuit Alexander Farnesius nepos suus. Et ætate valde torrida & sicca vini & siliginis fuit ubertas, sed fœni & olerum penuria causata, ut creditur, ob cometem, & solis eclipsim, quæ fuit die septima Aprilis per horas duas, & viguerunt multis in locis incendia, & ibi incendiarii quamplures extremo supplicio affecti fuerunt. Et Ægibona Saxoniarum civitas in totum est exusta.

A. C. Anno altero Carolus Cæsar de mense Aprilis cum 1541. Gaspere Contareno, & aliis legatis sum. Pont. & Ferdinando ejus fratre, & multis Principibus Germaniæ in unum conventis Ratisbonæ, una cum multis doctissimis viris utriusque religionis, & ipsius gratia, & belli Turcarum eminentis habuit comitia, & electis ex utraque religione tribus, præpositoque libello accurate descripto per Cæsarem, cui quod bonum ac æquum esse videretur, adderetur, aut detraheretur, essentque ex omnibus controversiis articuli viginti tres pene in unum conventi, & Protestantes, quæ addenda forent, attulissent legato Pontificio rem omnem ad Concilium rejiciendam esse asserente, cum non intenderet absente summo Pont. quicquam in eis statuendum fore, in quibus Protestantes ab ecclesiæ Romanæ consensu desisterent, res ipsa ad futurum Concilium faciendum infra biennium fuit remissa, & decretum bellum gerendum esse mari & terris adversus Turcas, sumptibus Imperii, & Carolum Allobrogum Ducem restitui in Ducatum suum. Et cum Gulielmus Dux Clivensium, desponsata per ipsum Margarita Henrici Navarræ Regis filia, ex Margarita sorore Regis Gallorum, ad eum defecisset occupato Ducatu Geldrense. Et etiam in partes regis Gallorum multi proceres Germani transivissent, ac hostes Cæsaris ac fratris se professi fuissent, Gulielmus fuit declaratus rebellis Imperii, & Carolus Cæsar eis perfectis comitiis, & nupta Christierna nepte, relicta Francisca Sfortiæ, Francisco filio Ducis Lotharingiæ, invito Gallorum Rege, jam nupta Francisca sorore Laurentio principi Aurentiorum, inde, & ex Germania descendit in Italiam, & die decima octava Augusti applicuit Cremonam, & inde Mediolanum, & illinc Lucam, & ibi convenit cum summo Pont. & eo, ac Andrea Doria

A ejus classis supremo præfecto dissentientibus, liberaturus Hispaniam à piratis Algerii in Africa morantibus, & Hispaniam frequenter cursitantibus, & diripientibus, ex Luca abiit concessio Cremonensibus die nona Septembris super vectigali carnis, quæ venditur ad macellum Cremonæ, redditu annuo librarum bis mille imperialium. Et summus Pont. die vigesima Septembris Bononiam ivit. Eo mense fluminibus Galliæ Cisalpinæ, Æmiliæ, Flaminæ, & Hetruriæ in immensum auctis, & multis terræmotibus eodem mense, ac præcedente factis, ex quibus multa ædificia etiam illabilia Bononiæ, Florentiæ, Lucæ, Pisis, & Volaterris, & multis aliis locis corruerunt, ex quorum ruinis multi oppressi occubuerunt, & aliqui debilitati remanserunt.

B Et Carolus Cæsar die vigesima quinta trajecit in Africam classe triremium sexaginta quinque, & ducentum navium onerariarum, & ultra, onusta annona & materia bellica, Doria & Bernardino Mendoza Hispano ejus rectoribus, & super qua erant quinque millia Italarum sub Augustino Spinola, & Camillo Columna, & ex Hispanis septem millia sub Hernando Duce Alvæ, totidem ex Germanis, & tria millia voluntariorum nobiles, & proceres, ex quibus fuerunt septem centum Hispani, & Neapolitani quatuor centum, cum Equitibus Rhodiensibus, & nonnullis aliis Equestribus, & Comitatus per Alphonsum Davalum, Ferdinandum Gonzagam, Octavium Ducem Camarini, generum suum, & Sfortiam Com. Sanctæ Floris, & applicuit Algerium die vigesima Octobris, & ibi rectore Asanaccha Sardo rebelli religionis Christianæ, illud obsedit Duce Camarini primum agmen, Com. Sanctæ Floris extremum, & Gonzaga medium regentibus, & expulsis Numidis, prælio secum inito è monte ei propinquo, & ultra ibi duos pontes ei proximos spacio ictus jaculi cum balista, & die sequente superventa gravi procella maritima, qua submersæ fuerunt quindecim triemes cum aliis navigiis circiter sexaginta. Et nocte sequente nimbo subsequito à prima vigilia noctis effuso in multa & vehementi copia cum ventorum impetu, & dum Camillus Columna esset septem cohortibus Italarum ad custodiam ibi pontis, & in ipsos Numidæ equestres irruissent, & illinc eos valde debilitatos ab aquis expulissent multa cæde usque ad castra Cæsarea, & superventis aliis in eorum auxilium, illi repulsi fuissent in Algerium, & exercitus Cæsarianus oppressus siti, fame, & frigore, non posset sub dio morari apud Algerium, cum eo pedem retulit ad vicum Mataluffi ibi propinquum, & illinc ad classem eum insequentibus, & laceffentibus infidelibus, & manus conferentibus cum Cæsarianis viriliter eis resistentibus, & multos ex illis occidentibus, & vulnerantibus brevibus armis, dum in eos impetum facerent, & ex ipsa classe navibus, & triemibus circiter centum triginta partim fractis, partim amissis, ac infelicitè terrestri pugna commissa cum infidelibus, & ab illis magna recepta clade vix incolumis reliqua classe evasit. Et cum Davalo, & Gonzaga, & Doria, ac Mendoza ambobus ejus præfectis, ac reliquis suis ducibus, & militibus ipsam conscendit die vigesima quarta Octobris, & in Siciliam applicuit, & illinc in Italiam properavit, & inde de mense Novembris trajecit in Hispaniam, plurimis ejus militibus desideratis cum aliquot nautis, & post se dimissis multis tormentis bellicis, equis, tabernaculis, & multis impedimentis ingentis valoris, & plerisque in aquas maritimas projectis.

Cæsar Fulgosius Ligur, & Antonius Rinconus Hispanus, Galliæ Regis legati, Venetias cimba per fluvium Padi trajicientes, ut irent Byzantium ad ibi Imperatorem, intercepti necati sunt die prima

Hh h h h a ma

ma Julii, & Georgius de Austria filius Maximiliani olim Cæsaris præsul Valentia fuit carceratus Lugduni. Et ex majoribus ducibus pedestrium Itolorum, profectorum ad opem Regis Romanorum in Turcas ingressos Pannoniam, fuit Antonius Maria Picenardus, & Jo. Baptista Guazzonus ex ejus tribunis, & vicarius suus, Cremonenses. Antonius Milo Cremonensis, filius fabri cæmentarii, & ex fabro cæmentario miles gregarius factus, & cum esset omnium audacissimus & robustissimus habuit tribunatum à Francisco Sfortia secundo, & ultimo Infubrum Duce, Paulo Tertio Farnesio summo Pont. Venetis, ac Francisco Valesio Rege Francorum, & cum esset nulli secundus architectura, ac muniendis & circumvallandis civitatibus & oppidis, fuit insignitus per Venetos & Regem dignitate supremi eorum architecti, & Cyprum pro Venetis tutatus fuit adversus Turcas, & dum pro Rege adversus Bononiam urbem maritimam Gallia Belgicæ, quam occupabant Angli, & obsidebant Franci, machinas & novam urbem condi faceret, ibi ex humanis fuit substractus.

A. C. Anno sequente, Petro Paulo Origono J. Cons. 1542. Mediolanense, & Cæsareo Sen. Cremonæ prætor, Carolus Cæsar, cum per Gallorum Regem compellatus de legatis suis præter jus gentium occisis, & de restitutione domini Mediolanensis, nihil ad rem respondisset, & Rex Gallorum paratis hinc inde exercitibus bellum adversus se excitarunt, & Rex destinato Antonio Polino legato Byzantium, ad ibi Imperatorem, cum illo percussit foedus adversus Cæsarem, illumque incitavit classem transmittere in mare Tyrrhenum ad excidium regni Neapolitani, ac requisitis Venetis in ejus partes, qui ad se transmissi per Imperatorem Turcarum in gratiam Regis Junubeo ex suis consultoribus, recusarunt ei adhærere, Cæsaremque dimittere, Longam villam ducem suum transmisit in Geldriam ad Gulielmum Ducem Clivensem, generum Regis Navarra, qui adjuvante sibi Martino Ruffenio Teutonico, copiarum duce, conscriptis tredecim millibus pedestribus, & bis millibus equestribus populatus est agros Brabantinos, & oppida & arces circiter centum una cum Roia subvertit, & munita ære multavit, Lovanienfesque terrore pene in ditionem coegit, Antverpiam obsedit, ejusque suburbia diripuit, ac combussit, Ferdinando Principe Aurentiorum, cæsis & captivatis ex ejus copiis Germanorum, dum ipsis voluisset occurrere die xxv. Julii, equi sui perniciosissimi celeritate aufugiente, Liberto ejus equitum magistro tamen captivato, & superventis in ejus auxilium mille ducentum pedestribus, & in lucem prodito tractatu, quem habebat Antverpiæ, ut sibi proderetur, & capto, & ultimo supplicio affecto proditore, diffusus ea potiri, ad cujus præsidium erant Lancellottus de Vercellis, Nicolaus Isconenus, Cornelius Pania, & Dux Arifeotti cum Italis ibi negotiantibus, ipsa dimissa illinc abiit. Et Carolus Regis filius Dux Aurelianensium una cum Claudio regulo Guisense expugnato Jacidio nunc Everinosio Arlumnum, Veritonum, Lucimburgum, omnesque ejus Ducatus arces, & oppida munitis præsiis, & illinc rediit in Galliam. Et Dux Biducensis, Regis rector in Picardia, arcem Tornebam in Belgica Septentrionali captam solo æquari jussit, & Adrianum Bueronem, Rentii Comitem, in Flandria sibi occurrentem copiis invasit, ac prælio fudit, & Libeccum oppidum in Ducatu Artesiæ cum aliquot oppidis interceptit, & Terroanam annona & præsidio munit. Et Henricus Delphinus alio exercitu Gallorum, & Itolorum quinque millium regulo Brisacci, & Jo. Paulo Ursino ducibus supremis pedestrium Itolorum sub Petro Corfo, & Joanne Taurinense, & totius exercitus Anibojo, obsedit ad fines Hispaniæ & Gallia

A Perpignanum, ad cujus præsidium erant Cerpello & Mazaniaga tribuni eorum cohortibus; & dum Cæsar coacto exercitu Hispanorum, & ad ejus opem habitis quinque millibus ex Italia, se ad ejus auxilium sub Autumni tempus accingeret, aquis inundantibus ac turbantibus castra, & ventorum procella, arena visum ac spirandi facultatem militibus adimente, illud reliquit.

B Et Gulielmus regulus Langei Prorex in Gallia Subalpina copiis, quas ibi habebat ad præsidia Taurini, Montis Calerii, Savignani, Pinaroli, ac Verolengi, oppugnavit Clarascum una cum Hasta, Vercellis, Vulpiano, Osana, & Cherio, & Clarascum redegit in sui potestatem, noctuque transmissis tribus cohortibus Hieronymo Sacro Neapolitano duce, & aliis Albam, eam frustra diu oppugnavit Comite Francisco Landriano illam tuente, turma velitum Albanensium ducta per Chucarum intercepta ac direpta per Ludovicum Biragum ad Verolengum. Et Dux Ambosius etiam heros Gallicus ex Gallia Narbonense manu Itolorum profectus Cunium, illud obsedit, & Petrus de Portu Vicentinus sexaginta velitibus, & Blasius de Soma cohorte illud ingressi tutati sunt viriliter, illinc repulsis Gallis, ex eis circiter centum occisis una cum Gulielmo de Blandrate, & multis aliis vulneratis una cum Petro Corfo, Joanne Taurino eorum tribunis: & Cæsariani in Gallia Subalpina Davalo duce tentarunt dolo occupare Taurinum sibi per Gallos Carmagnola, & Caramagna, & multis aliis locis ibi adeptis, & alii ex Gallia Belgica, dum recuperatis oppidis agri Lucimburgensis in Galliam Celticam irruerent gravissima aeris intemperie tanta rabie, & pertinacia, ac pluviarum copia, & frigoris rigiditate superventa, & ex ea non paucis equestribus, & pedestribus ipsorum extinctis, eisque resistente, Confidio, & Rejecto, ibi municipiis vastatis regressi sunt in Brabantiam, & illinc egressi in ditionem Clivensem, eam depopulati sunt, ac invaserunt, & armis infestaverunt, Usberto, Dura, Juliaco, & Zitardo, & aliis oppidis, & civitatibus munitissimis interceptis, eisque munitis, & multis ex ibi incolis cum multa præda illinc abductis, Gulielmoque illic Principe copiis supervento Usberto, Susterio, & Duræ præsidio congruo dimisso, & Zitardo moeniis exuto illinc regressi sunt, & Gulielmus Zitardo instaurato, & egregie vallo munito, & ibi, & Juliaci cohortibus ad præsidium dimissis adversus Cæsarianos mense Decembrio ivit Usbertum, illudque obsedit. Ad magis vallandam Cremonæ civitatem inter portas ibi omnium Sanctorum, & divi Michaelis eis obturatis, & illuc prope instauratis, & templo divi Sebastiani extra, & prope portam Sancti Michaelis, demolito, erectum fuit sublime propugnaculum, quod ex incuria in ruinam mox abiit.

E Et dum instarent dies quadragesimales nova superstitio suscitata fuit in pago Ulmenetæ, Cremonense medio, mulieris rusticanae fanaticæ, asserentis sibi apparuisse B. Mariam Virg. eidem mulieri faventibus multis sacerdotibus, quibus inde maximus proventus reddebatur, eo concurrentibus quamplurimis Cremonensibus, Brixiensibus, Mantuanis, & aliis ibi finitimis, etiam infirmis diversis infirmitatibus, asserentibus se ab eis sanari, fuit sublata opera, ac prudentia Fabricii Aligerii, Vicarii Episcopalis Cremonæ, non sine illorum sacerdotum, & rusticorum gravi animi molestia. Et de mense Augusti copia locustarum initio alis carentium, & post quatuor adeptis, ingens tamquam nubes ex Germania irrupit Galliam Cisalpinam, & regiones finitimas, & omnibus fere virentibus tunc in agris pendentibus absumptis, hyeme superventa frigore contabuit, dimisso in locis, in quibus contabuerunt, gravi foetore. Et Florentiæ, Pisis, Lucæ, ac Scarpariæ, & in tota fere Hetruria, & Bononia, & mul-

multis aliis locis ex terræmotibus plurima ædificia corruerunt, ex quorum ruinis quamplurimi mortales de mense Junii oppressi perierunt. Et monstruosi infantes, & foetus pecuini passim in lucem producti fuerunt, & ex multis pluviis, quæ ceciderunt primo vere in Gallia, fuit causata penuria vini. Summus Pont. ex urbe destinavit in Germaniam Norimbergum, ubi Ferdinandus Rex Rom. & Electores, & Germaniæ proceres, & legati liberarum urbium habebant comitia de indicendo bello Turcarum Imperatori, habenti copias militares ad fines Ungariæ, & Austriæ adversus alias ibi Regis Rom. ad præsidia, Joannem Moronum Cardinalem, & antistitem Mutinensem, legatum suum, & ibi per eum aperiri fecit mentem suam de indicendo Concilio Tridenti ad id idoneo electo in Calendis mensis Novembris, & illinc eo profecto Morono cum Polo, & Parisio, & jam Cardinalibus hæreticis id improbantibus. Et Hoscalalis de Hoscalalibus Cremonensis, & ex tribunis militum Caroli Augusti, & hoc anno dum esset pro Ferdinando fratre Rom. Rege, cohorte pedestrium in civitate Beigradi Pannoniæ obsessa per Turcas, viriliter se gessit, & ibi Rectori, & aliquibus ejus ducibus, volentes se permittere Turcis, ne se illis permitterent absque prælio, contradixit. Et Jacobus de Augustis ex tribunis Cæs. Italicorum obiit morte violenta.

A. C. 1543. Anno subsequuto die vigesima prima Martii inter Brabantinos, dum conducerent annonam Cæsarianis obsessis Norimbergi, & Gulielmum Ducem Clivensem, & ejus copias eis occurrentes confertis manibus, Brabantini sibi adversantibus ventis tunc subortis, postquam aliquantulum pari Marte certassent, succubuerunt, annonaque, & multa præda, & tormentis bellicis post se dimissis, compulsi fuerunt regredi. Et Clivenses irruperunt ditionem Lucimburgensem, eaque depopulata reversi sunt Heriburgum, illudque crebro oppugnarunt, & dum ipsi ibi obsiderent templum egregie munitum, in quod multi ex ibi incolis confugerant, illinc per eos gravi clade repulsi fuerunt. Et Brabantini reparatis copiis, trajecto flumine Mosæ, opem & annonam obsessis tulerunt, utrinque ibi alia commissa pugna mense Majo, & per obsessos sæpius facta eruptione in Clivenses, & pagis ibi vicinis direptis, & per Clivenses ei amotis tormentis bellicis, ipsius mœniis disjectis, & per obsessos illic aggeribus constructis, eis strenue resistentibus, eo dimisso pedem referentes Martino Ruffenio, duce tredecim millibus pedestribus, & equestribus bis millibus, ingresso agros Trajectensium, & ibi occupata Anfordia, exclusis miro astu illis, qui erant ad ejus præsidium, dum ex ea plurimi exivissent prædatum in regionem ibi propinquam, & ab ejus incolis exacta multa pecunia, & soluta militibus pro eorum stipendio, & mox irruperunt, & diripuerunt Helmondam, Endoviam, Galeriam, & ditionem Alduburgensem, & agros Lucimburgensium, & Brabantinorum.

Et Carolus Cæsar percusso foedere cum Rege Angliæ adversus Regem Gallorum, Philippo unico filio annorum xvi. creato Rege Hispaniæ, eique desponsata Maria filia Joannis Regis Lusitaniæ, & per eum sibi mutuata multa pecunia, paratis duabus classibus, earumque altera transmissa sub Martino Cordubense adversus Mauros Tramisensis, qui ab eo defecerant, & altera in Flandriam duodecim millibus Hispanis adversus Gallos, ex Tarracone solvens vela, super classe Ligustica Genuam appulsus de mense Maji, die quinta Junii divertit Cremonam, & inde ad octavam diem ivit Buxetum, ubi cum summo Pont. illuc profecto ex urbe, ibi dimisso rectore, Rodulpho Pio Carpensæ Cardinale, cum Alexandro Vitellio, & remotis arbitris de rebus pertinentibus quieti Italiæ, & statui Christianorum, per

A triduum collocutus fuit, & compellatus per eum, ut Octavium nepotem suum Ducem Insuorum crearet sub feudo annuo Imperio Rom. pendendo, ac multa auri copia ei oblata, illinc rediit Cremonam, & dimissis arce Florentiæ ac Liburno Cosmo Medicæo, ibi Duci, multa pecuniarum summa sibi soluta, inde abiit per saltus Tridentinos in Germaniam, & ibi coacto exercitu quatuordecim millium Germanorum, duodecim millium Flandrorum sub Principe Aurentiorum, quatuor millium Italicorum sub Camillo Columna, & Antonio Doria, totidem Hispanorum sub Alvaro Sandeo pedestrium, & sex millium equestrium, & velitum, Burgundionum, Albanensium, Italicorum, & aliarum diversarum gentium, equestrium constituto duce supremo Ferdinando Gonzaga, & velitum Francisco Estense, & Stephano Columna magistro castrorum, & materiei bellicæ Joanne Jacobo Medicæo, & per Regem Angliæ alio exercitu quinquaginta millium ex Anglis extra ordinem imperato, jussuque, ut una cum equitatu suo ad diem statutum esset Marobis, Maluppo duce supremo, trajecto in Annoniam, & ibi Landresio oppido valde munito capto, Landa duce viro impigerrimo illud tuente, & qui cum antea Cæsariani illud obsedissent, illinc erumpens in eos cum paucis expeditis militibus, permissa turma velitum ad eos remorandum, si impetum in illos fecissent, eis eripuit tormentum bellicum, *colubrum* vocatum, quod per medias hostium vigilias, ac paludem amnis, inter eorum castra & oppidum labentis, abduxit in illud, & inde globos aliquot in eos, antequam ab ipsis ad arma conclamatum fuerit, jaculari jussit. Et per Cæsarianos Ubergo Ducatus Clivensis per ibi Ducem copiis obsessis, dum suppetias ferre voluerint, recepta etiam ibi multa strage à Clivensibus, eorum equitatu in fugam verso, ac fere omni peditatu cæso, ipsique commœtu adepto una cum tormentis bellicis post se dimissis.

D Carolus Cæsar duodecim millibus pedestribus, & bis millibus equestribus, die vigesima secunda Augusti profectus Duram etiam Clivensium Ducis, & ibi secum conjuncto Principe Aurentiorum, copiis suis die vigesima sexta expugnavit, ac diripi & comburi jussit, ibi multis occisis cum eorum duce Flanteo, ex ipsius militibus desideratis sex centum cum Facio Pisano, Quiritio Neapolitano, & Uberto Niantuano equite, & mox redegit in sui potestatem Roremondam, & Valpodium etiam Geldriæ, & Gulielmum ibi Ducem ob hæc consternatum, & à suis proditum, sibi supplicem medio Henrici Marchionis Brandeburgi, ac præfulis Coloniensis, in gratiam suam recepit, sibi supposito ducatu suo munitissimo, ejusque Ducis uxore ex indignitate rei dolore percussa mortua, ei nupsit Mariam filiam Ferdinandi fratris, ei tantum dimisso ducatu Geldrense sub feudo Imperio solvendo, & mox restituto Julienne, de mense Decembris alio exercitu duce Gulielmo Subburgiense Germano transmissis in Leucos, ubi quædam loca recepit, & Luxemburgo capto per Ducem Aurelianensem, & valde munito, obsessis illinc repulso per Gallos Sergiano Carracciolo, Principe Melphi, duce. Et in Gallia Subalpina Davalo duce etiam potitus fuit Monte Regali, Mondeveno, ibi duce Carolo Drusio cum nonnullis copiis Gallorum & Elvetiorum inde excluso, & Carnagnola, & multis aliis oppidis ibi Gallorum, Ludovico Astarino duce ad præsidium Hastæ, ex quibus munitum fuit Caregnanum, præsidio Germanorum, & Hispanorum militum sub Pyrho Columna, & Felice Lodronio Com. Arcus, & Michaelæ Hispano ducibus. Et Angli milites tuentes Calætum, Cuneam, & Humanam, ingressi ædem Davidem, ibi circiter viginti rusticos cum uxoribus, ac liberis, dum confugissent in ibi templum,

Hh h h h 3

& sibi

& sibi promissa incolumitate eorum fidei se commiffissent, dimisso templo contempta fide conscendendo ibi turrim, jugularunt, & inde præcipitarunt, & tota hyeme agrum Boloniensem cursitarunt ac diripuerunt, nemine resistente. Et inde per ibi incolas armis arreptis jussu Gallorum alio profecti. Et Cæsar gesto etiam bello in Dania adversus Christiernum ibi Regem, Gallis confœderatum, debellato Duce Clivensium, inde abiens ex Geldria exercitu, eoque conjuncto Anglis, & Flamingis sub Adriano Beureno, & Germanis quatuor millibus sub Ariscotto, ac Hispanis obsidentibus Landresium, ibi castra firmavit, ad cujus præsidium erant Landa & Decius duces Gallici, copiis & turmis militaribus, & cum Delphinus Gallia una cum Aniboj, & Brisacco, & Dresana regulis, exercitu quindecim millium Elvetiorum, octo millium Itolorum, totidem Guascanorum, ac multorum equestrium, illuc profectus, ei opem & annonam tulisset, resistentibus Cæsarianis, cum eis commisso prælio, & paucis desideratis, & ibi substituto Landa, secum conducto Vermiano regulo, illinc abiens Camariacum, & illic etiam cum Cæsarianis ibi degentibus ad præsidium factis nonnullis aliis levibus præliis, in quibus multi occubuerint, inde reversus fuerit in Galliam. Carolus Cæsar superventa hyeme, multis ex ejus exercitu pereuntibus ex morbo ob aeris intemperiem, ivit Camariacum, & ibi dimisit exercitum præter Hispanorum. Et Galli degentes in Gallia Subalpina sub Buterio Principe ibi prorege, ad præsidia illic locorum Regi suppositorum, expugnata Yporegia sub hyeme, duce Angiano regulo, redegerunt in sui potestatem Cresentinum, Dresanam, & sanctum Janum, & multa alia ibi oppida, quæ erant in potestate Cæsarianorum, & ducibus Ossonio ductore Guasconum, & Bernardino Vi-comercato Mediolanense obsederunt Caregnanum, sed Cæsarianis secum prælio concurrentibus Davalo duce, inde pedem retulerunt, captivato Ossonio, & multis ex ejus militibus desideratis, & etiam multis captivatis per Cæsarianos.

Et Ariadenus Ænobarbus, classis Turcarum præfectus, in gratiam Regis Gallorum cum Polino ipsius legato ex mare Jonio classe triremium centum decem, & plurium navigiorum, de mense Aprilis cursitavit ac diripuit littora maritima Italiae usque Hostiam, multo terrore Romanorum capto & depopulato regno Calabriae, Didaco Hispano ibi duce ad præsidium, & per eum filia sua desponsata Ariadeno, & sibi conjuncta classe Gallica triremium viginti duarum, decem & octo navium, & aliorum plurium navigiorum sub Francisco Borbonio Angiani regulo, ingressus mare Gallicum, ibi occupavit portum Villæ Francæ, ac Nicæam præter arcem, Paulo Simeone Equite Rhodiense, ejus præfecto, ipsam strenue tuente. Et cum Davalus Vicarius Cæsaris in dominio Mediolani illinc exercitu, & Doria ejus classis supremus dux ipsa ex Hispania in eum transfrent, diffusus viribus suis, direpta & combusta Nicæa, & illinc abductis in miseram captivitatem viris, adolescentibus, pueris, ac puellis lætum triumphum illius Imperatori allaturus properavit in portum Taurentiorum, ne ab eis circumveniretur. Et cum ad Villam Francam nonnullæ triremes Doriae ex procella maritima ibi suborta dissipatæ remansissent, illuc profecti Strocicus prior Capuæ ex ducibus classis Gallicæ, & Salecchus Turcarum potiti fuerunt nonnullis tormentis belli triremium Doriae extractis ab aquis maritimis, in quibus ceciderant. Et etiam Turcæ, Salecio & Aserino Celebio ductoribus, alia classe ex Africa cursitarunt ac diripuerunt littora Hispania. Cremonæ suborto nimbo vehementi ventorum impetu die secunda Julii, illorum impetu nonnulli columnelli marmorei erecti secus partem anteriorem ecclesiae ibi cathedralis

A fuerunt dejecti. Et ad castrum Sanctiburgi diocesis Monasteriensis Germaniæ, sanguis pluit. Jo. Bernardus Regazola, cognominatus Felicianus, ortus Venetiis, sed origine Cremonensis, eruditus quacunque lingua Papiæ, dum ibi publico stipendio conductus legeret libros humanitatis, ex humanis abiit. Et Jo. Paulus Ferrarius, & Jo. Jacobus Tinctus, ex tribunis Cæsarianis Itolorum, morte violenta obierunt.

B Anno subsequuto, ac præcedente, Cremonæ præ-tore Francisco Crasso J. C. Mediolanense, ac Cæs. Senatore; & ibi hora septima noctis præcedentis diem sextam decimam Februarii audito terræmotu, ex Gallis pedestribus quatuordecim millia, & equestribus bis mille secum conjunctis Suitensibus, Guasconis, & Allobrogis, Francisco Angiano Borbonense, fratre Principis Vindunciensis regii sanguinis, & Alpinarum gentium prorege, & cum quo erant Thermentis, Buterius, Viandonus, Tassus dux equestrium, & Sanferius Alverniæ, & multi alii proceres Gallici, occurrentes in vico Cerignolæ Gallia Subalpina die quarta decima Aprilis, & secunda Paschatis, Germanis octo millibus sub Christophoro, & Brunorio fratribus Scaligeris, sex millibus Italis sub Ferdinando Principe Salernitano, & Cæsare Massio Neapolitano, Hispanis tribus millibus sub Raymundo Cardona, velitibus septem centum sub Principe Sulmonense, & Carolo Gonzaga, & aliis quinquaginta Ducis Florentiæ sub Rodulpho Baliono, omnium supremo duce Davalo, proficiscentibus Carignanum obsessum per Gallos, ut Germanis & Hispanis, ibi ad præsidium degentibus, rectore Pyrrho Columnense, opem & annonam terrent, & utrinque commisso prælio eos, ad quos prius victoria inclinarat, profligarunt, ex eis cadentibus circiter undecim millibus, & plerisque Germanis una cum fratribus Scaligeris eorum ducibus, ac multis aliis tribunis, & proceribus, & multis aliis captivatis una cum Carolo Gonzaga, & ex Gallis bis millibus desideratis, & regulo a Thermis captivato, & per Columnam ob id diffitum viribus suis, & penuria oppressum, illinc ad dies quadraginta dimisso ex pacto Carignano Angiano, per eum dimissis quibuscunque Cæsarianis in prælio captivatis. Unde Hispani egressi occuparunt Brixellum ad fines agri Cremonensis prope & ultra Padum ditionis Cardinalis Ferrariensis.

E Et Julianus Cæsarinus, & Martius, & alii Columnenses, hac audita strage Cæsarianorum, coegerunt ad eorum opem quamplures copias in Latio, & in Hetruria Dux Florentiæ sub Othone Monte acuto bis mille pedestres. Et Ludovicus Urfinus Com. Pitiliani, & Dux Somæ exsul Neapolitanus, & Petrus Strocicus, cum quo erat Palavicinus Vicecomes, præpositus divi Celsi, in oppido Mirandulæ adversus eos, & pro Gallis alias quoque adunarunt. Et Strocicus, ut occuparet dominium Mediolani, ejus copiis trajectis citra Padum ad Casale majus, & ductis per agrum Cremonensem, & secus mœnia Cremonæ de mense Maji, & inde per territorium Laudense eos insequente, ac lacescente Hieronymo Sylva suis velitibus, & dum eis oppressis & compulsis in grave periculum, sua frustratus opinione se illis recepisset, auxilio Petri Aloysii Farnesii Ducis de recenti electi per summ. Pont. Placentiæ & Parmæ invito Cæsare, rursus trajecto Pado in agrum Placentinum, & ibi secum conjunctis sex millibus pedestribus Com. Pitiliani, ac Ducis Somæ sub Com. Copatii, direxisset iter suum in Galliam Subalpinam, ut se conjungeret aliis copiis Gallicis, adhuc obsidentibus Carignanum, per agrum Papiensem versus Genuensem insequentibus Cæsarianis Davalo duce, & pervenisset ad vicum Saravallis die quarta Junii, ibi inter ejus copias ac Cæsarianos commissa pugna fuit profligatus virtute Principis Salerni, Ducis

cis Sulmonæ, Sfortiæ Palavicini, & Com. Sanctæ Floris, & non facta multa cæde, sed captura multorum, inter quos fuerunt Dux Somæ, & Com. Georgius Martinengus Brixienfis, & Vliffes Vrfius obiit, aufugiente Strocio una cum Nicolao filio Com. Pitiliani, & Flaviano Com. Anguilaræ, & aliis circiter cc. & adhuc reverso Mirandulam, & ibi per eum coactis aliis octo millibus pedestribus, & equestribus, quibus profectus per agros Parmensem & Placentinum via Æmilia recto itinere, & inde per Lunensem ac Genuensem, Albam in Gallia Subalpina domini Montis Ferrati, eam occupavit. Et Cæsariani Vegia Hispano Oratore Cæsaris penes summ. Pont. & ob indignationem in eum conceptam per ipsum dimissum profecto Mediolanum, & inde in Galliam Subalpinam, eo ductore ibi expugnarunt ac diripuerunt Vulpianum, militibus ibi ad præsidium fere omnibus occisis, duce, & vexillifero, & aliis domini Mediolanensis incolis ibi captis, furcis suspensis, & nonnulla alia oppida receperunt, & inde mox Velia rediit Romam.

Et Carolus Cæsar Daciæ Regi pace reddita, & eo procurante in comitiis Spirensibus Rege Gallorum hoste ac rebelle Rom. Imperii declarato, imperataque per ipsum ac Regem Angliæ suis ingenti pecunia, & junctis armis in illum prosequutus fuit bellum, & per Anglum obsessa Bolonia, conscripto exercitu Germanorum decem & septem millium sub Corrado Esio, Martino Ruscenio, & Gulielmo Frundisbergo, ad eum à Rege Gallorum reversis, ac Mauritio Duce Saxoniz, & Marchione Brandeburgi, & Hispanorum septem millium, & sexdecim millium Burgundionum, Clivensium, & Flandrensium sub Maximiliano Comite Buræ, ac septem millium quinque centum equestrium, & velitum sub Francisco Estense, & totius exercitus supremo ductore Ferdinando Gonzaga, profectus Lucimburgum, illud cepit, Sergiano Caracciolo ibi duce ad præsidium militum fame oppressorum, & illinc transgressus in Campaniam, Ligninum expugnavit, Brierio & Ruscenio proceribus Gallicis, illic etiam ad præsidium cum duabus cohortibus sub Ænea Tutavilla, ac Sandricerium oppugnavit, & longa obsidione redegit in sui potestatem, Rhenato Principe Aurentiorum ibi vita functo ex ictu tormenti bellici, illic factis multis præliis inter Cæsarianos & Gallos, ibi ad præsidium degentes sub Landa duce impigerrimo, & in uno eorum occisis supra quinque centum Hispanis, & multis Germanis cum aliquot vexilliferis, & Landa, eique substituto regulo Sanserri, & per Cæsarianos profligatis turmis Gallicis, illuc proficiscentibus duce Brisacco, ut ibi obsessis ferrent opem & annonam, commisso utrinque prælio in vico Vitri, ibi sibi occurrentibus Cæsarianis duce Mauritio, ac Estense, & Jo. Baptista Gastaldo, & Frundisbergo ductoribus, multisque ex eis desideratis, Brisacco erepto è manibus Cæsarianorum per Petrum Corsum tribunum impigerrimum, inde abeunte reliquis; & mox per Cæsarianos occupato Vitro, ibi expugnato templo, illic occisis inhumaniter tercentum pedestribus, qui in illud aufugerant, & dimissis ex Sandricerio incolumibus militibus, ibi ad præsidium cum duobus tormentis bellicis, & mox cepit Aspernaium; & cum Rex Gallorum, sibi superventis copiis Elvetiorum, eisque conjunctis aliis Guafconorum, Gallorum, & Itolorum sub Petro Strocio, & Petro Maria Rubeo, Cæsari accurisset ad flumen Matronam, & Com. Frundisbergus, dum Cæsar intenderet ire Lutetias obsessum, eo trajecto, & vestibus illic depositis, illius vadum tentaret, & per Gallos illuc superventos agnitus, captus, & ductus Lutetias, ibi incolis territis, ne calamitate belli, & ipsi inundarentur spectantibus ad fugam, & fortunas suas inde exportari facientibus, per Carac-

ciolum Abbatem filium Sergiani scolarem arreptis armis, & aliis scolaribus in unum coactis, & animatis ad ea sumendum ad ibi defensionem. Rex illuc reversus præsentia sua eos crexisset, & bene sperare, & in armis esse exhortatus fuisset, & castro Theodorici per Gallos recuperato, ejus incolis tum occisis, tum ære multatis; & ne Cæsariani eo uterentur, combusto una cum pabulo & commeatu, qui in ea regione forent, & ob id Cæsariani omnium gravi penuria opprimerentur, & Germani non sibi dato stipendio tumultuarent, & Cæsar esset indigus pecuniarum, & Rex studio pacis teneretur, Gabriele Gosmano Hispano ex religiosi Ordinis Prædicatorum divi Dominici ultro & citro commeante, dum de ea loqui cœpissent Jo. Jacobus Medicæus, & Com. Franciscus Somalia Mediolanenses duces, ac nobiles, ipsa fuit stabilita die xviii. Septembris in oppido Crispini Galliz Celticæ per Ferdinandum Gonzagam, & Nicolaum Peronottum pro Cæsare, & Claudium Anibojum, Carolum de Nuceo, & Gilbertum Vajardum pro Rege, qua cautum fuit, ut utrinque occupata post inducias Nicenses restituerentur, & nuberet Cæsar Carolo Duci Aurelianensium, filio Regis, Mariam filiam Cæsaris cum dote status Flandriæ, Ducatus Brabantiz, Geldriæ, Lucimburgi, Hollandiz, Namurci, & Utriæ, & regionum ibi vicinarum, & Burgundiz superioris, omni tamen jure remisso Cæsari per Regem, quod sibi prætendebat spectare in regno Neapolitano, & dominio Mediolani, & vel unam ex filiabus Regis Rom. cum dote domini Mediolanensis, dimisso omni jure Cæsari per Regem, quod prætendebat in Comitatu Flandriæ, Artusii, & Geldriæ, & sibi per Cæsarem omni jure, quod prætendebat in civitatibus Peronæ, & Boloniz maritimæ, & in Burgundia inferiori, & regione Machoni, & utrum matrimonium esse deberet, declararetur per Cæsarem intra octo menses, & ubi ejus filia nupsisset, & ex ea non pervenisset proles masculina, Flandria, & alia ejus dotis redirent ad Cæsarem, & penes eum remaneret jus Burgundiz, & Regi domini Mediolanensis salvum, dimissis tamen, donec supervenisset proles, penes Cæsarem, ubi filia Regis Rom. nupsisset Duci Aurelianensium, arcibus Mediolani, & Cremonæ, & etiam restituerentur Carolo Duci Allobrogum omnia sibi occupata ex dominio suo, dimissis etiam penes Regem, donec ei dimitterentur arces Mediolani & Cremonæ, & in ea pace comprehensi fuerunt summus Pont. Maximilianus Rom. Sigismundus Poloniz, Joannes Lusitaniz, & Christiernus Daniæ Reges, Carolus Dux Allobrogum, Germani, Suevi, ac Veneti, & Principes, & civitates liberæ Italiæ, & Henricus Rex Angliæ tunc obsidens mari & terris Boloniam, & Montilium, si voluisset, & ad quem Rex Galliz, cum destinasset ex suis primoribus causa ab ipso sciscitandi, num vellet in pace comprehendi, Rex Angliæ eos tenere jussit in arce Ardelonæ, distante per quatuor millia passuum à Bolonia, quam cum habuisset à Vernicense ibi præfecto præsidii clam civibus, & tribunis die vigesima quarta Septembris permisis inde abire cum bonis, quæ inde humeris asportari potuissent, & quos abeuntes & tranantes aquas Angli insequuti, ex eis occiderunt senes, pueros, ac foeminas quamplures, vocatis ad se legatis Gallicis re, quam nollent, facta dimisit eos vacuos ad Regem suum: qui deditione Boloniz intellecta, copiis suis militaribus ex Campania accersitis, ut eam recuperaret, eas transmisit sub Henrico Delphino, quæ cum ingressæ partem ejus inferiorem, ibi trucidato præsidio Anglico, prædæ inhiarent desertis ordinibus, per Anglos de facili illinc repulsæ fuerunt, & inopia commeatus dissipatæ, inde statim abierunt dimissa Bolonia Anglis, qui oppugnato Montilio sibi dimisso per Ubiam regulum

gulum ibi rectorem, & Rincherii fano incenso, & omni agro contermino late vastato, & in Scotia Edimburgo direpto, ea dimissa sub fideli & congruo praesidio per Regem cum eo reversi sunt in Angliam.

Et Ariadenus Aenobarbus, archipirata Turcarum, solutis velis ex portu Taurentiorum Galliae Provincialis, una cum Leone Strocio rectore classis Gallicae, direptis litoribus Hetruriae, ibi occupatis portibus Thelamonis, & Herculis Senensium, & Insula Lili, ac oppugnato frustra Orbitello, illud copiis ingresso Joanne Lunense Hispano, & illuc ad opem destinatis aliis agminibus per Ducem Florentiae sub Stephano Columna, & Chiapino Vitellio ducibus, & per illum habito à Jacobo Appiano regulo Plumbini, filio Sinonis Judaei, & archipiratae captivato ad Tunetum, & facto Christiano, & depopulatis littoribus Calabriae, Apuliae, & Siciliae, redactisque in sui potestatem Insulis Ischia, Liparis, & Procida, & oppugnatis Puteolis; & dum illuc ad opem properaret Petrus Toletanus, prorex Neapolis, decem millibus pedestribus, & bis millibus equestribus tumultuarie coactis, ivit Byzantium, ad ibi Imperatorem, multa praeda & innumeris captivis, Joanne Doria classe Caesariana illum insequente, ac laceffente. Petrus Aloysius Farnesius die decima Augusti in ecclesia cathedrali Placentiae, ejus ac Parmae Ducatus accepit insignia. Ex Ill. familia Dovaria Cremonense Federicus inter Italos militavit pro Carolo Caesare turma equestrium quinquaginta, ex quibus plerique fuerunt Cremonenses, & mox pro Cosmo Medicæo duce Florentiae.

A. C. Anno 1545. Cremonae praetore Vincentio Falcuto Urbinate Caes. Sen. & J. C. & mox revocato Mediolanum uti electo ad censum generalem domini Mediolanensis, ipsi surrogato Alexandro Vicecomite J. C. Mediolanense, & etiam Caes. Sen. Joannes Maria de Monte episcopus Praenestinus, & Marcellus presbyter, & Reginaldus Polus Anglicus diaconus Cardinales, ac legati, & Vicarii Pontificii una cum plurimis episcopis, ac legatis, Tridenti Concilium inchoarunt die tertia decima Decembris pro reducenda antiqua religione. Neapoli fuit terrae motus, quo corruit propugnaculum versus molem, & multae aedes ceciderunt, & quamplurimi oppressi ab eorum aedificiis perierunt. Joannes Baptista Specianus etiam J. C. & Capit. Justitiae generalis in toto dominio Mediolani pro eodem Francisco Secundo Sfortia ejus Duce, & mox pro invictissimo Carolo V. Augusto Quaestor totius eorum exercitus in Gallia Cisalpina, obiit Mediolani die 30. Octobris, & excellens Physicus, & Astrologus Georgius Fundulus, pariter Cremonensis, die prima Aprilis, ejusque corpus tumulatum fuit in ecclesia ibi cathedrali.

A. C. Anno altero Carolus Caes. habitis comitiis Ratisbonae non invito summo Pont. ab eo habitis duodecim millibus pedestrium & equestrium sub Octavio Farnesio ejus nepote, sed duce pedestrium Alexandro Vitellio, & equestrium Jo. Baptista Sabellico, & legato Apostolico Alexandro Farnesio Card. & fratre Octavii, & à Duce Ferrariæ centum quinquaginta equestribus sub Francisco ejus fratre, & Florentiae ducentum sub Rodolpho Baliono, & habito delectu quatuor millium Itolorum, & sexdecim Germanorum sub Aliprando Mandrucio, Georgio Siamburgio, Georgio Rasimbargo, & Jo. Jacobo Medicæo praefecto materiei bellicae, & Georgio Vitempulcho notho Bavariae, & Flandrensi duodecim millium sub Maximiliano Com. Burense, & septem millium equestrium sub Maximiliano ejus nepote, Gulfancho, Melenico, Moderatore supremo equitum Prusensium, Com. Burense, Alberto filio Casimiri Ducis Spiturzensis,

A Philippo Lanojo, Principe Sulmonae, Henrico filio etiam Ducis Spiturzensis, Joanne filio Joachimi Marchionis Butiburgensis, Emanuele Philiberto Principe Galliae Subalpinæ, & Com. Jo. Baptista Spinello Neapolitano, & ex Italia & Pannonia conductis in Germaniam octo millibus Hispanis per Alphonsum Vineum, Antonium Toletanum, & Alvarum de Sandes, & constitutis totius exercitus duce supremo Hernando Duce Alvæ, & Jo. Baptista Castaldo castrorum rectore, & consultoribus rei bellicae Pyrrho Columna Rom. Caesare Massio Neapolitano, & Com. Francisco Landriano Mediolanense, & cum quo erant quamplures proceres, nobiles, ac tribuni militum impigerrimi Rom. & Itali, & receptis in ejus partes Gulielmo Duce Bavariae, fratre Alberti generi Regis Rom. ac Gulielmo Duce Clivense, etiam genero Rom. Regis, & declaratis rebellibus Imperii Rom. Federico Duce Saxoniae, & Philippo Lantgravio fautoribus haereticorum, eique contumacibus, exsutoque Federico auctoritate eligendi Caesarem, collata Mauritio ejus nepoti, ad reprimendum eos, & alios, qui anno 1534. habito conventu apud Schelmeducum in Saxonia per eos, ac Christiernum Regem Daniae, Federicum Com. Palatinum, Dominicum Ducem Vintiburgensem, ac Ducem Clivensem, Com. Ubertum Usdemburgi, ac legatos Augustae, Ulmae, Argentinae, Constantiae, Tonavertae, & Norimbergae in unum convenerant, & foedus percusserant. Et cum in eum transivissent exercitu octuaginta millium pedestrium, decem millium equestrium, & sex millium fossorum, centum triginta tormentis bellicis, & pro eis, ac annona, & materiei bellicae, & aliis pro usu exercitus conducendis octo millibus equis, octo centum plaustris, tercentum navibus, & multo alio apparatu, exercitus duce supremo Lantgravio, castrorum magistro Ste-nipeo, & Erneste filio Ducis Spruincensis, vicario Ducis Saxoniae, & in quo exercitu fuerunt quamplures principes, proceres, reguli, ductores equestrium, & tribuni Germani, earumque civitatum liberarum secum confederatarum, & per illos occupato propugnaculo Scusae in Comitatu Tirolense, & ad fines Italiae, ut impedirent Italos ingredi Germaniam, & adversus illos volentes occupare Aspurgum, per ibi incolas coactis octo millibus pedestribus sub Guastualdo occupassent Tonavertam, & Trainam Vindelicorum, & firmassent castra ad Heumburgum die tertia Augusti illis duodecim millibus pedestribus, & bis millibus equestribus tantum occurrit, firmatisque castris apud Lanzottum, quod intendebant & hostes occupare, & ibi, & apud Nicauldium, & Heostadium factis multis utrinque levibus praeliis, & in ejus auxilium supervento Comite Burense duodecim millibus pedestribus, & sex millibus equestribus duodecim tormentis bellicis, at ad impediendum ejus iter adversus eum profecto Comite Vindemburgi quindecim millibus pedestribus, & mille ducentum equestribus, & repulso per Albertum, & Joannem Marchiones Brandeburgenses, Maximilianum Regem Boemorum, ac Moderatorem Prussiae, copiis per Caesarem transmisissos obviam Comiti Burense, & in ejus auxilium, & etiam Francofortensium Franconiae, & appulso in castra Caesariana redegit in sui potestatem Meumburgum, & factis quamplurimis aliis levibus praeliis cum hostibus apud Tonavertam, & Torlingam, & Herebona expugnata per Aspurgenses, suppeditavit Tonavertam, Thilingam, & Lovingham; & vigente hyeme aspera, & frequentibus pluviis, & nivibus cadentibus, & utroque exercitu gravi annonae penuria oppresso, & multis ex morbo & fame ex ipsis exercitibus pereuntibus, & eorum aciebus utrinque dispositis, cum saepius armis invicem se provocassent, & deventuri fuissent ad

ad extremum certamen, Cæsarque multotiens expositus fuisset morti, utrinque pedem retulerunt, & conjurati facta irruptione per Mauricium decem millibus pedestribus, & quatuor millibus equestribus in Ducatum Saxonæ, & ibi occupatis Adolfo, Suingha, Virtembergo, & pluribus aliis, frustra ei resistente Joanne fratre Federici, & per illo tentata pace Cæsar, & nec illis reddita, domos redierunt. Et Ulmenses, Augustani, & Francofordienses multo ære soluto Cæsari ad eum redierunt. Et qui Alphonso Davalo, Marchione Vasti, Vicario suo in dominio Mediolani, mortuo de mense Martii in civitate Viglebani, substituit Ferdinandum Gonzagam ex Principibus Mantuæ.

Et Neapoli de mense Maji, & die vigesima secunda Julii per incolas ob Inquisitionem hæresis in eos inchoatam per Petrum Toletanum, ibi proregem, facto tumultu auctoribus Cæsare Maremano, Priore Barilettæ ex familia Caracciola, & Joanne de Sueffa, & coactis per proregem militibus quinque millibus, & totidem per Neapolitanos, & ibi commissis multis præliis, in quibus nonnulli Neapolitani occubuerint, destinatis ad Cæsarem Principe Salerni, & Placidio Sabello, una cum Marchione Vallis Hispano legato proregis in Germaniam, iussit Neapolitanos arma deponere, eisque per ipsos depositis, ex ipsis Joannes de Pasqualibus Sueffanus, Cæsar Maremanus, & alii triginta tres sublatis fuerunt ex humanis iussu proregis, & Princeps Salerni, & Placidius Sabellus, & multi alii sibi infensi quibuscunque suis dimissis illinc abierunt. Ubertus Gambara Cardinalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & commendatarius perpetuus Abbatæ divi Laurentii Cremonæ, ejus Ecclesiæ, ac domos magnificas inde dimissis monachis suis auctoritate Apostolica concessit monachis Montis Oliveti Ordinis divi Benedicti, qui de mense Aprilis se contulerunt in eas habitatum, dimissis Ecclesiæ, & domibus eorum divi Thomæ, & concessis monialibus dominæ Sanctæ Mariæ, nuncupatæ de Columba, Ordinis Cisterciensium Conventualium, eis ademptis ipsarum Ecclesiæ, & domibus, & semidirutis per moniales divæ Monachæ Ordinis de observantia divi Augustini, cum multis & opulentis fundis consistentibus in diocesi Cremonensi, post diuturnam litem earum factam Cremonæ, Mediolani, & Romæ. In regione Cremonensè, Placentina, Parmensè, & Mantuana, suborta est superstitione diabolica, qua multi populares & rurales, quadam mentis levitate tamquam fanatici unitim accurrebant ad ecclesias, & per fora, & alia loca publica ibi se exsuentes vestibus, etiam quod inter eos essent aliquæ mulieres, & nobiles, & cum aliquantulum more bacchantium tripudiasent, se humi prostrabant, & illic diu circumvehebantur, & mox aliquantulum tamquam mortui jacebant, ac etiam nonnulli pugnis ac faxis corpus suum percutiebant, & in templis se adunabant, ibi turmatim canentes hymnos in honorem Dei ac B. M. Virginis, ac vigilabant, & pompas ducebant, nulla alicujus ætatis ac sexus habita differentia, & præsertim in vico Roboreti diocesis Cremonensis, & quæ infania duravit usque ad mensem Septembris. Et die septima Augusti Mechliniæ in Brabantia, suborto gravi turbine palatium, & domus Cæsaris fulmine prodigioso percussæ, & ex eo cadis circiter sexcentum pulveris sulphurei, qui ibi asservabatur, igne accensis deflagarunt cum domibus illic propinquis octo centum, ex ibi incolis centum sexaginta, fragmentis lapidum illinc rectorum percussis, & occisis, & aliis circiter sex centum fauciatis, magno reliquorum stupore ac terrore.

A. C. Anno sequente Genuæ ad finem Januarii, ut

3547.

redderetur pristina libertati, excitato tumultu per Jo. Aloysium Fliscum, ex ibi primoribus, ope Othoboni, Cornelii, & Hieronymi fratrum suorum, instigante & consulente Petro Aloysio Farnesio, Duce Parmæ & Placentiæ, emptis per Jo. Aloysium quatuor triremibus summi Pont. & coactis nonnullis copiis militaribus, & per eos occiso Jo. Dominio filio Thomæ Doriæ, nepote Andrea præfecti classis Ligusticæ, juvene impigerrimo, ipsis occurrente, & Jo. Aloysio, dum vellet occupare classem nocte ex ejus triremi cadente in undis maritimis, & ibi submerso, omnia sedata sunt; & Othobono, & fratribus ex Genua incolumibus ad Montem Olium ex fuga prolapsis, ubi Hieronymus, dum illic se firmasset, per Augustinum Spinolam, illuc copiis profectum, fuit captivatus, & decapitatus, & ejus, ac fratrum bona captivata, & ædes, quas habebant Genuæ, solo æquatæ. Dux Saxonæ ejus copiis aggressus Albertum Ducem Pruincensem, ejus acie tusa ipsum captivavit; & multa ex sibi occupatis in Saxonia per Ferdinandum & Mauritium recuperavit. Et Carolus Cæsar munitis præsidiis congruis Ulma, Augusta, Francumfordio, Vertimburgo, Sturedolpho, Chiercona, Aspurgo, & Liumburgo sibi suppositis, & receptis in ejus partes Joachimo Marchione Brandenburgense, & Ferdinando fratre ad eum profecto mille quinque centum equestribus, & bis millibus pedestribus Ungaris, & Boemis, & Jo. Georgio Pruincense quatuor centum equestribus, & Mauritio Saxonæ Duce, & Joachimo Brandenburgense tribus millibus ducentum, & tentata adhuc gratia Cæsaris per Joannem Federicum, medio Gulielmi Ducis Clivenfis, ejus cognati, receptis Valdemburgo, Rochanizo, Alamfisco urbibus, & multis aliis Saxonæ, exercitu sexdecim millium pedestrium, & trium millium sexcentum equestrium Germanorum sub Ansaldo Suevo, Nicolao Mandrucio, ac Itatorum, & Hispanorum, Boemorum, & Ungarorum, profectus est in eum Jo. Federicum habentem in armis viginti octo millia pedestrium, & tria millia equestrium sub Gulielmo Tubergo, & Alberto Com. Maffeldi, & cui adhæserant multi Boemi, odio prosequentes eorum Regem sub Comite Gaspere Fluschio, & trajecto flumine Albi, & die vigesima quarta Aprilis prope Melburgum equestribus tribus millibus sex centum prælio congressus, cum eo secum habente sex millia pedestrium, cum bis mille quinque centum equestribus, ipsum feliciter fudit, eumque vulneratum in facie, & captivatum per Com. Hippolytum de Portu Vicentinum una cum Duce Ernesto, habuit in ejus potestate, suo primogenito aufugiente, ex ipsius exercitu occisis circiter bis millibus pedestribus, & quinque centum equestribus, & longe pluribus captivatis, & ex Cæsarianis tantum desideratis quinquaginta, aquis fluminis Albi, dum illud trajicerent Cæsariani, depressis, & mox auctis, ut absque periculo trajici non possent. Et Aquila tunc conspecta eos circundare, & lupo egresso è sylvis ibi propinquis ab eis interempto, & caligine, qua ea die hætenus sol obscuratus fuerat, evanescente, & sole emittente radios suos ferrugineos, & nec solito cursu, sed tarde descendente præter modum ad Occasum, his prodigiis demonstrata fuit victoria Caroli Cæsaris, & excidium Jo. Federici Ducis Saxonæ, Sibilla Clivenfis ejus uxore, una cum Joanne Henrico ejus cognato, & Catharina ipsius uxore, & sorore Ernesti Ducis Virtembergensis ad Carolum Cæsarem profecta, & per Cæsarianos receptis Virtembergo, Gottia, & omni Saxonia, Lantgravium post multam illius resistantiam diffisum viribus suis, pro eo intercedentibus apud Cæsarem Mauritio Saxonio ejus genero, Joachimo Marchione Pruincense, & Oltangho Duce

Li ii i

Tri-

Tribolgi, se ei permittentem, omnibus arcibus sui domini solo æquatis præter Civeriam, seu Castellam, ac solutis per eum aureis tercentum quinquaginta millibus, & dimissis omnibus tormentis, ac aliis instrumentis bellicis Cæsari, dimissoque Henrico Duce Pruincense, quem tenebat captivum, eique & summo Moderatori Prussiæ, his, quæ ex eorum dominio occuparat, restitutis, teneri iussit die decima Junii per Ducem Alvæ sub custodia Hispanorum, in eos ob id per Germanos indignatos assumptis armis, & quos delevissent, nisi eis Itali affuissent, & Cæsar se interposuisset, & qui, dum esset Halæ in Suevia, de mense Junii in sui gratiam recepit Odoricum Ducem Vintumburgiensem sibi supplicem, una cum Federio Com. Palatino, ac Argentinensibus.

Et inde conversis armis in Boemos rebelles Ferdinando eorum Regi, & habentes in armis triginta millia pedestrium, & duodecim millia equestrium, Jo. Jacobo Medicæo copiis suis in illos præmissis, quamplurimis ex ipsis occisis in Thuringia, dum illic in eos transfret, solo terrore armorum ad pristinam sanitatem illos redegit. Et Bucemenfes, Nubicenses, & Horbingenses populos Germaniæ Saxoniarum finitimos, & Philippum, & Bavarum Duces Pomeraniæ, sponte quoque se ei permittentes, sub imperio suo recepit; & postremo Constantienses adhuc sibi contumaces suppeditavit, & profectus Augustam, ibi habuit comitia, & auctore Othone Trufio Cardinale illic præfule pro conservanda religione Christiana, extirpandave hæresi Lutherana, condi & publicari iussit nonnullas constitutiones die quinta decima Augusti in Germania observandas, donec perficeretur Synodus generalis. Et Germanis, ob stipendium sibi non solum tumultuantibus, repressis, & ubique in Germania compositis rebus, ex Spira profectus est jam vere Imperator in Galliam Belgicam de mense Octobris, secum conductis Duce Saxoniarum, & Lantgravio. Ex Tridentino fuit translatum Concilium Bononiam. Henricus Octavus, Angliæ Rex, annorum quinquaginta septem, & regni triginta octo, obturato meatu tibiæ suppurantis ex febre ardentissima, Odoardo ejus filio superstitite, & Franciscus Valesius, Rex Gallorum, annorum quinquaginta quinque, & regni triginta duorum, in arce Rubeletana ex febre dierum decem & octo oppressus, die ultima Martii, Henrico ejus filio superstitite, ex hac vita migrarunt. Et Petrus Aloysius, filius summi Pont. Placentiæ ibi occupato Cœnobio divi Benedicti Ordinis Canonicorum Regularium divi Augustini, & iussu erigi in arcem omnium munitissimam ob illius grave imperium, & quia adversaretur Cæsari, die decima Septembris hora quinta decima illic in urbicula occisus fuit per Com. Joannem Anguissolam, auxilio Com. Augustini de Lando, Jo. Aloysii Confanonerii, & Alexandri, & Hieronymi Palavicinorum à Scipione, superstitibus Alexandro, & Raynuto Cardinalibus, & Octavio, & Horatio, & Victoria filiis ex Hieronyma Ursina uxore, & Placentia sponte una cum tota ditione Transpadana Palavicinorum agri Cremonensis, Placentini, ac Parmensis, usque ad castrum Guelphorum ad stratum Æmiliam, se supposuit Carolo Cæsari, unde ex post causata sunt gravia bella in Italia, ac Picardia, & de mense Decembris nocte Conceptionis divæ Mariæ apud Parisios, Sequana vehementer inundante, pars pontis divi Michaelis altera flumini ripa adversa ad Orientem spectans laxatis subiciis cum ædificiis superstratis corruit, gravi etiam periculo partis averse Occidenti.

A. C. Anno sequuto Maximilianus, Archidux Austriæ, 1548. & filius Ferdinandi Regis Rom. ex Germania per Italiam una cum Christophoro Mandrucio Cardinale, & præfule Tridentino, & Duce Pruincensi transf-

ivit in Hispaniam, ibi desponsaturus Mariam filiam Cæsaris, ejus consanguineam, ex dispensatione summi Pont. & die secunda Julii Cremonam applicuit, & ibi moram habuit per triduum: Benedicto de Acoltis Aretino Card. & Episcopo Cremonæ mortuo Franciscus Sfondratus, etiam Cardinalis, factus fuit ibi Episcopus; [cujus effigiem ex Ant. Campi *Hist. Mediol.* æri incisam hic apposuimus.]

Anno subsequuto Philippus, Hispaniarum Rex, A. C. 1549. inde transiens per Italiam in Galliam Belgicam ad Carolum Cæsarem patrem, Cremonam die decima Januarii divertit, & ibi commoratus est per biduum, & die ultima Martii appulsus Bruxellas, ibi cum triumpho fuit receptus per Mariam & Eleonoram ejus amitas. Paulus Tertius Farnesius summus Pont. annorum octuaginta duorum, & quindecim sui pontificatus, die decima Novembris obiit Romæ, & ut creditur ob animi dolorem conceptum ex recessu ab urbe eo incio facto per Octavium ejus nepotem Parmam, in quam tamen non fuit admittus per Camillum Ursinum ibi ducem, & rectorem Apostolicum, creatis per eum summum Pont. sex centum equitibus, ejus nomine nuncupatis. Dominicus Baccus, quo alter non fuit præstantior ciere viros, turbamque accendere cantu, & ad magis graphice scribendum, obiit die xxvii. Januarii.

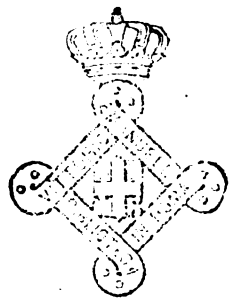
Anno Redemptionis humani generis 1550. Cremonæ prætor Jo. Paulo Bertio J. C. Papiense, & A. C. 1550. Cæsareo Sen. Jo. Maria de Monte Sansuino Florentinus, & Cardinalis annorum sexaginta duorum die septima Februarii factus fuit summus Pont. & nominatus Julius tertius: qui die vigesima quarta Februarii Parmam dimitti iussit Octavio Farnesio, & Romæ celebrato Jubileo de more, transmissis diplomatibus per ditionem Christianorum die quinta decima Novembris omnes Antistites, ac Principes ibi, quorum intersit, provocavit ad Concilium Tridentum reducendum, ubi inchoatum fuerat. Et Franciscus Sfondratus Card. & Episcopus Cremonæ mense Junio illuc profectus, ibi in mane solemnitatis divi Petri in ecclesia cathedrali ad altare majus celebravit solemnem missam, & ex auctoritate Apostolica concessit Jubileum ibi incolis, & creatis Equitibus Laurentio agnato suo, Lombardo Perfichello, & Jo. Baptista Paterno, febre oppressus die ultima Julii obiit, ejusque cadaver sepultum fuit in sepulcro marmoreo, ob id erecto in parte superiori ipsius ecclesiæ, eique fuit surrogatus Federicus Cæsius Rom. etiam Cardinalis. Cremonenses, & Papienses, cum utrinque legati in honorandis Principibus, ac pompis publicis obeundis, & aliis, in quibus contigisset una adeste eorum legatos velle præcedere, afferentes, hinc inde agentes, eorum civitatem magis nobilem & antiquam, utrinque disceptarunt coram excelso Senatu Mediolani habitis orationibus, quæ mox ornatiori stylo editæ typis in lucem proditæ sunt, sed controversia ipsa remansit indecisa.

Anno altero Carolus Cæsar de mense Februarii A. C. 1551. habuit comitia Augustæ Vindelicorum, quibus Philippum filium Rom. Regem creari optavit, sed Ferdinando fratre suo cedere recusante, ea res in aliud tempus dilata fuit. Et ad quæ comitia sæpius convocati Germani Principes, Saxonique superiores venire recusarunt, quod adversus id, quod eis Cæsar quadriennio ante promiserat, multa fecisse dicerent, seque nolle ei conventui adeste, in quo religio, in quam conjurarent, damnanda & comprimenda videretur; & Saxonibus arma parantibus novum bellum exortum est, & Mendelburgum obsessum, unde cum erupissent obsessi, tria millia ex illis cæsa sunt, & inde tentata expugnatione parum feliciter per Mauritium Electorem, obsessi licet in magnis angustiis fuissent, tamen deditionem face-

FRANCISCVS SFONDRATIVS,
Cremonensis;
Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis.

facere recusarunt. Carolus Cæsar in gratia Christiæ neptis suæ, R. Ducis Lotharingæ, cum Ferdinando fratre, Philippo filio, Maria reëtrice Flandriæ, & Eleonora R. Francisci olim Regis Gallorum, suis sororibus, ac ipsa conventum habuit in Flandria, & inde Philippus per Italiam rediit in Hispaniam, per eum concessio Cremonensibus die quarta Martii super vestigali carnis, quæ venditur ad macellum Cremonæ reddito annuo scutatorum ducentum auri. Maximilianus, Archidux Austriæ, & gener Cæsaris, ex Hispania in Austriam per Italiam transiens cum uxore, & duobus filiis ex ea susceptis, Cremonam divertit de mense Maji. Summus Pont. dum Octavius Farnesius ab eo requisito, & nec impetrato auxilio, timens Parma ex sui per Cæsarianos, se supposuisset protectioni Regis Gallorum, sibi ob id data querela per Cæsarem, interpellatis Rege ac Farnesio, ad dimitendum Parmam Ecclesiæ, & recipiendum Camarinum per Farnesium ad eum ob id transmissio Ascanio Cornæ summi Pont. nepote, & recusantibus hæc facere, Farnesio indixit bellum, Ferdinando Gonzaga ad id constituto supremo duce, & per eum Hispanis & Italis Cæsarianis ex Gallia Subalpina vocatis, & aliis conductis ad stipendium, & simul conjunctis capto Brixello ditionis Cardinalis Estensis ad fines agri Parmensis, ac oppugnato ibi, & in ejus potestatem compulsio Columnio juris Jo. Francisci Severinatis, quod occupat Farnesius capto Severinate, de mense Maji obsessa Parma, ad cujus præsidium erant Galli ad id transmissi per eorum Regem, ac jussit Jo. Baptistam de Monte pariter nepotem suum alio exercitu sex millium armatorum, Alexandro Vitellio supremo duce, obsidere Mirandulam Galeotti Picci partes Gallorum sequentis, & ad cujus præsidium erant etiam Galli, ad id destinati per Regem suum sub Bernardino regulo à Thermis.

Et cum Maria pro Cæsare reëtrix Flandriæ valde infestaret Gallos ibi negotiantes, & requisita per Regem, ut desisteret ab eorum molestia, cum obaudivisset, asserens Flandros quoque infestari per Gallos, degentes ad præsidium propugnaculi Licantes, erecti ad fines Flandriæ & Galliæ pro conservanda utrinque pace, ibi duce Regnaco Procere; & classe Cæsariana, super qua erant nonnulli negotiatores Flandriæ, per classem Gallicam Antonio Polino reëctore in mari Belgico aggressa, interceptæ fuissent nonnullæ triremes cum eorum bonis ac mercibus, inter Cæsarem ac Regem Gallorum adhuc exarsit aliud grave bellum, & dimisso per Regem ab ejus aula Maseliaco legato Cæsaris, & munitis finibus regnorum utrinque præsidii militum, & annona per Gallos equestres Satilione procere duce Burgundionibus quatuor centum equestribus, apud montem Cervetum in Burgundia commisso utrinque prælio profligatis, ex eis cæsis circiter octuaginta, & ex Gallis paucis desideratis, ex Burgundionibus pedestribus sex millia, cum equestres mille quinque centum, multis aliis levibus præliis utrinque commissis, in quibus multi occubuerunt, in unum coacti sub Sandeo Armindo, & ad fines Lotharingæ, ibi profligatis nonnullis copiis Gallicis, obsederunt oppidum Aspramontis, & superventis pluviis dimiserunt, & ex Gallis octo millia pedestrium, & quatuor centum equestres, Antonio regulo Vinduncense ductore, irrumpentes Flandriam, ibi tentarunt occupare Alerinam. Et cum classis Gallica triremium viginti quatuor, Leone Strocio earum reëctore, in mari Tyrrheno ad portum Thelamonis invasisset classem Ligusticam triremium viginti septem, quæ Doria præfecto trajiciebat in Hispaniam, ut inde Maximilianum Regem Boemum, & generum Cæsaris, cum uxore in Italiam conduceret, & ex ea interceptis mul-

A tis navigiis eis rediisset Massiliam, & Galli in Gallia Subalpina ibi ad præsidium degentes, regulo Brisacco ductore, occupassent Cherium, & nonnulla alia ibi oppida. Gonzaga, dimissa obsidione Parmæ, & in ejus agro dimissa parte exercitus ad eum diruendum sub Jo. Jacobo Medicæo, reliquo properavit in Galliam Subalpinam adversus Gallos. Summus Pont. nepote suo in levi prælio, facto ad oppidum Mirandulæ, dum illud oppugnaret, occiso, cessavit à bello Mirandulense & Parmense, in eis expeditis ducentum millibus aureis, & adhæsit Regi Gallorum. Sigismundus Guindanus, clarissimus rhetor Cremonensis, per eum descriptis carmine heroico vita, & gestis memorabilibus Caroli Quinti Augusti sub titulo *Anfrados*, periit die tertia Decembris.

Anno sequente, Cremonæ prætor Jo. Baptista A. C. Raynoldo J. C. Mediolanense, ac Cæs. Senatore, è 1552. Gallis decem & septem millia sub Satilione secum conjunctis decem millibus Germanis pedestribus sub Reutechio Recorcho, & Cartello, & mille quinque centum equestribus, & bis millibus velitibus sub Omala, Aenea Momorantio supremo duce, percussio fœdere per eorum Regem cum Mauritio Duce Saxoniz, Joanne Alberto Duce Mengeldemburgi, & Duce Tonareni, Alberto Marchione Brandeburgi, Ludovico Com. Ottingeni, Com. Altemburgii, & filiis Lantgravii, indignatis adversus Cæsarem ob carcerationem Ducis Saxoniz, & Lantgravii, ceperunt ad fines Galliæ, & Lotharingæ Tullum, ac Vedunum, & urbem Mediomatricum die decima Aprilis, & ibi totam regionem occuparunt, Carolo illic duce annorum novem, invita Christiæna matre, inde conducto in Galliam, & mox obsederunt Argentinam, exercitus reëctore regulo Vindoncense. Et Mauritius, & alii conjurati exercitu viginti millium pedestrium, & octo millium equestrium, occupatis Augusta, Ulma, & multis aliis urbibus, & vicis Germaniz, ex quibus aliquas diripuerunt, & aliquas gravi ære multarunt, irruerunt in Cæsarem una cum Ferdinando fratre in Egeponto degentem, & qui dum occupatis ibi adjacentibus per conjuratos, cum non haberent exercitum, quo possent eis, à quibus nil timuissent, resistere, aufugissent Vilaccum Carinthiæ oppidum Ferdinandi, & in eorum auxilium Veneti tunc parassent copias quindecim millium pedestrium, & equestrium trium millium, Martino Ruffenio ductore irruerunt oram Sueffionum, nunc Campaniz, & ibi occupata urbe Ostenæ prope flumen Mosæ, una cum multis aliis eam diripuerunt, ac ferro & igne vastarunt, & cum sibi occurrentibus Gallis Anibojo duce pedem retulissent, Rex Gallorum dimissa Argentina, inde exercitu regressus, & assumpto in ejus partes Principe Seduni, prætentente Ducatum Bolionum, olim juris majorum suorum sibi spectare, eum, ac Damvillam, & multa alia in ea regione Cæsaris suppeditavit, & dimisso Seduno, ibi cum Principe Namurci reëctore Lucemburgi, conversis armis in exercitum Cæsaris, degentem ad fines Flandriæ, multa alia ex Ardena redegit in sui potestatem, & ibi nonnullis expugnatibus, ac combustis, & gravi strage illata ivit ad stativa Seduno, & Namurco junctis invicem copiis illuc profectis, & multis aliis, quæ ibi erant Cæsaris, receptis.

Et Cæsar dimisso Lantgravio, post tentatam fugam per eum ex Mechlinia oppido Flandriæ, in quo asservabatur, & ob id Mauritio, & aliis conjuratis ad eum reversis auctore Ferdinando fratre, & in ejus gratiam profectis, ipsorum copiis in Turcas Pannoniam diripientes, præter Albertum Marchionem Brandeburgensem, Ducem Tumareni, Com. Antiburgi, & Otingerii, & filios Lantgravii, quatuor millibus equestribus, & tribus millibus pede-

stribus, continuato bello Germaniam diripientes, ac ferro & igne diruentes, prælatos, & alios ecclesiasticos ibi insequendo, templa, & cœnobita demoliendo, & alia multa enormia committendo, de mense Octobris redactis ad pristinam sanitatem Ulma, Augusta, Spira, Norimberga, & Francumforte, ab ibi incolis habitis pecuniis, Martino Ruffenio sexdecim millibus pedestribus, & mille equestribus ad fines Picardiæ degente adversus exercitum Gallorum, ibi ad præsidium stantem, exercitu Germanorum sexdecim millium, Hispanorum septem millium, Flamingorum octo, & Italicorum sex, profectus die decima octava Octobris ad urbem Mediomatricam Lotharingiæ, eam, ad cuius præsidium erant Princeps Guifanus, Strocus, Horatius Farnesius cum multis aliis proceribus, & ducibus Gallicis, & copiis, recepturus, obsedit ac oppugnavit. Et cum Marchio Brandeburgensis ex Germania properasset in Lotharingiam, & ibi intercepto Treveri, illic castra firmasset, & ibi gravi strage illata transfisset in partes Cæsaris, Reitelbergo ex ducibus suis decem cohortibus tamen profecto in castra ad stipendium regis Gallorum, & per eum Principe Omale fratre Guifani, dum ipsum mille pedestribus, & quinque centum equestribus, dimissus à pedestribus invasisset, habitis cohortibus auxiliariis à Cæsare, & utrinque commisso prælio profligato cum eis turmis, & vulnerato, & captivato una cum multis aliis, ac occisis circiter centum quinquaginta, se recepisset in castra Cæsariana adversus urbem Mediomatricam, & Momorantius illuc prope ad ejus subsidium haberet exercitum triginta millium pedestrium, & septem millium equestrium Gallorum, & Elvetiorum. Et Ruffenio cursitante, & ferro & igne vastante Picardiam, per eum expugnato Esselino, & Anibojo vita functo, adversus ipsum destinato Satiliono multo exercitu ad recuperationem Esselini, & in auxilium Picardiæ, & aliis copiis dimissis ad præsidium Lotharingiæ sub Duce Namurci per Momorantium se retrahentem ab eo expugnato, ac munito præsidio Esselino, & inter Gallos ac Cæsarianos ad urbem Mediomatricam factis pluribus levibus præliis, in quibus plurimi occubuerunt, & ex Cæsarianis ibi oppressis penuria annonæ sibi impedita per Gallos fame & frigore tunc gravi plerisque deficientibus, & præsertim Italis, inter quos fuit generosus Tribunus Jo. Franciscus Ala Cremonensis, post longam ejus obsidionem, inde die prima Januarii abiit, Galliaque ibi cursitata, & direpta, ac ferro & igne diruta, in Germaniam rediit insequentibus Gallis, & prælio laceffentibus Cæsarianos, & Concilium Tridentinum ob id imperfectum remansit.

Ferdinandus princeps Salerni, invisus Proregi Neapolis, defecit à Cæsare ad Regem Gallorum, eique & adhæserunt Senenses instigati per Hieronymum Bosanum Pisanum die vigesima septima Julii, expulsis ex Senis Hispanis sexcentum Francisco Alva duce, & Regis protectioni se supposuerunt, introductis sex millibus pedestribus, & nonnullis turmis equestribus sub Nicolao Com. Pitiliani, ac Mario, & fratre Comitibus Sanctæ Floris, indignati in Didacum Hispanum, ibi rectorem pro Cæsare, cum eis nimis dure se gerentem, prælio utrinque commisso, & per Gallos, & Senenses expugnato templo divi Dominici, in quod trecentum Hispani aufugerant, & ex eis occisis ducentum, & urbicula, ibi noviter constructa per Cæsarianos, solo æquata, illuc transmissis per Florentiæ Ducem copiis in subsidium Hispanorum sub Othone Monte acuto. Et etiam insula Corsica fere omnis in potestatem Gallorum redacta fuit, eorum classe illuc trajecta die vigesima Augusti. Et cum quatuor millia Italicorum sub Sfortia Palavicino trajecerint in Transylvaniam, ad ibi subsidium adversus Turcas,

A & Erasmus Tassilius aliis copiis obsedissent oppidum Driguni in Transylvania, & Acomates Turcarum ductor quindecim millibus equestribus ad ejus operam profectus, & per Palavicinum, & Drusillum, eorum copiis secum consertis manibus, repulsus, multis ex suis occisis; & mox reparato prælio cum reliquis die decima Augusti, & solemnitate divi Laurentii, ex Germanis munitis fossis & aggeribus occisis circiter tribus millibus, & Sfortia reliquis ingressis ibi silvam proximam, Acomates eum insequutus fuit, & dum Sfortia cum Italis per plerisque equestres Ungaros dimissis intrepide manibus consertis cum Turcis, omnes fere sui, non valentes illis resistere ob illorum multitudinem, infelicitate occubissent, & ex ejus manu dextra, ea, & multis aliis corporis sui partibus vulneratis, excussa ense, captivato una cum Hippolyto etiam Palavicino, Bambino, & Alberto Carpensibus, Mario Tyburtino, Vincentio Antinojo Florentino, & Erasmo Tassilio, & pluribus aliis, inter quos fuerunt multi Cremonenses, & Erasmo ex eis ducto Byzantium, & ibi decapitato, & Varinense episcopo cum multis aliis insignibus viris occiso, victoria potitus fuit, & captivos cum omni præda per eum capta duxit Budam, Sfortia mox redempto, solutis pro eo quindecim millibus aureis scutatis. Ex hac vita migravit Homobonus Orfidius, vulgo Ofredus, excellens Physicus Cremonensis, ejusque corpus sepultum fuit in ecclesia Heremitarum de Observantia divi Augustini.

Anno sequuto ex Cæsarianis quatuordecim mil- A. C. lia, eorum ductore Petro Toletano prorege Neapolis, Aloysio filio ibi ad regimen dimisso, & inter eos ac Gallos pro bello Parmense factis induciis, moverunt bellum Senensibus, obsessio Monte Altino, ad cuius præsidium, erat cum copiis Jordanus Ursinus, & Senarum Bernardinus regulus à Thermis cum Hippolyto Estense Cardinale, quatuor millibus pedestribus, & Grosseti, & Lucignani Cornelius Bentivolius aliis copiis, qui facta irruptione in septem centum Germanos, profectos Grossetum trecentum pedestribus, & mille velitibus, eos profligavit, multis ex eis occisis, & multis captivatis; & Adrianus Balionus ad præsidium Monticelli, & Carolus Ursinus Clusii aliis copiis, & Florentiæ mortuo Petro Toletano, loco ejus perseverante in bello Garsia filio suo cum Alexandro Vitellio, & Ascanio Cornea pedestrium supremo ductore, obsederunt Senas, & transmissis in Hetruriam ex dominio Mediolani per Gonzagam ibi rectorem quatuor millibus pedestribus, & nonnullis turmis equestrium sub Jo. Jacobo Medicæo oppugnarunt, & redegerunt in sui potestatem Monticellum die decima nona Martii, Baliono ibi captivato una cum multis aliis, ac plurima alia loca Senensium. Et summus Pont. dum timeret à Cæsarianis, jussit conscribi octo millia pedestrium, & nonnullas turmas equestrium sub Camillo Ursino, eisque muniri Romam. Et cum Strocus nocte diei sexti decimi Decembris mille quinque centum pedestribus, ex Monte Altino profectus una cum Francisco Ursino Senas, & ibi commissa pugna cum Cæsarianis, in qua utrinque multi occubuerunt, Senensibus, ac ibi militibus ad præsidium, opem & annonam tulisset, & Senenses tumultuantes una cum Silva Regis Gallorum legato apud summum Pont. sedavisset. Jo. Jacobus Medicæus, habitis à Duce Florentiæ nonnullis cohortibus Germanorum, redegit in sui potestatem Carfeolos, & Gramolium, & Carolum Caraffam comitantem copiis suis populares Senenses, ex Senis expulsos, eis occurrens, ipsum repulit multa suorum cæde, captivato Matthæo Stendardo exsule Florentino.

Et cum classis Turcarum Draguto duce cursitaret, ac diriperet litora Apuliæ, & Calabriæ, Cæsaria-

sariani indigi pecuniarum, & volentes opem ferre Neapoli, Senas deseruerunt. Et dum ex Germanis quatuor millia Georgio Mandrucio duce ex Genua Neapolim, Pazecco Hispano Cardinale, ibi per Ducem Alvæ illic factum proregem, constituto restore, proficiscerentur triremibus septem classis Ligusticæ, Andrea Doria duce, inter Circellas & insulam Pontiam, Turcæ eorum classe interceperunt una cum Mandrucio duce. Et non exspectato Principe Salernitano classe Gallica ad perseverandum in direptione ipsa, superveniente autumno redierunt Byzantium, ad ibi Imperatorem suum. Et Cæsariani irruerunt alia manu in Picardiam, ac expugnarunt, & solo æquarunt Teroanam, Martino Ruffenio ductore, & ei mortuo substituto equite Bulicorto, & ibi erecto, & munito propugnaculo ad Montale, oppugnarunt Effelinum, ubi ad præsidium occisus fuit Horatius Farnesius, sibi desponsata Diana, filia naturali Regis Gallorum, & captivati Dux Bolioni, ac multi proceres Gallici, & Itali; & mox coacto exercitu per Gallorum Regem mille ducentum equestrium, sex centum velitum, & quindecim millium pedestrium Gallorum, quatuordecim millium Elvetiorum, mille quinque centum Anglorum & Scotorum, cum centum tormentis bellicis, & utrinque commisso prælio ad Ambianos, fuerunt profligati, ex eis occisus circiter quinque centum, & totidem captivatis cum septem vexilliferis, & ex Gallis desideratis circiter octo centum una cum Principe Osone, ac captivato altero filio Momorantii una cum multis aliis ducibus, & ibi, ac in Burgundia, & Campania, Philiberto supremo duce, commissis multis incendiis, ac rapinis, ac multis aliis præliis, in quibus multi duces & milites hinc inde perierunt, & sæpius paratis utrinque aciebus, ut invicem concurrerent, & per Gallos capto Cambresio, ac tentata occupatione Bipalmæ, ubi erant tercentum quinquaginta equestres ad præsidium sub Alimonte Burgundione, & Camariaco munito multo præsidio per Cæsarianos, se receperunt ad hyberna, hinc inde munitis locis suis præsidiis. Et Jo. Jacobus Medicæus, die vigesima sexta Decembris ex Florentia noctu profectus Senas quatuor millibus Italis, & sex centum Hispanis pedestribus, & nonnullis turmis equestrium, expugnato ibi propugnaculo in ejus suburbiis erecto, eas obsedit, ac oppugnavit, Rodolfo Baliono, & Chiapino Vitellio aliis turmis Florentiæ Ducis cursitantibus, ac depopulantibus agrum Senensem, & nisi Cornelius Bentivolius dux ad præsidium Senarum obstitisset, Medicæus ipsas occupasset. Galli quinque centum pedestres, & nonnulli equestres ducibus Ludovico Birago, & Bernardino Vicomercato extorribus Mediolanensibus die decima octava Novembris ex oppidis Guaschi & Verolengi, ad quorum præsidium erant, properantes Vercellas Ducis Subaudiæ sibi proditas per ejus aulicum, eas ingressi, eisque resistentibus ibi incolis, & Hispanis, qui erant ad ejus custodiam, invicem collatis manibus per biduum captis, & depopulatis, illinc repulsi fuerunt, inde exportata multa præda, & supellectile argentea, & alia materie ducali multi pretii, cum syndone, quo involutum fuit corpus D. N. J. Christi immensi pretii. Ex pluviis, quæ ceciderunt die quintadecima Septembris usque ad principium Octobris, cum vento auctæ fuerunt præter modum aquæ fluminis Padi, & aliorum fluminum Galliarum Cisalpinæ, & ab eis inundatis agris sibi finitimis, & ibi fructibus in grave damnum dominorum suorum.

A. C. Anno subsequuto Petrus Strocus, coactis copiis 1554. in agro Mirandulæ, ac alibi, accessit ad præsidium Senarum, & Ascanio Cornea duce Cæsariano per eum Clusio sibi data spe per Fantucium exsulem Florentinum illud occupandi, habitis à Duce Flo-

rentiæ tribus millibus pedestribus, & ducentum quinquaginta equestribus sub Baliono clam nocte intempesta ingresso, & per Flaminium Urfinum Com. Angularæ, ibi ducem ad præsidium ejus copiis, & aliis habitis à Strocio, illiusque copiis utrinque collatis manibus fuis, & repulsi, captivato una cum Hercule della Penna ejus sororio, & ducto Senas cum multis aliis, & cum inde aufugere tentasset, illinc transmissio in Galliam Transalpinam ad ibi Regem, & ejus jussu dimisso, & Baliono occiso cum aliis circiter mille, & Leone, fratre Strocii, priore Capuano, & ex Equitibus Rhodiensibus, duabus triremibus ex Insula Melita supervento in portum Herculis ad opem Senensium, egressus Senas nocte diei undecimi Junii sex millibus pedestribus, & mille equestribus, occurrit Comiti Mirandulensi, & Alexandro à Thermis, proficiscens ad ejus subsidium quatuor millibus Italis, totidem Rhætis, & quinque centum equestribus, quibus intendebat movere bellum Ducis Florentiæ, & per eum occupatis Monte Catino, & Monte Carolo, & sibi junctis Rhætis & Italis, Jo. Jacobus Medicæus, dimissis adversus Senenses septem millibus pedestribus, & quinque centum equestribus, in eum transivit aliis copiis, eisque occurrit ad Spisiam, & cum Strocus in eum progressus fuisset, dissisus viribus suis retrocessit Pistorium, & cum Strocus Senas reversus, ejus fratre occiso ictu archebusii ad oppidum Scarlini, dum illud oppugnare voluisset, superventa classe Gallica bis millibus Guasconis, & totidem Elvetiis, ad finem Julii fuisset egressus Senas duodecim millibus pedestribus, ut Elvetiis, Rhætis, & Italis, & mille equestribus se conjungeret, Medicæus id prohibiturus quindecim millibus pedestribus Hispanis, Germanis, & Italis, bis millibus velitibus, & quinque centum equestribus, ei occurrit prope Martianum in Hetruria, occupatum per Strocium una cum Foliano, ibi occiso Carolo Urfino, & ad cœnobium sanctæ Abundæ in agro Senense commissa utrinque pugna, occisus hinc inde circiter tercentum, & mox renovata multis aliis, sed pluribus Cæsarianis Mario Sfortia, Com. Sanctæ Floris, & Priore Lombardiæ, captivatis, & superventis in auxilium Medicæi Camillo Columna ex Apulia tribus millibus pedestribus, & Joanne de Luna ex Gallia Cisalpina aliis quatuor millibus, & nonnullis turmis; & die trigesima Julii apud Lucidum alia commissa pugna inter eos, in qua ceciderint ex Strocianis circiter mille, & Cæsarianis quatuor centum, reliquis obsedit Martianum, & cum Strocus ei opem ferre voluisset, die secunda Augusti prope ipsum, & Florianum, & Lucidum inter eorum acies facto conflictu, sinistrum cornu Hispanorum regente Joanne Lunense, & Italarum dextrum cornu, Com. Sanctæ Floris equestrium supremo ductore, & Medicæo extremum agmen, & Borgheto vexillifero Strociorum aufugiente, & Italarum cornu profligato per eos, mox conversa fortuna Strociani succubuerunt, ex eis cæsis circiter quatuor millibus, & plerisque Rhætis una cum Joanne Bentivolio, Vincentio Spiritu, & Gino Capone exsulibus Florentinis, Valorono duce Guasconum, regulo Forchii, ejus locum tenente, & multis aliis ducibus, & nobilibus, ac gregariis militibus circiter quatuor centum, & Strocio, & Paulo Urfino, & Aurelio Fulgoso vulneratis, eisque, ac Cornelio Bentivolio, Baptista Altovito, Alexandro Salvato, & Antonio de Runcheto, ex Spissia fuga elapsis, Senas post se dimissis vexillis circiter centum equestrium, & pedestrium, cum nonnullis tormentis bellicis, & Borgheto vexillifero, quia inchoato prælio cum Medicæo aufugisset cum plerisque equestribus, furcis suspensio jussu Strocii. Medicæus potitus victoria, eaque prosequuta ex

fuis tantum desideratis circiter septem centum, profectus Lucignanum, illud obsedit, & redegit in sui potestatem, illinc aufugientibus Borgheto & Altovito, ibi dimissis ad praesidium per Strocium, & dimissis captivis una cum Bonconvento, & Monte Carolo, & aliis municipiis Senensium, in quibus reperta fuit multa annona, & dimissis captivis gratis, sibi praestito juramento se non militaturos infra annum adversus Caesarem, illinc reversus ivit Senas, easque arctius obsedit.

Et Doria, dum Bernardinus à Thermis classe Gallica, & conjuncta classe Turcarum, direptis littoribus Apuliae & Calabriae, ingressus Corsicam, ibi occupavisset sanctum Bonifacium, & sanctum Florentium, & alia praeter Calvum & Bastiam, & inde ibi dimisso ad regimen Jordane Ursino mille pedestribus abiisset, illuc classe Caesariana Ligustica profectus obsedit, ac diutius oppugnavit, ac redegit in sui potestatem sanctum Florentium, & mox frustra oppugnavit sanctum Bonifacium. Et Galli supervento primo vere tripartito agmine cursitarunt, ac diripuerunt, ac ferro, & igne overterunt, Aenea Momorantio supremo duce quinque millibus Gallis, totidem Elvetiis, & quatuor millibus Germanis pedestribus, & equestribus mille quatuor centum, & tribus millibus sex centum velitibus sub Omala, & Tavano regulis Burgundiam, & aliis quatuor millibus Gallis, totidem Germanis pedestribus, & equestribus sexcentum, & velitibus mille sub regulo Namurci Lotharingiam, & decem millibus Gallis, & Picardis pedestribus, tercentum equestribus, & quinque centum velitibus sub Principe arcis Sorioni Ducatum Artusii, olim Atrebatum, & die vigesima octava Junii obsederunt, & suppeditarunt Mariae Burgum Momorantio duce, Caesarianis Philiberto duce Gallis imparibus frustra resistentibus, & Visanum, & multa alia assistente Rege cum Duce Namurci, & Ducibus Phatuiffe, & Alcimoncii, & Caesarianis sibi occurrentibus nonnullis copiis inter Alexiam, & Bipalmam Principis Sorioni, ibi utrinque commisso praelio fuerunt profligati Caesariani.

Et Caesar ad Gallis resistendum coacto multo exercitu sub Philiberto, & Duce Pruvincense, & aliis confederatis, Alberto Marchione Brandeburgense uti hoste Caesaris ab ejus dominio per ipsos armis expulso, in auxilium Caesaris bis millibus equestribus superventis, transivit in Gallorum Regem, & per eum in unum coacto exercitu inter Creventorum & Carmaniacum Gallis se opposuit, & non multum abfuit, quin uterque exercitus, dum esset invicem propinquus, totis viribus confingeret prope oppidum Rontini, quod obsederant Galli, & Caesariani nixi sunt ei. ope ferre ibi commisso praelio, in quo Caesariani succubuerunt, ex eis occisis circiter mille ducentum, & ex Gallis quatuor centum. Et cum Caesar dimisso Philiberto, & Rex Momorantio à castris abiissent, & Caesariani duce Philiberto, & Galli regulo Vindoncense ducibus, plures pugnas leves commisissent, in quibus multi occubuerint, gravi damno utrinque sibi illato iverunt ad stativa. Et Galli degentes in Gallia Subalpina die quarta Decemb. dolo ibi occuparunt Yporegiam, ibi commissa pugna cum Caesarianis, in qua occubuerunt circiter mille. Carolus Caesar Ferdinandum Gonzagam per Joannem Figarolam, & Lunensem arcis Mediolani praefectum, Franciscum Tabernam Caesarei sigilli in Insubria magistrum, Franciscum Crassum praefectum ibi reddituum ordinariorum, & nonnullos alios suos aemulos penes ipsum, dum esset Bruxellis, criminatum de infidelitate adversus ipsum, multis ex ejus ministris Mediolani carceratis, ad se vocatum, & profectum ob ejus dignita-

tem, prudentiam, ac merita adversus Imperium absolvit, & pro pecunia, quam ei debebat, sibi concessit oppidum Sancti Severini, & nonnulla alia in regno Neapolitano, eique substituit in regimine domini Insubrum Ferdinandum Davalum Marchionem Piscariae, & mox Joannem Figarolam. Et Joannes Lunensis veritus iram Caesaris aufugit in Galliam Transalpinam.

Et Carolus Caesar concessit liberam administrationem regnorum Neapolis, & Siciliae, & domini Mediolanensis, Philippo ejus unigenito, sibi desponsata Maria Angliae Regina annorum quadraginta, sibi concessio titulo sui Regni tantum, in quod succederet eorum primogenitus, & nec existentibus masculis primogenita, Hispaniae, & aliis dominiis remanentibus Carolo Philippi filio, & ubi obiisset absque prole, perventuris in alios nascituros ex Maria praeter Hispaniarum Regnum, nisi facta institutione, & nec suscepta aliqua prole devolveretur Regnum Angliae in proximiores Reginae; adversus quam ob id in Anglia fuit excitatus tumultus, Thoma Humeto, Petro Carra, & Henrico Duce Solfocchi auctoribus, per eos, & alios eorum factionis coactis quinque millibus pedestribus, & nonnullis turmis equestrium obsesso Londino per biduum, & mox per eos cum Anglis sequentibus partes Reginae commisso praelio, ac profligatis eo Thoma, ac Duce Solfocchi captivatis die septima Februarii, Petro jam profecto in Galliam, eisque, ac Joanna per Odoardum instituta haerede, ac Gilpholdo de Duleo marito suo ultimo supplicio affectis, Philippus ex Hispania in Angliam classe profectus ibi in civitate Vinestri die vigesima quinta Julii, & solemnitate divi Jacobi solemniter Mariam desponsavit, & cum ipsa nocte sequente consumpsit matrimonium, & cum quo fuerunt inter alios proceres Arnaldus Dux Alvae suus praefectus praetorii, Rigomes de Silva, Antonius de Toledo, & Petrus Langus. Hieronymus Pinzonus Cremonensis excellens Theologus, Astronomus, decretorum Doctor, & ex Canonice Ecclesiae Cathedralis Cremonae, & litteris Hebraicis, Graecis, & Latinis eruditus morte violenta occubuit Venetiis, dum ibi esset solatii gratia. Arealdus Colombus etiam Cremonensis tunc temporis cognitus fuit ob peritiam singularem in arte Nothomia.

Anno 1555. Cremonae praetore Danesio Filidono J. C. Placentino Caes. Senatore, Galli die secunda Martii occuparunt Casale sancti Evasii Montis Ferrati, & mox Montem Calvum, & multa alia Caesarianorum, in Gallia Subalpina regulo Salvafono ductore, & deinde obsederunt Vulpianum. Julius summus Pont. die vigesima tertia ejusdem mensis, & anno quarto, & mense sui pontificatus ex hac vita migravit, equitibus religiosis quatuor centum per eum creatis sub nomine divi Petri. Et Marcellus Cervinus Senensis ex monte Pultiano, Cardinalis sanctae Crucis, annorum quinquaginta quinque, integerrimus, & doctissimus per triginta septem Card. conclave ingressos fuit electus summus Pont. eoque mortuo illinc ad viginti duos dies die vigesima tertia Maji, & Ascensionis Dominicae Jo. Petrus Caraffa Neapolitanus, episcopus Hostiensis, & Velitrensis, & Decanus Cardinalis, annorum sexaginta novem, ei fuit successus, & nominatus Paulus Quartus, qui Carolum Caraffam nepotem suum die septima Junii creavit Cardinalem, & Joannem fratrem Com. Montorii, & Antonium filium suum supremum ducem militum ecclesiasticorum, Guidonem Ubaldum Ducem Urbini praefectum urbis, & centum viginti nobiles Rom. equestri dignitate insignivit, ex quibus duodecim singula nocte excubare deberent ad ipsius thalamum, & Romanis dimisit tributum. Et Senenses, dum obsiderentur exercitu sex millium Germanorum, & trium

trium millium Hispanorum, & aliis cohortibus, & turmis Itolorum Ducis Florentiæ sub Jo. Jacobo Medicæo, & Strocio eis opem & annonam daturus coegisset bis mille pedestres, fame oppressi die vigesima Aprilis se permiserant Philippo Regi Hispaniarum, qui eorum regimen dimisit Duci Florentiæ; & Marcus Brandinus, Hieronymus Spanochia, Andreas Banducius, & multi alii eorum nobiles, ægre ferentes dominium Ducis Florentiæ, inde abierunt ad montem Altinum, eumque muni-verunt præsidio, & ibi erexerunt Rempubicam. Et Jo. Jacobus Medicæus die tertia decima Junii expugnavit portum Herculis, ibi desideratis quinque centum Hispanis.

Et Cæsariani Arnando Duce Alvæ ex Anglia profecto in dominium Infubrum, ibi coacto exercitu duodecim millium Germanorum, sex Hispanorum sub Alvaro Sandeo, Francisco Ibara, & Joanne Guerrea, & octo millium Itolorum pedestrium sub Vespasiano Gonzaga, & Ferdinando Marchione Piscariæ, Garfia Toletano vicario Arnandi, & Cæsare Massio Neapolitano castrorum magistro, & Raymundo Cardona præfecto materiei bellicæ, & Nicolao Cida quæstore eo, & equestribus octo centum, & mille velitibus multa manu fossorum, & ingenti numero carrorum, & aliorum impedimentorum, & tormentis bellicis quadraginta, de mense Julii profecti Ulpianum, per Gallos septem mille pedestres, & septem centum equestres Brisacco regulo duce obsessum, eisque pedem referentibus Taurinum, eorum municipiis munitis congruo præsidio, die quarta Augusti opem & annonam tulit ibi obsessis, & mox Ulpiano dimisso sub custodia Cæsaris Neapolitani iverunt ad oppidum sanctæ Agathæ, vulgo sancti Jani ibi propinquum, ad cujus præsidium erant bis mille pedestres sub Ludovico Birago, & Bernardino Vilmercato, illudque frustra oppugnarunt, Gallis ad ejus opem superventis ex Gallia Transalpina sub Aumalo Guifano regulo destinatis, & ex eis transmissis ad ejus subsidium octo centum sclopeteriis, & tercentum equestribus, illincque abeuntibus Cæsarianis ex consilio Jo. Jacobi Medicæi, & Jo. Baptistæ Gastaldi ex Mediolano profectorum ad pontem oppidi Sturæ, & Duce Alvæ, dimisso vicario suo ibi Gastaldo, illinc transgresso Neapolim, reversi Galli Ulpianum, Aumalo & Brisacco regulis ducibus, illud oppugnarunt, & in potestatem suam compulerunt die vigesima secunda Septembris, ejusque moeniis, & vallo demolitis, & mox receptis Monte Calvo, & Bugella die octava Octobris, & Monte Calvo demolito, ac Aquensi urbe, & Ancisa tentatis, ab Ancia repulsi multa præda iverunt ad hyberna. Et alii Galli cursitarunt ac diripuerunt, ac ferro & flamma subverterunt fines Flandriæ, Comitatus sancti Pauli & Arturi proditis in lucem tractatibus, quibus Cæsarianis prodebantur urbs Mediomatricum, propugnaculo Montali, & Mariaburgum, ei tunc, ac media hyeme opem & annonam tulerunt, resistentibus Cæsarianis principe Aurengiorum duce, & ibi utrinque commisso prælio, in quo fuerunt multi desiderati hinc inde, iverunt ad hyberna; & inter naves viginti duas Flamingorum, & decem novem Gallorum, & nonnullorum navigiorum in mari Anglico commissa pugna per sex horas ardentibus animis, & victoria prius inclinata ad Flamingos Galli prævaluerunt, ex navibus Flamingis sex combustis, & quinque interceptis, & navarchis circiter tercentum occisis, & ex Gallicis sex combustis, & mille navarchis occisis.

Carolus Cæsar die vigesima quinta Octob. cessit Philippo filio suo omne jus Regnorum, & dominiorum suorum coram multis Principibus, ac nobilibus Burgundiæ, ac Flandriæ illuc accersitis, & Maria sorore, quæ etiam dimisit regimen Flandriæ. Sum-

mus Pont. die vigesima Decembris creavit quoque Cardinales Antonium Capocidam Rom. Joannem Croperium Germanum, Joannem Ricemanum Gal-lum, Joannem Saliccum Hispanum, Scipionem Recheidam Siculum, Diomedem Carassam Neapolitanum, & Bernardinum Scottum Sabinensem, & transmisit legatos in Galliam Belgicam ad Carolum, & Celticam ad Henricum ibi Regem pro discordia inter eos sedanda. In Italia per mensem apparuit stella crinita valde horribilis, & pallida cum radiis auro similibus, à Meridie versus Septentrionem, & mox successit calor ingens, & multæ, & diutinæ pluviæ ceciderunt: & in Norico, Suevia, & Boemia tam vehemens exortus est ventorum turbo, cum multis fulguribus ignitis in aere, ut eorum impetu multa fuerunt prostrata ædificia, & arbores radicitus evulsæ; & in partibus montanis Augustæ ex coelo aperto visæ sunt in aere multæ flammæ exire: & ex terræ motu Byzantii multa ædificia corruerunt; & post triduum stella summi splendoris, & magnitudinis inusitatæ prope lunam visa fuit, quæ ob acumen sui luminis conspici non poterat, & in agro Bitucis oppido Germaniæ post grandinem & fulmina ingentia visæ sunt in aere concurrere invicem acies armorum, & auditi tubarum & tympanorum sonitus eos ad pugnam incitantium. Jo. Carolus Afaytatus supremi nominis inter negotiatores Europæ Antuerpiæ Morinorum ex Gallia Belgica, dum ibi resideret, obiit dimissis post se immensis opibus, & Fortunius ejus agnatus excellens theologus, philosophus, physicus, & astronomus, dum esset Londini in Anglia annorum quadraginta quinque, dimisso post se libello astronomico, & si diutius vixisset multa alia opera in eis scientiis reliquisset, & Antonius Maria Augustus Scriba Reipub. Cremonensis, nulli secundus prosa & carmine, in quibus multa composuit non impressa, die secunda Decembris Cremonenses obierunt.

Anno proximo Reges Gallorum & Hispanorum, A. C. dum viguisset bellum inter eos per quinquennium, 1556. exhortante summo Pont. factis induciis conveniunt tractare, num inter eos locus esse posset paci auctoribus Polo Cardinale, & Regina Maria Angliæ eis, & præfule Vincestre, & supremo quæstore, & duobus aliis proceribus Anglicis pro Rege Hispaniarum conventis in unum ad Giavarinum unam cum Cardinale Lotharingiæ, & præfulibus Aurelianensium, & Dividuri, ac Momorantio, & Albaspina Scriba supremo Regis Gallorum pro eo, ac præfule Alexiæ, & duce Mediolani pro Cæsare, & per Cardinalem & Reginam facta propositione, ut Isabella primogenita Regis Gallorum nupta Carolo primogenito Regis Hispaniarum, sibi dimisso dominio Mediolani, & Regi Gallorum Comitatu Caroloini loco Teroanæ, & propugnaculo Montilii demoliendo una cum arce Montenæ Juri, vel Damvillæ arbitrio Regis Gallorum, vel omnibus reservatis Synodo generali per ipsam decidendis, interim dimissis Emanuelli Philiberto quibuscunque occupatis per Gallos, ex ejus Ducatu Sabaudia, ac principatu Gallia Subalpinæ præter arces, ducta per eum uxore Margarita sorore Regis Gallorum, & cum agentibus suis hæc offerentibus facere, etiam restitutis Duci Octavio Farnesio Placentia, & aliis ibi occupatis per Cæsarianos ex ejus Ducatu, & aliis controversiis remisissis etiam Synodo per eam decidendis, cum ob id compositioni locus esse non potuisset, Galli adhuc cursitarunt & diripuerunt, ac ferro & igne diruerunt Picardiam, Cæsarianisque Principe Aurentiorum duce eis resistentibus, ope & annona Marieburgo per Gallos datis, ibi ac alibi in ea regione commissis utrinque levibus præliis, in quibus multi occubuerunt, mox ipsi & Cæsariani iverunt ad stativam, & deinde fecerunt inducias per annos quinque die quinta Februarii ad pagum

gum Vacellæ apud Camariacum Burgundiæ, Garpere regulo Castulonis, & Carolo Principe Aurentiorum pro Rege Hispaniæ procurantibus. Carolus Cæsar cum Maria & Eleonora fororibus profectus Selimburgum Zelandiæ, & ibi die prima Septembris diplomate dimisso jure Imperii Ferdinando fratri, illinc trajecit cum ejus fororibus in Hispaniam, & ibi ingressus cœnobium divi Justi religiosorum Heremitarum divi Hieronymi, vacavit contemplationi divini.

De mense Martii cometes horribilis apparuit per multas hebdomadas. Summus Pont. Christophoro Mandrucio Cardinale, & episcopo Tridentino Vicario Regio in dominio Mediolani, ut Regem Hispaniarum exfueret Regno Neapolitano, percussio in eum foedere cum Rege Gallorum sibi per eum promissis ad illud vindicandum octo millibus pedestribus, & sex centum equestribus, & jussu ipsius carceratis Carcislao de Vechia legato, Jo. Antonio Tasso Magistro Tabellariorum Regis Hispaniarum, Camillo Columna, & Juliano Cæsario sequentibus ejus partes, & Ascanio Maria Stortia Cardinale, & Quæstore Apostolico una cum Latino Volaterano ejus scriba à secretis, per Carolum ejus fratrem receptis ex classe Gallica, quæ erat in portu Hostiæ, duabus triremibus sibi per Gallos, dum esset cum eis Massiliæ, adeptis, & ex jussu summi Pont. penes Gallos dimissis auxilio eorum Regis movit bellum Columnensibus, eis, & ipsorum fautoribus, & auxiliatoribus excommunicatis, & ad ejus stipendium conductis Julio, Camillo, Francisco, & Paulo Urfinis, & Ascanio della Corna, Antonio Torclado, & ex eis constituto duce supremo Julio, & Ascanio Locumtenente Antonii nepotis sui, exsivit Marcum Antonium Columnam dominio Paleani, & aliis, quæ habebat in Latio, & Paliani nepote suum constituit Ducem, & ejus filium Marchionem Carvarum die decima septima Maji, & Antonium alterum nepotem Comitum Balnei, & Marchionem Montis Belli. Et dum Ascanius Corna, ei exosus, ab ipso timens aufugisset Neapolim, jussit carcerari Angelum fratrem Cardinalem, & Cæsarem nepotem ipsius, & dum Strocio profectus Paleanum illud intenderet munire propugnaculis, & Dux Alvæ Prorex Neapolis timens, ne quid adversus regnum Neapolitanum innovaretur, ut rumor erat, coactis septem millibus Italis sub Vespasiano Gonzaga, tribus millibus Hispanis sub Garfia Toletano, quatuor centum equestribus sub Marco Antonio Columna, & mille tercentum velitibus sub Com. Populi, eos duodecim tormentis bellicis ad principium Septembris transfisset in Latium, & ibi occupato ponte Corvi, redegit in sui potestatem Verulas, Boudas, Frossinum, ac Ananiam, ea expugnata. Summus Pont. habitis à Rege Gallorum ex Corfica bis millibus ducentum Gualconis, & aliis mille ex Monte Calvo, & ex Ducatu Urbini mille quinque centum Italis sub Aurelio Fulgoso, tercentum Germanis, & nonnullis cohortibus Itolorum profectis Romam ad ejus præsidium, & per ibi incolas Alexandro Columna duce assumptis armis ad ipsius defensionem, jussit præsidii congruis muniri Bononiam, & alia municipia ad fines Latii, & alibi in dominio Ecclesiæ adversus Hispanienses. Et dum, & ipsi redegerent in sui potestatem Neptunum, & alia usque Marinum, ac Hostiam die decima octava Septembris per Ducem Somæ, profectum duabus cohortibus Gualconum, & nonnullis turmis equestrium Pitilianum, ut illinc expelleret Hispanos ibi ad præsidium degentes, reliqui Pontificii, transmissis ad eorum auxilium per Regem Gallorum ex Gallia Transalpina, duodecim triremibus appulsis in portum veterem, & inde conductis per Strocium Neptunum cum nonnullis copiis, illud obsederunt ac oppugnarunt, ac tentarunt occupare Moreto

A Calabro ibi duce ad præsidium; & cum Hispanienses illuc ad auxilium properassent, & oppugnassent arcem Hostiæ, ad cujus præsidium erat Horatius Sbirrus, dux Romanus septuaginta militibus. Et Strocio multis copiis ad Urbem veterem profecto, ibi utrinque commissa pugna ex Cæsarianis centum, Hispani occubuerunt Vespasiano Gonzaga, & pluribus aliis Italis vulneratis, ex quibus multi perierunt.

B Et Dux Alvæ, sibi data spe per Pontificios pacis, pro ea tractanda exspectato ad Critam ferratam juxta ordinem secum datum Cardinale Caraffa, & nec profecto, delusus prosequendo bellum cepit Tybur, ad cujus præsidium erat Franciscus Ursinus quatuor centum pedestribus, & mox ad ejus præsidium accessit Montuchius septem centum Gualconis, habito delectu aliorum militum per Baldefarem Rangonum, Lucium Vitellium, Brunerium Vapofchium ex Foro Pompilii, & Antonium Caraffam duces Pontificios, & Roma munita per Alexandrum Columnam septem millibus Italis, Gualconis, & Germanis, & totidem Romanis, cum Hispanienses cursitassent ac diripuissent usque Romam, & Pontificii forent oppressi gravi inopia omnium rerum vigente hyeme, summus Pont. exspectatis in auxilium aliis bis millibus Gualconis, sex millibus Elvetiis pedestribus, & octo centum equestribus, & mille velitibus ex Gallia Transalpina, per ibi Regem destinatis sub Francisco Principe Guifano, & tentata societate Venetorum, & nec habita, die vigesima octava Octobris fecit inducias cum Regiis, se interponentibus Cardinalibus Sanctæ Floris, & Sancti Jacobi, eo Cardinale Sancti Jacobi transmissis per summum Pont. ad Ducem Alvæ Anagnini, & per eum ad summum Pont. Romam Francisco Pacecco etiam Cardinale, mox in unum conventis ad Critam ferratam, Hispanienses pedem retulerunt Tybur. Et Rex Hispaniarum recepit in sui gratiam Octavium Farnesium, sibi restituitis Placentia, & aliis, quæ ex ipso Ducatu pervenerant in Carolum Cæsarem patrem, ac concessit Alexandro fratri suo Abbatiam Morealis in Sicilia. Cremonæ ex ordine Christophori Mandrucii, Cardinalis Tridentini, Regii Vicarii in dominio Mediolani, & pro executione litterarum Regis Hispaniæ, diei duodecimi Novembris factæ fuerunt effossiones extra ipsam à porta divi Michaelis, & propugnaculo ibi erecto fere usque ad arcem super solo privato pro ea amplianda, & munienda vallis, & moeniis, & aliis propugnaculis lapideis, sed mox permissæ interdum transire in vacuum.

C Anno sequente, Ludovico Mazenta J. C. Mediolanense, & Cæs. Sen. Cremonæ prætore, Rex Gallorum postpositis induciis, quæ erant inter eum ac Regem Hispaniæ, indignatus in eum, ipsum incusando sibi fidem non servasse, tentata per eum furtim occupatione urbium Mediomatrici Lotharingiæ, ac Burdigaliæ in Burgundia, cum ibi, ac in Flandria propugnaculis, & Montis Altini, ac Grossetti in Hetruria moto bello summo Pont. in ejus auxilium ex Gallia Transalpina transmisit in Italiam sub Francisco Principe Guifano Elvetiorum octo millia, & Gualconum quatuor millia pedestrium, sex centum equestribus, & mille ducentum velitibus; qui cum pervenissent in Galliam Subalpinam, ibi occuparunt, ac diripuerunt, & moeniis nudarunt Valentiam Regis Hispaniæ, & progressi in agrum Rhegiensem ditionis Ducis Ferrariæ, ibi secum conjunxerunt sex millia pedestrium, ducentum equestribus, & sex centum velitibus per Ducem conscripta ad sui stipendium; & cum Christophorus Mandrucius Cardinalis, & Prorex in dominio Mediolani, conscriptis quinque millibus Italis, & Dux Florentiæ aliis copiis militaribus, ab illis timentes munivissent præsidii civitates, & alia loca

loca domini Mediolanensis, ac Ducatus Florentiæ, & per Carolum Caraffam Cardinalem, ex urbe profectum Rhegium, ad Ducem Ferrariæ, & Principem Guisanum, & alios eorum consultores in re bellica, habitis ibi comitiis, quibus proposuissent, antequam progredierentur, dominium Mediolani suppeditare, hac omiſſa deliberatione properarunt in Latium. Et cum Hispanienses sub duce Alvæ ibi in unum coacti transmissis nonnullis cohortibus ad præſidium Civitellæ sub Comite Sanctæ Floris eis occurrissent, secum conjunctis ex Pontificiis ibi quatuor millibus pedestribus, & nonnullis turmis equeſtrium sub Antonio Caraffa irruerunt Aprucium, & ibi direpto campo, & occupato Trano, regressi sunt Latium, & cum ad opem Hispanientium ex Latio applicuissent illuc nonnullæ copiæ Germanorum, & ex eis septem cohortes transmissæ fuissent ad præſidium oppidi Florentini, receperunt Pipernum, & multa alia ibi Bonifacio Com. Sarmonete duce, & Gallianum, & Zaccarolum Sarra Columna, & Cintio Capisucco eorum copiis, dum voluissent progredi, profligatis per Hispanienses Pompejo Columna duce, utrinque commisso prælio, in quo multi fuerunt occisi, & Tybur, & Montem Fortinum dimissum per Franciscum Branchatium, quod direptum & combustum fuit, ac Neptunum sex centum Italis, & Guasconis pedestribus illuc profectis Duce Paliani, & Strocio ductoribus, & Marintum, Frascatum, Critam Ferratam, Gandulphum, Barigelatam, & oppidum Sancti Angeli, & inter Lucium Ursinum, ejusque copias, & Mar. Antonium, & Pompejum Columnenses, eorumque acies confertis manibus, ipsoque profligato ac repulso, & per Franciscum Columnam multis quoque locis expugnatis ac direptis, expugnarunt ac diripuerunt die quartadecima Februarii Vicum Varonis, ibi ducentum Hispanis, qui illic erant ad præſidium, & multis aliis occisis, & multis aliis captivatis; & mox obsederunt Civitellam, Hispaniensibus adhuc tenentibus Ananiam, Frefulonum, Montem Fortinum, Ganazanum, Sublacum, & multa alia ex Latio. Et summus Pont. indignatus in Regem Hispaniæ, legatum, quem penes eum habebat, revocavit Romam: & in Ducem Octavium Farnesium, quia eo invito ipsi adhæserat, destinavit Comitem Antonium de Tolentino ad occupandum Castrum, & Adriandum Balionum Velitras, inde revocato Romam Duce Somæ, & Franciscum Ursinum Tybur, & mox Monucum Galium, & dum diffusi illud, quod esset munitissimum, tuesi, dimississent, destinavit Ursinum ad Vicum Varonis, & cum Hispanienses eo, ac Tybure cum toto dominio Columnensium receptis incurfissent usque Romam, summus Pont. requisitis aliis copiis militaribus à Rege Gallorum, & à Venetis, & habitis turmis Regiis, quæ erant Parmæ & Mirandulæ, & conductis ad sui stipendium Julio Vitellio filio Alexandri, Baldefare Rangono, & Brunorio Ciriabosco ex Foro Pompilii, in unum coactis Romæ septem millibus pedestribus, & totidem aliis Romæ adversus Hispanienses.

Et dum Antonius Caraffa tribus millibus pedestribus stipendiariis, & nonnullis evocatis, & aliquibus turmis profectus Asiantum, inde fines regni Neapolitani incurfando, eos infestaret, & copiæ Pontificiæ, quæ Romæ erant, inde intenderent crumpere adversus Hispanienses, ipsi secum junctis bis millibus pedestribus, & turmis equeſtribus adversus Pontificios arma pararunt; & dum Romani in Guasconos, qui cum eis non solveretur stipendium, sinistra Romæ se gerebant, illic arma assumpsissent, & eis, qui ducebantur per Caraffam, Lofredus rector Alviani occurrisset; ex Hispaniensibus octo millia Italarum, sex millia Germanorum, & totidem Hispanorum pedestrium, bis millibus equeſtribus

A iverunt ad auxilium Civitellæ, quæ obsidebatur per Pontificios, & eis occurrentibus turmis Gallorum duce Scipiero, inter eas ac quinque centum velites sub Com. Sanctæ Floris, & cohortes Hispanorum Garfia duce, factum fuit leve prælium pari Marte, & per Hispanos capta & direpta Julia nova ad medium mensis Martii, & superventis ad opem Hispaniensium sex millibus Germanis, ductis per Doriæ super classe, & ex eis tribus millibus progressis in Latium, & ibi junctis secum quatuor centum pedestribus, & quinquaginta equeſtribus Italis, & copiis Marci Antonii Columnæ, & apud pontem Sarli facto levi prælio per turmas & cohortes Pompeji Columnæ cum aliis Pontificiis, Leonardo de Rupere duce, eis profligatis, & Leonardo captivato, & receptis per Marcum Antonium oppido vallis Montalii, eoque direpto & combusto, & oppido Prænestino etiam direpto, Matthæo Stendardo ibi rectore, & ad ejus auxilium profectis mille octo centum Germanis, & mille ducentum Hispanis cum duabus turmis equeſtrium, & summi Pont. Romam mille quinque centum Elvetiis, & per Columnam firmatis castris inter Signiam & Palianum, & cum ad Paliani auxilium ex Elvetiis & Italis quatuor millia cum nonnullis turmis ex urbe sub Julio Ursino transfirent, eisque occurrisset Columna aliquibus copiis, & utrinque commissa pugna ipsos, ad quos prius inclinarat victoria, profligasset, vulnerato & captivato Ursino cum aliis quatuor centum, & occisis centum viginti ex eis, & per ipsos post se dimissis septem signis militibus, & ex Columnensibus triginta interemptis, & multis aliis vulneratis, & Flaminio egresso Palianum nonnullis copiis, per eas ex Germanis, ibi ad obsidionem degentibus, occisis circiter sexaginta, & nonnullis armentis interceptis, & ductis intus Palianum, Columna ejus copiis, Signia expugnata & direpta, plerisque militibus occisis, eis admotis Paliano, illud obsedit, & dum Galli pedem retulissent Firmum, & Asculum, & ex eis, cum Hispanienses movissent bellum Duci Ferrariæ, ad ejus subsidium nonnullæ cohortes ivissent, & nonnullæ aliæ, dum timeretur, ne Dux Florentiæ, cui Rex Hispaniæ dimiserat Senas, obsideret Montem Altinum, illuc ad præſidium properassent, summus Pont. Ducem Guisanum ad se vocavit Romam, qui illuc una cum Caraffa die secunda Maji profectus fuit, & cum Hispanienses superventis in eorum auxilium tribus millibus Hispanis ex Hispania, & aliis mille ex Sicilia, & per eos dimissis Italis, & expugnatis Aregnano, & Felignano, Aregnanoque direpto, combusto, mœniisque nudato, & etiam recepto Malignano irent obsessum Asculum, ibi ad præſidium ducibus Joanne Antonio Toraldo, & Scipiero, & ibi commissa alia pugna inter Hispanos, & Guasconos, in qua utrinque occubuerint circiter octuaginta, & plures remanserunt vulnerati, & Guasconi, qui erant pauciores, succubuerunt, se conjunxissent Columnensibus, & classis Neapolitana cursitaret ac diriperet littora domini Ecclesiastici, & Hispanienses, & Columnenses tentata occupatione Romæ, pedem retulissent Columnam, summus Pont. se interponentibus Venetis in gratiam Regis Hispaniæ, ac Cardinale Sanctæ Floris, & Vitelotio Vitellio post gravia damna illata, multa incendia commissa, & levia prælia facta per ejus copias & Hispanienses, plurimorum utrinque cæde in Latio, & dum ibi incolæ fame opprimerentur, motus eorum calamitate inivit pacem cum Rege Hispaniæ die quarta decima Septembris, utrinque captivis dimissis, & quibuscunque occupatis ex dominio ecclesiastico per Hispanienses restitutis ecclesiæ, ac ducibus, & militibus, qui hinc inde militarant, data venia, restitutisque bonis Marco Antonio Columnæ, & Ascanio Cornio,

Kk kk k eis,

eis, ac Comite Balnei non tamen receptis in sui gratiam, præter Palianum sequestratum sub custodia Jo. Bernardini Carboni utrinque electi, & data fide per summum Pont. dimittendi partes Gallorum Regis, & ejus jussu dimissis ex carcere Camillo Columna, ac uxore, & fratre præfule, & Juliano Cæsarino, & aliis sequentibus partes Regis Hispaniæ, quos, ut præfertur, carcerari fecerat.

Et Galli in Picardia coacti in unum ex præfidiis, quæ ibi erant, nocte diei sexti Februarii invaserunt, ac tentarunt dolo occupare Afeburgum, & inde irumpentes Comitatum Atrebatum, illic occuparunt, ac diripuerunt, ac combufferunt Lanceum, & Hispaniensibus arreptis armis per eos sibi resistentibus, ulterius non fuerunt progressi: sed in Gallia Subalpina ex Gallis quindecim millia pedestrium & equestrium mille, Brisacco duce, de mense Aprilis valle Fenaria occupata, illinc dolo eductis Hispanis, ad ejus præsidium degentibus, & plerisque occisis everfa, una cum Clarascho, obsederunt Cunium, & cui, dum ex Hispaniensibus, septem millia pedestrium, quinque centum equestribus Marchione Piscariæ ductore voluerint optulari, eorum parte subsistente Cunii, ipsis occurrerunt apud Fossanum, & ibi facta utrinque pugna eos profligarunt, ipsorum equestribus tum occisis, tum captivatis, & aliis aufugientibus Fossanum die vigesima octava Junii, & inde Hastam; & ad eorum subsidium Cardinalis Tridentinus Vicarius Regius in dominio Mediolani coactis raptim ibi stipendiariis, & aliis octo millibus evocatis, adversus illos se accinxit inter Piscarium, & regulum Reumagum Gallum, & Georgium Marinquem Hispanum, & procerem Vafonium etiam Gallum, & procerem Milortum, & Anvillam, commisso tunc ex pacto equestre, & singulari certamine lanceis, & Reumago vulnerato per Piscarium in brachio, Vafonio per Marinquem in latere, & occiso, & Anvilla per Milortum in femore equo Milorti vulnerato, & alios Hispaniensis, & Gallos etiam equestres diebus sequentibus diverso Marte virtutis in armis ostendendæ gratia. Et Dux Ferrariæ concepta suspitione per eum in Sigismundum Estensem, & Corrigienses, qui receperunt in eorum locis nonnullas cohortes Hispanorum, moto eis bello, exiit Estensem oppido Sancti Martini, & Corrigienses Corrigio, ac occupavit Nubilariam, & Rolum, & obsedit Guardatallum; & Marchione Piscariæ illuc profecto, & per eum, & Ducem Parmæ & Placentiæ, coactis copiis militaribus, quibus ei moverent bellum, oppugnavit, & dum ad ibi auxilium supervenirent, ad impediendum earum accessum, motis castris & destinata classe fluviali in eas, inter ipsas ac suas commisso prælio in flumine Padi, in quo multi occubuerunt, illinc abiit: & Dux Parmæ jussu Regis Hispaniæ adversus eum bello profecuto, ipsius copiis ac Hispanorum, ingressus agros Mutinensium, ac Rhegiensium, ibi incolis grave damnum intulit.

Et Rex Hispaniæ dimissis Senis una cum toto eorum dominio, præter Urbitellum ac portum Herculis, Duci Florentiæ, ab eo habita multa pecuniarum summa, coacto exercitu triginta millium pedestrium, & duodecim millium equestrium, tentataque occupatione Roncaroli, ac recuperatione Burgi Mariæ, Henrico, ac Hernesto Pruvincensibus, ac Geldrense Ducibus, & Comitibus Agamontis, Orni, Masfeldi, & Opiani, ac plurimis aliis proceribus, ductoribus, & eorum omnium supremo Præfecto Philiberto Duce Allobrogum, commisso prælio per ejus exercitum cum Gallis apud Roncanicum pari Marte, obsedit Ghisam; & cum Rex Gallorum, sibi etiam indicto bello per Reginam Angliæ, ejus classe cursitante & depopulante littora Normandiæ, adunatis decem & octo millibus

A pedestribus, & octo millibus equestribus, eis occurrisset, Hispaniensis dimissa Ghisa, secum conjunctis novem millibus pedestribus, & bis millibus equestribus Anglicis, per ipsorum Reginam ad opem Philippi conjugis sui destinatis, obsederunt Fanum Sancti Quintini, olim Augustam Veromandorum nuncupatum, Philippo ipso ex Anglia profecto Brussellas, & dum ex Gallis viginti millia pedestrium, & undecim millia equestrium coadunata ad oppidum Fere, Ænea Momorantio duce, voluissent ei, ac Gallis ibi obsessis, Bruillo ac Satione Proceribus ducibus, opem & annonam ferre, ex consilio Comitum Agamoni, eoque bis millibus equestribus Sequanis, & Hispanis, ac Herneste, & Henrico Ducibus Sueffionum bis millibus quinque centum, & octo centum Ferrarolis Masfeldi Comite, & mille Menapiis Comite Orni ducibus, & aliis septem millibus pedestribus sub aliis ducibus, quatuordecim tormentis bellicis, occurrentibus Gallis ad flumen Somæ, propinquum Fano Sancti Quintini, die decima Augusti utrinque facto conflictu fuis Gallis, ex eis occisis circiter sex millibus una cum Joanne Borbonio, & Angiano, & plurimis aliis proceribus, regulis, ductoribus, & tribunis, & multis aliis captivatis una cum Ludovico Gonzaga ex Principibus Mantuæ, vexillis quinquaginta pedestrium, & decem & octo equestrium, & tormentis bellicis curulibus viginti, & decem muralibus, & curibus annona onustis, & impedimentis bellicis cum multo numero equorum post se dimissis, Hispaniensis eis potiti prævaluerunt, ex ipsis tantum desideratis circiter mille tercentum cum Bonicotto Hispano magistro castrorum, Masfeldi Comite in femore, & Sandeo in genu vulneratis, cum duobus aliis proceribus Germanis, & reliquis Gallis inde pedem referentibus ad præsidium locorum sibi suppositorum Namurtii Duce eos ducente, regulis Dandalosi, & Sancti Remigii, pluribus aliis proceribus ac ducibus ingressis Fanum Sancti Quintini, quinque millibus stipendiariis, illuc profecti illud oppugnarunt, & ibi inter illic obsessos ac eos factis multis levibus præliis, in quibus multi occubuerint, ejusque moenis pluribus in locis quassatis ac apertis tormentis bellicis redegerunt in sui potestatem die vigesima septima Augusti, ac diripuerunt salvis templis, & mulieribus, & earum pudicitia servata, ac senibus, & pueris ex edicto Philippi Regis illuc profecti publicato, ejusque jussu ipsis mulieribus, senibus, & pueris, ac omni imbelles turba curibus impositis, in Galliarum oppida ibi propinqua traductis, & Germanis, qui erant ad ejus præsidium, dimissis incolumibus, singulo eorum donato aureo pro viatico, ibi captivatis eis Regulis Dandalosi, & sancti Remigii Amirata, ac filio Momorantii cum multis aliis regulis, principibus, & tribunis, ac militibus, & multis aliis occisis, & mox receperunt Casteletum, illuc profecto ad præsidium regulo Solignachi, & dimissis Anglis redire domum, illuc revocatis per eorum Reginam, timentem Angliæ fines infestari per Scotos, se accingentes ad arma adversus Anglos, & sedata discordia inter Germanos & Hispanos orta ob Gallos, quos captivarant, expugnarunt Hunum die decima septima Septembris, ubi erant ad præsidium reguli Sepulsi & Elli, & mox receptis multis aliis locis in ea regione, & rursus commisso prælio inter eos ac Gallos apud Secusium, in quo multi etiam utrinque occubuerunt, & Galli prævaluerunt, & in eorum auxilium superventis decem millibus Helvetiis, & totidem Germanis, & ex Italia Principe Guifano exercitu, qui ibi sibi superfuerat, & Principe Omalæ turmis equestribus, & multis Germanis ab exercitu Hispaniense ob stipendium sibi non solum in castra Gallorum pro-

profectis, & decem millibus ex eis in castra Hispanienſium per regionem Secuſianorum Galliae, ibi per Gallos ac Elvetios, illuc ad praefidium degentes, eo ire prohibitis, & cum Hispanienſes eſſent impares Gallis, & ſuperveſiſſet hyems, vigeretque aeris intemperies, uterque exercitus ivit ad hyberna, Gallorum duce Principe Guiſano ad principium Novembris: Ferdinandus Auſtriacus per Carolum fratrem tranſmiſſis legatis Gulielmo Principe Aurentiorum, Georgio Verualio, & Sigifmundo Alerio die vigefima quarta Februarii ad Electores, ut Imperio, per ipſum dimiſſo Ferdinando, ipſum inſignirent ejus corona, per eos, & multos alios Principes Germanos congregatos apud Francumfordium, die tertia decima Martii fuit confirmatus, & coronatus, & mox ſecum profectus Antobrigam, ibi ad principium Octobris, ad tollendas haereſes religionis Chriſtianae, cum eis habuit comitia. In Gallia Ciſalpina quam plurimi oppreſſi fuerunt inſolita capitis gravedine cum febre, cauſata ex repentina aeris frigiditate poſt gravem aetum, & mox ſequuta ſolita aeris temperie ex eis multi perierunt; & Tyberis Romae die quinta decima Septembris praetermodum illico aquis auctis illam inundavit, & ibi demolitis duobus pontibus, gravique illato damno fere ſtatim relapſus fuit in alveum ſuum: & Padus, & alia flumina valde creverunt, & grave damnum aquis ſuis intulerunt, Florentiae nocte ex incremento Arni nonnullis ibi templis & aedificiis ſolo aquatis, una cum quatuor pontibus, & in Sicilia, & Aquitania.

A. C. 1558. Anno ſequuto Galli, duce ſupremo Principe Guiſano, cum quo erant Reguli à Thermis, Omalae, & Grandimontis, & Petrus Strocus, die prima Januarii obſederunt Caſefium Morinorum juxta mare in Picardia olim, & die tertia Auguſti 1347. Gallis Philippo eorum Rege per Anglos Odoardo ipſorum Rege, poſtquam illud anno obſediſſent, ademptum, & expugnatis propugnaculis, ibi erectis ad ejus deſenſionem per Anglos illud tenentes, ac quaſſatis & apertis ejus moeniis à tormentis bellicis plurimis in locis, compulerunt in ſui poteſtatem, Anglis, qui ibi erant ad praefidium, dimiſſis incolumibus praeter eorum ducem ſupremum, una cum aliis quinquaginta ex ſuis primoribus, quos Galli penes ſe tenuerunt captivos, die octava Januarii: & die vigefima tertia, ſequentes victoriam, ceperunt, ac demoliti ſunt oppidum Chines, illinc egreſſis novem centum militibus cum ſuo duce, jam aliis quatuor centum occiſis, & deinde receperunt oppidum Nanes, illic ducibus captivatis, & multa alia, quae ibi occupabant Angli, cum tormentis bellicis ſexcentum, ac multa bellicae materiei & annonae copia ſumma cum felicitate; & Rex eorum convocatis multis praelatis, ac omnibus proceribus, & legatis civitatum totius Galliae in civitatem Pariſii, & ibi habitis comitiis pro tuendo & conſervando illic Regno ſuo, & ab ibi incolis & eccleſiaſticis habita multa pecuniarum ſumma, juſſit haberi delectum Germanorum, Elvetiorum, & Gualconorum, & Maria Stuarda, Regina Scotorum, die vigefima quarta Aprilis ibi deſponſata per Franciſcum primogenitum ſuum Delphinum, inde abiit Caſefium, & ibi conſtituit rectorem Bernardinum Principem à Thermis, & ex ejus exercitu Gallorum pedestrium ſeptem millium, mille quinque centum equeſtribus ſecum junctis aliis pedestribus tredecim millibus ſub Roncadolpho, Recolcho, Leneburgo filio Reiburgi, & quatuor millibus quinque centum equeſtribus ſub filio Ducis Leneburgi, & Reimbergo Locumtenente unius ex filiis Lantgravii Haſſiae, Germanis omnium duce ſupremo Guiſano, de meſe Junii obſederunt, & die quinta oppugnarunt, & vigefima ſecunda redegerunt in ſui poteſtatem Theumvillam in Lotharingia, ibi fa-

A ctis multis praeliis cum Hispanis, & Burgundionibus, qui erant ad ejus praefidium, Comite Orni, & Codarobba ducibus, in quibus Petrus Strocus Florentinus, dux impigerrimus Gallorum Regis, ac multi alii Proceres, & milites utrinque occubuerunt, & mox per eos capto ac moeniis nudato Arlumno, & receptis Villamonte, Chigno, & Ruſignolo, obſederunt ac oppugnarunt Luſemburgum, Principe Maſfeldi, & Comite Orni ducibus, & ex eis, qui erant ad praefidium Caſefii, quinque centum equeſtres cum quatuordecim cohortibus illud egreſſi, & ſecum conjunctis ſex millibus Germanis cum tribus turmis Scotorum, Principe à Thermis ductore, iverunt Gravelinum Picardiae, & illuc prope occupatis nonnullis locis ipſum obſederunt, & ad ejus auxilium profectis quindecim millibus pedestribus, & bis millibus quinque centum equeſtribus Com. Agamone ductore, & factis utrinque ibi nonnullis levibus praeliis, Galli noſcentes ſe impares hoſtibus pedem retulerunt, & Hispanienſes ſuperventis in eorum auxilium navibus Anglicis illic in mare propinquum, & in ipſos facto impetu die tertia decima Julii commiſſa pugna illos proſtigarunt, vulnerato & captivato Principe à Thermis una cum Amboſio, & Sinaponte, & Villabono proceribus, & multis aliis ducibus, & militibus, occiſisque circiter millibus quinque centum, & multis aliis ſubmerſis in flumine ibi propinquo, dum auſugerent, & plurimis vulneratis, & ex Hispanienſibus circiter quinque centum deſideratis. Et Princeps Guiſanus hac audita ſtrage ex Lotharingia exercitu, quem illic habebat, in Picardiam tranſivit, & ad finem Julii adverſus illos, & apud Pirapontem caſtra firmavit, illuc tunc appulſo in ſui ſubſidium Gulielmo ex ducibus Saxoniae bis millibus equeſtribus, & decem cohortibus Germanorum ſub Jacobo Anſimburgo, & conjuncto ſuo exercitui, in quo habuit octo millia equeſtrium, & ſupra viginti millia pedestrium ex Germanis, & Elvetiis, & alii Galli duce Namurtii ductore expugnarunt Herbamontem, & multa alia ceperunt ex Ducatu Lucimburgi, ex quibus aliqua Hispanienſes dimiſerunt, & ſuperventis pluviis Galli non fuerunt progreſſi, & claſſe Anglica navium ſexaginta Milordo Chitono praefecto, ingreſſa mare Normandicum, ibi littora infeſtante, & cum Dux Baleoni illic ejus copiis in ſui auxilium profectus fuiſſet, illinc abeunte, & mox Flaminga ſeptuaginta navium Praefule Vachanio rectore illic appulſa, & ex ea egreſſis militibus in littora Britanniae, & per eos occupato, direpto, & combuſto Conqueſto, illisque progredientibus occurrentibus regulo Creſcemontis ibi rectore, ſex millibus armatis illic coactis, & regulo Tapes Britanniae multis aliis copiis pedestribus, ac equeſtribus per eum coactis, inde pedem referentibus ad eorum claſſem, & illinc ſuper ea domum reverſis multa praeda.

Et Reges Hispanorum & Gallorum mox inclinaverunt ad pacem, dum Rex Hispanorum haberet in armis ſupra triginta millia pedestrium, & quatuordecim millium equeſtrium Germanorum, Hispanorum, Burgundionum, Sequanorum, & Itolorum, multa copia tormentorum ac rei bellicae, ſub Philiberto Duce Allobrogum, cum quo erant multi proceres, nobiles, ductores, ac tribuni Itali, Hispani, Germani, Belgae, & Sequani, & Rex Gallorum decem & octo millia equeſtrium, & triginta millia pedestrium ex Gallis, Suevis, Elvetiis, & Italis, & etiam Germanis apud Pirapontem ſub Rege Navarrae, ac multis aliis regulis, proceribus, nobilibus, ductoribus, & tribunis Gallis, ac Germanis, & Principe Salerni, & Ducibus Somae, & Atri exulibus Neapolitanis, in domibus Abbatiae Cercarupii ad fines Picardiae, & Atrebatum convenerunt ad medium Octobris opera Poli Cardinalis

Anglici, & Christiænæ Ducis Lotharingiæ ad fedandum illud bellum, Cardinalis Lotharingiæ, & Præful Aurelianensis, & Proceres Momorantius, & Sancti Andreæ cum Claudio Albaspina Scriba à secretis Regis Gallorum pro eo, cum Præfule Alexiæ, Duce Alvæ, Principe Aurentiorum, Comite Miletti, & Virgilio Cebideo ex consultoribus Regis Hispaniæ pro ipso, & propositis uxoribus per Gallos Hispanis Isabella primogenita unigenito Regis Hispaniæ, & Margarita sorore Regis Gallorum Emanueli Philiberto Duci Sabaudiæ, utrinque dimisso exercitu, paci adhuc locus esse non potuit, adversantibus Anglis sibi non restituto Calesio. Et classis Turcarum trajiciens ex Gallia Narbonensi, infensa Gallorum Regi, Ariadeno Ænobarbo Præfecto, Byzantium, cursitavit ac diripuit litora maritima Apuliæ & Siciliæ, ibi quamplurimis captivatis, & secum abductis.

Inter Cremonenses & Brixienfes vigente ætate renovata fuit controversia, totiens olim agitata ob possessionem fluminis Ollii, ex quo derivantur aquæ, ad irrigationem agri Cremonensis, & etiam Brixienfis, eis è regione buccæ Navigii Cremonensis in agro Bergomenfe diruta vi & armis per Brixienfes, proprio imperio in eorum agrum derivatis in grave damnum Cremonensium, & quæ controversia tandem sedata fuit interventu arbitrum, missis nomine Regis Hispaniæ Venetias ad ibi Senatium & Ducem legatis. Et Rex Hispaniæ reddidit pacem Alphonso Duci Ferrariæ auctore Duce Florentiæ, per eum ejus tertia filia nupta Herculi ipsius primogenito, alia jam nupta Paulo Jordani Ursino. Et Rex Galliæ nupsit Claudiam secundam filiam Caroli Duci Lotharingiæ. Carolus Cæsar die vigesima prima Septembris, & solemnitate divi Matthæi Apostoli, annorum quinquaginta octo, mensium sex, & dierum viginti septem, & imperii triginta septem, & mensium duorum, & totidem dierum, & Regnorum Hispaniæ, Belgarum, Germaniæ inferioris, utriusque Siciliæ, & Indiæ Occidentalis, facta confessione peccatorum, sumpta Eucharistia è manibus Bartholomæi Mirandæ præfulis Toletani, humili ac puro corde, per eum uti verum & catholicum Christianum in ædibus monasterii divi Justi monachorum Ordinis divi Hieronymi in Hispania, prope Placentiam ibi urbem per septem millia passuum, ex hac vita migravit, post se dimissa fama sanctitatis, plurimis bellis per eum habitis, & fere toto tempore ejus Imperii, & in Germania multis habitis comitiis, & passis incommodis, & longis factis itineribus ad extinguendam hæresim Lutheranam, quæ duravit toto ipso tempore Imperii sui, & ad ejus gloriam, & Religionis Christianæ conservationem, ejusque cadaver sepultum fuit in civitate Illiberis in sacello, in quo ibi tumulata sunt cadavera Regum Hispaniæ majorum suorum, superstibus Philippo, & Joanna, & Maria filiis legitimis, & Joanne, & Margarita naturalibus. Et Maria relicta Ludovici Pannoniæ Regis die decima octava Octob. & Eleonora Francisci Vallesii Galliarum Regis de mense Februarii sorores suæ, & ad finem Novembris Maria Elisabeth Regina Angliæ, & uxor Philippi Regis Hispaniarum nulla prole post se dimissa, & die decima Decembris, Reginaldus Polus Cardinalis in Anglia obierunt.

A. C. Anno subsequuto Hernandus Gonzales Cordubensis, Dux Sueffiæ, Vicarius Regis Hispaniæ in dominio Mediolani, Julio Claro J. C. Alexandrino, & Reg. Sen. Cremonæ prætoze, coacto exercitu equestrium & pedestrium in Gallia Subalpina cepit Centale, & expugnavit Montem calvum, & obsedit Casale, & Franciscus Ferdinandus, Marchio Pisciariæ, & dux ibi regius, Rovilascum. Et Reges Hispaniæ & Galliæ ad medium Februarii, adhuc

A eorum ac Reginæ Angliæ legatis in unum conventis, una cum Christiæna nepte Cæsaris, & Carolo filio Ducibus Lotharingiæ, eorum opera tandem post longa & gravia bella inter eos ac parentes suos gesta, ac excidia commissa in Gallia Transalpina, Subalpina, & alibi, pacem iniverunt in oppido Cambresii Cammaracensis Burgundiæ die tertia Aprilis, utrinque occupatis restitutis, & Isabella filia Regis Gallorum ducta uxore per Regem Hispaniæ dote aureorum quatuor centum millium, & Margarita sorore per Emanuelem Philibertum Ducem Allobrogum dote aureorum ter centum millium, eique restituto principatu Galliæ Subalpinæ, quo exlatus fuerat, & in regimine Flandriæ constituta Margarita uxore Octavii Farnesii, Ducis Parmæ & Placentiæ, sorore naturali Regis Hispaniæ per eum. Viso comete ad finem mensis Maji usque ad diem vigesimam secundam Junii. Henricus Rex Francorum, dum hastiludia, quæ exerceri faceret Parisiis in Gallia ob nuptias Isbellæ filia Regi Hispanorum, & Margaritæ sororis Emanuelis Philiberto Duci Sabaudiæ, concurrisset equester hastili cum filio Comitum Gomeii, & principe Langeo Scoto, duce militum destinatorum ad sui custodiam, spaciis gratia, ex ictu fragmenti hastilis fracti in eo concursu & ingressu intra oculum galeæ, quam habebat ad faciem, & ibi infixio hora decima nona diei vigesimi secundi Julii anni quadragesimi, & regni sui duodecimi obiit, superstibus Francisco, Carolo, Maximiliano, Alexandro, & Hercule, & Isabella, & Claudia filiis susceptis ex Catharina Mediciæ, filia Laurentii secundi ex Magdalena Bojona Gallica, & Margarita filia naturali, & Franciscus primogenitus annorum quindecim ei successit in regno, sub quo in Gallia Transalpina hæreses Lutherana & Calvina suscitavit, & valde auxerunt.

D Paulus IV. Caraffa summus Pontifex multis decretis per ipsum conditis ad extirpandas hæreses, quorum aliquibus fuerunt prohibiti multi auctores, qui scripserunt in diversis scientiis, & aliqui aliqua dixerunt in religionem Christianam, & aliqui de ea male senserunt, inter quos multi fuerunt Germani cum libris, qui in Germania impressi fuerunt, & nonnulla adversus eos, qui egressi fuerant cœnobiaz, in quibus professi fuerant religionem, & in eam redire compellebantur, ejusque nepotibus cum sinistre se haberent expulsis ex urbe, ibi hora vigesima prima diei decimi octavi mensis Augusti tertii anni sexti sui pontificatus obiit, per Rom. tunc arreptis armis, & carceribus apertis, ingressos aedes officii Inquisitionis Hæreticorum, & ibi combustis quibuscumque processibus per ejus Magistratus formatis, & omnibus libris diversorum auctorum illuc allatis, & tentato incendio ædium Marchionis Valensii nepotis sui, statuaque in ejus Pont. honorem in capitolio erecta, dejecta & ignominiose comminuta, ac commissis multis homicidiis, rapinis, & aliis delictis. Et Jo. Angelus de Medicis Mediolanensis presbyter, Cardinalis tit. sancti Stephani, in Cælio monte per Cardinales ingressos conclave die quinta Septembris electus fuit summus Pont. nocte diei Natalis gloriosissimi Dominici, & Pius Quartus nominatus, & qui ex mente, & cum interventu sacri collegii Cardinalium sanctæ Rom. Ecclesiæ Francisko Turriano penes eum pro Ferdinando Austriaco Oratore, confirmavit eum Cæsarem nunquam approbatum per ejus præcessorem, prætendentem jus devolutum fuisse ad sacram Sedem Apostolicam Imperium conferendi cuicumque voluisset, & nec Carolum olim Imperatorem, cum ipsum deposuisset, potuisse illud conferre fratri, & nec confirmari per ejus Electores, ac Principes Germanos, præter mentem & ordinem ipsius præcessoris, ac sacri collegii Cardinalium Rom. Ecclesiæ.

Anno

A. C.
1560.

Anno 1560. ortus Dominici Nicolao Sfondrato Cremonæ episcopo, ob assignationem de ejus episcopatu factam per Federicum Cæsium Cardinalem, eamque die quarta Julii prius ingresso, & per ipsum die Dominica septima celebrata missa solemni in Ecclesia ibi Cathedrali, & Julio Claro J. C. Alexandrino, & Reg. Senatore, adhuc illic Prætor, & per Ducem Sueviæ, Vicarium Regium in dominio Mediolani, ibi sibi substituto Francisco Ferdinando Avalo Aquinate, Marchione Piscariæ, & cujus scriba fuit à secretis Franciscus Locatellus Cremonensis, litteris Latinis eruditus, & graphice scribens, & qui, dum Davalum factum proregem Siciliae, secutus fuerit, eo ibidem mortuo, illic subsedit, ibi Magistratum gerens, ducta uxore ex ibi incolis opulenta, & ejus frater Vincentius, insignis Architectus, ob ejus eximiam artem fuit in maximo pretio apud Henricum olim Regem Francorum, & Arnandum Alvarezzum Ducem Albæ in Hispania, & per ibi Regem constitutum rectorem, & ducem supremum in Gallia Belgica, & regionibus ibi propinquis sibi suppositis, & cujus opera Rex in regno suo, & Dux in eis regionibus usi fuerunt in ibi construendis propugnaculis, & muniendis, & vallandis civitatibus, & oppidis adversus illic rebelles & hostes suos. Cremonæ, & in ejus agro, & regionibus vicinis, gravis annonæ penuria viguit, causata ob uredinem, & multas pluvias, quibus crevit flumen Padi, & inundavit partem inferiorem territorii Cremonensis, & agros Mantuanos, & Ferrariensium. Inter Cremonenses & Brixienfes adhuc suscitata controversia ob flumen Ollii, & sedata.

Nostri auspiciis Regis Hispaniarum Duce Medinæ, prorege Siciliae, ductore, solutis velis ex insula Melitæ post multa infortunia, ac pericula maritima, ac mortem multorum militum ac nautarum, cum impediti procella maritima non potuissent trajicere Tripolim, appulsi Meningem insulam, nunc Zerbi, distantem per octuaginta millia passuum à Tripoli, & à Melita ducentum octuaginta, die secunda Martii, & ibi commissis nonnullis præliis cum Arabibus & Numidis, & hinc inde paucis desideratis, & ejus Principe sponte se eis permittente die tertia decima Aprilis, ipsam receperunt, & ibi constructo propugnaculo, & munito præsidio quinque millium pedestrium, illinc dimissis mulieribus, & aliis imbelibus circiter mille, sub Alvaro Sandeo duce impigerrimo, & Michaeli Bajono, & Antonio Oliverio, Hispanis aliis inde abire intendentibus in Italiam super classibus, intellecta profectio in eos classis Turcarum, eaque octuaginta quinque triremium, & aliorum navigiorum, super quibus forent duodecim millia pedestrium, & multæ turmæ equestrum sub Pialo, ac Suillo ejus locum tenente, ex Byzantio superventa eis, & Caracosa Mitylineo, & Dragato archipiratis, rectoribus, & inter ipsos, ac eorum & Hispaniensem classes, ac Turcas, & Arabes, & Numidas sex millium secum conjunctos, & Hispanienses commissis quamplurimis levibus præliis tum mari, tum terris, ac oppugnato & concusso tormentis bellicis, & recepto die ultima Julii propugnaculo per hostes, dum Hispanienses in eo degentes carerent lignis & aquis, & opprimerentur omnium rerum penuria, viginti septem triremibus, & quatuordecim navibus classium Hispaniensem, & plerisque Siculæ interceptis, & ex Hispaniensibus tum occisis, tum submersis, tum ex morbo amissis supra quinque millia cum multis proceribus, & tribus Hispanis, & Italis, ac captivatis Castono filio proregis, ac præfule Majorcæ, Sandeo, & Santio de Læva, reliqui inde compulsi fuerunt inde abire, & redire in Italiam, gravi strage recepta, ex infidelibus quoque desideratis supra novem millia ex illis, qui erant super eorum classē,

& conductis Hispaniensibus Byzantium ad eorum Imperatorem, & ex ejus jussu carcerato Sandeo cum ejus presbytero, & unico famulo in turri ibi nuncupata maris nigri. Jo. Baptista Schitius, excellens J. C. Cremonensis, & Reg. Senator, ex familia antiquissima Oldroanda, denominata à Jacobo Oldroando nuncupato Schizza, qui vixit circa annum 1177. & rexit incolas vicorum Bordolani, & & Pratibissi, nunc Vicecomitum, & dimisit post se sex filios, à quibus processit familia nuncupata Schitia, decessit in Gallia Belgica, dum ibi foret penes Regem Hispaniarum, tunc illic degentem Orator pro toto dominio Insuorum, & per ipsum ob ejus doctrinam, & mores receptus fuerit inter suos consultores, & pro eo intervenerit inter alios ad pacem anno præcedente contractam per ipsum cum Rege Gallorum: ejus sepulcrum Bruxellis in Ecclesia Cathedrali cum hac inscriptione visitur:

D. O. M.

IO. BAPTISTAE SCHITIO CREMONENSI VIRO CLARISS. QVI INTER MEDIOLANENSES PRIMVM SENATORES DEINDE INTER PRIMOS CAR. V. AVG. ET REGIS PHIL. EJVVS FILII CONSILIARIOS. CVM INTEGRITATIS, FIDEI, ET PRVDENTIAE GLORIA, PER QVINQVENNIVM VERSATIVS EST FRATRI BENEMERENTI FEDERICVS FRATER MOESTISS. P. OBIIT BRUXELLAE OMNIBVS MAXIMVM SVI DESIDERIVM RELINQVENS AN. AGENS XLVIII. ID. FEB. M. D. LVIII.

Et Marcus de Paulis, cognominatus Tartesius, Rhetor clarissimus, & qui Cremonæ publice docuit litteras grammaticales & humanitatis, superstitite Francisco excellente Physico, patre Hieronymi, etiam Physici.

Anno altero, Hieronymo Montio J. C. Mediolanense, Regio Senatore, Cremonæ prætor, summus Pont. Carolo Caraffa Cardinale tituli sancti Viti, & Joanne ejus fratre Duce Paliani, ob eorum demerita damnatis, & Romæ nocte præcedente diem sextam Martii ultimo supplicio affectis, indixit, & inchoari jussit Concilium Tridenti, ob id transmissis diplomatibus ad quoscunque prælatos, & Principes Christianos, & destinato Tridentum ad aperiendum ipsum Concilium Antonio Capilucho, legato Apostolico apud Venetos. Et Gabriel Faernus litteris Latinis valde eruditus, & poesi conspicuus, Romæ die decima septima Novembris periit, dum ibi ob ejus doctrinam & mores dilectus sum. Pont. inter ejus familiares degeret, & haberet custodiam bibliothecæ Vaticanæ, multis prosa & carmine eleganter compositis, per eum post se dimissis, & pro parte impressis. Et inter horam quartam noctis præcedentis diem etiam quartam ejusdem mensis ex hoc seculo abiit Joannes Musonius, ex vico Rupis Jani, Rhetor clarissimus, & qui Cremonæ docuit publice litteras grammaticales & humanitatis. De mense Septembris noctu circa primam vigiliam visum fuit cœsum ardere longo & lato spatio ad occasum Solis, & Aquilonem, & in eo esse exercitum instructum, & divisum inter acies militares equestrum & pedestrium, properantem ex Italia in Galliam Transalpinam maximo omnium stupore.

Anno sequente, durante Synodo Tridenti, ad fines Italiae & Germaniæ, illuc convenerunt ex Urbe, ac Italia, Hispania, Pannonia, Polonia, Boemia, Gallia, & aliis partibus orbis, bene sentientibus de religione Christiana, quamplurimi præfules, prælati, religiosi cujuscunque ordinis, Theologi, ac J. C. ac Legati Cæsaris, ac Regum Galliæ, Hispaniæ, Lusitaniæ, & Poloniæ, & quam-

Kk kk k 3

plu-

Plurimorum Principum, & civitatum liberarum, & alii, & ibi Legatis Apostolicis pro summo Pont. Hercule Gonzaga tit. sanctæ Mariæ novæ Mantuano, Hieronymo Seripando tit. sanctæ Susannæ Neapolitano, & ex religiosis Heremitarum divi Augustini, Stanislao Ofio tit. sancti Nicolai, & episcopo Vermienſe Polono, & Marco Altempſio tit. duodecim Apostolorum Germano, Cardinalibus sanctæ Rom. Ecclesiæ, factis plurimis Sessionibus, & disputationibus, condita fuerunt quamplurima decreta salubria, pertinentia ad religionem Christianam, & extirpandas perfidas hæreses, adhuc debacchantes in Anglia, & tota fere Germania, & quæ profuerunt in Gallias Transalpinas, ibi fuscitato novo nomine hæreticorum se appellantium *Ugonottos*, & quorum hæresi fuerunt pene omnes ibi incolæ infecti, eorum fautoribus Antonio Borbonio Duce Vindunciense, marito Joannæ filiæ Henrici Albreti ex Margarita Valesia Regina Navarræ, & Carolo Principe Decondeo fratribus, & quamplurimis aliis principibus, & proceribus Gallicis, per illos eorum duce supremo Decondeo assumptis armis in ecclesiasticos & Catholicos, ac occupatis urbibus Aurelianense, Rothomagenſe, Lugdunense, & quamplurimis aliis ibi urbibus, oppidis, & locis etiam auxilio Anglorum, & aliquorum Germanorum sibi adhaerentium, & ibi templis, ac cœnobiis demolitis, illinc, & ubique imaginibus, ac statuis Redemptoris nostri, B. Mariæ Virg. ac Sanctorum abraſis & fractis, & reliquiis Sanctorum ibi repertis dissipatis, ac sacramentis aquarum baptismatis, Eucharistiæ, & olei sancti profanatis, bonisque quibuscunque ecclesiasticorum & catholicorum direptis, & multis utrinque commissis præliis in diversis ibi locis, in quibus infiniti occubuerunt, & incendiis, & licet ad sedandam eorum hæresim, ac seditionem impiam Carolus Maximilianus ibi Rex, ac Catharina Medicæ ejus mater, & alii Principes, & heroes bene de fide sentientes, omnem operam præstitierint, & auxilio Philippi Regis Hispaniæ per eum dimissa Navarra urbe Duci Vindunciensi, ut hæreticos illos compesceret à tam immani furore, nihilominus omnia frustra fecerunt, ut necesse fuerit Regi Gallorum ad illam coercendam, & pro tuendo regno suo habitis etiam copiis auxiliaribus à summo Pont. ex urbe, ac Italia, ac Rege Hispaniæ ejus sororio ex Hispania ac Gallia Cisalpina arma assumere, & cogere exercitum equestrium & pedestriū sub Francisco Guisano, ac Ænea Momorantio ducibus supremis adversus illos.

Maximilianus, primogenitus Cæsaris, Rex Boemiæ, habitis comitiis in ecclesia sancti Bartholomæi, Francoforti in Germania per omnes Electores, ac Principes ipsius, fuit electus Rex. Rom. die vigesima quinta Novembris, & die trigesima corona insignitus multa pompa ac lætitia, assistentibus legatis Ducum Ferrariæ ac Mantuæ, & Ferdinandus pater suus fecit inducias cum Imperatore Turcarum per octo annos, in ejus gratiam per ipsum dimisso Alvaro Sandeo penes eum Byzantii captivo, & profecto Viennam, una cum Joanna Guzamanna ejus uxore.

A. C.
1563.

Anno sequuto, Cremonæ prætor Thoma Odeschalco J. C. & Regio Senatore, illuc die vigesima prima Decembris Rodolphus & Herneſtes, ex filiis Maximiliani Cæsaris, ex Austria in Hispaniam ad ibi Regem avunculum suum per eum accersiti, proficiscentes per Italiam una cum Othone Hetrusco, Cardinale tit. sanctæ Sabinæ, & præfule Augustæ Vindelicorum, illuc diverterunt. Et die vigesima quarta solutum fuit Concilium Tridentinum, quo multis ibi factis sessionibus & disputationibus quamplura decreta renovata fuerunt, quæ in Conciliis antiquis probe, ac prudenter, & utiliter per Reverendiss. Patres, ac Sanctissimos Pontifices Sac.

& Catholicæ Ecclesiæ condita fuerant, & abierant in defuetudinem, & condita multa alia ad conservandam religionem Christianam, & extirpandas impias hæreses in Anglia, ac fere tota Gallia, & Germania debacchantes, ac tollendum abusus, & malos mores, quibus infecta fuerat Resp. Christiana tam circa sacramenta, quam pios usus ecclesiæ, Joanne Morono tit. in Lucina, & Ludovico Simoneta tit. sancti Quiritii Cardinalibus legatis, & præfectis Apostolicis ad ipsum Concilium, Hercule Gonzaga ex regulis Mantuæ, & Cardinale tit. sanctæ Mariæ, ibi jam vita functo. Paulus Ala, subtilissimus legum interpret Cremonensis, Mediolani hora duodecima diei Dominicæ quarta mensis Januarii, dum ibi esset ex illustribus Senatoribus Serenissimi Regis Hispaniæ, obiit, ejusque cadaver conductum fuit Cremonam, & ibi in ecclesia Cathedrali sepultum fuit in sepulcro majorum suorum juxta altare illic dicatum divo Michaeli archangelo, & erectum per eos majores suos, cum hujusmodi inscriptione:

D. O. M.

PAVLO ALAE QVI OB IV. CI. EXIMIAM
PRVDENTIAM IN SENATVM MEDIOL.
COOPTATVS EVM MAGISTRATVM EA FIDE
GRAVITATE ABSTINENTIA CASTE
INTEGREQVE ET AD PRISCAE PROBL-
TATIS LAVDEM GESSIT VT LONGE MA-
JORES AREGE SPERARE DEBVISSET,
SED HEV DVM REIP. DIGNITATI ENIXE
PRIVATORVMQVE COMMODIS BENIGNE
STVDET SVIS PARVM CONSVLENS PER-
DITA VALETVDINE DIV VSVS VITA
CESSIT SVO MAGIS QVAM ALIOR. TEM-
PORE VIX. ANN. IL. M. X. CIVITAS CR.
DECRETO SEPVLCO SVMPTV PVB. CI-
VI B. M. PARENTAVIT.

Et ex fratribus suis fuerunt Benedictus excellens Mathematicus, & Daniel, Jo. Baptista, & Jo. Petrus ex inclitis tribunis militum ejusdem Serenissimi Regis in Italia decessit. Et Franciscus Petreus Niger, pariter Cremonensis, & clarissimus orator, & vates, & litteris Hebraicis, Græcis, & Latinis peritus Mediolani, dum esset ibidem ex Scribis, ac supremis apud illic excelsum Senatū Serenissimi Regis Hispaniæ.

Anno subsequuto, Gabriele de Cueva, Duce Alburquerque, Hispano rectore in dominio Mediolani, Ferdinandus Cæsar die quinta Julii Viennæ Austriæ ex hac vita migravit anno imperii sui quinto, & mense decimo fere expleto, & electionis suæ trigesimo quarto, & ætatis annorum sexaginta, & mensium decem. Orta controversia inter legatos Regum Hispaniæ & Galliæ Romæ penes summum Pont. cum alter alterum vellet præcedere in pompis, & aliis, quibus contingeret ibi adesse, summus Pont. declaravit debere præcedere legatum Regis Galliæ sub fundamento, ut creditur, quod præcessores Regis Galliæ statum Rom. Ecclesiæ, ac religionis Christianæ valde auxerant, & pro eo conservando & ampliando multa bella obierint, & præclara facinora egerint adversus infideles, & alios, qui ipsum opprimere voluerint, & Galliæ Regnum sit antiquius Regno Hispaniæ, & Galli prius Hispaniæ fidem Christi receperint, quamvis Rex Hispaniæ plura habeat Regna, & sit potentior Rege Gallorum, & ob id per Hispanos concepto odio in summum Pont. ac Gallos revocatus fuit legatus Hispaniæ Regis in eam cum aliis ibi ejus ministris. Et ejus classis centum tredecim triremium, & centum navigiorum majorum, & aliorum minorum, ac triemis præaltæ Regis Lusitaniæ, super quibus erant duodecim millia Italorum, Hispanorum, & Ger-

Germanorum cum multis proceribus trajecturis in Africam, ibi expugnavit, ac redegit in sui potestatem infra triduum de mense Augusti propugnaculum nuncupatum Pignonum, non multum distans ab Algerio è regione Calpensi, ibi quamplurimis ex infidelibus, qui illud tenebant, & aliis ad ejus auxilium profectis, occisis, & ex Regiis quatuor tantum desideratis, & nonnullis vulneratis, & Mauri, & Arabes obsederunt ac oppugnarunt Oranum, & illinc per Hispanos, qui ibi erant ad præsidium, repulsi fuerunt. Et inter horam quintam & sextam noctis præcedentis diem vigesimam tertiam Decembris, & per biduum antecedens prolapsa ab aere multa nivis copia fuerunt præter morem ac statum temporis tonitrua procellosa cum fulguribus. Hieronymus Regazola Cremonensis satis edoctus litteris grammaticalibus & humanitatis, & ingenii mirabilis, & ad omnia versatilis, comes & compater meus Venetiis, dum ibi esset ex supremis scribis Tribunalium, & Advocatorum Fisci publici in toto dominio Venetorum, ex hoc seculo abiit de mense Martii, & etiam die septima Julii Philippus de Nicolis ex oppido Castrileonis agri Cremonensis, olim ex excellentissimis scribis à secretis Caroli Quinti Rom. Imperatoris, coram quo, & Clemente VII. summo Pont. Cardinalibus, & prælatis, ac principibus, & nobilibus, & aliis congregatis in mane diei vigesimi quarti Februarii 1530. in ecclesia cathedrali divi Petronii Bononiæ habuit orationem elegantem Latino sermone, & mox ex quodam humore melancholico demens factus, per Carolum Augustum dimissus rediit Cremonam.

A. C. Anno 1565. ortus Dominici, Patriarcha Alexandrinus in Ægypto ex Thebaide destinavit legatum Romam ad summum Pont. ad promittendum ei obedientiam, cum biennio antea Amplius Patriarcha Assyriorum Orientalium illuc ad eum profectus fuerit, & ad ejus genua provolutus ei solemnijuramento promiserit etiam obedientiam, & omnium Conciliorum œcumenicorum, præsertim Tridentini novissime facti, statuta & decreta suscipere, & suos omnes sibi subditos docere, & per eum, ac presbyteros, ac diaconos, quos secum habebat, vestimentis, & aliis ad eorum sacerdotium pertinentibus, & viatico habito à summo Pont. rediit in Assyriam ad ejus sedem, quam habet in civitate Muratii de mense Martii. Et in eum summum Pont. facta fuit conjuratio per Leonardum Acoltum Aretinum, Antonium Camissam, Prosperum Pistorium, & Antonium Manfredum Pelliparium à toto dominio Veneto proscriptum ob nummos adulteros, per illum excussos, qua occidi debebat summus Pont. ex instigatione Acolti per alios proditores pugionibus, promissis per eum alio sanctissimo & angelico summo Pont. ei surrogando profecturo Romam ingenti numero piorum, & fidelium Christianorum illico, ut ajebat, promisso etiam Camissæ dominio Papiæ, Pellipario Cremonæ, & Pistorio Aquilejæ; & cum ex gratia omnipotentis Dei nequaquam ausi committere tam grave scelus, discordes remanserint, Acoltus, Pistorius, & Camissa de eo crimine accusati per Pelliparium, capti fuerunt, & ultimo supplicio affecti.

Et Turcarum Imperator indignatus in religiosos Equites divi Joannis, incolentes Insulam Melitæ, Africam & Siciliam interjacentem juxta mare Africum in Tingitana nunc Numidia, intendensque eos delere, ac Melitam Insulam, ac ibi urbem, & propugnacula ipsorum sedem diruere, quia propinquum suum cum uxore ex Africa Byzantium per Rubeam illius uxorem vocatum, & per fretum Africum ad eam trajicientem occidissent, instructa classe, ac suo exercitu recensito die prima Aprilis in Insula Tesia, seu Tiresia, juxta Byzantium per lapides decem, illuc edicto publicato ire prohibitis

A quibuscumque Christiani nominis sub poena ultimi supplicii, movit bellum ipsis Equitibus, jussis Mustapha supremo rectore sui exercitus viginti octo millibus sex centum ex suis militibus magis electis, & Piali, & Draguto regulo Tripolis in Africa, & archipirata, ac Narceto centum quadraginta duabus triremibus, & aliis triginta novem navigiis onerariis, onustis plurimis tormentis ac impedimentis bellicis, ac ingenti annonæ copia, ac materiei bellicæ, trajicere in Melitam Insulam, eamque una cum Arabibus, ac Numidis, & aliis fociis Turcarum in Africa sibi junctis diripere, ac ferro & igne subvertere, ejus civitate ad propugnaculis ibi expugnatis. Et Mustapha Alibascia, & Piali Amirata classe die decima quinta Maji illuc appulsi, & ibi die decima octava Portu Mafirocci occupato, & ex classe expositis in terris classariis viginti millibus, & superventis ex Alexandria Ægypti sex triremibus, super quibus erant pedestres novem centum, ex Tripoli Draguto tredecim triremibus, super quibus erant sex centum, ex Leochupetia Syriæ decem, super quibus erant octo centum, & ex Algerio viginti sex, super quibus erant bis mille ducentum, eis, ac Numidis, & aliis infidelibus illic coactis obsederunt die vigesima quinta propugnaculum sancti Hermi, ibi constructum in loco sublimi, & juxta ibi urbem, eoque sexies mari ac terris oppugnato, ipsiusque apertis mœniis cum globis ferreis ex tormentis bellicis triginta duobus, illuc conductis, in ea emissis, & cum equitibus, & aliis militibus mille quatuor centum, qui ibi erant ad præsidium, commissis multis & frequentibus præliis die ac nocte, in quibus plurimi utrinque occubuerunt, una cum Draguto & multis aliis satrapis Turcarum, expugnato ac solo æquato die vigesima tertia Julii, ibi ex Equitibus centum triginta, & aliis ibi militantibus ad præsidium degentibus, & qui eorum manus aufugere nequiverunt mille centum septuaginta inhumaniter occisis; & die quinta Julii admotis reliquis copiis tormentis bellicis septuaginta oppido, & burgo sancti Michaelis ibi urbis, eisque vallis circumdatis, & duodecies, & ultimo loco die vigesima prima Augusti ipsum oppugnarunt, & ejus muris fere solo æquatis, Equitibus & aliis militibus, ei illic ad præsidium, viriliter resistentibus, & cum Turcis & aliis infidelibus continuo congregentibus, Joanne Valetto nobile Gallico Equitum supremo moderatore: & tunc temporis per quatrimum horis vespertinis Byzantii conspectis è caelo flammis igneis vibrare in ædes ibi imperiales, & mox triduo sequente comete horribili super ædes Constantini, olim ibi Imperatoris, & in auxilium obsessorum superventis die prima Septembris triremibus septuaginta duabus ex classibus Regis Hispaniæ, Ducum Florentiæ, ac Sabaudia, ac Ligusticæ, super quibus erant decem millia pedestrium electorum tum ex Italis, tum Hispanis cum ducentum ex eis Equitibus Melitensibus, & quadraginta sancti Stephani sub Garsia Toletano prorege Siciliæ, cum quo erant multi alii proceres ac nobiles, tum Itali, tum Hispani, Turcæ & alii infideles omnia obsidione Burgi, quem intendebant totis viribus expugnare, concessa eorum classe, & Italis bis millibus, & Hispanis quinque millibus quinque centum, & ex eis equitibus ducentum, & nautis tercentum ad sacrum Junonis egressis ipsorum classem, & Turcis, & aliis infidelibus sex millibus egressis illorum classem occurrentibus die undecima Septembris, & utrinque prælio congressis, ipsis profligatis, ex illis occisis circiter mille octo centum, & quatuor centum submersis in undis maritimis, dum per Italos ac Hispanos compulsi ad eorum classem aufugerent, nocte sequente valde terri illinc abierunt, dimissis post se viginti quatuor tormentis bellicis, & multis aliis impedimentis, &

ex

ex illis viginti sex millibus sex centum quinquaginta quatuor tum ferro, tum morbo extinctis, & ex Equitibus, & aliis, qui erant cum eis circiter novem millibus, inter quos fuerunt filius Garfiæ, & tercentum tredecim equites, ex quibus remanserunt octuaginta vulnerati, & triginta incolumes ex mille, & Toletano septuaginta triremibus illos insequente appulerunt Lepantum Peloponnesi; & illorum Imperator gravius indignatus in eos Equites, decrevit adversus ipsos anno proximo totis viribus bellum instaurare, quibuscunque templis Christianorum, ac synagogis Judæorum ubique in Imperio suo jussis demoliri, eisque ac Christianis quibuscunque illic habitantibus militare coactis, seu pendere stipendium Turcis, & aliis militantibus pro eo, ex monitu & instigatione illius sacerdotum, asserentium præter votum res sibi infeliciter cessisse, & has clades evenisse, quia pateretur ibi degere tam diversas religiones.

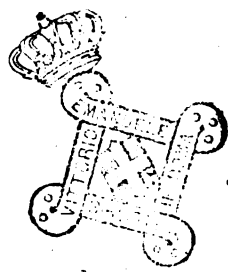
Mediolani habita fuit Synodus per Carolum Borromæum, tituli sanctæ Præxedis Cardinalem, & majorem Pœnitentiarium, & legatum Bononiensem sanctæ Rom. Ecclesiæ, & ibi præfulem, & alios episcopos ac prælatos provinciæ suæ, in qua condita fuerunt multa salubria decreta ad reformandos mores, & ritus ecclesiasticos, & tollendum abusus, qui in Ecclesiam Rom. irreperant. Et Cremonæ ad augendam & conservandam religionem, & doctrinam Christianam juxta dispositionem decretorum Synodi Tridentini anno præcedente stabilitæ, inchoatæ fuerunt scholæ erudiendi pueros & puellas in aliquibus ecclesiis ipsius, & suburbiorum, & etiam episcopatus diebus festivis, à prandio articulis fidei, & præceptis sanctæ Rom. Ecclesiæ, & bonis moribus, & doctrina Christiana per viros & mulieres seculares mediocris generis pro eorum congregatione, ipsis mox concessa ecclesia parochiali divi Christophori. Pius IV. summus Pont. una cum Rege Hispaniæ, & supremo moderatore Equitum Melitensium, intellecta impie mente Turcarum adversus eos, ad defensionem Melitæ convenit habere delectum pedestrium sexdecim millium, ex quibus haberent stipendium tria millia ex ærario Apostolico, octo millia à Rege, & reliqui à supremo moderatore. Et hora vigesima secunda diei noni Decembris mensis undecimi anni sexti sui pontificatus, & ætatis annorum septuaginta septem, mensium quinque, & dierum duorum, ex hac vita migravit, creatis quinquaginta quatuor Cardinalibus, & fere ex omni natione Christiani nominis, & multis ex Gallia Cisalpina, inter quos fuerunt septem ex Mediolano patria sua, & duo sui nepotes, quos multum ditavit ex ære Apostolico, & vita functis triginta quatuor, & ex creatis per eum Federico Gonzaga presbytero, & erecto Ordine religiosorum militum ducentum piorum nuncupatorum, quos decoravit multis privilegiis. Viguit grave frigus inchoatum de mense Decembris, quo multis in locis vites & aliæ arbores aruerunt, & mox secuta fuit ingens fluminum inundatio, & præsertim Danubii & Rheni, qua agris & ædificiis eis propinquis grave fuit illatum damnum, & in Germania sæviit pestis, qua infiniti hoc anno & duobus sequentibus perierunt, & dura fames in multis partibus Europæ, qua aliqui sibi inferre manus compulsi fuerunt. Et in Liguria prope Nicæam aliquot vici repentino hiatu absorpti fuerunt, ut eorum nulla vestigia superfuerint.

A. C.
1566.

Anno altero, prætorum Cremonæ Camillo Porro J. C. Mediolanense, & Reg. Sen. Michael Ghislerius presbyter, Cardinalis tit. sanctæ Mariæ super Minervam, & creatus per Paulum IV. olim summum Pont. die duodecima Martii 1557. & Ordinis Prædicatorum de observantia divi Dominici, ex oppido Boschi diocesis Alexandriæ Galliæ Cisalpinæ,

A modicis parentibus natus, per quinquaginta quinque Cardinales, ingressos conclave nocte præcedente diem vigesimam secundam Decembris, & inter quos non fuerunt Galli, & ibi mortuo Francisco Gonzaga presbytero Cardinale tit. sancti Laurentii in Lucina, fuit creatus die Lunæ septima mensis Januarii, & solemnitate divi Christophori auspiciis præsertim Alexandri Farnesii episcopi Tusculani, & sanctæ Rom. Eccl. Vicecancellarii, summus Pont. & Pius V. nominatus: qui multa edidit decreta ad componendum mores, & reprimendum luxum ecclesiasticorum, & ad tollendum abusus Laicorum, & adversus impudicas mulieres, & Hebræos domini ecclesiastici, ex quibus Eliam Romanorum Hebræorum Synagogæ præpositum cum tota familia, & alios ultra tercentum baptizavit; & dum tribus diebus in mane rogationes obierit Romæ pedibus nudis, & aperto capite, & junctis manibus, & contrito corde obsecrando omnipotentem Deum, & demoniacam ei oblatam, & quæ valde ejulans à nullis teneri posset, ab eo ter signo crucis benedictam in prima rogatione; & in secunda tres alias, ex quibus una ignobilis per aliquem ecclesiasticum liberari non potuerat; & tertia rogatione aliam liberavit, & multos alios, qui oppressi erant diuturnis & incurabilibus morbis extra eas rogationes ab illis sola ipsius benedictione in nomine sanctæ & individuae Trinitatis facto signo crucis, sibi data ad hæc ob ejus eximiam bonitatem potestate per omnipotentem Deum. Et Matthæus Raparius Cremonensis fuit ejus pocillator, & ob ejus puritatem ac sinceram fidem, ipsius auspiciis assequutus fuit honores ac proventus magnos Ecclesiasticos, & factus nobilis, & Senator Rom. Plerique populares Brabantiæ, Flandriæ, Artesiæ, Annoniæ, Hollandiæ, Frisiæ, Namurci, & Geldriæ infecti hæresibus Lutherana, Calvinista, & Anabaptistarum, dum Philippus Rex Hispaniæ, eorum dominus, datis litteris Margaritæ sorori suæ ibi rectori, imposuisset, ut pro conservatione ibi fidei Catholicæ per eorum incolas observari faceret edicta Serenissimi Caroli Cæsaris ejus patris, & per ipsum confirmata, ac decreta Concilii Tridentini ad cleri reformationem; & fuissent suspicati, ne adversus eos vellet introduci facere Inquisitionem hæresis observatam in Hispania, incitati per doctores illarum hæresium, ac concionatores, armis arreptis irruerunt in templa Antuerpiæ, Gandavi, Brugiæ, Trajecti inferioris, Valenzanæ, Tornaci, Ipræ, Ondisconii, Alderandi, Bergiæ, Cassovii, Buscovii, Mechliniæ, Hostedelavii, Balioli, Amstelodami, Armenteriæ, multarumque aliarum urbium, oppidorum, vicorum, & pagorum earum regionum multa cum sævitie, domibus ibi Catholicorum & religiosorum direptis, everfis, ac profanatis, simulacris divinis abrais, & prostratis, & baptismate, & oleo sancto, & chrismate venerabilibus sacramentis turpiter abjectis, & pedibus conculcatis, ac ossibus & reliquiis illic sanctorum asservatis, dissipatis, & Catholicis, & ecclesiasticis sibi resistantibus tum occisis, tum vulneratis, ac aliquibus ex eis captis, & cruciatis, & martyrio affectis, & monialibus stupratis. Et cum Margarita ipsa rectori conscriptis nonnullis copiis militum sub Comitibus Egmondano, & Mendano, & Principe Aurentiorum, & aliis Principibus, regulis, proceribus, & ducibus Catholicis, & sequentibus partes regias, adversus illos eis arreptis armis obstiterent, Bucsolenses, Rugienses, Lovanienses, Dordoncienses, Montenses, Alostani, Teveremondani, Curtacenses, Tornanenses, Ducreatii, Gandavenses, Arilimenses, Novomagenses, Devavabrovenenses, populi earum regionum, sequentes partes Regias, aliquantisper sedati fuerunt, obsessis Valancenis, & nonnullis ex ipsorum concionatoribus captis, & ultimo supplicio affe-

affectis. Et Philippus Rex Hispaniæ conscriptis quatuor legionibus Germanorum per Paridem & Felicem Lodronios, Jo. Baptistam de Archu, & Annibalem Altempsum ductores suos, ex eis decem cohortes destinavit ad præsidium propugnaculi Goletæ in African, & reliquas triginta ad præsidium Insulæ Melitæ, & civitatum & oppidorum Galliæ Subalpinae.

Et Solimanus Imperator Turcarum perventis in lucem prodicionibus, quibus ei prodebantur Trieste & Gradisca in Istria Imperii Rom. Brundisium in Apulia Regis Hispaniæ, & Savona in Liguria Genuensium, cum intellexisset Melitam insulam esse munitam præsidio militum, ac annona & materie bellica, & vallis, & muris, ac propugnaculis, iussit Pialim Illyricum ejus classis præfectum ipsa octuaginta triremium, & aliorum navigiorum Apuliæ, Calabriæ, Samnitumque littora cursitare, depopulari, ferroque & igne diruere, & per illum regione maritima Samii, & finitima concursata, & illic interceptis & direptis Ortona urbe, ac oppidis Franchæ villæ, Sancti Viti, Montis Sufii, Ripæ, Clusii, Termularum; Casalis, Frontonii, & multis aliis ibi incolis, militibus, ad eorum præsidium degentibus, non ausis secum congregari, & oppugnato Vasto, & mox dimisso; & cum appulisset ad insulam Diomedeam, habitam per Canonicos Regulares divi Augustini, eis illinc repulsis audacter per milites, qui ibi erant ad præsidium, superventaque tunc procella maritima ex classe ipsa submersis sex triremibus, super quibus reperta fuerunt sexdecim tormenta bellica; ex quibus unum habebat insigne Caroli Cæsaris, & ad Seram Capriolam cadente filio spurio Solimani ulnarum undecim, & mox cursitatis maritimis Calabriæ & finitimis, & per piratas Algerii decem navigiis, onustis multis preciosis, ex Æthiopia trajicientibus in Hispaniam, interceptis. In Insubria vigente æstate tanta latronum manus occupavit itinera, ut nullis tuta essent, quin per eos spoliarentur, & sæpe occiderentur, & cum quotidie auferentur, & magis grassarentur, & nec coerceri possent aliqua turba satellitum supremi ibi vindicis scelerum, & aliorum magistratuum, dum quæsi aufugerent in latibula, quæ sibi pararent ad omnes casus, in locis silvestribus, conditum & publicatum fuit edictum ibi vicarii Regii, ex mente illic quoque excelsi Senatus, quo concessio præmio illos capientibus, & præsentantibus ibi magistratibus, sin minus occidentibus, & ubi aliqui fuissent damnati aliquo crimine capitali, etiam atroci, dummodo non fuisset adversus divinam ac regiam majestatem, data eis venia, plurimi ex illis ipsius vigore tum fuerunt occisi, tum fuerunt capti, & consignati iudicantibus Mediolani, & aliarum urbium ejus dominii, & ipsorum jussu ultimo supplicio affecti, inter quos fuerunt eorum duces, & reliqui ob id territi dimissis latibulis alio aufugerunt.

Et cum multæ mulieres prolapsæ ex paupertate, vel ex vitio carnis, vel aliam ob causam in inhonestatem, ab ea redierint ad honestatem, eis assignatæ fuerunt ad habitandum ædes monasterii olim monialium Conventualium Ordinis divi Benedicti sub tit. divæ Annæ in vico sanctæ Mariæ novæ Cremonæ; & provisum de alimentis, congruis electis viris, & mulieribus etiam ecclesiasticis, & ex honestioribus ipsius civitatis ad earum regimen. Et de mense Aprilis concessæ fuerunt ecclesia & domus Apostolorum in ibi suburbiis per Jo. Petrum de Glosanis, patritium Mediolanensem, præpositum ecclesiæ sanctorum Viti & Modesti ipsius civitatis, cui erant annexæ ipsæ domus & ecclesia Apostolorum Religiosis Ordinis divi Francisci de observantia, vulgo Capucinorum, excitati anno 1525. Matthæo Langeo ex religiosis tertii Ordinis

A etiam divi Francisci, residentium in oppido Falconis diocesis Firmanæ in Piceno, promotore, erecto tunc monasterio in urbe Camarini, sibi concessio solo per Catharinam de Cibo ibi dominam, & confirmati per Clementem VII. summum Pont. die vigesima octava Maji 1526. & multi ex ipsis se contulerunt in ædes ipsas Apostolorum, illic degendo & vivendo ex elemosynis quotidianis eis subministratis per Cremonenses, die noctuque celebrando officia divina in ipsa ecclesia, reformatas una cum ipsis ædibus etiam ampliatis. Hieronymus Vida, [ejus imaginem in ære incisam, ex *Hist. Mediol. Ant. Campi desumptam, hic exhibemus*] B Episcopus Albæ in Gallia Subalpina, Cremonensis, ob ejus poesim ac prosam ubique gentium notus, ibi die 27. Septemb. ex hac vita migravit magno sui desiderio dimisso apud doctos, & Cremonenses compatriotas suos, & Albenses: fuit sepultus in civitate Alba, nihilominus Cremonenses, exsequiis ei publice solutis, pulcherrimum Cenotaphium in Ecclesia Cathedrali ipsi erexerunt cum hac inscriptione:

D. O. M.

M. HIER. VIDAÆ ALBÆ EPISCOPO
QVEM PROBE OMNES NORVNT CIVIT.
CREMONA DECRETO SEPVLCHRO SVM-
PTV PVBL. CIVI QVI DE VNIVERSA CI-
VIT. B. M. EST PARENTAVIT.

V. A. N.

QVI CVM QVICQVID IN EGREGIVM HO-
MINEM LAVDIS DICI POTEST IN EVM
BENEFICIO NAT. FVERIT COLLATVM
IMMORT. ERAT DIGNVS NISI NATVRAE
COMMVNIS CONDITIO OBSTITISSET VI-
VIT TAMEN ADHVC APVD NOS VIVET-
QVE AETERNVM AD POSTEROS BENEF.
IVCVNDISS. AC PERPETVA RECORDA-
TIONE.

QVI OMNIBVS ERGA GREGEM SIBI COM-
MISSVM OFFICIIS FVNCTVS PIETAT.
CHARIT. FIDE CONST. PRAECLARVS O-
MNIBVS CARVS NEMINI NOXIVS A NO-
BIS DISCESSIT SVO MAGIS QVAM ALIO-
RVM TEMPORE.

QVI NON SOLVM PIE, ET SANCTE DEVM
COLVIT, SED ITA ETIAM CECINIT, VT
IN COELO LOCVM VBI BEATVS AEVO
SEMPITerno FRVATVR, ET IN TERRIS
AETERNAM SIBI GLORIAM MAXIMO O-
MNIVM MORTALIVM FRVCTV COMPA-
RARIT.

Et Jo. Paulus Zacharias, etiam Cremonensis, ex tribunis militum Regiorum. Et summus Pont. revocavit concessionem per ejus præcessorem factam Episcopo Mantuæ de nonnullis vicis diocesis Cremonensis, propinquis dicecesi Mantuæ, tanquam juris diocesis Cremonensis, ut semper fuerant.

Anno sequente Flamingi, Brabantini, & alii po- A. C.
puli ibi finitimi, ex Gallia Belgica & Germania in- 1567
feriori suppositi Regi Hispaniarum, execrandis hæ-
resibus infecti, cum Rex ipse illos absque armis
reducere ad pristinam sanitatem tentasset, magis de-
bacchati sunt in templa divina, ea & bona catholi-
corum & ecclesiasticorum demoliendo, & diripiendo,
ac profanando, illorum ducibus supremis Henrico
Bredaroda, Ludovico Naffovio, Vandalbergo, &
Coloviano ibi proceribus, factis utrinque frequen-
tibus præliis, in quibus multi occubuerint, & per
illos duces supremos cum aliis supra quinque centum
habito conventu in catholicos die tertia Aprilis,
Margarita ibi reatrix ad illos sedan-

dos illinc destinavit in Hispaniam ac Philippum eorum dominum, & fratrem suum Joannem de Berga Marchionem, & Com. Valentia, Florium Momorantium regulum Montegii, & insignitos velo aureo ab eo Philippo, pro obtinenda ab ipso approbatione privilegiorum olim sibi concessorum per Carolum IV. Imperatorem, & confirmatorum per Carolum V. quæ sunt hæc, scilicet, *Principi ibi non licere, citra consensum nobilitatis & urbium, statum ecclesiasticum ampliare latius progressu temporis, quam ab aliis Principibus obtinuerint, & ut nullum subditum, vel externum incolam, accusatione, aut petitione criminali, aut civili prosequatur, nisi per viam justitiæ ordinariæ, & libera, in qua reus defendere possit seipsum, suamque causam auxilio advocatorum publice, & quod absque consensu regionum aliquod vectigal imponeretur, & nec vetus consuetudo mutaretur, nec in Brabantia aliquis externus præficeretur alicui muneri, quod foret alicujus magni ponderis, nec ubi Princeps in unum cogat statum earum regionum, quo ab eis pecuniam exigat, vel ab eo possulet, populi Brabantia non teneantur egredi fines suos, quin nihil extra ejus ditionem statueret, sed teneretur se transferre in loca Brabantia, si quid ab eis impetrare cuperet, & nec injuste, aut aliquas eorum leges, consuetudinem, & statuta violaret, sed ipsos ab omni juramento & diplomate absoluti, & liberi remanerent, nullaque ibi in re adstringerentur.* Et cum Rex intendens armis illos reprimere, & cogere ad id faciendum, quod sponte noluerint agere, ex Hispania & Italia in ipsos destinasset tria millia Hispanorum, septem millia Italorum & Allobrogum, & totidem Germanorum, mille ducentum equestribus sub Arnando Duce Alvæ, cum quo fuerunt Chiapinus Vitellius pro magistro castrorum, Gabriel Cerpellonus pro præfecto materici bellicæ, Vincentius Locatellus Cremonensis insignis architectus, destituti per Gulielmum de Nassau Principem Aurentiorum, & nonnullos alios eorum duces ac fautores, deposuerunt arma, & quamplurimi ex eis aufugerunt in Angliam & alias regiones, & ibi incolas eorum sectæ abominabilis, & Princeps Cavanæ una cum Philippo Momorantio Amirata, & Orni Comite, & Philippo Crojo Arescotti Duce, ac Petro Ernesto, & Nivardo Com. Arigucii ex ibi Principibus, & Leodicenses, Bolduenses, & Vianenses, populi Brabantini, ad pristinam sanitatem redierunt. Et Norcanus Annoniæ præfectus, & Resagnanus Dux nonnullarum civitatum ex regulis Belgicis pro rege ad sedandas illas turbas fidelem operam præstitit. Et cum Hispani de mensè Septembris ingressi fuerint Flandriam, Dux Alvæ ex jussu Regis carcerari jussit Amorum Com. Agamoni, & Philippum Ofemondium Com. Orni, & præfectum classis Regiæ in Gallia Belgica, & duos alios ex ibi primoribus, & plurimos ex illic popularibus, & ex ipsis multos suspendi furcis, & ad retinendum alios in fide, Antuerpiæ, & in multis aliis urbibus, in quibus non forent propugnacula & arces, de eis construi.

Et optimus Pont. Rom. Ecclesiæ ad extirpandum has hæreses contagiosas omne, quod potuit, subministravit auxilium Regibus Hispaniarum, & Galliarum, & militibus Rhodiensibus ad munendum insulam Melitam eorum domicilium, & Maximiliano Cæsari adversus impetum Turcarum, & ad augendam religionem Christianam, & tollendos abusus, qui in eam irreperant, multa laudabilia fecit, & Mantuæ, Veronæ, Mutinæ, Bononiæ, & Faventiæ, & nonnullis aliis urbibus, oppidis, & vicis Flaminia, quam plurimi comperti fuerint infecti exsecrando crimine hæresium, ex quibus, dum pro eo adversus illos processum foret per Inquisitores ex Religiosis Ord. Præd. de Ob-

A serv. divi Dominici, quibus istius criminis spectat cognitio, multi fuerunt carcerati, & ex illis, qui noluerint ab eorum vesana opinione recedere, & ad catholicam ecclesiam redire, aliqui ultimo supplicio affecti fuerunt, & aliqui aliis poenis citra mortem, & alii cum recognoverint errorem suum absoluti, & multi, cum vocati in judicium ad se expurgandum, ab illo noluerint sui copiam facere, condemnati, & ejecti extra coetum catholicorum, & ab omni regione Christianorum proscripti. Et Mantuæ per illos inuito tractatu de occidendo quoscunque ibi religiosos Ordinis divi Dominici degentes, duo ex ipsis nocte præcedente diem Natalis Dominici, dum monasterium ipsum egressi fuissent, profecturi ad templum ibi propinquum monialium, illic celebraturi pium Missæ sacrificium de more, inhumaniter necati fuerunt. Cremonæ de mensè Maji & Junii primores religionum Eremitarum divi Augustini, & Carmelitarum in Longobardia, in eorum monasteriis convenerunt, & de rebus spectantibus eorum Ordini tractarunt, & multi ex eis valde eruditus Theologis habuerunt in eorum templis, ac æde cathedrali, conciones & disputationes. Et de mensè Julii, Humiliatorum ad ædes ibi ipsorum religiosorum, & quia dignitates, & suprema officia, ac opulentos redditus ipsius religionis sibi vendicant, & inter se diviserant, & post mortem aliis, quos elegerant, dimittebant, & ab aliis religiosis separatim vivebant more prælatorum præter instituta divi Benedicti, quæ fuissent professi, Carolus Borromæus presb. Card. tit. S. Praxedis, & præful Mediolani, & eorum conservator, & qui cum ipsis convenerat, ex auctoritate Apostolica sibi data eos redegit in ordinem, & ad ipsa instituta. Et inter eum ac Senatum Regium in dominio Mediolani orta controversia pro cognitione criminum utriusque foro spectantium, Petrum Franciscum Vicecomitem omnium ibi criminum supremum vindicem, & Hieronymum Pectium ex primoribus Advocatis Fisci, cum Vicecomes assentiente Pectio ex mente ipsius excelsi Senatus lictorem primarium Borromæi præfulis commisisset capi, & fune publice distendi, & qui dum adeo præcipitanter distentus fuisset, ventre aperto viscera ex ipso effluerunt. Et concessæ fuerunt ædes præposituræ ecclesiæ divi Jacobi cum ecclesia constructæ in parochia S. Vincentii ejusdem civitatis, ejusque redditu annuo aureorum mille percipiendo ex ipsius fundis, sitis in vico Pozalii agri Cremonensis, per Alvisium de Basilica Petri Novariensem, ejus tunc præpositum, & etiam supremum magistrum Ordinis Humiliatorum, religiosis presbyteris sancti Pauli Decollati Ordinis Regularium de observantia divi Benedicti, Mediolani anno 1526. auctoribus Jacobo de Morigio, Bartholomæo Ferrerio Mediolanensibus, & Antonio Maria Zacharia Cremonensis, illic erecto monasterio & templo magnificis ad memoriam Decollationis divi Pauli, sumptu Isabellæ de Taurellis ex Principibus Guardastalli, eo per ipsam, & alios Taurellos in ipso participantes venditi Ferdinando Gonzagæ, & quæ ipsum una cum multis aliis mulieribus & virginibus nobilibus ingressa fuit, & ipsam religionem professæ, ex ædibus monasterii parte muris divisa, & assignata eis religiosis, in templo ipso die & noctu celebrantibus Missam, & alia officia divina, erecto & inchoato ipso Ordine monasterio monialium ejusdem sub titulo divæ Marthæ in domibus illorum de Burgo, sitarum in vico sancti Donati Cremonæ, sumptu & opera nobilis & honestæ matronæ Cremonensis Valeriæ de Alieriis R. Octaviani de Burgo, per eam ipsius Ordinis assumpto habitu, & facta professione cum multis aliis, eidemque assignata dote sua.

Hora tertia noctis præcedentis diem vigesimam sextam Januarii apud Cassam, olim Theodosiam, Ge-

Genuensium in Taurica Cherfoneſo, nunc minori Tartaria, ſpatio trium horarum in aere apparuerunt tres ſoles cum circulo diverſi coloris, ex quibus unus ivit verſus Ortum, alius verſus Occaſum, & medius verſus Septentrionem, & mox Occaſum, & deinde evanuit, commutato circulo in colorem tum rubeum, tum viridem, tum croceum, tum coeleſtem. Et hora ſexta decima cum dimidia Mercurii noni Aprilis, dum eſſet in quarto gradu Leonis, & luna in vigefimo nono Arietis, paſſus fuit deliquium per horas circiter duas. Et hora quarta noctis præcedentis diem vigefimam luna apparuit lucidiſſima uſque ad auroram cum cruce ſuper eam, ac ſtella prope ipſam, præter modum fulgentibus. Et hora quinta decima cum dimidia Veneris decimi ſeptimi Octobris, dum eſſet in quarto gradu fere per horam cum dimidia paſſa fuit etiam deliquium. Et die Jovis duodecima Junii hora quinta decima in Valle nigra ducatus Sabaudia, & prope Genebram per lapides ſeptem, graculi, picæ, & cornices cum corvis turmatim conſixerunt, eoſque proſtigarunt multis utrinque occiſis. Et de menſe Auguſti Tyberis egreſſus alveum ſuum, ſecum piſcium innumerabili copia eduſta, urbem inundavit. Et de menſe Octobris aquæ Padi, & aliorum fluminum, & torrentium Gallia Cifalpinæ, & regionum ibi propinquarum, præter modum ac morem auſtæ, & egreſſæ eorum alveos, nedum ſibi finitimis, ſed longe ab illis diſtantibus, grave damnum intulerunt. Et æſtas fuit præter modum torrida. Ex generoſa familia ipſorum de Treccis Cremonenſe Petrus Franciſcus & Sigifmundus fuerunt ex inclitis tribunis militum, & Ludovicus eorum frater ductor equeſtrium in Italia pro Rege Hispania. Et Julius, & Antonius, & Bernardinus de Campo fuerunt egregii pictores, & Jo. Baptiſta Cambius ſculptor, & Martinus Siccus Romæ ex ſupremis architectis, & mox Maximiliani Cæſ. & Jo. Baptiſta Andreas ex tribunis Italarum, ex hac vita migravit die vigefima prima Septembris.

A. C.
1568.

Anno ſequuto, Cremonæ prætor Antonio Londonio, & mox eo creato præfecto reddituum ordinariorum ſtatus Mediolani, ei ſubſtituto Ferdinando Hortitio Hispanis J. C. & Regiis Senatoribus, Dux Alvæ prorex in Flandria, cum intellexiſſet Germanos, qui erant in Gallia Celtica, contracta pace inter ibi Regem & perduelles ſuos, ad quorum auxilium iverant, irrupturos Belgicam, antequam redirent in Germaniam, ad id prohibendum in illos tranſmiſit Hispanos & Italos equeſtres cum peditatu Gallia Cifalpinæ, & alios milites juſſit conſcribi, & cum etiam intellexiſſet, Mariachiteneum ducem ex illis tranſire navigio copiis ſuis per flumen Moſæ, illuc quoque tranſmiſit quingentos equeſtres cum nonnullis cohortibus peditum, qui illos ſecum conſertis manibus in fugam compulerunt, ex eis cæſis circiter quinque centum, & ex Regiis tantum deſideratis quadraginta, & proditis in lucem proditionibus, quibus debebat occidi ad Abbatiam proximam Bruſſellis in ibi eccleſia mane diei Dominicæ Palmarum, dum illuc propoſuiſſet aſſumere euchariftiam, & præſul Leodii per hæreticos direptis oppidis ſui domini juſſit eorum complices capi, & carcerari: & per Principem Aurentiorum ære nonnullorum illius ſectæ conſcriptis novem millibus equeſtribus, & quindecim millibus pedeftribus, cum ex illis bis mille equeſtres, & quatuor millia pedeftrium, ſub quodam Comite irrupiſſent Geldriam, & ex aliis tria millia equeſtrium, & decem millia pedeftrium Friſiam ſub Ludovico Com. Naſſovii, & ibi eccleſiasticis & catholicis gravi damno illato, & Veda occupata, obſediſſent Grunvildam, omnibus fere Hispanis deſtinatis Naumacum, & bis millibus pedeftribus,

A & quinque centum equeſtribus Trajectum ſuperius, & aliis ſub Com. Boſovii præfecto Hollandia ad alia loca tuendum, aliis pedeftribus Hispanis & Germanis partes Regias ſequentibus, & Burgundionibus ſub Com. Arambergio in Naſſovium, & dum Naſſovius eis ſuis occuriſſet, & utrinque facta pugna uſque in noctem, eis pedem retuliſſet in Daniam, illoſque Regii inſequuti fuiſſent, & ibi pedeftres non exſpectatis equeſtribus manus ſecum conſeruiſſent, & occiſis Arambergio, & nonnullis aliis ducibus, & gregariis militibus, in fugam converſi fuiſſent, dimiſſis poſt ſe ſex tormentis bellicis cum pecunia eorum ſtendii, ex illis occiſis multis cum Philippo fratre Comitis Naſſovii, juſſit die prima Junii Antuerpia decapitari viginti octo Equeſtris Ordinis, & multos alios non obſcuri generis vario mortis genere affici, & die ſexta Bruſſellis Amorum Com. Agamoni cum ejus ſcriba, & Philippum Momorantium Com. Orni, Amiratam claſſis Belgicæ, eductos ex arce Gandavii publice decapitari, & nec multo poſt Antuerpia Dominicum ab Azali ex primoribus ibi nobilibus, & multos alios uti rebelles Regios, inter quos fuit unus ex illis, qui decreverant ipſum occidere, & alius, qui tribus aliis propoſuiſſet Groningam quatuor in locis comburere, ut facilius daretur in eam ingreſſus Naſſovio, qui eam obſideret, ad cujus præſidium erat Com. Meganus octo cohortibus Germanorum, & mille Hispanis, & cum Martinenghus ex ductoribus Regiis equeſtribus tercentum ſe conſerret ad ejus præſidium, & ſexdecim millibus pedeftribus hoſtium occuriſſet, inter illos, ac equeſtres Martinenghi, ac obſeſſos apud Abbatiam commiſſa pugna die vigefima ſecunda Junii, ex illis circiter tercentum occiſis, & ex Regiis decem, & Meganus Com. vulnerato ictu globuli emiſſo ab archebuſio in collo. Dux Alvæ illuc tranſmiſit ad ſubſidium alias decem & ſeptem cohortes, ex eis dimiſſis ſexcentum pedeftribus ad præſidium nonnullorum locorum, prope quæ tranſiverunt; & Naſſovius bis provocavit ad pugnam Vitellium procerem, Rom. ducem ſupremum Regionum, qui erant adverſus ipſum. Et dum Gulielmus ex Comitibus de Naſſavio Princeps Aurentiorum, profugus, & frater Ludovici, & Com. Palatinus Rheni cognatus Agamoni, & Auguſtinus, & fratres filii Federici olim Ducis Saxonie, & filii Philippi olim Lantgravii Haſſia, & Golfangus Dux Propontis, & plures alii Principes Germani, ægre ferentes necem Agamoni, foedus invicem percuiſſent, ut eam ulciſcerentur, & Flamingos in libertatem vendicarent, ex illorum extorribus & hæreticis, ad eos conſuentibus, coactis copiis, & Com. Metenſium ſuis recuperaviſſet Bergam ejus oppidum, ibi cæſis militibus, qui erant ad ejus præſidium, & ex Mechlinia adductis nonnullis tormentis bellicis, Dux Alvæ exercitu, quem habebat, ſe appropinquavit Gronovindæ, & cum illinc Naſſovius ſuis abiſſet, & per Regios, qui illos inſequuti fuerint, ex illis occiſis circiter mille, ex eo exercitu dimiſſis ſexcentum equeſtribus Ducibus Pruvincenſibus ad præſidium Gronovindæ, reliquis die ſexta decima Junii illos inſequutus fuit, & cum Naſſovius auctis ejus copiis ad duodecim millia pedeftrium, & quinque centum equeſtres, eis ſubſtituiſſet in loco munitiſſimo, & intra vallum impoſitum in ſolo ſilveſtri, & paluſtri, & à fronte adjacentem lato, & profundo flumini, ut ibi exſpectaret Gulielmum fratrem ſuum aliis copiis, in eum iter ſuum convertit, & in illum miſſis centum equeſtribus ſcolopetariis ad eum provocandum, & mox quinque centum pedeftribus etiam ſcolopetariis, & deinde tercentum prætorianis, & poſtea aliis mille ſcolopetariis cum aliquot equeſtribus, & ſubinde Hispanis cum ſex millibus Germanis, & quindecim cohortibus Burgundionum,

num, & successive aliis tercentum equestribus, & aliis velitibus sub Ferdinando filio suo, & cum illis à meridie usque ad noctem, & sequente die usque ad vespas, confertis manibus illos fudit, occupato ponte flumini imposito, quo in continentem ibatur; & dum se in fugam posuissent, & palantes irent, Hispanienses illos insequuti, ex eis occiderunt circiter septem millia, ex Regiis tantum desideratis octo, & totidem vulneratis, signis militariibus viginti, & sexdecim tormentis bellicis, & equis mille quinque centum curulibus, & multis aliis post se dimissis cum pecunia & suppellectile argentea Nassovii & Hiscatonii reguli multi pretii, eo ante per biduum illinc ex fuga prolapsio: & Nassovio navicula Mosam flumen transgresso, dum ante pugnam castra Regia aquis ibi lacunarum & fluminum, multa copia illac labentium, tunc tumefactis ex pluviis è cælo prolapsis, intenderet inundare, aufugit in Picardiam; & cum Princeps Aurentiorum frater suus novem millibus equestribus & duodecim millibus pedestribus reliquis copiis ejus se conjunxisset supervento autumno, & ex Hispania superventis bis millibus quinque centum Hispanis cum quadraginta millibus aureis pro eorum stipendio in Galliam Belgicam, Dux Alvæ eis secum conjunctis transivit in ipsos fratres exercitu bis millium quinque centum equestrium, totidem velitum, & duodecim millium pedestrium, & ad Trajectum inferius trajecto flumine Mosæ, & dum timeret, ne hostes per Burgundiam transirent in Galliam, & se ibi hæreticis Decondo regulo illorum duce, ad id prohibendum transmissa pecunia præfecto Burgundiæ, jussit per eum ad ejus fines militibus conscriptis eos apponere; & cum ipsi fratres exercitu suo castra firmassent apud Rhenum, eisque se conjunxisset Agustanus Regulus Germaniæ cohortibus tredecim, in illos accessit pedestribus triginta millibus, & sex millibus equestribus. Et cum fratres ipsi viginti quinque millibus pedestribus, & octo millibus equestribus trajecto Rheno irrupissent in Principatum Juliensem, & ibi ad eos appulsis aliis quinque centum equestribus sub quodam Comite propinquo Comitibus Agamonii, ad ulciscendum ejus necem, à Principe Juliensense petita, & nec habita annona, Dux Alvæ prope Trajectum per mille passus castra movit, & cum hostes per Rhenum transmissis machinis bellicis Geldriam versus iter direxissent, & occupato oppido Respinæ prope Coloniam Agripinam, & ad ejus præsidium dimissis pedestribus ducentum, & cum non haberent naves, quibus possent Mosam ponte conjungere, & sibi impedita annona per Hispanienses non multam copiam ipsius, & materiei bellicæ haberent, secus flumen ipsum tenderent, illos insequutus fuit; & cum hostes die vigesima Octobris motis castris, nonnullis copiis Gallorum eorum superstitionis in ipsorum auxilium tendentibus, Hispaniensibus occurrissent, in illos transivit, & dum nonnulli ex hostibus transivissent Mosam flumen, ubi Brabantia à Leodiensense dividitur ditone, & in eos transmissis nonnullis cohortibus Hispanorum, & turmis equestrium, & utrinque ibi commisso certamine, ex illis plurimis cæsis, & multis captis, & in eorum auxilium superventis eis copiis Gallicis, oppressi annona & pecuniarum egestate motis castris tentassent Mosam trajicere, ut irent in Germaniam, & ejus aquis auctis, præsul Leodiensis id non permisisset, converso itinere in Galliam properassent, Belgis gravem stragem inferendo illos quoque insequutus fuit, & cum fratres ipsi nonnullis copiis suis in Galliam incolumes se recepissent, ivit Camariacum, & mox ibi, & in aliis municipiis Belgicis ad eorum præsidium Germanis, & aliquibus aliis ejus copiis, & aliis transmissis Antuerpiam, & Valenzenas, & alia lo-

ca Hollandiæ, accessit Brussellas, & cum Auriacus & frater freti clandestino favore Belgarum illorum sectæ, intenderent occupare Frisiam, illuc destinavit alias copias Hispanorum, & ad præsidium oppidi Bronduni juris Auriaci, ibi munitissimi, ejus filio, qui foret Lovanii, illinc Antuerpiam adducto, & mox inde in Hispaniam conducto, & dum quidam ex illis hæreticis ad Picardiæ fines occultati in silvis, illac transeuntes invaderent, spoliarent, ac occiderent, in illos quoque transmissis aliis Hispanis, & per eos cum illis commissa pugna, illisque fuis, ex eis multis cæsis, & multis captis, & plerisque extremo supplicio affectis, proposito edito publico citatis fratribus Auriacis, & multis aliis illorum sectæ, ut coram eo sisterent intra certam diem, & cum non comparuissent, illos declaravit rebelles regios, & ex illis sexaginta septem Antuerpiæ & multos alios Gandavii, Tornaci, & Mechliniæ capi & carcerari jussit, & cum ex illis hæreticis circiter mille quinque centum prope Antuerpiam per mille passus templa, & monasteria, & domos catholicorum diriperent & comburerent, conscripto novo milite in illos destinavit nonnullas copias Itatorum sub regulo Beovorense, eisque prælio fuis, ex ipsis plerisque submersis in flumine ibi propinquo, & centum captis, & furcis suspensis, & ex Tornaco evocatis nonnullis turmis Itatorum, eas & alias Hispanienses locavit ad fines Galliarum Belgicæ ad eam tuendam ab hæreticis.

Carolus Austriacus, unigenitus masculus Philippi Regis Hispaniarum, dum ab eo dissentiret, & ipsius jussu relegatus fuisset in ædes regias Madriti Hispaniæ Tarraconensis, ibi ex inordinato victu obiit die vigesima quarta Julii. Et nocte præcedente diem quartam Octobris Isabella Valesia uxor puerperio ingenti ipsius, & suorum dolore, superstitionibus Eugenia annorum quatuor, & Catharina trium, filiabus. Et die penultima Augusti in aurora aere sereno versus Occasum apparuit stella crinita cum cauda longa, & ignita directa ad Ortum. Byzantii subortoque impetuoso turbine ventorum, & statim subsecuta procella maritima, & superventis pluviis, gravibus tonitribus, & portentosis fulguribus, omnia ibi inundata remanserunt, summo ibi incolarum stupore, & gravi damno. Ex obscuris caliginibus, & ventis vehementibus, & frequentibus pluviis, quæ fere toto primo vere viguerunt in Insularia, & locis propinquis, excussis floribus ac uvis, & segetibus, eisque conculcatis, & plerisque putrefactis, & multa agri inferioris Cremonensis parte inundata ab aquis, successit tenuis redditus vini, & fere omnium granorum. Hyems fuit torrida, & frigida ex aliqua copia nivis in ejus principio, & mox pluviis frequentibus superventis. Et Nantuae municipio Sabaudia, distante à Lugduno per duodecim millia passuum, die penultima Junii circa meridiem ex vehementi vento, ibi tecta domorum illius impetu, qui duravit per quartam partem horæ, prostrata fuerunt, plurimæque arbores miræ proceritatis extirpatæ, culmine ibi prætorii ad tria millia passuum procul ejecto, & turri, in qua erant campanæ, ex adverso latere aperto, ejusque culmine campanæ majoris, & horologio dejecto, & in terram infixis per duos cubitos, eoque fere toto prætorio demolito, molendinoque, ejusque mola in varias partes disjecta, diruto, plurimis, & pueris, & infantibus ex eorum matrum uberibus arreptis in aerem translatis, nec unquam visis, ut ibi indigenæ conspectis in aere lignis, & arboribus ingentis molis, putantes jam supremum diem adesse, ut ab imminente periculo servarentur, aufugerint in loca subterranea.

Anno subsequuto Rex Hispaniæ, stabilita arce Antuerpiæ ad ibi incolas, & alios Flandriæ, & cæterarum regionum ex Gallia Belgica, & Germania in-

inferiori, sibi suppositarum in fide Christiana, & adversus eum conservanda, iussit ipsam, & alias civitates, & oppida earum regionum muniri annonâ, materie bellica, ac præsidio militum, Aurentiorum Principe nonnullis copiis subsistente in agro Argentoratense, & dum ibi non haberet pecunias, quibus posset eis solvere stipendium, per ipsos dimisso, & venditis Argentoratensibus tormentis bellicis, & cuncta suppellectile, quam habebat, clam profecto Moguntiam, ubi erat uxor, & illinc Coloniam, Chiapino Vitellio, & Gabriele Cerpelino, degentibus cum copiis ad præsidium Zelandiæ; & per Ducem Alvæ rectoribus statuum earum regionum accersitis Brussellas, & ab eis petita decima valoris omnium bonorum mobilium, quæ per eos venderentur, & trigesima immobilium, & centesima omnium semel solvenda, quibus posset solvere stipendium militibus, quos ibi haberet ad eorum præsidium, & loca alienata redimere, & reliquum referre in ærarium Regium, ut si qui motus bellorum illic insurrexissent, facilius coerceri possent, & per Provinciales sibi oblata certa summa pecuniarum, & in centesimam facto consensu, factaque promissione eam solvendi, & ex eis per Frisios & Geldrenses facta redemptione, & fere omnes habito consensu solvendi decimam & vicepsimam certis conditionibus, cum adhuc insurrexissent hæretici adversus eum, & Hispanienses, & ex Bætica circiter triginta millia parum firmi in fide Christiana, & sua, sed magis cum sint finitimi Africæ, mare Atlantico intermediente, adhærentes superstitioni Mahumetanæ, sumptis armis auctore filio olim illorum Regis, ex Hispania Tarraconense clam illuc ex fuga prolapsus, ab eo defecissent, coactum exercitu ad illos reprimentum, & compellendum in jus pristinum, adversus illos eum destinavit sub Joanne Austriaco fratre naturale, & Ferdinando Cordubense Duce Suesæ, & ex Africa illuc trajectis, & aliis transmissis per Imperatorem Turcarum infidelibus in illorum auxilium, utrinque multa diverso Marte, & plurimorum cæde, ibi fuerunt commissa certamina, & affecti fuerunt gravibus cladibus, ex illis aliquibus destinatis, clam per illorum ducem ad occidendum Austriacum, & interceptis ultimo supplicio affectis.

Et Regina Angliæ ipsum latenter exosa, qui hæreticos, quos ipsa fovebat, ubique insequabatur, ad diminuendas ejus vires, pecunias, quas navigiis ex Hispania per mare Anglicum transmittabat in Flandriam, quibus ibi militibus ad præsidium posset solvi stipendium, retentis, & per Ducem Alvæ illic rectorem quibuscunque Anglis ibi repertis cum eorum mercibus illinc abire prohibitis, & interdictis commerciis inter utriusque subditos non sine magno eorum damno, cum Regina ipsa novam contraxit similitudinem. Et ex Gallia & Anglia multa hæreticorum manus navigiis triginta trajecit in Indiam, Regi Hispaniæ suppositam, ad ibi excidium. Ad opem mendicantium Cremonensium exhortatione Fr. Timothei de Pandino, Ordinis Heremitarum de observantia divi Augustini, eximii Theologi, facta in concionibus per eum habitis ad populum durante Quadragesima in Ecclesia Cathedrali, hospitale illorum de Dulcis, situm in vico sancti Appollinaris ipsius civitatis, erectum fuit sub titulo divi Alexii, eisque concessum ad habitandum, electis viris probis ex ipsa civitate, mutandis quotannis ad providendum de eorum alimentis congruis, & mox valde ampliatum, & factum magnificum ex eleemosynis piorum. Brena, Orobiorum vicus prope lacum Novicomii, & fonte Bromi fluminis coacta multa copia aquarum ex pluviis tunc superventis, & monte ibi propinquo aperto, ac prolapsus in vallem ibi proximam, illarum impetu submersa fuit, & ibi factus lacus nullis remanentibus vesti-

giis, & ibi fere omnibus incolis obrutis de mense Julii. Et Venetiis nocte intempesta, præcedente diem Mercurii quartam decimam Septembris, aere sereno, pulvere sulphureo asservato in tribus turribus ibi armamentarii, habentibus muros valde crassos ex lapide coctus, & calce cum ostiis tribus munitis ferro ad unamquamque earum, accenso seu industria humana, seu ira cœlesti, eis turribus apertis & dirutis, & ex armamentario nonnullis portibus ac muris exterioribus spacio triginta duorum brachiorum, pulvis ipse pensum circiter tredecim millium, in triginta cadis existens, remansit combustus una cum quindecim trirēibus, & ædibus monasteriorum divæ Mariæ Virginis, vulgo Cœlestis, Ordinis Cœlestinorum, & Religiosorum divi Francisci ei propinquis, concussis, præter facellam ædis divi Francisci, in quo asservabatur Eucharistia, una cum nonnullis aliis ædificiis etiam valde remotis, & in Murano oppido quibuscunque vitreis fractis ingenti ibi minorum suorum damno, quinque ex illis, qui erant in armamentario, & nonnullis aliis ex incolis Venetiarum extinctis, & plurimis aliis mutilatis, summo omnium ibi superstitum stupore ac horrore, & nisi excitati strepitu ignis, & ruina turrium, & viso incendio invicem, & per ibi Nobiles & Magistratus animati illic incolæ ad illud extinguendum præsto fuissent, periculum erat, ne tota civitas cum armamentario ipso, & navigiis, & materie bellica inæstimabilis pretii, ibi asservatis, funditus deleteretur, hora nona noctis incendio extincto, ipsius strepitu quoque audito Tarvisii, Patavii, & in Istria.

Et Byzantii, dum in domo Hebræi coctus fuisset panis in forno, ibi exorto igne in crepusculo noctis præcedentis diem Mercurii tertiam Octobris inter Prætorium & Mesquitam Mahumetanam usque ad mare, illac labens spacio quatuor millium passuum vagato nocte ipsa, ac biduo continuo remanserunt combusta ædificia lignea cum bonis, quæ ibi fuerunt immensi valoris, & plerisque Hebræorum, dum Dux supremus illic vigilum ægrotaret, & Imperator esset intentus lasciviæ & ocio, & ulterius progressum fuisset incendiū, nisi Imperator tandem admonitus, ac vigiles, & prætoriani ibi milites, & Byzantini ad illud extinguendum properassent, in domibus Hebræorum repertis cadaveribus multorum ex illic incolis tum Græcorum, tum Turcarum, & in una cum ex illorum Synagogis pueri cruci affixi. Et apud Tarnam, Emporium ad Tarnam flumen, pulvere sulphureo ibi quoque asservato, ex jussu Imperatoris Turcarum igne in ipsum conjecto per Mamalucchum combusto, plurimis ex ibi illum summa vigilantia custodientium extinctis. Et Derthonæ & Vincentiæ etiam fuerunt incendia. Et Parmæ, nocte præcedente diem quartam Octobris, auctis aquis fluminis eam interlabentis ex nimbo illuc supervento, citra illud fuit inundata usque ad tabulata illic domorum. Et Perusii, nocte præcedente diem Veneris subsequenti, hora septima ex terræmotu, qui duravit per horam cum dimidia, multa corruerunt ædificia, & Catanæ, Agrigenti, & Leontii civitatibus Siciliæ, ac in Æmilia, & Hetruria multis in locis tunc temporis multorum ab eis oppressorum cæde, & superstitum gravi damno. Et Neapolis ibi etiam hora vigesima quarta diei sabbati subsequenti ex terræmotu, qui duravit per sex horas cum summo fragore tonitruum, & fulguribus, & nimbo copioso, & mixto grandine, qui duravit per biduum, tota remansit inundata, & quàmplura ædificia etiam valde stabilia corruerunt, & quàm multa alia facta labilia fuerunt, ex ibi incolis plurimis ab eis tum oppressis, tum suffocatis, tum debilitatis, & ibi & prope per triginta millia passuum extirpatis arboribus, & submersis molendinis, & spacio palmorum quinque elevato

solo ex limo ibi dimisso, ingenti damno ibi accolarum, qui durante aeris turbine, timentes ab aquis suffocari, ad evitandum periculum mortis altiora conscenderunt. Et Florentiæ testudo primarii templi noctu duobus fulminibus icta, in plures partes discissa, & perfracta remansit, ut ad eam instaurandam expensa fuerint aureorum supra quatuor millia. Et in Sicilia; & toto Oriente conspecta fuit stella crinita horribilis. Ex illustribus Comitibus Ponzonorum Cremonensibus fuit Eques Rhodiensis divi Joannis Baptistæ Rubertus.

A. C. Anno, postquam Dominus Noster Jesus Christus 1570. sua passione acerbissima redemit humanum genus 1570. Cremonæ prætor Camillo Castillionæo J. C. Mediolanense, & Reg. Sen. summus Pont. die Dominica quinta mensis Martii, & tertia Quadragesimæ, & solemnitatis divi Eusebii confessoris, & Cremonensis hora decima septima, Romæ in templo ibi divi Petri, & sacello Sixti olim summi Pont. dum celebraret illic missam cantatis Euangelio & Symbolo Apostolorum, & ante elevationem Eucharistiæ insignivit Cosmum Medicæum Ducem Florentiæ, & Principem Pisarum, Senarum, Volaterræ, Aretii, Montis Altini, & Grosseti in Hetruria, ibi assistentem insignibus illic Magni Ducis summa cum pompa multis ex Italia, & Germania Ducibus id agre ferentibus. Rex Hispaniæ bello profequutus fuit Granatinos sibi rebelles, ad illos delendum, obsessa & expugnata Galera eorum urbe, ibi ex illis bis millibus, & ex infidelibus tercentum, qui erant ad ejus præsidium occisis, & ex suis desideratis mille quatuor centum cum quadraginta eorum tribunis. Et ex Vienna per reliquam Germaniam, Flandriam, & Oceanum in Hispaniam tracta uxor Anna filia Maximiliani in ejus gratiam, & ob ingens gaudium contractum ob nuptias cum eo factas, concessit veniam Flandris extorribus, & rebellibus, & jus domum revertendi, abjurata impia hæresi per eos, qui illa forent infecti, & recognita vera & Catholica religione Christiana & sanctissimæ Rom. Ecclesiæ; & destinavit adversus Turcas bello infestantes Venetos ad eorum opem classem triremium quadraginta novem, egregie munitam materie bellica, & copiis militaribus, Andrea Doria Genuense duce impigerimo. Et discordiam, quam habebat cum Regina Angliæ, annixus fuit tollere. Hora secunda noctis præcedentis diem Martis vigesimam primam mensis Januarii fuit deliquium lunæ prius nigri coloris, & mox sanguinei conspecta Byzantii, & in plaga Orientali per horas quatuor; & die Mercurii decima septima Maji inter horas decimam & undecimam Mediolani, dum ibi fierent Rogationes, consuetæ illic fieri singulo anno per triduum post sacratissimam solemnitatem Pentecostis, apparuerunt tres Irides cum tribus solibus distinctis, & invicem propinquis, qui durarunt usque ad horam sextam decimam, & in unum inter eos medium, & majorem, ac magis sublimem coaluerunt, dum palleret summo omnium ibi incolarum stupore, & prodigio mortis Principum, submersionum, everisionum regnorum, & præliorum, & gravis epidemiæ, & terræmotuum, & afflictionum ecclesiasticorum. Et nocte præcedente diem Veneris decima septima Novembris fuit terræmotus Mantuæ & Ferrariæ prima vigilia noctis subsecutæ per breve tempus semel, & nec multo post iterum, & deinde septies, quo illic ædificia concussa fuerunt, & arx, septem ibi pueris, & aliis ex familia ibi Ducis, qui illinc aufugere nequiverint, oppressis & occisis, & alia ædificia corruerunt, & die proxima alii noningenti aliquo spacio interjecto, & singula ferme hora tres, ut Dux cum uxore & reliqua familia illinc territus accesserit in hortum citra urbis pomerium, ibi sibi constructis tuguriis ligneis & tentoriis, in quibus

A habitare possent ad evitandum illud imminens periculum, & hora circiter secunda noctis sequentis obscurato aere, & maximo turbine suborto, & illinc ad horam clarificato, & visa luna valde lucida, & stella crinita latitudinis cubitorum fere duorum, & illinc ad horas duas rursus obscurato aere, ut alter alterum cernere nequiret, & circa horam tertiam noctis terræmotu facto aliis vehementiore, ut nonnulli ibi homines ac domus consistere possent, & circa horam quartam multis aliis, ex quibus turris, curia, templum majus, duodecim cœnobias, & alia templa, & ædificia, & pleraque è regione arcis, & templum divi Pauli, multorum cæde corruerunt semihoræ spacio, quo unus duravit; & aliis tribus diebus sequentibus luctante spiritu multi alii aliquo intervallo, & subinde plures alii, ut circiter quinque millia utriusque sexus, & cujuslibet ætatis territi aufugerint in novum forum, eo trepidantibus mulieribus, & matronis asportantibus teneros infantes sub ulnis, & ad pectus ubique gemitu & luctu gravi, ut omnes crederent diem extremum advenisse, spacio quadraginta horarum centum quadraginta terræmotibus, & multis aliis post duos menses, quibus urbs ipsa deformata remansit, multis ex ejus incolis interemptis, & plerisque aliis ad evitandum necis periculum per eos derelictis tabernaculis, in quibus degerent, suisque opificiis, quæ exercerent, extra ipsam per quinque & sex millia passuum constructis tuguriis, illuc profectis, & cum aliquot transfactis mensibus suos penates repetere voluerint, & rursus terram commoveri, & tremere audiverint, illinc recedere rursus coactis, ibi illato damno æstimato ultra quatuor centum millia aureorum scutorum. Et nocte subsecuta diem primam Novemb. Oceano egresso ejus littora in Gallia Belgica, & ibi aggere alto & lato, facto ad arcendas ejus aquas, disjecto ab ipsis aquis Antuerpiam, & multa alia loca ei proxima inundata fuerunt, illic ædificiis submersis & dirutis, & innumerabilibus incolis suffocatis, & immenso damno illato. Et in Gallia Lugdunense Rhodano, & aliis fluminibus, ac torrentibus ob multas & frequentes pluvias de mense etiam Novemb. auctis in immensum, ibi fuit ingens aquarum diluvium, gravi illic quoque multorum damno, & ex eis multis submersis. Et etiam in Hetruria & Latio auctis præter modum & morem Arno, Tyberi, & aliis ibi fluminibus, & torrentibus ob diurnas & frequentes pluvias, Roma & Florentia fuerunt inundatæ. Et in Anglia mare aliquo spacio arefecit nonnullis horis, ut per illud iri tuto potuerit pedibus siccis. Et hyems fuit asperrima, & præter modum frigida ob multas & frequentes nives, quæ ceciderint in Liguria, Insabria, & fere tota Gallia Cisalpina, ut in aliquibus locis pedes novem excesserit, & super solo usque ad mensem Maji manserit.

Anno proximo summus Pont. cum ei innotuisset A. C. ex relatu fide dignorum plurimis ex præpositis, & 1571. religiosi Ordinis Humiliatorum sub norma divi Benedicti, inchoati in Italia anno 1070. per nonnullos Mediolanenses, in Germaniam relegatos per Henricum IV. Cæsarem Mediolanensibus infensum, & deinde aucti anno 1181. per alios Mediolanenses & Insubres, auctoribus Guidone & fratre de Capitaneis Mediolanensibus per Federicum Cæsarem Ænobarbum Suevum demolitis Crema, Derthona, & Mediolano, captivos & transmissos in Germaniam, & contracta pace cum Mediolanensibus, & aliis confederatis, auctore Henrico filio dimissos & reversos in Italiam, & anno 1200. confirmati per Innocentium IV. summum Pont. non bene se habere, & nec vivere secundum ipsam religionem, ejusque pia dogmata in malum exemplum & scandalum reliqui populi Christiani, re sæpius propo-

ta in sacro coetu Cardinalium, & per eos coram ipso sæpius tractata, disputata, & considerata, & mature discussa ex eorum consensu ad annihilandum ipsum Ordinem, & ne ulterius procederet, decrevit neminem amplius eam debere profiteri, ejusque opulentos proventus concessit nonnullis ex ipsis Cardinalibus, non habentibus multos redditus ecclesiasticos, & aliquibus aliis prælatis cum onere ex ipsis proventibus sibi assignatis alendi religiosos, qui forent ex ipso Ordine professi, donec in eo viverent, ipsiusque instituta servassent.

Et dum per Turcas spoliatis Venetis Insula Cypri per centum quinquaginta millia pedestrium & equestrium, ab illis Nicosia ibi metropoli obsessa, ad cujus præsidium erat Nicolaus Dandulus mille tercentum Italis, & Græcis quatuor millibus quinque centum, & ex ibi incolis bis millibus, & insularibus mille pedestribus, & Dalmatis, & Illyricis quinque centum equestribus, & pluries oppugnata, & inter illos & ibi obsessos commissis multis præliis, in quibus plurimi utrinque occubuerint. Et Piali præfecto illorum classis, & Halimo ex illorum supremis ducibus, superventis in illorum auxilium die nona Septembris anni præcedentis compulsa in jus suum, & solo æquata, quibuscunque ibi reperitis sibi occurrentibus armatis, & qui illorum manus aufugere nequiverunt, & nec se ipsis permiserunt, occisis una cum Dandulo, & multis aliis nobilibus, & viginti millibus captivatis, Danduli abscisso capite à reliquo corpore, & transmissio Famagustam, aliam Cypri civitatem munitissimam maritimam, ad Aloysium Bragadinum patritium Venetum ibi rectorem, & Hectorem Balionum, ducem supremum militum impositorum ad ibi præsidium, & mox per reliquos ex illis, ex quibus infiniti perierunt, tum ferro, tum morbo, & alios infideles centum triginta quatuor millium cum quadraginta millibus forsoribus, Mustapha omnium illorum supremo duce, ea obsessa, ad cujus præsidium erant quatuor millia octo centum, & plerique Itali, & ex ibi incolis, & insularibus tria millia pedestrium, cum ducentum equestribus Epirotis, cum illorum Imperator minaretur quoque occupare quascunque alias regiones Christianas, imperio suo finitimas, summus Pont. ad id prohibendum, & conservandam & tuendam ditionem ipsam, & succurrendum Famagustæ, & Turcarum, & aliorum infidelium audaciam & sævitiam comprimendum, destinatis per eum legatis & nuntiis ad Maximilianum Cæsarem, Reges Hispaniæ, Lusitaniæ, Poloniæ, ac Duces, & Principes, & civitates liberas Italiæ, tentavit ipsos in unum secum & cum Venetis conjungere, & una cum Venetis ac Regibus Hispaniæ & Lusitaniæ, secum conjunctis etiam Ducibus, & civitatibus liberis Italiæ, percussit foedus in Turcas, & ad communem Religionis Christianæ ab illis defensionem, eorumque offensionem, & recuperationem ditionis Christianæ per illos occupatæ, die vigesima quarta Junii, & datis ope & annona Famagustæ, & illic obsessis per Marcum Quirinum classis Venetæ rectorem, illuc appulsum ex Creta die vigesima sexta Januarii duodecim triremibus, & quatuor navibus onerariis ea onustis, & triremibus septem Turcarum ei occurris prælio repulsis, ex eis tribus submersis, duabusque navibus onustis comætu dando, per illos obsidentibus Famagustam captis, & quibusdam propugnaculis per illos erectis supra scopulos Ganzellæ prope arcem Famagustæ everfis, & per Turcas sæpius ea oppugnata secum per ibi obsessos commissis multis præliis, in quibus occubuerint ex illis circiter octuaginta millia cum rectoribus Tripolis, & Arabiæ, & multis aliis Satrapis, & ducibus ex decem & octo qui erant in illorum exercitu. Jo. Francisco ex Comitibus Covi, & Carolo Regonasco Cremonensibus ex tribus Italorum

viriliter congregentibus, & ex quibus Covus, multis ex illis interfectis, occubuit, & dum Bragadinus, & Balio, & alii, qui superfuerant ex obsessis, diffisi spe auxilii, & oppressi omnium inopia se permisissent Mustaphæ, sibi dimissa Famagusta, eumque solo tantum ense accincti accessissent una cum ipso Regonasco, & ex illius jussu præter fidem sibi datam per eum fuerint capti, & inhumaniter trucidati, Bragadino excoriato, & atroci martyrio affecto, & per eum constanti animo passio; & Alimus, & Porcareus dimisso supremo duce Mustaphatio ad obsidionem Famagustæ sibi ex classe centum octuaginta sex, & levium centum decem dimissis triginta, reliquis, super quibus erant viginti quinque millia armatorum, irrupissent Cretam, & ibi mari propinquis direptis, & igne, & ferro expositis, & ex illic incolis captivatis octo centum, illinc progressi fuissent ad Insulas Zacynthi, & Cephaleniæ, & etiam ex illic incolis captivatis aliis circiter sex millibus, illinc ivissent Corcyrium, & ex procella maritima absorptis illorum quatuor triremibus Assirium, nunc Catharum, quod obsiderent, Joannes Austriacus frater Regis Hispaniæ, adolescens impigerrimus, factus Dux supremus per summum Pont. ac Regem, Venetos, & alios confederatos eorum classium, & per eos paratis triremibus, & instructis navarchis, remigibus, annona ac materie bellica congruis, & etiam aliis copiis militariibus coactis per Venetos adversus Turcas, & tutelam ditionis suæ illorum imperio finitimæ, ex Hispania trajecit triremibus quadraginta super tribus conductis ex eis Rodulpho, & Hernelste filii Maximiliani Cæsaris, & nepotibus Regis in Italiam, & illinc in Sicillam Mesanam, aliis triremibus viginti sex classis Ligusticæ sub Andrea Doria, & triginta Neapolitanæ classis sub Alvaro Basimano Marchione sanctæ Crucis, & cum mox illuc applicuissent duodecim sum. Pont. ac Ducis Florentiæ sub Marco Antonio Columna, & sex Equitum Militensium, & centum novem cum sex majoribus Venetorum sub Augustino Barbadico, & per Austriacum, & præfectos earum classium, ac consultores rei bellicæ secum degentes, re in consilium deducta ex voto Ascanii Cornei decretum fuisset classi Turcarum occurrere; & in mane diei octavi Septembris, & solemnitate B. M. Virg. per Paulum Odescalum Novicomensem, Episcopum illuc destinatum nuntium Apostolicum per summum Pont. celebrata missa solemniter in honorem Sancti Spiritus in templo ibi majori, per Austriacum, & fere omnes alios duces, & aliquos navarchos facta confessione peccatorum, & sumpto Venerabili Sacramento Eucharistiæ, & sibi concessa per Odescalum ex auctoritate ei attributa per summum Pont. venia omnium peccatorum, & per ipsos duces & Austriacum sibi utrinque data fide, & etiam per eos duces, navarchos, & remiges præstito opportuno juramento fidelitatis, & militiæ versus Austriacum triremibus centum, ex quibus fuerunt decem Sicilia sub Joanne Cardona, & aliis levibus, & navibus onerariis viginti quinque, & ex eis triremibus viginti quinque sub Cæsare Davalo, omnium supremo rectore Alexandro Farnesio, Principe Parmæ & Placentiæ, & super quibus fuerint duodecim millia Italarum, octo millia Hispanorum, tria millia Germanorum, & totidem ex eis nationibus voluntariorum, cum Pompejo & Prospero Columnis, Paulo Jordano, & Virginio Ursinis proceribus Romanis, Ascanio Cornea, Gabriele Cerpellono, & pluribus aliis proceribus ac ducibus Rom. Venetis, ac aliis Italis, Hispanis, ac Germanis; læto ac constanti animo die sequente abiit adversus Turcas, mari & terris diripientes, ac ferro & igne subvertentes inhumaniter Dalmatiam & Illyrium ditionis Venetorum; & qui intellecta profectio in illos classis confederatorum,

rum, dimisso Catharo, quod obsidebant, factis inter illos & incolas ibi ac alibi illic regionum dominii sui nonnullis praeliis diverso Marte, & aliquibus oppugnatis, & ex eis Antivaro, Soporito, & Dulcinio captis, & Budua direpta, ibi se eis conjunxissent alia triremes Ochiali, & Caracosa archipiratis ductoribus, eisque omnibus profectis Corcyrium, & illinc repulsis die decima Septembris, tribus earum triremibus classis Alexandrinæ ad ibi portum submersis, & ubique factis captivis, populationibusque redierunt Lepantum eorum classe ducentum quinquaginta triremium, super qua forent decem millia Janicerorum, & quatuordecim millia Spacchorum, confederati, postquam impediti per aliquot dies turbine ventorum progredi, Turcis subsistentibus ad litus Galacchæ, die sexta Octobris progressi sunt in Insulam Cephallenæ, distantem à Lepanto per triginta millia passuum, & ibi se firmanrunt.

Et cum Turcæ assumptis super earum triremibus aliis sex millibus Janiceris, & sexdecim millibus Spacchis, ex illis, qui erant ad præsidium Peloponnesi pro Imperatore Turcarum, & viginti triremibus, ac duabus navibus dimissis in Cypro sub Carperio archipirata, reliquis die quarta Octobris se appropinquassent classi confederatorum triremium ducentum septem, ipsi ea quadripartita, & ex ipsa locatis sexaginta duabus triremibus cum quindecim levibus, & duabus magnis in fronte, quam regeret Austriacus, degentibus ad ejus triremis latus dextrum prætoriana ecclesiastica, super qua esset Columna cum Pompejo agnato suo, & Michaele Ghislerio nepote Pontificio, & juxta prætoriana Ducis Sabaudia, super quam foret princeps Urbini, & in ejus ala prætoriana Equitum Melitensium, & ad latus sinistrum Veneta, super qua foret Sebastianus Venerus, & juxta eam Genuensis, super qua foret Farnesius; & in ala alia Genuensis, super qua foret Paulus Jordanus Urfinus, & alia Hispaniensis, super qua foret Aloysius Rechezenus major Commendatarius Castilia, Vicarius suus, & post Venetam aliis duabus Venetis, super quibus forent Catharinus Malipierus, & Joannes Lauretanus; & in cornu dextro, quod regeret Doria, sexaginta tribus cum aliis duabus etiam magnis; & in sinistro, quod duceret Barbadicus, cum Marco Quirino, & Antonio Canale, quinquaginta tribus cum duabus aliis magnis; & in parte posteriori, & subsidiaria, quam tenerent Marchio Sanctæ Crucis, & Joannes Cardona præfectus classis Siculæ, cum Octavio Gonzaga, Vincentio Vitellio, & aliis proceribus Hispanis eum associantibus, triginta octo in illos trajecissent, eosque ad Insulas Echinades, nunc *Cezolari*, obvios habuissent; & ipsi quoque divisa illorum classe triremium ducentum tredecim in quatuor partes, ex qua primam tenuerint Porcareus, degens ad manum dextram cum quinquaginta, & Ochialus ad manum sinistram cum præfectis Alexandriæ, Algerii, & Mitylenæ triremibus nonaginta, & parvis quinquaginta; & sinistrum Caracanus, & partem subsidiariam Siroclus: & per Austriacum & Joannem Cardonam classe sua & confederatorum lustrata, ejusque militibus exhortatis ad pugnam, & quibuscunque, qui erant super ea, captivis libertate donatis die Dominica septima Octobris, & solemnitate divæ Justinae destinatis in illos sex magnis triremibus vento prius sinistro, & mox dextro, & elevatis duobus vexillis ex trireme Austriaca, super quorum altero foret picta imago Domini Nostri Jesu Christi, & in altero B. Mariæ Virginis ejus Matris, & pulsatis tubis, & oneratis tormentis bellicis bis, ter, quater, & quinquies per confederatos, multæ triremes ex illorum classe irruissent in frontem, & utrunque cornu confederatorum invicem concursum fuit ardenti animo, inchoa-

A to prælio hora decima septima, & dissipatis decem triremibus confederatorum, eorumque cornu dextro concurrente cum sinistro hostili, quod regebat Ochialus, multum laborante, ei data ope per Austriacum, & Marchionem sanctæ Crucis, & sole oculos Turcarum verberante, & summo Pont. Romæ continuis precibus Deum exorante, prævalente Barbadico, Ochialus, dimissa victoria nostris, aufugisset viginti quinque triremibus, & decem liburnicis una cum Caracalio Amirato, & Elia Genuense archipiratis infidelibus Naupactum, & victoria ad nostros inclinata per captivos Christianos, qui erant super illorum classe in vinculis, eis fractis, & in illos assumptis armis, & ex spiculo fagittæ percussio Barbadico super supercilio, & mox mortuo, nostri victoriam profecti fuerunt usque ad noctem, ex hostilibus triremibus submersis viginti quinque & quindecim combustis, centum septuaginta unam cum quadraginta levibus ceperunt, inter quas fuerunt triginta novem prætorianæ, occisis Porcareo, & Alimo percussio ictu pilulæ emissæ ex sclopo in capite, mox cum cecidisset, per Hispanum capite ei amputato, & delato ad Austriacum, & cuspidi infixio, & in aera sublato in hostes, & Caracosa, ac rectoribus Mitylenæ, Sicyon, Chii, Rhodi, Nauplii, & aliis viginti Satrapis cum quindecim millibus gregariis militibus, & nautis tum occisis, tum obrutis, & rectore Chalcidis, cum aliis tribus Satrapis, & duobus filiis Alimi, & multis aliis ducibus, & quatuor millibus militibus captivatis, & ab eis recuperatis captivis Christiani nominis penes ipsos duodecim millium, & super illorum triremibus repertis ducentum millibus aureis, cum alia supellectile, & materie, ac annona immensi valoris; & divisis inter confederatos captivis, & triremibus, ex eis viginti septem, cum captivis octo centum octuaginta & uno, pervenerunt summo Pont. & octuaginta, cum septem centum captivis Regi Hispaniæ, & quinquaginta, cum mille ducentum sexaginta duobus captivis Venetis, & ex nostris triremibus submersis tamen septem, una scilicet Pontificia, alia Equitum Melitensium, alia Ducis Sabaudia, duabus Siculis, & totidem Venetis, quarum una fuit Marci Antonii Molini, & altera Hieronymi Georgii Cretensis, & alia Genuense Marci Antonii Ciconii, & desideratis Barbadico, Andrea ejus agnato, Benedicto Soprano, Marco Antonio Lando, Antonio Pasqualigo, Vincentio Quirino, Hieronymo & Marino Contarenis, Catharino Malipietro, Joanne Lauretano, Francisco Molino, Theodoro Balbo, Francisco, Stephano, & Hieronymo Cornelii patritius Venetis, Virginio & Horatio Urfinis proceribus Rom. Offredo Justiniano Genuense, Francisco Bonsforzato, Joanne Baptista, Benedicto, & Jacobo de Marcio, Antonio Moliaco ex Insula Cephallenæ, Jacobo Urfino Vicentino, Benedicto Cyprio, Hieronymo Risarco ex Catharo, & Andrea Salerno Cretense, cum navarchis octo millibus, & totidem aliis vulneratis una cum Austriaco, Paulo Jordano, Sforzia Regulo sanctæ Crucis, Troilo Sabello, Marco Molino, Thoma Mediceo, Raynerio Bifolo, Marcellino Guizardino, Spina Mazengho, Julio Haldino, Joannino Mugialio, Jo. Maria Puceo, Tornabono Filialio, & Federico Martello.

F Et die vigesima octava Octobris classis Regis Lusitanæ nonnulla navigia ex Africa tendentia ad subsidium Turcarum, dum illis occurrisset in mari Africo, invicem facto alio prælio profligavit. Et dum confederati assecuta victoria in portum ibi propinquum se recepissent, ibi illico suborta procella maritima, quæ, cum essent in loco tuto, eis nequam nocere potuit, per triduum subsistendo festum & gratias egerunt omnipotenti Deo ob ipsam victoriam, & ob eam, & alteram Regis Lusitanæ asse-

affecutas ex gratia Dei Opt. & Max. ob frequentes A preces ei factas per summum Pont. & reliquos catholicos, factæ fuerunt rogationes Romæ, Neapoli, Messanæ, Mediolani, Florentiæ, Genuæ, Venetiis, & alibi in Italia, ac Hispania, ac alia ditione Christiana, & ingentes actæ gratiæ omnipotenti Deo, & ostensa multa & diversa signa ingentis lætitiæ. Cremonæ inchoatus fuit Ordo laicorum, incedens indutus indusio telæ coloris albi usque ad calcem, sub titulo Divæ Mariæ Misericordiæ, dum comitatur illos, qui damnati fuerint ad ultimum supplicium ob illorum demerita, sibi electo loco eorum congregationis in ædibus confraternitatis divi Hieronymi in Parochia ibi majori, & prope forum majus. Hispaniensium quatuordecim millia, ex quibus fuerunt octo millia Italarum, quinque millia Germanorum, & Hispanorum mille, eorum ductore Beltramo, nepote Ducis Alburgiechi Insubrum Regii rectoris, coacti in Insubria illinc profecti ad Finale, oppidum constructum juxta mare in Liguria versus Galliam Narbonensem, illud obsederunt, & in potestatem suam redegerunt, & cum ibi Marchio in partes Regis Hispaniæ inclinasset, illud ei, quem prius suspicabatur, ne vellet amplecti partes Gallicas, seu transire in jus Cæsaris, dimiserunt, præter ipsius arcem præsidio Hispaniensium munitam die decima octava Junii. Maximilianus Cæsar, Stephano Sepusio rege Ungariæ mortuo, nulla post se dimissa prole, de mense Februarii per eum sibi legata Transilvania eam habuit. Gabriel della Queva, Dux Alburgeti Hispanus, & regius rector supremus in dominio Mediolani, & Vicarius in Italia, homo integerrimus, circiter dimidium noctis præcedentis diem Martis vigesimam primam Augusti obiit ex febre contracta labore itineris, quo comitatus fuit usque Brixellum Rodolphum & Hernestem filios Maximiliani Cæsaris, ex Hispania redeuntes in Austriam ad ipsum, eique surrogatus fuit Alvarus Sandeus etiam Hispanus, & olim rector legionis Hispanorum veteranorum, ipsique mox suffectus Aloysius Rechezenus major Commendatarius Castiliæ, & Hispanus. Brocardus Secundus ex Illustribus Comitibus de Persico Cremonensibus, & intimis familiaribus Serenissimi Regis Hispaniæ, & per eum insignitus munere præfecturæ stabuli equorum suorum, & mox castrorum ejus exercituum in dominio Mediolani, & regiminis Siciliæ, & legationis penes Pium IV. summum Pont. & ex Equitibus Rhodiensibus Divi Joannis Baptistæ, Mediolani decessit hora septima noctis præcedentis diem Lunæ vigesimam tertiam Aprilis, ejusque cadaver illinc fuit conductum Cremonam, & sepultum in sacello dicato D. Jo. Baptistæ, & per majores suos erecto in templo monasterii divi Dominici, & ejus sumptu reformato. Annus fuit sterilis ex aeris intemperie & ex humo productis nonnullis vermiculis, à quibus siliquæ fabarum, & vitæ, dum penderent in agris immaturæ, comestæ fuerunt, multa tamen copia milii subsequuta in Insubria, & fere tota Gallia Cisalpina.

A. C. Anno sequente, Cremonæ prætore Francisco Rinconno, J. C. Hispano, & Regio Mediolani Senatore, & Aloysio Rechezeno magno Commendatario Castiliæ, Vicario regio in dominio Mediolani, & de mense Februarii percussa fulgure statua Angeli ex aurichalco affixa super arbore in summitate arcis sancti Angeli, & projecta in terras. Pius V. Pont. Maximus, postquam sedit per annos sex, mensem, & dies viginti unam in Sede Apostolica, valde aucta religione Christiana, depressaque multum hæresi, & emendatis multis abusibus ecclesiasticorum & sæcularium; eoque auctore secum, & cum Venetis bello gravi infestatis per immanissimum Imperatorem Turcarum in illum, & ad defensam Vene-

torum contracta societate per Regem Hispaniæ, & in unum coactis classibus inita pugna in mari Jonio cum classè Turcarum die septima Octobris præcedentis, eaque profligata gravi illorum strage ex gratia omnipotentis Dei concessa, ut creditur, ad frequentes preces hujus summi Pont. & per eum creatis Cardinalibus viginti, & uno cum Michaelæ Bonello nepote suo obiit ex morbo calculi Romæ, non sine nomine sanctitatis, hora vigesima secunda dici Jovis primi Maji, ejusque cadaver jussit transferri ad vicum Boschi agri Alexandrini, unde fuit oriundus, & sepeliri in templo ad honorem divi Mauritii martyris ibi erecto ejus jussu, & sumptu, & culto per Religiosos Ordinis Prædicatorum de observantia divi Dominici, cujus Ordinem professus fuerat, habitantes in ædibus valde magnificis prope ipsum templum, erectis etiam jussu & sumptu ipsius. Et die Martis tertia decima, hora vigesima prima per Cardinales, qui Romæ fuerunt, ingressos conclave vespere præcedente non expectatis aliis, concorditer electus fuit summus Pont. Ugo Compagnonus Bononiensis, ex mediocri familia, annorum circiter septuaginta unius, & creatus Cardinalis die duodecima Martii 1565. per Pium IV. tunc summum Pont. ob ejus eximiam doctrinam, & experientiam rerum, ac probos mores, & multam peritiam in utroque Jure, & nominatus fuit Gregorius XIII. & unctus, & coronatus die Dominica decima septima, ejus titulo, & dignitate cardinalatus tit. sancti Sixti concessis Jacobo Compagnono, ejus nepoti ex fratre, & qui omni re posthabita operatus fuit, ut societas inita cum ejus præcessore ac Venetis in Turcas, per Regem Hispaniarum confirmaretur, secum additis quoque Sebastiano Rege Lusitaniæ, ac Ducibus Sabaudiæ, Urbini, Ferrariæ, Mantuæ, Florentiæ, & Parmæ, & eorum communibus sumptibus procuravit muniri classem adhuc sub Joanne Aufriaco. Et Collegium Germanorum annuis & perpetuis proventibus aureorum decem millium auxit, ut in eo possent alii centum Germani, qui vacarent litteris & sacre Theologiæ, qua possent impugnare hæresim impiam in Germania debacchantem. Flandrenses tumultuarii Aurentiorum Principe duce occuparunt die prima Aprilis Brussellas, & sexta, qua celebratum fuit Pascha, Flissingam oppidum Zelandiæ munitissimum, & mox Nassovio, fratre Principis Aurentiorum, duce civitatem Montium primariam Annoniæ, & octava die Valenzenas, unde non multo post expulsi fuerunt per Hispanienses, & decima nona Junii Aquas Veteres Hollandiæ, & vigesima quinta Goudam, Dordracum, Harlemum, & Leidam, & in Zelandia Venense oppidum, & Zerchincam, & die vigesima sexta Corconariam, & eodem mense Alemaniam, & Ruremundam die vigesima Julii, & die ultima Augusti Mechliniam mox recuperatam, & direptam per Hispanienses, & die septima Septembris Narsense oppidum etiam Brabantia, & mox Zutelanium, & multa alia loca ibi incolis ob grave tributum eis impositum per Ducem Alvæ in eum indignatis, ibi per illos peruelles hæreticos templis, monasteriis, & ædibus religiosorum & catholicorum direptis & everfis, & statuis, & imaginibus sanctorum inde abrafis, projectis, & fractis, ossibus, & reliquiis sanctorum, sacramentis baptismatis, eucharistiæ, & olei sancti pedibus ignominiose conculcatis, & quibuscunque religiosis, & catholicis, qui illorum manus aufugere nequiverint, affectis diverso martyrio, quod plerique constanter pertulerunt, & trucidatis, & male tractatis, in ea regione, & Germania, ac Gallia gravi omnium penuria vigente, & ob hanc rebellionem Hispanienses triremes aliis confederatorum jungi non potuerunt, nisi lapsa æstate, sed Hispanienses apud Flandros degentes Montium civitatem Annoniæ per tumultuarios

M m m m occu

occupatam, ut præfertur, & in qua esset Comes Naffovius ad ejus præsidium equestribus quinque centum, & pedestribus mille tum Flandris, tum Germanis, tum Anglis hæreticis obsederunt & oppugnarunt, & cum quinque millia pedestrium, & mille quinque centum equestrium ex Gallis, illuc ad auxilium ex Gallia transmissa per ibi amiratam, secum multis aliis coactis copiis nixi fuerint ei opem & annonam ferre, facto cum illis prælio illos inde repulerunt, ex eis multis occisis, & multis captivatis cum illorum duce supremo, & fere omnibus furcis suspensis, & reliquis per rusticos finitimos trucidatis, & cum mox Princeps Aurentiorum aliis copiis tentarit idem facere, & nec potuerit, superventis Germanis partes regias sequentibus, & stipendio conductis, & ex eis aliquibus Valenzenas, & aliquibus Buschudium destinatis, & die vigesima quinta Augusti occupato monasterio ibi propinquo illic occisis præfidiariis, eam die ultimo oppugnarunt, & Princeps Aurentiorum ex consilio nonnullorum Gallorum, dum Hispanienses superventis pluviis diffisi ipsam expugnare, intenderent eam deserere, occupavit Mechliniam, & mox oppugnavit Lovanium, & illinc fuit repulsus per ibi incolas, ex ejus copiis illic cæsis circiter tercentum, & mox sibi soluta pecunia illinc abiit, & cum ex illius copiis die sexta Septembris bis mille equestres Germani, & ipse reliquis die octava ad auxilium civitatis Montium iverint, & in castra Hispaniensium eam obsidentium irrumpere nixi fuerint, & illinc per Hispanienses quoque repulsi fuerint, ex illis occisis pedestribus circiter quinquaginta, & equestribus quadraginta, Aurantius ivit Valenzenas, & mox illinc rediit ad civitatem Montium, & prope ipsam combustis nonnullis pagis, illinc abiit die undecima, & Hispanienses pedestres mille quinque centum, & velites quinquaginta superinduti indusiis albis eum insequuti, & media nocte ingressi ejus castra, ibi occisis excubiis, ex illius militibus interemerunt circiter quinque centum, & multos alios vulnerarunt, & illinc multos eorum equos abduxerunt, Aurantio inde reliquis ex fuga prolapsis in Brabantiam, & mox reversi ad obsidionem Montium reliquis die tertia decima, & quarta decima Septembris oppugnarunt, & cum die sexta decima gravius oppugnare intenderent, eam se permittentem illinc permisso abire Comitæ cum aliis ducibus, & militibus mille quinque centum eorum armis, & tot bonis, quot potuissent ferre absque vexillis die vigesima quarta receperunt, & incolæ, qui illic remanserunt, una cum eorum clero habuerunt solemnes rogationes ad omnipotentem Deum.

Et Comes suis accessit in Frisiam, & Galli iverunt in Picardiam, & Dux Alvæ, dimisso congruo præsidio in civitate Montium, reliquis accessit Butitium, illinc distans per tria millia passuum, & die ultima Septembris Mechliniam, eamque obsedit, & cum ipsam intenderet oppugnare, eam rebelles dimiserunt, & cum ibi incolæ spe veniæ obtinendæ ad Ducem Alvæ destinassent legatos, & reliqui incumberent rogationibus divinis, Hispanienses ipsam ingressi die secunda Octobris nullo resistente eam diripuerunt, & solo æquarunt, exceptis templis & monasteriis, præter mentem Ducis Alvæ, & bis mille equestres ex ipsis insequuti illos, qui illinc aufugerant versus oppidum Driastense, eosque affecuti occiderunt, & spoliarunt omnibus bonis, quæ secum asportabant, Principe Aurentiorum, qui illic ante per quatrimum fuerat, suis pedem referente ultra flumen Mosæ, & aliis rebellibus fere ex tota Hollandia, Zelandia, Frisia, & Brabantia, præterquam ex Flessinga Zelandiæ, & Arlesno Hollandiæ expulsis, ibi omnibus ferme everfis; & ex quibus dum expulsi ab Argu ivissent Amingam ex insulis Hollandiæ duobus tormentis

A bellicis illinc repulsi fuerunt per Hispanienses egres-
 sos Middelburgum & Amassam, ex illis occisis cir-
 citer sexcentum, & eis adeptis tormentis bellicis
 una cum navibus, quibus illuc trajecerant, & quas
 combusserunt. Et dum die vigesima rebelles obsedi-
 dissent insulam Argu Hollandiæ, ex Hispaniensibus
 tria millia illuc profecta per aquas profundas è mari
 effluxas spacio duodecim millium passuum ei opem
 tulerunt, ex illis occisis supra octo centum cum du-
 cibus eorum Gallicis, dum destitutis ab aquis navi-
 bus, quibus illuc trajecerant, aufugere non potue-
 rint, aliis illinc ex fuga prolapsis intellectu adven-
 tu Hispaniensium, die vigesima quarta obsessa quo-
 que Albinga, ex eis quoque rebellibus, dum aufu-
 gissent ex Aldernardo per eos occupato, die septima
 Septembris audita receptione Mechliniæ, ut
 irent Flissingam sexaginta duobus captivatis, & fur-
 cis suspensis. Et de mense Septembris obsesso Zu-
 tifeno Zelandiæ, in quo erant mille ducentum re-
 belles, & receptis suburbiis multis illinc aufugien-
 tibus occisis, & quatuor centum quinquaginta &
 uno captivatis, & projectis in mare, & in ejus aquis
 suffocatis, & expugnato propugnaculo Sparadami
 munitissimo una cum Nardense oppido Leidæ, &
 multarum aliarum urbium, & oppidorum ex Hol-
 landia, incolis se eis permittentibus receptis, ac di-
 reptis etiam Termonda & Aldrado. Et cum Au-
 riacus intenderet repetere Ruremundam, ejus mi-
 litibus passim omnia illic circumvicina diripientibus,
 Dux Alvæ plerisque suis copiis accessit Trajectum,
 & ibi ab se dimisit plerosque equestres, & cum mul-
 ti ejus regionis incolæ ad eum supplices accesserint,
 illos in sui gratiam recepit, & die decima septima
 Octobris nonnullas copias transmisit Ruremundam
 ad præsidium, & cum multa oppida ibi ab hæreti-
 cis dimissa se ei permiserint, ivit die vigesima sexta
 Neumagum hybernatum, & illinc dimissis Duce
 Olfatiæ, & Henrico Duce Pruincense suis copiis,
 quas penes eum habebant, accessit obsessum Zeuta-
 fariam paludibus circumdatam, & quam cum op-
 pugnavisset die quarta decima & quinta decima No-
 vemb. inde aufugientibus perduellibus die sexta de-
 cima Hispani & Burgundiones eam ingressi sunt,
 nonnullis ibi militibus, qui dimissi fuerant ex urbe
 Montium, ab eis exacto juramento, ne militarent
 adversus Regem Hispaniæ, deprehensis, & pedi-
 bus suspensis, & sclopis in eos dispositis pilulis con-
 fossis & occisis; & diebus decima octava & deci-
 ma nona ex eis aliquæ copiarum iverunt ad Nardense
 oppidum, & aliquæ ad alia loca, & Nardense ex-
 pugnato, direpto, & combusto, ibi omnibus fere
 occisis, dum tercentum Galli ex illis, qui quoque
 dimissi fuerant ex urbe Montium, incolumes sub
 præmisso juramento noluerint eis resistere. Et re-
 liqui populi Hollandiæ exacerbati cæde Nardensen-
 sium, pertinaciter in rebellionem perseverarunt præ-
 ter Aufodoromenses ex ibi primoribus, qui semper
 in fide Regis perstiterunt, hæreticis, dum die de-
 cima octava Decembris eorum urbem nixi fuerint
 occupare, inde die sequente prælio repulsi multo-
 rum cæde, ex suis tamen desideratis circiter trigin-
 ta tribus, & mox Federico filio Ducis Alvæ pro-
 fecto Arlemum, non ignobilem urbem Hollandiæ,
 multa militum manu, & die decima Decembris ibi
 aggere occupato, & ex hæreticis, qui erant plu-
 rimi ad ejus præsidium, occisis circiter centum, &
 multis aliis vulneratis, & plerisque aliis, dum vo-
 luerint illinc aufugere, in aquis submersis, ea die
 sequente ad Septentrionem & Austrum obsessa, &
 cum nonnulli hæretici pedestres & equestres ad ejus
 opem irent, nonnullis cohortibus Hispanorum &
 Germanorum sclopetariorum in illos transmissis, &
 utrinque commisso certamine ipsis repulsi, ex eis
 circiter septem centum occisis, reliquis aufugienti-
 bus post se dimissis vexillis septem pedestrium, &
 uno

uno equestrum, & pago, in quo subsisterant, direpto, & dum ex obsidentibus Germani & Burgundiones illud ingredi nixi fuerint, die vigesima per obsessos sclopetis displosis, & lapidibus projectis in eos ipsis repulsis, ex eis tum submersis, tum extinctis circiter ducentum, & die vigesima nona ad ejus subsidium sclopetarii septem centum Galli illorum sectæ illud ingressi sunt.

Ad comprimendum Cremonensium nimium luxum, & epularum sumptum, & valde frequentem usum tripudiorum, institutus fuit ordo saluberrimus à præfectis administrationis eorum Reip. & approbatus per excelsum Senatam Regium in dominio Mediolani, poena cum servantibus pecuniaria imposita, & eorum delatoribus præmio proposito. Byzantii per triduum conspecta fuit in aere Crux valde fulgens, & quæ, dum in eam ibi infideles pilulas plumbeas ex archebutis disploderent, abscondebatur, & rursus apparebat. Et Damasci, & Hierusalem conspecta quoque aquila cum coronis ad pedes, quibus ac rostro eas lacerabat. Et in pago Aristoderami natus est die undecima Decembris infans biceps gemino dorso, & octo pedibus, & statim periit. Et Cremonæ mense Julio ex Sarra, nuncupata Serena, uxore Moysis de Sathan vicus sancti Nicolai Hebraicæ sectæ natus est infans cum capite bovino. Et hora decima diei Mercurii quarti Junii ibi & Parmæ fuit terræmotus, quo aliqua ædificia Parmæ corruerunt; & hora secunda noctis præcedentis diem vigesimam sextam fuit deliquium lunæ per horas duas, & totidem minutos, ex quo ejus corpus fuit obscuratum punctis quatuor, & minutis duodecim. Et hora tertia noctis præcedentis diem Veneris quartam Julii suborto turbine vehemente in aere cum ventis, nimbo, tonitribus, & fulguribus cecidit grando multis in locis agrorum Cremonensis, Laudensis, & circumvicinorum, & extirpatæ fuerunt multæ arbores, prostrata ædificia, & damnificatæ uvæ, & alii fructus super solo ibi pendentes. Hyemsque fuit præter modum frigida ex multa nive, quæ cecidit, & remansit super humo fere per totum mensem Januarii subsequenti. Partenia Gallarata, uxor Mag. J. C. Jo. Baptistæ Maynoldi, litteris Græcis & Latinis erudita, decessit die sexta Augusti.

A. C.
1573.

Anno sequuto, Antonio Guzmano Marchione Ayamontis procre Hispano substituto Aloysio Rechezeno, magno Commendatario Castiliæ, destinato ad regimen Galliarum Belgicarum, & regionum finitimarum loco Arnandi Toletani Ducis Alvæ, in dominio Mediolani, ac Italia Hispanienses, Federico ipsius Arnandi Ducis filio ductore, ac Comite de Bosu Regio Hollandiarum præfecto, obsidentes Arlemum, & capto ibi propugnaculo ex ibi obsessis, & rebellibus circiter bis millibus armatis, illinc egressis in castra Hispaniensium mense Januario, & secum manibus collatis progressis usque ad tormenta bellica, quibus oppugnabatur civitas, & illinc nonnullis ex eis occisis pede relato in ipsam civitatem, die proxima ad reprimendam illorum audaciam, & delendam hanc ignominiam ex eis tercentum armatis archebutis, per alios vallis & propugnaculis ab ipsis adversus eam erectis, & plerique Valenses in atورا ejus moenia conscenderunt, & cum nonnulli ex ipsis in eam descendissent, per obsessos accenso pulvere tormentario ab illis ibi in loco subterraneo exposito, ex eis plerique illic remanserunt extincti, & alii compulsi fuerunt eam regredi. Et cum viginti currus onusti annona in ipsam ducerentur, eos interceperunt, & duxerunt in castra, & mox obsessis subministrata annona, & dato subsidio per Hollandos & Zelandos illorum sectæ, & in media civitate erecto propugnaculo, & super eo impositis tormentis bellicis, & exoneratis in Hispanienses à globis ferreis ex eis displosis gravi affecti remanse-

runto damno. Et per Burgenses ibi populos Principe Aurentiorum rebellium supremo duce penes illos moram trahente expulso, & die septima Januarii per rebelles navigiis occurrentes aliis duodecim ex Hispania in Galliam Belgicam trajicientibus per mare Gallicum, & dum pervenerint apud Ramingam oppidum, eis interceptis, & utrinque commissa pugna, ex ipsis quinque redactis in illorum potestatem, & aliis in ea coniecto igne combustis, & mox, cum nixi fuerint occupare Amstelodamum Arlemo propinquum, & per ibi incolas fuerint repulsi, aliquorum suorum, & illorum multa cæde, & copiæ auxiliares Itatorum, Burgundionum, Hispanorum, & Germanorum, partes Regias sequentium, Arlemum applicuissent in subsidium illud obsidentium, & Aurantius nixus mari ac terris subministrare annonam, & materiem bellicam, ac milites recentes obsessis quinque millibus veteranis, & octo millibus ibi incolis dura oppressis fame, repulsus fuerit per Hispanienses, ex illius copiis occisis mille sex centum, & per eos post se dimissis quatuordecim signis militaribus, decemque tormentis bellicis, & tercentum curribus annona onustis, & ab obsessis, ut duram famem lenirent omnibus fere equis, canibus, felibus comestis, & per plerosque ex eis viginti diebus prorogata vita tergoribus bovum sale conditis, & aqua maceratis, & fiti per mensem sola aqua sedata, una salis tantum copia semper habita, & ex quinque millibus præsidariis militibus tribus millibus quinque centum tum fame, tum morbo, tum gladio, inter eos ac Hispanienses factis multis præliis, extinctis, postquam ipsa urbs obsessa fuerit per menses septem, & læpius oppugnata die tertia decima Julii, ibi incolis & militibus reliquis se permittentibus arbitrio Hispaniensium, eam receperunt in sui potestatem, & per ipsos concessa fuit vita incolis, præterquam nonnullis seditiosis, & fuerunt dimissa bona pro eorum pretio, solutis per ipsos Hispaniensibus florenis ducentum quadraginta millibus, & cum inter milites reperti fuerint Gualcones circiter sexcentum, & Angli tercentum, qui ex civitate Montium dimissi illuc se contulerant præter juramentum ab illis præstitum, Gualconis suspensis laqueo una cum nonnullis Arlemi incolis seditiosis, & aliis exfutis vestibus præter camisiam, & abductis extra civitatem, & præcipitatis in aquas, & Germanis venia data.

Et cum Dux Alvæ Hispanienses, & multos alios proposuisset classe destinare in Zelandiam ad auxilium Middelburgi, ibi per rebelles obsessi, ipsi Arlemum ingressi eo occupato recusarunt ipsi parere, & illinc abire, nisi sibi soluto stipendio integro quadraginta mensium, quod promeruissent, & nec habuisse dixissent; & mox ex eis aliquæ copiæ profectæ Flissingam, ut eam obsiderent, & rebellibus eis occurrentibus repulsæ, mox aliis copiis secum conjunctis reintegratis viribus eam obsederunt. Et hæretici Hollandiarum Rustivero exfule duce occuparunt Alerinam, & dum illic incolæ eorum sectæ tenerent portam occidentalem, & catholici tenerent portam meridionalem, & per eos accersiti ad eorum opem Hispanienses, & ex eis tres cohortes, & duæ turmæ, & Hollandiensium catholicorum tres legiones cum tribus tormentis bellicis murariis illuc destinatæ die sexta decima Julii, eo sunt tarde profecti, impeditæ in diripiendis bonis ruralium Hesloe, & Asmunde. Joannes Austriacus frater, & Dux supremus classium Regis Hispaniarum, eis onustis Hispanis, & Italis sub Ferdinando, & Octavio Gonzagis, Paulo Sfortia, Marcello Doria, & Joanne Cardona, atque Germanis, inter quos fuerint multi alii proceres tum Hispani, tum Itali, & præfertim Romani, & multa annonæ copia, & materie bellica, ex Sicilia trajecit in Africam, & ibi

M m m m m 2 Tu-

Tunetum per Numidas, & alios infideles, qui erant ad ejus præsidium dimissum, cepit, & dimisit Muleassi, illius Regi illinc expulso, ibi ad præsidium Hispanis & Italis impositis sub Pagano Doria, & Gabriele Cerpellono ibi facto rectore, & ad ipsum muniendum jussis fieri propugnaculis; & cum tria millia quatuor centum ex Turcis cum nonnullis Numidarum copiis, profecti Bisertam, eam nixi fuissent occupare, & per ibi incolas, & nonnullos captivos Christianos penes eos degentes, illis prælio fusis, sibi triremem & galionem, super quibus erant, interceptis die decima tertia Octobris, Bisertani missis ad Joannem Austriacum legatis se ipsi permisissent, eam recepit, & Amida rege Tuneti, qui auctor fuisset discordiæ & perturbationis regni Tunetani, illius hæredibus illinc expulsis, & cum adversus Tunetanos male se gessisset, Turcæ illud invaserant & occupaverant, captivato, & è Guletæ propugnaculo cum uxore & liberis super trireme in Siciliam destinato & relegato, & cum Muleasses ei jurasset, se uti clientem & vassallum Regis Hispaniæ ei præstiturum quicquid sibi impositum fuisset, & ex Tunetanis quadraginta millia, qui illic dimissis omnibus bonis aufugerant Bisertam & Caramiam, supplices illuc reditum obtinissent, & reversi fuissent, classe & milite incolumi Neapolim ovans rediit.

De mensibus Julii, Augusti, & Septembris viguit gravis controversia inter Carolum Borromæum ex Cardinalibus sanctæ Rom. Ecclesiæ, & Archiepiscopum Mediolani, ejusque Vicarium Jo. Stephanum Belvisium ex una, & Aloysium de Rechezeno Commendatarium Castiliæ Rectorem, & Præsidentem Excelsi Senatus, & supremum Cancellarium, & Camillum Cathaneum vindicem generalem criminum in dominio Mediolani, & alios ibi Magistratus Regios ex altera, pro conservanda eorum jurisdictione ob litem motam ad officium Archiepiscopale per Moniales divi Michaelis in vico Gallarati Ducatus Mediolanensis, adversus Franciscum Restam pro nonnullis bonis, quæ Moniales prætenderent earum monasterio debere dimitti per Restam, Rectorem, Præsidentem, Cancellarium, & Vindicem ob id excommunicatis per Borromæum, & per ipsos ab ejus excommunicatione interposita appellatione ad sanctissimam Sedem Apostolicam, destinato ob id Romam Politonio Mediabarba patritio Papiense, & J. C. & Regio Senatore eruditiss. & ibi mortuo, & multis aliis utrinque factis, tandem sedata fuit. Et die Mercurii decima mensis Augusti Jo. Baptista Gaudentius Ferrariensis super foro Capitanei vivus combustus fuit ob hæresim, in quam, dum esset ex religiosis Heremitarum de observantia divi Augustini, inciderat, & cum mox ab illa resipuisset, ab ea absolutus fuerat, & deinde relicta religione in illa relapsus vagatus fuerat, & iverat Genevam asylum hæreticorum, & ibi ducta uxore, illic, & in Gallia Transalpina concionatus fuerat adversus religionem Christianam, & mox assumpto habitu clericali docuerat litteras grammaticales in oppido Brixelli, ubi captus fuerat, & illinc ductus Cremonam in manus ibi hæresis Inquisitoris, & per ipsum adversus illum instructo processu condemnatus per judices illius supremos in urbe, & in mane diei Mercurii præcedentis solemniter degradatus per Nicolaum Sfondratum illic Episcopum, assistentibus Abbatibus Canonorum Regularium monasterii divi Petri, & Monachorum Montis Oliveti, residentium in ædibus divi Laurentii ipsius civitatis, & innumerabilibus ibi incolis. In Hollandia mense Januario Lovanium, propinquum Oceano & flumini Mosæ, inundatum fuit ab illorum aquis præter modum auctis. Apparuit stella crinita horribilis in Piscibus circa ultimam partem. In Gallia Cisalpina ex nimio & diuturno frigore hyemalis, &

A verni temporis, plerisque agri Cremonensis & Insubriæ vitibus arefactis, & ex reliquis, dum tota die quinta decima Junii, qua deflorescerent, pluviae ceciderint, racemis madefactis, & granis ab eis productis fere omnibus vitatis, & mox effluxis, & dum florent segetes ex frequentibus caliginibus contaminatis granis, quæ ex eis fuerant producta, tum corruptis, tum diminutis, successit vini & grani gravis penuria, quæ duravit in annum sequentem, & donec eo facta fuerit granorum & uvarum collectio.

A. C. 1574
Anno subsequuto, Cremonæ prætor Marco Antonio Aresio Mediolanense J. C. & Sen. Regio, in Gallia Belgica Ludovicus Comes de Nassau, & Joannes, fratres Principis Aurentiorum ducis supremi rebellium ibi, & in Germania inferiori supposita Regi Hispaniæ per illos obsessa, & occupata civitate Middelburgi maritima Zelandiæ, dum ibi non esset annonæ, & Hispanienses annonam ac opem ipsi ferre mari nixi fuerint, & nec potuerint impediti procella, illinc militibus, qui erant ad ejus præsidium, dimissis eorum armis, & bonis præter ipsorum ducem supremum, & nonnullos alios commutandos cum captivis, quos Hispanienses penes se & illis habebant, & data venia ibi incolis, sibi concessis eorum bonis non mercantilibus, irruerunt una cum Christophoro, & fratre, ex filiis Comitis Palatini, & multis aliis proceribus, & tribus millibus equestribus, & circiter octo millibus pedestribus, tum Gallis, tum Flamingis, tum Germanis, tum Anglis, tum Scotis illorum superstitionis, & ex Zelandia, Geldria, & Hollandia multis aliis quoque occupatis, illinc irruerunt in Brabantiam, & ibi intercepto Septemburgo, ejusque, & ipsius totius regionis agris ferro, igni, & prædæ expositis, dum intenderent occupare proditione arcem Antuerpiæ, & multa alia ex ea inclinantium in illorum impium votum, secum conjunctis multis aliis equestribus, & pedestribus ex illis secum confederatis die decima Februarii obsederunt civitatem Trajecti inferioris, vulgo *Mastricci*, propinquum flumini Mosæ, & cum patefactis conjurationibus, & aliquibus ex earum conscis carceratis tercentum Hispani; & sexcentum Valenses pedestres, & quatuorcentum equestres, Santio de Anvilla Hispano proceres ductore illuc, ut ei opem ferrent, accederent, & per eos Septemburgo, & aliquibus aliis, per rebelles occupatis, recuperatis, & mox secum junctis aliis, in eorum subsidium destinatis per Aloysium Rechezenum Commendatarium majorem Castiliæ, & dum navigia in flumine Mosæ existentia, ne illud ipsis jungerent, rebelles ac socii illinc abducerent, & ipsi ad id impediendum eis occurrerint, utrinque facto prælio succubuerint ex illis occumbentibus circiter sexcentum, & multis aliis vulneratis, & in auxilium Hispaniensium superventis aliis bis millibus Hispanis Gonzale de Buccamonte, & Mondragone ducibus ex Hollandia cum nonnullis cohortibus Valensium ex illis, qui erant ad præsidium Brussellarum, Lovanii, & Filimontis, & equestribus armatis archibus proceres Samburgo duce, & turma Burgundionum, & aliis velitum Joanne Baptista de Monte, & Ferrarolorum Bernardino de Mendoza, & aliis Bernardo de Toledo ducibus cum aliis nobilibus, & strenuis viris, rebelles & socios, dum, ut occuparent aliquas urbes Geldriæ, & se unirent aliis, quos secum habebat Princeps Aurentiorum, dimisso Mastricco illinc motis castris abiissent, Hispanienses tum flumine conscensis navigiis, tum terris secus alteram ipsius ripam insculti sunt, & cum pervenissent ad civitatem Mucchi Ducatus Clivensis, ibi trajecto flumine profecti ad civitatem Gravii Geldriæ suppositam Regi Hispaniæ, & ibi secum conjuncto proceres Foergo, illic rectore, copiis suis die quarta decima Aprilis ibidem cum eis, licet numerosioribus, facto aliquo temporis spacio prælio illos fude-

derunt, ex eis occisis circiter quinquaginta milibus pedestribus, & mille quinque centum equestribus una cum Christophoro filio Comitis Palatini, & multis aliis vulneratis, cum filio majori natu Principis Aurentiorum, & aliis captivatis, Ludovico & Joanne illorum ducibus ex fuga prolapsis, post se dimissis triginta septem vexillis, ex Hispaniensibus tantum desideratis quadraginta, & centum quinquaginta vulneratis ex gratia magis divina, quam arte humana, & reliqui cum nullum diutius habuerint stipendium, recularunt, nisi eo habito, ulterius militare, & ingressi Antuerpiam, & domos ibi incolarum, ipsos compulerunt sibi præstare victum lautum, eisque ob id per ipsos numeratis aureis quinque centum millibus in hostes Zelandiam occupantes progressi sunt, & qui interim vires auxerant, & eos Hispanienses, ubi profecuti fuissent victoriam, delere potuissent.

Carolo Maximiliano Galliarum Rege, dum opera ibi tumultuaria fuerit fascinatus, annorum circiter triginta quinque, & regni sui quarto decimo ad finem Maji mortuo, dimissa unica filia annicula ex Isabella Austriaca uxore, Alexander frater suus, qui, sibi assumpto nomine patris, fuit nominatus Henricus III. ei successit, & habito nuntio mortis fraternæ ex Cracovia Poloniae, ubi ejus Rex die vigesima prima Februarii solemniter coronatus fuerat, clam nocte intempesta equis velocibus ad id paratis paucis comitatus properavit in Austriam ad Maximilianum Cæsarem, & Rodolpho, & Henrico ejus filiis, sibi, dum præfensissent ejus adventum, occurrentibus cum multis eorum aulicis & nobilibus, perductus fuit Viennam, & summo cum honore & gaudio ibi receptus per Cæsarem, cum eo moram habuit multis diebus, & illinc abiit Venetias, & postquam ibi subsisteret nonnullis diebus, sibi illic præfinito per Venetos omni genere honoris & lætitiæ, cum Emanuel Sabaudiarum, & Hercules Ferrariæ Duces ex suis propinquis, & multi Reguli, proceres, & nobiles Gallici ex ejus adherentibus illuc applicuissent, cum eis accessit Ferrariam, & mox Mantuam, ubi cum per ibi Duces fuerit receptus summo cum honore & gaudio, inde divertit Cremonam die octava Augusti navigio per flumen Padi sinistro cursu, & die decima audita missa celebrata in ecclesia ibi parochiali, & collegiata divæ Agathæ, per Cæsarem de Moronibus ex ejus Canonicis ad oppidum Fontanellæ, & sequente Modoetiam, & alia die Vercellas deductus fuit multa cum pompa & lætitiâ per Antonium Guzmanum Marchionem Ayamontis, & in dominio Mediolani Gubernatorem supremum pro Rege Hispaniæ, ex ejus ordine & sumptu ubique per dominium ipsum comitatus omnibus fere ejus regulis, & nobilibus, ac militibus equestribus, & ex Vercellis mox per Emanuelem Ducem Sabaudiarum, ac suos nobiles, & purpuratos, ac milites ductus Taurinum Galliarum Subalpinæ Metropolim, ejusque sedem, ubi, dum cum eo, qui adversus ipsam usus fuerit omni genere honoris & lætitiæ interdum moram fecerit, illinc ab eodem habitis suis copiis equestrum & pedestrium, quibus posset rebelles, ubi ei iter in Regnum suum impedire tentassent, ivit Lugdunum, & ibi degens cum Catharina matre, Alexandro fratre, & Henrico Albredo Rege Navarrae sororio ipsius, ac aliis proceribus Gallis sibi fidelibus, affectantque quoscunque Regni sui incolas Rom. Ecclesiæ, ac sibi adherere ex ipsius naturali mansuetudine, ac consilio procerum suorum die decima Septembris illic, & ubique in eo Regno publicatis & propositis palam edictis, obtulit quibuscunque, qui defecissent à religione Christiana, & fide Regum ipsius præcessorum, & ad eam, & se reverterentur, veniam concedere, & in sui gratiam recipere, & Regulo Momorantii, dum ad eum Lug-

A dunum ivisset jussu ibi carcerari, & regulo Damvillæ exauctorato administratione Tholosæ, quam habebat, illinc cum fratribus in Germaniam prolapsis, paucisque, & præsertim ex junioribus tumultuariis ad eum & religionem Christianam reversis, coacto multo exercitu, eoque tripartito adversus illos in Gallia Narbonense, Delphinatu, & Tholosis degentes transivit, ut illos armis ad pristinam sanitatem compelleret.

B Selimus Turcarum Imperator cum Venetis die quarta decima Januarii confirmata amicitia, eis dimisso Despoto oppido Illyrii, & per ipsos illi agro Jaderense, præterquam prope civitatem per bis mille passus, & prodicione secum inita per Oldroaldinum, & Fabium de Gorlis Ravennatem, & nonnullos alios, qui erant pro Ecclesiæ Rom. ad præsidium Anconæ, quæ per illos debebat prodi Turcis, in lucem prodita de mense Aprilis, proditoribusque Romam conductis, & cum eam facti fuerint, ultimo supplicio affectis, destinavit in Africam classem navigiorum ducentum octuaginta quatuor onustam annona, materie bellica, ac multa copia lanæ ac bombycis ad usum aggerum, & multis copiis militaribus Ochiali archipirata Calabro, perfidissimo fidei Christianæ proditore, supremo rectore, & Piali Græco magistro militum suorum Europæorum ductore, ex Græcia per mare Jonium, Siculum, & Africum, & ibi secum conjunctis ultra centum milia Numidis partium suarum, die quarta decima Julii obsessio Tuneto cum propugnaculo Guletæ illic in stagnis maritimis vallato triplici muro lato, & intus aggeribus cum octo aliis propugnaculis ad ejus latera, & frontes, ac arce inexpugnabili ex lateribus coctis, & calce, ac duro silice, & saxo ad ejus præsidium degentibus circiter mille septem centum Hispanis, & Italis impigerrimis cum multa copia annonæ ac materie bellicæ, sæpiusque oppugnato, tormentisve bellicis apertis, & fere dirutis duobus muris, nullo eis resistentente ex ignavia, seu magis, ut creditum fuit, perfidia Petri Pontificali ibi rectoris, & supremi ducis Hispani, die secunda Augusti eo potitus fuit, ipsoque solo æquato, ac militibus ibi ad præsidium impositis se Turcis permittentibus captivatis, & aliquibus ex eis necatis, alioque propugnaculo illuc prope, & inter Guletam ac Tunetum, & ad eorum tutelam de recenti erecto obsessio, ac expugnato die quarta decima Septemb. militibus, qui ibi erant ad præsidium, Italis Gabriele Cerpelono, & Pagano Doria, ducibus viriliter resistentibus, & ex eis multis occisis, & multis vulneratis, multisque aliis captivatis cum Cerpelono tribus vulneribus pilulis plumbeis confosso, ejusque filio adolescentulo coram eo inhumaniter decapitato, Doria autem, dum nonnullorum Numidarum fidei se permisisset, per illos trucidato, ejusque capite abscisso præsentato Piali Turcarum supremo duci, omnibusque captivis super classe impositis, & ibi turpiter alligatis catenis, eaque jam recepto & munito congruo præsidio Tuneto, conscensa, & datis velis versus Siciliam, ut confligeret cum Hispaniensibus stantes ibi in portibus maritimis, Joanne Austriaco ejus supremo præfecto, ut se accingeret ad opem Guletæ, ejusque propugnaculi, sed discorde cum Andrea Doria, Rectore triremium Genuensium, & fratre Pagani, & Marchione Sanctæ Crucis rectore triremium Neapolitanarum, & nonnullis ex Hispanis Siciliæ præsidii præpositis consentientibus cum Turcis, & nec sibi data copia pugnæ, regressa Byzantium incolam & victrice, ex ejus tamen navarchis, nautis, ac Numidis, tum ferro, tum peste, tum aliis morbis desideratis quamplurimis, & Selimo præsentatis, Petro Carrario paulo post ex humanis sublato, & Cerpelono, & aliis captivis Christiani nominis, ibi diversis in locis carceratis, ingenti lætitiâ fuit affectus;

ctus; subortoque non multo post incendio in ejus palatio Byzantii, quo consumpta remanserint bona valoris aureorum circiter ducentum millium, ex humanis sublatus die decima Decembris anni Imperii ipsius septimi, & mensis tertii, & ætatis quinquagesimi primi; Amuratesque, ejus primogenitus annorum circiter viginti quinque, illi successit, ipsius jussu strangulatis duobus fratribus, ac totidem nepotibus. Venetiis die quarta decima Maji, dum Ludovicus Morosinus ibi Dux, convocatis quamplurimis Senatoribus, Patriciis, ac nobilibus Venetis amicis suis ad epulum solemne, paratum ob memoriam ejus dignitatis, ad quam adscitus fuerit ea die anno 1570. in ædibus palatii ejus residentia, contiguas ædibus ecclesie divi Marci numinis tutelaris Venetorum, in quibus exercentur omnes fere Magistratus, & habeantur Comitata, & repositum est ærarium Venetorum, suborto incendio, earum, & divi Marci magna pars remansit combusta; & die vigesima, & diebus sequentibus, dum de more fierent nundinae, super foro ibi majori propinquo eis ædibus, ac stagno maritimo, ex alio incendio causato, ut suspicatum fuit, arte hominis, quamplures ibi quoque tabernae, cum mercibus, ac aliis bonis, quæ erant in eis, pretii immensi, consumptæ fuerunt, multo dominorum suorum damno & dolore; & ibi incolarum metu, eorumque, & quorumcunque aliorum ingenti stupore prodigio aliquo sinistro concepto de Republica Veneta in ejus perniciem. Ad principium quoque Septembris ex multis & frequentibus pluviis superventis, mare, ac Pado, & aliis fluminibus, & torrentibus Italiae præter modum auctis, eis adjacentia ab eorum aquis inundata fuerunt, damno quoque ingenti ibi accolarum.

A. C. Anno 1575. ab ortu Dominico, Cremonæ adhuc prætor Marco Antonio Aresio, celebrato Jubileo annorum viginti quinque apertis instrumentis aureis & argenteis, ad id aptis, die prima Januarii in mane per summi Pont. Vicecancellarium & Decanum, & episcopum Portuensem, & Cardinales sanctissimæ Rom. Ecclesie, etiam ope nonnullorum aliorum ipsius Cardinalium duabus portis constructis, & obturatis ad utrumque latus portarum anteriorum ecclesiarum B. Mariæ Virg. Majoris nuncupatæ, & divorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Joannis Lateranensis etiam nuncupati, & die ultima Decembris obturatis, quo Jubileo concessa fuit remissio, & Indulgentia peccatorum, tam quo ad culpam, quam ad poenam, in quam fuisset incursum, qui illa confessi fuissent contrito corde Sacerdoti idoneo, & de illis poenituissent, ac proposuissent ab illis se abstinere in futurum gratia tamen omnipotentis Dei, ac visitassent diebus ad id statutis eo anno ipsas ecclesias, illic effusis precibus ad omnipotentem & optimum Deum per ingentia merita Passionis & Crucis unigeniti D. N. Jesu Christi, ac plurima suæ matris Mariæ Virg. ac multa divorum Apostolorum, Discipulorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, Virginum, & Viduarum ipsius, pro conservatione & augmento suæ religionis, & Fidei, ac sanctissimæ Ecclesie, & Sedis Apostolicæ, & Catholicæ, ejusque inimicorum extinctione, & extirpatione hæresium adversus eam vigentium, & unione, & pace, ac conservatione Regum, ac Principum, ac totius populi sui, ejus preciosissimo sanguine redempti, commutatis captivis alicujus dignitatis, quos summus Pont. Rex Hispaniæ, & Veneti penes se habebant ex Turcis cum Gabriele Cerpelono, & patriciis Venetis, & aliis, qui erant penes Turcarum Imperatorem, & utrinque dimissis. Maximilianus Secundus Cæsar indixit & habuit comitia de mense Octobris cum plerisque Electoribus ac Principibus, & reliquorum, & Civitatum liberarum Germaniæ, le-

gatis Ratisbonæ Vindelitiæ, ubi per ipsos electus fuit eorum ac Romanorum Rex die vigesima septima Rodolphus primogenitus suus, illic existens secum, ac cum matre, & fratribus, & Carolo, & Ferdinando patruis suis, & mox ductus Aquigranum Hollandiæ die Martis prima Novemb. & solemnitate Omnium Sanctorum, insignitus fuit ibi corona per Archiepiscopum Moguntinum, assistentibus Treverense & Colonienſe, etiam Archiepiscopis.

Philippus Hispaniæ Rex, mortuo filio Carolo suo infante ex Anna Austriaca, ejus quarta uxore, die sabbati nono Julii ex ea die Martis duodecima subsecuta alium suscepit, nomen in baptisate etiam Carolum, & cum ex Belgis, & Batavis, & aliis finitimis sibi suppositis multis urbibus, & oppidis receptis, & aliquibus everſis ex eis, quæ ab ipso defecissent ad rebelles religionis, & fidei Christianæ, & sanctissimæ Rom. & Catholicæ Ecclesie, ac suos, & ex illis plurimis occisis, ipsos fere in jus suum compulisset, obtulissetque sibi supplices in gratiam sui recipere, modo sanctissimæ Rom. Ecclesie, & suas observassent leges, & utrinque ob id datis obsidibus, & electis arbitris ad firmandas leges ipsas, illique recusassent licitis & honestis adherere, impiamve tamen deferere, & quamplurimis ducibus & militibus gregariis Hispaniensium legionum, quibus illos bello inſequeretur, extinctis tum morbo, tum ferro, alios in eorum supplementum cum pecunia ex Hispania transmisit, & ex Germanis suas partes sequentibus ad ejus stipendium conductis, adversus rebelles ipsos bellum prosequutus fuit, & cum res sibi felici Marte succederent, Aloysio Rechezeno Commendatario majori Castiliæ ibi ipsius vicario, & duce supremo, & Chiapino Vitellio proceri Rom. & nonnullis aliis ducibus suis ex humanis sublatis, res ipsæ tepuerunt & declinarunt. Et Hispani ob stipendium sibi non solum tumultuarunt, & militare recusarunt adversus rebelles, qui sibi data pecunia, & promisso auxilio per Reginam Angliæ inhiantem occupare Zelandiam ex ea regione Regi suppositam, & Angliæ propinquam, audaciores facti sunt, illorumque res fuit aucta.

Instituta fuit Cremonæ sodalitas nominis Dei, inchoata in Hispania auctore Didaco de Venoso, eximio Theologo, & Concionatore Hispano ex Religiosis Divi Pauli Ordinis Prædicatorum divi Domini, & mox Romæ, & deinde in multis aliis civitatibus Italiae, ad prohibendum blasphemias, perjuriam, & illicita juramenta, cui summus Pont. Pius IV. concessit multa indulta, & privilegia sibi electa ecclesia divi Jacobi ipsius civitatis pro eorum congregatione. Et Rex ad occurrendum quoque ne classe Turcarum Siculi, Calabri, Apuli, & alii finitimi etiam sibi subditi in Italia, & Equites Melitenses infestarentur, illuc ex Hispania destinavit Joannem Austriacum fratrem suum de mense Maji super classe sex millibus Hispanis, eisque additis quatuordecim millibus Germanis ad sui stipendium conductis, & in ipsius dominium Mediolani appulſis, & sex millibus Italis illic conscriptis, & eis, & aliis Hispanis, & Germanis, & aliis Italis, quos in Italia ad sui tutelam habebat, eam jussit tueri ab infidelibus, sed fame dura & dira peste infestati, Byzantii & in Thracia quieverunt. Die septima Septembris hora sexta, & minutis quinquaginta tribus, Venetiis ex Hebræa natus est infans bicorporis, capitibus & cruribus annexis absque pudibundis, solo lumine in ventre instar umbilici pro emittendis excrementis, & obiit infra biduum extinctus, ut creditum fuit, per Hebræos ibi habitantes ad evitandum damna, quæ illis portendi timuerunt, inter illos suscitato novo propheta, qui illos decepturus foret. Nocte præcedente diem duodecimam Octobris vehemente turbine ventorum ab Occasu suborto Byzantii, & in ejus agro cecidit multa

ta copia nivis, quæ supergressa fuit solum ibi unciis sex, & inter fauces Ægæi, & Bosphori maris, inter Philippopolim & Byzantium, ducentum naves, & aliæ sex majores, super quibus erant septuaginta millia sextaria frumenti, & multa copia vini, quæ conducebantur Byzantium, ad ibi incolarum læniendam famem duram, obrutæ remanserunt cum nautis, & aliis, qui erant super eis, inter quos fuerunt decem & octo millia captivorum Christiani nominis, & viginti tres triremes in armamentario Byzantii, ac ibi circiter ducentum domus magnificæ, & multa alia ædificia cum multis tabernis affidiis corruerunt, ex quorum ruina quamplurimi oppressi fuerunt, & plerique perierunt, multo ibi incolarum superstitum stupore, ex virtute omnipotentis Dei, ad reprimendum immanem sævitiam & audaciam Turcarum, ibi, & in tota illa regione, ac Orientali, & Meridionali, & etiam aliqua parte Occidentali, & Septentrionali dominantium, ac immenso illorum Imperatoris damno, ac dolore. Et nocte præcedente diem septimam Januarii culmen sublime palatii marmorei Brixia, & omnium Italiae speciosissimi, constratum laminis plumbeis, conflagravit ex igne, qui à cælo descenderit, ut creditum fuit. Et de mense Augusti cecidit grando in agris Mandalphi Ducatus Urbini in Umbria, cujus grana fuerunt libræ circiter unius, & quibus grave damnum illatum fuit fructibus tunc ibi pendentibus. Et die decima septima Novembris auditus fuit terræmotus Ferrariæ. Et Tridenti, & in vallibus ibi propinquis, & Rhætorum, Romæ, Venetiis, Messanæ, Mantuæ, & multis aliis in civitatibus, & municipiis, vicis & pagis Italiae plurimi ex epidemia obierunt; & annonæ fuit mediocritas. Et Paulus Fossa J. C. Cremonensis decessit Mediolani, ibi, & in universo ejus statu criminum Quæstor generalis.

A. C. Anno proximo, Cremonæ prætor iterum Camillo Porro Mediolanense J. C. Reg. Senatore, procurantibus Reverendissimo Carolo Borromæo presbytero Cardinale, & Archiepiscopo Mediolani, & venerabili Nicolao Sfondrato Episcopo Cremonæ, & quampluribus aliis vener. Præsulibus civitatum Italiae, ad placandam iram omnipotentis Dei, imminentem populo Christiano ob ejus gravia peccata, & pro salute animarum suorum subditorum, & ne ipsi, qui anno præcedente tum ratione ætatis, tum infirmitatis, tum aliorum impedimentorum Romam accedere nequiverint pro consequenda Indulgentia Jubilei tunc ibi celebrati, carerent eo salutifero beneficio, summus Pont. concessit omnibus & singulis utriusque sexus eorum subditis, & in ipsorum Episcopatu existentibus vere poenitentibus, & confessis, & puro corde visitantibus usque ad octavam Paschatis Resurrectionis Dominicæ hujus anni ecclesias per ipsos deputandas diebus quindecim continuis, vel interpolatis, etiam diminuendis per ipsos, seu eorum generales Vicarios infirmis, & aliis impeditis aliquo legitimo impedimento, temporum, rerum, locorum, & personarum qualitate pensata, & super eis aliis opportunis remediis adhibitis, & singula vice quinquies recitantibus orationem Dominicam, & salutationem Angelicam orando omnipotentem, & misericordem Deum pro Christianorum, & Principum suorum unione, hæresum extirpatione, sanctissimæque matris ecclesiæ exaltatione, plenariam ejusdem Jubilei omnium peccatorum suorum Indulgentiam & Remissionem, perinde ac si anno ipso Jubilei ecclesias Romæ pro eo deputatas statutis ad id diebus personaliter visitassent, concessa quoque facultate unicuique eorum eligendi presbyterum secularem, vel cujusvis ordinis regularem ab ordinariis approbatum, cui confiteri possent eorum peccata, ipsis diligenter per eos auditis data auctoritate per ipsos eis injuncta poeniten-

A) tia saluari absolvendi ab illis quantumcunque gravibus & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & quæ fuissent comprehensa in Bulla consueta publicari in die cœnæ Domini, Cremonæ deputatis ad eas orationes recitandas ecclesiis Cathedrali & parochialibus Divorum Michaelis, ac Lucæ cultæ per Religiosos Ordinis de observantia divi Francisci, & Bartholomæi cultæ, per Religiosos Ordinis Carmelitarum Sanctissimæ Mariæ Virginis etiam de observantia, fere omnes ibi Christianæ Religionis, & qui domi fuerunt cujuscunque sexus, dignitatis, status, ordinis, conditionis, & ætatis etiam decrepitæ, debilis, & infirmæ per ipsos contrito corde, confessis peccatis, & assumpto tempore opportuno saluberrimo Sacramento Eucharistiæ, & factis jejniis, & indigentibus, ac locis piis datis elemosynis, & factis aliis bonis operibus per plurimos, visitatis ipsis ecclesiis tam tempore diei, quam noctis, & fere continuo, & etiam unitim, sæpe ipsos associante eo ven. Episcopo Sfondrato, & crebro pedibus nudis, imaginem D. N. Jesu Christi cruci affixi coram eo semper allata, hoc divinum & saluberrimum acceperunt Jubileum; & quamplurimi ex oppidis, vicis, ac pagis ejus Diocesis turmatim & vicatim confluxerunt, durante eo tempore Jubilei in ipsam civitatem, ad eas ecclesias cum ipsorum mulieribus, puellis, pueris, disciplinis, religiosis, & presbyteris, vexillis, & signis venerandæ Crucis ecclesiarum suarum, eos præcedentibus summa cum jubilatione, canendo dum irent litanias, antiphonas, & hymnos in honorem Dei, & ad implorandum ejus misericordiam versus ipsos, & alios Christicolos, & in ipsis ecclesiis recitatis eis oratione Dominicali, & Salutatione Angelica ad consequendum hoc donum saluberrimum Jubilei, mox prorogati per eundem ven. Episcopum ex auctoritate per summum Pont. sibi, & ad ejus intercessionem concessa per triginta dies, præstito eis Diocesanis, cum pernoctarint in civitate, per cives hospitio, cibo, & potu laute & hilari fronte in eorum domibus, & reliqui fere Diocesani tam citra, quam ultra flumen Padi eadem pompa quoque concurrissent ad ipsas ecclesias pro assequenda hac Indulgentia, nisi eis prohibitum fuisset per Præfectos Sanitatis ipsius civitatis, metu pestis sævientis Venetiis, Patavii, & Mantuæ, & in multis aliis municipiis, vicis, & pagis Italiae, ad quam arcendam à Cremonensibus ipsemet ven. Episcopus Sfondratus apud summum Pont. obtinere procuravit, ut obtinuit, dari aliam similem peccatorum Indulgentiam usque ad finem ipsius anni eis Cremonensibus etiam confessis, & contritis, visitantibusque easdem ecclesias per alios dies quindecim, vel ad minus tempus limitandum, (ut præfertur) & ibi recitantibus quinquies eadem orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, & rogantibus etiam omnipotentem Deum pro aversione pestis ab eis, & per ipsum ven. Episcopum durantibus temporibus earum Indulgentiarum, factis sæpius rogationibus generalibus, & publicis, eundo ab ipsa ecclesia cathedrali ad eas alias ecclesias, & illinc ad ipsam ecclesiam cathedralem præcedentibus vexillo rubeo, in quo sit picta imago B. M. V. cum cruce alba, & signis ven. Crucis ejusdem ecclesiæ, puellis & pueris eruditis in articulis & præceptis religionis Christianæ circiter quatuor millibus, cum multis viris & mulieribus eos regentibus, ac aliter, orphanis, disciplinis religiosis Ordinum Jesuatorum, Servorum, & Carmelitarum sanctissimæ Mariæ Virg. Heremitarum divi Augustini de observantia, Minorum Conventualium, & Capucinatorum, ac tertii, & quarti divi Francisci, Prædicatorum divi Dominici etiam de observantia, Humiliatorum, & montis Oliveti Conventualium divi Benedicti, & Canonicorum regularium divi Augusti-

gustini, presbyteris, capelanis, parochis ipsius civitatis, canonicis secularibus divæ Agathæ una cum clericis ipsius Seminarii, Mansionariis, & musicis ipsius ecclesiæ, una cum eis puellis, pueris, & orphanis, & aliquibus ex disciplinis, religiosis, & presbyteris litanias, & aliquas antiphomas, aliquosque hymnos, & psalmos proferentibus ad impetrandam misericordiam divinam, secum allatis in urnis ac vasculis æreis, crystallinis, & alius materiei deauratis, & argentatis capitibus divorum Hymerii, Homoboni Cremonensium protectorum, Arcaldi, & ex ligno sanctissimæ Crucis, cui affixum fuit corpus D. N. Jesu Christi, & ex ossibus, membris, & reliquiis Divæ Mariæ, ac aliquorum Apostolorum, Discipulorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, & sanctarum Virginum, quæ afferuntur in sacello dicato divo Jo. Baptista in eadem ecclesia cathedrali, & mox succedentibus Canonicis cum Archipresbytero, Archidiacono, Decano, & Præposito, & aliis prælatis ejusdem ecclesiæ, & ipso ven. Episcopo incedente pedibus nudis coram se habente honorandissimam imaginem D. N. Jesu Christi cruci affixi, eum subsequenter multis aliis prælatis, J. Consultis, & aliis viris, & mulieribus nobilibus, & plebeis, & sæpe magistratibus ipsius civitatis, inter eos disciplinos existentibus ex eorum quinque ordinibus, seu scolis, durante hoc Jubileo inchoatis, ex quibus unus ordo fuerit indutus cilicio cum cruribus nudis, conductis mox pro eorum Congregatione domibus penes ecclesiam divi Gregorii, ibi novo structo sacello sub titulo divi Pauli primi Heremitæ, alius veste linea albi coloris, & alius veste lata telæ sancti Galli nuncupatæ, cum venerabili signo sanctissimæ Crucis coloris albi, habente circulum coloris viridis ad latus dextrum, eis insuto sub vexillo fericeo etiam coloris nigri habente, & hujusmodi signum crucis, ac diadema cum hoc versiculo, *Egredimini, & videte diadema, quo coronavit eum Mater sua*, & alius aurificum etiam hujusmodi indusio cum insigni cranei ad latus sinistrum, & partem posteriorem, & duorum ossium mortuorum ad latus dextrum, & eorum partem anteriorem, insuto eis & capite etiam mortui fabricato, in manibus allato per eos, & alius indutus tela cannabis albæ, quinque aliis scolis, quæ ante forent, una scilicet sub titulo Christi Resurgentis incedens induta indusio telæ coloris albi, cum signaculo crucis super summitate capitis ei insuto, & divi Michaelis ad latus sinistrum, mox anno sequente in colorem rubeum commutati, cum signaculo sanctiss. Trinitatis ad latus sinistrum, & alia sub titulo Christi ad columnam flagellati incedens induta indusio telæ coloris cærulei ab eorum capite usque ad tibias cum signaculo Christi columnæ alligati insuto ad latus sinistrum, & qui disciplini eorum Ordinum, dum eunt ad Rogationes, incedunt bini seriatim cum scuticis ferreis in manibus eorum terga enudata percutiendo usque ad effusionem sanguinis, præallatis eorum vexillis, & insignibus Christi columnæ alligati, & Resurgentis, & alia sanctæ Crucis sibi recenter assumpto vocabulo divi Marcelli summi Pont. & martyris incedens induta modo præmissio indusio telæ coloris subnigri cum linea à parte anteriori, & posteriori, & signaculo crucis rubeæ ad latus dextrum, & in summitate capitis insuto, & dum ipsi omnes reversi fuissent in ecclesiam cathedralem, per ven. Episcopum eis data solempni & divina benedictione, & visitatis quoque per plerosque ibi incolas singulis quadraginta horis aliqua ex ecclesiis ipsius civitatis, & recitatis quoque oratione Dominica, & Salutatione Angelica ad sacratissimum Sacramentum Eucharistiæ ibi existens pro consequenda indulgentia eis data per eundem ven. Episcopum, & etiam visitantibus aliquam aliam ecclesiam præfixis diebus per eum, & ibi recitantibus præmemoratas oratio-

A nem Dominicam & Salutationem Angelicam sincero ac puro corde. Et nisi per sanctissimum & œcumenicum Concilium Tridentinum constitutio utilis & laudabilis renovata fuisset, qua sancitum fuit ven. Episcopos, prælatos, & alios presbyteros, habentes dignitates ac beneficia ab ecclesia, in eis debere residere, hæc & multa alia facta ad decus & salutem animarum populi Christiani, nunquam equidem procurata, ac facta fuissent.

B Maximilianus Secundus Austriacus Cæsar, occupato per Stephanum Batorium Transilvanum regno Polonia, ducta uxore Isabella filia Sigismundi olim ibi Regis, maturæ ætatis, & Maximiliano collato per plerosque prælatos, & proceres Polonos, ac Lithuanos pro habendo auxilium ad illud vendicandum ab Electoribus, Principibus, & civitatibus liberis Germaniæ, & alius populi Christiani, habuit comitia Ratisbonæ cum Joannæ Morono Cardinale, & legato Apostolico, & eorum legatis, & cum nimis tardi fuerint ad ei consentiendum, ex gravi cordis dolore febre causata & morbo calculi, nulla alia re memorabili gesta, annorum quadraginta octo, & mensium trium, ejusque electionis, & imperii duodecim & mensium trium, die Martis nona mensis Novembris obiit, superstibus Rodulpho, Herneste, Alberto, Vincislao, Maximiliano, Matthia, & Ferdinando, & quatuor filiabus susceptis ex Maria Austriaca, filia Caroli Augusti parvi sui, ex quibus in Imperio ei successit primogenitus suus Rodulphus annorum viginti septem, & Hernestes secundus genitus in Regno Ungariæ, & Albertus creatus fuit Cardinalis sanctissimæ Rom. Ecclesiæ, & Ladislaus ex Equitibus Rhodiensibus, & Commendatarius Leonis in Castilia, ex ejus filiabus nuptis Anna Hispaniæ regi, & Isabella Carolo Maximiliano olim regi Francorum. Cæsar Brumanus, litteris Hebraicis, Græcis, & Latinis valde eruditus, & J. C. Cremonensis, & pater ex Raphaelæ multæ doctrinæ, humilitatis, & dexteritatis, & cujus pater Matthæus etiam J. C. fuit, & Cæsar ipse ex cubiculariis summi Pont. & anno præcedente Romæ præfuit annonæ, ex hoc sæculo etiam migravit Neapoli, dum ibi oppressus gravi animi ægitudine, amissa gratia summi Pont. dum ejus mentem arcanam scrutari tentavit, & ex ea familia etiam fuerunt Franciscus, & Josephus pater, & filius J. G. & Joseph fuit mirabilis, & versatilis ingenii, & perspicacis, & profundæ memoriæ, & plusquam humanæ, & obiit anno 1539. pater autem 1512.

F Hispanienses Serisam, seu Sericiam, civitatem Zelandiæ munitissimam, occupatam per hæreticos, obsessamque per Hispanienses ultra annum, postquam Princeps Aurentiorum hæreticorum dux ibi obsessis aliquot vicibus opem & annonam tulerit, illis tandem dura fame compulsis in potestatem suam redegerunt ac diripuerunt, & mox recusarunt ulterius profequi bellum adversus hæreticos, & perduelles regios, nisi sibi soluto stipendio, quod eis deberi prætendebant, ingressique ipsam civitatem, & alias ejus regionis Regi suppositas compulerunt ibi incolas illis dare victum laute, & solvere pecunias, & cursitantes eorum agros illinc prædas abigerunt, & incolæ his compulsi ac irritati, armis in illos arreptis, eos compulerunt in ipsas civitates, quas obsederunt, & incolæ Brussellarum per eos carceratis ipsorum Rectoribus se vendicarunt in libertatem, & pro ea conservanda ipsi & alii eorum regionum incolæ in ipsorum societatem acceperunt Principem Aurentiorum, ipsiusque sequaces conventionibus utrinque initis, & publicatis Gandavii die octava Octobris, & dum Rex intenderet illos in sui gratiam recipere, eorumque privilegia confirmare, & ob id destinare ad ipsos Joannem fratrem suum ex Italia in Hispaniam vocatum, & profectum,

ctum, & Comes Agamonius filius Amorati profectus in Galliam ad ibi Regem propinquum suum, cum tentarit incitare in Regem Hispaniæ ejus fororium, & occupare regiones ipsas, tumultuantibus & indignatis in Hispanos ibi incolis, hæcque recusa- verit facere Rex Galliæ, & regulus Zampegni rector Antverpiæ pro Rege Hispaniæ, & ibi admini- stratores Reip. & arcis præfectus, & tribuni His- panorum in ea degentium invicem sibi promississent Hispanos, & incolas se vicissim non molestaturus, & ubi Hispanorum hostes illuc ivissent Ant- verpienses illos non recepturos, & nec eis in His- panos auxiliaturos, illucque die tertia Novembris in mane accesserit Agamonius pedestribus circiter duodecim millibus Valensium, Germanorum, & Belgarum sub signis viginti tribus procere Zampe- rio supremo duce, & equestribus octo centum sub proceribus Zavareo, & Davareo fratre Principis Arescotti, & procere Herbestano supremo duce Germanorum, secumque ibi incolis junctis arcem obsidisset ad ejus partem civitatem respicientem adductis quamplurimis faccis, lana & bombyce plenis, ad eam vallandam, & illic deinde aggeres terreni cum propugnaculis construerentur ad prohibendum, ne illinc Hispani, & alii milites ad ejus præsidium degentes possent exire, & in eos ex tormentis bellicis displosis globis, & pilis ferreis, ac marmoreis ipsos lædere, & fame op- primerentur, & Princeps Aurentiorum aliis mili- tibus super navigiis viginti extra, & prope ipsam in flumine Scheldæ ei propinquo foret ad custo- diam, per Hispanos accersitis aliis ex degentibus ad præsidia Alofti, & Liræ, & municipiorum cir- cumvicinorum, & illuc profectis ex arce circa meridiem diei sequentis sumpto cibo, & potu in illos irruerunt circiter bis mille ex eis cum mil- le quinque centum Valensibus, & velitibus circi- ter quatuor centum sub vexillis sex eo in impe- tu illinc in civitatem exoneratis tormentis belli- cis, & confertis manibus ad aggeres cum eorum custodibus, & inde expulsis, profecutaque victoria coniecto igne in ædes prætorias, eisque & aliis il- lo accensis, ex ipsis circiter viginti duo millia fu- derunt, ex illis quatuordecim millibus occisis, & multis captivatis cum Agamonio, ac Pluscono, Da- vareo, Zamperio, & Zampegno rectoribus, & Herbestano, dum illinc aufugeret, in flumine sub- merso, & reliquis cum Aurantio & suis ex fuga prolapsis Flissingam, diripuerunt Antverpiam per quatrimum, exactis ab Italis, Hispanis, Lusita- nis, & Germanis ibi aureis decem scutatis pro sin- gulis centum valoris bonorum suorum, Gallorum autem, & Anglorum, & aliarum nationum mer- catorum ibi degentium domibus depopulatis, & præda valoris immensi ibi facta in arcem paucis ex suis amissis cum præda ipsa pedem retulerunt, & arcem annona muniverunt, Joanne Austriaco cum Octavio Gonzaga, & aliis octo ex nobilibus His- panis equis velocibus sæpius mutatis ex Hispania per ibi Regem transmissis ad eos populos sedan- dos per Galliam ad ipsos properante, & è Parisiis appulso Lucimburgum, & his auditis diffiso illinc progredi, & mox dum Augustani, Norimbergen- ses, & Francofordienses transmissis ad eum lega- tis ab ipso requisivissent, ut vellet statuere, quod Hispani, qui forent in arce Antverpiæ uterentur aliqua modestia in eorum mercatores, sibi restituis iporum mercibus, & bonis eis honesta aliqua pecunia dimissa, seu soluta, & Gallis circiter bis millibus ad eorum populorum opem in unum coac- tis, & ex eis nonnullis copiis appulsi Gandavium, ibi arce ab eis populis recepta, & cum Principe Aurentiorum societate confirmata, & Brussellis pu- blicata. Et dum Hispanienses degentes ad præsi- dium Trajecti superioris sæpe irrumperent agros

A ibi propinquos, eosque diriperent, ferro, & i- gne vastarent, Austriacus, conductis nonnullis tur- mis & cohortibus Germanorum ad sui tutelam, an- nixus fuit, una cum præsulibus & aliis prælatis eorum populorum, ipsos & Hispanienses concilia- re, & uti ipsi populi fideles essent suo Regi ejus nomine ipsis oblata confirmatione privilegiorum suo- rum, sed nil operatus fuit. Ex Hispania mari de- stinata tunc ingenti argenti copia in Insubriam cu- denda in pecuniam.

B Neapolitani indignati in eorum Proregem ex ni- mia arrogantia aulicorum suorum in eorum nobiles, & duro ipsius regimine in eos & cunctos alios ibi regni, multis ex ipsis nobilibus ac popularibus, eis impactis multis criminibus, & aliis tum carce- ratis, tum mulctatis, tum proscriptis, tum diversi- mode vexatis, prohibitisque eorum legatis ire in Hi- spaniam, ad ibi & eorum Regem hæc significan- dum, Ferdinando Caraffa ex ipsis nobilibus, & pro eis legato, dum equis velocibus sæpius mutatis il- luc properando appulisset Ostiam in Latio, ibi ca- pto & conducto Neapolim ex consensu summi Pont. ad evitandam indignationem Proregis, non- nullos armorum motus concitarunt de mensè No- vembris. Et summus Pont. ad eos sedandum illuc destinavit legatum Joannem Riccium Cardinalem, & Pisanum Episcopum. Noctibus præcedenti- bus diem Lunæ decimam mensis Aprilis, & Mar- tis primam mensis Maji cecidit pruina, qua palmi- tes vitium producti in multa copia aruerunt, & in multis locis agrorum Cremonensis, & Parmensis, & circumvicinorum præcedentibus ventis frequen- tibus Septentrionalibus cum gravi frigore præter statum temporis subsequuto, cum multa aeris siccitas præcessisset, & æstas fuerit tepida, reli- quis uvis maturatis productum fuit vinum acidum, ejusque ac fœni causata mediocritas, & lini modi- citas. Die Veneris vigesima septima etiam Aprilis in mane, dum latrunculi circiter quadraginta ex illorum secta, quos errantes *cingaros* vulgo appel- lant, delituisse in nonnullis sylvis agri Brixien- sis, & per ibi incolas armis infestati tentassent ir- rumpere agrum Cremonensem trajecto flumine Ol- lii utrumque agrum intermediente, resistentibus & invitis custodibus impositis ad ejus ripas, ne pa- terentur aliquos, qui ex Mantua, ejusque agro ob pestem illic vigentem abiissent, illud transgredi, tantus illos, & alios Brixienfes, & Cremonenses in- vasit timor, ut pulsatis campanis ibi ecclesiarum ad tinnitum turmatim arripuerint arma, timentes illos esse aliquas acies hostiles, quæ vellent ingredi do- mos suas, easque, ac alia ipsorum bona diripe- re, ex eisque aliquos captivare, & alio abduce- re, & ab ipsis pro eorum redemptione pecunias ex- torquere, ut illis resisterent, eodem timore illinc longe usque in agros Bergomensium, Laudensium, & Mediolanensium penetrato, ut ibi quoque inco- læ idem fecerint, licet nullos unquam aliqui vide- rint, nisi Brixienfes, qui nonnullos ex illis latrun- culis captivarunt, & duxerunt Brixiam, ubi iussu illic magistratum furcis suspensi fuerunt, per pro- digiosos aliquos ex his concepto malo omine aliquod eis regionibus superventurum malum, & damnum. Et die Sabbati xiv. Julii hora vigesima in pa- gis propinquis Cremonæ per sex millia passuum ver- sus Septentrionem inter Ortum & Occasum eodem spacio cecidit nimbus cum grandine crassitudinis unciarum circiter octo, qua & vehementi ventorum turbine tunc suborto extirpatæ & projectæ fuerint multæ arbores, etiam procerrimæ, attritique fere omnes fructus super solo ibi tunc pendentes. Et no- cte præcedente diem Lunæ octava Octobris, qua hora quinta fuit deliquium lunæ, visus fuit in aere imminere vapor igneus super urbem Romæ, & pro- pe arcem Adriani per horas circiter tres tanti splen- doris,

doris, ut ex eo custos existens super ibi turri sublimi expavescens fere extinctus remanserit. Venetiis, Patavii, Mediolani, Mantuæ, & in nonnullis aliis municipiis Insubriæ sævit epidemia, ex qua plurimi, & plerique populares, & Venetiis multi phisici extincti remanserunt. Et Cremonæ, & in ejus agro viguit mirabilis corporum sanitas, quamvis Parmenses & Placentini suspicati Cremonenses cum Mediolanensibus habere conversationem, eis secum habere commercia libera prohibuerint.

A. C. Anno sequente Rex Hispaniæ de mense Januarii 1577. opera Joannis ejus fratris recepit in sui gratiam Belgas, Batavos, & alios populos Germaniæ inferioris, qui ab eo defecerant, ad ipsum, & religionem Christianam reverts, illinc abeuntibus Hispanis, & aliis, qui erant ibi ad præsidia adversus illos præter Valenses, sibi confirmatis illorum privilegiis immunitatum, & aliorum eis antiquitus concessis, ac approbatis, & auctis per Carolum V. Rom. Imperatorem patrem suum invictissimum, & Gulielmo Aurentiorum Principe constituto rectore Batavorum & Zelandorum, ejusque approbatis conventionibus per ipsum initis cum eis populis, & Gandavi die octava Novembris publicatis, & per Hispanos dimissis arcibus Antuerpiæ, & aliis ejus regionis demoliendis, publicata ipsa conventionem die decima septima Februarii Brussellis, & die vigesima Martii Antuerpiæ, ibi arce per Hispanos consignata Duci Arescotti, & Valensibus, eam ingressis, & Joanne Austriaco per Regem constituto eorum supremo rectore, & magna cum pompa ingresso die prima Maji Brussellas. Et dum Rex Hispaniæ eis populis quietis curatus à febre tertiana, qua oppressus fuit de mense Martii, proposuisset una cum Sebastiano Rege Lusitanæ nepote suo ære communi conscripto exercitu, & munitis classibus inferre arma Turcis, & Mauris infidelibus in Africa, illorum navigiis latrocinii sæpe infestantibus littora maritima Hispaniæ & Italiæ, & impediendis, ne tuto ex Hispania & India ultro citroque trajici possent ipsorum navigia per Africam, illosque coercere, & Mauritium Seryphum Regem ibi Feacum, è Regno suo expulsus per Memolucum patrum suum, cum ad eorum opem confugisset, in illud reducere. Et Austriaco Rectore suo apud Belgas, & ibi Magistratibus invicem discordibus in eorum regimine, eisque, & plerisque aliis ipsarum Regionum incolis, perseverantibus in impia hæresi, Austriacus mense Julio comitata Regina seniore Navarræ ex Belgis, ad quorum balnea fuerat salutis gratia, per eum, & præfulem Leodii summo cum honore suscepta, revertente domum se recepisset Namurcum, & in agris, & sylvis ei propinquis, solatii & recreationis gratia una cum nonnullis Belgarum proceribus sibi fides incumberet venationi, & monitus litteris ei per incognitum destinatis, ut caveret ab insidiis in ipsum paratis per illos magistratus, quod à nonnullis eorum equestribus interceptetur, ommissa venatione eis proceribus, & aliis, qui secum forent, properavit Namurcum, & in ejus arcem, & ad illos Magistratus datis litteris de eis insidiis sibi patefactis, & per ipsos ad eum transmissis duobus illorum præsulibus se excusatum, eos non fore illarum conscios, omnique opera & diligentia usuros, ut earum auctores, ubi factæ fuissent, detegerentur, & ubi comperissent, punirentur, & per Austriacum de præmissis omnibus ad Regem scriptis litteris, eisque tabellario properante in Hispaniam per ditionem Navarræ, ibi intercepto per Gallos tumultuarios, & per Navarræ Regem, habitis & transmissis ad Aurentiorum Principem, qui per ipsum collectis copiis suis militaribus festinarit Antuerpiam, eamque ibi accolarum ope, illinc expulsis Germanis & Valensibus, ipsam pro-

A) Rege custodientibus, occupavit una cum multis aliis civitatibus, & oppidis ejus regionis, & mox die septima Augusti arce Antuerpiæ ab ipsius custodibus habita, ejusque, & aliorum Belgarum rebellium jussu ipsius parte demolita.

B) Rex ipse jussit copias Hispanorum, qui in Insubria regione Italiæ substituerant, illinc accelerare adversus rebelles illos, & ad eos reprimendum alias copias Germanorum partes suas sequentium conscribi, & per Austriacum, cum quo foret Octavius Gonzaga, ex regulis Italiæ, juvenis impigerimus, illis moveri bellum, & ipsi sibi electo protectore Aurentiorum Principe, & destinatis Legatis per illos Viennam Austriæ ad Rodolphum Cæsarem ibi residentem ei obtulerunt, quod ubi aliquem ex ejus fratribus ad illos transmisisset, ipsum recepissent in illorum dominum, & cum eis non annuisset, Matthias, frater suus minor natu, eo incito clam nocte præcedente diem undecimam Octobris cum legatis ipsis ex Vienna abiit Coloniam, & ibi substitit, & post multos sermones cum rebellibus per ipsum & eorum internuntios factos, & utrinque propositis multis conditionibus, aliquibusque earum receptis, per ipsos illorum factus fuit Rector. Et trireme Melitense, & tribus aliis classis Hispaniæ onustis aureis tercentum millibus, & super quibus forent centum quadraginta navarchi, cum quadraginta nobilibus Hispanis, & præfule Valentis, & nonnullis Equitibus Melitensibus jussu Regis ex Hispania trajicientibus in Italiam, ut Hispanis ibi in Insubria degentibus solveretur stipendium, ut transirent in Belgas rebelles & alios, ad bellum illis inferendum, interceptis in mari per piratas infideles, & abductis in Africam, Rex ad illos reprimendum constituit Siciliæ Vicarium suum Marcum Antonium Columnam procerem Rom. magistrum sui stabuli equorum in regno Neapolitano, ei proposito Fabricio filio suo per Martinum de Camia Hispanum, dum esset Byzantii combustis triremibus sexdecim cum alia magna ex classe Turcarum subsistente in mari Ægæo, in eam conjecto igne clam noctu fuga prolapsus. Et nocte præcedente diem vigesimam secundam mensis Julii, & solemnitatis divæ Magdalensæ, dum esset Rex cum suis aulicis & purpuratis in ædibus, quas superioribus annis construi fecerit cum monasterio & templo celeberrimis, in quibus degerent religiosi Ordinis Carmelitarum beatissimæ Mariæ Virginis in vico appellato *Excursiarum* agri Mantuæ, seu Orsariæ civitatis nunc Madriti ex Hispania Tarraconensæ, & prope eum per leucas circiter septem, & sæpius incolebat solatii, & aucupii, & venationis gratia ibi non existentibus aliis quibus aliis ædificiis, suborto nimbo cum ventis, tonitribus & fulguribus, eis ædibus ab una eorum fulgurum perussis & fere conflagratis, gravi Regis & secum commorantium timore & periculo, & ibi incolarum stupore.

F) Et Cremonæ inchoata fuit Confraternitas sub titulo divi Jo. Baptistæ in ecclesia Cathedrali, ubi est sacellum ei dicatum cum altari in parte superiori ipsius ad manum sinistram chori, circiter annum 1248. erectum sumptu & opera Joannis Boni de Geroldis tunc Archidiaconi, & mox Episcopi ipsius civitatis patriæ suæ, & in parte posteriori altaris adest armarium, in quo maxima cum reverentia aservatur de membris, ossibus, cruore, cineribus, & reliquiis in tabernaculis, vasculis, urnis, & arculis crystallinis, & alius materiei deauratis, & deargentatis beatissimæ Mariæ Virg. & scilicet de ejus capillis, vestimentis, cruore, & lacte, digitus ipsius divi Jo. Baptistæ, & Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, Andreæ, Jacobi Alpei, & Zebedei, Thomæ, Bartholomæi, Matthæi, Simonis, & digitus Matthiæ, & ex cruore divi Pauli, & ma-

maxilla divi Barnabæ discipuli, Marci, & Lucae Evangelistarum, Stephani Protomartyris, cum illo divi Laurentii, & ex carbonibus, quibus ustum fuit corpus suum, & Martyrum summorum Pontificum, Clementis, Stephani, Sixti, Calisti, Lucii, & Fabiani, & episcoporum Bassiani, Apiani, Eustachii, Blasii, Procopii, & Sebastiani, Dalmatii, Gorgonii, Christophori, Vincentii, Archelai, Georgii, Vitalis, Victoris, Marcialis, Dionysii, Viti, Faustini, Pantaleonis, Procatii, Anastasii, Nicomedis, Theodori, Saturnini, Sigismundi, Pomponii, Quiritii, Herculani, Gregorii presbyteri, Joannis elemosynarii, Sigibaldi Vincentini, Nicomedis, Sisinii, Cassiodori, & Germani, cum digito divi Dionysii, & Joannis, & Pauli, Cosmæ, Damiani, Gervasii, Prothasii, Cornelii, Cypriani, Babillæ, Simpliciani, Marcellini, Petri, Abdon, Sennen, Primi, Feliciani, Gordiani, Epimachi, Faustini, Jovitæ, Nazarii, Celsi, Abundii, & Hippolyti, Irenei, Basilii, Laurentii, Pergentini, Felicis, Tranquillini, Artemii, Candidi, & Paulini, Grisanti, & Dariae, Quatuor Coronatorum, & Septem fratrum, & Felicissimæ eorum matris, & Confessorum summorum Pontificum Sylvestri, & Gregorii, & Archiepiscoporum Ambrosii, Geruntii, Cosmæ, Germani, & Episcoporum Nicolai, Gregorii Nazianzeni, Zenonis, Hilarii, Syri, Savini, Materni, Genesii, Simpliciani, Sabini, Egidii, Columbani, Germani, Leonardi Filletti, Benedicti Abbatis, cum brachio divi Maximi, Hirconi, Barbatiani, & Simonis monachi, & heremitæ, cum pulvere divi Lazari, & interula beati Facii, & sanctarum Virginum & Martyrum Catharinæ, Cæcilie, Agnetis, Lucie, Agathæ, Margaritæ, Anastasie, Eufemie, Julie, Justinæ, Theodoræ, Firminæ, Theclæ, Victorie, Candidæ, Paulæ, Concordiæ, nutricis divi Hippolyti, Gualpergiæ, Helenæ Reginæ, & ex ligno, cui affixum fuit corpus Domini, lapide columnæ, cui fuit alligatum, ac lapide, super quo è cruce depositum fuit expositum, Montis Calvarii, & Præsepis, in quo habuit ortum, solo ejus sepulchri, ac purpura, qua indutus fuit, & fimbriis vestimentorum suorum, ac Montis Sinai, virga Moysis, veste divi Pauli, ac lapide, super quo sedit Elias Propheta, dum filium viduæ fuscitavit, ac capitibus divorum Homoboni, Himerii, & Arealdi, & dente divæ Apolloniæ, & capite Samaritanæ, plerisque superioribus annis translatis è sacello divi Stephani erecto in parte superiori ejusdem ecclesiæ, & repositis in eo armario, & ipsis Confraternitati concessis, multis indulgentiis à peccatis per Gregorium XIII. summum Pont. & ex quibus multæ sint in ecclesia parochiali, & collegiata divæ Agathæ, & olim culta per Canonicos Regulares divi Augustini congregationis Lateranensis Romæ in quinque tabernaculis, & duabus capsis deauratis, cum reliquiis Sanctorum Damiani, Ursicini, Irinæi, Marcelli, Mauriti, Cassiani, Romani, Floriani, Hippolyti, Tiburtii, Valeriani, Savini, Martini, Sixti summi Pont. & martyris, Papii, & Theophili episcoporum, Quadragesima Martyrum, & Adalberti confessoris, divarum Agathæ ejus velo, Barbaræ, Justæ, Mariæ Ægyptiacæ, & ex ejus brachio, Firminæ, & undecim millium Virginum, cum ossè divi Jacobi Apostoli Alpei, ibi anno sequente inchoata alia Confraternitate sub titulo Conceptionis B. Mariæ Virg. Antonio Trecco ejus præposito procurante, & etiam in ecclesia parochiali D. Sanctæ Mariæ in Bethleem cum reliquiis sanctorum Nerei, Archelai, Floriani, Joannis summi Pont. Martyris, Antonii, & Ursulæ, & ex cerebro Innocentium, cum articulo digiti divæ Magdalene, & lapide sepulchri B. Mariæ Virginis, & ejus lacte, & indumentis di-

A vi Antonii, & maxilla divi Gerardi focii divi Alberti, & articulo digiti divi Homoboni, & ex lapidibus appositis D. N. Jesu Christo, dum jejuna-
set in deserto per quadraginta dies per Satanam eum tentando.

Et in ecclesia divi Petri Apostoli erecta una cum ecclesiis divorum Pauli, Salvatoris, Tiburtii, ac B. Mariæ Virg. Archangelorum anno 1064. ex voto Ardinghi de Judicibus filii Albizonis, & Editæ uxoris, eorum bonis sibi legatis, prius culta per Monachos Ordinis divi Benedicti anno 1074. receptos in protectionem per Alexandrum Secundum summum Pont. & mox anno 1440. per Eugenium summum Pont. concessa Canonicis Regularibus divi Augustini Ordinis Lateranensis, tunc incolentibus ecclesiam divæ Agathæ, & ejus ædes anno 1468. concessas per Callistum Tertium summum Pont. Jo. Baptistæ Archidiacono nob. Cremonensi, & tunc ex scriptoribus Apostolicis, & factò ejus ecclesiæ divæ Agathæ præposito, ipsis Canonicis remanentibus usque in præsens in ipsa ecclesia divi Petri, & ejus ædibus, in qua asservantur summo cum honore in tabernaculis idoneis corpus divæ Mariæ Ægyptiacæ, cujus solemnitas celebratur quotannis die secunda Aprilis, dum circiter annorum 317. ortus Dominici, postquam è vita impudica ad pudicam ex virtute omnipotentis Dei, & opera B. Mariæ Virginis profecta Hierusalem ex Ægypto, una cum nonnullis peregrinis, ad visitandum sepulcrum ibi D. N. Jesu Christi, asperam & solitariam vitam ducendo ad se expiandum à peccatis, quæ commisisset in heremo regionis Palæstinæ illic vicinæ per annos circiter quadraginta septem, à divo Zozimo illic Abbate reperta fuisset, & sibi facta confessione peccatorum, & ex ejus manibus assumpto venerabili Sacramento Eucharistiæ spiritum ibi emisisset, cum capite ipsius divi Zozimi, & ex capitibus septem fratrum martyrum, & ex præsepis, in quo D. N. Jesus Christus in lucem productus, repositus fuit, & columna cui fuit alligatus, & ex spinis coronæ impositæ ejus capiti tempore ejus passionis, & ex velo B. Mariæ Virginis, & ex ossibus Andreæ ex Canonicis ipsius Regularibus, & ex dente & ossibus divæ Cæcilie virg. & mart. & cineribus sanctorum Alexandri, Sisinii, & Mauriti, & ex cilicio divi Raymundi, & S. Eulalie virg. & mart. & ex reliquiis D. Hippolyti, Quiritii, & Julitæ, Sebastiani, & Victoris mart. divorum Alexii, Chrysofomi, & Martini confessorum, & S. Mariæ Magdalene, & in ea ecclesia parochiali divi Pauli ex eodem præsepis, & una ex ipsis spinis, & ex rosis productis in horto, in quo captus fuit, & ex porta aurea Hierusalem, per quam transivit, dum duceretur ad patibulum crucis, & tabula ipsius, super qua scriptus fuit titulus suus, & uno ex lapidibus cameræ, in qua Angelus Gabriel annunciat B. Mariæ Virgini ipsum Jesum Christum ex ea nasciturum, & solo ubi sparsit lac, quo ipsum alebat, & ex capillis, & vestimentis, & velo ipsius, & ex humo loci, in quo Innocentes infantes fuerunt affecti martyrio, & perierunt, & ex ossè alterius brachii unius ex eis, & de collo divi Jo. Baptistæ, & uno ex digitis divi Philippi, & ex ossibus & capillis divi Andreæ, & ossibus & cilicio divi Thomæ Apostolorum, & de ossibus divorum Laurentii, Anastasii summi Pont. Grisanti, & Dariae, ac Blasii, & ex ossè tibie divi Antonini, & alterius brachii divi Damiani, & particula unius ex ossè capitis, & reliquiis divorum Martini, & Cosmæ, & capite divi Antonini Episcopi, & confessoris, & ex altero genu divi Christophori, maxilla divæ Apolloniæ, & ex capite divi Timothei ex discipulis divi Pauli, & dente unius ex quatuor Coronatis, & illo divæ Ursulæ, & liquore divæ Catharinæ, & ex terreno, ubi mortua est diva Mag-

dalena, solo montis Sinai, in quo Moyſes dedit Hebræis præcepta, & legem Dei, & ex cilicio divi Gulielmi, & divæ Mariæ, & camifia beati Facii, & ex reliquiis divorum Simonis, & Judæ Apoftolorum, Innocentii ſummi Pont. Simplificiani, Nerei, Nicolai, Babillæ, Grifanti, Marci, Marcelliani, Chriſtophori, Clementis, Hippolyti, Coſmæ Abbatis, & Feliciani, & Sanctarum Ruffinæ & Secundæ.

Et in eccleſia etiam parochiali divi Matthiæ corpus divi Alberti, & ejus caput in pyxide, & ex brachio divi Jo. Baptiſtæ, & ex offibus divi Laurentii, & ex reliquiis divorum Romani, Mauriti, Marci, Marcelli, Feliciani, Vincentii, Germani epifcopi, undecim millium Virginum, Apollonii martyris, ex diſcipulis D. N. Jeſu Chriſti, ſanctæ Dulciſſimæ virg. & mart. Quadraginta martyrum, Tyburtii, Valeriani, Matthiæ Apoftoli, Anatalionis epifcopi, Nicolai, Giſalberti, Bernardi, Leonardii, Donati, & Himerii epifcoporum, & confefſorum, & Clementis ſummi Pont. & divarum Agnetis, Agathæ, Lucæ, Mariæ Ægyptiacæ, & Chriſtinæ, & ex veſte B. Mariæ Virg. & divi Bernardini, & ex brachiis Innocentium, & brachio divi Firmi, & ex digito pedis divæ Barbaræ, & ex brachio divi Theobaldi. Et in eccleſia parochiali divæ Helenæ alterum brachium etiam divæ Barbaræ. Et in eccleſia etiam parochiali divi Proſperi ex reliquiis divorum Michaelis, & Benedicti. Et in eccleſia etiam parochiali SS. Nazarii & Celſi, de eorum reliquiis, & de Sudario, purpura, & aliis veſtimentis, & fimbria D. N. Jeſu Chriſti, & lapide, ſuper quo fuerunt diviſa ejus veſtimenta tempore ipſius Paſſionis, & de eo, ſuper quo ſedebat beatiſſ. Maria Virgo, dum eum lactaret, & thalami, in quo orarunt, & veſte, & aliis veſtimentis ejusdem beatiſſimæ Mariæ Virginis, & ex veſtimentis divi Joannis Apoftoli, & Evangeliftæ, & crus unius ex Innocentibus, & ex offe alterius humeri divi Paulini, & capitis ſanctorum Eraſmi, & Geneſii, & alterius humeri, & duobus ex capillis divæ Magdalenæ, & oleo emanato ex offibus divæ Catharinæ, & reliquiis divorum Jacobi & Bartholomæi Apoftolorum, Ambroſii, Vincentii, Florentii, Julii, Alberti, Babillæ, & Simplificiani, Zenonis, Domicii, Archelai, Pancratii, Nicolai, & Quadraginta Martyrum, & Machabæorum, & divarum Claræ, & Anaſtaſiæ. Et in eccleſia Prioratus S. Sylveſtri, de offibus ipſius, Babillæ, & Simplificiani, & offibus & pelle ſanctæ Eufemie martyris, & ex offibus divi Auguſtini, & de ligno Crucis, cui affixus fuit D. N. Jeſus Chriſtus, & porta aurea, & capillis divæ Mariæ Magdalenæ, & de reliquiis SS. Marcellini, & Petri, Valentini, Anaſtaſii, & Coſmæ. Et in eccleſia S. Eraſmi de ligno memoratæ Crucis, & lapide monumenti, in quo corpus ipſius D. N. Jeſu Chriſti ab ipſa Cruce acceptum poſitum fuit, ac beatiſſ. Mariæ Virginis, & ex offe divi Gelafii, & digito divi Peregrini, & maxilla S. Mariæ Ægyptiacæ, & manu Longini, & ex corona divæ Catharinæ, & veſte divi Franciſci. Et in eccleſia divi Pantalemonis ex brachio ipſius, & ex ligno memoratæ Crucis, & ex offibus ſanctorum Prothaſii, Gordiani, Epimachi, Stephani, & Emerentiani, & reliquiis ſancti Ambroſii, & ex palma beatiſſ. Mariæ Virg. & ex capillis divæ Mariæ Magdalenæ. Et in eccleſia divi Galli ex maxilla divi Simplificiani. Et in eccleſia ſancti Syri, nunc Sepulchri, ex offe divi Arealdi, capillis divi Andree, & ex ſpongia, qua porrectum fuit acetum cum felle mixtum D. N. Jeſu Chriſto cruci affixo. Et in eccleſia S. Georgii ex offe digiti divi Euſtachii. Et in eccleſia monaſterii Monialium divæ Monicæ Ordinis de obſervantia divi Auguſtini, ſituati in parochia S. Baſſiani, ex offe alterius bra-

A chii divi Sebaſtiani, & colli divi Blaſii, & ex reliquiis Innocentium, & ex ligno crucis Dominicæ, & ſepultum eſt cadaver Blanca Franciſcæ filie naturalis Franciſci Primi Sfortiæ Ducis Mediolani, defunctæ anno 1516. annorum ſexaginta, dum vixerit in eo monaſterio per annos quadraginta ſeptem, & cujus opera auctum fuit opibus ipſum monaſterium facta longa lite per ejus Moniales cum Monialibus D. S. Mariæ de Columba Ordinis Ciſterciensium divi Bernardi.

B Et in eccleſia ſancti Vincentii ejuſdem, ac divorum Arealdi, Quiritii, & Simplificiani, & Longini martyrum, & divi Lucæ Evangeliftæ, & ex late Beatæ Mariæ Virg. & ex reliquiis undecim millium Virginum. Et in eccleſia divi Leonardi ex reliquiis ejuſdem, & divi Theodori, & ex veſtimentis divarum Mariæ Magdalenæ, & Mariæ Solomæ, & Jacobi, & ex ſolo, in quo fuerunt reperti tres diſcipuli, ac fuit captus D. N. Jeſus Chriſtus, ac crottæ in qua ſtetit. Et in templo divi Gregorii preſbyteri & martyris, erecto in parochia S. Michaelis, adſunt ejus offa cum duobus fruſtulis ſanctiſſimæ Crucis D. N. & binis ex digitis divæ Brigidæ, & ex reliquiis divi Joannis Apoftoli & Evangeliftæ, & aliorum Apoftolorum ex ipſa eccleſia translatis cum eis offibus in ipſum templum tempore ejus erectionis, factæ anno 1369. ſumptu ibi vicinorum. Et in eccleſia divi Bartholomæi culta per Religioſos Carmelitanos maxilla divæ Apolloniæ, & caput divi Guidonis Alberti epifcopi & confefſoris. Et in eccleſia divi Lucæ, culta per Religioſos tertii Ordinis de obſervantia divi Franciſci, pars anterior capitis divi Lucæ. Et in eccleſia præpoſituræ divæ Lucæ parochiali, erectæ jam annis circiter novem centum ſexaginta, dum Longobardi Italicæ dominantur, reliquiæ divorum Tiburtii & Valeriani fratrum, Romæ die quartadecima Maji martyrio affectorum, Urbano ſummo Pont. & Marco Antonino Heliogabalo imperante, cum brachio & manu divæ Firminæ martyris. Et in eccleſia divi Egidii, etiam parochiali, & olim collegiata, brachium divi Sebaldi martyris, & cujus ſolemnitas celebratur quotannis die vigefima nona Januarii. Et in eccleſia divi Cataldi vicus Mottæ de Beluffis diocæſis Cremonenſis ex reliquiis SS. Thomæ Apoftoli, Silveſtri, Felicis, & Agapeti, ſummorum Pont. Nerei, & Archelai, martyrum, Eufebii, Baſſiani, & Theodori, ac Eliſabeth matris divi Jo. Baptiſtæ, & Juſtinæ mart. & quibus temporibus, & per quos, & quorum opera translata fuerint in ipſas eccleſias, reperire non potui.

E Ad principium menſis Junii Romæ uxor Leonardi Bottæ J. C. & ex iudicibus criminalibus, prodigioſe peperit duodecim fruſta carnis animata cum aliqua effigie humana, & oculis, vulgo *molas* appellata. A die prima uſque ad diem tertiam decimam Maji pluvie fere continuæ cum gravi viguerunt frigore. Et in agro Tuderti cecidit ingens grando, & Oceanus egreſſus ejus littora Hollandiæ, ac regionum ſibi propin quarum, eas inundavit, dimiſſa ibi multa piſcium copia, cum duabus balenis ingentis longitudinis & craſſitudinis, omine ob id per ibi vates capto, grave bellum, ſeu duram famem, vel diram peſtem in eis regionibus fore debere. Et hora ſecunda noctis præcedentis diem tertiam Aprilis per horas tres, & minutos quadraginta duos, & hora ſeptima noctis præcedentis diem vigefimam Septembris totidem horis, & minutis quadraginta, luna paſſa fuit deliquium. Et in crepuſculo noctis præcedentis diem Mercurii tertiam decimam menſis Novembris, cum luna foret in Occaſu verſus Septentrionem, apparuit ſtella crinita valde ſplendida cum coma verſus Ortum in gradu vigefimo octavo Scorpiſionis, & Capricorni vigefimo, & in decimo ipſius Saturni, & exaltationis, &

& termini Mercurii apud astrum Aquilæ cum quadrante Jovis, per horas circiter tres coloris prius nigri, mox albi, & subinde rubei, eundo versus Ortum, & inclinando versus Septentrionem, & successively in crepusculo cujuscunque noctis per dies quinquaginta octo finitos: die nona Januarii subsecuti Limiffes, & Paphus Cypri urbes terræmotu dierrum circiter viginti octo quassatæ fuerunt gravi ibi damno illato, & etiam Brixia, & mox dira peste infestata, quamplurimis ex illa ibi, ac Mediolani, Papiæ, & Vincentiæ, & Lugduni, & in eorum agris mortuis, & Venetiis voto emisso per ibi Ducem, Ecclesiasticos, Senatores, ac populares constructui faciendi in vico Judaicæ ad honorem Christi Redemptoris templum magnificum cum ædibus die vigesima quinta mensis Martii proximi, & solemnitate nostræ Redemptionis assignandum religiosi Capucini, Ordinis divi Francisci, ut in eo habitando in ipsis ædibus celebrarent officia divina die & noctu, à peste illa liberatis ex gratia omnipotentis Dei. Et Aloysio Mocenigo eorum Duce die quarta Junii, & anno secundo Ducatus sui mortuo, surrogato Sebastiano Venerio die duodecima. Et hora circiter decimam nonam diei Veneris vigesimi mensis Decembris, in unum ex caminis ædium Ducalium, omnium Italiæ amplissimarum & pulcherrimarum, majorisque pretii, in quibus resideat ibi Dux, ac fiant fere omnia officia, quæ Venetiis exercentur, & habeantur comitia juxta ecclesiam in honorem divi Marci celeberrimam, & ad forum illic majus, & prope stagnum ibi maritimum, & in earum parte ornatiore, & opulentiore, & propinquo ipsi ecclesiæ, & se protendente usque ad pontem paleæ nuncupatum, accenso igne culpa unius ex ibi habitantibus pars ipsa conflagravit, una cum multis scripturis tum publicis, tum privatis in ea asservatis, & aliis ibi existentibus, & nonnullis ex illic habitantibus, dum illud incendium duravit usque ad horam fere septimam, qua extinctum fuit, facto ibi concursu per populum Venetum, ad illud extinguendum, quibuscunque Senatoribus, & magistratibus Veneris, eorumque apparitoribus id procurantibus, statua marmorea Justitia ei parti affixa in fronte versus forum deformata ejus capite, manibus, cruribus, & pedibus cum ense, & examine in ejus manibus retentis consumptis; & in die præcedente ex procella in eo stagno suborta nonnullis quoque navigiis submersis cum bonis, & nautis, & aliis circiter centum viginti, qui erant super eis. Mense quoque Martio visis turmis piscium in eo stagno. insolitorum præter morem supernatantium uti attonitorum, ex quibus multi forent ventre supino.

Columbanus Ballettus Cremonensis, dum postquam fuit ætatis maturæ promotus ad sacerdotium ob ejus doctrinam grammaticæ, & humanitatis, electus fuit plebanus ecclesiæ sancti Mauricii Diocesis Cremonensis, Papiæ, dum ibi doceret eas artes, obiit de mense Maji ex epidemia illic vigente. Decefferunt & Calistus Divitiolus, Rhena cognominatus, ex Canonicis Regularibus divi Augustini, insignis Theologus, & concionator, & ob ejus doctrinam factus episcopus Caleni, vulgo *Carinola* ex Campania felici, & Hieronymus Politius ex Religiosis ordinis Prædicatorum de observantia divi Dominici, etiam eximius Theologus, & concionator, & ob ejus quoque doctrinam factus episcopus Trebularum, seu Tribii, in Umbria Ducatus Spoleti, qui fuerunt Cremonenses. Non viguit grave frigus, nec vehemens calor, & ex fundis Cremonensibus & Parmensibus fuit perceptus congruus redditus frumenti, vini, & fœni, & ex agro Transpadano Cremonense & Parmense habita fuit copia pomorum, Cremonæ rectore Raphaelæ Arcimandrico Hispano, & Camillo Porro prætori,

A cum fuerit electus præfectus reddituum extraordinariorum Reginum, ac annonæ, & fluminum in dominio Mediolanensi, suffecto Camillo Cathaneo Vayano, etiam J. C. Mediolanense, & Regio Senatore. Et Camillus ex illustribus Comitibus de Persico Cremonensis deceffit in Insula Melitæ violenta morte, dum ibi esset ex Rever. Militibus divi Jo. Baptistæ.

Anno sequuto Rex Hispaniæ multa passus fuit in fortuna, plerisque Belgis, Batavis, & aliis populis Germaniæ inferioris Septentrionalibus ibi finitimis recusantibus ejus dominium, ac Hispanorum regimen, & præsidium, & sanctissimæ Rom. Ecclesiæ obedientiam, ac divina sacramenta respicientibus, & doctrinis impiis Lutheri, Calvini, & aliorum hæresiarcharum infectis, & armis Hispanienses, ac religiosos, & catholicos ibi infestantibus, & ex illis sexdecim millibus pedestribus, & mille equestribus duce regulo Montagnini, dum proposuissent obsidere Namurcum, in cujus agro foret Joannes Austriacus, vicarius ipsius in ea regione viginti millibus pedestribus, & bis millibus equestribus, & castrametarent apud ibi oppidum Gibelli propinquam castris Hispanensium per sex milia passuum, & ex eis die ultima Januarii Alexandro Farnesio Principe Parmæ & Placentiæ, & vicario Austriaci, tribus millibus pedestribus Italis in illos progressio, & Octavio Gonzaga bis millibus equestribus eum subsequuto, ipsi motis castris vellet progredi, utrinque confertis manibus illis profligatis, ex eis multis tum occisis una cum supremo eorum duce, tum captivatis una cum regulo Grugni ex illorum primoribus ducibus, & valde strenuo, & ex ipsis tantum quatuor millibus pedestribus fuga prolapsis in ipsum oppidum, post se dimissis triginta signis, & quatuor vexillis, cum multis impedimentis magni valoris per victores habitis, & prosequuta victoria obsessio eo oppido, & sibi dedito per quatuor cohortes, & quatuor centum equestres dimissos ad ejus præsidium sex tormentis bellicis cum alio oppido ibi propinquo juxta flumen Mosæ, ad cujus præsidium erant alii eorum milites, quibus prohibebatur per ipsum flumen conduci annonam ex Gallia Celtica Namurcum, & per illos in eorum auxilium, ut Hispanensibus possent resistere, accersitis Regina Angliæ, Hercule Duce Alanzoni fratre Regis Gallorum, & Casimiro regulo Germano, & secum cum Com. Palatino, ac Rege Sueviæ, & Daniæ, & Duce Saxonæ, & Lubecensibus in Hispaniarum Regem percussio fœdere, & Duce Engolismensium, nonnullis copiis Gallicis mense Junio, & Casimiro aliis Germanorum sub stipendio Reginæ Angliæ, ad illorum opem profectis, & inter illos ac Matthiam Austriacum, Principem Aurentiorum, Ducem Ariscotti, & Com. Egmontis divisa ea regione, & ex ea assignatis Matthiæ Brabantia, Duci Alanzoni civitate Montis cum tota ibi proxima regione ad fines Galliaæ Celticæ, Principi Aurentiorum Hollandia, Zelandia, & Frisia, Casimiro Comitibus Luciburgi, Liburgi, & Bolduci, Duci Ariscotti Comitatu Bouchaini apud flumen Scheldam inter Valenzenas, & Samorobicam metropolim Comitatus Ostervandes Ambianorum, olim Nerviorum, & Comiti Egmontis Comitatu Here apud Teroanam, & ad fines Atrebatum, & constituto per eos populos ipsorum exercitus duce supremo Alanzonio secum mense Augusto convento pro eis militare decem millibus pedestribus, & bis millibus equestribus ejus proprio ære per sex menses, & mox sex millibus eorum ære, ut omnia, quæ ex ea regione armis recepta fuissent citra flumen Mosæ, essent juris sui, sibi per illos dimissis municipiis Landresii, Alarini, & Beovoi, & inter eos ac Hispanienses multis commissis præliis diverso Marte, in quibus multi occu-

buerint, & multi vulnerati remanserint cum Principe Parmæ, & Octavio Gonzaga, & multi captivati, plurimis municipiis ac locis ibi direptis, igneque, & ferro dirutis, dum noluerint ibi incolæ se eis permittere, & per illic hæreticos instigatos ab illorum concionatoribus, perseverando in illorum inchoata impietate adversus catholicos, religiososque, eorumque bona divina, templa, & sacramenta, & reliquias Sanctorum. Et Gandavi furcis suspensis præsulibus Ipræ, & Brugiæ, & Duce Ariscotti, & fratre, ac regulis Montagnini, Egmontis, Capusii, & Gandavii ex illis hæc ægre ferentibus, eis dimissis, & profectis Liliam nonnullis copiis pedestrium & equestrium, & peste, fame, & ferro ex illis circiter octuaginta millia peremptis, per Rodolphum Cæsarem, & Electores, & multos alios ibi ac Germaniæ præsules procurata concordia inter Regem & illos hæreticos, & per Regem commissa omni eorum, ac ipsius differentia Rodolpho nepoti, & sororio suo, & ob id ad eum destinato Carolo de Aragonia Duce Terræ Novæ, & per summum Pont. Jo. Baptista Castaneo præsule Rosani transmissio legatis jam per summum Pont. Regi subministrata pecunia ad reprimendum hæreticos illos ex ære ecclesiastico. Et dum Coloniae convenire decrevisset una cum ibi præsule, ac præsulibus Herbipoli, Virtembergi, & Comite Suitemburgi legatis Cæsareis, ac Archiepiscopo Moguntino & Treverense, & legato Regiæ Angliæ, & agentibus illorum rebellium, Joanne Austriaco oppresso febre acuta, & lentiginibus, ac fluxu ventris, ex eis die prima Octobris annorum viginti novem mortuo in propugnaculo Busii, erecto in agro Namurci adversus hostes, ejusque cadavere delato Namurcum, & ibi in ecclesia majori exposito multa pompa, & illinc mox in Hispaniam translato, & sepulto in ecclesia divi Bartholomæi Excuriatarum, eique suffecto Farnesio vicario suo, & per eum regis copiis cum rebellibus commissis multis præliis, eisque gravibus affectis cladibus, & die vigesima secunda Septembris hora octava noctis in civitate Madriti mortuo quoque Vincislao Austriaco filio Maximiliani olim Cæsaris sororio, & nepote suo, & magno Priore Castiliæ, ejus successore Maximiliano fratre minore natu, & die decima octava Octobris Ferdinando filio annorum circiter quinque ex humanis raptu, ei, ac patri Carolo annorum circiter duorum, & Philippo nato nocte præcedente diem Dominicam tertiam decimam mensis Aprilis, & die prima Maji, & solemnitatis divorum Jacobi & Philippi baptizato, & etiam vita functis Catharina sorore Caroli patris, & relicta Joannis Lusitaniæ Regis amita, ac Sebastiano etiam Lusitaniæ Rege filio Joannis Secundi, & nepote suo ex sorore Joanna, die quarta Augusti in conflictu facto exercitu suo in Mauritania cum ibi infidelibus, & Joanna filia Ferdinandi olim Cæsaris, & uxore Francisci Ducis Florentiæ, ibi ex abortu die decima Aprilis propinqua sua, & anno præcedente die Lunæ octava Julii Maria, filia Odoardi Ducis Bragantiæ Lusitani, & uxore Alexandri Farnesii Principis Placentiæ & Parmæ, castissima, & valde proba, etiam nepte sua Parmæ, & Barchinone ad finem mensis Junii inundata per biduum; & de mense Decembris Medina civitate Asturiæ Hispaniæ, & ibi regione propinqua per passuum circiter sexaginta millia terræmotibus concussis, & ibi infinitis ædificiis dirutis, incolarum illic multorum oppressione, & aliorum ex eis cæde, & aliorum debilitatione, & superstitum gravi damno, & stupore, & his omnibus infortuniis constanti animo passis, & omnipotenti Deo actis gratiis, & precibus supplicibus per eum catholicum, & fere jussis ubique in regnis, & dominiis suis per illic religiosos, & seculares. Christierna, Christierni olim

A Regis Sueviæ, Daciæ, & Gothiæ, & illic expulsi, filia ex Isabella sorore Caroli V. olim Imperatoris, & prius nupta Francisco Secundo Sfortiæ olim Duci Mediolani, & eo mortuo Francisco olim Duci Lotharingiæ, die vigesima prima Novembris accessit Cremonam, & ibi summo cum honore suscepta per illic magistratus Regios, nobiles, & populares ex ordine Regis Hispaniæ propinqui sui, & hospitata in ædibus magnificorum de Treccis vicus sanctæ Agathæ per dies septem, illuc appulsa navigio averso flumine Padi, ejusque aquis auferentibus ob frequentes pluvias tunc cadentes, ex Mantua, illuc profecta adveniens ex Ferraria, & templo honorabili Laureti in Piceno erecti in honorem B. Mariæ Virg. ei oblati donis multi pretii pro recuperanda ipsius pristina valetudine.

B Rodolphus Cæsar Sablonetæ oppidum ex dicecesi & territorio antiquo Cremonense, ad intercessionem, & in gratiam Vespasiani Gonzagæ eidem dominantis erexit in Ducatum, ejusque tit. insignivit ipsum met Gonzagam. De mense Augusti ab impio hæretico Hollandiæ ibi percussio sacerdote portante venerabile Sacramentum ad infirmum, & cum è manibus ipsius cecidisset eo sæpius pugione ingenti rabie confosso, ex ipso aliquo effuso sanguine illæso conservato, & hæretico furore correpto, & mox mortuo, ingens præcella in mari ibi propinquo supervenit cum ingenti pluvia, & turbine ventorum, & aeris obscuritate. In Pannonia apud Budam & Danubium die duodecima Februarii apparuit monstrum cum quatuor brachiis, & manibus, ac aliis, duabus auribus asininis, cruribus hispidis instar Satyri, pedibus leoninis, & oculis emittentibus flammam ignitas, in quoscunque obvios saxa gravia impetu projiciendo, & ex illis multos percutiendo. A die tertia decima ipsius mensis fere usque ad diem vigesimam secundam Aprilis Quadragesima vigente fuit aer nubilosus, & caliginosus, & pluriæ ceciderunt frequentes. Hora tertia noctis præcedentis diem Martis primam ipsius mensis aere pluvioso, & ventoso conspecta stella crinita cum cauda bifurcata instar draconis, & die quinta decima Julii taberna pontificia aromataria ab igne correpta, & ab eo illic aromatibus & aliis valoris aureorum circiter mille consumptis, & nisi ibi incolæ illuc accurrissent, & ignem exstinxissent, ipsa, & multa alia ædificia ibi propinqua ab illo consumpta remansissent. Et etiam nonnullis Hispanis, & Lusitanis illic degentibus, & uno ex illis sacerdote verba proferente, se invicem conjungendo matrimonio execrandum vitium Sodomii exercentibus, delatis ibi magistratibus criminalibus, ex jussu eorum carceratis, & de illo vitio convictis ultimo supplicio pro eo affectis. Et die Jovis decima Aprilis insurrexerunt à Septentrione & Meridie venti frigidissimi, qui durarunt per dies & noctes fere decem continuo, ex quibus pleræque vites in Gallia Cisalpina aruerunt, omnesque fere fructus in agris pendentes damnificati fuerunt. Et nocte præcedente diem sabbati duodecimam suborto incendio casuali Mediolani in una ex tabernis ibi vicus fabricantium, & vendentium arma, stantibus ipsis ventis, ipsa cum aliis quinque cum supellectile, quæ in eis reperiebatur, valoris aureorum circiter triginta millium, combusta remansit, igne exstincto die ipsa sabbati. Eodemque mense Faventiæ in lucem producta fuerunt duo monstra, quorum unum fuit cum capite, & unguibus mustelæ, & aliis membris humanis, alterum cum capite equino, & duobus oculis in pectore, & cauda draconis, & statim mortuo. Die prima Maji ex pernicioso grandine, qui cecidit in multis pagis, vicis, & municipiis Galliæ Cisalpinæ segetes, & aliæ fruges pendentes in agris fuerunt attritæ, & valde damnificatæ, & superventa grani aeris siccitate, ex ea causata fuit modica copia lini, fœni, leguminum,

num, & olerum. Arx Budæ eodem mense, & arx Montis Calvi Marchionatus Montisferrati de mense Junii clara die fuerunt percussæ fulgure.

Et inter horam nonam, & decimam diei Dominicæ octavæ Junii auditus fuit Cremonæ terræmotus, & ex eo in Dalmatia, & ad fines agri Bononiensis & Florentini, aperti fuerunt montes, & multa ibi ædificia corruerunt, multorum ibi incolarum oppressione, & ex eis aliquorum cæde, & aliorum debilitatione, & navigia circiter centum, dum forent in mari Dalmatiæ, obruta remanserunt cum multis, qui super eis erant. Et die Mercurii vigesima quinta ejusdem mensis in mane orto vehementi turbine ventorum cum grandine ingenti in agro Ferrariense, ibi grave damnum illatum fuit, & dum Alphonfus ibi Dux incumberet venationi in campis illic latissimis, & ad ipsam procellam evitandam conscendisset cum aulicis, & nobilibus, quos secum habebat, currus, ut properarent in loca tuta, & transfirent prope flumen Padi illac labens, multi ex eis projecti fuerunt in flumen ipsum, & in ejus aquis obruti remanserunt, & ubi per multos ex suis, qui ad ejus opem accurrerunt, non fuisset retentus, idem infortunium quoque incidisset. Et prope Patavium per quinque millia passuum ex fulgure, quod illic ceciderit, ædificiis multis combustis illatum fuit damnum aureorum circiter mille. Et in mane diei quinti Augusti, & solemnitate B. Mariæ Virginis ob miraculum nivis ex ea cecidit aere tunc ubique claro, & sole lucenti in solo Casamento Ludovici de Figalis in vico Madignani Diocesis Cremonensis, & agri Cremensis, habitato per Andream Costam. Et die decima nona Octobris ex procella, auctis aquis maritimis prope & intus civitatem Venetiarum, & tumefactis fluminibus, & eis aquis unitis ob pluvias dierum sexdecim continuorum, urbs ipsa inundata fuit, & grave damnum ibi incolis illatum, dum irruerint plerasque eorum domos usque ad primam ipsarum contignationem, & etiam Genuæ, & aliis civitatibus maritimis Italiæ. Et nocte præcedente diem vigesimam tertiam Novembris inter horam septimam & octavam Romæ, & multis aliis in locis, visa stella summi splendoris etiam bifurcata. Et de mense Decembris ad oppidum Buari Mauritanæ Tingitanæ ex terræmotu multa quoque ædificia corruerunt plurimorum oppressione, & aliquorum cæde, & aliorum debilitatione, multorumque navigiorum, quæ fuerunt in ibi mari naufragio, superstitum illic incolarum stupore & timore. Bernardus de Gattis, nuncupatus Soliarius, egregius pictor, origine Papiensis, & cum impubes una cum parentibus ex Papiæ ob bella, quæ tunc ibi, & in tota Insubria, Gallia Subalpina & Transalpina vigeant, Cremonam accesserit, ibi substitit, & lares suos elegit, & fuit educatus, & receptus inter illic cives, ac periiit.

A. C. 1579. Anno subsequuto Gregorius summus Pont. & Rodolphus Cæsar una cum præsulibus Moguntino, Treverense, & Colonienſe, ex Electoribus Imperatorum, annexi sunt Belgas, & Germanos transrhenanos sibi finitimos, rebelles sanctissimæ Rom. Ecclesiæ, & Catholicæ M. Regis Hispaniæ, reducere ad veram Christi religionem, & obedientiam Regis eorum domini, sedareque bellum grave inter illos ac Regem vigens, eorum exercitibus regionem ipsam diripientibus, ac ferro & igne evertentibus, rebellibusque illis insequentibus ibi catholicos & religiosos, eos occidendo, ipsorumque bona, ac templa divina, & monasteria diruendo, inde imaginibus & statuâ divinis abrafis & fractis, & venerandissimis sacramentis baptismatis, crismatis, olei infirmorum, ac Eucharistiæ dissipatis, & pedibus conculcatis ignominiose per illos, destinato per summum Pont. legato Jo. Baptista Castaneo

A præfule Rosani Viennam Austriæ ad Rodolphum, & illinc cum Carolo Aragonio Duce Terræ Novæ Siculo, ad id destinato per Regem, ac præsulibus Herbipolis, & Virtembergi, & Comite Suitemburgi legatis Cæsaris, & Moguntino & Treverense, anno præcedente profectus Colonia, & cum ibi præfule in unum coactis, & illinc sæpius per eos transmisſis nuntiis monitum rebelles, ad eos destinandum ipsorum legatos legitimos, illisque redeuntibus ad obedientiam sanctissimæ Sedis Apostolicæ, ac Regis ex ejus ordine præcipuo, & naturali clementia per legatum suum oblata pace, & venia rebellionis, confirmatione quarumcunque immunitatum sibi concessarum per Carolum Imperatorem ipsius genitorem, & alios eorum dominos, & libera dimissione civitatum, & arcium, & oppidorum ab Hispanis, aliisque extraneis militibus, & magistratibus, oneribus insolitis, & ibi rerum publicarum administratione, reservata sibi tantum superioritate, & præcipue vectigalium, reddituumque solitorum per ipsum haberi ex eis regionibus, & volentibus perseverare in impia hæresi dato illinc exilio, & quadriennio ab ea recedendi, percepto interim reddito bonorum suorum medio procuratorum, & interea die septima Martii obfesso Trajecto superiori ex Brabantia propinquo fluminis Mosæ, etiam illud nuncupatum Mastricum interlabenti, per tria millia Hispanorum, quatuordecim millia Germanorum, octo millia Valensium, quatuor millia Italarum, & quinque millia Burgundionum pedestrium, & equestrium quatuor millium, & Ferrarolorum bis mille, Italarum totidem, & fossorum circiter decem millium, tormentis bellicis tum castrensibus, tum muralibus, Alexandro Farnesio duce supremo, ac vicario Regio, & circa ipsum constructis novem propugnaculis, & ad munimentum castrorum tribus, & factis cuniculis intus & extra, eoque undecies oppugnato, ac inter obfessores ac obfessos pluribus factis præliis, repulsis Hispaniensibus, ex eis occisis circiter duodecim millibus cum viginti sex eorum tribunis, inter quos fuerunt multi Parmenses, ac Placentini, & alii Itali nobiles, qui militabant cum Farnesio, & ultima vice die præcedente solemnitate divi Petri vigesimam nonam Junii, ejusque civitatis plurimis in locis apertis moeniis, & dum in crepusculo noctis subsequens per cuniculum, constructum ad partem Orientalem Trajecti, illum ingressi Hispani circiter centum in nonnullis ibi domibus dirutis à tormentis bellicis substitissent, & vexillifer Germanus moeniis conscensis, & nonnulli sui milites per eum accersiti ipsum secuti fuissent, & reperto ibi vigile, qui somno oppressus fuisset, & occiso, & occupata illic hostium materie bellica, & in mane ipsius diei per Hispanos coniecto igne in eum cuniculum, & obfessis ob id territis pedem referentibus, Germani, & Hispani, & alii illos insecuti fuissent, & ex illis occisis circiter quatuor centum cum fossoribus circiter mille, reliqui aufugissent in vicum ibi propinquum, & ultra ipsum flumen Mosæ, & per ibi incolas illinc repulsi fuissent, multisque ex eis, dum trajicerent flumen una cum eorum supremo duce Cantabro ab illius aquis obrutis, capta ea civitate cum ipso vico, ac direpta, data venia mulieribus, senibus, pueris, & illis, qui aufugerint in templa ibi divina, ac ecclesiasticis, facta præda valoris aureorum circiter ducentum millium ex ordine Farnesii inter omnes obfessores divisa, ac Sebastiano Veronense obfessorum architecto captivato, & ducto ad Farnesium, dum ex rebellibus essent in armis circiter viginti millia pedestrium, & sex millia equestrium, quo opera & annonam ferrent obfessis, & Com. Agamonius, & alii reguli conversi ad Regem ducti pœnitentia ob impios actus per rebelles in catholicos, & ecclesiasticos, ac templa divina, & sacra-

sacramenta, ut præfertur, commissos, eorum copiis illis resisterent, ab eis Nivella, & Mechlinia receptis, & ibi quibuscunque rebellibus illic reperiis interfectis, Matthia ex Archiducibus Austriae, dum timuisset, ne ibi incolæ, cum non auxiliatus fuisset Trajecto, in eum sævirent, ex fuga prolapsus in Galliam, & per Hispanienses conversis armis in Artesiam & Annoniam, ibi incolæ se permisissent Farnesio eos recipiente, Buscondonenses, Transilvani, Vallanienies, Tornacenses, Novagenies, Antuerpienses, Gandavenses, Brabantini, Geldrenses, Neomagenies, Artemienses, & alii populi eorum regionum, sæpius per legatos Pontificium, Cæsareos, & præfules, & alios congregatos Coloniae missis ad ipsos nuntiis, eos exhortati fuissent ad acceptandum sibi oblata per legatum Regium, quæ forent honesta & laudabilia pro illorum quiete, salute, & utilitate manifesta, eorum responso expectato usque ad diem tertiam Novembris, nec aliquo dato, perseverassent in eorum pertinacia, legati ac præfules ipsi diffusi illorum conversione Colonia abierunt.

Et Rex Hispaniæ jussit quoque cogi ex Germanis legiones binas per Com. Hieronymum Lodronium ex suis primoribus ducibus, & habere stativa in parte inferiori agri Cremonensis inter flumina Padi & Ollii tota æstate & autumno, & in Hetruria, Apulia, & Calabria, & regionibus Italiae circumvicinis alias tres Italarum per Petrum Medicæum, & superventa hyeme transire in oram Lunensem, & ibi portus, & classibus ibi coactis Fabricio Columna procerum Rom. filio Marci Antonii præfecto classis ibi regionis, & Marchione sanctæ Crucis Neapolitanæ, trajici in Hispaniam, & conjungi aliis legionibus Hispanorum, illic etiam coactis ad finem Lusitanæ, Genuæ, Neapoli, & Mesanæ, parata ingenti copia annonæ & materiei bellicæ, cum multis tormentis, machinis, & aliis instrumentis bellicis, ex quibus credebatur velle sibi vindicare regnum Lusitanæ, ei spectans mortuo ibi Rege Cardinale avunculo suo, ubi ibi incolæ se ei sponte non permisissent, & seu movere bellum Mauris Algerii, & aliis in Africa sequentibus partes Turcarum, ope ibi Regum Feacum & Marrocci sibi dimissis per eos quibuscunque Lusitanis penes eos captivatis, pro eorum redemptione solutis ipsorum dominis per Regem aureis quatuorcentum millibus, dum ad præsidium Algerii foret Venetus rebellis religionis Christianæ duodecim millibus armatorum, & Rex Hispaniæ classes centum, triremium, & totidem navium munitas, & circiter triginta millia pedestrium & equestrium in armis, & sibi dimisso Finali ex Liguria per Rodolphum Cæsarem ex consensu ibi reguli de Caretis Hispani, ex ejus ordine illic impositi ad præsidium, prætendentes municipium Milefimi ei propinquum Regi quoque spectare, illud ceperunt, ibi regulo ex familia quoque Careta captivato, & illinc ducto Mediolanum. Archangelus de Blanchis Viglebanensis, ex Religiosis Ordinis Prædicatorum divi Dominici, episcopus Theanensis, & Cardinalis tit. S. Cæsarii in palatio, & perpetuus Commendatarius præposituræ S. Abundii Cremonæ, cultæ per Religiosos Humiliatorum sub regula divi Benedicti, ejus ecclesiam & ædes valde magnificas, illinc dimissis eis Religiosis, concessit Religiosis Theatinis Ordinis Regularium divi Benedicti, inchoati Romæ anno 1526. promotoribus Petro Caraffa, procerum Neapolitano, episcopo etiam Theani, & mox creato Cardinale, & deinde summo Pont. sanctissimæ Rom. Ecclesiæ, & Paulo IV. nominato, & Galeatio Theaneo Vincentino protonotario Apostolico, Bonifacio Colla, & Alexandro, & Paulo Romanis erecto monasterio ibi in vico Montis Caballi sub titulo, & ad memoriam, & honorem divi Syl-

A vestri summi Pont. quod plurimi ingressi sunt, ac professi ipsam religionem, & mox Mediolani, & in multis aliis civitatibus & municipiis Italiae, ibi constructis sibi aliis monasteriis, & ex quibus multi se receperunt Cremonam in ecclesiam & ædes ipsas habitatum. Et die quinta decima Augusti Isabella Gonzaga, filia Federici olim Ducis Mantuæ, & relicta Francisci Ferdinandi Davali Marchionis Piscariæ filii Alphonfi, ex hoc seculo migravit in municipio Casalis majoris agri Cremonensis, relicta de se ipsa maxima sanctitatis opinione ob ejus probam & laudabilem vitam, ac bonos mores, orationibus, eleemosynis, & jejuniis incumbendo, & corpus suum valde affligendo. Et Alexander Picenardus J. Cons. de mense Julii Genuæ, dum ibi esset prætor ex quinque ad ibi incolis judicandum præfectis factus ob ejus eximiam legum doctrinam, & Rochus de Capellinis egregius architectus, etiam Cremonensis, Romæ die vigesima septima, & circa principium mensis Maji, excellens in musica tam vocali, quam instrumentali, & ex Canonicis ecclesiæ cathedralis ipsius civitatis Marcus Felinus.

B Die vigesima sexta Januarii in municipiis hæreticorum Gallia Lugdunensis fuerunt graves terræmotus. Et urbs Blesensium ex inundatione aquarum passa fuit grave damnum, multis ibi ædificiis everfis, & aliquibus ex eis alio abductis. Et etiam nocte præcedente diem Martis decimam septimam Februarii urbs Lutetiæ auctis valde aquis ibi fluminis Somæ inundata fuit, illic incolis illato immenso damno. Et in vespere diei Jovis sextæ decimæ Aprilis, & Cœnæ Domini subortis ventis à Septentrione & Meridie vehementibus, & perseverantibus usque in diem sequentem, nocte cecidit pruina in multa copia, ex qua in tota fere Gallia Cisalpina, & regione circumvicina, fuit causatum ingens frigus, & illatum grave damnum fructibus tunc pendentibus in agris. Et in fretis Italiae submersa fuerunt navigia. Et die Dominica vigesima sexta gravi procella suborta apud Genuam factis rogationibus per ibi præfulem, & clerum, ac populum ad omnipotentem Deum, & cineribus divi Joannis Baptistæ illic asservatis circumlatis per ipsam civitatem, ea sedata fuit, & deinde illic ipsius & regionis suæ incolæ infecti peste dira, ex ea infiniti occubuerunt: & die vigesima octava, & nona Aprilis apparuit sol sanguinei coloris. Et de mense Julii ob gravem æstum in Hispania exortum ab humo processit multa copia glirium, à quibus devastata fuit pars fructuum ibi pendentium in agris. Et in multis locis agri Cremonensis, & agrorum circumvicinorum, durante æstate cecidit grando, ex qua valde damnificati fuerunt fructus illic pendentibus. Et die nona Septembris ex terræmotibus, qui durarunt per sex dies & noctes in Sicilia, aperto ibi monte Æthna in quinque locis, ex eis flammæ eruperunt, cum lapidibus ignitis in aere projectis, & ex quibus arbores plantatæ ibi, & in locis circumvicinis, arefactæ remanserunt, gravi ibi accolarum damno, timore, & stupore, & pullulavit pestis. Arx Lixæ, seu Alexiæ, ex Liburnia die secunda Octobris percussa fuit fulgure, & diruta, extincto Joanne Cornelio patricio Veneto ibi præfecto cum tota ejus familia, ac multis militibus, qui erant ad ejus præsidium, cum multis aliis illic incolis, ex fragmentis lapidum ædificiorum ibi everforum, multisque aliis quassatis cum nonnullis navigiis, quæ erant in mari illic propinquo, duodecim militibus, qui erant super eis, occisis; bimestre fere continuo inchoato die decima Octobris pluviam ceciderunt, ex quibus aquæ Padi, Tyberis, & Arni, & aliorum fluminum, ac torrentium in Italia, valde & præter modum creverunt, & ibi finitimis grave damnum intulerunt. Et ex fluxu maris de mense No-

Novembris apud Cornetum in Latio fuit projecta extra ipsum balena in terras. Nocte præcedente diem Martis tertiam mensis Decembris visa fuit Luna cum circulo circa eam coloris instar rubei. Et in regionibus Aquitaniæ, & Geldriæ, Namurci, & Lucimburgi Galliæ Belgicæ, & Elvetiorum, & Rhætorum sæviit pestis. Die septima Aprilis Venetiis ex muliere Græca prodiit in lucem infans cum facie & pede leoninis, & à tergo duabus pellibus, & nec multum vixit. Et in vico Zurleschi agri Laudensis mulier peperit duos canes cum infante. Nocte præcedente diem Martis decimam septimam mensis Februarii Camillo Cathaneo Vayano prætoris Cremonæ mortuo, ei substitutus fuit Alexander Panigarola, etiam J. C. Mediolanensis, ac Reg. Sen. Fuit mediocris redditus frumenti, & aliorum granorum congruus, & multa copia vini, sed acidi, ac pomorum.

A. C.
1580.

Anno saluberrimo Natalis D. N. Jesu Christi ex beatiff. Mar. Virg. 1580. Romæ Imagine ejusdem gloriosiss. Genitricis D. N. Jesu Christi cum eo infante in gremio picta super parte interiori unius ex muris turris, constructæ in vico Parionis in montibus, & dum foret occultata sceno, quod esset in turre, percussa tridente ferreo, quo motum fuisset scenum, & voce lugubri ab ea emissa audita, & statim ab ipsa amoto sceno conspecta, & ab aere tunc effuso nimbo copioso gravi ventorum impetu, tonitruum strepitu cum fulguribus frequentibus de mense Aprilis, dum quamplurimi ex ibi incolis his auditis ac visis attoniti accurrerint in ipsam turrim, & genuflexi ante imaginem ipsam, & factis ad eam Genitricem Mariam precibus, invocato ipsius auxilio ad omnipotentem Deum in illorum periculis, & infortunis, & pro assequenda venia peccatorum suorum ab eo, ipsiusque placanda ira adversus illos, ex ejus gratia, & intercedente ipsa gloriosiss. Maria Virg. multi ex ipsis sanati fuerint ab infirmitatibus variis, quibus opprimebantur, & multa alia facta miracula, quotidie plurimis etiam aliis à diversis infirmitatibus fanatis, quibus detinebantur, ingens multitudo personarum concurreret ad ipsam multis pecuniis, & aliis magni precii, quas ibi dimitterent ad ornandam ipsam imaginem, & turrim, & ut ante eam fieret quotidie divinum sacrificium missæ, cum aliis officiis ad honorem omnipotentis Dei, & ipsius gloriosiss. Mariæ Virg. memoriam, & ex ipsis pecuniis distribueretur egenis, & fierent alia opera pia, summus Pont. ordinavit eam imaginem, ut foret in loco magis honorato, commodo, idoneo, & frequentato, illinc amoveri, & transferri in ecclesiam cathecumenorum ejusdem urbis; & cum ibi Gubernator ob id illuc profectus fuisset cum fabris, nullaque eorum arte & vi amoveri potuisset, & ibi vicini ægre ferentes eam inde asportari, fabros ipsos, ac rectorem, & milites, quos secum habebat, susceptis faxis & baculis impetiissent, & illinc expulissent, & nimbus quoque tunc vehemens gravi ventorum impetu cum tonitribus & fulguribus exortus fuisset, ordinavit eam turrim redigi in templum, ac ampliari sub vocabulo D. Sanctæ Mariæ à Tronis, ad honorem ipsius, & prænarratorum memoriam ibi constructis domibus, in quas se conferrent cathecumeni ipsi habitatum, & in eis alimenta haberent, & in templo ipso celebrari facerent missas, & alia officia divina, die & noctu per sacerdotes secum assistendo, eisque auxiliando ex pecuniis, & aliis, quæ ibi oblata & dimissa fuissent per illuc accedentes. Et finito sacello magnifico cum sepulchro ex ordine ipsius summi Pont. quoque erecto in ecclesia Divi Petri etiam Romæ ad honorem & memoriam divi Gregor. Nazianzeni Episcopi, & insignis thelogi, & ex celeberrimis doctoribus religionis Christianæ in par-

A tibus Orientalibus, ejus corpus die undecima Junii transferri fecit ex ecclesia Monialium, degentium in ædibus regionis ibi campi Martii, in ipsam ecclesiam divi Petri, & locari in eo sepulchro constructo in ipso sacello, ipsum comitando ab ipsa ecclesia Monialium ad eam divi Petri cum Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, prælatis, religiosis, presbyteris, ac laicis ex incolis Romæ, & aliarum regionum circumvicinarum innumerabilibus multo cum honore, secum faciendo solemnes rogationes ad omnipotentem Deum, versus eum invocato auxilio B. Mariæ Virg. omniumque Sanctorum suorum, ipsiusque divi Gregorii supplici & contrito corde pro conservatione & exultatione ecclesiæ suæ, ipsiusque defensione ab infidelibus, & hæreticis, illorumque extirpatione, ac pace & unitate Principum, & populorum Christiani nominis, ac suorum peccatorum venia ex ipsius gratia, & miseratione, eo summo Pont. conservato incolumi, ne conculcetur, & ex humanis tolleretur à tabulato aulæ nuncupatæ Constantini ex palatio divi Petri, in quo resideret, constructo ex lateribus coctis & calce, opere testudineo, dum, postquam per ipsam aulam deambulasset aliquo temporis spacio, die vigesima septima Junii ipsam egressus fuisset, statim illud corruerit.

B
C
D
E
F
Et die septima Aprilis ex terræmotibus quassatis & dirutis multis ædificiis in Hollandia, Zelandia, & Brabantia, Antuerpiæ, & Brussellis; & in maritimis Normandiæ, & reliquæ Galliæ Celticæ, & Angliæ, ac ibi in navalibus apud Boloniam, & Genforiacum, & Londinum, & alibi submersis multis navigiis, aliquorum interitu. Et aere sereno ab æthere prolapsa igne in campestria Angliæ, & longo, & lato spatio progresso per ea omnibus ibi repertis combustis. Et eodem mense in ipsamet regione producto in lucem infante absque capite cum rana rubeta ibidem. Et de mense Novembris alio ex vetula nato unica manu, octo pedibus, & ex eis uno humano, & aliis diversorum animalium, & cauda muris, & galea in capite. Et per ibi divitem avarum muliere vidua, & paupere, quæ ab eo petiisset eleemosynam, à se ignominiose expulsa, ipsius domo percussa fulgure, & cum ipso, ac tota ejus familia, & bonis, quæ ibi forent combustis, ex judicio omnipotentis Dei. Rex Hispaniæ ad comprimendum pertinaciam, & extirpandum impiam doctrinam rebellium Rom. Ecclesiæ, & sibi ex Belgis, & Germanis transrhenanis adhuc debacchantibus in ecclesiasticos & catholicos earum regionum, ipsos occidendo, eorumque bona, domos, ac templa divina diripiendo, & vastando, simulachris, & reliquiis, ac sacramentis ibi divinis everfis, projectis, & pedibus conculcatis, & per illos intercepta Mechlinia, & ad ejus custodiam impositis Anglis eorum superstitionis, qui usi fuerint in ibi catholicos omni genere sævitici, & dum occiderint omnes Moniales monasterii ibi Ordinis de observantia divæ Claræ, ex virtute omnipotentis Dei auditæ fuerunt noctis tempore celebrare officia divina in earum ecclesia. Et dum diruerint sacellum erectum in ecclesia ibi majori olim per B. Rambanum, sapius conspecta fuit crux alba super eis fragmentis. Et dum voluerint diruere templum, & ædes ibi divi Celsi cultas per Religiosos Carmelitas Dominæ sanctæ Mariæ, viso brachio extento super ipso templo cum ense nudo, territi, ab ejus ruina destiterunt. Et Brussellis altare erecto in ibi ecclesia cathedrali, ad quod in tabernaculo aurato magnifico servarentur summo cum honore tres hostiæ sacratæ eucharistiæ Dominicæ, olim ereptæ è manibus nonnullorum Hebræorum, qui comperti fuerint in eas uti omni genere vituperii, sapius everso, & statim instaurato, & viso integro, & circa illud ad prohibendum ad ipsum illorum aditum constructo muro ex lateribus coctis & calce, adversa

O o o o o sua

fus illos continuavit bellum ope nonnullorum ex
 ipsis sequentium partes suas, & ex Valensibus, Ger-
 manis, & Italis conductis ad ejus stipendium, mul-
 tis copiis pedestrium & equestrum, Alexandro Far-
 nesio, Principe Parmæ & Placentiæ, & nepote suo,
 ibi ejus vicario, & ducq; supremo, & illorum re-
 ctore Gulielmo Principe Aurentiorum. Et dum Ori-
 ribigenes, Gruiligenes, Tronenses, & Frisii, Re-
 gi ipsi adhæssissent, de mense Februarii, ex eorum
 regionibus quibuscunque Hispanis equestribus & pe-
 destribus egressis in Insuliam, & equestribus mox
 in Regnum Neapolitanum, & pedestribus illinc
 classe conductis in Hispaniam, & mox traductis in
 Insuliam, per rebelles obsessa Groninga in Frisia,
 Ludovico Nassovio, fratre Principis Aurentiorum,
 duce, & Regiis tendentibus ad ejus opem, cum ex
 illis circiter mille quinque centum equestres, & de-
 cem millia pedestrium occurrerint sub regulo Del-
 lanua, Gallico vicario Principis Aurentiorum, fa-
 cto utrinque prælio profligati fuerunt, eis fere om-
 nibus cæsis, & captivatis, & ex ipsis ducibus, &
 aliis optimatibus conductis in civitatem Montium
 Anoniæ ad Farnesium ibi residentem. Et regulus
 Calicis ex adhærentibus Regis ingressus municipium
 Brisii, sibi proditum per ibi incolas, quinque cen-
 tum pedestribus, & secum confertis manibus per
 ibi milites ad præsidium, & per illos ex ipsis occi-
 sis circiter ter centum, reliquis captivatus fuit una
 cum rectore Donai, & aliis quatuor proceribus,
 quos secum habebat. Et per Montenses facta con-
 juratione in necem Farnesii, & in lucem prodita,
 multi ex illius complicibus carcerati, & ultimo
 supplicio affecti fuerunt de mense Julii. Et Comes
 Agamonius ex adhærentibus etiam Regis, dum ef-
 fet in ejus oppido Imoi, & jaceret in lecto, eo
 oppido clam nocte occupato per rebelles, regulo
 Delanua etiam duce, una cum uxore & sorore cap-
 tus, & ductus fuit Brussellas, & ibi carceratus.
 Alioque mox prælio commissio inter Regios & re-
 belles apud Brugiam, & rebellibus profligatis, ex
 illis multis quoque cæsis, ipse regulus Delanua il-
 lorum Dux multis aliis captivatus fuit. Et per Re-
 gios deinde obsessum fuit oppidum Delphi in Fri-
 sia, & de mense Augusti eo recepto Boschivium,
 & dum ex prodicione intenderent capere Samarobri-
 vam, nunc Cambraium Ambianorum, ea in lucem
 prodita, ex ipsius incolis ejus consociis captivatis
 quadraginta cum quinque ecclesiasticis, mox obses-
 sa per Regios, Rex ipse Margaritam sororem, &
 matrem Farnesii vicarii sui, & olim reatricem pro
 Rege ibi populorum, illuc ex Italia transmisit ad
 exhortandum rebelles illos ad deponendum arma,
 & illorum impiam opinionem, & Rom. Ecclesiæ,
 & ipsi Regi obediendum, & per eos sibi electo
 protectore Alexandro Duce Alanzonii, & per eum
 ad opem Cambrai ex Gallis sibi adhærentibus bis
 destinatis copiis, & per Regios sibi occurrentes re-
 pulsus gravi illorum strage, & multorum cæde &
 captura, & mox per alios transmissos ibi obsessis
 data ope & annona. Et inter rebelles illos & Re-
 gios factis multis aliis præliis diverso Marte in Fri-
 sia, Zelandia, Artesia, Hanonia, Geldria, & Bra-
 bantia, multorum utrinque eorum quoque cæde &
 captura, ibi multis municipiis obsessis tum oppu-
 gnatis, tum expugnatis, & aliquibus ex eis dire-
 ptis, Rex ipse ad tollendum ex humanis Principem
 Aurentiorum publicato edicto ejus nomine propo-
 suit ingens præmium cum occidentibus, seu capti-
 vantibus, & se consignantibus Farnesio vicario suo,
 & ipse ad hæc evitanda, & se conservandum in
 Hollandiam regionem ei suppositam se recepit.

Et in Hybernia per ibi suppositos Regiæ Ang-
 gliæ, & copias militum, quas illic habebat ad sui
 præsidium, & alios ibi sequentes partes Regis Hi-
 spaniæ, & copias per eum ad ipsorum opem trans-

A missas, commissæ etiam fuerunt nonnulla certami-
 na diverso Marte, aliquorum interitu. Et Hen-
 rico Infante Lusitano, episcopo Eboracense, &
 Cardinale sanctiss. Rom. Ecclesiæ sub tit. Quatuor
 Coronatorum, & Rege Lusitaniæ Ulisponæ mor-
 tuo die ultima Januarii, qua etiam in lucem pro-
 ductus fuit, exhortatis prius, dum celebravit illic
 in ecclesia cathedrali missam solemnem, ibi inco-
 lis, & aliis Lusitanis, habita ad eos illic congrega-
 tos facunda oratione per ipsum, ad accipiendum
 post ejus mortem in Regem suum Philippum ejus
 nepotem Regem Hispaniæ, cui magis, quam aliis
 spectaret, & conveniret ipsum regnum, cum natus
 foret ex Isabella sorore ejus Henrici, & Joannis
 fratris sui avi Sebastiani, ejus Henrici præcessoris,
 & habuisset uxorem Mariam filiam ipsiusmet Joan-
 nis, cujus filius quoque sui nominis habuisset uxo-
 rem Joannam sororem Philippi, ex qua natus fuisset
 Sebastianus, & Joannes ipse olim ibi Rex, &
 idem Henricus, & alii eorum fratres nati fuissent
 ex Emanuele, & Maria filia Ferdinandi Regis Ar-
 ragoniæ, & sorore Joannæ matris Caroli V. Augu-
 sti patris Philippi. Et regnum ipsum esset mem-
 brum regni Asturiæ, & Legionis nunc Castiliæ ju-
 ris Philippi, circiter annum millesimum decimum
 concessum sub feudo per Alphonsum VI. Castiliæ
 Regem Henrico Comiti Lotharingiæ, ei nupta
 C Tiresia filia sua naturali ob operam fideliter &
 præclare per eum navatam secum militando, Gal-
 lis secum conductis adversus Saracenos, regnum
 ipsum occupantes, eo ex illorum manibus recu-
 perato. Et Philippus ipse, cum & Regna Arra-
 goniæ, Castiliæ, & reliqua Hispaniæ teneret, fo-
 ret aliis quoque præponendus in ipso regno ob
 ejus potentiam, magnanimitatem, dignitatem, au-
 ctoritatem, & integritatem eximiam, & per eum
 Regem Hispaniæ, ut ipsum regnum haberet via
 juris, & absque armis, exquisitis & habitis consiliis
 à celeberrimis Jurisperitis ex Hispania, Italia, &
 Gallia, moram facientibus in ibi gymnasiis publi-
 cis, & etiam Romæ, Mediolani, & alibi ipsum
 D regnum ei uti propinquiorei masculo ipsi Regi de-
 functo, ut præfertur, spectare, & facta oblatione
 per ipsum ejus quinque rectoribus, ac primatibus,
 ac incolis, cum recipientibus in Regem suum, ipsis
 confirmandi privilegia immunitatum sibi concessa-
 rum per olim illic Reges, eisque permittendi regi-
 men & administrationem rerum ibi publicarum, &
 ex eis idoneis concedendi dignitates, & proventus
 ibi ecclesiarum, & officia, & magistratus illic, &
 alibi, ac dandi ibi incolis grana, quibus indiguissent
 pro eorum victu, & quocunque ex ipsis, qui ad-
 huc forent captivi apud Numidas, ex eis, quos
 E captivassent anno superiori tempore conflictus se-
 cum facti per Sebastianum eorum Regem exercitu
 suo, in quo obierit, ære suo proprio redimendi,
 ac multis aliis amplis conditionibus oblatis, & Joane
 ex Catharina, filia Odovardi Ducis Bragantiæ,
 sorore Joannis Secundi Regis Lusitaniæ, & Don
 Antonio filio naturali Aloysii, ex filiis memorati
 Emanuelis Ducibus Bragantiæ, & prætentibus
 regnum ipsum sibi spectare, eis confirmandi ipsum
 Ducatum, & alia Domina, quæ ibi haberent, &
 alia multi redditus concedendi, & solvendi ipsi Don
 Antonio pecunias, quibus posset solvere æs alie-
 num, quod haberet, & eis rectoribus, primatibus,
 & incolis, & Catharinæ, & Don Antonio datis
 F multis dilationibus ad deliberandum super eis obla-
 tionibus, & Catharina transgressa in partes Regis,
 & per alios nullo sibi dato responso congruo, & per
 summum Pont. ad prohibendum, ne bellum inter
 eos ac Regem succederet, destinato Alexandro Ri-
 o Patriarcha Alexandrino, & S. Rom. Eccl. pres-
 bytero Cardinale sub tit. D. Sanctæ Mariæ in Ara-
 celi, ad Regem degentem ad limites Lusitaniæ in
 civi-

civitate Guadalupis, olim Cæciliæ Melinæ nuncupatæ, ut eum componeret cum Lusitanis, dum in regione ibi propinqua haberet exercitum equestrium & pedestrium sub cura & regimine Arnandi de Toledo Ducis Alvæ, ejus exercituum ducis supremi antiqui, ex Italis sub Petro Medicæo, cum quo forent multi proceres ac nobiles Rom. & Itali, & Germanis sub Com. Ludovico Lodronio, & Hispanis veteranis, quos habuisset ad præsidium Siciliae, Calabriae, Apuliae, & Insubriae, & ex aliis coactis sui stipendio, cum aliis adunatis per Duces, Marchiones, & Comites Hispaniæ, eorum proprio ære, & magno numero fossorum, lixarum, & calorum, & jumentorum, curruum, tormentorum bellicorum tam currulium, quam muralium, ac classe Sicula sub Fabritio Columna, eique mortuo substituto Prospero agnato suo, & Neapolitana sub Antonio Cardona, Ligustica sub Andrea Doria, & Hispana sub Alvaro Bassimano, regulo Sanctæ Crucis Hispano, in mari ibi finitimo, quibus regnum ipsum vendicaret, ubi sibi sponte recusassent illud dimittere, & dum cum Don Antonio esset in civitate Sanctæ Arenæ cum duobus ex eis rectoribus, ac Ferdinando à Frumento ex magistratibus summi Pont. & ejus nuncio apud Lusitanos, ac Alexandro Farnesio episcopo Parmæ, & ibi, ac Placentiæ Ducis, legato penes eosdem, & per ipsum in ecclesia illic majori celebrata missa solenni, in ea invocata gratia Sancti Spiritus, ex consensu eorum duorum rectorum sibi die decima nona Junii subripuerit titulum & coronam ipsius regni, & mox illinc nonnullis copiis militum, quas haberet, directo itinere Vlisponam metropolim ipsius regni, ut per ibi incolas Rex agnosceretur, & dum alii tres rectores aliis copiis militum ad ei resistendum illinc erupissent, ut secum armis concurrerent, & per eum ipsorum copiis adductis in sui votum, secum ingressus fuisset Ulisponam, ipsiusque tribus rectoribus ex fuga illinc prolapsis ad Regem, & ei adhærentibus, Rex ipse, per ipsum eo Don Antonio declarato rebelle suo, & proscripito à quibuscunque ejus regnis, & dominiis, & exploratis, & æquatis itineribus, quibus posset ipse exercitus transire tormentis bellicis in regnum ipsum Lusitaniæ, jussit Ducem Alvæ ipso exercitu, ac eis classibus illud ingredi in illum Don Antonium, & Lusitanos ejus partes sequentes, & Dux Alvæ, multis ex eo exercitu morbis contagiosis, ob intemperiem aeris causatis, vita functis, reliquis mari & terris ingressus ipsum regnum, & ex eo receptis multis civitatibus & oppidis, se ei permittentibus absque armis, direxisset iter suum versus Ulisponam, eique se appropinquasset, & Don Antonius aliquibus copiis militum illinc in ipsum exercitum erupisset, & facta utrinque aliqua pugna, nonnullorum cæde, repulsus in eam civitatem, pedem retulisset, & per Regios sequentes victoriam ipsius civitatis porta recepta, ibi incolæ diffisi viribus suis se Regi permiserunt, illinc ex fuga prolapsis Don Antonio nonnullis ex ipsius copiis ad montes, & sylvas illius regionis, dimissa post se classe quadraginta duarum navium munita tormentis bellicis, eorumque materie, ac copia annonæ, & militibus, inter quas forent septem majores, super quarum singula erant quatuor centum milites ad earum custodiam, cum nonaginta duobus tormentis bellicis, & intercepta per Regios die vigesima quinta Augusti, aliquibus ex eis insequentibus ipsum Don Antonium, Rex ipse eos incolas recepit in sui gratiam & protectionem, sibi dimissis omnibus illorum bonis; & cum sæviret pestis Ulisponæ, ex cujus incolis illa quotidie multi occumberent, substitit in civitate ipsa Guadalupis, & illic non multo post oppressus infirmitate gravi ex ea laboravit usque ad mortem, & recepta valetudine per ipsum Anna Austriaca,

A ejus quarta uxor, infecta lentiginibus, ex illis & abortu duorum foetuum periit die vigesima sexta Octobris, ex ea, quæ secum vixisset per decennium, superstitibus filiis Carolo annorum quinque, & Philippo annorum duorum, & Maria mensium octo, dum in lucem producta fuerit die quarta decima Februarii.

B Et cum Don Antonius suorum acie se recepisset sex millia pedestrium, & sex centum equestrium in civitatem Portus, Albaretæ olim nuncupatæ, ex ea regione, Hispani, qui ipsum insequuti fuerint, illuc transiverunt, & inito certamine inter eos & ipsum Don Antonium, illiusque copias eis profligatis, & ipso ex fuga prolapsis, paucis equestribus tantum comitato ad mare ibi propinquum, Rex ex Guadalupa suis purpuratis, & aliis, quos secum habebat, accessit die quinta Decembris in civitatem Elviræ, Elves nuncupatæ, ex insignioribus civitatibus Lusitaniæ, & per ibi incolas & alios Lusitanos, illuc profectos, receptus fuit multa cum pompa, & magno cum honore, & versus ipsum, & Carolum suum primogenitum, & Infantem, præstitum juramentum obedientiæ & fidelitatis congruum; & cum Don Antonius intellecta clementia, qua usus fuisset Rex in Lusitanos, amissa spe habendi copia auxiliares à Rege Gallorum, & Regina Angliæ, & aliis, à quibus sperabat, missis legatis ad Regem obtulisset se ei permittere, ipsum obtulit recipere in sui gratiam, & cum per Lusitanos nonnullis Hispanis occisis suspicatum fuerit, id processisse ex instigatione ipsius Don Antonii, intercedente tamen inter Lusitanos & Hispanos ipsos odio naturali immenso antiquitus, timuerit se Regi subijcere, Rex ipse ad ipsum tollendum ex humanis proposuit edictum publicum, quo ipsum capientibus, eique seu ejus magistratibus præsentantibus, & ubi voluerit resistere occidentibus, obtulit præmium.

D Rodolphus Cæsar Cremæ oppidum, ex dioecesi & territorio antiquissimo Cremonensi, erexit in civitatem ad intercessionem & in gratiam Venetorum ei dominantium, dato ei Episcopo per summum Pont. Hieronymo Diedo ex ipsorum patritiis, sibi dimissis per episcopos Cremonensem, Placentinum, & Laudensem ex his, quæ habebant ex ejus agro, suppositoque ejus episcopatu archiepiscopatu Bononiensi mox erecto. Et Mediolani hora secunda noctis præcedentis diem Mercurii vigesimam primam Aprilis mortuo Antonio Guzamano Marchione Aymontis Hispano, & in universo statu Mediolani rectore, & in Italia capitaneo generali pro Rege Hispaniæ, per ipsum ei substitutus fuit Don Santius Gevarra de Padilia, ibi arcis præfectus; & ex Cardinalibus sanctissimæ Rom. Ecclesiæ decesserunt Archangelus de Blanchis, tit. S. Praxedis, ex vico Gambaloidi agri Viglebanensis, & ex Religiosis Ordinis Prædicatorum de observantia divi Dominici, & episcopus Theanensis, die decima octava Januarii, & Franciscus Alciatus, tit. D. sanctæ Mariæ in porticu, Mediolanensis, die vigesima mensis Aprilis, & Joannes Moronus Decanus, & episcopus Hostiensis, etiam Mediolanensis, circiter horam quintam noctis præcedentis diem vigesimam secundam mensis Decembris Romæ, & die penultima Augusti hora vigesima in domibus Abbatiae propinquæ Taurino obiit Emanuel Philibertus Dux Sabaudia annorum quinquaginta trium ex febre contagiosa, superstite Carolo unico filio legitimo annorum decem & octo. Et de mensibus Julii & Augusti ob intemperiem aeris frigidi, ac caliginis, & ventos vigentes mensis Julio præter statum temporis, Romæ, Venetiis, Mediolani, & alibi in tota Italia, Gallia Transalpina, Hispania, & fere tota Europa infiniti oppressi fuerunt vehementi capitis gravedine cum febre, ac tussi, rheuma-

te, stomachi indispositione, & acerbitate, & nausea ex capite eorum flegmate frigido distillante, & nullo gustu cibi ac potus, ex quibus innumerabiles occubuerunt, & ex epidemia Genuæ, & in ejus regione, Taurini, Parisii, Lugduni, Nicææ, & multis aliis vicis Galliæ Narbonensis, innumeri alii defecerunt. Nicolaus Sfondratus, Præsul Cremonæ, in ecclesia ibi cathedrali die Jovis decima Augusti, & duobus diebus sequentibus, habuit Synodum cum Archipresbytero, Archidiacono, Decano, Præposito, Primicerio, Cimiliarcha, canonicis, & mansionariis ipsius ecclesiæ, & aliis Archipresbyteris, præpositis, & rectoribus ecclesiarum ipsius civitatis, & suæ Diocesis, in qua lectis per Joannem Baptistam Gadium, unum ex ipsis canonicis, coram aliis ibi congregatis decretis, constitutionibus summi Pont. sanctiss. Rom. Ecclesiæ, ac decretis Synodorum Tridenti, & hujus Provinciæ Mediolanens. hæcenus conditis ad ipsam synodum facientibus, ordinatum fuit ea esse servanda, ac electi fuerunt Judices delegandi à Sede Apostolica in causis ecclesiasticis in ipsa civitate agitandis, & examinatores provehendorum ad sacros ordines, & dignitates, ac beneficia ecclesiasticorum, ac testes synodales, & facta alia ad conservandum eorum mores, & ritus, ac honestatem, & decorum sacerdotalem. Et Cremonæ hæc mirabilia contigerunt: nam inter Moniales D. sanctæ Mariæ de Columba, Ordinis Cisterciensium, degentes in ibi ædibus, & ecclesia divi Thomæ existens Aurelia de Navarolis ex incolis ipsius civitatis, dum esset annorum circiter novem arte humana & opera diabolica, sibi dato fasciculo violarum, fascinata, & postquam ægrotavit per biennium continuum oppressa à Spiritu maligno, & dum ipsam valde infestaret; exorcismis illo represso, ingressa monasterium ipsarum Monialium, & dum earum religionem intenderet profiteri, rursus oppressa ab illo spiritu, & dum exorcismis adhibitis iterum repressus cessavit ab ejus molestia per annos circiter quinque, mox singulo anno per ipsum vexata, & gravius hoc anno tormentata fuit ejus manibus, brachiis, pedibus, facie, genis, capite, labris, oris, ac lingua acubus acutis perforatis, ipsaque lingua impedita, ejusque ore obturato, sermone prohibito, ac esu & potu sibi interdum prohibitis ex ipsis acubus, quibus ipsa membra infixerat ab eis extractis nonaginta, & in ejus uterum intruso colubro, qui ejus cor ac stomachum continuatim corroderet, omnemque cibum, quem susciperet, sibi datum pro elemosyna devoraret; gutture & pedibus vinculis alligatis, ipsaque sæpe percussa lapidibus, ejusque nodis septem, ac dorso sinistræ manus, medietateve brachii, & genu ab ea parte excoriatis, ejusque corde soffocato, ac membris ipsis cruciatis, ac stomacho corroso, compulsâ morari sub dio in locis humidis, & super solo noctis tempore, & etiam diei, ex ore ipsius per tres hebdomadas continuas ejectis ex ipsis acubus, clavis, & massulis ferreis, nubicibus, nucleis integris persicorum, foeno, & canna, convolutis crinibus muliebribus ac plumis diversarum avium, seminibus coriandri, ac picæ, cum tribus orbiculis ovorum gallinaccorum, in quorum uno fuerit etiam de feminibus coriandri, & in alio de capillis cum claviculis ferreis, & modulo cordis fabricato die tertia Maji, & solemnî Inventionis sanctissimæ Crucis, cui affixum fuit corpus Dominicum, ipsaque valde cruciata, cum tentata per eum ad deserendum religionem Christianam, illique adhærendum, & se obligandum scriptura ejus sanguine facta, id noluerit facere, dum ei non adessent Sacerdotes, qui illum dæmonem orationibus divinis & exorcismis reprimerent, quibus illum coegerunt die vigesima tertia Octobris sibi pandere multas fascinationes, quas ad ei nocendum paratas ha-

bebat in camera, in qua moram faciebat, & ad ipsam liberandam ab eo colubro, eo ex ventre ipsius extracto, & asportato, eisque fascinationibus repertis, & combustis, deinde non fuit molestata, & tot sibi tormenta per illum illata constanti & invicto animo sustinuit, roborata ope & gratia D. N. Jesu Christi, ad exemplum reliquorum suorum fidelium, quos nunquam deserit.

Et hora decima septima diei Dominicæ septimi mensis Julii suborto nimbo gravi ventorum impetu, ac strepitu tonitruum, & fulguribus, unoque eorum percussa arce sanctæ Crucis ejusdem civitatis ad partem Occidentalem, & pulvere sulphureo exposito in camera ibi constructa sub fornice, pro defensione ipsius arcis, accenso everfa fuit ipsa camera cum aliis locis, & mœniis ibi, & ad partem Septentrionalem constructis, oleo olivarum, & ab ardendo caseo, & orisio, & aliis illic reservatis profusus & esu militum destinatum ad custodiam ipsius arcis, consumptis, ex eis militibus, & aliis ibi repertis à ruina eorum ædificiorum everforum conculcatis, & ex ipsis mortuis octo Hispanis, & duobus Theutonicis, inter quos fuit eorum chirurgus, cum decem mulieribus ex illorum uxoribus, & ancillis, & pueris, & puellis viginti eorum filiis, & multis aliis debilitatis summo omnium Cremonensium stupore ac timore. Et circa meridiem diei Martis vigesimæ primæ mensis Junii cecidit in municipio Vitellianæ diocesis Cremonensis, & ejus, ac locorum circumvicinorum agris, grando, ex qua aliqua grana ponderata reperta fuerunt esse unciarum viginti octo, & fracti fuerunt imbrices, quibus tegebantur eorum domus, & occisi fuerunt multi ex ibi incolis, & multi animantes tam domestici, quam silvestres, & multæ extirpatæ arbores, & ibi, & in agro Parmense, fructibus pendentibus illatum fuit grave damnum. Et circa finem mensis Maji visæ fuerunt in aere frequentes turmæ papilionum volare ab Ortu & Septentrione versus Occasum, & mox illinc redire. Et in vico Stratellæ agrî Papiensis inter passeris innumerabiles ibi congregatos commissio certamine, ex eis infiniti perierunt. Et in agris Trivisii, & Fori Julii, multi apparuerunt lupi, ex quibus aliqui sævierunt in nonnullos pueros, & imberes ex ibi incolis. Et ad principium mensis Julii conspecta fuit in aere stella lucidissima. Et die Dominica sexta mensis Augusti, & Transfigurationis Dominicæ, Venetiis suborto quoque ibi turbine, multoque nimbo effuso gravi ventorum impetu, ac tonitruum strepitu, & fulguribus, ab eis percussæ fuerunt ædes Religiosorum ex Minoribus Conventualibus divi Francisci, & Carmelitanis Dominæ sanctæ Mariæ, & Montis Oliveti sub vocabulo divi Antonii. Et inter secundam & tertiam horam noctis præcedentis diem Veneris ultimam mensis Septemb. visus fuit ingens vapor igneus ab Ortu Solis se protendere versus Septentrionem, & mox diminutus duravit fere usque ad auroram subsistens in aere. Et in crepusculo noctis præcedentis diem Dominicam nonam Octobris conspecta fuit stella crinita, & mox alia de mense Decembris, quæ apparuerunt per multas noctes eis mensibus, ac de mense Januarii. Fuit annonæ mediocris redditus. Sigismundus Picenardus, excellens J. C. & ex Regiis Senatoribus in Dominio Infubrum, ex ulcere sibi causato in capite ex hac vita migravit die xxiii. Novemb. Mediolani, & illinc ejus corpus conductum fuit Cremonam patriam suam, & positum in sepulcro majorum suorum, existente in ecclesia monasterii Religiosorum Ordinis Præd. de observantia D. Dominici: & quem ob ejus præclaras virtutes, & multa beneficia per eum præstita ipsi patriæ suæ, concives sui horum memores valde honorarunt, ex eorum aere publico procurato ejus funere, & pro suffragio animæ suæ celebratis officiis divi-

divinis in ecclesia ibi Cathedrali, illic sibi erecto cenotaphio imaginario, & temporario, excelsio instar pyramidis, opera fabrilis & architectura insigni, quod circumdatum fuit ab imo usque ad summum cereis accensis durantibus ipsis officiis, cum hac inscriptione:

**SIGISMVNDI PICENARDI SENATORIS
AMPLISSIMI TVTELA PRAESIDIOQVE
ORBATA CIVITAS CREMONEN. QVAE E-
IVS CONSILIO, ET FIDE, TAM IN SENA-
TV, QVAM APVD REGEM FVIT SEMPER
ADIVTA, TOT COMMODIS AVCTA, TO-
TA NVNC MOERORE CONFECTA HVNC
VNICO ELOGIO PATREM PATRIAE FVIS-
SE DECLARAT.**

**DECRETISQVE EI EXEQVIIS, POMPA,
LAVDATIONE, HAC ETIAM SPECIE,
ET DIGNITATE EIDEM ERECTO TABER-
NACVLO, QVASI MERITORVM SVORVM
QVADAM CONSECRATIONE, VOLVIT CI-
VITAS PIETATEM ERGA DIVINVM IL-
LVM VIRVM, IN CIVIVM ANIMIS IN-
CLVSAM, PVBLICE APVD OMNES ESSE
TESTATAM.**

**QVI CVM MAGNA VIR ESSET INTEGRI-
TATE, ET INNOCENTIA, CVMQVE JVR.
CIV. SCIENTIA, ATQVE OMNI PRVDEN-
TIAE GENERE PRAESTARET, SVMMVM
NON MODO DIGNITATIS IN SENATV,
SED ETIAM GRATIAE APVD HISPAN.
REGEM, LOCVM TENVIT.**

**AD QVANTVM VERO GLORIAE FASTI-
GIVM, BENEFICENTIA, HOSPITALITA-
TE, MIRAQVE IN ADIVVANDIS OMNI-
BVS ALACRITATE, ILLE SE EXTVLE-
RIT, TOTA LOQVATVR HAEC MOLES,
TOT COLUMNIS ERECTIS, TOT LVMI-
NIBVS ACCENSIS, NOS LOQVI NON SI-
NIT DOLOR.**

In Piceno, Flaminia, & Liguria, & ad fines regionis Cremonensis, Laudensis, Bergomensis, Cremonensis, Brixienensis, Mantuani, Mutinensis, & Rhegiensis, substitit ingens manus latronum ficariorum, & illinc exsulum nonnullorum ex ibi magnatibus auxilio fulta, contemptoque imperio illic Magistratum, & suorum satellitum, ut aliqui ex exsulis Piceni, & Flaminiae, ac Liguriae, tam audaces & impii fuerint, ut ausi fuerint irrumpere nonnulla ex illic municipiis, in quibus habitarent eorum inimici, ipsosque invadere, & secum manus conferere, & aliquorum domos ab eis habitatas expugnare & diripere, & quoscunque in eis repertos occidere, ut ad illos extirpandum opus fuerit summo Pontifici in eos destinare Alexandrum Sforciam in Picenum, & Petrum Donatum Caesium in Flaminiam Bononiam Cardinales sanctae Rom. ecclesiae, multa armorum manu, & quorum opera & diligentia plurimis ex illis captivatis, & ultimo supplicio affectis, reliqui illinc territi aufugerunt. Et cum ex Cremonensibus, & populis finitimis, exsules & focii accesserint domos aliquas, easque depopulati sint, & multos ex aliquorum suorum inimicorum mandato, & ab eis habito pretio occiderint, adversus illos ad eos quoque extinguendum per Ducem & praefectos Reip. Venetorum, & Rectorem, & magistratus in statu Mediolanense pro Rege Hispaniae, & Ducem Mantuae, proposita fuerint publice edicta quibus concessum fuit praemium ex aere publico illos captivantibus, & consignantibus ibi Magistratibus, & ubi eis obstitissent, ipsos occidentibus.

A. C. Anno igitur Natalis Dominici 1581. Alexandro

1581.

A Panigarola J. C. Mediolanense, & ex Senatoribus Regis in statu Mediolani, Cremonae praetore, Philippus Rex Hispaniae die vigesima Aprilis, dum esset in civitate Tacadure, vulgo Thomare, Lusitaniae, ibi ejus regni, & regionum sibi suppositarum fuit insignitus corona summo cum triumpho, ac gaudio, & consensu ibi incolarum, praeter adhaerentium Don Antonio, nuncupato Duci Bragantiae, ejus aemulo, per aliquos ex illis occupatis insulis Terceriis, secus quas fit transitus ex Hispania in Indiam, & illinc reditus, eo profecto in Galliam & Angliam, ad ibi requirendum auxilium, quo recuperaret Regnum ipsum. Et Rex, limitata in statu suo Mediolanense auctoritate ibi Vicarii sui, sanxit illic ejusdem Senatum uti tantum posse in causis civilibus & criminalibus arbitrio suo juxta dispositionem Juris Civilis, constitutionum, & ordinum Imperialium, & suorum illuc litteris suis transmissis. Et factis induciis per triennium cum Turcarum Imperatore, interventu Alexandri Crucii Mediolanensis, penes illum nuncii sui Byzantii, ivit Ulisponem Metropolim Lusitaniae, & dum resideret ibi in arce, per aliquos ex illis adhaerentibus Don Antonii, ad tollendum ex humanis Regem ipsum, & quoscunque Hispanos, quos secum haberet, illic invisos, facta fovea subterranea, ab aedibus monasterii ibi Religiosorum D. sanctae Mariae Gratiarum Ordinis Heremitarum divi Augustini, penetrante in ipsam arcem, ei monasterio propinquam, & impleta pulvere sulphureo, accendendo ad arcem ipsam subvertendam, & paratis nonnullis copiis militum, qui Hispanos, & alios, quos secum haberet, invaderent, & obruncarent, & ex gratia omnipotentis Dei hac conjuratione Regi, dum ivisset in ecclesiam ipsam, ut ibi assisteret sacrificio venerabili missae, patefacta per mulierem vetulam sibi porrectis litteris, in quibus haec omnia exposita erant, mox eis lectis quaesitam, & nec inventam, Priorem & Vicarium eorum Religiosorum, & multos alios conscios, & complices illius impii facinoris carcerari jussit, & de illis ultimum supplicium assumi, multis aliis illinc ex fuga prolapsis ad eum Don Antonium, & in alias regiones, & destinatis copiis militaribus ad recuperandas Insulas Terzerias, & per illarum occupatores illinc praelio repulsis, jussit per alias copias, quas habebat in Flandria, & regionibus circumvicinis, ejus dominio spectantibus, interim continuari bellum adversus illic rebelles suos, & obsessa urbe Samarobriva Ambianorum per eos, ipsique data ope & annona, eis illinc expulsis per copias Gallicas, illuc transmissas per Herculem Ducem Alanzonii, a rebellibus vocatum in eorum protectorem & superiorem, invito Principe Aurentiorum, illorum Duce supremo, & Matthia Austriaco, Regis nepote, ipsorum rectore, illinc dimisso, & reverso Viennam Austriae patriam suam, & per Regis copias mox obsessa, & saepius oppugnata urbe Tornacensium, & compulsa in jus suum, ibi obsessis laborantibus inopia annonae, & diffisis ope rebellium, se permittentibus die ultima Novembris Alexandro Farnesio, duci supremo earum copiarum, & in ipsis regionibus Vicario Regis, solutis per ibi incolas pro eorum & bonorum suorum redemptione aureis centum millibus pro stipendio ipsarum copiarum, & inde permisis militibus abire eorum armis & bonis praeter eorum duces, & magistratus per rebelles, & Gallos cum Regis copiis commissis multis praeliis, ad ipsas civitates obsessas, & alibi in illis regionibus, & utrinque multis occupatis, & nonnullis ex eis direptis, & aliquibus everfis, plurimorum caede & captura, & aliquorum tentata occupatione, ex proditionibus in lucem perventis, & aliquibus earum complicitibus captis, & ultimo supplicio affectis, & aliis, dum aufugerint, illinc pro-

O o o o 3

scri-

scriptis, & per rebelles catholicis ex terris, per illos occupatis, expulsis, Alanzonio profecto in Angliam ad Isabellam ibi Reginam, & ejus secum tractato connubio.

Rex ad cognoscendum, & censendum, an Magistratus sui in statu Mediolanense post annum 1559. juste in eorum officiis se gesserint, ut illos, ubi comperti fuissent ea injuste administrasse, corrigeret, illuc ex Hispania transmisit Aloysium de Castilia ex ejus togatis, & iudicibus supremis, amplissima auctoritate. Et Maria Austriaca Imperatrix, ejus soror ex Carolo V. Romanorum Imperatore, & relicta Maximiliani Secundi Cæsaris Rodulpho Secundo filio, etiam Cæsare, reverso ad pristinam sanitatem, postquam laboravit diutius gravi infirmitate, vocata per Regem ad regimen filiarum suarum ex Vienna Austriæ Metropoli, & sede Imperiali, de mensibus Septembris, Octobris, & Novembris, per Dominium Venetorum, Insubriam, & Liguriam una cum Margarita ejus filia minori natu, comitata per Ferdinandum etiam filium, & Carolum cognatum ejusdem ex Archiducibus Austriæ, ac plurimos proceres, nobiles, & equestres Austriacos, Boemos, Ungaros, Germanos, & Italos, sibi quoque occurrentibus Carolo Borromæo præfule Mediolani, Ludovico Mandrucio Cardinalibus S. R. E. Eleonora cognata sua, uxore Gulielmi Gonszagæ Ducis Mantuæ, Alphonso Estense Duce Ferrariæ, Octavio Farnesio Duce Parmæ & Placentiæ, cum Raynutio nepote ex Alexandro filio, Santio de Avilla vicario Regis in Insubria, legatis Ducum Sabaudia, Florentiæ, Urbini, Venetorum, ac civitatum, per quas, seu earum territoria, vel prope ipsas transivit, Nicolao Sfondrato, Episcopo Cremonæ, multis aliis prælatis, proceribus, nobiles, copiis equestrium & pedestrium, earum præfectis & tribunis, ac popularibus multa cum pompa & lætitia accessit Genuam, & illinc in Hispaniam super triremibus Andreae Doria, præfecti classis Ligusticæ, una cum Ludovico Taberna episcopo Laudæ nuntio Apostolico, Scipione Simoneta Senatore Regio in dominio Insubriæ, & pro eo regente electo apud Regem ipsum, mulier omnium prudentissima, clementissima, humillima, religiosissima, & dedita contemplationi divinæ, & operibus piis, & callens nedum idioma Hispanum, sed Gallicum, Italicum, Germanum, & Austriacum.

Cæsar Picenardus, Cremonæ indigena, sed ab ea, & toto statu Mediolani capite proscriptus, intendens Nicolaum Plasium concivem, & inimicum suum, & quoscunque alios domesticos suos, & sibi armis hærentes extinguere unico tempore actu improbo & impio, coacta aliqua armatorum manu, illis nocte intempesta præcedente diem vigesimam quintam mensis Januarii, & solemnitatis conversionis divi Pauli, trajecta fovea, & conscenso & descenso vallo ipsius civitatis, ubi ejus mœnia corruerant, audacter ipsam irrupit, & properavit domum Plasii satis amplam, & sitam fere in medio civitatis inter duas stratas ab Ortu & Septentrione è regione ecclesiæ, & monasterii Religiosorum Heremitarum divi Augustini de observantia, & aream spaciosam ab Occasu, & turri lateritia præter basim marmoream ab Ortu, sed undique habente prospectum, & ne impediretur exsequi id facinus abominabile ab illis propositum occupatis itineribus domi propinquis per aliquos ex illis, & aliis dispositis circa ipsam, & per nonnullos ex ipsis dejectis faculis plenis pulvere sulphureo secum portatis, & igne accensis in cellas vinarias subterraneas domus constructas sub fornice, per earum fenestras correspondentes alteri stratae à Septentrione, ipsa fere tota demolita turri illæsa, inde Picenardo & sociis, inscius Plasium abesse cum Lavinia Trecca uxore,

A ac fere omnibus eorum domesticis, ex sui bono facto, domi focus suæ tunc defunctæ, Thoma de Magistris ac Marina muliere infami una ibi accumulatis ab aliqua ejus materia oppressis, & extinctis, illinc incolumibus egressis civitatem, & conscensa navi, ad illorum fugam parata in alveo fluminis Padi civitati propinqui, per ipsum, & ad ejus partes inferiores, & extra statum ipsum reversis summo Cremonæ Magistratum, & incolarum, & circumvicinorum, & aliorum stupore.

B Superioribus annis instaurato palatio veteri Reipublicæ Cremonensis, demolita scala habente gradus marmoreos, & alia lapidea erecta in loco commodiori, ad faciliorem ascensum & descensum ipsius palatii, & in ejus parte superiori constructis conspicuis cameris, cum tabulatis ligneis, & pavimentis lateritiis, ac fenestris, & specularibus vitreis ad eas, & quibuscunque aliis opportunis commoditatibus, & eleganti ædificio, eis cameris assignatis sigillatim Reipub. Cremonensis Consultoribus, Decurionibus, Quæstoribus, Censitoribus, Decoratoribus, Dictatoribus, Rationatoribus, & aliis officialibus ipsius Reip. & in inferiori ipsius parte aliis constructis, & assignatis Consulibus Mercatorum ejusdem civitatis, ejus palatii parte, in qua redditur jus, in ipsa civitate per Vicarium prætorium dimissa, hoc anno pro majori decore ipsius ejus muri interiores, & quibus area ipsius circumdatur, fuerunt ornati pictura ad ortum Solis picto insigni Sereniss. Regis Hispaniæ, & D. Nostri, in quo comprehensa sunt insignia quarumcunque regionum ejus Regimini, Protectioni, & Dominio suppositarum, & ad Occasum insigni ipsius civitatis, & ad Septentrionem pictis simulacris Cremonæ, & Hærculis, ipsius civitatis auctoris, & super scalam ipsam constructum tabulatum assideum, & prope, & extra ipsum palatium ad Meridiem statutum forum lini venalis pro majori commoditate ipsorum venditorum, & emptorum. Nocte præcedente diem vigesimam octavam mensis Aprilis Florentiæ, & in locis ibi propinquis viguerunt terræmotus, ex quibus multa ædificia corruerunt, gravi ibi incolarum metu. Locustæ innumerabiles irruerunt Andalusiam regionem Hispaniæ, & ibi omnia viridia degentia in agris corruerunt de mense Junii. Et eodem mense in ecclesia divi Antonii Sarrenti, civitatis Campaniæ fælicis, apparuit imago D. N. Jesu Christi cum luminibus accensis ante eam. Hora circiter vigesimam quartam diei vigesimi sexti mensis Julii vapor igneus visus fuit in ære. Et in mane diei quinti decimi Augusti, & Assumptionis ad æthera B. M. V. in municipio Aletiburi propinquo Pragæ, metropoli Boemiæ, per leucas quatuor spatium horæ visus fuit Sol valde ignitus & rubicundus cum duobus armatis à capite usque ad pedes armis coloris nigri invicem propinquis conversa facie Occasui, & cum utrinque aliquantulum manus conseruissent progrediendo, ad ipsam partem evanescentibus, & mox uno induto hujusmodi armis viso cum capite, & humeris intus circulum Solis, & reliquo corpore subtus ipsum, & ejus Occasui converso, & superventis nebulis offuscato, & nec amplius viso. Et in Thracia ex turbine ventorum multa ædificia corruerunt, & multæ arbores extirpatæ fuerunt. De mense Septembris in Normandia & regionibus circumvicinis conspectus fuit cometes, & in omni fere Italia viguit annonæ penuria. Antonius Trecchus, J. V. D. Ecclesiæ collegiatæ sanctæ Agathæ Præpositus, & Canonicus ecclesiæ cathedralis Cremonæ, olim Pii V. summi Pont. à cubiculis, demum à Pont. Max. moderno creatus Protonotarius, Romæ obiit die nona Aprilis.

F Anno sequente Cremonæ prætore constituto Alphonso Lopezio, J. C. Hispano, & ex Regiis Senato-

A. C.
1582

natoribus in statu Mediolani, eique mortuo die vigesima tertia Martii Galeatio Brugora Mediolanense, etiam J. C. & ex eisdem Sen. Gregorius XIII. Pont. Max. die vigesima tertia Februarii approbavit, & iussit typis imprimi, & publicari Romæ die prima mensis Martii, & ubique in orbe Christiano, observari restitutionem, & correctionem, & instaurationem anni Solaris, æquati cum Lunari, opera, labore, & doctrina Ambrosii Lidi Vindelincensis, excellentis olim Physici & Astronomi, commemorantis Romæ, deductis decem diebus intermediantibus dies quartam & quintam decimam mensis Octobris præsentis anni, auctis ex cursu annuo nonnullorum minorum ultra dies tercentum sexaginta quinque, & horas quinque post annum tercentimum vigesimum sextum, quo factò Concilio œcumenico Nicææ in Bithynia tercentum sexaginta octo episcoporum, & aliorum prælatorum, ex universis partibus regionum, religionis Christianæ, stabilitus fuit ipse annus, Calendario nunc edito, & compilato, & regulato, & approbato per multos alios Astronomos excellentes, quo annotati fuerunt dies, quibus gloriosissimum Pascha Dominicum, & alia festa mobilia, celebrari debeant singulo anno in futurum. Et assignavit Germanis, & Anglis, academicis Romæ studentibus sacræ Theologiæ, & aliis scientiis, & religiosis Jesuitis, & aliis pauperibus viventibus in communione Romæ, & alibi pro eorum alimentis ex redditibus beneficiorum, quæ vacarint ob obitum nonnullorum prælatorum hoc anno occursum. Et Bononiæ patriæ suæ episcopatum erexit in archiepiscopatum, Gabriele Palcotto ejus concive, & episcopo, & Cardinale S. R. E. sub tit. S. Martini in Montibus, procurante, ei suppositis episcopis Cerviæ, Imolæ, Mutinæ, Rhegii, Parmæ, & Placentiæ ex provincia Ravennatense, & Cremæ ex provincia Mediolanensi.

Et Rodolphus Cæsar, assistentibus Ludovico Mandrutio, presbytero Cardinale tituli S. Honorii legato, & Jo. Antonio Bonhomine episcopo Vercellense, Cremonense, nuntio penes eum sanctissimæ Sedis Apostolicæ, habuit comitia Augustæ Vindelicorum cum præsulibus Moguntino, Treverense, & multis aliis, Duce Saxonæ, Marchione Brandeburgense, & multis aliis Principibus, & legatis præsulibus Coloniae, & multorum aliorum Principum, & civitatum liberarum Germaniæ, & ab eis requisivit & obtinuit pecunias, quibus posset solvere stipendium militibus, quos ei necesse foret habere ad præsidium & defensionem Domini sui in Pannonia & Transilvania adversus Turcas. Et multa in eis comitiis proposita fuerunt, & pauca stabilita adversantibus Rom. Ecclesiæ ibi congregatis instantibus per Cæsarem, & legatum, & alios catholicos illic coactos, illis & eorum sequacibus permitti posse vivere juxta consuetum & impium eorum arbitrium in religione Christiana, & nec eo concessio illis improbantibus septem sacramenta ecclesiastica, eis diversimode abutendo venerabile missæ sacrificium, orationes, cerimonias, officia divina, jejunia, & alia pia opera, simulacra etiam divina B. Mariæ Virginis, & Sanctorum, & eorum, & B. M. Virg. invocationes, solemnitates, religiones, vota castitatis, & alia, auctoritatem summi Pont. Rom. ejusque excommunicationes, interdicta, indulgentias à peccatis, expiationes animarum humanarum à pœnis purgatorii, mediantibus suffragiis missæ, orationum, & officiorum ecclesiasticorum, eleemosynarum, jejuniorum, & aliorum piorum operum, eo purgatorio denegato, una cum constitutionibus, decretis, & ordinibus S. Rom. Ecclesiæ, & per illorum sequaces concitato tumultu Viennæ Austriæ metropoli, ejus sedi, illuc ex Augusta dimissis eis comitiis properavit, & trajiciendo per Danubium navigio, eo illius tenaci & profundo limo impedi-

to, incidit in grave vitæ periculum, & cum applicuerit Viennam, ibi, & in ejus regione suborto gravi turbine ventorum à culmine palatii ejus residentiae dejecto simulacro ferreo Aquilæ, insigne Imperiali, & ibi infixo, & à tectis domorum tegulis etiam projectis, gravi ibi incolarum pavore & stupore. Et ipse, & Ferdinandus, & Carolus patris sui catholici, ab Austria, & regionibus sibi suppositis expulerunt hæreticos.

Et Dux Alanzonius, assentiente Henrico fratre, Rege Francorum factò, & inito tractatu cum Regina Angliæ in Regem Hispaniæ ad eum exiendum dominio Flandriæ, & regionum ei unitarum, ex Anglia ope, ac navigio, & aliquibus copiis ipsius Regiæ trajecit, per Zelandiam, & illinc cum Gulielmo de Nassau Principe Aurentiorum, & multis aliis proceribus Flamingis, eorumque fociis rebellibus S. R. E. & Regis Hispaniæ, Antuerpiam accessit, eamque ingressus die vigesima Februarii per ibi incolas, & multos alios ex illis rebellibus, secum confœderatos, multa cum pompa & lætitia fuit receptus, & per ipsos incolas, & alios Brabantinos, creatus eorum Dux, & aliorum protector & rector, solemniter depositò ab illorum superioritate Hispaniæ Rege, ejusque titulo & insignibus deletis, & Alanzonii appositis, & excussa pecunia aurea & argentea, habente ejus insigne, ac nomen, & titulum, ejusque Ducatus, ac superioritatis, ea publice in foris, & viis ibi sparsa, & per ipsum sibi confirmatis privilegiis immunitatum, & aliorum, sibi concessis per invictissimum Carolum V. Rom. Imperatorem, & alias olim Dominos suos. In crepusculo noctis præcedentis diem septimam Martii in Italia conspectus fuit vapor igneus, à parte Occidentali, tendens versus Septentrionalem per horas circiter sex: & nocte sequente in Gallia Belgica, & regionibus propinquis suborta gravi procella, ex ea submersa fuerunt multa navigia, & projecta ædificia, eversa turri ecclesiæ sancti Michaelis Antuerpiæ, in cujus domibus hospitabatur Dux Alanzonius cum camino cameræ, in qua erat, multo ejus timore facta illinc per ipsum fuga, ejusque insignibus super ibi porta pictis evulsis, & illinc asportatis, & die sequente visis flammis igneis, & sanguineis in aere per mediam horam, & aliis signis horribilibus ibi incolarum ingenti stupore, & timore, & malo mentis præfagio. Et in vico Vilaghæ Arragoniæ pulsavit campana Ecclesiæ à se ipsa diebus octava & nona; & versus Occasum & Aquilonem visæ fuerunt nebulae igneæ, & super civitates Burgos, & Medinæ à Campo, & alias ibi propinquas, conspectus cometes per dies quindecim. Et factò tractatu in necem Aurantii per Gasparem Davastrum Hispanum Antuerpiæ, & in Flandria exercentem negotiatione multi valoris, & Joannem Troizenum ex Brugia Flandriæ Regi adhærentem, & ex ejus aulicis in Hispania, cum ibi ministris ipsius Regis, ejus nomine permissis Davastro aureis scutatis octuaginta millibus cum dignitate unius ex Equitibus Ordinis divi Jacobi in Compostellis in Galitia, annui redditus aureorum trium millium, & Troizeno aureis scutatis triginta millibus pro eorum præmio sequuta morte Aurantii, & ad eum occidendum per Davastrum dato mandato Johanni de Zavaranis Cantabro, secum habitanti, & per eum suscepto, Aurantius per ipsum in domibus ecclesiæ divi Michaelis Antuerpiæ, in quibus hospitabatur, receptis convivio die decima octava Martii Alanzonio, & proceribus, ac nobilibus Gallicis eum comitantibus, remansit percussus unico ictu in faucibus penetrante, & exeunte extra collum, dentibus ibi existentibus illinc excussis à pilulis ex sclopo brevi à filice per Cantabrum eo sclopo occultato sub pallio, quo erat indutus, ingressum domos ipsas, & Aurantio factum propinquum disploso in eum legentem litteras fictas sibi

sibi fraudulenter porrectas per Cantabrum, & per Aurantium, eisque, quæ erant claustræ, dissolutis, & per milites ad custodiam, & alios ibi degentes, Cantabro, dum illinc discolo sclopo aufugeret, statim intercepto, & occiso, & mox, cum suspicati fuissent, Alanzonium mandasse Cantabro, ut occideret Aurantium, in eum, & Gallos, qui erant secum, facto armis impetu, ut eos occiderent, sed sedati per Aurantium Alanzonio exgravato ab illa suspitione, eum & Gallos ipsos dimiserunt, per Davastrium per quinque dies, antequam hoc facinus committeretur, ab Antuerpia facto recessu, multa pecunia tum propria, tum ab aliis ibi negotiatoribus mutuo habita, in Frisiam ad nonnullos illic proceres Flandros sequentes partes Regias, & die, qua commissum fuit facinus, ad Farnesium Vicarium, & Ducem supremum exercitus Regis in eis regionibus, castrametantem apud Lovanium, ei denuntiatum mortem Aurantii, & per Farnesium transmissis legatis ad Burfolenses & Gandavenses, eos exhortatum, ut mortuo Aurantio redirent ad Regem, qui illos in gratiam suam recepisset, & per illos carceratis, & carceratis per Burfolenses ab eis ductis Antuerpiam ad Aurantium, & ex ejus ordine dimissis, & Gandavii ibi negotiorum gestore Davastri carcerato, & illinc conducto etiam Antuerpiam, & ibi etiam carcerato una cum sacerdote, cui Cantaber de recenti confessus fuerat peccata, & se proposuisse occidere Aurantium, & valde tormentatis, & ultimo supplicio affectis.

Et Farnesius parte exercitus Regis, & copiarum procerum ex eis regionibus, sequentium partes suas, obsedit per menses circiter tres, ac sæpius oppugnavit Odonardum, & ibi inter obsessos & obsidentes commissis multis præliis plurimorum cæde, ejus incolas sibi parere recusantes gravi penuria annonæ oppressos, & diffisos ope aliorum rebellium, compulit in jus Regis, & se ei permittentes recepit die nona Julii per illos, ne eorum bona diriperentur per obsidentes, soluto eis stipendio, quod promeruerant, inde dimissis militibus, qui erant ad eorum præsidium, ipsorum armis & bonis, exceptis illorum ducibus & rectore. Et cum Aurantius, dum aliquantulum convaluisset à vulnere ipsi illato, ut præfertur, una cum Alanzono, & aliquibus proceribus, & nobilibus Gallicis, & copiis militaribus se contulisset Rugiam civitatem Brabantæ, illuc accessit Franciscus de Massa Italus, ex municipio Martinenghi agri Bergomensis, audax, & sagax, & ex primoribus militibus Regiis ab eorum castris, & aucupata amicitia filii secundi Com. olim Agamontis prope Aurantium degentis, & decapitato patre per ipsum suscepti, & educati, & valde dilecti, & Capitanei Salcedi Galli, & ex aulicis Alanzonii secum tractavit, ut Agamontius Aurantium ex humanis tolleret clam ei in cibo, seu potu, propinato veneno, occultato sub gemma annuli sibi per Massam dati, & Aurantio sublato ex humanis, Salcedus per eum & Gallos secum conjunctos, auctore regulo Brunomontio, etiam Gallo, inimico Alanzonii, in eum concitato tumultu, ipsum & Gallos sibi adhærentes occideret, ope etiam Regionum sibi per Salcedum prodita Brugia, sed expectata opportunitate ad eam exsequendum, in lucem ex inopinato pervento tractatu fuerunt carcerati Agamontius, Massa, & Salcedus, & nonnulli alii ipsius conficii, & Massa & Salcedus ultimo supplicio affecti una cum nonnullis ex illis carceratis.

Et Alanzonus copiis suis & rebellibus se accinxit ad bellum adversus Regios, ut ipsos ex eis regionibus expelleret. Et Rex Hispaniæ, ad illis resistendum, legiones Hispanorum, quas habebat in Sicilia, Calabria, Apulia, & regionibus circumvicinis sibi suppositis, jussit in Insuliam se transferre, & illinc una cum copiis Italicis ad sui stipendium ductorum, inter quos fuerunt circiter

sex centum Cremonenses sub Hieronymo Oxio, Jo. Angelo Galarato, & Roberto Guazono tribunis militum, etiam Cremonensibus, transire in Flandriam, & ibi reliquis ejus copiis uniri, & inter eos omnes, cum quibus etiam fuerunt multi proceres, & nob. Rom. & Itali voluntarii, & copias Alanzoni, & rebelles commissis multis præliis, plurimorum cæde & captura, utrinque ibi multis interceptis municipiis, & aliquibus ex eis tum direptis, tum everfis, & aliis tentatis capere ex proditionibus in lucem proditis, & earum aliquibus complicibus captivatis, & ultimo supplicio affectis, rebellibus perseverantibus in illorum impietate adversus templa, & sacramenta divina, ac ecclesiasticos, & catholicos, & eorum bona.

Et Antonius, nuncupatus Dux Bragantiæ, sed prior Ceratæ, dum anno præcedente nonnullis navibus & militibus se ex Lusitania proripuerit in Galliam Transalpinam, & ibi in Normandiam, ejusque mari substitit, cumque sequuti fuerint multi Lusitani ex suis adhærentibus, & ibi Rege, & Regina Angliæ conventis ab eis requisiverit auxilium, quo redire posset in Lusitaniam, ejusque regnum, ex quo assereret se armis expulsum fuisse per Regem Hispaniæ, & sibi illud spectare, ipsique clam auxiliantibus, ac Galliarum Rege permitte ibi conscriptis militibus sex millibus sub Philippo Strotio Italo, duce impigerrimo, cum quo fuerint multi ex regulis, proceribus, & nobilibus Gallis, ac coacta & munita classe navium viginti octo majorum, & triginta minorum, annona & materie bellica, & super ea impositis eis militibus, regulis, proceribus, & nobilibus, intendens vindicare ipsum regnum una cum navigiis onustis auro, argento, unionibus, & aliis immensi pretii, quæ veherentur ex India in Lusitaniam, eis occurrendo, ipsaque intercipiendo, & in jus suum convertendo, de mense Junii ex Gallia trajecit in Hispaniam, & nonnullis ibi depopulatis irrupit die quarta decima Julii Insulam Sancti Michaelis ipsius regni, & ibi expositis ab eis navibus ex ipsis militibus circiter tribus millibus, & dum illis occurrissent circiter sex centum quinquaginta Hispani, qui erant ad ejus præsidium super undecim navibus, & utrinque commisso prælio eis profligatis, ex ipsis navibus septem dissipatis, ibi civitatem occupavit, & diripi jussit, & dum intenderet expugnare ejus arcem, in qua ipsius civitatis rector, & reliqui milites, & eorum duces se receperant, & ad ipsorum auxilium supervenisset Alvarus Basimanus, Marchio Sanctæ Crucis, rector alterius classis Hispanæ viginti octo navibus onerariis, & quinque actuariis, inter quas fuerunt duæ præaltæ nuncupatæ Galeoni, ex triginta una, super quibus forent ex Hispanis veteranis, & tironibus, & Germanis, & Italis, inter quos fuit Mondinarius Armenulfus, tribunus militum Cremonensis, circiter quinque milia cum equitibus ducentum Hispanis, & die vigesima secunda, & sequente, utraque classis se accinxisset ad pugnam per Antonianam, sibi sole & vento opportunis facto, inani impetu in Hispaniam, & etiam die sequuta, & repulsa per Hispaniam, & die subsequuta vento converso, & alia die facto invicem certamine, & nocte præcedente facto recessu duabus navibus per Don Antonium, ab ejus classe, ipsa succubuit, & dissipata remansit, ex illa submersis nonnullis navibus vi tormentorum in eas exoneratorum cum militibus circiter tercentum, qui erant super eis, & nonnullis aliis interceptis, & tum combustis, tum profundatis, & reliquis fuga elapsis, & ex earum militibus occisis aliis circiter mille ducentum, cum illorum duce supremo, & ex ipsis regulis & proceribus Gallis viginti quatuor, & aliis nobilibus quinquaginta & uno, & militibus gregariis, & nautis circiter tercentum captis, & ex

ex jussu Marchionis regulis, proceribus, & nobilibus decapitatis, & aliis majoribus annis decem & septem fūrcis laqueo suspensis, & ex navibus, quæ aufugerant, una deprehensa & intercepta in regione Galitiæ, super qua forent multi Lusitani, qui fuerunt conducti Ulisponam, & ibi quoque decapitati, ex Hispana classe desideratis circiter ducentum viginti quatuor, & vulneratis quinque centum quinquaginta, & per reliquos recepta ipsa civitate cum insula, & ibi captivatis quoque multis aliis, ex eis Antonianis, illic repertis, & ductis etiam Ulisponam per Marchionem multo cum triumpho, & gaudio. Et Don Antonius navibus, quæ sibi super fuerant, ad insulas Terzerias profectus, & illinc incursatis fretis Lusitaniæ & Hispaniæ, & multa præda illic facta, ea & ipsis navigiis rediit in Galliam. Et illinc de mense Decembris superventis ad subsidium Alanzonii circiter duodecim millibus pedestribus, & quinque centum equestribus, ex illis nonnullæ turmæ & cohortes noctu properarunt ad castrum Antoenni, illudque circumdatum foveis, & munitum vallis, & aggeribus terrenis, & arce clam ingressi fuerunt ibi incolis assentientibus, & auxiliantibus, eis, & aliis fere omnibus illarum regionum incolis odio prosequentibus Regios, & Hieronymus Oxius Cremonensis, & in militia multum versatus, & ex tribunis Regis pedestrium Itatorum in eisdem regionibus, dum foret ejus cohorte Cremonensium, & altera Mediolanensium ad custodiam ipsius Castri, per Farnesium vicarium Regium in ipsismet regionibus, prohibendo illinc dare annonam Antverpiensibus, fuit captivatus per duos Gallos ex ipsis, & cum uterque contenderet eum habere captivum, per alterum indignatum sic confossus, & occisus fuit, & paucis ex eis cohortibus fuga elapsis, & desideratis, Fabius Ala etiam Cremonensium ejus vicarius, & signifer, & alii se receperunt in arcem, & in ea obsessi per hostes, diffisi viribus suis, & ope Regionum, se illis permiserunt, & pro eorum redemptione soluta pecunia juxta eorum vires ac statum dimissi fuerunt, & mox per Regios obsessum fuit Castrum ipsum diutius, & compulsum in eorum potestatem.

Et Rex Hispaniæ, Didaco, & Carolo ejus filio annorum septem die vigesima sexta Novembris mortuo, ex morbo variolarum, quo etiam Philippus alter filius annorum circiter quatuor laboravit usque ad extremum. Et in Hispania, & Venetiis, & alibi innumerabiles decesserunt; & per Lusitanos incolas ei Philippo præstito juramento fidelitatis, jussit ex ejus magnanimitate ac clementia naturali publicari Ulisponæ, & in toto regno Lusitaniæ, edictam, quo ipsis rebellibus obtulit veniam, multosque ex illis ad ipsum reversis recepit in sui gratiam. Julianus, ex nobili & vetusta gente Mariana prognatus, acutissimi vir ingenii, Physicus, Philosophus, Astronomus, & Medicus excellens atque perceleber, è vivis excessit a. d. vi. Cal. Mart. maximo sane nostræ civitatis dolore, in qua medicinam maxima cum laude exercuerat. Ob virtutem suam atque doctrinam insignem evocatus ille fuit in Ticinensē, sive Papiensē Gymnasium, ibique satis amplā percepit annua, & primam in Logica cathedram obtinuit honorificentissime, multosque per annos usque ad mortem suam publice docuit. Eadem gens Mariana Franciscum quoque produxit, qui & ipse Physicus fuit & Philosophus admodum illustris, & ob doctrinæ præstantiam itidem in collegium Medicorum, quod est Papiæ, cooptatus est, quo in Gymnasio per viginti continuos annos Logicam, Physicam, & Metaphysicam publice docuit. Sed cum deinde hæc urbs à Gallis obsideretur anno epochæ Christianæ MDXXVII. Piranum in Istriam abiit, pacto honestissimo salario, ibique sequenti anno MDXXVIII. vitam cum morte commutavit. Cadaver ejus ab Joanne

A Baptista fratre in patriam est urbem translatum, ibique conditum in communi gentis Marianæ sepulcro, quod est in primo monasterii S. Dominici Claustro, addita sequenti Inscriptione, marmori incisa:

FRANCISCVS MARIANVS ART. ET MEDICINAE DOCT. IN COLLEGIUM PHYSICORVM CREMONAE, ET PAPIAE COOPTATUS PRIMVM IN TICINENSI GYMNASIO LOGICEN, PHYSICEN, ET METAPHYSICEN ANN. XX. PVBLICE LEGIT, DEINDE EA VRBE A GALLIS OBSESSA PIRANVM YSTRIAE OPTIMA CONDITIONE ACCERSITVS, MEDICINAM EGREGIE EXERCENS OBIIT ANN. M. D. XXVIII. TRANSLATVSQVE A JO. BAPTISTA FRATRE IN COM. FAMILIAE SEPVLCO IACET. F. B. M. M. D.

B Ex eadem quoque familia fuit Angelus, qui ex re militari magnam sibi gloriam comparavit, maxime in Anglia, ubi pergratus & acceptissimus fuit Catholicæ reginæ Mariæ, & in nobilium ordinem cooptatus est, qui periscelidem pro insigni habet, quæ apud Anglos dignitas est non vulgaris. Sed deinde, cum Angli se obedientiæ & imperio S. Ecclesiæ subduxissent, in patriam rediit, & post mortem Joannis Ludovici Trecci legatus sive præfectus cohortis militaris nobilium Alexandro Gonciaga duce factus est.

C Ludovicus Aimus, urbis nostræ præclarus & illustris Jurisconsultus, ab Serenissimo rege nostro Catholico ornatus est dignitate Senatoria, & Mediolanum profectus est, ibique in amplissimum hunc ordinem adscriptus & inauguratus a. d. iv. Cal. Apr. Nimirum illud quasi proprium & familiare est nobili genti Aimæ, ut viros illa ferat in Jurisprudentia excellentes. Ita temporibus antiquioribus flourerunt Joannes, Balthasar, & Marcus Antonius, Jurisconsulti celeberrimi. Nostra autem ætate clarissimus eodem studio fuit Ludovici, quem diximus, pater Melchior, qui adeo caram habuit patriam, ut, illam ne relinquere haberet opus, nunquam ullum munus aut dignitatem accipere voluerit, quæ variis ex locis ipsi offerebantur. Decessit ille summo nostræ civitatis dolore anno MDLXX. & sepultus est in S. Bartholomæi templo Fratrum Carmelitanorum, ubi filii ejus hoc parenti elogium marmori insculptum posuerunt:

E MELCHIORI AIMO I. C. CLARISSIMO, QVI OB EGREGIAS EIVS VIRTUTES, ET SINGVLAREM IN PATRIAM PIETATEM, NON MINORI CIVIBVS SVIS COMMODO, ET ORNAMENTO FVIT, QVAM IOANNES, BALTHASAR, ET M. ANTONIVS EIVS MAIORES, QVI CVM IN IVRE CIVILI EXCELLERENT, SVAE VTILITATEM PVBLICAM PRAEFERENTES, NOMINIS SVI MEMORIAM RELIQUERVNT. LVDOVICVS I. C. VINCENTIVS PHYSICVS, IO. PAVLVS, ET IO. BAPTISTA FILII PATRI CARISSIMO, ET B. M. MOESTISS. PP. VIXIT ANNOS LXX. P. M. OBIIT PRID. ID. SEPTEMBRIS M. D. LXX.

F Et circiter horam vespærum diei primæ Maji, & divorum Jacobi & Philippi Apostolorum, in regione vicus Galegii suppositæ civitati Palamos regionis Gotholandia emergit nubes longa & lata, in qua fuerunt innumerabiles formæ dæmonum horribiles instar ferocium hominum, leonum, luporum, canum, & aliorum quadrupedum, ac corvorum, & aliorum volatilium coloris nigri, & cum religioso & alii ibi incolæ territi cum signo Crucis se

Pp pp p con-

congregarint in cœmeterio illic ecclesiæ, & prolatis frustra ad ea fuganda hymnis, orationibus, & psalmis divinis ad id idoneis, Præpositus ipsius Ecclesiæ venerabili Sacramento Corporis Dominici in tabernaculo adscendisset turrim ejus ecclesiæ, virtute ipsius Sacramenti pleræque ex eis corruerunt in ibi stagnum aquarum, ex quo exivit flamma ignea instar turris fetoris maximi, & insupportabilis usque ad nubem, & ad eam descendentes, & illinc descendentes illis animalibus, & inter ea volitante ave inusitatae magnitudinis, & speciei nunquam visæ valde feroci, & tunc suborto ingenti turbine ventorum, quo extirpatæ fuerunt multæ arbores etiam proceræ, & combusta ibi vinea, & subsequuto nimbo copioso, ex nube, quæ evanuerit gravi terrore, & stupore eorum incolarum, & aliorum circumvicinorum, & malo omine ex eis visis captato, ad perniciem eorum, & aliorum ipsius regionis, & totius Hispaniæ. Et die vigesima nona & undecima Julii Venetiis suborto turbine ventorum cum tonitribus, & fulguribus, & uno eorum percussa turre ibi sublimiore, & multis in locis diruta nonnullis ædificiis ei propinquis, & prope eam in foro ibi publico facta fovea lata, longa, & profunda in loco, in quem corruerat fulgur, eructavit vapor fumo immensi fetoris, & cum ipsum pati non possent ei propinqui, ad eum prohibendum & extinguendum obturata terreno per ibi incolas ob id attonitos, illudque in sinistrum omen interpretantibus, etiam horis vesperarum diei vigesimi secundi mensis Julii, & solemnitatis divæ Magdalenæ, ex vehemente procella etiam suborta in freto, eis, & Clodiæ propinquo submersis quam pluribus navigiis cum nautis ad centum triginta quinque, & bonis super eis existentibus. Et Puteolis in Calabria fuerunt terræmotus. Et die tertia civitas Fridugæ Carinthiæ ex incendio accidentali fere tota remansit combusta. In Illyrio, & Pragæ Boemiæ, & in Rhætia, & regione Elvetiorum ibi propinqua, & Byzantii sæviit pestis. Annonæ fuit mediocris redditus. Et ex Cremonensibus celeberrimis Fabius Galaratus Cremonensis, ex Equitibus divi Stephani Pisarum, juvenis impigerimus, & qui sæpius audacter triremi, cujus erat rector, prælio congressus cum piratis infidelibus ex Africa cursitantibus, & diripientibus littora maritima Italiæ, illos fudit, ac delevit, ex hac vita migravit dimissa sui ob id posteris fama perenne, & etiam decesserunt Jo. Baptista Cambius insignis Sculptor, ac presbyter Vincentius Victiolus litteris Latinis eruditus, ex municipio Cafalis majoris, & ibi archipresbyter divi Stephani.

A. C. Anno sequuto die decima septima Januarii Caroli 1583. lo Aragonio, Duce Terræ Novæ Siculo, constituto vicario, & rectore Regio in statu Mediolanense, & Galeatio Brugora adhuc Cremonæ prætor, Dux Alanzonius, cum proposuisset eis copiis ex Gallia ad sui subsidium appulsis in Flandriam, ut præfertur, eam, ac omnes regiones ei unitas, sibi & posteris suis subicere, sublato ex humanis Principe Aurentiorum ei resistente, ipsis fere omnibus ibi incolis adhærentibus, ut id exsequeretur absque tumultu, ordinavit ipsarum copiarum haberi delectum prope Antuerpiam, & missis nuntiis ad Aurantium eum vocavit, ut se adiret, & interesset ei delectui, & cum Aurantius præfagus mali recufasset hæc facere, se excusando esse valetudinarium, & sinistra laborare corporis sui dispositione, annixus fuit eis copiis Antuerpiam irrumpere, armisque repellere à portis ipsius milites per Antuerpienses, ad earum, & Antuerpiæ custodiam impositos, & Antuerpienses cum cognovissent copias ipsas velle eorum bona diripere, arreptis armis una cum eis militibus, se illis opposuerunt, & secum confertis manibus ipsos illinc repulerunt, plurimis utrinque

A occisis, sed pluribus ex Gallis, inter quos fuerunt multi reguli, proceres, ac nobiles, & etiam captivati, dimissis post se multis vexillis & signis, per Antuerpienses interceptis, & humi per ipsam civitatem ignominiose tractis, & Alanzonius, dum reliquis pedem referret, bis cecidit in aquis, & fuit in periculo, ne submergeretur, equo, super quo erat, obruto, & per Brusolenses, Rugenses, & Gandavenfes non fuit receptus, per Gandavenfes, eis insignibus quoque laceratis, & mox sibi in auxilium destinatis per Reginam Angliæ militibus navigio, missis nuntiis ad Aurantium, & ei adhærentes, tentavit se cum eis componere, & Farnesius Vicarius Regis, missis aliis ad eos nuntiis, ipsos exhortatus fuit redire ad Regem, qui eis veniam dedisset, ipsosque permisisset vivere in religione Christiana juxta eorum votum, modo id non fecissent publice.

B Rex Hispaniæ ex Lusitania dimissa sub regimine Alberti Austriaci Diaconi Card. S. R. E. nepotis, ac fororii sui, ac congruo præsidio militum rediit, & die vigesima octava mensis Martii aere turbulento, & frigido, & ab eo effluxo sæpius grandine, & sole offuscato, flantibus vehementibus ventis applicuit Madritum, regni Toletani civitatem, solitam ibi sedem ipsius, ibi occurrente Antonio Porennotto, Granvelano cognominato, episcopo Cardinale Sabinense illic Rectore suo ingenti numero ibi incolarum, ac Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Regulis, proceribus, equitibus, nobilibus, ac magistratibus fere totius Hispaniæ cum comitantibus summa cum lætitia, & pompa, inter quos fuit Petrus Medicæus heros Hetruscus cum nonnullis aliis Italis, nullo ducto triumpho, ita jubente ipso Rege, illic recepto, & per eum nonnullis ibi factis negotiis, triduo sequente illinc abiit ad vicum Escuriatarum ibi vicinum, & illic ingressus ædes Regias valde magnificas cum templo e regio culto per religiosos Carmelitanos B. Mariæ Virg. ibi celebravit Pascha D. N. J. Christi, tunc propinquum quieti deditus. Et reversus Madritum ad principium mensis Maji, ibi multos Principes & nobiles insignivit dignitate equestri velleris aurei, juxta ordinem in Burgundia institutum per Philippum ibi Ducem, patrem Caroli focii Maximiliani, primi Cæsaris Austriaci, mortuo Carolo, per eum ducta uxore Maria ejus unica filia & hærede, & pro qua Maximilianus habuit ex Burgundia Ducatum, & ex reliquo dominio Caroli Flandriam, & alias regiones ei vicinas ex Gallia Belgica, & Germania inferiori, & perventas cum Ducatu in Philippum Maximiliani filium ex ipsa Maria, & patrem Caroli V. Rom. Imperatoris, & mox in eum Carolum, & successive in ipsum Regem ejus unigenitum legitimum. Et ex jussu ipsius fere omnibus triremibus, navibus onerariis, & aliis navigiis tam majoribus, quam minoribus classium suarum Hispaniæ, Lusitaniæ, & Italiæ, inter quas erant quatuor triremes præaltæ, coactis in portu Ulisponæ, & munitis annona, & materie, ac tormentis bellicis, & remigibus necessariis, & super eis impositis duodecim millibus pedestribus Hispanis, Lusitanis, Germanis, & aliquibus Italis, & earum constituto præfecto Alvaro Bazano Marchione S. Crucis, cum quo fuerunt multi alii Marchiones, Duces, Comites, Equites, Nobiles, ac Proceres Hispani, & Lusitani, & Hieronymus ex Ill. Com. Lodroni, rector Germanorum, & Mondinarius Armenulphus tribunus Cremonensis, destinavit ipsum eis, ad recipiendas Insulas Tercerias, & alias novem ei propinquas, situatas in Oceano occidentali ultra Hiberniam, & distantes à continenti per milliaria circiter octo centum, & olim per nonnullos Lusitanos navibus appulsos, ad eas incognitas, receptas, & suppositas eorum tunc Regi, ejusque successoribus in Regno Lusitaniæ, & per Don Antonium,

nium, nuncupatum Ducem Bragantiae, extorrem Lusitanum, & ob regnum Lusitaniae æmulum Hispaniae ipsius Regis, occupatas, ad prohibendum illac transitum necessarium ejus navium ex Hispania in regiones Indiae ei subjectas, & illinc onustarum ibi auro, argento, unionibus, & aliis immensi pretii in Hispaniam fere singulo anno, & die vigesima tertia Julii ipsis appulsis ad vicum divi Sebastiani earum insularum, ad quarum praesidium forent ex Gallis circiter tria millia, & ex Lusitanis, & aliis nationibus, circiter quatuor millia quinquecentum, Gallorum supremo Duce Regulo Carteni, & ibi Vicario Don Antonii Emanuele de Silva Equite Lusitano, & erectis vallibus, & septem propugnaculis, & munitis tormentis bellicis, & per Marchionem, & ejus consultores rei bellicae, ac magistratus, & Duces suos peritos militares, & multos ex praenominatis proceribus ea die, & duobus sequentibus, perspecto & considerato situ Insulae Tercerae, & aggere ejus civitatis, ac propugnaculorum, vallorum, & locorum magis debilium, & opportunorum, ad faciliorem eorum expugnationem, ac tentata etiam earum insularum receptione absque armis, oblata venia Regis earum custodibus, & incolis, & per illos valde animatos ad eas defendendas audacter recusata, & ex ipsis navibus egressis in litus propinquum Trinceriae multis copiis militum, qui erant super eis, & ea Insula mari & terris per ipsos biduo oppugnata, & inter obsessos & obsidentes viriliter confertis manibus, & ex eis multis occisis & vulneratis, utrinque exoneratis tormentis bellicis, & ultima die per obsessos Regis ei secundo vento dimissa civitate, & per Regios recepta, & depopulata, & per obsessos, diffisos eas insulas posse tueri, ac ad earum subsidium adversus Regios habere copias militares à Don Antonio, die ultima Julii Regis dimissa ipsa, & mox aliis una cum armis, vexillis, ac tormentis bellicis, navigiis, & aliis bonis alicujus valoris, & Gallis, eorum vestimentis, & bonis, quae potuerint asportare, triremibus regis transmissis in eorum patriam, dimissis penes Marchionem ex eorum ordinariis tribunis quatuor, & uno, ex majoribus obsidibus, donec ad eum transmissae fuissent ipsae triremes. Et Emanuele Silva, Vicario Don Antonii, & duobus ex ejus primoribus captivatis & decapitatis, & decem ex ea Insula laqueo suspensis, ex jussu Marchionis, & reliquis per eum data venia, & permissis habitare in eis insulis, eisque munitis annonae & congruo praesidio militum, aliis & nautis, qui sibi superfuerunt, conscensa classe, ea summo cum triumpho rediit ipse Marchio Ulisponam.

Et Rex copiis militaribus, quas habebat ad praesidium Flandriae, & regionum circumvicinarum Domini sui, ex Gallia Belgica, & Germania inferiori sub Alexandro Farnesio ibi suo Vicario, & Duce supremo prosequuto bello, auxilio illic procerum partes suas sequentium, adversus ibi rebelles, & utrinque multis municipiis receptis, & aliquibus ex eis direptis & everfis, & aliquibus depopulatis, & nonnullorum tentata clam receptione, & multis commissis praeliis, plurimorum caede & captura, in quibus saepius praevaluerint copiae Regiae, & Gallis cum Duce Alanzonio eorum ductore exosis rebellibus popularibus, recusantibus Alanzonio subesse, reversis in Galliam, per eas copias Regias receptis nonnullis civitatibus maritimis, & municipiis terrestribus occupatis per rebelles, illos valde repressit & debilitavit. Et ex mente consultorum suorum in re militari jussit in ejus regno Neapolitano, & statu Mediolanense conscribi decem millia pedestrium, & duci in Hispaniam Petro Mediceo ex filiis Cosmae, olim Magni Ducis Florentiae, constituto duce supremo, & Antonius Osefalensis, ex primoribus tribunis Regis, Italicorum pedestrium con-

scriptorum in statu Mediolanense fuit rector, & praefectus unius ex ipsorum cohortibus, & Julius Fabagrossa ex tribunis veteranis Regis Italicorum, filius Marci Antonii etiam ex tribunis veteranis Francisci Sfortiae Secundi Ducis Mediolani, & Caesarianis alius cohortis, & alius Jo. Petrus Marianus Cremonenses, & eis omnibus cohortibus pedestrium, ex Italia classe Ligustica Regis trajectis in Hispaniam Tarraconensem, datis itativis juxta ibi littora maritima regionis Condestanorum Osefalensis periit, & sepultus fuit in civitate Alonis, vulgo *Alicantes*, & Fabagrossa Cathaginis de mense Octobris oppressi febre cum multis aliis Cremonensibus ex eis cohortibus mortuis ob qualitatem aeris illius regionis, cui ipsi non assueti erant. Et etiam ex Cremonensibus Petrus Zignanus, valde peritus in re militari, & quod sequens vestigia Jo. Antonii patris, ab adolescentia usque ad senectutem exercuit militiam equestrem, & multorum insignium ductorum turmarum equestrium fuit Locumtenens tam sub memorato Sfortia, quam Carolo V. Romanorum Imperatore, & Philippo filio Rege Hispaniae, Sfortiae successoribus in Ducatu ipso, & saepe in praeliis pro ipsis habitis tam in Italia, quam extra Italiam, cum eorum hostibus pugnando viriliter se gessit, multis illatis & receptis vulneribus obiit die octava Aprilis.

Et Julianus Marianus, excellens Physicus, Astronomus, & Mathematicus, & qui ob ejus summam doctrinam in ipsis scientiis publico stipendio aëris aërii Regii publice in gymnasio Ticinensi legit, docuit, & interpretatus fuit Dialecticam per multos annos, decessit die vigesima prima Februarii, dimisso sui apud multos desiderio. Et Bartholomæus de Scalve, literis Latinis eruditus, per eum ad plene instruendum in religione Christiana, & vero Dei cultu, homines compositis Meditatione spirituali Latino sermone, & pueros norma laudabili materno sermone, & qui venerabilis omnium doctissimi Hieronymi Vidæ etiam Cremonensis, praefulis civitatis Albæ, Marchionatus Montisferrati in Gallia Subalpina fuit scriba, & per eum ob ipsam virtutem & probos mores valde dilectus, & mox Conservator Ordinum Reip. patriae suae, ex qua dum se transfulerit in ipsam civitatem Albæ, una cum Antonia de Cagnolis uxore illic oriunda, ibi vitam deseruit mortalem die ultima Septembris. Et Maria, filia Philippi Regis ex Anna Austriaca ejus quarta uxore, annorum trium Madriti eodem mente vitam cum morte commutavit. Nicolaus Sfondratus, praeful Cremonæ, in ecclesia ibi Cathedrali diebus prima, & secunda Septembris habuit secundam Synodum solemnem totius Cleri ei suppositi ex ipsa civitate, & ejus dioecesi, in qua lectis decretis conditis in Synodo sexta Provinciali mense Majo anni praecedentis, celebrata Mediolani, per ipsam fuerunt ea probata, & recepta, & electi Judices, quibus committendae erunt causae ecclesiasticae à Sede Apostolica ex urbe in ipsa civitate, & Examinatores promovendorum ad sacerdotia, & beneficia ecclesiastica, & Testes Synodales ex ipso clero idonei, eis Examinatoribus additis tamen quatuor Religiosis. Gregorius Pont. Max. Rom. hoc anno, & annis superioribus, mortuis aliquot Cardinalibus sanctissimae Rom. Ecclesiae superstitibus addidit die duodecima Decembris Jo. Antonium Fachinnetum, Patriarcham Hierusalem, & Albertum Bolognetum, Episcopum Messanae compatriotas suos, Jo. Baptistam Castaneum, olim Archiepiscopum Rosani Rom. Alexandrum Medicæum civem, & Archiepiscopum Hispanensem, Hispanum, Franciscum de Gioiosa, Archiepiscopum Narbonensem, Matthæum Contarellum Cænomantum, Sedis Apostolicæ Datarium, Carolum Borbonium, electum Archiepiscopum Rothomagensem, Gallos, Michaelem Turrianum, Episcopum Cenetensem, Utinen-

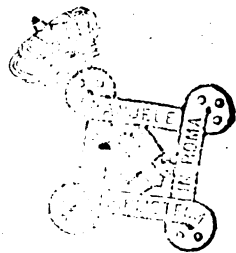
fem, Julium Cananium, Episcopum Adriensem, Augustinum Valerium, Episcopum Veronæ, Venetum, Antonium Mariam de Salviatis, olim Episcopum Sancti Pepuli, Florentinum, Vincentium Laurum, Tropiensem, Episcopum Montis Regalis, Calabrum, Philippum Spinulam, Episcopum Nolanum, Genuensem, Scipionem Lancelottum, ex reverendissimis Auditoribus Apostolicis causarum sacri palatii, etiam Romanum, Georgium Rutinaldum, Episcopum Vilnensem, Polonum, Simonem de Aragona, ex filiis Caroli Ducis Terræ novæ, Vicarii Regii in statu Mediolanense, Franciscum Sfortiam, ex Illustrissimis Com. Sanctæ Floris, & Nicolaum Sfondratum, [ejus imaginem, ex Ant. Campi *Hist. Mediol.* desumptam, in æs incisam hic apponi curavimus] Episcopum patriæ nostræ Cremonæ, ipsius ac totius Diocesis suæ incolarum ingenti gaudio, & cujus pater Franciscus, excellens in V. J. D. & Orator fuit, & ex Reverendissimis Cardinalibus S. Rom. E. & Episcopus Cremonæ patriæ suæ, & majorum suorum, & antea ex Senatoribus Duc. mox Cæsareis in hoc statu Mediolanense, & deinde Rector Senarum.

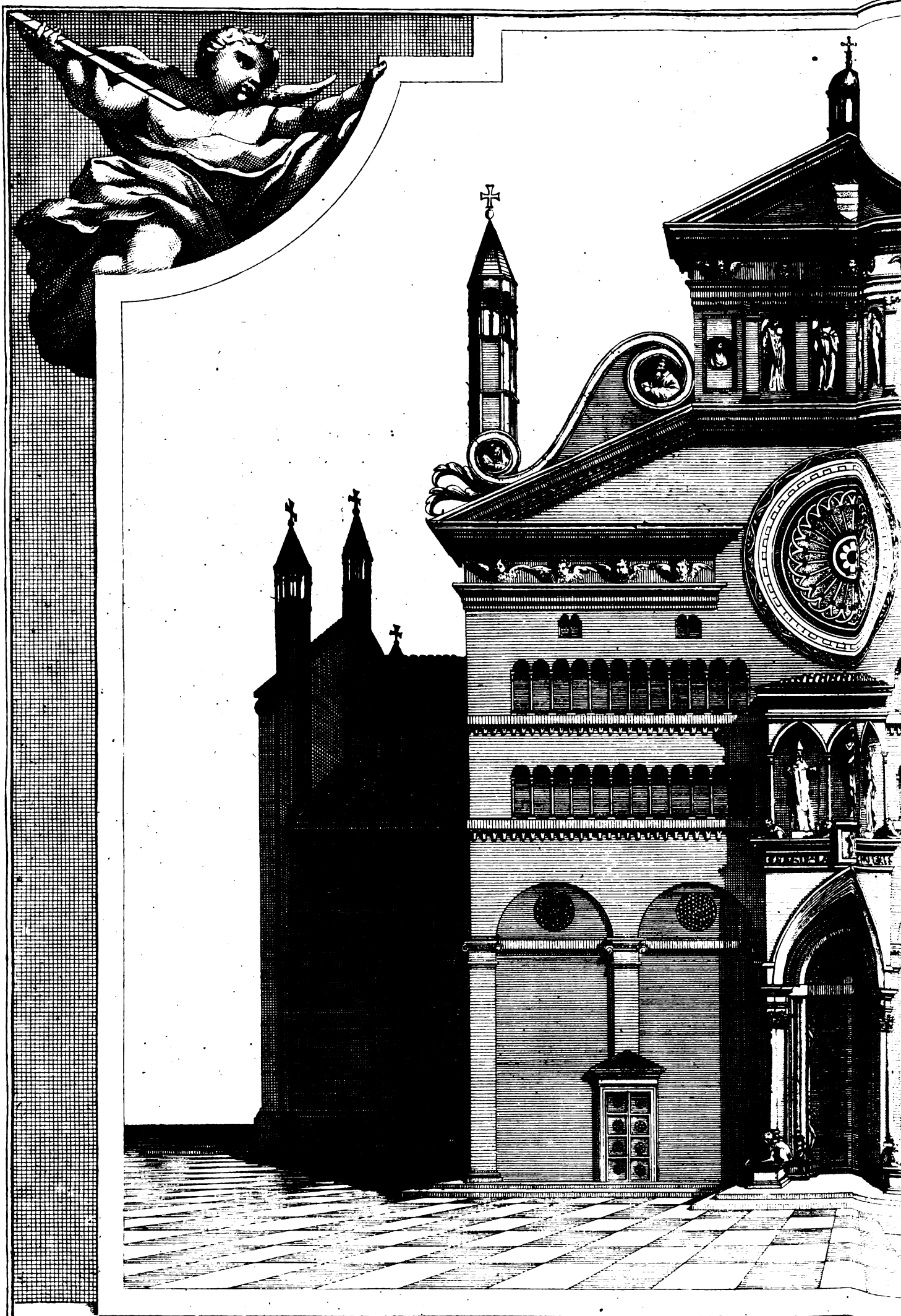
Tanta fuit turba, ex Insubria, Liguria, Latio, & Piceno, & regionibus circumvicinis, latronum, & inde exfulum, ut per illos nonnullis in itinere, & propriis habitationibus, spoliatis pecunia, & aliis rebus, quas penes se habere eos comperissent, & ex ibi illorum hostibus occisis, ut ab illorum impetu eas regiones, earumque incolas, & viatores liberandum, & ipsos extirpandum, proposito edicto publice ex ordine illic Superiorum & Rectorum, concessa venia, oblatoque præmio illos occidentibus, seu capientibus, & præsentantibus illic Magistratibus, plurimi ex illis tum fuerint occisi, tum capti, & præsentati eis Magistratibus, ipsorumque jussu ultimo supplicio affecti, & cum ex eis, qui illos captivarint, seu occiderint, fuerint multi ex illis exsulibus, ob delicta, pro quibus erant exsules, sibi facta legitima remissione per offensos, fuerunt liberati ab ipsis, & eorum patriæ restituti, & reliqui exsules, & latrones ob id territi alio aufugerunt. In vico Tavernellarum Galliæ Subalpinæ versus montes Cherii in principio mensis Martii aere sereno conspectæ fuerunt duæ nebulæ, habentes simulacrum instar duorum galerorum insimul conjunctorum, auditusque strepitus tonitruum instar tormentorum bellicorum, & super ædes & ecclesiam monasterii D. Sanctæ Mariæ de Campanea, cultas per religiosos Capucinos Ordinis divi Francisci, audita suavis melodia sonorum & cantuum musicalium. Et die nona Aprilis spatio trium horarum Norimbergæ, & in regione ibi finitima Germaniæ, conspectus fuit arcus cælestis tribus solibus in eo, ipsius medio magis lucido, & se protendente extra arcum ipsum, & super eum duobus arcubus invicem annexis. Ex segetibus, & leguminibus maturis pendentibus in agris, finitimis Pragæ metropoli Boemiæ, spatio passuum circiter viginti millium illic sævientem peste, non percussis à grandine, nec flantibus ventis aere sereno, ex illius ureidine, & caliginibus frequentibus vigentibus grana ferre omnia deciderunt, & in sinistram transiverunt prodigiose gravi ibi incolarum stupore, timore, dolore, ac damno. Florentiæ de mensē Septembris susceperit monstrum suæ speciei tribus capitibus, uno scilicet ore fuillo, alio bubonis, & alio barbacanis, & acie oculorum ardenti, quod fuit cibatum, donec vixit farina filiginea aquis liquefacta. Eodem mensē ex terræmotu in Armenia, & Syria, multa ædificia tam privata, quam publica, una cum mesquitis Mahumetis, corruerunt, quibus multi ibi incolæ oppressi tum perierunt, tum debilitati fuerunt. Et Parisiis in Gallia Transalpina in aere multo strepitu audito visa fuerunt simulacra instar acierum armatorum invicem concurrere. Et in Lotharingia auditæ fuerunt cam-

panæ à seipsis pulsare, ac auditus fuit infans plorare in ventre matris ex eo prægnantis. Byzantii in Thracia, Viennæ in Austria, Pragæ in Boemia, Lugduni & Parisiis in Gallia Transalpina, & in aliquibus pagis Elvetiorum, & Rhætorum, Carnia, & Carniola, & locis circumvicinis, ex dira & inevitabili peste plurimi, & plerique ex nimia gravedine capitis, extincti remanserunt, & fuit mediocris redditus granorum, & foeni, & vini, & pomorum multa copia.

Cremonenses originarii, & coloni Rom. dum ipsis, eorumque Imperatoribus paruerint, & postquam se in libertatem erexerint, & in ea perseveraverint, & semetipsos gubernarint, ac postea, eorumque Principes multa præclara gesserunt facinora, & ex quibus C. Octaviano Augusto Rom. Imperatore Romæ cognitus fuit Q. Varus vates facundissimus, coætaneus A. Tibulli, P. Vir. Maronis, & Q. Flacci Horatii, etiam poetarum facundissimorum, & cujus judicio acutissimo eorum poemata elegantissima supposuerunt, & plurimi alii insignes tum sanctitate, tum religione, tum armis, tum toga, tum literis, tum in quibuscunque scientiis, & artibus claruerunt, de quibus, & ipsis facinoribus in hoc meo Compendio non retuli, cum de eis non compererim fuisse scriptum per aliquos Auctores celebres.

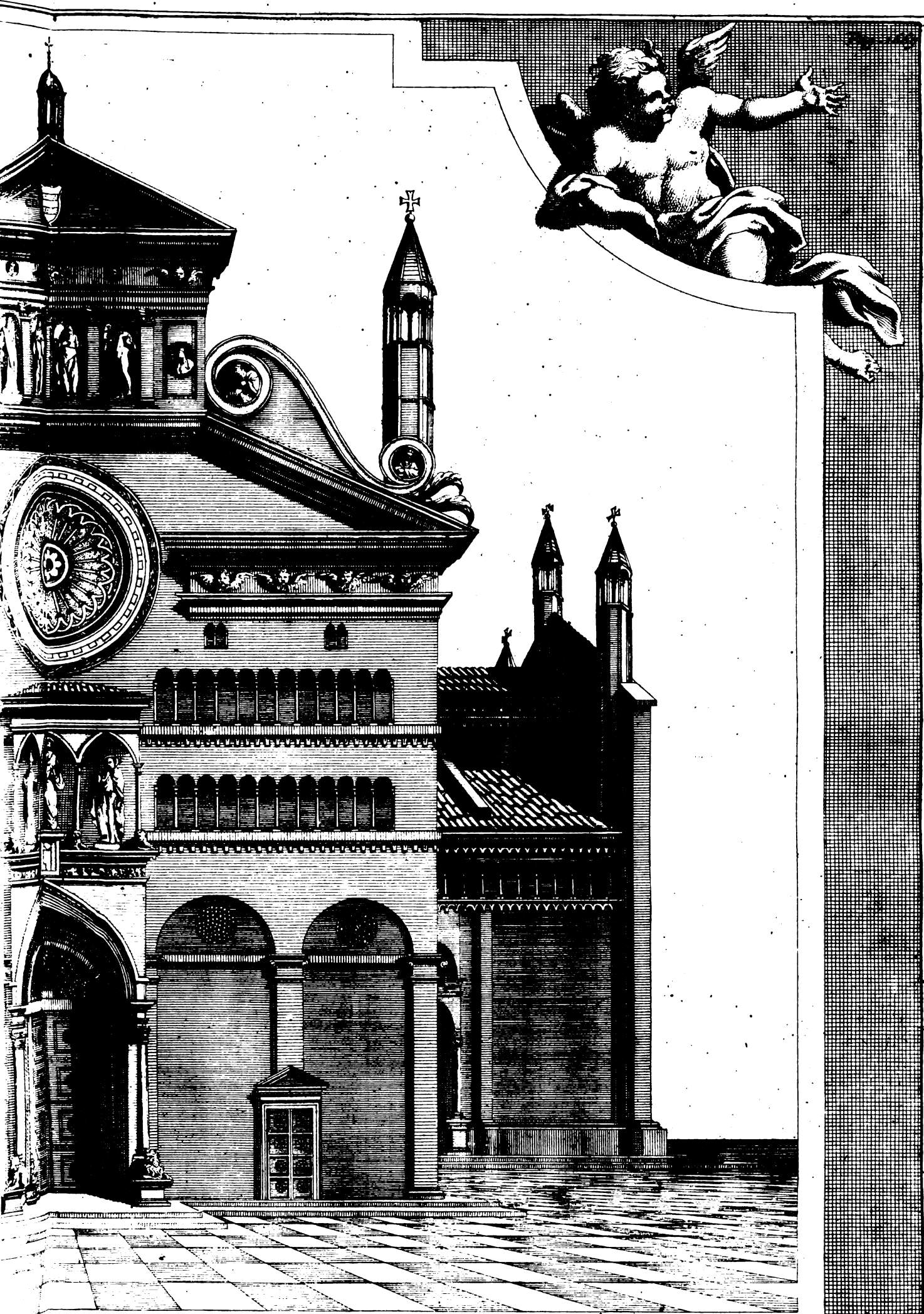
Et Cremona est in plaga Occidentali, & climate septimo, & regione salubri, & se protendit oblique in longitudinem à Meridie, ubi pro ejus egressu & ingressu sunt portæ Padi, & Mosiæ, ad Septentrionem, ubi habet portam divi Lucæ, & in latitudine ab Ortu, ubi habet portas Novam, & Omnium Sanctorum, ad Occasum spatio passuum circiter bis mille quinque centum circumdata pro parte mœniis, & pro parte aggeribus, & vallis, ac foveis, & propugnaculo ante eam ad Ortum è regione portæ olim sancti Michaelis inter portas Novam, & Omnium Sanctorum, circumsepto muro constructo ex lateribus cœtis & calce, & arce ad Septentrionem, in qua civitate sunt Ecclesiæ Major cum Baptisterio, parochiales triginta sex, ex quibus sunt novem & alia dicata divæ Agathæ collegiata insignitæ tit. præposituræ, & alia dicata divo Silvestro tit. Prioratus, & alia dicata divo Antonio tit. Præceptoræ, & alia divo Joanni, cujus sit administrator unus ex reverendis Equitibus Hierosolymitanis, oratorum decem & septem, monasteria Religiosorum totidem. Et in suburbiis ipsius civitatis divi Rochi Servorum D. Sanctæ Mariæ, Capucinorum Ordinis divi Francisci, sancti Sigismundi Ordinis Heremitarum divi Hieronymi de observantia, & prope ipsam per mille passus in constructa Buscheti D. Sanctæ Mariæ, & congregationis per beatum Petrum de Pisis in ejus diocesi inchoati, & in vico Cavæ sanctæ Mariæ Magdalene Ordinis Cisterciensium divi Bernardi de Claravalle, & reverendarum Monialium intra civitatem sub titulis Corporis Dominici, divæ Claræ, D. Sanctæ Mariæ de Pace Ordinis sororum de poenitentia divæ Claræ, seu divi Francisci, & divæ Monichæ Ordinis divi Augustini, & Annunciationis B. M. V. Ordinis divi Hieronymi, & divi Benedicti, & divæ Marthæ Regularium Ordinis etiam divi Benedicti omnium de observantia, & divorum Jo. Baptistæ, Quiritii, & Vallis viridis, Ordinis ejusdem, & S. Mariæ in Cistellis, & Colombæ Ordinis etiam Cisterciensium divi Bernardi omnium Conventualium. Et ex quibus conventus Monialium B. M. Virg. Vallis viridis inchoavit circiter annum millesimum ducentimum ab ortu Dominico in vico Jovis Aræ, diocesis Cremonensis, adolescentula ibi nominata Gentia, cæca à natiuitate, illuminata mirabiliter per omnipotentem Deum ad intercessionem prælibatæ M. Virg. dum foret in sacello illic ei dicato, dimissa per matrem illuc prope in agris colligentem spicas fegetum, & ex monitu B. M. V. notificato hoc miraculo per eam Sicardo Caselano, tunc episcopo Cremonæ, ejus ope,

FORMA EXTERIOR MAJORIS. SIVE CATHEDRALIS

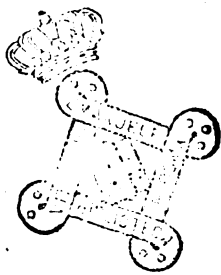

18. f. v. CATHEDRALIS TEMPLI CREMONENSIS

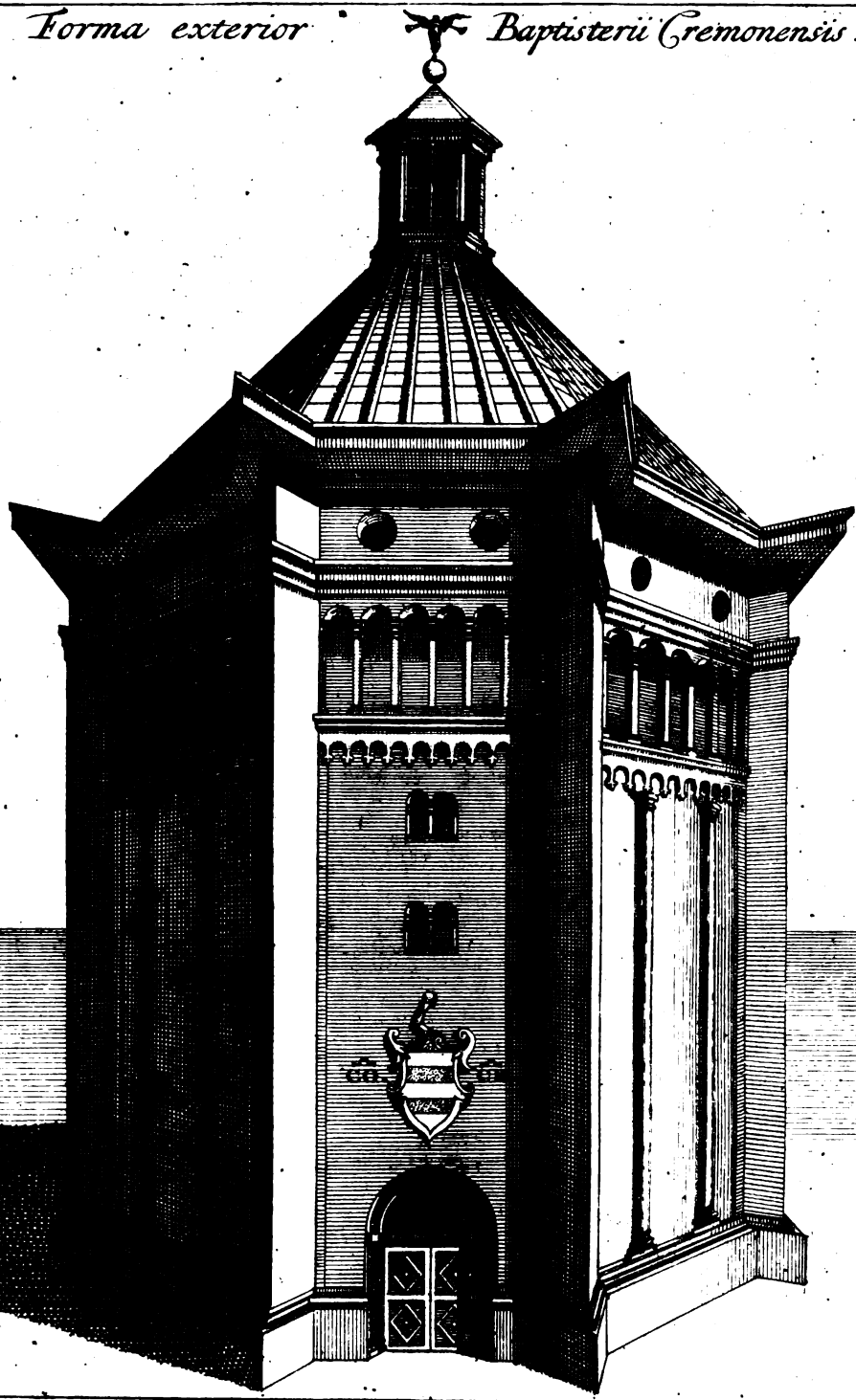
NICOLAUS SFONDRATVS,
Cardinalis et Episcopus Cremonensis
francisci Cardin. fil.

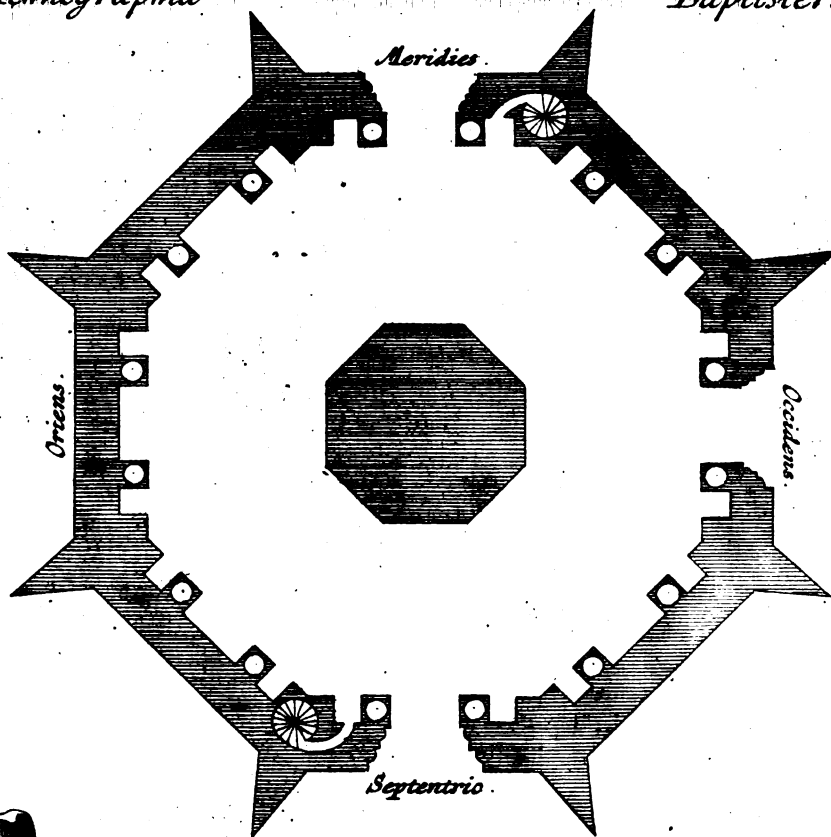
Forma exterior

Baptisterii Cremonensis.

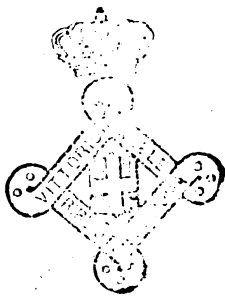

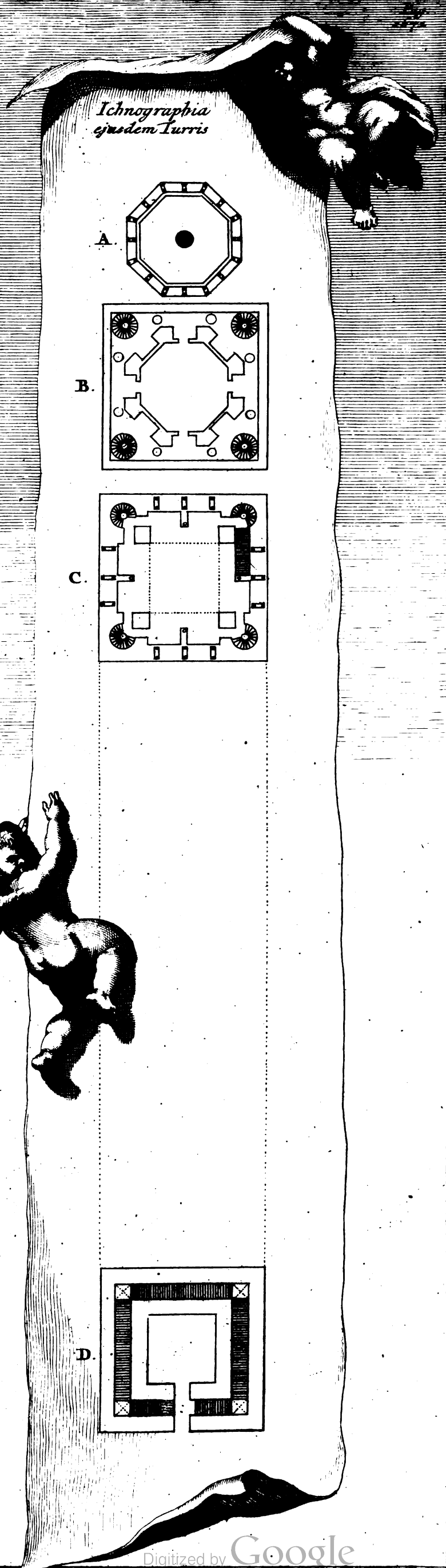
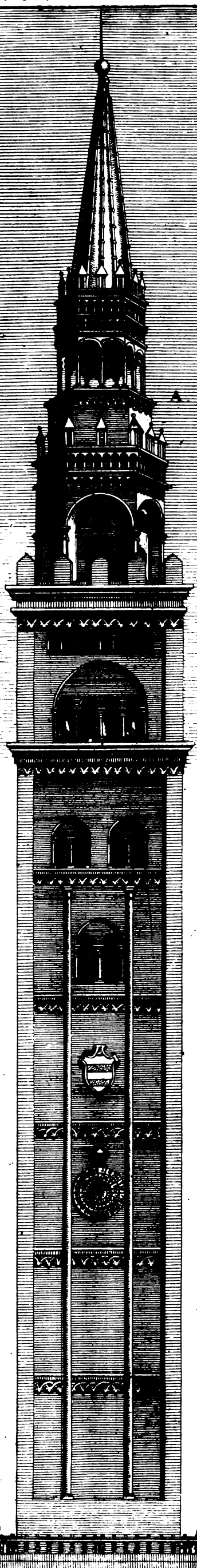
Ichnographia

Baptisterii.

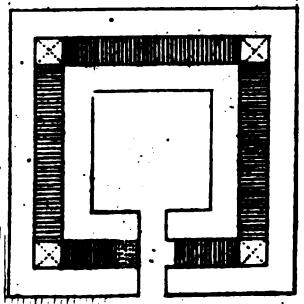
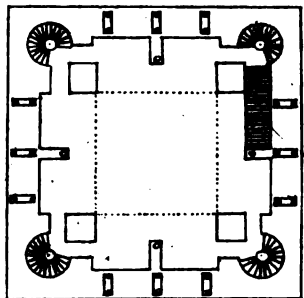
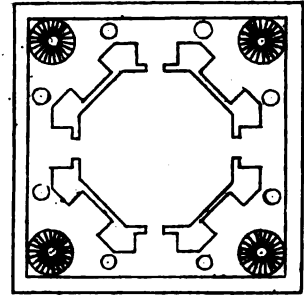
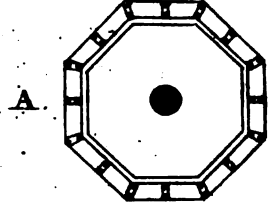

*Ichnographia
ejusdem Turris*

Forma exterior celeberrima altissimi Campanis Venetianensis

ac opera, & eleemosynis aliquorum Christi fidelium constructis in vico ipso ecclesia & domibus instar monasterii, sub titulo divi Laurentii, easque ipsa Gentia una cum aliis mulieribus viginti quinque ingressa, & ibi secum facta earum Abbatissa inita professione religionis Christi sub regula divi Benedicti. Et anno 1213. die duodecima Octobris per ipsum Sicardum ei monasterio unito hospitale sancti Nicolai, ex ordine ipsius erecto penes Dugale Murbassi proximum ipsi civitati, & dotato per Friscam filiam Federici Suevi Ænobarbi nuncupati Imperatoris Rom. die quintadecima Julii 1193. pro exsequutione legati facti per eam in ejus ultimo testamento, condito in ipsa civitate diei quintadecima Septembris 1188. & confirmato ipso conventu die undecima Octobris 1216. per Homobonum tunc episcopum ejusdem civitatis, & Sicardi successorem, & die quintadecima Julii anni prædicti 1213. per Innocentium Tertium Anagninum tunc summum Pont. & die vigesima Januarii 1217. per Honorium ejus successorem approbato. Et die prima Martii per eum Homobonum ipsi conventui unita ecclesia divi Thomæ Apostoli, erecta in vico Lerni suburbiorum ipsius civitatis, presbytero Joanne tunc beneficiato ipsius assentiente, eique per ipsum, & ejus sororem, omnibus bonis suis dimissis, ipsa Abbatissa & Moniales ex eo vico Jovis Aræ se contulerunt habitatum in domos ipsius ecclesiæ, ea concessione etiam confirmata per ipsum episcopum die duodecima Augusti 1244. Et die quintadecima Maji per Innocentium Quartum Genuensem ex familia Flisca, etiam tunc sum. Pont. approbato eodem conventu. Et anno 1380. eidem unito per Petrum de Capellis patritium Venerum, tunc episcopum ipsius civitatis, alio monasterio constructo sub titulo divi Andreae in vico ab ejus nomine nuncupato in eadem dioecesi, eodemque anno die septima Martii per Agapetum legatum Apostolicum, dum esset Papiæ, Urbano Sexto Neapolitano summo Pont. & mox per multos alios summos Pont. etiam eo conventu approbato. Et anno 1419. per Constantium Fondulum, tunc Cremonæ Episcopum, facta concessione ecclesiæ, & domorum Sanctissimæ Trinitatis, constructarum in parochia divi Petri de Pado ejusdem civitatis die vigesima tertia Februarii eis Monialibus, eaque confirmata die septima Decembris 1437. Helena de Cipellis, tunc Abbatissa earum Monialium, una cum eis se contulit ex eo vico Lerni habitatum in eas domos Sanctissimæ Trinitatis. Et anno 1516. Hieronymo Trivisano patritio Veneto, episcopo ejusdem civitatis, & Abbatissa earum Monialium Elisabeth etiam de Cipellis, ipsis per eas nonnullis domibus cum ecclesia nuncupatis Vallis viridis, & habitatis per duas Moniales. Ordinis de observantia divi Augustini, se contulerunt habitatum in eas domos Vallis viridis, Julio de Rupere tunc summo Pont. assentiente, & per Nicolaum Sfondratum, modernum Episcopum ejusdem civitatis, eis Monialibus adjudicatis ecclesiis & domibus Monialium divæ Annæ ejusdem Ordinis, constructis in parochia D. Sanctæ Mariæ novæ, quæ defecissent, ac aliis bonis, ac unitis Monialibus monasterii D. S. Mariæ Angelorum, residentibus in terra Zibelli memoratæ dioecesis, & per Carolum Borromæum, Cardinalem S. Rom. E. tit. sanctæ Prædix, & Archiepiscopum Mediolani anno 1575. visitato clero ejusdem civitatis Cremonæ, ejusdemque dioecesis unitis Monialibus monasterii D. S. Mariæ de Laureto cum domibus ipsius monasterii, constructis in parochia divæ Agathæ ipsiusmet civitatis, earumque bonis, cum commode non possent habitare in ipsis domibus Vallis viridis, nec prope ipsas forent aliqua domus vendendæ, empta per eas, ipsarum Abbatissa Prudentia Persichella, excelsa domo à Paulo & Bartholomæo fratribus de Fodris, in ipsam ive-

runt habitatum. Est etiam in hac nostra civitate Collegium illustre, ex quo, tanquam ex equo Trojano, subinde viri prodierunt, non tantum in Jurisprudencia, sed & in qualibet alia præclara scientia excellentissimi. Et quoniam patrum nostrorum memoria, & adeo nostro quoque ævo, nonnulli suæ eruditionis excellentia multum illustraverunt hanc patriam suam, officio meo detesse mihi viderer, si eorum nullam facerem mentionem, cum id nusquam alibi præstitum sit à nobis. Igitur perceleber inter illos fuit Joannes Franciscus, ex nobili & vetusta Valvassorum stirpe, quæ hodie vulgo ab omnibus Argentarum familia vocatur. Hic multis variis ad Principes legationibus honorificentissime functus est pro patria sua, quam & servavit ille tum temporis, cum bellorum motibus ea premeretur undique, & maxime à Gallis, qui eam diripuisent, nisi hujus honorati civis eloquentia fuissent mitigati. Decessit ille non sine dolore nostræ civitatis anno MDXXVIII. & sepultus est in templo S. Dominici, hac ipsius tumulo inscriptione addita:

D. O. M.

IO. FRANCISCO VALVASSORI ARGENT.
I. C. IVSTITIA, FIDE, PIETATE, CAETERISQUE ANIMI VIRTUTIBVS CLARISSIMO. REGNAVIT IN IUDICIIS, PATRIAM A GALLIS SERVAVIT, DOMI OMNIBVS MVNERIBVS, FORIS LEGATIONIBVS AD REGES EGREGIE FVNCTVS EST, DIFFICILIBVS REIP. TEMPORIBVS INTEMPESTIVE DECESSIT. IO. GALEATIVS FRATER OPT. ATQVE B. M. POS. VIX. ANN. XLVIII. M. XI. OBIT VII. ID. SEPTEMB. M. D. XXVIII.

Iisdem quoque temporibus floruit Stephanus Sfondratus, qui paulo ante prædictum Argentam defunctus est, & ipse quoque in eodem S. Dominici templo conditus, cujus ad sepulcrum hic titulus comparet:

M. D. XX. APR. XII. HAEC STEPHANI SFONDRATI I. C. AMPECTITVR OH QVANTI LVMINIS VRNA CAPAX. VIX. ANN. LII.

Et in ipsa civitate adsunt quoque Hospitale Majus, nuncupatum Pietatis, Mendicantium, Verecundorum, Orphanorum, Orphanarum, Mulierum conversarum à vita impudica ad vitam pudicam, divi Antonii, ipsorum del Affaitate, & de Marianis, & Leprosorum extra portam novam sub vocabulo divi Lazari, Consortium B. M. Virg. cujus confortiales congregantur in ecclesia monasterii divi Francisci, & Consortium ejusdem Rosarii, cujus confortiales congregantur in ecclesia divi Dominici, & Consortium divi Homoboni, & multa alia in multis ex ipsis ecclesiis, ac Societates, & Confraternitates, & multa alia loca pia, quorum redditus distribuuntur in usus pauperum, & alios pios, per eorum rectores, ac Turris omnium totius orbis altissima, [quam, ex Ant. Campi *Hist. Mediol. æri incisam* hic exhibemus] & multæ aliæ lateritiæ ad ipsas ecclesias, & in aliis diversis partibus ipsius civitatis tum acutæ, tum quadratæ in earum summitate, Palatium Episcopale, & aliud Reip. & aliud, in quo resident Prætor, ejusque Vicarius, ac Judex criminalium, & aliud Mag. Equitum olim, & nunc J. Conf. & aliud Mercatorum ad forum divæ Agathæ, & multæ aliæ domus excelsæ ibi incolarum, & forum majus, & capitanei, & piscarium, & lini vernalis, & forum boum, & multæ aliæ plateæ ante ipsius ecclesias, & alibi, & viæ latæ, & multi horti, ac multa viridaria.

Et Cremonellæ aquæductus, super quo descendente ab euripo publico ipsius civitatis sunt molidina tam intra, quam extra, & juxta ipsam civita-

tem. Et cujus territorium, in quo non sunt montes, nec loca sylvestria, est fertilissimum, & abundat granis, vino, uvis, pomis, oleribus, laticiniis, melle, lino, lana, foeno, & lignis, & multis aliis, quæ sunt ad esum & usum hominis viventis, equis, ovibus, & aliis animalibus domesticis, & ad plagas Septentrionalem & Orientalem circumdatur Ollio flumine, ipsum, & agros Brixensem & Mantuanum interlabente, unde per euripum derivantur aquæ, quibus irrigatur major pars ipsius, ac flumine Abdiæ, ipsum ac agrum Laudensem dividente à plaga Occidentali, & interfecatur à Serio torrente descendente à montibus Bergomensibus, ac flumine Padi confluyente prope ipsam civitatem, & per cujus alveum illuc undique fere conducuntur omnes merces ac res, ac confluunt populi; eique territorio à plaga Occidentali adhærent agri Laudenses, & Placentini, à Septentrionali Bergomenses, & Brixenses, ab Orientali Mantuani, & à Meridionali etiam Placentini; & ex eo territorio non comprehenso in statu Mediolanense, & ultra Padum sunt occupata per Parmenses, & ejus Ducatus unita nonnulli sunt anni oppida, & loca insignia Buxetum, ac Monticellum de Unginis, ex dominio Illustriss. Marchionis Sfortiæ Palavicini, & Gibellum cum Rivoalto ex dominio Illustr. Com. Julii Rangoni, & Guardastallum, olim ex agro Mutinense, concessum Cremonensibus per Ludovicum Bavarum Imp. & perventum in Illustriss. Ferdinandum Gonzagam ex emptione facta per Illustriss. Ferdinandum, avum suum, superioribus annis ab Illustr. Ludovica Taurilla. Et citra Padum ad fines agri Cremonensis, & Mantuani, Vitelliana, olim juris Cavalcoboum Nob. Cremonensium, & Gadiolum comprehensa in Ducatu Mantuæ, & Sabloneta, olim de Perfico Nob. etiam Cremonensium, Bozulum, Civitate, & Riparolum, ex dominio Illustriss. Ducis Vespasiani Gonzagæ, & vicus Insulæ, olim juris Dovariensium, etiam Nob. Cremonensium, & ab eis nuncupatus, & sancti Martini ab Aggere, domini Illustr. D. Pirri, & Fratrum de Gonzaga, & Vecovati, ex dominio Illustr. D. Com. Nicolai, & nepotum de Gambarà, & ab eorum antecessoribus emptus ab Illustriss. de Gonzaga, & olim juris episcopii Cremonæ, & datus in permutationem pro vico Jovis Aræ pervento in Illustr. Philippinum Gonzagam, & Principibus Mantuæ, pro dote Annæ filiæ Nicolai unigeniti Bossii, una cum aliis bonis, quæ erant juris ejusdem Bossii, & per eum possessis in territorio Cremonense, tam ultra, quam citra Padum. Et in agro Cremonense, nunc status Mediolani, existant Casale majus, & Castrumleonis, ex feudo Illustriss. Don Alfonsi Davali, & Calvatonum, Platina, & Spineta, ex feudo Magnifici Alfonsi Gastaldi proceris Neapolitani, & Castrum Dudonis, ex feudo Reverendi, & nob. Com. Jo. Clementis, & fratrum de Schitiis, vicus sancti Joannis in Cruce, ex feudo Illustr. Com. Ludovici de Carminate, nuncupati de Bergaminis, Casteletum nob. Com. de Ponzonibus, Vidizetum, olim totum nob. de Amatis Cremonensium, Piscarolum, & Grontardum, ex feudo Mag. Com. de Marino Genuensium, & Consortum, Bordolanum, & Robechum, ex feudo Mag. Com. del Maino Nob. Mediolanensium, Sorefina, ex feudo Mag. Com. Camilli de Barbobus, Rumenenghum, & Grumellum, ex feudo Mag. Com. Ludovici Affaitate, Covum, & Antinate, ex feudo Illustr. Cornelii Benvivoli, Soncinum, ex feudo Illustr. Com. Maximiliani Stampæ Nob. etiam Mediolanens. & Tucengum juris feudalis Magn. DD. de Casteletis, Formigaria, & Cornaletum, ex feudo Mag. de Trivulcio Nob. etiam Mediolanensium, & Curia Nob. de Cavalcobobus, ex feudo Illustr. Francisci Sfortiæ, Castrum Novum Buccæ Abduæ, juris feuda-

A lis Magn. Com. Jo. Baptistæ Stanghæ, & Machasturma illorum de Bibaquis Nob. Ferrariensium, ac Fontanella.

B Et ex familiis Cremonensium aliquæ sunt originariæ, sed raræ, & aliquæ processerunt à Romanis, ex urbe Cremonam bis transmissis habitatum, & aliquæ à militibus eorum veteranis sub Cajo Julio Cæsare, quibus Cajo Octavianus ejus pronepos, & successor in Imperio, pro præmio eorum militiæ concessit fundos tunc ibi incolarum sibi infensorum, plebisque illinc expulsis, quia receperant Mar. Antonium Proconsulem Rom. expulsam à Mutina, quam exercitu obsederat, dum in ea foret copiis Decimus Brutus, ex interfectorebus Caji Julii Cæsaris, per Marcum Antonium ejus exercitu facto conflictu cum Au. Hircio, G. Panfâ Consulibus tunc Rom. & C. Octaviano, & eorum copiis, quibus opitulari volebant Bruto, ejusque Mar. Antonii exercitu fuso, ipsoque prolapsa Cremonam. Et nonnullæ à Gothis & Longobardis, dum ei, & fere totæ Italiæ dominati fuerint, & multæ à Gallis, & Francis, & Germanis, dum una cum Carolo Magno Imperatore Romano, & ejus successoribus Gallis, & Germanis in ipso Imperio, & aliis ducibus Gallis, & Germanis in Italiam descenderint, & etiam multæ à Mediolanensibus, Papiensibus, Laudensibus, Bergomensibus, Brixensibus, Mutinensibus, Mantuanis, & aliis populis Italiæ, & aliunde, dum illuc se receperint, & sedes suas ibi firmarint, cum etiam ex Cremonensibus multæ aliæ alio abierint, & substiterint, & nonnullæ familiæ, quæ aliunde Cremonam accesserunt, assumpserunt cognomen à civitatibus, oppidis, vicis, & pagis, unde abierint, & aliquæ à nominibus patrum eorum, quæ illuc se receperint, & aliquæ à semetipsis cum eorum insignibus ex suo proprio capite, & nonnullæ aliæ ab earum exercitio, & aliæ ab aliquo aliorum facinore.

C Et cum plerique ex Cremonensibus fuerint, & sint industrii, & ingenii acutissimi, nonnulli ex eis ad esum lautum hominum excogitarunt, & præpararunt farcimen ex carne suilla, seu bovina, minutatim incisa, & mixta pulvere piperis, seu gingiberi, cinnamomi, canellæ, & aliorum aromatum, & imposita, & alligata in eorum intestinis, & mox igne in aqua coctum, seu tostum, & mensis impositum, & per ibi convivas comestum. Et alii ad indumentum humanum excogitarunt, & laborarunt tegumentum, nuncupatum *pignolatum*, & *valissimum* ex filo lini & bombycis contextum, & pro aliqua parte tinctum ex succo pulveris herbæ gualdi collecti, & præparati. Et aliud, nuncupatum *farziarum*, contextum ex stamine, seu filo lanarum ovium, & tinctum in diversos colores. Et aliud vulgo *Mezulanorum*, contextum in filo lanarum & lini, tincto, ut præfertur. Et aliud ad opperimentum, sub vocabulo *coziarum*, contextum ex filo pilaminis bubali, & aliorum diversorum quadrupedum domesticorum. Et alii excogitarunt & fabricarunt ex ære subtili arte cultellos valde egregios, firmos, ac stabiles, & qui ex ipsa civitate conducuntur, & afferuntur ad diversas partes orbis ad usum ibi incolarum, magno lucro Cremonensium, qui eos præpararint, ac præparari fecerint.

D Et ex Cremonensibus nunc sunt venerandi Prælati, celeberrimi litteris, & bonis moribus, & dignitatibus Jo. Antonius Bonhomus, Præsul Vercellarum, & nunc nuntius Apostolicus penes Rodolphum Cæsarem; & Ludovicus Ripa J. C. & Auditor Illustriss. Jacobi Boncompagni Præfecti arcis Adrianiæ, & Ducis Soræ; Jo. Maria Capella, ex Religiosis Ordinis Servorum D. S. Mariæ de observantia, eximius Theologus, & qui in ea scientia multa erudite composuit, ex quibus pleraque sunt typis impressa; Ludovicus nominatus Jacobus Antonius, ex familia antiqua & honorata Stanga Cremonensium, & ex venerabilibus Religiosis Ordinis Præ-

Prædicatorum de observantia divi Dominici, celeberrimus Vates, & Historiographus, compositis per eum multis carminibus Latino sermone, & etiam materno, & Hetrusco, & erudito opere de cognominibus familiarum patriæ suæ, & aliarum fere omnium civitatum, & oppidorum receptis ab omnipotente Deo, Angelis, coelis, astris, elementis, arboribus, herbis, gentibus, provinciis, civitatibus, oppidis, vicis, & pagis, necnon & animantibus tam terrestribus, quam volatilibus, & aquaticis, ab hominibus, membris propriis, nominibus, moribus, vitiis, scientiis, artibus, artificiiis, officiis, gradibus, & dignitatibus, & nec impressis, ex mente superiorum suorum. Et dum per multos annos moram habuerit Neapoli, illuc evocatus per Illustr. Diomedem Vincentium Carassam, primum Ducem Metulanensium, ob memoratam hujus Stangæ doctrinam, per eum Ducem, necnon & ibi Præfulem, ac prælatos, proceres, & alios doctos habitus in summo honore & pretio. Et qui Mediolani, dum ibi esset anno partus Virginei nobis salutiferi 1541. annorum viginti trium per invictissimum Carolum V. Austriacum Rom. Imperatorem, illic tunc degentem, & ei præsentatum per memoratum illustr. Carassam, & excell. Alfonso Davalum Marchionem Vasti & Piscariæ, ibi, & in universo ejus statu moderatorem, pro ipso invictiss. Imperatore, & edoctum de ipsius Stangæ memoratis scientiis insignitus fuit publice corona laurea poetica. Hier. Burgius, Abbas inter Canonicos regulares, peritus in literis Græcis, Hebraicis, & Latinis, Medicinæ & Philosophiæ doctor, & quolibet scientiarum genere ornatus. Josephus Niger, cognominatus Motella, scriba à secretis, seu computista sacrosancti Collegii Reverendissimorum Card. S. Rom. Ecclesiæ. Constantius Porta, ex Religiosis Ordinis Minorum Conventualium divi Francisci, excellens musicus. Mar. Antonius Amidanus J. C. & Abbas Abbatæ omnium Sanctorum Cremonæ, & residens in civitate Laude, pro vener. ejus episcopo Ludovico Taberna nuntio Apostolico penes Serenissimum Regem Hispaniæ; Ferrandus Bonettus, eruditus litteris Latinis & Hebraicis, Ecclesiæ divi Vincentii, Josephus Olivus Ecclesiæ divi Michaelis, Christophorus Brumanus J. C. Ecclesiæ Sanctæ Luciæ parochialium præpositi, & Nicolaus Scribonius, ex Canonicis Ecc. collegiæ divæ Agathæ ejusdem civitatis; Antonius Marius Caballus, ex municipio Cafalis Majoris, Vicarius Episcopalis in ipsamet civitate; Julius Feroldus, ex municipio Sablonetæ, qui composuit elegantem sermonem materno *Annalia Venetorum* ab eorum urbis initio usque ad annum 1487. Et ex Rever. Equitibus Hierosolymitanis residentibus in Insula Melitæ, inter Numidiam & Siciliam Insulam, Jo. Baptista Ripa, & Jo. Baptista de Summo, & Jacobus Capredonus. Et divi Stephani residentes Pisis in Hetruria Aloysius, & Annibal Dovariæ, & ex quibus Aloysius etiam sit ex insignibus ductoribus turmarum equestrium Francisci Medicæi, Magni Ducis Florentiæ, & ex prudentibus Consultoribus in re bellica Regis Hispaniæ. Et Prælati Ecclesiæ Cathedralis ejusdemmet civitatis Jo. Jacobus de Aribertis Archipresbyter, Horatius de Trechis Archidiaconus, Julius de Brinis Cantor, Flavius de Flochis J. C. Decanus, Jo. Antonius de Schitiis Præpositus, Com. Jo. Galeatius Ponzonus J. V. D. Primicerius, Julius de Cazanigo Cimeliarcha, Bonus de Lamo Thesaurarius, Cæsar de Sfondratis Prior, & Rev. Canonici Hieronymus, & Nicolaus patruus, & nepos de Amidanis, Joseph de Burgo, Bartholomæus de Ugolanis, Alexander Schichinellus J. V. D. Vid. Pisenattus, Petrus de Ripariis, Antonius Maria de Guazonibus, Pet. Antonius de Lanzonibus nuncupatus de Tolentinis, Orpheus de

A Motaris, Dionysius Somentius etiam J. V. D. Alexander de Guazonibus, etiam J. V. D. Antonius de Riziis, litteris Latinis valde eruditus, Jo. Antonius de Honoratis excellens Theologus, & Camillus de Brinis. Et insignes J. V. Doct. Paulus Æmilius Reginus, Jo. Petrus, & Homobonus patruus, & nepos de Offredis, Jo. Franciscus Persichellus, Jo. Baptista Bonettus, Johannes Botta, Antonius Maria Paveseus, Jo. Baptista, & Franciscus de Cautiis, Comes Pet. Martyr Ponzionus, & Ludovicus Aymus, ex Illustr. Senatoribus Regiis in hoc statu Mediolani, Alexander Schichinellus Canonicus, ut præfertur, Jo. Jacobus Turrefinus, antiquitatum Cremonensium diligens scrutator, & peritus, Ludovicus Magius, Hieronymus Puteus eques, & Com. Palatinus, Jo. Baptista Goldonius, Sigismundus Fossa, Jo. Clemens Schitius Ecclesiasticus, & Protonotarius Apostolicus, & ex feudatariis Regiis, Jo. Baptista Laudius, Hieronymus Fondulus, Franciscus Tinctus, Vincentius Maynoldus, Jo. Baptista Picenardus, Petrus, & Jo. Petrus Ænobarbi, Julius Bagarottus, Antonius Belesellus, Julius Turrianus, Jacobus Maynoldus Galaratus filius insignis etiam J. C. Jo. Baptistæ Maynoldi, & Historiographus excellens, & qui composuit opus elegans Latino sermone de Regnis, & Dominiis, Titulis, & Dignitatibus Sereniss. Regis Hispaniæ, Vincentius Hofcafalis, Ordarius Maynoldus, Jo. Bap. Suciis, Claudius Burgius, & Horatius Riparius. Et excellentes Artium & Medicinæ Doctores, Jo. Baptista Machaneus quondam Hieronymi, etiam Artium & Medicinæ Doct. Thomas Somentius, Franciscus, & Hieronymus pater, & filius de Paulis nuncupati de Tartesiis, Hieronymus Maynoldus, Cæsar Chizolus, Augustinus Pelitius, Isidorus Picenardus quond. Jo. Baptistæ etiam Artium & Medicinæ doctoris, Sebastianus Berlanus, Benedictus de Comitibus, Sigismundus Brumanus degens in urbe, Vincentius de Aymis, Vincentius Bagarottus, Gulielmus Lupus, & Horatius Patermus. Et periti in arte Chirugiæ, Franciscus de Albergonibus, nuncupatus Batalia, & Benedictus de Machis. Et insignes in re militari, Jo. Baptista Summus, & Carolus Ciria, ex Vice-Præfectis turmarum equestrium Italicorum, Cæsar Trechus, ex Vexilliferis unius earum, Gaspar Oxius, olim etiam Vice-Præfectus unius ex ipsis Turmis, Nicolaus Burgius, Jo. Baptista & Thomas fratres de Persichello, Jo. Baptista & Gabriel fratres de Mutio, Vincentius Drizona, Jo. Jacobus Gonzaga, etiam ex Rev. Equitibus divi Stephani, Jo. Angelus Galaratus, Jo. Petrus Marianus, & Gaspar Strata, tribuni cohortium pedestrium etiam Italicorum Regis Hispaniæ. Et celebres Rhetores, Grammatici, & litteris humanitatis eruditi, Franciscus Zava, cujus duo *Epistolarum, Orationum, & Carminum* volumina jam pridem edita leguntur, & qui, dum litteris sæpe à Cremonensibus evocatus, tandem honestæ conditioni à triumviris ibi precibus expugnatus cessavit, quinquennio, quo secum convenisset, vix peracto, eis dimissis ingenti sui desiderio relicto apud ipsos omnes, in patriam, ne Cremonenses suos omnino destituisse videretur, non multo ante illius adventum presbytero Rolando Cavagnino, clarissimo etiam Rhetore, ac literis Grammaticalibus, & Humanitatis valde erudito, easque publice ac ære communi ipsius Reip. ibi docente, & legente in sui locum proximis comitiis illic Decurionum voce, & decreto ipsum munus honorarium illic civium suorum decore & utilitate sustinet, & Matthæus Caturanus ex Castroleonis, & qui dum annorum circiter quinque ex morbo variolarum amisit aciem oculorum, & Baptista de Dosenna presbyter secularis, & grammaticalibus, & litteris humanitatis eruditus, avunculus suus ei legerit multa opera au-

ctorum, qui de ipsis scientiis scripserint, ex earum quotidiana lectione & intelligentia eas adeo commendavit & tenuit memoriae, ut ipsas cum ad aetatem perfectam pervenerit, publice Cremonae, & alibi docuerit, ac doceat miro stupore audientium & discipulorum, ex quibus multos eis erudit. Romanus de Burgo, Alexander Lamus, & Caesar Porta nullis secundi in pangendis rhythmis vulgaribus. Sofonisba Anguola, quam ob ejus miram scientiam picturae & musices valde dilexit Elisabetha Vallesia, tertia uxor Serenissimi Regis Hispaniae, ut ibi penes eam se continuerit usque ad ipsius mortem, & dum decederet ejus filias sibi commendavit. Jo. Baptista Raymundus, clarissimus Mathematicus, ex patre Cremonense natus, & educatus Neapoli, & Romae cognitus. Antonius de Campo, egregius pictor, per eum picta affabre tabula de situ Cremonae patriae suae, & meae, & totius ejus territorii antiqui citra & ultra flumen Padi secus eam labentis, & citra flumina Ollii & Abduae, juxta ipsum territorium confluentia, ex eo insignibus oppidis & vicis, in ea tabula seriatim annotatis, ac composito opere materna lingua de principio & etiam situ ipsius civitatis, ejusque templi majoris, & aliorum templorum, & facellorum divinatorum, & monasteriorum, & de corporibus, ac membris, & reliquiis Sanctorum, quae asserventur in eis, hospitalibus, confraternitatibus, societatis, ac consortiis, baptisterio, turre eminentiori, & aliis turribus, aedibus sublimibus, palatiis, plateis, viis, arce, portis, moeniis, vallibus, aggeribus, foveis, & aliis memorabilibus, & juris, insignibus, praesulibus, & dominis, pictis multorum ex eis simulacris, & ad amussim sculptis in eo opere una cum Carrocchio [cujus icon habetur sup. col. 1289.] pro Cremon. & alii populi Galliae Cisalpinae, dum essent nulli subjecti, usi fuerunt in bellis, quae invicem, & eorum factiones diversimode gesserunt diligenter, & ad amussim, & summus Pont. sibi data notitia de ipsa ejus doctrina pingendi & sculpendi, ipsum insignivit dignitate equestri Sedis Apostolicae absque emolumento.

Et Respublica Cremonensium regitur consilio & auctoritate centum quinquaginta legitime electorum, & approbatorum per eorum supremum Principem, & inter quos sunt multi J. C. aliqui milites, & plurimi ex eorum primoribus, & ditioribus, & alii mediocri conditionis, & mercatores, & ex quibus centum quinquaginta, duodecim singulo mense praesunt regimini, ipsorumque centum quinquaginta munus durat donec vixerint, & aliquibus ex eis mortuis per reliquos datis suffragiis, & plerisque favorabilibus aliis surrogatis, & approbatis per Vicarium Reg. in statu Mediolanense, & singulo anno ante Cal. Januarias ex ipsis centum quinquaginta, per ipsos datis suffragiis, ut praefertur, electis per biennium Regulatore Ordinum cum duobus Dictatoribus ex hon. Collegio Notariorum ipsius civitatis, & Commissario, & sex Conservatoribus Patrimonii ipsius Reipub. quibus sint duo Rationatores, qui annis proximis fuerint Dictatores, & etiam Commissario & aliis sex ad conservationem, & instaurationem, ac decorem stratarum tam civitatis, quam ejus territorii, & pontium super eis constructorum, & aliis duobus palatiorum ejusdem Reip. & per annum aliis sex officialibus cum Vicario Provisionum J. C. ad providendum, ut ea, quae venduntur ad usum & usum incolarum ipsius civitatis, ejusque territorii ibidem vendantur pretio, pondere, & mensura justis, & condecensibus, & nec per eorum venditores, & aliquos negociatores, opifices, & artifices ibidem in eis venditionibus, & negociationibus, artificiis, & artibus committantur fraudes, & Oratore etiam J. C. qui biennio pro Republica ipsa

resideat Mediolani penes Ill. Vicarium, & Excelsum Senatum, Mag. Quaestores, & alios Magistratus Regios ibi degentes, & ex eis Consiliariis, & quibuscunque aliis civibus Cremonensibus tamen circumspectis, & idoneis per biennium tribus praefectis Fabricae Ecclesiae Cathedralis ejusdem civitatis, & tribus Protectoribus carceratorum miserabilium, ac Commissario, & aliis sex ad conservationem Navigii publici ejusdem civitatis, & aliorum Aquaeductuum tendentium ad irrigationem majoris partis agrorum ipsius territorii, & aliis sex, ac Commissario ad conservationem & instaurationem Aggerum constructorum adversus impetum fluminis Ollii & Abduae, territorium ipsum circumlabentium, & Padi, & aliorum torrentium, & Dugalium illud territorium interlabentium, ne ibi agri, eorumque fructus ab illis inundentur, & suffocentur eis torrentibus, & Dugalibus excavatis & expurgatis congruis temporibus, & pontibus super eis constructis instauratis, & aliis constructis, & ad quodlibet eorum officiorum electo J. C. & per Regentes mensis Decembris uno ex Notariis ducentum octuaginta ejusdem Collegii, & ex eis idoneis octo per biennium ad examinandum testes producendos per colligantes in causis ordinariis, & civilibus, coram ibi iudicantibus vertentibus, ex quibus unus confidens eorum colligantium incumbat ipsi examini. Et per annum ad regimen hospitalis ibi Pietatis, inter quos sint quatuor J. C. & ex eis sexdecim quatuor singulis tribus mensibus praesint ipsi regimini cum Conservatore ordinum ejusdem hospitalis, & duobus Notariis etiam memorati collegii.

Residentibus in ea civitate nomine Sereniss. Regis Hispaniae, ac Ducis Mediolani, & Domini ipsius civitatis, viro militari ad regimen, & custodiam ipsius civitatis, & ibi arcis, & etiam per biennium Praetore, ex Senatoribus ejusdem Regis J. C. ad dicendum jus ibi incolis in causis civilibus, & criminalibus, & etiam ad ipsum regimen, cum duobus etiam J. C. secum conductis, uno ad dicendum jus in causis civilibus, & altero in causis criminalibus, ac Referendario in causis datariis, & aeriarii Regis, & Commissario taxarum equorum mortuorum ejusdem territorii in causis eorum onerum, & ambobus togae brevis, & nomine Reverendiss. ibi Episcopi ejus Vicario etiam J. C. ad dicendum jus ibi in causis Ecclesiasticis, & nomine Mercatorum, ac negotiatorum, & opificum, & artificum, tribus ex eis electis Consulibus ad dicendum jus in causis, & negotiis ipsis mercantilibus, singulis sex mensibus. Et ex Mag. Decurionibus, & optimatibus Cremonensibus conservatoribus Patrimonii publici ipsius civitatis Homobono Offredo J. C. Petro Francisco Hoscafaie, Johanne Schitio, Romano Burgio, Jo. Baptista Rastello, Hieronymo Foliata, & Commissario Carolo Ponzono. Conservatoribus Victuarium Francisco Cautio J. C. Vicario Provisionum, Thoma Ripa, Rocco Flamenno, Antonio de Magistris, Carolo de Paterno, Pet. Aloysio Foliata, & Mercurio Manara. Protectoribus carceratorum Claudio Burgio J. C. Jo. Baptista Sfondrato, & Carolo Cambiagio. Praefectis Fabricae Ecclesiae Cathedralis Jacobo Maynoldo Galarato J. C. Antonio Piscio, & Octaviano Canturio, ex quorum ordine, ac sumptu ipsius Fabricae constructa multa fuerunt ad perpetuum ornamentum ipsius Ecclesiae, eo Canturio filio Jo. Francisci unius ex Decurionibus ejusdem civitatis ex familia antiqua, ac notabili, & ex qua anno 1138. fuit ex Canonicis ibi ecclesiae Cathedralis Adamus, & annis 1158. & 1163. fuerunt ex Consulibus Cremonae, dum nulli supposita foret, Ambrosiottus, & Acerbus, deinde insequutus est Otho, qui vixit anno Domini circiter 1240. Conservatoribus Navigii & Aquaeductuum, labentium per territorium Cremonense, ad irrigationem

majoris partis ipsius, Julio Turriano J. C. Vincentio Stanga, Johanne Schitio, Antonio Piscio, Jo. Petro de Alla, Jacobo Bagarotto, & Commissario Ludovico Bonetto. Decoratoribus Jo. Baptista Sudio J. C. Vincentio Stanga, Maximiliano Piscio, Jo. Georgio Dato, Petro Fodrio, & Com. Ludovico Affaytato. Et Conservatoribus Palatiorum ipsius civitatis Jo. Francisco Summo, & Eliseo Botta. Et Conservatoribus Aggerum adversus flumina, & Dugalia labentia in idem territorium, Vincentio Maynoldo J. C. Jo. Baptista Persichello Capit. Carolo Schinchinello, Carolo, & Maximiliano ambobus de Madiis, & Jo. Andrea Bonetto, & Commissario Panevino de Panevinis. Et Conservatoribus Hospitalium Pietatis Jo. Baptista Cautio J. C. Hieronymo Putheo J. C. Equ. & Com. Petro Barbovo, & Jo. Baptista Sudio etiam J. C. Gabriele Mutio Capit. Paulo Botta Cap. & Carolo Cella, Jo. Francisco Capellano, Jo. Andrea Bonetto, & Jo. Georgio Dato, Gulpheramo de Gulpheramis, Eliseo Botta, & Franc. Bonfio, Pet. Aloyfio Schaccha-

A baroccio, Bernardino Turriano, & Nicolao Regio. Et Conservatore ordinum ipsius civitatis Cesare Politio. Thesaurario Jo. Andrea Bonetto. Et Oratore in civitate Mediolani Francisco Tinco etiam J. C. Et ad tollendum omne schisma, & sedandum aliquorum nimiam arrogantiam, prætendentium se scire ea, quæ nesciunt, & habere ea, quæ non habent, nec habere possunt, viderer rationem, & aliquibus dare causam invehendi in nomen, & hoc Compendium meum, in eo invitatus apposui nomina, & cognomina quorumcunque Ecclesiasticorum, J. C. Physicorum, & Magistratum ipsius civitatis, & cum præposuerim J. Conf. Physicis, reservata controversia inter eos vigente ob eorum præcedentiam, & cum huic Compendio apposuerim finem summo meo sumptu, & labore, gratias infinitas ago omnipotenti Deo, qui me interim conservavit, & quem rogo, ut ex sui gratia me conservet ab omni peccato, & quibuscunque invidis, & malignis.

F I N I S.

TAVOLA DE CASTELLI, VILLE, E TERRE FEVDALI DEL CONTADO, E DIOCESI DI CREMONA, E PRIMA DEL CONTADO CREMONESE.

ER CHE non uscisse così ignudo questo disegno del Contado, Territorio, e Diocesi di Cremona, l'hò voluto accompagnare con la seguente Tavola de'Castelli, e Terre infeudate così alla medesima Città, come ad altri Signori, i quali hora le posseggono; Ne hò voluto tralasciare di dire, che'l circuito di questa Diocesi s'estende circa ducento miglia; Il Contado ubidente, che concorre unitamente à pagare i carichi alla Camera Regia, e Ducale, contiene cclxiii. Terre grosse, & ville, che si chiamano Commune, & cinque altre ve ne sono, che si chiamano separate, cioè Picighitone, Soncino, Casalmaggiore, Castellione, e Fontanella; In tutto questo Contado ubidente, e separato si ritrovano un miglionè, seicento, sette mila, e novecento trentaotto pertiche, e quattro tavole di terre lavorabili, le quali sono compartite a dette Commune; Contiene etiamdio il Paese della Calzana, che è esente da tutti i carichi, & vi sono pertiche quarant'unà mila seicento novantasei, & tavole quattordici di terre, come ne appare nel Libro di Giovannino Muccio Agrimensore publico di Cremona. Nell'istesso Contado sono cinque luoghi sottoposti in Spirituale al Vescovo di Bergamo, cioè Paderno, Fengo, Farfengo, Luignano, & Ossolano, e perche forse un giorno mi verra l'occasione di parlarne più diffusamente, per hora non ne dirò altro: ma metterò solamente le Terre Feudali, che sono le seguenti.

DELLA COMMUNITA DI
CREMONA.
Casalmorano.
Castelletto Cellano.
Dossi de'Frati.
Viticoeto.
Gurada.
D'ALFONSO MARCHESE
DEL VASTO.
Casalmaggiore Terra nobile, &
grossa.
Castellione Terra cinta de' mura
con una Rocca.
DI MASSIMIGLIANO STAM-
PA MARCHESE.
Soncino nobiliff. Castello.
Rivolta Secca Castello.

DI FILIPPO MARCHESE, ET
HIPPOLITO FRATELLI
CONTI DEL MAINO.
GASPARE CONTE DEL MAINO.
Azzanello.
Borgo novo de'Capelli.
Barzaniga.
Bordolano.
Campagnola.
Cignone.
Corte de' Cortesi.
Robecco.
S. Martino in Beliseto.
DI LODOVICO AFFAYTATO
CONTE.
Romanengo, ove è una assai bella
Rocca.

Fiesco.
Crumello.
Salvirola.
Casalecchio di sopra.
Ronco Todeschino.
DI LODOVICO BERGAMINO
CONTE.
S. Giovanni in Croce, Terra grossa.
Guffola.
Gattarola Capellino.
Recorsano.
Sottolo Rainero.
Formada.
Breda Guazzona.
Bellona.
Cà di Pedroni.
Cà de Bonavoglia.
Cà d'Andrea.
Casa nova de gli Offredi.
Caprile.

1 Hancce Tabulam ex Ant. Campi Hist. Cremon. hic adscri-
mus, ut & res notabiles, inscriptiones, effigies illustrata Vir-
rum, quas per totum Opus suis locis inseruimus.

Derovere.
 Martignana.
 DI PAOLO SFONDRATO BARONE.
 Trigolo Terra grossa.
 DI GIO. GALEAZZO PONZONE
 CONTE, PRIMICERIO DI
 CREMONA, DOTTORE,
 ET PROTONOT.
 APOST.
 PIETRO MARTIRE SENATORE,
 HORA REGENTE DELLO
 STATO DI MILANO
 PRESSO S. M.
 CATHOLICA.
 NICOLO, SIGISMONDO FRATEL-
 LI CONTI PONZONI, ET
 ANTONIO PONZONE CONTE.
 Il Castelletto de Ponzoni.
 Scandolara ripa di Po.
 Ravera.
 S. Martino del Laco.
 S. Lorenzo Aroldi.
 Cornale.
 Cà de Sorefini.
 Cafalorcio.
 Caruberto.
 Cafalecchio.
 Villa de Talamazzi.
 S. Faustino.
 DI VINCENZO GONZAGA PRIN-
 CIPE DI MANTOVA.
 DI NICOLO GAMBARA CONTE.
 DI SCIPIONE, ANNIBALE, GIO.
 FRANCESCO, ET LUCRETIO
 FRATELLI DE GAMBA-
 RA CONTI.
 Vescovato.
 DI GIO. BATTISTA SANGA
 CONTE.
 Castel nuovo bocca d'Adda.
 DI GIO. CLEMENTE DOTTORE,
 ET PROTONOTARIO APOSTOLI-
 CO, BERNARDINO, RAFAEL-
 LO, CARLO, ET LODOVICO
 FRATELLI DI SCHIZZI.
 Castel Didone.
 DI CAMILLO BARBU.
 Sorefina Terra grossissima, ove so-
 no meglio di xv. mila anime.
 DI GIO. BATTISTA CASTALDO.
 Piadena.
 Calvatone.
 Drizzona.
 Castel Franco.

Colombarolo.
 S. Giacomo dell'Oppio.
 S. Paolo ripa d'Ollio.
 Voltido.
 DI GIO. BATTISTA DE MARINI.
 Scandolara ripa d'Ollio.
 Bina nuova.
 DI ERMES BENTIVOGLIO.
 Covo Castello.
 DI CORNELIO, E FRATELLI
 BENTIVOGLI.
 Antignate.
 DI VINCENZO SECCO.
 CESARE, CAMILLO, GEORGIO,
 ET MASSIMIGLIANO FRA-
 TELLI DE SECCHI.
 SOCINO DOTTOR DI LEGGE, ET
 MARC' ANTONIO FRATELLI
 DE SECCHI DI ARAGONA,
 E MOLTI ALTRI DELL'ISTESSA
 FAMIGLIA DE SECCHI.
 Calzo.
 TERRE FEVDALI DELLA DIOCESI
 DI CREMONA NEL MILANESE.
 DI MUTIO SFORZA MARCHESE.
 Caravaggio nobiliff. Castello cinto
 di mura.
 Misano. Vidalengo.
 Calvisano. Cassinate.
 Arzago.
 DI GIROLAMO BONELLO MAR-
 CHESE, NIPOTE DI PIO V. DI
 S. MEM. E FRATELLO DEL
 CARDINALE ALESSAN-
 DRINO.
 Cassano.
 DE SIGNORI VISCONTI.
 Brignano.
 DI RINALDO D'ABDA.
 Pandino.
 TERRE FEVDALI DELLA DIOCE-
 SI DI CREMONA NEL PARMI-
 GIANO OLTRE IL PO.
 DI SFORZA MARCHESE
 PALLAVICINO.
 Buffeto Città per privilegio di Papa
 Paolo Terzo, & di Carlo V. Imper.
 S. Agata. Mercore.
 Cignone. Bresano.
 Vidalengo. Frascarvolo.
 Soarza. Bastida.
 S. Rocco. Castelvetro.
 S. Andrea.

DEL SUDETTO SFORZA, ET DI
 MICHELE CASALE.
 Monticelli Terra grossa con la Roc-
 ca.
 DEL SUDETTO MICHELE CASALE.
 Olza.
 Fogorale. S. Giuliano.
 Castelletto. S. Pietro.
 DI GIVLIO RANGONE MAR-
 CHESE.
 Gibello Castello.
 Pieve d'Altavilla.
 Reggazuola.
 Stagno.
 S. Croce.
 CASTELLI, E TERRE FEVDALI
 DELLA DIOCESI DI CREMO-
 NA NEL MANTOVANO.
 DI GUGLIELMO GONZAGA DU-
 CA DI MANTOVA.
 Viadana Terra popolata, che si si
 può agguagliare al alcuna Città
 d'Italia.
 Cavallara.
 Cogozzo.
 Cigognara.
 S. Martino.
 S. Matteo.
 Portiolo.
 Coreggio verde.
 Cazuolo Castello.
 Belforte.
 Dossolo.
 DI VESPASIANO GONZAGA DV-
 CA DI SABIONEDA.
 Sabioneda Fortezza belliff.
 Bozzolo Terra nobile con una bel-
 liffima Rocca.
 Rivarolo di fuori.
 Breda. Cividale.
 Ponterra. Comesazzo.
 DI SCIPIONE, E FERRANTE
 FRATELLI GONZAGHI.
 S. Martino dell'Argine.
 Isola Dovaresa.
 DI GIVLIO CESARE GONZAGA.
 Pomponesco.
 TERRE FEVDALI DELLA DIO-
 CESI DI CREMONA NEL
 BRESCIANO OLTRE
 L'OLLIO.
 DI GIVLIO, VENCISLAO, E
 MALATESTA MARTI-
 NENGI CONTI.
 Vrago.

F I N I S.

VMBERTI LOCATI,
P L A C E N T I N I,
D E
PLACENTINAE VRBIS
ORIGINE, SVCCESV,
E T L A V D I B V S,
S E R I O S A N A R R A T I O.

A

ILLVSTRI, AC REVERENDO DOMINO,
D. CHRISTOPHORO
 COMITI SCOTO,
 ET REFERENDARIO APOSTOLICO,
UMBERTVS LOCATVS,
 PLACENTINVS,
 S. P. D.

EXPALLESCENS facies, & quem mundum muliebrem vocarunt Antiqui, minus decens corporis cultus, atque cui innitatur haud neglectæ conditionis vir, familiariumque concomitantium turba, quatuor hæc, illustris ac mi observandissime **CHRISTOPHORE**, in publicum ire, nobiliorem mulierem impedire cum noverimus, mirum non est, si jamdudum Augustæ huic nostræ Placentiæ adversis hæctenus repressæ fortunis latebras exuere non licuit. Nosti enim hinc factionum contentionibus versatam, & depravatam, Civium discordiis informem olim redditam, & hinc inde variis exhaustam casibus inanissimam, fere nullis adauctam præsiidiis, nulloque suffultam patrociniis conspectum subterfugisse. At nunc meliori probe spei restituta, & sereniori collustrata fulgore, Octavii Farnesii innixa, atque protecta præsidio, quia egressum tentat. Adsis, rogo, & una cum Nicolao, Carolo, & Paulo Æmilio germanis, ac tota illustri Scotorum familia, quam vestrum studiosissimam semper & uberrimam nostis, in publicum nunc prodire volentem, illam conhonestantes, tueamini.

ISIDORI PICENARDI,
 MEDICI PHYSICI CREMON.
 IN LAVDEM
UMBERTI LOCATI,
 PLACENTINI,
 EXASTICON.

DET tibi perpetuas, **UMBERTE**, Placentia laudes,
 Semper & exsultet Nomine læta tuo.
 Tu nanque antiquæ repetis primordia gentis,
 Quam sit Marte potens, consilioque gravis.
 Semideam memoras prolem, facta inclyta narras:
 Magnus es hac patria, magnus & eloquio.

EJVSDEM DISTICHON.

Νίκας ὄφρα Λόκατ' ἄνδρον, πατριόν τε τρόπαιον
 Συντάττη, τιθέσαι σοὶ χάριν εὐθα πατρίς.

UMBER-

V M B E R T I L O C A T I ,
 P L A C E N T I N I ,
 D E
 P L A C E N T I N A E V R B I S
 O R I G I N E , S V C C E S S V ,
 E T L A V D I B V S ,
 S E R I O S A N A R R A T I O .

Z A R D I N V S , L O C A T V S ,
 E T L I L I A T A ,
 I N T E R L O C V T O R E S .

SALVERE te jubeo , Lo-
 cate mi colende , quid a-
 gitur ?

Loc. Ecquid ? nosti jam ,
 & me percunctaris ? sed sal-
 vus & tu sis , Zardine mi ;
 adventumque tuum fortun-
 et Deus Opt. Max. mihi
 opportunum & pergratum .

ZAR. Ergo hac etiam
 hora studiosis infesta (licet te & studio , rebusque
 gravibus apprime intentum semper noverim) stu-
 des & maceraris ?

Loc. Illius Ennii nequaquam immemor , ocio ,
 qui uti nescit , plus negotii habet , quam cum est nego-
 cium in negotio , hic omnes meas curas locavi .

ZAR. Sed quid post te (citra utriusque offen-
 sam) Liliatam illam intueor ? suspicarer sane quid
 te indignum , nisi tuam & vitæ & animi integritate-
 tem nossem , perspectamque haberem . Sed quid
 (si dici licet , & fas est) hinc negotii habet ?

Loc. Tua quippe longe falsus sum oratione ; alio
 enim hanc sententiam directurum te existimabam .

ZAR. Nil te viro prudenti , & integro unquam
 alienum novi : tamen jam sexagenarium minus hu-
 jusmodi consortio egere putabam .

Loc. Recte quidem sentis , si Elysiis me non
 delectari colloquiis censeas , & æqui bonique Li-
 liatam consulas .

ZAR. Quid autem ad hoc mutuum vos & taci-
 tum colloquium , velut ad mysterium , pellexit ?

Loc. Mutuus inter nos amor . Sed ne tantum
 primo Liliatæ cum sene speciem mireris : nam plu-
 rimum hæc distat à *providentia* , altiusque nescio quid
 explicat , quo factum est , ut naturæ ductu , eo-
 que , qui Genutium Cippum exfulare induxit , af-
 fectu huc eam mecum seduxerim .

ZAR. Scotica sane responsione uteris , minusque
 de re me clarum facis . Sed Liliatæ hujusce quæ-
 so (si licet) nomen edicito .

Loc. Adest ipsa minime sermonis expers : de se
 ipsa loquatur .

LIL. Hei .

ZAR. Neutri quidem vestrum molestus esse vel-
 lem , minusque à vestris vos feris , & colloquiis ,
 gravibusque negotiis avocare .

Loc. Immo pergratum nobis feceris , si hic no-
 bificum paulisper commoraberis : sed mirum , quia
 Liliatam , quam ia dies vides , & tantopere ob-

servas , non noveris . Age autem tu , Liliata , te
 Zardino nostro indices .

LIL. Puderet quidem de me loqui , nisi utrun-
 que vestrum jam inde fere à primis incunabulis
 novissem .

ZAR. Quid altius hæc repetit ?

LIL. Ego illa tot casibus acta , & ærumnis &
 calamitatibus fere pessundata , toties direpta , af-
 flicta , exhausta , & demum flagris pene , cladibus-
 que ad interitum affecta , quæ te & seniore hunc
 jamdudum alui & educavi , nomine olim Trivia ,
 ac Valeria , mox Augusta , & Placentia , nunc
 vero jure quodam meo Liliatæ nomen mihi ven-
 dicare possum .

ZAR. O festum diem , quo te cum seniore nunc
 inveni ; de te jamdiu audire satagebam . Sed à quo
 potius , quam à te ipsa exoptem ? & quamobrem
 incommodis illis agitatam , & à quibus ea tuleris ,
 mihi velim , dicas .

LIL. Hei mihi ! infandum mihi prope jubes
 renovare dolorem ; namque animus meminisse
 horret , luctuque refugit ; sed , cum tantus amor
 moveat te , & cura remordet , expediam paucis .
 Jam inde à secundo , tertioque Gallorum in Ita-
 liam transitu , & miseris , & calamitatibus obje-
 cta & obnoxia fui , exhausto mihi primo à Gal-
 lis sanguine , mox Gothorum iniqua direptione
 expilata , Longobardis vi sede deturbata fui . Post
 Germanorum imperio vix surrepta , medullis jam
 prope exhaustis Vicecomitibus subacta , & Sfor-
 tianis dudum infeliciter succubui ; & civium im-
 portunioribus factionibus iterum atque iterum e-
 viscerata , vix tantillum mihi spiritus & vocis su-
 perfuit .

ZAR. Incommode quidem tecum & prave actum
 est , (ut asseris) multis tamen te decoratam insi-
 gniis & ornamentis audio .

LIL. Siquidem (ut audisti) ea hinc inde tuli :
 jacentem tamen , & pene silvestrem equum in cam-
 pum à Latinis è collibus traductam erexere primo
 Romani , Barbarisque hinc expulsis , ac deducta
 bis colonia illustrare . Pontificibus deinde illis
 rerum dominis & vallo , & aggere munita , mox
 turritis moenibus circumvallata , plurimis privatim
 mihi , civibusque meis irrogatis legibus foveor &
 illustror .

ZAR. Hoc mirabar quod te ab omnibus pessun-
 datam , ab ipsis tantum Romanis illustratam cum
 dixeris , nil mali ab eis te passam recordaris .

LIL. Utique ni forte lupæ eorum forsan altricis
 insignibus dum cives meos honestare putarunt ,
 ejus bellæ tantilla aviditate illos affecerint .

ZAR. At quid Liliata hoc pallium gestas ? vel
 unde tibi vendicasti ?

LIL. An modo adhuc florentem liliis fragrantem- que Farnesiorum domum nosti? Quod vides, ignoras? Hæc me liliato induit pallio, meque cunctis nunc immunem perturbationibus & liberam virenti hoc lilio fragrantem servat, fovet, & hostibus procul abactis Octavio Principe pace plusquam Octaviana munitam tutatur & illustrat.

ZAR. Jam te propemodum cæteris feliciorum admiror & gaudeo; sed unde tot tibi venerunt ornamenta & insignia?

LIL. Jam te admodum mei studiosum video: sed ne diutius tot te detineam verbis, cætera sub hoc pallio legas.

QVIA de Placentinorum, eorumque civitatis vetustate quanto magis convenire, tanto de ejusdem urbis nomine & conditoribus dissentire Chronicorum indagatores invenimus, operæ pretium duximus, quo polteri de utroque reddantur certiores, etsi lepore minus redolenti, breviori tamen eloquio, quæ de tam observanda re apud dignitate præditos auctores invenimus, in unum colligere. Titi siquidem Livii, Polybii, Pædiani, Taciti, Blondi, Platinæ, Ricobaldi, Corii, Bentii, & Ripaltæ lychnos secuti, Scoticos errores cautius vitare curabimus. Et primo teste Ricobaldo Ferrariense cum jam per annos fere centum triginta diversis sub Regibus Orientales, qui Indi primo, mox à quo suis in sacrificiis plurimum utebantur thure (ii pro Deo ignem habebant) Tusci à vicinis nominati fuerunt, auream aliàs Padanam vallem possedissent, à supervenientibus Itolorum profugorum & Gallorum copiis (ad trecenta namque hominum millia horum exercitus ascendebat) vi armorum coacti in illam Italiæ partem, quæ nunc Hetruria dicitur, ultra Apenninum se retraxerunt. De his Titus Livius lib. 1. quinta Decad. *Eam gentem, inquit, traditur fama, dulcedine frugum, maximaque vini nova tum voluptate captam, Alpes transisse, agrosque ab Hetruscis ante cultos possedisse, & invexisse in Galliam vinum illicita gentis causa.* Et post pauca: *E quidem haud abnumerim Clusium Gallos ab Arunte, seu quo alio Gallo, adductos, sed eos, qui oppugnaverunt Clusium, non fuisse, qui primi Alpes transierunt.* Hæc Titus Livius. Galli igitur potiti victoria à se occupatam regionem tria in Regna diviserunt, quorum Melampus cum tenuisset primum ejus caput, Melampium à nomine proprio nominavit; Mediolanum post dictum.

Secundum Regnum, quod ex Trivirensi Gallia oriundum erat, Triverius cum obtinisset ultra Padum amoenissima in planicie civitatem exstruens, illam simul cum prope labente fluvio Triviam ex suo nomine syncopate vocari jussit; hæc Placentia infra nominabitur.

Tertium Regnum Adrianus juxta maris superi littora tenens urbem fundavit, Adriamque ex suo nomine cum appellasset, sinui quoque illi nomen indidit.

Audientes autem ex quorum semine Tusci traxerant originem reliqui Orientales, suos valle Padana expulsos ingenti cum armatorum multitudine in Italiam acti Gallos dominio dejiciunt, humilioribusque cum priorum incolarum reliquiis intactis Duces, & ejus gentis Primores vel occidunt, vel in fugam vertunt. Moenibus deinde urbium à Gallis constructarum penitus demolitis novas novis nominibus insignitas urbes erigunt. Horum Rex Mezentius Tuscis, Liguribus, Picentibus, & Alemanis sibi colligatis per annos quadraginta, quibus regnavit, Gallos taliter est infecutus, ut ne ad suos, qui ad Italiam vini ardore semper inhiabant, qui citra montes remanserant, accessus haberent, asperimis in locis quamplures Arces erexit. Eo mortuo, qui successerant in regno, ejus septem filii sibi ipsis diademata imponentes, in septem ex pri-

moribus civitatibus regnaverunt, fueruntque Aquilegia, Adria, Brixia, Mediolanum, Trivia, Rhenia, & Ravenna. Quorum Principum nomina dicta sunt Amirdac, Phafel, Leud, Malmen, Bulzac, Regath, & Pharphar.

Post multum vero temporis fama Italicarum discordiarum inter Padanos maxime & Tuscos ortarum, Gallos iterum in Italiam attraxit. Per Taurinos enim saltusque Juliæ Alpibus transcenderunt, (ait Titus Livius) fusiisque acie Tuscis haud procul Ticino fl. confederunt. Horum Dux Belloyesus fuit. Pado deinde ratibus trajecto non Hetruscis modo, sed etiam Umbros agro pellunt; intra Apenninum tamen sese tenuere. Bojus horum Regulus in dextera Padi fl. Regni sedem sibi constituens ex suo nomine Boicam Galliam regionem vocari voluit.

Anno quinquagesimo septimo post Æneæ senioris mortem Æneas junior, aliàs Sylvius, maximo cum belli apparatu Patavium profectus de expugnanda superiori parte vallis Padanæ cum Antenoribus successoribus optime convenit; acceptoque ab eis suffragio improvisos Gallos aggreditur, ac eorum Regibus expugnatis Mediolano potitur, trajectisque Pado copiis, quæ nunc Placentia dicitur, tum ad montium radices sitam Triviam, ubi Trivia fl. finem facit, secus Padum fl. transtulit, atque ob loci complacentiam, non Triviam amplius, sed Placentiam eam vocari voluit. Et, quo nova civitas habitatore citius abundaret, quos potuit ex disperforum reliquiis hinc inde revocatis urbem colere jussit. Regnavitque per successores suos usque ad Brenni Galli adventum.

QVI à Placentulo Trojano Dehelboræ Israelitarum Judicis tempore Placentiam fundatam asserit Bentius Alexandrinus, vero tanto minus adhærere videretur, quanto inter Trojæ ruinam, ipsamque Dehelboram annos circiter centum quinquaginta intercessisse pro certo habetur; tot annis enim Dehelbora Trojæ destructionem præcessit. Minus errare videntur, qui à loco, ubi primo sita dicebatur Valeriam illam appellatam fuisse autumant, cum locus ipse idem nomen nostris etiam temporibus retineat; nam ab exteris Trivia, ab incolis Aboriginibus Valeria dici potuit. Augustæ nomen ab Augusto Duce illam fortitam fuisse aliqui dicunt. Nos autem auctoribus innixi, qui à fonte quodam Augustam eam nominatam asserunt, opinamur ab augurali fonte, juxta quem translata fuit, illam id nominis obtinuisse; Ethnicorum enim moris fuit etiam in fontibus ab avium volatu, sive garritu, suscipere auguria, sicque ab auguriis Augusta dicta præsumitur. Cætera ejus Urbis, si quæ inveniantur, nomina fictitia & fabulosa videntur.

An. ab Urbe condita trecentesimo sexagesimo quarto, vel circa, Galli maximo cum exercitu Brenno Duce in Italiam irruentes totam Vallem Padanam tertio occupaverunt, fugatisque qui ex Trojanorum sanguine descenderant Ducibus, Galliam Cisalpinam eam regionem vocari voluerunt; nec montium finibus contenti superato Apennino Tusciam invaserunt, ibique Senas construxerunt. Hi sunt, qui fusi ad Aliam fl. Romanorum copiis Romam profecti Urbem incenderunt. Hæc Ricobaldus Ferrariensis de origine urbium Italiæ. Horum Gallorum dominio per annos circiter centum sexaginta octo fuit subjecta Placentia.

An. ab Urbe condita quingentesimo trigesimo secundo M. Cl. Marcello, & Gn. Cornelio Consulibus, subactis reliquis Italiæ partibus Marcellus ultra Apenninum copias duxit, trajectoque Pado fl. cum Gallis conflixit; quo in prælio interfectis ex hostibus cum Viridomaro eorum Rege triginta millibus, superiorem Vallis Padanæ partem obtinuit. Nam ejus Regionis Galli fere omnes, deditis cum Mediolano eorum capite oppidis omnibus, Romanorum

norum præsidium receperunt; Marcellus primis habitatoribus Romam missis novas colonias ultra citraque misit.

An. igitur ab Urbe condita quingentesimo trigesimo quinto M. Livio, & L. Emilio Paulo Consulibus, teste Livio *lib. 1. Dec. 111.* Placentia, & Cremona coloniarum deductæ fuerunt, sed secundum Asconium Pædianum P. Cornelio Scipione patre Africani, & T. Sempronio Longo Coss. *Video, inquit Asconius, in Annalibus eorum, qui Punicum bellum secundum scripserunt, tradi, Placentiam coloniam deductam prid. Kal. Januarii, primo anno ejus belli P. Cornelio Scipione patre Africani, & T. Sempronio Longo Coss. Neque illud dici potest, sic eam coloniam esse deductam, quemadmodum post plures atates Cn. Pompejus Strabo pater Pompeji Magni Transpadanas colonias deduxerit; Pompejus enim non novis colonis eas constituit, sed veteribus incolis manentibus jus dedit Latii, ut possent habere jus, quod cetera Latina colonia, id est, ut petendi magistratus gratia Civitatem Romanam adipiscerentur. Placentiam autem sex millia hominum novi coloni deducti sunt, in quibus equites deducendi fuit causa, ut opponerentur Gallis, qui eam partem Italiae tenebant. Deduxerunt Triumviri P. Cornelius Asina, P. Papirius Maso, Cn. Pompejus, sive C. Cornelius Scipio, eamque coloniam, quinquagesimam tertiam deductam esse invenimus. Hæc Asconius in Oratione in Pisonem. De hac colonia ait Polybius *lib. 111. Hist.* suntque verba Tit. Livii ubi supra: *Dum Roma scribuntur milites, classisque, & commeatus, ac cetera ad transfretationem necessaria parantur, omni studio ad perficiendas colonias incumbunt, quas circa Padum in Gallia nuper inchoaverant, jam adificata erant oppida, oppidanis, ut intra triginta dierum spatium adessent, mandata decreta singulis coloniis sex millia hominum. Qua citra Padum adificata Placentia, qua ultra Cremona appellata. Eam rem graviter & iniquo animo ferentes Boji, nec veterum irarum immemores, ubi Carthaginiensium adventum habuerunt, à Romanis defecere, dimissis obsidibus, quos superiori bello, sicuti memoravimus, dederant, arreptis armis, & ad id ipsum sollicitatis Insubribus tantum tumultum in agrum supradictis coloniis assignatum fecerunt, ut perterrita omnis multitudo una cum Triumviris Romanorum, qui ad dividendos agros venerant, diffisi mœnibus Placentia Mutinam confugerint.**

An. proximo P. Cornelio, & T. Sempronio Coss. quo tutius Annibali resisterent, Romani miraceleritate cum vicino Emporio Placentiam vallo & aggere muniri mandarunt, teste Cornelio Tacito *libro XIX. de Cremona* sic dicente.

An. ducentesimo octuagesimo sexto à primordio sui condita erat, T. Sempronio, & P. Cornelio Coss. ingruente in Italiam Annibale propugnaculum adversus Gallos trans Padum agentes; sunt qui dicant propugnaculum hoc murum à Pado fl. ad montes continuatum fuisse, & pro argumento habent incolæ nonnulla eodem tramite inventa fundamenta. Munita ergo propugnaculis Placentia Gn. Scipioni ad Ticinum ab Annibale fuso refugium fuit, Tit. Liv. *lib. 1. Dec. 111.* sic dicente; itaque proxima nocte jussis militibus vasa silentio colligere, castra à Ticino mota festinatamque ad Padum est, ut ratibus, quibus junxerat flumen, nondum resolutis sine tumultu atque insectatione hostis copias trajiceret. Prius Placentiam pervenire quam satis sciret Annibal ab Ticino profectus; quod enim inter Trebiam, Padumque agri est, Galli tunc incolebant, ait Tit. Livius ubi supra. Quicquid autem Romanorum virium cum utroque Consule Annibali oppositum ad Placentiam erat, aut illis copiis defendi posse Romanum Imperium, aut spem nullam esse aliam satis declarabat. Cæterum nec hiberna quidem Romanis quieta erant, vagantibus passim Numidis equitibus, & quæ his

A impeditiora erant, Celitibus †, Lusitanisque. Omnes igitur clausi undique commeatus erant, nisi qua Pado naves subveherent. Emporium prope Placentiam fuit, & opere valido, & magno munitum præsidio; ejus castelli oppugnandi spe cum equitibus ac levi armatura profectus Annibal cum primum in celando incepto ad effectum spei habuisset, Emporium noctu adortus Annibal (ait Livius) non fefellit vigiles, repente tantus clamor est sublatus, ut Placentiæ quoque audiretur; mane cum equitatu Consul affuit, jussis quadrato agmine legionibus sequi; pugnatum est, &, quia Annibal saucius pugna excessit, pavore hostibus injecto defensum est præsidium. Paucos post dies vix dum fatis procurato vulnere ad Vicumvias* ire pergit oppugnandas; id Emporium à Romanis Gallico bello fuerat munitum, inde locum frequentaverant accolæ mixti undique ex finitis † populis. Hujus generis multitudo fama tam impigre defensi ad Placentiam præsidii accensa armis arreptis obviam Annibali procedit, & cum ex altera parte nihil præter inconditam turbam esset, in altera, & Dux militi, & Duci fidens miles, ad triginta quinque millia hominum à paucis cæsa fuerunt. Postero die facta deditione præsidium Punicum intra mœnia acceperunt; mox jussi arma tradere, cum dicto paruisent omne inhumanæ superbix exemplum in miseros editum est, hæc Tit. Livius ubi supra.

Ab Annibale ad Trebiam fusi duo consulares exercitus, Scipio alter Consulium tacito agmine Placentiam exercitum perduxit, inde Pado trajectus Cremonam, ne duorum exercituum hibernis una colonia premeretur; ad prima Veris signa profectus ex hibernis (ait Tit. Liv.) in Hetruriam transiturus Annibal ab nivibus, glacie, & pluvia impeditus digressus Apennino retro ad Placentiam castra movit, & ad decem millia progressus novo cum Consule congreditur; pugna raro ulla magis sæva, & cum utriusque partis pernicie clarior fuisset, si extendi à die in longum spatium quivisset; nox accensum ingentibus animis prælium diremit.

Anno ab Urbe condita quingentesimo quadragésimo septimo Asdrubali fortissime restitisse civitatem Placentiam certum est, Tit. Liv. *lib. VII. Dec. 111.* sic dicente: cæterum quantum Asdrubali militum celeritas, expeditiorque transitus muneris contulit, tantum mora ad Placentiam, dum tam frustra obsidet, oppugnatque, sibi nocuit, nam & facilem expugnationem esse, & magnum se injecturum cæteris terrorem ejus Urbis excidio credebat.

An. proximo Placentini & Cremonenses Romam ad Senatum mittunt Legatos quærentes, agrum suum ab accolis Gallis incurfari, ac vastari, magnamque partem colonorum suorum dilapsam, & in frequentes se urbes recepisse, agrum vastatum & desertum habere. Consules C. Manlio Prætori colonias ab hoste tueri jussu ex senatusconsulto edixerunt, ut qui cives Placentini, aut Cremonenses essent, ante certum diem in suas colonias reverterentur.

An. quingentesimo quinquagesimo quarto Galli Insubres, Cænomani, & Boji excitis Saliis, Iluatibus, & cæteris Ligusticis populis Amilcare Pœno Duce (de Asdrubalis exercitu in his locis hic substiterat) Placentiam invaserunt, & direpta Urbe, ac per iram magna ex parte incensa, vix duobus millibus hominum inter incendia ruinisque relictis, trajecto Pado ad diripiendam Cremonam pergunt, sed suo desiderio fraudati à jam de re

† Reponendum, *Celtiberis.*

* Alii legunt, *Vicumvias.*

† Lege, *finitimis.*

certioribus factis Cremonensibus, & supervenientibus ex Hetruria Romanis fusi, triginta quinque millia ex suis desideraverunt. Ex Placentinis captivi ad duo millia liberorum capitum redditi coloniis, hæc Tit. Liv. lib. 1. Dec. IV. ubi & addit, ex duabus coloniis, quæ velut claustra ad cohibendos Gallicos tumultus oppositæ fuissent, cum una directa & incensa esset, trajectumque id incendium velut ex continentibus tectis in tam propinquam coloniam esset, quid tandem L. Furio Provinciæ Prætori faciendum ex senatusconsulto est demandatum.

An. ab Urbe condita quingentesimo quinquagesimo septimo Cn. Cornelio omnium consensu decretus triumphus, & Placentini, Cremonensesque addiderunt favorem Consuli gratias agentes, commemorantesque obsidione se esse ab eo liberatos, plerosque etiam, cum apud hostes essent, servitute exceptos.

Cn. Cornelius de Insucribus, Cænomanisque in magistratu triumphavit, multa signa militaria tulit, multa Gallica spolia captivis carpentis transevit, multi nobiles Galli ante currum traducti, inter quos quidam Amilcarem Ducem Pœnorum fuisse auctores sunt; cæterum magis in se convertit oculos Cremonensium, Placentinorumque colonorum turba pileatorum currum sequentium.

An. quingentesimo quinquagesimo nono L. Valerius Flaccus Cos. superatis ad Lythanam sylvam Bojis octo millibus ex eis interfectis, reliquum æstatis circa Padum Placentiæ & Cremonæ habuit, restituitque, quæ in iisdem oppidis bello diruta fuerant, hæc Tit. Liv. lib. III. Dec. IV.

An. ab Urbe condita quingentesimo sexagesimo tertio Placentinorum & Cremonensium Legatos L. Aurunculeus Prætor in Senatum introduxit; iis querentibus inopiam colonorum, aliis belli casibus, aliis morbo assumptis, quosdam accolarum Gallorum reliquisse colonias, decrevit Senatus, ut in supplementum eorum sex millia familiarum conscriberentur, quæ in eas colonias dividerentur, crearenturque ad eos deducendos ab L. Aurunculeo. Triumviri creati sunt, M. Attilius Seranus, L. Valerius filius, & Flaccus, L. Valerius C. filius, hæc Tit. Liv. ubi supra. Placentinos Cicero de se bene meritos in *Orationibus* vocat, quod pro reditu suo cum tota Italia certaverint; nec ultra apud antiquiores ac fide dignos auctores de Placentina Urbe quicquam memoria dignum inveniunt, quæ ex modernioribus accurate haurire laboravimus, paulatim nunc propinare curabimus.

Quor annis autem Gallis, à quibus Trivia, seu Valeria constructa est, subjecta fuerit Placentia, penitus ignoratur: sub Orientalibus autem fuit annos centam & quinquaginta: sub Gallis secundo annos circiter centum: sub Latinis, à quibus translata Placentiaque vocata, annos sexcentos sexaginta: sub Gallis tertio annos centum sexaginta: sub Romana Repub. annos centum septuaginta tres.

Ab oppressione Reipub. Romanæ per Julium Cæsarem diversis sub Imperatoribus quievit Placentia, usque ad Othonis & Vitellii tempora. Qui autem hos præcesserunt, imperaverunt ut infra.

C. Julius Cæsar imperavit per annos quattuor Tyrannide computata mensibus septem.

Octavianus Augustus Imperator creatus imperavit annos sex & quinquaginta, cujus Imperii anno quadragesimo secundo JESVS CHRISTVS Dominus noster natus est, à qua nativitate de cætero annos computabimus.

An. igitur post Christi nativitatem quinto decimo Tiberius Imperator post Octavianum imperavit annos tres & viginti.

An. 38. Caligula post Tiberium imperavit annos tres, menses decem, & dies novem.

A An. 42. Claudius in Imperio succedens, imperavit annos tredecim, menses octo, dies 20.

An. 55. Nero Imperator creatus, imperavit annos quatuordecim.

An. 68. Galba Imperator factus, imperavit menses septem, & dies septem.

B An. 70. Otho Salvius Neronis jam familiaris Galba per insidias interfecto inter tumultus & cædes Imperium occupat. Cum autem audisset Vitellium ab exercitu Imperatorem jam declaratum, se ei Imperii obtulit consortem; id cum non impetrasset, collectis undique copiis urbe egreditur, atque ad Brixillum ducit; inde ad Alpes primum, mox circa Placentiam, deinde apud Castorem mediocriter, cum pugnasset, novissime apud Bebricum fraude superatus tertio Imperii sui mense, & die quinto mortem sibi conscivit. Interim Spurina pro Othone Placentiam optimo cum milite tuebatur. Qui vero pro Vitellio rem agebat Cecinna Padum transgressus omnia consilia, curasque (ait Corn. Tacitus lib. XVIII.) in oppugnationem Placentiæ magno terrore vertit, sed primus dies impetu magis, quam veterani exercitus artibus transactus, aperti incautique muros subire cibo vinoque prægraves. In eo certamine pulcherrimum Amphitheatrum opus situm extra muros conflavit, sive ab oppugnantibus incensum, dum faces, & gladios, ac missilem ignem in obsessos jacularentur, sive ab obsessis dum regerunt. Municipale vulgus primum ad suspiciones fraude illata ignis alimenta credidit, à quibusdam è vicinis coloniis invidiæ æmulatione, quod nulla in Italia moles tam capax foret. Cæterum multo suorum crude pulsus Cecinna, & nox parandis operibus assumpta. Vitelliani pluteos, cratesque, & vineas suffodiendis muris, protegendisque oppugnantibus, Othoniani fudes, & immensas lapidum, ac plumbi, ærisque moles perfringendis operibus, obruendisque hostibus expediunt; utrinque pudor, utrinque gloria, & diversæ exhortationes: hinc legionum & Germanici exercitus robur: inde urbanæ militiæ & Prætoriarum cohortium decus attollentium. Illi ut segnem ac desidem, & Circo ac Theatris corruptum militem, hi peregrinum & externum increpabant: simul Othonem ac Vitellium celebrantes, culpantesque, uberius intenti * se probris, quam laudibus stimulabantur. Vix dum orto sole plena propugnantibus †, fulgentes armis, virisque campi densum legionibus agmen, sparsa auxiliorum manus, altiora murorum sagittis aut faxis incessere, neglecta, aut ævo fluxa cominus aggredi; ingerunt desuper Othoniani pila, librato magis & certo ictu, truci & more patrio nudis corporibus super humeros scuta quatientium. Legionarius pluteis & cratibus tectus subruit muros, instruit aggerem, molitur portas: contra Prætoriani dispositos ad ipsum molares ingenti pondere ac fragore provolvunt: pars subeuntium obruti, pars confixi, & exsangues, aut laceri, cum augeter irragem trepidatio, eoque acrius è mœnibus vulnerarentur, rediere infracta partium fama. Et Cecinna fama & pudore cœptæ temere oppugnationis, ne irrisus ac vanus iisdem castris assideret, trajecto rursus Pado Cremonam petere intendit. Hæc Corn. Tacitus ubi supra. Vitellius igitur Imperio potitus in omnem ingluviem, nequitiam, ac sævitiam prolapsus octavo Imperii sui mense, die quinto, superveniente Vespasiano captus, & religatis postterga manibus, injecto cervicibus laqueo semindus in forum tractus est: ibi stercore & cœno postquam est ludificatus, apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus, demum unico cum fratre & filio in Tyberim projectus est. Placentia autem Ve-

* Restitue, inter.

† Vocabulum mania excidit.

spasiano dedita sub infra scriptis Imperatoribus optime quievit.

An. igitur post Christi adventum septuagesimo Vespasianus interfecto Vitellio imperavit annos novem, menses xi. & dies xxiv.

An. 80. Titus Vespasiani filius Imperator electus, imperavit ann. duos, menses duos, dies xx.

An. 83. Domitianus Tito in Imperio succedens, imperavit ann. xv. & dies vi.

An. 97. Nerva Imperator factus, imperavit annum unum, menses quatuor, & dies novem.

An. 99. Trajanus Nervæ in Imperio succedens, imperavit annos decem & novem, menses iv. & dies xv.

An. 119. Adrianus Imperator electus, imperavit ann. xx. menses x. & dies xxix.

An. 139. Antoninus, cognomento Pius, Imperator electus, imperavit ann. duos & viginti, menses septem, & dies xxvi.

An. 162. Commodus & Marcus Antoninus fratres imperaverunt ann. decem & novem.

An. 183. L. Commodus Imperator creatus, imperavit ann. duodecim, menses octo, & dies xv.

An. 194. Helvius Pertinax Imperator factus, imperavit menses duos, dies xxvi.

An. 194. Severus Imperator electus, imperavit ann. xvii. menses octo, & dies xxi.

An. 212. Caracalla Imperator electus, imperavit cum fratre annum unum, post mortem fratris ann. v. menses tres, dies xxii. omnino imperavit ann. vi. menses ii. dies v.

An. 219. Macrinus factus Imperator, imperavit annum unum, menses ii. & dies iii.

An. 220. eodem Marcus Aurelius Macrino in Imperio succedens, imperavit ann. tres, menses ix. dies iv.

An. 223. Alexander Imperator factus, imperavit ann. xiii. menses vii. & dies xvii.

An. 236. Maximinus Imperator electus, imperavit ann. duos, menses aliquot.

An. 239. Gordianus III. Imperator electus, imperavit annos sex.

An. 245. Philippus Imperator creatus, imperavit annos quinque.

An. 250. Decius Imperator electus, imperavit per biennium, & menses tres.

An. 252. Hostilianus Imperator factus, imperavit per duos annos.

An. 254. Valerianus & Galienus imperare coeperunt, infeliciterque imperaverunt ann. quindecim: nam horum ignavia ad declinationem Romanum Imperium impulit; Galieno nanque delictis ac luxuriis Mediolanensibus immerso Tetricus in Galliis à militibus Imperator acclamatur: Romæ Decius, & Asia Odenatus Imperii jura usurparunt; Placentiaque à Germanis totam Italiam diripientibus haud mediocriter vexatur.

An. 269. Claudius, ejus nominis secundus, Imperator electus, imperavit annum unum, menses x. & dies xv.

An. 271. Aurelianus Imperium adeptus, optime viriliterque imperavit ann. iv. mens. xi. & dies vii.

An. 276. Tacitus Imperii sui mense sexto, Florianus tertio occiditur.

An. 277. Probus Imperator electus, imperavit ann. quinque, & menses quatuor.

An. 282. Carus Imperium adeptus, imperavit annum unum, & mens. aliquot.

An. 284. Diocletianus Imperator creatus, imperavit ann. viginti; sub hoc Imperatore immanissimo Placentina civitas macellum Christianorum visa est: nam (ut in ejus Urbis monumentis invenitur) quotquot Christiani nominis professores à Mutina ad Placentiam inventi, per ejus Imperato-

ris ficarios ad eam Urbem tracti eo, in quo Divæ Mariæ de Campania loco postea erectum fuit templum, decollati, ac in puteum, cujus in medio ejus templi veneratione digna adhuc existant vestigia, projecti fuerunt.

An. 304. Diocletiano & Maximiano se Imperio abdicantibus Constantinus & Galienus † Imperatores facti imperaverunt ann. tres.

An. 307. Maxentius, & Maximianum patrem, & Diocletianum ad Imperii recuperationem induxit, quo in tumultu annorum undecim fuit intercessio.

An. 322. Placentina Ecclesia Episcopum primum ab Eusebio Pontifice maximo, ex Roma Placentiam missum, Victorem nomine habuit. Hic per annos tres & quinquaginta sibi creditam sanctissime cum rexisset Ecclesiam, quod nunc sancti Antonini dicitur, templum Divo Victori martyri erexit & consecravit; nam & miraculis & prophetico spiritu claruit, in extremis nanque dum laboraret adstantibus dixisse fertur, *post obitum meum in quod mihi paravi sepulchrum me dignior est tumulandus*, quod rei probavit eventus: nam post aliquot annos (ut infra patebit) eo in tumulo per beatum Savinum Placentinum Episcopum Divi Antonini Martyris ossa recondita fuerunt.

An. 309. Constantinus Imperium adeptus, imperavit ann. triginta, sub cujus Imperio cum tota Italia optime quievit Placentia.

An. 339. Constantius, Constans, & Constantinus diviso Imperio unus alium insequitur, tandem prævalens Constantius, imperavit ann. quatuor & viginti.

An. 359. & vigesimo secundo imperii Constantii Damaso Pontifice maximo sedente Savinus, patria Romanus, Episcopus Placentinus electus, sedit annos quinque & quadraginta. Hic extra mœnia civitatis monasterium mirabili structura ædificavit; cujus destructæ Ecclesiæ lapides & ligna postmodum per beatum Maurum Episcopum in basilicam duodecim Apostolorum, nunc Sancti Raimundi, translata fuerunt. Huic sancto Episcopo Divi Antonini Martyris sub Maximiano Imperatore passi jam longo tempore in puteo demersum corpus revelatum cum fuisset, levavit, atque cum sancti Victoris prædecessoris sui corpore sepelivit. Hæ Sanctorum reliquiæ anno 1563. inventæ, atque à cle-ro & populo religiosissime adoratæ eodem in loco repositæ fuerunt.

An. 361. Julianus Apostata Imperium adeptus, imperavit per annos duos.

An. 363. Jovianus Christianissimus Imperator electus imperavit per menses vii. & dies xxii.

An. eodem Valentianus Imperator creatus imperavit annos undecim, mens. viii. & dies xxii.

An. 365. Valens & Valentianus simul imperaverunt ann. tres, mens. iv. & dies xxviii.

An. 375. Gratianus & Valentianus simul imperaverunt annos sex.

An. 379. Theodosius Imperator factus imperavit ann. xvi. & dies xi.

An. 393. Arcadius & Honorius imperaverunt simul annos septem.

An. 400. septimo videlicet Imperii Arcadii & Honorii ab Innocentio Pontifice Maximo Maurus Lotharius Episcopus Placentinus confirmatus, sedit annos novem & viginti, obiitque miraculis clarus, sepultus in Ecclesia Divi Savini. Hic corpora beatorum Savini prædecessoris sui, Eusebii, Donini, Victoris, Gelasii, & Victoræ in eadem Ecclesia sepelivit. Per hæc tempora Gothi Alarico Rege totam Italiam vexantibus, Placentia plusquam mediocriter afflictæ fuit, sed tandem concessa Gothi Aquitania, Italia quievit.

† Lege, *Galtrius*.

An,

An. 430. Theodosius cum Honorio, hic in Occidente; alter in Oriente, imperavit ann. quatuordecim.

An. 444. qui in Imperio successit Constantius paucis diebus imperavit.

An. eodem Gothis Italiam vexantibus Valentinianus Imperator factus imperavit ann. xxx.

An. 450. Leone, ejus nominis primo, Pontifice Maximo sedente Florianus Episcopus Placentinus electus, Attila Italiam vexante, sedit annos novem.

An. 453. Maximianus, interfecto Valentiniano, Eudoxiaque Imperatrice violentis nuptiis sibi copulata conjugio, imperavit annos tres, quo ab Genserico interfecto Majorianus Imperator creatus imperavit annos tres.

An. 459. Anitus, patria Romanus, à Leone Pont. Max. Episcopus Placentinus creatus sedit ann. sex & viginti, sepultusque est in ecclesia sanctorum Victoris & Antonini. Hic (ut fertur) ab exercitu Imperator electus cum fuisset à Leone Imperatore Constantinopol. dejectus Episcopus Placentinus ordinatus fuit.

An. 461. Severianus Imperator electus, imperavit ann. tres. Hoc anno ab Alanis totam Cisalpinam Galliam vastantibus Placentia direpta fuit.

An. 467. Anthemius Imperator electus, Vandalis Italiam vexantibus, imperavit annos quinque & menses tres.

An. 472. Olybrius interfecto Anthemio per menses tres, & dies XIII. imperavit; cui successit Glycerius, qui & ipse annum unum, menses tres, & dies XXI. imperavit, biennio nanque variante fortuna horum Principum visæ sunt mutationes.

An. 475. Zenone Isaurico Constantinopoli imperante, Simplicio autem Pont. Max. sedente, Odoacer Herulorum Rex cum Turcilingorum & Scytharum multitudine Italiam occupat, Orestemque Augustuli, qui se pro Imperatore gerebat, patrem (Blondo teste) primo acie fufum, mox in Ticino obfessum, ac finaliter deditum, Placentiæ coram toto exercitu ense Regio obruncari jussit; sub hoc Rege cum tota Italia fuit Placentina Civitas ann. quatuordecim.

An. 486. Odoacro regnante, & Simplicio Pont. Max. sedente, Placidus Episcopus Placentinus electus sedit ann. quinque & viginti, sepultusque est in ecclesia sanctorum Victoris & Antonini.

An. 494. ad expellendum ex Italia Odoacrum à Zenone Constantinop. Imperatore missus Theodoricus Ostrogothorum Rex Placentiam ad deditiorem coegit, eamque tota cum Italia possedit per annos septem & triginta.

An. 511. Silvanus Episcopus Placentinus electus sedit annos unum & viginti, Symmacho Pont. Max. sedente, sepultusque est in ecclesia sanctorum Victoris & Antonini.

An. 529. Victiges Gothorum Rex creatus regnavit per annos quattuor, quo à Belisario pro Imperatore capto, & Constantinopolim transmissio, Hildelandum, Atalaricum, & Totilam, tres Gothorum Reges, uno anno civitas Placentina habuit. Horum tertius Totila dum pari feritate in totius Italiae urbibus desævire contendit, Narfes ab Imperatore Justiniano in Italiam missus maximam Galliae Cisalpinæ partem recuperavit; & quas secum traxerat Longobardorum legiones, ut Placentinos ac Parmenses (hi in Gothorum fide perseverabant) infestarent, apud Brixillum locavit.

An. 533. Joannes Episcopus Placentinus electus, sedente Felice, ejus nominis tertio, Pont. Max. & Justiniano imperante, sedit ann. viginti, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 552. Totila Gothorum Rege à Narfete interfecto, regnavit pro eo Tejas, fuitque Placentia

A sub hoc Rege usque ad ejus gentis recessum ex Italia per annos circiter decem.

An. 554. Seufredus, natione Germanus, sub Exarchatu Narfets, Vigilio Pont. Max. sedente, Placentinus Episcopus electus sedit annos sexdecim, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 560. Gothis ex Italia expulsis, fuit Placent. Civitas sub Exarchatu Ravennate per annos sex.

An. 565. Justinus Junior Imperator electus imperavit ann. undecim. Hic uxore instante Narfetem ex Italia revocavit, Longinumque pro eo misit. Id ægre tulit Narfes, suamque permaxime fovit indignationem ex verbo Augustæ dicentis, *non copias ducere, sed dividere pensas* (Eunuchus erat Narfes) & *relas texere illum magis oportere*. Imperatrici cum talem se telam orditurum respondisset, qualem, dum viveret, ipsa deponere haud posset, relicta Roma Narfes Neapolim pergit, ac inde cum eorum omnium pomorum parte, quorum ferax est Italia, ad Longobardos clam mittens nuncios illis suadet, ut desertis uliginosis Pannoniarum campis in omnibus bonis refertam Italiam protinus transmigrant.

Longobardi, & pomorum suavitate allekti, & nunciorum promissis accensi ad transmigrandum dum se accingunt, Narfes Romam reversus infra paucos dies fato concessit.

An. 570. Sirus Episcopus Placentinus electus sedit ann. viginti, Joanne, ejus nominis tertio, in Petri cathedra sedente, imperante autem Justino, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 571. Alboinus Longobardorum Rex Italiam ingressus, infra triennii spatium totam fere superiorem ejus partem occupavit, fuitque Placentia sub hoc Rege, suisque successoribus Longobardorum Regibus, usque ad Caroli Magni adventum, eisque tam miserabiliter servivit, ut etiam quandoque omnium frugum partem tertiam eorum exactoribus conferre cogereetur. Horum Regum series fuit, ut infra.

D Alboinus primus Longobardorum Rex, regnavit ann. xxxi. in Pannonia regnavit ann. xxvii. & mens. vi. in Italia vero ann. tres, menses vi.

An. 571. Clephis, secundus Longobardorum Rex, regnavit per ann. unum, mens. vi. Post ejus mortem per decennium dissidentibus de Rege eligendo Longobardis Placentia sub Zabzambatino Longobardo Mediolani Principe fuit subjecta. Per Ducem enim divisum Longobardi de Rege convenire non potuerunt.

An. 590. Vindemialis, natione Sabaudienfis, Gregorio magno in Sede Petri sedente, ac Mauricio Imperatore, Episcopus Placentinus electus sedit annos triginta, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 593. Autharis à Longobardis Rex electus regnavit ann. quinque, menses septem.

An. 598. Agilulphus Longobardorum Rex electus regnavit ann. XXI. Hoc anno sævissima peste laboratum est.

An. 621. Bonifacio Pont. Max. sedente Joannes Italus Episcopus Placentinus electus sedit ann. quatuordecim, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. proximo Adoaldus Longobardorum Rex creatus regnavit annos decem.

F An. 635. Arioaldus Longobardorum Rex electus regnavit ann. duodecim.

An. eodem Catharifinus Monachus, Gallus natione, Placentinus Episcopus electus, Severo Petri cathedram tenente, sedit ann. sex & triginta, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. proximo Rotharis Longobardorum regnum adeptus regnavit ann. quindecim, mens. quattuor.

An. 651. Rodoaldus Longobardorum Rex electus regnavit ann. quinque, & dies VII.

An.

An. 656. Aribertus Longobardorum Rex electus regnavit annos novem.

An. 661. Doninus, Patria Placentinus, à Vitelliano Pont. Max. Placentinus Episcopus ordinatus sedit annos XIV. sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 666. Grimoaldus Longobardorum Rex electus regnavit annos novem: sub hoc Rege Lupus Foro-Julii Dux, cui, dum Romoaldo filio in Apulia laboranti succurreret, Grimoaldus regni curam commiserat, & regnum ipsum, & Placentiam plusquam mediocriter affixit.

An. 675. Pertaritus Longobardorum Rex factus regnavit annos XVIII. solus annos VIII. cum filio Cuniberto annos decem.

An. proximo Cunibertus Longobardorum Rex electus regnavit annos duodecim.

An. 676. Florianus Episcopus Placentinus electus, Dono Pont. Max. sedente, annos novem & viginti sedit, ubi sepultus sit, nescitur.

An. 694. Luithbertus Longobardorum Rex creatus regnavit menses VIII.

An. 695. Ragumbertus Longobardorum Rex electus tantum per annum regnavit.

An. 696. Aribertus Junior Longobardorum Rex electus regnavit annos duodecim.

An. 718. Asprandus in eodem regno succedens regnavit tantum menses tres.

An. eodem Luithprandus Longobardorum Rex electus regnavit annos unum & triginta, menses septem.

An. proximo Placentinus nomine & patria Episcopus Placentinus electus, ac à Joanne, ejus nominis sexto, Pont. Max. confirmatus, sedit annos unum & viginti, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 726. Joannes, patria Mediolanensis, in Episcopum Placentinum electus, atque à Gregorio, ejus nominis secundo, Pont. Max. confirmatus, sedit annos decem & septem, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 749. Hildebrandus Longobardorum Rex electus sexto regni sui mense moritur. Cui anno eodem Rachis succedens regnavit annos quinque, menses VI. post Monachus factus regni juribus cessit.

An. 756. Aistulphus Longobardorum Rex factus regnavit annos VII.

An. 744. Andodardus, seu Andoardus Episcopus Placentinus electus, atque à Zacharia Pont. Max. confirmatus, sedit annos unum & viginti, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. 763. Desiderius, Longobardorum Rex electus ultimus, regnavit annos decem & octo, quo in Gallias per Carolum Magnum transmissus, ac Lugduni cum uxore & filiis exulare coactus, tota Gallia Cisalpina dominium mutavit.

An. 764. Thomas Monachus Benedictinus electus Episcopus Placentinus, atque à Stephano, ejus nominis secundo, Pont. Max. confirmatus, sedit annos duodeviginti, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini.

An. igitur 779. Carolus Francorum Rex, ac Imperator, cognomento Magnus, devicto, capto, ac exulare coactus Desiderio Longobardorum Rege, in Italia regnavit annos quindecim, mox ejus regni jura Pipino filio cessit.

An. 787. Desiderius, patria Placentinus, Episcopus Placentinus factus sedit annos decem & novem: nam instante Episcopi electione, cum & clerus, & populus tam orationibus, quam jejuniis se afflixisset, recluso cuidam beata Virgo apparens dixit; *Age, dic populo Placentino, ut mihi devotum Cancellarium in Episcopum sibi eligant; Et quis,* (inquit ille respondens) *Domina, est tuus iste Cancellarius?*

A Respondit illa ipsa, est Desiderius. Tum evigilans vir Senioribus urbis quod viderat, audieratque, aperuit. At illi diu quaesitum cum invenissent Desiderium, maximo cum omnium gaudio sibi in Episcopum ordinari petierunt, ac obtinuerunt. Ab Adriano ergo Pont. Max. Episcopus confirmatus Desiderius ann. decem & octo creditum sibi populum pavit, ac rexit. Mortuus autem sepelitur in, quam ipse paucos ante dies consecraverat, ecclesia Divi Joannis Evangelistae.

An. 790. Pipinus Caroli Imperatoris filius in Italia regnare coepit, regnavitque ann. tredecim.

B An. 805. Maurus, ejus nominis secundus, post Desiderium Episcopus Placentinus electus, sedente Adriano Pont. Max. sedit ann. quinque & viginti, sepultus est in ecclesia sancti Ambrosii Ordinis sancti Benedicti.

Per hos dies, qui cum Carolo Magno ex Scotia in Italiam contra Desiderium Longobardorum Regem venisse dicitur Gulielmus Scotus adversa valetudine gravatus victoriosum Imperatorem in Gallias revertentem sequi cum nequivisset, Placentiae remansit; sanitati autem restitutus malens Placentiae quietius remanere, quam longissimi itineris ad patriam revertendo experiri pericula, quo sibi Placentinorum devincere animos Antonii de Spectinis plusquam mediocris conditionis viri filiam sibi accepit uxorem, ex qua quamplures cum accepisset filios tam nobilissimae familiae ea in Civitate fecit principium.

An. 806. Bernardus, Pipini nepos, Rex Italiae declaratus regnavit ann. novem. Hic cum Ludovici patris, & Imperatoris, ut à Carolo avo mandatum acceperat, jussis parere proterve negaret, ab ipso Ludovico, & Regno, & vita privatur.

C An. 814. per Jodonem de Lumello Comitem Palatinum (hic familiae à Porta dicitur fuisse) juxta murum civitatis Placentiae versus occidentem Divis Apostolis Simoni & Judae erecta fuit ecclesia.

D Ann. proximo Bernardo nepote capite punto Ludovicus Imperator Italiae Regnum obtinuit, in quo quidem ann. sex & viginti regnavit. Hujus Imperatoris uxor Engilberga infra moenia Placentiae Divis Sixto & Agapeto martyribus cum Monialium monasterio erexit templum, in quo cum nonnullis sanctorum reliquiis ejusdem Divi Sixti martyris ac Pontificis à Paschali Pont. Max. sibi donatum corpus Ludovicus ipse uxori collocandum ex Roma Placentiam transmissit anno 822. vel circa. Haec Engilberga dicitur lapideos pontes super Trebiam, Nuriam, & Ardani Placentinos fluvios exstruxisse; fidem auget adhuc in rusticorum ore perseverans urbem circa Trebiam, *Li ponti della Regina.*

E An. 831. Podo, patria Placentinus, Gregorio, ejus nominis quarto, Pont. Max. sedente, Episcopus Placentinus electus sedit ann. triginta. Hic postquam nonnullas erexisset, dotassetque ecclesias, mortuus sepultus est in ecclesia Divi Petri in foro.

An. 840. Lotharius Imperator electus imperavit ann. quindecim. Placentiae moritur, sepeliturque in ecclesia Divi Antonini.

F An. 854. Gofredus Episcopus Placentinus electus, sedente Leone, ejus nominis quarto, Pont. Max. sedit ann. quinque, sepultusque fuit in ecclesia sancti Joannis Evangelistae.

An. 856. Ludovicus, ejus nominis secundus, Imperator electus, imperavit ann. decem & novem.

An. 859. Julianus sedente Benedicto, ejus nominis tertio, Pont. Max. Episcopus Placentinus electus sedit ann. quattuor & triginta, sepultusque est in ecclesia Divi Joannis Evangelistae.

An. 866. Divae Martinæ è Roma Placentiam delatum

B

latum

latum corpus Monialibus & Monasterio sancti Sixti dono datum est.

An. 868. per Dodonum Scotum Episcopum extra muros Placentiæ in Divæ Brigidæ honorem constructum fuit monasterium. Quo mortuo Ado & Constantius duo presbyteri pro ejus Episcopi anima ipsum monasterium cum suis proventibus dono dederunt Monialibus Divi Sixti.

Per hos dies haud longe extra Urbismœnia Divi Antonini reedificata fuit ecclesia.

An. 876. Carolus, cognomento Calvus, Imperator electus post Ludovicum nepotem, imperavit annos sex.

An. 881. Carolus ejus nominis tertius, cognomento Simplex, Caroli secundi filius, à Joanne VIII. Pont. Max. Imperator coronatus, imperavit ann. XII.

An. proximo haud procul Placentia, quæ nunc sancti Alexandri dicitur Divo Laurentio erecta fuit ecclesia.

An. 891. Arnulphus Caroli Imperatoris & Formosi Pont. Max. favore Imperium adeptus, imperavit annos duodecim.

An. eodem Paulus, patria Mediolanensis, Formoso Pont. Max. sedente, Episcopus Placentinus electus sedit annos decem & novem, sepultusque est in ecclesia sancti Joannis Evangelistæ.

An. 899. Frontonius Bituticensis Archiepiscopus Placentiæ moritur, sepeliturque in Divi Sixti ecclesia juxta fontes.

An. 903. Ludovicus, ejus nominis tertius, Arnulphi filius, patri in imperio succedens, imperavit annos decem, ejusque ignavia à Francis ad Germanos Imperium decedit: nam, dum in Italia alii, alii in Galliis, & alii in Germania imperare niterentur, per annos circiter sex & quadraginta absque legitimo Imperatore Christiana Respub. infeliciter remansit: Ludovicus nanque cum Berengarium, qui in Italia imperare cœperat, uno prælio jam victum fugasset, altero prælio fusus ac captus, & lumine & Imperio privatur.

An. igitur 913. Berengarius ex Longobardorum stirpe, Foro-Julianorum Dux, superato Ludovico in Italia, imperavit annos quattuor. Et, quia in deligendo Imperatore concordia aberat, alii Berengarium hunc, alii Vuidonem Spoleti Ducem sequebantur; contra Vuidonem, quem Itali in Imperatorem elegerant, copias ducens Berengarius infra paucos dies superatum interfecit. Hic tandem Ungarorum suffragio elatus cum Romanos etiam lacessere cœpisset, Landi Pont. Max. prudentia, & Lamberti Vuidonis ab illo jam interfecti filii virtute superatus interficitur.

An. 917. Berengarius, ejus nominis secundus, in Italia imperare cœpit, imperavitque annos septem. Hic Imperii sui terminos extendere cupiens, (Cisalpinam enim tantum Galliam possidebat) Ungaros contra Hetruscos certis conditionibus sibi conjunxit; qui in Italiam venientes, posteaquam omni spreto fœdere ferro & igni cuncta fere consumpsissent, præda onusti, unde venerant, in Pannonias sunt reversi.

An. eodem Conradus Episcopus Placentinus, à Sergio, ejus nominis secundo, Pont. Max. confirmatus, sedit ann. quinque & viginti, sepultusque est in ecclesia sancti Joannis Evangelistæ. Hic sanctorum Victoris, Donini, Gelasii, & Peregrini corpora recondidit in ecclesia inferiore sancti Savini.

An. 922. Rodolphus Burgundiorum Rex in Italiam descendens Berengarium vi armorum ex Italia expulit, qui & imperavit per ann. quattuor; Berengarius autem, cum in Pannonias fugisset, Ungaros in Italiam iterum compulit, qui direptis Brixia, Mantua, Bergamo, & Papia cum nonnullis

oppidis, etiam quod jam diripuerant Divi Sixti monasterium Placentiæ igni combusserunt.

An. 926. Hugo Comes Arelatenſis ab Italis in Italiam vocatus contra Rodolphum, qui multo cum milite ex Germania descenderat, magno cum belli apparatu ex Galliis venit, fugatoque hoste, imperavit annos decem.

An. 932. Lotharius, ejus nominis secundus, in Italia regnavit ann. XVIII. cum patre XV. solus ann. III. Peste sub hoc Imperatore per totam Italiam laboratum est.

An. 935. Placentiæ per Adolindam Comitissam Divo Georgio erecta vel potius reparata fuit ecclesia.

An. proximo Henricus Bavarorum Dux, audiens Ungaros regionem Cispadanam Italiæ jam occupasse, maximo cum Germanorum exercitu Italiam ingressus signis collatis eos uno & altero prælio fudit, atque fugavit; nec diu ea lætus fuit victoria, qui infra paucos dies à Berengario, Berengarii prius ex filia nepote, citra omnem sanguinis effusionem Italiæ finibus excedere fuit coactus; maximis nanque cum Ungarorum copiis ex Pannoniis supervenerat Berengarius, expulsoque hoste Albertum filium Italiæ Regem, se ipsum autem Imperatorem declaravit, contra hunc ab Agapeto Pont. Max. vocatus Otho Henrici filius maximo cum militum numero in Italiam descendit, ac infra paucos dies patrem Imperio, filiumque Italiæ regno cedere coegit. Hic imperiali Diadema decoratus postquam Berengarium jam sibi Pont. Max. interventu reconciliatum Cisalpinæ Galliæ ac Flaminie præfecisset, in Germaniam est reversus. Tunc Berengarius Othonis timore solutus in Athonem ejus urbis dominum, qui nexu solutam (carcere illam mancipaverat Berengarius) Alumbam Lotharii relictam Othoni tradidisset uxorem, conversus Canosam obsidione cingit; hosti impar viribus Atho Othonis innotuit iussragiis. Haud segniter rem egit Otho, maximis enim cum copiis Italiam repetens post multas hinc inde datas, acceptasque clades, patrem Constantinopolim, filium in Austriam fugere, ibique exulare coegit. Regnaverat siquidem in Italia Berengarius cum Alberto filio ann. circiter undecim; sicque per Othonem restituta Italiæ pax sub ejus Imperio per ann. duo & viginti duravit.

An. 937. Guido, Monachus Cisterciensium, electus Episcopus Placentinus, sedente Leone, ejus nominis sexto, Pont. Max. sedit ann. decem & novem, sepultusque est in ecclesia Divi Savini.

An. eodem Placentiæ in honorem sepulchri Domini nostri Jesu Christi templum fuit constructum.

An. 944. Berengarius, qui supra, dum Imperatorem ageret, venit Placentiam, Placentini & Cremonensis agri confinia discrevit, terminosque posuit.

An. 956. Sigifredus Episcopus Placentinus electus, atque à Joanne Pont. Max. confirmatus, sedit ann. viginti, sepultusque est in ecclesia Divi Joannis Evangelistæ.

An. 962. Otho Imperator creatus imperavit annos decem & octo. Hic postquam Henricum Bavarorum Ducem, & Lotharium Francorum, Imperii rebelles optime domuisset, maximo cum exercitu descendit in Italiam, ibique aucto milite contra Constantium & Alexium Græcos Imperatores parum feliciter pugnavit. Sub hoc Imperatore Placentina Civitas quievit, ab eoque studii ac universitatis scientiarum profitendarum diplomate fuit decorata; si ejus Urbis jam vetustate corrosis scriptis fides adhibeatur.

An. 976. Bernardus Episcopus Placentinus electus, Benedicto, ejus nominis septimo, Pont. Max. sedente, sedit annos duos, sepultusque est in ecclesia Divi Joannis Evangelistæ.

An.

An. 978. Bofius Episcopus Placentinus electus, sedente Benedicto, qui supra, fedit annos quattuor, sepultusque est in ecclesia Divi Joannis Evangelistae.

An. proximo Otho Imperator decenti cum apparatu & pompa Placentiam ingressus decima sexta Novembris Lanfrancum, Opizo, Jacobum, Gerardum, & Ferum fratres de Bracifortis milites creavit, ac de Vicoviustino agri Placentini castello in perpetuum feudum eos investivit.

An. 982. Joannes, natione Graecus, Episcopus Placentinus electus, fedit annos quattuordecim. Hic in litteris suis Archiepiscopi nomen, dignitatemque cum sibi usurpasset, facto schismate à Crescentio Consule Romano in Antipapatu erectus, Joannes decimus octavus vocari voluit, feditque in suo pseudo-Papatu mensibus decem; nam Otho Imperator superveniens Crescentium capite punivit, Joannem vero oculis privari primo, mox etiam cæteris in membris mutilari iussit. Hic dum pro Pont. Max. se gereret Divæ Justinæ Virginis & Martyris corpus Placentinis civibus dono dedit, quod quidem corpus in Divi Joannis Evangelistae templo primum reconditum, postmodum autem in ecclesia majori translatum fuit.

An. 994. Sigifredus, ejus nominis secundus, Episcopus Placentinus electus, Gregorio, ejus nominis quinto, Pont. Max. sedente, fedit annos duodeviginti, sepultusque est in ecclesia Divi Antonini. Hic nonnulla memoriae digna fecit; inter quæ sunt, quod vetustate corrosus ac pene jam consumptum Divi Antonini templum restauravit, ac Divi Savini monasterium construxit.

An. 1004. pridie Kalendas Junii Antonio, Athoni, aliàs Burnengo, & Theodaldo de vico Vallecarii ab Henrico Imperatore, cum flumine Carrii usque ad Padi medium supra rivum Placentini agri castellum in feudum nobile concessum est.

An. 1009. Academia, & omnium bonarum artium studium ab Othone, ejus nominis tertio, Imperatore jam impetrato in Civitate Placentina sub Rogerio optimo legum interprete ac glossatore florere cœpit.

An. 1014. Nobilibus de Fontana Placentinis ab Henrico Imperatore capitaneatus diploma concessum fuit.

An. 1017. Conradus, Henrici ex filia nepos, Imperator electus maximo cum belli apparatu contra Helitprandum Angleriae Marchionem in Italiam descendit, qui hostem Mediolani mœnibus se continentem perspicuus, potiundæ ejus urbis spe amissa, igne consumptis suburbiis Romam versus iter arripuit; inde Imperii corona à Benedicto Papa obtenta totum indignationis suæ furorem in Dalmatas & Ungaros vertit; hunc legimus monasterium sancti Pauli de Mediano Placent. agri, & divitiis, & privilegiis decorasse.

In hoc & sequenti anno per Europam, sed maxime in Italia, post famem pestis adeo defævit, ut major pars mortalium defecerit.

An. 1018. Petrus, Mediolanensis natione, à Benedicto, ejus nominis octavo, Episcopus Placentinus factus, fedit annos duodecim, sepultusque est in ecclesia Divi Joannis Evangelistae.

An. 1031. Ricardus, natione Campanus, à Joanne ejus nominis Papa vigesimo Episcopus Placentinus ordinatus, fedit annos decem & septem, sepultusque fuit in ecclesia Divi Joannis Evangelistae.

Circa hæc tempora ex Gallis revertens Innocentius ejus nominis Papa secundus, cum Lothario Imperatore contra Petrum Leonem Antipapam Placentiæ nonnullorum Episcoporum conventum habuit.

An. 1048. Juvo schismatis tempore factus Epi-

scopus Placentinus, fedit annos quattuor, sepultusque fuit in ecclesia Divi Joannis Evangelistae.

An. 1050. Henricus ex electis ejus nominis tertius, ex coronatis vero secundus, Imperator electus, imperavit annos quattuor. Hic Imperator ægre ferens Ecclesiam schismate vexari in Italiam descendit, congregatoque in urbe Concilio Sylvestrum & Gregorium Pontifices schismaticos deponi, Clementemque, ejus nominis secundum, creari iussit, à quo accepto imperiali Diademate in Germaniam reversus est.

An. 1053. Guido Placentinus schismatis tempore Episcopus Placentinus ordinatus, fedit annos quinque, sepultusque fuit in ecclesia Divi Joannis Evangelistae.

An. 1055. Henricus, ejus nominis tertius, Henrico patri in Imperio succedens, ann. octo & quadraginta imperavit; hic omnibus de se spem optimam primo dedit, mox in deterius labens Pontificem Max. summo odio persequi est visus.

An. 1058. Dionysius, patria Mediolanensis, Ecclesia schismate laborante, Episcopus Placentinus ordinatus, fedit annos octo & viginti, & sepultus fuit in ecclesia Divi Joannis Evangelistae; hic Pontifex, cum & doctissimus & ditissimus, Imperatorique gratissimus esset, Abbatiam sancti sepulchri dotavit.

Eodem anno à Papiensibus provocati Placentini manu armata contra eos profecti victoria sanguinolenta licet potiti sunt, præda onusti Placentini in urbem suam revertuntur.

An. 1063. Fames totam Italiam affixit, quæ sævissimam pestem post se reliquit.

An. 1077. Mauricio, durante schismate, factus Episcopus Placentinus, fedit annos quattuordecim, sepultusque in ecclesia Divæ Euphemiae.

An. 1081. In vigilia Paschæ Placentina civitas ultra dimidium incendium accidentale & improvisum passa est.

An. 1084. Prima Septembris apud Nigrinum Placentini cum Papiensibus armis jura sua defendere orsi victores cum evasissent, voto adstricti omnium Sanctorum ecclesiam ædificare cœperunt.

An. 1089. Ex pluviarum penuria tanta siccitas in agro Placentino fuit, ut non modo fluvii & fontes, sed & ipsi putei defecisse sint visi; propter id extracto ex sacrario Divæ Justinæ corpore, ac per clerum & populum cum hymnis & precibus facta processione, pluviae impetratae sunt.

An. eodem inter milites & populares orta discordia, populares urbe excedere coacti sunt; hi cum apud sancti Lazari Xenodochium tota die expectassent, bonis civibus interveientibus, intra urbem recepti sunt.

An. 1091. Placentiæ Divæ Euphemiae invento corpore ejus reædificata fuit ecclesia.

An. proximo Vindricus, natione Gallus, ab Urbano ejus nominis Papa secundo Episcopus Placentinus creatus, fedit annos decem.

An. 1093. Per Nobiles Pastorellos, Palastrellos & Secamelicas extra urbem suo cum monasterio Divo Marco erecta fuit ecclesia; & quia Vallis Umbrosæ Monachi eo in loco postmodum recepti diuque morati sunt, ab eisdem Divi Benedicti nomen præsumimus ecclesiam illam sortitam fuisse; fuit & nostris diebus Canonicorum Regularium, nunc arce clauditur.

An. 1099. Gilberti Ravennatis Archiepiscopi seditionibus cedere cupiens Urbanus Pont. Max. Placentiam venit, ubi quod Melphi jam incoeperat translato Concilio, à Gregorio prædecessore suo in Henricum Imper. & Gilbertum factam execrationem confirmavit, pluraque ad Ecclesiae reformationem spectantia ordinavit. Nec tacendum puto, cum in Divæ Mariæ, quod de Campania dicitur,

templo solennia esset perfecturus, inchoataque præfatione pervenisset ad illud præfationis, *Dom. Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus*, statim superno Spiritu actus addidit, & *te in veneratione Beata Maria semper virginis*, &c. quam præfationem sanctus Pontifex, postmodum cæteris novem præfationibus addi voluit; ut manifeste habetur in Decretis, *dist. LXX. c. Sanctorum*. Eapropter dictus Pontifex, & parietibus, & actorum remissionibus locum ornavit. Jam Imperatoris jugum Placentini cives excusserant; ab altero namque, & altero Pontifice execrato Henrico, omnes fere Lombardiæ civitates spretis Imperii Rectoribus per Consules proprios regi coeperunt. Eo anno extra moenia Placentiæ Divo Savino legimus erectam fuisse ecclesiam.

An. 1103. Addo Episcopus Placentinus à Paschali Papa creatus, sedit annos duodecim, & fuit sepultus in ecclesia Divæ Euphemie.

An. eodem, Henrico patre in carcere truso, Henricus, ejus nominis quartus, factus Imperator, imperavit annos quattuor & viginti. Hic Romam profectus, cum à Paschali Pont. Maximo Imperii coronam extorsisset potius quam impetrasset, Mediolanum perrexit, Andreamque Vicecomitem ejus & urbis, & regionis Principem constituit, anno videlicet Imperii sui XI.

An. 1107. Quam extra moenia Placentiæ constructam Divo Savino supra diximus ecclesia fuit consecrata, in ejus priori altari infra scriptæ reconditæ fuerunt reliquiæ, & primo ipsius Divi Savini corpus, cum Ampulla Divi Antonini martyris sanguine plena, Divorumque Martini & Eusebii reliquiis, cum duabus Alabastrinis capsulis, aliaque capsula omnibus reliquiarum plenis; has omnes reliquias hoc anno videlicet 1563. vidimus, cum pro translatione earum reliquiarum præfatum altare frangeretur.

In altare Sancti Thomæ quattuor coronatorum, Divi Thomæ, & Divi Clementis reliquiæ fuerunt repositæ.

In altari Sancti Genesii, Divi Joannis Baptistæ, Divi Sigismundi, Divi Macarii Abbatis, & Divi Stephani protomartyris.

In altari Sanctæ Victoriæ ipsius Divæ Victoriæ ossa, cum Divarum Justinæ, Sabinæ & Mariæ Magdalenæ reliquiis.

An. eodem, quæ Divo Petro urbis totum patrimonium suum consecraverat Mathildis Comitissa Placentiæ diem suum clausit extremum; ejus cadaver in Divi Benedicti monasterium agri Mantuani delatum ibi sepelitur.

An. 1112. Monasterium Divi Sixti Placentiæ ejectis inde Monialibus nigrior amictus Divi Benedicti Monachis concessus fuit.

An. 1114. Bonizo Italus à Paschali Papa Episcopus Placentinus creatus, contra vitia & hæreses indefesse cum prædicaret, Pontificatus sui mense sexto ab illis de Vidalta, de Bardo, de Bonifacio, de Torricellis, & de Porta nova, apud ecclesiam Divi Donini super petram Aghinonum exoculatus extra civitatem turpiter ejectus fuit. Hic Cremonam ductus ibi moritur, sepultusque fuit in ecclesia Divi Laurentii, supra cujus sepulchrum infra scripta carmina insculpta leguntur:

Nobile depositum tibi clara Placentia gessit

Antistes Bonizo Christi pro nomine martyr.

Septima bis Julii hunc lux collegit in urna.

An. eodem Arduinus Placentinus, Abbas Sancti Savini, factus Episcopus Placentinus, sedit annos quadraginta, sepultusque fuit in ecclesia ipsius Sancti Savini.

An. 1119. Ex frigore intensissimo maxima omnium frugum secuta est sterilitas, & hanc pestis, quæ non hominum modo, sed rerum etiam, quadrupedum, & volucrum maximam partem absum-

psit, & quod pejus legimus terræmotum quadraginta continuis diebus per totam Italiam fuisse.

An. proximo Gerardus è Porta Placentinus Potentinus Episcopus per Calistum Pontificem Maximum Sanctorum catalogo fuit adscriptus, cujus corpus Potentiæ in Apulia requiescit.

An. 1122. Ecclesiæ majoris Placentiæ fundamenta posita fuere, ut per infra scriptos versus patet, quæ leguntur in facie ipsius ecclesiæ supra portam, quæ est ad Meridiem:

Centum viceni duo Christi mille fuere

Anni, quum ceptum fuit hoc laudabile templum.

An. 1125. Ex hyemis asperitate maxima, & hominum, & animalium defecit multitudo, & quia illa non solum fructiferis arboribus, verum etiam frumentis, maxime nocuit, ingens secuta est fames.

An. 1127. Lotharius, ejus nominis tertius, Imperator electus annis tredecim imperavit. Hic cum Placentinis, qui ab sibi electis Consulibus regebantur, nihil habuit, quo anno Conradus, Fredentionis de Caverzago filius, quicquid in Caverzago castello juris habebat Consulibus Placentinis donavit, id propter ab hisdem de ipso castro investitus fuit.

An. 1130. Consules Placentini fuerunt Albertus Judex, & Bigarus è Porta, vel secundum alios Vicedominus Biguracanus.

An. 1131. Consules fuerunt Presbyter Fulgus, & Reginaldus Surdus.

An. 1132. Consulibus Garimberto Mantegatio, Fulcone Advocato, & Gerardo Secamelica, Itemburdus, Ubertus, Rufus, Rainerius, Laurentius, Jacobus Olgerius, & Guido de Casasco, de Cellagava castro, Consulibus Placentinis donationem fecerunt. Idem fecerunt Atto & Albericus fratres de Fabrica receptis quattuor & viginti libris pro Speculo & Rarsio castris, de quibus postmodum fuerunt ab ipsis Consulibus investiti.

An. 1133. Consules fuerunt, qui fuerant anno superiori.

An. 1134. Consules fuerunt Presbyter Fulgus, & Fulco Strictus.

An. 1135. Consulibus Garimberto Mantegatio, Fulcone Advocato, Alberico Vicedomino, & Reginaldo Surdo, circa civitatem fossæ ceptæ fuerunt.

An. 1136. Consules fuerunt Fulco Advocatus, & Albertus Vicedominus.

An. 1137. Gerardo de castro Arquato, & Raimundo Secamelica Consulibus homines de Sancta Margarita fidelitatem Placentinis Consulibus fecerunt; quo anno, cum Gandulfo Scarpa ejus loci Domino illi de Corticellis fidelitatem fecerunt. Nam deditione & jurium suorum cessione facta, tam pro se, quam pro filiis & posteris suis idem Gandulfus ab ipsis Consulibus investituram promeruit.

An. 1138. Bonizone de Andito, Fulcone Advocato, Gerardo Monciano Consulibus, Marcus de Pecoraria à Consulibus Placentinis in feudum perpetuum medietatem Montifalbi Turrim S. cum parte exteriori obtinuit; quo anno Burgum Sancti Donini à Placentinis destructum legimus.

An. 1139. Consulibus Jonatha Mantegatio, Nicolao de castro Arquato, & Uberto Fiagato, ex Trebia fluvio in urbem aquæ derivatæ fuerunt; quo anno, qui dicebatur Carolo Magno militasse, vixissetque trecentos sexaginta annos, Joannes de temporibus diem suum clausit extremum.

An. 1140. Aroldo de Porta, & Cajo Clerico Consulibus, à quo cudendi monetas jus impetrarunt Placentini, Conradus, ejus nominis secundus, Imperator electus, imperavit annos duodecim; quo anno Burgus Sanctæ Brigidæ ab igne incerto pene totus consumptus est.

An. eodem, ut in Registro Communis Placentiæ legitur, Fulcus Reginaldus, & Anfaldus fratres

tres de Porta montem, super quo nunc castrum novum Tertiorum situm est, tunc Belmonte dictum, in perpetuum locaverunt. Successu deinde temporis Gulielmus de Porta cum mero ac mixto imperio à Frederico Imperatore locum in feudum obtinuit, ut est videri in semi corrosò privilegio penes illos de Porta.

An. eodem homines de Salsò Majori, quo facilius ab hostium incursionibus defenderentur, Placentinis sese submittentibus in festo Sancti Martini singulis annis Consulibus Placentinis solidos decem offerre promiserunt; quo anno Consulibus Placentinis reconciliatus Gerardus de Cornazano eisdem fidelitatem fecit, promisitque in Civitate Placentiæ per tres menses tempore belli futuri omnino se habitaturum.

An. 1141. Homines Burgi, Vallis Tarri sex annorum fidelitatem Placentinis fecisse legimus: quo anno salva Imperatoris fidelitate cum Papiensibus convenerunt Placentini, ut contra hostes bis in anno sibi invicem succurrere, cæteraque amicorum suffragia præstare, tenerentur. Hujus anni Consules non invenimus.

An. 1142. Consules fuerunt Garimbertus Mantegatus, Presbyter Fulgosius, & Gerardus Secamelica.

An. 1143. Fuerunt Consules Jonathas Mantegatus, & Nicolaus de castro Arquato.

An. 1144. Consules fuerunt Garimbertus Mantegatus, Presbyter Fulgosius, & Albericus Vice dominus.

An. 1145. Consulibus Fulcone Advocato, & Opizone Filiodono, homines de Arena de Castro suo deditionem & fidelitatem Placentinis fecerunt; quo anno, Ubertus Palavicinus, Marchio, omnia, quæ in Parmensi agro citra Tarrum fluvium habebat, castella Placentinis Consulibus renunciavit, & tam ipse, quam dictorum castellorum homines Placentinis fidelitatem fecerunt. Præfatique Consules eidem ipsa castella in feudum perpetuum, tam pro se, quam pro filiis, & ab eo descendentes concesserunt; de quibus omnibus dictus Marchio ipse Placentinis Consulibus fidelitatem replicavit.

Eodem an. Gulielmus, & Opizo Marchiones Malaspinae, cum Placentinis Consulibus convenerunt, ut infra: Nam prædicti Marchiones juribus, quæ in Complano castro habebant, Consulibus & Comuni Placentiæ cesserunt, & tam ipsi, quam ejus castri homines dictis Consulibus fidelitatem fecerunt; qui quidem Consules eis expedire Curiam Felinæ promiserunt. Interim eo pro negotio libras centum quinquaginta deposuerunt; sicque utrinque medio juramento conventio firmata est.

An. 1146. Consules fuerunt Fulco Strictus, & Ubertus Fiagatus.

An. 1147. Rugerio Satirano, Reginaldo Porono, & Reginaldo Secamelica Consulibus, Eugenius ejus nominis Papa tertius Placentia transiens in Gallias ad Concilium iturus, quo inde reliquias extraheret Divi Sixti, altare frangi jussit.

An. 1148. Rosio Balbo, & Gerardo de Andito Consulibus sibi numeratis solidis viginti monetæ Placentinæ, Joannes Placentinus Episcopus omnibus, quæ in Montealbo habebat, juribus Placentinis Consulibus cessit.

An. 1149. Consulibus Fulcone Advocato, & Presbytero Fulgosio, inter Placentinos, qui Tabianum obsidebant, ex una, & Parmenses, & Cremonenses, ex altera pugnatum cum fuisset, victi fuere Placentini.

An. 1150. Fulcone Stricto, & Gerardo de Andito Consulibus cladis jam acceptæ haud immemores Placentini, manu armata ad Tabianum repente profecti, locum depopularunt primum, mox æquatis fossis domos etiam diruerunt. Nec hoc

A contenti in Parmenses lati Medefanam castellum diripuerunt; & ne à Cremonensibus ea in re impedirentur, quod eis abstulerant castrum novum in faucibus Abduæ restituerunt.

Eodem anno Gulielmus, & Opizo Marchiones Malaspinae, Ubertum, & Albertum de Præduca pro se, & eorum masculis legitimis, ac descendentes per feudum perpetuum de Arce Præduca & Petrasilaria investiverunt.

An. 1151. Ubertus de Fontana, & Rogerius Vescontus Licacovus Consules fuerunt.

B An. 1152. Consulibus Albrico Mantegatio, Maltraverso, Foldo de Andito, Gerardo Cossadocha, & Ricardo Surdo, die tertia decima Julii, apud Placentiam horribilissima in aere apparuit columna, qua transibat cuncta confumans. Nam Divæ Mariæ de Campania turrim una cum tecto ecclesiæ Divæ Victoriæ, & vicinis nonnullorum pauperum domibus penitus destruxit. Deinde impetu plusquam vehementi ac tortuoso acta, in Pado flumine se involvit; signum vere eorum, quæ postea in Civitate Placentina malorum visa sunt. Nam eodem anno Fredericus Imperator jam factus, maximo cum belli apparatu in Italiam descendit, direptisque nonnullis Lombardiæ urbibus, Romam pro corona Imperiali obtinenda per agrum Placentinum cum proficisceretur, omnia dissipare videbatur; verum obtenta ab Adriano Pontifice Maximo corona, cum copias haud parum peste sibi diminutas perpendisset, relictis, qui Mediolani & Cremonæ obsidionem continuarent, militibus, cum cæteris in Germaniam reversus est.

C An. 1154. Ribaldo de Carrio, Rosio Balbo, & Joanne Aghinono Consulibus, Ugo Placentinus ab Anastasio Papa Episcopus Placentinus ordinatus, fedit annos decem & novem, sepultus deinde in ecclesia Majori; alienasse dicitur castrum Arquatum, aliàs Episcopi Placentini.

An. 1155. Albertus Mantegatus, Gerardus de Andito, & Gerardus Cossadocha Consules fuerunt.

D An. 1156. Ubertino Vicecomite, Rugerio, & Hieronymo de castro Arquato, & Ricardo Surdo Consulibus, à Rivo Divæ Brigidæ ad ecclesiam Divi Stephani suis cum turribus erectæ portæ, fossæque cavatæ fuerunt.

Hoc anno Placentinos Mediolanensibus colligatos legimus; quo etiam anno Nicolaus & Pizonus fratres Viridi, quæ in castro Viridi habebant, juribus cesserunt Placentinis. A quibus postmodum investiti de eodem castro feudum possederunt. Idem fecerunt eodem anno Ubertus & Bosius filii quondam Poltronelli Viridi de eodem numeratis sibi à Placentinis libris quinquaginta quinque monetæ Papiensis.

E Anno eodem Nicolaus de Durberco receptis à Consulibus Placentinis centum quinque libris, ac singulis annis in Placentia duobus sextariis frumenti cessit juribus, quæ in castro Durberco, & loco Montifulmi habebat.

An. 1157. Fulco Strictus, Rosius Balbus, Presbyter Fulgosius, Fulco de Andito, & Ubertus Scorpiones, Consules fuerunt.

An. 1158. Oddo Novellus, Ubertus de Porta, Fulgosius de Fulgois, Bregognonus & Bernardus de Andito, Consules fuerunt.

F An. 1159. Uberto de Porta, & Uberto de Andito Consulibus Fredericus Imperator iterato in Italiam descendit, longaque obsidione, & nonnullorum Judæorum prodicione, obtenta Mediolanensi civitate, eam diripiendam militi reliquit. Et captum Galvagnum Vicecomitem ejus urbis Principem catenis vinctum in Germaniam misit. Nec eo contentus totam urbem dirui ac penitus solo æquari jussit: Papiam inde profectus de obsidenda Placentia, cum Vercellensium, Novarensium, Ber-

Bergomatium, Cremonensium, & Laudensium O-
ratoribus, ac nonnullorum Germanorum Principi-
bus sermonem habuit. De hoc certiores facti ex
una, ex altera Mediolanensium calamitate territi
Placentini, jamque de sibi colligatorum Brixien-
sium facta deditio securi. Et quod gravius eos
premebat (ait Bernardus Corrius) Cremonensium,
Laudensium, & Papiensium inimicitiarum obli-
tissime de deditio ad Imperatorem Papiam Ora-
tores mittere decreverunt. Missi ergo Papiam Ora-
tores, atque Conrado Imperatoris focero interve-
niente in Divi Salvatoris ecclesia extra Papiam au-
diti, cum infra positis conditionibus de civitate Pla-
centina deditioem fecerunt: *Primo, ut sex millia
marchas argenti Imperatori numerarent; Secundo, ut
omnibus turribus solo equatis fossas etiam in planum re-
ducerent; Tertio, ut Imperatoris nomine ejus urbis mit-
tendum Rectorem reciperent.* Omnes has conditiones
minus licet libenti animo acceptaverunt Placentini,
executionique mandarunt.

An. 1160. Consules fuerunt Paganus de Arcellis,
Gulielmus Malvicinus, Rangonus de Campre-
moldo, Gualt. Vicedominus, Vbertus Vicedo-
minus, Ardezonus, Bernardus Ficianus, & Lan-
francus de Abiaticis.

An. 1161. Gerardus de Andito, Gerardus de
Cossadocha, Bosius Prædoverra Placentinus, Man-
tegallus Petronus Vicedominus, & Grimerius Vi-
cecomes, Consules fuerunt, cum Arnaldo Barba-
rara Prætor Imp.

An. 1162. Consules fuerunt Ubertus de Fonta-
na, Dragus Surdus, Gulielmus Secamelica, Al-
bertus Mantegatius, & Rugerius Satiranus, cum
Arnaldo Barbarara Imp. Prætor.

An. 1163. Consules fuerunt Gandulfus Cleri-
cus, Otto Malacorrigia, Bernardus Scorpionus,
& Stephanus Licacorvus.

An. 1164. Qui per biennium in Civitate Placen-
tina vices gesserat Imperatoris, Arnaldus Barbarara
Germanus, in Germaniam reversurus à paucis, qui
in urbe remanserant, civibus (Nobiliiores enim ex-
sulabant) undecim millia marchas argenti extorsit;
nec eo contentus Thefauro ecclesiæ Divi Antonini
direpto, cum libro Registri Communis Placentiæ,
nonnulla ejus urbis privilegia in Germaniam fu-
gens secum portavit. Hujus anni Consules, si non
inveniantur, haud est mirum; temporis forte cala-
mitas Consulibus urbem carere coegit.

An. 1165. Post Arnaldi discesum Civitas per
Consules iterum regi cœpit, hique fuerunt Ardui-
nus Confanonerius, Gajus Clericus, Otto Mala-
corrigia, Fredericus Podisius, Uguzonus Bellatus,
& Ugo Speronus. Hi (ait Blondus) cum Vero-
nensibus, Brixiensibus, Bergomatibus & Mediola-
nensibus contra Imperatorem novam colligationem
fecerunt. Invenimus tamen hoc anno Placentiam à
suis militibus dissipatam, Nobiliores enim milites
tunc vocabantur.

An. 1166. Consules fuerunt Oddo Novellus,
Albertus de Andito, Grimerius Vicecomes, Boni-
zonus Belingerius, & Bernardus Ardicionus.

An. 1167. Consules fuerunt Gulielmus de Ma-
laparte, Ubertus Pochaterra, Albertus de Andito,
Bonamicus Scaratinus, & Salvus de Carimano.

An. 1168. Consules fuerunt Albertus Mantega-
tius, Albertus de Andito, Antoninus Fontana,
Lanfrancus de Petralana, Atto Calvus, & Grime-
rius Vicecomes.

An. 1169. Guidoto Fontana, Bosio Malvicino,
Joanne de Bonifacio, & Fulcone de Aghinonis Con-
sulibus, è manibus Episcopi Bobiensis Zavatarellum
castellum Placentini recuperarunt; quo anno nun-
dinæ, seu feriæ Placentiæ fieri cœperunt, pro qui-
bus expediendis, apud sanctum Sixtum, qui ad-
huc nomen fere retinet, locus fuit destinatus.

An. 1170. Tedaldum de Roncoveteri, Rigo-
num de Porta, Arnaldum de Arcellis, & Guliel-
mum Secamelicam, Civitas habuit Consules.

An. 1171. Ugo Speronus, Stephanus Licacor-
vus, Patronus Vicedominus, Lanfrancus de Abia-
ticis, Antoninus de Andito, & Antoninus de Porta,
Consules fuere.

An. 1172. Consules fuerunt Fulcus de Pecora-
ria, Ardicionus Stracintonus, & Bregognonus
Malvicinus.

An. 1173. Guidoto de Fontana, Bosio Balbo,
Grimerio Vicecomite, Zenone Mantegatio, & Ste-
phano Licacorvo Consulibus, qui è Frederici com-
pedibus fugerat, Galvagnus Mediolanensium Prin-
ceps in Italiam revertitur, Mediolanensibusque
hinc inde collectis, cum Emanuele Græco Impe-
ratore suffragantibus Cremonensibus, Placentinis,
ac Veronensibus suo loco Mediolanum restituit,
Blondo teste, qui ait: *Sed dum hinc Fredericus par-
te una copiarum Anconam obsidet, inde exercitus sui
pars altera in Hetruscos agit, Mediolanenses sociorum
bello populorum, præsertim Cremonensium, Placentino-
rum, Veronensiumque auxilio urbem suam Mediolanum,
ubi fuerat, estque nunc solito munitionem readificaverunt.*
Quo anno etiam Bobienses in manibus Consulium
Placentinorum, Placentiæ fidelitatem fecerunt.

An. eodem Theobaldus, patria Mediolanensis,
sedente Alexandro Pont. Max. Episcopus Placen-
tinus factus, sedit ann. decem & octo, sepultus-
que est in ecclesia cathedrali.

An. proximo Consulibus Arnaldo de Arcellis,
Alberto Mantegatio, Alberto Sperono, Bregogno-
no Licacorvo, & Fulco de Iniquitate, (ait Blondus)
*Vix dum Fredericus in Germanis quieti suæ locum degere
potuerat, quum Lombardis omnes quo Papiensibus, Terdo-
nensibusque, & Monteferratensibus, quos solos Barbarossa
in Lombardis amicos haberet, molestia inferri possent, apud
Rovaretum locus Tamaro amni adjacentis designatus est,
ubi Mediolanenses, Placentini, & Cremonenses cura rei
in seipos suscepta urbem condidere, quam in Barbarossa
dedecus injuriamque, & ut loco major accederet auctori-
tas, de Pontificis nomine Alexandriam appellaverunt.*

An. eodem Placentiæ Divi Petri in foro eccle-
sia igne consumpta fuit.

An. 1175. Consules fuerunt Grimerius Viceco-
mes, Joannes de Bonifacio, Gulielmus de Carrio,
Atto Malacorrigia, & Bosius de Puteo.

An. 1176. Ubertus Vicedominus, Stephanus
Licacorvus, Gulielmus Bregognonus, Lanfran-
cus de Abiaticis, & Gerardus de castro Arquato,
Consules fuere.

An. 1177. Consules fuerunt Malnepos, Guiscar-
dus, Magianus, Gulielmus Licacorvus, Zeno Boc-
camatta, & Uldricus de castro Arquato, Nero
Trigaciolla, & Bonizo Surdus.

An. 1178. Consules fuerunt Joannes de Bonifa-
cio, Zeno Mantegatius, & Bonizo de Andito.

Anni sequentis Consules non invenimus.

An. 1180. Joanne de Bonifacio, Bregonzio Li-
cacorvo, Uberto Vicedomino, Guarnerio Manteg-
gatio, Opizone Aghinono, Fidentio, Uberti de
Andito filio, & Lanfranco de Abiaticis, Consulibus,
inter Abbatem monasterii Divi Savini & Con-
sules civitatis conventum fuit, ut tam factorum,
quam per ipsos Consules intra septa dicti mona-
sterii faciendorum, molendinorum decem sint mo-
nasterii præfati, & decem ipsorum Consulium, &
Communis Placentiæ: quo anno per sententiam
Galdini, tunc Mediolanensium Episcopi, deter-
minatum fuit, portum Padi fluvii apud Placen-
tiam ad Commune Placentiæ pertinere, monaste-
rium autem Divæ Juliæ civitatis Brixie singulis
annis ab ipsis pro omni jure, quod in dicto portu
prætendit habere, libras viginti Mediolanenses, vel
quadraginta mezanorum.

Eodem anno Albertus, & Rolandus, cum Jacobo fratre de Monte Arzollo, de eo loco Consulibus Placentinis fidelitatem fecerunt, investituramque de eodem loco ab ipsis Consulibus meruerunt. Quo anno Armanus Comes de Bardis, cum Bonifacio sibi consanguineo de Monte Sjdolo, donationem fecerunt Consulibus Placentinis, ab eisque tam pro se, quam pro filiis, & descendentibus infeudati fuere.

An. 1181. Consulibus Pagano de Arcellis, Joanne de Arcellis, Joanne Malvicino, Marino Surdo, Gulielmo de Andito, Petraccio Sperono, & Bosio de Fontana, Placentini cum Florentinis sic convenerunt, ut pro quacunque tascha duodecim imperiales, pro torfello vero quattuor & viginti, videlicet, duo solidi pro pedagio, sive gabella solvantur. Quo anno cum Pontremulensibus de sibi invicem servanda fidelitate & amicitia apud Bardum castrum Placentini optime convenerunt.

Eodem anno, & cum Ferrariensibus de pedagio, & navium gabellis, seu guidagio convenerunt.

An. 1182. Consulibus Gulielmo Malaparte, Ruffino Transatto, Uberto Scorpione, Alberto Mantegatio, Odone Novello, & Domofolo de Fontana, Albertus, Armanus Pelliparius, & Gulielmus fratres de Guiterno, in manibus Consulum Placentinorum de manutenendo Gisaligio castello fideliter juraverunt.

An. 1183. Arduino Confanonerio, Nerrone Fugaciolla, Azone Vijustino, Zenone de castro Arquato, & Gerardo Ardiciono, Consulibus, pro firmanda, quæ inter Fredericum Imperatorem & Civitates Lombardiæ Constantiæ in Germania tractanda erat, pace, Placentini quattuor elegerunt Oratores, Gerardum videlicet Ardicionum, Jacobum Strictum, Armanum de Carrio, & Claponum Judicem; in quo anno, Gulielmo Astensi Episcopo interveniente, ac Imperatoris nuncio, in civitate Placentina pro dicta pace fienda omnium Lombardiæ, Flaminiae, seu Romandiolæ, & Marchiæ civitatum Oratores, una cum ipsius Imperatoris, & Henrici Regis, ac dicti Frederici filii nunciis convenere; ubi & de nonnullis, quæ cum ipsis propter Pontremulenses habebant Cremonenses, cum Placentinis convenere.

Anno eodem Opizo Marchio Malaspinæ, ejusque filius Opizinus, Placentiæ in Palatio Communis in Consulum Placentinorum manibus jurejurando promiserunt, se per totam proxime futuram diem in manibus ab ipsis Consulibus mittendorum Nunciorum Dumgionum castellum, Arcemque Hormalæ fideliter consignaturos; castrum etiam Roncharolli legimus hoc anno erectum fuisse.

An. 1184. Grimerio Mantegatio, Pellaro Decacordo de Campremoldo, & Gulielmo Scorpione Consulibus, Thedaldus Lavanix Comes in Valle Tarri in manibus Consulum Placentinorum fidelitatem fecit; idem fecerunt illi de Complano, videlicet Rainerius, Caciaguerra, & Sguacciavilla fratres de Complano, cum Ribaldo, & Zenone de Perpeno. Hos secuti sunt illi de Valle Tarri Porcacijs, videlicet, de Rusio, Albertus Pegolotus, Armanus, & Orandinus de Zelata. Idem in pleno consilio fecit & Obertus de Montedonico, & illi de Montarollo; Macenasius Claponus, & ipse numeratis sibi quattuor & viginti libris in manibus Consulum Placentinorum omnibus, quæ & in terris ej vicinis, & in turri sua habebat, juribus cessit.

An. 1185. Consulibus N. Malnepote, & Bosio Pellato, ex conventionibus in Constantiensi pace cum Imperatore conclusis pro Cremensi fabrica, haud mediocriter gravati Placentini, & cementarios, & fossores ad id opus mittere coacti fuere.

An. 1186. Arduino Confanonerio, Arnaldo Stricto, Guarnerio Mantegatio, Guidone de Media-

no, & Ruffino de Pecoraria Consulibus, inter Placentinos & Marchiones Malaspinæ ex una, & homines de Petracurva ex alia, pax firmata est; & cum Papiensibus remissis sibi invicem damnis & injuriis in loco Bardoneziæ de pace optime convenerunt Placentini; idem & cum Mutinensibus hoc anno eos fecisse legimus.

An. 1187. Bregonzio Licacorvo, & Capono Corosio Consulibus, Rodolphus de Pecoraria, de Campremoldo, & de dimidio castrum Montalbi ab ipsis Consulibus investituram promeruit; quo tempore per Thedaldum Episcopum Placentinum, & Offredum Episcopum Cremonensem, de quibus diu disputatum fuerat, inter Ozzam Placentinum & Suarzam Cremonensium fines discreti fuere.

An. 1188. Consulibus Bonjoanne Advocato, Conrado Sanguibeno, Julio de Vigolcino, Jordano de Bondono, & Aurico Carosio, Placentiæ in Palatio veteri, coram Petro Diano Cardinali in publico consilio, Monruellus, & Albertus fratres Marchiones Malaspinæ Consulibus Placentinis omnium, quæ in Valle Tarri habuerant, habebantque, jurium suorum eis per ipsos Consules numeratis libris quattuor millibus fecerunt cessionem.

Anno eodem Vianinum castrum per Gerardum & Albertum fratres Ardemanos Consulibus Placentinis venditum fuit.

De hujus anni notandis in Registro Communis Placentiæ invenimus, ut infra:

In nomine Domini. Amen. An. 1188. x. Kal. Septembr. in civitate Placentia in publica concione ante majorem ecclesiam congregata, presente Domino Godefredo Comite de Lomello, Martino della Turre, Uberto de Landriano, Ottonobello Zindilaro, qui sunt de civitate Mediolani; Domino Apozazio Advocato de Brixia, Bonapace, atque Desiderio Judice ejusdem civitatis Brixias; De Marchia interfuerunt presentes Otto Judex, Gerardus de Calao; De civitate Placentia erant presentes in concione illa Albertus Mantegatus, Petrus Vicecomes, Opizo Novellus & Gulielmus Scorpis, Detesalve Advocatus de Bergamo, qui in colloquio tunc temporis Placentia factio vicem Rectoris obtinebat, concordia & voluntate Gulielmi de Losa, tunc Potestatis Bononia, & Rectoris, Lanfranci de Oldanis Rectoris Mediolani, Ubertini de Valezo Rectoris Verona, Atonis de Pagano Pratoris Mantua, & Rectoris, Jacobi de Fessore Rectoris Novaria, Joannis Benedicti Vercellarum Rectoris, Rolandi Prazonarii Rectoris Mutina, Ugonis Voglerii Rectoris Rhegii, N. Luschi Rectoris Vincentia, Florii Judicis Rectoris Tarvisi, atque Mili de Brixia, qui omnes in jam dicta concione aderant; praecepit jam dictum Bononia, & illum Rhegii, & illum Parma, ut Parmam irent, & Parmensibus aperte Rectoribus praeceperent, quatenus Verona usque ad proximum colloquium ibi statutum ante Rectores adessent parati attendere & obedire omnia praecepta, qua Rectoribus eis fecerunt de facto Placentinorum; nec interim aliquo modo Placentinos offenderent per commune vel divisum per se, vel per alios, & quod non permitterent aliquos in offensione Placentinorum per suam terram, vel per suam forciam ire, & quod Consiliarii venirent jurare attendere totum, sicut supra dictum est. Et ibidem Detesalve praecepit Placentinis, ne infra hunc terminum Parmenses offenderent per commune, vel per divisum, per se, vel per alios, nec permitterent aliquos per suam terram, vel per suam forciam in offensionem Parmensium ire. Statuit insuper voluntate Rectorum, quod Placentini simile juramentum Parmensibus facere debeant. Itemque jam dictus Detesalve concordia & voluntate illorum Rectorum praecepit Rectori Mantua, Verona, Tarvisi, atque Vincentia, ut Cremonam irent, & a parte Rectorum eis dicerent, quod Placentinos non offenderent, nec vetarent eos, eorum terra, vel aqua uti; & praecepit Rectori Mediolani, Novaria, atque Vercellarum, ut denunciarent Papiensibus colloquium a Rectoribus Verona statutum, ad quod si vellent securiter venirent, & a par-

à parte Rectorum eis dicerent, ne Placentinos offenderent, nec eos, eorum terra, vel aqua uti prohiberent; quod si facerent, quisque Rectorum similiter vetabit Papiensibus sua; si vero Parmenses jam dicta precepta plenarie non adimpleverint, dixit, quod Rectores eos in bannum mittent, & Placentinos adjuvabunt, & talem militem facient ad dandum in adiutorio Placentinorum, & ibidem in continenti jam dictis testibus eadem concione existentibus, Bonapax de Brixia, concordia & voluntate ipsorum Rectorum ibi presentium hoc idem dixit, & confirmavit, quod Detesalve dixerat. Hoc in Registro.

An. 1189. Opizone Novello, Guidone de Puteo, Arnaldo Stricto, Bernardo, & Gulielmo Scorpiono Consulibus, Henricus, ejus nominis quintus, Frederici filius, patri in Imperio succedens, imperavit ann. duodecim. Hic nullam à Placentinis habuit obedientiam; quo anno Bernardus Balbus de omni eo, & toto quod Placentina communitas, seu Respublica habet, & tenet, vel pro ipsa habetur, & tenetur, ac juste, vel injuste ab aliquo occupatur in castris, eorumque curiis, videlicet Oneto, Montarolo, Castelletto, Comphinto, & Casali Dolini, à Consulibus ipsis investitus fuit.

An. 1190. Consulibus Uberto de Bonifacio, Jacobo Mantegatio, & Alberto Nepote, Petro Diano, & Goffredo, Cardinalibus intervenientibus inter Parmenses, & Ubertum Malaspinam ex una, & inter Placentinos ex altera, pax perpetua firmata est.

An. 1191. Consulibus Fulco Radino, Antonio de Andito, & Uberto de Gnacio, numeratis Henrico Imperatori libris duabus millibus Placentini sub pignore acceperunt Burgum Sanctum Doninum; eodemque anno homines ejus loci fidelitatem sibi facere voluerunt.

An. 1192. Uldrico de castro Arquato, Ruffino Sperono, Rangono de Carrio, Opizone de Porta, & Jacobo Malacorrugia Consulibus, Kalendis Julii Consules Placentini instante Episcopi electione chorum majoris ecclesie ingressi contra Archidiaconum & Præpositum in hæc verba proruperunt: *Quoniam ad Episcopalem electionem intenditis, qua jure populi consensu fieri debet; nos vice populi in hoc obtinentes, omnibus electionibus, & electioni Episcopi potissimum interesse debemus, & volumus, & pronuntiationem Episcopi nobis scientibus & affirmantibus fieri volumus, quod si negaveritis Romanam Curiam appellamus, & ex parte Sedis Apostolica, ne ultra procedatis contradicimus.* Hæc ex Registro.

An. 1193. Fulcone de Iniquitate, & Nicolao Colladocha Consulibus, pro expeditione Apula ducentas argenti marchas Henrico Imperatori Placentini obtulerunt; quo anno Gerardus, & Ricardus, ejus ex fratre nepos, de Montarzollo, cum Ugone & Rainerio fratribus, & ipsi de Montarzollo Madiis fidejussoribus, cum addito juramento, & sub pœna quingentarum librarum ipsum Montarzollum Castellum pro Placentina Republica conservare & defendere Consulibus ipsis promiserunt.

An. 1194. Joanne Malamena, & Gulielmo Scorpiono Consulibus, Monruellus & Gulielmus Marchiones Malaspinæ palatio Episcopali coram Placentino & Bobiensi Episcopis, & Consulibus supra dictis inter Placentinos & Pontremulenses percussa pacis fœdera servare promiserunt, ut in Registro Communis Placentiæ clarum est videre, ubi invenitur, ut infra: *Marchio Moncellus Malaspina in publica concione Placentia, ibi simul congregata juravit Civitatem Placentinam, sicut civis Placentinus, & fidelitatem Communis Placentiæ, per talia verba: Ego Marchio Monruellus juro Civitatem Placentinam civitatis, sicut civis Placentinus, & fidelitatem Communis Placentiæ contra omnes homines salvo fidelitatis Domini Imperatoris Henrici, & meorum anteriorum Domi-*

norum, & salvo sacramentis, quibus teneor Papiensibus & Parmensibus.

An. 1195. Albrico Vicedomino, Uberto Vicecomite, Rainerio Carrione, Reginaldo Surdo, & Uberto Scorpiono Consulibus, Albertus Marchio Malaspina vice sua, & Conradi ejus ex Opizone fratre nepotis pro ducentis quindecim sibi numeratis libris Placent. Consulibus, qui supra cessionem ac venditionem fecit de podio Grandulæ, & omnibus aliis podiis in dictæ Grandulæ Curia existentibus, ita quod nec prædictum, nec alium podium, nec aliquod castrum ædificari possit, neque levari ipsa Grandulæ Curia citra Placentinorum Consulium consensum.

An. 1196. Sub iisdem anni proximi præteriti Consulibus apud Cassagnollum Vallis Tidoni villam Placentini Burgum Novum ædificare cœperunt.

An. 1197. Gerardo de castro Arquato, Opizone de Porta, Alberico de Andito, Gerardo Stricto, & Antonino Stricto, Consulibus, seu Donnoni Burgenses in eorum ecclesia Placentinis fidelitatem iterarunt. Invenimus hoc anno Consules Placentinos pro conservatione ejus castelli, illis de Bargono ducentos pedites & equitem unum, ex quibus sexaginta ad minus cives Placentini essent, voluisse dare; sed Bertaldi cujusdam responsione repulsi à cœptis destiterunt: *Provideatur primum* (dicebat Bertaldus) *sub fidejussione de futuris damnis, victuque, ac vestitu Bargonenfibus, mox milites mittantur.*

An. 1198. Fulcone Radino, Uberto Vicedomino, Opizone de Fontana, Homodco Blanco, & Martino Surdo, Consulibus, Salsi majoris Consules Placentini in ecclesia Divi Prothasii, coram Placentinis Consulibus se de districtu & jurisdictione Placentinorum & de plebatu Canzelasii, nec de districtu Parmensi esse vel fuisse, neque Parmensibus unquam respondisse jurejurando professi sunt; fueruntque, ut in Registro reperitur, Marinus Liciorus, Ugo de Bucino, Napolus de Paupere, Gerardus de Pico, Gerardus Garbatus, Andreas Donninus, Anselmus Porbilus, Petrus Vacarius, Joannes Ottonus de Fruna, Rolandus Sanctus, Gerardus Vinus, Bondies Burgatus, Gerardus Marinus, Ubertinus de Taviza, Petrus de Fenna, & Bondies Pozollus.

An. 1199. Consules non invenimus, qui quidem annus Placentinis infaustus fuit, qui Cremonensium auxilio fulti contra Parmenses pro recuperatione Burgi Sancti Donini profecti datis, acceptisque cladibus, re infecta, cum Placentiamque redirent, turrimque sancti Andreæ recuperare nixum faciunt ab supervenientibus, pro quibus servabatur turris, Cremonensibus in fugam versi fuere. Capti ea in clade cum Guidone Mandello Prætoze sexcenti cives Placentini ex una, & quod pejus ex altera Papienses Burgum Novum Vallis Tidoni diripuerunt, ac igni combusserunt. Eodem anno apud sanctum Laurentium inter Cremonenses & Parmenses ex una, & Placentinos ex alia, pugnatum est, sed varia victoria. Circa finem anni, intervenientibus Mediolanensium & Brixiensium Oratoribus apud Cremam inter Parmenses, Pontremulenses, & Placentinos, pax firmata est.

An. 1200. Fulco Radino, Uberto Vicedomino, Petro Mantegatio, Gulielmo Surdo, & Rangono Surdo, Consulibus, inter Parmenses & Placentinos per Lotharium Imperatorem confinia discreta fuere; de quo anno sic invenitur in Registro Communis: *An. 1200. sex. Kal. Novembris in territorio Bobiensi, in quodam prato sub castro Crucis, per Placentinorum Legatos, ac Marchionum Malaspinarum, & Mediolanensium; eorumque adherentium Oratores, videlicet, Comensium, Brixiensium, Laudensium, & Veronensium facta fuit pax, & colligatio contra omnes hostes, sed primo contra Papienses.*

An.

An. 1201. Cladis jam acceptæ memores Placentini Gulielmo Pusterla Mediolanensi eorum Prætoris ac Duce, manu armata ad sanctum Andream repente profecti turrim ejus loci destruxerunt; inde contra Papienses, properantes Mediolanensium suffragio apud Negrinum cæfos, in fugam verterunt. Ex hostibus equites trecenti, totidemque pedites capti fuere. Quo anno novam fossam circa Placentiam ductam legimus, Consules non invenimus.

An. 1202. Uberto Vidalta, & Jacobo de castro Arquato Consulibus, Grimerius de Porta, Placentinus de castro Arquato, Episcopus Placentinus ordinatus, sedit annos tredecim. Hic secundo pontificatus sui anno una cum clero suo à civibus urbe expellitur, exsulavitque per triennium, quo populus Placentinus Divinis continue caruit. Causam non inventientes, renovatæ tunc Manichæorum hæreseos populum seductum id sceleris perpetrasse arbitramur; tandem optimis civibus intervenientibus in civitatem revocatus moritur, sepeliturque in ecclesia cathedrali.

Anno eodem Beatus Raimundus, vir magnæ hospitalitatis & sanctitatis, miraculis clarus, Placentiæ moritur.

Eodem anno in civitate Laudensi, Placentini cum Mediolanensibus & Papiensibus de pace optime convenerunt. Per hos dies Opizo, & Armanus Lavanix Comites juribus, quæ in Terfogno & Albereto se habere asserebant, Placentinis cessarunt.

An. 1203. Uberto de Porta, Jacobo Stricto, Uberto Gnoco, Joanne Podisco, & Ruffino de Carminiano, Consulibus, inter præfatos Consules, & presbyterum Alexandrum, ministrum ecclesiæ sancti Vitalis de Salso nomine & vice ipsius ecclesiæ, Domino Grimerio Placent. Episcopo, & Comite præfente, & consentiente, ac suam auctoritatem interponente, & præfente Domino Gulielmo Marchione, & majoris ecclesiæ Canonico, atque Gerardo Archipresbytero plebis de Clastigio dictæ ecclesiæ fratribus, & consentientibus talis conventio facta est, videlicet: *Quia idem presbyter Alexander fecit datum & concessionem, promissionem atque plenam licentiam dedit, Uberto de Porta recipienti nomine & vice Communis Placentiæ, circandi & cavandi puteos ad sale habendum necessarios faciendi, ubicunque in territorio Salsi, habendo, & tenendo Comuni Placent. ipsos puteos, cum prædicto Comuni medietatem expensarum, & ecclesia aliam medietatem, & earum.* Hæc ex Registro.

Anno eodem, cum omnibus juribus, quæ ab Episcopo Bobiensi ipse acceperat, Staderiam castellum per Antoninum de Andito Comuni Placentiæ datum legimus.

An. 1204. Fulcus Radinus, & Franciscus de Fontana Consules fuerunt.

Annus insequens Arnaldum Strictum, Nicolaum de Andito, & Joannem de Fontana Consules habuit.

An. 1206. Consules fuerunt Joannes de Pado, Albertus Balbus, Gulielmus Nerrus, & Henricus de Monteacuto.

An. 1207. Consules fuerunt Ruffinus de Porta, & Cornelius de Fontana.

An. 1208. Consules non invenimus.

An. 1209. Gulielmo Pastorello, Manfredo Rondana, Gulielmo de Andito, Uberto de Bonifacio, & Petro Passacaldara, Consulibus, per Gislerium de Andito annuentibus Consulibus Placentinis Clavena castrum, pro dimidio id tantum possidebat Gislerius, muro circumdari cœpit.

An. 1210. Consules non inventientes dicimus, quod Dudrano Marcellino Prætorem Placent. agente Otto Imperator pacificus; pacificeque Placentiam ingressus est. Quo anno, ut in Registro patet,

A per Dudranum Prætorem nonnulli juramento adstricti facti sunt, ut infra: *Henricus, & Albertonus de Montearzollo castrum Montarzollum, nonnullaque terra jugera in feudum à Placentinis se habuisse, habereque confessi sunt Rainerius, & Albertus de Montearzollo centum jugera terra se habere in feudum à Placentinis propalarunt; Marchiones Malaspina tenent Felinum Venavrem, Curtem Felina, & Castrum de Lizo de Cornu.*

An. 1211. Joanne Malamena, & Leonardo Rozono de Carminiano Consulibus, Bobienses vi armorum à Placentinis ad fidelitatem faciendam iterum coacti fuere.

B An. 1212. Alberto Malnepote, & Alberto Bregognono Consulibus, iterum rebellantes, iterumque vi armorum ad deditionem coacti Bobienses Placentinis fidelitatem fecerunt. Hoc anno in Registro invenimus inter Placentinos, & Mediolanenses, ac Gulielmum, & Conradum Marchiones Malaspinas colligationem factam, cum juramento inimicitiae inimicis, & amicitiae amicis.

An. 1213. Alberto Secamelica, Uberto Guadio de Fontana, & Lombardo de Fontana, Consulibus, Mediolanensium auxilio Placentini, Parnesium castellum Papiensibus abstulerunt.

C An. 1214. vel circa, Frater Jacobus, Ordinis Prædicatorum, Episcopus Placentinus ordinatus, sedit annos duos, vel circa, qui prævalentibus in urbe hæreticis paucos, aut nullos, Episcopatus sui habere potuit proventus.

An. 1215. Consules non invenimus; legimus tamen per hos dies Bossonassum & Rovescallam castella à Placentinis fuisse destructa.

D An. 1216. Gandulfo de Fontana, Petraccio Passacaldaria, Jacobo Malongia, Savino Surdo, Alberto de Montedonico, Presbytero Caccia, & Rogerio de Bonifacio, Consulibus, colligati Mediolanensibus Placentini, maximam agri Papiensis partem rapinis, incendiis & homicidiis fœdaverunt: Quo anno etiam apud Pontenurium cum Cremonensibus variante fortuna pugnatum legimus.

E An. 1217. Quo de sibi illatis injuriis vindictam sumerent Placentini cum eorum confœderatis, agrum Cremonensem ingressi direptionibus & incendiis vastabant. Tandem Lanfranco Buccabarlano Brixienfi ac Prætore Placentino interveniente æquis conditionibus cum Cremonensibus Placentini convenerunt. Inter Mediolanenses autem, Placentinos, & Papienses his conditionibus pax firmata est, videlicet: *Quod Papienses per decennium, Viglevannum, Placentini autem loca communia, videlicet Plebetam, Sanctum Martianum, Montedonicum, Ulmum, & Monticellum possiderent.* Quo anno in Registro legimus illos de Tevilio, de Porcelasco, & de Tevigo, Consulibus Placentinis se submisisse.

Et quia in annis sequentibus nullos, vel paucos, Consules invenimus, sat erit de solis Prætoribus seu Potestatibus memoriam facere, de quibus si duo, tres, seu plures ejusdem anni Prætores occurrerint, minus admirandum erit, si & temporum vicissitudines, & civium factiones considerabuntur.

Anno igitur 1218. Lanfranco Pontremulensi Prætore, grossiorem monetam cudere cœperunt Placentini. Quo anno, quæ de puteis, & quæ strætæ elevatæ dictæ, urbis portæ factæ fuerunt.

F An. 1219. Guidone Busto Mediolanensi, & post illum Guidone de Crema, Prætore, Mediolanensium auxilio ad Burgum Sanctum Doninum profecti Placentini direptum locum combusserunt; inde ad Busetum lati capto loco tanta discordia vexari cœperunt, ut sine ordine Placentiam reversi, populus milites cum Guidone Prætore urbe expulerit, Guidonemque de Crema in Prætorem sibi elegerit.

An. 1220. Fulco, patria Placentinus, (monasterii sanctæ Euphemie Præpositus hic fuerat) Honorio,

rio, ejus nominis tertio, Pont. Max. sedente, Episcopus Placentinus ordinatus, fedit nonnullos menses; deinde translatus fuit ad Episcopatum Papiensem.

Anno eodem Vicedominus, ex nobilibus de Confadochis, Episcopus Placentinus ordinatus sub Honorio, qui supra, & Gregorio, ejus nominis nono, fedit annos tredecim, sepultusque est in monasterio Columbæ. Tres hujus anni Placentinorum Prætores legimus, videlicet Græcum Fornarium, Gulielmum Bisutum, & Belingarium Mostagium. Contra milites ad Campremoldum egressus populus, cum non invenissent hostes, direpto loco præda onusti ad urbem reverti nituntur. De re facti certiores, qui per agrum vagabantur, milites eos insequuntur, captosque ex eis sexcentos, trecentos in castro Arquato, reliquos in Florentiola custodiendos ducunt. Tandem Sutino Coleono Cremonensi Prætoře interveniente pacificantur, lætique omnes urbem ingrediuntur.

An. 1221. Sedatis civium animis Otto Mandellus Mediolanensis per Cardinalem Ostiensem Prætor Placent. mittitur. Populo minus gratus hic cum esset, Gulielmus de Andito Prætor eligitur; id ægre ferens Otto cum nobilioribus noctu Gulielmi domum aggreditur; qui rem præviderat Gulielmus, domumque armatis militibus stipaverat, optime se defendens ad diem pugnam protraxit; mane armatus populus ad domum properat, captumque, cum suis iudicibus ac ministris, & ex militibus centum, Ottonem carceri mancipavit; verum infra horas paucas, cum è carcere fugisset Otto, optimis intervenientibus civibus, & cæteri liberantur; & tunc, quas à populo Placentino sub deposito receperant, mille marchas argenti, annuente Cardinali Mediolanenses restituerunt; Otto è carcere fugiens ad Canobium, ubi duo & sexaginta Placentini obsides servabantur, properavit, eosque sub arctiori carcere custodiri voluit; atque pro ipsorum liberatione mille sexcentas libras ab eis extorsit.

An. 1222. Gerardum de Dovaria Cremonensem, & Jacobum de Burgo Cremonensem, duos successive Prætores habuit civitas Placentina: quæ nec hoc anno seditionibus caruit; bonis tamen intervenientibus civibus pacata fuit. Per Morinum Communis Placent. Syndicum & Procuratorem Palavicino de Palavicinis, Marchioni, ejusque fratribus, ne, quam in Anguliano castello suo inceperant, fabricam prosequeretur, ex parte ipsius Communis inhibitu fuisse invenimus in Registro, ubi etiam legimus, ut infra: *In nomine Domini. Amen. Anno ab Incarnatione ejusdem Domini millesimo ducentesimo vigesimo secundo, Ind. decima, die Luna, undecima Aprilis, in plebe Florentiola, coram Ribaldo de Carrio, Fulcone Bergognono, Pulcrono Rondano, Novellono de Porta, Joanne Surdo, Ugone de Malascuderio, & Joanne Capite agni, omnibus testibus rogatis, Dominicus Morinus Ambasciator Communis Cremona, nunc negotia Communis Placentia gerens, in presentia & consensu Domini Petraccii Advocatoris, & Domini Gandulsi Fulgosi, & Domini Ruffini Zanardi Ambasciatorum Communis Placentia, ex parte militum, & Domini Lanfranchi de Scoto, & Domini Gulielmi de Ziliano, ejusdem Communis Ambasciatorum ex parte populi denunciavit, & dixit Domino Palavicino Marchioni de Palavicinis, ut à modo ipse, nec fratres sui procedant in laborerio castri, sive loci, quod facere ceperant in monte Anguliani, & quod id totum quod factum erat super eodem monte à denunciatione; citra quam fecit Dominus Petrus de Oldaminis, tunc Communis Cremona Ambasciator ad gerenda negotia prefati Communis Placentia, cum Ambasciatoribus ejusdem Communis ipsi Marchionibus penitus destruantur, & de eo, quod factum erat ante primam denunciationem, eo quod destrui debet à denunciatione, citra factu præcepit eidem Domino Palavicino, ut ipse & fra-*

tres sui in proximum tempus respondeant Communi Placent. & Communis negotia gerentibus, &c.

An. 1223. Nigrum Marianum Cremonensem Prætořem habuere Placentini.

An. 1224. Placentiæ post valvas ecclesiæ majoris per Petrum de Vacario, & Garafallam, ac Joannem de Judeo, qui cum Gulielmo de Andito jam diu litigaverat, Joannes de Pradello crudeliter interficitur. De malefactoribus vindictam sumere dum mititur Ugo Angagnolla (Prætořem enim agebat) facta seditione, ac fractis carceribus per Gulielmum de Andito nexu soluti malefactores ipsi abire coguntur; ea indignitate læsi milites urbem egrediuntur, ac rapinis & direptionibus vacantes per agrum debacchantur; hos insecuti populares ad locum, quod *partitorium* dicitur, adoriuntur; nonnullisque interfectis, aliquot etiam eorum captivos in urbem traxerunt; infra paucos tamen dies Gnazeno Mediolanensi Prætoře interveniente popularibus reconciliati milites in urbem revertuntur.

An. 1225. Tam à militibus, quam à popularibus Lombardus Guazarenus Cremonensis Communis Prætor eligitur. Hic antequam urbem ingrederetur apud Sanctum Christophorum primum, mox apud Sanctum Bonicum, ultimo etiam apud Potentianum, nonnullis diebus à militibus retinetur, causam tamen non invenimus.

An. 1226. Pluvino de Nichoardis Prætořem Placent. agente in Guatinam Ruscham Prætořem Mediolanensem, tam per milites, quam per populares de unione & pace compromissum fuit. Hic in platea majoris ecclesiæ capitulis, & pacis conditionibus solenniter publicatis, Gulielmum etiam de Andito omni noxa solutum declaravit.

An. 1227. Guidone de Landriano Mediolanensi Prætořem Placent. agente ab Abbate monasterii Sancti Petri in Cælo aureo Papiens. libris duabus millibus quadringentis Fombium castellum ultra Padum Placentini emerunt, & hoc in Registro Communis.

An. 1228. Abiaticus Marcellinus Placentinum Prætořem agebat, cum Opizo Malaspina nomine etiam & vice Conradi patruī sui Placentiæ in palatio Communis medio juramento Prætori ipsi & Consulibus promissit, tam in bello, quam alio in eventu præsto esse, & succurrere Communi, & Consulibus Placent. Prætor autem & Consules ex vi ejusdem juramenti promiserunt eundem Marchionem in similibus tueri & defendere; paucos post dies, quod promiserat Opizo Conradus patruus confirmavit.

Anno eodem die 28. Martii in ecclesia plebis Montarzolli Vallis Trebiæ, Albertus Bernardus, & Lantelmus fratres de Montarzollo fidelitate facta jurejurando promiserunt servare omnia, & singula Prætoris Placent. præcepta; quo anno Divæ Mariæ de Nazareth extra Placentiam ad meridiem ædificata fuit ecclesia.

Eodem anno invitis Pontremulensibus Codonum ad Apenmini radices per Placentinos acquisitum fuit.

An. 1229. Gulielmo Saporito Prætořem Placent. agente Bobienses in jam Placentini jurata fidelitate perseverare coacti fuerunt: omnes nanque ab quindecim ad septuaginta annos fidelitatis juramentum repetisse, reperimus.

An. 1230. Dum Raimundus Zagus Mediolanensis Placentinum Prætořem ageret, nonnulli hæretici ex Catarorum secta Placentiæ igne fuerunt consumpti; suis nanque meritis ita confidebant, quod peccatoribus poenitentibus veniam dari posse negabant.

Anno eodem à Placentinis libris centum quinquaginta receptis omnem, quam agro Placent. habebat, jurif-

jurisdictionem, & merum ac mixtum imperium ea conditione, ut singulis annis quadraginta libræ sibi ab eis numerarentur, Episcopus Bobien. Placentinis renunciavit; quo anno remissis sibi invicem injuriis Rhegienses cum Placentinis legimus optime convenisse.

An. 1231. Cum omnibus & singulis civibus præcepisset, ut arreptis armis ad domum Gulielmi de Andito illum sequerentur, Gofredus de Pirovallis Prætor Placentinus, instante ipso Gulielmo à prætura fuit absolutus, locoque ejus Fulcus de Andito, Todus de Tadis, Clavellus Filiodonus, & Gandulfus Fulgosius quattuor urbis Rectores communiter electi fuerunt; horum auctoritas per biennium duravit.

An. 1233. Reipublicæ Placent. regendæ Provincia, tam à militibus, quam à popularibus Lanterino Mainerio demandata fuit; quo anno per Vicedomini Episcopi Placentini sententiam in Registro Communis legimus, *presbyterum Symonem Canonicum, & Syndicum monasterii, & ecclesia Sancti Petri in Calo aureo Papiæ, sibi à Placentinis centum libris imperial. numeratis, eis finem fecisse de omni eo, quod nomine dicti monasterii illis petere posset, tam in spectantibus ad res Fombii, quam Sancti Floriani, &c.*

Anno eodem, mortuo Vicedomino in Episcopatu Placentino successit frater Egidius Ordinis Cisterciensium, qui omnibus gratissimus, sedit annos septem, sepultusque fuit in ecclesia Quarticiolæ, juxta altare.

Eodem anno, omnium civium discordiæ, seu differentiæ componendæ negotium fratri Leoni Ordinis Minorum compromissum fuit; hic viginti hinc & hinc à se electis jussit, ut amplexibus stricti invicem se oscularentur; mox æque divisio honorum titulis, Lanterinoque in prætura confirmato, omnium societatum colligationes dissolvit; militum tamen societates eodem anno reformatas legimus; domi nanque, & foris civibus infestissimus annus fuit; nam Arduinus Confanonierius Montem-Sanctum castellum occupavit ex una, ex altera, cum sibi adhærentibus, nonnullisque Cremonensibus, Gulielmus de Andito quosdam peregrinæ mentis milites Placentinos urbe extraxit, atque ad Rivergarium duxit. In urbe etiam dum in platea majoris ecclesiæ prædicaret Frater Rolandus de Cremona Ordinis Prædicat. ac de fide contra hæreticos vehementer disputaret, cum facinorosorum sicariorum turba accedentes hæretici cum loco dejecerunt. In tumultu illo, qui pro fide se opponere voluit divi Savini Monachus lethaliter vulneratus est; altera die jussu Episcopi ac Prætoris per milites capti nonnulli missi sunt ad Pontificem Maximum.

Anno eodem, Beltramus de Porta populo Prætor eligitur, milites autem Opizonem Malaspinam Ducem sibi præficiunt; contra hos ac Vallis Tarri incolas centum, cum ex militibus Cremonensibus, nonnullisque Placentinis, ducens Palavicinus Marchio, cum pugnasset, victor evasit, captosque quinque & quadraginta equites, & octoginta pedites, ac Placentiam ductos carceribus mancipavit; tum quo eam victoriam sibi gratiorem ostenderent Placentini, libras mille eidem numerari jusserunt. Hyemis asperitas hoc anno non fluviorum modo aquas, verum etiam intra vegetes vinum condensare est visa; & quia eo algore non tantum vineæ, ficulneæ, & oliveta, sed & nucæ arbores omnes fere exsiccatae fuerunt, arueruntque, maxima alimentorum penuria, & hanc sævissima pestis subsecuta est.

An. 1234. Beltramus de Porta primum, mox Berengarius Mastagius Prætores egerunt; quo anno populus Placentinus militum Cremonensium suf-

fragio, in quibus milites Plac. se retraxerant, Rivergarium & Pigazianum castella obsidentes, infra decimum septimum diem ad deditionem coegerunt, eosque sibi conciliatos in urbem reduxerunt; verum infra paucos dies cum familiis suis milites urbem iterum egressi ad Rivergarium se retraxerunt; tum populus apud sanctum Sixtum, renitente Conrado Malasпина eorum Prætores, electis Capitaneis duodecim, cum his qui urbem exierant militibus, jufferunt pacem procurari; tunc electi Duodecim loricati per urbem discurrentes jurejurando cives sibi colligebant; id ægre ferentes Conradus & Gulielmus de Andito una cum eorum familiis Cremonam perrexerunt; tunc qui rem tute agere cupiebant Duodecim electi, cum Cremonensibus, & qui ad hoc Placentiam Legatos miserant, Papiensibus juramento à singulis iterum accepto in Joannem Pecorariam Cardinalem compromittunt; hic, militibus in urbem restitutis, omnibus communem Raicerum Zenum Venetum Prætores dixit, ac institui procuravit, atque Gulielmum de Andito cum omnibus, qui secum Cremonam aufugerant, proscriptis, eorumque domos everti ac demoliri mandavit. Annus is erat trigessimus sextus supra millesimum ducentessimum.

An. 1237. Henrico de Modœtia Prætores, Placentini Monticellum, & Casellas Padi combusserunt, conveneruntque supra ipsum Padum apud dictum Monticellum pontem erigere; quo anno in campo Feræ Carcaffonus de Cremona, & Cerdontus de Mantua duo pugiles in agone contententes, Carcaffonus victor evasit.

An. 1238. Raicerius Placentiæ iterum Rector urbem ampliari cupiens, fossis per gyrum ductis, S. Lazari, S. Antonini, & Sancti Raimundi tres portas prioribus addi voluit; quo anno sibi ab Frederico Imperatore timentes Placentini, ne locus ab hoste occuparetur, Burgum novum igne consumpserunt, castrumque crucis agri Bobiensis vi armorum ceperunt. Medianos etiam, & grossos valoris sex denariorum cudisse illos legimus.

An. 1239. Guifredo de Pirovallis Mediolani Prætores Placentinum agente, Papienses, Vercellenses, Novarienses, & Astenses, maximo cum belli apparatu terra & aquis ad pontem super Padum à Placentinis noviter erectum veniunt; & quo id opus facilius destruerent, jacto eodem in flumine super colligatis navibus novo ponte, magnam super alias naves lignorum struem erigunt, igneque supposito in Placentinorum pontem dejiciunt; at in cymbis parati Placentini perticis & catenis ardentem machinam ad fauces Lambri usque impellunt, sicque suum pontem animosissime tutati sunt.

An. 1240. Azone de Pirovallis Prætores, Albertus de Prandonibus, patria Brixienfis, Episcopus Placentinus ordinatus, sedit annos unum & viginti, translatus inde ad Episcopatum Ferrariensem; vacat sedes per biennium. Hoc anno, Frederico contra Pontificem Maximum sæviente: *Et erat, ait Blondus, in Lombardia Gregorius Montelongus Pontificis Legatus, qui à Faventia Mediolanum usque quicquid urbium oppidorumque via impostum est Emilia in Pontificis Gregorii, & sociorum bello partibus continebat.*

An. 1241. Leonardus Vicecomes Prætores egit; sub quo nil notandum legimus.

An. 1242. Manfredus Confanonierio Brixienfi Placentinum Prætores agente, Innocentius, ejus nominis quartus, Pontifex Maximus universitatis literariæ studii Placentinis aliàs concessum Diploma amplioribus gratis decoratum reddidit; quo anno Henricus, Frederici Imperatoris filius, cum copiis per agrum Placentinum transiens, cum nonnullis ejusdem agri locis Potentianum castellum igne consumpsit.

An. 1243. Henricus iterato agrum Placentinum vastavit. Famem hoc anno prævaluisse legimus, Conrado de Concilio Prætozem Placentinum agente.

Annus insequens Azonem de Pirovallis Prætozem secundo Placentini habuerunt.

An. 1245. Ottone Vicecomite Prætoze Henricus, Frederici filius, adactis in agro Cremonensi copiis, iterato in Placentinos irruens, & ad ejus urbis mœnia usque discurrens, etiam quod Sancti Spiritus dicitur hospitale combussit; spe namque obtinendæ urbis ab Alberto de Fontana sibi facta juxta mœnia etiam obequitabat; tandem eâ spe delusum se perpendens inde recessit, Xenodochiique leproforum campanam asportari jussit; quo anno Gerardum Anguifollam ducentis sexaginta libris, quæ in Salso majori civitas Placentina habebat, jura emisse legimus. Anni insequentes Rectores habuerunt,

An. 1246. Landulfum Crivellum Mediolanensem.

An. 1247. Manvellum de Madiis Brixiensem.

An. 1248. Lanterinum Peralum Mediolanensem.

An. 1249. Paulum de Sorefina Mediolanensem.

An. 1250. Matthæo de Corrigia Parmensi Prætozem agente, populus Placentinus milites urbe expulit, Ubertumque de Iniquitate novum Prætozem sibi creavit; & ne in agro milites longo fruerentur præsidio una cum Cremonensibus ad Rivergarium obsidendum, Uberto Palavicino Cremonensem Prætoze Duce, pergunt: eo ad deditionem coacto, Fontanam, Raglium, & Carrium tria castra, infra biennium destruunt, penitusque demoliantur; & Grimoaldo militum Prætoze abrogato, Ubertus Palavicinus Placentiæ Prætoz creatur; hic Guidone Scarfo Papiensi Placentiæ Vicario relicto Cremonam revertitur; ibi ejus civitatis rebus suo nutu compositis Placentiam regreditur, atque Factionis Gibellinæ suffragio Rector perpetuus, ac Dominus Placentiæ eligitur, anno videlicet millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto.

An. 1251. Lanfrancus Grimaldus Genuensis primum, mox Ubertus de Iniquitate Prætozes fuerunt.

An. 1252. Ferracanis Papiensis Prætozem Placentiæ dum ageret, cum Palavicino, principatum urbis ambiente, similtate laboravit; verum, ut in Registro invenimus, mediantibus Papiensibus Papiæ in consilio generali ejus civitatis, cum ipso Palavicino optime convenit.

An. 1253. Ubertus Palavicinus Prætoz Placentinus factus, (ut jam diximus) Cremonam profectus, Guidonem Scarsum Vicarium reliquit.

An. 1254. Ubertus Palavicinus, ex Prætoze Rector perpetuus ac Dominus Placentiæ creatus, Bernardum de Sello Rhegiensem pro se Prætozem instituit. Hoc anno per Martinum quendam hospitale Casædei institutum legimus. Inter hujus anni notanda in Registro Communis Placentiæ invenimus, ut infra: *In nomine Domini. Amen. Anno ab Incarnatione ejusdem Dom. millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, Indictione duodecima, die luna, septima Maji, in camera privata Communis Placent. convocatis ibi Dominis Ottone de Nuptiis, & Nicolao Odone Ambasciatoribus Cremonæ, & Dominis Ugone Nechii, & Pergamo Gato Ambasciatore Parma, & Dominis Gualterio Zuccha Judice, & Vasallo de Concilio Ambasciatoribus Brixia, & Dominis Calvo Gobbo, & Salvo Bigulo Ambasciatoribus Placent. & Dominis Angherio Carminiano, & Ottone Clerico Ambasciatoribus Papiæ, & Dominis Gufredo de Arquato, & Laurentio de Pulvino Ambasciatoribus Terdonæ, & Dominis Laurentio de Azivollis, & Petro Bello de Pontecaralibus, civibus & sapientibus Bergami, occasione ordinandi & dicendi bonum statum, & utilitatem, & proficuum moneta supra scriptarum civi-*

tatum; qui venerunt ad infra scriptam concordiam: In primis placuit eis, quod moneta grossa fiat, quæ valeat quilibet denarius grossus quattuor imperiales; item quod in qualibet marcha ipsarum monetarum sint quinque quarterii, & dimidium rami, & non plus, & sex uncia, & duo quarterii, & dimidium argenti finis, & puri, & non minus; de quo argento qualibet civitas habeat assazium penes se. Item quod in qualibet marcha de Bergamo adscendant deductis denariis quattuordecim, solidi & tres denarii de denariis grossis sup. & adscendant in summa quinquaginta & septem solid. imper. ad rationem quattuor imper. pro uno quoque denario grosso ipsius moneta; tali modo, quod nullus denarius sit in ipsa moneta grossa, qui sit ultra rationem quinquaginta & novem solid. in qualibet marcha; nec minus de quinquaginta & quinque solid. imper. in qualibet marcha ipsius moneta. Ita quod simul coadunati & mixti sint, & cadant ad rationem quinquaginta & septem solid. ad rationem quattuor imper. pro qualibet marcha. Item liceat cuilibet ipsarum civitatum facere istam monetam grossam, si voluerit, & si noluerit, nihilominus teneatur qualibet ipsarum civitatum recipere & expendere dictam monetam prædicto modo factam. Item fiat moneta parva, & sit talis ipsa moneta, quod octo denarii parvi, qui dicuntur mediani, currant, & expendantur pro uno denario grosso superius nominato; & tali modo colligentur ad duodecim uncias, videlicet duas uncias & dimidium argenti puri, & non minus, & novem uncias rami, & non plus, & adscendant in illis duodecim solid. unciis quadraginta & septem, ita quod in istis denariis parvis non sit aliquis denarius levior ultra quinquaginta in qualibet uncia, ut supra.

Inter Laudenses & Placentinos certis conditionibus per decennium legimus inducias intercessisse.

An. 1255. Pro Palavicino Azo de Gobbis Parmensis Prætozem Placent. egit.

An. 1256. Pro Palavicino Rolandus Manivertus Parmensis dum Prætozem ageret; annuente populo Palavicinus, omnibus Placentini agri destructis castellis, etiam Cremonæ dominio potitus est; nec his contentus Palavicinus, sed ad Brixiam tyrannidem inhians, quo facilius eam civitatem sibi subjugaret, Ezelino de Romano nonnullarum Venetæ regionis civitatum tyranno colligatus adhæsit; huic per Fredericum Imperatorem, quod in Archivis Placentinis vidimus, amplissimum omnium bonorum suorum exemptionis privilegium fuit concessum; illumque ab Henrico, ejus nominis sexto, Imperatore in Diplomate Ubertino de Lando sub die 26. Aprilian. 1313. Pisis concessio, sic incipiente: *Imperialis clementia mansueta sinceritas, sacri Imperii Lombardia generalem Vicarium invenimus nominatum, &c. Interim, ait Blondus, impigriores fuere Parmenses patria extorres, qui Placentinorum allata populariter ope freti, iter ad recipiendam patriam sunt aggressi.*

An. 1257. Facta seditione per Albertum de Fontana, Gulielmus è Petra pro Palavicino Prætoz una cum Ubertino de Lando Placentia ejicitur, ipseque Albertus Prætoz eligitur. Ubertinus urbe expulsus Cavursium castellum occupavit, ac munivit, indeque Manfredi Regi Siciliæ militare coepit, à quo etiam Venafiæ Comitatum in Apulia promeruit; Gibellinorum namque fautor Manfredus omnibus ejus Factionis Placentinis extorribus stipendia suppeditabat; eques libras tres, pedes solidos viginti singulo mense recipiebat.

Annus is erat millesimus ducentessimus quinquagesimus octavus, cum Luxiardi, & Vallis Tarri nobiliores Uberti Palavicini favore Burgum Vallis Tarri, qui in Placentinorum fide perseverabat, vi armorum obtinuerunt, & Palavicini Speculum castellum occupaverunt. Nec pigrior fuit Albricus de Gravago; hic namque quod ei per Placentinos abla-

ablatus fuerat, una cum fratre Gravago castello recuperato, inde cives Placentinos infestare non cessabat.

Hoc anno legimus Fombium castrum per Comune Placentiae pro dimidio venditum fuisse Nicolao, & Oberto fratribus de Bagarotis precio librarum mille ducentarum septuaginta septem, & solidorum decem Placent.

An. 1259. Guiscardo de Petra Sancta Praetore Placent. contra extorres profecti Placentini cives à Palavicinis & Luxiardi apud Nucetum caesi milites quinquaginta, pedites trecentos, signa militaria duo, & cum eorum tubis duos tubicines desideraverunt; quo anno supra Padum pontem erectum legimus.

Eodem anno per Philippum Fulgosium Episcopum Placent. & Ubertum Cagnolum Archidiaconum, cum Scotis & Mancasollis expulso Alberto de Fontana, Philippus ipse Placentinam praetura occupavit; quo facto Ubertinus de Lando cum Henrico & Guidone Palavicinis pacifice Placentiam ingrediuntur.

Annus insequens tumultuantibus civibus Bartolinum Tabernarium Parmensem, Castellatum Domini Guidonis Bononiens. Philippum Fulgosium Episcopum Placent. & Neapolinum è Turre Mediolan. quattuor Praetores civitas Placentina passa est.

An. 1261. Ubertus Palavicinus, recuperato principatu, cum nobili militum societate Placentiam ingressus Vicecomitem ex fratre nepotem urbis Praetorem creavit.

Anno proximo pro Palavicino Manfredo Lupo Praetorem Placent. agente, die vigesima Januarii, Uberti Palavicini jussu per solemne ac generale consilium Placent. conclusum ac sancitum fuit, Ubertinum de Lando Venafrae Comitum habere, & colligere debere pedagium, guidagium, ac gabelam Clavenae, ac Nuriae fl. jusque dicendi potestatem in omnibus & singulis infra scribendarum villarum hominibus à quinque & viginti libris infra, proventumque eo ex officio obtinere pro quolibet bovum jugo frumenti sestarium unum, & ejus mensurae medietatem pro singulo privato (*Braccentem* vocant nostrates) annis singulis; idque juris etiam in ejusdem Ubertini voluerunt transire successores. Villarum autem nomina sunt; villae Roncharolli, Casellarum Padi, Sparaveriae, Cavursii, Sancti Nazarii, Arsurae, Monticellorum, Zuvnichii, Pulignani, & Sancti Petri in Cerrio.

An. 1263. Gandiono de Dovaria Praetorem Placent. agente Carolus Andegavensis, Provinciae Narbonensis Comes, à Pontifice Max. utriusque Siciliae Rex jam declaratus, fratris auxilio fultus (Ludovici Francorum Regis germanus erat) maximum pro regnis obtinendis exercitum parari jussit; hunc per Lombardiam Romam deducendum Comiti Flandriae cum tradidisset armata classe ex Galliis Romam Pontificem alloquutus ipse vectus est; ibi ipso cum Pontifice ac Patribus de re agenda habito consilio, ab se jam praeparatas ex Galliis in Italiam accersit copias; has uti Cisalpinam Galliam ingressas intelligit, qui Placentiae, Cremonae, & Brixiae dominio jam potitus fuerat Ubertus Palavicinus, milite undique contracto, quo eis iter praeccluderetur, toto conatu resistere statuit; factus de re certior Carolus Guelphorum suffragio innititur, novoque Itolorum habito delectu contra Palavicinum ad Capreolum agri Brixienensis castellum oppugnandum ire pergit; ibi pugnatum cum fuisset, Caroli miles victor evasit. Ea clade audita cives Brixienfes contra Palavicinum seerexerunt; Franci autem collectis caesorum spoliis, oppidoque in Palavicini contemptum everfo, in Apuliam recto tramite properarunt. Hoc an. per Gandionum Praetorem pro Plac. legimus Fombium recuperatum.

Anno eodem videntes Placentini extorres totam fere Hetruriam, ac Itolorum Principum maximam partem, cum Pontifice Maximo & Carolo Rege convenisse, intervenientibus Uberto de Ronchoveteri, ac Flamengo de Lando Palavicino, ut & ipse cum Ecclesia conveniret, suaserunt; nec durior ad id cum Cremonensibus se reddebat Palavicinus, sed de Dovaria dubitabat. Interim, Placentiae facta seditione Bregognonus, Anguisciolla, & Albertus Buffa de Lando, cum armatis hominibus, alter ad Sanctum Antoninum, alter ad domum illorum de Buffis se retraxit; tunc cum Praetore Ubertinus de Lando maximam studiosorum sui nominis partem in platea majoris ecclesiae reduxit;

ubi postquam aliquantisper exspectassent, Ubertino ad ejus loci custodiam permanere jussu, Praetor multo cum milite, ac portae Novae populo contra Bregognonum processit, nonnullisque ex factiosorum societate interfectis, Bregognonum cum caeteris urbe expulit. Altera die, optima cum custodia ac militum Cremonensium societate Ubertus Palavicinus Placentiam ingressus, Buffam urbe expulit, & quotquot ex ejus societate potuit capi, ac Cremonam puniendos mitti jussit. Nec diu quievit civitas; nam qui exfulabat Albertus Fontana infra paucos dies maxima cum exfulum ac proscriptorum

multitudine Placentiam ingressus Palavicinum exire coegit, & hoc est, quod invenitur in Registro, ubi dicitur: *In nomine Domini. Amen. Anno Domini 1263. Indiēt. septima, die Jovis, nono Novembris, Placent. coram castello Dulzano, Roberto de Ronchoveteri, Ubertino de Iniquitate, Gerardo Muto, Gerardo Visco de Andito, Gulielmo Cagnollo, & Jacobo de Gropallo testibus rogatis, cum Albertus de Fontana, tunc Potestas Placent. in pleno ac generali consilio, &c. Hæc dixerimus, quia multi à multis ponuntur Praetores hujus anni, & sequentis. Parvi dispendii est visus Fontanae ingressus; ex Cremona enim superveniens Legatus Apostolicus omnia pacata reddidit; qui cum Palavicinum ad cedendum principatui induxisset, Reginaldo Scoto Praetore Placentiae relicto, ad Burgum Sanctum Doninum properavit. In hoc anno invenimus Placentinos duas Consiliariorum partes ad nutum Joannis Palastrelli, tertiam jussu Ubertini de Lando creasse.*

Anno eodem, qui jam fuerat intrusus Philippus Fulgosius Episcopus Placentinus factus, sedente Urbano, ejus nominis quarto, Pont. Max. sedit annos septem & viginti; Mediolani moritur, sepeliturque in ecclesia Divi Eustorgii.

An. 1264. Conradum de Sancto Georgio Praetorem legimus.

An. 1265. & 1266. Lanterium de Paratico solum per mensem Praetorem Placent. egisse invenimus; confusa namque videbantur omnia; nam

An. 1267. Gerardinum de Doyaria pro Bosio de Dovaria per quattuor menses Placentiam rexisse legimus; cui successit Guidotus Archidiaconus de Cremona. Per hos dies ex Cremona Placentiam iterum reversus Apostolicus Legatus, quam cum Papiensibus & Cremonensium Oratoribus contra Pontificem Maximum perficere satagebat Ubertinus Landus colligationem dissolvit, ac penitus dissipavit; re aperta Ubertinus cum suis complicibus facta fuga in Bardi Arce sese recepit; hic namque in clade Apula à Carolo caesus, Henrico, & Galvagno duobus filiis in Francorum captivitate relicto, Manfredi mortuo cum paucis, qui cladi superfuere, Placentinis, obliquis itineribus Placentiam reverterat; tum Legati Apostolici jussu tam ipsius Ubertini, quam ejus complicum domos Placentini evertunt, & quod in urbis pomcerio constitum erat viridarium succidunt; illius insuper armenta, dum ad Senum castellum ducebantur, per illos de Florentiola direpta fuere; nec iis contenti

Placentini nonnulla Palavicini castella vi armorum capiunt ac diripiunt, direptaque demoliuntur. Legimus Adalbertum de Gambero de Porta per hos dies pro Carolo Andegavensi Placentiam rexisse, idque pro Ecclesia Carolum fecisse pro certo putamus; nonnulla siquidem oppida pro ipsa Ecclesia illum recuperasse invenimus; sicut de Gravago legitur in quibusdam Notariorum scriptis.

An. 1268. Dum Casianus è Turre Mediolan. Placentiæ Prætozem ageret, Ubertinus de Lando Papiam ad Conradinum Suevum profectus; (hic pro regno paterno recuperando multo cum milite contra Carolum in Apuliam properabat) eidem facta fidelitate Comitatus Venafriæ, addito etiam Murisii Comitatu, confirmationem restaurari obtinuit. Conradinus autem Papiæ restaurato milite per agrum Placentinum in Apuliam infeliciter descendit; à Carolo namque iusta acie fusus capitur, ac capite punitur. Interim quo injuria & damnis Placentinos magis afficeret Ubertinus de Lando, quæ ad illam diem in eorum fide perseveraverat Præfermonæ Arcem vi armorum cepit, & quotquot in ea invenit, interfici iussit; ea Arce optimo præsidio munita ad Carpanesium ducit, locumque vi armorum captum militi diripiendum reliquit; pedites sexaginta, equitesque duodecim ibi inventi ad Gravagum ducti fuere; eadem die, qui in Zavatarello erant, extorres Placentini ad Montemventanum ducenti locum diripiunt, direptumque igne consumunt.

An. 1269. Arocho è Turre Mediolanensi Placentinum Prætozem agente, Ubertus Palavicinus, jam diu principatu privatus, in castro Sisaligio à Placentinis & Parmensibus obsessus infeliciter moritur; quo anno, Bardi Arcem obsessam deditam Placentinis legimus.

Anno proximo Luguro de Suvimo Prætozem agente, Placentiæ inter Albertum de Fontana, & Joannem Palastrellum ortis discordiis, Antonii de Fontana filius interfectus invenitur; odium tamen simulato silentio operiebatur. Per hos etiam dies in Montanis inter Luxiardos & Fliscos armis disceptatum est: victores cum evasisent Luxiardi, ex hostibus centum & sexaginta interfectis, Albertum, Nicolaum, & Mazum de Flisco, cum equitibus octoginta captos secum traxerunt; tandem fide data de Galvagno & Conradino, vel Henrico Mal. Ubertini de Lando filii (in clade Apula hi capti fuerant) restituendis, datisque obsidibus inter Fliscos & Luxiardos pax firmatur. Flischorum timore solutus Ubertinus, & Zavatarello erumpens, Zeneurerum capit, diripit, ac igni comburit; indeque totam Vallem Tidoni infestare non desinit; tum & Ubertino, & extorribus ipsis resistere se haud posse cum perpendissent Placentini, aliis Regis Castellæ, aliis Caroli Andegavensis patrocinio subesse cupientibus, illi de Scotis, cum cæteris mercatoribus (ait Chronica antiquior) vice-runt; sicque per decennium Carolo Regi sese subdiderunt; Robertus de Lavona à Carolo Rector Placentiam missus, omnibus extorribus redeundi in patriam ad mensem per edictum facta copia, primo Albertum, deinde de Gravago de Andito accivit, atque ad eum castrum sibi resignandum coegit, eidem cum Germano dividendis septem millibus libris numeratis & assignatis.

A Balbis deinde Prædueriam, Præfermonam, & Ozollam, à Manfredo de Ricciollo Arcem Varisii, ab Armano de Pexalla Agnellam, à Marchionibus Palavicinis Pelegrinum, & Belvedere, pro Placentinis obtinuit; Vicecomes tamen Palavicinus de pro Communi Placentiæ ipsis castris servandis, & custodiendis, cum civibus optime convenit.

Paucos post dies pro Ubertino Lando, Luxiar-

di Gravagum iterum occupant; indeque cum extorribus Placentinis, ac rusticorum Vallis Tarrimultitudine contra eos, qui pro Carolo Bardi Arcem custodiebant Picardos profecti eis pugnandi copiam faciunt; nec eam renuerunt Regii milites, sicque pugnatum cum fuisset, victores evasere Luxiardi; interfectis namque septem & triginta, quinque & quinquaginta equites capti fuere; inter hos Placentini tres inventi sunt.

Anno eodem Scarpi Nobiles de Vianino exemptionem & immunitatem suam à Communi Placent. obtinuerunt.

An. 1271. Conrado de Montemagno pro Rege Prætozem agente, Theobaldus Viccomes, patria Placentinus, post Patrum longam discordiam absens Pontifex Maximus electus, Gregoriusque ejus nominis decimus vocatus, sedit annos quattuor; hic Pontificatus sui anno secundo pro Synodo celebranda in Gallias proficiscens, octo cum Cardinalibus Placentia transivit; finitaque Synodo ex Galliis revertens, iterum Placentiam, indeque Perusium, ubi & diem suum clausit extremum, perrexit.

An. 1272. Sigimbaldus Cazelcrius Pistoriensis Prætozem Placent. egit.

An. 1273. Manfredus de Saxollo Prætozem egit Placentinum.

An. 1274. Ruffinus de Putco Alexandrinus Prætozem cum egisset Placentinum ante terminum ex seditione facta urbe expulsus fuit.

An. 1275. Bernardo Lanfredo Prætozem, aperta, quam de tradenda Ubertino de Lando urbe fecerant, prodicione, capti Gerardus de Ripapadi, Rubens de Sancto Zenone, & Rugerius Ferrarius capite puniti fuerunt. Circa finem anni Placentinis reconciliatus Ubertinus de Lando pacifice Placentiam ingreditur, atque in publico palatio honorifice recipitur. Cazanimum etiam de Cazanimitis hoc anno Placent. Prætozem legimus.

Eodem anno longam post Imperii vacationem Rodolphus, Cornubiæ Comarchus, Imperator eligitur, imperavitque, licet non coronatus; annos viginti; hic comparandæ pecuniæ studiosissimus, cum esset Lucensibus, Florentinis, Genuensibus, & Savonensibus ob numeratam pecuniam libertate donatis, Scribam etiam in Italiam misit, qui omnes, quibus vivendi, regendique Rempublicam placuisset libertas, dummodo numerarent civitates, ac populos liberos, exemptosque declararet; huic Placentinos fidelitatem fecisse in Registro legimus, ut infra: *In nomine Domini. Amen. Anno ab Incarnatione ejusdem Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quinto, Indictione quarta, die Jovis, decima Octobris; in domo Communis Placent. coram Dominis Guidone de Suzaria, Legum Professore, Raimundo de Juculo Judice, & Assessore Domini Alberti Cazanimiti Potestatis Placent. Gulielmo de Mazolino Judice prefati Potestatis, Aspettato de Olivero socio ipsius Potestatis, Joanne de Balionibus Judice ipsius Domini Potestatis, & aliis quampluribus testibus, congregato consilio generali Communis Placent. sono campana voceque praconia, solito more de mandato Domino Cazanimiti, Domini Alberti Cazanimiti Potestatis Placent. presente in eodem, Domino Juliano Archidiacono Judice, Domini Manarini de Manariis Capitaneis societatis Mercatorum, & Paraticorum, convocatis in eodem consilio Consulibus dictæ societatis, & societatum populi Placent. ibidem lectis literis legationis vener. patris Domini Gulielmi Dei gratia Ferrariensis Episcopi, Apostolica Sedis Legati; lectis etiam literis legationis ven. patris Domini Rodulphi Canzelarii Imperialis Aula, & fratris Beringarii Prioris hospitalis Hierosolymitani per Alemaniam, &c. Illustr. viri Domini Henrici Comitis de Fustemberg, & monitione facta ibidem per eundem Dominum Legatum, Dom.*

Caza-

Cazanimitico, Dom. Alberti Cazanimitici Potestatis Placent. & Dom. Juliano Archidiacono Judici, & Vicario Dom. Manarini de Manariis Capitanei societatis Mercatorum, & Paraticorum civitatis Placent. & Consulibus dicta societatis, necnon universis & singulis de ipso consilio, ut sacramentum fidelitatis facerent, prefatis Legatis serenissimi Domini Rodulfi Regis, in Imperatorem Roman. electi, petentibus sacramentum fidelitatis sibi fieri, vice & nomine Domini Regis praeiisti; Dominus Cazanimiticus, Domini Alberti Cazanimitici Potestatis supra scripti, & praedictus vice Capit. de consensu expresso, & Parabola expressa hominum de Placentia universorum & singulorum in dicto consilio tactis sacrosanctis Evangeliiis corporaliter sacramentum fidelitatis fecerunt, juxta formam inferius denotatam, videlicet, quod prefati Potestas, & vice Capitaneus, & universi, & singuli in ipso consilio congregati erunt ab hac hora in antea fideles Romano Imperio, & Domino Rodulfo Illustr. Regi Romanorum semper Augusto; & quod non erunt in facto, neque in consilio ubi pref. Dominus Rex perdat vitam, vel membrum, aut capiatur mala captione; consilium, quod per se, aut nuncios suos, seu literas eis crediturus est ipsis scientibus ad ejus damnum, seu praedictum nulli pendunt; si damnum ejus tractaturi sciverint, pro posse eorum impedient ne fiant, quod si per se impedire non potuerint, per nuncium, aut per literas ei significare curabunt, ut ad notitiam ejus perducatur; Imperium Romanum, & Regalia ejus, qua habet ubicunque, & specialiter in Italia manentebunt totis viribus, & defendent; ad defendendum, & manutenendum vero, qua habet, seu tenet, adjuutores erunt; officium eis commissum in Italia bene & fideliter exercent jura & jurisdictiones, & possessiones Rom. Imperii, qua ubicunque consistere scient, revelabunt, & conservabunt; Nuncios prefati Domini Regis Rodulfi recipient, & fideliter ac benigne tractabunt; & omnia juraverunt, & promiserunt bona fide, & sine fraude, & dolo attendere & observare, tactis sacrosanctis Evangeliiis, in omnibus, & per omnia, ut superius legitur, & continetur, &c.

An. 1276. Albertus Cazanimiticus Cazanimitici pater Praetorem Placent. egit.

An. 1277. Aloysius de Verona, & post eum Albertus de Fontana, Praetorem Placent. egit; quo anno maximam frumenti penuriam legimus.

An. 1278. Praetore Placent. Reginaldo de Cazelariis Pistoriensi, sacra Divi Francisci aedes fundata fuit, Sancta Maria prius nominata.

An. 1279. Adelmatus Florent. Praetorem Placent. egit; quo anno, quae tredecim pinnis confumebatur Divae Mariae de templo turris erecta fuit. Hoc anno, ut in Registro legitur, 20. Julii Papiæ in domo Potestatis per electos tam a Placentinis, videlicet Nicolaum de Ziliano, & Nigrum Rubeum de Vijustino, quam a Papiensibus, videlicet, Jacobum Tetavegiam, Rochum de Strata, Christinum Rampum, & Odonem parvum, de communi concordia conclusum fuit infra scripta loca, videlicet, Montedonicum, Sanctum Marcianum, Monticellum, Ulmum, & Plebetam esse & pertinere ad Placent. jurisdictionem; hoc idem per consilium generale ipsorum Papiensium confirmatum fuit.

An. 1280. Lazario de Lazariis Placent. Praetorem agente; qui per annos quatuordecim Francorum captivus fuerat Galvagnus Ubertini de Lando filius nexu solutus Placentiam applicuit, Reginaldique Scoti filiam sibi accepit uxorem.

An. 1281. Mense Majo dum Tibaldus de Brusatis Brixienis Praetorem Placent. ageret, Palatium magnum Communis Placent. fundamentum accepit, in cujus fossa per cubitos sexdecim lapidea ara, cui insculptum erat, Ara Bellona inventa dicitur; de qua (ut in quibusdam Historiarum fragmentis

A legimus) post secundum bellum Punicum, Annibale per Romanos superato, ac Italia expulso, quod contra hostes Romanæ Reipub. viriliter semper restitissent Placentini, Bellona (ea Martis soror putabatur) ipsis pro tutelari data est; eam ob rem eo in loco ipsi Bellonæ ab Antiquis templum erectum creditur. Nec mirum si & invicem, & contra alios in arma citra difficultatem eriguntur Placentini.

Hoc anno, Carolus Andegavensis utrius Siciliae Rex comploto decennio, quo regendam Placentiam susceperat, ejus regimini cessit, ut in libro Registri patet fol. 499. ut infra: In nomine Domini. Amen. Anno ab Incarnatione ejusdem Domini millesimo ducentesimo octuagesimo primo, Indictione nona, die Luna, sextadecima Junii, sublogia Domini Thibaldi de Brusatis, Potestatis Placent. coram Dominis Alberto de Fontana, Guido Codeporco, Alberto Scoto, Rainaldo Saimbene, Monacho Fulgoso, Ricardo de Fontana, Palmerio Vicedomino, Uberto Nigro Vicecomite, Lanciloto Surdo, Gulielmo de Fontana, Uberto Lavandario, & Bonjoanne de Pontallo, ac Gufredo de Pegazano, testibus rogatis, congregato generali consilio Communis Placentia, sono campana, & voce praconis, subloza hospitii ipsius Domini Potestatis, solito more convocatis ad illud Consulibus Paraticorum, & societatis populi civitatis ipsius de mandato supra scr. Domini Thibaldi de Brusatis Potestatis Communis & praesente & existente in dicto consilio Domino Gerardo de Buschetis Capitaneo societatis Mercatorum, & Paraticorum praedictorum, Balduinus de Anzillo Cur. in dicto generali consilio, & in praesentia & audientia fratris Petrolini, Prioris Fratrum, seu conventus Fratrum Praedicatorum de Placentia, fratris Philippini Codeporci, fratris Uberti Pighi, & fratris Pauli de Sancto Nicolao, de dicto Ordine Fratrum Praedicatorum, & fratris Philippi de Buschetis, Guardiani conventus Fratrum Minorum de dicta civitate, & fratris Paulini Bagaroti, fratris Alberti de Arcellis, & fratris Jacobini de Raglio, de dicto Ordine Fratrum Minorum, & fratris Antonini Vicarii, fratris Benverardi Thedaldi Prioris Fratrum, seu conventus Fratrum Eremitarum de Placent. & fratris Antolini de Verona, fratris Bassani, & fratris Benvenuti de Bononia de dicto Ordine Eremitarum; ex parte serenissimi Domini Caroli, Dei gratia Hierusalem & Sicilia Regis porrexerat, atque dedit Domino Opizoni Cerata de Alba, olim Clavario pro dicto Domino Rege in Placentia, literas sigillo ipsius Domini Regis, cum cera rubea sigillatas, apertas, sanas, & integras, non vitiatas, neque corruptas, in literis, neque in sigillo, & sine aliqua cancellatura, & cum simbria, seu cartula scissa juxta sigillum ipsarum literarum, secundum consuetudinem Regalis Curiae in sculptura, seu imagine, cujus sigilli est imago ipsius Domini Regis super equo, cum ense in manu ab uno latere, cum scriptura dicente, filius Regis Francia Andegavia, Provincia, Forcalquera, Tornad. Comes; & ab alio latere est ipsius Domini Regis imago, sedens in formam duorum leonum, cum ferula, seu Zilio in manu dextra, & cum pomo, cum cruce in manu sinistra, & cum scriptura dicente, Carolus Dei gratia Rex Hierusalem, Sicilia, Ducatus Apulia, Principatus Capuae hanc formam continentes: CAROLVS Dei gratia Rex Hierusalem, Sicilia, Ducatus Apulia, & Principatus Capuae, alma Urbis Senator, Achaje, Andegavia, Provincia, Forcalquer, & Tornad. Comes, Opizoni Cerata de Alba Arario Placentiae fidelis suo gratiam suam & bonam voluntatem, cum nos quaternos omnes, & scripta singula facta olim nostri in Placentia Domini tempore, quo ibidem pro nobis de nostro mandato Ararius existitisti, quae penes te sunt in camera civitatis ipsius Potestati & Capit. Placent. per te assignari volumus, fidelitati tuae praecipiendo mandamus, quatenus statim receptis praesentibus quaternos, & scripta hujusmodi facta, in Placentia praedict. nostri

cem eligunt. Hic delectu habito, additisque sibi Turrianis extorribus, in agrum Mediolanensem ducit, vastatoque agro ad pacis conventiones petendas, deditionemque ipsam faciendam jam pene obsecrosos cives coegit; nam cum suis minus fideret Mapheus urbem cum copiis egreditur, Albertumque ad congressum invitat: nec mora, Mapheus, quam dextera tenebat, Alberto porrigens clavam, *Hac, ait, utere, ut libet*; postera die Mediolanum pacifice ingressus Albertus, dum de conditionibus pacis, deque Maphei principatus abrogatione, atque exfulum restitutione ageret, quorundam civium prodicione ingressi Turriani Mapheum expellunt; tum, quo ejus fraudis ignarum se ostenderet, Albertus, Bernardino Scoto Prætor ibi relicto, Ducatu se abdicavit, Placentiamque sine mora revertit.

An. 1303. Franciscus Scotus Alberti filius cum armata adolescentium Placentinorum multitudine, quo & de Rolando Scoto sibi inimicissimo Prætor Papie tunc agente vindictam sumere videretur, & suam posset satiare ingluviem, citra Padum per agrum Papiensem hostiliter discurrens omnia fœdabat, utque (quod pejus erat) inde annulos & aurum facilius extraheret, mulierum etiam digitos ac crines præcidi jubebat. Placentiam deinde reversus una cum Petro Mancasolla, ac nonnullis sicariis ad Confanonerium domus diripiendas perrexit; qua in combustione Barnabas Confanonerius ab ipsis Francisci sicariis interficitur. Hujus anni Simonem de Nazario Papiensi & Sigumbaldum de Burgo Cremonensem, Prætores legimus.

An. 1304. Pinacio de Sinazo Parmense, & Samaritano de Bononia Prætoribus, Papienses cum Mediolanensibus, additis sibi Novariensibus ac Vercellensibus, agrum Placentinum ingressi apud Fontanam quam plurima mala fecerunt ex una; ex altera Vicecomes Palavicinus occupata Bardi Arce Bobienses etiam ad se deficere induxit: id egit, ut circa finem anni orta in populo seditione Albertus Scotus una cum Francisco filio Parmam versus fugam arriperet, Turriani enim Placentiam ingressi ejus urbis principatum occupaverunt; dieque proxima cum exfulibus etiam Vicecomes ipse Palavicinus urbem intravit. Annus is erat 1305. Petro de Villata primum, mox Raymundo è Turre, Prætor Urbano.

Per hos dies relicta Italia Pontifex Maximus in Gallias Sedem transtulit.

An. 1306. Bifariam divisi Placentini, in Burgo illorum de Fontana, in platea majoris ecclesiæ pars illorum de Lando, & de Fulgosis ad arma concurrerunt, & cum tota die tumultuassent, altera die illi de Fontana excedere civitate sunt compulsi; quo anno Vigolenum castellum, in quo Petrus Mancasolla se cum nonnullis extorribus continebat, à populo Placentino destructum fuit; exfulibus tamen parum est. Falchinum Cavalacium de Novaria, & Pinum Vernatium de Cremona, hoc anno invenimus Prætores egisse.

Anno proximo Vicecomite Palavicino, & Lancilloto Anguisolla Abbatibus, seu Rectoribus Placentinæ Civitatis, Albertus Scotus cum Fontanen-sibus Placentiam ingressus tam Palavicinum, quam Anguisollam, & Landos omnes fecit extorres, Guidonemque è Turre Protectorem ac Rectorem Placentinum in biennium eligi passus est; Guido autem Passarino è Turre Vicario relicto in Insulas reversus. Legimus hoc anno Placentinos ad Rivergarium clade affectos, non à quibus.

An. 1308. Prætoribus, seu Rectoribus Placentinæ Civitatis Thoma de Bernarigio de Mediolano, & Tigurta Palavicino inter ipsos Urbis Rectores ex una, & qui in Bobio se retraxerant, Viceco-

mitem Palavicinum, Ubertinum Senioris, Ubertini Landi ex filio nepotem, Lancillotum Anguisollam, & alios exfules ex alia, per Guidonem Turrianum, Arbinum Modicum duratura pax firmata est: proximo namque anno Placentini Alberto Scoto innixi, qui pro ipso Guidone Turriano Prætores agebat, Tigurtam Palavicinum omnibus cum stipendiariis Placentia expulerunt, Albertumque Dominum ac Principem Placentinæ salutaverunt. Per hos dies Placentinis extorribus colligati Mediolanenses, Papienses, Vercellenses, & Novarienses Duce Accio Vicecomite, cum civibus Placentinis pugnaturi ad Padum usque contendunt; verum in ejus fluminis trajectione semel & iterum frustra nixum cum fecissent, sibi que supra pontem à civibus impigre resisti pluries experti cum fuissent, victoriæ obtinendæ spe omiſsa in pontem igne injecto ad Guardamilium se retraxerunt, ejusque loci turre destructa inde dilapsi sunt.

Annus is erat 1310. Prætoribus Guidone de Manfredis de Rhegio, & Thoma de Suzolla, Ubertinus de Lando, & Leonardus de Arcellis, cum Passarino Turriano locum Rivergarium occupaverunt. Jam Henrici Imperatoris nuntii Placentiam applicuerant, petitamque ab civibus fidelitatem obtinuerant, cum Albertus Scotus de conditionibus pacis, cum Ubertino Lando, & Leonardo de Arcellis, ac aliis extorribus optime conveniens dimidio honorum civilium eis concessio illos maxima cum hilaritate in urbem recepit. Verum die eadem in arma erecti totam urbem confundere sunt visi. Postera die, quæ fuit decima octava Martii, cum Guelphis Albertus Scotus inde expulsus in castro Arquato sese recepit.

Hoc anno maximam Prætorum Placentinæ mutationem legimus, nam Bernardus Madius Brixien-sis per mensem tantum Prætores egit.

Bassanus de Fisirata Laudensis, & Arnulphus frater per dies decem.

Richardinus autem de Languscha Papiensis per quatuor menses cum dimidio ea in dignitate permansit.

Post hæc in Archivis Placentinæ, & penes Jo. Franciscum Riccium invenimus, ut infra: *In nomine Domini. Amen. Anno 1310. die sexta mensis Septembris, convocato & congregato generali consilio Communis Placentia sono campana & voce præconum in palatio ipsius Communis more solito de mandato Domini Alberti Confanonerii, Bernabovis de Lando, Leonardi de Arcellis, Bernardi Vicecomitis, & Ricardi Anguisolla Potestatum Placentia, & Rectorum suo nomine, & vice, & nomine Domini Thedaldi de Carrio collega ipsorum, in quo consilio dictus Bernabos de Lando suo nomine, & collegarum suorum proposuit, & elegi fecit infra scriptam provisionem factam per ipsos Dominos Potestates, & sapientes Placentia heri in presenti consilio, & coram Consiliariis in ipso consilio existentibus, cujus forma talis est:*

Providerunt, statuerunt, & ordinaverunt dicti Domini Potestates, & Rectores, &c. & electi fuerunt per dictos Dominos Potestates, & sapientes, in Potestates Communis Placentia nobiles viri Domini infra scripti, videlicet, nobilis Lancillotus Anguisolla, Albertinus Vicecomes, Ubertinus de Lando, & Leonardus de Arcellis; super quibus omnibus, & singulis dictus Dominus Bernabos suo nomine, & suorum sociorum, consilium postulavit, Dominus Ricardus de Arcellis Index consuluit, qui super prædicta provisione, & proposta, & contentis in ea ita fiat, & procedatur ad plenum, ut in ipsis plenius continetur, & qui ipsi quatuor Potestates auctoritate presentis consilii habeant omnem auctoritatem, facultatem, bayliam, merum & mixtum imperium in omnibus, & per omnia, & in his omnibus, & similibus, qua ad officium potestaria plene

D noscunt-

noscentur pertinere, tam super inquirendis maleficiis, quam civilibus, &c. non obstant. &c.

Eodem anno fame laboratum est, frumentum solidis triginta, milium solidis viginti, melica solidis sexdecim vendebatur.

An. 1311. Invenimus Lambertum Cyprianum Florentinum pro Henrico Imperatore in Civitate Placentina Vicarium fuisse; sed eodem anno cum Gibellinis à Guelphorum factione expulsus fuisse; eodemque anno ipsorum Gibellinorum impulsu Albertum Scotum ex castro Arquato Placentiam venisse, Guelphosque inde expulisse, atque urbem pro Imperatore rexisse; extorres enim Guelphi in castro sancto Joanne, & Burgonovo se retraxerant: circa finem anni, cum de Henrici Imperatoris adventu in Italiam fama in dies magis augetur, Albertus Scotus Ubertinum Landum una cum omnibus Gibellinis exfulare coegit; facta namque seditione acclamatum est per urbem, *moriantur Gibellini*, sicque cæteris fugientibus duodecim, inter quos Ubertus Taliavacha annorum septuaginta inventus est, fuerunt interfecti. Ubertinus autem Landus in Carminiano cum suis se recipiens ad Imperatoris adventum ibi permansit.

An. 1312. Henricus Imperator Italiam ingressus resistens Florentinis, & nixum haud mediocre contra eum facientibus Alexandrinis Papiam potitur primum, mox, qui exfulabat, Vicecomitem suffragio Guidotum è Turre Mediolano expulit, urbemque ingressus omnibus fere totius Italiae Oratoribus presentibus, fidemque facientibus, corona ferrea ab ejus urbis Archiepiscopo est coronatus. Placentinam Civitatem legimus quamplures rectores hoc anno mutasse. Horum primus fuit Pet. de Menso Veronensis, Vicarius Imperatoris; hunc secutus est Joannes Quiricus de Parma, qui per mensem tantum duravit; post hunc Ubertus Crivellus quattuor & viginti dies, Landriscus Vicecomes per sex menses Vicarium egit Imperatoris; cui successit Mutius de Modætia. Vicecomitem autem favorem secuti Joannem Galeatium ejusdem familiae in Principem Placentini eligunt, Blondo dicente: *Ad Placentiam vero cum ducere pariter iratus pararet Henricus, Cardinale de Flisco intercedente, Placentini ejectione armis Alberto Scoto Guelphorum Duce contraria sentiente Imperialem Vicarium admiserunt. Et Platina, Cum perterriti, ait, Mantuani, Veronenses, Vicentini, Patavini, Tarvisini, & Veneti Henrici Imperatoris mandatis paruisent, Placentini quoque pulso Alberto Scoto Guelphorum Duce Imperatoris Praefectum susceperunt Albertum Crivellum Mediolanensem. Hic cum eam urbem quinque & viginti diebus pro Vicecomitibus rexisset, Landriscus Vicecomes successit. Eo anno octavo Kal. Novembris Henricus Imperator acquisita in vallibus Tarri, & Ceni fl. per Ubertinum Landum Seniore, ac ejus fratres, jura Ubertino Juniori confirmavit, & approbavit.*

An. 1313. die 18. Maji pro Henrico Imperatore Galeatius Vicecomes Placentiam ingressus Ubertinum de Lando in urbem revocavit; verum cum & sibi, & civium saluti timeret, quo & tutiorem & quietiorem redderet civitatem, ex nobilioribus civibus quattuordecim Mediolanum relegavit, fueruntque Albertus Scotus, Franciscus Scotus Alberti filius, Bernardus Scotus, Reginaldus Confanonierus, Clavarianus de Fontana, Petrus de Spectinis, & Gerardus Barbarin. ex una, ex altera Ubertinus de Lando, Bernabos de Lando, Ubertus è Porta, Andriolus de Gravago, Manfredus Spelta, Princivallus Capitaneus, & Philippus de Carrio. Circa finem anni in divi Andreae vigilia, cum Guelphæ Factionis extorribus Placentinis Papienses armata manu venerunt Placentiam, atque juxta, quæ stratæ levatæ dicitur, portam castra fixerunt; contra hos cum stipendiariis

A egressus Galeatius, omnes in fugam convertit, ex hostibus tamen quadringenti capti, vel interfecti fuere; ea egit res, ut in urbem cum victoria reversus Galeatius, Dominus ac Rector perpetuus Placentiæ ab omnibus sit acclamatus. Hic ejus portæ fracto ponte lapideo levatorium fieri constituit, & cum ab Guelphis extorribus sibi valde timeret, per fossas Civitatis aquarum sustentatoria (*clusas* vocant nostrates) fieri jussit: quo anno apud Pisas Henricus Imp. moritur; per hos dies Galeatius suam avaritiam cælare non valens in civium opes debacchari cepit; nam violato Fratrum Prædicatorum sacrario ibi absconditos Placentinorum Thesuros inde asportavit, & quo magis suam satiaret ingluviem, quamplurima in Divi Sixti Monasterio recondita Scotorum, Claponum, & Confanonierum bona diripuit. Clerici & sacerdotes sanctæ Magdalene ab ipso spoliati, Potentiani locus, cum ipsa ab eodem direpta, ac penitus destructa fuere; additum est, à Nicolino Ziliano mille quadringentos aureos extorsit.

B An. 1314. Paganino de Panego Bononiense Prætor Placentino, civibus infestissimum invenimus; nam, & domi, & foris tam à Tyranni sævitia, quam ab ipsorum civium seditionibus agitati innumerabilia damna passi sunt; Fombii enim castrum combustum, Casamdei destructam, Potentianum direptum, ac pene destructum, Passani & Varconasii loca penitus deserta, Placentinos apud Vjustinum magna clade affectos, & ut unico hæc concludamus verbo, omnia sub Galeatio bullire, atque de fumo in flammam, & de his ignem in immensum accendi videbantur. Hoc erat ejus Tyranni virtutis, quod ab illo empta æris tantum promissione solvebat. Quo anno cum Papiensibus convenientes Cremonenses, Parmenses, Alexandrini, Novarienses, & Vercellenses Duce Alberto Scoto cum Guelphis Placentinis Placentiam obsederunt; verum discordia vexati nono ejus obsidionis die Padi fluminis ponte incenso re infecta dilapsi sunt; nec dum recesserant hostes, cum facta irruptione cives, in quo illi se munierant, Burgum sancti Leonardi combusserunt.

C Interim Verzusus de Lando in Valle Tidoni, quæ Arcellorum erat, arcem Olzifii occupavit.

D Eodem anno contra Albertum Scotum accensus Galeatius ad castrum Arquatum ducit, ibique interfectis nonnullis, & quod pejus visum est, vastato Monialium monasterio præda onustum, cum multis captivis militem suum in urbem reduxit; iterum atque iterum eo reversus messem vastat, molendinaque ac domus nonnullas destruit, atque igne consumit: tandem Tibaldo Casadeo Priore, & Albertacio Vicecomite intervenientibus nonnullorum dierum fiunt induciæ.

E Anno eodem Paganinus Bononiensis ex Comitibus de Panego Prætor Placentinus diem clausit extremum; cujus corpus cum illius, qui per dies quindecim illum præcesserat, filii corpore tumulatum fuit in faxea arca, in ecclesia Divi Joannis in canalibus, facie locata juxta portam ipsius sacræ ædis, à dextris aliquantulum elevata, cui tale est incisum Epitaphium:

F *Quattuor & deni tricenis mille sub annis
Est inclusus Paganinus nomine dictus,
Nobilitate Comes de Panego, & incluta proles,
Hostis prostrator, largus virtutis amator,
Ipse caput guerra, ac tota metuendus in urbe,
Et secum genitus Cinellus nomine dictus.*

Paganino in ejus anni Prætura successit Malchardus de Panego nepos.

Eodem anno finitis induciis ad castrum Arquatum pugnatum est, fusisque ac interfectis multis, cum captivorum multitudine ac præda multa victores Placentini in urbem reversi sunt.

Eodem

Eodem anno per Verzulum de Lando Galeatii nomine, quod fuerat illorum de Ziliano, castrum Motæ captum fuit; quo etiam anno mortuo Ubertino de Lando Lanfredus frater ejus in Divi Antonii sacra æde per Galeatium Vicecomitem miles creatus est.

An. 1315. Brancacone de Andalo Bononiense Placentiæ Prætorum murus civitatis eo in loco, ubi campus feræ dicitur, factus est, & in loco, ubi Augustæ seu Auguralis fons fuisse dicitur, quod post Citadella dicta fuit, castrum ædificari cœptum est. Quo anno, cum Imperatoris electorum schisma Ludovicum Ducis Baviaræ germanum, ac Federicum Austriæ Ducem duos Imperatores genuisset, totam Christianam Rempub. seditionibus implevit. Quo anno Galeatio Fulgoso interveniente Guelphos cum Gibellinis Placentinis convenisse legimus.

An. 1316. Brancaconi, qui supra, in Prætura Placentina successit Simon de Scaphis Parmensis, quo anno jussu Galeatii castri Arquati messes comburuntur, vineta & arbores succiduntur, molendinaque & rusticorum domus diruuntur: tandem Galeatio locus deditur, & qui ipsum locum defendere nequiverat, Albertus Scotus in confinibus Cremæ ad mortem exulare cogitur; obtentis igitur castro Arquato, & Valle Tidoni cum castro sancto Joanne, Facinus Bardi Comes, & Rolandus Viquerix Dominus ipsi Galeatio fidem fecerant. Hic extra mœnia urbis, qui misericordiæ dicebatur, vico dirui jussu, quo intra muros arcem erigeret, quamplurimas civium domos destrui jussit: magnam domum hospitalis sancti Joannis de Montali, & sanctæ Fidei sacram ædem etiam solo æquavit. Et quia auri fame instabilis erat, qui ad jam ab se proclamatas nundinas convenerant, mercatores capi, spoliari, & in carcere jussit trudi: post multiplicatas exactiones Leonardum de Arcellis ad perpetuos carceres damnavit, Thedaldum & Grimenium germanos Vicecomites in florenos mille auri multavit; totidemque à Manfredo ejus familiæ extorsit, à Jacobo Confanonerio florenos quadringentos, à Clavarino Mancasolla florenos quingentos, ab Uberto de Verizio libras quingentas, totidemque à Zanino de Complano, ab Aldigerio de Vigoleno, ejusque filio, & nepote, libras septingentas sub capitis pœna extorsit.

An. 1317. Præturam pro Galeatio Placentiæ egit Jacobus de Cornazano Parmensis.

Annus is erat 1318. cum Hilario Zocho Parmense Placentiæ Prætore Burgus novus Vallis Tidoni, in quo Leonardus de Arcellis se continebat, per mensem jam obsessus ad deditionem cogitur, atque Galeatii jussu diripitur, mœnibusque privatur.

An. 1319. Pocaterra de Cesena Prætore Placentiæ Bernardus ex nobilibus de Carrio Placentinus Episcopus ordinatus, sedit annos quindecim, Joanne, ejus nominis vigesimo secundo, Pont. Max. sedente, sepultusque est in ecclesia majori prope portam orientalem juxta altare Divæ Annæ. Et cessavit, seu vacavit Episcopatus annis octo, propter bella enim, & in dies ortas populorum totius Italiæ vexationes tuti non erant accessus.

An. 1320. Paganino Zocho de Parma Prætore Placentino, sibi rebelles compefcere cupiens Galeatius apud Bardum eos aggreditur, fusosque, ac dissipatos cum reddidisset, captum Leonardum de Arcellis ad perpetuos damnavit carceres.

An. 1321. Pio Bosollo de Luca Prætore, Galeatius Vicecomes Caxalininum, Turranum, Vezollam, Carpanetum, Rezanum, Magnanum Laygueriam, & Zilianum agri Placentini castella dirui jussit.

Anno proximo Zardo de la Fontana Parmensi Prætore Placentiæ, Verzulus de Lando inde fuga-

to, Galeatius Ripaltæ castrum dirui ac destrui voluit. Circa finem anni decima nona Decembris virorum trium millium Placentinorum consilio congregato in palatio magno in manibus ad hoc Placentiam missorum Oratorum Federico Imperatori fidelitatis juramentum firmatum est; verum octava post-hac die, qui ab Galeatio proscripserat Verzulus de Lando trecentis cum Pontificis Maximi electis militibus ab Legato Apostolico obtentis, ex Astensi civitate per devia montium noctu Placentiam veniens in angulo portæ, quæ sanctæ Victoriæ dicebatur, facto foramine urbem ingreditur; indeque expulso Accio Galeatii Vicecomitis filio (aberat pater) civitatis principatum occupavit. Qui Gibellinus licet Guelphos tamen in urbem revocavit, hic à Pontifice Maximo Placentinæ urbis Rector confirmatus, Legato intra urbem eandem honorifice recepto, omnia, quæ abstulerat Galeatius, castella in Placentinorum potestatem redegit. Gibellini Placentia expulsi, ad Rivergarium cum se recepissent, ab Legato Apostolico fusi nonnullos ex suis desideraverunt: ea in clade Nicolaus & Rolandus de Lando, cum aliis centum capti fuere; quo anno, quod à Gibellinis recuperatum fuerat, castrum Seni à Placentinis direptum ac dirutum fuit.

An. 1323. Antonius Grillus Genuensis Placentiæ pro Ecclesia Prætorem egit, cui eodem anno successit Jacobinus Pontecarallus Brixienfis; quo anno Legatus trajectis Pado copiis Insubres aggreditur; his cum instructo agmine occurrisset Marcus Galeatii Vicecomitis germanus, pugnatum est, claque accepta Insubres intra urbem Mediolanensem sese receperunt. Laudenses etiam cum nonnullis oppidis expulso Vicecomitum milite Pontificis Maximi præsidium receperunt; idem & Terdonenses ex alia, & Alexandrini fecerunt.

An. 1324. Albertino de Cantulo Rhegiense primum, mox Passarino è Turre Mediolanense, Prætorem pro Ecclesia agentibus, numeratis libris octo millibus Manfredi Lando Placentini castrum Arquatum recuperaverunt. Quo anno Ubertus de Arcellis, & Jacobus Strictus duo Oratores à Placentinis electi de urbis deditione facienda plenissimo jure ad Pontificem Maximum missi fuere. Per hos dies Rolandus Scotus, cum Placentinis addito sibi Ecclesiæ suffragio, quod contra Cremonam in Padi ripa situm erat, castrum de Malamorte trecentis ex hostibus interfectis vi armorum cepit.

Annus insequens Andriasium Rubeum Parmensem pro Ecclesia Prætorem Placentiæ habuit.

An. 1326. Egidio Ugono de Brixia pro Ecclesia Prætorem Placentiæ agente, in Italiam à Pontifice Maximo contra Ludovicum Baviaræ Ducem vocatus Joannes Rex Boemiæ Placentiam venit, indeque ad Papiam obsidendam perrexit. Per hos dies sub protectione Ecclesiæ civitas Placentina reviviscere est visa, nam & urbis mœnia refecta, & civium domus restauratæ fuerunt.

Annus insequens Lanzam Guarassendum de Bononia, & post eum Rubeum de Rubeis de Parma Prætores habuit; quo anno Ludovicus Imperator, Manfredi Lando, & ex fratre Conrado nepotibus castrum, & locum Vallis Tarri, cum tota ipsa Valle Tarri, & castrum, & locum Bardi Vallis Ceni tota cum ipsa Valle in feudum, cum mero & mixto imperio dedit.

An. 1328. pro Ecclesia habuit Prætores Placentiæ Stephanum de Manolesso Venetum, & post eum Jordanum Savignanum de Mutina.

An. 1329. Joannes de Orabonis Imolensis, & post illum Azo Noncrius Brixienfis, pro Ecclesia fuere Prætores Placentini.

An. 1330. Fervium de Gavatiis Bononiensem, & post illum Unicornum de Pavia, Prætores Placent. pro Ecclesia habuit.

An. 1331. Rodolphus Guarfendonus de Mutina pro Ecclesia Prætorum Placentiæ egit.

Anno proximo Franciscus de Parisiis de Alculo pro Ecclesia Prætorum Placentiæ fuit.

An. 1333. per Fratres, qui Divi Augustini Heremiti dicuntur, intra mœnia urbis Placentinæ Divo Laurentio erecta fuit ecclesia. Quo anno legimus Sirum de Surinis, & post eum Joannem de Puteo, pro Ecclesia Prætorum egisse.

Anno proximo duarum ecclesiarum Divæ Annæ videlicet, & Divæ Mariæ Carmelitarum jacta fuerunt fundamenta. Quo anno pro Ecclesia Prætores fuerunt Arnaldus Vacherius primum, mox Petrus Lambertus de Bononia.

An. 1335. Franciscus Scotus, Alberti filius, expulso inde Pontificis Maximi præsidio Placentiam occupat; suorumque Scotorum auxilio Fontanenses, & Fulgosios urbe expellit. Hi in castro Sancto Joanne, Burgo novo, Vezolla & Cagnono cum sese recepissent, fortunæ benigniorem aspectum prætolari disponunt. Sub hoc Franciscus urbis Prætores legimus Federicum Cupellatum, Albertum de Casellis Placentinos, & Franciscum Tortum de Alexandria.

An. 1336. qui Vicecomitibus Olzifii arcem prodece voluisset, Calcagnus cum sociis post cruciatum forcipum in campo Feræ vivus defossus est.

Anno eodem Accius Vicecomes Mediolani Dominus collecto undique milite una cum extorribus Placentinis Placentiam obsidere statuit; trajectis igitur Pado copiis, ut ad Quarticiollam Monasterium applicuit, quod per David Scotum tenebatur, castrum Casaligium vi armorum obtinuit, atque destruxit: inde ad civitatem ducens eam fossis & vallo circumdedit: septimo ejus obsidionis mense, qui exfulabant, Dondatius Malvicinus, Lancillotus Anguisfolla, cum Annibale, & Bernardo ejusdem familiæ per aquæ ductum urbis ingressum tentant; verum à vigilibus auditi dum regressum parant, Annibal occiditur, Dondatius autem cum reliquis, Bernardo in hostium manibus relicto, ad suos revertitur. Franciscus autem, cum in dies alimenta deficere militibus, & subsidia sperare ab aliquo haud posse perpenderet, certis sub conditionibus Accio de civitate deditionem fecit; nam in Placentinorum & Scotorum Archivis invenitur, ut infra: *In nomine Domini. Amen. Anno ab Incarnatione Domini millesimo trecentesimo trigesimo sexto, Indiæ. quinta, die sabbati, quarta decima Decembris, Placentia, in palatio Communis, in publico & generali consilio dicti Communis presentibus sapientibus viris D. Leone de Diliario de Mediolano, Galvagno Ominio Mediolanensi, Joanne de Pigazano, Federico Cupellato jure perito, Joanne de Strictis, civibus Placentinis, &c. vir nobilis, sapiens, ac discretus D. Jacobus de Cassio de Valdetarrio Placentinus arbiter, & arbitrator, & amabilis compositor inter magnificum & excellentissimum D. D. Accionem Vicecomitem generalem Dominum Mediolani, Bergomi, Comi, Cremona, Laude, Vercellarum, & partis extrinsecæ Placentia ex una parte, & egregium militem Dominum Franciscum Scotum filium Alberti rectorem, & defensorem civitatis Placentia, & districtus suo nomine, & nomine, & vice Communis Placentia ex altera, &c. Volens D. arbiter finem ponere malis & partibus pacem dare, &c. sedendo, &c. Christi nomine invocato, &c. dixit, precepit, mandavit, arbitratus fuit & sententiavit, &c. primo, secundo, tertio, & quarto. Item, quod dictus D. Azzo, sive Accius sit, & esse debeat Dominus, gubernator, liber, & generalis civitatis Placentia, & districtus ejus, &c. Item, quod magnificus vir Joannes de Flisco Lavania Comes sit ejus Vicarius per duos annos continuos proxime futuros, cum mero & mixto Imperio, & omnimoda jurisdictione arbitratus fuit, & sententiavit. Item, quod ipse D. Franciscus habeat, teneat, & possideat*

castrum Florentiola Placentinum, cum omnibus redditibus, & obventionibus suis, & cum omnibus pedagiis, & gabellis consuetis, &c. Item cum dignum sit & justum, quod, qui cedit dominio, remaneat liber, arbitratus fuit, & pronuntiavit dictus arbiter, quod dictus D. Franciscus Scotus, & filii, habitatores, & laboratores ipsorum continui ab angariis, & perangariis, & ab omnibus, &c. sint exempti, &c. Nec non ipsi, & omnes officiales Communis per ipsum D. Franciscum, vel ejus tempore deputati, & qui officia ab hinc retro habebunt, sint ab omnibus gestis & factionibus in Communi absoluti, nec possint per aliquos molestari, &c.

Pœniteat igitur mendacii Bernardinum Corrium, qui Franciscum Scotum Placentiam vendidisse scribit, nec precium ponit.

Anno eodem delectu habito Duce Fredulo itum est pro expugnatione castri Arenæ: ibi pugnatum cum esset, Placentini nonnullis ex suis desideratis in fugam vertuntur, Fredulus à civibus prodicione suspectus carceri mancipatur.

An. 1337. Guiscardum Lanzam de Grumello Bergomensem Placentiæ Prætorum habuit.

An. 1338. Martino Aliprando de Mediolano Prætorum Placentino Franciscus Scotus omnibus, quæ in Florentiola habebat, juribus Azzoni Vicecomiti renunciavit, in cujus recompensationem super salinas Communis Placentiæ libras mille quingentas rehavit. Item apud portam, quæ sancti Antonini dicebatur, Arcem fundaverat Vicecomes, cum ad concordiam reductos cives omnes in urbe continere nititur.

Annus insequens Gasparinum Crassum de Canturio Prætorum Placentinum habuit.

An. 1340. Bronzinus de Caimis Mediolanensis Prætorum Placentinum egit.

Annus insequens per sex menses Buselmum Mantegatium Mediolanensem, per reliquum anni Ramangum de Casali de Mediolano Prætorum Placentinum habuit.

An. 1342. Othone Burro de Mediolano Prætorum Placentino Rugerius Gazius patria Placentinus, sedente Benedicto, ejus nominis duodecimo, Pont. Max. Placentinus Episcopus ordinatus, sedit annos sexdecim, sepultusque in Ecclesia majori juxta altare sanctæ Agnetis. Quo anno Padus fluvius ultra viventium memoriam excrefcens, & homines, & bestias sine numero una cum ejus fluvii pontis parte secum traxit.

Eodem anno castrum Arquatum ingressus Legatus Apostolicus à viris ejus loci coram Guidone Cimollo, Francisco Scoto, Leonardo de Arcellis & Gulielmo Roncarollo, atque Verzufio Lando nomine Ecclesiæ fidelitatis juramentum accepit.

An. 1343. Joannes de Bexozolla Placentiæ Prætorum agens in libras octingentas ex minus justa administratione prædecessorem multavit. Quo anno infra duorum & quinquaginta dierum spatium pons Padi erectus fuit, cujus expensæ ad libras quinque millia quingentas adscenderunt. Pro refectione etiam pontis Trebiæ libræ septem millia octingentæ solutæ fuerunt.

An. 1344. Princivallum Gurverium Astensem Prætorum habuit.

An. 1345. Otholino Burro de Mediolano Placentiæ Prætorum pestis per totam Lombardiam desævians, cum omnibus prægnantibus mortalium medietatem assumpsit.

Anno proximo, Joanne Bressano de Mediolano Placentiæ præturam agente, inter Pontificem Maximum & Vicecomites pax firmata est; dissidiis tamen laborabant Placentini; nam aliis infestus sua quisque servabat, ubi autem omnes infestissimi videbantur, & maxime Rotofredi Turris cum castris Calendaschi, sancti Himenti, Caurfii, Basilicæ, Larzani, Bardoneziæ, Gragnani inferioris Carpancti,

neti, Zenæ, Valconasii, Vezollæ, Rizzöllii, & Diolli: per hos dies enim tot homicidia, direptiones, furta, adulteria, incendia, & sacrilegia perpetrabantur, ut relictis etiam domibus tot abierint, quod nec medietas mortalium in agro remanserint.

Annus insequens Joannem de Mandello Mediolanensem Prætorem habuit.

An. 1347. Arx in castro Arquato erecta, turrisque templiejus loci citra ecclesiæ detrimentum Placentinis ad plenum satisfaciendis destructa fuit. Per hæc tempora platea major Placentiæ jussu principis fortificata est, publicoque ære civium, domus co in loco inclusæ, emptæ, atque disruptæ.

An. 1348. Prætor Placentinus fuit Gaspar de Comitibus Mediolanensis, cui eodem anno successit Gentilinus de Suardis Bergomensis.

Annus proximus Antigollum Burrum, patria Mediolanensem, Prætorem Placentiæ habuit.

An. 1350. Prætorem Placentiæ agente Joanne de Casate Mediolanense, Joannes Vicecomes Mediolanensis Archiepiscopus, Luchino fratri in Insubriæ & Liguriæ principatu succedens, Placentiæ etiam dominium obtinuit, regnavitque pacifice per annos quinque.

An. 1351. Mapheus de Mandello Mediolanensis Prætorem egit Placentiæ, cui eodem anno successit Faustinus de Madiis de Brixia.

Annus insequens Otholinum Burrum Mediolanensem Placentiæ habuit Prætorem.

An. 1353. Joannes Tornielus Novariensis Prætorem Placentinum egit.

An. 1354. Blasius de Capellis Mediolanensis, & post illum Albertus Ancisæ Marchio Prætorem Placent. egit.

An. 1355. Joanne de Pirrovano Præto Placentiæ ex turribus Palatii Communis Placentiæ una fulmine percussa adhuc monstrat vestigia. Quo anno, quinto nonas Maji, dum è Roma in Germaniam reverteretur coronatus Carolus, ejus nominis quartus, Imperator, Dondatio Malvicino, suisque successoribus, & hæredibus legitimis libere, & in feudum nobile in perpetuum, cum mero & mixto imperio, & gladii potestate dedit jus in castro Sancto Joanne de Olubra, & in tota valle Tidoni, & in Torrente ipso.

Anno eodem ipse Dondatus ab eodem Imperatore ejus Consiliarius, & commensalis factus est.

An. 1356. Albertus Ruscha Comensis Placentiæ Prætorem egit, cui eodem anno successit Blasius Capellus de Mediolano.

Annus insequens Zanardum Pusterlam Prætorem habuit. Quo anno Joanni Vicecomiti, Galeatius, & Bernabos, ex Stephano fratre nepotes, his conditionibus successerunt, ut Laudem, Placentiam, Parmam, Cremonam, Bergomum, & Brixiam, Bernabos possideret; Pavia vero, Como, Novaria, Vercellis, Terdona & Alexandria, Galeatius dominaretur; Mediolani principatu alternis annis uterque potiretur. Quo anno Ligæ exercitus per agrum Placentinum dissolutus pertransiit.

An. 1358. Francisco Burro Mediolanense Placentiæ Prætorem agente ad trium cubitorum altitudinem in agro Placentino nix ascendit. Quo anno Dondatus Malvicinus, ejusque filii, & descendentes Venetiarum cives ac Nobiles creati fuerunt; diploma penes Nebiani Marchionem esse vidimus.

An. 1359. Zanardo Pusterla secundo Præto Placentino Petrus ex Marchionibus de Cochonate, Clemente, ejus nominis sexto, Pont. Max. sedente, Episcopus Placentinus electus sedit annos duodecim. Hic quamplura jocalia ecclesiæ suæ donavit, sepultusque est in ecclesia majori juxta altare Divæ Luciae, quod ære proprio, & erexit, & dotavit.

Per hæc tempora pro Vicecomite contra Papien-

ses navali prælio pugnantes Placentini captis duobus hostium triremibus victores evaserunt.

An. 1360. Othino Mariliano Mediolanense Placentiæ Prætorem agente omnium ecclesiarum Placentinarum ejus anni proventus princeps iniquus à clero extorsit. Quo anno etiam peste sævissima laboratum est. Circa finem anni Bernardus Ricardi Anguisollæ filius miles, consiliarius, & equitum Galeatii Vicecomitis Dux Placentiæ moritur, sepeliturque in domo Fratrum Prædicatorum.

Eodem anno ad excavandas Arcis Papiensis fossas pro cubitis ducentis viginti quinque concurrere Placentini coacti fuere; quo anno in communi consilio Placent. libratis juribus Abbatis de Pulsano, sive de Quarticiolla, conclusum fuit jura pontis Trebiæ ad dictum Abbatem pertinere, recipiendo à singulo pedite extrario denarium unum, ab equite autem duos, teneaturque ipse Abbas dictum pontem reficere.

Annus insequens Petrum de Mandello Mediolanensem Prætorem Placentiæ habuit.

An. 1362. Gerardus Bulgarus Vercellensis Prætorem Placentiæ egit.

Anno proximo dum Antonius Tornielus Novariensis Placentiæ Prætorem ageret, quæ Marchioni Montisferrati servierant, Anglorum copiæ, (ad decem millia eorum numerus ascendebat) quo Pisanis militarent, per agrum Placentinum transierunt. Quo anno in castro Arquato populares nonnulli domum Ludovici & Uberti fratrum de Bagarottis ingressi magnam vini quantitatem effuderunt, direptisque ipsorum fratrum opibus ad publicos carceres cucurrerunt, eosque nexu solutos abire fecerunt, mox ablatis ab Judice ejus castri clavibus exactorem fiscalem etiam interfecerunt, indeque statim fugerunt.

Anno 1364. Carolo de Colato Trivisano Placentiæ Præto, dum ex Pavia Placentiam rediret, qui quarundam glarearum in confinibus Ripaltæ agri Placentini existentium occasione cum Francisco Scoto litigaverat, Beltramus de Lando per eundem Franciscum, & complices interficitur. Ea egit res, ut, & Franciscus ipse proscriberetur, & ejus domus solo æquaretur. Ejus facinoris rei judicati fuerunt Gulielmus de Alegro, Joannes de Gazio, Petrus Arengus, & Franciscus de Zambano.

Anno proximo per D. Episcopum Placentinum Divi Francisci ecclesia consecrata fuit, Prætorem agente Francisco de Zagis Pisano.

Annus insequens Prætorem habuit jam tertio Zanardum Pusterlam de Mediolano, qui eo in officio Placentiæ diem clausit extremum populo gratissimus.

An. 1367. Matthæo de Mandello Præto Placentiæ in vicinia Divi Nazarii strætæ levatæ jussu Principis pro stipendiariorum habitatione incepta fuit Citadella, ac infra quinquennium maximis civium expensis finita, de qua vide Bernardinum Corrium in tertia parte *Historia Mediolanensis*, & in Archivis Placentiæ, in examine Francisci Duchi, penes Joann. Franciscum Riccium.

Anno proximo Pinanirum Vaidonum Tarvisinum Placentinum Prætorem legimus.

Annus is erat 1369. Guelpho Gualtero de Pisis Præto Placentino, cum ea tritici penuria Placentiæ fuit, ut à mense Januario ad Cal. Junias, qui septem solidis emi solebat, starius frumenti veniret solidis quadraginta, & amplius, fabæ autem, & vicæ solidis duobus & triginta. Eam ob rem panis gabella fuit ablata; talis penuriæ trium mensium pluvie causa fuerunt.

An. 1370. Balzarollus de Badagio Prætor Placent. erat.

Anno proximo, Joanne de castro Bardo Præto

Placentino pro impetranda pluvia, quod est in clau-
stro Divæ Mariæ in cortina, Divi Antonini Mar-
tyris vetus sepulchrum apertum est, pluviaeque per
totum Placentinum agrum subsecuta. Quo anno
Joannes de Suzano Placentinus Ordinis Heremita-
rum Divi Augustini Artium, & Theologiae Do-
ctor insignis ac famosus diem clausit extremum.

An. 1372. Francisco de Zagiis Pisano Placentiæ
Prætozem agente Franciscus de Castilione prior
Casædei, & Ubertus Zagus Placentinus Abbas san-
cti Joannis Baptistæ de Ravenna eliguntur Episco-
pi Placentini, sed ipsorum neuter ejus Episcopa-
tus possessionem valens accipere, (bello enim &
regionis tumultibus impediabantur) uterque sine
Episcopatu moritur: vacat sedes annis quattuor,
vel circa. Quo anno Galeatii Principis jussu (mili-
tiæ onus pro Bernabovæ fratre hic subibat) maxi-
mo cum civium dispendio ad obsidionem Astensem
per Placentinos missi fuere mille quingenti milites,
rusticive fossores; qua pro re à Clero Placentino
duodecim millia florenorum auri extorta fuere.
Tum Pontificis Maximi Legatus nonnullas equi-
tum ac peditum turmas ex Bononia in agrum Pla-
centinum mittens in Valle Tidoni hiemare jussit;
disposuerat enim Pontifex ipse una cum Amadeo
Sabaudia Comite, quo Vicecomitem ab Astensi ob-
sidione averteret, ejus terras aggredi, & expugna-
re succedente Fortuna. Hi igitur Tidoni Valle oc-
cupata nuncios miserunt ad Burgum novum, quos
vacuos, & rejectos, immo delusos, ut audierunt,
eo profecti vi armorum locum ceperunt, ac dimis-
sis tantum mulieribus viros omnes pro personali re-
demptione numerare coegerunt. Ea res tantum ter-
roris vicinioribus terris incussit, ut de deditioe ci-
tra omnem difficultatem cogitaverint. Tunc Gra-
gnanum inferius, quod erat Honofrii, & Reginal-
di fratrum de Scotis, castrum Motæ, quod erat
Nicolini, & Gerardoni de Ziliano, castrum Gazol-
læ, quod erat Bartholomæi Dulciani, castrum Ta-
veranghi, quod erat Petracini, & Palmarini fra-
trum de Mercallis, castrum montis Bolzoni, quod
erat Joannis de castro novo, castrum Cainfangi,
quod erat Joannis Malvicini de Fontana, castra
Piolzani, Missani, Passani, Carrigii, Trevotii, Cam-
primoldi superioris, sancti Himenti, Calendaschi,
& alia plurima deditioem fecerunt. Post hæc cir-
cundederunt castrum Sanctum Joannem, sed de
ejus expugnatione desperantes in agrum Papiensem
transierunt; ibi nonnullis castris obtentis militem
in hyberna dimittunt.

Anno proximo Prætoze Francisco, qui supra,
ex hybernis egressi Pontificis milites orientalem
Placentini agri plagam adoriuntur, Vigolenumque,
ac Pigatianum, & statum Momelianum, Larza-
num, Cornelianum, & alia castella citra difficulta-
tem obtinent: his peractis novo cum milite ex Bo-
nonia affuit Legatus, qui missis ad ea, quæ pro Vi-
cecomite adhuc se tenebant, castella de deditioe
nuntiis, illi de castro Sancto Joanne clam ad eum
defecerunt. Hi namque facta conjuratione contra
Vicecomitem Prætozem arma assumunt, stipendia-
rios armis spoliant, & ipso etiam Prætoze vulnera-
to Legatum accersunt, ac intra ejus loci portas,
cum Ecclesiæ præsidio introducunt.

Per hos dies Bernabos Ubertini Landi filius ad
Ripaltam castellum accessit, ingressusque Conradi
de Lando domum, Petrum Zanardum de Lando
una cum filio vocari jussit, fingensque alloqui il-
los interficit; mox ad ipsius Petri domum accedens,
quo ejus sibi fateretur, exhiberetque bona, ejus-
dem Petri uxorem torqueri fecit.

Jam legimus relictis in agro Placentino, qui præ-
sidia custodirent, cum copiis Bononiam reverterat,
cum Vicecomes amissa castella recuperare cupiens
multo cum milite Franciscum Estensem Ferrariæ

A extorrem ex Placentia ad Larzanum in confinibus
Placentini & Papiensis agri misit. Eo in castello
paucis cum rusticis circiter quinque & viginti erant
ex Burgundia pedites. Hos expugnare altero & al-
tero nixu cum nequivisset Franciscus, ex Vegiano
& Vigoleno accersita rusticorum multitudine viar-
morum præsidium cepit, interfectisque Ecclesiæ
militibus castellum igne consumpsit: nec his con-
tentus Franciscus æquatis solo mœnibus ex rusticis,
quos in loco reperit, tres per alterum pedem suspen-
di jussit. Mox per agrum Placentinum discurrens,
modo hoc, modo illud castellum oppugnare fin-
gens, nullum ex præsidiis ecclesiasticis inclinare po-
tuit. Interim Sabaudia Comes in Vercellensi ac No-
variensi agro Vicecomitem urgens Franciscum suo
cum milite eo properare coegit. Nec silendum,
dum Marsilius Bracifortis, qui alias Vicecomitis
Vicarium egerat, Cornelianum castrum suum pro
Ecclesia custodiret ab inopinato igne inde exire co-
gitur; cumque in Vjustini turre, quæ pro Eccle-
sia servabatur, se recepisset, ab illis de Sancto Geo-
rgio circumdatur, atque infra paucos dies ad dedi-
tionem coactus capitur, & ad Sanctum Georgium
ducitur; indeque Placentiam tractus extra portam,
quæ Sancti Raymundi dicitur, laqueo suspendi-
tur. Nonnulli ex his, qui Vigolenum castrum pro
Ecclesia servabant, ad castrum Sanctum Joannem
pro suffragio impetrando missi à rusticis quibusdam
capti, atque ad montem clarum ducti à Joanne An-
guisfolla inducuntur, ut eis assignandos milites tan-
quam ex castro Sancto Joanne obtentum suffragium
ad Vigolenum secum ducant: id factum cum fuisset,
castrum captum ac destructum fuit, Ruffinus
& Stephanus duo Vicecomitis rebelles ibi inventi
Placentiam transmittuntur, ac per alterum pedem
ultra Padum fluvium suspenduntur.

Mense Junio ejus anni Vicecomes castrum San-
ctum Joannem expugnare cupiens in Valle Tido-
ni Duce Jacobo Verme copias misit. Verum cum
se nihil proficere arbitraretur, (Donatius enim
Malvicinus pro Ecclesia locum omnibus cum Vallis
Tidoni præsidiis defendebat) messes circum circa
ea præsidia incendi ac consumi jussit; Vairascum
namque tantum Vicecomitis miles defensoribus va-
cum ceperat, ac igni combusserat; verum ab Joanne
de Acuto, quem multo cum milite venturum
perceperat, cum sibi timeret Vicecomes intra Pla-
centiæ mœnia se recepit, & quia unde militi ex-
solveret stipendia non habebat, Galeatius omnes
ejus anni proventus tam à clero quam à populo ex-
torqueri voluit.

Anno eodem Franciscus Confanonerius Leo-
nardo Dulciano inde expulso nonnullorum rusti-
corum suffragio castrum Zenæ occupavit, atque pro
Ecclesia servavit. Circa finem anni Antonius & Ro-
landinus fratres de Mancafolli Daniono eorum con-
sanguineo inde excluso Valconasium castellum pro
Ecclesia occupaverunt; idem Raphaelem Dulcia-
num fecisse legimus, qui spreto Vicecomite Cavur-
sium & Bardoneziam castella pro Pontifice Maxi-
mo conservare se ostendit; omnia namque in Pla-
centino agro bullire videbantur. Nunc Ecclesiæ
miles præsidia occupat, nunc Vicecomes ea recu-
perare dum nixum facit, messem comburit, diripit
opes, mœnia diruit, & quos sibi hostes putat,
mortales patibulo affigit. Nunc per agrum discurrens
Sabaudia eques direptionibus, occisionibus,
& incendiis omnia foedat. Tunc sibi timens Vice-
comes, quæ in duas partes dividebatur, intra vide-
licet, & extra urbis mœnia, Citadellam de Fude-
sta haud sine maximo civium detrimento fundari
jussit.

Per hos dies Bartholomæus Donatii Malvici-
ni filius cum nonnullis electis militibus ex castro
sancto Joanne in agrum Papiensem properans in
mon-

montibus sitam, quam Petram vocant, Arcem cum funiculeis scalis ascendit, atque pro Ecclesia occupavit.

An. 1374. quo Lutherius de Rusconibus Comensis Placentiæ Prætozem agebat, mense Majo Joannes de Acuto cum copiis ecclesiasticis Placentiæ appropinquans inter Pletolas, Sanctum Bonicum, Quarticiollam, & Sanctum Antonium castra posuit. Quo anno pestis adeo invaluit, ut mortalium pars media sit absumpta: additum, & nebulæ tam importunæ, pluviamque fuerunt, quod in agris superfluo humore corrupta messis, nec femina quidem reddiderit, quapropter inaudita fames est subsequuta.

Annus insequens Lutherium, qui supra, Placentinum Prætozem habuit.

An. 1376. Spineta de Spinolis Genuensis Placentiæ Prætozem agente Conradus de Georgiis Papiensis Abbas Sancti Bartholomæi de Pavia, Episcopus Placentinus ordinatus Gregorio, ejus nominis undecimo, Pont. Max. sedente, sedit annos quattuordecim, sepultusque est in ecclesia majori juxta portam orientalem.

Annus insequens Lutherium, qui supra, habuit Prætozem.

An. 1378. Prætor fuit Spineta de Spinolis Genuensis.

An. 1379. Antonius Torniellus de Novaria.

An. 1380. Petrus Gutharius Astensis.

An. 1381. Lutherius de Rusconibus Comensis.

An. 1382. Paganus de Aliprandis Mediolanensis.

Per hæc tempora Galeatius Vicecomes, Joanne Galeatio filio relicto, diem clausit extremum.

An. 1383. Prætozem egit Nicolinus Torniellus Novariensis.

An. 1384. Prætor fuit Nicolinus, qui supra.

An. 1385. Andreas de Pepulis Bononiensis Prætor fuit.

An. 1386. Præpositus de Martinengo Prætozem egit.

An. 1387. Alleolus de Rusconibus Cremonensis Prætor fuit.

An. 1388. Joannes Garzonus Lucensis Prætor fuit.

An. 1389. Rapheto de Raphetis Prætoze Placentino Bernabos Vicecomes spreto Joanne Galeatio, ex Galeatio fratre nepote, Mediolani principatum ex toto sibi vendicavit; nec pro injuria id accepisse dissimulans Joannes Galeatius reliqua domini parte se continebat. Hic cum adolevisset Francorum Regis, à quo etiam dotis titulo Comitatum Virtutum in Gallis receperat, filiam sibi ducit uxorem. Ea mortua ipsius Bernabovis filiam, quo tutius, quod cogitaverat, faciliusque perficeret, secundam sibi desponsat. Tandem ægre ferens Bernabovem Mediolanensi principatu tandiu potiri, simulata religione sacras ædes frequentare, piisque, atque sanctis operibus insistere satagebat. Cum igitur ad sacram Divæ Mariæ ædem, in colle Mediolano imminente sitam, ex voto se profecturum finisset, decenti cum apparatu ex Pavia Mediolanum ire pergit. Hic milite exuto, nilque mali suspicatus, cum occurisset Bernabos duobus cum filiis ab Joanne Galeatii sicariis captus in Arcem Trecianam ducitur: ibique ad mortem carceri mancipatur. Mediolanum subinde ingressus Joannes Galeatius omnium civium plausu ejus urbis Princeps ac Dominus acclamatur. Ea deinde usus est celeritate, ut omnium, quæ Bernabovis paruerant imperio, civitatum de fide præstanda Oratores die postera affuerint, inter hos & Placentinæ Civitatis Oratores novum Principem recognoverunt.

Per hos dies Joannes Galeatius Vicecomes, Virtutum Comes, & Mediolani Princeps, Othonem, seu Othoninum Mandellum pro se ac filiis legitimis

A de Cavursio agri Placentini castello, ac villis ad illud pertinentibus, investivit, infeudavitque. Hic unus ex ipsius Joannis Galeatii studiosissimus in Bernabovis captura in ejus, quo vehabatur, equi frenum manum primus injecit.

Anno eodem ab ipso Joanne Galeatio Joannes Anguifolla realem ac personalem tam pro se quam pro filiis in perpetuum promeruit exemptionem.

Idem, & ab eodem, eisdem temporibus obtinuit Joannes Nicellus Nobilis Placentinus.

An. 1390. Guidone Vilmercato Prætoze Placentino, Philippinus de Confanoneriis pro se, suisque successoribus, à Communi Placentiæ realem ac personalem in perpetuum duraturam obtinuit exemptionem.

Anno proximo Ludovico Vistarino Prætoze Placentino frater Gulielmus de Cantuaria, patria Cremonensis, Ordinis Minorum, Episcopus Placentinus ordinatus, sedit annos octo, vel circa, Bonifacio, ejus nominis nono, Pontificem Maximum agente; inde translatus ad Episcopatum Papiensem.

Quo anno Galvagnus, & Manfredus Marchiones Palavicini, Pelegrinum, & Speculum, agri Placentini castella, à Joanne Galeatio Principe pro se, & filiis masculis, & legitimis in feudum perpetuum obtinuerunt.

C Anno insequens Jacobum Martinianum Perusinum Prætozem Placentinum habuit.

An. 1393. Jacobus de Pigiis Prætozem Placentinum egit.

An. 1394. Ugolinus de Scorignis Patavinus Prætozem egit.

An. 1395. dum Petrus Guolandus Placentiæ Prætozem ageret, qui antea Comes Virtutum appellabatur Joannes Galeatius Vicecomes, Mediolani Dominus, haud modico ære Ducatus dignitatem ab Imperatore cum obtinisset, maximo cum populi tripudio ejus dignitatis insignia suscepit.

D Anno insequens Antonium de Lagnello Pisanum Placentiæ Prætozem habuit.

An. 1397. die 17. Februarii Bindacio de Benedictis Pisano Prætozem Placentiæ agente, Brazalinus & Philipponus fratres Marchiones Palavicini ab ipso Joanne Galeatio Duce de Pelegrino, & Speculo castellis, cum mero ac mixto imperio, ac gladii potestate investituram iterum impetraverunt.

Anno proximo Nicolinus de Benedictis Prætozem Placentiæ egit.

E An. 1399. Jacobo Martiano Prætozem agente frater Petrus de Candia, Græcus natione, Ordinis Minorum, Placentinus Episcopus ordinatus sedit annum cum dimidio: inde translatus ad Episcopatum Novariensem, postmodum ad Archiepiscopatum Mediolanensem favore Principis Cardinalis, & tandem summus Pontifex creatus, Alexander, ejus nominis quintus, vocatus est. Hic moritur Pontificatus sui mense octavo, sepeliturque Bononiæ in ecclesia Fratrum Minorum.

Anno eodem Academia, & omnium bonarum artium studium, Joannis Galeatii Vicecomitis Mediolani Ducis privilegio Placent. tertio restauratur; in qua quidem Universitate principatum tenuit Bartholus Perusinus, ut infra, & Doctorum tunc legentium series, & eorum mensualia stipendia patebunt.

F An. 1400. Marfilio Pavizono de Alexandria Prætoze Placentino Petrus de Maineriis, patria Mediolanensis, Medicus Physicus Joannis Galeatii Ducis, Episcopus Placentinus ordinatus sedit annos sex, vel circa: Mediolani moritur, & in ecclesia Divæ Mariæ Heremitarum sepelitur. Quo anno 17. Januarii Fratre Silvestro de Senis regularis vitæ Franciscano instante ad tollendas civium similtates ac factiones, viri septem electi fuere, videlicet, Joannes de Cigallis Juris utriusque, parique professio-

fectionis Matthæus Todiscus, Lazarus à Porta, Joannes Scribanus, cum Ludovico Sixto de Burlartium ac Medicinæ Doctore, & Petro de Vezolla, ac Jacobo Marengo: & die 22. per præfatos confecta statuta publicata ab maxima populi parte approbata fuere; octo millia siquidem fuerunt, qui jurejurando ea observanda esse firmaverunt, confectoque per Joannem de Ronchoveteri inter Guelphos & Gibellinos de pace instrumento subsæcuta est solennis processio.

Anno proximo Prætorè Marfilio, qui supra, Divæ Mariæ novæ super Rivum prope sanctum Joannem in canalibus sacra ædes erecta fuit, nunc destructa est.

An. 1403. Mortuo Joanne Galeatio Mediolani Duce inter novi Ducis Consiliarios haud parva oritur seditio. Hæc vulgata foris Magnatum discordia egit, ut in civitate Cremonensi Ugolinus Cavalcabos excitata seditione ejus urbis Tyrannidem occupaverit. Laudenses & ipsi ejectionis Gibellinis novum sibi Tyrannum crearunt Joannem Vincalem. Hos secuti in Legati Apostolici spe erecti Brixienfes, Bergomenses, & Placentini à Duce sese evulserunt, turbata namque adeo erant omnia, ut nec quidem civitas ipsa Mediolanensis Principi pro voluntate pareret; Placentiam namque ob civiles factiones infra biennium octies direptam, ad eamque solitudinis miseriam redactam legimus, ut per eam transeuntes vix cauponem, seu, in quo reficerentur, diversorium invenirent. Nam ultra dicta Blondi Foroliviensis, quæ invenimus in examine cujusdam Francisci Duchi super nonnullis capitulis, reperimus, ut infra: *Respondit quod veritas fuit, & est publica vox, & fama, quod alias de dicto anno 1403. & de mense Martii, videlicet die quinta decima ipsius mensis, & si male non recorder, quadam die sabbati hebdomada Lazari quondam magnificus Otho de Tertius D. Cabrinus de Fondulis, D. Joannes de Vignate, & quamplures alii Capitanei armorum, & cum magna quantitate armigerum tam peditum, quam equestrium, & rusticorum diversarum civitatum & locorum, intraverunt dictam civitatem Placentiam, & posuerunt ad sacomanum illos de Squadra, illos de Anguisollis Placent. licet pauci fuerint publice clamando, mora, moram Modogessii. Hæc ex Archivis penes Joannem Franciscum Riccium: quæ sequuntur in quibusdam fragmentis invenimus. Vallum in Divi Sixti monasterio contra Citadellam alterum, alterum contra sancti Antonini Arcem extruxerunt; verum cum urbem tueri non auderet, Duci restituit. Eam pro Duce ingressus Facinus Canis, & Citadellam, & arcem superiorem dolo cum obtinisset, se ejus urbis Ducem proclamari jussit. Hic Joanne de Novo urbis Prætorè creato cum Gibellinis ad debiliora aggerum ac moenium loca reficienda instabat. Monasterium siquidem Divi Sixti dirui constituerat; verum bonorum Civium se opponens intercessio id facinus impedit. Tandem cum Duci resistere se posse desperaret Facinus direptam exhaustamque urbem relinquens abiit. Tunc Philippi Vicecomitis promissionibus allectus Otho Tertius inter portam Cremonensem, & eam quæ sancti Lazari dicitur, fracto muro noctu urbem ingreditur, & tam Guelphos quam Gibellinos militi diripiendos exponit. Et cum hyems solito frigidior esset, destructis domibus milites tectorum ligna comburebant, urbem namque eruere, ac penitus destruere statuerat Otho, nisi cum stipendiario ære Jacobus Vermes cito affuisset. Nec his contentus Otho Placentiam suam cum milite egressus nulli parcendo agrum infestare non desinit.*

Anno eodem convenientes Scoti, Landi, Fontanenses, & Fulgosii ad Ducissam, novumque Ducem, Mediolanum de postulandis, supplicandisque conventionibus Oratores mittunt petentes inter plu-

raab eis supplicata, ut exclusis, ac tanquam patriæ hostibus, proditoribusque ex urbe ejectionis omnibus utriusque sexus Anguisollis per ipsos Scotos, Landos, Fontanenses, & Fulgosios tantum civitas Placentina regeretur. Ii omnia, præter Anguisollorum rem concernentia, quæ Joannis Aliprandi (Placentinorum Oratorum hic primus erat) judicio referabantur, quæ petierant, cum impetrassent Placentiam revertuntur; hæc ex instrumento invento penes Joannem Franciscum Riccium: quæ sequuntur ex Bernardino Corrio habuimus; tum de re certiores facti Anguisollæ urbe relicta ad sua se retraxerunt castella; hos relicti, qui eam custodirent, in urbe trecentis equitibus insæcuti Galvagno Lando Duce Scoti cum cæteris civibus illorum castella tam infense oppugnare cœperunt, ut omnibus etiam illac transeuntibus agrum Placentinum redderent infestissimum; tum quo, & eam urbem quietiorem, & illius agrum omnibus tutiorem redderet Dux, quos in agro Bononiensi in hybernis habebat, ducentos cataphractos equites Placentiam properare jubet; hi Placentiam profecti, cum se ab Placentinis spreto, urbeque exclusos perpendissent, ad Pontenerium retrocedentes locum diripuerunt; & hoc est quod innuere videtur Corrius, cum dicit anno 1404. septima Januarii, opera & arte Guelphæ Factionis à Duce defecisse Placentiam; & tunc ejus urbis Prætor, cum militum Præfecto in Arce, ubi cum Cornelio de Roma Nicolaus Crivellus erat, se receperunt, atque ad proximum mensem Maji usque illam optime servaverunt; Dux namque novo delictu habito ad eam urbem expugnandam misit: sicque vigesima prima Maji vi armorum Placentiam ingressi Vicecomitis milites diripiunt, ac (ut jam diximus) in solitudinis miseriam reducant.

Interim Joannes-Maria Mediolani Dux carcere diu afflictam matrem veneno necat, deinde in alios etiam tam crudeliter desævire est visus, ut citra omnem causam plurimos interfici, nonnullos etiam cives canibus lacerandos objici jussit; & cum haud procul infania ejus vita ab omnibus propemodum risa fuisset, tandem sibi timentium domesticorum gladiis confossus est, anno principatus sui sexto.

An. 1404. Franciscus, & Joannes fratres de Scotis, à Joanne-Maria Mediolani Duce Comites creati, Franciscus Vigolenum, Joannes Agacianum castella, quæ jam possederant, cum mero ac mixto imperio, & gladii potestate, tam pro se, quam pro filiis legitimis, ac naturalibus in feudum perpetuum acceperunt.

An. 1405. Galvagnus de Lando pro se, & filiis suis, cum omnibus, quæ prædecessores sui prius habuerunt, tam virtute olim factæ venditionis Urbertino Lando per Commune Placentiæ, quam etiam aliorum jurium, à Joanne-Maria Mediolani Duce castrum Complani, cum mero ac mixto imperio, ac etiam pro gladii potestate, & in perpetuum feudum accepit.

Anno eodem die 13. Septembris, idem Dux Bernabovi Lando, & ejus descendens masculis legitimis Vegianum, Comitissam, Valeriam, Casellas Padi, Roncharollum, sanctum Petrum in Cerio, Pulignanum, Sparaveriam, Pontemclavenæ, & sanctum Nazarium agri Placentini castella, cum mero ac mixto imperio, & gladii potestate commisit regenda.

Eodem anno Castellatium castellum, cum mero ac mixto imperio, & gladii potestate Joanni, Antonii Cornazani Senensis filio, suisque filiis legitimis in nobile feudum à Joanne-Maria Duce Mediolani concessum est.

An. 1407. die 16. Aprilis Franciscus, & Joannes fratres de Scotis ab ipso Joanne-Maria Duce in feudum, cum mero & mixto imperio pro se, & suis filiis legi-

legitimis, & descendentes, quod Boromei fuerat, qui à suis juribus deciderat, castrum Arquatum cum suis jurisdictionibus acceperunt.

An. eodem Branda de Castilione, patria Mediolanensis, sub tribus simul sedentibus, imo Ecclesiam Dei scindentibus, schismaticis Pontificibus, sedit in Episcopatu Placentino annos quattuor, vel circa. Inde Cardinalis factus (ut tunc moris erat) Episcopatu cessit.

Per hos dies apud locum, qui dicitur *alla ca de*, agri Placentini Joannes Anguisfolla Aleranum Episcopum Albensem Marchionis Montisferrati ad Pontificem maximum Oratorem spoliavit; ob quod facinus à Nicolao Pont. Max. & anathemate percussus, & à Divinis interdictus fuit: vide penes Joannem Franciscum Riccium.

An. 1408. Franciscus, & Antonius fratres Malvicini de Fontana ab Joanne-Maria Mediolani Duce Nebiani, Staderiæ, Zenevereti, Casariæ, & Vicibaroni, quæ pridem habuerant, locorum Marchiones, cum filiis legitimis, cum mero ac mixto imperio creati sunt.

An. eodem 25. Augusti Philippus de Arcellis Othoni de Tertis adhærens inde expulso Jacobi Verinis præsidio Arcem Olzifii occupavit.

Circa finem anni Philippus-Maria Vicecomes, Joannis-Mariæ fratris, ac Mediolani Ducis morte percepta ex Papia optimo cum milite Mediolanum properans, quod turbulentissimum invenit, superatis iis, qui illud sibi arrogaverant, infra paucos dies dominium fratrum recuperavit. Et Placentia inter hos tumultus suis seditionibus vexata eidem Philippo tandem paruit. Quo anno invenimus ipsum Joannem-Mariam Ducem Trojam, aliàs Veratum, Montem Bisogum, Montemventanum Vallis Luretæ in Comitatum erexisse, ejusque Comitatus Martinum, & Antonium de Arcellis Nobiles Placentinos, eorumque filios legitimos, & naturales, cum mero ac mixto imperio, & gladii potestate Comites creavisse; id jurisdictionis Philippi Ducis diplomate eodem anno confirmatum legitimus.

An. 1410. Joannes, ejus nominis vigesimus tertius, Pontifex Max. schismaticus, licet cum Sigismundo Imperatore Placentiæ conveniens de convocanda apud Constantiam Germaniæ generali Synodo optime stabilivit.

An. 1412. Frater Alexius de Sergio, patria Mediolanensis, Ordinis Minorum, Branda prædecesore suo interveniente, ex Episcopatu Gabienti ad Episcopatum Placentinum translatus sub schismaticis Pontificibus sedit annos octo, sub veris post Concilium annos septem & quinquaginta; Cremonæ moritur, sed Placentiam delatus in ecclesia majori sepelitur.

An. eodem die 20. Septembris Vallis Tidoni agri Placentini, cum omnibus terris, castris, & villis in ea existentibus, videlicet castro sancto Joanne, Burgo novo, Puzano, Curano, Piolzano, Montebolzano, Sarmato, Mota, Tavernago, Saturno, Agatiano, Poasio, Lisignano, Missano, Rezanello, Fabiano, Cassetano, Vizano, Valciosa, Cantono, cum Buffaloria, ac territorio Frignani, Planellis, Traolajum, Sallam, Arcem Olzifii, cum tota Valle Pegorariæ, Arcellis, Castrum novum, Calendasum, Zilianum, Montalbum, Agacinum, cum turri de Rotofredo, cum eorum terris & territoriis suis Philippus-Maria Dux ad Comitatus dignitatem erexit, atque Philippum, & Bartholomæum fratres de Arcellis ejus Comitatus, cum mero ac mixto imperio, gladii potestate Comites creavit, filiosque eorum legitimos in perpetuum ea in dignitate succedere declaravit.

An. eodem Philippus-Maria Dux Mediolani

A Manfredo Lando, quod ab Joan. Maria Duce Galvagno patri concessum fuerat, Ripaltæ dominium confirmavit.

An. 1414. Bernardonus Anguisfolla pro se, suisque filiis legitimis, cum mero ac mixto imperio, & gladii potestate de castellis Ripæ, Montis sancti, & Grazani, cum eorum villis à Sigismundo Imperatore infeudatus fuit.

B An. eodem die 20. Februarii per Sigismundum Imperatorem Albertus, & Petrus fratres Scoti eodem in diplomate Comites castri Arquati nominati de Florentiola castello, & ejus villis investiti ac infeudati sunt. Quo anno idem Albertus ab ipso Imperatore Duglesi & Vigoleni Comes dictus; factusque ejusdem Imperatoris Consiliarius omnium bonorum suorum exemptionem & immunitatem promeruit. Hic etiam Albertus ab eodem Imperatore castri Arquati, cum Valle Ardæ, & Valle Clavenæ à flumine ipsius Clavenæ ad Vigolenum, & Castrum novum Scotorum investituram promeruit, ut patet in Bulla Imperiali data Cremonæ die 12. Februarii an. 1414. in Archivis Scotorum.

C An. qui supra, Philippus de Arcellis, Comes Vallis Tidoni, quod ejus sororem sibi desponsare (forte promiserat) noluisse Philippus Vicecomes Dux Mediolani, ei indignatus Sperono de Petra sancta interveniente Tyrannidem Placentiæ una cum Bartholomæo fratre hoc modo sibi usurpavit. Nam per muros Civitatis inter portam strætæ levatæ, & sanctæ Victoriæ, cum rusticorum multitudine Bartholomæum germanum cum intromississet, rejectosque ab civibus intellexisset, Philippus multiplicato milite Civitatem aggreditur, vique armorum obtentam militi diripiendam exponit primum, mox cum se ejus Urbis Principem ac Dominum acclamari jussisset, ad nefanda, crudeliave animum vertit; alios namque obruncat, alios vivos defodit, alios autem in puteos dat præcipites. Sarmatum Scotorum castellum capto prius Alberto ejus familiæ principali per insidias occupat. Montem Zilianorum, ac Gragnanum Scotorum expugnat, ac diripit. Vallem Nuriæ ingressus Nicellos urget, insequitur Anguisfollas, nec aliquos quiescere sinit; sed finem cito habuit iniquitas; duravit enim hujus Tyrannis menses circiter triginta. Ii fratres Bartholomæo de Bailanis Præatore Placentiæ relicto, Theodoro Montisferrati Marchioni, & Malatestæ adhærentes Philippum Ducem infeudare cœperunt; sexcentis enim equitibus Bartholomæus, totidemque Philippus præerat: tandem apud Gavum Alexandrini agri castellum fusi, non capti, (ut Corrius ait) sed in fugam versi fuere, ut clarius infra patebit.

E An. 1417. Ejecto inde Arcellorum præsidio Placentia per Philippum Ducem vi armorum recuperatur, militique diripienda exponitur: additum, quia Arcellis, qui Malatestæ Ariminensi se conjunxerant, resistere se posse desperabat Vicecomes, voce præconis mandat, ut infra duarum horarum spatium cives omnes Placentia excederent: sicque miseram civitatem per annos tres vacuum, ac penitus exhaustam, ita remansisse legitimus, ut tres tantum in ea personæ, una videlicet in sancta Brigida, una in sancto Joanne in canalibus, tertia in sancto Francisco vix inventæ fuerint; in foro namque, & plateis urticæ, vepres, & cicutæ, ita succreverant, ut etiam magni viri staturam excederent. Vix Philippus Dux Placentia discesserat, cum Pandolphus Malatesta cum Philippo de Arcellis Urbem ingreditur, expugnataque ea, quæ apud sanctum Nazarium erat, Citadella, quæ valde pauca erant, bonis omnibus ad portarum, fenestrarumque postes, ac valvas usque, Civitates spoliat, indeque recedit.

E

An:

An. proximo Philippus iterato Placentiam revertitur, & quod residuum invenit, ad portarum cardines usque inde auferri iussit: nam tantillum quietis sub hoc Duce Civitas Placentina habere promeruit: castella insuper omnia, quæ prius possederat, quo & nobiliores sibi gratiores, & urbem exhaustam omnino redderet Philippus diversis in feudum perpetuo concessit. In etiam sancto Joanne Arcem eo tempore inexpugnabilem erigi fossaque profundissima circumdari, cum iussisset, ex agro operarios, & etiam ex Vigoleno castello calcem & ligna pro eo opere Albertum Scotum conducere coactum legimus: id opus tribus annis anno 1422. perfectum invenimus, quo anno Antonium Raphaellem & Thobiam Othoni Mandelli filios de jam sibi per Joannem Galeatium concessio Cavursio castello, cum mero ac mixto imperio investivit.

Circa finem ejus anni Franciscus Carminiolla, generalis copiarum Ducalium rector, Burgum novum obsedit, captumque diripuit. Qui eo in loco erat Philippus de Arcellis noctu ad Venetos fugit; qui autem pro suffragio impetrando Genuam profectus fuerat Bartholomæus Philippi frater, cum Joanne nepote capti ante portam ejus castelli suspensi sunt.

An. 1425. Monasterium Divi Sixti per Monachos Observantiæ, & Congregarios sanctæ Justiniæ reformatum est.

An. proximo, Antonio Cornazano, & ejus filiis in loco Aringhæ, & portarum introitus immunitas, & exemptio per ipsum Philippum Ducem concessa est.

An. 1438. Idem princeps Montemventanum castellum in Comitatum erigens ejus loci Bernardonis Anguisollæ filium Comitem creavit. Quo anno Placentiæ terræmotus fuit.

An. eodem Conradino Vicomercato mediante Philippus Dux, cum Comitatus dignitate, & mero ac mixto imperio Bartholomæum Joannis Anguisollæ filium super Montem clarum, Statum, & sanctum Damianum agri Placentini castella constituit.

Eodem anno die 3. Septembris ab eodem Duce super Coranum, & Vairascum, cum mero & mixto imperio, ac gladii potestate Lazaro Todischo jus collatum est.

An. 1439. Ab ipso Philippo Duce exiit editum, quod, quotquot feuda, possessiones, vel officia ab eodem Principe obtinuerunt, omnium proventuum suorum medietatem infra dies quindecim, medietatemque infra dies triginta debeant persolvisse. Quo anno Joannes Anguisolla cum suis complicibus obsessio castello Spectino vallis Minæ damna haud modica ejus vallis incolis maxime intulit.

An. 1441. die 17. Octobris Joannes Franciscus de Vezolla Placentinus Conrado Vicomercato mediante, & pro se & pro filiis legitimis, cum mero & mixto imperio, & gladii potestate ab eodem Duce Comitatum Piolzani promeruit.

An. eodem ab ipso Philippo locus Montcochini, cum villa de Rosio medio Rolando Lampugnano cum mero ac mixto imperio, & gladii potestate collata fuerunt Bartholino de Nicellis; cui una cum Cabrino fratre realem & personalem exemptionem eidem Duci mille aureis numeratis concessam legimus, Vallemque Nurixæ sub ejus Principis protectione servatam.

An. 1441. Albertus Scotus per Philippum Ducem in feudum perpetuum & nobile, cum mero & mixto imperio, ac gladii potestate habuit Carpanetum, Sarmatum, Carrium, Moziam, Fontanam frigidam, eorumque pertinentia pro se, & filiis suis legitimis, & naturalibus: addita est per eundem Du-

ccm ipsi Alberto & Villa Vicimarini anno videlicet proximo.

An. 1443. 27. Martii Bartholomæus Coleo equitum Ducalium ductor non adspersendus maxima cum equitum & peditum copia contra rusticos exactionem taxarum equorum Ducalium negantes profectus in Vallem Nurixæ infra paucos dies multis ex suis desideratis, infectaque re, Placentiam rediit.

Die 11. Aprilis Alovivus Vermes ducentis cum equitibus, & octingentis peditibus Bononiam iturus Placentiam ingressus est.

Die 3. Maji in die videlicet Sanctæ Crucis hora tertia nix in magna quantitate in Civitate Placentiæ, & diocæsi descendit, arboreque ac vineas fructuum suorum spe privavit.

An. eodem nova Civitatis, nec cito finienda, perturbatio accidit; nam septima die Octobris hora diei tertia Fratres Regularis vitæ Ordinis Prædicatorum & majorum suorum, & Principis literarum munimine fulti conventum sancti Joannis in canalibus Placentiæ ingrediuntur, expulsisque inde Fratribus conventualibus, duobus tantum, videlicet fratre Antonio de Luna, & fratre Marco, exceptis, locum obtinent.

Die 22. Octobris Fratres conventuales introducti fuerunt in prædictum monasterium, jussique ibi manere, donec aliter ordinaretur.

Die 3. Decembris, qui ad hoc missi fuerant magister Joannes de Montenegro conventualium Provincialis, nonnullique Priores ejusdem Ordinis in favorem Fratrum vitæ Regularis contra Conventuales sententiam tulerunt, asserentes Fratres Observantiæ esse, & debere esse dominos totius conventus, alios vero non observantes posse ibi permanere expensis ipsius conventus, quoad fuerit eis per Superiores provisum.

Anno proximo die 11. Januarii, hora prima noctis Fratres conventuales, Fratres observantiæ verberibus & plagis etiam affectos extra conventum expulerunt.

Die 13. ex officialium Ducalium commissione capto prius Fratre Reginaldo Cartario, ac incarcerato pro restitutione Fratrum observantialium manu armata pugnatum est usque ad vesperam; dumque pugnaretur, & per tectum quoddam adscenderent, quidam frater Gulielmus de Gragnano armatus, jam in capite saucius, fracta, quam manu tenebat, lancea, è tecto in vicinum rivum cecidit: tandem dum tota die pugnasent, nec resistere valerent, ad conventiones ventum est. Post paucos autem dies spoliatum exhaustumque conventum Fratres Conventuales Fratribus Observantiæ reliquerunt.

Die 17. Februarii Fratres Observantiæ pacifice restituti fuerunt in conventu sancti Joannis, Conventuales cum strepitu omnes exierunt.

Die 30. Martii in aula Episcopali Placentiæ quamplures Religiosi, Nobiles, & Doctores convenerunt coram Episcopo & Commissario Ducali, & ibi multis hinc inde dictis & auditis, visis etiam literis Apostolicis, & Ducalibus cum rationibus utriusque partis confusi Conventuales abiire, Observantes autem magno cum gaudio domum rediere.

Die 10. Aprilis in die Veneris Sancti, prædicante in ecclesia sancti Joannis fratre Donato Observantiæ sancti Dominici, instantibus Conventualibus plures utriusque sexus in dictum conventum irruerunt, fractoque torcularis ostio claustrum sancti Alexii cum armis intraverunt, & ibi, non lapidibus tantum, sed etiam telis, & etiam balistis pugnatum cum fuisset, parum defuit, quin combureretur conventus; tandem pulsata campana, qui in platea majoris ecclesiæ prædica-

dicabat; D. Timotheus Canonicus populum ad Observantialium liberationem hortatur, sicque cum armata curia & turba Nobilium accedente ad locum Prætoris fugerunt improbi, ex eis tamen capti nonnulli in sancti Antonini Arce per aliquot dies servati fuere.

An. 1445. die 20. Aprilis Fratres Conventuales Ordinis Prædicatorum Placentiæ vi armorum iterum expulerunt ex conventu Sancti Jo. Fratres de Observantia: & die 26. ejusdem mensis Fratres Observantiæ vigore literarum Ducalium fuerunt restituti in eodem conventu.

Anno eodem die 9. Octobris Fratres Conventuales ex conventu prædicto injuriis & verberibus affectos Fratres de Observantia iterum expulerunt.

An. 1446. die 2. Februarii Fratres Conventuales magnam in platea communi fecerunt unionem, additis sibi nonnullis discipulis secularibus, perrexeruntque ad Divi Georgii ecclesiam, ubi tunc Fratres de Observantia se retraxerant, ut quosdam apprehenderent, ac carceribus manciparent, spe tamen sua fraudati fuerunt, optimis civibus interventibus.

Die 4. Februarii hora secunda noctis propter pericula vitanda, & Fratribus, & qui eos in domo receperat, Lazaro à Porta imminente, Franciscus Anguifolla ducentis cum armatis quattuor vitæ regularis Fratres ex ipsius Lazari ad Joannis Anguifollæ domum associavit.

Die prima Maji Fratres Reginaldus Cartarius, & Gulielmus Scurzanus ausu temerario ceperunt fratrem Thomam de Brixia Prædicatorem de Observantia intra portas plateæ communis, & cum nonnullis Gulielmo Banderna macellario favente ad conventum sancti Joannis secum traxissent, nisi à Curia Prætoris impediti fuissent.

An. 1447. Franciscus, & Jacobus fratres Nicolai Picinini filii tanquam Marchiones, ac Comes, Mediolanensisque communitatis conservatores Montis Canini, & Gragnani castella, cum villis Tuderti, Misani, Tranquillani, & Rezzani, cum eorum pertinentiis in nobile & perpetuum feudum, cum mero & mixto imperio, ac gladii potestate dederunt Vinciguerræ de Arena tam pro se, quam pro filiis legitimis; Picininus enim, Philippo Duce vivente, castrum Arquatum, Florentiolam, Burgum novum, & quæ Arcellorum fuerant castella ab ipso Duce obtenta filiis reliquerat. Quo anno, Duce ipso mortuo, cum singulæ ejus principatus civitates, vel libertatem sibi vindicare niterentur, vel certis inniti Principibus viderentur, Placentini Lazarum à Porta Juris utriusque Doctorem, Ludovicum Burlam Artium & Medicinæ Professore, Bartholomæum Malvicinum de Fontana, Franciscum de Ruffio, & Thomam Beraldum, quinque viros ad Civitatis regimen elegit primum, mox propter civium factiones, cum sibi timerent, quibus dedendi Venetis Civitatem plenior facultatem contulerunt, octo viros elegerunt, videlicet, Lazarum à Porta, Franciscum Artariam, Franciscum de Vezolla, Bartholomæum Malvicinum, Hieronymum de Lando, Bartholomæum de Fombio, Thomam Beraldum, & Julianum de Julianis. Hi trajecto Pado apud Casale Pusterlengorum Provifori exercitus Venetorum de Civitate deditionem fecerunt; ac Thadeum Estensem ipsius Venetorum exercitus Rectorem multo cum milite intra urbem secum retraxerunt. Id perpendens, qui Mediolanensium copiarum Ductor creatus fuerat, Franciscus Sfortia ex Cremonensi & Laudensi agro militem colligit primum, mox haud sine suorum maximo (Thadeus enim Placentiam egressus transitum impedire nitebatur) trajectis

A Pado copiis ordine, ut infra notato Placentiam milite cingit. Ab Oriente in suburbio peditum multitudinem, quibus haud procul equitum aciem statuit, eam, quæ Padum respicit, partem Carolo Gonzagæ commisit. Meridionalis autem plagæ, & Occidentis altera Francisco Picinino, altera Ludovico Vermi data est custodienda: & cum ab altero multum distaret, alter æquatis campis, qua hinc inde liber miles discurreret perviam, facilemque omnibus viam optime reddidit. Jam ejus urbis mœnia Francisci jussu pluribus in locis tormentorum Vulcanicorum ictibus aperta videbantur, obequitandoque è trina regione urbem aggredi militem cum hortaretur, statim, quo vehementer, equus Vulcanici tormenti ictu percussus illum solo reddidit. Hunc sagittis obrutum videntes ex adolescentioribus duo & saluti, & recentiori equo restituerunt. Hinc, quæ remissa jam videbatur, pugna reviviscere, ardentiusque augeri cœpta est: novum siquidem expugnandi genus Franciscus adinvenit; cum enim ex illa, quæ flumen respicit, parte diuturniori pluvia in unum congestæ aquæ ita succrevissent, ut inde militibus repletas naves ad mœnia applicari possent, id effecit Franciscus, ut ejus muri defensores impedirentur: sicque trigesimo secundo ejus oppugnationis die circa solis declivium cedentibus defensoribus vi armorum ingressus Sfortianus miles Placentiam avidissime diripuit. Qui illam custodiendam, defendendamque susceperat, Thadeus Estensis, secundum aliquos, noctu Parmam, indeque Rhegium effugit. Corrius illum de arce superiori facta deditione Francisco adhæsisse affirmat. Qui in arce inferiori cum nonnullis sese receperat, Albertus Scotus altera die de se deditionem fecit Carolo Gonzagæ, quod in navibus ordinandis impeditus minus prædæ accepisset; qui ad eam diem se defenderunt in quadam turre inventi quingenti cives donati sunt; tandem ad militum discordiam tollendam omnes Placentini, eorumque bona, quadraginta continuis diebus militi præda fuere. Proscripti fuere Albertus Scotus cum filiis, Jacobus Ripalta, & Hector filius, Manfredus Landus, cum omnibus Complani & Bardi habitatoribus. Hi tamen per Franciscum postmodum restituti fuere.

Franciscus igitur Mediolanensium nomine magistratu Placentiæ ordinato in agrum Cremonensem copias reduxit.

An. proximo variis seditionibus iterum agitati Cives Placentini Joanne Anguifolla, & Manfredo Lando intervenientibus, qui à Mediolanensium obedientia jam defecerant Francisco Sfortiæ sese dederunt. Hic ex agro Laudensi ubi contra Mediolanenses castra posuerat Placentiam profectus, ejus Civitatis claves, ut moris est, accepit. Postero die relicto ibi, qui sexcentis cum equitibus eam urbem custodiret, Thoma Bivaldo, in castra reversus est; fuitque Civitas Placentina sub Sfortianorum principatu per annos tres & quinquaginta.

An. eodem die 22. Novembris, quo eum sibi gratiorem redderet Franciscus Sfortia, quæ Verzusi de Lando jam fuerat, Ripaltam castellum cum centenaria Manfredo Lando, cum mero ac mixto imperio, & sibi, & filiis legitimis in feudum concessit.

An. 1449. Pro Picininis in Florentiola existens Angelus de Sancto Vitali inde cum hominibus ejus loci exiens, incisa turre locum Casædei igne consumpsit. Quo anno per Franciscum Sfortiam Mediolani Ducem noviter creatum Lazarus de Arcellis, Manfredus Landus, Joannes Anguifolla, Antonellus Rubeus com. & Jacob. Palmanus Equites creati fuere.

An. 1450. ultimo Augusti Petro, & filiis ex Palavicinis Marchionibus per Franciscum Sfortiam restituta fuerunt, quæ amissa ab eis dicebantur, Scipionis, Vallis plani, Costæ, & Isolæ, montis colli jura, cum pleno mero ac mixto imperio, tam pro se, quam pro filiis legitimis, & naturalibus. Quo anno Placentiæ peste laboratum est.

An. eodem Cavursum castellum per Franciscum Sfortiam Othoni Mandello, Raphaelis filio, cum mero ac mixto imperio, ac gladii potestate concessum fuit in feudum.

An. 1452. Placentiæ peste sævissima laboratum est.

An. proximo die 8. Maji Marcus, Bartholomæus, & Antonius fratres de Arcellis per Franciscum Sfortiam Ducem confirmantur in feudum Comitatus Montisventani.

An. eodem die 6. Junii quicquid Jacobo Palmano per Philippum Ducem infeudatum fuerat, cum mero ac mixto imperio, per Franciscum Sfortiam restituitur. Quo anno per eundem Ducem Zanino, Bertolini de Nicellis filio, feudum Montochini confirmatum est.

An. 1453. Joannes Campeus, patria Papiensis, Episcopus Placentinus ordinatus sedit annos duos & viginti; Papiæ moritur, sed Placentiam translatus in ecclesia majori sepelitur.

An. eodem Lazarus à Porta à Francisco Sfortia Duce confirmationem obtinuit ejus, qui suæ familiæ jamdiu fuerat usus, cum Taberna in loco ubi Albarella dicitur supra Padum tenendi & continuandi portum.

An. 1457. die 7. Aprilis Padus maxima damna vicinis inferens supra modum excrevit.

An. proximo nives ultra hominum memoriam altissimas legimus.

An. 1459. novum Prætozem in urbis ingressum associantes Jacobus Palmarius, & Antonius Malvicinus Equites se invicem intra portam strætæ levatæ suffoderunt.

An. 1461. Regno suo per Suldandum expulsâ Regina Cypri ad focerum Sabaudiz Ducem itura Placentiam venit.

An. proximo, Francisco Sfortia Mediolani Duce morbo laborante Jacopinus Pelicarius de Vegiano, vulgo dictus *il Peloja*, cum Negrino de Sancto Andrea, & Bianco Granello, ac rusticorum montanorum agri Placentini multitudine in arma erecti ad urbem properant, atque, nisi eis gravaminum abolitio concedatur, clamando rebellionem minitantur. Hos Conradi Foliani virtus pacatos ad propria redire cum induxisset, Honofrii Auguisollæ, & Tiberii Brandolini audacia iterum in arma concitatos nonnulla ejus agri castella occupare induxit. Contra hos multo cum milite missus Donatus de Mediolano infra paucos dies reddidit dissipatos: ex rusticis multi, inter quos fuerunt Bianchus Granellus, & Fornarinus eorum primarii, capti, ac patibulis affixi; Peloja laqueo se suspendit; Joannes Galeatius Anguisolla Honofrium fratrem ligatum Mediolanum ad Ducem misit; Donatus captum Tiberium Mediolanum secum traxit, ac cum Honofrio perpetuo carceri mancipavit.

An. eodem Albertus Scotus, Vigoleni Comes, mortuus est, ac in sibi super quatuor columnas erecta arca faultissime sepelitur.

An. 1465. Pons Padi renovatus fuit.

An. 1466. Franciscus Sfortia Mediolani Dux paralyti dissolutus moritur, cui ea in dignitate succedens Joannes Galeatius filius regnavit ann. novem, vel circa.

An. eodem jussu Joannis Galeatii Ducis tam offensiva, quam defensiva arma omnia à civibus Placentinis in palatio communi collata fuerunt, at-

que infra quinque dies restituta. Quo anno Dux ipse suam Placentiæ ingressum solennissima pompa fecit.

Anno, qui supra, voti compotes cives Placentiam in platea ecclesiam Divæ Mariæ Servorum fundari jussunt. Quo anno ex Franciscanis per ministrum suum Parma venienti peste infecti, quamplurimi moriuntur.

An. 1469. Varsium agri Placentini castellum cum suis juribus per Joannem Galeatium Ducem Mediolani in feudum nobile & perpetuum, cum mero ac mixto imperio, & potestate gladii Tristano, & Joanni fratribus de Scotis, eorumque filiis legitimis, ac naturalibus concessum fuit.

An. 1471. Pridie Idus Martii adveniente Antonio Lunate Senatore, Alberto autem Ripalta Procuratore, ut difficulter, ita gloriose, auctoritas conferendi doctrinæ insignia in Civitate Placentia coram Senatu Mediolanensi obtenta fuit.

An. proximo die 16. Maji Bessarion, Nicænus Græcus, Cardinalis in Gallias ad Francorum Regem profecturus Placentiam intravit, receptusque in Episcopio post prandium longam de Spiritu Sancto habuit disputationem. Quo anno die 2. Junii, ex Saluciis veniens Hercules Ferrariæ Ducis mater à Placentinis honorifice recepta fuit.

An. eodem hospitali magno datum est principium; cujus rectores eliguntur tres, videlicet per Episcopum, & capitulum majoris ecclesie, atque Præpositum sancti Antonini, quorum unus sit clericus, tres per Antianos Communis Placentiæ, tres per Abbatem sancti Savini, & sancti Sixti, & Guardianum monasterii Nazareth, nunc autem Campaniæ; duo per Consules Mercatorum, & ut aliqui remanent de negotio instructi, quinque per Deputatos anni præcedentis. Quo etiam anno fictitas fuit maxima.

An. 1473. die 29. Martii Xiston, Daciæ, Norvegiæ, Sclavoniæ, Sueviæ, & Gothorum Rex devotionis gratia Romam petens, Placentiam ingressus est.

An. proximo die 16. Maji Padus inundans animalia quamplurima absumpsit.

An. 1475. Michael de Marliano civis Mediolanensis ex Episcopatu Terdonensi ad Episcopatum Placentinum translatus eodem anno diem clausit extremum. Hic nonnulla sacrificia majoris ecclesie reliquit, ac condonavit ornamenta.

An. eodem Sacromorus de Mendotiis, patria Mediolanensis, Episcopus Placentinus ordinatus mense sui Episcopatus secundo translatus fuit ad Episcopatum Parmensem. Huic Fabricius Marlianus Mediolanensis civis successit; ex Terdonensi enim Episcopatu ad Placentiam translatus, sedit annos duo de triginta: Mediolani moritur; indeque ejus cadaver Placentiam translatum in ecclesia majori sepelitur. Hic Episcopus castellum sancti Himenti è manibus Nobilium de Arcellis ære proprio liberavit; Episcopales proventus citra alicujus offensam auxit in duplo, & vetustate jam fere consumptum Episcopale palatium restauravit, ipsiusque ecclesie ornamenta ac libros renovandos curavit. Quo anno per Antianos Communis Placentiæ Albertus Ripalta, Jacobus de Casollis de Rhegio, J. V. Doctores, Joannes-Maria Malvicinus Marchio, & Joannes-Franciscus Anguisolla Comes; quatuor viri super reformatione conventus, & Fratrum Sancti Joannis in canalibus Placentiæ electi fuerunt, qui ejectis conventualibus reformatos introduxerunt.

Circa finem anni Mediolani in Divi Stephani die natali, ejusque sacra æde, dum missarum solennia celebrarentur Galeatius Maria Sfortia Dux Mc-

Mediolani ab Joanne Andrea Lampugnano cive nobilissimo quattuordecim sicæ ictibus interficitur. Nec fugere præ turba, nec se occulere valens interfecto innumeris statim confoditur vulneribus. Reliqui ea in conjuratione inventi minutissimas in partes concissi fuere. Eo in principatu Joannes Galeatio Mariæ patri successit, cujus tutelam aggressi, qui Galeatii jussu exsulabant, Ludovicus & Ascanius, ejus Galeatii fratres, novem annos nato nepoti Ducis nomen tantum relinquentes, cætera ejus dignitatis omnia propemodum occupaverunt. Cum adolevisset Joannes Galeatio Maria, Ferdinandus Apuliæ Rex, cujus ex Alphonso filio nepotis huic desponsata erat, ut jam adulto nepoti principatum cederet Ludovico per Oratores insinuat. Hinc nigrioribus illæ grandinibus prægnantes genitæ nubes, à quibus totius Italiæ turbinis bellorumque procellæ postea descenderunt; vaser siquidem Ludovicus, quo sibi imminentem Ferdinandi potentiam minueret, nepotem ipso cum Rege verbis in longum protrahit ex una, ex altera uti ad sibi jure debitum Apuliæ Regnum descenderet recuperandum, Carolum Francorum Regem hortatur, sollicitat, ac, quo facilius in Italiam alliciat, commeatum promittit, ac profert. Nacta hac opportunitate Carolus novas copias prioribus addi, ac, quasi contra Othomanum Imperatorem profecturus, classem & omne belli apparatus disponi jussit.

An. 1476. Fratres Conventuales, aliàs sancti Joannis in canalibus, cum Fratribus sancti Francisci, & sancti Laurentii, additis sibi nonnullis plebejis, civibusque infimi generis, in ædibus cujusdam Vitalis armis & scalis ibi præparatis conventum ipsum sancti Joannis invadere, ac inde Fratres de Observantia expellere disponunt; verum aperta re Nobilium prudentia & arte taliter profectum fuit, ut nullum res sit fortita effectum.

Anno eod. Fratres Jesuati obtinuerunt locum & ecclesiam sancti Bartholomæi.

An. 1478. Locustarum innumeram multitudinem segetes devorantium pestis sævissima secuta est.

Per hos dies Placentiæ inaudita novitas accidit. Quidam, cujus nomen & cognomen honestatis causa silentio operire bonum judicamus, cum usurarius publicus teneretur, non sine populi derisione delatus est ad sepulchrum, sed à populo interdictum impediti clerici noctu illud sepeliunt; octavo die, quæ erat dies Pentecostes, post prandium undique supervenientes pueri, quos tota fere sequebatur Civitas, clamantes *Bajam, Bajam*, (sic vulgo cognominabatur avarus) ad ejus sepulchrum currerunt, & quod lapidæ malleis & sudibus (duo enim magni lapides superpositi erant) vix facere potuissent, digitis & baculis tantum pueri è vestigio perferunt; nam sepulchrum aperiunt, cadaver extrahunt, apprehensaque, qua cingebatur, fune per claustrum ad plateam trahunt; inde ad domum Commissarii Ducalis, cujus commensalis erat, ibique pluribus additis funibus per collum, per brachia, & per medium ad ejus domum trahunt, ibique coram uxore & filiis illudunt. Tandem *Bajam, Bajam* continuantes extra Civitatem tractum, & illudum apud Sanctum Spiritum nudum ad salicem cadaver suspendunt: nomen & cognomen vide in Chronica, quam habet Joseph Pastor.

An. 1481. Corpora Sanctorum Victoris, Domini, Gelasii, & Peregrini longo tempore latentia, inventa, Rufino de Lando Abbate sic ordinantur, lacteo marmore clauduntur.

An. 1483. Guido Rubeus, cum Jacobo fratre, & Venetarum copiarum Provifore, relictis omnibus, quæ in Parmensi agro possidebant, castellis per planam, spectantque viam multo cum equitatu

A ad castrum Arquatum, inde ad Rustigatum, & demum in Vallem Nuræ Joanne Lilio Nicello Duce pervenerunt; sed missis multo cum equitatu nonnullis peditum legionibus ad Vigolcionum Ludovicus Sfortia illos loco cedere coegit; nam Ludovicus in Parmensem agrum ducens Felinum Rubeorum castellum oppugnare adoritur.

Anno eodem die 28. Julii, Cardinalis, sancti Clementis Pontificis Maximi nepos, maxima cum pompa Placentiam ingressus, salutis recuperandæ gratia, ibi per aliquot menses moram traxit.

B An. 1484. Manfredus Landus locum Ferrariarum Vallis Nuræ, Arcemque ejus loci invitit Nicellis ab Atiate Ducali Consiliario emere ausus, dum locum obtinere nititur, facto impetu ejus vallis rustici furnorum folles incidunt, lacerantque malleos, & incudes destruunt, casas & stabula ferro & igne consumunt, omniaque fere ad ferrum calybemque purgandum necessaria instrumenta violenter inde exportant.

Die 16. Aprilis in die Veneris Sancti frater Petrus de Bergamo, & Theologus celeberrimus Ordinis Prædicatorum moritur.

C Die 13. Maji ejus anni, Conrado Troili, & Hectoris Scotorum famulo à Manfredi Landi famulis per insidias interfecto, inter Calaligium & Ripaltum castella utriusque factionis factus est armatorum concursus, sed per Ducem accitis partium capitibus rumor visus est quiescere.

Hoc anno die 22. Maji, Monachi albi indumenti montis Oliveti nominati ab Alexandro Marliano Abbate locum Sancti Sepulchri Placentiæ obtinent. Quo anno peste laboravit Civitas, caritas subsecuta, frumenti starius solidis 38. carnis libra denariis quindecim, par pullorum parvorum solidis 6. fœni plaustrum libris 12. butyrum den. 20. emebatur, sicque bellum, pestis, & fames in memoria hominum non audita.

D Per hæc tempora, cum Civitas aquarum penuria laboraret, nec prece, nec precio derivatas aquas ex Trebia in Urbem defluere sineret Manfredus Landus, per Ducis pœnalia præcepta ad id cum cogere, sicariis, & satellitibus, equitibusque quadraginta stipatus Placentiam ingreditur, civisque de sibi transmisso præcepto fastuose increpat. Interim per falsas literas Albertus Scotus Mediolanum ire cogitur, hunc Joannes, deinde Conradus Manfredi Landi filius, sequitur, tandem literarum falsitate per Ducem cognita Joannes Landus capite damnatur, Bartholomæi Scoti tamen interventu vitæ restituitur.

E An. 1495. Joanne Galeatio Mariæ Papiæ mortuo Ludovicus Maria patruus in Ducatu successit. Quo anno Carolus Francorum Rex multo cum belli apparatu in Italiam descendens Placentiam ingreditur, declinavitque in palatio illorum de Landis. Die sexto inde discedens per Parmensem & Rhegiensem agrum in Apuliam contra Alphonsum Regem perrexit.

F An. proximo Carolus Francorum Rex in Apulia cum exercitu revertens apud Glareolam agri Parmensis haud parva clade ab colligatis Italis afficitur. Joannistamen Jacobi Trivultii virtute per agrum Placentinum ductus in Astensem civitatem, qui superferat militem reduxit: inde in Gallias profectus illatam sibi ab Italis Principibus injuriam contra Ludovicum Sfortiam vindicare disponit: morte tamen præventus, & belli apparatus, & cito complendum in Italiam descensum Ludovico Andegavensi genero reliquit.

Annus is erat nonagesimus nonus supra millesimum quadringentesimum, cum Franci maximo cum exercitu Obenigno, & Joanne Jacobo Trivultio Præfectis in Italiam descendentes Alexandriam occuparunt ex una, ex altera Antonius Landrianus

drianus Ludovici Sfortiae archarius à Simone Hericone interficitur, æque omne diripitur. Ea affectus Ludovicus iactura, cum & militem, & delectus habendi spem amisisset, cum Ascanio fratre, & Maximiliano, atque Francisco duobus filiis ad Maximilianum Imperatorem in Germaniam profugit. Franci Mediolanum profecti intra paucos dies omnium ejus principatus Civitatum Oratores de deditioe acceperunt, æreque corrupto Bernardino à Curte Præfecto eam, quæ ad Jovis portam sita est, Mediolani Arcem obtinuerunt. Interim aliqui ex Placentinis Sfortiani nominis studiosi in armis erecti, & Prætoris, & Gubernatoris domos diripiunt ex una, ex altera Petrus quidam Corsicæ nationis arrepto cum Sfortianis insignibus vexillo clamare cœpit *Moro, Moro*, (id Ludovici Ducis cognomen erat) tum solita ira excandescens Franci Gibellinorum domos comburere minantur, fecissentque, nisi optimorum civium interventu pacati fuissent.

Anno proximo ab Mediolanensibus ex Germania vocatus Ludovicus Sfortia multo cum Helvetiorum peditatu in Italiam revertitur, amissumque principatum infra paucos dies cum recuperasset, ab ipsis, quos secum traxerat, Helvetiis apud Novariam proditus Francis in Gallias captivus ducitur.

Anno eodem Ascanius Sfortia Cardinalis Ludovici frater apud Ripaltam agri Placentini castellum ab Venetis captus Venetias ducitur, indeque Ludovico Francorum Regi in Gallias & ipse ducendus traditur. Captis igitur duobus Sfortianis fratribus, nemine penitus contradicente, Francorum Rex Insuadium Principatum infra paucos dies iterum recuperavit; fuitque Placentia Francis subiecta per annos duodecim, vel circa.

An. 1502. Senior quidam, cognomento *il Tartalia*, annorum octoginta duorum, qui per annos duos & quadraginta Herodianæ Dianæ ludum continuaverat, tanquam Hæreticus relapsus, & apostata à fide catholica per Inquisitorem hæreticæ pravitatis traditus est brachio secularis Curie, ac in platea majoris ecclesiæ combustus. Quo anno, & infra notati pari conditione igni traditi sunt, videlicet Longareta, cum duabus mulieribus de Cafaligio, Catherina de Complano cum sene, qui per annos quinquaginta in hæresibus perseveraverat, Bertholinus de Casadei, qui ad ludum cum Zochalis ibat, & Medico Corani fustigati sunt.

An. 1504. in Placentinis montibus rusticus quidam, cui nomen erat Berthole, cui & cum Paschino genero plures filii latrocinandi arte peritissimi cum essent, neque nobilioribus, neque vilioribus parcens, quos aurum, argentum, frumenta, vinum, aliudve, quod sibi proficuum judicaret, habere arbitraretur, sicariis stipatus statim adortus quicquid petebat vi & metu obtinebat, ferro etiam & igne cum omnia fœdaret de loco ad locum, cuiquam eis in montibus per plures annos aditus nullus tutus erat, etsi in dies capti furcis suspensi die ea multi fuissent, minui tamen illius facinorosa societas nunquam est visa; tandem de vita captus Mediolanum ad Regem proficiscitur, ab eoque in domum propriam remissus mortuus est in pace.

An. 1506. pro peste infectis extra mœnia Placentiæ amplissimum quadrato latere receptaculum constructum fuit; locus fossa circumdatus erat, cum ecclesia in medio quadri super columnas undique aperta cameras quadraginta pro singulo latere continens.

An. 1512. Julii, ejus nominis secundi, Pont. Max. è Venetorum suffragiis Maximilianus Sfortia Ludovici jam Mediolani Ducis filius expulsus inde Francis Ducatum paternum recuperavit. Et quia inter eas, quas cum Pontifice ipso habuerat, conventiones pro certa in militum stipendiis jam dilata-

stæ pecuniæ quantitate Placentiam & Parmam urbes eidem Romano Pontifici cedere promiserat, Placentina Civitas ex eo anno ad annum usque quingentesimum quintum decimum supra millesimum sub Rom. Ecclesiæ patrocínio optime quievit. Eam ob rem Lazarus Malvicinus, Antonius Maria Scotus, Petrus Bernardinus Anguifolla, & Camillus Landus quattuor Oratores de fidelitate præstanda Romam ad Pont. Max. missi fuerunt. Et, qui scandalis intra urbem obviarent, quattuor censores hi creati fuerunt, Erasmus Malvicinus, Joannes Anguifolla, Gulielmus Scotus, & Manfredus Landus. Insuper & quattuor alii, ut ad urbem accessus essent securiores, demandatum est, ut per agrum discurrentes liberas tutasque conservarent vias; hos voluerunt esse Albertum Malvicinum de Fontana, Albertum Scotum, Marcum Antonium de Lando, & Nicolaum Anguifollam; qui tunc cum Oratoribus missus fuerat Bartholomæus Baraterius una cum Lazaro Malvicino equestrem dignitatem sibi, Civibus autem immunitatem promeruit. Urbis Placentiæ pro Pontifice Maximo Joannes Guizardinus Bononiensis J. V. Doctor, Rector, & Gubernator primus ingreditur.

Circa finem anni die 29. Decembris Maximilianus Sfortia Placentiam ingreditur, indeque pro accipiendo principatu paterno Mediolanum prope-ravit: quo recuperato Julii Pont. Max. inopinata mors nunciatur. Nec defuerunt ex Gibellinis aliqui, qui ad repetendam Placentiam adolescentis Principis animum accenderent. Reversus igitur Placentiam, cum peditatu Hispano novis exactio-nibus, militumque expensis tam cives, quam rusticos infestare cœpit. Verum infra paucos dies Leonis Pont. Max. creatione percepta omnibus ejus Civitatis juribus Gubernatori Apostolico resignatis Mediolanum revertitur.

Annus is erat 1513. Petrus Scotus, cognomen-to Busius, quod suæ factionis (Guelphus enim erat) primatum ei denegatum fuisset, Gibellinis adhærens centum, & plus, cum sicariis per urbem discurrebat, & quotquot ex Guelphis inveniebat, vel interficere, vel saltem in ignominiosam fugam convertere nitebatur. Etsi Albertus, Gulielmus, Paulus, Cæsar, Paris, & Antonius Maria Scoti, Gisellus Malaspina, & Erasmus Malvicinus, ac reliqui contrariæ factionis, cum armatis suis in domibus se continerent, homicidia tamen quamplurima in dies perpetrata inveniebantur; ad eam namque civium furor insaniam ascenderat, ut etiam sacrarum ædium turrets pro aggere, pro mole, & pro arce illis essent. Et cum suis odiis facere satis in urbe haud posse perpenderent, Civitatem exeuntes totum Placentinum agrum omnibus infestum reddiderunt. Tandem Thoma Campesio urbis Gubernatore interveniente pax Civitati restitui visa est. Interim ab Pontifice Maximo Placentiam missis militibus, cum Francisco Bracforti capti nonnulli in carcerem traduntur; Antonius Malvicinus capite plexus est, multi autem fuga salutem sibi quæsierunt. Per hos dies Hispani agrum Placentinum plusquam mediocriter infestaverunt.

An. 1514. Nicolaus Scotus equitum Venetorum ductor, dum obsessis Bergomenibus succurrere nititur, à Sfortianis captus, atque Mediolanum ductus, contra jus belli capite punitur. Per hos dies quietis impatiens Petrus Busius tumultuario milite collecto, cum nonnullis vallis Nurie munitioribus locis Ferrerias Bertholini Nicelli castellum occupavit ex una; ex altera Claudius Landus, quod illorum de Arcellis fuerat, castrum Ronchi intravit; verum hi anathematis, proscriptionis, & rebellionis pœnarum in jam emanato diplomate Apostolica comminatarum timore Placentiam in-

gressi in ab civibus conclusam pacem consentire coguntur; contra Malvicinos enim, & Nicellos, atque Gisellum Malaspinam omnem se rem habere dicebant.

Anno proximo, qui mortuo Ludovico in Francorum regno jam successerat, Franciscus Dux Engolimensis, maximo cum belli apparatu in Italiam ruens deditam Maximilianum Insubrum Ducem in Gallias misit, potitusque Ducatu etiam sibi ab Leone Pont. Max. in percussio foedere promissam Placentiam obtinuit, posseditque per annos quinque, civibus intra, rusticis autem extra semper tumultuantibus. Penultima Decembris Bononiam pro alloquendo Pontifice Maximo profecturus Rex Placentiam ingreditur, atque in Paridis Scoti palatio honorifice recipitur. Interim Jacobus Vermes, cum nonnullis Placentinis extorribus, Nebiano direpto, quod erat Antonii Scoti, Languerram castellum comburit, Trevotium diripit, occupatoque Montalbo palatium ejus igne consumit ex una, ex altera Bernardinus Anguifolla Statum castellum occupat, Busiusque per agrum Placentinum discurrens direptionibus, homicidiis, & incendiis omnia foedat. Tunc qui in Placentina Civitate Proregem agebat sibi, & urbi ab extorribus timens, panis, vini, ac molendinorum exemptionem voce praconis edixit, sicque gratiores sibi & Regi cives cum reddidisset, omnem exsulum timorem visus est exuere.

An. 1517. Qui Vermium bona à Rege dono acceperat Galeatius Sanseverinus (scutarius Regius is erat) post unam & alteram oppugnationem Arcis Olzifii Jacobum Vermem ad deditionem coegit; suis namque cum rebus quemque inde exire abireque permisit.

An. 1518. Vafinus Malabaila Nobilis Astensis Fabritio in Episcopatu Placentino succedens biennio sedit; per commutationem deinde ad Astensem translatus Placentinum Antonio Trivultio cecidit. Quo anno Jacobus Sancta Columba, Francus natione, Placentiae pro Rege Gubernator facinorosos nonnullos de medio tulit; quorum famosissimus fuit, qui cognominabatur *Tempesta*, extra portam stratae levatae suspensus. Annoque proximo ad Praeueriam Busii castellum oppugnandum pergens vi armorum obtento praesidio ibi inventos suspendio necavit. Busius noctu aufugerat.

An. 1520. Antonius Trivultius Mediolanensis Patritius adepto Episcopatu Placentino inter bellicos tumultus per biennium tantum supervixit; Cremonae moritur; Mediolanumque delatus in patrum suorum sepulchro tumulatur.

Anno proximo Carolus Austrius Romanorum & Hispaniarum Rex de expellendis ex Italia Francis, cum Leone Pont. Max. foedus iniit. Delectu igitur ab utroque habito, dum Parmam obsidere contendunt, qui Placentia exsulabant, Jacobus Anguifolla, & cui Busius cognomen erat, Petrus Scotus cum exterorum innumera multitudine per agrum Placentinum discurrentes, & foris rusticos, & intra urbis moenia cives, ac Francos ipsos trepidare cogebant. Hi quo facilius in Placentiam haberent ingressum, de ejus urbis porta noctu sibi aperienda, cum Tameo quodam Tarvisino custode optime conveniunt. Verum aperta prodicione, cum eis, qui noctu ad moenia usque venerant, extorribus Tameus aufugit; missus siquidem multo cum equitatu ex Mediolano ad Urbis custodiam Hieronymus Trivultius una cum Caesare Scoto intrepide rem agebant; hi namque Placentia multo cum milite egressi Busium in Stato castello circumdant. Hic, ut erat cordatus, viriliter inde exiens viginti tantum ex suis desideratis per montium devia noctu aufugit. Franci Placentiam reversi captum Jo. Baptistam Zanar-

A dum ob inventas apud illum hostium literas capite puniunt. Dum Anguifollae cum Busio in Montecleari & Vegiani locis exsulum copias reficiunt, augentque, Trivultius, quo tutius rem agere videretur, Placentiae portas nobilioribus custodiendas distribuit; nam stratae levatae Paridi, & Guilielmo Alberto, & Gaspari Scotis sancti Raymundi; sancti Lazari; Caesari ejusdem familiae; Fudestae Joanni Antonio de Apulia; Burgeti autem Francisco & Alexandro portas observandas commisit.

B Interim Busius pilula plumbea in genu vulneratus Parmam curandus vehitur: ibi cum Prospero Columna pro Imperatore de obtinenda Placentia diu locutus nondum satis procurato vulnere cum Anguifollis, Jacobo Verme, Matthaeo Beccaria Papiense, & Bartholomaeo de Villaclara Brixienese, ac reliquis exsulis in agrum Placentinum revertitur. Interim Placentiae Petrus Franciscus Malvicinus, Christophorus Scotus, cognomento Mazzonus, ac tonfor quidam de prodicione suspecti carcere clauduntur; Mazzonus Mediolanum ductus capite punitur, reliqui aere mulctati dimittuntur. Landi fere omnes ad Cymbros exsulare coguntur. Eiusdem anni circa horam sextam noctis quartae mensis Augusti Placentiam adorti exsules, quae sancti Raymundi dicitur, adhibito igne urbis portam succendunt. Tum qui pro statione erant custodes, ne hostibus urbis pateret ingressus, adhibitis lignis incendium in majus, remque in longum proferunt. Jam scalis muros adscenderant, clamoribusque urbem implebant hostes, cum cives, & pauci, qui aderant milites ex hostibus quinque interficiunt; ex defensoribus aliqui vulnerati fuerunt. Ad auroram res protracta cum fuisset, à quo territi ignorarunt etiam qui aderant, infecta re omnes in fugam vertuntur; sicque extorribus unde venerant ad montana fugientibus, & custodibus pari terrore percussis ad propria dilapsis ad horam diei tertiam, & sine hoste, & sine custode ea urbis porta remansit. Tandem Agatiano ejus agri castello ab ipsis exsulis vi armorum capto inter dividendum praedam Busius interficitur. Hujus morte facti animosiores Regii milites (Francis namque Busius tremebundus erat) urbe egrediuntur, factoque impetu versos in fugam exsules interficiunt, vel in jam ex continuatis pluviis alveum suum excedentem Nuriam fluvium impellunt; indeque cum nonnullis captivis, ac praeda mediocri in civitatem revertuntur. Altera die iterum urbe egressi Regii milites apud Vicumvias, nunc vulgo *Vigoltianum*, ex hostibus centum occidunt, captosque aliquot in civitatem trahunt. Tandem, cum neque in militum numero & virtute, minusque in moenium ejus urbis firmitate fiderent Franci, hostesque in dies augeri & appropinquare audirent, (jam enim cum Helvetiorum copiis Antonius Pucius Pistorii Episcopus Florentiam applicuerat) relicta Placentia in Insubriam ad Odetum Proregem properarunt. Postero die Placentini cives, cum Gorro Gherro Fanensi Episcopo pacatum receperunt Romanae Ecclesiae praesidium.

E An. 1522. Ad Scaramuciam Trivultium Antonii Episcopi fratrem Episcopatus Placentinus deferretur. Hic cum Episcopatum ipsum per triennium jam possidisset, Catelano Trivultio ex fratre nepoti illius administrationem resignavit. Quo anno nova Divae Mariae de Campania sacra aedes fundata fuit: cujus primarium lapidem Petrus Recorda Episcopus Sebastensis, & Suffraganeus Episcopi Placentini solenniter imposuit.

F Circa finem anni die 18. Decembris mortuo Palavicino de Palavicinis ejus castelli domino Gorro Placentiae Gubernator castrum sanctum Joannem pro Ecclesia praecipue occupavit, sed per Arcem intro-

missi milites Hispani, & Ecclesie præsidium interficiunt, & castellum diripiunt.

An. 1525. Catelanus Trivultius, Mediolanensis Patricius, Episcopus Placentinus factus, sedit annos quinque & triginta, sepultus Mediolani in patrum suorum sepulchro.

Annus is erat 1527. cum pro Ecclesia urbem Placentinam ab Cæsarianis obsessam tueretur Guido Rangonius aggere & vallo primus eam urbem cingere cœpit, quam secuti formam Pontificum Legati ad eam, quæ nunc relucet, deduxerunt perfectionem; duabus igitur ex partibus obsessa civitas haud mediocriter premebatur; ad Nuriam namque Germanorum cohortes, ad Trebiam autem fluvios Italbrum & Hispanorum Duces castra posuerant, hinc direptiones, inde incurSIONES in dies cum fierent, ipsis etiam viatoribus præclusa itinera reddebantur. Eo in agro cum toto exercitu postquam hiemasset, nec expugnandæ civitatis spem aliquam haberet, cui summa rerum demandata erat, Carolus Borbonius vastato agro (ad nongentas vaccas secum traxisse fertur) Antonio Leva quattuor cum Germanorum, totidemque Hispanorum cohortibus in Insubriam redire iussu per Parmensem, Rhegiensem, ac Mutinensem agros Romam contra Pontificem Max. properavit.

An. 1529. Pontifici Maximo jam reconciliatus Carolus Cæsar, quo Imperii corona ab ipso ornari mereretur ex Hispania Genuam trajecit, inde Placentiam parvo cum militum numero pergens, ut & Pontifici ipsi ad eum excipiendum Bononiam ituro, & Italiae Principibus de communi concordia cogitandi, deliberandique spatium daret, ibi hiemavit. Quo anno Kal. Septembris hora quartadecima Bartholomæus Ferratinus pro Clemente, ejus nominis septimo, Pont. Max. eam Urbem regens Placentiæ Civitatis cingendæ novos muros auspiciatus Bartholomæum Pandolam, Vincentium Vitalem Cives Placentinos, & tertium Petrum Franciscum Viterbiensem architectos adhibuit. Itaque novis mœnibus, & fossis, novisque propugnaculis egregiis, cum inexpugnabili arce firmata octangularisque, ut infra patet, formata Placentia. Hic addatur picta Civitas.

An. 1536. Ex Neapoli revertens Carolus Imperator maximo cum exercitu per agrum Placentinum pacifice transivit.

Per hos dies ex Venetiis ad Mirandulam se conferens Guido Rangonius, cum Cagnino Gonzaga, ac Cæsare Fulgolio militem pro Francorum Rege undique contrahit, reductisque ad justam exercitus formam copiis, additoque sibi nonnullis cum militibus Petro Strocio per agrum Parmensem & Placentinum justis itineribus Genuam ducunt.

An. 1539. Paulus, ejus nominis tertius, Pontifex Maximus pro communi Christianorum concordia Nicæam ad Francorum Regem proficiscens Placentiæ Joannem Andream Pusterlam, Petrum Mariam Paverum, Jo. Paulum, & Joseph de Casate Equites creavit.

An. 1542. die 3. Sept. Locustarum infinita copia ex partibus orientalibus in Italiam venit, ita ut herbas virentes, messesque omnes minutas, ubi morabantur, eroderent, ac adurerent; quod non sine infausto præfagio universo orbi fuit; Dei tamen ope, hieme superveniente omnes interiire.

An. 1543. Paulus Farnesius Pont. Max. ad Buxetum agri Placent. castellum cum Carolo V. Imperat. longum sermonem habuit.

An. 1544. Petrus Strocus, & Ludovicus Ursinus Petilianus Comes undique contracto milite apud Mirandulam copias reducunt, & cum ad justum exercitus formam reduxissent trajecto Pado fl. per agrum Cremonensem stationes pro libito fa-

ciunt. Inde in Insubrem cum tentassent transitum everfo tramite ad Placentiam ea coguntur celeritate, ut, nisi eis Petrus Loysius Farnesius, copiarum Ecclesie tunc præfectus, navigiis succurrisset, in Padum fluvium ab superveniente cum copiis Cæsarianis Dauilo coacti fuissent. Per Placentinum igitur agrum in Papienses colles Cæsarianum equitatum fugitando cum evasisent, justis itineribus in agrum Terdonensem descendunt; ibi ab hostibus ad pugnam coacti victores primum, mox victi fuerunt.

Anno eodem, qui ducentis tantum cum militibus suorum cladem aufugerat, Petrus Strocus re-
fectis copiis ex Mirandula per Rhegiensem & Parmensem agrum ad Taurum fluvium duxit, inde per Placentinum sicut disposuerat agrum ducere ab Sfortia Palavicino armis prohibitus non sine suorum ingenti labore per ejus fluvii vallem Apennini juga ascendere, atque per Ligusticos saltus ad Francos in Taurinos gressum dirigere cogitur. Ab Augustino tamen Lando comeatum habuisse audivimus. Quo anno, quæ Sancti Antonini castellum dicebatur, Arx superior Pauli, ejus nominis tertii, Pont. Max. accedente consensu per cives destructa fuit. Et, quæ tredecim pinnis pulcherrime fastigiabatur, Turris ecclesie Sanctæ M. de Templo hoc anno una eademque die ictu fulguris bis tacta, cum ruinam minaretur, ad duas partes fuit excisa.

An. 1545. decima nona Augusti, hora sexta decima, Petrus Loysius Farnesius Pauli, ejus nominis tertii, Pont. Max. filius Placentiæ & Parmæ Dux acclamatur, atque à Bernardino à Barba Casalensi Episcopo pro Pontifice ea in causa, Marino Grimano Cardinali Legato Apostolico, & Catelano Trivultio Episcopo Placentino presentibus, in ecclesia cathedrali Placentiæ coram clero & populo Sfortia de Sfortiis ex sorore nepos, ipsius Ducis gerens vices, Ducalibus insigniis decoratur.

Anno proximo Petrus Loysius Placentiæ Dux circum circa Canonicorum Regularium Divi Augustini monasterium Arcem ædificare, molibusque eam munire cœpit, & quo opus citius perficeretur, collectis ex omni agro Placentino rusticis, eorum tria millia onera gestantium trecentis cæmentariis ministrare voluit, eaque celeritate & sollicitudine uti est visus, ut ad eam molem trium mensium spacium opus reducerit, quod posset cum antiquioribus Romanorum extructionibus comparari. Ea operis celeritas in suspicionem haud mediocrem primarios ejus Civitatis induxit. Quapropter Augustinus Landus, Joannes Anguisfolla, Hieronymus, & Camillus fratres Palavicini, & Joannes Loysius Confanonerius, cum nonnullis ex nobilioribus ejus urbis facta conjuratione ipsum Petrum Loysium Placentiæ in secretiori ejus camera decimo Septembris, hora quintadecima, an. 1547. jamjam pransum interficiunt. Ejus rei fama ex Arce veteri, aliàs Citadella, in qua facinus perpetratum erat, in urbem delata populum in arma erexit, ac, quem mortuum ignorabat, Ducis liberationem ad Arcem ipsam attraxit. Conjurati, cum *Ducem*, *Ducem* acclamantis populi voces sedare non possent, suspensum per funem ad fenestram Ducis cadaver ostendunt primum, mox, quo totius populi continuatum clamorem citius quiescere facerent, in præceps demittunt. Tunc cæteris audacior unus, quo de re alios certiores redderet, ad jam dejectum cadaver descendit, atque illius effigiem diligenter inspectans, illud veri Ducis corpus cæteris affirmavit. De re facti certiores Placentini ad propria redierunt; milites, qui in Civitate erant in unum conglobati, in novam Arcem sese receperunt. Tunc & populi, & mi-

militum timore soluti, in quod cum Cæsarianis convenerant, conjurati tormento Vulcanico faciunt signum. Nec segnius ex Cremona affuit suffragium: eadem siquidem die, hora licet tardiuscula, nonnullis cum equitibus advenit peditum multitudo, sicque altera die citra omnem strepitum optimis cum conditionibus (per decennium enim exactio nem leyamen civibus concessit) Ferandus Gonzaga pro-Imperator eam urbem pro Cæsare recepit. Interim qui in novam Arcem sese receperant milites, cum & alimentis, & omni prorsus carerent defensionis apparatu, à Civibus libere dimissi structo agmine Parmam profecti sunt. Hoc mali inter plura eo in tumultu passa est civitas, quod Archivi, in quibus ejus urbis cum totius agri dimensionibus scripta servabantur, à quibus impune hucusque dicere non licuit, igni consumpti fuere.

Hoc anno, qui observantiali titulo decorantur, Fratres Minores Divæ Mariæ de Campania locum ad habitandum obtinuerunt. Quo anno etiam Philippus Caroli Imperatoris filius Placentiam venit, cui mira arte elaboratam Placentiæ effigiem argenteam Placentini Cives obtulere.

An. proximo, qui ex cœnobio, quod in Arce nunc includitur, ejecti fuerunt D. August. Canonici Regulares Placentiæ in via lata sub ipsius sancti Augustini titulo novum, amplissimumque fundaverunt monasterium.

An. 1549. Padus ex nimio gelu congelatus homines & currus sustinebat.

An. 1555. Christophoro Madrucio Cardinali, ac pro Philippo Austrio Hispaniarum Rege Infubriam regente, & Cosmo Medice Florentino Duce intervenientibus Octavius Farnesius Cæsari reconciliatus maximo cum ejus urbis tripudio Placentiæ dominium recuperavit, in Arce tamen Hispanorum præsidio perseverante.

An. 1557. Octavio Principe favente per hæreticæ pravitate Inquisitorem Placentiæ diligentiori inquisitione facta circiter triginta hæretici, suspecti vero quamplurimi inventi fuere. Horum fuga arrepta tanquam contumaces ac oblitinati condemnantur aliqui, reliqui hæresibus abjuratis ad misericordiam recepti inter pœnitentes connumerati sunt.

An. 1560. Bernardinus Scotus, patria Sabinus de Manliano, Episcopatus Placentini administrationem nactus (Cardinalis erat) sedit annis . . . . .

Anno eodem Margarita Austria Farnesii Octavii Farnesii Placentiæ Ducis uxor eo in loco, ubi, quæ Citadella dicebatur, Arx sita erat, miræ magnificentiæ Palatium fundari ac exstrui jussit.

An. 1562. Inaudita terræ siccitas in agro Placentino fuit; à mense namque Februario ad medium Octobris, & inde ad finem anni perduravit; id propter omnes fere, & urbis, & agri putei, ac fontes exsiccati sunt visi. Et, quod pejus, frumenti ac leguminum omnium subsecuta est penuria. Ea occasione nonnullorum avarorum sitis, eorumque auri sacra fames adeo accendi est visa, ut nondum paleis excussi tritici starius, vel sextarius, aureo nummo venierit. Et cum ob id jussu Principis omnium alimentorum facta fuisset descriptio, & ex describentium infidelitate, & ex consignantium Civium maliciosa aviditate tam in Civitate quam in agro vix pro anni dimidio alimenta inventa fuere. Id perpendentes, qui rem ita se habere putabant, Civitatis Rectores alio se vertere disponunt. Hi igitur, ære haud modico sub usuris accepto, non tritici modo, sed & siliginis, ac diversi generis leguminum maximam quantitatem ex Taurinis agris navigio cum vexissent, eos, qui tenacissime prius absconderant frumenta, proferre, ac vilius solito vendere citra vim coegerunt; factumque est, (ô cæca avaritiæ fatuitas!)

A ut, quod prius aureo nummo vix cmi poterat, dimidio post venderetur. Iterata autem alimentorum descriptione tantum frumenti in Urbe Placentina inventum est, ut per menses quindecim, & ultra, grano proprio abundantissime Civitas suos posset pascere Cives. Emptum granum, quia superfluum inventum est, modo infra notato dispenditum fuit.

Et primo, Civibus urbem incolentibus, & in ea liberatis, frumenti sextarios octo millia centum septuaginta tres.

Secundo, ab omni communi separatis sanctorum Antonii, & Lazari hospitalibus devotis frumenti sextarios centum sexaginta unus.

B Tertio, Nobilibus Nicellis civibus forariis frumenti sextarios sexaginta.

Quarto, diversis agri Placentini Communibus frumenti sextarios quingentos quadraginta tres; siliginis tria millia quinquaginta; fabarum quadringentos triginta sex; milii centum triginta quatuor.

Quinto, Pistoribus urbis frumenti sextarios quinque millia quatuor.

Sexto, Dominis feudatariis, forariis, frumenti sextarios quingentos.

C Neque tam utili onere se immunes clerici passi sunt: nam qui presbyteri vulgo appellantur clerici seculares duo mille quadringentas, claustrales autem mille quadringentas nonaginta quinque libras voluntarie numeraverunt; Mendicantibus parsum est.

Annus insequens demptis pomis omnium frugum fertilis abundantissimusque fuit.

D Circa finem ejusdem anni, octavo videlicet Kal. Jan. ad Philippum Hispaniarum Regem eorum minorem avunculum in Hispanias profecturi Ernestus & Rodolphus, Maximiliani Boemorum Regis filii, Placentiam ingrediuntur, atque ab Octavio Duce maximo, cum totius ejus urbis populi tripudio accepti Arenariis Circensibusque ludis per triduum honorantur.

ZARDINVS & LILIATA.

ZAR. In his, quæ multa quidem, sed enudata minusque enucleata mihi visa, sub hoc tuo liliato pallio perlegi, hoc unum offendi, quod non, uti reliquæ solent urbes, in nobiles, sed in milites, popularesque bifariam cives tuos diviseris.

LIL. Factum scies, si hominum ex Socratis sententia in animæ & corporis optima temperie, pecudum vero in bono, validoque corporum habitu, nobilitatem sitam cognoveris.

ZAR. Imo, & ex Democratis dictis novi hominum nobilitatem sola in morum bonitate perfixam, sed, qui ea splenduerint, perpauca agnovi.

LIL. Quin potius hac fulgentes luce quamplures noscuntur ignoti.

ZAR. Ænigmate confundor; edisere (rogo) si ignoti quomodo noscuntur?

LIL. Est nobilitas, quæ sola est & unica virtus, est & gentilitia. Priores ignoti diu Nobiles vix tandem noscuntur. Posterioris, quæ ex militia, malitiave ortum habet, cultores citius faciliusque emergunt: & hæc quidem ex effuso, & utinam hostium tantum, cruore, & publico præmio comprobatur. Hinc apud Romanos tot coronarum genera, Civilium, Muralium, Obsidionalium, Navalium, tot militaria dona, Armillæ, Hastæ, Phaleræ, Torques, Annuli, Statuæ, Imagines, nata sunt, quibus gentilitia nobilitas auspicatur. Apud Carthaginenses tot donabantur annuli, quot interfecissent præliis. Iberi tot circa sepulchrum erigebantur obelisci, quot ille interfecisset ex inimicis. Apud Scythas in celebri convivio iis tantum circum-

F latam

latam pateram accipere licitum erat, qui hostem occidissent. Apud Macedones lex erat, qui nulum hostem interemissent, capistro cingi in opprobrium ignobilitatis. Apud Germaniæ populos neminem uxorem ducere licebat, qui non prius caput interfecti hostis ad Regem detulisset. Hanc nobilitatem si à primis unguibus exploremus, ipsam nil aliud, quam robustam improbitatem esse inveniemus, dignitatemque non nisi scelere acquiritam: nam Adam duos filios habuit, in quibus humana familia bivium fecit, videlicet in Abel plebis, in Cain Nobilium, qui cum secundum carnem crudelis & superbus esset, de more persequens eum, qui secundum spiritum humilis erat, interfecit Abel: sed reparata fuit plebeja familia in Seth tertio Adæ filio. Ipse itaque Cain paricidio fratris primus militiæ & gentilitiæ nobilitati initium dedit, confidensque in propriis viribus, spretis etiam Dei Opt. Max. & naturæ legibus, primus condidit urbes, constituit Imperium, ac creatos à Deo liberos homines opprimere cœpit; donec & illi contempto Dei Judicio, & corrupta omni carne, promiscua libidine inquinati genuerunt Gigantes, *viros famulos*, ait Scriptura; hi opprimebant inopes, extollentes se latrocinii, & celebrantes nomina sua, imponentes ea regionibus, & urbibus, & montibus, & fluminibus, & mari, & aquis. Atque hæc sunt illa antiquissima & primæva nobilitatis munia, hæc virtutes, hæc ingenia, quibus in hunc usque diem ipsa ornatur nobilitas, cujus architectus pater ille gigantum, quos delevit Dominus in diluvio aquarum, uno solo reservato Noe viro justo in generationibus Seth; cui cum tres essent filii, Sem, Japhet, & Cham, utque illi instaurato post Diluvium seculo priscorum gigantum exemplo etiam urbes conderent, & Regna constituerent, nobilitatis gentilitiæ extiterunt artifices, robustæ videlicet improbitatis, impatientiæ, potentiæ, malitiæ, violentiæ, oppressionis, venationis, luxus, pompæ, & vanitatis, similitumque nobilitatis stemmatum, quæ Noe filii huic impreserunt, è quorum numero Cham, eo quod cæterorum esset nequissimus, primam & super omnia Regna dominatricem monarchiam promeruit. Ipse genuit Nembroth, quem Scriptura describit *potentem in terra, & robustum venatorem coram Domino*. Hic ædificavit Babylonem illam magnam & linguarum confusio initium fuit, tradiditque regnandi disciplinam, nobilitatumque gradus, honores, dignitates, officia, imaginesque decrevit. Exinde in plebem leges sancitæ, introducta servitus, & exactiones, à populo conscripti exercitus, gesta que crudelia bella. Hanc gentilitiam nobilitatem cum his, quæ à millenario satellitum, ficariorumque numero familiis militares tunc dicebantur, Palavicinorum, Scotorum, Landorum, & Arcellorum, Ubertus, Albertus, Franciscus, Ubertinus, Philippus, & Bartholomæus sibi crexerunt.

QVAM autem virtutis nobilitatem supra nominavimus ex antiquioribus etiam Scripturis ortum habuisse invenimus; Jacob namque duodecim filios cum genuisset, quem mortuum jamdiu fleverat, Joseph filium ex servili mancipio solenni Ægyptiorum ritu Nobilem ab Pharaone creatum audivit: in ejus enim præmium, testimoniumque virtutis atque præscientiæ, posuit Rex anulum in manu ejus, & torquem in collo ejus. Similis per omnia nobilitandi mos erat apud Persas & Chaldaeos, sicuti de Mardochæo & Daniele legimus. Inde in hunc usque diem hæc creandorum Nobilium consuetudo permansit apud Reges & Principes, à quibus alii virtute, alii pecunia, alii facinoribus hanc nobilitatem commeruerunt: ex nostratibus tales fuerunt, quem Blondus Flavius scribit patrem L. Pisonis, qui fuit Julii Cæsaris focer, &

bello Marfico faciendis armis præfuisse, Donatius Malvicinus, qui ab Urbano, ejus nominis quinto, Pont. Max. & à Carolo, ejus nominis quarto, Roman. Rege, amplissimis gratis nobilitatus fuit. Franciscus & Antonius fratres ejusdem familiæ à Joanne-Maria Mediolani Duce Marchiones creati. Albertus, ejus nominis secundus, ex Scottis à Sigismundo Imper. Comes castri Arquati, & Vigoleni. Franciscus & Joannes fratres ejusdem familiæ à Joanne-Maria Mediolani Duce alter Vigoleni, alter Agatiani Comites facti. Ex Landis, cum nepotibus Manfredus Vallis Tarri, & Ceni à Ludovico Imperat. creatus Dominus nobilitatem posteris suis promeruit. Galvagnus etiam ejusdem familiæ à Joanne-Maria Mediolani Duce Complani Comitatum promeruit. Ex Anguifollis Bernardus à Ludovico Romanorum Rege talem promeruit nobilitatem. Lancillottus autem, Joannes, & alii haud pauci ipsius familiæ à diversis Principibus eandem dignitatem obtinuerunt. Ex Arcellis Philippus, & Bartholomæus una cum Martino, Antonio, & altero Bartholomæo Montisventani Comitibus. Ex Nicellorum familia Zaninus, & Bartholinus. Ex illis de Vezolla Joan. Franciscus. Ex Cornazanis Antonius, & Joannes. Ex Vicedominis Philippus, cujus virtute (Blondus testatur) Parmenses Federici Imper. exercitum urbem suam obsidentem fuderunt, atque fugarunt. Ex Bracifortis Lanfrancus, Opizo, Jacobus, & Gerardus ab Othone Imper. Equites, ac milites creati. Ex Palavicinis fuerunt Galvagnus, Manfredusque fratres, multique ejus familiæ ab diversis Principibus illustrati.

ZAR. Justiores igitur prioribus fuere juniores.

LIL. Si boni seniores, secundi meliores, tertii-que, & hujus ætatis quarti, & quinti optimi forte dici possent.

ZAR. Hujus nostræ recentioris ætatis sunt-ne, qui in armis potissimum & se, & eorum familias illustrare sint visi?

LIL. Nicolaus ex Scottis Equestris Ordinis Venetis militans, & ejusdem nominis ipsius ex Paulo fratre nepos equitum Ducalium rector, Cæsar Francorum equitum haud mediocris opinionis Ductor, Albertus, & Troilus fratres, & horum ex Alexandro fratre nepos Lucretius, Venetarum Turmarum Duces egregii, Carolusque peditum Ducalium Ductor. Ex Landis Claudius cum equitum, tum peditum Cæsareanorum Dux egregius, & qui de illo optime sperantes morte præventus mœstissimos reliquit, Manfredus junior. Ex Anguifollis uno tantum nævo notatus Joannes, & domi, & foris insignis. Ex Nicellis Joannes pater, Albertusque filius; hic in Galliis pro Pontifice Maximo, ille pro Cæsare in Germania contra hæreticos pugnans vitam reliquit. Petrus Franciscus, & ipse Nicellus, peditum Ductor optimus. Claruerunt Antonius Mentuatus, & cum aliis mediocris nobilitatis Ventura Gazius peditum Duces strenuissimi, ac Antonius Morfellus, Joannesque Antonius Quajalegnus.

ZAR. At qui noscantur ignoti adhuc mihi supersunt.

LIL. Nobilioribus qui negotiis insudant ignoti primum despectique videntur, mox, & ante aliquando, & post mortem clariores, illustrioresque videntur emergere: exemplo sunt Theobaldus Vicedomes, qui ob ejus merita etiam absens Pontifex Maximus creatus, Gregorius, ejus nominis decimus, vocatus est.

Vicedominus de Vicedominis Aquilegensis Patriarcha, & Cardinalis.

Petrus Dianus Cardinalis.

Ottobonus Robertus Episcopus Patavinus, mox Patriarcha Aquilegensis.

Gerardus à Porta Episcopus Potentinus à Calixto Pont. Max. an. 1119. Sanctorum catalogo adscriptus.

Adde Doninum, Placentinum, Podonem, Guidonem Arduinum, Grimenium à Porta, Vicedominum de Costadochis, Fulconem, Ægidium, Philippum Fulgosium, Albericum Vicedominum, Ugonem de Pilotis, Bernardum de Carrio, & Rugerium de Gaziis, omnes, & Placentinos, & Episcopos Placentinos.

Nec silentio operiendi sunt hujus ætatis viri Camillus Mentuatus Episcopus Satrianus, Fabius Cupellatus Episcopus Lacedoniensis, Cornelius Mussus Archiepiscopus Bitontinus, & Julius Magnanus Episcopus Calvensis, omnibus (citra offensam) prioris temporis Ecclesiæ Prælati merito comparandi.

CLARVERUNT ET IN JURE FORI EX ANTIQVIORIBVS.

T. TINCHA Orator, cujus meminit Cicero in *Bruto*, & *pro Muræna*, Placentinus, & Pileus Bagarottus glossatores, Bagarottus de Bagarottis, Philippus Caxolla, Lazarus à Porta, Matthæus, Albertus, & Antonius de Ripalta, Apollonius Blancus, Gulielmus de Saliceto, Albertus de Ferrariis, Antonius Dominicus Melinguerra, Bartholomæus Baraterius, & Joan. Franciscus Ponzenibius. Horum omnium haud spernenda scripta aliqua inveniuntur. Nec minoris considerationis fuerunt, suntque, qui eis successerunt, Daniel Vjustinus, ejusque filii Julius, & Alexander, Alexander Ruinagia, Joannes Cigalla, Joan. Franciscus Maruffus, Barnabas à Puteo, Julius Cupellatus, & qui adhuc supersunt Danesius Filiodonus, Joseph Zanardus, Joan. Baptista Ponzenibius, Gabriel Bocabarillus, Petrus Franciscus Mancasolla, Franciscus Baraterius, Marcellus Marazanus, Federicus, & Christophorus Scoti, Albertus de Via, Petrus Antonius Anguisolla, & Petrus Antonius Petra, ac Hieronymus Mentuatus.

IN ARTIBVS, ET MEDICINA CLARVERUNT.

GEORGIUS Valla, Gulielmus de Saliceto, Albertus de Salso, Lazarus Datarus, Petrus Antonius Rusticus, Joannes Cremasus, Petrus Antonius, & Antoninus fratres de Fasolis, Jacobus Mentuatus, & qui suis se operibus laudant, nunc viventes.

ZAR. Et qui seculo abdicarunt se cuculati nunt splendoris quid tibi afferre potuerunt?

LIL. Imo, duplici enim gloria, domi videlicet & foris, me exornare contendunt.

ZAR. Omnes-ne? an perpauci?

LIL. Omnes quidem minime, cum haud desint, qui faustum fausto calcant, & qui medio ostendantur digito; verum non desunt, qui, & me, & eorum familias, sectasve suis lucubrationibus illustrent.

ZAR. Nam qui Regularium titulo insigniuntur Canonici possunt-ne Galateam Thetidemque amare?

LIL. Etiam, altera enim alteri confert stante æquilibrio.

ZAR. Nobilium Xenodochium apud nos horum cœnobium dicitur.

LIL. Et Nobilium, & popularium modo literis moribusque mediocriter ornentur, nec Cæleon habitent, adolescentum tutissimum est asylum.

ZAR. Quid tibi decoris lineati isti attulerunt?

LIL. Hoc mihi honoris ex his agnosco, quod

A ex urbanis nobilioribusque familiis excerptos Polcmones quamplures reddiderunt. Ex Scotis Jacobum Antonium Abbatem, ac prædicatorem eximium, qui & Placentini Monasterii proventus haud mediocriter adauxit, & nonnullorum Monasteriorum adeptione gavissus est. Post hunc ejusdem familiæ Cornelium Archangelum, Gasparem, & Petrum tam regimine, quam concionibus aptissimos effecerunt.

Ex Nicellorum domo Aurelium, qui ejus consortii decies, & amplius, Rectorem generalem egit, & Albam (Rochetum vocant) in ejus Imperatoris coronatione Federico porrexit: alterumque ejusdem nominis haud adspernendum Prælatum. Ex antiquissimis Bardi Comitibus Galdinum habuit, qui Rector quinquies cum fuisset, Lateranensemque canoniam recuperasset, quam Tremitanam vocant, Diomedeam Insulam acquisivit. Ex Confanoneriis Gabrielem Abbatem, ac Visitatorem, cum Timotheo divini verbi concionatore. Ex Landorum familia Theodosium Prælatum, Valeriumque prædicatorem. Ex Arcellis Hieronymum, & Deodatum Abbates, ac prædicatores eximios. Ex Vicedominis Gabrielem, & Bartholomæum Abbates, & generales Rectores. Ex Barateriis fuit Leonardus. Ex Malaspinis Petrus Abbas: & Adeodatus Abbas fuit ex eis de Puteo. Ex Arditiobus, aliàs Calvis, fuerunt Joannes Poeta, & Gabriel prædicator, Abbasque, optimi regiminis. Fuit & inter cæteros famosissimus ille Calixtus Furnarius, qui ob singularem doctrinam, dicendique facundiam, totius Italiæ contra hæreticos Inquisitionis officium promeruit. Hunc facundia non impar, regimine prudentior, sælicius sequitur Thodosius Burla. Nec desunt quamplures alii ejus professionis utraque sufficientia pollentes; inter quos eminet Marcus Antonius ille Bagarottus, qui bis Rectorem generalem egit, totiesque Visitator, novi ac amplissimi Monasterii Placentini fundator & erecto fuit, atque per annos duodecim illud jam regens adolescentum multitudinem ad ejus religionis habitum, cum receperit Mæcenatem taliter se exhibuit, ut Catonem esse non defierit.

ZAR. Nigrioris amicali Monachi quid tibi claritatis conferre valuerunt?

LIL. Ex horum nigro amictu, morificataque conversatione optimus, suavissimusque semper exhaluit nidor sanctitatis: nam ex horum classe fuerunt Petrus de Vegiis Monasterii Placentini reformator, Isidorus Scorticatus, Andreas Fontana, Michael de Gaziis, Hieronymus de Rebuffis, Marcus Zilianus, Zacharias, & Bernardus de Bagarottis, Thomas de Guadagnabenis, Paulus de Cigallis, Hieronymus Licacorus, Thomas, & Antonius de Ripalta, omnes quidem Abbates, Isidorus autem, & Hieronymus præfuerunt omnibus.

ZAR. Odiosi tamen civibus.

LIL. Quia melior vicina seges.

ZAR. Franciscani centrales tui num & ipsi quid splendoris tibi attulerunt?

LIL. Neque tertii, neque quarti doctrinis polent, concionandique, ac docendi gratia cives meos honestare videntur.

ZAR. Ex iis emerferunt-ne aliqui?

LIL. Etiam plures: nam Paulus Barianus, Jacobus Roncharollus, Augustinus Macerata, Aloysius Aghimonus, Hieronymus Rubeus, & Hilarion, omnes Artium, & Theologiæ Professores celeberrimi evaserunt. Nec eis cedere videntur, qui adhuc haud sine honore vitam ducunt, Cornelius Mussus Archiepiscopus Bitontinus, Julius Magnanus Episcopus Calvensis, Lucius Anguisolla Regens Bononiensis, ac Hieronymus Medices

divinarum Literarum civibus meis interpres, cum Mauritio Cereolo, & Modesto Bonadeo Sacrae Theologiae Professoribus.

ZAR. Qui Divi Augustini Heremita dicuntur quid tecum habent, habueruntve honoris?

LIL. Calluerunt literas priores, moreque coluerunt. Nec ignorantia laborant Moderni: nam Joannes de Suzano eorum Coenobii fundator inter omnes sui temporis literarum cultores celeberrimus est habitus. Claruerunt post eum Joannes de Mediis capitibus, Lactantius Marzolinus, Apollinaris, Ambrosiusque utraque scientia pollentes. Est & Philippus pro Divo habitus: superfunt etiam Benedictus, Petrus, & Cornelius suis virtutibus de se optime loquentes.

ZAR. De Dominicanis aveo, sed non à civibus audire.

LIL. Quamobrem?

ZAR. De eis obloquuntur.

LIL. A puro pura defluit aqua, sed quid eis obicitur?

ZAR. Pomarios Hercules illos asserentes torve intueri videntur.

LIL. Omnes-ne?

ZAR. Quamplures.

LIL. Quae puris amabilis, aegris oculis ac lippis lux est odiosa.

ZAR. Inquire, accire, subtiliusque scrutare quam liceat, & quod absurdus à quibusdam Malvanum à secretis eos habere dicitur.

LIL. Qui curari negligit aegrotus Medicum odit, abhorretque pharimacum. Sed quid cum caeteris, qui Malvano utitur Haeresium Inquisitor?

ZAR. Amictus idem unusque omnibus ejus familiae cum sit, ultra crepidam considerans vulgus patres putat omnes. Sed habuerunt, habent-ne, & ii suos illustres?

LIL. Habuerunt, habentque nonnullos, plurimosque habuissent, nisi hinc literarum acquirendarum labor, hinc, quae non habet unde suum paupertas pascat, amorem nobilium adolescentum ab eorum coetu animos arceret.

ZAR. Vi-ne forte utuntur ad ipsas literas acquirendas, docendaeve?

LIL. Utique cum suis comprofessoribus, quibus, vim licet appellent, grata est vis ista, caeteros libere docent.

ZAR. Extrarios etiam suis in Gymnasiis admittunt?

LIL. Imo, & citra coactitiam mercedem semper (ut dici solet) in cydonis domo aliquis.

ZAR. Quas ii profitentur, docentve literas?

LIL. Et earum, quas liberales vocare solemus, Artium, & Divinarum rerum Theoremata.

ZAR. Cercopum coetum mihi describere videris, perarduum quippe est eorum negotium.

LIL. Sed nil nisi ardua vincunt: per haec namque ex Ziliana domo Aimericus ille, & doctrina, & morum sanctitate insignis, ad totius ejus religionis apicem, generalatumque ascendit. Paulus intuper, & ipse Placentinus, totius Reformatorum conventuum congregationis generalis Vicarius evasit; Thomas Radinus Thodiscus violenta literarum manu ad sacri Palatii magisterium pervenit; Vincentius à Villa Regens Bononiensis; Vincentius Baraterius, Marcus Roncarollus, Nicolaus, & ejus ex fratre nepos, Thomas Ripalta, cum Angelo Gibellino, Dominico Luchetio, ac Joseph Orabono Theologi omnes celebratione dignissime evaserunt. Nec fumo aliquo obnubilari potest fumus ille Bartholomaeus Armillae Aureae, & compendiosioris in Divi Pauli, & canonicas Epistolas expositionis auctor, qui cum divini verbi concionatorem, & Haeresium Inquisitorem diu egisset, nonnulla etiam poemata post se reliquit. Nec horum in-

ferior judicandus est, qui totius Apuliae ac Calabriae contra haereticam pravitatem Commissarium Apostolicum nunc agit, Valerius Malvicinus.

DE VNIVERSITATE SCIENTIARVM, ET STUDIO CIVITATIS PLACENTINAE.

ZAR. Cum sub pallio tuo legerim omnium bonarum artium studium in te alias floruisse, de ro clarior fieri cupio quo tempore, quibusve sub Doctoribus hujusmodi in te floruerint Gymnasia.

LIL. Nono supra millesimum anno ab Othone, ejus nominis tertio, Romanorum Rege favoribus fulta omnium scientiarum studiis florere coepi. Quo tempore etiam Rugerius acutissimus legum interpres jus mecum profitebatur: at armorum strepitibus per aliquos annos intermissa quadragesimo secundo supra millesimum ducentesimo Innocentii, ejus nominis quarti, privilegio eadem studia repetita fuere. Anno autem millesimo trecentesimo nonagesimo octavo per Joannis Galeatii Vicecomitis Mediolani Ducis primi Diploma tam Othonis, quam Innocentii gratiae ac immunitates restauratae, auctaque fuerunt, atque studium tertio in me erectum, imo evectum cum fuerit, qui bonas artes profiteri, docereque videbantur, Doctoribus, atque Lectoribus de stipendiis provisum fuit, ut infra:

Nam Philippo de Bargis Professore Theologo pro lectura Theologica singulo mense assignatum fuit stipendium librarum sex, solidorum tredecim, & denariorum quattuor, videlicet l. 6. s. 13. d. 4.

Francisco de Giliis pro lectura Decretorum	l. 13. s. 6. d.
Francisco de Castilione pro eadem lectura	l. 8. s. d.
Gualtrino de Tatiis legenti Decretales ordinarie	l. 26. s. 3. d.
Ambrosio de Ferandis legenti ut supra	l. 5. s. 6. d.
Thadeco de Vicomercato legenti Decretales extrordinarie	l. 33. s. 6. d.
Antonio de Tuffignano legenti Decretales ut supra	l. 26. s. 13. d.
Bellano de Strata legenti Sextum & Clementinas ordinarie	l. 10. s. 13. d.
Leonardo de Gratiis legenti ut supra ordinarie	l. 5. s. 6. d.
Rodulpho de Vellate legenti ut supra extraordinarie	l. 5. s. 6. d.
Joanni de Cicadis legenti ut supra extraordinarie	l. 8. s. d.
Baldo de Perusio legenti Codicem ordinarie	l. 164. s. d.
Christophoro de Castilione legenti Codicem ut supra	l. 53. s. d.
Christophoro de Meletis legenti Codicem extraordinarie	l. 53. s. d.
Raphaeli de Fulgosiis legenti Codicem extraordinarie	l. 26. s. d.
Signorino de Homadeis legenti Infortiatum ordinarie	l. 40. s. d.
Jacobo de Jolanis legenti ut supra	l. 66. s. d.
Ambrosio de Bocilis legenti Infortiatum extraordinarie	l. 13. s. d.
Mapheolo de Seregino legenti ut supra	l. 8. s. d.
Columbo de Bobio legenti ut supra	l. 8. s. d.
Raphaeli de Raimundis legenti ut supra	l. 13. s. 6. d. 8.
Isnaldo de Sicleris legenti ff. vet.	l. 8. s. d.
Joanni de Anguisollis legenti ut supra	l. 4. s. d.
Petro de Nicellis legenti ut supra	l. 4. s. d.

Anto-

Antonio de Barateriis legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Gasparino de Caponibus legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Georgio de Pinarollo legenti Digest. vet. extraordinarie	1. 4. f.	d.
Todisco de Fufariis legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Gabrieli de Arcellis legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Uberto de Sicilia legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Joanni de Varisio legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Bartholomæo de Lando legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Comiti de Oleariis legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Baptistæ de Jacob legenti ut supra	1. 10. f. 13.	d. 4.
Petro de Suardis legenti Infortiatum	1. 13. f. 8.	d. 8.
Bobio de Perusio legenti ut supra	1. 66. f.	d.
Marsilio de Sancta Sophia legenti Physicam ordinarie computata pensione domus	1. 170. f. 6.	d. 8.
Lanino de Sartirana legenti Practicam ordinarie	1. 26. f. 13.	d. 4.
Antonio Cermisio legenti Physicam ordinarie	1. 13. f. 6.	d. 8.
Jacobo de Martignonis legenti Physicam extrardinarie	1. 6. f. 13.	d. 4.
Stephano de Soregno legenti ut supra	1. 6. f.	d.
Matthæo de Vitudino legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Joanni Francisco de Balbis legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Luchino de Petra Sancta legenti ut supra	1. 17. f. 6.	d. 8.
Uberto de Suciis legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Danieli de Sancta Sophia legenti ut supra	1. 16. f.	d.
Joanni de Colis legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Betino de Cremona legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Gulielmo de Ponte Coronio legenti ut supra	1. 11. f.	d.
Francisco de Strapaciatris legenti Practicam	1. 13. f. 6.	d. 8.
Luchino de Bellicullis legenti ut supra	1. 6. f. 13.	d. 4.
Bernardo de Magnanis legenti Practicam extraordinarie	1. 8. f.	d.
Blasio de Parma legenti Philosophiam Moralem, Naturalem, & Astrologiam	1. 26. f. 13.	d. 4.
Joanni de Cathelonia legenti Astrologiam	1. 13. f.	d.
Blasio de Ponte Coronio legenti Philosophiam Aristotelis	1. 8. f.	d.
Ugoni de Senis legenti Philosophiam Aristotelis ut supra	1. 6. f. 13.	d. 4.
Betino de Biscosiis legenti ut supra	1. 6. f. 13.	d. 4.
Joanni de Cremona legenti auctores	1. 17. f. 6.	d. 8.
Philippo de Rhegio legenti Dante & auctores	1. 5. f. 6.	d. 8.
Francisco de Crispis legenti Astrologiam	1. 6. f. 13.	d. 4.
Joanni de Pelegriano legenti Practicam	1. 4. f.	d.
Antonio de Abbatibus legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Antonio de Restis legenti Physicam	1. 4. f.	d.
Stephano de Ofena legenti ut supra	1. 4. f.	d.
Joanni de Cypro legenti ut supra	1. 8. f.	d.
Joanni de Bonfiliis, & Ambrosio		

A	de Monte generalibus bidellis studii	1. 8. f. 6.	d. 8.
	Joanni de Mirandula olim Artistarum & Medicorum pro lectione Senecæ	1. 4. f.	d.
	Joanni de Cremona Doctori Grammaticæ, Logicæ, Rhetoricæ, & Philosophiæ	1. 17. f. 6.	d. 8.
	Gulielmo de Ponte Coronio legenti Chiruriam	1. 11. f.	d.
	Antonio de Curte legenti Notariam.	1. 8. f.	d.

B Horum laboribus diversis annis, & temporibus talia subministrabantur stipendia.

ZAR. At nunc literarum studia vilitant Cives.

LIL. Et Juno, & Venus, est in causa, Marsque gloriosus.

ZAR. Sunt-ne saltem aliqua in priscorum studiorum vestigia?

LIL. Solos apud Dominicanos bonarum artium vestigii tantillum remansit: semper enim & compessores, & ex proposito citra (ut jam diximus) lucri fugiendam aviditatem extrarios instruendo eorum Gymnasia omnibus patuerunt.

ZAR. Audivi illos, & nunc idem facere, sed qui, quosve doceant exploratum non habeo.

C LIL. Thomas, & Dominicus, hic Luchefius, ille Ripalta, singuli duas lectiones Philosophiæ videlicet, & Logicæ aliis, tertiam vero Theologiæ alter, alter Philosophiæ suis Cuculatis declarat.

ZAR. Lineatos etiam Canonicos intellexi hujusmodi palæstram subiisse.

LIL. A certis annis belle coeperunt, sed lutum, nisi tundatur, non fit urceus.

ZAR. Et inter Cives sunt-ne prioris Gymnasi aliqua vestigia?

LIL. Equidem, sed corrugata, imo erosa sic, ut corrupta videantur; Francisco de Via Institutam legenti namque libræ ducentæ, Hieronymo Medici Minoritano pro sacra lectione libræ centum tantum singulo anno numerantur, tertius pro lectione Ciceroniana Antonius Bendinellus Lucensis singulis annis recipit aureos nummos ducentos triginta.

DE CIVIVM DIGNITATIBVS.

ZAR. Cum tot dignitatum gradus inter cives tuos sub pallio legerim, à quibus in eos, hæc nobilitatum genera primo emanarint scire exoptarem.

LIL. Cum superato, ac cum uxore, & filiis in Gallias transmissio Desiderio Longobardorum Rege, Carolus cognomento Magnus Placentiam venisset, accitis, qui pro Ecclesia Longobardis restiterant, nobilioribus Placentinis, alios Marchiones, alios Comites, alios Vicecomites, alios Valvasores, alios autem milites, & quosdam vexillarios creavit. Marchiones antiqui sunt Palavicini, & Malaspinæ; posteriores autem Fontanenses; iique dividuntur in Malvicinos, Arcellos, Zagnos, de Pavarano, de Antiquo, de Rocha, de Tasseria, de Paveris, de Banduchis, de Gravonibus, de Præastilia, de Pochattera, & de Strinatis.

Sunt & Comites, quorum antiquiores familiæ fuerunt illi de Vidalta, de Bardo, de Montecucho, de Bonifacio, qui omnes una domus, unaque familia, unam portantes insignem, illis de Montecucho exceptis, qui Aquilam superaddiderunt. Sunt & Comites de Mirabello à Comitibus de Lumello descendentes, & Comites de Ruvigotio. Comites Palatini sunt ex Vicedominis, quorum domus continet Gaffios, Bossos, Costadochas, Roncharollos, Clericos, Occhidibovos, & de Surexio.

Comites moderniores sunt ex Scotis, Landis, Anguifollis, Arcellis, de Vezolla, de Todifchis, & Vermes.

Capitanei sunt ex illis de Carrio, de Valdeclavena, & de Vegiano, atque de Fontana.

Valvasores sunt nobiles de Castro novo.

Militares domus sunt (ut jam diximus) Fontanenses, Fulgosii, Anguifollæ, Spetini, Sagimbeni, Dulciani, Carrii, Confanonerii, Vicedomini, Cagnolli, Vidaltæ, Vicecomites, Palastrelli, de Presbytero, Licacorvi, Stricti, Surdi, Bracifortes, Valtidoni, de Porta, Filiodoni, Ronchoveteri, Mazzaforrati, & Scoti, atque Landi; Landorum familia in se amplectitur Ruzinentos, Vulpes, Zanardos, Cherubinos, Vintannos, Guchinos, Lamonicas, Barbarossas, Ferrarios, de sancto Damiano, de Centenario, de Fabrica, de Salla, de Gravago, Buffos, & Marazanos.

ZAR. Et unde horum nomina dignitatum traxerunt originem?

LIL. Ab officiis primum, mox in feudum transierunt: sed ne ex arena (ut dici solet) funiculum nequere videamur, ex Alciato nota, feudum benivolam, liberamque rei immobilis, vel æquipollentis esse concessionem, cum utilis domini translatione, sub fidelitate, servitorumque honestorum exhibitione, retenta proprietate. Feudorum aliud Regale, ut Marchiæ, Ducatus, Comitatus, & id genus: aliud non Regale, ut quod ab inferioribus à Principe recognoscitur, vel si à Rege confertur, est tamen extra dignitatem.

Secunda sectio est, quod feudorum aliud nobile, aliud ignobile. Nobile est, quod possessorem suum nobilitat, vel eum, qui prius erat, nobilem ostendit. Ignobile est, quod à minimis Valvasoribus, vel etiam à plebe paganis, id est, privatis, in feudum conceditur, quod aliter Burgense nominatur.

Tertia erit, quod feudorum aliud rectum & purum, aliud improprium & impurum.

Quarta feudorum aliud reale, aliud personale.

Quinta feudorum aliud ecclesiasticum, aliud seculare.

Sexta feudorum aliud masculinum, aliud femininum.

Septima feudorum aliud antiquum, seu paternum, aliud novum.

Octava feudum paternum aliud ab antiquis cognatis, aliud à patre acquisitum. Cæteræ feudorum sectiones ad has reduci possunt; quæ res autem in feudum dari possunt.

Nota, quod quæ non sunt in commercio, ut sunt res sacræ religiosæ, atque publicis usibus dicatæ, & breviter quæ alienari non possunt, in feudum neque dari possunt.

Quæ autem commerciales sunt in feudum optime dari possunt, suntque in quadruplici differentia, scilicet quædam soli, id est, terræ, quædam solo adhærentes, quædam immobiles, & quædam sunt mobiles, quæ nunquam dantur in feudum, quia rectum dominium non potest remanere apud dominum, quia consumitur usu.

QVI FEVDVM DARE, VEL CONFERRE, VEL ACCIPERE POSSINT.

Solus Romanus Princeps feuda Regalia, ut sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & id genus confert, c. 1. tit. de feudis March. Vasalli autem hujusmodi dignitatum sunt Duces, Marchiones, Comites, &c. c. 1. quis sit Dux, & illi secundum feudalia placita Capitanei regni proprie nominantur.

Ducis originem ab exercitus Romani Ducibus emanasse putamus, quos ab Romani Imperii Principibus territoriis donatos esse verisimile est, & tamen ab eis recognoscant.

Comitum originem Germanorum moribus ortam fuisse scribit Cornelius Tacitus in libello de Germania, apud Priscos usum fuisse receptam, ut cuilibet Principi, seu Duci exercitus duodecim Comites assignarentur, ideo dictos, quia comitantur eos, & à Ducum latere non discederent.

Marchionum nomen est Gothicum à Marchia barbara interpretatione, sive (ut aliis placet) Marchionum quati Margraviorum origo in limitaneos Præpositos sive Duces referenda: nam Margraviorum dicti sunt, qui limitibus, quos vulgo Marchen Germani appellant, graphii, id est, Præpositi fuerunt, ut ex L. in nomine Domini C. de Præfetto Pras. Afric. Romanos olim limites Imperii statuisse, in quibus adversus Barbaros, hoc est, hostes excubias habebant, quorum milites, qui in limites militarent, limitarios appellabant, & inde & limitanei fundi, & limiteophi, l. 1. l. Agros. Horum Duces limitaneos, vide Alciatum C. de feud. limiteo. l. 11. in l. viros spectabiles. C. de divers. offic. & appari. l. 12. Et unico Lampridii loco, in Alexandro Severo, etiam edocemur, qui sic habet: *Sola, qua de hostibus capta sunt, limitaneis Ducibus & militibus concessit, ita, ut eorum essent, si heredes eorum militarent, nec unquam ad privatos pertinerent, dicens eos attentius militaturos, si etiam sua rura defenderent.*

Aliqua (ut diximus) sunt feuda Regalia, quæ absolutam & prærogatam nobilitatem habent, quorum participes tantummodo sunt regni Capitanei. Alia sunt non Regalia, sive à Principibus Romanis, sive à regni Capitaneis concedantur, quæ non quidem prærogatam, ut illa, sed conspicuam quandam nobilitatem exhibent, veluti Baronum, & aliorum, qui melioris sunt nobilitatis, qui ipsi sub se habent vasallos nobiles. Porro, qui à Valvasoribus majoribus, ut à Baronibus, & conspicuis Nobilibus feuda accipiunt; sunt quidem & ipsi Nobiles, sed mediocris nominis, quos minores Valvasores nominamus, qui & ipsi feuda conferunt, & sub istis sunt privatæ personæ Pagani, & Cives, qui in plebe paulo nominatiores sunt. Hæc Uldericus Zasius in feudali: ex quibus quid Dux, quid Marchio, quid Comes, & quid Valvasor sit, & unde id nominis duxerit originem facillime perspectum habemus.

DE ECCLESIASTICIS DIGNITATIBVS.

ZAR. Et in ecclesiasticis sunt-ne & tibi dignitates?

LIL. Sunt, & utinam qualis patella, tale & operculum foret: est Comitatu Palatino optima cum jurisdictione fulgens Episcopi dignitas, sunt Regularium Abbatia, ut infra.

DE ABBATIIS MONACHORVM CIVITATIS PLACENTIAE.

Abbatia sancti Savini Ordinis sancti Benedicti sub se habet Prioratus infra notandos, videlicet sanctæ Victoriæ, sanctæ Trinitatis, sancti Ambrosii, sancti Salvatoris, sancti Bartholomæi de Zegiosa, & ecclesias sancti Savini de Carrio, sancti Savini de Rezanello, sanctæ Mariæ de Tavernago, sancti Stephani de Fabiano, sancti Savini de Fontana Prædosa, sancti Nicolai ultra Trebiam, sancti Petri de Paderna, sancti Columbani de Luxerasco, sancti Columbani de Muricellis, & Hospitalia sancti Savini, sancti Salvatoris, & sanctæ Victoriæ. Hujus Abbatia titulus cum proventibus in commendam transit: ecclesiam cum optime provisa mensa habent, qui Heremitarum Divi Hieronymi titulo gloriantur.

Abbatia sancti Sixti Ordinis Divi Benedicti, ubi habitant Monachi nigri congregationis sanctæ Justinae, habet sub se ecclesiam sanctæ Mariæ in Bur-

Burgheto, & hospitale ipsius ecclesiae, & sancti Macharii, villae de Coditrebia; habetque jurisdictionem in castro novo in faucibus Abduae Cremonensis agri, & montis Clericuli Parmensis agri.

Abbatia sancti Sepulchri Ordinis sancti Benedicti, ubi habitant Monachi Montis Oliveti, sub se habet hospitale sancti Sepulchri appellatum.

Abbatia sancti Marci, alias sancti Benedicti Ordinis Vallis Umbrosae, erat Canonicorum Regularium, & quia in arce inclusum est monasterium sub titulo Divi Augustini, per ipsos Canonicos solennissimum aliud monasterium erectum est.

DE ABBATIIS IN AGRO

PLACENTINO EXISTENTIBVS.

Abbatia monasterii de Mezano Ordinis sancti Benedicti sub se Vasallos, villasque quamplures habet.

Abbatia monasterii de Tolla Ordinis sancti Benedicti sub se, & castra, & villas habet de Mistriano juxta castrum Arquatum, & sancti Dalmatii in Civitate duos Prioratus habet.

Abbatia monasterii Columbæ Ordinis Cisterciensis, quæ est prope Florentiam, habet sub se Abbatem Pontis Trebiæ, seu Quarticiollæ, Abbatem Fontanæ frigidæ agri Parmensis, Abbatem sancti Martini de Bocis ejusdem agri, & Abbatem Brondui in paludibus Venetiæ. Monasteria autem Monialium in diversis locis nunc decem, videlicet Monasterium caelestium Venetiis, Monasterium sanctæ Margaritæ in paludibus Venetiæ, Monasterium sancti Joannis de Pavia Cremonæ, Monasterium Pletolarum, sive sanctæ Mariæ ad tres passus agri Placentini, Monasterium de Nazareth, & Monasterium de Galilæa extra Placentiam, Monasterium Monialium castri Arquati, Monasterium Burgi sancti Donini, Monasterium sanctæ Mariæ novæ, extra Mutinam versus montes, Monasterium aliud Misericordiæ extra Mutinam versus Padum, & habet Monasterium ibidem, quod dicitur de Porta.

Abbatia Monasterii Pontis Trebiæ, seu Quarticiollæ Ordinis Cisterciensis, est intra confinia Civitatis Placentiæ, vulgo *la Valleria*, & est sub Abbatia Columbæ.

PRIORATVS, SIVE MONASTERIA

EXEMPTA AGRI ET EPISCOPATVS PLACENTINI.

Monasterium de Travazano.

Monasterium de Riciollo.

Monasterium de Carpadasco.

Monasterium de Gravago.

Monasterium de Mistria.

MONASTERIA MONIALIVM INTRA

VRBEM PLACENTIAE.

Monasterium sancti Siri Ordinis sancti Benedicti.
Monasterium sancti Hieronymi Ordinis sancti Benedicti.

Monasterium sancti Franchæ Ordinis Cisterciensis.

Monasterium sancti Raymundi Ordinis Cisterciensis.

Monasterium sancti Bernardi Ordinis Cisterciensis.

Monasterium sancti Barnabæ Ordinis sancti Augustini.

Monasterium sancti Bartholomæi Ordinis sancti Augustini, & sub cura Fratrum Prædicatorum.

Monasterium Nivis Ordinis sancti Augustini.

Monasterium Annuntiatæ Ordinis sancti Augustini.

Monasterium sanctæ Claræ Ordinis Minorum.

Monasterium sanctæ Mariæ Magdalænæ Ordinis Minorum.

Monasterium Vallis Viridis Ordinis Minorum Amadeorum.

RELIGIOSORVM MENDICANTIVM

CONVENTVS, ET ECCLESIAE.

Conventus sancti Joan. Baptistæ in canalibus, ubi habitant Fratres Dominicani, seu Ordinis Prædicatorum.

Conventus, & ecclesia sancti Francisci, ubi habitant Fratres Franciscani, seu Ordinis Minorum Conventuales.

Conventus, & ecclesia sancti Laurentii, ubi habitant Fratres Augustiniani, dicti Heremitæ.

Conventus, & ecclesia sanctæ Mariæ Carmelitarum, ubi habitant Carmelitæ.

Conventus, & ecclesia sanctæ Annæ, ubi habitant Fratres Servitæ Conventuales.

Conventus, & ecclesia Divæ Mariæ de Campania, ubi habitant Fratres Minores tit. de observantia.

Conventus, & ecclesia S. Mariæ gratiarum de platea, ubi habitant Fratres Servitæ reformati.

Conventus, & ecclesia S. Bernardini, ubi habitant Fratres Minoritæ de Amadeis.

Conventus, & ecclesia sancti Bartholomæi, ubi habitant Fratres Jesuati.

Conventus, & ecclesia Spiritus Sancti, ubi habitant Fratres Humiliati.

EXTRA PLACENTIAM.

In castro Arquato conventus, & ecclesia sancti Francisci, ubi habitant Fratres Minores de observantia.

In Curte Majori conventus, & ecclesia sancti Francisci, ubi habitant Fratres Minores de observantia.

In Florentiola, ecclesia sanctæ Mariæ gratiarum, ubi Fratres Dominicani habitant.

In eodem loco ecclesia sancti Francisci, ubi habitant Fratres Minores de observantia.

In Burgo vallis Tarri ecclesia, & conventus sancti Dominici, ubi habitant Fratres Ordinis Prædicatorum.

In eodem loco ecclesia sancti Augustini, ubi habitant Fratres Augustiniani Heremitæ.

In castro sancto Joanne ecclesia, & conventus sancti Rochi, ubi habitant Fratres Servitæ reformati.

In eodem loco ecclesia sancti Francisci, ubi habitant Fratres Minores de observantia.

In Burgo novo conventus, & ecclesia sancti Francisci, ubi habitant Fratres Minores de observantia.

DE ECCLESIS SACERDOTVM, SEV

CLERICORVM, SECVLARIVM, EORVM- QUE DIGNITATIBVS.

Ecclesia cathedralis, quæ titulo Assumptionis beatæ Mariæ insignitur, habet corpora sanctorum, Justinæ virginis & martyris, caput sancti Cypriani martyris, corpora sanctorum Arthemii, & Candidæ uxoris, ac Paulinæ filiae martyrum. Habet cum Episcopo honorabile collegium, videlicet, Archidiaconum, Præpositum, & Vicedominum, Canonicos decem & novem, Præbendarios autem, seu Mansionarios, duodeviginti.

Ecclesia sancti Antonini est secunda post cathedralem, habetque cum collegio Præpositum, Canonicos quattuordecim, Mansionarios, seu Præbendarios decem & septem, corpora sanctorum Antonini, Victoris Episcopi primi Civitatis, Opii Diaconi, & Casti, ac Desiderii martyrum. Episcoporum etiam numero octo corpora, cum Aliprandi Longobardorum Regis, ac Lotharii Imperatoris corporibus ibi sepulta sunt.

DE

DE PRAEPOSITIS ALIARVM
ECCLESIARVM PLACENTIAE.

ECCLESIA aliàs sancti Joannis Euangelistæ, nunc cum ecclesia sancti Michaelis unita, habet Præpositum, Canonicos, & Præbendarios.

Ecclesia sanctæ Mariæ Galliverti habet Præpositum, Canonicos, & Præbendarios.

Ecclesia sancti Rodorici habet Præpositum, Canonicos, & Præbendarios.

Ecclesia sanctæ Brigidæ habet Præpositum, Canonicos, & Præbendarios.

Ecclesia sanctæ Euphemie habet Præpositum, & Canonicos regulares congregationis S. Salvatoris.

DE PRAEPOSITIS ECCLESIARVM
DIOECESIS PLACENTIAE.

ECCLESIA sancti Nicolai de castro Arquato habet Præpositum, Canonicos, & Præbendarios, subestque majori ecclesie plebis ejus loci. Hanc fundavit Joannes Episcopus Parmensis.

Ecclesia sancti Joannis Baptistæ de Viculo Marchorum habet Præpositum, & Canonicos undecim, ac Præbendarios quindecim, in qua est corpus sancti Hippolyti martyris, quam fundavit Ubertus de Orta Marchio.

Ecclesia di S. Savino de Carrio habet Præpositum, fundataque fuit per Nobiles de Carrio.

Ecclesia S. Michaelis de Rotofredo habet Præpositum.

DE ECCLESIIS, QVAE SVNT IN
CIVITATE PLACENTIAE SECUNDVM
PORTARVM DIVISIONEM.

Et primo in ea, quæ sancti Lazari dicitur, porta sunt infra scriptæ ecclesie.

Ecclesia cathedralis, de qua fatis supra diximus.

Ecclesia sancti Antonini.

Ecclesia sancti Salvatoris.

Ecclesia S. Lazari cum hospitali leproforum extra mœnia.

Ecclesia sanctæ Annæ, quæ est Servorum Conventualium.

Ecclesia sanctæ Mariæ de Turricella.

Ecclesia sanctæ Mariæ Nivis, quæ est Monialium.

Ecclesia sancti Pauli habet Rectorem, & Præbendarios.

Ecclesia sancti Bartholomæi de Zogiosa, quæ est Monialium Ordinis Prædicatorum.

Ecclesia sancti Augustini Canonicorum regularium.

Ecclesia sancti Bernardini Fratrum Minorum de Amadeis.

Ecclesia sancti Stephani habet Rectorem.

Ecclesia sanctæ Mariæ de Carrio.

Ecclesia sancti Vincentii.

Ecclesia sanctæ Mariæ in Cortina.

Ecclesia sancti Siri Monialium.

Ecclesia sancti Martini in Burgo.

Ecclesia sancti Michaelis, de qua supra.

Ecclesia sancti Nazarii supra murum.

Ecclesia sancti Nicolai de Filiagadis.

Ecclesia sancti Savini, de qua supra, est Monachorum.

Ecclesia sancti Ambrosii habet Priorem sub monasterio sancti Savini.

Ecclesia sanctorum Joannis, & Pauli, & sancti Zeni unita.

Ecclesia sancti Laurentii Fratrum Heremitarum.

A Ecclesia sancti Eustachii: hujus Confanonerii & Filiodoni sunt patroni.

Ecclesia sancti Nicolai de Capfis habet Rectorem, & Præbendarios.

Ecclesia sancti Juliani habet Rectorem, & Præbendarium.

Ecclesia sanctæ Crucis portæ novæ.

IN PORTA FVDEXTAE.

ECCLESIA sanctæ Crucis de Fudexta habet Rectorem.

Ecclesia sanctæ Agnetis habet Rectorem.

B Ecclesia sanctæ Mariæ Paganorum habet Rectorem.

Ecclesia sanctæ Mariæ in Galliverto habet Præpositum.

Ecclesia sanctæ Mariæ in Suffredo habet Rectorem.

Ecclesia sanctæ Trinitatis habet Rectorem.

Ecclesia sancti Sylvestri est sub Abbate Nonantulæ.

Ecclesia sanctæ Fidis habet duos Rectores.

Ecclesia sancti Martini in foro habet Rectorem, & Præbendarios.

IN PORTA MEDIOLANENSI, SIVE
BVRGHETI.

C ECCLESIA sanctæ Mariæ Speronorum habet Rectorem, & duos Præbendarios.

Ecclesia sancti Georgii est Prioratus Monachorum de Como.

Ecclesia omnium sanctorum voto à Communi ædificata.

Ecclesia sancti Sixti est Monachorum nigrorum.

Ecclesia sancti Petri in Solarollo subest Monachis, qui supra.

Ecclesia sanctæ Mariæ in Burgheto subest eisdem Monachis, Rectorem habet.

D Ecclesia sancti Thomæ habet sacerdotem electum per illos de Arcellis, Rectorem habet.

Ecclesia sancti Nicolai de Filiodoni, seu de Capitaneis, habet Rectorem electum per Capitaneos de Fontana.

Ecclesia sanctæ Agatæ habet Rectorem, & Præbendarios.

Ecclesia sanctæ Margaritæ habet Rectorem, & Præbendarios.

Ecclesia sanctæ Euphemie est Canonicorum regularium.

Ecclesia sanctæ Mariæ de Carmelo est Fratrum Carmelitarum.

E Ecclesia sancti Dalmatii habet Priorem, & Præbendarium, cujus Prior subest Abbatia de Tolla.

Ecclesia sancti Silverii, vel sanctorum Jacobi, & Philippi, Rectorem habet.

Ecclesia sancti Martini in curia sub Abbate sancti Sixti.

IN PORTA STRATAE LEVATAE.

ECCLESIA sanctæ Mariæ de Zirovallis, vulgari-ter de Zirollis, habet Rectorem, & Præbendarium.

Ecclesia sancti Georgii habet Rectorem, & duas præbendas.

F Ecclesia sanctorum Simonis, & Judæ habet Rectorem, & Præbendarium.

Ecclesia sancti Ulderici habet Præpositum, & duos Canonicos.

Ecclesia sanctæ Brigidæ habet Præpositum, & Præbendas.

Ecclesia sancti Matthæi habet Priorem regularem sub Abbate Mortariæ.

Ecclesia sancti Jacobi habet Rectorem, & Præbendarios.

Eccle-

Ecclesia sancti Jacobi Minoris est Disciplinatum.

Ecclesia sancti Andreæ in Burgo habet Rectorem.

Ecclesia sancti Bartholomæi est Hospitalis ipsius.
Ecclesia sancti Sepulchri est Monachorum Montis Oliveti.

Ecclesia sanctæ Mariæ de Campania est Fratrum Minorum.

Ecclesia sanctæ Victoriæ est unita cum dicta ecclesia.

Ecclesia sancti Nazarii habet Rectorem, & præbendas.

Ecclesia sanctæ Mariæ Vallis Viridis est Monialium Amadeorum.

Ecclesia sanctæ Mariæ Magdalenæ est Monialium Minorum.

Ecclesia sancti Marci in Arce concluditur.

IN PORTA SANCTI RAYMVNDI.

Ecclesia sancti Donini habet Archipresbyterum, & Præbendarios.

Ecclesia sancti Faustini supra muros.

Ecclesia sancti Prothasii Rectorem habet.

Ecclesia sancti Gervasii habet Rectorem, & Præbendarios.

Ecclesia sanctæ Mariæ gratiarum est Fratrum Servorum.

Ecclesia sancti Hilarii habet Rectorem.

Ecclesia sancti Alexandri habet Præpositum, & Præbendarios.

Ecclesia Sancti Spiritus est Fratrum Humiliatorum.

Ecclesia sanctorum Apostolorum, nunc sancti Raymundi, est Monialium Cisterciensium.

Ecclesia sancti Joannis Baptistæ in canalibus est Fratrum Prædicatorum.

Ecclesia sanctæ Mariæ de Templo habet Rectorem regularem præfati Ordinis.

DE HOSPITALIBVS, QVAE SVNT, VEL FVERVNT, IN CIVITATE, SVBVRBIIS, ET DIOECESI PLACENTIAE.

Et primo in porta orientali, aliàs sancti Lazari, Hospitale sancti Salvatoris.

Hospitale sancti Stephani.

Hospitale sancti Savini,

Hospitale sancti Bernardi.

Hospitale sancti Antonini,

Hospitale sanctæ Annæ.

Hospitale sancti Lazari pro leprosis extra portam.

Hospitale Sancti Spiritus in confinibus dictæ portæ.

Hospitale de Montali in dictis confinibus.

IN PORTA MEDIOLANENSI.

HOSPITALE sancti Mauri ultra Fudelitam.

Hospitale sancti Macharii.

Hospitale sanctæ Mariæ in Burgo.

IN PORTA STRATAE LEVATAE.

HOSPITALE sancti Bartholomæi.

Hospitale sancti Sepulchri.

Hospitale sanctæ Victoriæ.

Hospitale Casolæ.

Hospitale sancti Antonii infra mœnia Civitatis.

Hospitale sancti Antonii in confinibus portæ stratae levatae.

Hospitale misericordiæ in Burgo portæ stratae levatae.

Hospitale Peregrini.

Hospitale sancti Maphei.

Hospitale sancti Jacobi.

Hospitale sanctæ Brigidæ.

Hospitale sanctæ Mariæ de Ponte.

IN PORTA S. RAYMVNDI.

Hospitale Dei.

Hospitale sanctæ Elifabeth.

Hospitale sancti Raymundi.

Hospitale sanctæ Mariæ Magdalenæ.

Hospitale sancti Christophori in Burgo portæ sancti Raymundi.

HOSPITALIA PER DIOECESIM PLACENTINAM POSITA.

ET PRIMO VLTRA TREBIAM.

HOSPITALE sancti Joannis.

Hospitale sancti Jacobi.

Hospitale sanctæ Mariæ, scilicet Fratrum de Costula.

Hospitale de Bardonezia in confinibus ejus castri.

Hospitale de Caverzago.

Hospitale de ponte Trebiæ.

INTER NVRIAM, ET ARDAM FLVVIOS.

HOSPITALE sancti Macharii de Roncharollo.

Hospitale sancti Petri de Pontenurio.

Hospitale sancti Petri de Casadei.

Hospitale Spiritus Sancti in castro Arquato, & consortii sanctæ Mariæ subest majori ecclesiæ dictæ terræ.

Hospitale S. Bartholomæi extra dictam portam.

Hospitale sancti Antonii in Burgo saxi dictæ terræ.

Hospitale de Verzalli.

VLTRA ARDAM.

HOSPITALE Florentiolæ.

Hospitale sanctæ Margaritæ dictæ terræ.

Hospitale Madonariæ.

Hospitale de Dei fiducia.

Hospitale de Polezano.

Hospitale de Obio.

Hospitale de Plono.

Hospitale de Longena, cum ecclesia sanctæ Mariæ Magdalenæ.

CERTAE DOMVS PRO CONSERVATIONE CERTORVM PONTIVM.

DOMVS de Rocho pro ponte Trebiæ.

Domus de Montali pro ponte Nuræ.

Domus pontis de Albarolla pro ponte de Albarolla.

Domus Pontis in Rivergario pro ponte de Rivergario.

ZAR. Xenodochiorum loca, & si plurima, aut nulla, aut pauca egentibus patent.

LIL. Pietatis amictu operta aviditas eorum degluberavit, deglutinavitque bona ita, ut, quod ad pauperum famem pannositatemque levandam institutum fuerat, in divitum luxum hodie convertatur.

ZAR. Sunt-ne per agrum tuum, ut in cæteris, plebani aliqui suis cum collegiis?

LIL. Sunt quidem plurimi, & utinam haud nimis collegiati.

ZAR. Quamobrem?

LIL. Omnis herus servo monosyllabus. Est plebs de Olubra, seu de Castro sancto Joanne, (ut ab Occidente incipiam) quæ habet quattuor, Canonicos, & sex Præbendarios.

Plebs de Bilegno.

Plebs de Verdeto.

Plebs de Pomario.

Plebs de Campagnolla.

Plebs de Rocha Panciana.

Plebs de Staderia.

Plebs de Travano.

Plebs de Momiliano.

Plebs de Tuna.

G

IN-

INTER NVRIAM, ET TREBIAM.

PLEBS de Rungotio, quæ est exempta, subest-
que Episcopo Papiensi.
Plebs de Centenario.
Plebs de Carminiano.
Plebs de Vigolciono.
Plebs de Potentiano.
Plebs de sancto Paulo.
Plebs de Sparoria.
Plebs de Dularia.
Plebs de Septinia.

INTER NVRIAM, ET ARDAM.

PLEBS de castro Arquato habet Archipresbyte-
rum, qui est etiam Præpositus, & habet Archi-
diaconum, Canonicos sex, & Præbendarios decem
& octo, nobilitata Othoboni Feliciani Placentini
Patriarchæ Aquilegiensis sepultura.
Plebs de Maxinacio.
Plebs de Pederio.
Plebs de Cassano.
Plebs de Carano.
Plebs de Cagnano.
Plebs de Travazzano.
Plebs de Carpaneto.
Plebs de Pontenurio.
Plebs de Fontana frigida.
Plebs de sancto Petro in Cerro.
Plebs de sancto Nazario.
Plebs de Pulignano.

VLTRA ARDAM.

PLEBS de Florentiola habet Canonicos octo, &
Præbendarios.
Plebs de Vigoleno.
Plebs de Campo Cervario.
Plebs de Canzelaxio.
Plebs de Ygio.
Plebs de Varsio.
Plebs de Casa Nova.
Plebs de Sixaligio.
Plebs de Varono.
Plebs de Gravago.
Plebs de Rodogma.
Plebs sancti Georgii de Burgo Vallis Tarri.
Plebs de Bedonia.
Plebs de Plono.
Plebs de Legio sancti Quirici.

SVMMA OMNIUM DIGNITATVM ET
DOMORVM ECCLESIASTICARVM CIVITATIS,
ET DIOECESIS PLACENTINÆ.

Episcopus Placentinus unus,)
Archidiaconus unus,) ecclesiæ majoris.
Præpositus unus,)
Vicedominus unus,)
Abbates monasteriorum Civitatis Placentiæ quat-
tuor.
Abbates monasteriorum Dioecesis Placentiæ
quattuor.
Priores ecclesiarum Civitatis Placentiæ tres.
Priores ecclesiarum per Dioecesim Placentiæ
quinque.
Præpositi ecclesiarum Civitatis Placentiæ sex.
Præpositi ecclesiarum per Dioecesim Placentiæ
quattuor.
Conventus Fratrum Mendicantium in Civitate
Placentiæ decem.
Monasteria Monialium Civitatis Placentiæ duo-
decim.
Ecclesiæ parochiales Civitatis Placentiæ una &
quadraginta.
Ecclesiæ non parochiales Civitatis Placentiæ octo
& triginta.

A Plebs Dioecesis Placentinæ sex & quadraginta.
Hospitalia Civitatis & suburbiorum Placentiæ
viginti novem.

Hospitalia per Dioecesim Placentiæ tria & vi-
ginti.

Domus pro pontibus conservandis quattuor.

Conventus Fratrum Mendicantium in Dioecesi
Placent. novem.

DE AGRI PLACENTINI FERTILITATE.

ZAR. De agro libet-ne aliquid dicere?

LIL. Hoc unum puto dicendum, agrum meum
ea feracitate pinguere, ut semper granum, vinum,
linum, ac caseum omnibus, sed vicinis maxime,
subministret.

ZAR. Ager ubi feracior?

LIL. In planicie, is circa Æmiliam pinguior,
uberiorque vomere lucente.

ZAR. Linum ubique ne producitur?

LIL. Præterquam in montibus, sed apud Sar-
matum, castrum sanctum Joannem, & Burgum
novum potissime.

ZAR. Vinum ubi bonum, melius, & optimum?

LIL. Bonum sub Æmilia, nobilissimum supra usque
ad collium radices, nobilissimum in collibus; sed
cum omnibus comparandum apud Vianinum, ca-
strum Arquatum, Vigolenum, Vegianum, Vil-
lam auream, Coranum, Cantonum, & Zilianum.

ZAR. Casei bonitate oblivisci-ne licet?

LIL. Qui carius, suaviusque eo vescuntur Ge-
nuenses, Veneti, Romani, & Constantinopolita-
ni, ipsi illum laudare possunt.

ZAR. Aeris temperie etiam gaudere videris?

LIL. Inter Italiæ salubriores hic meus Plinio te-
ste sub Vespasiano Imperatore connumeratus est;
ipse enim Princeps de aeris temperie certior fieri
cupiens ab expertis, ubi plures seniores inveniri
contigisset, ibi aeris salubritatem esse audivit; in
agro Placentino inter plures senio confectos, qui
centesimum trigessimum jam attigerat annum unus
inventus est. Huic salubritati haud modicum rivo-
rum deductio: per Urbem enim fluentes colluviem &
cloacarum sordes secum trahunt, Urbemque pur-
gant, atque ad molenda frumenta rotis defer-
viunt.

ZAR. Et quo ungaris, est-ne aliquid olei?

LIL. Est, sed non satis, sunt castaneta, ex qui-
bus montani rustici & nutriuntur, & nonnihil lu-
crantur: sunt querceta pro suis impinguandis:
sunt & pasua irrigua pro alendis armentis, de-
liciosi horti, amenissimæ silvæ, atque ad vena-
tionem aptissimæ, suoque ordine disposita saliceta,
& odorifera rosaria.

ZAR. Audivi, & sal ex puteis hausta aqua con-
densari, æque ex terræ visceribus evelli.

LIL. Apud falsum tantum salis conficitur, quan-
tum & Placentinis meis, & Parmensibus sufficere
videtur: æs, quod alias apud ferrerias effodieba-
tur, inopia, vel forte ignavia eorum, qui locum
possident, intactum relinquitur.

DE PRIVILEGIIS CVDENDI MONETAS
ET VNIVERSITATIS STVDII PLACENTINI
CONCESSIS.

F ZAR. At quia de cudendarum pecuniarum, &
studii, ac doctoratus insignia conferendi privilegiis
superius habitus est sermo, Principum Diploma
accurate viderem.

LIL. Cudendi monetas Conradi Diplomatis hic
exemplar constabit; studii autem Innocentii, &
Vicomitis duo superfunt, Othonis autem quan-
do direptis Archivis, cum Communis nostri Re-
gistrum, ac Divi Antonini Thesaurum abstulit,
Arnaldus Barbarara Diploma hinc secum portavit.

Cu-

Cudendi Monetas Placentias per Conradum Romanorum Regem, ejus nominis secundum, concessum Privilegium.

In Nomine Sancta, & Individua Trinitatis Conradus, Divina clementia favente, Romanorum Rex secundus. Auctoritas exposcit Regia dignitatis, ne privilegia ab antecessoribus nostris collata firmare ac roborare intendamus, & à nullo ausu temerario infringi permittamus, unde justis petitionibus fidelium nostrorum acquiescentes monetas ab antecessoribus nostris Henrico quarto, & Henrico quinto Imperatoribus collatas, concessam, & confirmatam; Nos eadem auctoritate concedimus, & confirmamus, & presentibus scriptis semper eam ibi ad honorem Ecclesie, ac Civitatis Placentia, cum omni jure, & utilitate, & debita justitia manere decernimus, dantes auctoritatem & potestatem monetariis consilio Communis corruptam reintegrandi, corruptores justo judicio castigandi. Quod si quis hujus nostra confirmationis & donationis paginam quovomodo temerario ausu infirmare, aut infringere presumpserit, centum libras auri purissimi componat, quarum partem dimidiam nostre Camera, reliquam vero partem prefata Civitati solvat. Ut autem hac nostra confirmationis concessio firma, & inconcussa omni tempore permaneat, hanc inde chartam scribi, & sigilli nostri impressione insigniri jussimus, manumque nostra, ut infra videtur, corroboremus.

Signum D. Conradi Romanorum secundi Regis invictissimi.

Ego Arnoldus Cancell. vice Arnoldi Coloniensis. Archicancellarii, recognovi.

Anno Dominica Incarnationis M. C. LX. Indictione tertia, regnante Conrado secundo Romanorum Rege, anno vero Regni ejus tertio. Data in Alsitia in loco, qui dicitur Molecium, in Christo saluiter. Amen.

Universitatis literarum docendarum, Doctorumque insignia conferendi Placentinis concessum Innocentii Pont. Max. Privilegium.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei Venerabili fratri Episcopo, & dilectis filiis clero & populo Placentino salutem, & Apostolicam benedictionem. QUIA profectum terra nostra in visceribus amplectimur charitatis, vellemus libenter, quod ibi scyphus reperiretur argenteus, id est, studium literarum, in quo Joseph subtiliter novis ingenua anguria explicare, quique ibi argentum eloquentia venarum suarum obtineat principia, & locus esset, in quo aurum sapientia conflaret. Credimus enim, & pro firmo tenemus, quod ex hoc ipsi Civitati Placentia non modicum honoris accederet, & sibi possent exinde spiritualiter & temporaliter grata commoda provenire, propter quod non tam consideratione tui frater Alberte nobis super hoc instanter supplicantis, quam etiam ob ipsius Civitatis augmentum generale ibi fieri studium cupientes, ut ad ipsam Civitatem Placentiam ad hauriendam aquas, cum gaudio hominum copiosa confluat multitudo, & ibi Turris David, cum suis propugnaculis construatur, ex qua non solum dependeant mille clypei, sed etiam omnis fortium armatura omnibus Doctoribus, & Scholaribus in quacunque facultate in predicta Civitate studentibus, quod eisdem privilegiis, indulgentiis, libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quibus Parisiis, seu Bononia, vel aliis studiis generalibus studentes latantur, auctoritate presentium indulgemus. Nulli ergo hominum liceat omnimodo hanc paginam nostra concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum

A ejus se noverit incursurum. Datum Lugduni VIII. Idus Februarii, Pontificatus nostri anno quinto, & anno ab Incarnatione Domini M. CC. XLIII.

Joannis Galeatii, Mediolani Ducis, pro ea Privilegium.

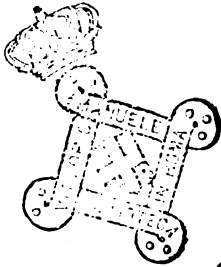
B Joannes Galeaz Dux Mediolani, Pavia, Angleria, ac Virtutum Comes, &c. Inter cetera, qua cognoscimus ad curam optimi Principis pertinere, hoc est maximum, ut non solum opes & fortunas civium defendendo, & quantum steterit in ipso ampliando reducere studeat potentior, opulentiorque Republicam, sed ut virtutes atque scientias propagando ornatiorem, melioremque conetur efficere, polliceatur, & sane quantum animus immortalis, qui caelestem habet originem, hoc terrestri & corruptibili corpore melior est, tantum sunt animi bona bonis deservientibus corpori meliora, adeo, ut in illis potissimum hujus, qua in terris habetur, fundamentum humana felicitatis existat, ad quam quidem felicitatem non solum hominum singulorum vita, sed etiam perfecta quomodolibet communitatis, ut est Civitas, ordinatur. Princeps igitur, qui suam vult (sicut est debitum) bene instituire, & felicitare Republicam, dare operam debet, & omni quo potest studio providere, ut non solum opulenti sint Cives, sed etiam eruditi, quod hoc maxime modo fieri posse comprehendimus, si pluribus in locis fuerint generalia studia constituta, ad que pro virtutibus & scientiis acquirendis habiliter homines transferre se valeant: etenim (ut de antiquissimis memoriam faciamus) si illa quondam accommodata doctriinis opportunitas Athenarum totam celebrem Graciam fecit, & ad eam copiam disciplina provexit, ut exinde postea per universum rivuli secularium literarum velut ex fonte manaverint. Deinde Romana Respublica magno Imperio jam erecto non solum armis, sed etiam literarum studiis illustrata, si, quod hodie non vidimus, per Italiam, per Germaniam, per Gallias, & per alias nationes formosa quadam studia Provincias ac Regna nobilitant; Nos, qui Ducalem sane nostram Monarchiam desideramus scientiis ac virtutibus fecundare, & hujusmodi veris ornamentis fulcire, non immerito, motu proprio de nostra plenitudine potestatis à Casarea dignitate nobis, & nostris successoribus attributa, Deo auctore, & ex certa scientia, & omni modo, quo melius possimus, duximus in Civitate nostra Placentia generale studium instaurandum. Volentes igitur ad perpetuam rei memoriam, & ipsius studii utilitatem, gratis, honoribus, immunitatibus, & privilegiis debitis roborare, & ex auctoritate, atque potentia nobis evectis ad Ducalis fastigii dignitatem concessis per serenissimum Principem, & gloriosissimum Dominum nostrum Dominum Venceslaum, Dei gratia Romanorum & Boemia Regem, sicut in Privilegio collationis nostri Ducatus plenius continetur, specialem in hoc gratiam faciendo Civitati, & Civibus Placentia, presentium tenore concedimus, ut in predicta Civitate Placentia generale studium utriusque Juris, videlicet tam Canonici, quam Civilis, nec non Philosophie, Medicina, & Artium liberalium, ac quarumcumque scientiarum approbatarum erigant, & ex nunc in antea perpetuis temporibus observetur, quod quidem studium, ejusque studentes, necnon Rectores, Doctores, Bachalarios, Bidellos, tam generales, quam speciales Officiales, atque ministros, famulos, & famulas eorum, & cujuslibet eorundem quocumque nomine censentur, qui fuerint per tempora, cujuscumque etiam dignitatis, praecminentia, status, & ordinis, seu conditionis pradii, & singuli eorum extiterint omni eo privilegio, libertate, immunitate, indulto, & gratia, quibus Parisiense, Paduanum, Bononiense, Oxoniense, Aurelianense, Monspeulanense, Papiense, Perusinum, & quacunque alia studia generalia privilegiata & approbata noscuntur, hujus nostra concessionis gratia perfrui in perpetuum volumus, & gaudere per omnia, ac si privilegium, libertas, immunitas, indulta, & gratia hujusmodi singulorum quorumcumque pradiorum presentibus

tibus de verbo ad verbum essent inserta decorantes, & hac nostra constitutione Ducali Imperiali auctoritate concessa perpetuis valitura temporibus, ex certa scientia sancientes de Ducalis plenitudine potestatis, ut prefata Civitas Placentina presenti nostra Ducali concessione suffulta generalis studii gratuito Privilegio gaudeat, & utatur, possitque duntaxat Reverendus in Christo Pater Dominus frater Gulielmus de Centueris Sacra Pagina, seu Theologia Doctor eximius presens Episcopus Placentinus per se, vel per alium Vicarium suum, seu Locum-tenentem de consilio, approbatione, consensu Doctorum, & magistrorum studii memorati, secundum diversitatem scientiarum predictarum, singula singulis congrue & debite referendo, servatis forma, modo & ordine, qui in talibus consueverunt in predictis generalibus, & aliis studiis laudabiliter observari, illos quos ad hoc idoneos, & dignos noverit studioso examine premissio licentia, & ad Doctoratus, seu Magistratus apicem promovere, honorem cathedra, & cetera Doctoratus, seu Magistratus insignia eis rite conferre, ac de eis solenniter investire, & legendi licentiam indulgere, ea quoscunque alius doctoreos exercere, & expedire. Ca-

terum, ut Scholares & Studentes quilibet Placentini predicti tanto liberius valeant literarum studiis insudare, quanto a molestiarum & turbationum impetu expeditius liberati, & ampliori fuerint libertate Ducali nostra dignitate fulciti, Rectores, Doctores, Scholares, sive Studentes ejusdem studii, universos quoque & singulos eorum, & cujuslibet ipsorum familiares, famulos, & ministros, nec non scalas, & domos, sive hospitia in nostra protectionis tutelam ac defensionem recipimus, & mandamus omnibus & singulis Officialibus, & subditis nostris, qui sunt, & in futurum erunt, quatenus hanc concessionem nostram in his, quae ad eos spectat, vel spectare poterit, quomodolibet in futurum observent, inviolabiliter observari faciant, tuendo & defendendo studium ante dictum, sibi, & ejus Rectoribus, Doctoribus, Scholaribus, & Studentibus, Bidellis, & Officialibus favores honestos & licitos exhibendo. In cujus rei testimonium presentes fieri iussimus; & registrari, nostrique sigilli pendens munimine roborari. Dat. Belziosi, die prima Januarii. MCCC. LXXXVIII. septima Indictione.

Laus Deo Omnipotenti.

FINIS.

I N D E X

R E R V M E T V E R B O R V M.

ABDUA Flumen appellatum quam varie fuerit. 1129. D.
 — Nomen unde acceperit. 1209. C.
 — Per quam Vallem in Lacum Larium effundatur. 1210. A.
 — Ptolomæo quomodo dicatur. ib.
 — Quem Lacum adaugeat. 1209. B.
 Abduæ Fontes ubi visantur. 1210. A.
 Abiate-Grassum quod dicatur oppidum. 1070. F. 1071. B.
 Abiatum à Sfortianis quomodo receptum? 1167. B.
 Abundii, Diaconi, Martyris reliquia Mediolani adservantur. 415. A.
 — reliquia an & quomodo Mediolanum translata? 431. B.
 — vita, passio & mors. 424. A. 434. D.
 Acciolini truculentia. 62. D. 250. B.
 Acciolinus adolescens de Marcellina gente, Turriano adversarius, gladio subfossus occubuit. 60. C.
 — A Mediolanensibus imploratur. 61. B.
 Acciolinus Cesarum rebus studebat. 57. F. 59. D.
 — Ita & mores ejus. 62. B.
 — Moritur 62. A. 250. C.
 — Sape exercitum cadit Brixiaque potitur. 58. B.
 Accursius Cutica quis & qualis. 261. D.
 Acerbus Morena Mediolanum à Friderico Anobabbo quare missus. 874. E. 998. D.
 — Qua & quomodo scripserit. 1021. D.
 — Quis fuerit? 874. E. 998. D.
 — Ubi & quo morbo obierit. 880. E. 1009. E.
 Aceto acrimonia quomodo addenda. 646. C.
 Acies in aere pugnantibus quando vise. 1268. F. 1582. C. 1671. F.
 Activa vita an tempore prior sit contemplativa? 483. D.
 Actius Mediolanensis princeps IV. laudatur, ejusque pueritia & juvenus exponitur. 293. C.
 — Bellat cum Boemia Rege. 299. D.
 — — — Leodriso. 300. B.
 — — — Scaligero. 301. A.
 — Conspirat contra eum Marcus. 298. C.
 — Describitur, laudatur & moritur. 301. C. 302. A.
 — Ejus universum vita curriculum. 293. C.
 — Exornat & edificat Mediolanum. 301. B.
 — Facta. 295. D. 299. F.
 — Favet Joanni Bohemia regi. 299. B.
 — Insignia ejus facta. 294. E. 295. B.
 — Paterni Imperii Princeps fit. 295. E.
 — Pro signo bellico viperâ usus. 295. A.
 Actius Estensis, succedit Opitio. 113. B.
 — A Flisco occiditur. 123. F.
 — Caroli II. Neapolitanorum regis filiam duxit. 123. E.
 — Cum Joanne Marchione copias confociat adversus Vicecomitem 114. C.
 — Nullâ re inlustri factâ Ferrariam revertitur. 114. D.
 Actius qua de re laudandus. 724. A.
 Accursius Cuticus comprehensus & vincus. 83. B.
 Ad pro Apud quando sumptum. 1044. E.
 Adamus Palacius Nobilis Mediolanensis cujus jussu suspendio necatus. 871. E. 993. D.
 Adeodati varii enumerantur. 454. A.
 — Corpus Mediolani jacet. 453. F. 454. A. 455. B.
 Aditus Ditioni Ecclesia Romana per quos patuerit. 773. D.
 Adolphus de Nassau Romanorum Imperator quando electus. 1344. D.

Adolphus Vicarium suum quem constituerit in Gallia Cisalpina. 1354. E.
 Adorationis honor Principibus quando in Italia attributus. 692. D.
 Adriani Pont. Max. dicta duo qua memoratu digna? 1105. D.
 Adrianus Pont. Max. quando creatus. 765. D.
 Adrianus Papa summum sacerdotium vix quadraginta dies tenuit. 84. C.
 — Quis antea foret. 1105. D.
 — Quos Caroli Magni filios baptizaverit. 1271. A.
 Adrianus IV. Pont. Max. quando obierit. 1106. A.
 Adrianus VIII. Archiducem Austria & Venetos quomodo composuerit. 1527. A.
 — Fœdus quibuscum adversus Regem Gallia & Infideles percusserit. ibid.
 — Quando obierit. ibid. C.
 — Quis fuerit. 1525. A.
 — Quomodo Pont. Max. electus fuerit. ibid.
 Adua Fluvius, vide supra Abdua.
 — Aquis quando maximè intumuerit. 920. F.
 — Montes qui à dextra lavaque ejus porrigantur. 1203. D.
 — Quem Lacum praterlabatur. 660. B.
 — Unde cadat. 1203. D.
 Aduæ cursus Descriptio. 660. C.
 — Rupes Claudianus Poëta quomodo descripserit. 1210. B.
 Aduncum Oppidum unde opulentum. 1217. E.
 Edificia ex Ventorum turbinibus & fulguribus ubi prostrata. 1582. B.
 — Multa unde & quomodo quassata & diruta. 1650. C.
 — Plurima ex Terra-Motibus ubi corruerint. 1560. F. 1561. A. 1645. A.
 Egibona Saxonia civitas tota quando exusta. 1557. C.
 Egidius de Aquâ Episcopus Laudensis quando existerit. 905. D.
 Egyptus in S. Litteris quomodo appellata? 806. A.
 Acris salubritas unde constituatur. 592. A.
 Æstu Solis hominum tria millia quomodo perierint. 892. D.
 Ætas aurea qua dicta? 801. B.
 Æthiopes unde ita dicti? 785. F.
 Æthna Mons ubi, quando & unde apertus? 1648. E.
 Annodii Juvenalis Ticinensium Episcopi sepulcro qua Carmina & à quo subscripta fuerint. 713. A.
 Annodius Juvenalis Ticinensium Episcopus ab Hermisda Pont. Max. ad Anastasium Constantinopolit. Imp. quare legatus. 711. E.
 — Quandiu in Episcopatu vixerit. 712. D.
 — Quantus Vir fuerit. 711. D.
 Afaitatus quis Negotiator. 1582. C.
 — Quando obierit. ibid.
 Agamoni (Comes) Galliam quare petierit. 1633. A.
 — Ubi & quomodo captivatus fuerit. 1651. C.
 Agathæ (Diva) Tabula & humerus à quo ex Sicilia Cremonam asportata. 1269. B.
 Agatho Romanorum Pont. Max. Concilium Constantinopoli quare indixerit. 752. E.
 Ager Læumellinus ubi situs. 628. C.
 — Lini præstantiâ celebratus. 649. A.
 — — & copiâ. ibid.
 Ager Tusculanus à Romano qua in re differat. 590. E. 591. D. 592. A.
 Agilulphus Rex Longobardorum in Bonifacium III. Pont. Max. quare indignatus. 1269. D.

H

Agi-

- Agilulphus Mantuam in suam potestatem quomodo redegerit. *ibid.* E.
 — Patavium quomodo conflagravit. 735. B.
 — Urbes quas in Gallicum Exarchum occupaverit. 1269. D.
 — Uxorem qua auctoritate duxerit. 733. D.
 Agonia Amnis quam fallax. 639. A.
 — In Padum ubi influat. *ibid.* B.
 — Ubi oriatur. *ibid.* A.
 Agri Cremonensis Fertilitas. 742. E.
 — Latitudo & Longitudo. *ibid.* D.
 Agri DEI cur Cœmeteria dicantur? 406. F.
 — Novales qui dicantur. 593. D.
 — Vicentini & Patavini à quibus vastati. 1505. C.
 Agrum Cremonensem qui primi tenuerint. 630. C.
 Aistulphus vituperatur & vincitur. 18. D.
 Alagnia quis in Insubria locus? 641. D.
 Alagnia loci importunitas qua? *ibid.*
 Alani qui Populi? 697. B.
 — Italia quomodo excefferint. *ibid.*
 — Italiam quo Duce invaserint. *ibid.*
 Alanzonius (Dux) Antverpia aufugere quomodo coactus. 1667. E. 1668. A.
 — Belgarum supremus Dux quando factus. 1662. A.
 — Galliam quando & quare repetierit. 1669. E.
 — Periculum quod Antverpia incurrerit. 1662. D. 1668. A.
 Alba Pompeja Pertinacis patria. 107. E.
 Albæ Dux Amorum Comitem Agamoni carcerari quare jufferit. 1603. E.
 — — Decapitari ubi jufferit. 1606. B.
 — Anglos Negotiatores cujus jussu in Flandria detinuerit. 1609. D.
 — Aprucium quomodo diripuerit. 1585. A.
 — Arces Antverpia &c. construi quare jufferit. 1603. E.
 — Auriacos Rebelles Regi Hisp. ubi & quando declaraverit. 1608. B.
 — Comitem Orni incarcerari quare jufferit. 1603. E.
 — — Decapitari ubi jufferit. 1606. B.
 — Conjunctio in eum qua & a quibus facta? 1605. E.
 — Decimam bonorum omnium mobilium quando & a quibus petierit. 1609. B.
 — Filium Auriaci in Hispaniam duci quando jufferit. 1608. A.
 — Hispanos & Italos contra quos miserit. 1605. D.
 — In Belgium à quo, quando & quare missus fuerit. 1603. C.
 — Ludovicum Comitem Nassovium ubi & quomodo fuderit. 1605. F. 1606. A.
 — Mariachiteneum quomodo profligaverit. 1605. E.
 — Nassovium ubi & quomodo deleverit. 1606. E. 1607. A.
 — Principem Aurentiorum & ejus fratrem insecutus quomodo fuerit. 1607. A.
 — Que pro defensione Regni Neapolitani aggressus fuerit. 1583. D.
 — Rector & Dux supremus in Belgio à quo constitutus. 1593. B.
 — Tybur quomodo expugnaverit. 1584. B.
 Albergaria pro quo dictum. 1058. E.
 Albernardus Alamanus unde clarus. 858. E. 953. E.
 Albertus Cæsar ubi & à quibus confossus. 1357. B.
 — Cadaver ejus ubi sepultum. 1436. E.
 — Ubi & quo morbo obierit. *ibid.* D.
 Albertus dux Austria ad Romanum imperium designatur, potentiamque Vicecomitis æstimat. 113. B.
 — moritur. 137. B.
 Albertus (Divus) Bergomensis quando obierit. 1252. A.
 — Corpus ejus ubi sepultum. *ibid.* C.
 — Inter Sanctos quando & à quo relatus. *ibid.*
 Albertus de Quadrellis à quibus Laudensium Episcopus electus. 881. F.
 — Quando obierit. 884. D.
 Albertus Scottus controversias inter Turrianos & Vi-
- contios quomodo diremerit. 903. D.
 — Dominium quod occupaverit. 1356. B.
 — Ubi obierit. 1354. A.
 Albingaunorum Sedes. 606. A.
 Alboini conjugium & mors. 15. B.
 Alboinus Longobardorum Rex à quo in Italiam allectus fuerit. 850. C.
 — Papiam petit. 727. E. 728. A.
 — Proceres suos qua in parte Papiæ habitandos dimiserit. 731. C.
 — Qua jubente occisus fuerit. 731. D. 851. C. 1269. C.
 — Quo miraculo à destruenda Papiæ fuerit deteritus. 728. E.
 Albrigonus Labocassa de Laude quomodo occisus. 977. D.
 Aldericus Arcis Landensis Praefectus quomodo occisus. 857. D.
 Aldericus frater Acciolini miserè cum suis perit. 63. B.
 Aldiprandus Dux Longobardorum à quo Spoletis constitutus. 766. C.
 Aldoaldus Regina Theodelinda filius Regno quare ejectus. 743. D.
 Alexander Bentivolius Comum à Fr. Sfortia quare missus. 1233. E.
 Alexander Gonzaga ad quid à Fr. Sfortia delatus. *ibid.*
 Alexander Magnus quid ab Ammone quesiverit. 783. C.
 Alexander Medicæus Florentia Dux quando & à quo creatus. 1547. B.
 — Prior perpetuus Florentia à quo & quando constitutus. 1546. F.
 — Quam uxorem duxerit. 1550. E.
 — Ubi & à quo necatus fuerit. 1552. D.
 Alexander Picenardus quando obierit. 1688. B.
 Alexander Pontifex Romanus à quo morti traditus. 682. F.
 Alexander II. quomodo ad Papatum pervenerit. 27. C.
 Alexander Sextus Annatarum usum quando introduxerit. 1477. C.
 — Carcerari Roma quos jufferit. 1477. C.
 — Carolo Regi Gallia quid sub pœna Anathematis mandaverit. 1471. A.
 — Carolum VIII. Regem Gallia in Regno Neapolitano confirmare quare noluerit. 927. E.
 — Cuius Fœderis contra Carolum VIII. Princeps fuerit. *ibid.*
 — Filium suum desponsare cui voluerit. 1473. A.
 — Fœdus cum Carolo VIII. Rege Gallia ubi & quando pepigerit. 1470. A.
 — Fulgure Roma quando affectus fuerit. 1472. A.
 — Omissum fœdus cum Rege Gallia quare ab ipso fuerit. 1470. C.
 — Pontifex Maximus quando factus. 1468. D.
 — Quot Cardinales una vice creaverit. 1477. D.
 — Societatem quare inierit cum Cesare Maximiliano, &c. 1470. C.
 — Ubi & quando obierit. 1477. E.
 Alexander Signifer Legionis Thebae quos ad fidem Christi adduxerit. 833. C.
 — Templum ejus in qua Bergomi Civitatis parte, conditum. 834. D.
 Alexander Tertius Pont. Max. Alexandrinos jure Episcopali in perpetuum quare privaverit. 1314. D.
 — Concilium Roma quare convocaverit. 1315. D.
 — In manus ejus quid juratum fuerit ante initium ipsius Magistratum. *ibid.* C.
 — Insignia qua dederit Ziano & aliis Venetorum Ducibus pro Pace inter ipsum & Casarem Frid. Anobarbum procurata. *ibid.* E.
 — Pacem Casari Frid. Anobarbo quibus conditionibus concesserit. *ibid.* D.
 — Papiæ Praesulem Pallii & Crucis dignitate quare privaverit. 1314. C.

Alexan-

Alexander Trivultius ubi & quomodo occisus. 1520. E.
 Alexandri Papa inimicitia cum Friderico 33. E.
 — *Insultatio in Imperatorem.* 39. B.
 — *Quando & quomodo sublata.* 38. E. 39. A.
 Alexandria Civitas à quibus & quando condita. 882. C.
 — *Capta & direpta à Gallis quando fuerit.* 1474. B.
 — *Frustra obsidetur à Friderico.* 35. E.
 — *In Gallos à quibus occupata.* 1169. A.
 — *Nomen illud à quo & quomodo sortita.* 882. C.
 Alexandrini in Longobardis qui? 104. C.
 — *Ad defectionem sollicitantur* 105. C.
 — *Occidunt Gulielmum & persequuntur omnes
 ejus posteros.* 105. E.
 Alexandrini dedunt se Roberto. 144. F.
 — *Ad Vicecomitem transeunt.* *ibid.*
 — *An prodicionis & mutabilitatis rei.* 202. B.
 — *Novos motus experiuntur.* 203. B.
 — *Scinduntur in partes.* 145. B.
 Alexius Angelus Comnenus Byzantium occupat.
 1325. C.
 — *Captus à quibus fuerit.* *ibid.* D.
 — *Isacum fratrem suum excæcat.* *ibid.* C.
 Alieni Juris, vel Domini Populi qui dicti fuerint.
 623. D.
 Aloysius Aroastinus Vicarius Genua à quo constitu-
 tus. 1475. B.
 Aloysius Borcherius Coniensis quomodo vulneratus &
 mortuus. 1237. B.
 Aloysius Bragadinus Patricius Venetus à Turcis ubi
 & quomodo excoriatus fuerit. 1614. A.
 Aloysius de Castilia Mediolanum à quo & quare mis-
 sus. 1659. A.
 Aloysius Rechezenus Prefectus Mediolani quando
 factus. 1617. D.
 Alpheus Varrus J. C. Consul. Roma quando factus.
 1262. A.
 — *Cremona quam artem exercuerit.* *ibid.*
 — *Unde Notabilem sese prestiterit.* 1261. F.
 Alphonfus Arago in Pont. Max. unde indignatus.
 1409. A.
 Alphonfus Aragonensis in Regnum Neapolitanum à
 quo accersitus. 1422. B.
 — *Ducatum Mediolanensem ad se pertinere unde
 contenderit.* 1447. A.
 — *Gajetam quomodo obsederit.* 1422. C.
 — *Prælio Navali à quibus superatus.* *ibid.* D.
 Alphonfus Dux Ferraria quod infortunium incurre-
 rit. 1645. B.
 Alphonfus Rex Neapolitanus Ducatus Mediolanensis
 hæres quomodo dictus. 921. B.
 Alpinorum Jugorum ampla Descriptio. 1173. A.
 Altarium unctio quomodo & quare facta? 489. F.
 Altercatio maxima in Monumentis Historicis unde
 occurrat. 798. A.
 Alvarus Sandeus Prefectus Mediolani quando factus.
 1617. D.
 Alvirianus Venetorum Dux à quibus per conjurationem
 petitus fuerit. 1506. C.
 Amadeus Dux Sabaudia Pont. Max. quando & ubi
 factus. 1428. F.
 Amalifuntha quod Regnum administraverit. 714. E.
 Amatus Pontius Mediolani Prator constituitur. 90. C.
 — *Moritur.* 90. E.
 Ambigatus Celtarum Rex quò & quare Sororis sua
 filios ablegaverit. 845. B.
 Ambitionis humana qua sint retinacula. 680. F.
 Ambrosii Dens Angilberto Mediolanensi mira fuit.
 560. A.
 — *Dens Sepulchrum, altare in honorem
 ejus constructum &c.* 487. E. 488. E. 489. A.
 — *Reliquia ubi sint?* 488. A. 491. B.
 Ambrosius Helvetios Patriam suam repetere quomodo
 curaverit. 1478. C.
 — *Mediolani à quo & quando fuerit constitutus.* *ibid.*
 — *Ubi & quando obierit.* 1490. C.

Ambrosius Arlunus Laudensium Episcopus à quo &
 quomodo factus. 852. C.
 Ambrosius Mediolanensis Antistes quid in Hæresim A-
 rianam egerit. 688. E.
 Amicitia (in) quid acceptius sit. 781. E.
 Amicitia Civitatum unde constituentur. 628. A.
 — *Vera quis fructus.* 1153. A.
 Amnis Lacteus unde conspicuus. 1220. D.
 — *Aqua ejus qua natura.* *ibid.* E.
 Amnis Lambrus unde effluit. 661. A.
 Amorus Comes Agami ubi & cujus jussu decapita-
 tus. 1606. B.
 Amurates Rex Turcarum cui in Imperio successerit.
 1627. A.
 — *Thessalonicam quando expugnaverit.* 1436. D.
 Amplius Patriarcha Assyriorum Summo Pontifici
 Romano obedientiam quando promiserit. 1597. C.
 Anacephalæosis Libri primi Historia Medicæ.
 1181—1185.
 — *Libri Secundi Historia Medicæ.* 1185—1188.
 Anacletus Pontifex Romanorum quo supplicio affectus.
 682. E.
 Anastasi Imperatoris Constantinopolitani impietas in
 quibus eniterit. 711. E.
 Anastasius Imp. Constantinopolit. interemptus quomodo
 fuerit. 713. D.
 Anastasius IV. Pont. Max. quando factus. 1300. E.
 Anathelon quando factus Episcopus Brixia. 1262. E.
 Anathemata in Orientales à Pontificibus Romanis
 quare lata fuerint. 762. A.
 Ancona Cesari Frid. Barbarossa quomodo sese dedi-
 derit. 878. F.
 — *Id nominis unde sortita.* 1113. D.
 Anconam qui prodere voluerint Selimo Turcar. Imp.
 1626. B.
 Andreas Burgus insignis Orator Cremonensis ubi &
 quando obierit. 1549. A.
 Andreas Doria à Francisco I. Gall. R. ad Cesarem
 Carolum V. quare defecerit. 1542. A.
 — *Classem Turcarum quando & ubi fuderit.*
 1554. A.
 — *Genuam Patriam suam quomodo liberavit.*
 1542. A.
 Andreas Heremita quam Sectam Mediolanum intro-
 duxerit. 1367. A.
 — *Combustus ubi fuerit.* *ibid.*
 Andreas Vicecomes Mediolanensem Dux quando
 fuerit. 1294. C.
 — *Mediolani Dominus à quo confirmatus.* *ibid.* D.
 Angelus Cortarus Venetus, Antipapa quando fuerit.
 917. A.
 Angelus Marianus unde conspicuus. 1666. B.
 Angilberti aliquot. 427. A.
 Angilberti Pusterlæ liberalitas & cura erga Ambro-
 sianum Cœnobium Mediolanense. 487. A.
 — *Patronus fuit S. Ambrosius.* 487. D.
 Angliæ Comitum origo. 20. A. 65. A.
 — *Eos Fridericus Imperator tollere studebat.* 34. B.
 — *Law.* 42. A.
 Angli Agrum Boloniensem quomodo cursarint.
 1562. A.
 Angliæ Rex & ejus Posteris à quo & quando Titulo
 Fidei Defensoris insigniti. 1524. D.
 Anglorum Regina Gallia Regi Bellum quando decla-
 raverit. 1587. F.
 — *Quando obierit.* 1591. E.
 Anguinalfus quibus & à quo Potestas datum. 1000. D.
 Animos Clementis VII. Pont. Max. qua res percule-
 rit. 939. F.
 Anna Austriaca quarta uxor Philippi II. Hispan. Re-
 gis quomodo obierit. 1654. A.
 Anna Bolonia Londini quando Regina coronata.
 1549. B.
 Annatarum usus à quo Pontifice M. introductum.
 1477. C.

- Annonæ gravis penuria quando vignerit. 1355. C.
 — In Gallia Cisalpina. 1444. C.
 — In Italia. 1354. B. 1556. D.
 — In toto pene Orbe. 1364. F.
 — Ubertas quando maxima. 1353. E.
 Annum & Regiones quomodo & quare dividant Pa-
 stores Apenninici. 593. A.
 Anselmus Intigenfis in Longobardiam quare missus.
 890. A.
 Antegachi qui fuerint. 96. A.
 Anthemius Rom. Imp. a quo accusus. 697. C.
 Anthiochia Crivella Petri Vicontii Uxor unde clara.
 903. A.
 Anthropomorphitarum Hæresis in Gallia Transpa-
 na quando surrexerit. 1281. B.
 Antipapa Angelus Corrarus Venetus. 917. A.
 — Balthasar Cossa. ibid.
 — Calixtus III. quando electus. 882. C.
 — Candola. 1287. F.
 — Gregorius XII. quando extiterit. 917. A.
 — Nicolaus V. a quo Roma creatus. 1372. B.
 — Paschalis III. ubi & quando electus. 877. F.
 — Petrus de Luna Hispanus. 916. F.
 — Victor a quibus Cardinalibus creatus. 867. E.
 Antipapæ eodem tempore qui & quot fuerint. 916. F.
 Antiphonarum origo. 478. D.
 Antiquitas omnis unde circumscribenda. 632. B.
 — Quo Annorum numero diffiniatur. 610. E.
 Antiquitatis & Dignitatis Levorum & Cremonensium
 Populorum differentia qua? 629. D. 631. D. 633.
 A. ibid. F. 634. A.
 Antistes Mediolanensis nullam habet auctoritatem in
 Ecclesiam Ticinensem. 689. B.
 Antistitis mala fama quantum Religioni noceat bo-
 na vero quantum proficit. 758. B.
 Antoninus Archi-Episcopus mentitur. 147. A.
 Antonius Bragantia Dux ex Rege Gallia & Regina
 Anglia quid obtinuerit. 1664. C.
 — Fugam ubi capesserit. ibid. F.
 — Galliam quando repetierit. 1665. B.
 — Insulam S. Michaelis quomodo expugnavit.
 1664. D.
 — Terzeras Insulas quando petierit. 1665. A.
 Antonius Fiffiraga captus a qua fuerit & incarcera-
 tus. 908. C.
 — Epitaphium quod ejus tumulo inscriptum. 910. E.
 — Henrico Casari ubi se submisit. 906. F. 907. A.
 — Mattheum Vicontium unde repulerit. 904. D.
 — Ubi & quando obierit. 910. D.
 Antonius Fiffiraga Lauda quandiu tenuerit imperium.
 913. F.
 — Quomodo obierit. 914. B.
 Antonius Læva Laudam Urbem qua vi oppugnave-
 rit. 942. E.
 — Mediolano quando & a quo prefectus fuit? ib. C.
 — Obsidionem Lauda solvere quomodo coactus.
 943. A.
 — Quando obierit. 1551. F.
 — Quibuscum Ticini defensionem susceperit.
 1170. C.
 — Ticinum a quo missus fuerit. 1166. D.
 Antonius Maria Augustus quis & ubi obierit. 1582. C.
 Antonius Melius Cremonensis quis & quando obierit.
 1517. D.
 Antonius Milo Cremonensis quis & unde clausus.
 1559. A.
 — Ubi & quomodo obierit. ibid. B.
 Antonius Oscalus quis & ubi perierit. 1670. A.
 Antonius Rinconus & Cæsar Fulgosius Gallie Regis
 Legati ubi & quomodo intercepti fuerint. 1558. F.
 Antonius Trecchus J. U. D. ubi & quomodo obierit.
 1660. F.
 Apennini Montis Descriptio. 583. B.
 — Ubertas quanta, & commoditas. 593. B.
 Apenninus Mons & ejus qui obiectus. 585. D.
 Apenninica Italia Partis Descriptio. 592. E.
 Apicini Populi unde ita dicti. 606. C.
 Apicinorum Sedes. ibid.
 Apis quid fuisse credatur. 808. C.
 Apollinaris (Divus) Ravennam a quo missus fuerit.
 1262. E.
 — Martyrio ubi fuerit coronatus. 1263. A.
 Apollinaris Orphidius Cremonensis clarus & conspi-
 cuum quomodo se prestiterit. 1455. C.
 Apros Lamellinates quomodo captare soleant. 653. D.
 Apuani quem Agrum, ejectis Colonis, occupaverint.
 606. F.
 Apuanorum Sedes. ibid. B.
 Aqua Frigida, Cœnobium quod appellatum fuerit.
 1216. D.
 Aqua Puella ex pectore in Latio quomodo effluerit.
 1547. G.
 — Quot hominum milia in Gallia Cisalpina suf-
 focaverit. 1308. B.
 Aquæ calidæ ad radices cujus Alpium Montis occur-
 rant. 1204. B.
 Aquæ Statiolorum describuntur. 107. E.
 Aquarum qua mirabilis illuvies. 656. B.
 Aquileja Urbs a quo capta & prostrata. 695. E.
 Aquilo Ventus Venetiis quam utilis sit. 597. F.
 Thomæ Aquinatis laus & mors. 89. D.
 Aquosa vina quibus utilia. 1223. B.
 Ara S. Bassiani in Templo Laudensi a quo & quibus
 rebus ditata fuerit. 917. C.
 Aramæi qui Populi fuerint. 796. D.
 Ararat qua Regio? 802. C.
 Araricus Rex Italia. 849. F.
 de Arcellis, (Philippus & Bartholomeus) Comites
 creati. (65.) E.
 — Tyrannidem Placentia usurparunt. (66.) C.
 Arcem Clavenne quo Stratagemate occupaverit Ric-
 cius. 1174. A. 1175. A.
 Archangelus de Blanchis Cardinalis Viglebauensis quas
 ades Manachis Theatinis concesserit. 1647. E.
 Archelai (Divi) Martyris corpus Cremonam quando,
 unde, & a quo ductum fuerit. 917. C.
 Archiconfratria Crucifixi quando caperit, quantique
 facta. 570. B.
 Archiepiscopus Moguntinus Regni Germaniæ Cancel-
 larius. 1284. A.
 — Ejus est oleo ungeri Imperatorem electum. ib.
 Archiepiscopus Trevirensis aliis antiquior in Germa-
 nia. ibid.
 Arconatus (Carolus) commendatur. 540. A.
 Arcubalista qua Machina Bellica. 1088. B.
 Arcus mirabilis Cælestis Norimberga qui visus? 1669. E.
 Arcus supra Solem qui & quales visi. 1671. E.
 Arditijs de Rinotera Cardinalis Ecclesia Rom. Laudem
 quare adierit. 965. C.
 Arena Oppidum ubi situm. 683. A.
 Arena Aurifera ubi occurrat. 667. C.
 Ariadenus Enobarbus Classis Turcarum Prefectus
 Italia Littora in cujus gratiam cursitaverit. 1567.
 A. 1568. D.
 Ariana Hæresis quam dissentionem in Longobardia
 attulerit. 747. B.
 — A quo primum in Occidente depulsa fuerit.
 688. E.
 — Utrumque Orbem quomodo infecerit. ibid. A.
 Arietaria Machina qua fuerit. 1084. B.
 Arioaldus Rex Longobardorum quomodo regnaverit.
 743. D.
 Aripertus Longobardorum Rex Regnum quomodo rexe-
 rit. 747. E.
 — Templum Divi Salvatoris ubi edificaverit. ib. F.
 Ariperti regnum quale? 17. D.
 Arius quis & qua ejus Hæresis? 687. F. 688. A.
 Arlemum ab Hispanis quomodo expugnatum. 1620.
 E. 1621. A. ibid. E. 1622. A.
 Arma qualia Monomachis data fuerint. 746. A.
 Arma-

Armarium Sacelli D. Jo. Baptista Cremona quibus Reliquiis repletum. 1637. E. 1638. A.
 Armatorum Copia qua & quando visa in Aere vagari. 1472. A.
 — In Aere configere quando & ubi visa. 1517. E.
 Arminiaci (Comes) à quo in Italia captivatus fuerit. 1391. D.
 Armorum usu Italia omnibus quare interdixerit Theodoricus. 705. E.
 Arnaldi Filii qui dicti. 975. A.
 Arnaldus Barbaria quibus & à quo Potestas datus. 1000. D.
 Arnulphus Imperator accersitus in Italiam à Rom. Pontifice quare fuerit. 1276. B.
 — Cadaver ejus ubi sepultum. 1277. B.
 — Ex quo morbo obierit. ibid.
 — Fit Imperator. 110. B.
 — Fœdus quocum percussit. 1275. F.
 — In Italiam unde irruperit. 1276. A.
 — Insignis Diademate Imperiali à quo fuerit. ibid. B.
 — Mediolani quem Rectorem constituerit. ibid. A.
 — Occiditur ab Alberto Rodulphi filio. 112. B.
 — Quomodo remanserit Imperator. 1275. E.
 Ars Lini preparandi quam operosa. 649. C.
 — Machinas fabricandi quam antiqua. 1083. E.
 Arx Adriani, Roma fulgure quomodo percussa. 1508. F.
 — Antuerpia à quibus occupata. 1635. C. 1636. A.
 — Clavenna quo Stragemate a Jo. Jac. Mediceo occupata. 1174. A. 1175. A.
 — Italia qua pars olim fuerit. 594. D.
 — Lixa seu Alexia fulmine quando percussa & diruta. 1648. E.
 — Mussiana à quo occupata. 1159. B.
 — A quibus radicitus eversa. 1217. E.
 — Ejus destructio à quibus per fœdus expetita. 1232. F.
 — Jo. Jac. Mediceo quomodo se dediderit. 1159. B.
 — Quantum munita fuerit. 1156. F.
 — Quis eam considerit. 1217. D.
 — Ubi sita. ibid.
 Ascianus Cardinalis frater Lud. Sfortia quò aufugerit. 934. A.
 — Venetis à quibus traditus fuerit. ibid. B.
 Ascianus Maria frater Lud. Sfortia à quibus proditus & ductus Venetias. 1476. C.
 — Episcopus Cremonensis quando factus. 1466. C.
 — Ubi & quomodo obierit. 1478. F.
 Asculani Bartholom Saxoferratum male quare mutaverint. 594. B.
 Asopum in Venetos à quo frustra obsessum. 1506. B.
 Asparagi cultura. 643. E.
 — In Agro Lanuviano citius quam alibi quare crescans. 644. A.
 Asprandi varia fors. 17. D.
 Asta, vel Aste quis olim fuerit Locus. 1077. B.
 Asta & Astenes factionibus oppressi sunt. 133. A. 135. F.
 — A Variis sollicitantur. 144. B.
 — Cesari, se dedunt. 148. B.
 Astor Vicecomes à Gallis quomodo desciverit. 1159. D.
 — A quo & cuius sollicitatione trucidatus fuerit. 1161. A.
 — Ejus ferocia. 1159. F.
 — Ex qua gente oriundus fuerit. ibid. D.
 — Plebis Princeps haberi quare voluerit. ibid. E.
 Astulphus Rex Longobardorum regnare quando cepit. 761. B.
 — Ad quid à Pipino Francorum Rege coactus fuerit. ibid. C.
 — Ejus Regnum unde memorabile. ibid. B.
 — Quando obierit. 764. F.
 Athila Aquilejam quando expugnaverit & solo equavit. 1267. E.
 — In Italiam quando & quibuscum Populis descenderit. ibid. D.

— Italiam quomodo reliquerit. 1268. A.
 Atho Praesul Cremona à quo constitutus. 1274. B.
 Atius Corrigiensis Parmam cui & quare prodiderit. 1381. D.
 Atius Vicecomes qua & ubi occupaverit Oppida. 1370. D.
 Atrium Divi Syri Ticini qui Locus? 677. A.
 Attestia Gens quomodo aliter dicta. 689. F.
 — De ea quid notandum. ibid.
 Attila Italiam quomodo inderit. 695. E.
 — Ejus feritatem quomodo compeverit Leo Pont. Max. ibid.
 — Landem Pompejam & alias Italia Urbes quando destruxerit. 848. B.
 Avarus Dives ubi & quomodo iudicio Dei percussus. 1650. D.
 Auctores qui in Chronographia admitti debeant. 791. D.
 Aucupia diversis studiis quomodo exerceantur. 654. D.
 Aucupii & Venationibus qua Regio totius Europa aptior. 652. F. 653. A.
 Augustæ Vindelicorum qua, quare & à quo habitata Comitia. 1661. D.
 Augustini (Divi) corporis translatio ex Sardinia Papiam quando facta. 756. B.
 — Corpus conditum ubi fuerit. 757. D.
 Augustinus (Divus) unde laudatus. 756. B.
 Augustinus Ferrarius Antistes Vercellensis Jo. Jac. Medicum cum Fr. Sfortia quomodo conciliarit. 1237. D.
 Augustinus Foliata quis & ubi obierit. 1549. E.
 Augustinus Mantica Cardinalis & Episcopus Comensis unde oriundus? 1202. C.
 Augustulus Rom. Imperator quando & quomodo factus. 700. R. 1268. C.
 — Imperii Sedem ubi fixerit. 700. B.
 Aula quid apud antiquos Ticinenses significarit. 633. D.
 Aulaviana Nobilis Familia unde prodierit? ibid.
 Aurea Aetas qua dicta. 801. B.
 Aurelia de Navarolis à diabolo quomodo afflicta & liberata. 1655. C. 1656. A.
 Aureliani Principes quomodo ad Mediolanensem Principatum pervenerint. 331. B.
 Aurelianensium Dux Novariam quomodo occupaverit. 1470. A.
 Aurelianus Rom. Imp. in Christianos quando sevierit. 686. C.
 Auri cudendi, filis super inducendi sericis, ejusdemque ab argento sejungendi ars explicatur. 544. B.
 Auster Ventus minus caliditatis quare in Venetam Ditionem intrabat quam in meridionales Oras. 598. C.
 Autharis à quo & quando Rex Longobardorum electus. 733. C.
 — Quam uxorem duxerit. ibid. D.
 Aycares prohibetur à Matthao Vicecomite Pontificatu Mediolanensi. 206. E.
 Azo Porchus J. C. & Bononiensis Professor quare decapitatus. 1341. C.
 Azo Vicecomes Aicardum Comendam Archiepiscopatu Mediolanensi quomodo dimiserit. 1379. E.
 — Ambrosius (Divus) mirabiliter ei quomodo visus. 1380. A.
 — Cremonam quando subjecerit. 1379. C.
 — Equites quos creaverit. 1380. B.
 — Hastibula aliosque Ludos ubi celebraverit. ib.
 — Mediolanum quot Turribus munerit. 1379. E.
 — Novicomo quem expulerit. ibid. C.
 — Pontem construi ubi jusserit. ibid. E.
 — Quando obierit. 1380. B.
 — Templum ubi creverit. ibid.
 Azo Vicontius Laudam quomodo acceperit. 911. D.
 — Quando obierit. ibid.
 — Quorum opera Como potius fuerit. 1200. D.

B.

- B**ABYLONIA à Semiramide condita an recte dicatur. 794. A.
- Bagna Gatta quis deprecator & quomodo captus. 991. A.
- Baldwinus Græcorum Imperator quibus Comitibus in Italia adfuerit. 1340.
- Balena ubi, quando & quomodo projecta in terras. 1649. A.
- Balenæ dua quando & quomodo ad Littora Hollandia projecta. 1640. E.
- Balertus Matagius de Cremona quomodo occisus. 977. D.
- Balionus à quibus captivatus. 1505. E.
- Balivus Occani Heros Gallicus in quo praelio vulneratus. 1478. B.
- Ballista quid & unde dicta? 1086. E.
- Ballistis qua emittebantur? ibid. 1087. E.
- Balthazarus Cossa Antipapa quando extiterit. 917. A.
- Bandinus captus quomodo fuerit & quare decapitatus. 1462. D.
- Bannum quod & pro quo dicatur. 1079. B.
- Baptismum inter & Circumcisionem quod discrimen? 674. B.
- Baptista Cardinalis Ursinus &c. à Julio II. Pont. Max. quare incarceratus? 1477. C.
- Baptista Fulgosius Ducatum Genua quomodo obtinuerit. 1425. E. 1426. A.
- Baptista Platina Historiographus unde ita dictus? 1464. C.
- Ubi & quo morbo obierit. ibid.
- Barbarossa cuius Romanorum Imperatoris cognomen? 858. D.
- Barbarus Rector Brixia Classem Vicecomitum delere quomodo decreverit. 1433. F.
- Barnabæ Mediolanensem Principi IX. vita & facta. 312. C. 315. A.
- Diviso imperii inter Liberos discordiam & prodicionem attulit. 317. A.
- Liberi. 316. E.
- Mors in carcere. 317. C. 318. D.
- Vituperatio ob avaritiam. 318. B.
- Barnabas Barbos Cremonensis ubi & quomodo occisus fuerit. 1442. F.
- Barnabas (Divus) Mediolanum quando accesserit, ibique predicaverit. 1262. E.
- Primus Mediolanenses religione Christiana dicitur imbuisse. 368. E. 369. A.
- Baronii quod de Othone Morena iudicium. 1021. C.
- Barræ vetustissima Urbis vestigia ubi visantur. 1222. A.
- Barriensem Ducatum cui concesserit Ludovicus Sfortia. 931. D.
- Bartholdus Saxoferratus à Nursinis quare multatus. 594. B.
- Bartholomæus de Alviano Mediolanensem Ditionem quare & ex qua parte aggressus fuerit. 935. A.
- Bartholomæus Claravillius Turnum Oppidum oppugnare quare recusaverit. 1154. B.
- Bartholomæus Malaspina quam uxorem duxerit. 916. B.
- Bartholomæus Petronius Rhetor Cremonensis quot Principes docuerit. 1459. D.
- Bartholomæus de Vulpis Soncinas quantus Vir & quando cognitus. 1388. F.
- Balignana quibus Viris floruerit. 670. A.
- Ubi sita & quomodo olim vocata. 678. C.
- Balignanæ Incola unde laudentur. ibid. E.
- Religionem Christianam quo successu receperint. ibid. 679. F.
- Bassianus (Divus) Ad Episcopatum Laudensem quomodo vocatus. 848. A.
- Ejus dies Festus Landa singulis annis quomodo celebretur. 877. A.
- Laude Vetere in Novam ejus reliquia qua pompa translata. 876. F. 1002. C.
- Post mortem quibus se obtulerit. 857. F.
- Reliquiis ejus quid acciderit. ibid.
- Battajonus ad Cremonam qui Locus dictus. 1260. B.
- Baucius (Ugo) infestat Ludovico Imperatori additus. 198. B. 199. D.
- Cavalerium & alios conjuratos decollat. 213. A.
- Occubuit. 219. F. 220. A.
- Profigatur. 199. E. 200. A.
- (Pauli) conjuratio & mors. 376. E. 377. F.
- Henrici Bavari fata & laudes. 25. B.
- Beatrix Estensis Lud. Sfortia Uxor quando obierit. 929. B. 1473. D.
- Quod funus Mediolani &c. illi factum fuerit. 929. C.
- Beatrix Uxor Frid. Barbarossa Lande quomodo fuerit excepta. 867. C.
- Statura ejus qua fuerit. 1012. D.
- Beda unde oriendus. 764. D.
- Qua verba per somnium audierit. ibid. E.
- Quando floruerit. ibid. D.
- Belgas &c. in sui gratiam quomodo receperit Philippus II. Hispaniarum Rex. 1635. B.
- Belgradum a quo expugnatum. 1547. F.
- Belisarius Copias in Italiam cuius jussu trajecerit. 714. F. 849. E.
- Ex Italia quare revocatus? 716. F.
- Bellanum Oppidum ubi situm? 1167. D. 1217. F.
- Unde illustre. 1219. E.
- Belli fortunam iterum in Italia tentare quare voluerit Ludovicus XII. Rex Gallia. 934. F.
- Bellimontius Venetias à Ludovico Gallia Rege quare missus. 930. B.
- Bellis quibus Laudenses à Cremonensibus impliciti. 855. B.
- Laudenses à quibus & quare petiti. 879. F. 1005. E.
- Bellisarius Italia succurrit. 13. C. 14. C.
- Bello vindictam suam Casariani quo auctore & quo Duce ex Italia in Galliam transfulerint. 1168. F.
- Bellovesus quantam & quando Gallorum multitudinem in Italiam secum duxerit. 845. C. 1258. E.
- Bellum à quibus, quare, & quo instigante Regi Gallia declaratum? 1494. F.
- Adversus Saracenos & Turcas Hierosolymam occupantes in qua Synodo decretum? 1292. A.
- Casarem Carolum V. inter & Gallia Regem unde exarserit? 1573. D.
- Columnensibus à quo & quare illatum cum excommunicatione? 1583. C.
- Ferdinandum inter Regem Neapol. & Pontificem Max. unde ortum. 1466. D.
- Ferraria Duci à quo illatum? 1487. B.
- Galeacius Maria quibus moverit. 1459. E.
- In Venetos à quibus decretum? 1464. F. 1465. C. ibid. E.
- Inter Filios Caesaris Ludovici Pii unde ortum? 1274. B.
- Laudenses inter & Mediolanenses. 853. A. 854. A. 900. A.
- Pisanos inter & Florentinos. 928. E.
- Turcis ubi & quo procurante indictum? 1457. B.
- Venetis à quo declaratum? 1383. E. 1478. E.
- Unde ortum in Germania? 1572. F.
- Beltrando Papa nuncio quid commissum cum Matthæo Vicecomite communicandum. 226. F. 230. D. 231. D. 280. B.
- Benacus Lacus hodie quomodo dictus. 876. D.
- Benedictinorum apud Mediolanenses initia & incrementa. 476. D.
- Benedictus Praesul Cremona quando extiterit. 1274. D.
- Benedictus Jovius unde oriendus? 1202. B.
- Benedictus XI. Papa sit. 122. A.
- Benedictus XII. Pont. Max. quando & ubi creatus. 1379. C.

Benedictus *A Cremonensibus quod iuramentum exegerit.* 1381. A.
 — *Casarem Lud. Bavarum & Sequaces ejus quare excommunicaverit.* 1379. C.
 — *Solemnitas qua ab eo, quando & quare per decem dies celebrari iussa.* ibid. D.
 — *Vicarios suos in Italia quos constituerit.* 1380. C.
 — *Ubi & quando obierit.* 1381. B.
 Benedictus XIII. *Antipapa quando extiterit.* 916. F.
 Benus Petronius *Templum Vincensianum Mediolanense injuriâ avi confectum & consumptam vetustate restituit.* 388. C.
 Berengarii I. & II. *imperium in Italiam* (19) D.
 Berengariorum *fata.* 22. A.
 Berengarius *Italia Rex quando fuerit.* 1276. C. ib. E.
 — *Captus à quo fuerit & qua lege dimissus.* ib. F.
 — *Corona Imperiali insignitus.* 1277. F.
 — *Praesules qui & quomodo ab illo facti.* 1280. B.
 — *Quo & a quo cum Uxore relegatus.* 1281. F.
 — *Ubi, à quo & quomodo occisus.* 1278. B.
 Bergomates *Christum quando & à quo susceperint.* 833. C.
 Bergomatum *Ager quam gratus Romanis fuerit.* 835. A.
 Bergomensium & Brixianorum *factiones.* 166. B.
 Bergomi *Oppidi elogia.* 840. A.
 — *Interpretari nomen illius quomodo possit.* 832. C.
 — *Nomen est origine omnino Hebraicum.* 831. C.
 832. A.
 — *Nominis Ethymologia qua?* 830. B.
 — *Unde deducenda?* ibid. E.
 — *Situs & Amoenitas.* 829. E. 830. A.
 Bergomum *an Bergamum dici debeat.* 836. D.
 — *Dimissum Hispanis à quibus fuerit.* 1507. E.
 — *Occupatum à Venetis in Hispanos quomodo fuerit.* 1504. E.
 — *Recuperatum quomodo fuerit.* 1505. A.
 — *Regibus paruisse unde constet.* 832. E.
 — *Romanorum Municipium extitit.* 835. A.
 Bergomum *in ditionem Vicecomitis redigitur.* 199. A.
 Bernabos *Vicecomes à quo profligatus.* 1385. C.
 1388. B.
 — *Bellum ei quocum exarserit.* 1386. F.
 — *Burgum-Fortem quando expugnauerit & diriperit.* 1387. B.
 — *Cujus jussu carcere inclusus.* 1389. B.
 — *Duces ejus à quibus superati.* 1386. F.
 — *Genuenses Dominio suo subicere quomodo tentaverit.* 1387. B.
 — *Jo. Olegio bellum quare moverit.* 1385. D.
 — *Legato Pontificio bellum quare intulerit.* ibid.
 — *Mantuanam frustra occupare tentat.* 1385. C.
 — *Pacem quibuscum fecerit.* 1386. E.
 — *Pecuniam Casari Carolo quare dederit.* 1387. C.
 — *Pontificios eisque federatos quomodo superavit.* 1388. A.
 — *Profligatus ubi fuerit.* 1386. A.
 — *Quos fuderit & profligavit.* 1385. B.
 — *Ubi & quomodo obierit.* 1389. C.
 Bernabos *Vicentius dominatus quomodo fuerit.* 712. D.
 — *Filiis suis Dominium suum quomodo diviserit.* ibid. C.
 — *In Regnam Scaligeram Uxorem suam qua usus fuerit munificentia.* ibid.
 — *Quomodo obierit.* 913. A.
 Bernabovem *Vicecomitem quomodo superaverit Egidius Cavilla.* 1386. D.
 Bernardinus *Carovagius qui & quodnam composuerit Horologium.* 710. F.
 Bernardinus *de Corte cui Arci à Lud. Sfortia commissus.* 931. E.
 — *Mediolanensem Arcem cui tradiderit.* 932. D.
 1474. E.
 Bernardinus *Talentinus Landensium Episcopus unde clarus.* 901. F.

Bernardus (Divus) *Cremonenses & Mediolanenses frustra conciliare tentat.* 1298. A.
 — *Mediolanensibus veniam qua de re impetraverit.* ibid.
 Bernardus *de Gattis quando perierit.* 1645. E.
 Bernardus *Medicæus quam uxorem duxerit.* 1146. E.
 — *Quot ex ea liberos susceperit.* ibid. F.
 Bernardus *Monachus Antistes Mediolanensis laudatur.* 32. B.
 Bernardus *Rex Italia à quo factus.* 1273. B.
 — *A Casare Lud. Pio quando defecerit.* 1274. A.
 Bernardus *Rubeus Parmensis Praesul Cremona à quo & quando factus.* 1457. B.
 Berofus *Chaldæus laudatus.* 799. E. 801. D. 802. B. 803. A. 806. E. 807. B. 809. D. 810. E. 811. C.
 — *Quantum, à quibus, & quare admiratus & veneratus fuerit.* 802. B.
 Bertholdus *primus Comes Sabaudia quando factus.* 1282. F.
 Betinus *Binus Albanensis ultimo supplicio à quo & quare affectus.* 1444. D.
 Bicoca *Urbecula quopralionobilitata.* 938. D. 1525. E.
 Bilacium *Oppidum ubi situm.* 1222. E.
 Binarius *numerus laudatur.* 399. B.
 Biserta *in Africa à quo recepta.* 1623. B.
 Bladum *quid in genere significet.* 1128. F.
 Blanca *Maria Sfortia cui nupta.* 1466. C. 1467. C.
 Blanca *Uxor vidua Fr. Sfortia quò se receperit.* 925. C.
 — *Vitam quomodo finiverit.* 926. A.
 Blandus *Amicus, Ferox Hostibus quantum fuerit Johannes Jacobus Medicæus.* 1148. B.
 Blenum *qua vina ferat.* 1224. B.
 Blesensium *Urbs grave damnum unde passa sit.* 1648. C.
 Blesia *Flumen ubi effundatur in Lacum Larium.* 1214. F.
 Blondus *Castigatus.* 762. D.
 Boëmos *ad pristinam sanitatem quomodo redegerit Casar Carolus V.* 1571. B.
 Boëmundus *Antiochia Princeps quando & quomodo factus.* 1293. A.
 Boëmundus *Veneta seditionis auctor.* 146. B.
 Boëthius *Severinus Patricius Romanus à quo occisus.* 706. A. 711. B.
 — *Horologia qua fabricaverit.* 709. E. 710. C.
 — *Unde succlamasse dicatur.* 669. B.
 Boji *ejecti ex Italia sedes ubi posuerint.* 847. B.
 — *Ex qua Gallia parte Italiam petierint.* 846. D.
 — *Levos Populos infestis armis quare petierint.* 627. D.
 — *Libuos.* ibid.
 — *Padum Fluvium quo loco trajecerint.* 628. C.
 Bojorum *Sedes.* 604. B.
 Bombax *quid & à Calabria quomodo appelletur.* 645. F.
 Bombyces *unde ita appellati.* ibid. E.
 Bombycum *cultura.* ibid. A.
 Bona *Mater Jo. Galeacii quid administraverit.* 926. B.
 — *Omnia Laudensibus quando & quare abstulerint Mediolanenses.* 966. C.
 Bonacosa (Matthæus) *gener Burri.* 82. C.
 Bondigomagum *ubi situm?* 107. A.
 Bonifacius *Marchio Montisfertati à quibus bello infestatus.* 1329. C.
 Bonifacius VIII. *Papa moritur.* 121. F.
 Bonifacius *Summus Pontifex quando obierit.* 1399. F.
 1400. A.
 Bonivetus *à Francisco I. Rege Gallia in Italiam quare missus?* 939. A.
 — *Galliam cum damno repetere quando coactus fuerit.* ibid. D.
 Bononia *à quo occupata?* 1294. D.
 — *Unde & quomodo florere cepit.* 763. E.
 Bononia *principatum Barnabas acriter querit.* 312. C. 315. D.
 — *Accipit.* 321. F.

Bono-

Bononiæ Arcis Præfectus, multique Bononienses à quo & quare morte multati. 1440. B.
 — Conventus a quibus & quare factus. 1549. B.
 Bononiam cui & qua conditione concesserit Pontifex Maximus. 1383. D.
 — Tridentinum Concilium quare translatum. 1571. D.
 Bononienses contra Degum præfectum suum pugnant, sed vincuntur & puniuntur. 147. C.
 — Cui adhaerent. 1421. B.
 — Cui se sponte tradiderint. 1415. D.
 — Friderico Barbarossa quomodo se submitterint. 876. C.
 — In jus Ecclesia quando & quomodo redierint. 1424. B.
 — In Libertatem quomodo se vindicaverint. 1404. C.
 — Quibus Privilegiis spoliaverit Clemens VI. Pontifex Maximus. 1383. B.
 — Rediguntur in potestatem Joannis. 306. C.
 — Victi à Vicecomite quando fuerint. 1395. D.
 — Urbiculam quomodo solo aquarint. 1491. A.
 Borromæus (Carolus) Humiliatos Monachos quomodo reformaverit. 1604. C.
 Borsius Dux Ferraria à quo & quando creatus. 1454. C.
 Bossii (Hieronymi) Hymethalassium de sponsalibus & nuptiis laudatur. 522. C.
 Bossius Soncini dominus constituitur. 99. F.
 Brabantia &c. Populares plerique in Religionem Romanam quid præstiterint. 1600. C.
 Brabantini originem à quibus duxerint. 1273. C.
 — Ubi & quomodo fusi. 1561. C.
 Braçteariæ ratio. 544. B.
 Bralium Mons olim quomodo dictus. 1203. C.
 — Ejus qui situs. 1204. A.
 Brambaninus de Archidiaconis quando decapitatus. 1355. A.
 Brenna Vicus Oroborum quo casu submersa. 1609. F.
 Brennus Oroborum Civitatum conditor a Fr. Pompejo dici quomodo potuerit. 793. F. 794. E.
 Bricola }
 Briccola } *Quæ Machina Bellica.* 1088. B.
 Brichola }
 Britomarus Rex Gallorum ubi & à quo interemptus. 1259. A.
 Brimonia vide Cremona.
 Brinonia vide Cremona.
 Brixia à quo condita & aucta. 829. A.
 — Expugnata à quo fuerit & mœnibus spoliata. 1359. E. 1360. A.
 — — A Gallis quando fuerit. 1483. D. 1494. E.
 — Obsessa in quos, sed frustra, fuerit. 1430. E. 1431. A.
 — Vicecomitibus à quibus prodita fuerit. 1380. B.
 Brixia Culmen sublime Palatii marmorei omnium Italiae speciosissimi unde conflagraverit. 1629. B.
 — Descriptio. 1134. A.
 — Inscriptio quæ vetus occurrat. 836. D.
 — Terra motus quando contigerit. 1333. F. 1641. A.
 Brixiam & Brixienfes quam malè habuerit Casar Henricus VII. 1359. E. 1360. A.
 — Quando occupaverit Jacobus Cavalcabos. 1365. C.
 Brixiani à Casare Henrico VII. quam malè habiti. 1360. A.
 — Pacem à Frid. Barbarossa quibus conditionibus obtinuerint. 875. F. 1000. A.
 — Qua de re à Frid. Barbarossa castigati. 873. D.
 Brixianorum & Bergomensium factiones. 166. B.
 — Deditio. 171. A. 174. B. 176. E.
 — Obsinatio & conjuratio contra Henricum. 174. E. 175. E.
 — Pena. 175. F.
 Brixianum (Sanctum) à quo in Cremonenses occupa-

sum. 1298. D.
 Brixiensem Episcopatum quare devastaverit Rex Boemia. 967. E.
 Brixienfes quod onus & in cujus gratiam remissum? 1441. B.
 Brocardus quis & quando obierit. 1460. B.
 Brocardus Secundus quando decesserit. 1617. D.
 Brolium qui locus dicatur. 1099. B.
 — Quomodo aliter dictum? ibid.
 Bruçius filius spurius Lucini Vicentii Præfecturam Laudensem quomodo administraverit. 901. E.
 Brussellarum Incola in libertatem se quomodo vindicaverint. 1632. F.
 Buari in Mauritania Tingitana Terra-Motus quando contigerit. 1645. D.
 Bubca Aqua quæ dicta. 661. A.
 Bucicaldus in suspicionem adfectati Principatus Mediolanensis venit. 325. E.
 — Fugâ sibi consulere debuit. 326. B.
 Bucicardus Genuam quando pro Rege Gallia rexerit. 1399. E.
 — Placentia quem expulerit. 1401. C.
 Buda Ungarorum Metropolis à quo & quando occupata. 1548. A.
 Bulgari Bononia J. C. factum quodnam dictum? 571. B.
 Burburi Pisces quam staturam æquent. 1223. A.
 Burgatorum jus, ars, rivus. 511. C.
 Burgidalam furtim quomodo occupare voluerit Philippus II. Hispaniarum Rex. 1584. E.
 Burgerius de S. Seprio à Laudensi quodam quomodo suffocatus. 990. A.
 Burgeti Oppidi situs. 591. A.
 Burgetum Oppidum ab Incolis quare desertum? ibid.
 Burgundi unde oriundi. 707. A.
 Burgundia Domini quales olim fuerint. 712. B.
 — Titulus quare fuerit mutatus. 711. B.
 Burgundiam Epiphanius Episcopus Ticinensium quare adierit. 706. F.
 — Suteses Ferro & Igne quando devastaverint. 1503. A.
 Burgus S. Syri unde conspicuus? 643. A.
 Burmiensibus in Montibus insigne quid occurrat. 1204. B.
 Burmium Vicus libertatem quomodo amiserit. ibid.
 — Ubi situm? ibid.
 Burnium Oppidum celebre unde sit. 1210. A.
 — Ubi situm? ibid.
 Squarcinus Burrus princeps nobilitatis Mediolanensis. 82. C. 253. B.
 — Quid fecerit. 82. D. 253. D. 254. D.
 — Laudatur. 254. C.
 Bufii (Jacobi) facta & facta (77) E.
 Byzantii Crux quæ, qualis, & quando apparuerit. 1621. B.
 — Damna maxima unde contigerint. 1628. F. 1629. A.
 — Damnum grave unde & quando acciderit. 1608. D.
 — Horrendus Terra-Motus quandiu persistit. 1493. C.
 — Incendium maximum unde fuerit. 1610. C.
 Byzantium à quo occupatum. 1325. C.
 — Captum à quibus fuerit. ibid.

C.

CABRINUS Fundulus à quo & quare decapitari jussus. 1411. E.
 — Cremona Dominium quomodo occupaverit. 1400. B.
 — Inducias quocum fecerit. ibid. F.
 — Pumenengum quomodo occupaverit. 1402. F.
 Cadaver Casaris Henrici IV. quandiu inhumatum manserit. 1294. A.

- Cadalus *Parmensis Pontificatu dejicitur.* 27. D.
 Cadaver *Caroli Calvi Regis Francorum quò ad sepul-
turam translatum.* 1275. B.
 — *Joannis Viniati qua contumelia affectum.* 920. B.
 — *Lotharii Romanorum Imperatoris quò transla-
tum & sepultum.* 1298. E.
 Cadavera *qua Spiram deferri jusserit Casar Henri-
cus VII.* 1357. D.
 Cæcilia *Serbellona cui Viro nupta fuerit.* 1146. E.
 Cæcilius *Poeta unde oriundus fuerit.* 1202. A.
 Cæsar *Brumanus unde insignis.* 1632. C.
 — *Ubi & quando obierit.* ibid. D.
 Cæsar *Fulgosius & Antonius Rinconus Legati Gal-
lia Regis ubi & quomodo interempti fuerint.* 1558. F.
 Cæsar *Maremanus Neapoli morte quare multatus.*
1569. C.
 Cæsar *Picenardus quod audax facinus Cremona pa-
travit.* 1659. D. 1660. A.
 Cæsarea *in Italia conditur.* 35. C.
 Cæsarei *Mediolanum in quos & quomodo occuparint.*
937. F.
 Cæsares *quando consueverint in Italiam descendere.*
1203. A.
 Cæsariani *à quo ad Ticinum puls.* 1166. C.
 — *Arcem Mediolani quomodo habuerint.* 1526. E.
 — *Bello vindictam ex Italia in Galliam quo Au-
ctore & quo Duce transtulerint.* 1168. F.
 — *Captivati Galli qui ab iis fuerint in pralio ad
Papiam.* 1532. D.
 — *Comitia cum Sfortiadibus qua & ubi habue-
rint.* 1531. B.
 — *Esselinum quando expugnaverint.* 1552. E.
 — *Fanum D. Pauli & Montrolium quomodo re-
ceperint.* ibid.
 — *Fusi ubi & unde repulsi fuerint.* 1578. A.
 — *Galliam Subalpinam quando irruerint.* 1553. C.
 — *Gallos & Venetos in variis praliis ubi fuderint.*
1513. D. 1514. A.
 — *Hispanique Milites ubi & quare tumultuave-
rint.* 1555. A.
 — *Jo. Jac. Medicum ubi fuderint.* 1540. A.
 — *Landam quomodo ceperint & diriperint.*
1526. A.
 — *Loca qua in Venetos occupaverint.* 1489. E.
 — *Maranum in Istria quomodo occuparint.* 1505. B.
 — *Mediolanum quando intrarint.* 1523. F.
 — *Papiam quomodo receperint.* 1544. B.
 — *Passi quanta fuerint in obsidenda Urbe Medio-
maticum.* 1575. D.
 — *Picardiam quando & quo Duce irruerint.*
1552. E.
 — *Pinarolum quomodo expugnarint.* 1553. D.
 — *Profligati ubi fuerint à Francisco I. Gall. Reg.*
1527. F.
 — *A Gallis ubi fuerint.* 1577. B. 1579. D.
 — *Qua Loca & quando in Saxonia occupaverint.*
1570. F.
 — *Senas quando obsederint.* 1538. E.
 — *Senensibus bellum quando moverint.* 1575. C.
 — *Stragem ubi passi fuerint.* 1564. B.
 — *Teroanam quando expugnarint, & solo aqua-
rint.* 1577. B.
 — *Ticinum de novo quare & quomodo munierint.*
1170. F.
 — *Turmas Gallicas ubi profligaverint.* 1565. D.
 — *Ubi & quando Gallos deleverint.* 1529. A.
 — *Venetos & Sfortiadas Mediolanensi Ducatu
quomodo ejecerint.* 1539. F.
 — *Unde repulerint.* 1509. D.
 Cæsarianorum *Victoria quanta in Franciscum I. Gal-
lia Regem.* 1182. A.
 Cæsarianos *de stipendiis querentes Hieronymus Moro-
nus quomodo retinuerit.* 1172. A.
 Cajus *Sempronius qua de Gracorum mendaciis scrip-
serit.* 790. E.
- *Qua scripserit de Roma Conditor.* 794. D.
 Calabria *quibus Ritibus & Institutis Divina celebret.*
587. E.
 — *Tanto astu quanto Apulia quare non prematur.*
588. A.
 Calabria *Descriptio.* 587. E.
 — *Valles Mannam quomodo gignant.* 588. A.
 Calagurritanus *(Dominicus) laudatur.* 130. A.
 Calcaria *qua Victoria dicta.* 1504. B.
 Calchus *(Gristanus) qua occasione Mediolanensem Hi-
storiam scripserit.* 8. pref.
 — *Invehitur in Praeceptorem suum Georg. Mern-
lam.* ibid.
 — *Refellitur.* ibid.
 Calcias *(Joan.) quis & qualis.* 154. B. 156. D.
 Calesium *à Gallis in Anglos quando obsessum & ex-
pugnatum.* 1589. C.
 Caligula *Romanorum Imperator quandiu extiterit.*
1262. D.
 Calixtus III. *Antipapa quando electus.* 882. D.
 — *Veniam à quo & quomodo rogaverit.* 883. F.
 Calixtus III. *Pont. Maximus quando creatus.* 1456. D.
 — *Quando obierit.* 1457. A.
 Calliditas *Matthai Viconii quanta fuerit.* 906. B.
 Caloceri *Historia & fons.* 560. F. 561. A. 564. B.
 Calor *unde tantus Italia imminet.* 584. C. 585. A.
 586. A.
 — *Unde tantus in Orientali Italia parte.* 586. C.
 Calumnia *Suetonii in Christianos retunditur.* 677. E.
 Camillus *Borromæus Ranas quantum dilexerit.* 662. D.
 Campana *à se ipsa ubi sonuerit.* 1662. D.
 Campanæ *à se ipsis ubi sonnerint.* 1672. A.
 Campanarum *etymon & origo.* 391. A.
 — *Auctor & inventor.* 392. F. 393. A.
 — *Materia ex qua.* 394. F.
 Campi *Judex quis fuerit?* 746. B.
 Campio *quis olim diceretur?* 745. D.
 Campis *quantas utilitates afferat inundatio fluminis
Padi.* 613. A.
 Campolævini *Oppidani quales?* 642. E.
 Campolævum *Oppidum unde ita dictum.* 633. D.
 Campus *quid sit.* 1111. B.
 — *A Monachis qui locus vocaretur.* 745. F.
 — *Malus qui Locus & unde sic dictus.* 853. D.
 — *Ruinatus in Italia unde sic dictus.* 700. E.
 Cancellarius *Frid. Anobarbi male à Mediolanensibus
quare habitus.* 792. D.
 Candidum *quidquid sit à Syris quomodo dicatur.* 812. E.
 Canendi *responsa in Monachorum Choris origo.* 478. D.
 Caneriones *quod hominum genus.* 1216. F. 1217. A.
 Canes *duos cum Infantulo Mulier ubi peperit.* 1649. A.
 Canis *(Facinii) Fata.* 325. E. 326. D. 328. A.
 — *Femina.* 327. D.
 Canis *Scaliger cujus & à quo Vicarius constitutus.*
1366. C.
 Cannabensis *terra unde dicta.* 109. E.
 Cantuum *& Sonorum suavis Melodia ubi, quando &
quomodo audita.* 1671. D.
 Capellanus *unde sic dictus.* 1062. B.
 Capitanei *Mediolani quinam olim fuerint.* 1130. B.
 Capitaneorum *ortus, potentia & improbitas.* 41. A.
 43. A. 59. B.
 Capri *dicti Stambuci Descriptio.* 1218. F.
 Captivatus *quando & à quibus fuerit Gregorius VII.
Pontifex Maximus.* 1288. C.
 Capucinis *Templum Venetiis quando & quare con-
structum.* 1641. B.
 Capucinatorum *nova & antiqua sedes Mediolani.*
510. F.
 Caput *jejunii quid sit.* 1038. D.
 — *Insubria quod Oppidum.* 637. D.
 Carabilia *qua Pyra.* 763. F.
 Caraffæ *(Caroli) Encomium.* 339. prefat. 397. G.
 Caratum *oppugnatur.* 254. E.
 Carbunculi *quibus in Italia partibus videantur.* 1203. E.

- Cardinales quos & à quo creati Massilia in gratiam Gallia Regi. 1549. D.
 — Quos & quando creaverit Gregorius XIII. Pontifex Maximus. 1670. E.
 — Julius II. Pont. Max. 1490. D.
 — XXXI. quando creaverit Leo X. Pontifex Max. 1518. A.
 — Paulus IV. Pontifex Maximus. 1582. A.
 — Pius IV. 1599. D.
 Cardinalis Consentia ubi obierit. 1492. B.
 Cardinalis Rothomagensis Vicarius in Gallia Cisalpina à quo constitutus? 1476. A.
 Cardinalium discordia in eligendo novo Papa ab obitu Clementis V. 204. A.
 Carilassium Oppidum unde conficiunt. 643. A.
 Carmagnola Dux Florentinorum à quo & ubi profugatus. 1415. E.
 — Decapitatus ubi & quare fuerit. 1417. C.
 — Ex quibus Parentibus oriundus. ibid.
 Carnevalis de Erzago Laudensis Mediolanensem quemdam captivum quomodo fecerit. 990. A.
 Caroli Andegavensis Regis facta & bella. 41. D. 43. A.
 — Regimini Placentia cedit. 46. A.
 Caroli Aurelianensis pater, fata & jus in Ducatum Mediolani. 332. C. 333. F. 334. A.
 Caroli Magni filii enumerantur. 21. B.
 Carolus Adegavensis Rex utriusque Sicilia à quo & quando electus? 1347. D.
 — Bello a Corradino Rege Sueviae quare petitus? 1349. A.
 — Confirmatus in Regno Neapolit. à quo fuerit. 1347. D.
 — Ducatum Mediolanensem ad se pertinere unde contenderit. 1447. B.
 — E Narbonensi Gallia in Italiam evocatur ab Urbano Papa contra Manfredum. 251. D.
 Carolus Austriacus à Patre suo Philippo II. Hisp. R. Madritum quare relegatus. 1608. C.
 — Quomodo obierit. ibid.
 Carolus Borbonius à quo supremus Praefectus in Italia factus. 939. E.
 — In Franciscum I. Gallia R. rebellat. ibid. 1527. D.
 — Massiliam quando & quibuscum obsiderit. 1529. D.
 — Novum foedus inter quos Reges procuravit. ib. C.
 — Quibuscum Galliam Narbonensem irrupit. ib. D.
 — Rerum Summa in Italia à quo commissus? 936. F.
 — Ubi & quomodo occisus fuerit. 942. A. 1538. F.
 Carolus Cadamostus unde clarnus. 923? F.
 Carolus Calvus Rex Francorum à quibus & quare conjuratione petitus? 1274. F.
 — Cadaver ejus quo ad sepulturam translatum? 1275. B.
 — Ecclesia Cremonensi concessa qua confirmaverit. 1274. E.
 — Imperium quando occupaverit. ibid.
 — Ubi & quomodo obierit. 1275. A.
 Carolus Cavalcabos Cremona Dominus quando factus? 1399. D.
 Carolus II. Claudus Appulorum Rex filiam Aethiosteni in matrimonium dat. 123. D.
 — Moritur. 143. E.
 — Quid in Italia effecerit. 136. D.
 Carolus consobrinnus Ludovici Francorum Regis arcessitur à Papa in Italiam sub promissione Regni Sicilia ad debellandum Manfredum. 70. B.
 — Ejus & Nepotum ipsius Nomina abolentur. 106. A.
 — Ejus facta in Italia. 71. A.
 — Ejus Legatorum oratio ad Papam. 73. D.
 — Moritur. 101. A.
 — Papa ob potentiam valde suspectus fuit. 84. C.
 Carolus Crassus Imperiali Diademate à quo insignitus. 1275. D.
 — Richildem Uxorem suam quare repudiavit. ibid.
 — Tedium unde suscepit. ibid.
 — Ubi obierit. ibid. E.
 Carolus Dux Aurelianensis Ducatus Mediolanensem quo jure pratenderit. 921. B.
 Carolus Filius Jo. Regis Boemiae quo mandante Casar electus. 1381. C.
 — Bononiam qua conditione ei concesserit Pont. Max. 1383. D.
 — Coronatus Rex Romanorum ubi fuerit. 1381. B.
 — Cremonam quando diverterit. 1384. B.
 — Italiam quando petierit. 1383. E. 1387. C.
 — Jus quod concesserit Bernabovi Patrio suo. 1386. B.
 — Mediolani Corona Ferrea à quo coronatus. 1384. B.
 — Roma à quo coronatus. ibid.
 — Quando obierit. 1388. E.
 Carolus Gonzaga à Mediolanensibus ad Sfortiam quando defecerit. 1450. A.
 Carolus Lanoyus cui in summa Imperii successerit. 1167. A.
 Carolus V. à Francisco I. Gallia Rege bello prima vice quando petitus. 1519. C.
 — Captivo suo qua petierit. 1533. D.
 — Ad duellum à quo fuerit provocatus. 1540. E.
 — Adrianum Episcop. Trajectensem in Hispaniam quare miserit. 1519. C.
 — Africam quando & quo comitatu petierit. 1550. C. 1558. B.
 — Albertum Ducem Pruvincensem unde & quare exautoraverit. 1547. B.
 — Algerio quare discesserit. 1558. E.
 — Algerium quando applicuerit. ibid. C.
 — Angliam quare petierit. 1519. E.
 — Augusta Comitissa quando habuerit. 1571. C.
 — Bellum Duci Geldrensum quare moverit. 1540. E.
 — Boemos ad pristinam sanitatem quomodo redegerit. 1571. B.
 — Casar quando, à quibus & ubi electus. 1519. B.
 — Carolum Ducem Geldria in sui potestatem quomodo receperit. 1542. E.
 — Christiannam Neptem suam cui nupsit. 1557. F.
 — Canobium quod in Hispania in reliquum vita sua elegerit. 1583. A.
 — Comitissa ubi, quando & adversus quem habuerit. ibid. E.
 — De Religione ubi habuerit. 1546. B.
 — In Turcas ubi habuerit. 1547. E. 1557. B.
 — Competitor ejus in Imperio quis fuerit. 1519. B.
 — Concordia inter eum & Franciscum I. Regem Gallia quibus procurantibus tentata. 1544. A.
 — Constitutiones de Religione quas & ubi fecerit. 1519. E.
 — Quas & in quod tempus publicaverit. 1571. C.
 — Corona Imperiali insignitus quando fuerit. 1544. A. 1545. D.
 — Cremonensibus quid concesserit. 1558. A.
 — Cui in Imperio successerit. 937. D.
 — Cum summo Pontifice & Florentinis Foedus quare percussit. 1533. F.
 — Dania Regi pacem quando reddiderit. 1565. B.
 — Dominia qua Philippo Filio suo administranda tradiderit. 1580. A.
 — Dominium Mediolani Francisc. Sfortia ubi dimiserit. 1544. E.
 — Dominus perpetuus Mediolani quomodo factus? 944. F.
 — Duram in quem expugnaverit. 1562. D.
 — Et Clemens VII. Pont. Rom. Bononia quare convenerint. 944. A.
 — Ex Germania in Italiam quando descenderit. 1557. F.
 — Foedus cum Leone X. Pont. Max. quare iniicit. 937. C.
 — Quo cum in Franciscum I. Gall. Reg. fecerit. 1519. F. 1561. E.
 — Quo instigante cum Rege Anglia in Francisc. I. Gall. Reg. 1529. D.

Carolus V. *Fœdus Regis Anglia quare respuerit.* 1557. B.
 — *Fontem - Rabidum quomodo recuperaverit.* 1529. E.
 — *Gallos ubi vicerit.* 1520. B. 1551. E.
 — *Gandavenses tumultuantes quomodo multaverit.* 1556. E.
 — *Genue quomodo exceptus fuerit.* 1544. A.
 — *Germaniam quando repetierit.* 1562. A.
 — *Goleta Propugnaculum in Africa quomodo expugnauerit.* 1550. C.
 — *Gulielmum Filium Ducis Clivienfis quare & quomodo contempserit.* 1556. F.
 — *Ducem Geldria in sui gratiam quo procurante receperit.* 1562. D.
 — *Hereram Legatum ad Pont. Max. quare miserit.* 1535. B.
 — *Imperii jus Ferdinando Fratri suo ubi & quando cefferit.* 1583. A.
 — *Insulam Melitam Militibus Rhodiensibus quando concefferit.* 1547. B.
 — *Jo. Jac. Medicæ quare scripserit.* 1233. A.
 — *Jus omne Regnorum & Dominiorum suorum Philippo Filio suo quando tradiderit.* 1581. F.
 — *Landresium Oppidum quando expugnauerit.* 1562. B.
 — *Landgravium quando dimiserit.* 1574. F.
 — *Legatum ad Persarum Regem quare miserit.* 1550. B.
 — *Libertatem Italiam potendi à quo & quare postulaverit.* 1521. C.
 — *Ligninum in Campania quando expugnauerit.* 1565. D.
 — *Lotharingum Cardinalem Regis Gallie Legatum quare parum equis auribus audiverit.* 1551. A.
 — *Lucemburgum quomodo ceperit.* 1565. C.
 — *Medicæ Florentia qua conditione restituerit.* 1543. F.
 — *Mediomatricum Urbem frustra quando obsederit.* 1575. B.
 — *Narbonensem Galliam quando irruerit.* 1551. C.
 — *Per Galliam quo annuente Flandriam petiit transverit.* 1556. E.
 — *Philippo Filio suo quam Uxorem desponsavit.* 1580. A.
 — *Philippum unicum Filium Regem Hispaniarum quando fecerit.* 1561. E.
 — *Regem Romanorum creari ubi voluerit.* 1572. E.
 — *Picardiam quomodo irruerit.* 1551. C. 1552. E.
 — *Placentiam quomodo exceptus fuerit.* 1544. B.
 — *Pontificem Max. ubi convenerit.* ibid. E.
 — *Quam Uxorem duxerit.* 1538. C.
 — *Quando & Ubi obierit.* 1591. C.
 — *Quid de Venatione in Insabria præscripserit.* 655. C.
 — *Rebelles Imperio quos & quare declaraverit.* 1568. B.
 — *Regem Gallorum qua de re criminatus fuerit.* 1550. A.
 — *Hostem & Rebellem Imperio declarari quomodo procuraverit.* 1565. B.
 — *Regi Gallorum quid & qua conditione obtulerit.* 1557. B.
 — *Rogationes & Gratiarum Actiones ubi & qua de re publicè fieri voluerit.* 1533. D.
 — *Sandricerium quando & quomodo expugnauerit.* 1565. D.
 — *Saxonia Ducem ubi vicerit & captivaverit.* 1570. C.
 — *Triumphans Romam quando ingressus fuerit.* 1550. F.
 — *Tunetum in Africa quomodo expugnauerit.* ib. D.
 — *Venetos ad partes suas allicere quomodo voluerit.* 1526. D.
 Carolus VIII. *Gallia Rex à quo in Italiam vocatus.* 926. F.

Carolus VIII. *Armorum ejus in Regno Neapolit. qua fortuna.* 928. D.
 — *Capuam quomodo acceperit.* 1470. B.
 — *Florentia Victor excipitur.* 927. D.
 — *Fœdus cum Pontifice M. ubi percussit.* 1470. A.
 — *Galliam repetere quare voluerit.* 927. F.
 — *Invisis omnibus hostibus in se confederatis in Galliam quomodo pervenerit.* 1470. F.
 — *Italiam quando petierit.* 1469. B.
 — *Neapolitanum Regnum quomodo occupaverit.* 927. D.
 — *Pacem cum Sfortia quo mediante fecerit.* 1471. B.
 — *Pisanos in libertatem vindicat.* 927. C.
 — *Pralium cum Fœderatis contra se Italis ubi inierit.* 928. B.
 — *Qua facilitate Regnum Neapolit. occupavit.* 1470. C.
 — *Romam quando petierit.* 1469. E.
 — *Sub Anathematis pœna quod ipsi à Pont. Max. mandatum fuerit.* 1471. A.
 — *Unde & quomodo obierit.* 1469. E.
 Carolus IX. *Gallia Rex quando obierit.* 1625. B.
 Carolus Magnus Rex Francorum ab Adriano Pont. Max. in Italiam quare vocatus. 1270. C. 1271. B.
 — *Desiderium Regem Longobardorum penes se habere quare voluerit.* 768. C. 1270. C. 1271. A.
 — *Gymnasia ubi creverit.* 1273. D.
 — *In Italiam quare descenderit.* 765. D.
 — *Ludovicum Filium suum Socium Imperii facit.* 773. D.
 — *Magni & Christianissimi Cognomen unde acceperit.* 767. B.
 — *Modoëtia quando coronatus.* 1271. B.
 — *Nuntium quare Desiderio Longobard. Regi miserit.* 767. C.
 — *Occidentis Imperator à quo declaratus.* 851. F. 1272. E.
 — *Qua de re à Pont. Max. sollicitatus fuerit.* 765. D.
 — *Romam quare petierit.* 767. A. 1271. A.
 — *Summo Pontifici quid concefferit.* 1271. B.
 — *Tituli qui ab eo assumpti fuerint.* 772. C.
 — *Ventis nomina imposuit quibus Galli & Germani utuntur.* 1273. D.
 — *Veronam quomodo receperit.* 767. A.
 Carona *qua fossa Ticini?* 668. C.
 Carrociurn *Bellicum Instrumentum à quo primo inventum?* 853. B. 1288. E.
 — *Describitur.* 26. E.
 — *Qua pompa duceretur.* 1289. A.
 Carthusiana *Tecta unde conspicua?* 664. D.
 — *Monachi ejus quomodo vitam agant.* ibid.
 Casale Majus *quando & a quibus conditum & habitatum?* 1271. D.
 Casale S. *Evasii describitur.* 106. D.
 — *Galli quando occupaverint.* 1580. D.
 Casale *mororum qui vicus dictus?* 1260. E.
 Casus *unde desumpsit Formacei nomen.* 661. F.
 Casso *Turrianus à quo valida auxilia acceperit.* 896. D.
 — *Archiepiscopus Mediolani quando extiterit.* 905. C.
 Cassonus *frustra petit auxilium à Mediolanensibus &c.* 91. C. 269. A.
 — *Quid fecerit.* 97. A. 260. C. 270. C.
 — *Pugnat cum Gulielmo & moritur.* 99. A. 273. B.
 Cassonus *Turrianus quò & unde aufugerit.* 1350. E.
 Casteletum *quomodo receperit Philippus Hispaniarum Rex.* 1588. E.
 Castellionci *in partes patriciorum Mediolanensium transeunt.* 83. B.
 — *Reluctantur Othoni Vicecomiti.* 103. E.
 Castellum *Barganum quibus & quomodo se dediderit.* 896. E.
 Castellum *Bassianum à quo Guelphis ereptum.* 909. D.
 — *Maricum cuius rei Monumentum sit.* 620. A.

Castellum Bassianum montis mali in Laudensium finibus à quo restauratum? 876. F.
 — S. Columbani iterum à quo & ubi extructum? 877. D.
 — S. Marini ubi & quomodo situm? 762. E.
 — Treccium à quo vi armorum captum? 899. F.
 Castonus Fufius Brixiam in Venetos quomodo recuperaverit. 1490. E.
 — Quem profligaverit. ibid.
 — Quo in Prælio occisus fuerit. 1495. D.
 — Vicarius Regis Galliarum ubi fuerit. 1492. B.
 — Victoria qua & in quos ab eo ad Ravennam reportata. 1495. D.
 Castro-Novum Oppidum à quibus conditum? 705. E.
 Castrucius in partes Matthæi trahitur. 221. C.
 — Honoratur à Cesare. 291. D.
 — In vincula conjicitur. 211. B.
 — Laudatur & moritur. 293. B. 294. A.
 — Lucam obtinet. 211. C. 292. A.
 — Vincit Cardonium. 288. C. 294. D.
 Castrum Antoeni Galli quando occupaverint & munierint. 1665. B.
 Castrum de Castillione à quibus obsessum. 992. B.
 — Sed frustra. ibid. E.
 Castrum Treccii quibus & quomodo redditum? 1006. F.
 Casu-ne an fortuna introductum in Italiam Longobardorum Regnum fuerit. 732. A.
 Caius miserabilis qui in Vico Jovis Alta Agri Cremonensis contigerit. 1535. D.
 — Miserabilis & horrendus in Vico Domorum de Stephani Agri Cremonensis qui contigerit. 1540. E.
 Catanæ in Sicilia Terra-Motus quando contigerit. 1610. E.
 Catapulta quod Instrumentum Bellicum? 1088. E.
 Catari heretici cremantur. 56. E.
 Cato an plures de Originibus Libros scripserit? 787. D.
 Castanei qui? 876. B.
 Cavalerius decollatur. 213. A.
 Cavea Ferrea Napo-Turrianus quando & à quo inclusus. 1350. D.
 Candola Episcopus Parmensis Antipapa quando factus. 1287. F.
 — Nomen quod acceperit. 1288. A.
 — Roma quando expulsus. ibid.
 — Romam a quo accersitus. ibid.
 Cautes Ludovici Sorbellii unde infames? 1221. C.
 Cazafustum quod Instrumentum Bellicum. 1089. B.
 Cednomani, vide Cenomani.
 Cednorum Familia apud Bergomates qua origo. 816. E.
 Celestinus (Divus) pridem mortuus Sacra operari ubi & quando visus. 1519. D.
 Cenomani à quo oriundi. 814. F. 816. B. ibid. F.
 — Eorum qua Sedes? 826. F.
 — Idem qui Orobbii. 817. A.
 — Inter quos Populos censiti? ibid. B.
 — Quare ita dicti potius quam Cydnomani, Cednomani, Cycnomani, Cygnomani? ibid. D.
 — Urbes ubi condiderint. 827. A.
 Censere Latine quid sit. 626. F.
 CXL. Terra-Motus 40. horarum spatio ubi contigerint. 1612. B.
 Centumcellæ Oppidum in Italia quomodo hodie dictum. 928. A.
 Cenum Oppidulum unde dictum? 816. E.
 Certamen Navale apud Anconam inter quos commissum. 717. A.
 — Inter innumerabiles Passeres ubi commissum. 1656. D.
 — Singulare celebre inter quos commissum. 941. D.
 — Terrestre inter quos apud Brixillum Oppidum. 717. A.
 Cerva quadam quid portenderit. 655. D.
 Celsia, sive Celsa quid fuerit. 1132. A.
 Cassationem Terra in Italia quando appetat. 593. C.

Cham filius Noachi aliter quomodo & à quibus dictus. 805. C. 806. E.
 — Impius quantum fuerit. ibid.
 Charellus familiaris Rodoaldi Longobard. Regis quare Duellum petierit. 744. E.
 Charitas Hieronymi de Meani quanta extiterit. 1543. B.
 Christi Conceptionem Sibyllas Italicas prædixisse. 678. A.
 Christianam Religionem non esse Novam. 677. F.
 Christiani quod hominum genus. 678. B.
 — Transcentes in Syriam ab Emanuele Imperatore Constantinopolis. quomodo habitii. 1299. F.
 — Sub Galieno Rom. Imp. quomodo habitii. 685. F.
 Christianismus quare tantoperè creverit imperante Constantino. 687. F.
 Christianorum Persecutio Tertia à quo mandata. 682. E.
 Christianos Diocletianus quando persecutus fuerit. 680. C.
 — Veneficia non exercuisse. 677. E.
 Christienna Dania Regis & Isabella Austriaca filia cui in matrimonium data. 944. C.
 Christiennus Rex Dania &c. Romam quare adierit. 1461. B.
 Christophori Columbi Elogia. 609. A.
 Christophoro (Sancto) Laude Pompeja Templum quomodo fuerit extructum. 902. A.
 Christophori delubrum Mediolanense ubi, quando, & à quibus conditum? 547. D.
 — Ejus in honorem cur sint duo dies festi apud Mediolanenses instituti. 550. E. 552. F. 554. C.
 — Imagines qua de causa in suburbis, viis publicis & extra templa frequenter picta? 552. A. 556. A.
 — Invocatio in peste. 554. E. 555. A.
 — Sub titulo Hospitalis domus primum, deinde Societas ex nobilibus, præcipue Viri instituta, Societatisque ejus redituum quantitas. 556. E.
 — Templum apud Laudenses, in quo spina serpentis posita, utique festum. 553. A.
 — Ubi reliquia & imagines ejus, quare conditum. 551. A. 558. D.
 Christophorus Palavicinus ubi & cujus jussu decapitatus. 1523. F.
 Christus Corpus & Sanguinem suum Discipulis suis quomodo communicaverit. 676. C.
 Christus Crucifixus quo anno & sua ætate & Imperii Tiberii Casaris. 847. C.
 Christus quo anno Imperii Casaris Augusti natus. ibid.
 Chronologici Scriptores qui fuerint Insigniores. 792. B.
 Chus Saturnus Æthiops à qua nuncupatus. 805. D.
 Cibuzæ Familix Elogia. 608. E.
 Cicadæ quo Anni tempore Roma molesta. 590. B.
 Cicindulæ quo anni tempore Roma molesta. ibid.
 Cicer Laumellina Regionis quotuplicis coloris? 657. F.
 Cicercula quid? 658. B.
 Ciceris Nigri qua mirabilis virtus? 657. F. 658. A.
 Cicero laudatus. 750. B.
 Ciceronis Testimonium de Auctoribus qui suscipiendi sint in describendis temporibus. 791. F.
 — De Gracorum in dando testimonio auctoritate. 793. C.
 Cicus Simoneta Calaber odiosum quibus & quando se præstiterit. 926. C.
 — Capite ubi & quare truncatus. ibid. D.
 Cingari, vide Latrones.
 Circulus Aureus quando circa Solem visus. 126. D.
 Circumcisionem inter & Baptismum quod discrimen? 674. B.
 Circumpadana Italia pars cui rei assimiletur. 595. B.
 Circumpadanæ Italia partis Descriptio. 594. F. 725. B.
 — Ejus Aër & proprietates. 595. E.
 — Fertilitas & abundantia. 596. E.
 — Ingenii & habitus Incolarum à Meridionalibus diversitas. 597. A.
 — Rerum & Temporum proprietates & variatio. 596. D.
 Cir-

Circumpadani unde memorandi? 606. E.
 Cisalpina Gallia qua Regio olim dicta fuerit. 604. C.
 — Ibi quare & contra quos facta Propugnacula.
 1277. D.
 Cis-Apenninica Italia Partis qua Aeris temperies
 & unde? 584. B.
 Cispadani Accolæ qui primi fuerint. 609. D.
 Civitatis aut Populi prioritas unde desumenda? 631. F.
 Civitatum Amicitia unde constituentur. 628. A.
 — Italia restorationi quantum studuerit Theodo-
 ricus? 706. B.
 Clara Filia Bernardi Medici cui Viri & a quo col-
 locata fuerit. 1191. A. 1192. A.
 Claræ (Divæ) Virgines quæ? 923. F.
 Classis { Anglica, Littora Normania quando cursita-
 verit & deperdarit. 1587. F.
 — Et Hispanica, Littora Normania quan-
 do infestavit. 1590. D.
 — Conquestum in Britannia Gallica occu-
 pat, diripit & comburit. ibid.
 Casariana, Castrum-Novum in Dalmatia
 quomodo expugnabit. 1555. D.
 — Ubi & a qua Classe victa. 1541. C.
 Turcarum, Apuliam quando & quo instigan-
 te irruerit. 1553. F.
 — Littora Apulia & Sicilia quando cur-
 sitaverit. 1576. F.
 — Sicilia quando infestavit. 1591. B.
 Claudianus Poeta Addua Rupes quomodo descripse-
 rit. 1210. B.
 Claudius Nero quandiu imperavit & quomodo perie-
 rit. 1263. A.
 Clavennæ Oppidi Cives quot in Arce Captivos habue-
 rit Riccius. 1175. A.
 — Arx a quo & quo stratagemate occupa-
 ta. 1173. F.
 — Et Situs ejus descriptio. 1172. E.
 — Oppidum a quo expugnatum. 177. B.
 Clavium oblatio in Populis quid significet. 1051. C.
 Clemens Papa moritur. 81. D.
 — Admonet Turrianos ut Antistitem recipiant.
 255. D.
 Clemens IV. Pont. Max. Carolum Andegavensem
 Regem utriusque Sicilia quando confirmaverit.
 1347. D.
 — Ubi & quando obierit. 1364. F.
 Clemens V. Papa in Lugdunensi Gallia agens Pella-
 guram in Italiam mittit ad componenda dissidia.
 123. C. 124. C.
 — Cum Veneris bellum gerit. 124. B.
 — Vincit illos. 125. A.
 — Sancit, ut designati in Germania Casares, quam-
 vis Romani Regis appellationem sortirentur, tamen
 a summo Pontifice Imperii jura & nomen acciperent
 &c. 194. D.
 — Moritur. 204. A.
 — Perniciem toti ferè Italia attulit. 122. B.
 — Dulcinum & ejus sectatores persequitur.
 123. A.
 — Quando obierit. 908. D.
 Clemens VI. Bononiam qua conditions Casari Carolo
 concesserit. 1383. D.
 — Bononienses quibus Privilegiis privaverit. ib. B.
 — Casarem quem eligi Electoribus mandaverit.
 1381. C.
 — Flagellantium Societatem quando condemnave-
 rit. 1382. D.
 — Jubilæum quando concesserit. ibid. E.
 — Pontifex Maximus quando creatus. 1381. D.
 — Quam Societatem confirmaverit. 1379. A.
 — Quos in Vicecomitem incitaverit. 1382. F.
 — Vicarii qui ab eo confirmati. 1381. B.
 — Vicecomitem ad se quare citaverit. 1383. B.
 — Urbes & Municipia quibus in Fondum concess-
 erit. 1381. B.

Clemens VII. A quibus Copiis captivus detentus.
 942. A.
 — Casarem Carolum-V. & Gallia Regem compo-
 nere quomodo tentaverit. 1530. D.
 — Cardinales quos & in cuius gratiam creave-
 rit. 1549. D.
 — In Arce Adriani Roma a quibus captus & mox
 dimissus. 1588. F.
 — Pontifex Maximus quando creatus. 1528. E.
 — Quando obierit. 1539. E.
 — Regem Anglia quo impellente excommunicave-
 rit. 1549. B.
 — Regi Galliarum quare adhaerit. 1530. D.
 Clementia Casaris Henrici Luxemburgi erga Lan-
 denses quanta? 907. D.
 Clephius Rex Longobardorum a quibus constitutus?
 731. E.
 — Occisus a quibus fuerit. ibid.
 Clerus Mediolanensis quo in Ritu permanferit. 689. D.
 Clita quod Instrumentum Bellicum. 1089. C.
 Codemalus de Pusterula quomodo interfectus? 977. B.
 Cœlovenia qui Locus & unde dictus? 642. D.
 Cœlum Longo & lato spatio ardere quando visum?
 1594. E.
 Cœnobium quod Aqua Frigida dictum? 1216. D.
 — Plona dictum ubi sit. 1219. C.
 Cohortes Pedestres in Aere quando visa? 1469. A.
 Collegium Longobardorum Lutetia a quo & unde sic
 dictum? 772. E.
 Collibertus olim quis fuerit. 746. A.
 Colloquium apud Berenxonem a quo indictum? 1001. C.
 Colonia Cremonensium quando constituta? 632. C.
 Coloniae Latinae & alia a Colonia Romanis quomodo
 differrent. 623. D.
 — Quadam Romanorum imperata facere renue-
 runt. 625. C.
 — Quantum Romanis subjecta fuerint. 625. E.
 Colonias quis & unde ante Græcos omnes in Italiam
 duxerit. 811. D.
 Coloniae Nomina a quibus fuerint imposita. 815. B.
 — Omnibus an jus Civitatis ferendique suffragia
 perpetuum fuerit? 622. F.
 Colonorum Cremonensium Origo. 629. C.
 Columbanus Balettus Cremonensis quis & quomodo
 obierit. 1641. E.
 Columnenses quos & quando in Italia fuderint.
 1533. A.
 Columnensibus bellum a quo illatum? 1583. G. 1.
 Comacina Insula in Lacu Lario a quo & quare ca-
 pta & eversa? 1215. E. 1216. A.
 Comenses Mediolanensium agros devastant. 275. A.
 — Vincuntur. ibid.
 Comensibus qua Privilegia & Immunitates conce-
 serit Theodoricus Gothorum Rex. 1199. B.
 Comensis Lacus unde & quomodo fiat. 660. B. 1.
 — Olim quomodo dictus? ibid.
 Comes primus Sabaudia quis fuerit. 1282. F.
 Comes S. Floræ a quo & quare capite mulctatus.
 1327. C.
 Cometæ horribiles quando in Italia apparuerint.
 1456. E. 1547. C.
 Cometes horribilis quando & quamdiu in Germania
 visus. 1294. A.
 — Visus ubi & quando fuerit. 1380. A. ibid. E.
 1383. C. 1431. B. 1453. B. 1460. E. 1462. E.
 1518. D. 1549. D. ibid. E. 1556. D. 1583. A.
 1660. F. 1662. D.
 Cominiorum memoria in Monumentis veterum.
 365. E.
 Comititia per Electores Imperii ubi & quare habita.
 1381. C.
 — Augusta Vindelsorum a quo & quare habita.
 1661. D.
 — Ratisbona de Religione quando habita. 1557. D.
 — Etiam non invito Pontifice Maximo. 1567. E.

- Comi Oppidi Descriptio. 1201. A.
 Commoditas qua & ubertas Apennini Montis. 593. B.
 Comcediam quem Locum Plinum nuncupavit. 1216. D.
 Comum Oppidum à quibus ortum. 1212. A.
 — Ad Ducatum Mediolanensem pertinere quan-
 do ceperit. 1200. D.
 — Edificia quot ad pios usus contineat. 1201. B.
 — Antiquum quantum fuerit. 1199. B.
 — Bella qua inter Comenses & Mediolanenses pro-
 pter Episcopum? ibid. E.
 — Bello Civili quando conflagraverit. 1200. D.
 — Castellum ejus à quo fuerit extractum. 1201. B.
 — Civium ejus que in doles? ibid. C.
 — Oroborum stirpem esse qui tradiderit.
 1211. C.
 — Colonia qua fuerit tempore Augusti Caesaris.
 1199. D.
 — Conditum ubi fuerit. ibid. A.
 — Descriptio Situs ejus. 1212. D. 1213. A.
 — Devastatum à Rhetis quis restituerit. 1199. C.
 — Elogia ejus à quibus celebrata. 1212. B.
 — Evangelium Comensibus qui Apostoli pradica-
 rint. 1199. D.
 — Exercitus qui miserè illud direpserit. 1200. E.
 — Factionibus Gibellinorum & Guelforum quo-
 modo vastatum? 1200. B.
 — Forma qua ejus hodierna? ibid. A.
 — Frustra à quibus tentatum? 1150. A.
 — Funditus eversum ubi Incola restituerint.
 1200. A.
 — Gibellinas & Guelfas Partes qua Familia se-
 data sint. ibid. C.
 — Gothorum in potestatem quando transverit.
 1199. D.
 — Hispani quare direpserint. 1214. D.
 — Illud quis condiderit. 1199. A.
 — In cineres à quibus redactum? 1214. A.
 — In cujus ditionem ultro concesserit. ibid. C.
 — Initia ejus incerta. 1199. C.
 — Insures ad Comum quis deleverit. 1199. D.
 — Intestina ejus Bella unde orta? 1214. C.
 — Larium lacum habet vicinum. 1201. A.
 — Longobardis quando & quandiu paruerit.
 1199. D.
 — Mediolanenses illud ejusque Agrum quando de-
 vastaverint. 1200. B.
 — Monumenta ejus antiquitatis quis descripserit.
 1211. E.
 — Munimenta ejus qua? 1201. B.
 — Nobilitatum à quo quam maximè fuerit.
 1211. D.
 — Novo-Comum quando nuncupatum. 1199. C.
 — — Quare dictum fuerit. 828. D.
 — Obsidione à quo sinitum & expugnatum.
 1199. C.
 — Occiso ibi qua & quanta perpetrata fuerit.
 1200. D.
 — Opulentiam ejus quid fecerit. 1214. C.
 — Orobi à quibus inde ejeti. 1199.
 — Pandolphus Malatesta quando & quomodo di-
 repserit. 1214. D.
 — Petrus Arias Hispanus quantam in illud tyrannidem
 exercuerit. ibid.
 — Plinium Junionem quo honestamento condecora-
 verit. 1201. C.
 — Portas quot habeat. ibid. B.
 — Portus ejus ubi situs? ibid.
 — Privilegia qua à Frid. Barbarossa & ejus suc-
 cessore Henrico VI. acceperit. 1200. A.
 — Pusterula illud. quando & quare expugnaverit
 & funditus evertit.
 — Quis ampliaverit & Manibus cinxerit.
 1199. B.
 — Quorum Imperio successivè paruerit. 1200. E.
 — Restitutum à quo fuerit. 1214. B.
 — Se veteri Domino quomodo reddiderit. 933. B.
 — Situs ejus quis? 1201. A.
 — Suburbia ejus duo Lacum Larium quomodo
 amplectantur. 1212. D.
 — Tempa quot illic numerentur. 1201. B.
 — Tusci à quibus inde puls? 1199. B.
 — Unde ita dictum? 827. D. 1211. D.
 — Veteres Auctores illud qui honestaverint.
 1201. C.
 — Commune quid sit. 1121. E.
 — Concilio Constantia qui interfuerint. 1404. B.
 — Concilio in Viennensi Allobrog. quid statutum. 194.
 E. 195. B.
 — Concilium à Pio II. Pontifice Maximo ubi indictum.
 1457. A.
 — Concilium Basilea à quo & quando abrogatum.
 1428. D.
 — Concilium Constantia à quo indictum. 858. D. 917.
 B. 953. D. 1404. A.
 — — Quando inchoatum. 1404. B.
 — Concilium Constantinopoli à quo Pont. Max. indictum?
 752. E.
 — Concilium Ferraria à quo indictum? 1428. E.
 — — Quo propter pestem translatum? 1436. E.
 — Concilium Lugduni in Gallia à quo & qua de re ce-
 lebratum. 895. D.
 — Concilium Mantua à quo & quando indictum?
 1457. A.
 — Concilium Pavia 1°. 2°. Cremona. 3°. Landa à quo
 & à quibus celebratum. 994. A.
 — — Quando inchoatum & mox quare Senas
 translatum. 1409. A.
 — Concilium Perusia quod factum fuerit. 1367. D.
 — Concilium Pisis à quibus & adversus quem indictum.
 1491. E.
 — Concilium Roma à quo convocatum. 1315. D. 1491. B.
 — — Quando inchoatum in Aedibus Lateran.
 1496. B.
 — Concilium Tridentinum à quibus & quando inchoa-
 tum? 1567. D.
 — — Bononiam quare translatum? 1571. D.
 — — Inchoari primò quando & a quo jussum? 1592. D.
 — — Iterum quando jussum? 1594. D.
 — — Solutum quando fuerit. 1595. F.
 — — Tridentinum quando reductum? 1572. C.
 — Concordia à quo procurata inter Hisp. Regem & Bel-
 gas? 1643. B.
 — Condibaldus Burgundia Rex quantam pradam in In-
 subria egerit. 704. B.
 — Condibertus cui successerit in Regno Longobardorum.
 750. E.
 — Confessiones à Cameteriis quomodo differant. 408. E.
 — — Templis sunt conjuncta. 414. A.
 — Conflictus Corvus inter & Milvos in Montibus Urbi-
 ni quando factus? 1538. D.
 — — Graculorum, Picarum, & Cornicum quando
 & ubi factus? 1605. B.
 — Confratria Coloratorum. 574. A.
 — Conneftablii qui dicti fuerint. 901. B.
 — Conradi, Frederici filii, mors. 53. F. 55. F.
 — Conradinus è Germania arcessitur in Italiam. 71. D.
 — Conradus Lotharii successor. 33. B.
 — Conradus A quibus Rom. Imperator electus? 852. A.
 — — Confirmatus. ibid.
 — — Heriberto Archiepiscopo Mediolan. quid con-
 cesserit. 852. B.
 — — Quando & ubi obierit. 853. F.
 — — Rex Italia à quo salutatus? 852. B.
 — Conradus de Balamite quibus & a quo prepositus?
 1000. E.
 — Conradus Comes de Balamite quis fuerit. 1014. C.
 — Conradus Frater Caesaris Frid. Anobardi quis &
 qualis fuerit. 1012. D.
 — Consilium Mediolani in Gallos quod initum fuerit.
 1149. F.

- Confessione Cardinalis ubi obierit. 1492. B.
 Consilium Sapientum quid fuerit in Longobardia Urbibus. 1040. E.
 Consistorii Romani nomen unde manaverit. 589. G.
 Constantiæ Concilium à quo indictum. 858. D. 953. D. 1404. A.
 Constantinopolitano (de) regno certamina. 44. A.
 Constantinus Rom. Imperator à quo baptizatus fuerit. 1266. D.
 — Cujus Ingenii fuerit. 694. A.
 — Imperio quando potius fuerit. 687. B.
 — Lancea, qua in Bellis usus fuerit. 1280. C.
 — Sylvestro Pont. Max. & ejus Successoribus quid concesserit. 1266. D.
 Constantinus Rom. Pont. Max. quod judicium inter Mediolanensem & Ticinensem Ecclesiam dederit. 690. E.
 Constantius Pont. Max. Martinum Pont. Max. quomodo habuerit. 749. A.
 Constantius Filius Constantini Imp. à quo, cujus iussu & ubi occisus? 1266. E.
 Consulentes valetudini sua Roma quo Anni tempore excedere debeant. 590. D.
 Consules Romani ante initum Magistratum Alexandro III. Pont. Max. quid juramento promiserint. 1315. C.
 Contentio quanta fuerit inter Mediolanensis & Ticinensis Ecclesia Praesules. 690. A.
 — Sublata quomodo fuerit. 755. D.
 Contentiones quanta & unde inter Landenses & Mediolanenses. 855. E.
 Continenti (in) Italia qua aeris temperiei discrimina observentur & unde? 583. F. 584. B. 585. D.
 Contradicendi facultas cui rei plurimum inserviat. 799. A.
 Controversia Brixienfes inter & Cremonenses unde saepe orta. 1591? B. 1593. C.
 — Mediolani qua inter Carol. Borromaeum Archiep. Mediolani & Aloysium Rechezenum ibidem Praefectum Regium? 1623. C.
 — Orta qua fuerit inter Carol. Borromaeum & Senatam Regium Mediolanensem? 1604. C.
 — Qua de re orta inter Legatos Roma Regum Gallia & Hispania? 1596. E.
 — In cuius gratiam à Pontifice Max. soluta? ibid.
 Conventus à Frid. Barbarossa Papa & Cremona quando indictus? 872. A.
 — Huic Conventui qui interfuerint. ibid.
 — In eo qui excommunicati fuerint. ibid. C.
 Conventus Bononia à quibus & quare factus? 1549. B.
 — Apud Schelmeducum in Saxonia à quibus & quare habitus? 1568. B.
 — In Roncalia à quibus & quare habitus? 970. F.
 — Inter quas Longobardia Civitates Mediolani habitus? 894. B.
 — Smalcaldia & Norimberga qui & quare habitus? 1547. F.
 Convivium nuptiale sumtuosum. 313. C.
 Convivium insidiosum. 98. B.
 Copa pro Cupa. 1054. B.
 Copiae Armatorum vagari in Aëre ubi & quando visa. 1472. A.
 — In Aëre conflare quando & ubi visa. 1517. E.
 Corii (Balthazaris) Abbatis laus & gentilitium stemma. 403. B.
 Cornelii Taciti Libri postremi ubi & quando reperi. 726. D.
 Cornelius (Angelus) ubi & quomodo se Pontificatu exuerit. 1404. F.
 Corona Ferrea ubi coronari solent Rom. Imperatores. 905. D.
 Coronam Ferream quare Mediolani is demum accipiat, qui in Germania Caesar designatus? 25. C. 156. A.
 Corradinus Rex Særvia in Carolum Andegavensem bellum quare moverit. 1349. A.
 Corradus Caesar Italiam quando petierit. 1343. D.
 — Oppida qua expugnavit & solo equavit. ibid. C.
 — Recuperata ab ipso in Italia qua fuerint. ibid.
 Corradus Dux Franconia à quo Reclor in Italia constitutus? 1281. B.
 — Competitor Lotharii Caesaris electi à quibus Imperator electus? 1296. E.
 — Filium suum Henricum Casarem eligi ubi curaverit. 1299. D.
 — Imperator per quem constitutus? 1298. F.
 — Mediolani Corona Ferrea à quo coronatus? 1296. F.
 — Ubi & quomodo extinctus fuerit. 1300. C.
 Corradus Dux Francorum à quo Imperator designatus? 1277. B.
 — Quo morbo obierit. 1278. A.
 Corradus Dux Vormatia Aurea Corona Roma à quo redemitus? 1286. E.
 — Caesar quando electus? 1285. F. 1286. A.
 — Conventum ubi habuerit. 1286. C.
 — Corona Ferrea ubi & à quibus coronatus? ibid.
 — De seditiosis in Italia quas poenas sumpserit. 1287. B.
 — Ejus Uxor qua fuerit. 1286. A.
 — Filium suum Henricum Casarem quando designavit. ibid. B.
 — Germaniam quare repetierit. 1287. A.
 — Italiam quare petierit. 1286. B.
 — Mediolanenses qui & quare ab eo defecerint. ibid. A.
 — Mediolani noctu qua viderit. ibid. D.
 — Mediolanum quare obsederit. ibid. C.
 — Ubi obierit. 1287. C.
 Corradus Filius Caesaris Henrici IV. à Patre quare defecerit. 1291. E.
 Corrigere an Quirini reliquia adferuntur? 435. F.
 Cotta (Herlembaldus) qualis? 28. B.
 Corsica Insula sub potestatem Gallorum quando redempta? 1575. F.
 Colinus Medicæus Dux Florentia quando factus? 1552. E.
 — Dux Florentia, Princeps Pisarum, Senarum &c. quando & à quo insignitus? 1611. B.
 Cottæ dictum de Deorum Nominibus. 807. D.
 Cottonius à quibus ita dictus? 645. F.
 — Unde & quomodo crescat. 646. A.
 Cracovia quomodo auferretur Henrico III. Gallia Rex. 1623. C.
 Crassi (Petri) funus foeminarum lachryma & ejulatus debonestarunt. 111. B.
 Crassus Centurio vitam quomodo & in casus biduum finierit. 1232. A.
 Credentia quid fuerit? 1043. C.
 — S. Ambrosii quid? ibid. E.
 Credentiam Consulatum parere quid? ibid. C.
 Crema à quibus expugnata & incensa? 897. A.
 — A Sfortiadibus in Venetos frustra quando obsessa fuerit. 1507. A.
 — Eam qui ceperint, demoliti sint, ejusque Agros inter se dividerint. 1281. B.
 — Expugnata quomodo fuerit à Frid. Barbarossa. 867. C.
 — Fortiter quando oppugnata, sed frustra. 977. 980.
 — Incola ejus Hæresi Anthropomorphitarum quando infecti? 1281. B.
 — Quando & à quibus condita? 851. B. 1269. C.
 Cremæ nomen maternæ lingua quid indicet. 742. D.
 — Oppidum in Civitatem quando & à quo erectum? 1654. D.
 Cremonenses Frid. Barbarossa iram in se quomodo excitarunt. 866. F.
 Cremona à qua restaurata? 742. B. 1258. E.
 — A quibus & ubi fuerit condita? 1257. C. ib. F.
 — A quibus expugnata? 735. E.
 — A quo sic dicta? 1257. C.

- Cremona, unde cognominata Alcmena. 1258. B.
 — Arx ejus ubi condita & quomodo dicta. 1257. D.
 — Brimonia seu Brinonia a quo nuncupata. 1258. B. ibid. D.
 — Capta, direpta & subversa ab Athila quomodo fuerit. 1267. F.
 — Colonia Romanorum quando facta. 1259. A.
 — Crumena a quo dicta fuerit. 1257. E.
 — Cui & quibus conditionibus sese dederit. 938. F.
 — Damna qua a Gallis & Guasconibus passa sit. 1493. F.
 — Direpta & incensa a quibus fuerit. 1266. A.
 — Expugnata a Gibellinis quando fuerit. 1366. D.
 — Quando fuerit a Cesare Henrico VII. 1359. C.
 — Factionibus concutitur. 172. B.
 — Galli quo pluviarum diluvio ab ea expugnanda impediti. 1266. F.
 — Gibellini quomodo expulsi. 1366. E.
 — In quem pervenerit. 1364. C.
 — Instauratu quam facilis sit. 743. A.
 — Muri eisi jacerent Hostes tamen arcuit. 1166. F.
 — Obsessa a quibus fuerit. 1310. A. 1361. E. 1366. B. ibid. D. 1497. D. 1537. D.
 — A Galeacio Vicecomite. 1367. C.
 — Occupata quando fuerit a Frid. Anobarbo, e jusque Mœnia Solo equata. 1318. B.
 — Recepta a Venetis & Pontificiis quando fuerit. 1537. E.
 — Restaurata a quo fuerit. 266. C.
 — Subacta. 171. A. 172. B. 173. B. 182. A.
 — Venetis a quo concessa. 1472. D.
 — Unde dicta fuerit. 742. D.
 Cremonæ Arcem in Æde SS. Crucis construi quis jussit. 1387. E.
 — Arx a quo ampliata. ibid. D.
 — Arx SS. Crucis fulgure quando percussa & maximo damno eversa. 1656. A.
 — Audax facinus a quo perpetratum. 1659. D. 1660. A.
 — Bellum Civile unde contigerit. 1327. F. 1328. A.
 — Bona qua Fraticelli procuraverint. 1394. C.
 — Calamitas ob factionum dissidia. 132. E.
 — Defectio a Casare. 182. A.
 — Campana Arengi & Turris Altioris quando cusa. 1518. D.
 — Casus quis miserabilis contigerit. 1535. D. 1540. E.
 — Censu omnium Familiarum quando factus. 1350. C. 1387. D.
 — Christiani quando persecutionem passi. 1271. E.
 — Cometes quis & quando super eam visus. 1518. D.
 — Comitia a quo & quando habita. 1334. D. 1465. E.
 — Confraternitas qua & quando instituta. 1636. E.
 — Qua inchoata. 1469. F.
 — Damna qua attulerit Tempestas. 1393. B.
 — Descriptio. 1672. C.
 — Dissidia & motus. 164. E.
 — Dominium quod sibi vindicavit. 1343. F.
 — Domus Hospitales & in tota ejus Diœcesi quando fundata. 1452. B.
 — Draco longa cauda volare quando visus. 1352. D.
 — Duo Tempia in quorum honorem constructa. 1270. B.
 — Ecclesia qua concessa ab Imp. & confirmata. 1274. B. 1275. D. 1277. C. ibid. E. 1282. D. 1284. E. 1285. B. 1297. F.
 — Ecclesiis Mashildis qua legaverit. 1295. D.
 — Eclipsis Solis qua & quando visa. 1352. D.
 — Episcopi qui fuerint tempore Gothorum & Longobardorum. 1271. D.
 — Examen Apum super foro majori quando substituerit. 1547. C.
 — Fabrica qua facta jussu Constantii Imp. 1262. A.
 — Forum Capitanei quando pavimento stratum. 1518. D.
 — Fundamenta qua fodiendo reperta. 1517. C.
 — Globus Armatorum in Aère per Vigiles quando visus. 1518. D.
 — Grando instar Ovorum Gallinaceorum quando deciderit. 1508. F. 1566. D.
 — Gravis penuria unde viguerit. 1593. C.
 — Horologium altiori Turris fulgure quando percussum. 1549. A. 1556. D.
 — Hospitale D. Alexii quare erectum. 1609. E.
 — In quibus Ædibus hospitatus fuit per nonnullos dies Cesar Carolus V. 1549. C.
 — Infans cum capite Bovino quando natus. 1621. C.
 — Jubilæum quando acceptum. 1629. D.
 — Juris-Consulti Clarissimi qui sternerint. 1666. D.
 — Lapidés Sulphurei diversorum colorum instar ovi gallinacei quando deciderint. 1493. E.
 — Lapsus sulphureus coloris nigri a Cælo quando deciderit. 1468. C.
 — Luna cujus coloris visa fuerit. 1352. D.
 — Manna quando deciderit. 1469. E.
 — Mirabilia qua & quando contigerint. 1655. C.
 — Mœnia unde pro parte demolita. 1547. D.
 — Mons Pietatis quare & quando erectus. 1468. C.
 — Mulieribus Pœnitentibus qua ades ad habitandum concessa. 1601. E.
 — Nomen quam antiquum. 1057. B.
 — Opus quod Pictura a radiis Solaribus impeditum. 1537. C.
 — Ordo qui & quando inchoatus. 1617. A.
 — Qui & quo Auctore excitatus. 1472. C.
 — Palatium Vetus quando restauratum. 1660. B.
 — Quod & quando exstructum fuerit. 1344. D.
 — Parmæque Terra motus quando contigerit. 1621. C.
 — Penuria quanta & unde viguerit. 1350. C. 1460. F.
 — Pestis & penuria simul quando savierint. 1351. A. 1428. D. 1460. F. 1468. C. 1540. F. 1542. F.
 — Quando inchoaverit. 1493. F.
 — Physici Clari qui & quando extiterint. 1542. F.
 — Prodigia qua contigerint. 1493.
 — Propugnacula qua inchoata. 1539. B.
 — Propugnaculum ad quam Portam erectum. 1560. E.
 — Qua & quando instituta Societas. 1426. E.
 — Rector pro Sfortia quis constitutus. 1526. D.
 — Religiosi qui & quare convenerint. 1604. B.
 — Reliquia Sanctorum qua extant in variis Ecclesiis. 1636. E. 1637. A. — 1640. A.
 — Schola qua & ex quo decreto constituta. 1599. C.
 — Situs & Aëris temperies quales. 1672. C.
 — Societas qua & quando inchoata. 1368. D. 1472. A.
 — Societates alia qua instituta. 1378. E.
 — Sodalitas qua & quando instituta. 1628. D.
 — Solemnitas qua & in cuius memoriam celebretur. 1330. D.
 — Soles tres quando conspecti. 1428. D.
 — Statuta quando compilata. 1390. A.
 — Stella Crinita quando visa. 1401. F.
 — Superstitio qua suborta in ejus Diœcesi. 1569. D.
 — Synodus quando & a quo habita. 1655. A. 1670. D.
 — Taurus quamam die per Laniones circumducatur. 1257. F.
 — Terra-Motus quando contigerit. 1333. F. 1352. D. 1354. B. 1382. A. ibid. D. 1393. B. 1513. A. 1539. B. 1552. D. 1554. B. 1645. A.
 — Territorium quale. 1675. A.
 — Turri altiori Leo Osbonis ex are quando impostus. 1350. B.
 — Tyrannidem qui exercuerit. 1294. D.
 — Vates qui & quando celebres extiterint. 1556. D.
 Cre-

Cremonæ Vicarius quis & a quo datus. 1371. B.
 — Vicecomiti a quo dedita. 1407. C.
 — Viri eximii qui & quando floruerint. 1472. C.
 — Vites & Sarmenia unde aruerint. 1352. D.
 — Unde haurienda sit Nobilitas. 743. B.
 — Universitas a quo erecta. 1403. D.
 Cremonam Accolas quis deduxerit. 1257. D.
 — Alcmanni qui incoluerint. 1267. B.
 — Animalia qua & a quo ducta fuerint. 1336. E.
 — Azo Vicecomes sibi subiecit. 1379. C.
 — Christiernus Rex Dania quando applicuerit. 1461. B.
 — Corpora Divorum qua asportata. 1297. B.
 — Corpus S. Hymerii quando translatum. 1282. B.
 1297. C.
 — D. D. Dominicus, Franciscus & Diva Clara quando accesserint, ibique hospitati sint. 1332. E.
 — Et Placentiam millia quot Familiarum Roma deducta. 1260. C.
 — Guelpi sibi quando subjecerint. 1366. E.
 — Helvetii quando diripuerint. 1260. E.
 — Henricus Imp. quando in protectionem suam suscepserit. 1294. E.
 — Lotharius Imp. frustra quomodo obsederit. 1297. D.
 — Ludovicus XII. Gallia Rex quando ingressus fuerit. 1483. E.
 — Ossa D. D. Petri & Marcellini quando translata. 1289. F.
 — Philippus Hisp. Rex quando diverterit. 1572. A.
 — Qui Exulibus prodere voluerint quomodo mulctati. 1520. F. 1521. A.
 — Quis restauraverit & ampliavit. 1281. A.
 — Sibi & sub cuius auspicio subigere qui voluerint. 1310. A.
 — Solo qui aquaverint. 1258. A.
 — Tabulam & Humerum D. Agatha e Sicilia quis asportaverit. 1269. B.
 — Veneti quomodo occupaverint. 1501. F.
 Cremonenses ad quorum Pradicationem Fidem Christi acceperint. 1262. E.
 — Agrum Brixientem quomodo diripuerint. 1320. B. 1325. E.
 — Laudensium quando concursarint. 1349. C.
 — Aliique Gallia Cisalpina Populi a Casare Henrico III. quare defecerint. 1288. F.
 — Auxilia Romanis ab iis potentibus quid responderint. 1259. D.
 — Bellum quare habuerint cum Cremensibus. 1297. A.
 — Brixiam quando obsederint. 1294. A.
 — Brixientes quomodo oppresserint. 1320. B. 1324. D.
 — Casar Frid. Enobarbus iis qua concesserit. 1316. B. 1317. D.
 — Castrum Leonis construere quando ceperint. 1318. E.
 — Certamen quod cum Theutonicis commiserint. 975. F.
 — Christophorum Palavicinum ad sui Presidium quando vocarint. 1502. F.
 — Coloni Romanorum quando oppressi a Gallis fuerint. 628. E.
 — Concessionem Crema ipsis a Patre factam Filius quomodo confirmaverit. 1319. F.
 — Conditio qua ipsis in deditioem a Frid. Enobarbo imposta. 781. B.
 — Corpora D. D. Hymerii & Archelai ubi reposita fuerint. 1322. D.
 — Cremensium Agros quando cursitarint & diripuerint. 1302. C.
 — Cui & a quo adharere iussi. 1328. C.
 — Cuius iussu Cremenses obsederint. 867. A.
 — Cum Papiensibus qua de re & ubi disceptarint. 1572. E.
 — Deribona Suburbia quando combusserint. 1294. B.
 — Et Mediolanenses frustra conciliare tentat D. Carolus Borromæus. 1298. A.
 — Excacati ab iis qui fuerint. 1343. A.

— Febronia Abbatisa Monasterii S. S. Sixti & Fabiani Placentia illi quid concesserit. 1297. A.
 — Fœdus quibuscum percusserint. 1344. C.
 — Fovea qua ab iis & quare facta fuerit. 1337. A.
 — Fridericum II. Suevum Casarem quomodo exceperint. 1328. E.
 — Fridericus Enobarbus iis quid imperaverit. 1304. E.
 — Fundos quos & quare vendiderint. 1333. B.
 — Fusi ab Athyla quomodo fuerint. 1267. F.
 — Quando fuerint a Parmensibus. 1300. D.
 — Gallos quomodo repulerint. 1524. B.
 — Gazolum quare diripuerint. 1391. A.
 — Henricus VI. Imp. in Cremam quando concesserit. 1321. B.
 — Honorius Pont. Max. iis quid prohiberit. 1333. D.
 — Illi quid promiserit Frid. Enobarbus. 1310. A.
 — Impetum in Trium-Viros quando fecerint. 1259. B.
 — Illustres qui extiterint tempore Lud. Cavitiellii. 1676. F.
 — In sui gratiam quando receperit Lotharius Imp. 1298. E.
 — In perpetuam memoriam Johannini & uxoris eius quid decreverint. 1291. A.
 — Interdicto eos qui absolverit. 1325. D.
 — Quando liberati. 1334. C.
 — Johannino quam & quare uxorem dederint. 1290. F.
 — Juncti Mediolanensibus Agrum Laudensium quare concursarint. 1349. C.
 — Jus suum in Oppidum Cremam cui dimiserint. 1317. B.
 — Landam captam quandiu detinuerint. 1344. A.
 — Laudensium Agros quando diripuerint. 1301. A.
 — Legatos Frid. Enobarbi male quare habuerint. 972. C.
 — Libertas qua iis a Frid. Enobarbo concessa. 1309. C.
 — Lotharius Imp. in eos quid occupaverit. 1298. D.
 — Machina qua urbem suam propugnauerint. 979. A.
 — Marchionem Montisferrati tributarium quomodo fecerint. 1302. C.
 — Mediolanensem Agrum quando diripuerint. 1321. C.
 — Mediolanenses quomodo prostigarint. 1330. C.
 — Ubi fuderint. 1300. B.
 — Minus digni inter Transpadanos Populos unde habeantur. 631. E.
 — Mœnia quando, quare & quo auxiliante restaurare ceperint. 1313. D.
 — Moneta cudenda jus iis quando concesserit Frid. Enobarbus. 1301. B.
 — Mutinensibus auxilia quando & in quos tulerint. 1335. C.
 — Octavianus iis quare iratus. 1261. C.
 — Odoacro Rutheno quomodo suppositi fuerint. 1268. C.
 — Oppida qua iis a Comitissa Mathilda concessa fuerint. 1293. D.
 — Oriundi unde fuerint. 629. E. 630. A. ib. F. 631. C.
 — Pagum Aqua-Nigra in Brixientes quomodo ceperint. 1296. E.
 — Parmam quibuscum obsederint. 1298. F.
 — Parmensium Captivos quomodo & a quibus recuperarint. 1323. D.
 — Pax inter eos & Mediolanenses quibus procurantibus facta. 1332. E. 1335. F. 1355. A.
 — Placentinos quibuscum juncti prostigarint. 1300. B.
 — Quibuscum & quibus exclusis pacem inierint. 1322. B.
 — Quibus Privilegiis exuti a Casare Henrico VII. 1359. D.
 — Recepti quomodo fuerint in gratiam a Casare Henrico VII. 1360. D.
 — Rectorem perpetuum quem fecerint. 1344. B.

Cremonenses Rivergaliarum quomodo obsederint & expugnarint. 1344. B.
 — Rolando (Beato) & Sociis ejus quas ades concesserint. 1335. E.
 — Romanensium Oppidum quando restaurarint. 1323. C.
 — Sacra iis quare & à quo interdicta. 1333. E.
 — Sententia qua & quare à Pont. Max. in eos prolata. ibid. D.
 — Soncinum à Casare Lothario demolitum restaurant. 1298. A.
 — Societatem quare & quibuscum contraxerint. 1344. A.
 — Suffragia Roma dandi ius unde habuerint. 1266. B.
 — Territorium quod à Frid. Anobarbo emerint. 1306. D. 1309. E.
 — Vestigal quod & à quo iis concessum. 1408. F.
 — Quod iis à Philippo II. Hisp. Rege concessum. 1573. A.
 Cremonensis Ager à quibus direptus. 1361. E.
 — Agri pars multa à Pado quando innundata. 1321. C.
 — Orator notatus. 630. F. 632. A. 638. A. 677. A. 703. B. 720. A. ibid. E. 729. A. 736. A. 741. B. 748. E. 751. C. 759. E. 766. D.
 — Plebs arma quare & quando arripuerit. 1547. C.
 — Quidam, Mediolanenses quo astu ad Mediolanum restaurandum vocaverit. 1312. B.
 — Republica quibus Palatium S. Anglia concesserit. 1403. B.
 Cremonensium Agros Lotharius Imp. quando diriperit. 1298. E.
 — Colonia quando constituta. 632. C.
 — Colonorum Origo. 629. C.
 — Dominium quale fuerit. 632. C.
 — Episcopo quid concesserit Casar Ottho III. 1284. E.
 — Erga Laudenses gratitudo. 855. C.
 — Eximia charitas unde patuerit. 1543. C.
 — Fides qua fuerit. 635. C.
 — Frid. Anobarbus Agros quando devastarit. 1318. B.
 — Fuga qua & quomodo contigerit. 636. A.
 — Ingenia qua? 1676. D.
 — Luxus nimis quo ordine compressus fuerit. 1621. A.
 — Pleraque Familia unde oriunda. 1676. A.
 — Prasul Ubertus quorum Sanctorum Reliquias sub Altari D. Stephani recondiderit. 1294. A.
 — Privilegia ubi & quando confirmaverit Casar Fredericus II. Suevus. 1329. B.
 — Qui probi Viri inter Sanctos fuerint annumerati. 1454. B.
 — Romanis quanta fuerit subjectio. 626. B.
 — Summa qua fuerit imbecillitas. 636. A.
 — Victoria in Gallos quanta? 1260. A.
 Crescentius quas seditiones Roma excitavit. 1283. C.
 — A quibus Consul factus. ibid. D.
 Cribellus (Angelus) laudatur. 529. F. 530. F.
 Cripta Ferrata quod & ubi Monasterium. 590. F.
 — Vina qua ubi crescant. 592. C.
 Crispus Niger Ticinensis quando factus Episc. 683. C.
 — Ad qua Ticinenses hortatus fuerit. ibid.
 Croatius amnis in Abduam ubi se condar. 1205. A.
 Crotatius quis? 833. A.
 de Cruce (Ubertus) laudatur. 111. F.
 Crucem Domini Heraclius Imp. unde receperit. 739. C.
 — Manibus preferre quod significavit. 1307. D. 1309. C.
 Cruces rubei ac nigri coloris super hominum vestibus quando in Germania inspecta fuerint. 1476. F.
 Cruciariorum Historia. 29. C.
 Crucis signum humi stratis in marmoribus & tumulis quando usurpari coeptum. 428. C.
 Crumena vide Cremona.
 Crux qua, qualis & quando appaerit Byzantii. 1621. B.
 Cryptarum descriptio & ad eas hominum confluxus. 409. B. 410. D. 413. A.

— Usus. 413. A.
 Cucurbitæ quot genera? 659. A.
 Cucurbitarum Æstivarum quot species? ibid.
 — Autumnalium quot species. ibid. B.
 Cynthibarus quis? 697. F.
 — Quare pro Ravennatibus in Romanos copias eduxerit. ibid.
 Curtius Donatus qualis fuerit, ejusque fatum. 124. F.
 Curtius Lancio laudatur & male perit. 28. A.
 Curtonum Familia quomodo perierit. 1217. F. 1218. A.
 Cycni quot fuerint. 819. E. 820. A.
 Cycnomani, vide Cenomani.
 Cydnomani à quo orti? 813. A.
 — Quando orti? 814. D.
 Cydnomani, vide Cenomani.
 Cydnus cujus fuerit filius. 812. F.
 — Ejus filii qui fuerint. 818. B.
 — In qua Regione Italia confederit. 814. E.
 — Quas & ubi Civitates condiderit. 813. A.
 Cygnomani, vide Cenomani.
 Cyriacus Landis Pompeje Episcopus unde clarus? 848. B.
 Cyrus Magos quo ordine Sacra facere instituerit. 741. D.

D.

DAEMONVM forma innumerabiles in Nube quando & ubi visa. 1666. F.
 Dagisthæus Dux Italia Regimine à quo ejectus 727. A. ibid. C.
 Dantes explicatur & censetur. 115. C.
 Dalmatia Provincia Terra-Motibus quando afflicta. 1645. A.
 Dalmatus Sigæus Alboinum Regem Longobardorum quando adiverit. 728. C.
 Damasci & Hierosolyma Aquila quando visa. 1621. B.
 Damascum quando frustra à Christianis obsessum. 1300. A.
 Damianus Episcopus Ticinensis quando floruerit. 752. C.
 — Quam Epistolam ad Concilium Constantinop. scribere susceperit. ibid. F.
 — Sententia ejus qua de Morte & Resurrectione Christi. 753. D.
 Damna maxima Byzantii unde contigerint. 1628. F. 1629. A.
 — Nantua quanta ex procella orta fuerint. 1608. E.
 — Quanta afferat Inundatio Fluminis Padæ. 612. E.
 Damnum grave Byzantii unde & quando acciderit. 1608. D.
 — Italia unde illatum. 1461. B.
 — Locuste ubi intulerint. 1538. C. 1660. D.
 Daniel (Sanctus) quis. 922. B.
 — Ejus Reliquia quæ Pompâ translata Laudam fuerint. ibid.
 Davalus cujus auxilio Mediolanum intravit. 1523. F.
 Decreta qua constituerit Pius V. Pontifex Maximus. 1600. A.
 Decuriones qui vocarentur in Municipiis. 835. A.
 Dedicacionis formula: EX VOTO. 366. C.
 Defectus proles virilis unde in Italia extiterit. 693. C.
 Defensoris Fidei Rex Anglia & ejus Posterit à quo & quando insigniti 1524. D.
 Dei Reverentia à quibus & quomodo spreta. 769. C.
 Dejicere de Terra quid sit. 1044. F.
 Delebitum unde clarum? 1218. D.
 Delsinum Oppidum ubi situm. 1219. E.
 Delmesa (Petrus) Prætor Placentinorum. 195. E.
 Delphinus (Ugo) frustra Mediolanum petiit, nam opponit se ei Galeacius. 198. E.
 Delphinus Primogenitus Henrici II. Gall. Reg. Mariam Stuartam Reginam Sotorum ubi desponsaverit. 1589. E.

Deprecor pro quo dictum. 1041. D.
 Derthona in Liguribus capitur. 101. B.
 — Describitur. 109. C.
 Descriptio edificationis Ticini Oppidi. 611. C.
 — Ampla fugorum Alpinorum. 1173. A.
 — Apennini Montis. 583. B.
 — Apenninica Italia partis. 592. E.
 — Brixia. 1134. A.
 — Calabria. 587. E.
 — Capri dicti Stambuci. 1218. F.
 — Castellorum & Nobilium Familiarum Lanmel-
 lina Regionis. 640. B.
 — Circum-Padana Italia Partis. 594. F. 725. B.
 — Clavenna oppidi & Situs ejus. 1172. E.
 — Comi Oppidi. 1201. A. 1212. D. 1213. A.
 — Cremona. 1672. C.
 — Cursus fluvii Ticini. 660. C.
 — Cursus Padi Fluminis. 613. B.
 — Frequentia Populorum Romam incalentium.
 589. A.
 — Ilicis Arboris. 587. C.
 — Italia. 583. B.
 — Larii Lucus. 1203. E. — 1224. A.
 — Leuci Oppidi. 1221. E.
 — Montium Vallis-Telina. 1204. B.
 — Telina-Vallis. 1203. A. — 1208. A.
 — Vallium fugorum Alpinorum. 1173. C.
 Desiderii imperium & clades. 19. A.
 Desiderius Etruria Dux bona Ecclesia Romana quan-
 do invaserit. 765. B.
 — Debellatus a quo captusque fuerit. 851. E.
 — Dominium Imperatoris Orientis in Italiam re-
 vocare quomodo studuerit. 695. C.
 — Fanum D. Maria ubi extruxerit. 1222. A.
 — Filii quot ipsi fuerint. 769. E.
 — Longobardorum Regnum quomodo invaserit.
 764. F.
 — Obsessus a quo Pavia fuerit. 767. A.
 — Quem & quare Factorem habuerit. 765. A.
 — Quos & quare ad Carol. Magnum ipsam Pa-
 pia obsidentem miserit. 768. A.
 — Relegatus quo fuerit a Carolo Magno. 1271. C.
 Deturbus Insabria Annis ubi oriatur. 639. B.
 — Ejus Cursus. ibid. E.
 Deus bona que ex Longobardorum in Italia Bellis e-
 duxerit. 761. E. 762. B.
 — Excidium Italia quare permisit. 691. C.
 692. B. 693. B.
 Diaconus (Paulus) laudatus. 769. B.
 Dicta duo Adriani IV. Pont. Max. memoratu digna.
 1105. E.
 Dictum quodnam facetum Bulgari Bononia Juriscon-
 sulti. 521. B.
 Dignitati Populi quid maxime conveniat. 626. D.
 Diocletianus Rom. Imp. a quo fuerit interemptus.
 680. D.
 — Animi sui atrocitatem quomodo in Christianos
 effuderit. 686. D.
 — Christianos quando persecutus fuerit. 680. C.
 Dionysii corporis translatio e Cappadocia Mediolanum
 commentitia. 370. F. 371. A.
 Dionysius Halicarnassensis notatus & castigatus. 788. B.
 Dionysius Pont. Max. sub quo Romanorum Imp. obic-
 rit. 686. B.
 Dimittere pro relinquere. 1048. C. 1067. D.
 Diploma Fed. Barbarossa pro Landa Nova conden-
 da. 863. F.
 Disciplinorum Religio quando inchoaverit. 1346. D.
 — Societas sub Titulo Christi ubi inchoata & re-
 cepta. 1378. D.
 Discordia inter Nobiles & Plebejos Landenses qua &
 unde. 887. C.
 — Composita a quibus & quomodo fuerit. ibid. E.
 888. C.
 Discordia inter Papam Victorem & Raynaldum Can-

cellarium electum quoque in Pontificem Max. que
 fuerit. 982. C.
 — Mediolani qua & inter quos fuerit. 1345. D.
 Discrimen quod inter Circumcisionem & Baptismum.
 674. B.
 Dissentiones inter Landenses maxima quando fuerint.
 892. E.
 Distinctio qua inter Arietes & Machinas alias Belli-
 cas. 1085. B.
 Ditio & Dominium Mediolanense Ludovico XII.
 Gallia Regi quandiu paruerint. 934. C.
 Ditioni Ecclesia Romana aditus per quos paruerit.
 773. D.
 Dives avarus ubi & quomodo judicio Dei percussus.
 1650. D.
 Divi Jo. Baptista Equites Rhodo Ins. quando & a quo
 expulsi. 1547. F.
 — Salvatoris Templum quam eleganter ad Papiam
 constructum fuerit. 748. A.
 Divina quibus Ritibus & Institutis in Calabria cele-
 brentur. 587. E.
 Divisio Italia. 583. B. 826. B.
 Doctrina Joannis Viclef ubi damnata. 1404. E.
 Dolus dolo quomodo delusus. 1161. F.
 Dominicus ab Azoli ubi & cujus jussu decapitatus.
 1606. B.
 Dominicus Baccus quis & quando obierit. 1572. B.
 Dominicus Malatesta ubi & a quo captivatus fue-
 rit. 1437. B.
 — Quo-cum dimittendus commutatus fuerit. ibid.
 Dominicus novi Ordinis auctor. 43. E.
 Domini Italici ad Exteros transferendi qua causa
 fuerint. 770. E. 771. A.
 — Mediolanensis Censui Generalis quando factus.
 1567. C.
 Dominium Italia inter quos divisum. 1280. A.
 — Quotuplex? 632. E.
 — Suum Filiis suis quomodo dividerit Bernabos Vi-
 centinus. 712. C.
 Dominus Mediolani in perpetuum qui appellatus fue-
 rit. 897. D. 944. E.
 Domitius Nero flagitiosus quantum fuerit. 1263. B.
 — Quandiu imperaverit. ibid.
 Domos Mediolanensium Germani quare perlustrave-
 rint. 905. F.
 Dorbinium Oppidulum ubi situm. 1221. C.
 Draco herba qua & cui rei inferviat. 650. A.
 Draco immanis in stagnantibus prope Landam aquis
 quomodo natus & extinctus. 901. E. 902. A.
 Ducatus Mediolanensis Urbes a quo & quare mul-
 tata. 934. C.
 — Carolo V. Rom. Imp. pleraque quomodo se sub-
 jecerint. 938. A.
 — Maximiliano Lud. Sfortia quomodo se submi-
 serint. 934. E.
 Duces Longobardorum Regibus suis quid pependerit?
 733. A.
 Ducum Mediolanensium Stemma & Series. 1193. A.
 1694. A.
 Duelli tempus & locus a quo consisteretur. 745. F.
 — Usus quare introductus fuerit apud Longobar-
 dos. 743. F.
 Duellum (ad) committendum qua requirerentur?
 745. D.
 — Permissum in quibus Casibus fuerit. 744. D.
 745. A.
 Dulcinus qualis homo, quidque docuerit. 122. D.
 — Ejus mors. 123. C.
 Durnum qui Locus & unde celebris. 643. B.
 Dux Brunsvicensis in Italiam a Ferdinando Casare
 quare missus. 942. C.
 Dux Ferraria Ducatum suum in Pontificios quomodo
 recuperaverit. 1494. B.
 Dux Sabaudia primus quis factus. 1428. F.

E.

ECCLESIA Romana vide Romana Ecclesia.
 ab Ecclesia Jo. Jacobus laudatur. 482. A.
 Ecclesia Mediolanensis ab antiqua existimatione prolapsa quomodo fuerit. 689. C.
 — Eius que dignitas. ibid.
 Ecclesia qua à Nicolao V. Thesauris spoliata. 1373. D.
 Ecclesia Ticinensis pristatam in Mediolanensem obtinere quare debuerit. 690. C. ibid. F.
 Ecclesie Cremonensis qua concesserit Carolus Calvus Rex Francorum. 1274. E.
 Ecclesie Romanae Dominium unde creverit. 763. B. 766. B.
 — Dominio aditus à quibus patuerit. 773. D.
 Eclipsis Lunæ qua & quando contigerit. 1526. F. 1535. C.
 — Solis qua & quando extiterit. 1605. A.
 Edictum quod contra Latrones publicatum in Insu-bria. 1601. C.
 Edoardus Britannorum Rex Mediolanum divertit. 84. A.
 Effectus quis fuerit Orationis Epiphaniæ Episcop. Ticinensis ad Italia Principes. 699. B.
 Egentius, Friderici filius quid egerit in Italia. 53. A.
 — Impetus in Italiam. 54. A.
 — Meritur. 55. D.
 Egidiolus Cavitellius quis & quando obierit. 1407. C.
 Egidiolus de Bonferis Cremonensis Cremona Præsul quando extitorit. 1356. E.
 Egidius Carilla a quo cum summa potestate in Italia confirmatus. 1386. C.
 — Bernabovem Vicecomitem quomodo superavit. ibid. D.
 Elector Imperii quare factus fuerit Rex Boemia. 1283. E.
 Electores Germania Legatos quos & quare miserint in Italiam. 1328. C.
 — Quando & a quo constituti. 1283. E.
 Eleonora Cesaris Caroli V. Soror tertiam Francisco I. Regi Gall. desponsata Galliam quando petierit. 1546. C.
 — Quando obierit. 1591. E.
 Elizabeth Regina Anglia Philippum II. Hisp. Regem quantum exosa sit. 1609. D.
 — Christophori Columbi. 609. A.
 — Cibum. 608. E.
 — Comi Oppidi à quibus celebrata. 1212. B.
 — Flisca. 608. E.
 — Ligurum Salviorum. 608. B.
 — Maphæi Veggii. 924. E.
 — Ruvereja. ibid.
 — Turrianorum. 1167. E. 1168. A.
 — Venetorum. 696. B.
 Elogium breve Joannis Jacobi Medicæ. 1142. D. 1145. F. 1146. A. 1147. C.
 — Vini Vallis Volturnæ. 1211. B.
 Emanuel Philibertus Dux Sabaudia quando obierit. 1654. F.
 Emanuel Constantinopolit. Imp. Christianos transeuntes in Syriam pessimè quare habuerit. 1299. F.
 — Imperator Occidentis a quo, quando, sed frustra, coronari petierit. 1311. E. 1312. E.
 Emisarium Ticini que fossa dicta. 1660. D.
 Engilbergæ Ludovici Imperatoris uxoris latus & facta. 18. D.
 Entius Filius Cesaris Frid. Suedi à quibus captus, moxque is creptus. 1340. F. 1341. A.
 — Captivatus ubi fuerit. 1342. F.
 — Quos & quare furcis suspendi jufferit. ibid. D.
 Eonia quid apud Scythas Aramaos. 806. E.
 Enzelinus de quibus requisitus fuerit. 1345. D.
 — Annona à quo ipsi impedita. 1346. A.
 — Exercitus ejus ubi prostratus. ibid.

Elogia
Gentis

— Vulneratus ubi fuerit. ibid.
 Epidemia & penuria in universo fere orbe quando viderint. 1351. A.
 — Severitate quando fere tota Italia laboraverit. 1463. B.
 — Ubi & in qua maximè saevierit. 1541. E. 1635. A. 1655. A.
 Epiphanius Ticinensium Episcopus qualis Vir. 697. C.
 — A Ravennatibus odio quare habitus. 699. E.
 — Burgundiam quare adiverit. 706. F.
 — Odoacro Regi qua de re pro Ticinensibus gratias egerit. 702. C.
 — Rogatus à Theodorico qua de re fuerit. 706. D.
 — Sacra Divina quomodo celebraverit. 708. C.
 — Ubi & quando obierit. 709. A.
 Episcopatum Brixientem quare devastaverit Rex Boemia. 967. E.
 Episcopatus Florentia titulo Archiepiscopatus quando & a quo Pontifice Max. declaratus. 690. B.
 — Mediolanensis Archiepiscopatus a quo & quando factus. 1297. D.
 Episcopi omnes dicti olim Papæ. 1100. A.
 Episcopus de Legio quibus & a quo Potestas datus. 1000. D.
 Epitola qua Joannis Episcopi Urbis Roma ad Justinianum Imperat. Constantinopolit. 722. D.
 Epitaphium quod tumulo Antonii Fissura inscriptum. 910. E.
 Equitres duo in Aere congregari quando & ubi visi. 1511. C.
 — Turma in Aere ubi & quando visa. 1469. A.
 Equites Divi Jo. Baptista Rhodo Insula a quo & quando expulsi. 1547. F.
 Equorum Orientalis Italia partis unde præstantia. 588. F.
 — Oris inflammationi quomodo medeatur. 658. B.
 — Proborum qua nota. 587. B.
 Eridanus cujus fuerit Filius. 818. B.
 — Fluvius ex quo Monte oriatur. ibid.
 Eruca Alagnia Vineas potius quam aliarum Regionum quare vastet. 641. F. 642. A.
 — Vitibus quantum noceat. 641. E.
 — Unde illarum perditio oriatur quam maximè. 642. A.
 — Unde perire possit. 641. E.
 Ervilius Lanmellina Regionis quod? 657. D.
 Estelinum à quibus expugnatum. 1552. E.
 Estem quid apud Scythas Aramaos. 806. E.
 Etimologia Latine quomodo dici possit. 785. A.
 Etrusci Longobardiam quando tenuerunt. 845. D.
 — Ubi & a quo fusi & fugati. ibid.
 Euaristus Pontifex Romanus neci a quo traditus. 682. F.
 Eucharistia una Divisione ab Epiphano Episcopo Ticinensium consecrata in cujus rei memoriam fuerit. 708. D.
 Evergarios Nobiles Colonienses ad quos honores evexerit Cesar Fridericus Suedus. 1338. D.
 Eugenius III. Pont. Max. Galliam quare petierit. 1299. C.
 — Senatores Romanos quare abrogaverit. ibid.
 — Ubi & quando obierit. 1300. D.
 Eugenius IV. Bononiæ quam Arcem extrahi jufferit. 1425. F.
 — Captivatus à quo fuerit. 1420. E.
 — Cardinalas quos & ubi creaverit. 1441. C.
 — Concilium Basileense ab eo quare abrogatum. 1428. D.
 — Depositus ubi & à quibus Summo Pontificatum fuerit. ibid. E.
 — Florentia quam Ecclesiam consecravit. 1425. E.
 — Pontifex Maximus quando electus. 1415. D.
 — Quando obierit. 1446. E.
 — Quo habitu & unde convenerit. 1420. E.
 — Romam quando redierit. 1422. A. 144. D.
 — Sigismundum ejusque fratrem de Malatestis ad sui

- sui stipendium quomodo conduxerit.* 1438. F. 1445. A.
 — *Vetralas quomodo occupaverit.* 1419. B.
 Euripus *Gemmens Cacilii Plinii.* 1215. D.
 Europæ *Principes pro qua Provincia Vestis & Viribus & consederint.* 1145. A.
 Eusebius *Abbas Betleemi ejusque Bibliothecarius quomodo constitutus.* 1267. C.
 Eustadius *Cremonensium Episcopus quando factus.* 1268. D.
 Exarchorum *origo.* 15. E. 16. E. 201. A.
 Exarchus *in Italia primus quis fuerit.* 850. A.
 — *A quo & quando ab Italia fugatus.* 759. D. 761. E. 762. A.
 — *Qui fuerit sub Justino II. Imp. Constantinopol.* 727. B.
 Excidii *Italia qua prima causa.* 691. B. 692. B. 693. B.
 — *Secunda.* 693. E.
 — *Tertia.* 694. C.
 Excidium *Italia quando & quare contigerit.* 691. B. 692. B. 693. B.
 Exercitus *Christiani adversus quos in Syriam transierint.* 1292. E. 1299. D.
 Exercitus *Pontificius & Venetus ubi & a quibus dissipatus.* 1490. F. 1491. A.
 Excæcati *qui fuerint a Cremonensibus & quare.* 1343. A.

F.

- F**ABA *Laumellina Regionis qua?* 657. D.
 Fabiæ *gentis lam.* 516. B.
 — *Adventus Mediolani.* *ibid.*
 Fabianus *Pont. Max. quos & quando baptizaverit.* 1266. D.
 Fabius *Galarassus Cremonensis quando obierit.* 1667. D.
 Fabius *de Gorlis Ravennas ultimo supplicio Roma quare affectus.* 1626. B.
 Fabius *Pictor de Italia Origine qua scripserit?* 801. B.
 — *De Roma Origine qua?* 794. C.
 Fabius *Vespasianus In Imperio solus quando remanserit.* 1266. C.
 — *Romanorum Imperator quando, a quibus & ubi electus.* 1265. A.
 — *Unde oriundus.* *ibid.*
 Fabula *de Cycno unde orta.* 821. D. 822. A.
 — *De Phœonice & Eridano unde desumpta.* 812. A. 821. D.
 Facinus *audax a quo perpetratum.* 1659. D. 1660. A.
 — *Quod prefectura Mussiana compensari promissum.* 1160. D.
 Factiones *Gibellinorum & Guelphorum in Italiam quando introductæ.* 1339. E.
 — *Quantum in Italia ferberint.* 891. A. 892. E.
 — *Urbes qua sis infecta fuerint.* 1339. E.
 Factioni *Gibellinorum vires quando & quomodo addita.* 1152. F.
 Factionibus *Gibellinorum & Guelphorum Comm. Oppidum inter alia quantum fuerit devastatum.* 1200. B.
 Factionum *in Italia origo & causa.* 126. D. 128. A. 145. E. 165. D. 209. B. 238. B.
 — *Is cur non restiterit.* 130. A.
 Famagusta *quando & a quibus capta.* 1613. D. 1614. A.
 Fames *in Gallia Transalpina quando vigerint.* 1547. C.
 — *Et Pestis in Asia &c. quando vigerint.* 1449. D.
 — *In Italia & toto fere Orbe quando vigerint.* 1506. A.
 Familia *Aulaviana unde prodierit.* 633. D.
 — *Curtonum quomodo perierit.* 1217. F. 1218. A.
 — *De Folietis ex quibus oriunda.* 1293. D.
 — *Gerardia Ticinensis quam Nobilis.* 680. B.
 — *Gonciaca Mantua qua & quomodo aliter dicta.* 602. A.
 — *Joviorum unde oriunda.* 1215. F.
 — *Lamberdorum Florentia a quo descendat.* 1279. D.

- *Maricia quomodo finierit.* 656. D.
 — *Qua Pagum Juventianum edificaverit.* 713. C.
 — *Sacca ubi Insignis.* 608. A.
 — *Viniatorum Lande quantum floruerit.* 920. C.
 Familiaz *Cednorum apud Bergomates qua Origo.* 816. E.
 — *Qua Comi Gibellinas & Guelphas partes seblata sint.* 1200. C.
 Familiarum *Jo. Vicentii & Bartholom. Malaspinae quanta extiterit potentia.* 916. B.
 — *Nobilium Laumellina Regionis Descriptio.* 640. A.
 Fanum *D. Maria ubi extruxerit Desiderius Longobardorum Rex.* 916. B.
 — *D. Pauli & Montrolium a Cesarianis quomodo receptum.* 1552. E.
 Fara *a quo expugnata.* 984. F.
 Fasellos *qui libenter edant.* 658. C.
 Fauces *Latinis qua didantur.* 1118. D.
 Faventia *Casari Frid. Barbarossa quomodo submissa.* 876. D. 1001. B.
 Fax *igneæ quando & ubi in Aere visa.* 1472. A.
 Febronia *Abbatissa Monasteriorum SS. Fabiani & Sixti Placentie Cremonensibus quanta concesserit.* 1297. A.
 Federici *Nomen quid significet?* 1022. C.
 Federicus *Vide in Fridericus.*
 Federicus *Alva Dux Casari Carolo V. quod de Francisco I. Gallia Regè captivo consilium dederit.* 1533. D.
 — *Vide cetera in Albæ Dux.*
 Felix *Romanorum Pontifex Max. a quo interemptus.* 686. F.
 Ferdinando *Davalo Regnum Neapolis. a quo & qua conditione concedi debuerit.* 1534. D.
 Ferdinandus *Aragonensis quando, quare & quò a fugerit.* 1470. B.
 — *Regnum Neapolitanum quomodo recuperaverit.* 928. D.
 — *Casari Caroli V. Frater Rex Rom. quando creatus.* 1547. A.
 — *Comitia qua, quare, quando & ubi habuerit.* 1590. B.
 — *Et Stephanus Sepusius qua conditione pacem inierint.* 1556. C.
 — *Imperator a quo Pontifice Max. & quare non citius fuerit confirmatus.* 1592. F.
 — *In Imperiali Dignitate quando confirmatus & coronatus.* 1589. B.
 — *Inducias in quot annos cum Turcarum Imperatore fecerit.* 1595. E.
 — *Mauritio Saxonia Duci &c. adversus Carolum V. Fratrem suum quare se conjunxerit.* 1574. D. *ibid.* F.
 Ferdinandus *Captus ubi, & Neapolim ductus quare fuerit.* 1634. B.
 Ferdinandus *Castriottus a quo & ubi occisus.* 1532. D.
 Ferdinandus *Davalus quando, ubi & quo morbo obierit.* 1535. C.
 — *Quando Dominii Insulorum Prefectus factus fuerit.* 1580. A.
 Ferdinandus *Piscarius Aciem suam quomodo struxerit.* 1180. A.
 — *Cujus in Italia Legatus fuerit.* 1150. C.
 — *Quam Orationem ad Milites & qua de re habuerit.* 1179. C.
 Ferdinandus *Princeps Salerni quare a Casare Carolo V. ad Regem Galliarum defecerit.* 1575. E.
 Fergusii *Landæ laws.* 293. E.
 Ferraria *a Ravennatam Dominio Ecclesia Romana quomodo subjecta fuerit.* 764. C.
 — *Unde ita dicta sit.* *ibid.*
 Ferrariz *Terra-Motus quando factus sit.* 1611. F. 1612. A. 1629. C.
 Ferrea *Cavea Napo Turrianus quando & a quo inclusus.* 1350. D.
 Ferrum *quod dicatur Gariboldellum.* 751. A.

- Fertilitas & abundantia Circumpadana Italiae partis. 596. E.
 — Insubria quanta. 639. C.
 Feuda describuntur & dividuntur. 91. B.
 — Ea qui conferre & accipere possit Placentia. 91. E. 92. A.
 Ficuum Tumulus ubertate egregius ubi surgat. 664. A.
 Fidei Defensoris Rex Anglia & ejus Posteris à quo & quando insigniti. 1524. D.
 Fidem Christianam qui Populi sub Auspiciis Caroli Magni receperint. 1278. C.
 — Non esse novam. 677. F.
 Fides dicta unde. 634. C.
 — Nostra qua sit? 673. F.
 Filiae Bernardi Medici Clara & Margareta quibus Viris & à quo elocata. 1191. A. 1192. A.
 Filium suum desponsare cui voluerit Alexander VI. Pont. Max. 1473. A.
 Filius Principis Auriaci natus maximus in Hispaniam captivum duci à quo iussus. 1608. A.
 Finis qui Belli & Regni Longobardici. 768. C.
 Firmamenta qua Regni erigendi & tuendi. 732. D.
 Fistraga familia Vistarini infensa. 82. B. 251. F.
 Fistraga (Anton.) indebitur in Mattheum. 149. D.
 — Cum Henrico Imperatore in gratiam redire studeat. 167. D.
 — In vincula conjicitur. 181. D.
 — Moritur. 203. D.
 Flagellantium Societatem quis condemnaverit. 1382. D.
 Flamingi Originem a quibus duxerint. 1273. C.
 — Quando facti fuerint Christiani. ibid. D.
 Flamma Caelestis terrorem ubi & quando incusserit. 1383. D.
 — Ignea in Aëre per multos dies ubi visa. 1471. E.
 Fliscæ Gentis Elogia. 608. E.
 Fliscus occidit patrem suum, & Urbe ac Principatu pellitur. 123. F.
 Flisinga quando & à quibus expugnata. 1618. D.
 Florentia dedit se Ugutioni. 206. A.
 — Obsidetur ab Henrico Imperatore. 189. D.
 — Olim à quibus condita & ita dicta. 1273. A.
 — Omnibus juribus & privilegiis privatur. 190. D.
 — Pacem facit cum Joanne Antistite Mediolanensi. 306. E.
 — Roberto deditur. 190. B.
 — Vexatur & obsidetur ab Ugutione. 193. A. 194. B. 204. E.
 Florentiae Carolus VIII. Gallia Rex quomodo exceptus. 927. D.
 — Quam Ecclesiam consecravit Eugenium IV. Pont. Max. 1425. E.
 — Terra-Mosus quando vigerint. 1660. D.
 — Testudo primarii Templi quomodo discissa. 1611. A.
 Florentini à quibus Medicos in Dominos admittere compulsi fuerint. 1498. C.
 — Bellum Vicecomiti quando indixerint. 1415. D.
 — Fœdus adversus Vicecomitem quibuscum inveniunt. 1411. D.
 — In libertatem quomodo se vindicarint. 1539. A.
 — Legatos in Germaniam ad Casarem Carolum V. quare miserint. 1383. D.
 — Luca quanta strage & à quo expulsi. 1414. D. 1415. B.
 — Opem quorum & quare imploraverint. 1390. F. 1391. A.
 — Pisarum Urbis occupanda quam avidi. 929. C.
 — Pisas quare obsederint. 1399. F.
 — Sacris à quo & quare interdicti. 1462. D.
 Florentinorum superbum responsum Imperatori datum. 139. C.
 — Conjuratio adversus Henricum. 145. D.
 Flumina Inundationibus suis quanta damna Italiae attulerint. 1589. B. 1605. B.
 Fodrum quid sit. 1124. E. 1284. C.
 Fœdus Adrianus VIII. Pont. Max. quibuscum adversus Regem Gallia & Infideles pepigerit. 1527. A.
 — Adversus Venetos à quibus initum. 1481. D.
 — Casarem Maximilianum inter & Ludovicum XII. Gallia Regem quando percussum. 1478. C. ●
 — Caroli VIII. Regis Galliarum cum Pont. Max. 1470. A.
 — Carolus Borbonius inter quos Principes procuraverit. 1529. C.
 — Carolus V. quo instigante pepigerit cum Rege Anglia in Franciscum I. Gallia Regem. ibid.
 — Cremonenses quibuscum percusserint. 1344. C.
 — Cum Leone X. Pont. Max. quod pepigerit Casar Carol. V. 937. E.
 — Genuenses & Veneti quando & quare cum Pont. Max. inierint. 1338. B.
 — Henricum II. Regem Gallia inter & Mauritium Saxoniam Ducem quod & adversus quem percussum. 1574. B.
 — In Turcas inter quos & ubi percussum. 1554. C.
 — Inter quos Gallia Cisalpina Populos & quare renovatum. 1311. F. 1312. A.
 — Novum inter quos Reges & quo procurante percussum. 1529. C.
 — Pontifex Max. Veneti & Florentini quod inierint. 940. B.
 — Quo-cum in Franciscum I. G. R. inierit Carolus V. 1519. F. 1561. E.
 — Quod & contra quem actum inter Pontificem Max. Gallia Regem & Venetos. 940. E.
 — Regis Anglia quare respuerit Casar Carolus V. 1557. B.
 — Rhetos inter & Francisc. Sfortiam à quo procuratum. 1168. E.
 — Veneti & Gallia Rex quare inierint. 942. B.
 Fœnum in Lemellino Agro quotuplex. 646. D.
 Fœtus Gemellus ubi in lucem editus. 1520. C.
 Fons diva Maria ubi Ticini fœscat. 669. C.
 — Duorum Pliniorum unde memorabilis. 1224. A.
 — Jumentis perniciosus ubi orisatur. 669. D.
 — Magnus qui dictus? 1224. C.
 — Olei Roma à Taberna meritoria quando tota die effluerit. 1261. D.
 Fons-Rabidus Urbs in Gallos à Carolo V. quando recuperata. 1529.
 Fontes Abdna Fluvii ubi visantur. 1210. A.
 Fontis Caloceri Mediolani origo. 560. F. 561. A.
 — Locus. 562. D.
 — Miracula. 572. F. 573. A.
 — Veneratio. 564. E.
 Fontium salutiferorum exempla. 433. A.
 Forma Comi hodierna qua sit? 1200. B.
 Formacei Nomen unde Caseus desumpserit. 661. F.
 Formæ innumerabiles demonum in Nube quando & ubi apparuerint. 1666. F.
 Formulæ Obligationum inter Papienses & Longobardos cur à Notario Episcopi describerentur. 730. D.
 Fortebracius à quibus prostigatus. 1424. D.
 Fortuna-ne an Casu introductum in Italiam Regnum Longobardorum. 732. A.
 Fortunius quis & ubi obierit. 1582. C.
 Forum Cornelii Oppidum quomodo hodie dictum. 876. D.
 — Friderico Barbarossa quomodo submissum. ibid.
 Fossatum quid sit. 1100. B.
 Fovea qua & quare à Cremonensibus facta. 1337. A.
 Fraga Baumellina Regionis. 646. C.
 Franci unde oriundi. 706. B.
 Francia Curta qua Regio in Italia vocitetur. 1347. F.
 Francisci de Zagiis facinora 59. A. 60. A.
 Francisci (Divi) Religio Mediolanum à quo & quando introducta. 889. E.
 Francisci Maini conjuratio & mors. 326. F. 327. F.
 Fran.

Francisci Mariani Sepulchro quod Epitaphium inscrip-
tum. 1666. A.
Franciscus Borbonius cuius iussa & quare in Italiam
descenderit. 1540. C.
Franciscus Carrariensis à quo captivatus & ubi incar-
ceratus. 1390. D.
— Patavium quomodo occupaverit. 1391. C.
— Veronam à se expugnatam cui tradiderit. 1398. E.
Franciscus Castillionensis Mediolanensis Episcopus Cre-
mona quando factus. 1390. D.
— Galeotto de Casate Mediolanensi quo in Fondum
concesserit. 1395. B.
Franciscus Cichus quis & quando in Collegium No-
tariorum & Civium Cremonensium adscriptus.
1449. E.
Franciscus Cribellus à Francisc. Sfortia apud Ocella-
nos quare missus. 1233. E.
Franciscus Delphinus obiisse quomodo creditus fuit.
1551. C.
Franciscus ex Comitibus de Persico quis & quando
obierit. 1554. B.
Franciscus Filius Jo. Galeacii Sfortia quare & cuius
iussa habitu Monachi indutus. 1480. B.
Franciscus Gallia Rex, Sfortiana stirpe extincta, Me-
diolanensem Principatum à Maximiliano Casare pe-
tit incassum. 335. B.
Franciscus Garbagnas à Mattheo Vicecomite mittitur
ad Henricum Casarem, ut eum conciliaret sibi. 143. B.
— Adversus postulata Papa sentit. 231. B.
— Alapa percussus. 181. F.
Franciscus Gonzaga ubi & à quo Marchio creatus.
1418. D.
Franciscus Locatellus Mediolanensis unde insignis.
1593. A.
Franciscus Mantica Cardinalis unde oriundus. 1202. C.
Franciscus de Massa Italus ultimo supplicio quare affe-
ctus. 1663. D.
Franciscus Mattius à Sfortia Clavennam quare missus.
1177. C.
Franciscus Moronus cuius copias duxerit. 1150. C.
— Virtutis quod specimen ediderit. ibid. F.
Franciscus Ordelaphus Cremona quando Prator.
1387. B.
Franciscus Petrarcha Roma à quo Vates creatus.
1380. E.
Franciscus Picens quare factiones non compeverit.
130. A.
— sectatores habuit. 44. D.
Franciscus Primus (Valesius) apud Electores & Prin-
cipes Germanos qua de re se expurgaverit. 1550. E.
— Adversus Casarem Carolum V. Fœdus quocum
percussit. 1559. C.
— Borbonii domestico dissidio impeditus quantum
fuerit. 1166. C.
— Casar Carolus V. Italiaque Principes in Pont.
Max. Fœdus quare junxerint. ibid. B.
— Casari Carolo V. bellum prima vice quare mo-
verit. 1519. C.
— Casarianos ubi prostigaverit. 1527. F.
— Captivatus in quo Prælio fuerit. 1532. D.
— Castrorum ejus ad Ticinum dispositio. 1180. B.
— Cum Casare Maximiliano qua de re conven-
erit. 1515. D. 1516. A.
— Cum Suisensibus quomodo pepigerit. 1510. A.
— Dimissus è vinculis quâ conditione fuerit à Ca-
sare Carolo V. 1535. E.
— Dominio toto Mediolanensi quando potitus fue-
rit. 1511. E.
— Ductus Captivus quâ fuerit. 1533. A.
— Effelinum quando expugnaverit. 1552. C.
— Ex quibus Parentibus oriundus. 1509. A.
— Ferdinandum Castriottum ubi interemerit.
1532. D.
— Fœdus cum Venetis quare & quibus conditio-
nibus iniit. 935. F.

— Quâ conditione cum Casare Carolo V. pe-
pigerit. 1509. A.
— Galliam Transalpinam quando repeterit. 1512. D.
— Gennenses in suas partes quomodo receperit.
1509. B.
— Gulielmum Gausarium cum quibus copiis in In-
subrianâ miseris. 1166. C.
— Hostis & Rebellis Imperio in quibus Comitibus &
quo procurante doctus. 1565. B.
— In Galba Regna cui & quando successerit. 935.
E. 1509. A.
— In gravem morbum unde in Hispania decide-
rit. 1535. E.
— In Hispaniam quomodo & in quem Locum con-
ductus. 1534. C.
— Italiam quâ viâ petierit. 935. F. 1509. D.
— Italiam quando repeterit. 1169. D.
— Lautrechum Venetis quare concesserit. 936. F.
— Liberatus è Casaris Carolo V. vinculis in illius
quibuscum Fœdus pepigerit. 1536. D.
— Mediolanensem Provinciam quomodo sibi vin-
dicaverit. 1148. C.
— Mediolanum ipsi patet. 1169. D. 1530. A.
— Quanta Pompainrarit. 936. E. 1511. B.
— Novariam ejusque Arcem quomodo receperit.
1509. F.
— Pacem quibuscum & quibus conditionibus fe-
cerit. ibid. A.
— Papiam quando & quomodo obsederit. 1530. B.
— Prælium ad Marinianum feliciter committit.
1148. C.
— Principes qui & quare adversus eum pepigo-
rint. 1509. C.
— Quo in prælio captivus factus fuerit. 946. A.
1532. D.
— Rerum Summam in Italia cui commiserit.
936. F.
— Sfortiam quo-cum matrimonium junxerit. 1510. B.
— Subalpinam in Galliam quâ, quando & quare
descenderit. 1554. E.
— Suisenses ubi vicerit. 1510. F.
— Ticinum fluvium ab Urbe Ticino frustra aver-
tere tentat. 684. A. 1170. E.
— Ubi cum Leone X. Pont. Max. convenerit.
1512. A.
— Et à quo in prælio captus. 1181. C.
— Et quo anno ætatis obierit. 1571. D.
— Venatorem admirabilem ubi se præbuerit. 655. B.
— Venetos in suas partes recipit. 1509. B.
— Vulneratus in facie ubi fuerit. 1532. D.
Franciscus Secundus Rex Gallia Patri in Regno quan-
do successerit. 1592. C.
Franciscus Sfondrata Cardinalis ubi obierit. 1572. D.
Franciscus Sfortia à quibus summus Copiarum præfe-
ctus electus fuerit. 922. A.
— Ducatum Mediolanensem quo jure ambierit.
921. B.
— Fœdus cum Venetis quare junxerit. 923. A.
— Lauda quomodo exceptus. ibid. B.
— Laudenses quomodo rexerit. ibid. F.
— Mediolanum quomodo intravit. ibid. D.
— Pavia Comes quomodo appellatus. 922. B.
— Quando obierit. 924. F.
Franciscus Sfortia II. Maximiliani Frater à quo Me-
diolanum introductus. 938. C.
— Astutiâ quâ usus fuerit in Jo. Jac. Medicam.
1165. F. 1166. A.
— Bonifacius Vicecomes eam quare & quomodo
vulneraverit. 1161. C. 1526. F.
— Comitibus ubi & quibuscum adversus Regem Gal-
lia habuerit. 1530. E.
— Como Urbe quando potitus fuerit. 1200. D.
— Cremonam quare se receperit. 1535. B.
— Cui Rerum suarum Summam commiserit.
1150. C.

Franci

- Franciscus Sfortia II. exoptatus quantum à Mediolanensibus fuerit. 1149. C.
- Feudum Domini Mediolanensis à quo & quâ conditione acceperit. 1534. C.
- Fœdus cum Rhatis & Helvetiis adversus Medicum quare pepigerit. 1232. D.
- Franciscum Mattium Clavennam quare miserit. 1177. C.
- Gonzaga quod mandatum dederit. 1235. C.
- Hieronymum Cribellum cum peditum Cohorte quò miserit. 1236. F.
- Inauguratus & confirmatus Mediolanensium Dux à quo & ubi fuerit. 944. C. 1544. E.
- Jo. Jac. Medicæ quid concesserit. 1172. G.
- Medicam minus ferre posse quando cœperit. 1169. A.
- Mediolanum quomodo occupaverit. 939. E. 1151. F.
- Papiam quare se receperit. 943. E.
- Penuriam quantâ laboraverit in Arce Mediolanensi à Casariano obsessus. 940. C.
- Quam Uxorem ipsi dederit Casar Carolus V. 944. C. 1544. E.
- Quando & quo morbo obierit. 944. D. 1550. F.
- Rhatis ubi & quomodo stiterit. 1168. C.
- Sedes qua ab eo sibi electa. 941. D.
- Subditos suos quomodo complexus fuerit. 1151. F.
- Suspicionem mortis Oratoris Rhatorum a se quomodo amolitus fuerit. 1231. A.
- Venetias quare petierit. 1547. D.
- Vires Medicæ quomodo fulciverit. 1177. C.
- Vistarino qua mandata dederit in Medicam. 1235. C.
- Frangipanus (Christophorus) à quibus profligatus. 1506. D.
- Frafchia, sive Freschelia, unde ita dicta.
- Fratricelli qui & quando visi. 1393. F.
- Cremonam quando accesserint. 1394. B.
- Fratres Hieronymus & Dantes unde insignes. 1220. A.
- Fredèrici Nomen quid significet? 1022. C.
- Fredericus Gonzaga cujus Copiæ in Italia præfuerit. 1150. C.
- Fredericus vide Fridericus.
- Fredulphus Annis quem fluvium augeat. 1204. C.
- Frequentia Populorum Romam incolentium Descriptio. 589. A.
- Freschelia vide Frachia.
- Friderici bella contra Italiam gesta. 54. B. 55. C.
- Clades. 50. C. 54. F.
- Direptiones. 47. F. 49. C.
- Excommunicatur à Papa. 49. D. 53.
- Fata in Italia. 47. D.
- Junioris, sive nepotis, fata. 53. E.
- Mors. 55. E.
- Fridericus Ænobarbus quare ita appellatus. 1022. F. 1300. C.
- Ararium ejus à quibus captum fuerit. 1312. A.
- Alexandriam frustra obsidet. 882. E. 1313. E.
- Alexandrum III. Legitimum Pontificem quomodo agnovit. 883. E.
- Ancona Civitas ipsi quomodo sese dedit. 1004. C. 1311. B.
- Animus ejus in bello quantus. 1115. F. 1116. A.
- Annona commeatum Mediolanensibus unde & quomodo impedierit. 996. B. 997. A.
- Aquis-grani quando & à quo coronatus. 1300. C.
- Astam diripi & comburi quare jussit. 1301. A.
- Astenses quomodo acceperit. 1313. E.
- Bellum Mediolanensibus quare indixerit. 1305. B.
- Bononienses submissos quomodo habuerit. 1001. A.
- Brixienfes quomodo acceperit. 1000. A.
- Byzantium quando accesserit. 1319. C.
- Casar quando electus. 1300. C.
- Cairum diripi & comburi quare jussit. 1301. A.
- Cancellarium suum Mediolanum quare miserit. 972. D. 1301. A.
- Castra duo Nobilissima Mediolanensium quomodo ceperit. 959. C.
- Civitas qua ab illo data Guliermo Marchioni de Monteferrato. ibid. D.
- Comitibus ubi & quibus habuerit. 1303. F. 1306. E. 1309. C. 1310. D. 1316. D. 1317. A. 1334. D. 1340. D. 1341. D.
- Comum Urbem quibus Privilegiis ornarit. 1200. A.
- Conditio qua ab eo Comensibus in deditioem proposita. 981. B.
- Constantia Concilium quare indixerit. 858. D. 953. D.
- Conventui Roncalia quos Jurisconsultos Patavinos interesse voluerit. 971. A.
- Illum conventum quare habuerit. 970. F.
- Conventum Papiæ Primo, Secundo Cremona indicit. 872. A. 982. D. 994. A.
- Convivio Proceres suos ubi exceperit. 1309. C.
- Coronam Imperii accepisse sine suo consensu Populus Romanus quam agrè tulerit. 1108. E. 1110. A.
- Coronari citius quare noluerit. 999. E.
- Coronatus Coronâ Imperiali ubi fuerit. 875. D. 999. D. 1301. C.
- Cremam oppidum in cuius gratiam restaurari jussit. 1318. A.
- Solo equari quare jussit. 1306. D.
- Cremense Solum quibus vendiderit. ibid. 1309. E.
- Cremonensibus quid præceperit. 972. C.
- Cremonam quando accesserit. 1311. B.
- Cremonenses in sui gratiam quando receperit. 1318. C.
- Cremonensibus quam libertatem concesserit. 1309. C.
- Quid imperaverit in Laudensium gratiam. 1304. E.
- Quid promiserit. 1303. A.
- Curia sua exire Mediolanenses Legatos statim quare jussit. 959. B.
- Delusum à Mediolanensibus quo Stratagemate fuerit. 1308. A.
- Derthonam in sui potestatem quomodo redegerit. 1301. B.
- Dominio quos in Latio & apud Tuscos privaverit. 1318. D.
- Dona Laudensium quo gaudio acceperit. 860. C. 956. E.
- Mediolanensium quâ aversione respuerit. ibid.
- Dulcissimus quare nuncupatus. 1024. E.
- Ejus Procuratores ipso absente Res Italia quomodo administraverint. 1003. D. 1004. C.
- Ex quibus Parentibus oriundus fuerit. 1022. B.
- Excommunicatus à quo & quare fuerit. 1307. D.
- Exercitus ejus Roma unde infirmatus fuerit. 1009. D.
- Faventia Friderico Barbarossa quomodo submissa. 876. D. 1001. B.
- Ferrea Corona Mediolani à quo insignitus. 1300. E.
- Fodrum & pecunias à quibus exegerit. 1309. D.
- Fœdus cum Romanis quando inierit. 962. F.
- Frustra de Pace tentatur. 1314. C.
- Germania qui Principes illi in Italiam auxilia duxerint. 993. A.
- Germaniam ex Italia quando repetierit. 876. E.
- Gulielmum Marchionem Montisferrati in Syriam adversus quos transmiserit. 1317. E.
- Hereditatem suam inter Filios suos quomodo partitus sit. 884. F.
- Henricum Filium suum Casarem ubi declaraverit. 1316. E. 1317. A.
- Humanitatis exemplum quod ediderit in infirmo quodam sublevando. 981. E.
- Hyemandi causa quò se receperit. 873. A. 996. B.

Fridericus Ænobarbus imperio Rebelles quos Populos declaraverit. 1312. D.
 — In Italiam quintum quare profectus fuerit. 882. D.
 — Sextum. ibid. F.
 — Incolas Mediolanenses quomodo disperserit. 1309. B.
 — Italia Principes quo convivio exceperit. 999. E.
 — Italiam quare petierit. 860. D. 863. A. 1300. E. 1302. F. 1305. A. 1319. A.
 — Furamentum pro sibi dandis Militibus à quibus exegerit. 990. E.
 — Jurisconsultis omnium Longobardia Civitatum quid imperaverit. 971. D.
 — Justitia ejus quanta. 1035. D.
 — Laudenses unde laudaverit. 868. C.
 — Laudensibus novam Urbem condere ubi permiserit. 863. C. 969. A.
 — Legati ad se qui & quare à Pont. Max. missi. 1302. D.
 — Legatos ad Ludovicum Francorum Regem quare miserit. 1310. B.
 — Magnus cognominatus unde fuerit. 1022. F.
 — Mediolanenses Agros quomodo depopuletur. 808. D. 1010. C. 1300. F. 1307. E.
 — Quare oderit. 1030. E. 1300. E.
 — Quibus Juribus privaverit. 1301. B.
 — Rebelles Imperio Romano quando declaraverit. 1303. B.
 — Mediolanensibus quem prafecerit. 1310. E.
 — Quid concesserit. 1317. D.
 — Mediolanum obsidet. 871. D. 872. F. 993. D. 995. A. 996. A. 1303. E.
 — Et Mediolanenses quibus conditionibus acceperit. 874. B. 1303. C.
 — Funditus dirui quare jufferit. 874. F. 875. A. 999. A. 1309. A.
 — Modestia Coronam quam reassumpserit. 1303. B.
 — Moneta cudenda jus Cremonensibus quando concesserit. 1301. B.
 — Obsides Mediolanensium quomodo multaverit. 1308. A.
 — Obsidionem Mediolani quare intermiserit. 872. A.
 — Odellam primam suam Uxorem quomodo repudiaverit. 1303. C.
 — Pacem ab Alexandro Pont. Max. ubi & quibus conditionibus acceperit. 1315. D.
 — Mediolanensibus eorumque Fœderatis quando dederit. 1317. A.
 — Pacis quas condiciones Mediolanensibus concedere voluerit. 873. E.
 — Palatium quod Laude exstrui voluerit. 871. C.
 — Papam ubi adoraverit. 1307. A.
 — Papiam Germaniam quando repetierit. 1312. F.
 — Papiam se recipere à quibus coactus fuerit. 881. B. 1010. B.
 — Periculum quantum incurrerit. 1314. F.
 — Quod & quomodo incurrerit in pugna ad Mediolanum. 872. F. 995. E.
 — Petere Romam intendit. 878. D. 960. D.
 — Placentinis quid imperaverit. 972. B. 1304. B.
 — Placentinos quomodo exceperit. 1000. C.
 — Portas Mediolani à quibus dirui jufferit. 1309. B.
 — Prafectos in Longobardia Civitatibus quos constituerit. 866. C.
 — Prudentissimus quare dictus. 1024. B.
 — Quando obierit. 884. F. 885. D. 1319. D.
 — Quos ad Alexandrum Pont. Max. Legatos miserit. 1315. C.
 — Rebelles Imperio Placentinos quare declaraverit. 1306. A.
 — Religiosissimus quare dictus. 1023. E.
 — Romam quare exierit. 1312. C.
 — Roma a quo coronatus. 861. A.
 — Ab Adriano Pont. Max. quomodo exceptus & coronatus. 962. C. 1103. E. 1104. A. 1106. A.

— Romam eundo qua in Longobardia egerit. 878. E. 1004. B.
 — Quomodo ceperit. 1008. F. 1311. D.
 — Sanctissimus an bene appellatus fuerit? 1023. A.
 — Secusiam Urbem diripi & everit quare jufferit. 1313. E.
 — Segetes & Vites Mediolanensium quomodo devastaverit. 970. D. 993. B.
 — Senigam comburi quomodo jufferit. 1301. B.
 — Spoletum ejusque Cives quomodo multaverit. 963. A.
 — Statura ejus qua fuerit. 1012. B.
 — Strepam Adriani IV. Pont. Max. ex equo descendenti tenuisse dictus est. 1103. F.
 — Syriam quando petierit. 1319. A.
 — Tempa qua Roma combusserit. 1312. C.
 — Terdonam expugnat, comburit & ad fundamenta diruit. 960. D. 1082. F.
 — Terdonenses quibus de rebus minatus fuerit. 959. E.
 — Triumphum de quibus egerit. 1309. C.
 — Tuscos aliquos dominio privat. 1318. D.
 — Ubi & quomodo sepultus fuerit. 1022. E. 1319. D.
 — Veronam à quibus retrocedere coactus. 1310. D.
 — Veronenses quare pessime habuerit. 963. C. 1120. A. 1301. B.
 — Victorem legitimum Romanorum Pontificem ubi & quomodo agnovit. 867. F. 872. B. 982. F. 983. E.
 — Oppressum gravi egestate quomodo miserit. 1310. E.
 — Victoria ejus qua memoratu digna. 1119. C.
 — Victus à Mediolanensibus eorumque Sociis ubi & quomodo fuerit. 1314. A. 1315. A.
 — Uxor ejus qua fuerit. 1300. D.
 Fridericus Austria Dux Romanorum Imperator electus. 197. E.
 — Excitatur à Papa contra Ludovicum & Mathæum. 227. A.
 Fridericus Barbarossa. Vide Fridericus Ænobarbus.
 Fridericus Dux de Rotemburgo quis fuerit. 1013. B.
 Fridericus Dux Suevia Rex Romanorum quando electus. 858. D.
 Fridericus excitatur à Papa ad bellum Othoni Imperatori faciendum. 45. B.
 Fridericus Marchio Mantuanus quibus Copiis in Italia imperaverit. 937. E.
 Fridericus Romanorum Rex quid egerit in Italia, quomodoque victus. 33. D. 34. E. 35. E. 36. D.
 — A quibus cum Pontifice reconciliatus. 37. C.
 — Alexandriam circumsidet. 35. E.
 — Non favit Alexandro Papa. 34. E. 35. B.
 — Quomodo in gratiam cum eo redierit. 38. E. 39. A.
 — Quomodo mortuus. 42. C.
 Fridericus Secundus Suevus à quibus & quo hortante Imperator Romanorum electus. 1328. B.
 — Ab Honorio III. Pont. Max. quare excommunicatus. 888. E.
 — Austria Ducatum cui dederit. 1343. B.
 — Brixiam obsidet. 1338. A. ibid. E.
 — Casar ubi & à quibus in Germania confirmatus fuerit. 1328. F.
 — Comitibus ubi & quando habuerit. 1334. D. 1340. D. 1341. D.
 — Cremonam quando se receperit. 1340. C.
 — Cremonensium ubi & quando confirmaverit Privilegia. 1329. B. 1333. B.
 — Damnum quantum Mediolanensibus intulerit. 1340. E.
 — Ei qui obstiterint. 1337. F.
 — Electio ejus in Casarem quibus denunciata. 1328. C.
 — Entium filium Vicarium suum in Gallia Cisalpina quando constituerit. 1339. D.

Fridericus Secundus Suevus excommunicatus ab Innocentio IV. Pont. Max. quare fuerit. 1340. E.
 — Excommunicatus denuò à Pontif. Max. quare fuerit. 1338. E.
 — Exercitus ejus à quibus profligatus. 1339. B.
 — Filium suum Henricum Regno quare privavit. 890. D.
 — Fœdus adversus eum qui in Italia pepigerint. 1337. C.
 — Longobardia Civitatum dissolvere quare voluerit. 889. B.
 — Fridericum Filium suum Equitem ubi creaverit. 1340. D.
 — Fundos quorum diripi jusserit. *ibid.* E.
 — Henricum Filium suum quò captivum miserit. 1337. D.
 — Imperio ejectus à quo fuerit. 892. A. 1022. D. 1341. C.
 — In Ecclesiasticos quare saevierit. 891. A.
 — In Mediolanenses quare ira exarserit. 892. B.
 — In Veronenses quare exacerbatus. 888. F.
 — Italiam quando petierit. 1337. C. *ibid.* E.
 — Landam quando obsederit, & expugnaverit. 1338. D.
 — Legatos unde miserit ad Francorum Regem. 1340. E.
 — Manfredi Filio suo naturam qua dederit. 1343. B.
 — Mediolanenses quâ plagâ affecerit. 1338. A.
 — Ubi & quare profligaverit. 1328. E.
 — Mediolano à quibus expulsus fuerit. 1333. B.
 — Natus quando fuerit. 1322. A.
 — Quando obierit. 893. A. 1022. D.
 — Quem sibi Hæredem Testamento constituerit. 1343. B.
 — Quo Anno ætatis obierit. *ibid.*
 — Româ quomodo repulsus fuerit. 1339. D.
 — Roma Imperator à quo & quando coronatus. 1333. C.
 — Romam quando obsederit. 1339. D.
 — Romanos captos quibus suppliciis affecerit. *ibid.* E.
 — Sicilia Regem quem constituerit. 1343. B.
 — Ubi tumultatus fuerit. *ibid.* C.
 — Victoria qua ab eo in Mediolanenses &c. reportata. 890. D.
 — Vincentiam quando expugnaverit. 1337. D.
 — Violentem Uxorem quando duxerit. 1334. D.
 Fridericus Tertius à quibus Cesar electus fuerit. 1437. A.
 — Italiam quando petierit. 1452. F. 1453. A.
 — Mediolani Dominium ad se esse devolutum quando asseruerit. 1447. A.
 — Neapoli quomodo exceptus fuerit. 1453. B.
 — Quando & quo morbo obierit. 1468. D.
 — Roma à quo cum Eleonora Uxore sua coronatus. 1453. A.
 Fridiga Urbs Carinthia quando ferè tota combusta. 1667. C.
 Frigus quando & ubi immensum. 1356. E.
 Friniatum Ligurum Sedes. 606. C.
 Frugum penuria in Gallia & Ubertas in Italia eodem anno quomodo fieri possit. 600. B.
 Frundisbergus (Comes) captus quomodo fuerit, & Lutetiam ductus. 1565. F.
 Fulgura & Tonitrua præter morem, ubi & quando audita fuerint. 1597. A.
 Fulgure Roma quando affectus fuerit Alexander VI. Pont. Max. 1472. A.
 Funda quod Instrumentum Bellicum. 1089. C.
 Fundamenta qua fodiendo Cremona reperta. 1517. D.
 Fundibalum quod instrumentum Bellicum. 1089. E. Vel Fundibulus. *ibid.*
 Fundos quos & quare vendiderint Cremonenses. 1333. B.
 Fungi saluberrimi ubi orientur. 644. C.

— Æstivi quare mali, Autumnales verò innocui. 643. D.
 Funus quod Mediolani &c. factum fuerit Beatrici Estensi Lud. Sfortia Uxori. 929. C.
 Furius Bibaculus Vates ubi docuerit. 1262. A.
 Fufius Præfectus Regni Mediolanensis inducias quibuscum pepigerit. 1155. D.
 — Infidias quibus frustra struxerit. 1150. A.
 — Rerum Summa à quo ei in Longobardiam commissa. 1155. C.

G.

GABRIEL de Cueva Dux Alburquerque Rector Domini Mediolanensis quando constitutus. 1596. D.
 — Quando & unde obierit. 1617. C.
 Gabriel Faernus quis & unde conficius. 1594. D.
 Gabriel Medicæus Morbonium Oppidum quare reliquerit. 1231. F.
 — Ubi & quomodo occisus fuerit. 1237. A.
 Gabriel Vicecomes Genua à quo decapitatus. 1399. E.
 Gabrini Fundulii Cremonensium Tyranni mors & crudelitas animus. 328. D.
 Gajeta à quo obsessa. 1422. C.
 Galdinus Salensis Mediolanum à Friderico dirutum reficit. 35. A.
 Galeacii II. Mediolanensis Principis VIII. descriptio, vita, facta & mors. 311. A.
 Galeacii (Joannis) Mediolanensis Principis X. vita, mores, ingenium, facta, proditio, conjugium, liberi. 317. C. 319. A. 320. F. 321. A.
 — Amor in Litteras & Litteratos. 319. D.
 — Commentaria in exemplum laudanda. 320. C.
 — Epitaphium. 323. A.
 — Filia Valentina, Ludovico, Caroli V. Gallia regis filio nubit. 331. C.
 — Laus & vituperatio. 322. C.
 — Mors. *ibid.* A.
 Galeacius (Joann.) an legitimi verique Cesaris munere Mediolanensis, Princeps & dux fuerit? 332. B.
 Galeacius Maria à quo & quare in Galliam missus. 925. A. 1459. C.
 — Amædæum Ducem Sabaudia & Philippum ejus fratrem ubi & quomodo represserit. 1460. B.
 — Bellum quibus moverit. 1459. E.
 — Blancam Sororem suam cui nupsit. *ibid.* F.
 — Episcopo Gebennarum Patruo suo bellum quare moverit. 1461. B.
 — Genuensibus bellum quomodo intulerit. *ibid.*
 — Illi redeunti in Italiam qui insidiatii fuerint. 1459. C.
 — Interfectus ubi & à quibus fuerit. 926. B.
 — Joannes Galeacius filius ejus ubi natus. 1459. F.
 — Legationem Regni Babylonia ubi audiverit. 1461. D.
 — Matrem suam ab administratione Rerum quomodo removerit. 823. C.
 — Mediolani Dux quando factus. 925. B.
 — Patri in Ducatu Mediolanensi quando successerit. 1459. C.
 — Philibertum Ducem Sabaudia quando captivaverit. 1461. C.
 — Sepeliri Matrem suam ubi voluerit. 926. A.
 — Societatem quibuscum inierit. 1459. E.
 — Ubi & à quibus occisus fuerit. 1461. D.
 Galeacius Matthæi Filii Bassianum Castellum quibus eripuerit. 909. D.
 — Fugere unde coactus fuerit. *ibid.* E.
 — Germanis quare se junxerit. 906. C.
 Galeacius Sanseverinas à quo Dux Belli constitutus. 930. D.
 Galeacius Vicecomes Bassianum Oppidum quomodo subjecerit. 1363. F.

Galeacius Vicecomes Bardo ab obsidione liberat, Cremonaque potitur. 226. E.
 — Bassianum Oppidum quomodo subjecerit. 1363. F.
 — Conjicitur in Vincula. 290. B.
 — Conjurat adversus Henricum Imperatorem. 159. B. 162. C.
 — Cui Filiam suam nupsit. 1387. B.
 — Dux Mediolani quando factus. 1370. C.
 — Ejus fata varia. 282. E.
 — Ejus universum vita curriculum. 281. D.
 — Henrici rebus studeat. 163. B.
 — Impugnatur ab Alb. Scotto. 195. D. 196. D. 197. B.
 — Insidiis petitur. 286. C. 288. E.
 — Joanni obsistit. 114. A.
 — Liberatur. 292. A.
 — Mediolano expellitur. 285. A.
 — Quos & quare expulerit. 1367. F. 1368. A.
 — Moritur. 292. F.
 — Multis oneratur calumniis. 289. A.
 — Nascitur, & quare Galeacius dictus? 269. F. 281. D.
 — Novaria Praefectus, Mediolanensis Populi Magister, Aetii sororem in matrimonium accipit. 113. D. 114. E. 115. A. 116. C. 282. E. 283. A.
 — Patri quando successerit. 1367. D.
 — Placentiam Mediolanum quare concesserit. 235. D. 285. E.
 — Placentinos ubi obsederit. 1364. A.
 — Prator ubi factus. 1363. A.
 — Quando perierit. 1388. E.
 — Querit pacem per Cardonium. 287. E.
 — Quibus rationibus Philippum Galliarum Regem moverit, ut rebus infectis Gallias repeteret. 224. C. 284. C.
 — Relegatur. 165. F.
 — Studeat robur Ludovici, sitque Procurator perpetuum Placentiam, Cremona &c. 198. B. 289. A.
 — Ugonem Baucinum provocat, persequitur & Derthonam potitur. ibid. E. 199.
 — Urbiculam Placentiam quando construxerit. 1387. B.
 — Vincit Scottum. 196. B. 197. D.
 Galeatorum crudelitas, avaritia, facta &c. 51. D. 52. A. 53. B. 54. A. 61. D. 62. E.
 — Fata. 72. F. 73. A.
 Galiatē quod olim Oppidum. 1076. D.
 Galli ad Lacum Larium quanta facinora perpetrarint. 1155. C.
 — Casarianos ubi fuderint. 1552. F.
 — Caesarem in Anglos quando expugnaverint. 1589. C.
 — Casale S. Evasis quando occupaverint. 1580. D.
 — Castrum Antani quando & quomodo occuparint & manserint. 1665. B.
 — Delati ubi & a quibus fuerint. 1529. A.
 — Fusi, fugatique & Galliam repeterē a quibus coacti. 935. C. 1168. F.
 — Herbamontem &c. quando expugnaverint. 1590. D.
 — Hispanenses ubi profligaverint. 1587. C.
 — Hispanis ubi prevaluerint. 1588. F.
 — In Comitatum Aerebatum quando irruerint. 1587. A.
 — Italiam deserere quomodo coacti. 733. D.
 — Lacum Larii Castellis & Oppidiis quomodo exceperint. 1155. D.
 — Laude quomodo & a quibus expulsi. 938. E.
 — Magnates captivati qui fuerint in Pralio ad Papiam. 1532. D.
 — Marienburgos quando obsederint & expugnaverint. 1579. C.
 — Opem & Annoniam quare & quibus Urbibus tulerint. 1581. E.
 — Oppida quae in Gallia Cisalpina occuparint. 1553. A.

— Qua in Gallia Subalpina occuparint. 1574. A.
 — Quot & quales in Pralio ad Papiam ceciderint. 1182. A.
 — Repulsi a Casarianis unde fuerint. 1553. A.
 — Ticinum frustra adorantur. 1170. D.
 — Tullum quando expugnaverint. 1574. C.
 — Valentiam Regis Hispaniae quare occupaverint, diripuerint & moenis nudarint. 1584. F.
 — Vercellas quomodo expugnaverint & depredati fuerint. 1577. E.
 — Verdunum quando expugnaverint. 1574. C.
 — Ulpianum quando expugnaverint. 1581. D.
 — Unde ita dicti. 804. A.
 — Urbem Mediomatricum quando expugnaverint. 1574. C.
 — Yporegiam quomodo expugnaverint. 1563. C. 1579. E.
 Gallia Cisalpina qua Regio olim dicta fuerit. 604. C.
 — In Cisalpina quare & contra quos facta Propugnacula. 1277. D.
 — Terra-Motibus quando afflicta. 1308. B.
 — Transpadana Italia Pars aliis cultior quomodo habita. 825. B.
 Galliam Lugdunensem, & aliqua ejus Municipia Terra-Motus graves quando afflixerint. 1648. C.
 Gallis (de) quid narret Xenophon. 795. F.
 Gallorum Duces Helvetios corrumpere ubi & quare studuerint. 935. B.
 — In Italia clades. 567. F.
 — Nomen quomodo equivocum. 795. F.
 — Nominis Ethymon. 796. D. 831. C.
 — Quot species. 796. B.
 — Victoria quo successu ubi interrupta. 1553. F.
 — Ultima Clades ubi contigerit. 1168. D.
 Gallos Brenno Duce Italiam petisse quomodo testentur Veteres. 789. B.
 — Cisalpina Gallia qui expulerit. 1359. A.
 — Italis quantum oderint. 1148. E. 1149. E.
 Gallura patriā pulsus infestat Agrum Pisanum. 114. F.
 Galvanus quis, & quomodo vixerit. 245. pref.
 Galvagnus Vicecomes ex vinculis quomodo exceperit. 1312. A.
 Gambolæum, vide Campolævum.
 Gandavi Furcis qui & quare suspensi fuerint. 1643. A.
 Gandinus (Beatus) de Sala cui Concilio interfuerit. 1307. C.
 Garda Castellum quomodo inexpugnabile. 876. D.
 — Nomen cui Lacus dederit. ibid.
 Garibaldus Taurinorum Dux quos prodiderit. 750. F.
 — Ubi & quomodo obierit. 751. A.
 Gariboldellum quod ferrum dicitur. ibid.
 Garivola, vide Eruca.
 Garulorum qua Sedes. 606. B.
 Garuva, vide Eruca.
 Gastonus Fufus in quo pralio fuerit Dux Supremus. 1447. B.
 Gaydes quid sint. 1130. B.
 Gazari & Patareni Centum ubi & quare cremati. 1350. F. 1351. A.
 Geldrensum Dux Bello a Casara Carolo V. quare perditus. 1540. E.
 Genfericus Vandalorum Rex Leonem Romanum Patris suam quantopere spreverit. 696. E.
 Gentes post Diluvium quot fuisse dicuntur. 804. D.
 Gentibus Nomina imponere quorum fuerit. 815. E.
 Gentis Cibuz Elogia. 608. E.
 — Flisca Elogia. ibid.
 — Nobilissima Pica Mirandula qua Sedes & 641. C.
 — Ruveresa Elogia. ibid.
 Genua a Davalo quomodo occupata. 1526. C.
 — Adferitur Nomini Guelpho. 212. D. 213. C.
 — Dedit se Roberto. 214. D.
 — Et Gennenses vinctant Venetos. 305. E.
 — Ex peste quantum passa sit. 1648. D.

- Genua frustra oppugnatur à Gibellini. 216. C. 219. A.
 222. A.
 — Id Nominis unde sortita sit. 605. A.
 — In cuius potestatem redacta. 1502. B.
 — In potestatem Guelphi Nominis uenit. 212. B.
 Genuae Ducatum cui & a quo dimissus. 1474. C.
 — Elogia. 609. B.
 Genuae & Genuensium magistratus & interna diffi-
 dia. 134. B. 230. A.
 — Factiones. 209. B.
 — Refectio à quibus olim procurata. 607. D.
 — Rogationes quare facta. 1648. D.
 — Ut redderetur pristina libertati quid contigerit.
 1570. A.
 Genuenses à Jo. Galeacio quando defecerint. 1461. F.
 1462. A.
 — A quo Syro ad Religionem Christianam conver-
 si. 677. A.
 — Alphonsum Aragonensem Prælio Navali ubi &
 quomodo superarint. 1422. D.
 — Classem Venetam ubi vicerint. 1418. F. 1419. A.
 — Cui Gallorum Regi se subjecerint. 1474. F.
 — Francisco Sfortia quomodo se submiserint. 1458. F.
 — Gratitude suam erga Romanos quomodo tes-
 tati sint. 607. D.
 — In Libertatem quomodo se vindicaverint. 1497.
 C. 1503. C.
 — Joanni Galeacio quando se subjecerint. 1474. F.
 — Vicecomitis iugum quare & quomodo excusse-
 rint. 1422. F.
 Genuensium qua antiquitas. 605. E.
 Genus Humanum ubi principio reparatum fuerit.
 802. C.
 Georgius Castriota Scanderbergus Vicarius Pont.
 Max. in quo Bello declaratus. 1457. B.
 Georgius Fundulus Cremonensis excellens Physicus &
 Astrologus quando obierit. 1567. E.
 Georg. Merula vituperatur & defenditur. 8. Praef.
 Georgius Rusca Cardinalis unde orinudus. 1202. C.
 Georgius Tintorius quam adem & ubi Mediolani
 ergi voluerit. 857. C.
 — Quibus Praefectus fuerit. 856. E.
 Gerardia Familia Ticinensis quam Nobilis. 680. B.
 — Unde dicta. ibid.
 Gerardus Archianus à Sfortia ad Medicum quare
 missus. 1172. B.
 — Copias in Vallem Vulturenam quomodo duxerit.
 1178. B.
 — Ex cuius monitu id executus fuerit. ibid.
 — Missum à Sfortia cum terribis copiis quare mit-
 tatur. 1177. D.
 Gerardus de Bajardo in quot annos aelectus Cremonae
 Praetor. 1353. C.
 Gerardus de Modiis Cremonae Episcopus quando fa-
 ctus. 1356. C.
 Gerlacum à Sfortianis quomodo receptum. 1167. B.
 Germani Mediolanensium domos quare perstrave-
 rint. 905. F.
 Geroldus (Divus) occisus ubi & à quibus fuerit.
 1339. F.
 Gervasii Martyris Reliquia variis in locis exhibentur.
 488. B. 491. B.
 Gibellini & Guelphi, duo factionum nomina & ori-
 go. 53. D. 58. A. 71. C. 127. A. 162. F. 163. A.
 209. C. 258. B.
 Gibellini in Italia qui dicebantur. 890. F.
 Gibellinorum Factioni vires quando & à quibus ad-
 dita. 1152. F.
 Gibertus de Foin. Gualco ubi ex Syria radians obierit.
 1293. C.
 — Quos Victorias in Infidèles repornaverit. ibid. D.
 Girardus Sablonera Cremonensis unde clarus. 1455. C.
 Giselberti tumultus. 217. C.
 Glastum qua Herba. 579. D.
 — Ad quid utilis sit. ibid. E.
 Globus Armatorum in Aëre quando & ubi visus.
 1518. D.
 Gneus Maggus Cremonensis Praefectus Fabricum quan-
 do fuerit in Exercitu Pompeji. 1261. E.
 Gonciaca qua Mantua Familia. 602. E.
 — Aliter quomodo dicta. ibid.
 Gondiberga Longobardorum Regina qua de re accu-
 sata. 743. D.
 — Quomodo vixerit. 747. D.
 — Templum Joanni Baptista quare edificaverit.
 744. F.
 Gonzaga Venetos quare deseruerit. 1428. B.
 Gothi ad quod à Deo electi. 695. B.
 — Alaricum sibi Regem quando constituerint. 694. D.
 — Illis à quibus prima plaga illata. 714. D.
 — Italia potiti Romam quomodo diripuerint. 694. E.
 — Italiam vastarunt. 12. D.
 — Qui fuerint Populi. 695. B.
 — Quo jure Regno Italia potiti fuerint. 719. D.
 — Quos tumultus post pacem illis concessam exci-
 tarint. 717. F.
 — Visti & fugati sunt. 15. A.
 Gothifredus Rex Hierosolymorum quando factus.
 1293. B.
 Gothis ex Italia discedere quando permissum. 717. E.
 — Italia Agros quomodo diviserit Theodericus Go-
 thorum Rex. 705. D.
 Gothorum Nomen quid Germanice significet. 695. B.
 — Vires à quo in Italia fracta. 717. C.
 Gotofredus Langusci Comes Patriciorum Mediolan-
 sum Dux constituitur. 85. C. 259. B.
 — Percutitur. 86. A. 261. D.
 — Quid fecerit. ibid. D. 259. E. 260. C.
 Gotofredus Bullionis Hierosolyma obsedit & expu-
 gnavit. 30. A.
 Graculorum, Picarum, & Cornicum pugna quando
 & ubi facta. 1605. B.
 Graeci quid nunquam coluerint secundum Ciceronem.
 793. C.
 Graecorum levitas quantas mendaciorum nebulas ex-
 citaverit. 820. D.
 Graecos (semper fuisse pueros) quomodo dicatur. 821. B.
 Grajus Mons quis? 1210. A.
 Grammatices & Humanitatis prima Rudimenta ubi
 didicerit Virgilius. 1262. A.
 Grana ferè omnia sine vento &c. ubi magno Incolarum
 damno deciderint. 1669. E.
 Grando crassa prater modum ubi deciderit. 1460. C.
 — Cujus grana octo Unciarum ubi deciderit. 1634. F.
 — Grana cuius Libra unius ubi elapsa sit. 1629. B.
 — Ponderis Unciarum XXVIII. quando & ubi de-
 ciderit. 106. C.
 — Qua ceciderit in Agro Bononiensi. 1554. D.
 — — Cremonensi. 1621. C.
 — — In Agros Brixiansem & Cremonsam. 1336. D.
 Gravedo Capitis in tota ferè Europa quando vigerit.
 1654. F.
 Gregorio VII. Papa non bene convenit cum Henrico
 Imperatore. 29. A.
 Gregorius à quo Princeps electus. 737. D.
 — Phoca Constantinopolitano Imperatori quas Epi-
 stolas scripserit. ibid. E.
 Gregorius Sandericus Episcopus Bombergensis Summus
 Rom. Pontifex à quo factus. 1287. D.
 Gregorius V. à quibus exagritatus fuerit. 1283. C.
 — Qua auctore Pontifex Maximus electus. ibid.
 — Romæ à quibus exire coactus. ibid.
 — Sedi Apostolice à quo restitutus. ibid. E.
 Gregorius V. Papa Legem sanxit de Imperatore eli-
 gendo. 24. C.
 Gregorius VII. ab Henrico Caesare adauendo quare
 retrocessit. 1289. C.
 — Antea quomodo dictus. 1288. E.
 — Captivatus quare & à quibus fuerit. ibid. C.
 — Declaratio ejus qua de eligendo Pontifice. ibid.
 Gre-

Gregorius VII. Ecclesia qua ab eo in protractidnem suscepta. 1289. E.
 — Episcopi qui & quare ab eo exautorati. 1288. D.
 — Fœdus quocumque potuisset. ibid.
 — Henricum Casarem cuius precibus absoluerit. 1289. D.
 — Quare exautorauerit. 1288. E.
 — In Arcem Adriani quare se receperit. 1291. B.
 — Libertas à Populo Romano quomodo fuerit. 1288. C.
 — Pontifex Maximus quando factus. ibid. B.
 — Ubi & quomodo abierit. 1291. C.
 Gregorius Papa creatur. 83. C.
 — Mediolanensium lites componere studet. 83. D.
 — Moritur. 84. B.
 — Othonis Mediolanensis Prasulis Res non multum curare videbatur. ibid.
 Gregorius IX. Casarem Frid. Suorum deuo quare excommunicauerit. 1388. E.
 — Fridericum Casarem cuius hortatu & qua conditione in gratiam receperit. 1335. A.
 — Pontifex Maximus quando electus. 1332. E. 1334. F. 1335. A.
 Gregorius XII. Antipapa quando extiterit. 917. A.
 Gregorius XIII. Belgas cum Hispan. Rege concordare quando annixus fuerit. 1645. E.
 — Cardinales quos & quando creauerit. 1670. E.
 — Collegium Germanorum Roma quando instituerit & dotarit. 1618. D.
 — Jo. Riccium Cardinalem ad quid destinavit. 1634. B.
 — Kalendarium quando reformauerit. 1661. B.
 — Pontifex Maximus quando electus. 1618. B.
 — Studiosis variarum Nationum quid Roma assignauerit. 1661. C.
 Grimoaldus Constantem Constantinopolitanum Imperatorem quomodo contriuerit. 751. B.
 — Gallos ubi frugerit & deleuerit. ibid.
 — Regnum Longobardorum quomodo occupauerit. 750. F. 751. A.
 Griphoni quales Nummi. 220. F.
 Groninga à quibus frustra obsessa. 1651. B.
 Grosgallia Saxa unde insignia. 1223. A.
 Grossius qui Vicus. 1204. F.
 Grupelium ubi situm. 643. B.
 — Unde dictum. ibid.
 Gruum Agmen in Aëre invicem preliari ubi & quando visum. 1513. C.
 — Captura quam admirabilis. 654. F.
 Gua vel Gualdum vide Glastum.
 Gualteri Garbanis sanctimoniam in quo enituerit. 886. D.
 Gualterus Garbanus Nescomia que extruxerit. 887. A.
 — Ubi sepultum fuerit eius corpus. 888. A.
 Gualvagnus quo Stragomato Frid. Anobarbum deluserit. 1308. A.
 Guarda à quo & in quem expugnata. 1001. B. 1002. A.
 Guarnerii Aspurgensis munera & facta. 182. B.
 Guarnerius Aspurgensis Supremus Vicarius in Gallia Cisalpina à quo constitutus. 1361. A.
 Guelfi in Italia qui discernuntur. 890. F.
 Guelforum Factio armis rotundi quando capta. 1152. E.
 Guelforum in Factionem Lauda. quando euntium servitium fuerit. 908. A.
 — Mediolani 908. D.
 — Placentie. 908. B.
 Guerra qua vox & pro quo dicta. 1080. A. 1103. D.
 — Que inter Mediolanenses & Papienses. 983. D.
 Guido Comes de Blandrata quis fuerit. 1014. B.
 Guido Comes Montfortis cuius Dux Supremus fuerit. 1347. D.
 — In Latium quomodo transverit. 1348. A.
 — Societatem quibuscumque contractauerit. 1347. D.
 Guido Cremensis cui in Papatu successerit. 1093. A.

Guido Turmianus Dux Mediolani quando extiterit. 1355. F.
 — Quomodo uxorem duxerit. ibid. E.
 — Ubi perierit. 1364. E.
 — Unde evaserit. 1353. A.
 Guilermus Marchio de Monteferrato quis fuerit. 1014. A.
 Guilielma quam Seditam Mediolanum introduxerit. 1367. A.
 — Ubi exhumatum eius cadaver combustum fuerit. ibid.
 Guilielmi Marchionis Montisferratenfis conjugium, superbia & irruptiones. 80. F. 132. B.
 — Arbitrium pacis quale. 97. F. 271. C.
 — Auxilia Othoni Prasuli lata. 88. A. 97. D. 253. C. 264. B. 270. F.
 — Clades à Matthæo ipsi intata. 105. B.
 — Cupido invadendi regni. 98. E. 99. D. 272. D. 273. E.
 — Depredatio Italia. 104. F.
 — Fatalis mors. 105. E. 275. E.
 — Odium in Othonem implacabile. 100. D. 101. B. 104. B. 105. A. 272. D.
 — Pugna cum Cossone. 99. A. 273. A.
 Guilielmus Budæus à Francisco I. Gallie Rege ad Leonem X. Pont. Max. quare missus. 1509. B.
 Guilielmus Cavalcabos Patricius Cremonensis ubi occubuerit. 1443. A.
 Guilielmus Clivensium Dux Rebellis Imperio à quo, quando & quare declaratus. 1557. F.
 — Agros Brabantinos &c. quomodo subverterit. 1559. D.
 Guilielmus Gauferius Maris Prasulus à quo in Insulas missus. 1166. C.
 — Casariavos ad Ticinum pellit. ibid.
 — Laudem Pompejanam expugnat. ibid. E.
 — Mogontiacum expugnat. ibid.
 — Victimam eum fuisse quid ducere passisset. 1168. E.
 Guilielmus Hollandia Comes Casar quando electus. 1341. C.
 Guilielmus Marchio Montisferrati juvenis Fridericum Imperatorem. 34. B.
 Guilielmus Moderator Supremus Heremitarum D. Augustini quantus Vir fuerit. 1381. C.
 — Ubi & quando abierit. ibid. D.
 Guilielmus Montisferrati Marchio ab Othone Vicentio qua de re sollicitatus. 898. D.
 — Dominus Mediolani quomodo factus. 897. C.
 — Nova ab Helvetiis & Rhois pediatatus fomenta petis. 1167. B.
 — Summus Vicentii Mediolanensiumque Dux. 899. C.
 — Utilium quid in Nobilibus Longobardorum gratiam cogitaverit. 898. E.
 Guilielmus Nassovius Aurelianorum Princeps quibuscumque & quare Societatem inierit. 1606. D.
 — Flissingam quando expugnavit. 1618. D.
 — Levaniam quando occupavit. 1619. B.
 — Mechliniam quando occupavit. ibid.
 — Oppida qua in Hollandia occupavit. 1618. D.
 — Recantia quanta penuria laboraverit. 1609. A.
 — Pro-Rex à quibus electus. 1636. B.
 — Quas & qua de re Litteras ad Casarem Radulphum miserit. ibid.
 — Rector Batavorum quando factus. 1635. B.
 — Repulsus unde fuerit. 1618. C.
 — Subsidium Harlemo ferre quantopore tentavit. 1622. A.
 — Vulneratus Bruxellis à quo & quibus pertranstibus fuerit. 1662. E.
 — Zelandorum Rector quando institutus. 1635. B.
 Guilielmus Plantanellus ubi occisus. 1362. F.
 Guilielmus Pusterula ubi perierit. 899. F.
 Guilielmus de Pusterula Asta Comitatum à quo accepit. 1326. D.

H.

- HADRIANVS IV.** Romanorum Pont. Max. Legatos in Longobardiam quare miseris. 861. F.
HADRIANUS VI. Pontifex Maximus cui in Pontificatu successerit. 938. F.
Hæresis Anthropomorphitarum in Gallia Transpadana quando surrexerit. 1231. B.
 — Ariana à quo primum in Occidente depulsa fuerit. 688. E.
 — Monothelitarum quando invaluerit. 752. D.
 — Utrumque Orbem quantum infecerit. ibid. A.
Hamaxobii unde ita nuncupati. 785. E.
Hastiludia Bononia à quo & quare celebrata. 1546. A.
 — Neapoli quare & à quo celebrata. 1550. E.
Hastoris Barnaba è concubina filii facta & conata. 327. F. 328. B.
 — Mors. ibid. C.
Hector Rubeus quod Palatium restauraverit. 757. C.
Helvetii deleti à quo & ubi fuerint. 936. C.
 — Domos suas quomodo reperierint. ibid. D.
 — Eos quomodo compensavit Maximilianus Sfortia. 935. D.
 — Exercitum Gallorum in Italia quare deseruerint. 938. D.
 — Fugati multa cæde ubi fuerint. 1260. C.
 — In Gallos quam Victoriâ reportaverint. 935. C.
 — Manus cum Gallis conferere quare noluerint. 1476. B.
 — Millia quot peditum habuerint in exercitu Maximiliani Sfortia. 936. B.
 — Vulturenos adversus quem auxiliati sint. 1231. D.
 — Vide Suitenses.
Henricum Austria ducem Papa in Italiam vocat contra Mattheum Vicecomitem. 227. A.
Henricus Auceps à quo Imperator Romanorum designatus. 1278. A.
 — Hungaros quâ strage repulerit. 1280. C.
 — Quando obierit. ibid. D.
Henricus Claudus Bavaria Dux à quibus & quando Romanorum Imperator electus. 1285. A.
 — Corona Ferrea Mediolani à quo & quando coronatus. ibid. C.
 — Dona qua Ecclesia Romana legaverit. ibid. E.
 — Latrones qui ab eo ex Longobardia expulsi. ibid. C.
 — Quo-cum Nomine obierit. ibid. F.
 — Serpentem Aenum à Mose in Deserto fabricatum à quo acceperit. ibid. B.
 — Ubi obierit. ibid. E.
Henricus Comes Flandria à quo Laudam Civitatem obtinuerit. 908. D.
 — Pontifici Maximo Laudam quare tradiderit. ibid. E.
Henricus eligitur Roman. Imperator. 138. B.
 — Adversus eum conjurant Mediolanenses. 159. A.
 — Amittit uxorem, qua laudatur. 181. A.
 — Astenses in deditionem redigit. 148. A.
 — Brixiam oppugnat & eâ potitur. 176. D.
 — Cremonenses graviter punit. 173. D.
 — Cui Robertum invitarit Romam & amicicum speravit. 184. E.
 — Florentiam obsidet. 189. D.
 — Et graviter punit. 190. D.
 — Ibi quo coronatur. 188. D.
 — In Italiam descendens Mediolani ornamenta regia capit, ejedisque Turrianis, & Mattheo in procurationem restituit Laudem Pompejam recipit. 139. A. 149. F. 278. F. 279. A.
 — Inexorabilis fuit erga illud munus deprecator. 155. A. C. 156. F. 158. A.
 — Mattheo & Guidoni pacis futura leges dixit. 153. B.
 — Mediolani coronatur & munus ei decernitur, & datur. 154. B. 155. E. 157. E.

- Pacem, federa & nuptias Roberto offert. 187. C.
 — Peragrat totam fere Italiam. 179. D. 189. C. rarit. 184. E.
 — Pergit Mediolanum. 151. F.
 — Roma prohibetur. 187. A. 188. A.
 — Romam relinquit. 189. B.
 — Romam venit. 187. F. 188. F.
 — Veneno obiit ministerio & opera cujusdam Bernardi Monachi Prædicatorum, venenum in panis Sancta Cana dantis. 191. A.
 — Venit in Italiam, excipitur benigne, jurat in verba Pontificis. 147. D. 188. E.
Henricus Friderici II. Filius Rex Romanorum quando factus. 889. F.
Henricus Gallia Delphinus Comitissa qua, quare & ubi habuerit. 1589. E.
 — Fœdus cum Mauritio Saxonia Duce &c. quando, quare & adversus quem habuerit. 1574. B.
 — Inducias cui rei postposuerit & quare. ibid. E.
 — Loca qua in Hispanos expugnavit. 1574. D.
 — Lucemburgum sibi quando subdidit. 1590. A.
 — Patri quando in Regno Gallia successerit. 1571. D.
 — Pinarolo suppetias quando tulerit. 1553. E.
 — Taurino opem quando tulerit. ibid.
 — Theumvillam quando expugnavit. 1589. F.
 — Tornacenses unde liberaverit. 1552. F.
 — Ubi & quomodo obierit. 1592. B.
Henricus de Landriano quomodo occisus. 997. B.
Henricus Lucemburgus Antonium Fissiragam Cremonam quare secum abduxerit. 907. D.
 — Clementia qua usus fuerit erga Laudenses. ibid. C.
 — Cremona quomodo exceptus fuerit. ibid. E.
 — Ferrea Corona ubi & à quo coronatus. 905. C.
 — Mandata qua dederit Mattheo Viscontio & Turrianis. 904. F.
 — Mattheo Viscontio qua promiserit. ibid. D.
 — Mediolano quos secum Romam duxerit. 905. D.
 — Mediolanum quando petierit. ibid. B.
 — Quo morbo obierit. 908. C.
 — Roma à quo coronatus. 907. F.
 — Romanorum Imperator quando electus. 904. B.
 — Sermo ejus qui ad Vidonem Turrianum. 905. C.
 — Trucidari quot Cremonenses jusserit. 907. F.
Henricus quid in Apulia, Sicilia, & Neapoli fecerit. 42. D.
Henricus Saccus de Landa quomodo perierit. 985. B.
Henricus de Saxonia, Leo quare cognominatus. 1082. E.
Henricus III. Gallia Rex Fratri suo Carolo IX. quando successerit. 1625. B.
 — Cracoviâ quomodo aufugerit. 1623. C.
 — Emanuel Dux Sabaudia eum quò duxerit. 1625. E.
 — Venetiis quomodo exceptus. ibid. C.
 — Vienna quomodo exceptus. ibid.
Henricus III. ab eo in Imperio qui defecerint. 1289. B.
 — Coronatus Roma à quo fuerit. 1287. D.
 — Depositus ab Imperio quare & à quibus fuerit. 1289. E.
 — Ejus Filius Caesar quando declaratus. 1287. E.
 — Episcopi qui Pontificatum ambientes Roma ab eo ejedti. ibid. D.
 — Humillimè veniam a Gregorio VII. Pont. Max. quomodo petierit. 1289. D.
 — Imperator Romanorum quando factus. 1287. C.
 — Mediolani eum qui coronavit. ibid.
 — Obesentia qua Sedi Apostolica ab eo promissa fuerit. 1289. D.
 — Roma quem Summum Pontificem constituerit. 1287. D.
 — Saxones in eum arma quare moverint. 1289. B.
 — Ubi & unde obierit. 1287. E. 1290. B.
Henricus VII. Roman. Imperator ejus Filius; Bellum adversus Henricum V. Filium suum quare gesserit. 1293. E.

Hen-

Henricus IV. *Cadaver ejus quandiu inbumatum manserit.* 1294. A.
 — *Coronatus Roma à quo fuerit Imperator.* ibid. B.
 — *Corradus ejus Filius ab eo quare defecerit.* 1291. E.
 — *Cremonam liberam quomodo dimiserit.* 1290. F.
 — *Florentiam obsidet.* ibid. B.
 — *Italiam quando petierit.* 855. D.
 — *Mathildam ejusque secundum Maritum ubi fuderit.* 1290. B.
 — *Roma expulsus quomodo fuerit.* ibid.
 — *Romam ingressus eam quomodo profanavit.* ibid. C.
 — *Romani ei se quare permisissent.* 1291. B.
 — *Singulari certamine quocumque & quare ad Cremonam pugnaverit.* 1290. E.
 — *Ubi obierit.* 1294. A.
 — *Victus quoties fuerit à Mathilda copiis.* 1291. E.
 Henricus V. *Abbatiam quam Cremonensem sub sua tutela acceperit.* 1295. F.
 — *Andream Vicecomitem Mediolani Dominum quando confirmaverit.* 1294. D.
 — *Antipapam quem Roma creaverit.* ibid.
 — *Coronari iterum à quo voluerit.* 1295. E.
 — *Cremona quam Ecclesiam in protectionem suam & quare susceperit.* 1294. E. 1295. C.
 — *Cremonam quando accesserit.* 1294. D.
 — *Ex Germania in Italiam iterum quare irruerit.* 1295. E.
 — *Gelasius Pont. Max. eo Romam accedente quò recesserit.* 1296. A.
 — *Germaniam quando repetierit.* 1295. B.
 — *Imperator quando factus.* 1294. A.
 — *Indignatus in Pontificem Maximum quare fuerit.* 1295. E.
 — *Italiam quando petierit.* 1294. D.
 — *Milites ejus Agrum Romanorum ferro & igne devastant.* 1295. B.
 — *Novariam quomodo expugnavit & combusserit.* 1294. D.
 — *Pacem inquit cum Mathilda.* ibid. F.
 — *Pontifex Maximus eum quorum precibus coronaverit.* 1295. B.
 — *Pontremulum quare expugnavit.* 1294. E.
 — *Post qua patrata in Germaniam recesserit.* 1296. C.
 — *Romam petit, Captivumque facit Pontificem Maximum.* 1295. A.
 — *Ubi obierit.* 1296. D.
 Henricus VI. *Filius Frid. Anobarbi Caesar ubi declaratus.* 884. F. 1316. E.
 — *Comitia ubi indixerit.* 1318. F.
 — *Concessionem Crema Cremonensibus à Patre ejus factam quomodo confirmaverit.* 1319. F.
 — *Constantiam ubi desponsaverit.* 1321. C.
 — *Corona Ferrea ubi & a quo insignitus.* 1317. B.
 — *Cremonam concedit Cremonensibus.* 1321. B.
 — *Cremonensibus qua promiserit.* 1318. C.
 — *Quid concesserit.* 1320. D.
 — *Imperiali Corona à quo & quando coronatus.* 1022. E. 1321. A.
 — *Mediolanum quando accesserit.* 1322. C.
 — *Oppidum quod in gratiam Mediolanensium cepit.* 1318. D.
 — *Patri suo quando in Imperio successerit.* 885. F. 1319. D.
 — *Privilegium quod Cremonensibus confirmaverit.* ibid.
 — *Quam secundam Uxorem duxerit.* 1321. A.
 — *Regnum utriusque Sicilia à quo ei fuerit concessum.* ibid.
 — *Romam unde abierit.* 1319. F.
 — *Tusculum Pontifici Maximo quomodo restituerit.* 1321. A.
 — *Ubi, quando & quo morbo obierit.* 1323. A.

Henricus VII. *à Cremonensibus quid exegerit.* 1359. C.
 — *Agros Florentinorum quomodo diripuerit.* 1362. B.
 — *Aquis-grani quando coronatus.* 1357. D.
 — *Aureorum quot millia à Brixienfibus exegerit.* 1360. D.
 — *Brixiam & Brixienfes quam malè habuerit.* 1359. E. 1360. A.
 — *Cadavera qua Spiram defferri jufferit.* 1357. D.
 — *Cesar quando electus.* 1357. C.
 — *Civitates Lombardia ei qua se subjecerint.* 1358. A.
 — *Comitia qua & ubi habuerit.* 1363. D.
 — *Convivium Roma quibus fecerit.* 1362. B.
 — *Cremonam expugnat & mœnibus exui jubet.* 1359. A.
 — *Cremonenses in gratiam recipit.* 1360. D.
 — *Diripi Mediolanum à Militibus suis quare jufferit.* 1358. D.
 — *Ducem Austria quem constituerit.* 1357. E.
 — *Ductus à quibus fuerit Mediolanum.* 1358. A.
 — *Florentiam frustra obsidet.* 1362. E.
 — *Legatos quare miserit.* 1359. A.
 — *Galeacio Vicecomiti quid promiserit.* 1358. A.
 — *Genua quos Legatos audierit.* 1361. C.
 — *Genuam quando iverit.* ibid. B.
 — *Hibernatus ubi fuerit.* 1362. B.
 — *Joanni Filio suo quam Uxorem collocavit.* 1357. E.
 — *Italiam unde petierit.* ibid.
 — *Lucemburgum erigit in Ducatum.* ibid. D.
 — *Matthæum Vicecomitem quò relegaverit.* 1358. E.
 — *Mediolanensibus quod tributum imposuerit.* ibid. D.
 — *Mediolani quando coronatus.* ibid. B.
 — *Pisas quando trajecerit.* 1362. A.
 — *Rex Romanorum ubi coronatus.* 1357. D.
 — *Roma coronam à quibus assumpserit.* 1362. D.
 — *Senenses depopulari quare jufferit.* 1363. D.
 — *Sorexina qui eum convenerint.* 1359. B.
 — *Ubi, quando & quomodo obierit.* 1364. B.
 — *Vercellas cui concesserit.* 1358. A.
 Henricus VIII. *Anglia Rex quando & quo morbo obierit.* 1571. D.
 Heraclius Romanorum Imperator Princeps quis fuerit. 739. C.
 — *Quo mortis genere obierit.* ibid. D.
 — *Studia quomodo mutaverit.* ibid. C.
 Herba Glastrum qua dicatur. 679. D.
 — *Ad qua utilis.* ibid. E.
 Hercatum Sedes. 606. C.
 Hercules Estensis à quibus & quâ de re Judex admissus. 929. C.
 Heremitarum Religiosi de Observantiâ D. Augustini Cremonam habitatum quando se contulerint. 1379. D.
 Heriberti III. *Archiepiscopi Mediolanensis parentes, facta, laus, mors.* 498. D. 499. A. 507. A.
 — *Ejus corpus, ossa & reliquia ubi jaceant.* 499. D. 500. A.
 Heribertus *Archiepiscopus Mediolanensium quem Regem Italia salutaverit.* 852. B.
 — *Agerrimè quid tulerit.* 853. E.
 — *Carocium quare & quomodo adinvenit.* ibid. C.
 — *Juramentum quod à Laudensibus obinuerit.* 852. E.
 — *Mediolanenses quare & quomodo malè habuerit.* ibid. F.
 — *Quibus Episcopis & à quo licuerit ipsi dare Anulum & Baculum.* ibid. B.
 — *Quis fuerit & quando vixerit.* 427. B.
 Heriprandi *Vice-comitis illustre facinus.* 26. B.
 Hermannus *Verdensis Episcopus à Frid. Anobarbo quare in Italiam missus.* 1001. E.
 — *Statura ejus qua fuerit.* 1012. A.

- Hermannus *Vexdensis in Saxonia Episcopus à quo & quare in Italiam missus.* 876. E.
- Hermas *Viccomes Praefectus cui & quare à Morono additus.* 1153. C.
- *Turpiter quomodo & unde fugerit.* *ibid.* E.
- Hernestes & Rodolphus *fili Maximiliani Caesaris Hispaniam à quo accersiti petierint.* 1595. F.
- Hernestes II. *Rex Boëmia quando factus.* 1632. C.
- Herulentum *vide Verulenghum.*
- Heruli *Castra quando & quomodo invaserint.* 700. E.
- Hieronymus *de Meanis quantam charitatem exercuerit.* 1543. B.
- Hieronymus *Moronus ad quid Nobiles Mediolanenses sollicitaverit.* 1149. C.
- *Casarianos de stipendiis querentes quomodo retinuerit.* 1172. A.
- *Fortium Virorum facinora quantum aestimavit.* 1152. A.
- *Francisco Sfortia quantum additus.* 1149. C.
- *Gerardus Archianus ad eum à Sfortia quare missus.* 1172. B.
- *Homicidium quod de Jo. Jac. Medico propositum fuerit.* 1160. B.
- *Jo. Jac. Medici fortunam in Lacu Lario quomodo retardaverit.* 1153. E.
- *Labentem Fortunam quibus auxiliis fulcire aggrediatur.* 1172. A.
- *Milites ad seditionem precipites quomodo composuerit.* *ibid.*
- *Secum è via quem duxerit.* 1150. A.
- *Tridento in Italiam quare profectus.* *ibid.*
- Hieronymus *Oxius Cremonensis ubi & à quibus captivatus & occisus.* 1665. B.
- Hieronymus *Pinzonus Cremonensis quantus Vir fuerit.* 1580. D.
- *Quando obierit.* *ibid.*
- Hieronymus *Regazola Cremonensis quis.* 1597. B.
- *Quando obierit.* *ibid.*
- Hieronymus *Trivultius ubi occisus.* 1531. B.
- Hieronymus *de Vida Insignis unde fuerit.* 1602. B.
- *Cenotaphium quod ipsi & à quibus erectum.* *ibid.*
- *Quando obierit.* *ibid.*
- Hildericus *à quibus oriundus fuerit.* 713. D.
- Himantopodes *unde dicti.* 785. F.
- Hircus *quod Instrumentum?* 684. D.
- Hirene *Imperatrix Orientis cum Carolo Magno de finibus utriusque Imperii quomodo convenerit.* 1272. E.
- *Cui nubere intenderit.* *ibid.* F.
- Hispani *Duces Jo. Jac. Medicum deserere quare exoptent.* 1233. B.
- *In Caesarem Carolum V. quare tumultuaverint.* 1556. C.
- *Magno damno unde repulsi.* 1646. C.
- Hispanus (Vincentius) *factionibus restitit.* 130. E.
- Historia *à Florentinis & Lucensibus, obsidetur, expugnatur & diruitur.* 124. D. 291. F.
- *Florentinus solus potitur.* 124. E.
- Historia *Quid sit?* 824. A.
- *Quid secundum Gellium.* 1101. D.
- Historiae *qua materia esse debeat.* *ibid.* F.
- Historiis (in) *describendis quibus credendum sit.* 792. E. 793. A.
- Homerus *in quibus voluptatem constituerit.* 782. D.
- Homines *ad quid in lucem censeantur editi.* 783. A.
- *Infiniti sensum unde amiserint.* 1268. F.
- *Statim post Diluvium geminos Marem & Faeminem edidisse.* 803. B.
- Homini *qua tria praestituta sint.* 680. E.
- Hominum *diversitas unde sit.* 779. C.
- *Tria millia astu Solis quomodo perierint.* 892. D.
- Homo *quomodo Mixóxoσπος dicatur.* 779. D.
- Homobonus *quis & unde clarus.* 858. E. 953. E.
- *Inter Sanctos quando & à quo relatus.* 1323. F.
- *Ubi obierit, & sepultus fuerit.* 1322. F.
- Homobonus *Cremona Episcopus defunctus quando fuerit.* 1344. D.
- *Qua & quibus concesserit in Fendum.* 1334. A.
- Honor *Adorationis Principibus in Italia quando attributus.* 692. D.
- Honorata *Soror Epiphani Episcopi Ticinensium ubi sepulta.* 709. C.
- Honoratus *Exerniensis unde clarus.* 748. B.
- Honorii *Papa facta.* 45. F.
- Honorius III. *Pont. Max. Archipresbytero Parmensi quam commissionem dederit.* 1332. C.
- *Fridericum II. Roman. Imperat. quare excommunicaverit.* 888. E.
- *Ordines Dominici, Francisci &c. quando confirmaverit.* 1334. F.
- *Quando obierit.* *ibid.*
- Honorius IV. *Pontifex Maximus quando electus.* 1296. C.
- Horatius *Farnesius ubi occisus fuerit.* 1577. B.
- Horologia *à Boëthio Severino qua fabricata fuerint.* 709. E.
- *Qua ad Burgundia Regem à Theodorico Gothorum Rege missa.* 710. A.
- Horologiorum *origo & forma varia.* 394. A.
- Horologium *à Bernardino Carouagio quod compositum fuerit.* 710. F.
- Horologium *quod sub Jo. Galeacio Vicecomite fabricatum.* *ibid.* C.
- *Reparatum à Fanello quod fuerit.* *ibid.* D.
- Horreum *Lombardia qua Regio dicatur.* 1121. F.
- Horti *quondam Sanctis praebebant loca sepulchrorum.* 453. D. 471. C.
- Hoscalis *de Hoscalibus Cremonensis quis & unde insignis.* 1561. B.
- Hospitalitas *apud quos in Italia maxime vigeat.* 678. E.
- Hostiae *tres crepta à manibus Hebraorum ubi asseruata.* 1650. F.
- Hostis *in bello quomodo tractandus.* 92. D.
- Humanæ *ambitionis qua sint Retinacula.* 680. F.
- Humani *ingenii qua sint Retinacula.* *ibid.*
- Humanitatis & *Grammatices prima Rudimenta Virgilius ubi didicerit.* 1262. A.
- Humanum *genus ubi principio reparatum fuerit.* 802. C.
- Humiliatorum *Ordo quando & à quo Pont. Max. annihilatus.* 1613. A.
- Hunni *Populi ad quorum exemplum Sedibus suis ad diripiendum egressi sint.* 695. D.
- *Ex Gallia à quo expulsi fuerint.* *ibid.*
- Hyems *aserrima quando contigerit.* 1612. E.
- Hymenæi *forma.* 521. C.
- *Usus in nuptiis.* *ibid.* E.
- Hymnus *de Galiofo quomodo occisus.* 977. B.

I.

- JACOBI *Arigonis Episcopi Landensis quis hospitio usus fuerit.* 817. A.
- Jacobus *Cavalcabos Cremonensis Mediolani Praetor quando extiterit.* 1356. E.
- *Brixiam quando occupaverit.* 1355. C.
- *Cremona quando Protector factus.* 1365. A.
- Jacobus *Comitis Landensis Filius à Carmaniola quomodo captus.* 918. A.
- Jacobus *Picininus fusus & fugatus à quibus & quousque fuerit.* 1451. C. 1454. D.
- *In cujus locum à Mediolanensibus substitutus.* 1451. C.
- Jacobus *Visdominus Nobilis Placentinus à Landensibus quomodo occisus.* 871. B.
- Jacobus *Vistarinus quo casu afflictus fuerit.* 910. E.
- Janellus *quis & quod Horologium reparaverit.* 710. D.
- Janus & *Noah idem fuerunt.* 803. C. *ibid.* F.
- *Nominis ejus Ethymon.* *ibid.*

- Janus non modo bifrons sed & quadrifrons pictus fuit. 360. C. 362. A.
 — Oenetrius quare dictus. 804. A.
 Idolum in cuius capite erat Leo à quo demolitum. 1273. D.
 Jejunii caput quid sit. 1038. D.
 Iesum Christum Servatorem dici quomodo absurdum. 750. B.
 Iesus Christus Dominus noster quando natus. 1261. D.
 — Predicare quo anno Tib. Neronis ceperit. ibid. B.
 Ignavia que major esse possit. 783. D.
 Ignea fax quando & ubi in Aere visa. 1472. A.
 Ildovaldus à quibus Rex constitutus. 715. D. 849. F.
 Illicis Arboris Descriptio. 587. C.
 Illuvies aquarum que mirabilis. 656. B.
 — Italiam quando afflixerit. 1333. E.
 Iluatum Ligurum Sedes. 606. D.
 Imagines & pictura quam firmiter probent. 444. C.
 Imagines qua in incendio Ecclesiarum S. Petri & B. M. Virginis Roma liquefacta fuerint. 1008. E.
 Imago Domini Nostri Jesu Christi ubi & quomodo visa. 1660. D.
 — B. M. Virginis qua & ubi Miracula fecerit. 1518. E.
 Imbarabus ubi in carcerem coniectus. 901. B.
 Immanis Serpens unde prope urbem Laudam natus & extinctus. 901. E. 902. A.
 Imola, vide Forum Cornelii.
 — Frid. Anobarbo quomodo se submisit. 1001. B.
 Imolentes in cuius & quomodo partes transverint. 1419. E.
 Imperator Romanorum quibus presentibus Mediolani Ferreà Coronà Coronari debeat. 1284. B.
 — Romam coronandus à quo duci debeat. 1284. B.
 Imperatores Romanorum à Romanis Pontificibus qua ceremonià efficerentur. 1107. D.
 — Divi quare cognominati. 1023. C.
 — Omnes quibus Titulus sibi placuerint. 1025. E.
 — Romani in Germania à quibus electi. 1283. E. 1284. A.
 — Romanos eligendi in Germania quibus facultas concessa fuerit. 1283. E.
 — Quoties, quomodo, & à quibus coronati. ibid. E. 1284. A.
 Imperii Romani jus apud Germanos permanere quis constituerit. 1283. E.
 — Potestas à quibus ex Italia ejecta. 759. D. 774. A.
 — Sedis mutatio quam plagam Italia attulerit. 693. B. 700. B.
 Imperium quid sit. 772. A.
 — Inter Filios Ludovici Pii Imp. quomodo divisum. 1274. C.
 — Occidentale inter se qui dividerint. 1275. E.
 Impietas Anastasii Imperatoris Constantinopolitani qua in re enituerit. 711. E.
 — Latronibus quomodo profecerit. 1155. E.
 In Praepositio quo-cum Casu jungenda. 1061. C.
 Inantea pro antea. 1045. F.
 Incendium Byzantis maximum unde contigerit. 1610. C.
 — Mediolano quantum detrimentum attulerit. 990. D. 1644. E.
 — Tana cuius jussu contigerit. 1610. D.
 — Venetiis. 1627. A. 1641. C.
 Induciae Frid. Barbarossam inter & socios Longobardia Civitates in Sexennium ubi facta. 383. F.
 — Decennales inter quos & quo procurante facta. 1554. F.
 — Gallos inter & Casarianos quando & in quod tempus pacta. 1582. F.
 — Laudenses inter & Mediolanenses à quo procurata. 899. C.
 Infans Bicornis ubi & quando natus. 1461. D. 1518. E. 1628. F.
 — Cum capite Bovino ubi natus. 1621. C.
 — In Pago Aristerodemi quis natus sit. 1621. B.
 — Venetiis quis & qualis editus. 1649. A.
 Infantes Monstruosi ubi & quando editi. 1561. A.
 Infantulum cum duobus Canibus Mulier ubi pepererit. 1649. A.
 Infantulus insolita statura ubi & quando natus. 1456. F.
 — Absque capite ubi natus. 1650. C.
 — Alter unica manu & octo pedibus ubi natus. ib.
 Infirmaria locus quis olim fuerit. 1131. A.
 Inflammationi oris Equorum quomodo medeatur. 658. B.
 Ingauniorum Sedes. 606. A.
 Ingenia qua dicta sint. 1083. C.
 — Qui dicti sint. ibid.
 Ingenii humani qua sint retinacula. 680. F.
 — Incolarum Circum-Padana Italia partis à Meridionalibus qua diversitas. 597. A.
 Ingenium Constantini Romanorum Imperatoris quodnam fuerit. 694. A.
 — Quid dicatur in Bello. 1090. A.
 — Rhetorum quod? 1177. A.
 Ingenuarum Artium Scriptores qui fuerint laude digniores. 821. F. 822. A.
 Ingentitas in gente unde existimetur. 634. A.
 Inimicitia qua inter Papienses & Derthonenses. 855. A.
 Innocentius III. Pont. Max. à quo Sedi Apostolica restitutus fuerit. 1297. E.
 — Homobonum quando jufferit inter Sanctos referri. 1323. F.
 — Humiliatorum Ordinem quando confirmaverit. 1298. D.
 — Lotharium Imperatorem ubi & quando coronaverit. ibid. C.
 — Philippum Casarem quare excommunicaverit. 1324. A.
 — Romam in Galliam &c. quare profectus fuerit. 1297. C.
 Innocentius IV. Papa instituit, ut Cardinales rubro galero & concolori dependente spirà ornati incederent. 52. F.
 — Hostis Friderici excommunicans illum. 53. A.
 — Mediolani magno gaudio exceptus fuit. 56. A.
 — Moritur. 57. D.
 Innocentius IV. Pont. Max. Casarem Fridericum Suevum ubi & quare excommunicaverit. 1340. D.
 — Imperium Friderico II. ubi & quare abrogaverit. 892. A.
 — Mediolanenses Sacrum quare interdixerit. 1346. D.
 — Quorum bona in suam protectionem assumpsit. 1341. B.
 Innocentius V. Papa fit & moritur. 84. C. 89. D.
 Innocentius VII. Bononiam quo-cum abierit. 1402. B.
 — Summus Pontifex quando creatus. 1400. B.
 Innocentius VIII. Pontifex Summus quando factus. 1466. B.
 — Quando obierit. 1468. D.
 Innocentius IX. Pontifex Max. unde oriundus. 1202. C.
 Inquisitio in Syrum Aquilejensem qua, quare & à quibus fuerit. 1677. B.
 — Que fieret in Monomachiis. 746. B.
 Inscriptio Columna Osiriana. 810. C.
 — Semiramidis. 805. E.
 — In laudem P. Marii ubi existet. 834. E.
 — Laudis Pompeja. 846. B.
 — à Laudensibus cui & quare posita. 885. E.
 Inscriptioes Templi Vincentiani Mediolanensis exponuntur. 364. A. 365. B. 366. A. 367. A. 370. B. 375. A. 377. B. 380. D. 381. A. 382. C. 383. A. 384. A. 474. C. 518. A.
 Inscriptioes Veterum Monumentorum Bergomi & in ejus Agro qua occurrant. 835. A. — 839. A.
 Insigne Gentilitium Foviorum Familia quod? 1215. F.
 Insignia qua Ziano & aliis Venetorum Ducibus adde-

- rit *Alexander III. Pont. Max. pra pace inter ipsum & Casarem Frid. Anobarbum procurata.* 1315. E.
 In simul idem quod simul? 1045. C.
 Insuores in quibus à Romanis beneficii fuerint. 637. D.
 Insuoria à quibus occupata. 603. D.
 — *A quo Fluvio media ferè intersecetur.* 638. F.
 — *In quot partes divisa.* 639. A.
 — *Irrigua quantum sit.* 661. D.
 — *Provincia quando facta.* 637. C.
 — *Quomodo desierit esse Provincia.* ibid. E.
 Insuoriae Caput quod fuerit. 637. D.
 — *Fluminum natura.* 638. D.
 — *Proprietates.* 639. C.
 — *Provincia qui termini.* 637. D.
 — *Situs & fines.* 603. B. 638. C.
 Insuoria antiqua sedes ubi primo condita. 449. F. 450. A.
 Insula in Lacu Lario unde clara. 1215. E.
 Insularum proximè Italia adjacentium quis habitus. 583. E.
 Intemeliorum qua Sedes. 606. A.
 Inundatio Ariminio & Cesenna quod damnum attulerit. 1535. C.
 — *Antverpia qua & quot damna attulerit.* 1612. C.
 — *Arni & Tiberis quanta damna Hetruria & Latio causaverint.*
 — *In Gallia Cisalpina, Æmilia, Flaminia, Etruria quando contigerit.* 1558. A.
 — *Lugdunensi quot & quanta damna importarit.* 1612. D.
 — *Maxima in Flandria, Zelaudia & Hollandia quando contigerit.* 1547. A.
 — *Padi Fluvii Campis quantas offerat utilitates.* 613. A.
 — *Damna quanta afferat.* 612. E.
 — *Quando acciderit in Germania Superiore.* 1554. B.
 Inundationes Fluminum Italia quanta damna praeberint. 1589. B. 1605. B.
 Joanna Andegavensis coronam utriusque Sicilia insigniri à quo iussa. 1407. A.
 — *Quando obierit.* 1422. B.
 Jo. Mariae & Philippi Mariae Galeaciorum anni moris & imperii. 549. D.
 Joannes Actii patruus Cardinalis creatum usu purpurae galericque abstulit. 296. D.
 Joannes Acutus Anglicus Dux Supremus Florentinorum quando obierit. 1392. E.
 Joannes Angelus Medicus in quod Collegium Mediolani adscitum. 1147. B.
 — *Per quos gradus ad Summum Pontificatum ascenderit.* ibid. C.
 — *Quam in rem & à quo obses datus fuerit.* 1238. C.
 Joannes Austriacus Belgarum supremus Rector à quo & quando constitutus. 1635. C.
 — *Biseriam in Africa quomodo receperit.* 1623. B.
 — *Conjuratio in eum qua & ubi facta.* 1635. D.
 — *Littera ejus ad Hispania Regem ubi & à quibus intercepta.* ibid. F.
 — *Neapolim quomodo intraverit.* 1623. C.
 — *Quantam Victoriā in Turcas ad Lepantum reportaverit.* 1614. A. 1616. A.
 — *Tunetum in Africa quomodo expugnavit.* 1623. A.
 — *Ubi & quo morbo obierit.* 1643. C.
 Jo. Bapt. Castanæus ad quid à Gregorio XIII. Pont. Max. destinatus fuerit. 1645. F. 1646. A.
 Jo. Bapt. Gaudentius Ferrariensis vicinus Cremona quare combustus. 1623. D.
 Jo. Bapt. Schitius insignem quomodo se praestiterit. 1594. A.
 — *Sepulcrum ejus qua Epitaphio ornatum.* ibid. 1233. C.
 — *Ubi obierit.* ibid.
 Jo. Bapt. Specianus à Francisca Sfortia ad quid electus. 1233. C.
 — *Jurisconsultus quis?* 1567. D.
 — *Quando obierit.* ibid.
 Jo. Bernardus Regazola quis fuerit. 1564. A.
 — *Ubi obierit.* ibid.
 Joannes Bohemia Rex descendit in Italiam, & quid in eā egerit. 299. B.
 — *Bellat cum Actio & sociis.* ibid. D.
 — *Fauct Actio.* ibid. C.
 Jo. Bonus de Girardis Praesul Cremonensium quando factus. 1344. D.
 Jo. Cabanæus ubi casus. 1168. D.
 Jo. Casa Pontificatu Summo ubi & quomodo spoliatus. 1404. E.
 — *Unde & quare aufugerit.* ibid.
 Jo. Castroneus Gallia Cisalpina Rector à quo constitutus. 1361. A.
 Jo. Cornelius Patricius Venetus ubi & quomodo perierit. 1648. E.
 Jo. Franciscus ex Valassorum stirpe quam celebris extiterit. 1674. A.
 — *Inscriptio ejus sepulchri qua?* ibid. C.
 — *Quando obierit.* ibid. B.
 Jo. Franciscus Faernus quis? 1554. B.
 — *Quando obierit.* ibid.
 Jo. Franciscus Gonzaga foedus cum Venetis & Florentinis quod refecerit. 1408. E.
 — *Mediolanum quare petierit.* ibid.
 Jo. Franciscus Sanseverinus Ludovicum Sfortiam quomodo prodiderit. 931. A.
 Jo. Galeacius Bernabovem filiosque ejus quomodo deceperit. 912. E. 913. A.
 — *Coronam Ducalem quando acceperit.* ibid. C.
 — *Ducis Mediolanensis Titulum à quo impetraverit.* ibid. B.
 Jo. Galeacius & Uxor ejus qua de re questi fuerint apud Alphonsum Patrem. 926. E.
 — *Patri suo quando & quomodo successerit.* ibid. B.
 — *Quam uxorem duxerit.* ibid. E.
 — *Rerum administrationem sub eo puero quis suscepserit.* ibid. B.
 — *Ubi obierit.* 927. A.
 Jo. Galeacius Mediolano quando expulsus. 1355. E.
 — *Natus quando fuerit.* 1350. F. 1459. F.
 — *Uxor qua ipsi à Patre collocata.* 1355. C.
 Jo. Galeacius Bireto Ducali ubi & quando insignitus. 1461. E.
 — *Blancam Mariam Sfortiam cui nupsit.* 1466. C. 1467. C.
 — *Genuenses ab eo quando defecerint.* 1461. F. 1462. A.
 — *In auxilium Ferdinandi Regis Neapolitani quas copias destinaverit.* 1466. D.
 — *Quam Uxorem desponsaverit.* 1467. F.
 — *Quando obierit.* 1469. E.
 Jo. Galeacius Vicecomes Nepos Bernabovis bello quare patierit Franciscum Carrariensem. 1390. C.
 — *Dominium ejus quod fuerit.* 1389. D.
 — *Florentiam occupare qua dolo tentaverit.* 1394. D.
 — *Florentinis bellum quare minatus sit.* 1390. C.
 — *Quo Duce bellum gesserit.* 1392. E.
 — *Florentinas quando & quare bello invaserit.* ibid. F.
 — *Foedus cum Carolo VI. Rege Gallorum quare iniit.* 1392. D.
 — *Francisco Gonzaga Principi Mantua bellum quare moverit.* ibid. F.
 — *Inducias quo procurante pepigerit in decennium cum Venetis.* 1393. C.
 — *Inquisitores quos & quare instituerit.* 1393. A.
 — *Insignia qua à Casare Vincensio obtinuerit.* ibid. D.
 — *Legatos quos & quare ad Casarem Vincensium miserit.* ibid.
 — *Obsidione Florentiam quando cinxerit.* 1396. B.
 — *Pacem cum Florentinis quomodo iniit.* 1392. B.
 — *Quam Uxorem duxerit.* 1386. B.

Jo. Galeacius Vicecomes Scaligerum Dominiis Verona & Vincentia quomodo spoliaverit. 1390. B.
 — Valentinam Filiam suam cui nupsit. ibid. C.
 Jo. Græcus Episcopus Placentia in cuius locum Pontifex Maximus substitutus fuerit. 1283. D.
 — Oculi, Pontificatu, vitâ à quo privatus. ibid.
 Joannes Henrici Imperatoris primogenitus ducit in matrimonium Vincislai Bohemorum Regis filiam unicam. 140. E.
 Jo. Huffius in Concilio Constantiensi quare combustus. 1404. D.
 Jo. Jac. Medicæus Accursinum Laudensem cum Cohorte Sfortianorum ubi & quomodo ceciderit. 1236. E.
 — Ad arma unde se converterit. 1147. C.
 — Adversus Boemos à quo & quare missus. 1571. B.
 — Animos Helvetiorum Rhetorumque in benevolentiam suam quomodo adduxerit. 1152. A.
 — Arcem Clavenna Oppidi per quem & quo Stragamate occupaverit. 1174. A. 1175. A.
 — Quomodo instruxerit. 1177. B.
 — Arcem Mussianam quomodo acceperit. 1159. B.
 — Assiduum apud quem & quare fuerit. 1150. D.
 — Astorem Vicecomitem cuius sollicitatione & promissis occiderit. 1160. D. 1161. A.
 — Astutia quâ in eum usus fuerit Francisc. Sfortia. 1165. F. 1166. A.
 — Asylum quod & ubi aperuerit, & quare. 1162. E.
 — Blandus amicis, ferox hostibus quantum fuerit. 1148. B.
 — Bono successu indignum quando & quomodo se prestiterit. 1555. E.
 — Carus & assiduum cui fuerit. 1150. D.
 — Castellum Mussium quomodo munierit. 1165. C.
 — Clavenna Arcem & Oppidum quomodo tentaverit. 1172. E.
 — Comum Oppidum quo presidio munierit. 1166. E.
 — Conatus ei summus qui fuerit. 1165. D.
 — Concessa ipsi à Sfortia qua fuerint. 1172. C.
 — Cujus Lacus Prefecturam acceperit. 1152. C.
 — Cur ad Lacum Larium exulatum iverit. 1147. F. 1148. A.
 — Dolum Moroni altero dolo quomodo eluserit. 1161. F.
 — Dubius ad Moroni mandata quantum & quare hesitaverit. 1160. C.
 — E flore Juventutis Mediolanensis quos exceperit, fovit & in armis habuerit. 1149. B.
 — Ei qui & quales se iunxerint. 1164. A.
 — Ejus animus ad res novas à quo compulsus. 1169. B.
 — Ex qua Gente oriundus fuerit. 1146. D.
 — Ex insidiis à quo petitus fuerit. 1147. D.
 — Expeditionem in Vulturenos quare susceperit. 1230. D.
 — Exilium suum quanto sanguine expiarit. 1151. C.
 — Fidelitatem quantam erga Fr. Sfortiam demonstravit. 1169. F. 1170. A.
 — Fines Rhetorum quomodo invaserit. 1168. C.
 — Gallorum Classis partem ubi & quomodo concrematus fuerit. 1152. B.
 — Gallum Tabellarium quare confoderit. 1149. F.
 — Gerardum Archianum cum tertiis copiis ad se missum ubi & quomodo exceperit. 1177. D.
 — Gonzaga quod ab eo negotium acciderit. 1235. C.
 — Gonzagam captivum quomodo fecerit. 1236. B.
 — Helvetiis quam gratus & acceptus fuerit. 1148. A.
 — Helvetios Mussii Oppidi obsidionem solvere quomodo coegerit. 1232. B.
 — Homines ad parendum quomodo coegerit. 1235. E.

— Honor quis novus cum ad virtutem erexerit. 1152. A.
 — Hortatus quomodo fuerit milites suos. 1164. C.
 — Hostes ei qui superfuerint. 1162. E.
 — In Cujus locum suffectus fuerit. 1152. B.
 — Inimicum quemdam suum quâ vi interemerit. 1147. F.
 — Infidias sibi à Rhatis structas quomodo evaserit. 1178. C.
 — Iter Rhetorum per Lacum Larium quomodo impedierit. 1167. C.
 — Latronum Cohortem ubi & quomodo diffuderit. 1155. A.
 — Leucum Oppidum quo presidio munierit. 1166. E.
 — Traditum ab eo Sfortia quibus conditionibus fuerit. 1288. A.
 — Loca qua circa Lacum Larium occupaverit. 1230. A.
 — Machinas Helvetiorum quomodo devolverit. 1232. C.
 — Mandata qua suis Legatis apud Franciscum I. Gallia Regem dederit. 1235. B.
 — Mater ejus qua fuerit. 1146. E.
 — Materiei Bellica Prefectus à quo constitutus. 1562. B. 1567. F.
 — Mattii Matrem, Fratres, Liberos quomodo habuerit. 1152. F.
 — Mattium quare luxerit. 1150. B.
 — Mediolanum ejus auspicio quomodo captum in Gallos fuerit. 1151. F.
 — Quot comitibus stipatus perrexerit. 1149. E.
 — Meram Annem quomodo coercuerit. 1177. B.
 — Milites Hispani eum quare secuti fuerint. 1230. A.
 — Militibus suis qualem se exhibuerit. 1164. B.
 — Militis convicia quomodo retulerit. 1158. E.
 — Militum suorum numerum unde auxerit. 1236. E.
 — Modestia ejus quanta. 1150. D.
 — Monita qua ad Sfortiam & Moronum miserit. 1156. C.
 — Morbonium Oppidum quomodo occupavit. 1231. B.
 — Moronus eum quâ de re tentaverit. 1160. B.
 — Mortis sue imperium ad quem ignarus detulerit. 1161. C.
 — Muneris ejus initium quod fuerit. 1152. D.
 — Mussiam Arcem & Leucum Oppidum Francisc. Sfortia quomodo dediderit. 1288. A.
 — Mussium Arcem quo dolo invaserit. 1162. A.
 — Natus ubi & quo anno fuerit. 1146. F.
 — Nuncios quare miserit ad Casarem Carolum V. & Ferdinandum Romanorum Regem. 1235. A.
 — Omnia in cuius gratiam agere videri voluerit. 1165. F.
 — Oppidum Clavenna ipse quomodo occupaverit. 1177. B.
 — Oratio ejus qua de re ad Mediolanenses. 1151. D.
 — — Milites suos. 1155. F.
 — Pater ejus quis fuerit. 1146. E.
 — Portum Herculis quando expugnaverit. 1581. B.
 — Prefectus tam misericors quam acerbus Victor. 1152. F.
 — Provinciam suam quare estimaverit. ibid. C.
 — Quanta Victoria auctor fuerit. 1182. C.
 — Quos casus gravissimè tulerit. 1237. C.
 — Rhatis quam gratus & acceptus fuerit. 1148. A.
 — Rhatos quare lacefferit. 1172. D.
 — — Sibi quomodo conciliaverit. 1168. F.
 — Segetes Leucum comportari quomodo curaverit. 1234. C.
 — Senas quando obsederit. 1577. D.
 — Sermonem qua de re cum Gerardo Archiano miscuerit. 1177. F.
 — Stationem suam ubi & quando habuerit. 1154. F.

- Jo. Jac. Medicus *Stipendia militibus suis unde hauriret.* 1170. A.
 — *Sub ejus infantie initio promissum quid prodigio fuerit ejus Parentibus.* 1146. F.
 — *Taurinum in Gallia Subalpina quo-cum obsederit.* 1551. D.
 — *Temeraria qua fuerit ejus industria.* 1159. B.
 — *Thegano suadenti partes Gallorum amplecti quid responderit.* 1171. D.
 — *Theganum Cohortium Rhaeticarum Praefectum sibi quomodo conciliaverit.* 1148. A.
 — *Tormenta Sfortianarum Leucam quomodo duxerit.* 1236. B.
 — *Triplebem quomodo occupavit.* 1168. C.
 — *Turnum Oppidum in Gallos quomodo expugnaverit.* 1154. E.
 — *Vallem Bergellensium quomodo excurrerit & populatus fuerit.* 1177. D.
 — *Triplebem totam quomodo depopuletur.* 1168. C.
 — *Vulnera gravissima quot a Paulo Panniano acceperit.* 1147. D.
 — *Vulneratus quo in praelio fuerit.* 1177. A.
 — *Ubi fuerit.* 1532. B.
 Jo. Jac. Trivultius a Ludovico Gallia Rege in Italiam quare missus. 930. B.
 — *Cremonam cujus nomine ingressus fuerit.* 1511. C.
 — *Mediolanensibus quare odiosus.* 1475. D.
 — *Mediolani qua timuerit.* 933. C.
 — *Rektor a quo nuncupatus.* ibid. C.
 — *Mediolanum quomodo dimiserit.* ibid. E.
 — *Navariam quare se receperit.* ibid. C.
 — *Qua via Italiam intravit.* 1509. D.
 — *Venetos ubi invaserit & prostigarit.* 1490. C.
 Jo. Jac. Tinctus qua morte obierit. 1564. A.
 Joannes Marchio Montisferrati invadit Mattheum. 113. E.
 — *Moritur.* 135. B.
 Jo. Maria Scotus *Jurisconsultus nude oriundus.* 1220. C.
 Jo. Maria Gibellinorum partes quomodo sectatus fuerit. 913. F.
 — *Illius Filia in matrimonium cui data.* 916. B.
 — *Imperium quomodo administraverit.* 913. F.
 — *Laudam Urbem tenere quomodo voluerit.* 916. B.
 — *Paterna hereditatis quam portionem obtinuerit.* 913. D.
 Jo. Maria Vicecomes *Dux Mediolani quos Rectores a Patre habuerit.* 1396. C.
 — *Antoniam Filiam Malatesta de Malatestis quando desponsaverit.* 1401. C.
 — *Ubi & quare occisus fuerit.* 1402. B.
 Jo. Mattius *Factionis Gibellina Caput ubi & quando fuerit.* 1148. A.
 Jo. Musonius *quando obierit.* 1594. E.
 Jo. Nobilis *Laudensis Episcopus Eugubinus quomodo factus fuerit.* 854. D.
 — *In Sanctorum numerum a quo relatus.* ibid. E.
 — *Inscriptio qua de eo occurrat.* ibid. F.
 — *Unde clarus.* ibid. A.
 Jo. de Pasqualibus *Suessanus Neapoli morte quare multatus.* 1569. C.
 Jo. Paulus *Anonio Lava ad deditionem hortanti quid responderit.* 942. A.
 — *Casarianos Laudam quomodo propulerit.* 943. A.
 — *Lauda a quo praefectus fuerit.* 942. D.
 Jo. Paulus *Ferrarius qua morte obierit.* 1564. A.
 Joannes *Pontifex coronatus a quibus fuerit.* 1275. B.
 — *E vinculis quomodo elapsus fuerit.* ibid.
 — *Imperiali Diademate quem insigniverit.* ibid.
 — *Omnibus probris quomodo contaminatus.* 1281. D.
 — *Scorta publice tenuit.* ibid.
 Jo. Pragensis *in Concilio Constanciensi quare combustus.* 1404. D.
 Jo. Rex *Boemia a quibus in Mastinum Scaligerum vocatus.* 1377. A.
 — *Controversiam cum Uxore ubi & qua de re habuerit.* 1378. D.
 — *Factiones Italicas pertasus rediit in Germaniam.* ibid.
 — *Italiam quare repetierit.* ibid. A.
 — *Vicarios suos Mutina quos constituerit.* 1377. A.
 Jo. Scrinarius *Apostolicus ad Caesarem a quibus & quare missus.* 1281. E.
 Jo. Simoneta *in Collegium Notariorum Cremona quando receptus.* 1459. B.
 Jo. Tudefis *ubi vulneratus.* 970. D.
 Jo. Vicecomes *Bellum Venetis quare moverit.* 1383. E.
 — *Quando obierit.* 1384. A.
 — *Victus ubi fuerit.* ibid.
 — *Vide Jo. Galeacius Vicecomes Nepos.*
 Jo. Vicontius *a quibus Archiepiscopus Mediolanensium factus.* 911. D.
 — *Haereditatem quos reliquerit.* 912. A.
 — *Loca qua dederit Galeacio Cognato suo.* ibid.
 — *Princeps Mediolanensium quomodo factus.* 911. F.
 — *Quando obierit.* 912. A.
 Jo. de Vignate *Placentiam in quem & quomodo recuperaverit.* 1402. A.
 Jo. Viniatus *anro quantum abundaverit.* 915. F.
 — *Captivus a quo & quomodo factus.* 919. D.
 — *Corpus ejus qua contumelia post mortem affectum.* 920. B.
 — *Hospitio ejus Lauda quis usus fuerit.* 917. A.
 — *In numerum Nobilium Venetorum quomodo adoptatus fuerit.* 915. A.
 — *Mediolanum quomodo frustra tentaverit.* 914. E.
 — *Placentiam Imperatorem & Pontificem Maximum quomodo exceperit.* 917. D.
 — *Quibus rebus a Casare Sigismundo ornatus.* ibid. C.
 — *Quis & quomodo Lauda Princeps factus fuerit.* 914. B.
 — *Ubi & quomodo obierit.* 920. A.
 — *Urbem Mediolanum quomodo petierit.* 919. B.
 Joannes XII. *Papa exauctoratur.* 23. F.
 Joannes XXI. *Papa non diu fuit.* 84. C.
 Joannes XXII. *Antipapa ad eum a quo Avenionem perductus.* 1376. C.
 — *Antipapam & Lad. Bavarum rursus ubi excommunicaverit.* 1374. D.
 — *Cui in Pontificatu Maximo successerit.* 908. D.
 — *Depositus Roma a quo fuerit.* 1372. B.
 — *Exauctorati ab eo qui & quare fuerint.* 1371. B.
 — *Excommunicati ab eo qui fuerint.* 1377. C.
 — *Fit Papa confirmatque priora Clementis sancita.* 204. C. 256. F.
 — *Incarcerari Antipapam ubi jussit.* 1376. D.
 — *Papa hostis Matthaei.* 115. F. 206. E. 230. D.
 — *Pisanos ab Interdicto a Sacris ubi liberaverit.* 1376. F.
 — *Regi Boemia quid recusaverit.* ibid. D.
 — *Sacra rursus quibus interdixerit.* 1379. B.
 — *Sacris quos & quare interdixerit.* 1370. D.
 — *Summus Pontifex quando & quo impellente creatus.* 1366. C.
 — *Ubi & quando obierit.* 1379. B.
 — *Vicecomites ubi & quomodo in gratiam receperit.* 1376. F.
 Joannes XXII. *auctor multorum tumultuum in Italia.* 209. A.
 — *Alias proponit res per Beltrandum.* 231. E.
 — *Conditiones pacis Matthaeo citato proponit.* 226. F. 228. A. 231. A.
 — *Favet Turrianis.* 257. E.
 — *Genuam obsidione liberare studet.* 223. C.
 — *Hostis Orthonis Vicecomitis Mediolanensium Ducis.* 257. D. 259. A.
 — *Ingenibus diris devovet Mattheum.* 232. D.
 — *Taxatur ob hoc facinus ipsis a Papistis.* 233. E. Joan-

- Joannes XXII. *vastat Italiam.* 234. D.
 Joannes XXIII. *Antipapa quando fuerit.* 917. A.
 Jo. de Zavarinis *Cantaber cujus suasu Gulielmum Principem Aurantiorum occidere voluerit.* 1662. F.
 Joanninus Cremonensibus *omnia sua bona Testamento quare reliquerit.* 1291. A.
 — *Quis fuerit.* 1290. E.
 — *Singulari certamine cum Henrico Filio Caesaris Henrici III. quare decertaverit.* ibid.
 Joannis Archiepiscopi, *Mediolanensium Principis VI. vita, facta, mors, sepultura & epitaphium.* 305. A.
 Joannis Baptistæ (Divi) *Equites Rhodo Insula à quibus & quando expulsi.* 1547. F.
 Joannis Jacobi Medicæi *breve Elogium.* 1142. B. 1145. F. 1146. A. 1147. C.
 Joannis Mariæ *Mediolanensium Principis XI. successio, parentes, educatio, vita, facta, conjugium, mors.* 324. F. 325. F. 326.
 Joannis Viclefi *Doctrina ubi damnata.* 1404. E.
 Jordana *Gens qua Familia.* 643. D.
 Josephus *Judeus laudatus.* 798. C.
 Joviorum *Familia oriunda unde fuerit.* 1215. F.
 — *Insigne ejus quod Gentilitium.* ibid.
 Iria *qualis fluvius?* 109. A.
 Irides tres & tres Soles *distincti ubi & quando visi.* 1611. E.
 Isabella Aragonensis *Jo. Galeacio desponsata Mediolani quâ pompâ & magnificentiâ excepta fuerit.* 1467. F.
 Isabella Fulca *procax & levis mulier.* 303. D.
 Isabella Gonzaga *Vidua Francisci Ferdinandi Davali ubi & qua morte obierit.* 1688. A.
 Isabella Valefia *Uxor Philippi IV. Hispaniarum Regis quomodo obierit.* 1608. C.
 Isabella Virtutum *Comitissa Uxor Galeacii quando obierit.* 1388. C.
 Itali *ad sua excidia quomodo sategerint.* 697. F.
 — *Gallos quantum oderint.* 1448. C. 1149. E.
 — *Milites unde culpandi fuerint.* 703. E.
 Italia *à quibus multa passa fuerit.* 715. A.
 — *Appellata quomodo ab Osiride fuerit.* 809. C.
 — *Dicta à Jano quomodo fuerit.* 803. F.
 — *Epidemiâ sarsiente fere tota quando laboraverit.* 1463. B.
 — *In Regiminis discrimine quando maximè versata fuerit.* 727. A.
 — *Indignam quomodo se prestiterit qua aliis, ut olim, dominaretur Gentibus.* 770. D.
 — *Nomina qua sortita fuerit.* 809. E.
 — *Orientali Imperio quomodo restituta.* 718. A.
 — *Originem à quibus duxerit secundum Trojum Pompejum.* 770. D.
 — *Se ipsam devorandam exteris Gentibus quomodo tradiderit.* 701. C.
 Italiae *Agros Gothis suis quomodo dividerit Theodoricus.* 705. D.
 — *Arx qua Pars olim fuerit.* 594. D.
 — *Calor tantus unde imminet.* 584. C. 585. A. 586. A.
 — *Et precipuè in ejus Orientali parte.* ibid. C.
 — *Civitates quomodo administrata.* 40. C.
 — *Civitatum instaurationi quomodo studuerit Theodoricus.* 706. B.
 — *Continentis qua discrimina.* 583. F.
 — *Descriptio.* 583. B.
 — *Divisio.* ibid. B. 826. B.
 — *Dominium inter quos divisum.* 1280. A.
 — *Exarchus quis sub Justino II. Imperatore Constantinopolitano.* 727. B.
 — *Excidiis qua prima causa?* 691. B. 692. B. 693. B.
 — *— Secunda.* 693. E.
 — *— Tertia.* 694. C.
 — *Excidium quando & quare contigerit.* 691. B. 692. B. 693. B.
 — *Fata & direptiones.* 12. E. 14. E. 15. B. 22. B.
 — *Grave damnum unde illatum.* 1461. B.
 — *Liberatio ab illis.* 13. C. 36. F.
 — *Mala qua & quomodo creverint.* 733. E. 734. C.
 — *Origo splendida quomodo extiterit.* 790. C. 801. A. 803. E.
 — *Partem Transpadanam quomodo dividerit Ptolemaus.* 817. A.
 — *Partis Circumpadana Descriptio.* 594. F.
 — *Plaga Plaga confestim quomodo addita fuerit.* 697. B.
 — *Qua à Genserico Vandalorum Rege illata.* 696. E.
 — *Unde illata.* 693. E.
 — *Principes Societatem contra Carolum VIII. Gallia Regem quomodo & quare inierint.* 927. D.
 — *Principum solertia in socordiam & imprudentiam mutata excidium ejus quomodo praeceperit.* 694. C.
 — *Quiescente ab exteris intra se quomodo tumultuata.* 697. C.
 — *Res quibus vicissitudinibus consumpta fuerint.* 696. F.
 — *Status qui sub Theodorico Gothorum Rege.* 704. E.
 — *Sub Justino Secundo, Imperatore Constantinopolitano.* 727. A.
 — *Situs quis?* 826. A.
 — *Subactio à Gothis mirabilis in quibus videatur.* 695. A.
 — *Tam Meridionali quam Orientali Parti qua communia.* 588. C.
 — *Terra-Motibus quando concussa.* 1382. D. 1449. D. 1456. E. 1460. D. 1493. C.
 — *Trans-Apennina Partem qui Populi incolant.* 826. E.
 — *Variarum Regionum Reges à quibus olim constituti.* 816. A.
 — *Urbium & Populorum status antiquus.* 622. C.
 Italianus *à quibus & quomodo captus.* 1432. E.
 — *Periculum quod incurreret.* 1435. C.
 — *Prostrigati ab eo qui Venetorum fuerint.* 1433. B.
 — *Vulneratus ubi fuerit.* 1441. B.
 Italicarum *urbium Caesari stipendiariarum arbitrium & potestas, mortuo Imperatore, per omne interregni tempus, vindicatis sibi Papa.* 195. A. 204. C.
 Italos *in Burgundia Captivos quomodo redemerit Theodoricus.* 707. B.
 Jubentius *quis?* 680. E. 683. A.
 — *Quando eum obiisse scribatur.* 683. C.
 Jubilæum *à Clemente VI. Pont. Max. quando concessum.* 1382. D.
 Judex *Campi quis fuerit.* 746. B.
 — *Quidam à Sardinia Insula Regiam Dignitatem à quo emerit.* 1003. C.
 Judices *Trumellini unde ita dicti.* 642. C.
 Judicium *quod Constantini Romani Pontificis inter Ticinensem & Mediolanensem Ecclesiam.* 690. C.
 Jugera *Lanaeti Promonterii quanti venundentur.* 1216. C.
 — *Revelata quid sit.* 1026. A.
 Jugorum *Alpinorum ampla Descriptio.* 1173. A.
 Jugum *quid dicatur ab Ezechiele Propheta.* 623. E.
 Julianus *à quo Martyrio affectus.* 847. F.
 Julianus *Marianus-Physicus & Astrologus quando obierit.* 1670. C.
 Julianus *de Medicis ubi & à quo occisus.* 1462. D.
 Julianus *Medicæus factus Dux Mutina &c. quam Uxorem duxerit.* 1512. D.
 Julianus *Vir perquam maximè conspicuus quando obierit.* 1665. E.
 Julius II. *Anathemate Venetos quando percusserit.* 1482. C.
 — *Bellum Duci Ferrariae quare moverit.* 1487. B.
 — *Benivolios quomodo excommunicaverit.* 1498. D.
 — *Bononiensibus Sacra quare interdixerit.* 1491. D.
 — *Cardinales quos & quare creaverit.* 1490. D.
 — *Christianissimi Titulo Regem Gallorum privare quando & quare voluerit.* 1500. E.

- Julius II. *Duces ejus Venetos ubi profligaverint.* 1484. B.
 — *Ferraria Ducem quare excommunicaverit.* 1487. B.
 — *Florentinis bellum quare indixerit.* 1491. E.
 — *Fœdus cum Rege Gallia ubi & quare renovaverit.* 1484. E.
 — *Quare & quibuscum inierit.* 934. D. 1481. D. 1482. B.
 — *Genua potiri quomodo voluerit.* 1487. B. 1490. D.
 — *Genua Ducatu expellere Jo. Fulgosium quare voluerit.* 1500. E.
 — *Hispanos quorum ope Italiâ expellere voluerit.* ibid.
 — *In Regem Gallia Fœdus quibuscum percusserit.* 1491. F.
 — *Indignatus quomodo in Regem Gallia fuerit.* 1486. F.
 — *Inducias cum Rege Gallia quomodo recusaverit.* 1488. E.
 — *Joannem Albretum Regno Navarra quomodo exauctoraverit.* 1500. C.
 — *Legati ejus Oppida qua in Venetos recuperaverint.* 1484. B.
 — *Mirandulam quomodo receperit.* 1690. B.
 — *Pacem quo procurante tentavit cum Rege Gallia.* 1488. C. 1491. B.
 — *Pisanis &c. Sacra quare interdixerit.* 1491. E.
 — *Pontifex Maximus quando factus.* 1478. B.
 — *Quando & quo morbo obierit.* 1500. F.
 — *Quis Pontifex fuerit.* 758. C. 934. C.
 — *Regem Gallia &c. quare excommunicaverit.* 1498. E.
 — *Senas Urbem à quo & quare emerit.* 1500. C.
 — *Suitenses quo insigni Titulo condecoraverit.* 1498. F.
 — *Venetos quibus procurantibus in gratiam receperit.* 1486. F.
 Julius III. *Jubilæum Roma quando celebraverit.* 1572. C.
 — *Octavio Farnesio bellum quare indixerit.* 1573. B.
 — *Parmam cui dimitti jufferit.* 1572. C.
 — *Pontifex Maximus quando creatus.* ibid.
 — *Quando obierit.* 1580. D.
 — *Regi Gallorum quando adhaferit.* 1574. A.
 — *Romam adversus quos maniri jufferit.* 1576. E.
 Juris Communis Scientia quantum necessaria. 724. D.
 Jus qui habeant sibi Regem constituendi. 718. D. 719. A.

K.

- K**ALENDARIVM à quo & quando renovatum. 1661. A.
 Κοιμητήριον varia Synonyma. 406. E. 408. D. 427. B.
 — *Mediolanensium recensio.* 411. A.
 — *Origo.* 407. A.
 — *Usus & locus.* ibid. B.

L.

- L**ABARVM quid significet. 375. E.
 Labor Tritura quomodo & à quibus peragatur in Laumellina Regione. 647. D.
 Labruscæ vindemia laus à quibus & quando celebratur. 651. F.
 Lacteus Amnis unde conspicuus. 1220. D.
 — *Aqua ejus qua natura.* ibid. E.
 Lacus Benacus hodie quomodo dictus. 876. D.
 Lacus Comensis unde fiat. 660. B.
 — *Flumen quod illum præterlabatur.* ibid. B.
 — *Olim quomodo dictus.* ibid.
 Lacus Larii Descriptio. 1203. E. — 1224. A.
 Lacus Major ubi situs. 660. C.
 — *Olim quomodo dictus.* ibid.
 Lacus Montis Acuti olim quomodo dictus. 661. A.

- Lævi Ligures. Eos antiquos Accolas Ticini Oppidi fuisse. 613. E.
 — *Cur ita dicti.* 611. B.
 — *Liberos semper fuisse.* 626. E.
 — *Oriundi unde fuerint.* 629. E. 631. B.
 Lævorum Ligurum amicitia cum Romanis quando contracta. 627. D. 628. A.
 — *Dominium quousque se extenderit.* 626. F.
 — *Fides in quibus quam maximè emiserit.* 635. B.
 — *Populus quam antiquissimus fuerit.* 610. B.
 — *Qua Sedes.* 603. D. 609. F.
 Læumellina Regio cujus sit Ditionis. 640. A.
 — *Descriptio Castellorum & Nobilium ejus Familiarum.* ibid. C.
 — *Ejus qui fines & limites.* ibid.
 — *Id Nominis unde sortita.* ibid.
 — *Messis ejus quam varia & copiosa.* 647. A.
 — *Oppida ejus qua?* 640. B.
 — *Pagi ejus qui?* ibid.
 — *Solum ejus quod?* 657. B.
 — *Unde ita dicta.* 633. B.
 Læumellinates Apros captare quomodo soleant. 653. D.
 Læumellinum vinum cujus sit saporis & odoris. 652. A.
 Læumellum Oppidum à quibus & unde dictum. 633. B.
 Lambertini Bononiâ puls. 89. C.
 Lambertinorum Florentia Familia à quo descendat. 1279. D.
 Lambertus Viniatus Nobilis Laudensis ad quid à Frid. Barbarossa Prefectus. 878. D.
 Lambrus Amnis unde effluat. 661. A.
 Lampetra formâ exiguâ quomodo & ubi inveniatur. 662. C.
 Lanaetum Promontorium in Lario Lacu quam effigiem exhibeat. 1216. C.
 Lancea quâ Imperator Constantinus in bellis usus fuerit. 1280. C.
 — *Quâ Christi Latus Dextrum confossus à quo recuperata.* ibid.
 Landa Quis? & unde Insignis? 1562. B.
 Landriacum qui locus & ubi occurrat. 1067. D.
 Landolphus à quo Praesul Cremona factus. 1285. B.
 — *Cremonâ à quibus & quare ejectus.* ibid. D.
 — *Et mox restitutus.* ibid. E.
 — *Palatium quod Cremona construxerit.* 1285. D.
 Lardiragus qui locus. 1066. E.
 Larii Lacus Descriptio. 1203. — 1224.
 — *Ejus quam piscos finis.* 1219. B.
 Larius Lacus à quibus Larius nuncupatus fuerit. 1209. A.
 — *Angustior ubi sit.* 1215. B.
 — *Fluvius Abdana cum efficit, vel saltem auget.* 1209. B.
 — *Littora ejus unde rursus curvantur.* 1215. B.
 — *Unde Littora ejus cuncta, & navigantium cursus despectare liceat.* 1216. D.
 Latini & Græci de Religione, ubi, & quomodo consenserint. 1441. C.
 Latitudo & Longitudo qua Agri Cremonensis. 742. E.
 Latrones dicti Cingari quantum terrorem in Gallia Cisalpina incusserint. 1634. D.
 Latronum ingens manus ubi substiterit. 1657. D. 1671. B.
 Lauda vel Laus indifferenter dicta. 1034. C. 1039. D.
 — *Nova ubi constructa.* 857. F. 863. C.
 — *Qua ejus Forma.* 870. C.
 — *Vide cætera in Laus Pompeja.*
 Laudensi in Concilio qui examinati fuerint. 994. D.
 Laudensium Templum S. Christophori & festum ejus. 553. A.
 Laudis & Laudensium obsessio, expugnatio & dura servitus. 32. A. 56. B. 82. A.
 — *Deditio.* 99. C. 168. B. 169. A.
 — *Depredatio.* 98. B.

Lau-

- Laudis & Landensium pugna contra Mediolanenses. 95. A.
 Lavernagola qui locus? 1066. F.
 Laurentius Medicæus Dux Florentia à quo factus. 1511. F.
 Laus aut vituperatio in quibus non ponenda. 813. E.
 Laus Pompeja acriter à Mediolanensibus frustra sentata. 869. C.
 — Aliter quomodo dicta. 845. A. 846. D.
 — Antiquitas ejus quanta. 845. A.
 — Bella intestino defungitur. 886. D.
 — Cesariani eam in Gallos quomodo occupaverint. 938. E.
 — Carolo V. Rom. Imperatori quomodo se subjecerit. ibid. B.
 — Condità à quibus & quando credatur. 845. B. 846. C.
 — Damnum gravissimum à quibus & quando passa. 891. D.
 — Dicta unde sic fuerit. 846. E.
 — Eam qui sibi subjecerint. 1343. D.
 — Eò quare petierint Duo Cardinales. 965. C.
 — Expugnata à quibus fuerit. 894. F.
 — Franciscus Sfortia in eam quomodo se receperit. 941. D.
 — Galli eam quomodo occupaverint & communicerint. 939. B. 1530. C.
 — Herodum Joannis Vicontii cui obvenerit. 712. B.
 — Helvetii qui illam oppresserint. 937. D.
 — Illuc quando petierit Gregorius X. Pont. Max. 895. C.
 — Imperio Philippi Maria quandiu paruerit. 920. D.
 — In eam Joannes XXIII. Pont. Max. & Romanorum Imperator quare convenerint. 917. A.
 — In Gallos à quibus occupata. 1169. A.
 — In potestatem Philippi Maria quomodo devenit. 919. F.
 — Incendium ibi unde contigerit. 873. F. 992. E. 997. E.
 — Inscriptio qua de ea occurrat. 846. B.
 — Interdicto quando, à quo & quare subiecta. 891. C.
 — Jure Colonia Latina quando donata. 847. B.
 — Ludovicus Vesterinus eam quomodo liberaverit. 941. A.
 — Martino Turriano quando & quomodo se subjecerit. 893. F.
 — Maximiliano Filio Lud. Sfortia quomodo se subjecerit. 934. D.
 — Murus à quo inceptus. 988. B.
 — Nova ubi condita. 857. F. 863. C.
 — Obsessa quando & à quibus fuerit. 894. D. 1449. A.
 — Occupata quomodo fuerit ab Alvisano. 936. A.
 — Ortus ejus ad quos à Plinio relatns. 846. A.
 — Per contentiones quantum passa maxime fuerit. 892. E.
 — Pompeja à quo cognominata. 847. B.
 — Pontifici Maximo à quo tradita fuerit. 908. E.
 — Principi Mediolanensium quando & quomodo subiecta. 911. B.
 — Quem exitum habuerit. 857. F.
 — Republica Veneta se subicere quomodo voluerit. 921. D.
 — Reliquia S. Danielis qua Pompa translata fuerint. 922. B.
 — Restaurata à quo fuerit. 849. D.
 — Romanis quantum arriserit. 847. B.
 — Territorium ejus unde celebre.
 — Tertium cui se subjecerit. 913. B.
 — Ubi sita. 664. C. 858. A.
 — Veneti eam cujus nomine se velle tenere testati sint. 941. B.
 — Laudes à quo Civitate Romana condecorati. 847. B.
 — Agrum Mediolanensem quomodo populati sint. 896. E.
 — Alexandrum legitimum Pontificem Maximum quomodo agnoverint. 881. F.
 — Ambrosium Arlunum admittere à quo coacti fuerint. 852. E.
 — Auxilium in qui obtulerint. 900. A.
 — Beatricem Uxorem Frid. Enobarbi quomodo exceperint. 975. D.
 — Bellis à Cremonensibus quomodo impliciti. 855. B.
 — Bello à quibus & quare petiti. 879. F. 1005. E.
 — Bonum omen iis cuius rei pluvia fuerit. 969. B.
 — Cesar eos unde laudaverit. 166. E. 868. C. 984. D.
 — Captivi qui facti à Mediolanensibus fuerint. 668. F. 985. D. 991. C.
 — — A Placentinis. 992. A.
 — Cassonum Turrianum Laudam quare acciverint. 896. B.
 — Composita eorum turba à quibus fuerint. 895. B.
 — Confederari cum aliis Gallia Populis quomodo & adversus quem coacti. 1312. A.
 — Cremonensium qua erga eos gratitudo. 855. C.
 — Dignitas Episcopalis iis quomodo & à quo restituta. 893. C.
 — Diploma Apostolicum quod, quare & à quo acceperint. 884. A.
 — Dispersio eorum per varias urbes unde contigerit. 862. C. 956. C. 964. C. 1039. F.
 — Eos Mediolanenses quomodo multaverint. 857. E. 862. B.
 — Episcopi Principum Imperii Romani Titulo à quo condecorati fuerint. 885. D.
 — Excommunicati quare fuerint ab Alexandro Pontifice. 868. A.
 — Facultas cudenda monetæ iis à quo concessa. 891. C.
 — Fidem Christianam à quo acceperint. 847. D.
 — — Suam cui juramento addixerint. 895. B.
 — Frid. Barbarossa quod donum & per quem obtulerint. 860. C. 956. E.
 — Fugati à Mediolanensibus ubi fuerint. 989. C.
 — Henrico Casari se submittere quomodo coacti. 907. B.
 — Homines duo humili conditione quid pro patria in Concilio Constanciensi egerint. 858. E. 953. D.
 — In Pontificis Romani gratiam quomodo redintegrati. 893. C.
 — In qua Tribu descripti. 847. B.
 — Incommodis quantum & quare afflicti. 939. B.
 — Junctos Cremenses & Mediolanenses suis muris quomodo expulerint. 866. F.
 — Juramentum quod Mediolanensibus prestare voluerint. 861. D. 964. E.
 — Juris-jurandi Religione erga Jo. Mariam à quo exempti. 914. A.
 — Jus-jurandum Mediolanensibus prestare quare recusaverint. 862. B.
 — Loca qua Mediolanensium depopulati fuerint. 899. F.
 — Mediolanenses quos captivos fecerint. 868. F. 897. A.
 — Mediolanensibus urbem suam dedere quomodo coacti. 856. D.
 — Milites XIV. à quibus capti. 995. A.
 — Morbis, imò & morte quomodo afflicti. 967. A.
 — Nobiles Urbe Laudà quare exiverint. 856. B.
 — Nova Turba apud eos unde exorta. 894. B. 895. B.
 — Obsessi à Friderico II. unde fuerint, & ad conditionem compulsi. 890. E.
 — Odium à Brixienfibus in eos quare conceptum. 855. C.
 — Opera qua ab illis in destructione urbis Mediolanensium fuerit collata. 875. C. 1309. C.
 — Pacem cum federatis Longobardia Civitatibus quibus conditionibus fecerint. 880. C. 1006. C.
 — Pax inter eas ipsas quando & quomodo facta. 893. B.

- Laudenses. *Perfugium eorum quod fuerit.* 939. C.
 — *Perpetuos se Mediolanensium hostes unde declaraverint.* 852. E.
 — *Perterriti à Mediolanensibus unde fuerint.* 964. E.
 — *Pizighitonis ad Castrum omnes unanimiter quare confugerint.* 966. D.
 — *Post à se expugnatam Cremam à Frid. Anobartbo quid acceperint.* 981. E.
 — *Præfetti ad quod jus-jurandum adacti.* 892. A.
 — *Respublica eorum à quibus jussu Friderici II. administrata.* 891. C.
 — *Romanum Oppidulum ac Castellum quomodo expugnauerint.* 902. C.
 — *Sacris Ecclesiasticis à quo & quare interdicti.* 1341. D.
 — *Se se Mediolanensibus dedere quomodo coacti.* 923. A.
 — *Strages eorum quanta facta ad Ollium Amnem.* 855. C.
 — *Urbem suam quare munierint.* 870. B.
 Lautrechus a Francisco I. Gallia Rege Venetis quare concessus. 936. F.
 — *Galliam quare repetierit.* 938. D. 1155. C. 1526. A.
 — *In Italiam à Francisco I. quare missus.* 942. B.
 — *Mediolanum quare se receperit.* 1151. A.
 — *Rerum Summam Galliam petens cui commiserit.* 1155. C. 1526. A.
 Legati Caesaris & Regum Gall. Lusit. & Polon. eorumque Theologi Viri celebres Tridentum quando acceperint. 1494. F. 1595. A.
 Leges Longobardorum quas in scriptis redegerit. 743. D.
 Legio Rapax qua & unde ita nuncupata. 1265. B.
 Legum Ordo componi quomodo debuisset. *ibid.* B.
 Lennum unde memorabile. 1216. C.
 Leo de gente Peregorum Archiepiscopus Mediolanensis. 52. A.
 — *Moritur in exilio.* 248. E.
 — *Optimatum fautor.* 52. B. 68. B.
 Leo ex Ære Orthonis quando positus super Turre Altiore Civitatis Cremona. 1350. B.
 Leo gemebundus ad pedes Herqis Gallici ubi & quare se prostraverit. 1269. F.
 Leo Medicæus Cardinalis quis Vir fuerit. 758. C.
 Leo Pontifex Rom. Attila feritatem quomodo compescuerit. 695. E. 848. D.
 Leo Pontifex & Cæsar quod & in quos fœdus percussent. 1150. C.
 Leo Romanus à quo post multas plagas incarceratus. 1272. A.
 Leo III. quem Rom. Imperatorem in Occidente declaraverit. 851. F.
 Leo VII. à quo & quando Summus Rom. Pontifex electus fuerit. 1282. A.
 Leo X. Cardinalem quem creaverit. 1501. B.
 — *Cardinales XXXI. quando creaverit.* 1518. A.
 — *Christianos Principes ad Turcis bellum inferendum quando invitaverit.* 1508. C.
 — *Cremonensibus Sacra quare interdixerit.* 1522. C.
 — *Cum Rege Gallie fœdus quando percussent.* 1511. E.
 — *Ducem Ferraria quare excommunicaverit.* 1522. E.
 — *Fœdus adversus Gallos quibuscum percussent.* 1503. D.
 — *Gallia Regi qua concesserit.* 1512. A.
 — *In eum qui Cardinales conspiraverint.* 1517. B.
 — *Inducias inter Principes Christianos procurare quare voluerit.* 1508. C.
 — *Indulgentias quas publicari jussit.* 1517. A.
 — *Julianum Fratrem suum quem Ducem creaverit.* 1508. D.
 — *Laurentium Medicum Nepotem suum ubi constituerit Ducem.* 1511. F.
 — *Martinum Lutherum &c. quando & quare excommunicaverit.* 1519. D.
 — *Mutinam à quo & quomodo obtinuerit.* 1508. D.
 — *Per biennium fœdus cum Rege Gallie firmat.* 1517. B.
 — *Pontifex Maximus quando creatus.* 1500. F. 1501. A.
 — *Quare Franciscum Mariam de Rupere excommunicaverit.* 1511. F.
 — *Quibuscum adversus Turcas fœdus pepigerit.* 1518. B.
 — *Sfortie quid dederit pro receptione Placentie & Parma.* 1501. D.
 — *Suitensibus quomodo adhaerit.* *ibid.* A.
 — *Ubi cum Rege Gallie convenierit.* 1512. A.
 Leo Præsul Mediolanensis urbe ejicitur & in eam rursus recipitur. 58. E.
 Leodrisii perfidia. 299. F.
 — *Pagna cum Luchino & Adio.* 300. B.
 Leontii in Sicilia Terra-Motus quando contigerit. 1610. E.
 Lepusculos quomodo rapiat Vulpes. 654. B.
 Leucum Oppidum qui tenuerint. 1152. B.
 — *Ejus descriptio.* 1221. E.
 Levitas Græcorum quantas mendaciorum nebulas excitarunt. 820. D.
 Liberalitas Romanorum in Ligures quanta. 607. C.
 Liberi & sui juris Populi quotupliciter dicantur. 622. C.
 Libertas Italicarum Civitatum imminui quando coeperit. 625. C.
 — *Pristina in multis Italia Populis quandis remanserit.* 626. C.
 Libertatem suam quomodo recuperaverint Genenses. 1497. C. 1503. C.
 Librilia que instrumenta Bellica. 1090. C.
 Libui unde Oriundi. 631. A.
 Libuorum Sedes. 628. C.
 — *Salliorum Sedes.* 603. E.
 Libuos Boji infectis armis quare petierint. 627. D.
 Liciniforum Orobiorum Oppidum quod fuerit. 827. D.
 Ligur quis & à quo oriundus. 812. B.
 Ligures longevi quare & quomodo fiant. 605. D.
 — *Maritimi quanta fide eniteant.* 606. E.
 — *Montani in socios quanta fide stabiles.* *ibid.*
 — *Nomina quot sortiti fuerint.* 812. D.
 Liguria que olim Regio dicta fuerit. 604. B.
 Liguria Diviso. *ibid.* F.
 — *Partes quoad Aëris temperiem inter se quomodo differant.* 605. C.
 — *Partium Situs.* 604. F.
 — *Termini qui?* *ibid.* E.
 Liguriam planam quomodo exhausserit Theodoricus. 705. E.
 Ligurom antiquitas unde pateat. 604. D.
 — *Lævorum antiquitas qua fuerint Sedes.* 609. F.
 — *Nomen unde ductum?* 604. E.
 — *Salviorum sive Salliorum Sedes.* 606. A.
 — *Eorum Elogia.* 608. B.
 Lilia Insignia Gallorum unde & quomodo fuerint dejecta. 1525. E.
 Limissa Urbs Insula Cyprî quande & quandis Terra-Motu concussa. 1641. A.
 Limites qui & quomodo positi inter Cremenses & Cremonenses. 1293. C.
 Linarii Operatores ab Italis quomodo nuncupentur. 649. D.
 Linconis Mons quam altus. 1219. A.
 Linguam Hebræam Græcâ esse longè antiquiorem. 786. B.
 Linguas quot post Diluvium fuisse credantur. 804. D.
 Lini preparandi ars quam operosa. 649. C.
 — *Oleum ex ejus semine quomodo fiat.* 650. B.
 — *Semen ad quotuplicem usum destinatur.* *ibid.* A.
 — *Terra quomodo mandetur.* *ibid.*
 Linorum differentia unde dignoscatur. 649. A.
 Linum quod plaris in Italia æstimetur. 648. F.
 Linus successor Petri Apostoli unde oriundus. 1263. B.
 Litteras ad Theganum quare miserint Rhati. 1178. E.
 Lit-

- Littora Hollandia &c. quanta damna passa sint ex Oceani inundatione. 1640. E.
- Livii de Liguribus quod Testimonium. 607. B.
- Locarnas (Simo) quid fecerit? 263. E. 264. C.
- Eius oratio. 265. C. 268. B.
- Locarnensis (Simo) Mediolani in ferrea cavea conclusus acerbissime cruciatur. 83. B. 261. E.
- Est ab Orthonis partibus. 88. A.
- Fines Mediolanensium depredatur. 83. F.
- Locus dictus Infirmaria qui olim fuerit. 1131. A.
- Locus qui aptior venationi in tota Europa. 652. F. 653. A.
- Locutæ grave damnum fructibus ubi intulerint. 1538. C. 1660. D.
- Locutarum innumera multitudo Galliam Cis-Alpina quando ingressa. 1385. C. 1461. C. 1463. B. 1560. F.
- Lodelana pro quo dicta. 1058. D.
- Lombardia id nominis quando sortita sit. 1057. F.
- Lombardiæ horreum qua Regio dicatur. 1121. F.
- Vide cetera in Longobardi &c.
- Longinus Exarchus primus à quo constitutus. 850. A.
- Italia Prefectus à quo factus fuerit. 726. A. 727. A. 1268. E.
- Italici Regiminis expers quantum fuerit. 727. B.
- Longitudo & Latitudo Agri Cremonensis. 742. E.
- Longobardi à Prefectis Barbarossa quomodo habitii. 878. B. ibid. F.
- A quo & quare ex Italia dimissi. 617. B.
- A Romanis quam bonorum partem exegerint. 732. B.
- Bona qua in Pontificem Romanum contulerint. 773. C.
- Cui sese dederint. 766. C.
- Deo pro adventu suo in Italiam vota quomodo solverint. 727. D.
- Equarum armenta quibus in locis constituerint. 732. F.
- Equitatu quantum valuerint. ibid. E.
- Equites à quo & quare Italiâ exire coacti. 617. B.
- Felices quandiu fuerint. 741. E.
- Gallos ex Italia ubi expulerint. 731. F.
- Italiam quando petierint. 726. F. 1268. E. 1269. A.
- Labare quando cœperint. 761. B.
- Laudantur. 19. D. 41. D.
- Laudem Pompejam &c. quando expugnarint. 851. A.
- Mediolanum accedunt & ad deditionem compellunt. 727. D. ibid.
- Pannoniam & Italiam vastarunt. 15. B. 16. D.
- Papiam petunt, obsident, & recipiunt. 727. E. 728. C. 851. A.
- Per Regnum suum in Italia qua & quanta profecerint. 771. F.
- Populi qui ab iis in Pannonia deleti fuerint. 726. E.
- Quales erga eos quibuscum pacificè degerent. 732. B.
- Qui Populi & unde orinndi. 725. A. 726. B. 850. D.
- Quo jure Regno potiti sint. 719. D.
- Quo milite usu fuerint. 733. A.
- Quorum ducem pristinas sedes reliquerint. 850. E.
- Quosnam Reges habuerint. 16. B.
- Sedes ubi fixerint. 727. C.
- Societas qua fuerit inter eos. 732. A.
- Tacitus eos quomodo nominaverit. 743. E.
- Veram Religionem quando & quomodo amplexi fuerint. 734. D.
- Unde ita dicti. 726. C.
- Longobardia describitur. 21. A.
- Qua Regio & a quibus ita appellata fuerit. 772. C.
- Longobardiæ Civitates fœdus inter se qua inierint contra Casarem Frid. Barbarossam. 879. A. 882. A. 889. A.
- Civitates ut & vicinarum Regionum fœdus inter se quare inierint. 888. E. 889. A.
- Longobardiam quando tenuerint Etrusci. 845. D.
- Longobardorum Collegium Lutetia à quo constructum & unde sic nuncupatum. 772. E.
- Cura in quo vixerit. 732. D.
- Duces quid Regi pependerit. 733. A.
- Fortuna-ne an casu Regnum in Italiam introductum. 732. A.
- Leges quis in Scriptis redegerit. 743. D.
- Militum robur ab Italiâ quare deduxerit Carolus-Magnus. 768. E.
- Reges qua Tributa exegerint. 733. A.
- Regimen per decennium sub quibus fuerit. 731. E.
- — Quale fuerit. 732. A.
- — Quandiu duraverit. 768. C.
- Regni qui & quando finis extiterit in Italia. 19. C. 768. C. 1199. D.
- Regnum labare quando cœperit. 742. A.
- — Transit ad Bavaros. 17. B.
- Variatio in regimine quid indicaverit. 732. C.
- Longobardos in Italiam quis appellaverit. 726. A. 850. C.
- Quo nomine designaverit Tacitus. 748. E.
- Regum pietas. 442. A.
- Sedes & domicilium fuit Ticinum. 20. D.
- Longolæ vici in agro Bergomate εἰς τοὺς. 517. D.
- Lopianæ Virgines sacra pudicitiam suam quomodo tueantur. 1223. A.
- Lotharingia qua Regio dicta. 1274. D.
- Imperio à quo unita. 1280. C.
- Lotharii Imperatoris facta? 32. E.
- Lotharius aliter quomodo dicendus. 1028. F.
- Quis fuerit Imperator. 1029. A.
- Lotharius a quo Italia Rex constitutus. 1274. B.
- Imperium ei quomodo obtigerit. ibid. D.
- Mediolani quando obierit. ibid. E.
- Monasterium ubi & quando ingressus fuerit. ibid. D.
- Lotharius Brixianum (Sanctum) in Cremonenses quomodo occupavit. 1298. D.
- Cadaver ejus ubi translatum & sepultum fuerit. ibid. E.
- Casar cujus opera fuerit electus. 1296. E.
- Competitores ejus in Imperio qui fuerint. ibid. A.
- Coronatus Mediolani à quo fuerit. 1279. D.
- Cremonenses quare damnaverit. 1298. B.
- Episcopum Mediolani Archiepiscopum quomodo creaverit. 1279. D.
- Ex Germania in Italiam à quo & quando accersitus. 1298. A.
- Fœdus cum Venetis quando percussisset. ibid. C.
- Genuenses & Pisanos belligerantes inter se ubi & quomodo composuerit. 1297. D.
- Germaniam, diffusus viribus suis, quando repetierit. ibid. A.
- Oppidum quod in Agro Cremonensi adificaverit. ibid. E.
- Papienses in protectionem suam quomodo receperit. 1298. B.
- Roma, à quo & quando Imperator coronatus. ibid. C.
- Ruglerium Normanum in Italia quando debellaverit. 1297. F.
- — Unde expulerit. 1298. C.
- Solus in Imperio quomodo remanserit. 1297. F. 1298. A.

- Lotharius Soncinum in Agro Cremonensi quomodo occupaverit. 1298. D.
 — Ubi & quo Imperii anno occubuerit. ibid. E.
 Lovanium in Brabantia unde inundatum. 1623. F.
 Luca diripitur ab Ugutione. 193. C. 194. A. 205. B.
 — Conjurat contra Ugutionem. 211. B.
 — Obfertur à Marco Florentinis. 297. E.
 Lucemburgum in Ducatum à quo erectum. 1357. D.
 Lucenles à servitute quomodo liberati. 1415. A.
 Lucerius à quibus Romanorum Imperator electus. 697. E.
 Luchini Mediolanensis Principis V. vita & facta. 300. D. 301. D.
 — Facta, conjugium, liberi & mors. 302. F. 303. A.
 Luchinus Vicecomes Cremonam in sui & fratris potestatem quomodo redegerit. 1381. A.
 — Incarcerari quos & quo impellente jufferit. 1382. A.
 — Latitiam quantam & unde perceperit. 1380. B.
 — Mediolano Uxorem suam egredi quare prohibuerit. 1382. B.
 — Nepotem suum quibus exuerit. ibid.
 — Parmam à quo ipse & frater ejus emerint. 1381. E.
 — Quomodo obierit. 1382. D.
 — Vicarius pro Ecclesiâ à quo constitutus. 1380. C.
 Lucinus Vicontius à quo Princeps Mediolani factus. 911. D.
 Lucius Pontifex Maximus quando obierit. 1318. C.
 Ludovica Gallia Regina Regni fines quomodo & quando munierit. 1533. C.
 Ludovicus Ainus commendabilem unde se fecerit. 1666. C.
 Ludovicus Andegavensis Episcopus à quo inter Sanctos relatus. 1361. D.
 Ludovicus Arnulphi filius naturalis Germaniam quare repetierit. 1277. C.
 — Imperium quomodo occupaverit. ibid.
 — In Italia à quo fuerit superatus. ibid.
 Ludovicus Aurelianensis à quibus in Italiam vocatus. 929. F.
 — Belli fortunam iterum in Italia tentare quare voluerit. 934. F.
 — Societatem in Italiâ contra Ducem Sfortiam quibuscum inierit. 930. A.
 — Immunitates quas ab eo petierit Populus Mediolanensis. 932. E.
 — In Italiam quando profectus fuerit. ibid. D.
 — Mediolanum urbem ingressus quomodo fuerit. ibid.
 — Quantas in Italiam copias miserit. 930. C.
 — Rex Gallia quando & quomodo factus fuerit. 929. A.
 — Senatam Venetum quibus conditionibus in Partes suas allegerit. 934. F.
 — Ubi & quando obierit. 935. E.
 Ludovicus Bavaria Dux in Imperatorem eligitur. 197. F.
 — Agrè fert certamina Cardinalium in electione novi Papa. 204. A.
 — Estuat in Italia dubius & anceps. 295. F. 296. A.
 — Eam factionem in Italiâ sibi conciliavit, qua antecessoribus suis obsequens fuerat. 198. A.
 — Mediolanum venit magnificè ibi exceptus. 289. D.
 — Quo pacto Italiam peragravit. 291. B.
 — Rebellis & contumax à Papâ denunciatur. 204. D.
 — Redit in Germaniam. 297. A.
 — Undique corradit pecuniam. 296. F.
 Ludovicus Bavarus à quibus in Italiam vocatus. 1370. F.
 — A quo Roma coronatus. 1372. B.
 — Ab Antipapâ coronatur. ibid. E.
 — Caesar à quibus Electoribus Francofurdi declaratus. 1365. B.
 — Carcerari quos & quare jufferit. 1371. B.
 — Comitibus ubi & adversus quos habuerit. ibid. C. 1373. E. 1374. A. ibid. F.
 — Creatus ab eo Antipapa quis fuerit. 1372. B.
 — Cremona & Crema quem Vicarium constituerit. 1371. B.
 — Ditioni Ecclesia quos suos Vicarios constituerit. 1380. E.
 — Dominio quos & quare exuerit. 1374. A.
 — Ejus Electionem quando abrogaverit Pontifex Maximus. 1370. D.
 — Equitem quem creaverit. 1372. B.
 — Exceptus quomodo fuerit à Pisanis. 1374. C.
 — Filius ubi natus ipsi fuerit. 1372. E.
 — Hereticum Pontificem Maximum ubi declaraverit. 1371. A.
 — Joannem XXII. Pontificem Maximum quando deposuerit. 1372. B.
 — Italiam quando & quo-cum petierit. 1370. F.
 — Mediolani à quo & quando coronatus. 1371. B.
 — Pisas quando obsederit. ibid. E.
 — Roma quomodo exceptus. 1372. A.
 — Romam à quibus accersitus. ibid.
 — Summam quantam petierit à Vicecomitibus pro eorum liberatione. 1374. E.
 — Ubi & quomodo obierit. 1382. C.
 — Vicarium suum Pisis quem constituerit. 1374. A.
 — Suum quem fecerit. 1372. B.
 Ludovicus Busoni Filius Italia Regno quomodo potitus. 1277. A.
 Ludovicus Caesar quo morbo obiisse creditus fuerit. 1462. E.
 — In Berengarium à quo instigatus. 1277. D.
 Ludovicus Gallia Rex Jasonem Juris-Consultum quanti fecerit. 724. E.
 Ludovicus Palavicinus ubi & à quibus captus. 1532. A.
 Ludovicus Pius in Imperio quando patri Carolo-Magno successerit. 1273. F.
 — Fœdus quibuscum renovaverit. ibid.
 — Ubi & quando obierit. 1274. B.
 Ludovicus Sabellius miserè quomodo perierit. 1221. D.
 Ludovicus Sfortia adversus quem auxilium à Pontifice Maximo petierit. 1473. D.
 — Arcem Mediolani custodiendam quibus dimiserit. 1474. C.
 — Et impensè commendavit. 931. E.
 — Captivus factus à quibus & quomodo fuerit. 933. F. 1476. B.
 — Cognatam suam in matrimonium cui dederit. 927. B.
 — Comi exceptus quomodo fuerit. 932. A.
 — Consilium quod cognatis & amicis suis exposuerit. 930. E.
 — Dominium Mediolani cui obtulerit. 1473. D.
 — Ducatum Barriensem cui concesserit. 931. D.
 — Mediolanensem quomodo administraverit. 926. E.
 — Dux Mediolanensem quando & quomodo salutatus. 927. B.
 — Ex Germaniâ in Italiam à quibus accersitus. 1475. D.
 — Fugam in Germaniam meditari quando cœperit. 931. B. 1474. C.
 — Funus quod uxori fieri curaverit. 929. B.
 — Helvetii eum quomodo prodiderint. 933. E. 1476. B.
 — In Franciam conductus quomodo fuerit. 933. F.
 — Isabella Aragonia pro ejus dote quid assignaverit. 1474. C.
 — Italiam quomodo repetierit. 933. A.
 — Legatos ad Turcarum Imperatorem quare miserit. 932. F. 1473. E.

Ludovicus Sfortia (Maurus) cognominatus aliiqne Patria sua à quo & quare expulsi. 926. D.
 — Maximilianus Casar cum quomodo exceperit. 932. C.
 — Mediolanum in ejus potestatem quomodo reversum. 933. C.
 — Obviam quò iverit Carolo VIII. Gallie Regi. 927. A.
 — Ubi post decennium obierit. 934. A. 1148. D. 1480. B.
 Ludovicus Vistarinus Nobilis Laudensis patriam suam unde & quomodo liberaverit. 940. E.
 — Sigismundum Malatestam in singulari certamine quomodo vicerit. 941. F. 942. A.
 Ludovicus Ungarorum Rex quomodo obierit. 1548. A.
 Ludovicus XII. Gallia Rex adversus Sfortiam quibuscum fœdus inierit. 1473. C.
 — Bellum ei a quibus Regibus motum fuerit. 1499. D.
 — Venetis quo hortante indixerit. 1482. D.
 — Bernardum Obegnum &c. quando & quare in Italiam miserit. 1473. E.
 — Brixiam potitus quomodo fuerit. 1483. D.
 — Claudiam Primogenitam suam cui in matrimonium collocavit. 1479. A.
 — Copias adversus Regem Anglia unde eduxerit. 1496. C.
 — Cremam quomodo potitus fuerit. 1483. E.
 — Cremonam cujus medio receperit. ibid.
 — Ducem Valentia in Delphinatu quem fecerit. 1473. C.
 — Ex quibus Parentibus oriundus fuerit. ibid. B.
 — Florentinos sub protectionem suam quibus conditionibus receperit. 1475. A.
 — Fœdus cum Summo Pontifice quando percusserit. 1473. C.
 — Novum cum Florentinis quare percussit. 1496. C.
 — Francisco Valesio Claudiam suam Primogenitam desponsat. 1508. E.
 — Galliam Transalpinam quando repetierit. 1475. C.
 — Genuam quando accesserit. 1477. C.
 — Genuenses ad pristinam sanitatem quomodo redegerit. 1479. B.
 — Italia Principes qui eum accersiverint. 1474. B.
 — Mediolanum quando accesserit. 1477. C.
 — Quando venerit. 1474. D.
 — Pacem cum Rege Hispania quomodo fecerit. 1473. B.
 — Quibus conditionibus cum Casare Maximiliano inire voluerit. 1476. F.
 — Pax inter eum & Anglia Regem quomodo pacta. 1508. E.
 — Pontificem Summum deponi quomodo tentavit. 1487. D.
 — Quam Uxorem duxerit. 1473. B. 1475. B.
 — Regem Navarra Regno suo quare exuerit. 1499. D.
 — Rhemis Rex quando coronatus. 1473. B.
 — Synodum apud Aurelianum haberi quare voluerit. 1487. D.
 — Venetis juxta conventa quid concesserit. 1474. D.
 — Victoria qua ab ipso in Venetos reportata. 1483. A.
 — Unde & quando obierit. 1509. A.
 Luganæ Vallis Incola a Mediolanensibus quare & quomodo devastati. 1301. F.
 Lugduno Nundina Genebram quare translata. 1498. E.
 Luitprandus laudatur. 18. A.
 Luizo Præsul Cremona à quo & quando electus. 1282. B.
 Lumellina Lombardia Regio quomodo cognominata. 1121. F.
 Luna cum Cruce quando visa. 1364. E. 1605. A.
 — Deliquium præter morem quando passa. 1463. B. 1605. B.

Lunæ Deliquium ubi, quando & quandiu visum. 1611. D. 1621. C. 1640. F.
 — Dna in Germania quando visa. 1294. A.
 — In Italia. 1506. A.
 — Tres ubi, quando & quales visa. 1313. B. 1508. F. 1513. B. 1521. C.
 Lupercorum gens Fabia, apud Vincentii Cœnobium habitare solita. 470. B. 475. B.
 — Nomina, quibus post Evangelii lucem solitarii, Heremita, Monachi tandem dicti. ibid. D.
 Lupos Laumellinates quomodo captare soleant. 653. D.
 Lupus quæ & à quo oriundus. 833. C.
 Lupus Potentianus ubi in carcerem conjectus. 901. B.
 Lusitanæ Rex ubi & quando obierit. 1652. A.
 Lutetiæ Incola magnum damnum unde passi fuerint. 1648. C.
 — Unde quam maximè territi fuerint. 1565. F.
 Lutherus Rusca Comensis Patriam sua potestati quando & quomodo subjecerit. 1200. C.
 Lutiprandus Præsul Cremona quando electus. 1282. D.
 Lytprandus Longobardorum Rex Leges quæ animi modestiã tulerit. 759. A.
 — Ejus Regnum quod maximè conspicuum fecerit. 756. A. 757. A.
 — Quo anno obierit. 760. E.

M.

MACHINA quid sit. 1083. C. ibid. E. 1084. B.
 — A Frid. Anobarbo qua fabricata in Cremona obsidione. 978. B. 979. A.
 — Qua facta a Cremensibus ad propugnandum urbem suam. ibid.
 Machinarum varia Nomina. 1085. C.
 Magentius Tyrannus ubi & quomodo se occiderit. 1267. A.
 Magi tres Mediolano Coloniam translati. 495. E.
 Magister Sententiarum quis dictus fuerit. 772. F.
 Malatesta (Carolus) Mediolano ejicitur. 325. D.
 Maledicentia Suetonii in Christianos, retunditur. 677. E.
 Malias quid dixerint Longobardi. 733. A.
 Manafes Præsul Mediolani quando factus. 1279. D.
 Mandellum Oppidum ubi situm. 1221. A.
 Manfredus hostis Pontificis. 57. E. 251. E.
 — Moritur. 71. A.
 — Princeps Tarentinus à Regno utriusque Sicilia quando depositus. 1347. C.
 — Quid fecerit in Italia. 71. A.
 Manga quid sit. 1085. F. 1086. A.
 Mangana qui Locus Constantinopoli dictus. 1085. D.
 Manganum quid? ibid.
 Mangena. ibid.
 Manginella. ibid. E.
 Manganellum }
 Manganolæ } 1086. C.
 Manganella }
 Mangonellus }
 Mangani Synonyma. ibid. E.
 Manna unde gignatur in Calabria Vallibus. 588. A.
 Mansdellus (Otho) laudatur. 50. A.
 Mansueta soror qua Virgo fuerit. 924. B.
 Mantuetus Mediolanensium Archiepiscopus ad Concilium Constantinopolitanum quare scripserit. 752. E.
 Mantua à quibus recepta. 735. E.
 Mantuani ad quid restituendum Cremonensibus damni fuerint. 1344. E.
 Mantuæ Civitas à quibus condita. 601. E.
 — Dignitatem quid augeat. 602. D.
 — Familia qua ab initio præfuerit. ibid. E.
 — Nomen unde ducatur. ibid. D.
 — Origo. 601. E.
 — Ornamentum triplex quod? ibid. E.
 — Synodus à quo indicta & à quibus recusata. 1552. C.
 — Terra-Moisus quando contigerit. 1611. F. 1612. A.

- Mantuæ civitas. Unde antiquitatem & nobilitatem as-
 sumperit. 601. E.
 Mantuam Gibellina factio pressit. 132. E.
 Manum dedere in Monomachia quid sit? 746. C.
 Marzinus de Manzatoribus quando decapitatus. 1355. A.
 Maphæus Veggius clarum se quomodo fecerit. 924. B.
 — — — Elogia ejus. ibid. E.
 Marcellinæ, Ambrosii sororis, sepulchrum. 494. C.
 Marchesius Stampa ubi & quando Villam constitue-
 rit. 1222. E.
 Marchesius Cremâ ad Casarem Frid. Anobarbum
 quare profugerit. 979. C.
 — — — Quis Magister? 1090. B.
 Marchionum cymon. 92. A.
 Marco Vicecomiti, Matthæi filio, summa gerendi bel-
 li adversus Lignsticos Guelphos mandatatur. 212. E.
 213. A. 218. D.
 — — — Infeliciter. 216. D. 219. A.
 — — — Astenses resistant. 218. E.
 — — — Cardonus hostis est. 228. F.
 — — — Ejus mors. 299. A.
 — — — Ejus præclara facta. 297. B.
 — — — Exosus est Actius. 298. C.
 — — — Exprobrantur insidia Galeacio parata. 288. F.
 289. B.
 — — — Genua repugnat. 216. C. 219. A. 222. A.
 Marcoaldus de Gambarâ a quo & quibus Potestas da-
 tus. 1000. D.
 Marcoaldus de Grebar Comes Osbo qui fuerit. 1013. C.
 Marcomanni a quo fracti & fugati. 686. C.
 Marci Catonis quod in Gracos vaticinium. 791. B.
 Marcus Cato laudatus. 801. A. 803. D. 809. D.
 ibid. E.
 — — — Quæ de Gracorum mendacis scripserit. 790. E.
 Marcus Cato Porcius corrigitur. 607. F.
 Marcus de Porris Mediolanensis quando factus Cremon-
 ensium Episcopus. 1388. F.
 Marcus Vicecomes a quibus prostigatus. 1368. B.
 Margarita Casaris VII. Uxor ubi & quando obierit.
 1361. B.
 Margarita Filia Bernardi Medici cui viro & a quo
 locata fuerit. 1191. A. 1192. A.
 Margarita Pro-Rex Belgis in ejus Populares quid præ-
 stiterit. 1600. E.
 Maria Anglia Regina quando obierit. 1591. E.
 Maria Austriaca Imperatrix in Hispaniam a quo &
 quare accessit. 1659. B.
 Maria Pro-Rex Flandria Gallos ibi negotiantes quomo-
 do infestaverit. 1573. D.
 Maria Stuarta Regina Scotorum Delphinum Gallia ubi
 desponsaverit. 1589. E.
 Mariæ V. Imago lacrymas sanguineas effundit. 566. F.
 Marica Porta Ticini cuius rei monumentum sit.
 620. D.
 Marici Populi unde oriundi. 619. D.
 Maricia Familia quomodo finierit. 656. D.
 Maricorum qua sedes. 619. E. 620. C.
 Maricum Castellum cuius rei monumentum sit. ibid. A.
 Martinus Baulinus Rhetorum apud Francisc. Sfortiam
 Orator quomodo interfectus. 1230. F. 1231. A.
 Martinus Garratus Laudensis quis & quando sternerit.
 920. E.
 Martinus Lutherus a Pontifice Max. quando excom-
 municatus. 1519. D.
 — — — Toto Imperio exulare a quo & quando iussus.
 ibid. E.
 Martinus Pont. Maximus quo jubente Roma in vin-
 culis detentus.
 Martinus V. a quo, quando & ubi Pontifex Maxi-
 mus electus. 1406. D.
 — — — Alemannum Aldimarium Cardinalem Florenti-
 num Legatum a Latere in Aragoniam quare desti-
 naverit. ibid. E.
 — — — Cardinalem S. Crucis ad quos & quare miserit.
 1412. C.
- — — Mediolani quomodo exceptus. 1406. F.
 — — — Roma quanta latitæ exceptus. 1408. D.
 — — — Synodus celebrari quomodo instituerit. 1406. D.
 — — — Ubi & quo morbo obierit. 1415. D.
 Martinus Turrianus Prætor Mediolanensium quando
 extiterit. 893. D.
 — — — Prosector Mediolanensium & c. quando fa-
 ctus. 1345. A.
 Martisamnis aliter quomodo dicatur. 661. C.
 — — — Unde effluat. ibid. B.
 Mansuerius de Burgo Landensium quando & a quo
 Præfectus. 891. E.
 Maffilia a Casariis frustra quando obsessa. 1169. C.
 1529. F.
 Maffiliæ quando & quare convenerint Summus Ponti-
 fex & Francorum Rex. 1549. D.
 Mastalium Cremonensis a Cremonensibus quomodo habi-
 tus. 1306. D.
 Mastricum a quibus expugnatum. 1646. C.
 Matrimonio ubi & quando se simul conjunxerint duo
 Sacerdotes. 1644. D.
 Matthæi II. Mediolanensis Principis VII. vita, fa-
 cta, conjugium, liberi, mors. 309. A.
 Matthæus copiis Othonis præfectus pugnat feliciter.
 100. F.
 — — — Administrationi Reipubl. designatur. 102. C.
 — — — Laus & Prodigia in ortu ejus. 102. F. 276. B.
 277. B.
 — — — Magnus adpellatus. 102. D. 277. A.
 Matthæus illud Scotti. 196. A. 197. A.
 — — — Ejus conjugia & liberi. 206. D. 202. C.
 — — — Excommunicatur a Papa. 206. E. 280. A.
 — — — Gibellinum castrum extruit. 199. C.
 — — — Jubetur a Papa, ut aut in Gallias, aut Astam
 proficiscatur. 226. F.
 — — — Papiam adgreditur Baucio casò. 199. E. 200. C.
 — — — Quam potens. 212. D. 232. D.
 — — — Quomodo Mediolan. Reip. statum formavit.
 201. E. 202. C.
 Matthæus Granatinus ubi & quomodo occisus. 1505. A.
 Matthæus Raparius Cremonensis unde conspicuus.
 1600. C.
 Matthæus Vicecomes a quo Mediolani factus Prose-
 ctor? 1353. F.
 — — — Canis Scalicer Vicarius ejus ubi constitutus?
 1366. C.
 — — — Comitæ ubi habnerit. ibid.
 — — — Dominium ex cuius persuasionibus deposuerit.
 1355. E.
 — — — Dux Supremus quando & a quibus electus.
 1354. C.
 — — — In vincula coniectus ubi fuerit. 1355. E.
 — — — Liberos quot post se reliquerit. 1367. D.
 — — — Mediolanum ingredi quomodo tentavit. 1356. A.
 — — — Papiensem Agrum deperdat. 1364. A.
 — — — Rector Mediolani a quo constitutus. 1361. A.
 — — — Relegatus quò fuerit a Casare Henrico VII.
 1358. E.
 — — — Superati qui & quando ab eo fuerint. 1355. B.
 — — — Turrianos unde expulerit. 1354. A.
 — — — Valentinam Spinolam cui nupsit. 1366. C.
 — — — Ubi obierit. 1367. D.
 — — — Vicarius a quo constitutus in Gallia Cisalpina.
 1354. E. 1355. C.
 Matthæus II. Vicecomes quando obierit. 1385. B.
 Matthæus Vicecomes quando natus. 55. E.
 — — — Cum Gastono fœdus icit. 150. A.
 — — — Rebellionis suspectus excusat se. 161. F. 162. A.
 Matthæus Vicontius a quo Vicarius Romanorum Im-
 peratoris in Longobardia constitutus. 901. A.
 — — — Calliditas ejus quanta. 906. B.
 — — — Dignitate unde creverit. 902. C.
 — — — Excommunicatur a Pontifice Maximo. 909. C.
 — — — Henrico Luxemburgo Mediolanum petere quare
 suaserit. 905. B.

Matthæus Vicontius Landam vœrenti quantum cupidus fuerit. 901. C.
 — Veterem occupat. ibid.
 — Mediolanensem Ducatum cedere cui coactus. 903. D.
 — Petrum Vicontium Cognatum suum in Carcerem conjici quare voluerit. 902. F.
 — Potentiâ unde creverit. ibid. C.
 — Profugus quâ de re semper cogitaverit. 903. E.
 — Quando e vivis discesserit. 909. C.
 — Spes animosque suos unde & ad qua evexerit. 904. C.
 Matthæus vincit Gulielmum. 103. B.
 — Confugit ad Imperatorem Henricum, contem-
 ptus, in procuratorem restituitur. 147. D. 148. E.
 161. F. 167. B. 176. C. 183. D. 278. D.
 — Cum Scotto expostulat & Italiam invadit. 121. A.
 — Pugnare tentat frustra, vincitur & in exi-
 lium mittitur. 119. A. 121. A.
 — Ejus cetera facta. 112. A.
 — Ejus tres filii patriâ cesserunt. 121. C.
 — Imperialis Vicarius delegatur. 110. B.
 — Rebelles adgreditur. ibid. D.
 — Relegatur. 165. F. 279. C.
 — Simulat, dissimulat. 112. E.
 — Veronam petit. 121. C. 142. E.
 Matthias Frater Rodulphi Casaris Rector Belgii à qui-
 bus factus. 1636. B.
 Mathilda cui nupsit. 1287. D.
 — Ecclesia Romana qua legaverit. 1295. D.
 — Quando & ubi obierit. ibid. C.
 Mattius ubi, quare & quomodo expiraverit. 1150. B.
 Maumeti Artes & Secta ad qua tempora referenda. 739. E.
 — Secta unde tantoperè invaluerit. 740. C.
 Mauritius Imperator Constantinopolitanus copias suas
 Româ quare subduxerit. 733. E.
 — Romam quomodo deseruerit. 735. A.
 — Ubi & à quo occisus fuerit. 737. C.
 Mauritius Dux Saxonia Augustam, Ulmam &c.
 quando expugnaverit. 1574. C.
 — Quando & quare cum Henrico II. Gallia Rege
 fœdere junctus. ibid. B.
 Maximilianus Archidux Austria in Hispaniam quan-
 do, quare, & quo comitatu transiverit. 1573. A.
 — Quam Uxorem duxerit. 1571. F. 1572. A.
 Maximilianus Rex Boemia Rex Romanorum quan-
 do electus. 1595. D.
 — Transylvaniam quomodo habuerit. 1617. C.
 Maximilianus Romanorum Imp. Annam Filiam La-
 distai cui desponsaverit. 1512. E.
 — Bellum Venetis quare moverit. 1478. E. 1480. C.
 — Bonam Mariam Sfortiam cui nupsit. 1512. E.
 — Comitia ubi & quando habuerit. 1492. B.
 1512. D.
 — Concordiam quo procurante inierit cum Rege
 Hispania 1486. E.
 — Cujus persuasione in Italiam venerit. 929. A.
 1472. D.
 — Cum Venetis fœdus quâ conditione percussisset. 1500. B.
 — Dominium Mediolanense cui in feudum dede-
 rit. 1469. E.
 — Duces ejus in Venetos qua Oppida occuparint. 1484. C.
 — Fœdus cujus interventu cum Rege Gallia inie-
 rit. 1489. E.
 — Geldrenses unde represserit. 1475. C.
 — Germaniam ocys quomodo repetierit. 937. C.
 1472. F. 1514. E.
 — Gravi curâ unde oppressus. 1481. C.
 — In Italiam quando descenderit. 1485. B. 1492. B.
 — Quando & quare descenderit. 1203. B.
 — Inducias cum Venetis quare fecerit. 1481. C.

— Investituram Dominis Mediolanensis cui dederit. 1482. A.
 — Irâ accensus in Gallia Regem quare fuerit. 1476. E.
 — Italiam quando & quare petierit. 937. A. 1472. D.
 — Mariam Nepotem suam cui collocaverit. 1512. E.
 — Pius III. Pont. Max. adversus quem cum inci-
 taverit. 1479. C.
 — Quam Uxorem duxerit. 927. B. 1468. E.
 — Quibuscum fœdus adversus Regem Gallia per-
 cussisset. 1512. D.
 — Rem cum Pontifice Maximo quomodo composue-
 rit. 1499. B.
 — Suteses unde represserit. 1475. C.
 Maximilianus Romanorum Imp. Cardinales quos ad
 Regimen Italia dimiserit. 1515. A.
 — Mediolanum quando obsederit. 1514. C.
 — Quando, ubi & ex quo morbo obierit. 1518. F.
 — Retineri in Italia quare non potuerit. 1515. A.
 Maximilianus II. Aquis-grani quando coronatus. 1628. A.
 — Quando obierit, 1632. B.
 — Rex Romanorum quando electus. 1627. F. 1628. A.
 Maximilianus Ludovici Sfortia Filius confirmatus à
 quo fuerit in Mediolanensi Ducatu. 934. E.
 — Cujus mentis Princeps fuerit. 1148. D.
 — Fœdus quare & quibuscum iniverit. 936. B.
 — In Galliam quomodo abductus. ibid. E. 1148. D. 1511. D.
 — Italiam quare & quomodo repetierit. 934. D.
 — Mediolanense Dominium iterum recipit. 935. D.
 — Mediolani Dux quando coronatus. 934. E. 1499. C.
 — Placentiam & Parmam quorum opera recupe-
 raverit. 1500. F.
 — Quo post amissam pugnam se receperit. 936. D.
 Maximilianus Sfortia Arcem Mediolani ingressus quo-
 modo fuerit. 1511. A.
 — Francisco I. Regi Gallia quomodo se permiserit. ibid. D.
 — Fratrem suum ad Casarem in Germaniam qua-
 re miserit. ibid. B.
 — Obsessus à quo fuerit in Arce Mediolani. ibid. C.
 — Quam Uxorem duxerit. 1510. B.
 — Ubi obierit. 1545. D.
 Maximilianus Stampa cujus Procurator ad ducendam
 Uxorem fuerit. 944. C.
 Maximinus Romanorum Imperator in gratiam Chri-
 stianorum quid statuerit. 687. A.
 Mechlinia à quibus direpta & solo aquata. 1619. E.
 Mechliniæ Palatium Casaris &c. quomodo eversum. 1569. F.
 Medinæ in Hispania Terra-Motus quando contigerit. 1643. E.
 Mediolanense vinum quam generosum. 652. A.
 Mediolanenses à Frid. Anobarbo fusi & prostrati
 quomodo fuerint. 1305. C.
 — A Laudensibus ubi fugati. 856. F.
 — Agrum Laudensem quare & quomodo depopu-
 lati fuerint. 892. C. 893. A. 894. C. 1321. D.
 — Agros eorum quomodo depopulatus fuerit Frid.
 Anobarbus. 868. D. 993. B.
 — Aliique Friderici II. hostes quomodo se professi
 fuerint. 890. A.
 — Auri quot Libras Laudensibus injustè abstule-
 rint. 964. B.
 — Bona omnia Laudensibus quando & quare ab-
 stulerint. 966. C.
 — Casarem Frid. Suevum recipere quando nolue-
 rint. 1334. D.
 — Casari Frid. Anobarbo Abdam trajicere vo-
 lenti quomodo se opposuerint. 968. A.
 — Cancellarium Frid. Anobarbi malè quare ha-
 buerint. 972. D.

- Mediolanenses capti à Laudensibus qui fuerint. 868. F.
872. F. 985. D. 995. E.
- Captivos quare in Venetos fecerint. 1447. D.
— Carcanum quare deseruerint. 990. C.
— Castrum Trevis expugnant. 972. F.
— Colloquium quod à Praefectis Barbarossa per ob-
sisionem impetraverint. 872. D. 995. B.
— Conditiones Pacis qua ipsis a Frid. Barbarossa
oblata fuerint. 856. A.
— Conventum quem, quare, & ubi indixerint.
879. A.
— Cremonensem Agrum quantà impressione devasta-
rint. 1330. A.
— Quare irruerint. 1329. E.
— Dominium Montis-Ferrati ferro & igne quan-
do devastarint. 1301. E.
— Excommunicati quare & à quos fuerint. 1328. D.
— Exules in urbem ipsam Mediolanum quomodo
irruerint. 1151. B.
— Franciscum Sfortiam in urbem suam quanta
gaudio exceperint. 938. C.
— Frid. Anobarbum quomodo deluserint. 957. F.
958. E. 1308. A.
— Frid. Barbarossa quomodo se tradiderint. 874. B.
998. A.
— Frustra Laudam per stratagema expugnare
tentant. 869. B.
— Fugati à quibus fuerint. 970. B.
— Gerardum Consulem suum cuius jussu exaucto-
raverint. 1301. A.
— Grana, Vina & Oleum unde & quomodo ab-
stulerint. 1323. C.
— Henrico Romanorum Regi fideles esse quare vo-
luerint. 890. B.
— In fœdus suum Laudenses allicere quomodo ten-
tarint. 879. C.
— In Gallos quomodo & cuius hortatu detonne-
rint. 1151. F.
— In Germanos quomodo irruerint. 1308. A.
— In Laudenses quid sanciverint. 861. B.
— Injusto quo mandato Laudenses oppresserint.
963. F.
— Juramentum quod à Laudensibus postulaverint.
861. C. 862. A. 964. D.
— Jure cudenda Moneta à quo privati. 1118. B.
1301. B.
— Lauda oppidum ab iis quomodo concrematum &
desolatum. 857. E. 862. B. 1302. B.
— Laudem Pompejam quare obsederint & ad de-
ditionem compulerint. 856. C.
— Laudenses in fœdus suum, aliorumque Cisalpi-
na Gallia Populorum adversus quem allicere volue-
rint. 1310. D. 1311. F.
— Laudensium Agros depopulantur. 900. E.
— Legatos ad Cardinalem Rothomagensem quare
miserint. 934. B.
— Frid. Barbarossa quomodo exceperint. 866. C.
— Loca qua in Cremonenses occuparint. 1323. E.
— Mobilia Laudensibus quare abstulerint. 964. D.
— Multa qua & quare ab illis Laudensibus im-
posita. 966. A.
— Novariensem Agrum quare irruerint. 1301. A.
— Obsidentur à Frid. Barbarossa. 871. D.
— Oneribus immensis à quibus oppressi fuerint.
1537. F.
— Othonem Falgigrannum malè quare haberint.
972. D.
— Pacem à Frid. Barbarossa quibus conditionibus
accipere decreverint. 873. D. 997. E.
— Pax inter eos & Cremonenses quibus conditio-
nibus facta. 1332. E. 1335. A.
— Praefectus in quis fuerit à Frid. Anobarbo da-
tus. 1310. E.
— Protectorem Lauda per decennium quem consti-
tuerint. 1443. F.
- Quales semper habiti fuerint. 1060. C.
— Rebelles Imperio Romano quando & à quo de-
clarati. 1303. B.
— Se in libertatem quando vindicaverint. 1447. A.
— Sfortiam in Dominum suum quando admiserint.
1451. E.
— Sichierum Frid. Barbarossa Legatum quam ma-
lè exceperint. 860. A. 956. B.
— Stratagema eorum in Laudem Pompejam ina-
ne quomodo factum. 985. E. 986. A.
— Surgentem Novam urbem Laudam opprimere
quomodo studuerint. 868. B.
— Terdonam readificare quare & quomodo volue-
rint. 960. E. 961. A.
— Vallis Lugana Incolas quando devastarint. 1301. F.
— Veniam à Maximiliano suo Duce qua de re &
quomodo impetrarint. 935. C.
— Victi à Frid. Barbarossa quomodo fuerint.
867. B.
— Victoria qua ab ipsis & in quos reportata.
900. D.
— Urbem suam Francisco I. Gallie Regi quomodo
dediderint. 936. D.
Mediolanensi Ecclesie unde accesserit dignitas. 689. B.
Mediolanensibus quid jufferit Caesar Henricus VI.
1322. C.
— Tributum quod à Cesare Henrico VII. imposi-
tum. 1358. D.
Mediolanensis Clerus quo in Ritum permanserit. 689. D.
— Delubri S. Christophori descriptio. 547. D.
— Reliquia ejus enumerantur. 558. D.
— Ditio Ludovico XII. Gallie Regi quandiu parue-
rit. 934. C.
— Domini census generalis quando factus. 1567. C.
— Fani D. Caloceri antiquitas, fama, mirus fons,
civium ad illum frequentia, imagines &c. 560. F.
561. A. 564. E. 566. E. 571. B.
— Hereditatis devoluta ad Aurelianorum Princi-
pem Domum narratio. 331. B.
— Monasterii & Templi S. Dionysii conditor &
principia. 498. E.
— Monialium S. Vincentii auctor opes, origo
& interitus. 476. E. 498. B. 502. D. 506. F. 514. B.
527. C.
— Palatii ad D. Georgii auctor & materia.
451. D. 452. A.
Mediolanensium Episcopus Archiepiscopus à quo &
quando factus. 1297. D.
— Favor & auxilia Othoni Imperatori exhibita.
45. C.
— Henrico prestita. 46. C.
— Pacis inter Mattheum & Guidonem facta ab
Henrico Imperatore articuli. 153. B.
— Pax cum Henrico facta. 39. D.
— Plures sub Gallorum Dominio quomodo se gesse-
rint. 1148. E. 1149. A.
— Praesul Valpertus ad Cesarem Othonem quare con-
fugerit. 1281. C.
— Praesulis potestas & jurisdictio accisa. 33. A.
— Querela & Murmurationes de dono dando Hen-
rico Imperatori. 155. A. 156. F. 158. B. 159. D.
— Valentium conjuratio. 44.
— Victoria qua in Frid. Anobarbum. 1314. F.
1315. A.
Mediolani Aedificia publica. 47. A.
— Aptitudo & commoditas ad instituendum re-
gnum. 66. D.
— Aqueductus enumerantur. 509. A.
— Civitatis bella cum Cesare Friderico. 33. F.
36. C. 48. A.
— Cloaca. 508. E.
— Cœmeteria. 411. A.
— Conversio ad Christianam fidem prima quando,
à quo, & ubi facta. 368. E. 369. A.
— Discordia qua & inter quos fuerit. 1345. D.
Me-

- Mediolani Dominium dimittendum Sfortie quando & ubi decretum. 1497. F.
- Rodolpho obfertur à Napa. 85. A.
- Dominus in perpetuum quis appellatus. 897. D.
- Quis & quomodo perpetuus factus fuerit. 944. F.
- Etymologia. 9. D.
- Eversio frustra à Johanne XXII. Papa tentata. 234. A.
- Familia. 24. E.
- Fata & direptiones. 10. B. 12. C. 14. C. 24. E. 27. D. 31. E. 34. A. 503. B. 568. C.
- Fertilitas, opes, potentia. 9. E. 10. A. 66. D.
- Fontes. 563. B.
- Forma. 387. D.
- In Gallos quod consilium initum fuerit. 1149. F.
- Incendium quod & quomodo contigerit. 1644. E.
- Incrementa. 10. E. 12. A.
- Intestina dissidia. 51. D. 58.
- Laus variis ab adjunctis, ac precipue àq artibus auti eudendi. &c. 543. A. 544. A. 546. B.
- Liberatio à Gothis quomodo facta? 13. E.
- Miseria & vexatio. 171. F. 180. B.
- Mulieres funera non prosequuntur. 111. B.
- Multa Tempia, Columna, Monasteria, & Aedificia publica sunt. 11. D.
- Multi magni & clari nati, habitaverunt & moriui sunt. ibid. B.
- Obsidium à Conrado Suevo factum. 26. A.
- Origo. 9. A.
- Ornamenta à Matthæo facta. 203. E.
- Et aedificia à Galeacio II. profecta. 314. C.
- Paræcia. 535. B.
- Porta Ticinensis laudatur. 450. E. 451. A.
- Porta. 526. B.
- Portas à quibus dirui jusserit Frid. Enobarbus. 1309. B.
- Potestas creari à quibus voluerit Frid. Enobarbus. 972. D.
- Præpositura S. Albini ad quam pertineat Diocesis? 529. C.
- Prima bella ob colonias Placentiam & Cremonam. 10. B.
- puteus ad sepulchrum trium Sanctorum commendatur. 433. A.
- Quanta frequentia civium. 12. B.
- Rapina. 45. D. 46. A. 47. B. 52. E.
- Regnum quo pacto constitutum. 60. B. 66. D.
- Rivi Vetre descriptio. 507. F. 508. A. 510. A.
- Rivi Vitria origo, cursus, nomina. 507. E.
- Sacerdotia jurispatronalia Viti & Xisti. 531. C.
- Salubritas Aëris. 539. C. 540. D.
- Sancti ibi sepulti eorumque reliquia varia. 405. D. 415. A. 449. D. 453. 456. B. 461. E.
- Secta Barilotti à quibus introducta. 1367. A.
- Secta, Capitanei & Valvassores. 41. A. 43. B. 258. C.
- Senatus excelsus à quo & quando constitutus. 1545. A.
- Situs, Ara, Sacella, Baptisterium, Turres, & tota descriptio. 389. D. 395. D. 389. A. 402. B.
- Statua D. N. J. C. qua ceciderit & dujecta remanserit. 1518. D.
- Statua marmorea Hymenai ad pontem Fabium explicatio. 520. B.
- Synodus à Carolo Borromeo quando habita. 1599. B.
- Templi S. Joannis antiquitas. 511. A.
- Templi Vincentiani antiquitas, origo & dedicatio. 359. D. 363. F. 367. F. 373. A. 381. B.
- Terra-Motus quando contigerit. 1351. A.
- Vici Fabrorum nomen unde ortum. 503. B. 514. F. 515. A.
- Vincentiana Paræcia fines. 539. C. 540. D.
- Mediolanum à Friderico ad solum eversum rescitur. 35. A.
- A quibus conditum fuerit. 845. E.
- Ad deditionem à quibus compulsum. 727. D.
- Caput Insubriae. 637. D.
- Davalus cujus auxilio intraverit. 1523. F.
- Direptum à cujus Militibus fuerit. 1358. D.
- Dolo à quo occupatum. 1281. C.
- Dominio Gallorum quando cesserit. 1148. C.
- Expugnatum à Carolo-Magno quando fuerit. 1271. B.
- Francisco I. Gallia Regi quomodo patuerit. 1169. D.
- Frustra, à quibus confederatis tentatum. 941. C.
- Funditus dirui & everti à quo jussum. 874. F. 875. A. 999. A. 1309. A.
- In Gallos cujus auspicio captum fuerit. 1151. F.
- Irrito molimine à Gallis quando obsidione cinctum. 1169. A.
- Liberatum ab Interdicto à Sacris à quo & quando fuerit. 1380. D.
- Ludovicus Rex Gallia quomodo ingressus fuerit. 900. D.
- Pestilentia quando laboraverit. 1169. A.
- Reparatum quomodo & à quibus fuerit. 879. B. 1004. E.
- Ubi situm. 664. B.
- Meganus (Comes) ubi & quomodo vulneratus. 1606. C.
- Melchior Aimus insignem quomodo se fecerit. 1666. D.
- Quando obierit. ibid.
- Sepulchrum ejus quo Epitaphio ornatum. ibid. E.
- Melita Dux Venetorum ubi à Picenio victus. 1429. A.
- Melo-colendus quomodo sit. 658. D.
- Esus ejus ante cibum quare suavis. ibid. E.
- Post cibum quare noxius. ibid. D.
- Melodia Cantuum & Sonorum suavis ubi, quando & quomodo audita. 1674. D.
- Melonum quot genera? 658. E.
- Memphis vox quid significet. 809. C.
- Mendaciorum quantas nebulas Græcorum levitas excitaverit. 820. D.
- Meninge Insula à quibus occupata. 1593. C.
- Mera Fluvius ubi in Larium Lacum irruat. 1218. E.
- Mercatum cujus avi vox sit. 1036. B.
- Mesraim quis fuerit. 806. A. ibid. D.
- Messis Laumellina Regionis quam varia & abundans. 647. A. 648. C.
- Methastenes duarum solum Monarchiarum Annales quare comprobaverit. 792. C.
- De Romanorum Annalibus quare siluerit. ibid. E.
- Laudatus. 791. D.
- Quando floruerit. 792. D.
- Michael de Carcano illustrem unde se præstiterit. 925. F.
- Middelburgum quando & à quibus expugnatum. 1624. B.
- Milesimi Municipium à quibus expugnatum. 1647. E.
- Militantes in Aëre quando visi. 1268. F. 1582. C. 1671. F.
- Militaris via qua in Liguria dicatur. 606. E.
- Milites qui & quare à Morte denominati. 1314. E.
- Milo Verona Dominium quomodo occupaverit. 1278. C.
- Milvorum & Corvorum consilius in quibus Montibus factus. 1538. D.
- Minacium Oppidum qui tenuerint. 1152. B.
- Qui illud concremati fuerint. ibid. E.
- Unde celebre. 1216. F.
- Mirabilis virtus Ciceris nigri qua? 657. F. 658. A.
- Miraculum Cremona quod & quando contigerit. 1330. C. 1482. F.
- Editum quod in Alboino Papiam urbem ingrediente. 728. E.
- Geminum quod prope urbem Laudam editum fuerit. 902. A.
- In exercitu Mediolanensium quod acciderit. 958. B.
- Quid sit. 1067. A.
- Mirandula à quibus capta & direpta. 1490. E.

Miri-Adam *qua planicies dicta*. 803. B.
 Misericordiae Nosocomium a quo & ubi constructum. 886. E.
 Missus quid sit. 1027. F.
 Mithridates Romanis ignobilitatem generis unde ob-
 cerit. 816. A.
 Mixti juris qui Populi dicti fuerint. 624. B.
 Mobile quid à Jurisconsultis dicatur. 1062. B.
 Modætia aliter quomodo dicta. 661. A.
 — A quibus direpta. 1539. B.
 Moguntiæ jus coronandi regis habent. 156. D.
 Moguntiacum hodie quomodo dictum? 898. F.
 Molliter ossa cubent, sive, quiescant, sepulcris olim
 inscribentur. 519. D.
 Momorantius (Philippus) Comes Orni ubi & cujus jus-
 su decapitatus. 1606. B.
 Monachi Carthusiani quomodo vitam agant. 664. D.
 — Theatini quando & quibus promotoribus orti.
 1647. F.
 Monachorum antiquitas. 466. F.
 — Cœnobita olim fuerunt Collegia, Schola & Acade-
 mia. 482. F. 433. A.
 — Riva Placentina recensentur. 68. B. 73. C.
 — Vincentianorum laus, regula, mores, reditus, in-
 stituta & interitus. 480. A. 482. E. 486. E. 487. A.
 498. B. 502. D. 506. F. 514. B. 527. C.
 Monachus Thelematius à Populo Romano quare &
 quomodo contritus. 692. E.
 — Quidam ex Ordine D. Francisci quare crema-
 tus. 891. B.
 Monarchia quod vocabulum? 792. B.
 Monasterium quod & ubi a Lytprando Longobardo-
 rum Rege edificatum? 757. A.
 Moneta Juris-Consultus Bononiensis quâ occasione Mo-
 nasterium Divi Dominici ingressus fuerit. 1336. C.
 Mongutium à Presidio suo quare deseratur. 1234. E.
 Monomachia, vide Duellum.
 — A quibus improbata. 746. D.
 Monothelitarum Hæresis quando invaluerit. 752. D.
 Mons Absorptus ubi & quando magno terra hiatus.
 1453. B.
 — Ad fines Italia & Orobiorum quando corruerit.
 1506. A.
 — Aethna ubi, quando, & unde apertus. 1648. E.
 — Apenninus & ejus qui obiectus. 585. D.
 — Bralium olim quomodo dictus. 1203. C.
 — — — — — Ejus situs. 1204. A.
 — Grajus quis? 1210. A.
 — In Lacum Garda quando corruerit. 1456. E.
 — Lincolnis quam altus. 1219. A.
 — Maximorum Fluviorum fontibus qui nobilis.
 1210. A.
 — Pietatis Cremona quando & quare erectus.
 1468. C.
 — S. Sabini quod Oppidulum. 757. F.
 — — — — — Ex eo qui viri prodierint. ibid.
 — — — — — Ubi situm. ibid.
 Monstrum à Sue quod & ubi editum? 1669. F.
 — Quod & ubi editum? 1520. D. 1644. C.
 Monstra duo quæ & ubi edita? 1644. F.
 de Montelongo (Gregor.) exercitum ducit contra Fri-
 deric. Imper. 50. C.
 Montes aperti ubi & quando fuerint. 1645. A.
 Montiregalenses Commissarium suum quare obrun-
 caverint. 594. C.
 Montis Apennini Descriptio. 583. B.
 — Uberitas & commoditas quanta. 593. B.
 Montisterrati, situs, fines, urbes & populi. 106. B.
 — Occupatur id à Mattheo. 110. D.
 Montis-Velleris Pagus funditus quomodo collisus fue-
 rit. 643. C.
 Montium Vallu-Tellina Descriptio. 1204. B.
 Monumentis in Historicis altercatio maxima unde
 occurrat. 798. A.
 Morbonium unde ita dictum. 1218. C.

Morbus-Gallicus in Italiâ unde inceperit. 1471. F.
 Morus alba à Romanis quomodo dicta. 645. A.
 — Alba Mori quare crescant in Insubria. ibid. C.
 — Nigra verò in Latio & Hispania. ibid.
 Mottæ Castellum a quibus & ubi conditum. 853. A.
 Mottenses a quo & ubi fusi & fugati. ibid. E.
 Mulier duos Canes cum Infantulo ubi pepererit. 1649. A.
 — Rusticana ubi & quod Portentum pepererit.
 1538. D.
 Mulieres Illustres in Hispania qua & quando obie-
 rint. 1643. A.
 — Quare funera Mediolani non prosequantur.
 111. B.
 Multimodus quotuplici sensu dicatur. 1027. B.
 Murus Civitatis Lauda a quo inceptus. 988. B.
 Mulcarum unde tanta copia in Orientali Italia parte.
 586. E.
 Mulcati, sive Muscatuli, vide Melonum quot genera.
 Mussiana Prefectura cui facinori premium promissa-
 tur. 1160. D.
 Mussium oppidum memorabile unde sit. 1205. D.
 — Qui tenuerint. 1152. B.
 — Quibus paruerit. 1155. D.
 — Terribile & execrabile quibus sit. 1217. D.
 Mutinenses Pactum cum Florentinis quod & quando
 fecerint. 1336. A.
 — Qui & quando adjuverint. 1335. C. ibid. E.

N.

NAMVS Dux Bavaria, Brixia & Papia Rector à
 quo constitutus. 1271. C.
 Nantua: quanta damna ex procella orta fuerint.
 1608. E.
 Napus excommunicatur à Papâ. 252. A.
 — Caratum liberat. 254. E.
 Napus Emberra Mediolanum obtinuit. 70. F. 72. A.
 251. E.
 — Adversus Castiliones arma movet. 83. F.
 — Cavea includitur. 268. C.
 — Ejus simulatio & fata. 81. B. 82. A. 255. F.
 — Ferociter agit. 72. B. 251. E. 252. D. 261. A.
 — Gulielmum Marchionem pro insensissimo habuit.
 83. A.
 — Legatos Romam mittit. 73. C. 255. E.
 — Moritur. 92. B. 272. A.
 — Procurator in Longobardis fit. ibid. B.
 — Pugnât cum Othone. 90. C. 260. A. 262. B.
 267. B.
 — Rodulpho Mediolani dominium pollicetur. 85. A.
 256. E.
 — Vincitur. 90. E. 262. C. 268. A.
 Napo Turrianus Cavea ferrea quando & à quo inclu-
 sus. 1350. D.
 Napoleo Turrianus Dominium Mediolanense quo-
 modo occupaverit. 1347. E.
 Narsense Oppidum ab Hispanis quomodo habitum.
 1620. D.
 Narsetes à quo & quo impulsore ex Italia revocatur.
 850. B. 1268. E.
 — In Italiam à quo & quare missus. 716. F. 849. F.
 — Legatos ad Alboinum Longobardorum in Hon-
 gariâ Regem quare miserit. 850. C.
 — Longobardos in Italiam quare appellaverit.
 726. A.
 — Pacem Gothis quomodo concesserit. 717. D.
 — Quâ de re Imperatricem minatus fuerit. 850. B.
 — Supplicationes Roma quare indixerit. 717. E.
 Nassovius ubi ab Alba Duce fusus. 1606. E. 1607. A.
 Neapoli qua & quare seditio contigerit. 1569. B.
 Neapolis a quibus direpta. 731. E.
 — Terra-Moru quando concussa, multaque damna
 passa. 1567. D. 1610. F.
 Neapolitani in Pro-Regem suum quare indignati.
 1634. A.

Ne-

Nebulas mendaciorum quantas levitas Gracorum excitaverit. 820. D.
 Nebulosa Oppidum ubi situm? 545. C.
 Nepos Legatos Romæ ad se missos ad Odoacrum quare miserit. 700. C.
 — Quibus faventibus Romanorum Imperator factus. ibid. A.
 Nerone mortuo sevitia in Christianos quare non vigerit. 677. D.
 Nesium Oppidum ubi situm. 1223. C.
 Niceæ in Gallia Narbonensi qui & quare convenerint. 1554. F.
 Nicolaus de Amidanis Archiepiscopus Mediolanensium quando obierit. 1455. D.
 Nicolaus de Bonignoribus pro Cesare Henrico VII. Mediolani Prator quando constitutus. 1358. D.
 Nicolaus Dandulus ubi occisus. 1613. C.
 Nicolaus Ferrarius Juris-Consultus ubi perierit. 1455. D.
 Nicolaus II. Papa jura & ritus tradidit creandi Pontificis. 27. B.
 Nicolaus III. Papa fit. 84. C.
 — Cum Venetis bellum gerit. ibid. E.
 — Duos è fratre nepotes Italis prefecit, alteri Etruriam gubernandam, alteri procuracionem Exarchatus & rei Bononiensis tradit. ibid. D.
 — Duos Ursina de gente regiam ad dignitatem promovere constituit. ibid. F.
 — Moritur. 85. A.
 — Suspectat Carolum. 84. D.
 Nicolaus Piceninus quando obierit. 1445. D.
 Nicolaus Quintus Antipapa à quo Roma creatus. 1372. C.
 — Anti-Cardinalem quem creaverit. 1374. C.
 — Ecclesia qua ab eo thesaurus spoliata. 1373. D.
 — Joannem XXII. ubi anathematizaverit. 1374. B.
 — Incarcerari ubi à Joanne XXII. jussu est. 1376. D.
 — Quis eum Avenionem ad Jo. XXII. perduxerit. ibid. C.
 — Vicarium suum in Gallia Cisalpina quem constituerit. 1374. C.
 — Ubi obierit. 1376. D.
 Nicolaus Quintus Summus Pontifex quando factus. 1446. A.
 — Quando obierit. 1456. C.
 Nicolaus Senensis Prator Mediolanensis vituperatur. 157. A.
 Nicolaus Zanafius Cremonensis Archiepiscopus Neapolitanus quando obierit. 1390. D.
 Nicolini de Monteferrato spuris nomen de omni publico monumento sublatum fuit. 106. A.
 Nicomedis Presbyteri reliquia Mediolani adservantur. 415. A.
 — Reliquiarum translatio in Mediolan. templum quomodo facta? 430. E.
 — Vita, officium, passio, mors. 420. E.
 Nicofia solo quando & à quibus aequata. 1613. B.
 Nigrepontus Insula à Turcis in Venetos quando occupata. 1460. A.
 Nivis celo ubique claro in cujus solum deciderit. 1645. C.
 Noah vide Janus.
 Noachus filius sui Orbem quomodo dividerit. 803. C.
 805. A.
 Nobiles Laudenses Laudâ urbe quare exiverint. 856. B.
 Nobilitas duplex, gentilitia & militaris. 82. E.
 — Oppidi unde petenda. 618. D.
 — Unde originem habeat. 83. A.
 Nomen Gothorum Germanicè quid significet. 695. B.
 — Imperii Romani in Occidente quando continebit. 774. A.
 — Regium Longobardi quare respuerint & rejecerint. 851. D.

Nomina Gentibus imponere quorum fuerit. 815. E.
 — Guelphorum & Gibellinorum Mediolani quando primum audita. 906. D.
 — Perspicua quomodo sint rerum imagines. 831. B.
 — Qua in Italia Longobardorum Originem sapiant. 772. D.
 — Rerum similia. 832. D.
 — Varia Machinarum. 1085. C.
 — Virorum strenuorum & militarium quorum operâ & virtute usus est Jo. Jac. Medicans. 1187. E. 1188. E.
 Nominibus notis non absoletis utendum. 608. B.
 Nominum Confusio unde acciderit. 807. E.
 Norimbergæ qui mirabilis Arcus Cælestis visus. 1169. E.
 — Et Smalcadia qui & à quibus conventus habitus. 1547. F.
 Norimbergi Comitissæ à quo & quare habitæ. 1561. A.
 Nosocomia que à Gualtero Garbano exstructa. 887. A.
 Nosocomium Misericordia à quo & ubi constructum. 886. E.
 Notæ qua equorum proborum. 587. B.
 Notarius Episcopi formulas obligationum inter Papienses & Longobardos cur scripserit. 730. D.
 Nova vel Novi quis locus. 1078. B.
 Novales Agri qui & quare dicantur. 593. D.
 Novaria à Gallis in quos occupata. 1470. A.
 Novariæ qui situs? 639. C.
 Novariensem Agrum qui Annis interluat. ibid. A.
 Novariensis Regionis termini qui? ibid. E.
 Novenarius numerus præ cæteris observandus. 398. E.
 401. A.
 Novi-Comenses cui se permiserint. 1379. C.
 Novocomenses sollicitantur in Othonis Mediolanensis Præsulis partes. 88. E.
 — Juvant ipsum. 89. E. 266. B. 275. C.
 Novo-Comum quod Oppidum. 828. D.
 — Quare ita dictum. ibid.
 — Occupatum in Gallos à quibus fuerit. 1529. A.
 Novumcomum obsidetur & expugnatur. 32. F.
 Nubeculæ dua quod simulacrum habere visa sint. 1669. D.
 Nuceus (Joannes) cujus jussu Cremona decapitatus. 1453. F.
 Numismata quomodo olim homines signaverint. 809. A.
 Nundinæ Lugduno Genebram quare & à quo translata. 1498. E.
 Nuptiarum quidam ritus exponuntur. 521. E.
 Nursini Bartholdum Saxoferratem quare multaverunt. 594. B.

O.

OBJECTIONIBVS circa Ticini antiquitatem satisfiit. 616. A. 617. A.
 Objectus qui Apennini Montis. 585. D.
 Oblatio clavium urbis cujus rei sit argumentum. 1051. C.
 Obligationum formula inter Papienses & Longobardos cur à Notario Episcopi conscriberentur. 730. D.
 Obfertus Vetulus de Cremonâ quomodo perierit. 985. F.
 Ocottus Conjuratorum caput adversus Matthaum. 117. C.
 — Dominium Mediolanense obtinet. 125. F.
 — Falsus fuit à Mattheo in nuptiis. 117. C.
 — Frustra regnum adfectat. 120. D.
 — Hostis Galeatii. 195. F. 196. D.
 — Incassum Turriani partibus favet. 125. D.
 — Pugnât & vincit Matthaum. 119. A.
 — Studet in gratiam redire cum Galeacio. 196. C.

Q

Octa-

- Octavianus Antipapa Victor dictus à quibus creatus. 867. E.
 Octavianus Augustus Cremonensibus quare iratus. 1261. C.
 — Imperium quando assumpserit. *ibid.*
 — Quo morbo mortuus fuerit. *ibid.* B.
 — Templum Jani quoto sua aetatis anno clausit. *ibid.* D.
 Octavius Farnesius quam uxorem duxerit. 1555. E.
 Octavius Paravicinus Cardinalis unde oriundus. 1202. C.
 Odettus Fufius Genuam in jus Regis Gallorum quomodo redegerit. 1539. C.
 — In Italiam quando & quare descenderit. *ibid.* B.
 Odium Mediolanenses inter & Laudenses unde? 852. E. 893. A.
 — Ravennatum in Ticinenses unde extiterit. 699. E.
 Odoacer Hercolorum Dux ad quid à Nepote invitatus. 700. C.
 — In Italiam quomodo penetraverit. *ib.* D. 848. D. 1268. B.
 — Inimicus quarum familiarum fuerit. 848. F.
 — Italia à Populo quod Tributum impetraverit. 701. E.
 — Notatus unde fuerit. 703. E.
 — Quandiu in Italia regnauerit. 848. F.
 — Rex à Romanis quomodo creatus fuerit. 701. B.
 — Sublatus cum suis Proceribus à quo fuerit. 704. D. 1268. D.
 Odoardus Praefectus Anglica Classis ubi occubuerit. 1505. F.
 Odonardum à quo expugnatum. 1663. C.
 Odor & sapor qui vini Laumellini. 632. A.
 Officia Divina noctu celebrari ubi & quomodo audita. 1650. E.
 Ogyges quis? 804. D.
 Oidericus Gallus Praeful Cremona quando electus. 1282. D.
 — Monasterium quod erigi procuraverit. 1283. C.
 — Et dotavit. 1284. E.
 Oldoynus Praetor Cremonensium quando creatus. 1323. B.
 Oldradus de Ponte clarum quomodo se fecerit. 909. F.
 — Ipsi quod Epitaphium inscriptum fuerit. 910. B.
 — Romam quando & quare vocatus. 909. F.
 — Ubi obierit. 910. A.
 Oldradus Tangentius Brixianus Praetor Mediolanensis, accendit animos civium. 90. C. 91. B. 268. F.
 Oldradus Tressenus à Laudensibus in carcerem quare coniectus. 856. A.
 — Praefectus Mediolanensium quando factus. 889. D.
 Oldroaldinus ultimo supplicio Roma quare affectus. 1626. B.
 Olei ex semine Lini qua virtutes. 650. C. *ibid.* E. 651. A.
 Oleum Vicus unde insigne. 1221. A.
 Oleum à Lini semine quomodo fiat, & quotuplex. 650. B.
 Olona quis Amnis? 1066. E.
 — Unde effluit. 660. F.
 Omen bonum Laudenses unde desumpserint. 969. B.
 Onager quod instrumentum bellicum. 1090. D.
 — Aliter quomodo dictum. 1091. A.
 Opicius Spinula Ligusticum tractum evastat. 180. E.
 — Accipit jus monetae cudenda. 190. E.
 Opicio Malaspina familia Marchio laudatur ab Imperatore Friderico. 34. C.
 Opicius Estensis Marchio fines suos ampliat. 102. A.
 — Moritur. 113. B.
 Oppida quare olim in excelsis locis condita. 828. B.
 Oppidi Nobilitas unde petenda? 618. B.
 Oranum Propugnaculum in Africà à quibus in Hispaniam frustra tentatum. 1597. A.
 Oratio Alberardi Alamani & Homoboni ad Frid. Barbarossam. 858. F. 954. D.
 — Consulis unius Laudensium ad Sicerium Legatum Caesaris Frid. Anobarbi. 955. D.
 — De Religionis Christianae primordiis. 673. F.
 — Epiphani ad Italos Principes arma contra se ipsos moventes. 698. A.
 — Ad Burgundia Regem quà de re? 707. C.
 — Ferdinandi Piscarii ad milites suos quà de re. 1179. C.
 — Landulphi Ducis quà de re ad Alboinum Regem. 725. B.
 — Syri Aquilejensis de Deitate. 671. C.
 Orationis Epiphani Episcopi Ticinensis ad Italia Principes quae effectus? 699. B.
 Orbis Christianus Schismate quando maximè laboraverit. 916. F.
 Ordo Legum componi quomodo debuisset. 723. B.
 — Monachorum Humiliatorum quando, quare & à quo Pontifice Maximo annihilatus. 1613. A.
 Orestes à quo exercitui praefectus? 700. A. 848. E.
 — Captus à quo & ad necem abstractus? 701. A. 848. E.
 Organum quod instrumentum bellicum? 1090. F.
 Oriens Terra-Motibus quando concussus fuerit. 1313. B.
 Orientales Romanos Pontifices Anathematibus quare ferierint. 762. A.
 Origo Coloniarum Cremonensium. 629. C.
 Oris inflammationi equorum quomodo medeatur. 658. B.
 Oriza ubi & quomodo crescat? 662. B.
 Orobii Cydnomani quare dicti? 813. A.
 — Idem qui Cenomani. 817. A.
 — Unde dicti? 813. A. 817. D.
 — Oriundi? 783. F. 784. F. 785. A. 789. A.
 Orobiorum nomen esse *Ἰνδίων*. 817. D.
 — Nominis Ethymologia quae? 785. A.
 — Hebraicam eam esse. 786. D. 796. D. 813. B.
 Orobios à Gallis Senonibus Duce Brenno ortos esse. 790. A.
 Orpheus de Ricavo Florentinus Civis Cremonensis quando & quomodo factus. 1456. F.
 Osi (Felicis) libri de Sepulcris & Epitaphiis laudantur. 519. E.
 Osiris Aegyptius quis fuerit. 806. D. 807. F.
 — In Italiam quando pervenerit. 809. B.
 — Nomen ejus quid significet. 808. A.
 — Post mortem quomodo appellatus. *ibid.* B.
 — Sepultus ubi fuerit. 809. B.
 Osmus Confessor Caesaris Caroli V. quod ei de Francisco I. Galliae Rege ipsius Captivo consilium dederit. 1533. D.
 Ostucius Vicus ad Larium Lacum unde celebris. 1216. B.
 Ostasius partes Vicecomitis quando & quomodo secutus fuerit. 1428. A.
 Ostrogothi fere omnes quando in Italia extincti. 1268. D.
 Otho de Brixia Cardinalis Romana Ecclesiae Laudem-Pompejam quare adierit. 965. C.
 Otho Caesar Adelindam cujus consilio uxorem duxerit. 1281. A.
 — Albertum Galliae Comitem in Insulam Corsicam fugere quomodo coegerit. *ibid.* D.
 — Byzantium quare relegaverit. 1282. A.
 — Beringarium cum uxore quo relegaverit. 1281. F.
 — Ex Italia quando in Germaniam redierit. *ibid.* B.
 Otho

Otho Filius ejus Rex Germanorum quando electus? 1281. E.
 — Joannem Scriptorium Pontificem Maximum quare elegerit. 1282. A.
 — Mediolanum recipit. 1281. F.
 — Montis-Ferrati Regionem cui concesserit. 1282. C.
 — Papiam recipit. 1281. F.
 — Prasuli Mediolani qua concesserit. ibid.
 — Quare in Italiam iterum descenderit. ibid. E.
 — Quem filium ex Adelinda uxore sua suscepit. ibid. B.
 — Rectorem Italia quem constituerit. 1282. C.
 — Rex Italia à quo coronatus fuerit. 1281. D.
 — Sicardum Ducem suum in Italiam contra quem miserit. 1282. B.
 — Tyrannide Italiam quo impulsore oppresserit. 1281. A.
 — Ubi & quando obierit. 1282. E.
 — Victoria qua ab ipso & in quos fuerit reportata. 1281. A.
 Otho fit Imperator. 44. E.
 — Gerit bellum contra Pontificem Sacris & Imperii titulo privantem eum. 45. A.
 — Romam petiit cum fructu Italarum. ibid.
 Otho Friderici filius an captus & Venetias deportatus pacis inter Imperatorem & Pontificem componenda fuerit auctor? 37. C.
 Otho II. Corona Imperiali quando insignitus? 1282. E.
 — Extinctus quomodo fuerit. ibid. F.
 Otho III. Coronâ ferreâ Mediolani à quo fuerit coronatus. 1283. B.
 — Imperator Romanorum quo anno atatis electus? ibid. A.
 — Imperiali Corona cum Maria uxore sua à quo insignitus. ibid. E.
 — Jus Imperii Romani cujus natu apud Germanos permanserit. ibid.
 — Quod jus Episcopo Cremonensi concesserit. 1284. E.
 — Quomodo & à quo extinctus fuerit. 1285. A.
 — Romam quando obsederit & oppugnaris. 1283. D.
 — Ubi electus fuerit. ibid. A.
 Otho III. Parma Tyrannus in cujus gratiam per Sfortiam obtuncatus. 1401. D.
 — Cadaver ejus à quibus traditum Suis devorandum. ibid.
 Otho Princeps Prævincensis Aquis-grani à quo rursus Caesar coronatus. 1326. C.
 — Comitem Sanctæ Floræ quare jusserit decapitari. 1327. C.
 — Comitibus ubi & quando habuerit. 1326. D. 1327. E.
 — Confirmatus in Imperio à quibus fuerit. 1326. C.
 — Conventum quem & ubi habuerit. 1328. C.
 — Cremonensibus qua confirmaverit. 1327. C.
 — Excommunicatus quare fuerit à Pontifice Maximo. ibid. B.
 — Imperator quando, à quibus & quo jubente electus. 1324. A.
 — Quomodo remanserit. 1327. F.
 — In Germaniam redire quando & quare acceleraverit. ibid. E.
 — Italiam quando petierit. 1326. D.
 — Mediolani à quo ferreâ Coronâ fuerit insignitus. ibid.
 — Pacem cum Philippo quomodo fecerit. ibid. A.
 — Philippum Gallia Regem quare aggressus fuerit. 1329. A.
 — Principes Germani qui ab eo defecerint. 1327. E.
 — Privatus quomodo vixerit. 1331. A.
 — Quam uxorem duxerit. 1326. A.
 — Rebelles quos Imperio declaraverit. 1328. C.
 — Regressus quando & quare fuerit in Italiam. ibid.
 — Roma quomodo coronatus fuerit. 1326. E.
 — Victus à Philippo Gallia Rege ubi fuerit. 1331. A.
 — Unde in Angliam aufugerit. 1329. A.
 Otho Vicecomes Mediolani Prasul quando & quo procurante factus. 1346. D.

— Quando obierit. 1354. E.
 — Quo-cum Saraceno pugnaverit. 1293. B.
 — Turrianos quando profligaverit. 1350. D.
 — Quantopere profligaverit. 1352. F. 1353. A.
 Otho Vicentius Archiepiscopus Mediolanensium urbem Mediolanum quomodo ingressus fuerit. 895. F.
 — Apparatus ejus contra Laudenses quam infelix. 896. C.
 — Bonifacium Pusterulam ad Marchionem Montis-Ferrati quare miserit. ibid. D.
 — Cursum Addua Fluminis aliò avertere quare voluerit. 898. A.
 — Extremum periculum quomodo evitaverit. ibid.
 — Marchionem Montis-Ferrati Mediolanum quare invitaverit. 897. C.
 Otto Vicecomes provocantem Barbarum singulari certamine occidit. 30. D. 246.
 — Committit prælium. 87. B. 262. C.
 — Debellatis Turrianis Pontificatum urbis cum regno obtinuit. 67. D. 68. C. 72. F. 73. A. 81. C. 83. D. 90. A. 91. F. 92. 93. D. 249. F. 250. F. 251. A. 265. F. 269. C. 276. A.
 — Ei insidia fiunt à Turriano. 83. E.
 — Ejus clementia. 95. B. 268. D.
 — Ejus oratio ad profugam nobilitatem mediolanensem. 86. C. 88. D. 92. C. 257. B.
 — Ejus oratio coram Papâ habita. 76. F. 256. B.
 — Guilielmum amulum tollit. 99. D. 100. A. 274. C.
 — In eum conjuratio & bella. 95. A.
 — Moritur & laudatur. 111. B. 276. C.
 — Pacem facit cum Turriano insidiosam & brevem. 101. D. 271. C.
 — Rodolphum Casarem arcessit. 100. E. 274. F.
 — Vincitur. 87. E. 88. C. 263. A.

P.

PACEM Reges Gallia & Hispania componere quare non potuerint. 1590. E. 1591. A.
 Pacis Templum Roma quomodo corruerit. 1261. D.
 Padi Cursum Descriptio. 613. B.
 — Inundatio damna quanta afferat. 612. E.
 — Utilitates quantas afferat Campis. 613. A.
 Pado Fluvio quod antiquum nomen fuerit. 609. D.
 Padus aliaque in Longobardia Flumina præter modum quando creverint. 1268. F.
 — Unde ita dictus. 605. B.
 Paganini Bononiensis Epitaphium. 52. E.
 Paganinus occiditur. 72. B. 252. C.
 Paganus Turrianus quis fuerit. 48. F.
 — Brevis fautor. 52. B.
 — Primus in hac Familia solemnem Magistratum gessit. 51. B.
 Paganus ubi publicè decapitatus. 1392. A.
 Paganus Doria à quibus trucidatus. 1626. E.
 Pagi qui Laumellina Regionis. 640. B.
 Pagus Juventianus à qua Familia edificatus. 713. C.
 — Sala ad Lacum Larium unde frequens. 1215. D.
 — S. Nazarius in Insubriâ unde celebris. 641. A.
 Palacensis Porta qua dicta Papis. 731. A.
 Palæologus Marchio Montis-Ferrati à quo & ubi fusus & profligatus. 1453. E.
 Palatium Papis quo in Loco urbis situm. 730. F.
 Palavicinus Albertum de Lando unde expulserit. 1348. A.
 — Brixiam quando obsederit. 1246. C.
 Palavicinus Mediolanensecuri quare percussus. 1150. B.
 Palavicinus ubi à Turcu captivatus fuerit. 1576. B.
 Pandulphus Malatesta à quo & quare bello petitus. 1407. E.
 — Cremonam quomodo frustra obsederit. 1403. C.
 — Estorem Vicecomitem ubi captivaverit. 1401. C.
 — Quâ conditione eum liberum dimiserit. ibid.
 Panis ex qua Italia Regione candidior fiat. 648. D.
 Papæ olim omnes dicti Episcopi simpliciter. 1100. A.

Paphus Urbs in Insula Cypro quando & quandiu Terra-Motu concussa. 1641. A.
 Papia à Longobardis appetita, obsessa, & sese dedere coacta. 727. E. 728. A.
 — Cujus Regni sedes facta. 715. E.
 — — Et quare. 851. D.
 — Cui & quomodo sese dediderit. 768. D.
 — Direpta & diruta à quo fuerit. 848. E.
 — Expugnata, capta & direpta à quo fuerit. 1539. E.
 — — Et à quibus. 943. D.
 — Favet Casari. 183. E.
 — Id nominis unde sortita sit. 702. F. 1066. B.
 — Obsessa à quo & quare fuerit. 767. A. 1525. E.
 — Oppugnatur & expugnatur. 183. F. 200. C.
 — Quando & quamdiu habuerit Equestrem Statuam Soli dicatam. 200. D.
 Papiæ Conventus à quo & quare indictus. 982. D.
 — Domus qua Solaria dicta. 706. C.
 — Fridericus Barbarossa quâ Pompâ coronatus fuerit. 875. D.
 — Palatium quo in loco urbis situm. 730. F.
 — Porta qua Palacenſis dicta. 731. A.
 — Turres frequentiores quid arguant. ibid. B.
 Papiam urbem Regiam fuisse qua monumenta demonstrant. 722. A.
 Papienses in jus Pontificiorum ac Casarianorum quando transiverint. 1524. A.
 — Mediolanenses Terdonam readificantes quâ vi oppugnaverint. 961. C.
 — Quo jure sub Longobardis usi fuerint. 730. C.
 Parabola pro parola. 1064. A.
 Paris Comes Vallis Tropia quas & ubi Vicecomitis copias prostigaverit. 1431. D.
 Parisiis Acies armata contra se invicem in Aëre concurrere quando visa. 1671. F.
 Parlamentum pro quo dictum. 1064. D.
 Parlasca Oppidum unde clarum. 1224. B.
 Parma à quibus obsessa. 1386. B.
 — Et Placentia dimissa Ecclesia quando fuerint. 1497. C. 1499. A.
 — Obsidetur à Friderico frustra. 54. C.
 Parmenses à quibus oppugnati. 1323. D.
 — Sfortia quando se subjecerint. 1451. B.
 Parochorum nomen dignitatis plenum. 538. C.
 — Onus & calamitosa conditio. ibid. E.
 Parœcialis muneris dignitas, & origo. 533. D.
 — Juris capita. 537. B.
 Parœciis solis utebantur Papista, in quibus humarentur. 542. D.
 Partenia Gallaratus unde insignis. 1621. D.
 — Quando obierit. ibid.
 Partharitus cui successerit in Regno Longobardorum. 750. E.
 — In exilium quare abierit. 751. A.
 — Monasterium quod & quare edificaverit. ibid. E.
 — Quandiu & quomodo rexerit. ibid. E.
 — Regno quomodo & à quibus restitutus fuerit. ibid. E.
 Paschalis III. Antipapa ubi & quando electus. 877. F. 1310. E.
 — Quando obierit. 882. D.
 Pascua qua sint virentia, ideoque proficua in Insubria. 661. D.
 Passibonus de Gallis Mediolanensis aureum gallum à galeâ Theutonici quomodo detraxerit. 1339. B.
 Pastores Apenninici Annum & Regiones quare & quomodo dividant. 593. A.
 Patareni & Gazari centum quare & ubi cremati. 1150. F. 1151. A.
 Patavium à quibus conflagratum. 735. B.
 — Obsessum à quibus frustra fuerit. 1503. F.
 — Veneti quomodo recuperaverint in Casarem Maximilianum. 1484. D.
 Patriarcha Alexandrinus Legatum ad Summum Pontificem quare miserit. 1597. C.

Patriarchæ qui & c. Concilio Ferrariensi interfuerint. 1428. E.
 Patrinus qui dictus fuerit à Magonachis. 746. A.
 Pauli (Sancti) Dominus in Italiam à Francisco I. Gallia Rege quare missus. 943. C.
 — Alexandriam quare se receperit. ibid. D.
 — Victus & captus ab Antonio Leva ubi & quomodo fuerit. ibid. F.
 Pauciferum vinum ubi crescat. 657. C.
 Paulus Ala Cremonensis quando obierit. 1596. B.
 — Quo Epitaphio Sepulchrum ejus ornatum. ibid.
 — Unde confiscatus. ibid.
 Paulus Diaconus laudatus. 769. B.
 Paulus Guineſius Luca Tyrannus Florentium quomodo obstitit. 1414. D.
 — Ubi cum aliis à Vicecomite incarceratus. 1415. A.
 Paulus Jovius unde orinudus. 1201. B.
 Paulus Lamora ultimo supplicio à quo & quare affectus. 1444. D.
 Paulus II. Pontifex Maximus quando factus. 1459. B.
 — Quando obierit. 1460. D.
 Paulus III. Pontifex Maximus quando creatus. 1549. F.
 — Henricum VIII. Anglorum Regem quare excommunicaverit. 1549. F.
 — Synodum Generalem Mantua quando indixerit. 1552. C.
 — Trivultium ad Regem Gallia & Carpentem Cardinalem ad Casarem Legatos quare miserit. ibid.
 — Ubi & quando obierit. 1572. B.
 Paulus IV. Pontifex Maximus quando creatus. 1580. F.
 — Antonium filium suum quibus profecerit. ibid.
 — Cardinales quos creaverit. 1582. A.
 — Columnensibus bellum quare moverit, eosque excommunicaverit. 1583. C.
 — Copia qua ab ipso Roma in Hispanienses coacta. 1585. E.
 — Fœdus cum Rege Gallorum adversus Regem Hispania quare percusserit. 1583. B.
 — Inducias cum Hispanis quomodo pepigerit. ibid. C.
 — Legati qui ad eum missi ad discordiam inter Henricum Gallia Regem & Casarem Carolum V. sedandam. 1582. A.
 — Loca qua adversus Hispanos muniri jussit. ibid. E.
 — Nepotem suum Cardinalem quando creaverit. 1580. F.
 — Pax quomodo frustra tentata ab eo inter Reges Gallia & Hispania. 1582. D.
 — Quando obierit. 1592. D.
 — Statua ejus eo mortuo quam ignominiosè habitata. ibid. E.
 Paulus Vitellius Florentia quare capite truncatus. 929. D.
 Paulus Zacharias Cremonensis quando obierit. 1602. E.
 Pax Casarem Carolum V. inter & Franciscum I. Gallia Regem quomodo facta. 940. C. 1544. A.
 — Ferdinandum Regem Neapolis inter & Sixtum IV. Pontificem Maximum quibus procurantibus facta. 1466. F.
 — Franciscum I. Gallia Regem inter & Casarem Carolum V. quibus conditionibus facta. 944. A. 1566. B.
 — Frid. Anobarbum inter & Alexandrum Pontificem Maximum quomodo facta. 1315. D.
 — Frid. Barbarossam inter & socios Longobardia Civitates ubi & quomodo inita. 885. A.
 — Frustra tentata inter Venetos eorumque confœderatos & Vicecomitem. 1440. C. ibid. E. 1441. B.
 — Quomodo tentata inter Casarem Maximilianum & Ludovicum XII. Regem Gallia. 1476. F. 1477. A.
 — Henricum II. Regem Gallia inter & Philippum Hispania Regem quando & ubi tandem facta. 1592. A.
 Pax

Pax *haud durabilis inter Laudenses & Mediolanenses.* 899. E.
 — *Iterum publicata.* 900. A. *ibid.* F. 901. E.
 — *In quot annos facta inter Venetos & Sfortiam.* 1455. F.
 — *Inter Cives ipsos Laudenses quando & quomodo facta.* 893. B.
 — *Ducem Mediolanensium & Comitem Laudensium quomodo & quibus conditionibus facta.* 918. C.
 — *Julium II. Pont. Max. inter & Regem Gallia.* 1495. F. 1496. A.
 — *Mediolanensium cum Laudensibus.* 885. C. 886. B.
 — *Pontificem Maximum inter & Venetos, Florentinosque & Vicecomitem ubi & quomodo facta.* 1424. A. 1443. C.
 — *Regem Angliae inter & Franciscum I. Gallia Regem.* 1518. B.
 — *Summum Pontificem inter & Florentinos quando inita.* 1463. F.
 — *Turrianos inter & Vicontios quo procurante & quibus conditionibus composita.* 903. D. 1351. D. 1354. A.
 — *Venetos inter & Vicecomitem quomodo facta.* 1418. E.
 — *Vicecomitem inter & Venetos & Florentinos.* 1414. A.
 Peccatorum confessio *cui rei adiumentum fit.* 675. C.
 Peleg *Filius Heberi unde ita dictus.* 804. F.
 Penuria & Epidemia *in universo ferè Orbe quando vignerint.* 1351. A.
 — *Fragum in Gallia & Ubertas in Italia eodem anno quomodo fieri possit.* 600. B.
 — *Gravis in Gallia & Germania quando vignerit.* 1618. F.
 Perdices *quomodo rapiat Vulpes.* 654. B.
 Perpetrare *quomodo sumatur.* 1047. D.
 Perpignanum *à quo obsessum.* 1559. F. 1560. A.
 Perla *per Turcas prostrigati quando fuerit.* 1508. C.
 Persecutio III. *Christianorum à quo Romanorum Imperatore mandata.* 682. E.
 Perusium *Terra-Motu quando concussum.* 1610. E.
 Pestilentia *in Exercitum Frid. Enobarbi qua Roma incidit.* 1009. D.
 — *In Gallia Cisalpina qua vignerit.* 1308. B. 1385. C. 1449. D. 1641. B.
 — *Italiam totam quando infestaverit.* 1333. E. 1506. A.
 — *Per ferè unum Orbem quando seuerit.* 1466. D.
 — *Regiones Aquitania, Geldria, Namurci &c. quando afflixerit.* 1649. A. 1672. A.
 Petraria *quod Instrumentum Bellicum.* 1090. F.
 Petrariis *quid jaceretur.* 1091. E.
 Petrus *de Pusterla ubi vulneratus fuerit.* 970. D.
 Petri *Damiani qua sanctissimus.* 854. B.
 Petrus *Cardinalis cuius jussu strangulatus.* 1518. A.
 Petrus *pro Deo in terris fuisse.* 676. E.
 Petrus *Aloysius Farnesius insignia Parma Ducatus ubi, à quo & quando acceperit.* 1567. C.
 Petrus *Aloysius filius Summi Pontificis Pauli III. quando, ubi, quare & quomodo occisus fuerit.* 1571. D.
 Petrus *Apostolus Romam quando & quare adierit.* 1262. E.
 Petrus *Arago quantà Classe Calabriam perierit.* 1373. B.
 Petrus *Bajardos ubi ad mortem vulneratus.* 1168. D.
 Petrus *Barbus, quis?* 923. E.
 Petrus *Bambus unde laudatus?* 800. B.
 Petrus *Belacia Cremonensis Tribunus qua Venetorum Impedimenta interceperit.* 1433. E.
 Petrus *de Capellis Cremonensium Episcopus quando factus.* 1386. C.
 Petrus *Episcopus Ticinensium unde conspicuum &*

commendabilem se fecerit. 757. E. 758. B.
 — *A quo & quare Episcopus constitutus.* 758. A.
 Petrus *Lombardus unde clarus.* 772. E.
 Petrus *Loysius Placentia constituitur.* 80. C.
 — *Interficiuntur.* *ibid.* E.
 Petrus *Lunensis Summo Pontificatu quare, quomodo & ubi depositus.* 1405. A.
 — *Cardinales qui ab eo defecerint.* 1406. E.
 Petrus *Navarus unde clarus.* 936. E.
 Petrus *Pontiscarolius quare perfidia usus.* 1626. D.
 Petrus *Rufca Cardinalis unde oriundus.* 1202. C.
 Petrus *Strocus Florentinus Dux impigerrimus Regis Gallorum ubi occubuerit.* 1590. A.
 Petrus *Temacoldus quis, & quomodo Dominos suos male multaverit.* 911. A.
 Petrus *Veronensis occiditur.* 56. F.
 Petrus *Vicecomes Mediolanensis.* 40. A.
 — *Pacem ratificat.* 66. D.
 Petrus *Vicontius à quo in carcerem coniectus.* 902. F.
 Petrus *Zignanus Vir Clarissimus quando perierit.* 1670. B.
 Phaeton *quis?* 811. C.
 — *Colonias quas, quò & unde deduxerit.* 812. C.
 — *E vita ubi excefferit.* 820. F.
 Phasianos *quomodo rapiat Vulpes.* 654. B.
 Philippi *Mediolanensis Principis XII. vita, facta, facta, mors.* 327. C. 329. F. 330. B.
 — *Conjugia.* 327. D. 329. E.
 — *Virtutes.* 330. A.
 — *Vitia.* 329. D.
 Philipponus *languscus conjurat adversus Matthaeum.* 116. E. 117. A.
 — *Accusatur.* 181. E.
 — *Capitur.* 147. E.
 — *Conciliatur Manfredi.* 179. E.
 — *Ejus Ricardo filiam Matthaeus incassam despondet.* 117. C.
 — *Favet Henrico Cesari.* 140. B.
 — *Papia praeficitur.* 183. F.
 — *Vincitur, capitur, in Galliam mittitur & liberatur.* 136. E.
 Philippus *Achaja princeps simulat, & fallit Theodorum Andronici filium.* 135. F. 136. A.
 — *Concitat urbes adversus Caesarem.* 180. C.
 — *Francorum Rex ne Romanus Imperator fieret, intercedit Papa.* 137. C. 138. A.
 Philippus *Comes Palatinus Turcas ubi fuderit.* 1548. E.
 Philippus *Fontanesius à quibus & quibussum captivatus.* 1345. B.
 Philippus *Francorum Rex unde & quare Cremonam discederit.* 1349. D.
 Philippus *Hispaniarum Rex ad Don Antonium Regem Lusitania ex humanis tollendum qua proposuerit.* 1644. C.
 — *Administrationem Regnorum Neapolis, & Sicilia Dominique Mediolanensis ei quando cesserit Pater ejus Carolus V. Romanorum Imperator.* 1580. A.
 — *Aloysium de Castilia Mediolanum quare miserit.* 1659. A.
 — *Alphonso Duci Ferraria pacem quomodo reddiderit.* 1591. C.
 — *Angliam quomodo perierit.* 1580. C.
 — *Auctoritatem suam in Statu Mediolanensi quomodo limitaverit.* 1653. B.
 — *Belgas &c. in sui gratiam quomodo receperit.* 1635. B.
 — *Bellum adversus Belgas quomodo continuaverit.* 1651. A.
 — *Burdigalam fortim occupare quomodo voluerit.* 1584. E.
 — *Carolus Austriacum Filium suum unicum Madriam quare retogaverit.* 1608. C.
 — *Castelletum quomodo receperit.* 1588. E.

- Philippus. *Concordia inter illum & Belgas quo procurante tentata.* 1643. B.
- *Conjunctio in eum qua, quando & ubi facta.* 1658. C.
- *Cremonensibus quod vectigal concesserit.* 1573. A.
- *Elvira in Lusitania quomodo exceptus.* 1654. B.
- *Eum Regina Anglia quantum exosa fuerit.* 1609. D.
- *Fanum S. Quintini quando obsederit.* 1588. A.
- *Et expugnarit.* ibid. D.
- *Farnesius Belgis ejus nomine quid & quando promiserit.* 1668. B.
- *Flandris extorribus veniam quando & quomodo concesserit.* 1611. C.
- *Galkos ubi fuderit.* 1588. B. 1590. B.
- *Granatinos sibi rebelles quomodo persecutus fuerit.* 1611. C.
- *Hispaniam qua & quando repetierit.* 1573. A.
- *Hunum ab eo quando expugnatum.* 1588. F.
- *In Anglos ab Alba Duce fieri quid jusserit.* 1609. D.
- *In Aurantiorum Principem quid decreverit.* 1551. F.
- *Inducias in quod tempus cum Turcarum Imperatore fecerit.* 1658. B.
- *Infortunia multa unde & quando passus fuerit.* 1642. A.
- *Jo. Austriacum fratrem suum naturalem adversus quos miserit.* 1609. C.
- *Jo. Austriaco quam & quare Classem tradiderit.* 1628. E.
- *Lusitania Rex coronatus ubi & quando fuerit.* 1658. A.
- *Marc. Anton. Columnam Vicarium suum in Sicilia quare constituerit.* 1636. C.
- *Mariam Anglia Reginam quomodo desponsaverit.* 1580. C.
- *Mediomatricum urbem furtim invadere quomodo tentaverit.* 1584. E.
- *Periculum magnum ubi incurrerit.* 1636. D.
- *Propositum ejus quod cum Sebastiano Lusitania Rege.* 1635. C.
- *Quam ei uxorem desponsaverit Pater ejus Carolus V.* 1580. A.
- *Regnum Lusitania unde sibi vindicare creditus fuerit.* 1647. C.
- *Rex Lusitania a quo declaratus.* 1652. B.
- *Senas urbem cui, quare & quando dimiserit.* 1587. E.
- *Titulis & auctoritate sua in Belgio quando & a quibus depositus.* 1612. B.
- *Titulum & Coronam Regis Lusitania sibi quomodo sumpserit.* 1653. C.
- *Terzeras Insulas quomodo invaserit in Don. Antonium Ducem Bragantia.* 1668. B. 1669. A.
- *Tractatus qui ab eo factus in necem Principis Aurantiorum.* 1662. E.
- *Venetis quantam Classem in auxilium contra Turcas destinaverit.* 1611. D.
- *Veniam Lusitanis quando & quomodo concesserit.* 1665. D.
- *Ulissiponem Metropolim Lusitania quando petierit.* 1658. B.
- *Uxor ejus quomodo obierit.* 1608. C.
- Philippus Sabaudia comes hostis Roberto, pugnat cum eo de Asta. 144. A.
- *Infidus Imperatori Henrico.* 182. C. 133. D.
- Philippus Rex Francorum adversatur Matthaeo Vicecomiti. 223. D.
- *Amittit uxorem.* 232. B.
- *Ejus parentes.* 261. B. 277. C.
- *Fridericum per Legatos monet de intentione Papae.* 227. C.
- *Inclinare ad foedera videbatur & pacem cum Papae.* 228. B. 230. F.
- *In Gallias regreditur rebus infectis.* 225. D.
- *Landatur.* 236. E. 227. C.
- *Moritur.* 236. C. 281. B.
- *Pugnat cum Raymundo.* 229. B.
- *Valentium vocatur a Papae ad causa dictionem.* 231. D.
- *Universum ejus vita curriculum.* 277. A.
- Philippus Romanorum Imperator a quo excommunicatus. 1324. A.
- *Excommunicatione qua conditione solutus.* 1326. A.
- *Pacem cum Othone quomodo fecerit.* ibid.
- *Solus quomodo in Imperio remanserit.* ibid. B.
- *Ubi obierit.* ibid. C.
- Philippus Maria Dux Mediolanensium Jacobum Comitum Lande filium quo-cum gaudio captivum fecerit. 918. B.
- *Inducias quibuscum fecerit.* 1403. B.
- *Jo. Viniatum Mediolanum petere quare voluerit.* 918. F.
- *Loca qua & in quem occupaverit.* 1402. E.
- *Mediolano quos expulerit.* ibid.
- *Mediolanum in quos recuperaverit.* ibid.
- *Proditione qua usus fuerit in Jo. Viniatum Lande Comitum.* 919. D.
- *Vivere quando deserit.* 921. A.
- Philippus de Nicolis demens subito quomodo factus. 1597. B.
- Philippus Turrianus Comum Oppidum quando & quorum opera occupaverit. 1200. C.
- Philo Hebraeus laudatus. 792. E.
- Philosophi quod sit officium. 781. E.
- Phocas Constantinopolitanorum Imperator a Romanam Ecclesiam unde & quantopere laudatus fuerit. 737. E.
- *Bonifacio IV. Pontifici Maximo quid concesserit.* 738. B.
- Phoenicia quantum patuerit. 811. C.
- Picæ Mirandulae Gentis Nobilissima qua sedes. 641. C.
- Picardia a quo ferro & igne devastata. 1529. E.
- Picardonus Vasallus a Vercellis in furca latronum more strangulatus est. 314. A.
- Picarum, Graculorum, & Cornicum conflictus ubi & quando factus. 1605. B.
- Picenus Dux Vicecomitis a quo ad Mediolanenses defecerit. 1449. F.
- *Bononia Arcis Praefectus, multique Bononienses ab eo morte quare multati.* 1440. D.
- *Brixiam in quos, sed frustra, obsederit.* 1430. E. 1431. A.
- *Et Fortebracius Latium quomodo invaserint, & diripuerint.* 1420. E. 1421. A.
- *Ex quo periculo vix solus evaserit.* 1434. E. 1436. D.
- *Exercitus supremus Dux a quo constitutus.* 1444. D.
- *Fœdus quibuscum contra Mediolanenses percussit.* 1449. B.
- *Franciam-Curtam quomodo occupaverit.* 1441. F.
- *Fusus ubi & a quibus fuerit.* 1426. C.
- *Genuam quare accesserit.* 1425. D.
- *Gonzagaque quam annonam interceperint.* 1431. B.
- *In Venetos quid occupaverit.* 1426. F.
- *Laudam quando obsederit & expugnaverit.* 1449. A.
- *Loca qua in fidem suam receperit.* 1425. D. 1426. B. 1441. F.
- *Malitam Ducem Venetorum ubi & quomodo vicerit.* 1429. A.
- *Marchionem Montis-Ferrati quot oppidis intra mensem spoliaverit.* 1417. B.
- *Montem-Clarum quando expugnaverit & diripuerit.* 1441. F.
- *Patricios Venetos quos & quot ceperint ille & Gonzaga.* 1432. D. 1434. C.

- Piceninus Placentinos in sui fidem quomodo receperit. 1449. C.
 — *Quam Victoriam in Venetos reportarit.* 1416. B.
 — *Quo morbo obierit.* 1451. C.
 — *Quos incolae & quot Oppida Duci Vicecomiti subjecerit.* 1416. A.
 — *Sabia Vallem quomodo subjecerit.* 1434. C.
 — *Tropia Vallem quâ facilitate subjecerit.* ibid.
 Picra Oppidum cum Arce ubi situm? 1215. C.
 Pictores egregii qui floruerint in Italia. 1605. C.
 Pietatis Mons Cremona quando & quare erectus. 1468. C.
 Pignonum Propugnaculum in Africa à cuius Classe & in quos expugnatum. 1596. F. 1597. A.
 Pioperani qui & quare in Liguria ita dicti sint. 679. A.
 Pipinus Francorum Rex Italiam quare petierit. 761. C.
 — *Orientis Imperatori Italicas Provincias repetenti quid responderit.* 762. C.
 — *Quando obierit.* 765. A.
 — *Stephanum Romanorum Pontificem Maximum quomodo exceperit.* 761. C.
 Pipinus Italia Rex a quo declaratus & coronatus. 1272. D.
 — *Mediolani quando obierit.* 1273. B.
 Pisa & Pisani conjurant contra Ugutionem. 211. A.
 Pisa à Florentinis quando & quare obsessa. 1399. E.
 Pisani Imperium urbis suae quibus obtulerint. 928. F.
 — *Molliam & Grossettam quando occuparint.* 1399. E.
 Piscalianæ Virgines sacra pudicitiam suam quomodo tueantur. 1223. A.
 Pisces Burburi quam staturam aequent. 1223. A.
 Pius II. Pontifex Maximus quando factus. 1457. A.
 — *Concilium ubi indixerit.* ibid.
 — *Legatos ad Principes Christianos quare miserit.* 1459. A.
 — *Ubi & quando obierit.* ibid.
 Pius III. quando electus Pontifex Maximus. 1478. A.
 — *Quando obierit.* ibid.
 Pius IV. Pontifex Maximus quando creatus. 1592. E.
 — *Cardinales quos & quot creaverit.* 1599. D.
 — *Carolus Carasam Cardinalem & ejus fratrem Joannem Ducem Paliani morte quare multaverit.* 1594. D.
 — *Concilium Tridentinum inchoari quando jussit.* 1592. D.
 — *Conjuratio qua in eum facta fuerit.* 1597. D.
 — *Legatum Regis Gallorum quo prae-textu in Ceremoniis voluerit precedere legatum Regis Hispania.* 1596. D.
 — *Quando obierit.* 1599. D.
 Pius V. Pontifex Maximus quando creatus. 1600. A.
 — *Concessionem Episcopo Mantuae factam quare revocaverit.* 1602. E.
 — *Decreta qua constituerit.* 1600. A.
 — *Demoniacas mulieres quomodo liberaverit.* ib. B.
 — *Inquisitoribus quid imperaverit.* 1603. F.
 — *Judeos quot baptizaverit.* ibid. B.
 — *Militibus Rhodiensibus qua subsidia praestiterit.* ibid. F.
 — *Morbos incurabiles quomodo sanaverit.* 1600. C.
 — *Quando obierit.* 1618. A.
 — *Subsidia qua & quare Hispaniarum Regi subministraverit.* 1603. E.
 Pizighitonum quod Oppidum & ubi situm. 1063. A.
 Placentia & Parma dimissa quando fuerint Ecclesia Romana. 1497. C. 1499. A.
 — *In Republica Veneta possessionem quando concessit.* 921. E.
 — *Pro Ecclesia Romana à quo & quando recepta.* 1524. C.
 — *Quo Epitheto insignita.* 1057. B.
 — *Romanorum Colonia.* 1056. F. 1259. A.
 Placentia & Placentinorum tumultus. 180. D.
 Placentiae prima origo. (7.) B. (8.) C. (9.) A.
 — *Abbatia Monachorum enumerantur.* (92.) E.
 — *Academia quando instituta.* (21.) D. (62.) F. (88.) A.
 — *Agri fertilitas.* (100.) A.
 — *Arx.* (80.) D.
 — *Bella prima.* (9.) E. (10.) A. (40.) D.
 — *Certa domus pro conservatione certorum pontium.* (98.) B.
 — *Citadella.* (58.) E. (67.) A. (80.) D.
 — *Civium dignitates Marchiones, Comites &c.* (90.) D. (99.) D.
 — *Civium discordia & seditiones.* (35.) D. (37.) C. (40.) E. (42.) A. (56.) F. (70.) D.
 — *Deditio Accio facta.* (55.) D.
 — *Deditio Venetis facta.* (69.) E.
 — *Ducum, Comitum & Marchionum origo.* (91.) F. (92.) A.
 — *Episcopi.* (14.) B. (72.) D. (77.) C. (78.) E. (79.) A. (81.) D. (84.) F. (85.) A.
 — *Fata.* (55.) C. (59.) A. (60.) A. (66.) C. (67.) A. (69.) E. (71.) A. (74.) C. (76.) D. (78.) B. (79.) A. (80.) A. (81.) A.
 — *Fata à Gallis orta.* (7.) C. (8.) A.
 — *Homagium Rodulpho praestitum.* (44.) D.
 — *Hospitalia.* (39.) E. (97.) D. (98.) A.
 — *Jurisconsulti, Medici & alii docti viri.* (85.) B.
 — *Liberatio à Gallis.* (7.) E. (8.) B.
 — *Magistratus, Reges Imperatores, Consules, Praetores.* (11.) E. (12.) A. (24.) B.
 — *Monachi, Regulares, caterique religiosi.* (85.) D. (86.) A.
 — *Nobiles enumerantur.* (83.) E.
 — *Nomen Trivia unde?* (7.) D. (8.) C.
 — *Papa imperavit per tempus aliquod.* (75.) F. (76.) A.
 — *Perturbationes à Clericis facta.* (68.) B. (73.) C. (81.) B.
 — *Plebani, Plebes.* (98.) E.
 — *Praposti Ecclesiarum.* (95.) A.
 — *Prioratus, sive Monasteria exempta.* (93.) D.
 — *Privilegia.* (101.) F. (102.) A.
 — *Regimini cessit Carolus Andegavenfis Rex.* (46.) A.
 — *Religiosorum mendicantium, & sacerdotum seu Clericorum secularium conventus & ecclesia.* (94.) A.
 — *Stipendia Academica.* (88.) C. (89.) A.
 — *Templa.* (55.) A. (58.) D. (78.) F. (94.) A. (95.) C. (96.) A.
 — *Termini.* (30.) C.
 — *Varia Synonyma.* (8.) D.
 Placentini castigati qua de re fuerint à Frid. Barbarossa. 873. D.
 — *Excusabiles qua de re fuerint.* 636. C.
 — *Henricus VI. Romanorum Imperator Burgum S. Domini iis quomodo dimiserit.* 1321. B.
 — *Laudenses quando fuderint.* 1305. A.
 — *Pacem à Frid. Barbarossa quibus conditionibus obtinuerint.* 876. A. 1000. C.
 — *Parmenses quomodo obruerint.* 1323. D.
 — *Rebelle Imperio à quo declarati fuerint.* 1306. A.
 Plaga Italia qua illata à Genserico Vandalorum Rege. 696. E.
 — *Qua illata ex Imperii sede mutata.* 693. E.
 Planicies concava ubi reperiatur. 1220. E.
 — *Elegans in Insubria ubi occurrat.* 650. A.
 — *Qua dicta Miri-Adam.* 803. B.
 — *Sicomoria qua & quare dicta in Agro Ticinensi.* 614. B. 655. F. 656. F.
 Platina castigatus. 747. C.
 — *Laudatus.* 751. C. 760. E. 769. C.
 Plato Philosophorum Deus quomodo nuncupatus. 797. C.
 Pliniana villa quam Comœdiam dicebat ubi sita. 1216. D.
 — *Quam Tragœdiam dicebat ubi sita.* 1222. D.
 Pli-

- Plinii *Platanus opacissima ubi olim fuerit.* 1214. E.
 Plinius *castigatus.* 787. A.
 Plinius *cui Catoni ignorantia crimen impegit.* 785. B.
 — *Quam indignè de Circumpadanà Italia parte scripserit.* 595. A.
 Plinius Junior *quo honestamento à Comensibus condecoratus fuerit.* 1201. C.
 — *Unde piscari solitus fuerit.* 1216. D.
 Plona *Cænobium ubi situm.* 1219. C.
 Pluvia *quare minus frequens circa Venetias quam circa Patavium.* 599. E.
 — *Quod omen Laudensibus fuerit.* 969. B.
 Podestæ *qui?* 876.
 — *A quo instituti.* 876.
 — *Unde dicti.* *ibid.*
 Polentia *laudatur.* 106. F.
 Pomaria *quomodo conficienda.* 659. E.
 Pompejus *à quibus & quando factus Ticinensium Episcopus.* 682. C.
 — *Quando obierit.* 683. A.
 Poncelletus *quomodo & à quo excruciat.* 1425. B.
 Pons *incomparabilis structura ubi occurrat.* 1221. E.
 Pons Pontiolus *à quo destructus.* 984. E.
 — *Et direptus.* *ibid.*
 Pons *quando & quo hortante in Ticinum Fluvium adificatus.* 683. E.
 — *Quà arte id fieri poterit.* *ibid.* F. 684. A.
 Pons S. Michaelis Parisiis *quando & quomodo corruerit.* 1571. F.
 Pontifex Romanus *liber an fuerit sub Orientis Imperatoribus.* 773. B.
 — *Quandiu nullam ditionem nec Roma nec in Italia totà habuerit.* *ibid.*
 Pontifici Romano *que à Longobardorum Rege restituta fuerint.* 762. D. *ibid.* F.
 Pontificii *fusi à quibus & deleti fuerint.* 1345. B.
 — *Ferrariensem Ducatum quomodo invaserint.* 1494. A.
 — *Pedem unde retulerint.* *ibid.* C.
 Pontificius & Venetus *Exercitus à quibus dissipati.* 1490. F. 1491. A.
 Pontificum Romanorum *quis primus Roma Episcopos dici voluerit Papas.* 1100. A.
 Ponzinus Ponzonus *à quo Cremona Protector factus.* 1366. D.
 — *Quos fuderit & profligaverit.* *ibid.* E.
 Populares *plerique Brabantia &c. in Religionem Romanam quid praestiterint.* 1600. C.
 Populi Alani *qui fuerint.* 697. B.
 — *Italia quomodo excefferint.* *ibid.*
 — *Italiam quo duce invaserint.* *ibid.*
 Populi Alieni Juris vel Domini *qui dicerentur.* 623. D.
 — *Antiquiores qui Trans-Padana Italia Provincia.* 631. A.
 — *Dignitati quid maximè conveniat.* 626. D.
 — *Gothi qui dicti?* 695.
 — *Longobardi à Frid. Barbarossa Praefecti quomodo habiti.* 878. B. *ibid.* F.
 — *Mixti Juris qui dicti fuerint.* 624. B.
 — *Prioritas unde desumenda.* 631. F.
 — *Quasi-Liberi qui dicerentur.* 622. E. 623. B.
 — *Qui auspiciis Caroli Magni acceperint fidem Christianam.* 1273. C.
 — *Quotupliciter Liberi & sui juris dicantur.* 622. C.
 Populus *feliciores quid efficiat.* 741. E.
 Populus Romanus *Deum quando & quare execraverit.* 693. A.
 Porcarius (Conradus) *Procurator Caesaris, homo nequam.* 296. E.
 Porphyrius *Dux Romana Juventutis Episcopo Ticinensium quid preceperit.* 683. B.
 Porta Marica Ticini *cujus rei sit monumentum.* 620. D.
 Porta Palacensis *Papia qua & quare dicta.* 731. A.
 Portas Mediolani *à quibus jufferit dirni Frid. Enobarbus.* 1309. B.
 Portentum *cum cornu in fronte &c. ubi in lucem editum.* 1493. F.
 — *Mulier Rusticana quod & ubi pepererit.* 1649. A.
 — *Quod & ubi natum.* 1460.
 Possessio *Virtutis, quid?* 814. B.
 Potestas Mediolani *à quibus creari voluerit.* Frid. Enobarbus. 972. D.
 Praeceptum *quod precipuum homini à Naturà fuerit inditum.* 691. D.
 Praefecti Frid. Barbarossa *Longobardia Populos quomodo habuerint.* 878. B.
 Praefectus *Aucupis & Venationibus in Lanmetinà Regione quare constitutus.* 655. A.
 Praefectura *Muffiana cui facinori premium promittatur.* 1160. D.
 Praelia *qua & quare inter Othonem & Philippum Caesares.* 1324. E.
 Praelium *ad Castrum Carcani inter quos commissum.* 988. C.
 — *Ad Vavarum quod & inter quos commissum.* 900. C.
 — *Acre ubi & inter quos?* 998. D. 986. B. 987. A.
 — *Antuerpia grave & ardentum.* 1632. E. 1633. A.
 — *Atrox ad Mediolanum inter quos?* 896. F.
 — *Casarianos inter & Gallos ubi & quando.* 1515. A. 1564. B. *ibid.* E. 1565. A. 1573. E.
 — *Celebre quod ad Papiam & inter quos.* 940. A. 1180. C. 1181. A.
 — *Commissum ad Tusculum inter quos fuerit.* 1007. B.
 — *In urbem ipsam Mediolanum quod illatum fuerit.* 1150. B.
 — *Inter Henricum III. & Rodolphum Imperatores à Gregorio VII. Pont. Max. factum quod fuerit.* 1289. E. 1290. B.
 — *Navale quod inter Classes Ducis Braganzia & Hispaniarum Regis.* 1644. E.
 — *Longobardia federatas Civitates inter & Frid. Barbarossam.* 883. B.
 — *Philippum Patrem inter & Othonem quid?* 1330. F.
 — *Roma inter quos commissum fuerit.* 962. D.
 — *Strocium inter & Joannem Jacobum Medicum.* 1578. C.
 Praeful *Ruthenorum cui Concilio interfuerit.* 1428. E.
 Praefumere *Latine quid sit.* 626. F.
 Praetextus *qui in summum Pontificem belligerandi.* 1420. B.
 Praetorem *suum Reatini è fenestra quando precipitaverint.* 594. C.
 Presbyter *de Caluso quomodo occisus.* 977. B.
 Principes *Europa pro qua Provincia votis & viribus contenderint.* 1145. A.
 Principes *Germani qui cum copiis Frid. Barbarossam convenerint.* 871. D.
 Principum *Italia solertia in imprudentiam & socordiam versa ejus excidium quomodo promoverit.* 694. C.
 Prioritas *Civitatis aut Populi supra aliam unde desumenda?* 631. F.
 Pro centum *Marchis, quid?* 1049. B.
 Proceres *multi Germania in partes Regis Gallorum quando & quare transverint.* 1557. F.
 Proceritas *Thegani quanta fuerit.* 1168. F.
 Prodigia *in oppugnatione Brixianà facta.* 178. C.
 Prodigia *insolita quando in caelo visa.* 913. C.
 — *Qua & quando in Germania contigerint.* 857. C.
 — *— — — In Italia extiterint.* 1360. B. 1518. E.
 Proditio *qua Laudensibus & à quibus contigerit.* 857. C.
 Proficere *quid apud Morenam?* 1040. C.
 Prolis *virilis defectus unde in Italia extiterit.* 693. C.
 Promontorium *humani pedis similitudinem representans ubi videatur.* 1219. C.
 — *Turni unde notabile.* 1224. A.

Prosper Adurnus Dux Genua cuius instigatione à Duce Mediolanensium defecerit. 1462. E.
 Prosper Columna Antonium Lavam Ticinum quare miserit. 1166. D.
 — Captivatus à quibus fuerit. 1509. E.
 — Copias suas Mediolani contrahit. 1166. D.
 — Cremonense praesidium auget. ibid.
 — Cujus Belli Dux electus fuerit. ibid. C.
 — Gallorum copias quam multum non curarit. 939. A.
 — Franciscum Sfortiam Mediolanum quomodo introduxerit. 938. C.
 — In cuius gratiam liber dimissus? 1512. D.
 — Quando obierit. 1528. F.
 — Quibus copiis in Italia imperaverit. 937. C. 1150. C.
 — Ticinum adire quare consueverit. 658. F.
 Protasii Martyris reliquia variis in locis ostenduntur. 488. B. 491. B.
 Proverbium quod & quare in usu circa Aquilam. 586. E.
 Providentia Divina in quibus miranda. 911. B.
 Provinciae Athalarico Regi à quibus adempta. 714. D.
 Provinciae qua Italia Longobardis olim subiecta fuerint. 747. A.
 Psalmi proprietates contemplationi vite conveniunt. 485. A.
 Ptolomæus Gallius Cardinalis unde oriundus? 1202. C.
 Publicanorum Ordo quid olim Roma contineret. 1146. E.
 Pudicitiam suam Virgines sacra Lopiana & Piscaliana quomodo tueantur. 1223. A.
 Puellæ ex pectore in Latio qua & quando aqua effluerit. 1547. C.
 Pueri cruci affixi ubi inventi. 1610. D.
 Pueros semper fuisse Græcos quomodo dicatur. 821. B.
 Pugna memorabilis inter Classes Christianam & Turcicam ubi commissa. 1555. B.
 Pullus Equinus cum capite humano ubi & quando editus. 1364. F.
 Pusterlei (Anselmi) Praesulis Mediolanensis facta. 32. E. 33. A.
 — (Guilhelmi) mors. 97. E.
 — — Laus. 112. A. 154. D.
 Puteolis quando factus Terra-Motus. 1667. C.
 Pyra qua dicta Carabilia. 763. F.
 Pyrethrum, vide Draco.

Q.

QVADRINGENTVM unde dictum? 107. C.
 Quasi-Liberi Populi qui dicti fuerint. 622. E. 623. B.
 Quaternarius numerus quid moneat. 400. F.
 Quinarius numerus expenditur. ibid.
 Quintolinus quis fuerit. 1090. B.
 Quirini Sisciani Episcopi & martyris reliquia Mediolani adservantur. 415. A.
 — An corrigia jaceant? 435. F.
 — Officium, passio, genus mortis, & reliqua vita. 416. B. 418. D. 429. C.
 — Reliquia quomodo e Pannonia Romam, inde Mediolanum delata. 425. F. 426. D.
 Quò pro Ubi frequenter ubi occurrat. 1041. F.

R.

RACHISIVS Longobardorum Rex Regno quomodo cesserit. 761. A.
 — In Religionem redire à quo fuerit coactus. 765. A.
 Raimundus Cardona à quo Vicarius in Longobardia constitutus. 909. D.

— Mediolanum frustra quomodo tentaverit. 910. C.
 Raimundus Turrianus Patriarcha Aquilejensis auxilia quibus tulerit. 900. A.
 Rainaldus Colonia Archiepiscopus à quo & quare in Italiam missus. 876. E. 1001. D.
 — Statura ejus qua fuerit. 1012. E.
 Ramundus creatur Pontifex Mediolanensis. 68. B. 73. E. 75. A.
 Ranis vivaria quis construxerit. 662. D.
 Rapa quando & quomodo legenda. 659. B.
 — Quomodo debeat coqui. ibid. C.
 — Virtus ejus qua in Medicina. ibid. C.
 Rapax Legio qua & unde ita nuncupata. 1265. B.
 Rapiphagi qui à Romanis dicti? 659. B.
 Ratisbonæ Comitia de Religione quando habita. 1557. D.
 — Non invito Pontifice Maximo quando habita. 1567. E.
 Raucida Saxa qua rupes dicta. 1217. A.
 Ravenna à Pontificis in Venetos quomodo recepta. 1484. B.
 — Ad ditionem Romana Ecclesia quando redierit. 761. C.
 — Quo titulo exornata. 697. E.
 — Victoria qua nobilitata fuerit. 1495. D.
 Ravennam qui expugnaverint. 759. D.
 — Theodoricus cur Regni sedem elegerit. 705. B.
 Ravennatum odium in Ticinenses unde extiterit. 699. E.
 — Res diminuta maxime quando fuerint. 763. D.
 Raymundi Cardonii transitus in Italiam. 228. D. 286. A.
 — Arbitrium & conciliatio pacis. 287. F.
 — Direptiones & vexationes. 235. B. 236. A.
 — Floreminorum Dux infelix. 288. C.
 — Pugna infelix. 287. A.
 Raymundus Dux Caroli Aurelianensis quando & quare in Italiam descenderit. 1448. B.
 Raymundus Turrianus Mediolanensium Archiepiscopatam quo invito invaserit. 1346. D.
 — Quo, quando, & quare aufugerit. 1353. A.
 Reatini Praetorem suum e fenestra quare precipitaverunt. 594. C.
 Rectificus qui dicendus? 688. B.
 Refectio Genua a quibus olim procurata. 607. D.
 Reformare quotuplici sensu dicatur. 1026. C.
 Regem sibi constituere cuius juris sit. 718. D. 719. A.
 Regia urbs qua dici possit. 721. D.
 Regimen Longobardorum quale fuerit. 732. A.
 — Quando duraverit. 768. C.
 — Regiminis Longobardorum variatio quid indicaverit. 732. C.
 Regina Anglorum Regi Gallia bellum quando declaraverit. 1587. F.
 — Quando obierit. 1591. E.
 Reginaldus Polus Cardinalis quando obierit. ibid.
 Regio qua totius Europa aptior aucupis & venationibus. 652. F. 653. A.
 — Sicomoria qua & quare dicta in Agro Ticinensi. 614. B. 655. F. 656. F.
 — — Vide cætera in Sicomoria.
 — Triangularis qua dicta in Italia. 678. F.
 Regiones & Annum quomodo & quare dividant Pastores Apenninici. 593. A.
 Regisolum à quo Romam Ravennam translatum. 766. A.
 — Quare ita dictam fuerit. ibid. C.
 Regium nomen Longobardi quare respuerint & rejecerint. 851. D.
 Regni erigendi & tuendi qua firmamenta. 732. D.
 Regnum Longobardorum fortuna-ne an casu in Italiam introductum fuerit. ibid. A.
 Regnum quid sit? 772. A.
 Regum Galliarum stemma & series. 1193. A. 1194. A.
 Religio Sancti Francisci Mediolanum quando & à quo introducta. 889. E.

P

Re

- Religionem Christianam non esse novam. 677. F.
 — Conservandi qua via aptior & facilior. 719. B.
 Religiosi Heremitarum Divi Augustini de Observantia Cremonam habitatum quando se contulerint. 1379. D.
 Reliquiae Delubri S. Christophori Mediolanensis. 558. D.
 Reliquiae qua occurrant in Armario Sacelli D. Joan. Baptista Cremona. 1636. E. 1637. A.
 — S. Danielis qua pompa Lauda translata fuerint. 922. B.
 Reliquiis Divi Bassiani quid acciderit. 857. F.
 Renuatus Andegavensis in Sfortiam & Florentinos male quare animatus. 1455. E.
 — Italiam quando & quare petierit. ibid. A.
 Renuatus Princeps Aurantiorum ubi occisus fuerit. 1565. D.
 Retinacula qua sint humani ingenii humanaque ambitionis. 680. F.
 Reverentia Dei a quibus & quomodo spreta. 769. C.
 Rex Angliae & ejus Posteris titulo Defensoris Fidei quando & a quo insigniti. 1524. D.
 — Bellum Regi Francorum quando moverit. 1628. D.
 — Boloniam quando & in cuius gratiam obsederit. 1565. C.
 — — Et expugnari. 1566. F.
 Rex Boemiae Episcopatum Brixensem quare devastaverit. 967. E.
 — Quare factus fuerit Elector Imperii. 1283. E.
 Rex Lusitaniae quam victoriam maritimam reportaverit. 1616. F.
 Rhæti litteras ad Theganum quare miserint. 1178. E.
 Rhætionicum Oppidum ubi situm. 1217. C.
 — Promontorium quid? ibid.
 Rhætorum quod ingenium. 1177. A.
 Ricardus Langulcus cadit in praelio. 200. C.
 Ricardo Langulco belli summam tradit Otho. 89. F.
 — Administrationem Mediolan. Reip. 95. A.
 Riccius gente Rhæti quo stratagemate Arcem Clavenna occupaverit. 1174. A. 1175. A.
 — Clavenna cives quot captivos in Arce habuerit. ibid. F.
 Richardus Langulcus unde a Mattheo Viconio fuerit irritatus? 902. D.
 Ricimer Alanos Italiae expellit. 697. B.
 — In focerum suum arma movet. ibid. C.
 — Occidit focerum. ibid.
 — Paricidii poenas dat. ibid.
 Riturbium oppidum unde celebre. 606. D.
 Robertus Bavarus Caesar quando electus. 1394. B.
 — Insignia qua Sfortia concesserit. 1395. A.
 — Italiam quando & ad quorum preces petierit. 1394. E.
 — Veneti ab eo qua petierint. 1395. A.
 Robertus Caroli II. filius in Narbonensem Galliam transcendit & Papa se deditum proficitur. 143. F.
 — Adversatur Ludovico Imperatori. 198. A.
 — Alexandriam accipit. 145. A.
 — A Papa Imperio & jure Henrici Caesaris eximitur. 190. F.
 — Asta potitur. 144. C.
 — Ceditur ab Ugutone. 206. B.
 — Conjuratus princeps adversus Henricum Imperatorem. 182. A. 184. A.
 — Genuensibus auxiliatur. 214. D. 216. B. 217. A. 222. B.
 — In Gallias proficiscitur. 218. A.
 — Invitatur a Cesare ut Romam veniat, mittens fratrem, frandis & dolorum accusatur. 184. C.
 — Morte Henrici valde adjutus fuit. 192. A.
 — Multa civitates ipsi paraverunt in Italia. 144. A.
 — Omnes Guelphos tuerit. 183. D.
 — Procurat Italia civitates mortuo Henrico Imperatore, nomine Papae. 195. B.
 — Rebellis a Cesare pronunciatur. 190. D.
 — Subvenit Hetruscis & Florentinis contra Ugutionem. 194. E.
 — Ut cum Henrico Imperatore in gratiam redeat, rogatur. 187. C.
 Rocha a quo capta. 995. A.
 — Quis locus fuerit. 1078. A.
 Rochus de Capellinis unde insignis. 1648. B.
 — Quando obierit. ibid.
 Rodelinda Regina unde laudetur. 752. A.
 Rodoaldus Rex Longobardorum unde clarus. 747. D.
 Rodolphus Aspurgensis Imperator quando electus, & a quibus. 1289. E. 1350. A.
 — Coronatus ubi fuerit. 1350. A.
 — Ubi & quando obierit. 1354. D.
 — Vicarium quem sibi constituerit in Insubria. 1350. A.
 Rodolphus Dux Burgundionum a quo & contra quem in Italiam accitus. 1278. A.
 Rodolphus cujus cura Rex Italiae coronatus. 1279. D.
 Rodolphus & Hernettes filii Maximiliani Caesaris in Hispaniam a quo & quando accersiti. 1395. F.
 Rodolphus Imperator negligentia accusatur. 110. B.
 Rodolphus in Imperio Patri quando successerit. 1632. C.
 — Comitibus qua & quare Augusta Vindelicorum habuerit. 1661. D.
 — Sabloneta oppidum in cuius gratiam in Ducatum crexerit. 1644. B.
 Rogationes a quo Pontifice Maximo instituta. 1272. A.
 — Genna quare facta. 1648. D.
 — Roma, Neapoli, Messana &c. quare & cuius jussu facta. 1617. A.
 Rolandus de Natalibus quando decapitatus. 1355. A.
 Rolandus de Medicis Anachoreta Mediolanensis quo in odore è vivis discesserit. 1389. F. 1390. A.
 Rolandus (Beatus) quis & quando Cremonam accesserit. 1335. D.
 — Ei & Sociis quas ades concesserint Cremonenses. ibid. E.
 — Quando obierit. 1346. B.
 Roma a Christo ad inania simulacra quando se converterit. 693. A.
 — Ad Pactiones cum Longobardis quomodo compulsa. 731. E.
 — Combusta a quo fuerit. 1291. C.
 — Consulentes valetudini suae quo anni tempore excedere debeant. 590. D.
 — Direpta a quibus copiis fuerit. 942. A.
 — Excidio a quo tradita. 716. E.
 — Imperii erigendi & perdendi ipsa quomodo origo fuerit. 701. C.
 — Italici Regni sedes cur non electa secundum Bernardum Saccum. 705. B.
 — Libera quando & quomodo facta. 737. B.
 — Obsessa a quibus per annum fuerit. 734. E.
 — — A quo & quando expugnata fuerit. 1276. B.
 — Princeps ab ea qui electus fuerit. 737. D.
 — Romulus an illam condiderit? 794. C.
 Romae aqua cineribus mixta è Caelo quando effluxerint. 1333. F.
 — Cometa duo quando confecti. 1547. C.
 — Conditor quis fuerit. 794. C.
 — Dominium quis occupaverit. 1279. D.
 — Epidemia quando viguerit. 1352. D.
 — Fames maxima quando contigerit. ibid.
 — Hereses Clerum quando pervagaverim. 696. C.
 — Incendium unde & quando contigerit. 1357. A.
 — Inundatio maxima quando fuerit. 1546. F. 1547. A.
 — Nobilitas dissentionibus quando turbata. 696. C.

Romæ pestis quando sciverit. 1394. D.
 — Prodigia qua & quando visa. 1357. A.
 — Supplicatio qua de victoria facta per triduum.
 1260. B.
 — Ravennam Regisolum à quo translatum. 760. C.
 — Terra-Motus quando contigerit. 1508. F.
 — Tiberis magna illuvies quando contigerit.
 1352. D.
 — Tonitru extra temporis statum quando auditum.
 1554. B.
 — Trabs ignea in Aëre quando conspicua. 1547. C.
 — Varia fata. 12. D.
 Romana Ecclesia à Patriarcha Constantinopolitano
 qua in re vexata fuerit. 733. E. 734. B.
 — Libera quando & quomodo facta. 737. B.
 — Phocam Imperatorem Constantinopolitanum un-
 de laudaverit. *ibid.* E.
 — Quem Principem elegerit. *ibid.* D.
 Romandiola à quibus erepta è servitute Longobardo-
 rum. 760. A.
 Romani ad Nepotem in Dalmatia agentem quando &
 qua de re scripserint. 700. B.
 — Italia Principes quando fuerint. 621. D.
 624. E.
 — Quanta Liberalitate in Ligures usi sint. 607. C.
 Romanorum Imperator, vide Imperator, Impera-
 tores.
 Romuli statua Roma quando & quomodo corruerit.
 1261. D.
 Romulus à quibus Rex declaratus. 815. F.
 Roncallia qui locus, & ubi situs. 860. D. 957. A.
 1056. E. 1059. A.
 Rosis olim sepulcra veterum ornabantur. 519. B.
 Rotharus Longobardorum Rex Arianis faveat. 17. A.
 — Quo anno regni sui obierit. 747. C.
 — Unde conspicuus. 743. D.
 Rotius de Cortefella laudatur. 30. C.
 Roxate qui locus & ubi situs. 1067. E.
 Ruffinus Lucensis priusquam sacerdotium Mediola-
 nense iniret, raptus est. 112. E. 262. A.
 Ruglerus Fallanus cuius Societatis auctor. 1378. D.
 Rupes qua dicta Raucida Saxa. 1217. A.
 Rufcona gens faveat Othoni Vicesomiti. 101. D.
 Rufcones imperium urbis Comensis quando receperint.
 1200. C.
 Rufconus (Petrus) Prator fit Mediolani. 101. D.
 Rusticana mulier ubi & quod portentum pepererit.
 1538. D.
 Rusticitas ad quid plerumque prona. 653. C.
 Ruverezæ Familiz eologia. 608. E.

S.

SABAUDIÆ primus Comes quis fuerit. 1282. F.
 — Dux primus quis fuerit. 1428. F.
 — A quo creatus. *ibid.*
 Sabellicus laudatus. 760. F.
 — Notatus. 748. D. 750. C. 769. A.
 Sablonetæ Oppidum à quo erectum in Ducatum fue-
 rit. 1644. B.
 — & in cuius gratiam. *ibid.*
 Sacca Familia ubi insignis. 606. A.
 Saccus de Saccis Nobili Laudensis quando floruerit.
 886. C.
 Sacerdotes duo ubi & quando se matrimonio simul
 conjunxerint. 1644. D.
 Sacerdotum calibatus sublatus aliquando Mediolani.
 28. B.
 Sacrilegium quod perpetraverit Theodoricus Gothorum
 Rex. 714. C.
 Sævitia in Christianos mortuo Nerone quare non vi-
 guerit. 677. D.
 Sala Pagus ad Larium Lacum unde frequens.
 1215. D.
 Salaria qua Domus Papia dicta. 706. C.

Salcedus homo Gallus ultimo supplicio quare affectus.
 1663. E.
 Saleum Ligniticum Oppidum. Syrum Aquilejensem
 quomodo exceperit. 679. B.
 Salinarii Ticinenses salem ex ipsis colore nigro quomodo
 purgent & liquefaciant. 670. A.
 Saliorum, sive Salviorum Ligurum Elogia. 608. B.
 — — — — — Sedes. 606. A.
 Salvator an Servator dicendum sit. 749. E.
 Samarobriua Ambianorum à quo obsessa. 1653. D.
 S. Nazarius Pagus in Insubria unde celebris. 641. A.
 Sanctæ Floræ Comes cuius jussu decapitatus fuerit.
 1327. C.
 Sancti implorantur à Papistis in iis malis, in quibus
 & ipsi viventes, vel morientes versati sunt. 554. E.
 Sancti Sabini Mons quod Oppidulum. 757. F.
 — Ubi situm. *ibid.*
 Sanctimonia Gualteri Garbani in qua re enituerit.
 886. D.
 Sanctio qua facta in Concilio Constanciensi. 1404. C.
 Sanctorum cultus & veneratio qualis? 463. C.
 — Imagines tollere quid sit secundum Bernardum
 Saccum. 756. D.
 — Reliquia quomodo honorentur. 464. C.
 Sandeus Præsul Majorca Insula ubi à Turcis fuerit
 captivatus. 1593. F.
 Sanguis ubi & quando pluerit. 1456. F. 1472. A.
 1564. A.
 Sapor & odor qui vini Leumellini. 652. A.
 Saraceni Epidemia quando laboraverint. 1354. D.
 — Ex Insulis Corsica & Sardinia à quo & quando
 expulsi. 1293. C.
 — Frasinctum Oppidum quomodo occupaverint.
 1278. F. 1279. A.
 Saracenorum tumultus ad qua tempora referendus.
 739. E.
 — Sub nomine qui Populi comprehendantur.
 539. F.
 Sarcophagi vox non nova est. 518. D.
 Saturnus Æthiops quis? 805. D.
 Satyri, S. Ambrosii fratris, tumulus. 494. A.
 Savina (Sancta) ex qua gente prodierit. 849. B.
 Savona inter qua Oppida relata. 606. A.
 Saxa Gros-gallia unde insignia. 1223. A.
 — Raucida qua rupes dicta. 1217. A.
 Saxoniz Dux Albertum Ducem Pruvincensem quomo-
 do captivaverit. 1570. B.
 — Victus & captivatus à Cesare Carolo V. ubi &
 quomodo fuerit. 1570. C.
 Scaliger adfectat principatum Mediolanensem. 289. D.
 — Brixiam amittit. 301. A.
 Scaligeræ genti Verona traditur. 183. C.
 — Ejus opes & potentia. 212. E.
 — Roberti pollicitationes rejicit. 215. E.
 Scara vel Scarra qua vox? 1102. F.
 Scarani qui milites. *ibid.* B.
 — Unde sic dicti. *ibid.*
 Scarapius Patavinus Patriarcha Aquilejensis cui à
 Pontifice Maximo substitutus fuerit. 1438. A.
 — Superatus ubi & à quibus fuerit. *ibid.* C.
 Schelmaduci in Saxonia Conventus à quibus & quare
 habitus. 1568. B.
 Schisma quod in Ecclesia insurrexerit. 1367. D.
 Schismate Orbis Christianus maxime quando labora-
 verit. 916. F.
 Scientia Juris Communis quantum necessaria. 724. D.
 Scioli qui dicendi? 780. C.
 Scipionis Tonfi, Patricis Mediolanensis, Musæum
 laudatur. 523. C.
 Scorpio in quorum supplicii locum habuerit. 1092. C.
 — Quod instrumentum bellicum. *ibid.* A.
 Scoti sævitia. (48.) C.
 — Dignitas Comitatus. (66.) A.
 — Fenda. (67.) F.
 — Mors. (71.) F.

- Scottus Matthæi fraudem & simulatam filii in Patrem iram agnovit. 196. E.
 — Frustra oppugnat Galeacium. 197. C.
 — Mediolano in exilium abiit. ibid. B.
 — Moritur. 207. B.
 Scriptor Cremonensis, vide Cremonensis Orator.
 Scriptores illustriores qui fuerint in Chronologia. 792. B.
 — Ingenuarum Artium qui laude digniores. 821. F. 822. A.
 Scriptorum qua variatio circa finem Longobardorum Regni in Italia. 968. F.
 Scutiteri qui olim dicti? 1135. B.
 Scythæ Aramæi quid Enuam dicant. 806. E.
 — Quid illis sit Essim. ibid.
 Scythæ qui dicti Sagæ Beroso fuerint. 796. D.
 Schythia Saga qua dicta. 801. D. 803. D.
 Secta Barilotti qua & quando Mediolani fuerit exorta. 1367. A.
 Secundus quomodo ad fidem conversus. 561. F.
 Sedecias Hebræus ubi & cui Romanorum Imperatori venenum propinaverit. 1275. A.
 Sedes qua Bojorum. 604. B.
 — Ejectorum ex Italia. 847. B.
 — Cenomanorum. 825. F.
 — Friniatum Ligurum. 606. C.
 — Garulorum. ibid. B.
 — Hircarum. ibid. C.
 — Iluatum Ligurum. ibid. D.
 — Ingaunorum. ibid. A.
 — Intemeliorum. ibid.
 — Lavourum Ligurum. 603. D. 609. F.
 — Ligurum Salviatorum. 606. A.
 — Longobardi ubi fixerint. 727. C.
 — Quæ electa à Theodorico Gothorum Rege. 705. B.
 — Taurinorum. 603. F.
 Sedis Imperatorum Romanorum mutatio Italia quantum plagam attulerit.
 Seditio qua & unde Neapoli contigerit. 1569. B.
 Segetes in Gallia Cisalpina penitus quando aruerint & attrite sint. 1644. E. ibid. F.
 Selimus Turcarum Imperator amicitiam cum Venetis quomodo confirmaverit. 1626. A.
 — Quando ex humanis sublatus. 1627. A.
 — Tuneto in Africa quomodo potitus fuerit. 1626. B.
 Semen Lini quomodo Terra mandandum. 650. B.
 — Ad quotuplicem usum inserviat. ibid. A.
 — Oleum ex eo quomodo fiat. ibid. B.
 Semiramis an Babyloniā condidisse rectè dicatur. 794. A.
 Senenses à Casare Carolo V. quare ad Gallos defecerint. 1575. E.
 — Philippo II. Regi Hispaniarum quando & quomodo se permisissent. 1581. A.
 Senensis factionibus repugnavit. 130. E.
 Senis tumultus unde ortus. 1534. B.
 Senonum Gallorum qua Sedes. 604. B.
 Senium homines infiniti unde amiserint. 1268. F.
 Seprienses capitales Mediolanensium hostes quomodo diruerint Mediolanum. 504. B.
 Seprium Otto capit. 262. B.
 Septariensis (Francisc.) Mediolanensis antistes sit. 68. C. 249. B. 257. E.
 — Sacerdotio cessit. 73. B.
 Septemburgum in Brabantia à quo occupatum fuerit. 1624. C.
 Septenarii numeri mysteria. 399. F. 400. A.
 Septennium vinum quod? 652. C.
 Sepulcra inviolabilia habentur. 475. B.
 — Rosa spargi & ornari solita. 519. B.
 — In olim inscribatur hac formula molliter oscubent, sive, quiescant. 519. D.
 Sepultura olim extra urbes erant. 407. E. 471. B.
 Serapis qui fuerit. 808. B.
 Serezanum qui Vicus? 1103. B.
 — Aliter quomodo dictus. ibid.
 Seigius III. Pontifex Maximus Galliam quare petierit. 1277. D.
 — Ubi obierit. ibid. E.
 Sericia Oppidum in Zelandia à quibus captum & direptum fuerit. 1632. E.
 Serius fluvius qua loca alluat. 1130. A.
 Serpens immanis ex aquis prope Laudam stagnantibus natus quomodo fuerit, & extinctus. 901. E. 902. A.
 Serpillum cui usui inserviat in Lemellina Regione. 646. C.
 Servator an Salvator dicendum sit. 749. E.
 Servitium pro qua re dicatur. 1033. F.
 Servitus unde sit. 626. E.
 Sfortia ad stipendium suum quos assumpsit. 1444. B.
 — Alique Venetorum Duces Venetis à Duce & Senatoribus quomodo habiti & excepti. 1441. B.
 — Blancam Mariam Vicecomitis filiam ubi & quando desponsaverit. 1443. E.
 — Brixiam Annonam intrmittere quibus conatus tentaverit. 1437. A.
 — Copias Pontificias ubi superaverit. 1445. D.
 — Discordia inter eum & Mediolanenses unde & quando orta. 1449. A.
 — Dux Supremus à quibus constitutus. 1431. F.
 — Belli contra Turcas ubi, a quo, & quando declaratus. 1457. B.
 — Filio suo Joanni Galeacio quam uxorem desponsaverit. 1456. D.
 — Genuenses ei quando se submiserint. 1458. F.
 — Hippolytam filiam suam cui desponsaverit. 1456. F.
 — Jacobum Picininum ubi prostigaverit. 1454. D.
 — In Dominum suum à Mediolanensibus quando admissus. 1451. E.
 — Injuriarum omni genere à quo affectus? 1421. A.
 — Mediolanensium Dux supremus quando factus. 1447. E.
 — Mediolanum quando obsederit. 1449. E.
 — Offidanum ubi & quomodo interemerit. 1426. A.
 — Pacem cum eo qui fecerint. 1450. F.
 — Papienses ei quomodo se dediderint. 1447. A.
 — Placentiam expugnari & diripi quando & quare jasserit. 1448. A.
 — Quando ad partes Vicecomitis Soceri sui descenderit. 1446. D.
 — Radicosanum quare iverit. 1421. B.
 — Superatus ubi & à quibus fuerit. 1435. D.
 — Ubi & quando obierit. 1459. B.
 — Venetorum Oppida XL. quomodo receperit. 1455. A.
 — Venetos quare reliquerit. 1427. D.
 — Ubi prostigaverit. 1459. D.
 — Veronam in quos recuperaverit. 1436. A.
 — Vexillifer Ecclesie à quo & quando factus. 1421. E.
 — Vicecomiti quare adhaeserit. 1427. D.
 — Vide cetera in Franciscus. Stortia.
 Sfortia (Franciscus) Placentiā potitur. (69.) F.
 — Moritur. (71.) E.
 Sfortia (Ludovic.) Mediolani dux quomodo factus. 333. C.
 — Capitur. 334. A.
 Sfortiades Cremam in Venetos quando frustra obsederint. 1507. A.
 Sfortia (Franciscus & Galeacius) qui fuerint? 330. B.
 — Illius facta. 332. F.
 Sibyllas Italicas Christi conceptionem prædixisse. 678. A.
 Sicarius Casalensis Prator Cremonæ quam & inter quos sententiam tulerit. 1326. F.
 Siccitas Aeris magna quando in Italia fuerit. 1356. B.
 Sichierus à Frid. Barbarossa ad Laudenses Cives missus quare fuerit. 859. B.
 — Ad Casarem Frid. Barbarossam quare & à quibus remissus. ibid. F.

Sicherius. *Mediolanenses eum quam male & indignè exceperint.* 860. A. 956. B.
 Sicilia Terra-Motibus quando concussa. 1610. E.
 Siciliensis expeditio in Africam adversus Saracenos. 85. B.
 Sicomoria Regio & Planicies in Agro Ticinensi qua & quare ita dicta sit. 614. B. 655. F. 656. F.
 — Aliter dici quomodo deberet? 657. B.
 — Divisio ejus qua? 659. D.
 — Ejus qui situs. 657. A.
 — In ea quid notandum. 656. F.
 Sicomorio solo unde insit humiditas. 657. C.
 Sigismundus Caesar ad cujus auxilium Italiam ingressus fuerit. 1417. A.
 — Comitiam ubi & quare habuerit. 1403. E.
 — Constantiam ad Concilium quando petierit. 1404. A.
 — Corona ferrea ubi & à quo insignitus. 1417. A.
 — Cremonam quo-cum petierit. 403. E.
 — Euangelium Pontifice Maximo missificante ubi cecinerit. *ibid.* D. 1404. A.
 — Ex Pannonia in Galliam Cisalpinam quando accesserit. *ibid.* C.
 — Germaniam quo animo in Vicecomitem repetierit. 1418. D.
 — Papiam à quo & quomodo exceptus. 1403. C.
 — Placentiam quo-cum petierit. *ibid.* E.
 — Romæ Imperiali Diademate à quo insignitus. 1418. C.
 — Senus unde abierit. *ibid.*
 — Vicarium suum in Italia quem constituerit. 1403. D.
 Sigismundus Guidanus unde insignus. 1574. B.
 — Quando obierit. *ibid.*
 Sigismundus Malatesta in singulari certamine à quo fuerit victus. 941. F. 942. A.
 Sigismundus Romanorum Imperator quando fuerit. 916. B.
 — Constantiam ad Concilium quando profectus fuerit. *ibid.*
 — Diaconi munus quando & ubi obierit. 917. A.
 — Ejus qui fuerint Procuratores in Longobardia. 916. C.
 Sigismundus Picenardus *Juru-Consultus*, quomodo? 1656. F.
 — Quando obierit. *ibid.*
 — Quod cenotaphium & à quibus ipsi erectum. 1657. A.
 Simon ex Religiosis Heremitanis D. Augustini quando & unde cognitus fuerit. 1382. C.
 Simoninus Turrianus quam uxorem duxerit. 1355. E.
 Simulachrum quod dua nubecula exhibuerint. 1669. D.
 Sixtus IV. Pontifex Maximus quando electus. 1640. D.
 — Fœdus adversus Venetos quibuscum pepigerit. 1465. C.
 — Regem Neapolitanum, Florentinos & Columnenses in gratiam quando & quare receperit. *ibid.* C.
 — Quando obierit. 1466. B.
 Smalcaldia & Norimberga: qui & à quibus conventus habitus. 1547. F.
 Societas Disciplinorum sub Titulo Christi ubi inchoata & recepta fuerit. 1378. D.
 Societates Cremona & alibi qua orsa. 1378. E.
 Socii Romanorum qui populi in Italia olim dicti fuerint. 624. D.
 — Quomodo questi fuerint de ipsis Romanis. 625. B.
 Socius pro Collega. 1047. D.
 Sodalitia mortis. 570. A.
 Sofferti Dux à quo & quare decapitari jussus. 1504. D.
 Solemnitas Cremona qua & in cujus rei memoriam celebretur. 1330. D.
 — Que per X. dies à Benedicto XII. Pontifice Maximo celebrari jussus. 1379. D.
 Solertia Principum Italia in imprudentiam & socor-

diam versu excidium ejus quomodo promoverit. 694. E.
 Solus duo in Italia quando visi. 1506. A. 1508. F.
 — Parisiis quales & quando visi. 1552. D.
 Soles tres in Apulia quando conspecti. 1468. F.
 — In Germania. 1294. A.
 — In Italia. 1288. E. 1318. B. 1364. E. 1438. C. 1555. E.
 — In Pannonia & in Gallia &c. 1521. C.
 — In Taurica Chersoneso. 1605. A.
 Soles tres in unum coalescere quando conspecti fuerint. 1261. D.
 Solimanus Turcarum Imperator quanta damna jussit littoribus Venetorum, Apulia, Calabria &c. inferri. 1601. A.
 Solis Aestu hominum tria millia ubi & quomodo perierint. 892. D.
 — Eclipsis cum multis Terra-Motibus ubi & quando contigerint. 1449. D.
 Sol Oriens urbi Venetiis quid conferat. 598. E. 599. A.
 — Sanguineus quando visus fuerit. 1648. D. 1660. E.
 Soncinates & Soncinum oppugnantur & expugnantur. 182. D.
 Soncinum à quibus expugnatum. 1348. B.
 — Occupatum à quibus fuerit. 1353. B.
 Sondula qui Vicus? 1204. F.
 Sonorum & Cantuum suavis Melodia ubi, quomodo & quando audita. 1671. D.
 Sophia Imperatrix Constantinopolitana quam temerè Narsetem infectata fuerit. 726. A.
 Sorelina gens favet Gulielmo. 99. F.
 — Avertitur ab eo. 101. B.
 Sorelinas (Paul) quis? 58. C. 60. D. 67. D. 250. E.
 Soror Manfueta qua Virgo. 924. B.
 Spinolarum gesta & fata. 209. C. 210. A. 211. E. 212. A.
 Spinula (Gerardinus) laudatur & Raimundo Cardano opponitur. 229. C.
 — Emit Lucam. 298. B.
 Spoletum à quo combustum. 1110. D.
 — Colonia Romanorum. 1114. E.
 — Dolo à quibus occupatum. 1427. E.
 Staphora Amnis quas alluat terras. 687. C.
 Statua Aenea Beata Maria Virginis fulgure ubi percussa. 1517. E.
 — Leonis à quo & quare summitati Turris altioris Cremona imposita. 1270. A.
 — Angeli in summitate Arcis Sancti Angeli Roma fulgure quando percussa. 1617. E.
 — Domini Nostri Jesu Christi ubi & quomodo deciderit. 1518. D.
 — Equestris qua ab urbe Ravenna Papiam exportata fuerit. 760. B.
 — Justitia marmorea ubi & quomodo deformata. 1641. D.
 — Romuli Roma quando corruerit. 1261. D.
 Statua Hymenai ad Pontem Fabium Mediolan. declarata. 520. B. 525. A.
 — Papiensis Soli dicata unde forte trahat originem. 200. D.
 Statua Beatricis Caesaris Friderici Barbarosse uxoris qua? 1012. D.
 — Hermanni Verdensis Episcopi qua? *ibid.* A.
 — Rainaldi Colonia Archiepiscopi qua? *ibid.* E.
 Status qui Civitatum Italicarum ante secundum bellum Punicum. 624. C.
 Stella Bifurcata summi splendoris ubi & quando visa. 1645. D.
 — Crinita quando visa. 1608. C. 1644. D.
 — Horribilis quando apparuerit. 1623. F.
 — In Italia quando visa. 1333. E. 1332. D. 1420. D. 1460. C. 1461. C. 1468. B. 1521. D. 1544. F. 1582. A.

Stella Crinita in Sicilia & toto Oriente quando visa. 1611. A.
 — — — In solita in Germania quando & quandiu visa. 1193. F. 1294. A. 1640. F.
 — — — Mantua quando visa. 1612. A.
 Stellæ dua Crinita per mensem ubi & quando visa. 1364. E. 1656. E.
 — — — Interdium quando & ubi conspecta. 1317. F.
 Stemma & Series Ducum Mediolanensium. 1193. A. 1194. A.
 — — — Regum Gallia. ibid.
 — — — Joannis Jacobi Medici ab ejus avo. 1189. B.
 Stephanus Pontifex Maximus Romanorum Galliam quare petierit. 761. C.
 Stephanus Sfondratus quando floruerit. 1674. C.
 Stephanus Tertius Pontifex Maximus quando creatus. 765. B.
 Suardi gens divitiis & clientelis potens Bergamo pelitur. 113. A.
 Subactio Italia à Gothis mirabilis quare visa fuerit. 695. A.
 Subjectio quotuplici modo fiat. 623. E.
 Subjectiois causa quot esse videantur. 624. B.
 Subjugare quod verbum sit? 1027. A.
 Succius Vistarina gentis princeps cum duobus filiis in custodia maceratus enecatur. 82. B. 251. F.
 Suci Vistarini in quot annos Praefectus Laudensium fuerit factus. 893. C.
 — — — Quo casu afflictus fuerit. 910. E.
 Suetonii calumpnia in Christianos retunditur. 677. E.
 Suitenses ad quid & quibus se obtulerint adversus Gallos. 1508. E.
 — — — Burgundiam quo Duce ferro & igne vastaverint. 1503. A.
 — — — Ducatum Mediolanensem quorum instigatione bello aggressi fuerint. 1463. A.
 — — — Et Rheti multam pecuniarum summam unde & quando extorserint. 1503. A.
 — — — In Duces suos quando & quare sevierint. ibid. C.
 — — — Mediolani Dominium quibus conditionibus in se susceperint. ibid. D.
 — — — Regi Gallia quo auctore adhaerint. 1515. B.
 — — — Victi a Gallis ubi fuerint. 1510. F.
 — — — Vide caetera in Helvetii.
 Summaripa (Jacob.) Mediolano praeficitur. 100. D.
 Summaripæ Nobiles Landenses quo & quare a Casare Friderico II. relegati fuerint. 891. A.
 Superstitio nova quae orta in Pago Umnetæ Cremonensis ditionis. 1560. E.
 — — — Quomodo sublata ibid.
 Superstitio quae diabolica suborta in Regione Cremonensi, Placentina, Parmensi & Mantuana. 1569. D.
 Supplicationes à Narsete Roma quare precepta. 717. E.
 Sus monstrum quod & ubi pepererit. 1669. F.
 Sylvester Pontifex Maximus Romanorum quando fuerit. 687. A.
 Symmachus Rhetor à quo è medio sublatus. 706. A.
 — — — Roma quomodo toleratus. 692. F.
 Sydon quæ involutum fuisse dicitur Domini Nostri Jesu Christi corpus à quibus & ubi capta. 1577. E.
 Synodus Mediolani à Carolo Borromæo quando habitata. 1599. B.
 — — — Trevis in Gallia à quo & quando habitata. 1275. C.
 — — — Vienna in Gallia Trans-Alpina à quo & quando habitata. 1176. D.
 Syri candidum quidquid sit quo vocabulo efferant. 812. E.
 Syria Terra-Motu quando concussa, multaque damna passa fuerit. 1671. F.
 Syriam Exercitus Christiani quando petierint. 1192. E. 1199. D.
 Syris Aramæis quid sit Effem? 806. E.
 — — — Quid sit Enea. ibid.

Syrus Aquilejensis familiarum Conventu habito quid dixerit. 670. E.
 — — — In Ligures quando profectus. 678. C.
 — — — In qua Ticini parte habitaverit. 677. B.
 — — — Oratio ab ipso de Deitate ubi & quando habitata. 671. C.
 — — — Primus omnium Evangelium in Insubria docuit. 670. E.
 — — — Quam Regionem ad Fidem Christianam in Italia ad Christum adduxerit. 678. F.
 — — — Salei Oppidi Ligustici quomodo exceptus. 679. B.
 — — — Ticini palam concionari quare noluerit. 669. F.
 — — — Ticino quo secesserit. 677. C.
 — — — Ticinum quando ingressus fuerit. 669. E.
 — — — Ubi & quando obierit. 680. D. 682. A.

T.

TABVLAS adfigendi mos templis divorum & tumulis unde? 438. D.
 Taciti de matre quadam Liguri quod testimonium. 607. E.
 Tacitus Longobardos quomodo nominaverit. 743. E.
 Tamaris arbor ubi crescat. 667. F.
 Tanæ incendium cujus jussu contigerit. 1610. D.
 Tanari ortus. 107. E.
 Tarantula ubi nunquam visa fuerit. 666. C.
 Tarantum Oppidum in Apulia à quibus fuerit occupatum & direptum. 1553. F.
 Tartalia combustus est. (75) C.
 Tarvisano (Nicolao) Cardinali favet Matthæus. 113. C.
 Taurinorum Sedes. 603. F.
 Tejas Gothorum Rex quid egerit ut Regnum in Italia restauraret. 717. C. 849. F.
 — — — Quomodo occubuerit. 717. D.
 Telinæ Vallis limites. 1203. C. 1205. C.
 — — — Longitudo. 1204. A.
 — — — Minus ubi culta sit. 1205. E.
 — — — Situs. 1203. C.
 — — — Totius quod firmamentum. 1205. B.
 — — — Unde ita dicta? 1203. C. 1205. C.
 Tempora multa decorum extra ambitum urbium fuerunt apud Gentes. 363. E.
 — — — Diversis sanctis successivè sacra. 374. A.
 — — — Rotunda olim maximo in usu. 387. B.
 Templarii funditus quando & quare deleti. 1361. D.
 — — — Tolluntur. 195. B.
 Templariorum bona quibus concessa. 1361. D.
 Templum Capucinis quando & quare Venetiis constructum. 1641. B.
 — — — D. Salvatoris quam eleganter ad Papiam constructum fuerit. 748. A.
 — — — Pacis Roma quando corruerit. 1261. D.
 — — — Sancto Christophoro Lande Pompejæ quod constructum fuerit. 902. A.
 Tempora ad quarum Monarchiarum Annales quadrarint secundum Philonem Hebraum. 792. E.
 Tenere pro durare. 1067. A.
 Tensa quid sit. 1063. C.
 Terdona à quo & quare diruta? 960. D. 1081. B.
 — — — Colonia fuit Romanorum. 1082. C.
 — — — Condita à quibus fuerit. ibid. B.
 — — — Id nominis unde acceperit. ibid.
 — — — Quantà rerum comedendarum & aqua inopià laboret. 961. F.
 Ternarii numeri mysteria. 400. E.
 Teroana in Gallos à quibus fuerit occupata & tota demolita. 1504. C. 1577. B.
 Terra in Italia cessationem quando appetat. 593. C.
 & Terra dejicere quid sit. 1044. F.
 Terræ-Motus Agrigenti in Sicilia quando contigerit. 1610. E.
 — — — Armeniam quando affixerit. 1671. F.

Ter-

Terræ-Motus Brixia quando factus fuerit. 1333. F. 1641. A.
 — Buari in Mauritania Tingitana. 1645. D.
 — Byzantii quando horrendus contigerit. 1493. C.
 — Catane in Sicilia quando contigerit. 1610. E.
 — Cremona vehemens quando fuerit. 1333. F.
 — CXL. spatia 40. horarum ubi contigerint. 1612. B.
 — Dalmatiam Provinciam quando afflixerint. 1645. A.
 — Facti ubi multi fuerint. 1558. B.
 — Ferraria quando factus sit. 1611. F. 1612. A. 1629. C.
 — Florentia quando visigerint. 1660. D.
 — Galliam Cis-Alpinam quando afflixerint. 1308. B.
 — Graves in Gallia Lugdunensi quando fuerint, ut & in quibusdam ikim Municipiis. 1648. C.
 — In Oriente quando exacerbaverint. 1313. B.
 — In Sicilia quando. 1610. E.
 — In Vico Tripergula quot damna attulerit. 1555. E.
 — Italiam quando afflixerint. 1382. D. 1449. D. 1456. E. 1460. D. 1493. C.
 — Leontii in Sicilia quando contigerit. 1610. E.
 — Limisse urbis Insula Cypri quando & quandiu fuerit. 1641. A.
 — Mantua quando factus fuerit. 1611. F. 1612. A.
 — Medina in Hispania quando contigerit. 1643. E.
 — Mediolani quando. 1351. A.
 — Neapoli quandiu duraverit & quanta damna causerit. 1567. D. 1610. F.
 — Paphi in Insula Cypro quando & quandiu perstiterit. 1641. A.
 — Perusis quando evenerit. 1610. E.
 — Puteolis quando factus sit. 1667. C.
 — Rome quando contigerit. 1508. F.
 — Syriam quando afflixerit, quotque damna attulerit. 1671. F.
 — Vehemens Brixia & Cremona quando contigerit. 1333. F.
 Testimonium Joannis Sarisberiensis de Gallis Italiam Duce Brenno petentibus. 789. D.
 — Livii de Lignibus quod? 607. B.
 — Pauli Diaconi de Gallis Italiam Duce Brenno petentibus. 789. C.
 — Trogi Pompeji de Gallis Italiam Duce Brenno petentibus. ibid. B.
 Tetrarchia quod vocabulum. 792. C.
 Teupoli & Quirini duas Venetorum factiones constituunt. 145. F.
 — Puniantur. 146. D.
 Teupolus (Petr.) laudatur. 48. A. ibid. E.
 Theatini Monachi quando & quibus Promotoribus orti. 1647. F.
 Thebaldus Brussatus Imperatoris Henrici inimicus gravi poenâ adficitur. 172. B. 175. F. 176. A.
 Theganus a quibus cum copiis suis unde revocatus fuerit. 1167. D.
 — Consuetudo ejus quanta cum Joanne Jacobo Mediceo. 1168. F.
 — In Rhatiam revocatus quorum castra deseruerit. 1178. F.
 — Quare & a quo missus in Galliam fuerit. 1169. B.
 — Reversus, frustra Mediceum a consilio revocare tentat. 1171. A.
 — Vir quanta proceritatis fuerit. 1168. F.
 Thelematius Monachus a Populo Romano quare & quomodo fuerit contritus. 692. E.
 Theobaldus quare & quo jubente cum aliis dimembratus. 1359. F.
 Theobaldus Bardo quis & quomodo occubuerit. 870. A.
 Theobaldus, Vicercomes quis fuerit. 86. B. 256. F.
 — Pater Mathei. 261. B.
 — Interficiatur. 261. A.
 Theodatus contemptibile Regnum suum quomodo fecerit. 714. E.

— In cujus Regni administrationem & adversus quos adscitus fuerit. ibid. D.
 — Justiniani Imperatoris Constantinopolitani animum quomodo irritaverit. ibid. E.
 — Occisus quare & a quibus fuerit. 715. A.
 Theodelinda a quo fidei firmitatem edocta. 734. D. 740. E.
 — Cremonenses quibus verbis allocuta sit. 742. B.
 — Cui Regi nupsit. 733. D.
 — Oriunda unde fuerit. ibid.
 — Regina quanta fuerit. 740. E.
 — Sacra quo ordine fieri voluerit. 741. D.
 — Ubi & quando obierit. 743. D.
 Theodoricus Gothorum Rex a quo Rex Italiae declaratus fuerit. 703. E. 849. D.
 — Captivos omnes Italos dono dat Epiphano Ticinensium Episcopo. 708. B.
 — Comensibus privilegia & immunitates quando concesserit. 1199. D.
 — Epistolam ad Boethium Severinum qua de re scripserit. 709. E.
 — Ex vivis quomodo discesserit. 714. C.
 — Gothis suis agris Italiae quomodo diviserit. 705. D.
 — Horologia qua miserit ad Burgundiae Regem. 710. A.
 — Joannem Pontificem Maximum ad Justinum Imperatorem Orientis quare miserit. 713. E.
 — Regni sui quam sedem elegerit. 705. B.
 — Rerum in Italia quando potitus fuerit. 704. D.
 — Sacrilegium quod perpetraverit. 714. C.
 Theodorus (Divus) Papiensium Episcopus quo tempore floruerit. 769. F.
 Theodorus filius Andronici mittitur in Ligures quidque ibi effecerit. 135. D.
 — Ejus conjugium. ibid.
 — Laudatur. 137. B.
 — Montisferrati Marchio fugit. 198. C.
 Theodorus Trivultius &c. ubi & a quo captivatus. 1524. A. 1533. A.
 Theudelindæ conjugia, pietas & laus. 16. B.
 Thomas Episcopus in Britannia occiditur & in catalogo Sanctorum ponitur. 35. D.
 Thomas Fulgosius Dux Genuensium quando creatus. 1425. E.
 — Et quidam alii quo impellente Genuam obsederint. 1412. D.
 Thomas Fusius Rector Domini Mediolanensis captivatus ubi fuerit. 1520. E.
 — De Cremona reddenda quomodo & quibuscum convenerit. 1526. B.
 Thomas Mocenigus Patritius Venetus quibus Comitibus & quibuscum interfuerit. 1403. F.
 Thomas Neapolitanus Schiraci Comes militat contra Ludovic. Casarem. 198. B.
 Thufci unde & ita dicti. 804. B.
 Tiberius Nero cui successerit & quandiu imperavit. 1262. B.
 — Quoto etatis anno & ubi obierit. ibid. C.
 Tibertus Brandolinus mortem quare sibi confecerit. 1457. E.
 Ticinenses Episcopi ubi per persecutiones Romanorum latuerint. 687. B.
 — Gratias Deo agere quare debeant. 716. B.
 — Orationem Syri Aquilejensis quomodo exceperint. 673. E.
 — Pompejum sibi Episcopum quando elegerint. 682. C.
 — Quid in memoriam Syri constituerint perpetuo faciendum. 681. D.
 — Tributo ab Odoacro toti Italiae imperato quare exempti. 702. B.
 Ticinensis Ora a quibus Liguribus habitata. 609. E.
 — Ejus differentia ab aliis Regionibus quoad Aëris temperiem. 663. C.
 — Quas ex fluvio suis prerogativas hauriat. 666. D.
 Ticinensium ad Religionem Christianam conversio a Syro

- Syro Aquilejensi quomodo procurata. 676. B. ibid. F.
 Ticini Accola cur Lavi Ligures dicti. 611. B.
 — Edificationis descriptio. ibid. C.
 — Aeris ejus salubritas unde? 665. A.
 — Antiquitas unde probetur. 618. C.
 — Antiquitatis monumenta qua supersint. 611. F.
 — Episcopo qua privilegia concesserit Hormisdas Pontifex Maximus. 611. F.
 — Fossa qua dicta Emiffarium. 1660. D.
 — Locus quomodo constitutus in quo familia Christiana olim convenirent. 676. F.
 — Turres quare adeo altae. 612. A.
 Ticinum Oppidum à Gordiano Romanorum Imperatore unde fuerit celebratum. 665. F.
 — A quibus conditum. 633. E.
 — Amplificatum unde fuerit. 704. A.
 — Captum, direptum, incensum à quo fuerit. 701. A.
 — Horti ejus quam celebres. 665. E.
 — Idem-ne sit Ticinum cum Papiâ? 703. B.
 — Primum omnium Insubria Oppidorum Religionem Christianam novisse. 670. E.
 — Quo tempore conditum fuerit. 614. C. 619. A.
 — Restauratum quo procurante fuerit. 702. C.
 Ticinus Amnis. 1065. A.
 — Ejus Cursus Descriptio. 660. C.
 — Insubriam quomodo interfecit. 638. F.
 — Petrarum quo genere celebrer. 667. B.
 — Sylvis quomodo circumseptus. ibid. D.
 Tinta Mussa de Gava Murum Laudensem quando inceperit. 988. B.
 Tiranum Telina Vallis totius firmamentum ubi situm. 1205. B.
 Titianus (Sanctus) quo tempore Laudis Pompeja Episcopus extiterit. 848. F.
 Tituli à Carolo-Magno Francorum Rege qui assumpti. 772. C.
 — Quibus sibi placuerint Imperatores omnes. 1025. E.
 Titolo Fidei Defensoris Rex Anglia & ejus posteris à quo & quando fuerint insigniti. 1524. D.
 Tolentini Mediolanenses unde oriundi. 1456. F. 1457. A.
 Tormentum in bello quid sit? 1092. E.
 Torniacum in Gallos à quibus occupatum. 1504. C.
 Tortirella quod instrumentum Bellicum. 1092. C.
 Totila à quibus Rex fuerit constitutus. 716. E. 849. F.
 — In quo pralio interfecit. 717. A.
 — Romam quomodo multaverit. 716. E.
 Trabuchus quod instrumentum Bellicum. 1092. D.
 Tragcedia villa Plinii ubi sita. 1222. D.
 Trans-Padana Italia pars aliis cultior quare & quomodo habitata. 825. B.
 Trans-Padanæ Italia Provincia qui antiquiores Populi. 631. A.
 Trevis in Gallia Synodus à quo & quando habitata. 1275. C.
 Tremollia Dominus à Ludovico Gallia Rege in Italiam quare missus. 933. D.
 Triangularis qua Regio in Italia dicta. 678. F.
 Tribucetum quod instrumentum Bellicum. 1092. E.
 Tricafolia Pusterla Prator Laedensium à Placentinis quando & quomodo captus. 871. B. 993. A.
 Tridentum ad Concilium quando accesserint Legati Casari, & Regum Gallia, Lusitania, & Polonia eorumque Theologi Viri celebres. 1594. F. 1595. A.
 Triremes XVI. in Mari Aegeo à quo in Turcas combusta. 1636. C.
 Trituræ labor quomodo & à quibus peragator in Laumellina Regione. 647. D.
 Trivisium Oppidum in Italia à quo conditum. 810. A.
 — Corrupte pro quo dictum. 809. E.
 Trivultius exercitus Veneti Praefectus ubi captus. 1151. B.
 Troglodytæ unde ita nuncupati. 685. E.
 Troilus & Zerpellonus annonam Brixiam quomodo introduxerint. 1436. C.
 — Sfortiam quare deseruerint. 1442. C.
 Trumellini Judices unde ita dicti. 642. C.
 Trumellum qui locus. ibid. C.
 Tumultus à quibus & quomodo excitatus in Anglia. 1580. B.
 — — — In Hispania. 1520. B.
 — Saracenorum ad qua tempora referendus. 739. E.
 Tumulus vitium & ficuum ubertate egregius ubi surgat. 664. A.
 Tuneto Oppido in Africa Selimus Turcarum Imperator quomodo potitus fuerit. 1626. B.
 Tnnetum quomodo expugnaverit Caesar Carolus V. 1550. D.
 Turcæ à quibus & unde magna cade repulsi. 1556. C.
 — Castrum-Novum quando expugnaverint. ibid. A.
 — Christianos ubi prostigaverint. 1575. B.
 — Classem quam & ubi interceperint. 1577. A.
 — Millia quot Captivorum ex Insulis Creta, Zacintho, &c. abstulerint. 1614. B.
 Turcarum Classis Littora Apuliae quando cursitaverit. 1576. F.
 — Imperator Apuliam quando & quo instigante irruerit. 1553. F.
 — — — Melitam Insulam frustra quando obsederit. 1597. F. 1598. A. 1599. A.
 — — — Qua visione territus unde aufugerit. 1548. D.
 — — — Ungaros ubi superaverit. ibid. C.
 — Turma ad auxilium Julii II. Pontificis Maximi quando & quomodo venerit. 1488. E.
 Turcis bellum ubi & quo procurante indictum. 1457. A.
 Turmæ Equestres in Aere ubi & quando visa. 1469. A.
 Turni Promontorium unde notabile. 1224. A.
 Turnum quod oppidum. 1154. A.
 — Ejus incola quid & quare passi. 1224. B.
 Turnum in Gallos à qua expugnatum. 1154. E.
 Turriana Familia unde oriunda. 1217. C. 1219. F.
 Turriani à quibus Mediolani oppressi fuerint. 895. E.
 — Dispersi per varias Italiae urbes à quo fuerint. 906. E.
 — Henricum Lucemburgum iter suum versus Mediolanum differre quare optassent. 905. A.
 — — — In Germanos quare conjuraverint. 906. A.
 — — — Loca qua à Viscontiis firmata occupaverint. 897. A.
 — — — Mediolanum quando introducti. 1355. E.
 — — — Principes è qua Valle oriundi. 1167. E.
 — — — Vicecomites ubi & quomodo vicerint. 1351. B.
 Turriani (Martini) merita in Rempubl. Mediolanensem. 58. C. 60. A. 61. E.
 — — — Fata. 60. E. 67. A.
 — — — Honor. 63. E.
 — — — In Bergomenses crudelitas. 67. E.
 Turriani (Philippi) successio in locum fratris, conjugium, ceteraque facta. 69. D. 70. D.
 — — — Ingenium & mors. 70. F.
 Turrianorum domus quando demolita. 1350. E.
 — — — Quibus habitanda concessa. ibid.
 Turrianorum opes, & potentia. 249. C. 258. E.
 — — — Stemma gentilitium. 304. B.
 Turrianorum oratio ad Papam. 74. D.
 — — — Ejectio & conjuratio. 95. A. 96. A. 101. F. 270. A. 271. F.
 — — — Pugna & victoria. 87. A.
 Turrianus (Franciscinus) conjurat adversus Henricum Imperatorem. 159. B. 183. C.
 — — — Cadit Marcum. 216. C.
 — — — In exilium mittitur. 164. D.
 — — — Princeps conjurationis contra Ludovicum Imperatorem. 198. B.
 — — — Vincit Mediolanenses. ibid. C.
 — — — (Simon) Brixianis imperat. 212. F.
 Turrianus (Francisc.) comiter excipitur à Carolo Siciliae rege. 72. E.
 — — — Dies quod devictus fuit, sanctus Mediolanensibus. 94. C.
 — — — Gladio subfoditur. 90. E.
 Turrianus (Guidetus) succedit fratri in gubernatione rerum, laudatur & visuperatur. 122. C.
 Tur-

Turrianus (Guidetus) *aderat Octaviano Ubaldino.* 247. F.
 — *Cum Matthao fœdus paciscitur.* 150. A.
 — *Indoles ejus & statura.* 247. E.
 — *Liberatur & vindictam meditat.* 142. A.
 — *Mediolanensi Sacerdotio se abdicat & Aquilejensem Pontificatum accipit.* 206. D.
 — *Parentes ejus & pueritia.* 247. C.
 — *Quid fecerit.* 125. C.
 Turrianus Castonus *fit Archiepiscopus Mediolanensis.* 126. A.
 — *Adgreditur facinus sibi gentique sua exitiale.* 144. B.
 — *Adversatur muneri Imperatori dando.* 154. E.
 — *Cæsari intercessurus ab amicis contraria moneatur.* 152. D.
 — *Excommunicatur.* 142. A.
 — *Fugit.* 161. D.
 — *Guidonem Delphini Gallici filium evocat ad se.* 126. C.
 — *Illudit in Matthanum Vicecomitem.* 142. E.
 — *In exilium pellitur cum filiis.* 164. D. 165. B.
 — *Ira in Imperatorem ad pacem admonentem moderari nequivit.* 152. E. 279. A.
 — *Moritur.* 183. B.
 — *Rebellat contra Henricum.* 160. C.
 — *Revocatur frustra domum.* 165. A.
 — *Accipit imperium.* 250. A. 269. C.
 Turrianus (Guido) *suspectat patrum suum Gastonum.* 126. B.
 Turrianus (Martin.) *laudatur.* 33. C. 248. F. 249. C.
 Turrianus (Paganus) *laudatur.* 249. D.
 — *Patriciorum Duces Mediolano expulsi.* 249. E.
 — *(Philippus) quid fecerit.* 251. B.
 — *Moritur & laudatur.* 251. E.
 Turrianus (Raymundus) *infestat & debellat Mediolanenses.* 96. B. 97. C. 272. B.
 — *(Guido) de Arce Baradelli aufugit.* 100. D.
 — *Non concordat cum Turriano.* 125. D.
 — *(Musca) liberatur à carcere & dux belli non contemnendus fit.* 102. C. 275. C.
 — *Fit Praefectus Mediolanensibus saevus.* 120. F. 122. B.
 — *Moritur & relinquit sex filios.* 122. C.
 Turrianus (Zonfredus) *dehortatur à seditione.* 161. A.
 — *Ejicitur.* 165. F.
 Turrus Beliaqua *prope Lutetiam quomodo funditus eversa.* 1554. A.
 Turrus Boëthii *Papia quare ita dicta fuerit.* 711. B.
 Turrus omnibus *ferè totius Orbis sublimior à quibus elevata.* 1353. D. 1674. E.
 Turrus qua & *quare redacta in Templum.* 1549. E.
 Tusardus *Legatus Cæsaris Henrici VI. Cremonensibus quid praceperit.* 1322. C.
 — — — — — *Et Placentinis.* *ibid.*
 — *Quos in suam protectionem susceperit.* 1321. E.
 Tuscia *qua olim Regio fuerit.* 1105. B.
 Tuscorum *unde Nobilitas & Antiquitas.* 619. B.
 Tyla *filium Cydni cui Regioni nomen dedit.* 819. A.
 Tympanum *vita activa conditiones exprimit.* 484. C.
 Tyrannidis *ambitus quid in Christianos adduxerit.* 686. D.
 Tyrrheni *unde ita dicti.* 804. B.
 V.

VALCHERIVS *Januember Herbipolis Archidiaconus in Longobardiam à quo & quare missus.* 890. A.

Valentina *Joan. Galeacii filia nubit Ludovico, Carolo V. Gallia Regis filio.* 331. C.

— *Ejus jus in Ducatum Mediolanensem.* 332. B.
 — *Quot liberos pepererit.* *ibid.* C.

Valentinianus *Romanorum Imperator ubi occisus.* 696. C.
 Valeriani *impietas in Christianos quomodo compensata.* 685. E.

Valetudini *sua consulentes Româ quo anni tempore excedere debeant.* 590. D.

Valigii *qui Domini?* 642. B.

Valigium *qui locus?* *ibid.*

Vallem Bergellensem *depopulatur Joannes Jacobus Medicus.* 1177. D.

— *Volturenam qui fluvius mediam proscindat.* 1211. B.

Valles Calabriae *Manna quomodo gignant.* 588. A.

Vallium Jugorum *Alpinorum ampla Descriptio.* 1173. C.

Vallis Canonica *quantum porrigitur.* 1204. B.

— *Inteleovina quam jucunda.* 1215. C.

— *Introicia.* 1219. E.

— *Lugani incola à Mediolanensibus quando devastati.* 1301. F.

— *Seria.* 1217. B.

— *Telina dicta sic unde fuerit.* 1203. C.

— *Ejus limites.* *ibid.*

— *Situs.* *ibid.*

— *Venusta qua dicatur.* 1204. C.

— *Volturena unde celebris.* 1211. B.

Valvassores, *qui & quales fuerint.* 43. B. 876. B.

Vandali *cujus generis viri.* 696. D.

— *Romanum Imperium quando invaserint.* *ibid.*

Vaporigneus *super urbem Romam quando visus.* 1634. F.

— *Ubi & quando visus.* 1660. D. 1662. C.

Varenæ *oppidi vina quam generosa.* 1220. B.

Variatio regiminis *Longobardorum quid indicaverit.* 732. C.

— *Scriptorum qua circa finem Regni Longobardorum in Italia.* 968. B.

Vasta Turratia *unde nobilis.* 642. C.

Vaticana Regio *Roma quibus habitanda concessa.* 766. C. 772. C.

Vaticinium *quod Marci Catonis in Græcos.* 791. B.

Ubaldinus Cardinalis (Octavianus) *quare vi armata Mediolano cedere coactus fuerit?* 68. C. 248. F.

— *Oderat Turrianos, & quare.* 244. E.

Ubaldo Cremona *Episcopus à quo & quando factus.* 1286. C.

— *Profligatus ubi & à quo fuerit.* 1287. C.

Ubertas & *commoditas Apennini Montis quanta.* 593. B.

— *Frugum in Italia, & penuria in Gallia eodem anno quomodo fieri possit.* 600. B.

Ubertinorum *familia à quo descendat.* 1279. D.

Ubertinus *filius Francisci Carrariensis à Venetis ultimo supplicio quare affectus.* 1423. A.

Uberti Palavicini *officia, facta, bella.* (39.) D. (40.) D. — *Mors.* (43.) C.

Uberti Palavicini *societas cum Turriana gente dissolvitur.* 69. D.

— *Caroli Sicilia regis.* 70. C.

— *Ejectio Cremonâ.* 81. E.

— *Transitus in societatem adversariorum.* 70. A.

Ubertum Ogenatem *Mediolanenses exercitui praefecerunt, ejusque mortem ulciscuntur.* 47. C.

Ubertus Palavicinus *Gibellinum nomen seclabatur.* 58. A.

— *Ejus ingenium.* 64. B.

— *Socius Turriani.* 59. E. 64. B.

Ubertus Pallavicinus *Brixiam in suam potestatem quomodo redegerit.* 1346. D.

— *Placentiam sibi quomodo subjecerit.* *ibid.* E.

Ubertus Pirovanus *Mediolanensium Praesul Fridericum Anobardum quando accersiverit.* 1308. C.

Ubertus *Praesul Cremonensium quorum Sanctorum Reliquias sub Alari Sancti Stephani recondiderit.* 1299. A.

Ubertus *Vicecomes germanus Matthai frater moritur.* 203. E.

Venationi *qui aptior locus in tota Europa.* 652. F. 653. A.

Veneficia *non exercuisse Christianos.* 677. E.

Veneta *gens quam antiqua.* 600. D.

Veneti *antiquissimi Italia Populi.* 600. F. 818. F.

Veneti *ad excidium Sfortia fœdus quibuscum pepigerint.* 1453. B.

Q

Ve-

- Veneti *Ascanium* Cardinalem fratrem *Ludovici Sfortia* cui tradiderint. 934. B.
- *Brixiam* quomodo receperint. 1516. C.
- *Casarianos* ubi superaverint. 1488. F.
- *Classem* fluviatilem ubi & quare paraverint. 1430. A.
- *Cremâ* oppido quando potiti fuerint. 1450. B.
- *Cum Clemente V. Papa* bellum gerunt. 124. A.
- *Cypro* insula quando & a quibus spoliati. 1613. B.
- *Eorum* qua elogia. 696. B.
- *Fœdus cum Cesare Carolo V.* quare pepigerint. 1534. F.
- *Francisco I. Gallia Rege* & quibus conditionibus iniverint. 935. F. 939. F.
- *Fortuna ad eos* quando & quomodo conversa. 1484. D.
- *Hadriano VI. Pontifici Maximo, Cesari Carolo V. & Francisco Sfortia* fœdere quomodo juncti. 938. F.
- *In Mediolanensi Ducatu* que & quando loca occuparint. 1447. C.
- *Inducias à Turcarum Imperatore* quomodo redemerint. 1555. F.
- *Loca in Casarianos* qua receperint. 1489. A. ib. D.
- *Qua in Vicecomitem* occupaverint. 1417. D.
- *Ludovicum Gallia Regem in Italiam* quare occupaverint. 929. E.
- *Male habentur à Nicolao III. Papa.* 84. E.
- *Novum fœdus quibuscum & adversus quem* inierint. 1426. D.
- *Pacem cum Turcarum Imperatore* quibus auctoribus fecerint. 1557. A.
- *Profligati à quo in Valle-Telina* fuerint. 1418. A.
- *A Sfortia* ubi fuerint. 1453. D.
- *Quanta amiserint per Ludovicum XII. Gallia Regem.* 1483. B.
- *Robertum Bavarum* qua rogaverint. 1395. A.
- *Societatem* quare cum *Mediolanensibus* inierint. 923. C.
- *Transitum in Italiam Turcis* qua concesserint. 1518. B.
- *Vallem-Telinam* sibi quomodo subjecerint. 1417. E.
- *Ubertinum filium Francisci Carrariensis* ultimo supplicio ubi affecerint. 1423. A.
- *Ubi & à quo* fuerint deleti. 1421. D. 1448. F.
- *A quibus fusi & profligati.* 1505. C. 1513. A. ibid. F.
- *Victi à quibus* fuerint super *Lacum Gardæ.* 1432. A.
- *Vincuntur.* 125. A.
- *Unde oriundi.* 788. C.
- *Voluntarii à quibus intercepti & exuti.* 938. A.
- *Urbini Ducem in terras Mediolanensium* quare miserint. 943. C.
- Venetia* *Transpadana* quomodo jungatur. 600. C.
- *Italia* *Emporium* à quibus appelletur. 818. F.
- Venetia* *auxilia* qua dederit *Deo* adversus *maris impuritatem.* 597. F.
- *Quando & maximo damno inundata.* 1645. C.
- *Urbis initia* quando occurraut. 696. A.
- Venetiam urbem* qua gentes amplificaverint. ibid.
- Venetis* à qua bellum declaratum. 1383. E. 1478. E.
- Venetiis* incendium quando contigerit. 1627. A. 1641. C.
- *Infans* quis & quando fuerit editus. 1649. A.
- *Quanta clades & unde* contigerit. 1610. A.
- *Vapor fumi immensi fœtoris* quando & unde contigerit. 1667. B.
- Venetorum animos* qua res perculerit. 939. F.
- *Classis* ubi & quomodo profligata. 1448. D.
- *Legati in Galliam* quare profecti fuerint. 935. E.
- Venetorum interna* dissidia à *Teupolis* & *Quirinis* orta. 145. E.
- *Cladem* quam à *Gennensibus* acceperint. 305. F.
- *Decem-virorum* origo & munus. 146. C.
- *Deditio ad Franciscum Sfortiam* facta. 333. A.
- *Excusatio pecunia à Marthæo* postulata. 217. E.
- Venetos* quis fundaverit? 812. A.
- *Quomodo ad suas partes* allicere valuerit *Cesar Carolus V.* 1526. D.
- Venetus* *cujus fuerit filius.* 818. D.
- *Filii ejus qui fuerint.* 819. A.
- *Exercitus & Pontificatus* à quibus dissipatus. 1499. F. 1491. A.
- *Senatus odium in Ludovicum Sfortiam* unde conceperit. 929. D.
- *In partes Ludovici Gallia Regis* quibus conditionibus allectus. 934. F.
- Ventis* à natura prestitutos esse limites. 591. E.
- *Nomina quibus Galli & Germani utuntur* quis imposuerit. 1273. D.
- Ventus* *Aquilo Venetia* quare utilis sit. 597. F.
- *Auster* minus caliditatis quare in *Venetam* ditionem invehat quam in *Oras Meridionales.* 548. C.
- *Occidentalis* quantâ lenitate flat in *Venetâ* ditione. 599. D.
- Vergellarum* situs. 109. F.
- *Expugnatio & clades.* 227. B. 252. C.
- Vercellæ* obsidentur & deduntur. 182. E.
- Vernasqua* *Amnis* unde *Ticinum* insuat. 668. F.
- Verona* à quibus & quomodo noctu occupata. 1435. E.
- *A quo & quomodo* recuperata. 1436. A.
- Verona* *Scaligera* genti traditur. 181. C.
- Veronæ* *dominium* quomodo occupaverit *Milo.* 1278. C.
- Veronam* quomodo receperit *Carolus-Magnus.* 769. A.
- Veronenses* *Ugolattum* *Blancardum* *Parmensem* quare ad se vocaverint. 1591. B.
- Veronensium* mos qui erga *Imperatores in Italiam* ingredientes aut ex ea exiuntes. 1118. A.
- Veronica* *Summaripa* qua fuerit. 924. B.
- Verulenghum* oppidum unde ita dictum. 704. D.
- Vetræ,* *rivi* *Modiolanensis,* *origo & cursus.* 507. F. 512. D.
- Ugo* *Arelatensis* adversus quem in *Italiam* vocatus. 1278. D.
- *Burgundiam* quando repotierit. 1280. A.
- *Quomodo* *barcedona* *sumum* constituerit. ibid. B.
- *Rex Italia* quorum auspiciis factus fuerit. 1278. F.
- *Ubi* abierit. 1280. A.
- Ugo* *Lotharii* *filius* confirmatus *Rex Italia* quando fuerit. 1277. C.
- Ugolinus* *Ardigerius* *Episcopus* *Cremona* *Uberto* *Palla-* *vicino* in *sendum* quid concesserit. 1384. E.
- Ugolinus* *Cavalcabos* *Cremonensis* *Cremonensium* *Dux* *supremus* quando factus. 1397. A.
- *Decapitari* quos jufferit. 1398. D.
- *Interceptus* à quo fuerit & captivatus. 1399. D.
- *Ponzonum & Gibellinos* quomodo expulserit. 1397. B.
- Ugonotti* in *Gallia* quando suscitati. 1596. B.
- *Factores eorum* qui fuerint. ibid.
- Ugotio* *Pallavicinus* à quo occisus & dimembratus. 1397. C.
- Ugutio* *Fassiolus* *Pisanorum* *Prefectus* *Lucensibus* & *Florentinis* *gravis.* 193. A. 194. A. 204. E.
- *Pisis* *ejicitur.* 211. C.
- *Vincit* *Florentinos* *omni* *eorum* *foctu.* 205. D.
- Via* *aptior & facilior* qua sit *Religionem Christianam* conservandi. 719. B.
- *Militari* in *Liguria* qua *diocatur.* 606. E.
- *Per* *quas rupes* *incisa.* 1217. A.
- Viandrate* *qui locus* & *pæ* *qua* *dictus.* 1072. A.
- Vicarii* *qui à Clemente VI. Pontifice Maximo* confirmati. 1381. B.
- Vicarius* *Rome* *Alexandri* *Pontificis* *Maximi* *quis* *fue-* *rit.* 1310. E.
- *Ei* *qui* *substitutus* *ibid.* F.
- Vicecomes* *Alphonsum* *Arragauensem* *captivatum* à *Genuensibus* *liberum* *quomodo* *dimiserit.* 1422. E.
- *Auxilia* *a* *quibus* *imploraverit.* 1414. A.
- *Cabrinum* *Fundulum* *&c.* *decapitari* *quare* *just-* *ferit.* 1411. E.
- Vicecomes* *Carmagnolam* *quo* *munere* *exauktoraverit.* 1411. C.
- *Carolus* *Malatestam* *quomodo* *habuerit.* 1410. E.

- Vicecomes Cremonam quomodo acceperit. 1497. D.
 — Ecclesia Romana qua restituerit. 1424. B.
 — Fœdus adversus eum qui iniverint. 1411. D.
 — Quibuscum adversus Florentinos & Venetos pepigerit. 1415. B.
 — Genam quomodo potitus fuerit. 1408. D.
 — Genuensium extorribus bellum quare moverit. 1414. C.
 — Incolas omnes Cremonensis ditionis in quam obligationem conferre voluerit. 1431. B.
 — Laudam quomodo recuperaverit. 1495. B.
 — Et Leucum. ibid.
 — Loca qua per Duces suos occupaverit. 1410. E. 1411. A.
 — Lucretia Alidofa vidua Georgii Ordolaphi in testamentum ejus quomodo & a quibus redacta. 1409. C.
 — Ludovicum Alidofum ubi ad mortem usque captivum detinuerit. 1410. A.
 — Pacem cum Aragonensi quibus conditionibus fecerit. 1412. B.
 — Amadeo Comite Sabaudia. 1414. A.
 — Florentinis. 1408. C.
 — Suisensibus. 1412. B.
 — Parmam quomodo habuerit. 1407. D.
 — Patrimonium Divi Petri sibi quomodo subjecerit. 1419. D.
 — Quos in partes suas susceperit. 1408. C.
 — Regione Ecclesiastica tota quomodo potitus fuerit. 1419. C.
 — Ruralibus ditionis Cremonensis quid praceperit. 1437. A.
 — Sfortia quare fuerit indignatus. 1444. D.
 — Ubi & quo morbo obierit. 1447. A.
 — Uxorem suam qua-cum decapitari jufferit. 1407. B.
 Vicecomitem ad se quare citaverit Clemens VI. Pontifex Maximus. 1383. B.
 Vicecomites a quo & ubi excommunicati fuerint. 1369. A.
 — Comitibus ubi habuerint. 1354. C.
 — In Dominio Mediolanensi Viscariis a quo constituti. 1384. B.
 — Quom in Italiam acceperint. 1370. F.
 Vicecomitum origo. 20. A. 65. A. 245.
 — Lau. 67. B.
 — Per aliquot tempus obliteratio. 66. A.
 — Progenies in Mathæo defecit. 331. B.
 — Vita. 247.
 Vici aliquot repentino hiatu ubi absorpti. 1599. F.
 Vicissitudo rerum qua sit. 696. F. 704. E.
 Viclavani qui situs. 642. D.
 Viclavanum Oppidum unde dictum. 633. C.
 — Unde celebre. 642. D.
 Vico Tripergulæ damna qua Terra-Motibus contigerint. 1555. E.
 Victi Mediolanenses a Friderico Barbarossa ubi & quomodo fuerint. 867. B.
 Victor Antipapa a quibus Cardinalibus creatus. 867. E. 1306. B.
 — Legitimus a Friderico Barbarossa quomodo agnitus. 867. F. 872. B. 982. F. 983. A. 1307. A.
 — Miracula ab ejus Reliquiis facta dicuntur. 1003. A.
 — Pontifex Maximus quomodo electus fuerit. 982. F. 983. A.
 — Ubi & quando obierit. 877. F. 1310. E.
 Victor III. quomodo & quomodo creatus Pontifex Maximus. 1291. C.
 — Quomodo fuerit extinctus. ibid. D.
 Victoria a Mediolanensibus reportata in quos fuerit. 900. D.
 — Anglorum & Germanorum in Gallos qua Calcaria dicta. 1504. B.
 — Cesarianarum in Franciscum I. Gallia Regem. 1181. A. 1182. A.
 — Cesaris Caroli V. in Saxonia Ducem. 1570. C.
 — Fœderatarum Langobardia Civitatum in Fridericum Barbarossam. 883. C.
 — Friderici Anobarki qua memoratu digna. 119. C.
 — Friderici II. in Mediolanenses &c. 890. D.
 — Gallarum in Helvetias. 1510. F.
 — Germanarum sub Friderico Anobarbo quanta ad Tusculum in Romanos. 1007. B.
 — Ludovici XII. Gallia Regis in Venetos quanta fuerit. 1483. A.
 — Mediolanensium in Fridericum Anobarbum. 1314. F. 1315. A.
 — Mediolana qua & quomodo celebrata fuerit. 916. A.
 — Navalis Gallarum in Flamingos. 1581. F.
 — Christianorum in Turcas. 1614. A. — 1616. A.
 — Othenis Cesaris in quas reportata. 1281. A.
 — Ravennam qua nobilitaverit. 1495. D.
 — Suisensium in Gallos ubi & quomodo reportata. 1502. D.
 — Turcarum in Italos & Germanos ubi reportata. 1576. B.
 — Turcica Classis in Hispaniam. 1593.
 — Venetorum & Florentinorum in Genuenses. 1416. E.
 — In Casarianas. 1505. D.
 Victoria quod pulcherrimum genus. 1175. F.
 Vicus Burmum ubi situs. 1204. B.
 — Casale moranum. 1260. E.
 — Domorum de Stephanis ex quo horrendo casu insignis. 1540. E.
 — Grossum. 1204. F.
 — Jovis Altæ in Agro Cremonensi ex quo miserabili casu insignis. 1535. D.
 — Lopia ubi situs. 1222. F.
 — Metiola. 1218. E.
 — Nobilius. 1217. A.
 — Novatum unde celebris. 1218. E.
 — Olejum unde nobilis. 1220. A.
 — Offucius ad Larium Lacum unde celebris. 1216. B.
 — Parietes quam speciem præbeat. 1222. B.
 — Sendula. 1204. F.
 — Summolacus unde dictus. 1218. E.
 — Tremetius unde celebris. 1216. E.
 Vido Turrianus Mediolani Dominus Legatus quos miserit ad Cesarum Henricum Luxemburgum. 904. B.
 — Quid ab Henrica Luxemburgo miserit. ibid.
 Vienna Austria a quo frustra obsessa & oppugnata. 1548. A.
 Vienna in Gallia Trans-Alpina Synodus a quo & quando habita. 1276. D.
 Viglebanum obsidetur frustra. 253. E.
 Viglevanum Oppidum unde sic dictum. 1122. B.
 Viglia in Dalmatia a quibus occupata, direpta, combusta. 1554. A.
 Vigor septentrionalis sedem in Italia quomodo sibi communerit. 701. D.
 Villa Plinii quam Comœdiam dicebat, ubi fuerit sita. 1216. D.
 — Tragœdiam dicebat, ubi fuerit sita. 1222. D.
 Villicæ quo Ciceris genero Gallinus ova foventes pascant, & quare? 658. B.
 Vina Aquosa quibus utilia. 1223. B.
 — Varonæ Oppidi quam generosa. 1224. B.
 Vincentii Levita & Martyris, passio, reliquia, templa &c. 456. B. 458. F. 459. A.
 — Templum quod B. Mariae dedicavit. 476. A.
 Vincentius Locatellus unde insignis. 1593. B.
 Vincellus Cesar adversus quem descenderit in Italiam. 1393. E.
 — Captivatus quare fuerit & ab Imperio depositus. 1394. B.
 Vindictam suam Casariani ex Italia quo auctore & quo Duce in Galliam bello transfulerint. 1168. F.
 Vincis Alagnæ Eruca quare plus nocet quam aliarum Regionum vitibus. 641. F. 642. A.
 Vini Vallis Volturenæ elogium. 1211. B.
 Vintimilium hadiernum quando & quomodo dictum. 606. A.

Vinum Album *quomodo à Ticinensibus appelletur.* 652. C.
 — *Læumellinum cuius sit saporis & odoris.* ibid. A.
 — *Mediolanense quam generosum.* ibid. A.
 — *Pauciferum ubi crescat.* 657. C.
 — *Septennium.* 652. C.
 Vipera *spolium aliquando fuit.* 31. A.
 — *Signum Aëtii bellicum fuit.* 295. A.
 Virgilius *notatus.* 608. A.
 — *Grammatices & Humanitatis prima rudimenta ubi didicerit.* 1262. A.
 Virgines Sacræ *Piscalianæ, Lopianæque pudicitiam suam quomodo tueantur.* 1223. A.
 Virginius Vergusius *in quem & quare fuerit indignatus.* 1367. E.
 Viri & Mulieres *illustres in Hispania qui & quando obierint.* 1643. A.
 Viribus & votis *pro qua Provincia contenderint Europa Principes.* 1145. A.
 Viridomarus Rex Gallorum *ubi & à quo interemptus.* 1259. A.
 Virilis prolis defectus *unde in Italia extiterit.* 693. C.
 Virtus *mirabilis qua Ciceris nigri?* 657. F. 658. A.
 — *Qua præclarior vigeat in gente.* 634. C.
 Virtutes olei *ex semine lini extracti, qua?* 651. A.
 Virtutis possessio *quid?* 814. B.
 Visigothi *qui Populi?* 695. B.
 — *Ad quid electi fuerint.* ibid.
 — — *Vide Gothi.*
 Vistarina gens *potens.* 82. A. 96. A.
 Vistarini *Laudem Pompejam quomodo occupaverint.* 908. F.
 — *Quidam publicè quare cremati.* 913. F.
 Vita *activa an prius usu & exercitatione paranda, quam contemplativa dulcedine persfruemur?* 483. D.
 Vitani Cives Comenses *ad se Patria Urbis Imperium quomodo traxerint.* 1200. C.
 Vitanus *Mediolano præficiuntur.* 59. B.
 Vitellius *ubi excarnificatus perierit.* 1266. B.
 Vitellius *Legatus Apostolicus Ponceletum quare & quomodo excruciauerit.* 1425. B.
 — *Per Florentinos apud Pontificem Maximum qua de re insinulatus fuerit.* 1438. A.
 — *Ubi & quo morbo obierit.* ibid.
 Vites *quotuplici vexari soleant malo?* 651. C.
 Vitibus *Alagnia quid maxime noceat.* 641. F. 642. A.
 Vitigius *à quibus Rex constitutus.* 715. A.
 — *Captus à quo & Constantinopolim missus.* ibid. B. 849. E.
 Vitium *cultura quam sumptuosa & fallax.* 651. C.
 — *Tumulus ubertate egregius ubi surgat.* 664. E.
 Vitra *Venetæ ex quibus petris fiant.* 667. F.
 Vitria, *riveri Mediolanensis, origo, cursus, nomina.* 507. E.
 Vitulus *Biceps ubi & quomodo edisus?* 1456. F.
 Vituperatio *aut Laus in quibus non ponenda.* 813. E.
 Vivaria *Ranis quis construxerit.* 662. D.
 Vivarium *qui locus dicatur.* 659. D.
 Vivianus *Angleria Comes laudatur.* 34. B.
 Visses *Urfinus occisus ubi fuerit?* 1565. A.
 Umbri *populi à quibus fuerint geniti.* 796. D. 831. D.
 Ungari *in Pannonia à quo & quando fusi & prostigati.* 1547. F.
 — *Italiam quot modis afflixerint.* 1278. D.
 — *Quomodo Aquilejam occupaverint.* 1279. C.
 Unitatis *numeri præstantia.* 398. E.
 Volturena *urbs ubi & quando condita.* 1211. C. 1218. B.
 Voltureni *ad oppidum Sondram quare se receperint.* 1231. C.
 — *Joannem Jacobum Medicum quantum oderint.* ib.
 — *Opem ab Helvetiis adversus quem petierint.* ib. D.
 Volucem *Saracenorum Ducem Osbo devicit.* 246. præf.
 — *Ejus stirps & insigne.* ibid.

Voluptatem *Homerus in quo constituisse fertur?* 782. D.
 Voragine *mirabilis qua & ubi occurrant.* 656. B.
 — *Unde ita dicta.* ibid. D.
 Votis & Viribus *pro qua Provincia contenderint Europa Principes.* 1145. A.
 Vox *ab imagine Beata Virginis Maria ubi & quando edita.* 1649. B.
 Urbani II. *Papa Expeditio in Terram sanctam suscepta.* 29. C.
 Urbanus *Papa Orthonem fovet & contra Turrianum armat.* 69. A. 72. F.
 — *Manfredum hostes & bella facit.* 70. A.
 Urbanus II. *Pontifex Maximus quando factus.* 1291. D.
 Urbanus III. *Pontifex Maximus quando creatus.* 1318. C.
 — *Regnum utriusque Sicilia Casari Henrico V. quando concesserit.* 1321. A.
 Urbanus IV. *Pontifex Maximus Alphonso Castilia Regi quod jus concesserit.* 1350. B.
 — *Carolus Andegavensem ad quid elegerit.* 1347. D.
 — *Manfredum Principem Tarentinum à Regno utriusque Sicilia quando & quare deposuerit.* ibid. C.
 Urbanus V. *Pontifex Maximus quando electus.* 1386. C.
 — *Heremitam Fraticellorum Ducem comprehendi quare jussit.* 1394. C.
 — *Petrus Bituricensis Cardinalem in Italiam quare miserit.* 1388. D.
 — *Quem usum introduxerit.* 1395. B.
 Urbes & Municipia *quibus in Fendum concesserit Clemens VI. Pontifex Maximus.* 1383. B.
 Urbium & Provinciarum *cura Praefulis, minorum locorum minoribus sacerdotibus credita.* 533. F. 534. F.
 Urbs *Regia qua dici possit.* 721. B.
 Uredo *unde in vitibus gignatur.* 651. D.
 Urnarum *nonnullarum exempla & explicatio.* 472. C.
 — *Nomen, quo futiles dictæ, exponitur.* ibid.
 — *Usus.* 473. A.
 Usbertus *Foliata Juris-Consultus Cremonensis quod Perusii aperuerit Gymnasium.* 1356. A.
 Usurarius *quidam mortuus quam malè tractatus.* (73.) D.
 Utilitates *quantas campis afferat inundatio fluminis Padis.* 613. A.
 Vulpes *Lepusculos, Perdices, Phasianos quomodo rapiat.* 654. B.
 — *Rarè quare à Venatoribus fallatur.* ibid. A.
 Uxor *Leonardi Botte Juris-Consulti quid Roma pepererit.* 1640. E.

X.

XENOPHON *de Gallis quid narret.* 795. F.

Y.

YPOREGIA *à Gallis quomodo occupata.* 1563. C. 1579. E.
 Yvo *Alegria unde & quare revocatus.* 1475. D.

Z.

ZENO *Orientis Imperator cui Italia Regnum concesserit.* 849. D.
 Zenobia *à quo victa & in triumphum ducta.* 686. C.
 Zerbi *insula à quibus occupata.* 1593. C.
 — *Vide Meninge.*
 Zerpellonus & Troilus *à Sfortia quare defecerint.* 1442. C.
 — *Annonam Brixiam quomodo introduxerint.* 1438. C.
 Ziani (Sebast.) *Ducis Venetiarum sepulcrum & elogium.* 38. A.
 Zoroaster *quis cognominatus fuerit.* 810. F.

CORRIGENDA.

In Indice voluminis Secundi ab initio, Linea 6. *Historiam Mediolanensem, Lege Historia Mediolanensi.*

